PINKHOF

GENEESKUNDIG WOORDENBOEK

VERTALEND EN VERKLAREND

WOORDENBOEK

N.V. VAN DE GARDE & CO'S DRUKKERIJ, ZALTBOMMEL

VERTALEND EN VERKLAREND
WOORDENBOEK
VAN UITHEEMSE GENEESKUNDIGE TERMEN

DOOR

Dr H. PINKHOF

DERDE VERBETERDE EN VERMEERDERDE DRUK

BEWERKT DOOR

Dr G. J. SCHOUTE

HAARLEM — DE ERVEN F. BOHN N.V. — 1949

VOORBERICHT

bij de tweede druk van Dr H. Pinkhof

Wie een woordenboek als het hier den lezers aangebodene tracht samen te stellen, zal zich als eerste doel stellen het vervangen van een aantal kunsttermen van vreemden oorsprong door Nederlandsche. Bij pogingen daartoe blijkt het echter spoedig, dat het voor vele dezer termen niet mogelijk is, anders dan op gedwongen wijze een Nederlandsche vertaling te vinden, en zoo dat al mogelijk was, zou het gebruik daarvan toch geen aanhangers vinden. Voor de meeste vakgenooten immers zou een vertaling dier Nederlandsche woorden in de meer gebruikelijke vreemde uitdrukkingen noodig zijn, terwijl bovendien door het algemeen gebruik van zulke Nederlandsche uitdrukkingen het lezen van geschriften, waarin de thans gebruikelijke worden gebezigd, en nog meer het lezen van geschriften in vreemde talen sterk zou worden belemmerd. In het straks nog te noemen woordenboek van Bauwens is er ernstig naar gestreefd, voor elk vreemd woord een Nederlandsche vertaling te vinden. Maar deze te vroeg gestorven strijder had naast de voorlichting zijner vakgenooten nog een ander doel voor oogen: aan te toonen, dat de Nederlandsche taal in alle opzichten rijk genoeg is om voertuig der wetenschap te zijn. Van zijn vertalingen zal men in de eerste letters van ons woordenboek hier en daar voorbeelden aantreffen (dat van Bauwens is nl. slechts tot in de C voltooid), maar in het algemeen hebben wij ons ervan onthouden, nieuwe Nederlandsche woorden te bedenken of te trachten, oude uitdrukkingen in de vaktaal te doen herleven. Toch zijn sommige van die oude — althans naar het schijnt door de jongeren niet meer gekende — woorden genoemd, die dikwijls op kernachtige wijze het kenmerkende van een lichaamsdeel, een ziekte weergeven, bijv. karteldarm, kronkeldarm, nuchtere darm, buikloop, enz.; ook wel woorden, die de arts soms uit den volksmond zal vernemen zonder ze te verstaan, bijv. ,,stijg'' voor hordeolum.

In hoofdzaak is ons woordenboek echter gegroeid tot een eenvoudige lijst van uitheemsche vaktermen, die, waar ze niet konden worden vertaald, althans in het Nederlandsch zijn verklaard en hierbij heb ik mij ten minste beijverd, de Nederlandsche taal geen onrecht aan te doen.

Bij de keuze der uitdrukkingen heb ik mij laten leiden door wat in een aantal woordenboeken *) wordt aangetroffen. ,,Een woordenboek is een geoorloofd plagiaat in alphabetische volgorde'', en zelfs deze uitspraak is een plagiaat van wat ik onlangs in een woordenboek heb aangetroffen. Toch zijn de hieronder genoemde bronnen niet slaafs gevolgd. De omvang van dit boek zou daardoor veel grooter zijn geworden dan een boek in onze beperkten lezerskring mag worden, wil het voor verspreiding vatbaar zijn. Een keuze moest worden gedaan en wel in dien zin, dat uitdrukkingen waarvan de bewerker meende, dat de meeste Nederlanders ze toch niet in hun lectuur zullen aantreffen, werden weggelaten. Hierdoor kan misschien nu eens te veel, dan weder te weinig zijn gegeven, maar deze fouten schijnen mij onvermijdelijk. Dan is het hier en daar voorgekomen, dat een in een der woordenboeken gevonden verklaring den bewerker voorgelicht door zijn raadslieden, minder juist voorkwam. Dan werd een andere verklaring gegeven. Verder werden een aantal uitdrukkingen, die gedurende de jaren der bewerking in boeken of tijdschriften werden aangetroffen en niet voorkwamen in een der geraadpleegde woordenboeken, in het onze opgenomen.

---

*) Deze woordenboeken waren: Arends-Hahn-Holfert, Spezialitäten und Geheimmittel. — Kelly and Burrage, American medical biographies. — G. M. Gould and R. J. E. Scott, The practitioners' medical dictionary. — G. M. Gould, Pocket medical dictionary. — Larousse Médical illustré. — W. Marle, Taschenwörterbuch der medizinischen Fachausdrücke für Nichtärzte insbesondere für das Krankenpflegepersonal. — Dorland, The american illustrated medical dictionary, 10th edition. — Guttmann, Medizinische Terminologie. — P. de Terra, Vademecum anatomicum. — A. A. J. Quanjer, Medisch woordenboekje. — F. Visser, Volksnamen voor geneesmiddelen, chemicaliën en drogerijen uit oudere en nieuwere literatuur en uit de praktijk. — J. Stärcke, Lijst van eigennamen in de klinische terminologie. — L. M. Baale en C. H. Baale, Handboek van vreemde woorden en uitdrukkingen. — Ga-

Bij dit alles werd de bewerker bij den eersten druk ter zijde gestaan in de eerste plaats door de leden der commissie voor de geneeskundige vaktaal van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, de h.h. Prof. G. v. Rijnberk, Prof. A. Kluyver, Prof. E. C. v. Leersum en wijlen P. Muntendam, die het geheele boek hebben doorgelezen en aan wie hij vele wenken te danken heeft, waarmede hij vaak rekening heeft kunnen houden. Vooral Prof. Kluyver heeft hem bijzonder verplicht, ook door een korte verhandeling (die op dit „voorbericht" volgt) over de afleiding der woorden ten behoeve van het werk af te staan. In de tweede plaats hebben de heeren Prof. Tendeloo en Dr. C. T. van Valkenburg, ieder op zijn gebied, den bewerker, telkens als hij hun hulp inriep, bereidvaardig ingelicht. Hun allen brengt hij daarvoor hartelijk dank.

En bij dezen tweeden druk is het mij aangenaam, ook aan vele collega's en andere belangstellenden dank te mogen zeggen voor hunne welwillende opmerkingen en wenschen, waarmede zoo goed mogelijk rekening is gehouden.

Terwijl aan de ééne zijde zooveel mogelijk is vermeden, beschrijvingen en bijzonderheden te geven, waardoor het werk een verkorte encyclopaedie zou zijn geworden, wat niet de bedoeling was, zijn de omschrijvingen toch niet al te kort gesteld. Ook hier is getracht, twee klippen te ontzeilen. Het kwam ons voor, dat eenige inlichting omtrent een gebezigd woord den arts of student niet onwelkom zou zijn.

Een kort woord over het Aanhangsel. In tegenstelling met andere woordenboeken heb ik daarin samengebracht de persoonsnamen, die in vaktermen voorkomen. Ik meende daarmede een dienst te doen aan hen, die, gelijk zoo vaak gebeurt, een persoonsnaam ontmoeten, welke gebezigd is in plaats van een omschrijving van een verschijnsel of bewerking, en nu alles van dien aard achter in het boek bijeen kunnen vinden. De keuze der op te nemen namen was moeilijk. Niet iedere naam, die bijv. aan een — misschien spoedig obsolete — reactie verbonden is, kon ik opnemen. Het aantal namen in het Aanhangsel is toch al groot. Doch het gevaar is niet gering, dat belangrijke namen achterwege zijn gebleven, minder belangrijke zijn vermeld. Bij de korte biographische gegevens, zooveel mogelijk bij elken naam medegedeeld, heeft Dr. M. A. v. Andel mij welwillend bijgestaan.

Vorm en inhoud van het werk blijven voor verantwoording van den ondergeteekende.

Geneesmiddelen zijn niet in het woordenboek opgenomen. Die zijn, ook in alphabetische volgorde, in andere Nederlandsche werken te vinden, en de namen van nieuwe geneesmiddelen, die jaar op jaar in onze tijdschriften en boeken worden genoemd, zijn zóó talrijk, dat zij telkens een herziening van het woordenboek noodzakelijk zouden maken; veel vaker dan deze met mogelijkheid zou kunnen worden uitgevoerd.

Aanmerkingen, wenschen of wenken van de lezers zullen alweder dankbaar in ontvangst worden genomen. Eenige toevoegingen laat ik op de verhandeling van Prof. Kluyver volgen.

Amsterdam, 1935 H. PINKHOF

---

bler's Latijnsch geneeskundig woordenboek. — E. Oberndörffer, Roth's klinische Terminologie. — L. C. E. E. Fock, Natuur- en geneeskundig etymologisch woordenboek. — L. Landouzy en F. Jayle, Glossaire médical. — H. Triepel, Die anatomischen Namen, ihre Ableitung und Aussprache, — L. Bauwens, Nederlandsch woordenboek en kunstwoordenboek der geneeskunde, heelkunde, artsenijbereidkunde en hulpwetenschappen. 14 afl. — Index Catalogue of the Surgeon General of the U.S. Army. — A. Hirsch, Biographisches Lexicon hervorragender Aerzte aller Zeiten und Völker. — E. Littré, Dictionnaire de Médecine, XVII Ed.

VOORBERICHT

bij de derde druk

De enige goede manier om een bestaand woordenboek bij te houden, is het potlood ter hand te nemen bij al wat men leest, van de eerste dag af nadat de laatste druk is verschenen, om zonder verzuim op te tekenen wat nodig is. Dit heeft Pinkhof dan ook gedaan voor deze derde druk, tot hij, ondergedoken en opgejaagd, zich dan hier dan daar moest schuil houden. Zelfs toen heeft hij het maken van voorlopige aantekeningen nog voortgezet, al was het ten slotte op half verscheurde kalenderblaadjes, blocnote-velletjes, postreçutjes en wat niet al. Verdreven van huis en gebannen van de straat was hij niet meer in de gelegenheid om zijn eigen boekerij te raadplegen of in openbare bibliotheken zijn aantekeningen uit te werken. Maar kort voor zijn dood, nadat de vijand hem in 1943 in zijn greep had gekregen, heeft hij nog kans gezien om deze kostbare gegevens den uitgevers in handen te spelen. Nadien gaapt evenwel een leemte van verscheidene jaren.

Om deze leemte zo goed mogelijk aan te vullen heb ik het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde doorgelezen van 1942 af en wat er van het Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch Indië is verschenen sinds 1940. Ik heb er van afgezien ook nog de specialistische vakliteratuur door te zien. Dat zou het verschijnen van deze nieuwe druk al te zeer hebben vertraagd.

Het gevolg van deze methode is, dat termen, die toevallig voorkomen in de genoemde jaargangen, zijn opgenomen, en andere niet, die misschien even belangrijk zijn; maar wat ik uit die meestgelezen bladen met hun referaten en verenigingsverslagen heb kunnen putten, behoort toch zeker tot het meest actuële, wat den gebruiker van dit woordenboek het meest welkom en nuttig zal zijn.

Bij de keuze van al of niet opnemen heb ik mij laten leiden door de gedachte: hoe maak ik den beginnenden medicus het lezen van zijn voornaamste vakliteratuur gemakkelijker? Ik heb daarom vooral aandacht geschonken aan: 1. Woorden en uitdrukkingen in vreemde — niet alleen klassieke — talen. 2. Omschrijvingen van ziekten, symptomen, syndromen, die alleen worden aangeduid met de naam van hem, die ze het eerst heeft beschreven. Dit gebruik neemt hand over hand toe en is voor de lezer hinderlijk, vooral als men bespeurt, dat b.v. de een onder ziekte van Landouzy verstaat de ziekte van Weil en de ander typhobacillose. 3. Afkortingen, die ook in grote getale in zwang zijn, wellicht ten gevolge van het herhaalde verzoek der redacties om beknoptheid wegens papierschaarste. Ongetwijfeld wint men veel plaats als men twintig maal in een verhandeling mag schrijven „Doca" in plaats van desoxycorticosteronacetaat, maar voor de lezer wordt het er niet gemakkelijker op, vooral wanneer men bedenkt, dat b.v. de ene schrijver onder A.P.P. verstaat anti-perniciosa-principe en de ander aneurine-pyro-phosphaat.

Met dit al kreeg ik onder dit werk meer en meer het gevoel, dat ik nog meer dan Pinkhof, misschien wel te veel, afzakte van woordenboek naar encyclopaedie, tot ik op een goede dag bij het lezen een klacht vond over deze moeilijkheden in het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde met de volgende ontboezeming: „Naar ik vermoed zijn er vele collegae met mij, die zouden wenschen, dat de artikelen in ons Tijdschrift meer bevattelijk voor den doorsnee-medicus worden geschreven dan helaas vaak het geval is". [1])

Dit heeft mij de vrijmoedigheid gegeven om op deze weg voort te gaan en ik hoop er den lezer enig gemak mee te hebben verschaft.

Evenals in de vorige drukken zijn geen namen van geneesmiddelen opgenomen, daar men die kan vinden in andere werken. Toch kon ook in dit opzicht de grens niet scherp worden getrokken: wat toch in het ene geval als geneesmiddel wordt gebruikt, is in het andere een factor of product van de stofwisseling, zoals de vitaminen en hormonen.

Op verzoek van de Uitgevers heb ik op de woorden, afgeleid van het Grieks of Latijn accenten geplaatst, voorzover dat nodig is voor de juiste uitspraak; de niet-klassiek gevormde lezer kome daardoor evenwel niet in de waan, dat deze accenten ook werden of worden geschreven. Ook zal hij hiermee voor de uitspraak slechts ten dele geholpen zijn en zal het hem wellicht nog moeilijk

---

[1]) J. de Mol van Otterloo, Ned. Tijds. v. G., 1946, bl. 1058.

vallen in te zien, waarom men génesis zegt en genése, hemiplégia en hemiplegíe, herniotómia en herniotomíe, hypóstasis en hypostáse, mánia en maníe, parálysis en paralýse, próthesis en prothése enz.

Ik richt gaarne een woord van dank tot een aantal collega's — te veel om op te noemen — die mij hebben bijgestaan met hun specialistische kennis; in het bijzonder wil ik mijn dank betuigen aan Dr Th. E. de Jonge, die de terminologie van de tandheelkunde voor deze druk heeft geschoeid op moderne leest.

Bij de bewerking van deze druk heb ik veel nut gehad van de Spaanse Diccionario terminológico de ciencias médicas van L. Cardenal, die is verschenen in het begin van 1947 en van het American Medical Dictionary van W. A. Newman Dorland, waarvan de nieuwste druk het licht heeft gezien in het eind van dat jaar en ook wel van Osler's Principles of Medicine van 1947 en van het Deense Klinisk Ordbog van Secher, hoewel dit van wat oudere datum is.

Ondanks al deze hulp geef ik deze nieuwe druk niet zonder schroom aan de openbaarheid prijs: als oogarts heb ik mijn leven lang mijn belangstelling hoofdzakelijk gericht op een klein gedeelte van de geneeskunde, zodat ik niet de aangewezen man ben om een taak van algemene aard zoals deze op mij te nemen. Ik heb dit dan ook alleen gedaan omdat zich daartoe geen beter bevoegde aanbood; ik hoop, dat deze zal worden gevonden voor de volgende druk, om ter ere van Pinkhof en ten gerieve der geneeskundigen al datgene te verbeteren, waarin ik mocht hebben gefaald.

Amsterdam, Sept. 1948 G. J. SCHOUTE

EENIGE OPMERKINGEN OVER TERMEN IN DE GENEESKUNDE [1])

Onder de termen die de heer Pinkhof in zijn woordenboek heeft opgenomen, zijn er eenige Fransche, Duitsche, Engelsche, ook eenige uit andere moderne talen; doch de meeste zijn rechtstreeks ontleend aan het Grieksch of het Latijn, of uit elementen van die beide talen gevormd. Het zou van belang zijn na te gaan, hoe de wetenschap zich van deze elementen bedient om aan hare steeds nieuwe behoeften te voldoen. Immers men kan niet verwachten, dat zij zich daarbij angstvallig zal richten naar de eischen van de woordvorming in den classieken tijd, want zij zou het zich dan dikwijls zeer moeilijk maken, en dat zonder noodzaak: haar doel is alleen termen te vinden die bruikbaar zijn in hare practijk, en zij kan zich daarbij iedere vrijheid veroorloven die zij verkiest; wilde iemand van dezen of genen term beweren, dat de oude Grieken of Romeinen hem als barbaarsch of onverstaanbaar zouden hebben afgekeurd, dan zal de man der hedendaagsche wetenschap zich dat verwijt niet aantrekken: men heeft de classieke taal niet willen nabootsen, doch men heeft er zich van willen bedienen. In de volgende regelen zou ik hierover enkele opmerkingen willen maken.

Het eerste wat een leek moet treffen, is dat Grieksche elementen zeer vrij met Latijnsche in één woord worden verbonden. Het Grieksche suffix -itis, als in arthritis, enteritis enz., wordt ook gebruikt in woorden als alveolitis, capsulitis, cavernitis, conjunctivitis, duodenitis, fibrositis, folliculitis en vele andere. Evenzoo vindt men Latijnsche elementen verbonden met -ōma [2]), dat evenals -itis oorspronkelijk alleen in Grieksche woorden voorkomt: acervuloma, fibroma, folliculoma, granuloma, lupoma, papilloma. Het zelfde vindt men bij -ōsis (-ose): excementosis, furunculosis, hallucinose. Omgekeerd ziet men lat. -alis achter Grieksche elementen, als in dermaal, epidermoidaal, neuraal, en inzonderheid in samengestelde uitdrukkingen als endochondraal, endoneuraal, parenteraal, intradermaal; dit laatste is gevormd met een Latijnsch voorzetsel en een Grieksch substantief, terwijl b.v. epiduraal een Grieksch voorzetsel heeft waarvan een Latijnsch woord afhangt. Embryonaal moet men niet beschouwen als onmiddellijk van een Grieksch woord afgeleid, want in de middeleeuwen heeft men het Grieksche neutrum embruon veranderd in een Latijnsch masculinum embryo (gen. embryonis), waarvan embryonalis regelmatig is gevormd.

Dikwijls zal een leek in de verbinding van Latijnsche en Grieksche elementen niets vreemds vinden: wie automobiel kent, zal geen aanstoot nemen aan autoconductie, -infectie, -suggestie enz., en b.v. electro- is als eerste lid zóó gewoon, dat niemand er op let, of het tweede lid nu een Grieksch woord is of niet: electrocutie, -motorisch, -punctuur enz. vindt hij even goed als electrotherapie of welke andere uitdrukking met een Grieksch woord als tweede lid. Evenmin zal men zich over het willekeurig gebruik der suffixen al te zeer verwonderen: conjunctivitis of duodenitis vindt een leek eerst vreemd, doordat die termen voor hem niet alledaagsch zijn, maar hij vindt niets bijzonders in de tallooze woorden op -ismus (-isme), waarin die Grieksche uitgang achter allerlei niet-Grieksche woorden is ge-

---

[1]) De hieronder genoemde voorbeelden zijn bijna alle genomen uit het eerste gedeelte van het woordenboek van den heer Pinkhof; eene proef daarvan — niet de laatste — heb ik onder de oogen gehad.

[2]) De Grieksche lange e en o zijn in de transcriptie voorgesteld door ē en ō.

voegd: wie determinisme en Darwinisme goedkeurt, zal toch geen bezwaar hebben tegen infantilismus en dgl. In -isme, -ose, -oom (om slechts deze gevallen te noemen) gebruikt men de uitgangen niet in den zuiver Griekschen vorm, maar in den vorm dien de woorden hebben in het Fransch (of in andere talen die het Fransch zijn gevolgd), en men heeft dus naast elkander morphinismus en morphinisme, cirrhosis en cirrhose; wellicht dat bij ongewone termen meer de Grieksche, en bij vaak voorkomende meer de Fransche vorm van het suffix wordt gezegd. Bij woorden die men zich kan voorstellen als afgeleid met lat. -aris of -arius gebruikt men vaak den Franschen vorm -aire (in het Nederlandsch geschreven -air): alveolair, bacillair, bulbair, cerebellair; zoo is men er (blijkbaar in navolging van het Duitsch) toe gekomen ook te spreken van familiair, hoewel een dergelijk woord in het Fransch niet voorkomt (voor lat. familiaris heeft het Fransch familier, en men heeft van familia ook gevormd familial); fr. délétère schrijft men als deletair, wat geheel verkeerd is, en misschien maakt men in nog andere gevallen van dit suffix een gebruik dat niet door het Fransch wordt bevestigd.

Tot dusverre is alleen gesproken over het feit, dat de elementen die met elkaar worden verbonden, niet altijd behooren tot dezelfde taal. Een ander punt is, aan welke regels men zich houdt bij de verbinding van zulke al of niet gelijksoortige elementen. Hier kan in de eerste plaats iets worden opgemerkt over het gebruik van de Grieksche praefixen a- (of an-), dys- en eu-; het eerste duidt de afwezigheid van iets aan, het tweede een ongunstigen toestand, het derde een gunstigen. In agenitalisme, apinealisme, apituitarisme ziet men a- verbonden met Latijnsche woorden, in ageusis met een Grieksch woord, en dit geval moet in de eerste plaats worden beschouwd. Ageusis beteekent volgens het woordenboek „verlies van den smaak" (geusis). Maar b.v. apolis, van polis, vaderstad, vaderland, beteekent niet het „verlies van het vaderland", doch het is een adjectief, en beteekent „geen vaderland (meer) hebbende", evenals b.v. atheos beteekent „geen god hebbende", dus „goddeloos" of ook „van god verlaten". Volgens die analogie van het Grieksch zou men dus voor ageusis de beteekenis verwachten „geen smaak (meer) hebbende"; doch een abstract woord als dit, dat volgens zijne afleiding beteekent „de handeling van het smaken", kan in het Grieksch niet als tweede lid met een voorafgaand element worden verbonden. Evenmin dus kan in het Grieksch een woord bestaan als dysacusis, dat volgens het woordenboek een term is voor „vermindering van het gehoor", noch dyshidrosis in den zin van „afwijking in de zweetafscheiding". Een zoo zonderlingen vorm als b.v. apinealisme zou men misschien eer kunnen verdedigen dan ageusis. Want iemand die niet eene glandula pinealis heeft, zou men kunnen noemen apinealis, en van den stam daarvan zou men weer apinealisme kunnen willen afleiden. Met a-, dys- en eu- vormt men dus van substantiva zoogenaamde possessieve adjectiva, en deze manier van woordvorming komt in het Grieksch telkens weer in toepassing.

De dood heet thanatos, en euthanatos beteekent dus „een zachten dood hebbende"; de gemakkelijke dood zelf of de toestand van hem die zonder pijn sterft, heet euthanasia, dat van euthanatos is afgeleid, en in het woordenboek is vermeld; euthanasia is dus niet een samenstelling met thanasia, dat geen woord is. Zoo worden in het Grieksch een menigte woorden gevormd op -ia, en daarnaast vele op -eia (het verschil hangt af van den vorm van het adjectief dat als stamwoord is gebruikt). Doordat gr. ei al spoedig tot ī is geworden, en in het Latijn dan ook met i wordt aangeduid, zijn die twee klassen van afleidingen niet altijd goed te onderscheiden in de jongere talen waarin zij zijn overgenomen, en in het Fransch eindigen al die woorden op -ie; die klank heeft dan in het Fransch het hoofdaccent, en deze uitspraak is bij ons nagevolgd. Men zegt dus dyspepsie en asthenie, hoewel deze twee woorden niet op dezelfde wijze zijn gevormd, en terwijl de oorspronkelijke vormen dan ook met verschillenden klemtoon bij ons worden uitgesproken (dsypépsia en asthenía of asthenéia). Van deze woorden, die uit verschillende elementen bestaan en eindigen op -ie of -ia, zijn er in dit woordenboek natuurlijk een zeer groot aantal te vinden, en vele daaronder zijn terstond duidelijk, hetzij dat zij rechtstreeks uit het Grieksch komen of dat zij zuiver naar analogie van andere Grieksche woorden zijn gevormd. Men ziet terstond, dat zij volstrekt niet altijd beginnen met a-, dys- of eu-, maar vaak ook met een naamwoord: want ook een samenstelling van twee nomina heeft vaak possessieve beteekenis; menigeen herinnert zich uit zijn schooljaren, dat rhododaktulos niet beteekent „rooskleurige vinger", maar „rooskleurige vingers hebbende".

Mikrokephalos beteekent dus „een klein hoofd hebbende", en vandaar de term microcephalie, „abnormale kleinheid van den schedel"; monophthalmos is „één oog hebbende", en vandaar monophthalmie. Het spreekt vanzelf, dat men woorden op -ie vormt en daarbij het adjectief overslaat: „onregelmatigheid der pupil" b.v. heet dyscorie, dat men onmiddellijk vormt van dus- en korē (pupil), en dat goed is gevormd, ook al zou nooit iemand

een adj. duskoros hebben gebruikt. Het eenige waarop men heeft te letten is, dat wanneer de laatste medeklinker van den stam van het substantief een t is, deze t vóór -ia overgaat in s: zoo in het reeds genoemde euthanasia (naast thanatos); ook dyschromasie (van chrōma, stam chrōmat-) kan goed zijn, hoewel dyschromie misschien beter is (vgl. anhaemie, gr. anhaimia, van haima, gen. haimatos). Men vindt in het woordenboek echter ook achromatia en dichromatie; doch weer volgens den regel anerosie (van erōs, erōtos); ook agalactie; men zou verwachten agalaxie (dat Littré echter minder goed vindt). Doch deze regel, waarop men ook in het Grieksch wel uitzonderingen maakt (vgl. b.v. automatia van automatos) is in de practijk van niet veel belang. Er zijn dus een aantal van deze woorden, waarin het tweede lid een substantief is, die in hunne vorming volkomen duidelijk blijven, en van zulke termen als anhaemie, acetonhaemie, aegophonie, melancholie en duizend andere is niets te zeggen, althans niet in het algemeen; want let men op allerlei bijzonderheden, dan valt er genoeg op te merken. Men heeft b.v. een woord gevormd uit leukos en haima; moet dit zijn leukaemie (of leucaemie) dan wel leuchaemie? De practijk heeft het eerste gekozen, doch in cachexie b.v. ziet men, dat de k voor de h, waarmede het tweede lid begint, in ch overgaat, en zoo vindt men ook bij Plato leucheimoneō, in het wit gekleed zijn: leuchaemie zou dus formeel beter zijn geweest, doch het is te begrijpen, dat de wetenschap, die duidelijkheid meer verlangt dan grammatische juistheid, het eerste lid liever onveranderd heeft gelaten. Tot deze groep behooren ook apnoia en duspnoia (dyspnoea), alsmede woorden zooals blennorrhoea, dacryorrhoea enz.: ook deze zijn met -ia afgeleid van adjectiva met possessieve beteekenis, waarvan het tweede lid is -pnoos of -rhoos, substantiva waarvan het eerste beteekent „geblaas", het tweede „vloed, stroom"; diarrhoea moet zijn afgeleid van diarrhoos, dat „doorstrooming", „kanaal" beteekent.

In een andere groep van woorden, wier eerste lid een substantief is, heeft het tweede blijkbaar eene verbale kracht: zoo de vele die schijnbaar eindigen op -graphie, -logie, -phagie, -scopie, -tomie (of -ectomie). Deze zijn in beginsel gevormd van samenstellingen met -graphos, -logos, -phagos enz. De waarheid is, dat het Grieksch vele van dergelijke composita heeft met als tweede lid een verbaal woord, gelijkstaande met een tegenwoordig deelwoord, dat echter vaak niet anders dan in zulke samenstellingen is te vinden. In het woordenboek zijn dan die verba dikwijls opgegeven in den vorm van het praesens (bij woorden op -tomie b.v. wordt dus vermeld temnō), omdat het te lastig zou wezen telkens nauwkeurig te zeggen, hoe men zich de vorming moet voorstellen. Hierbij behooren ook de talrijke woorden met -phobie, in beginsel afleidingen van woorden op -phobos, welk element men hier dus eigenlijk niet moet opvatten als phobos, vrees, maar als gelijkstaande met een tegenwoordig deelwoord: dit blijkt uit het accent in het Grieksch. In oude woorden als hudrophobos[1]), waarvan hudrophobia, heeft men het model; en nu zet men eenvoudig -phobie achter elk woord dat men verkiest: aleuro-, batho-, keraunophobie enz.; het gevolg is geweest, dat phobie zelfs de algemeene naam wordt voor zulke aandoeningen, ofschoon zulk een woord nooit in het Grieksch heeft bestaan.

Nog een derde groep moet worden vermeld: hoe is b.v. te verklaren anaesthesie? Het staat naast aisthēsis, doch is niet daarvan gevormd. In het Grieksch is deze regel: indien een verbum wordt samengesteld met een zgn. praeverbium (ana-, ek-, peri-, hupo- enz.), dan wordt de naam der handeling van het compositum op dezelfde wijze gevormd als van het simplex: dus thesis van tithēmi, en hupothesis van hupotithēmi; doch bij samenstelling met andere elementen wordt met -ia een woord afgeleid van den stam dien men vindt in het verbale adjectief op -tos of in de afleiding op -tēs. Het „stellen, instellen" heet thesis, doch het „instellen van wetten" heet niet nomothesis, maar nomothesia (nomothetēs is de „wetgever"). Om aan te duiden het „niet-gevoelen" kan men natuurlijk niet an- plaatsen voor aisthēsis, doch men moet een afleiding maken van anaisthētos, geen gevoel hebbende, en die afleiding is (met den reeds genoemden overgang van t in s) anaisthēsia. Van geuo, van iets proeven, is gevormd geusis, de smaak; het verbale adjectief geustos, en daarvan komt in het Grieksch voor de afleiding ageustia, het niet van iets proeven of geproefd hebben: de vorm ageusie, in het woordenboek vermeld, is dunkt mij tegen de analogie; doch het spreekt vanzelf, dat naast geusis een vorm ageusie veel aangenamer is dan ageustie. Van plassō is afgeleid plasis, en volgens den regel zou diezelfde vorm moeten voorkomen in de afleidingen van ana-, metaplassō, doch het woordenboek geeft anaplasie, metaplasie: er is blijkbaar een sterke neiging om de termen op -ie te laten eindigen, doordat er reeds zoovele zijn

[1]) Het Grieksche accent valt op de voorlaatste lettergreep.

die dezen uitgang regelmatig hebben. Dit -plasie komt dikwijls voor: aplasie, hetero-, homoio-, hyper-, neoplasie enz. Doch het woord op -tos, dat van den verbalen stam is afgeleid, luidt plastos, vandaar aplastos, ongevormd; en hiervan is in het Grieksch weer afgeleid aplastia: aplasie is tegen den regel. Het woordenboek vermeldt genoplastie (zekere operatie aan de wang), en hier vindt men den juisten vorm. Intusschen begrijpt men ook hier weer, dat de analogie met sommige andere woorden het gebruik van -plasie heeft begunstigd, hoewel de zoo gewone samenstellingen met plastiek een voorkeur voor -plastie hadden kunnen verklaren. Dat apraxie, ataxie, ataraxie denzelfden medeklinker hebben als praxis, taxis, taraxis, is dus, evenals bij anaesthēsia naast aesthēsis, niet daaruit te verklaren, dat men bij de afleidingen het simplex heeft gevolgd, doch uit het feit, dat uit kt in apraktos ataktos, ataraktos, in verbinding met -ia een x moest ontstaan.

Zoo wordt het ook duidelijk, hoe naast apoplexie staan hemiplegie en vele woorden die wellicht naar het model daarvan zijn gevormd: cyclo-, cysto-, glosso-, irido-, monoplegie enz. Van plēsso, slaan, treffen, is gevormd plēktos, en van apoplēktos (van apoplēsso) is met -ia afgeleid apoplēxia; daarnaast heeft het Grieksch apoplēxis, ook in den zin van ,,beroerte", als regelmatig nomen actionis van apoplēsso. De stamvorm plēg- komt voor in het bvn hēmiplēx (gen. -plēgos), half getroffen, en van dezen stam hēmiplēgis hēmiplēgia. Zoo is epilēpsia gevormd van epilēptos, het verbale adjectief van epilambanō, en epilēpsia staat naast epilēpsis, het nomen actionis. De naam epilepsie is dus inderdaad in het oude Grieksch te vinden; maar het is of catalepsie met verandering van de laatste lettergreep ontleend is aan katalēpsis, en ook eclampsie is misschien minder juist, daar alleen eklampsis bekend is. Bij deze woorden zijn afleidingen op -is mogelijk, want epi-, ek-, kata- zijn praeverbia, en de samenstellingen daarmede hebben, zooals is opgemerkt, dezelfde soort van afleidingen als het niet-samengestelde werkwoord; doch is het eerste lid van een andere soort, dan verwacht men een vorm op -ia: maar hoe zijn dan te verklaren woorden als haemato-, lympho-, myxopoiesis, enz.: moesten die dan niet eindigen op -poiēsia? Ook het classieke Grieksch kent zulke samenstellingen, en de regel daarvoor is aldus: er zijn samenstellingen met -poios, van dezelfde soort als die met -skopos en -tomos; die met -poios beteekenen: datgene makende, voortbrengende wat het eerste lid noemt, b.v. paidopoios, kinderen voortbrengende. Hiervan wordt een werkwoord afgeleid paidopoieō, en daarvan kan weer de afleiding paidopoiēsis worden gemaakt; hetzelfde begrip kan ook worden aangeduid door van paidopoios met het gewone suffix -ia te vormen paidopoiia. Derhalve zijn haematopoiēsis enz. geheel volgens een analogie der classieke taal.

Er is nog een soort van woorden op -ia te vermelden, nl. die waartoe behoort philanthrōpia, van philanthrōpos, waarin voor de opvatting der Grieken het eerste lid een verbale stam is. De vele termen als acidophiel, jodophiel, hydrophiel enz. zijn met deze analogie in strijd: wel heeft het Grieksch woorden op -philēs, als theophilēs, maar hier heeft het tweede lid de passieve beteekenis van ,,geliefd". Intusschen is ook buiten de geneeskunde en de natuurwetenschap dat minder classieke gebruik van -phiel gewoon, want wij zeggen bibliophiel, germanophiel enz. Een voorbeeld van zulk een verbaal eerste lid geven woorden met isch; ischuria is van ischouros, gevormd met ouron, en beteekent ,,de urine tegenhoudend, ophoudend"; ischaemia, het tegenhouden van het bloed, bestaat evenzoo in het oud-Grieksch, welke bijzondere opvatting de moderne wetenschap aan dit begrip ook moge geven. Het woordenboek geeft ook ischidrosis, ,,onderdrukking van het zweet". Dit laatste is stellig minder goed gevormd, want men moet als tweede lid hebben het woord voor ,,zweet", d.i. hidrōs (gen. hidrōtos). Daar het Grieksch b.v. kent euhidrōtos, letterlijk ,,een gemakkelijk zweet hebbende, gemakkelijk zweetende", ziet men dat hidrōs als tweede lid van een samengesteld bnw. ook in den vorm hidrōtos voorkomt; men zou dus kunnen vormen het bnw. ischidrōtos, en daarvan zou kunnen worden afgeleid ischidrōsia. Men begrijpt terstond, dat het toch in het Grieksch niet mogelijk is, achter den verbalen stam, die ,,tegenhouden" beteekent, een woord in den nominatief te plaatsen, dat het voorwerp van dit werkwoord moet zijn, en daarmede een samenstelling moet vormen. Het is echter duidelijk, dat niemand ooit de mogelijkheid van zoo iets heeft verdedigd, maar dat men eenvoudig, zonder zich om de taalregels te bekommeren, een term heeft gemaakt dien elk dadelijk moest begrijpen, en waarin het vaak gebruikte hidrōsis ongewijzigd voorkwam. Hiermede zijn eenige voorname typen van abstracta genoemd; alleen is nog op te merken, dat woorden op -ia niet juist altijd samenstellingen zijn: naast enkelvoudige adjectiva en substantiva kunnen woorden op -ia voorkomen, als b.v. malakia van malakos, pneumonia van pneumōn (het gewone woord voor ,,long" is pleumōn); zoo is diphtherie (van diphthera) even goed als diphtheritis, en van adēn zijn afgeleid adenie en adenitis. De substantiva, waarvan dergelijke woorden zijn ge-

vormd, beteekenen altijd iets concreets, en de afleidingen zijn abstracta; zoo kan van phobos niet phobie worden gevormd, en is phobie alleen in de taal der wetenschap afgeleid uit een aantal woorden die op -phobie eindigen; zoo kan men zich in het Grieksch ook moeilijk een vorm voorstellen als hēdonie (in het woordenboek vermeld), en waarschijnlijk is deze slechts gemaakt in tegenstelling met ahēdonie, dat zich eer laat denken, al zullen de Grieken het ook niet hebben gebruikt: het zou moeten zijn afgeleid van een bvn. ahēdonos.

Het is misschien de moeite waard thans een kleine reeks van termen na te gaan, en ik wil daartoe nemen de woorden waarvan het eerste lid is gaster: verschillende bijzonderheden kunnen daarbij ter sprake komen. Gastromalacie (vgl. cardio-, encephalo-, kerato-, myelomalacie enz.). Al zulke termen duiden aan een verweeking van wat in het eerste lid wordt genoemd, en blijkbaar zijn zij alle gevormd door het woord malakia te verbinden met den voorafgaanden stam. Zij zijn dus juist op dezelfde wijze gevormd als de woorden maag-, hersenverweeking, enz., waarbij verweeking wordt gelijkgesteld met malakia (dat eigenlijk ,,weekheid'' beteekent). Doch al zijn die termen voor de hedendaagsche practijk zeer geschikt, men zal niet kunnen zeggen, dat de Grieksche woorden hier volgens de analogie der Grieksche taal met elkander zijn verbonden. Men zou wel een woord op -ia moeten hebben, afgeleid van een bnv., doch dit zou niet zijn gastromalakos, maar het bvn. zou in dit geval het eerste lid moeten zijn: vgl. b.v. malakostrakos, ,,met een dunne schaal''; men zou dus denken aan een vorm malacogastria. Zoo wordt in het woordenboek ook genoemd alcalopenia, ,,alcaliverarming'': dat alcalo: geen Grieksch woord is, doet natuurlijk niet ter zake; maar op te merken is, dat penia, ,,armoede'', niet op deze wijze in het Grieksch als tweede lid van een compositium voorkomt, en voor ,,bloedarmoede'' wordt dan ook niet gezegd haematopenia of haemopenia, maar de classieke taal heeft olighaimia, van olighaimos, ,,weinig bloed hebbende''. Van dezelfde soort als gastromalacie is gastromegalie, doch ook megalogastrie, dat beter is, wordt in het woordenboek vermeld. Gastradenitis is te beschouwen als een afleiding van gastradēn, en dit compositum voor ,,maagklier'' is regelmatig. In gastroenteritis vindt men evenzoo een afleiding van een samengesteld woord, doch hier zijn de twee leden in een andere betrekking tot elkander: men bedoelt eene ziekte van, ,maag en darm''; ook deze soort van verbinding is in het Grieksch mogelijk. Minder duidelijk is voor een leek de term gastrosalivair, bestaande uit een Grieksch en een Latijnsch woord met een Fransch suffix: waarschijnlijk beteekent die term ,,zoowel op gaster als op saliva betrekking hebbende'', en moeten dus ook hier de substantiva als copulatief verbonden worden beschouwd. Dit is blijkbaar ook het geval met de eerste woorden in gastrohysterotomie en gastrojejunostomie, en deze samenstellingen, waarvan het tweede lid een verbaal begrip is, geven aanleiding tot een nadere beschouwing.

Zij zijn van verschillende soorten: in het eerste geval is gaster het lijdend voorwerp van het werkwoord in het tweede lid; vormen als gastrograaf, gastroscoop, gastrotomie zijn regelmatig. Gastropexis en b.v. enteropexis staan tegenover cysto-, hepato-, nephropexie. Hierboven is opgemerkt, dat zulke verbale afleidingen in het Grieksch niet voorkomen als tweede lid van eene samenstelling: gastropexis is niet volgens den regel, en evenmin b.v. woorden als haematemesis en haemoptysis. Dit laatste is volgens sommigen gebruikt door Galenus, doch in het woordenboek van Stephanus leest men: ,,Neque hic neque alio in loco ni fallor Galenus improbam istam formam usurpavit''. Nog verder wijkt af gastroptōsis, want hier is gaster het onderwerp van de handeling die door ptōsis wordt aangeduid (evenzoo vindt men in het woordenboek glōsso-, myelo-, nephroptōsis enz.). Zulke formaties zijn in het Grieksch niet mogelijk: is het tweede lid een verbaal woord, dan moet het eerste een object aanduiden van de handeling, althans niet het subject. Gastroptōsis wordt verklaard met ,,lage stand van de maag''; mij dunkt, dit begrip zou men hebben uitgedrukt door met een bvn. voor laag eerst een adjectief te vormen dat beteekenen kon ,,eene laagstaande maag hebbende'', en hiervan zou men met -ia een substantief hebben afgeleid. Of wel, indien men een verbaal substantief wilde gebruiken, dan zou men het buiten samenstelling met een genitief moeten verbinden: men zou eene Grieksche uitdrukking geven voor ,,verzakking der maag'', niet eene voor ,,maagverzakking''. Dus zal ook gastrostaxis (,,maagbloeding'') niet regelmatig zijn gevormd, want staxis, ,,het druppelen'', kan niet staan als tweede lid; maar het bvn. staktos beteekent ,,druppelend'', en wellicht dat gastrostaktos verdedigbaar zou zijn in den zin van ,,druppelend uit de maag'': hiervan zou gastrostaxia kunnen worden afgeleid. Als een anderen term voor ,,maagbloeding'' geeft het woordenboek gastrorrhagie, dat blijkbaar is gevormd naar analogie van haemorrhagie, eene afleiding van haimorrhagēs, dat letterlijk ,,stroomende van bloed'' beteekent; de deskundigen mogen beslissen, of men

,,bloedende uit de maag" in het Grieksch zou kunnen uitdrukken door gastrorrhagēs, da door gastrorrhagie wordt ondersteld.

Doch, zooals reeds is opgemerkt, de technische taal stoort zich niet aan die antieke regels, en volgt met Grieksche elementen de moderne manier van samenstellen; daartoe heeft zij het recht. Dat er evenwel door de samenvoeging van verschillende elementen zonderlinge vormen kunnen ontstaan, zal ieder wel willen toegeven, zoo b.v. gastralgokenosis, ,,korte aanvallen van pijn bij leege maag" enz. Is dit een compositum met kenosis, ,,het ledig maken"? Dat begrip zou hier onbruikbaar zijn. Als tweede lid verwacht men het woord voor ,,pijn" daar het geheel een soort van pijn moet aanduiden: zou kenosgastralgie het bedoelde begrip niet beter uitdrukken? Doch misschien heeft de maker van den term beweegredenen gehad die een leek niet kan weten. Eene opmerking is nog te maken over gastrostomie en andere woorden met -stomie als tweede lid, want gastrostomie beteekent ,,het aanleggen van een maagfistel voor kunstmatige voeding". Het vreemde is hier de verbale beteekenis: van gaster en stoma kan een bvn. gastrostomos worden gemaakt, dat zou beteekenen ,,een maagmond hebbende", en een daarvan afgeleid gastrostomia zou zijn ,,de hoedanigheid van een maagmond te hebben". Blijkbaar heeft men dit woord toegepast op een handeling onder den invloed b.v. van woorden op -tomie, doch de woorden op -tomos, waarvan deze zijn afgeleid, hebben een verbaal begrip, wat bij een samenstelling met stoma niet het geval is. Van stoma wordt in het Grieksch afgeleid stomoō, ,,van een mond of opening voorzien, een opening maken"; zoo zou wellicht van gastrostoma kunnen worden gevormd gastrostomoō, en van dit werkwoord zou de afleiding gastrostomōsis, het maken van een opening in de maag kunnen aanduiden. Dit woord zou — indien het bestond — gelijken op het in het woordenboek vermelde gastroenteroanastomose, doch tegen de vorming van dit laatste kan een bezwaar worden gemaakt. Immers men kan het niet beschouwen als een afleiding, doch men moet er een samenstelling in zien met anastomōsis, en zulk een samenstelling is (zie boven) in de classieke taal niet geoorloofd, wat niet belet, dat zij in de technische taal bruikbaar kan zijn. Het kenmerk van die taal is dus, dat zij zich bedient van elementen, uit het Grieksch en Latijn genomen, maar zich in het gebruik dier elementen niet door de regels van den classieken tijd laat belemmeren, doch integendeel veel construeert naar het model b.v. van de moderne Germaansche talen, zooals blijkt uit de composita.

Dat allerlei kleinigheden worden verwaarloosd, spreekt vanzelf. Er is b.v. een term dysphrenia afgeleid van phrēn, ,,geest". Maar volgens een regel van het Grieksch gebruikt men in composita van dit woord niet een vorm met ē, doch met ō: men heeft derhalve dusphrōn, en het daarvan gevormde dusphrosunē; dusphrēnia zou een Griek onjuist hebben gevonden. Hetzelfde is te zeggen van hēbēphrēnie. Een term als dysgrypnie is zelfs geheel verkeerd: in agrupnos, dat ,,slapeloos" beteekent, heeft men de a ten onrechte gehouden voor een a-privans, en naast het aldus opgevatte a-grypnie gevormd dysgrypnie, dat geen woord is, maar nu toch wordt gebruikt voor ,,ziekelijk gestoorde slaap". Een leek, die slechts aan het classieke Grieksch min of meer is gewend, verbaast zich telkens over die menigte vreemde samenstellingen die de taal der wetenschap noodig heeft, doch waarvan de typen in het oude Grieksch niet voorkomen.

Dit oude Grieksch, dat men ons leert bewonderen om den rijkdom van zijn woordvorming, en waarin ook inderdaad een oneindig aantal woorden kunnen worden gevormd, houdt zich daarbij aan zekere regels, en de voornaamste daarvan is misschien deze, dat het tweede lid van een compositum niet kan zijn een zuiver abstractum, b.v. de naam van eene handeling. Het Nederlandsch en vooral het Duitsch zijn hier veel vrijer. Het begrip van ,,lijfwacht", ,,Leibwächter", kan men ook in het Grieksch aanduiden door twee woorden met elkaar te vereenigen: sōmatophulax; maar het begrip ,,Körperpflege" kan men niet aanduiden door een term voor ,,lichaam" te verbinden aan een term voor ,,verzorging": men zegt b.v. hē tou sōmatos therapeia, en ,,lichaamskracht" zal men b.v. aanduiden door middel van een bvn.: sōomatikē rhōmē. Eenigen tijd geleden zijn in de N. Rotterd. Cour. een paar ingezonden stukken geplaatst, waarin betoogd werd, dat psycho-analyse een onjuiste vorm is, en dat psychanalyse moet worden geschreven. Doch gesteld, dat de Grieken in dit geval den term analusis hadden willen gebruiken, dan zou deze toch niet het tweede lid van een compositum hebben kunnen zijn; zoodat men geen van de twee vormen in quaestie zou mogen goedkeuren, wanneer men zeer gesteld is op zuiver Grieksch. Maar indien hē tēs psuchēs analusis zou beantwoorden aan den regel der grammatica, dan zou de wetenschap zich thans toch niet van zulk eene onhandige uitdrukking kunnen bedienen: zij heeft juist behoefte aan composita, termen die slechts één enkel woord vormen, en die men kan gebruiken zonder dat men zich om zuiver Grieksche vormveranderingen behoeft te bekommeren. Die termen kunnen dan worden ingelascht in een tekst.

in welke Europeesche taal ook geschreven, waarbij men alleen soms de slotklanken van den vreemden term heeft te wijzigen naar de gewoonten der eigen taal: dus b.v. ischnophonie in plaats van ischnophōnia. In eene zoo internationale wetenschap als de geneeskunde heeft men eene internationale terminologie noodig, en bovendien moet men daarvoor eene taal hebben waarin de samenstelling, de verbinding van verschillende woorden tot één woord, zeer gewoon is. Dit is het geval bij het Grieksch, dat bovendien historische rechten bezit, want de hedendaagsche wetenschap is de verre voortzetting van die der Grieken. Dezen hebben hunne wetenschap geleerd aan de Romeinen, wier taal de hoogere taal in West-Europa werd. Wilde men thans zich niet meer bedienen van het Grieksch en Latijn, terwijl door welbekende oorzaken een alleenheerschappij van het Fransch, het Duitsch of het Engelsch onmogelijk is, dan zou men zijn toevlucht moeten nemen tot het Esperanto; doch indien men daarin eene terminologie voor de geneeskunde wilde ontwerpen, zou men waarschijnlijk komen tot Grieksch en Latijn in een verminkten vorm; en dan zou men vergeefsche moeite hebben gedaan, want om die talen te verminken zou men ze eerst moeten kennen [1]).

Groningen, Februari 1923 A. KLUYVER

[1]) In het bovenstaande is geen rekening gehouden met de wetenschappelijke taal der hedendaagsche Grieken, die, naar ik verneem, zich in vele gevallen aan de overal elders gebruikelijke terminologie onderwerpen, ook al kunnen de puristen het niet goedkeuren.

INHOUD

	Blz.
Voorbericht bij de tweede druk van Dr H. Pinkhof	V
Voorbericht bij de derde druk	VII
Enige opmerkingen over termen in de geneeskunde door Prof. Dr A. Kluyver	IX
Alphabetische Woordenlijst	1
Aanhangsel. Eigennamen in de vaktermen	591
Nadere toevoegingen van 1 September 1948 tot 1 Juli 1949	664

A

A., afkorting voor arteria, argon (scheik.), accommodatie (oogheelk.), anode, Ampère. a. aan het begin van een woord duidt dikwijls het ontbreken van het verder genoemde aan, bijv. asystolie, het ontbreken der systole (α privans, berovende a; vóór klinkers an, bijv. anopsie); bij de verklaring van aldus afgeleide woorden wordt in het vervolg van die a geen gewag gemaakt doch alleen het andere lid der samenstelling verklaard.

α-stralen, stralen, die van radioactieve stoffen uitgaan met gering doordringingsvermogen, bestaan uit positief electrisch geladen deeltjes (helium-atomen).

aa (op recepten, = ana (Grieks), van elk.

Abasíe-astasíe (βάσις, gang; στάσις, het staan, P. Blocq), hysterisch (psychogeen) onvermogen om te staan of te gaan. Astasie, in de terminologie van de physiologen: het onvermogen van een spier om gladde tetanische samentrekkingen te maken na proefondervindelijke wegneming van de kleine hersenen: één der drie verschijnselen van het z.g. „Trinomium" van Luciani.

Abbe, naar de uitvinder Ernst Abbe te Jena (1840—1905) genoemde condensor, die diende om de doorsnede der van de spiegel van de microscoop komende lichtkegels te kunnen vergroten en ook om deze gemakkelijker te kunnen regelen.

Abdómen (Lat.), buik, adj. abdominaal.

Abdúcens, zie Nervus abducens.

Abductie, abduceren, afvoeren, zijwaartse beweging van een der ledematen of van de ogen, van de middellijn van het lichaam af, of van de grote teen of de duim van de overige tenen of vingers af.

Aberratie (aberratio), afdwaling, in lichamelijke zin, als een lichaamsdeel zich op een ongewone plaats bevindt (aberratio testis), of in geestelijke zin, gedeeltelijke krankzinnigheid (ab. mentis). Ook van lichtstralen: spherische aberratie (afwijking door bolvormigheid), chromatische aberratie (afwijking door kleurschifting).

Aberroscopie (σκοπεῖν kijken), onderzoek naar aberratieverschijnselen in het oog.

Abiogénesis (βίος, leven; γένεσις, het ontstaan, Huizinga): ontstaan van een levend wezen uit levenloze stof, generatio spontanea of aequivoca.

Abiósis, abíotrophie, (τρέφω, voeden), onvatbaarheid voor het leven, vroegtijdige dood door bij de geboorte reeds bestaande gebrekkige voedingstoestand.

Ablactatie (ablactatio), het spenen.

Ablatio, 1. het verwijderen van een gezwel of lichaamsdeel; 2. A. retinae, het loslaten van het netvlies van het vaatvlies door bloeding, vochtuitstorting, gezwellen of schrompeling van het glasachtig lichaam; ook solutio, sublatio of dialysis retinae.

Ablepharíe (βλέφαρον, ooglid), het ontbreken der oogleden.

Abnutzungspigmente (D.), slijtage-kleurstoffen, zie Lipofuscine.

Abolitionisme, het streven om de wettelijke regeling der ontucht af te schaffen.

Aboraal (ab van; os, gen. oris, mond), in de richting van de mond af.

Abortief, onvolkomen ontwikkeld, bijv. van ziekten of ziekteverschijnselen.

Abortívum, 1. middel om te maken, dat een ziekte slechts onvolledig tot ontwikkeling komt. 2. middel tot het verwekken van miskraam.

Abortus (Lat.), miskraam, ontijdige bevalling; meestal vóór de 16e zwangerschapsweek; sommigen spreken nog van miskraam tot de 28e week; spontaan plaats hebbend; of kunstmatig verwekt: A. provocatus; in het laatste geval dikwijls met ongeoorloofde bedoeling (criminele abortus, misdadige afdrijving). Komt bij een vrouw herhaaldelijk a. voor (syphilis, baarmoederziekte), dan spreekt men van habituele abortus.

Abráchius (brachium, arm), een zonder armen geboren kind.

Abreagieren (D., Freud), het ontlasten van het gemoed door vertellen, opschrijven, juichen, wenen, enz.

Abrásio (Lat.), het afkrabben van een zweer, het uitkrabben van de baarmoeder (curettement) of het afslijten van tanden, a. dentium.

Absces, etterbuil, een meestal duidelijk begrensde ophoping van etter. De schrijf-

wijze abces is onjuist. Ontstaat het absces snel, onder acute ontstekingsverschijnselen, dan heet het abscessus calidus, heet absces; ontstaat het door chronische, meestal tuberculeuze ontsteking, dan heet het a. frigidus, koud absces. A. congestionis (congero, ophopen), verzakkingsabsces; dat zich niet vormt ter plaatse van de ontsteking, maar elders, door verzakking van de etter naar een plaats, waar meer ruimte is (psoas-absces). A. metastaticus, vormt zich door een van elders met de bloedstroom meegevoerde prop, die etterkiemen bevat (pyaemie). A. retropharyngealis, absces achter de keelholte, meestal een A. congestionis, uitgaande van de halswervels of de schedelbasis, = Angina vertebralis Hippocratis. A. stercoralis (stercus, gen. stercoris, drek), absces met drek-achtige inhoud. A. subphrenicus, etterverzameling vlak onder het middenrif, meestal boven de maag of de lever. Daar het veelal door doorbraak van ingewanden ontstaat, bevat het in de meeste gevallen lucht (pyopneumothorax subphrenicus). Een typisch absces is dat van de glandula Bartholini, zie Bartholinitis.

Absence (Fr. afwezigheid), zeer kortstondig verlies van bewustzijn bij lijders aan vallende ziekte.

Absinthismus, verslaafdheid aan absinthlikeur.

Absorbentia, zie antacida.

Absorptie, het opzuigen van gassen door vloeibare of vaste lichamen, het vasthouden van luchttrillingen (van bepaalde golflengte door gekleurde lichamen), het opnemen van vloeistoffen of gassen in de weefsels. Absorptiespectrum, het spectrum van licht, dat door een lichaam ten deele is geabsorbeerd, waardoor het spectrum donkere gedeelten, absorptiestrepen of -banden bevat.

Abstergentia (abstergeo, afwissen), reinigende, afvoerende middelen.

Abstinentia, onthouding, van geslachtsgemeenschap of van drank; abstinentieverschijnselen, onthoudingsverschijnselen, ziekteverschijnselen bij plotselinge onthouding van een vergif (morphine, alcohol), waaraan iemand verslaafd was.

Abstutzphase (D., φάσις, tijdperk), de duur van het waggelsymptoom van Trendelenburg (zie Aanhangsel) bij onvoldoende werking der bekkenspieren bij het staan op één been tot het bekken voldoende steun (Stutze) heeft verkregen; dan kan het andere been naar voren worden gezwaaid (Nutzphase, tijdperk van nuttig gebruik).

Abulíe (ἀβουλία), ziekelijke afwezigheid of gebrekkigheid van het vermogen om te willen, gebrek aan wilskracht.

Abusus, misbruik.

Acalculíe (calculo, rekenen), verlies van de rekenkundige begrippen.

Acampsíe (κάμπτω, buigen, stijfheid der gewrichten.

Acánthodactylíe (ἄκανθα, stekel, δάκτυλος, vinger), spinnekopvingers, lange, zeer dunne vingers. Syn.: dolichosteomelia (zie ald.), dystrophia mesodermalis congenita, type Marfan (zie ald.).

Acantholyse (λύσις, het losmaken), zie Anacanthose, Acanthose; A. bullosa, zie Epidermolyse.

Acanthóma alveolare, verschillende vormen van huidepithelioom. A. staphylogenes = Molluscum contagiosum (zie ald.).

Acanthópelys (πέλλις, pelvis, bekken), doornbekken (Kilian), waarbij scherpe randen en punten voorkomen aan het promontorium, het pecten pubis, de foramina obturata of de artic. sacro-iliaca.

Acanthose (Auspitz), huidziekten, die bestaan in gewijzigde groei van de stekellaag der opperhuid; te onderscheiden in: hyperacanthose: ongewone woekering der stekellaag, bijv. wratten en condylomata; acantholyse of anacanthose: het vervallen van de stekellaag, bijv. pemphigus; vgl. Epidermolyse; paracanthose: gewijzigde groei der stekellaag, bijv. het alveolaire acanthoom, de huidkanker. Acanthosis nigricans: met buikkanker in verband staande zwartbruin gekleurde hypertrophieën van de huidpapillen, waardoor de huid of alleen een ruw voorkomen krijgt, of bulten vertoont; syn. dystrophie papillaire et pigmentaire. A. verrucosa seborrhoica: verruca senilis (zie ald.).

Acapnie (καπνός, rook, damp), vermindering van het koolzuur in het bloed, volgens sommigen de oorzaak der bergziekte (zie ald.).

Acardíacus (καρδία, hart), een misgeboorte, waarin onder meer het hart ontbreekt. A. acormus (κορμός, romp) zonder of bijna zonder romp of buik. A. acéphalus (κεφαλή, hoofd), zonder hoofd, gebrekkig ontwikkelde borstkas. A. amorphus (μορφή, vorm), vormloze klomp met vage aanduidingen van organen, enz.

Acarophobíe (zie Acarus; φόβος, vrees), schurftvrees.

Acarus, mijt; mijten vormen een orde van de spinachtige dieren. A. batatas, een Surinaamse mijt, die een hevig jeukende uitslag veroorzaakt; vgl. Trombícula. A. folliculorum (demodex folliculorum), in de haarzakken. A. scabiéi, de verwekker van de schurft.

Acátaphasíe (κατάφασις, bevestiging), zie Agrammatisme.

Acathectische icterus, zie Icterus.

Acathisíe (κάθισις, het zitten), onvermogen om te blijven zitten, bij hysterie en neurasthenie; vgl. Cathisophobie en Tasikinesie.

Accélerans, versnellende (zie N. accelerans).

Accessorius (Lat. accessio, aanhangsel), bijkomstig.

Accidenteel, bijkomstig, toevallig; van geruisen aan het hart, die niet door ontleedkundige veranderingen der hartkleppen ontstaan; meestal bij bleekzucht, infectieziekten, verwijding van het hart. Gewoonlijk systolisch aan de valvula mitralis.

Acclimatisatie, gewenning aan een klimaat.

Accommodatie (accommodare, naar iets schikken), vooral het vermogen van het oog om op verschillende afstanden scherp te zien; accommodatiebreedte: afstand tussen het verst verwijderde en het naastbij gelegen punt, waarop het oog duidelijk kan zien; accommodatiekramp of -verlamming van de spier, de zenuw, die de a. veroorzaakt (M. ciliaris, N. oculo-motorius).

Accouchement (accoucher, Fr. van coucher, neerliggen), bevalling. A. forcé, kunstmatig bespoedigde bevalling, spoedverlossing.

Accretio (Lat., aangroeiing) pericardii, vastgroeiing van het hartzakje aan de pleura. Vgl. concretio.

Accumulator, toestel tot ophoping van electrisch arbeidsvermogen.

A.C.E., mengsel van alcohol, chloroform en aether, in Engeland vaak gebruikt voor bedwelming (Billroth).

Acéphalus, misgeboorte zonder of bijna zonder hoofd.

Acer, scherp; acria, scherpe geneesmiddelen, een pharmacologische groep.

Acervulóma (acervus, hoop), zie Psammoom

Acérvulus cerebri, hersenzand.

Acetábulum (Lat.), de gewrichtsholte voor de kop van het dijbeen.

Acetonaemíe, acetonurie, de aanwezigheid van aceton (dimethylketon, CH_3COCH_3) in het bloed, in de urine, o.a. bij ernstige suikerziekte.

Achalasíe (χάλασις, ontspanning), het ontbreken van relaxatie (zie ald.) bij de spieren van het darmkanaal, bij behouden tonus: oorzaak van sommige cardiospasmen, zie ald. (Hurst). Men schrijft ook de symptomen der prostaathypertrophie (zie ald.) wel toe aan A. van de blaas.

Achília (χεῖλος, lip), aangeboren ontbreken der lippen.

Achillespees, de gemeenschappelijke pees van de M. gastrocnemius en de M. soleus.

Achillodynía (ὀδύνη, pijn), hevige pijn bij het lopen en staan, ter plaatse van de aanhechting der Achillespees aan het hielbeen, veroorzaakt door ontsteking van de onder de pees gelegen slijmbeurs, tengevolge van gonorrhoea, jicht of rheumatisme.

Achilloraphíe (ῥαφή, naad), naad van de Achillespees; door deze aan de éne zijde half door te snijden op een bepaalde hoogte en aan de andere zijde iets lager, en de beide insnijdingen door een loodrechte snede te verbinden (bajonnetsnede) en daarna de uiteengeweken uiteinden der pees te verenigen, wordt de pees verlengd.

Achillotomíe (τέμνω, snijden), onderhuidse doorsnijding der Achillespees.

Ach-index (index, aanwijzer); de omvang van de arm, de borstkas (chest) en de heupen (hip) bij kinderen ter beoordeling van hun voedingstoestand (Franzen en Palmer, 1911).

Achiríe (χείρ, hand), aangeboren ontbreken van een hand.

Achloorhydríe, gebrek aan zoutzuur (Acidum hydrochloricum) in het maagsap.

Achloropsíe (χλωρός, groen), groenblindheid.

Acholíe (χολή, gal), gebrekkige of ontbrekende galvorming, zodat zich in de ontlasting, zowel als in de urine en in het bloed geen of weinig galkleurstof bevindt (A. pigmentaire van Hanot, 1895); bij cholera, levercirrhose, dysenterie en paratyphus A waargenomen.

Acholische ontlasting, ontlasting zonder gal (voornl. bij geelzucht), bleekgeel gekleurd door vetzuren enz., door het ontbreken van galkleurstoffen.

Acholurie, urinelozing zonder galkleurstoffen.

Achondroplasie (χόνδρος, kraakbeen; πλάσσω vormen), gebrekkige ontwikkeling van het kraakbeen tussen epiphyse en diaphyse der pijpbeenderen, waardoor zij te vroeg vergroeien en te kort blijven (Dwerggroei). Onder de namen A. atypica en Achondroplasie fruste beschrijft men aandoeningen, die nog niet voldoende bekend zijn; de voornaamste zijn: dysostosis metaphysaria en d. epiphysaria (Murk Jansen).

Achor (ἀχώρ, korst), een uitslag van kleine puistjes met gele, tot een korst indrogende inhoud op behaarde plaatsen. A. granulatus = tinea granulata, rode, dragende en bloedende woekeringen van wild vlees op het behaarde hoofd, vooral door luizen veroorzaakt.

Achorion Schoenleini, de in 1839 door Schönlein ontdekte schimmel, die de favus veroorzaakt, de eerst ontdekte plantaardige ziektekiem: bestaat uit een dicht

net van vertakte en gebogen myceliumdraden, waartussen (vele) eironde sporen. A. quinckeanum, verwekker van de muizenfavus.

Achrestische (ἄχρεστος, nutteloos) **anaemie,** megalocytaire, hyperchrome anaemie, waarbij de intrinsic factor aanwezig is, maar het leverprincipe niettemin onwerkzaam is. Zie Megalocyten en Hyperchromatosis.

Achromasíe, (χρῶμα, kleur), kleurenblindheid.

Achromátia, zie Leucopathia.

Achromatine, moeilijk kleurbare stof in de celkern in de vorm van draden, samengesteld uit linine.

Achromátisch, naam voor lenzen, welke uit twee glassoorten (crown- en flintglas) van verschillende lichtbreking zijn samengesteld teneinde de chromatische aberratie op te heffen. Achromatische stof: het gedeelte der celkernen, dat zich niet kleurt met basische kernkleurstoffen.

Achromatopsíe (ὄψις, het zien), kleurenblindheid, aangeboren of later ontstaan (bij atrophie van de gezichtszenuw), te onderscheiden in: gedeeltelijke, waarbij slechts één paar der voor een gezond oog complementaire kleuren wit of grijs schijnen, en volledige, waarbij alleen verschil in helderheid, doch geen enkele kleur wordt onderscheiden. Syn. daltonisme.

Achromatósis, zie Chromatosis.

Achroö-amyloied, amyloide ontaarding, waarbij alle kleurreacties ontbreken.

Achroöcytósis (achroöcyten = leucocyten, v. ἄχροος, kleurloos), ziekte van Miculicz, waarbij het klierparenchym door leucocyten wordt verdrongen (ontsteking?).

Achroödextrine, uit dextrine bij de vertering van zetmeel ontstaande stof, die niet meer door jodium blauw wordt gekleurd.

Achylia gástrica (χυλός, sap), het ontbreken van maagsap (bijv. door het verdwijnen der lebklieren) (anadenie), ook bij maagkanker (M. Einhorn 1892). A. pancreatica (Ad. Schmidt), het verdwijnen van de afscheiding der alvleesklier, waarbij hevige diarrhoea met ontlasting van onverteerd vet, overblijfsels van vlees en celkernen van bindweefsel.

Acid (acidus, zuur) **-albuminaat,** verbinding van eiwitlichamen en zuur; A. haemoglobine: gewijzigd haemoglobine onder de invloed van zuren. Verwant met methaemoglobine.

Aciditeit (totale), zuurgraad, het gehalte van de maaginhoud of de urine aan vrij en met eiwit gebonden zoutzuur, organische zuren en zure phosphaten.

Acidometríe, bepaling van de zuurgraad.

Acidophilíe (φιλία, vriendschap), eigenschap van weefseldelen om zich gemakkelijk te laten kleuren met zure anilinekleurstoffen.

Acidósis, zuurvergiftiging (n.l. met acetonlichamen); overmatig zuurgehalte van het bloed (zie acetonaemie) bij ernstige suikerziekte, waarbij aceton, aceetazijnzuur en β-oxyboterzuur in de urine worden gevonden; ook bij honger en bij onthouding van koolhydraten. Vgl. Alcalosis, Alcalopenie.

Acidotisch dieet, dieet (zie ald). van Herrmannsdorfer tegen acidosis: weinig keukenzout, veel kalk en vitamine.

Acineus (acinosus, druifachtig) zie Alveolair.

Acidum pantothénicum (παντόθεν, overal vandaan) een vitamine van de B-groep, zou grijs haar de oorspronkelijke kleur teruggeven.

Acinus (Lat., druif), klierblaasje of -kwabje.

Ackee poisoning (Eng.), vomiting sickness (Eng. braakziekte), vergiftiging met slechte ackees, een vrucht van Jamaica.

Aclasis (κλάσις, breuk), abnormale samenhang van beenstukken b.v. als de epiphyse en de diaphyse met elkaar zijn verbonden door multiple exostosen (zie ald.).

Acme (ἀκμή, top, bloesem): toppunt, hoogtepunt ener ziekte: zie Stadium acmes.

Acne (van ἀκμή, bloesem: volgens Littré is het woord acne herkomstig van een schrijffout (bij Aëtius), vinnen, medeeters, ontsteking van de haar- en smeerzakjes der huid (zie Folliculitis). A. artificialis: kunstmatige acne, veroorzaakt door uitwendige prikkels (teer enz.) of inwendige (jodium- en bromiumverbindingen). A. cheloidea = keloid anke, zie ald. A. ciliaris: ooglidvin, acute omschreven ontsteking van één of meer smeerklieren der oogharen in de vorm van kleine, meestal veretterende knobbels (zie Hordeolum). A. cachecticorum: acne bij verval van krachten, slappe pukkels op de rug en de buik bij slecht gevoede personen. A. confluens: samenvloeiende acne, waarbij de pukkels tot grote plekken ineenvloeien. A. cornea s. keratosa: hoornvormende acne, met niet etterende, doch verhoornde pukkels. A. decálvans (Lat., kaal makend) veroorzaakt kale plekken. A. disseminata: verspreide vinnen, rood, ter grootte van een gerstekorrel tot een boon, kegelvormig, op de huid van borst, rug en aangezicht bij jeugdige personen. A. frontalis = A. varioliformis. A. lupus = A. teleangiéctodes. A. mentágra (zie Sycosis) = folliculitis barbae. A. pícea (pix, teer): teervinnen = A. arteficialis. A. rosácea: koper-

gezicht, koperroos, een tot het aangezicht beperkte aandoening, samenhangende met stoornissen in de vrouwelijke geslachtsdelen of de spijsverteringswerktuigen (poortader). De eerste graad bestaat uit sterke roodheid door uitzetting der haarvaatjes en vorming van teleangiectasieën: dikwijls ontstaat op deze bodem A. pustulosa en indurata. De tweede en derde graad bestaat uit vorming van bolle, bindweefselachtige woekeringen (zie Rhinophyma) met monsterachtige misvorming van de neus en andere delen van het gelaat: syn. gutta rosacea. A. scrofulosorum: een op acne gelijkende soort lichen scrofulosorum, die vooral op de billen voorkomt. A. sebácea: zie Seborrhoea. A. simplex s. vulgaris: de gewone, steeds met medeëters samenhangende huidvinnen, in de vorm van kleine rode pukkeltjes (A. punctata) hetzij in die van grotere, etterende (A. pustulosa) of, zolang zij dit niet doen, in die van harde knobbeltjes (A. indurata) A. syphilitica: puistachtige syphiliden, tot ettering geneigd. A. teleangiectoïdes: zie Lupus follicularis disseminatus. A. urticata: netelvinnen, ondersoort der A. varioliformis, acuut optredende, jeukende bulten. A. vegetante = ziekte van Darier. A. varioliformis = A. frontalis (Hebra): platte pukkels, zo groot als hennepkorrels, of puistjes zonder medeëter. Op de top droogt een klein plat korstje in (A. necrótica), dat later beneden de omgevende huid inzinkt en geneest met een lichtelijk uitgehold litteken.

Acnekeloïed, dermatitis papillaris van de behaarde hoofdhuid; vgl. Keloïed.

Acnemíe (κνήμη, onderbeen), aangeboren ontbreken der onderbenen.

Acnítis (Barthélémy), een op acne gelijkende, verspreide huidziekte, die waarschijnlijk op een besmetting (tuberculose?) berust, gepaard gaat met bloedarmoede en meestal eindigt met verettering der onder de huid liggende knobbeltjes en vorming van littekens.

Acoásma (ἀκοή, gehoor), gehoorbedrog, gehoorhallucinatie.

Acoélia (κοιλία, buikholte), het ontbreken van de buik bij een misgeboorte.

Acognosíe, Acologíe, (ἄκος, geneesmiddel; γνῶσις, kennis; λόγος, rede), geneesmiddelkunde, geneesmiddelleer.

Acoríe (ἀκορία), geeuwhonger, onverzadelijkheid, door gebrek aan het gevoel van verzadiging; in de oogheelk.: het ontbreken van de pupil (κόρη); syn. aplestie.

Acórmus (κορμός, romp) romploze misgeboorte, bestaande uit een rondachtige massa, die min of meer het aangezicht en de schedel voorstelt en waarbij de navelstreng ontspringt aan de hals; zie Acardiacus, Anideus.

Acra (ἄκρον, top), de uiteinden der ledematen en uitstekende delen van het lichaam, zoals de kin.

Acraníe (κρανίον, hersenpan), aangeboren ontbreken van de hersepan.

Acratopégen (ἄκρατος, onvermengd; πηγή, bron), eenvoudige koude bronnen, waarvan het water een temperatuur beneden 20° C. heeft, en minder dan 1 p. 1000 aan opgeloste vaste stoffen en vrij koolzuur bevat. Acratopege thermen: eenvoudige warme bronnen, „indifferente Thermen". „Wildbäder"; soortgelijke wateren met een hogere temperatuur.

Acres (lat., acer, scherp), de stoffen met prikkelende werking, die de aanhangers der humorale pathologie veronderstelden in het bloed. Ook koorts gepaard met jeuk.

Acria (sc. remedia, zie Acer), een pharmacologische groep; geneesmiddelen, die plaatselijk een sterke prikkel uitoefenen.

Acribophobie (ἀκριβής, nauwkeurig), twijfelziekte, de angst van sommige zenuwlijders, dat zij zich vergist hebben.

Acritochromacy (κρίνειν, oordelen; χρῶμα, kleur). Engelse benaming voor kleurenblindheid.

Acroanaesthesie (ἄκρον, top; zie Anaesthesie), gevoelloosheid der ledematen.

Acroasphýxia atróphica (ἀσφυξία verstikking), blijvende cyanose of asphyxie (zie ald.) der handen en vingers, waarbij veranderingen ontstaan door gebrekkige voeding. A. hypertróphica: belangrijke cyanose met toeneming van het volumen der handen en vingers, soms ook bij aangeboren hartziekten, benevens geringe paraesthesieën (zie ald.):

Acrobystítis (ἀκροβυστία, voorhuid), ontsteking der voorhuid: Akrobystolieth: steen in de voorhuid door verkalking van het voorhuidsmeer.

Acrocephalíe (κεφαλή, hoofd) torenschedel; misvorming van de schedel door vergroeiing van de pijlnaad.

Acrocephalosyndactylíe, Acrocraniosyndactylie (κρανίον, schedel) syndactylie (zie ald.), die bij acrocephalie voorkomt.

Acrocyanóse (vgl. Cyanose), blauwe kleur der uitstekende lichaamsdelen — oren, neus, enz.

Acrodermatítis chrónica atróphicans (δέρμα, huid), een zich uitbreidende atrophie der huid, beginnende aan de uiteinden der

lichaamsdelen. A. contínua = pyodermie végétante, zie ald.

Acrodynie (ὀδύνη, smart) syn. ertyhema epidemicum. Pijnlijkheid van de uiteinden der ledematen, een sedert 1828 waargenomen ziekte (bij veldtochten herhaaldelijk gezien), welke begint met maagverschijnselen, gevolgd door roodheid aan de ledematen, vaak ook over het gehele lichaam; daarna hevige pijnen, gevoel van doofheid en kriebelen aan de ledematen. Vermoedelijk veroorzaakt door bedorven voedsel, misschien van graanvruchten, evenals bij ergotismus (kriebelziekte); syn. ziekte van Swift; vgl. Erythroedema. Ook uitstoting van de tanden.

Acrogigantisme, zie Acromegalie.

Acromacrie (Pfaundler) = Arachnodactylie, zie ald.

Acromegalie (μέγας, groot), vergroting der uiteinden (P. Marie 1885), een stoornis in de groei, die gewoonlijk op jeugdige of middelbare leeftijd langzaam ontstaat, waarbij de handen en voeten groot en plomp worden, ook de neus, de lippen, de tong, de kin groter worden. Anatomisch vindt men vergroting der hypophysis cerebri, soms met colloide ontaarding, sarcoom of adenoom, of andere afwijkingen in de hypothalamus. Syn. pachyacrie.

Acromelalgie (μέλος, lid; ἄλγος, pijn), ziekte der vaatzenuwen, vooral bij mannen, waarbij de tenen (en vingers) rood, dik en pijnlijk worden, met braking en hoofdpijn (zie Erythromelalgie).

Acromicrie (μικρός, klein), kleinheid der ledematen. (Brugsch, 1927).

Acrómion (ἄκρον, hoogte: ὦμος, schouder), schoudertop, een uitsteeksel van het schouderblad, boven het opperarmbeen.

Acronecrósis, necrosis (zie ald.) aan de uiteinden van het lichaam (neus, voeten, handen) bij sommige hartlijders.

Acropachie (παχύς, dik), synoniem voor Osteoarthropathie hypertrophiante, zie ald.

Acroparaesthesie (παραισθάνομαι, verkeerd opmerken), pijnlijke gevoelsstoornissen (branden, doofheid) in de handen en vingers, minder vaak in de voeten, vooral bij vrouwen (wasvrouwen in de overgangsjaren).

Acrophobie (φόβος, vrees), hoogtevrees, angstgevoel op „duizelingwekkende" plaatsen.

Acroposthítis (ἀκροποσθία, voorhuid), voorhuidsontsteking.

Acrosclerose, sclerose (zie ald.) van vingers en tenen; vgl. Sclerodactylie. Ook sclerose van het gelaat.

Acrotisme (κρότος, klank, tik), polsloosheid.

Acterol, = Radiostol, zie ald.

Actiepotentiaal, het potentiaalverschil tussen in werking verkerende en rustende spieren of zenuwen; A. stroom, de electrise stroom, welke door het verlopen van deze potentiaal ontstaat.

Actinogram (ἀκτίς, straal: γράμμα, schrift), Röntgen-photogram.

Actinomycósis (μύκης, schimmel), straalschimmelziekte; een knobbel (actinomycoom) die zich in een kaak van het rund of van de mens, of in de longen, de darm, het coecum, vormt door het binnendringen van de straalschimmel (actinomyces), die zich aan het blote oog vertoont als gele korreltjes, zo groot als een hennepkorrel, en bestaat uit straalsgewijs gerangschikte, gevorkte draden, met knotsvormig uiteinde. In de knobbel ontstaan in de regel abscesjes, misschien door andere microben. De ziekte wordt overgebracht door plantendelen, waarop zich de schimmel bevindt.

Actínisch, onzichtbaar werkende stralen.

Actinometer, instrument om de sterkte te bepalen van ultraviolette en infrarode stralen.

Actinoscopie, Röntgen-onderzoek.

Actinotherapie, behandeling met stralen, in het bijzonder van korte golflengte, blauw tot ultraviolet (actinische stralen).

Action noétique (νόησις, het denken), regulering van de bewustzijnsgraad.

Action thymique, regulering der affectiviteit.

Activated sludge-proces (sludge, Eng., slijk), zuivering van afvalwater door toevoeging van slib van zulk water, dat, door lang aan de lucht te zijn blootgesteld, vele aërobe microben bevat, die de oxydatie bevorderen.

Activator, een stof, welke een andere stof werkzaam maakt.

Actueel (actualis), in werkelijkheid plaats vindend of voorhanden; tegenstelling potentieel.

Acuclausuur (acus, naald: clausura sluiting), bloedstelping door het bloedende vat gesloten te houden door middel van een enige dagen in de wond blijvende naald.

Acumeter (ἀκούω, horen), gehoormeter, meting van de gehoorafstand (de afstand waarop men nog duidelijk hoort) door middel van een toon van bepaalde sterkte.

Acupressuur (pressura, drukking), hierbij wordt een naald over een bloedvat heen in weke delen gestoken, zodanig, dat het vat tegen de harde onderlaag wordt aangedrukt.

Acupunctuur (punctura, steek), geneeskundige behandeling of ziekte-onderzoek

door middel van het insteken van lange naalden.

Acústica, geluiden- en gehoorleer, de leer van het geluid en van de waarneming hiervan.

Acústicus (zie Nervus acusticus), A.-lis (zie Lemniscus lateralis).

Acusticus-gezwel, gezwel, dat uitgaat van de N. acusticus en van uit de meatus auditorius internus in de achterste schedelgroeve groeit, en, deze vullende, de pons Varoli, het verlengde merg, de kleine hersenen en de hersenzenuwen verdringt; hierdoor gevaarlijk voor het leven, doch goedaardig (fibromateus) van bouw; zeer zelden aan weerszijden.

Acutenáculum (acus, naald; teneo, vasthouden), naaldhouder.

Acutórsie (torsio, draaiing), bloedstelping door het vat met een naald te doorsteken en door middel hiervan enige keren om zijn as te draaien, waarna de naald in de naburige weke delen wordt vastgestoken.

Acuut (acutus, scherp), snel (beloop) of plotseling (begin) ener ziekte. Acute buik, plotselinge levensgevaarlijke ziekte der buikorganen.

Acyanópsia (κύανος, blauw; ὤψ, het zien), blauwblindheid.

Acýstia (κύστις, de blaas), het ontbreken van de urineblaas.

Adáctylus (δάκτυλος, vinger), zonder vingers of tenen geboren kind.

Adaequaat (adaequo, gelijk maken), met iets overeenkomend. Adaequate prikkel, een prikkel, overeenkomend met het zintuigsorgaan, bijv. licht voor het oog.

Adamantine (adamas, gen. adamantis, diamant), tandglazuur.

Adamantinoma, Adamantoma, gezwel van de kaak, ontstaande uit tandvormend epitheel; syn. cystadenoma of epithelioma adamantinum. Eng.: multilocular cyst.

Adamsappel, het naar voren uitstekend gedeelte (prominentia) van het strottenhoofd, vooral bij de man; zie Prominentia laryngis, Pomum Adami.

Adaptatie (van het oog), (adapto, naar iets voegen), het zich voegen van het oog naar verschillende lichtsterkte door verandering der gevoeligheid van het netvlies en van de wijdte der pupil.

Adaptometer, toestel om de adaptatie van het oog te registreren.

Adde, voeg toe, aanwijzing op recepten.

Addisonisme (zie Addison), een groep ziekten, die enige verschijnselen vertonen van de ziekte van Addison, zonder dat het zeker is, of zij afhangen van een storing in de functie der bijnieren (toxische diphtherie, dysenterie, sepsis, zware wondinfecties, ernstige verbrandingen, shock, hyperemesis gravidarum, asthenische toestanden, psoriasis, renale diabetes, Röntgenkater, broomintoxicatie, schizophrenie, pemphigus, sommige endocrine storingen).

Adductie, het toevoeren van een der ledematen of der ogen naar de middellijn van het lichaam, of het bewegen van de duim of de grote teen naar de andere vingers of tenen.

Adductor, een spier, die adductie teweegbrengt; canalis adductorius, een spleet tussen de adductoren van de dij, waarin de arteria en vena femoralis liggen.

Adélomorph (ἄδηλος, verborgen; μορφή, vorm), van cellen van het maagslijmvlies, waarvan de vorm zich niet zo duidelijk toont als die der „Belegzellen" (wandcellen). Vgl. Delomorph.

Ademhalingspyelogram, zie Respiratiepyelogram.

Adeníe (ἄδην, klier), zie Pseudoleukaemie.

Adenítis, ontsteking van klieren.

Adeno-carcinoom, klierkanker, kankergezwel, waarvan de microscopische bouw aan klierweefsel herinnert (zie Adenoma).

Adeno-cystoom, zulk een gezwel met door secreet verwijde klierbuisjes.

Adenoïde vegetaties, zie Vegetaties.

Adenohypóphysis, het voorste (klier-)gedeelte van de hypophysis. Vgl. Neurohypophysis.

Adenolipomatose symmétrique (Fr.), diffuse symmetrische vetvorming aan hals en nek; vethals van Madelung.

Adeno-lymphocéle (κήλη, breuk), gezwel in de liesstreek, veroorzaakt door een gezwollen lymphklier, waarbij lymphe zich in het omgevende weefsel uitstort.

Adenoma, kliergezwel, gebouwd gelijk klierweefsel, dat zich voornl. in de lever, de borstklieren, de eierstokken, de zweet- en smeerklieren, de maag en de darmen ontwikkelt uit de epithelia der klieren; A. destruens of malignum, verwoestend of kwaadaardig a., vooral in de maag en de darmen; A. polyposum, aan steeltjes hangende gezwellen, hoofdzakelijk uit woekering van klierweefsel bestaande; A. sebáceum, ziekte van Pringle (zie Aanhangsel). Syn. naevus sebáceus of multiplex; A. sudoríferum, uitgaande van de zweetklieren; A. tubulare testiculare (Pick), een arrhenoblastoom, zie ald. A. umbilicale, gezwel aan de navel (syn. ectropia intestini), ontstaande misschien uit resten van de ductus omphalomesentericus (zie ald.).

Adenomalacíe (μαλακία, verweking), vor-

ming van etter in het binnenste van lymfeklieren.

Adeno-myoom der tubae, zie Salpingitis isthmica nodosa.

Adeno-myxosarcoom, adenoom (zie adenoma), dat gemengd met sarcoma en myxoma groeit.

Adeno-sarcoom, met adenoom-elementen.

Adeno-sclerose, verharding van klieren.

Adenósis, = mastopathia (zie ald.).

Adénotomíe, de operatie ter verwijdering van adenoide vegetaties.

Adesmóse (δεσμός, band), de huidziekten, waarbij het bindweefsel der huid verdwijnt of gebrekkig ontwikkeld is (striae atrophicae en lioderma essentialis, zie ald.).

Adhaésie (adhaesio), het aan elkaar vastkleven of vastgroeien van twee tegenover elkander liggende oppervlakten bij ontstekingen door fibrine, die zich later tot bindweefsel organiseert.

Adhaesieve ontsteking, samenklevende ontsteking, die vergroeiingen veroorzaakt.

Adiadóchokinésis (Babinski) (διάδοχος, opvolgend; κίνησις, beweging), het onvermogen om snel achtereen tegengestelde bewegingen (bijv. supinatie en pronatie) te verrichten. Bij ziekten der kleine hersenen. Vgl. Diadochokinesis.

Adipocéle (adeps, vet, gen. adipis; κήλη, breuk), vetbreuk, een breuk, waarvan de inhoud hoofdzakelijk uit vetweefsel bestaat; syn. lipocele.

Adipocíre (cire, Fr., was), lijkenvet, wasachtige stof, waarin het vet, waarschijnlijk ook het eiwit van lijken verandert, als deze lange tijd in water of vochtige aarde liggen, en de zuurstof in onvoldoende mate toetreedt.

Adiponecrósis subcutánea neonatórum (vgl. Necrose), verspreide necrose van het vetweefsel onder de huid, bij pasgeboren kinderen; vgl. Sclerodermie.

Adipósalgíe (ἄλγος, pijn), pijnlijk knobbelige verdikkingen in het onderhuids vetweefsel.

Adipósitas, vetzucht, syn. obesitas. A. dolorosa, onregelmatige ophoping van vet, voornl. aan armen, benen en billen, gepaard gaande met pijn; A. cerebralis, zie Dystrophia adiposogenitalis.

Adiposuríe, zie Lipurie.

Adipsíe (ἄδιψος, geen dorst hebbend), ziekelijke vermindering van het dorstgevoel.

Aditus (Lat.), toegang (ontleedk.). A. ad antrum mastoideum (recessus tympanicus); A. ad aquaeductum cerebri, het achterste gedeelte der derde hersenkamer; A. glottidis sup. et inf., de ruimte boven en onder de stemspleet; A. laryngis, de bovenste opening van het strottenhoofd; A. pelvis, bekkeningang.

Adjúvans, sc. remedium, ondersteunend (geneesmiddel), een middel, dat de werking van het hoofdbestanddeel van een medicijn ondersteunt.

Ad L. (op recepten), ad libitum, naar eigen goedvinden.

Ad lib. schema, de methode om patienten zoveel te laten drinken als zij zelf willen.

Adnexa (annecto, aanknopen), de delen, die met de baarmoeder samenhangen, eierstok, eileider, bij-eierstok; adnexitis (een barbarisme) ontsteking dezer delen. Of delen, die samenhangen met het oog: oogspieren, oogleden, traanklier enz.

Adolescentie (adolescens, jongeling), het volwassen worden, de jongelingsleeftijd. A. psychose, zie Integratiepsychose.

Adontie, (ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand) het ontbreken van de tanden en de aanleg daartoe.

Adrenaal, tot de bijnieren behorend; A. stelsel, een bij alle gewervelde en sommige ongewervelde dieren voorkomend algemeen bestanddeel van het lichaam, dat uit zeer bijzondere elementen, de „chromaffine cellen" is opgebouwd (zie ald.). Deze zijn van dezelfde ectodermale oorsprong als de sympathische ganglia. De vrije onderdelen van het stelsel zijn deels de paraganglia (zie ald.), deels op zich zelf staande organen (carotisklier, de bijorganen van de sympathicus van Zuckerkandl). Een deel van het adrenale stelsel komt nabij de embryonale tussennier te liggen en versmelt bij hogere gewervelde dieren hiermede tot bijnier, waarvan het de mergzelfstandigheid (paraganglion suprarenale) vormt. Het stelsel behoort tot de organen met inwendige afscheiding, nl. van adrenaline. Vgl. Interrenaal stelsel.

Adrenalinaemíe (αἷμα, bloed), een toestand van vaatvernauwing, die doet denken aan een te sterke invloed der bijnieren, en die bestreden is door verwijdering van een bijnier.

Adrenalíne, het werkzaam bestanddeel der bijnieren (epinephrine, suprarenine, melanine), $C_6H_3(OH)_2$1.2.CHOH.CH_2NH.$CH_3$4.

Adrenaline-glycosurie, het verschijnen van suiker in de urine na inspuiting van adrenaline.

Adrenalineproef, subcutane inspuiting van adrenaline, bloedonderzoek om de tien minuten tot dat bloeddruk en pols hun maximum bereiken, daarna om de vijftien minuten tot de milt haar oorspronkelijke grootte weer heeft bereikt.

Adrenergische zenuw, zenuw die zijn prikkel overdraagt door adrenaline of een daar-

van afgeleide stof; de orthosympathische vezels zijn adrenergisch. Vgl. Cholinergisch.

Adrenogenitaal syndroom. Bij vrouwen: spierhypertrophie, virilismus (zie ald.); bij jongens: pubertas praecox. Door aandoening van de bijnier. In de urine zeer veel 17-ketosteroiden (zie ald.) en een nagenoeg normale hoeveelheid corticosteroiden (zie corticosteron).

Adsorptie (ad, aan en sorbeo, zuigen), mechanische, niet scheikundige binding van een gas of een opgeloste stof aan de oppervlakte ener zeer fijn verdeelde vaste stof, bij opgeloste kleurstoffen of gassen (zwavelwaterstof) en andere stoffen, bijv. alcaloiden, aan koolpoeder.

Adspectie (adspicio, aanzien) zie Inspectie.

Adstringentia (adstringo, samentrekken, sc. remedia), geneesmiddelen, die in de mond een samentrekkende gewaarwording teweegbrengen en soms ook werkelijk op de weefsels en bloedvaten samentrekkend werken. Zie Styptica.

Ad usum proprium, tot eigen gebruik; op recepten, ter aanwijzing dat de arts het middel zelf wil aanwenden, b.v. chloroform.

Adventitia (adventicius, bijkomend), het bindweefselachtige buitenste omhulsel (tunica adventitia) van de bloedvaten en van die organen, die geen serosa hebben (de ureteren).

Adversiefveld (Lat. adverto, heenwenden), geconjugeerde draaiing der ogen, hoofd en romp naar de contralaterale kant, een syndroom van het begin van een epileptisch insult. Naar gelang van de plaats van oorsprong onderscheidt men: 1. een frontaal, 2. een pariëtaal en 3. een temporaal A.

Adynamie (ἀδυναμία, krachteloosheid), toestand van algemene krachteloosheid; koortsen, die met grote uitputting gepaard gaan, noemt men adynamisch of asthenisch.

Aëdes (ἀειδής, vormloos), een muggensoort. A. Aegypti, ook genaamd A. argenticus (zilverkleurig), brengt in Afrika de gele koorts over. A. cinereus (aschgrauw) hier te lande, verwekt hardnekkig eczeem.

Aeger (Lat.), zieke.

Aégilops (αἰγίλωψ), fistel van de traanklier, zie Dacryops.

Aegophonie (αἴξ, geit; φωνή stem, Laennec), blaatstem, bronchophonie (zie ald.), met sidderende klank, waarschijnlijk ontstaand door resonerend medeklinken van matig samengedrukte en afgeplatte luchtpijptakken.

Aegrótus (Lat.), zieke.

Aequilateraal, zie Homolateraal.

Aequimoleculair, een gelijk aantal moleculen bevattend, zie Isotonisch.

Aequivalenten (aequivaleo, gelijke waarde hebben), toestanden van geestelijke verwardheid of opwinding, die in aanvallen optreden en herkenbaar zijn als gelijkwaardig aan en samenhangend met aanvallen van vallende ziekte, doordat zich bij dezelfde lijder op andere tijden werkelijke aanvallen voordoen (epilepsia larvata); zie Epilepsie.

Aequivalentie (tussen warmte en arbeid), 1 grote calorie = 427 Kilogrammeter (mechanisch warmte-aequivalent) of 1 Kilogrammeter = $^1/_{427}$ calorie (warmte-aequivalent van de arbeid).

Aëratio (ἀήρ, lucht) = Ventilatio.

Aërobiën (ἀήρ, lucht; βίος leven), bacteriën, die zuurstof nodig hebben om te leven (Pasteur).

Aërocéle, zie Tracheocele.

Aërocystographie, cystographie (zie ald.), waarbij de blaas met lucht wordt gevuld.

Aëroendoscoop = Aëro-urethroscoop.

Aëroepithelium, luchtbevattende epitheelcellen in de haren van reeën, gemzen enz., en pathologisch ook bij de mens.

Aërologie, meteorologie der hogere luchtlagen.

Aëromanie (μανία, waanzin), ziekelijke zucht naar luchtverversing.

Aërometer, toestel tot het meten van het luchtgehalte.

Aërophagie (φαγεῖν, eten), het inslikken van lucht, o.a. bij hysterie.

Aërophobie, luchtvrees, evenals watervrees optredend bij hondsdolheid, doordat geringe luchtbewegingen slik- en ademhalingskrampen teweegbrengen.

Aërophyten, zie Aerobiën.

Aëroplethysmograaf (πληθύνω, vullen; γράφω, schrijven), toestel tot het aantekenen van de hoeveelheid ingeademde lucht bij elke ademtocht.

Aërotherapie, gebruik van licht en lucht als geneesmiddel, zie Pneumatische therapie, Klimato-therapie.

Aërotonometer, toestel om de gasspanning in lichaamsvochten te meten (Flüger).

Aëro-urethroscoop, urethroscoop met luchtblaas, om de urinebuis beter te ontplooien.

Aesculaapstaf, het zinnebeeld der geneeskunst, een staf met vleugels, waaromheen zich twee slangen kronkelen; eigenlijk Hermesstaf (Caduceus), kenmerk van de militaire geneeskundige dienst.

Aesthesie (αἴσθησις, gewaarwording), in samenstellingen, op de gewaarwording betrekking hebbende.

Aesthesiodermie (δέρμα, huid), ziekte van de tastzin der huid, syn. Aesthesionose.

Aesthesiologie, leer der zintuigen.

Aesthesiometer, instrument, gelijkend op

een passer, om de kleinste afstanden te meten, waarbij twee van elkander verwijderde, gelijktijdige tast-indrukken nog afzonderlijk worden gevoeld.

Aesthesódisch (ὁδός, weg), het gevoel geleidend, bijv. van banen in het ruggemerg (Schiff).

Aestivo-autumnale malaria, koortsaanvallen in Italië, die in de zomer (aestas) en in de herfst (autumnus) voorkomen.

Aetherisme, chronische aethervergiftiging.

Aetheromanie, verslaafdheid aan aether (voornl. in Ierland).

Aetherroes (Sudeck 1901) oppervlakkige aetherbedwelming, waarbij wel het pijngevoel, doch niet het bewustzijn is verdwenen.

Aetiologie (αἰτία, oorzaak), leer der ziekteoorzaken, ook deze oorzaken zelve; zie Pathogenese.

Aetiomorphose (Pflüger), processen van ontwikkeling en vormbepaling, die onder uitwendige invloeden (oorzaken) plaats hebben.

Aetiotroop, uitsluitend op de oorzaken van ziekten werkend (van geneesmiddelen), zonder op de werking der organen invloed te oefenen; zie Chemotherapie.

Afbraak, overeenkomstig het Duitse „Abbruch" verkeerdelijk gebezigd voor „ontleding" van meer samengestelde scheikundige verbindingen tot meer eenvoudige.

Afebriel, vrij van koorts.

Affect (affectus, ziekelijke toestand), gemoedsbeweging, in verband staande met voorstellingen in het bewustzijn, in het bijzonder als zij plotseling ontstaan en kort van duur zijn, bijv. toorn. Zie ook Primair affect.

Affectabiliteit, verhoogde ontvankelijkheid voor affecten, emotiviteit.

Affectepilepsie, op epilepsie gelijkende aanvallen, verwekt door emoties, bij psychotische personen.

Affectief (van zielsziekten), waarbij een veranderde gemoedstoestand het ziektebeeld beheerst; in hoofdzaak de manisch depressieve psychose; vgl. Cognitief en Conatief.

Affectstoornissen, ziekelijk verhoogde affecten (toorn, angst, vreugde).

Afferens (lat.), toevoerend.

Afferente zenuwen, zie Centripetale zenuwen.

Affiniteit (affinis, naburig, verwant), scheikundige verwantschap tussen verschillende stoffen; ook de voorkeur van een smetstof om een bepaald orgaan aan te tasten; zie ook Electro-affiniteit.

Afflúxus (Lat.), toevloed.

Afibrinogeenaemie (αἷμα, bloed) ontbreken van fibrinogeen (zie ald.) in het bloed, zodat het niet stolt.

Agal, gal uit de ductus choledochus.

Agalactíe (γάλα, gen. γάλακτος, melk), gebrek aan zog bij kraamvrouwen.

Agaméten (γαμέω, huwen), die vormen der protozoën, welke niet tot paring bestemd zijn (vegetatieve individuen) in tegenstelling met de gameten.

Agar-agar, gedroogde slijm uit verschillende Aziatische zeewieren (Floridaeën); in de handel als een droge stof welke in heet water oplost, en na bekoeling stolt tot een doorzichtige massa, die men tot kweekbodem voor bacteriën bezigt.

Agastríe (γαστήρ, maag), ontbreken van de maag, hetzij aangeboren, hetzij door een operatie. Zie Anaemie (agastrische).

Agénesie (γένεσις, het ontstaan), het achterwege blijven van de embryonale ontwikkeling van lichaamsdelen. Bijv. n.w. Agenetisch, syn. Hypoplastisch.

Agenitalisme, het ontbreken van geslachtsdelen en de gevolgen daarvan.

Agens (handelend, iets teweegbrengend), oorzaak.

Ageúsis, ageusíe (γεῦσις, smaak), verlies van de smaak.

Agger aurículae (agger, dam), loodrechte uitstekende rand van de achterzijde van de oorschelp, waaraan de musculus auricularis posterior zich vasthecht; A. nasi: gezwollen strook aan de binnenzijde van de zijwand van de neus, evenwijdig aan de neusrug, rudiment van het os nasoturbinale der zoogdieren.

Agglomeraat (agglomero, tot een kluwen, glomus, maken), opeenhoping.

Agglutinatie (gluten, lijm), aankleven, 1. methode om vreemde lichamen te verwijderen uit het oor en andere organen; 2. het samenkleven van stilstaande rode bloedlichaampjes in de haarvaten; zie Trockenblutagglutination; 3. het samenkleven ener cultuur van een bepaalde soort van bacterie (onder de microscoop zichtbaar) onder de invloed van het bloedserum van een dier, dat tevoren met dezelfde soort besmet was. Vgl. Koude-A. en Pseudo-A.

Agglutine-remming, zie Prozone-affect.

Agglutiníne, de stof in het serum, welke de agglutinatie van bacteriën en bloedcellen veroorzaakt.
Zie Auto-, hetero- en isoagglutinine.

Agglutinogeen, het bestanddeel der bacteriecel, dat de vorming van agglutinine in het besmette organisme teweegbrengt.

Agglutinophore groep (Ehrlich), dat deel van het agglutinemolecuul, dat de zichtbare reactie teweegbrengt (in tegenstelling

met de haptophore groep, zie ald.). Is deze groep vernietigd, dan blijft een agglutinoied over, dat de reactie tegenhoudt door de ,,receptoren" der bacteriën te bezetten.

Aggravatie (gravis, zwaar; aggravare zwaarder maken, verergeren), meestal in de zin van overdrijving der ziekelijke verschijnselen en gewaarwordingen.

Aggressinen (aggressivus, aanvallend), stoffen, welke door pathogene bacteriën in het besmette lichaam worden voortgebracht en de werking der beschermende stoffen tegengegaan (Bail). Ook wel verkeerd agressinen geschreven. Vgl. Antiopsoninen.

Agitatio (Lat. beweging), het woelen van een zieke.

Aglobulíe, vermindering van de rode bloedlichaampjes.

Aglossíe (γλῶσσα, tong), het ontbreken van de tong.

Agmina Peyeri (agmen, slagorde, hoop), noduli lymphatici aggregati (zie ald.).

Agnathíe (γνάθος, kaak), kaakloosheid, het aangeboren ontbreken van de onderkaak, ten gevolge van een stoornis in de ontwikkeling van het onderkaaksuitsteeksel van de eerste kieuwboog. Hierbij komen de slaapbeenderen zó dicht bij elkander, dat ook de oren en de uitwendige gehoorgangen vlak bij elkander komen te staan (zie Synotie, Cyclotie).

Agnogenétisch (γνῶσις, inzicht, γένεσις oorsprong) uit onbekende oorzaak b.v. Agnogenetische myeloide metaplasie (Jackson).

Agnosíe (γνῶσις, kennis), stoornis in het herkennen. Akustische A.: zieledoofheid. Optische A.: zieleblindheid. Tactiele A.: onvermogen om voorwerpen door betasten te herkennen, terwijl het gevoel ongestoord is.

Agnosonosie, het behept zijn met agnosie, zie ald.

Agonen, zie Symplex.

Agoníe (ἀγών, strijd, ἀγωνία, angst), de doodstrijd; bijv. nw. agonaal.

Agoraphobíe (ἀγορά, marktplein; φόβος, vrees), pleinvrees, een bijzondere vorm van de dwanggewaarwording van angst, welke ontstaat als een open ruimte wordt of moet worden overschreden. (Westphal, 1871).

Agra (ἄγρα, jacht, klem), in verbinding met andere woorden (chiragra, podagra), betekent een hevige, als een tang knijpende pijn.

Agrafe (Fr.), wondklemmetje, ter hechting van wonden.

Agrammatisme (γράμμα, letter), het onvermogen, woorden grammatisch juist te vormen, te verbuigen en te vervoegen, een soort aphasie.

Agranulocytose, ernstige vergiftigingsverschijnselen door het verdwijnen van de granulocyten uit het bloed, ten gevolge van het gebruik van sommige geneesmiddelen (pyramidon e.a.) (W. Schulz, 1922). Vgl. Granulocytopenie.

Agraphíe (γραφή, schrift), verlies van het vermogen, woorden of letters juist te schrijven, zonder dat de geestvermogens of de lichamelijke geschiktheid tot schrijven verminderd zijn; vgl. Alexie, Amusie, Asemia, Asymbolie, Dysgraphie, Paragraphie).

Agressief (aggredior, aanvallen), tot gewelddadigheid geneigd (bij krankzinnigen).

Agressinen Beter: Aggressinen. Zie ald.

Agrippus, (ἄγρα, buit, ποῦς, voet), voetgeboorte.

Agrypnia (ἀγρυπνία), slapeloosheid (o.a. bij. Hippokrates).

Ahylognosie, gestoorde materialenkennis.

Aichmophobíe (αἰχμή, lans, punt), puntvrees, ziekelijke vrees voor scherpe voorwerpen (Ziehen).

Ainhum (vermoedelijk een Afrikaans woord, dat afzagen betekent), een ziekte van het zwarte ras, waarbij de kleine of de vierde teen eerst knolvormig opzwelt (sclerodermie) en daarna afvalt, doordat zich een steeds dieper wordende groeve achter de zwelling vormt, gevolg van herhaalde uitwendige letsels. Syn. Dactylolysis spontanea (zie ald.).

Air-tractor, zie Tractor.

Akestoom (ἀκεστός, geneeslijk), wild vlees (in genezende wonden), waaruit zich het litteken vormt; syn. Caro luxurians.

Akidopeirastiek (ἀκίς, naald; πειράω, beproeven), naaldproef, steek in het hart met een naald bij twijfel aan het overlijden, om te zien of het hart klopt; ook het ,,harpoeneren" van dieper gelegen delen om een stukje weefsel op te halen, ter herkenning ener ziekte.

Akinesía algéra (κίνησις, beweging; ἀλγηρός, pijnlijk), pijnverlamming, bewegingloosheid door pijn bij bewegingen; vgl. Apraxia algera.

Akinesíe (κινέω, bewegen), bewegingloosheid; 1. verlamming van psychogene, althans psychopathologische aard; 2. kunstmatig, van de oogbol, teweeg gebracht door inspuiting van novocaine om operaties te vergemakkelijken.

Akinetische celdeling = amitotische c., zie ald.

Akiurgíe (ἀκίς, punt, ἔργω, doen), bloedige heelkunde, het gedeelte der chirurgie, dat

de bloedige handelingen omvat, zie Desmurgie.

Ala, vleugel, vleugelvormig aanhangsel van allerlei delen. A. cinerea: askleurige vleugel, driehoekige, grijze, iets ingezonken plaats achter in de ruitvormige groeve, syn. fovea vagi. A. lobuli centralis of A. cerebelli: het aan de ventrale zijde gelegen deel van de bovenkwab der kleine hersenen. Alae magnae, minimae, parvae grote, kleinste (aan de voorste rand van het jugum sphenoidale, zie Spina ethmoidalis), en kleine vleugels van het wiggebeen; zie Os sphenoideum. A. nasi: neusvleugel. A. ossis ilium: de schoffel van het heupbeen. A. parvae Ingrassiae: sterk ontwikkelde spinae angulares (zie ald.). A. sacrales: de zijgedeelten van het heiligbeen. A. vespertilionis: vleermuizenvleugel, de zijbanden der baarmoeder. A. vomeris: twee aan weerszijden uitstekende aanhangsels van het ploegschaarbeen (vomer).

Alactie (lac, gen. lactis, melk) = agalactie.

Alália (ἄλαλος, stom), onvermogen om gearticuleerde klanken voort te brengen, motorische aphasie. A. mentalis s. relativa; bij kinderen, die door sterk stotteren worden afgeschrikt van het spreken en geen moeite meer er voor doen.

Alastrim, een op pokken gelijkende, besmettelijke ziekte, die zich van de „ware" pokken onderscheidt o.a. door kortere duur, geringere mortaliteit, het doorgaans ontbreken van een rash (zie ald.) en het doorgaans wegblijven van verettering der puisten; vandaar „witte" pokken; syn. West-Indische pokken; vgl. Amaas.

Albinisme, witharigheid, aangeboren of later ontstaan gebrek aan pigment in de huid, gelijk bij de Albino's of witte negers (leukaethiopes). Huid, haar zowel als vaat- en regenboogvlies missen het pigment, waardoor de pupillen rood schijnen door het doorschijnen van de bloedvaten; bij dit gebrek voegt zich onduidelijk zien en in ernstige gevallen oogbolstuipen (nystagmus); syn. Leucopathia, zie ook Vitiligo, Piebald skin, Piebald negro, Nègre pie, Leucoderma.

Albugínea (albugo, de witte kleur), zie Tunica albuginea.

Albuginítis, balhuidontsteking, ontsteking van de tunica albuginea van de teelbal.

Albuminaten, eiwitstoffen, in haar eigenschappen gewijzigd onder invloed van sterke zuren of alcaliën (acid- en alcali-albuminaten); ook verbindingen met metalen (ijzeralbuminaat).

Albuminen, eiwitstoffen, in water oplosbaar, door verhitting in tegenwoordigheid van neutrale zouten stollend; worden door de sterkere minerale zuren en metaalzouten neergeslagen.

Albumineuse troebeling, troebele zwelling (zie ald.); A. expectoratie, zie Expectoratie.

Albuminoiden, gewijzigde eiwitstoffen uit dierlijke afscheidingen en steunweefsels, met een groot weerstandsvermogen tegen oplossende en ontledende stoffen.

Albuminometer (Esbach) eiwitmeter, een reageerbuisje met deelstrepen en cijfers voor de quantitatieve bepaling van het eiwitgehalte der urine. Het reagens bestaat uit picrine- en citroenzuur.

Albuminurie (οὖρον, urine), het voorkomen van eiwit in de urine; hierbij komen eiwitstoffen (serumalbumine en serumglobuline) uit het bloed in de urine (albuminuria vera), hetzij door verhoging van de bloeddruk in de nieren, hetzij door verandering in de gesteldheid of de innervatie der vaatwanden (voorbijgaand, bijv. tijdens aanvallen van vallende ziekte of baringsstuipen), het sterkst bij parenchymateuse nierontsteking. Albuminuria spuria noemt men het voorkomen van eiwit in de urine zonder aandoening der nieren, bij ontsteking van de blaas en het nierbekken, zaadvloed, bloedingen, enz. Bij de orthotische of orthostatische A. (ὀρθός, recht), komt het eiwit alleen bij langdurig rechtop lopen of staan, meestal bij jonge lieden; verwant hiermede is de lordotische A., bij doorbuiging van het lendengedeelte van de ruggegraat naar voren. De cyclische of paroxysmale A. treedt bij aanvallen op, soms na hevige inspanning. Ook bij gezonden bestaat soms (physiologische) A. Hiertoe behoort ook de regulatorische A., begeleidster ener verhoogde werkzaamheid van de nierepitheelcellen ter verwijdering van onbruikbare stoffen uit het bloed.

Albumoiden, eiwitachtige stoffen, die voornamelijk in de huid en hare aanhangsels en de steunweefsels der dieren voorkomen, zoals elastine, keratine, lijm.

Albumosen, verterings- of splitsingsproducten, die tussen eiwit en pepton staan, door zouten kunnen worden neergeslagen en ontstaan tijdens de werking van pepsine en trypsine op eiwit. Syn. Propeptonen. Vgl. Hemialbumosen.

Albumosurie, uitscheiding van albumose in de urine, bij ziekten van het beenmerg (merggezwellen, lymphosarcomen), bij ziekten die met koorts gepaard gaan, vooral waar tevens ettering plaats heeft (buik- en

hersenvliesontsteking, borstvliesettering) en bij bloedziekten (leukaemie, scheurbuik). Syn. Propeptonurie.

Alcalescentie van het bloed (of andere vloeistoffen), het gehalte van het bloed aan natrium-bicarbonaat of andere alcaliën.

Alcali-reserve, de hoeveelheid buffer-bicarbonaten en andere dergelijke stoffen in het bloed, die zuren kunnen neutraliseren. Zie ook koolzuur-capaciteit onder Capaciteit.

Alcalische wateren, bronnen met een hoog gehalte aan (koolzuur en) koolzure alcaliën; is het koolzuurgehalte hoog, en het zoutgehalte gering, dan spreekt men van Säuerlinge (zure bronnen, hoewel de woorden alcalisch en Säuerling onderling tegenstrijdig zijn); bevat het water veel chloornatrium en carbonaten, dan spreekt men van alcalisch-muriatische Säuerlinge, en bevatten deze ook natriumsulfaat, dan noemt men de bronnen alcalisch-salinische of Glauberzout-wateren.

Alcalopenie (πενία, armoede), alcali-verarming, vermindering van het gehalte van het bloed en de weefsels aan alcali, bij zuigelingen, door darmstoornissen veroorzaakt; syn. relatieve acidose.

Alcalósis. Verhoging van het gehalte van het bloed en de weefsels aan alcali.

Alcaptonurie (ἅπτω, tot zich trekken), een aangeboren stoornis in de stofwisseling, waarbij de oorspronkelijk licht gekleurde urine aan de lucht langzamerhand (door toevoeging van alcali dadelijk) roodviolet wordt, Fehling's proefvocht wel, maar dat van Nylander niet reduceert en het polarisatievlak niet draait. Alcapton is homogentisinezuur, misschien met uroleucinezuur gemengd.

Alcoholisme, drankzucht, verslaafdheid aan alcohol.

Alcoholneuritis, zie Polyneuritis.

Alcoholpseudoparalyse, een ziekte, die bij langdurige drankzucht voorkomt en, gelijk de „hersenverweking" (progressieve paralyse) met grootheidswaanzin, bevingen, gevoelsstoornissen, stoornissen in de coördinatie gepaard gaat.

Aleppobuil, Orientbeule (D. Oosterse buil), een in het Oosten heersende, besmettelijke, plaatselijke huidziekte, waarbij zich knobbels en zweren vormen, die met straalvormige littekens genezen. De ziekteverwekker is Leishmania tropica (zie ald.), en wordt door een mug, phlebótomus, overgebracht. Syn. bouton d'Alep, bouton de Biskra, Folliculitis ulcerosa tropica, Pendsjabzweer, Delhibuil, Asjbadka (in Turkestan).

Alethie (λήθη, vergetelheid), onvermogen om te vergeten, een grondslag der hysterie.

Aleukaemie, ziekten, waarbij wel de bloedvormende en de lymphatische organen veranderingen vertonen gelijk bij leukaemie, doch het bloed niet. Niet aanbevelenswaardige naam. Vgl. Leukaemie en Pseudoleukaemie.

Aleukie (λευκός, wit), ziekte, waarbij het aantal witte bloedlichaampjes sterk verminderd is. Radiotoxische A., veroorzaakt door bestraling van de milt; vgl. Radiotoxisch. Aleukia haemorraghica, A., die met bloedingen gepaard gaat.

Aleuro-, zie Aluro.

Alexie (λέξις, van λέγω, samenlezen), leesblindheid, verlies van het vermogen om schrifttekens of hun samenstelling tot woorden (zinnen) te verstaan; centrale belemmering van het lezen. Vgl. Agraphie, Amusie, Asemia, Asymbolie, Paralexie.

Alexinen (ἀλέξω, afweren), schutstoffen, eiwitachtige stoffen in de normale bloedwei, die schadelijk zijn voor bacteriën, en van de witte bloedlichaampjes (alexocyten) afkomstig zijn (H. Buchner). Overeenkomend met Ehrlich's complementen en Metschnikoff's cytasen.

Alexiphármakon, algemeen tegengif.

Algesie, algie (ἄλγησις, en ἄλγος, pijn), verhoogde pijngewaarwording, soms gebezigd in plaats van neuralgie. Vgl. Analgesie.

Algesimeter (Björnstrom), toestel tot onderzoek der pijngewaarwording, en van hare geleidingssnelheid (algochronometer).

Algidus, koud, bijv. stadium algidum bij cholera.

Algolagnie (λάγνεια, wellust), pijnwellust, een verwording der geslachtsdrift, waardoor hetzij ondergane pijn (passieve, lijdelijke A., Masochisme), of de andere partij aangedane pijn (actieve A., Sadisme) wellust verwekt.

Algor, koude. A. mortis: lijkkoude, het verlies der dierlijke warmte na de dood. A. progressivus, toenemende afkoeling bij de huidverstijving van pasgeborenen (sclerema neonatorum, zie ald.).

Algósis, algenziekte, ziekte veroorzaakt door algen (wieren). A. faucium leptóthrica, zie Mycosis tonsillarum benigna.

Alienatio mentis (vervreemding van de geest), krankzinnigheid.

Alienie, (lien, milt), aangeboren ontbreken der milt.

Alimentair (alimentum, voedsel), in verband tot de voeding staande. Alimentaire intoxicatie (Finkelstein), vergiftigingstoestand bij zuigelingen, door ontledingsproducten van het voedsel veroorzaakt. A. glycosurie, (zie Glycosurie), alleen veroorzaakt door een hoog gehalte van het voedsel aan koolhydraten.

Aliphátisch (ἄλειφα, zalfolie), geneesmiddelen behorende tot de vetzurenreeks.

Alkali-disease (Eng. Alcali-ziekte), een veeziekte in Noord-Amerika, toegeschreven aan vergiftiging door selenium, maar gebleken veroorzaakt te worden door gebrek aan methionine (zie ald.).

Allachaesthesie, Allaesthesie (ἄλλος, een ander; ἀλλαχῆ naar elders), gevoelsverplaatsing (zie Allochirie), zodanig dat de gevoelsprikkel op een andere plaats wordt gevoeld, dan waar hij zich bevindt.

Allaitement mixte, gemengde zuigelingenvoeding, n.l. met de borst en met dierlijke melk.

Allantíasis (ἀλλᾶς, worst), worstvergiftiging, zie Botulisme.

Allántois, de urineblaas der vrucht, een uitstulping van de endeldarm, die in de ruimte tussen de serosa en het lamvlies (amnion), de buitenembryonale lichaamsholte, ingroeit en met de serosa samengroeit tot chorion. Uit de steel van de allantois ontstaat de urachus, uit de allantois de blaas.

Allergeen, stof, welke allergie (zie ald.) teweeg brengt.

Allergie (ἄλλος, anders; ἔργον, werk), verandering in de wijze, waarop het lichaam het indringen van ziektekiemen beantwoordt (V. Pirquet); zowel op immunisatie als op anaphylaxie toepasselijk. Deze en andere stoffen, die allergie teweegbrengen, heten allergenen (zie Anergisch, Hypergisch, Normergisch, Parallergie, Pathergisch, Typergisch).

Allergine, antistof (zie ald.) tegen een allergeen, onder invloed van dit laatste ontstaan in het bloed.

Allergodermie (δέρμα, huid) allergische huidaandoening.

Allergolix, fabrieksmerk voor toestellen (masker, slaapzak), waarin door middel van een motor, aan een stopcontact verbonden, lucht wordt gedreven, die, voordat zij door de asthmalijder wordt ingeademd, van allergenen wordt bevrijd.

Alles-of-niets-wet (Bowditch), als een inductiestroom maar toereikend, d.i. sterk genoeg is, om een samentrekking van het hart te verwekken, dan is deze steeds zo sterk als zij op dat ogenblik door dat hart kan worden geleverd, onverschillig of de prikkel sterk of zwak is.

Allobiósis (ἄλλος, een ander), het veranderde leven van cellen, die haar functie verloren hebben, gelijk die der oorspieren (Roux).

Allochezíe (χέζω, stoelgang hebben). 1. Verwijdering van andere stoffen dan de ontlasting uit de anus. 2. Verwijdering van de ontlasting uit andere plaatsen dan uit de anus.

Allochirie (χείρ, hand), handverwisseling; hierbij wordt een gevoelsprikkel, die een der ledematen op een bepaalde plaats treft, waargenomen op de overeenkomstige plaats van de andere lichaamszijde. Electromotorische A., bij electrische spierprikkeling trekken zich de overeenkomstige spieren aan de andere lichaamszijde samen.

Allodromíe (δρόμος, loop) **van het hart,** veranderde gang van de samentrekking van het hart, door wijziging van het uitgangspunt of van de geleidingsbanen van de prikkel.

Alloiogénesis (ἀλλοῖος, verschillend), = heterogonie (zie Heterogenesis).

Alloiopathíe (ἀλλοῖος, vreemd; πάθος, ziekte), geneeswijze waarbij middelen worden gebruikt van een andere aard dan de ziekmakende oorzaak (Behring); vgl. Allopathie.

Allokinétisch (κινέω, bewegen), onwillekeurige beweging van een arm of been als de andere arm of het andere been willekeurig wordt bewogen.

Allolalíe (λαλιά, het spreken), verkeerd spreken bij krankzinnigen.

Allometrisch (μέτρον, maat) een afwijking vertonend in grootte of verhoudingen van de normale ontwikkeling.

Allometropie, de toestand waarbij de breking van het oog een andere is bij het directe dan bij het indirecte zien.

Allopathie, noemde Hahnemann, in tegenstelling met de homoeopathie (zie ald.), de wijze van behandeling, waarbij men door geneesmiddelen andere verschijnselen wenst teweeg te brengen dan die welke de ziekte verwekt (vgl. Antipathisch).

Alloplastiek (πλαστική, vormkunst), plastiek (zie ald.) met dode stof (zilveren plaat, benen pen enz.), vgl. Autoplastiek.

Allopsyche (Wernicke) (ἄλλος, een ander; ψυχή, geest), de som van wat van buiten het Ik en het eigen lichaam in de geest is opgenomen.

Allopsychose, zielsziekte, waarbij de voorstellingen omtrent de buitenwereld gestoord zijn; vgl. Autopsyche, Somatopsyche.

Allorhythmie (vgl. Rhythme), verandering van het rhythme der hartswerking; vgl. Extrasystolae, Parasystolie.

Allotoop (ἄλλος, een ander; τόπος, plaats), tegenstelling van nomotoop, zie ald.

Allótriogeusie (ἀλλότριος, vreemd; γεῦσις, smaak), smaakbedrog, door verwisseling van de smaakgewaarwordingen of door smaakhallucinatie.

Allótriophagie, het eten van stoffen, die voor

spijs ongeschikt zijn (krijt, aarde); zie Geophagie.

Alloxaandiabetes, pancreatogene diabetes door vergiftiging met alloxaan, waarbij de β-cellen van de eilandjes van Langerhans necrotisch worden. Alleen bij proefdieren, niet bij de mens.

Alloxurie, afscheiding van alloxuur-lichamen (purinebasen) met de urine.

Alogie, zie Aphrasie.

Aloïneproef, onderzoek naar bloed in de inhoud van maag en darm door middel van aloïne (werkend bestanddeel van aloë, een geel kristallijn poeder, $C_{34}H_{36}O_{14}$) op de wijze van de guajacproef (zie ald.); rode verkleuring wijst op de aanwezigheid van bloed.

Alopécia (ἀλωπεκία), kaalheid. A. acquisita, verworven, in tegenstelling van aangeboren kaalheid. A. areáta, kale plekken die scherp begrensd zijn, zonder dat ontleedkundige veranderingen aan de uitvallende haren merkbaar zijn. Te onderscheiden in een goedaardige vorm, die weder geneest, en een kwaadaardige, waarbij de plekken zich steeds uitbreiden, dikwijls veroorzaakt door parasieten (trichomycosis circinata, microsporon Audonini), maar meestal door zenuwstoornis. Syn. Area Celsi, A. atrophicans circumscripta, porrigo, tinea decalvans, teigne pelade, pelade. A. congénita, aangeboren volledige of pleksgewijze kaalheid. A. universalis congenita of A. localis s. areáta congénita, syn. depilatio congenita, oligotrichia, hypotrichia, atrichia, calvities adnata. A. en clairière (Fr. clairière, weinig begroeide plek in een bos), A. met niet geheel kale plekken; gewoonlijk door syphilis. A. neurótica, het uitvallen van de haren in het gebied van bepaalde huidzenuwen tengevolge van periphere of centrale aandoeningen hiervan. A. parvimaculata (Lat., parvus, klein, macula, vlek) kleine verspreide kale plekken. A. pityródes s. furfurácea (πιτυρόν of furfur, zemelen); hierbij neemt de lengte-, later ook de diktegroei der haren aanhoudend af, een gevolg van seborrhoea (zie ald.). A. praematura, vroegtijdige kaalhoofdigheid. A. senilis, de op meer gevorderde leeftijd, meestal aan de kruin beginnende kaalhoofdigheid. A. unguium, voedingsstoornis in de nagels, komt bij A. areáta voor.

Alpenstich (D.), benaming van een longontsteking die in kleine kwaadaardige epidemieën in de hoge dalen van Zwitserland voorkomt.

Alpha-cellen van de eilandjes van Langerhans in het pancreas, cellen met dikke korrels, die onoplosbaar zijn in alcohol. Deze cellen produceren misschien het lipocaic (zie ald.). Vgl. Beta-cellen.

Alpha-rhythme, regelmatige golven in het electro-encephalogram (zie ald.), gemiddeld 10 per seconde. Vgl. Beta-rhythme en Gamma-rhythme.

Alsob-type (D., het „alsof" type) het slag mensen, dat iets anders tracht voor te stellen dan het werkelijk is.

Alterantia (alterare, veranderen), geneesmiddelen, die, naar men vroeger veronderstelde, een veranderende invloed oefenen op de samenstelling der lichaamsvochten en daarom ter genezing van „dyscrasieën" (bijv. syphilis) worden voorgeschreven.

Alteratie, wijziging, met name van het gemoed, ontstemming.

Alteratietheorie (Hering, Hermann), rustende, ongedeerde spieren laten geen stroom naar de galvanometer leiden; deze ontstaat eerst door beschadiging van het weefsel of door de stoornis van het scheikundig evenwicht, welke met de spierverrichting verbonden is. De veranderde (gealtereerde) plaatsen van levende stof krijgen ten opzichte van de niet-gealtereerde een positieve potentiaal (zie Prae-existentietheorie).

Alteratie-verschijnselen, de bovengenoemde verschijnselen bij beschadiging van een weefsel.

Altérnans, afwisselend (zie Hemiplegia en pulsus alternans).

Alternerend, afwisselend.

Alterolateraal (alter, ander; latus, gen. lateris, zijde), aan de andere zijde, bijv. van een pleuritis, die zich ontwikkelt na een longontsteking, doch aan de andere zijde van de borstkas; syn. Contralateraal.

Altruïsme (autrui Fr., een ander), welwillende gezindheid jegens anderen, in tegenstelling met egoisme, zelfzucht. (Aug. Comte). In de ziektekunde, ziekelijke zucht om voor anderen te zorgen. In de leer der verrichtingen, vergoedingswerkzaamheid, d.i. het vermogen van cellen, weefsels en organen om de arbeid te vergoeden van andere cellen, weefsels en organen, welke hun arbeid niet meer kunnen verrichten.

Aluminósis pulmónum, kleilong, het afzetten van kleistof in de longen.

Alurophobie (αἴλουρος, kat; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor katten; juister zou zijn Aelurophobie.

Alveolair (álveüs, buik; alveolus, holte): holligheden betreffend, sponzig, honigraatachtig. Alveolaire klieren, klieren, waarvan de uitlozingsbuis tot kleine uitbochtingen, de alveolen, voert; syn. Aci-

neuze klieren. A. gezwellen, gezwellen, vooral kankers, waarvan het bindweefselachtige geraamte mazen vormt, waarin de eigenlijke gezwelcellen liggen. A. echinococcus = echinococcus multilocularis (zie ald.). A. ectasie (ἐκτείνω, uitstrekken), uitzetting der longblaasjes. A. epitheel, de celbedekking van de wand der longblaasjes. A. uitsteeksel, het gedeelte der bovenkaak, waarin zich de vakken voor de tanden bevinden. A. gangen, zie Ductuli alveolares. A. punt, kruispunt van de rand der boventanden met de middellijn van het lichaam (in de anthropologie).

Alvéoli, holten, kassen. A. dentales, tandkassen, de vakjes in het alveolair uitsteeksel der bovenkaak en het alveolair gedeelte der onderkaak, waarin de tandwortels steken. A. pulmonales, longblaasjes, waarin de gaswisseling tussen de ingeademde lucht en het bloed plaats heeft, 0,15—0,35 m.m. grote blaasjes, omgeven door elastische vezelen, van binnen bekleed met ademhalings-epitheel, onderling gescheiden door bindweefsel (septa alveolaria) en omsponnen door haarvaatjes.

Alveolítis, 1. beenvliesontsteking der tandkassen (verouderde term). 2. ontsteking der longblaasjes.

Alveüs (kom) **cornu ammonis,** komlaag, gekromde merglaag van de oppervlakte van de hippocampus. A. urogenitalis = utriculus prostaticus (zie ald.).

Alvus (Lat.), stoelgang.

Amaas (Afrik.), een soort pokken in N.-Afrika, vgl. Alastrim.

Amara, bittere geneesmiddelen, nog verdeeld in A. pura of vera, aromatica en mucilaginosa.

Amaríl (van het Spaans amarillo, geel), 1. toxine van de gele koorts, verkregen uit bouilloncultuur der bacillen. 2. typhus amaril, een synoniem der gele koorts.

Amástia of Amázia (μασθός of μαζός, vrouwelijke borst), aangeboren ontbreken van de borstklier.

Amaurósis (ἀμαυρός, donker, blind), volkomen blindheid. A. partialis fugax, gedeeltelijke, vluchtige amaurosis = flikkerscotoom, zie ald.).

Amaurotisch idiotisme, zie Idiotisme. A. kattenoog (Beer), een oog, blind door glioom van het netvlies, waarbij dit laatste doordat het dicht achter de pupil ligt, het ingevallen licht weerkaatst, zodat de pupil geelglanzend schijnt.

Amaxophobíe (ἅμαξα, wagen), wagenvrees, ziekelijke vrees om te rijden.

Ambidexter, met beide handen rechts, d.i. even handig.

Ambitendenz, zie Ambivalentie.

Ambivalentie (ambo, beiden); het gelijktijdig bestaan van twee tegengestelde gevoelens (affectieve A.), gedachtengangen (intellectuele A.) of wilsneigingen (= Ambitendenz) (Bleuler).

Amblotica (ἀμβλόω, een miskraam hebben), zie Abortiva.

Amblyopie (ἀμβλυωπία), stompzinnigheid, onduidelijk zien door aangeboren of verworven stoornis in de verrichting van de lichtwaarnemende organen, dikwijls door vergiftigingen (tabak, alcohol, kinine). A. ex anopsia: A. door het niet gebruiken van het oog, bij éénzijdig scheelzien, groot brekingsverschil der ogen, hindernissen voor het zien in de brekende middenstoffen, ten gevolge waarvan de psyche afziet van de door het afwijkende of minder scherpe oog geleverde beelden. A. nervosa, bij hysterie.

Amblyoscoop, toestel tot behandeling van het scheelzien en tot onderzoek van het samenzien der ogen (Worth).

Amboceptoren (ambo, beiden; capio, vatten), de thermostabiele (door warmte niet vernietigd wordende) bestanddelen van een ,,immuunserum", door wier tussenkomst de ,,complementen" worden verbonden aan cellen, die dan beschadigd (opgelost) worden. De A. zijn ,,antilichamen", in het bloed afgestoten ,,receptoren" of ,,zijketens", hierin echter te onderscheiden van de antitoxinen, dat zij twee (vandaar ambo) ,,haptophore" groepen bezitten, nl. één, die zich hecht aan de overeenkomstige ,,receptor" der cel (cytophore groep) en één die het complement bindt (,,complementophile" groep) (Ehrlich en Morgenroth). Syn. immuunlichamen, tussenlichamen, copula (P. Müller), desmon (London), philocytase, fixateur (Metschnikoff), substance sensibilisatrice (Bordet), praeparator (Gruber) hulplichamen (Büchner) *).

Amboceptoren-serum, bloedwei, welke amboceptoren, bijv. haemolysine, bevat.

Ambulante (ambulo, rondlopen) behandeling, behandeling van een ,,lopende" zieke.

Ameisenlaufen (D., het lopen van mieren), het slapen der ledematen door vaatkramp of druk op een gevoelszenuw.

Amelíe (ἀμέλεια, slordigheid), 1. aangewende verkeerde spraak, hetzij door stoornis bij de lettervorming, zie grammacisme, lambdacisme, rhotacisme, sigmacisme, zetacisme (amelarthrie), of door verkeerde vor-

*) Al deze uitdrukkingen worden elders verklaard.

ming van lettergrepen en woorden (amelophrasie) of door verkeerde woordverbinding tot zinnen (dictie-amelie). 2. zie Amelus.

Ameloblasten (enamel, Eng., glazuursel; βλαστός, kiem), glazuurcellen, cylindervormige cellen, die het glazuur der tanden vormen; zie Stratum adamantinum. Syn. ganoblasten (Shaffer).

Améloblastóma, gezwel gevormd door ameloblasten.

Amelus (μέλος, lid), misgeboorte zonder ledematen; het ontbreken van alle ledematen noemt men ook amelie.

Ameno (of amoeno-) **manie** (amoenus, liefelijk; μανία, waanzin), monomanie met waantoestand van blijde inhoud.

Amenorrhoea, (μήν, maand; ῥέω, vloeien), ontbreken der maandstonden, te onderscheiden in primaire of permanente A. (emansio mensium), waarbij de regels nooit verschijnen, en secundaire, voorbijgaande A. (suppressio mensium), waarbij zij tijdelijk wegblijven, meestal ten gevolge van bloedarmoede.

Améntia (amens, dwaas; mens, verstand), acute verwardheid, geestesziekte van lichte aard, gepaard gaande met zinsbedrog, waanvoorstellingen en onzuiver inzicht. A. occulta (Platner), oorspronkelijk lichte vorm van melancholie, voor de gerechtelijk geneeskundige van veel belang, daar zij onverwacht tot gewelddadige handelingen, als in de raptus melancholicus, aanleiding kan geven. Syn. Insania occulta; vgl. Ecnoia.

Ametropie (μέτρον, maat; ὄψις, het zien), afwijking in het brekend vermogen van het oog; zie Myopie, Hypermetropie.

Amiantóse (Fr., van amiante, asbest), asbestlong; pneumoconiose (zie ald.), door asbest veroorzaakt.

Amidasen, fermenten, die zuuramiden, zoals ureum, ontleden of uit aminozuren de aminogroepen los maken. Amiden worden afgeleid van ammoniak door 1, 2 of 3 waterstofatomen te vervangen door zuurradicalen (primaire, secundaire en tertiaire amiden). Aminen (aminobases) worden van ammoniak afgeleid, door 1, 2 of 3 waterstofatomen te vervangen door alkylen (koolwaterstofresten), Aminozuren worden afgeleid van vetzuren door 1 of 2 waterstofatomen van het koolwaterstofradicaal te vervangen door NH_2 (monamino- en diaminozuren); zij ontstaan door ontleding van eiwitstoffen; zie Dialysatie.

Amiduline (Schultze 1843), tussenproduct bij de versuikering van het zetmeel door ptyaline; wordt door jodium blauw gekleurd; waarschijnlijk amylodextrine.

Amimie (μιμέομαι, nabootsen) onvermogen om door gebaren en gelaatsuitdrukking stemmingen of aandoeningen te kennen te geven (motorische A.), of om zulke gebaren en gelaatsuitdrukkingen van anderen te begrijpen (sensorische A.; vgl. Aphasie).

Amitotische celdeling, celdeling zonder vorming van Mitosen (zie ald.).

Ammoniacale gisting der urine, vorming van koolzure ammoniak uit het ureum door werking van bacteriën.

Ammonia-dermatitis, erythema gluteale door broeiende luiers (Eng.: napkin erythema, diaper rash).

Ammoniaemie (αἷμα, bloed), overlading van het bloed met koolzure ammoniak door ontleding van het ureum bij nierziekte en urinestuwing.

Amnesie (ἀμνηστία, het vergeten), geheugenverlies. Retrograde A.: verlies van geheugen voor gebeurtenissen, die lang of kort vóór het ziek worden hebben plaats gehad; gevolg van ernstige infectieziekten, van epilepsie, van verwondingen (traumatische retrograde A). en hysterie. A. optica, vgl. optische aphasie. A. verbalis, vgl. amnestische aphasie; syn. herinneringsaphasie.

Amnestisch (ἀμνηστία, het vergeten), bijv. nw. van amnesie, geheugenverlies. A. aphasie, onvermogen om juist te spreken door verlies van het woordgeheugen. A. symptomencomplex, zielsziekte van Korsakow; bij oude lieden (acute presbyophrenie), chron. alcoholisme en sommige chron. hart- en vaatziekten en hersengezwellen. Het geheugen voor lang geleden zaken is hier behouden.

Amnion (ἀμνίον), lamvlies, het eerst ontdekt bij het slachten van drachtige schapen; het binnenste van de eivliezen, die de vrucht omgeven. A.-water, het water in deze vliezen besloten, vruchtwater.

Amniota, gewervelde dieren, die in de embryonale toestand een amnion hebben (reptiliën, vogels en zoogdieren).

Amniotoom (τέμνω, snijden), instrument om de vruchtblaas te openen (Wenck).

Amoeba (ἀμοιβός, wisselend), wisseldiertje, uit protoplasma bestaande protozoën (klasse der rhizopoden), waarvan de vorm onophoudelijk verandert (zie amoeboïde bewegingen). A. coli, zie Entamoeba histolytica. A. coli mitis, zie Entamoeba coli. A. dentalis, gingivalis, zie Entamoeba buccalis.

Amoebendysenterie, zie Entamoeba, Dysenterie, Enteritis.

Amoebíasis, ziekte, door amoeben veroorzaakt.

Amoeboïde bewegingen (εἶδος, vorm), beweging door het uitpuilen van een deel van het protoplasma (pseudopodia), alsof een poot wordt uitgestoken, waarop de rest van het cellichaam volgt. De amoeben en andere protozoën en de witte bloedcellen bewegen zich op deze wijze.

Amoeburie (οὐρέω, wateren), het voorkomen van amoeben in de urine.

Amoenomania, zie Amenomanie.

Amok, een vorm van mania transitoria, die alleen onder de Maleiers voorkomt, tengevolge van hevige gemoedsbeweging of na misbruik van opium (vgl. Androphonomanie).

Amor lésbicus, Lesbische liefde, ontucht tussen vrouwen, zoals naar beweerd wordt op het eiland Lesbos veelvuldig voorkwam, en o.a. door de dichteres Sappho daar zou zijn gepleegd. Syn. Tribadie, Sapphisme, Homosexualiteit.

Amorphognosie (μορφή, gedaante, γνῶσις, kennis) gestoorde gedaante-kennis.

Amorphus, zie Anideus.

Amotio retinae (amoveo, wegnemen), zie Ablatio retinae.

Ampelotherapie (ἄμπελος, wijnstok), druivenkuur.

Ampère (naar de Franse natuurkundige A. M. Ampère 1775—1836), een maat der electrische stroomsterkte: $^1/_{10}$ van de absolute electromagnetische eenheid; een stroomsterkte van 1 Ampère kan, bij een spanning van 1 Volt, een weerstand van 1 Ohm overwinnen. Een stroom, die door een oplossing van zilvernitraat in water gaande, 1, 118 m.gr. zilver in een seconde neerslaat, is 1 Ampère sterk. A.-meter, een galvanometer, die de stroomsterkte in Ampères aangeeft. A.-uur, de hoeveelheid electriciteit, die door 1 Ampère in een uur door de dwarsdoorsnede van een geleider wordt gevoerd. A.-windingen, het product van de stroomsterkte (in Ampères) en het aantal windingen ener solenoïde per c.m. draadlengte.

Amphiarthrose, (ἀμφί, van weerszijden; ἄρθρον, gewricht), de verbinding van twee gewrichtsuiteinden door een strakke, stijve beursband, versterkt door stevige banden, zodat slechts geringe beweeglijkheid in het gewricht over is.

Amphibool (ἀμφίβολος, wankelend, twijfelachtig). A. stadium (Wunderlich), het tijdperk van de typhus, waarin hoge avondtemperaturen gepaard gaan met lage morgentemperaturen, na de eerste week.

Amphidexter, zie Ambidexter.

Amphígonie, geslachtelijke voortplanting, uit de vereniging van twee individuen (Haeckel). A. retardáta, één copulatie is voldoende om in ettelijke maanden verscheidene legsels bevrucht ter wereld te brengen (bij slangen).

Amphimíxis (μῖξις, menging), de vereniging van de vaderlijke en de moederlijke erfstoffen.

Amphiool, kleine ampulla (zie ald.).

Amphístomum, (στόμα, mond), een trematodengeslacht. A. hominis, vroegere naam voor Gastrodiscoides hominis.

Amphophiel (φιλέω, liefhebben), benaming van weefsels, die zowel basische als zure en neutrale kleurstoffen opnemen.

Amphórisch (amphora, kruik), aldus noemt men een bij auscultatie waargenomen klank of weerklank, die in een holte (longholte, darm, pneumothorax) van enigszins grote afmetingen met gladde wanden ontstaat en herinnert aan de weerklank van holle vaten. (Amphorophonie, φωνέω, klinken).

Amphótere reactie (ἀμφότεροι, beide), de reactie, waarbij zowel rood als blauw lakmoespapier rood wordt verkleurd, bijv. van melk of urine.

Amplitudo, uitslag, de mate der afwijking uit de evenwichtstoestand bij trillingen.

Ampulla (lat. kruikje), langwerpig ronde verwijding. A. ductus deferentis, verwijding van de zaadleider nabij de ductus ejaculatorius. A. ductus lacrimalis, verwijding der traankanaaltjes buitenwaarts van de engten (zie Angustiae). A. membranacea, verwijdingen aan het begin der vliezige booggangen (halfcirkelvormige kanalen) van het labyrint. A. ossea, zie Crus ampullare. A. recti, zakvormige verwijding van de endeldarm boven de aarsopening. A. tubae uterinae, het wijdste gedeelte van de eileider tussen isthmus en infundibulum.

Ampullofugaal, van de ampulla (van een der booggangen van het oor) af gericht.

Ampullopetaal, naar de ampulla (van een der booggangen van het oor) toe gericht.

Amputatie (amputo), rondom afsnijden, het afzetten, afsnijden van lichaamsdelen, voornl. van ledematen. In engere zin gebezigd voor afzetten met doorzaging van het been, in tegenstelling met exarticulatie, het afzetten in het gewricht. A. spontanea (spontaneus, vrijwillig), afsnoering van ledematen tijdens het vruchtleven door strengen van de eivliezen of de navelstreng.

Amputatieneuroom (van νεῦρον, zenuw gevormd gelijk andere benamingen van ge-

zwellen op -oma), pijnlijk gezwel, ontstaande door woekering van bij een amputatie doorgesneden zenuwvezelen (zie Neuroom).

Amputatiestomp, het uiteinde van een lid na amputatie.

Amusíe (ἀμουσία, gebrek aan ontwikkeling, voornl. op muzikaal gebied,) onvermogen om tonen waar te nemen of voort te brengen, muzikale aphasie, notenblindheid, toondoofheid.

Amyelenképhalie (μυελός, merg; ἐγκέφαλος, hersenen), aangeboren ontbreken van ruggemerg en hersenen.

Amyelíe, 1. aangeboren gemis van het ruggemerg; 2. aplastische anaemie, zie ald.

Amygdalae (amygdala, amandel), de amandelen, nl. 1. de gehemeltetonsillen, 2. twee amandelvormige lichamen aan de ondervlakte der kleine hersenen.

Amygdalítis, amandelontsteking, nl. van de gehemelte-amandelen (zie ook Angina).

Amygdaloliéth, amandelsteen, afzetting van kalk in de gehemelte-amandelen.

Amylácea, zetmeel bevattende voedingsmiddelen.

Amylalcohol, $C_5H_{11}OH$, foezel, vergiftig bestanddeel van alcoholische dranken van slechte hoedanigheid.

Amylase, ferment, dat amylum (zetmeel) of glycogeen omzet in dextrine en maltose = diastase. Zie Wohlgemuth, Aanhangsel.

Amyloidósis, algemene amyloide ontaarding als gevolg van ziekten. Primaire A. (= Paramyelodosis, zie ald.), A., waarbij geen ziekte is voorafgegaan.

Amyloied (zetmeelachtig), in de scheikunde amorphe, door jodium evenals glycogeen (dierlijk zetmeel) mahoniebruin gekleurde stof. In de ziektekunde (Virchow 1853) een eiwitachtig lichaam, de grondslag der amyloiede ontaarding (zie beneden), gebonden aan chondroitine-zwavelzuur, van eiwitstoffen te onderscheiden doordat het door joodjoodkalium of jodiumtinctuur rood, paarsbruin en hierop door zwavelzuur blauw of groen wordt gekleurd. Amyloiede ontaarding, (amyloidosis), het ontstaan van ontaarde plekken met een zalmachtig of spekachtig voorkomen, waardoor de weefsels glazig doorschijnend worden en in omvang toenemen. Amyloiede lichamen, rondachtige lichaampjes met laagsgewijze bouw, die door jodium blauw of groen worden gekleurd (geen amyloid!). In gezond (voorstaanderklier, neuroglia) en ziek weefsel. Siegert onderscheidt corpora amyloidea versicolorata en flava naarmate joodoplossingen al of geen verkleuring teweegbrengen. Amyloied milium (Auspitz), molluscum contagiosum.

Amylolyse (λύσις, oplossing), de omzetting van zetmeel tot maltose of glycose.

Amylolytisch, het vermogen tot amylolyse bezittend.

Amylopsine, het diastatische ferment de alvleesklier.

Amylorrhéxis (ῥῆξις, het scheuren, breken), de oplossing van het gluten van graanvruchten door het maagsap.

Amylorrhóea (gevormd als diarrhoea) ontlasting van onverteerd zetmeel.

Amyoplasíe (μῦς, gen. μυός, spier, πλάσσω, vormen), gebrekkige ontwikkeling der spieren.

Amyostatisch (στάσις, stilstand) **symptomencomplex** (Strümpell), verschijnselen van onwillekeurige spierbewegingen na encephalitis epidemica; vgl. Hyperkinesis.

Amyosthenie, zie Myasthenie.

Amyotaxia (τάξις, het stellen, de orde), stoornis in de samenwerking der spierbewegingen in de zin van ataxie.

Amyotónia congénita, aangeboren zeer slappe spieren der ledematen zonder diepe reflexen met neiging tot verbetering (Oppenheim). Syn. Myatónia congénita met gevaar voor verwarring met Myotónia congénita.

Amyotrophie (τρέφω, voeden), slinken van het spierweefsel, in 't bijzonder door in de centra gelegen oorzaken.

Amyotrophische laterale sklerose, zie Laterale sklerose.

Amyxíe, amyxorrhoea (μύξα, slijm), het ontbreken van slijmafscheiding.

An., afkorting van anode. An. O.Z. (Oeffnungszuckung), An. S. Z. (Schliessungszuckung); anodeopeningsschok, anodesluitingsschok; (in het Nederlands: An. O.S. en An. S.S.).

Ana- (ἀνα-), in samenstellingen: omhoog, opnieuw, overeenkomstig, terug. Zie ook aa.

Anaal, gelegen in de streek van de aarsopening (anus).

Anabióse (βίος, leven), herleving, terugkeer van het leven, nadat dit schijnbaar had opgehouden, bij bevroren dieren of planten, zaadkorrels, lagere diersoorten, amoeben, infusoria, raderdiertjes, bacteriën.

Anabiótisch, levenloos, doch vatbaar voor herleving (Preyer).

Anabólisch (ἀναβολή, beweging omhoog). tot het bijzetten, de assimilatie dienend, Tegenover catabolisch. Anabolie, assimilatie (Preyer).

Anacanthósis, zie Acanthosis.

Anacatadídymus, in het midden samengegroeide, naar boven en beneden (ἀνά en

κατά) dubbele (δίδυμος, tweeling) misgeboorte.

Anacathártica (ἀναχαθαίρω, reinigen, Hippokrates), middelen, die reinigen, braakmiddelen.

Anachloorhydrie, beter achloorhydrie (zie ald.).

Anachorése (ἀναχώρησις, het zoeken van een toevlucht), het verwekken van een fixatieabsces (zie ald.) door inspuiting of inenting met verschillende stoffen of kiemen (Ascoli, 1937).

Anaciditeit, gebrek aan zuur, met name zoutzuur in het maagsap.

Anacoluthíe (κώλυσις, hindernis), het overslaan van woorden of lettergrepen.

Anacritisch, voorafgaande aan een crisis (zie ald.) of aanval ener ziekte, b.v. jicht; syn. praeparoxysmaal.

Anacroot (ἀνά, omhoog; κροτέω,, slaan) hefpols; men voelt hierbij met de vinger en leest op de sphygmograaf tijdens de (kamer)- systole twee wel te onderscheiden verheffingen; een derde, zeer geringe, beantwoordt aan het normale dicrotisme van de pols. De opstijgende lijn der polskromme vertoont vóór de top een inzinking, gelijk die van het dicrotisme op de dalende lijn (Landois). Het verschijnsel is hoorbaar als „bruit de galop" (zie ald.) (Potain). De plaats der tweede verheffing in de polskromme kan ook een vroegere of een latere zijn.

Anacusíe (ἄκουσις, horen), doofheid, ontstaande door labyrintziekten, letsels van de zenuwstam, ziekten van de kernen der gehoorzenuw of zenuwziekten (hysterie) zonder tot heden aantoonbare stoffelijke afwijkingen.

Anadeníe (ἀδήν, klier), gebrek aan of verdwijnen van de klieren, meer bijzonder anadénia gástrica of phthisis ventriculi, het geheel verdwijnen van de klieren in het maagslijmvlies, hetgeen met verschijnselen van pernicieuse anaemie gepaard gaat. Zie Achylia.

Anadídymus (ἀνά, omhoog; δίδυμος, tweeling), algemene benaming voor dubbele misgeboorten, die van onderen met elkander vergroeid zijn; vgl. Catadidymus.

Anaemie, (αἷμα, bloed), bloedeloosheid, hetzij volstrekte, en dan slechts plaatselijke, of betrekkelijke, dus oligaemie of bloedarmoede, waarbij de hoeveelheid van het bloed, zowel als het aantal rode bloedlichaampjes en het gehalte aan bloedkleurstof verminderd kan zijn. Primaire anaemieën zijn de chlorose en de progressieve pernicieuse anaemie; secundaire A. ontstaat na bloedverlies, gebrekkige voeding of andere ziekten. Zie Leukaemie. Anaemia achréstica, zie Achrestische anaemie. A. achýlica, een der anaemieën door gebrek aan ijzer (ten gevolge van achylia gastrica. A. aplástica (Syn. Panmyelophthísis, Haemorrhagische aleukie (Frank), Amyelie), waarbij het rode bloedvormende beenmerg verdwijnt. De afwezigheid van megaloblasten en normoblasten wijst er op, dat de regeneratie-werkzaamheid van het beenmerg ontbreekt. A. van Cooley, zie Cooley, Aanhangsel. Elliptocyten-A., een haemolytische A. met elliptische rode bloedlichaampjes. Essentiële hypochrome A., een der anaemieën door gebrek aan ijzer. Ovalocyten-A. een haemolytische A. met ovale rode bloedlichaampjes. A. haemolytica, met sterke vernietiging van rode bloedcellen door haemolysinen. Familiaire haemolytische A., zie Sphaerocytose. A. haemolýtica cum haemosiderinúria perpetua, = ziekte van Marchiafava-Micheli (zie Aanhangsel). Hereditaire hypochrome haemolytische A., met sterke erythroblastose (bij kinderen) anerythroblastose daarentegen bij volwassenen, verder anisocytose, poikilocytose, fragmentocyten en target-cells. Syn. Middellandse-Zee A., A. van Cooley (zie Aanhangsel). A. lymphática, vroegere benaming van pseudoleukaemie. A. neonatorum, een milde vorm van morbus haemolyticus foetalis. A. progressíva perniciósa cryptogenética (Biermer) s. gravíssima s. essentiális febrilis s. idiopáthica: verergerde kwaadaardige bloedarmoede, ernstige bloedziekte, die bijna steeds door koorts begeleid, zonder bepaald marasme, onvermijdelijk de dood ten gevolge heeft. In het bloed meestal poikilocyten en megaloblasten; aantal rode bloedcellen tot een millioen of minder per kubieke millimeter gedaald. Oorzaak dikwijls onbekend, in sommige gevallen bothriocephalus in de darm; ook na verwijdering van de maag of een deel daarvan (agastrische anaemie, Moynihan). Syn. Morbus perniciósus Addison-Biermer. A. montána, zie Ankylostomiasis. Sikkelcellen A., zie Sikkelcellen. A. splénica, zie Splenomegalie. A. splenica infantum, A. pseudoleukáemica infantum (V. Jaksch): bij kleine, veelal kunstmatig gevoede kinderen met slechte spijsvertering. A. trópica, voornamelijk bij Europeanen in de hete gewesten, veroorzaakt door een ingewandsworm (ankylostomum duodenale). Zie Ankylostomum, Chlorosis tropica, Geophagie.

Anaemisch geruis, systolisch hartgeruis bij bleekzucht, bromtolgeluid (zie Bruit de diable).

Anaërobiën (ἀήρ, lucht; βίος, leven), bacteriën, die in zuurstof bevattende omgeving sterven of in ontwikkeling stilstaan.

Anaërobióse, het verschijnsel van het zuurstofloze leven.

Anaesthesie (zelfst. nw. bij ἀναίσθητος, gevoelloos), gevoelloosheid, onderscheiden in cutane, musculaire, viscerale, sensorische A., naarmate de stoornis betreft de gevoelszenuwen van de huid, de spieren of de ingewanden, of wel de zintuigzenuwen, bijv. de reukzenuw. (A. olfactoria). Sexuele A. is het ontbreken van wellustgevoel (Adler). Anaesthesia dolorósa (Liebreich), pijngewaarwording in gevoelloze delen, door centrale prikkelingstoestanden der daarbij betrokken zenuwvezels, vooral voorkomende bij neurosen en bij samendrukking van het ruggemerg. Zie Analgesie, Hypaesthesie, Paraesthesie, Ageusie, Hypogeusie, Anosmie, Apselaphesie. Ook een door psychische stoornis veroorzaakt ontbreken van een groep van waarnemingen wordt anaesthesie genoemd; vgl. Psychosensorisch. A. kinética (κίνησις, beweging), gevoelloosheid met athetose (zie ald.). Locale A., plaatselijke gevoelloosmaking of verdoving van het pijngevoel voor heelkundige bewerkingen.

Anaesthética, pijnverdovende middelen, deels plaatselijk, deels algemeen werkend. Verwekken deze middelen tevens pijn, dan spreekt men van A. dolorosa. Zie Anodyna, Narcotica, Narcosis.

Anakhré (grote neus, Afr.), neusgezwel der negers; zie Gundu.

Anale erotiek, gevoel van wellust, door prikkeling der aarsopening ontstaande.

Analéptica (ἀναλάμβανω, verbeteren, herstellen), opwekkende middelen, welke vooral sterk werken op de centra van de ademhaling en de hartswerking.

Anale reflex, samentrekken van de sluitspier van de aars bij aanraking van het slijmvlies. Zie Rectale reflex.

Analexíne (Von Behring), antilichaam + alexine (zie ald.).

Analgesíe (ἄλγος, pijn), gedeeltelijke gevoelloosheid, waarbij het pijngevoel is opgeheven, doch de tastzin en de overige gevoelsindrukken behouden kunnen zijn.

Analgética, pijnverdovende middelen.

Anallérgisch serum, een serum, dat, met korte tussenpoos opnieuw ingespoten, geen allergie (zie ald.) verwekt (Ascoli), doordat het tweede serum van een andere diersoort afkomstig is dan het eerste.

Analoog, overeenkomstig, vgl. Homoloog.

Analysator, het onderdeel van het polarisatietoestel, waarmede men het door de polarisator gepolariseerde licht onderzoekt.

Analysedwang (ἀνάλυσις, oplossen), ziekelijke dwang om zich het hoe en waarom af te vragen bij al wat men doet of beleeft.

Anamnése (ἀνάμνησις, herinnering), de voorgeschiedenis van de zieke en zijn ziekte, of de geschiedenis (in ziektekundig opzicht) van een familie (familie-anamnese).
Bijv. nw.: anamnestisch.

Anamnestische reactie, het verschijnsel, dat het lichaam, wanneer het heeft gereageerd op een bepaald antigeen met de vorming van antistoffen, na het inbrengen van een ander antigeen, weer dezelfde antistoffen vormt.

Anámnia, zie Amniota.

Anángisch (ἀγγεῖον, bloedvat), vaatloos, bijv. van het netvlies, als de vaten verschrompeld zijn.

Anankásme (ἀνάγκη, dwang), dwanggedachte, bijv. nw. Anankastisch.

Anaphalantíasis (ἀναφαλαντίασις, kaalheid), ontbreken of uitvallen der haren, vooral van de wimpers.

Anaphrodísia (ἀναφρόδιτος, geslachtelijk onverschillig), koudheid, gebrekkige of ontbrekende geslachtelijke aandrift of gevoelens.

Anaphrodisíaca, middelen om de geslachtsdrift te matigen.

Anaphylacogéen (Friedberger), ook **Anaphylactogeen** (γενής, afkomst), het antigeen, dat anaphylaxie teweegbrengt; syn. Anatoxine.

Anaphylactoíde púrpura, purpura (zie ald.) die gepaard gaat met anaphylactische verschijnselen (zie Purpura urticans). Syn. ziekte van Henoch, zie Aanhangsel.

Anaphylaxíe (ἀνά, het tegenovergestelde van; φυλάσσω behoeden), onbeschutheid, overgevoeligheid, serumziekte (Richet), zie Allergie (Von Pirquet), een ziektetoestand, ontstaande na inspuiting in de huid, de spieren of een ader, van eiwitstoffen die aan het lichaam vreemd zijn(,,soortelijk vreemd") Ook door bloedwei, melk en plantaardige eiwitstoffen (bacteriën) kan zij worden verwekt. Er bestaat aangeboren en verworven (kunstmatige) A. De verschijnselen bij de mens, meestal na inspuiting van diphtherieserum, vooral na herhaalde inspuiting (serumziekte), zijn koorts, zuchtige zwelling, ineenstorting (collaps). Bij dieren kan men door eerst ,,soortvreemd" (van een andere soort afkomstig) eiwit in te spuiten (sensibiliseren) en dit na tien dagen te herhalen, de ,,anaphylactische shock" teweegbrengen, plotselinge daling der temperatuur, emphyseem soms, hartzwakte,

meestal gevolgd door de dood. Herstelt het dier, dan blijft het enige tijd ongevoelig voor hetzelfde eiwit (anti-anaphylaxie). Wordt het serum van een dier, dat de sensibilisatie heeft ondergaan, bij een ander dier ingespoten, dan wordt dit anaphylactisch (passieve A.). De oorzaak der A. is de giftige werking van het eiwit, dat niet door de ingewanden (parenteraal) in het lichaam is gekomen, waardoor het eiwit of zijn bestanddelen (splitsingsproducten) zich tot een aan het pepton verwant vergift (anaphylatoxine, van τοξικόν, pijlgift) verbindt met het antilichaam (sensibilisine, antigeen, anaphylacogeen), dat bij de eerste inspuiting was gevormd.

Anaplasíe (πλάσσω, vormen), vervorming, wijziging in cellen van gezwellen met betrekking tot vorm, rangschikking („Lagerung"), verhouding tot kleurstoffen, enz. als teken van verminderde differentiatie (Hansemann).

Anaplastíek (πλαστική, vormkunst), het vasthechten en doen vastgroeien van afgesneden lichaamsdelen op de oude of op een andere plaats (zie Transplantatie).

Anaplástisch, vormend, van voedingsstoffen, die tot de bouw der weefsels bijdragen (Preyer). Of de opbouw des lichaams betreffend.

Anarithmíe (ἀριθμός, getal), belemmering in het vermogen om te rekenen, door een stoornis in het daartoe bestemde centrum.

Anarthríe (van ἄναρθρος, ongeleed), stoornis van de articulatie, de samenwerking der bewegingen van de spraakwerktuigen, waarbij deze in ontleedkundig opzicht ongedeerd kunnen zijn, zodat, terwijl de impulsen in de hersenschors ongestoord ontstaan, een stoornis of beletsel der voortgeleiding in het spel moet zijn, en wel volgens Ziehen in de zenuwkernen en de subcorticale vezels. Anarthria literalis, stamelen, stoornis in de lettervorming, óf centraal (bulbaire verlamming), óf peripheer (ziekte van de nervus facialis of hypoglossus), óf op dyslalie (zie ald.) berustend. A. syllabalis (συλλαβή, lettergreep), stotteren, krampneurose der samenwerking (coördinatie), waardoor het uitspreken van lettergrepen door krampachtige samentrekkingen op de plaatsen, waar de „articulatiebuis" kan worden afgesloten (keel, gehemelte, tanden, lippen) wordt verhinderd, vooral bij de „explosieve" letters, b, p, d, t, k, of krampachtige stoornis in de harmonische samenwerking der overige spieren van de spraak.

Anasárca (Hydrops anasarca), waterzucht door de weefsels, of het σάρξ (vlees), in tegenstelling met de „zakwaterzuchten" (vrij water in de lichaamsholten), ophoping van vocht in de weefsels, vooral in het losse celweefsel onder de huid, huidwaterzucht, zie Hydrops.

Anaspadíe, zie Hypospadie.

Anastigmátisch (στίγμα, prik), van een lenzenstelsel, waarbij de afwijking door bolvormigheid (spherische aberratie) is opgeheven, zodat het beeld van een punt zelf weder een punt is.

Anastomóse (ἀναστόμωσις, monding), het bijeenkomen van bloedvaten of zenuwtakken van verschillende oorsprong. Zendt een zenuwtak vezels naar een andere, en deze wederom naar de eerste, dan heet dit Anastomosis mutua (wederkerige), zo niet, A. simplex (eenvoudige).

Anatomíe (ἀνάτέμνω, open snijden), ontleedkunde, onderscheiden in 1. algemene beschrijvende, toegepaste, bijzondere of stelselmatige, topografische (plaatsbeschrijvende behandelt de onderlinge ligging der delen). of 2. heelkundige, ziektekundige, vergelijkende en microscopische ontleedkunde.

Anatoxíe-reactie, kleine hoeveelheden dode diphtherie-bacillen, zonder endotoxine of anatoxine toegediend, geven in een omgeving waar diphtherie voorkomt vaak een positieve huidreactie, ook als de reactie van Schick (zie Aanhangsel) negatief uitvalt.

Anatoxíne (V. Behring), voor anaphylacogeen (zie Anaphylaxie), diphtherie-toxine, dat na behandeling met formaldehyde zijn giftigheid heeft verloren, maar de antigeenwerking heeft behouden (Ramon).

Anaudíe (αὐδή, spraak), onvermogen om gearticuleerd te spreken.

Anceps (Lat.), twijfelachtig.

Anchilops (ἀγχίλωψ), absces aan de oppervlakte van de traanzak (Galenos), ook anchylops.

Anchophrasíe (ἄγχω, beklemmen; φράσις, het spreken), een spraakgebrek, waarbij de (goed uitgesproken) woorden en zinnen worden afgebroken door gerekte of meermalen herhaalde klinkers en neusklanken, bij personen die bevangen zijn of naar het juiste woord moeten zoeken of ook uit verkeerde gewoonte. (D. gaxen).

Anchylóse, anchylóstomum, vaak gebruikte verkeerde spelling voor ankylose, ankylostomum.

Anconaeus (ἀγκών, kromming), 1. elleboogsplooi, 2. olecranon. Zie Musculus anconaeus.

Androgameet = microgameet, zie ald.

Androgenése (Verworn) (ἀνήρ, gen. ἀνδρός, man), ontwikkeling van spermiën (zie ald)

op een kunstmatige voedingsbodem, tegenstelling van parthenogenese.

Androgynie (ἀνδρόγυνος van ἀνήρ, man en γυνή, vrouw) tweeslachtigheid, hetzij werkelijk (aanwezigheid van mannelijke en vrouwelijke geslachtsklier, hermaphroditisme) of schijnbaar (pseudohermaphroditisme), ook, vrouwelijk voorkomen bij — gewoonlijk homosexuele — mannen.

Androkinine (κινέω, bewegen), mannelijk geslachtshormoon, zie Hormoon; vgl. Thelykinine.

Androphónomanie (φόνος, moord), moordwaanzin; zie Amok.

Androstaanderivaten, steroiden (zie ald.) met 19 koolstofatomen; hiertoe behoren de 17-ketosteroiden (zie ald.) b.v. het adrenosteron.

Androsterón, mannelijk geslachtshormoon.

Anelectrótonus (van ἀνά omhoog, stroomopwaarts en electrotonus, zie ald.) de verminderde prikkelbaarheid (bij de anode) ener zenuw door welke een galvanische stroom vloeit.

Anémie des mineurs, mijnwerkersbleekzucht. Zie Anaemia montana.

Anemométer (ἄνεμος, wind, μέτρον maat), instrument om de kunstmatige ventilatie van een locaal te meten.

Anemonisme, vergiftiging door zekere ranunkelachtigen, die het vluchtig kristallijne vet anemonine bevatten (pulsatillakamfer) (zoals Ranunculus, Anemone pulsatilla, Clematis).

Anencéphalus (ἐγκέφαλος, hersenen), misgeboorte zonder hersenen, tengevolge van toename der vloeistof die zich in de hersenblazen bevindt, waarbij meestal tevens hydramnion bestaat. Anencephalie is gedeeltelijke afwezigheid der hersenen — en bij Exencephalie bevinden zich de hersenen in een gezwel naast het hoofd.

Aneosinophilie, het tegengestelde van eosinophilie, zie ald.

Anergie, zie Antianaphylaxie.

Anerosie (ἔρως, liefde) gebrek aan geslachtsdrift.

Anerythropoiése (ποίησις, het maken, doen), onvoldoende vorming van rode bloedlichaampjes.

Anerythropsie (Goethe) (ἐρυθρός, rood; ὄψις, het zien), roodblindheid, onvermogen om rood en de complementaire kleur groen te onderscheiden; zie Achromatopsie, Achloropsie, Daltonisme.

Anetodermie (ἄνετος, slap), slappe atrophische huid, in tegenstelling met sclerodermie; syn. Atrophia maculosa cutis.

Aneurine, een vitamine van de B groep. Syn. Thiamine.

Aneurysma (ἀνευρύνω, verwijden), slagaderbreuk, plaatselijke verwijding van een slagader (of van de wand van het hart). A. verum s. spontáneum, ware slagaderbreuk, die nog geheel door één of meer lagen van de arteriewand omgeven wordt. Verder worden onderscheiden naar de vorm A. diffusum, cylindriforme, fusiforme, (spoelvormig) circumscriptum, sacciforme, skenoídeum (σκηνή, tent). A. spurium, (spurius, buitenechtelijk, onecht) valse slagaderbreuk, een bloeduitstorting, die met een slagader in verbinding staat. Is zij door verwonding der slagader ontstaan, dan heet zij A. sp. traumáticum, is zij ontstaan door langzamerhand opensplijten van de wand der breuk, zodat het A. sp. nu ten dele begrensd wordt door de naburige weefsels, dan heet zij A. sp. consecutívum. A. anastomóticum = A. cirsoídeum. A. arteriovenosum, verbinding tussen een slagader en een ader, doordat beide gelijktijdig verwond zijn en met de randen der wonden aan elkaar zijn gegroeid of een A. van een slagader, die door een veneuse sinus loopt. A. cirsoídeum (κιρσός, aderkluwen; εἶδος, uiterlijk) of racemósum (racemus, druif), vgl. Angioma racemosum. Uitgaande van een echt aneurysma, bijv. aan het hoofd, breidt zich hierbij de vaatuitzetting uit over de zijtakken en de daarmede samenvloeiende omgevende slagaderen en haar stroomgebied. A. cordis, zakvormige uitzetting van de hartwand bij endo- en myocarditis. A. díssecans (dissecare, ontleden), een met bloed gevulde zak tussen de lagen van een bloedvaatwand ontstaande, doordat de stroom van het bloed na verwoesting van de binnenste rok (túnica íntima) der slagader zich tussen de spiervezels van de middelste (media) en buitenste (adventítia) rok een weg baant en deze doet uitzetten. A. embólicum mycóticum, door embolie, afkomstig infectieuse ontsteking der hartkleppen; hierbij ontstaat een ulcereuse ontsteking van de wand der aorta, waarop verwijding volgt. A. miliáre, (milium, gierst), talrijke Aa. ten hoogste zo groot als een speldeknop, vormen zich aan de kleinste slagaderen der hersenen; barsten zij, dan is dit oorzaak ener spontane bloeding in de hersenen. A. racemósum retinae, vertakte verwijding van netvliesslagaderen. A. varicósum, A. arteriovenosum, waarbij zich tussen de in verbinding getreden ader en slagader nog een afzonderlijke zak bevindt.

Angialgie (ἀγγεῖον, vat: ἄλγος, pijn), vaatpijn, pijn die van de bloedvaten uitgaat.

Angiásthenie (ἀσθένεια, zwakte), vaatzwakte, aanleg tot angioneurose (zie ald.).

Angiéctasie (ἔκτασις, uitzetting), vaatverwijding, een rode vlek of gezwelletje ontstaande door verwijding van een aantal bloedvaatjes (wijnvlek).

Angiítis, ontsteking van bloedvaten.

Angína (Celsus) (ango, vernauwen, omsnoeren), beklemming, meestal keelpijn. Gewoonlijk gebruikt voor amandelontsteking. In ruimere zin iedere met beklemming gepaard gaande ziekte, bijv. Angina péctoris. A. abdóminis, zie Dyspragia intestinalis intermittens. A. cantatórum, clericórum, chronische keelcatarrh der zangers, der geestelijken. A. catarrhális, gehemeltecatarrh. A. croupósa, diphthérica, zie Diphtherie. A. exsudatíva ulcerósa, zie A. ulceromembranósa. A. folliculáris, verettering van enkele folliculi der amandelen (volgens Mink eerder een fibrine-uitzweting in de follikels). A. gangraenósa, versterf van het zachte gehemelte, zeer zelden primair als een soort noma (zie ald.), meestal gevolg van hevige phlegmoneuse angina, ook bij roodvonk en diphtherie. A. lacunáris, met vorming van lichtgele vlekken of proppen in de nissen (lacunae) der amandelen. A. Ludovíci (beschreven door Ludwig 1836), zeer acute ontsteking, meestal met verettering, vaak met versterf van het celweefsel onder de kin, die soms epidemisch voorkomt. Syn. Phlegmone colli profunda, Cynanche sublingualis s. cellularis maligna gangraenosa, Pseudoerysipelas subtendinosa colli. A. monocytótica, goedaardige A., waarbij veel monocyten (zie ald.) worden gevonden in het bloed, met beslag op de amandelen, grote lymphklieren en enig uitslag. A. necrótica, A. met grijsachtige witte verkleuring der amandelen, welke op necrose berust. A. péctoris, hartkramp, hevige pijnaanvallen in de streek van het borstbeen en het hart, gewoonlijk uitstralend over de linker helft der borst en de linker arm, en gepaard met een eigenaardig gevoel van angst, meestal ook met bleekheid, koud zweet, verandering in de werking van het hart. Zie Stenocardie. De Fransen maken onderscheid tussen Angine d'effort (aanvallen bij inspanning), A. de décubitus (in liggende houding) en A. ambulatoire (onder het lopen). A. phlegmonosa (suppuratíva), keelontsteking met ettervorming in het bindweefsel, gewoonlijk slechts aan éne zijde, meestal tussen de amandelen en de voorste gehemelteboog (peritonsillair absces). A. potatórum, chronische keelcatarrh der drinkers. A. tonsilláris, amandelontsteking, syn. Tonsillitis, Amygdalitis; zie A. lacunaris en follicularis. A. ulceromembranácea (Plaut 1894, Vincent 1896), door bepaalde spoelvormige bacillen en spirochaeten veroorzaakte ulcererende amandelontsteking, soms bijverschijnsel ener algemene mondontsteking. Syn. Angina ulcerosa, Diphtheroides, Chancriforme, Spirochaetobacillaris, of A. van Plaut-Vincent. A. vertebralis Hippocratis, zie Abscessus retro-pharyngealis.

Angineus, betrekking hebbend op angina.

Angioblasten (βλαστάνω, uitspruiten), endotheliumcellen der haarvaten, uit welke cellen nieuwe vaten voortspruiten.

Angioblastisch sarcoom = Angiosarcoom.

Angioblastoom = Angioom.

Angiocarditis, ontsteking van het hart en de bloedvaten als vermeende oorzaak van koorts (Bouillaud).

Angiocheiloskoop (χεῖλος, lip, σκοπέω, beschouwen), een door Hueter bedacht toestel om de bloedsomloop in de haarvaten van het lipslijmvlies met een vergrootglas waar te nemen.

Angiocholítis (χολή, gal), ontsteking der galwegen, syn. cholangitis.

Angio-elephantíasis, zie Elephantiasis teleangiectodes.

Angiofibroom, fibreus ontaard angioom; zie Angioma, Fibroma.

Angiograaf (γράφω, schrijven), toestel om de polskromme op te nemen, zonder veer, met hefboom, vgl. Sphygmograaf, Polygraaf.

Angiogram (γράμμα, letter, schrift) de X-photo van de bloedvaten van een lichaamsdeel, schaduwgevend gemaakt door middel van thorothrast (zie ald.); zijn dit de slagaderen, dan heet het arteriogram, zijn het de aderen — phlebogram.

Angiographie, het maken van een angiogram.

Angioid streaks (Eng., op bloedvaten gelijkende strepen), gepigmenteerde strepen in het netvlies, een symptoom van pseudoxanthoma elasticum (zie ald.).

Angiokeratoom (κέρας, hoorn), hoornachtige, wratachtige, boven de huid verheven knobbeltjes, zo groot als of kleiner dan een linze, rood tot vuilgrijs gekleurd, met bloed bevattende holten erin, in het vaatgebied der huidpapillen en het daaronder gelegen gebied, meestal gevolg van winterhanden en -voeten bij jeugdige personen.

Angiolíeth (λίθος, steen), zie Phlebolieth.

Angiologie, leer der vaten.

Angióma, vaatgezwel, gezwelvormige nieuw-

vorming van vaten, te onderscheiden in haemangiomata, bloedvaatgezwellen en lymphangiomata, lymphvaatgezwellen. Tot de eerste behoren de „wijnvlekken" op de huid, teleangiectasie of naevus vasculosus (zie ald.) als A. simplex zonder of met verdikking der vaatwanden (A. simplex hypertróphicum) en de dieper liggende eigenlijke angiomen, nl. A. cavernósum (cavernósus, vol holten) (circumscríptum), gezwel van de grootte ener linze tot die van een noot in het onderhuid-celweefsel of de inwendige organen. Syn. Cavernoma, Tumor cavernosus, Naevus congenitus. A. arteriále racemósum (racemus, druif) s. plexifórme (plexus, gevlochten), kloppend vaatgezwel, vooral aan het hoofd, met sterke verwijding en kronkeling van alle slagaderen binnen een bepaald vaatgebied, tot in de fijnste takken, die als een knobbelig gezwel door elkander liggen. A. fissurále (fissura, spleet) (Virchow), op de plaatsen van embryonale spleten, aan de oorschelp, de bovenlip, de neuswortel, het bovenooglid enz. A. lymphátícum, zie Lymphangioma. A. mucósum prolíficum (mucus, slijm; prolificus, kroost voortbrengend); zie Cylindroma. A. ossíficans, zeldzaam gezwel in de bovenkaaksholte, bestaande uit beenweefsel, doorkruist door grote vaten. A. serpiginósum, haarden van teleangiectasieën, die zich peripheer langzaam uitbreiden en centraal verdwijnen.

Angiomalacíe (μαλακία, weekheid), verslapping van de middenrok der slagader, welke ten slotte tot aneurysma aanleiding geeft.

Angiomatósis, veelvuldige vorming van vaatgezwellen. A. rétinae, zie Von Hippel, Aanhangsel.

Angiomyoom (μῦς, spier), myoom, dat zich onderscheidt door ziekelijke vaatgroei.

Angiomyopathie, spieratrophie door arteriosclerose; zie Claudicatio intermittens.

Angiomyosítis, zie Dermatomyositis.

Angioneurose (νεῦρον, pees, later zenuw), neurose der vaatverwijdende (angioparalyse) of vaatvernauwende zenuwen (angiospasmus).

Angioneurotisch oedeem, zuchtige zwelling, die met tussenpozen verschijnt, onder nerveuze invloeden, aan de huid en de slijmvliezen en elders; hiertoe behoort het oedeem van Quincke en de hydrops articulorum intermittens; syn. Hydrops hypóstrophos.

Angiopathía labyrínthica, ziekte van Ménière, zie ald.

Angioplégica (πλῆγή, slag; sc. remedia), vaatverlammende, vaatverslappende middelen.

Angiorrhéxis (ῥῆξις, scheur), het barsten van een bloedvat.

Angiosarcoom, zie Sarcoom.

Angiosclerósе, zie Arteriosclerose.

Angiospasmus, zie Angioneurose.

Angiothrypsie, tripsie (θρύπτω, τρίβω, vermorzelen, samendrukken), bloedstelping door samenknellen der weefsels en vaten, waarbij ook een bepaald instrument, Angiothryptor wordt gebruikt.

Angiotrophoneurose, Angioneurose met voedingsstoornissen (ziekte van Raynaud, sclerodermie enz.).

Angioxyl, een hormoon (zie ald.), dat naast het insuline (zie ald.) in de alvleesklier voorkomt en bloeddruk verlagend werkt.

Angophrásis (ἄγγω, bang maken; φράσις, het spreken), het invoegen van gerekte klanken tussen de woorden.

Angor péctoris, zie Angina pectoris.

Angstneurose, verschijnsel van neurasthenie (zie ald.), die zich onderscheidt door het ontstaan van allerlei angsttoestanden.

Ångström, eenheid van golflengte bij Röntgen- en radiumstralen; 1 Å = 0.1 μμ Vgl. Ångström, Aanhangsel.

Anguíllula, aaltje, een nematode (ronde worm), waarvan een soort in azijn (A. aceti) en een in de darm voorkomt (A. intestinális), Tegenwoordige naam: strongyloídes stercoralis.

Anguillulíasis = strongyloidósis.

Anguloscapulair symptoom (Baccelli), beperking in de beweging aan de zijde ener longaandoening.

Angulus, hoek. A. costae, ribbehoek. A. epigástricus, de hoek, gevormd door de kraakbeenderen der valse ribben van de linker- en rechterzijde. A. infectiósus, zie Perlèche, een zweer aan de mondhoek. A. Ludovíci (naar P. O. A. Louis, 1787—1872): zie A. sterni. A. mandíbulae, kaakhoek. A. oculi lateralis, medialis, buiten- en binnenooghoek. A. pontis, hoek in de brug der kleine hersenen, syn. receptaculum pedunculorum, recessus acusticocerebellaris. A. pubis, schaamhoek, gevormd door de schaambeenderen bij de man, zie Arcus pubis. A. scápulae, de onderste, buiten- en binnenhoek van het schouderblad. A. sterni, het vezelachtig-kraakbenige, naar voren springende verbindingsstuk tussen handvat en lichaam van het borstbeen. A. venósus, aderhoek, de plaats, waar de gemeenschappelijke strotader en de ondersleutelbeens ader samenkomen (Pitojow). A. ventrí

culi, maaghoek, de hoek tussen het dalende en het horizontale deel van de maag. Bijv. nw. angulair.

Angustátio, vernauwing, vgl. Stenosis.

Angústiae (Lat.), engten, de nauwste plaats van het traankanaaltje.

Anhedonie (ἡδονή, lust), ontbreken van het wellustgevoel.

Anhelátio, hijgen, kortademigheid.

An(h)idrósis (ἱδρώς, zweet), verminderde zweetafscheiding.

Anhydráemia (zie Hydraemia), vermindering van het watergehalte van het bloed, bijv. bij chlorose.

Anídeus (ἀνείδεος, vormeloos), vormloze misgeboorte, laagste vorm der acardíaci (zie ald.), slechts een met huid bedekte, vormloze ronde massa, met de moederkoek verbonden door een eigen navelstreng of daarop zittend, en bestaande uit celweefsel, vet en rudimenten van delen van organen. Syn. amorphus.

Anidrósis, zie Anhidrosis.

Anilinekanker (anil, Portug. naam voor indigo), kanker van de huid, de blaas enz. bij anilinearbeiders.

Anilismus, chronische aniline-vergiftiging.

Animaal (animal, dier), dierlijk. Animale baden, het baden van zieke lichaamsdelen in de ingewanden van een pas geslacht dier. Animale verrichtingen, beweging, gevoel, voorstellingsvermogen (in tegenstelling met de vegetatieve, stofwisseling, voortplanting, enz.). Animale lymphe, koepokstof, die van rund tot rund is voortgekweekt, en met menselijke sappen nog niet in aanraking is geweest. A. zenuwstelsel, de cerebrospinale zenuwen, die, zonder tussenkomst van ganglien, naar de dwarsgestreepte willekeurige spieren lopen, en van uit de zintuigen naar het centrale zenuwstelsel.

Animálculisten (animalculum, diertje; hier zaaddiertje, zie Spermatozoön), aanhangers van de leer, dat in de zaaddraden zich reeds de aanleg voor alle organen bevindt; vgl. Ovulisten.

Animale lymphe (animalis, dierlijk), koepokstof, van het dier (het kalf) afkomstig.

Anindológenes, niet in staat indol te vormen, zoals Proteus anindológenes — Van Loghem.

Aniridíe, zie Irideremie.

Anischurie, zie Incontinentia urinae en Ischurie.

Aniseicónia (εἰκών, beeld) de vorming van beelden die in de twee ogen ongelijk van grootte zijn.

Anisochromíe (ἄνισος, ongelijk; χρῶμα, kleur), ongelijke kleuring (der regenboogvliezen of der bloedcellen).

Anisocorie (κόρη, pupil), ongelijkheid der pupillen, zie Corectopie.

Anisocytóse (κύτος, vat, cel), ongelijkheid der bloedcellen.

Anisogamíe, (γαμέω, huwen), de vereniging van ongelijke gameten (zie ald.).

Anisometropie (μέτρον, maat; ὤψ, het zien), verschillende brekingstoestand der beide ogen.

Anisosthénurie (σθένος, kracht; οὖρον, urine) afscheiding van urine met veranderlijk soortelijk gewicht; vgl. Isosthenurie en Hyposthenurie.

Anisotroop (τρέπω, draaien, wenden), lichamen, vooral kristallen, behalve die van het regelmatige stelsel, waarvan de natuurkundige eigenschappen, hardheid, veerkracht, warmtegeleiding, lichtbreking, verschillen in de verschillende richtingen; Anisotrope stof (der spiercellen), dubbelbrekende stof in de spiercellen.

Anisurie, ongelijkheid der urine, wisselende hoeveelheid der per etmaal geloosde urine, bij leverziekten (Gilbert en Lippmann).

Ankyloblépharon (ἀγκύλος, krom; βλέφαρον, ooglid), aaneengroeiing der oogleden, aangeboren of later ontstaan, geheel of ten dele (zie Symblepharon, Blepharophimose).

Ankylochilíe (χεῖλος, lip), vergroeiing tussen mondhoek en kaak.

Ankyloglósson (γλῶσσα, tong), vergroeiing tussen tong en mondhoeken.

Ankylóse (beter dan anchylose, van ἀγκύλωσις, kromming), eigenlijk „kromme stand", maar meer gebruikt voor verstijving van een gewricht, door gewrichtsziekte ontstaan en meestal met verkromming gepaard. Men onderscheidt: Ankylosis externa, uitwendige verstijving, door benige bruggen, welke over het gewricht gaan, tussen de beide beenderen die het gewricht vormen. A. falsa, onechte verstijving, door abnormale beenwoekering op de gewrichtsvlakten. A. vera, echte verstijving, abnormale verbindingen tussen de gewrichtsuiteinden, door been (ossea) of bindweefsel (fibrosa) gevormd.

Ankylóstoma (ἀγκύλος, krom en στόμα, mond) een worm, zo genaamd, omdat het scheefstompe kopeinde met de mondklok naar de rugzijde gebogen is. A. duodenále (in de twaalfvingerige darm levend), haakworm, die meer in de nuchtere dan in de twaalfvingerige darm voorkomt, bij de mens en enige apen, een ronde worm (nematode), die thans over de gehele wereld verspreid is, en vooral bij mijnwerkers, steen- en pannenbakkers ernstige bloedarmoede veroorzaakt. Vgl. Uncinariasis, Anaemia tropica, Geophagie, Grounditch.

Ankylostomíasis, wormziekte.

Ankylotíe (οὖς, gen. ὠτός, oor), gesloten oor, doordat de uitwendige gehoorgang toegegroeid is.

Ankylótisch, aan ankylose lijdend. A. bekken, het vrouwelijk bekken, dat vernauwd is door ankylose van één (ankylotisch scheef vernauwd) of beide (ankylotisch dwars vernauwd) heupbeen-heiligbeensgewrichten.

Ankylotoom (τέμνω, snijden), mes met krom lemmer.

Annulus, zie Anulus.

Anóde (ἀνά, omhoog; ὁδός, weg), de electrode door welke de positieve stroom een lichaam binnenkomt. Vgl. Cathode. Anode-samentrekking, vgl. „Zuckungsgesetz" van Pflüger. Verkortingen: A.O.S. („Anode-openingsschok"), A.S.S. („Anode-sluitingsschok"), de spiersamentrekking bij sluiting of opening van de stroom, als de anode op de spier wordt geplaatst.

Anodontíe (ἀ priv. en ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand), aangeboren tandeloosheid.

Anodýnum (ὀδύνη, smart), pijnstillend middel.

Anoia (ἄνοια), zie Dementia.

Anomalíe (ἀνωμαλία, van ἀνώμαλος, onregelmatig), afwijking van de gewone toestand of de gewone gang van zaken.

Anomaloscoop (Nagel), toestel, waarmede door menging van het rood en groen van twee spectra de geelachtige kleur, die dan ontstaat, wordt vergeleken met het geel der natriumlijn, teneinde rood- of groenblindheid te onderkennen.

Anomíe (νόμος, wet), zie (amnestische) Aphasie.

Anonychósis, tegenstelling van onychosis, (zie ald.) (ὄνυξ, nagel), gebrekkige of ontbrekende nagelvorming.

Anónymus (ἀνώνυμος, ongenoemd), (zie Arteria, Vena, Os). Anonym bewustzijn, de toestand, waarin de hysterische patient verkeert, als de werkelijkheid hem niet tot bewustzijn komt. Vgl. Onym bewustzijn.

Anópheles (ἀνωφελής, schadelijk), de muskiet, die de malariaparasiet van de mens herbergt en hem door zijn steek op de mens overbrengt. A. maculatus, maculipennis, funestus, cláviger of costális soms ook A. Rossi. Zie Malaria.

Anophthálmus (ὀφθαλμός, oog), het aangeboren ontbreken van het oog op een klein rudiment na; zie Microphthalmus.

Anópsia (ὄψις, gezicht), het niet gebruiken van een oog, niet ten gevolge van verlamming of atrophie van het netvlies, maar van andere stoornissen (staar, scheelzien); zie Amblyopie, Hemianopsie.

Anórchis, anorchidíe (ὄρχις, zaadbal), ontbreken of de rudimentaire ontwikkeling der zaadballen.

Anorexíe (ἀνόρεκτος, zonder eetlust), gebrek aan eetlust, tegenzin tegen spijzen.

Anorganisch, wordt gezegd van hartgeruisen, waaraan geen ontleedkundige afwijkingen van het orgaan ten grondslag liggen; syn. functioneel.

Anosmíe (ὀσμή, reuk), het ontbreken van het reukvermogen.

Anostósis (ὀστέον, been), het verdwijnen van het beenweefsel.

Anotíe (οὖς, gen. ὠτός, oor), het ontbreken van de oren.

Anovaríe, aangeboren afwezigheid der eierstokken.

Anovulaire bloeding, uit de vagina zonder dat er ovulatie plaats heeft. Syn. Anovulatoir.

Anoxaemíe, anoxie, zie Anoxyhaemie. Vgl. Hypoxaemie, Hypoxia.

Anoxybióse, anoxybiótisch (ὀξύς, zuur; βιόω, leven), zonder verbruik van vrije zuurstof leven.

Anoxyhaemíe, gebrek aan zuurstof in het bloed.

Anreicherungsverfahren, methode om het aantal bacteriën van een bepaalde soort in een te onderzoeken voorwerp te doen toenemen; vgl. Typhusgallenröhrchen.

Ansa (Lat., lis). A. atlantis, verbindingslis tussen de eerste en tweede halszenuw, aan de voorzijde over het dwars-uitsteeksel van de atlas lopend. A. centrifugális, centripetális, worteldraden, die zich uit een ruggemergswortel naar de daaronder liggende buigen en daarin van of naar het ruggemerg lopen. Ansae cervicáles, verbindingslissen tussen de voorste takken der 1e tot 4e halszenuwen. Ansae hypoglóssi, verbindingslissen van de neerdalende tak van de 12e hersenzenuw met de benedenste afdalende halszenuw. A. intergeniculáris, verbindingslis tussen de beide corpora geniculata. A. lenticuláris, tussen lenskern en thalamus opticus. Ansae meníngeae, verbindingslissen der rami meningei van de ruggemergszenuwen. A. sacrális, tussen de beide benedenste knopen van de grensstreng van de sympathicus. A. subclávia (Vieussenii), dubbele lis tussen de beide middenste en benedenste halszenuwknopen, omvattende de sleutelbeensslagader. A. vitellína (vitellus, dooier), navellis, de foetale lis, waaruit zich de dunne en de dikke darm ontwikkelen.

Anschoppung, (D.) opvulling van een orgaan met stoffen, die het volproppen, verstoppen. Zie Pneumonie (Frans: engouement).

Anserínus (anser), van de gans; zie Cutis anserina en Pes anserinus.

Antácida (anti, tegen; acidus, zuur), zuurbindende middelen.

Antagonisme (ἀνταγωνίζομαι, bestrijden), tegenstrijdigheid, (tegengestelde werking van vergiften, het elkander uitsluiten van twee ziekten).

Antagonisten, tegenwerkers, spieren of zenuwen van tegengestelde werking (buigers en strekkers, vagus en sympathicus); vgl. Synergisten. Bijv. nw. Antagonistisch. In de tandheelkunde: tand, die zich bij gesloten tandrijen tegenover een tand in de andere kaak bevindt; elke tand staat tegenover twee antagonisten: de gelijknamige heet hoofd-A., de andere bij-A.

Antaphrodisíaca (vgl. Anaphrodisiaca), middelen, die de geslachtsdrift verminderen.

Antarthrítica, middelen tegen jicht, zie Arthritis.

Antebráchium (ook antibrachium), onderarm.

Antefixatio úteri (antefixo, nieuw-latijn, van antefixus, naar voren bevestigd), operatie om de baarmoeder bij retroflexie, aan de voorzijde vast te naaien; syn. ventrofixatie.

Anteflexio (anteflecto, naar voren buigen), vooroverknikking. A. uteri, de as van het lichaam van de baarmoeder en de baarmoederhals maken een kleinere naar voren open hoek dan normaal het geval is.

Anteponeren, vroeger optreden (van malaria-aanvallen of van de regels) dan in regelmatige gevallen plaats heeft.

Antepositie, het bij opeenvolgende geslachten telkens op jeugdiger leeftijd optreden van erfelijke verschijnselen.

Antepositio úteri, verplaatsing naar voren van de gehele baarmoeder.

Anterograde amnesie (anterior, de voorste; gradior, schrijden), geheugenverlies, dat zich ook uitstrekt over de tijd na de ziektetoestand, waardoor het veroorzaakt was; vgl. Retrograde amnesie.

Anteversio (verto, wenden), vooroverbuiging. A. uteri, verplaatsing van de baarmoeder naar voren, zonder vormverandering (vgl. Anteflexio).

Anthelix (ἀντί, tegen; ἕλιξ, slak), tegenschelp, de met de helix der oorschelp evenwijdig lopende, meer naar voren liggende verheffing, die zich boven de opening van de gehoorgang in twee takken (crura antihelicis) splitst.

Anthelmínthica (vgl. Helminthiasis), wormverdrijvende middelen, syn. vermifuga.

Anthéma (ἄνθημα, bloesem), uitslag; vgl. epanthema, exanthema.

Anthracocréne (ἄνθραξ, kool; κρήνη, bron), koolzuur bevattende bron.

Anthracometer, toestel ter bepaling van het koolzuur in de uitgeademde lucht.

Anthracophobie (φόβος, vrees), zenuwstoornis, veroorzaakt door het bijwonen van een ramp in de kolenmijnen (Willemse, 1930).

Anthracósis, aanwezigheid in de longen van ingeademde koolstof.

Anthrax, koolbuil, miltvuur, aldus genoemd wegens de donkere verkleuring en pappige verweking der milt bij het rund, een acute infectieziekte der dieren, die zich bij de mens in de volgende vormen voordoet: Carbunculus contagiosus, Pustula maligna, karbonkel; a. de huidwond-, of ent-anthrax, die door rechtstreekse opneming van het gif ontstaat; b. de symptomatische A., karbonkel, die bij inwendige miltvuurbesmetting (bij de lompenhandel, het wolpluizen, enz. door inademing van stof of met het voedsel binnengedrongen), op verschillende plaatsen van het lichaam verschijnt. A.-oedeem, vooral aan de oogleden, eerst bleek („charbon blanc"), later blauwrood en pappig, bij sterke roodheid ook miltvuurroos geheten, gaat meestal tot karbonkel over. A. intestinalis, darmmiltvuur, door het eten van besmet vlees of andere waren. Syn. Mycosis intestinalis. A. pulmonalis, longmiltvuur, door inademing der ziektekiemen, gekenmerkt door lobulaire haarden in de longen en grote hartzwakte. Syn. Lompenziekte.

Anthropogenéticus (ἄνθρωπος, mens; γένεσις, begin), iemand die de erfelijkheid bestudeert bij de mens.

Anthropologie (λόγος, leer), de leer van de mens.

Anthropometrie, meting en weging van lichaamsdelen van de mens, hetzij voor wetenschappelijke en statistische doeleinden (Quetelet), of tot vaststelling van de identiteit van misdadigers, volgens de door Bertillon ingevoerde methode, (signalement anthropométrique). Vgl. Bertillonnage.

Anthropophiel (φίλος, geliefd), wordt gezegd van muggen, die mensenbloed verkiezen boven dat van dieren, zoals Anopheles leucosphyrus. Tegengesteld: Zoöphiel.

Anthropophobie (φόβος, vrees), vrees voor mensen, bij neurasthenie.

AnthroposophischeGeneeskunde (ἄνθρωπος mens; σοφία, wijsheid), een geneeskunde, in het leven geroepen door Dr. Rudolf Steiner, berustende op de beschouwing van de mens naar lichaam, ziel en geest, in zijn samenhang met de Kosmos.

Anthropotomie, ontleedkunde van de mens.

Anthropotoxine, een vergiftige stof, welke volgens Brown-Séquard door de longen uitgeademd en door de huid uitgewasemd wordt.

Antiabrine (ἀντί, tegen), tegengif tegen abrine, de giftige eiwitachtige stof uit de zaden van Abrus precatorius; het is de bloedwei van dieren, die tegen jequiritol onvatbaar zijn gemaakt.

Antiagglutininen, antilichamen der agglutininen (zie ald.).

Antiaggressinen, antilichamen der aggressinen (zie ald.).

Antianaphylaxie, onvatbaarheid voor bloedwei, welke anaphylaxie (zie ald.) verwekt.

Antibiósis (βίος, het leven), het samenleven van twee of meer organismen, waarvan het ene schadelijk werkt op het andere. Vgl. Symbiosis.

Antibióticum, product van een levend organisme, als geneesmiddel tegen de schadelijke werking van een ander.

Antiblennorrhágica, geneesmiddelen tegen druiper.

Antibráchium, onderarm.

Anticathóde, metaalstuk binnen in de Röntgen-buis tegenover de cathode, waardoor de cathodestralen worden opgevangen en teruggekaatst.

Anticlinale wervel, de wervel gelegen tussen die met caudaal gerichte doornuitsteeksels en die met craniaal gerichte.

Anticlinie, (κλίνω, neigen), verschil in richting van de doornuitsteeksels in het voorste gedeelte van de wervelkolom en in het achterste bij viervoeters.

Anticomplementen, lichamen, welke door inspuiting van normaal serum van een andere diersoort ontstaan en de complementwerking (zie ald.) opheffen.

Anticonceptionele middelen (vgl. Conceptie), middelen ter voorkoming van bevruchting.

Anticus = anterior.

Anticutínen (cutis, huid), stoffen in de bloedwei van met „Alttuberkulin" behandelde tuberculoselijders, waardoor de huidreactie van tuberculine wordt tegengewerkt.

Antidínica (δῖνος, duizeling), middelen tegen duizeling.

Antidiurése, (διουρέομαι, op de urine werken) verminderde afscheiding van urine.

Antídotum (δίδωμι, geven), tegenmiddel, tegengif, syn. alexipharmakon.

Antidysenterieserum, genees-serum tegen dysenterie (Kruse, Shiga, e.a.).

Antiemética n.l. remedia (ἐμετικός, braking opwekkend) middelen tegen braken.

Antiendotoxine, tegengif tegen endotoxine, (zie ald.).

Antiferment, de tegenstof, die het lichaam vormt na inspuiting van fermenten. Antifermentreactie, zie Brieger.

Antiformine (Uhlenhuth en Xylander 1908), mengsel van gelijke delen kaliloog en Eau de Javelle, waardoor de gevormde delen en vaste bestanddelen in het sputum worden opgelost, behalve vetten en zuurvaste bacillen, zodat de tuberkelbacillen gemakkelijker worden gevonden.

Antigenen, alle stoffen, die in het lichaam antilichamen (zie ald.) kunnen doen ontstaan. Vgl. Partiaal.

Antigonadotroop, met remmende werking op de geslachtsklieren.

Antihidrótica (ἱδρώς, zweet), middelen tegen het zweten.

Antihydrópica (ὕδρωψ, waterzucht), middelen tegen waterzucht.

Antilebferment, antiferment der leb.

Antilichamen, specifieke lichamen, welke de werking opheffen van andere lichamen, de „antigenen", die, in het organisme gebracht, de antilichamen doen ontstaan. Zo zijn de antitoxinen, antihaemolysinen, antipraecipitinen enz. de antilichamen der toxinen, haemolysinen, praecipitinen, die hier als antigenen optreden. Ook amboceptoren (zie ald.) zijn antilichamen, zodat dezelfde stoffen, bijv. haemolysinen, nu eens antigeen, dan weder antilichaam zijn.

Antilysínen, antilichamen der lysinen (zie ald.).

Antimercurialisme, de leer, dat kwikzilver bij syphilis schadelijk in plaats van nuttig is, en de zogenaamde secundaire en tertiaire verschijnselen juist verwekt (Murphy 1830, maar ook vroegeren).

Antimeristéem (μερίζω, delen), kweek van de schimmel mucor racemosus, welke de kanker zou veroorzaken. Ondeugdelijk kankermiddel (Schmidt).

Antimoniumspiegel, de glimmend zwarte vlek, welke ontstaat of zich afzet op een porseleinen voorwerp (schaaltje) dat in een brandend mengsel van waterstof en antimoniumwaterstof wordt gehouden (zie Arsenikspiegel); dient om antimonium aan te tonen.

Antiopsoníne, zie Aggressine.

Antipathisch, noemde Hahnemann, in tegenstelling met de homoeopathie (zie ald.), de wijze van behandeling, waarbij men, op het voetspoor van Galenos, door geneesmiddelen verschijnselen wenst teweeg te brengen, tegenovergesteld

aan die, welke de ziekte verwekt. De gangbare benaming is thans echter „allopathisch" (vgl. Allopathie).

Antipepsine (vgl. pepsine), een stof in het maagslijmvlies, welke de vertering van dit slijmvlies zou verhinderen.

Antipeptonen (Kühne), peptonen, die bij de maagvertering ontstaan en beter weerstand bieden aan fermenten en zuren dan de hemipeptonen.

Antiperiódica, zie Antitypica.

Antiperistaltiek, beweging van de darmen, de urineleiders enz., in de richting, tegengesteld aan de normale peristaltiek (zie ald.).

Antiperniciosa-factor of **-principe,** een veronderstelde stof, ontstaan door de werking van de intrinsic factor (zie ald.) op de extrinsic factor (zie ald.); in de bloedbaan gekomen werkt zij op het beenmerg (APP_1, antiperniciosa-principe); de rest wordt in de lever opgeslagen en kan, weer vrij gekomen, slechts van invloed zijn op het beenmerg met behulp van de schildklier (APP_2).

Antiphlogística (φλογίζω, branden), middelen tegen ontsteking.

Antiphlogóse, toepassing van zulke middelen.

Antiphoon (φωνή, geluid), toestel om het oor voor lastige geruisen te beschermen.

Antipyrése (πυρετός, koorts), bestrijding der koorts.

Antipyrética, koortswerende middelen.

Antipyrinomanie, verslaafdheid aan antipyrine, een toestand, enigszins overeenkomende met morphinisme.

Antireagine, stof, die de werking remt van reagine (zie ald.). Ook stof, die zich verbindt met het reagine en aldus de allergische aanval verhindert. Zie ook R.I.S.

Antiseptica, rottingwerende middelen, die de kiemen van rotting of besmetting doden of hun ontwikkeling beletten. Syn. Antifermentiva, Antizymotica, Desinficientia.

Antiseptiek, antisepsis, de door Lister ontworpen wijze van wondbehandeling, waarbij wordt getracht de verwekkers der wondbesmettingsziekten tegen te houden of door scheikundige middelen te vernietigen, door de verbandmiddelen hiermede te drenken of ze daarin op te nemen en de wond, zowel als de omgevende lucht ermede te reinigen.

Antiseptisch, kiemdodend, rottingwerend, vgl. Aseptiek.

Antiserum, zie Immuunserum.

Antispasmódica (σπασμός, kramp), krampbedarende middelen.

Antistof, een stof van tegengestelde werking.

Antistreptolysine, een stof, die de werking op de bloedlichaampjes tegengaat van O-streptolysine (zie Streptolysine).

Antíthenar, de muis van de pink; syn. Hypothenar; vgl. Thenar.

Antithrombine (θρόμβος, stolsel), een stolling-remmende stof, waarvan wordt verondersteld, dat zij wordt afgescheiden door het vaatendotheel.

Antithyreogene stoffen, stoffen die de vorming van schildklierhormoon belemmeren. Vgl. Thyreogeen.

Antitoxine (V. Behring), stoffen, die de werking der toxinen (zie ald.) verhinderen of deze „binden" in bloed van geïmmuniseerde dieren. Vgl. Immuniteit. Antitoxinebehandeling, de behandeling van infectieziekten door middel van een genees-serum, gewonnen volgens bovenstaand beginsel. Antitoxine-eenheid immuniteitseenheid.

Antitoxisch, tegen een vergift of toxine werkend. A. serum, antitoxinen bevattende bloedwei.

Antítragus, (τράγος, de bok), de kleine verhevenheid aan de oorschelp, tegenover de tragus (zie ald.).

Antitrypsine, ferment, waarvan de werking tegengesteld is aan die van trypsine (zie ald.).

Antituberculine, antilichaam tegen tuberculine.

Antituláse, immuniserend serum tegen tuberculose, verkregen van dieren, die met tulase (zie ald.) zijn ingespoten.

Antitýpica, middelen tegen „typisch", met regelmatige tussenpozen optredende ziekteverschijnselen, in 't bijzonder tussenpozende koortsen.

Antivírus (zie Virus), stoffen, die zich volgens Besredka in bacteriecultures bevinden, en verdere groei van de bacteriën tegengaan. Deze stoffen zijn tegen warmte bestand, en de door warmte gedode cultuur kan volgens B. in de vorm van warme omslag of wondspoeling de werking der levende bacteriën tegengaan. (Immunisation locale).

St. Antoniusvuur, middeleeuwse benaming voor roos, karbonkel, lupus, versterf, gordelroos, moederkoornziekte.

Antrokéle (ἄντρον, holte), ophoping van vocht in de bovenkaaksholte.

Antrophoor (φέρω, dragen), buigzame metalen spiraal, voorzien van een vast overtreksel, door middel waarvan het geneesmiddel, dat bij lichaamswarmte smelt, in een lichaamsholte (meestal de urinebuis, bij druiper) wordt gebracht.

Antroskoop, toestel tot bezichtiging der bovenkaaksholte.

Antrotomie, zie Mastotomie.

Antrum, holte. A. cardíacum (zie Cardia), het deel der maagholte nabij de maagmond. A. Highmóri, zie Sinus maxillaris. A. mastoídeum, holte in het tepeluitsteeksel van het slaapbeen, nabij de trommelholte, zie Cellulae mastoideae. A. pylóricum, het nabij de portier liggend deel der maagholte, pars pylorica. A. sphenoidále, wiggebeensholte. A. tympánicum (Valsalvae) trommelholte.

Anulus (verkleinvorm van anus), ring (bijv. nw. anulatus, ringvormig). A. arthrítícus, jichtring, de verwijde venae ciliares anteriores bij groene en grijze staar; vgl. Ophthalmia arthritica. A. conjunctivae, bindweefselachtige, zich boven de omgeving verheffende kring aan de rand van het hoornvlies, die het randlissennet bevat. A. femorális ext., int., uitwendige, inwendige dijring, de beide openingen van het dijkanaal. De inwendige wordt begrensd door het ligamentum lacunare, de schede der dijvaten, de fascia pectinea en de liesband; de uitwendige omvat de fossa ovalis (zie ald.). A. fibro-cartilagíneüs, de verdikte rand van het trommelvlies. A. fibrósus, bindweefselachtige ring aan de grens van de kamers en de boezems van het hart, waarvan de kleppen hun oorsprong nemen. Ook de buitenste ring van de tussenwervelschijf. A. haemorrhoidális, „aambeienring", de kringvormige, door de sluitspier van de aars gevormde verheffing van het aarsslijmvlies. A. inguinális ext., int., uitwendige, inwendige liesring; de uitwendige (subcutane, mediale), een opening in de uitwendige schuine buikspier, ligt boven het mediale einde van de band van Poupart onder de huid, de inwendige (laterale, abdominale) is de ingang van de buikholte in de uitgestulpte processus vaginalis peritonei. A. iridis major et minor, de bredere ring van het regenboogvlies, die aan de ciliaire rand grenst, en de smallere nabij de pupilrand. A. migrans (migro, rondtrekken), ronde rode kringen op de tong; zijn er veel, dan noemt men dit landkaarttong (zie Lingua geographica); zie ook Tinea tonsurans. A. tendíneus(Zinnii), peesring; bindweefsel der oogkas, waaraan de pezen der oogspieren zijn verbonden. A. tympánicus, trommelholtering, de pars tympanica van het slaapbeen bij de foetus, die een naar boven open ring vormt.

Anuríe (οὖρον, urine), opheffing der afscheiding of verhindering van de uitscheiding der urine.

Anus (kring), de aars. A. artificiális, door een operatie aangebrachte, niet natuurlijke opening in de darm en de buikwand tot verwijdering der ontlasting. A. imperforátus, zie Atresia ani. A. praeternaturális, tegennatuurlijke, door de heelkundige aangebrachte opening, waardoor zich de gehele darminhoud verwijdert (bij drekfistel alleen een gedeelte). Anderen spreken van „drekfistel" als er alleen een opening in de darm is, en van anus praeternaturalis, als er een toe- en een afvoerend darmstuk in de opening uitmondt. A. praeternaturalis vaginális s. ileo-vaginális, schededrekfistel, waardoor de gehele darminhoud door de schede wordt verwijderd.

Anxíetas (Lat.), angstgevoel, beklemming. A. tibiarum, een vooral 's nachts opkomend gevoel van ziekelijke onrust in de onderbenen (inquiétude des jambes).

Aorta (van ἀείρω, heffen), kloppende ader (Aristoteles), de grote lichaamsslagader, die uit de linker hartekamer naar boven gaat (A. ascéndens) naar rechts boven, dan ombuigt (Arcus Aortae, aortaboog) naar links en langs de wervelkolom afdaalt (A. descéndens thorácica), door het middenrif naar de buikholte (A. descéndens abdominális) tot de vierde lendenwervel, waar zij zich verdeelt in de twee arteriae iliacae communes, terwijl de middelste heiligbeensslagader de rechte voortzetting is. A.-insufficientie, gebrekkige sluiting der A. kleppen (zie Valvulae semilunares). A. primitíva, gepaarde slagaderen langs de voorzijde van de oorspronkelijke wervels van de vrucht. A.-spleet, zie hiatus aorticus. A.-stenóse, vernauwing der aorta. A.-toon, de eerste en tweede toon, die boven de oorsprong der aorta (in de tweede rechter tussenruimte) worden gehoord.

Aortalgíe, pijn door acute rekking van de oorsprong der aorta.

Aortectasíe (ἔκτασις, uitrekking), uitzetting der aorta.

Aortítis (meestal syphilitische) ontsteking der aorta (vgl. Endaortitis).

Aortoptóse (πτῶσις, het vallen), afzakken van de buik-aorta tengevolge van rekking en verslapping der banden, die haar bevestigen.

Aparathyreósen, ziekteverschijnselen (tetanie) door het ontbreken van de werking der epitheel-lichaampjes (glandulae parathyreoideae; zie ald.).

Apathíe (ἀπάθεια, onverschilligheid), ziekelijke onverschilligheid, ongevoeligheid.

Apathogeen, niet pathogeen (zie ald.).

Apenpokken, naam in Indonesië voor een oppervlakkige bulteuse ontsteking in de huid

(niet in de smeerklieren) door staphylococcen. Syn. Pemphigus tropicus, Jap.: tobichi.

Apepsíe (πέπτω, koken, verteren), zwak of ontbrekend verteringsvermogen van het maagsap, chronische dyspepsie, ook achylia gastrica (zie ald.).

Aperiéntia, aperitíva (Caelius Aurelianus) (aperio, openen), openende geneesmiddelen, vroeger ook voor middelen om abscessen te openen; nu alleen voor afvoerende middelen; apéritif (Fr.), een drank, die de eetlust opwekt.

Apertúra, opening. A. pelvis (inf., sup.), uitgang, ingang van het bekken. A. piriformis, peervormige opening, de voorste neusopening van de schedel. A. ventriculi quarti (lateralis, medialis), openingen in de tela chorioidea van de vierde hersenkamer, twee ter zijde in de zijbochten (recessus lateralis), één in het midden (foramen Magendii). Zij brengen een verbinding tot stand voor de hersenruggemergsvloeistof tussen de hersenkamers en de ruimte onder het spinnewebvlies.

Apex, top. A. pyramidalis, de top van de pyramide van het slaapbeen.

Apexítis, zie Apicitis.

Aphágia (φαγεῖν, eten), onvermogen om te slikken, zie Dysphagie. A. algéra (ἀλγηρός, pijnlijk), A. door vrees voor pijn; zie Akinesia algera.

Aphagocidíe (caedo, doden), vernietiging van bacteriën door stoffen uit de witte bloedlichaampjes, doch zonder phagocytose (zie ald.).

Aphakíe (φακός, lens), ontbreken van de lens in het oog; aphaak, lensloos (oog of persoon).

Aphalangíasis (zie Phalanx), verlies van kootjes van vingers en tenen, vooral bij melaatsheid.

Aphasíe (φάσις, het spreken), gewoonlijk gedeeltelijk verlies van het vermogen om te spreken of het gesprokene te begrijpen, zonder stoornis in de geestvermogens of in de uitwendige spraakwerktuigen. Aphasia amnestica (ἀμνηστία, vergeten), herinneringsaphasie, waarbij de zieke, zonder dat woorddoofheid bestaat, en terwijl de spraakbewegingen kunnen worden uitgevoerd, voorwerpen en personen niet kan noemen. Syn. verbale amnesie, woordvergetelheid, herinneringsaphasie. A. motoria s. atactica s. associatoria, bij verlamming van het bewegingscentrum voor de spraak (derde linker voorhoofdswinding), maar ongestoord begrip voor de woorden, kunnen, ondanks normale innervatie van de periphere baan voor de spraak, de woorden niet worden gevormd, of de spraak blijft beperkt tot enkele, telkens weder gebruikte woorden. Syn. aphasie van Broca. A. sensoria (Wernicke), woorddoofheid (Kussmaul), verlamming van het woordklankcentrum (eerste l. slaapwinding), waardoor het gesprokene niet wordt verstaan; hierbij meestal paraphasie (zie ald.). A. transcorticalis (Lichtheim en Wernicke), spraakstoornis, berustende op stoornis in de associatievezels, tussen de afzonderlijke spraakcentra; de zuivere aphasieën echter berusten op stoornis in de stafkransvezelen, en scheiding van de beide geluid- en klankcentra van de klankgeleiding. Bij de transcorticale motorische A. is het verstaan van woorden over het geheel behouden, maar het uit eigen beweging spreken opgeheven; naspreken, op dicté schrijven, hardop lezen behouden. Bij de transcorticale sensorische A. is het uit eigen beweging spreken ten dele behouden, het verstaan van woorden nagenoeg verloren, naspreken, hardop lezen, op dicté schrijven (zonder het te verstaan) behouden. Bijv. nw. aphatisch.

Aphemíe (φημί, spreken), volkomen spraakverlies, in tegenstelling met het gedeeltelijke bij aphasie; vgl. Mutismus.

Aphoníe (φωνή, stem), stemverlies, eigenl. geluidloosheid van de stem door stoornis in de werking der stembanden. Aphonia spastica, berust op kramp der stembanden bij de stemvorming, zonder stoornis der ademhaling.

Aphorésis (van ἀφορίζω, afzonderen, losscheuren), wegnemen, afzetten van een lichaamsdeel.

Aphoríe (ἀ privans en φέρω, dragen), onvruchtbaarheid.

Aphorisme (ἀφορισμός, van ἀφορίζω, afzonderen, bepalen), korte spreuk, kernspreuk.

Aphrasíe (φράσις, zin), spraakstoornis door ziekelijke voorstellingen, waarbij zinneloze zinsneden worden geuit of volkomen stomheid bestaat (o.a. bij stupor en hallucinaties).

Aphrodisíaca (Αφροδίτη, godin der liefde), middelen tot verhoging der geslachtsdrift.

Aphrodisíe, ziekelijk verhoogde geslachtsdrift.

Aphthae (ἄφθαι (Hippokrates), blaasjes), spruw, bij kinderen en zieken, veroorzaakt door schimmels in de mond, soms ook aan de vulva. A. epizoöticae (ζῷον, dier) s. pecorinae (pecus, gen. pecoris, vee), mond- en klauwzeer bij de mens, door het drinken van ongekookte melk van dieren, die daaraan lijden. Syn. stomatitis vesiculosa epizoötica. A. tropicae, Indische spruw,

Syn. diarrhée de Cochinchine, idiopathische stearrhoea. Vgl. Bednar en Soor.

Aphthoid, op aphthae gelijkende aandoening.

Aphthongíe (φθόγγος, geluid), zenuwstoornis, waarbij, door verkeerde innervatie, bij iedere poging om te spreken krampachtige articulatiebewegingen ontstaan, zodat het spreken onmogelijk wordt gemaakt.

Aphthophýton (aphthae (zie ald.); φυτόν, gewas), schimmel, die spruw veroorzaakt.

Aphthósis, met aphthae (zie ald.) gepaard gaande aandoening.

Aphthósus, door aphthae veroorzaakt.

Apicaal (apex, gen. apicis, top), betrekking hebbende op een top, b.v. de kruin of de apex dentis (tandwortelpunt).

Apical chest tumor (Eng., gezwel in de top van de borst) zie Superior pulmonary chest tumor.

Apicítis, ontsteking van de longtop, ongewenste bastaard-uitdrukking. Ook: ontsteking van de punt van het rotsbeen. Syn. apexitis.

Apicocaudaal, van de top naar de peripherie (der longen) gericht.

Apicolýse (λύσις, losmaking), losmaking van vergroeiingen van de longtop.

Apinealisme, het ontbreken der inwendige afscheiding van de epiphysis cerebri of glandula pinealis, en de verschijnselen daarvan.

Apituitarisme, het ontbreken der inwendige afscheiding der glandula pituitaria of hypophysis cerebri, en de verschijnselen daarvan.

Aplanatio (planus, vlak), afplatting. A. corneae, afplatting van het hoornvlies na uitgebreide verwondingen (met vergroeiing van het regenboogvlies) of doorbraak van een zweer of na operaties.

Aplanatisch (lensstelsel), zonder bolvormige afwijking (sphaerische aberratie).

Aplasíe (πλάσσω, vormen), onvolkomen vorming van weefsels en organen gedurende het gehele ontwikkelingstijdperk (vgl. Agenesie, Atrophie, Hypoplasie). Aplásia cutis congenita, aangeboren defect in de huid. A. lamineuse progressive = hemiatrophia facialis progressiva. Aplasia pilorum intermittens s. moniliformis (monile, parelsnoer), een meestal aangeboren erfelijke afwijking in de vorming der haren, waarbij deze van afstand tot afstand spoelvormige zwellingen vertonen, en op de ingesnoerde plaatsen zeer bros zijn; syn. monilethria.

Aplastisch, bijv. nw. van aplasie; zie (aplastische) Anaemie.

Aplestíe (ἄπληστος, onverzadelijk), onverzadelijkheid; syn. acorie.

Apleuríe (πλευρά, zijde, rib), ontbreken der ribben.

Apneumatósis (πνευματόω, opblazen), zie Atelectasis.

Apnoéa (meestal uitgesproken als apneu, ἄπνοια), ademhalingsstilstand, berustend op het ontbreken van de prikkel om adem te halen in het ademhalingscentrum. Bij de vrucht normaal; ziekelijk, als gevolg van snel toegenomen, het bloed met zuurstof overladende ademhaling; proefondervindelijk, door prikkeling van de vagusuiteinden in de long, wanneer men bijv. bij een konijn met een blaasbalg de longen rhythmisch opblaast. A. infantum, niet meer gebruikelijk; zie Laryngospasmus.

Apnóisch „weg"blijven, kortstondig verlies van bewustzijn bij zeer prikkelbare kinderen in toorn of angsttoestand (Neumann).

Apocamnóse (κάμνω, zich vermoeien), ziekelijke vermoeibaarheid, bij myasthenie en tussenpozende mankheid (claudicatio intermittens).

Apochromaatobjectief (χρῶμα, kleur) (Zeiss) zeer volmaakt lenzenstelsel voor de microscoop, waarbij zowel de kleurschifting als de bolvormige brekingsafwijking (en deze voor twee verschillende kleuren) wordt opgeheven.

Aprocrine klieren (κρίσις, scheiding), = merocrine kl., zie ald.

Apocrises, critische uitscheidingen.

Apodemialgíe (ἀποδημία, van ἀπό, weg; δῆμος, volk; ἄλγος, smart), tot krankzinnigheid opgedreven verlangen, het vaderland te verlaten.

Apodíe (πούς, voet), het ontbreken der voeten

Apolair, noemt men ganglioncellen, die geen zenuw-uitsteeksel hebben. Vgl. Bipolair, Multipolair.

Aponeurósis (νεῦρον, pees), vlakke uitbreiding van een pees of een peesachtig weefsel, peesvlies, ook syn. voor fascia. A. palmaris, plantaris, het peesvlies, dat de spieren van de handpalm, van de voetzool bedekt.

Aponeurotómia plantaris (τέμνω, snijden), onderhuidse doorsnijding van het peesvlies der voetzool, ter behandeling van klompvoet.

Apophysiolyse (λύσις, losmaking), het afbreken van een apophyse, zie ald.

Apóphysis, uitsteeksel van een been, dat van de aanvang af deel uitmaakt van dat been, syn. processus. Apophysispunten (Trousseau), bij druk pijnlijke doornuitsteeksels der wervels, ter hoogte van zieke zenuwen. Vgl. Puncta dolorosa.

Apophysítis, ontsteking ener apophysis. A. cervicalis lateralis, osteomyelitische

(zie ald.) veranderingen der apophyses van de halswervels bij aanwezigheid van halsribben.

Apoplectiform, op beroerte gelijkend. Apoplectiforme aanvallen, aanvallen van verlamming en stoornis van het bewustzijn van korte duur, zonder werkelijke hersenbloeding. Bij hersenverweking, multiple sclerose, enz.

Apoplectisch, met beroerte samenhangend. Apoplectische habitus, lichaamsgestalte, die een beroerte doet verwachten (ineengedrongen lichaam, korte hals, rood gelaat, enz.). A. haard, bloed, dat bij een beroerte in het weefsel van een bepaald orgaan is samengelopen. Vormt zich binnen de haard vloeistof, en organiseert zich de wand bindweefselachtig, dan ontstaat de A. cyste; ontstaat ter plaatse van de haard een litteken, dan noemt men dit A. litteken.

Apopléxia (ἀποπληξία, Hippokrates), A. cerebri, beroerte, slag, plotseling falen der hersenwerkzaamheid, zich uitend in bewusteloosheid, verlamming enz., en veroorzaakt door bloeding in het hersenweefsel (bij A. neonatorum in de hersen vliezen, tijdens een moeilijke geboorte). Behalve deze A. sanguinea s. haemorrhagica (waarmede ook de bloeding zelve wordt bedoeld) onderscheidde men vroeger ook A. serosa, veroorzaakt door uitstorting van serum (nu acuut hersenoedeem genoemd) en A. nervosa zonder ontleedkundige veranderingen (na acute hersenanaemie, shock), zie Hemiplegia sine materia. Overeenkomstig met de hersenbloeding noemt men ook bloedingen in andere lichaamsdelen apoplexie, vooral zo deze gepaard gaan met plotselinge stilstand van belangrijke verrichtingen. A. capillaris, bloedingen uit haarvaten of zeer kleine aderen of slagaderen. A. cordis, bloeding in het hartvlees, bij scheuring van het hart. A. meningealis, zie Haematorrhachis. A. neonatorum (zie boven). A. intestinalis neonatorum, zie Melaena neonatorum. A. pulmonum vascularis, acute bloedaandrang naar de longen, waardoor apoplectische verschijnselen en zelfs de dood kan worden veroorzaakt. A spinalis, zie Haematomyelie. A. subconjunctivalis, zie Hyposphagma. A. uteri, bloeding in het baarmoederslijmvlies bij oudere vrouwen, gevolg van vaatverharding. A. retinae, verkeerde benaming voor bloeding in het netvlies.

Aporrhégma (ἀπορρήγνυμι, afbreken), ontledingsproducten van aminozuren, die in levende organismen ontstaan door methylering, afsplitsing van de amidogroep, afsplitsing van CO_2 uit de carboxylgroep en vorming van een amine (Ackermann en Kutscher). Bijv. histamine (een bestanddeel van het moederkoorn) heeft tot aporrhegma histidine: $C_3\ N_2\ H_3\ CH_2\ CH\ (NH_2)\ COOH = CO_2 + C_3\ N_2\ H_3\ CH_2\ CH_2\ NH_2$.

Aposkeparnisme (σκέπαρνον, bijl) (Galenos) schedelhouw, nl. het afhakken van een vlak stuk schedel door een houw.

Apostéma (ἀπόστημα), absces.

Apostemateus, abscesvormend; veelvuldig in de middeleeuwse geschriften gebezigd.

Apostilb (στίλβη, glans, helderheid) maat voor de helderheid van een „perfect diffuser", verlicht met een lichtsterkte van één lux (zie ald.).

Apothelium (Haeckel), uit epithelium secundair ontstaand weefsel (zenuw-, spier-, mesenchymweefsel).

Apóthesis (ἀπόθεσις), het terugbrengen van de uitgezakte navelstreng met een apotheter (Braun).

Apotoxine, zie Anaphylatoxine.

Apotripsis corneae (ἀποτρίβω, afschuieren), = abrasio corneae, het afschaven van hoornvlieszweren.

A potu suspenso (Lat., door onthouden van drank), b.v. onthoudingsverschijnselen.

Apotyphlítis (τυφλόν ἔντερον, blinde darm), appendicitis, ontsteking van het aanhangsel, dat zich van de blinde darm af- (ἀπό) splitst.

A.P.P., afkorting voor Aneurine-Pyro-Phosphaat.

A.P.P_1. en **A.P.P_2.** afkortingen voor Anti-Perniciosa-Principe, zie ald.

Apparatotherapie, behandeling met (mechanische) toestellen.

Apparatus, werktuig, toestel, stelsel. A. digestivus, spijsverteringswerktuigen. A. lacrimalis, traanwerktuigen. A. ligamentosus Weitbrechti, membrana tectoria. A. ligamentosus sinus tarsi, lig. talo-calcaneum alterius. A. respiratorius, ademhalingswerktuigen. A. urogenitalis, urine- en geslachtswerktuigen.

Appendécthlipsie (ἐκθλίβω, wegdringen, uitschakelen), operatie, waardoor de van de dikke darm gescheiden appendix met de basis in de buikwond wordt gehecht, in geval de verwijdering te grote bezwaren oplevert (Lanz); vgl. Appendicostomie.

Appendéctomie, heelkundige verwijdering van het wormvormig aanhangsel van de blinde darm.

Appendicítis (appendix, aanhangsel), ontsteking van het wormvormig aanhangsel. Syn. Ecphyaditis, Epityphlitis, Perityphlitis,

Scolecoiditis, „blindedarm-ontsteking", Apothyphlitis. A. larvata (Lat. gemaskerd), A. zonder kenmerkende ziekteverschijnselen. A. nervosa, schijnbare appendicitis bij nerveuse personen.

Appendicísmus = appendicitis nervosa, pseudoappendicitis.

Appendicóstomie (στόμα, mond), opening van het met de punt aan het wandbuikvlies gehechte wormvormig aanhangsel, het maken van een fistel (vgl. Appendecthlipsie).

Appéndix, aanhangsel; gewoonlijk wordt het wormvormig aanhangsel (syn. processus vermiformis, scolex) bedoeld. Verder: A. epididymidis, gesteeld blaasje (hydatide) aan de kop van de bijbal, overblijfsel van het lichaam van Wolff. Appendices epiploicae (ἐπίπλοον, net), langwerpige aanhangsels van vetweefsel aan de dikke darm. A. fibrosa hepatis, bindweefselachtig ingeschrompelde zijwaartse punt van de linker leverkwab. Negatieve A., een operatief verwijderde processus vermiformis, die normaal blijkt te zijn. A. testis (Morgagni), ongesteelde kleine hydatide van de bal aan het boveneinde, overblijfsel uit het vruchtleven, overeenkomende met de buikopening van de eileider. A. ventriculi laryngis, uitstulping van de ventriculus laryngis (zie ald.) naar boven. Appendices vesiculosae (Morgagni), blaasvormige aanhangsels aan de tuba Fallopii, overblijfsels van de gang van Müller (zie Aanhangsel). Syn. hydatides (Morgagni).

Apperceptie (perceptie, het ontvangen, vatten), het opnemen van uit- en inwendige indrukken door opletten en rangschikken in de ervaring. A. doofheid, door gestoorde voortgeleiding van het geluid door belemmering in gehoorgang, trommelvlies of gehoorbeentjes. A.-hallucinatie, hallucinatie, voortgekomen uit de denkinhoud. A.-psychologie, zielkundig stelsel, waarin de mate van apperceptie-vermogen de grondslag vormt van de beoordeling der psychische functies; vele psychologen verwerpen het begrip apperceptie als overbodig.

Applicátor (applicare, aanwenden), toestel tot aanwending van radium.

Appositie (appono, aanzetten), toeneming van buiten-af, aangroeiing, zie Intussusceptie. Appositionele groei (van beenderen), groei door appositie.

Approximaal (Lat. proximus, de naaste); facies approximalis, de twee vlakken, waarmee een tand is gekeerd naar zijn beide buren. Zie ook Mesialis en Distalis.

Apráxia algéra, apraxie (zie beneden) doordat bij iedere handeling zielesmarten ontstaan; vgl. Akinesia algera.

Apraxíe (ἀπραξία), onvermogen tot het uitvoeren van doelhandelingen (hanteringen) bij behouden motiliteit en coördinatie. Liepmann onderscheidt lidkinetische, ideokinetische en ideatorische A., naar gelang de uitvoering of het bewegingsplan gebrekkig is. Al deze stoornissen worden meestal veroorzaakt door een letsel in de linker hersenhelft of in haar verbinding met de rechter helft (balk). De nauwkeurige localisatie is nog onzeker.

Aprosexíe (προσέχω τὸν νοῦν, de geest op iets richten), gebrekkig vermogen om de aandacht op iets te vestigen, bij neurasthenie, maar vooral bij gestoorde neusademhaling, adenoiede vegetaties (Guye, 1887).

Aprosopíe (πρόσωπον, aangezicht), ontbreken van het aangezicht door aangeboren misvorming, een hogere graad van schistoprosopie (zie ald.), waarbij nog de ogen en de neus geheel of grotendeels ontbreken.

Apselaphesíe (ψηλάφησις, betasting), gebrek aan aanrakingsgevoel, waarbij aanraking slecht gevoeld, de plaats van aanraking niet nauwkeurig onderkend wordt, terwijl de temperatuurzin enz. ongestoord kan zijn.

Apsithyríe (ψιθυρός, fluisterend), hysterische stomheid, waarbij zelfs geen fluistergeluid kan worden voortgebracht.

Apsychíe, onmacht, flauwte.

Aptyalisme (πτύαλον, speeksel), verminderde of ontbrekende speekselafscheiding. Vgl. Xerostomie.

Apyrexíe, (πυρέσσω, koorts hebben), ziektetoestand zonder koorts.

Aquacapsulítis, zie Descemetitis.

Aquaeductus (Lat.), waterleiding. In de ontleedkunde een met vloeistof gevulde verbindingsgang tussen twee holten. A. cérebri (Sylvii), smal kanaal tussen de derde en vierde hersenholte. A. cóchleae, zie Ductus perilymphaticus. A. vestíbuli, verbinding van het vestibulum met de lymphvaten van het harde hersenvlies.

Aquapunctuur, het inspuiten van water onder de huid als afleidend middel.

Aqueous veins (Eng. watervenen),, verbindingen tussen de voorkamer van het oog, via het kanaal van Schlemm met de episclerale venen; zij bevatten kamerwater.

Aquula (verkleinvorm van aqua, water) **Cotunni,** de weiachtige vloeistof tussen utriculus, sacculus en de wand van de voorhof in het inwendige oor.

Arachidic bronchitis, Amerik. uitdrukking voor de bronchitis, veroorzaakt doordat een apenootje (arachis) in een bronchus is geraakt.

Arachnidisme (ἀράχνη, spin), vergiftiging door spinnebeet, zoals door de black widow spider der warme landen, of door de lawalawa op Timor.

Arachnítis, ontsteking van het spinnewebvlies van de hersenen of het ruggemerg. Zie Meningitis, Leptomeningitis. A. encéphali, A. spinális, van de hersenen en het ruggemerg. Ook arachnoidítis genoemd.

Arachnodactylie = Macrodactylie. Zie Acanthodactylie.

Arachnoídea, spinnewebvlies, het middelste der drie hersenvliezen.

Arachnoídeale ruimte, zie Subarachnoideale ruimte. Cavum subarachnoideale.

Arachnoideale vlokken, zie Granulaties van Pacchioni.

Ar(a)eometer (ἀραιός, dun; μέτρον, maat), dompelschaal, werktuig tot bepaling van het soortelijk gewicht van vloeistoffen of vaste stoffen (gewichtsar(a)eometer), door indompeling in de vloeistof waarvan het s.g. wordt bepaald, of in water.

Araphie, volkomen open buis van het ruggemerg. Syn. Spina bifida aperta.

Arborisatieblock, hartblock (zie ald.) door stoornis van de geleiding in de fijnere uitlopers van de bundel van His (zie Aanhangsel). Vgl. Schenkelblock.

Arbor vitae, levensboom; in de ontleedkunde de boomvormige tekening op de doorsnede der kleine hersenen en op het slijmvlies van de baarmoederhals; in de geneesmiddelleer benaming voor Thuja occidentalis.

Arcánum, geheimmiddel.

Arc de cercle, cirkelboog, de sterke buiging met de bolle zijde naar voren van de ruggegraat in de grote hysterische aanval; zie Clownisme, Opisthotonus.

Arc diastaltique, zie Reflexboog.

Archaeus (Paracelsus), grondkracht, geestelijk grondbeginsel, waarop alle vormen en al het geschieden van het leven, ook van de mens, berusten.

Archencéphalon (ἀρχή, aanvang; ἐγκέφαλος, hersenen), oerhersenen.

Archénteron, oerdarm.

Archetypen, in de psychiatrie droomsymbolen, die sinds onheuglijke tijden telkens weer in de dromen optreden.

Archiblast (βλαστός, kiem), hoofdkiem (His), het deel van het middelste kiemblad, dat in het lichaam van het embryo is gelegen, de asstreng, de animale en vegetatieve spierlaag; zie Parablast.

Archigonie, oerteelt, oorspronkelijke voortbrenging, generatio spontanea, equivoca.

Archineuron (Waldeyer), het centrale neuron, een pyramide- of hersenschorscel met al haar uitsteeksels; syn. corticospinaal of centraal motorisch neuron.

Archipallium (pallium, mantel), phylogenetisch (vgl. Phylogenie) oudste gedeelte van het cornu Ammonis (zie ald.) (Edinger). Vgl. Neopallium.

Architis (ἀρχός, aars bij Aristoteles), = proctitis, zie ald.

Archocéle (κήλη, breuk), breuk van de endeldarm.

Archoptóse (πτῶσις, het vallen), uitzakking van de endeldarm, zie proplasus ani (recti).

Arcus, boog. A. aortae, vgl. Aorta. A. axillaris, okselboog van Langer, boogvormige vezelbundel van het oppervlakkige borstpeesvlies tussen de grote borstspier en de brede rugspier. A. brachialis, bovenarmsboog, boogvormige vezelbundel van hetzelfde peesvlies in de okselholte. A. costarum, ribbenboog. A. cruralis, liesband, syn. lig. inguinale. A. dentalis (inferior, superior), onderste en bovenste tandenboog, nl. het geheel van de tandkasuitsteeksels, het tandvlees en de tanden. A. glossopalatinus, tong-gehemelteboog, de voorste van de twee slijmvliesplooien, die van het zachte gehemelte omlaag lopen; eindigt aan de zijrand van de tong. A. hypoglossi, boog van de ondertongzenuw, vóór haar intreden in de tong, naar beneden gebogen. A. lumbosacralis (lateralis, medialis), zijdelingse en middenwaartse peesboog aan de oorsprong van het crus laterale van het middenrif. De zijdelingse loopt over de vierkante lendenspier heen, de middelste over de grote lendenspier (psoas-arcade). A. palatini, de twee gehemeltebogen. A palátoglossus of A. glossopalatinus (zie boven) en A. palátopharýngeus of A. pharyngopalantínus, keel-gehemelteboog, die naar de zijwand der keelholte loopt. A. plantaris, voetzoolboog, slagaderboog, aan de voetzool, uit de zijdelingse voetzoolslagader en de diepe tak van de voorste scheenbeenslagader. A. pubis, schaamboog, de stompe boog, die door de onderste takken van het schaambeen wordt gevormd. A. renales, nierbogen, de boogvormige slagaderen aan de basis der nierpyramiden. A. senílis, grijsaardsboog, zie Gerontóxon. A. spiralis, spiraalboog. A. superciliares, wenkbrauwbogen, boogvormige verheffingen van het voorhoofdsbeen onder de voorhoofdsknobbels. A. tarsális inf., sup., onder- en boven-ooglidboog, verbindingen vormend tussen de zijdelingse en middenwaartse ooglidsslagaderen. A. tendíneus (tendo, pees), peesboog,

overbrugging ener holte door peesweefsel. A. tendineus fasciae pelvis, peesbladstrook van de schaambeensvereniging naar de zitbeensdoorn, naar boven hol gebogen. A. venosus júguli, strotaderboog, verbinding tussen de beide voorste strotaderen. A. vértebrae, wervelboog, zie Vertebra. A. voláris profundus, diepe slagaderboog der handpalm, gevormd door de diepe handpalmtakken der spaakbeensslagader en der ellepijpsslagader. A. volaris superficialis, oppervlakkige slagaderboog der handpalm, gevormd door de oppervlakkige takken der genoemde slagaderen. A. zygomáticus, jukboog, gevormd door het jukbeenuitsteeksel van het slaapbeen en het slaapbeensuitsteeksel van het jukbeen. Voorts een figuur in de lijnen van de vingertop; Vlg. Dactyloscopie.

Ardor urinae (Lat., gloed der urine), brandend gevoel bij de urinelozing.

Area, vlakte. A. acustica, gehoorvlakte, het deel der ruitgroeve, waar de gehoorzenuw ontspringt. A. Celsi = alopecia areata (Celsus, De medicina, VI. 4), kale plekken, zie Alopecia, Ophiasis, volgens Kaposi eerder naar Johnston te noemen. A. centralis = fovea centralis. A. cochleae, de benedenste afdeling van de bodem van de inwendige gehoorgang. A. cribrosa, de top van een niertepel, waar de nierbuisjes met hun tepelopeningen, in de nierkelk uitlopen. A. embryonalis = A. germinativa. A. gastricae, kleine verheffingen (in tegenstelling met de grote plicae mucosae, zie ald.) van het maagslijmvlies. A. germinativa, kiemschijf, witachtige, doffe vlek op het ei der gewervelde dieren, van welke de ontwikkeling der vrucht uitgaat; het middengedeelte ,A. pellucida, is doorschijnend, de zoom A. opaca, is donker, en hierin wordt weder onderscheiden het binnenste gedeelte (A. vasculosa, vaathof) en het buitenste (A. vitellina, dooierhof). A. interpleurica inf., sup., de vrijblijvende ruimte tussen de twee pleurazakken, aan de voorzijde in de middellijn; in de benedenste (A. pericardiaca) ligt een deel van het hartzakje, in de bovenste (A. thymica) de zwezerik. A. nervi facialis, een deel van de bodem van de inwendige gehoorgang. A. parolfactoria (Broca), deel van de reukkwab, tussen de Sulcus parolfactorius anterior en posterior. A. pericardiaca, zie A. interpleurica. A. striata, gestreepte vlakte, een deel der hersenschors in de gezichtskwab, met zeer veel afzonderlijk geordende cellagen. A. thymica, zie A. interpleurica. A. vestibuli inf., sup., openingetjes op de bodem van de inwendige gehoorgang.

Areflexíe (zie Reflex), het ontbreken van reflexen.

Aréola (verkleinvorm van area), donker gekleurd huidveld rondom de borsttepel; ook de rode hof rondom pokken en koepokken. Vgl. Aula.

Argas americanus, teek, die de verwekker overbrengt van de Amerikaanse terugkerende koorts (febr. recurrens), welke in Columbia heerst. A. pérsicus, Z. Europese teek, misschien de overbrenger van de spirochaete recurrentis (zie ald.).

Argentophiel, (Lat. argentum, zilver), gemakkelijk te impregneren met zilver.

Arginase, een ferment dat in de lever ureum afsplitst van het aminozuur arginine.

Argýria, beter argyríasis (ἄργυρος, zilver), s. argyrósis, de vuilgrijze verkleuring van de huidgedeelten, die aan het licht blootgesteld zijn, na langdurig gebruik van zilverzouten. Hierbij wordt het tot metaal gereduceerde zilver in het bindweefsel afgezet; ook aan inwendige organen neemt men een grauwe verkleuring waar.

Argýrisme, zilververgiftiging.

Arhínencéphalie (ῥίς, gen. ῥινός, neus: ἐγκέφαλος, hersenen), gedeeltelijke anencephalie, waarbij de neus misvormd is, hetzij tot een soort snuit (zie Ethmocephalie), hetzij in de vorm van cebocephalie (zie ald.), verkromming van de neus en vorming van spleten in de lip, waarbij gedeelten van de tussenkaak en het neustussenschot ontbreken, vaak gepaard met cyclopie.

Ar(r)hythmíe (ῥυθμός, beweging op de maat), stoornis in de gelijkmatige beweging van het hart. Vgl. Allorhythmie. Extrasystolische A., vergel. Extrasystole, ook Bigeminie, Dissociatie, Hemisystolie, Hartblokkade, Pulsus alternans, Pulsus bigeminus, Pulsus irregularis perpetuus. Respiratorische A., versnelling van de werking van het hart bij de inademing, verlangzaming bij de uitademing, tengevolge van verhoogde prikkelbaarheid van de nervus vagus, vooral bij neurasthenie.

Ariboflavinose, te kort aan riboflavine (lactoflavine, vitamine B_2).

Arithmomanie (ἀριθμός, getal; μανία, waanzin), ziekelijke dwang tot rekenen.

Armamentarium (Lat. tuighuis), verzameling instrumenten, uitrusting.

Arm-longtijd, zie Circulatietijd.

Arm-tongtijd, zie Circulatietijd.

Arrectóres pilórum (arrector, oprichter; pilus, haar), gladde spiervezels, wier aangrijpingspunt zich aan de haarzakjes bevindt, en die door hun samentrekking de

haren oprichten, waardoor het „kippevel" ontstaat.

Arrestantenverlamming, verlamming, gewoonlijk in het gebied van de N. radialis, door druk van de handboeien.

Arrhenoblastóma (ἄρρην, mannelijk, βλαστός spruit) een gezwel in de vrouwelijke geslachtsklier, onder welks invloed mannelijke kenmerken ontstaan. Soms samengaande met Gynandroblastóma (γυνή, vrouw, ἀνήρ, man), een granulosaceltumor (zie ald.) waardoor de vrouwelijke kenmerken in verhoogde mate ontstaan.

Arrhenotokíe (ἀρρενοτόκος, een mannelijk kind barend), het ontstaan van uitsluitend mannelijke dieren uit onbevruchte eieren, bij vliesvleugelige insecten. Arrhenotokisch huwelijk, waaruit alleen zonen geboren worden. Zie Thelytokie.

Arrósio (arrodere, beknagen), het aanvreten, gedeeltelijk verwoesten, voornl. van vaatwanden, door zweren; ook van beenderen, door aneurysmata.

Arsenicisme, chronische vergiftiging door arsenik.

Arsenikmelanose (vgl. Melanose), donkere verkleuring der huid na langdurig gebruik van arsenik.

Arsenikspiegel, de zwarte, spiegelende vlek, die ontstaat in een glazen buis, als men arsenikwaterstof daar doorheen leidt en de buis op één plaats verhit. De spiegel ontstaat voorbij de verhitte plaats (Marsh). Toegepast om bijv. voor gerechtelijk geneeskundig onderzoek arsenicum op te sporen in stoffen, waarin men de aanwezigheid hiervan vermoedt.

Arsenophagíe, het eten van arsenik als schoonheidsmiddel of als prikkel (in Stiermarken, ook in Amerika in zwang).

Arsonvalisátie, geneeskundige toepassing van wisselstromen van hoge spanning (zogen. Teslastromen) naar A. d'Arsonval (Frans natuurkundige en physioloog).

Artefact (ars, kunst; facio, maken), kunstmatig product, ter onderscheiding van wat van nature aanwezig is. Door een invloed van scheikundige middelen op een microscopisch praeparaat kunnen bijv. dingen zichtbaar worden, die vóór de bewerking niet hebben bestaan en tot dwalingen aanleiding geven.

Artéria (ἀρτηρία, slagader, volgens sommigen van ἀήρ, lucht en τηρῶ, bewaren; de Ouden meenden nl. dat de arteriën lucht (pneuma) door het lichaam voerden, omdat zij in het lijk ledig zijn, vandaar de naam trachea, luchtpijp, van τραχεῖα ἀρτηρία, aspera arteria, ruwe luchtbuis, wegens de ringen; volgens anderen van ἀείρω, heffen). A. acetábuli, heupkomslagader, tak van de A. obturatoria, voor het dijbeenshoofd. Arteriae alveoláres, tandkasslagaderen, takken der A. maxillaris interna, voor de beide kaken, de kaakholte, tandkassen, tanden, tandvlees. A. anastomótica magna zie A. genu suprema. A. anguláris, ooghoekslagader, eindtak der A. maxillaris interna. A. anónyma, onbenoemde slagader, grootste tak der aorta, ontspringt uit de aortaboog en verdeelt zich in A. subclavia en A. carotis communis dextra. A. appendiculáris, tak van de A. mesenterica superior, voor het wormvormig aanhangsel. A. arcifórmes (arcus, boog), boogvormige slagaderen, takken der A. renalis, die boogvormig om de voet der nierpyramiden lopen. A. arcuáta, tak der A. dorsalis pedis, loopt in een boog dwars over de voetrug. A. áspera, zie Trachea. A. auditíva intérna, tak der A. vertebralis, voor de voorhof en het labyrint van het inwendige oor. A. auriculáris posterior, achterste oorslagader, tak der A. carotis externa, voor het uitwendige oor, de trommelholte, de behaarde huid van het achterhoofd. A. auriculáris profunda, diepe oorslagader, tak der A. maxillaris interna, voor de uitwendige gehoorgang en het trommelvlies. A. axilláris, okselslagader, voortzetting der A. subclavia, voor de schoudergordel, de borstspieren en de armen. A. ázygos génu (ζύγον, juk, paar), ongepaarde knieslagader, zie A. genu media. A. basiláris, ontstaan uit de beide arteriae vertebrales, loopt op de „bodem" van de schedel, onder de brug, en voorziet deze, de kleine hersenen en gedeelten van de achterhoofdskwab. A. brachiális, armslagader, voortzetting der A. axillaris. Arteriae bronchiáles, longpijpslagaderen, takken der aorta, de voornaamste zijn de A. bronchiales posteriores, minder belangrijk de A. br. superiores en inferiores (uit de A. mammaria interna). A. buccinatória, wangslagadertak der A. maxillaris interna, voor de musculus buccinator en de andere gelaatsspieren. A. bulbi uréthrae (vestíbuli), tak der A. pudenda interna, voor de bulbus urethrae (bij de man) of bulbus vestibuli (bij de vrouw). Arteriae calcáneae, hielslagaderen, takken der A. tibialis postica. A. canalis pterygoídei (Vidii), tak der A. maxillaris interna. A. capsularis = A. hyaloidea. A. carótis, hoofdslagader (καρόω, verdoven; men meende vroeger, dat afsluiting dezer slagaderen — art. soporiferae of soporariae, van sopor — verdoving

teweegbracht). De gemeenschappelijke carotis, A. carótis commúnis, ontspringt rechts uit de A. anonyma, links uit de boog der aorta en verdeelt zich ter hoogte van het schildkraakbeen in uit- en inwendige carotis, A. carótis extérna en intérna. A. caróticotympánica, tak der A. carotis interna naar de trommelholte. Arteriae cárpeae, handwortelslagaderen, takken der A. radialis en ulnaris naar de handwortel. A. centralis rétinae, netvliesslagader, tak der A. ophthalmica, die in de gezichtszenuw naar het netvlies loopt. A. cephálica = A. carótis. A. cerebélli, kleine-hersenslagader, de A. cerebelli inf. ant. en sup. ontspringen uit de A. basilaris, de A. cerebelli inf. post. uit de A. vertebralis. A. cérebri antérior, média, voorste, middenhersenslagader, takken der A. carotis interna naar de voorste en middelste gedeelten der grote hersenen. A. cérebri post., eindtak der A. basilaris, naar de achterhoofdskwab. A. cervicális ascéndens, profunda, superficiális, opstijgende, diepe en oppervlakkige halsslagader, voor de spieren van de hals en de rug en een deel van het ruggemerg. A. chorioídea, tak der A. carotis interna van de tela chorioidea. Arteriae ciliáres (anteriores, posteriores breves, posteriores longae), vaatvliesslagaderen, takken der A. ophthalmica, voor het regenboogvlies en het corpus ciliare en de chorioidea. A. circumfléxa fémoris (medialis, lateralis), kransslagader van de dij, takken der A. profunda femoris in de streek van de trochanter. A. circumfléxa génu = A. genu sup. en inf. A. circumfléxa húmeri (anterior, posterior), voorste, achterste kransslagader van de bovenarm, takken der A. axillaris. De voorste loopt onder de musc. coraco-brachialis naar het opperarmbeen, en daarover heen naar de sulcus intertubercularis en verder naar het hoofd van het opperarmbeen; de wijdere, achterste loopt tussen het lange hoofd van de musc. triceps en het opperarmbeen naar achteren om het been heen en voorziet de deltaspier en het schoudergewricht. A. circumfléxa ílium profunda, diepe kransslagader van de heup, tak der A. iliaca interna; loopt achter de liesband naar boven en buiten, dan langs de rand van het heupbeen naar achteren, voor de buikspieren. A. circumfléxa ílium superficiális, oppervlakkige kransslagader van de heup, tak der A. femoralis, onder de liesband naar de bovenste, voorste doren van het heupbeen, voor het peesvlies en de huid. A. circumfléxa scápulae, omgebogen schouderbladslagader, eindtak der A. subscapularis, loopt onder het lange hoofd van de M. triceps door naar achteren, onder de M. teres major op het schouderblad en de fossa infraspinata omhoog; voor de musculi subscapularis, teres major en minor, latissimus dorsi, deltoideus, infraspinatus. A. clitóridis, kittelaarslagader, tak der A. pudenda interna bij de vrouw, in twee takken (A. dorsális en profunda clitóridis, bovenste en diepgelegen slagader van de kittelaar), voor de kittelaar. A. cóchleae, slakkenhuisslagader, tak der A. auditiva interna, voor het slakkenhuis. A. coelíaca (κοιλία, buikholte), ingewandslagader; ontspringt vlak onder het middenrif uit de aorta en verdeelt zich terstond in de A. gastrica, hepatica en lienalis. A. cólica dextra, media, rechter- en middelste dikkedarmslagader, takken der A. mesenterica sup., naar het colon ascendens en transversum. A. cólica sinistra, linker dikkedarmslagader, tak der A. mesenterica inf.; loopt achter het buikvlies omhoog en zendt een opstijgende en afdalende tak naar het colon descendens. A. collateralis media, middelste bijkomende slagader, tak der A. profunda brachii, op het opperarmbeen, vlak onder het binnenwaartse hoofd van de m. biceps afdalende naar het rete articulare cubiti. A. collaterális radiális, bijkomende spaakbeenslagader, eindtak der A. profunda brachii, aan de buitenzijde van het opperarmbeen omlaaglopend naar het rete articulare cubiti. A. collaterális ulnáris inferior, superior, onderste, bovenste bijkomende ellepijpsslagader, takken der A. brachialis aan de bovenarm, voor de spieren van de bovenarm en naar het rete articulare cubiti. A. cómes nervórum, begeleidende slagader der (cerebrospinale) zenuwen, vaak in samenhang met de huid- en spiervaten, bijv. A. cómitans nervi ischiádici begeleidt de heupzenuw tot onder aan de dij, A. cómitans nervi phrénici = A. pericardíaco-phrénica, begeleidt de middenrifszenuw. A. communicans ant., voorste verbindingsslagader, tussen de beide A. cerebri ant. A. communicans post., tak der A. carotis interna, ter zijde van de sella turcica naar de A. cerebri post. Arteriae conjunctiváles, bindvliesslagaderen van het oog, de voorste uit de A. ciliares anteriores, de achterste uit de A. palpebrales laterales en mediae. Arteriae coronáriae, kransslagaderen van de hartspier; de rechter ontspringt uit de voorste sinus aortae en

loopt door de sulcus coronarius naar de achterste overlangse groeve van het hart en zo naar de hartpunt; de linker komt uit de linker sinus aortae naar de voorste lengtegroeve en verdeelt zich in ramus circumflexus (omgebogen tak) en ramus descendens ant. (voorste afdalende tak), welke tot de hartpunt loopt. A. coronária labii inf., sup., bovenste en onderste kransslagader der lippen, takken der A. maxillaris interna, voor boven- en onderlip. A. córporis callósi = A. cerebri ant. A. costo-lumbális, rib-lendenslagader, onderste tussenribslagader, onder de laatste rib, syn. A. subcostalis. A. cremastérica = A. spermatica ext. A. cricothyreoídea, ring-schildkraakbeenslagader, tak der A. thyreoidea naar de m. thyreoideus. A. crurális = A. femoralis. A. cýstica, galblaasslagader, tak der A. hepática propria. A. deferentiális, zaadstrengslagader, tak der A. hypogastrica, naar de zaadstreng, het lieskanaal en de zaadblaasjes. Arteriae dentáles, tandslagaderen, takken der A. alveolaris sup. ant. en inf., naar de tanden. Arteriae digitáles dorsáles mánus, handrugvingerslagaderen, eindtakken der A. metacarpeae dorsales, voor de bovenzijde van het eerste en tweede vingerlid. Arteriae digitáles dorsáles (pédis), voetrugslagaderen der tenen, eindtakken der A. metatarseae dorsales, de vijfde rechtstreeks uit het rete dorsale pedis, resp. de A. tarsea lateralis naar de bovenzijde der tenen. Arteriae digitáles voláres, voetzoolslagaderen der tenen, takken der A. metatarseae plantares naar de onderranden der tenen. Arteriae digitáles vólares communes (3 sl.), gemeenschappelijke handpalm-vingerslagaderen; ontspringen uit de arcus volaris superf. en splitsen zich ter hoogte van de hoofdjes der middelhandsbeenderen in de Arteriae digitáles própriae (eigen vingerslagaderen) voor de randen van de tweede tot vijfde vinger aan de palmzijde en het voorste gedeelte van de rugzijde dier vingers. A. dórsalis clitóridis, zie A. clitoridis. A. dórsalis dígiti (pedis) laterális, slagader voor de buitenzijde van de rug van de kleine teen; ontspringt uit de A. tarsea lateralis of uit het rete dorsale pedis. A. dorsális línguae, slagader voor de tongrug, tak der A. lingualis. A. dorsális nasi, slagader voor de neusrug, eindtak der A. ophthalmica; loopt over het lig. palpebrale laterale mediale naar voren, naar de neuswortel. A. dorsális pédis, voetrugslagader, voortzetting der A. tibialis anterior, loopt onder de pees van de M. extensor hallucis longus door naar de ruimte tussen de eerste en tweede middelvoetsbeenderen. A. dorsális pénis, tak der A. pudenda interna in de rug-, groeve van het lid. A. epigástrica int., bovenste buikslagader, tak der A. iliaca ext.; loopt achter de liesband naar boven naar de m. rectus abdominis, komt in haar vertakkingen samen met die der A. mammaria int. en de onderste A. intercostalis. A. epigástrica laterális, zijdelingse buikwandslagader, tak der A. circumflexa ilium profunda; gaat zijwaarts van de A. epigastrica int. omhoog in de buikwand. A. epigástrica superf., oppervlakkige buikwandslagader, tak der A. femoralis; komt door de fossa ovalis naar buiten en loopt in de voorste buikwand omhoog; komt samen met de A. mammaria int. A. epigástrica superior, bovenste buikwandslagader, tak der A. mammaria int.; loopt tussen het borstbeen en ribbengedeelte van het middenrif door, en langs de achterzijde van de m. rectus abdominis naar de navel; komt samen met de A. epigastrica inf. Arteriae episcleráles, lederhuidslagaderen, takken der A. ciliares, die zich op de buitenvlakte van de sclera vertakken. Arteriae ethmoidáles (ant., post.), voorste en achterste zeefbeenslagader, takken der A. ophthalmica; de achterste loopt door het foramen ethmoidale posterius naar de zeefbeencellen, de voorste door het foramen ethmoidale anterius naar de voorste schedelgroeve en door de zeefbeenplaat naar de zij- en middenwand van de neus, de zeefbeencellen en de voorhoofdsboezem. A. fémorális, dijslagader, voortzetting der A. iliaca ext., van de benedenrand van de liesband tot de spleet tussen de adductoren. A. fibuláris, kuitbeenslagader, tak der A. tibialis post. naar de omgeving van het hoofdje van het kuitbeen. A. fossae Sylvii = A. cerebri media. A. frontális, voorhoofdslagader, opstijgende eindtak der A. ophthalmica. A. gástrica dextra, rechter maagslagader, tak der A. hepatica propria; loopt langs de kleine maagbocht en komt samen met de A. gástrica sinístra, tak der A. coeliaca, loopt dan naar links boven naar de cardia (maagmond), verder langs de kleine curvatuur naar rechts en verbindt zich met de A. gastrica dextra. Arteriae gástricae bréves, korte maagslagaderen, takken der A. lienalis, voor de maagbodem. A. gástroduodenális, maag-twaalfvingerige darmslagader, tak der A. hepatica, loopt achter de portier naar de benedenrand van de maag. A. gástroepiplóica dextra, tak der A. gastro-

duodenalis; loopt in het grote net langs de grote maagbocht van rechts naar links, voor de maagbodem en het net, verenigt zich met de A. gástroepiplóica sinístra, tak der A. lienalis, loopt langs de rand der grote curvatuur van links naar rechts, voor maag en net, verenigt zich met de A. gastrica dextra. A. génu inferior lateralis, inferior medialis, medialis, recúrrens, superficialis, superior lateralis, superior medialis, knieslagader, takken der A. poplitea naar het kniegewricht. A. génu supréma, allerbovenste knieslagader, tak der A. femoralis, aan de strekzijde van de dij naar het kniegewricht. Arteriae gingiváles, tandvleesslagaderen, takken der A. alveolares. A. glutaéa inf., sup., benedenste, bovenste bilslagader, takken der A. hypogastrica; de eerste treedt door het foramen infrapiriforme, de tweede door het foramen suprapiriforme uit het bekken, voornl. voor de bil- en de uitwendige heupspieren. Arteriae haemorrhoidales inf., media, sup., onderste, middelste en bovenste endeldarmslagader; de eerste is een tak der A. pudenda interna, loopt door de fascia obturatoria naar het benedengedeelte van de endeldarm en de bodem van het bekken. De tweede ontspringt óf uit de A. hypogastrica óf uit de A. pudenda int. of A. vesicalis inf., voor het boven de bodem van het bekken gelegen deel van de endeldarm en een deel der geslachtsdelen, de derde is de onderste eindtak der A. mesenterica inf., loopt langs de endeldarm omlaag en verbindt zich met de eerste. Arteriae helicínae (helix, gen. helicis, slak), (spiraalsgewijze rankenslagader, van het labyrint der sponsachtige lichamen van het mannelijk lid. A. hepática, leverslagader, tak der A. coelíaca, loopt vandaar naar rechts naar de lever en splitst zich in A. hepatica propria en A. gastroduodenalis. A. hyaloídea, glaslichaamslagader, voortzetting der A. centralis retinae in embryonale toestand door het glasachtig lichaam in de canalis hyaloideus (s. Cloqueti) naar de lens, blijft soms ook na de geboorte geheel of gedeeltelijk bestaan (A. hyal. persistens). Syn. A. capsularis, kapselslagader. A. hyoídea, tongbeenslagader, tak der A. thyreoidea sup. naar de omgeving van het tongbeen. A. hypogástrica, inwendige heupslagader, tak der A. iliaca communis, loopt langs het bekken van de articulatio sacro-iliaca tot de bovenrand van het foramen ischiadicum majus; voor de bekkeningewanden, de schaamstreek en de bilspieren. Arteriae jejunáles, nuchterendarmslagaderen, en Arteriae íleae, kronkeldarmslagaderen; komen uit de A. mesenterica sup., lopen tussen de bladen van het darmscheil naar de darmen. A. ileo-cólica, kronkel- en karteldarmslagader; komt uit de A. mesenterica sup., loopt naar rechts en beneden; voor het benedengedeelte van de kronkeldarm, de blinde darm met aanhangsel, de opstijgende karteldarm. A. ilíaca communis, gemeenschappelijke heupslagader, gepaarde uitloper der buikaorta, van de vierde lendenwervel tot het heupbeens-heiligbeensgewricht, waar zij zich verdeelt in A. iliaca externa (tot de liesband) en A. hypogastrica. A. íleo-lumbális, heuplendenslagader, tak der A. hypogastrica, loopt van de rugwaarts gelegen hoofdtak hiervan achter de M. psoas naar de fossa iliaca, voor de spieren der psoasgroep en het heupbeen. A. incisíva, snijtandslagader, eindtak der A. alveolaris inf. in het onderkaakskanaal. A. infraorbitális, onder-oogkuilslagader, tak der A. maxillaris interna, loopt door de canalis infraorbitalis en door het foramen infraorbitale naar het aangezicht. Arteriae inguináles, liesslagaderen, takken der A. femoralis naar de huid en de klieren van het lieskanaal. Arteriae intercostáles, anteriores (A. mammaria interna) en posteriores, tussenribslagaderen, 10 gepaarde takken der borstaorta, lopen in de tussenribsruimten naar voren en voorzien huid en spieren van rug en buik, ook het wervelkanaal en het ruggemerg. Syn. A. thoracales. A. intercostális supréma s. prima, bovenste tussenribslagader, van de truncus costocervicalis of de A. subclavia over de eerste rib heen naar de eerste tussenribsruimte en dáár naar voren. A. interóssea communis brachii, gemeenschappelijke tussenbeenslagader (van de onderarm), een eindtak der A. brachialis; ontspringt vlak onder de elleboogsbocht, loopt tussen de M. flexor digitorum profundus en M. flexor pollicis longus omlaag, verdeelt zich op de membrana interossea in de A. interóssea dorsális, aan de handrugzijde, en A. interóssea voláris. De eerste doorboort de membrana interossea, komt aan de strekzijde van de onderarm en loopt tussen de spieren tot de handwortel, voorziet voornamelijk de strekspieren; een tak ervan, de A. interóssea recurrens, loopt onder de m. anconaeus terug naar boven tot tussen het olecranon en de epicondylus humeri lateralis. De tweede loopt aan de handpalmzijde der membrana interossea omlaag, doorboort haar onder de M. pronator en gaat

naar de strekzijde naar het rete carpi dorsale. Arteriae intestináles = A. jejunales en A. ilea. A. ischiádica = A. glutaea inf. Arteriae labiáles anteriores, voorste schaamlipslagaderen, takken der A. pudenda ext., naar de grote schaamlippen. Arteriae labiáles inf., sup., vgl. A. coronaria labii inf., sup. A. labiáles posteriores, achterste schaamlipslagader, takken der A. perinei, naar de achterzijde der grote schaamlippen. A. lacrimális, traanslagader, tak der A. ophthalmica, loopt aan de bovenrand van de M. rectus lateralis oculi naar de traanklier, met takjes naar de oogspieren, het bindvlies, de arcus tarseus sup. en inf. A. larýngea inf., onderste strottenhoofdslagader, tak der A. thyreoidea inf.; loopt achter de luchtpijp naar het strottenhoofd en treedt onder de M. laryngo-pharyngeus door naar binnen, voor de spieren en het slijmvlies. A. larýngea sup., bovenste strottenhoofdslagader, tak der A. thyreoidea sup., loopt omlaag door de membrana hyothyreoidea naar het binnenste van het strottenhoofd. A. lentículo-óptica, Arteriae lenticulo-striátae, takken der A. cerebri media naar de thalamus opticus, het corpus striatum, de capsula interna. A. lienális, miltslagader, de voornaamste tak der A. coeliaca, loopt horizontaal achter de alvleesklier naar de milt, voorziet de milt, de alvleesklier, de maag, het grote net. A. lig. téretis úteri, slagader van de ronde baarmoederband, tak der A. epigastrica inf. naar die band en de grote schaamlippen, overeenkomstig met de A. spermatica ext. bij de man. A. linguális, tongslagader, tak der A. carotis externa, loopt onder de M. hyoglossus omhoog en middenwaarts naar de tong; voor de tong, de naburige spieren, de glandula sublingualis, mondholte, tandvlees. Arteriae lumbáles I-IV, lendenslagaderen, takken der buikaorta, vier aan weerszijden; van de achterwand der aorta op de eerste tot vierde lendenwervel zijwaarts naar de M. psoas major; de tak naar de rugzijde voorziet de rugspieren en het wervelkanaal; de tak naar de buikzijde de buikspieren, de nierkapsel, de lever, het middenrif. A. lumbális ima (V), onderste (5e) lendenslagader, van de A. sacralis media zijwaarts langs het vijfde wervellichaam (variëteit). A. malleoláris ant. lat., voorste buitenenkelslagader, tak der A. tibialis ant., loopt over de buitenenkel naar buiten naar het rete malleolare laterale. A. malleoláris ant. medialis, voorste binnen-enkelslagader, ontspringt uit de A. tibialis ant. vlak boven het lig. cruciatum, loopt onder de pees van de M. tibialis ant. naar het rete malleolare mediale. A. malleoláris post. lat., achterste buiten-enkelslagader, tak der A. peronea; loopt achter de M. flexor hallucis longus naar het rete malleolare laterale. A. malleoláris post. medialis, achterste binnen-enkelslagader, tak der A. tibialis post. naar het rete malleolare mediale. A. mammária intérna, inwendige borstslagader, tak der A. subclavia; ontspringt binnenwaarts van de m. scalenus, loopt tussen de ribbenkraakbeenderen en het ribbenborstvlies omlaag tot de zesde tussenribsruimte; voor het middenrif, het mediastinum, het borstvlies, het hartzakje, de spieren; eindtakken: A. musculophrenica, A. epigastrica sup. A. mandibuláris = A. alveolaris inf. A. manubriális ext., uitwendige handvatslagader, tak der A. auricularis profunda; loopt in de huidlaag van het trommelvlies achter het hamerhandvat omlaag. A. manubriális int., inwendige handvatslagader, tak der A. tympanica; loopt omlaag in het slijmvlies van het hamerhandvat. A. massetérica, kauw-spierslagader, tak der A. maxillaris int.; loopt naar boven door de incisura mandibulae naar de M. masseter. A. mastoídea, tak der A. occipitalis naar het tepeluitsteeksel van het slaapbeen. A. maxilláris ext., uitwendige kaakslagader, tak der A. carotis externa; ontspringt dicht boven het tongbeen, loopt onder de glandula mandibularis, dan omhoog onder de onderkaak door naar de binnenooghoek, voor kauw- en gelaatsspieren en klieren. A. maxilláris int., inwendige kaakslagader, een der beide eindtakken van de A. carotis ext., aan de achterzijde van de oorspeekselklier; horizontaal naar voren tussen M. pterygoideus ext. en M. temporalis naar de fossa sphenomaxillaris, voor de kauw- en slikspieren, kaak en bijholten neus, oogholte, enz. A. mediána, middelarmslagader, tak der A. interossea volaris; voorziet de nervus medianus. A. mediána cérebri, middenslagader der hersenen, vgl. A. nucleorum. Arteriae mediastináles ant., voorste middenvliesslagaderen, takken der A. mammaria int., voor de thymus, de pleura mediastinalis, het borstbeen, het hartzakje, de longpijpstakken, de m. transversus thoracis. Arteriae mediastináles post., borstholtetakken der buikaorta. A. meníngea ant., voorste hersenvliesslagader, tak der A. ethmoidalis ant., nadat deze door het foramen ethmoidale anterius de schedel is binnengedrongen. A. meníngea média, middelste hersenvliesslagader, tak

der A. maxillaris int.; treedt door het foramen spinosum in de schedelholte, vertakt zich op de buitenvlakte van het harde hersenvlies. A. meníngea parva, kleine of bijkomende hersenvliesslagader; tak der middelste hersenvliesslagader. A. meníngea post., achterste hersenvliesslagader, tak der A. pharyngea ascendens, loopt door het foramen jugulare naar het harde hersenvlies. A. mentális, kinslagader tak der A. alveolaris inf.; komt door het foramen mentale naar buiten, voor kin en onderlip. A. meseráica s. mesentérica inf., onderste darmscheilslagader, tak der buikaorta; ontspringt tussen de tweede en derde lendenwervel, loopt naar links beneden, en voorziet met drie takken de dikke darm en de endeldarm. A. meseráica s. mesentérica sup., bovenste darmscheilslagader, tak der buikaorta, ter hoogte van de bovenste nierpool; loopt vóór de twaalfvingerige darm naar het darmscheil, en daarin omlaag, voor twaalfvingerige darm, kronkeldarm, bovenste gedeelten van de karteldarm en alvleesklier. Arteriae metacárpeae dorsáles, middelhandrugslagaderen, takken van het rete carpi dorsale; lopen in de vier ruimten tussen de middelhandsbeenderen omlaag, en geven de A. digitales dorsales af. A. metacarpea dorsalis prima, eerste middelhandrugslagader, tak der A. radialis, van de basis der beide eerste middelhandsbeenderen op de eerste M. interos-, seus dorsalis naar de rugzijde van duim en wijsvinger. Arteriae metacárpeae voláres, middelhandpalmslagaderen, takken van de arcus profundus, lopen in de vier ruimten tussen de middelhandsbeenderen buitenwaarts en verbinden zich met de A. digitales dorsales. A. metatársea dorsális prima, eerste middelvoetrugslagader, een eindtak der A. dorsalis pedis, loopt in de eerste ruimte tussen de middelvoetsbeenderen buitenwaarts naar de rugzijde van de eerste en tweede teen. Arteriae metatárseae plantáres, middelvoetzoolslagaderen, takken van de A. plantaris, lopen in de ruimten der middelvoetsbeenderen omlaag, geven de A. digitales plantares af. A. musculophrénica, middenrifspierslagader, een eindtak der A. mammaria int.; loopt onder de ribbenboog zijwaarts door de oorsprong van het middenrif naar de benedenste tussenribsruimte, voor het middenrif en de onderste tussenribsspieren. A. mylohyoídea, kaaktongbeenslagader, tak der A. alveolaris inf., naar de M. mylohyoideus. A. nasális ant., voorste neusslagader, eindtak der A. ethmoidalis. A. nasális lateralis = A. angularis. A. nasális post. lat., zijdelingse achterste neusslagader, tak der A. sphenopalatina, aan de zijwand der neusholte. A. nasális post. septi, achterste neustussenschotslagader, dezelfde oorsprong, aan het neustussenschot. A. nucleórum, kernslagader, fijne takjes uit de A. spinalis ant., A. vertebralis en A. basilaris, naar de kernen van de hersenstam; syn. A. cerebri mediana. A. nutrícia fémoris inf., s. magna, onderste of grote voedingsslagader van het dijbeen, takken der A. perforantes uit de A. profunda femoris, voor het inwendige van het dijbeen. A. nutrícia fíbulae, voedingsslagader van het kuitbeen, tak der A. peronea, naar het inwendige van het kuitbeen. A. nutrícia húmeri, voedingsslagader van het opperarmbeen, tak der A. profunda brachii, naar het inwendige van het opperarmbeen. A. nutrícia nervórum, voedingsslagader voor de zenuwen. A. nutrícia pelvis renális. voedingsslagader voor de nierkelken, uit de A. renalis. A. nutrícia tíbiae, voedingsslagader voor het scheenbeen, tak der A. tibialis posterior, op de achtervlakte van het scheenbeen. A. obturatória, geslotengatslagader, tak der A. hypogastrica; loopt langs de binnenwand van het bekken van de buitenzijde van het buikvlies en door de canalis obturatorius naar buiten, voor bekken- en heupspieren. A. occipitális, achterhoofdsslagader, tak der A. carotis externa; loopt onder de achterste buik van de M. biventer omhoog, onder de M. sternocleidomastoideus naar achteren en door de M. trapezius naar de buitenvlakte van het achterhoofd en, daar gekomen, omhoog; voor de nekspieren en de huid van het hoofd. Arteriae oesophagéae, slokdarmslagaderen, takken der borstaorta naar de slokdarm. Arteriae ómphalo-mesentéricae, naveldarmscheilslagaderen, takken der aorta bij de vrucht, naar de dooierzak. A. ophthálmica, oogslagader, tak der A. carotis interna; treedt met de gezichtszenuw door het foramen opticum in de oogholte of in een spiraal om de N. opticus naar de binnenooghoek; voor oog, neus en naburige spieren. A. ovárica, eierstokslagader, voortzetting der A. spermatica int., tussen de bladen van het lig. latum naar de eierstok. A. palatína ascéndens, opstijgende gehemelteslagader, tak der A. maxillaris ext., loopt langs de zijwand van de keelholte omhoog naar het zachte gehemelte. A. palatína descéndens, afdalende gehemelteslagader, tak der A. maxillaris int

loopt omlaag in de canalis pterygopalatinus; hoofdtak: A. palatína major, grote gehemelteslagader, naar het harde gehemelte. Kleine takken, Arteriae palatínae minóres, kleine gehemelteslagaderen, naar het zachte gehemelte. Arteriae palpebráles lat. zijdelingse ooglidslagaderen, takken der A. lacrimalis van het jukbeen naar het ooglid; vormen met de Arteriae palpebráles mediales (takken der A. ophthalmica) de bovenste en benedenste arcus tarseus. A. pancreático-duodenális inf., onderste alvleesklier-twaalfvingerige-darmslagader, tak der A. mesenterica sup.; loopt tussen alvleesklier en afdalend gedeelte van de twaalfvingerige darm naar rechts, treedt in samenhang met de A. pancreático-duodenális sup., tak der A. gastroduodenalis, beide voor de alvleesklier en de twaalfvingerige darm. A. papilláris inf., sup., vertakkingen der A. centralis retinae in de gezichtszenuwpapil en het netvlies. Arteriae parotídeae, oorspeekselkliertakken, takken der A. temporalis superf. naar de oorspeekselklier. A. pediaéa, voetslagader = A. dorsalis pedis. A. pénis, roedeslagader, tak der A. pudenda int.; loopt naar voren tot onder de schaambeensvereniging, voor de roede. Arteriae perforántes fémoris, doorborende dijslagaderen, 3—5 takken der A. profunda femoris, die door de adductoren naar de strekzijde van de dij lopen, voor de dijspieren. A. pericardíaco-phrénica, hartzakje-middenrifslagader, tak der A. mammaria int.; loopt met de N. phrenicus omlaag naar het middenrif; syn. A. comitans N. phrenici. A. perinéi, bilnaadslagader, tak der A. pudenda int.; loopt naar voren tot de balzak (bij de vrouw tot de grote schaamlippen). A. peronaéa, kuitbeenslagader, tak der A. tibialis post.; loopt langs het kuitbeen in de canalis musculoperonaeus omlaag naar de buitenenkel. A. pharýngea ascendens s. pharýngobasiláris, keelholteschedelbasisslagader tak der A. carotis ext.; loopt aan de zijwand der keelholte omhoog naar de schedelbasis, voor het zachte gehemelte, het harde hersenvlies, de trommelholte. A. pharýngea suprema, bovenste keelholteslagader, tak der A. sphenopalatina naar het boveneinde der keelholte. A. pharýngo-palatína = A. palatina ascendens. A. phrénica inf., onderste middenrifslagader, tak der buikaorta; loopt naar boven en buiten naar het middenrif. A. phrénica sup., bovenste middenrifslagader, takken der borstaorta naar de bovenvlakte van het middenrif. A. phrénicocostalis, = A. musculo-phrenica. A. plantáris lat., med., buiten- en binnenzoolslagader, eindtakken der A. tibialis posterior, aan de buiten- en binnenzijde van de voetzool, naar het 5e en 1e middelvoetsbeen en de grote teen. A. plantáris profunda, diepgelegen zoolslagader, tak der A. dorsalis pedis. A. poplitéa, kniekuilslagader, vervolg der A. femoralis, van het adductorenkanaal tot de benedenrand van de M. popliteus; verdeelt zich in A. tibialis anterior en posterior. A. prínceps póllicis, voornaamste duimslagader; loopt van de plaats, waar deze onder de M. abductor pollicis doortreedt, tussen de hoofden van de eerste M. interosseus naar de duim. A. profunda bráchii, diepgelegen armslagader, tak der A. brachialis, loopt aan de benedenrand van de M. teres major naar achteren en in de canalis N. radialis naar beneden en buiten, zet zich voort in de A. collateralis radialis, voor de spieren van de bovenarm en het opperarmbeen. A. profunda cérebri = A. cerebri post. A. profunda fémoris, diepgelegen dijslagader, ontspringt dicht onder de liesband, loopt tussen de adductoren en de M. vastus medialis omlaag; eindtak: A. perforans femoris III, voor de dijspieren. A. profunda línguae, diepliggende tongslagader, loopt in het benedengedeelte van de tong naar voren. A. profunda pénis, diepgelegen roedeslagader; loopt in het sponsachtig lichaam naar voren. A. ptérygopalatína = A. palatina descendens. Arteriae pudéndae ext., uitwendige schaamslagaderen, takken der A. femoralis; in twee takken omhoog naar de buikwand, omlaag naar de balzak of de grote schaamlippen. A. pudénda interna, inwendige schaamslagader, tak der A. hypogastrica, loopt evenwijdig met het heiligbeen omlaag naar het foramen infrapiriforme, daardoorheen naar buiten en door het foramen ischiadicum minus weder het bekken binnen, dan langs de onderste tak van het zitbeen naar voren, voor de geslachtsdelen, bilnaad en endeldarm. A. pulmonális, longslagader, loopt uit de conus arteriosus van de rechterkamer vóór de aorta links naar boven, verdeelt zich ter hoogte van de eerste borstwervel in een linker- en rechter tak. A. radiális, spaakbeenslagader, eindtak der A. brachialis; loopt langs de onderarm omlaag en onder de pees van de N. abductor pollicis longus door naar de handrug (aan het eind van het spaakbeen is de polsslag voelbaar) voor de spieren van de onderarm en de hand; takken naar de arcus volaris superficialis en profundus.

Arteriae radiculáres, wortelslagaderen, takken der Arteriae vertebrales, basilaris, cerebelli inferiores; begeleiden de wortels der hersenzenuwen van het verlengde merg af. A. ranina, kikkerslagader (van rana, kikvors) = A. profunda linguae. A. recúrrens radiális, teruglopende spaakbeenslagader, tak van de A. radialis; loopt van de oorsprong der A. radialis omhoog naar de M. brachio-radialis. A. recúrrens tibiális ant., voorste teruglopende scheenbeenslagader, tak der A. tibialis ant.; loopt van de plaats, waar deze doortreedt, op de voorzijde van het onderbeen omhoog naar het rete articulare genu. A. recúrrens tibiális post., achterste teruglopende scheenbeenslagader, tak der A. tibialis post. of der A. poplitea, loopt onder de M. popliteus omlaag naar het kniegewricht. A. recúrrens ulnáris (voorste en achterste) teruglopende ellepijpsslagader, takken der A. brachialis; ontspringen dicht bij de plaats waar deze zich verdeelt, lopen omhoog, naar de A. collateralis ulnaris inf., resp. naar het rete articulare cubiti. Arteriae recurrentes óculi, teruglopende oogslagaderen, takken der A. ciliares post. breves, die verbindingen vormen tussen deze en de A. ciliares post. longae, ant. en de circulus iridis major en het vaatvlies. A. renális, nierslagader, tak der buikaorta; loopt naar weerszijden naar de nieren. A. sacrális laterális, zijdelingse heiligbeenslagader, tak der A. hypogastrica; loopt aan de buikzijde van het heiligbeen omlaag, voor het heiligbeen, het staartbeen en gedeelten der rugspieren. A. sacrális média, middelste heiligbeenslagader, vervolg der buikaorta na het uittreden der A. iliacae; loopt in de middellijn vóór het heiligbeen omlaag naar de staartbeensklier; voor deze, de endeldarm en enkele bekkenspieren. A. scrotális ant., voorste balzakslagader, tak der A. pudenda ext., naar de balzak. A. scrotális post., achterste balzakslagader, tak der A. perinaei, naar de achterwand van de balzak. Arteriae septi nárium post., = A. nasales post. septi. Arteriae sigmoídeae, takken der A. mesenterica inf. naar de flexura sigmoidea. A. spermática ext., buitenste zaadslagader, tak der A. epigastrica inf., loopt met de zaadstreng naar de teelbal en voorziet deze. A. spermática int., binnenste zaadslagader, tak der buikaorta; loopt omlaag naar buiten naar de inwendige liesring, zet zich voort als A. testicularis resp. ovarica. A. sphenopalatína, wiggebeen-gehemelteslagader, tak der A. maxillaris int.; loopt door het foramen spheno-palatinum naar de neusholte, voor deze en het bovengedeelte der keelholte. A. spinális ant., post., voorste, achterste ruggemergsslagader, takken der A. vertebralis, aan de voor- en achterzijde van het ruggemerg. A. sterno cleidomastoídea, borstbeen-sleutelbeentepelslagader, tak der A. carotis externa; loopt schuin omlaag over de N. hypoglossus naar de M. sterno-cleido-mastoideus. A. stylo-mastoídea, stijl-tepelslagader, tak der A. auricularis post.; gaat door het foramen stylo-mastoideum en de canalis facialis naar het harde hersenvlies, voor de M. stapedius, de trommelholte en het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen. A. subclávia, ondersleutelbeenslagader, rechts een tak van de A. anonyma, links van de aorta; loopt boogvormig zijwaarts tussen sleutelbeen en eerste rib, zet zich voort als A. axillaris. A. subcostális = A. costo-lumbalis. A. sublinguális, ondertongslagader, tak der A. lingualis, voor de glandula sublingualis en naburige spieren en slijmvlies. A. submentális, onderkinslagader, tak der A. maxillaris ext.; loopt onder de M. mylohyoideus naar de kin, voor de glandula mandibularis en naburige spieren en kinhuid. A. subscapuláris, onderschouderbladslagader, tak der A. axillaris, langs de benedenrand van de M. subscapularis naar de punt van het schouderblad, voor de spieren van de schoudergordel. A. supraorbitális, bovenoogkuilslagader, tak der A. ophthalmica; loopt op de bovenvlakte van de M. levator palpebrae naar de incisura supraorbitalis; voor de oogkuil, de naburige spieren en de voorhoofdshuid. A. suprarenális inf., media en sup., onderste, middelste en bovenste bijnierslagader, de eerste een tak der A. renalis, de tweede uit de buikaorta, de derde uit de A. phrenica, naar de bijnier. A. surális, kuitslagader, tak der A. poplitea, meestal meer dan één; loopt van de achterzijde van het kniegewricht naar huid en spieren van de kuit. A. társeae lat., med., buiten- en binnenvoetwortelslagader, takken der A. dorsalis pedis, naar de buitenrand van de voet en het rete dorsale pedis. A. temporális media, middelste slaapslagader, tak der A. temporalis superficialis naar de M. temporalis. A. temporális profunda ant., post., voorste en achterste diepgelegen slaapslagader; takken der A. maxillaris int. naar de M. temporalis. A. temporális superficiális, tak der A. carotis externa; loopt van de hals van de onderkaak omhoog tussen het kopje van dit been en de uitwendige gehoorgang over de jukboog naar de slaap; voor de

oorspeekselklier, de aangezichtspieren, de oorschelp, de huid van het hoofd. A. testiculáris, balslagader, vgl. A. spermatica int. A. thoracális s. thorácica int., = A. mammaria int. A. thoracális laterális, bovenste borstkasslagader, tak der A. axillaris; loopt langs de benedenrand van de M. pectoralis major naar binnen en beneden; voor de M. pectoralis major, M. serratus anticus en borstklier. A. thoracális supréma, bovenste borstkasslagader, tak der A. axillaris, van de bovenrand van de M. pectoralis minor naar binnen en beneden; voor de bovengedeelten van de M. serratus ant. en de tussenribsspieren. A. thóraco-acromiális, borstkasschoudertopslagader, tak der A. axillaris; loopt tussen sleutelbeen en M. pectoralis middenwaarts; voor het schoudergewricht, de M. deltoideus en andere schouderspieren. A. thóraco-dorsális, borstkasribslagader, tak der A. subscapularis; loopt loodrecht omlaag tot de M. latissimus dorsi, ook voor de musculi subscapularis, serratus ant. en teres major. Arteriae thymicae, zwezerikslagaderen, takken der A. mediastinales anteriores, naar de glandula thymus. A. thyreoídea ima, onderste schildklierslagader, niet standvastige slagader, die uit de aortaboog ontspringt en in de middellijn vóór de luchtpijp omhoog naar de schildklier trekt. A. thyreoídea inf., onderschildklierslagader, tak der A. subclavia (uit de truncus thyreocervicalis); loopt achter de carotis communis naar de achterzijde van de schildklier, takken naar luchtpijp, strottenhoofd, luchtpijptakken, keelholte, slokdarm. A. thyreoídea sup., bovenste schildklierslagader, tak der A. carotis externa; loopt van de hoogte der delingsplaats van de A. carotis communis naar voren en beneden naar de schildklier, takken naar de hals- en strottenhoofdspieren. A. tibiális ant., voorste scheenslagader, een eindtak van de Art. poplitea; gaat van de M. popliteus door de membrana interossea naar de strekzijde van het onderbeen en omlaag naar de voetrug, voor de spieren van de scheen. A. tibiális post., een eindtak der A. poplitea; loopt aan de achterzijde van het onderbeen tot het lig. laciniatum, zet zich voort in de A. plantáris med. en lat.; voor spieren en beenderen van onderbeen en voet. A. tonsilláris, amandelslagader, tak der A. maxillaris ext., naar de amandelen en de tongwortel. A. transvérsa colli, dwarse halsslagader, tak der A. subclavia; loopt tussen de wortels van de plexus brachialis naar achteren naar de bovenbinnenhoek van het schouderblad voor enige nek- en schouderbladspieren. A. transvérsa faciei, dwarse aangezichtsslagader, tak der A. temporalis superficialis; loopt onder de parotis door dwars naar de buitenooghoek, voor huid en spieren van het aangezicht. A. transversa perinéi = A. perinaei. A. transversa scápulae, dwarse schouderbladslagader, tak der A. subclavia (truncus thyreocervicalis); loopt naar achteren en beneden onder het sleutelbeen door en door de incisura colli scapulae naar de fossa infraspinata; voor de schoudertop en gedeelten der schouderspieren. A. tympánica ant., post., sup., inf., voorste, achterste, bovenste, benedenste trommelholteslagader; voorste, tak der Art. maxillaris interna, loopt door de fossa petro-tympanica; achterste, tak der A. stylo-mastoidea, loopt door de canaliculus chordae; bovenste, tak der A. meningea media, loopt door de canalis facialis; onderste, tak der A. pharyngea ascendens, loopt door de canaliculus tympanicus. A. ulnáris, ellepijpslagader, een eindtak der A. brachialis, van de delingsplaats aan de onderarm onder de M. flexor carpi ulnaris omlaag tot de handwortel, voor de spieren van de onderarm; takken naast de arcus volaris superficialis en profundus. A. umbilicális, navelslagader, tak der A. hypogastrica; loopt aan de achterzijde van de voorwand van de buik naar de navel; na de geboorte ten dele verschrompeld; zie Lig. umbilicale laterale. A. urethrális, urinebuisslagader, tak van de A. penis. A. uterína, baarmoederslagader, tak der A. hypogastrica. A. vaginális, schedeslagader, tak der A. uterina. A. vertebrális, wervelslagader, tak der A. subclavia; loopt van de boog van deze naar boven en achteren en door de openingen in de dwarse uitsteeksels der halswervels en het achterhoofdsgat de schedelholte in; samen vormen de twee A. vertebrales de A. basilaris. A. vesicális inf., sup., onderste, bovenste urineblaasslagadertakken der A. hypogastrica. A. vestíbuli, voorhofslagader, voor de voorhof van het inwendige gehoororgaan; tak der A. auditiva interna. A. voláris índicis radiális, buitenste handpalmslagader, voor de wijsvinger; tak der A. radialis, naar de spaakbeenzijde van de handpalmvlakte van de wijsvinger. A. zygomática, jukbeenslagader, tak der A. infraorbitalis, naar de huid van de wang. A. zygomático-orbitalis, jukbeen-oogkuilslagader, tak der A. temporalis superficialis; loopt over het peesvlies der slaapstreek naar boven en binnen naar de ooghoek, voor de M. orbicularis oculi.

Arterialisatie (van het bloed), de verandering van aderlijk in slagaderlijk bloed in de longen.

Arteriectasíe (ἔκτασις, verwijding), verwijding ener slagader; vgl. Aneurysma.

Arterieel, slagaderlijk. A. bloed, het helder rode, in de longen met zuurstof verzadigde bloed, dat uit de longaderen in de linker boezem, en door de linker kamer naar de (lichaams)-, slagaderen wordt gedreven.

Arteriepincet, tangetje om slagaderen dicht te knijpen (Péan, Langenbeck e.a.).

Arterieverkalking, zie Arteriosclerose.

Arteriitis necróticans, ontsteking van de wand der slagaderen met necrose. Syn. Arteritis, zie ald.

Arterio-capillary fibrosis (Gull en Sutton) hyaline en fibreuse ontaarding van de buitenste en middelste vaatrokken der kleinste slagaderen en haarvaten bij chronische nierontsteking, vaak naast algemene endarteritis.

Arteriogram (γράμμα, schrift), 1. slagaderschrift, polskromme ener slagader, opgenomen door een toestel dat de beweging van de slagaderwand weergeeft. 2. angiogram (zie ald.) der slagaderen.

Arteriographie, het vervaardigen van het arteriogram.

Arteríola, slagadertje. A. retinae nasalis, temporalis, slagadertje van het netvlies aan de neus- en slaapzijde, hoofdtakken der A. centralis retinae, nadat zij de papil is binnengetreden.

Arteriolíeth (λίθος, steen), slagadersteen, ontstaan door verkalking van vaatthromben.

Arteriomesenteriale darmafsluiting (Kundrat); bij een sterk gevulde en verwijde maag trekt deze soms het deel van het darmscheil, dat over de twaalfvingerige darm ligt, met de A. mesenterica sup. zózeer omlaag, dat de darm wordt afgesloten. Gevolg(?) of oorzaak (?) van de maagverwijding na operatie.

Arterioscleróse (σκληρός, hard), verdikking van de slagaderwand door chronische ontsteking. Vgl. Atheromatose en Dyspragia.

Arteriósus, slagaderlijk, bijv. n.w., meestal in verband met ontleedkundige benamingen (ductus, conus).

Arteriotomíe (τέμνω, snijden), slagaderlating.

Arteriotrepsíe (τρέπω, draaien), sluiting van een doorgesneden slagader, ter bloedstelping, door afdraaien (torsie), het herhaald omdraaien van het slagaderpincet.

Arterítis, slagaderontsteking, ontsteking en verdikking van de slagaderwand, A. chronica s. deformans = arteriosclerose. A. coronariae stenosans, vernauwende A. der Art. coronaria.

Artfremd (D.), soortelijk vreemd, van een andere diersoort afkomstig, bijv. eiwit; vgl. Anaphylaxie.

Arthágra (ἄρθρον, gewricht; ἄγρα, klem), gewrichtsontsteking.

Arthralgíe (ἄρθρον, gewricht), gewrichtspijn.

Arthrectomíe, uitsnijding (resectie) van een gewricht, opening van het gewricht met verwijdering van het zieke synoviaalvlies.

Arthremphyten (ἔμφυτος, in iets gegroeid), gewrichtsmuizen, vgl. Arthrolieth.

Arthritis, ontsteking van het gewrichtsslijmvlies. A. deformans s. sicca, misvormende, droge gewrichtsontsteking, niet te verwarren met chronisch gewrichtsrheumatisme. Een gestadig verergerende, op chronische ontsteking berustende voedingsstoornis, vooral van het kraakbeen, waardoor langzamerhand verkalkende woekeringen daarop ontstaan, en het kraakbeen ook afslijt, en ten slotte verdwijnt, zodat de gewrichten geheel misvormd en verschoven worden; syn. Chondritis hyperplastica tuberosa, Polypanarthritis, Arthroxerosis. A. defórmans incretória (zie Incretorisch), veroorzaakt door stoornissen in de inwendige afscheiding. Liever te noemen Arthrosis (zie ald.). A. gonorrhóica, druiperrheumatiek, door metastatische gonocokken-besmetting ontstaande, soms etterende g., vgl. Monarthritis. A. fungósa, zie Synovitis fungosa. A. nodósa s. paúperum (nodosus, vol knopen of knobbels; pauper, arm), knokkelrheumatiek, knobbeljicht, beenderjicht, een rheumatische ontsteking, vooral onder de arme klassen (vgl. Spondylitis deformans, Hallux valgus, Malum coxae senile, Ziekte van Still). A. rheumática acúta, zie Rheumatismus articulorum acutus. A. rheumática chrónica s. rheumatismus articulórum chrónicus, chronisch gewrichtsrheumatisme, zuiver plaatselijke, uiterst langzaam voortgaande ontsteking van één of meer gewrichten, welke of na een acuut gewrichtsrheumatisme of een andere acute gewrichtsontsteking (door een druiper of door een uitwendig geweld ontstaan) achterblijft, of, zeldzamer, op zichzelf, door „koude" ontstaat. A. úrica s. urática s. vera, jicht, meestal kortweg arthritis genoemd, een chronische constitutionele ziekte, gekenmerkt door aanvallen, waarbij, onder hevige pijn, afzetting van uraten (οὖρον, urine), urinezure zouten, plaats heeft om de gewrichten, vooral van de grote teen (podagra, pootje), of in andere kraakbeenachtige delen, het oorlelletje, het strottenhoofd, de

neus (rhinagra); later door vorming van jichtknobbels (tophi s. nodi arthritici), waaruit zich hardnekkige zweren (ulcera arthritica) kunnen ontwikkelen; ook nierjicht kan primair ontstaan (zie Nephritis uratica). A. atýpica (zie Atypisch) uit zich niet in aanvallen, zoals boven beschreven, maar in stoornissen van de spijsvertering en het zenuwstelsel, (zie Status arthriticus) en berust volgens sommigen op verslapping van het lichaam (A. atónica). A. viscerális (interna), inwendige jicht, aandoeningen van inwendige organen, die zich afwisselend met de gewrichtsaanvallen voordoen en blijkbaar met deze in innig verband staan (retrograde, metastatische jicht). A. larváta vermomde, latente jicht. Vgl. Chiragra, Podagra.

Arthritisme (Fr.), aanleg tot jicht, arthritische diathese.

Arthrochondrítis, ontsteking van het gewrichtskraakbeen.

Arthrocacé (κάκη, slechtheid), caries (uitvreting) van een gewricht, gevolg van synovitis en ostitis fungosa (tuberculosa); syn. caries fungosa artuum; naar gelang van het aangedane gewricht spreekt men van cox-, gon-, om- en spondylarthrocacé (heup-, knie-, schouder- en wervelgewrichtscaries); zie ook Olecranarthrocace.

Arthrochálasis (χάλασις, slapte), slapte der gewrichten.

Arthrocleísis (κλεῖσις, sluiting), het vastzetten van een gewricht door resectie; vgl. Arthrodesis.

Arthródesis (δέσις, het binden), gewrichtsvastzetting, operatie tot het onbeweeglijk maken van een onbruikbaar gewricht, waarbij van de gewrichtsuiteinden een laag wordt verwijderd, zodat een bloedige vlakte ontstaat, waardoor zij onbeweeglijk aaneen kunnen groeien.

Arthródia, vrij beweeglijk gewricht. Naar de vorm der gewrichtsvlakten onderscheidt men: 1. kogelgewricht (articulatio sphaeroídea) d.i. een gewricht, waarbij het gewrichtshoofd een deel ener boloppervlakte vormt en de gewrichtskom hieraan beantwoordt, bijv. het schoudergewricht; 2. nootgewricht (enarthrosis), d.i. een kogelgewricht, waarvan de gewrichtsoppervlakte groter is dan een halve bol, bijv. het heupgewricht; 3. scharniergewricht, gínglymus (γίγγλυμος, scharnier) waarbij de éne gewrichtsvlakte een bol, de andere een hol cylindervlak vormt; de beide beenderen blijven zich hierdoor in één vlak bewegen, bijv. de gewrichten der vingerkootjes; 4. schroefgewricht (articulatio cochleáris) een scharniergewricht, waarbij de voerlijn een hoek maakt met de bewegingsas, bijv. het elleboogsgewricht; 5. ellipsoidegewricht (articulatio ellipsoídea), waarbij de gewrichtsvlakten ellipsoiden zijn, bijv. de articulatio radiocarpea; 6. radgewricht (articulatio trochoídea) (τροχός, rad), waarbij het gewrichtshoofd de vorm ener schijf heeft, waarvan de omtrek in een overeenkomstig gevormde gewrichtskom past, bijv. de art. radio-ulnaris proximalis en distalis; 7. zadelgewricht (articulatio selláris), waarbij iedere gewrichtsvlakte in éne richting hol, in de loodrecht daarop staande richting bol is, bijv. het gewricht tussen het os multangulum majus en het eerste middelhandsbeen.

Arthrodysplásia (δυς-, slecht, πλάσσω, vormen), Hereditair-familiair nagenoeg geheel ontbreken van de nagels met veranderingen aan beenderen en gewrichten (dislocatie van de rudimentaire knieschijf en van de kop van het spaakbeen).

Arthrogéen (γενός, afkomst), van het gewricht uitgaand.

Arthrogram, Röntgenfoto van een gewricht.

Arthrogryposis (γρυπός, gekromd) (Hippocrates), een ziekte, verwant aan tetanie (zie ald.), die in het eerste levensjaar vrij acuut, soms met koorts aanvangt en bestaat uit aanhoudende tonische krampen, en strek- en buigcontracturen van één of alle ledematen.

Arthrolieth (λίθος, steen), in het gewricht vrij liggend verkalkt lichaam, „gewrichtsmuis", ontstaande ten gevolge van overmatige kraakbeenvorming bij arthritis deformans, door afsnoering van wratachtige uitwassen van het gewrichtskraakbeen of door woekeringen van de synovia; syn. mures articulares, corpora mobilia s. libera articulorum, arthrophyten.

Arthrolýsis, het losmaken van vergroeiingen om en in een gewricht.

Arthromeningítis (μῆνιγξ, vlies) = synovitis (zie ald.).

Arthroneurálgia = gewrichtsneuralgie, ziekte van Brodie.

Arthropáthia (πάθος, het lijden), ziekte van een gewricht.

Arthropathíe tabétique (Charcot), bij ruggemergstering voorkomende, op arthritis deformans gelijkende aandoening, vermoedelijk van trophoneurotische aard; zie Pied tabétique.

Arthrophlogósis, (φλόγωσις, ontsteking) gewrichtsontsteking.

Arthrophýten (φυτόν, gewas), zie Arthrolieth.

Arthroplastiek (πλαστική, vormkunst), het

vormen van een kunstmatig gewricht door overplanting van levende en dode vreemde lichamen.

Arthropyósis (πῦον, etter), gewrichtsettering.

Arthrorísis (ἔρεισμα, stut), operatieve beperking van de beweeglijkheid van een slap gewricht.

Arthrósis, aandoening van een gewricht, die niet berust op ontsteking.

Arthrosporen (σπόρος, zaad), sporen gevormd door segmentatie van bacterien.

Arthrotomíe (τέμνω, snijden), opensnijden van een gewricht.

Arthrotroop (τροπή, wending), met neiging tot de gewrichten, gezegd b.v. van een virus.

Arthroxerósis (ξηρός, droog), zelden gebruikt voor arthritis deformans.

Arthróxesis (ξέσις, het schaven), het uitkrabben van een gewricht.

Articuláris, tot een gewricht behorend.

Articulátio, mv. articulationes, 1. het geheel der spraakbewegingen, waardoor de woorden als samenstellingen van klinkers en medeklinkers worden gevormd; vgl. Anarthrie. 2. het sluiten van de verloskundige tang. 3. In de tandheelkunde de verhouding tussen boven- en onderkaak zowel bij gesloten tandrijen als bij kauwbewegingen. 4. Gewricht. A. acrómiocláviculáris, tussen schoudertop en sleutelbeen. A. atlanto-epistróphica, tussen atlas en draaier. A. atlanto-occipitális, tussen de beide knobbels van het achterhoofdsbeen en de beide gewrichtskommen van de atlas. A. carpi, handwortelgewricht. A. cochleáris, schroefgewricht, zie Arthrodia. A. costotransversária, tussen de gewrichtsvlakten van de ribbenknobbeltjes der tien bovenste ribben en de ribbegroeven van de dwarse uitsteeksels der overeenkomstige wervels. A. coxae, heupgewricht. A. crico-arytaenoídea, tussen ring- en bekervormig kraakbeen van het strottenhoofd. A. cúbiti, elleboogsgewricht, bestaat uit drie gewrichten in één beursband, de A. humero-ulnaris, humero-radialis en radio-ulnaris proximalis. A. ellipsoídea, zie Arthrodia. A. fémoris = A. coxae. A. génu, kniegewricht, tussen dijbeen, scheenbeen en knieschijf. A. húmeri, schoudergewricht. A. íncudo-malleoláris, hamer-aambeeldgewricht. A. íncudostapédia, aambeeld-stijgbeugelgewricht. A intercárpea, handwortel-tussengewricht, tussen de beide rijen handwortelbeentjes. Articulationes intermetacárpeae, tussenmiddelhandgewrichten, tussen de zijvlakten van de bases der 2e—5e middelhandsbeenderen. Articulationes intermetatárseae, tussenmiddelvoetsgewricht tussen de bases der 2e—5e middelvoetsbeenderen. Articulationes intertárseae, voetwortel-tussengewrichten, tussen de verschillende voetwortelbeenderen, nl. het voorste en achterste sprongbeengewricht, het hielbeencubusbeengewricht, het dwarse voetgewricht, het wigbeen-schuitbeengewricht, het cubusbeen-schuitbeengewricht en het cubusbeen-wigbeengewricht. A. mandibuláris, kaakgewricht. A. manus, handgewricht, bestaande uit twee gewrichten, het proximale (bovenste) = A. radiocarpea en het distale (onderste) = A. intercarpea, zie boven. A. sacro-ilíaca, heiligbeenheupbeengewricht. A. selláris, zadelgewricht, zie Arthrodia. A. sphaeroídea, kogelgewricht, zie Arthrodia. A. sternoclaviculáris, borstbeensleutelbeengewricht. Articulationes sternocostáles, borstbeenribbegewrichten, tussen de voorste uiteinden der zeven bovenste ribben en de ribbe-insnijdingen van het borstbeen. A. talo-calcánea, achterste sprongbeengewricht, tussen sprong- en hielbeen. A. talo-calcáneo-náviculáris, voorste sprongbeengewricht, bestaande uit de A. talo-calcanea ant. en media en A. talonavicularis. A. talo-crurális, bovenste sprongbeengewricht of voetgewricht, tussen de beide enkels en het sprongbeen. A. tarsometatárseae, zie Lisfranc (gewricht van). A. tarsi transversa, zie Chopart (gewricht van). A. trochoídea, radgewricht (zie Arthrodia). Syn. A. uncovertebralis, zie Unco-vertebraalgewricht.

Artificiális, kunstmatig.

Arzneifestigkeit (D.), het bestand zijn van bacteriën tegen chemotherapeutische geneesmiddelen (vgl. Chemotherapie en Chemoflexie) meestal ten gevolge van die middelen in te geringe giften.

Asbestósis, longaandoening door inademing van stof van asbest. Vgl. Silicosis.

Ascaris lumbricoídes (ἀσκαρίς, ingewandsworm, vroeger voor aarsmade, zie Oxyuris, gebruikt; lúmbricus, regenworm; εἶδος vorm), spoelworm, een roodachtige worm, bij de mens in de dunne darm levend; het wijfje kan 4 d.m. lang worden; orde der Nematoden, fam. der Ascariden.

Ascéndens (Lat.), opstijgend; ascendenten, bloedverwanten in de opstijgende lijn.

Ascénsus (Lat.), het stijgen (toenemen, verergeren) ener ziekte. A. uteri, opstijging van de baarmoeder.

Aschistodáctylíe (σχίζω, splijten; δάκτυλος, vinger), aaneengroeiing van vingers of tenen.

Ascítes (ἀσκός, zak), buikwaterzucht, opho-

ping van bloedwei in de buikholte. A. chylósus, uitstorting van chijl in de buikholte, door stuwing van de chijl, bersting van een chijlvat of van lymphvaatspatten (varices) door de aanwezigheid van filaria. A.-agar, agar, waaraan, in plaats van menselijke bloedwei, ascitesvocht is toegevoegd, voor het kweken van bacteriën. A. mucósa, slijmerige ascites, bij pseudomyxoma, zie ald.

Ascomycétum, een soort schimmel.

Ascorbinezuur (scorbutus, zie ald.) = Vitamine C.

Ascylinder, de al of niet door een mergschede beklede zenuwvezel, die het eigenlijke geleidende gedeelte van de zenuwen bevat. A.-uitsteeksel, die uitlopers der zenuwknoop- (ganglion-) cellen, die de ascylinders bevatten en zich voortzetten in zenuwvezels; syn. uitloper van Deiters.

Asemantíe, zie Asemia.

Asémia (σῆμα, teken), stoornis in het vormen (A. expressiva) en verstaan (A. perceptíva) van tekens. De asemie omvat de aphasie, agraphie, alexie, amimie, enz. Syn. Asemantie.

Asépsis, beter **asépsia,** bijv. nw. **aséptisch** (σῆψις, rotting), rottingvrije toestand van wonden, die van rottingbacteriën vrijgehouden zijn; de hierop gerichte wondbehandeling heet aseptiek; daarbij moet alles wat met de wond in aanraking komt „kiemvrij" zijn. Vgl. Antisepsis, Antiseptiek. Aseptische koorts, koorts, die niet door besmetting met ziektekiemen ontstaat, maar bijv. door opslorping van grote bloeduitstortingen.

Asexueel, ongeslachtelijk.

Asialíe (σίαλον, speeksel), het ontbreken der speekselafscheiding.

Asiderósis (σίδηρος, ijzer), te laag ijzergehalte van de rode bloedcellen.

Askelíe (σκέλος, been), aangeboren ontbreken der benen.

Aspergillóse, ziekte, veroorzaakt door een schimmel van het aspergillusgeslacht (aspérgere, besprenkelen; de schimmel heeft de vorm van een sprenkelkwastje), dat ook niet-ziekteverwekkende soorten bevat, benevens de ziekteverwekkende: A. fumigátus, niger en flavéscens. A. komt het meest voor bij lijders aan suikerziekte en andere verzwakte personen. Vgl. Bronchomycosis, Dermatomycosis, Ceratomycosis, Otomycosis, Pneumomycosis aspergillina, Rhinomycosis.

Aspermatisme, aspermíe (σπέρμα, zaad), zaadgebrek; die vorm van mannelijke onvruchtbaarheid, waarbij het vermogen om de bijslaap uit te oefenen behouden is, maar geen teeltvloeistof wordt uitgestoten.

Aspherische brilleglazen (σφαῖρα, bol), brilleglazen, waarvan de oppervlakken niet een deel van een boloppervlak zijn, maar bijv. van een cylinder.

Asphýctica, verstikkende vergiften of gassen. Asphyctisch, in de toestand van asphyxie (zie Asphyxia) verkerend.

Asphýxia (ἀσφυξία, van ἄσφυκτος, zonder polsslag) dus polsloosheid, terwijl de betekenis juist is verstikking, stilstand der ademhaling, ook als de pols nog blijft kloppen. A. neonatórum, schijndood bij de geboorte; men onderscheidt als lichtere graad A. lívida (met blauwachtige huidkleur) en de meer gevaarlijke vorm A. pállida (met bleke huid). Onder A. locális, plaatselijke A., verstaat men plaatselijk beperkte doorstroming met bloed, waarbij de huid, bijv. van handen of voeten, blauw gekleurd is. A. reticuláris múltiplex (rete, net; multiplex, veelvuldig), een huidaandoening, bestaande uit netvormige cyanotische plekken (Unna).

Aspiratie, (ad, aan; spiro, ademen), opzuiging van gassen of vloeistoffen, vnl. gebezigd voor de verwijdering van gassen of vloeistoffen uit het lichaam door middel van zuig- of pomptoestellen (aspirator van Dieulafoy, Potain, enz.). A-biopsie, biopsie (zie ald.) van weefsel, verkregen door opzuigen met een spuit. A.-drainage, methode van Bülau, onafgebroken heveldrainage bij empyeem. A.-pneumonie, slikpneumonie, longontsteking door inademing van vaste lichamen of vloeistoffen bij stoornissen in het slikken, bijv. door beneveling van het bewustzijn of door verlamming der slikspieren, bij bulbaire paralyse.

Assimilatie (similis, gelijk), gelijkmaking, verandering der opgenomen voedingsstoffen in bestanddelen der weefsels; ook: vervanging der weefselbestanddelen door nieuwe. A. van wervels, het samengroeien b.v. van een lendenwervel met het heiligbeen.

Associatie (socius, gezel), de verbinding van psychische gebeurtenissen. A.-banen, verbindingsbanen van gedeelten der hersenen onderling. A.-vezelen, uitlopers van cellen der hersenschors, ter verbinding van de grauwe stof van verschillende gedeelten van hetzelfde hersenhalfrond. A.-neuronen, intercentrale neuronen binnen een bepaald onderdeel van het centraa zenuwstelsel. A.-proef, de onderzochtn persoon moet op een hem toegeroepee woord antwoorden met een woord, dat hem daarbij invalt, zonder zich te beden-

ken; de tijd, die hiertoe nodig is (zie Reactietijd) en de aard der antwoorden vormen belangrijke gegevens ter beoordeling van de zielstoestand. A.-centra (Flechsig), delen der hersenschors, die niet rechtstreeks verbonden zijn met de subcorticale delen, en volgens Flechsig dienen tot verwerking der waarneming.

Assymptoom, zie Homonoom.

Assyrische voet, ontwrichting van de voet naar voren, waarbij de misvorming gelijkenis heeft met de voet van Assyrische beelden.

Astasie (στάσις, het staan), onvermogen om te staan, steeds verbonden met abasie (zie ald.); astasie-abasie = het samengaan van onvermogen om te staan en om te lopen. Syn. ataxie par défaut de coordination automatique; ataxie motrice hystérique; statische reflexkramp; amnésie partiale spinale; paralysie infantile du seul acte de la marche. In de taal der physiologen: onstandvastigheid der spieren, het onvermogen om de afzonderlijke spierschokken tot langdurige gladde tetanie te versmelten; één der drie door Luciani beschreven verschijnselen na wegneming der kleine hersenen; zie Atonie, Asthenie.

Asteatósis, tegenstelling van steatosis, zie ald.

Astereognósis, (στερεός, vast, lichamelijk; γνῶσις, herkenning), onvermogen om op het gevoel, met gesloten ogen, voorwerpen te herkennen, die in de hand worden gegeven. Vgl. Stereognosis.

Asthénia universalis congénita (Stiller), (ἀσθένεια, krachteloosheid), constitutieziekte (ziekte van het gestel), die in hoofdzaak overeenkomt met de habitus paralyticus of phthisicus, waarbij dan nog als eigenaardigheden komen: het costaal stigma (zie ald.), het druppelhart (zie Cor pendulum), splanchnoptose (zie ald.), nauwe aorta.

Asthenie (ἀσθενής, krachteloos), 1. algemene lichaams- en spierzwakte, zie Brownianisme; 2. verminderde prikkelbaarheid; 3. onvermogen om het arbeidsvermogen te leveren tot het totstandbrengen van bewegingen.

Asthénisch, zie Adynamisch. Asthenische bulbaire paralyse, = myasthenie, zie ald. A. constitutieziekte, morbus asthenicus; zie ald. A. psychóse, krankzinnigheid door uitputting. A. koorts, koorts gepaard gaande met hoge graad van zwakte, vooral van het hart en van alle spieren; syn. torpide, slappe, adynamische koorts.

Asthenopie (ὤψ, het zien), zwakzichtigheid met spoedige vermoeienis van het oog en onaangename gewaarwordingen, pijn in de ogen en het voorhoofd, nevelig worden van de voorwerpen; syn copiopie. Accommodatieve A., meestal bij jeugdige lijders aan hypermetropie, door overspanning der accommodatiespieren. Musculaire A., meestal door zwakte der m. recti interni. Nerveuse A., door gebrek aan uithoudingsvermogen van het zenuwstelsel.

Asthenospermie, Asthenozoöspermie, afscheiding van teelvocht met weinig beweeglijke zaaddiertjes.

Asthma (ἄσθμα, het hijgen), een bijzonder soort van beklemming der ademhaling, gekenmerkt door plotseling intredende aanvallen van hevige benauwdheid, die spoedig het hoogtepunt bereiken, en kort, doch soms ook dagen lang duren en op kramp der luchtpijpen berusten. A. abdominále, buikasthma, doordat het middenrif omhoog wordt gedrongen door sterke vulling van de buik. A. arthríticum, bij jicht. A. bronchiále s. nervósum s. essentiále, bronchiaal asthma; aanvallen van benauwdheid met bemoeilijkte uitademing, gevolgd door hoest, waarbij een taai glazig slijm met asthmakristallen en asthmaspiralen (zie Charcot) wordt opgegeven. Symptomatische vormen zijn: A. cardiále, bij hartziekten. A. diabéticum, bij suikerziekte, vooral tegen het einde. A. dyspépticum, bij maagpijn en spijsverteringsstoornissen. A. gípseum, longziekte bij gips- en kalkarbeiders, zie Pneumoconiose. A. herpéticum, bij huidaandoeningen. A. húmidum (humidus vochtig) vroegere benaming voor aanvallen, van ademnood met zeer rijkelijke sereuse afscheiding (zie Bronchorrhoea serosa). A. noctúrnum, nachtmerrie, zie Incubus. A. saturnínum, zeldzaam, door inademing van loodwitstof. A. thýmicum, door druk van de vergrote zwezerikklier op de luchtpijp bij kinderen. A. uráemicum, verschijnsel van uraemie (zie ald.). A. uterínum, reflectorisch bij ziekten der vrouwelijke geslachtsdelen of bij hysterie; syn. apnoea uterina. Asthme intriqué (Fr.), verouderd asthma met blijvende veranderingen.

Astigmatisme (στίγμα, prik), gezichtsgebrek, dat hierin bestaat, dat, door een te groot verschil tussen de kromtestraal in verschillende meridianen van het hoornvlies, van ieder voorwerp een verstrooiingsfiguur op het netvlies wordt gevormd, en „geen punt" (A. regularis). Hiervan bestaan 3 vormen: het enkelvoudige A., waarbij één hoofdmeridiaan emmetropisch breekt, de andere myopisch of hypermetropisch; het samengestelde A., waarbij beide hoofd-

meridianen in verschillende graad of myopisch of hypermetropisch breken; het gemengde A., waarbij de éne hoofdmeridiaan myopisch, de ander hypermetropisch breekt. A. irregularis, de lichtstralen worden in één en dezelfde meridiaan zó onregelmatig gebroken, dat zij zich niet weder op het netvlies kunnen verenigen, bijv. bij hoornvliesvlekken. Een geringe graad van A. irregularis wordt ook door de gewone bouw der lens veroorzaakt.

Astigmatoscoop, zie Keratoscoop.

Astigmometer, zie Ophthalmometer.

Astraal lichaam (astralis, op de sterren betrekking hebbende), een door de spiritisten als bestaand verondersteld tweede, aetherisch lichaam van de mens, dat de bewegende kracht van het stoffelijk lichaam, en onder bepaalde omstandigheden de dubbelganger daarvan zou zijn.

Astraal scherm, fluorescentiescherm (zie ald.) van zinksilicaat.

Astrágalus (ἀστράγαλος, koot, bikkel, dobbelsteen), het koot- of sprongbeen; syn. talus.

Astrapóphobie (minder juist **astrophobie**) (ἀστραπή, bliksem; φόβος, vrees), ziekelijke angst voor onweer; zie Keraunophobie.

Astrocyten, spincellen, stervormige cellen, volwassen cellen van de neuroglia, syn. cellen van Deiters. Ook beencellen van het beenweefsel.

Astrocytóma, gezwel bestaande uit stervormige cellen van de neuroglia. Syn. glioma.

Astroglia, zie Macroglia.

Asylum (ἄσυλον), toevlucht; meestal: krankzinnigengesticht.

Asymbolíe (σύμβολον, teken). Motorische A., komt overeen met apraxie, (zie ald.);- optische A., onvermogen om gezichtsindrukken juist te vatten en met de geest te verwerken (V. Monakow).

Asynclitismus anterior (συγκλίνω, tot elkander neigen), het nabijkomen van de pijlnaad tot het promontorium van het heiligbeen bij de baring, waarbij het naar voren gelegen wandbeen lager komt te staan dan het andere. A. posterior, het verwijderd blijven van de pijlnaad van het promontorium; scheve stand (obliquiteit) van Litzmann of van Naegele. Vgl. Synclitismus.

Asynergíe (συνεργία, samenwerking), gebrek aan samenwerking tussen gepaarde organen, de ogen, de stembanden, enz. A. cérébelleuse (Babinski), verlies van het vermogen om de bewegingen der lichaamsdelen, vooral van de romp en de benen bij het lopen, zich oprichten enz.). op juiste wijze te doen samengaan; verschijnsel van gezwellen en andere ziekten der kleine hersenen.

Asystolíe (συστολή, samentrekking), gebrekkige en zwakke samentrekking van de hartspier, hartinsufficientie.

A.T. (Alttuberculin), zie Tuberculine.

A.T. 10, het tiende praeparaat tegen tetanie, dehydrotachysterol, een vitamine-D-derivaat.

Atactisch (ἄτακτος, ongeordend), onregelmatig (van koorts), gebrekkig samenwerkend, ongecoördineerd, bijv. Atactische gang: de lijder loopt onzeker, stampend, slingert de voeten van de grond, loopt op de hielen, buigt de knie sterk bij het lopen, drukt haar bij het neerzetten sterk naar achteren, valt gemakkelijk om, als hij de ogen sluit.

Atavisme (atavus, voorvader), terugslag, het weder tevoorschijnkomen van eigenschappen van vroegere voorouders, welke bij de onmiddellijk voorafgaande geslachten ontbraken.

Ataxíe (ἀταξία, ongeordendheid), stoornis der coördinatie (zie Atactisch) bij willekeurige spierbewegingen, terwijl de kracht der spieren behouden is. Bij statische A. blijkt de stoornis slechts bij het zitten of staan, bij locomotorische of dynamische A. slechts bij bewegingen. Men spreekt van centrale, motorische, sensorische of van cerebrale, cerebellaire, bulbaire, spinale, periphere A. A. locomotrice progressive (Duchenne 1858) = Tabes dorsalis. A. bulbaris, bij ziekten van het verlengde merg. A. hereditária of A. van Friedreich, op tabes gelijkende, in de kinderjaren aan de dag komende ruggemergsziekte van zeer lange duur, dikwijls bij verschillende kinderen in één gezin. Literale A., het struikelen over lettergrepen en het begin daarvan. Deze worden, vooral in lange woorden, herhaald of verwisseld, vooral bij hersenverweking (dementia paralytica) (Kussmaul). Sensorische A. (Leyden), veroorzaakt door gevoelsstoornissen en het verdwijnen van bewuste gevoelswaarnemingen.

Ateléctasis (ἀτελής, onvolledig; ἔκτασις, uitbreiding), ontbrekende of onvolledige ontplooiing der (in gewone omstandigheden lucht bevattende) longblaasjes. Syn. Apneumatosis. A. adnáta, aangeboren A., de long blijft in de foetale toestand. A. acquisíta, verworven A. (Collapsus pulmonum, ineenvallen der longen), bij allerlei ziekten van de longen en het borstvlies, langdurig op de rug liggen, verstopping der luchtpijptakken (vgl. Splenisatie).

Ateleiósis (τελείωσις, voltooiing), stilstand van het lichaam op een kinderlijke trap van ontwikkeling; hierbij kunnen de geslachtswerktuigen zich wel of niet ontwikkelen (A. sexualis of A. asexualis). Vgl. Infantilisme.

Atelíe (ἀτέλεια, onvolmaaktheid), misvorming door het ontbreken van lichaamsdelen.

Ateloprosopíe (πρόσωπον, aangezicht), ontbreken van het aangezicht.

Athelíe (θηλή, tepel), aangeboren ontbreken van de borsttepel.

Atheróma (ἀθάρη, pap), papgezwel, brijzak, een gezwel, ontstaande door verstopping van de uitgang van een haarzak, waardoor deze zich vult met epitheelcellen, haren en haarsmeer, vooral aan de behaarde hoofdhuid en de oogleden, ook aan de oorschelp (Burger). Syn. Talpa. A. arteriale, verdikking van de wanden der slagaderen, vooral door (end)-arteriitis deformans veroorzaakt; de verdikking gaat verder door vettige ontaarding tot papachtige massa's over (atheromateuse zweer, atheromatose). Ontstaat de ontaarding en daarmede gepaard gaande verkalking niet door ontsteking, maar als gevolg van herhaaldelijk en langdurig verhoogde druk, dan spreekt men van atherosclerose.

Athethóse (ἄθετος, zonder vaste stand, W. A. Hammond), onophoudelijke, vaak ook tijdens de slaap voortdurende onwillekeurige, langzame, enigszins regelmatige bewegingen van vingers en tenen. Het gevolg, bij volwassenen, van bloedingen, verwekingen en gezwellen der hersenen; bij kinderen, van cerebrale kinderverlamming. Athetósis radiculáris (radículus, worteltje), athetose door aandoening der zenuwwortels in tegenstelling met die, welke door haarden in de hersenen worden veroorzaakt (zie Anaesthesia kinetica).

Athétose double, A. aan beide zijden, gevolg van encephalitis in de kinderjaren.

Athletic foot (Eng.), Epidermophytie (zie ald.) van de voet.

Athletisch, zie Hyperplastisch. Tegengesteld: Asthenisch.

Athrépsia (θρέψις, voeding), 1. onvoldoende voeding, atrophie vooral bij zuigelingen. 2. (Ehrlich) onvatbaarheid van dieren voor enting met gezwellen, door gebrek aan de voor de groei nodige voedingsstoffen, ook als deze reeds in beslag worden genomen door een groeiend gezwel (athreptische immuniteit).

Athrocytose (ἀθροίζω, ophopen) neiging tot opeenhoping van bepaalde cellen of stoffen.

Athymíe (ἀθυμία), moedeloze stemming. (Emminghaus), zie Abulie.

Athyreósis, de verschijnselen, ontstaande doordat de schildklierwerking ontbreekt.

Atlas (de halfgod, die de aarde te dragen had), de drager, de bovenste halswervel waarop de schedel rust; bij de ouden heette de onderste halswervel atlas.

Atlódymus (δίδυμος, tweeling) misgeboorte met twee hoofden op één hals (vgl. Atelie).

Atmíatrie (ἀτμός, ἀτμίς, damp; ἰατρεία, genezing), behandeling door middel van dampen of gassen, bijv. pneumatische behandeling.

Atmidiatríe, behandeling door gasbaden, berokingen, stoom enz.; zie Atmiatrie.

Atmocáusis (καῦσις, het branden), het schroeien van de binnenwand der baarmoeder door uitstromende stoom (Pinkus), syn. vaporisatie. Zie Zestocausis.

Atmungsstoffe (D., ademhalingsstoffen), stoffen in het voedsel, die invloed uitoefenen op de oxydatie en reductie in de cellen (Abderhalden); vgl. Wachstums- en Erhaltungsstoffe.

A.T.O. = T.O.A., het oude tuberculine (zie ald.) van Koch.

Atokíe (ἄτοκος, onvruchtbaar), onvruchtbaarheid.

Atoníe (τόνος, spanning), bijv. nw. atonisch, verslapping van levende weefsels en lichaamsdelen, voornl. van holle lichaamsdelen, waarvan de spierwanden verzwakt zijn, maag, darm, baarmoeder; ook wel gebezigd van het slijmvlies van deze organen; voorts van de dwarsgestreepte spieren na exstirpatie van het labyrint of de kleine hersenen; ook van zweren en granulaties.

Atopeen, antigeen, dat atopische reacties veroorzaakt.

Atopie, aangeboren overgevoeligheid voor zekere stoffen (niet verkregen door behandeling met soortvreemde stoffen of door voorafgaande ziekte) waarbij geen desensibilisatie mogelijk is, zie Idiosyncrasie.

Atoxine, zie Anatoxine.

Atrabiliarius (atra bilis, zwarte gal, volgens de oude geneeskundigen een stof, die in de lever werd gevormd en door de milt onschadelijk werd gemaakt; geschiedde dit niet, dan geraakte zij in het bloed, en veroorzaakte zij vele ziekten; de donkere merglaag der bijnieren — capsulae atrabiliariae — werd voor de atra bilis gehouden), betrekking hebbend op de bijnieren. Volgens de Romanisten is het Fr. atrabilaire afgeleid van het Fr. atrabile, dat verfranst is uit atrabilis; atrabiliarius kan een latere vertaling zijn van melancholicus.

Atrémia (τρέμω, beven), zie Akinesia algera.

Atrésia (τρῆσις, gat), het aangeboren gesloten zijn of later dicht groeien van natuurlijke openingen of kanalen, bijv. A. hymenális (zie Haematocolpos). A. oris, A. orifícii externi uteri, A. vaginális, vulváris (zie Gynatresia). A. ani, het aangeboren ontbreken der aarsopening, waarbij de endeldarm zich toch als een blinde zak gevormd heeft. Als de aarsopening tot boven de sluitspieren gevormd is en de endeldarm daar gesloten is, heet dit A. recti; ontbreekt bovendien de aarsgroeve: A. ani et recti. Mondt de endeldarm hierbij in de schede, de blaas, de pars prostatica der urethra uit (inwendige fistel) dan spreekt men van A. ani vaginális, vesicális, prostática; uitmonding naar buiten (uitwendige fistel) berust op decubitus door de druk van de inhoud van de darm. Hierbij onderscheidt men: A. ani cum fístula perineáli, scrotáli, suburethráli (aan de roedenaad), vestibulári (in de schedevoorhof). A. follículi, de toestand, waarin een niet gerijpte eifollikel verkeert, welke tot resorptie overgaat. A. oesóphagi, van de slokdarm. Bijv. n.w. Atretisch.

Atríchia, atrichíasis (θρίξ, haar), aangeboren gebrek aan haren; vgl. Alopecia congenita.

Atrioventriculaire bundel, spierstrook, die de spieren van de boezem met die van de kamer van het hart verbindt, lopende van de wand van de rechter boezem nabij de valvulus sinus coronarii naar het kamertussenschot, en in twee benen verdeeld langs de beide zijden daarvan naar de musculi papillares; syn. fascia atrioventricularis, bundel van His, vgl. Tawara en Hartblokkade. Atrioventriculaire kleppen, de kleppen (valvula mitralis en tricuspidalis) tussen kamers en boezems. Atrioventriculair rhythme, zie Rhythme.

Atrium (atrium, voorhof), boezem (van het hart); A.-verheffing (Duits Atriumzacke), vgl. Electrocardiogram.

Atróphia (ἄτροφος, niet of slecht gevoed; τροφή, voedsel), het slinken van weefsels, hetzij zonder tekenen van ontaarding (eenvoudige A.), hetzij met ontaarding der weefselelementen (degeneratieve A.), A. fusca, bruine atrophie, pigmentatrophie, gepaard met vorming van pigment (geelbruin, ijzervrij haemofuscine), van het hart, de lever, de darmspieren, het vetweefsel. A. gyráta (γῦρος, kring) chorioídeae et rétinae, atrophische stroken rondom in de peripherie van vaatvlies en netvlies. A. hépatis acúta, zie Hepatitis parenchymatosa acuta. A. laevis línguae, gladde atrophie van de tong, bij syphilis. A. maculósa cutis, vlekkige A. der huid, verspreide, scherp gerande, ronde of langwerpig ronde plekken van slappe huidatrophie, vgl. Maculae atrophicae cutis, Anetodermie. A. musculórum progressíva, toenemende verzwakking en dun worden der spieren; berust zij op zenuw- of ruggemergsziekte, dan spreekt men van neurotische of spinale atrophie, is zij een zuivere spieraandoening dan noemt men dit liever dystrophie; vgl. Duchenne-Aran, Werdnig, Hoffmann, Charcot-Marie. A. nervi optici gezichtszenuw-atrophie, gekenmerkt door een bleke, witachtige, of witachtig blauwe kleur der papil, en sterkere of geringere afneming van het gezichtsvermogen, vooral na syphilis of syphilitische aandoeningen van hersenen en ruggemerg (tabes), ziekten van het netvlies, bloedingen, doorsnijding, kneuzing of ontsteking van de gezichtszenuw, stuwingspapil; vgl. Neuritis optica. A. (des cheveux) en sablier (sablier, zandloper), zie Aplasia pilorum moniliformis. A. rétinae pigmentósa, zie Retinitis pigmentosa.

Atrophíe en masse (Ballet en Bernard), ernstige atrophie van alle weefsels van ledematen na een (vaak gering) letsel aan het lid, bij personen met neuropathische aanleg, vooral indien het ongeval met hevige pijn en angst gepaard ging. Syn. vasomotorische atrophie (Oppenheim en Cassirer).

Atrophische verlammingen, verlammingen met spieratrophie, gekenmerkt door degeneratie-reactie (zie ald.), door scheiding van de spier van zijn trophisch centrum (de voorhorens van het ruggemerg) of ziekte daarvan.

Atrophodérma pigmentósum, zie Xeroderma; syn. parchment skin. A. neuriticum, zie Glossy skin.

Atrophodermatósen (δέρμα, huid), huidatrophieën, nl. 1. atrophodermieën, waartoe de algemene en plaatselijke atrophie der cutis en de alopecia acquisita behoren; Atrophodérmia vérmiculáris (Lat., wormvormig) of reticuláris (Lat., rete, net), A., waarbij uit de huidfollikels harde, wormvormige epitheelmassa's kunnen worden te voorschijn gedrukt; 2. ulodermiten (zie ald.), waaronder ulerythema (zie ald.) centrifugum (lupus erythematosus), U. ophryógenes, acneiforme, sycosiforme, enz. 3. sclerodermiten (zie ald.), sclerema neonatorum, sclerodermia adultorum, sclerodactylie.

A.T.S., afkorting voor Antitetanusserum.

Attaque (Fr., aanval), beroerte.

Attelles (Fr.), spalken om gewrichten en beenbreuken onbeweeglijk te maken.

Atticus, zie Recessus epitympanicus.

Attitude en mouton (Fr., houding als van een schaap) voorovergebukte houding met opgetrokken schouders bij breuk van een doornuitsteeksel der halswervels, bij grondarbeiders.

Attitudes passionnelles (Fr.), hartstochtelijke houdingen, de theatrale houdingen en gebaren bij de grote hysterische aanval.

Attoniteit (attonitus, verdoofd), de onbeweeglijke houding bij catatonie (zie ald.).

Atypíe, wat niet overeenstemt met een type.

Aucheníster (αὐχενιστήρ, strop), instrument van Scanzoni voor decapitatie (zie ald.), welke ook Auchenotomie wordt genoemd; vgl. Trachelorrhectes.

Audimútitas (audio, horen; mutitas, stomheid), horend-stomheid.

Audiogram (γράμμα, schrift), graphische voorstelling van de gehoorscherpte, verkregen met de audiometer (zie ald.).

Audiometer, toestel waarmee men op radioelectrische wijze een opklimmende reeks tonen opwekt van regelbare en meetbare sterkte om het gehoor te onderzoeken.

Audiphoon (φωνή, stem), zie Dentaphoon.

Auditief type (auditif, Fr., van auditus, gehoor), het slag mensen (type), dat zich het gemakkelijkst dingen inprent, die met het gehoor worden waargenomen; vgl. Visueel type.

Audítio coloráta, het kleuren horen, kleur- of lichtgewaarwordingen bij het horen van bepaalde tonen door sommige personen; syn. Chromisme.

Aufbrauchkrankheiten (D.), zenuwziekten door uitputting (Edinger).

Aula (Lat., voorhof), scherp begrensde rode hof om een verse pokpuist; verdoft weldra tot aréola (zie ald.).

Aura (aura, lucht, ademtocht). A. epiléptica, gewaarwordingen — een enkele keer het gevoel alsof iemand tegen de lijder blaast — die de epileptische aanval inleiden, dus na de eigenlijke „voorboden". Men onderscheidt een sensorische (reuk-, smaak-, gehoors-, of gezichtsaura), motorische, vasomotorische of optische aura. A. cursatíva, loopaura, eigenaardige neiging tot lopen vóór de aanval. A. vertiginósa, angst voor duizeling, bij aanvallen opkomend gevoel van angst en beklemming met min of meer sterk gevoel van duizeling (zie Vertigo).

Aurícula (verkl. van auris, oor), oorschelp. A. cordis, hartoor, uitstulping van de harteboezems.

Auriculaire aanhangsels, kleine huidlapjes met kraakbeenachtige kern in de omgeving, vooral vóór het oor bij sommige mensen.

Auriculáris, tot het oor behorend.

Auripunctuur = paracentese van het trommelvlies, zie ald.

Auris externa, uitwendig oor (oorschelp en uitwendige gehoorgang). A. interna, inwendig oor, zie Labyrint. A. media, middenoor.

Auscultatie (auscultare) luisteren, het beluisteren van het lichaam ten einde de daarin ontstaande geluiden waar te nemen als verschijnselen van de toestand der inwendige lichaamsdelen. 1. onmiddellijke A., met het oor op het lichaam, 2. middellijke A. (auscultation médiate), door middel van een instrument, de stethoscoop (zie ald.), ingevoerd door Laennec (1781—1826).

Auslöschphänomen (D.), het verschijnsel van „uitwissing" van de roodvonk-uitslag door inspuiting van reconvalescentenserum in de huid; als de patient niet lijdt aan roodvonk, verdwijnt de uitslag op de plaats der inspuiting. (Schultz en Charlton, 1918); syn. blanching phenomenon.

Aussparungsphaenomen (D.), het verschijnsel van „uitsparing", nl. dat bij patienten, die mazelen, rode hond of roodvonk krijgen kort nadat bij hen het overeenkomstige serum van herstelden is ingespoten, de omgeving van de plaats der inspuiting vrij blijft van uitslag.

Autacoíden (αυτός, zelf; ἄκος, geneesmiddel), stoffen, door de cellen gevormd, welke, zo zij in het bloed komen, werkingen op andere organen uitoefenen, welke met die van geneesmiddelen overeenkomen (Schäfer). De hormonen zijn A. met een prikkelende, de chalonen A. met een remmende werking.

Autan-desinfectie, ontsmetting van vertrekken door middel van ontwikkeling van formaldehyde uit autan, een mengsel van metaalsuperoxyden en paraformaldehyde.

Autháemotherapíe (αὐτός, zelf; αἷμα, bloed) inspuiting bij zieken van hun eigen bloedserum.

Autisme (in de psychoanalyse), 1. het op zich zelve gericht zijn van de liefdesneiging, die bij normale personen op anderen is gericht; vgl. Narcisme. 2. Zodanig verbreken met de buitenwereld, dat de fantasie wordt beleefd als werkelijkheid.

Autistisch denken (Bleuler), ongedisciplineerd denken, vooral bij schizophrenie, doch ook bij gezonde personen.

Autoagglutiníne, agglutinine (zie ald.), af-

komstig van hetzelfde dier, dezelfde persoon, waarvan zij het bloed agglutineert.

Autocatalepsíe (vgl. Catalepsie), de toestand van verstijving waarin insecten zich kunnen brengen, bijv. als zij in gevaar zijn.

Autochthoon (αὐτόχθων, uit eigen aarde ontstaan), wat uit zich zelf, niet door invloeden van buiten, ontstaat; bijv. van prikkelingstoestanden van bepaalde gangliëncellen, van willekeurige handelingen. A. waandenkbeeld, een waan, ondervonden als niet behorend tot eigen geestesleven.

Autoclaaf (clavis, sleutel), stoomketel, luchtdicht afsluitbaar vat, waarin waterdamp onder hoge druk kan worden ontwikkeld, tot ontsmetting van instrumenten of verbandstoffen, of om spijzen bijzonder gaar te koken. Autoclavéren, behandelen in de autoclaaf.

Autoconductie, algemene arsonvalisatie (zie ald.), waarbij de lijder zich in een grote kooivormige solenoide als in een kooi bevindt, welke de secundaire spiraal van de transformator vormt.

Autocytolysíne = autolysine.

Autodigéstie, zelfvertering, verweking en doorboring van de maagwand door inwerking van het maagsap, meestal na de dood; syn. autopepsis; vgl. Autolyse.

Autogamíe (γαμέω, huwen, paren), zelfbevruchting, vorming van gameten en samensmelting daarvan tot een bevruchtingskern binnen een cel, bij protozoën, bijv. amoeben.

Autographisme (γράφω, schrijven), stoornis in de innervatie der bloedvaten, hierin bestaande, dat bij bestrijken der huid met een vinger of een stift de beschreven gedeelten eerst verbleken, dan rood worden, waarop een bleekrode wal, op urticariablaren gelijkende, op de geschreven lijnen ontstaat; syn. dermographie, zie ald.

Autohypnose (ὕπνος, slaap), hypnose (zie ald.), waarin een zieke zichzelf brengt door toevallige aanleidingen of voorstellingen of door zijn eigen wil.

Autoimmunisatie, immunisatie door eigen bloedfactoren.

Autoinfectie, zelfbesmetting, na operaties of verlossingen, door ziektekiemen, die zich reeds op de huid of de slijmvliezen of in het bloed bevonden.

Autoinoculatie (inoculatio, enting), zelfenting, verspreiding van een reeds voorhanden smetstof in het lichaam.

Autointoxicatie, zelfvergiftiging door schadelijke, in het lichaam zelf gevormde voortbrengselen der stofwisseling, en wel enterogene, in de ingewanden, en endogene, in de weefsels en sappen ontstaande vergiften.

Autokinetische beweging (κινέω, bewegen), schijnbare beweging van een lichtend punt.

Autolaryngoscopie (λάρυγξ, strottenhoofd; σκοπέω, bezien), onderzoek van eigen strottenhoofd door middel van de keelspiegel (Garcia).

Autolysaat, extract, gewonnen door een kweek van bacteriën of gezwelcellen enige dagen aan zichzelf over te laten en haar dan door een bacteriënfilter te filtreren; het filtraat wordt als entstof gebezigd.

Autolyse (λύσις, oplossing) (Jacoby), zelfontleding, oplossingsproces binnen de cellen, veroorzaakt door zekere orgaanfermenten; heeft betekenis bij afstervende eiwitlichamen, doch waarschijnlijk ook in het levende lichaam; vgl. Autodigestie.

Autolysinen, lysinen (zie ald.), die ontstaan door voorafgaande inspuiting met cellen van hetzelfde organisme.

Automatíe, Automatismus, (αὐτόματος, uit eigen aandrift handelend): a. in de physiologie, de zelfstandige verrichtingen, die niet van zenuwinvloeden van buiten afhankelijk zijn, bijv. de hartbeweging; of (van zenuwcentra) die geen prikkels van uit de periferie behoeven, bijv. de verrichting van het ademhalingscentrum; b. handelingen, die in hypnose zonder medewerking van de wil tot stand komen, het zij door inpraten, hetzij door voordoen (commando-automatie, imitatie-automatie). Automatismus ambulatórius (ambulo, rondwandelen), de bij krankzinnigen en lijders aan hysterie en epilepsie voorkomende automatische aandrang tot zwerven; vgl. Poriomanie.

Automatine, een stof, die verondersteld wordt uit een in de hartspier aanwezige moederstof te ontstaan onder invloed van de radio-activiteit van het zich in de weefsels en vochten bevindende kalium, en die nodig is voor de werking der automatische centra in het hart (Zwaardemaker).

Automobiel-fractuur, breuk van het ondereinde van het spaakbeen, door terugslag van de opgewonden krukas van de auto.

Automonosexualismus (Rohleder), geslachtsdrift, die uitsluitend op eigen persoonlijkheid gericht is.

Automorphóse (μορφή, gedaante), dus zelfvorming (Pfeiffer), alle ontwikkelingsprocessen, die alleen van inwendige factoren afhankelijk zijn.

Automysophobíe (μύσος, verontreiniging; φόβος, vrees), dwangvoorstelling, dat men vuil is of slecht riekt.

Autonograaf, toestel voor ononderbroken registratie van de bloeddruk.

Autonoom zenuwstelsel (αὐτός, eigen;

νόμος, wet) eigenwettig zenuwstelsel. Zo noemt Langley de innervatie van klieren, gladde spieren en hart. Gaskell noemt deze innervatie het onwillekeurige zenuwstelsel. In de zin van Langley is het voornaamste kenmerk dezer innervatie, dat de zenuwgeleiding van het centrale zenuwstelsel tot aan het perifere orgaan niet ononderbroken (door één enkele zenuwvezel, één enkel neuron), geschiedt, zoals het geval is bij de dwarsgestreepte veelkernige willekeurige skeletspieren. De zenuwgeleiding is tussen centraal zenuwstelsel en perifeer orgaan ergens, meest in een zenuwknoop, onderbroken. Daar ligt een „Synaps" d.i. een schakelplaats tussen twee neuronen. De geleiding in deze synapsen kan opgeheven worden met nicotine, plaatselijk of intraveneus toegediend. Van de twee neuronen welke de geleidingsbaan vormen, heet die, waarvan de oorsprongcel in het centrale zenuwstelsel ligt, praeganglionnair; die waarvan de oorsprongcel in een perifeer ganglion ligt, postganglionnair. Langley verdeelt het gehele autonome zenuwstelsel in vier afdelingen, en wel al naar de ligging der praeganglionnaire oorsprongcellen onderscheidt hij: mesencephaal, bulbair, thoracaal, lumbosacraal autonoom zenuwstelsel. Het thoracale autonome zenuwstelsel is wat men vroeger als sympathicus onderscheidde. De synapsen tussen praeen postganglionnaire neuronen hiervan liggen hoofdzakelijk in de ganglien van de grensstreng. Autonome groei, de onbeperkte zelfstandige groei van gezwelcellen zonder de prikkels, die nodig zijn voor de normale hyperplasie.

Autopépsis (πέψις, vertering), zie Autodigestie.

Autophagíe (φαγεῖν, eten), het verbruiken van eigen lichaamsvet en eiwitten, bijv. bij vasten en suikerziekte.

Autophoníe (φωνή, stem), het lastige weerklinken van eigen stem en bloedgeruisen, doordat de buis van Eustachius te wijd openstaat. Ook, het weerklinken van de stem van de waarnemer, als deze spreekt in de richting van een borstkas, waarin zich longholten bevinden (Hourman).

Autophonomaníe (φόνος, moord), zelfmoordwaanzin.

Autophthalmoscopie, bezichtiging van de achtergrond van eigen oog (vgl. Ophthalmoscoop).

Autoplasma, bloedplasma (zie ald.), gebezigd voor kweekproeven met levend weefsel, en afkomstig van hetzelfde individu, waarvan het weefsel afkomstig is (vgl. Homoioplasma).

Autoplastiek (πλάσσω, vormen), het herstel van ontbrekende gedeelten der huid of andere organen met delen van dezelfde lijder; vgl. Heteroplastiek, Homoplastiek.

Autopsíe (αὐτοψία), het zien met eigen ogen, betekent bij de philologen het zelf bestuderen van een handschrift; hier: lijkschouwing, lijkopening, meestal gebezigd voor necropsie (zie ald.); syn. sectio cadaveris.

Autopsyche (αὐτός, zelf; ψυχή, geest) (Wernicke), zelfbewustzijn, het bewustzijn van eigen persoonlijkheid, het geheel van de herinneringsbeelden omtrent eigen bewustzijn.

Autopsychóse (Wernicke), krankzinnigheid, waarbij de voorstellingen omtrent eigen ik gestoord zijn; bij allopsychosen zijn de voorstellingen omtrent de buitenwereld gestoord.

Autoscopíe (Kirstein), het bezichtigen van het strottenhoofd zonder spiegel, door middel van de spatelvormige autoscoop (beter „orthoscoop" genoemd,) waarmede men de tongwortel sterk omlaag drukt. Volgens Sollier: helderziendheid, die sommige patiënten met hysterie zouden bezitten aangaande de toestand hunner eigen organen.

Autoserotherapie (zie serum), inspuiten van bloedwei of pleuravloeistof (Gilbert 1894) door punctie verkregen, onder de huid van dezelfde lijder.

Autosiet (αὐτόσιτος, zichzelf voedend), een vrucht, die zichzelf en een meestal rudimentaire tweeling van haar placenta uit voedt. Tegenstelling met parasiet.

Autostasíe (αὐτός, eigen; στάσις, stilstand) het in stand blijven van stelsels in de natuur door evenwicht tussen tegengestelde krachten (Jaeger, 1923).

Autosuggestie, 1. het teweegbrengen van voorstellingen en gevoelens tijdens hypnose; 2. het ondergaan van de invloed van eigen ziekelijke voorstellingen.

Autotomíe, het afvallen der poten bij muggen, bespoten met insecticiden (zie ald.).

Autotopognosíe, het besef van de plaats van eigen lichaamsdelen.

Autotransfusie, bij een zieke zijn eigen bloed naar organen overbrengen, die voor het leven van het meeste belang zijn; naar hart en hersenen, bij hevig bloedverlies, door de armen en benen in te zwachtelen of omhoog te houden (zie Transfusie).

Autotransplantaat, transplantaat (zie ald.) uit het lichaam van de lijder zelf.

Autotroof, organismen zoals groene planten,

die hun voedsel kunnen vormen uit anorganische stoffen. Vgl. Heterotroof.

Autovaccin, vaccin (zie ald.) bestaande uit de ziekteverwekkers van de lijder zelf.

Autumnale catarrh (autumnus, herfst), in de herfst opkomende hooikoorts.

Auximóne (αὔξω, vermeerderen, groeien; ἴμαω, putten), (Bottomley en Mockeridge, 1917), stoffen, die bij de planten dezelfde rol spelen als de vitamines bij de dieren.

Auxocardíe (αὔξω, vermeerderen, vergroten; καρδίᾳ, hart) (Ceradini), de toestand van het grootste volumen van het hart aan het eind van de normale perisystole (rust), even vóór de praesystole; vgl. Meiocardie.

Auxoncósis (ὄγκος, zwelling), verhoging van de turgor (zie ald.) der weefsels door geneesmiddelen, bijv. pepton (vgl. Meionkosis).

Auxotónisch, zie isometrisch.

Avénolithen (avena, haver; λίθος, steen), haverstenen, darmstenen bij kinderen, bestaande uit schillen van graankorrels, plantenzuren en aardphosphaten.

Aviair (Lat., avis, vogel) van vogels herkomstig, b.v. A. tuberculine.

Avirulént, niet virulent (zie ald.).

Avitaminóse (Funk), gebreksziekten, ziekten die berusten op het ontbreken van vitamines (uit het Eng. afkomstig; zie ald.), bijv. rhachitis, beri-beri, scheurbuik, ziekte van Barlow, enz. Vgl. Hypo-avitaminose.

Avivéren (Fr., aviver, levendig maken), het afsnijden van de oppervlakkige lagen van een defect, dat men wil helen, zodanig, dat bloedige wondranden of wondwanden tegen elkander kunnen worden gebracht.

A.V. verschil, het verschil in suikergehalte van het arteriële en het veneuse bloed na toediening van glucose en insuline.

Avulsio bulbi (avulsio, afscheuring; bulbus bol), het losscheuren van de oogbol door gehele of bijna gehele verscheuring der oogspieren en der oogzenuw.

Axilla (Lat.), oksel.

Axillaire lijnen (voorste en achterste okselplijn), de langs de zijwand der borstkas in het verlengde der voorste en achterste okselplooi in gedachte getrokken lijnen.

Axilláris (axilla, oksel), tot de oksel behorend; zie Arteria axillaris, Nervus axillaris.

Axon (ἄξων, as), ascylinderuitloper; axoplasma, axostroma, de stof tussen de vezels daarvan (vgl. Plasma en Stroma).

Axonreflex, het gevolg van een prikkel, die b.v. efferent (zie ald.) wordt voorgeleid, maar onder omstandigheden (b.v. na doorsnijding van de geprikkelde zenuwvezel) nu centraalwaarts verder gaat, en dan bij een aftakking overspringt op een andere vezel en de efferente richting herkrijgt. Syn. Pseudoreflex.

Azoöspérmatorrhóea (ζῷον, dier; σπέρμα zaad; ῥέω, vloeien), zaadvloed bij azoöspermie.

Azoöspermíe, het ontbreken van zaaddiertjes in het sperma.

Azotaemíe (azotum, stikstof), 1. vermeerdering van gasvormige stikstof in het bloed bij caissonziekte (zie ald.). 2. vermeerdering van ureum in het bloed.

Azotorrhóea, stikstofstoelgang door onvolledig verbruik van het voedseleiwit, bijv. bij ziekten der alvleesklier.

Azoturíe, verhoogde uitscheiding van stikstof door de urine, vooral in de vorm van ureum.

Aztekentype, een soort microcephalie bij idiotisme, met zeer laag schedeldak, achteroverliggend voorhoofd, uitpuilende oogbollen, puntige neus, achteruitwijkende, kleine kin; gelijkend op een vogelkop. Azteken waren de bewoners van Mexico ten tijde van de verovering van dat land door Cortez.

Azurophiele granula, Azuurgranula (azuur van het Arab. lazuli, blauw; φίλος, geliefd), korrels in de lymphocyten, die zich gemakkelijk kleuren met blauwe kleurstoffen (Romanowsky).

Azygos (ἄζυγος) ongepaard, bijv. vena azygos.

B

β-stralen, stralen, die van radium enz. uitgaan, uit negatief electrisch geladen deeltjes bestaan, en een groter doordringend vermogen bezitten dan de α-stralen; komen overeen met cathodestralen.

Babésia (naar de Rumeense bacterioloog Babes), een soort haemosporidiën zonder pigment, die door teken worden overgebracht, meestal peervormig, en daarom ook piroplasma, pirosoma genoemd. Babesiósen, ziekten, door babesia overgebracht, ook dierenmalaria genoemd, bijv. rundermalaria, Afrikaanse-kustkoorts, hondenpiroplasmose.

Bacillair, door bacillen veroorzaakt, Bacillaire dysenterie, zie Dysenterie. B.

emulsie (Koch), vgl. tuberculine. B. phthisis, longtuberculose.

Bacillóse, door bacillen veroorzaakte ziekte.

Bacillurie, afscheiding van bacillen in de urine.

Bacíllus (beter bacillum) (verkleinw. van baculum, waarnaast later ook baculus, stok), staafje. 1. in de artsenijbereidkunde, geneesmiddelstaafje; vgl. Stylus causticus. 2. ontleedk., staafje van het netvlies. 3. in de plantkunde en ziektekunde, staafjesvormige (tot eivormige) bacteriën, ten minste $1^1/_2$ meestal 2—6 maal zo lang als zij breed zijn. De voornaamste zijn: B. acétis, aceticus, doet verdunde alcohol gisten tot azijnzuur. B. ácidi lactici, in zure melk, vormt uit melk- en druivensuiker een mengsel van melk- en azijnzuur; vgl. Streptococcus acidi lactici, Micrococcus acidi paralactici liquefaciens, halensis. B. acidóphilus (Lat., zuur liefhebbend), kort, grampositief (d.i. volgens de methode van Gram kleurbaar) staafje, vormt melkzuur, in de ontlasting van zuigelingen gevonden. B. aerógenes capsulátus = B. phlegmonis emphysematosae. B. amylobacter = B. butyricus. B. ánthracis, de miltvuurbacil, gemiddeld 3—10 μ lange, 1—1,5 μ brede staafjes met scherp afgesneden einden; vormt sporen, die zeer bestand zijn tegen schadelijke invloeden en eigenaardige schijfvormige koloniën op agar. B. avicída (vogeldodend) s. aviséptícus, verwekker der kippencholera, ondersoort van de Bac. septichaemiae haemorrhagicae. B. bífidus (Lat. gespleten), dun staafje, dat, soms in de vorm van draden groeit, gevonden in zuigelingenontlasting. B. botulínus (Van Ermenghem), 4—9 μ lange, ongeveer 1 μ brede staafjes met zweepdraden en sporen, verwekker van het botulisme (zie ald.). B. bulgáricus (Massol), dunne, grampositieve staafjes, soms in de vorm van draden groeiend, doet de melk stremmen bij de jogurtbereiding. B. butýricus, vormt boterzuur uit koolhydraten, niet ziekteverwekkend; syn. B. amylobacter, Clostridium butyricum. B. canicída (Lat. hondendodend, V. Wunschheim), verwekt de hondenstuipen. B. carbónis, bacil van de „ruisbrand", een dierenziekte, waarbij zich gassen onder de huid ontwikkelen; zie Charbon symptomatique en gasgangreen; staafjes met eindstandige sporen. B. cholerae asiaticae, zie Vibrio. B. cholerae gallinárum (Pasteur), zie B. avicida. B. cholerae nostrátis, zie vibrio Finkler-Prior. B. cunículicída (Lat., konijnendodend, Gaffky), verwekker der konijnenseptikaemie. B. crassus (Lat., dik), plompe bacil bij ulcus pseudo-venereum (zie ald.). B. cyanógenes, veroorzaakt blauwkleuring der zuurwordende melk; syn. Bacterium syncyaneum. B. diphthériae (Löffler), een matig groot staafje, even lang als de tuberkelbacil, maar 2 maal zo breed, met afgeronde, soms knodsvormig (corynebacteriën) gezwollen uiteinden. Men onderscheidt B. diphth. mitis (zacht), intermedius (middelmatig) en gravis (ernstig) naar de hevigheid der ziekte, die zij veroorzaken. B. necróticus (Jensen), verwekker van een zeer ernstige, met necrose gepaard gaande huidontsteking. B. dysentériae (Shiga en Kruse), verwekt de bacillaire dysenterie, plomp, gramnegatief (d.i. niet volgens de methode van Gram kleurbaar) staafje; men onderscheidt, in hoofdzaak naar de gedraging tegenover suikerhoudende kweekbodems ook nog een type Flexner, Y en Strong. B. emphysematósus = B. phlegmonis emphysematosae. B. enterítidis (Gärtner), komt bij vleesvergiftiging voor, verwant met B. coli. B. faecalis alcalígenes (Petruschky), gelijkt op de typhusbacil, maakt melk alkalisch; in de darm gevonden. B. figurans, zie B. proteus vulgaris. B. fusifórmis (spinrokkenvormig), gelijkt op de diphtheriebacil, 6—12 μ lang, 0,6—0,7 breed, puntig aan de uiteinden, verdikt in het midden, met zweepdraden, beweeglijk. Verwekt de angina van Plaut-Vincent. B. haemophilicus influenzae (R. Pfeiffer), zeer klein staafje, 0,5 μ lang, 0,2 μ dik, met afgeronde uiteinden, dikwijls tezamen met andere ziektekiemen. B. leprae (Armauer Hansen), leprabacil, gelijkt in vele opzichten op de tuberkelbacil, komt vrij of intracellulair (in „lepracellen") voor, in alle lepraproducten. B. mallei, kwade droesbacil, klein, onbeweeglijk, gramnegatief, op de tuberkelbacil gelijkend. B. murisépticus (Flügge), verwekt de muizenseptichaemie, slank, grampositief. B. neapolitánus (Emmerich), in choleralijken gevonden, doch geen verwekker der ziekte. B. meliténsis, s. abórtus, verwekker van de Maltakoorts. B. oedématis maligni (R. Koch), iets smaller dan de miltvuurbacil, met afgeronde uiteinden en levendige eigen beweging door zweepdraden; zie Oedema malignum. B. paratyphi (Schottmüller), met 2 typen (A en B); staat tussen de echte typhusbacil en de B. enteritidis in, vormt gas in suikerbouillon, vooral belangrijk als verwekker van de vleesvergiftiging (meestal type B). B. pestis (orientalis), verwekt builen- en longpest, gelijktijdig door Yersin en

Kitasato (1894) ontdekt; dik, onbeweeglijk, met afgeronde uiteinden, ook voor verschillende dieren, vooral ratten, ziekteverwekkend. B. phlégmonis emphysematósae (E. Fränkel, Welch), verwekt de gasphlegmone (zie ald.); anaëroob (zie ald.); brengt „schuimorganen" voort. B. pneumoniae (Friedländer), gramnegatief, kort met sterk omhulsel; kan longontsteking verwekken; ook bij hersenvliesontsteking, ettering, pyaemie gevonden; vgl. Diplococcus pneumoniae. B. prodigiósus (wonderbacil), saprophyt, vormt een rode laag op aardappelen, brood, enz. B. pyocyáneüs (πῦον, etter; κυάνεος, donkerblauw) (Gessard), in groenachtig gekleurde etter, slank, beweeglijk, vormt het groengele fluorescine (zie Rhinoscleroma), gelijkt op B. pneumoniae (ook met omhulsel). B. sarcemphysématis = B. carbonis. B. septichaémiae haemorrhágicae, korte, gramnegatieve staafjes; zie B. avicida en B. suicida. B. súbtilis, hooibacil, groot, op miltvuurbacillen gelijkend staafje met afgeronde uiteinden en lange zweepdraden; vormt endogene sporen, die zeer bestand zijn tegen schadelijke invloeden, zeer verspreid in de natuur. B. suicída (varkensdoder), suipéstifer, suiséptícus, ondersoort van den B. septichaemiae haemorrhagicae, verwekt de varkensziekte. B. tétani traumátici (Nicolaier), verwekker van de wondstijfkramp (klem, tetanus), slank, 3—5 μ lang, 0,3—0,5 μ dik, met lange zweepdraden; vormt ronde eindstandige sporen en is dan trommelstokvormig. Syn. Clostridium tetani. B. tuberculósis (Kochi), in 1882 door R. Koch ontdekt; slank, dun, 2—4 μ lang staafje met afgeronde uiteinden, vaak licht gekromd, meestal alleen liggend, soms twee bij elkander of gekruist of enige achter elkander, als 't ware een draad vormend, zuurvast; groeit het best op bloedwei, glycerineagar, aardappel, bevindt zich in alle tuberculeuze delen, vooral in de fluimen. De tuberkelbacil van het rund wordt als typus bovinus onderscheiden van de mensentuberkelbacil (typus humanus). B. typhi abdominalis (Eberth 1880), korte, plompe, aan de uiteinden afgeronde, levendig beweeglijke staafjes met aan weerszijden 8—10 zweepdraden, gramnegatief, bij typhus abdominalis overal in het lichaam gevonden, in darmscheilklieren, lymphklieren, lever, milt, gal, bloed, urine, ontlasting, in de roseola en allerlei ontstekingsvloeistoffen; vgl. B. paratyphi. B. uréae (ureum, pisstof) (Leube), onbeweeglijke, tamelijk dikke, plompe staafjes; zet ureum om in ammoniumcarbonaat. B. xerósis, in de afscheiding bij xerosis van het oogbindvlies (zie ald.), gelijkt op de pseudodiphtheriebacillen.

Backward failure (Eng., achterwaarts tekortschieten), Amerik. uitdrukking voor ontoereikende werking van het hart met watereretentie door de nieren en oedemen tot gevolg. Vgl. Forward failure.

Bacteriaemie, het voorkomen van ziekte veroorzakende bacteriën in het bloed; vgl. Septikaemie, Pyaemie.

Bactericied noemt men stoffen, die bacteriën doden. Zo is b.v. het penicilline bactericied voor micro-organismen, die zich delen; niet voor rustende. Vgl. Bacteriostatisch.

Bacteriën (βακτήριον, staafje), slechts bij sterke vergroting zichtbare, ééncellige, chlorophylvrije lagere planten (micro-organismen, microben), die zich voortplanten door deling (schizomyceten, splijtzwammen), onderling onderscheiden door hun morphologische, nog zekerder door hun scheikundige en biologische eigenschappen, vooral door hun gedrag tegenover kleurstoffen en verschillende kweekbodems, alsook bij het overenten op dieren. Een deel der bacteriën, vooral de bacillen, vormt sporen. Men heeft de B. verdeeld in parasitische, die alleen in levende hogere organismen gedijen, en saprophytische (zie ald.), die zich ontwikkelen op dode overblijfselen van planten en dieren, in het water of in de grond. Ook zijn er, die nu eens parasitisch, dan weder saprophytisch leven. De grote meerderheid der bacillen heeft, om te gedijen, zuurstof nodig (aërobiën, zie ald.), andere kunnen in tegenwoordigheid van zuurstof niet ontwikkelen of zelfs niet blijven leven (anaërobiën, zie ald.), weder andere groeien beter in een aan zuurstof rijke omgeving, maar blijven niet geheel stilstaan door zuurstofgebrek (facultatief aërobe B.). Bacteriën, die in het levende dierlijke lichaam binnendringen en daar ziekteverschijnselen teweegbrengen, dus als verwekkers van infectieziekten kunnen worden beschouwd, noemt men pathogeen. Naar hun uitwendig voorkomen onderscheidt men: 1. kogelbacteriën (cokken, microcokken (zie ald.), 2. staafjesbacteriën (zie Bacillen), 3. schroefvormige bacteriën (spirillen), schroefvormige, meestal uit enige bacteriën samengestelde draden, die ook een eigen beweging bezitten; de kommabacillen zijn korte vormen van spirillen. Ook gebruikt men de naam bacterium voor een bepaalde groep van bacteriën. De voornaamste van deze zijn, bacterium aegyptíacum

(Koch-Weeks), korte staafjes, die een in Egypte en Europa voorkomende bindvliesontsteking teweegbrengen. B. anthroposépticum, beweeglijke staafjes, gelijkend op de bacillus septichaemiae haemorrhagicae, bij menselijke septicaemie gevonden. B. chólerae suum (sus, varken), ondersoort van de bacillus enteritidis (zie ald.), zou de varkenspest veroorzaken. B. coli commune (Escherich), in de inhoud van de dikke darm, gelijkt op bacillus typhi, kan pathogeen worden en dan vooral ziekten der gal- en urinewegen verwekken. B. duplex = Diplobacillus Morax-Axenfeld (zie ald.) B. erysipélatis suum, verwekker der varkensroos. B. glischrógenum zie Glischro-bacterium. B. granulósum, een van de oorzaken der melkstremming bij de jogurtbereiding. B. haemorrhágicum, kleine gramnegatieve, ovale bacteriën; veroorzaken bij mens en dier purpura haemorrhagica. B. lactis ácidi, bacil van de melkzuurgisting. B. lactis aerógenes (Escherich), gramnegatieve, coliachtige bacterie, vormt melkzuur uit melk- en druivensuiker; vgl. Streptococcus acidi lactici. B. nitrobácter, grondbacteriën, die nitrieten tot nitraten oxyderen. B. phosphoréscens (Fischer) een schimmel, die de oppervlakte van verse vis, soms ook van rundvlees, vet, brood, enz. licht doet geven; vgl. Proteus vulgaris. B. radicícola (radix, gen. radicis, wortel; colere, bewonen), knolletjesbacterie, vormt op wortels van leguminosae knolletjes en neemt stikstof uit de lucht op. B. termo (termo, einde, grens, nl. van de levende, of beter van de georganiseerde stof), allerlei rottingsbacteriën. B. tularénse, verwekker der tularaemie (zie ald.). B. úlceris cancrósi = streptobacillus (zie ald.). B. vulgare = proteus vulgaris. B. Whitmori, verwekker der melioidosis (zie ald.).

Bacteriocidínen (caedo, doden), stoffen in de lichaamsvochten opgelost, welke bacteriën doden; vgl. Bacteriolysinen.

Bacteriocyten, rode bloedlichaampjes in de vorm van staafjes, bleek van kleur door te gering gehalte aan haemoglobine.

Bacteriologie, de leer der splijtzwammen.

Bacteriolyse (λύσις, oplossing) (Ehrlich), vorming van bijzondere beschermende stoffen (bacteriolysinen), die de ziektekiemen oplossen, dus een specifieke bactericide werking uitoefenen (caedo, doden).

Bacteriophagen (φαγός — in samenstellingen — etend), bacteriën-eters. D'Hérelle heeft sedert 1917 door proefnemingen aangetoond, dat de ontlasting van lijders aan buiktyphus, dysenterie en andere ziekten een stof bevat, welke in staat is, de ziektekiemen te doden, welke stof, hoewel filtreerbaar door het Chamberland-filter, zich geheel gedraagt als een levend microorganisme; daarom wordt verondersteld, dat zij bestaat uit microscopisch onzichtbare parasieten der bacteriën.

Bacteriostase, de eigenschap om bacteriën te verhinderen zich te vermenigvuldigen, maar ze niet te doden; b.v. de geneesmiddelen van de sulfanilamide-groep zijn bacteriostatisch. Vgl. Bactericied.

Bacteriotropínen (τρέπω, wenden) (Neufeld), bijzondere beschuttende stoffen in het bloed, die de bacteriën in zulk een staat brengen, dat zij gemakkelijk door de leucocyten worden verteerd; vgl. Opsoninen.

Bacteriurie, zie Bacillurie, uitscheiding van bacteriën met de urine.

Báculus, stift, meestal voor bijtende stoffen, bijv. helse steen.

Bagdadbuil, zie Aleppobuil.

Bahnung (Duits), wegbereiding; het gemakkelijker worden van sommige handelingen of reacties door oefening, oplettendheid; men stelt zich voor, dat hierdoor wegen in het centrale zenuwstelsel, die eerst niet in gebruik waren, de prikkel geleiden.

Baker's itch, (Eng.), bakkersschurft; zie Scabies.

B.A.L., afkorting van British anti-lewisite, een middel ter bescherming tegen lewisite maar ook aanbevolen bij arsenicumvergiftiging; 2, 3-dimercaptopropanol.

Balanítis (βάλανος, eikel), eikeldruiper, catarrhale ontsteking van het binnenblad der voorhuid en de huid van de eikel; syn. balanoposthitis (πόσθη, voorhuid).

Balanokéle (κήλη, breuk), eikelbreuk, het zichtbaar worden van de eikel, doordat door versterf een opening in de voorhuid is ontstaan.

Balanoplastiek, plastische kunstbewerking aan de eikel.

Balanoposthítis, zie Balanitis.

Balansstoornis (Finkelstein), stoornis van het evenwicht tussen toevoer van arbeidsvermogen (in het voedsel) en verbruik daarvan.

Balantidíosis (βαλαντίδιον, zakje), ziekte, veroorzaakt door Balantidium.

Balantídium coli, protozoën uit de klasse der ciliaten, eivormig, 70—100 μ lang; darmparasiet van het varken en de mens, veroorzaakt soms een ulcereuse colitis; syn. Paramaecium. B. minutum, eveneens in de menselijke darm gevonden.

Balbúties (Lat.), stotteren; zie Battarismus.

Balláties (balo, blaten), stotteren.

Ballismus (βαλλισμός, het dansen), het beven, bijv. bij St. Vitusdans; ook, maar eentoniger, bij aandoeningen van het corpus subthalámicum (zie ald.) of van de laterale thalamus opticus; wordt ook Biballismus genoemd, als het aan weerszijden bestaat.
Vgl. Hemiballismus.

Ballistometer, toestel waarmee de stugheid van de wand (b.v. van het oog) wordt gemeten, maar waarbij tevens de inwendige druk van invloed is. Zie ook Quadrant-elastometer.

Ballonnement (Fr., van ballonner, opzwellen), opzwelling van de buik door gasophoping in de darmen.

Ballonverschijnsel, metaalklank op omschreven plaatsen bij staafjes-percussie boven door gas opgeblazen darmlissen (zie Meteorismus).

Ballottement (Fr. ballotter, schommelen), het „wippende" gevoel, dat men bijv. waarneemt bij het uitwendig onderzoek van zwangere vrouwen, als men de schedel of de stuit van de vrucht wegdrukt en deze weder tegen de onderzoekende hand tikt, of als men de knieschijf indrukt bij het onderzoek van een vocht bevattend kniegewricht. B. rénal (Guyon), bij korte, stoten op de lendenstreek stoot een van de nier uitgaand gezwel tegen de voorste buikwand.

Ballungsreaktion (Ballung, D., het samenklonten), serumreactie op syphilis, waarbij door middel van een door R. Müller aangegeven reagens in plaats van een neerslag van vlokken een zwevende bal ontstaat. (M.B.R., Müller's Ballungs-Reaktion). Ook bij gonorrhoea toegepast (Gono-B.R. of Go.B.R.); een derde reactie noemt men M. Immuno-B.R. of Im.B.R.

Balneologie (balneum, bad), de kennis van de baden en hunne werkingen.

Balneotherapeutische aequivalenten (Kisch), de hoeveelheden van de bestanddelen van een bronwater, die in een etmaal moeten worden gedronken, om bij volwassenen de verlangde geneeskrachtige uitwerking te bereiken.

Balneotherapie, geneeskundige toepassing van baden.

Balsámica (nl. remedia), balsemachtige of balsembevattende geneesmiddelen.

Bamboo spine (Eng. bamboes-ruggegraat) verstijving van de ruggegraat, zie Spondylarthritis.

Bangkong (Maleis, de gewone pad), de eieren, waarschijnlijk besmeerd met rugkliersap, zijn zeer giftig.

Banting-kuur, een vermageringskuur, door de Londense arts J. Harvey (overl. 1877) toegepast bij de koopman William Banting uit Kensington (1863); zij bestaat in strenge beperking der koolhydraten en vetten in het voedsel, bij ruim gebruik van vlees.

Baptorrhóea (βαπτός, geverfd, aangestoken; ῥέω, vloeien) = gonorrhoea (zie ald.).

Baraesthesiometer(βάρος, zwaarte;αἴσθησις, gevoel; μέτρον, maat), drukzinmeter, toestel om de kleinste verschillen in drukking, die op een bepaalde plaats der huid nog worden waargenomen, nauwkeurig te bepalen (Eulenburg).

Barakstelsel, het verdelen van de zieken ener ziekeninrichting in afzonderlijke barakken, vgl. Paviljoenstelsel. Barakken noemt men (meestal houten) gebouwen van één verdieping, waarin men zieken, soldaten enz. onder dak brengt; barakken van Doecker kunnen in korte tijd worden opgeslagen in geval van epidemie. Onder beheer van het staatstoezicht op de volksgezondheid berusten zulke barakken, welke zo nodig door gemeentebesturen bij de Centrale Gezondheidsraad worden aangevraagd.

Barbádosbeen = Elephantiasis Arabum (zie ald.).

Barber's itch (Eng.), barbiersschurft, volksnaam voor alle door scheren ontstane of overgebrachte huidziekten.

Barcoo-rot, zie Veld-sore.

Barégine (van Barèges in de Pyreneën), zie Glairine.

Baroedoe, Arab. naam voor Schistosomiasis (zie ald.).

Baroreceptoren, zie Pressoreceptoren.

Barotrauma, aandoeningen door snelle en grote veranderingen van de druk der atmosfeer b.v. bij vliegeniers.

Barre épigastrique, (Fr. barre, slagboom), gevoel van beklemming in de maagstreek.

Barrière ectomésodermique (Von Monakow), B. hémato-encéphalique (Stern en Gautier) B. nerveuse centrale (Flatau) (barrière, Fr., grensscheiding; vgl. Ectoderm, Mesoderm, Haemato- en Encephalon), de plaats waar de liquor cerebrospinalis (zie ald.) uit het bloedserum wordt afgescheiden; vermoedelijk moeten de vaten der plexus chorioidei (zie ald.) als deze plaats worden beschouwd; misschien ook die van de weke hersenvliezen en van het zenuwparenchym. Ook de grensscheiding waar vreemde stoffen b.v. geneesmiddelen al of niet worden doorgelaten naar het cerebrospinale vocht. Syn. bloed-liquorbarrière, bloed-hersenbarrière, Blutliquorschranke, Bluthirnschranke, Ectomesodermale Schranke. In de oogheelkunde spreekt

men ook van de bloed-kamerbarrière, de scheiding tussen de processus ciliares en de achterkamer, of van de voorkamer en de sinus venosus sclerae.

Bartholinítis, ontsteking der klieren van Bartholin; deze klieren, zo groot als een erwt, geel van kleur liggen in de voorhof der schede, aan het achtereinde der bulbi vestibuli; de uitlozingsbuis eindigt aan de binnenvlakte der kleine lippen; zij komen overeen met de klieren van Cowper bij de man. Syn. Glandula vestibularis major, klieren van Duverney, Méry, Tiedemann.

Barthonella bacilliformis, bacterie, die de Oroyokoorts (zie ald.) verwekt.

Bartiella, zie Bertiella.

Baryacúsis, baryekoía (βαρυήκοος, hardhorig), hardhorigheid.

Baryphoníe (φωνή, stem), bemoeilijking bij het spreken.

Basaal, aan de basis (zie ald.), beneden liggend. Zie ook Basocellulair epithelioma.

Basal metabolism, „grond-stofwisseling", „rust-stofwisseling", Amerikaanse uitdrukking voor stofwisseling (vgl. Metabolisme) op haar laagste stand (basis), bij volkomen rust; syn. Grundumsatz, Ruhenüchterwert.

Basale breuk, breuk van de schedelbodem. B. cellen, cylindercellen van de stekellaag van het rete Malpighii; ook zekere cellen in het reuk-epitheel. B. cellenkanker, kanker, die van deze cylindercellen uitgaat. B. ganglia, in de ontleedkunde, de 3 grote centrale zenuwknopen der grote hersenen, nucleus caudatus, nucleus lentiformis, thalamus opticus. B. lijn (oogheelk.), grondlijn, die de draaipunten der beide ogen met elkander verbindt; bij een bril, de lijn die de middelpunten der glazen verbindt. B. membraan, het doorschijnende vlies, dat onder vele epitheliën is gelegen, bestaat uit fijne bindweefselvezels; syn. Membrana basalis, Membrana hyaloidea. B. meningitis, meningitis basilaris (zie ald.). B. uitlopers der pyramidecellen, de ter zijde en naar beneden afgaande uitlopers, de laatste is de ascylinderuitloper.

Basculation (Eng., kanteling), oprichting van de baarmoeder bij achteroverkanteling.

Basdoofheid, doofheid voor lage tonen.

Basedow-hart, stoornissen in de werkzaamheid van het hart bij morbus Basedowi; vgl. Krause en Rose in het Aanhangsel.

Basedowoíed, onvolledig ontwikkelde morbus Basedowi (zie ald.).

Basilair, basilaris, tot de basis behorend.

Basilaire arterie, zie Art. basilaris. B. membraan, een vlies in het oorlabyrint, opgebouwd uit meer dan 13000 evenwijdige elastische vezels, in de scala tympani geplaatst loodrecht op de richting der geluidsgolven. B. impressie, zie Platybasie. B. meningitis, zie Meningitis. B. sleuf, een sleuf in de voorvlakte van de brug van Varol, waarin de art. basilaris past.

Basílica (voor vena basilica), van βασιλεύς, koning; aan deze ader zou nl. bij voorkeur aderlating zijn verricht bij ziekten van de lever, de „koning der ingewanden" (βασιλεύς τῶν σπλάγχνων).

Basilióma, zie Basocellulair epithelioma.

Basiolýsis (λύσις, losmaking), scheiding van het hoofd der vrucht van de romp; syn. Decapitatie.

Básion, voorste punt in de middellijn van het grote achterhoofdsgat: men maakt hiervan bij de schedelmeting gebruik.

Basiothrypsíe (θρύπτω, vermorzelen), verbrijzeling van het hoofd der vrucht; syn. Cephalotripsie.

Basiotríbe (τρίβω, verbrijzelen), hiertoe gebezigd instrument.

Basis, (Gr.), grondslag, bodem. B. cordis het brede boveneinde van de hartekamer, vanwaar de grote slagaderen uitgaan. B. cranii, schedelbodem. B. encéphali, hersenbasis. B. scápulae, de binnenrand van het schouderblad. B. remédii, het voornaamste bestanddeel (remedium princeps of cardinale) van een geneesmiddel, of ook het bestanddeel, dat de hoofdmassa vormt (constituens).

Basisfractuur, breuk van de schedelbodem.

Basisnarcose, narcose (zie ald.) door toediening van een slaapwekkend middel (avertine, rectidon) als clysma voordat de zieke naar de operatiekamer wordt gebracht. Daarna dient men hem een lichte inademingsnarcose toe.

Basocellulair epithelióma, epithelioma (zie ald.), dat van de basale of onderste cellenlaag der opperhuid uitgaat; vgl. Spinocellulair. Syn. basilioma.

Basophíel (φιλέω, beminnen), met basen verwant; van weefsels, die zich laten kleuren met basische kleurstoffen; zo ook basophiele korrels, fijne korreltjes in de rode bloedlichaampjes, bij bloedarmoede tengevolge van loodvergiftiging.

Basophilisme = craniopharyngioma, zie ald.

Basophobíe (βαίνω, gaan; φόβος, vrees), onvermogen om alleen te lopen, uit ziekelijke vrees.

Batattaluis, zie Patatta-losso.

Bathmotrope prikkels (βαθμός, drempel, trede) (Engelmann), prikkels, die een verandering teweegbrengen in de grens

der prikkelbaarheid (prikkeldrempel) van de hartspier.

Bathocephalíe (βάθος, diepte, hoogte), hoge vorm van de schedel.

Bathophobíe, ziekelijke vrees, dat hoge gebouwen en dergl. zullen instorten.

Bathyanaesthesíe (βαθύς, diep), stoornis in de batyaesthesie (het „diepe" gevoel van spier- en gewrichtszin, enz.).

Bathycardíe (καρδία, hart), lage stand van het hart.

Bathymorphíe (μορφή, vorm), meestal Bathymorphia bulbi, diepe oogbol, vergroting van de lengteas van het oog, hoofdoorzaak der bijziendheid; oude benaming, afkomstig van E. von Jaeger.

Bathypnóea, verdiepte ademhaling.

Battarismus (βατταρίζω, stamelen), een soort van stotteren, haastig spreken, waarbij de lettergrepen ten dele worden ingeslikt en het spreken dan plotseling wordt afgebroken om lucht te scheppen; syn. tumultus sermonis.

Baunscheidtisme, geneeswijze, genoemd naar de leek-genezer Baunscheidt, en bestaande uit fijne naaldenprikken (gevolgd door het insmeren van crotonolie) met een instrument („levenswekker" genaamd), ten einde „kunstmatige poriën" in de huid te maken, bijv. bij rheumatisme.

Bazelsche nomenclatuur, de ontleedkundige benamingen, waaromtrent men op het internationale congres van ontleedkundigen te Bazel in 1895 tot overeenstemming is gekomen.

B.C.G., beginletters van Vaccin **B**ilié-**C**almette-**G**uérin, een met behulp van gal bereid vaccin (zie ald.), dat aan zeer jonge zuigelingen in tuberculeuse gezinnen wordt ingegeven ter voorkoming van tuberculose.

Bdellatomie (βδέλλα, bloedzuiger; τέμνω, snijden), bloedzuigersnede, het openen van één der achterste zakvormige holten (voor het ingezogen bloed) van een volgezogen bloedzuiger met de aderlatingssnepper, ten einde hem weder aan het zuigen te brengen (l. Baer).

B.E., bacillenemulsie. B.E.S., gesensibiliseerde B.E.; vgl. Tuberculine.

Béchica (βῆξ, hoest), middelen tegen hoest.

Bed-case (Eng.), „bedgeval", bedzucht; een bij lijders aan hysterie voorkomende voorliefde om aanhoudend te bed te liggen.

Bed-sore (Eng.), „bedzeer", voor: doorliggen.

Befehlsautomatie (D.), willoze uitvoering van bevolen bewegingen in hypnose of psychose.

Bégaiement urinaire (Fr., bégayer, stotteren), onvermogen om in tegenwoordigheid van anderen te wateren.

Bejel, een niet-venerische spirochaeten-ziekte onder de Bedoeinen, die gelijkenis vertoont met syphilis en framboesia.

Bel, eenheid in de oorheelkunde, het kleinste verschil in sterkte van het geluid, dat het oor kan waarnemen. Zie ook Decibel.

Belastingkromme, b.v. bloedsuikerb. = bloedsuikerkromme na toediening van (belasting met) verschillende stoffen b.v. glucose, galastose, laevulose. Zo ook ijzerb. enz.

Belegknochen (D.), bindweefselbeenderen van de schedel.

Belegzellen (D.) (Heidenhain), wandcellen; vgl. Glandulae gastricae propriae. Syn. delomorphe cellen, lebcellen.

Belonophobíe (βελόνη, naald), ziekelijke vrees voor naalden of spitse voorwerpen.

Bends (Eng. pijn), pijn bij duikers door het uitsluizen van de stikstof, die onder overdruk in de weefsels is geraakt.

Benignus, goedaardig, tegenstelling van malignus, kwaadaardig.

Benzolisme, chronische vergiftiging door inademing van benzoldamp of inslikken van benzol.

Berek-effect, selectieve afbuiging van het licht in het donkere veld, waardoor b.v. blauw gekleurde reticulocyten, leucocyten en ook treponemen rood worden gezien.

Bergamotolieproef bij lepra: na insmeren van de huid met b.- of citrusolie en een kwartier blootstellen aan zonlicht krijgt de huid na een paar dagen een bruine kleur, behalve de analgetische plekken. Syn. Photosensibilisatieproef.

Beriberi (beri zou in het Singhalees zwakte betekenen; Jacob Bontius, De Medicina Indorum 1642, Lib. III cap. 1 leidt het woord reeds af uit het Hindostans beri = slaap, wegens de lome gang), een voornamelijk in Japan, Indië, Brazilië, en West-Afrika voorkomende ziekte. Volgens Scheube kunnen vier vormen worden onderscheiden, a. de rudimentaire; b. de atrophische, die met verlammingen en met slinking van spieren gepaard gaat, ook droge b.b. genaamd; c. de hydropische, met zuchtige zwelling der benen; d. de acute pernicieuse of cardiale vorm, die meestal spoedig eindigt met hartverlamming. (Shoshin, zie ald.). De oorzaak is waarschijnlijk meestal eenzijdige voeding met ondoelmatig bewerkte (Eijkman) of ondoelmatig bewaarde rijst (Van Dieren); vgl. Avitaminosen. Syn. kak-ke (Japans), paraplegia mephitica (zie ald.), polyneuritis endemica perniciosa.

Berlockdermatitis, verminkte Duitse naam

voor huidontsteking „en breloque", aldus genaamd naar de grillige vorm van de zieke plekken; pigmentatie van de huid door de olie van djeroek Bali (een grote soort grape fruit).

Berlue (Fr.), mouches volantes (zie ald.).

Berman-locator, toestel om de plaats van magnetische splinters in het oog te bepalen.

Bertiella Studeri, een lintworm van de aap, een enkele maal bij de mens; de larve leeft in mijten.

Bertillonnage, het bewijs van de identiteit van een persoon door middel van lichaamsmaten, die reeds eerder, volgens een door Bertillon (statisticus te Parijs, 1853—1914) aangegeven stelsel, waren opgenomen. Syn. identification anthropométrique, signalement anthropométrique.

Beschäftigungsneurose (D.), beroepsneurose; stoornissen in de beweging (krampen, verlammingen), die zich alleen voordoen bij de uitvoering van samengestelde bewegingen, welke met het beroep samenhangen. Behalve deze coördinatorische B. (Benedikt) komen ook bewegingsstoornissen voor door drukking, welke op spieren of zenuwen wordt uitgeoefend; verder komt voor sensibele B. (arbeidspijnen) en sensorische (B. der zintuigen), bijv. vermindering van de gehoorscherpte bij spoorwegbeambten.

Bestialiteit, tegennatuurlijke ontucht met dieren.

Beta-cellen, cellen van de eilandjes van Langerhans in het pancreas, met korrels, die oplosbaar zijn in alcohol; zij produceren hoogstwaarschijnlijk het insuline. Vgl. Alpha-cellen.

Beta-globuline (B-globuline), een isomeer van globuline.

Beta-rhythme, regelmatige golven in het electroencephalogram (zie ald.), gemiddeld 25 per seconde. Vgl. Alpha-rhythme en Gamma-rhythme.

Bezoárdica (nl. remedia), tegengiften; men meende vroeger, dat bezoarstenen (van een Perzisch woord afgeleid) gifwerend en zweetdrijvend waren; deze stenen worden in de ingewanden van geiten en andere herkauwende dieren gevonden, bestaan uit ingeslikte haren, plantenvezels en calcium- en magnesiumphosphaat en kunnen zo groot als een kippenei worden; vgl. Trichobezoar, Phytobezoar.

Bi (in samenstellingen), dubbel.

Biastigmatisme, astigmatisme van de cornea met andere assen dan het astigmatisme van de lens.

Biballismus, zie Ballismus.

Bíceps, tweehoofdig (caput, hoofd), zie Musculus biceps.

Biconcaaf, dubbel hol; van lenzen en brilleglazen, die aan weerszijden hol zijn geslepen.

Biconvex, dubbel bol, van lenzen en brilleglazen, die aan weerszijden bol zijn geslepen.

Bicórnis, tweehoornig (cornu, hoorn), zie Uterus bicornis.

Bicuspidális, tweetippig (cuspis, tip, punt), zie Valvula biscuspidalis.

Bicuspidáti, zie Dentes praemolares.

Bidermóma (δέρμα, huid), gezwel, waarvan de elementen uit twee kiembladen afkomstig zijn.

Bídua (nl. febris), tweedaags (bis, tweemaal; dies, dag), een vorm van malaria.

Bierherz (D.), bierhart; „Münchener Bierherz", hartvergroting bij sterke bierdrinkers.

Biertripper (D.), bierdruiper, brandend gevoel bij het wateren na biergebruik.

Bífidus (findo, splijten), in twee delen gespleten, zie Spina bifida.

Bifocále glazen (focus, haard, brandpunt), brilleglazen met dubbel brandpunt (Fr., à double foyer), waarvan het bovenste gedeelte voor het verafzien en het onderste voor het zien in de nabijheid is ingericht, hetzij door gedeelten van twee verschillende glazen aan elkander te lijmen of samen te smelten (brillen van Franklin), hetzij door op een glas, dat voor het verafzien bestemd is, een kleine lens vast te lijmen, te smelten, of aan te slijpen.

Bifrontaal (van os frontale voorhoofdsbeen), betrekking hebbend op beide zijden van het voorhoofd. Distantia bifrontalis, de afstand tussen de voorhoofdsknobbels.

Bifurcátie (furca, vork), 1. tweevoudige vertakking, deling in twee gelijkwaardige stukken, in het bijzonder van de luchtpijp. 2. Operatie bij coxa vara (zie ald.) door aangeboren heupontwrichting, waarbij het hoofd van het dijbeen met een stuk van de schacht wordt afgezaagd en met de zaagvlakte aan de buitenzijde van de schacht wordt gefixeerd beneden de zaagvlakte, en de schacht met de zaagvlakte boven in de gewrichtskom wordt geplaatst; het dijbeen vormt dan een vork met twee tanden (Lorenz, 1919); syn. Gabelung.

B-gal, gal uit de galblaas.

Bigeminíe (bigeminus, dubbel), dubbelslag; een vorm der allorrhythmie (zie ald.), waarbij telkens twee snel op elkander volgende polsslagen en samentrekkingen van het hart door een langere tussenpoos

van het voorafgaande en volgende paar slagen is gescheiden (Traube).

Bigiandulair syndroom, verschijnselen bij storing zowel in de hypophyse als in de bijnieren.

Bilab (bis en labium, lip), tweelippig instrument tot verwijdering uit de urinebuis van vreemde lichamen, die tussen de twee verende lippen worden gevat, welke in een buis kunnen worden teruggetrokken.

Bilateraal (latus, gen. lateris, zijde), tweezijdig of in twee richtingen; vaak syn. voor bisymmetrisch, zó gevormd, dat door één snede twee symmetrische helften ontstaan.

Bilharziósis, bilharziaziekte, vooral in Egypte en in Zuid-Afrika voorkomende ziekte, met ernstige bloedarmoede, bloedwateren, etteringen, verschijnselen van de dysenterie; wordt veroorzaakt door Bilharzia, verouderde naam voor Schistosoma of Distomum haematobium. Een tot de distomae behorende parasiet, die in het poortadergebied, de nieren, de blaas en de endeldarm leeft; ontdekt in Egypte door de arts Theod. Bilharz (1825—1862).

Bilecarrier (Eng. drager in de gal), typhusbacillendrager, die de bacillen in de galblaas heeft. Vgl. Intestinalcarrier.

Bilicyanine (κύανος, blauw), blauwe kleurstof, die bij de reactie van Gmelin (zie ald.) ontstaat.

Bilieus, galachtig. B. typhoied (Griesinger), ernstige vorm van het Afrikaanse „Rückfallfieber" (zie ald.), dat met geelzucht gepaard gaat. Bilieuse longontsteking, ernstige vorm met grote zwakte en geelzucht.

Bilineurine (bilis, gal), zie Choline.

Biliphaeine (φαίος, bruinachtig), **bilirubine** (ruber, rood), de voornaamste rode galkleurstof; een oxydatieproduct ervan heet biliverdine (viridis, groen), groene galkleurstof. Bilirubine-infarct, radiaire strepen in de nierpapillen bij de vrucht, bestaande uit bilirubine; vgl. Infarct.

Bilis, gal; syn. Fel.

Bilivaccin (Besredka), pillen met gal en tetravaccin (zie ald.).

Biloculáris (loculus, vakje), tweehokkig; zie Uterus.

Bimanueel (manus, hand), met twee handen.

Binasaal (Lat., nasus, neus), betrekking hebbend op beide zijden van de neus b.v. binasale hemianopsie. Zie Hemianopsie.

Binauraal (auris, oor), stethoscoop met twee buizen, voor elk oor één. Binaurale balans, bij doofheid op één oor: vergelijking van de intensiteit van het geluid, nodig om op beide oren even luid te worden gehoord.

Bind-substanties (Reichert), weefsels, die alle uit het mesenchym (middelste kiemblad) afkomstig zijn en bestaan uit cellen en veelal rijkelijk ontwikkelde tussenstof; zij vormen de verbinding tussen de andere weefsels; het bindweefsel in zijn verschillende vormen, het kraakbeen, het been, het tandbeen, soms ook het bloed, de lymphe, de neuroglia worden ertoe gerekend.

Bindweefselmeniscus (Kuhnt), aangeboren ooggebrek, overmatig sterke ontwikkeling van het bindweefsel, dat de centrale vaten der gezichtszenuw begeleidt, op de papilla nervi optici.

Binoculair zien (bini oculi, beide ogen), het samenwerkend zien met beide ogen, zodanig, dat van één voorwerp één lichamelijk beeld wordt waargenomen. Binoculaire loupe, vergrootglas, en Binoculaire microscoop, miscrocoop, waar door men met twee ogen kijkt.

Binóculus, zwachtelverband over beide ogen; vgl. Monoculus.

Bioblásten (βίος, leven; βλαστός, kiem), levenskiemen; aanduiding van vormsels (bijv. de granula van Altmann), waarvan wordt verondersteld, dat zij de éénheden zijn, die de levensverschijnselen dragen.

Biocatalyse, de werking der enzymen.

Biochemie, 1. de kennis van de scheikundige samenstelling van en de scheikundige werkingen in levende wezens; 2. de naam van een vorm van homoeopathie, waarvan in hoofdzaak alleen het verdunningsprincipe is overgenomen; stichter de arts Schüssler, 1871.

Bioclima, de klimaatverschijnselen, beschouwd met betrekking tot hun invloed op de levensverschijnselen.

Biocystographie (βίος, leven; κύστις, blaas): afbeelding van de omtrek der blaas tijdens het leven, door van de blaas, die met collargoloplossing of andere voor X-stralen ondoorschijnende vloeistoffen is gevuld, X-photo's te maken in verschillende tijdperken der urinelozing.

Biodynámica (δύναμις, kracht), kennis van de krachten, die in levende wezens werkzaam zijn.

Bio-electriciteit, electrische verschijnselen in levende weefsels.

Biogénen (Verworn), de veronderstelde kleinste levenseenheden van het protoplasma; vgl. Bioblasten, Biophoren.

Biogenése (γένεσις, wording), het ontstaan van levende wezens uit andere levende wezens.

Biogenétische grondwet (Fritz Müller, Haeckel), de ontwikkeling van een levend wezen is een verkorte herhaling van de

ontwikkeling zijner soort; vgl. Palingenese.

Biologie, wetenschap van het leven, de kennis van het leven in algemene zin: de ontwikkeling, de bouw en de verrichtingen der levende wezens en hun verhoudingen onderling en tot de buitenwereld.

Biologisch, betrekking hebbend op biologie of op levende wezens. B. bloedonderzoek (zie Uhlenhuth), B. onderscheiding van eiwitten, herkenning der soorten eiwit (bijv. paardevlees) door complementvorming of praecipitinen (Uhlenhuth). Biologische grondwet, zie Pflüger-Arndt. B. zuivering (van afvalwater, zie Septic tank), onder invloed van bacteriën en daarop volgende oxydatie; zelfreiniging. B. reactie, het ontstaan van specifieke stoffen in de bloedwei na inspuiting van „soortvreemde" stoffen, d.z. stoffen, die in de diersoort, waarbij men de proef verricht, niet thuis behoren; ook: de reactie op scheikundige lichamen, door hun uitwerking op levende wezens te onderzoeken. B. zwangerschapsdiagnose, zie Abderhalden.

Biomechanica (μηχανική, sc. τέχνη, werktuigkunde), kennis van de werktuigelijke krachten in het levende wezen.

Biométer, toestel tot het bepalen van zeer kleine hoeveelheden koolzuur, ontnomen uit levend weefsel.

Biometrie (μέτρον, maat), het gebruik maken van meet- en registreermethoden om levensverschijnselen te bestuderen.

Biomótor, een toestel voor kunstmatige ademhaling.

Bionomíe (νόμος, wet), kennis van de algemene wetten van het leven; soms: algemene verrichtingsleer (physiologie).

Bionten, (laagste) levende wezens.

Biophóren (φέρω, dragen) (Weismann), zie Iden, Bioblasten, Biogenen, Bioplasten.

Bioplasma, protoplasma.

Bioplasten, bioblasten.

Bioplastisch, de gebeurtenissen bij het groeien en de voeding, waarbij levende stof wordt aangezet; tegenstelling Cataplastisch.

Biopsíe, bióptisch (ὄψις, het zien), onderzoek van delen, die uit het levende lichaam zijn genomen.

Bioradiologie, werking van radioactieve stoffen op levend weefsel.

Bios, 1. (Wildiers), de groei-bevorderende factor van gist; 2. (βίος, leven) de levende natuur, in tegenstelling met de levenloze (ἄβιον, Aristoteles).

Bioscopie, onderzoek of er nog leven is.

Biostatiek, 1. de leer van de gemiddelde levensduur en van de gezondheidstoestand in het algemeen onder bepaalde omstandigheden; 2. de leer der stofwisseling.

Biosterine, een oplossing van vitasterol A. (zie ald.) in olijfolie.

Biotaxíe (τάξις, ordening), stelselmatige indeling der levende wezens op grond van ontleedkundige kenmerken.

Biotine, vitamine van de B-groep, vroeger vitamine H genaamd.

Biótonus, de uitdrukking van het sthenische (zie ald.) bij gezonden en zieken; in het algemeen verlaagd bij melancholie, verhoogd bij manie.

Biotropisme (τρέπω, richten), de eigenschap van sommige geneesmiddelen om bacteriën, die in het lichaam aanwezig zijn, tot verhoogde werkzaamheid aan te zetten. Direct b. provocatie van de latente ziekte, waartegen de behandeling is gericht. Indirect b. provocatie van een latente ziekte, door behandeling van een andere ziekte.

Biparietaal (van os parietale, wandbeen), betrekking hebbende op beide wandbeenderen. Distantia biparietalis, in de verloskunde en de anthropologie, de grootste dwarse afmeting van de kinderschedel, van het ene wandbeen tot het andere.

Bipartítus (partio, delen), in tweeën gedeeld bijv. uterus bipartitus.,

Bipennátus (penna, veder), dubbel gevederd, bijv. een spier, waarvan de pees middenin loopt, zodat de spiervezels aan weerszijden schuins er op geplaatst zijn.

Bipolair, van 2 zenuwuitsteeksels voorzien (van gangliëncellen).

Bisexualiteit, geslachtelijke neiging tot beide geslachten; vgl. Homo-sexualiteit.

Biskra-buil (naar de Algerijnse stad Biskra), zie Aleppobuil.

Bismuthismus, chronische vergiftiging met bismuth.

Bisoel (Maleis), knobbel, zweer.

Bistouri (Fr.), een opvouwbaar heelkundig mes; ook in het algemeen voor chirurgisch mes.

Bistournage (Fr. van bis — in de betekenis van een ongunstige verandering — en tourner, draaien), verdraaiing, ontmanning, door de teelballen enige malen om hun as te draaien, waarna zij wegslinken.

Bitemporaal (tempora, de slapen), betrekking hebbende op beide slapen. Bitemporale afstand, Distantia bitemporalis, de afmeting van het hoofd, gemeten door de passerpunten op de beide slapen te plaatsen, in de verloskunde en de anthropologie. Bitemporale hemianopsie (tempus, de slaap van het hoofd), zie Hemianopsie.

Biureet (ureum, urinestof), het amide van

allophaanzuur, ontstaat door verhitting van ureum: $2CO(NH_2)2 = NH_3 + CONH_2 + NH + CONH_2$. B.-reactie, een schone, rode, later violette verkleuring, welke eiwitlichamen en daarvan afgeleide stoffen geven na verhitting met kaliloog en toevoeging (droppelsgewijze) van zeer verdunde oplossing van kopersulfaat; het is dus een reactie op eiwit.

Bivénter (venter, buik) tweebuikig, syn. digastricus; zie Musculus biventer.

Black fever (Eng.), zie Spotted fever.

Blackwater fever (Eng.), zwartwaterkoorts; zie Malaria.

Bláesitas (blaesus, stamelend), stamelen, zie Anarthria literalis.

Black tongue (Eng., zwarte tong), een aandoening van het mond- en slijmvlies bij de hond; volgens Goldberger identiek met pellagra en door gebrek aan vitamine B_2 of G (growth promoting factor) veroorzaakt.

Bladoeng (Maleis), muskietenlarve.

Blanching phenomenon, = Auslöschphaenomen, zie ald.

Bland (blandus, vleiend), in het Duits gebezigd voor voedsel, dat niet prikkelend of verhittend is: „blande Diät"; blande embolie: een niet door besmetting ontstane embolie.

Blasteem (βλάστημα, kiem), kiemstof, waaruit cellen, weefsels en organen ontstaan (Roux); zie Cytoblasteem.

Blasten (βλαστός, kiem; in verbindingen), kiemen, moedercellen, bijv. erythroblasten, waaruit rode bloedlichaampjes afkomstig zijn; osteoblasten, de cellen van het beenweefsel.

Blastoderm (δέρμα, huid, vlies), het epithelium van één laag der blastula (zie ald.).

Blastogeen, van de oorspronkelijke kiem afkomstig.

Blastoom, echt gezwel van zo goed als niet-gedifferentieerde cellen en daarom nog met volle bioplastische kracht.

Blastoméren (μέρος, deel), de delingscellen van het ei.

Blastomycósen, door spruitzwammen (saccharomyceten) veroorzaakte ziekten, bijv. zweren, huidinfiltraten, bronchitis (vgl. Moniliasis), metastatische granulatiegezwellen en abscessen enz.; vgl. Oidiomycosen.

Blastophthoríe (φθείρω, vernielen), kiembederf door chronische vergiftiging der ouders. (Forel).

Blastopórus (πόρος, opening), oermond; vgl. Morula.

Blastospháera (βλαστός, kiem; σφαῖρα, bol), kiemblaas, het ontwikkelingstijdperk van het ei, waarin dit van binnen hol wordt en de oppervlakte glad is geworden, bedekt met één laag epithelium; vgl. Morula.

Blástula (verkleinvorm van βλαστός, kiem) = blastosphaera.

Blauwproef, zie Cystochromoscopie.

Blende (D., blenden, blind maken), een ondoorzichtige schijf met een opening van een willekeurig veranderbare grootte (Irisblende), waardoor men bij microscopen, photographische camera's en bij het onderzoek van het oog zoveel licht kan toelaten als men wil. In de Röntgentechniek, platen en buizen, die met lood bekleed zijn en de stralen slechts op bepaalde plaatsen doorlaten; zie Compressionsblende.

Blenn(o)- (βλέννα, slijm), duidt in verbindingen de afscheiding van slijm en etter aan.

Blenno-adenítis (ἀδήν, klier), ontsteking van slijmvliesklieren.

Blenno-cystítis, chronische blaascatarrh.

Blenno-metrítis, baarmoedercatarrh.

Blenno-ophthalmíe, conjunctivitis.

Blenno-otorrhóea, oorvloed.

Blennorrhagie, afscheiding van slijmig vocht; ook gonorrhoe.

Blennorrhóea, slijmig-etterige catarrh van slijmvliezen; meestal syn. van gonorrhoea, conjunctivitis gonorrhoica; blennorrhoea neonatorum, de uiterst gevaarlijke bindvliesontsteking bij pasgeboren kinderen, wier ogen in de moederlijke schede met gonocokken zijn besmet.

Blepharadenítis (βλέφαρον, ooglid; ἀδήν, klier), ontsteking der klieren van het ooglid.

Blepharítis, ooglidrandontsteking. B. phlegmonósa, ooglidabsces. B. ciliáris (B. marginalis), verdikking en roodheid van de rand van het ooglid (cilia, ooghaar; margo, rand), waarbij schubben of korsten worden gevormd. B. squamósa (squama schub), schilferige o., waarbij zich epitheliumschilfers afstoten. B. tarsális, vgl. Hordeolum. B. ulcerósa (ulcus, gen. ulceris, zweer), zwerende o., waarbij zich zweertjes vormen.

Blepharochálasis (χάλαζα, hagel) (Fuchs), verslapping van de huid van het ooglid, zodat deze over de rand heenhangt; syn. Ptosis atrophica.

Blepharomelasma, vgl. Melasma, vuil (zwart) geworden laag huidsmeer op de oogleden; syn. seborrhoea nigricans palpebrarum.

Blepharonyxis (νύξις, het doorsteken), operatie van het entropion door de hechting van Gaillard, waarbij, ter oprichting van de rand van het ooglid, over een huidplooi 2—3 door kralen getrokken draden worden geknoopt.

Blepharophímosis (vgl. Phimosis), buitenge-

wone, meestal aangeboren nauwheid van de oogspleet.

Blepharoplastiek (πλάσσω, vormen), herstel van de vorm van een ooglid door plastische operatie.

Blepharoplegíe (πληγή, slag), verlamming van (meestal het bovenste) ooglid.

Blepharoptósis, zie Ptosis.

Blepharorháphia medialis (ῥαφή, naad), operatie van Arlt tot herstel van een gedeeltelijk ectropion van de naar het midden gekeerde helft van het onderste ooglid (uitsnijden van een smalle huidstrook aan beide oogleden en toenaaien van de twee wonden).

Blepharospaath (σπάθη, spatel), tangvormig instrument, waarvan één arm aan het vrije uiteinde halfcirkelvormig omgebogen is, terwijl de andere arm in een plaat uitloopt; tussen beide wordt het ooglid vastgeschroefd en gestrekt.

Blepharospasmus (vgl. Spasmus), ooglidkramp, tonische kramp van de kringspier. B. scrofulosus, de hevige ooglidkramp, die bij scrofuleuse (phlyctaenulaire) oogontstekingen meestal reflectorisch ontstaat.

Blepharostaat (στατός, vaststaande) (Snellen), ooglidhouder, dienende om de oogleden open te houden bij kunstbewerkingen.

Blepharotomie (τέμνω, snijden), doorsnijding van het ooglid aan de buitenooghoek, wegens entropion.

Blepharoxysis (ξύσις, het schaven), afkrabben van het bindvlies bij trachoom.

Blitzkrampf (D.), bliksemkramp, zie Secousse.

Bloedbank, inrichting waar steeds bloed voorradig is, geschikt voor transfusie.

Bloed-liquorbarrière, zie Barrière hémato-encéphalique.

Bloedspiegel, zie Spiegel.

Blokkade, afbreking ener geleiding; zie Hartblock.

Blush and blanch phenomenon (Eng., bloos- en bleekverschijnsel), na hyperaemie volgt, voorafgaande aan de menstruatie, ischaemie van het endometrium, die leidt tot bloedingen en afstoting van de bovenste slijmvlieslagen.

Bluthirnschranke (Förtig), **Blutliquorschranke** (Walter) (Schranke, D., grensscheiding), zie Barrière.

Boba, op de Molukken naam voor framboesia.

Boemerangnaald, instrument voor diepe wondhechtingen b.v. bij prostaatoperaties.

Boezemcomplex, de golf P van het electrocardiogram.

Boh Iheuë, naam in Atjeh voor leucoma corneae.

Boloscoop (βόλος, worp, σκοπέω, bezien) toestel om voorwerpen, binnengedrongen door schotwonden enz., Röntgenoscopisch te localiseren. (Bouwers, 1940).

Bomsyphilide (Lesser), papuleus syphilide, waarbij bleke, schijfvormige plaatsen omgeven zijn door kleinere papeltjes, die dicht bij elkander staan; de figuur herinnert aan het uiteenspatten van een bom; syn. Satellietenvorm.

Boóphilus decolorátus (βοῦς, rund; φίλος, vriend, minnaar; decolorátus, kleurloos), Zuid-Afrikaanse teek, die de spirochaete Theileri overbrengt (zie ald.); syn. Margaropus decoloratus.

Boosterdoses (Eng., to boost, een zetje geven), bovenmatig grote doses, een korte poos gegeven, om tijdelijk een hoge bloedspiegel (zie ald.) te bereiken.

Borborygmi (βορβορυγμός), het rommelen in de buik, luide geluiden, opgewekt door levendige bewegingen der met gas en vloeistof gevulde darmen.

Borrelia Obermeieri = Spirochaete Obermeieri.

Borreliose = spirochaetose.

Bornholmsche ziekte (naar het eiland Bornholm), een in Scandinavië, IJsland, Engeland en Amerika voorkomende acute epidemische myositis (zie ald.) aan borst, buik en middenrif. Syn. Pleurodynia epidemica.

Borstmaag, zie bij Hernia diaphragmatica.

Botergeel, dimethylaminoazobenzol, verwekt levercarcinoom bij ratten.

Bothriocéphalus (βόθρος, kuil; κεφαλή, hoofd), Dibothriocephalus, verouderde namen voor Diphyllobotrium, zie ald., een lintwormengeslacht met twee nappen in de kop. B. cordátus (wegens de hartvormige kop), in Groenland bij honden, walrussen, enz. B. latus, brede lintworm van de mens; scolex met 2 zuiggroeven zonder rostellum, geslachtsopeningen op de platte zijde der proglottiden. B. liguloídes s. Mansoni, alleen de larve bekend, komt bij Chinezen en Japanners voor in het subperitoneale bindweefsel, vanwaar hij zich naar de urinewegen, pleuraholte, enz. begeeft; syn. Ligula s. Dibothrium Mansoni. Zie Sparganum Mansoni, zijn tegenwoordige naam.

Bóthrion (Fr., van (βοθρίον, kuil), hoornvlieszweer.

Botryomýces (βότρυς, druif; μύκης, schimmel), schimmel, die moerbeiachtige cultures vormt. B. equi, de ontmanningszwam der paarden (champignon de castration), schimmel, die woekert op de wonde van ontmande paarden; verwekt bij lieden, die zulke dieren verzorgen, eigenaardige gesteelde gezwelletjes aan handen en vingers (Botryomy-

coma); vgl. Granuloma pediculatum benignum.

Botryomycósis, aandoening, veroorzaakt door botryomyces.

Botryo-therapie (βότρυς, druif), druivenkuur.

Bottes des égoutiers (Fr., gotenscheppers-laarzen), polyneuritis alcoholica aan de benen, die tot het midden der dijen reikt, gelijk de laarzen van gotenscheppers.

Botulismus (botulus, darm, worst), worstvergiftiging, een zeer langdurige ziekte met zenuwstoornissen, bemoeilijkte slik- en ademhalingsbewegingen, stoornis in het zien, verlies van de stem en slapte en terneergeslagenheid; niet altijd verschijnselen van ontsteking van maag en darm.

Bouche de tapir (Fr. tapirsnuit), vooruitstekende omgekrulde lippen van de facies myopathica (zie ald.).

Boudin (Fr.), „bloedworst"; benaming voor het inwendige darmstuk bij darminschuiving; zie Intussusceptie.

Bougie (Fr., waskaars), oorspronkelijk van was, later van andere stoffen, ook buigzame metalen vervaardigde rolvormige staven van verschillende lengte en dikte, die in verschillende lichaamsopeningen en kanalen (in 't bijzonder de urinebuis) worden binnengebracht, meestal om die te verwijden; syn. Candela cerea. B. explorative á boule, geknopte bougie; stevige, elastische bougie, aan het einde verdikt, ter verwijding van urinebuisvernauwingen.

Boulimíe (Fr., van βουλιμία), geeuwhonger; syn. boulimos, cynorexie, fames canina.

Bouton (Fr. knoop), B. d'Alep, aleppobuil (zie ald.). B. de feu, brandknop, olijfvormige thermocauter (zie ald.). B. du Nil, nijlschurft (furunculose in Egypte). B. phrénique (φρήν, middenrif), plek tussen de beide musculi sterno-cleido-mastoidei, waarop druk pijn veroorzaakt bij absces onder het middenrif.

Boutonnière (Fr. knoopsgat), uitwendige urinebuissnede; zie Urethrotomia.

Bovínus (tot het rund behorend), zie Typus bovinus (van de tuberkelbacil en van andere microörganismen).

Bovotuberculine, uit rundertuberkelbacillen gewonnen tuberculine.

Bovovaccin (Von Behring) entstof, tegen rundertuberculose, verzwakte menselijke tuberkelbacillen; zie Tuberculine.

Brachérium (eigenl. brachionarium, armband), breukband; syn. hamma.

Bráchia (brachium, arm), benaming voor verschillende vezelgroepen in de hersenen; vgl. Crura. B. cerebelli, kleine hersenschenkels. B. cerebelli inferiora, corpora restiformia. B. cerebelli media, brachia pontis. B. cerebelli superiora = B. conjunctiva, bindarmen tussen kleine hersenen en vierheuvel. B. córporum quadrigeminórum = B. lateralia = quadrigémina, vierheuvelarmen van de beide vierheuvelparen naar de tractus opticus en het corpus geniculatum mediale. B. pontis, brugstelen, tussen kleine hersenen en brug van Varol.

Brachialgíe (ἄλγος, pijn), zenuwpijn in de plexus brachialis.

Brachiális, tot de bovenarm behorend.

Brachilúvium, armbad, armbadkuip.

Brachiotomíe (τέμνω, snijden), amputatie of exarticulatie van de bovenarm als inleiding tot de embryotomie (zie ald.).

Bráchium, oorspronkelijk onderarm, later arm, thans, in de ontleedkunde, bovenarm.

Brachy-auchenía (βραχύς, kort; αὐχήν, nek, hals), kortgebouwde hals.

Brachycephaal (κεφαλή, hoofd), van een schedel met korte voor- achterwaartse afmeting.

Brachychilíe (χεῖλος, lip), aangeboren kortheid van het middengedeelte der bovenlip, zodat deze naar binnen omgebogen is en de snijtanden met hun tandvlees onbedekt laat.

Brachydactylíe (δάκτυλος, vinger), het ontbreken van een of meer kootjes aan een of meer vingers of tenen; kortheid van vingers en tenen. Vgl. Acanthodactylie.

Brachýgnathus (γνάθος, onderkaak), iemand met zeer korte onderkaak.

Brachymorphíe (μορφή, gedaante), gedrongen gestalte, ruime borst, korte schedel, zware beenderen, brachydactylie, sterke spieren, stijve gewrichten, veel vetweefsel.

Brachypnéuma = **Brachypnoea,** kortademigheid.

Brachypneumatisch = **Brachypnus,** βραχύπνοος, (Hippocrates), kortademig.

Bradyarthrie (βραδύς, langzaam; ἄρθρον, geleding, gewricht) = bradylalia.

Bradycardíe (καρδία, hart), verlangzaamde werking van het hart.

Bradydihaemorrhýsis (διά, door; αἷμα, bloed; ῥύσις, het vloeien), vertraagde doorstroming met bloed.

Bradylália (λαλέω, spreken), verlangzaamde spraak door moeilijkheid om de letters en lettergrepen aaneen te voegen; door bemoeilijkte geleiding van de bewegingsimpulsen naar de uitwendige organen der spraak.

Bradypepsíe (πέψις, spijsvertering), vertraagde spijsvertering.

Bradyphagíe (φαγεῖν, eten), ziekelijke langzaamheid bij het eten.
Bradyphasíe (φάσις, het spreken), langzame spraak.
Bradyphrasíe (φράσις, de spraak), langzaam spreken ten gevolge van vermoeidheid of traagheid van de geest.
Bradyphreníe (φρήν, ziel, geest), traagheid van het denkvermogen.
Bradypnóea (βραδύπνοος, langzaam ademhalend), vertraagde ademhaling.
Bradyspermíe (σπέρμα, zaad), vertraagde zaadlozing bij de bijslaap.
Bradysphygmíe (σφυγμός, pols), polsverlangzaming.
Bradyteleokinesíe (τέλος, einde; κινέω, bewegen), verschijnsel bij letsels in de kleine hersenen, bestaande uit het staken van de armbeweging vóórdat haar doel bereikt is. Syn. verschijnsel van Schilder.
Bradytrophíe (τροφή, voeding), verlangzaamde stofwisseling (Bouchard).
Bradyuríe (οὖρον, urine), vertraagde uitscheiding van in ruime mate gedronken vloeistof.
Braidisme (naar James Braid, 1795—1860, de grondlegger van het wetenschappelijk hypnotisme) = hypnotisme.
Brailleschrift, schrift voor blinden, waarvan de letters bestaan uit punten, die in het papier geprikt zijn, zodat zij voelbaar zijn; elke letter wordt voorgesteld door een groep van punten, welke de vorm der letter aanduiden. Genoemd naar de blinde uitvinder Louis Braille, 1809—1852.
Brain fever (Eng.), hersenkoorts; zie Meningitis.
Branchi (βράγχια, kieuwen), de kieuwspleten in het embryo.
Branchiogéen, uitgaande van de kieuwspleten.
Branchióma, gezwel, uitgaande van de kieuwspleten, als deze zijn blijven bestaan.
Brass-founders-ague (Eng. brass, messing; founder, gieter; ague, koorts), geelgieterskoorts; gietkoorts, bij metaalgieters voorkomende intermitterende koorts, veroorzaakt door het inademen van hete metaaldamp.
Braunsteinmüllerkrankheit (D.,) ziekte der bruinsteenmalers, mangaanvergiftiging.
Breeder (Eng. fokdier), muis, die reeds jongen heeft gehad.
Bregma (βρέγμα), schedelkruin, fontanel; in de craniometrie, het kruispunt tussen de kroon- en pijlnaden.
Brephoplastiek (βρέφος, embryo, πλάσσω, vormen), plastiek bij volwassenen met weefsel van embryonale of kinder-organen.
Bride (Fr. teugel), vergroeiing, streng. B. péricolique, littekenstreng in de omgeving van de dikke darm; kan de oorzaak zijn van darmbeklemming.
Brilcellen, neutrophile cellen met een kern van twee segmenten, verbonden door een draadvormige brug. Zie Pelger (Aanhangsel).
Brisement forcé (Fr.), gewelddadige strekking van verstijfde gewrichten of verkromde of krom genezen beenderen, door de bindweefselverbindingen tussen de gewrichtsvlakten te verscheuren of de beenderen te breken.
Bromatologie (βρῶμα, spijs), leer der voedingsmiddelen.
Bromidrósis (Galenos) (βρῶμος, stank; ἱδρώς, zweet), stinkend zweet.
Bromismus, chronische broomvergiftiging.
Bromodérma tuberosum (δέρμα, huid; tuberosus, knobbelig), vorming van knobbels in de huid bij broomvergiftiging.
Bronchectasíe = bronchiectasie.
Bronchi (βρόγχος, luchtpijp), de takken van de luchtpijp (trachea), welke zich in de longen verder vertakken. De rechter hoofdbronchus verdeelt zich in drie hoofdtakken. De bovenste daarvan wordt ep-arteriële — boven de arteria (pulmonalis) liggende — genoemd. De linker hoofdbronchus (hyparteriële, beneden de arteria liggende, geheten), verdeelt zich in twee hoofdtakken. Deze takken verdelen zich ten slotte in takken (rami bronchiales) en deze in twijgen, bronchioli. Men onderscheidt verder: in de bovenkwab van de long apicale (zie Apex), dorsale en pectorale B; in de middenkwab laterale en mediale B., in de lingula (zie ald.) inferiores en superiores en in de onderkwab anterobasale, cardiale, dorsale, laterobasale en posterobasale B.
Bronchiaal, betrekking hebbende op de bronchi. B. asthma, vgl. Asthma. B. ademen, pijpgeruis, het geruis, dat door de ademhaling in de luchtpijp en de grote bronchi wordt voortgebracht, en dat men ongeveer kan nabootsen door met open mond de scherpe g te fluisteren; men hoort het bij gezonden, voortgeleid van luchtpijp en bronchi, tussen de schouderbladen; als ziekteteken bij verdichting van de long en bij holten in de long, die nabij de borstwand liggen, en met de bronchi in open samenhang staan. B. afgietsel, een samenhangend stuk gestolde, fibrineuse afscheiding uit de bronchi bij bronchiale croup (zie beneden), dat de vorm der bronchi behouden heeft. Bronchiale boom, de boomvormige figuur, gevormd door de bronchi met al hun vertakkingen. Bronchiale catarrh, catarrhale ontsteking van het slijmvlies der bronchi.

Bronchiale crisis, hoestaanval bij ruggemergstering. Bronchiale croup, fibrineuse ontsteking der bronchi, waarbij bronchiale afgietsels kunnen ontstaan. Bronchiale fremitus, bronchusgetril, het trillen dat de op de borstwand gelegde hand kan waarnemen bij uitgebreide bronchiale catarrh, als voelbaar begeleidend verschijnsel van de reutelgeruisen. Bronchiale klieren, 20—30 lymphklieren, die tegen de bronchi aanliggen en lymphvaten uit longen en bronchi opnemen; worden vaak (primair?) door tuberculose aangetast. Bronchiale steen, verkalkte, ingedikte afscheiding der bronchi.

Bronchiectasie (ἔκτασις, uitzetting), verwijding van een bronchus, hetzij over een zekere lengte (spoel- of rolvormig) of op een bepaalde plek (zakvormig), hetzij ten gevolge van schrompeling van het omgevende longweefsel, waardoor de wand van de bronchus naar buiten wordt getrokken, hetzij door de sterkere „trekking" van de inademing, als de bronchus tegen verdichte en onbeweeglijke gedeelten stoot, alsook bij verminderde weerstand van de wanden der bronchi. Wordt de wand der verwijding door verzwering verwoest, dan ontstaat de bronchiectatische caverne (Rindfleisch); vgl. Caverne, Ectasie.

Bronchiocrísis = bronchiale crisis.

Bronchiolítis (bronchiolus, verkleinw. van bronchus) = bronchitis capillaris. B. exsudatíva (Curschmann) s. asthmática, ontsteking der kleinste bronchi, met spiraalvormige afgietsels van fibrine (Curschmann's spiralen) in het sputum; gaat gepaard met hevige aanvallen van asthma. B. fibrósa oblíterans, B. met verlies van epithelium en afsluiting der bronchioli door woekering van bindweefsel; vooral na inademing van zure dampen.

Bronchíolus (zie boven), het takje van een ramus bronchialis (zie bronchi), dat naar een longkwabje gaat. B. respiratórius, fijnste takje van de bronchiolus, dat bekleed is met ademhalingsepithelium en waarvan het vervolg ductulus alveolaris heet.

Bronchismus = bronchospasmus.

Bronchite sanglante (Fr.), bloedige luchtpijpontsteking (H. Violle), meestal goedaardige door spirochaeten veroorzaakte ziekte in tropische landen, waarbij zeer veel bloedige fluimen worden opgegeven; syn. spirochaetosis bronchopulmonalis.

Bronchítis, luchtpijpontsteking, bronchiale catarrh. B. capillaris, catarrh der fijne en fijnste bronchi, vooral bij kinderen en ouden van dagen; syn. microbronchitis. B. catarrhális, ontsteking van het slijmvlies der bronchi; syn. catarrhus bronchialis. B. crouposa s. fibrinósa s. plástica s. pseudomembranácea, croup der bronchi, waarbij vaste, rolvormige, boomsgewijs vertakte massa's vezelstof (fibrine) worden uitgehoest. B. purulénta, zie Broncho-blennorrhoea. B. putrída s. fóetida, stinkende bronchitis, met rottend, stinkend sputum, meestal gevolg van bronchiectasie (zie ald.). B. sicca, droge luchtpijpontsteking, waarbij weinig wordt opgegeven.

Broncho-aegophonie (vgl. Aegophonie), bronchophonie met blatende bijklank.

Broncho-blastomycósis, blastomycose (zie ald.) der bronchi.

Broncho-blennorrhóea (vgl. Blennorrhoea), chronische luchtpijpontsteking, waarbij zeer veel etterig slijm wordt opgegeven; gaat meestal samen met bronchiectasie (zie ald.).

Bronchocéle (κήλη, breuk), 1. luchtgezwel aan de hals, dat in verbinding staat met een bronchus; 2. krop.

Bronchocrísis, zie Bronchiale crisis.

Bronchogeen, uitgaande van een bronchus.

Bronchogram, Röntgenfoto van de bronchi, vervaardigd met behulp van een contrastvloeistof (Bronchografie).

Broncholemmítis (λέμμα, schil), vliezige ontsteking der bronchi.

Broncholithíasis, zie Bronchiale steen.

Bronchomycósis, door aspergillus fumigatus en andere schimmels veroorzaakte ontsteking der grote bronchi, welke tot bronchiectasie en emphyseem aanleiding kan geven.

Bronchophonie (φωνή, geluid), versterking van het spreekgeluid (dat men door luisteren aan de borstkas anders slechts onduidelijk en dof verneemt), door verdichting van het longweefsel, dat de bronchus omgeeft.

Bronchoplastiek (πλάσσω, vormen), genezing van fistel der luchtpijp door plastische operatie.

Bronchopneumonie, vgl. Pneumonie.

Bronchorrhóea (ῥέω, vloeien) bronchitis met zeer veel sputum.

Bronchorrhóea serósa (serum, wei), chronische bronchitis, waarbij zeer veel dunvloeibaar, schuimend sputum wordt opgegeven onder grote benauwdheid; syn. pituiteuse catarrh, asthma humidum.

Bronchoscopie (σκοπέω, bezien), het bezichtigen der luchtpijp en der grotere bronchi, en wel óf van een tracheotomiewonde uit (B. inferior), óf door middel van een rechte buis, bronchoscoop, die men door mond en keel in de luchtpijp brengt. (B. superior (Kilian). Syn. Endobronchoscopie.

Bronchospasmus, kramp van de spieren der bronchi bij asthma.

Bronchospirochaetósis, spirochaetosis (zie ald.) der bronchi; syn. bronchite sanglante.

Bronchospirómeter, een instrument van Jacobaeus (1932) om van elke long afzonderlijk de vitale capaciteit te bepalen en de hoeveelheid in- en uitgeademde zuurstof en koolzuur.

Bronchostenóse (vgl. Stenose), vernauwing van een bronchus.

Bronchotetanie (Lederer, 1913), tonische kramp der bronchiale spieren bij spasmophile kinderen; veroorzaakt atelectase der long en uittreding van vloeistof in de luchtwegen.

Bronchotomie (τέμνω, snijden), het operatief openen van een bronchus of in het algemeen van een der bovenste luchtwegen.

Bronchotomie sous-thyréoidienne (Vidal), = pharyngotomia subhyoidea.

Broncho-typhus (Gilbert, 1890), typhus, die bijna uitsluitend in de bronchi tot uiting komt.

Bronchus, zie Bronchi.

Broncrisis, stoornissen der gezondheid tijdens een bad- of bronkuur, gekenmerkt door koorts, maag- en darmaandoeningen, tegenzin tegen het bronwater; syn. Bronkoorts.

Bronsdiabétes (Diabète bronzée Fr.), suikerziekte, die met levercirrhose en donkere kleuring der huid gepaard gaat; syn. cirrhose pigmentaire diabétique.

Bronsziekte, bronzed skin (Eng.), ziekte van Addison (zie Aanhangsel).

Broodschurft, volksnaam voor stomatitis met fissuren aan de mondhoeken bij pellagra.

Broussaisisme, de leer van François Broussais, arts te Parijs 1772—1838, die als grondslag van alle uitingen van ziekte aannam hetzij prikkeling (irritation), of gebrek aan prikkeling (abirritation) van het darmkanaal. De prikkeling of ontsteking van het darmkanaal, gastro-entérite, gold als oorzaak van alle mogelijke ziekten, krachtens de onderlinge verbinding van de darm en alle overige organen door middel van de nervus sympathicus. De gehele behandeling der ziekten bestond dan ook in bestrijding der alvermogende gastro-entérite door diëet, slijmdranken warme pappen en vooral bloedzuigers.

Brownianisme, de leer van de Schotse arts John Brown, 1735—1788, die alle levensverschijnselen verklaarde als de uitwerking der prikkelbaarheid van de organen enz. (het vermogen om door prikkels te worden aangespoord) en van de prikkels welke die organen treffen. Hebben deze beide waarden een gemiddelde grootte, dan is men gezond. Een niet overmatige vermeerdering der prikkels verwekt de hevige prikkeling (sthenie), het tegendeel ,,directe asthenie''. ,,Indirecte asthenie'' ontstaat als de inwerkende prikkels zó sterk zijn, dat de voorhanden prikkelbaarheid wordt uitgeput. De behandeling bestaat bij sthenie in onthouding, bij directe asthenie in vermeerdering der prikkels (alcohol, opium, kamfer, aether). Indirecte asthenie vereist voorzichtig gebruik van zeer zwakke, langzamerhand versterkte prikkels.

Brucella, bacil genoemd naar Bruce. B. abortus = bacillus Bang, (zie Aanhangsel); B. melitensis = micrococcus melitensis, verwekker van de Maltakoorts, zie ald.

Brucellose, ziekte verwekt door brucellae.

Brugsymptomen, onafgebroken reeks verschijnselen tussen een ongeval en een latere ziekte, welke reeks een oorzakelijke samenhang waarschijnlijk maakt.

Brugsyndroom, de verschijnselen bij aandoening van de pons Varoli.

Bruit (Fr.), geluid, geruis; de Fransen noemen al de hoorbare verschijnselen bij de auscultatie, die in het Nederlands worden onderscheiden in klanken, geluiden en geruisen ,,bruit''. De abnormale worden B. de souffle, B. de soufflet of souffle genoemd. B. d'airain, B. clangoureux, metaalklank bij pneumothorax, waar te nemen door aan de voorzijde te percuteren en tegelijkertijd aan de achterzijde of in de flanken te ausculteren. B. de caille (kwartel), = B. de rappel, een splitsing van de tweede harttoon bij stenosis valv. mitralis, waardoor de twee tonen samen in hun rhythme aan de slag van een kwartel of de trommelslag (— ⏑ ⏑) voor ,,verzamelen'' (rappel) herinneren. B. de chaînon, teken van peeskokerontsteking met ,,rijstkorreltjes''; bij druk op de zwelling voelt de vinger een eigenaardig wrijvend geluid, dat enigszins herinnert aan het tegen elkander knarsen van de schakels van een ketting. B. de clapotement, B. de clapotage, B. de flot, klokkend, plassend geluid; bijv. bij het schudden van een met vocht en gassen gevulde lichaamsholte (vgl. Succussio Hippocratis). B. de craquement, krakend, knarsend geluid. B. de cuir neuf, gevoel en geluid als dat bij het plooien van nieuw leder; het wordt bij palpatie en ausculatie waargenomen bij droge ontsteking van weivliezen (pleuritis sicca) door de wrijving der vergroeiingen tussen de beide bladen. B. de diable (Nonnengeräusch; Nonne = diable = bromtol), een gesuis aan de vena jugularis interna by anaemie. B. de drapeau, wapperend uitademingsgeluid, doordat pseudomembranen of de plicae ary-epiglotticae in beweging worden gebracht; soms bij larynxoedeem. B. de frou-frou, = ,,locomotief-

geruis" bij pericarditis. B. de galop, harttonen met de rhythmus van een paardengalop (⌣ — ⌣), 1e bij hypertrophia cordis, vooral links van het borstbeen, in de tweede tussenribsruimte (Traube), 2e bij nephritis (Potain), 3e bij pericarditis (Bouillaud), waarbij één korte toon wordt vervangen door pericarditisch wrijven. B. de glouglou, het klokkend geluid bij het slikken door een vernauwde slokdarm of (met amphorische klank) bij pneumothorax. B. de mouche, vliegengeluid = B. de diable. B. de moulin, molengeluid, metaalachtige geruisen bij pyopneumo-pericardium, als molenraderen in het water. B. de piaulement, piepgeluid, bijv. bij kloppende exophthalmus. B. de pluie, het „regengeluid", dat men met de otoscoop hoort, als men lucht in het gezonde oor blaast. B. de pot fêlé (Laennec), geluid van een gebarsten pot, „Münzenklirren", het sissend percussiegeluid als van lucht, die door een nauwe opening ontsnapt; vooral bij percussie van oppervlakkig liggende grote longholten, ook bij hersengezwellen, als de schedelbeenderen dun zijn (bij kinderen), of verdund zijn en de schedelnaden verwijd. B. derâpe, raspgeluid, raspend, zagend geluid. B. de rappel, = B. de caille. B. rotatoire, de systolische harttoon. B. skodique, zie Skoda, Aanhangsel.

Brustwandschleudern, zie Thoraxschleudern.

Brycomanie, zucht tot tandenknarsen.

Brygmus (βρυγμός), tandenknarsen.

Bubadenitis (ἀδήν, klier), barbarisme voor bubo.

Buba's = Framboesia, zie ald.

Bubo, Fr. bubon (βουβών, liesklieren, liesstreek), zwelling der liesklieren, vooral bij builenpest en zachte sjanker. B. acutus, hete bubo, zie B. consensualis. B. climaticus, met koorts gepaard gaande klierzwellingen door een onbekend venerisch virus, veelal bij scheepsvolk, dat uit de Tropen komt. Syn. B. tropicus, lymphogranuloma inguinale, zie ald. B. consecutivus, opvolgende bubo (populair „klapoor") bij weke sjanker. B. consensualis, acute, pijnlijke zwelling der klieren tengevolge van het binnendringen van ziektekiemen in het vaatgebied der klieren. B. indolens, pijnloze bubo, bij chronische huiduitslagen aan de benen, vooral bij prurigo, maar het veelvuldigst als syphilitische bubo. B. strumosus, kropachtige B., een vorm van B. syphiliticus, die voorkomt bij scrofuleuse of tuberculeuse personen, en een diffuse zwelling der gehele liesstreek vormt. Bubon d'emblée (eigenlijk onverwachte B.), een B. met ettering, die zich onverwachts vertoont, zonder dat een zachte sjanker is opgemerkt. Bubon satellite, begeleidende B. (satelles, lijfwacht), de primaire, syphilitische klierzwelling in de nabijheid van de ingangspoort der besmetting. B. specificus (vgl. specifiek), = B. indolens. B. tropicus, zie B. climaticus.

Bubonalgie (ἄλγος, pijn), pijn in de liesstreek.

Bubonenpest (D.) = builenpest.

Bubonocéle (κήλη, breuk), naar buiten gekomen liesbreuk.

Bubónulus (verkleinw. van bubo), lymphangitis dorsalis penis suppurativa; ontsteking van het lymphvat op de rug van het mannelijk lid, waarbij zich kleine knobbeltjes vormen, die veretteren en openbreken, waardoor sjankerachtige zweren kunnen worden gevormd, zie Nisbet.

Bubus = Framboesia tropica.

Bucardíe (βοῦς, rund; καρδία, hart), runderhart, sterke vergroting van het hart, door uitzetting en hypertrophie; vgl. Cor bovinum.

Bucca (Lat.), wang; buccalis, tot de wang of het inwendige daarvan behorend. Facies buccalis, de facies vestibularis (zie ald.) van de kiezen.

Buccale reflex (Toulouse en Vurpas), omhoogtrekken van de onderlip bij het bekloppen van de bovenlip ter hoogte van de fossa canina (zie ald.); komt bij krankzinnigen voor.

Buccinator, zie Musculus buccinator.

Buchstabenkeratitis (O. Haab), (D, letterkeratitis), rechtlijnige, op letters gelijkende troebelingen in het hoornvlies.

Bucnemia trópica (βοῦς, rund; κνήμη, kuit), benaming voor elephantiasis Arabum (zie ald.), voorgesteld door Mason Good.

Buddhageburt (Dührssen), = Buddhabevalling, laparo-colpo-hysterotomie (zie ald.), door D. aldus genoemd, omdat Buddha zonder weeën uit de rechterzijde zijner moeder te voorschijn is gekomen.

Buffer-oplossing, een oplossing, die een chemische reactie verhindert of matigt. Deze werking wordt bufferen genoemd.

Bulam fever (B. is een eiland aan de kust van Senegambië), gele koorts.

Bulbair (bijv. nw. van bulbus, zie ald.).

Bulbaire crisis, aanvallen van polsversnelling en onregelmatige hartwerking, die bij zware diphtherische verlamming voorkomen. B. neuritis, ontsteking van de zenuwen, die uit het verlengde merg ontspringen. B. neurose (Oppenheim), = myasthenische paralyse. B. paralyse, verlamming door ziekten van de zenuwcentra in het verlengde merg en de brug, hetzij acuut, door

bloeding, embolie of thrombose, tengevolge van druk door breuk of ontwrichting van de bovenste halswervels, of door ontsteking (acute bulbaire paralyse), hetzij chronische (progressieve bulbaire paralyse) door voortgaande ontaarding der zenuwkernen van het verlengde merg; minder vaak door samendrukking van het merg door chronische zieke beenderen of gezwellen in de omgeving. B. paralyse zonder ontleedkundige afwijkingen (asthenische B. paralyse), = myasthenie (zie ald.). B. spraak, de spraak bij verlamming der lip-, tong- en gehemeltespieren, vooral bij B. paralyse; de spraak heeft een neusklank, alsof er een prop in de mond zit. B. verschijnselen, de verschijnselen bij B. paralyse.

Bulbitis, ontsteking van de bulbus urethrae bij druiper.

Bulbocavernósus, zie Musculus b.

Bulbus (Lat.), bol, ui, bolvormig lichaamsdeel, uivormige, plaatselijke aanzwelling of verwijding van een lichaamsdeel of kanaal. B. aortae, het verwijde gedeelte der aorta bij haar oorsprong. B. art. pulmonalis, het overeenkomstige gedeelte der longslagader. B. duodeni, het begin van het duodenum, dat aansluit aan de M. sphincter pylori en op de Röntgenfoto zichtbaar is als een ronde zwelling. B. medullae, het verlengde merg. B. oculi, de oogbol. B. olfactorius, de elliptische verdikking aan het vóóreinde van de tractus olfactorius, de oorsprong der reukzenuw. B. pili, de haarbol (wortel). B. urethrae, het verwijde achterste gedeelte van het sponsachtig lichaam der urinebuis. B. venae jugularis inf., sup., de beide verwijdingen der inwendige strotader; de onderste achter het borstbeen-sleutelbeengewricht, de bovenste in het foramen jugulare. B. vestibularis, sponsachtig lichaam van de voorhof der schede, adervlechten aan weerszijden hiervan.

Bulbusverschijnsel (H. Haenel), ongevoeligheid van de oogbol voor druk, bij ruggemergstering.

Bulla, huidb'aar of -blaas, groter dan een vesicula (zie ald.). B. ethmoidalis, een sterk uitpuilende voorste zeefbeencel.

Bullósus, blaar- of blaasvormig, met blaarvorming gepaard gaande.

Bundeltakblock, Bundelblock (Eng. Bundle branch block), een vorm van hartblock (zie ald.) door stoornis in een tak van de bundel van His, meestal een symptoom van myocarditis.

Buphthálmos (βοῦς, rund; ὀφθαλμός, oog), ossenoog, vergroting van de oogbol waarbij het oog uitpuilt en de oogleden zich moeilijk sluiten. Het is aangeboren, of in de jeugd verkregen ten gevolge van een primair of secundair glaucoom; vgl. Hydrophthalmos.

Burette (Fr.), buis, van een aftapkraan en een streepverdeling voorzien, ten gebruike bij het titreren.

Burgemeestershals, sterke lymphadenitis colli met periglandulair oedeem bij hevige diphtherie.

Burning feet (Eng. brandende voeten) een avitaminose door ontbreken van het pantotheenzuur: hevige pijn in de voetzolen met afwijkingen aan de tong en de mondhoeken, bij mannen aandoening van de huid van het scrotum, bij vrouwen leucorrhoe, blepharitis, keratitis, soms neuritis optica retrobulbaris (kampogen, zie ald.).

Burn shock (Eng.), shock bij ernstige verbrandingen.

Burquisme, (naar de Parijse arts V. Burq, 1823—84), zie Metallotherapie.

Bursa (buidel, zak), meestal voor B. mucosa (zie beneden). B. anserina, slijmbeurs tussen pes anserinus en scheenbeen. B. mucosa, slijmbeurs. B. omentalis, buikvlieszak, begrensd van boven door lever en middenrif, van achteren door de alvleesklier, van voren door het lig. hepato-gastricum en hepato-duodenale, de maag, de twaalfvingerige darm, het lig. gastrocolicum, van onderen door de dwarse karteldarm en het darmscheil daarvan; het gat van Winslow vormt de toegang tot deze bursa. B. ovarica, eierstokbeurs, plooi van het buikvlies in het achterste blad van de brede baarmoederband; bevat de eierstok. B. pharýngea, kuiltje in het slijmvlies van de keelholte, in de middellijn, tussen de uitmondingen der tubae Eustachii. B. praepatellaris, slijmbeurs aan de voorzijde der knieschijf.

Bursítis, slijmbeursontsteking. B. calcarea, slijmbeursontsteking met kalkafzetting. B. pharýngea, ziekte van Tornwaldt. B. praepatellaris = hygroma praepatellare, ontsteking der bursa praepatellaris.

Bursolíeth (λίθος, steen), beurssteen, concrement (zie ald.) in slijmbeurzen.

Butyrométer (βούτυρον, boter), botermeter, toestel tot bepaling van het vetgehalte der melk.

Butyrométrische methode (Sahli-Seiler): men geeft de patiënt een soep van met vet geroosterd meel en berekent, na uitheveling, uit de hoeveelheid van het in de maag achtergebleven vet, hoeveel van de toegediende vloeistof uit de maag naar de darm is gegaan en hoeveel maagsap is afgescheiden.

Byssinósis (βύσσος, katoen), pneumonie cotonneuse (zie ald.) door inademing van katoenstof.

C

C., in de chirurgie afkorting voor hals- (cervicale) wervel.

Ca, afkorting voor cathode.

Cacúmen (Lat., top), zie Culmen.

Cachéxia (καχεξία, slechte lichaamsgesteldheid; κακός, slecht; ἕξις, gesteldheid), steeds afnemende voedingstoestand met verval van krachten, als gevolg van verschillende ziekten; bijv.nw. cachectisch. C. africána = geophagie (zie ald.). C. carcinomatósa, kankercachexie. C. exophthálmica, zie Morbus Basedowi. C. lymphática s. splénica, zie Pseudoleukaemie. C. malárica, verval van krachten ten gevolge van chronische malaria. C. mercuriális, ten gevolge van chronische kwikzilververgiftiging. C. strumipríva, vgl. Struma. C. thyreopríva (privus, beroofd), cachexie na operatieve verwijdering der gehele schildklier; gaat gepaard met psychische stoornissen en verschijnselen van ,,operatief myxoedeem" (Kocher); zie Myxoedema, Athyreosis. C. suprarenális, zie Morbus Addisoni. C. trópica, zie Kala-azar.

Cachexíe pachidermique (Fr., van cachexia (zie boven) en παχύς, dik; δέρμα, huid; Charcot), zie Myxoedema.

Cachexiereactie (Brieger), de remmende werking van bloedwei tegenover het verteringsvermogen van pancreastrypsine is verhoogd bij kankerlijders en andere cachectische patiënten; syn. antitrypsine-reactie.

Cacochymíe (χυμός, sap), slechte hoedanigheid der sappen; zie Dyscrasie, Cachexie.

Cacogeusíe (γεῦσις, smaak), onaangename smaakgewaarwording.

Cacósmia subjectíva (ὀσμή, reuk), subjectieve gewaarwording van een onaangename geur, door prikkels op een of andere plaats van het centrum of de banen der reukzenuwen; ook bij druk op de mucosa, door zwelling van het slijmvlies van de bovenneusgang.

Cacostomíe (στόμα, mond), stank uit de mond; syn. Foetor ex ore.

Cadaver, lijk.

Cadaverine (cadaver, lijk), een diamine (Gautier) uit vlees, kippeneiwit of bloedeiwit; bij cystinurie (zie ald.) in de urine. Formule: (NH_2) $(CH_2)_5$ (NH_2), pentamethyleendiamine.

Cadaverreactie, opgeheven mechanische en electrische prikkelbaarheid der willekeurige spieren.

Cadaverstand der stembanden, die stand der stembanden, welke men gewoonlijk na de dood aantreft, en bij het leven, als alle spieren van het strottenhoofd verlamd zijn (Ziemssen). De ademhaling en het uitbrengen van een klank brengen in die stand geen verandering.

Caécitas, vgl. Coecitas.

Caécum, zie Coecum.

Ca.F.G.R. afkorting voor Calcium-Formol-Gel-Reactie, zie ald.

Cagoten, een stam in de Pyreneën met erfelijke voedingsstoornissen aan de handen, voeten, nagels en het haarstelsel door overerving; vermoedelijk speelt de melaatsheid hierbij een rol.

Caisson-ziekte (caisson, Fr., munitiewagen, duikerklok in de waterbouwkunde), door de te vlugge overgang uit de verdichte lucht in de werkkamer van de duikerklok in de gewone atmosfeer ontstaan ziekteverschijnselen, berustende op het vrijkomen van gasbelletjes in het bloed. In de ernstigste gevallen plotselinge dood, in andere gevallen verlamming der benen, uitgaande van het ruggemerg waarin, door gas-emboli, vooral in de witte stof versterf ontstaat.

Calámbre (Spaans), het beven en de krampen bij kwikzilververgiftiging.

Cálamus scriptórius (Lat., schrijfpen), de achterste hoek der ruitvormige groeve in de vierde hersenkamer, waarvan de tekening aan een schrijfpen met gespleten punt herinnert.

Calcaneodynie (ὀδύνη, pijn), zenuwpijn in het hielbeen.

Calcáneus (calx, hiel), het hielbeen.

Cálcar ávis (Lat.), ,,vogelspoor", verhevenheid aan de binnenwaartse wand van de achterste hoorn van de zijwaartse hersenkamer, beantwoordende aan de diepe fissura calcarina der hersenoppervlakte.

Calcariurie, verhoogde afscheiding van kalk in de urine.

Calciferol, Calcipherol, vitamine D_2.

Calcificatie, verkalking.

Calcinósis interstitialis (vgl. Interstitium), ,,kalkjicht", afzetten van kalk in de interstitia der spieren nabij de gewrichten. C. intervertebralis, hetzelfde in de tussenwervelschijven.

Calciumformolgel-reactie, een mengsel van calciumchloride en formol, gevoegd bij een reeks sera, verdund in toenemende mate met physiologische keukenzoutoplossing, vormt bij des te sterker verdunning een gel, naarmate zich meer γ-globuline bevindt in het serum (B. A. Verhagen).

Cálculex, cálculus (verkleiningsvorm van calx, kalksteen), steentje, ontstaande in holten, kanalen of weefsels uit sedimenten, ingedikte afscheidingen, etter en andere stoffen die door ziekte ontstaan; vreemde lichamen, afgesnoerde of ontaarde gedeelten die verkalken, of wel bestaande uit bestanddelen der afscheidingen, zoals nier- en galstenen. C. bronchiális, in de luchtwegen uit ingedikt slijm ontstaande; C. félleus galsteen. C. pulmónum, longsteen, verkalkte tuberculeuze weefseldelen, die uitgehoest worden. Zie Phthisis calculosa. C. rénum, C. vesicális, niersteen, blaassteen. C. salivális, speekselsteen, ontstaat door indikking en vermindering van het speeksel, waarschijnlijk het gevolg van catarrh van het mondslijmvlies.

Calculs entre deux eaux (Fr. stenen tussen twee vloeistoffen), galstenen, die in de gal, verzwaard door een contrastmiddel, te halver hoogte in de galblaas zweven en op de Röntgen-foto, in staande houding genomen, een horizontale schaduwlijn geven. Syn. Cholesterin-Herdensteine.

Calcuttakoorts, zie Cantonkoorts.

Calenture (in het Eng. en Fr. van het Spaans calentura, hete koorts), hevige, door hitte der zon op de tropische zeeën veroorzaakte koorts met ijlen en onweerstaanbare aandrang om in het water te springen.

Calículus ophthálmicus (calix, beker), oogbeker, de ingestulpte embryonale oogblaas.

Calidárium (Lat.), heet bad.

Callisection (Eng., van callum, hardheid, ongevoeligheid), proef op een levend dier, dat vooraf ongevoelig is gemaakt.

Callophane (καλλός, schoon; φαίνω, vertonen), een glasfilter, dat de zichtbare stralen tegenhoudt, en alleen de ultraviolette doorlaat; om fluorescentie waar te nemen.

Callósitas (zie Callus en Thyloma), eeltplek, plaatselijke verdikking van de hoornlaag der opperhuid.

Callósus, calleus, eeltachtig noemt men verharding van kleine weefselgedeelten, zweren enz.

Cállus (Lat., eelt), de gezwollen beenmassa, die op de plaats ontstaat, waar een beenbreuk geneest. Men onderscheidt een uitwendige of periostale callus, die een soort omhulsel van de breukplaats vormt, een inwendige, myelogene, door toedoen van het merg ontstaande callus, en een intermediaire callus, die door het vaatweefsel der beenderen wordt gevormd. In de tussenstof van het aldus gevormde weefsel zet zich kalk af, waardoor vaste beenstof, de definitieve callus, ontstaat. C. luxúrians (Lat. luxurio, weelderig zijn) overdadige callusvorming. C. syphilíticus, zie Clavus syphiliticus.

Cálor (Lat.), hitte, de verhoogde warmte als een der hoofdverschijnselen bij ontsteking. C. mordax, bijtende hitte, het brandend hete gevoel der huid bij hoge koorts.

Calori, Ned. Indische benaming voor een uitslag, die in Indië door de hitte ontstaat; „rode hond".

Caloríe (Cal.), warmte-eenheid, de hoeveelheid warmte, nodig om 1 gram (kleine C.) of 1 kg (grote C.) water van 0 tot 1° C. te verwarmen.

Caloriméter, toestel om de hoeveelheid calorieën te meten, die onder bepaalde omstandigheden ontstaan.

Calorisch, bijv.nw. van calor (warmte), o.a. voor ziekten, die door invloed van warmte ontstaan; vgl. Nystagmus caloricus. C. quotiënt der urine, de verhouding van de verbrandingswarmte der urine tot haar stikstofgehalte.

Calvária (Lat.), schedeldak, het bovenste gedeelte van de schedel. Fr. calotte.

Calvíties (Lat.), kaalhoofdigheid.

Calx (Lat.), hiel.

Cályx (κάλυξ,) kelk, nierkelk. Calyces gustatorii, syn. Gemmae, smaakbekers, de eindorganen der smaakzenuwen in het mondslijmvlies.

Cambriczwachtel (Eng.), stevige zwachtel van katoenstof, genoemd naar de stad Kamerijk.

Cameloíde degeneratie = ovalocytose, zie ald. (Omdat de kameel ovale bloedlichaampjes heeft).

Cámera (Lat., kamer) **anterior,** voorste oogkamer. C. lucida (lucidus, helder), toestel, die aan de microscoop wordt aangebracht, waardoor, door middel van een prisma, het beeld op het tekenvlak wordt geworpen, zodat men het kan natekenen. C. obscura (obscurus, donker), donkere kamer.

Camísia fóllium (follis, Middeleeuws Lat., krankzinnig), dwangbuis.

Camphorismus, chronische kamfervergiftiging.

Campiméter (campus, veld), toestel ter bepaling van het gezichtsveld.

Camptocormíe (κάμπτω, buigen; κορμός, romp), een door psychische gebondenheid bij mindere militairen na oorlogsletsels (schok of verwonding) waargenomen toestand, waarbij de romp voorover gebogen wordt gehouden, en aan pogingen tot strekking weerstand wordt geboden, hoewel de beweeglijkheid in alle gewrichten ongestoord is, en er geen spierkramp of

verlamming bestaat en het lichaam in liggende houding gemakkelijk wordt gestrekt.

Camptodactylíe (κάμπτω, buigen; δάκτυλος, vinger) (Landouzy), verkromming der vingers bij jicht.

Canaliculítis (tarsi), ontsteking van de uitlozingsbuizen der klieren van Meyboom in het ooglid.

Canalículus (verkleinw. van canalis), kanaaltje. Canaliculi carótico-tympánici (carotis-trommelholtekanaaltjes), twee fijne kanaaltjes, van de wand van de canalis caroticus lopende naar de voorwand der trommelholte; bevat de gelijknamige bloedvaten en zenuwen. C. chordaetýmpani, kanaaltje der chorda tympani, van de benedenste opening van de canalis facialis naar de achterste rand van de sulcus tympanicus in de trommelholte. C. cóchleae, slakkenhuiskanaaltje, van de ondervlakte der pyramide van het slaapbeen naar de scala tympani. Canaliculi dentáles, tandkanaaltjes, straalsgewijs geplaatste fijne kanaaltjes van de tandpulpa naar de buitenvlakte van het tandbeen. C. lacrimáles, traankanaaltjes. C. mastoídeus, rotsbeenkanaaltje, van de fossa jugularis naar de fissura tympano-mastoidea. Canaliculi ossium, beenkanaaltjes. C. sphenoidális, wiggebeenskanaaltje, fijn zenuwkanaal, dat uitmondt tussen de fossa scaphoidea van het wiggebeen en het foramen ovale, en zich binnen in het been verdeelt in een tak, die naar de canalis pterygopalatinus loopt, en een, die uitloopt op de naar de hersenen gekeerde vlakte der grote wiggebeensvleugels en het ovale gat. C. tympánicus, trommelholtekanaaltje, van de fossula petrosa (ondervlakte der pyramide van het slaapbeen) omhoog naar de trommelholte, waar het zich voortzet als sulcus tympanicus, die over het promontorium loopt; het eindigt op de voorste bovenvlakte der pyramide van het slaapbeen.

Canalis (Lat.), kanaal. C. adductórius (Hunteri), zie adductorenkanaal, loopt tussen M. rectus medialis en M. adductor magnus van de binnenvlakte der dij naar de achtervlakte in de kniekuil. Canales alveoláres (maxillae), tandkaskanalen der bovenkaak, van de C. infraorbitalis naar de boventanden. Canales alveoláres (inf.), onderste tandkaskanalen, zie C. mandibulae. C. Arántii, zie Ductus venosus Arantii. C. auriculáris, oorkanaal, vernauwd gedeelte van het embryonale hart op de grens van de boezem. C. basipharýngeus, wiggebeen-keelholtekanaal, achterste opening tussen de processus vaginalis en de ondervlakte van het lichaam van het wiggebeen aan de mediane zijde van de C. pharyngeus; voorste opening aan de bovenwand der neusholte, aan de mediane zijde van het foramen sphenopalatinum of in de fossa pterygopalatina. C. caróticus, van het foramen caroticum ext. door de pyramide van het slaapbeen naar het foramen caroticum int. C. carpi, handwortelkanaal, tussen het ligamentum carpi transversum en de buigvlakte van het handwortelgewricht. C. centrális, centraal kanaal van het ruggemerg. C. cervicis uteri, baarmoederhalskanaal; van de baarmoederholte naar de schede. C. Cloqueti, zie C. hyaloideus, C. condyloídeus ant., voorste knobbelkanaal, zie C. hypoglóssi. C. condyloídeus post., achterste knobbelkanaal, achter de beide achterhoofdsknobbels. C. crurális, zie C. femoralis. Canales diplóici, diploëkanalen, beenkanalen voor de venae diploicae. C. faciális (Fallopii), aangezichtszenuwkanaal, begint aan de meatus acusticus internus en buigt zich rechthoekig (geniculum can. fac.) naar het foramen stylo-mastoideum. C. Fallópii, zie C. facialis. C. femorális, dijkanaal, trechtervormige kuil naast de lacuna vasorum, opgevuld met bindweefsel; de opening naar boven en naar achteren heet annulus femoralis, die naar beneden en voren fossa ovalis; het kanaal vormt de weg voor dijbreuken (hernia femoralis), C. Hunteri, zie C. adductorius. C. hyaloídeus (ὕαλος, glas), kanaal van het glasachtig lichaam, loopt van de achtervlakte der lens naar de papil der gezichtszenuw; syn. centraalkanaal van het glasachtig lichaam, bevat bij de vrucht de arteria hyaloidea. Canales hypoglóssi, ondertongszenuwkanalen, vóór de beide achterhoofdsknobbels in het achterhoofdsbeen. C. incisívus, snijtandkanaal, in de tussenkaak, vlak achter de middelste snijtanden, van de mond- naar de neusholte. C. infraorbitális, onderoogskanaal, van de bovenvlakte van het bovenkaaksbeen naar de voorvlakte, dicht onder de benedenrand der oogholte. C. inguinális, lieskanaal, doorboort in de liesstreek de buikbekleedselen, van achteren-zijwaarts naar voren-middenwaarts, de beide openingen heten liesringen (uitwendige en inwendige); het kanaal vormt de weg voor liesbreuken en bevat de zaadstreng, bij vrouwen het lig. teres uteri. C. Lauthi = C. Schlemmii. C. mandibularis, onderkaakskanaal, van het foramen mandibulare naar het foramen mentale. C. musculo-peronáeus, spier-kuitbeenkanaal, tussen de M. flexor hallucis longus en het kuitbeen; vormt de weg voor de art. en vena peronaea. C. músculo-

tubárius, spier-oortrompetkanaal; begint ter buitenzijde van het foramen caroticum int. en loopt naar de trommelholte; een benig tussenschot verdeelt het in semicanalis tensoris tympani (nl. het bovenste gedeelte) en semicanalis tubae auditivae. C. nasolacrimalis, neus-traankanaal, van de oogholte, tussen het voorhoofdsuitsteeksel van het bovenkaaksbeen, het traanbeen en de processus lacrimalis naar de onderste neusgang. C. nasopalatínus, zie Canalis incisivus. C. neurentéricus (νεῦρον, zenuw; ἔντερον, darm), zenuw-ingewandskanaal, de plaats, waar bij het embryo de zenuwbuis in het achtereinde der darmbuis overgaat. C. obturatórius, kanaal van het verstopte gat, een opening in de membrana obturatoria, in de bovenste zijwaartse hoek; vormt de weg voor de hernia obturatoria. Canales palatíni, gehemeltekanalen, voortzettingen van de C. pterygo-palatinus. C. petromastoídeus, loopt door de boog van de voorste booggang van het oor, is bij volwassenen meestal geobliteereerd, maar brengt soms nog het anthrum in verbinding met de hiatus subarcuatus. C. pharýngeus, keelholtekanaal, van de ondervlakte van de proc. vaginalis van het wiggebeen naar de processus sphenoidalis van het gehemeltebeen. C. poplitéus, kniekuilkanaal; van de kniekuil, tussen de beide hoofden van de M. soleus, naar de diepte. C. pterygoídeus (Vidii), vleugelbeenkanaal, tussen de beide wortels van de processus pterygoideus van het wiggebeen; achterste opening onder de lingula sphenoidalis, voorste boven het begin van de sulcus pterygopalatinus. C. ptérygopalatínus, vleugelbeengehemeltekanaal, tussen voorvlakte van de proc. pterygoideus van het wiggebeen, gehemeltebeen en bovenkaaksbeen naar het gehemelte. C. rádicis déntis, tandwortelkanaal, voortzetting der tandholte in de wortel. C. reúniens, zie Ductus reuniens. C. sacrális, heiligbeenskanaal, doorboort het heiligbeen van boven naar beneden. C. Schlemmii, zie Sinus venosus sclerae. Canales semicirculáres ossei, benige halvecirkelvormige kanalen in het inwendige gehoororgaan. C. spirális cóchleae, spiraalvormig kanaal in het slakkenhuis van het inwendige gehoororgaan. C. spirális modíoli, spiraalvormig kanaal van het binnenste slakkenhuis. C. tibiális ant., voorste scheenkanaal, op de membrana interossea cruris; bevat de art. tibialis antica. C. vertebrális, wervelkanaal, gevormd door de reeks der foramina vertebralia. C. Vidiánus, zie C. pterygoideus. C. zygomáticus, jukbeenskanaal, van het foramen zygomatico-orbitale naar het foramen zygomatico-faciale en -temporale.

Canalisatie, het doorgankelijk worden van een thrombus of embolus door het naar binnen groeien van nieuw gevormde vaten.

Cancellatie, (Lat. cancelli, traliën), de vorming van spongiosa-weefsel.

Cancer (Fr. en Lat.), kanker, C. à deux, kanker van twee in nauwe gemeenschap levende personen. C. aquáticus, waterkanker; zie Noma. C. en cuirasse (Fr. borstharnas), uitbreiding van kankerknobbels over de borstoppervlakte. C. Galeni (cancer hier in de betekenis van kreeft), zeshoofdig doekverband voor het hoofd. C. pyréticus (πυρετός, koorts), met hoge koorts gepaard gaande (lever) kanker.

Canceroloog, kanker-onderzoeker.

Cancroide (cancer en εἶδος, gelijkenis), vlakke huidkanker van het plaveisel-epitheel; syn. carcinoied).

Canícola-koorts, ictero-haemorrhagische hepatitis met koorts verwekt door leptospira canícola van de hond.

Canínus (Lat., tot de hond behorend), zie Dens caninus en Musculus caninus (levator anguli oris).

Canities (Lat., van canus grijs), het grijs worden; zie Poliosis.

Cannabismus, verslaafdheid aan Indische hennep (haschisroes, Arab. ḥašîš).

Canthóma, zie Endothelioma adiposum.

Canthoplastiek (κανθός, ooghoek), operatief herstel van een ooghoek na scheiding van de gedeeltelijk aan elkander gegroeide oogleden (V. Ammon).

Canthotomie, doorsnijding van de canthus externus.

Canthus, (κανθός), ooghoek, internus en externus.

Cantonkoorts, syn. Calcuttakoorts, zie Ziekte van V. d. Scheer (Aanhangsel).

Canúle (Fr., van het Lat. cannula, verkl. van canna, riet), buis, de buis waardoor na tracheotomie de patient ademhaalt; holle naald op spuiten.

Caoutchoucbekken, osteomalacisch bekken; vgl. Osteomalacie.

Capaciteit (capacitas), bevattingsvermogen. Hart-C., inhoudsmaat, omvang der hartholten. Koolzuur-C., de hoeveelheid koolzuur, die het bloed kan binden, en die bij coma diabeticum en acidose meestal is verminderd. VitaleC., de hoeveelheid lucht, die men uit de longen, na een zo diep mogelijke inademing, kan uitademen.

Capillair, betrekking hebbend op haar, fijne

vaatjes of kanaaltjes; vgl. Bronchitis capillaris.

Capillaire apoplexieën, kleine, puntvormige bloedingen, C. breuk, haarbreuk, spleetbreuk, beenbreuk zonder uiteenwijking der beenstukken. C. ectasíe (ἐκτείνω, uitrekken), verwijding der haarvaten, hetzij aangeboren (naevus vasculósus, wijnvlek), hetzij als gevolg van een langdurige stoornis in de bloedsomloop. C. electrométer (Lippmann), toestel tot meting van kleine potentiaal-verschillen (tot 0,95 Volt). Hij bestaat uit een rechtopstaande, ten dele met kwikzilver gevulde buis, die van onderen in een spits toelopende haarbuis overgaat, welke in een vat met verdund zwavelzuur is gedompeld; de werking berust hierop, dat de oppervlaktespanning van het kwikzilver op de plaats van aanraking met het zuur toeneemt, als er een electrische stroom doorgaat, door polarisatie van die stroom, zodat het kwikzilver een grotere ruimte moet opzoeken en in de buis omhoog gaat. C. pols, een roodheid, die vooral aan de nagels zichtbaar wordt bij de samentrekking van het hart, en bij de uitzetting weder verdwijnt; vnl. bij insufficientie van de aortakleppen.

Capillária (nl. vasa; capillus, haar), haarvaten, de fijnste vertakkingen van bloedvaten in de organen; ook de fijnste takken der lymphevaten, galvaten enz. worden zo genoemd.

Capillariteit, de verschijnselen, die het gevolg zijn van de wederkerige werking van vaste en vloeibare stoffen, indien deze laatste zich in nauwe buizen of spleten bevinden.

Capilli (Lat.), de haren (van het hoofd).

Capillítium (Lat.), het hoofdhaar.

Capistrátio (Lat., het aanleggen van een muilkorf), = phimosis; zie ald.

Capístrum (Lat., toom, muilband), kinverband, zwachtelverband om de schedel en de onderkaak.

Capítium (Lat.), hoofdverband; mutsvormig verband van een drie- of vierhoekige doek (c. quadrangulare of triangulare).

Capítulum (Lat.), hoofdje, afgeronde verdikking van het uiteinde van een been, bijv. C. costae, ribhoofdje, C. húmeri, gewrichtsknobbel aan de benedenste epiphyse van het opperarmbeen, C. mandíbulae, het gewrichtshoofd van het gewrichtsuitsteeksel der onderkaak. C. rádii, spaakbeenhoofdje, C. stápedis, stijgbeugelhoofdje, grenzende aan de processus lenticularis van het aambeeld.

Cappacismus (κάππα, de letter k), verkeerde uitspraak van de letter k.

Cápsula (verkleinwoord van capsa, doos, omhulsel), kapsel, capsule, omhulsel. 1. (in de ontleedkunde), een vlies, dat een of ander deel of vocht insluit, beurs. C. adipósa (renis), vetkapsel der nier. C. articulária, gewrichtsbeurs, beursband, het vlies, dat de beide gewrichtsuiteinden tezamen omgeeft. C. externa (Burdach), een band van witte stof, die het corpus striatum ter zijde en naar voren omgeeft. C. fibrósa (Glissonii), het bindweefsel, dat in de lever de vertakkingen der poortader omgeeft. C. fibrósa rénis, de gladde, nauw aansluitende bindweefsellaag onder de C. adiposa. C. glomérulae, de kapsels, die de nierkluwentjes omhullen. C. interna, a. de witte massa tussen nucleus caudatus en nucleus lentiformis (pars frontalis) en tussen nucleus caudatus en thalamus opticus (pars occipitalis) (Burdach); de plaats, waar zij ombuigt heet genu, knie; b. een peesblad, dat de voorste uiteinden der rechte oogspieren omsluit (Motais). C. lentis, lenskapsel, omhult de lens van het oog. C. nuclei dentáti, de witte stof rondom de nucleus dentatus van de kleine hersenen. C. renális = C. adiposa. C. synoviális, = C. articularis. C. Tenóni = fascia bulbi. 2. (in de artsenijbereidkunde), omhulsels voor geneesmiddelen, die slecht smaken, of waarvan men wenst, dat zij eerst in een bepaald gedeelte van het spijsverteringskanaal tot oplossing geraken. Cápsulae amyláceae, stijfselkapsels voor poeders (ouwels). Cápsulae gelatinosae, gelatine- of lijmkapsels voor vloeistoffen. Cápsulae ceratinósae, hoornkapsels voor geneesmiddelen die in de dunne darm moeten vrijkomen. Cápsulae gelatinósae formalinátae, syn. glutoide, desmoide, geloduraatkapsels, bereid van gelatine, die in formaline hard is gemaakt; lossen moeilijk in maagsap, gemakkelijk in alvleessap op. C. operculátae (operculum, deksel), gelatinekapsels met deksel.

Capsulaire verlamming, verlamming bij letsel in de capsula interna.

Capsules surrénales (Fr.), bijnieren.

Capsulítis, kapsel-ontsteking, a. van de capsula Tenoni; syn. tenonitis, periophthalmie, b. van de capsula Glissoni; syn. perihepatitis.

Capsulorraphíe (ῥαφή, naad), kapselnaad, in het bijzonder verkleining van de gewrichtskapsel van het schoudergewricht door het dichtnaaien van een plooi, bij habituele schouderontwrichting.

Capsulósis labyrinthi, naam, voorgesteld in plaats van otosclerose.

Cáput (Lat.), hoofd. Ook: verdikt uiteinde van verschillende lichaamsdelen, bij spieren het

gedeelte bij de oorsprong, bij beenderen het naar het lichaam toe (proximaal) gelegen uiteinde. C. coli, het wijde begin van de karteldarm, nl. de blinde darm. C. galeátum (galea, helm), de gelukshelm of liever het kind, dat „met de helm" (nl. de nog ongescheurde eivliezen) geboren is. Volgens het volksgeloof brengt dit geluk aan, en zal ook een schip, waarop zulk een helm aan de mast gespijkerd is, veilig varen. C. gallináginis (gallinago, snip), syn. colliculus seminalis, verumontanum. C. Medúsae (Medusa had slangen in plaats van hoofdhaar), straalvormig rondom de navel geplaatste oppervlakkige huidaderen, welke op een hindernis in de poortaderbloedsomloop wijzen; syn. cirsomphalus. C. natifórme (nates, de billen), het uitpuilen van de knobbels der voorhoofds- en wandbeenderen bij kinderen met erfelijke syphilis. C. nuclei caudáti, het voorste deel van de nucleus caudatus. C. oblíquum scheef hoofd, asymmetrie van de schedel; syn. scoliosis capitis. C. óbstipum (obstipus, scheef), scheve hals; vgl. Torticollis. C. plantáre, voetzoolhoofd, het hoofd van de m. quadratus plantae. C. progéneum (πρό, voor; γένυς, kaak), hoofd met vooruitspringende onderkaak. C. quadrátum, vierkant hoofd, de hoekige schedel van sommige kinderen met Engelse ziekte, waarbij de knobbels van de voorhoofds- en wandbeenderen sterk uitkomen. C. succedáneum (succedere, in iemands plaats treden), hoofdgezwel, geboortegezwel, de buil, die bij vele pasgeboren kinderen op de schedel wordt gezien en bestaat uit oedeem onder de schedelhuid tengevolge van stuwing. C. tali, het voorste deel van het sprongbeen.

Carbolgangreen, het afsterven van weefsels na inwerking van carbolzuur.

Carbolismus, chronische vergiftiging met carbolzuur.

Carbolismus cutáneus = carbolgangreen.

Carbolmarasmus, vgl. Marasmus; verval van krachten, met brakingen en duizelingen ten gevolge van langdurig verbinden met carbol.

Carbonisatio, verkoling, hoogste graad van verbranding.

Carbúnculus (verkleinw. van carbo, kool, wegens de vaak voorkomende zwarte verkleuring), karbonkel of negenoog, een groep dicht bijeenstaande furunkels (bloedvinnen) met neiging tot uitbreiding; goedaardige karbonkel, in tegenstelling met anthrax (C. contagiósus s. malígnus).

Carcinodérma pigmentósum (Lang en Pollitzer), een chronische vorm van huidkanker, waarbij uitgebreide plaatselijke verzweringen ontstaan, met vuil-zwartgrauwe verkleuring van de gehele lichaamshuid.

Carcinogéen, wat carcinoom verwekt.

Carcinoíed, omschreven nieuwvorming van kankerachtige bouw; syn. cancroide.

Carcinóma (καρκίνωμα, van καρκίνος, kreeft), kankergezwel, kankerzweer, een kwaadaardig gezwel, dat gekenmerkt wordt door atypische epitheliumwoekering en steeds uitgaat van epitheliën, klier- of dek-epithelium, ook van epitheel in misvormingen, bijv. teratomen. Het C. bestaat uit de sterk woekerende epitheliumtepels (Zapfen) en strengen, welke het parenchym van het gezwel vormen in spleten van voorhanden of nieuw ontstaan bindweefsel, dat het stroma vormt; vgl. Cancer, Cancroied, Epithelioma. C. adenomatósum (ἀδήν, klier), kanker met klierachtige bouw. C. (scroti) asbólicum (ἄσβολος, roet), schoorsteenvegerskanker, roet- of teerkanker; voornl. aan de balzak ontstaande door langdurige inwerking van roet of teer, ook de paraffinekanker der paraffinearbeiders behoort hiertoe. C. cauliflóre, bloemkoolgezwel, gezwel met onregelmatige, meer of minder gekloofde oppervlakte, vooral aan de baarmoederhals. C. centrale, c. uitgaande van een tand (Eng.: carcinomatous odontome). C. colloídes (κόλλα, lijm), = C. gelatinosum. C. cribrósum, zie Etat criblé. C. cylindrocelluláre, cylinderepitheelkanker, soms weke, knobbelige gezwellen, uitgaande van cylinderepithelium der slijmvliezen en van klierepithelium (C. adenomatodes.) C. cylindromatósum, vgl. Cylindroma. C. desmoplásticum, (δεσμός, band; πλάττω, vormen), scirrhus, harde bindweefsel- of vezelkanker, met hard, vezelachtig stroma en weinig kankercellen. C. fungósum, paddestoelvormige kanker. C. gelatinósum, geleikanker, met geleiachtige of colloiede ontaarding der kankercellennesten. C. gigántocelluláre, gezwel met buitengewoon grote epitheelcellen. C. medulláre, mergkanker, week gezwel met zeer veel kankercelparenchym en zeer dun stroma. C. mucíparum s. myxomatódes, kanker, waarbij het stroma veel slijmweefsel bevat. C. papilláre, vlokkenkanker, vlokvormige woekeringen, die uitgaan van het epitheel van slijmvliezen (maag, blaas), soms ook van de huid. C. physalíferum (φυσαλίς, blaas), kanker met blaasjesvormige cellen. C. planocelluláre, plaatepitheliumkanker, kwaadaardig epithelioom, huidcancroied, voorkomende op de huid en op de met plaatepitheel gedekte

slijmvliezen van de mondholte, de slokdarm, de schede en de baarmoeder, en bestaande uit wratachtige en knobbelige gezwellen, met grote, uit polymorphe plaatepitheelcellen opgebouwde epitheelstrengen, die gekenmerkt zijn door verhoorning der kankercellen (cancroiedparels); syn. Cancroied. C. sarcomatódes, kanker, moeilijk of niet van sarcoom te onderscheiden; vgl. Sarcoma. C. scirrhósum (vgl. Scirrhus) = C. desmoplasticum. C. tubulósum, zie C. adenomatosum. C. villósum, zie C. papillare.

Carcinómatophobíe, kankervrees.

Carcinosarcoom, a. gemengd gezwel uit een zelfstandig ontstaan carcinoom en sarcoom. b. sarcomateuse woekering van het stroma bij kanker, of kankerachtige celwoekering bij sarcoom.

Carcinósis, kankerziekte; meer in 't bijzonder kanker van uitgebreide weefseldelen, bijv. van de borstwand (Fr. cancer en cuirasse).

Cárcinus ebúrneus (eburneus, ivoorhard, van ivoor), = Scleroderma (zie ald.).

Cárdia (καρδία, hart, maagmond), maagmond, de plaats waar de slokdarm in de maag overgaat.

Cardiaal, op het hart betrekking hebbende. C. asthma, cardiale dyspnoea, asthma, benauwde ademhaling, ten gevolge van hartaandoening.

Cardíacus, wat tot het hart behoort, bijv. (remedia) cardiaca, geneesmiddelen voor het hart; het woord wordt soms als zelfst. nw. voor hartlijder gebezigd.

Cardiágmos, = Cardióbolos.

Cardialgíe, maagneuralgie, soms ook voor pijn in de hartstreek gebezigd. Syn. gastralgie, gastrodynie, hyperaesthesia ventriculi. C. pancreática (Hulst), angina pectoris bij ziekte van het caudale gedeelte van het pancreas.

Cardinaal (cardo, gen. cardinis, deurscharnier, het punt waarom alles draait, de hoofdzaak), hoofdzakelijk. Cardinale punten, de brand-, hoofd- en knooppunten van een samengesteld lenzenstelsel. C. sappen, zie Humores. C. verschijnsel, het voornaamste verschijnsel ener ziekte. C. aderen, bij de foetus de twee grote aderstammen die aan de achterwand der lichaamsholte omhooggaan, het bloed uit de oernieren, de wervelkolom en de buikwand opnemen en zich in de streek van het hart met de strotaderen verenigen.

Cardióbolos (βόλος, worp), hartklopping, syn. cardiagmos, cardiopalmos.

Cardiocéle (κήλη, breuk), hartbreuk, ligging van het hart buiten de borstholte.

Cardiocentése (κέντησις, het steken), punctie van het hart.

Cardiodecorticatie, verwijdering van het pericardium bij pericarditis adhaesiva (Delorme, zie Aanhangsel).

Cardiógmus (καρδιωγμός, maag- of hartpijn), 1. maagpijn; 2. hartpijn met hartkloppingen; syn. Cardiobolos. C. strumosus, ziekte van Basedow.

Cardiogram (γράμμα, letter, schrift), de door toestellen opgetekende kromme van de hartstoot; vgl. Electrocardiogram.

Cardiographie, het opnemen van een kromme van de hartstoot met de Cardiograaf (het toestel).

Cardiólysis (λύσις, losmaking) (Brauer 1902), kunstbewerking om het hart los te maken bij chronische adhaesieve mediastinopericarditis.

Cardiomalacíe (μαλακία, weekheid), hartverweking door spierontaarding.

Cardiomegalie, een groot hart. Zie ook Glycogeenziekte.

Cardiométer (Roy en Adam), toestel tot bepaling van het „slagvolume" als maat van de arbeid van het hart.

Cardioneurose, zenuwaandoening van het hart.

Cardioömentopexie (πῆξις), vasthechting, aanhechting van het omentum aan het hart, ten einde anastomoses te doen ontstaan, die de toevoer van bloed bevorderen naar het hart.

Cardiopálmos (παλμός, heftige beweging), = Cardiobolos.

Cardiopathíe (πάθος, het lijden), hartaandoening.

Cardiophoon (φώνη, geluid), microphoontoestel om de harttonen enz. aan vele toehoorders tegelijk te doen horen (Lienstein).

Cardioplegíe (πληγή, slag), plotselinge hartverlamming.

Cardiopneumatische beweging (Landois), het opzuigen en uitstoten van lucht door de longen tengevolge van hare verwijding bij de samentrekking van het hart en hare samentrekking bij de verwijding hiervan.

Cardiopneumatisch geruis, hart-longen-geruis (Potain), reutelgeruis in de longen, ontstaande doordat enkele gedeelten bij de verwijding van het hart onder verschillende druk staan en de lucht hierdoor in- of uitgaat.

Cardiopneumopexie, aanhechting van een long aan het hart.

Cardioptósis (πτῶσις, het vallen) (Determann), lage stand van het hart, als onderdeel der enteroptose; ook, grote beweeglijkheid van het hart.

Cardiopunctuur, het insteken van een naald

in het hart, bij dierproeven, om de beweging van het hart na te gaan.

Cardiorrhéxis (ῥῆξις), verscheuring), verscheuring van de hartwand.

Cardioscleróse = myocarditis fibrosa.

Cardioscoop, toestel van A. Graham Asher en F. E. Haecker, waarmee men een electrocardiogram niet meer photografisch behoeft vast te leggen, maar het direct kan zien.

Cardiospásmus (σπασμός, kramp), kramp van de maagmond en het onderste deel van de slokdarm.

Cardiosphygmograaf (Jaquet), toestel om gelijktijdig de pols van de slagader en de ader en de stoot van het hart op te nemen; vgl. Sphygmograaf.

Cardiosympathisch reflexverschijnsel, mydriasis, exophthalmus en éénzijdig zweten in het gebied van de N. trigeminus, door prikkeling van de halssympathicus bij hart- en aortaziekten (Misch en Lechner).

Cardiotonica, nl. remedia, middelen tot versterking van de kracht van het hart.

Cardiovasculair, wat op hart en vaten betrekking heeft.

Cardiovolumetríe (Rummo, 1900), meting van de omvang van het hart.

Cardítis (I. F. Davis, 1808), hartontsteking, ongeveer overeenkomend met myocarditis; vgl. Pancarditis.

Carezza (It. Streling) onnatuurlijke geslachtelijke vereniging, zodat bij een langdurig samenzijn beide partijen den orgasmus (zie ald.) vermijden.

Cáries (Lat.), beeneter, voortwoekerende verzwering van beenzelfstandigheid; gaat zij met ettering gepaard, dan noemt men dit C. húmida, vochtige beeneter; is de etter nog niet naar buiten doorgebroken, C. sicca, droge beeneter; oorzaak meestal tuberculose, soms andere infectieziekten of verwonding. C. articulórum, zie Arthrocace. C. déntium, langzame verwoesting van het glazuur en het been der tanden, het „rotten" der tanden. C. necrótica, beeneter, waarbij grotere of kleinere stukken (sequesters) van het been worden losgestoten; vgl. Necrose.

Carína (Lat., kiel van een schip), uitstekende rand of kam van een been of kraakbeen. C. epiglóttica, de kam op de middellijn van het kraakbeen van het strottenklepje. C. nasi, de smalle ruimte tussen de agger nasi en de binnenzijde van de benige neusring. C. urethrális (vaginae), het ondereinde van de columna rugarum anterior der schede.

Carminatíva, nl. remedia (carmino, wol kaarden, reinigen), middelen, die het afgaan van winden bevorderen.

Carnificatio (caro, gen. carnis, vlees; facio, maken), verandering in vlees. C. pulmónis, de taaie en betrekkelijk vaste hoedanigheid van het donkerrood gekleurde longweefsel bij atelectasis en chronische longontsteking; hierbij is de long zeer bloedrijk en het bindweefsel tussen en in de longblaasjes gewoekerd; vgl. Hepatisatio, Splenisatio; syn. carnisatio.

Caro, vlees. C. luxúrians, wild vlees, sterk woekerende granulaties in een wond. C. quadráta Sylvii = M. quadratus lumborum.

Caróticus, bijv. nw. van carotis (zie Arteria carotis), zie Glomus caroticum, Tuberculum caroticum en Plexus caroticus.

Carotináse, een enzym, zie Carotine.

Carotine (Lat., carota, peen), een stof voorhanden in melk en allerlei groente, wordt in de lever door carotinase omgezet in vitamine A. Syn. Provitamine A. Ook wordt vitamine A zelf wel C. genoemd .

Carotinespiegel, gehalte van het bloed aan carotine (zie ald.).

Carotinoíde, 1. in kleur gelijkend op carotine, 2. chromolipoiden nauw verwant met carotine.

Carpaal, tot de handwortel behorend.

Carphológia (κάρφος, spaan, vlok; λέγω, lezen), vlokken plukken; vgl. Crocidismus, Floccilegium.

Carphologie génitale (Le Fur) of **sexuelle** (Béraud), vgl. Carphologia; het in bewusteloosheid plukken aan de geslachtsdelen bij hersenverwondingen; dodelijk teken.

Carpometacarpále reflex (Bechterew, 1903), vingerbuiging bij het bekloppen van de proc. styloideus radii of ulnae of de handrug, bij spastische verlammingen.

Carpopedále krampen, (Lat., pes, genit. pedis, voet) tonische, van tijd tot tijd zich vertonende krampen van het hand- en voetgewricht bij kinderen met tetanie en bij te sterke werking der glandulae parathyreoideae.

Cárpus (καρπός), handwortel; bestaat uit acht beenderen in twee rijen. De bovenste rij bestaat, van de spaakbeenzijde af gerekend, uit: 1. schuitbeen, os naviculare, 2. maanbeen, os lunatum, 3. driehoeksbeen, os triquetrum, 4. erwtbeen, os pisiforme: de benedenste rij uit: 1. het grote en 2. het kleine veelhoekige been, os multangulum majus et minus, 3. het kopbeen, os capitatum, 4. het haakbeen, os hamatum.

Carreau (Fr. vierkante plaat), benaming voor tuberculose der ingewanden en der darmscheilklieren, zo genoemd omdat de buik-

wand bij deze aandoening vaak zo hard is als een plank.

Carrefour sensitif (Fr. carrefour, viersprong), gevoelsviersprong, het achterste deel der capsula interna, waardoorheen de geleidingsbanen lopen voor gevoels- en zintuigsindrukken (Charcot).

Cartilágo, mv. cartilágines, bijv. nw. cartilaginósus, kraakbeen. Cartilagines aláres majores, grote neusvleugelkraakbeenderen. Cartilagines aláres minores, kleine neusvleugelkraakbeenderen, drie kleine onregelmatige stukjes kraakbeen in het achterste gedeelte der beide neusvleugels. C. arytaenoídea (ἀρύταινα, kan), gietkankraakbeen achter het strottenhoofd, aan weerszijden boven de plaat van het ringkraakbeen. C. corniculáta (Lat., gehoornd), klein elastisch kraakbeen aan de punt der C. arytaenoidea. C. cricoídea (κρίκος, ring), ringkraakbeen van het strottenhoofd, onder het schildkraakbeen. C. cuneifórmis (cuneus, wig), wigvormig kraakbeen, aan weerszijden in de plica aryepiglottica. C. epáctiles (ἐπακτός, bijgevoegd), = C. sesamoidea nasi. C. epiglóttica, het kraakbeen van het strotklepje. Cartilagines interarytenoídeae, = C. sesamoideae. C. Jacobsoni, = C. voméro-nasalis. C. linguae, = septum linguae. C. meátus acústici externi, gootvormig kraakbeen, dat de voor- en benedenwand van de uitwendige gehoorgang vormt. C. mucronáta (mucro, een soort zwaard), = C. xiphoidea. C. nasi laterales, zijdelingse neuswandkraakbeenderen, dunne, driehoekige platen. C. quadranguláris, vierhoekig kraakbeen, het kraakbenige neustussenschot, C. Santorini, = C. corniculata. C. septi nasi, kraakbeen van het tussenschot van de neus, tussen ploegschaarbeen en loodrechte plaat van het zeefbeen. Cartilagines sesamoídeae, sesam-kraakbeentjes, kleine stukjes kraakbeen in de stembanden. C. sesamoídeae nasi, 1 of 2 stukjes kraakbeen tussen C. nasi lateralis en C. alaris minor. C. thyreoídea, schildkraakbeen, vormt het voorste bovenste gedeelte van het strottenhoofd. C. trianguláris nasi, driehoekig kraakbeen van de neus = C. nasi lateralis. C. trianguláris carpi, id. van de handwortel, de kraakbeenschijf in het onderste gewricht tussen spaakbeen en ellepijp. Cartilagines tracheáles, de van achteren geopende kraakbeenringen van de luchtpijp, 16—20 in getal. Cartilagines tríticeae (triticum, tarwe), tarwekraakbeentjes, kleine stukjes kr. in het lig. hyothyreoideum laterale. C. tubae auditívae, kr. van de oortrompet (van Eustachius), die van de trommel- naar de keelholte loopt. C. voméro-nasalis, ploegschaarneuskr., kleine kraakbeenstrook, vlak boven de spina nasalis ant., ter weerszijden tegen het C. septi nasalis aanliggend. C. Wrisbergi, = C. cuneiformis.

Carúncula (van caro, vlees), vleeswratje, gebezigd voor allerlei kleine vlezige verheffingen, soms ook polypen of omschreven zwellingen, waarin follikels, van het slijmvlies der vrouwelijke geslachtsdelen; vroeger de rode stukjes slijm in de ontlasting bij dysenterie (lotio carnea). Caruncula hymenáles s. myrtifórmes, myrtekrans, wratachtige overblijfselen van het verwoeste maagdevlies. C. lacrimális, traanheuvel, een hoopje druifvormige smeerklieren in de binnenste ooghoek, dat een kleine rode verhevenheid vormt in de halvemaanvormige plooi van het bindvlies. C. mammilláris, tepelvormig wratje = bulbus olfactorius. C. sublinguális, wratjes ter weerszijden van het tongtoompje, waarin de uitlozingsbuizen der glandula submaxillaris en sublingualis uitmonden. C. uréthrae (Baugini), = colliculus seminalis.

Carus (κάρος, vgl. Arteria carotis), zeer diepe slaap, doodsslaap, coma.

Caryoblasten, zie Erythroblasten.

Caryocýten (κάρυον, kern; κύτος, cel), kernen bevattende rode bloedlichaampjes.

Caryokinése (κάρυον, noot, kern; κίνησις, beweging), indirecte kerndeling; vgl. Mitosis en Monaster.

Caryolýse (λύσις, oplossing), oplossing van de kern, het verdwijnen der kernen bij necrose, waaraan voorafgaat het verlies van hun vermogen om kleurstoffen op te nemen.

Caryomitósis, zie Mitosis.

Caryoplasma, de inhoud van de celkern.

Caryorrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), verbrokkeling van de kernen bij weefselnecrose.

Cascademaag (cascade, Fr., waterval), een vorm van zandlopermaag, in het midden geknikte maag, waarbij het cardia-gedeelte zich omhoog buigt.

Caseificatie, verkazing.

Caseine, kaasstof, het voornaamste eiwitlichaam in de melk, een phosphor bevattend nucleo-albumine, hetwelk bij toevoeging van leb stolt (stremt); dit berust waarschijnlijk op afscheiding van paracaseine, die, in verbinding met kalk, neerslaat.

Caseosen (Chittenden), de albumoseachtige lichamen, die bij de spijsvertering uit caseine ontstaan.

Caseósus, kaasachtig.

Casque (Fr., helm) **neurasthénique,** het ge-

voel van druk op het hoofd bij neurasthenische patienten.

Castrátio (Lat.), ontmanning, operatieve verwijdering van een of beide zaadballen of eierstokken. Castratenstem, de hoge stem van in de jeugd, vóór de manbaarheid, ontmande personen, bij wie de stemverwisseling achterwege blijft.

Casts (Eng. afgietsels), afgietsels van de binnenruimte van ingewanden, zoals de luchtpijp, de bronchi, de nierbuisjes: renal casts, urinecylinders; waxy casts, wascylinders.

Catabióse (καταβίωσις), het verbruiken van de levende stoffen. Catabiotische processen zijn dus alle verrichtingen van het levende organisme, in tegenstelling van de bioplastische of opbouwende (Weigert).

Catabolismus (καταβολή, omverwerping), bijv. nw. catabolisch, het uiteenvallen van samengestelde scheikundige verbindingen in het organisme. Deze term is bij de Engelsen, Fransen, Amerikanen en Italianen gebruikelijk. In de Duitse literatuur wordt het Dissimilation genoemd.

Catachonïe (καταχωνεύω, versmelten), het terugkeren van een weefsel uit de toestand van epanorthosis (zie ald.) naar die van hypoblema (M. Heidenhain), hetgeen bijv. geschiedt bij het terugtrekken van een pseudopodium; vgl. ook Protomeren.

Catadicróot, catapolycroot (κατά, omlaag; κροτέω, kloppen), benaming voor de polskromme als haar afdalende tak twee of meer verheffingen bevat; vgl. Dicrotismus.

Catadídymus (δίδυμος, tweeling), algemene benaming voor dubbele misgeboorte, die van boven met elkander vergroeid zijn; vgl. Anadidymus.

Catafactor, het verlies aan calorieën per cm^2 oppervlakte van de bol van de catathermometer (zie ald.).

Cataglosse (Fr., van γλῶσσα, tong), tongspatel, om de tong omlaag te drukken.

Cata-index, de catafactor (zie ald.), per secunde berekend.

Catalásegetal (Van Thienen, 1917), het aantal grammen waterstof-superoxyde, dat door de catalase van 1 cm^3 bloed wordt ontleed.

Cataláse-index, het catalasegetal, gedeeld door het aantal millioenen rode bloedlichaampjes per mm^3 bloed.

Catalásen, fermenten, die uit waterstofperoxyde zuurstof vrijmaken; komen o.a. in de lever voor.

Catalepsie (κατάληψις, het beetpakken), starzucht, zinvang (Bauwens); het actief vasthouden van een passieve stand der lichaamsdelen; een ziekteverschijnsel, waarbij, onder vermindering of opheffing van het bewustzijn, de spieren de toestand van samentrekking behouden, waarin zij bij het begin van de aanval verkeerden, en aan veranderingen, die men in de houding der lichaamsdelen brengt geen weerstand wordt geboden, (tenzij men deze plotseling tracht aan te brengen) en deze delen de stand behouden, welke men hun gegeven heeft (wasachtige buigzaamheid, flexibilitas cerea). Verschijnsel van hysterie, van ziekten der kleine hersenen en sommige zielsziekten, vooral dementia praecox en melancholie; kan ook door hypnose, chemische middelen en hersenverwondingen worden teweeggebracht.

Catalýse (κατάλυσις, ontbinding), de versnelling (of verlangzaming) van een scheikundig proces door de aanwezigheid van een vreemde stof (catalysator).

Cataménia (κατά, tijdens; μήν, maand), **het** maandelijkse, de stonden.

Catamnése (gevormd naar analogie van anamnese), het ondervragen naar de vóórgeschiedenis ener ziekte na afloop van de waarneming.

Catapásma (καταπάσσω, bestrooien), vgl. Empasma.

Cataphorése, cataphorisch (καταφορεῖν, medevoeren), die werking van de electrische stroom, door welke, indien de stroom door een electrolyt wordt geleid, die zich in een poreus vat bevindt, vloeistof van de positieve naar de negatieve pool wordt bewogen. Hiermede kan ook plaatselijke drenking van weefsels met geneesmiddelen worden verbonden. Vgl. Iontophorese.

Cataphorïe, vgl. Heterophorie.

Cataplásma (κατάπλασμα, zalf), warme pap; vgl. Epithema, Fomentum. Cataplasme instantané (Fr.), onmiddellijk voor het gebruik gereed cataplasma, bestaande uit lagen watten, die gedrenkt zijn met een afkooksel van zeewieren (voornl. fucus crispus) en na het drogen tot de dikte van kaarten worden samengeperst; tot gebruik behoeft men ze slechts in heet water te dompelen (Lelièvre).

Cataplexïe (κατάπληξις, het neerslaan), schrikverlamming, bewegingloosheid door schrik; ook bij narcolepsie; zie ald.

Catarácta (door de Salernitaanse school ingevoerde benaming, van καταρράκτης, valdeur of waterval, in verband met de Arabische benaming die dezelfde betekenis had; de oude benaming ὑπόχυσις, is geheel in onbruik geraakt); de grijze staar (verwant met staren), iedere gehele of gedeeltelijke vertroebeling der lens van het oog. De staar bevindt zich òf in de lens zelve (C. lenticu-

láris), òf in de lenskapsel (C. capsuláris), òf in beide (C. cápsulo-lenticuláris). C. accréta, vastgegroeide staar, vergroeiing van de staar met het regenboogvlies. C. árido-siliquáta (aridus, dor; siliqua, peul), droge schilstaar, C. met verdikking der kapsel en schrompeling van de inhoud. C. calcárea s. gípsea, kalkstaar, door afzetting van cholesterine en kalkzouten krijtwit tot geel gekleurde staar. C. centrális, troebeling van het middengedeelte der lens, meestal aangeboren. C. complicáta, bijkomende staar, gevolg van andere ziekten van het oog (keratitis, iridocyclitis, chorioiditis, retinitis, glaucoma). C. corticális posterior et anterior, voorste en achterste schorsstaar, ster- of rosetvormige troebeling in de voorste of achterste schorslaag, bij algemene stofwisselingsziekten, zoals jicht en suikerziekte. C. cýstica, blaasstaar, bolronde vervorming der lenskapsel, waardoor de lens de vorm ener blaas aanneemt. C. dura, harde staar. C. fluida s. láctea s. bursáta, vloeibare staar, vervloeiing en melkachtige troebeling der lens bij overrijpe staar. C. fusifórmis, spoelvormige staar, troebele lijn, die in de as der lens van de voorste naar de achterste pool loopt en zich in het midden spoelvormig verdikt. C. hypermatúra, overrijpe staar, volkomen uiteenvallen der troebele lens tot een pap; de oppervlakte der lens is gelijkmatig gekleurd — als de lens geheel vloeibaar is geworden — of vertoont punten en vlekken in plaats van de gewone straalvormige tekening. C. matúra, rijpe staar, rijp voor operatie, volledige troebeling der lens, de straalvormige tekening nog zichtbaar. C. membranácea, vliezige staar, de lens is door indroging tot een dun, ondoorschijnend vliesje geworden. C. mollis, zachte staar. C. morgagniána, staar met vervloeide schorslaag en beweeglijke, donker gekleurde kern. C. nátans, drijvende staar, volkomen loslating der lens. C. nigra s. brunéscens, zwarte of bruinachtige staar, volledige sclerose der lens, waardoor deze in een donkerbruine, hoornachtige massa verandert. C. nucleáris, kernstaar, dichte, gelijkmatige troebeling in de centrale gedeelten der lens. C. perinucleáris (zonuláris), grijze schijfvormige troebeling vóór en achter in de lens, terwijl de kerngedeelten doorschijnend blijven, de veelvuldigste vorm bij kinderen, meestal aangeboren, soms verkregen (Engelse ziekte). C. poláris (ant., post.), poolstaar, troebeling der lens aan de voorste of achterste pool, meestal aangeboren. C. punctata, stippelstaar, fijne witte of blauwachtige puntjes, gelijkmatig over de lens verdeeld of in de voorste schorslaag tot een groep verenigd. C. pyramidális, pyramidevormige staar, voorste poolstaar, waarbij het troebele gedeelte uitpuilt in de voorste oogkamer of zelfs het hoornvlies bereikt. C. secundária, nastaar, troebeling der resten van de lensschors, die bij de staaroperatie zijn achtergebleven, ook door plooiing of ontsteking der lenskapsel. C. senílis, ouderdomsstaar, C. spúria, onechte staar, troebeling der lens, doordat zich ontstekingsproducten er op afzetten. C. trémula en trémulans (tremo, sidderen), sidderstaar, door verscheuring der zonula ciliaris (Zinnii) ontstaat een luxatie der lens, zodat het regenboogvlies en de staar bij bewegingen heen en weer gaan. C. tuméscens, zwellende staar, vermeerdering der troebeling met zwelling der lens. C. víridis, groene staar, sclerose van de kern, waarbij deze bij daglicht groenachtig van kleur schijnt. C. zonuláris, zie C. perinuclearis.

Catarrhaal, bijv. nw. van catarrhus. Catarrhale ontsteking = catarrhus. C. pneumonie = bronchopneumonie.

Catarrhe sec (Laennec), droge catarrh, chronische bronchitis met kwellende hoest doch met weinig of geen afscheiding.

Catárrhus (κατάρροος, van καταρρέω, omlaagvloeien), catarrh, ontsteking van een slijmvlies, welke met afscheiding van veel slijmachtig serum, en afstoting en vorming van epitheel en ettercellen gepaard gaat; de naam is oorspronkelijk van toepassing op de catarrh van het neusslijmvlies, waarbij, volgens de vroegere voorstelling, het vocht „afvloeit" uit de hersenen, door de zeefplaat van het zeefbeen. C. aestívus, zomercatarrh, hooikoorts, hooiasthma, het eerst beschreven door Bostock in 1819, een aandoening die met lichte koorts gepaard gaat, bij personen, die daartoe aanleg hebben, als zij zich hebben blootgesteld aan de inademing van stuifmeel, voornl. van grassen; de toxalbuminen van het stuifmeel vormen de ziekteoorzaak. C. autumnális, herfstcatarrh, soortgelijke aandoening, doch later in het jaar voorkomend. C. bronchiális, gástricus, intestinális, vesicális, enz., vgl. Bronchitis, Gastritis, Enteritis, Cystitis, enz. C. epidémicus, griep, influenza. C. equórum epizoöticus, heersende catarrh bij paarden, goedaardige droes = coryza contagiosa equorum, adenitis equorum. C. fáucium, catarrh der keelholte. C. suffocatívus (suffocare, stikken), bronchitis acutissima met hevige verstikkingsverschijnselen. C. vernális, voor-

jaarscatarrh (van het oogbindvlies), syn. conjunctivitis vernalis. C. verrucósus ventrículi, wrattige maagcatarrh = état mamelonné, zie ald.

Catastaltíek (vgl. Peristaltiek), schoks- of stootsgewijze voortbeweging van de inhoud van spierachtige buizen, bijv. de slokdarm, in tegenstelling met de spiraalsgewijze voortbeweging door peristaltiek (O. Rosenbach).

Catathermometer κατά, omlaag; vgl. Thermometer), thermometer, die erop is ingericht, de tijd te meten, vereist voor een bepaalde daling der temperatuur.

Catathým (κατά, omlaag; θυμός, ziel), depressief (zie Manisch-depressieve krankzinnigheid) (H. W. Maier). C. denken, gedachten, die onder de invloed staan van wensen, vrezen enz., b.v. in de droom.

Catatoníe (κατάτονος, gespannen), spanningswaanzin, het verschijnsel bij sommige vormen van krankzinnigheid (paranoia, epilepsie, dementia paralytica, doch vooral dementia praecox), dat langdurige actieve spierspanningen ontstaan, soms zodanig, dat alle beweging ophoudt (catatonische stupor), soms afgewisseld met eentonige bewegingen (stereotypie, automatismus, verbigeratie). Wil men de stijve ledematen passief doen bewegen, dan verwekt dit tegenbewegingen (negativismus), (Kahlbaum 1874); het woord wordt ook veel gebruikt in de betekenis van een ondervorm van dementia praecox.

Catatropismus, negatief tropismus (zie ald.).

Catelectrótonus, zie Electrotonus.

Cátgut (Eng.), draad van schapendarm, gedroogd en in bepaalde vloeistoffen bewaard, tot afbinding van vaten of tot het aanleggen van naden in dieper gelegen weefsels.

Cathársis (κάθαρσις, reiniging; oorspr. door afvoermiddelen), = cathartische methode.

Cathártica, nl. remedia (καθαρτικός, reinigend), middelen ter bevordering der ontlasting, meer bijzonder middelen van middelmatige sterkte, tussen laxantia en drastica in.

Cathártische methode, behandeling van lijders aan neurasthenie en hysterie door hen vrij te laten uitspreken, waardoor onderdrukte voorstellingen, die met een bepaalde gemoedsstemming gepaard gaan, den lijder bewust worden, vooral aangaande gebeurtenissen op geslachtelijk gebied, die hij heeft doorleefd, en die dan door „abreagieren" onschadelijk worden gemaakt (Freud, Breuer). Vgl. Psychonalyse.; syn. catharsis.

Cathéter (καθετήρ, iets wat naar beneden wordt gelaten (Galenos), buisvormig instrument, dat men in een der kanalen van het lichaam, meestal door de urinebuis in de blaas brengt om deze te ledigen of om vloeistoffen daarin te spuiten (hiertoe bezigt men een c. à double courant, met twee evenwijdige buizen, zodat de vloeistof terstond weer kan afvloeien). De c. wordt vervaardigd van week caoutchouc (c. van Nélaton), van zijde overtrokken met lak (elastische c.), van glas of van metaal. C. à demeure, zie Dauerkatheter. Catheterkoorts, zie Febris urethralis, Urosepsis.

Catheterísmus, het inbrengen van de catheter naar de regelen der kunst. C. laryngis, het invoeren van een catheter in het strottenhoofd, om kunstmatige ademhaling uit te voeren of een vernauwing te verwijden; vgl. Intubatie. C. posterior s. retrourethrális (J. Hunter, 1787, Brainard 1849), achterwaarts catheterisme, het inbrengen van een catheter in de urinebuis van de blaas uit, nadat men punctie (aanboring) van de blaas heeft doen voorafgaan, bij verwondingen of ondoorgankelijke vernauwingen der urinebuis. C. tubae Eustachii, het inbrengen van een catheter door de neus in de keelmonding der tuba Eustachii, om lucht in de trommelholte te blazen.

Cathisophobíe (κάθισις, het zitten, φόβος, vrees) angst om te blijven zitten; vgl. Acathisie.

Cathóde (κάθοδος, de weg naar beneden), de electrode, waardoor de positieve electrische stroom de geleider verlaat, de negatieve electrode of negatieve pool. C. stralen, stralen, die in buizen van Crooke en dgl. van de cathode uitgaan, en, hoe ook de anode geplaatst is, rechtuit naar de overzijde van de buis gaan; waarschijnlijk bestaan zij uit stoffelijke deeltjes, die met negatieve lading van de cathode afgeslingerd worden (vgl. Electronen). C. schok, spierschok (spiercontractie), die ontstaat, als men de cathode, als prikkelingselectrode, op een spier plaatst (cathodesluitingsschok, C. S. S.), of daarvan verwijdert (cathodeopeningsschok, C. O. S.), of wel terwijl men de electrische kringloop sluit of breekt, terwijl de anode op een willekeurige andere plaats met het lichaam in aanraking blijft; vgl. Anode.

Cátochus (κάτοχος, vasthoudend), een soort catalepsie (zie ald.); slaapzucht met open ogen.

Catóptrisch (κάτοπτρον, spiegel), zo heet het onderzoek van het oog door middel van verschijnselen van weerspiegeling; vgl. Dioptrisch.

Cauda (Lat.), staart. C. equina (equus,

paard), paardestaart, de zenuwwortels van de lenden- en heiligbeensvlecht, die, nadat zij te voorschijn zijn getreden als een bundel evenwijdig lopen. C. nuclei caudati, het onderste deel van de nucleus caudatus.

Caudad, staartwaarts; bij ontleedkundige plaatsbepaling.

Caudális, tot de staart behorend, naar de staart of het achtereinde van het lichaam toe liggend.

Cauda-symptoom, gevoelloosheid van perinaeum, scrotum, penis, achter- en binnenzijde der dijen (Eng.: riding breeches anesthesic, rijbroek-gevoelloosheid) met neuralgieën en al of niet verlammingen van beenspieren.

Caudátus, voorzien van een staart, zie Nucleus.

Cáudex (Lat., boomstam), de hersenstam.

Cáusa (Lat.), oorzaak. C. effíciens, de oorzaak, welke de uitwerking ten gevolge heeft. C. finális, een op een doel gerichte oorzaak, ter onderscheiding van een oorzaak met een toevallige, niet vooraf bedoelde uitwerking.

Causáal, oorzakelijk, de oorzaak betreffend; vgl. Conditionalisme.

Causálgia (καῦσις, het branden; ἄλγος, pijn), brandende pijn door overgevoeligheid der huid, vooral bij verwondingen. Syn. Verschijnsel van Weir-Mitchell (1864).

Causaliteit, Causalnexus (D.) (nexus, samenhang), de oorzakelijke samenhang.

Caústicum, cautérium (καυστικόν, καυτήριον, brandijzer), brand- of bijtmiddelen; de eerste worden cauterium actuále, (werkelijk brandmiddel) genoemd, de laatste cauterium potentiále (mogelijk brandmiddel). Het C. actuale bestond vroeger in een gloeiend ijzer (ferrum candens); thans gebruikt men instrumenten, die door brandende dampen (thermocauter) of door de galvanische stroom (galvanocauter) gloeiend zijn gemaakt; vgl. Paquelin, Aanhangsel.

Cáusticus (καυστικός), brandend, bijtend.

Cautélae (Lat.), voorzichtigheidsmaatregelen.

Cauterisátie, de aanwending van cauteria ter verwoesting (verschroeiing van weefsels).

Cautery-punch (Eng.), brandpons, een galvanocauter, waarmede de sluitspier van de blaas bij gedeelten kan worden „weggeponst" (J. R. Caulk).

Cava (cavus, hol), zie Vena cava. Cava-trechter, trechtervormige spierbundel, afkomstig van de rechter harteboezem, aan de uitmonding der beide holle aderen.

Cavérna (Lat.), holte, in 't bijzonder in de longen, ontstaan door bronchiectasie of door verzwering, met name bij tuberculose of gangreen der longen; syn. Vomica.

Caverne-verschijnselen, holteverschijnselen; tympanitische of amphorische percussieklank, „bruit de pot fêlé", klankwisseling, bronchiaal of amphorisch ademhalingsgeruis.

Cavernítis, ontsteking der sponsachtige lichamen (corpora cavernosa) van het mannelijk lid.

Cavernóma, zie Angioma cavernosum.

Cavernósus (Lat., holten bevattend), sponsachtig, caverneus. Caverneus weefsel bestaat uit een geraamte van elastische vezelen, die bloedhoudende holten omvatten. Vgl. Corpora, Angioma.

Cavernotomie, het uitsnijden van een caverne uit de long.

Cávitas (Lat.), holte, uitholling. C. glenoidális scápulae, de gewrichtsvlakte van het schouderblad. C. lunáta s. sigmoídea major, = incisura semilunaris ulnae. C. lunáta s. sigmoídea minor, = incisura semilunaris radii.

Cavité close, „gesloten holte", een Franse benaming voor het eerste tijdperk der perityphlitis, waarbij de inhoud van het wormvormig aanhangsel niet kan ontwijken. C. c. meningée (Fr.), afgesloten, met etter gevulde holte onder de hersenvliezen.

Cávum (Lat.), holte, uitholling. C. abdóminis, buikholte. C. articuláre, gewrichtsholte. C. cónchae, het onderste deel der oorschelp; vgl. Cymba conchae. C. cranii, schedelholte. C. dentis, tandholte, pulpaholte. C. Douglasi, vgl. Excavatio. C. epidurále, de lympheruimte tussen het harde hersenvlies en de schedel. C. ischiorectále, diepe, met vet gevulde ruimte onder de musc. levator ani, tussen de anus en de zijwand van het kleine bekken. C. Meckelii, = C. semilunare. C. mediastinále, middelvliesruimte, zie Mediastinum. C. medulláre, mergholte der lange beenderen. C. oris, mondholte. C. péctoris, borstholte. C. pericárdii, holte van het hartezakje. C. peritonéi, buikvliesholte, de ruimte tussen de ingewanden en het buikvlies. C. pharýngis keelholte; het bovenste gedeelte, boven het zachte gehemelte, heet neuskeelholte (C. pharýngo-nasále), het onderste gedeelte keelstrottenhoofdholte (C. pharyngolaryngeum). C. pleurae, borstholte, C. praeperitoneále s. Retzii, met los bindweefsel gevulde ruimte tussen het buikvlies en de voorste buikwand, waarin de blaas, als zij sterk gevuld is, omhoog stijgt. C. recto-uterínum, C. rectovesicále, zie Excavatio. C. semilunáre (Meckelii), uitholling van de schedelbodem, waarin het ganglion semilu-

nare ligt. C. septi pellúcidi, holte van het doorschijnend tussenschot; gedeelte van de fissura longitudinalis cerebri aan de ventrale zijde van het corpus callosum. C. subarachnoidále, spinnewebvliesruimte, de ruimte tussen het spinnewebvlies en de oppervlakte der hersenen. C. subdurále, de ruimte tussen het harde en het zachte hersenvlies. C. úteri, baarmoederholte. C. vésico-uterínum, zie Excavatio. C. vaginále, kleine spleetvormige ruimte tussen de bladen van de schederok van de teelbal.

Cebocephalíe (κῆβος, een apensoort; κεφαλή, hoofd), aangeboren misvorming, waarbij de ogen dicht bijeenstaan, de neus slechts is aangeduid en één klein neusgat bezit, het gehemelte smal is; vgl. Arhinencephalie.

Céle (κήλη, breuk, zwelling), in verbinding met andere woorden (hydrocele, arthrocele) ter aanduiding van breuken of zwellingen.

Céler (Lat.), snel; vgl. Pulsus celer.

Celiac (Eng.) = Coeliac, zie Coeliacus.

Cella media, middencel, pars centralis ventriculi lateralis.

Céllula(e) (verkleinw. van cella), kleine holte, cel. C. áxis ramificátae (vgl. Ascylinder), zenuwcellen van het ruggemerg, waarvan de neuriet zich vertakt in de grauwe stof. C. calicifórmes, (Lat., calix, beker), bekercellen. C. coli, zie Haustra. C. commissuráles, zenuwcellen van het ruggemerg, waarvan het neuriet zich door de witte commissuur naar de voorste zijstreng der tegenovergestelde zijde begeeft. C. ethmoidáles, dunwandige holten in de beide zeefbeenlabyrinten. C. funiculáres, strengcellen, zenuwcellen van het ruggemerg, waarvan het zenuwuitsteeksel loopt in een der mergstrengen. C. juxtasinuáles, cellen van het rotsbeen, die daarbuiten zijn komen te liggen, nabij de sinus. C. mastoídeae, de holten in het tepelbeen, die met de trommelholte in verbinding staan; zie Antrum mastoideum. C. mucíparae (mucus, slijm), slijmcellen. C. pneumáticae tubáriae, holten van het rotsbeen in het kanaal voor de tuba Eustachii. C. radiculáres, wortelcellen; zenuwcellen van het ruggemerg, waarvan het neuriet naar de gevoels- of bewegingswortels trekt. C. rolándicae, zenuwcellen van de stof van Rolando (zie Aanhangsel) van het ruggemerg. C. tympánicae, holten in de benige bodem der trommelholte.

Cellulaire pathologie (Virchow), de leer van de verandering der cellen als grondbeginsel der ziekte.

Celluláse, een enzym, dat cellulose hydraliseert. Syn. Cytase.

Cellules rhagiocrines (ῥαγή, barst, spleet; κρίνω, scheiden, onderscheiden), = clasmocyten, zie ald.

Cellúli-fugaal of **-petaal,** van een cel af- of daarnaartoe voerend.

Cellulítis, ontsteking van het onderhuidse celweefsel. Syn. Fibrosítis.

Cellulósus, cellen bevattend; zie Tela.

Cement (caementum, metselsteen; thans: in water hard wordende mortel), in de ontleedkunde het vaatloze beenweefsel, dat de tandwortels omgeeft. Syn. tandkit, substantia ossea. Cementschurft, handeczeem der metselaars. Cementpasta, zie Dreuw (Aanhangsel).

Cementoblastóma, cementóma, gezwel door woekering van het cement van een tand.

Cénencephalocéle (κενός, leeg: vgl. encephalocele), eenvoudige hersenbreuk zonder vochtige inhoud. (Heineke).

Cenophobíe (φόβος, vrees), angst voor ledige ruimten.

Cenotoxine (κενόω, uitputten), een stikstof bevattend vergif van zeer samengestelde aard, door Weichard ontdekt in het lichaam van vermoeide dieren, waardoor volgens hem de verschijnselen der vermoeiheid worden te voorschijn geroepen.

Centése (κεντέω, steken, in verbindingen, = punctio.

Centraal, in het middelpunt gelegen. Centraal kanaal, kanaal midden door het ruggemerg, uitgaande van de vierde hersenkamer (Canalis centralis). Centrale gleuf, gleuf tussen de voorhoofds- en wandbeenskwabben der grote hersenen; syn. Sulcus Rolandi. Centrale galvanisatie, galvanisatie met een grote cathode in de maagkuil, de anode 2 minuten aan het voorhoofd, 2 minuten in de nek, 5 minuten aan de hals-sympathicus, gevolgd door labiele galvanisatie van het ruggemerg. Centraal „Höhlengrau", de grijze stof, die de hersenkamers bekleedt en zich daaromheen bevindt; voortzetting van de grijze stof van het ruggemerg, (het centrale Röhrengrau"). Centraal lichaampje, zeer klein lichaampje, dat naast vele celkernen (vooral ei- en zaadkernen) in het protoplasma wordt gevonden en bij de bevruchting en kerndeling van groot belang is; syn. centrosoma, centríolum, richtingslichaampje, poollichaampje. Centraalkwabje, het voorste, geheel bedekte gedeelte van de monticulus der kleine hersenen. Centraal zenuwstelsel, centraal gedeelte van het zenuwstelsel, oorsprong der

periphere zenuwen; bij de gewervelde dieren worden daartoe de hersenen en het ruggemerg, soms ook de sympathicus gerekend. Centrale plooien, de plooien der grote hersenen, die vóór en achter de centrale gleuf liggen.

Centre médian (Fr.), centraal gelegen grijze stof in het achterste gedeelte van de thalamus opticus.

Centrifugaal (centrum, middelpunt; fugio, vlieden), zich verwijderend van een (middel)punt.

Centrifugale kracht, de zogenaamde „middelpuntvliedende" kracht, die een lichaam, dat om een punt draait van dat punt tracht te verwijderen in de richting der raaklijn. Centrifugale zenuwen, zenuwen, die prikkels van het centrale zenuwstelsel naar de peripherie voeren, dus bewegings-, afscheidings- en remzenuwen (efferente zenuwen).

Centrifúge, toestel, dat o.a. dient om de vaste deeltjes in een vloeistof (de neerslag der urine bijv.) door middel van de middelpuntvliedende kracht snel bijeen te drijven, voor het microscopisch onderzoek. Het aanwenden van dit toestel heet centrifugeren.

Centripetaal (peto, zoeken, naar iets streven), zich naar een middelpunt begevend.

Centripetale kracht, de „middelpuntzoekende" kracht, tegengesteld aan en even groot als de middelpuntvliedende; zij tracht een lichaam, dat om een punt draait, daartoe te doen naderen. Centripetale zenuwen, zenuwen, die prikkels van de peripherie naar het centrale zenuwstelsel voeren, de zintuigs- en gevoelszenuwen (afferente zenuwen).

Centrosóma, zie Centraal lichaampje.

Centrum (Lat.), middelpunt, a. in de ontleedk., C. nervósum Willisii, ganglion solare. C. semiovále Vieussenii s. Vicq d'Azyr, de witte stof der grote hersenen, zoals men die op een horizontale doorsnede ter hoogte van de bovenvlakte van de balk ziet. C. tendinéum, zie Diaphragma. b. in de physiologie, een plaats in het centrale zenuwstelsel, die een bepaalde verrichting beheerst. C. ano-spinále, in de conus terminalis van het ruggemerg; beheerst de sluitspier van de aars. C. cilio-spinále (Budge), in het benedengedeelte van het halsmerg en het bovengedeelte van het ruggemerg; beheerst de m. dilatator pupillae, m. tarsalis sup. en m. orbitalis. C. génito-spinále, in de conus terminalis; beheerst de erectie en ejaculatie en de samentrekking der baarmoeder. C. vésico-spinále, in de conus terminalis; beheerst de sluiting en de lediging van de blaas; enz. enz.

Cephaléa, cephalálgia (κεφαλαία en κεφαλαλγία), hoofdpijn.

Cephalhaematocéle (κεφαλή, hoofd; vgl. Haematocele), met aderlijk bloed gevuld gezwel aan de schedel, dat met de sinus van het harde hersenvlies samenhangt.

Cephalhaematóma (vgl. Haematoma), hoofdbloedgezwel bij pasgeboren kinderen; bloeduitstorting tussen de beenderen en het pericranium (C. externum), of, zeldzamer, tussen de beenderen en het harde hersenvlies (C. internum). In tegenstelling met het caput succedaneum (zie ald.) overschrijdt het nooit een beennaad; syn. Ecchymoma capitis, Thrombus neonatorum. C. spúrium s. subaponeuróticum, weiachtig exsudaat onder de huid- en spierlaag van het hoofd.

Cephálicus, tot het hoofd behorend, bijv., arteria of vena cephalica.

Cephalítis, = encephalitis.

Cephalocéle, hoofdbreuk, het naar buiten komen van delen van de schedelinhoud door een gaping in de schedel.

Cephalo-cholesterol-flocculationtest (Eng.), zie Hanger in het Aanhangsel.

Cephalódynie (ὀδύνη, pijn), rheumatismus der hoofdspieren.

Cephalohydrocéle, ophoping van cerebrospinale vloeistof onder de huid van de schedel na doorboring van het schedeldak; syn. onechte meningocele.

Cephalómelus (μέλος, lid) (Geoffroy St. Hilaire), aangeboren misvorming, waarbij een overtollige arm of been van het hoofd uitgaat.

Cephalometríe, schedelmeting.

Cephalónes (Virchow), grootkoppen, mensen met een horizontale schedelomtrek van meer dan 55 cm en te grote hersenen.

Cephalópagus (παγ-, stam van πήγνυμι, verbinden), tweelingmonster, waarbij de verbinding tussen de tweelingen zich aan de hoofden bevindt. Bij céphalo-thoracópagus bovendien ook ten dele aan de borstkas.

Cephalothrypsíe, cephalotripsíe, cephalothlasíe (θρύπτω, τρίβω, θλάω, vermorzelen, stuk drukken), vermorzeling en uithaling van de (zo nodig te voren doorboorde) schedel van het ongeboren kind door middel van een op een verloskundige tang gelijkend instrument, cephalotríbe, cephalotrípter, cephalothrýptor, cephalothlást, basilýst, basiotríbe genaamd. Syn. basiolysis, basiotribe. Zie Craniotomie, Cranioclast.

Cephalotomíe, = craniotomie.

Cercária (κέρκος, staart), het laatste larvestadium van de trematoden, in een tweede gastheer zich ontwikkelend tot metacercaria.

Cerclage, het aanleggen van een hechting in een cirkel, die weefseldelen naar elkaar toebrengt, wanneer zij wordt dichtgesnoerd; wordt toegepast bij breuk van de knieschijf.

Cercómonas (μόνος, enig), soort van flagellata; ronde of ovale protozoa met een lange zweepdraad en een staartuitsteeksel. Tegenwoordig genaamd Trichómonas, zie ald. C. hóminis, zie trichomonas hominis.

Cerebelláir (bijv. nw. van cerebellum, verkleinw. van cerebrum), tot de kleine hersenen behorend. C. fit (Jackson), epileptiforme aanval met slechts een tonische phase „en arc de cercle" (zie ald.), bij aandoeningen in de achterste schedelgroeve.

Cerebéllum, kleine hersenen.

Cerebráal, tot de hersenen behorend. Cerebrale lagen, die lagen van het netvlies, die embryologisch overeenkomen met delen der hersenen, nl. de uitwendige reticulaire laag, inwendige korrellaag, inwendige reticulaire laag, zenuwcellenlaag, zenuwvezellaag en membrana limitans interna.

Cerebrasthenie (cerebrum, hersenen; ἀσθένεια, zwakte), cerebrale neurasthenie (Ziemssen); taalkundig juister phrenasthenie (zie ald.).

Cerebríne, vgl. Cerebrosiden.

Cerebrítis, = encephalitis (zie ald.).

Cerebropáthia toxaémica psýchica, zie Korsakow (aanhangsel).

Cerebroscleróse, arteriosclerose in de hersenen.

Cerebroscopíe (σκοπέω, bezien), de diagnostische methode van E. Bouchut om hersenziekten met behulp van de oogspiegel te herkennen.

Cerebrosíden, stikstof bevattende stoffen van het centrale zenuwstelsel, waarvan zich door koken met minerale zuren galactose afscheidt; tot nu toe zijn gevonden cerebrine, cerebron, kerasine, encephaline.

Cerebrospináal (cerebrum en spina, doorn; in ruimere zin de ruggegraat, die van doornachtige uitsteeksels voorzien is), tot de hersenen en het ruggemerg behorend. Cerebrospinale meningitis, zie Meningitis. Cerebrospinale vloeistof, zie liquor cerebrospinalis; syn. liq. encephalospinalis, liq. subarachnoidalis.

Cérebrum, hersenen. C. abdominale, „buikhersenen", de plexus coeliacus.

Ceréoli (cereolus, verkl. van cereus, kaars, was; met het oog op de buigzaamheid), staafjes van buigzame stof, overtrokken met geneesmiddelen, cacaoboter, gelatine, arabische gom, die in holten van het lichaam worden ingebracht; (vgl. Anthrophoor).

Cerúmen, oorsmeer, afscheiding der glandulae ceruminosae, vermengd met die der smeerklieren en met opperhuidschilfers, afgestoten haren en stof.

Cervicáal (vgl. Cervix), tot de nek of hals behorend. Cervicale abórtus, miskraam, waarbij het ei wegens de grote weerstand van de uitwendige baarmoedermond in het halskanaal blijft liggen. Cervicale keizersnede, vgl. Sectio Caesarea. Cervicale klieren, de lymphklieren aan de hals. Cervicale ganglia, vgl. Ganglion cervicale. C. kanaal, de holte van de baarmoederhals. C. merg, halsmerg, het halsgedeelte van het ruggemerg.

Cervicale neuralgie, zenuwpijn in het gebied der cervicale zenuwen (zie Nervi cervicales en Occipitale neuralgie). Cervicale zwelling, verbreding van het onderste deel van het halsmerg.

Cervicodýnia rheumática, zie Myalgia Cervicalis.

Cérvix (Lat.), hals, nek. C. úteri, baarmoederhals, het onderste deel der baarmoeder.

Cervix-erósie, ontstekingachtige, hoogrode hof rondom de uitwendige baarmoedermond, hetzij glad (eenvoudige erosie), of wrattig (folliculaire en papillaire erosie).

Cessátio (Lat.), het ophouden of wegblijven. C. mensium, het uitblijven der stonden.

Cestóden (κεστός, gestikt, riem, gordel), een soort platte wormen, waartoe ook de lintwormen behoren; vgl. Taenia.

C-gal, gal uit de ductus hepaticus.

Ch. op recepten = charta, papier. Ch. C. = charta cerata, waspapier.

Chaeromanie (χαίρω, zich verheugen), ziekelijke vrolijkheid.

Chalázion (verkleinw. van χάλαζα, hagelkorrel), hard knobbeltje in het ooglid veroorzaakt door retentie in een klier van Meyboom; de inhoud is week of vloeibaar. Syn. Tophus.

Chalcósis (χαλκός, koper) **bulbi,** doordrenking van de oogbol met koperoxyde. Vgl. Siderosis.

Chalicósis pulmónum (χάλιξ, kiezel, kalksteen), kiezel- of kalklong; het zich afzetten van kalk- of kiezelstof in de longen, door inademing; vgl. Silicatosis.

Chalodermíe (χαλάω, verslappen; δέρμα, huid) (Ketly), huidverslapping, het neerhangen van de huid in grote plooien bij vermeerdering van het onderhuidse celweefsel; vgl. Cutis laxa.

Chalónen (χαλάω verlangzamen), autacoiden (zie ald.) met een remmende werking.

Chamae(o)cephalíe (χαμαί, op de grond; κεφαλή, hoofd), ziekelijke afplatting van het hoofd.

Chamaecheiríe, het hebben van brede handen.

Chamae(o)conchíe, de lage oogkas bij bijzienden; vgl. Hypsiconchie.

Chamaeprosopíe (πρόσωπον, gelaat), breedheid en laagheid van het gelaat, waarbij het neusgeraamte kort is, met brede neusgaten, en de oogkassen breed en laag zijn.

Chamaerrhíen, met een lage neus.

Champignon de castracion (Fr.) paddestoelvormig granuloma teleangiectodes tropicum. Zie Verruga Peruviana.

Chancre (Fr.), sjanker, venerische zweer. Ch. à distance, een sjanker, die tegelijk met die aan de geslachtsdelen op een andere plaats van het lichaam ontstaat, door zelfbesmetting. Ch. induré, harde sjanker, de syphilitische zweer, die als eerste verschijnsel op de plaats van besmetting ontstaat. Ch. mixte (Rollet), gemengde sjanker, die eerst het voorkomen van een zachte sjanker heeft, maar daarna hard wordt en door syphilisverschijnselen wordt gevolgd. Ch. mou, zachte sjanker; syn. chancroide, chancrelle, chancre simple, chancre vénérien, chancre non infectant. Ch. redux (redux, terugkerend), een sjanker-litteken, dat weder tot een zweer overgaat.

Chancrelleux (Fr.), op zachte sjanker gelijkend.

Chant des artères (Fr.), slagadergezang, onjuiste uitdrukking voor het van de aderen afkomstige bromtolgesuis (zie Bruit de diable); syn. Rumor venosus.

Chapelet pustuleux (Fr., puistige rozenkrans); zie Corona veneris.

Charbon (Fr. kool), miltvuur, zie Anthrax. Ch. symptomatique, in het Duits Rauschbrand (zie ald.).

Charpie (Fr. van charpir, uit elkaar plukken, uit een vulgaire Lat. vorm naast carpere), pluksel, uit elkander geplukt linnen als verbandstof.

Chasma, chasmus (χάσμη, χασμός, het openstaan of gapen), geeuwkramp.

à Chaud (Fr.), „terwijl het nog heet is", in het acute tijdperk; bijv. à chaud opereren van een appendicitis; vgl. à Froid.

Cheilectomíe (χεῖλος, lip; ἐκτέμνω, uitsnijden), het wegbijtelen van een beenrand, die om een gewricht heen gewoekerd is, bij arthritis deformans.

Cheilítis (χεῖλος, lip), ontsteking der lippen. Ch. glandulosa apostematosa (R. Volkmann 1870); vgl. ziekte van Baelz.

Cheiloangioscopíe (ἀγγεῖον, vat), de door Hueter aangegeven methode om de bloedsomloop in het lippenslijmvlies waar te nemen.

Cheílognáthopalatóschisis (γνάθος, kaak; palatum, gehemelte, σχίζω, splijten), gespleten lip, kaak en gehemelte.

Cheilophagíe (φαγεῖν, eten), ziekelijk op de lippen bijten.

Cheiloplastiek (πλάσσω, vormen), plastische operatie tot vorming van een lip.

Cheilóschisis (σχίζω, splijten), lipspleet, hazelip; vgl. Os leporinum. Ch. complicata, hazelip, gepaard gaande met andere spleten in de bovenkaak of het gehemelte.

Cheilósis, verbleken van de lippen bij de mondhoeken, gevolgd door maceratie en fissuren.

Cheiro- (χείρ, hand), in verbindingen, op de hand betrekking hebbende.

Cheirologíe (λόγος, woord), het spreken met de beide handen door doofstommen; zgn. Franse methode.

Cheiropómpholyx (πομφόλυξ, waterblaas) (Hutchinson), een uitslag, die vooral bij vrouwen met zenuwachtige aanleg voorkomt en begint met jeuken en branden in de vingers, waarna grotere of kleinere blaasjes ontstaan; syn. Dyshidrosis.

Cheirospasmus (σπασμός, kramp), schrijfkramp; vgl. Mogigraphie.

Chelicera, de mandibula van de arachnoidea.

Cheloíed, = keloied.

Chemiatríe, = iatrochemie.

Chemismus (χημεία, scheikunde), de scheikundige gang van zaken bij een reactie of in het levende organisme.

Chemoceptóren (capio, vatten), door Ehrlich veronderstelde organen der cel (receptoren), die een bijzondere aantrekkingskracht bezitten voor bepaalde scheikundige stoffen en deze vasthouden („verankern").

Chemoflexie (flexio, buiging; hier: tijdelijke verandering), tijdelijke Arzneifestigkeit (zie ald.).

Chemorefléxen, reflexen, die door scheikundige processen worden te voorschijn geroepen, bijv. de pylórusreflex (Pawlow).

Chemósis (χήμωσις, van χήμη, schelpdier met gapende schalen), oedema (zie ald.) conjunctivae bulbi oculi, zwelling van het oogbindvlies,

Chemotáxis, chemotropísmus (Pfeiffer), aantrekking en afstoting van cellen of bacteriën, indien deze zich vrij kunnen bewegen, door bepaalde scheikundige opgeloste stoffen of door verschillen in concentratie van oplossingen.

Chemotherapíe (Ehrlich), behandeling van

ziekten met stoffen, die zich in het organisme bij voorkeur verbinden met de ziekteverwekkers, bijv. salvarsaan bij syphilis, optochine bij longontsteking.

Chiásma (χίασμα), kruising. Ch. opticum, de kruising der gezichtszenuwen aan de hersenbasis. Ch. tendinum (Camperi), kruising van de peesvezels van de musc. flexor digitorum sublimis voorbij de hiatus.

Chiástron (χίαζω, iets maken in de vorm van een kruis), kruisgewijze aangelegd verband. Fr. Chiastre.

Childcrowing (Eng. het kraaien van een kind), het kraaiend ademhalingsgeluid bij laryngismus stridulus, zie ald.

-chilíe (χεῖλος, lip), in verbindingen, betrekking hebbende op de lippen.

Chinineprophylaxis, toediening van kleine giften chinine ter voorkoming van besmetting met moeraskoorts.

Chinineroes, hardhorendheid, oorsuizen, duizeling, braking, na grote giften chinine. Dit woord en het vorige beter met K te spellen.

Chinoanismus, stotteren met weglating van de **r,** die ook in het Chinees ontbreekt.

Chinotoxine, zie Cinchotoxine.

Chirágra (χείρ, hand; ἄγρα, klem), jicht in de hand.

Chirarthrocacé (vgl. Arthrocacé), kwaadaardige, tuberculeuze ontsteking van het handgewricht.

Chiro, zie Cheiro.

Chirognomíe (γνώμη, inzicht), beoordeling van het intellect uit de vorm van de hand.

Chiromantíe (μάντις, waarzegger), het voorspellen van de toekomst uit de lijnen van de hand.

Chiromegalíe (μέγας, groot), de misvorming der hand bij syringomyelie (zie ald.), gepaard gaande met huidveranderingen en panaritia (Charcot).

Chiropráctor (Amer. van χείρ) een soort kwakzalverij, waarbij beweerd wordt, dat wervels worden rechtgezet, die van hun plaats zijn, welke verplaatsing dan de ziekten veroorzaakt.

Chirothéca (θήκη, bewaarplaats), vingerverband, inwikkeling der vingers met een lange, smalle zwachtel. Ch. completa, voor alle vingers ener hand. Ch. incompleta, voor enkele vingers.

Chirurgie (χειρουργία, handenarbeid), die tak der geneeskunst, welke de mechanische, ten dele operatieve middelen omvat.

Chlamýdophrys stercórea (χλαμύς, kleed, omhulsel; ὀφρύς, verheven rand; stercus, gen. stercoris, drek), een schaaldragend zoetwater-protozoön (orde der foraminiferen), dat in de loop zijner ontwikkeling een cyste vormt, die de menselijke of dierlijke darm als doorgangsplaats nodig heeft. In de darm of de ontlasting ontstaat daaruit een amoebe, die zich bij alcalische reactie kan voortplanten zonder schaalvorming.

Chlamydozóa, rondachtige lichaampjes, door V. Prowazek o.a. in de afscheiding bij trachoom ontdekt, en voor protozoa gehouden. Syn. lichaampjes van Prowazek, trachoomlichaampjes.

Chloásma (χλοάζω, er groengeel uitzien), 1. levervlek, grote, licht- tot vuilbruine huidvlek, meestal in verband staande met ziekten van de lever, de baarmoeder en de bijnieren; verder door verwondingen, blaartrekkende middelen, hitte of sterke koude teweeggebrachte pigmentafzetting, en bij bepaalde cachexieën (moeraskoorts, kanker, morbus Addisoni). Ch. uterínum, door zwangerschap of ziekten der vrouwelijke geslachtsdelen veroorzaakt. 2. = pityriasis versicolor (zie ald.). Syn. dermatomycosis furfuracea, mycosis maculosa, tinea versicolor.

Chloorácne (zie Acne), huidziekte bij arbeiders in chloorbenzolfabrieken; vermoedelijk niet door chloor, maar door chloorbenzol veroorzaakt (Bettmann).

Chlooraethylroes (Kuhlenkampff), korte bedwelming door middel van chlooraethyl.

Chloorarm dieet, beter „dieet dat arm is aan chloor", voeding, die slechts 3—5 gram keukenzout per dag bevat; bij waterzucht door nier- of hartaandoeningen, vallende ziekte, enz.

Chloraemíe (χλωρός, groen), chlorose.

Chloralismus, chronische vergiftiging met chloral.

Chloroanaemíe, chlorose met anaemie.

Chlorocýten, zeer bleke rode bloedlichaampjes.

Chloroformismus, vergiftiging door chloroform.

Chloroleucosarcomatósis, = chloroma.

Chloroleukaemíe, leukaemische samenstelling van het bloed bij chloroma (zie ald.).

Chlorolymphadenósis, chlorolymphosarcomatósis, lymphatisch chloroma.

Chlorόma, „groen gezwel", overal verspreide woekeringen onder het beenvlies, die op doorsnede veelal grasgroen zijn, en uit myeloied of misschien ook lymphatisch sarcoomachtig weefsel bestaan, vooral aan de schedel, de wervelkolom en de ribben. Bovendien zijn alle lymphatische en bloedvormende organen aangedaan, dan eens bij voorkeur de lymfeklieren, dan weder het merg. Daarom is de naam chloroleukaemie, te onderscheiden in lymphatische en mye-

loiede, juister. Het chloroomweefsel bevat protoporphyrine.

Chlorometrie, bepaling van het chloorgehalte.

Chloromyelosárcomatóse, chloroma met woekering van de gekorrelde cellen.

Chloropenie (πενία, armoede), te gering gehalte aan chloor.

Chloropsie, groenzien, waarbij alle voorwerpen groenachtig lijken, bijv. bij digaleenvergiftiging.

Chlorósis, bleekzucht, vooral bij vrouwen en in 't bijzonder in het geslachtelijke ontwikkelingstijdperk; het belangrijkste kenmerk is vermindering van het haemoglobinegehalte der rode bloedlichaampjes (oligochromaemie), wier aantal niet of slechts weinig is afgenomen. Ch. aegyptíaca s. trópica, = ankylostomiasis (zie ald.). Ch. gigántea (Schönlein), „reuzinnebleekzucht", aangeboren bleekzucht met overmatige vetvorming. Ch. praematúra, „voorbarige" bleekzucht, die zich vóór de geslachtelijke rijpheid vertoont. Ch. tarda, met dysphagie (Nolen), „late" bleekzucht, na de veertig jaren. Syn. Essentiële hypochrome anaemie.

Choánae (χοάνη, smeltkroes, trechter), de beide achterste openingen der neusholte naar de neuskeelholte.

Choc d'intolérance (Fr. onverdraaglijkheid), = Anaphylactische Schok, zie Shock.

Choc en dôme (Fr. koepel), de koepelvormige contractie van het hart bij insufficientie van de aortakleppen.

Choc en retour (Fr., terugstoot) (Ricord, Didag), veronderstelde besmetting van de moeder door de syphilitische vrucht, als bij de moeder geen sjanker wordt aangetroffen. Vgl. Colles (Aanhangsel).

Chocoladecyste, de eigenaardige, met oud bloed gevulde cysten in de eierstok of in de baarmoeder bij endometriosis (De Snoo).

Cholaemie (χολή, gal), overlading van het bloed met bestanddelen van gal, voornl. de vergiftige galzuren; ook, de daardoor veroorzaakte verschijnselen van geelzucht, stuipen, coma, koorts, neiging tot bloedingen (haemorrhagische diathese).

Cholagóga (ἀγωγός, meevoerend), sc. remedia, galdrijvende middelen. Syn. Choleretica.

Cholángio-cysténteranastomóse (ἀγγεῖον, vat; κύστις, blaas; ἔντερον, darm), het maken van een verbinding tussen de ductus hepaticus en de galblaas, en de darm. waarbij de ductus wordt gesloten. Het maken van een verbinding tussen ductus hepaticus en galblaas heet cholangiocystotomie.

Cholangioénterostomie (στόμα, mond), het maken van een rechtstreekse verbinding tussen de galwegen en de darm (Kehr).

Cholangítis, ontsteking der galwegen.

CholásCus (ἀσκός, zak; vgl. Ascites), ophoping van gal in de vrije buikholte (L. Landau 1911).

Cholecyaníne (κύανος, blauw), = biliverdine,

Cholecystéctasie (κύστις, blaas; ἐκτείνω, uitzetten), verwijding van de galblaas.

Cholecystéctomie (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van de zieke of met stenen gevulde galblaas (Langenbach, 1882).

Cholecysténdysis (ἔνδυσις, ingang), vasthechting van de wond der galblaas aan de buikwand na operatieve verwijdering van een galsteen (Courvoisier).

Cholecysténterostomie (στόμα, mond), het maken van een verbinding tussen de galblaas en de dunne darm (V. Winiwarter, 1882).

Cholecystítis, ontsteking van de galblaas.

Cholecystographíe (γράφειν, schrijven), het Röntgenologisch onderzoek van de galblaas; vgl. Cystographie.

Cholecystopexíe (πῆξις, vasthechting), bevestiging van de galblaas aan de voorste buikwand.

Cholecystoraphíe (ῥάπτω, hechten), het dichtnaaien van de galblaas.

Cholecystostomie (στόμα, mond), het aanleggen van een (tijdelijke) galfistel.

Cholecystotomíe, het openen van de galblaas door snede.

Choledóchoduodénostomíe (δέχομαι, ontvangen), kunstmatige vorming van een afvoering voor de gal uit de ductus cholédochus naar het duodénum.

Choledóchotomíe operatieve opening van de ductus cholédochus (Kummel, 1884); wordt hierbij ook, bij grote stenen, de twaalfvingerige darm gespleten, dan wordt de bewerking choledóchoduodénotomíe genoemd; wordt door de darm heen de papilla duodeni geopend (Mac Burney, Kocher), dan spreekt men van transduodenale choledochotomie of papillotomie.

Cholédochus, gal opnemend, zie Ductus choledochus.

Cholekinétisch (κινέω, bewegen), de voortbeweging der gal bevorderend.

Cholelithíasis (λίθος, steen), galsteenziekte, het zich bevinden van stenen in de galwegen en de galblaas.

Cholelithothrypsíe of -tritíe (θρύψις, tritus, het fijnwrijven), verbrijzeling van galstenen met de vinger of een tang, waarna zij naar de twaalfvingerige darm worden geduwd om het afvloeien van gal naar de darm weder mogelijk te maken.

Cholepyrrhíne (πυρρός, rood), zie Bilirubine.

Chólera (χολέρα, buikloop met braking, Hippocrates), braakloop, Ch. asiática s. índica, s. epidémica, oorspronkelijk uit Indië ingevoerde en daar inheemse (endemische), in Europa meestal epidemisch voorkomende, besmettelijke ziekte, veroorzaakt door de kommabacil van R. Koch (vgl. Vibrio). Men onderscheidt vier tijdperken, stadium prodromorum (der voortekenen) met pijnloze buikloop; stadium confirmatum (het duidelijke, „bevestigde" tijdperk) met rijstwaterontlasting; stadium algidum s. asphycticum (het koude of polsloze tijdperk, met daling der lichaamswarmte, onvoelbare polsslag, onmacht, staking der urineafscheiding; stadium reactivum s. reconvalescentiae, herstellingstijdperk. Ch. infantum, kindercholera, uiterst snel verlopende vorm van de maag- en darmontsteking der zuigelingen. Ch. nostras (nostras, inheems) s. européa s. aestíva (aestivus, zomers), s. indígena (indigenus, binnenslands geboren), inheemse, niet besmettelijke braakloop, met choleraachtige verschijnselen, meestal op zich zelf staande, in de nazomer iets meer talrijke gevallen van zeer sterke, doch zelden dodelijke maag- en darmonsteking. Ch. sicca, droge braakloop, de vorm van Ch. asiatica die het snelst de dood veroorzaakt, waarbij, door darmverlamming, de buikloop achterwege blijft. Ch. des doigts (Fr.), ecchymoses (zie ald.) aan de vingers bij looiers. Ch. herniaire (zie Hernia), buikloop bij afsluiting van de darm (Malguigne).

Cholerarood, cholerareactie, vgl. nitrosoindolreactie, roodkleuring, die ontstaat als men bij een kweek van cholera- of verwante bacillen in een pepton bevattende kweekbodem zoutzuur of zwavelzuur voegt; berust op de aanwezigheid van nitrieten en indol, door de bacillen voortgebracht, waaruit door de zuren salpeterigzuur wordt vrijgemaakt.

Choleratyphoíed, een met verschijnselen van typhus gepaard gaand herstellingstijdperk in sommige gevallen van cholera, dat 2 tot 7 dagen duurt.

Choleravíbrio, zie Vibrio.

Cholerése, de werking der choleretica, zie ald.

Cholerética sc. remedia (ῥέω, vloeien), minder juist gevormd synoniem van Cholagoga (Brugsch).

Choléricus, 1. bijv. nw. van cholera, bijv. vox cholerica, de hese stem van de choleralijder. 2. cholerisch (van χολή, gal), een „gallig", heetbloedig, tot toorn en hartstocht geneigd temperament, meestal gepaard met een forse lichaamsbouw.

Choleríne, lichte vorm van cholera, waarbij de ontlasting niet rijstwaterachtig wordt; ook syn. voor cholera nostras.

Cholerrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), galvloed, bij leverabscessen enz.

Cholestearine, = cholesterine.

Cholesteatoom (στεάτωμα, vetgezwel) (Galenos), parelgezwel, epidermoidale nieuwvorming, bestaande uit ronde, zilverachtig glanzende parels, die gelijk een ui uit dunne schilfers zijn opgebouwd. Komt voor in het spinnewebvlies aan de schedelbodem, in de onderste urinewegen en na langdurige ettering in het middenoor en verzwering (caries) van het rotsbeen; syn. margaritoom.

Cholesterine (στερρός = στερεός, vast), „galvet", eenvoudige alcohol, waarvan de samenstelling nog niet geheel duidelijk is ($C_{22}H_{22}OH$), normaal bestanddeel van het bloed, de gal, de hersenen, de eidooier en vooral van de galstenen. Cholesterinaemie, aanwezigheid van ch. in het bloed; vgl. Coprosterine.

Cholesterinespiegel, het gehalte aan cholesterine van het bloed.

Cholesterinherdensteine (D., Herde, kudde) groepjes zeer kleine, pas gevormde cholesterinesteentjes in de galblaas. Vgl. Calculs entre deux eaux.

Cholesterinósis extracellularis, het voorkomen van cholesterine buiten de cellen, hetgeen een huidaandoening veroorzaakt.

Cholesterol (χολή gal, στερεός vast), een lipoid, dat voorkomt in vele organen b.v. in het bloed, de zenuwen, lever, nieren enz.

Choleteline (τέλος, einde), een gele kleurstof, het eindproduct van de oxydatie van bilirubine in de darm, $C_{22}H_{22}N_2O_2$.

Choline (zo genoemd omdat het het eerst uit de lecithine der gal is bereid), trimethyloxaethyl-ammoniumhydroxyde, $N(CH_3)_3OH(CH_2)_2OH$; komt in de meeste weefsels voor, werkt bloeddrukverlagend. Het is een vitamine van de B-groep.

Cholinérgische zenuw (ἔργον, werk), draagt de prikkel over door acetylcholine; hiertoe behoren de bewegingszenuwen en de vezels van de parasympathicus. Vgl. Adrenergische zenuw.

Cholose, galziekte, benaming voor alle ziekten, die met oplossing van gal in het bloed (geelzucht) gepaard gaan.

Cholzuur (Cholalzuur), splitsingsproduct der galzuren, komt voor in de darm en bij geelzucht in de urine, $C_{22}H_{22}O_2$.

Choluríe (οὖρον, urine), galurine, het voorkomen van galbestanddelen in de urine.

Chondrectomíe (χόνδρος, kraakbeen; ἐκτέμνω,

uitsnijden), uitsnijding van gewrichtskraakbeen, om ankylose op te heffen (Ollier, Freund).

Chondrine, kraakbeenlijm, de lijmstof van het kraakbeen.

Chondrítis, kraakbeenontsteking; vgl. Osteochondritis.

Chondroblasten (βλαστάνω, ontspruiten), kraakbeenvormers, cellen, waaruit het kraakbeenweefsel wordt gevormd; syn. chrondroplasten (πλάστος, gevormd).

Chondroblastisch sarcoom, sarcoom, dat kraakbeenweefsel bevat.

Chondroblastoom, = chondroom.

Chondrodysplasíe, = dyschondroplasie.

Chondrodystróphia (δύσ, mis-; τροφή, voeding), gebrekkige vorming of woekering van het kraakbeenweefsel bij de groei van het nog niet verbeende been, waardoor dit in lengte ten achter blijft. Ch. hyperplástica, woekering van het kraakbeen met verdikking van de uiteinden der diaphyse en grote onregelmatigheden in de verbening. Ch. hypoplástica (Kaufmann), gebrekkige vorming van het kraakbeen door sterke remming in de groei der zuiltjes van kraakbeencellen. Syn. achondroplasia. Ch. malácica (Kaufmann), woekering van het kraakbeen (maar zonder vorming van cellenzuiltjes, gevolgd door gedeeltelijke verweking en onregelmatige verkalking en verbening van het kraakbeenweefsel. De stoornis in de groei leidt tot micromélia chondromalácica, wanverhouding in de afmetingen van romp en schedel en opmerkelijk korte ledematen, daarbij ingezonken neus).

Chondrohypoplasie, onvoldoende vorming van kraakbeen. Vgl. Dyschondroplasie.

Chondrolíeth, slijmsteen, die zich vormt in met slijmvlies beklede holten, en uit verhard slijm, kalkzouten en vet bestaat, en van een kraakbeenachtige veerkrachtigheid is.

Chondromalacíe, chondromalacósis (μαλακός, week), kraakbeenverweking. Vgl. Mures articulares.

Chondromatósis, het voorkomen van kraakbeenplaatjes of gezwelletjes in het gewrichtsslijmvlies.

Chondromycoíed (μῦκος, slijm), een bestanddeel van het kraakbeen; verbinding van een eiwitlichaam met chondroitinezwavelzuur ($C_{22}H_{22}NSO_{22}$); de schrijfwijze mucoied — gemengde afleiding van Lat. en Gr. — is minder juist.

Chondromyxóma, myxoma (zie ald.) waarin zich kraakbeenelementen bevinden.

Chondroom, kraakbeengezwel; men onderscheidt ze in ecchondrosen of ecchondromen, kraakbeenachtige uitwassen van kraakbeen, en enchondromen, kraakbeengezwellen op plaatsen van de beenderen, waar in gewone omstandigheden geen kraakbeen voorkomt; syn. chondrophyma (φῦμα, gezwel), chondrophýtum (φύω voortbrengen). Chondroma sarcomatódes, = chondroblastisch sarcoom.

Chondropáthia (πάθος, aandoening), aandoening van het kraakbeen.

Chondrotomíe, doorsnijding van kraakbeen; vgl. Chondrectomie.

Chorda(e) (Lat.), snaar, dunne streng. Chordae acústicae, gehoorstrengen, enige dwars lopende witte strengen op de bodem der vierde hersenkamer, waaruit de gehoorzenuw ontspringt. Ch. ad sutúras, zie Catgut. Ch. dorsális, de voorloper der ruggegraat bij de vrucht. Ch. magna (Hippocratis), Achillespees. Chordae oesophagéae, oude benaming voor de beide nervi vagi ter weerszijden van het borstgedeelte van de slokdarm. Ch. oblíqua, schuin koord, een rond bandje van de tuberositas ulnae naar de tuberositas radii. Chordae tendíneae, peesachtige draden, fijne vezelbundels tussen de punten der papillaire spieren van het hart en de tippen der kleppen. Chordae transversáles Willisii, striae transversae. Ch. tympani, streng der trommelholte; zenuwtak van de n. facialis in de canalis facialis door de canaliculus chordae naar de trommelholte, door de fissura petrotympanica naar de n. lingualis; bevat smaakvezelen en vezelen voor de speekselafscheiding naar de glandula sublingualis en submaxillaris; behoort volgens de nieuwste inzichten tot de n. intermedius Wrisbergii en de nervi glossopalatani (Gordon-Bennet). Ch. speeksel is het dun vloeibare, aan de eigenaardige speekselbestanddelen arme speeksel, dat wordt afgescheiden na prikkeling van de chorda tympani, daar waar deze in de mondbodem met de n. lingualis van de Trigeminus loopt; tegenstelling: sympathicusspeeksel. Chordae vocáles, stembanden. Ch. venérea, hardnekkige, pijnlijke oprichting van het mannelijk lid.

Chordápsus (χορδαψός), oude benaming voor inwendige darmbeklemming.

Chordítis vocális, ontsteking der stembanden. Ch. vocális inferior hypertróphica s. tuberósa (Gerhardt), bijzondere vorm en zeldzaam gevolg van de slepende strottenhoofdcatarrh, bestaande in overmatige groei van het bindweefsel van het losse slijmvlies in de ruimte onder de stemspleet (syn. trachoma der stembanden laryngitis hypoglottica chronica hypertrophica). Meestal is deze ontsteking het ge-

volg van scleroma. Ch. vocális nod(ul)ósa, met vorming van knobbeltjes (zangersknobbeltjes).

Chordóma, strenggezwel, ontstaan uit resten der chorda dorsalis; vgl. Ecchondrosis basilaris physalifera.

Chordotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van de pijngeleidende banen in het ruggemerg.

Choréa (χορεία, dans). Ch. sancti Viti, St. Vitusdans; St. Vitus werd in de 14e eeuw aangeroepen tot genezing van de toen heersende danswoede. Ch. minor s. anglórum s. Sydenhami, door Sydenham in het midden van de 17e eeuw het eerst meer nauwkeurig beschreven; een zenuwziekte, gekenmerkt door onwillekeurige, ongeordende en ongegronde haastige, overdrijvende bewegingen in verschillende spieren en spiergroepen en door een verandering in de gemoedsstemming, meestal bij kinderen, vooral meisjes; dikwijls gevolg van mazelen, kinkhoest, roodvonk, diphtherie enz., ook van acuut gewrichtsrheumatisme en endocarditis (rheumatische chorea). Ch. magna (major) s. Germanórum, geassocieerde krampbewegingen, die vaak geschieden met een zekere doelmatigheid, maar meestal met iets gewelddadigs, ook buitensporige danswoede; zij schijnt geen op zichzelf staande ziekte te zijn maar eerder een vorm van hysterie. Naar de vorm der bewegingen wordt zij onderscheiden in Ch. rhythmica, vibratoria (trilkramp), saltatoria (spring- of danskramp), nutans (knikkramp), rotatoria (draaikramp). Ch. congénita, vgl. Paralysis infantum cerebralis. Ch. dimidiáta (dimidius, half), chorea van één, meestal de linker lichaamshelft. Ch. eléctrica, electrische chorea; 1. Type van Henoch, plotselinge schokken, vooral in de nek en de schouders, zonder verdere stoornissen der beweging, bij overigens gezonde kinderen van 7—16 jaar; 2. een ziekte, die voornamelijk in Lombardije voorkomt, met krampverschijnselen van dezelfde aard als bij echte chorea (plotselinge spiertrekkingen gelijk bij electrische prikkeling), maar daarvan onderscheiden, doordat zij met koorts gepaard gaat en de afloop meestal dodelijk is, voorafgegaan door epileptiforme aanvallen en toenemende verlamming; zij wordt aan een malaria-achtige besmetting toegeschreven. Syn. ziekte van Dubini. Ch. féstinans s. procursíva = paralysis agitans. Ch. hereditária chrónica s. chrónica progressíva (G. Huntington, N. York 1871), erfelijke chorea, die vooral bij volwassenen voorkomt, gekenmerkt wordt door verzwakking van het verstand en ongeneeslijk is; syn. Ch. degenerativa, Huntingtons ch. Ch. laryngis (L. v. Schroetter), samentrekkingen der strottenhoofdspieren met een eigenaardige, muzikaal klinkende nerveuze hoest, bij tengere jongens van 8 tot 14 jaar. Ch. malleatória (malleus, hamer), met bewegingen alsof men met een hamer op een aanbeeld slaat. Ch. mollis (mollis, zacht) (Cadet de Gassicourt) s. paralýtica, Ch. minor, die begint met verlammingsverschijnselen en met het verdwijnen van de normale spierinnervatie in de toestand van rust. Ch. praehemiplégica, posthemiplégica, voorloper of gevolg van plaatselijke aandoeningen in de hersenen (haardaandoeningen), welke meestal eenzijdige verlamming tot gevolg hebben. De bewegingen zijn niet altijd choreatisch, maar ook wel plotseling slingerend (hemiballismus). Bijv. nw. Choreatisch.

Choréalichaampjes, kleine bolletjes en kalkafzettingen, die men in de lenskern der hersenen vindt, soms bij chorea, doch ook wel bij andere ziekten.

Chorée fibrillaire (Fr.) (Morvan 1891) = Myokymie, zie ald.

Choreiform, op chorea gelijkend.

Chorémanie (Fr.), epidemisch voorkomende chorea.

Chorioblastósis (χόριον, vlies, net; βλαστός, kiem), benaming voor allerlei afwijkingen in de groei in de huid, van bindweefselachtige aard (Auspitz).

Choriocapilláris, vgl. Lamina choriocapillaris.

Chor(i)oídea, vaatvlies van het oog; vlg. uvea.

Chor(i)oídea-ring, een pigmentring, die soms de sclera-ring (zie ald.) omgeeft.

Chor(i)oideremíe (ἐρημία, woestenij, gebrek), aangeboren ontbreken van plekken in het vaatvlies.

Chor(i)oídeus, bijv. nw. van chorioidea; zie Membrana, Plexus, Telae.

Chorio(n)angióma, zie Chorion.

Chorio(n)epithelióma, zeer kwaadaardig epithelioma (zie ald.) van de baarmoeder, dat van achtergebleven chorionvlokken uitgaat. Syn. syncytioma, zie ald.

Chor(i)oidítis, vaatvliesontsteking met uitstorting van vocht, dat weder wordt opgenomen, tenzij de ontsteking tot ettering overgaat. Deze Ch. exsudatíva verschijnt meestal in de vorm van grauwe of witte vlekken, die hun kleur verliezen, in littekenweefsel overgaan, of aan de rand door afzetting van pigment zwart worden. Ch. exsudativa kan zijn: 1. omschreven (circumscrípta) of 2. algemeen (diffúsa). De eerste omvat de Ch. centrális s. ad mácu-

lam, in de omgeving der gele vlek, bij sterke bijziendheid, bij grijsaards (Ch. senílis) en bij syphilis; de verspreide (disseminata), waartoe ook behoort de Ch. areoláris (in een hof of kring gerangschikte) bij syphilis, en de naar voren liggende (anterior of periphérica) bij syphilis en bij sterke bijziendheid. De tweede gaat steeds gepaard met ontsteking van het netvlies (Chorioretinítis), waartoe behoort de Ch. specífica syphilítica in het tweede tijdperk der ziekte en de Ch. suppurativa of purulénta, etterige vaatvliesontsteking, waarbij het gehele oog verettert (panophthalmie).

Chóriomeningítis, meningitis waarbij de plexus chorioidei zijn geinfiltreerd met lymphocyten. Syn. Ziekte van Armstrong.

Chórion (χόριον, vlies; vgl. corium), 1. het omhulsel van het ei, dat van de cellen van de eifollikel uitgaat. 2. het vlokkige vlies, dat het amnion (zie ald.) omgeeft, en dat zich door vorming van plooien en vlokken ontwikkelt uit de serosa, als deze bloedvaten verkrijgt door de allantois (zie ald.). De vlokken van het chorion zijn samengegroeid met het slijmvlies der baarmoeder, en wel òf over de gehele binnenvlakte hiervan verspreid (bij de mens gedurende korten tijd — Ch. primitívum —, bij vele dieren blijvend) òf zij verdwijnen weer op sommige plekken, waar het ch. dan Ch. laeve (laevis, glad) heet, terwijl het zich op andere plaatsen sterk ontwikkelt (Ch. frondósum, „loofrijk"). Door de verbinding hiervan met de wand van de baarmoeder ontstaat de moederkoek. Ch.-angióma (zie angioom), gezwelvormige verwijding der bloedvaten in het chorion; syn. myxofibroangioma placentae. Ch.-epithelióma, zie Chorio-epithelioma.

Chorioretinítis, vgl. Chorioiditis.

Chórioretinítis júxtapapilláris (Jensen), (Lat., juxta, naast) een ontstoken plek in de chorioidea (en retina) naast de papilla nervi optici en even groot als deze.

Choristo(blastó)ma (χωρίστος, gescheiden), gezwelvorming door scheiding of verplaatsing van weefsel- of orgaankiemen.

Christian science (Eng., christelijke wetenschap), naam, die Mrs. Eddy en haar aanhangers geven aan hun leer, welke o.a. beweert, dat ziekten slechts in inbeeldingen van de geest bestaan en bijv. door gebed kunnen worden genezen. Syn. scientismus.

Chromaatzweer, hardnekkige zweer (vooral aan het neustussenschot) bij arbeiders in chromaatfabrieken.

Chromaffine stof (affinis, verwant), de mergstof der bijnieren, der accessoire bijnieren en der glandula carotica, welke door chroomzure zouten bruin wordt gekleurd; genoemde organen noemt men het chromaffinestelsel (A. Kohn).

Chromascíaméter-sciopticon (χρῶμα, kleur; σκία, schaduw), toestel tot onderzoek van de kleurzin door gekleurde schaduwen. (Holmgren, Cohn).

Chromasíe, kleurenverstrooiing (in het oog).

Chromatelópsis (ἀτελής, onvoldoende; ὄψις, het zien), kleurenblindheid.

Chromatine, die stoffen in de celkernen, die zich door basische (kern-) kleurstoffen laten kleuren; waarschijnlijk de zure nucleoproteiden; syn. chromatische stof.

Chromatische aberratie (aberratio, afdwaling), kleurschifting, door het verschil in plaats van de snijpunten van stralen van verschillende kleur, d.i. verschillende golflengte en breekbaarheid, welke door een lens gaan. Hierdoor wordt het beeld van een voorwerp, dat gemengde stralen uitzendt, niet zuiver begrensd, maar worden aan de randen gekleurde ringen gevormd. Ch. polarisatie, de kleurverschijnselen in gepolariseerd licht. Ch. toonladder, toonschaal, die met halve tonen stijgt.

Chromatismen, kleurgewaarwordingen bij het horen van bepaalde tonen; vgl. Photisme, Phonisme; syn. Auditio colorata.

Chromatoblasten, zie Eythroblasten.

Chromatoblastomycosis, zie Chromomycosis.

Chromatocyten, zie Chromocyten.

Chromátodýsopsíe (δύς, verkeerd; ὄψις, het zien), moeilijkheid om de kleuren van elkander te onderscheiden en verwisseling der kleuren door gedeeltelijke kleurenblindheid; syn. Dyschromatopsie.

Chromatolýse, oplossing der chromatine in het protoplasma.

Chromatométer, toestel tot bepaling van de kleurzin en tot herkenning van kleurenblindheid.

Chromatophíel (φίλος, vriend), gemakkelijk kleurbaar.

Chromatophile gránula, lichaampjes van Nissl (zie Aanhangsel) in zenuwcellen.

Chromatophobíe (φόβος, vrees), kleurenvrees; onaangename gewaarwordingen bij zenuwachtige personen, als zij lang naar bepaalde kleuren kijken, vooral naar rood (erythrophobie) (V. Hasner).

Chromatophóren (φέρω, dragen), kleurstof bevattende cellen.

Chromatophoróma (Ribbert), gezwel uit chromatophoren voortgekomen, syn. melano(blasto)ma.

Chromatopsíe, zie Chromopsie.

Chrom(at)optométer, = Chromatometer.

Chromatósis (Auspitz), verandering in het pigmentgehalte der huid, hetzij hyperchromatosis (te sterke pigmentvorming), achromatosis (gemis aan pigment) of parachromatosis (abnormale pigmentvorming).

Chromaturíe, lozing van vreemd gekleurde urine.

Chrom(h)idrósis s. chromat(h)idrósis (ἵδρωσις, het zweten), afscheiding van gekleurd zweet, bijv. blauwe kleuring (cyanhidrosis) aan de oogleden, tengevolge van de aanwezigheid van de bacil van de blauwe etter (bacillus pyocyaneus).

Chromídia, chromatine (zie ald.) bevattende lichaampjes in het protoplasma, buiten de celkern gelegen.

Chromocystoscopíe (Völcker en Joseph), het onderzoek van de blaas met de cystoscoop, nadat de lijder 0,8 gr. indigocarmijn in de bilspieren is gespoten; is er geen vertraging in de werking ener nier, dan ziet men na 5—10 minuten de kleurstof uit de urineleider dier nier in de blaas verschijnen.

Chromocyten (κύτος, blaasje, cel), = erythrocyten, zie ald.

Chromocytométer, gekleurde-cellen-meter; toestel van Bizzozero tot bepaling van het gehalte van het bloed aan bloedkleurstof door vergelijking der doorschijnendheid.

Chromodermatose, ziekelijke verandering in de kleur der huid.

Chromodiagnostiek, herkenning van ziekten op grond van de kleur (ener afscheiding, enz.).

Chromogeen, kleurstofvormend (van bacteriën); ook, als zelfst. nw., een kleurloze stof, die door opneming van bepaalde atoomgroepen kleurstof wordt.

Chromomeer (μερός, deel), kleinste vormelement van een chromosoom, zie ald.

Chromomycosis (μύκης, schimmel), huidziekte in kleine verwondingen, ontstaan door schimmels (Pedroso en Gomes 1912). Zie Dermatitis verrucosa.

Chromopexie (πῆξις, aanhechting), de eigenschap om kleurstof te binden bij vitale kleuring (zie ald.).

Chromophágen (φαγεῖν, eten), phagocyten (zie ald.), die de kleurstof der haren in zich opnemen en de oorzaak zijn van het grijs worden (Metschnikoff).

Chromophánen (φαίνω, doen verschijnen), kleurstoffen, die uit de netvlieskegels van dieren zijn afgezonderd (rhódophaan rood, ánthophaan geel, chlórophaan groen).

Chromophíel, chromophóob (φιλία, vriendschap; φόβος, vrees), kleurminnend, kleurwerend, gemakkelijk of niet gemakkelijk te kleuren.

Chromophototherapie, zie Photochromatische therapie.

Chromopsíe (ὄψις, het zien), het kleuren zien, subjectieve gezichtswaarnemingen in de vorm van witte of gekleurde wolken, nevels, kringen enz.; syn. Chromatopsie.

Chromoradiométer, toestel tot het meten van de hoeveelheid Röntgen-stralen, die wordt toegediend. Bestaat uit een kleurenreeks, waarvan elke kleur overeenkomt met die welke door een mengsel van keuken- en glauberzout wordt aangenomen bij bestraling met een bepaalde hoeveelheid X-stralen. Naar de uitvinder Holzknecht worden de kleuren al naar gelang van hun sterkte 1H, 2H, enz. genoemd.

Chromosaccharométer, kleuren-suikermeter, toestellen om na verrichting van de proef van Moore, door vergelijking met een kleurenschaal, het suikergehalte van urine te bepalen (Zeehandelaar, Bendix, Schittenhelm).

Chromoscopie (σκοπέω, bezien) onderzoek naar de uitscheiding door het maagslijmvlies van kleurstof, ingespoten in een spier, ter herkenning van maagkanker.

Chromosómen (σῶμα, lichaam), de delen, waarin het chromatine van de celkern wordt gesplitst bij de celdeling. Bij elke diersoort is het aantal chromosomen van alle celkernen standvastig; vgl. Mitosis (Waldeyer) en X-chromosoom.

Chromotherapie, behandeling door middel van gekleurd licht.

Chronaxíe (χρόνος, tijd; ἀξία, waarde), tijddrempel; de tijd, nodig om spiercontractie te krijgen door condensator-ontlading, met een spanning, die tweemaal de rheobase (zie ald.) bedraagt; vgl. Tachotroop.

Chrónioséptichaemíe, verzamelnaam van een aantal chronische septische toestanden (F. Loewenhardt, 1924).

Chronisch (χρόνος, tijd), langdurig, slepend, zich langzaam ontwikkelend, van ziekten. Vgl. Acuut.

Chronogéne localisatie (γένεσις, het ontstaan; zie Localisatieleer), rangschikking der engrammen (zie ald.) in het centrale zenuwstelsel.

Chronograaf, tijdschrijver, toestel, waarmede de duur van een waargenomen verschijnsel vanzelf wordt opgetekend.

Chronoscoop (σκοπέω, beschouwen), toestel om tot in uiterst kleine delen van seconden de duur van psychophysiologische verschijnselen te meten (Hipp).

Chronotrope prikkels (Engelmann), prik-

kels, welke invloed oefenen (τρέπω, draaien) op de frequentie of de rhythmus van de samentrekkingen van het hart.

Chroöpsíe, = chromopsie.

Chrysíasis (χρυσός, goud), huidverkleuring door het gebruik van goudverbindingen. Vgl. Argyria.

Chrysósis corneae, neerslag op de achterzijde van de cornea, dat waarschijnlijk bestaat uit goudbevattend pigment; bij patienten behandeld met goudpraeparaten.

Chthónophagíe (χθών, aarde; φαγεῖν, eten), het eten van aarde, zie Geophagie.

Chyl- (zie Chylus), in de volgende samenstellingen.

Chylangioma, chijlvaatgezwel, sponsachtig gezwel met chijlachtige inhoud.

Chylecchýsis (ἐκχύω, uitgieten), uitstorting van chijl.

Chylectasíe (ἔκτασις, uitzetting), chijlvaatverwijding.

Chyleus, op chijl gelijkend, uit chijl bestaand.

Chýlifer (f e r r e, dragen), chijldragend, chijlvoerend (van vaten).

Chylificátie (f a c e r e, maken), chijlbereiding, verandering van de spijspap in chijl.

Chylocéle (κήλη, breuk), chijlbreuk, hydrocele met chijlachtige inhoud, bij filariaziekte.

Chyloclépsis (κλέπτω, stelen) langzaam verlies van chijl.

Chylocýstis (κύστις, blaas), = cisterna chyli.

Chylopericardium, Chyloperitonéum, uitstorting van chijlachtig vocht in het hartezakje, de buikvliesholte.

Chylopoësis (ποιέω, bereiden), vloeistof, die door de spijsvertering ontstaat en in het bloed overgaat = chylificatie.

Chylopoëtisch, tot de chijlbereiding dienend.

Chylorrhóea, (ῥέω, vloeien), chijlvloed, vroeger ook gebezigd voor melkachtige, dunne ontlasting (chylorrhoea intestinalis).

Chylothórax (θώραξ, borstkas), uitstorting van chijl in de borstholte door verscheuring der borstbuis en aandoeningen van het borstvlies; ook filariaziekte.

Chyluríe (οὖρον, urine), afscheiding van melkachtige, troebele urine, op welker oppervlakte zich na lang staan een roomachtige laag vormt. In de tropen door filaria veroorzaakt, welke, door verstopping der lymphvaten, lymphstuwing en daardoor verscheuring der lymphwegen veroorzaken. De inheemse chylurie berust op het ontstaan van abnormale verbindingen tussen de chijlvaten en de urinewegen.

Chylus (χυλός), chijl, voedingssap, melksap.

Chyluscyste, verwijding der chijlvaten, vooral bij de dunne darmen.

Chymáse (χυμός, sap, chym; van χύω, uitstoten), lebferment.

Chymificátio, bereiding van chymus (zie ald.).

Chymosine, = lebferment.

Chymósis, = chemosis.

Chymus, chijm, spijspap, de pap, in de maag uit de spijzen bereid.

Cicatricieel (van c i c a t r i x, litteken), littekenachtig.

Cicatricotomie, doorsnijding van een litteken.

Cicatrícula, vgl. Discus prolígerus.

Cicátrix (Lat.), litteken, ontstaat in wonden uit granulatieweefsel, en bestaat uit bindweefsel, dat zich samentrekt.

Cicutismus, vergiftiging met waterscheerling.

Cicutoxine, het vergif van cicuta virosa, waterscheerling.

Cília (Lat., enkelv. c i l i u m), 1. de ooghaartjes; 2. trilharen, fijne haarvormige uitsteeksels van het cellichaam van zekere protozoën en van de cellen van verschillende organen (trilhaar-epitheliumcellen), welker uitsteeksels een eigenaardige trilbeweging bezitten. C.-p i n c e t, ooghaartangetje, om verkeerd gegroeide oogharen uit te trekken (epileerpincet).

Ciliaire injectie, overvulling der ciliaire vaten met bloed, uitwendig zichtbaar als zogen. pericorneale roodheid.

Ciliaire neuralgie, pijnen in de oogbol en de oogholte, die meestal ook naar het voorhoofd en de slapen uitstralen.

Ciliaire spier, = m. ciliaris.

Ciliaire uitsteeksels (processus ciliares), fijne uitsteeksels aan de voorste rand van de orbiculus ciliaris; te zamen (zij zijn ongeveer 70 in getal) vormen zij de corona ciliaris.

Ciliaire vaten, de arteriae en venae ciliares post. breves, longae, ciliares anteriores, venae vorticosae.

Ciliair lichaam, de verdikte voortzetting van het vaatvlies, gelegen tussen regenboogvlies en ora serrata, en bestaande uit orbiculus ciliaris, corona ciliaris en m. ciliaris (Lat., corpus ciliare, straallichaam).

Ciliospinale reflex, pupilverwijding bij prikkeling van de huid in de nek; vgl. Centrum ciliospinale.

Ciliotomíe, doorsnijding van de ciliaire zenuwen.

Cillósis (Eng. uitdrukking), aanhoudende krampachtige beving van het bovenste ooglid.

Címex (Lat.), wants. C. l e c t u l á r i u s (syn. Acanthia lectularia), bedwants, weegluis. C. r o t u n d á t u s, rondachtige wants, in de tropen.

Cináede (κίναιδος), iemand, die tegennatuurlijke ontucht pleegt of met zich laat plegen.

Cinchonismus, chronische vergiftiging met kinabast of hare bestanddelen.

Cinchotoxine (syn. Chinotoxine), een vergift, dat zich uit chinine kan ontwikkelen onder de invloed van organische zuren (aspirine!), licht en warmte.

Cinefactie (cinis, as; facere, maken), verbranding tot as (van lijken).

Cinéreus, askleurig, grijs.

Cíngulum (Lat.), gordel. 1. een zenuwvezelbundel in de hersenen in de gyrus cinguli en g. hippocampi, evenwijdig met de bovenvlakte van de balk en omlaag naar de uncus. 2. gordelroos; vgl. Herpes zoster.

Circinátus (circino, rond maken). 1. gelokt. 2. kringvormig, bijv. herpes circinatus.

Circling disease, (Eng. draaiziekte), meningitis bij schapen door infectie met listeria.

Circulair, kringvormig, rondgaand. Circulaire anaesthesie (Hackenbruch), kringverdoving, het inspuiten van een verdovende vloeistof rondom de plaats, waar men een insnijding wil maken. C. krankzinnigheid (cyclische krankzinnigheid), een zielsziekte, waarbij het gehele leven lang een meer of minder regelmatige afwisseling van ziekelijke opgewektheid (manie), ziekelijke droefgeestigheid (melancholie) en een vrije tijd (vrij interval) plaats heeft. Syn. manisch-depressieve zielsziekte, periodieke krankzinnigheid, cyclothymie, folie à double forme.

Circulatie, kringloop, in 't bijzonder de bloedsomloop. C. tijd, de tijd, die het bloed nodig heeft om een bepaalde weg af te leggen: 1. Arm-longtijd, het verschil in tijd tussen een injectie van aether in een der elleboogaderen en het verschijnen van aethergeur in de neus. 2. Arm-tongtijd, het verschil in tijd tussen een injectie van magnesiumsulfaat in een der elleboogaderen en het ontstaan van een gevoel van warmte in tong en keel.

Círculus (verkleinvorm van circus, kring). C. arteriósus Halleri, = c. vasculosus n. optici. C. arteriósus íridis major et minor, grote en kleine slagaderkring van het regenboogvlies, gevormd door de Aa. ciliares post. longae van het corpus ciliare. C. arteriósus Willisii, een vaatkrans rondom het Turkse zadel, bestaande uit de beide Aa. cerebri post. (eindtakken der A. basilaris), de beide Aa. communicantes post. (tussen de Aa. cerebri post. en de A. carotis interna) en de A. communicans ant., welke de beide Aa. cerebri ant.-verbindt. C. sánguinis, bloedsomloop. C. vasculósus N. óptici (Halleri), vaatkrans der Aa. ciliares post. breves bij de intrede van de gezichtszenuw in de harde oogrok. Syn. vaatkrans van Zinn. C. vitiósus (vítium, fout), schadelijke kringloop, 1. de invloed van twee of meer ziektetoestanden op elkander tot schade van het lichaam, bijv. hart- en nieraandoening, waarbij de eerste de laatste veroorzaakt, en de laatste de eerste weder verergert. 2. een toestand, die kan ontstaan na gastro-enterostomie (zie ald.), als de maaginhoud niet in het afvoerende been van de anastomose geraakt, maar in het toevoerende, en vandaar door de portier teruggaat naar de maag; hieronder lijdt de voeding ten zeerste.

Circum (voorvoegsel), rondom.

Circumcísio, besnijding.

Circumdúctio, rondgeleiding, beweging van een der ledematen zodanig, dat de as een kegelmantel beschrijft, waarvan het proximale gewricht de top is; bij éénzijdige verlamming (hemiplegie) en peroneusverlamming, waarbij de punt van de voet omlaag hangt, beweegt de lijder zijn been op deze wijze om het schuren van de grote teen langs de grond te vermijden. Zie Helikopodie.

Circumferéntia articuláris, met kraakbeen overtrokken rand rondom een gewrichtsoppervlakte, met name van het boveneinde van het spaakbeen en het ondereinde van de ellepijp.

Circumfléxus, omgebogen, wordt van vaten en zenuwen gezegd, die om een been heen lopen.

Circumfocáal, zie Perifocaal.

Circumnaévicum, om een naevus heen.

Circumscript (circumscribo, met een passer omschrijven), omschreven, scherp begrensd.

Circus movement (Lewis) (Eng. circusbeweging) wordt gezegd van de prikkel bij het boezemfladderen, die rondloopt in een cirkel.

Cirrhonóse (χιρρός, geel; νόσος, ziekte), roodachtig gele verkleuring van het borstvlies en andere weivliezen (Lobstein).

Cirrhóse (Fr.), benaming, door Laennec gegeven aan een leverziekte, waarbij toeneming van het institiële weefsel gepaard gaat met schrompeling van het parenchym en tevens de lever door vet of galkleurstoffen een gele kleur (χιρρός = geel) aanneemt. Tegenwoordig noemt men cirrhose iedere verharding van een parenchymateus orgaan, waarbij het bindweefsel ten koste van het parenchym is toegenomen. C. cardiaque, levercirrhose ten gevolge van stuwing bij onvoldoende arbeid van het rechter hart. C. cardiotuberculeuse (Pick 1896, Hutinel, 1893), adhaesieve pericarditis met levercirrhose. C. hypertrophi-

que avec ictère sans ascite, zie Cirrhosis hypertrophica biliaris. C. mixte, gelijktijdig atrophische en biliaire levercirrhose, waarbij dus stuwing in het poortadergebied naast sterke geelzucht wordt waargenomen. C. pigmentaire, levercirrhose met bruine verkleuring der huid; vgl. Diabète bronzé.

Cirrhósis, verharding van organen, veroorzaakt door woekering van het bindweefsel, gevolgd door schrompeling hiervan, waarbij het parenchym in de verdrukking komt. Laennec gebruikte het woord cirrhose (zie ald.) het eerst voor de nootmuscaatlever (hepar moschatiforme). C. atróphicans hépatis, = C. hepatis C. biliáris s. pericholangítica, leververgroting met eerst laat beginnende schrompeling, bij chronische galstuwing (stenen, kanker). De lever is glad, vooral aan de rand der kwabjes is er versterf der levercellen; vgl. Cirrhose mixte. C. hépatis, atrophische levercirrhose (C. van Laennec), gegranuleerde lever, dronkaardslever (hoofdzakelijk door misbruik van sterke drank veroorzaakt), janhagellever (gelijkenis met het voorkomen van janhagelkoek), schrompeling van het parenchym en woekering van het bindweefsel, dat de grote poortadertakken begeleidt; hierdoor verkleining van de lever, terwijl de oppervlakte hobbelig wordt. De poortadertakken worden nauwer, ten slotte dichtgedrukt, zodat stuwing in het poortadergebied ontstaat (portale cirrhose) met buikwaterzucht als gevolg. C. hypertróphica (Hanot): deze cirrhose gaat uit van de interlobulaire galbuizen, die verdikt, gekronkeld, ten dele door pigment verstopt zijn; de lever is sterk vergroot, er is geen waterzucht, wel geelzucht en vergroting der milt. Ook tussen de levercelballetjes wordt bindweefsel gevormd; syn. cirrhose hypertrophique avec ictère sans ascite, cirrhose van Hanot. C. mammae, zie Mastitis. C. pericholangítica, zie C. biliaris. C. parasitária, = clonorchiosis hepatis, (zie ald.). C. pulmónum, = longverharding, de eindtoestand der pneumonia interstitialis chronica (zie ald.), schrompeling van het longparenchym, gevolgd door verwijding der daarin gelegen longpijpjes. C. renum, schrompelnier; zie Nephritis interstitialis. C. ventrículi (Brinton), maagschrompeling door slepende maagontsteking; vgl. Linitis plastica.

Cirsocéle (κιρσός, spatader), spataderbreuk; zie Varicocele.

Cirsoídeus, spataderachtig (bijv. aneurysma, zie ald.).

Cirsómphalus (ὀμφαλός, navel), zie Caput medusae.

Cirsophthálmia (κιρσός, aderverwijding; ὀφθαλμία, oogziekte), blauwachtige zwelling aan de rand van het hoornvlies (staphyloma sclerae), vroeger voor aderverwijding gehouden; ook wel werkelijke uitzetting der aderen van het bindvlies, de harde oogrok en het vaatvlies.

Cirsotomíe, uitsnijding van een aderspat, (zie Varix).

Cisailles (Fr.), gips- of ook beenschaar.

Cistérna (Lat. regenbak), (niet Cysterna) in de ontleedkunde een verwijde plaats of holte. C. chyli, chylbak (reeds bij Bontekoe), de verwijde plaats van de ductus thoracicus (door hem chylpijp genoemd) vóór de tweede lendenwervel; syn. receptaculum chyli. C. pericallósa, in de nabijheid van het corpus callosum. C. perilymphática vestíbuli, de achter het voorhofvenster gelegen verwijde plaats van het spatium perilymphaticum (perilymphe) in het inwendige gehoororgaan. C. pontis, in de pons Varoli, zie ald. C. subarachnoideáles, de grotere ruimten tussen het spinnewebvlies en het zachte hersenvlies, gevuld met hersenvocht. Hieronder de C. cerebéllo-medulláris, s. magna, tussen het verlengde merg en de kleine hersenen; de C. chiásmatis, aan het chiasma nerv. optic. (zie ald.); de C. interpedúnculáris tussen de pedunculi cerebri.

Cito (Lat.), snel; men schrijft dit op een recept, dat onmiddellijk moet worden klaargemaakt. Bij grote haast, citíssime, zeer snel. Cito, tuto et jucunde, snel, zeker en aangenaam, de eigenschappen, waarnaar men bij iedere geneeskundige behandeling moet streven (regel van Asclepiades).

Citocholreactie (cito, snel; χολή, gal), vlugge uitvlokkingsreactie (H. Sachs en E. Witebsky) op syphilis, door middel van ingedikte, met cholesterine bewerkte rundergal; vgl. Lentocholreactie.

Citrine = vitamine P, met anti-haemorrhagische werking.

Citrinine, een antibiotische (zie ald.) stof bereid uit penicillium citricum en ook uit aspergillussoorten.

Cládothrix (κλάδος, tak; θρίξ, haar) een schimmel, die soms ook bij de mens ziekte kan verwekken.

Clap (Eng.), = gonorrhoea.

Clapotage, clapotement (Fr.), klokkend geluid, (plasgeruis is de meer gebruikelijke maar onjuiste uitdrukking) vooral bij het stoten tegen de buikwand indien de maag verwijd en met lucht en vloeistof gevuld is.

Clasmatocyten (κλάσμα, brok), rustende zwerfcellen in de adventitia der vaten;

zij kunnen zich losmaken en tot hoopjes korrels uiteenvallen (Ranvier).

Clastiek (van beencellen), afkorting van osteoclastiek (zie Osteoclasten).

Claudicátio (Lat.), het mank lopen. C. intermíttens s. ischáemica (Charcot), het met tussenpozen mank lopen, gepaard gaande met allerlei gevoelsstoornissen (paraesthesieën, gevoel van koude), afwezigheid van de voetpols, bleekheid, cyanose, door vernauwing of dichtschrompeling van de slagaderen van het been; vgl. Dysbasia angiosclerotica. C. spontánea, het uit eigen beweging, zogen. vrijwillig mank lopen bij de aanvang ener heupgewrichtsontsteking bij kinderen. C. epizoötica, onder dieren heersende kreupelheid, klauwzeer.

Claustrophilíe (claustrum, grendel; φιλία, liefde), sluitzucht, angst van zenuwachtige personen in niet gesloten vertrekken.

Claustrophobíe (φόβος, vrees), angst voor opsluiting, angst van zenuwachtige personen in gesloten vertrekken; ook wel het zich onaangenaam gevoelen in sluitende klederen, zodat wijde onderklederen en boorden worden verlangd.

Claustrum (Lat., grendel). In de ontleedkunde, de vóórmuur, lintkern, een lintvormige strook grijze hersenstof tussen de lenskern en de eilandschors. C. virginale, „maagdegrendel", maagdevlies; zie Hymen.

Clava (Lat.), knods, het verdikte uiteinde van de streng van Goll (funiculus gracilis) bij de benedenhoek der ruitvormige groeve.

Clavátio (clavus, spijker), spijkergewricht (zie Gomphosis) van de tanden in de kaken.

Clávicotomíe, = cleidotomie.

Clavícula (verkleinw. van clavis, sleutel), sleutelbeen.

Clavus (Lat., spijker), eksteroog, likdoorn. In vroegere oogheelkundige geschriften ook: spitse prolapsus iridis (zie ald.). C. hystericus, borende hoofdpijn, alsof een spijker wordt ingedreven op een plek, naast de pijlnaad, bij hysterie. C. phthísicus, vgl. Clou. C. syphilíticus (Lewin), een roodachtige bruine, eeltachtige syphilitische papel in de handpalm of aan de voetzool.

Claytongas, gasmengsel met hoog gehalte aan zwaveldioxyde, ontwikkeld door de verbranding van pijpzwavel, die met brandspiritus bevochtigd is; gebezigd om de ratten in scheepsruimen te doden (claytoniseren); syn. generatorgas.

Cleido- (κλείς, sleutel), in verbindingen, betrekking hebbende op het sleutelbeen.

Cleidotomíe, doorsnijding van het sleutelbeen om de uithaling van een kind met te brede schouders te vergemakkelijken; syn. clavicotomie.

Cleísagra (ἄγρα, klem, val), sleutelbeenklem, jicht in het sleutelbeengewricht.

Cleptomanie (κλέπτω, stelen), zucht tot stelen.

Cleptophobíe, angst, dat men zal worden bestolen of zelf zal stelen.

Clignement, clignotement (Fr.), het knippen met de oogleden.

Climacterisch, hetgeen met het climacterium (zie ald.) samenhangt, bijv. van bloedingen.

Climactérium (κλιμακτήρ, sport van een ladder), overgangsjaren, in het algemeen tijdperken in de ontwikkeling van het organisme, gekenmerkt door in het oog lopende veranderingen, zoals de tijd van het tanden krijgen, van het wisselen der tanden, van het begin der geslachtelijke rijpheid, doch vooral de jaren, waarin de verrichtingen der inwendige geslachtsdelen van de vrouw ophouden, hetgeen gepaard gaat met het eindigen der maandstonden en met allerlei lichamelijke en geestelijke verschijnselen; syn. climax, menopause. C. viríle, mannelijke overgangsjaren, soortgelijke verschijnselen bij mannen van ongeveer 50 jaren.

Climatische bubonen (κλίμα, hemelstreek), een vorm van lymphklierontstekingen, die vooral in warme landen wordt waargenomen, niet aan verwonding of geslachtsziekten kan worden toegeschreven en met nog onbekende invloeden van het klimaat in verband wordt gebracht (Scheube).

Climatologie, de kennis der klimaten, hunne oorzaken, kenmerken en uitwerkingen, ook op de mens.

Climatotherapie (θεραπεία, geneeskunst; θεραπεύω, bedienen, genezen), het gebruik maken van de gesteldheid van landen en klimaten ter behandeling van ziekten.

Cliniek, clinisch (κλινικός, bedlegerig; ook de arts, die de zieke aan zijn bed (κλίνη) bezoekt; κλινική (nl. τέχνη), diens kunst en methode), het onderwijs aan het ziekbed en al wat daartoe dienstig is, ook het ziekenhuis in zijn geheel. Clinicus, de leeraar aan het ziekbed; naar Duits voorbeeld zou men de toehoorders „clinicist" kunnen noemen, doch dit verdient geen navolging. Policliniek (πόλις, stad), de gelegenheid om lijders uit de stad („lopende patiënten") te ontvangen ter behandeling, of ten behoeve van het geneeskundig onderwijs.

Clinocephalíe (κλίνη, hier zadel; κεφαλή, hoofd), zadelhoofd, een dolichocephalus (zie ald.), waarbij de spheno-parietale naad

te vroeg verbeend is, en daardoor een zadelvormige inzinking van de schedel ontstaat achter de kroonnaad.

Clinodactylíe (δάκτυλος, vinger), aangeboren of later ontstane afwijking van de vingers uit hun natuurlijke stand.

Clinomanie (μανία, waanzin), bedzucht, ziekelijke zucht om in bed te blijven liggen.

Clinotechniek (τέχνη, kunst), de kunst om bedden voor zieken in te richten.

Clinotherapie, het gebruik maken van bedrust als geneemiddel.

Cliquetis métallique (Fr.), metaalklank van de harttonen, een resonantieverschijnsel, dat onder de meest verschillende omstandigheden (ook bij hypertrophie van het hart) voorkomt; vgl. Bruit de pot fêlé, Timbre of Tintement métallique.

Clisiométer (κλίσις, helling), hellingmeter, instrument om de helling van het bekken ten opzichte van de lichaamsas te meten.

Clísis (κλίσις, buiging, overdr. neiging), het primitieve instinct van toenadering, buiten alle bewustzijn om (Von Monakow); vgl. Ecclisie.

Clitoridectomie, verwijdering van de clitoris (zie beneden) ter genezing van epilepsie, hysterie, enz., voor zoverre masturbatie de oorzaak hiervan zou zijn; verouderd (Baker-Brown).

Clítoris (κλειτορίς), kittelaar, een sponsachtig lichaam aan het voorste uiteinde der schaamspleet, dat met de sponsachtige lichamen van het mannelijk lid overeenkomt; syn. membrum muliebre; vgl. Crises.

Clitorismus, ziekelijke vergroting van de kittelaar, of ziekelijke zucht om die te wrijven.

Clitrophobíe (κλεῖθρον, slot, grendel), claustrophobie.

Clívus (Lat., helling) Blumenbachii: het bovenvlak van de pars basilaris van het achterhoofdsbeen, tezamen met de achterzijde der sella turcica.

Cloáca (Lat., onderaards afvoerkanaal, riool). 1. bij sommige dierengroepen, en als misvorming ook bij de mens, een holte, waarin zowel de darm als andere organen, voornl. de urine- en geslachtswerktuigen, hun uitmonding hebben. 2. in de heelkunde, een etterholte in necrotisch been, waarin de sequester gelegen is.

Clone (κλών, twijg, spruit), een groep individuen van volkomen gelijke afstamming, ontstaan door ongeslachtelijke voortplanting van één zygote (zie ald.); ééncelcultuur.

Clonisch (κλόνος, heftige, wilde beweging), benaming voor snel op elkander volgende, kort durende, krampachtige samentrekkingen der spieren. Zelfst. nw. Clonus (bijv. voetclonus en dijclonus).

Clonograaph (γράφω, schrijven), toestel om krampbewegingen en peesreflexen op te schrijven (Rossolimo).

Clonorchiósis hépatis, leverziekte bij Chinezen, veroorzaakt door een zuigworm, clonorchis sinensis; syn. cirrhosis parasitaria. Vgl. Opistorchiosis.

Clonus, zie Clonisch.

Clopemanie (κλοπή, diefstal) = cleptomanie.

Clostrídium (κλωστήρ, de met een spoel gesponnen draad), spoelvormige bacteriën. C. butýricum (vgl. Bac. butyricus), boterzuurbacil. C. tétani, tetanusbacil.

Clou (Fr. spijker). C. de Delhi, = Aleppobuil. C. hystérique = clavus hystericus. C. phtisique, = omschreven pijn in de borst, door plaatselijke borstvliesontsteking, bij longtering.

Clownismus (Eng. clown, hansworst), het optreden van allerlei verdraaide lichaamsstanden en bewegingen bij de „grote" hysterische aanval.

Clubfoot (Eng. club, knods; foot, voet), klompvoet, door de Engelsen onderscheiden in club-foot inward, cross-foot (cross, scheef) = pes varus; club-foot outward, out-bowfoot, = pes valgus; heel club-foot (heel = hiel), pes calcaneus; vgl. Pes. Klompvoet noemt men iedere blijvende verkeerde stand van de voet, meestal echter slechts de pes varus en equinovarus.

Club-hand (Eng.), klomphand; misvorming, overeenkomende met klompvoet.

Clunes, clunis (Lat.), het zitgedeelte.

Clysma, clysteer (κλύσμα, vloeistof tot het uitwassen van een wond; κλυστήρ, clysteerspuit), het inbrengen van vloeistoffen in de endeldarm door middel van een irrigator of een spuit of clysopomp (zie beneden). Men heeft clysmata, die geneesmiddelen, afvoermiddelen of voedingsstoffen bevatten.

Clysopomp (Fr. clysopompe) is een klein pomptoestel om een clysma toe te dienen. Vgl. Enteroclyse.

Cnémolordósis (κνήμη, scheen; λορδόω, naar voren krommen), voorwaartse kromming van het scheenbeen.

Cnémoscoliósis (σκολίωσις, kromming), zijwaartse kromming van het scheenbeen.

Cnesmus (κνησμός), jeuk, ook voor prurigo (zie ald.).

Cnidósis (κνίδη, netel), netelroos; syn. urticaria.

Coacervaat (Lat. acervus, hoop), opeenhoping.

Coaetaan (Lat. even oud), wordt gezegd van gezwelweefsel, dat even ver is gedifferen-

tieerd als het normale weefsel van de patient.

Coaguláse, ferment, dat stremming of stolling teweeg brengt, bijv. leb- en fibrinefermenten.

Coagulátie (coagulatio), stolling (van bloed of andere lichaamsvochten). C. necrose, zie Necrose.

Coagulíne, 1. praecipitine (zie ald.) (Pick en Kraus). 2. stolling teweegbrengende stof, die van weefselcellen afkomstig is (Loeb).

Coágulum, stolsel.

Coaptátie (coapto (L.), samenvoegen), vooral van de breukuiteinden bij een beenbreuk; vgl. Repositio.

Coarctatie van de aorta (arcus, boog) vernauwing van de aorta tussen de A. subclavia sinistra en de ductus arteriosus Botalli (zie ald.) door schrompeling van de laatste.

Coast-fever (Eng.), kustkoorts = malaria.

Cobragifreactie, volgens Much en Holzmann wordt de oplossing van gewassen menselijke bloedlichaampjes door cobragif verhinderd door toevoeging van bloedwei van lijders aan manisch-depressieve krankzinnigheid of aan dementia praecox; syn. remmingsreactie, psychoreactie.

Cocainismus, chronische vergiftiging met cocaine.

Cocarboxylase, een enzym, dat koolzuur onttrekt aan pyrodruivenzuur en uit het resterende aceetaldehyde aethylcholine vormt met behulp van choline.

Cocarde-reactie, inspuiting van tuberculine in de huid van een tuberculeuse cavia veroorzaakt een papel met een haemorrhagie in het midden; ook wel bij de mens.

Coccacéae, zie Coccus.

Coccídia, coccidiósis (verkleinw. van κόκκος, pit; κοκκίδιον,)protozoën, die tot de klasse der sporozoën behoren, en bol- of eirond van vorm zijn, zonder bewegingsorganen; bij verschillende hogere en lagere dieren, ook bij de mens voorkomend als parasiet; de hierdoor ontstane ziekte heet coccidiosis.

Coccus (κόκκος, ronde pit), bolvormige bacterie, fam. coccaceae. Coccobacteria septica is de benaming, door Billroth voor alle ziekmakende bacteriën aanbevolen.

Coccydýnia (κόκκυξ, koekoek, ὀδύνη, pijn) neuralgie van de plexus coccygeus (zie ald.). Syn. Coccygodynie.

Coccýgeus (κόκκυξ, koekoek, staartbeen, wegens de gelijkenis met een koekoeksnavel); tot het staartbeen behorend. Vgl. Glomus.

Coccygodynie (κόκκυξ, koekoeks- of staartbeen; ὀδύνη, pijn), pijnen in de streek van het staartbeen, vooral bij het zitten, een chronische toestand, die hetzij door ontsteking (na een val enz.) wordt veroorzaakt, hetzij van hysterische of neuralgische aard is.

Cóccyx, staartbeen; syn. os occygis.

Cochin-been (naar Cochinchina in O. Azië), = elephantiasis Arabum. Cochichinadiarrhoea, a. een op dysenterie gelijkende ziekte, door sommigen aan strongyloïdes stercorális toegeschreven; b. sprue (zie ald.). C. zweer, = Aleppobuil.

Cóchlea (Lat.), slakkenhuis, een deel van het oorlabyrint; cochleáris, tot het slakkenhuis behorend (zie N. cochlearis).

Cóchlear, = lepel (bijv. op een recept).

Cochleopalpebrale reflex (palpebra, ooglid), het knippen met de ogen bij het horen van een sterk geluid.

Cochliomýia hominivórax, zie Lucilia macellaria.

Codehydrogenase, een stof, die de werking der fermenten versterkt.

Cóecitas verbális (Lat.), woordblindheid; zie Aphasie.

Coecopexíe (Wilms) (πῆξις, vasthechting), vasthechting van de buitengewoon beweeglijke blinde darm in een spleet van het peritoneum parietale.

Coecotomíe, operatieve opening van de blinde darm.

Cóecum (coecus, blind), blinde darm; syn. intestinum coecum, caput coli, typhlon. C. cupuláre, blinde zak van de koepel, het uiteinde van de ductus cochlearis in de koepel van het slakkenhuis. C. móbile, abnormaal beweeglijke blinde darm, bij enteroptose; veroorzaakt appendicitis-achtige verschijnselen; syn. typhlatonie. C. vestibuláre, blinde zak van het voorhof, het uiteinde van de ductus cochlearis naar de zijde van de sacculus.

Coelénteron (κοῖλος, hol; ἔντερον, darm), darm-lichaamsholte, oerdarm, de primaire lichaamsholte, waarin zich nog geen afzonderlijke darm gevormd heeft, bij gastrula, de coelenterata, enz.; vgl. Coeloma.

Coelestische methode (coelus, hemel), aanwending van voorwerpen voor godsdienstig gebruik, reliquieën, enz., tot geneeskundige doeleinden.

Cóeliac disease, Coeliakíe, zie Morbus coelíacus. Syn. Fibrosis pancreatis congenitalis.

Coelíacus (κοιλία, bu kholte), tot de buikholte behorend; zie Plexus, Arteria, Ganglion, Morbus.

Coeliomyomectomie, verwijdering van een

baarmoedermyoma door middel van coeliotomia vaginalis (zie ald.).

Coelioscopie (Kelling), bezichting van de buikholte met de cystoscoop, na het aanbrengen van een opening in de buikwand met een troicart en inspuiting van steriele lucht.

Coeliotómia, opening van de buikholte. C. vaginális, opening van de buikholte van het voorste of achterste schedegewelf uit (C. v. anterior of posterior).

Coelóma (κοίλωμα, uitgehold lichaam), de secundaire lichaamsholte, de ruimte tussen darm en lichaamswand; syn. pleuroperitoneale holte; vgl. Coelenteron, Enterocoel.

Coelonychíe (ὄνυξ, nagel), concave nagels, lepeltjesnagels.

Coelosíten, darmparasieten.

Coelosómen (κοῖλος, hol; σῶμα, lichaam), misgeboorten met bijna geheel buiten de lichaamsholten liggende ingewanden; ook het hart ligt in een breuk, het borstbeen is gespleten of ontbreekt.

Coenesthésie (Fr. van κοινός, gemeenschappelijk; αἴσθησις, gevoel); zie Gemeingefühl.

Coenúrus cerebrális (κοινός, gemeenschappelijk; οὐρά, staart, omdat een aantal lintwormkoppen op één blaaswand zitten), draaiworm, de vin van de hondelintworm, taenia coenurus, die, door zich in de hersenen te vestigen, de draaiziekte bij schapen veroorzaakt. Tegenwoordige naam Multiceps multiceps.

Coexistentie, gelijktijdig bestaan.

Coffer-dam (Eng. woord, dat kisting, dwarsdam betekent), dunne plaat van zuiver caoutchouc, om bij tandheelkundige bewerkingen het speeksel af te houden van het operatiegebied; wordt ook wel gebruikt bij darmoperaties.

Cognitief (cognitus, bekend), op het „kennen" betrekking hebbend, cognitieve verrichtingen, „kenverrichtingen", het gewaarworden, waarnemen en overdenken van de buitenwereld; te onderscheiden van Affectief en conatief (zie ald.).

Cohabitátio (Lat.), samenleving, bijslaap.

Cohydrogenase, het deel van het enzym, dat het in werking brengt. Syn. Codehydrogenase.

Coilonychíe (κοῖλος, hol; ὄνυξ, nagel), zeldzame nagelziekte, waarbij naast verschijnselen van eczeem de nagels hol naar boven gebogen zijn (Heller); syn. Lepeltjesnagels spoonnails. Vgl. Platonychie en Ectodermsyndroom.

Coincidentie (incidit, er heeft iets plaats), gelijktijdig geschieden.

Coinonophobie (κοινωνός, metgezel), zenuwachtige vrees om in groot gezelschap te zijn.

Cóitus (Lat.), bijslaap. C. incompletus (Lat., onvoltooid), s. interruptus (Lat., afgebroken), s. reservatus (Lat., weerhouden), bijslaap, waarbij de uitstorting van het zaad in de schede wordt voorkomen door het lid vóór de uitstorting terug te trekken of de bijslaap niet voort te zetten, totdat de uitstorting plaats heeft. C. suspéctus, verdachte bijslaap, bij een van geslachtsziekte verdachte persoon. C. a tergo (Lat. tergum, rug), de man achter de vrouw.

Col., verkorting van colatúra (van colo, coleren, doorzijgen), een geneesmiddel, dat men door een colatórium (doorzijgdoek) heeft laten lopen.

Coldpressortest, Coldpressuretest van Hines en Brown, (Eng.) invloed van kou op de bloeddruk; wanneer men de hand van de liggende patient in ijskoud water dompelt, stijgt de bloeddruk, wanneer hij neiging heeft tot verhoging van de bloeddruk.

Colectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van een stuk van de karteldarm (colon).

Coleocéle (κολεός, de schede), ingewandsbreuk door de wand der schede; vgl. Hernia vaginalis.

Coleoptósis, vgl. Prolapsus vaginalis.

Colibacillósis, ziekte, veroorzaakt door bacillus coli; vgl. Bacterium coli.

Colibacillósis pseudotýphica, paratyphus.

Cólica (κωλική νόσος, in het later Lat. colica passio — in het oudere Nederl. verbasterd tot colicompas — ziekte van de karteldarm), koliek, buikkramp, aanvallen van pijn in het gebied van het darmkanaal of naburige delen, bijv. galsteenkoliek; syn. enteralgia, enterodynia. C. flatulénta, windkoliek, veroorzaakt door ophoping van gas in de darm. C. haemorrhoidális, aambeienkoliek, pijn met persend gevoel in de endeldarm bij lijders aan aambeien. C. hepática, galsteenkoliek, uiterst heftige pijnen, uitgaande van het rechter hypochondrium, en verder uitstralende; vgl. Cholelithiasis. C. intertrópica, loodkoliek, vroeger verkeerdelijk voor een ziekte der hete landen aangezien; syn. colique bilieuse, C. des pays chauds, C. endémique, C. sèche. C. menstruális, stondenkoliek; vgl. dysmenorrhoea. C. mucomembranácea (mucus, slijm, membrana, vlies), ontlasting van glazige buisvormige of vliezige slijmmassa's onder koliekpijnen, misschien van nerveuse oorsprong (Leube); veranderingen van het slijmvlies worden niet gevonden; syn. enteritis membranacea, myxoneurosis intes-

tinalis. C. renális, niersteenkoliek, heftige, vaak ver uitstralende pijnen langs een urineleider, veroorzaakt doordat zich hierin een of meer steentjes uit het nierbekken bevinden. C. rheumática, koliek door koude vatten. C. saburrális, (saburra, zand, ballast), zie C. stercoracea. C. saturnína, loodkoliek, koliekpijnen met hardnekkige verstopping bij chronische loodvergiftiging. C. scortórum (scortum, publieke vrouw), koliekpijnen in het onderste gedeelte van de buik, die veel voorkomen bij publieke vrouwen, vooral tijdens de stonden toenemen en berusten op een neuralgie van de plexus hypogastricus, soms op ontsteking van de eierstokken of de eierleiders of op bloedaandrang naar het perimetrium ten gevolge van de veelvuldige prikkeling der geslachtsdelen. C. stercorácea s. saburrális (stercus, gen. stercoris, drek; saburra, zand, ballast), koliek ten gevolge van de prikkeling van de darmwand door drekmassa's, vruchtenpitten enz. C. vegetábilis, colique sèche. C. verminósa, (verminosus, vol wormen), wormkoliek, door ingewandswormen veroorzaakt.

Colicotoxaemíe, toxaemie (zie ald.), door stofwisselingsproducten van colibacillen veroorzaakt.

Cólicus, tot de karteldarm behorend.

Colicystítis, blaascatarrh, door colibacillen veroorzaakt.

Coli-infectie, besmetting met colibacillen.

Colipyelítis, nierbekkenontsteking door colibacillen veroorzaakt.

Colique (Fr.), koliek. C. salivaire, speekselkoliek, pijnaanvallen door speekselstuwing ten gevolge van de aanwezigheid van speekselstenen. C. sèche, droge koliek, zie Colica intertropica, syn. C. nerveuse, mal de ventre sec, dry-belly-ache, C. de Devonshire, Madrid, Poitou.

Colisépsis, bloedvergiftiging, door colibacillen veroorzaakt.

Colítis, ontsteking van de dikke darm. C. gravis (Rosenheim), zie C. suppuratíva. C. membranácea, zie Colica mucosa. C. mercuriális, kwikzilvercolitis; vlg. Enteritis diphtherica. C. submucósa (Pal), acute of subacute ontsteking van de wand van de dikke darm, vooral bij de bochten, zonder belangrijke aandoening van het slijmvlies. C. suppuratíva (Ad. Schmidt), C. ulcerósa (Boas), etterige colitis, slepende ontsteking met aanvallen van koorts, waarbij etter en soms ook bloed wordt afgescheiden, en die ten slotte, na aantasting van de diepere lagen en het buikvlies, met de dood eindigt. Bij snel kwaadaardig verloop spreekt men van C. u. fulminans (zie Fulminans).

Colititer, zie Eykman (Aanhangsel).

Coliurie, aanwezigheid van coli-bacillen in de urine.

Collaberen (collabor, ineenvallen), vervallen, zwak worden; vgl. Collaps.

Collaemíe (κόλλα, lijm; αἷμα, bloed), verhoogde kleverigheid van het bloed (Haig).

Collageen (κόλλα, lijm), lijmvormend; van bindweefselvezels, die door koken lijm vormen, in tegenstelling met de elastische vezels.

Collaps (collapsus, instorting), plotselinge vermindering van alle levensverrichtingen door zwakte van de hartwerking. C.-delirium, een snel zich ontwikkelende toestand van sterke verwardheid met droomachtige waanvoorstellingen en levendige motorische onrust. C.-induratie, verharding der luchtloze (atelectatische) long, doordat de wanden der longblaasjes aan elkander kleven, hetgeen door woekering van bindweefsel wordt gevolgd. C.-lucht, de hoeveelheid lucht, die na opening van de borstkas ontwijkt uit de ineenvallende long. C. therapie, = kunstmatige pneumothorax, zie ald.

Collápsus pulmónum, zie Atelectasis acquisita.

Collateraal, zijdelings; vgl. Collateralen, Arteria. Collaterale anaemie en hyperaemie, bloedgebrek, resp. overvulling met bloed, die op een plaats ontstaat bij overvulling met bloed, resp. bloedgebrek van een met deze plaats samenhangend gedeelte, bijv. bloedgebrek in de hersenen terwijl de buik met bloed overvuld is, door te snelle verwijdering van ascites-vocht. C. banen, zijdelingse vaat- of zenuwbanen, die de geleiding van het bloed of de zenuwprikkels overnemen van de hoofdweg, indien deze ondoorgankelijk wordt. C. bloedsomloop, vgl. C.-anaemie en C.-banen. C. ontsteking (Tendeloo), ontsteking in de omgeving van een ontstekingshaard, door hieruit gediffundeerde vergiften. C. respiratie of ventilatie, zie Ventilatie.

Collateralen, zie Collaterale banen; ook de mergloze zijtakken van de in de lengte van het ruggemerg lopende merghoudende zenuwvezels, waarop zij meestal in loodrechte richting staan; zij lopen naar de grijze stof en vertakken zich daar boomvormig om de ganglioncellen heen.

Collet du bulbe (Fr., hals van de bol), de nauwste plaats (angustia) van de urinebuis in de pars bulbosa.

Collículus (Lat., heuveltje), kleine verheven-

heid. C. faciális, op de bodem der ruitvormige groeve, in het voorste gedeelte der eminentia medialis. C. seminális, zaadheuvel, smalle verhevenheid van het slijmvlies aan de benedenzijde der urinebuis in de pars prostatica, uitmondingplaats van de utriculus prostaticus en de ductus ejaculatorii. C. subpineális, verhevenheid aan de rugzijde der middelhersenen, vóór het vierheuvelig lichaam.

Collier de Vénus (Fr.), halsband van Venus, leucoderma syphiliticum (zie ald.) rondom de hals bij vrouwen; vgl. Corona Veneris.

Colliquatief, benaming voor zeer overvloedige afscheiding van diarrhoea of zweet, van ongunstige betekenis. Colliquatieve huid-tuberculose (Jadassohn), scrofuloderma, gekenmerkt door verwekende huidknobbels.

Colliquatienecrose, het afsterven van weefsels onder opzwelling en vervloeiing.

Colliquátio (colliquesco, vloeibaar worden), vervloeiing.

Collobiáse, fabrieksnaam voor een geneesmiddel-bereiding, waarbij vermoedelijk gom of een andere colloide stof de werking van alcaloiden en andere stoffen moet verhogen (firma Dausse te Parijs), vgl. Intrait.

Colloidoclasíe (κλάσις, het breken), uitvlokking van colloidale lichamen. Widal spreekt van colloidoclastische anaphylactische shock, wanneer deze volgens hem is ontstaan door een verbroken evenwicht van de colloidale stoffen in het lichaam.

Colloíed (Th. Graham), lijmachtig. 1. stoffen, die in oplossing niet door een dierlijk vlies diffunderen; lijm behoort hiertoe, bijv. nw. colloidaal, tegenstelling, cristalloid. 2. stoffen van honingachtige of geleiachtige geaardheid, die bijv. in de schildklier voorkomen, en zich soms, door verandering der cellen, in de weefsels vormen; vgl. Degeneratio colloidalis. C. mílium (milium, gierstkorrel), doorschijnende citroengele korreltjes op de huid van het gelaat, de hals, de handrug van oude lieden, ten gevolge van colloïde ontaarding der smeerklieren. Syn. miliair colloidoom.

Colloied-osmotische druk, het deel van de osmotische druk, dat afhangt van de aanwezige colloieden.

Colloied-osmotisch oedéma, oedema (zie ald.), ontstaande door de colloidale verhoudingen ter plaatse, zodat het weefsel zelve water aantrekt; syn. oncotisch oedema, zie ald.

Colloied-reacties, de goudsol- en mastixreacties, zie ald.

Colloied-therapie, het gebruik maken van colloïde metalen als methode van protoplasma-activering.

Collonéma (νῆμα, weefsel), gezwel van geleiachtige geaardheid, bijv. myxoma, myxosarcoma.

Cóllum (Lat.), hals. C. anatómicum húmeri, ondiepe gleuf rondom de kop van het opperarmbeen, welke plaats in ontleedkundig opzicht van belang is, evenals in heelkundig opzicht het C. chirúrgicum húmeri, gleufvlak onder de beide tubercula van het opperarmbeen. C. dentis, tandhals, het door tandvlees omgeven gedeelte van de tand. C. follículi pili, hals van het haarzakje, het vernauwde gedeelte vlak onder de uitmonding der smeerklier. C. mandíbulae, hals van de onderkaak, het ingesnoerde gedeelte onder het gewrichtsuitsteeksel. C. óbstipum, scheve hals. C. scápulae, hals van het schouderblad, middenwaarts van de gewrichtsvlakte. C. úteri, hals van de baarmoeder.

Collunárium (colluo, uitspoelen; nares, neusgaten), neus-spoeling, neus-douche.

Collutórium (colluo, spoelen), mond- of gorgelwater; syn. gargarisma.

Collýrium (κολλύριον, deeg, oogzalf), oorspronkelijk een geneesmiddel in de vorm van een rol, dat in lichaamsopeningen wordt gebracht, later geneesmiddel voor de ogen, thans oogwater.

Colmatáge, multiple puncties om het hoornvlies bij loslating van het netvlies (Lagrange).

Colobóma (κολόβωμα, een verminkt deel), iedere aangeboren spleet in de rand ener lichaamsopening. C. lábii, hazenlip. Uranocolobóma, gespleten gehemelte. C. íridis, spleet in het regenboogvlies, verder in het adervlies van het oog, de oogleden, de gele vlek. Soms noemt men ook een kunstmatig gemaakte spleet in het regenboogvlies coloboma. C. choroídeae, rétinae, lentis, córporis ciliáris, C. van het vaatvlies, het netvlies, de lens, het corpus ciliare (zie ald.). C. congénitale, aangeboren C. C. maculáre, = Macula-coloboma, zie ald.

Colocynthidismus (κολοκύνθη, pompoen), vergiftiging door kolokwint (fructus coloquinthidis).

Cólon (κῶλον), karteldarm, het tussen blinde darm en endeldarm gelegen gedeelte van de dikke darm; syn. intestinum colon. C. ascéndens, (het) opstijgende (gedeelte van de) karteldarm, dat van de blinde darm omhoog gaat naar de lever. C. descéndens, (het) afdalende (gedeelte van de) karteldarm, tussen de linker bocht van de karteldarm (flexura coli sinistra) en

de S-vormige bocht. C. pelvinum, het in het kleine bekken gelegen gedeelte van de S-vormige bocht (zie S Románum). C. sigmoídeum, vgl. S Románum. C. transvérsum, het dwars gelegen stuk karteldarm tussen de flexura coli dextra en sinistra.

Colopexíe (πῆξις, het vast maken), het vasthechten van een abnormaal beweeglijke karteldarm.

Coloptósis (πτῶσις, het afvallen), afzakking van de karteldarm; vgl. Enteroptosis.

Coloradokoorts (naar de N. Amer. staat Colorado), = dengue-koorts.

Colorectostomíe, het aanleggen van een fistel tussen kartel- en endeldarm.

Colorimetríe (color, kleur), bepaling van het gehalte ener vloeistof aan een opgeloste stof, door vergelijking van de kleur der oplossing met de kleur ener andere oplossing van bekend gehalte.

Cólor trístis (Lat., treurige kleur), de koperrode kleur van een syphilitische uitslag.

Colostomíe (στόμα, mond), het aanleggen van een fistel van de dikke darm door deze aan de buikwand te hechten en dan in te snijden. Het aanleggen van een verbindingsweg tussen twee gedeelten van de dikke darm heet coli-colostomie.

Colóstrum, vóórmelk, de melk, die tijdens de zwangerschap en in de eerste dagen na de bevalling te voorschijn komt (bij koeien „biest"); zij bevat talrijke vet bevattende lymphecellen (colostrumlichaampjes).

Colotómia (τέμνω, snijden), kunstmatige opening van de karteldarm (vgl. Colostomie). C. ilíaca, van de regio iliaca uit (waarbij het buikvlies wordt geopend). C. lumbális (dextra en sinístra), in de lendenstreek, rechts of links, aan het colon ascendens of descendens, zonder het buikvlies te openen.

Colotýphus, buiktyphus, waarbij de zweren zich voornamelijk in de dikke darm bevinden; vgl. Ileotyphus.

Colpaporrhéxis (κόλπος, schede, ἀπό, weg, ῥῆξις, scheur) afscheuring der schede van de baarmoeder.

Colpeurýnter (εὐρύνω, verwijden) (C. Braun, 1852), een blaas van caoutchouc met buis en kraan, welke in de schede of de baarmoederhals wordt gebracht en dan met water gevuld, ter voorkoming van het te vroegtijdig breken der vliezen of om de weeën op te wekken (zwakte der weeën, ontijdige geboorte, placenta praevia). De bewerking heet colpeuryse.

Colpítis, ontsteking der schede; syn. elytritis, vaginitis. C. emphysematosa, zie Colpohyperplasia cystica. C. granularis, korrelige ontsteking der schede, waarbij sommige groepen van papillen als korreltjes ter grootte van speldeknoppen of gerstekorrels boven de oppervlakte van het slijmvlies uitsteken. C. senilis s. vetularum (vetula, oude vrouw), s. ulcerosa adhaesiva (Hildebrandt), vooral bij oude vrouwen voorkomende ontsteking, waarbij het epithelium slinkt of verwoest wordt en de portio vaginalis vastgroeit aan de zijwanden der schede, zodat het schedegewelf verdwijnt.

Colpocéle (κήλη, breuk), zie Hernia vaginalis.

Colpoclísis (κλεῖσις, sluiting), operatieve sluiting van de ingang der schede bij niet te verhelpen fistel tussen blaas en schede; syn. elytro-episiorrhaphie.

Colpocoeliotómia (vgl. Coeliotomie) (Dührssen), opening van de buikholte van het voorste of achterste schedegewelf uit.

Colpocystotomíe (κύστις, blaas), verwijdering van een blaassteen van de schede uit.

Colpohyperplásia cýstica (Winckel), een in de zwangerschap voorkomende vorming van gashoudende blaasjes in het slijmvlies der schede; het gas bevindt zich in bindweefselspleten en zou door de werking van microben ontstaan; syn. colpitis (vesiculosa) emphysematosa.

Colpohysterectomíe, hysterectomie (zie ald.) langs de vaginale weg. Syn. Hysterectomia vaginalis.

Colpohysteropexíe, zie Vaginofixatio uteri.

Colpohysterotomíe, zie Vaginale keizersnede.

Colpokeratósis (zie Keratosis), verhoorning (verdikking) van het slijmvlies der schede.

Colpoperineoplastiek, colpoperineorrhaphie, operatie om een stevige bodem voor het bekken te vormen, met vernauwing der schede, vooral om uitzakking der baarmoeder te voorkomen, of bij grote inscheuringen van de bilnaad door bevallingen.

Colpopoiésis (ποίησις, vorming), vorming van een kunstmatige schede.

Colpoprojéctor, toestel om het beeld van de portio vaginalis uteri zichtbaar te maken voor een aantal toeschouwers.

Colpoptósis (πτῶσις, het vallen), uitzakking van de schede.

Colpopyrostigmíe (πῦρ, vuur; στίγμα, steek), het prikken met de roodgloeiende naald van het Paquelin-toestel in het schedegewelf en de portio vaginalis.

Colporrhéxis (ῥῆξις, het scheuren) verscheuring der schedewand.

Colporrháphia (ῥαφή, naad), operatieve vernauwing der schede door uitsnijding van grote stukken slijmvlies uit de voorste en de achterste wand der schede (C. ante-

rior en posterior), waarna de wondranden worden aaneengehecht; bij uitzakking van schede of baarmoeder; syn. elytrorrhaphie, episiorrhaphie.

Colposcoop, schedespiegel, een binoculaire kijker, waarmee delen van de vagina of van de portio vaginalis uteri kunnen worden onderzocht, vijf tot tienmaal vergroot.

Colpospasmus (σπασμός, kramp), kramp der schede.

Colpotomíe, schedesnede, opening der schede, om uitstortingen van vocht en buiten de baarmoeder liggende vruchten te verwijderen (syn. Elytrotomie), of als onderdeel der laparocolpotomie.

Colpoxerósis (ξηρός, droog), verschrompeling der schede; vgl. Xerosis.

Colpymíe, verkorting van colpopyrostygmie.

Col tapiroide (Fr., col, hals), tapirsnuit; verlenging van de cervix uteri (zie ald.).

Columélla (Lat. zuiltje), de as van het slakkenhuis van het oor. C. fornicis, steunvezelen van het dak van de derde hersenventrikel. C. nasi, het tussenschot van de neus.

Colúmna(e) (Lat.), zuil. C. anterior, voorste zuil van het ruggemerg, vgl. C. grisea. C. Bertini, vgl. C. renales. C. fórnicis, vgl. Fornix. Columnae gríseae, grijze zuilen, de grijze stof van het ruggemerg; men onderscheidt voorste, zijdelingse en achterste zuilen (anterior, lateralis, posterior); vgl. Cornu. C. rectális (Morgagni), in de lengte van de endeldarm lopende plooien van het slijmvlies; boven de aars tussen de plooien liggen groeven, de sinus rectales. Columnae renáles, uitlopers van de schors der nier tussen de pyramiden van het merg in. Columnae rugarum anteriores, posteriores (ruga, plooi), reeksen van dwarse plooien (rugae vaginales) in het slijmvlies van de voor- en de achterwand der schede. C. vertebrális, ruggegraat. C. vesiculáris, zuil van Clarke (zie Aanhangsel). C. ántero-laterális, vóór-zijstreng van het ruggemerg. Voorts de Columnae (crures), de peilers in het peesblad van de musc. obl. abd. ext., die de liesring omgeven.

Columnisation (Fr.), vaste opvulling (tamponnade) der schede met gaas.

Columnotómia lumbalis (τέμνω, snijden, lumbi, de lendenen) operatie tegen sterke kyphosis.

Colysépsis (κολύω, verhinderen; σῆψις, rotting), verhindering van de vermenigvuldiging van bacteriën (zonder ze te doden).

Cóma, 1. (κόμη) hoofdhaar. 2. (κῶμα) slaapzucht, diepe bewusteloosheid, bij vergiftiging (hieronder ook het C. diabeticum), bloedeloosheid der hersenen of overvulling der hersenen met bloed. C. agrýpnum, vígil (vgl. Agrypnie; vigil wakend), coma met levendige droomdeliria. C.-cylinders (Külz 1891), de cylinders (zie ald.), bestaande uit sterk lichtbrekende korreltjes, in de urine van lijders met beginnend C. diabeticum. C. diabéticum bij suikerziekte. C. uraémicum bij uraemie. C. vigil zie C. agrypnum.

Combinatiegezwel, gezwel, dat de ontleedkundige kenmerken van tweeërlei gezwellen bevat bijv., chondrosarcoom.

Combústio (comburo, verbranden), verbranding.

Comédo (cum, met; edo, eten), medeëters, kleine punten op de huid, door vuil donker gekleurd, bij de uitgangen der volgepropte smeerklieren, zo genoemd, omdat men de inhoud dier klieren gemakkelijk naar buiten kan drukken in de vorm van een klein wormpje. De comedones werden vroeger voor parasieten gehouden; syn. Acne punctata.

Commasculátio (cum, met; masculus, mannelijk), ontucht tussen mannen; vgl. Paederastie.

Commensále besmetting (vgl. Commensalis) het verwekken van ziekten door microben, die tevoren reeds in het lichaam verblijf hielden zonder verschijnselen te veroorzaken (Van Loghem).

Commensális (mensa, tafel; commensalis, tafelgenoot), een dier, dat zich voedt met de afval van het voedsel van een dier, dat de rol van gastheer vervult, doch niet (gelijk de parasiet) ten koste van het lichaam van dit dier.

Comminutieve breuk (comminuo, verbrijzelen), beenbreuk met versplintering.

Commissúra (Lat.), verbinding. C. anterior cerebri, voorste verbindingsbrug der hersenen, tussen de voorste delen van de wand der derde hersenkamer. C. anterior (medúllae spinális) alba, grísea, de vóór het centrale kanaal liggende voorste commissuur van het ruggemerg, die in het meer naar voren (ventraal) liggende gedeelte uit merghoudende (witte), in het naar achter (dorsaal) liggende gedeelte uit mergloze (grijze) vezels bestaat. C. brevis, = tuber valvulare. C. habenulárum, tussen de stelen der pijnappelklier (glandula pinealis). C. hippocámpi, vgl. Psalterium. C. inferior (cerebri), vezelbundel aan de achterwand van de kruising der gezichtszenuw en aan de binnenrand van de tractus opticus; syn. commissuur van Gudden. C. labiórum anterior, posterior, verbindingsplaatsen tussen de grote schaamlippen aan het voorste en achterste uiteinde.

C. magna s. maxima cérebri, = corpus callosum. C. media s. mollis, = massa intermedia. C. palpebrárum, verbindingsplaatsen aan de uiteinden der beide oogleden. C. posterior cérebri, dwars lopende vezelbundel vlak boven de aquaeductus Sylvii. C. posterior medúllae spinális, massa's grijze stof, dorsaal van het centrale kanaal van het ruggemerg. C. superior, syn. C. van Meynert (zie Aanhangsel).

Commissuur-cellen, cellen van het ruggemerg, waarvan de ascylinder zich dóór de commissura anterior naar een zenuwvezel in de voorste zijstreng der andere zijde begeeft (Ramon y Cajal). C.-ganglia, = pleurale ganglia. C.-stelsels, vezels, dwarsvezels, zenuwvezels, welke overeenkomstige plaatsen der hersenhelften onderling verbinden.

Commotio (Lat., schudding), schudding door een rechtstreekse of middellijke stoot, waardoor een stoornis in de verrichtingen van het getroffen lichaamsdeel ontstaat, zonder dat men daarin, zelfs met de microscoop, veranderingen kan aantonen. C. cérebri, hersenschudding met bewusteloosheid, braking, verlammingen, afwijkingen in pols en ademhaling. C. cordis, hartcommotie, aanval van boezemfladderen na een schok. C. laryngis, strottenhoofdschudding met bewusteloosheid en ernstige stoornis in de ademhaling. C. retinae, netvliesschudding met voorbijgaande troebeling van het netvlies en vermindering der gezichtsscherpte. C. spinalis, ruggemergschudding; vgl. Railway spine.

Commúnicans (Lat., verbindend), van bloedvaten en zenuwen; vgl. Arteria, Nervus, Ramus.

Commutátor (commuto, veranderen), stroomwisselaar, om de galvanische stroom om te keren zonder de electroden te verplaatsen.

Compácta (compactus, samengedrongen), voor substantia compacta, de samengedrongen, vaste beenzelfstandigheid, in tegenstelling met (substantia) spongiosa.

Compensatie (compensatio, het tegen elkander afwegen), vereffening, wederzijdse opheffing van twee even grote, doch in tegengestelde richting werkende krachten. In de ziektekunde, opheffing ener stoornis door toeneming of wijziging ener werking op een andere plaats, meestal gebezigd bij klepgebreken van het hart; de gevolgen ener vernauwing der aorta worden „gecompenseerd" door versterkte spiergroei van de linker hartekamer. C.-methode (Poggendorff), meting van een electromotorische kracht door vergelijking met een bekende andere kracht, die, in tegengestelde richting werkend, in de stroomkring wordt ingeschakeld, en welke men gemakkelijk kan versterken of verzwakken. Zijn beide krachten gelijk, dan wordt de stroomsterkte (gemeten met een galvanometer) nul, vandaar ook de naam „nulmethode". C. stoornis, stoornis, ontstaan doordat de compensatie tekortschiet, bijv. stuwing, cyanose, verschijnselen van de kant der hersenen en longen bij compensatiestoornis (syn. decompensatie, een niet aanbevelenswaardige uitdrukking) van het hart. In de psychiatrie (Jung) de aanvulling, die het onderbewustzijn, onafhankelijk van de wil, geeft in de droom bij hetgeen iemand bewust openbaart omtrent zijn karakter.

Compensatie-curve, zie Curve.

Compensatorische oefeningstherapie (V. Leyden), behandeling der ataxie volgens Frenkel, door oefening van die spieren, welke het verrichten van de gestoorde bewegingen kunnen overnemen. C. pauze, de verlenging van de tijd tussen twee systoles, nadat een extra-systole heeft plaats gehad.

Complement (compleo, aanvullen), volgens I. Citron „een normale en niet specifieke stof, welke zich in de lichaamsvloeistoffen van alle organismen bevindt, en vooral rijkelijk in de bloedwei, en waarvan de aanwezigheid blijkt uit het vermogen dier vloeistoffen om antilichamen met bacteriolytische of haemolytische werking actief of opnieuw actief te maken". Het is niet tegen hitte bestand. Volgens de „zijketentheorie" van Ehrlich bezit het complement ongeveer de eigenschappen van een verterend ferment, doch alleen dan, als „zijn haptophore groep" met de „complementophile groep" van de amboceptor (zie ald.) verbonden is. De andere groep, die dan met de bacteriën of de bloedlichaampjes een verbinding aangaat, heet „cytophiele, ergophore of zymotoxische groep" van het complement, syn. addiment, alexine, cytase. C.-Ablenkung (M. Neisser en Wechsberg), complement-afleiding, hypothese ter verklaring van het feit, dat een immuunserum (zie ald.) in sterke concentratie zwakker op de overeenkomstige bacterie werkt dan in middelmatig sterke concentratie; er zouden nl. meer amboceptoren in het sterke serum zijn dan door de bacteriën kunnen worden gebonden, de overtollige amboceptoren zouden complement binden en dit dus „afleiden" van de bacteriën. Ook gebezigd voor C.-binding „Komplementbindung". C.-fixatie: brengt men een antigeen met niet geactiveerd antiserum-A samen, en voegt men complement

in de vorm van normale bloedwei toe, dan wordt deze geactiveerd, d.i. aan haar amboceptoren wordt het complement gebonden. Voegt men nu bloedlichaampjes van een andere soort toe, en ook een hiertegen niet specifiek haemolytisch geactiveerd serum-B, dan ontstaat geen bloedontleding, omdat het complement ontbreekt. Men kan dus, als men bijv. in een vloeistof het wit van kippenei wil opsporen door middel van een kippeneiwit-antiserum-A, besluiten tot de aanwezigheid van het gezochte antigeen, indien de bloed-ontleding achterwege blijft. Het niet geactiveerde serum-B + bloedlichaampjes + complement noemt men „haemolytisch stelsel".

Complementair, aanvullend.

Complementaire kleur, indien een kleur door menging met een andere wit oplevert, zijn beide kleuren elkanders complementaire kleur. C. lucht, de hoeveelheid lucht, welke na een gewone inademing nog kan worden ingeademd (ongeveer 1600 cm^3). C. ruimte, de bochten der borstvliesholte, die tussen de pleura diaphragmatica en de pleura costalis liggen en bij diepe inademing door de longen worden aangevuld.

Complementoïde, complement met alléén een haptophore groep; syn. agglutinodïe.

Complementophíel, zie Complement.

Complementpapier, met het complement gedrenkt en daarna opgedroogd filtreerpapier voor reacties.

Complex (complector, omvatten). 1. (bijv. nw.) samengesteld (uit verschillende bijeenkomende afwijkingen), bijv. een complexe (gecompliceerde) breuk. 2. (zelfst. nw.) een tot een éénheid verbonden veelheid, bijv. een complex van verschijnselen of van voorstellingen (vgl. methode van Freud. Zie Aanhangsel).

Complexhomoeopathie, homoeopathie, waarbij wordt gebroken met het beginsel der enkelvoudige geneesmiddelen.

Compléxus (complector, omvatten), met ingewikkeld verloop, bijv. musculus complexus.

Complicatie (Fr., complication), verwikkeling, nieuwe, bijkomende ziekte, die zich bij een bestaande voegt.

Cómpos (nl. mentis), bij bewustzijn.

Compósitus (Lat.), samengesteld.

Comprés (compressus, samengedrukt) een enige keren opgevouwen stuk verbandstof om op wonden of op een pijnlijk lichaamsdeel te leggen.

Compressief, samendrukkend. C. verband = drukverband.

Compressie-syndroom, bij druk van een gezwel op het ruggemerg daalt de hoge druk van de liquor cerebrospinalis aanmerkelijk, wanneer slechts weinig vocht wordt afgenomen. Syn. Syndroom van Froin, zie Aanhangsel.

Compréssio (Lat.), drukking, samendrukking. C. cerebri, samendrukking van de hersenen, bijv. door bloeduitstorting in de schedel. C. pulmonis, samendrukking van de (tuberculeuse) long door lucht of stikstof in de borstholte te blazen.

Compressionsblende (D.), buisvormige inrichting bij een Röntgen-toestel, waardoor een deel der stralen wordt tegengehouden (abgeblendet) en tevens de dikte van het te doorstralen lichaamsdeel wordt verminderd (Albers-Schönberg). C.-myelitis, Compressieverlamming, ruggemergsontsteking met verlamming door drukking, die op het ruggemerg wordt uitgeoefend, bijv. door een zieke wervel of een gezwel. Compressiepomp, pomptoestel ter verdichting van lucht, bijv. voor inblazing in de tuba Eustachii.

Compressor (Lat., samendrukker). M. compressor, een spier, die een lichaamsdeel samendrukt.

Compressórium, toestel om druk uit te oefenen, bijv. tot bloedstelping.

Compressus fetus, zie Foetus.

Comprimeren, samendrukken.

Compulsief (compello, samendrijven, dwingen), gedwongen. Compulsieve bewegingen, bewegingen, die men zijns ondanks verricht. C. krankzinnigheid, krankzinnigheid, die alleen bestaat uit voorstellingen die zich opdringen (dwang-, voorstellingen), zoals mysophobie, agoraphobie enz.; vgl. Phobie.

Conámen suicídii (later Lat.), poging tot zelfmoord (syn. Tentamen).

Conárium (κῶνος, kegel, ook kegelvormige dennenappel), pijnappelklier, syn. epiphysis cerebri.

Conatief (conor, trachten), op het streven en trachten betrekking hebbend; vgl. Affectief en Cognitief.

Conc. (op recepten), concisus, in stukjes gesneden.

Concaaf (concavus), hol (van lenzen).

Concatenátie (catena, keten), het samengeketend zijn van een reeks van zenuwelementen, ter vorming van een doorlopende geleibaan, langs welke zenuwindrukken kunnen worden voortgeplant, ook zonder aaneengesloten zenuwdraad; gelijk wij dat b.v. vinden bij de dendrieten van de zenuwcellen der hersenschors.

Concentratieproef (Volhard), gedurende 24 uur wordt droge kost en slechts 0.4 L. drank toegediend; heeft de urine dan een

S.G. lager dan 1015, terwijl er geen oedeem is, dan heeft de nier geen voldoende concentratievermogen.

Concentrische hypertrophie (Fr., concentrique, om een middelpunt verenigd), zie Hypertrophie.

Conceptie (conceptio, het in zich opnemen), 1. de bevruchting. 2. opvatting, het begrijpen.

Cóncha (Lat. schelp). C. aurículae, oorschelp, de kuil aan de vóórzijde van het onderste gedeelte der anthelix. C. nasáles, de neusschelpen, nl. de bovenste en middelste uitsteeksels van het zeefbeen en het bovenkaakbeen, en de onderste, een vrij been (vgl. Vomer), soms nog een vierde, C. Santorini. Conchae sphenoidáles, wiggebeenschelpen, dunne beenplaatjes aan de vóór- en benedenzijde van het wiggebeenslichaam.

Conchioline-osteomyelítis, de beenontsteking der paarlemoer-arbeiders. Het conchioline, de onoplosbare organische stof van het paarlmoerstof, komt volgens Bussenbauer in het longweefsel, verder in de bloedsomloop en blijft door de vertraging van de bloedsomloop in de merghaarvaatjes van sommige beenderen (onderkaak, ledematen, voetwortel, schouderblad) steken, waardoor infarcten (zie ald.) ontstaan en hierdoor weder osteomyelitis, waaraan zich ostitis en gewrichtsontsteking in de omgeving aansluiten.

Conchoscoop, buisvormig instrument om de neusschelpen te bezichtigen.

Conchotomíe (τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van een neusschelp.

Concomiterend (comitor, begeleiden), begeleidend (van verschijnselen of toestanden, die met iets anders samengaan). C. scheelzien, zie Strabismus.

Concordant (Lat., concordo, eensgezind zijn), overeenkomende (van tweelingen). Vgl. Discordant.

Concreméntum (concrescere, aan elkander groeien), = calculus (zie ald.), verstening, een hard neerslag van zouten in weefsels, vloeistof of op vreemde lichamen.

Concrétio, 1. vergroeiing. 2. de vorming van een concrement. 3. concrement. C. pericardii, samengroeiing van de bladen van het hartezakje; syn. symphysis pericardiaca.

Concússsio (La.), schudding, zie Commotio.

Concússor (Ewer), toestel voor vibratiemassage, gelijkend op de boormachine der tandartsen, met verschillende aanzetstukken.

Condensatiewater (condenso, verdichten), in de bacteriologie, water, dat bij het stollen van agar of van verhitte bloedwei wordt uitgeperst; in de natuurkunde, verdichte waterdamp.

Condensátor, toestel tot het verzamelen en verdichten van statische electriciteit, zoals de electrophoor en de Leidse fles. C.-bed, tafel, die van onderen met metaal overtrokken is, terwijl de zieke, die erop ligt, als 't ware het buitenkleedsel van een Leidse fles vormt; voor Teslastromen (zie ald.). C.-electróde, electrode van glas met een geleider in het binnenste ervan, zodat de hand van de zieke, die de electrode omvat, weder het buitenbekleedsel ener Leidse fles voorstelt. C. methode (Dubois, Zanietowski), diagnostische en therapeutische toepassing van condensatie-ontladingen.

Condénsor (Abbe), stelsel van 2 of 3 lenzen, dat de lichtstralen, die van de verlichtingsspiegel van een microscoop uitgaan, verzamelt in een sterk toelopende stralenkegel en verenigt in het te bekijken voorwerp.

Condiménta (Lat.), specerijen.

Condition(al)ismus (conditio, voorwaarde) de leer, dat alle gebeurtenissen en toestanden niet van een enkele oorzaak afhankelijk zijn, maar van talloze voorwaarden, die, inzoverre zij noodzakelijk zijn voor het ontstaan van de gebeurtenis of de toestand, dezelfde waarde hebben.

Condóom, kapotje, een overtreksel van ondoordringbare stof (caoutchouc enz., oorspronkelijk schapendarm) om de vinger bij inwendig onderzoek van lichaamsholten of het mannelijk lid bij de bijslaap te beschutten tegen besmetting of om bevruchting te voorkomen.

Condúctor (Lat.), 1. geleider (in de natuurkunde, voor warmte of electriciteit). 2. (in de erfelijkheidsleer), iemand, die een erfelijke ziekte of eigenschap overbrengt op een volgend geslacht, zonder zelf ziek te worden, bijv. de vrouwen bij bloederziekte en kleurenblindheid. 3. in de zenuwphysiologie, de reflexboog, welke als geleider ligt tussen het ontvangorgaan (receptor, zie ald.), en gevolgorgaan (effector, spier, klier enz.).

Conduplicáto córpore (Lat., met verdubbeld lichaam), de geboorte met dubbelgebogen romp, zodat het hoofd gelijktijdig met de romp geboren wordt; bij onrijpe, dwars liggende vruchten.

Condylarthróse (zie Condylus), ellipsoied gewricht; zie Arthrodia.

Condyloídeus, condylus-achtig of nabij een condylus liggend.

Condylóma (κονδύλωμα, zwelling), vijgwrat; (bij Hippocrates σῦκον, vijg), een woekering van het corpus papillare der huid. C. acuminátum (acumen, spits): spitse

wratten, kegelvormige, soms tot bloemkoolachtige gezwellen aaneengevoegde woekeringen van de huidpapillen, meestal onder de invloed van druipervocht op de huid. C. latum, brede vijgwrat, rondachtig platte verhevenheid boven de huid, waarvan de dunne bedekking loslaat en tot verweking overgaat, zodat de oppervlakte vochtig is; kenmerkend voor het tweede tijdperk der syphilis, meestal in de omgeving van de geslachtsdelen en de aarsopening, soms ook op de slijmvliezen. C. porcelláneum = molluscum contagiosum.

Condylomatósis pemphigoídes malígna (Tommasoli), = pemphigus vegetans (zie ald.); syn. ziekte van Neumann, erythema bulbosum vegetans.

Cóndylus (κόνδυλος, gewrichtsknobbel), knokkel, het bolle gewrichtsdeel van een pijpbeen. C. fémoris (lateralis et medialis), dijbeenknobbels, de beide zwellingen aan de buiten- en binnenzijde van het ondereinde van het dijbeen; vgl. Epicondylus. C. mandíbulae = capitulum mandibulae. C. occipitális, achterhoofdsknobbels, de beide met kraakbeen overtrokken knobbels aan weerszijden van het achterhoofdsgat. C. scápulae, schouderbladknobbel, aan de bovenste buitenste hoek van het schouderblad, waaraan zich de gewrichtsvlakte bevindt. C. tíbiae (laterális et mediális), knobbels aan het boveneinde van het scheenbeen.

Confabulátio (confabulor, praatjes maken), het opdissen van verdichte verhalen door krankzinnigen.

Confértus (Lat.), samengedrongen, in groepjes staande; tegenstelling van disseminatus, verspreid.

Configurátio (Lat.), rangschikking der delen, omvattende de uitwendige gedaante, en de zichtbare en onzichtbare bouw van een voorwerp.

Cónfluens sínuum (confluo, samenvloeien), samenvloeiing der boezems (van het harde hersenvlies), de plaats waar de sinus transversi, sagittalis superior, rectus en occipitalis samenkomen vóór de protuberantia occipitalis interna; syn. torcular Herophili.

Conflueren, ineenvloeien, bijv. van uitslagplekken, pokken, enz.

Congelátio (Lat.), bevriezing.

Congenitaal (congenitus, aangeboren), aangeboren.

Congestie (congero, ergens heen voeren, ophopen), bloedsaandrang; vgl. Hyperaemie. C.-absces, verzakkingsabsces; vgl. Absces.

Conglomeraat (conglomero, opeenhopen) opeenhoping. C.-tuberkel = solitaire tuberkel.

Conglutinátio (gluten, lijm), samenkleving, oppervlakkige, gemakkelijk te scheiden vergroeiing; ook agglutinatie (zie ald.), in het bijzonder agglutinatie van rhesus-positieve erythrocyten en incomplete niet-agglutinerende lichamen door toevoeging van normaal mensenserum. C. hýmenis = atresia hymenis.

Conglutinínen (Bordet), agglutinerende stoffen van de normale bloedwei, welke door verwarming tot 56° haar werkzaamheid verliezen, doch door toevoeging van niet-geïnactiveerde normale bloedwei weder werkzaam worden gemaakt.

Congopapier, papier, dat gekleurd is met congorood, een rode kleurstof, die door vrij zuur (bijv. zoutzuur in het maagsap) blauw wordt gekleurd.

Congressus (Lat. samenkomst), = coitus (zie ald.). C. interruptus (Lat. afgebroken), coitus onderbroken vóór de ejaculatie.

Coni (conus, kegel), C. retinae, kegeltjes van het netvlies. C. vasculosi Halleri, de kegelvormige kluwens der zaadkanaaltjes in de kop van de bijbal.

Cónicus (κωνικός), kegelvormig, conisch.

Coniismus, chronische vergiftiging met gevlekte scheerling (conium maculatum).

Coniósis, zie Pneumoconiosis.

Coniotomíe, zie Intercricothyreotomie.

Conjugaal (conjux, echtgenoot), bij echtgenoten voorkomend.

Conjugáta (conjugo, verbinden), verbindingslijn; benaming voor de volgende middellijnen van het bekken. C. diagonális, schuine verbindingslijn. 1. de kleinste afstand tussen de onderrand van de schaambeensvereniging en het voorgebergte van het heiligbeen. 2. = C. normalis. C. externa, uitwendige verbindingslijn, van het kuiltje onder het doornvormig uitsteeksel van de onderste lendenwervel naar de voorste rand der schaambeensvereniging; syn. diameter Baudelocqui. C. normális (V. Meyer), van de bovenrand der schaambeensvereniging naar het midden van de voorvlakte van de derde heiligbeenswervel. C. vera, ware verbindingslijn, de kortste middellijn, nl. van de bovenrand van de schaambeensvereniging naar het voorgebergte (vgl. Diameter).

Conjugatio = copulatio, paring.

Conjunctíva (conjungo, verbinden), sc. membrana, bindvlies van het oog, het slijmvlies, dat de binnenzijde bekleedt van de ooglede n: C. palpebrális — weder onderscheiden in C. tarsi (van het ooglid) en C. fórnicis (van de omslagpool naar de C.

bulbi) — en de vóórzijde van de oogbol (behalve het hoornvlies): C. bulbi of sclerae. Vgl. ook Tela.

Conjunctivaal, betrekking hebbende op het bindvlies. Conjunctivale injectie, overvulling der oppervlakkige slagaderen van het bindvlies; vgl. Pericorneaal. C. reactie, = ophthalmoreactie. C. reflex het sluiten van de oogleden als het hoornvlies wordt aangeraakt. C. zak, bindvlieszak, de ruimte tussen de oogleden en de oogbol, welke, bij gesloten ogen geheel door bindvlies omgeven is.

Conjunctivítis, bindvliesontsteking. C. aestivális, = vernális. C. blennorrhóica s. gonorrhóica, bindvliesontsteking, door besmetting met druipergif veroorzaakt, bij volwassenen en pasgeborenen (vgl. Oph-, thalmia neonatorum). C. catarrhális, bindvliescatarrh met sterke roodheid en zwelling der oogleden. C. diphtherítica s. croupósa, etterige bindvliesontsteking, veroorzaakt door de diphtheriebacil. C. eczematósa = C. phlyctaenulósa. C. folliculáris s. folliculósa, gepaard gaande met zwelling en roodheid van de folliculi van het bindvlies, vooral aan de onderste omslagplooi. C. granulósa = trachoma. C. nodósa, met vorming van knobbeltjes, door rupsenharen veroorzaakt. C. phlyctaenulósa s. scrofulósa, vgl. Phlyctaena. C. trachomatósa = trachoom. C. vernalis, voorjaarscatarrh, herhaaldelijk terugkerende bindvliesontsteking, die laat in de lente of vroeg in de zomer bij voorkeur voorkomt. Vgl. ook Parinaud (Aanhangsel).

Conophthálmus (κῶνος, kegel; ὀφθαλμός, oog), = staphyloma conicum.

Conorrhínus megistus, een Braziliaanse wants (fam. Triatomidae), overbrenger van Schizotrypanum Cruzi (zie ald.). C. rubrofasciatus, overbrenger van Leishmania Donovani, de verwekker der kala-azarziekte (zie ald.). Tegenwoordige naam: Triatoma megista en T. rubrofasciata.

Conquassátio (Lat.), verbrijzeling.

Consanguiniteit (sanguis, bloed), bloedverwantschap. Consanguíne huwelijken, = huwelijken tussen bloedverwanten.

Conscience musculaire (Fr.), spierbewustzijn, spierzin.

Consecutief (consequor, volgen), opvolgend.

Consensueel (cum, mede; sensus, zin), in dezelfde zin, in 't bijzonder de vernauwing van de éne pupil bij verlichting van de andere (consensuele reactie).

Conservatief (conservo, behouden), in de chirurgie en de tandheelkunde een behandeling, welke de lichaamsdelen tracht te behouden.

Conserveren, het in goede staat houden, met name van etenswaren, door het tegengaan van rotting met behulp van conserverende (bacteriën dodende) middelen of door koken en luchtdichte afsluiting.

Consiliárius, arts, die tot een gemeenschappelijk overleg (consilium) aan het ziekbed ontboden wordt, of door de lijder voor een enkele keer wordt geraadpleegd, zonder zich met de gehele behandeling te belasten. (Vgl. Consultatie).

Consistentie (consisto, bestaan, nl. uit delen), de mate van vastheid van een lichaam, bijv. vast, vloeibaar, olie- of papachtig.

Consolidatie (solidus, vast), het vast worden, in 't bijzonder het genezen van een beenbreuk.

Consonantie (consonare, medeklinken), het welluidend samenklinken van tonen; vgl. Dissonantie.

Consonerend, „klinkend", van reutelgeruisen, die, door het medetrillen van een begrensde luchtmassa van passende afmeting, versterkt worden.

Consp., afkorting voor consperge, bestrooi; op recepten van pillen.

Constant (constans, bestendig). C. stroom zie Galvanische stroom.

Constellatie (stella, ster), eigenl. de rangschikking der sterren, gesternte; door Tendeloo gebezigd voor: het geheel der factoren, die op een bepaald tijdstip voor een toestand of een gebeurtenis van betekenis zijn.

Constipatio (Lat.), verstopping. Syn. obstructio, obstipatio.

Constítuens (Lat. samenstellend), het bestanddeel van een geneesmiddel, dat de hoofdmassa uitmaakt, zoals water in dranken, reuzel in zalven.

Constitutie (constitutio, gesteldheid,) de aanleg van een persoon voor (gezondheid of) ziekte, zijn temperament, arbeids- en weerstandsvermogen. C.-anomalie (ἀνωμαλία, van ἀνώμαλος, ἀ privans en ὁμαλός, gelijksoortig), verkeerde aanleg. Epidemische C., de in een bepaald tijdvak overheersende ziektetoestanden.

Constitutionele ziekte, algemene ziekte, die niet tot enkele lichaamsdelen beperkt is, maar haar grond heeft in de gehele gesteldheid van het lichaam (de constitutie), zoals jicht, of het gehele lichaam aantast, zoals syphilis na het eerste stadium.

Constricteur (Fr., van constringo, samentrekken), een instrument, waarin een metaallis wordt dichtgetrokken om iets af te snijden of af te klemmen.

Constríctio (Lat.), samensnoering. C. septica uteri, tetanus uteri (zie ald.) door septische besmetting (Zweifel).

Constríctor, samensnoerder, benaming voor spieren, waarvan de samentrekking lichaamsholten of -openingen vernauwt of sluit; zie Musculus.

Consultatie (consulto, om raad vragen), 1. geneeskundige raadpleging van een arts door een zieke. 2. overleg tussen verschillende artsen over een zieke, vgl. Consiliarius. Consultatieve praktijk, de practijk van een consiliarius. Consulteren, raadplegen. Consulterende arts, = consiliarius.

Consumptio (Lat.), uittering, weefselverval.

Cont., afkorting van contunde, stoot fijn; op recepten.

Contact (contactus), 1. aanraking. 2. inrichting om (electrisch) contact teweeg te brengen. 3. (contactus, aangeraakte) persoon, die met een besmettelijke ziekte in aanraking is geweest. 4. in de leer van het dierlijk magnetisme, die toestand waarin magnetiseur en sujet beweren, fluïdieke voeling met elkaar te hebben. C. glas een doorschijnend plaatje van glas of kunsthars, dat nauwkeurig past op het hoornvlies, aanbevolen bij onregelmatig astigmatisme. Zie Haptiek. C. infectie, besmetting door aanraking.

Contactpunt, het punt, waarmee het approximale (zie ald.) kroonvlak van elke tand zijn buurman raakt; het vormt de bovenbegrenzing van het spatium interdentale (zie ald.) of van de papilla interdentalis (zie ald.).

Contagieus, besmettelijk, door middel van een contagium (zie ald.); vgl. Infectieus, Miasmatisch.

Contagionist, voorstander der leer, dat epidemieën in hoofdzaak ontstaan door besmetting van persoon op persoon.

Contágium (Lat.), de smetstof, die bij besmetting een rol speelt. C. animatum s. vivum, levende smetstof, een veronderstelling van Henle, in de bacteriën bewaarheid.

Contaminátio, verontreiniging, het indringen van smetstoffen in een lichaam.

Conténta (meerv. van contentum, het ingeslotene), de inhoud.

Contentief verband (contineo, vasthouden), steunverband om zieke lichaamsdelen in rust te houden, bijv. spalken, waterglas- en gipsverbanden.

Context (Lat. contextus, samenhang), in de psychiatrie: het bijzondere geval dat in de droom wordt bedoeld met een algemeen symbool (Jung).

Cóntigúiteit (contiguus, aangrenzend, aanrakend), nabijheid, aanraking. Vgl. Amputatio, Continuiteit. Per contiguitatem, door uitbreiding in de naaste omgeving; van een ziekelijke toestand, bijv. ontsteking, die nabij liggende delen aantast.

Continentie, het vermogen om de ontlasting en de urinelozing op te houden; vgl. Incontinentie.

Contínua (sc. febris), aanhoudend; van koorts zonder tussenpozen of dalingen van meer dan 1°.

Continuiteit (continuus, samenhangend), werkelijke samenhang (vgl. Contiguiteit, Amputatie), bestendigheid. Per continuitatem, door uitbreiding, op delen, die onmiddellijk met het oorspronkelijk aangedane deel samenhangen. Afbinding van vaten „in de continuiteit", in het verloop van het vat, in tegenstelling met afbinding van het uiteinde van een doorgesneden vat, in de wond.

Continuous murmur (Eng. voortdurend geruis), zie Tunnelgeruis.

Contorsie (contorsio, wringing), ombuiging; b.v. homolaterale C. (vgl. Homolateraal), ombuiging van de borstkas, bij longgezwellen, naar de zijde waar het gezwel zich bevindt.

Contórtus (Lat.), gekronkeld; tubuli contorti, gekronkelde urinekanaaltjes in de nier.

Contourschot (Fr., contour, omtrek), een schot, waarbij de kogel, door de weerstand van harde weefsels, been, pezen, van richting verandert, en in gebogen lijn ongeveer onder de huid om het lichaam heengaat, zonder lichaamsholten, schedel, borst- of buikholte te openen.

Contra (Lat.), tegen.

Contracte platvoet (Lat. contraho, samentrekken), platvoet, die niet meer kan worden gecorrigeerd door beweging van het voetgewricht.

Contractie, samentrekking (van spieren), schrompeling van littekens. C. ring, gezwollen rand, die zich bij de bevalling vormt op de grens tussen het bovenste deel van de baarmoeder, dat zich kan samentrekken, en het onderste, dat dit niet kan; volgens Bandi de inwendige baarmoedermond, volgens Schroeder daarboven, of volgens Müller daaronder liggend.

Contractiel, in staat tot samentrekking (bijv. spierweefsel). Contractiliteit, de eigenschap van een weefsel om zich te kunnen samentrekken.

Contractuur, 1. onwillekeurige blijvende verkorting of samentrekking van een spier, veroorzaakt door ziekte van spieren (myopáthische C.) of zenuwen (neuropáthische) of door een blijvende verkeerde

stand van delen van het geraamte. Een C. kan zijn: actief, spastisch, door te sterke prikkeling van de spieren door de zenuwen, en passief, door schrompeling van spieren; zie Hartspann. 2. blijvende verkorting van andere weke delen. 3. een door deze beide vormen van C. veroorzaakte verkeerde stand van een gewricht, die dus kan berusten op verkorting van spieren, de huid, pezen, banden en peesbladen, of gewrichtsziekte (myogéne C., dermatogéne C. (litteken-C.), tendogéne C., desmogéne C., arthrogéne C.; vgl. Ankylose). Contracture des nourrices (Fr. Trousseau), tetanie bij zogende vrouwen. Contractúra palmáris, verkromming der vingers, langzaam toenemende buigingscontractuur van één of meer vingers (meestal het eerst de wijs- en ringvinger) in het gewricht met het middelhandsbeen, doordat de fascia palmaris door ontsteking meer en meer schrompelt, vooral bij oudere personen. Het eerst door Dupuytren beschreven en verklaard. Syn. C. van Dupuytren, curvatura digitorum, crispatura tendinum.

Zie ook Ischaemisch.

Contra-extensie (contra, tegen; extensio uitrekking), tegenrekking, het uitoefenen van rekking aan het dichtst bij de romp liggende (proximale) deel van een gebroken of ontwricht lid, gelijktijdig met rekking (extensie) aan het meer verwijderd (distaal) liggende deel, ten einde de gewone stand te herstellen.

Contra-incísie (incisio, insnijding), tegenopening; het aanbrengen van een snede tegenover een andere snede, om door beide een buis te leggen, enz.

Contra-indicátie (indicatio, aanwijzing), tegenaanwijzing, een omstandigheid, welke een of andere geneeskundige handeling onraadzaam maakt (vgl. Indicatie).

Contralateraal (lateralis, zijwaarts), aan de tegenovergestelde zijde; bijv. een verlamming aan de zijde, tegengesteld aan die waar zich het letsel in de hersenen bevindt, dat haar veroorzaakt; syn. Alterolateraal.

Contrapunctie, het maken van een tegenopening (vgl. Contraincisie), niet door een snede, maar door een prik.

Contrast (Fr. contraste, tegenstelling), wederzijdse invloed van twee kleuren of lichtindrukken, die gelijktijdig of terstond na elkander (simultaan en successief C.) dezelfde plek van het netvlies of twee aan elkander grenzende plekken treffen. C. kleuren, twee kleuren, die, met elkander gemengd, de kleur opleveren van het heersende licht; bij blauwe hemel moeten twee contrastkleuren samen dus blauwachtig wit opleveren, bij gasverlichting geelachtig wit; bij zuiver wit licht is contrastkleur hetzelfde als complementaire kleur (zie ald.). C. kleuring, dubbele kleuring van microscopische praeparaten, berustende op de verschillende scheikundige verwantschap van de verschillende weefseldelen tot verschillende kleurstoffen. C. gevoelens, met elkander afwisselende gevoelens van lust en onlust. C. buizen, Röntgenbuizen, die een goed contrast opleveren, zodat men de verschillende bestanddelen van een lichaamsdeel duidelijk kan onderscheiden. C. (vloei)stof, C. middel, een (vloei)stof, die X-stralen slecht doorlaat, zodat een daarmede gevuld orgaan zich op het Röntgenscherm scherp aftekent.

Contrastarthrographie, Röntgenopname van een gewricht met behulp van een contrastmiddel.

Contrastimulismus (stimulus, prikkel), zie Rasorismus.

Contre-coup (Fr.), tegenstoot, middellijke verwonding van een lichaamsdeel, bijv. als aan de schedel een breuk of een hersenverwonding ontstaat, doordat een andere plaats van de schedel of van het lichaam door een voorwerp wordt getroffen.

Contrectátie (contrecto, bevoelen, betasten), innige lichamelijke aanraking.

Controleproef, tegenproef, ter beoordeling van de juistheid der uitkomst van een andere proef.

Controlled respiration (Eng. bestuurde ademhaling), totale verlamming der ademhaling tijdens de narcose met curare of anderszins, terwijl de long wordt volgeblazen met zuurstof en cyclopropaan, hetzij rhythmisch, hetzij nu en dan.

Contúsio (Lat.), kneuzing. Contusiepneumonie, longontsteking na kneuzing van de borst.

Cónus (Lat. kegel), zie Staphyloma posticum; vgl. Keratoconus, Crystalloconus. C. arteriósus, C. pulmonális, het trechtervormige begin der longslagader. C. elásticus, kegelvormige ruimte in het strottenhoofd onder de stembanden. C. medulláris, het kegelvormige uiteinde van het ruggemerg; syn. C. terminális.

Conussyndroom, de verschijnselen bij letsel van de conus terminalis, nl. incontinentia urinae et alvi, impotentie, gevoelloosheid rondom de aarsopening en aan de geslachtsdelen, zonder bewegingsstoornissen aan de benen.

Convérgens, zie Strabismus.

Convergéntie (convergo, tot elkander neigen), die stand of beweging der ogen, waarbij de bliklijnen vóór de ogen naar elkander toe lopen. C. verlamming, stoornis of opheffing der convergentie. C. reactie, vernauwing der pupillen, als de ogen convergeren.

Convérsie (conversio, omkering), vervorming van een niet tot ontlading gekomen affect tot lichamelijke verschijnselen, bijv. braking na het bijwonen van een ongeluk (Freud); vgl. Substitutie, Neuropsychose, Cryptomnesie. C. hysterie, hysterie, berustende op zulk een conversie.

Convéx, bol, bijv. van een lens; buitenwaarts gebogen, b.v. van de ruggegraat.

Convexiteitsmeningitis (convexitas, welving), hersenvliesontsteking aan de bovenvlakte der hersenen.

Convolúut (convolvo, door elkander kronkelen), door elkander gekronkelde massa, bijv. met elkander vergroeide darmlissen, door elkaar gekronkelde aderen („venenconvoluut", een zeer verwerpelijke uitdrukking).

Convulsátor, toestel om electroshock op te wekken.

Convulsibiliteit, aanleg tot convulsiones.

Convúlsio (Plinius, schudding), sterke clonische spierkramp, stuip; bijv. nw. convulsivus.

Coördinatie (con, mede; ordinatio, regeling), bijv. nw. gecoördineerd, de geordende uitvoering van samengestelde bewegingen, waarbij gelijktijdig verschillende spieren moeten samenwerken. Vgl. Ataxie, Incoördinatie.

Cophósis (κώφωσις, van κωφός, doof), doofheid.

Copieus (copiosus, van copia, menigte), rijkelijk, bijv. van ontlasting, van fluimen enz.

Copiópia (κοπία, vermoeidheid, ὤψ, het zien), vgl. Asthenopia.

Copraemíe (κόπρος, drek, αἷμα, bloed), vergiftigingsverschijnselen door opslorping van scheikundige bestanddelen der ontlasting in het bloed bij langdurige verstopping.

Copragóga n.l. remedia, (ἀγωγός, leidend), afvoermiddelen.

Coprémese (ἔμεσις, braken), drekbraken; vgl. Miserére.

Coprolagníe (λάγνεια, wellust), opwekking van wellustgevoel door weerzinwekkende handelingen, zoals het drinken van urine, bij lieden met ziekelijke aanleg.

Coprolalíe (λαλιά, het spreken), het uitstoten van vuile woorden bij krankzinnigen.

Coprolíeth (λίθος, steen), darmsteen, verharde darminhoud, vooral in de dikke darm, de ampulla van de endeldarm en het wormvormig verlengsel; vgl. Enterolieth.

Coprologíe, de kennis der ontlasting.

Coprophagíe (φάγος, etend), drek eten; bij sommige vormen van krankzinnigheid.

Coproporphyríne, een porphyrine (zie Porphyrinurie), dat wordt gevormd in de lever, en uitgescheiden in normale faeces, urine en speeksel.

Coprostáse (στάσις, vaststaan), verstopping.

Coprosteríne, dihydrocholesterine; hierin gaat cholesterine (zie ald.) over, als het de dikke darm bereikt.

Coprozóïsch (ζώω, leven), levend in faeces.

Copulátio, paring, de vereniging van zaad- en eicel; syn. Conjugatio.

Coq. (afkorting van coque), op recepten, kook.

Cor (Lat.), hart. C. adipósum (adeps, vet), vethart. C. biloculáre (bis, tweemaal, loculus, afgesloten ruimte), een hart, dat slechts uit één kamer en één boezem bestaat, doordat het tussenschot ontbreekt. C. bovínum (bos, rund), s. taurínum (taurus, stier), ossenhart, buitengewoon vergroot en verdikt hart. C. hirsútum (hirsutus, harig), = C. villosum. C. móbile (mobilis, beweeglijk), zwerfhart, hart met overmatige beweeglijkheid. C. péndulum (pendulus, afhangend), loodrechte stand van het hart bij enteroptose (lage stand van het middenrif) bij lange smalle borstkas (Wenckebach); syn. dropping heart, zakkend hart. C. pulmonále, vergroting van het hart bij vernauwing van de longslagader. C. triloculáre, hart met drie ruimten, twee boezems en één kamer, C. tr. biatriále, Syn. Ziekte van Roger, (zie Aanhangsel), zelden twee kamers en één boezem. (C. tr. biventriculáre). C. villósum s. hirsútum (villus, vlok), hart met vlokken, vlokkige afzettingen van fibrine op het hart bij ontsteking van het hartezakje.

Córacobrachiális, vgl. M. coraco-brachialis.

Coracóides, coracoídeus (κόραξ, raaf), op een ravenbek gelijkend; zie Processus.

Cord bladder (Eng., ruggemergsblaas), blaasstoornissen door myelitis van de conus medullaris (zie ald.).

Cordylóbia anthropóphaga (ἀνθρωποφαγός, mensenetend), een Afrikaanse vlieg, die myiasis (zie ald.) kan veroorzaken.

Corectopíe (κόρη, meisje, poppetje — van het oog —, pupil; ἔκτοπος, van zijn plaats), aangeboren of later ontstane toestand, waarbij de pupil zich niet in het middelpunt van het regenboogvlies bevindt.

Corelýse (λύσις, het losmaken), operatie

om de pupilrand vrij te maken door scheiding van vergroeiingen met de lenskapsel (synechiae posteriores).

Coremorphósis (μόρφωσις, vorming), kunstmatige vorming van een pupil.

Corestenóma (στενός, nauw), pupilvernauwing; syn. stenocorie.

Coretomíe, = iridotomie.

Córium (Lat. leder), lederhuid, de huidlaag onder de opperhuid. C. pleuríticum, vgl. Crusta inflammatoria.

Córnea (cornu, hoorn), het hoornvlies van het oog. C. cónica, = keratoconus (zie ald). Córnea-reflex, het toeknippen van het oog bij aanraking van het hoornvlies. Córnea-pterygoídeus-reflex, aanraking van de cornea in diep coma heeft verschuiving van de onderkaak ten gevolge naar de andere zijde door samentrekking van de Musc. pterygoideus, of naar voren door samentrekking van beide M. pterygoidei. C. globósa, zie Keratoglobus. C. plana (planus, plat), aangeboren afplatting van het hoornvlies (Rübel).

Corneítis, in Engeland gebruikelijke vorm voor keratitis (zie ald.).

Corneoblépharon (βλέφαρον, ooglid; beter zou zijn keratoblepharon), vergroeiing van het ooglid met het hoornvlies.

Cornículum, = cartilago Santoriniana, kraakbeentje van Santorini van het strottenhoofd.

Córnu (Lat. hoorn, meerv. cornua), hoornvormig uitsteeksel van een been; verder de horens van de grijze stof van het ruggemerg (de uitsteeksels naar voren, ter zijde en achteren van de figuur, die de grijze stof vormt op dwarse doorsneden van het ruggemerg). C. Ammonis, Ammonshoorn. Hippocampus, zie ald. C. anterius, inferius, posterius, ventrículi lateralis, voorste, onderste en achterste hoorn van de ventriculus lateralis (zie ald.). Córnua coccýgea, staartbeenshorens, twee naar achteren gerichte uitsteeksels van de eerste staartbeenwervel. C. cutáneum, huidhoorn, overmatige vorming van hoornstof (hyperkeratose) op een bepaalde plek der huid, meestal op de schedel of in het aangezicht, soms zeer lang en dik. C. sacrále, heiligbeenhoorn; het onderste valse gewrichtsuitsteeksel van het heiligbeen, aan de crista sacralis articularis. Cornua thyreoídea, schildkraakbeenhorens, de horens van het schildkraakbeen, twee bovenste en twee onderste.

Cornutine, bestanddeel van het moederkoorn, dat ergotismus convulsivus (zie ald.) veroorzaakt.

Coróna (Lat.), kroon, krans. C. ciliáris, het geheel der processus ciliares (zie ald.). C. dentis, tandkroon, het deel van de tand, die boven het tandvlees uitsteekt. C. glandis, eikelkroon, de naar het lichaam gerichte rand van de eikel. C. mortis, doodskrans; een bij de operatie van dijbreuk gevaarlijke afwijking in de loop der art. obturatoria, als deze uit de art. epigastr. inf. ontspringt en langs de buitenrand van het lig. lacunare loopt en dan bij de operatie aan verwonding blootstaat. C. radiáta, 1. straalkrans, de cellen van de follikel van De Graaf, die zich rondom aan het ei hechten. 2. stavenkrans, de witte vezelmassa's, die van de capsula interna en de thalamus opticus straalvormig naar de hersenschors lopen en ten dele het centrum semiovale vormen. C. véneris, venuskrans, syphilitische uitslag rondom het voorhoofd, beneden de rand der haren; vgl. Collier de Vénus.

Coronaire sclerose, arteriosclerose van de kransslagaderen van het hart (vgl. Artt. coronariae), oorzaak der angina pectoris (zie ald.).

Corps innominé (Fr., ongenoemd lichaam); zie Para-epididymis.

Córpus, meerv. córpora (lat.), lichaam. C. adipósum buccae, vetlichamen van de wang, de vetmassa, die de ronding der wang veroorzaakt. C. álbicans, witwordend lichaam, het laatste overblijfsel van een C. luteum (zie ald.), in de vorm van een wit bindweefsellitteken. C. aliénum, vreemd lichaam. C. amylácea (amylum, zetmeel), zetmeelachtige lichaampjes, ronde korreltjes, die met jodium en zwavelzuur gelijk zetmeel blauw worden; in het zenuwstelsel van oudere lieden, in de voorstaanderklier, enz. C. arenácea (arena, zand), zandlichaampjes, die normaal en vooral bij oude lieden voorkomen in de plexus chorioidei en de hersenvliezen. C. callósum (callum, eelt), eeltachtig lichaam (wegens de taaie geaardheid), de balk der hersenen; de grote witte verbindingsmassa tussen de beide halfronden der grote hersenen; men onderscheidt eraan een snavel (rostrum), knie (genu), stam (truncus) en bult (splenium). Syn. trabs cerebri (hersenbalk), commissura maxima (grootste verbindingsbrug). Corpora candicántia (candico, wit zijn), twee witte verhevenheden, zo groot als een erwt, aan het achterste benedenste gedeelte van de gezichtsheuvel (thalamus opticus). Corpora cavernósa clitóridis, penis, uréthrae, sponsachtige (voor zwelling vatbare) lichamen van de kitte-

laar, het lid en de urinebuis. C. ciliáre, vgl. Processus ciliaris, C. dentátum, = nucleus dentatus. C. fórnicis, vgl. Fornix. Córpora geniculáta, kniebochels, twee zwellingen aan beide zijden in het verloop van de zijdelingse en middenwaartse bundel van de tractus opticus aan het achtereinde van de basis van de thalamus opticus. C. glanduláre, klierlichaam, de gezamenlijke klieren van de voorstaanderklier. C. Highmóri, gezwollen plaats der tunica albuginea aan de achterzijde van de bal; van hier gaan de septa uit; syn. mediastinum testis. Córpora líbera, vrije lichamen binnen in gewrichtsholten (stukjes kraakbeen) of lichaamsholten (afgescheurde polypeuse lipomen). C. lúteum, geel lichaam, de rest van een gesprongen follikel van De Graaf, als het ei er uit is. Syn. Granulosaklier. Is het ei bevrucht, dan spreekt men van C. lúteum verum, zo niet, van C. lúteum spúrium (vals). C. Luysii, zie Luys, Aanhangsel. Córpora mamillária, tepellichamen, bolronde verheffingen aan de hersenbasis, tussen de crura cerebri. C. medulláre cerebélli, merglichaam der beide helften van de kleine hersenen. C. nigrum, zwart lichaam, het door bloedkleurstof donker gekleurde overblijfsel van een C. luteum; vgl. C. albicans. Córpora oryzoídea (ὄρυζα, rijst), lichaampjes, die soms in peesscheden, slijmbeurzen en gewrichtsholten voorkomen, soms in vrij groot aantal, vastzittend of vrij en op rijstkorrels gelijken; waarschijnlijk voortgebracht door een slepende synovitis. C. papilláre (Malpighi), tepellichaam, de bovenste laag van het corium, welke de huidtepeltjes draagt. C. pineále (pinus, den), pijnappelklier; syn. epiphysis cerebri. Corpora quadrigémina, het vierheuvelig lichaam der hersenen. Corpora restifórmia, (Lat. restis, koord), strengvormige lichamen aan de rugzijde van het verlengde merg, zichtbaar als verbindingsstrengen van de achterstrengen en de zijstrengbaan van de kleine hersenen met deze. C. rubrum, rood lichaam in de eierstok, door vers uitgestort bloed rood gekleurd, dat tot C. luteum (zie ald.) wordt. C. spongiósum uréthrae, sponsachtig lichaam van de urinebuis, spierlaag van de vrouwelijke urinebuis, met rijk vaatnet. C. striátum (stria, streep), gestreept lichaam, oude benaming van de nucleus caudatus en nucleus lentiformis, met hun streepvormige verbindingen. C. subthalámicum, amandelvormige zenuwknoop onder het achterste gedeelte van de thalamus opticus. C. trapezóides, trapeziumvormig lichaam, dwarslopende vezelachtige plaat in de brug tussen de nuclei ventrales van de nucleus cochlearis.

Corpusculaire elementen, zeer kleine vaste lichaampjes.

Corpúsculum, meerv. corpúscula, lichaampjes. C. bulboídea, uivormige lichaampjes, eindkolven van de vezels van sommige gevoelszenuwen, vooral in het bindvlies, de tongtepeltjes, de uitwendige geslachtsdelen (lich. van Krause). Corpúscula lactis, melklichaampjes. Corpúscula lamellósa (lamella, plaatje), elliptische uiteinden van gevoelszenuwen, uit laagjes opgebouwd. In het onderhuidse vetweefsel, vooral van vingers en tenen, het beenvlies, de banden, het darmscheil enz. (lich. van Vater-Pacini). Corpúsculum tritíceum, tarwevormig lichaampje in het ligamentum thyreohyoideum (zie ald.).

Correctie (correctio, verbetering), verbetering, vereffening; de correctie met brilleglazen voegt aan het lichtbrekende vermogen van het oog zóveel toe, als zonder de glazen aan de emmetropie (zie ald.) ontbreekt; of vermindert dit vermogen indien het oog te sterk breekt.

Correlatie (con, met en relatio, verhouding), onderlinge verhouding, invloed van organen van een zelfde individu op elkander.

Corridorstelsel (Fr., corridor, gang), stelsel van ziekenhuisbouw, waarbij de zalen naast elkander liggen en op een gang uitkomen; vgl. Paviljoenstelsel.

Córrigens (Lat., verbeterend), bestanddeel van een geneesmiddel, dat dient om geur, smaak of voorkomen te verbeteren. C. actiónis, werking verbeterend; bestanddeel van een geneesmiddel, dat een bepaalde, niet gewenste werking van het hoofdbestandeel opheft.

Corrigerend glas, het brilleglas, dat de brekingsafwijking van het oog opheft en het dus aan een emmetroop oog gelijk maakt.

Corrósie (corrodere, stuk knagen), verwoesting van slijmvliezen, beenderen, vaten, enz. door bijtende stoffen (corrosíva) of verzweringen. C.-praeparaten, ontleedkundige praeparaten, waarvan de holten (vaten, beenholten) met een stollende massa, bijv. schellak zijn opgevuld, waarna de weke delen of beenderen door verdunde zuren of alcaliën zijn verwoest, zodat men afgietsels der holten verkrijgt.

Corrugátor supercílii (corrugo, samenplooien), zie M. corrugator.

Córtex (Lat.), schors, met name C. cérebri, hersenschors.

Corticáal (van cortex), op de schors betrekking hebbende.

Corticále pupilreflex, zie Haab, Aanhangsel.
Corticális, de schorslaag van beenderen.
Córticofugáal, Córticopetáal (fugio, vluchten; peto, opzoeken), van de hersenschors komende of erheen gaande.
Corticonéuron, zie Archineuron.
Corticopleuritis, ontsteking van het buitenste blad van de pleura.
Corticosteroiden, steroiden (zie ald.) met 21 koolstofatomen waarvan het 21e verbonden is met een hydroxylgroep en het 20e met een dubbelgebonden zuurstofatoom (ketogroep, zie ald.). De voornaamste, die biologisch actief zijn, zijn corticosteron, 17-dehydro-, 11-dehydrocorticosteron en 11-hydroxycorticosteron; ook desoxycorticosteron (zie Doca). Syn. Pregnaan-derivaten.
Corticotroop hormoon, een hormoon (zie ald.) uit de hypophyse-voorkwab, dat de schors van de bijnier prikkelt.
Cortine, een in olie oplosbaar praeparaat van het hormoon van de schors der bijnier.
Corymbósus (κόρυμβος, tros), groepsgewijze gerangschikt, in de leer der huidziekten.
Corýnebacteriën (κορύνη, knods), knodsvormige bacteriën, bijv. de diphtheriebacil, de tetanusbacil.
Coryza (Hippocrates) (κόρυζα, stompzinnigheid, wegens de dofheid in het denken die bij verkoudheid voorkomt), verkoudheid, neuscatarrh; syn. rhinitis, gravedo.
Cosmética (κοσμέω, versieren), n.l. remedia, middelen tot verfraaiing van de huid en de haren.
Cosmetische operatie, kunstbewerking tot opheffing van iets wat ontsiert.
Costa(e) (Lat.), rib(ben); de zeven bovenste ribbenparen zijn ware ribben (costae verae), daar zij rechtstreeks aan het borstbeen verbonden zijn; de vijf onderste zijn valse ribben (costae spuriae); de drie bovenste paren hiervan eindigen elk aan het kraakbeen der hoger gelegen rib, de onderste staan ook niet middellijk met het borstbeen in samenhang (costae fluctuántes, vlottende, achterste ribben). Iedere rib bestaat uit een benig gedeelte (os costale), verdeeld in kopje (capitulum) en lichaam (corpus costae), en een voorste kraakbenig gedeelte (cartilago costalis). Ribbenhoek (angulus costae) noemt men een zijwaarts van het collum gelegen stompe hoek van het corpus costale, waar dit van richting verandert. C. cervicális, halsrib (soms ook bij de mens aanwezig).
Costaal, tot de rib behorend. Costale, costo-abdominale ademhaling, ademhaling, waarbij de ribben of de ribben èn de buikwand worden bewogen. C. stigma, ribbekenteken; vrije beweeglijkheid van de 10e rib bij enteroptose (zie ald.).
Cotylédones (κοτυληδών, gewrichtsholte), de lobben aan het moederlijke gedeelte van de moederkoek.
Coup de bélier (Fr., bélier, ram, heiblok), polsslag onder verhoogde druk in een arterie, als deze is afgebonden met een manchet. Ook waterslag genaamd.
Coup de fouet (Fr., zweepslag), plotselinge lendenpijn bij lumbago (zie ald.).
Coup de poignard (Fr., dolksteek), plotselinge pijn bij maagperforatie (Dieulafoy).
Coup de soleil (Fr., zonnesteek) **acridinique,** verschijnselen van huid. lever en nieren, die kunnen ontstaan na aanwending van acridineverbindingen, zoals trypaflavine.
Coupe (Fr.), dunne snede van een voorwerp, vervaardigd voor microscopisch onderzoek.
Couperen (Fr. couper, afsnijden), een ziekte genezen, vóórdat zij tot volle ontwikkeling is gekomen.
Couveuse (Fr., broedoven), verwarmingskast om ontijdig geboren kinderen te beschermen tegen afkoeling.
Cowperítis, ontsteking der glandulae bulbourethrales of klieren van Cowper, die zich bevinden ter weerszijden van de middellijn in het vliezig gedeelte der urinebuis, de uitlozingsbuizen monden uit in de urinebuis; het door hen afgezonderde vocht vermengt zich met het zaad.
Coxa (Lat., heup). C. valga, vara, buiging van de heup naar binnen of naar buiten, doordat de hoek tussen de hals en de schacht van het dijbeen te klein of te groot is. C. vara adolescentium (Lat., adolescens, jongeling), zie Epiphysiolyse.
Coxágra (vgl. Chiragra), heupjicht.
Coxálgia (ἄλγος, pijn), heuppijn, meestal in de zin van coxarthocacé of coxitis. C. senilis, zie Malum coxae senile.
Coxálgisch bekken, vgl. Pelvis.
Coxárthrocacé, vgl. Arthrocace.
Coxarthrolisthétisch bekken (ὀλίσθησις, uitglijding), dwars vernauwd bekken, door uitpuiling van de bodem van het heupgewricht naar binnen. Syn. bekken van Chrobak; zie Protrusio.
Coxarthrosis, arthrosis (zie ald.) van de heup.
Coxítis, heupgewrichtsontsteking. C. fugax (Lat., vluchtig), voorbijgaande coxitis, van niet-tuberculeuze aard.
Coxotomíe, (τέμνω, snijden), opening van het heupgewricht.
Crabbe (Eng., crab, krab), zie Phagedaenismus tropicus.
Crab-yaws, vgl. Framboesia.
Craigia hominis, zie Paramoeba hominis

Crámpus, spierkramp, tonische — enige tijd aanhoudende — pijnlijke samentrekking van een spier of spiergroep, vooral van de kuiten; schrijfkramp.

Craniaal-autonoom, wordt het bovenste gedeelte van het autonome (zie ald.) zenuwstelsel genoemd, dat afkomstig is van de middelhersenen en het verlengde merg. Vgl. Sacraal-autonoom.

Craniád, schedelwaarts; bij ontleedkundige plaatsbepaling.

Craniectomíe (κρανίον, hersenpan; ἐκτέμνω, uitsnijden), uitbeiteling van stukken van het schedeldak.

Craniencéphalométer (ἐγκέφαλος, hersenen), toestel om de ligging der hersenwindingen aan de buitenzijde van de schedel te bepalen (A. Köhler).

Cranioclást (κλάω, breken), tang om de schedel van een vrucht, nadat de perforatie is voorafgegaan, te verbrijzelen en uit te halen; vgl. Cephalothrypsie.

Craniofenéstria, aangeboren defecten in de schedelbeenderen. Syn. Lückenschädel.

Craniologíe, schedelkunde.

Craniometríe (μέτρον, maat), meting van de benige schedel; vgl. Cephalometrie.

Craniópagus (πήγνυμι, verbinden), misgeboorte, bestaande uit twee vruchten, die met de schedels aan elkander zijn gegroeid.

Craniopharyngióma (Cushing 1932), gezwel uitgaande van een uitstulping (in de richting der schedelholte) van het oorspronkelijke mond-neusdak, waaruit zich de voorkwab der hypophysis cerebri ontwikkelt.

Craniorháchíschisis, cranióschisis (σχίσις, splijting; ῥάχις, ruggegraat), aangeboren splijting van de schedel-ruggegraatsholte, waarbij hersenen en ruggemerg steeds gebrekkig zijn gevormd; vgl. Leontiasis ossium.

Craniostenósis, craniostósis (στενός, nauw, ὀστέον, been), ontijdige verbening der naden en daardoor vernauwing van de schedel; vgl. Synostose.

Craniotábes (C. L. Elsässer), (Lat., tabeo, smelten), schedelverweking; rhachitische aandoening van het schedeldak, voornl. van de schelp van het achterhoofdsbeen, waardoor hierin verspreide dunne plekken en ten slotte zelfs gaten ontstaan, slechts bedekt door het beenvlies en het harde hersenvlies.

Craniotónoscopíe (τόνος, toon, van τείνω, spannen; σκοπέω, bezien), auscultatie van de schedel ter bepaling van de plaats van aandoeningen der beenderen en hersenen (Gabritschewsky, 1893).

Craniotóom, instrument voor de Craniotomie, het openen van de schedel.

Craniotympanále geleiding, de geleiding van het geluid van een op de schedel geplaatste stemvork naar het gehoororgaan.

Cránium (κρανίον), schedel, C. cerebrale (neurocranium), de acht beenderen van de hersenschedel. C. viscerale (splanchnocranium), eigenl. ingewandsschedel, de veertien beenderen van de aangezichtsschedel.

Crápula (Lat.), de dronkenschap en de gevolgen daarvan (katterigheid).

Crásis (κρᾶσις), menging; de menging der sappen, zoals de Ouden zich die voorstelden, meestal in de zin ener ziekelijke menging (vgl. Dyscrasie). Crasenleer, de afleiding van ziekte uit de crases.

Crassaméntum sánguinis (crassus, dik), bloedkoek; vgl. Crusta inflammatoria.

Craurósis vúlvae (κραυρόω, doen uitdrogen), verschrompeling van de plooien aan de vulva, meestal ook van de kleine schaamlippen, waarbij pijnlijke kloven ontstaan (Breisky).

Craw-craw, benaming door de negers gegeven aan allerlei huiduitslag, schurft, eczeem, enz., in 't bijzonder een bij negers vaak voorkomende pukkelige uitslag, vooral aan de ledematen, die misschien door filaria perstans wordt veroorzaakt; syn. cro-cro.

Crazy pavement skin (Eng., huid als een gebarsten wegdek), strakke glimmende huid vol barstjes bij een tekort aan vitamine.

Creatine (κρέας, vlees), methyl-guanidineazijnzuur, de voornaamste extractiestof van het spiervlees; komt in de urine hoofdzakelijk voor als het anhydride creatinine.

Creatorrhóea (κρέας, vlees; ῥέω, vloeien), ontlasting van onverteerde vleesvezels bij ziekten der alvleesklier.

Crederen (naar Credé, chirurg te Dresden, geb. 1847), het opwekken van samentrekkingen van de baarmoeder, om de nageboorte te doen uitstoten.

Creeping disease (Eng., langzaam voortschrijdende ziekte), thans genaamd Creeping eruption. Vgl. Larva migrans. C. sickness (Eng. sickness, ziekte), kriebelziekte, ergotismus, moederkoorn-vergiftiging.

Crémaillière (Fr.), getande tang.

Cremásterreflex, het omhoog gaan van de zaadbal bij bestrijking van de binnenvlakte der dij, door samentrekking van de m. cremaster.

Crematórium (cremo, verbranden), inrichting tot het verbranden van lijken.

Cremnophobíe (κρημνός, helling), angst voor afgronden.

Cremométer (cremor, room), toestel tot het bepalen van het gehalte van melk aan room; syn. Galactometer.

Crena ani, aarsgroeve.

Crenotherapie (κρήνη, bron), geneeskundige toepassing van bronwateren.

Crepitátio (crepare, knetteren), ieder knetterend geruis, knetterend reutelen (rhonchus crepitans) in het begin (C. indux) en bij het einde (C. redux) der longontsteking. Ook het gevoel, dat men waarneemt als ruwe oppervlakten, bijv. van de stukken van een gebroken been, tegen elkander worden gewreven.

Cretinísmus, sporadisch, of, in diepe dalen van gebergten endemisch voorkomende ziekte, die met grote achterlijkheid, tot idiotie toe gepaard gaat, en waarbij het lichaam in groei achterblijft, het aangezicht gezwollen is, de geslachtsdelen onontwikkeld zijn. Zeer vaak is er een krop. De lijders aan deze ziekte noemt men crétin. Vgl. Myxoedema.

Crícothýreotomíe (κρίκος, ring; θυρεός, schild), doorsnijding van het ringkraakbeen (cricotomie) met splijting van de wand tussen ring- en schildkraakbeen (ligam. cricothyreoideum).

Crícotrácheotomíe, doorsnijding van het ringkraakbeen met luchtpijpsnede.

Cri du Douglas (Fr.), kreet van pijn bij het toucheren van het Cavum Douglasi (zie ald.) als teken van extra-uterine zwangerschap.

Cri hydrocéphalique (Fr.), de luide kreet van kinderen in de slaap bij het begin van hydrocephalus acutus (meningitis).

Crines pubis (Lat.), de schaamharen; vgl. Pubes.

Crise hémoclasique (Widal) Fr., zie Crisis (αἷμα, bloed; κλάσις, het breken), de veranderingen in het bloed, die voorafgaan aan de anaphylactische schok (zie ald.).

Crises (Fr., vgl. crisis), ziekteverschijnselen, die zich als aanvallen voordoen, bijv. C. clitoridiennes, kittelaarcrises, met wellustgevoel en slijmafscheiding uit de schede, verschijnselen van ruggemergstering. Crises gastriques, maagcrises, met hevige maagpijn en braking. Crise hystérique, de aanvallen van zenuwverschijnselen bij hysterie. C. laryngées, strottenhoofdcrises (Charcot) met benauwde ademhaling, gevoel van stikking, kwellende hoest. Cr. nitritoides, bijwerkingen, die soms na inspuiting van salvarsaan worden waargenomen. Cr. noires, maagcrises, die met bloedbraking gepaard gaan. C. oculogyriques (Lat. oculus, oog, γῦρος, kring) aanvallen van rollende bewegingen der ogen na encephalitis. C. pharyngées, slokdarmcrises met pijnlijke slikbewegingen. C. viscérales, ingewandscrises met pijnen in de blaasstreek, uitstralend naar de nieren, het mannelijk lid, de dijen.

Crisis (κρίσις, scheiding, onderscheiding), beslissing, wending ten goede; de verbetering, die bij acute ziekten snel plaats heeft onder belangrijke daling der temperatuur en dikwijls onder „(critisch") zweet, bezinksel in de urine, dunne ontlasting. Soms is deze crisis langer van duur (geprotraheerde, gerekte crisis); is zij onvolkomen, als na de snelle daling der koorts bijv. nog enigszins langdurige temperatuursverhefffing volgt, dan spreekt men van C. incompleta; stijgt na de crisis de koorts weder tot de vroegere hoogte, dan is dit een onechte C. (pseudocrisis). Vgl. Lysis, Diacrisis, Perturbatio critica. Zie ook Pal, Aanhangsel.

Crispatúra téndinum (crispus, kroes (van het haar), tendo, pees) = contractura palmaris (zie ald.), contractuur van Dupuytren.

Criss-cross erfelijkheid (Eng.), gekruiste erfelijkheid: van vader op dochter en op kleinzoon.

Crista (Lat.), kam, rand, lijst, C. acústica s. ampulláris, verheffing van de binnenwand der ampulla membranacea van de vliezige halfcirkelvormige kanalen. C. arcuáta, gebogen kam aan de voorzijde van de cartilago arytaenoidea. C. frontális, voorhoofdskam, over het midden der binnenvlakte van het voorhoofdsbeen. C. galli, hanekam, driehoekige verheffing op de bovenvlakte van het zeefbeen, in de middellijn. C. ilíaca, de brede bovenrand van het heupbeen. C. iliopectínea, = linea arcuata. C. infratemporális, de rand, welke de slaapbeenvlakte van de grote vleugel van het wiggebeen in een bovenste en (kleinere) benedenste helft (facies infratemporalis) verdeelt. C. interóssea fíbulae, tíbiae, rádii, úlnae, de scherpe rand aan deze vier beenderen, welke naar het spatium interosseum (zie ald.) gekeerd is. C. intertrochantérica, tussen de beide trochanters (zie ald.) aan de achterzijde van het dijbeen. C. orbitális, het naar de middellijn liggende gedeelte van de bovenrand van de grote vleugel van het wiggebeen. C. transversa, dwarskam op de bodem van de inwendige gehoorgang. C. urethrális, urinebuiskam, een smalle verheffing van het slijmvlies, welke van het zaadheuveltje (colliculus seminalis, zie ald.) buitenwaarts loopt. C. urethrális vesícae, voortzetting in de urinebuis van de uvula vesicae (zie ald.). C. vestíbuli, voorhofsrand in de voorhof van het oorlabyrint aan de binnenwand tussen recessus sphaericus en rec. ellipticus.

Cristalline, een eiwitlichaam (globuline) in de kristal-lens van het oog.

Cristallítis, ontsteking van de lens van het oog.

Cristallocónus poláris anterior, kegelvormige doorschijnende uitzetting van de voorvlakte van de lens.

Cristallophobíe, angst voor glassplinters.

Crocidísmus (κροκίς, vlok), vlokken plukken, het plukken aan de dekens bij ijlende zieken, hetgeen de indruk maakt, alsof zij wolvlokken willen plukken of ze in de lucht willen grijpen; syn. floccilegium, carphologie.

Cro-cro = craw-craw.

Cross-foot (Eng., scheve voet, zie Pes varus).

Croup (Schots, pip der kippen, een door Francis Home 1765 in de geneeskunde ingevoerd woord), acute ontsteking van het slijmvlies van het strottenhoofd en de luchtpijp, waarbij zich een min of meer taai vlies van vezelstof en afgestorven epitheliumcellen (pseudomembraan) erop afzet; bij „eenvoudige" croup, gevolg van besmettelijke ziekten, werking van hitte, vergiftige dampen, kan men dit vlies zonder verwonding van het slijmvlies verwijderen, bij diphtherische ontsteking niet. Croupeuse ontsteking (Virchow), zie ook Pneumonia, is in het algemeen een ontsteking, die met uitzweting van vezelstof en vorming van membranen gepaard gaat. Tegenwoordig maakt men geen onderscheid meer tussen croup en diphtherie van de luchtpijp en het strottenhoofd.

Crownglas (Eng. crown, kroon), een soort glas, dat vrij is van lood, en dikwijls te zamen met flintglas wordt gebezigd om achromatische lenzen (zie ald.) te vervaardigen.

Cruciátus (Lat.), gekruist.

Crúor sánguinis (Lat. vleesachtigheid van het bloed), bloed, als het begint te stollen tot een bloedkoek (placenta sanguinis), of wel de bloedkoek zelf en de rode vloeistof, die bij de samentrekking van het stolsel daaruit wordt geperst; ook wel het gedefibrineerde (van vezelstof ontdane) bloed en het bezinksel, dat daarin ontstaat.

Cruoríne, soms gebruikt voor haemoglobine.

Crura (mv. van crus, been, zie ald.), in de ontleedkunde streng- of steelvormige delen. C. cerébelli ad córpora quadrigémina (syn. Brachia conjunctiva), strengen van de kleine hersenen naar het vierheuvelig lichaam. C. cerébelli ad póntem (syn. brachia pontis), id. naar de brug van Varolus. C. cérebri ad póntem (syn. pedunculi cerebri), van de hersenen naar de brug van Varolus. C. stápedis, de beide spangen van de stijgbeugel, een recht en een gebogen, crus curvi- en rectilineum.

Crurális, tot het been (tegenwoordig meer bepaald het onderbeen) behorend. Crurale neuralgie, zenuwpijn van de nervus cruralis (thans n. femoralis) syn. ischiasántica. (Lat., ánticus, wat vooraan is).

Crus (Lat.), been, onderbeen, in de ontleedkunde de streng, steel. C. anthélicis, vgl. anthelix. C. clitóridis, de steel van de kittelaar, aan weerszijden op het schaambeen ontspringende gedeelten van het sponsachtig lichaam van de kittelaar. C. curvilíneum, vgl. Crura stapedis. C. hélicis, vgl. helix. C. penis, steel van het mannelijk lid, aan het schaam- en zitbeen ontspringende gedeelten van het sponsachtig lichaam van het teellid. C. primum, C. secundum lóbuli ansifórmis, eerste, tweede steel van het lisvormige lobje der kleine hersenen. Voorts de crura (columnae) of pijlers in het peesblad van de musc. obliq. abd. ext., welke de liesring omgeven. C. rectilíneum, zie Crura stapedis.

Crush syndrome, (Eng., verpletterings-syndroom), na beklemming van een lichaamsdeel onder het puin van een bombardement: plaatselijke spiernecrose, shock en anurie.

Crusta (Lat.), korst op de huid, de slijmvliezen of op wonden, afkomstig van opgedroogde weiachtige of bloedige vloeistoffen. C. inflammatória, ontstekingskorst, spekvlies, de bovenste kleurloze, stevige laag van de bloedkoek in het aderlatingsbloed, welke ontstaat als de stolling eerst tot stand komt, nadat de rode bloedlichaampjes snel gezonken zijn. Men meende uit de dikte dier laag de hevigheid van ontstekingachtige borstziekten te kunnen opmaken (vandaar corium pleuriticum). C. láctea (melkkorst), dauwworm, acuut eczema, vooral op de wangen, bij kinderen, met gele of bruine, op gebrande room gelijkende korsten; in de volksmond ook: hardnekkig eczeem van de behaarde hoofdhuid. C. lamellósa, schubbenkorst, een uitslag van schubben en korsten; vgl. Squama.

Crux (Lat.), kruis, plaag. C. medicórum, het kruis der artsen; van een ziekte, die hun veel last veroorzaakt, zoals de hysterie.

Cryaesthesíe (κρύος, koude; αἴσθησις, gewaarwording), grote gevoeligheid voor koude.

Crymotherapie, zie Cryotherapie.

Cryocáuter (κρυός, vorst, ijs, καυτήρ, brandijzer), toestel om gezwelletjes weg te branden door middel van koolzuur-sneeuw.

Cryoscopíe (σκοπέω, bezien), bepaling van

het vriespunt ener vloeistof met het toestel van Beckmann; naar gelang van de moleculaire concentratie is het vriespunt lager.

Cryotherapie, behandeling door middel van koude; syn. crymotherapie (κρυμός, koude).

Cryptae (κρύπτω, verbergen), kuiltjes in een slijmvlies, die met epithelium bekleed zijn. C. íridis, kuiltjes zonder epitheelbekleding in de voorvlakte van het regenboogvlies. C. van Lieberkühn = glandulae intestinales (zie ald.).

Cryptocéphalus, misgeboorte, waarvan het van buiten niet zichtbare hoofd slechts uit enkele gedeelten van beenderen bestaat.

Cryptococcósis, zie Torulosis.

Cryptogenétisch, van onbekende, verborgen oorsprong, bijv. pyaemie.

Cryptolíeth (verborgen steen), huidstenen, die ontstaan in atheroomgezwellen (zie ald.), doordat zich kalkzouten afzetten, terwijl de vettige inhoud wordt opgeslorpt.

Crýptomérorhachíschisis, (μέρος, deel, ῥάχις, ruggegraat, σχίσις, splijting), = spina bifida occulta (zie ald.).

Cryptomnesie (κρυπτός, verborgen; μνησία, in samenstellingen, geheugen), terugdringing van ondervindingen.

Cryptophthálmus (ὀφθαλμός, oog), misvorming, doordat de ooglidspleet ontbreekt en de oogbol geheel onder de huid verborgen is.

Cryptorchísmus (ὄρχις, zaadbal), de toestand die ontstaat, indien één (zie Monorchidie) of beide ballen de afdaling naar de balzak niet voltooien, maar òf blijven, waar zij ontstaan zijn, òf onderweg, bijv. in het lieskanaal, blijven steken (vgl. Ectopia testis); syn. retentio testis.

Cryptoscoop, „kijker in het verborgene", toestel, met behulp waarvan men Röntgenoscopie ook bij daglicht kan verrichten, doordat dit wordt afgesloten.

Crystal-, in samenstellingen, zie Cristal-.

Cubebismus, vergiftiging door staartpeper (Cubeba).

Cubitaal (cubitalis), tot de elleboog behorend. Cubitale klieren, lymphklieren aan de mediale zijde van de epicondylus humeri medialis; bij syphilis vaak gezwollen.

Cúbitus (Lat.), elleboog. C. valgus, varus, overmatige buiten- of binnenwaartsdraaiing van de onderarm, met afwijking zijner as naar buiten of binnen.

Cuboídeum (cubus), dobbelsteenvormig; vgl. Os cuboideum.

Cubomanie, ziekelijke dobbel- of speelzucht.

Cucullàris (cucullus, monnikskap), monnikskapvormig; zie Musculus cucullaris.

Cucúmen, = culmen, zie ald.

Cucúrbita (Lat. pompoen), kop. C. sicca, droge kop. C. cruénta, bloedige kop. Cucurbitátio, het zetten van een kop.

Cucurbitini, leden van een lintworm, die op pompoenpitten gelijken.

Culbute (Fr., buiteling), de omkering van de vrucht in de baarmoeder, welke soms vanzelf plaats heeft.

Cúlex fatígans, (Lat., fatigo, afmatten), een mug in Suriname, overbrenger van de filaria Bancrofti.

Cúlmen (Lat.), top, het craniale gedeelte van de monticulus cerebelli (zie ald.); syn. cucumen.

Cúlter (Lat., ploegschaar), heelkundig mes.

Cultuur (Lat., cultura), het aankweken van bacteriën op voedingsbodems, en hetgeen door dit kweken ontstaat (de „kweek").

Cumulatief (cumulus, hoop) noemt men de werking van sommige geneesmiddelen, als deze zich in het lichaam ophopen of zich slechts langzaam daaruit verwijderen, waardoor vergiftigingsverschijnselen kunnen ontstaan (vingerhoedskruid, loodzouten).

Cúmulus oóphorus (ᾠόν, ei; φέρω, dragen), opeenhoping van cellen, welke naar binnen uitsteekt in de follikel van De Graaf (zie ald.) en waarop het ei rust.

Cuneifórmis (cuneus, wig), wigvormig; vgl. Os cuneiforme.

Cúneus (Lat.), wig, driehoekig veld aan de mediale vlakte van de achterhoofdskwabben der hersenen, tussen de fissurae calcarina en parieto-occipitalis.

Cunnilínguis (cunnus, het vrouwelijke geslachtsdeel; lingua, tong), ontucht door te lekken aan de cunnus; letterlijk zou het woord eerder de bedrijver aanduiden.

Cupédiae (Lat., snoepgoed), aangenaam smakende geneesmiddelen, dragées, rotulae, enz.

Cuprismus (cuprum, koper), slepende kopervergiftiging.

Cúpula (Lat.), koepel, van het slakkenhuis, nl. het uiteinde van het spiraalkanaal in het inwendige oor. C. ampullaris, een zwelling in de doolhof van het oor, waarin de gehoorharen der cristae acusticae bevat zijn. C. cochleae, top van het slakkenhuis in het binnenoor. C. diaphragmatis, de naar boven gewelfde koepel van het middenrif. C. pleurae, borstvlieskoepel, het gedeelte van het borstvlies, dat boven de bovenste opening der borstkas uitsteekt.

Cupulográm, graphische voorstelling verkregen door cupulometrie (zie ald.).

Cupulometríe, quantitatief onderzoek van de functie van het Cupulasysteem (zie Cupula) met behulp van het gevoel van draaiing en van de nystagmus, die ontstaan nadat de draaistoel weer is stil gezet.

Curage, zie Curettement.

Curatief (cura, zorg), tot genezing dienend. Curatieve erysipelas, wondroos, die — wat soms geschiedt — een gunstige wending brengt in het verloop van tuberculose, syphilis en gezwellen.

Curette (Fr., van curer, ledigen, reinigen), lepelvormig instrument tot het verwijderen van overblijfsels van de moederkoek of van ziekelijke vormsels uit de baarmoeder, van vreemde lichamen uit het oor, van stukjes van een steen uit de blaas (C. articulée, gelede lepel, zodanig ingericht, dat men de stukjes ermede kan grijpen), of tot het schoonkrabben van de bodem van (tuberculeuse) zweren van het strottenhoofd.

Curettement, curettage (Récamier 1846). het uitkrabben of uitschaven met de curette.

Curietherapie, behandeling met radium (ontdekt door mevr. Curie).

Curvatúra (Lat.), kromming; de concaaf gebogen bovenste rand van de maag (C. minor), en de convex gebogen onderste rand (C. major). C. digitórum, vgl. Contractura palmaris.

Curve = kromme (lijn). C. van Spee, de flauw gebogen lijn, die bij gesloten tandrijen de scheiding markeert tussen boven- en ondertanden. Syn. Compensatie-curve, occlusielijn.

Cuspidáti (cuspis, tip), geknobbelde tanden, de hoektanden; zie Dentes cuspidati.

Cúspides, de tippen der kleppen tussen de kamer en de boezem van het hart.

Cutáneus (Lat.), tot de huid behorend; zie Musculus. Cutane reactie, = cutireactie (zie ald.).

Cutícula dentis (Lat., huidje van de tand), het buitenste, verhoornde, homogene laagje van het tandglazuur.

Cutireactie (cutis, huid), enting in de huid van een stof (tuberculine), waarmede men wenst te onderzoeken of iemand aan een bepaalde ziekte (tuberculose) lijdt; vgl. Pirquet.

Cútis (Lat.), 1. huid. 2. onderhuids bindweefsel. C. anserína (anser, gans), kippevel, het uitpuilen van de haarzakjes met de wolharen boven de oppervlakte der huid, doordat — door koude of schrik enz. — de gladde oprichtende spieren dier haren (mm. arrectores pilorum) zich samentrekken. C. gyráta (γῦρος, kring), marmorácea, marmorátateleangectática congénita, aangeboren aandoening der huid, waarbij door plaatselijke uitzetting der vaten figuren ontstaan gelijk de aderen van marmer (Lohuizen 1922); vgl. Livedo racemosum. C. laxa s. hyperelástica, slappe huid, aangeboren en erfelijke afwijking, waarbij de huid en het onderhuidse bindweefsel zeer los en rekbaar gebouwd zijn, zodat men de opperhuid in grote plooien kan opnemen; vgl. Chalodermie. C. péndula (pendeo, hangen), vgl. Molluscum fibrosum. C. tensa chrónica, vgl. sclerodema. C. testácea (testa, schaal), seborrhoea sicca met schilfervorming bij pasgeborenen; syn. ichthyosis sebacea neonatorum. C. vérticis gyráta, (vertex, kruin; gyrus, winding), verdikking en verwijding van de huid van de kruin (Jadassohn, 1906), door hypertrophie, fibromatosis, naevus, elephantiasis of ontsteking.

Cutting methode (Eng. snijdende methode), bij de lobectomie (zie ald.) omsnoering van de wortel van de longkwab, afsnijding van de kwab, onderbinding van bronchi en vaten zichtbaar in de stomp, ligature en masse. Vgl. Dissecting methode.

Cyanhidrósis (κύανος, blauw), vgl. Chromhidrosis.

Cyanodermíe, vgl. Chromodermatose.

Cyanolophíe (λόφος, hals, kam), kippencholera (wegens het blauw worden van de kam).

Cyanopathíe, = morbus coeruleus.

Cyanop(s)íe (ὤψ, het zien), blauwzien.

Cyanósis, blauwe kleuring van huid en slijmvliezen bij aderlijke stuwing; bijv. nw. cyanotisch. C. congenita, vgl. Morbus coeruleus.

Cyanospermíe (σπέρμα, zaad), blauwe verkleuring van het zaad, waarschijnlijk door indigo (Ultzmann) of door kleurstof vormende bacteriën.

Cyanótisch, zie Cyanosis.

Cyclencephalíe s. cyclocephalíe (κύκλος, kring; ἐγκέφαλος, hersenen; κεφαλή, hoofd) stoornis in de ontwikkeling der hersenen, waardoor de twee helften der grote hersenen hoefijzervormig samengegroeid zijn; meestal gelijktijdig cyclopie (zie ald.), en, in plaats van een neus, een snuit met één of twee neusgaten aan het uiteinde boven het oog.

Cyclisch, kringvormig, periodiek, regelmatig terugkerend. Cyclische krankzinnigheid, zie Circulaire krankzinnigheid.

Cyclítis, ontsteking van het (kringvormige) corpus ciliare van het oog, meestal samengaande met iritis (iridocyclitis), scleritis of chorioiditis.

Cyclodialýse (Heine, 1905), het losmaken van het corpus ciliare van de limbus corneae (zie ald.); operatieve behandeling van glaucoma (zie ald.).

Cycloíd (εἶδος, vorm) op cyclothymie (zie ald.) gelijkend; syn. syntoon.

Cyclonóse (cycloon, wervelwind; νόσος, ziekte), ziekteverschijnselen bij zeer lage barometerstand.

Cyclophorie, de rolbeweging die het oog

maakt, wanneer men het andere oog bedekt bij aandoening van een der scheve oogspieren. Vgl. Heterophorie.

Cyclophrenie = Cyclothymie, zie ald.

Cyclopie (κύκλωψ, cycloop — kringoog — die volgens de fabelleer slechts één oog midden op het voorhoofd had), misvorming, waarbij zich op de gewone plaats geen ogen of neus bevinden, maar ter hoogte van de neuswortel één oog, met meestal daarboven een snuitje in plaats van de neus.

Cycloplégia (πληγή, slag), verlamming der accommodatie (zie ald.).

Cycloplégics (Amer.) (κύκλος, kring = pupil; πληγή, slag), pupilverwijdende middelen.

Cycloscoop, (κύκλος, kring), stoel met hoofdhouder en boog met overspringende inductievonken, die in alle meridianen en parallelcirkels kan worden gesteld voor opneming van het gezichtsveld (Donders).

Cyclotherapie, gebruik van het rijwiel tot geneeskundige doeleinden.

Cyclothymie (θυμός, gemoed), lichte vorm van circulaire (zie ald.) krankzinnigheid, meestal in de vorm van wisseling der stemming (Kahlbaum). Syn. Cyclophrenie.

Cyclotie (οὖς, gen. ὠτός, oor), zie Synotie.

Cyclotrón, toestel om de neutronen meer snelheid te geven door magnetische velden, waarbij zij cirkelvormige banen doorlopen. Ter vervanging van het natuurlijke radium.

Cyclotropie (vgl. -troop), toestand, waarbij één van de ogen bij het fixeren om zijn as gedraaid is.

Cyésis (κυήσις), zwangerschap.

Cylinder (κύλινδρος, rol), cylindervormige afgietsels van de nierkanaaltjes in de urine; men onderscheidt hyaline (ὕαλος, glas) doorschijnende, gekorrelde, was-, epithelium- en bloedcellencylinders; zie ook Coma. C. bril, bril, waarvan de oppervlakte der glazen de vorm heeft van een hol of bol cylindervlak, bij regelmatig astigmatisme (zie ald.). C. cellen, cylindervormige cellen, o.a. in het reukepithelium, C. epithelium, zie Epithelium. C. gewricht, gewricht, waarvan de éne gewrichtsvlakte de vorm heeft van een cylinder, die in de andere gewrichtsvlakte past.

Cylindroiden, lange, smalle, lintvormige, doorschijnende microscopische voorwerpen in de urine, soms vertakt; het zijn òf hyalinestolsels, òf slijmstolsels (slijmcylinders).

Cylindróma (Billroth), cylindergezwel, geleiachtig gezwel, dat onder de microscoop doorschijnende slijm- of „hyaline"cylinders en bollen bevat; voornl. in het aangezicht, de oogkassen en de speekselklieren; het gezwel kan zowel een epithelioma, carcinoma of adenoma als een sarcoma zijn; als echte cylindromata beschouwt men echter gewoonlijk epi-, peri- of endotheliomata. Syn. siphonoma; vgl. Carcinoma cylindromatosum.

Cylindruríe (οὖρον, urine) het voorkomen van cylinders in de urine.

Cymba conchae (κύμβη, beker), het bovenste gedeelte van de uitholling der oorschelp, tussen het crus helicis en het voorste crus anthelicis.

Cymográphion, beter cymatographion (κῦμα, golf; γραφεῖον, griffel), toestel om bewegingen, bijv. die van de polsgolf, op te tekenen, bestaande uit een trommel, die door middel van een uurwerk kan ronddraaien, en waarop de wijzer, die bijv. door de pols in beweging wordt gebracht, zijn bewegingen optekent; vgl. Sphygmograaf (C. Ludwig).

Cynánche contagiósa (κυνάγχη, keelontsteking bij honden), oude, minder gebruikelijke uitdrukking voor diphtherie en andere besmettelijke keelontstekingen. C. sublinguális, C. celluláris malígna gangraenósa = Angina Ludovici s. Ludwigii (zie ald.).

Cynanthrópia (κύων, hond; ἄνθρωπος, mens) inbeelding, dat men in een hond is veranderd; vgl. Zoanthropia.

Cýnobex hebética (βήξ, hoest; ἥβη, jeugd), hondenhoest der knapen, blafhoest bij zenuwachtige jongens in de ontwikkelingsjaren.

Cynorexie (ὄρεξις, eetlust), hondenhonger, geeuwhonger; vgl. Bulimie.

Cynospásmus, kramp der mm. canini, zodat de tanden als bij woedende honden zichtbaar worden. Syn. Spasmus canínus.

Cypridologie (κύπρις = Venus), leer der geslachtsziekten.

Cyrtométer (κυρτός, krom; μέτρον, maat), toestel om de vorm van onregelmatig gekromde vlakken in 't bijz., de borstkas te meten; vgl. Stethographie.

Cyrtopedie (Lat., pes, genit. pedis, voet) misvormde, als het ware opgerolde voet. Syn. Pes curvus, vloeirolvoet.

Cystadenóma papilliferum (κύστις, blaas); een vorm van adenoma, waarbij cysten (zie ald.) worden gevormd, in welke het bindweefsel in de vorm van papilleuse, wratvormige woekeringen naar binnen groeit. C. phyllóides (φύλλον, blad), bladerig gebouwd C.

Cystadenóma pseudomucinósum s. glanduláre ovárii, C., waarvan de inhoud uit pseudomucine (zie ald.) bestaat, en dat door bersting pseudomyxoma peritonaei (zie ald.) doet ontstaan.

Cystálgia (ἄλγος, pijn), pijn in de urineblaas; vgl. Irritable bladder.

Cyste, zie Cystis.
Cystectasíe, verwijding der urine- of galblaas.
Cystectomíe, operatieve verwijdering der urine- of galblaas.
Cystencéphalus, hoogste graad van hydrocephalus.
Cystendýsis (ἔνδυσις, het naar binnen gaan) = cystotomie.
Cystennier, = ren cysticus (zie ald.); een minder sierlijk woord.
Cysthygróma verrucósum s. congenitale (zie Hygroma; verruca, wrat), lymphangioma cysticum (zie ald.), dat geen samenhang meer heeft met de lymphvaten en daarom niet kan worden leeggedrukt.
Cýstica, = blaasworm.
Cysticercósis, ziekte, veroorzaakt door cysticércus (κέρκος, staart), blaasstaart, blaasworm, vin; een overgangstoestand tussen het ei van de lintworm en de volwassen lintworm. Cysticércus acanthót(h)rias (ἄκανθα, doorn; τριάς, drie-vuldigheid, of θρῖον, vijgeblad), een vin met drie hakenkransen en vier zuignappen; waarschijnlijk een ongewone vorm van C. cellulosae. C. bovis, rundervin, komt bij het rund in verschillende spieren voor, is kleiner dan de varkensvin, heeft sterke zuignappen, geen hakenkrans, ontwikkelt zich tot Taenia saginata. C. (telae) cellulósae varkensvin; blaasje zo groot als een erwt of boon, in een omhulsel van bindweefsel liggend voorzien van vier zuignappen en één krans van haken; wordt ook bij de mens gevonden, onder de huid, in spieren, in het oog en de hersenen; ontwikkelt zich tot Taenia solium. C. pisifórmis, erwtvormige vin, bij konijnen en hazen; ontwikkelt zich tot taenia serrata. C. racemósus (racemus, druif), komt vooral in de hersenen voor, als een groep van blaasjes in de vorm van een tros; afwijkende vorm van de varkensvin. C. tenuicóllis (tenuis, dun; collum, hals), bij honden en varkens; ontwikkelt zich tot de taenia marginata van de hond.
Cýsticolíthectomíe, verwijdering van galstenen uit de ductus cysticus.
Cýsticolíthotripsíe, verbrijzeling van stenen aldaar.
Cysticotomíe, operatieve opening van de ductus cysticus.
Cýsticus, blaasvormig, blaasachtig, tot de blaas behorend.
Cystinephróse, zaknier; door hydronephrose enz. uitgezette nier.
Cystinuríe, het voorkomen van cystine (thioaminopropionzuuranhydride) in de urine.
Cystirrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), hevige blaasbloeding.
Cystirrhóea, blaascatarrh.
Cystis, cyste, hol gezwel met een dikkere of dunnere wand en vloeibare, taaie of brijachtige inhoud; te onderscheiden in: exsudatiecyste, doordat reeds bestaande holten zich met vocht vullen (hygroma, hydrocele, slijmbeurzen); folliculaire cyste, door uitzetting van gesloten folliculi (sommige c. in krop- en eierstokgezwellen); retentie-cyste, door verstopping van uitlozingsbuizen; vervolgens de cysten, die door stoornis in de ontwikkeling van de organen der vrucht ontstaan, gelijk zaadstreng-c., dermoiede c., branchiogene c., enz.; extravasatiecyste, doordat uitgestort bloed (bijv. in de hersenen) allengs door heldere vloeistof wordt vervangen, als het bloed en de vernietigde weefselbestanddelen zijn opgeslorpt (C. apoplectica); verweekte cyste (verkeerdelijk ook „verwekingscyste" geheten), als delen van een gezwel week worden en tot vloeistof bevattende holten overgaan (cystadenoma enz.); eindelijk ook blaasvormige parasieten (vgl. Cysticercus, Echinococcus). C. féllea (fel, gal), galblaas.
Cystítis, ontsteking van het slijmvlies van de urineblaas. C. cýstica, waarbij zich kleine blaasjes vormen in het slijmvlies, C. incrustatíva (Lat., crusta, korst) chronische C. met vorming van een korst van zouten op de blaaswand, C. vegetans (Lat. vegeto, groeien) met vorming van papillen of polypen op de blaaswand.
Cystitóom, instrument om de voorste lensbeurs open te snijden bij operatie van de staar (kapsellancet).
Cysto-adenóma, vgl. Cystadenoma.
Cystocarcinoom, klierkanker met tamelijk grote holten.
Cystocéle (κήλη, breuk), blaasbreuk; het uitpuilen der urineblaas, hetzij door de urinebuis (bij vrouwen) of door een breukpoort (C. inguinalis, cruralis, ovalis, enz.) of, samen met de voorwand der schede, bij uitzakking van de baarmoeder (C. vaginalis).
Cystochromoscopíe, cystoscopie (zie ald.), dadelijk na intraveneuse injectie van indigocarmijn. Syn. Blauwproef.
Cystocollítis (collum, hals), ontsteking van de hals der urineblaas.
Cystodynía (ὀδύνη, pijn), = cystalgie.
Cystofibróma, fibroma met holtenvorming.
Cystographíe, doorstraling van de met een contrastvloeistof gevulde urineblaas met Röntgenstralen; vgl. Urographie. Ook bepaling van de druk in de blaas met een manometer verbonden aan de catheter der tidal drainage (zie ald.).
Cystoied (-ειδής, gelijkend), uit enige of

vele holten samengestelde cyste; vgl. Proliferatiecyste.

Cystolithíasis (λίθος, steen), blaassteenziekte, stenen in de urineblaas.

Cystóma, cystengezwel, multiloculaire cysten, uit talrijke cysten bestaande. C. ovárii, hol gezwel van de eierstok. C. papilliferum, c. met tepelachtige verheffingen van de binnenwand der holten. C. simplex, eenvoudig c., waarbij de binnenwand der holten glad is. Het gewone c. wordt ook cystadenoma genoemd, bovendien heeft men, naar de aard van het oorspronkelijk gezwel, cystofibroma, -myxoma, -sarcoma.

Cystomyxóma, vgl. Myxoma.

Cystonephróse, zaknier; vgl. Hydro- en Pyonephrose.

Cystopexíe (πῆξις, het vastmaken), bevestiging van de urineblaas aan de buikwand, teneinde een cystocele vaginalis op te heffen, of bevestiging van de galblaas aan de buikwand.

Cystoplastiek, het vervangen van ontbrekende gedeelten van de blaas door middel van een plastische operatie, bijv. bij fistels tussen blaas en schede.

Cystoplegíe (πληγή, slag), verlamming van de blaas.

Cystosarcóma, sarcoma met vorming van cysten.

Cystoscopíe (σκοπέω, bezien), onderzoek van de blaas met electrisch gloeilicht (cystoscoop van Fenwich-Leiter en Nitze).

Cystospasmus, blaaskramp.

Cystostomíe, -stomose (στόμα, mond) het aanbrengen van een blijvende opening in de blaas; vgl. Cholecystotomie.

Cystotomíe, het openen van de blaas; vgl. Lithotomie, Sectio alta.

Cystozym (van enzym), = thrombokinase.

Cytáse (κύτος, cel). 1. cellulase. 2. cytolytisch ferment. 3. (Metschnikoff) = alexine; naar gelang zij van macro- of microphagen afkomstig zijn, macro- of microcytase genoemd.

Cytisismus, vergiftiging door gouden regen, Cytisus laburnum L.

Cyto-architectoniek (ἀρχιτεκτονική, bouwkunst), (Brodmann), de plaatselijk verschillende rangschikking der cellen in de schorsvelden der hersenschors.

Cytoblást, 1. celkern. 2. cytotrophoblast (zie ald.).

Cytoblastéem, kiemvloeistof, waaruit zich naar een vroegere opvatting cellen vormden.

Cytochróom (χρῶμα, kleur), een scheikundig met haemine (zie ald.) verwante stof, welke in alle ademhalende cellen voorkomt en de zuurstof uit het bloed daarin doet opnemen.

Cytóden (Haeckel), cellen zonder kern, waaruit zich de cellen hebben ontwikkeld, welke kernen bevatten.

Cytodiagnostiek (Widal), onderzoek naar de celvormen in lichaamsvloeistoffen (liquor cerebrospinalis, pleuritische vloeistof, enz.) tot het onderkennen van ziekten.

Cytogéen bindweefsel, netvormig (reticulair) bindweefsel, waarvan men vroeger meende dat het uit cellen bestond, waarvan de uitlopers een fijn netwerk vormden.

Cytohaemométer, toestel om bloedlichaampjes te tellen.

Cytologíe, leer der cellen.

Cytologische formule (Widal), een formule, waarin bij de cytodiagnostiek de verhouding van het aantal der verschillende cellen wordt aangegeven.

Cytolyse, oplossing van cellen, bijv. van rode bloedlichaampjes (zie Haemolyse).

Cytolysínen, lysinen (zie ald.), die zich door de aanwezigheid van vreemde dierlijke cellen in bloedwei vormen.

Cytóma, gezwel bestaande uit cellen, zoals b.v. het sarcoma.

Cytophóre groep, vgl. Amboceptoren.

Cytophylactische werking (φύλαξις, behoeding), werking van wondmiddelen, die de cellen der weefsels in goede staat houden.

Cytoplásma, zie Protoplasma.

Cytoptósis (πτῶσις, het vallen), de snelheid, waarmede de rode bloedlichaampjes in citraatbloed bezinken (Heubner); vgl. Pharaeus (Aanhangsel).

Cytorýctes (ὀρύσσω, opgraven), een soort ziekteverwekkende protozoa. C. lúis, door Siegel voor de verwekker der syphilis gehouden. C. variólae, door Guarnieri voor de verwekker der pokken gehouden.

Cytotoxínen, 1. celvergiften. 2. syn. v. cytolysine; door met zenuwweefsel te immuniseren ontstaan „neurotoxinen"; evenzo heeft men spermo-, nephro-, hepatotoxinen.

Cytotrochínen (τρόχις, loper, bode), scheikundige stoffen, welke voor andere, ermede verbonden stoffen als overbrenger dienen naar bepaalde cellen of organen (V. Wassermann).

Cytotróop serum, bloedwei, die met bepaalde cellen is behandeld en nu bijzondere stoffen (cytotropínen) bevat, welke maken, dat dusdanige cellen door phagocyten kunnen worden opgenomen; vgl. Bacteriotropinen.

Cytotróphoblást, dat deel van de trophoblast (zie ald.), waaraan men nog celgrenzen kan onderscheiden.

Cytotropíe, neiging (b.v. van vira) om cellen aan te tasten.

D

D., op recepten, da of detur! (Lat.), geef, het worde gegeven, dentur! dat er worden gegeven, divide! verdeel; in de oogheelkunde, dioptrie, (zie ald.). Δ vriespuntverlaging van de urine, δ id. van het bloed, vgl. α.

D 37° 30 min. **urine,** het aantal cm³ zetmeel van 1 pct, dat in 30 minuten wordt omgezet in suiker, door 1 cm³ urine bij 37°.

Dácryadénalgíe (δάκρυον, traan; ἀδήν, klier), pijn in de traanklier.

Dácryo-adenítis, ontsteking der traanklier.

Dácryocystectasíe (κύστις, blaas, zak), uitzetting van de traanzak.

Dácryocystítis, ontsteking van de traanzak.

Dácryocystoblenorrhóe, slijmvloed, ettering van de traanzak, dacryocystitis.

Dácryocystocéle, uitpuiling, breuk van de traanzak.

Dácryocýstorhínostomíe (ῥίς, gen. ῥινός, neus; στόμα, mond), operatie tot het verkrijgen van een zijdelingse uitmonding van de traanzak in de neusholte.

Dácryocýstostenósis, vernauwing van de traanzak.

Dácryoháemorrhýsis (αἷμα, bloed; ῥύσις, het vloeien), bloed wenen.

Dacryolíeth (λίθος, steen), traansteen, ontstaan door stuwing en verkalking van het vocht in de uitlozingsbuizen der traanklieren; syn. lithiasis glandulae lacrimalis.

Dacryómma (ὄμμα, oog), druipoog, door het dichtgroeien der traanpunten (R. A. Vogel).

Dácryon, bovenste, voorste punt van het traanbeen.

Dácryops (ὤψ, oog), traanoog, retentiecyste (zie cyste) onder het bindvlies van het bovenste ooglid in de nabijheid van de buitenhoek door verstopping van een uitlozingsbuis der traanklier.

Dacryorrhóea, dacryorhýsis (ῥύσις, het vloeien), tranenvloed.

Dacryostágma, dacryóstagón (στάγμα, σταγών, druppel, het druppelen), tranenvloed.

Dacryostenósis, vernauwing van het traankanaal.

Dacryosýrinx (σῦριγξ, buis), traanfistel.

Dactylítis (δάκτυλος, vinger), ontsteking van de vinger. D. strumosa s. tuberculosa, zie Spina ventosa. D. syphilitica, tertiair syphilitische aandoening in alle weefsels der vingers.

Dactylogrypósis (γρυπός, krom), verkromming der vingers of tenen.

Dactylologíe (λόγος, woord), het spreken van en met doofstommen door middel van de vingers.

Dactylólysis spontánea (λύσις, het losmaken; spontaneus, uit eigen beweging), zie Ainhum (Menzel).

Dactyloscopíe (σκοπέω, bezien), het gebruik maken van de afdrukken der vingertoppen ter herkenning van personen. Zie ook Arcus, Sinus, Vortex.

Dáemonomaníe, Dáemonomelancholíe, Dáemonopathíe (δαίμων, duivel; μανία, waanzin), waan (meestal in melancholische toestand) van door de duivel bezeten te zijn: in Russische dorpen soms epidemisch, ook in Nederland epidemisch voorgekomen.

Dal fil (Arab. fil, olifant, gezwollen been), elephantiasis Arabum (zie ald.).

Daltonismus (door de Eng. natuurkundige John Dalton (1766—1844) in 1798 bij zichzelf het eerst waargenomen), roodblindheid, of kleurenblindheid in het algemeen.

Dämmerschlaf (D.), lichte slaap (Gauss), toestand, waarin zintuigindrukken nog wel tot het bewustzijn doordringen (perceptie), maar het vermogen om iets te beseffen (apperceptie) verdwenen is. In het bijzonder door inspuiting van scopolaminemorphine om het besef van de weeënpijnen bij vrouwen te voorkomen of dit snel uit het geheugen te doen verdwijnen.

Dämmerzustand (D.), schemertoestand, voorbijgaande stoornis van het bewustzijn, waarbij (soms ingewikkelde) handelingen onbewust kunnen worden verricht. Bij epilepsie, hysterie, alcoholisme; vgl. Trance, Somnambulisme.

Dandriff, dandruff (Eng.), hoofdzeer, pityriasis, psoriasis van het hoofd.

Dandy fever = dengue (zie ald.).

Danse de St. Guy (Fr.), St. Vitusdans; zie Chorea.

Darmous (Arab?)., op phosphaat-beddingen in Noord-Afrika bij mens en dier voorkomende sclerose van beenderen en banden, met anaemie en mondaandoeningen door vergiftiging met fluorcalcium.

Darmsteifung (D.), het zicht- en voelbaar worden van een stijf, krampachtig samengetrokken stuk darm boven een vernauwing (Nothnagel, V. Wahl).

Datre (Fr.), uitslag (pityriasis, lichen, eczema, impetigo en psoriasis).

Darwinisme. De leer, door Darwin ontworpen ter verklaring van het ontstaan der soorten, behelzende, dat tussen de in

overgroot aantal ontstaande organismen een wedstrijd om de bestaansvoorwaarden (struggle for life) ontstaat, waarin de meest geschikten de overhand behouden (survival of the fittest), welke dan met de verkregen voordelige kenmerken een nieuwe soort zouden vormen. Vaak wordt D. gebruikt als synoniem voor afstammingsleer; juister is selectieleer.

Dasselbeule (D.), builen in de huid, veroorzaakt door vliegenlarven (van hypoderma bovis); vgl. Myiasis.

Daueraussscheider (D.), iemand, die gedurende lange tijd (bacillen) afscheidt, = bacillendrager.

Dauerfalten (D.), blijvende plooien; huidplooien, die blijven staan en niet door strijken of bewegingen verdwijnen.

Dauerformen (D.), blijvende vormen van bacteriën, = sporen.

Dauerkatheter (D.), „blijvende" catheter, die men inbrengt en laat liggen. Syn. catheter à demeure.

Dauerthermometer, een kleine thermometer, die geheel in de endeldarm wordt gebracht en daar vele uren kan blijven, zodat men de maximumtemperatuur gedurende dit verblijf kan aflezen op de te voorschijn gehaalde thermometer.

Day-sight (Eng., dag-gezicht), = hemeralopie.

D.b.r., afkorting voor dikke-bloeddruppelreactie, een door Kirschner en Kramers gewijzigde lues-reactie van Chediak (1940).

D.C.F., op recepten, = detur cum formula, het worde gegeven met het recept; d.i. het recept worde op het etiket afgeschreven.

Dct., op recepten, = decoctum.

D.D.T., afkorting voor dichloor-diphenyltrichlooraethaan, een middel om insecten te doden. (Nederl. fabricaat Omyl).

De (Lat.), duidt in verbindingen aan: 1. het scheiden, verwijderen, wegnemen (voorb. decanteren, débridement, decapsulatio). 2. het ophouden of doen ophouden van de oorspronkelijke toestand (voorb. decompressie). 3. het in de uiterste graad uitvoeren ener werkzaamheid, de versterking van een oorspronkelijk begrip (voorb. defatigatio, depravatie).

Deaminatie, in de chemie: het vrijkomen van ammoniak uit chemische verbindingen.

Debílitas (Lat.), zwakte, D. córdis (cor, hart), hartzwakte. D. mentális (mens, geest), geesteszwakte. D. sexuális, verminderd geslachtelijk vermogen.

Débridement (Fr. ontteugeling), het doorsnijden van weefsels, die snoerend of drukkend zijn voor andere weefsels; bijv. de bloedige verwijding van een breukpoort, van een natuurlijke of kunstmatige opening, om een vreemd lichaam te verwijderen. D. de la matrice, insnijding van de hals der baarmoeder als de opening hiervan te nauw is, of om de geboorte van het hoofd te vergemakkelijken.

Decalcineren, ontkalken, bijv. het onttrekken van kalk aan beenderen, door middel van zoutzuur, zodat de kalkloze grondstof achterblijft.

Decanteren (décanter, Fr. van decanthare (alchimisten-latijn), dit weder van de en κανθός, tuit), afschenken, het scheiden van een vloeistof van haar bezinksel door haar voorzichtig af te gieten.

Décanulement (Fr.), het wegnemen ener canule, voornl. uit de wond der luchtpijpsnede; ook, het gaandeweg ontwennen aan de canule.

Decapitátio (Lat., onthoofding), het doorsnijden van de hals der vrucht bij dwarsligging, om hoofd en romp afzonderlijk te doen geboren worden; ook het onthoofden van proefdieren.

Decapsulátio (Lat.), het verwijderen van een omhulsel, in het bijzonder D. renum, ontmanteling der nieren, in 1898 door G. M. Edebohls (arts te New-York, 1853—1908) aanbevolen; zij bestaat uit splijting en verwijdering van de halve of gehele capsula ener ontstoken nier, waarna deze in haar bedding wordt vastgehecht, ten einde deels de spanning op te heffen, waaronder zij — gezwollen zijnde — verkeerde, deels haar gunstiger voorwaarden te geven voor de voorziening met bloed (vgl. operatie van Talma, Aanhangsel).

Dechlorurátie (chlorure, Fr. = chloride), onttrekking van chloriden, nl. door vermindering van het gehalte van het voedsel aan keukenzout.

Decibel, de geringste sterkte van het geluid, waarbij een bepaalde toon kan worden gehoord; het tiende gedeelte van een Bel, genaamd naar Graham Bell, de uitvinder van de telefoon.

Decídua (membrana decidua, van de en cado, vallen; afvallend vlies), het buitenste omhulsel der vrucht, dat door het lichaam der moeder zelf wordt geleverd, een woekering van het slijmvlies der baarmoeder. D. reflexa (reflexus, omgebogen) s. circumfléxa s. capsularis, het gedeelte der d. welke het ei omhult. D. vera s. parietális (paries, wand), het gedeelte der D., dat tegen de wand der baarmoeder aanligt; bij het vorderen der zwangerschap groeien beide delen aaneen. D. serotína (sero, laat) s. basális, het gedeelte der D. vera, dat tegen het ei aanligt en later deel van de moeder-

koek uitmaakt. D. menstruális, vgl. Dysmenorrhoea membranacea.

Deciduóma, gezwel der decidua. D. malignum, zeer kwaadaardig, bloedrijk gezwel der placenta foetalis (zie ald.), dat in eenvoudige gevallen bestaat uit de epitheliumlagen der vlokken van het chorion (zie ald.), maar soms op sarcoma met polymorphe cellen kan gelijken. Syn. chorion-epithelioma, syncytioma malignum.

Déclive (Fr., van declivis, hellend), helling, het caudaalwaarts liggende gedeelte van de monticulus cerebelli (zie ald.).

Decóctum (Lat.), afkooksel.

Decollatio capitis (Lat. collum, hals), breuk van de bovenste halswervels. D. cutis torpida, verzwering van de huid, misschien veroorzaakt door tuberculose.

Décollement (Fr.), het afpellen of het loslaten van de moederkoek, het netvlies, de beender-epiphysen; het — niet gewenste — losdringen van het slijmvlies der luchtpijp bij luchtpijpsnede, doordat de canule, in plaats van in de holte der luchtpijp te geraken, onder het slijmvlies geraakt. D. traumatique, scheiding van weefsellagen in een richting, evenwijdig aan de huid, onder de invloed van een geweld, dat in deze richting werkt, gevolgd door uitstorting van lymphe in de wondholte.

Decompensatie, stoornis der compensatie (zie ald.).

Decompositie (compositus, samengevoegd; in het algemeen uiteenvallen), Finkelstein heeft aldus genoemd de ernstige vorm van voedingsstoornis bij de zuigeling.

Decompressie (compressio, het samendrukken), de overgang uit verdichte in dampkringslucht en de verschijnselen, die daardoor worden teweeggebracht; vgl. Caissonziekte. Decompressie-operatie het opheffen van de verhoogde hersendruk door een opening te maken in de schedel.

Decompressieve trepanatie, opening van de schedel en het harde hersenvlies om, bijv. bij vallende ziekte, de druk te verminderen, waaronder de hersenen staan (Th. Kocher).

Decorticatio (cortex, schors), het ontdoen van de schors, het verwijderen van de nierkapsel (vgl. Decapsulatio), van de longpleura bij oude empyemata (Delorme), van kalkplaatjes, die soms het hart bedekken, het uitpellen van gezwellen uit het bindweefsel-omhulsel, dat hen omgeeft; vgl. Enucleatio.

Decreméntum (Lat.), het afnemen, het wijken van verschijnselen. Stadium decrementi (in acute ziekten), het tijdperk, waarin de verschijnselen in hevigheid afnemen; vgl. Incrementum.

Décrépide (décrepit, fem. décrépite, Fr., van het Lat. decrepitis), afgeleefd, vervallen; ook om de verbastering der t tot d geen aanbevelenswaardige uitdrukking.

Decúbitus (het nederliggen; eigenl. verkort van gangraena per decubitum, weefselversterf door het liggen), het doorliggen, dat ontstaat op plekken, welke bij het te bed liggen voortdurend aan druk zijn blootgesteld, of, bijv. in verbanden, het sterkst gedrukt worden, vooral onder de invloed van verlammingen, koorts en zwakke werking van het hart.

Decúrsus (decurro, aflopen), verloop.

Decussátio (decussis, het getal tien, de Romeinse X), kruising van zenuwvezels of -strengen. D. lemniscórum, kruising der linten; vgl. Lemniscus. D. pyrámidum, pyramidenkruising.

Dedek, zie katoel.

Dedifferentiatie, stilstand of zelfs teruggang in ontwikkeling.

Dédoublement de la personne (Fr.), persoonsverdubbeling, de splitsing der persoonlijkheid in twee verschillende personen, de normale en de ziekelijke (délirante, Gilles de la Tourette), welke bij afwisseling handelend optreden en niets van elkanders handelingen weten; bij hysterie, somnambulisme en krankzinnigheid.

Defaecatio (faex, drek), ontlasting.

Defatigatio (fatigatio, vermoeienis), overmatige inspanning, vermoeienis van de zenuwen, de spieren, het hart.

Defect (defectus, gebrek). Psychisch D., geestelijk gebrek, geestelijke zwakte op een bepaald gebied. D. handeling (Ziehen), handeling, waarbij enige normale voorstellingen ontbreken. D. psychose, zielsziekte, die met een psychisch gebrek gepaard gaat.

Defectio animi, flauwte, onmacht.

Defectuur (in de apotheek), het bereiden of aanvullen van het ontbrekende, nl. van voorraden, die steeds aanwezig moeten zijn.

Defeminatio, ontvrouwing, verlies van het geslachtsgevoel bij de vrouw.

Défense musculaire (Fr.), spierweerstand, reflectorische samentrekking der buikspieren, welke een ontstoken plaats in de buikholte bedekken (Dieulafoy).

Déferens, afvoerend (vas, ductus).

Deferentítis, ontsteking van de ductus deferens (zie ald.); vgl. Funiculitis.

Defervescentie (defervesco, uitkoken, uitgloeien), het tijdperk van de daling der koorts bij koortsige ziekten.

Defibrineren, bloed van vezelstof bevrijden,

bijv. door kloppen of schudden met een glazen staafje of glazen kogeltje.

Deficientieziekten (deficio, ontbreken), gebrekziekten; zie Avitaminose.

Definitievermogen, het vermogen om een begrip in zijn juiste grenzen te bepalen.

Deflexie-ligging (deflexio, afwijking), in de verloskunde de benaming van alle „afgeweken", beter „afwijkende", schedelliggingen; voorhoofds-, kruin- en aangezichtsligging.

Defloratio (Lat., het afplukken van de bloesem), ontmaagding.

Deflúvium capillórum (Lat.,) het uitvallen der haren.

Deformiteit, misvorming, afwijking van de natuurlijke vorm.

Defurfuratio (furfur, zemelen), zemelachtige schilfering der huid.

Dégagement (Fr. bevrijding), het tijdperk van uitdrijving, waarin het hoofd van het kind wordt geboren.

Degeneratie, 1. Ontaarding van personen, familiën, rassen, met afwijkingen in lichamelijk en geestelijk opzicht, waarbij de erfelijkheid een rol speelt. Soms zijn daarbij ontaardingsverschijnselen (stigmata degenerationis (zie ald.) aanwezig. 2. Ziekelijke verandering der weefselelementen (cellen), regressieve stoornissen (achteruitgang) in hunne voeding, tot de dood van het weefsel toe, met verandering in de samenstelling, en vermindering of opheffing der verrichting. De weefselontaarding wordt onderscheiden in: a. Parenchymateuse of albumineuse D. (in het Duits: trübe Schwellung), waarbij in de cellen zeer fijne eiwitachtige korreltjes verschijnen; in de lever, de nieren, het hart; b. Adipeuse D., degeneratio lipomatodes (adeps, λίπος, vet), met fijne vetkorreltjes en vetdroppeltjes in de cellen, vooral in het hart, de nieren en de lever bij allerlei vergiftigingen (phosphor, arsenik) en besmettelijke ziekten (tuberculose, diphtherie, sepsis); c. Amyloïede D. (zie Amyloied); d. Slijmachtige D., degeneratio myxomatodes (μύξα, slijm), vorming van slijmdroppeltjes in de cellen, door verandering der cellen, soms zelfs der intercellulaire stof in slijm; komt met name ook in gezwellen voor (zie Myxoma); e. Colloïde D. (κόλλα, lijm), een geleiachtige verandering in de eierstokken, in kankergezwellen, in de schildklier, waarvan het colloïed (zie ald.) een normaal secreet is; f. Hyaline D. (vgl. Hyalinose); g. Pigment D., abnormale afzetting van donkere kleurstof, die uit een celbestanddeel afkomstig is, in de cellen en de intercellulaire stof; heeft dit in een gezwel plaats, dan wordt dit een melanoma (zie ald.); h. Vacuolaire D., hydropische D. (vacuus, ledig), het ontstaan van holten in het protoplasma der cellen, bijv. van het nierepithelium, welke met vloeistof gevuld kunnen zijn; i. Secundaire D., in het centrale zenuwstelsel, het gevolg van opheffing der verrichting van een zenuwcentrum, waardoor de voeding der zenuwbanen, welke prikkels van of naar dit centrum voortgeleiden, wordt gestoord; k. Grijze D., degeneratio grisea, noemt men de ontaarding van de mergschede en de ascylinder, waarbij het overblijvende gedeelte van de zenuwvezel er grijs uitziet. l. D. calcária zonulária, troebele hoornvliesgordel.

Degeneratief, samengaande met ontaarding. Degeneratieve atrophie, verkwijning der spieren met ontaardingsreactie. D. krankzinnigheid, krankzinnigheid onder de invloed van erfelijke ontaarding.

Degeneratio (degenero, uit de aard slaan), zie onder Degeneratie. Verder D. adiposogenitalis, vgl. Dystrophia adiposogenitalis. D. cystica renum, vgl. ren cysticus. D. cerea (Zenker), wasachtige degeneratie der spiervezels (vooral die der rechte buikspieren), die verbrokkelen.

Dégénéré supérieur (Fr.), iemand, die geestelijk ontaard is, met goed ontwikkeld verstand, maar met ziekelijke aandriften, enz.

Deglutítio (deglutire, slikken), de handeling van slikken.

Dehiscéntio (Lat., het gapen, uiteenwijken), een tegennatuurlijke opening, bijv. D. diaphragmatis, opening in het middenrif.

Dehnungsgeschwür (D.), zweer in de boven een hindernis verwijde darm (Kocher).

Dehydráse, (ὕδωρ, water), **dehydrogenase,** een enzym, dat uit bepaalde stoffen waterstof afsplitst en ze daarbij rijker maakt aan zuurstof.

Dehydratátie, toestand van een tekort aan water in lichaam of weefsels.

Dehydro-androsterón, androsteron (zie ald.) waaraan water is onttrokken.

7 Dehydro-cholesteról = vitamine D.

Déjà vu (Fr., reeds gezien), een voor het Ik geheel nieuwe waarneming, die wordt ondervonden met een gevoelsindruk van bekendheid. Vgl. Paramnesie.

Dejécta (Lat.), het weggeworpene, de ontlasting.

Délabrement (Fr.), innerlijke zwaktetoestand bij slepende ziekten van lever en maag.

Deletair (gebruikelijke, maar zonderlinge spelling van het Franse délétère), verderfelijk, schadelijk.

Deligatio s. deligatúra (ligare, binden),

verband, het afbinden van een bloedvat of lid.

Delíquium (animi) (Lat., van delinquo, het ontbreken, bijv. deliquium solis, zonsverduistering), onmacht.

Delirant, lijder aan delirium, in 't bijzonder delirium furibundum (zie ald.).

Délire (Fr.), delirium (zie ald.). D. des aboyeurs, blafferswaanzin. D. ambitieux, grootheidswaanzin. D. d'emblée, plotseling optredende grootheids- en vervolgingswaanzin, die in weinige weken geneest (Magnan). D. d'énormité = D. ambitieux. D. de négation, ontkenningswaanzin (vgl. Micromanie). D. du toucher, aanrakingsvrees. D. émotif, dwangvoorstelling.

Delírium (Lat., Celsus), het raaskallen, razen, wat handelingen en denkbeelden betreft; als vorm van krankzinnigheid hetzelfde als manie; bovendien, als voorbijgaand verschijnsel van koortsige ziekten of vergiftigingen, het ijlen. D. acútum, plotseling uitbrekende razernij, die snel geneest of met de dood eindigt. (D. furibúndum). D. alcohólicum, = D. tremens. D. convérgens, waarbij al wat geschiedt door de zieke wordt „geconvergeerd", samengebracht op zijn eigen persoon als middelpunt, als tegen hem gericht. D. cordis, razende, volkomen onregelmatige hartwerking. D. epilépticum (postepilépticum), maniacale opwinding, voorbijgaand als gevolg van een epileptisch toeval, of met tussenpozen voorkomend in de plaats van toevallen. D. ex inanitióne, uitputtingsdelirium, meestal na afloop van koortsige ziekten. D. febríle, koortsdelirium, het ijlen bij koorts. D. furibúndum, razernij. D. hallucinatórum, delirium met zinsbegoochelingen, stoornis van het bewustzijn en stijfheid der spieren. D. metabólicum (μεταβάλλω, veranderen), de waan, dat „alles anders" is; bij paranoia en manie (Mendel). Deliria mussitántia (mussito, murmelen), mompeldelirium, waarbij de zieke onophoudelijk onverstaanbare woorden mompelt. D. palingnósticum (παλίγγνωστος, herkend), delirium, waarbij de zieke meent werkelijke of gewaande vroegere toestanden opnieuw te beleven (Mendel). Deliria plácida (placidus, rustig), rustige deliria zonder opwinding (hieronder D. mussitans). D. tremens s. potatórium s. alcohólicum, drinkerswaanzin, acute stoornis van de geest met beneveling van het bewustzijn, verwardheid wat tijd, plaats en personen betreft, snel opeenvolgende zinsbegoochelingen, het zien van kleine of angstwekkende dieren (vgl. Micropsie, Zoöpsie) en eigenaardige beving.

Delivery (Eng.), **délivrance** (Fr.), bevalling of verlossing.

Delomorphe cellen (δῆλος, duidelijk zichtbaar; μορφή, vorm), de dekcellen (lebcellen) van het maagslijmvlies; vgl. Adelomorphe cellen.

Delta-golven, schommelingen in het electrische potentiaal der hersenen, sneller dan de alpha- en beta-golven, het gevolg van minderwaardige functie der zenuwcellen, meestal door een plaatselijke aandoening, b.v. een gezwel.

Demarcatie (van het Fr. démarcation, bepaling van een grens door een merkteken), het ontstaan van een grens tot waar versterf van weke delen of beenderen zich voortzet. D. lijn heet de lijn, waarlangs deze demarcatie plaats heeft tussen het gezonde en zieke weefsel. D. stroom, electrische stroom, die kan worden aangetoond, als men een gedeerde plaats van een spier door een geleider met een ongedeerde plaats verbindt.

Deméntia (van demens, uit de en mens), beduidt in de nieuwere psychiatrie een praktisch begrip: wie door onvoldoende intelligentie in het leven tekortschiet, is dement (Bleuler). Dementia komt in zeer verschillende vormen voor als gevolg van zeer uiteenlopende hersenaandoeningen (D. senílis, arteriosclerótica, oligophrénica, epiléptica, etc.). D. paranoídes, met verschijnselen gelijkend op die van paranoia (zie ald.). D. praecox (schizophrenia) is doorgaans eerst in vergevorderde stadia door dementie gekenmerkt. D. paralýtica, met bepaalde hersenafwijkingen, veroorzaakt door luetische besmetting; vgl. Paralysis progressiva.

Demineralisatie, vermindering van het gehalte van het lichaam aan anorganische bestanddelen, gepaard gaande met een vermindering van het normale zuurgehalte der weefsels.

Demi-tour, vgl. tour.

Démodex folliculórum (δημός, vet; δήξ, houtworm), = acarus folliculorum (zie ald.).

Demulcéntia (demulceo, strelen), nl. remedia; „strelende" geneesmiddelen, die mechanisch, door beschutting van ontstoken of zwerende plaatsen van huid of slijmvliezen, verzachtend werken; syn. emollientia.

Dendríet (δένδρον, boom), het protoplasmauitsteeksel der ganglioncel, met boomvormige vertakkingen.

Denervatie, het doorsnijden van alle zenu wen die naar een bepaald orgaan lopen.

Déngue (Spaans), dandykoorts, een acute besmettelijke ziekte van de tropische en subtropische streken; de ziekte bestaat uit twee terstond of met een tussenpoos van ten hoogste drie dagen op elkander volgende tijdperken. Het eerste (stadium febrile) gaat met hoge aanhoudende koorts (three day fever) gepaard, het tweede (stadium exanthematis) met een uitslag van uiteenlopend voorkomen, dat twee of drie dagen duurt, hevig jeukt doch met geen of geringe koorts. Sterfelijkheid 1 pct.; overbrenger Aëdes Aegypti., vgl. Cantonkoorts.

Dens (meerv. dentes) (Lat., tand). D. epistrophéi, tand van de draaier, uitsteeksel naar boven van het lichaam van de tweede halswervel, waaromheen de schedel met de atlas (drager) draait. D. sustentátus, tand met kromme wortel. Vgl. Dentes.

Dens in dente (Lat. tand in een tand), een stuk glazuur met dentine, dat zich heeft ontwikkeld in de pulpa van een tand door instulping van een deel van het glazuurepitheel. (Eng. gestant odontome).

Densiméter (densus, dicht), dichtheidsmeter, waarvan de schaal onmiddellijk het soortelijk gewicht aangeeft.

Déntagra (ἄγρα, val, greep), tandpijn.

Dentális, tot de tanden behorend.

Dentaphóon (φωνή, stem; beter zou zijn odontophoon), een toestel, dat door hardhorigen tussen de tanden wordt gedragen, met een geluid opvangend vlak en een bijzondere inrichting tot het geleiden van het geluid door de beenderen van het hoofd.

Dentes anguláres s. caníni, hoek-, oog-, o hondstanden aan weerszijden van de snijtanden. D. bicuspidáti, tweeknobbelige tanden = D. praemolares. D. decídui (Lat., afvallend, vergankelijk,) melktanden. D. embolifórmes (vgl. Embolus), overtollige, tussen de andere ingeklemde tanden. D. incisívi, snijtanden, de vier bovenste en vier onderste middelste tanden; syn. Incisivi. D. lactuáles (lac, melk), = D. decidui. D. moláres (molo, malen), maaltanden, ware kiezen; de drie achterste tanden van het blijvend gebit met meer dan twee knobbels op de kauwvlakte (D. multicuspidáti); syn. molares. D. permanéntes, het blijvend gebit. D. praemoláres, vóór- maaltanden, twee (valse) kiezen, die tussen de hoektanden en de ware kiezen staan, met twee knobbels op de kauwvlakte (D. bicuspidáti). D. sapiéntiae s. serotíni (sapientia, wijsheid; serotinus, laat), de derde, eerst na het 15e jaar doorbrekende kiezen, verstandskiezen.

Denticulátus (Lat.), getand (zie Ligamentum).

Dentificátie, tandvorming.

Dentifrícium (frico, wrijven), tandpoeder.

Dentíkel, = dentinoiden.

Dentíne, tandbeen, grondzelfstandigheid der tanden, welke de pulpaholte omgeeft, en aan de kroon met glazuur, aan de wortel met cement overtrokken is; syn. substantia eburnea. D.-cellen, = odontoblasten. D.-kanaaltjes, tandkanaaltjes.

Dentinoíden, kleine, uit dentine bestaande gezwelletjes in de tandpulpa, welke soms aan de dentine vastzitten; syn. odontinoieden.

Dentítio (Lat.), het tandenkrijgen, het doorbreken der tanden. D. difficilis, moeilijk tandenkrijgen, het doorbreken van de melktanden met veel pijn en rechtstreeks of middellijk met de dentitie samenhangende ziekten.

Dentúra, (waarschijnlijk Fr., denture, met Lat. uitgang), tandenrij.

Deontologie (δέον, plicht), (geneeskundige) plichtenleer.

Deorsumvergentie (deorsum, omlaag), draaiing van het oog naar beneden, bij verlamming van de musc. rectus sup.

Dep, op recepten, = depuratus(a), gezuiverd.

Depersonalisatie, verlies of stoornis van het gevoel van eigen persoonlijkheid, twijfel aan eigen bestaan.

Depigmentatie, (de en pigmentum, kleurstof), verlies van de kleurstof.

Depilatie (de en pilus, haar), 1. aangeboren kaalheid. 2 kunstmatige ontharing.

Depilatórium, middel tot het verwijderen van haren.

Deplétie (deplere, ledigen), het ontlasten van een lichaamsvloeistof; vooral gebruikt voor depletio sanguinis, bloed-onttrekking.

Dépôt (Fr.), voorraad, ophoping van een stof op een bepaalde plaats, bijv. van onoplosbare kwikzilverzouten onder de huid of in de spieren, van waaruit zij langzamerhand in het lichaam worden opgenomen (dépôtbehandeling); in het Frans ook: absces. D. vet, opgehoopt, overtollig vet, dat zo nodig, bijv. bij het vasten, snel wordt opgenomen in de stofwisseling.

Depravátio (pravus, verdorven), verdorvenheid, verergering.

Depressiefractuur, beenbreuk door naar binnen drukken, aan de schedel.

Depressio (Lat.), het neerdrukken, indrukken: een ingedrukte plaats (in de oppervlakte van een been.) D. psýchica, nervósa, gedruktheid. D. cataráctae, het naar beneden, in het glasvocht drukken van een

harde staar door middel ener per scleronýxin (zie ald.) ingebrachte staarnaald; verouderde handelwijze; (vgl. Reclinatio). D. úteri puerperális (puer, kind; pario, baren), de instulping van de baarmoeder bij kraamvrouwen. Bijv. nw. depressief. Zie ook neurotische en vitale D.

Depressor, omlaagdrukker, benaming van verschillende spieren en zenuwen; vgl. Musculus, Nervus; nervi depressores zijn zenuwen, wier prikkeling de prikkelbaarheid van het vasomotorisch centrum reflectorisch doet verminderen en daardoor de vaten doet verslappen en de bloeddrukking doet dalen. De voornaamste n. depressor is de toevoerende zenuw van de bulbus aortae.

Depuráns (de en purus, zuiver), geneesmiddelen ter reiniging, afvoermiddelen.

Deradélphus (δέρη, hals; ἀδελφός, broeder), dubbelmonster met één hoofd en hals, drie of vier armen en, beneden de navel, een verdubbelde romp met vier benen.

Deradenítis (δέρη, hals; ἀδήν, klier), ontsteking der halsklieren.

Dérangement interne (Fr.), inwendige ontreddering, verouderde benaming voor letsels in gewrichten, die uitwendig niet kunnen worden herkend, bijv. ontwrichting der gewrichtsschijven (menisci) in het kniegewricht.

Derencephalíe (δέρη, hals; ἐγκέφαλος, hersenen), misvorming der hersenen tot een klein overblijfsel, omsloten door de halswervels.

Derivántia (derivans, afleidend), nl. remedia, afleidende middelen; syn. revulsiva; vgl. Derivatio.

Derivátio (Lat.), afleiding; het trachten om langs reflectorische weg invloed te oefenen op een ontsteking of zenuwprikkeling van gevoelszenuwen, of door afleiding van de vochtmassa te voorschijn te roepen door bloedvulling in andere delen, bijv. de huid, de inwendige darmoppervlakte.

Derma (δέρμα), huid, in 't bijzonder de cutis.

Dermaal, op de huid betrekking hebbend.

Dermacéntor (δέρμα, huid, κεντέω, steken) Andersoni en variabilis, twee teken, die de Rocky Mountain spotted fever (zie ald.) overbrengen op de mens.

Dérmagra, = pellagra.

Dermalgíe (ἄλγος, pijn), huidpijn.

Dermapostáse (ἀπόστασις, het verplaatst worden), localisatie ener ziekte op de huid; symptomatische of deuteropathische huidziekte, bij de syphiliden.

Dermatexanthésis (ἐξάνθησις, uitslag), dermapostase in de vorm van een huid-uitslag.

Dermatítis, ontsteking der huid. D. atróphicans maculósa, = atrophia cutis maculosa. D. bullósa, D. met vorming van blaren. D. calórica (calor, warmte), huidontsteking door warmtestralen, gletscherbrand. D. coccógenes, = impetigo contagiosa. D. contusifórmis, = erythema nodosum. D. dysmenorrhóica (vgl. Dysmenorrhoea), huiduitslag, die soms de verschijnselen van dysmenorrhoea begeleidt. D. exfoliatíva neonatórum (vgl. Pemphigus neonatorum; syn. febris bullosa). D. fibrinósa (Moro), ontsteking der huid van het aangezicht met uitzweting van vezelstof, welke stolt; vaak samengaande met stomatitis aphthosa. D. herpetifórmis (Dühring), slepende ziekte der huidzenuwen, waarbij met tussenpozen van verschillende duur een min of meer algemene uitslag van erythemato-bulleuse aard in wisselende vormen, met jeuk en brandend gevoel te voorschijn komt. Syn. hydroa, dermatite polymorphe douloureuse chronique à poussées successives. D. neurótica essentiális, glimhuid, voedingsstoornis der huid door ontsteking of letsel van zenuwen, waardoor de huid, vooral van de vingers en tenen, eerst rood en glimmend, daarna wasbleek, dun en dor wordt; syn. liodermia essentialis (λεῖος, glad), peau lisse, glossy skin. D. noduláris necrótica, papulo-neurotisch tuberculide. D. papilláris capillítii (Kaposi), huidziekte met ruwe, bleekrode, gekloofde gezwellen in de nek; syn. acnekeloide, folliculitis nuchae scleroticans, sycosis framboesiformis. D. photoeléctrica, D. door electrisch licht. D. psoriatifórmis noduláris, = pityriasis lichenoides, zie Jadassohn, Aanhangsel. D. venenáta, vergifdermatitis, door inwerking van vergiftige planten, sumak, primula obconica, enz. D. verrucósa, verruqueuse huidwoekering met een atrophische genezende plek in het midden; een schimmelziekte. Syn. Chromoblastomycósis.

Dermatocéle lipomatósa (κήλη, breuk; λίπος, vet), huidplooiengezwel, gesteelde vetgezwelletjes, onder huidplooien gelegen, die door verweking van de inhoud tot cysten zijn geworden.

Dermatochálasis (χάλασις, verslapping), atrophie der lederhuid bij jeugdige personen, zodat deze in plooien valt.

Dermatodéctes (δήκτης, bijter), **s. dermatocóptes** (κόπτω, kloppen), een schurftmijt, die voorkomt op de huid van paarden en schapen, soms ook van de mens.

Dermatofibrosarcoma protúberans, uitpuilend fibrosarcoom van de huid.

Dermatographie, = dermographie.
Dermatologie, leer der huidziekten.
Dermatoloog, huidarts.
Dermatólysis, zie Cutis laxa; syn. elephantiasis mollis, chalodermie.
Dermatóma, gezwel der huid.
Dérmatomúcomyosítis (mucosa, slijmvlies; myositis, spierontsteking), polymyositis (zie ald.) die gepaard gaat met huiduitslag, huidwaterzucht en aandoening der slijmvliezen; vgl. Dermatomyositis.
Dermatomycósis, ziekte der huid door schimmels veroorzaakt, zoals favus (zie ald.). D. circinata = herpes tonsurans. D. furfuracea, zie Pityriasis versicolor.
Dermatomyóma (vgl. Myoma), talrijke gezwelletjes van de huid, gevormd door gladde spiervezels, welke vermoedelijk de spieren der haren, bloedvaten en zweetklieren tot uitgangspunt hebben.
Dermatomyosítis, polymyositis, die met huiduitslag en huidwaterzucht gepaard gaat; vgl. Dermatomucomyositis.
Dermatonósis, dermatopathie (νόσος, ziekte; πάθος, het lijden), huidziekte.
Dermatóom in de embryologie, het huidgebied, behorende bij een metameer (zie ald.), in de ontleedkunde en zenuwleer het huidgebied, verzorgd door één dorsale wortel van het ruggemerg; segmentaal huidveld.
Dermatophoon (φωνή, geluid), een soort stethoscoop, waarmede men de geruisen van de bloedstroom in de huid, de spiertonen en de geluiden, welke bij kloppen op de pezen en beenderen ontstaan, kan waarnemen (Voltolini en Hueter).
Dermatoplastiek (πλαστική, vormkunst), het onderdeel der plastische heelkunde, dat zich bezighoudt met de genezing van misvormingen en van stoornissen in de verrichtingen, welke ontstaan door het ontbreken van gedeelten der huid.
Dermatopolyneurítis, = Acrodynie, zie ald.
Dermatorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), huidbloeding, bloedzweten.
Dermatósis, huidziekte.
Dermatospasmus, zie Cutis anserina.
Dermatozóa, dierlijke huidparasieten; de ziekten, welke zij veroorzaken, heten Dermatozoönósen. Vgl. Epizoönose.
Derménchysis (ἐγχέω, ingieten), onderhuids inbrengen van vocht (infusie).
Dermo-actinomycósis, straalschimmelziekte (vgl. Actinomycosis) der huid.
Dermoberiberi (Castellani), tropische B_2-avitaminose.
Dermochálasis universalis, verspreide chalazia (zie Chalazion) over de gehele huid.
Dermocýma (κῦμα, vrucht in de moederschoot), een misgeboorte, bestaande uit een dubbele vrucht, waarvan de éne helft kan worden beschouwd als een onder de huid gelegene „parasiet" van de andere helft (de „autosiet"). Vgl. Dermoiedcyste en Endocyma.
Dermographie (γράφειν, schrijven), 1. het optekenen op de huid van belangrijke punten of lijnen, die door percussie en andere wijzen van onderzoek worden gevonden (Piorry). 2. = autographismus; zie ald. D. (zwarte), het verschijnsel, dat men met een koperen stift zwarte lijnen op de huid kan tekenen, doordat de afscheidingen der huid het koper oxyderen.
Dermoíed (δέρμα, en εἶδος, vorm), huidachtige uitwassen op slijmvliezen, vooral het bindvlies, ook als syn. van D.-cyste, cyste (zie ald.), waarvan de wand de eigenschappen der uitwendige huid bezit, en die ook de aanhangsels der huid, tanden, haren, nagels, soms ook stukken been en kraakbeen kan bevatten, te midden van een vettige geelachtig-witte inhoud van cellen der epidermis en cholesterine; vaak in de eierstokken.
Dermolamp, lamp van ijzer-booglicht voor geneeskrachtige bestraling.
Dermosynovítis plantáris ulcerósa, ettering met vorming van zweren in de voetzool, uitgaande van eeltplekken, welke ook een onder dat eelt liggende slijmbeurs aantast, die daar van nature voorhanden is of zich onder de invloed van druk kan hebben gevormd; vgl. Synovitis.
Derodídymus (δέρη, hals; δίδυμος, dubbel), dubbelmonster met twee hoofden en twee ruggegraten (G. S. Hilaire).
Descemetítis, een neerslag van stippen op de achtervlakte van het hoornvlies; een symptoom van cyclitis (zie ald.); syn. hydromeningitis, iritis, s. uveitis serosa, aquacapsulitis, hydatocapsulitis, hydatoditis.
Descemetocéle, zie Keratocéle. Vgl. Descemet, Aanhangsel.
Descéndens (Lat.), afdalend.
Descendénten (descendo, afdalen), afstammelingen; vgl. Ascendenten.
Descendéntietheorie, afstammingsleer; vgl. Darwinisme.
Descénsus (Lat.), afdaling. D. funículi umbilicális, onvolledige uitzakking van de navelstreng. D. ovariórum, verplaatsing der eierstokken bij achteroverzakking of knikking der baarmoeder; of, de natuurlijke afdaling der eierstokken tijdens de ontwikkeling; vgl. D. testiculórum, het afdalen naar de balzak van de zaadballen, die bij de vrucht in de buikholte liggen.

Descriptief (descriptívus), beschrijvend, bijv. ontleedkunde.

Desensibiliseren, ongevoelig maken; vgl. Sensibiliseren.

Déséquilibré (Fr. dés = het Lat. dis; équilibrer, in het evenwicht houden), iemand die moeilijk het geestelijk evenwicht bewaart. D. du ventre, zenuwlijder, die voornamelijk over de buik klaagt; vgl. Enteroptose.

Desert sore (Eng., woestijnzweer), hardnekkige huidzweren bij woestijnreizigers, vermoedelijk verwekt door organismen uit de ontlasting der kamelen.

Desiccántia, n.l. remedia, uitdrogende middelen.

Desinfectie (inficere, besmetten), ontsmetting, vernietiging van ziektekiemen.

Desinficiéntia, middelen ter ontsmetting.

Desintegrátie (integer, ongeschonden), opheffing van de samenhang; zie Desorganisatie. D. lacunen (lacuna, leemte), cysten in de hersenen, ontstaan door het teloorgaan van mergscheden en gangliooncellen tengevolge van vaatziekte (P. Marie).

Desinvaginátie, opheffing van invaginatie (zie ald.) van de darm of bij een beenbreuk.

Desmítis (δεσμός, band), ontsteking van banden (ligamenta).

Desmocránium (κρανίον, schedel), de vliezige schedel, het tweede tijdperk in de ontwikkeling van de schedel.

Desmodynie (ὀδύνη, pijn), pijn in banden.

Desmogéen (γένος, afkomst), uitgaande van een band, b.v. een contractuur.

Desmographíe (γραφεῖν, schrijven), beschrijving der banden; zie Syndesmographie.

Desmoíed, peesachtig gezwel, zeer hard fibroma (Joh. Müller).

Desmoied-reactie (Sahli), een wijze van onderzoek naar de verrichtingen van de maag, door een zakje van gummi te laten inslikken, dat pillen met jodoform of methyleenblauw bevat en met een dun catgutdraadje is toegebonden; daar ongekookt bindweefsel, dus ook catgut, alleen door normaal maagsap wordt verteerd, gaat het zakje bij gestoorde maagwerking niet of langzaam open; men vindt dan in het speeksel of de urine geen of weinig jodium of methyleenblauw.

Desmologíe, = desmographie.

Desmoplasíe, de vorming van bindweefsel.

Desmurgíe (ἔργον, werk), verbandleer.

Desodoránția, desodoriferantia, nl. remedia, middelen, die (onaangename) geuren vernietigen of opheffen.

Désorganisátie, opheffing van de organische samenhang, bouw en verrichting.

Desorienteren, bijv. nw. gedesorienteerd (désorienté, Fr., van orient, het Oosten, dus oorspronkelijk: niet wetende, waar het Oosten is), verwardheid, het verlies van het juiste besef van tijd, plaats, personen of dingen.

Despumáre (Lat.), in de apotheek, afschuimen.

Desquamátio (squama, schub), afschilfering van de bovenste, verhoornde lagen der opperhuid of (bij catarrh) van de bovenste lagen van het epithelium der slijmvliezen. D. furfurácea, = defurfuratio. D. membranácea s. lamellósa, afschilfering in de vorm van vellen en vliezen; desquamatieve longontsteking; zie Pneumonie.

Destructie, destructief (destruo, verwoesten), verwoesting, verwoestend, of kwaadaardig; destructie-luxatie, ontwrichting door verwoesting der delen van een gewricht.

Detergéntia (detergeo, afwisselen), = abstergentia.

Determinisme, de leer, dat alles bepaald (determinatum) is; dat niets geschiedt dan als noodzakelijk gevolg van bepaalde oorzaken, zodat de „vrije wil" onbestaanbaar is.

Detrítus (Fr.) afgesleten, het fijngewrevene, de afval; tot ongevormde deeltjes uiteengevallen cellen en weefsels.

Détroit (Fr.), engte, vernauwing. D. supérieur, ingang en D. inférieur, uitgang van het bekken.

Détroncation (Fr.), afscheiding van de romp (tronc) van het hoofd; zie Embryotomie en Decapitatie.

Detrúsor (Lat., uitstoter); vgl. Musculus detrusor.

Detumescéntie (detumesco, slinken, niet meer zwellen), het verminderen der zwelling.

Deúteranomalíe, onvolledige deuteranopsie, zie ald.

Déuteranopsíe (δεύτερος, de tweede; ἀ privans en ὄψις, het zien), groenblindheid, aangeboren of verworven verlies van de kleurzin voor groen, d.i. de tweede van de drie kleurgewaarwordingen (rood, groen en violet) volgens de theorie van Young-Helmholtz; vgl. Protanopsie, Tritanopsie. Deuteranópen = groenblinden.

Deutérium, zwaar waterstof, H_1^2 of D_1^2, ook H^2 of D.

Déutero-albumósen (Kühne), overgangsproducten, bij de vertering van het eiwit, tussen protalbumosen en pepton; zij vormen niet, gelijk de protalbumosen, met kopersulfaat een neerslag.

Deuteropáthisch (πάθος, ziekte), gezegd van ziekten, die niet zelfstandig, maar na en

door andere ziekten ontstaan; tegenstelling van idio- of protopathisch, primair.

Deutoplasma (moest eigenlijk deuteroplasma heten; zie Plasma), de reservestoffen in de cel, in het bijzonder in het ei, in tegenstelling met de eigenlijke levende stof, het protoplasma.

Déviation conjuguée (Fr. samengevoegde afwijking), afwijking van beide ogen in dezelfde richting bij éénzijdige hersenaandoeningen en wel bij aandoeningen der grote hersenen naar dezelfde zijde waar de aandoening zich bevindt, en bij aandoeningen van de brug van Varol naar de gezond gebleven zijde.

Devitalisatie, schade aan de vitaliteit b.v. der bacteries, berokkend door b.v. sulfanilamides (Bacteriodegeneratie).

Dexiocardíe, dextrocardíe (δεξιός, = dexter, rechts; καρδία, hart), aangeboren of door ziekten (vocht of lucht in de linker borstholte) veroorzaakte verplaatsing van het hart naar rechts, veelal samengaande met verplaatsing van andere rechts of links liggende delen naar links of rechts (transpositio viscerum, situs viscerum inversus). Als de toestand niet aangeboren is, spreke men liever van dextropositie.

Dextro-convex, naar rechts gebogen b.v. de ruggegraat.

Dextro-versio cordis (versio, omwending), door gezwellen enz. veroorzaakt omslaan van het hart naar rechts.

Dhobie-itch (dhobie, Eng. Ind., wasbaas; itch, Eng., jeuk), wasbazenschurft, huidaandoening in de Tropen, die door vocht wordt bevorderd en door een schimmel veroorzaakt.

Diabète bronzé (Fr.), brons-diabetes. Syn. Haemochromatóse. D. gras (Fr.), vette diabetes, suikerziekte met vetzucht. D. maigre (Fr.), magere diabetes, suikerziekte met vermagering.

Diabétes (διαβήτης, doorloop, omdat volgens Galenus bij deze ziekte de nieren de gedronken vloeistof aantrokken en terstond weder onveranderd verwijderden), „urineloop". D. albuminósus (V. Noorden), vorming van een abnormaal eiwitlichaam, dat door azijnzuur uit de urine wordt neergeslagen, bij orthostatische albuminurie. D. albuminúricus (Ebstein), benaming voor een albuminurie, waarvan de oorzaak niet is gelegen in de nieren, maar in de stofwisseling. D. insipídus (Lat., smaakloos) s. spúrius (Lat., onecht), de eenvoudige of suikerloze D., een zelfstandige slepende ziekte, waarvan het kenmerkend verschijnsel is de zeer grote hoeveelheid urine van laag soortelijk gewicht; gaat vaak samen met zenuw- en hersenziekten. D. mellítus (Lat., honingzoet) s. verus (Lat., waar), suikerziekte; slepende ziekte, waarbij de overvloedige urine druivensuiker bevat, en welke in ernstige gevallen onder toenemend verval van krachten de dood ten gevolge heeft (suikertering); soms wordt tijdelijk niet veel urine afgescheiden (D. decípiens, bedriegelijke suikerziekte). Naar de oorzaken (voor zover bekend) te onderscheiden in D. pancreáticus, hepáticus, neurógenes, arthríticus, naarmate een aandoening van de alvleesklier, de lever, het zenuwstelsel of wel jicht de grondslag vormen. D. inosítus (ἰνόω, gespierd, sterk maken), suikerziekte, waarbij naast druivensuiker ook spiersuiker (inosiet) in de urine voorkomt, die onvatbaar is voor gisting. D. salínus (Lat., sal, zout), vermeerderde afscheiding van urine met verhoogd zoutgehalte.

Diabetídes (Fr.), huidaandoeningen, door diabetes veroorzaakt.

Diabrósis (βρῶσις, vertering), het doorvreten, doorknagen, = erosio; vgl. Haemorrhagia.

Diacéturíe (di, dubbel; acetum azijn; οὖρον, urine), afzondering van aceet-azijnzuur in de urine bij zuurvergiftiging (acidosis), vooral bij suikerziekte (V. Jaksch).

Diaclysmóse (διά, door; κλύσμα, lavement), uitspoeling van het gehele spijsverteringskanaal met zeer grote hoeveelheden (5—15 L.) vloeistof (Genserich), bijv. met tannineoplossing bij cholera; vgl. Enteroclyse.

Diacrísis (διάκρισις, volledige beslissing). 1. = differentiële diagnose; de tekenen, die daarbij in aanmerking komen noemt men diacritische tekenen. 2. = volledige crisis (zie ald.); de middelen die gebezigd worden om deze te bevorderen en de lichaamsafscheidingen, waarmede deze gepaard gaat, noemt men diacritisch.

Diactinismos (ἀκτίς straal), doorgankelijkheid voor actinische stralen.

Diádochokinésis, wordt wel eens ten onrechte gebezigd voor Adiadochokinesis (zie ald.); de betekenis is echter: het ongestoorde vermogen om na elkander bewegingen in verschillende richtingen te maken.

Diaéresis (διαίρεσις, het uit elkander nemen), scheiding, verscheuring; vgl. Haemorrhagia.

Diaeta, zie Dieet.

Diaetética, zie Dietetica.

Diagnosis (διάγνωσις), herkenning, onderscheiding ener ziekte. D. ex juvántibus (juvare, helpen, ondersteunen), ex nocéntibus (nocere, schaden), herkenning ener ziekte door de waarneming van het-

geen gunstig of ongunstig op haar werkt. Differentiële D., het nauwlettend overwegen der onderscheidene kenmerken tussen twee of meer ziekten; zie Diacrisis. Topische D. (τόπος, plaats), herkenning van de zetel ener ziekte, afgezien van haar aard, bijv. bij ziekten der hersenen.

Diagnostiek, de kunst van het stellen der diagnose.

Diagram, schematische tekening, omtrektekening.

Diagraphie, röntgenographie; vgl. Orthodiagraphie.

Dialysaat (vgl. Dialyse), een door dialyse vervaardigd vloeibaar planten-extract (Golaz).

Dialyse (διά, door; λύσις, oplossing), het overgaan van een kristalliseerbare stof uit een sterkere naar een zwakkere oplossing, welke door een dierlijk of plantaardig vlies (perkamentpapier enz.) van de eerste gescheiden is; hierop berust het „Dialysirverfahren" van Abderhalden (zie Aanhangsel). Onder de invloed van bepaalde stoffen, die bijv. in het bloed van zwangere vrouwen voorkomen, worden onder zekere omstandigheden eiwitstoffen ontleed; sommige voortbrengselen dezer ontleding (aminozuren) zijn dialyseerbaar en kunnen in de gedialyseerde vloeistof worden aangetoond, ter bevestiging van de diagnose zwangerschap.

Diameter (διάμετρος, middellijn), vgl. Conjugata. D. obliqua, schuine middellijn (van het bekken), die van de articulatio sacro-iliaca naar de tegenoverliggende eminentia ilio-pectinea kan worden getrokken. D. Baudelocqi, zie Conjugata externa.

Diapasma (διάπασμα, van διαπάσσω, er tussen strooien), strooipoeder.

Diapedésis (διαπήδησις, het dóórdringen), het doorsijpelen of doorzweten van bloed (Hippocrates, Galenos); in onze tijd, het door de ongedeerde wand der haarvaten naar buiten dringen van witte, ook rode bloedlichaampjes (P. Cohnheim); vgl. Emigratio.

Diaphaan (διαφανής), doorschijnend.

Diaphanoscoop (διαφανής, doorschijnend), toestel om de graad van doorschijnendheid van lichaamsholten (kaak- en voorhoofdsholte, maag, enz.) waar te nemen, bijv. door een electrisch lampje in de mond te brengen en te zien of de pupillen al of niet licht uitstralen, wat dan op al of niet doorschijnend zijn van de kaakholte wijst.

Diaphanoscopie, doorlichting van het oog van buiten naar binnen door de sclera heen. Vgl. Transilluminatie.

Diapherometer (διαφέρω, overbrengen), toestel om te meten hoeveel zuurstof wordt opgenomen en hoeveel koolzuur afgegeven bij de grondstofwisseling.

Diaphorésis (διαφόρησις, het uit elkander laten gaan, uitwasemen), het zweten; diaphoretica (nl. remedia), zweetmiddelen.

Diaphragma (διάφραγμα, scheiding), 1. het vlies, dat bij dialyse twee vloeistoffen van elkander scheidt. 2. het doorboorde plaatje in de voorwerptafel van een microscoop, waardoor het licht, dat van de omtrek van de spiegel op het voorwerp zou worden geworpen, wordt tegengehouden; soortgelijke inrichtingen in photographie-toestellen, enz. 3. (in de ontleedkunde), het middenrif, de koepelvormig naar boven gewelfde spieren peesmassa tussen borst- en buikholte, onderscheiden in de vlezige pars lumbalis, costalis en sternalis naar de aanhechtingsplaats aan de lendenwervels, de ribben en het borstbeen, en een peesachtig middengedeelte (centrum tendineum). D. laryngis, een dwars geplaatst vlies in het strottenhoofd onder de stemspleet, dat soms voorkomt. D. oris, de musculus mylohyoideus in de mondbodem. D. pelvis, de musculus levator ani, die de uitgang van het bekken afsluit. D. sellae, de overdekking van de hypophysis in de sella turcica door het harde hersenvlies; syn. hypophysisdak. D. urogenitále, zie Trigonum urogenitale.

Diaphragmálgia, pijn in het middenrif.

Diaphragmatische wervel, bij viervoeters de wervel, die de grens vormt tussen die met verticale gewrichtsvlakken der gewrichtsuitsteeksels en die met horizontale.

Diaphragmatocéle, = hernia diaphragmatica.

Diaphragmítis, ontsteking van het diaphragma.

Diáphysis (διαφύομαι, tussenin groeien), het middenstuk van een pijpbeen tussen de beide epiphysen (zie ald.).

Diaplacentair, door de placenta heen b.v. antistoffen van moeder naar kind.

Diaplegíe (Spring), algemene verlamming, tegenstelling van monoplegie.

Diapositief, een doorzichtige, positieve photographie op glas, lantaarnplaatje.

Diarrhée de Cochinchina, = aphthae tropicae (zie ald.).

Diarrhóea (διάρροια, van διαρρέω, doorstromen), buikloop, veelvuldige dunne ontlasting, reflectorisch door prikkeling der gevoelszenuwen in het darmkanaal, door de aanwezigheid van scheikundig of mechanisch prikkelende stoffen, of wel volkomen op zenuwinvloed berustend, bij angst, schrik, hysterie, enz. (D. nervosa). D. ablactatórum (ablactare, spenen), bij

kinderen, die snel gespeend worden; gewoonlijk door de prikkel van het ongewone voedsel. D. alba (albus, wit), benaming voor Aphthae tropicae (zie ald.), wegens de lichtgrijze, dunne ontlasting; Eng., white flux, whitepurging. D. chylósa (χυλός, sap), ontlasting van ondoorschijnende, vloeibare, lichtgele, etterachtige slijmmassa's bij enteritis follicularis; syn. Fluxus coeliacus. D. dentiéntium (dentire, tanden krijgen), diarrhoea bij het doorbreken der melktanden; vgl. Dentitio difficilis. D. lientérica (vgl. Lienterie), dunne ontlasting, waarin onverteerde spijsdelen; vooral bij fistel tussen hoger en lager gelegen gedeelten van de darm; ook bij „jejunale" diarrhoea (Nothnagel). D. paradóxa (παρά, tegen, voorbij; δόξα, de mening; onverwacht, buitengewoon), diarrhoea, veroorzaakt door verstopping, nl. door de prikkel, uitgeoefend door de opgehoopte, harde darminhoud. D. praemonitória (praemoneo, vermanen), lichte diarrhoea in het begin der cholera. D. prandiális (Lat., prandium, maaltijd), buikloop, die opkomt terstond na de maaltijd. D. stercorális (stercus, drek) s. simplex, ontlasting van nog dunne, maar drekachtige stoffen. D. sudorális (sudor, zweet), D., waarbij het zweet uitbreekt (Trousseau).

Diarthrósis (διάρθρωσις, geleding), een werkelijk gewricht, waarbij de twee beenuiteinden worden gescheiden door een spleet, de gewrichtsholte.

Diáschisis (διάσχισις, splijting), uitdrukking voor de gestoorde functie in een hersencomplex, ten gevolge van de verbreking zijner verbinding met de andere centra, die als regel er mee samenwerken, of onder wier invloed het in gewone omstandigheden werkt (Von Monakow).

Diascoop (διά, door iets heen; vgl. andere woorden op -scoop), toestel om het beeld van doorschijnende voorwerpen (bijv. diapositieven, d. z. photographische positieven op een doorschijnende plaat) door middel van doorvallend licht op een scherm te werpen; vgl. Epidiascoop.

Diascopie, = phaneroscopie of Röntgenoscopie.

Diastáse (διάστασις, het uit elkander gaan staan, scheiding, splitsing), 1. in de scheikunde, een ferment, dat de koolhydraten der zetmeelgroep in dextrine en maltose omzet, en zich o.a. vormt bij het kiemen van graan, vooral gerst; diastatische of amylolytische (zetmeel ontledende) fermenten (amylasen) bevinden zich o.a. in het speeksel (ptyaline), in het alvleessap (amylopsine) en in het darmsap (darmdiastase). 2. in de ziektekunde, het uiteenwijken van beenderen zonder ontwrichting, bijv. van de bekkenbeenderen in de schaamvoege; verder het loslaten der epiphyse (zie ald.) door ettering; ook het uiteenwijken van de rechte buikspieren, van naden van aan elkander gehechte beenderen.

Diastéma, tussenruimte tussen de tanden, in het bijzonder tussen de mediale snijtanden.

Diastématique (Fr., van het Gr. διάστημα, tussenruimte, spleet), = interstitieel. Glande D., interstitiële kliercellen van de zaadbal.

Diastemíe, spleetvorming.

Diastem(at)o-myelie (μυελός, merg, aangeboren spleetvorming en verdubbeling van het ruggemerg; syn. diplomyelie.

Diastémo-chilíe (χεῖλος, lip), aangeboren spleet der lippen, hazelip.

Diáster (δι, dubbel; ἀστήρ, ster), kerndelingsfiguur in de vorm van een in tweeën gedeelde ster.

Diástole (διαστολή, uitrekking), de verslapping, verwijding van het hart na de samentrekking, sýstole (zie ald.).

Diastólisch, bijv. nw. van diastole. Diastolische bloeddrukking, de bloeddrukking tijdens de diastole. D. geruis, dat tijdens de diastole hoorbaar is. D. venencollaps, zie Venencollaps.

Diathermíe (διά, door; θερμός, warm), verwarming van weefsel en lichaamsdelen door middel van een bijzondere wijziging der stromen van hoge frequentie, welke men door het lichaam of het lichaamsdeel heen leidt ter behandeling o.m. van kwaadaardige gezwellen; syn. Thermopenetratie, Transthermie (Nagelschmidt 1907).

Diathermo-coagulatie (zie Coagulatie) het vernietigen van gezwelweefsel door daarin door middel van diathermie stolling teweeg te brengen.

Diathése (διάθεσις, toestand, aanleg), aanleg tot ziekte, verhoogde vatbaarheid voor bepaalde algemene of plaatselijke ziekten, of ook ziekelijke gesteldheid van het gehele organisme door veranderingen in het bloed en de weefsels; tegenwoordig meestal gebezigd in bepaalde verbindingen: jichtige, haemorrhagische, rheumatische, exsudatieve, scrofuleuse diathese. Vgl. Dyscrasie, Crasis, Dispositie, Habitus, Temperament, Constitutie. Diathèse de contractures (Charcot), geneigdheid van lijders aan hysterie tot voorbijgaande contracturen (zie ald.) bij geringe prikkels.

Diázoreactie (Ehrlich), berust op de aanwezigheid van zekere stoffen in de urine, die met diazobenzolsulfonzuur rood worden

gekleurd; zij wordt aldus uitgevoerd: men voegt bij 5 cm^3 oplossing van sulfanilinezuur (1 : 200) twee druppels oplossing van natriumnitriet (1 : 200) en giet het mengsel in 5 cm^3 urine; hieraan voegt men 5 druppels ammonia liquida toe en schudt. Bij positieve reactie (vooral bij buiktyphus, mazelen en ernstige longtering) vormt zich roodgekleurd schuim.

Dibóthriocéphalus, zie Diphyllobothrium.

Dicéphalus (δί-, dubbel; κεφαλή, hoofd), dubbelkop, misgeboorte met twee hoofden en twee ruggegraten. D. dibráchius (βραχίων, arm), D. met twee armen. D. monauchenos (μόνος, enig; αὐχήν, hals), met (uitwendig beschouwd) één hals. D. diauchenos (αὐχήν, hals), met twee halzen. D. tribráchius, tetrabráchius, trípus (τρεῖς, drie; τετράς, viertal; πούς, voet), met drie, vier armen, met drie voeten.

Dichotomíe (διχότομος, in tweeën gesneden), deling in twee gelijkwaardige delen, bijv. takken; in de geneeskundige gedragsleer, een misbruik, dat in sommige landen voorkomt, waarbij de operateur en de arts, die hem een patient toewijst, in het geheim het loon voor de operatie samen delen (Fee-splitting). Dichotómisch, bijv. nw. van dichotomie. Dichotómische lijst, een lijst tot het bepalen van de soort van een natuurvoorwerp, die zó is ingericht, dat men bij ieder gevonden kenmerk weder naar twee verschillende kenmerken wordt verwezen, totdat men de soort heeft gevonden.

Dichromaat (χρῶμα, kleur), een kleurenblinde, die slechts twee van de grondkleuren onderscheidt; zijn afwijking heet dichromasíe of dichromatopsíe (vgl. Deutero-, Proto-, Tritanopsie).

Dicrotíe, dicrotísme (δι-, dubbel; κροτός, aanslag, pols), dubbelslag van de pols, twee voelbare polsslagen bij iedere samentrekking van het hart; is de tweede slag kleiner, dan is de pols catadicróot; is hij groter (zelden), dan is de pols anadicróot (vgl. Ana- en Catacróot).

Díctie (dictio, het uitspreken), de wijze van spreken, de uitdrukking der gedachten door middel van de spraak; vgl. Amelie.

Dictyítis (δίκτυον, net), ontsteking van het netvlies; zie Retinitis.

Dictyóma, gezwel van het netvlies.

Dictyopsíe, toestand, waarbij de voorwerpen als door een sluier worden gezien.

Didélphys (δελφύς, baarmoeder), monster met dubbele baarmoeder en schede.

Didymalgíe (δίδυμοι, de zaadballen, eigenl. tweelingen), pijn, neuralgie in de zaadballen.

Didymítis, = orchitis.

Dieet (δίαιτα,) levenswijze, in 't bijzonder met betrekking tot de keuze van spijzen en dranken; ook het voorschrift, dat de levenswijze regelt. Absoluut D., volstrekt vasten. Dieetkuur, een behandeling door regeling van de voeding.

Diëlectrolyse, toepassing van electrolyse (zie ald.) met twee tinnen electroden, omgeven met vochtige watten, waarvan er een is gedrenkt in de stof, waarvan men de ionen plaatselijk wil aanwenden, of nadat men zulk een stof tevoren heeft laten innemen (Bourgignon). Vgl. Iontophorese.

Diëncéphalon (διά, tussen), tussenhersenen.

Diëncephalóse, aandoening van het diëncephalon.

Diëntamóeba fragilis, een onschadelijke amoebe, die bij de mens voorkomt.

Dieptepsychologie, psychologie van het onderbewustzijn.

Dietética, de kennis der dieetregeling.

Different (differens, verschillend). Differente electrode, prikkel-electrode. D. middelen, sterk werkende middelen.

Differentieel, betrekking hebbend op een verschil. Differentiële diagnose, zie Diagnose.

Differentiëring, het aannemen van uiteenlopende kenmerken in de loop van de ontwikkeling der soorten.

Difformiteit, misvorming; zie Deformiteit.

Diffusie, de dooreenmenging van gassen of vloeistoffen, welke buiten toedoen van mechanische krachten plaats heeft.

Diffuus (diffusus), verspreid.

Dig., (op recepten), digere, doe verteren!, laat over aan de werking ener vloeistof bij matige warmte.

Digástricus (δι-, dubbel; γαστήρ, buik), tweebuikig, van spieren; syn. biventer; zie Musculus, Nervus.

Digereren (digero, Lat.), (in de physiologie) verteren van het voedsel, of (in de artsenijbereidkunde) doen verteren.

Digestie, spijsvertering, of het digereren in de artsenijbereidkunde. D.-decoct, afkooksel, dat eerst na digestie gekookt is.

Digestieve reflexneurose, een groep reflectorische verschijnselen, berustende op een schadelijke prikkel van de maagtakken van de n. vagus, en bestaande uit beklemdheid, onregelmatige hartwerking en hypochondrie.

Digestiva, nl. remedia, middelen, die de spijsvertering bevorderen.

Digéstor, ieder toestel, dat voor digestie kan worden gebezigd, bijv. een zandbad, autoclaaf (zie ald.).

Digitáal (digitus, vinger), hetgeen met de vinger geschiedt; bijv. onderzoek van lichaamsholten.

Digitalismus, chronische vergiftiging met vingerhoedskruid (Digitalis) of zijn bestanddelen.

Digitatiónes hippocámpi (digitus, vinger), drie of vier kleine verhevenheden aan het ondereinde van de hippocampus (zie ald.), die aan teenstompjes doen denken.

Dígitus (Lat.), vinger. D. hippocráticus, trommelstokvinger, zwelling van de uiteinden der vingers, voorkomende bij chronische tuberculose, bronchiectasie, hartklepgebreken, enz. D. mínimus s. auriculáris (auricula, oor), pink, in het Duits Ohrfinger, omdat hij wegens zijn geringe afmeting in het oor kan worden gestoken.

Dil., (op recepten), dilue, verdun!, of dilutus, verdund.

Dilacerátie (dilaceratio), verscheuring.

Dilatátie (dilatatio), verwijding, bijv. van het hart, de maag, de vaten, ook kunstmatige verwijding van een opening of kanaal, de urinebuis, de baarmoedermond. D.-geruis, (accidenteel) geruis tijdens de systole aan de valvula mitralis, door verwijding der linkerkamer, waardoor de klep niet goed sluit. D.-thrombóse, bloedstolling tengevolge van vaatverwijding.

Dilatátor (Lat.), verwijder, 1. in de ontleedkunde, vgl. Musculus dilatator. 2. instrument om (bijv. de baarmoedermond) te verwijden, ook dilatatórium genoemd.

Dilútus (Lat.), verdund.

Dim. (op recepten), dimidium, de helft.

Dímerogenen (μερός, deel), genen (zie Geen), waarin vervat zijn de deeltjes voor de normale erfelijke eigenschappen en voor een organische afwijking b.v. aangeboren klompvoet.

Dinophobíe (δῖνος, duizeling), angst voor duizeling, voor hoogte.

Diodrastclearance, (Eng., clearance, opruiming), bepaling met behulp van diodrast van de hoeveelheid bloedplasma, die per tijdseenheid stroomt door de nieren.

Dioesophagíe, aangeboren verdubbeling van de slokdarm.

Dioéstrus (διά, tussen, οἶστρος, hevige begeerte), de periode tussen de bronsttijden. Vgl. Oestrische cyclus.

Diopsiméter (δίοψις, het doorzien), gezichtsveldmeter.

Dióptrica, leer van de breking van het licht.

Dioptríe, eenheidsmaat voor het brekend vermogen, nl. dat van een meterlens, d.i. een lens van 1 m brandpuntsafstand; wordt de brandpuntsafstand kleiner, dan wordt het aantal dioptrieën naar evenredigheid groter. Het denkbeeld der meterlens is van Nagel; de naam dioptrie van Monoyer; Donders heeft het begrip in de oogheelkunde ingevoerd.

Dióptrisch (δίοπτρον, iets, waar men dóór ziet), gezegd van onderzoek van het oog door er doorheen te zien. Vgl.: Catoptrisch).

Dioptrometríe, onderzoek der brekende kracht van het oog (refractie).

Diosmóse, zie Osmose.

Dip (Eng. put), kleine inzinking in de lijn van het audiogram (zie ald.) die gehoorverlies aangeeft voor een bepaalde toon, maar niet voor de grootste sterkte van die toon. Men noemt ze homotoop, als de luchtgeleidings-dip samenvalt met de beengeleidings-dip, en heterotoop, als dit niet het geval is. Vgl. Gap.

Diphallíe (δί-, dubbel; φαλλός, penis), het bezit van twee membra virilia.

Diphállus (vgl. Phallus), aangeboren verdubbeling van het mannelijk lid.

Diphásisch (φάσις, tijdsverloop), twee verschillende richtingen vertonend in het cardiogram (zie ald.).

Diphtheríe (Trousseau), of diphtherítis (Bretonneau) (διφθέρα, vlies), een besmettelijke ziekte, veroorzaakt door de bacil van Klebs-Löffler en gekenmerkt door de vorming van vliezige neerslagen op de ontstoken, door versterf van epithelium beroofde slijmvliezen, onder tekenen van algemene vergiftiging. In de keelholte het strottenhoofd, de luchtpijp, de neus, de slokdarm, het bindvlies van het oog en de schede; vgl. Croup. Diphthéria scarlatinósa (Heubner), ernstige graad van roodvonk-angina, onafhankelijk van echte diphtherie-besmetting (diphtheroied). D. stercorális, = enteritis diphtherica. Diphtheríeserum, geneesserum tegen diphtherie. Afdalende D., laryngo-tracheo-bronchitis, een zeer gevaarlijke vorm van diphtherie.

Diphtheroíed, op diphtherie gelijkende keelaandoening, bijv. bij roodvonk; zie Diphtherie.

Diphthongíe (δι-, dubbel; φθόγγος, geluid), dubbele stem, spreken met twee stemmen. Het ontstaat doordat een gezwel op de rand van een stemband zit en de stemspleet in twee ongelijke delen verdeelt, of door verlamming der stembanden van één kant.

Diphyllobóthrium, vroegere naam Botriocephalus (zie ald.).

Diplacúsis (διπλοῦς; dubbel; ἄκουσις, gehoor), dubbel horen. Bij D. binaurális (bini, beide; auris, oor), wordt de toon door het zieke oor hoger of lager waargenomen, dan hij werkelijk is. Bij D. echó-

tica hoort men als het ware een echo van een reeds afgelopen geluidsindruk.

Diplégia (δι-, tweemaal; πληγή, slag), = paraplegie (zie ald.). D. faciális, aangezichtsverlamming aan weerszijden; syn. prosopodiplegie. D. spástica, = ziekte van Little (zie Aanhangsel).

Diplobacíllus (Morax-Axenfeld), dubbelbacil; Gramnegatief, plomp staafje, verwekker van een chronische oogontsteking; syn. Bacterium duplex.

Diplochromatísmus, dubbelkleuring; de lens in een glaucomateus oog schijnt bij opvallend licht groenachtig; uit het oog genomen, bij doorvallend licht, bruinachtig (Mackenzie).

Diplocóccus (κόκκος, pit), twee na de deling nog samenhangende cokken (bol-bacteriën). D. gonorrhóeae, = gonococcus (zie ald.). D. intracelluláris meningitidis, Syn. Neisséria meningítidis. D. crassus, = meningoccocus (zie ald.). D. pneumóniae s. lanceolátus, D. van Fränkel-Weichselbaum, verwekker van de croupeuse pneumonie, soms ook van andere ontstekingen van weivliezen, slijmvliezen en in het bindweefsel.

Díploë (διπλόη, vr. van διπλοῦς, dubbel), oorspronkelijk de dubbele plaat der schedelbeenderen, thans de sponzige beenzelfstandigheid daartussen. Bijv. nw. diploëticus, beter diploicus.

Diploíd (van cellen), voorzien van een dubbel stel chromosomen. (Vgl. Haploid).

Diplomyelíe (μυελός, merg), aangeboren verdubbeling van het ruggemerg; vgl. Diastemato-myelie.

Diplophoníe (φωνή, stem), = diphthongie.

Diplópia (ὤψ, het zien), dubbelzien; men onderscheidt gelijknamig dubbelzien, waarbij het schijnbeeld aan de zijde van het verlamde, en gekruist, waarbij het aan de zijde van het gezonde oog verschijnt. D. binoculáris (door beide ogen veroorzaakt), doordat de gezichtsassen niet evenwijdig lopen, bij oogspierverlamming. D. monoculáris (van één oog afkomstig), door onregelmatigheden van het hoornvlies of de lens, in verband met onnauwkeurig instellen van het oog op het punt, waarheen de blik gericht is; bijv. bij hysterie ten gevolge van accommodatiekramp.

Diplopiaphobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor dubbelzien (V. d. Hoeve 1921).

Diplosóma (σῶμα, lichaam), misgeboorte met twee geheel ontwikkelde lichamen, die op één of meer plaatsen aan elkander zijn gegroeid.

Diprosopíe (πρόσωπον, aangezicht), verdubbeling van het aangezicht of gedeelten daarvan.

Diprosópus, misgeboorte met diprosopie. D. diophthalmus, triophthalmus, tetrophthalmus, triótus, tetrótus, met 2, 3, 4 ogen, 3, 4 oren.

Dipsomaníe (δίψα, dorst), ziekte, bestaande in aanvallen van drankzucht, periodieke drankzucht („kwartaalzuiper"), waarbij soms een verandering van de gemoedstoestand, welke als van epileptische aard wordt beschouwd; wordt ook soms, vooral in Frankrijk, gebruikt voor drankzucht in het algemeen.

Dipýgus (πυγή, stuit), misgeboorte met één hoofd en twee rompen, met twee of vier armen. D. di- en tetrabrachius.

Dipylídium canínum = taenia cucumerina, (zie ald.).

Diro, gemengde entstof, ter voorkoming van diptherie en roodvonk.

Discantdoofheid, doofheid voor hoge tonen.

Discifórmis, schijfvormig.

Discíssio, discísio (Lat., van discindo, splijten, of discido, stuksnijden). D. lentis of cataráctae, het splijten van de voorste lenskapsel met de staarnaald, waardoor het lensweefsel met het kamerwater in aanraking komt, opzwelt en kan worden opgeslorpt (vgl. Keratonyxis).

Discítis mandibuláris (Lanz) (δίσκος, schijf), loslating van de discus van het kaakgewricht ten gevolge van slepende ontsteking.

Discoíde degeneratie, „schijfsgewijze" ontaarding der spiervezels, n.l. ontaarding der dwarse strepen.

Discomýces equi, zie Botryomycosis. D. madúrae, schimmel, die de maduravoet (zie ald.) veroorzaakt. D. Thibiergi veroorzaakt een huidziekte (discomycóse), die op actinomycose gelijkt.

Discoplasma, het stroma der rode bloedlichaampjes.

Discordant (discordo, onenig zijn), niet overeenstemmend. D. tweelingen, verschillend in bouw en aanleg. D. laevogram (Eng.), zie Laevogram. Vgl. Concordant.

Discreet (discerno, afzonderen), verspreid.

Discriminatie (discriminatio, onderscheiding), het vermogen om twee naburige huidpunten, die gelijktijdig worden aangeraakt, te onderscheiden.

Díscus (δίσκος, schijf). D. articuláris, bindweefselachtige schijf tussen de gewrichtsuiteinden van sommige gewrichten; vgl. Meniscus. D. intervertebrális, tussenwervelschijf. D. prolígerus (proles, kroost; gero, dragen), kiemschijf, kleine

witte vlek in de eidooier; syn. cumulus proliferus.

Discushernia, zie Hernia nuclei pulposi.

Disdiaclásten (δι-, dubbel; διακλάω, breken), dubbelbrekende lichaampjes, die de spiervezels vormen (Brücke).

Disgerminóma, beter Dysgerminoma, zie ald.

Disjunctie (der coördinatie) (disjunctio, scheiding), het blijven staan van het éne oog, terwijl het andere zich beweegt.

Dislocátie, verschuiving, verandering van plaats, bijv. bij beenbreuken.

Disparate punten (disparo, scheiden), punten der beide netvliezen, die niet, gelijk de „dekpunten", op één punt in de ruimte worden geprojecteerd.

Dispasmus (σπασμός, kramp), kramp der bovenste ledematen bij spastische hersenverlamming der kinderen; vgl. Paraspasmus cerebralis.

Dispensárium (dispenso, uitdelen), gelegenheid om raad in te winnen op het gebied van bepaalde ziekten (tuberculose, kinderziekten, drankzucht), afgezien van de behandeling; syn. consultatie-bureau, raadplegingskantoor.

Dispensatie, het gereedmaken van een geneesmiddel voor de aflevering.

Dispergeringsreactie (dispergo, verspreiden), reactie op de aanwezigheid van werkzame schildklierbestanddelen, welke nl. het zwevend blijven veroorzaken van fijn verdeelde stof (joodzilver, ontstaan door samenvoeging van joodkalium en zilvernitraat) in serum. Zie Kottmann, Aanhangsel.

Dispersoïdes (Fr. van dispergo, verspreiden, wegens de fijne verdeling), stoffen in colloidale toestand (zie ald.).

Dispóra caucasica, draadvormige bacil, die de kefirgisting veroorzaakt en waarin zich 2 sporen vormen, één aan elk uiteinde.

Dispositie (dispositio, voorbeschiktheid), aangeboren of later verkregen aanleg tot bepaalde ziekten, afhankelijk van leeftijd, geslacht, ras, tijd en plaats en van de eigenaardige gesteldheid van het lichaam of bepaalde delen.

Díssecans (Lat., uit elkander snijdend); vgl. Aneurysma, Glossitis, Oesophagitis, Paracolpitis, Pneumonia.

Dissectiebril (Brücke), bril, verkregen door een plat-bolle lens midden door te snijden en iedere helft als brilleglas te gebruiken, zo dat men twee bol-prismatische glazen verkrijgt, waarvan de brekende hoek naar buiten gericht is. Hierdoor kan men ondanks geringe convergentie der gezichtsassen kleine voorwerpen waarnemen, die zeer dicht bij het oog liggen.

Dissecting-methode bij de lobectomie (zie ald.): de bloedvaten worden elk afzonderlijk losgepraepareerd en afgebonden, zodat tenslotte de hoofdbronchus afzonderlijk kan worden afgeklemd. Vgl. Cutting methode.

Disseminátio (Lat., uitzaaiing), uitbreiding van een ziekteproces, vooral van een kwaadaardig gezwel door de vorming van een aantal nieuwe ziektehaarden in de nabijheid; bijv. nw. disseminatus, verspreid, uitgezaaid.

Dissimilatie (dissimilis, ongelijk), het verbruik, de ontleding der lichaamsbestanddelen; het tegenovergestelde van assimilatie (zie ald.).

Dissimulátio (Lat.), verheimelijking van ziekteverschijnselen of gebreken.

Dissociatie (dissociatio, ontbinding), 1. ontleding van een scheikundige verbinding bijv. een electrolyt; 2. gedeeltelijke of gehele onafhankelijkheid der werking van de boezem van het hart van die van de kamer, ten gevolge van geleidingsstoornis; gehele dissociatie noemt men hartblokkade; 3. zie Incohaerentie; 4. gedeeltelijke stoornis van bijeenbehorende verrichtingen; gedissocieerde potentie — verdwenen ejaculatie bij behouden potentie; gedissocieerde gevoelsstoornis, verdwenen pijn- en temperatuurzin bij behouden tastzin. 5. scheiding tussen slaap van het lichaam en van de geest: gecoördineerde bewegingen bij omneveld bewustzijn (slaapwandelen) of onmogelijkheid tot bewegen in wakende toestand (waakaanvallen). D. curve van het bloed = Gonotrophische D. zie ald.

Dissociation cyto-albuminique (κύτος, cel), het voorkomen van vele cellen en weinig eiwit in de liquor cerebrospinalis; D. albuminocytologique, de omgekeerde verhouding.

Dissolutie (dissolutio), het uiteenvallen, oplossen.

Dissolvéntia, nl. remedia, oplossende, verdunnende middelen, die het gehalte van het lichaam aan vloeistof doen toenemen, en uit- en afscheidingen meer dun-vloeibaar maken, stenen of gezwellen tot oplossing kunnen brengen.

Dissonantie, onwelluidendheid, een voor het oor onaangenaam samenklinken van twee of meer tonen.

Distaal (disto, verwijderd staan); van twee punten van het lichaam wordt dat punt, hetwelk het verst van het middelpunt verwijderd is (bij bloedvaten van het hart, bij zenuwen van de hersenen of het ruggemerg) distaal, het andere proximaal genoemd. Facies distalis, de vlakte van

de tand, die gekeerd is naar de volgende in de tandenrij.

Distad, in distale richting.

Distalbrille (D.), verrekijkerbril van Zeiss te Jena, samengesteld als een verkorte toneelkijker; voor hoge graden van bijziendheid. Syn. kijkerbril.

Distans-opname, X-photo-opname op grote afstand (1.5 m en meer); syn. Teleröntgenogram.

Distantiegeruis, geruis aan het hart, dat men reeds op een afstand van de zieke kan waarnemen.

Distensie, uitrekking. D.-luxatie, ontwrichting zonder uitwendige aanleiding, door rekking van de gewrichtsbeurs tengevolge van vochtuitstorting. D. verband, rekverband bij beenbreuken.

Distichíasis (δι-, dubbel; στίχος, rij), de vorming van een tweede, naar het oog gerichte rij van oogharen; vgl. Trichiasis, Tristrichiasis.

Distínctus, gescheiden.

Dístoma s. dístomum (δι-, dubbel; στόμα, mond), een ingewandsworm van de orde der trematodes. Bij de mens zijn gevonden: D. haematóbium (αἷμα, bloed; βίος, leven) (Bilharz); vgl. Bilharzia. D. conjúnctum, crassum. Tegenwoordige naam: Fasciola, Fasciolopsis (in lever en darm); hepáticum, heteróphyes, japónicum s. sinénse s. spathuláthum, lanceolátum, ophthalmóbium (in de lens, misschien een ontwikkelingsvorm van D. hepaticum), pulmonále s. Ringeri, s. Westermani (in de long). Tegenwoordige naam: Paragonimus Westermani. Sibiricum s. felineum. Tegenwoordige naam: Opisthorchis felineus.

Distomatósis, distomíasis, door een distoma veroorzaakte ziekte, D. pulmonális (door D. pulmonale), een longziekte in Oost-Azië; syn. Haemoptysis parasitica. D. hepática (door D. sinense), een koortsige lever- en ingewandsziekte in Indië en Oost-Azië. D. intestinális (door D. crassum), een tropische darmziekte.

Distomíe (δίστομος, twee monden hebbende), aangeboren verdubbeling van de mond.

Distórsio (Lat.), verstuiking, gewelddadige rekking en gedeeltelijke scheuring van gewrichtsbanden, met bloeduitstorting in of om het gewricht.

Distosíne, ferment, dat in de nieren het hippuurzuur ontleedt tot benzoëzuur en glycocoll (Schmiedeberg en Minkowski).

Distráctio (Lat.), uitrekking, rekking naar weerszijden ter behandeling van ontwrichtingen en beenbreuken. Distractieverband, rekverband.

Distractionsklammern (D., rek-krammen), twee metalen staven, waarvan de uiteinden in een gipsverband worden bevestigd boven en beneden de plaats der beenbreuk, op welke plaats het verband dwars is doorgezaagd; door middel van een schroef kunnen de staven worden verlengd en de beenstukken van elkander worden verwijderd (Hackenbruch).

Districhíe (δι-, dubbel; θρίξ, haar) = distichiasis.

Dithizonmethode, van E. Fischer om de hoeveelheid lood in urine te bepalen. Dithizon = diphenylthiocarbazon.

Dithmarsche ziekte, slepende huidzweren van syphilitische of lepreuze aard, welke in Dithmarschen (Holstein) voorkomt.

Diurésis (διούρησις, Hippocrates), afscheiding der urine.

Diurética, urinedrijvende middelen.

Diúrnus (Lat.), des daags plaatshebbend.

Div., op recepten, divide, verdeel!

Divergent, divergerend, (divergo, uiteenwijken), uit elkander gaand; vgl. Convergent. D. scheelzien, buitenwaarts scheelzien.

Divergentie. 1. het uiteenwijken van lichtstralen na breking of na van het lichtgevend of licht weerkaatsend punt te zijn uitgegaan, 2. uiteenwijkende stand of beweging der oogassen; vgl. Convergentie.

Diverticulítis, ontsteking van een divertículum. Zie ald.

Diverticulósis, vorming van overmatig vele diverticula (zie ald.) aan de darm.

Divertículum (Lat., meerv. —a), uitstulping. In de ziektekunde D. coli, oesóphagi, uréthrae, vesícae, uitstulping van de dikke darm, de slokdarm, de urineblaas; indien het D. ontstaat, doordat van buiten af een trekking plaats heeft, noemt men het tractiedivertikel, trekkings-uitstulping; ontstaat het door drukking van binnen uit, dan heet het pulsie-divertikel (vgl. Pharyngocele) drukuitstulping. D. van de mucosa door de spierlaag heen, bedekt met serosa heet D. spurium, D. van alle lagen van de darmwand D. verum. In de ontleedkunde D. ampúllae, uitstulping van de ampulla ductus deferentis (zie ald.). D. Heisteri= bulbus superior der v. jugularis interna. D. ilei verum s. D. Meckelii, uitstulping van de kronkeldarm, overblijfsel van het navelblaasje. D. Vateri, verwijding van de gemeenschappelijke uitlozingsbuis van de gal en de alvleesklier, vlak achter de uitmonding.

Divúlsio (Lat.), verscheuring, van vernauwingen, enz.

D.O.C.A., afkorting voor desoxycorticosteronacetaat, het acetaat van desoxycorticosteron, een hormoon van de bijnierschors.

Dóchmius duodenális, vroegere naam voor ankylostoma duodenale. Zie ald.

Docimásia pulmónum (δοκιμάζω, beproeven), longproef bij pasgeboren kinderen, om uit te maken of het kind heeft geleefd.

Doigt à ressort (Fr.), verende vinger, knipmesvinger; door een wanverhouding tussen pees en peesschede komt de buiging of strekking door een plotselinge beweging, gelijk bij een knipmes, tot stand.

Dolábra, een zwachtelverband. Zie Renversée.

Dolantisme, verslaving aan dolantine.

Dolichocéphalus (δολιχός, lang; κεφαλή, hoofd), een lang hoofd hebbend, met betrekkelijk grote lengte van de schedel in verhouding tot de breedte, groter dan 10 : 7.5. Ondersoorten: D. simplex, door vergroeiing van de pijlnaad. Clinocéphalus (zie ald.), door vergroeiing van de naad tussen wigge- en wandbeen. Leptocéphalus (zie ald.), smalhoofd, door vergroeiing bovendien van de voorhoofdsnaad. Sphenocéphalus (zie ald.), wiggehoofd, door vergroeiing met verheffing van de voorste fontanelstreek.

Dólichocólon (κῶλον, karteldarm), aangeboren of verkregen verlenging van de karteldarm. Vgl. Megalocolon congenitum.

Dólichomorphíe (Marfan), lange schedel, lange broze pijpbeenderen, arachnodactylie, platte borst, slappe spieren en banden, weinig vet.

Dólichosigmoíd, een te lang colon sigmoideum.

Dólichósteomelíe (μέλος, lid; ὀστέον, been), aangeboren verlenging en versmalling der beenderen. Syn. Dólichosténomelíe (στενός, smal), zie Acanthodactylie.

Dólor, meerv. dolores (Lat.), pijn. D. ad partum, baringsweeën. (D. praesagíentes, voorspellende, praeparántes, voorbereidende, conquassántes, schuddende weeën bij het naar buiten komen van het hoofd. D. ad secundínas, nageboorteweeën. D. post partum, naweeën). Dolores osteócopi (ὀστέον, been; κόπτω, slaan), hevige, borende (D. terebrántes van terebra, boor) en kloppende, nachtelijke pijnen in de beenderen, vooral van de schedel en het scheenbeen, bij syphilitische aandoeningen van het beenvlies, (dolores noctúrni).

Domatophobíe (δῶμα, huis, kamer), = Claustrophobie.

Dominante kenmerken (domino, overheersen), kenmerken, die bij de overerving in een groot aantal individuen verschijnen (Mendel) Vgl. Recessief.

Donatisme (naar de magnetiseur Donato), hypnose door fascinatie (het gebonden houden van de aandacht).

Donkerveldbelichting, zijdelingse verlichting van een voorwerp onder de microscoop op een donker gehouden achtergrond.

Dónor (Amer., taalkundig onjuiste, uitdrukking, van 't Lat. dono, schenken), bloedverstrekker; iem., die zich bloed laat afnemen, dat bij een ander moet worden ingespoten.

Dopa-reactie, laat men een 1 : 1000 oplossing van dioxyphenylalanine (verkort: dopa) druppelen op verse weefselcoupes, dan wordt het protoplasma (niet de kern) van sommige cellen donker gekleurd (Bloch).

Dorno-stralen (naar de Engelse natuurkundige Dorno), syn. voor hygiedorische stralen, zie ald.

Doromanía (δῶρον, geschenk), ziekelijke neiging om weg te geven.

Dorsaal (dorsum, rug), tot de rug behorend, daarheen gericht; tegenstelling, ventraal. Dorsale flexie, heffing van de hand- of voetrug. D. kern, zie Stilling. Dorsaal merg, het in de ruggewervels besloten deel van het ruggemerg. Dorsale zenuwen, = nervi thoracales, (zie ald.).

Dorsad, in de richting van de rug.

Dorsoventraal, in de richting van de rug naar de buik.

Dórsum (Lat.), rug. D. ephippii s. sellae, de rugleuning van het Turkse zadel (sella Turcica). D. manus, pedis, hand-, voetrug. D. nasi, neusrug. D. penis, bovenvlakte van het mannelijk lid.

Doseren, de gift (δόσις) van een geneesmiddel afmeten, afwegen.

Dosiméter, toestel om de hoeveelheid stralenkracht te meten bij de behandeling met X-stralen.

Dosimetríe, door Burggraeve te Gent in de laatste helft der vorige eeuw verdedigde wijze van toediening der geneesmiddelen, berustend op het beginsel, dat men tegelijkertijd slechts één of enkele en wel chemisch zuivere, geneeskrachtige stoffen mag toedienen, en dat in kleine hoeveelheden, zó vaak herhaald, totdat zich de gewenste werking vertoont.

Dosiologie, leer van de giften der geneesmiddelen.

Dósis (δόσις), gift van een geneesmiddel. D. éfficax (Lat.), werkzame, d.i. de kleinste werkzame gift van een middel. D. refrácta, (gebroken) kleine gift. D. maxima, maximale dosis (beter dan maxi-

maaldosis), grootste gift van een geneesmiddel, welke zonder toevoeging van een! nog mag worden voorgeschreven.

Dóthienénterie (δοθιήν, bloedzweer; ἔντερον, darm), Franse benaming van buiktyphus (Bretonneau).

Douglas-absces, ettering in de excavatio vesico-uterina of ruimte van James Douglas (Eng. ontleedkundige, 1675—1742).

Dourina, dourine, de dekziekte der paarden, een in Zuid-Europa en Noord-Afrika voorkomende ziekte, die door de paring wordt overgebracht en veroorzaakt wordt door trypanosoma equiperdum (zie ald.); syn. mal du coït (Fr.).

Doxogéen (δόξα, mening), door voorstellingen ontstaan (Stadelmann).

Drachme (δραχμή, wat men tussen vinger en duim kan vatten), oud medicinaal gewicht van ongeveer 2.9 gram.

Dracontíasis (Galenos) (δρακόντιον, draakje slangetje), de huidziekte, door dracunculus medinensis veroorzaakt; syn. dracunculosis.

Dracúnculus medinénsis s. persárum, Guinea- of Medinaworm, een tropische worm van $^1/_2$—$1^1/_2$ mm dikte en een lengte van zelfs 1 m, die zich in het onderhuidse celweefsel, vooral van de voeten inboort. Als het broedsel van het wijfje rijp is, ontstaat ter plaatse, waar het zich bevindt, een pijnlijke buil, die langzamerhand doorbreekt; syn. filaria medinensis, gordius medinensis.

Dragées (Fr., van τράγημα, suikerwerk), versuikerde pillen.

Drain, zie Drainage.

Drainage (Eng. to drain, Fr. drainer ontwateren), van wondafscheidingen, door zilveren, glazen of gummi-buizen (drains) met kleine zijdelingse openingen (vensters) in diepliggende abscesholten te leggen. Zie ook Forced drainage en Bulau (Aanhangsel).

Drápetomanie (δραπέτης, vluchteling, slaaf die wegloopt), zucht tot zwerven.

Drástica (δραστικός, werkzaam), krachtige middelen, remedia efficácia. Meestal in de betekenis van sterk werkende afvoermiddelen.

Drépanocyt, sikkelcel, sikkelvormige rode bloedlichaampjes.

Drépanocýthaemie (δρέπανον, sikkel, κύτος, cel, αἷμα, bloed), sikkelcellen-anaemie, zie ald.

Dromedaris-type (Draper), het verloop van de poliomyelitis acuta in twee gescheiden stadia, gelijk de bulten van een dromedaris.

Dromograaph = haemodromograaph.

Dromogram = tachogram.

Dromomanie (δρόμος, loop) = poriomanie (zie ald.).

Dromotherapie (δρόμος, loop) behandeling door middel van stelselmatige loopoefeningen (Burlureaux).

Dromotróop (δρόμος, loop; τρέπω, wenden), benaming voor invloeden, die de geleiding van de bewegingsprikkel in de hartspier wijzigen (Engelmann).

Dropacismus (δρῶπαξ, pekpleister), het uittrekken van haren met een pekpleister; syn. picacismus.

Dropping beat (Eng., wegvallende slag), het uitvallen van enkele kamercontracties bij stoornissen in de geleiding van boezem tot kamer.

Dropping hand (Eng. zakkende hand), de houding der hand bij verlamming der strekspieren (loodvergiftiging). Syn. wrist drop.

Drowned lung (Eng. verdronken long), ophoping van afscheiding in de long door afsluiting van een bronchus.

Drugfever (Eng. kruidenkoorts), koorts, die soms optreedt na het gebruik van zekere geneesmiddelen.

Drusen (D., wratten), woekeringen van de glaslamel van het vaatvlies van het oog, die voorkomen in de ogen van oude lieden en met de oogspiegel kunnen worden waargenomen. 2. begrensde veranderingen in de zenuwfibrillen der hersenen, vooral in het corpus striatum bij seniele dementie en multiple sclerose; syn. plaques séniles, sphaerotrichieën.

D.T.D. (op recepten) dentur tales doses, „er moeten zodanige giften worden gegeven", waarop dan het gewenste aantal giften volgt.

D. trias, een drietal met D. beginnende verschijnselen: depressie, diarrhee en dermatose, bij pellagra (Knowles) en arsenikvergiftiging. Ook wel diarrhee, dermatose en delirium of dementie bij dezelfde ziekten.

Dualiteitsleer, de leer, dat er twee verschillende sjankersmetstoffen bestaan, waarvan de een de zachte sjanker veroorzaakt, de andere de harde sjanker, die door syphilis wordt gevolgd; vgl. Uniteitsleer; ook op ander gebied der ziekteleer (pokken en waterpokken).

Dublinsche handgreep, een soort handgreep van Credé (zie Aanhangsel), doch reeds vóór de geboorte van het kind beginnend.

Ductiliteit, in de physiologie, rekbaarheid in de lengterichting.

Dúctulus (meerv. ductuli) verkleinw. van ductus, kleine buis. Dúctuli alveolári es, het vervolg der bronchioli respiratorii

(zie ald.), waarvan de alveoli uitstulpingen zijn. D. efferéntes testis, uitlozingsbuizen der zaadballen, welke de kop van de bijbal vormen. D. excretórii glándulae lacrimális; vgl. Glandula lacrimalis.

Dúctus (Lat.), gang, uitlozingsbuis. D. arteriósus (Botalli), de embryonale verbinding tussen de aorta en de art. pulmonalis; vgl. Lig. arteriosum. D. bartholiniánus = D. sublingualis major. Dúctuli bilíferi, galbuizen, uitlozingsbuizen der lever, die zich tot de D. hepaticus verenigen. D. cholédochus, de uitlozingsbuis voor de gal, ontstaat uit de vereniging van de D. hepaticus en D. cysticus. D. cochleáris, slakkenhuisgang, het vliezige slakkenhuiskanaal in de scala vestibuli, welke het orgaan van Corti bevat. D. Cuvieri, vgl. Cuvier. D. cýsticus, de afvoerbuis van de galblaas. D. déferens = vas deferens. D. ejaculatórius, het vernauwde uiteinde van de zaadbuis, van de achterste rand der voorstaanderklier tot de zaadheuvel. D. endolympháticus, het dunne lymphkanaal in de aquaeductus vestibuli, dat ontspringt uit de sacculus en de utriculus en blind eindigt in de sacculus endolymphaticus. D. epididýmidis, bijbalbuis, sterk gekronkeld kanaal, dat de kop en de staart van de bijbal vormt en in het vas deferens overgaat. D. epoóphori longitudinalis = buis van Gartner (zie ald.). D. excretórius, uitlozingsbuis van een klier, in engere zin van een zaadblaasje. D. hepáticus, leverbuis, de uitlozingsbuis van de lever (zie D. choledochus). D. incisívi (Stensoni), meestal dichtgegroeide slijmvlieskanaaltjes, die naast de papilla incisiva van het harde gehemelte beginnen en naar de neusholte omhooglopen. D. lacrimáles, traankanaaltjes. D. lactíferi, melkbuizen, de uitlozingsbuizen der zogklier. D. linguális, overblijfsel van de embryonale D. thyreoglossus (zie ald.). D. lympháticus dexter, rechter lymphbuis, de hoofdlymphestam voor de rechter kant van het bovenlijf, overeenkomstig de D. thoracicus. D. mandibuláris, onderkaaksspeekselbuis, de uitlozingsbuis der glandula mandibularis; syn. D. submaxillaris, D. Whartonianus. D. nasolacrimális, traan-neuskanaal. D. ómphalomesentéricus, dooierbuis, die het navelblaasje van het embryo met het darmkanaal verbindt. D. pancreáticus (wirsungianus), alvleesklierbuis, die met de D. choledochus samen in de twaalfvingerige darm uitmondt. D. pancreáticus accessórius (Santorini), nevenbuis van de alvleesklier, die afzonderlijk in de twaalfvingerige darm uitmondt. D. papilláris, tepelbuis, gemeenschappelijke uitlozingsbuis van enige verzamelkanaaltjes der nier op de top van een niertepel. D. paraurethrális, uitlozingsbuis der urinebuisklieren bij de vrouw aan weerszijden van de monding der urinebuis; syn. buis van Skene. D. parotídeus (stenonianus), oorspeekselbuis, uitlozingsbuis der oorspeekselklier. D. perilympháticus, in de canaliculus cochleae; verbinding tussen de subarachnoideale ruimte en de perilymphe van het labyrint. D. prostátici, uitlozingsbuizen der voorstaanderklieren naar de urinebuis. D. reúniens (Henseni) (reünio, verenigen), vliezig verbindingskanaal tussen de D. cochlearis en de sacculus. D. Santorini = D. pancreaticus accessorius. D. semicirculáres, de vliezige halvecirkelvormige kanalen van het labyrint. D. stenoniánus = D. parotideus. D. Stensóni = D. incisivi. D. sublinguáles, ondertongspeekselbuizen, uitlozingsbuizen der ondertongsspeekselklier; is er slechts één grote buis, dan heet deze D. bartholiniánus. D. submaxilláris = D. mandibularis, D. wharthonianus. D. sudoríferi, zweetkanaaltjes, uitlozingsbuizen der zweetklieren. D. thorácicus, borstbuis, het voornaamste lymphvat van het lichaam, neemt de lymphvaten op van de benen, de buik en de linker helft van het bovenlijf; loopt van de tweede lenden- tot de zesde halswervel, waar zij in de linker sleutelbeensader uitloopt, dicht bij de monding der gemeenschappelijke strotader. D. thyreoglóssus, embryonale uitlozingsbuis der schildklier; wat er van overblijft is de D. lingualis, de uitmonding is het foramen coecum. D. utrículo-sacculáris, de tak van de D. endolymphaticus, die naar de utriculus gekeerd is. D. venósus (Arantii), foetale verbinding tussen de navelader en de onderste holle ader; het overblijfsel is het lig. venosum. D. whartoniánus = D. mandibularis. D. wirsungiánus = D. pancreaticus.

Dumb-bells (Eng., halters), een van de vormen, waaronder zich urinezure zouten in de urine onder de microscoop voordoen.

Dum-dum-koorts = kala-azar (zie ald.).

Dumping (Eng. neerploffen), jejunale D., misselijkheid, bleekzien, snelle pols, zweten terstond na de maaltijd door te snelle vulling van het jejunum (na gastrojejunostomie).

Dunkelfeldbeleuchtung (D.). Zie Donkerveldbelichting.

Duodenaal, bijv. nw. van duodenum (zie

ald.). Duodenale diabetes (Pflüger), suikerurine, die zou ontstaan na verwijdering van de twaalfvingerige darm of vernietiging van zijn slijmvlies bij dieren. Duodenale emmer en Duodenale pomp (Einhorn), dunne gummibuis, van boven van een glazen spuit, van onderen voorzien van een klein metalen emmertje met gaatjes. Dit wordt ingeslikt en bereikt de twaalfvingerige darm; dan wordt het maagsap met de spuit opgezogen. Duodenale zweer, zie Ulcus duodeni.

Duodenítis, ontsteking van de twaalfvingerige darm.

Duodénostomíe, het aanleggen van een fistel aan de twaalfvingerige darm.

Duodénum (duodeni, telkens 12), twaalfvinger(ige) darm (twaalf vingerbreedten lang), het bovenste stuk van het darmkanaal; bij oudere Nederlandse schrijvers heet deze darm maagdarm.

Duplex, duplicátus, dubbel; vgl. Conduplicato corpore.

Duplicatuur (duplico, verdubbelen), verdubbeling, plooi; het mesenterium (darmscheil) is een duplicatuur van het buikvlies, omdat het uit twee lagen van buikvlies bestaat.

Duraal, bijv. nw. van dura mater (zie ald.). Durale infusie, ingieting van vocht in de durazak (zie ald.).

Dura-haematoom (dura, het harde hersenvlies, αἷμα, bloed) vlakke bloeduitstorting aan de binnen-bovenvlakte van het tweede hersenvlies, volgens Virchow gevolg van pachymeningitis haemorrhagica.

Dura (mater), (durus, hard; mater, moeder), de buitenste, vezelachtige omhulling van de hersenen en het ruggemerg (het harde hersen- en ruggemergsvlies); syn. Pachymeninx.

Dura-schede, een uitloper der dura mater, welke de buitenste omhulling van de gezichtszenuw vormt.

Dura-zak, het binnenblad van het harde ruggemergsvlies, waarvan het buitenblad het beenvlies van het ruggemergskanaal vormt.

Dutch cap (Eng., Nederlands napje), Engelse naam voor een pessarium occlusivum van de Duitse gynaecoloog Mensinga.

Dynamisch, betrekking hebbende op krachten en beweging; vgl. Sthenisch, Asthenisch, Adynamisch (bij ileus). D. scheelzien (V. Graefe), scheelzien, dat ter wille van het enkelvoudig zien met beide ogen kan worden onderdrukt, zodat de ogen een juiste stand innemen als beide op een voorwerp worden gericht, doch het oog terstond afwijkt als het bedekt wordt, syn. latent scheelzien, heterophorie. Dynamische stoornissen, = functionele stoornissen. Vgl. Specifiek dynamische werking.

Dynamismus, syn. voor vitalismus (zie ald.).

Dynamométer (δύναμις, kracht; μέτρον, maat), krachtmeter, toestel om de druk- en trekkracht te meten, vooral van de handen. D. van Baillart, bloeddrukmeter voor de netvliesvaten.

Dynatónen (Willstätter), bestanddelen van het protoplasma met enzym-werking, bestaande uit het enzym zelf gebonden aan eiwit-moleculen, die de werking mede bepalen.

Dys- (δυς), een voorvoegsel, dat de betekenis heeft van iets slechts of verkeerds, gelijk on-, mis-, wan-.

Dysacúsis (ἀκούω, horen), 1. vermindering van het gehoor. 2. toestand, waarbij sommige tonen een onaangename gewaarwording teweegbrengen; vgl. Anacusis; syn. dysekoia, baryekoia.

Dysaemíe (Lahmann), verkeerde menging van het bloed.

Dysaesthesíe (δυςαισθησία), 1. een afwijking in het gevoel, waardoor allerlei huidprikkels als een hevige pijn door het gehele lid worden waargenomen (Charcot). 2. vermindering van het gevoel. 3. ziekelijke gevoeligheid tegenover alle, ook onschuldige indrukken van buiten bij zwaarmoedigheid.

Dysanagnosíe (ἀνάγνωσις, herkennen, lezen), een vorm van dyslexie (zie ald.), waarbij andere woorden worden gelezen dan op het papier staan (Nieden).

Dysarthríe (ἄρθρον, lid), stoornis in de vorming der lettergrepen, geringe graad van anarthrie (Kussmaul).

Dysarthrósis, aangeboren ontwrichting; syn. Luxatio congenita.

Dysbásia (βάσις, schrede, gang), bemoeilijking van het lopen, lichte vorm van abasie (zie ald.). D. intermíttens angiosclerótica = claudicatio intermittens (zie ald.). D. lordótica progressíva = dystonia musculorum deformans (zie ald.).

Dysbulíe (δυςβουλία), moeilijk, ziekelijk willen; vgl. Abulie.

Dyscatapória (verminkt van δυσκαταποσία, moeilijk slikken), last bij het doorslikken van een vloeistof.

Dyschezíe (χέζω, ontlasting hebben), moeilijke, pijnlijke stoelgang, ook proctogene constipatie, verstopping, die door afwijkingen in de endeldarm wordt veroorzaakt (Hertz).

Dyschondroplasíe (χόνδρος, kraakbeen; πλάσσω, vormen) (Ollier 1899), onregelmatigheid en vertraging in de verbening van het tussenkraakbeen der beenderen van de ledematen, zodat deze kort blijven en

krom worden, terwijl aan de epiphysen kraakbenige uitwassen ontstaan. Vgl. Chondrodystrophie.

Dyschromasíe, dyschromatopsíe (χρῶμα, kleur; ὄψις, gezicht), kleurenblindheid.

Dyschromíën, vgl. Chromodermatosen.

Dyscoríe (κόρη, pupil), onregelmatigheid der pupil.

Dyscrasíe (δυσκρασία van κρᾶσις, menging), ziekte van de bloedmenging, afwijking in het algemene gestel, waarbij een verandering in de samenstelling van het bloed of de vochten wordt aangenomen of bestaat; verder, iedere ziekte, die het gehele lichaam aantast, gelijk syphilis, tuberculose, kanker. Vgl. Diathese.

Dyscritisch, zie Protopathisch. D. zien (Parsons), in de ontwikkelingsgeschiedenis de laagste vorm van het zien: waarneming van licht zonder meer.

Dýsdiacrísis, onjuiste onderscheiding van pijn- en tastprikkels (punt en kop van een speld). Vgl. Diacrisis.

Dýsdiadóchokinésis, = adiadochokinesis, (zie ald.).

Dyseccrisíe, moeilijke of gebrekkige critische afscheiding (zie ald.).

Dysekoía, = baryekoia (zie ald.).

Dysembryóma, gezwel ontstaan uit embryonale resten.

Dysenteríe (δυσεντερία, van ἔντερον, darm, Hippocrates), rode loop, ziekte van het slijmvlies, in ernstige gevallen ook van de andere lagen van de dikke darm, gepaard gaande met bloedig-slijmige ontlasting en pijnlijke aandrang tot ontlasting (tenesmi). D. endémica (Kartulis), inheemse rode loop, amoebendysenterie, veroorzaakt door entamoeba dysenteriae (zie ald.). D. epidémica (Kartulis), bacillaire D., veroorzaakt door de bacil van Shiga-Kruse en varieteiten daarvan. D. hepática, lever-D., bacillaire D., waarbij ontsteking en abscesvorming in de lever plaats heeft.

Dysergasíe (ἐργασία, werkzaamheid), functionele stoornis bij zenuwzwakte (Arndt).

Dysergíe (ἔργον, werk), onjuiste werking van organen of organismen. Vgl. Euergíe, Hyperérgisch.

Dysfermentóse, gestoorde werking der fermenten.

Dysgenitalismus, gebrekkige ontwikkeling der in- en uitwendige geslachtsdelen en der algemene geslachtskenmerken.

Dysgerminóma, (Lat. germen, spruit) (wordt ook verkeerd disgerminoma gespeld), grootcellig carcinoom van testes en ovaria, dat misschien ontstaat uit kiemcellen, die nog niet zijn gedifferentieerd tot het mannelijk of vrouwelijk type, maar waarschijnlijk uit het mesenchym. Vgl. Seminoma.

Dysgeusíe (γεῦσις, smaak), smaakstoornis.

Dysgónisch (γονή, broedsel), wat zich niet goed voortplant b.v. een stam tuberkelbacillen op een bepaalde voedingsbodem. Vgl. Eugonisch.

Dysgrammatismus, door ziekte veroorzaakt agrammatismus (zie ald.) (Kussmaul).

Dysgraphíe (γραφή, schrift), stoornis in de schrijfbeweging, bijv. bevend of „atactisch" schrift; vgl. Agraphie, Paragraphie (Kussmaul).

Dysgrypníe (gevormd naar Agrypnie), ziekelijk gestoorde slaap.

Dyshaphíe (ἁφή, aanraking), ziekelijk gestoorde tastzin.

Dyshidrósis (ἵδρωσις, het zweten), 1. afwijking in de zweetafscheiding. 2. acute blaarvorming op de huid met jeuk door verhindering der zweetafscheiding, vooral aan handen en voeten; syn. cheiropompholyx, pedipompholyx.

Dyshormoníe, gestoorde vorming der hormonen (zie ald.).

Dyskeratósis (κέρας, hoorn), **diffusa congenita,** zie Keratoma diffusum congenitum.

Dyskinésia (δυσκινησία), stoornis in de beweging, ziekelijke beweging. D. intermíttens artério-sclerótica (Determann), benaming voor alle door arteriosclerose veroorzaakte tussenpozende stoornissen in de beweging; vgl. Dysbasia, Dyspraxia. Bijv. nw. Dyskinétisch.

Dyslália (λαλιά, spraak), stamelen door onvoldoende oefening in het uitspreken der letters of door afwijkingen in de daartoe benodigde organen (anarthria literalis); vgl. Mogilalie.

Dyslexíe (λέξις, het zeggen, lezen), onbekwaamheid om te lezen zodra dit wordt beproefd; vgl. Dysanagnosie, Aphasie, Alexie.

Dyslogíe (λόγος, verstand), stoornis in de gedachtenvorming, die zich uit als dysphrasie (zie ald.).

Dysmenorrhóea (μήν, maand), koliekachtige pijnen bij de maandstonden. D. intermenstruális, „middenpijn", pijnaanvallen midden tussen twee menstruaties bij ziekten der inwendige geslachtsdelen. D. membranácea, D. waarbij een vlies, nl. de oppervlakkige laag van het baarmoederslijmvlies, wordt afgestoten; zie Decidua menstrualis; syn. endometritis dissecans s. exfoliativa.

Dysmetríe, stoornis in de schatting van de maat, nodig voor een bedoelde beweging.

Dysmimíe, stoornis in de gebarentaal; vgl. Amimie.

Dysmorphíe (Orth) = pseudometaplasie.

Dysmorphophobíe (μορφή, vorm; φόβος, vrees), ziekelijke vrees (bij paranoia) om misvormd te worden (Morselli).

Dysmorphóse, afwijking in de vorm, deformiteit.

Dysmorphósteopalinklástes (ὀστέον, been; πάλιν, weder; κλάω, breken), toestel om een been, dat na een breuk in verkeerde vorm is genezen, weder te breken.

Dysnoësíe (νόησις, het denken), stoornis in het denken.

Dysodontíasis (ὀδούς, tand), stoornis in de tandvorming.

Dysontogeníe (vgl. Ontogenie), de leer van de ziekelijke stoornissen in de ontwikkeling en de groei (E. Schwalbe).

Dysóp(s)ia algéra (ἄλγος, pijn), nerveuse oogpijnen bij het zien; vgl. Akinesia algera.

Dysorchidíe (ὄρχις, zaadbal), stoornis in de zaadvorming en de inwendige afscheiding van de zaadbal.

Dysoríe, stoornis in de bloed-weefselbarrière.

Dysosmíe (ὀσμή, reuk), stoornis in de reukzin.

Dysostósis cleido-craniális hereditária (Marie en Sainton) (κλείς, sleutel, κρανιόν, schedel), het geheel of ten dele ontbreken van de sleutelbeenderen, gebrekkige ontwikkeling der schedelbeenderen met vertraagde sluiting der naden en vertraagde doorbraak der tanden; vele andere skeletdelen doen min of meer intensief mee: spina bifida, dysostosis ischiopubica enz. — D. cránio-faciális (Crouzon) typische aangeboren misvorming van de beenderen van gelaat en schedel. D. epiphysária, zie Achondroplasie. D. hypophysária, stoornis in de stofwisseling der beenderen tengevolge van een gestoorde functie der hypophysis cerebri. Syn. Morbus Schüller-Christian (zie Aanhangsel). D. mandíbulo-faciális, misvormingen der oogleden en oorschelpen met macrostomie en blind eindigende sinus in een lijn tussen mond en oor, hypoplasie van boven- en onderkaak, microphthalmie. D. metaphysária, zie Achondroplasie. D. múltiplex (Lat., veelvuldig), zie Gargoylisme.

Dyspareunie (πάρευνος, echtgenoot), pijnen of gebrek aan wellustgevoel bij de vrouw tijdens de geslachtsgemeenschap (Barnes).

Dyspépsia (πέπτω, verteren), stoornis in de spijsvertering. D. ácida, D. door te ruime afscheiding van zoutzuur of buitengewone vorming van melkzuur. D. nervósa, D. door zenuw- of zielsinvloeden. D. urinária (Guyon), D. bij gebrekkige urinelozing bij lijders aan vergroting der voorstaanderklier. Bijv. nw. Dyspéptisch.

Dysphágia (φάγεῖν, eten), belemmering of onmogelijkheid van het slikken door een mechanische of nerveuse oorzaak of door ontsteking van de slokdarm. D. lusória (lusus, spel) (Bayford), stoornis in het slikken, die daaraan wordt toegeschreven, dat de rechter ondersleutelbeenslagader door een „speling der natuur" (lusus naturae) distaal van de linker uit de aorta ontspringt en de slokdarm samendrukt door zich daarvóór of daarachter naar rechts te slingeren. D. paradóxa (παράδοξος, tegen de verwachting), het verschijnsel bij een scheur in het middenrif, dat kleine spijsbrokken niet omlaag gaan, maar grote wel (Leichtenstern). D. spástica, D. door kramp der slokdarmspieren; o.a. bij hysterie, watervrees, ziekten van de hersenen of het ruggemerg; syn. oesophagismus.

Dysphasíe (φάσις, het spreken), stoornis in de woord- en zinsvorming zonder stoornis in de gedachtenvorming; onvermogen om de woorden als zinnelijke tekens met de voorstellingen te verbinden, grammatisch te vormen en tot zinnen te rangschikken.

Dysphoníe (φωνή, stem), stoornis in de stem.

Dysphoríe (δυσφορία), treurige stemming, tegenstelling van euphorie.

Dysphotíe (φῶς, gen. φωτός, licht), stoornis die door gebrek aan licht ontstaat.

Dysphrasíe (φράσις, spraak), stoornis in de spraak door gebrek in het verstand; dyslogische (zie dyslogie) spraakstoornis; vgl. Aphrasie.

Dysphrénia (φρήν, middenrif, ziel), zielsstoornis, welke een physiologische of ziekelijke toestand van het lichaam tot grondslag heeft (Kahlbaum). Syn. sympathische, symptomatische, concomiterende, vicarierende, postsecutieve zielsstoornis. D. neurálgica, zielsstoornis na neuralgieën. (Schüle).

Dyspinealismus, abnormale werkzaamheid der pijnappelklier (epiphysis cerebri) en hare gevolgen: ongewone lengte, sterke, vroegtijdige ontwikkeling der geslachtsdelen, soms verschijnselen van hersengezwel. Vgl. Macrogenitosomia.

Dyspituitarismus, gestoorde verrichting der hypophysis cerebri (glandula pituitaria).

Dysplásia fibrósa polyostótica, ziekte van Albright, zie Aanhangsel.

Dysplasíe, 1. stoornis der plastische formatieve verrichtingen. 2. = heteroplasie (zie ald.). D. périostále (Fr.), het op verschillende plaatsen ontbreken van de beenvorming, die van het beenvlies uitgaat; syn. ziekte van Durante. Vgl. Osteogenesis imperfecta. Ectodermále D., stoornis in de ontwikkeling van het ectoderm

(zie ald.) met gebrekkige aanleg van tanden, haren, enz.

Dysplastische lichaamsbouw, alle afwijkingen in de vorm van het lichaam, die op dysplasieën (1.) berusten.

Dyspnée toxi-alimentaire (Fr.) (Huchard), kortademigheid door stijging van de bloeddrukking ten gevolge van de als vergift werkende voortbrengselen der stofwisseling bij vleesgebruik (bij arteriosclerose).

Dyspnóea (δύσπνοια), moeilijke ademhaling, kortademigheid; vgl. Apnoea.

Dyspória, moeilijke afvloeiing van kleverige ingedikte secreten uit allerlei organen, zie Syndroom van Landsteiner-Fanconi-Andersen.

Dysprágia (πράσσω doen), **intermíttens angiosclerótica (intestinális),** tijdelijke verlamming en stoornis in de verrichting van de darm bij arteriosclerose (Ortner).

Dyspraxíe, lichte graad van apraxie (zie ald.).

Dysrhaphíe (ῥαφή, naad), onvoltooide sluiting van een embryonaal kanaal, bijv. de neurale buis, waarvan afwijkingen als spina bifida en syringomyelie het gevolg zijn (Henneberg). Syn. status dysrhaphicus.

Dyssteatósis (στέαρ, vet), stoornis in de vorming van het huidsmeer.

Dystáxia ágitans (τάξις, orde), beving zonder verlamming, door prikkelingstoestand van het ruggemerg; syn. pseudoparalysis agitans.

Dystelectátisch, zie Pneumonia.

Dysthermosíe (θερμός, warm), stoornis in de voortbrenging van warmte.

Dysthymíe (θυμός, gemoed), zwaarmoedigheid.

Dysthyreósis (θυρεός, schild), stoornis der stofwisseling door ziekte der schildklier. Vgl. Eu-, Hyper-, Hypothyreosis.

Dysthyr(e)óte hardhorigheid (E. Bloch). hardhorigheid bij dysthyreosis; zeer vreemd gevormd woord.

Dystokíe (δυστοκία), moeilijke bevalling.

Dystónia (τόνος, spanning) **musculorum deformans** (Ziehen—Oppenheim), voortgaande spierziekte bij kinderen, met verdraaiingen van de romp bij het lopen en staan, gelijk bij athethose; syn. dysbasia lordotica progressiva, progressieve torsiespasmus.

Dystóon (τόνος, spanning) (Boström), syn. voor schizothym (zie Schizothymie).

Dystópia renis cruciáta (τόπος, plaats), gekruiste verplaatsing van een nier, zodanig, dat zij zich in de tegenovergestelde buikhelft bevindt, waarbij de ureteren elkander kruisen.

Dystopíe (τόπος, plaats), aangeboren afwijking in de ligging van een orgaan.

Dystróphia (τρέφω, voeden), voedingsstoornis. D. adipóso-genitális (adeps, vet) (Fröhlich 1901), verschrompeling der geslachtsorganen, met algemene vetzucht en kinderlijk voorkomen; vooral bij gezwellen der hypophysis cerebri, met name van de achterkwab; ook wel gepaard met acromegalie; vgl. Dyspituitarismus, Pituitaire vetzucht. D. epitheliális córneae (E. Fuchs), een vorm van troebeling van het hoornvlies, die na iridocyclitis met glaucoom voorkomt. D. mesodermális congénita, aangeboren D. van de weefsels, die voortkomen uit het mesoderm (maar niet daartoe beperkt); omvat 1. Dólichomórphia (Marfan) (zie ald.) en 2. Brachimórphia (Marchesani) (zie ald.). D. musculórum progressíva (Erb), voortgaande spierschrompeling, die in de jeugd begint en meestal erfelijk of in families voorkomt; zij begint aan de romp of aan de aan de romp grenzende delen der ledematen, vooral dikwijls aan het bekken of (in 't bijzonder op de jongelingsleeftijd en in erfelijke gevallen) aan de schoudergordel. Hierbij zijn vaak sommige spieren, bijv. van de kuiten, pseudo-hypertrophisch; nl. niet de spierbundels zijn toegenomen, maar het vet (lipomatosis luxurians muscularis progressiva). Bij de D. der kinderen (Duchenne-Landouzy-Déjerine) worden het eerst de aangezichtsspieren aangetast; bij het type Leyden-Möbius vooral de benen; bij het type Zimmerlin vooral de armen, zonder pseudohypertrophie; vgl. Neurale spieratrophie.

Dystrophie papillaire et pigmentaire (Fr. (Darier) = Acanthosis nigricans.

Dysúria (οὐρέω, wateren), stoornis bij de urinelozing. D. psýchica, onvermogen om de urinelozing onafgebroken te doen plaats hebben („Harnstottern", D.). D. spástica, blaaskramp met aandrang tot wateren; vgl. Cystospasmus.

E

E (in de oogheelkunde), emmetropie (zie ald.).
E.A.R. (D.), ontaardingsreactie (Entartungsreaction).
Éblouissement (Fr.), flikkeren voor de ogen, vonken zien bij aandrang van bloed naar of bloedarmoede van de hersenen.
Ebríetas (Lat.), dronkenschap.
Eburneátio, eburnificatio (e b u r, ivoor), ziekelijke vermeerdering en verdichting der beenzelfstandigheid, zodat de compacta ten koste der spongiosa (zie ald.) toeneemt en het been ivoorhard wordt, e b u r n i s a t i e.
Ec (ἐκ) en e x (ἐξ), uit (voorvoegsel).
Écarteur (Fr.) (é c a r t e r, verwijderen, uit de weg ruimen of houden), ooglidhouder.
Ecbólica (ἐκβάλλω, uitwerpen), nl. remedia, afdrijvingsmiddelen; ten onrechte ook gebezigd voor middelen die de maandstonden en de weeën bevorderen.
Ecchondrósis s. ecchondróma (ἐκ, uit; χόνδρος, kraakbeen), uitwas van kraakbeen; vgl. Chondroma, Enchondroma. E. b a s i l á r i s p h y s a l í f e r a (φυσαλίς, blaas), gezwel zo groot als een erwt aan de clivus Blumenbachii, uit overblijfselen der chorda afkomstig (V i r c h o w); syn. Chordoma, Knorpelknötchen. E. o s s í f i c a n s, vgl. Exostosis cartilaginea.
Ecchymósis s. ecchymóma (ἐκχύμωσις, van χυμός, sap), onregelmatige, maar duidelijk begrensde, uitgebreide, min of meer verheven bruinachtig rode vlek of streep, door bloeding onder de huid of een slijmvlies; vgl. Suffusio, Sugillatio, Vibex. E. c á p i t i s, zie Cephalhaematoma. E. s u b c o n j u n c t i v a l e, bloeduitstorting onder het bindvlies van het oog.
Ecclísis (ἔκκλισις, vermijding), het primitieve instinct van afweer, buiten alle bewustzijn om (V o n M o n a k o w), vgl. Clisis.
Eccoprótica (ἐκκοπρόω, mest verwijderen), n.l. remedia, zachte afvoermiddelen.
Eccrine klieren = holocrine klieren, zie ald.
Eccrísis, afscheiding, vooral van de zogenaamde ziektestoffen (vgl. Crisis; bijv. nw. e c c r í t i s c h).
Écdysis (ἐκδύω, uittrekken), vervelling.
E.C.G., afkorting voor electrocardiogram.
Echinococcóse, echinococcusziekte.
Echinocóccus (ἐχῖνος, egel; κόκκος, pit); (de naam is ontleend aan de vorm der scolices — in het classiek latijn scoleces van σκώληξ, worm — die met een krans van haken bezet zijn), blaasworm, de blaastoestand van taenia echinococcus, een hondelintworm, uit welks eitjes — indien deze in de menselijke darm zijn geraakt — de zeshakige embryo vrij komt en door de bloed- of lymphvaten in een der organen (meestal de lever, ook de longen, de spieren, enz.) geraakt en zich tot echinococcusblaas ontwikkelt. Deze is soms niet groter dan een speldeknop, soms zo groot als een kinderhoofd. Aan de binnenzijde ontwikkelen zich weder scolices, de latere lintwormkoppen. Aan de binnen- of buitenzijde der blaas ontwikkelen zich veelal „dochterblazen"; bij de mens gewoonlijk aan de binnenzijde (endogene uitspruiting, vorming van E. h y d a t i d ó s u s); bij de dieren meestal aan de buitenzijde (exogene uitspruiting, vorming van E. g r a n u l ó s u s s. v e t e r i n ó r u m). E. m u l t i l o c u l á r i s (l o c u l u s, kleine ruimte) s. a l v e o l á r i s (a l v e o l u s, uitholling), eigenaardige verscheidenheid, misschien een bijzondere soort van de E., meestal in de rechter leverkwab gevormd en bestaande uit talloze holten, gevuld met een geleiachtige massa. In het midden is het gezwel soms verweekt en gevuld met etter of gelei. Komt veel voor in de Alpenlanden en Rusland, ook in Friesland.
Echinorrhýnchus (ῥύγχος, snuit), een soort acanthocephalus (orde van de ronde wormen). E. h o m i n i s in de darm van de mens.
Echinóstoma (στόμα, mond), een trematode. E. l i n d o ë n s e, op Celebes, E. m a l a y a n u m, op Sumatra, E. i l o c á n u m, r e c u r v á t u m en r e v o l ú t u m, op Java.
Echinostomíasis, besmetting met echinostoma, zie ald.
Echo (ἠχώ), weerklank.
Echokinesíe (κίνησις, beweging), ziekelijke nabootsing van bewegingen van een ander.
Echolalíe (λαλιά, het praten): 1. een vorm der aphasie (zie ald.), waarbij de zieke zich niet zelfstandig kan uitdrukken, maar wel kan naspreken. 2. de drang om andere mensen woorden zonder zin na te spreken, bij krankzinnigheid (dementia praecox).
Echomatisme (Fr.), samenvatting der begrippen echokinesie en echolalie.
Echomimíe, nabootsing van gebaren.
Echophrasíe (φράζω, spreken), = echolalie.
Echopraxíe (πρᾶξις, handeling), echokinesie.
Eclámpsia (ἐκλάμπω, schitteren, plotseling te voorschijn komen; zelfst. nw. ἔκλαμψις), stuipen, gelijkende op aanvallen van vallende ziekte. E. i n f á n t u m, kinderstuipen van de meest verschillende oorsprong, organische hersenziekten, vallende ziekte, besmettelijke ziekten, stoornissen in de

voeding. E. gravidárum, parturiéntium, puerperális, zwangerschaps-, barings-, kraambedstuipen; clonische spierkrampen, die in het gelaat beginnen, soms met blindheid, en zich uitbreiden op de armen, de romp en de ademhalingsspieren; bewusteloosheid en blauwe (cyanotische) huidkleur; de aanvallen duren telkens enige minuten; de dood, door hartzwakte of longoedeem, kan het gevolg zijn. E. saturnína, = encephalopathia saturnina.

Ecléctisch (ἐκλεκτικός, uitkiezend), zo wordt een methode genoemd, die uit verschillende wijzen van behandeling de doelmatigste uitkiest, zonder voorkeur voor „school" of stelsel. Eclectische artsen, wijsgeren, enz. kiezen uit de verschillende stelsels datgene uit wat hun juist voorkomt.

Eclípsis s. éclysis (ἔκλειψις, het „wegblijven"; ἐκλύω, verslappen), flauwte, voorbijgaande bewusteloosheid.

Ecmnesíe (Fr.), s. délire ecmnésique, verlies van de herinnering aan eigen bestaan, zodat de (hysterische) zieke meent in een langvervlogen tijd te leven.

Ecnóia (ἔκνοια, zinneloosheid), ziekelijke prikkelbaarheid van de gemoedsbewegingen in de jaren van de ontwikkeling der manbaarheid; ook met waandenkbeelden (Ziehen).

Écoulement (Fr.), uitvloeiing, de afscheiding bij druiper.

Écouvillon (Fr.), wisser tot het schoonmaken van luchtpijpbuisjes.

Ecphorése, ecphoríe (ἐκφόρησις, het naar buiten brengen), het weder bewust worden van engrammata, zie ald.

Ecphyadítis (ἐκφυάς, uitwas; bij Galenos de appendix), in pl. v.,, appendicitis" voorgesteld door R. T. Morris.

Ecphýma, uitwas, bult.

Écrasement (Fr., verbrijzeling), onbloedige doorsnijding van weefsels; in 't bijzonder afknelling van gesteelde gezwellen door middel van de écraseur van Chassaignac, een uit kleine schakels bestaande stompe kettingzaag, die om het deel heen wordt gelegd en dan toegehaald.

Ecstróphia (ἐκστρέφω), naar buiten draaien; zie Ectropia.

Ectásia córneae = staphyloma corneae.

Ectasíe (ἔκτασις), uitrekking, verwijding.

Ecthýma (ἔκθυμα, Hippocrates), uitslag, een aantal verspreid of in groepen staande grote pukkels met infiltratie der omgeving, terwijl ook het corium is aangedaan; gevolg of begeleidend verschijnsel van andere algemene of huidziekten, geen ziekte op zich zelf. E. antimoniále, grote puisten, die door inwrijving met pokzalf, ung. tartari, ontstaan. E. cachecticórum (zie Cachexia), bij cachectische personen ontstaan vaak aan de billen, in de liezen, enz. puisten, die open breken en zweren; syn. E. gangraenósum (bij acute besmetting met *bacillus* pyocyaneus, varicella gangraenosa), en E. térebrans. (Lat., terebro, doorboren). E. syphilíticum, Pustuleus syphilide (zie ald.).

Ecthyreósis = thyreoidectomie (zie ald.).

Ectoblást s. ectodérm (ἐκτός, buitenwaarts, βλαστάνω, uitspruiten; δέρμα, huid), het buitenste kiemblad, de buitenste cellenlaag der gastrula, waaruit de organen voor de animale verrichtingen voortkomen (zenuwstelsel, huid, zintuigorganen).

Ectocardíe (καρδία, hart), een niet door borstbeen of ribben bedekt, buiten de borstkas liggend hart; syn. Ectopia cordis.

Ectocúneifórme (nl. Os), het derde of buitenste wiggebeen van de voet.

Ectoderm-syndroom (zie Ectoblast en Syndroom), een groep verschijnselen, die bij avitaminose (zie ald.) voorkomt, en weefsels betreffen, van het ectoderm afkomstig, nl. colionychie (zie ald.), gladde tong en verlies van sommige reflexen.

Ecto-enzým, enzym (zie ald.), dat door de cel, welke het voortbrengt (bacterie), wordt afgescheiden; tegenstelling, endoenzym.

Ectomésodermále Schranke (Von Monakow) (Schranke, D., grensscheiding), zie barrière.

Ectomíe, uitsnijding.

Ectópagus (Geoffroy St. Hilaire), dubbelmisgeboorte, met één navel en met één zijde van de borstkassen samengegroeid.

Ectoparasiet, een parasiet, die aan de oppervlakte van het gastdier leeft; syn. Ectozoön; tegenstelling entoparasiet.

Ectopexíe (πῆξις, het vastnaaien), vastnaaien van een orgaan buiten zijn omhulsel (schildklier, thymus); vgl. Exothyreopexie.

Ectópia (ἔκτοπος, van zijne plaats), aangeboren toestand, waarbij een deel, dat zich binnen het lichaam behoort te bevinden, „buiten zijn plaats" aan de oppervlakte ligt. E. cordis = ectocardie. E. lentis = luxatio lentis. E. testis = cryptorchismus, te onderscheiden in E. t. abdominalis, femoralis en perinealis, naarmate de bal zich bevindt onder de huid van de buik, de dij of het middenvlees (de bilnaad).

Ectopische zwangerschap, zie Graviditas extrauterina.

Ectoplasma, de buitenste taaie, stijve protoplasmalaag van sommige cellen en van de amoeben.

Ectoscopíe (σκοπός, beschouwer), uitwendige

beschouwing, in het bijzonder van de borstkas, voor diagnostische doeleinden (E. Weisz).

Ectostema, doorbraak van een tand buiten de rij, in het vestibulum oris (zie ald.).

Ectotoxine, vergif, door bacteriën gevormd buiten hun lichaam, in de omringende vloeistof; vgl. Endotoxine.

Ectozoön (ζῷον, dier), = ectoparasiet.

Ectrodactylíe (ἔκτρωμα, misgeboorte; δάκτυλος, vinger), aangeboren ontbreken van één of meer vingers of tenen.

Ectromelíe (μέλος, lid), aangeboren verlies van een der ledematen; vgl. Amelie.

Ectrópia (ἐκτροπή), naar buiten kering; syn. ecstrophia, eversio. E. vesícae urinária e, gespleten urineblaas, een aangeboren misvorming waarbij de blaas van voren open blijft; ook de schaamspleet en de urinebuis zijn daarbij open gebleven. E. orifícii uteríni, uitstulping van het (gezwollen) slijmvlies van de hals der baarmoeder en de uitwendige mond (orificium) der baarmoeder bij slepende catarrh van dit slijmvlies.

Ectropioneren, binnenste buiten keren, bijv. van de oogleden om het bindvlies te bezichtigen.

Ectrópium (ἐκτρόπιον) (conjunctivae), gedeeltelijke of gehele buitenwaartskering van het bindvlies van het onderste ooglid. E. (musculare) paralýticum, E. ten gevolge van verlamming van de m. orbicularis in het bereik van het ooglid. E. seníle, E. door verslapping van de m. orbicularis op hoge leeftijd. E. spásticum, E. bij ontstekingen, die gepaard gaan met blepharospasmus (zie ald.) en met sterke zwelling van het bindvlies, dat, als men met geweld de oogleden scheidt, over de rand van het ooglid heenpuilt, terwijl een krachtige samentrekking van de m. orbicularis zich verzet tegen het terugtrekken dezer uitpuiling. E. luxúrians s. sarcomatósum, hypertrophie van het geëctropioneerde bindvlies, dat aanhoudend aan de lucht is blootgesteld. Littekenectropium, door schrompeling van een litteken, bijv. na verbrandingen der huid in de nabijheid der ogen.

Ectropoesophaag, instrument voor de oesophagotomia externa (zie ald.).

Ectrótisch (ἐκτρωτικός) = abortief.

Ectylóticum (τύλωμα, eelt), middel tegen eeltplekken.

Eczéma (ἔκζεμα, van ἐκζέω, opkoken, door hitte uitgedreven uitslag), een huidziekte, die in allerlei vormen voorkomt, soms acuut, gewoonlijk slepend, meestal met hevige jeuk gepaard gaande en met vorming van knobbeltjes, blaasjes, puistjes, of van min of meer rood gekleurde, met dunne schilfers bedekte of dragende plekken, die in gele, buigzame of groene of bruine korsten veranderen. Het ontstaat door kortstondige of langdurige prikkeling van de huid door scheikundige stoffen (bedrijfs- E., medicamenteus E.) of door inwerkingen van hitte, zonlicht, enz., of besmetting (E. seborrhóicum, E. pediculósum), of gaat van het gestel uit (bij ondoelmatig gevoede zuigelingen, scrophulose, diabetes). E. acneifórme, een soort van een E. seborrhóicum op het borstbeen of tussen de schouderbladen, waar het met zweet doortrokken flanel dicht tegen de huid aanligt (Eczéma de la flanelle, Fr.). E. ani, aarseczeem, lastig jeukend uitslag, vooral bij suiker-ziekte. E. bullósum (vgl. Bulla), blazen-eczeem. E. calóricum (calor, warmte), door hitte. E. capillítii, E. van het behaarde hoofd, dikwijls door luizen veroorzaakt (E. pediculósum). Eczéma craquelé s. fendillé (Fr.), E. met roodachtige, elkander kruisende kloven in de hoornlaag der huid. E. crustósum, vgl. Achor granulatus. E. erythematósum (ἐρύθημα, roodheid), gelijkmatige of puntvormige roodheid en zwelling der huid, die onder afschubbing geneest of in andere vormen van eczeem overgaat. E. faciéi, E. van het aangezicht, vooral bij kinderen, die te sterk gevoed zijn (crusta lactea). E. fissum = E. rhagadiforme .E. impetiginósum = E. pustulosum. E. inflammatórium = E. madidans. E. intertrigo, vgl. Intertrigo. E. mádidans (madido, vochtig maken), s. rubrum, s. inflammatórium, rood, dragend uitslag, waarin opengebarsten blaasjes en puistjes als kloofjes zichtbaar zijn. E. marginátum (parasitárium), omschreven E., door trichophyton tonsurans veroorzaakt, vooral in de lies- en okselstreek, op de binnenvlakte der dijen en aan de billen, in de vorm van aan de omtrek zich uitbreidende rode, iets boven de huidoppervlakte uitstekende ronde plekken en kringen, terwijl zich op de rand blaasjes, knobbeltjes of schubben vertonen; syn. erythrasma. E. mercuriále, E. door gebruik van kwikzilver. E. papulósum (Hebra), met knobbeltjes; syn. lichen agrius, teigne granulée. E. pediculósum, vgl. E. capillitii. E. pustulósum s. impetiginósum, E. met etterblaasjes en korstvorming; syn. teigne muqueuse, mélitagre. E. rhagadifórme (ῥαγάς, scheur), s. fissum (fissus, gespleten) s. rimósum (rima, spleet), E. met pijnlijke kloven in de huid. E. rubrum,

= E. madidans. E. seborrhóicum (vgl. Seborrhoea) (Unna), uitslag in de vorm van ringen en schijven, gelijkend op psoriasis, uitgaande van het behaarde hoofd. De schubben zijn vetter van voorkomen dan bij E. squamosum; syn. lichen anulatus serpiginosus, seborrhoea circinata. E. s. petaloídes (πέταλον, boomblad), met vorming van platte schubben. E. soláre, door zonnestralen veroorzaakt. E. squamósum (squama, schub), de eindtoestand van het eczeem, rode vlekken met droge schubben. E. sudámen, vgl. Sudamen. E. sycosifórme, aangezichts-eczeem, dat tot sycosis (zie ald.) overgaat. E. syphilíticum, vgl. Lichen syphiliticus. E. trópicum, vgl. Lichen tropicus. E. trunci, E. van de romp, vooral dikwijls aan de vrouwelijke borsten. E. tuberculátum, = granuloma fungoides. E. tylóticum (τύλωμα, eelt), E. met eeltvorming, vooral bij chronisch E. der handen van werklieden. E. umbílici, navel-E., door ranzig worden van het huidsmeer. E. únguium, nagel-E., waarbij scheuren in de nagel ontstaan en deze ten slotte afvalt. E. universále, algemeen E. E. vaccinátum, algemeen E., dat bij patienten met reeds bestaande huidaandoening kan ontstaan in de omgeving van een persoon met koepokken. E. vesiculósum, E. met vorming van alleenstaande of samenvloeiende blaasjes.

Edestine, plantaardig eiwit uit hennepzaad. E.-proef (Fuld), proef ter bepaling van het verteringsvermogen van maagsap; dit wordt gevoegd bij een bepaalde hoeveelheid in zoutzuur opgelost edestine.

E.E., afkorting voor extra-erythrocytair, zie ald.

Efféctor (Lat., uitvoerder), een spier of ander orgaan, dat de prikkeling van een zenuw ten uitvoer brengt.

Effeminátio (Lat., verwijfdheid), vrouwelijk voorkomen en optreden van mannen; ook, passieve paederastie; vgl. Eviratio, Homosexueel.

Éfferens (Lat.), naar buiten voerend; vgl. Vas, Sympathicus.

Effervéscens (bruisend), van zouten, die met water vermengd, koolzuur doen ontwijken.

Éfficax (Lat.), werkzaam. Dosis efficax, de kleinste werkzame gift van een middel.

Effleurage (Fr.), lichte bestrijking bij massage.

Efflorescentie (floresco, bloeien), uitbotting, de afzonderlijke bestanddelen van een huiduitslag.

Efflúvium capillórum (fluo, vloeien), het uitvallen der haren.

Effráctio (Lat., het openbreken), geweldadige schedelverwonding.

Egésta (Lat., het naar buiten gebrachte), braaksel, ontlasting; vgl. Ingesta.

Ego-centrisch (ego, ik), zichzelf in het middenpunt van opvattingen en levensbeschouwing plaatsend.

Egyptische chlorose, zie Ankylostomiasis.

Egyptische oogontsteking (naar de oogziekte, die in 1798—99 in Napoleon's leger in Egypte heerste), slepende besmettelijke ontsteking van het bindvlies van het oog, overeenkomende met trachoom, folliculaire bindvliesontsteking en slepende blennorrhoe.

Eidetisch vermogen (εἶδος, gestalte, vorm), een gefixeerd beeld zou bij personen met E.v. niet alleen een congruent nabeeld geven, maar ook een beeld, dat door de fantasie is veranderd: een stuk hout wordt een fraaie pop, een zittende figuur op een afbeelding staat op enz.

Eigenharnreaktion (D.), reactie op tuberculose door middel van de urine van de lijder; zie Wildholz, Aanhangsel.

Eigenreflex, samentrekking van een spier, veroorzaakt door rekking van de spier zelf. Bij de „peesreflexen" veroorzaakt niet de prikkeling van de pees de reflex, maar die van de spier, verbonden met de pees (Hoffmann). Syn. Proprioceptieve reflex. Vgl. Exteroceptieve reflex.

Eiméria Stiedae (naar de dierkundige Eimer), een sporozoön, dat bij het konijn, soms ook bij de mens als ziekteoorzaak werkt (diarrhoea en knobbels in de lever); vgl. Sporospermium cuniculi.

Einschluss-Körperchen (D., ingesloten lichaampjes), eigenaardige lichaampjes, die binnen in cellen, vooral epitheliën, worden gevonden bij sommige ziekten, en voor de verwekkers dier ziekten werden aangezien. Einschlusz-blennorrhoea (vgl. Blennorrhoea), oogettering met Einschlusskörperchen in de etter.

Eiwitspectrum, de hoeveelheid en de onderlinge verhouding der verschillende eiwitten in het bloed: albumen, globuline, fibrinogeen. Syn. Eiwitspiegel.

Ejaculátio (Lat., het naar buiten slingeren), het uitspuiten van zaad uit de urinebuis.

Ejaculatórius, behorend tot de ejaculatio; zie Ductus.

Elástica, zie Tunica elastica.

Elasticiteits-elevaties (Landois), kleine verheffingen van de polskromme, in het dalende gedeelte, vroeger toegeschreven aan elastische natrillingen van de vaatwand, doch veroorzaakt door eigen trillingen van de sphygmograaf.

Elastíne, een stof, die in elastisch weefsel voorkomt, tot de albumoiden behoort en geen zwavel bevat; wordt zij met verdund zoutzuur, trypsine enz. behandeld, dan ontstaat elastose (Chittenden).

Elastisch, elasticiteit (veerkracht) bezittend, op elasticiteit betrekking hebbend. Elastische vezelen, sterk lichtbrekende, aan zuren en alkaliën sterk weerstand biedende vezels in de grondstof van het fibrillair bindweefsel, waarvan zij de elasticiteit (het vermogen om zich na vormverandering tot de oorspronkelijke vorm te herstellen) veroorzaken. Hebben zij in bindweefsel de overhand, dan noemt men dit E. bindweefsel, bijv. in banden (lig. nuchae) en vliezen (in de slagaderwand).

Elastóse, zie Elastine.

Electief (eligo, uitkiezen), een voorkeur tonend. Electieve kleuring, het verschijnsel, dat in een weefsel sommige bestanddelen een kleurstof in hogere mate in zich opnemen dan de andere. E. resorptie, resorptie (zie ald.) van bepaalde bestanddelen b.v. uit de gal. E. thoracoplastiek (zie ald.), waarbij bepaalde ribben worden uitgekozen voor de bewerking. E. werking, werking uitsluitend op bepaalde delen of in bepaalde richting.

Electrencephalografie (ἐγκέφαλος, de hersenen, γραφεῖν, schrijven), registratie van de electrische stromen, die in de hersenen ontstaan.

Electrisch, E. bad, bad, waardoorheen een electrische stroom wordt geleid; wordt de anode of de cathode door de bader in de hand genomen, dan spreekt men van cathode- of anodebad, omdat zich daarbij de cathode of de anode in het bad bevindt; zijn beide electroden in het bad dan spreekt men van bipolair E. bad. Electrische hand, zie Faradische hand. E. penseel, uit vele dunne draden van geel koper bestaande electrode, die in de geneeskunst wordt gebruikt. Electrische smaak, de metaalsmaak, die men waarneemt, als een electrische stroom door de mond wordt geleid, door electrolyse (zie ald.) van het speeksel; bijv. door een plaatje zink onder en een plaatje koper op de tong te leggen, of omgekeerd, en wel zodanig, dat de randen der plaatjes elkander aanraken.

Electrobioscopíe (βίος, leven; σκοπέω, zien), onderzoek met een electrische stroom, of de dood is ingetreden.

Electrocardiogram, de kromme van de door het hart geleverde actiestromen, opgenomen met de snaargalvanometer, welke afwisselend met de beide handen en één onderbeen, òf met de slok- en endeldarm van de onderzochte lijder in verbinding is gebracht. Syn. Kymogram. Zie ook Laevogram en Kamercomplex.

Electrocatalyse (κατάλυσις, oplossing), de inwerking van de galvanische stroom op de voedingsprocessen in het zenuwstelsel, op de samentrekking der vaten en de voortbeweging in de lymhpvaten, waardoor gezwellen, infiltraten, exsudaten tot verdwijnen kunnen worden gebracht, en ook nog cataphorese (zie ald.) plaats heeft.

Electrocaustiek (καυστικός, brandend), electrocoagulatie, coagulatie (zie ald), van weefsels door de hitte, veroorzaakt door een diathermiestroom (zie ald.).

Electrocoagulatie (vgl. Coagulatie), het tot stolling brengen van de inhoud van gezwellen of zweren door middel van een electrische stroom of vonken (étincelage).

Electrocutane (cutis, huid) **gevoeligheid,** de gevoeligheid der gevoelszenuwen voor de electrische stroom; gebruikt men de inductiestroom, dan spreekt men van faradicutane gevoeligheid.

Electrocútie, dood (ook het ter dood brengen) door een sterke electrische stroom.

Electrode (ὁδός, weg), (in de diagnostiek en therapie) stroomgever, de beide uiteinden van de stroomgeleider, voorzien van geisoleerde handvatsels, zodat men ze voor onderzoek en behandeling op de huid kan plaatsen; vgl. Anode en Cathode.

Electrodiagnostiek, aanwending van galvanische of faradische stromen tot herkenning van afwijkingen aan de spieren en zenuwen.

Electrodíaphakíe (φακός, lens), vernietiging van de staar door diathermie (zie ald.) (Lopez-Lacarrère).

Electro-encephalogram (ἐγκέφαλος, hersenen), de kromme, die, op de wijze van het electrocardiogram (zie boven), wordt geleverd door de electrische stromen, welke door de functie der hersenen van deze uitgaan.

Electro-endoscopíe (ἔνδον, van binnen; σκοπέω, bezien), onderzoek van lichaamsholten met behulp van electrisch licht.

Electrogymnastiek, verwekking van spiersamentrekkingen door middel van electrische prikkeling.

Electrohomoeopathie, een vorm van kwakzalverij, bedacht door graaf Cesare Mattei, waarbij wordt gewerkt met vloeistoffen, die met electriciteit niets te maken hebben, en welke verschillende plantenstoffen bevatten: vgl. Complexhomoeopathie.

Electrolepsie (λῆψις, aanval) = chorea electrica, zie ald.

Electrolýse (λύσις, oplossing), de scheikundige werking van de galvanische stroom, waardoor samengestelde lichamen in hun elementaire bestanddelen worden ontbonden; in de geneeskunde toegepast tot het verwoesten van wratten en gezwellen, o.a. door middel van de electropunctuur (zie ald.).

Electromagnetische therapie, toepassing van de electromagneet (een stuk week ijzer, omwonden met geïsoleerd draad, dat een electrische stroom geleidt) voor geneeskundige doeleinden, voor algemene behandeling of tot verwijdering van ijzersplinters uit het oog.

Electrometer, toestel om de sterkte van een electrische lading te meten.

Electromotorische punten (Remak), punten van waaruit de electrische prikkeling van zenuwen en spieren het best gelukt.

Electropathologie, de leer der ziekelijke afwijkingen in de uitwerking van electrische stromen op het lichaam, en van de ziekten, door sterke stromen en bliksem veroorzaakt.

Electrophorése (φερεῖν, voeren), zie Iontophorese.

Electropyrexíe (vgl. Pyrexia), het teweegbrengen van verhoging der lichaamswarmte door middel van een electrisch toestel (korte golf, diathermie).

Electroshock, een shock (zie ald.) door middel van een electrische stroom ter behandeling van schizophrenie enz.

Electrotherapie, geneeskundige toepassing der electriciteit.

Electrótonus (Pflüger), verandering van de electrische prikkelbaarheid en het geleidingsvermogen der zenuwen en spieren, als een constante electrische stroom er doorheen gaat. In het gebied der anode is de prikkelbaarheid verminderd (anelectrótonus), in het gebied der cathode verhoogd (catelectrótonus); vgl. Zuckungsgesetz. Bij het openen van de stroom slaan de beide vormen van electrotonus in hun tegengestelde om.

Electuárium (ἐκλεικτόν, wat men in de mond laat uiteenvallen; van ἐκλείχω, uitlikken) (in het Duits verbasterd tot Latwerge), likkepot; een mengsel van siroop en vruchtenmoes, waarin een geneesmiddel wordt toegediend.

Eleïdine (ἔλαιον, olie), eiwitachtige stof van olieachtige geaardheid in het stratum lucidum der huid; waarschijnlijk keratohyaline, zie ald. (Ranvier).

Elementair (elementum, grondstof; overdrachtelijk grondvoorwaarde, grondslag), wat tot de grondvoorwaarden of grondslagen behoort. Elementaire functies de meest algemene, voor het bestaan meest nodige verrichtingen, zoals assimilatie, deling, overerving. E. korreltjes, kleinste korreltjes in het bloedplasma. E. organismen, cellen.

Elementarkörnchen (D.), elementaire korreltjes, uiterst kleine korreltjes in het bloedplasma, afkomstig van vergane bloedplaatjes en witte bloedlichaampjes, ook wel vetdeeltjes.

Elementarkörperchen (D.), ronde korreltjes ter grootte van $^1/_6$ μ, die voor de verwekkers van pokken, mazelen, lyssa, enz. zijn aangezien. (H. Paschen, zie Aanhangsel).

Elephantíasis (Arabum) (olifantsziekte; Arabum, „der Arabieren"; dit heeft betrekking op de Arabische schrijvers, die de ziekte beschreven hebben; vgl. Elephantiasis Graecorum en Lepra); pachydermie (dikhuidigheid), wanstaltige verdikking van sommige lichaamsdelen, zowel van de huid als van de daaronder liggende weefsels door plaatselijke stoornissen (bijv. chronische celweefselontsteking, ontsteking van aderen of lymphvaten, wondroos, waterzucht), soms door filaria veroorzaakt (E. filarienne). Voornl. aan de uitwendige geslachtsdelen en de benen, vandaar de namen olifantspoot, elephantopus, bucnémie, dal fil, hypersarcosis, barbadosbeen, cochinbeen, „roosbeen" van Suriname. Naarmate de oppervlakte glad of hobbelig is, spreekt men van E. laevis s. glabra en E. tuberósa s. verrucósa. Verdere synonymen: Spargosis fibro-areolaris, Sarcoma mucosum, Mal de Cayenne. E. congénita s. mollis s. neurofibromatósa s. teleangiectódes, zak- of gezwelvormige verdikkingen der huid door groei van aangeboren moedervlekken; zeer vaatrijk, vaak met neuromata samengaande; niet zelden ontstaan hierdoor slappe huidzakken; vgl. Dermatolysis. E. Graecórum, ἐλεφαντίασις, der Griekse schrijvers = lepra (Arabum). E. sclerótica = sclerema. E. syphilítica = syphiloma hypertrophicum.

Elephantoid fever (Eng.), aanvallen van koorts bij elephantiasis.

Élévateur (Fr., opheffer), = écarteur, ooglidhouder.

Elevatórium (elevare, opheffen), hefboom, instrument met afgeronde kanten, om zonder beschadiging het beenvlies van het been los te maken; verder, instrument om de geknikte baarmoeder op te richten; syn. elevator, dat ook „opheffer" betekent (zie Musculus).

Eliminatie (eliminatio, verwijdering uit

het huis), verwijdering, afzondering uit het lichaam.

Ellipsoide gewricht, gewricht, waarvan de gewrichtsvlakten delen van ellipsoide oppervlakken zijn, dus in verschillende richtingen een ongelijke graad van kromming bezitten, bijv. het gewricht tussen radius en ulna en handwortel; syn. condylarthrose.

Elliptocyten, elliptische rode bloedlichaampjes.

Elliptocytose, bloed met elliptische rode bloedlichaampjes. Zie Ovalocytose.

Elongátio colli (Lat., verlenging van de hals), ziekelijke verlenging van het collum uteri.

El-tor-bacillus, vgl. Vibrio El Tor.

Eluaat (εκλύω, bevrijden), in de chemie: wat men verkrijgt door uitwassen: e l u e r e n, e l u t i e.

Elytrítis (ἔλυτρον, omhulsel, schede) = colpitis (zie ald.).

Elytroblennorrhóea, etterige uitvloeiing uit de schede.

Elytrocéle, vgl. Hernia vaginalis.

Elytroplastiek (πλαστική τεχνή, vormkunst), operatie tot het aanvullen van ontbrekende gedeelten in de schedewand.

Elytroptóse (πτῶσις, het vallen), prolapsus vaginae (zie ald.).

Elytrorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), bloeding in de schede.

Elytrorrhaphíe (ῥάπτω, naaien), kunstmatige vernauwing der schede tot genezing van uitzakken van de baarmoeder of de schedewand; syn. colporrhaphie.

Elytrotomíe (τομή, snede), doorsnijding van de voor- of achterwand der schede.

Emaciátio (Lat.), vermagering.

Email, tandglazuur, de harde deklaag der tandkroon, bestaande uit de emailvezels of -prisma's en een tussenstof, die deze aan elkander doet kleven; syn. substantia vitrea, encauston, substantia adamantina.

Emanátie (e m a n a t i o); uitvloeiing, in engere zin de radioactieve gassen, die ontstaan door de ontbinding van radium, actinium, thorium, andere lichamen „geïnduceerd radio-actief" kunnen maken en waarvan ook in de geneeskunde gebruik wordt gemaakt. E. p r a e p a r a t e n, stoffen, die uit het neerslag van emanatie bevattende wateren worden gewonnen; vgl. Radiogeen.

Emanatórium, toestel of vertrek voor het inademen van emanatie.

Emanosál, plaatjes, doortrokken van radiumemanatie.

Emánsio ménsium (Lat.), het uitblijven der maandstonden; vgl. Amenorrhoea.

Emasculátio (Lat.), ontmanning door verwijdering van uitwendige geslachtsdelen bij eunuchen en slopzen; vgl. Castratio.

d'Emblée (Fr.), ineens; vgl. Bubon, Délire, Syphilis, Tertiarismus.

Embolectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van een embolus (K e y).

Embólia, embolíe, de toestand, veroorzaakt door een embolus, zie ald. E. p a r a d ó x a (zie Paradox), embolie, veroorzaakt door een embolus die, doordat zich een opening in het tussenschot van het hart bevindt, uit de lichaamsaderen in de lichaamsslagaderen of uit het linker hart in de longslagaderen is geraakt (Z a h n).

Embo(lo)lalíe, embolophrasíe, de gewoonte om woorden zonder zin of betekenis tussen het spreken door te gebruiken (K u s s m a u l).

Embolus (ἔμβολος, ἔμβολον, wig en dergl.), 1. (in de ziektekunde) vaatprop, een vormsel, dat met de bloedstroom medegevoerd, in kleine slagaderen of haarvaten blijft steken; het kan zijn een stukje van een verweekt bloedstolsel (thrombus), of een deeltje van een gezwel, een echinococcusblaas, een vetdruppel, pigment, een luchtbel; de embolus kan ziektekiemen bevatten (besmettelijke embolus). De toestand, door een embolus veroorzaakt (infarct, metastatisch absces, gele hersenverweking, enz.) heet e m b o l i e. Het bijv. nw. is e m b ó l i s c h, bijv. embolisch versterf. 2. (in de ontleedkunde) = nucleus emboliformis (zie ald.).

Embrocátio (ἐμβροχή), vochtige omslag.

Embryo (ἔμβρυον), de vrucht (het zich ontwikkelende kind), tot het einde van de derde maand; vgl. Foetus.

Embryocardíe (καρδία, hart) (H u c h a r d), een rhythmus der hartwerking, waarbij (evenals bij de foetus) de eerste en tweede harttoon even luid zijn, even lang duren, en door lange pozen (intervallen) gescheiden zijn. Meestal bestaat tegelijkertijd pycnocardie; zo niet, dan wordt dit E. dissociée genoemd.

Embryogeníe, ontstaan en ontwikkeling van het embryo.

Embryología, ontwikkelingsgeschiedenis van het embryo.

Embryóma, = teratoied gezwel (zie ald.), met name in de nieren, de eierstokken en de zaadballen. Zie ook W i l m s, Aanhangsel.

Embryonaal, tot het embryo behorend. E. b l i n d w e e f s e l, geleiweefsel; bij hogere dieren na de geboorte alleen in de navelstreng (gelei van W h a r t o n), en het glaslichaam van het oog. E. s c h i l d, e m b r y o n a l e v l e k, = area germinativa.

Embryoplastisch (πλάσσω, vormen), aandui-

ding van weefsels, gezwellen, enz., waarvan de bestanddelen een embryonaal karakter dragen.

Embryotomíe, het in stukken snijden van de vrucht, als deze in haar geheel niet zonder gevaar voor de moeder geboren kan worden; syn. embryulkie (misschien van ἕλκειν, trekken, sleuren), exenteratio, decapitatio.

Embryotóxon, een troebeling van het hoornvlies van het pasgeboren kind, overeenkomende met het gerontoxon (zie ald.).

Embryotrophe voedingsstoffen, die rechtstreeks door het chorion-epithelium uit het moederlichaam op het embryo overgaan.

Émesis (ἔμεσις), braking; syn. vomitus.

Emética, nl. remedia, braakmiddelen.

Emetismus, vergiftiging met emetine of met ipecacuanha.

Emigrátio (Lat.), uittocht. E. van de bloedlichaampjes uit de bloedvaten = diapedesis. E. externa (Lat., externus, buitenwaarts) de beweging van een ei uit een eierstok naar de trompet van de andere zijde.

Eminens costárium (Luschka) = processus uncinatus, zie ald.

Eminéntia (Lat.), uitstekend deel. E. arcuáta (boogvormig), verhevenheid op de voorzijde der pars mastoidea van het slaapbeen. E. capitáta, = capitulum humeri. E. collaterális (Meckelii), verheffing van de bodem van de achter- en benedenhoorn van de zijkamers der hersenen, beantwoordend aan de diep naar binnen dringende fissura collateralis. E. cruciáta, kruisvormige verhevenheid aan de binnenvlakte van het achterhoofdsbeen. E. ilio-pectínea, lijnvormige verhevenheid op de overgang tussen schaam- en darmbeen. E. intercondyloídea, verheffing midden tussen de beide gewrichtsvlakten der condyli tibiae. E. mediális ventrículi IV., op de bodem der ruitvormige groeve ter weerszijden van de middellijn. E. quadrigémína, Syn. Corpus quadrigeminum, zie ald.

Emissária Santoríni (emitto, uitzenden), de aderen, die het bloed uit de schedelholte wegvoeren, en in fijne kanalen, door de schedelbeenderen heen naar de aderen van de schedeloppervlakte lopen; de voornaamste zijn: Emissarium foraminis laceri, E. parietale, E. mastoideum, E. condyloideum, E. occipitale.

Emmenagóga (ἔμμηνος, maandelijks; ἀγωγός, brengend), nl. remedia, middelen, die de maandstonden bevorderen.

Emmetropíe (ἔμμετρος, in de juiste maat; ὤψ, oog), normale brekingstoestand van het oog, waarbij evenwijdige stralen, die het oog treffen, in het netvlies samenkomen; tegenstelling: ametropie (Donders).

Emmetropisatie (Straub), de wording van de normale brekingstoestand.

Emolliéntia (Lat.), verwekende middelen, die ten doel hebben de huid, de slijmvliezen en verharde weefsels weker te maken.

Emotie (emótio, beweging), gemoedsbeweging. E.-dyspepsíe (O. Rosenbach), spijsverteringsstoornissen na gemoedsbewegingen. E.-neuróse (O. Berger), zenuwaandoening door hevige gemoedsbeweging.

Emotief, emotioneel, tot gemoedsbeweging geneigd, door gemoedsbeweging veroorzaakt.

Emotiviteit, neiging tot ongegronde veranderingen van stemming, verhoogde prikkelbaarheid van het gemoed.

Empasma (ἔμπασμα), strooipoeder.

Empâtement (Fr., van pâte, deeg), deegachtige zwelling.

Emphráxis (ἔμφραξις), verstopping van de vaten, de huidporiën, enz.

Emphyséma (ἐμφύσημα, het opgeblazen zijn), emphyseem, de toestand, waarin het interstitieel bindweefsel van een orgaan door lucht of gassen is opgezet; zonder nadere aanduiding wordt long-emphysema bedoeld. Dit bestaat in overmatige rekking van de longblaasjes (volumen pulmonis auctum) en scheuring van hun wanden, waardoor grote ruimten ontstaan (E. bullósum). Syn. Vanishing lung (Eng., verdwijnende long). Het emphyseem is substantieel (essentieel, vesiculair, idiopathisch), ontstaat dan door aangeboren of verkregen zwakte van de elastische vezelen (ouderdom, slepende bronchitis, veelvuldige sterke inspanning bij de uitademing) en is dan over de gehele long verspreid; òf het is vicariërend (secundair) d.i. in de plaats tredend, nl. als door het vervallen van de ademhalingswerkzaamheid van een deel der long andere delen te sterk worden in beslag genomen. Ook kan E. ontstaan door verwonding of rotting (gangraena); in beide laatste gevallen dringt lucht in het interstitiële weefsel (interstitieel E.). E. cápitis, ophωping van lucht tussen het beenvlies van de schedel en de weke delen bij verwonding van lucht bevattende beenderen (zeefbeen, tepelbeen, voorhoofdsbeen, enz.). E. subcutáneum, huidemphyseem, ontstaande doordat lucht onder de huid dringt ten gevolge van abnormale samenhang tussen de luchtwegen of de endeldarm met het celweefsel der huid; bijv. na steekwonden, die tot in de long doorgedrongen zijn, of na te hevig persen bij barende vrouwen. E. vagínae, vgl. Colpohyperplasia cystica.

Empíricus, zie Empirismus.

Empirisch (ἐμπειρία, ervaring), op ondervinding en proefneming, niet op berekening, redenering of theorie berustend.

Empirismus, 1. (in de wijsbegeerte) de opvatting, dat alle kennis en alle voorstellingen van ervaring afkomstig zijn; vgl. Nativismus, Sensualismus. 2. (in de geneeskunde) een behandeling, die uitsluitend op ondervinding berust; dikwijls met de bijkomende betekenis van ruw, onwetenschappelijk behandelen, kwakzalverij (vroeger heette de kwakzalver, thans ook nog de onbevoegde veearts empiricus).

Emplastrum, pleister.

Empodístokoimésis (ἐμποδίζω, verhinderen; κοιμάω, inslapen), het moeilijk inslapen (Lechner).

Emprosthótonus (ἐμπροσθότονος, naar voren gespannen), een vorm van tetanus (zie ald.), waarbij het lichaam naar voren gekromd is door kramp der buigspieren; vgl. Opisthotonos (Aretaios).

Empyeemvingers, zwelling van de einden der derde vingerkootjes bij lijders aan empyema (zie ald.), en andere aandoeningen der ademhalingswerktuigen; syn. trommelstokvingers.

Empyéma (ἐμπύημα, inwendige etterige zweer; Hippocrates), empyeem, etterophoping in een lichaamsholte; zonder nadere bijvoeging wordt bedoeld in de borstholte (pyothorax); verder heeft men E. artículi (gewrichtsettering, synovitis acuta suppurativa), sinus maxilláris, proc. mastoídei, pericárdii, ventrículi cérebri, enz. E. necessitátis (necessitas, noodzakelijkheid), tot ingrijpen dwingend, nl. een reeds op 't punt van doorbreken staand empyeem. E. pulsans, kloppend empyeem, waarbij de bewegingen van het hart of van een slagaderbreuk zich onder bepaalde omstandigheden voortplanten op de ettermassa.

Empyésis (ἐμπύησις), verettering. E. óculi, = hypopyon (zie ald.).

Empyocéle, etterbreuk, etterbuil.

Empyómphalos (ὀμφαλός, navel,) etterende navel.

Empyreumátisch (ἐμπυρεύω, in brand steken), alles wat door droge destillatie van organische stoffen wordt gewonnen en een brandige reuk of smaak heeft.

Emúlsio, vloeistof, waarin een andere, daarin niet mengbare vloeistof (emulgens) fijnverdeeld is; schudmixtuur.

Emundántia (emundo, reinigen; nl. remedia), reinigende middelen, zoals afvoer- en braakmiddelen.

Enanthéem (ἐν, binnen; ἄνθημα, het bloeien; naar de bouw van het woord exantheem gevormd), inwendige uitslag, uitslag op slijmvliezen, bijv. de vlekken van Koplik (zie Aanhangsel).

Enarthrósis, nootgewricht; vgl. Arthrodia.

En breloque (Fr., als snuisterijen), zie Berlockdermatitis.

Encánthis (ἐγκανθίς), caruncula lacrimalis, de wratachtige verhevenheid in de binnenooghoek (κανθός), gezwel der caruncula lacrimalis; vgl. Epicanthis.

Encathísma (καθίζω, zitten), zitbad; syn. insessus.

Encáuma (ἔγκαυμα), brandwond.

Encaúston (ἔγκαυστος, ingebrand), het tandglazuur; zie Email.

Encéphalasthenie (ἐγκέφαλος, in het hoofd zich bevindend, de hersenen; ἀ priv.; σθένος, kracht) = cerebrasthenie (zie ald.).

Encephalítis, (primaire) hersenontsteking, een meestal als gevolg van infectieziekten ontstaande, met koorts gepaard gaande ziekte, vooral op kinderlijke leeftijd. Zijn het ruggemerg of de hersenvliezen erbij betrokken, dan spreekt men van encephalomyelitis, meningoencephalitis; vgl. Poliencephalitis. E. infántum, acute cerebrale kinderverlamming. E. lethárgica (vgl. Lethargie), een dikwijls met toenemende slaapzucht gepaard gaande, vaak dodelijke ziekte, die tijdens griepepidemieën vaak voorkomt; vgl. Nona. E. postvaccinális, E., welke in enkele gevallen na de koepokinenting voorkomt. E. toxoplasmática, E. veroorzaakt door de parasiet toxoplasma.

Encephalocéle (κήλη, breuk), hersenbreuk, aangeboren uitstulping van de hersenvliezen door een opening in of tussen de schedelbeenderen; bevat de breuk alleen water, dan heet zij hydromeningocéle, hydrocéphalus herniósus; bevat zij ook hersendelen, dan heet zij hydrencéphalocéle.

Encéphalogram, zie Electro-encephalogram.

Encephaloíed (-εἰδής, gelijkend), oude benaming voor carcinoma medullare (zie ald.).

Encéphalolýse (λύσις, losmaking), trepanatie (zie ald.) met het doel om de hersendruk te verminderen.

Encéphalomalacíe (μαλακία, weekheid), hersenverweking, versterf der hersenzelfstandigheid, gevolgd door verweking (colliquatienecrose) en soms vervloeiing van het weefsel. Onderscheiden in rode verweking, E. rubra s. haemorrhágica, met overvloedige bloeding in het weefsel, vooral in de schors; gele verweking, E. lútea, na omzetting van het bloed door vorming van pigmentdeeltjes en sterke vettige ontaarding (vgl. Plâques jaunes), en witte verweking, E. alba, hetzij primair, indien de bloeding

gering is, of secundair uit gele verweking ontstaan na verdere opslorping der bloedkleurstof en vorming van witte ontledingsproducten der zenuw-elementen. Ten slotte ontstaan uit de verweking grijze littekens of cysten (zie ald.). De verschijnselen der verweking gelijken veel op die van hersenbloeding (vgl. Apoplexia cerebri).

Encéphalomeningocéle, encephalocele, waar bij de hersenvliezen uitpuilen.

Encéphalomyelítis disseminata, ontsteking op verspreide plaatsen van de hersenen en het ruggemerg.

Encéphalon, hersenen.

Encephalopáthia (πάθος, het lijden), hersenziekte. E. saturnina, hersenaandoening bij slepende loodvergiftiging, met stuipen, blindheid, ijlende hallucinaties of gedrukte gemoedstoestand met hallucinaties en vervolgingswaanzin.

Encheirésis (ἐγχείρησις), handgreep.

Enchondróma (ἐνχονδρόω, van ἐν en χονδρός, in kraakbeen veranderen), kraakbeengezwel; vgl. Chondroma.

Enclavement (Fr.) (inklemming, insluiting), 1. het onwrikbaar vastzitten van het kinderhoofd in het bekken. 2. inklemming van de zwangere, achterover gebogen baarmoeder in het kleine bekken. 3. bij een beenbreuk het onbeweeglijk ingedrongen zijn van het éne breukstuk in de mergholte van het andere; vgl. Invaginatie.

Encoprése (κόπρος, drek), defaecatie in de klederen of in bed. Vgl. Enuresis.

En coulée (Fr., in een straaltje), naam voor streepvormige huidontsteking in een vorm alsof er stralen langs de huid zijn gedropen.

Encránius (κρανίον, schedel), een misgeboorte, feitelijk een tweede vrucht (parasiet) in de schedel van de uitgegroeide vrucht (autosiet); vgl. Engastricus.

Encysteren, het zich omgeven met een kapsel.

Endadélphus (ἔνδον, binnen; ἀδελφός, broeder) dubbelmonster, waarvan het éne (accessoire, bijkomstige) lichaam slechts een gezwel is van of in het hoofdlichaam; vgl. Encranius.

Endangiítis, ontsteking van de binnenlaag (intima) der bloedvaten; vgl. Endarteriitis, Endophlebitis.

Endaortítis, ontsteking van de binnenlaag (tunica intima) der aorta.

Endarteriítis, ontsteking van de tunica intima der slagaderen. E. chrónica deformans, vgl. Atheroma arteriale, Arteriosclerose. E. oblíterans (oblitero, uitwissen), langzamerhand toenemende verdikking der intima van middelmatige en kleine slagaderen, zodat deze nauwer worden en dichtgroeien. Juister is: thromboarteriitis oblíterans, zie ald. E. syphilítica (Heubner), syphilitische ontsteking, eerst van de binnenlaag, dan van de overige lagen van slagaderen, in bepaalde gebieden vooral in de hersenen, met als gevolg belangrijke vernauwing der vaten en schrompeling van het door deze vaten voorziene weefsel.

Endemíe (ἔνδημος, inheems), een binnen een bepaald gebied blijvend heersende ziekte, welke zich echter soms buiten dat gebied kan verspreiden en dan tot epidemie wordt, bijv. de cholera in de Gangesdelta. Vgl. Epidemie.

Endemische builenziekte, = Aleppobuil (zie ald.).

Endermáal (ἐν en δέρμα, huid), in de huid dringend, bijv. een inspuiting. Endermale methode, in onbruik geraakte methode om geneesmiddelen, ter bereiking van plaatselijke of algemene werkingen, te brengen op de (door een trekpleister) ontblote lederhuid.

Endesmáal (ἐν en δεσμός, band), binnen het bindweefsel.

Éndo (verkorting van Endo-voedingsbodem, genoemd naar de uitvinder, de Japanse bacterioloog Endo; agar, waaraan is toegevoegd 10% soda-oplossing, melksuiker, alcoholische fuchsine-oplossing, 10% natriumsulfiet-oplossing), door E. aangegeven kweekbodem voor coli-, typhus- en paratyphusbacillen. E. tabletten, tabletten, die men aan neutrale agar toevoegt om Endo-kweekbodems te bereiden.

Endo- (ἔνδον, binnen), voorvoegsel, zie ook Ento.

Endobronchiale operatie, op geleide van de bronchoscoop binnen de bronchi.

Endobronchoscopíe, zie Bronchoscopie.

Endocardiographíe (καρδία, hart) (Chauveau en Marey), optekening van de hartbeweging van dieren door middel van sonden, die in de vier holten van het hart worden gebracht.

Endocardítis, ontsteking van het binnenbekleedsel van het hart, d.i. bijna steeds van de hartkleppen (E. valvulàris). E. benígna, = E. verrucósa. E. chordális (chorda, koord), ontsteking der peesdraden van de kleppen. E. fibrósa (retráhens), ontstaat uit acute E. verrucosa of heeft terstond een slepend karakter; hierbij vormt zich een hard, vezelig littekenweefsel, dat door zich te verdikken en samen te trekken klepgebreken doet ontstaan. E. lenta, met langzaam (maanden lang) verloop. E. malígna, = E. ulcerosa. E. recúrrens, herhaaldelijk opnieuw zich verhef-

fende endocarditis. E. ulcerósa, (ulcus, zweer), kwaadaardig zwerende E., meestal een verschijnsel van algemene sepsis, bijv. bij kraamvrouwenkoorts (E. ulcerosa mycotica); door etterige ontsteking der aangedane gedeelten vormen zich zweren, waardoor diepe gaten in de kleppen en het spiervlees kunnen ontstaan; vaak dodelijk. E. ventricularis, ontsteking van het binnenbekleedsel der kamers. E. verrucosa, wrattige, goedaardige E., waarbij, meestal ten gevolge van een acute ziekte, vooral gewrichtsrheumatisme, grijze of geelachtig grijze of roodachtige, soms gesteelde wratten tot de grootte van een boon ontstaan, meestal op de randen der kleppen, doch ook op de peesdraden, de klepspieren en de binnenwand van het hart.

Endocárdium, het binnenbekleedsel van het hart; vaak verkeerdelijk geschreven endocard, in slechte navolging van het Duits.

Endocervicítis, ontsteking van het slijmvlies van de hals der baarmoeder.

Endochondráal, binnen in kraakbeen.

Endochórion, het binnenste blad van het chorion.

Endocolpítis (κόλπος, schede), ontsteking van het slijmvlies der schede.

Endocranítis (κρανίον, schedel), = pachymeningitis externa (zie ald.).

Endocránium, het buitenste blad der dura mater cerebri, het binnenbekleedsel der schedelholte.

Endocríne klieren (κρίνω, scheiden, afscheiden), klieren met inwendige afscheiding.

Endocrinologíe, kennis van de endocrine klieren en hun verrichtingen en van de afwijkingen daarvan.

Endo-enzým, enzym, dat binnen de cel, die het voortbrengt, besloten blijft; tegenstelling van ecto-enzym.

Endogéen, in het binnenste ontstaande. Endogene celvorming, het ontstaan van dochtercellen in een moedercel. E. urinezuur, urinezuur, dat door het lichaam wordt gevormd en in de urine komt, zonder dat purinestoffen worden toegevoerd, dus door uiteenvallen der celkernen. Endogene sporen, endosporen, zie ald. Ook op erfelijke aanleg berustend, b.v. E. melancholie.

Endoglobulair (globulus, bolletje, bloedlichaampje), zich bevindend binnen in een rood bloedlichaampje; bijv. malariaparasieten.

Endolaryngeaal (deze schrijfwijze is gebruikelijk, doch laryngaal ware juister), binnen het strottenhoofd; bijv. een operatie, die in het strottenhoofd wordt verricht zonder het van buiten te openen.

Endolímax nana, een onschadelijke amoebe, die bij de mens voorkomt.

Endolymphe, binnenvocht, het vocht, dat zich in het vliezige labyrint bevindt (labyrintvocht).

Endolysínen, bacterie-lysinen, die uit de leucocyten afkomstig zijn.

Endometrióma, endometriosis, gezwel, resp. gezwelvorming in de buikorganen en de buikwand, in bouw overeenkomende met het endometrium (zie ald.).

Endometriósis interna, woekering van het endometriumweefsel binnen de baarmoeder of de trompet; heeft zij elders plaats, dan heet dit E. externa (Sampson).

Endometrítis (μήτρα, baarmoeder), ontsteking van het baarmoederslijmvlies; onderscheiden in E. cervicális (in de hals der baarmoeder) en E. córporis (in het lichaam). E. deciduális catarrhális, = hydrorrhoea gravidarum (zie ald.). E. deciduális polypósa, ontaarding der decidua vera (zie ald.), onder vorming van vele kleine polypen, met miskraam tot gevolg. E. díssecans s. exfoliatíva; vgl. Dysmenorrhoea membranacea. E. fungósa, zwammige E., met woekering van het gehele slijmvlies. E. glanduláris, E. met woekering der klieren. E. placentáris hypertróphica, vgl. Placentitis. E. puerperális, bij kraambesmetting (E. putrida, septica, diphtheritica).

Endométrium, het slijmvlies der baarmoeder. Praegravide E., zie Praegravide.

Endomýsium (μῦς, spier) = perimysium internum.

Endonasáal, binnen de neus (vgl. Endolaryngeaal).

Endoneuráal, binnen in een zenuw.

Endonéurium, bindweefsel binnen de zenuwen, tussen de vezels, perineurium internum; vgl. Epineurium.

Endoparasieten, entozoa en endophyten, dierlijke en plantaardige parasieten, die in het binnenste van de gastheer leven; tegenst. ectoparasieten.

Endopauze, stagnatie van het bloed in de milt, waardoor het lecithine kan worden aangetast door een ferment, lecithinase, en veranderd in lysolecithine.

Endophlebítis (φλέψ, ader), ontsteking van de binnenlaag (intima) der aderen.

Endophýten, plantaardige endoparasieten (zie ald.).

Endophytisch, wat zich ontwikkelt in de organen.

Endoplasma, binnenplasma, het hoofdbestanddeel van het protoplasma, zachter van hoedanigheid dan het ectoplasma (zie ald.), indien het protoplasma dit bezit.

Endoresectie, verwijdering der prostaat van de binnenzijde der blaas uit.

Endorotatie (Lat., rotatio, draaiing), binnenwaartsdraaiing.

Endórrachis (ῥάχις, ruggegraat), de binnenste laag van het harde ruggemergvlies, tevens binnenbekleding van het ruggemergkanaal.

Endosalpingiósis, endometriosis (zie ald.), waarbij zich klierbuizen, bekleed met tuba (salpinx-) epithelium, in het endometrium bevinden.

Endoscoop (σκοπέω, bezien), toestel om de urinebuis, de blaas, de endeldarm enz. van binnen te verlichten en te onderzoeken.

Endoscopíe, het onderzoek met de endoscoop.

Endosíet = endoparasiet, zie ald.

Endosmóse, osmose (zie ald.) van buiten naar binnen.

Endosporen, sporen (zie ald.), die zich — gelijk doorgaans het geval is — binnen in de bacteriecel vormen; tegenstelling van arthrosporen.

Endostethoscoop (vgl. Stethoscoop), toestel om te ausculteren van binnen uit, bestaande uit een slokdarmsonde of een maaghevel met het ooruiteinde van een stethoscoop aan het boveneinde.

Endóstium (ὀστέον, been), binnenbeenvlies, de dunne laag bindweefsel, welke het merg der pijpbeenderen omgeeft of de cellen bekleedt van de processus mastoideus. Syn. Endost, Periostium internum.

Endotheelverschijnsel, = verschijnsel van Rumpel-Leede (zie Aanhangsel), dat zo wordt genoemd omdat het wordt toegeschreven aan verhoogde doorgankelijkheid van het vaat-endothelium.

Endothéliocýten, = histiocyten, zie ald.

Endothélio-leucocytaire recidiverende meningítis, een goedaardige M. met behalve lymphocyten en polynucleaire leucocyten een aantal zeer grote, op endothelium gelijkende leucocyten in het cerebrospinale vocht, zonder aantoonbare microörganismen (Mollaret).

Endothelióma, mesotheliaal gezwel, uitgaand van het endothelium der lymphvaten, lymphspleten, bloedvaten en weivliezen; syn. (lymph-) angiosarcoom, endotheliumkanker; vgl. Mesothelioma, Perithelioma. E. adipósum, = canthoma. E. cylindromatósum, vgl. Cylindroma. E. tuberósum colloídes, = lymphangioma tuberosum multiplex.

Endotheliósе, veelvuldig voorkomen van endothelia in exsudaten, enz.

Endothélium (voor de afleiding zie Epithelium), de cellenlaag, welke de binnenzijde van bloedvaten, lymphruimten, lichaamsholten bekleedt. E. cámerae anterióris, de bekleding van de achtervlakte van het hoornvlies, van het vlies van Descemet of Demours.

Endothéliumkanker, zie Endothelioma.

Éndothrix (θρίξ, haar), zwam, die haar sporen binnen in de haarschachten vormt, bij tinea.

Endotíne (Gordon), de werkende stof van Koch's „Alttuberkulin", ontdaan van vergiftige eiwitstoffen.

Endotoxínen, binnenvergiften, die zich in het lichaam van bacteriën bevinden, en door deze eerst na hun afsterven worden losgelaten. Vgl. Exotoxinen.

Endoveneus, = intraveneus.

Énema (ἔνεμα, het naar binnen gezondene), lavement, clysteer.

Energéet (ἐνεργέω, werkzaam zijn; O. Rosenbach, 1909), de kleinste hoeveelheid protoplasma, welke tot leveren, opnemen, afgeven of omzetten van arbeidsvermogen in staat is, en dus de éénheid vormt, waaruit de cellen en weefsels als verrichtende organen zijn opgebouwd.

Energética, de leer van het arbeidsvermogen en de omzettingen er van. In 't bijzonder 1. die richting in de natuur-wijsbegeerte (Ostwald, Helm e.a.), welke het arbeidsvermogen als het enig bestaande, als grondslag voor de gehele natuurbeschouwing opvat. 2. de leer van de lichamelijke (somatische) bedrijfsinrichting. (O. Rosenbach), nl. van de vorming, het opnemen, de omzetting en het afgeven van voor het leven kenmerkende vormen van arbeidsvermogen.

Energétopathologíe (O. Rosenbach), de opvatting der ziekten als stoornissen in de energetica van ziel en lichaam.

Energie-quotiënt, zie Heubner, Aanhangsel.

Enervátie (e en nervus), 1. uitputting, ontzenuwing, 2. neurectomie.

Engagement (Fr.), het neerdalen van de kinderschedel in het kleine bekken; vgl. Dégagement.

Engástrius (ἐν en γαστήρ, buik), een misgeboorte, feitelijk een tweede vrucht, die als parasiet, omgeven van een zak, in de buikholte van de uitgegroeide vrucht ligt; vlg. Encranius.

Engorgement mésentérique (Fr.), darmverstopping.

Engouement (Fr.), opstopping, Anschoppung (D.); vgl. Pneumonia, ook voor ophoping van drekstoffen, incarceratio stercoralis.

Engram (ἐγγράμμα, het ingeschrevene), vgl. Mneme; meerv. engrammata.

Engraphíe (γράφειν, schrijven), het ontstaan van een engram.

Enkáuma (ἔγκαυμα), brandwond.

Enkáuston déntis (ἔγκαυστος, ingebrand), het tandglazuur.

Enophthálmus (ὀφθαλμός, oog), het naar achteren wijken van de oogbol in de oogholte, waarbij de oogleden inzinken, bij verdwijning van het vet in de oogholte, bij verlamming van de n. sympathicus, bij kramp der uitwendige oogspieren, na kneuzing van het oog door schrompeling van het celweefsel achter de oogbol, ook bij schrompeling van het oog zelf (atrophia, phthisis bulbi); tegenst. exophthalmus.

Enorchismus, vgl. Cryptorchismus.

Enostósis (ὀστεόν, been), een gezwel van beenweefsel binnen in een been.

Énotes of énothes (ἐνότης), vergroeiing van het ooglid met de oogbol; vgl. Symblepharon.

Enrouement (Fr. van Lat. raucus, hees), heesheid.

Ens (Lat., het zijnde), vroeger vaak gebruikt voor „werkzaam beginsel"; ens morbi, het wezen ener ziekte.

Ensifórmis (ensis, zwaard), zwaardvormig; zie Processus.

Entamóeba, een darmparasiet van de klasse der Rhizopoda. E. coli (Grassi) in de dikke darm bij gezonde mensen. E. díspar, een onschadelijke vorm van E. dysenteriae. E. dysentériae, neemt soms de vorm aan van E. histolýtica en verwekt dan de amoebendysenterie. E. gingivális, buccális of dentális in de mond bij mensen, lijdende aan tandcaries. E. Hartmanni, een bijzondere vorm van E. dysenteriae. E. Kartulisi (Doflein), in Egypte in etter bij osteomyelitis der onderkaak gevonden. E. urogenitális (Baelz), bij ontstekingen der urinewegen in urine en slijm gevonden.

Entelechíe (ἐντελέχεια), bij Aristoteles het werkzame inwendige beginsel van een wezen, dat de grondslag is van al diens eigenschappen en levensuitingen.

Enteralgíe (ἔντερον, het inwendige, de darm) buikpijn, koliek.

Enterectomíe, uitsnijding van een stuk darm; vgl. Resectio intestini.

Enteric fever (Eng., ingewandskoorts), buiktyphus.

Entéricus, de darmen of ingewanden betreffend.

Enterítis, darmonsteking, darmcatarrh. E. cýstica chrónica, slepende catarrh met vorming van kleine blaasjes in de klierzakken van het slijmvlies of de submucosa, wier uitmonding vernauwd of gesloten is. E. diphthérica, hevige ontsteking met vorming van pseudomembranen (zie ald.), bij werkelijke diphtherie van de darm en dysenterie, ook nog bij sterke ophoping van darminhoud bij verschillende slepende en septische aandoeningen, bijv. uraemie, vergiftigingen, vooral met kwikzilver. E. folliculáris, darmontsteking, waaraan de darmfolliculi (zie ald.) en de hoopjes van Peyer deelnemen, welke door verettering in zweertjes veranderen. E. membranácea, = colica mucosa (zie ald.), Fr. entérite glaireuse. E. noduláris (Orth), darmonsteking, waarbij de zwelling der kliertjes een eigenaardige hobbeligheid van het darmslijmvlies teweegbrengt. E. phlegmonósa (submucósa purulénta), etterige ontsteking van de darmwand. E. polypósa, darmcatarrh met sterke woekering van het bindweefsel, zodat grote uitgroeisels worden gevormd. E. regionális (Lat. regio, streek), ontsteking op de overgang van de dunne darm in de dikke. E. ulcerósa, darmontsteking met grote, ondiepe zweren.

Entero-anastomósis (ἀναστόμωσις, opening), kunstmatige verbinding tussen twee darmstukken.

Enteróbius (βιάω, leven), tegenwoordige zoölogische benaming voor oxyuris vermicularis, zie ald. Het voorkomen van E. in de darm wordt in Engeland enterobíasis genoemd.

Énterocatarrh (Heubner), darmcatarrh der zuigelingen, in 't bijzonder bij vergiftiging door het voedsel.

Enterocéle (κήλη, breuk), ingewandsbreuk; zie Hernia.

Énterocentésis (κέντησις, het steken), het aanprikken (punctie) van de darm.

Enterocleaner (cleaner, Eng., schoonmaker), toestel tot aanwending van een clysma, terwijl de patient in een warm bad ligt; „subaquaal inwendig bad" (A. Zimmer, 1912).

Enteróclysis(Cantani), **Enteroclýsma** (κλύσις, het afspoelen; κλύσμα, hetgeen daartoe gebruikt wordt, spoelwater), darmuitspoeling; vgl. Diaclysmose, Clysma.

Enterocóccus, zie Streptococcus faecalis.

Enterocóel, zie Coeloma.

Enterocolítis, ontsteking van de dikke en de dunne darm.

Enterocýste, aangeboren, van de ductus omphalomesentericus afkomstige cyste van de buikwand, het darmscheil, de darm of het bindweefsel van het bekken; syn. enterocystoma.

Énterocystocéle, darm-blaasbreuk; breuk, die zowel darmen als de urineblaas bevat.

Enterocystóma, ontstaat uit overblijfsels van de ductus omphalomesentericus.

Enterodynie (ὀδύνη, pijn), = enteralgie.

Entero-epiplocéle (vgl. Epiplocele), darmnet-breuk; breuk waarin net bevat is.

Enterogéen, van de darm afkomstig, in de darm ontstaan.

Enterográaf, toestel om de darmbewegingen op te schrijven.

Enterohelcósis (vgl. Helcosis), darmverzwering, darmzweren, bijv. bij typhus, dysenterie, enz.

Enterohepatocéle, darm-leverbreuk; breuk (bij embryo's), die darmen en lever bevat.

Enterokinase (Pawlow), activator van een ferment in het darmsap, dat trypsinogeen in trypsine verandert.

Enterolíet (λίθος, steen), darmsteen, dreksteen; vgl. Concrement, Bezoardica, Coproliet.

Enteromerocéle, = hernia femoralis.

Enteroneuróse, zenuwachtige aandoening van de spijsverteringswerktuigen.

Enteropéxis (πῆξις, het aanhechten), hechting van de darm aan de buikwand.

Enterophthísis, = Enterohelcosis.

Enteroplastiek, kunstmatig herstel van de doorgankelijkheid van de darm bij darmvernauwing.

Énteropólypháag, een bacteriophaag, polyvalent tegen darmziekten.

Enteroptósis (Glénard) (πτῶσις, het vallen), afzakking der buikingewanden door verslapping van de ingewanden en hunne banden na uitputtende ziekten, vermagering, bevallingen; syn. splanchnoptosis; vgl. Asthenia universalis.

Enterorrhagíe (ῥήγνυμι, barsten), darmbloeding.

Enterorrhóea, buikloop.

Enterosalivaire kringloop (saliva, speeksel), de kringloop van sommige stoffen, die in de darm worden opgeslorpt en met het speeksel weder worden afgescheiden, om dan opnieuw in de darm te geraken.

Enteroscoop, toestel tot inwendige bezichtiging van de darm.

Enterospásmus, kramp van de darm. Vgl. Gastrospasmus.

Enterostenóse, darmvernauwing.

Enterostomíe (στόμα, mond), het aanleggen van een kunstmatige darmfistel.

Enterotomíe (τέμνω, snijden), kunstmatige opening van de darm; Dupuytren's instrument hiertoe heet Enterotoom.

Enterotríbe (τριβή, het stukwrijven) (Mikulicz), kneustang voor de darm.

Enterotýphus, = buiktyphus.

Enterozóa (ζῷον, dier), dierlijke darmparasieten.

Énthelmínth (ἐντός, binnen; ἕλμινς, worm) ingewandsworm.

Ento- (ἐντός, binnen), een voorvoegsel; zie ook Endo-.

Entoblást, = entoderm.

Entocúneifórme (sc. os), het binnenste, wigvormige voetwortelbeen aan de binnenrand van de voet.

Entodérm, het binnenste kiemblad, de oorsprong der vegetatieve organen (darm, lichaamsholte, spieren, grote klieren).

Entommátisch (ὄμμα, oog), = entoptisch.

Entonnoir crural (Fr., dijtrechter), de trechtervormige holte tussen de dijader en het ligamentum Gimbernati.

Entoparasieten, dierlijke parasieten binnen het lichaam.

Entophýten (φυτόν, gewas), plantaardige parasieten binnen in het lichaam.

Entóptisch (ὄψις, het zien), binnen in het oog liggend; entoptische verschijnselen zijn gezichtsindrukken, uitgaande van het binnenste van het oog, bijv. de waarneming der netvliesvaten.

Entoptoscopíe, waarneming van schaduwen binnen in het oog.

Entostema, doorbraak van een tand binnen de rij, in de mondholte.

Entótisch (ἐντός, binnen; οὖς, oor), binnen in het oor liggend; een entotisch geruis is een geruis, dat in het waarnemende oor zelf is ontstaan.

Entozóa (vgl. Enterozoa), dierlijke parasieten binnen in het lichaam.

Entropíe, entrópion, entrópium (ἐντρέπω, omkeren), het naar binnen gestulpt zijn van het ooglid, zodat de oogharen het oog aanraken (Von Keck, 1733). E. organicum, organische binnenwaartskering van het ooglid door schrompeling van het bindvlies, ten gevolge van trachoom, blennorrhoea of diphtherie. E. spásticum s. musculáre, krampachtige binnenwaartskering door sterke samentrekking van het palpebrale gedeelte van de kringspier der oogleden.

Enucleátio (Lat. van de pit ontdoen), het uitpellen van een gezwel, het afzetten van een der ledematen in het gewricht. E. bulbi, verwijdering van de oogappel zonder oogspieren of gezichtszenuw; vgl. Exenteratio.

Enúlis (ἐν, in, οὖλον, tandvlees), kleine, bruine gezwelletjes binnen het tandvlees. Vgl. Epulis.

Enurésis (ἐν, in; οὐρέω, wateren), het onwillekeurig aflopen van de urine. E. noctúrna (noctúrnus, nachtelijk), bedwateren. E. diúrna (diúrnus, overdag plaats hebbend), enuresis bij dag. E. uretérica, E. veroorzaakt doordat een ureter uitmondt op de huid, in de vulva enz.

Enzým (ἐν, in; ζύμη, zuurdeeg), niet georganiseerd ferment (W. Kühne), in tegenstelling met georganiseerde (gist, enz.), of ook, in georganiseerde fermenten werkzame stoffen (zymase, enz.). Naar de splitsingen, die zij te voorschijn roepen, te onderscheiden in hydrolytische, amylolytische, proteolytische, lipolytische, enz. enzymen.

Eosinophíle cellen (Ehrlich), leucocyten, met polymorphe kernen, die acidophile (zie Acidophilie) korreltjes bevatten, welke zich bijzonder goed met eosine (ἠώς, morgenrood) = tetrabroomfluoresceine laten kleuren. Vermeerdering dezer cellen in het bloed (eosinophilíe) treft men aan bij leukaemie, asthma, trichinose, roodvonk, enz. Vgl. Aneosinophilie.

Epactália (ἐπακτός, toegevoegd), sc. ossa; tussenbeentjes, sesambeentjes.

Epanastéma (ἐπανάστημα), uitwas van het bindvlies of van de harde oogrok.

Epanorthósis (ἐπανόρθωσις, herstelling, verbetering), rangschikking; nl. het zich rangschikken van de protomeren tot een functionele structuur (M. Heidenhain;) vgl. Hypoblema, Protomeren, Catachonie.

Éparteriéel (ἐπί, op), boven de slagader lopend (wordt gezegd van de hoofdlongpijp in haar verhouding tot de longslagader); tegenstelling: hyparterieel.

Epencéphalon, achterhersenen.

Ependým (ἐπένδυμα, bovenkleding), de laag, die het centrale kanaal van het ruggemerg en de hersenkamers bekleedt; bestaat uit ependymcellen, d.z. wimperepitheelcellen.

Ependymdraad (centrale) (Virchow), de ependymcellen te zamen met de substantia gelatinosa centralis van het ruggemerg.

Ependymítis, ontsteking van het hersenependym. E. granulosa, verdikking en korrelig voorkomen van het ependym bij dementia paralytica.

Ependymóma, gezwel uitgaande van het ependym, een goedaardige vorm van glioma, zie ald.

Eperythrózoön (ἐπί, op; ἐρυθρός, rood; ζῷον, dier), een tot de protozoa behorende parasiet, die bij sommige infectieziekten (febris recurrens) en na verwijdering van de milt in het bloed voorkomt en zich aan de rode bloedlichaampjes hecht (Schilling). E. coccoídes (op cokken gelijkend) muris (van de muis), door Dinger bij muizen waargenomen E.

Ephélis, mv. **ephélides** (ἔφηλις), zomersproeten; talrijke zeer kleine lentigines (zie ald.), die in de zomer meer voorkomen dan in de winter.

Ephémera (ἐφήμερος, één dag durend, nl. febris), een koorts, die slechts één of twee dagen duurt, meestal onschadelijk, zonder merkbare afwijkingen in de organen, met onbekende oorzaak.

Ephiáltes (ἐφιάλτης, nachtmerrie), = incubus (zie ald.).

Ephidrósis (ἐφίδρωσις, Hippocrates), het zweten; in het bijzonder plaatselijke ongewoon ruime zweetafscheiding.

Ephíppium (ἐφίππιον, van ἐπί op, ἵππος, paard), zadel, sella turcica (zie ald.).

Epi-, (ἐπί), op.

Epiblast, = ectoderm.

Epiblépharon (βλέφαρον, ooglid), = epicanthus.

Epicánthis (κανθός, ooghoek), zwelling der caruncula lacrimalis, hetzelfde als encanthis (zie ald.).

Epicánthus congénitus, ooghoekplooi, aangeboren huidplooi, die meestal aan weerszijden van de glabella van het voorhoofd of onder de binnen-ooghoek gespannen is, en in buitenwaartse richting hol gespannen naar de neusrug loopt; kan ook een deel van het hoornvlies bedekken.

Epicardíe, verplaatsing van het hart naar boven.

Epicárdium, het binnenblad van het hartezakje, dat zich voortzet in de vagina serosa van de oorsprong der aorta en der longslagader.

Epicáuma, oorspronkelijk verbranding, later, zweer; vgl. Encauma.

Epicerebrale ruimte, lymphspleet-ruimte tussen de oppervlakte der hersenen en het zachte hersenvlies (pia mater).

Epichórion, = decidua (zie ald.).

Epichrósis (ἐπίχρωσις, de verf), pigmentatie der huid. E. poécila (ποικίλος, bont), = vitiligo (zie ald.).

Epícomus (κόμη, hoofdhaar), misgeboorte, bestaande uit twee met de kruinen aan elkander gegroeide vruchten (G. St. Hilaire).

Epicondylalgíe, pijn aan de epicondylus lateralis humeri of aan andere insertieplaatsen van spieren. Ook wel genoemd: Epicondylitis.

Epicóndylus, knobbel boven de condyli van het opperarmbeen en het dijbeen, aan de binnen- en aan de buitenzijde (E. medialis en E. lateralis); bij de Fransen heet de condylus ext. humeri epicondylus.

Epicónus, het gedeelte van het ruggemerg boven de conus medullaris, oorsprong van de twee onderste lenden- en de twee bovenste heiligbeenszenuwen.

Epicránius, zie Musculus.

Epicrísis (ἐπίκρισις), eindoordeel, terugblik op de ziektegeschiedenis.

Epicritisch (van zenuwdraden), de zenuwdraden, die de nauwkeurig gelocaliseerde tastgevoeligheid beheersen (H. Head, 1905); vgl. Protopathisch. E. sensibiliteit, = intellectuele of gnostische sensibiliteit, in hoofdzaak drukzin, spier- en gewrichtszin. E. zien, een ontwikkelingsvorm van het zien, die hoger staat dan het dyscritische zien (zie ald.): fijner onderscheidingsvermogen, kleurenzin.

Epicystotomie (ἐπί, boven; κύστις, blaas; τομή, snede), sectio alta (zie ald.).

Epidemíe (ἐπίδημος, onder het volk verspreid), een voorbijgaande, over een grote uitgestrektheid heersende, meestal besmettelijke ziekte, welke in de streek niet inheems is; Silvatische E., onder de dieren des wouds. Vgl. Endemie.

Epidemiologie, de leer der epidemische ziekten.

Epidemisch, als epidemie voorkomend.

Epidermatisch (ἐπιδερμίς, opperhuid), (aanwending van geneesmiddelen) op de huid; vgl. Endermatisch, Hypodermatisch.

Epidermidomycósen, door schimmels veroorzaakte ziekten der opperhuid.

Epiderm(id)óphyton (φυτόν, plant), een schimmel, welke men voor de oorzaak der psoriasis vulgaris houdt (F. Lang), welke dan ook wel epidermophytie wordt genoemd.

Epidermidósis (Auspitz), afwijking in de groei der opperhuid.

Epidérmis, opperhuid, de buitenste laag der huid, bestaande uit de hoornlaag met het stratum lucidum, het stratum granulosum en de kiemlaag of rete Malpighi. E.-prop, ophoping van droge epidermisschilfers in de gehoorgang. Soms zijn het smalle stroken samenhangende epidermis (E. lint).

Epidermoidale vormsels, de van de opperhuid afkomstige lichaamsdelen, haren, nagels, tanden, hoeven, vederen, schubben.

Epidermoïden, cysten, veelal in de schedel, wier wandbekleding ontstaat uit ectodermaal weefsel; vgl. Dermoïden.

Epidermólysis (λύσις, loslating), loslating der opperhuid onder blaarvorming. E. bullósa hereditária, erfelijke ziekte, waarbij deze blaarvorming reeds door geringe prikkels, bijv. wrijven, wordt verwekt, en welke soms samengaat met huidverdunning, nagelziekten, uitvallen der haren, enz. Syn. acantholysis, keratolysis. Syn. ziekte van Goldscheider.

Epidermophýten, plantaardige parasieten der opperhuid.

Epidermophytíe, een huidaandoening veroorzaakt door epidermophyten.

Epidermóphyton inguinále (Sabouraud), schimmel, die het eczema marginatum veroorzaakt.

Epidiascoop, toestel om het beeld van horizontaal liggende ondoorschijnende voorwerpen op een scherm te werpen door middel van opvallend licht, en van doorschijnende voorwerpen door middel van doorvallend licht.

Epidídymis (δίδυμος, zaadbal), bijbal, bestaande uit de uitlozingsbuizen van de zaadbal.

Epididymítis, ontsteking van de bijbal.

Epidiphtherítisch, wordt gezegd van verschijnselen na de diphtherie.

Epiduraal, op de dura mater (het harde hersenvlies) liggend. Epidurale ruimte, de lymphruimte tussen de beide bladen van het harde ruggemergsvlies en tussen het harde hersenvlies en de schedelbeenderen. E. inspuiting (Cathelin), inspuiting van pijnverdovende middelen in de hiatus canalis sacralis, waar de durale ruimte niet meer, doch de epidurale nog wel door de naald bereikt wordt.

Epigastralgíe (γαστήρ, maag; ἄλγος, pijn), pijn in het epigastrium (zie ald.).

Epigástricus, tot het epigastrium behorend; zie Arteria epigastrica.

Epigastrische pulsatie, klopping van de buikaorta, de tripus Halleri, de lever- en miltvaten of het laagstaande vergrote hart, die door de lijder wordt gevoeld en voor anderen zichtbaar is in het epigastrium. E. reflex, spiersamentrekking in het epigastrium, verwekt door bestrijking van de borstwand ter hoogte van de derde tot zesde rib.

Epigástrium, het gedeelte van de buik tussen het zwaardvormig uitsteeksel van het borstbeen en de navel.

Epigástrius, misgeboorte, bestaande uit twee vruchten, waarvan de éne verschrompeld is en òf zichtbaar òf onder de huid aan het epigastrium van de andere vastzit; syn. thoracopagus parasiticus.

Epigénesis-theorie (γένεσις, het ontstaan) (Kaspar Wolff 1759), de opvatting (in tegenstelling van de praeformatietheorie), dat bij de ontwikkeling der vrucht ieder deel zich nieuw vormt en niet reeds in het ei of het zaad vooraf in aanleg gevormd was.

Epiglóssus (γλῶσσα, tong), aangeboren gezwel aan de tong, bestaande uit een niet tot ontwikkeling gekomen vrucht.

Epiglóttis (ἐπιγλωσσίς, Hippocrates), strotklepje, het platte spits toelopende kraakbeen, dat bij het slikken het strottenhoofd afsluit; bijv. nw. epiglotticus.

Epiglottítis, ontsteking van het strotklepje; syn. angina epiglottídea.

Epígnathus (γνάθος, kaak), gezwel aan het gehemelte, dat uit de mond puilt en bestaat uit een niet tot ontwikkeling gekomen vrucht.

Epilátio (e = ex, uit; pilus, haar), het uittrekken van haren. Ontharingsmiddelen heten epilatoria, het werkwoord epileren.

Epilépsia (ἐπιλῃψία, Hippocrates, van ἐπιλαμβάνω, overvallen), vallende ziekte (morbus caducus, morbus sacer, ἱερὰ νόσος), slepende ziekte van het centrale zenuwstelsel, zich uitende door aanvallen van krampen met bewusteloosheid en veranderingen in de zielsverrichtingen tijdens en na de aanvallen, of op de duur ook blijvend. Men onderscheidt E. diúrna en noctúrna, naar gelang de aanvallen des daags of bij nacht optreden, verder 1. E. gravior (haut mal) met zowel verlies van bewustzijn als algemene krampen. 2. E. mítior (petit mal) met aanvallen van bewusteloosheid zonder krampen. 3. Abortieve aanvallen met onbeduidende trekkingen in enkele spiergebieden. Hiertoe behoort ook de Akinetische E., met plotseling verlies van de controle over de lichaamshouding. Is er geen ontleedkundige oorsprong aan te wijzen, dan spreekt men van genuine of essentiële E., in tegenstelling van de schors-E. (Jackson's E. partiális), die van een bepaald deel der hersenschors uitgaat; de diëncephale E. (Penfield), door afwijkingen in de hypothalamus; de traumatische E., na verwondingen van de schedel; de reflex-E., die door letsel aan een perifere zenuw wordt opgewekt; verder heeft men E. larváta (gemaskerde E.), waarbij, in plaats van de krampaanvallen, andere verschijnselen voorkomen, eveneens bij aanvallen, zoals slaapzucht, afgetrokkenheid van de geest (abscense), duizeling, enz. E. procursíva (procurro, vooruitlopen), loopzucht, aanvallen met neiging om voor- of achteruit te lopen (vgl. Poriomanie). E. rétinae (vgl. Ischaemia retinae), voorbijgaande blindheid (Hughlings Jackson), waarvan de oorzaak echter niet in de ogen, maar in het centrale zenuwstelsel ligt. E. rotatória, aanvallen met draaiingen om de lengte-as E. spinális, vgl. Spinale epilepsie. E. vasomotória, gevallen, waarbij vaatkramp bleekheid aan het gelaat en de ledematen op de voorgrond treedt en ook aan de lichaamskrampen voorafgaat.

Epilepsie marmotante (Fr.), zie Schwatzepilepsie.

Epileptiforme krampen, op epilepsie gelijkende krampaanvallen, bijv. bij uraemie, ziekte van Stokes-Adams en van Basedow, schedelverwondingen, dementia paralytica.

Epileptisch, op epilepsie betrekking hebbende. Epileptische aequivalenten, zie Epileptoide toestanden. E. krankzinnigheid, voorbijgaande stoornis van de geest na de aanval van epilepsie, of blijvende krankzinnigheid, die zich bij een lijder aan epilepsie ontwikkelt.

Epileptogéne zone (zone, Fr., gordelvormige strook), een plaats op het lichaam, waarvan prikkeling een epileptische aanval kan teweegbrengen.

Epileptoïde toestanden (Griesinger), aanvallen van stoornissen van de geest, (duizeling, kortstondig verlies van besef), van in slaap vallen, van hevig zweten, die bij lijders aan epilepsie voorkomen in plaats van de epileptische toevallen; syn. epileptische aequivalenten, epilepsia larvata; vgl. Absence.

Epiloía, zie Tubereuse sclerose.

Epimeningítis spinalis, ontsteking in het spatium epidurale, zie Pachymeningitis.

Epinephrectomíe (νεφρός, nier), verwijdering van de bijnier door een operatie.

Epinephríne, zie Adrenaline.

Epinephrítis, ontsteking van de bijnier. Ook wel ontsteking van de capsula propria der nier. Vgl. Perinephritis.

Epinephrotoxíne, = suprarenolysine (zie ald.).

Epinéurium, de bindweefselschede, die een zenuw omgeeft; zie Peri- en Endoneurium, Neurilemma.

Epioecíe (οἶκος, huis), epidemie, die tot een huis beperkt blijft, huisepidemie.

Epiórchium, het binnenste gedeelte van de tunica vaginalis propria testis.

Epiphaninereactie (ἐπιφάνεια, oppervlakte), het verschijnsel, dat als antiserum en antigeen op een glasplaat bij elkander worden gebracht, door wijziging der oppervlaktespanning een versnelling van de onderlinge diffusie plaats heeft, hetgeen scheikundig kan worden aangetoond (Weichardt, 1909).

Epipharynx, = pars nasalis pharyngis, nasopharynx; het achter de neus liggende gedeelte van de pharynx, neus-keelholte.

Epiphénomène (Fr.), een verschijnsel, dat komt bij de kenmerkende ziekteverschijnselen.

Epíphora (ἐπιφορά, toevloed), tranenvloed; vroeger noemde men epiphora alleen verhoogde afscheiding van tranen, terwijl tranen-druipen door verhindering van de afvloeiing door het traankanaal stillicidium werd genoemd.

Epiphrenáal (φρήν, middenrif), boven het middenrif liggend.

Epiphysaire laag, 1. de laag kraakbeen tussen epi- en diaphysis, waarvan naar weerszijden de groei van het been uitgaat; syn. groeischijf.

Epiphýse, de glandula pinealis.

Epiphysiódesis (δέσις, het verbinden), stopzetten van de groei van een dijbeen, dat langer is dan het andere, door verwijdering van een deel van het epiphysaire kraakbeen en overbrugging van de gaping door een beenplug.

Epiphysiólysis (λύσις, loslating), loslating van de epiphyse van het dijbeen, de oorzaak van coxa vara adolescentium (zie ald.).

Epíphysis (ἐπίφυσις, aanwas), de eind-stukken van een pijpbeen; vgl. Diaphysis.

Epiphytíe (ἐπί, op; φυτόν, gewas), door schimmels veroorzaakte aandoening.

Epiplocéle (ἐπίπλοον, het net, Hippocrates; κήλη, breuk), netbreuk, een breuk, die net bevat.

Epíplo-enterocéle, darm-netbreuk, die zowel net als darm bevat.

Epiplóicus, tot het net behorend; zie Appendices epiploicae.

Epiploítis, ontsteking van het epiploon.

Epíploön, = omentum, net.

Epipýgus (πυγή, stuit), misvorming, waarbij een niet tot ontwikkeling gekomen vrucht vastzit aan de stuit van een gewone.

Epíschesis (ἐπίσχεσις, het ophouden), het ophouden der ontlasting of urinelozing.

Episclerítis (σκληρός, hard), ontsteking van het bindweefsel, dat tussen de harde oogrok en het bindvlies ligt.

Episcóop (σκοπέω, kijken), toestel om het beeld van ondoorschijnende voorwerpen op een scherm te werpen door middel van opvallend licht (vgl. Epidiascoop).

Episcotíster (ἐπισκοτίζω, verduisteren), toestel om het opslorpingsvermogen voor licht van glasplaten te meten.

Episiocéle (ἐπίσειον, de schaamstreek), uitzakking van de schede; syn. prolapsus vaginae.

Episiocleísis (κλεῖσις, sluiting) operatieve sluiting van de ingang der schede.

Episiohaematóma (vgl. Haematoma), bloeduitstorting in de grote schaamlippen.

Episiorrhaphíe (ῥαφή, naad), het aan elkander naaien van de zijden van de ingang der schede om de uitzakking van de baarmoeder tegen te houden (vgl. Elytrorrhaphie en Colporrhaphie).

Episiotomíe, bloedige verwijding van de ingang der schede.

Epispádia, verplaatsing van de uitmonding der urinebuis naar de rug van het mannelijk lid, doordat de urinebuis zich tijdens de ontwikkeling niet behoorlijk van boven heeft gesloten. De lijder aan E. heet epispadáeus of epispádias.

Epispástica (nl. remedia; ἐπισπαστικός, tot zich trekkend), middelen, die de huid sterk prikkelen, deze rood maken of blaren trekken.

Epistáse, de invloed van het X-chromosoom op de kiemcel, waardoor de ontwikkeling tot mannelijk of vrouwelijk wezen wordt bepaald.

Epistáxis (ἐπίσταξις, Hippocrates), neusbloeding.

Episthótonus, onjuiste uitdrukking voor emprosthótonus (zie ald.).

Episthrópheus (ἐπιστροφή, de omdraaiing), de draaier, de tweede halswervel, waarop de atlas draait; vroeger werd (juister) de atlas „draaier" genoemd; de epistropheus heette axis.

Epitársus, een soms voorkomende plooi van het oogbindvlies aan de achterzijde van het bovenooglid; syn. ectopia tarsi.

Epithálamus, een deel van het thalamencephalon (zie ald.), dat de epiphysis cerebri, de habenula en het trigonum habenulae omvat.

Epithelióma, gezwel, bestaande uit epitheliumcellen. Kwaadaardig E. is een kanker, die van een oppervlakte-epithelium uitgaat. E. adamantínum = adamantinoma, (zie ald.). E. adenoídes cýsticum (Brooke), kleine korreltjes in de huid, vooral van het aangezicht, berustende op het ontstaan van epitheelcellen in het corium, vermoedelijk afkomstig van de haarfollikels. E. contagiósum s. mollúscum, = molluscum contagiosum. E. myxomatódes psammósum, een gezwel van de derde hersenkamer, van de geaardheid van een zeer week myxoma, dat harde, melkwitte, verkalkte epitheliumparels bevat. E. pagetoídes, gelijkend op de ziekte van Paget. E. papilláre = papilloma, (zie ald.).

Epithélium (het eerst door F. Ruysch gebezigd voor het fijne opperhuidje van de gevoelstepeltjes (θηλή, tepel), van het lippenrood), het weefsel alleen bestaande uit cellen, gerangschikt in één of meer lagen, en hun tussen-(kit-)stof, dat vrije oppervlakten van het lichaam en de organen bedekt; onderscheiden in cylinder-, plaveisel-, cubisch-, trilhaar- en overgangsepithelium. E. germinále, kiemepithelium. E. seminále, zaadepithelium.

Epithelium-lichaampjes (A. Kohn, 1895), glandulae parathyreoideae, bijschildklieren. E. parels, laagsgewijze, gelijk een ui ge-

bouwde vormsels van verhoornde epitheliumcellen; o.a. in epitheliomata.

Epitheloíde cellen, grote, op epitheliumcellen gelijkende cellen, die van vaste bindweefsel-cellen afstammen; in tuberkels.

Epithéma (ἐπίθημα, het opgelegde), 1. omslag, pap, compres. 2. gemeenschappelijke naam voor epi- en endothelium (Marchand).

Epitoxoíden, zie Toxoiden.

Epitríchium (τρίχιον, haar), in de embryologie de buitenste, verhoornde laag der huid, die bij sommige zoogdieren in haar geheel loslaat en de uitgroeiende haren een tijd lang bedekt.

Epitróchlea (bij de Fransen), de condylus internus humeri; vgl. Epicondylus en Trochlea.

Epituberculose (Eliasberg), niet-tuberculeuse collaterale ontsteking rondom een tuberculeuse haard.

Epitýmpanum (τύμπανον, trommel, trommelholte), vgl. Recessus epitympanicus; syn. atticus, koepelruimte.

Epityphlítis (τυφλόν, blinde darm), ontsteking van het epityphlon, het wormvormig aanhangsel van de blinde darm (W. Küster); syn. appendicitis, ephysitis, perityphlitis, scolecoiditis.

Epizóa (ζῷον), dierlijke parasieten, die hun voedsel op de huid zoeken, maar verder òf tussen de haren, òf in de klederen, òf elders in de omgeving van de mens verblijf houden.

Epizoönóse (νόσος, ziekte), huidziekte, door epizoa veroorzaakt. Vgl. Dermatozoönose.

Epizoötie, onder dieren heersende epidemische ziekte.

Eponýchium (ὄνυξ, nagel), een huidlaag, overeenkomstig het epitrichium (zie ald.), welke de nagel in zijn eerste ontwikkelingstijdperk bedekt.

Epoöphoréctomíe (ἐπί, bij, neven; ὠοφόρος eieren dragend; ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van een gezwel van de bij-eierstok.

Epoöphoron, bij-eierstok, overblijfsel van de oerniergang in de brede band der baarmoeder; syn. parovarium.

Epúlis (ἐπί, op; οὖλον, tandvlees), gezwel op het tandvlees, meestal uitgaande van het beenvlies van het tandkasuitsteeksel der kaken; onderscheiden in E. sarcomatósa (de meest voorkomende vorm), E. myxomatósa en E. fibrósa.

Epulótica (ἐπουλόω, in een litteken veranderen), nl. remedia; middelen, die de littekenvorming begunstigen.

Erbfaktoren (D.), zie Realisatoren.

Erectiel, in staat tot erectio (zie ald.); zo worden de caverneuse (sponsachtige, zie Cavernosus) weefsels en gezwellen genoemd, omdat zij kunnen opzwellen door verhoogde vulling met bloed.

Eréctio (erigo, oprichten), het opzwellen, oprichten, vooral van de sponsachtige lichamen van het mannelijk lid en de kittelaar door verhoogde vulling met bloed.

Eréctor, oprichter; zie Musculus.

Erepsíne (ἐρέπτομαι, eten, verteren), ferment in het darmslijmvlies, dat geen natuurlijke eiwitstoffen, behalve caseïne, verteert, doch wel peptonen, albumosen, enz. (O. Cohnheim, 1909).

Erethiótica, nl. remedia, prikkelende middelen.

Eréthisch (ἐρέθω, prikkelen), prikkelbaar; men noemt zweren en granulaties (wild vlees) erethisch, als zij zeer pijnlijk en tot bloeding geneigd zijn. Erethische habitus, erethisch voorkomen van scrofuleuse kinderen: smal gelaat, zeer zachte, bleke huid met er doorheen schijnende aderen; tegenstelling torpide.

Erethismus (ἐρεθισμός), ziekelijke toestand van prikkeling of opwinding. E. mercurialis, hevige zenuwachtigheid door kwikzilververgiftiging. E. tropicus, tropische zonnesteek.

Erethística (nl. remedia), prikkelende middelen.

Ereuthopathie, ereuthophobie (ἔρευθος, roodheid; πάθος, ziekte; φόβος, vrees) geneigdheid tot en angst voor blozen.

Erg (ἔργον, werk), in de natuurkunde, de éénheid van arbeid; de arbeid, nodig om met de éénheid van kracht door de éénheid van massa de éénheid van afstand te doen afleggen.

Ergasiadermatose (ἐργασία, arbeid), beroepsziekte van de huid.

Ergograaf (ἔργον, werk; γράφω, schrijven), toestel om de arbeid van spieren op te tekenen (Mosso); de verkregen lijn heet ergogram.

Ergométer, arbeidsmeter, toestel om de verrichte arbeid te meten, b.v. van het hart.

Ergonen (Euler), stoffen, die een regeling of verandering teweegbrengen in de werkzaamheid der cellen, b.v. hormonen, vitamines, enzymen en plantaardige groeistoffen. Zie Dynatonen.

Ergophóre groep (zie Agglutininen, Complement) groep van een agglutinine, welke vereist wordt om bacteriën te praecipiteren; zonder deze groep heet het agglutinine (dat dan alleen nog de haptophore groep bezit) agglutinoied.

Ergostáat (ἔργον, werk; ἵστημι, plaatsen), toestel, waarmede een zieke, door het draai-

en aan een kruk, voorgeschreven hoeveelheden arbeid kan verrichten (G. Gärtner).

Ergosteról, een provitamine (zie ald.), dat zijn werkzaamheid, voorkoming van rhachitis, verkrijgt onder invloed van ultraviolette stralen.

Ergot (Fr. klauw, spoor, moederkoorn), gewoonlijk moederkoorn. E. de Morand, = hippocampus minor.

Ergotismus, vergiftiging met moederkoorn of met brood, dat deze schimmel bevat. E. convulsivus, kriebelziekte; de nerveuse vorm van het ergotisme, met kriebelen en gevoelloosheid aan de vingers en tenen en krampverschijnselen. E. gangraenosus, moederkoornversterf, het afsterven van vingers, tenen en ledematen door vaatkramp der kleinste slagaderen; syn. ignis sacer (heilig vuur).

Ergotrópe therapie (τρέπω, wenden), prikkeltherapie, gericht op het aansporen van het organisme tot het ontplooien zijner werkzaamheid.

Erhaltungsstoffe (D., instandhoudingsstoffen) stoffen in het voedsel, die het gewichtsverlies tegengaan (Abderhalden); vgl. Atmungs- en Wachstumsstoffe.

Erkatonometer, instrument om de bloeddruk te meten.

Erogéne zonen (ἔρως, liefde; zone, Fr., gordelvormige strook), plaatsen van het lichaam, welker prikkeling de geslachtsdrift opwekt.

Erósio (Lat., afknaging), scherp begrensd verlies van epithelium op slijmvliezen — erosiezweer — vaak bij catarrhen. Een papillaire erosie ontwikkelt zich uit de eenvoudige erosie, als de ontblote papillen van het slijmvlies zwellen en als donkerrode korreltjes, die gemakkelijk bloeden, zichtbaar worden. Haemorrhagische E., ontstaat in het maagslijmvlies door bloedingen onder de oppervlakte van het slijmvlies, waardoor dit verweekt en afgestoten wordt.

Erotiek, drang tot gevoelsbetrekkingen.

Erotismus (ἔρως, liefde), een toestand van op dronkenschap gelijkende opwinding, die bij psychisch ongezonde lieden bij de geslachtsgemeenschap kan ontstaan.

Erotománia (μανία, waanzin), ziekelijke verhoging der geslachtsdrift, vaak met perverse neigingen verbonden, maar ook overdreven bewondering voor een geliefde persoon, zonder geslachtelijke bijgedachten.

Erratische rillingen (erraticus, ronddolend), onregelmatige, door koortsaanvallen gevolgde rillingen bij bloedvergiftiging; ook telkens van plaats veranderend (bijv., van pijnen of roos).

Errhína (ἔρρινον = εἰς τὴν ῥῖνα, voor de neus, Galenos; nl. remedia), neusreinigende middelen, niesmiddelen, snuif; vgl. Sternutatoria.

Eructátio (Lat.), oprisping; zie Ructus.

Erúptio (Lat., het doorbreken), het uitbreken van een uitslag of de uitslag zelf. E. aestivalis bullosa, zie Hydroa vacciniformis.

Erweiterter Selbstmord (D.), zelfmoord, gepaard met moord op een ander b.v. omdat men hem ongeneeslijk waant en zo van hem houdt, dat men zich met hem vereenzelvigt, bijv. ouders met kind, twee geliefden enz.

Erysípelas (ἐρυσίπελας), roos, wondroos; acute, met koorts gepaard gaande, besmettelijke huidziekte, die meestal van een verwonding uitgaat en door de streptococcus van Fehleisen wordt veroorzaakt. E. idiopáthicum s. spontáneum s. verum s. exanthemáticum, roos, die schijnbaar uit zichzelf ontstaat, zonder van een wond afkomstig te zijn; meestal aan het aangezicht of het behaarde hoofd. E. ámbulans s. mígrans s. sérpens, trekkende, kruipende roos, die zich snel uitbreidt over grote gedeelten der huid. E. bullósum s. vesiculósum, belroos, waarbij de opperhuid tot blaren wordt opgelicht. E. carcinomatósum, op erysipelas gelijkende uitbreiding van een kankerrecidief in de lymphespleten onder de epidermis. E. chrónicum, vgl. Erysipeloied. E. erráticum, verspreide roos, zich vertonende in afzonderlijke plekken. E. erythematósum, roos met bijzonder sterke roodheid. E. gangraenósum, roos met plekken van huidversterf. E. glabrum s. laevigátum (laevis, glad), roos, waarbij de huid gespannen, glad en glimmend is. E. neonatórum, bij pasgeboren kinderen, uitgaande van de navelwond. E. oedematósum (οἴδημα, zwelling), met hevige zwelling. E. pérnio (zie Pernio), een erytheem der voeten, met verharding der huid, dat door koude ontstaat. E. pérstans (perstare, voortbestaan), vgl. Lupus erythematosus. E. phlegmonósum, pseudo-erysipelas (zie ald.), uitgaande van een verwonding, geneigd tot grote uitbreiding in de diepte en vorming van phlegmone (zie ald.). E. puerperále malígnum intérnum, etterige parametritis (zie ald.) door kraambedbesmetting. E. pustulósum, roos met etterblazen. E. traumáticum s. nothum (νόθος, buiten-echtelijk, onecht) s. spurium s. nosocomiále, wondroos, eigenlijk de echte roos. E. vaccinále, roos, uit koepokken ontstaande. E. variegátum (variego, bont maken), vlekkige, meestal streepvormige roos. E. verrucósum, wratachtige roos, waarbij de huid, doordat

zij niet op alle plekken los is van de onderlaag, in de vorm van bultjes wordt opgelicht.

Erysipeloïed (εἶδος, gedaante)(Rosenbach), meestal goedaardige uitslag zonder koorts, met geringe besmettelijkheid, die ontstaat bij het omgaan met dierlijke stoffen (slagers, koks, enz.) door infectie met erysipelothrix rhusiopathiae, de verwekker van de varkensvlekziekte.

Erythanthéma (ἐρυθρός, rood; ἄνθημα, bloei) (Auspitz), algemene benaming voor een uitslag, die voornamelijk uit een erythema bestaat.

Erytheemdosimeter, een plankje met een zestal gaten, waardoor men als proef de huid verschillend lang kan bestralen door ze met een schuifdeksel achtereenvolgens te ontdekken, om daarna de zieke plek te bestralen zolang als bij de proef nodig was om het gewenste erytheem te doen ontstaan.

Erytheemdosis, de hoeveelheid Röntgenstralen, die een huidontsteking van de eerste graad (roodheid, uitvallen van haren) teweegbrengt; vgl. Holzknecht, zie Aanhangsel.

Erythéma (ἐρύθημα, roodheid), begrensde of meer verspreide roodheid der huid, veroorzaakt door actieve hyperaemie (zie ald.). E. ab ácribus s. venenátum (acer, zuur; venenum, vergif), door scheikundige stoffen verwekt. E. anuláre (anulus, ring), ringvormig E. E. arthríticum epidémicum, E. gepaard gaande met gewrichtsontsteking. Syn. rattebeetziekte, zie ald. E. bullósum végetans (Unna), = pemphigus vegetans (zie ald.); syn. ziekte van Neumann, condylomatosis pemphigoides maligna. E. calóricum, eerste graad van verbranding of bevriezing. E. centrifúgum s. lupinósum, = lupus erythematosus (zie ald.). E. contusifórme, = E. nodósum. E. epidémicum, vgl. Acrodynie, Pellagra. E. exsudatívum multifórme (Hebra), helderrode of donkere vlekken, ter grootte van gerstekorrels tot linzen, die onder de druk van de vinger verbleken, en dikwijls in andere vormen van uitslag overgaan; in de aanvang meestal op de rug van voet en hand, ook op de oogleden. E. gyrátum (kring), kringerytheem. E. indurátum (Bazin), verhard erytheem; onpijnlijke bulten, tot de grootte van een noot, meestal aan de kuiten van jonge meisjes; syn. Tuberculosis cutis nodósa, erythème induré scrofuleux, E. noueux chronique des membres inférieurs. E. infectiósum (Sticker), epidemische kinderziekte, waarvan de uitslag gelijkt op „rode hond", maar met grote vlekken, achtereenvolgens op het gezicht, de ledematen en de romp; syn. megalerythema epidemicum, vijfde ziekte. E. iris, circinátum (ἶρις, regenboog; circino, cirkelrond maken), ondersoort van E. multiforme, waarbij de vlekken rondom een ingezonken blauwe plek staan; vgl. Herpes iris, circinatus. E. mígrans, vgl. Erysipeloied. E. du neuvième jour, een acute infectie ziekte, gedurende behandeling met neosalvarsaan, waarvan het exantheem verschijnt op de 9e dag na de eerste inspuiting, een geactiveerde latente infectie met rubeolae, morbilli of scarlatina, of een toxische werking van het geneesmiddel. E. nodósum, knobbel-erytheem, bestaande uit bulten ter grootte van een erwt, meestal aan de benen (ook de armen), blauwachtig rood van kleur, zeer pijnlijk bij druk, vaak volgende op acuut gewrichtsrheumatisme; gaat dikwijls gepaard met koorts en ziektegevoel. E. pérstans faciéi, syn. Erysipelas perstans. E. photoeléctricum, huidontsteking door de inwerking van electrisch licht. E. pudóris, schaamteblos. E. simplex marginátum, = E. infectiosum. E. soláre (sol, zon), huidontsteking door de werking van zonlicht. E. tónicum = E. bullosum. E. urticátum = lichen urticatus. E. variolósum, roodheid aan de buik en de binnenvlakte der dijen, die soms aan de pokkenuitslag voorafgaat.

Erythraemíe, = 1. polycythaemia vera (zie ald.); syn. ziekte van Vaquez-Osler. 2. acute erythroblastose.

Erythrasma (ἐρυθραίνω, rood maken) (V. Bärensprung), besmettelijke uitslag, bestaande uit roodachtig gele, vaak schubbige, jeukende vlekken in de liesplooien en oksels en op andere plaatsen, waar twee huidoppervlakten tegen elkander aan liggen; veroorzaakt door microsporon minutissimum.

Erythrismus, roodharigheid.

Erythroblasten (βλαστός, kiem), een kern bevattende rode bloedlichaampjes, zowel als nog in ontwikkeling verkerende rode bloedlichaampjes in het rode beenmerg; bij ziekelijke toestanden (anaemie, leukaemie), komen zij ook in het bloed zelf voor (erythroblastose, erythroblásthaemie).

Erythroblásthaemie, het voorkomen van erythroblasten in het bloed.

Erythroblastisch, = erythropoietisch.

Erythroblastóma, 1. myeloma (zie ald.), ten dele bestaande uit erythroblasten. 2. gezwel in de lever, dat rode bloedcellen voortbrengt.

Erythroblastóse, zie Erythroblasten. E. neonatórum of foetális = Morbus haemolýticus neonatórum, omvat de congenitale

anaemie der pasgeborenen, de icterus gravis en de hydrops foetalis.

Erythrochloropsíe (χλωρός, bleekgroen), blauwgeelblindheid, waardoor alleen rood en groen wordt gezien (Mauthner); vgl. Achromatopsie.

Erythrocyanósis cutis symmétrica (vgl. Cyanosis), symmetrische donkerblauwe plekken op de huid bij meisjes na de puberteit (H. Curschmann). Syn. E. crurum puellárum chrónica, koubenen = perniones (Mendes da Costa).

Erythrocyten (κύτος, blaasje, cel), rode bloedlichaampjes.

Erythrocýthaemíe, = erythraemie, polycythaemie.

Erythrocytolýse, oplossing van rode bloedlichaampjes; vgl. Haemolyse.

Erythrocytopenía (πενία, armoede), te weinig rode bloedlichaampjes in het bloed.

Erythrocytósis, 1. voorbijgaande of secundaire polycythaemie (zie ald.). 2. talrijkheid van rode bloedcellen in exsudaten enz. 3. E. megalosplénica (μέγας, groot; σπλήν, milt), = polycythaemia rubra (zie ald.).

Erythrodérmia, erythrodermíet, chromodermatose (zie ald.), gekenmerkt door rode huidverkleuring; hieronder zijn dus de erythemen begrepen. E. desquamatíva s. exfoliatíva (Besnier) ook genaamd ziekte van Leiner, zie Aanhangsel. Benaming voor verschillende hardnekkige huidaandoeningen bij kleine kinderen, die met roodheid en afschilfering gepaard gaan, bijv. pityriasis rubra, dermatitis exfoliativa generalisata subacuta, enz. E. maculósa persístens, syn. Erythrodermie pityriasique en plaques disséminées (Brocq), parapsoriasis, zeldzame huidziekte met rode vlekjes en vlekken, lichte schilfering en huidatrophie.

Erythrodextríne, overgangsproduct bij de vertering van stijfsel, dat met jodium purperrood gekleurd wordt (Brücke).

Erythroedéma (vgl. Oedema), langdurige ziekte bij jonge kinderen, met rode vlekjes op de huid, pijn, zwelling en schilfering aan de handen en voeten, lichtschuwheid, vermagering en psychische veranderingen (Swift, 1914); syn. pink disease, acrodynie, zie ald.

Erythrogranulóse, een bestanddeel van de stijfselkorrel, dat met jodium rood gekleurd wordt (Brücke).

Erythroíde (Fr.), = tunica dartos (zie ald.).

Erythrolýse, = erythrocytolyse.

Erythromelalgíe (μέλος, lid) (Weir-Mitchell, 1872), ziekte der vaatzenuwen, gekenmerkt door aanvallen van pijn, roodheid en zwelling van de ledematen, vooral aan de tenen; vgl. Acromelalgie.

Erythromelíe (A. Pick, 1894), huidziekte aan de strekzijde der ledematen, waarbij zonder pijn, doch soms met gevoelsstoornissen, blauwrode strepen op de huid ontstaan en de aderen zich verwijden; ten slotte verschrompelt de huid.

Erythrometríe, het meten van de doorsnede der rode bloedlichaampjes.

Erýthron, verzamelnaam voor de rode bloedlichaampjes en de cellen waaruit zij ontstaan.

Erythrophágen (φαγεῖν, eten), cellen, welke rode bloedlichaampjes in zich opnemen.

Erythrophobíe (φόβος, vrees), 1. vrees voor blozen. 2. vrees voor rode voorwerpen.

Erythroplasíe, papillair epithelioma, rode pijnloze plekken op het slijmvlies van de mond of van de geslachtsdelen, misschien een voorstadium van carcinoma.

Erythropoësis (ποιέω, maken), de vorming van rode bloedlichaampjes. Erythropoietisch (orgaan), orgaan waarin rode bloedlichaampjes worden gevormd.

Erythropsíe (ὄψις, het zien), roodzien, het zien van een rode schijn over de voorwerpen, vooral na staaroperatie.

Erythropsíne, gezichtspurper (Boll), de rode stof, die zich in het buitenste gedeelte van de staafjes van het netvlies bevindt, en onder de invloed van licht verbleekt.

Erythrósis, = polycythaemia rubra, zie ald. Ook wel alleen de hoogrode kleur in het gelaat bij polycythaemie.

Escarre noire (Fr., zwarte korst), een zweertje met zwarte korst ter plaatse waar de teek heeft gebeten, die de fièvre boutonneuse (zie ald.) overbrengt.

Éschara (ἐσχάρα, korst), brandkorst, gevormd van afgestorven weefsel na verbranding, bevriezing, werking van bijtende stoffen, = escarre (Fr.).

Escharótica, nl. remedia, bijtmiddelen, die brandkorsten vormen; vgl. Caustica.

Escherichia coli, syn. Bacillus coli, zie onder Bacteriën.

Eserismus, chronische vergiftiging met eserine (physostigmine).

Eskimogezicht, het misvormde aangezicht bij myxoedema van volwassenen.

Eso-enterítis, -gastrítis (ἔσω, binnen), ontsteking van het slijmvlies van maag en darm (bij Eng. schrijvers).

Esophoríe (φέρω, brengen), scheelzien naar binnen (vgl. Heterophorie).

Esophylaxíe (ἔσω, van binnen; φυλάσσω, behoeden), de bescherming van het inwendige lichaam door de door prikkels versterkte huidfuncties (E. Hofmann).

Esotropíe (τρέπω, wenden), = strabismus convergens (bij Eng. schrijvers).

Espúndia (Sp.), = Leishmaniosis americana, zie ald.

Essentieel (essentia, het wezen ener zaak), in de ziektekunde, benaming voor een ziekte, zonder aantoonbare oorzaak, schijnbaar zelfstandig ontstaan; vgl. Idiopathisch.

Esterquote (D.), het quotient van het gehalte van het bloedserum aan cholesterine-esters en vrij cholesterine; geringe E. wijst volgens sommigen op ongunstige kansen voor een operatie.

Esthioménos (ἐσθίω, eten), vretende uitslag; esthiomène (Fr.), = lupus vulvae.

Etagehechting, hechtingen, die in op elkander volgende lagen worden gemaakt.

Etappenbehandlung (D.), (Petruschky), (étape (Fr.), nachtverblijf, pleisterplaats), behandeling (van tuberculose), die telkens na een bepaalde tussenpoos wordt herhaald.

État (Fr. van lat. status), toestand. E. craquelé, dunne, schilferende huid met fijne barstjes (Fr. craquelage). E. criblé (Fr. overal doorboord, gelijk een zeef), het bestaan van talrijke, dicht bijeengelegen haarden van verweking in de hersenen en het ruggemerg; status cribrosus. E. de mal, = status epilepticus (zie ald.). E. foetal, atelectasis (zie ald.) der long. E. mamelonné (mamelon, Fr., tepel), verandering in het slijmvlies van de maag bij slepende ontsteking, waardoor de binnenvlakte van de maag gevlekt of getekend schijnt. E. pointillé, het bedekt zijn van het slijmvlies van de darm met donkere puntjes, na genezing van typhuszweren. E. vermoulu (Fr. wormstekig), pleksgewijze vernietiging van de grijze stof der hersenen door stoornis in de voeding.

Ethmocephalíe, misvorming, meestal gepaard gaande met arhinencephalie (zie ald.), waarbij in plaats van de verschrompelde neus boven het (enige) oog een snuitvormig huid-aanhangsel hangt; vgl. Cyclencephalie.

Ethmoidális, ethmoídeus (ἠθμός, zeef), vgl. Os.

Ethmoidítis, ontsteking van het zeefbeen.

Ethnographíe (ἔθνος, volk), volksbeschrijving, beschrijving der volken naar hun eigenschappen en gewoonten.

Ethnologíe, volkenkunde, de kennis van de volkeren, hunne verspreiding en afstamming in ruimere zin.

Ethologie (ἦθος, zeden en gewoonten), kennis van de levenswijze van mens en dier.

Étincelage (Fr., étincelle, vonk), zie Electro-coagulatie.

Étranglement (Fr.), worging, beklemming. Étranglements annulaires, ringvormige insnoeringen der zenuwvezels (Ranvier).

Étuve (Fr., = stoof), zweetbad. E. à désinfection, ontsmettingsketel. E. à incubation, broedstoof.

Eubiotíek (εὖ, wel; βίος, leven), de kunst om lang en gezond te leven.

Eucapníe (καπνός, damp), aanwezigheid van een juiste hoeveelheid gebonden koolzuur in het bloed (Straub en Meyer); vgl. Hyper- en Hypocapnie.

Euchróea (εὔχροια, van χρώς, huidkleur), gezonde huidkleur, gezond voorkomen.

Euchromatopsíe, normale kleurenzin. (Mauthner); vgl. Dyschromatopsie.

Euchronísme, het op de juiste tijd plaats vinden van de werking der verschillende spieren bijv. bij het lopen.

Eucrasíe (κρᾶσις, menging), goede menging der sappen, goede gezondheid; vgl. Dyscrasie.

Euexíe (εὐεξία), het zich prettig gevoelen.

Eugenética, eugénica (εὐγενής, van edelen aard) (Fr. Galton, 1905), de kennis van de voorwaarden tot het aankweken van een goed ras.

Euglobulíne, een proteine, dat met pseudoglobuline serumglobuline vormt.

Eugónisch (γονή, broedsel), zich goed voortplantend bijv. een stam tuberkelbacillen op een bepaalde voedingsbodem.

Eunuch (εὐνοῦχος), ontmande, gesneden slaven, oppassers van de harem.

Eunuchoidismus (Tandler en Gross), veranderingen in het gestel door onvoldoende ontwikkeling van het klierweefsel der zaadballen, evenals bij gesnedenen; zie Infantilismus. bijv.nw. eunuchoide. E. lengtegroei en vetzucht. De lijders heten eunuchoiden. Komt ook bij vrouwen voor door onvoldoende ontwikkeling der eierstokken; vgl. Dystrophia adiposo-genitalis.

Eupareunía (πάρευνος, echtgenoot), het wèl gepaard zijn van echtgenoten (vgl. Dyspareunie).

Eupepsíe, goede spijsvertering; vgl. Dyspepsie.

Euphorbismus, slepende vergiftiging met euphorbiasoorten.

Euphoríe (εὐφορία), het gevoel van welzijn.

Euphosglas (φῶς, licht), geelachtig glas tot beschutting van het oog tegen ultraviolette stralen (Schanz); syn. Hallauer glas; vgl. Umbralgläser.

Euplastisch, het midden houdend tussen hyperplastisch en hypoplastisch. Syn. Normoplastisch.

Eupnóea (εὔπνοια, goede ademhaling), rustige, gelijkmatige ademhaling.

Eupraxíe (εὐπραξία), het doelmatige, normale handelen; vgl. Apraxie.

Eurhythmíe (εὐρυθμία), regelmatige werking van het hart en dientengevolge van de pols; vgl. Arhythmie.

Euryblepharíe (εὐρύς, breed, βλέφαρον, ooglid), te ruime oogleden (Desmarres, 1854).

Euryprosóop, met een breed voorhoofd.

Eurysóom type, (σῶμα, lichaam), vroegtijdig volwassen, met gedrongen lichaamsbouw en breed gelaat. Tegenovergestelde: Leptosoom, zie ald.

Eusomphálen (εὖ en ὀμφαλός, navel). (Geoffroy St. Hilaire), twee aaneengegroeide volkomen ontwikkelde individuen, die elk een afzonderlijke navel hebben en in hun levensverrichtingen onafhankelijk van elkander zijn.

Eustróngylus gígas (στρογγύλος, rond; γίγας, reus), palissadenworm, grote worm (mannetje 0,4; wijfje 1 m lang) in het nierbekken van dieren van de familie der honden (caninae), zelden bij de mens. Tegenwoordige naam: Dioctophýme renále.

Euthanasíe (εὐθανασία), 1. gemakkelijke dood zonder pijn; 2. maatregelen van de arts om het sterven te verlichten.

Euthyreósis (Vgl. Dys-, Hyper- en Hypothyreosis), juiste werking van de schildklier; bijv. nw. euthyreoot.

Eutókia (εὐτοκία), ongestoord verloop der baring; vgl. Dystokia.

Eutópisch, (τόπος, plaats), op de juiste plaats.

Eutrophíe (τροφή, voeding), de juiste voedingstoestand.

Evacuántia (nl. remedia; evacuo, ledigen), afvoerende middelen.

Evacueren, leegmaken.

Eventrátio (e = ex, uit; venter, buik), 1. het naar buiten komen van een groot deel der buik-ingewanden in een breuk, meestal een navelbreuk. 2. het verwijderen van de ingewanden van de vrucht, indien de grote buik de geboorte daarvan verhindert; vgl. Laparocele, Evisceratio, Exenteratio. E. diaphragmática, het zich bevinden van buik-ingewanden in een uitholling naar boven van het middenrif, welke zich soms aan de linkerzijde bevindt, zonder dat zich tussen de spieren een gaping heeft gevormd gelijk bij een middenrifsbreuk (hernia diaphragmatica) (zie ald.).

Evérsio (Lat.), 1. naar buiten kering = ecstrophia, ectropium; 2. uitzakking (eversio mátricis bij Caelius Aurelianus). E. punctórum lacrimálium, toestand, waarbij de traanpunten niet in het traanmeer gedompeld zijn en dus de tranen niet opzuigen en naar de neus afvoeren.

Évidement (Fr. lediging), het uitkrabben van beenderen met de scherpe lepel (Sédillot); vgl. Curettage, Excochleatie.

Evirátio (e en vir, man) (V. Krafft-Ebing), 1. ontmanning; 2. vorm van waanzin, waarbij een man gelooft een vrouwelijk gestel te bezitten en bijv. de stonden te zullen krijgen. 3. vroegtijdig verlies van de geslachtsdrift; vgl. Effeminatio.

Eviscerátio (viscera, ingewanden), verwijdering van de ingewanden van borst en buik bij de embryotomie (zie ald.); ook, het tijdelijk naar buiten brengen van de ingewanden uit de buikholte bij laparotomie; vgl. Eventratio. E. bulbi, zie Exenteratio bulbi. E. orbitae, zie Exenteratio orbitae.

Evocátor (Lat. evoco, oproepen), een chemische verbinding, die de differentiatie der weefsels veroorzaakt.

Evolutietheorie, 1. vroeger aangenomen theorie, volgens welke de mens of het dier reeds in aanleg in de ei- of de zaadcel aanwezig was; vgl. Epigénesistheorie, Praeformatietheorie; 2. ontwikkelings- of afstammingsleer.

Evolútio (Lat.), ontwikkeling. E. spontánea, het zonder kunsthulp geboren worden van een kind, dat zich in een verkeerde ligging bevond; vgl. Conduplicato corpore.

Evúlsio nervórum (evulsio, uitscheuring) (Thiersch 1889), het uittrekken van een blootgelegde zenuwstam door deze met een daartoe bestemde tang te pakken en al draaiende de zenuw op te rollen; bij hardnekkige trigeminus-neuralgie en bij tabes (de ruggemergszenuwen); syn. neurexaéresis. E. nervi óptici, afscheuring van de gezichtszenuw door verwonding.

Exacerbátio (Lat., verbittering), plotselinge verergering van een ziekte of een ziekteverschijnsel.

Exact, nauwkeurig. Exacte wetenschappen, natuurwetenschappen en wiskunde; wetenschappen, waarin men wel kan dwalen, maar welke zelf de middelen aan de hand geven om de dwalingen op te sporen en te herstellen (G. J. Mulder).

Exáemia (ἐξ en αἷμα, bloed), de toestand van shock (zie ald.), waarbij plotseling het bloed uit de kleine vaten verdwijnt en zich in de verwijde haarvaten ophoopt.

Exaéresis (ἐξαίρεσις), verwijdering (van een vreemd lichaam of een zenuw; bijv. phrenicoexaeresis, zie ald.).

Exaltátio (Lat., verhoging), ziekelijke opwinding, overspanning, waarbij de werking van de geest versneld, de remming verminderd

is en de voorstellingen meest van aangename aard zijn.

Exánia (ex, uit; anus, aars), uitzakking van de endeldarm; syn. archoptosis.

Exanimátio (Lat.), diepe bewusteloosheid.

Exanthéma (ἐξάνθημα, uitslag, van ἄνθος, bloesem), huiduitslag. E. balsámicum, balsemuitslag, na gebruik van balsamische middelen. E. coerúleum, = maculae coeruleae (zie ald.). E. labiale, = herpes labialis. E. súbitum, (subitus, plotseling), een op mazelen gelijkende uitslag, voorafgegaan door ongeveer vier dagen koorts; syn. zesde ziekte, roseola infantum. Exanthémata acúta, de acute uitslagziekten, besmettelijke ziekten, welke door een uitslag gekenmerkt worden.

Exanthrópia (ἐξ, uit, buiten; ἄνθρωπος, mens), mensenschuwheid.

Exarteriitis, = periarteriitis (zie ald.).

Exarthrósis, ontwrichting; syn. luxatio.

Exarticulátio (articulus, gewricht), afzetting van een lid in een gewricht. E. interilio-abdominális, afzetting van het bovenbeen, tezamen met de daaraan grenzende helft van het bekken. E. pedis mediotársea, operatie van Chopart (zie Aanhangsel). E. pedis sub talo, operatie van Malgaigne (zie Aanhangsel). E. pedis társeo-metatársea, operatie van Lisfranc (zie Aanhangsel).

Excavátio (Lat., uitholling, holte). E. papíllae nervi óptici, kuiltje in het midden van de papil der gezichtszenuw, onderscheiden in a. physiologische excavatie, als de holte niet meer dan $^1/_2$ der papil beslaat, b. ziekelijke excavatie, en wel: 1. atrophische excavatie ingevolge van atrophie der zenuwvezels en 2. druk-excavatie door verhoging van de binnen het oog heersende drukking (glaucoma). E. récto-uterína, de met buikvlies beklede groeve tussen de baarmoeder en de endeldarm; syn. cavum Douglasi (posterius). E. récto-vesicális, de met buikvlies beklede ruimte tussen de endeldarm en de blaas bij de man. E. vesíco-uterína, de met buikvlies beklede ruimte tussen de baarmoeder en de blaas; syn. cavum Douglasi (anterius).

Excavátor (Lat., uitholler), tandheelkundig instrument (boortje) tot het uithollen van een tandholte om het aangevreten (carieuse) tandbeen te verwijderen vóór de vulling.

Excementósis, uit cement bestaand gezwel van de tandwortel.

Excentrisch (centrum, middelpunt), niet samenvallend met het middelpunt, uitmiddelpuntig. Excentrische projectie der prikkels, de werking van de geest, welke tengevolge heeft, dat een prikkel, die de zintuigen bereikt, wordt toegeschreven aan een buiten het organisme gelegen oorzaak. E. zien, indirect zien, het zien van voorwerpen, waarop de blik niet gericht is; dus het zien met het buiten de fovea centralis liggende gedeelte van het netvlies.

Excerebrátio (cerebrum, de hersenen), het verwijderen van de hersenen der vrucht bij embryotomie.

Excípiens (Lat., het in zich opnemende), = de hoofdmassa van een geneesmiddel; syn. constituens.

Excísio (Lat.), uitsnijding.

Excitabiliteit (Fr. excitabilité, van 't Lat. excitabilis), prikkelbaarheid, vatbaarheid voor prikkels; syn. irritabiliteit.

Excitántia, nl. remedia, prikkelende, opwekkende geneesmiddelen; syn. stimulantia.

Excitatie-stadium, tijdperk van opwinding tijdens de toediening van chloroform en andere bedwelmende middelen.

Excitátio, prikkelingstoestand, opwinding.

Excitátor, prikkel-electrode.

Excito-anabóol, -catabóol, aanduiding van prikkels, die anabolie (zie ald.) of catabolie teweegbrengen.

Excito-motórisch, benaming voor de zenuwen, die de prikkels voor de werking van het hart en andere organen geleiden.

Excochleátio (van cochlear, lepel; slecht gevormd woord, beter excochlearisatie), uitlepeling, verwijdering van ziek weefsel met de scherpe lepel; vgl. Evidement.

Excoriátio (excoriare, de huid afstropen, van corium, huid), verlies van opperhuid, zodat de slijmlaag of de lederhuid bloot ligt.

Excreménta (Lat., van excerno, afscheiden), uitwerpselen, drekstoffen; syn. faeces.

Excrementele secretie, afscheiding door klieren naar buiten; vgl. Recrementele secretie, inwendige afscheiding.

Excrescéntia (Lat.), uitgroeisel, uitwas.

Excréta (Lat., van excerno, afscheiden), die afscheidingen van klieren, welke voor het lichaam niet meer van betekenis zijn en dan ook naar buiten worden afgeleid, urine, zweet, enz. vgl. Excrementa, Secreta.

Excrétio (Lat.), afscheiding, voornl. die van excreta.

Exédens (Lat., opetend), vretend, benaming voor kwaadaardige zweren.

Exencephalíe (ἐξ, uit; ἐγκέφαλος, hersenen), misgeboorte, waarbij de onvolledig ontwikkelde hersenen buiten de schedel liggen en het schedeldak grotendeels ontbreekt.

Exenterátio (Lat.,) verwijdering der ingewanden bij de vrucht; vgl. Evisceratio.

E. bulbi, operatieve lediging van de oog-

appel, waarbij de harde oogrok en de gezichtszenuw behouden blijven (Mules). E. cranii, uitslingering van de gehele schedelinhoud door een schot. E. órbitae, operatieve lediging van de gehele oogkas, waarbij ook het beenvlies wordt verwijderd.

Exerceerbeenderen, vorming van been in het perimysium van de spierbundels (vooral in de delta-spier), in de peesvliezen, de pezen en het bindweefsel tussen de spieren; gevolg van herhaalde sterke inspanning der betrokken spieren bij lichaamsoefeningen.

Exésio (ex-edo, uitknagen), verwoesting van weefsels door verzwering, in 't bijzonder van beenderen, = arrosio.

Exfoetation (Eng.), buitenbaarmoederlijke zwangerschap.

Exfoliátio (Lat., ontbladering), het langzamerhand, in dunne lagen afstoten van afgestorven weefsels en van pseudomembranen (zie ald.). E. areata linguae, = leucoplakia, (zie ald.).

Exhaéresis (αἱρέω, wegnemen), minder juist voor exairesis, zie ald.

Exhalátio (Lat.), uitademing.

Exháustio (Lat.), uitputting. E. uteri, uitputting der baarmoeder; hoogste graad van weeënzwakte.

Exháustor (Lat., uitputter), zuigmachine, toestel tot luchtverversing, dat de bedorven lucht uit het vertrek wegzuigt.

Exhibitionismus (exhibeo, naar buiten houden), zucht om het lichaam, in 't bijzonder de geslachtsdelen te ontbloten in tegenwoordigheid van andere mensen, vooral van vrouwen; verschijnsel van krankzinnigheid.

Exhumátio, exhumeren (humus, aarde, grond), het opgraven van een lijk.

Éxitus, (Lat., uitgang, afloop), de dood. E. letális (letum, dood), dodelijke afloop. E. pelvis, bekkenuitgang, benedenste opening van het bekken.

Ex juvántibus (Lat., uit de zaken die helpen) beoordeling van de aard ener ziekte naar de middelen welke haar genezen, bijv. de diagnose van syphilis, op grond dat kwikzilver de aandoening geneest.

Exocardiáal, = paracardiaal.

Exocoelóma, coeloma (zie ald.) van de kiemblaas; syn. magmaruimte.

Exo-enzym, enzym, dat van buiten af, door bloed of lymphe, de cel bereikt.

Exogéen, van buiten afkomstig. E. urinezuur, urinezuur, afkomstig van purinen uit het voedsel; vgl. Endogeen.

Exohaemolysine, een stof gevormd door groeiende streptococcen; zij veroorzaakt haemolyse (zie ald.) en verraadt daardoor, dat de streptococcen levend zijn.

Exohysteropexíe (ἔξω, buiten; ὑστέρα, baarmoeder), bevestiging van de bodem der baarmoeder buiten de buikholte in een in het buikvlies aangebrachte opening.

Exómphalus (ἐξόμφαλος), navelbreuk.

Exophoríe (φέρω, brengen), scheelzien naar buiten, latente divergentie; vgl. Esophorie, Heterophorie.

Exophtalmíe (Fr.), = exophthalmus. E. á volonté, = exophthalmus intermittens.

Exophthalmométer, toestel om de graad van een exophthalmus te meten.

Exophthalmus, uitpuiling van het oog, hetzij door ontstekingachtige zwelling van het bind- en vetweefsel der oogkas, hetzij door vermeerderd bloed- en lymphegehalte van het celweefsel achter de oogappel, gepaard met prikkeling van de spier van Müller (de kringsgewijs lopende vezelen van de m. ciliaris) bij morbus Basedowi, of ook door gezwellen in de oogkas; syn. protrusio bulbi. E. intermíttens, uitpuiling der ogen alleen bij bukken, door aderverwijdingen in de oogkas, meestal na verwondingen. E. paralýticus, uitpuiling door verlamming van de rechte oogspieren bij verlamming van de nervus oculomotorius. E. púlsans, kloppende uitpuiling, tengevolge van een verbinding (veroorzaakt door traumatisch aneurysma arterio-venosum) tussen de sinus cavernosus en de arteria carotis interna.

Exophytisch, wat zich aan de buitenzijde ontwikkelt.

Exoplasma, = ectoplasma; vgl. Endoplasma.

Exorbitismus, onsierlijke en onjuiste uitdrukking (van orbita, oogkas) voor exophthalmus.

Exorotatie (Lat., rotatio, draaiing), draaiing buitenwaarts.

Exoseróse (vgl. serum), = exsudatie (zie ald.).

Exosmóse, osmose (zie ald.) van binnen naar buiten; vgl. Endosmose.

Exosomátisch (O. Rosenbach), benaming van verrichtingen, waarbij het gehele organisme of een gedeelte daarvan zich verplaatst.

Exosplenopexíe, het te voorschijn halen van de gezwollen milt en haar bevestiging buiten de buikholte, ten einde haar te doen verschrompelen.

Exostósis (ἐξόστωσις, Galenus), beenuitwas, scherp begrensde uitwas van een been. E. bursáta, E. omgeven door een slijmbeurs, gelijk een gewricht. E. cartilagínea (cartilago, kraakbeen), beenuitwas in de nabijheid der gewrichtsuiteinden van lange beenderen, uitgaande van kraakbeen, geheel of ten dele bedekt met een kraakbeenlaag, soms met een beursband (zie E. bur-

sáta); syn. ecchondrosis ossificans. E. ebúrnea (eburneus, van ivoor), ivoorharde beenuitwas, laagsgewijze van bouw. E. ebúrnea claváta, knoopvormige E. aan de schedel; kleine rode platte knobbeltjes, als ivoren knoopjes. E. medullósa, mergexostose, beenuitwas met een merghoudende holte. E. spongiósa, E. van sponsachtig beenweefsel.

Exothyreopexíe (Poncet), het te voorschijn halen van de gezwollen schildklier en haar bevestiging buiten de wond om haar te doen verschrompelen.

Exotoxinen, vergiften, die de bacteriën reeds tijdens hun leven afgeven. Vgl. Endotoxinen.

Expansie, benaming voor zielsziekten, stemmingen of waandenkbeelden, welke gepaard gaan met verhoging van het gevoel der eigen persoonlijkheid en vermindering van het besef der dingen die haar macht begrenzen, zoals de grootheidswaanzin bij dementia paralytica of dronkenschap; tegenstelling: depressief. Expansieve kloppíng, het kloppen van een gezwel door de uitzetting van zijn eigen slagaderen.

Expectorántia, nl. remedia (ex, uit; pectus, borst), geneesmiddelen, die de expectoratio, het opgeven van fluimen, bevorderen.

Experimenteel, proefondervindelijk; zie Experimentum.

Experiméntum (Lat.), proefneming. E. mirabile Kircheri, wonderproef van Kircher (een Jezuïeten-pater in de 17e eeuw), hieruit bestaande, dat men een aan poten en vleugels gebonden kip plat neerlegt en vóór de snavel een krijtstreep trekt. Maakt men de banden los, dan blijft het dier toch liggen (catalepsie). E. crúcis (Lat., kruisproef), naar Bacon een beslissende proef, die a.h.w. op een kruispunt de juiste weg wijst; bij Newton de proef ten bewijze der enkelvoudigheid van reeds door een prisma gebroken licht, door dit door een tweede prisma te laten vallen, dat evenwijdig daarmede (niet gekruist) is geplaatst.

Expert (Eng.), deskundige; meestal voor deskundig getuige voor de rechter.

Expertise, de getuigenis, het verslag van de expert.

Explantátio, kunstmatige kweking van dierlijke weefsels buiten het organisme; syn. vitrocultuur.

Exploratieve trocár, trocar (zie ald.), dienende om te onderzoeken of zich een vloeistof in een orgaan, holte of gezwel bevindt.

Explorátio (Lat., onderzoek), onderzoek, vooral van het inwendige van een van buitenaf toegankelijk orgaan, ook door middel ener operatie (in de hersenen).

Explosieve medeklinkers (explosio, ontploffing), de medeklinkers, gevormd door plotselinge opening van de gesloten mond- of keelholte of een deel der mondholte, nl. p, b, t, d, k en de Duitse g; syn. Verschlusslaute. Explosieve uitbreiding ener epidemie, plotselinge, hevige uitbreiding.

Expressie (expressio, uitdrukking), het naar buiten drukken, bijv. van de moederkoek, door nl. door de buikwand op de baarmoeder te drukken; van de inhoud van de maag, door na het inbrengen van een slang de patiënt te laten persen.

Expréssor (Knapp), instrument, om trachoomkorrels uit te drukken; rolpincet.

Exsanguination (Eng.), doorspoelingstransfusie, vervanging van het bloed van de patient door bloed van een ander, b.v. aftappen van rhesus-positief bloed en inspuiten van rhesus-negatief bloed. Zie ook Replacement, Substitution transfusion.

Exsiccántia, nl. remedia (Lat., uitdrogende middelen), uitdrogende en vloeistof in zich opnemende geneesmiddelen, bijv. watten, kool, adstringentia (zie ald.).

Exsiccátor, toestel waarin een stof wordt uitgedroogd door middel van een water aantrekkende stof, bijv. zwavelzuur of chloorcalcium.

Exsiccóse, toestand van uitdroging bij de zuigeling, die in decompositie (zie ald.) verkeert. Ook indikking van het bloed b.v. bij dysenterie.

Exspectatief (exspecto, afwachten), afwachtend, benaming voor die wijze van ziektebehandeling, waarbij het natuurlijke verloop der ziekte niet wordt gestoord door geneeskundige maatregelen, dan alleen bij dreigende verschijnselen.

Exspirátio, exspírium (geneeskundig Lat.), uitademing. E. prolongata, verlengde (beter verlangzaamde)uitademing; een teken van zwelling van het slijmvlies of ophoping van slijm in de fijnere longpijpjes (bronchioli), waardoor het ontwijken der lucht wordt belemmerd; ook bij emphyseem.

Exspiratorische dýspnoea, bemoeilijking der uitademing.

Exspiratorisches Keuchen (D., steunend hijgen), bij zwelling der peribronchiale klieren.

Exstinctiemethode, genezing der syphilis door lang voortgezet gebruik van zeer kleine giften kwikzilver.

Exstínctio (Lat., uitblussing), in de artsenijbereidkunde: het door wrijven zó fijn verdelen van kwikzilver in een zalf of door schudden in een vloeistof, dat het niet meer zichtbaar is („doodwrijven").

Exstirpátio (Lat.), uitroeiing, volledige verwijdering van een ziek deel of van een orgaan of een gezwel.

Exstróphia, vgl. Ectropia.

Exsuccátio, exsúctio, (Lat.), uitzuiging.

Exsudatief, tot uitzweting geneigd. Exsudatieve diathese (A. Czerny), zie Diathesis; een lichaamsgestel, dat aanleg vertoont tot klierzwellingen en ontstekingachtige uitzwetingen, vooral eczeem, bij kinderen; gaat met prikkelbaarheid van de geest gepaard. E. ontsteking, ontsteking, waarbij exsudatie op de voorgrond treedt.

Exsudátio, exsudátum (Lat.), uitzweting, het uitgezwete, hetgeen bij ontsteking uit de bloedvaten naar buiten komt. Men onderscheidt onder de exsudata (exsudaten), 1e naar hun zetel; 1. vrije, op de vrije oppervlakte van het lichaam of binnen zijn natuurlijke holten. 2. interstitiële (geïnfiltreerde), tussen de weefsels en weefseldelen, welke daardoor òf uit elkander worden gedrongen, òf verwoest. 3. parenchymateuse, in de weefseldelen zelf, vooral in de epithelium- en kliercellen. 2e naar hun voorkomen: 1. sereuse (weiachtig) van de geaardheid der bloedwei (is het exsudaat rijker aan eiwit, dan heet het albumineus, eiwitachtig). 2. slijmachtige. 3. fibrineuse (vezelstofachtige), die vast zijn, met hier en daar weiachtige vloeistof in ruimten tussen de vezels. 4. sereus-fibrineuse, met vezelstofvlokken, drijvende in de weiachtige vloeistof. 4. fibrineus-etterige, als bovendien etter in de vloeistof gemengd is. 6. purulente (etterige) en, naar verdere bijmengselen sereus-etterige en slijmerig-etterige. 7. haemorrhagische (bloedige), als rode bloedlichaampjes of bloedkleurstof gemengd zijn met een der genoemde exsudaten. 8. ichoreuse (ἰχώρ, eigenlijk bloedwater, doch van ouds door de heelmeesters gebezigd voor stinkende, dunne etter) rottig exsudaat, als het exsudaat is gaan rotten.

Ext., in de ontleedkunde, verkorting van externus (uitwendig, naar buiten gelegen); in de artsenijbereidkunde, verkorting van extende, spreid uit, strijk uit; bijv. supra linteum, op linnen.

Extáse (ἔκστασις), verrukking, geestvervoering, sterke beperking van de aandacht op bepaalde inwendige voorstellingen of gevoelens, met min of meer volledige opheffing van het uitwendig waarnemingsvermogen en soms met cataleptische toestand der spieren.

Exténsie (extensio), strekking, rekking (ook kunstmatige, om gebroken of ontwrichte leden weder in de juiste houding te brengen); vgl. Contra-extensie. E.-verband, rekverband, waardoor blijvende rekking op een deel wordt uitgeoefend.

Extensiteit, uitgebreidheid, als tegenstelling van intensiteit.

Exténsor, sc. musculus, strekker; nl. een spier, die een lid strekt.

Exteroceptieve reflex, reflex opgewekt in een orgaan na prikkeling van een ander b.v. spiercontractie na prikkeling van de huid. Syn. Fremdreflex. Vgl. Proprioceptieve reflex, Eigenreflex.

Éxteroceptóren, receptoren (zie ald.) in de huid.

Extínctio, = exstinctio.

Extra-agglutinine, ander agglutinine dan men bij een gegeven bloedgroep zou verwachten.

Extrabuccáal, buiten de mond gelegen.

Extrachromosale factor, een factor die bij de overerving (b.v. van de vatbaarheid voor gezwelvorming) een rol speelt en niet gebonden is aan de chromosomen.

Extractie (extraho, uittrekken), in de verloskunde, uithaling van de vrucht met de hand (manuele E.) of door middel van instrumenten (forcipale E.); in de artsenijbereidkunde het bereiden van extracten (verkort extr.), E. dentis, het trekken van een tand of kies.

Extractiestoffen, niet kristalliseerbare stoffen, die men door middel van water uit vlees kan trekken, en welke men nog niet nader scheikundig kan bepalen (bestanddelen van het vleesextract); in ruimere zin, dergelijke stoffen, getrokken uit plantaardige of dierlijke stoffen door middel van water, alcohol of aether.

Extraduraal, buiten het harde hersenvlies (dura mater) liggend.

Extraërythrocytair (verkort E.E.), zich buiten de rode bloedlichaampjes bevindend.

Extraheren, uittrekken; zie Extractio.

Extramediaal of extramediaan, buitenwaarts van de middellijn.

Extramembraneus, buiten de (ei)vliezen plaats hebbende; van een zwangerschap, tijdens welke de vliezen, door onevenredigheid tussen de groei der baarmoeder en der placenta, of wel door poging tot afdrijving, gescheurd zijn, zodat de vrucht zich buiten de vruchtzak ontwikkelt.

Extramuraal (murus, wand), buiten de wand liggend; van een myoma der baarmoeder, dat aan de buitenkant van de baarmoeder zit.

Extrapericardiaal wrijven, een wrijvend geluid, of een gevoel alsof men iets ruws voelt heen en weer gaan, dat men kan waarnemen bij pericarditis externa (zie ald.), indien zich op de buitenzijde van het hartezakje vezelstof heeft afgezet, welke bij de bewegingen van het hart tegen het borstvlies wrijft.

Extraperitoneaal, buiten de buikvliesholte liggend of geschiedend (bijv. keizersnede).

Extraperitonealisatie, operatieve losmaking van een orgaan van het peritoneum.

Extrapleuraal, buiten de borstvliesholte liggend of plaats hebbend; vgl. Thoracoplastiek.

Extrapyramidaal stelsel, een groep centra in de hersenen en het ruggemerg, buiten de pyramiden. Stoornissen in dit stelsel brengen extrapyramidale syndromen (zie ald.) te weeg; syn. pallidostriair stelsel.

Extrastroom (in de physiologie) de stroom, die bij het openen en sluiten van de hoofdstroom door zelf-inductie ontstaat in een stroomkring, die uit vele windingen bestaat; de sluitings-extrastroom heeft een richting, tegengesteld aan die van de hoofdstroom; de openings-extrastroom heeft dezelfde richting als de hoofdstroom en versterkt deze dus.

Extrasýstolé (συστολή, samentrekking), vgl. Systole; een door een bijzondere, bijv. van een ongewone plaats uitgaande prikkel veroorzaakte ontijdige samentrekking van het hart, of delen daarvan; bij ziekten van de hartspier, arterio-sclerose, schrompelnier, vagusneurose, vergiftiging met tabak, digitalis, enz.; men onderscheidt ventriculaire E., als alleen de kamers het verschijnsel vertonen, atrioventriculaire E., als kamers èn boezems zijn aangedaan en boezem-E., als alleen de boezems extrasystolae hebben; vgl. Allorhythmie, Parasystolie.

Extra-uterine zwangerschap, buitenbaarmoederlijke zwangerschap; zie Graviditas extrauterina.

Extravasátio (extra, buiten; vasa, vaten), het naar buiten komen van bloed uit de vaten binnen het lichaam; het uit de vaten, niet buiten het lichaam gekomen bloed heet extravasaat.

Extremiteit (extremus, uiterst), lid, mv. ledematen.

Extrinsic (Eng.), van buiten afkomstig. E. Factor (zie Factor), de uit het voedsel afkomstige stoffen, welke de normale bloedvorming mogelijk maken, en welker ontbreken pernicieuse anaemie doet ontstaan; vgl. Intrinsic. E. incubation (Eng.), de ontwikkeling in een insect van een ziekteverwekker van mens of dier.

Extrórsus (Lat.), naar buiten gekeerd; vgl. Introrsus.

Extrospéctie, (extra, buitenwaarts, spicere kijken), het willekeurig richten van de aandacht op gebeurtenissen buiten het eigen ik. Vgl. Introspectie.

Extrovérsio, (Lat., verto, wenden) = ecstrophie. Ook een geesteshouding, overwegend gericht op gebeurtenissen buiten het eigen ik. Vgl. Introversie.

Extubátie (tubus, buis), het wegnemen van de buisjes na intubatie (zie ald.).

Exúberans (Lat., overvloedig te voorschijn komend), sterk woekerend, een benaming voor de hypertrophische vorm van lupus (zie ald.).

Exulcerátio (ulcus, zweer), vorming van zweren. E. simplex (Dieulafoy), kleine abscesjes in de submucosa van de maag, welke hevige bloedingen kunnen teweegbrengen door het aanvreten van bloedvaten.

Exutória, nl. remedia (exuo, naar buiten trekken), geneesmiddelen, die ter plaatse, waar zij worden aangewend, een oppervlakkige verzwering der uitwendige huid veroorzaken en, volgens de oude opvatting, daardoor de materia peccans (zondigende, ziekmakende stof) naar buiten trekken; vgl. Epispastica.

Exutórium, de door middel van exutoria open blijvende wond (fontanel); zie Exutoria.

Eye-strain (Eng.), = asthenopia (zie ald.).

F

F., afkorting voor eind- (finale) trilling in het electrocardiogram (zie ald.). F., (op recepten) fiat, fiant of fac, er worde (worden) bereid, of, bereid!

Fabélla (Lat., boontje), sesambeen (zie ald.) in het buitenste spierhoofd van de m. gastrocnemius.

Fabismus, (Lat., faba, boon), bonenziekte, haemolytische anaemie, veroorzaakt door het inademen van bonenstof of door het eten van bonen, Syn. Favisme.

Face grippée (Fr.), = facies abdominalis, (zie ald.).

Facet (facette, Fr. verkleinw. van face, aangezicht; slijpvlakte van een edelsteen), bijv. hoornvlies-facet, platte plek op het hoornvlies, achtergebleven van een genezen hoornvlieszweer; facettenogen, samengestelde ogen der geleedpotigen, bestaande uit een aantal vlak op elkander gedrongen wigvormige oogjes, waarvan elk bestaat uit een lens of facet (cornea ge-

naamd), een glasachtig lichaam en een aanduiding van het netvlies (retinula).

Facetent (Eng., aangezichtstent), een ruim masker van cellophaan om zuurstof toe te dienen.

Facíális (van facies, aangezicht), tot het aangezicht of tot de aangezichtszenuw behorend, zie Carotis, Nervus. F.-knie, zie Geniculum. F.-paralyse of F.-parese, verlamming der spieren, wier beweegzenuw de n. facialis is, indien deze ziek is; syn. mimische aangezichtsverlamming, verlamming van Bell. F.-phenomeen, samentrekking (bij tetanie) van alle door de n. facialis beheerste spieren, indien men met de vinger of percussiehamer krachtig van boven naar beneden over het gelaat strijkt; syn. verschijnsel van Chvostek.

Facies (Lat.), 1. aangezicht; 2. in de ontleedkunde, vlakte, oppervlakte. 1. F. abdominális, het ingevallen gelaat met koude, spitse neus en ingezonken ogen bij algemene buikvliesontsteking. F. antonina, ectropium, oogspierverlammingen, keratitis e lagophthalmo, verlies van traansecretie; bij lepra. F. approximalis, zie Approximaal. F. buccalis, zie Bucca. F. cholérica, choleragezicht, de kenmerkende gelaatsuitdrukking van de choleralijder in het stadium algidum. F. distalis, zie Distaal. F. gástrica, het gelaat van de chronische maaglijder met scherp getekende neus-lipplooien, vale kleur, vermagering. F. hippocrática s. decompósita, vervallen gezicht, de treffende verandering in het gelaat bij de stervende, door Hippocrates o.a. in zijne Praenotationes Coicae beschreven. F. Hutchinsoni, de eigenaardige gelaatsuitdrukking van lijders aan ophthalmoplegia ext. (zie ald.). F. labiális, de facies vestibularis (zie ald.) der snij- en hoektanden. F. leontína, de verandering in de gelaatsplooien door vorming van infiltraten bij lepra (zie ald.), syn. leontiasis. F. linguális, de facies oralis (zie ald.) der ondertanden. F. masticális, het kauwvlak van molares en praemolares. F. mesiális (μέσος, midden), de vlakte der tanden, die gekeerd is naar de voorafgaande tand, naar het mediane vlak van de tandboog. F. myasthénica, slapheid van alle gelaats- en spraakspieren. F. myopáthica, spierlijdersgezicht, bij dystrophia musculorum progressiva (zie ald.). F. occlusális (Lat. occlusus, gesloten). Zie F. masticalis. F. orális (Lat. os, oris, mond) de vlakte der tanden, die gekeerd is naar het cavum oris (zie ald.). F. ovárica s. ovariána, de eigenaardige gelaatsuitdrukking bij vrouwen met eierstokgezwellen (Spencer Wells, Winckel). F. palatinális (Lat., palatum, gehemelte) de facies oralis (zie ald.) der boventanden. F. progenáea vgl. Progenaeus. F. vara (varus, gekromd), éénzijdige inbuiging van de buitenomtrek van de onderkaak, voornl. door contractuur van de m. pterygoideus ext.; vgl. Agnathie. F. vestibularis (Lat. vestíbulum, voorhof), de vlakte der tanden, die gericht is naar het vestibulum oris (zie ald.). 2. F. articuláris, gewrichtsvlakte. F. auriculáris, oorvormige gewrichtsvlakte van het heupbeen ter verbinding met het heiligbeen. F. lunáta, halvemaanvormig, met kraakbeen overtrokken gedeelte van de gewrichtskom van het heupbeen. F. maláris, de oppervlakte van het jukbeen, welke onder de wang ligt.

Factítius (Lat.), kunstmatig.

Fáctor (Lat., dader), medewerkende oorzaak. Zie Extrinsic en Intrinsic.

Facultatief (facultas, vermogen, gelegenheid), in naar willekeur bepaalde omstandigheden geschiedend. Facultatieve parasieten, planten of dieren, die niet noodzakelijk parasiet zijn op andere levende wezens, maar ook zelfstandig kunnen leven; tegenstelling: obligaat. F.steriliteit, willekeurige onvruchtbaarheid, nl. door de bevruchting willekeurig te beletten; vgl. Neo-malthusianisme.

Fadenreaktion (D., draadreactie), als een druppel bloed van iemand, die aan typhus lijdt of kort te voren heeft geleden, wordt gevoegd bij een cultuur van typhoidbacillen, rangschikken deze zich in draden.

Faeces (meerv. v. faex), faecália, drek, uitwerpselen, ontlasting; faeculént, drekachtig, bijv. wat de stank betreft, zoals faeculente braking.

Faex (Lat.), afzetsel op de bodem van een vat, gist. F. medicinális, gist voor geneeskundig gebruik gereinigd.

Fagopyrismus, chronische vergiftiging door boekweit (fagopyrum).

Fakirhand (van het Arab. fakir, dat arm betekent, bedelaar; Fakirs, een secte van asceten, die zich onder meer op zelfpijniging toeleggen), de hand met in de handpalm gedrukte nagels in sommige gevallen van paralysis agitans.

Falcadína (Falcado, een plaats), een in Istrië inheems syphilide; syn. skérljevo, mal de Fiume.

Falcifórmis (falx, sikkel), sikkelvormig; zie Processus, Sinus.

Falsetstem, ook faussetstem, = fistelstem, kopstem, het hoge register der stem, waarbij de borstkas nauwelijks meetrilt,

en slechts de randen der stembanden trillen; tegenstelling: borststem.

Falx (Lat.), sikkel. F. cerebélli, sikkel der kleine hersenen, voortzetting der F. cérebri, hersensikkel, een in de middellijn loodrecht naar beneden lopend uitsteeksel van het harde hersenvlies, dat van de crista galli tot de protuberantia occipitalis interna aan de schedel bevestigd is en in de fissura cerebri longitudinalis indringt. F. inguinális, liessikkel, peesstrook in het naar de middellijn gekeerde (mediale) gedeelte van het lieskanaal, welke naar de bovenvlakte van het schaambeen loopt; syn. processus falciformis.

Fámes canína (Lat., hondenhonger), geeuwhonger; syn. boulimia.

Fango (Ital.), modder, nl. die uit de vulcanische hete bronnen (Battaglia in N. Italië, ook in de Eifel); ook koude modder, zoals in bad Walesteijn (Rokanje).

Faradisatie, de geneeskundige toepassing van de Faradische stroom, de in 1831 door de Engelse natuurkundige Faraday (1791—1867) ontdekte geïnduceerde electriciteit of inductiestroom.

Faradische hand, faradisatie, waarbij de éne, vochtig gemaakte electrode op het lichaam van de zieke, de andere op dat van de arts ligt en de stroom wordt gesloten, doordat de arts met zijn hand de zieke aanraakt.

Faradische sensibiliteit, gevoeligheid der huidzenuwen voor Faradische stromen.

Faradisch penseel, metalen penseel, dat als electrode dienst doet bij het faradiseren.

Faradocutaan, zie Electrocutaan.

Farcíminum, (Lat.), kwade droes; syn. málleus farcinósus; vgl. Maliasmus.

Farmerskin (Eng., boerenhuid), ruwheid van de huid, overgebleven na huidontstekingen. Syn. Seemannshaut (D., Zeemanshuid).

Fáscia (Lat., bandje), 1. in de ontleedkunde, peesblad, bindweefselachtig vlies, dat spieren of groepen van spieren bedekt of omgeeft. F. antebráchii, onderarmpeesblad, dat de spieren van de benedenarm bedekt. F. axilláris, okselpeesblad, gedeelte der F. pectoralis in de okselholte. F. bráchii, bovenarmpeesblad, bedekt de opperarmspieren. F. bucco-pharýngea, wangkeelpeesblad; loopt over de M. buccinator naar de constrictores pharyngis. F. bulbi, oogpeesblad; vgl. Capsula Tenoni. F. clitóridis, bindweefselachtig omhulsel van de kittelaar. F. colli, halspeesblad; van het tongbeen naar het borstbeen en de sleutelbeenderen. F. Cooperi, 1. = F. cremasterica; 2. bindweefselachtige onderlaag van de tunica dartos (zie ald.). F. córacocláviculáris, ravenbeks-sleutelbeenpeesblad; tussen de m. pectoralis major en minor, van het sleutelbeen en het ravenbeksuitsteeksel omlaag naar de F. axillaris. F. córacopéctorális, ravenbek-borstspierpeesblad; overtrekt de m. pectoralis minor. F. cremastérica (Cooperi), voortzetting van het peesblad van de m. obliquus abdominis ext. over de m. cremaster. F. cribrósa, zeefvlies, doorzeefd vlies op de bodem der fossa ovalis (zie ald.). F. cruris, onderbeenspeesblad; omgeeft de spieren van het onderbeen. F. dentáta hippocámpi, getande grauwe streep tussen fimbria hippocampi en fissura hippocampi. F. diaphrágmatis pelvis inferior, superior, peesblad onder en op het „middenrif van het bekken", de m. levator ani. F. diaphrágmatis urogenitális inferior, superior, benedenste en bovenste blad der F. perinaei (zie ald.). F. dorsális pedis, peesblad over de spieren van de voetrug. F. van Dupuytren, gedeeltelijk verschrompelde aponeurosis palmaris (zie ald.) met contractuur van een of meer vingers tengevolge. F. endopelvína s. hypogástrica, zie F. pelvis. F. endothorácica, peesblad aan de binnenzijde van de ribben, bedekt door het borstvlies. F. ilíaca, heupbeenspeesblad; loopt van de lendenwervels en de crista iliaca onder de liesband door naar de voorzijde van het dijbeen; bedekt de m. iliopsoas. F. infraspináta, bedekt de spieren der fossa infraspinata. F. infundíbulifórmis, trechtervormig peesblad = tunica vaginalis propria (zie ald.). F. interóssea dorsális (brachii, pedis), bedekt de rugzijde der musculi interossei dorsales. F. lata, breed peesblad, het oppervlakkig gelegen blad van het dijpeesblad, dat al de dijspieren omgeeft. F. lumbodorsális, lenden-rugpeesblad, te verdelen in een oppervlakkig blad (tussen de dwarsuitsteeksels der lendenwervels en de darmbeenskam) en een diep liggend blad, achter de m. quadratus lumborum en vóór de m. sacrospinalis lopend, van de laatste ribben en de dwarsuitsteeksels der lenden-wervels naar de darmbeenskam. F. nuchae, nekpeesblad; vóór de m. cucullaris en de mm. rhomboidei, uitgaande van de linea nuchae (zie ald.). F. obturatória, peesblad van het verstopte gat, in het kleine bekken, aan de binnenvlakte van de m. obturator int.; sluit het foramen ischiadicum minus (zie ald.) af. F. parotidéo-massetérica, oorspeekselklier-kauwspierpeesblad; van de jukboog, het tepelvormig uitsteeksel en de oorschelp over de m. masseter en de oorspeekselklier

heen naar beneden, naar de F. colli. F. pectínea, kampeesblad; van de kam van het schaambeen over de m. pectineus heen naar de voorzijde van de dij. F. pectorális superf., oppervlakkig borstpeesblad; van het borst- en sleutelbeen omlaag naar de F. superf. abdominis. F. pelvis, bekkenpeesblad; aan de binnenzijde van het kleine bekken; het gedeelte dat de ingewanden overtrekt, heet F. endopelvina. F. penis, de bindweefselachtige omhulsels der drie sponsachtige lichamen van het lid. F. perinéi, bilnaadpeesblad; tussen de twee zitbeensknobbels en de schaambeensvoege; vormt met de m. transversus perinei profundus en de m. sphincter urethrae membranaceae het trigonum urogenitale (zie ald.). F. pharýngo-basiláris, keelschedelbodempeesblad; het vrij liggende bovenste gedeelte van het keelpeesblad, vlak onder de basis cerebri. F. plantáris, voetzoolpeesblad, aponeurosis plantaris (zie ald.). F. praevertebrális, vóórwervelpeesblad; van de schedelbodem over de voorste halswervels naar de borstholte; gaat over in de F. endothoracica. F. próstatae, voorstaanderpeesblad, gedeelte van de F. pelvis; bedekt de voorstaanderklier van achteren en van ter zijde. F. salpíngopharýngea, = ligamenta salpingo-pharyngea. F. subscapuláris, bedekt de voorzijde van de m. subscapularis. F. superficiális, oppervlakkig peesblad, de oppervlakkige laag der algemene lichaamspeesbladen. F. superficiális perinéi, oppervl. peesblad van de bilnaad; bekleedt de m. bulbo-cavernosus en m. ischio-cavernosus. F. supraspináta, bovendoornspeesblad; bedekt de spieren der fossa supraspinata. F. Tarini, = F. dentata. F. temporális, slaappeesblad tussen de linea temporalis en de jukbeensboog. F. Tenoni, = F. bulbi. F. transversa abdóminis, dwars buikpeesblad; van het middenrif naar de liesband, aan de binnenvlakte van de m. transversus abdominis. F. umbilicális, navelpeesblad; een deel der F. transversa in de streek van de navelring. 2. in de verbandleer, zwachtelverband. F. nodósa s. soláris, knoopverband, waarbij de randen der zwachteltoeren als zonnestralen uiteenlopen, en dat eerst bij de slaap onder het van de andere zijde komende einde doorgehaald en dan rondom de schedel wordt geleid. F. répens, kruipende zwachtel, waarbij tussen elke omgang (om het onderbeen bijv.) een strook huid bloot blijft. F. spirális, het bedekkende, juist aangelegde zwachtelverband om de ledematen; syn. dolabra.

Fasciculair, tot een fasciculus (zie beneden) behorende. F. trekkingen, fibrillaire trekkingen, (zie ald.).

Fascículus (Lat., verkleinw. van fascis), bundeltje, in 't bijzonder van zenuwvezels; syn. funiculus, tractus. F. accessórius internus m. pharýngo-palatíni, vezels van die spier, die naar de achterrand van de choanae gaan. F. anterior próprius (Flechsigi), grondbundel van de vóórstreng van het ruggemerg. F. ánterolaterális superficiális, zie F. Gowers, F. arcifórmis olívae, een deel der fibrae arcuatae externae aan het benedeneinde der oliva (zie ald.). F. arcuátus, boogbundel, lopende van de voorhoofdsnaar de achterhoofdskwab over de grote ganglia heen. F. Arnoldi, van de frontale lagen der gevoelssfeer naar de grijze stof van de pons (vgl. F. Türk). F. Arnoldi-Meynert, middelste bundel van de pedunculus cerebri (zie ald.). F. cerebéllospinális dorsalis et ventralis, s. spinocerebrális (een onjuiste term), kleinehersenzijstreng (Foville). F. cérebrospinális anterior, beter ventrális, pyramide-vóórstreng. F. cérebrospinális laterális, meer gebruikelijk dorsális, pyramide-zijstreng. F. córporis restifórmis s. córtico-spinális, de pyramidebanen. F. cuneátus (cuneus, wig), streng van Burdach. F. Giacomini (Quain), de dwars lopende bundel over de uncus gyri hippocampi. F. grácilis (Lat., slank), streng van Goll. F. laterális plexus brachiális, de zijdelingse bundel der pars infraclavicularis van de plexus brachialis. F. laterális próprius (Flechsigi), eigenlijke zijbundel, zijstrengrest. Fascículi longi, = fibrae arcuatae cerebri (zie ald.). F. longitudinális inf., onderste lengtebundel van het telencephalon (zie ald.); van de achterhoofds- naar de slaapkwab. F. longitudinális coli, zie Taeniae. F. longitudinális mediális medúllae, middelste lengtebundel, voortkomende uit de fasciculi anterior proprius en lateralis proprius van het ruggemerg. F. longitudinális mediális pontis s. crus medullae oblongatae ad eminentiam quadrigeminam s. funiculus teres, dikke bundel van witte vezels van de kleine hersenen naar de pons. F. longitudinális mediális tegménti, middelste lengtebundel van de hersenkap. Fascículi longitudináles pyramidáles pontis, van de basis pedunculi cerebri naar de pyramiden. F. longitudinalis sup., = F. arcuatus. F. marginális, randbundel; aan de ventrale buitenste laag van het ruggemerg. F. mediális plexus brachiális, mid-

delste bundel der pars infraclavicularis van de plexus brachialis. F. mediánus commissúrae, de vezelbundel in het midden van het velum medullare anterius. F. núclei olívae, wortelbundel van de n. hypoglossus in het verlengde merg. F. oblíquus (pontis), schuin naar buiten lopende bundel van de brug van Varol. Fascículi pedúnculo-mamilláres s. tegménto-mamilláres, van de pedunculus cerebri naar de nucleus van de corpora mamillaria. F. posterior plexus brachiális, achterste bundel der pars infraclavicularis van de plexus brachialis. F. pyramidális anterior, pyramide-vóórstreng. F. pyramidális laterális, pyramidezijstreng. F. pyramidális rénis, = pyramida renalis; zie ald. F. radiórum Bergmann, ependymplooi achter de massa intermedia van het diëncephalon. F. retrofléxus (Meynerti), omgebogen bundel; van het ganglion habenulae naar het ganglion interpedunculare. F. Rolandi, voorste deel van de funiculus lateralis medullae oblongatae. F. Schultze, bundel met kommavormige doorsnede van dalende takken der achterste wortelvezels van het ruggemerg. F. solitárius, eenzame bundel, de afdalende wortel van de (gevoels)kern van de N. vagus (Gierke, Krause). F. subcallósus, bundel onder het corpus callosum van vóór naar achteren. F. sulco-marginális (Spalteholz), uit het voorste corpus quadrigeminum naar het verlengde merg. F. thálamo-mamilláris, bundel van Vicq d'Azyr. F. Türk, zijbundel van de pedunculus cerebri; ook syn. voor F. Arnoldi, van het corpus mamillare naar de thalamus opticus. Fasciculi transversi aponeurósis plantáris, dwarsbundels in het peesblad van de voetzool; syn. ligamenta natatoria, zwembanden. F. transversi aponeurósis palmáris, id. in de handpalm. F. uncinátus, tussen de gyrus uncinatus en de voorhoofdskwab. F. verticális, loodrechte bundel, tussen gyrus fusiformis en lobulus parietalis. F. Wenckebach, spierbundel, die uit de rechter boezem van het hart naar het infundibulum omhoog gaat.

Fascinátio (Fr., betovering), hypnose.

Fascíola (Lat., bundeltje), **cinérea** (Lat., asgrauw, grijs), 1. het achterste gedeelte der fascia dentata hippocampi. 2. (in de parasitologie), tegenwoordige naam voor distomum hepatica et lanceolata.

Fastídium (Lat.), weerzin bijv. tegen spijzen, misselijkheid.

Fastígium (Lat., top), 1. het hoogtepunt, bijv. van een ziekte, acme. 2. (in de ontleedkunde), uitspringend gedeelte van het dak van de vierde hersenkamer in de richting der kleine hersenen.

Fatúiteit (fatuitas, onnozelheid), sterke graad van stompzinnigheid.

Fauces (Lat., meerv. v. faux), keel; vgl. Isthmus faucium.

Fausse couche (Fr.), miskraam.

Fausse reconnaissance (Fr., verkeerde herkenning), het gevoel alsof men een toestand, waarin men verkeert, reeds eerder heeft doorleefd.

Fausse route (Fr., verkeerde weg), het ongewild doorboren van de urinebuis met een catheter, of van het traankanaal bij het sonderen.

Fauteuil (Fr., armstoel). F. à liens (Fr., armstoel met banden), dwangstoel voor krankzinnigen. F. obstétrical, baringsstoel, waarop vroeger de barende vrouw zat. F. trépidant, F. vibratoire, trillingsstoel, stoel voor vibratie-behandeling (zie ald.).

Faux-germe (Fr., valse kiem), = mola (zie ald.).

Favismus, zie Fabismus.

Favus (Lat., honingraat), hoofdzeer, „kletskop", baardzeer, „kalkklieren", de door Achorion Schoenleini (zie ald.) veroorzaakte huidziekte, meestal op het behaarde hoofd (F. cápitis) of in de baard (F. barbae); gekenmerkt door gele, in het midden uitgeholde, door een haar doorboorde plaatjes (scútulae, schoteltjes), of meer uitgeholde urcéoli (kruikjes) bestaande uit schimmeldraden. Onderscheiden in F. dispérsus, verspreide, en F. confértus opeengedrongen favus; verder F. squarrósus (korstig, escharósus (zie Eschara) s. suberínus (suber, kurk), vgl. Herpes tonsurans, Onychomycosis favosa; syn. tinea vera s. favosa s. lupinosa; porrigo favosa s. lupinosa.

Faxensyndroom (D., Faxen, fratsen), een groep verschijnselen, hierin bestaande, dat de patiënt malligheden doet, „zich als een gek aanstelt", vermoedelijk onbewust, om zich door krankzinnigheid aan een bepaalde situatie te onttrekken.

Febricitatio, febriciteren (febricitare bij Celsus), lichte koorts hebben.

Febrícula (verkleinw. van febris), lichte, spoedig voorbijgaande aanval ener koortsige ziekte (F. typhósa, F. variolósa); vgl. Ephemera. F. typhósa, = maltakoorts.

Febrifúga, nl. remedia (febris en fugio, voor iets vluchten), koortswerende middelen; syn. antipyretica.

Febris (Lat.), koorts. F. ampullosa, zie F.

bullosa. F. aséptica s. ínsons, vgl. aseptisch. F. asthénica s. adynámica s. tórpida (torpor, verdoving), koorts met grote zwakte, vooral van het hart; vgl. Asthenisch, Adynamisch. F. bullósa, zie Pemphigus neonatorum; syn. dermatitis exfoliativa neonatorum. F. biliósa et haemoglobinúrica, zwartwaterkoorts (Eng. blackwaterfever). F. canicoláris, veroorzaakt door infectie met leptospira canícola (zie ald.) van de hond, gelijkende op de ziekte van Weil (zie Leptospira) en andere leptospirosen. F. comitáta (comes, begeleider), = malaria perniciosa. F. contínua, aanhoudende koorts; syn. continua. F. dissécta (Lat., in stukken gesneden), malaria met lange tussenpozen. F. ephemérica, vgl. Ephemera. F. erráticа, onregelmatige koortsaanvallen (vgl. Erratische rillingen) bij verouderde malaria en septicopyaemie. F. flava, gele koorts. F. gástrica, maagkoorts, koorts met verschijnselen van maag- en darmcatarrh, vaak een lichte buiktyphus. F. glanduláris, klierkoorts. Zie Mononucleosis. F. héctica (ἑκτικός, zich bevindend (Galenos), iets dat zich heeft vastgezet, blijvend is geworden), teringkoorts, gekenmerkt door normale of te lage morgentemperaturen, bij uitterende ziekten. F. herpética, koorts, die zonder andere verschijnselen dan herpes facialis, vooral labialis, in weinige dagen voorbijgaat; vgl. Ephemera. F. hungárica, vlektyphus. F. íctero-haemorrhágica, ziekte van Weil. F. intermíttens, tussenpozende koorts, vooral malaria. F. meliténsis, = maltakoorts (zie ald.). F. miliáris (milium, gierst), gierstkoorts, sudor anglicus (Engelse zweetziekte) der middeleeuwen; koortsige ziekte met vorming van heldere kleine blaasjes op de huid; vaak dodelijk, soms epidemisch; syn. miliaria epidemica. F. monoléptica en polyléptica (μονός, en πολυληπτικός, — eens of meermalen treffend, aantastend), koorts met één of meer aanvallen van kortere of langere duur. F. nervósa, zenuwkoorts, oude benaming voor buiktyphus, onderscheiden in F. nervósa stúpida (stupidus, verstomd) „zenuwzinkingkoorts", met bewusteloosheid of verdoving en F. nervósa versátilis (Lat., zich voortdurend bewegend), met onrust. Ook worden bij zenuwachtige mensen soms geruime tijd durende en vanzelf genezende temperatuurverheffingen zonder aantoonbare oorzaak wel febris nervosa genoemd. F. puerperális, kraamvrouwenkoorts. F. quartána, quotidiána, vierdedaagse, anderdaagse koorts; vgl. Malaria. F. recúrrens, zie Typhus recurrens. F. remíttens, koorts met afwisselend hoge en lagere koortstemperatuur. F. subíntrans (Lat., binnensluipend), sluipkoorts; vgl. Malaria. F. sthénica s. synochális (σθένος, kracht; σύνοχος, aanhoudend), aanhoudende koorts, waarbij de werkzaamheid van het hart onverminderd of verhoogd (F. hypersthénica) is. F. subcontínua, koorts met geringe voorbijgaande dalingen (remissies) der koortstemperatuur. F. tertiána, derdedaagse koorts; vgl. Malaria. F. traumática (τραῦμα, verwonding), wondkoorts. F. trópica, vgl. Malaria tropica. F. typo invérso, koorts met omgekeerd type, nl. met de hoogste temperatuur des morgens. F. úndulans, (Lat., golvend, met het oog op de koortslijn), = Maltakoorts, zie ald. F. urethrális, catheterkoorts, na prikkeling van de urinebuis. F. uveoparotidéa (Heerfordt 1909), ontsteking van de uvea (zie ald.) en van de oorspeekselklier, verwant met de ziekte van Besnier-Boeck (zie ald.) Syn. Uveoparotitis. F. wolhýnica, Fünftagfieber, trench fever, P. U. O. (pyrexia of unknown origin), vijfdagenkoorts, loopgravenkoorts. Sedert het begin van 1916 aan de Franse en Russische fronten door Duitse en Engelse artsen beschreven ziekte, die vroeger echter ook is voorgekomen, o.a. in Polen. Soms koortsaanvallen van 1—2 etmalen, met tussenpozen van vijf dagen; soms kortere tussenpozen of langduriger aanvallen; soms geen koorts, maar alleen hevige pijnen in de benen. Wordt verwekt door de rickettsia quintana en overgebracht door luizen. Niet dodelijk, herstellingstijdperk lang.

Fecundátio (Lat.), bevruchting.

Fegarítis, fegar (Spaans), vgl. Stomatitis ulcerosa.

Feiung, stille- (D., feien, van feeënmacht voorzien, krachtig beschermen) onvatbaarheid voor infectie, nadat kiemen of virus het lichaam zijn binnengedrongen en beschuttende stoffen hebben doen ontstaan zonder merkbare ziekte (Pfaundler).

Fel (Lat.), gal, syn. bilis; felleus, betrekking hebbende op gal, bijv. vesica fellea, galblaas. Zie A-gal, B-gal, C-gal.

Feldfieber (D., veldkoorts) = Schlammfieber, zie Modderkoorts.

Fellátio (Lat.), tegennatuurlijke bevrediging der geslachtsdrift door het lid in de mond van een ander te brengen.

Félleus, op gal (fel) betrekking hebbend.

Felon, Engelse uitdrukking voor paronychia (zie ald.); félon is een Fr. woord, ontstaan uit fello, dat in middeleeuws Latijn voorkomt, en waarvan men de af-

komst niet weet; het betekent: „déloyal envers son seigneur".

Feminismus, = effeminatio (zie ald.).

Femorális, tot de dij behorend.

Femorocéle, dijbreuk; syn. hernia femoralis.

Fémur (Lat.), dij (been).

Fenéstra (Lat.), venster, min of meer ronde opening in een been. F. cóchleae (rotúnda, tríquetra), venster naar het slakkenhuis, aan de naar het midden gekeerde wand der trommelholte. Fenéstrae parietáles, symmetrische atrophische plekken of openingen in de wandbeenderen. F. vestíbuli (ovalis), venster naar de voorhof, hoger gelegen opening in dezelfde wand, bedekt door de stijgbeugel.

Fenestratie, het maken van een of meer openingen, b.v. een blijvende opening in het labyrint van het oor ter vervanging van de functie der fenestra ovalis, bij otosclerose (operatie van Lempert). Ook het maken van openingen in een verband, om een plaatselijke aandoening te kunnen controleren.

Fermentatie, door fermenten veroorzaakte ontleding, in 't bijzonder gisting; vgl. Diastase, Hydrolyse, Inversie.

Fermentatief, door fermenten veroorzaakt.

Fermenten, stoffen, die zekere scheikundige processen aan de gang brengen of versnellen zonder zelf eraan deel te nemen (catalysatoren). Naar gelang de fermenten cellen zijn of voortbrengselen daarvan, onderscheidt men gevormde en ongevormde fermenten; syn. enzymen. De belangrijkste zijn de koolhydratensplitsende (amylolytische), de eiwitsplitsende (proteolytische), de vetsplitsende (lipolytische) fermenten, de gistingsfermenten, de oxyderende fermenten (oxydasen) en de stollingsfermenten (leb, fibrineferment).

Fermentontsporing, vermeerderde uitscheiding van fermenten in bloed en urine, als de normale afvoerwegen verstopt zijn.

Fermenturíe, het lozen van urine, die fermenten bevat.

Ferrata-cel, zie Haemohistioblast.

Ferritine, een ijzerhoudend proteine, het eerst geïsoleerd uit de milt van het paard. In deze vorm wordt ijzer opgeslagen als reserve in de lever.

Ferrométer (Jolles), toestel tot bepaling van het ijzer en daardoor tot schatting van het gehalte van het bloed aan haemoglobine.

Férrum (ijzer) **candens** (brandend), gloeiend ijzer, tot het aanbrengen van brandwonden of het wegbranden van ziekelijk weefsel; syn. cautérium actuále.

Fertiliteit (fertilitas), vruchtbaarheid.

Férula (Lat., roede), spalk.

Festination (Fr., het haasten), lichte graad van propulsie (zie ald.).

Fetaal, zie Foetaal.

Fetichismen (Fr. van fétiche, afgod, tovermiddel), afwijking in de geslachtelijke gevoelens, waarbij de zinnelijke lust en de bevrediging daarvan worden teweeggebracht door het zien van een bepaald mannelijk of vrouwelijk kledingstuk of van een bepaald lichaamsdeel van een man of vrouw.

Fétus, zie Foetus.

Feu (Fr. vuur) des dents, = lichen strophulus (zie ald.). F. persique, gordelroos, F. St. Antoine, F. sacré, middeleeuwse benaming voor anthrax, herpes zoster en ergotismus (zie ald.). F. volage, erysipelas migrans (zie ald.).

Fibrae (Lat.), vezels. F. ansátae (ansa, lis), lisvormige zenuwvezels; van de lamina terminalis over het chiasma naar het tuberculum cinereum lopend. F. arcifórmes, boogvezels; in bogen lopende vezelgroepen in verschillende delen der hersenen; syn. F. arcuátae. F. circuláres, spier van Müller (de kringvormige vezels van de m. ciliaris). F. commissuráles, vezelen, die de beide helften der grote hersenen met elkander verbinden. F. heterodesmóticae (ἕτερος, een andere; δεσμόω, binden), vezels, die ongelijksoortige delen der grijze zenuwstof onderling verbinden, terwijl F. homodesmóticae (ὁμός, gelijksoortig) onderling gelijksoortige delen, bijv. de voorhorens van het ruggemerg met elkander verbinden. F. intercruráles (intercolumnáres), peesvezelbundels tussen het crus superius en inferius van de uitwendige liesring. F. lentis, lensvezels. F. meridionáles, spier van Brücke; de meridionaal en straalvormig lopende vezels van de m. ciliaris. F. oblíquae, schuine vezels van de spierwand van de maag (de binnenste laag hiervan). F. perforántes, doorborende zenuwvezels, die het hoornvlies van achteren naar voren doorboren. F. própriae cérebri, = F. arcuatae Arnoldi, tussen twee aangrenzende delen der hersenschors. F. radiáles, circuláres, de straals- en kringsgewijze lopende vezelen van de musculus ciliaris. F. radiculáres, wortelvezels, die in het ruggemerg komen of eruit ontspruiten. F. zonuláres, vezels, die de zonula ciliaris (zie ald.) vormen.

Fibreus, uit (stevig) bindweefsel bestaande.

Fibrillae (verkleinw. van fibra, vezel), zeer fijne vezels; voornl. gebezigd voor de kleinste bestanddelen van de ascylinders der zenuwen en van het bindweefsel.

Fibrillair, uit fibrillae bestaande, vezelig.

Fibrillaire trekkingen, kort durende samentrekkingen van enkele bundels van zieke spieren, bijv. bij spinale spieratrophie, of van de tong; o.a. bij dementia paralytica. Ook van het hart.

Fibrillenschede, schede van Henle (zie Aanhangsel).

Fibrillenzuur, een door Bethe ondersteld bestanddeel der zenuwvezels, waarvan volgens hem het geleidingsvermogen afhankelijk zou zijn.

Fibrilleren, fibrillaire trekkingen van het hart, b.v. boezemsidderen. Vgl. Pulsus perpetuo-irregularis.

Fibrinasthenie (ἀσθενής, zwak), gering gehalte van het bloed aan fibrine.

Fibrine, vezelstof, de eiwitstof, die zich bij de stolling van het bloed afzondert. F.-cylinders, oudere, onjuiste benaming voor urinecylinders. F.-ferment, enzym, dat bij de bloedstolling werkzaam is; in tegenwoordigheid van oplosbare calciumionen ontstaat het uit een in het bloedplasma aanwezige stof, prothrombine, door inwerking van thrombokinase, afkomstig uit de leuco- en thrombocyten. F.-generatoren, de stoffen uit welker vereniging fibrine ontstaat. F.-wig, = anaemisch infarct (zie ald.). F. poliep, = placentapoliep.

Fibrineschuim, een stof die fibrinogeen en thrombine bevat en bloedstelpend werkt.

Fibrineus, fibrine bevattend, dus gemakkelijk stollend, fibrineachtig; vgl. Exsudatio, Pneumonia fibrinosa. Fibrineuse ontsteking, ontsteking, gepaard gaande met fibrineuse exsudatie.

Fibrinogéen, globuline in het bloedplasma, de lymphe, de chylus enz., waaruit onder de invloed van fibrineferment fibrine ontstaat, benevens een stof, die in het plasma opgelost blijft, de fibrineglobuline (Hammarsten).

Fibrinoláse, een hydroliserend enzym, dat bloedstolsels tot oplossing brengt. (Fibrinolyse).

Fibrinólysis (λύσις, oplossing), het verschijnsel, dat bij plotseling overledenen het bloed na de stolling weer vloeibaar wordt (Yudin, 1936).

Fibrinopenie (πενία, armoede), te weinig fibrine in het bloed.

Fibrinoplastische stof, het door A. Schmidt veronderstelde serumglobuline, dat aan de vorming van fibrine zou deelnemen. Syn. paraglobuline (W. Kühne), serumcaseine Panum).

Fibrinorrhóea plastica, = dysmenorrhoea membranacea (zie ald.).

Fibrinurie, = chylurie, (zie ald.).

Fibriopapillóma, vlokkengezwel, vooral in de urineblaas voorkomend.

Fibroadenie (Banti), kenmerkende verandering in de milt bij de ziekte van Banti, waarbij zich in de follikels van uit het centrum bindweefsel ontwikkelt, en de intima van de miltaderen en takken van de poortader verdikt wordt; syn. splenomegalia fibroadenica.

Fibroadenóma, zie Fibroma.

Fibroadenósis, pijnlijke knobbels in de mammae.

Fibroangióma, zie Fibroma.

Fibroblasten, jonge bindweefselcellen, waaruit de bindweefselvezels voortkomen; syn. inoblasten.

Fibroblastóma, = fibroma.

Fibrocartilágo, vezelkraakbeen. F. basális, vezelkraakbeen, dat verschillende spleten en gaten der schedelbasis opvult. F. interarticuláris, = discus articularis, schijf van vezelkraakbeen tussen de samenstellende beenuiteinden van sommige gewrichten. F. intervertebrális, tussenwervelschijf. F. naviculáris, binnen in het ligamentum calcaneo-naviculare plantare.

Fibrochondróma, zie Fibroma.

Fibrocyten, cellen in het bindweefsel.

Fibroepithelióma, gezwel, bestaande uit nieuw gevormd bindweefsel en epithelium.

Fibroïed, bindweefselgezwel, dat nog andere weefselelementen bevat; zie Fibroma.

Fibrolipóma, gemengd gezwel uit bind- en vetweefsel.

Fibróma, bindweefselgezwel; bevat het nog andere elementen, dan noemt men het mede daarnaar: fibroadenóma, -angióma, -carcinóma, -chondróma, -myxóma, -sarcóma, enz. F. centrale, gezwel door woekering van de tandpulpa. F. mollúscum (Virchow), week, celrijk bindweefselgezwel der huid, soms met holten met een slijmige inhoud; syn. F. areoláre, molluscum fibrosum. F. molluscúm múltiplex, zie Neurofibromatosis. F. periarticuláre diffúsum, zie Synovitis fungosa. F. sarcomatódes, = fibrosarcoma.

Fibromatósis, gezwelachtige woekering van het bindweefsel. In overeenstemming met hetgeen is vermeld bij Fibroma spreekt men van Fibroadenomatósis, Fibroangiomatósis enz. Zie ook Maladie cystique.

Fibromyóma, vgl. Myoma.

Fibromyxóma, gemengd gezwel, uit bind- en slijmweefsel bestaande.

Fibroneuróma, zie Neurofibroma.

Fibropericardítis, bindweefselachtige verdikking van het hartezakje.

Fibroplasten, = fibroblasten.

Fibroplastisch sarcóma, fibrosarcoma, sarcoma met rijkelijke bindweefselvorming.

Fibrorhabdomyóma, gezwel bestaande uit elementen van fibroma en van rhabdomyoma (zie ald.).

Fibrósis pancreátis congenitális, aangeboren bindweefselwoekering in de alvleesklier. Syn. Coeliakie (zie ald.). F. testis (Simmonds), bindweefselwoekering tussen de klierelementen van de zaadbal.

Fibrosítis, slepende ontsteking of woekering van het fibreuse steunweefsel; vgl. Fibromatosis.

Fibrostenosérend, vernauwing veroorzakend door littekenweefsel.

Fíbula (Lat., naald), kuitbeen.

Fidzji-uitslag, = Framboesia (zie ald.), welke op de Fidzji-eilanden voorkomt.

Fièvre (Fr.), koorts; zie Febris. F. boutonneuse (Fr., vgl. Bouton), Afrikaanse kustkoorts, goedaardige vlektyphusachtige ziekte in de omgeving der Middellandse Zee, beginnende met een primair affect (tâche noire) en overgebracht door een hondeteek, rhipicephalus sanguineus (zie ald.); vgl. Babesia. F. de lait sec, condensé, (Fr.), koorts, die bij zuigelingen soms ontstaat door het gebruik van melkpoeder of gecondenseerde melk.

Fil de florence (Fr.), zeer stevige hechtzijde, vervaardigd uit het spinorgaan der zijderups.

Filária, draadworm; orde der ronde wormen. F. Bancrofti, vgl. F. nocturna. F. diúrna, dagdraadworm, embryo van F. loa, die alleen bij dag in het bloed wordt aangetroffen; alleen in West-Afrika. F. dracúnculus s. medinénsis, zie Dracunculus. F. lóa (inheemse benaming), onder de huid en onder het oogbindvlies bij West-Afrikaanse negers; veroorzaakt de Kalabargezwellen (zie ald.). F. nocturna, nachtdraadworm, embryo van F. Bancrofti, die alleen bij nacht in het bloed wordt aangetroffen, zich verder ontwikkelt in een bloedzuigende mug (Bancroft), en opnieuw in de mens geraakt als F. Bancrofti, die zich vooral in de lymphvaten ophoudt en tropische chylurie, chylocele, elephantiasis Arabum en lymphscrotum kan veroorzaken. F. óculi, = F. loa. F. pérstans, blijvende draadworm; veroorzaakt kro-kro (zie ald.) F. sánguinis hóminis, de embryonen van F. Bancrofti en F. loa, (zie ald.), F. vólvulus, opgerolde draadworm (Leuckart), draadworm onder de huid, verbreid over een groot gebied van West- en Centraal Afrika.

Filaríasis s. filariósis, draadwormziekte, de ziekten, door filaria veroorzaakt.

Filarifórm, gelijkend op filaria.

Filicísmus, slepende vergiftiging met extract van de mannetjes varen (extr. filicis).

Filière (Fr.), toestel om de dikte van catheters en bougies te meten; vgl. Charrière.

Filifórmis (Lat.), draadvormig; van de pols, als deze zeer klein is.

Filipunctuur, het doorhalen van fijne zilveren of fil de Florencedraden door een aneurysma (zie ald.), om daarin kernen voor de bloedstolling te vormen.

Filtraat, hetgeen door een filter loopt.

Filtrum, 1. filter, van filtreerpapier of van een poreuse stof (Chamberland-filter), welke de bacteriën tegenhoudt. 2. Het bruggetje tussen de beide neusgaten, dat van de bovenlip naar de punt van de neus loopt.

Filum (Lat.), draad, meerv. fila. Fila coronária, kroondraden; bundels vezels van de beide trigona fibrosa naar de annulus fibrosus van het linker hart. Filum durae matris spinális, vgl. Vagina terminalis. Filum gustatívum, uitloper der smaakcellen in de smaakbekers. Fila laterália pontis, zijdraden van de brug, vezelbundels aan de bovenrand der brug van Varol. Fila olfactória, reukdraden; de zenuwdraden, welke, uit de bulbus olfactorius komende, de nervus olfactorius vormen. Fila radiculária anteriora, posteriora, voorste, achterste worteldraden van het ruggemerg; de neurieten (zie ald.) van de ganglioncellen der voorste hoornen en der ganglioncellen van de intervertebrale of spinale ganglia. F. terminále, einddraad; het bindweefselachtige verlengstuk van het ruggemerg beneden de eerste lendenwervel.

Fímbria (Lat., franje), F. hippocámpi, smalle, witte streep op de holle zijde van de hippocampus. F. tubae, franjeachtige uitlopers van de eileiders bij de eierstok. De langste uitloper (F. ovárica) bereikt de eierstok.

Fimbriátus, van franje voorzien.

Fimbriocéle, breuk, welke fimbria bevat.

Fish-skin-disease (Eng., visvelziekte), = ichthyosis (zie ald.).

Fissipáar (fissus, gespleten; pario baren), zich door splijting (deling) voortplantend.

Fissúra (Lat.), spleet, gleuf. F. abdominális, intestinális, vésico-intestinális, aangeboren buikspleet, waarbij de darm, soms ook de urineblaas te voorschijn komt. F. ani, aarskloof; hardnekkige, oppervlakkige zweer aan de aarsopening. F. antítrago-helicína, spleet aan het oorkraakbeen tussen antitragus en helix. F. calcarína (calcar, spoor), aan de naar het midden gekeerde vlakte van de

achterhoofdskwab der hersenen, tussen cuneus en gyrus lingualis. F. cérebri laterális (Sylvii), zijspleet der hersenen tussen de slaap- en voorhoofdskwabben aan de buitenvlakte van het hersenhalfrond. F. cérebri longitudinális, lengtespleet der hersenen, tussen de beide halfronden. F. cérebri transvérsa, dwarsspleet tussen de grote en kleine hersenen. F. chorioídeae, spleet in de embryonale hersenen, door welke de tela chorioidea (zie ald.) in de hersenkamers naar binnen wordt gestulpt (Edinger). F. collaterális, verbindingsspleet, aan de ondervlakte van de achterhoofdskwab, tussen gyrus hippocampi, g. lingualis en g. fusiformis. F. dorsális medúllae, spleet in de lengte van de achterzijde van het ruggemerg; syn. septum dorsale. F. Glaseri, zie F. petro-tympanica. F. hippocámpi, tussen gyrus hippocampi en g. dentatus. Fissurae interpiláres, spleten tussen de peilercellen van het orgaan van Corti in het slakkenhuis. F. límbica, randgroeve tussen het reukgedeelte der hersenen en de rest daarvan; syn. fovea limbica, fovea rhinalis externa. F. límitans fossae rhomboídeae, grensgroeve van de ruitvormige groeve (bodem der vierde hersenkamer). F. longitudinális cérebri, = F. cerebri longitudinalis. F. longitudinális ant., post., = F. mediána ant., post., voorste en achterste lengtespleet in de middellijn van het ruggemerg. F. occipitális perpendiculáris, = F. parieto-occipitalis, F. occipitális transversa, = F. calcarina. F. orbitális inferior, onderste oogkuilspleet, tussen de grote wiggebeensvleugel en de bovenvlakte van het bovenkaaksbeen. F. orbitális superior, bovenste oogkuilspleet, tussen de grote en de kleine wiggebeensvleugel. F. ossium, spleetbreuk, barst van een been. F. paríeto-occipitális, wand-achterhoofdspleet, tussen de kruinkwab en de achterhoofdskwab aan de middenvlakte der hersenhalfronden. F. pericardíaco-peritoneális, spleet in het middenrif. F. petrobasiláris s. petro-occipitális, rotsbeen-achterhoofdspleet, tussen de pyramide van het slaapbeen en de pars basilaris van het achterhoofdsbeen. F. petro-squamósa, rotsbeen-schubspleet, tussen de voorvlakte en de schub van het slaapbeen. F. petrotympánica (Glaseri), rotsbeen-trommelspleet, tussen de naar boven gerichte kant van de pyramide en het trommelholtegedeelte van het slaapbeen. F. pleuroperitoneális, spleet in het middenrif. F. prima, secunda, tertia, voorste, middelste, achterste spleet in de kleine hersenen, volgens Elliott Smith. F. pterygoídea, vleugelbeenspleet, tussen de beide platen van het vleugelbeenuitsteeksel van het wiggebeen. F. ptérygomaxilláris, vleugelbeenkaakspleet, tussen de fossa pterygopalatina en de fossa infratemporalis. F. Santoríni, = incisura cartilaginis ductus acustici externi (zie ald.). F. spheno-maxilláris, wiggebeenskaakspleet, = F. pterygomaxillaris. F. spheno-occipitális, wiggebeensachterhoofdsspleet, de scheiding tussen het wigge- en het achterhoofdsbeen aan de helling van Blumenbach. F. spheno-petrósa, wiggebeens-rotsbeenspleet tussen het wiggebeen en de pyramides van het slaapbeen. F. spinális, zie Spina bifida. F. spirális, in de lamina spiralis ossea van het slakkenhuis. F. sterni, aangeboren spleet van het borstbeen. F. Sylvii, = F. cerebri lateralis. F. transversa cerebélli, dwarsspleet tussen de achterzijde van het verlengde merg en de voorzijde der kleine hersenen. F. transversa cérebri, = F. cerebri transversa. F. týmpano-mastoídea, trommelholtetepelbeenspleet, tussen processus mastoideus en porus acusticus ext. F. uréthrae inf., sup.; vgl. Hypospadia, Epispadia. F. ventrális medúllae (oblongátae), gleuf aan de buikzijde van het ruggemerg (verlengde merg). F. vésico-genitális, vgl. Ectropia vesicae.

Fistelstem, = falsetstem, faussetstem, kopstem.

Fistelsymptoom, de duizeling en nystagmus (zie ald.), die optreden als men verdichtingen teweegbrengt in de gehoorgang. Syn. Symptoom van Tullio, zie Aanhangsel.

Fístula (Lat., pijp), fistel, een niet van nature aanwezige verbindingsopening tussen de oppervlakte van het lichaam en een klier, kanaal of inwendige holte, ontstaan door verzwering (pijpzweer), of aangeboren, of kunstmatig aangebracht (Fístula compléta); komt de verbinding niet geheel tot stand, dan spreekt men van F. incompléta; een fistel waarvan de randen met slijmvlies bekleed zijn, noemt men lipfistel. Naar de aard der stoffen, die door de fistel komen, onderscheidt men de fistels in etter-, drek-, tranenfistels, enz. F. ani, endeldarmfistel, completa of incompleta externa (met alleen een uitwendige opening) of interna (met alleen een inwendige opening). F. auris congénita, aangeboren oorfistel, overblijfsel van de eerste kieuwspleet; meestal vóór het oor, boven de tragus of in het oorlelletje. F. bimucósa, fistel tussen twee slijmvliezen,

nl. van twee aan elkander vergroeide darmlissen. F. colli congénita, aangeboren halsfistel; fistel met zeer nauwe opening, welke naar het strottenhoofd, de luchtpijp of de keelholte leidt, of slechts naar het celweefsel, en ontstaan is door gebrekkige sluiting der derde of vierde kleuwspleet of gebrekkige vereniging van de derde of vierde kieuwboog. F. lacrimális, traanfistel, meestal van de traanzak, zelden van de traanklier of -buis naar de huid. F. oesóphago-tracheális, fistel tussen slokdarm en luchtpijp. F. recto-vaginális, recto-vesicális, fistels tussen de endeldarm en de schede of de urineblaas. F. uréthro-cutánea penis, = hypo- of epispadia (zie ald.). F. vésico-umbilicális, blaasnavelfistel, van de navel naar de top der urineblaas; uit het vruchtleven overgebleven urachus (zie ald.). F. vésico-vaginális, urineblaas-schedefistel meestal verzwering na langdurige druk van de schedel op de weke delen bij een moeilijke bevalling.

Fixatie-absces (Fochier 1891), absces (abscès de fixation), teweeggebracht door inspuiting van terpentijnolie, ten einde „afleidend" te werken op ontstekingen of dreigende bloedvergiftiging; vgl. Anachorese, Séton.

Fixator (figo, vastmaken, Metchnikoff), = amboceptor (zie ald.). Syn. immuunlichaam, praeparator, substance sensibilisatrice.

Fixeerpunt, het punt, waarop de blik gericht is.

Fixeren, bevestigen. 1. in de oogheelkunde, het oog op een punt richten. 2. in de microscopie, a. de behandeling van voorwerpen met vloeistoffen, waarin zij hard worden en beter geschikt voor het microscopisch onderzoek. b. het bevestigen van bacteriën bevattende stoffen op het dekglaasje, meestal door verwarming. 3. in de photographie, na de ontwikkeling van het negatief, de verwijdering van de nog aanwezige lichtgevoelige stoffen van de plaat door middel van bepaalde vloeistoffen. 4. in de heelkunde, het vasthechten of vastzetten van een orgaan of deel van een orgaan. 5. het vastgehecht zijn van een orgaan aan andere organen door vergroeiingen.

Fixeringsreactie, = complementbinding (zie ald.).

Fixum (in de beroepsleer), een vast bedrag.

Flack test (Eng., proef van Flack), bij persen in staande houding daalt de bloeddruk, in liggende houding niet. Zie ook Flack, Aanhangsel.

Flagellátor (Lat., geselaar), iemand die een ander geselt uit sadistische (zie ald.) belustheid; Flagellantismus, de zucht tot geselen.

Flagéllum, zweepdraad (aan spermatozoa).

Flattering (Eng., siddering), boezem- of kamerfladderen, met tot 300 slagen per minuut, een onaangename gewaarwording aan het hart, alsof dit trilt en alsof de hartstreek leeg is; syn. fluttering.

Flatuléntie (flare, blazen), opgeblazenheid van de darmen; syn. meteorismus.

Flátus (Lat.), wind, de lozing van darmgassen. F. vaginalis, zie Garrulitas vulvae.

Flavon, vitamine P, antihaemorrhagisch.

Fletcheren, zorgvuldig en langdurig fijnkauwen van het voedsel, gelijk dit door de Amerikaan Horace Fletcher (een leek) is aanbevolen.

Flexibílitas cérea (Lat., wasachtige buigzaamheid), vgl. Catalepsie.

Fléxio (Lat., buiging), 1. in de physiologie, de door de buigspieren veroorzaakte beweging. 2. in de leer der vrouwenziekten, F. uteri, inknikking van de baarmoeder op de grens tussen lichaam en hals, hetzij vóórover (anteflexio), achterover (retroflexio), of zijwaarts (laterofléxio).

Fléxor (Lat., buiger), buigspier, een spier die buiging van een lid teweegbrengt.

Flexúra (Lat., bocht, in het bijzonder van een darm). F. duodéno-jejunális, scherp gebogen overgang tussen de twaalfvingerige darm en de nuchtere darm. F. hepática, = F. coli dextra, de rechter bocht van de karteldarm. F. lienális, = F. coli sinístra, de linker bocht van de karteldarm. F. sigmoídea (Σ, sigma, de Griekse s), de S-vormige bocht van de dikke darm, ook kortweg „de flexuur" genoemd; syn. S. romanum.

Flimmerscotoom (D.), = scotoma scintillans (zie ald.).

Flintglas (flint, Eng. vuursteen), glas, dat loodoxyde, soms ook boorzuur bevat en het licht sterk breekt; vgl. Crownglas.

Floccilégium (floccus, vlok; legere, lezen, oplezen), vlokkenlezen; vgl. Crocidismus, Carphologie.

Flocculátio, het neerslaan van vlokjes in een vloeistof.

Flócculus (Lat., vlokje), een kwabje aan de ondervlakte der kleine hersenen, aan weerszijden van het verlengde merg. F. secundarius, bijvlokje, een soms voorkomend kwabje naast de flocculus.

Floríde (floridus, bloeiend), geheel ontwikkeld, hevig (van phthisis).

Flotteren (flotter, Fr., drijven), heen en weder bewegen.

Fluctuatie-wet (Mackenzie), de levende

weefsels verkeren afwisselend in een toestand van rust en werkzaamheid.

Fluctuátio (Lat., golvend zijn), een eigenaardig gevoel van vloeistofgolving, dat de tastende hand waarneemt bij het drukken of kloppen op de veerkrachtige wand ener holte, waarin zich een vloeistof bevindt (absces, buikwaterzucht, enz.).

Fluid (Eng. vloeibaar), aanduiding van inhoudsmaten; fluid dram (drachme) = $^1/_{12}$ fluid ounce (ons, 28,417 cm^3) = 3. fluid scruple (scrupulus).

Flúidum (Lat.), iets vloeibaars; zo noemde men vroeger de dragers der electrische en magnetische krachten, die men zich als vloeistoffen voorstelde; ook het „dierlijke magnetisme" dat de somnambule-toestand teweegbrengt, werd voorgesteld als overgebracht door een fluidum, dat van de magnetiseur uitging.

Flúor (Lat.), uitvloed. F. albus, witte vloed, ieder niet bloedig vochtverlies uit de vrouwelijke geslachtsdelen; syn. leucorrhoea. F. albus posterior, verlies van etterig slijm uit de aarsopening, bijv. bij aambeien.

Fluorescéntiescherm, zwart bordpapieren scherm, bestreken met fijn poeder van bariumplatinacyanuur, dat onder de invloed van Röntgen-stralen fluoresceert, en, achter het doorstraalde voorwerp gehouden, de door dat voorwerp geworpen schaduwen donker doet uitkomen tegen de fluorescerende omgeving.

Fluoroscoop, = cryptoscoop.

Fluoroscopíe, onderzoek met Röntgenstralen en een fluorescerend scherm. Ook microscopisch onderzoek naar microörganismen (b.v. leprabacillen, tuberkelbacillen) gekleurd met fluorescerende stoffen (b.v. auramine) in het ultraviolette licht van de fluorescentielamp.

Fluorósis dentális, een tandafwijking, gestippeld email, toegeschreven aan fluorhoudend water, komt ook in Indië voor.

Fluttering (Eng.), = flattering, zie ald.

Flúxio (fluo, vloeien), = hyperaemia activa s. arterialis (zie ald.).

Flúxus (Lat.), vloed, vermeerderde afscheiding, vloeiing (bloeding uit de vrouwelijke geslachtsdelen). F. capillorum (Celsus) = alopecia, uitvallen van het haar. F. coeliacus (κοιλιακός, het onderlijf betreffende), diarrhoea chylosa. F. salinus, zoutvloed; vgl. Eczema. F. sebáceus, huidsmeervloed, seborrhoea.

Focaal, tot de focus (zie ald.) behorend. Focale verlichting, verlichting van het oog door het licht van ter zijde er op te laten vallen door een sterke bolle lens. F.-distantie, brandpuntsafstand. F. infectie, algemene infectie, uitgaande van een etterhaard, b.v. een abscesje aan een tandwortel.

Fócus (Lat., haard), brandpunt, van een lens, een ontsteking, een epidemie. Focusbuizen, Röntgen-buizen, waarvan de cathode als een holle spiegel is gevormd, in welks brandpunt de anticathode is aangebracht. Vgl. Perifocaal.

Foecundátio, = fecundatio.

Foetáal, betrekking hebbend op foetus.

Foetalisátie, bij hogere dieren blijven foetale kenmerken bestaan (retardatie, zie ald.), die bij lagere dieren verdwijnen; b.v. de huid van de mens blijft (bijna) even onbehaard als die van den foetus, terwijl de kale aapfoetus verandert in een behaarde aap (Foetalisatie-hypothese van L. Bolk, bestreden door K. de Snoo).

Fóetor (Lat., stank). F. ex ore, slechte reuk uit de mond. Bijv. nw. foetidus, stinkend.

Fóetus (Lat.), het ongeboren kind; bijv. nw. foetaal. F. papyráceus s. compréssus, de papier- of platgedrukte foetus, mummieachtig verschrompelde(gemummificeerde) vrucht, die slechts tot geringe ontwikkeling is gekomen, en door de andere gezonde tweelingsvrucht is platgedrukt. F. sanguinoléntus, bloedige vrucht (E. Martin), gewoonlijk syphilitische, dode vrucht, die niet in rotting, maar in verweking verkeert; de huid en inwendige organen zijn met bloedwei doortrokken. Het meervoud van foetus is foetus en niet foetera.

Föhn (een hete wind in de Alpen), een door electriciteit gedreven hetelucht-douche.

Foie cardiaque (Fr.), de vet bevattende muskaatnootlever bij hartlijders met stuwing; vgl. Hepar moschatiforme. F. ficellé, (Fr. ficelle, koord), lever verdeeld in vele lobben door snoeren bindweefsel. Vgl. Hepar lobatum.

Foliánus (processus f.), het uitsteeksel van Foli (Venetiaanse ontleedkundige, 1615—1650), de lange hamersteel.

Folie (Fr.), krankzinnigheid. F. á deux, waandenkbeeld dat zich mededeelt aan een echtgenoot of een andere innig medelevende persoon (vgl. Psychische besmetting). F. á double forme, F. alterne, circulaire krankzinnigheid (zie ald.). F. avec conscience, krankzinnigheid met dwanghandelingen (compulsieve krankzinnigheid). F. brightique, stoornissen van de geest bij morbus Brightii (zie ald.). F. cardiaque, 1. hartwoelen, sterke arhytmia cordis. 2. krankzinnigheid bij hartlijders. F. commune, gewone acute manie of monomanie. F. du doute, ziekelijke twijfelzucht. F. musculaire, ziekelijke onrust der spieren bij chorea. F. raisonnante (Fr. rai-

sonner, redeneren), krankzinnigheid met schijnbaar ongestoord vermogen om logisch te spreken; syn. F. des actes, F. instinctive. F. du toucher, krankzinnige lust in huiselijke bezigheden. F. utérine, = nymphomanie.

Folinezuur, zie Foliumzuur.

Fólium (Lat., blad), F. vermis, blad van de worm, het meest naar de zijde van het achterhoofdsgat liggend deel van de bovenste worm (vermis superior) der kleine hersenen; syn. F. cacúminis.

Foliumzuur, een vitamine van de b-groep, nodig voor de normale, normoblastische bloedvorming. Syn. Folinezuur. Chemische naam pteroylglutominezuur.

Follíclis, tuberculeuse huidaandoening met harde knobbeltjes onder de huid, of oppervlakkige meer uitgebreide infiltraten (zie ald.), die bruine vlekken of littekens achterlaten.

Folliculáir (follicularis), op de folliculi gelijkend of betrekking hebbend; vgl. Enteritis.

Folliculáire catarrh, = conjunctivitis follicolosa s. follicularis. F. sjanker, zachte sjanker, die verzwering van haarfolliculi teweegbrengt; syn. ulcus molle miliare.

Follículakeratóse (ἀ privans), verdwijnen van de hoornstof uit de haarfollikels.

Folliculíne, het hormoon uit de folliculi van De Graaf in de ovaria. F. Spiegel, zie Spiegel.

Folliculítis, ontsteking der haarfolliculi. F. abscédens infántum, tot abscessen aanleiding gevende F. bij kinderen. F. barbae, = sycosis; zie ald. F. decálvans (calvus, kaal), kaalmakende F. der haarfolliculi; syn. ulerythema acneiforme s. sycosiforme. F. gonorrhóica, ontsteking der klieren van Littré bij druiper; syn. periurethritis. F. nuchae scleróticans = dermatitis papillaris capillitii, zie ald. F. paraürethrális, = paraürethritis. F. rubra, = keratosis pilaris faciei, zie ald. F. ulcerósa trópica, zie Aleppobuil.

Folliculóma malignum ovarii, kwaadaardig eierstok-folliculoma, van de wand van een eifollikel uitgaand endothelioma.

Folliculósis, = conjunctivitis folliculosa.

Folliculósus, = follicularis.

Follículus (verkleinw. van follis, lederen zak), 1. zakvormige huidklier; 2. haarzak (F. pili). 3. ophoping van lymphcellen (lymphfollikel); vgl. De Graaf (Aanhangsel). F. dentis, tandzakje. Follículi linguáles, tongfollikels, kleine lymphfollikels, die boven het slijmvlies van de wortel der tong uitsteken en te zamen de tonsilla lingualis (zie ald.) vormen. F. oöphori, eierstokfollikel, zie De Graaf (Aanhangsel). F. pili, haarzak.

Follikelblasteem (βλαστάνω, spruiten) de moedercellen van het epitheel der follikels van het ovarium.

Follikelcellen, de gladde cellen rondom het ei in de folliculus oöphori.

Follikelcyste, zie Krooncyste.

Follikelzone (ζώνη, gordel), het schorsgedeelte van de eierstok, dat de folliculi oöphori bevat.

Foméntum (foveo, warmen), warme omslag of de daartoe gebezigde vloeistof. F. siccum, droge warme omslag, kruidenkussen.

Fonction protéopexique (Fr.) (vgl. Insuffisance protéopexique), de eigenschap der lever (met name de cellen van Kupffer, zie Aanhangsel) om de eiwitbestanddelen uit het voedsel vast te houden, zodat zij het bloed niet overstromen.

Fons pulsátilis (Lat., kloppende bron), de weke plek van de kinderschedel; zie (grote) Fontanel.

Fontanel (Ital. fontanella, fonteintje), 1. een kunstmatig, door gloeiend ijzer of trekpleister verwekte en (door het inbrengen van „fontanelerwten" of door prikkelende zalven en poeder) onderhouden zweer, tot „afleiding" van schadelijke stoffen; vgl. Exutorium. De oude heelmeesters brachten deze fontanellen dikwijls aan op het ontmoetingspunt van de kroonnaad en de pijlnaad, daarom heet ook dit fontanel. 2. de bij kleine kinderen nog niet verbeende plek daar ter plaatse op de schedel (grote fontanel), volgens Hyrtl zo genoemd als fons, bron van het hersenvocht, dat naar de oude voorstelling dikwijls bovenop de schedel als korsten indroogde. 3. de kleine fontanel, tussen het achterhoofds- en de wandbeenderen. 4. de zijfontanellen, nl. de voorste, fonticulus sphenoidalis, begrensd door het voorhoofds- en wandbeen en de grote wiggebeensvleugel, en de achterste, fontículus mastoideus, begrensd door het tepelgedeelte van het slaapbeen, het wandbeen en het achterhoofdsbeen.

Fontículus (Lat. fonteintje) = fontanel. F. Casseri, = F. mastoideus (zie Fontanel). F. major s. frontális, grote of voorhoofdsfontanel. F. minor s. occipitális, kleine of achterhoofdsfontanel. F. sphenoidális, zijfontanel (zie Fontanel).

Footdrop (Eng.), het hangen van de voet in plantaire flexie bij verlamming van de N. peroneus.

Forámen, meerv. forámina (Lat.), gat. Forámina alveolária, tandkassen. F. apicis of apicale, de opening, die, door de

wortelpunt van een tand heen, de verbinding vormt tussen de pulpa dentis (zie ald.) en het periodontium (zie ald.). F. caróticum externum, internum, de beide uiteinden van de canalis caroticus. F. coecum, blind gat, aan het ondereinde der crista frontalis. F. coecum linguae, blinde inzinking in de middellijn van de rug van de tong, waarin de ductus lingualis (zie ald.) uitmondt; syn. F. Morgagni. F. coecum medúllae oblongátae, kleine groeve aan het buitenste uiteinde der fissura mediana anterior (zie ald.). F. costotransversárium, tussen elk ligamentum colli costae, het dwarse uitsteeksel van de borstwervels en de halzen der ribben, overeenkomende met de foramina transversaria der halswervels. F. epiplóicum (zie Epiploön), opening van het net; ingang der bursa omentalis links van het lig. hepatoduodenale. F. ethmoidále anterius, posterius, zeefbeengaten, in de naad tussen zeef- en voorhoofdsbeen. F. frontale, voorhoofdsgat; zie Incisura frontalis. F. incisívum, de opening aan de mondzijde van de canalis incisivus (zie ald.). F. infraorbitále, gat onder de oogkas, de voorste opening van de canalis infraorbitalis. F. infrapiriförme, het onder de musculus piriformis liggend gedeelte van het F. ischiadicum majus. F. interventriculare, opening tussen de hersenkamers, nl. tussen de derde en de zijkamers. F. intervertebrále, tussenwervelgat, ontstaande doordat de incisura inferior en superior van telkens twee op elkander volgende wervels boven elkander liggen. F. ischiádicum majus, groot zitbeensgat (ἰσχίον, heup), gevormd door de incisura ischiadica major, het lig. sacro-spinosum en lig. sacro-tuberosum. F. ischiádicum minus, klein zitbeensgat, gevormd door beide genoemde banden en de incisura ischiadica minor. F. juguláre, strotadergat, tussen de pyramide van het slaapbeen en de incisura jugularis van het achterhoofdsbeen. F. juguláre spúrium, vals strotadergat, bij de foetus. F. lácerum (lacer, verscheurd), onregelmatig gevormde opening tussen de achterrand van de grote wiggebeensvleugel, de punt van de pyramide van het slaapbeen en de pars basilaris van het achterhoofdsbeen. F. Luschkae, verbinding tussen de zijventrikels der kleine hersenen en de subarachnoidale ruimte. F. Magendii, = apertura medialis ventriculi quarti. F. magnum, = F. occipitale magnum. F. mandibuláre, onderkaaksgat; midden in de binnenvlakte van de tak van de onderkaak, ingang van de canalis mandibularis. F. mastoídeum, tepelbeensgat; in de naad tussen het tepelgedeelte van het slaapbeen en het achterhoofdsgat. F. membránae fláccidae (Rivini), een soms voorkomende opening in het trommelvlies. F. mentále, kingat; in de onderkaak, onder de eerste of tweede valse kies; buitenste opening van de canalis mandibularis. F. Monrói, = F. interventriculare. F. Morgagni, = F. coecum linguae. F. nasále, neusgat; een fijne opening, van de sulcus ethmoidalis van het neusbeen, door dit been heen, naar de voorvlakte ervan. F. nutrícium (nutrio, voeden), voedingsgat, opening in een been, waardoorheen de bloedvaten in de canalis nutricius (zie ald.) geraken. F. obturátum, verstopt gat, gevormd door het schaambeen en het zitbeen. F. occipitále magnum, groot achterhoofdsgat in het achterhoofdsbeen. F. ópticum, gezichtszenuwgat; tussen de beide wortels van de kleine wiggebeensvleugel, tot doorgang voor de gezichtszenuw en de oogslagader. F. ovále, eivormig gat; 1. tussen de middelste en achterste wortel van de grote wiggebeensvleugel, tot doorgang van de derde tak van de n. trigeminus. 2. (soms blijvende) foetale opening in het tussenschot tussen de harteboezems. F. palatínum majus, groot gehemeltegat; de onderste opening van de canalis pterygopalatinus in de horizontale plaat van het gehemeltebeen. Forámina palatína minóra, kleine gehemeltegaten, uitmondingen der canales palatini (zie ald.) voor de kleine gehemeltezenuwen. Forámina papillária, tepeltjesgaatjes, de uitmonding der urinekanaaltjes aan de punt der nierpyramiden. F. parietále, wandgat, nabij de bovenrand van het wandbeen aan de buitenzijde. F. quadriláterum, vierhoekig gat; syn. F. venae cavae. F. Rivini, = F. membranae flaccidae. F. rotúndum, rond gat, tussen de voorste en middelste wortel van de grote wiggebeensvleugel, voor de tweede tak van de N. trigeminus. Forámina sacrália anteriora, voorste, achterste heiligbeensgaten; 4 paren gaten, de voorste aan de uiteinden der dwarslijnen van het heiligbeen. F. singuláre, enkel gat; in de bodem van de inwendige gehoorgang. F. spheno-palatínum, wiggebeensgehemeltegat, tussen de processus orbitalis et sphenoidalis van het gehemeltebeen en het wiggebeenslichaam. F. spinósum (spina, doorn), doorngat; aan de achterwand van de grote wiggebeensvleugel, achter- en zijwaarts van het F. ovale. F. stylo-mastoídeum, stift-tepelbeensgat; de onderste uitmonding van de canalis Fallopii aan de

ondervlakte der pyramide van het slaapbeen. F. supraorbitále, vgl. Incisura supraorbitalis. F. suprapirifórme, het boven de musculus piriformis liggend gedeelte van het F. ischiadicum majus. F. Thebésii, zie F. venarum minimarum. F. tentórii (vgl. Tentorium), aan het voorste uiteinde van de sinus rectus (zie ald.). F. transversárium, dwarsgat, in de dwarse uitsteeksels der halswervels. F. venae cavae, gat voor de holle ader in het peesachtig middengedeelte (centrum tendineum) van het middenrif. Forámina venárum minimárum (Thebésii), uitmondingen van de kleine adertjes aan de binnenvlakte van de rechter boezem. F. vertebrále, wervelgat (zie Vertebrae). F. Winslowii, = F. epiploicum. F. zygomático-orbitále, opening van de canalis zygomaticus in de oogkasvlakte. F. zygomático-faciále, id. aan de aangezichtsvlakte. F. zygomático-temporále, id. aan de slaapgroeve-vlakte van het jukbeen.

Forced drainage (Eng., geforceerde drainage), bij meningitis intraveneuse inspuiting van een hypertonische zoutoplossing, gepaard met lumbale punctie ten einde de hersenvliezen te ontlasten.

Forceps (Lat.), 1. tang. F. crenáta (crena, kerf), koorntang. F. obstetrícia, verloskundige tang. 2. (in de ontleedkunde). F. major en minor, vezelbundels, die van de hersenbalk uitstralen naar de achterhoofds- en de voorhoofdskwabben.

Forcipressuur (premo, drukken), voorlopige bloedstelping door het bloedende gedeelte in een tang te vatten en samen te drukken.

Forénsis (bijv. nw., van forum, marktplein, gerechtsplaats), tot de rechtszaken behorend. Medicína forénsis, gerechtelijke geneeskunde; vgl. In foro.

Formatief (formo, vormen). Formatieve prikkels, prikkels, die tot vermeerdering der cellen (Virchow) of tot verandering in de vorm (Pfeffer) aanzetten.

Formátio reticuláris (Lat., netvormig weefsel), netsgewijze dooreengevlochten grijze zenuwvezels, in het ruggemerg ter zijde van de hals van de achterste hoorn, in het verlengde merg ter zijde tegen de grijze vóórzuil, en in de pons Varoli; syn. processus reticularis.

Forme fruste (Fr.), niet volkomen tot ontwikkeling gekomen vorm ener ziekte; vooral bij morbus Basedowi gebezigd.

Formicátio (formica, mier), mierengekruip; het gevoel alsof mieren op de huid kruipen, veroorzaakt door vaatkramp of door druk op gevoelszenuwen; het „slapen" der ledematen; syn. myrmecismus, zie ald.

Formolgelreactie, wanneer men bij serum enige druppels formol voegt en zich in 2 uur een gel vormt, zo vast, dat zij niet uit het buisje kan vloeien, bevat het serum abnormaal veel globuline.

Fórmula (verkleinw. van forma, gestalte, voorschrift), in de artsenijbereidkunde, voorschrift voor een geneesmiddel. F. officinális (officina, werkplaats van een apotheker), voorschrift, dat in de pharmacopoea is opgenomen en met een bepaalde naam, bijv. pulvis opii compositus, is aangeduid; in tegenstelling met F. magistrális (magister, meester), een voorschrift, dat door de arts naar eigen inzicht is opgesteld. Fórmulae amstelodaménses, enz., plaatselijke verzameling van voorschriften van veel voorkomende samenstellingen van geneesmiddelen, ter vergemakkelijking van de receptuur.

Formulárium, verzameling van voorschriften van geneesmiddelen, bijv. het F. roterodamense (Rotterdams F.).

Fórnix (Lat., gewelf. F. cérebri, naar boven gebogen laag van merghoudende stof vlak onder de balk der hersenen; van het achtereinde lopen de beide „benen", crura fornicis, naar de hippocampus. F. conjunctívae, overgangsplooi tussen het bindvlies van het ooglid en dat van de oogbol. F. cránii, schedelgewelf. F. pharýngis, keelgewelf, het bovenste deel der keelholte. F. vagínae, schedegewelf, het deel der schede, dat achter de portio vaginalis uteri omhoog gaat.

Forward failure (Eng., voorwaarts tekortschieten), Amerikaanse uitdrukking voor ontoereikende hartwerking ten gevolge van onvoldoende bloedvoorziening der slagaderen van het hart uit, met daardoor veroorzaakte verminderde doorstroming der nieren; b.v. bij ingedikt bloed der barenden. Vgl. Backward failure.

Fossa (Lat.), groeve; vgl. Fovea. F. acetábuli, groeve van de heupkom, waaruit het lig. teres ontspringt. F. anthelícis, groeve aan de achterzijde der oorschelp, beantwoordende aan de anthelix. F. axillária, okselholte; syn. axilla. F. bulbi, verwijde plaats van de mannelijke urinebuis tussen de pars membranacea en cavernosa. F. canína, hondstandgroeve, verdiepte plaats midden in de voorvlakte van het bovenkaaksbeen. F. carótica (Malgaigni), carotisgroeve, de onderste hoek van het trigonum caroticum, waarin men de A. carotis gemakkelijk kan voelen. Fossae cerebelláres, kleine hersengroeven, de beide onderste uithollingen in de schub van het achterhoofdsbeen, waarin

de kleine hersenen passen. F. cérebri láteralis (Sylvii), zijgroeve der hersenen, in de diepte der fissura cerebri lateralis. F. coecális, blindedarmsgroeve, een uitpuiling van het buikvlies voor de blinde darm. F. condyloídea, groeve achter de gewrichtsuitsteeksels van het achterhoofdsbeen. F. coronoídea, groeve aan de voorzijde van het opperarmbeen, boven de trochlea, waarin bij sterke buiging de processus coronoideus van de ellepijp komt. F. cranii anterior, voorste schedelgroeve, de bodem der schedelholte, voorzover gelegen vóór de achterrand der kleine wiggebeensvleugels. F. cranii media, middelste schedelgroeve, tussen de voorste en de achterste. F. cranii posterior, achterste schedelgroeve, gevormd door de achtervlakte van het wiggebeenslichaam, de pars basilaris, partes condyloideae en het onderste gedeelte van de schub van het achterhoofdsbeen, de achter- en bovenvlakte van de pyramide en het tepelgedeelte van het slaapbeen. F. cubitális, elleboogskuil van het opperarmbeen. F. digástrica, groeve, waarin de musculus digastricus ontspringt, aan de binnenvlakte van het onderkaaksbeen. F. glándulae lacrimális, groeve voor de bovenste traanklier in het oogkasgedeelte van het voorhoofdsbeen. F. gutturális, keelgroeve, in het midden der buitenzijde van de basis cranii, waartegen het gewelf der keelholte aanligt. F. hyaloídea, uitholling voor de lens van het glasachtig lichaam. F. hypophýseos, groeve in de bovenvlakte van het wiggebeenslichaam, waarin de hypophysis cerebri ligt. F. ilíaca, darmbeensgroeve, het uitgeholde voorste gedeelte aan de binnenzijde van het darmbeen. F. ileo-pectínea, groeve tussen de musculus ileopsoas en m. pectineus in het trigonum femorale. F. íncudis (incus, aambeeld), aambeeldsgroeve in het slaapbeen, voor het korte been van het aambeeld. F. infraclaviculáris, ondersleutelbeensgroeve, inzinking onder het buiteneinde van het sleutelbeen; syn. groeve van Mohrenheim. F. infraspináta, onderdoornsgroeve, groeve onder de spina scapulae. F. infratemporális, voortzetting der slaapgroeve naar beneden. F. intercondyloídea fémoris, diepe inzinking aan de achterzijde van het dijbeen, tussen de beide condyli. F. intercondyloídea tíbiae ant., post., groeve voor en achter de eminentia intercondyloidea van het scheenbeen. F. intercrurális, = F. triangularis. F. interpedunculáris (Tarini), groeve tussen de pedunculi cerebri en de corpora mamillaria. F. ischiorectális, groeve tussen de musculus obturator internus en levator ani. F. jugulária, strotadergroeve, binnenwaarts van het foramen stylomastoideum. F. Malgaigni, = F. carotica. F. mandibulária, gewrichtsgroeve van de onderkaak, achter het tuberculum articulare. F. maxillária, = F. canina. F. naviculáris auris, vgl. Scapha. F. naviculáris ossis sphenoidális (navis, schip), = F. scaphoidea. F. naviculáris uréthrae (Morgagni) (schuitvormige) verwijding van de mannelijke urinebuis vlak achter de monding. F. naviculáris vúlvae, groefje achter het frenulum labiorum pudendi (zie ald.). Fossae occipitáles, achterhoofdsgroeven, de beide bovenste groeven aan de binnenvlakte van de schub van het achterhoofdsbeen, waarin de achterkwabben der grote hersenen rusten. F. olécrani, groeve voor de elleboogtop in de achterzijde van het opperarmbeen. F. ovális, eironde groeve. 1. doorschijnende plek (beantwoordend aan het foetale foramen ovale) in de wand tussen de beide boezems van het hart. 2. inzinking in het oppervlakkig blad van de fascia lata. F. parotídea, oorspeekselkliergroeve, = F. retromandibularis. F. patellária, 1. = F. hyaloidea. 2. knieschijfgroeve. = F. intercondyloidea femoris ant. F. poplitéa, knieholte. F. pterygoídea, groeve in het vleugelvormig uitsteeksel van het wiggebeen. F. ptérygo-palatína, tussen de processus pterygoidei van het wiggebeen, het gehemelte en het bovenkaaksbeen. F. radiális, spaakbeengroeve; boven het capitulum humeri, om het hoofdje van het spaakbeen bij de armbuiging op te nemen. F. rhomboídea, ruitvormige groeve in de vierde hersenkamer; vgl. Fovea. F. sacci lacrimális, traanzakgroeve, gevormd door het traan- en bovenkaaksbeen. Fossae sagittáles, pijlgroeven (in de richting van voren naar achteren liggend); de twee gedeelten van de rechter groeve in de lengte van de lever, nl. de F. vesícae félleae (naar voren) en F. venae cavae (naar achteren gelegen). F. scaphoídea (σκάφη, schuit), schuitvormige groeve aan de achterzijde van de basis der middenplaat van het vleugelvormig uitsteeksel van het wiggebeen. F. scaphoídea auris, vgl. Scapha. F. Scarpae major, vgl. Trigonum femorale. F. subarcuáta, sleuf in het achterste gedeelte van de binnenvlakte van de pars petrosa van het slaapbeen, onder de uitpuiling voor de canalis semicircularis. F. sublinguális, = F. ovalis (2). F. sub-

maxilláris, onderbenedenkaaksgroeve; aan de binnenkant van het onderkaaksbeen ter opneming van de glandula submaxillaris. F. subscapuláris, onderschouderbladsgroeve; de uitgeholde voorvlakte van het schouderblad. F. supraclaviculáris major, grote bovensleutelbeensgroeve; tussen het sleutelbeen, de voorste buik van de m. omohyoideus en de m. sternocleidomastoideus. F. supraclaviculáris minor (Zangi), kleine sleutelbeensgroeve; tussen het sleutelbeen en de beide hoofden van de m. sterno-cleido-mastoideus. F. supraspináta, bovendoornsgroeve boven de doorn van het schouderblad. F. Sylvii, = F. cerebri lateralis. F. Tarini, = F. interpeduncularis. F. temporális, slaapgroeve, begrensd door de linea temporalis van het wand-, slaap- en voorhoofdsbeen, de binnenvlakte van de jukboog en de onderrand hiervan en de crista infratemporalis. F. transversa hépatis, = porta hepatis, zie ald. F. triangulárisaurículae, driehoekige oorschelpgroeve; tussen de crura anthelicis (zie ald.). F. trochantérica, draaiergroeve; aan de binnenvlakte van de trochanter major van het dijbeen. F. ulnáris, ellepijpsgroeve, = F. coronoidea. F. venae cavae, groeve voor de holle ader; vgl. Fossae sagittales. F. venae umbilicális, groeve voor de rest van de navelader (lig. teres); het voorste deel van de linker groeve in de lengte van de lever. F. vesícae félleae, groeve voor de galblaas; vgl. Fossae sagittales.

Fóssula (Lat., groefje). F. fenéstrae cóchleae, groefje in het promontorium der trommelholte, in welks bodem het ronde venster naar het slakkenhuis ligt. F. petrósa, rotsgroefje; tussen fossa jugularis en foramen caroticum externum, waarin het ganglion petrosum ligt. F. prostática, voorstaandergroefje; verwijd gedeelte van de pars prostatica van de mannelijke urinebuis. Fóssulae tonsilláres, amandelgroefjes, holligheden in de oppervlakte der amandelen. F. vermiána, wormgroefje; achter in de achterste schedelgroeve, waarin een deel van de onderworm der kleine hersenen ligt.

Foto foetoe (Stadsbenen). Surinaamse naam voor elephantiasis door infectie met filaria bancrofti, omdat men deze infectie alleen opdoet in de steden, waar de culex fatigans leeft.

Foudroyant (Fr., bliksemsnel), zeer snel verlopend; van ziekten of ziekteverschijnselen.

Foulage (Fr., het vollen van laken), een soort massage.

Fourth disease (Eng., vierde ziekte), een acute uitslagziekte, naast mazelen, roodvonk en rode hond; syn. ziekte van Filatow-Dukes; vgl. Erythema infectiosum, Exanthema subitum.

Fóvea (Lat. groeve.) F. articuláris superior, bovenste gewrichtsgroeve van de atlas. F. cápitis fémoris, groeve in het hoofd van het dijbeen, waaraan het lig. teres zich vasthecht. F. capítuli rádii, holle gewrichtsvlakte van het hoofdje van het spaakbeen; voor het hoofdje van het opperarmbeen. F. centrális rétinae, middengroeve van het netvlies, in de gele vlek. Foveae costáles, ribbengroeven, holle gewrichtsvlakten tussen de wervelbogen en de wervellichamen; voor de hoofdjes der ribben. F. dentis, groeve (in de atlas) voor de tand (van de draaier). F. femorális, dijgroeve in het buikvlies, ter plaatse van de binnenste dijbeenring. F. interior, het achterste deel der F. rhomboidalis. F. inguinális laterális, mediális, zijwaartse en naar het midden gelegen liesgroeve in het buikvlies van de voorste buikwand, ter plaatse van de uit- en inwendige liesring. F. interligamentósa, = F. supravesicalis. F. oblónga, langwerpige groeve, het onderste deel van de zijvlakte der cartilago arytaenoidea. F. ovalis, = fossa ovalis. F. pterygoídea, groeve in het hoofdje van het onderkaaksbeen, ter aanhechting van de m. pterygoideus ext. F. rhomboidális, ruitvormige groeve, de bodem der vierde hersenkamer in het verlengde merg. F. sublinguális, ondertongsgroeve, aan de binnenvlakte van het onderkaaksbeen; voor het voorste uiteinde der glandula sublingualis. F. submaxilláris, onderkaaksgroeve, achter de vorige; voor de glandula submaxillaris. F. superior, bovenste groeve, op de bodem der F. rhomboidalis vóór de colliculus facialis. F. supravesicális, bovenblaasgroeve, tussen de plicae vesicales medialis en lateralis. F. triangulária, driehoekige groeve; het middengedeelte van de zijvlakte der cartilago arytaenoidea. F. trochleáris, katrolgroeve, vóór aan de oogkuilvlakte van het voorhoofdsbeen; voor de katrol van de pees van de musculus trochlearis. F. umbilicális, navelkuiltje.

Fovéola (Lat., groefje). F. coccýgea, stuitgroefje, kuiltje in de huid boven het staartbeen. Fovéolae ethmoidáles, zeefbeengroefjes, in het neusgedeelte van het voorhoofdsbeen. Fovéolae gástricae, maaggroefjes, in het maagslijmvlies, waarin de maagklieren uitmonden (Donders). Fovéolae granuláres, korrelgroefjes, rondachtige kuiltjes aan de binnenvlakte der

voorhoofds- en wandbeenderen, veroorzaakt door de granulationes arachnoidales (Pacchioni) (zie ald.). F. palatína, gehemeltegroefje, vaak voorkomend groefje in het slijmvlies achter in het harde gehemelte naast de middellijn.

Fractional test (Eng.), gefractioneerd maagonderzoek.

Fractúra (Lat., breuk), beenbreuk. F. comminutíva s. assuláris (Lat., comminuo, stuk slaan, assula, stukje), splinterbreuk. F. compléta, volledige breuk, waarbij het been in twee stukken is gebroken. F. complicáta, samengestelde beenbreuk, open beenbreuk, waarbij de beenstukken in een open wond liggen. F. directa, rechtstreekse breuk, ontstaan op de plaats waar het geweld heeft ingewerkt. F. incompléta, onvolledige breuk, waarbij de scheur niet het been in tweeën verdeelt; syn. infractio. F. indirecta, breuk op een plaats, verwijderd van de plaats waar het geweld heeft gewerkt.

Fracture en bec de flûte (Fr., breuk in de vorm van het mondstuk van een fluit), schuin lopende breuk van een pijpbeen, met onderlinge verschuiving der breukstukken. F. en bois vert (Fr.), breuk met geringe verplaatsing der breukstukken, gelijk bij een doorgebroken stuk sappig hout (Eng., green stick fracture. D., Grünholzfraktur).

Fragílitas óssium congénita (Lat.), aangeboren breekbaarheid der beenderen; vgl. Osteopsathyrosis.

Fragilité globulaire (Fr., brosheid der bloedlichaampjes), verhoogde gevoeligheid der rode bloedlichaampjes voor hypotonische oplossingen; bij haemolytische icterus.

Fragmentátio (Lat., verdeling in brokjes). F. s. segmentátio (Lat., verdeling in afdelingen) myocárdii, eigenaardige splijting in de dwarse richting der spiervezels en spiercellen van het hart, vooral aan de tepelspieren der linker kamer, ook zonder voorafgaande spierontaarding, als verschijnsel van het sterven, of, bij dierproeven, na doorsnijding der beide vagi. F. der celkernen, directe kerndeling.

Fragmentocyten, uiteengevallen bloedcellen.

Fraise (Fr., geplooide halskraag), drilboor; bijv. bij de trepanatie gebezigd (Sudeck).

Fraisen (Duits, van het Oudhoogduits fraesa, etymologisch hetzelfde als vrees, dat oudtijds gevaar betekende), Beijerse volksuitdrukking voor kinderstuipen; ook, voor groene ontlasting bij kleine kinderen en voor zekere huiduitslagen.

Framboésia (frambozenziekte), lobbig-korrelige gezwellen van wild vlees bij lupus, sycosis, sommige vormen van syphilis, enz. F. trópica (Charlouis), besmettelijke ziekte in de Tropen, waarbij kleine knobbels onder de huid tot grote korstige gezwellen uitgroeien; onder de korsten bevindt zich een etterende, rode oppervlakte, die aan frambozen herinnert. Syn. yaws, pian, parangi, tonga, polypapilloma tropicum, buba.

Frambozentong, diffuus rode tong met rode papels na afstoting van het beslag bij roodvonk.

Franklinisátie, toepassing der statische electriciteit in de geneeskunst (naar Benjamin Franklin, staatsman en natuurkundige, 1706—1790).

Franklin's brilleglas, zie Bifocale glazen.

Franzosen (D.), de parelziekte van het vee; vroeger ook voor syphilis (Franzosenkrankheit).

Fremdreflex, zie Exteroceptieve reflex.

Frémissement (Fr., siddering), snorren, een gevoel of geluid als van het snorren van een kat. F. cataire (Laennec), kattegespin, het voelbare ruisen bij hartklepgebreken, vooral insufficientia mitralis. F. hydatique (Briançon) (ὑδατίς, waterdroppel), het snorrend gevoel bij het kloppen op een echinococcusblaas (hydatide).

Frémitus (Lat., het gonzen, brommen), voelbaar trillen van het strottenhoofd of de borstwand ten gevolge van de stemvorming, welk trillen zich aan de vaste delen mededeelt (stemfremitus, fremitus pectoralis) en waarvan de versterking of verzwakking aanwijzingen geeft omtrent de toestand der borstorganen. F. déntium, tandenknarsen.

Frenkelen, zie Frenkel, Aanhangsel.

Frenulum (Lat., toompje), F. cristae urethrális, twee uiteenwijkende uitlopers van de colliculus seminalis (zie ald.). F. clitóridis, verbinding tussen de ondervlakte van de kittelaar en de kleine schaamlippen. F. epiglóttidis, vgl. Plica glossoepiglottica medialis. F. labii inferioris et superioris, lippentoompje, aanhechtingsplooi in de middellijn van het slijmvlies van de onder- en bovenlip. F. labiórum pudéndi, toompje der schaamlippen; huidplooi tussen de grote schaamlippen vóór de commissura posterior. F. linguae, tongbandje, tongriem; slijmvliesplooi in de middellijn tussen het slijmvlies van de mondbodem en de onderzijde der tong. F. praepútii, voorhuidtoompje; aanhechtingsplooi in de middellijn tussen het binnenblad van de voorhuid en de onderzijde van de eikel. F. veli medullárisanterióris, witte streng tussen de middengroeve van

het vierheuvellichaam en het velum medullare anterius.

Frequent (van 't Lat. frequens), veelvuldig, vaak; zie Pulsus.

Frequentie, menigvuldigheid van een verschijnsel, bijv. de polsslag.

Frétum Halleri (fretum, zeestraat), vernauwde plaats in het embryonale hart tussen de kamer en de bulbus arteriosus.

Fríctio (Lat., wrijving), een soort massage met de vingers.

Friesel (D.; in Oostenrijk Risel), gierstuitslag; uitslag, bestaande uit heldere, korrelachtige blaasjes, hetzij verschijnsel ener zelfstandige ziekte (vgl. Febris miliaris, Miliaria, Engels zweet), hetzij andere uitslagziekten (mazelen, roodvonk, enz.) begeleidend, of in het kraambed, of ook veroorzaakt door hevig zweten (zweetfriesel; vgl. Sudamina).

Frigíditas (Lat., koude), geringe of geheel ontbrekende geslachtelijke prikkelbaarheid.

Frígotherapie (frigus, koude; θεραπεία, behandeling), toepassing van zeer hoge graden van koude in de geneeskunde (Raoul Pictet).

Frog (Eng., kikker), = ranula, zie ald.

Froid (à) (Fr., in de koude), in de rustige tussentijd tussen twee aanvallen van appendicitis; vgl. à Chaud.

Frôlement (Fr.), zacht wrijfgeruis.

Frons (Lat.), voorhoofd. F. quadrata, vierhoekig voorhoofd, het uitpuilende voorhoofd van kinderen met Engelse ziekte; syn. caput quadratum.

Frontaal, in de richting van het voorhoofd, dus evenwijdig met de lichaams-as en loodrecht op het middenvlak (frontaal vlak, frontale doorsnede).

Frontális, tot het voorhoofd behorend (zie Musculus, Gyrus, Nervus, Os, Sinus, Sutura, Tuber, Vena).

Frontelement, snijtand en hoektand. Syn. Fronttand.

Front olympien (Fr.), Olympisch voorhoofd, het bovenmatig hoge en brede voorhoofd bij geërfde syphilis.

Frottement (Fr.), het wrijven, wrijfgeruis, dat men bij droge pleuritis of pericarditis kan horen, soms voelen. Een minder hard wrijfgeruis wordt frôlement genoemd.

Frotteur (Fr., wrijver), geslachtelijk ontaarde man, die in een gedrang zijn geslachtsdelen tegen vrouwen tracht te wrijven.

Fructóse, een suiker.

Fructosurie (οὐρέω, wateren), lozing van fructose in de urine.

Fruste (Fr. onvolledig, van 't Lat. frustum, een stukje), onvolledig ontwikkeld; vgl. Forme.

Frustran (D., van frustra, tevergeefs; in de geneesk. wordt als bijv. nw. frustáneus gebruikt), vergeefs; van samentrekkingen van het hart, waarbij de puntstoot wordt waargenomen, zonder dat het tot een waarneembare slagaderpols komt; bij zwakke extrasystolae, zie ald. (Quincke).

F.S.H., afkorting van follicle stimulating hormone (Eng.) = hormone van de voorkwab der hypophyse.

Fúgax (Lat.), vluchtig, snel verdwijnend; zie Oedema fugax.

Fugues (Fr., van fuga, vlucht) (Charcot), zwerfziekte, onbedwingbare aandrift tot het maken van zwerftochten bij stoornis van de geest door vallende ziekte; syn. vagabondage.

Fúgus (in samenstellingen), verdrijvend, opheffend; bijv. febrifugus, koortsverdrijvend; vermifugus, wormdrijvend.

Fulgurátie (fulgur, bliksem). 1. bliksemslag, werking van de bliksem op mens of dier. 2. behandeling van kwaadaardige gezwellen met vonken van een zeer hoog gespannen electrische stroom (Keating-Hart).

Fulígo (Lat., roet), zwartbruin, roetachtig; „fuligineus" beslag op de tong, de tanden, de lippen van zieken met hoge koorts.

Fúlminans (Lat., met de bliksem treffend), zeer snel dodelijk; syn. foudroyant (Fr.).

Fumigátio (Lat., beroking), het verbranden van geneesmiddelen of specerijen ter inademing, of tot vernietiging van smetstoffen of het verdrijven van stank.

Fúnctio (Lat., verrichting). F. laesa, gestoorde verrichting, een der oude hoofdverschijnselen van ontsteking (met calor, dolor, tumor, rubor, — hitte, pijn, zwelling, roodheid).

Functionéel, de functie betreffend. Functionele klepvliesgebreken, gebreken in de werking der hartkleppen, welke niet door ziekte dier kleppen ontstaan, maar door gebrekkige werking der delen, die voor de werking der kleppen van gewicht zijn, bijv. de papillaire spieren. F. nierdiagnostiek, onderzoek naar het vermogen ener nier om in het lichaam gebrachte kleurstoffen (vgl. Indigokarmijnproef) in de urine te doen verschijnen. F. prikkels (Virchow), prikkels, welke de bijzondere verrichting van bepaalde cellen teweeg brengen. F. ziekten, ziekten, die niet door ontleedkundig aantoonbare veranderingen gekenmerkt worden.

Fúnda (Lat., slinger), slingerverband; om een funda te maken wordt een zwachtel aan beide uiteinden in de lengte gespleten op een stukje in het midden na, dat op de wond wordt gelegd, waarna de vier slippen

paarsgewijs aan elkander worden geknoopt. F. maxillae, kaakslingerverband. F. nasi, neusslingerverband.

Fúndus (Lat.), bodem. F. óculi, de achtergrond van het oog. F. hypertónicus, de F. oculi bij hypertensie. F. úteri, het bovenste deel der baarmoederholte. F. vagínae, het schedegewelf. F. ventrículi, het wijdste gedeelte van de maag, dat naar links en boven uitpuilt. F. vesicae, het bovenste gedeelte van de urineblaas.

Fundusklieren, lebklieren, klieren in de fundus van de maag; vgl. Glandulae gastricae propriae.

Fünftagefieber (D., vijf-dagenkoorts), zie Febris Wolhynica.

Fungeus (fungosus), zwammig; van zeer zachte, sterk voortwoekerende, spoedig bloedende, moeilijk genezende wondgranulaties (vleesheuveltjes).

Fungifórmis, zwamvormig; zie Papillae.

Fungoídes, paddenstoelvormig.

Fúngus (Lat.), zwam. In de heelkunde, een breed gesteeld, van boven plat (paddenstoelvormig) gezwel; vgl. Polyp. F. artículi, gewrichtszwam, fungeuse gewrichtsontsteking, tumor albus (zie ald.). F. benígnus testículi, goedaardige (in tegenstelling met carcinomateuse of sarcomateuse) fungus van de zaadbal, als deze nl. sterk granulerend, na een verwonding of verzwering der bedekkende delen, te voorschijn komt; is de tunica albuginea nog voorhanden, dan wordt de fungus profundus genoemd, anders superficialis. F. disease of India (Eng.), Madurabeen (zie ald.). F. durae mátris, hersenzwam, een gezwel (gewoonlijk sarcoma medullare, dat, van de hersenvliezen uitgaande, de schedel doorboort en de weke delen opheft. F. haematódes, bloedzwam, syn. sarcoma teleangiéctodes. F. medulláris, mergzwam; vgl. Carcinoma medullare. F. umbílici, navelzwam, het granulerende navelstompje bij pasgeborenen. F. vasculósus, vaatzwam; syn. angioma.

Funiculaire myelítis en myelóse (funículus, streng, bundel), myelitis (zie ald.) of myelóse (zie ald.) in bepaalde strengen van het ruggemerg.

Funiculítis, ontsteking van de zaadstreng; syn. spermatitis.

Funiculóse, aandoening van het gedeelte van een ruggemergszenuw, dat zich bevindt in het wervelkanaal.

Funículus (Lat., touwtje), streng, bijv. de verschillende strengen waaruit het ruggemerg bestaat (funiculi medullae spinalis; vgl. Fasciculus). F. anterior, vóórstreng. F. cuneátus, wigvormige streng, streng van Burdach. F. grácilis, slanke streng, streng van Goll. F. laterális, zijstreng. F. ligamentósus, = ligamentum laterale carpi ulnare (zie ald.). F. posterior, achterstreng. F. pyramidális, = pyramis (zie ald.). F. Rolandi, = F. cuneatus (zie ald.). F. solitáris, alleenstaande streng (zie Solitair). Verder, F. spermáticus, zaadstreng. F. téres, ronde streng, ter weerszijden van het midden van de fossa rhomboidea. F. umbilicális, navelstreng; zie ook Fasciculus en Tractus.

Furchenkeratitis (Furche, D., gleuf; zie Keratitis), ontsteking aan de rand van het hoornvlies, waardoor daaromheen een gleuf ontstaat.

Furfur (Lat., zemelen), fijne afschubbing der huid; bijv. nw. furfúreus, furfuráceus.

Furibund (furibundus, razend), in razernij verkerend, op razernij gelijkend.

Fúror (Lat., woede), aanval van razernij; vgl. Raptus. F. epilépticus, sterke aanval van toorn zonder voldoende aanleiding en zonder stoornis van het bewustzijn, bij lijders aan vallende ziekte. F. operándi, overdreven zucht om operaties te verrichten. F. uterínus, = nymphomanie (zie ald.).

Fürsorgearzt (D.), arts, die voorbehoedend werk verricht, nl. aan consultatielokalen, enz.

Furunculósis, neiging tot steenpuisten (zie Furunculus), meestal door een constitutionele (zie ald.) oorzaak, bijv. suikerziekte (F. diabética); ook het voorkomen van zweren in het strottenhoofd bij suikerziekte wordt wel F. diabetica laryngis genoemd (Leichtenstern).

Furúnculus, furunkel, steenpuist, bloedzweer; acute omschreven ontsteking van de huid en het celweefsel, uitgaande van de haarzakken, smeer- en zweetklieren.

Fusifórmis (fusus, spoel), spoelvormig, van cellen en bacteriën (bacillus fusiformis). Sarcoma fusiforme is òf een spoelvormig gezwel, òf bestaat uit spoelvormige cellen.

Fúsio (Lat., smelting), samensmelting; bijv. de samensmelting der beelden, welke door elk der beide ogen worden gezien.

Fusospirochaetósis, ziekte van Plaut-Vincent (zie Aanhangsel), aldus genaamd omdat zij wordt veroorzaakt door infectie met een spoelvormige bacil en een spirochaet, die in symbiose leven. Syn. Fusospirillosis.

Fustigátio (fustis, knuppel), geseling der huid tot geneeskundige doeleinden, bijv. met het faradisch penseel.

G

γ-stralen, stralen, die van radio-actieve lichamen uitgaan en overeenkomen met Röntgen-stralen.

Gabelung (Gabel, D., vork), zie Bifurcatie 2.

Galactagóga (γάλα, melk; ἀγωγός, aanbrengend), n.l. remedia, zogdrijvende middelen.

Galacthaemíe (αἷμα, bloed), = lipaemie, (zie ald.).

Galacthidrósis (ἵδρωσις, het zweten), het melkzweten, het zweten van sommige kraamvrouwen, dat vroeger aan het „naar binnen slaan" van zog werd toegeschreven.

Galactocéle (κήλη, breuk), 1. melkbreuk, uitzetting van een afgesloten melkgang der borstklier door de gevormde melk. 2. hydrocele (zie ald.) met vetrijke, melkachtige inhoud (Vidal).

Galactométer, melkmeter, toestel tot bepaling van het roomgehalte der melk; syn. cremometer.

Galactóphorus (φέρω, voeren), = lactiferus.

Galactopýcnométer (πυκνός, dik), toestel om de dichtheid van de melk te meten.

Galactorrhóea (ῥέω, vloeien), melkvloed, overvloedige zogafscheiding, ook als niet wordt gezogen; vgl. Polygalactie.

Galactóse, een hexose, die, te zamen met glucose, melksuiker vormt.

Galactoseproef, na het gebruik van 40 gr galactose wordt de urine van de eerstvolgende 6 uur verzameld en onderzocht op de hoeveelheid, die daarvan is uitgescheiden zonder te zijn omgezet door de lever in glycose. Meer dan 3 gr onveranderde glycose wijst op een gestoorde functie van de lever, op een parenchymateuse icterus en geen mechanische.

Galactostáse (στάσις, stilstand), melkstuwing in de borstklier.

Galactosuríe (οὖρον, urine), het voorkomen van galactose in de urine; soms verkeerdelijk gebruikt voor lactosurie (zie ald.).

Galacturíe, = chylurie, (zie ald.).

Gale des gens du monde (Fr., schurft van welgestelden), schurft zonder andere verschijnselen dan jeuk en een enkele papel.

Gálea (Lat.), helm. G. aponeurótica, peeskapje, het peesvlies der schedelspieren, dat over het beenvlies der schedelbeenderen heen ligt; peesblad der mm. frontalis en occipitalis.

Galéanthropie (Fr., van γαλέη, wezel; ἄνθρωπος, mens), kattewaan, inbeelding van in een kat veranderd te zijn en overeenkomstig gedrag; vgl. Zoanthropie.

Galeátus, gehelmde; benaming, afkomstig van Charcot, voor zenuwlijders, die het gevoel hebben van een drukkende helm op het hoofd (casque neurasthénique).

Galénische middelen, de enkelvoudige, meestal aan het plantenrijk ontleende geneesmiddelen en hun bereidingen (extracten enz.), in tegenstelling met de scheikundige of spagirische (zie ald.). Syn. Galénica, n.l. remedia.

Galenísmus, leer van Galenos, betreffende de invloed der vochten (zie humores) op de temperamenten (zie ald.) en het ontstaan van ziekten (zie Humorale pathologie).

Gálopans, galopperend, zeer snel aflopend, bijv. phthisis, lues, paralysis galopans.

Galoprhythmus (Potain), een zodanige opeenvolging der harttonen, dat zij klinken als het galopperen van een paard in de verte; telkens twee korte en één lange toon, waarop de nadruk komt (diastolische naslag, kort na de diastole); soms wordt ook een zodanige opeenvolging, dat de bijkomende toon kort vóór de systole komt, galoprhythmus genoemd.

Galvanisatie (naar Luigi Galvani, Ital. natuurkundige, 1737—1798), geneeskundige toepassing van de galvanische stroom.

Galvanisch, op galvanisme berustend of betrekking hebbend. Galvanische duizeling, gevoel van duizeling als een galvanische stroom door de schedel gaat, door prikkeling van het labyrint. Syn. G. oorreactie, vestibulaire reactie. G. lichtreflex, zie Pupilreactie.

Galvanocaustiek (καυστικός, brandend), toepassing van gloeihitte, door de galvanische stroom verwekt; het brandinstrument, daarbij gebezigd, heet galvanocauter (καυτήρ, brander).

Galvanolýse, = electrolyse; scheikundige ontleding door middel van de galvanische stroom.

Galvanometer, instrument tot meting van de sterkte van een galvanische stroom.

Galvanopalpatie, onderzoek naar de mate van prikkelbaarheid der gevoels- en vaatzenuwen in de huid, door middel van vlugge betasting (palpatio) met een spitse anode bij een stroomsterkte van 0.5—1.0 milliampère (M. Kahane).

Galvanophoor, galvanisch element.

Galvanopunctuur, vgl. Electropunctuur.

Galvanotherapie, = galvanisatie.

Gamánt, = gametocyt (zie ald.).

Gámbiakoorts, paardeziekte in Senegambië door een trypanosoma veroorzaakt; vgl. Nagana.

Gambrinismus (naar Gambrinus of Cambrinus, de legendarische uitvinder van het bier), de gevolgen van langdurig en overmatig gebruik van bier.

Gaméten (γαμέτης, gade), paarcellen, cellen die zich tot vorming van een nieuw wezen kunnen verenigen; een ontwikkelingstrap van malariaparasieten en soortgelijke plasmodia. Vgl. Anisogamie en Isogamie.

Gametocýt, halvemaanvormige malariaparasiet op de ontwikkelingstrap, die aan de vorming der gameten voorafgaat; syn. gamant.

Gametogonie, voortplanting door middel van gameten.

Gammacismus (γάμμα, de letter g), keelstamelen, waarbij in plaats van de Duitse g (= verzachte k) en de k, d en t wordt gezegd.

Gamma-globuline, een isomeer van globuline. De meeste antilichamen bevinden zich in het G.-g.; het heeft een beschuttende werking tegen mazelen-infectie en andere ziekten.

Gamma-rhythme, regelmatige golven in het electroencephalogram, gemiddeld 50 per seconde. Vgl. Alpharhythme en Betarhythme.

Gamogénesis (γάμος, huwelijk), voortplanting door paring.

Gamomanie, ziekelijke zucht om met alle mogelijke vrouwen te trouwen.

Gamónen, stoffen in de kiemen van algen en zee-egels, waaraan men een chemotactische aantrekking toeschrijft voor de cel van het andere geslacht.

Gampsodactylie (γαμψός, krom; δάκτυλος, vinger), onmogelijkheid om een vinger (meestal de pink) te strekken.

Gangliítis, ontsteking van ganglioncellen; bij de Fransen ook syn. voor ganglioma.

Gangliofórmis, in de vorm van knobbeltjes.

Ganglióma, gezwel, uitgaande van lymphklieren of ganglia. G. embryonale sympathicum, kwaadaardig neuroblastoma van de sympathicus.

Gánglion (γάγγλιον, zenuwknoop, oorspronkelijk peesknoop), meerv. ganglia. 1. in de ziektekunde, peesknoop; hard gespannen, vocht bevattend, vezelachtig zakje in de nabijheid der peesscheden (tendinogeen G.) of der gewrichten (arthrogeen G.) van de hand- en voetrug, gevuld met een geleiachtige massa (colloied ontaard bindweefsel); syn. hygroma gangliódes (Hippocrates). G. periostále (Riedinger), vgl. Periostitis albuminosa. 2. in de ontleedkunde, ophoping van zenuwcellen in het centrale of periphere zenuwstelsel; de grote ganglia noemt men de nucleus caudatus, nucleus lentiformis en thalamus opticus. G. acústicum, = G. spirale, G. vestibulare. G. auriculáre, = G. oticum. G. cardíacum medium (Arnoldi) en superius (Wrisbergii), middelste en bovenste hartganglion, in de loop van de nervus cardiacus sup. G. cervicále inf. medium en superius, onderste middelste en bovenste halsganglion van de sympathicus. G. ciliáre, in de oogkas, tussen de nervus opticus en de musculus rectus externus; oorsprong der nervi ciliares. G. coccýgeum, stuitganglion van de n. sympathicus, vóór de eerste stuitbeenwervel. G. coelíacum, darmganglion in de plexus coeliacus (zie ald.). G. Gasseri, vgl. G. semilunare. G. genículi, knieganglion in het rotsbeen, bij de buitenste knie van de nervus facialis. G. habénulae, in het trigonum habenulae. G. ímpar, ongepaard G., vgl. G. coccygeum. G. interpedunculáre, G. tussen de pedunculi, in het voorste gedeelte der brug van Varol. Ganglia intervertebrália, vgl. Ganglia interspinalia. G. jugulare, van de n. vagus, in het foramen jugulare. G. van Lee (zie Aanhangsel), g. in de hals van de baarmoeder. Ganglia lumbália, lendenzenuwknopen van de grensstreng van de sympathicus. G. Meckelii, = G. sphenopalatinum. G. mesentéricum inf., onderste darmscheilzenuwknoop, in de plexus (sympathici) aorticus abdominalis. G. mesentéricum sup., bovenste darmscheilzenuwknoop; vgl. Plexus coeliacus. G. nervi óptici, de buiten de zenuwvezellaag gelegen laag van het netvlies, welke de ganglioncellen van de gezichtszenuw bevat. G. nodósum, knopige zenuwknoop; in de loop van de n. vagus, onder het foramen jugulare. G. ophthálmicum, oogzenuwknoop = G. ciliare. G. óticum (οὖς, gen.; ὠτός, oor), oorzenuwknoop; vlak onder het foramen ovale aan de binnenzijde van de derde trigeminustak. G. petrósum, rotsbeenzenuwknoop in de fossula petrosa; van de n. glossopharyngeus. G. phrénicum, middenrifzenuwknoop van de n. sympathicus, aan de onderzijde van het middenrif. Ganglia praevertebrália (Langley), samenvattende benaming voor alle periphere ganglia in de lichaamsholten. G. prostáticum, voorstaanderzenuwknoop; in de plexus prostaticus. G. renále, nierzenuwknoop in de plexus renalis (sympathici). G. rétinae, netvlieszenuwknoop; de ganglioncellen der binnenste korrellaag en spongioblastenlaag. G. sacrália, de heiligbeenszenuwknopen van de grensstreng van de n. sympathicus. G. Scarpae, = G.

vestibulare. G. semilunáre, abdominale, = G. coeliacum. G. semilunáre (Gasseri), halvemaanvormige zenuwknoop van de gevoelswortels van de n. trigeminus in het cavum semilunare der schedelbasis. G. spheno-palatínum, wiggebeensgehemeltezenuwknoop, in de fossa pterygo-palatina. G. soláre, zonvormige zenuwknoop; de tot een ring samengegroeide ganglia coeliaca van beide zijden. Ganglia spinália, ruggegraatszenuwknopen der achterste ruggemergswortels in de foramina intervertebralia. G. spirále, de zenuwknoop van de gehoorszenuw in het slakkenhuis. G. splánchnicum (Arnoldi), ingewandszenuwknoop van de n. sympathicus, in het verloop van de n. splanchnicus major, vlak boven het middenrif. G. stellátum (vooral bij dieren), = G. thorácicum primum n. sympathici, eerste borstsegment-ganglion van de grensstreng van de n. sympathicus; de nn. accelerantes voor het hart ontspringen hieruit. G. submaxilláre, onderkaakszenuwknoop van de n. lingualis boven de glandula submaxillaris. G. superius nervi glossopharýngei, bovenste (gevoels-) zenuwknoop van de negende hersenzenuw; in het foramen jugulare. G. segménti (dorsále, ventrále), celgroepen in de pons Varoli op de bodem der hersenkamer. G. temporále (Scarpae), slaapzenuwknoop van de n. sympathicus; in de plexus caroticus. Ganglia thoracália, borstzenuwknopen, in de grensstreng van de nervus sympathicus. Ganglia vertebrália (Langley), samenvattende benaming voor de ganglia van de grensstreng van de n. sympathicus. G. vestibuláre (Scarpae), voorhofszenuwknoop van de n. vestibularis; op de bodem van de inwendige gehoorgang.

Ganglionair, op een ganglion gelijkend, ertoe behorend. G. zenuwstelsel, = autonoom zenuwstelsel.

Ganglioncellen, de kenmerkende celelementen van het zenuwstelsel in het centrale zenuwstelsel, in de loop der cerebrospinale en sympathische zenuwen in een ganglion en in de zintuigorganen.

Ganglioneuróma, vgl. Neuroma gangliocellulare; syn. neuroganglioma.

Gangósa, (Spaans, gangóso, door de neus sprekend), benaming, door de inboorlingen der Zuidzee-eilanden gegeven aan een daar inheemse misvormende neusontsteking; syn. rhinitis mutilans.

Gangráena (γάγγραινα, vretende zweer), versterf van weefsels of lichaamsdelen in het algemeen; oorspronkelijk alleen gebezigd voor het tijdperk, waarin de afstervende delen nog pijnlijk en heet zijn; heet gangreen. Het droge gangreen komt overeen met mummificatio (zie ald.). G. bullosa serpiginósa, voortkruipend blazig versterf (Kaposi), huidziekte bij lijders aan suikerziekte; vorming van blaren aan de benen, met versterf op de bodem dier blaren. G. emphysematósa, gasgangreen, ontwikkeling van gas in het afstervende weefsel. G. nosocomiális (νοσοκομεῖον, ziekenhuis), ziekenhuisversterf; een door besmetting van wonden onder ongunstige omstandigheden in ziekenhuizen heersende wondziekte. G. pulmónis, longversterf, rottige ontbinding van het longweefsel. G. senílis, ouderdomsversterf aan de ledematen, gewoonlijk aan de tenen, door verminderde werkzaamheid van het hart en ontaarding der slagaderen. G. séptica (Samuel), vgl. Putrescentia. G. symmétrica, symmetrisch versterf, het afsterven van symmetrische delen (vingerleden, oorschelpen, tenen, enz.) onder zenuwinvloed; vgl. Raynaud, Aanhangsel.

Gangrène foudroyante (Fr.), bliksemsnel versterf, snelle verwoesting van weefsels na verwondingen.

Ganoblásten (γάνος, glans, nl. van het tandglazuur), = ameloblasten (zie ald.).

Gap (Eng., hiaat), inzinking in de lijn van het audiogram, die het totale verlies aangeeft van het gehoor voor een gegeven toon. Vgl. Dip.

Gargarísme (γαργαρίζω, gorgelen), gorgeldrank.

Gargouillement (Fr. geknor, geklater), plasgeluid, het geluid, dat door menging van lucht en vloeistof ontstaat en wordt waargenomen bij beluistering der ademhaling als er grote holten in de long zijn (râle caverneux) en bij betasting van de streek van de blinde darm (G. intestinal) bij buiktyphus; syn. Plätschergeräusch (D.).

Gargoylism (Eng., gargoyle, Fr. gargouille, spuwer, mismaakte figuren aan kerken en fonteinen om het water af te voeren), een misvorming van het skelet met oxycephalie, scaphocephalie, kyphose, kleine ledematen, soms oog- en zielsstoornissen, Syn. Dysostosis multiplex.

Garrúlitas (Lat., babbelachtigheid) **vulvae,** het geluid, dat ontstaat, als gassen, in een wijde slappe schede binnengedrongen, daaruit weder ontwijken; syn. incontinentia vulvae, flatus vaginalis.

Gasgangreen, = gangraena emphysematosa (zie ald.).

Gasphlegmone, putride (met rotting gepaard gaande) phlegmone (zie ald.), waarbij door

gasbacillen sterke ontwikkeling van gas wordt teweeggebracht.

Gasserectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), gehele of gedeeltelijke verwijdering van het ganglion Gasseri.

Gáster (γαστήρ), = maag.

Gástero-, zie Gastro-.

Gasteróphilus (φίλος, vriend) een vlieg, waarvan de larve zich ontwikkelt in de ingewanden van het paard. Zie Larva migrans.

Gastradenítis (γαστήρ, maag; ἀδήν, klier), ontsteking der maagklieren; zie Gastroadenitis.

Gastralgíe (ἄλγος, pijn), maagpijn; syn. gastrodynie; vgl. Cardialgie, Mesogastralgie.

Gastralgokenósis, (κενός, leeg) (Boas), korte aanvallen van pijn bij lege maag na het gebruik van bepaalde spijzen of bij gemoedsaandoeningen, zonder stoornis in de maagwerking.

Gastrectasíe (ἔκτασις, uitrekking), beter gastro-ectasis, maagverwijding.

Gastrectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), gedeeltelijke operatieve verwijdering van de maag; syn. maagresectie.

Gastricismus, acute maagcatarrh; meestal voor de lichtere vormen zonder koorts (bedorven maag); syn. status gastricus.

Gástricus, tot de maag behorend, erop betrekking hebbend; behalve digastricus, dat tweebuikig betekent (zie Musculus).

Gastríne (Edkins), secretine (zie ald.) van het pylorusslijmvlies.

Gástrische koorts, zie Febris gastrica.

Gástrische crises, zie Crises.

Gastrítis, maagontsteking, maagcatarrh. G. ácida (Jaworski en Glucinski) s. hyperpéptica (Hayem), G. met overmatig zuurgehalte van het maagsap. G. anácida, G. met gebrek aan zuur, voorloper van G. atróphicans, waarbij het slijmvlies verschrompelt. G. exfoliatíva, chronische G., met afstoting van gedeelten van het slijmvlies (vgl. Exfoliatio). G. diphthérica s. pseudomembranácea, G. bij diphtherie, waarbij zich pseudomembranen (zie ald.) vormen. G. phlegmonósa s. submucósa s. puruléntа, etterige ontsteking van de maagwand.

Gastroadenítis (ἀδήν, klier), chronische ontsteking der maagklieren.

Gastroanastomóse, operatieve vereniging van twee van elkander verwijderd liggende gedeelten van de maag, opdat de inhoud van de maag een vernauwde plaats zal kunnen omgaan.

Gastrocardiaal symptomencomplex, aanvallen van extrasystolae, gevoel van druk en pijn in de hartstreek, hartkloppingen en ademnood bij hoge stand van het middenrif.

Gastrocéle, breuk, die de maag geheel of ten dele bevat.

Gastrocnémius (κνήμη, kuit), vgl. Musculus gastrocnemius.

Gastrocríses, vgl. Crises gastriques.

Gastrodiaphanía, gastrodiaphánoscopíe (διαφαίνω, doorschijnen) (Einhorn), het laten doorschijnen van licht, dat in de maag gebracht is; resp. het beschouwen van het schijnsel.

Gastrodiscoídes, zie Amphistomum hominis.

Gastroduodenítis, catarrh van de maag en het duodenum (zie ald.).

Gastroduodénostomíe, operatieve vereniging van de maag en het duodenum.

Gastro(o)dynía (ὀδύνη, pijn), = gastralgie.

Gastroelytrotomíe (ἔλυτρον, omhulsel, schede), = laparocolpotomie.

Gastroënterítis (ἔντερον, de darmen), maag- en darmcatarrh; de aan het Duits ontleende uitdrukking maagdarmcatarrh is niet alleen minder juist gevormd, maar kan ook verwarring teweegbrengen met „maagdarm", een oudere benaming voor duodenum.

Gastro-entero-anastomóse, enterostomie (στόμα, mond), een fistel, resp. het aanleggen daarvan, tussen de maag en de dunne darm, meestal de nuchtere darm; naar gelang van de ligging van de darmlis vóór of achter de karteldarm, onderscheiden in ante- en retrocolina en (naar gelang de fistel in de vóór- of achterwand van de maag wordt aangelegd) in anterior en posterior.

Gastroënteropathíe, maag- en darmaandoening.

Gastrogéen, van de maag uitgaande.

Gastrográaph (γράφω, schrijven) **s. Gastrokinésiográaph** (κίνησις, beweging), toestel tot optekening van de bewegingen van de maag (Einhorn).

Gastrohelkóma (ἕλκος, zweer), maagzweer.

Gastrohysteropexíe, vgl. Hysteropexie.

Gastrohysterotomíe, zie Sectio caesarea.

Gastrojejunostomíe, vgl. Gastroenterostomie.

Gastrokinésiográaph, zie Gastrograaph.

Gastrolíeth (λίθος, steen), maagsteen, bijv. door het drinken van schellak ontstaan.

Gastrolóog, maagarts.

Gastrólysis (λύσις, losmaking), operatieve losmaking van de maag als deze aan de omgeving is vastgegroeid.

Gastromalacíe (μαλακία, weekheid), maagverweking; meestal een verschijnsel dat na de dood ontstaat.

Gastromegalíe (μέγας, groot), sterke vergroting van de maag; syn. megalogastrie.

Gastromyxorrhóea (μύξα, slijm), langdurige vermeerdering van de slijmafscheiding van de maag.

Gastropathíe, maagaandoening.

Gastropéxis (πῆξις, vasthechting), het vastnaaien van de maag aan de buikwand.

Gastroplicátio (plico, vouwen), operatieve vorming van een plooi in de maagwand als deze door verslapping (atonie) is uitgezet; syn. gastroptyxis (πτύξις, plooiing).

Gastroptósis (πτῶσις, val), lage stand van de maag.

Gastroptýxis, zie Gastroplicatio.

Gastropulmonaal stelsel, de gemeenschappelijke kiem voor de organen der ademhaling en der spijsvertering bij het embryo.

Gastropylórectomíe, resectie van de pylorus.

Gastrorrhagíe (ῥήγνυμι, breken), maagbloeding.

Gastrorrhapíe (ῥάπτω, naaien), het dichtnaaien van een opening in de maag.

Gastorrhóea ácida, zie Gastrosuccorrhoea.

Gastrosalivaire kringloop (saliva, speeksel) de kringloop van sommige stoffen, die in de maag worden opgeslorpt en met het speeksel worden afgescheiden om weder in de maag te geraken.

Gastróschisis (σχίσις, splijting), aangeboren spleet in de voorwand van de buik; syn. fissura abdominalis; vgl. Thoracogastroschisis.

Gastroscóop (σκοπέω, bezien), maagspiegel, toestel tot electrische verlichting en bezichtiging van het inwendige van de maag.

Gastrospásmus (σπασμός, kramp), maagkramp. Vgl. Enterospasmus.

Gastrostáxis, (στάξις, het druppelen), maagbloeding.

Gastrosténoplastiek (στενός, nauw), = Gastroplicatio.

Gastrostomíe (στόμα, mond), het aanleggen van een maagfistel voor kunstmatige voeding.

Gastrosuccorrhóea,beter Gastrochymorrhóea (contínua) (succus, χυμός, sap; ῥέω, vloeien), maagsapvloed, overvloedige vorming van maagsap; syn. gastrorrhoea acida.

Gastrosýnaphíe (συναφή, verbinding), = gastrorrhaphie.

Gastrotomíe (τέμνω, snijden), operatief openen van de maag.

Gastro(o)xýnsis (ὀξύς, scherp, zuur) (Rossbach), zenuwaandoening, bestaande uit aanvallen van braking van zeer veel zoutzuur bevattende massa's.

Gástrula (verkleinw. van gaster), bekerlarve, darmlarve; ontstaat uit de blástula (zie ald.) — dit proces heet gastrulátie — door instulping, waarbij twee lagen (ectoderm en entoderm) ontstaan, en een kleine opening (oermond) toegang geeft tot de door het entoderm omgeven holte, de oerdarm of darm-lichaamsholte. Sommige dieren blijven op deze trap van ontwikkeling staan.

Gavage (Fr., gaver, stoppen, mesten van gevogelte), mestkuur.

Gaxen (D.), = anchophrasie, zie ald.

Gecanneleerd (canne, Fr., riet), van een gleuf of gleuven in de lengte voorzien; gecanneleerde sonde, sleufsonde.

Geconjugeerd, met elkander samengaande, tot elkander behorende; geconjugeerde verlamming der oogspieren, opheffing der zijwaartse beweging van beide oogbollen in een bepaalde richting.

Geen (zelfst. nw.), verkorting van pangeen.

-geen, betekent aan het eind van een woord hetzij oorsprong, hetzij voortbrengsel of voortbrengend; vermoedelijk uit het Duits overgenomen en in het Duits weder uit de Franse uitgang gène; bijv. antigeen, een tegenwerkende stof voortbrengend; pangeen, de veronderstelde deeltjes van de kiemen der levende wezens, van welke elk één de dragers ener latere eigenschap van het wezen voortbrengt.

Gefractioneerd (fractionner, Fr., in stukken breken), in gedeelten geschiedend. Gefractioneerde sterilisatie, sterilisatie op achtereenvolgende tijdstippen bij betrekkelijk lage temperatuur; vgl. Pasteuriseren.

Gehumaniseerde lymphe (humanus, menselijk), koepokstof, verkregen uit pokken, welke zijn ontstaan door enting van oorspronkelijke koepokstof op de mens.

Geiger-counter (Eng. teller van Geiger), een toestelletje, dat, op de huid geplaatst, tikt als radioactieve stoffen passeren door de huidvaten, en wel tikt het des te sneller naarmate er meer van die stoffen passeren; men meet er de snelheid van de bloedstroom mee en de doorgankelijkheid der bloedvaten.

Geimpacteerd, (Lat. impingere, part. perf, impactus, instoten, indrijven), vastgekneld; van tanden, die bij gebrek aan ruimte niet kunnen doorkomen; van beklemd geraakte stenen of vast in elkaar gedreven beenstukken bij een beenbreuk.

Gel (van gelatina, gelei), vast mengsel, van een colloidale (niet gekristalliseerde) vaste stof met wisselende hoeveelheden van de vloeistof, waarin zij colloidaal opgelost is geweest; is dit water, dan is de gel een hydrogel. Sommige hydrogels (stijfsel, Arab. gom, eiwit) kunnen terstond met

water worden gemengd tot een colloidale oplossing (zie ald.); andere (gelatina) alleen bij verwarming; nog andere (ijzerhydroxyde, gestold eiwit) in 't geheel niet.

Gelatináse, enzym, afkomstig van bacteriën, dat gelatine vloeibaar maakt.

Gelatinósus, geleiachtig, lijmachtig.

Gelose, overgang van een colloide stof in de gel-toestand (bijv. in de spieren, zie Myogelose).

Gelsemísmus, vergiftiging met gelsemium of gelsemine.

Gemeingefuhl (D.), het algemene gevoel, de som der zinnelijke gewaarwordingen. Het meervoud, Gemeingefühle, wordt gebruikt voor onaangename of aangename gewaarwordingen, die niet, gelijk het gevoel van warmte, koude, hardheid, enz., tot het bewustzijn brengen de aard der prikkels, die de zintuigen treffen, maar, gelijk honger, pijn, wellust, vermoeidheid, hoewel plaatselijk waargenomen, toch een algemene indruk van al of niet welbevinden in een bepaalde zin verwekken.

Gemélli (Lat.,) tweelingen; vgl. Musculi gemelli.

Gémini (Lat.), tweelingen, syn. gemelli. G. conjúncti, „verenigde tweelingen", dubbelmonster.

Gémma (Lat.), knop, meerv. gemmae; de eindorganen der smaakzenuwen, smaakbekers (calices gustatorii).

Gémmula, „kiempje" van een organel (zie ald.) (Darwin).

Géna (Lat.), wang.

Generalisatie-stadium, het begin ener ziekte, waarin de diagnose nog niet kan worden gesteld, omdat de verschijnselen nog de algemene (generales) zijn van velerlei ziekte.

Generatie-psychose, zielsziekten, in verband staande met de voortplanting (zwangerschap, het zogen, het kraambed). G.-cellen, kiemcellen.

Generátio (Lat.), voortbrenging. G. aequívoca, automática, spontánea, originária, oorspronkelijke voortbrenging, het ontstaan van een levend wezen uit levenloze stof.

Génesis (γένεσις), ontstaan; in verbindingen -genése, bijv. phylogenése (φυλή, stam), het ontstaan van de stam, de ontwikkelingsgeschiedenis der soort; vgl. Ontogenése.

Genética, 1. (remedia) genética, middelen, die op de geslachtsorganen werken. 2. de leer der afstamming, syn. -genica (vgl. eugénica).

Génica, zie Genetica.

Geniculátus (genu, knie- of knoopvormig); vgl. Corpora geniculata.

Genículum (verkleinw. van genu, knie) nervi faciális, de uitwendige kniebocht van de aangezichtszenuw, in het rotsbeen.

-genie, zie Genese.

Genío- (γένειον, kin), tot de kin behorend, bijv. Genioglossus, Geniohyoideus; zie Musculus.

Geníospasmus, kramp der kinspieren.

Genitáal, tot het geslachtsleven of de geslachtsorganen behorend.

Genitále (sc. membrum), geslachtslid, geslachtsdeel.

Genitália (sc. membra, meerv. van het vorige), geslachtsdelen.

Genitoblásten (βλαστός, kiem), ongedifferentieerde cellen, waaruit weefsels, organen, en, als zij voortbestaan na het foetale tijdperk, ook gezwellen ontstaan (De Snoo). Deze heten Genitoblastóma. — Syn. Somatoblasten.

Génito-crurális en -femóralis, zie Nervus.

Génito-mammaire reflexen, waarschijnlijk niet bestaande reflexen, die zouden bestaan uit opwekking der zog-afscheiding en erectie van de tepel ten gevolge van prikkeling der geslachtsdelen.

Génito-rectáal syndroom (Roegholt), bij poradenitis (zie ald.), bestaande uit littekens (of anamnese) van bubonen, elephantiasis der uitw. geslachtsdelen, strictuur van de endeldarm. Zie ook Lymphogranulóma inguinale.

Génius, geest. G. morbi, het karakter ener ziekte. G. epidémicus, het in de heersende ziekten op de voorgrond tredende karakter.

Genodermatóse, huidziekte, waarvoor een zekere aangeboren aanleg vereist wordt (Bettmann, 1922).

Génoplastie (Fr.), wangvorming, plastische operatie aan de wangen (genae).

Genotýpus (γένος, geslacht; τύποζω, stempelen), de eigenschappen van een organisme, die op erfelijkheid berusten; vgl. Phaenotypus.

Génu (Lat.), knie. 1. in de ontleedkunde. G. cápsulae intérnae, zie Capsula interna. G. córporis callósi, zie Corpus callosum. G. intérnum nervi faciális, inwendige kniebocht van de aangezichtszenuw. 2. in de ziektekunde. G. extrórsum (extra versus, buitenwaarts gewend). = G. varum. G. intrórsum (intro versus, binnenwaarts gewend), = G. valgum. G. recurvátum (Lat., naar achteren gebogen), overmatige strekking van het kniegewricht door verslapping van de achterwand der gewrichtsbeurs, de kruisbanden en de kniekuilspier. G. válgum (Lat., scheef), X-been, bakkersbeen, het naar binnen staan van het kniegewricht; syn.

G. extrorsum. G. várum (Lat., krom), O-been, sabelbeen, naar buiten staan van het kniegewricht; syn. G. introrsum.

Genuínus (geno, voortbrengen), aangeboren, natuurlijk, echt; genuine longontsteking, de gewone, croupeuse longontsteking.

Geophagíe (γῆ, aarde; φαγεῖν, eten; bij Hippocrates en Aristoteles γεωτραγία van τρώγω; aor. ἔτραγον, eten), aard-eten, meestal een verschijnsel van ziekten, vooral in de Tropen, die met sterke bloedarmoede gepaard gaan (ankylostomiasis, beri-beri, anaemia tropica, hypohaemia intertropicalis), ook zou het de oorzaak der bloedarmoede kunnen zijn; vgl. Allotriophagie.

Gephýrophobíe (γέφυρα, brug), vrees om over een brug te gaan, brugvrees.

Geretineerd, niet doorgebroken (tanden). Syn. Geimpacteerd.

Geriatríe, zie Gerontologíe.

German measles (Eng., Duitse mazelen), = rubeolae (zie ald.).

Germectomie (germen, spruit), operatieve verwijdering van de tandkiem.

Germinatief de kiem betreffend, tot de voortplanting behorend. Germinatieve besmetting bij syphilis is besmetting door middel van het teelzaad.

Gerocomíe, gerocómium (γέρων, grijsaard; κομέω, verplegen), verzorging van oude lieden, de plaats waar zij worden verzorgd, het oudemannenhuis.

Gerodérma génitodistrófico (δέρμα, huid; genitodistrofico, Ital., met gestoorde voeding der geslachtsdelen), Syn. Gerodermíe, zie Senilismus (Rummo en Ferranini), vgl.:

Geromorphismus (μορφή, vorm) (Charcot en Fouques), buitengewone rimpeling der aangezichtshuid bij jonge lieden; syn. rhytidosis, progeria; vgl. Cutis laxa.

Gerontologíe, leer der verzorging van ouden van dagen.

Gerontóxon (τόξον, boog), ouderdomsring, ook wel grijsaardsboog genoemd; een dof witte smalle ring aan de omtrek van het hoornvlies bij oude lieden, door vettige ontaarding; syn. arcus senilis. G. lentis, grijsaardsboog der lens; troebeling in de aequatorstreek der lens, welke jaren lang plaatselijk beperkt kan blijven.

Gerüstsubstanz (D., Gerüst, getimmerte), paraplastische stof (zie ald.) G. Mark, uit het beenmerg gevormde stof, arm aan cellen, bij scheurbuik.

Gesaccadeerd, zie Saccadé.

Gestátie (gestatio, dracht), zwangerschap.

Gestóse, zwangerschaps-toxicose.

γ-globuline, zie Gamma-globuline.

Giárdia, tegenwoordige naam voor lámblia, zie ald.

Gibbósitas, gíbbus (Lat.), bochel; in 't bijzonder de bochel door werveltuberculose veroorzaakt; vgl. Kyphosis van Pott.

Gibraltarkoorts, = Maltakoorts (zie ald.).

Gigantismus (γίγας, reus), reuzegroei.

Gigantoblasten (Ehrlich), zeer grote rode bloedcellen met kernen; vooral bij kwaadaardige bloedarmoede.

Gigantocyten, zeer grote rode bloedcellen zonder kern.

Gigantosóma (σῶμα, lichaam), reuzegroei.

Gilje-ziekte, Noorse benaming voor endemische chronische uitslagziekten, naar het Giljedal bij Stavanger genoemd; syn. radesyge, = boze ziekte.

Gillans' oedeem, met pellagra verwante ziekte door gebrek aan vitamine in Engels Oost-Afrika.

Gílvor (gilvus, geelachtig, vaal), vale gelaatskleur bij cachexie.

Gingíva (Lat.), tandvlees.

Gingivítis, ontsteking van het tandvlees; syn. ulitis.

Gínglymus (γίγγλυμος, scharnier), scharniergewricht; vgl. Arthrodia.

Gitterkeratitis (D., Gitter, tralievenster). Zie Rasterkeratitis.

Gitterlunge (D.), zeeffistel, een longfistel, bijv. na empyema, in welks bodem een aantal gaatjes van bronchi zichtbaar zijn.

Glabélla (glaber, glad), voorhoofdsvlak, 1. het vlakke gedeelte van het voorhoofdsbeen tussen de beide arcus superciliares. 2. de onbehaarde huid boven deze plaats.

Glabélla-reflex (Moro), samentrekking van de kringspier van het oog van de zuigeling bij het bekloppen van zijn glabella.

Glairine (Fr. van glaire, kleurloos slijm); geleiachtige massa, die uit sommige zwavelbronnen der Pyrenaëen bezinkt, en uit plantaardige overblijfselen bestaat; syn. barégine.

Glándula (verkleinw. van glans, eikel; door Celsus voor de mesenteriale klieren gebezigd), klier, onderscheiden in klieren met open uitlozingsbuis (glandulae apértae, evehéntes, open, uitvoerende kl.) en gesloten kl. (Gl. cláusae); verder in epitheliale, die een ongevormde afscheiding voortbrengen, en vasculaire (organa cytogenea) die celvormige elementen voortbrengen. Glándulae ambrosíacae (in verband met ἀμβροσία, godenspijs, met het oog op het wellustgevoel), = glandulae praeputiales. Glándulae areoláres (areola, hof), grote smeerklieren van de tepelhof der borstklier. G. Bartholíni, klier ter grootte van een erwt in

de voorhof der schede, achter de bulbus vestibuli, uitmondende aan de binnenzijde der kleine schaamlippen. G. Blandíni, groep van kleine klieren aan de onderzijde van de punt der tong. Glándulae buccáles, wangklieren; slijmklieren aan de binnenzijde der wangen. Glándulae bulbo-urethráles (Cowperi), klieren aan weerszijden van de middellijn van het vliezig gedeelte der urinebuis, welke een deel der zaadvloeistof leveren. G. carótica, vgl. Glomus caroticum. Glándulae ceruminósae, oorsmeerklieren. Glándulae cervicáles, lymphklieren aan de hals. Glándulae cervicáles úteri, slijmklieren van de hals der baarmoeder. Glándulae ciliáres (Molli) ooghaarklieren aan de rand der oogleden. Glándulae circumanáles, aarsklieren. G. coccýgea, stuitklier; vgl. Glomus coccygeum. Glándulae Cowperi, zie Gl. bulbo-urethrales. G. ductus Botalli, een roodbruine klier dicht bij de ductus Botalli achter de N. phrenicus. Syn. Lymphoglandula ductus Botalli. Glándulae duodenáles (Brunneri), klieren in de submucosa en de lamina propria van de twaalfvingerige darm, die pepsine en diastase leveren. Glándulae gástricae própriae, eigenlijke maagklieren in de fundus, met grote, heldere hoofdcellen en kleine donkere dekcellen (D., Belegzellen); syn. fundusklieren, lebklieren. Glándulae glomifórmes (glomus, kluwen), kluwenvormige klieren. G. interscapuláris, klier tussen de schouderbladen, bij foetus en jonge kinderen, bestaande uit bruin vetweefsel, gelijk in het winterslaap-orgaan der winterslapers; Fr., Masse hibernale. Glándulae intestináles (Lieberkuhni), darmklieren, die het darmsap leveren; syn. crypten. G. lacrimális, traanklier. Glándulae lactíferae, zogklieren. Glándulae laryngeae, slijmklieren van het strottenhoofd. Glándulae linguáles, tongklieren; onderscheiden in voorste, anteriores (samen vormend de G. Blandini s. Nuhni; zie ald.), zijdelingse, lateráles, achter aan de zijrand, en achterste, posteriores, op de tongwortel. Glandúlae lymphátícae, lymphklieren. Glándula mandibuláris, onderkaaksklier, speekselklier op de bodem der mondholte; de uitlozingsbuis heet ductus Wharthonianus; syn. G. submaxilláris. Glandúlae moláres, kiezenklieren; in het wangslijmvlies ter hoogte van de kiezen. Glándulae mucósae, 1. slijmklieren, 2. (Krause), kleine klieren in de fornix conjunctivae; waarschijnlijk accessorische traanklieren. Glándulae Nuhni, = G. Blandini. Glándulae olfactóriae, reukklieren; in het reukslijmvlies. Glándulae palatínae, gehemelteklieren; slijmklieren in het achterste gedeelte van het harde gehemelte. Glándulae parathyreoídeae, bijschildklieren; 1 tot 4 eivormige kliertjes aan de zij- en achtervlakte van de schildklier; syn. epitheliumlichaampjes, lichaampjes van Sandström. G. parótis, oorspeekselklier; vlak vóór het oor, achter het kaakgewricht op de tak van het onderkaaksbeen; de uitlozingsbuis heet ductus Stenonianus. G. pineális, pijnappelklier, syn. corpus pineale, epiphysis cerebri. G. pituitária, vgl. Hypophysis cerebri. Glándulae praeputiáles, voorhuidsklieren; smeerklieren van de voorhuid en de corona glandis; syn. klieren van Tyson, G. ambrosiacae. Glándulae prostáticae, voorstaanderklieren; klieren, in het weefsel der prostata, die het prostaatsap leveren; syn. corpus glandulare. Glándulae pylóricae, portierklieren, vroeger slijmklieren genoemd; in het slijmvlies van het portiergedeelte van de maag; vgl. G. gastricae propriae. Glándulae saliváles, speekselklieren. Glándulae sebáceae (sebum, talk), huidsmeerklieren. G. sublinguális, ondertongsklier, speekselklier onder de bodem der mondholte. G. submaxilláris, onderkaaksklier, speekselklier op de mondbodem nabij de hoek der onderkaak. Glándulae sudoríferae (sudor, zweet), zweetklieren. G. suprarenális, bijnier G. s. accessória, bijnier van Marchand. Glándulae tarsáles (Meibomi), ooglidklieren, die het sebum palpebrale leveren. G. thyreoídea, schildklier. Glándulae tysonianae s. Tysoni, = G. praeputiales. Glándulae urethráles, urinebuisklieren; in de pars cavernosa der urinebuis; syn. klieren van Littré, van Skene. Glándulae uterínae, baarmoederklieren; in het slijmvlies der baarmoeder. Glándulae vestibuláres majores, vgl. G. Bartholini. Glándulae vestibuláres minóres, kleine voorhofsklieren; slijmklieren van het vestibulum vaginae.

Glanduláris, klierachtig, tot een klier behorend.

Glans (Lat.), eikel; het verdikte uiteinde van de roede en de kittelaar (G. penis en G. clitóridis).

Glaucóma (γλαύκωμα, van γλαυκός, blauwgrijs), groene staar, verhoging van de druk binnen het oog. 1. Primair glaucoom, niet het gevolg ener voorafgaande oogziekte, weder onderscheiden in G. simplex, eenvoudig glaucoom, gestadig

harder worden van de oogbol, zonder acute aanvallen van pijn of ontstekingsverschijnselen, en G. inflammatórium acútum, ontstekingsglaucoom. Het begin hiervan heet G. ímminens s. prodromále, dreigend, zich ontwikkelend glaucoom; aanvallen van drukverhoging, welke weer wijkt, doch ten slotte blijvend wordt (hábitus glaucomatósus), eindigt met G. absolútum, waarbij het oog geheel blind en steenhard is, en ten slotte ook het hoornvlies en de lens troebel worden (cataracta glaucomatosa); bij G. fúlminans, bliksemsnel glaucoom (A. v. Graefe) heeft dit gehele proces in weinige uren plaats. Verloopt het gehele proces traag of zeer traag, dan spreekt men van G. inflammatoriumsubacutum en G.i.chronicum. 2. Secundair glaucoom, syn. chorioiditis serosa, ophthalmia arthritica; kan het gevolg zijn van de meest verschillende oogziekten; hierbij het G. haemorrhágicum, gevolg van thrombose der vena centralis retinae. G. infantíle, (kinderlijk), = hydrophthalmos, buphthalmos. Bijv. nw.: glaucomateus.

Glaucosuríe, lozing van groenachtige urine (door indicaan).

Glazuurparels, witte glanzende kleine gezwellen aan de tanden, bestaande uit glazuur (Eng. enamel nodules).

Glenoidális (γλήνη, bij Galenos ondiepe gewrichtskom), tot een gewrichtsholte behorend.

Glía (γλία, lijm), zie neuroglia. G.-kernen, de kernen van cellen der neuroglia (gliacellen) en van alle cellen die in het steunweefsel van het centrale zenuwstelsel voorkomen, ook die van binnengedrongen leucocyten. G. retículum, (Lat. retículum, netje), het fijne netwerk, dat de structuur der glia vormt.

Glioblastóma, glióma, kwaadaardig gezwel, bestaande uit neuroglia, in het centrale zenuwstelsel of in het netvlies (Beer's amaurotisch kattenoog); syn. astrocytoma; vgl. Gliosarcoma.

Gliomatósis, vgl. Gliosis.

Gliopiléma, (πίλημα, wat dicht opeengepakt is), het vlechtwerk der fijnste gliavezels in het centrale zenuwstelsel; vgl. Neuropilema.

Gliosarcóma, 1. glioma, voornamelijk uit cellen bestaande; syn. glioblastisch sarcoma, glioma sarcomatodes. 2. syn. voor medullair sarcoma.

Gliósis, verspreide gliomavorming in het centrale zenuwstelsel; door het versmelten van het gezwel ontstaan soms holten (vgl. Syringomyelie); syn. gliomatosis.

Gliosómata (σῶμα, lichaam), eigenaardige korreltjes in de glia.

Glischrobactérium (γλίσχρος, kleverig), bacterie, die voor de oorzaak van verslijming der urine wordt gehouden.

Glischruríe (Primavera), lozing van slijmige, taaie urine.

Globíne, de kleurloze eiwitstof van het haemoglobine.

Globomyelóma (globus, bol; vgl. Myeloma), rondcellig sarcoma.

Globósus, bolvormig; sputa globosa, fluimen die, in water opgevangen, min of meer bolvormige drijvende massa's vormen.

Glóbuli (meerv. v. glóbulus, bolletje), 1. in de artsenijbereidkunde, zetpillen; bijv. Gl. vaginále s, Gl. martiáles, vgl. Martialia; syn. suppositoria. 2. in de ontleedkunde (Gl. sanguinis) rode bloedlichaampjes.

Globulicíde (caedo, doden), bloedlichaampjes vernietigend.

Globulifére cellen (fero, dragen), veelkernige witte bloedlichaampjes, welke de resten van rode in zich hebben opgenomen.

Globulíne, een eiwitstof, het eerst gevonden in de witte bloedlichaampjes (globuli) door Alex. Schmidt; onoplosbaar in water, oplosbaar in slappe zout-oplossing.

Globulinereactie, zie Nonne-Apelt.

Globulinuríe, lozing van globuline in de urine.

Globulósen, albumosen van globuline.

Glóbus (Lat., bol). G. hystéricus, het gevoel van een prop, die uit de maag opstijgt en in de keel blijft zitten bij hysterische personen. G. mayor, minor, kop en staart van de epididymis. G. pállidus (Lat., bleek), het bleekgrijs gekleurde middelste en binnenste lid van de nucleus lentiformis (lenskern).

Glomérulonephrítis (glomérulus, kluwentje; νεφρός, nier), nierontsteking, waarin voornamelijk de kluwentjes van Malpighi betrokken zijn; vgl. Nephritis.

Glomérulo-scleróse, sclerose in de kluwentjes van Malpighi. Intercapillaire G.S., met de vorming van hyaline massa's tussen de capillairen der glomeruli. Zie ook Kimmelstiel, Aanhangsel.

Glomérulo-tubulaire nephropathíe, nieraandoening, waarbij tubuli (zie ald.) en glomeruli zijn aangedaan.

Glomérulus olfactórius, reukkluwen; kluwen van zenuwvezels in de bulbus olfactorius, uit vezels van de reukzenuw en pyramidecellen van de bulbus samengeweven. G. renális, nier-vaatkluwen; het binnenste van de lichaampjes van Malpighi (zie ald.).

Glómus caróticum (glomus, kluwen), carotisklier, kleine vaatklier bij de plaats, waar

de carotis communis zich splitst; behoort tot het chromaffine stelsel. G. chorioídeum, een verdikte plaats van de plexus chorioideus (zie ald.). G. coccýgeum (Luschka), stuitklier, vaatkluwen aan de punt van het stuitbeen. G. cutáneum, arterio-veneuse anastomosen in de huid der ledematen, vooral in het nagelbed en aan de volaire zijde van de eindleden der vingers en tenen.

Glomustumor, gezwel van het glomus cutaneum. Syn. Glomangioom.

Glóssagra, glossalgíe (γλῶσσα, tong; ἄγρα, het vangen, de buit; ἄλγος, pijn), pijn in de tong.

Glossánthrax (vgl. Anthrax), miltvuur-carbunkel aan de tong.

Glossína, Afrikaanse steekvlieg die op mens en dier trypanosomenziekten overbrengt. G. mórsitans, Tsétsé-vlieg, overbrenger van Trypanosoma Brucei (naganaziekte). G. palpális, overbrenger van genoemde trypanosomasoort, en van Tr. gambiense (slaapziekte); ook van Tr. dimorphon (gambiakoorts) en Tr. vivax. G. fusca en pallídipes, brengen dierenziekten over.

Glossítis, ontsteking der tong. G. dissecans (Lat., opensnijder), G. met vorming van diepe kloven in de oppervlakte der tong; vgl. Lingua dissecta. G. exfoliatíva margináta, landkaarttong, met rode plekken, omzoomd door witte onregelmatige randen.

Glossocéle (κήλη, breuk), het uitpuilen van de tong bij sterke graden van macroglossie (zie ald.); syn. prolapsus linguae.

Glosso(o)dynia exfoliatíva (ὀδύνη, pijn; exfoliare, ontbladeren), neuralgie van de wortel der tong met afschilfering van het epithelium (Kaposi).

Glossopalatínus, zie Musculus.

Glossopathíe (πάθος, aandoening), aandoening van de tong. Vgl. Hunter, Aanhangsel.

Glossopharýngeus, zie Musculus, Nervus.

Glossophytíe (φυτόν, gewas), haartong (Dessais); syn. nigrities linguae (zie ald.).

Glossoplegíe (πλήσσω, door een slag verlammen), verlamming der tong.

Glossoptósis (πτῶσις, het vallen), naar achteren vallen van de tong.

Glossospásmus (σπασμός, kramp), tongkramp.

Glossostaphylínus, zie Musculus.

Glossotomíe (τέμνω, snijden), gedeeltelijk of gehele operatieve verwijdering van de tong.

Glossy skin (Eng., glimmende huid), atrophie der huid door neuritis; vgl. Liodermie.

Glóttis (γλωττίς, tongvormig mondstuk van een fluit), het stemtoestel, gevormd door de beide stemlippen; vroeger de stemspleet (rima glottidis). G. vocális s. ligamentósa, de ware stembanden of de spleet daartussen, pars intermembranacea rimae glottidis. G. respiratória s. cartilagínea, spleet tussen de gietkanvormige kraakbeenderen; pars intercartilaginea rimae glottidis.

Gluc, vgl. Glyc; beide lettergrepen hebben meestal, doch niet altijd dezelfde betekenis.

Glucogenése (γένεσις, ontstaan), de vorming van suiker uit eiwit en vet. Zie Neoglucogenese.

Glucopúron, suiker verbrandend agens in insuline (Murlin).

Glumae suppositóriae (gluma, omhulsel, schaal; suppono, onder iets plaatsen), holle zetpillen van cacaoboter, te vullen met geneesmiddelen.

Glutaeale reflex, samentrekking van de musculi glutaei bij het bestrijken van de huid der billen.

Glutáeus (γλουτός, bil), tot de billen behorend (musculi, venae, arteriae, nervi).

Glutathion, een dipeptide, dat gemakkelijk zuurstof opneemt en weer loslaat, en waarschijnlijk dienst doet bij de oxydatie en reductie in de cel-stofwisseling.

Glúten (Lat., lijm), mengsel van proteïnestoffen in zaad van koren, vooral van tarwe; een taaie, geelachtig grijze stof, die, met meel gemengd, als voedingsmiddel dient en waaruit glutenbrood (voor lijders aan suikerziekte) voor een groot gedeelte bestaat.

Glutíne, lijm, beenderlijm; vgl. Collageen.

Glutinósus, uit lijm bestaande, kleverig.

Glutoíed-proef (Sahli), toediening van salicylzuur of jodium in een capsule van glutoied (met formaline behandelde gelatine, die niet in het maagsap, maar wel in het alvleeskliersap oplost); bij onvoldoende werking der alvleesklier verschijnt het salicylzuur niet of later dan in gewone omstandigheden in de urine.

Glycogéen (Cl. Bernard, 1857), uit suiker gevormde stof; dierlijk zetmeel, dat in bijna alle dierlijke weefsels, vooral de lever en de spieren, voorkomt en door fermenten in druivensuiker wordt omgezet; reservestof, die naar behoefte verbruikt wordt; vgl. Jodophilie. Gl. ziekte, ziekte bij kinderen met ophoping van glycogeen in de (vergrote) lever en andere organen. Syn. Glycogenóse (Jordan). Men spreekt van Hepatomegalíe, Hepatonephromegalíe en Cardiomegalíe, al naar gelang het glycogeen voornamelijk is opgehoopt in de lever, in lever en nier, of in het hart. Zie ook Von Gierke, Aanhangsel.

Glycogenólysis, ontleding van glycogeen.

Glycogenóse, zie onder Glycogeen.

Glycogeusíe (γεῦσις, smaak), subjectieve zoete smaak.

Glycohistechíe (ἱστίον, weefsel, ἔχω, bevatten), huid-diabetes, waarbij de huid plaatselijk of algemeen meer suiker bevat dan de andere weefsels.

Glycolýse (S. Lépine), ontleding van suiker; het verdwijnen van de suiker in het organisme onder de invloed van glycolytische fermenten of door verbranding.

Glycolytisch ferment (B. Lépine), een ferment, dat uit de alvleesklier in het bloed zou komen, dáár de glycolyse zou bewerkstelligen en bij suikerziekte naar men zegt ontbreekt of te kort schiet.

Glycopenie (πενία, armoede), verlaagd gehalte aan glycose, bijv. van het bloed.

Glycóse, glucose, druivensuiker; de rechtsdraaiende suiker, die bij diabetes in de urine wordt gevonden. Gl. aequivalent, de hoeveelheid glucose, die kan worden geoxydeerd door de eenheid van het insuline.

Glycosurie (οὐρῶ, wateren), lozing van glycose bevattende urine; meestal, ter onderscheiding van de eigenlijke chronische suikerziekte, gebezigd voor de gevallen, dat, na ruime toediening van suiker of andere koolhydraten, suiker in de urine verschijnt; syn. melliturie. Orthoglycaemische Gl., waarbij het gehalte van het bloed aan suiker niet belangrijk is veranderd (zie Orthoglycaemisch); ook, vermoedelijk ten onrechte, renale glycosurie genaamd. Zie Renalis.

Glycosynthése (σύνθεσις, samenstelling), de vorming van glycose uit haar samenstellende delen.

Glykaemíe (γλυκύς, zoet), overmatig gehalte van het bloed aan druivensuiker; vgl. Hyperglykaemie.

Glykaemisch effect (effectus, uitwerking), het stijgen van het gehalte aan suiker in het bloed na toediening van glucose.

Gnathóschisis (γνάθος, kaak; σχίσις, het splijten), aangeboren spleet in de kaak; vgl. Schistoprosopie, Uranoschisma, Uranocoloboma.

Gnostische sensibiliteit (γνῶσις, het kennen), die gevoelsgewaarwordingen, welke op hogere ontwikkeling der zintuigen wijzen; het diepe gevoel, in tegenstelling met tast- en pijnzin. Vgl. Vitale sensibiliteit.

Godemiche (Fr., misschien van 't Lat. gaude mihi, vermaak mij, ook „bienfaiteur" genoemd) nagemaakte mannelijke geslachtsdelen, waarmede sommige overprikkelde vrouwen haar begeerten bevredigen.

Goetheknochen (D.), de door Goethe ontdekte tussenkaak.

Goitre (Fr., verwant met guttur, vogelkrop), krop. G. aérien, luchtkrop, huid-emphysema (zie ald.) aan de hals na hevig persen bij de baring. G. cardiaque (Revilliod), hartkrop, verharding der schildklier als gevolg van een hartaandoening. G. exophtalmique = ziekte van Basedow, zie morbus Basedowi. G. plongeant (Fr., onderduikend), krop, die van tijd tot tijd door druk van buiten of diepe inademing achter het borstbeen verdwijnt.

Golfschouder, tendosynovitis van de lange pees van de M. biceps met arthrosis van de sulcus intertubercularis humeri tengevolge.

Gomphósis (γόμφος, spijker), 1. spijkergewricht, bevestiging van een been in een holte van een ander been, bijv. van de tanden in de kaken. 2. inklemming van het ingedaalde kindshoofd in het bekken, of van een beenstuk, bij een beenbreuk, tussen andere stukken.

Gonacrátia (in Engeland gebruikelijke uitdrukking, van γόνος, zaad), 1. zaadloop. 2. mannelijk onvermogen.

Gonáden (γονή, nakomelingschap; ἀδήν, klier), geslachtsklieren.

Gonadotróop hormoon (τρόπος, richting), hormoon (zie ald.) dat de werkzaamheid der geslachtsklieren aanzet.

Gonadotrophine, hormoon van de hypophyse en de placenta met gonadotrope (zie ald.) invloed.

Gónagra (γόνυ, knie; ἄγρα, vangst), kniejicht; vgl. Arthritis urica.

Gonalgíe, pijn in de knie.

Gonarthritis, ontsteking van het kniegewricht; syn. gonitis.

Gonarthrocacé (vgl. Arthrocace), tuberculose van het kniegewricht.

Gonarthrotomíe (vgl. Arthrotomie), opensnijden van het kniegewricht.

Gonídia, (γονή, zaad), klieren, die mannelijke en vrouwelijke gameten produceren; ook sporen of cellen, die asexuele sporen voortbrengen, zoals de algen.

Gónion (γωνία, hoek) (in de anthropologie) hoek van de onderkaak; syn. angulus mandibulae.

Gonioscopíe, onderzoek van de kamerbocht van het oog.

Goniotomíe, opensnijding van de sinus venosus sclerae (zie Sinus) bij glaucoma met open kamerbocht.

Gonítis = gonarthritis.

Gono-Ballungsreaktion, zie Ballungsreaktion.

Gonocámpsis (κάμπτω, buigen), verkromming van de knie.

Gonocéle, = spermatocele (zie ald.).

Gonochorísmus (χωρίζω, scheiden), geslachtsscheiding, verdeling der voortplantingsstoffen over twee verschillende geslachten; tegenstelling van hermaphroditismus.

Gonocóccus, de door A. Neisser in 1879 ontdekte bolbacterie, die de verwekker is van de druiper.

Gonocokkaemíe (αἷμα, bloed), algemene besmetting van het bloed met gonocokken (zie ald.).

Gonocyten, oergeslachtscellen.

Gonohaemíe, zie Gonocokkaemie.

Gonorrhóea (γονόρροια (Galenos), zaadvloed), druiper; syn. blennorrhoea.

Gonorrhóica, bijv. nw. gevormd van gonorrhoea.

Gonorrhoísmus (Schuster), algemene besmetting van het lichaam door gonocokken.

Gonoseptikaemíe, vgl. Gonocokkaemie.

Gonosomáal, betrekking hebbend op gonosomen.

Gonosómen, geslachtschromosomen, zie Chromosomen.

Gonotomíe (γόνος, zaad; τέμνω, snijden), ontmanning.

Gonotoxíne, het toxine (zie ald.) der gonocokken.

Gonotrophische concordantie, het samengaan van voeding en voortplanting bij de malariamug. G. Dissociatie, de stilstand van de voortplanting terwijl de voedselopname doorgaat.

Gordijnbeweging van Vernet, het verschuiven van de achterwand van de pharynx naar de niet-verlamde kant bij eenzijdige pharynx-verlamming (door aandoening van de N. glossopharyngeus), wanneer men een reflexbeweging opwekt.

Górdius (kluwenworm, naar de Gordiaanse knoop), lange dunne worm (nematode), parasiet van waterinsecten, die ook vrij in het water leeft en daar eieren legt, en soms in de maag van de mens geraakt. G. medinénsis vroegere naam voor dracunculus medinensis; zie ald.

Gorgeret (Fr. van gorge, keel), gegleufde geleidingssonde; een houten of metalen gootvormige sonde met handvat, ter bescherming der omgeving bij het naar binnen brengen van snijdende instrumenten in de blaas, de endeldarm, de schede, enz. (conductor canaliculatus van Fabricius von Hilden, 1560—1634); vgl. Itinerarium.

Gotenburger stelsel, verkoop van sterke dranken in het klein door belangeloze verenigingen, die zorgen voor de minst schadelijke wijze van drankgebruik; ingevoerd in Gotenburg in 1865.

Goudsolreactie (C. Lange), een purperrode collodiale goudoplossing wordt eerst violet, dan blauw en ten slotte neergeslagen door cerebrospinaal vocht, dat rijk is aan eiwit door lues.

Goutte (Fr., droppel, jicht; arthrite is gewrichtsontsteking in het algemeen). G. calcaire, kalkjicht, vorming van knobbels, gevuld met Ca-phosphaat en -carbonaat en organische kalkzouten aan de ledematen; syn. Kalkgicht. G. de lait (melkdruppel), instelling tot het verschaffen van melk aan kinderen van onbemiddelden. G. militaire, nadruiper; in 't bijzonder de enkele droppel, die zich bij de chronische druiper 's morgens vertoont.

Gouttière (Fr., goot, spalk), gootvormige spalk.

Grácilis (Lat., slank), zie Musculus, Funiculus.

Gradeerwerken (gradus, trede, schrede), inrichting, om water, dat zouten bevat, langzamerhand een sterker zoutgehalte te doen verkrijgen, door het over dunne takjes te laten lopen, waarbij het verdampt; tevens gebezigd om zieken lucht met een groot gehalte aan keukenzout te laten inademen.

Grafts (Eng.), huidstukjes voor transplantatie.

Grahambrood (naar de vegetariër Graham), zemelen bevattend brood, dat uit gerooste tarwe, rogge of mais zonder gist wordt bereid; voor lijders aan diabetes.

Grain itch (Eng. graanjeuk), huidziekte bij personen, die met graan omgaan, waarin zich dierlijke parasieten bevinden.

Gram (gramoplossing, grampositief, gramnegatief), zie Aanhangsel.

Grande hystérie, zie Hysterie.

Grand mal (Fr.), de volkomen ontwikkelde aanvallen van vallende ziekte; vgl. Petit mal.

Grands mouvements (Fr.), de bewegingen en standen bij grande hystérie.

Gránula (meerv. v. granulum, korreltje). 1. de fijnere en grovere korreltjes in het protoplasma der witte bloedlichaampjes, al naar hun gedrag tegenover kleurstoffen onderscheiden in oxyphiel of acidophiel (zuur liefhebbend, d.i. gemakkelijk kleurbaar door zure kleurstoffen), basophiel (bases liefhebbend), neutrophiel (de voorkeur gevend aan noch zuur, noch basisch reagerende kleurstoffen) en amphophiel (in dit opzicht onverschillig). 2. trachoomkorrels. 3. zeer kleine pilletjes (0,050 mgr. wegend) met geneesmiddelen.

Granuláir, korrelig. Granulaire atrophie, schrompeling van een orgaan, waarbij de oppervlakte hiervan een korrelig voor-

komen krijgt; zie Cirrhosis hepatis en Nephritis interstitialis (schrompelnier). Granulaire conjunctivítis, = trachoma (zie ald.).

Granulátie, 1. vorming van vleesheuveltjes, wild vlees (granulaties), weelderig groeiend littekenweefsel in wonden. Men onderscheidt zwamachtige granulaties (granulationes fungósae), die boven de oppervlakte der huid uitgroeien; pijnlijke, bloedrijke (G. eréthicae, van ἐρεθίζω, prikkelen) en slappe, langzaam groeiende (G. tórpidae, van torpeo, verstijfd zijn). 2. het voorkomen van granula in de witte bloedlichaampjes. Granulaties van Pacchioni, zie Aanhangsel (syn. granulationes arachnoidáles).

Granulatiegezwellen (infectieuse), vorming van gezwellen, die niet verder komen dan het tijdperk van granulatie, en dan tot regressieve metamorphose (zie ald.) overgaan; zij zijn het gevolg ener besmetting. Hiertoe behoren tuberculose, syphilis, lupus, kwade droes, actinomycose, melaatsheid, rhinosclerose, gist- en oidiumbesmettingen. Syn. infectie-gezwellen.

Granuleren, granulaties vormen, Gegranuleerd, gekorreld, bijv. urinecylinders, de gekorrelde laag van het netvlies (reticulaire, moleculaire laag).

Granulíe (Fr.), acute miliaire tuberculose. G. froide, koude G., knobbeltjes van epitheelcellen in de long, niet door tuberkelbacillen, zonder koorts of cyanose. Vermoedelijk identiek met de huidknobbeltjes bij lupus pernio, zie ald.

Granulocyten, witte bloedlichaampjes, die granula bevatten.

Granulocytopenía (πενία, armoede) vermindering van het aantal granulocyten. Zie Agranulocytose.

Granulocytopoiésis (ποιεῖν, maken), de vorming van granulocyten.

Granulóma, granulatiegezwel. G. anuláre (R. Crocker), ringvormige, uit kleine knobbeltjes bestaande zwelling op de rug der hand; syn. lichen anularis. G. eosinophílicum, een osteomyelítis eosinophílica, waarschijnlijk een goedaardige vorm van de ziekte van Hand-Schüller-Christian. Zie Aanhangsel. G. fungoídes (Auspitz), zie Mycosis fungoides. G. inguinále, = G. pudendi. G. íridis, klein goedaardig gezwel van het regenboogvlies. G. malígnum, vgl. Lymphogranulomatosis. G. múltiplex haemorrhágicum (Sellei), = sarcoma idiopathicum multiplex haemorrhagicum (zie ald.). G. pediculátum (gesteeld) benígnum, zie Botryomyces. G. pudéndi, geslachtsziekte der inboorlingen van Zuid-Oost Azië en Australië, veroorzaakt door spirochaeta aboriginalis (zie ald.). G. sarcomatódes, = mycosis fungoides (zie ald.). G. teleangiectódes europaéum (Bennecke), vaatrijke woekering van bindweefsel met zweervorming, meestal aan de handen; waarschijnlijk door protozoa (door Staphylococcus pyogenes aureus) veroorzaakt. G. telangiectódes trópicum, vgl. Verruga peruviana. G. trichophýticum (Mibelli), zie Sycosis parasitaria. G. venéreum, = G. pudendi, een virusziekte.

Granulomatósis textus lymphátici (Gross, 1906), granulomatosis van het lymphweefsel = granuloma malignum.

Granulósacel, cel van het ovarium, die oestrogene stoffen en progesteron produceert.

Granulósaceltumor, woekering van de granulosacellen.

Granulósaklier, zie Corpus luteum.

Granulóse, 1. het voornaamste bestanddeel der stijfselkorrels, dat de bekende reactie met jodium geeft. 2. granulaire oogziekte, conjunctivitis granulosa, = trachoma.

Granulósis rubra nasi (Jadassohn), sterke roodheid van de huid van de neus, waarop zich donkerrode knobbeltjes vertonen, veroorzaakt door ontsteking der uitlozingsbuizen van de zweetklieren.

Granulósus (Lat.), korrelig.

Granum (Lat., korrel), grein; oud medicinaal gewicht van ongeveer 65 mgr.

Graphie (γράφειν, schrijven), (in verbindingen) -beschrijving; het schrijven; bijv. demographie, volksbeschrijving, dermographie, het schrijven op de huid.

Gráphion, -gráphium (in verbindingen) -graaf, graaph, toestel, waarmede iets wordt opgeschreven, bijv. myographium, toestel, waarop de beweging van een spier wordt opgetekend.

Graphische methode, voorstelling van bewegingen of statistische gegevens door lijnen.

Graphologíe, schriftkunde, de herkenning van psychische eigenschappen uit het schrift.

Graphospasmus (σπασμός, kramp), schrijfkramp; vgl. Mogigraphie.

Gravédo (Celsus), verkoudheid.

Gravelle (Fr., verkleinw. van grève, grof zand), graveel, niergruis; zeer kleine niersteentjes.

Grávida (Lat.), zwanger, ook gebruikt als zwangere vrouw.

Gravíditas, zwangerschap, G. extrauterína, zwangerschap buiten de baarmoeder, te

onderscheiden in G. abdominális, buikzwangerschap, als het ei zich in de vrije buikholte bevindt, G. ovárica, eierstokzwangerschap, G. tubária, zwangerschap in de tuba, en wel G. tubo-abdominális in de buikopening der moedertrompet en G. interstitiális s. tubo-uterína, in het baarmoederlijk einde der trompet. G. nervósa, gewaande zwangerschap bij zenuwachtige vrouwen, veroorzaakt door opblazing der darmen (meteorismus); = grossesse nerveuse.

Gravimetríe (gravis, zwaar), schatting van het gehalte ener vloeistof aan zekere scheikundige stoffen door bepaling van haar soortelijk gewicht.

Gravis-type (Lat., gravis, ernstig) der diphtherie-bacillen, de kwaadaardigste soort. Vgl. Intermedius en Mitis-type.

Green stick fracture (Eng.), = fracture en bois vert, zie ald.

Greffe (Fr., enttwijg), overplanting. G. épidermique, inplanting van opperhuid. G. nerveuse, overplanting van zenuwweefsel (Nervenpropfung, Duits). G. climatique (Lombroso 1897), de verplaatsing van een mensenstam uit het éne klimaat naar het andere.

Grenouillette (Fr., kikkertje), kikvorsgezwel, ranula.

Grensstralen, stralen tussen ultraviolet en Röntgenstralen.

Gressus (Lat.), gang, de wijze van gaan.

Grijpreflex, een kenmerkend verschijnsel van aandoeningen der praemotorische zone der hersenen (area 6 van Brodmann): aanraken van duim en wijsvinger heeft herhaalde langzame grijpbewegingentengevolge, aanraking van de handpalm een langdurig stevig vasthouden van het aanrakende voorwerp. Syn. Praemotorische reflex.

Grinder's asthma (Eng., grinder, slijper), pneumoconiosis (zie ald.).

Grondstofwisseling, zie Basal metabolism.

Groomed whiskers (Eng., gekamde snor), spiculae (zie ald.) in een beengezwel.

Grossesse nerveuse (Fr.), = graviditas nervosa.

Ground-itch (Eng., grondjeuk), grondschurft; sterk jeukende huidaandoening met pukkels en zweren bij lieden, die met blote voeten lopen, in Azië en West-Indië (waterzweer van Assam en Trinidad; syn. pani-ghao, sore feet of coolies), waarschijnlijk veroorzaakt door de larven van ankylostomum.

Grundumsatz (D.), syn. voor basal metabolism, zie ald.

Grünholzfraktur (D.). Zie Fracture en bois vert.

Grútum (nieuw-Lat., gort), vgl. Milium.

Grypósis (γρυπός, krom), vgl. Onychogryposis; soms onjuist gespeld gryphosis.

Grypotonograaf, een gewijzigde oscillometer (zie ald.) van twijfelachtige waarde.

Guajacproef (Almén, Van Deen), proef om bloed op te sporen; hierbij wordt de te onderzoeken stof met ijsazijn zuur gemaakt, met aether uitgetrokken en het uittreksel met een oplossing van guajachars en oude terpentijnolie of waterstofsuperoxyde behandeld; is er bloed, dan ontstaat een blauwe kleur.

Gubernáculum (Lat., roer) **testis** (Hunteri), bindweefselstreng, waardoor de zaadbal uit de buikholte door het lieskanaal naar de balzak wordt getrokken.

Guineapokken, = frambóesia trópica.

Gúla (Lat.), slokdarm.

Gulfstream sickness (Eng. Golfstroomziekte), hevige maag- en buikaandoening bij plotselinge verandering van weer in de Golfstroom.

Gúmma (beter gummi, κόμμι, meerv. gummata), gomgezwel (wegens de veerkrachtige weekheid), granulatiegezwel (zie ald.); in het derde tijdperk der syphilis in de meest verschillende delen van het lichaam; syn. syphiloma. G. tuberculósum, = scrofuloderma (zie ald.).

Gundu (negertaal), een neusgezwel bij de negers van W.-Afrika; vgl. Anakré.

Gussfieber (D.), gietkoorts; tussenpozende koorts bij slepende vergiftiging door zinkdampen.

Gustation colorée (Fr.), gekleurde smaak; het ontstaan van kleurgewaarwordingen bij bepaalde smaakindrukken.

Gustatórius (gustus, smaak), tot de smaakzin behorend.

Gustometríe, bepaling van de smaakzin.

Gústus depravátus (Lat.), bedorven smaak.

Gutta (Lat., druppel), oude benaming voor jicht, wellicht gelatiniseerd van het Fr. goutte. G. cádens (Lat., vallend), het metaalachtig geluid van een vallende druppel, dat bij het beluisteren van de borstkas bij pneumothorax vaak wordt gehoord. G. opáca (Lat., ondoorschijnend), grauwe staar. G. rosácea (Lat., rooskleurig), acne rosacea (zie ald.). G. seréna (Lat., glanzend), zwarte staar; zie Amaurosis.

Gutturaal (guttur, keel), de keel betreffend.

Gymnastiek (γυμναστικός, van γυμνός, naakt, omdat de Grieken daarbij naakt waren), lichaamsoefeningen; heilgymnastiek is een Germanisme, te vervangen door geneeskundige gymnastiek of gezondheidsgymnastiek.

Gynaecologíe (γυνή, gen. γυναικός, vrouw; λόγος, leer), de leer van de vrouw, met

betrekking tot de ziekten van de geslachtswerktuigen en de behandeling daarvan.

Gynaecomastíe (μαστός, borst, vrouweborst), volkomen ontwikkeling der borstklieren bij de man.

Gynaecophobíe, ziekelijke bevreesheid voor vrouwen.

Gynaecóphorus haematóbius (φέρω, dragen; het dier is aldus genoemd, omdat het mannetje tijdens de paring het wijfje in een kanaal in zijn buikholte draagt), = bilharzia haematobia of distomum haematobium (zie ald.).

Gynaecrotíe (κροτέω, slaan), ziekelijke zucht om vrouwen te slaan.

Gynandríe (γυνή, vrouw; ἀνήρ, gen. ἀνδρός, man), ontaarding der vrouw, waardoor zij in lichaamsbouw, stem en neigingen de man nabij komt, of ook gedeeltelijk pseudohermaphroditisme, waardoor de uitwendige geslachtsdelen schijnbaar een mannelijke vorm hebben; vgl. Androgynie, Viraginiteit, Hermaphroditismus.

Gynandroblastóma, zie Arrhenoblastoma.

Gynatresíeën, de verschillende vormen van aangeboren afsluiting der vrouwelijke geslachtswerktuigen; vgl. Atresia.

Gynogaméet = macrogaméet, zie ald.

Gyrátus (γῦρος, kring), kringvormig (bij huiduitslag).

Gyrencephaál (in de morphologie), voorzien van hersenen met windingen; tegenstelling: liëncephaal, gladhersenig.

Gyrus, meerv. gyri, hersenwinding. G. anguláris, hoekwinding, om het uiteinde van de sulcus temporalis sup. gebogen. G. ámbiens, omgaande winding bij het konijn. G. centrális ant., post., de windingen vóór en achter de sulcus centralis. G. cínguli, aan de middenvlakte der hersenen, tussen de sulcus cinguli en sulcus corporis callosi. G. cruciátus, gekruiste winding bij de hond. G. dentátus, getande winding; vgl. Fascia dentata. G. fornicátus, gewelfde winding, = G. cinguli + G. hippocampi. Gyri frontáles, voorhoofdswindingen (drie) der voorhoofdskwab. G. fusifórmis, spoelvormige winding, aan de basis der slaapkwab tussen sulcus collateralis en sulcus temporalis inf. G. hippocámpi, zeepaardwinding, aan de basis der slaapkwab tussen sulcus collateralis en fissura hippocampi. G. ínsulae, de windingen van het eiland van Reil (zie insula Reilii). G. linguális, tongwinding, aan de basis der achterhoofdskwab, tussen fissura calcarina en sulcus collateralis. Gyri occipitáles, achterhoofswindingen der achterhoofdskwab. Gyri orbitáles, oogkuilswindingen aan de ondervlakte der voorhoofdskwab. Gyri parietáles, wandwindingen, lobuli parietales inf. en sup. G. praecentrális, postcentrális, = G. centralis ant. en post. Gyri profúndi, windingen in de diepte der voren van de schors der grote hersenen. G. rectus, rechte winding aan de ondervlakte der hersenen nabij en evenwijdig aan de lengtespleet. G. semilunáris Retzii, halvemaanvormige winding, = nucleus amygdalae (zie ald.). G. sigmoídeus, S.-vormige winding, de motorische zone bij de hond. G. subcallósus, onderbalkswinding, aan de middenvlakte der hersenen achter de snavel van de balk. G. supramarginális, winding boven de rand, voorste gedeelte van de lobulus parietalis inferior. G. temporáles, windingen der slaapkwab. Gyri transitívi, overgangswindingen, korte windingen ter verbinding van twee langere. G. uncinátus, haakvormige winding, = uncus gyri hippocampi.

H

H. (in de Röntgenologie), éénheid van Holzknecht (zie ald.).

Haardepilepsie = Schorsepilepsie, zie Epilepsia.

Haardreactie, waarneembaar aan een tuberculeuse ziektehaard na inspuiting van tuberculine of onder invloed van andere infecties, zoals griep; in tegenstelling met een algemene reactie.

Haarlinie, Haarstrang (D.), dunne lijnen in het Röntgenologisch beeld der long.

Habénula (verkleinw. van habena, teugel), de twee steeltjes der glandula pinealis (zie ald.); achterwaartse voortzetting der striae medullares. H. ganglionáris, = ganglion spirale (zie ald.). H. perforáta, een weefsellaag in het oorlabyrint, die door de vezels van de n. cochlearis doorboord wordt.

Habitueel (habitus, gedrag, gewoonte), vaak terugkerend, tot gewoonte geworden.

Hábitus (Lat., gedrag, gewoonte), het uitwendig voorkomen van het lichaam. H. adenoídes (W. Meyer, Kopenhagen 1873), het voorkomen der lijders aan keelvegetaties. H. apoplécticus, de ge-

drongen gestalte, die naar vroegere inzichten wees op aanleg tot beroerte. H. enteroptóticus s. paralýticus, de smalle, magere gestalte van mensen met aanleg tot enteroptose (afzakking der ingewanden); syn. asthenia universalis, ziekte van Stiller. H. musculáris, gespierd voorkomen. H. phthísicus, teringachtig voorkomen, smalle borstkas, enz.

Habrománia (ἁβρός, behaaglijk), = amoenomanie (zie ald.).

Hachure (Fr. van hacher, hakken), massage door middel van hakkende bewegingen met de pinkzijde der hand.

Hadernkrankheit (D., lompenziekte), miltvuur bij lompensorteerders.

Haem-, haemat-, haemato- en **haemo-** (αἷμα, gen. αἵματος, bloed), (in samenstellingen) bloed-.

Haemadípsa (διψάω, dorst hebben), een soort van bloedzuiger in Japan, op Ceylon, enz.

Haemagglutinatie, het samenklonteren van rode bloedlichaampjes; de daarbij werkzame stoffen heten haemagglutinen; vgl. Agglutinatie.

Haemagóga (ἀγωγός, aanbrengend; nl. remedia), middelen ter bevordering van menstruale of haemorrhoidale bloedingen.

Haemalópia (αἷμα, bloed). 1. oogziekte, waarbij de lijder alles als door een rood floers ziet. 2. = haemophthalmus, bloeding in het oog; voor deze betekenis is haemalops beter.

Haemamóeba, amoebe binnen in de rode bloedlichaampjes; vgl. Laverania, Plasmodium, Leucocytozoön.

Haemángio-endothelióma, kwaadaardig gezwel, dat van het endothelium der bloedvaten uitgaat.

Haemangióma, angioma (zie ald.) van bloedvaten, ter onderscheiding van lymphangioma.

Haemángiosarcóma, vgl. Perithelioma.

Haemapheíne (Gubler), bruinachtige, in alcohol oplosbare stof, die bij geelzucht vaak in het bloed voorkomt; misschien afkomstig van haemateine. H.-icterus, = urobiline-icterus zie ald.

Haemárthros (ἄρθρον, gewricht), bloeding in een gewrichtsholte.

Haematémesis (ἔμεσις, het braken), bloedbraking.

Haematéncephalíe, hersenbloeding.

Haemat(h)idrósis (ἱδρώς, zweet), zogenaamd bloed zweten; afscheiding van zweet, dat door bacteriën rood gekleurd is.

Haemática (nl. remedia) middelen, die invloed hebben op de samenstelling van het bloed; verdeeld in: 1. haemática albuminósa; eiwit bevattende bloedmiddelen, weder onderverdeeld in H. a. confortántia (versterkende) en H. a. nutritíva (voedende). 2. H. anorgánica: anorganische bloedmiddelen, nl. cálcica (calcium-verbindingen) en martiália (ijzerverbindingen). 3. H. oleósa: olie bevattende bloedmiddelen.

Haematíne, zoutzuurverbinding van haemochromogeen (zie ald.).

Haematinométer, smal doosje met evenwijdige glazen wanden, om het gehalte van het bloed aan kleurstof door kleurvergelijking te bepalen of om bloedkleurstof in een vloeistof aan te tonen met behulp van de spectroscoop.

Haematinurie, afscheiding van bloedkleurstof in de urine; vgl. Haemoglobinurie, Haematurie, Melanurie.

Haematoblásten (βλάστη, kiem), bloedplaatjes (Hayem). Soms ook syn. van Proerythroblast (zie ald.).

Haematocathártica (καθαρτικός, reinigend; nl. remedia), bloedzuiverende middelen, waaronder men ook de purgeermiddelen rangschikte en de „houtdranken" tegen syphilis.

Haematocéle (κήλη, breuk), bloedbreuk; gezwel, dat uit de vaten afkomstig bloed bevat. H. funículi spermátici, bloedbreuk in het celweefsel in de tunica vaginalis communis, dat de zaadstreng omgeeft. H. intravaginális, bloeding in de holte der tunica vag. propria testis, meestal door bloeding in een hydrocele; syn. H. túnicae vaginálistestis. H. retroüterína s. interperitoneális, bloedgezwel in de holte van Douglas, dat de baarmoeder naar voren dringt. H. anteüterína, bloedgezwel in de gleuf van het buikvlies tussen blaas en baarmoeder. H. extraperitoneális, bloeding in de brede baarmoederband (thrombus ligamenti lati), meestal door bersting van varices in het parametrium, of in de omgeving der schede tijdens de baring (thrombus vaginae). H. spontánea, vgl. Hydrocele.

Haematocéphalon, = cephalhaematoma (zie ald.).

Háematochrómatóse (χρῶμα, kleur). Zie Haemochromatóse.

Háematochýlurie, lozing van urine, die bloed en chylus bevat, vooral bij filariaziekte; vgl. Chylurie.

Haematocóccus óvis, vgl. Babesia ovis.

Haematocóelia (κοιλία, buikholte), bloeding in de buikholte.

Haematocólpos (κόλπος, schede), ophoping van menstruatiebloed in de schede, als deze door een ondoorboord maagdevlies of een litteken gesloten is.

Haematocórnea, bloeding tussen de lagen van het hoornvlies.

Haematocriet (κριτής, beoordelaar), toestel om door middel van centrifugatie het volumen der bloedlichaampjes in het bloed te bepalen (Hedin).

Haematocrystallíne, = haemoglobine.

Haematocystis (κύστις, blaas), cyste met bloedige inhoud; ook blaasbloeding.

Haematocytolyse (κύτος, blaasje, cel; λύσις, oplossing), oplossing der rode bloedlichaampjes.

Haematocytotripsíe (τρῖψις, wrijving, verbrijzeling), verbrijzeling van bloedlichaampjes (Landois).

Haematódes, bloedig, bloedrijk (zie Fungus); ook syn. voor haematoides.

Haematogéen, uit het bloed afkomstig (vgl. Icterus), bloedvormend.

Haematoglob(ul)íne, = haemoglobine (zie ald.).

Haematogoníe, de veronderstelde stamcel (myeloblast?) van de rode en witte bloedlichaampjes.

Haematoídes, op bloed gelijkend.

Haematoidíne (Virchow), geelachtig rode kleurstof in oude bloedingen, bijv. in het corpus luteum (zie ald.); vermoedelijk hetzelfde als bilirubine.

Haematoidrósis, = haemathidrosis.

Haematokinética (nl. remedia; κινητικός beweeglijk), middelen, die op de beweging van het bloed invloed oefenen.

Haematologíe, leer van het bloed in normale en ziekelijke toestand.

Haematolyse, = haemocytolyse.

Haematóma (αἱματόω, met bloed bevlekken), bloedgezwel, ophoping van uit de vaten getreden bloed; vgl. Haematocele. H. arteriále, = aneurysma spurium (zie ald). circumscriptum (omschreven). H. auriculáre, = othaematoma (zie ald.). H. durae mátris, vgl. Pachymeningitis. H. extradurále, bloeding tussen de schedelbeenderen en het harde hersenvlies; meestal uit de art. meningea media. H. neonatórum, = cephalhaematoma. H. racemósum, (zie Racemosus), met het voorkomen van opeengedrongen druiven. H. retrouterínum, = haematocele retroüterina (retro, van achteren); bloeduitstorting tussen de baarmoeder en de endeldarm.

Haematomediastínum, ophoping van bloed in het mediastinum.

Haematométra, ophoping van menstruatiebloed in de baarmoeder door een beletsel voor de uitvloeiing in het halskanaal of de mond der baarmoeder; vgl. Haematocolpos, Haematosalpinx.

Haematómphalus (ὀμφαλός, navel), bloedgezwel in de navel.

Haematomycóse, = microbiohaemie (zie ald.).

Haematomyélia (μυελός, merg), bloeding in het ruggemerg; syn. myelitis apoplectiformis, spinale apoplexie; vgl. Myelomalacia, Haematorrhachis. H. tubuláris (buisvormig), bloeduitstorting in het ruggemerg, die zich in de lengterichting uitstrekt; syn. H. centralis longitudinalis.

Haematonephróse, nierbloeding.

Haematonósen, -pathíeen, bloedziekten, ziekelijke veranderingen van het bloed.

Haematopedésis, doorsijpeling van bloed door de vaatwanden; vgl. Diapedesis.

Haematopericárdium = haemopericardium.

Haematophobíe, ziekelijke vrees voor bloed.

Haematopoetíne = Intrinsic factor, zie ald.

Haematopoiésis (ποιέω, bereiden), bloedbereiding, vooral de vorming van de rode bloedlichaampjes; haematopoietische factor, zie Antiperniciosa-factor.

Haematoporphyríne (πορφύρα, purperkleur), rode bloedkleurstof, die ontstaat uit haemoglobine door behandeling met sterk zwavelzuur; werd voorheen ten onrechte gehouden voor een normaal bestanddeel van het bloed; wordt na gebruik van sulfonal in de urine gevonden (haematoporphyrínuríe), die dan wijnrood is; dit verschijnsel kan ook zonder bekende oorzaak ontstaan (Snapper).

Haematórrhachis (ῥάχις, ruggegraat), bloeding in de vliezen van het ruggemerg (spinale meningeale apoplexie) door ziekte of verwonding; vgl. Haematomyelie.

Haematorrhóea, bloedloop, sterke bloeding.

Haematosálpinx (σάλπιγξ, trompet), bloedgezwel in de moedertrompet; zie Haematometra.

Haematoscopíe, onderzoek van het bloed met spectroscoop, microscoop, enz.

Haematosíne, = haematine.

Haematósis, 1. haematopoiesis. 2. het arterieel worden (door binding van zuurstof uit de ingeademde lucht) van het bloed in de longen.

Haematospermíe (σπέρμα, zaad), lozing van bloedig (roodbruin gekleurd) zaad bij ontsteking van de zaadblaasjes, ziekten van de voorstaanderklier, verouderde druiper.

Haematostática s. haematostýptica, nl. remedia (ἵστημι, doen staan; στατικός, tot stilstand brengend; στύφω, stoppen, στυπτικός, stoppend), bloedstillende middelen; zie Haemostatica en Haemostyptica.

Haematotýmpanon (τύμπανον, trommel) bloeding in de trommelholte.

Haematozóa (ζῷον, dier), dierlijke para-

sieten in het bloed (filaria, bilharzia, malariaplasmodiën enz.).

Haematúria sine matéria, haematurie, waarbij geen afwijkingen in de urine worden gevonden.

Haematurie, bloed wateren; vgl. Haematinurie, Haemoglobinurie, Haematoporphyrinurie.

Haemautographie (Landois), het optekenen der polskromme door middel van het bloed, dat uit een doorgesneden slagader op een voortschuivende glazen plaat spuit.

Haementária officinális, Mexicaanse bloedzuiger.

Haemidrósis, = haemathidrosis.

Haemíne, zoutzure haematine, bruine rhombische plaatjes; zie bloedproef van Teichmann, Aanhangsel.

Haemoblásten (Pappenheim), onvolkomen ontwikkelde erythroblasten in het bloed van lijders aan leukaemie; zie Haematoblasten.

Haemoblastóse, (Orth), ziekten, veroorzaakt door woekering der bloed- en lymphevormende organen (leukaemie, pseudoleukaemie, lymphogranulomatose, myeloma, chloroma, lymphosarcoma).

Haemochromatóse, zeldzame ziekte, waarbij door vernietiging van rode bloedlichaampjes, in de lever, de lymfeklieren, de alvleesklier, de schildklier een bruinachtig pigment wordt afgezet (V. Recklinghausen). Syn. Haematochromatose, Diabète bronzé, zie ald.

Haemochromogéen, vgl. Haemoglobine.

Haemochromométer, vgl. Haemoglobinometer.

Haemocónia (κόνις, stof), bloedstofjes; zeer kleine beweeglijke deeltjes die in het bloed verschijnen na een vetrijke maaltijd, vet gebonden aan andere stoffen (misschien eiwitten).

Haemocríet = Internist.

Haemocrietwaarde, het celvolumen van het bloed. Zie Haematocriet.

Haemocytolyse, vgl. Haemolyse.

Haemocytométer, toestel tot het tellen van bloedlichaampjes.

Haemocytotripsie (τρίβω, verbrijzelen), het in kleine deeltjes uiteenvallen van rode bloedlichaampjes.

Haemodromométer (A. W. Volkmann), toestel om de snelheid van het stromende bloed te meten; vgl. Haemotachometer.

Haemodynámica, leer van de beweging van het bloed.

Haemodynamométer, toestel in de vorm van een manometer om de druk van het bloed te meten, waartoe het toestel bij dieren rechtstreeks in een bloedvat wordt gebracht.

Haemoflagelláten, parasieten in het bloed, die van zweepdraden (flagellae) voorzien zijn.

Haemofuscíne (fuscus, bruin), bruine stof (zonder ijzer), ontstaan uit haemosiderine (zie ald.).

Haemoglobínaemie, aanwezigheid van opgelost haemoglobine in het bloed; vgl. Haemoglobinurie.

Haemoglobináemische degeneratie (Ehrlich), ophoping van haemoglobine in het midden der erythrocyten; bij anaemieën ten gevolge van vergiftiging in het bloed.

Haemoglobíne, de kleurstof der rode bloedlichaampjes, bestaande uit de rode ijzerhoudende stof, haematine, en het eiwitlichaam globine; veel gebruikte afkorting: H.b.

Haemoglobínequotient, breuk, waarvan de teller het gehalte van het bloed aan haemoglobine aanduidt, de noemer het aantal bloedlichaampjes, uitgedrukt in procenten van het normale aantal. H. -scala (scala, ladder) (Tallquist), toestel om het gehalte van het bloed aan bloedkleurstof te meten, waarbij een kleurenschaal dient ter vergelijking.

Haemoglobínocholíe (χολή, gal), aanwezigheid van haemoglobine in de gal.

Haemoglobínométer, instrument ter bepaling van het gehalte ener vloeistof aan haemoglobine.

Haemoglobínurie, aanwezigheid van opgeloste bloedkleurstof zonder bloedlichaampjes in de urine; gevolg van oplossing der rode bloedlichaampjes door transfusie van bloed, septische ziekten, malaria (H. malárica), zwartwaterkoorts, vergiftigingen, verbrandingen of, bij aanvallen, zonder medewerking van deze oorzaken (transitoire of paraxysmale H.), bijv. na vermoeiende voetreizen of doorstane koude. Paroxysmale nachtelijke H., met sterk haemoglobine-houdende nacht-urine, die overdag normaal is. Syn. Anaemia haemolytica cum haemosiderinuria, ziekte van Marchiafava-Micheli (zie Aanhangsel).

Haemográm (γράμμα, geschrift), tabel van de bevindingen bij een bloedonderzoek. Vgl. Leucocyten-formule.

Haemogregarínen, sporozoa, tot de coccidia behorende, die als parasieten in de bloedlichaampjes van gewervelde dieren leven.

Haemohistioblasten, cellen, waarvan, naar men veronderstelt, alle bloedcellen afkomstig zijn (zie Ferrata, Aanhangsel); misschien zijn het onbeschadigde reticuloendotheliale cellen, of wel kunstproducten.

Haemolipáse, vet ontledend enzym in het bloed.

Haemolýse (Ehrlich), bloedontleding, losmaking van de samenhang tussen het stroma der rode bloedlichaampjes en het haemoglobine, waardoor dit in de bloedwei komt. Specifieke H., bloedontbinding door de bloedwei van een dier, dat vooraf met bloedlichaampjes van een bepaalde diersoort was behandeld; vgl. Complementbinding.

Haemolysíne, de oplossende stoffen, die de haemolyse teweegbrengen.

Haemolytisch, hetgeen haemolyse veroorzaakt of op haemolyse betrekking heeft. Haemolýtische ícterus, geelzucht zonder leverziekte en zonder ontkleuring der ontlasting, doordat de bloedkleurstof vrij komt en hare ontledingsproducten in het bloed komen; zie Fragilité globulaire. Haemolýtische streptocókken, streptocokken, die van een zeer kwaadaardige besmetting afkomstig zijn en in bloed-agar ontkleurde plekken doen ontstaan. H. stelsel, zie Complementbinding.

Haemométer, vgl. Haemoglobinometer.

Haemomónas praecox (Ross), = laverania malariae.

Haemopathíeen, bloedziekten.

Haemopathologíe, leer der bloedziekten.

Haemopericárdium, bloeduitstorting in het hartezakje.

Haemoperitonéum, bloeduitstorting in de buikvliesholte.

Haemophílie (φιλία, vriendschap, neiging; beter haemorrhágophilíe), bloederziekte, aangeboren neiging tot langdurige en ernstige bloedingen bij de geringste verwonding; syn. diathesis haemorrhagica. Dit slecht gevormde woord is afkomstig van Hopf (1828); Galenos spreekt van philaemus (φίλαιμος). Sporadische H., niet op erfelijkheid berustende H. Vgl. Pseudohaemophilie.

Haemóphilus influenzae, de influenza-bacil van Pfeiffer, een pleomorph (zie ald.) gram-negatief (zie Gram, Aanhangsel) microorganisme, dat septicaemie verwekt met meningitis (maar niet de influenza).

Haemophthálmus (ὀφθαλμός, oog), bloeding binnen in het oog, òf in de voorste oogkamer (hypháema), òf in het glaslichaam (H. internus) òf in de omgeving van het oog, het celweefsel der oogkas of der oogleden (H. externus).

Haemophýsalis, een teek, die piroplasmasoorten (zie ald.) overbrengt.

Haemopneumothórax, pneumothorax (zie ald.) met bloeduitstorting in de borstvliesholte.

Haemopoëtica (ποιεῖν, maken; scil. remedia), geneesmiddelen, die de bloedvorming bevorderen.

Haemopoëtínen, de hormonen (zie ald.), die de vorming der bloedbestanddelen beheersen, afgescheiden in het pylórus-uiteinde van de maag. Vgl. Neuropoëtinen.

Haemóptoë, haemóptysis (αἱμόπτυσις, het bloedhoesten), bloedspuwing, bloeding uit de ademhalingswegen; vgl. Pneumorrhagie, Haematemesis. H. parasitária, zie Distomiasis pulmonalis.

Haemorenále index, 1. verhouding tussen de electrische weerstand van het bloed en die van de urine; bij gezonde personen 3—5 : 1, bij onvoldoende nierwerking lager. 2. verhouding tussen het gehalte van het bloed en dat van de urine aan anorganische zouten; normaal 3; vgl. Ambard, Aanhangsel.

Haemorrhágia (ῥήγνυμι, verscheuren), bloeding. H. per anastomósin(ἀναστόμωσις, monding), bloeding zonder zichtbare verwonding van een bloedvat, van welke bloeding men vroeger meende, dat zij plaats had door bestaande kleine openingen (stomata). H. per diabrósin (διάβρωσις, het doorknagen), bloeding door verzwering der vaatwanden. H. per diaéresin (διαίρεσις, splijting), bloeding door verwonding van de vaatwand. H. per diapedésin (διαπήδησις, het doordringen), het naar buiten geraken van rode bloedlichaampjes door de niet verwonde, maar door ontsteking veranderde of door stuwing uitgerekte wanden der haarvaten. H. per rhéxin (ῥῆξις, bloeding door verscheuring, bersting van bloedvaten. H. parenchymatósa, bloeding uit talrijke kleine aderen en slagaderen, die in het parenchym (zie ald.) der organen vaak dicht opeengedrongen staan.

Haemorrhagíne (Flexner-Hoguchi), addergif, dat ogenblikkelijke stolling van het bloed teweegbrengt.

Haemorrhágisch, met bloeding in verband staande; vgl. Septicaemia haemorrhagica. Haemorrhágische diathése, geneigdheid van het gestel tot bloedingen; vgl. Haemophilie, Purpura. Haemorrhagische erósie, vgl. Erosie. Haemorrhágisch glaucoom (A. v. Graefe), glaucoma ten gevolge van bloeding uit de netvliesvaten. Haemorrhágische haard, plaats, waar een inwendige bloeding heeft plaats gehad. H. infarct, zie Infarct. H. oedéma, oedema (zie ald.) dat acuut optreedt en waarbij de huid zwelt met bloedige blaasjes; bij kleine kinderen, in het gelaat. Syn. Purpura urticans. Haemorrhágische

ontsteking, waarbij zich veel rode bloedlichaampjes in het exsudaat bevinden.

Haemorrhoidális, 1. in de ontleedkunde, gezegd van bloedvaten en zenuwen in de omgeving van de endeldarm en de aars. 2. in de ziektekunde, betrekking hebbende op haemorrhoides, (zie ald.).

Haemorrhóis, meerv. haemorrhóides (αἱμορροίς van ῥέω, vloeien), aambei, verwijding van de aderen van de endeldarm door stuwing, waarbij zich nieuwe haarvaten vormen; hierdoor komt het soms tot vorming van een soort angioma cavernosum; de bloedingen, die uit de zo ontstane knobbels kunnen plaats hebben, heten haemorrhoidale bloedingen; de overige ongemakken worden molímina haemorrhoidália genoemd. Is er geen neiging tot bloedingen, dan spreekt men van blinde aambeien; is er door de prikkeling van het slijmvlies verhoogde afscheiding van slijm (fluor albus posterior), dan spreekt men van slijmaambeien. Soortgelijke gezwellen kunnen ook in de blaas en de schede voorkomen; syn. phlebectasia (varix) haemorrhoidalis.

Haemosialémesis (σίαλον, speeksel; ἔμεσις, braking), bloedspeekselbraking; een vorm van bloedbraking bij hysterie; het inslikken en weder uitbraken van bloedig speeksel.

Haemosideríne (σίδηρος, ijzer), bloedijzer, ijzer bevattende roestkleurige stof, afkomstig van de bloedkleurstof, die in de lever en de milt voorkomt bij kwaadaardige bloedarmoede (haemosiderosis).

Haemosíten, bloedparasieten.

Haemospasíe (σπάσις, trekking),bloed afleiding; het afleiden van bloed naar een lichaamsdeel met behulp van de koplaars van Junod (zie Aanhangsel).

Haemospermatismus, afscheiding van zaad, met bloed gemengd.

Haemosporídien, protozoa (sporozoa), die in het bloed parasiteren, en één hunner ontwikkelingstijdperken meestal in een insect doorbrengen; bijv. de plasmodia malariae.

Haemostasíe (στάσις, het stilstaan), bloedstelping.

Haemostática (nl. remedia), zie Haematostatica; syn. haemostyptica.

Haemostáxis (στάξις, het druppelen), druppelsgewijze bloeding.

Haemostýptica (vgl. Styptica), = haemostatica.

Haemotachyméter (ταχύς, snel), toestel tot meting van de snelheid der beweging van het bloed (Vierordt).

Haemotherapíe, inspuiting van bloed en bloedwei als geneesmiddel.

Haemothórax (θώραξ, borstkas), uitstorting van bloed in de borstholte.

Haemotoxíne, 1. bloedvergift. 2. haemolysine.

Haemotrópe sera, = cytotrope sera, die op bloedlichaampjes werken.

Haemoxyméter, toestel om het zuurstofgehalte van het bloed te meten (Brinkman).

Haesitátio (Lat., aarzeling), stotteren, in 't bijzonder met de medeklinkers in het begin van de woorden.

Haff-ziekte, epidemische ziekte, het eerst opgetreden in 1924 aan een Haff aan de Oostzee, veroorzaakt hetzij door arsenik bevattend afvalwater, hetzij door vergiftige palingen.

H-agglutinatie, een vlokkige agglutinatie, o.a. in typhus-sera.

Hágiotherapie (ἅγιος, heilig), behandeling met bezweringen en gebeden.

Halátor (B. Fränkel) (Lat., ademhaler), toestel tot verdamping van geneesmiddelen bevattende vloeistoffen.

Halíchthyotoxísmus (ἅλς, zout; ἰχθύς, vis), vergiftiging door gezouten vis.

Halisterésis (στέρησις, beroving), het verdwijnen van metaalzouten uit volwassen beenderen, bijv. bij osteomalacie (H. F. Kilian).

Hálitus (Lat., adem), uitwaseming, geur. H. sanguinis, de lucht van bloed.

Hallauerglas, syn. voor Euphosglas; vgl. Umbralgläser.

Hallucinátio (hallucinari, dromen, raaskallen), zinsbedrog, dat niet door zintuigelijke indrukken wordt veroorzaakt en toch voor werkelijkheid wordt gehouden; vgl. Illusio.

Hallucinations dédoublées (Fr.), hallucinaties, die aan de beide lichaamszijden verschillend zijn.

Hallucinatoir, door hallucinaties veroorzaakt of ermede gepaard gaande (agitatio, amentia hallucinatoria), hallucinatoire verwardheid.

Hallucinóse (acute), = acute openbaring van het chronisch alcoholisme (Wernicke); syn. alcoholparanoia.

Hállux (Lat., ook allus, grote teen). H. valgus (Lat., scheef; vgl. pes valgus), een ziekte in het gewricht tussen het eerste middelvoetsbeen en de grote teen, waardoor deze scheef naar buiten staat; H. flexus, rígidus (Lat., stijf), een ziekte in het gewicht tussen het eerste middelvoetsbeen en de grote teen (vgl. Hallux valgus), waarbij het eerste kootje van de grote teen naar beneden gebogen staat.

Hálo (Fr., van 't Lat. halos, van ἅλως,(kring om zon of maan), hof, de rode plek, die sommige vormen van huiduitslag (bijv. pokken)

kringvormig omgeeft; ook de bruin getinte hof rondom de borsttepel. H. glaucomatósus, de geelachtig witte ring rondom de uitgeholde zenuwschijf der gezichtszenuw (excavatio nervi optici).

Halopégen (ἅλς, zout; πηγή, bron), keukenzout bevattende bronwateren.

Halometríe, het meten van de grootte (van rode bloedlichaampjes) met behulp van de gekleurde buigingsringen, ontworpen door een uitstrijkpraeparaat, waarvan de rode bloedlichaampjes het raster vormen.

Halothérmen, warme halopegen.

Hamartíe, afsnoering tijdens de ontwikkeling van het embryo van kleine delen van een orgaan, die niet meer deelnemen aan de groei van dat orgaan. Zie ook Versprengte Keime. Fibroëlastische H., de vorming op het kamertussenschot van het hart van een bindweefselmembraan bestaande uit collagene en elastische vezels, terwijl de daarin vervlochten spierbundels atrophisch worden.

Hamartóma, hamartoblastóma (ἁμάρτημα, fout, gebrek), gezwel, ontwikkeld uit een hamartie, voornl. in de nieren en de lever, dat uit gewone weefselbestanddelen, grotendeels uit bindweefsel bestaat (E. Albrecht).

Hamartophobíe, ziekelijke vrees, oneerlijk te hebben gehandeld.

Hamátus (Lat. van een hamus, haak voorzien). vgl. Os hamatum.

Hamma (ἅμμα, iets geknoopts, band, gordel), breukband; syn. bracherium.

Hamstrengen, de pezen van de buigers van de knie.

Hámulus (Lat. haakje), haakvormig uitsteeksel van een been. H. frontális, = processus alaris. H. láminae spirális, het uiteinde van de lamina spiralis ossea in de laatste winding van het slakkenhuis. H. ossis hamáti, uitsteeksel aan de ellepijpszijde van het os hamatum; vgl. Eminentia carpi ulnaris. H. lacrimális, uitsteeksel aan het benedeneinde der crista lacrimalis post. van het traanbeen. H. pterygoídeus, haakvormig uiteinde der aan de middenzijde gelegen plaat van het vleugelvormig uiteinde van het wiggebeen.

Hanche a ressort (Fr., verende heup), zie Luxatio coxae congenita.

Handclonus, clonische buigingen der vingers bij plotselinge passieve strekking.

Hanging cast (Eng., hangend afgietsel), een zwaar cylindervormig gipsverband, desnoods nog verzwaard met een gewicht voor sommige breuken van de opperarm.

Hansenide, tuberculoide vorm van lepra.

Haphalgesíe (ἁφή, aanraking; ἄλγησις, pijn), pijngewaarwording, bij sommige zenuwlijders, ten gevolge van herhaalde aanraking der huid met bepaalde stoffen, vooral metalen; soms gevolgd door beving en spierkrampen (Pitres).

Haplo- (ἁπλόος, eenvoudig), in samenstellingen, zoals haplobacteriën, eenvoudige, echte bacteriën; haplodermítis, ongecompliceerde huidontsteking; haploscoop, instrument waarmee men enkel kan zien bij alle richtingen der gezichtslijnen.

Haploíd (van cellen), slechts van één paar chromosomen voorzien, zoals de rijpe geslachtscellen. Vgl. Diploid.

Hapténen (ἅπτω, aanvatten), stoffen die, in een eiwitmolecule gebracht, chemisch-specifieke tegenstoffen verwekken.

Haptiek, het nauwkeurig aanpassen van contactglazen (zie ald.).

Haptíne (ἅπτω, aanvatten), de receptoren (zie ald.), die door overmatige vorming daarvan in het bloed worden afgestoten; onderscheiden in haptinen van de eerste orde (antitoxinen, antifermenten), H. van de tweede orde, evenals die der eerste ook uniceptoren genoemd (agglutininen, coagulinen, praecipitinen), H. van de derde orde, amboceptoren (cytolinen, haemolysinen, bacteriolysatoren, (Ehrlich).

Haptisch, op aanraking betrekking hebbend. Haptische hallucinatie, de waanvoorstelling van te worden aangeraakt.

Haptogéne membraan, het eiwitvliesje, dat de melkbolletjes omhult en belet, dat deze uiteenvallen; of het zeepvliesje op de grens van olie en water, enz. Het bestaan van deze vliesjes werd vroeger aangenomen; in werkelijkheid worden de deeltjes tot een bolletje bijeengehouden door een oplossing van caseïne, welke door moleculaire aantrekking wordt vastgehouden, dus niet door een werkelijk vliesje.

Haptophóre groep (ἅπτω, aanvatten; φέρω, dragen; Ehrlich), het bestanddeel (de groep) van het antitoxine- of toxine-molecule, of van de receptor (zie ald.) der cel, waardoor de binding van toxine aan antitoxine of aan de cel tot stand komt; vgl. Toxophoor.

Haptotáxis, = stereotaxis, thigmotaxis (zie ald.).

Haricocéle (Fr., haricot, boon), benaming van de door ontsteking tot de grootte en de vorm van een boon verschrompelde zaadbal.

Harlequin-fetus, Engelse benaming voor een pasgeboren kind met ichthyosis congenita.

Harmónia (ἁρμονία, verbinding, juiste verhouding), een vorm van vereniging tussen twee beenderen, waarbij de gladde randen

eenvoudig tegen elkander liggen; vgl. Sutura.

Harnfähig (D., geschikt voor de urine), aanduiding van de bestanddelen van het bloed, die geschikt zijn om door de nieren in de urine te worden afgescheiden.

Harnstottern (D.), onvermogen om in tegenwoordigheid van anderen te wateren; syn. bégayement urinaire (Fr.).

Hartblock, ingeburgerd anglicisme, zie Heartblock.

Hartskelet, het fibreuse steunapparaat van het hart: de annuli fibrosi der atrioventriculaire kleppen, en van de arteriële ostia, het septum membranaceum, de beide trigona fibrosa en het septum aortico-pulmonale, waarmee de aorta is bevestigd aan de basis van het hart.

Hartspann (D., van hart en spannen), verschillende vormen van Contractuur (zie ald.) van spieren.

Hauptzellen (D.), steuncellen; vgl. Glandulae gastricae propriae; syn. adelomorphe cellen (Heidenhain).

Haustra coli (haustrum, vat om te scheppen), uitpuilende halve ringen van de dikke darm, onderling gescheiden door insnoeringen (sulci transversi).

Haustus (Lat., slok), geneesmiddel, dat in zijn geheel moet worden opgedronken; bijv. haustus analepticus, opwekkende teug, bestaande uit één of meer excitantia.

Haut mal (Fr., grote kwaal), zie Epilepsia.

H.B., afkorting voor haemoglobine.

Heartblock (Eng.), hartblokkade; het wegblijven van samentrekkingen der kamers na sommige samentrekkingen der boezems; door stoornis van de geleiding van de boezem- naar de kamerwand, of door aandoening van de spieren der kamer, of door invloed van de n. vagus.

Heart-starvation (Eng., uithongering van het hart), nerveuse hartzwakte (Fothergill).

Hébephrenie (ἥβη, jongelingsleeftijd; φρήν, geest), een door Kahlbaum aldus genoemde ondersoort der dementia praecox, door Hecker beschreven; bijna altijd tussen het 18e en 22e levensjaar met melancholische verschijnselen beginnend, en zich verder uitend in een overdrijving van de verschijnselen der ontwikkelingsjaren en in onnozele opgewondenheid.

Hébetomie (τὸ τῆς ἥβης ὀστοῦν schaambeen; τέμνω, snijden), doorzaging van de schaambeenderen ter verwijding van het bekken (Van de Velde, Haarlemse vrouwenarts).

Hebetúdo (Lat.,) stompheid. H. sensuum, stompzinnigheid. H. visus, dofheid van het gezicht (amblyopia). H. auris, hardhorigheid (baryekoia).

Heboidíe, een lichte vorm van hebephrenie.

Hébosteotomíe, = hebetomie.

Hectisch (ἑκτικός, zich in een toestand bevindend), de toestand van de teringlijder waarin hij door koorts met sterke stijgingen en dalingen der temperatuur (hectische koorts) en door hevig nachtelijk zweten snel achteruitgaat.

Hectische blos, de scherp omschreven roodheid op de wangen van teringlijders.

Hedoníe (ἡδονή, aangename gewaarwording), = amoenomanie.

Hedrocéle (ἕδρα, de billen), 1. breuk in de bilnaad; syn. hernia perinealis. 2. breuk, waarvan de inhoud door de endeldarm gevormd wordt. 3. uitzakking van de endeldarm.

Heilgymnastiek (van het Duitse heilen, genezen), te vermijden uitdrukking voor gezondheidsgymnastiek.

Heilserum (D.), geneeskrachtig serum, geneesserum.

Helcodermatóse (ἕλκος, zweer; δέρμα, huid) (Tommasoli), huidziekte, waarbij zweren ontstaan.

Helcogéen, uit een zweer ontstaan; bijv. helcogene maagkanker (waaraan een maagzweer is voorafgegaan).

Helcologíe, de leer van de zweren.

Helcóma, zweer (vooral van het hoornvlies).

Helcoplastiek, plastische operatie ter aanvulling van wat door een zweer verloren is gegaan.

Helcopoésis (ποιέω, maken), kunstmatige verwekking van een zweer.

Helcósis (ἕλκωσις), verzwering, vorming van een zweer; vgl. Enterohelcosis, Ulcus tropicum. Venerische helcose = ulcus molle.

Helcosóma trópicum, zie Alleppobuil.

Helicopodíe (ἕλιξ, slak; πούς voet), de wijze van lopen bij lijders aan éénzijdige verlamming met pes equinovarus (zie ald.), waarbij de voet in een boog over de grond sleept; zie Circumductio.

Helicotréma (τρῆμα, opening), de kleine opening in de koepel van het slakkenhuis, een verbinding vormend tussen de scala tympani en de scala vestibuli (zie ald.).

Heliophilíe (ἥλιος, zon; φιλία, vriendschap), zonnezucht, abnormale aandrang om het zonlicht te zoeken, waarbij een toestand van verrukking met spiertrekkingen ontstaat.

Heliophobíe, zonnevrees, = photophobie (zie ald.).

Heliósis, zonnesteek.

Heliotáxis, de eigenschap van door het zonlicht te worden aangetrokken.

Heliotherapie, geneeskundige behandeling met zonlicht.

Hélix, 1. slakkenhuis; syn. cochlea (in het inwendige oor). 2. omgebogen rand van de oorschelp.

Helleborismus, vergiftiging met helleborus (nieskruid).

Helminthagóga, nl. remedia (ἕλμινς, worm; ἀγωγός, meeslepend), wormdrijvende middelen.

Helmínthes, wormen; in 't bijzonder ingewandswormen.

Helminthíasis (ἑλμινθιάω, aan wormen lijden), wormziekte; algemene benaming voor de ziekteverschijnselen, door wormen veroorzaakt.

Helminthologíe, leer der ingewandswormen.

Helminthóma elásticum (Bancroft), aderspatgezwellen in de oksel en de liesplooi.

Hemeralópia (ἡμέρα, dag), nachtblindheid, ongevoeligheid van het netvlies voor geringe graden van verlichting, zodat het gezichtsvermogen in de schemering of 's nachts verzwakt of opgeheven is (torpor retinae, ongevoeligheid van het netvlies volgens Donders); aangeboren, idiopathisch (zie ald.), d.i. zonder afwijkingen in het netvlies, òf symptomatisch bij verschillende ziekten van het oog; vgl. Nyctalopie. H. nougarienne (Fr.), erfelijke H., zo genoemd naar Jean Nougaret (geb. 1637), die daaraan leed evenals vele zijner nakomelingen.

Hemi- (ἡμι-, half), in verbindingen, half, éénzijdig, onvolledig.

Hemiablépsia (βλέπω, zien), halfblindheid; vgl. Hemiopia.

Hemiacárdius, vgl. Acardiacus.

Hemiacéphalus, = acephalus, paracephalus.

Hemiáchromatópsia (χρῶμα, kleur; ὄψις, het zien), kleurenblindheid der homonyme helften van het netvlies bij beschadiging der achterhoofdskwab.

Hemiagéusia (γεῦσις, smaak), verlies van smaak op de helft der tong. Vgl. Hemihypogeusia.

Hemialbumósen (Kühne), albumosen, die bij de vertering door het maagsap overgaan tot hemipeptonen.

Hemiálgia, = hemicrania.

Hemiamblyópia (vgl. Amblyopia), = hemianopsia.

Hemianacúsis (ἀ priv., ἄκουσις, het horen), doofheid aan éne zijde.

Hemianaesthesíe, anaesthesie (zie ald.) van éne lichaamshelft. Hemianaesthésia cruciáta (Lat., crux, kruis) gevoelloosheid in het gebied van de N. trigeminus van de verwonde zijde, en van het overige lichaam op de zieke zijde, wanneer op de plaats der verwonding de tractus van de lichaamszenuwen de middellijn reeds is gepasseerd.

Hemianópia, zie Hemianopsia.

Hemianópsia (ἀ priv.; ὄψις, het zien), amblyopia of amaurose van éne helft van het netvlies, waardoor het gezichtsveld aan één zijde (van beneden, boven, rechts of links, H. superior, inferior, lateralis dextra of lateralis sinistra) wordt beperkt. Bij homonyme H. ontbreken de rechter of linker helften van beide gezichtsvelden; bij heteronyme de beide buiten- (temporale) of binnen- (nasale) helften.

Hemianósmia, éénzijdig verlies van reuk.

Hemiarthrósis intervertebrális laterális = unco-vertebraal gewricht, zie ald.

Hemiatáxia, ataxie van één lichaamshelft.

Hemiathetósis, athetosis (zie ald.) van één lichaamshelft.

Hemiatonie, atonie van één zijde van het lichaam.

Hemiatróphia, éénzijdige atrophie.

Hemiatróphia faciális progressíva (M. H. Romberg), toenemend slinken van één helft van het aangezicht, beginnend in de weke delen en voortschrijdend naar de dieper gelegen delen, bij jeugdige personen; syn. prosopodysmorphia.

Hemiázygos, zie Vena.

Hemiballismus (βάλλω, werpen), éénzijdige schudkramp; ook, hemichorea met onwillekeurige slingerbewegingen der armen (Kussmaul).

Hemibitemporális, is kenmerkend voor ziekten of gezwellen van de hypophysis.

Hemicéphalus, misgeboorte met onvolkomen ontwikkeling van het hoofd; syn. hemicranius.

Hemichoréa, chorea aan één zijde; syn. chorea dimidiata.

Hemiclónia, myoclonia (zie ald.) aan één zijde.

Hemicránia (ἡμικρανία, van κρανίον schedel), migraine, hevige hoofdpijn aan één zijde; onderscheiden in H. sympáthicotónica s. spástica (Du Bois-Reymond) en H. sympáthico (s. angio) -paralýtica, naar gelang verschijnselen van prikkeling of van verlamming van de N. sympathicus op de voorgrond komen. Bij H. ophthálmica, oogmigraine (Fr. migraine ophtalmique), oogverschijnselen, vooral scotoma scintillans (zie ald.), soms hemiopia. H. ophthalmoplégica (vgl. Ophthalmoplegia), H. bij oogspierverlamming.

Hemicranióse, éénzijdige zwelling van de schedel of het aangezicht bij gezwellen, enz.

Hemicránius, = hemicephalus.

Hemidrósis, (ἱδρώς, zweet), vgl. Hyperidrosis unilateralis.

Hemiepilépsia vallende ziekte met krampen aan één zijde.

Hemiglossítis (γλῶσσα, tong), ontsteking en zwelling van één helft der tong.

Hemihypogéusia (ὑπό, onder; γεῦσις, smaak; sc. beneden het normale), verlies of vermindering van de smaak op de achterste helft der tong bij letsels van de n. glossopharyngeus; op de voorste helft bij letsels der chorda tympani.

Hemikinésia (κίνησις, beweging), zie hemiopische pupilreactie (C. Hess).

Hemímelus (μέλος, lid), misgeboorte, waarbij één der ledematen tot een stomp misvormd is.

Hemimimíe (Fr. mime, gebarenspel), verschil in sterkte van de mimische bewegingen der beide aangezichtshelften ten gevolge van verlammingen.

Hemimyóclonus (μῦς, spier; κλόνος, heftige beweging), trekkingen in één lichaamshelft, vooral na schrik.

Heminephrectomíe (vgl. Nephrectomie), verwijdering van de helft ener nier; hetzij één der beide zijdelingse helften ener hoefijzernier, hetzij de bovenste of onderste helft ener dubbelgevormde (van twee nierbekkens en twee urineleiders voorziene) nier.

Hemiópia, zie Hemianopsia.

Hemiópisch, betrekking hebbende op hemiopia. Hemiópische pupilreactie of pupilverstijving, het verschijnsel dat vernauwing van de pupil bij verlichting van de blinde helft van het netvlies òf plaats heeft òf wegblijft, naarmate de plaats van het letsel in de zenuwbaan.

Hemiparaplégia (παρά, naast; πλήσσω, lam slaan), verlamming, die tot één der ledematen beperkt is; vgl. Monoplegia.

Hemipáresis (πάρεσις, verslapping), onvolledige verlamming van één lichaamshelft.

Hemipáresis uteri (C. von Braun), weeënzwakte, waarbij alleen nog hevige prikkels samentrekkingen kunnen teweegbrengen.

Hemipeptónen (Kühne), peptonen, die door trypsine en erepsine tot aminozuren worden verteerd.

Hemiphalacrósis (φαλάκρωσις, kaal worden), éénzijdige kaalhoofdigheid.

Hemiplégia (πλήσσω, lam slaan), verlamming van een gehele lichaamshelft; of ook, éénzijdige (niet „halfzijdige") verlamming. H. altérnans, afwisselende hemiplegie, verlamming van bepaalde door de hersenzenuwen beheerste spieren aan de zijde, waar de ziektehaard gelegen is (homolateraal), met verlamming der ledematen aan de andere zijde (contralateraal). H. altérnans superior s. oculomótoria, verlamming van de n. oculomotorius aan de zijde van de ziektehaard en van de aangezichtsspieren, de tong en de ledematen aan de andere zijde, zie Benedikt, Weber. H. altérnans inferior s. faciális, verlamming van de aangezichtszenuw aan de zijde van de ziektehaard en van de ledematen aan de andere zijde. H. altérnans ínfima s. hypoglóssica, homolaterale verlamming der tong-, slik- en gehemeltespieren, met contralaterale verlamming der ledematen. H. cruciáta, gekruiste H., verlamming van een arm aan de éne en van het been aan de andere zijde. H. collaterális s. homolaterális, zijdelingse verlamming, nl. van de spieren, die door de hersenzenuwen worden beheerst, zowel als van die welke door de ruggemergszenuwen worden beheerst aan dezelfde zijde. H. lacunáris, verspreide H., door verspreid liggende kleine ziektehaarden. H. sine matéria, H. zonder dat letsels in het centrale zenuwstelsel worden gevonden. H. spástica infantílis (Benedikt), acute cerebrale kinderverlamming. H. spinális (Brown-Séquard), = hemiparaplegia.

Hemiplégisch, door hemiplegie veroorzaakt; hemiplegische gang, = helicopodia.

Hemispasmus, éénzijdige spierkramp.

Hemispháera (σφαῖρα, bol), halve bol. 1. van de hersenen, de beide helften van de grote en van de kleine hersenen. 2. van de bulbus urethrae, de beide bolle delen van de bulbus aan weerszijden van het tussenschot.

Hemispháerium, gepaarde uitstulping der lamina terminalis (zie ald.), waaruit zich de grote hersenen ontwikkelen.

Hemisphygmíe, (σφυγμός, pols; O. Rosenbach), toestand, waarbij het aantal samentrekkingen van het hart tweemaal zo groot is als het aantal polsslagen.

Hemisystolíe (V. Leyden), periodieke samentrekkingen van de rechter helft van het hart alleen; niet bewezen.

Hemitonía (τόνος, spanning), éénzijdige tonische (zie ald.) spierkrampen.

Hemitrémor, éénzijdig beven.

Hemitritáeus (ἡμιτριταῖος, sc. πυρετός, halfderdedaagse koorts), febris intermittens semitertiana; vgl. Malaria.

Hemivértebra, misvorming van de ruggegraat, doordat een wervel slechts in de rechter of in de linker helft tot ontwikkeling is gekomen.

Hemmungsbildung (D. hemmen, remmen; Bildung, vorming), misvorming doordat een orgaan onvoltooid blijft, zoals het openblijven van het foramen ovale van het hart.

Hémoclasíe, zie Crise hémoclasique.

Hémorrhagies des vierges (Fr., bloedingen bij maagden), uterusbloedingen meestal door hyperfolliculisme.

Henósis (ἕνωσις, vereniging), = symblepharon posticum.

Hépar (ἧπαρ), lever. H. adipósum, vetlever, door afzetting van vet uit het poortaderbloed in de levercellen of door vettige ontaarding (verandering in vetmoleculen) van de inhoud dier cellen. H. crocátum (crocus, saffraan), saffraanlever, vetlever met icterus (zie ald.). H. lobátum (lobus lob, (abnormaal) gelobde lever (aangeboren of syphilitisch). H. móbile (mobilis, beweeglijk), zwerflever, abnormale beweeglijkheid van de lever in de koepel van het middenrif, door verslapping van het lig. suspensorium (zie ald.). H. moschatifórme (nux moscháta, nootmuskaat), muskaatnootlever, waarvan de doorsnede, bij stuwing van het aderlijk bloed, donkere en lichter gekleurde plekken vertoont. H. moschatifórme atróphicum, janhagellever, verschrompeling van gedeelten van de levercellen tussen de mazen der haarvaten; bij lang bestaande stuwing (centrale cyanotische atrophie). H. multilobátum (Lat. multus, veel), = H. lobatum. Syn. foie ficellé. H. succenturiátum, bijlever.

Hepatálgia (ἄλγος, pijn), leverpijn, leverneuralgie.

Hepatapostéma, leverabsces; vgl. Apostema.

Hepatárgia (ἀργία, traagheid), onvoldoende werking van de lever, met coma als gevolg.

Hepatectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), verwijdering van een deel der lever door operatie.

Hepático-duodénostomie, kunstmatige vorming van een afvoerweg voor de gal uit de ductus hepaticus naar het duodenum.

Hepático-énterostomíe, het aanbrengen ener kunstmatige verbinding tussen de ductus hepaticus en de darm.

Hepático-lithothripsíe, verbrijzeling van galstenen in de ductus hepaticus.

Hepáticorraphíe, hechting van de ductus hepaticus.

Hepáticostomíe (στόμα, mond), insnijding van de ductus hepaticus.

Hepáticus (Lat.), tot de lever behorend; zie Arteria, Vena, Ductus; ook syn. voor ductus hepaticus.

Hepatisátio pulmónis, opvulling van de longblaasjes van een deel der long met gestolde vezelstof, zodat dit de vastheid van lever aanneemt. Bij „rode" hepatisatie is de vezelstof met bloed vermengd (bij croupeuse longontsteking in het tweede tijdperk); „grijze" hepatisatie ontstaat door het dichtdrukken van haarvaten en vermeerdering van fibrine en leucocyten, waarbij de chromocyten verdwijnen; „gele" door auto- of heterolyse van het exsudaat.

Hépatisme (Fr. Glénard), stoornis van de leverwerking.

Hepatítis, ontsteking der lever. H. biliáris (bilis, gal), H. uitgaande van de galwegen; ook, cirrhosis hypertrophica (zie ald.). H. epidémica (Lindstedt, 1919), vooral in de legers = jaunisse des camps. H. interstitiális chrónica, = cirrhosis hepatis, (zie ald.). H. parenchymatósa acúta, acute gele leveratrophie, dodelijke ontsteking, waarbij in weinige dagen de levercellen in korreltjes uiteenvallen en de lever snel in omvang afneemt. H. purulénta s. suppuratíva, etterige leverontsteking, leverabsces.

Hepatocéle, leverbreuk, breuk die de lever of een deel daarvan bevat.

Hépato-cerebrále degeneratie = ziekte van S. A. H. Wilson, zie Aanhangsel.

Hépatocholángio-énterostomíe, operatie tot het maken van een verbinding tussen de kleinere galwegen en de twaalfvingerige darm door de lever heen.

Hepatocólicum, hepatoduodenále, hepatogástricum, zie Ligamentum.

Hepato-enterische kringloop, de kringloop van stoffen, die in de darm worden opgeslorpt, door de lever worden afgescheiden en dan weder in de darm geraken.

Hepatogéen, hetgeen zijn oorsprong in de lever heeft; zie Icterus.

Hépatogram, wat het onderzoek oplevert van weefsel, verkregen door leverpunctie.

Hépato-lenticulaire degeneratie = ziekte van S. A. H. Wilson, zie Aanhangsel.

Hepatolíeth, leversteen, galsteen.

Hépatomegalíe (μέγας, groot), vergroting der lever bij kinderen, met stoornissen in de koolhydraat-stofwisseling (glycogeenziekte, zie ald.), waarbij in de lever vacuolen voorkomen, gevuld met glycogeen.

Hepatomphalocéle, lever-navelbreuk (hepatocele door de navelring).

Hépatonéphromegalíe, zie Glycogeenziekte onder Glycogeen.

Hepatopetáal (peto, streven), in de richting der lever.

Hepatopexíe, het vasthechten van een zwerflever of van een beweeglijke leverkwab.

Hepatophlebítis, ontsteking en thrombose der leveraderen.

Hepatoptósis (πτῶσις, afzakking), lage stand van de lever.

Hepatorenaal syndroom, de verschijnselen, die bij een gelijktijdige aandoening van lever en nier voorkomen.

Hepatorrhaphíe, 1. het dichtnaaien ener leverwond, 3. zie Hepatopexie.

Hepatotomíe, snede in de lever.

Hepatotoxaemíe, verandering van de samenstelling van het bloed door het ophouden der leverwerking; syn. hepatische autointoxicatie.

Hepatotoxíne, zie Cytotoxine.

Hepatotróop (τρέπω, wenden), wordt gebezigd van stoffen, die een bijzondere affiniteit bezitten voor de lever.

Hereditair (Fr. héréditaire van Lat. hereditarius), erfelijk. Hereditaire ataxie (Friedreich), aangeboren ruggemergsziekte, gelijkend op tabes dorsalis (zie ald.). Hereditaire syphilis, aangeboren syphilis.

Herediteit, erfelijkheid.

Heredo-ataxie cerebelleuse (Pierre Marie 1893), ziekte, verwant met hereditaire ataxie, doch die van de kleine hersenen en niet van het ruggemerg uitgaat.

Heredopathía atáctica polyneuritiformis, een recessief erfelijke zenuwziekte.

Heredosyphilis, = hereditaire syphilis.

Hermaphrodíet ('Ερμαφρόδιτος, zoon van Hermes en Aphrodite, die tweeslachtig werd voorgesteld), kwee, tweeslachtig wezen.

Hermaphrodisíe, aangeboren tegennatuurlijke geslachtsdrift, waarbij zich slechts zelden en in geringe mate neiging tot het andere geslacht vertoont (V. Krafft-Ebing).

Hermaphrodisme, hermaphroditisme, kwee-vorming der uitwendige geslachtsdelen, waardoor het geslacht onduidelijk wordt, H. verus, werkelijke kweevorming, waarbij de geslachtsklieren van beide geslachten aanwezig zijn. H. verus laterális s. altérnans, kweevorming, waarbij aan de ene zijde de mannelijke, aan de andere de vrouwelijke geslachtsklier wordt aangetroffen. H. verus bilaterális, kweevorming, waarbij de klier van het éne geslacht aan beide zijden en een klier van het andere aan éne zijde wordt gevonden. H. spúrius, syn. pseudohermaphroditisme, valse kweevorming; gebrekkige of abnormale ontwikkeling der uitwendige geslachtsdelen (H. sp. externus) of der geslachtsklieren (H. sp. internus) of van beide (H. sp. complétus). Te onderscheiden: 1. pseudohermaphroditismus masculínus externus, Ps. in engere zin, steeds bij mannelijke personen met sterke hypospadie (zie ald.) van lid en balzak, waarbij zich achter het verschrompelde lid een schedeopening met maagdevlies bevindt, soms ook een schede en baarmoeder; daarbij duidelijke schaamlippen en sterke ontwikkeling der borsten; syn. pseudothelie. 2. pseudohermaphroditismus masculínus complétus, zaadballen, voorstaanderklier, schede, baarmoeder, ook baarmoedertrompetten zijn aanwezig. 3. Ps. masculínus internus, mannelijke geslachtsdelen met schede, baarmoeder, enz. 4. Ps. femínus, zeldzaam. Bij Ps. f. externus is de kittelaar uitgegroeid tot penis, de eierstokken liggen in de grote schaamlippen en maken de indruk van zaadballen, de schede is vernauwd of gesloten, de persoonlijkheid mannelijk; syn. pseudarrhenie. Bij Ps. f. complétus bestaat een voorstaanderklier; bij Ps. f. internus is de oerniergang (vas deferens) blijven bestaan.

Hérnia (Lat., uitspruiting), breuk; het naar buiten komen van de ingewanden met hun omhulsels (in tegenstelling met prolapsus (zie ald.), uit de lichaamsholte, waar zij zich in gewone omstandigheden bevinden, hetzij naar andere bestaande holten (inwendige breuk), hetzij naar de lichaamsoppervlakte, waar de breuk zich als een gezwel onder de huid vertoont (uitwendige breuk). H. abdominális, = H. ventralis. H. adipósa (adeps, vet), vetbreuk, een vetgezwel, dat òf van het subperitoneale bindweefsel uitgaat, òf door middel van een steel onmiddellijk samenhangt met het buikvlies en door een, der gewone breukpoorten (meestal in de linea alba) naar buiten komt, zodat het uiterlijk op een ingewandsbreuk gelijkt; syn. adipocele, liparocele. H. aquósa, vgl. Hydrocele. H. carnósa, vgl. Sarcocele. H. cérebri, hersenbreuk; het naar buiten komen van inhoud van de schedel in de vorm van een zak door een opening in het schedeldak; syn. encephalocele. H. córneae, vgl. Keratocele. H. crurális, = H. femoralis. H. diaphragmática, middenrifsbreuk, het buiten de buikholte komen van buikingewanden door spleten in het middenrif, hetzij bedekt met buikvlies (H. d. vera, ware middenrifsbreuk), hetzij daar zonder (H. d. spúria, valse middenrifsbreuk); de breuk is òf aangeboren òf door verwonding (steek) ontstaan; vgl. Eventratio diaphragmatica. H. d. líbera, (liber, vrij) heet een middenrifsbreuk, die door het middenrif heen gaat en niet door een verslapt en uitgezet gedeelte hiervan bedekt is. H. d. oesophagéa, breuk in de hiatus oesophageus (zie ald.). Syn. Hiatusbreuk. H. d. o. vera, de slokdarm is te kort, in de breukzak ligt een deel van de maag (borstmaag, Eng. thoracic stomach) of soms een deel van het net of de milt. H. duodéno-jejunális, breuk van de twaalfvingerige en nuchtere darm, waarbij de

flexura duodenojejunalis en aangrenzende darmlissen in de fossa duodenojejunalis geraken; syn. H. retroperitonealis Treitzii. H. encýstica (ἐν, in; κύστις, blaas), liesband, ingestulpt in de wand ener hydrocele. H. epigástrica, maagkuilbreuk, in de middellijn boven de navel, meestal meegesleept door een lipoma praeperitoneale (zie ald.). H. epiplóica, vgl. Epiplocele. H. femorális (femur, dij), dijbreuk, onder de liesband naar buiten komende door de ruimte tussen de liesband en de vóórzijde van het bekken (tussen de spina iliaca en het tuberculum pubicum), in de schede der dijvaten, gewoonlijk aan hunne binnenzijde; syn. H. cruralis. H. foráminis ovális, = H. obturatoria. H. foráminis Winslowi, breuk door het foramen Winslowi in de bursa omentalis. H. funículi umbilicális, navelstrengbreuk, door een aangeboren fissura abdominalis; de zak bestaat uit amnion (de schede van de navelstreng) en buikvlies. H. glutáea sup., inf., = H. ischiadica supra-, infrapiriformis. H. hiátus oesophagéi, breuk van een gedeelte van de maag (zelden van andere buikingewanden) door de oesophagus-spleet van het middenrif. H. incarceráta, beklemde breuk; vgl. incarceratio. H. inguinális (inguen, gen. inguinis, lies), liesbreuk, boven de liesband naar buiten komende door het lieskanaal; onderscheiden in: H. i. compléta, als de breuk door de uitwendige liesring te voorschijn is gekomen, en H. i. incompléta, intermusculáris, interparietális, interstitiális, waarbij de breuk in het lieskanaal ligt. Ook in: H. i. externa, als de breuk door de uitwendige liesring (opening in de fascia van de m. obliquus externus) buitenwaarts van de arteria epigastrica langs de zaadstreng of de ronde baarmoederband naar buiten komt; in het laatste geval ligt de breuk in een der grote schaamlippen. (H. i. labiális); H. i. intrailíaca, liesbreuk, met een breukzak in twee gedeelten, één in het lieskanaal, het andere, met de darmlis, vóór het buikvlies in de buikwand; syn. H. inguino-interstitialis s. inguinoproperitonealis, paringuinalis, retroperitonealis, parietalis, hernie à bissac; en H. i. interna, directa, rechtstreekse liesbreuk, die door de inwendige liesring (opening in de fascia transversa) naar buiten komt zonder een van te voren bestaand kanaal te volgen, waarbij de hals van de breukzak binnenwaarts van de arteria epigastrica ligt. H. inguino-interstitiális, H. inguinopraeperitoneális, = H. inguinalis ext., intrailiaca. H. in recto, = H. rectalis. H. intermusculáris, interparietális, interstitiális, = H. inguinalis incompleta. H. internae, inwendige breuken; zie boven. H. intervertebralis, het indringen van de nucleus pulposus (zie ald.) in het aangrenzend wervellichaam. H. ischiádica (ἰσχίον, heup), zeldzame breuk, die door het foramen ischiadicum majus, meestal langs de boven- of benedenrand van de m. piriformis (H. ischiadica supra-, infrapiriformis), naar buiten komt; zeer zelden door het foramen ischiadicum minus; syn. ischiocele, H. glutaea. H. ischio-rectális, = H. perinealis. H. labiális posterior, = H. vaginolabialis. H. ligamentósa, = H. omentalis. H. líneae álbae, breuk van de witte lijn; zie H. epigastrica of H. ventralis mediana. H. littreána, breuk, waarvan de inhoud uit een deel van de darmwand of uit een diverticulum (zie ald.) van de darm bestaat; breuk van Littré. H. lumbális (lumbus, lende), lendebreuk, naar buiten tredende in de ruimte, omgrensd door het darmbeen, de m. obliquus externus, de twaalfde rib en de m. latissimus dorsi. H. nucleosa of nuclei pulposi, uitpuiling van een tussenwervelschijf door zwelling van de nucleus pulposus (zie ald.) Syn. Discushernia, Prolaps van de discus intervertebralis. H. obturatória, breuk door het verstopte gat, nl. door de opening, welke daarin openblijft voor de n. obturatorius en de vasa obturatoria; syn. H. foraminis ovalis, hernie ovalaire. H. omentális, netbreuk, verouderde benaming voor omsnoering van darmlissen door gedeelten van het net of peritonitische strengen (H. ligamentosa). H. par(a)-oesophagea, zie Hernia hiatus oesophagei. H. paringuinális, = H. inguinalis externa intrailiaca. H. pectínea, = H. retrovascularis. H. perineális, bilnaadbreuk, in de ruimte tussen de m. levator ani en het benige bekken; syn. H. sacro-rectalis s. ischio-rectalis. H. phrénica, = H. diaphragmatica. H. properitoneális, uitstulping van het buikvlies met breukinhoud tussen het peritoneum parietale en de voorwand van de buik naar beneden. H. pudendális, = H. vagino-labialis. H. rectális, het uitpuilen van een ingewand tussen de uit elkander geweken spiervezels van de endeldarm door, onder het slijmvlies, zodat dit schijnbaar is uitgezakt; syn. hedrocele. H. retrocoecális (Rieux), vulling van de recessus retrocoecalis (zie ald.) met darmlissen. H. retroperitoneális (Treitzii), = H. duodeno-jejunalis. H. retroperitoneális parietális, = H. inguinalis externa intrailiaca. H. retrovasculáris (retro,

achterwaarts), dijbreuk, die achter de grote dijvaten is geraakt en op de m. pectineus rust; syn. H. pectinea. H. sacrorectális, H. perinealis. H. scrotális, zakbreuk; liesbreuk die in de balzak is gezakt; syn. (entero-) ischeocele. H. sigmoídea, breuk tussen de bladen van het mesenterium sigmoideum. H. Spigelii, breuk door de verslapte buikwand in de linea semicircularis van Spiegel (zie onder Linea). H. synoviális, breukachtige uitstulping van synoviale vliezen (zie ald.) tussen uiteengeweken vezels van de gewrichtsbeurs; vgl. Ganglion, Hygroma. H. thyroidális (θυρίς, venster), = H. obturatoria. H. umbilicális (umbílicus, navel), navelbreuk, die door de onvolledig gesloten of later weder verwijde navelring naar buiten komt; syn. omphalocele. H. úteri, baarmoederbreuk; liesbreuk, waarvan de al of niet zwangere baarmoeder de inhoud vormt; dikwijls is dit een uterus bicornis of unicornis (zie ald.); syn. hysterocele inguinalis. H. vaginális, schedebreuk; ingewandsbreuk in het uitgezakte slijmvlies van de schede. H. vagíno-labiális, schedelipbreuk, die, vóór de brede baarmoederband tussen de fascia pelvis en de m. levator ani afgezakt, in een grote schaamlip te voorschijn komt; syn. H. labialis posterior s. pudendalis. H. varicósa, spataderbreuk; vgl. Varicocele. H. ventósa, vgl. Pneumatocele. H. ventrális, buikbreuk, te voorschijn komende bij grote slapheid en rekking van de buikwand tussen de vezelen der aponeurose of door de verwijde doorgangs-openingen voor de vaten; ook in verslapte littekens na buikoperaties; onderscheiden in H. v. mediána in de linea alba en H. v. laterális, ter zijde van de middellijn, meestal aan de buitenrand van de m. rectus abdominis; veelal ten gevolge van verlammingen (spinale kinderverlamming).

Hernie à bissac (Fr.), knapzakbreuk; vgl. Hernia inguinalis externa intra-iliaca. H. en glissade (Fr.), glijbreuk, waarbij een ingewand, dat niet geheel is omgeven door buikvlies, dit achter zich aantrekt. H. ovalaire (Fr.), = Hernia obturatoria.

Hernio-enterotomíe, insnijding in de darm in aansluiting aan een herniotomie (zie ald.).

Herniolaparotomíe (vgl. Laparotomie), verwijding van de enterotomie-snede naar de buikholte toe.

Herniologíe (λόγος, leer) de leer der breuken.

Herniotómia, breuksnede; verwijding der breukpoort door insnijding van hare randen, ten einde de breuk te kunnen inbrengen; onderscheiden in H. interna en externa, naar gelang daarbij al of niet het buikvlies wordt geopend; syn. kelotomie.

Heróica, nl. remedia (heroicus, heldhaftig), zeer krachtig werkende geneesmiddelen of geneeswijzen.

Hérpes (ἕρπης, voortwoekerende wond; Hippocrates), uitslag, bestaande uit in groepjes bijeenstaande doorzichtige blaasjes, die na enige dagen ondoorschijnend worden en indrogen. H. circinátus, = H. iris. H. conjunctívae, verouderde benaming van phlyctaena conjunctivae (zie ald.). H. córneae, blaasjes op het hoornvlies, die soms opengaan en zweertjes worden; als verschijnsel van koortsige ziekten, als onderdeel van een H. zoster ophthalmicus, (zie ald.) of als zelfstandige aandoening. H. dendríticus córneae (δένδρον, boom, met vertakte rangschikking der blaasjes op het hoornvlies. H. desquámans, = H. tonsurans. H. esthiómenos (ἐσθιόμενος, opgegeten), vgl. Lupus. H. faciális (Hebra), aangezichtsherpes; als zelfstandige aandoening of als verschijnsel ener besmettelijke ziekte ontstaande blaasjes in het aangezicht, vooral aan de lippen (H. labiális), ook op het mondslijmvlies; syn. exanthema labiale, hidroa febrilis, herpes simplex s. catarrhalis. H. farinósus, vgl. Tinea imbricata. H. gestatiónis (gestátio, dracht, zwangerschap,) jeukende blaasjes en knobbeltjes bij zwangere vrouwen en kraamvrouwen, die vaak donker gekleurde littekens achterlaten; syn. hidroa, pruritus gestationis; vgl. H. pyaemicus. H. iris, vgl. Erythema exsudativum multiforme. H. labiális, zie H. facialis. H. praeputiális, progenitális (Hebra), aan het binnenblad van de voorhuid en van de eikel, soms bij vrouwen aan de ingang der schede (H. vulvaris en pudendalis). H. urethrális, blaasjes in het voorste zichtbare gedeelte der urinebuis; syn. urethritis herpetica. H. sexuális (Bettmann), herpes, die hier of daar op het lichaam ontstaat in verband met geslachtelijke verrichtingen, bijv. H. menstrualis. H. simplex, eenvoudige herpes, waaronder de H. facialis, H. praeputialis en H. sexualis. H. tóndens s. tonsúrans (Lat., scherend), scherende uitslag (in het Eng. ringworm; in het Nederl. eveneens ringworm, voorzover de uitslag zich op de behaarde huid vertoont), door trichophyton tonsurans ontstaande huidziekte, bestaande uit rode schilferende schijven en kringen, (H. t. maculósus) of uit kringen van blaasjes (H. t. vesiculósus), die voortdurend wijder worden; op de behaarde huid breken de haren af en vallen zij uit; vgl. Eczema marginatum, Sycosis parasita-

ria, Tinea imbricata, Onychomycosis, Favus. H. vacciniformis, blaasjes met een inzinking in het midden, gelijk een koepok; veelal aan de billen bij kinderen. H. végetans, vgl. Impetigo herpetiformis. H. zóster, s. zona, s. cíngulum (ζωστήρ, ζώνη, cíngulum, gordel), gordelroos; pijnlijke herpesuitslag in het gebied ener bepaalde huidzenuw; nader onderscheiden naar de plaats, waar hij zich bevindt (H. z. capillitii, facialis, nuchae s. collaris, brachialis, cervico-brachialis, pectoralis, dorso-pectoralis, abdominalis, dorso-abdominalis, femoralis, lumbo-femoralis); syn. zona, zoster, ignis sacer. H. zóster ophthálmicus, in het gebied van de eerste en tweede tak van de n. trigeminus, met keratitis (zie H. corneae).

Herpetifórmis, herpesachtig, op herpes gelijkend.

Herpetisme (Fr.), diathesis (zie ald.), welke zich onder meer toont door neiging tot sommige huidziekten, doch ook in allerlei ziekteverschijnselen van het zenuwstelsel, de bloedvaten, de gewrichten, enz. Ook syn. voor arthritisme.

Herzfehlerzellen (D., hartgebrekcellen), grote en kleine typisch gepigmenteerde cellen in het bloed.

Hesperidine, vitamine P.

Het (D. Es), dat gedeelte der persoonlijkheid, dat buiten het Ik een geestelijk bestaan voert, dat onbewust blijft (Freud). Vgl. Ich en Ueberich.

Heter(o)-, (ἕτερος, een ander), dient als voorvoegsel om op een onderscheid te wijzen.

Heteradélphus (ἀδελφός, broeder) (Geoffroy St. Hilaire), dubbele misgeboorte, waarbij de minst ontwikkelde vrucht, die geen hoofd heeft, aan de buik van de andere vastzit; syn. gastrothoracopagus dipygus.

Heteroagglutiníne, agglutinine (zie ald.), afkomstig van een andere diersoort (vgl. Isoagglutinine).

Hetero-albumóse, albumose (zie ald.), die niet in water, maar wel in alcaliën, zuren en zoutoplossingen oplosbaar is.

Heteroanamnése, anamnese opgenomen bij een ander dan de zieke zelf.

Heteroblastisch, hetgeen ontstaat uit een andere soort weefsel of uit een ander soort cellen bijv. myeloblasten uit reticulo-endotheel.

Heterochromíe (χρῶμα, kleur), verschillende kleuring van het regenboogvlies der beide ogen, of verschillend gekleurde sectoren van één regenboogvlies.

Héterochroníe (χρόνος, tijd), 1. het ontstaan (van weefsels) op een ongewone tijd, bijv. van embryonaal weefsel na de geboorte. 2. verandering in de tijdsduur van het tot stand komen van een spiersamentrekking; vgl. Chronaxie, Rheobase, Tachotropie.

Héterochylíe (χυλός, sap) (Hemmeter), grillige wisseling van het gehalte van het maagsap aan zoutzuur.

Heterocýclisch, in de chemie cyclische verbindingen, die in de keten behalve koolstofatomen ook die van andere elementen bevatten b.v. zwavel, stikstof enz.

Héterocytolysíne, = heterolysine.

Héterodídymus (Geoffroy St. Hilaire), (δίδυμος, dubbel), dubbele misgeboorte, overeenkomende met de heteradelphus (zie ald.), waarvan de onontwikkelde vrucht nog slechts uit hoofd en hals bestaat.

Héterodystrophíe (δυς, verkeerd; τρέφω, voeden), stoornis in de voeding van kinderen door kunstmatige voeding.

Héterogéen (Fr., hétérogène, van later Lat. heterogeneus; γένος, soort), anders van soort, verschillend van aard; tegenstelling van homogeen.

Héterogénesis, heterologie (heterogéneus, naar Gr. ἑτερογενής; γένεσις, wording, voortbrenging; λόγος, het wezen ener zaak), 1. ongewone wijze van ontstaan; ook voor generatio spontanea gebezigd (Fokker), 2. het ontstaan van nakomelingen, die niet op de ouders gelijken, bij de mutatie en de generatie-wisseling (heterogonie).

Heterogláucus, (γλαυκός, blauwachtig), met verschillend gekleurde ogen. Vgl. Vairon.

Hétero-immuunstoffen (lelijke samenstelling), immuunstoffen (zie ald.), die aan een ander dier ontleend zijn, zoals diphtherieserum voor de mens aan het paard.

Héterológ, 1. van de typus afwijkend; vgl. Heteroplasie. 2. ongelijksoortig in ontleedkundig opzicht; vgl. Analoog, Homoloog.

Héterolýse, 1. vertering van eiwitstoffen in een orgaan of in cellen door een ferment, dat elders, in een gezwel, is ontstaan. 2. ongewone wijze van ontleding van eiwitstoffen. 3. ontleding van organische stoffen, die zelf geen fermenten bevatten. 4. werking der heterolysinen; vgl. Autolyse.

Héterolysíne, haemolysine (zie ald.), die ontstaat door het dier te behandelen met cellen van een andere diersoort; tegenstelling van isolysine.

Héterometríe, heteroplasie (zie ald.), waarbij de afwijkingen van quantitatieve aard zijn.

Héteromorphíe, = heteroplasie.

Héteromorphóse, vervanging van delen, die verloren zijn gegaan, door delen, die anders zijn georganiseerd.

Héteroníem (ὄνομα, naam), ongelijkmatig,

zich bevindend op verschillende zijden; vgl. Homoniem.

Héteronóom (νόμος, wet, gebruik). 1. (in de vergelijkende ontleedkunde), segmenten (zie ald.), die verschillend zijn met betrekking tot bouw en verrichting; vgl. Homonoom. 2. benaming van ziekteverschijnselen, die niet aan de ziekte op zichzelf eigen zijn, maar door de aanleg van de zieke worden bepaald (randsymptoom) (Hoche).

Héterópagus, dubbele misgeboorte, bestaande uit een ontwikkelde vrucht en een onontwikkelde, welke bestaat uit hoofd en rudimentaire ledematen, en aan het voorhoofd der eerste is vastgegroeid (Geoffroy St. Hilaire).

Heterophiele antistoffen, stoffen in het bloed, die bij mononucleosis infectiosa (zie ald.) de bloedcellen van schapen agglutineren.

Héterophorie (φέρομαι, zich bewegen), afwijking in de stand van de éne oogappel ten opzichte van de andere; afwijking naar buiten heet exophorie, naar boven hyperphorie, naar beneden cataphorie, naar binnen esophorie; tegenstelling van orthophorie.

Héterophrasie (φράσις, spraak), = paraphrasie, zie ald.

Héterophthálmus (ὀφθαλμός, oog) = heterochromie, zie ald.

Heterophyidíasis, ziekteverschijnselen (hart en centraal zenuwstelsel) door infectie met heteróphyes (een Indische trematode).

Héteroplasie (πλάσσω, vormen), het ontstaan van weefsels, die in bouw niet overeenkomen met het weefsel, waaruit zij voortkomen; ook, meer in 't algemeen, de vorming van weefsels, die op een of andere wijze afwijken van de gewone gang van groei of ontwikkeling; vgl. Homoioplasie, Hyperplasie, Heterologie.

Héteroplastiek (πλαστική, vormende kunst), kunstmatige vervanging van een ontbrekend deel, bijv. een been, door een andere stof, of door dezelfde stof (bijv. been), doch van een andere soort; vgl. Transplantatie.

Héteroproteóse (vgl. Proteine; „veranderde eiwitstof"), een zeer vergiftige stof, die bij buikvliesontsteking door werking van bacteriën uit de slijmvlies-cellen in de darm ontstaat, braking verwekt en dodelijk kan werken (Chase).

Héterosexualísmus, 1. Het ontstaan van heterosexuele eigenschappen, bijv. na castratie. 2. Het normale geslachtsleven in tegenstelling met homosexualiteit.

Héterosexuéel, het andere geslacht betreffend; ook: tegenstelling van homosexueel.

Héterotaxíe (τάξις, het plaatsen), verplaatsing der ingewanden naar de andere zijde (situs transversus viscerum).

Héterotópe prikkels, prikkels voor de hartspier, die niet van de gewone plaats uitgaan; vgl. Nomotoop.

Héterotopíe (τόπος, plaats), het ontstaan van een orgaan of weefsel op een ongewone plaats, bijv. van beenweefsel in de zaadbal; syn. aberratio s. error loci, de tegenstelling van nomotopie; vgl. Heteroplasie, Heterogenese, homoiotopíe. In de oorheelkunde het samenvallen van het luchtgeleidingsdip en het beengeleidingsdip. Zie Dip.

Héterotrichósis superciliórum (θρίξ, gen. τριχός, haar), verschillende beharing, nl. wat de kleur betreft, van de beide wenkbrauwen.

Héterotróof, organismen, die alleen organische stoffen kunnen verteren. Vgl. Autotroof.

Héterotróop, = anisotroop, het licht in verschillende richtingen niet even sterk brekend.

Héterotýpisch, = heteroloog.

Héterovaccín, een vaccin (zie ald.), dat niet bereid is van de ziektekiem, welke de ziekte heeft verwekt, maar van andere ziektekiemen, en toch de weerstand tegen de eerstgenoemde ziektekiem verhoogt (door protoplasma-activering, zie ald.).

Héterozygóot (ζυγωτός, aangespannen, verbonden), ontstaan uit de vereniging van ongelijksoortige geslachtscellen; tegenstelling van homozygoot.

Heurístisch (εὑρίσκω, vinden), bruikbaar tot het vinden van nieuwe feiten en wetten; bijv. van een hypothese, een methode.

Heurtelóup, toestelletje om een wondje te maken en daaruit een kleine hoeveelheid bloed op te zuigen; bedacht door baron C. Heurteloup, zie Aanhangsel.

Hexenschusz (D.), spit; vgl. Lumbago.

Hexuronzuur, identiek met vitamine C.

Hiátus (Lat., gaping), spleet, opening; vgl. Coloboma. H. aorticus, aortaspleet, spleet in het middenrif voor de aorta. H. basílicus, spleet in de fascia brachii, voor de vena basilica en de n. cutaneus antebrachii. H. canális facialis, opening in de voorbovenvlakte van de pyramide van het slaapbeen, welke naar de canalis Fallopii voert. H. ejaculatórius, opening van de bovenvlakte van de zaadheuvel; uitmonding van de ductus ejaculatorius. H. leucaémicus, (Naegeli), bij leucaemie het ontbreken van de tussenstadia tussen rijpe en onrijpe leucocyten: wel myeloblasten en rijpe granulocyten, maar geen promyelocyten, myelocyten en jeugdvormen. H. maxilláris, in-

gang tot de sinus maxillaris. H. obturatórius, spleet in de fascia obturatoria, voor de art. obturatoria en de n. obturatorius. H. oesophagéus, slokdarmspleet, spleet in het middenrif, voor de slokdarm. H. paláti duri, spleet in het harde gehemelte. H. pelvínus laterális, zijdelingse bekkenspleet in de fascia pelvis, boven de arcus tendineus. H. sacrális, heiligbeenspleet, toegang tot het wervelkanaal tussen de beide cornua sacralia (zie ald.). H. semilunáris, halvemaanvormige spleet tussen de bulla ethmoidalis en de processus uncinatus van het zeefbeen; verbinding tussen de voorhoofdsholte en de middelste neusgang. H. spinális congénitus, vgl. Spina bifida. H. spúrius canális Fallópii, = H. canalis facialis. H. subarcuátus, een vaatrijke bindweefselstreng beginnende in de fossa subarcuata als een uitloper van de dura mater, loopt door het voorste verticale halve-cirkelvormige kanaal en eindigt bij het anthrum mastoideum, een weg voor infectie van het os mastoideum of het middenoor naar de hersenvliezen. H. tendíneus (adductorius), peesspleet van het adductorenkanaal, nl. de ruimte tussen de mm. adductor longus en magnus ter éne, en de m. vastus medialis ter andere zijde, overdekt door de lamina vasto-adductoria. H. tendíneus, pezenspleet, in de pezen van de m. flexor digitorum sublimis, waar de pezen van de m. flexor profundus doorheen gaan.

Hiátusbreuk, zie Hernia hiatus oesophagei.

Hibernátie, (Lat. Hibernus, winters) kunstmatige verlaging van de lichaamstemperatuur.

Hibernóma, een gezwel, dat zich ontwikkelt uit het bruine vetweefsel, dat bij dieren aanwezig is gedurende de winterslaap en soms ook voorkomt bij de menselijke vrucht.

Hidradenítis s. hidrosadenítis (ἱδρώς, zweet; ἀδήν, klier), zweetklierontsteking. H. phlegmonósa (vgl. Phlegmone), phlegmoneuse ontsteking, die van één of meer zweetklieren uitgaat. H. disseminátа suppuratíva s. déstruens, verspreide, etterige of verwoestende H., = folliclis (zie ald.).

Hidradenóma, zweetkliergezwel; vgl. Syringocystadenoma; syn. hydrocystadenoma.

Hidróa (ἵδρωα, bij Hippocrates, sproeten; sudámina, Bazin), zweetblaasjes; ook, ziekte van Duhring, zie Aanhangsel, en dermatitis herpetiformis. H. aestivális, = H. vacciniformis. H. bullósa, = pemphigus. H. febrílis, = H. facialis. H. gestatiónis (Smith), zie herpes gestationis. H. vaccinifórmis (Bazin), koepelvormige waterblaasjes, blaasjes op de huid bij hevige hitte; syn. prurigo aestivalis; vgl. Hydróa.

Hidrocystadenóma, = hidradenoma.

Hidrocystóma (Robinson, 1884), kleine, doorschijnende blaasjes in het aangezicht, vooral bij vrouwen, die vaak aan hitte blootstaan; zij zijn retentiecysten (zie ald.) der zweetklieren. H. tuberosum multiplex, vgl. Lymphangioma tuberosum multiplex.

Hidrodérmia (δέρμα, huid, Tommasoli), afwijkingen der zweetafscheiding.

Hidrosadenítis, zie Hidradenitis.

Hidrósis (Auspitz), **1. keratonose** (zie ald.), veroorzaakt door afwijkingen in de zweetafscheiding, nl. anidrosis, hyperidrosis of paridrosis (zie ald.). **2.** het zweten.

Hidrótica (nl. remedia), zweetdrijvende geneesmiddelen; syn. diaphoretica, sudorifera.

Hikan (Jap.) een vorm van xerophthalmie (zie ald.) bij eenzijdig gevoede Japanse kinderen.

Hilifugáal, van de hilus (der longen) af gericht.

Hílus (Lat., voorkomende in de acc. hilum, iets gerings, een klein vlekje aan de holle rand der bonen), inkerving aan de oppervlakte van een klierachtig orgaan, waar de zenuwen en vaten binnengaan; „navel" (ook van zaden). H. lienis, miltpoort, navel van de milt. H. núclei dentáti, opening aan de naar het middenvak gekeerde zijde van de nucleus dentatus (zie ald.). H. pulmónis, de longpoort, waar de hoofdtakken der luchtpijp en de grote vaten de long naar binnen gaan. H. rénis, de nierpoort, waar de urineleider naar buiten komt, de nierzenuwen en -vaten naar binnen komen. H.-pneumonie van Simon = Epituberculose, zie ald. H.-tekening, de vlekkige schaduw van de H. pulmónis op de Röntgen-photo. H.-tuberculóse, tuberculose van de lymphklieren aan de H. pulmonis.

Hippanthrópia (ἵππος, paard; ἄνθρωπος, mens), waan van in een paard veranderd te zijn; vgl. Zoanthropia.

Hippocámpus (ἱππόκαμπος, zeepaardje; ook een mythologisch dier), sikkelvormige witte lijst aan de naar het middenvak gekeerde wand van de onderste horen van de zijkamer der hersenen; syn. cornu Ammonis.

Hippuríe, aanwezigheid van grote hoeveelheden hippuurzuur in de urine.

Hippuropathíën (ἵππος, paard; οὐρά, staart), ziekten van de cauda equina van het ruggemerg.

Híppus (ἵππος, paard, overdrachtelijk voor springende beweging), clonische kramp voor de m. sphincter iridis, zodat de pupil

afwisselend wijd en nauw wordt. In de oudheid uitsluitend gebruikt voor nystagmus (aangeboren). Door Mauchard (1742) het eerst gebruikt voor de pupilclonus en sedert zo gebleven.

Hippuurzuur (het eerst in paardenurine ontdekt; vandaar de naam), = benzoylglycocoll; komt in urine van plantenetende dieren voor; soms bij de mens.

Hírci(pili) (hircus, oude bok), 1. okselharen. 2. haren aan de oorschelp, vooral aan de binnenvlakte van de tragus.

Hircísmus, onaangename (aan de bok herinnerende) geur van de okselholte.

Hirsauer kuur (naar de plaats, waar zij in een reeks gevallen is toegepast), behandeling van parkinsonisme (zie ald.) met grote giften atropine.

Hirst-techniek, methode voor het titreren van influenzavirus, gegrond op het feit, dat dit virus rode bloedlichaampjes agglutineert.

Hirsútiës (hirsutus, ruig), zeer ruige beharing, = hypertrichosis. H. faciei, aangeboren (maar niet altijd blijvende) beharing van het gehele aangezicht of een groot gedeelte daarvan.

Hirsutísmus (Apert), bij vrouwen hypertrichóse (zie ald.) van het mannelijke type: haargroei op armen, dijen, mammae, baard, snor, neusharen, pubisharen opstijgend in de linea alba.

Hirsútus, ruig, ruw, vlokkig; vgl. Cor, Lingua.

Hirudíne (zie Hirudo), de stof in de mondklieren van de bloedzuiger, welke de stolling van het bloed tegenhoudt.

Hirúdo (Lat.), bloedzuiger; syn. sanguisuga (medicinalis en officinalis).

Híspidus, = hirsutus.

Histamíne, een basis in het moederkoorn; β-H-imidoazol = aethylamine.

Histidíne, een aminozuur, dat bij de ontleding van eiwit door trypsine ontstaat.

Histio- = histo- (ἱστίον, zeil en ἱστός, weefsel), (in samenstellingen) weefsel. Beide spellingen zijn derhalve goed, maar histo- is verkieslijk.

Hist(i)oblasten, de cellen, waaruit zich de hist(i)ocyten ontwikkelen.

Hist(i)ocyten, grote phagocyten (zie ald.) met één kern, afkomstig van het reticulo-endothelium (zie ald.), karakteristiek voor lipogranulomatosis (zie ald.). Syn. Endotheliocyten, histiomonocyten, schuimcellen.

Hist(i)ogéen, van lichaamsweefsels afkomstig; vgl. Immuniteit.

Hist(i)ogenése, het ontstaan der weefsels.

Hist(i)oíed, weefselachtig; van gezwellen, die de bouw van een enkelvoudig weefsel hebben, bijv. fibroma, osteoma; vgl. Organoied, Teratoied; ook histoiede leucocyten, die welke in bindweefsel voorkomen.

Hist(i)ologíe, weefselleer, leer van de fijnere bouw der weefsels van het lichaam.

Hist(i)olýse (λύσις, oplossing), oplossing van weefsels, door verettering, of het langzamerhand van nature verdwijnen van sommige weefseldelen; bijv. de staart der kikkervisjes, de zwezerik; vgl. Sarcolyse.

Hist(i)otroop, (τρέπω, wenden), geneesmiddelen, die een bijzondere verwantschap met een bepaald weefsel bezitten. Vgl. Organotroop.

Histonen, basische eiwitstoffen, die met andere eiwitstoffen gepaard voorkomen in de bloedlichaampjes, zaaddraden, enz.

Híston-proteïden, verbindingen van histonen met andere stoffen, bijv. nucleïnezuur. Bestanddeel der celkernen; syn. nucleohistonen.

Histopathologíe, de leer der ziekelijke weefselveranderingen.

Histoplasmósis, ziekte veroorzaakt door een schimmel, histoplasma capsulatum. Syn. Reticuloendotheliale cytomycosis.

Histosíeten, parasieten in lichaamsweefsels.

Histosípho, bij mijten ogenschijnlijk een slurf, maar inderdaad een buis gevormd uit necrotisch weefsel van de gastheer met speeksel van de mijt.

Histothrombíne (Nolf), een stof in de weefselvochten, welke de prothrombine van het bloed, bij aanwezigheid van Ca-ionen, tot thrombine kan activeren; hetgeen gewoonlijk geschiedt door de zymoplastische stof der leucocyten (leucothrombine, zie ald.).

Histotripsíe (τρίβω, verbrijzelen), weefselverbrijzeling; syn. écrasement.

Histozým, ferment door Schmiedeberg, uit weefsels (nieren, lever en vet) afgescheiden, dat vet en hippuurzuur kan ontleden.

Histrionic palsy (Eng.), verlamming der mimische aangezichtsspieren, facialisverlamming.

Hobnailliver (Eng., schoennagellever), = levercirrhose.

Hochbad (D.), kuipbad, waarin het water boven de schouders komt.

Hochdruckstauung (D.), stuwingsverschijnselen bij hartziekten, ondanks hoge arteriële bloeddruk (Sahli).

Hochfrequenzströme, = Teslastromen, zie Arsonvalisatie.

Hochwertig (D.) (immuunserum) met een hoog gehalte aan antitoxine.

Hodologíe (ὁδός, weg), de leer der geleidingbanen van het centrale zenuwstelsel.

Hog-cholera (Eng.), varkenspest, veroorzaakt

door bacteriën der hog-cholera-groep = paratyphusgroep.

Höhendiagnostik (D.), zie Segmentdiagnose.

Höhlengrau (D., Höhle; holte, grau, grijs), de grijze stof van de wanden der hersenkamers.

Holístisch, wereldbeschouwing waarbij zowel aan al het organische als anorganische een ondergeschikte rol wordt toebedacht ten bate van het geheel.

Holländische Säuglingsnahrung (D.), voeding van de zuigeling met karnemelk, waarbij gevoegd is suiker en meel.

Holoacardíacus (ὅλος, geheel; ἀ privans; καρδία, hart), vgl. Acardiacus.

Holoblástisch (βλαστός, kiem), benaming voor eieren, die geheel tot deling overgaan (Remak); vgl. Meroblastisch.

Holocríne klieren (κρίνω, afscheiden), klieren, waarvan de cellen geheel in de klierafscheiding veranderen, bijv. smeerklieren; tegenstelling van merocrine klieren (zie ald.).

Holoferment, het ferment in zijn geheel.

Hologamíe, copulatie tussen twee gewone vegetatieve cellen; vgl. Microgamie.

Holorachíschisis (ῥάχις, ruggegraat; σχίσις, splijting), aangeboren splijting van de gehele ruggegraat.

Holóschisis (σχίσις, splijting), rechtstreekse kerndeling.

Holotopíe (τόπος, plaats), de ligging van een orgaan ten opzichte van het (gehele) lichaam (Waldeyer); vgl. Syntopie.

Hómilopathie, hómilophobie (ὁμιλέω, verkeren; πάθος, ziekte; φόβος, vrees), zenuwziekte door, resp. vrees voor het verkeer.

Homme aux petits papiers (Fr.), zenuwachtige persoon, die zijn belangrijke en onbelangrijke klachten en vragen nauwgezet op een papiertje schrijft, als hij de arts moet raadplegen.

Hómo (Lat.), mens. H. silvéstris (Lat., woudmens), haarmens. H. heidelbergensis, H. neandertalensis, voorhistorische menselijke geraamten, waarvan gedeelten in de omgeving van Heidelberg en in het Neandertal zijn gevonden. H. rhodesiensis, soortgelijke beenderen, in Rhodesia gevonden. H. sápiens (Lat., wijze mens), wetenschappelijke naam van de soort mens.

Homo- (ὁμός), gelijk (in samenstellingen), bijv.: homoblástisch, ontstaan uit kiemen van dezelfde soort, b.v. erythrocyten uit erythroblasten; homocéntrisch (κέντρον, middelpunt), van of naar één punt gericht; homocýclisch (κύκλος, kring), = isocyclisch, in één kring; homochróon (χρόνος, tijd), = isochroon, gelijktijdig; homodónt (ὀδούς, tand), met gelijke tanden (tegenstelling heterodont); homoméer, (μέρος, deel), = uit gelijke delen bestaande; homomórph, = met een gelijk uiterlijk. En de volgende artikelen.

Homoeopathíe (ὅμοῖος — vaak weêrgegeven met homoio- — gelijksoortig; πάθος, aandoening), stelsel van geneeskundige behandeling van Hahnemann, waarvan het beginsel is, aan de zieke mens slechts middelen te geven, welke bij de gezonde mens een gelijksoortige aandoening teweegbrengen als waaraan de zieke lijdt („similia similibus curare", het gelijkende door het gelijkende), en deze middelen dan meestal in zeer kleine giften, syn. Homoeotherapie; vgl. Allopathie, Isopathie, Potentie.

Homoeoplasíe (πλάσσω, vormen), vorming van gezwellen, bestaande uit weefsels, die in vorm slechts weinig verschillen van weefsels van het normale organisme; syn. homologie; tegenstelling: heteroplasie, heterologie; bijv. nw. homoeoplastisch.

Homoeoplásma, bloedplasma (zie ald.), gebezigd voor kweekproeven met levend weefsel, en afkomstig van dezelfde diersoort, waarvan het weefsel afkomstig is.

Homoeoplastíek (πλαστική, de kunst van vormen), transplantatie (zie ald.) van delen van een organisme op een organisme van dezelfde soort; vgl. Homoplastiek.

Homoeoplástisch, van gezwellen, die in bouw overeenkomen met het weefsel, waarop zij groeien.

Homogéen (ὁμογενής, van dezelfde afkomst), gelijkmatig, gelijk van aard in al zijn delen. Homogene bestraling (Dessauer), gelijkmatige doorstraling van het gehele lichaam met zeer harde Röntgenbuizen van grote afstand. H. licht, éénkleurig licht, dat slechts uit stralen van dezelfde golflengte bestaat; vgl. Immersie.

Homogeniseren, een gelijkmatig mengsel maken, bijv. van de bestanddelen van hetgeen bij het hoesten wordt opgegeven.

Homogentisínezuur, $C_8H_8O_4$ = oxy-amandelzuur, een bestanddeel van sterk gekleurde urine; zie Alcaptonurie.

Homoiosmíe, zie Osmotische constante.

Homoiotherapíe, = homoeopathie.

Homoiothérm, warmbloedig; d.i. een bloedwarmte bezittend, die binnen bepaalde grenzen dezelfde blijft; tegenst. heterotherm, of beter, poikilotherm (zie ald.).

Homoiotóop (τόπος, plaats), op dezelfde plaats.

Homoiotopíe, de vorming van een gezwel, gebouwd als het weefsel waarin het ontstaat., Vgl. Heterotopíe.

Homoiotýpisch, met het type overeenkomend; syn. homoloog.

Homolateráal, aan dezelfde zijde (onjuist gevormd woord); tegenst. contralateraal.

Homolóog (ὁμόλογος), overeenkomstig; ook, bijeenhorend. In 't bijzonder van lichaamsdelen, die in ontleedkundig opzicht en ten opzichte der ontwikkelingsgeschiedenis gelijksoortig zijn, zonder nog altijd voor dezelfde verrichtingen te dienen, gelijk de zwemblaas der vissen en de longen der zoogdieren; vgl. Analoog, Heteroloog, Homologe nieuwvormingen, = homoioplastische nieuwvormingen; vgl. homoeoplasie. H. serum, serum, dat specifiek werkt tegenover bepaalde bacteriën. Homologe tweelingen, tweelingpaar binnen één chorion (zie ald.).

Homoníem (ὁμώνυμος, gelijknamig), gelijknamig, van dezelfde betekenis, aan dezelfde zijde; bijv. homonieme hemiopie; vgl. Heteroniem, Hemiopie.

Homonóom (νόμος, wet), 1. van segmenten, die wat betreft bouw en verrichting gelijksoortig zijn. Vgl. Heteronoom. 2. benaming van ziekteverschijnselen, welke aan de ziekte op zichzelf eigen zijn (assymptoom) (Hoche), in tegenstelling met randsymptoom.

Homoplastíek, = homoeoplastiek; ook, kunstmatige vervanging van ontbrekende gedeelten door gelijksoortige weefsels; vgl. Heteroplastiek.

Hómosexuéel (ὁμός, gelijk en Lat. sexus, geslacht), geneigd tot gemeenschap met personen van hetzelfde geslacht. Is daarbij het karakter en de persoonlijkheid veranderd in de richting van de eigenschappen van het andere geslacht, dan spreekt men bij vrouwen van viraginiteit, bij mannen van effeminatio. Vgl. Urning, Tribade, Amor lesbicus, Bisexueel.

Homotransplantatie, het overbrengen van huidlappen van de ene mens op de andere. Voorshands doelloos wegens necrose der lappen.

Homotropísmus (τρέπω, wenden) (Roux), wederzijdse aantrekking van gelijksoortige cellen.

Homozygóot (ζυγωτός, aangespannen, verbonden), ontstaande uit de vereniging van gelijksoortige geslachtscellen; vgl. Heterozygoot.

Honigraatcyste, bestaande uit talloze kleine luchthoudende ruimten.

Hook-worm (Eng., haakworm), = mijnworm (anchylostomum).

Hoorplankje, lijst van woorden, waarvan de klanken met dezelfde frequentie voorkomen als in beschaafd Nederlands, voor het onderzoek van het gehoor, met en zonder prothese.

Hordéolum (Lat., verkleinw. v. hordeum, gerst), etterige ontsteking van haarzakklieren (klieren van Zeiss) aan de rand van het ooglid (H. externum), of van een klier van Meibom (H. internum); in de volkstaal „stijg", „strontje".

Horízocardíe (Alvarenga), horizontale ligging van het hart op het middenrif in het midden van de basis der borstkas, bij vergroting van het hart; vgl. Trochocardie.

Horizontale gang, de wijze van lopen bij het osteomalacische bekken (zie ald.), waarbij de heupgewrichten dicht bij elkander staan en de lijder een draaiende beweging beurtelings op elke voet maakt om het éne been om het andere been te doen zwenken.

Hórme (ὁρμή, aandrang tot iets), uitdrukking voor de oorsprong der instincten, de potentiële energie in het levende protoplasma (Von Monakow).

Hormónen (ὁρμάω, aansporen), prikkelingsstoffen, die in het bloed geraken en dan andere organen tot hun bijzondere verrichtingen prikkelen (Starling) (vgl. Autacoiden). Bijv. n.w. Hormonaal. Een stof, naar aanleiding van deze opvatting bereid uit de milt van dieren, die tijdens de spijsvertering zijn gedood, en bestemd om, in de aderen van een mens gespoten, diens darmbewegingen (peristaltiek) te bevorderen, heet hormonal (Zülzer). Hormoonspiegel, zie Spiegel.

Horópter (ὅρος, grens; ὀπτήρ, wie naar iets uitziet), de gezichtsgrens; de plaats, waarin ieder punt in de ruimte bevat is, dat bij een bepaalde stand der ogen als één punt door beide ogen kan worden gezien (Aguilonius, 1613).

Horópteroscóop, toestel tot bepaling van het lijnhoroptervlak (zie Horopter).

Horripilátio (horreo, rechtop staan, van haren; pilus, haar), rilling; ook, cutis anserina (zie ald.).

Hórror autotóxicus (Ehrlich), eigenlijk het rillen voor, de afkeer van de vorming van autolysine; het verschijnsel, dat zich gewoonlijk geen autolysinen vormen. In de geest van de „horror vacui" der Ouden, de afkeer van het ledige, het verschijnsel, dat gassen en vloeistoffen zich naar luchtledige ruimten begeven en die aanvullen.

Hospitaalversterf, ziekte, die door wondbesmetting ontstaat en waarbij de randen en de verdere omgeving der wonden snel afsterven, waardoor bloedvergiftiging en hevige bloedingen kunnen ontstaan; syn. gangraena s. phagedaena nosocomialis; in de vóór-antiseptische tijd kwam deze ziekte epidemisch in ziekenhuizen voor.

Hospitalismus, ziekenhuisziekte, schadelijke

psychische invloed van het verblijf in een ziekenhuis.

Hospítium (Lat., herberg), ziekenhuis, herstellingsoord.

Hostieschimmel, = bacillus prodigiosus, door welke de hostie soms rood wordt, hetgeen aan een wonder doet denken.

Hottentottenvoorschoot, overmatige groei der kleine schaamlippen, vooral veel aangetroffen bij Hottentotten en Bosjesmannen.

House-maids knee (Eng., dienstbodenknie), = bursitis praepatellaris; vgl. Miner's elbow.

Hr-serum, serum van rhesuspositief bloed met negatieve rhesusagglutinines (aanvankelijk St-serum genaamd).

Huid-viltmethode van Ipsen, het meten van de huidtemperatuur met een thermometer gestoken tussen de huid en een daarop bevestigde lap vilt.

Humaan (humanus, menselijk), menselijk, de mens betreffend, van de mens afkomstig (tuberkelbacillen, vaccine).

Húmero-radiális, humero-ulnaris, zie Musculus.

Húmerus (Lat., schouder), het opperarmbeen.

Húmidus (Lat.,) vochtig.

Húmor (Lat., vochtigheid), vloeistof, vochtigheid, lichaamsvocht; de oude geneeskunde onderscheidt vier hoofd-humores: bloed, witte en zwarte gal, slijm (vgl. Humorale pathologie). H. áqueus, waterachtig vocht, kamerwater, de vloeistof in de voorste en achterste oogkamer. H. vítreus, glasachtig vocht, de vloeistof in de mazen van het glasachtig lichaam.

Humorale pathologie (Hippocrates, Galenos), de leer, volgens welke alle ziekten kunnen worden verklaard uit afwijkingen in de toestand der lichaamsvochten (vgl. Humor, Solidaire en Cellulaire pathologie).

Hungerkrawall (D., hongeroproer), toestand van opwinding door honger, komt voor bij hypoglycaemie, zie ald.

Hungerpain (Eng.), hongerpijn; de pijn, die bij zweer van de twaalfvingerige darm ontstaat, als de maag leeg is (Moynihan).

Hyalínen, ziekelijk veranderde, structuurloze, sterk lichtbrekende eiwitstoffen.

Hyalíen (ὑάλινος, van glas, doorschijnende steen), doorschijnend, glasachtig, glazig; vooral van doorschijnende, sterk lichtbrekende, structuurloze eiwitstoffen. Hyalíne cylinders, doorschijnende cylinders (zie ald.) in de urine. H. degeneratie, h. ontaarding, verandering van weefsel, thromben (zie ald.), enz. in hyaline stof. Epitheliaal hyalíne, = colloied (zie ald.). H. kraakbeen, het gewone kraakbeen met doorzichtige tussenstof, in tegenstelling met vezelkraakbeen. Hyalínenecróse, = coagulatie-necrose; syn. hyalinose.

Hyalinóse, 1. hyaline ontaarding; 2. amyloide ontaarding.

Hyalítis, ontsteking van het glasachtig lichaam (Straub).

Hyaloídeus, tot het glasachtig lichaam behorend; zie Arteria, Membrana.

Hyaloidítis, ontsteking van de buitenste laag van het glasachtig lichaam, de zogen. membrana hyaloidea (die echter niet als vlies bestaat); ook syn. met hyalitis.

Hyalóma, = colloied milium (zie ald.).

Hyalonýxis (νύξις, prik), punctie van een staar van het glasachtig lichaam uit.

Hyaloplásma, 1. helder plasma (zie ald.) met weinig korreltjes; 2. de buitenste, homogene laag van het plasma van vele cellen; schorslaag, ectoplasma (O. Hertwig); 3. de plasmatische stof binnen het spongioplasma (Leydig); 4. de homogene bestanddelen van het cellichaam in tegenstelling van de korreltjes daarvan.

Hybríde (hybridus, bastaard), 1. bastaard. 2. gemengd, samengesteld (van een ziektebeeld).

Hybridátie, kruising.

Hydantoíne, = glycocolzuur.

Hydatidenmóla, = blaasmola; zie Mola.

Hydatidocéphalus, draaiziekte van het schaap (door hydatiden in de hersenen veroorzaakt).

Hýdatis (ὑδατίς, waterdroppel, waterblaas, meerv. hydatides), 1. (in de ontleedkunde), kleine lichaampjes in de vorm van een blaasje (rudimentaire aanhangsels aan de kop van de bijbal). 2. (in de ziektekunde), blaasworm, echinococcus. Hydatíden-gezwel, gezwel van echinococcusblazen. Hydatídenschwirren (D.), hydatidentrillen het snorrend gevoel bij het kloppen met de vlakke hand op een gespannen echinococcusblaas, vooral als deze vele dochterblazen bevat (Piolly en Briançon).

Hydraemíe (αἷμα, bloed), verhoogd gehalte van het bloed aan water, bij vermindering van de vaste bestanddelen.

Hydragóga (ἀγωγός, aanbrengend) (nl. remedia), middelen, die de afscheiding van water met het zweet, de urine, de ontlasting bevorderen (dus diaphoretica, diuretica, laxantia).

Hydrámnion (ἀμνίον, lamsvlies, het binnenste eivlies), overmatige vorming van vruchtwater in de amnionzak.

Hydrargýria (ὑδράργυρος, kwikzilver; eigenl. vloeibaar zilver), huiduitslag, door het gebruik van kwikzilver veroorzaakt; meestal eczema mercuriale.

Hydrargyrósis, kwikzilverziekte; ziekelijke

verschijnselen ten gevolge van het gebruik van kwikzilver; syn. mercurialismus.

Hydrárthron (ὕδωρ, water; ἄρθρον, gewricht), gewrichtswaterzucht; weiachtige vochtuitstorting in een gewricht; syn. hydrops articularis chronicus.

Hydrárthros, hydrárthrus, = hydrarthron.

Hydratátie-coëfficient, bedrag van de vorming van hydraten uit anhydriden.

Hydraulische zwelling, intercellulaire drenking van weefsels met sereus of fibrineus vocht, gelijk een spons zich met vocht drenkt; vgl. Spongiosis (Unna).

Hydr(o)encéphalocéle, vgl. Encephalocele.

Hydrencephaloïed, zie Hydrocephaloied.

Hydriatríe, hydriátrisch (ἰατρεία, de geneeskunst), = hydrotherapie, hydrotherapeutisch.

Hydróa, = hidroa.

Hydrobilirubíne, reductieproduct van bilirubine, waarschijnlijk hetzelfde als urobiline.

Hydrocarbonismus, vergiftiging met koolwaterstofgas.

Hydrocardíe, = hydropericardium.

Hydrocéle (κήλη, breuk), waterbreuk, ophoping van vloeistof in de tunica vaginalis (schederok) van de zaadbal (H. testis) en van de zaadstreng (H. funículi spermátici). Gewoonlijk verstaat men daaronder de chronische sereuse vorm; syn. vaginitis serosa. Er is evenwel ook een plastische vorm (H. plástica) met vorming van bindweefsel en verdikking van de schederok, soms met vormverandering (H. defórmans), met vorming van vergroeiingen (H. adhaesiva), bloeding (H. haemorrhágica), ettering (H. exsudatíva (Kocher). Bij de sereuse vorm te onderscheiden: H. communícans, als de vochtzak met de buikholte in verbinding staat, H. uniloculáris, biloculáris (hydrocèle en bissac), multiloculáris, naar gelang zij uit één, twee of meer cysten bestaat. H. complicáta, als naast de H. nog een breuk bestaat, H. herniális, als zich in de breukzak een belangrijke hoeveelheid vocht ophoopt. H. colli, branchiogene — van een kieuwspleet afkomstige — cyste met weiachtige inhoud aan de hals. H. féminae, gezwel in een schaamlip door vochtuitstorting in de bij de vrouw zelden aanwezige processus vaginalis peritonei, als deze met de binnenste liesring is vergroeid (H. ligaménti rotúndi), of door ophoping van vloeistof tussen de twee bladen van het celweefsel der grote schaamlip. H. spinalis, = spina bifida.

Hydrocéphalocéle, cephalocele (zie ald.), waarbij het gezwel ook vloeistof bevat; syn. hydrencephalocele.

Hydrocéphaloïed (vgl. Hydrocephalus; εἶδος, gelijkenis), groep van hersenverschijnselen bij uitputtende maag- en darmziekten der zuigelingen, ten gevolge van stoornissen in de bloedsomloop in de hersenen, waarbij oedema de hersenvliezen en transsudatie in de hersenkamers ontstaat.

Hydrocéphalus (κεφαλή, hoofd), waterhoofd, ziekelijke vermeerdering van het vocht in de hersenkamers (H. internus s. verus s. ventriculáris) of in de ruimte onder de arachnoidea (H. externus). De H. internus is òf aangeboren (H. congénitus) bij aangeboren syphilis, òf ontstaat na de geboorte (H. acquísitus), bijv. bij rachitis. H. acútus, verouderde uitdrukking voor acute hersenvliesontsteking. H. herniósus, = encephalocele.

Hydrocholecystítis, = hydrops vesicae felleae.

Hydrocolpocéle, uitpuiling van de achterwand der schede naar voren ten gevolge van de aanwezigheid van vloeistof in de buikholte.

Hydrocónion (κονίω, met iets bestuiven), „waterverstuiver", inhalatietoestel van J. Bergson (1863).

Hydrocyanismus, vergiftiging door blauwzuur (cyaanwaterstof, vroeger hydrocyaan).

(Hydro)electrisch bad, bad, waarin het lichaam electriciteit wordt toegevoerd door plaatsing van electroden in het badwater.

Hydrofère (Fr.), stuifbad, overgieting met fijn verstoven water.

Hydrogél, de gel (zie ald.) van een hydrocol (zie ald.).

Hydrolabiliteit, (zie Labiel), veranderlijkheid van het gehalte der weefsels aan water.

Hydroláse, enzym, dat splitsingen teweegbrengt van samengestelde verbindingen, onder binding van water; syn. hydrolytisch enzym.

Hydrolýtisch ferment, ferment dat hydrolýse (splitsing van samengestelde organische moleculen onder binding van water) teweegbrengt; hiertoe behoren de meeste dierlijke fermenten.

Hydromanïe, ziekelijke zucht om zich in het water te werpen.

Hydromeningítis (μῆνιγξ, vlies), ontsteking van de membrana elastica posterior corneae (membrana Descemeti); syn. descemetitis. Verouderd begrip.

Hydromeningocéle, vgl. Encephalocele.

Hydrométra (μήτρα, baarmoeder), ophoping van weiachtige of slijmige vloeistof in de baarmoeder bij atresia uteri (zie ald.).

Hydrómphalus (ὀμφαλός, navel), navelwater-

gezwel, uitpuiling van de navel bij buikwaterzucht.

Hydromyelíe, hydrorrhachis interna.

Hydromyelocéle (μυελός, (rugge-) merg); vgl. Hydrencephalocele, Hydromeningocele, Myelocystocele, Spina bifida.

Hydromýelus, aangeboren verwijding van het centrale kanaal van het ruggemerg door waterzucht; syn. hydrorrhachis interna.

Hydronephrósis (νεφρός, nier), waternier, verwijding van het nierbekken en gewoonlijk ook van de urineleider, en schrompeling van het nierweefsel, waardoor de nier in een met water gevulde zak verandert; gevolg van belemmering der afvloeiing van de urine. Is deze belemmering volkomen, dan spreekt men van gesloten H., anders van open H. H. intermíttens, tussenpozende waternier, bij telkens weder voorbijgaande verstopping of knikking van de urineleider. H. perirenális, watergezwel rondom de nier, ophoping van vocht tussen het nieromhulsel en de nier.

Hydroparésie (Fr.), ,,watertraagheid", = myxoedema (zie ald.).

Hydropathíe, verkeerde uitdrukking voor hydrotherapie. Hydropáthisch verband, vochtig verband; zie Priessnitz, Aanhangsel.

Hydropericárdium (περί, rondom; καρδία, hart), ophoping van weiachtig vocht in het hartezakje; syn. hydrocardie, hydrops pericardii.

Hydrophíel, water opzuigend, bijv. van gaas. In de chemie: wat een emulsie van vet in water bevordert, b.v. lecithine is hydrophiel. Vgl. Hydrophobie.

Hydrophobíe (φόβος, vrees), watervrees, angst, die voor het drinken, slikken en ten slotte voor het zien van glimmende voorwerpen ontstaat bij hondsdolheid, althans bij de mens, niet bij de hond; ook bij tetanus en hysterie, doordat het slikken met pijnlijke krampen gepaard gaat. In de chemie: het ontmengen van een emulsie van vet in water bevorderend, b.v. cholesterine is hydrophoob. Vgl. Hydrophiel.

Hydrophthálmion (ὀφθαλμός), oude benaming voor de blauwe, zuchtige kringen om de ogen van verzwakte personen.

Hydrophthálmus, waterzucht van het oog, vergroting van het oog bij kinderen door vermeerdering van de vloeibare inhoud bij glaucoma infantile, buphthalmos.

Hydrópica (nl. remedia), = antihydropica.

Hydrópisch, betrekking hebbende op waterzucht. Hydropische degeneratie, ontaarding van het protoplasma (zie ald.) met vorming van holten met vocht gevuld, (vacuola).

Hydropneumopericárdium, aanwezigheid van vocht en gas in het hartezakje.

Hydropneumothórax, aanwezigheid van weiachtig vocht en lucht in de borstvliesholte.

Hýdrops (ὕδρωψ), waterzucht, ophoping van weiachtig vocht in lichaamsholten (vgl. Ascites, Hydrothorax) en in het onderhuids celweefsel (H. anasárca); ontstaat door belemmering in de afvloeiing van het vocht (mechanische H.) of door verandering in de samenstelling van het bloed (dyscrásische H.) of door beide oorzaken te zamen. H. adipósus (Quincke), vettige waterzucht, bijmenging aan de vloeistof van vet uit uiteengevallen cellen; bij kanker of tuberculose van het buikvlies; syn. H. chylosus. H. articulórum intermíttens, = H. hypóstrophus. H. asthmáticus, vgl. Beriberi. H. chylósus, = H. adiposus. H. ex vácuo, ophoping van vocht in gesloten holten met stijve wanden (de schedelholte bijv.) waarvan de gewone inhoud bijna verdwenen is (hydrocephalus, enz.). H. gravitatívus (gravitátio, zwaartekracht), waterzucht van de benen door aanhoudend staan of zitten, vooral bij bloedarmoede en hartzwakte. H. hypóstrophus (ὑπόστροφος, terugkerend), telkens terugkerende zwelling van de huid, de slijmvliezen en andere delen bij zenuwachtige personen (angioneurotisch oedeem, Schlesinger). Hiertoe behoort Quincke's ,,acuut omgrensd huidoedema" en H. articulorum intermittens, die vooral het kniegewricht treft. H. hystéricus, = H. spasticus. H. intércus (intercutem, tussen de huid), = H. anasarca. H. meníngeus, vgl. Hydrocephalus externus. H. oculi, = hydrophthalmus. H. paralýticus, waterzucht in verlamde ledematen door het ontbreken van de werking der spieren op de vochtbeweging. H. pericárdii, vgl. Hydropericardium. H. renális (ren, nier), waterzucht ten gevolge van nierziekten. H. renum cýsticus, vgl. Ren cysticus. H. sacci lacrimális (Anel), verwijding van de traanzak. H. scarlatinósus (vgl. Scarlatina), waterzucht na roodvonk. H. spásticus = H. hystericus; syn. oedema nervosum. H. tendovaginális, vgl. Tendovaginitis serosa. H. universális foetus, een zware vorm van morbus haemolyticus foetalis. H. vaginae nervi óptici, waterzucht van de schede der gezichtszenuw. H. vesícae félleae, hydrops der galblaas; ophoping van weiachtige, slijmige, ongekleurde vloeistof in de galblaas bij afsluiting van de ductus cysticus.

Hydrópsia spúria (spurius, onecht), zakwaterzucht, onechte waterzucht; ontstaat

door afsluiting van uitlozingsbuizen (vgl. Hydronephrosis, Hydrops vesicae felleae), ook H. tubarum (van de baarmoedertrompetten), H. processus vermiformis (van het wormvormig aanhangsel), enz.

Hydropyrexíe, (vgl. Pyrexie), verwekking van hoge lichaamstemperatuur door hete baden, ter behandeling van dementia paralytica enz. Vgl. Pyreto-therapie.

Hydrórrhachis (ῥάχις, ruggegraat), ophoping van vloeistof in het wervelkanaal. H. externa, ophoping van vloeistof onder de arachnoidea (zie ald.) van het ruggemerg. H. incólumis (Lat., ongedeerd) s. sacrális congénita, H. zonder spleet in de wervels, waarbij de ruggemergsvliezen in de heup- of heiligbeensstreek als een zwelling onder de huid te voorschijn komen. H. dehíscens (dehiscere, gespleten zijn), = spina bifida (zie ald.). H. interna, vgl. Hydromyelus.

Hydrorrhóea (ὑδρόρροια), waterloop, waterige afscheiding. H. gravidárum, watervloed in de zwangerschap, onderscheiden in 1. H. g. deciduális, chronische ontsteking der decidua met bijzonder sterke afscheiding van geel, weiachtig, soms bloedig gekleurd vocht tussen de decidua en het chorion, dat van tijd tot tijd door de decidua reflexa heenbreekt en uitgestoten wordt; syn. endometritis decidualis catarrhalis; en 2. H. g. amniális, vochtverlies uit het geopende amnion bij extramembraneuse (zie ald.) zwangerschap. H. nasalis, vgl. Rhinorrhoea.

Hydrosadenítis, vgl. Hidradenitis.

Hydrosálpinx (σάλπιγξ, trompet), ophoping van vloeistof in de afgesloten baarmoedertrompetten; vgl. Hydrops tubarum.

Hydrosárca, = anarsarca.

Hydrosól, colloidale oplossing in water.

Hydrotherapie (θεραπεία, behandeling, bediening), aanwending van water tot geneeskundige doeleinden; syn. hydriatrie en hydropathie.

Hydrothionaemíe (ὕδωρ, water; θεῖον, zwavel; αἷμα, bloed), vergiftigingstoestand door opname van zwavelwaterstof in het bloed; vgl. Sulfhaemoglobinurie.

Hydrothionuríe (οὐρέω, wateren), ontwikkeling van zwavelwaterstof in de urine uit organische zwavel onder de invloed van zekere bacteriën; bijv. bij ernstige blaasontsteking.

Hydrothórax (θώραξ, borstkas), borstwaterzucht, borstvlieswaterzucht; ophoping van vocht in één of beide borstholten bij algemene waterzucht; soms door samendrukking in het bovenste gedeelte van de ductus thoracicus.

Hydrotimetríe (τιμή, schatting; het zou eigenlijk hydrotimemetrie moeten zijn), bepaling van de betekenis van water als drinkwater of voor de nijverheid.

Hydrotítis, ophoping ener slijmig-waterige vloeistof in het middenoor; vgl. Otitis.

Hydrotomíe (in de ontleedkunde) het inspuiten van water onder hoge druk in de slagaderen om deze gemakkelijker te kunnen uitpraepareren; het water dringt door de vaatwanden heen en drenkt de weefsels, die daardoor duidelijker van elkander kunnen worden onderscheiden.

Hydrotropie, de eigenschap van sommige zouten, die vrijwel onoplosbaar zijn in water, om betrekkelijk gemakkelijk op te lossen in waterige oplossingen van andere zouten.

Hydruríe (οὐρέω, wateren), verhoogd watergehalte van de urine; soms ten onrechte gebezigd voor diabetes insipidus en polyurie.

Hygiëdórische stralen (ὑγιεία, gezondheid; δῶρον, gave), gezondheid schenkende stralen; benaming voor ultraviolette stralen van 290—310 μμ golflengte, welke de rhachitis tegengaan; syn. Dorno-stralen.

Hygiëne (Fr., hygiène van ὑγιεινός, heilzaam), gezondheidsleer, de leer van wat bevorderlijk is voor de gezondheid van de bevolking (openbare h.) en van de afzonderlijke personen (private h.); rashygiëne is de studie van de gezondheidsomstandigheden bij verschillende rassen.

Hygrodermíe (ὑγρός, vochtig; δέρμα, huid), vgl. Serodermatose.

Hygróma, watergezwel, cyste met waterige inhoud; meestal hydrops van een slijmbeurs of peesschede. H. carpále, ophoping van vocht in de peesscheden der vingerbuigers ter hoogte van het handgewricht; vgl. Zwergsackhygrom. H. colli cýsticum, cystische verwijdingen van de lymphvaten, ontstaan uit embryonale kieuwspleten. H. praepatelláre, chronisch of acuut hygroma van de slijmbeurs vóór de knieschijf; syn. bursitis praepatellaris, hydrops bursae praepatellaris, „housemaid's-knee".

Hygroscopisch (σκοπέω, naar iets uitzien), stoffen, die de eigenschap hebben, uit de lucht waterdamp op te nemen en te verdichten.

Hýmen (ὑμένιον, vliesje), maagdevlies, een plooi van het slijmvlies, die van de randen van de ingang der schede uitgaat en deze ten dele (soms geheel, zie H. imperforatus) afsluit. H. annuláris, ringvormig. H. cribrifórmis, zeefvormig H., met vele kleine openingen. H. dentátus, getand H., met een getande vrije rand. H. fimbriátus, H. met franje of slippen aan de vrije rand.

H. imperforátus, ondoorboord, zonder opening; syn. atresia vaginalis. H. semilunáris, halvemaanvormig H., aan de achterste helft van de ingang der schede vastgehecht; meest voorkomende vorm. H. septus (septum, tussenwand), H. met twee, door een van voren naar achteren lopende strook gescheiden openingen. Vgl. Carunculae myrtiformes.

Hymenále atresíe vgl. Gynatresie.

Hymenólepis diminúta en **nana** (λεπίς, schub, schil), tegenwoordige namen voor taenia mínima en nana, zie ald.

Hymenópterísmus, vergiftiging door de steek van vliesvleugelige insecten (hymenoptera).

Hyo-, wijst als voorvoegsel op een betrekking tot het os hyoideum (tongbeen); vgl. Musculus hyo-glossus, hyo-pharyngeus, enz.

Hyoídeus (ὗς, varken; eigenl. varkensachtig; verder: wat de vorm van een varkenssnuit heeft, op de letter Y gelijkt), wat tot het tongbeen, os hyoideum s. hyoides, behoort.

Hyomandibuláre (sc. os), het bovenste gedeelte van de kraakbenige boog van het tongbeen.

Hyothyreotomíe, = pharyngotomia subhyoidea.

Hyp-, zie Hypo-.

Hypaciditeit, = subaciditeit (betere uitdrukking).

Hypacúsis (ἀκούω, horen), verzwakking van het gehoor door verminderde prikkelbaarheid van de gehoorzenuw.

Hypaesthesíe (ὑπό, onder; αἴσθησις, gevoel, vermindering van de gevoeligheid, voornl. van het tastgevoel.

Hypalbuminóse (albumen, eiwit), vermindering van het gehalte aan eiwit van het bloedplasma, bij verhoogd gehalte aan zouten en water; bij inanitie (zie ald.) en albuminurie. Syn. Hypalbuminaemíe. Vgl. Hydraemie, Hypinose.

Hypalgesíe (ἄλγος, pijn), vermindering van het pijngevoel.

Hypazoturíe, vermindering van de stikstofafscheiding in de urine.

Hyper- (ὑπέρ, over, boven), als voorvoegsel ter versterking van het grondbegrip van het woord, ter aanduiding van een overmaat; vgl. Hypo-, Super-, An-.

Hyperacanthósis (vgl. Acanthosis), huidziekte, die op abnormale woekering van de stekellaag der huid berust, bijv. wratten of condylomata (Auspitz).

Hyperaciditeit, verhoogd gehalte aan zuur, in 't bijzonder van het maagsap; betere uitdrukkingen zijn: hyperchloorhydrie, peraciditeit; vgl. Hypersecretie, Gastrorrhoea acida.

Hyperacúsis (ἀκούω, horen), ongewone fijnheid van gehoor voor muzikale tonen, vooral voor de lagere, als verschijnsel van zenuwziekten (hysterie) of van verlamming van de m. stapedius bij facialisverlamming, waardoor de m. tensor tympani de overhand verkrijgt (Landouzy); syn. Oxyakoia. H. Willisii, afwijking, die hierin bestaat, dat tijdens groot geraas het gehoor het scherpst is.

Hyperáemia (αἷμα, bloed), bloedsaandrang, vermeerdering van het bloed in een orgaan of in een gedeelte van het lichaam. H. actíva s. arteriális, vermeerderde toevloed van slagaderlijk bloed; syn. congestio, fluxio, orgasmus, turgor. H. collaterális, zijdelingse bloedsaandrang, verhoging van de toevoer van bloed door een hindernis in een naburig stroomgebied. H. venósa s. passíva s. mechánica, aderlijke bloedstuwing (statis) door hindernis in de afvloeiing, hetzij door plaatselijke weerstanden, hetzij door verminderde stuwkracht van het hart.

Hyperaëríe (ἀήρ, lucht), de opblazing der longen bij verdronkenen (Casper).

Hyperaesthesíe (αἴσθησις, gevoel), versterking der gewaarwordingen, misschien toe te schrijven aan een verhoogde prikkelbaarheid der zenuwcentra; ook in de zin van psychische overgevoeligheid; vgl. Psychosensorisch. Hyperaesthésia acústica, = hyperacusis. H. gustatória (gustus, smaak), hypergeusie. H. olfactória (oleo, ruiken; facio, maken, doen), = hyperosmie. H. oculáris (óculus, oog), overgevoeligheid van het oog, waardoor een niet overdreven verlichting pijn veroorzaakt; vgl. Photophobia.

Hyperalbuminóse (albumen, eiwit), verhoging van het gehalte van het bloedplasma aan eiwit.

Hyperalgesíe (ἄλγος, pijn), verhoogde gevoeligheid voor pijn.

Hyperaphrodisíe (ἀφροδίσιος, het mingenot betreffend) abnormale verhoging van de geslachtsdrift; vgl. Satyriasis.

Hyperbólische glazen, brilleglazen, die zó geslepen zijn, dat de dwarse doorsnede door een hyperbool begrensd wordt.

Hyperboulíe (Fr. van βουλή, wil), ziekelijke aandrang tot daden.

Hypercalcaemíe, verhoogd kalkgehalte van het bloed.

Hypercapníe, te veel aan gebonden koolzuur in het bloed; vgl. Eucapnie.

Hypercathársis (κάθαρσις, reiniging), overmatige werking van purgeermiddelen.

Hyperchamaerrhíen, in de anthropologie: in het bezit van een zeer lage neus.

Hyperchloorhydríe, verhoogd gehalte (van het maagsap), aan zoutzuur.

Hypercholíe (χολή, gal), overmatige galvorming.

Hyperchondroplasíe = arachnodactylíe.

Hyperchromátisch (nl. kerndeling) met vermeerdering van chromosomen; tegenstelling van hypochromatisch.

Hyperchromatósis, hyperchromíe, 1. Vermeerderde pigmentvorming, bijv. in de huid (Auspitz); vgl. Chromodermatose; 2. verhoogd gehalte van de rode bloedcellen aan haemoglobine bij pernicieuse anaemie.

Hypercriníe (onjuiste vorm), **hypercrísis** (κρίνω, afscheiden), abnormaal verhoogde afscheiding; syn. hypersecretie.

Hypercrisíe, overmatig sterke afscheiding; vgl. Hypercrinie.

Hyperdactylíe (δάκτυλος, vinger), misvorming, bestaande uit de aanwezigheid van overtollige vingers, gewoonlijk aan de handen en dan meestal aan de pink.

Hyperdynámia (δύναμις, kracht), overmatige kracht. H. uteri, overmatig sterke weeën.

Hyperémesis (ἔμεσις, braking), overmatige brakingen. H. gravidárum, hardnekkige brakingen bij zwangere vrouwen. H. lacténtium (lacteo, zuigen), onophoudelijke brakingen van zuigelingen bij aangeboren pylorusvernauwing (zie ald.) (H. Schmidt).

Hyperergische reactie (ἔργον, werk, werking; zie Allergisch), het verschijnsel van „overdreven werking" bij herinenting, nl. dat de areola zich vroeger vertoont dan bij vaccinatie, door de aanwezigheid van verweerstoffen ten gevolge der vaccinatie (V. Pirquet).

Hyperesophoríe, neiging van het oog om naar boven en neuswaarts af te wijken.

Hypereurytróop, in de anthropologie: met een zeer breed voorhoofd.

Hyperexophoríe, neiging van het oog om naar boven en slaapwaarts af te wijken.

Hyperexténsie (extensio, uitrekking) overmatige strekking, met het doel verkromming van een lid te genezen of een ontwrichting te herstellen.

Hyperexténsio uteri gravidi, overmatige rekking van de baarmoeder door tweelingen, dwarsligging of hydramnion.

Hyperfolliculinaemíe, te veel folliculine (zie ald.) in het bloed, met remmende werking op de hypophysis cerebri.

Hyperfolliculinisme, afscheiding van te veel follikelrijpingshormoon door de hypophysis cerebri.

Hyperfunctie, overmatige werkzaamheid van een orgaan.

Hypergammaglobulinaemie, overmaat van gammaglobuline in het bloed.

Hypergenitalismus, overmatige of vroegtijdige ontwikkeling van de geslachtsklieren en secundaire geslachtskenmerken.

Hypergeusíe (γεῦσις, smaak), overmatig fijne smaak; syn. hyperaesthesia gustatoria.

Hypérgisch, met verminderde allergische reactie.

Hyperglobulíe (globulus, bolletje), vermeerdering der rode bloedlichaampjes; vgl. Polycythaemie, Polyglobulie, Hypertonia polycythaemica.

Hyperglykaemíe, vermeerdering van het gehalte van de bloedwei aan suiker.

Hyperhedoníe (ἡδονή, lust), verhoogd gevoel van wellust; tegenstelling van hyphedonie.

Hyper(h)idrósis (ἱδρόω, zweten), overmatige zweetafscheiding.

Hyperiasíe (ἴασις, genezing), (D., Ueberheilung, Ostwald 1926), te sterke productie van antistoffen.

Hyperinósis (ἴς, gen. ἰνός, pees; hier: vezelstof), verhoging van het gehalte van het bloed aan vezelstof (fibrine); tegenstelling van hypinosis.

Hyperinsulinismus, te sterke inwendige afscheiding van insuline, met hypoglykaemie (zie ald.), bij gezwellen der alvleesklier.

Hyperinvolútio uteri, overmatige slinking van de baarmoeder na de bevalling.

Hyperkeratósis, zeer sterke verhoorning van de opperhuid. H. lacunáris pharýngis (Siebenmann), verhoging van plekken van het epithelium in de keelholte. H. universális congénita, algemene verhoorning van de huid van pasgeboren kinderen; heeft na weinige dagen de dood ten gevolge; zie Ichthyosis.

Hyperkinésis (κίνησις, beweging), ziekelijke verhoging van de spierwerkzaamheid, van centrale oorsprong (vgl. Psychomotorisch), motorische prikkelingstoestand, kramp, veel voorkomende bij of na encephalitis epidemica; vgl. Amyostatisch symptomencomplex. H. cordis, hartkloppingen. H. laryngis, = laryngospasmus (zie ald.).

Hyperleucocytósis (vgl. Leucocytosis), sterke vermeerdering van de witte bloedlichaampjes.

Hyperlipaemíe, overmaat van vet in het bloed.

Hyperlipochromaemíe, te hoog gehalte van het bloed aan lipochroom (zie ald.).

Hyperlipoidaemíe, overmaat van lipoiden in het bloed.

Hyperlordósis, zeer sterke lordosis (zie ald.)

Hypermastíe (μαστός, borst), vermeerdering van het aantal borstklieren; syn. polymastie.

Hypermenorrhóea (vgl. Menorrhoea), overmatige menstruatie.

Hypermetamorphóse (μεταμόρφωσις, gedaanteverwisseling) (Neumann), is de aandrang, die bij sommige geesteszieken bestaat, om op alle zintuigelijke indrukken de aandacht te vestigen.

Hypermetríe, overdreven en snelle bewegingen door onjuiste coördinatie, waardoor men het doel voorbij schiet.

Hypermetropíe (ὑπερμέτρος, overmatig; ὤψ, het zien), oververziendheid; de brekingstoestand van een oog, waarvan de as te kort of de breking uit anderen hoofde te zwak is. Totale H. is de graad van H., die blijkt te bestaan nadat de ciliairspier door atropine verlamd is; Manifeste H. is de H., die door bolle glazen kan worden gecorrigeerd zonder gebruik van atropine; Latente H., het deel der (totale) H., dat door de tonus van de ciliairspier verborgen blijft; syn. hyperopie.

Hypermetrópisch astigmatisme, astigmatisme (zie ald.), waarbij de brekingstoestand in één meridiaan hypermetropisch, in de andere emmetropisch of lichter hypermetropisch is.

Hypermimíe (vgl. Mimisch), verhoogde beweeglijkheid der gelaatstrekken bij het spreken, bij pseudobulbaire verlamming.

Hypermnesíe (gevormd naar analogie van ἀμνησία, zie Amnesie), abnormale versterking van het herinneringsvermogen, zodat de herinneringsbeelden met grote scherpte snel achterelkander opkomen.

Hypermotiliteit, abnormaal sterk bewegingsvermogen.

Hypernephrogeen, ontstaan uit de bijnier.

Hypernephróma (νεφρός, nier), 1. perithelioma (uit de schors voortkomend gezwel) van de bijnieren; syn. struma suprarenalis, gezwel van Grawitz. Thans beschouwt men dit gezwel niet meer als hypernephrogeen maar als nephrogeen. 2. een gezwel van de nier, dat zich ontwikkelt uit bijnierweefsel, dat zich (abnormaal) in de nier bevindt.

Hyperodontíe, het bezit van overtollige tanden.

Hyperonychíe, hyperonychósis (ὄνυξ, nagel), overmatige groei en verdikking der nagels.

Hyperopíe = hypermetropie.

Hyperorexíe (ὄρεξις, de lust, het verlangen), overmatige eetlust, geeuwhonger; vgl. Boulimie, Gastralgokenosis, Polyphagie, Fames canina.

Hyperosmíe (ὀσμή, reuk), abnormaal fijne reukzin.

Hyperostósis (ὀστέον, been), diffuse verdikking van een been; vgl. Exostosis (plaatselijke verdikking van een been) en Hypostósis.

Hyperoxíe, verhoogd gehalte aan zuurstof (oxygenium).

Hyperparathyreósis, stoornissen door overmatige werking der epitheliumlichaampjes (zie ald.).

Hyperpathíe, overgevoeligheid voor pijnlijke prikkels.

Hyperpepsíe (πέψις, spijsvertering), sterke afscheiding van maagsap of van pepsine.

Hyperphalangíe (φάλαγξ, geleding), te grote lengte van een of meer vinger- of teenkootjes, waarbij het aantal der kootjes te klein kan zijn; of wel, aanwezigheid van te veel kootjes.

Hyperphoríe, vgl. Heterophorie.

Hyperpiésia (Eng. van πίεσις, drukking), lichaamstoestand, waarvan de eerste en voornaamste uiting is:

Hyperpiésis, verhoogde bloeddruk (Albutt); bijv. nw. hyperpietisch.

Hyperpinealismus, stoornissen door te sterke werking van de pijnappelklier (glandula pinealis).

Hyperpituitarismus, stoornissen ten gevolge van vergroting of versterkte inwendige afscheiding van de hypophysis cerebri (glandula pituitaria).

Hyperplasíe (πλάσσω, vormen), vergroting van een orgaan (zie ald.), waarbij de weefsel-elementen vermeerderd zijn (Virchow); vgl. Hypertrophie. H. glanduláris cýstica, hyperplasie van het ovarium met de vorming van cystes. Bijv. nw. Hyperplastisch.

Hyperpnóea (gevormd naar analogie bijv. van δύσπνοια, slecht ademhalen, afgeleid van δύσπνοος), vermeerderde ademhaling (Von Basch).

Hyperpresbyopíe, slecht synoniem voor hypermetropie.

Hyperprosexíe, ziekelijk toegenomen aandacht, bijv. bij manie; vgl. Aprosexie.

Hyperproteinaemíe, te veel proteine in het bloed.

Hyperpsélaphesíe (ψηλάφησις, het betasten), verfijning van de tastzin, in 't bijzonder het dubbel voelen (polyaesthesie) van voorwerpen, die op de huid zijn geplaatst. Vgl. ook Haphalgesie.

Hyperpyrémia (Eng., uit Griekse bestanddelen gevormd), teveel aan niet geoxydeerde, koolzuur bevattende stoffen in het bloed.

Hyperpyrexíe (πυρετός, koorts), buitengewoon hoge graad (van de lichaamswarmte),

boven 42°; het bijv. nw. is hyperpyretisch.

Hypersarcósis (σάρξ, vlees), overmatige vorming van granulaties; ook gebezigd voor overmatige groei der spieren en voor elephantiasis; vgl. Granulationes fungosae.

Hypersecrétie (secretio, afscheiding), vgl. Hypercrinie; vooral voor overmatige afscheiding van maagsap gebezigd.

Hypersegmentátie, het voorhanden zijn in het bloed van een groot aantal leucocyten met gesegmenteerde kernen.

Hypersomíe (σῶμα, lichaam), reuzengroei.

Hypersplenie (σπλήν, milt), overmatige miltfunctie.

Hypersteatósis (στέαρ, gen. στέατος, vet), overmatige afscheiding van huidsmeer; vgl. Steatosis.

Hypersthenie, tegenstelling van asthenie, (zie ald.).

Hypersthenurie (σθένος, kracht; οὖρον, urine), toestand der nieren, waarbij urine wordt gevormd, waarvan de vriespuntsdaling (Δ) groter is dan 2.43°; vgl. Hyposthenurie.

Hypersynergíe, uitbreiding van een prikkel over te veel spieren.

Hypertarachíe (ταραχή, verwarring), vgl. Spasmophilie.

Hypertelorisme (τῆλε, veraf; ὅρος, grens), aangeboren afwijking, waarbij de ogen te ver uiteen staan, waarschijnlijk door een te groot wiggebeen.

Hypertensie, vermeerderde spanning (in de slagaderen). Orthostátische H., (ὀρθός, rechtop, στάσις, stand), verhoging van de bloeddruk in staande houding, een symptoom van nephroptose.

Hyperténsion condordante (= complète), convergente, divergente (Fr.), verhoogde bloeddruk, die bij de systole en de diastole evenveel op en neer gaat; of waarbij hetzij de diastolische of de systolische druk overwegend of uitsluitend zijn verhoogd.

Hyperthelíe (θηλή, borsttepel), vermeerdering van het aantal tepels; syn. polythelie.

Hyperthérm, toestel om koortstemperatuur op te wekken.

Hyperthermíe (θέρμη, warmte), sterk verhoogde temperatuur.

Hyperthymíe (θυμός, moed, gemoed), ziekelijke vrolijkheid; vgl. Hypothymie.

Hyperthymisatie, verhoogde inwendige afscheiding van de zwezerik (thymus) (zie ald.) en de uitwerking hiervan op het lichaam; vgl. Status thymicus, Thymusdood.

Hyperthyreoidismus, hyperthyreósis, verhoogde werking van de schildklier, o.a. bij de ziekte van Basedow. Vgl. En-, Dys- en Hypothyreosis.

Hypertonie (τόνος, spanning), 1. verhoogde spanning in het oog bij glaucoma. 2. verhoogde bloedsdruk. Hypertónia polycythaémica (Geisböck), ziektetoestand met sterke vulling der bloedvaten en vermeerdering der rode bloedlichaampjes.

Hypertónisch, 1. hypertonie vertonend. 2. verhoogde osmotische druk hebbend; vgl. Isotonisch.

Hypertrichósis (θρίξ, gen. τριχός, haar), overmatige ontwikkeling van haren; syn. trichauxis, polytrichia, hypertrophia pilorum; H. graviditátis, teken van Halban (zie ald.), versterkte groei van lanugoharen en van baardharen (zo deze er zijn) tijdens de zwangerschap; H. lanuginósa, zie Trichostasis. Vgl. Hirsuties, Trichosis.

Hypertrophíe (τρέφω, voeden), overschrijding van de normale groei, waarbij de massa der elementen van de weefsels toeneemt, in tegenstelling met de hyperplasie (zie ald.), waarbij hun aantal is toegenomen (numerieke hypertrophie). Concentrische H. is H. van een hol orgaan (blaas, hart), met verkleining der holte; excentrische gaat met verwijding (dilatatie) gepaard (Bertin 1811). H. e vácuo, vermeerdering van de omvang van een weefsel, doordat een nabijgelegen weefsel slinkt. Tegenstelling van atrophie. Hypertrophie péricératique (Desmarres) (Fr.), vgl. Voorjaarscatarrh.

Hyperuricaemíe (Acidum úricum, urinezuur; αἷμα, bloed), overmaat van urinezuur in het bloed.

Hyperventilatie (vgl. Ventilatie), onttrekking van te veel koolzuur aan het bloed, door geforceerde ademhalingsbewegingen.

Hypervitaminose, ziekelijke toestand, die bij dieren is waargenomen bij toediening van zeer grote hoeveelheden vitamines (vgl. Avitaminose).

Hypháema s. hypopháema, = haemophthalmos (zie ald), bloeduitstorting in de voorste kamer van het oog.

Hyphaemíe (ὑπο-, onder; αἷμα, bloed). 1 bloeduitstorting onder de huid; 2. = hyphaema (zie ald.); syn. suffusio sanguinis.

Hyphedoníe (ὑπο-, onder; ἡδονή, lust), sterke vermindering van de geslachtsdrift; syn. frigiditeit.

Hyphidrósis (ἱδρώς, zweet), vermindering van de zweetafscheiding.

Hypinóse (ἴς, gen. ἰνός, vezel), vermindering van het gehalte van het bloed aan vezelstof (fibrine); tegenstelling van hyperinose.

Hypnagóga (nl. remedia; ὕπνος, slaap; ἀγωγός, toevoerend), slaapmiddelen.

Hypnagógische hallucinaties, = hallucinaties vlak vóór het inslapen.

Hypnálgia (ἄλγος, pijn), neuralgie, die alleen

in de slaap wordt waargenomen en door deze wordt veroorzaakt; syn. nyctalgia, neuralgia nocturna (Oppenheim).

Hypnolépsia (λῆψις, aanval van een ziekte), slaapzucht, die iemand telkens plotseling overvalt; vgl. Narcolepsia.

Hypnoscóop (ὑπνόω, doen inslapen, σκοπέω, beschouwen), voorwerp waarnaar de patient moet kijken om in hypnose te geraken.

Hypnóse, op slaap of sluimering gelijkende toestand, waarin sterk verhoogde suggestibiliteit bestaat, die op verschillende wijze kan worden toegediend en ondersteund. Men kan drie tijdperken in de hypnose schematisch onderscheiden. Het eerste tijdperk is dat der somnolentie (slaperigheid) of lethargie, het tweede dat der hypotaxie of catalepsie, het derde dat van het somnambulisme of hyponotisch automatisme. Vgl. Autohypnotismus, Catalepsia, Somnambulismus, Suggestie. Syn. hypnotismus.

Hypnótica (nl. remedia; ὑπνωτικός, in slaap makend), slaapmiddelen; syn. somnifera.

Hypnotismus, vgl. Hypnose.

Hypo- (ὑπο-, onder), wijst als voorvoegsel ook op een onvolkomenheid, een vermindering.

Hypo(h)áemia (αἷμα, bloed), vermindering van de hoeveelheid bloed. H. intertropicalis, = geophagie (zie ald.).

Hypo-avitaminóse, avitaminose (zie ald.) die zich slechts uit door enkele verschijnselen daarvan bijv. tandbederf.

Hypoazoturie (vgl. Azoturie), vermindering van de afscheiding van stikstof in de urine.

Hypobáre oplossing (βάρος, zwaar), een oplossing ter inspuiting tussen de lendenwervels met een geringer S.G. dan het ruggemergsvocht, ter vermijding van afzakken naar lager gelegen delen.

Hypoblast, = entoderm, binnenste kiemblad; vgl. Epiblast.

Hypobléma (ὑποβλήμα, onderlaag), het protoplasma in ongedifferentieerde toestand, waarin de protomeren (zie ald.) chaotisch dooreen liggen (M. Heidenhain); vgl. Catachonie, Epanorthosis.

Hypocalcaemíe, verlaagd kalkgehalte van het bloed. Vgl. Hypophosphaataemíe.

Hypocapnie, te kort aan gebonden koolzuur in het bloed; vgl. Eucapnie.

Hypocardíe (Alvarenga), verplaatsing van het hart naar beneden, waarbij het middenrif omlaag wordt gedrongen.

Hypochloorhydríe, verminderde afscheiding van zoutzuur in de maag.

Hypochóndria (ὑποχόνδρια, de bovenste ingewanden; wat onder het kraakbeen ligt), de streek aan weerszijden van de ribbenkraakbeenderen (χόνδρος, kraakbeen).

Hypochóndria verminósa, (vermis, worm), = taeniophobie (zie ald.); vgl. Hypochondrie.

Hypochondríe, ziekelijk gedrukte stemming, voortkomende uit een vaak ingebeeld gevoel van lichamelijk ziek zijn, waarop de geest geheel gericht is; misschien zo genoemd, omdat dikwijls de onaangename gewaarwordingen in de streek der hypochondria worden gevoeld.

Hypochromaffine constitutie, onvoldoende werking van het chromaffine stelsel; zie ald.

Hypochromasíe (χρῶμα, kleur), vermindere kleurbaarheid van weefsels.

Hypochrome anaemíe, anaemie (zie ald.) met gering haemoglobinegehalte. Syn. Chlorósis tarda, zie ald.

Hypochýma, hypochýsis (ὑπόχυμα, van χέω, gieten), oude benaming voor 1. cataract, 2. haemophthalmus.

Hypodactylíe (δάκτυλος, vinger), aangeboren misvorming, waarbij minder dan het normale aantal vingers of tenen aanwezig is.

Hypodermátisch, = onderhuids; syn. subcutaan.

Hypodérmis, = corium.

Hypodermoclýse (κλύσις het afspoelen), het inspuiten van grote hoeveelheden vloeistof onder de huid, bij zwaar bloedverlies, cholera, coma diabeticum, enz. (Cantani); syn. hypodermatische infusie.

Hypodiaphragmátisch, onder het middenrif (diaphragma) liggend; syn. subphrenisch.

Hypodontíe, (ὀδούς, genit. ὀδόντος, tand) het achterblijven in ontwikkeling van de tanden.

Hypofúnctie, = te geringe werkzaamheid.

Hypogástricus, tot het hypogastrium behorend; vgl. Arteria hypogastrica.

Hypogástrium (γαστήρ, buik), onderbuik, het gedeelte van de voorwand van de buik beneden de lijn, die de spinae anteriores superiores verbindt.

Hypogenitalismus, onvoldoende ontwikkeling van de geslachtsklieren.

Hypogeusíe (γεῦσις, smaak), vermindering van de smaakgewaarwording.

Hypoglobulíe, te gering aantal rode bloedlichaampjes in het bloed. Vgl. Oligocythaemie.

Hypoglóssus (γλῶσσα, tong), vgl. Nervus, Ansa.

Hypoglycaemíe, vermindering van het gehalte van het bloed aan suiker; vgl. Hyperglycaemie. Bijv. nw. Hypoglycaemisch.

Hypognathíe (γνάθος, kaak), dubbele misgeboorte, bestaande uit een geheel tot ontwikkeling gekomen vrucht en, vóór aan de onderkaak daarvan bevestigd, een onvolkomen ontwikkeld asymmetrisch hoofdje. In de tandheelkunde noemt men zo ook onvoldoende ontwikkeling der onderkaak.

Hypogonadisme, te geringe hormonale functie der testes; klinisch: het infantilisme van de man.

Hypohaemoglobinaemíe, vgl. Oligochromaemie.

Hypokinésis (κίνησις, beweging), verminderde beweeglijkheid; algemene benaming voor verlammingen van allerlei aard; vgl. Hyperkinesis.

Hypoleucocytóse (vgl. Leucocytose), vermindering van het aantal witte bloedlichaampjes. Syn. leucopenie.

Hypolípaemíe, te kort aan vet in het bloed.

Hypolýmpha (Rosas), etterachtige troebelheid van het kamerwater; verouderde benaming.

Hypomaníe (Mendel), een lichte vorm van manie (zie ald.).

Hypomelancholíe (Ziehen), abortieve vorm van melancholie (zie ald.).

Hypomenorrhóea, (vgl. Menorrhoea) te geringe menstruatie.

Hypomnesíe (gevormd naar analogie van ἀμνησία, zie Amnesie), vermindering van het geheugen; vgl. Amnesie, Hyperamnesie.

Hypomóchlion (ὑπομόχλιον), draai- of steunpunt van een hefboom.

Hypono(mo)dérma (ὑπόνομος, onderaardse gang; δέρμα, huid; Kaposi), = larva migrans (zie ald.).

Hypoönkíe, een lage eiwitspiegel, zie Spiegel.

Hypoparathyreósis, verminderde werking der epitheliumlichaampjes.

Hypopepsíe (πέψις, het koken, de spijsvertering), onvoldoende spijsvertering.

Hypophalangíe (φάλαγξ, reeks, vingerkootje), het ontbreken van één of meer kootjes der vingers of tenen; syn. brachydactylie (zie ald.). Ook wel abnormale kortheid van vingerkootjes.

Hypophárynx, het onderste, achter het strottenhoofd gelegen gedeelte van de keelholte.

Hypophoríe = cataphorie. Zie Heterophorie.

Hypophosphaataemíe, verlaagd gehalte van het bloed aan phosphaten. Vgl. Hypocalcaemie.

Hypophrénisch (φρήν, middenrif), onder het middenrif gelegen; mooier dan het meer gebruikelijke subphrenisch.

Hypophrénium, de ruimte onder het middenrif en boven het mesocolon (zie ald.), die met buikvlies bekleed is.

Hypophysáir (misschien uit het Fr.), betrekking hebbende op de hypophysis cerebri; syn. pituitair. H. basophilisme, vetzucht, versterkte haargroei, dystrophie der geslachtsorganen, polycytaemie, hypertensie, ontkalking der beenderen, hyperglycaemie, veroorzaakt door een basophiel adenoom van de hypophyse. Syn. Syndroom van Cushíng. Hypophysáire vetzucht, = dystrophía adiposogenitalis (zie ald.). H. reactie, verschijnselen van verhoogde hypophyse-werking, o.a. in sommige gevallen van tuberculose.

Hypophysectomíe, operatie, die bestaat in het verwijderen van de hypophysis.

Hypóphysis (ὑπόφυσις, iets dat gegroeid is als aanhangsel van iets anders), hersenaanhangsel; orgaan aan de basis der hersenen in de sella turcica, samengesteld uit een voorste gedeelte, dat uit klierweefsel bestaat (praehypophysis, adenohypophysis), een middengedeelte, pars intermédia, (Zie Intermedine) en een achterste gedeelte, dat uit neuroglia bestaat (neurohypophysis, infundibulair gedeelte); Lat., glandula pituitaria. H. pharýngea, keelhypophyse; kleine klier, gebouwd als de adenohypophyse; aan de ondervlakte van het wiggebeenslichaam. Vgl. Hyperpituitarismus, Dystrophia adiposogenitalis.

Hypopinealismus, verminderde werking der pijnappelklier (glandula pinealis) en de gevolgen daarvan.

Hypopituitarismus, tegenstelling van hyperpituitarismus.

Hypoplasíe (πλάσις, vorming), onvolkomen ontwikkeling van een orgaan of stelsel van organen (bijv. hart en bloedvaten); tegenstelling van hyperplasie (zie ald.).

Hypoplastische constitutie (Bartel), algemene hypoplasie (klein hart, nauwe aorta, kleine kiemklieren, enz.).

Hypoproteínaemíe, te weinig proteinen in het bloed.

Hýpopsélaphesíe (ψηλάφησις, het betasten), vermindering van de tastgewaarwording; vgl. Apselaphesie, Hyperpselaphesie.

Hypópyon (door sommigen ten onrechte hypopion geschreven, ὑπό en πῦον, etter, ὑπόπυος, naar beneden etterend, Galenos) ophoping van etter in de voorste oogkamer tengevolge van etterige iritis en keratitis (ulcus corneae).

Hyposárca, = anasarca.

Hyposideraemíe, (σιδήρος, ijzer), verlaagd ijzergehalte van het bloed.

Hyposmíe (ὀσμή, reuk), vermindering van de reukzin.

Hyposomíe (σῶμα, lichaam), dwerggroei.

Hypospadíe, hypospadíasis (ὑποσπάω, omlaagtrekken, nl. de urinebuis), uitmonding van de urinebuis aan de ondervlakte van het lid tengevolge van onvoldoende sluiting van de canalis urogenitalis, welke bij de hogere graden der afwijking ook geheel opengebleven kan zijn, zodat er geen urinebuis bestaat; hierbij is dan de balzak gespleten

en vormt deze twee grote op schaamlippen gelijkende zwellingen (H. perineális); bij middelmatige graden is het lid naar beneden omgeknikt, bij de geringste graden (H. glandis) bevindt zich de opening der urinebuis nabij het toompje der voorhuid; vgl. Penis palmatus. Bij H. der vrouw is er geen urinebuis en mondt de blaas rechtstreeks in de voorhof der schede uit. Vgl. Epispadie. De lijder aan hypospadie heet hypospadaeus (ὑποσπαδιαῖος).

Hypospháqma (ὑπόσφαγμα, het bij het slachten opgevangen bloed; bloeduitstorting onder de huid van het ooglid (Galenos, Paulus Aeginetes), zichtbare bloeduitstorting in het oog, vooral onder het bindvlies.

Hypóstasis (ὑπόστασις, dat o.a. bezinksel betekent; datgene wat van onderen is), verzakkingshyperaemie, overvulling van de laag gelegen delen van het lichaam met bloed door onvermogen van het hart om het bloed tegen de zwaartekracht in te doen bewegen; vooral H. pulmonum, welke hypostatische longontsteking (Piorry) tengevolge kan hebben; bijv. nw. Hypostatisch.

Hyposthenie, geringe graad van asthenie (zie ald.).

Hyposthenurie (σθένος, kracht; οὐρέω, wateren), de verandering van de urine bij nieraandoeningen, waarbij het vriespunt der urine, vergeleken met dat van het bloed, slechts weinig veranderd is en het S.G. te laag (A. v. Korányi). (Vgl. Aniso- en Isosthenurie).

Hypostósis, diffuse verdunning van een been. Vgl. Hyperostosis.

Hyposystolie, vermindering van de systolische kracht van het hart.

Hypotaxie (ὑπόταξις, onderworpenheid), lichte hypnotische slaap; syn. charme (Forel).

Hypoténsie, te geringe spanning in de vaatwand; vgl. Hypertensie. Orthostatische H. (ὀρθός rechtop, στάσις, stand) verlaging van de bloeddruk in staande houding door onvoldoende werking der vasoconstrictoren.

Hypothálamus (vgl. Thalamus), het gedeelte der tussenhersenen, gelegen aan de ondervlakte der hersenen, en waartoe de corpora mamillaria, het tuber cinereum, het chiasma opticum, de tractus opticus, de lamina terminalis en de hypophysis cerebri behoren; vgl. Regio subthalamica.

Hypóthenar (vgl. Thenar), de bal van de pink; syn. antithenar.

Hypothermie, verlaging der lichaamswarmte.

Hypóthesis (ὑπόθεσις, grondslag), veronderstelling, waarmede wordt getracht een verschijnsel te verklaren; vgl. Theorie.

Hypothrombináemia neonatórum, tekort aan bloedstollende bestanddelen bij pasgeborenen.

Hypothymie (vgl. Hyperthymie), neiging tot gedruktheid en moedeloosheid.

Hypothyreósis, onvoldoende werking der schildklier of de ziekteverschijnselen, die ervan het gevolg zijn; vgl. Dus-, En- en Hyperthyreosis.

Hypothyroïdie bénigne chronique (Hertoghe), = lichte abortieve vorm van myxoedeem.

Hypotonie (τόνος, spanning), te geringe spanning van de oogappel (H. bulbi) of van de spieren in het algemeen, in 't bijzonder bij ruggemergstering; of te lage bloeddruk. Vgl. Hypertonie.

Hypotrichósis (θρίξ, gen. τριχός, haar), onvoldoende haargroei of het ontbreken van haargroei. H. anidrótica, gepaard gaande met anidrosis, zie ald.

Hypotrophie (τρέφω, voeden), 1. onvoldoende voeding; 2. onvoldoende ontwikkeling (tegenstelling van hypertrophie).

Hypotýmpanum, het onderste deel der trommelholte.

Hypovarísmus, onvoldoende ontwikkeling of werking der eierstokken, en het daardoor veroorzaakte infantilisme (zie ald.).

Hypox(aem)ie, verminderd zuurstofgehalte van het bloed of de weefsels. Vgl. Anoxyhaemie.

Hypsicéphalus (ὕψι, hoog, dus „een hoog hoofd hebbende"), torenschedel (lengte-index meer dan 70).

Hypsiconchie (ὕψι, omhoog; κόγχη, schelp, oogholte), wijde, hoge oogholte (Stilling); tegenstelling van chamaeoconchie.

Hypsophobie (ὕψος, hoogte; φόβος, vrees), hoogtevrees, duizeling op hoge plaatsen.

Hypurgie (ὑπουργία, hulpverlening, Hippocrates), benaming, door M. Mendelsohn gegeven aan al wat tot de ziekenverpleging behoort.

Hysterálgia (ὑστέρα, baarmoeder; ἄλγος, pijn), neuralgie die van de baarmoeder uitgaat.

Hysterectomie (ἐκτέμνω, uitsnijden) (Tillaux), operatieve verwijdering van de baarmoeder. H. abdominális, H., waarbij de buikholte wordt geopend. H. supravaginális (zie Porro, aanhangsel). H. vaginális, zie Colpohysterectomie.

Hysterésis, (ὑστερέω, te laat zijn), gestoorde coördinatie tussen geassocieerde bewegingen of functies.

Hystereurýnter, = metreurynter.

Hysterie (baarmoederkwaal, naar de oude opvatting, dat de bron der hysterie in de baarmoeder en hare aanhangselen moet

worden gezocht; het woord is ontleend aan het Frans, waar hystérie is afgeleid uit hystérique, van het Lat. hystericus, ὑστερικός), een vooral bij de vrouw voorkomende zenuwziekte met eigenaardige stoornissen in de ziels-, gevoels- en bewegingsverrichtingen; vaak in aanvallen (insúltus hystéricus, catalépsia hystérica, hýstero-épilepsíe, grande hystérie (Charcot). Zij uit zich in aanvallen met spierkrampen en verdraaiingen van het lichaam (vgl. Arc de cercle, Clownisme, Attitudes passionnelles). Voorts talloze uitingen op sensorisch, intellectueel, moreel gebied. Bijv. nw. Hysterisch.

Hysterocéle, vgl. Hernia uteri.

Hysterocleísis (κλεῖσις, het sluiten), operatieve sluiting van de baarmoedermond ter behandeling van fistels tussen de blaas en de baarmoeder, die niet rechtstreeks kunnen worden genezen.

Hýstero-epilepsíe, aanvallen van hysterie met krampen, welke op die bij epilepsie gelijken, doch meestal zonder stoornis van het bewustzijn.

Hysterofréen (frenum, teugel), punten of lichaamsdelen, van waaruit men, door erop te drukken, een hysterische aanval kan onderdrukken (beteugelen).

Hysterogéen (Charcot), benaming voor punten of streken van het lichaam, van waaruit men, door erop te drukken, een hysterische aanval kan opwekken.

Hysterolaparotomíe, = hysterectomia abdominalis.

Hysteróma (Broca), = myoma uteri.

Hysteromanie, = nymphomanie (zie ald.).

Hysterométer (Ricord), sonde waarmede de baarmoederholte gemeten wordt.

Hysteromyomectomíe (vgl. Myomotomie), operatieve verwijdering van myomen der baarmoeder met of zonder verwijdering van de baarmoeder zelve.

Hysteropexíe (πῆξις, bevestiging), vasthechting van de baarmoeder aan aangrenzende delen bij achteroverbuiging van de baarmoeder. H. vaginális, vasthechting van het baarmoederslijmvlies aan het slijmvlies der schede na supravaginale amputatie der cervix uteri. H. abdominális, vasthechting van de baarmoeder aan de buikwand; syn. gastrohysteropexie, gastrohysterorrhaphie, gastrohysterosynaphie.

Hysterophóor (φέρω, dragen), „baarmoederdrager", pessarium (zie ald.) om de baarmoeder omhoog te houden bij verzakking of uitzakking.

Hysteroptósis (πτῶσις, de val), uitzakking van de baarmoeder.

Hysterorhéxis (ῥῆξις, verscheuring), inscheuring van de baarmoeder.

Hysterorrhóea (gevormd als diarrhoea), overvloedige afscheiding uit de baarmoeder.

Hysterosalpíngographíe (γραφεῖν, schrijven), Röntgenphotographie van de baarmoeder en de moedertrompetten door middel van contraststoffen.

Hysterospasmus (σπασμός, kramp), kramp van de baarmoeder.

Hysterostómatotomíe (στόμα, mond) verwijding van de (vernauwde) hals der baarmoeder door insnijding (discissio, zie ald.). Ook vaginale keizersnede.

Hysterotabetismus, gelijktijdig voorkomen van hysterie en ruggemergstering.

Hysterotócotomíe (τόκος, bevalling), keizersnede; syn. sectio caesarea.

Hysterotomíe, baarmoedersnede, ook syn. voor hysterectomie. H. abdominális, keizersnede. H. vaginális, 1. = hysterostomatotomie. 2. vaginale keizersnede.

Hysterotonométer, (τόνος, spanning) toestel om de druk te meten in de baarmoeder gedurende haar samentrekkingen.

Hysterotóom, instrument om de hals der baarmoeder in te snijden.

Hysterotrachélorrhaphíe, vgl. Trachelorrhaphie.

Hystric(h)ismus (ὕστριξ, stekelvarken), = ichthyosis hystrix.

I

Iamatologíe (ἴαμα, geneesmiddel), geneesmiddelleer; syn. Acologie.

Iatraliptique (nl. méthode; Fr., van ἰατραλειπτική, van ἰατραλειπτής, en dit van ἰατρός, geneesheer en ἀλείφω, zalven), geneeswijze door middel van inwrijvingen, in de oudheid ook voor lichaamsoefening in het algemeen.

Iátrica (ἰατρική sc. τέχνη, kunst), geneeskunst.

-iatrie (ἰατρεία) (in samenstellingen) geneeskunde; bijv. paediatrie, psychiatrie enz.

Iátrochémici, artsen, die alle levensverschijnselen en de werking der geneesmiddelen uitsluitend verklaarden als scheikundige processen.

Iatrogéne ziekte, ziekte veroorzaakt door de suggestie van de arts.

Iátromathemática, toepassing der wiskunde en werktuigkunde ter beschrijving en ver-

klaring van wat in het organisme geschiedt.

látrophýsica, de leer der artsen, die de levensverschijnselen uitsluitend verklaarden als natuurkundige processen, of bij voorkeur toeschreven aan de invloed van natuurkundige krachten op het lichaam.

Ich (D., ik), in de leer van Freud de persoonlijkheid zelve. Ich-Bezogenheit (D.), zich zelf beleven in betrekking tot de buitenwereld, b.v. ik zie, ik ruik. Vgl. Het en Opper-ik.

Ichnogram (ἴχνος, voetspoor; γράμμα, schrift), afdruk van voetsporen, in de gerechtelijke geneeskunde.

Ichor (ἰχώρ, oorspr. alle ongekleurde lichaamsvochten), in de oude ontleedkunde de bloedwei; in de heelkunde dunne, slechte etter.

Ichorrhaemíe (ἴχώρ, slechte etter; αἷμα, bloed), = septicaemie (Virchow).

Ichorrhóea, dunne, overvloedige ettering van wonden en zweren.

Ichthy(i)smus, vergiftiging door visvergift.

Ichthyophágen (ἰχθύς, vis; φαγεῖν, eten), viseters; volken, die voornamelijk van vis leven.

Ichthyósis, visschubbenziekte; aangeboren en bijna steeds ongeneeslijke, meestal in de eerste levensmaanden te voorschijn komende huidziekte, met sterke hoornvorming (hyperkeratosis cutis), waardoor de huid met dunne schubjes of dikke platen van opperhuid of met hoornachtige wratten bezet is; vgl. Xeroderma. I. buccális, zie Leukoplakia. I. bullósa, gepaard met de vorming van bullae (zie ald.). I. congénita, aangeboren I., de reeds in het baarmoederlijk leven beginnende vorm, die weinige dagen na de geboorte de dood ten gevolge heeft; syn. hyperkeratosis diffusa congenita, keratosis universalis intrauterina, I. foetalis. I. córnea s. hýstrix (vgl. Hystrichismus), I. met stekelachtige schubben. I. cyprína (κυπρῖνος, karper), I., waarbij het voorkomen der huid aan dat van een karper herinnert. I. folliculáris, I., die tot de folliculi pilares (zie ald.) beperkt blijft; syn. keratosis (lichen) pilaris, acne sebacea cornea. I. hýstrix, zie I. cornea. I. hýstrix nígricans (Brutuille), vgl. Naevus linearis. I. línguae, vgl. Leuplakia; syn. psoriasis linguae. I. nacrée (nacre, Fr., paarlmoer) s. nítida (Lat., glanzig), I. met paarlmoerachtig glanzende schubben. I. palmáris et plantáris, I. van de handpalm en de voetzool; vgl. Keratoma palmare et plantare. I. sebácea neonatórum s. testácea, vgl. Cutis testacea; syn. seborrhoea squamosa. I. serpentína (sérpens, kruipend), I. met schubvorming gelijk van een hagedis. I. testácea, = cutis testacea. I. vúlvae, vgl. Elephantiasis vulvae.

Ichthyotóxicum (τοξικόν, vergift), visvergift, een toxalbumine.

I.C.R., afkorting van intercostale (= tussenrib-) ruimte.

Ictère (Fr.), geelzucht; vgl. Icterus. I. émotif (Chauffard), geelzucht ten gevolge van gemoedsbewegingen. I. hémolytique avec crises hémoglobinuriques (Hijmans van den Bergh), haemolytische icterus met aanvallen van haemoglobinurie = ziekte van Marchiafava-Micheli.

Ictérisch, = geelzuchtig.

Ictérische index. Het gehalte van de bloedwei aan bilirubine, geschat naar haar kleur. Komt deze overeen met die van $^1/_{10.000}$ oplossing van kaliumbichromaat, dan is de index 1.

Ictérische cylinders (Nothnagel), hyaline geelgekleurde cylinders (zie ald.); in de urine van lijders aan geelzucht.

Icterus (ἴκτερος), geelzucht, „geluw", „geling"; gele kleuring van de huid, de slijmvliezen en de meeste weefsels door galkleurstof. Onderscheiden in: I. acathécticus (α priv. en κατέχω, tegenhouden), = I. paracholicus. I. catarrhális s. mechánicus s. simplex, catarrhale geelzucht, gevolg van verhindering der afvloeiing van de gal, door catarrhale zwelling van het slijmvlies der papilla duodeni (zie ald.); Syn. Stuwingsicterus; tegenstelling: Parenchym-icterus, zie ald. I. febrílis infectiósus, zie Weil (Aanhangsel); syn. Typhus hepaticus. I. graviditátis, zwangerschaps-geelzucht. I. gravis, ernstige geelzucht, verschijnsel van kwaadaardige gezwellen, enz. I. grávis familiáris = Erythroblastosis foetalis. I. haematógenes bloed-icterus, toegeschreven aan vorming van galkleurstof in het bloed, doch ten onrechte, daar ook hierbij de lever betrokken is. I. haemolýticus, zie Haemolytisch. I. inógenes (Quincke) (ἴς, gen. ἰνός, vezel), geelzucht ontstaan door verandering van bloedkleurstof van bloed, dat in de weefsels is uitgestort. I. mélas (μέλας, zwart), zeer hoge graad van geelzucht, waarbij de huid zwartachtig groen wordt. I. menstruális, geelzucht in verband met stoornissen der maandstonden. I. neonatórum, geelzucht bij pasgeboren kinderen; vermoedelijk een vorm van I. parachólicus, geelzucht door grotere viscositeit der gal; syn. diffusie-icterus. I. polychólicus s. pleiochrómicus (πολύς, veel; πλείων, meer; χολή, gal; χρῶμα, kleur), geelzucht door rechtstreekse afgifte van gal uit de lever aan de bloedvaten. I. saturnínus, lood-

geelzucht, bij acute loodvergiftiging. I. sine ictero (Lat., sine, zonder), het ontbreken van icterus bij aandoeningen van de lever, die gewoonlijk gepaard gaan daarmede. Verder: gedissocieerde I., waarbij alleen de galkleurstof in verhoogde mate in het bloed komt, kern-I., galachtige verkleuring der zenuwkernen van het verlengde merg en van de centrale ganglia bij kinderen; mechanische I. door belemmering in de afvoer van de gal, en parenchymateuse I., door aandoening van het leverweefsel.

Ictus (Lat., slag, stoot). Ictus apoplécticus, beroerte; vgl. Apoplexie. I. cordis, de hart- of puntstoot. I. laryngis (Charcot), strottenhoofd-slag (in de zin van beroerte); aanvallen van pijn in het strottenhoofd met droge hoest en daarop volgende duizeling (vertigo laryngea), overgaande in bewusteloosheid en stuipen. I. solis (sol, zon), zonnesteek.

Idant (Weismann), chromosoma (zie ald.), dat uit meer dan één ide (zie ald.) is samengesteld.

Ide (Weismann), de kleinste eenheid van het kiemplasma, waarin nog juist de deeltjes begrepen zouden zijn, welke de aanleg bevatten voor de kenmerken der soort (determinanten, bepalingsstukjes). Deze zouden weer bestaan uit bepaalde groepen van biophoren (zie ald.).

Idéation (idée, Fr., denkbeeld), vorming en associatie van denkbeelden.

Ideatorische apraxie, vgl. Apraxie.

Idée fixe (Fr., vast denkbeeld), stelselmatig opgebouwde waanvoorstelling, waarvan de lijder niet kan afkomen; vgl. Monomanie, Paranoia.

Ideënflucht (D., gedachtenjacht), met ziekelijke snelheid zich vormende en wisselende voorstellingen.

Identiek (van id, dit en ens, in het later latijn „wezen", „substantie"), dit zijnde.

Identieke punten van het netvlies zijn punten, die op elkander zouden vallen, als men de netvliezen als een paar holle schaaltjes zo op elkander zou plaatsen, dat hun gelijknamige kwadranten op elkander vallen; worden twee zulke identieke punten gelijktijdig geprikkeld, dan vormen zij slechts één waarneming van licht; syn. dekpunten, corresponderende punten; vgl. Disparate punten, Horopter.

Identificatie (Fr., identification, van 't scolast. Lat. identificare), 1. het vaststellen, dat een voorwerp of een persoon dezelfde is als een gezocht voorwerp of een gezochte persoon, 2. het zich vereenzelvigen met een vreemde persoonlijkheid.

Ideogeen, = psychogeen (zie ald.).

Ideomotorisch, = psychomotorisch (zie ald.). Ideomotorische reflex, aandachtsreflex, reflex, die ontstaat als de aandacht op iets gevestigd is.

Idéorrhée (Fr.) = Ideenflucht.

Ideoplastisch, betrekking hebbend op omzetting van zielsverrichtingen in lichamelijke veranderingen (bijv. stigmatisatie, zie ald.), zie ook Ideosecretorisch.

Ideosecretorisch, Ideosensorisch, betrekking hebbend op omzetting van zielsverrichtingen in afscheidingsprocessen, resp. gewaarwordingen.

ides, -ideus (εἶδος, gedaante, gelijkenis), wijst als toevoeging tot een woord op een gelijkenis. Alle spiernamen (behalve de M. trapezoides, rhomboides en deltoides), die op -ides eindigen, zijn daarom onjuist gevormd; ook de namen van gewrichten en banden, die op -ides of -ideus eindigen, tenzij zij werkelijk een gelijkenis aanduiden (Hyrtl). Volgens hem echter is -ides juister als aanduiding van gelijkenis, terwijl -ideus aanduidt, dat iets bij iets anders behoort; processus mastoides is dus het tepelvormig uitsteeksel, foramen mastoideum het tot dat uitsteeksel behorende gat. Vermelding verdient hierbij het woord εἰδικός, (N. Grieks) = speciaal (species, L., = εἶδος). In het tegenwoordige Griekenland drukt een specialist voor oogheelkunde op zijn visitekaartje εἰδικὸς ὀφθαλμιατρός.

Idioblasten (ἴδιος, eigen, eigenaardig; βλαστάνω, uitspruiten), de uit groepen van atomen en moleculen samengestelde elementen van het idioplasma (zie ald.).

Idioglóssia (γλῶσσα, tong), spraakstoornis, bestaande uit het onvermogen om keel- en gehemelteletters uit te spreken, zonder dat er een gebrek aan de mond of de keel is (Perry).

Idiomusculaire samentrekking (I. Wulst, D.), van spieren, 1. spontane samentrekking, die ontstaat door sterke prikkeling van een plek van een zeer vermoeide of stervende spier, en tot die plek beperkt blijft (Schiff); 2. samentrekking van enkele spiervezels, bij nerveuse, soms bij gezonde personen.

Idioneuróse (Auspitz), stoornis in de verrichting der huidzenuwen, zonder stoornis van ontstekingachtige of vasomotorische aard en zonder stoornis in de groei.

Idioot (ἰδιώτης, particulier, iemand, die geen openbaar ambt bekleedt, een leek is in de wetenschap; overdrachtelijk domkop), een lijder aan idiotismus (zie ald.).

Idiopáthisch (πάθος, aandoening), aanduiding van ziekten, die, onafhankelijk van an-

dere ziekten, primair (protopathisch) ontstaan; tegenstelling: secundair, deuteropathisch; syn. essentieel.

Idioplasma (Naegeli), de stof in de ei- en zaadcellen, die men beschouwt als de drager van de eigenschappen, welke worden overgeërfd; erfstof of erfmassa.

Idiosyncrasíe (σύγκρασις, menging), verhoogde aanleg om ziek te worden ten gevolge van geringe prikkels, die voor anderen bijna of geheel onschadelijk zijn. Zie Pan- en Polyidiosyncrasie. Syn. Atopie.

Idiotíe, idiotismus (ἰδιωτεία, het wezen van een ἰδιώτης), aangeboren stompzinnigheid, een toestand, waarbij de ontwikkeling van de hersenen en de geest is blijven stilstaan; onderscheiden in twee vormen: a. anergétisch (ἀ priv. en ἔργον, werk) of apáthisch (ἀ priv. en πάθος, aandoening) idiotisme, stompzinnigheid, in engere zin, waarbij de lijder slechts met moeite uit zijn doffe toestand kan worden wakker geschud. b. erétisch (ἐρεθισμός, prikkelbaarheid) of versatíel (versátilis, veranderlijk) idiotisme, waarbij de aandacht voortdurend van voorwerp verandert. Amaurótische familie-idiotíe (ziekte van Tay-Sachs), met slapheid der ledematen en blindheid; een in weinige jaren met de dood eindigende ziekte, die vaak bij verschillende zuigelingen uit één gezin voorkomt en vooral bij Poolse Joden wordt aangetroffen. Een juveniele vorm van deze ziekte wordt genoemd de A. f-i van Spielmeyer-Stock. I. endémicus, = cretinismus (zie ald.); vgl. Imbecillitas, Fatuitas.

Idiotopíe (Waldeyer), de topographische betrekkingen tussen de gedeelten van een groot lichaamsdeel.

Idiotoxische overgevoeligheid (τοξικός, vergiftig) bijzondere gevoeligheid voor bepaalde vergiften, niet ontstaan door allergie (zie ald.).

Idrósis, idrosadenítis, enz., = hidrosis enz.

I.E., = immuniseer-eenheid (zie ald.).

Ignipunctuur (ignis, vuur; pungo, steken), het steken met gloeiende spitse voorwerpen in zieke delen of ook in gezonde, om (reflectorisch) invloed op ziekte uit te oefenen.

Ignis (Lat., vuur). I. persicus, Perzisch vuur, oude benaming voor carbunculus. I. sacer (Lat.), ontzaglijk vuur; vroegere benaming voor herpes zoster, ergotismus gangraenosus, erysipelas (zie ald.).

Ignisátie, vermeerdering van de lichaamswarmte door kunstmatige warmtebronnen en de daardoor veroorzaakte ziekten; vgl. Insolatie.

I.K., afkorting van het Duitse Immunkörper; zie Immuunlichaam.

Ileadélphus (ileum, zie ald., en ἀδελφός, broeder), misgeboorte, waarvan het bekken en de benen verdubbeld zijn (G. St. Hilaire).

Ileítis (ileum of ile, het onderlijf, de dunne darm; meestal meerv. gebruikt, nl. ilia), ontsteking van het ileum (dunne darm;) vgl. Enteritis. I. regionális (Lat. regio, streek), ontsteking van een beperkt gedeelte van de dunne darm. I. terminális (términus, uiteinde), ontsteking van het coecale uiteinde daarvan.

Ileo-, eerste lid van samenstellingen, die aanduiden dat iets op het ileum betrekking heeft.

Ileocoecáal, betrekking hebbende op het ileum en het coecum, de blinde darm. Ileocoecále klep, = valvula colica (zie ald.). I. geruis, het borrelend geluid, dat men soms in het begin van buiktyphus kan horen en voelen, als men op de rechter onderbuiksstreek drukt. I. gezwel, gezwel in deze streek.

Ileocólicus, tot het ileum en het colon behorend.

Ileocolostomíe, operatie om een verbinding tussen de kronkeldarm en de karteldarm tot stand te brengen.

Ileo-ileostomíe, operatie om een verbinding tussen twee gedeelten van de kronkeldarm tot stand te brengen.

Ileorectostomíe, operatie om een verbinding tussen de kronkeldarm en de endeldarm tot stand te brengen.

Ileosigmoídeostomíe, operatie om een verbinding tussen de kronkeldarm en de S-vormige bocht tot stand te brengen.

Ileotransversostomíe, operatie om een verbinding tussen de kronkeldarm en het dwars gelegen stuk van de karteldarm tot stand te brengen.

Ileothoracópagus, tweeling-misgeboorte, waarbij de twee rompen geheel met elkander zijn vergroeid; syn. dicephalus.

Ileotýphus, = typhus abdominalis (zie ald.).

Ileoxiphópagus, = xiphodymus (zie ald.).

Ileum, de kronkeldarm, het tussen de nuchtere en blinde darm liggende deel van de dunne darm; niet te verwarren met ilium (os ilium = heupbeen).

Ileus (εἰλεός, Plinius), darmafsluiting en de daardoor veroorzaakte verschijnselen; syn. passio iliaca, miserére, volvulus, besloten koliek (populair). I. dynámicus s. paralýticus, darmafsluiting door verslapping, ten slotte door verlamming der peristaltiek van een gedeelte van de dikke darm; veroorzaakt door ophoping van drekstoffen,

door buikvliesontsteking, door buikoperaties, door afsluiting ener darmscheil-slagader of reflectorische prikkeling van de n. splanchnicus, de remmingszenuw der peristaltiek. I. mechánicus, afsluiting van de darm door een mechanische oorzaak; a. door verstopping van het lumen (gezwel, litteken, darm- en galstenen), I. obturatórius; b. door afsnoering, I. strangulatórius (peritonitische strengen, enz.), vgl. Volvulus. I. (artério-) mesenteriális, afsluiting van de twaalfvingerige darm, doordat het deel van het darmscheil, dat met de arteria mesenterica sup. over die darm loopt, door de sterk gevulde en verwijde maag naar beneden wordt getrokken (Kundrat).

Iliaal punt, = ovariaal punt, (zie ald.).

Ilíacus, tot het darmbeen behorend; vgl. Arteria iliaca, Os iliacum.

Ilio-, wat met het os ilium of met de heup in verband staat. I.-hypogástricus, zie Nervus. I.-inguinális, zie Nervus. I.-lumbális, zie Arteria. I.-pectíneus, tot het os ilium en het pecten ossis pubis behorend. I.-psóas, zie Musculus. I.-púbicus, = iliopectineus.

Illaqueátio (in en laqueus, strik), verstrikking (van oogharen) bij distichiasis (zie ald.) door middel van een lisje, dat, in een naald gestoken, om het verkeerd gerichte haar wordt gelegd; reeds door Celsus beschreven. Het is derhalve een operatie tegen trichiasis.

Illogismus, onlogische gevolgtrekking.

Illuminisme (Fr., van illuminer, verlichten), = extase.

Illúsio (Lat.), zinsbegoocheling, verkeerde voorstelling, verwekt door een indruk op de zintuigen; vgl. Hallucinatio, Visioen. Bij een illusio wordt een voorhanden voorwerp of verschijnsel verkeerd opgevat en voor iets anders aangezien; bij hallucinatio wordt iets gezien of gehoord, dat in werkelijkheid er niet is.

Illutaméntum (in en lutum, vochtige aarde) modderbad; Fr. illutation.

Ilmoe gadoengan, op Java de macht om zich te veranderen in een tijger.

Imaginátio, voorstellingsvermogen.

Imágo, beeld, in de psychoanalyse de onderbewuste voorstelling van een persoon, welke op een andere persoon wordt overgedragen met de aan de eerstbedoelde persoon verbonden wensen. Ook de volwassen staat van een insect.

Imbecíllitas (Lat.), zwakzinnigheid, achterlijkheid, lichte graad van idiotisme.

Imbibítio (in en bibo, drinken), drenking; het doen indringen van een vloeistof in de poriën of intermoleculaire ruimten van een vast lichaam.

Imitatórisch (imito, nabootsen), = naapend.

Immediatprothese (D., van immediatus, onmiddellijk en prothese, zie ald.), kunstmatige vervanging van een verwijderd lichaamsdeel terstond na de operatie.

Immérsio (Lat., indompeling), 1. geneeskundige behandeling door middel van een voortdurend waterbad. 2. indompeling van de objectieflens van een microscoop in een op het voorwerp liggende of aan de voorwerplens hangende druppel ener vloeistof, die sterker breekt dan lucht en ongeveer evenveel als glas (olie-immersie, water-immersie); bij homogéne immersie heeft de vloeistof dezelfde brekings-index als het dekglaasje; door Amici ontworpen handelwijze.

Immigrátio (Lat.), het naar binnen trekken, bijv. van witte bloedlichaampjes uit de bloedvaten in weefsels.

Imminence morbide (Fr., het dreigen van een ziekte), het begin van het incubatietijdperk ener ziekte.

Immobilisatie (immobilis, onbeweeglijk), 1. het onbeweeglijk maken van een lid of een gewricht door een verband, een spalk, enz. 2. opheffing van de beweeglijkheid van bacteriën door een bepaald antilichaam (immobilisine).

Immunisátie, = onvatbaarmaking.

Immunisation locale (Besredka), zie Antivirus.

Immuniseren, = immuun maken; zie Immuniteit.

Immuniteit (immúnitas, vrijheid van belasting of van diensten; van het bijv. nw. immúnis, dit weder van munus, ambt, verplichting), onvatbaarheid voor bepaalde ziekten; deze kan zijn aangeboren (histogéen, in de weefsels ontstaan, Behring), of verkregen (haematogéen, in het bloed ontstaan); ook actief (door in het organisme gevormde antitoxinen veroorzaakt) of passief (door van buiten-af in het organisme gebrachte antitoxinen; zie ald.). Verder onderscheiden in onvatbaarheid voor vergiften en voor bacteriën.

Immuniteitseenheid, de gif-vernietigende werking van een serum, waarvan 0.1 cm^3 in staat is, 10 maal de voor een Guinees biggetje dodelijke gift diphtherietoxine onschadelijk te maken (Ehrlich).

Immuniteitsreactie (specifieke), zie Pfeiffer, Aanhangsel.

Immuno-Ballungsreaktion, zie Ballungsreaktion.

Immunochemie (Arrhenius), de studie

der immuniteitsverschijnselen uit scheikundig oogpunt.

Immuno-diagnostiek, = toepassing der immuniteitsreacties voor het maken van de diagnose.

Immunopsoníne, = bacteriotropine; vgl. Opsonine.

Immunotherapie, = toepassing der immuniteitsverschijnselen voor de behandeling van ziekten.

Immunotransfúsie, transfusie (zie ald.) van bloed, waarvan de verstrekker tevoren is geimmuniseerd met vaccin, afkomstig van degeen, bij wie de transfusie moet geschieden.

Immuun, onvatbaar; zie Immuniteit.

Immuunlichaam (van het D. Immunkörper, Ehrlich) vgl. Amboceptor; syn. fixator, praeparator, substance sensibilisatrice; zie I.K.

Immuunserum, de bloedwei, die door een voorafgaande behandeling (immunisatie) van het dier of de mens, waaraan zij ontleend is, een specifiek antilichaam (tegen bacteriën, bloedcellen van een andere diersoort, enz.) is geworden.

Impaktiert (D.), zie Geimpacteerd.

Impaludisme (Fr.), zie Paludisme.

Imperatief, onder onweerstaanbare dwang geschiedend.

Imperatieve drang, aandrang tot wateren, waaraan snel moet worden voldaan, omdat anders de urine afloopt.

Imperforátio (in en perforatio, doorboring), ondoorgankelijkheid; vgl. Atresia.

Imperforátus, niet doorgankelijk; vgl. Hymen.

Impermeábel (in en permeo, doordringen), ondoordringbaar, ondoorgankelijk.

Impermeabiliteit, ondoorgankelijkheid.

Impermeánt (permeo, door iets heen gaan), stof, die niet ergens doorheen kan; vgl. Permeant.

Impermeantíe, de eigenschap ener stof van niet ergens doorheen te kunnen.

Impetiginósus, impetigo-achtig.

Impetígo (Lat., schurft, bij Celsus, misschien afgeleid van ab impetu, van den beginne af, omdat er dadelijk korsten bij voorkomen), huiduitslag met etterblaasjes, die geen littekens achterlaat. I. Bockhart, de eigenlijke impetigo, waarbij de blaasjes ontstaan, zonder dat een knobbeltje of puistje voorafgaat; meestal aan de benen en de billen. I. bullósa, blaarvormende I. = pemphigus neonatorum, zie ald. I. contagiósa s. parasitária s. vulgáris (T. Fox, 1864), besmettelijke, soms epidemische huidziekte, vooral bij kinderen, met blaasjes ter grootte van een speldekop op het hoofd en boven op de hand; indrogend tot bruine korsten. I. herpétifórmis (Hebra, 1872), bijna alleen bij vrouwen tijdens de zwangerschap of tijdens het kraambed voorkomende vorm van pemphigus (zie ald.), het eerst aan de geslachtsdelen en aan de binnenvlakte der dijen; gaat met hevige koorts gepaard en is meestal dodelijk; syn. herpes vegetans (Auspitz), herpes pyaemicus (Neumann); vgl. Herpes s. Hidroa gestationis. I. simplex s. staphylógenes, = I. Bockhart. I. syphilitica, pustuleus syphilide aan de folliculi der haren en smeerklieren, vooral van het behaarde hoofd en de baard.

Impetus (Lat.), aandrift. I. coëúndi, aandrift tot de bijslaap.

Implantátio (Lat., inplanting), 1. plaatsing van weefsels of weefseldelen in het lichaam, vooral het plaatsen van tanden in de tandkassen; vgl. Explantatio, Transplantatio; 2. het zich vastzetten van het ei in het slijmvlies van de baarmoeder; 3. het inbrengen van vaste geneesmiddelen onder de huid of in inwendige organen.

Implúvium (Lat.), regenbad, douche; oorspronkelijk een open plek binnen in het huis.

Imponderabília (meerv. onz. van imponderabilis, onweegbaar), dingen wier betekenis, hoezeer van gewicht, toch niet in maat of gewicht kan worden uitgedrukt.

Impoténtia (Lat.), onvermogen, in 't bijzonder I. coëundi, onvermogen om de bijslaap uit te oefenen; hetzij orgánica, door ziekelijke veranderingen van het mannelijk lid, of psýchica s. nervósa, door vrees, gebrek aan zelfvertrouwen, schaamte, enz. Verder: I. generándi, onvermogen tot de voortplanting, waarbij de bijslaap wel plaats heeft, doch het zaad onvruchtbaar is.

Impr(a)egnátio, impregnatie (van praegnatio, bevruchting), 1. I. van het ei, de bevruchting door het binnendringen van het zaaddraadje; 2. (in de kleuringstechniek), het drenken van een weefsel met een kleurstof; bijv. zilverimpraegnatie van zenuwfibrillen; vgl. Golgi (Aanhangsel). Ook gebezigd als synonym van telegonie (zie ald.).

Impréssio, meerv. impressiónes (Lat.), indruk, uitholling. 1. (In de ontleedkunde) I. basiláris, zie Platybasie. Impressiónes cardíacae, de uithollingen aan de mediastinale rand der beide longen, beantwoordende aan het hartezakje. I. carótica, uitholling aan het voorste einde van de sulcus caroticus. Impressiónes digitátae (dígitus, vinger), indrukken gelijk van vingers, veroorzaakt door de hersenwindingen, op de binnenzijde van de schedel. I. trigémini, uitholling op de voor- bovenvlakte

van de pyramide van het slaapbeen, waarin het ganglion semilunare n. trigemini ligt. 2. (In de verloskunde), het indrukken van het hoofd van het kind in het bekken.

Improvisatieverband, een voor het ogenblik bedacht, onvoorzien verband; noodverband.

Impuberteit, onmanbaarheid; de tijd, waarin de manbaarheid nog niet bereikt is.

Impúls (impúlsus), aansporing, prikkel.

Impulsieve krankzinnigheid, krankzinnigheid, waarbij vaak impulsieve handelingen worden waargenomen; d.z. handelingen, waarvan de beweegreden den dader niet of slechts vaag bewust is, en die niet door tegenvoorstellingen (zogen. remmingen) worden tegengehouden.

In- (vóór lipletters im), 1. in-; 2. voorvoegsel van ontkenning, on-; soms ook een versterking van het begrip, dat in het hoofdwoord wordt uitgedrukt.

Inaciditeit (ácidus, zuur), gebrek aan zuur, n.l. zoutzuur in het maagsap; syn. achloorhydrie.

Inactivering, het ontnemen van het werkzame complement (zie ald.) aan een serum (geïnactiveerd serum), door verhitting tot 56°.

Inactiviteitsatrophie, atrophie (zie ald.) van spieren, doordat zij niet gebruikt worden.

Inamovible (Fr.), niet afneembaar (van een verband).

Inanítie (inanítio, uithongering), uitputting door ziekten, bloedverlies, vooral door onvoldoende voeding. I.-delírium, geestverwarring tengevolge van uitputting, syn. collapsdelirium. I.-koorts (Holt), koorts bij pasgeboren kinderen door onvoldoende voeding. I.-ziekten, uitputtende ziekten.

Inappétence (Fr., van in en appeténtia, begeerte), gebrek aan eetlust of aan verlangen naar geslachtelijke omgang.

Incabeen, vgl. Os Incae, Os interparietale.

Incarcerátio (carcer, kerker), beklemming. I. hérniae, beklemming van een breuk; hierbij wordt onderscheiden: I. elástica, waarbij een ledige darmlus naar buiten wordt geperst door een nauwe opening, en, buiten gekomen, zich weder uitzet en niet weder terug kan (Linhart); syn. strangulatio; I. interna, inwendige beklemming van darmlussen in spleten van het buikvlies of het net, door ontstekingachtige strengen, enz.; vgl. Ileus. I. stercorális (stercus, drek), beklemming door ophoping van drekstoffen in een gedeelte van de dikke darm, dat zich in een breuk bevindt.

Incarnátio úunguis (caro, gen. carnis, vlees) het „in het vlees groeien" van een nagel; d.i. ontsteking met vorming van wild vlees door druk van de zijranden van een te brede nagel op de huid van het nagelbed; vgl. Paronychia; syn. unguis incarnatus.

Incést (incéstum, ook incéstus, van het bijv. nw. incestus, gevormd van in en castus, kuis), bloedschande, paring van nauw verwante personen; vgl. Inzucht.

Incísie (incisio), insnijding.

Incisívus (sc. dens). s. incísor, snijtand.

Incisúra, insnijding, inkerving. I. acetábuli, de insnijding van het acetabulum (zie ald.) nabij het foramen obturatum. I. angulária, zie Plica pancreatica angularis. I. auris anterior, voorste insnijding van het oor, tussen crus helicis en tragus. I. cardíaca, insnijding van de voorrand der linker long, beantwoordend aan het hartezakje. I. cartiláginis meátus acústici externi (Santorini), aan de vóór- en benedenwand van het kraakbeen van de gehoorgang. I. cerebélli ant., post., aan de voor- en achterrand der kleine hersenen. I. claviculáris, gewrichtsvlakte aan de hoeken van de bovenrand van het borstbeen, waarin het uiteinde van het sleutelbeen wordt opgenomen. I. cordis, gleuf aan de punt van het hart, het onderste uiteinde van de sulcus longitudinalis ant. Incisúrae costáles, groeven voor de ribben-kraakbeenderen aan de zijranden van het borstbeen. I. ethmoidális, insnijding ter opneming van de zeefplaat van het zeefbeen; gevormd door de binnenranden van de pars orbitalis en de pars nasalis van het voorhoofdsbeen. I. fibulária, uitholling voor het ondereinde van het kuitbeen in het ondereinde van het scheenbeen. I. frontális, in de schub van het voorhoofdsbeen, voor de arteria, vena en nervus frontalis. I. interarytaenoídea, insnijding der plica interarytaenoidea (zie ald.). I. interlobáris, spleet tussen de lobben der longen. I. intertrágica, tussen tragus en antritragus van de oorschelp. I. ischiádica maior, minor, insnijding van het heupbeen boven en beneden de spina ischiadica. I. jugulária, strotader-insnijding, a. aan de benedenvlakte van het rotsbeen, b. aan het voorste gedeelte van de zijrand van het achterhoofdsbeen, c. in de bovenrand van het handvatsel van het borstbeen. I. lacrimális, insnijding voor de traanzak, aan de binnenrand van de oogkuilsoppervlakte van het bovenkaaksbeen. I. mandíbulae, onderkaaksinsnijding tussen de beide uitsteeksels van de tak van het onderkaaksbeen. I. mastoídea, tepelbeeninsnijding aan de binnenvlakte van het tepelbeen. I. nasális, neusinsnijding aan de binnenrand der voorvlakte van het

lichaam van het bovenkaaksbeen. l. pállii (pallium, mantel), = fissura longitudinalis cerebri. l. parietális, wandbeeninsnijding tussen de bovenrand van het rotsbeen en de schelp van het slaapbeen. l. pterygoídea, = fissura pterygoidea. l. radiális, spaakbeensinsnijding; gewrichtsvlakte aan de buitenzijde van de proc. coronoideus ulnae voor het kopje van het spaakbeen. l. Rivini, = l. tympánica. l. Santorini, = l. cartilaginis meatus auditorii ext. l. scápulae, insnijding van het schouderblad, aan de bovenrand. l. semilunáris, halvemaanvormige insnijding; uitgeholde gewrichtsvlakte tussen de ellepijp en de katrol van het bovenarmsbeen. l. sphenopalatína, tussen het oogkuilsuitsteeksel en het wiggebeensuitsteeksel van het gehemeltebeen. l. supraorbitális, insnijding in het naar het middenvlak gelegen derde gedeelte van de oogkuilsrand van het voorhoofdsbeen. l. tentórii, de halvemaanvormige insnijding aan de voorrand van het tentorium cerebelli (zie ald.). l. terminális auris, eind-insnijding van het oor, tussen de achtervlakte van het kraakbeen van de gehoorgang en dat van de oorschelp. l. thyreoídea inf., sup. onderste, bovenste inkerving van het schildkraakbeen. l. tympánica (Rivini), inkerving in de bovenomtrek van de annulus tympanicus. l. ulnáris, gewrichtsvlakte voor de ellepijp aan het benedeneinde van het spaakbeen. Incisúrae vertebráles, insnijdingen in de boven- en benedeneinden van de wortels der wervelbogen, welke paarsgewijze een gat vormen, het foramen intervertebrale, voor de ruggemergszenuwen.

Inclavátio, het ingeklemd zitten, bijv. van een beenstuk als een clavus, spijker.

Inclinátio pélvis (Lat.), neiging, helling van het bekken; de hoek, die in staande houding wordt gevormd door de conjugata vera en de waterpaslijn.

Inclúsio foetális (inclusio, insluiting), = intrafoetatio (zie ald.).

Incoërcibel (coerco, dwingen), onbedwingbaar; bijv. van braken.

Incohaerentie (cohaereo, samenhangen), verwardheid, gebrek aan samenhang der gedachten.

Incompatibel (Fr., incompatible), onderling onverenigbaar; van geneesmiddelen.

Incomplétus (Lat.), onvolkomen.

Incompressibel, niet samendrukbaar.

Incongruentie, gebrek aan overeenstemming van verschijnselen of redeneringen, die niet met elkander te rijmen zijn.

Inconstant, onstandvastig, niet regelmatig voorkomend.

Incontinence (Fr.), = incontinentia. l. à jet, = incontinentia activa. l. vraie, = inc. passiva. l. par régorgement, = inc. paradoxa.

Incontinéntia (contineo, behouden, ophouden), onvermogen om ontlasting of urine op te houden. l. álvis, faecális, incontinentie voor ontlasting. l. urínae, inc. voor de urine; onwillekeurige afvloeiing van urine, onderscheiden in: l. activa s. intermíttens, waarbij een straal urine geloosd wordt (incontinence à jet) telkens als de vulling der blaas een zekere graad bereikt heeft. l. passíva s. pérmanens, waarbij de sluitspier en de m. detrusor beide verslapt zijn en de urine aanhoudend afdruppelt. l. paradóxa, passieve inc., waarbij de elastische hals van de blaas als afsluiting werkt en de blaas, eerst als zij gevuld is, „overloopt"; syn. ischuria paradoxa. l. pigmenti, huidaandoening met zeer veel pigmentvlekken. l. vúlvae, = garrulitas vulvae (zie ald.).

Incoördinatie, ontbreken der coördinatie (zie ald.).

Incorporale methode (corpus, lichaam), het aanwenden van radium door het binnen het lichaam te brengen.

Increméntum (Lat., aanwas; bijv. stadium incrementi, het tijdperk van toenemen der koorts; vgl. Decrementum.

Incréta (tegenst. van excreta, zie ald.), inwendige afscheidingen van de zogenaamde bloedklieren.

Incrétie, inwendige klierafscheiding; vgl. Endocrine klieren.

Incretíne, (La Barre), stof in de wand van het duodenum, die het pancreas zou prikkelen tot de vorming van insuline.

Incretórische stoornissen, stoornissen der incretie.

Incrustátio (crusta, korst), bedekking met een korst, van voorwerpen in de gal- of urineblaas, waarop opgeloste bestanddelen van gal of urine in vaste toestand worden neergeslagen, zodat zich een steen om het voorwerp heen vormt; vgl. Petrificatio.

Incubátie (incubo, bebroeden, op iets liggen), het tijdsverloop tussen het binnendringen van de ziekteverwekker in het lichaam en het uitbreken van de ziekteverschijnselen.

Incubus (Lat., een op iemand liggende geest of daemon), nachtmerrie; syn. ephialtes, asthma nocturnum; vgl. Succuba.

Incurabel (incurabilis), ongeneeslijk.

Incurvatie (incurvatio), kromming, buiging.

Incus (Lat.), aambeeld (gehoorbeentje).

Indagátio (Lat.), onderzoek; syn. exploratio.

Index (Lat., aanwijzer), 1. wijsvinger; 2. lijst; 3. getal, dat een verhouding uitdrukt; bijv. brekingsindex. Chemotherapeutische I., bij een opgelost geneesmiddel de verhouding tussen de concentratie, die een therapeutische werking heeft tot die, welke een schadelijke werking ontvouwt. Miltindex de afmetingen der miltdemping bij het malaria-onderzoek. Zie ook Icterisch. I. cephálicus, de verhouding tussen lengte en breedte van de schedel. I. surditátis (Lat. surditas, doofheid), de afstand, waarop de spreekstem niet meer wordt vernomen. I. vocalis (Lat. vox, stem), de afstanden, waarop de fluisterstem en de zachte spreekstem nog even worden vernomen.

Indian (Eng., Indisch) **liver** (Eng., lever), leververgroting na dysenterie. I. sprue, Indische spruw; syn. aphthae tropicae.

Indicaan-proef, reactie van Jaffé; zie Aanhangsel.

Indicanurie, afscheiding van indicaan (indoxylzwavelzuur) in de urine; vgl. Indoxylurie; Indigurie.

Indicátio (Lat., aanduiding, aanwijzing), „aanwijzing"; de omstandigheden of beweegredenen, die de weg wijzen bij het kiezen van een wijze van behandeling. I. causális, de „aanwijzing", gelegen in de oorzaak der ziekte en gericht op de opheffing dier oorzaak. I. morbi, de „aanwijzing", gegeven door de ziekte zelve en gericht op de genezing. I. sociális, maatschappelijke aanwijzing, gegeven door de maatschappelijke omstandigheden. I. symptomática, de „aanwijzing", gegeven door de verschijnselen en gericht op het verhelpen daarvan. I. vitális, de „aanwijzing", ontspruitende uit dreigend levensgevaar; tegenstelling: contraindicatie.

Indicátor (Lat., aanwijzer), 1. (in de ontleedkunde) de musc. extensor indicis proprius 2. (in de scheikunde), stof, waardoor men, bij maat-analyse, aantoont, dat de scheikundige werking, die aan de analyse ten grondlag ligt, is afgelopen.

Indifferent, onverschillig, zonder werking, onschadelijk. Indifferente electrode (vergeleken met de prikkelelectrode), electrode met grote oppervlakte, zodat de langs deze electrode in het lichaam dringende of uittredende stroom geringe stroomdichtheid bezit en geen bijzondere werkingen uitoefent. I. gassen, gassen, die niet rechtstreeks schadelijk zijn, maar het leven niet in stand kunnen houden; bijv. stikstof. I. middelen, geneesmiddelen, die onschadelijk zijn, maar ook geen geneeskrachtige werking hebben. I. thermen, = acratothermen (zie ald.).

Indigéen (indígenus), inheems; vgl. Endogeen.

Indigestie (digestio, vertering); stoornis in de spijsvertering.

Indigocarmijnmethode, vgl. Chromocystoscopie.

Indigurie (Rosenbach), afscheiding van indigo in de urine; vgl. Indicanurie.

Indirect, middellijk, niet rechtstreeks. Indirecte kerndeling, vgl. Mitosis, Caryokinesis. I. spierprikkeling, prikkeling van een spier van de toebehorende zenuw uit. I. trekkingstraagheid, trage samentrekking van een spier bij indirecte prikkeling; vgl. Ontaardingsreactie. I. zien, het zien door middel van het buiten de gele vlek gelegen gedeelte van het netvlies.

Individualiseren, het oog gericht houden op de bijzonderheden van het ziektegeval en de persoonlijkheid van de zieke; tegenstelling van generaliseren.

Indól, een stof, die bij de rotting van eiwit uit een der ontledingsproducten daarvan (het tryptophaan) ontstaat, in de darm voorkomt, en, na paring met zwavelzuur (in de lever), als indoxylzwavelzuur (indicaan) in de urine overgaat; vgl. Indicanurie. I. reactie, vgl. Nitrosoindolreactie.

Indolént (in en dolens, pijn lijdend), ongevoelig voor pijn, geen pijn teweegbrengend; bijv. van lymphklierzwelling bij syphilis (indolente bubonen); van een persoon gezegd: traag.

Indológenes, in staat indol te vormen.

Indoxyluríe, afscheiding van indoxyl in de urine.

Indoxylzwavelzuur, verbinding van indoxyl (oxydatieproduct van indol) met zwavelzuur; als alcalizout (indicaan) voorkomend in de urine bij vermeerderde rotting in de darm.

Inductie (inductio, inwerking). 1. Afleiding van algemene regelen uit door waarneming verkregen feiten; in tegenstelling van deductie, afleiding uit een aangenomen stelling; 2. (in de natuurkunde) het ontstaan van een electrische stroom in een geleider door de invloed van een electrische stroom (electro-inductie, Volta-inductie) of magneet (magneto-inductie) in de nabijheid. I.-apparaat (apparatum) toestel tot het teweegbrengen van inductiestromen (Faradische stromen). I.-psychose, = psychische infectie (zie ald.); geïnduceerde ziekten, geïnduceerde ziekssyndromen, zie Psychische infectie, Folie à deux. Geïnduceerde radioactiviteit, tijdelijke radioactiviteit van een

lichaam, door emanatie van een radioactieve stof in de nabijheid. I.-slede, inductietoestel, waarvan de secundaire draadrol verschuifbaar is ten opzichte van de primaire. (Deze handige inrichting, welke het fijn doseren van de inductiestroom mogelijk maakt, is aangegeven door E. Dubois Reymond). I.-toestel, = I.-apparaat.

Indúctor (Spemann), celgroep in het embryo, die een andere celgroep aanzet tot de vorming van een orgaan. Syn. Organisator.

Inductórium, = inductie-apparaat.

Induméntum (induo, aantrekken), overtreksel. I. próprium, = pia mater (zie ald.).

Induratief (zie Induratio) met verharding gepaard gaande; bijv. I. ontsteking, I. oedema.

Indurátio (durus, hard), verharding; vgl. Cirrhosis, Sclerosis. Induratie zonder meer = I. Hunteri (zie ald.). I. cyanótica, blauwe verharding, bindweefselwoekering bij slepende stuwing; vooral in de nieren bij hartziekten. I. fusca, bruine verharding, gevolg van langdurige bloedstuwing in het longweefsel bij hartziekten; woekering van bindweefsel, waarin zich bruin pigment afzet. I. granuláta hépatis, = cirrhosis hepatis (zie ald.). Leiachtige induratie, vorming van vezelachtig weefsel in de long, door veranderde bloedkleurstof of kooldeeltjes grijs of zwart gekleurd. I. Hunteri, = initiale sclerose, harde sjanker. I. penis plástica, plaatselijke verharding in de sponsachtige lichamen van het mannelijk lid. Vgl. Reinduratie.

Indux (inleidend), zie Crepitatio.

Inebriántia, n.l. remedia, (inebrio, dronken maken), dronkenmakende middelen.

Inértia (Lat., = traagheid. I. uteri, weeënzwakte.

In extrémis (extremus, uiterst), „op het uiterste", stervende.

Inf., 1. (in de ontleedkunde) inferior, het meer naar beneden liggende van twee vormsels; vgl. Infimus. 2. (in de artsenijbereidkunde), infúsum, opgietsel, thee, of: infúnde, giet op.

Infans (Lat.), kind.

Infántilis, infantiel, kinderlijk, op kinderlijke leeftijd voorkomend; ook gezegd van een orgaan of het gehele lichaam, dat is blijven staan op een geringe trap van ontwikkeling, zoals bij het kind voorkomt; vgl. Infantilismus. Infantiele cerebrále verlamming, vgl. Paralysis infantum cerebralis. I. spieratrophie, vgl. Dystrophia musculorum progressiva. I. splenomegalie, vgl. Splenomegalie.

Infantilismus, stilstand in ontwikkeling van lichaam en geest op een kinderlijke trap. I. dystróphicus, typus Lorrain, veroorzaakt door voedingsstoornissen, vaatziekten enz. I. myxoedematósus, typus Brissaud.= I. regressivus s. tardivus, op later leeftijd ontstaan infantilismus; vgl. (laat) Eunuchoïdismus. I. van Herter, zie Morbus coeliacus (intestinaal I.).

Infantilogigantisme (γίγας, reus), reuzegroei waarbij de kenmerken der geslachtelijke rijpheid ontbreken.

Infantilonanisme (nanus, dwerg), infantilisme met stilstand in de groei.

Infarcéring, het ontstaan van infarcten.

Infárct (infárcio, instoppen; gerundium infarsum of infartum), 1. opvulling van een weefsel met vreemde stoffen; opstopping (D., Anschoppung), bijv. urinezuur-, kalk-, pigment-infarct der nier, als deze stoffen zich in de urinekanaaltjes of elders in de nier afzetten; vroeger werd ook de metritis chronica (zie ald.) uterusinfarct genoemd; 2. weefselveranderingen door verstopping van kleine eindarteriën (embolisch, ischaemisch of thrombotisch infarct); het van bloedtoevoer afgesloten gedeelte kan òf bloedledig blijven, sterft dan af en wordt ondoorschijnend bleekwit (anaemisch of wit infarct, ook verkeerdelijk „fibrinewig" genoemd); beter „ischaemische necrose", daar bij deze toestand juist het „ingestopte" ontbreekt; òf er komt, van naburige gedeelten uit, in dat gedeelte enig bloed, dat door de ontaarde vaatwanden heen in het weefsel geraakt; het infarct wordt dan donkerrood en vast op het aanvoelen (haemorrhagisch of rood infarct).

Infáust (infaustus), ongelukkig, ongunstig; vooral gezegd van de voorspelling (prognose) omtrent de afloop van een ziekte.

Infect-arthrítis (zie Arthritis), arthritis chronica infectiosa, chronische arthritis, die wordt toegeschreven aan infectie.

Infecteren, besmetten.

Infecterend agens, = de stof, die de besmetting verwekt of kan verwekken.

Inféctie (inficio, iets met iets vermengen, drenken, kleuren, besmetten), besmetting; het binnendringen van levende ziekteverwekkers, meer in 't bijzonder microben; ook besmetting met ziekten, waarvan de verwekker nog onbekend is, bijv. roodvonk, mazelen; vgl. Putride, Pyogeen. I.-gezwel, infectieus granulatiegezwel (zie Granulatiegezwel). I.-ziekten, besmettelijke ziekten; ziekten, die door infectie ont-

staan. I.-psychosen, zielsziekten bij en na besmettelijke ziekten ontstaan. Vgl. Contagieus, Miasma, Invasieziekten, Endogene ziekten. I. titer, de reciproque waarde van de kleinste hoeveelheid van een orgaan (dat een virus bevat), die biologisch kan worden aangetoond.

Infectieus, wat in staat is te besmetten of door besmetting ontstaat.

Inferior, zie Inf.

Infertíbilis, = onvruchtbaar, infertiel.

Infibulátio (fibula, gesp), het eertijds gebruikelijke afsluiten van het praeputium (bij bedienden) of de vulva (bij alleen blijvende echtgenoten) ook wel bij merries, door middel van een naald (zodanig bevestigd, dat de drager of draagster die niet kon verwijderen) ten einde ongewenste gemeenschap te voorkomen.

Infiltraat, 1. de stof, die bij infiltratie in het weefsel dringt. 2. de toestand, te voorschijn geroepen door infiltratie (zie ald.).

Infiltratie (middeleeuws Lat., filtrum, doorzijgdoek, filter), het zich afzetten van vreemde stoffen in weefsels en weefseldelen of weefselspleten; bijv. vet, pigment, amyloied, serum, urine, bloed, etter en gezwelcellen. I.-anaesthesie, drenking van weefsels met pijnverdovende stoffen, ten einde plaatselijke gevoelloosheid teweeg te brengen; vgl. Schleich, zie Aanhangsel.

Infiltrátum córneae, vgl. Keratitis.

Infimus (ontl.), het onderste van meer dan twee vormsels (vgl. Inferior).

Inflammátio (inflammare, in brand steken) ontsteking. I. catarrhális, ontsteking van een slijmvlies; vgl. Catarrhus. I. exsudatíva (exsudare, uitzweten), ontsteking met afscheiding van wei, slijm, etter, bloedig vocht, pseudomembranen (zie ald.). I. parenchymatósa, ontsteking met overwegende ontaarding van het parenchym, zie ald.; ook als kenmerken van ontsteking grotendeels ontbreken, zoals bij de nephritis parenchymatosa. I. interstitiális (chrónica), ontsteking van het stroma, met woekering van het bindweefsel (prolifererende ontsteking) en schrompeling (cirrhosis) daarvan, waarbij het parenchym inteert (atrophiërende ontsteking). I. fibrosa, ontsteking met nieuwvorming van vezelachtig bindweefsel.

Inflorescentie (botanisch: bloeiwijze), huiduitslag. I. productíva, (voortbrengend), een ontsteking, die de vorming van nieuw weefsel veroorzaakt.

Influenz (D.), invloed (vgl. Influenza), in 't bijzonder het ontstaan of de verplaatsing van statische electriciteit of magnetisme door de nabijheid van een electrisch of magnetisch geladen lichaam. I.-maschine (D.), electriseermachine, waarin met behulp van I. grote hoeveelheden statische electriciteit worden voortgebracht.

Influenza (Ital., influentia (Lat.), invloed), griep; een epidemische ziekte, die van tijd tot tijd in uitgebreide, soms de gehele aarde overstromende epidemieën optreedt. De naam, in 1358 door Villani reeds gebruikt, in 1743 door John Pringle opnieuw, schijnt te wijzen op een atmospherische invloed, waaraan de grote uitbreiding der epidemiën werd toegeschreven.

Infoliatiecysten (Lat. infoliatio, instulping) cysten, die ontstaan uit ingestulpt en afgesnoerd epithelium van het buikvlies.

In fóro (Lat., op het marktplein), voor de rechtbank, bij gerechtelijk-geneeskundige getuigenis.

Infraclaviculáris, onder het sleutelbeen liggend.

Infráctio (fractio, breuk), inbreking, inknikking, beenbreuk, waarbij de beenstukken niet geheel van elkander gescheiden zijn; ook depressio (indrukking) van een deel van een schedelbeen.

Inframaxilláris, (infra, onder; maxilla, kaak), onder de kaak liggend of tot de onderkaak behorend.

Infraorbitális (orbita, oogholte), onder de oogholte liggend.

Infrarode stralen, stralen in het spectrum, vóór het zichtbare rood.

Infrascapuláris (scapula, schouderblad), onder het schouderblad liggend.

Infraspinátus (spina, doorn, hier het doornuitsteeksel van het schouderblad), vgl. Musculus infraspinatus.

Infraumbilicaal (umbilicus, navel), onder de navel.

Infundíbulum (Lat., trechter), een benedenwaarts gericht spits toelopend kuiltje in de bodem van de derde hersenkamer; het blinde einde wordt gevormd door het tuber cinereum (zie ald.). Infundíbula alveolária, zie Sacculi alveolares. I. cóchleae, trechtervormig beenplaatje, dat het bovenste gedeelte vormt van de lamina modioli van het slakkenhuis; syn. scyphus Vieussenii. I. crurále, entonnoir crural, dijtrechter, de ruimte, gevormd door het ligamentum Gimbernati en de dijader; de nauwste en laagste plaats is de annulus femoralis int. (zie ald.). I. ethmoidále, zeefbeenstrechter; smalle langwerpige groeve, die langs de processus uncinatus naar boven en voren loopt, zich trechtervormig verwijdt en uitmondt in de sinus frontalis; syn. I. maxilláre, bovenkaakbeenstrechter. Infundíbula pulmónis, longtrech-

tertjes, sacculi alveolares. l. tubae uterínae, trechtervormige verwijding van de baarmoedertrompet.

Infúsio, 1. het ingieten van geneesmiddelen onder de huid, in aderen of lichaamsholten, zonder aanwending van bijzondere druk bij de inspuiting; 2. bereiding van een infusum (zie ald.); ook synonym daarvoor.

Infúsum, opgietsel, drank, bereid van een geneesmiddel door het met kokend water te begieten en te laten trekken.

Ingésta (Lat. mv., het ingevoerde), het gebruikte voedsel; in de physiologie rekent men hiertoe ook de in het organisme opgenomen zuurstof.

Ingrediéntia (Lat. mv., het binnentredende), bestanddelen.

Inguinális (inguen, lies), tot de liesstreek behorend.

Inhalatie (inhalatio), inademing; nl. van dampen, gassen of verstoven vloeistoffen als geneesmiddel.

Inhalatieziekten, ziekten, ontstaan door inademing van schadelijke stoffen, gassen of stof.

Inhibítie (inhibeo, tegenhouden), remming.

Inhibitóren, remmende zenuwen.

Iniencéphalus (ἰνίον, nek), misgeboorte, waarbij de hersenen te voorschijn komen door een gat in het achterhoofd (Geoffroy St. Hilaire).

Iniódymus (G. St. Hilaire), misgeboorte met twee met het achterhoofd aan elkander gegroeide hoofden.

Inion (in de anthropologie), protuberantia occipitalis externa ter hoogte van de linea nuchae superior.

Iniops (ὤψ, gezicht) (G. St. Hilaire), misgeboorte met aan het achterhoofd gedeelten van een aangezicht, in 't bijzonder een oog; meestal is het lichaam beneden de navel verdubbeld.

Initiaal (initiális, van ínitium, begin), tot het begin behorend. Initiale dodenvlekken, huidbloedingen (zoals die op lijken worden aangetroffen), bij sommige vormen van meningitis reeds bij het leven. l. sclerose, de verharding ter plaatse, waar het syphilisgif is binnengedrongen, welke het eerste zichtbare teken is der syphilisbesmetting; syn. harde sjanker, sjanker van Hunter, primair-affect. Initiale uitslag (D., Initialzacke), vgl. Electrocardiogram.

Injecteren (injecto), inspuiten; zie injiciëren.

Injéctio (injicio, naar binnen werpen), 1. inspuiting in lichaamsholten, of, door middel van een holle naald, onder de huid (subcutane inj.), in aderen (intraveneuse inj.), of in de diepte der organen (parenchymateuse injectie); 2. (in de ziektekundige ontleedkunde en in de oogheelkunde) overvulling van haarvaten en kleine bloedvaten; bijv. pericorneale injectie; zichtbaar worden van de anders onzichtbare bloedvaatjes in de omtrek van het hoornvlies.

Injiciëren, inspuiten; zie Injecteren.

Innéité (Fr. aangeborenheid), aangeboren idiosyncrasie (zie ald.).

Innenkolben (D., binnenkolven), vgl. lichaampjes van Meissner, Vater, Pacini.

Innenkörper (D.), lichaampjes van Heinz (zie Aanh.).

Innenpfeiler (D., binnenpeilers), zie Pfeilerzellen.

Innervatie, voorziening van zenuwen; de invloed van een zenuw op een spier.

Innominátus (Lat.), onbenoemd; syn. anonymus; vgl. Arteria, Nervus, Os.

Inoblást (ἴς, gen. ἰνός, pees, vezel), vaste bindweefselcel; syn. Fibroblast.

Inoculátio (van inoculare, uit in en oculus, oog, knop), enting; vroeger in het bijzonder de enting met pokkengif, ten einde een lichte pokziekte te doen uitbreken, die ontvatbaar maakte voor een meer gevaarlijke besmetting. l. vaccinae, koepokinenting.

Inóculum, hetgeen men heeft ingeënt.

Inodúle (Fr., van ἴς, gen. ἰνός), vezelachtig littekenweefsel; syn. tissu inodulaire.

Inogéen, in het weefsel ontstaan; vgl. Icterus.

Inoperabel, niet meer te opereren; bijv. van een gezwel, dat al te sterk gegroeid is.

Inopexíe (ἴς en πῆξις, stolling, vastwording), verhoogde neiging van het bloed in het levende lichaam om te stollen.

Inópia (Lat.), armoede, gebrek; bijv. l. láctis (gebrek aan zog, = agalactie). l. virilitátis (gebrek aan mannelijkheid, = impotentia).

Inoscopíe (σκοπέω, beschouwen), een methode om tuberkel- en andere bacillen in stolsels vrij te maken door de vezelstof te verteren door middel van pepsine (Jousset).

Inosculátio (in en osculare, vertaling van ἀναστομόω, inmonden; vgl. Anastomosis) rechtstreekse samenhang tussen twee bloedvaten van dezelfde wijdte, zonder tussenkomst van kleinere vaten.

Inosíet (ἴς, gen. ἰνός, (spier)vezel), spiersuiker; een voor gisting vatbaar koolhydraat, dat in plantaardige en dierlijke weefsels, vooral in de spieren voorkomt.

Inositol, vitamine van de B-groep.

Inos(it)uríe, afscheiding van inosiet in de urine.

Inotrópe werkingen (ἴς, gen. ἰνός, vezel; τρέπω, wenden) (Engelmann), invloed van

de hartzenuwen op het vermogen tot samentrekking van de hartspieren.

Inquiétude des jambes (Fr., onrust der benen), zie Anxietas tibiarum.

Insalivátio (saliva, speeksel), vermenging (van de spijzen) met speeksel.

Insánia (Lat., verstandeloosheid, van insánus, ongezond, krankzinnig), = amentia. I. morális, zedelijke krankzinnigheid; gebrek aan zedelijke drijfveren bij ongestoord denkvermogen; syn. folie raisonnante, moral insanity.

Insanity (Eng.), = insania.

Inscriptiónes tendíneae (inscriptio, inschrift; tendíneus, peesachtig), peesachtige strepen die dwars over spieren lopen; in 't bijzonder de rechte buikspieren.

Insecticíden, vergiften voor insecten.

Insel (D., eiland), vgl. Insula. I.-Aphasie, aphasie (zie ald.) door een letsel in het gebied der insula Reili. I.-Schwelle (D., drempel), vgl. Limen. I.-Theorie, theorie der diabetes, volgens welke deze ontstaat door aandoening van de eilandjes van Langerhans in de alvleesklier.

Insensibel (Lat., insensibilis), ongevoelig; vgl. Perspiratio insensibilis.

Insértio (Lat.), aanhechting, bijv van een spier aan het been. I. velamentósa fun(i)culi umbilicális (velaméntum, hulsel), aanhechting van de navelstreng niet rechtstreeks aan de moederkoek, maar op een afstand hiervan aan de eivliezen. I. furcáta (furca, vork), verdeling van het uiteinde van de navelstreng in twee takken, die zich aan de moederkoek vasthechten.

Insidieus (Fr., insideux, van Lat. insidiosus, van insidiae, hinderlaag), sluipend, verraderlijk (van het verloop ener ziekte).

Insluitsel-anaemie, een toxische haemolytische anaemie, met lichaampjes van Heinz (zie Aanhangsel) in de rode bloedlichaampjes, soms ook in het plasma.

Insolátio (sol, zon), zonnesteek, de gevolgen van de invloed van grote warmte, in 't bijzonder van de zonnehitte; syn. siriasis.

Insómnia (somnus, slaap), slapeloosheid; vgl. Agrypnie.

Insons (Lat.), onschuldig. Sýphilis insóntium, zie Syphilis.

Inspectie (inspectio), het onderzoek van de zieke door bezichtiging; syn. adspectie.

Inspirátio (Lat.), inademing, tegenstelling exspiratio, tezamen respiratio, bijv. nw. inspiratoor, hetgeen bij de inademing plaats heeft. Inspiratore dyspnoea (vgl. Dyspnoea), moeilijke inademing. Inspiratore reutels, reutels, die men tijdens de inademing waarneemt. Inspiratore intrekking (der tussenribsruimten), tijdens de inademing, als deze bemoeielijkt is; bij pericarditis adhaesiva in de hartstreek. Het meer gebruikelijke „*inspiratorisch*" is Duits.

Inspissatie (spissus, dicht), indikking (van een vloeistof, door verdamping), verdichting (van weefsel).

Instabílitas (Lat., onbestendigheid) **oculorum** onvermogen om de ogen stil te houden; vgl. Nystagmus.

Instillatie (Instillatio), indruppeling, in 't bijzonder in de ogen. Rectale I. (Wernitz), voortdurende en langzame ingieting, droppelsgewijze, van vloeistoffen in de endeldarm; syn. Tropfklistier (D.), druppellavement.

Instinct (instinctus, aandrift), natuurdrift; de van het verstand onafhankelijke aandrift tot handelingen, die dienstig zijn voor het behoud van het individu en de soort (Meyer). Instinctief, onbewust.

Instrumentarium, een verzameling tot een bepaald doel dienende werktuigen of toestellen.

Insufficiéntia vertebrális (insufficientia, ontoereikendheid; vertebra, wervel); onvoldoende beweeglijkheid of steunkracht der ruggegraat door gestoorde functie van beenderen, banden, gewrichten en spieren; syn. ziekte van Schanz.

Insufficiëntie (sufficere, voldoen), ontoereikendheid, onvoldoende werking van een orgaan, in 't bijzonder van de spieren van organen, zoals de ogen, het hart, de maag, de darm; gebezigd met betrekking tot een opening, onvoldoende vermogen tot sluiting; vgl. Incontinentia. Relatieve I. van hartkleppen, onvoldoende sluiting der kleppen, zonder dat deze zelf zijn aangedaan, door verwijding van het ostium of onvoldoende werking der spieren; vgl. Accidentele hartgeruisen; tegenstelling van organische insufficiëntie. I. fractuur, breuk van dij- of scheenbeen door ongewone inspanning (mars-fractuur).

Insuffisance pluriglandulaire (Fr.), samengestelde ziekte door onvoldoende werking van verschillende endocrine klieren (zie ald.).

Insuffisance protéopexique (Widal) (πῆξις, vasthechting), onvoldoende vermogen van de lever om schadelijke proteinen uit het voedsel vast te leggen.

Insufflatie (insufflo, inblazen), het inblazen van vloeistoffen of fijn gepoederde vaste geneesmiddelen in lichaamsholten of in het oog.

Insula (Lat., eiland), meerv. insulae. Insulae hépatis, levereilandjes, de door bloed-

vaatjes omgeven kwabjes van de lever. Insulae Langerhans, kwabjes van de alvleesklier. Insula Reilii, de driehoekige kwab van de schors der grote hersenen, die zichtbaar wordt als men de randen der fissura cerebri lateralis uit elkaar houdt. Insulae Peyeri, = agmina Peyeri. l. pulmónum, eilandjes der longen; de veelhoekige figuren op de oppervlakte der longen, die beantwoorden aan de longkwabjes.

Insulíne, hormoon (zie ald.), afkomstig van de eilandjes (insulae) van Langerhans, dat de hoeveelheid suiker in het bloed regelt, en bij diabetes wordt toegediend als daarbij het gehalte aan suiker van het bloed te hoog is; vgl. Angioxyl. l. kináse (κινέω, bewegen) een ferment, gevormd in de lever, dat de weefselcellen gevoelig maakt voor insuline. l. shock, dreigende verschijnselen, wanneer door insuline, toegediend wegens diabetes, het gehalte aan bloedsuiker daalt onder een bepaalde grens. l. stoot, de shock-werking, opzettelijk teweeggebracht bij schizophrenie.

Insulóma, adenoma van de eilandjes van Langerhans.

Insúltus (Laat Lat., overvalling), aanval, van hysterie, epilepsie, beroerte.

Int., afkorting van internus (zie ald.).

In tábula (Lat., op de tafel), bij de lijkopening.

Intáct (intactus, onaangeroerd), ongeschonden, in goede staat. Virgo intacta, ongerepte maagd.

Integraal (uit het Fr. intégral, van Lat. integrum, het geheel), bijv. nw. voor gans, in zijn geheel; zelfst. nw. (in de wiskunde) som van oneindig vele, oneindig kleine grootheden. Integrale prikkeling, prikkeling van het geheel.

Integratie-psychose, psychische stoornis tijdens de „integratie", het proces van geheel volwassen worden. Syn. Adolescentie-psychose.

Integrerend, tot het geheel behorend, van iets een noodzakelijk deel uitmakend.

Integumèntum (Lat., bedekking), de uitwendige huid (meestal in het meerv., integumenta); syn. cutis.

Intellect (intellectus), verstand.

Intensief (zie Intensiteit), sterk, krachtig.

Intensiméter, meter van de sterkte van x-stralen; syn. dosimeter.

Intensiteit (Lat., intensio, spanning), sterkte.

Intentiekrampen, (Lat. intendo, inspannen, gerundium intentum) krampen, die bij willekeurige bewegingen ontstaan; bij tetanie en ziekte van Thomson.

Intentietremor (tremor, beving), beving, die bij willekeurige bewegingen ontstaat; o.m. verschijnsel van multiple sclerose.

Inténtio (Lat., inspanning), in de heelkunde gebruikt om aan te duiden of een wond geneest door het eenvoudig aan elkander groeien der wondranden: „bij de eerste inspanning" (per primam intentionem, of afgekort „per primam"); of doordat zij zich eerst met granulaties vult en deze daarna met epithelium worden bedekt: „bij de tweede inspanning" (per secundam intentionem, of afgekort „per secundam").

Inter-, tussen-.

Intercalair staphylóma (intercalo, tussenvoegen), staphyloma (zie ald.) tussen iris en corpus ciliare; vgl. Ossa intercalaria.

Intercellulair, tussen de cellen zich bevindend. Intercellulaire stof, tussencelstof; de stof tussen de cellen van een weefsel. l. brug, de draadvormige overblijfsels van protoplasma tussen de cellen, vooral in de kiemlaag der huid; vgl. Stachelzellen.

Intercolumnaire fascia, fascia cremasterica, fascia Cooperi (zie ald.).

Intercostális (costa, rib), tussenribs-, zie Musculus, Nervus, Arteria, Neuralgia, Spatium.

Intercricothyreotomíe, klieving van het ligamentum cricothyreoideum s. conicum; syn. coniotomie, laryngotomia infrathyreoidea.

Intercurrent, tussenkomend, „er bij" komend (van een ziekte).

Interdentaal (dens), zich tussen de tanden bevindend.

Interepitheliaal labyrint, het netwerk van spleten tussen de intercellulaire bruggen van de kiemlaag der huid, waarin zich de voedingsvloeistof beweegt.

Interfemíneum (femen = femur), wat zich tussen de dijen bevindt: 1. de bilnaad; 2. de vrouwelijke schaamdelen.

Interfereren, het onvatbaar worden van cellen voor een virus, nadat zij zich hebben verbonden met een ander virus.

Interferométer, 1. instrument om zeer korte afmetingen te bepalen met behulp van de verschijnselen van de interferentie van het licht; 2. toestel, om een diagnose te stellen door middel van de wijziging, welke door de aanwezigheid van antilichamen (zie ald.) in een vloeistof teweeg wordt gebracht in de voortplantingssnelheid van het licht, en de daarmede samenhangende wijziging in de interferentieverschijnselen.

Interferometríe, de specifieke diagnostiek van de werking der endocrine klieren.

Interfibrillaire stof, de kleefstof tussen de vezelen; bijv. van het bindweefsel.

Intergemmaal (gemma, knop), tussen de smaakknoppen liggend.

Interglobulaire ruimten (globulus, bolletje), bolronde holten in het binnenste der dentine (zie ald.).

Interimprothese (interim, tussentijds), tijdelijke prothese (zie ald.), later te vervangen door een blijvende.

Interlaminaire lymphruimte (lamina, dunne laag) (Auerbach), net van lymphvaten tussen de beide spierlagen van de darm.

Interlobair, tussen de longlobben.

Intermarginaal, (Lat. margo, rand), tussen twee randen. l. lijn, de lijn op de rand van het ooglid, die het voorste gedeelte scheidt van het achterste.

Intermaxilláre (sc. os), tussenkaaksbeen.

Intermediair (medium, het midden), in het midden liggend. Intermediaire operatie, appendicitis-operatie tussen het „hete" en het „koude" tijdperk. l. stofwisseling, de veranderingen, die met de scheikundige stoffen, welke in het lichaam worden opgenomen, achtereenvolgens plaats vinden, totdat zij geheel in de eindproducten uiteenvallen. l. gal-omloop, het terugkeren van de afgescheiden gal door de poortader naar de lever. l. overerving, waarbij twee eigenschappen der ouders tot één worden verenigd.

Intermediate (Eng.), zeer lichte gevallen van lepra met nog onzekere diagnose.

Intermedine, een hormoon (zie ald.) uit de pars intermedia der hypophysis cerebri.

Intermédius, in het midden liggend; vgl. Nervus, Os. l. type van diphtheriebacillen, de middelmatig kwaadaardige soort dier bacillen. Vgl. Gravis- en Mitis-type.

Intermeningeale apoplexíe (μῆνιγξ, vlies, hier hersenvlies), bloeding tussen de dura mater en de arachnoidea.

Intermétrium, een laag tussen het endometrium (zie ald.) en de spierwand van de uterus.

Intermíssie (intermitto, een tussenruimte, tussenpoos vrijlaten), het tijdelijk geheel wegblijven van verschijnselen ener ziekte; van koorts, als de temperatuur tussen twee verheffingen in geheel normaal is. Vgl. Remissie.

Intermíttens (sc. febris), zie Malaria.

Intermitterend, met bepaalde tussenpozen plaats vindend; syn. periodiek; vgl. Intermittens; bijv. intermitterende behandeling van syphilis met kwikzilver. Intermitterend manklopen, zie Claudicatio intermittens.

Intern (internus), als bijv. nw. inwendig. l. geneeskunde, het deel der geneeskunde, dat zich bezighoudt met de l. ziekten, die der inwendige organen; als zelfst. nw. (Fr. interne), inwonend assistent.

Internist, arts voor inwendige ziekten; een term, die burgerrecht heeft verkregen, hoewel ze werd afgekeurd door Stokvis, die er eerder bij dacht aan een lijder aan interne ziekte.

Intérnus (Lat.), inwendig, naar binnen gelegen. Soms gebezigd als verkorting voor musculus rectus oculi internus, musculus obliquus internus, musculus thyreo-arytaenoideus internus.

Interoceptóren, receptoren (zie ald.) van het slijmvlies van spijsverterings- en ademhalingsorganen.

Interósseus (os, been), tussen 2 beenderen liggend; vgl. Musculus.

Interparietále (sc. os), zie Os Incae.

Interposítio úteri vesíco-vaginális (Schauta—Wertheim), operatieve verplaatsing van de baarmoeder, zodat deze tussen de blaas en de schede komt te liggen, ter versterking van de voorwand der schede bij uitzakking. Van interpositie wordt ook gesproken als zich bij een beenbreuk weefseldelen tussen de breukeinden hebben geschoven. l. velamentósa, insertio velamentosa, wanneer daarbij de navelvaten bij elkaar blijven.

Interrenaal steisel, een bestanddeel van het lichaam van alle gewervelde dieren, dat afkomstig is uit de interrenale — tussen de nieren liggende — zône, en gekenmerkt is door het gehalte zijner cellen aan lipoide stoffen. Bij de zoogdieren wordt het grotendeels vertegenwoordigd door de schors der bijnieren.

Interscapuláris, tussen de schouderbladen liggend.

Intersegmentaire banen, vezels, die de verschillende segmenten van de grijze stof van het ruggemerg onderling verbinden; syn. (spinale) associatiebanen.

Intersex, individu met intersexualiteit, zie ald.

Intersexualiteit, het bezitten van enige anatomische kenmerken van het andere geslacht.

Interspinális, tussen de doornuitsteeksels der wervels liggend.

Interstitieel (interstitium, tussenruimte). Interstitiële klieren, bestanddelen van het i. weefsel, die inwendige afscheiding bezitten; vgl. Ovariale klier, cellen van Leydig. l. ontsteking, ontsteking van het i. weefsel. l. vruchtzak, de vruchtzak bij i. zwangerschap. l. weefsel, het tussen het parenchym liggende (bind)-weefsel. l. zaadbalcellen, vgl. Cellen van Leydig (aanhangsel), l. zwangerschap, zwangerschap,

waarbij het bevruchte ei zich in dat deel der baarmoedertrompet vastzet, dat in de wand der baarmoeder ligt. Vgl. Hernia interstitialis.

Interstítium (Lat.), tussenruimte. l. arcuárium (arcus, boog), driehoekige ruimte tussen de twee gehemeltebogen.

Intertransversárius, tussen de dwarse uitsteeksels der wervels liggend; vgl. Interspinalis.

Intertrígo (inter, tussen; tero, wrijven), ook eczema of erythema intertrigo genoemd, „smetten"; een huidontsteking, die, vooral onder de invloed van het zweet, ontstaat op twee tegen elkander liggende huidgedeelten. l. mádidans, l. met afscheiding van vocht. l. perineális, het smetten aan de bilnaad, heet in het Duits Wolf.

Intervaginale lymphruimte, lymphruimte tussen de beide scheden (pia- en duraschede) van de nervus opticus.

Interval (intervállum, tussenruimte), vrije tussentijd tussen de menstruaties of de aanvallen ener ziekte, bijv. appendicitis en krankzinnigheid (lucíde interval, heldere tussenpoos). Interval-operatie, operatie ener appendicitis in de vrije tussentijd; syn. operatie à froid; vgl. Intermediair.

Intervilléuse ruimten (villus, vlok), wijde bloedruimten in de decidua serotina (zie ald.), waarin de chorionvlokken binnendringen.

Intestinal carrier (Eng.), typhusbacillendrager, die de bacillen in de darm herbergt. Vgl. Bile-carrier.

Intestinális (vgl. Intestinum), tot de darm behorend. Intestinále gistingsdyspepsíe (Schmidt en Strassburger), stoornis der spijsvertering, die op gisting van koolhydraten in de darm berust. Intestinále crises, aanvallen van pijn in de darm. Zie ook Infantilisme.

Intestínum, meerv. intestína (intus, van binnen), darm. l. cáecum (caecus, blind), blinde darm. l. crássum (crassus, dik), dikke darm. l. ileum (ilia, de dunne darmen), kronkeldarm. l. jejúnum (jejunus, nuchter), nuchtere (ledige) darm. l. pancreáticum, = duodenum. l. réctum (rectus, recht), endeldarm. l. ténue (tenuis, dun), dunne darm. l. ténue mesenteriále, l. jejunum, l. ileum.

Intima (íntimus, de binnenste; sc. membrana), de binnenste, uit endothelium bestaande laag van de wand der bloedvaten.

Intimidátie (tímidus), beschroomd maken; een wijze van behandeling, waarbij men tracht op krachtige wijze iedere ziekelijke uiting van de zieke te onderdrukken (Leuret); vgl. Traitement moral.

Intolerantie (tolero, verdragen), onvermogen om te verdragen, gebrek aan weerstand; bijv. tegen de werking van alcohol.

Intoxicatie (gevormd van toxicum, zie ald.), vergiftiging.

Intra (Lat., binnen).

Intracapsulaire lensextractie, verwijdering uit het oog van de lens met de gehele lensbeurs.

Intracavitaire radiumbehandeling, (Lat. cavitas, holte), behandeling waarbij het radium in het aangetaste orgaan wordt gebracht.

Intracellulair, binnen de cellen liggend.

Intracranieel (κρανίον, de schedel), binnen in de schedel liggend.

Intracutaan (cutis, huid), in de huid.

Intradermaal (δέρμα, huid), in de huid.

Intradermoreactie (δέρμα, huid), inspuiting van een druppel tuberculine-oplossing in (niet onder) de huid om tuberculose te ontdekken (Mantoux).

Intraf(o)etátio (vgl. F(o)etus), dubbele misgeboorte, waarbij één vrucht geheel ontwikkeld, de andere verschrompeld is en zich in een of ander deel van de ontwikkelde vrucht vormt; naar de plaats waar de „fetus in fetu" gevonden wordt, onderscheiden in l. abdominális, l. cápitis, l. sacrális, enz.; vgl. Engastrius, Epigastrius, Epiglossus, Epignathus; syn. inclusio fetalis.

Intrait, fabrieksnaam voor een geneesmiddelbereiding, die geheim wordt gehouden, en gevormd is gelijk het woord extrait (firma Dausse te Parijs); de intraits werken in zeer kleine hoeveelheden; vgl. Collobiase.

Intraligamentair (ligamentum) band, binnen het ligamentum latum liggend, bijv. van de zwangere baarmoedertrompet, die zich uitzet tussen de bladen van het ligamentum latum (zie ald.).

Intramuraal (murus, wand), in de wand liggend; in het bijzonder gebezigd van myomata der baarmoeder, voorts ook voor bepaalde spiervezels in het hart (intramurale vezels van Albrecht); syn. interstitieel, intraparietaal (paries, wand).

Intramusculair, in een spier, bijv. l. injectie

Intraoculair, binnen in het oog.

Intraperitoneaal, binnen het buikvlies.

Intrapolair, tussen de polen of electroden.

Intrapsychisch (ψυχή, geest), wat binnen de ziel plaats heeft. Intrapsychische stoornissen (vgl. Psychosensorische en Psychomotorische stoornissen), afwijkingen in de verrichtingen van de ziel, waarbij noch de waarneming, noch de uiting primair gestoord

is, doch wel het daartussen gelegen gebied, en wel in de zin van a-functie (als de intrapsychische werkzaamheid niet plaats heeft), parafunctie (als zij op onjuiste wijze plaats heeft) en hyperfunctie (als zij te sterk is).

Intrapsychische ataxíe (Stransky) gebrekkige samenwerking tussen het voorstellings- en aandoeningsleven bij dementia praecox; vgl. Ataxie.

Intrathecaal (θήκη, doos), binnen de schedel of het wervelkanaal geschiedend of zich bevindend.

Intrathoracaal, binnen de borstholte.

Intrauterien, binnen de baarmoeder.

Intraveneus, in het binnenste van een ader, (bijv. een inspuiting).

Intra vítam, intravitáal, gedurende het leven. Intravitale kleuring, kleuring van weefsels voor het microscopisch onderzoek tijdens het leven van het dier.

Intrinsic (Eng.), van binnen afkomstig. I. factor (zie Factor), de uit het maagsap afkomstige stoffen, welke de normale bloedvorming mogelijk maken en welker ontbreken pernicieuse anaemie doet ontstaan; (Castle, 1931). Syn. Haemopoëtine. Vgl. Extrinsic.

Intrinsieke ontwikkeling, de onzichtbare chemische processen, waardoor stoffen ontstaan, waaruit de organen van het embryo worden gevormd (Paul Weiss).

Intróitus (Lat.), ingang. I. vagínae, de ingang der schede, de grens tussen de schede en de uitwendige geslachtsdelen.

Introjéctie, (Lat. jacio, werpen) het in zich opnemen van een Ik-vreemde persoonlijkheid.

Intrórsus (Lat.), naar binnen gewend.

Introspéctie (Lat. spicere, kijken), het richten van de aandacht op wat in het eigen Ik gebeurt. Vgl. Extrospectie.

Introvérsio, binnenwaarts gekeerd zijn; overwegend gericht zijn op wat in het eigen Ik gebeurt. Vgl. Extroversie.

Intubátie (tubus, buis), 1. het inbrengen van een buis, in 't bijzonder in het strottenhoofd (O'Dwyer 1886), door de mond of de neus, om bij vernauwing van het strottenhoofd verstikking te voorkomen; ook om vloeistoffen op te zuigen, geneesmiddelen binnen in de luchtwegen te brengen of kunstmatige ademhaling in te leiden; syn. tubage; 2. het tot stand brengen van een verbinding tussen een ader en een slagader, door de slagader in het lumen (zie ald.) van de ader te schuiven en door hechting te bevestigen. Perorale I. (per os, door de mond), het inbrengen van een buigzame metalen buis in het strottenhoofd om het inademen van bloed bij operaties te voorkomen, of hoger druk in de longen teweeg te brengen bij operaties aan de longen.

Intumescéntia (Lat., opzwelling). I. cervicális, lumbális, verdikt gedeelte van het ruggemerg in de hals- en lendenstreek. I. ganglionáris Scarpae, = ganglion vestibulare (zie ald.). I. medulláris, mergachtige zwelling van de follikels en de „plaques" van Peyer (zie ald.) in de darm in het begin van buiktyphus.

Intussuscéptio (intus, naar binnen, suscipio, opnemen), 1. inschuiving, instulping van een gedeelte van de darm in een volgend of (zelden) een voorafgaand gedeelte, dat dan intussuscípiens heet, terwijl het ingestulpte gedeelte intussuscéptum wordt genoemd; syn. invaginatio; 2. opneming van (voedsel-)stoffen door verspreiding ervan tussen de deeltjes van de opnemende stof; tegenstelling van appositio; groei per intussusceptionem, of per appositionem. De eerste vorm is regel bij levende voorwerpen, de tweede is kenmerkend voor kristallen.

Inuline clearance, (Eng. clearance, opruiming), de hoeveelheid urine, die per tijdseenheid wordt gefiltreerd door de glomeruli, gemeten met behulp van inuline.

Inúnctie (inunctio), inzalving, inwrijving, in 't bijzonder van kwikzalf bij syphilis.

Invaginátio (vagina, schede), zie Intussusceptio; het intussusceptum wordt ook invaginatum genoemd.

Invalide (in en validus, gezond), ongeschikt tot de arbeid, ziekelijk, sukkelend, recht hebbend op onderstand of uitkering.

Invásie (invado, binnen dringen), inval, het begin ener koortsige ziekte. I.-ziekten, ziekten, veroorzaakt door hoger georganiseerde organismen, bijv. actinomyces, echinococcus-ziekte.

Invérsio (Lat.), omkering, omstulping. I. intestíni, naar buiten stulping (ectropionnering) van het darmslijmvlies bij aangeboren darmspleet. I. sexuális, geslachtelijke omkering; vgl. Homosexueel. I. testis, verandering van de ligging van de zaadbal, zodanig dat de vrije rand niet naar voren maar naar binnen staat. I. úteri, gedeeltelijke instulping of gehele omstulping van de bodem der baarmoeder, zodat deze tot buiten de vulva kan komen (I. compléta). I. vagínae, omstulping van de vóór- of achterwand of beide wanden der schede. I. vesícae, = ectropia vesicae. I. víscerum, = situs inversus viscerum (zie ald.). I. van het slaaprhythme, slaperigheid overdag, slechte slaap 's nachts.

Inversion (Fr.), het onderste boven houden van een patient om een in de luchtwegen geraakt lichaam eruit te doen komen. I. génésique, = inversio sexualis.

Invérsus (Lat.), omgekeerd. Typus i., zie Febris.

Invertáse, invertíne, enzym; o.a. in het darmsap, dat de inversie van rietsuiker tot eenvoudiger suikers, dextrose (glucose) en laevulose (fructose) teweegbrengt; syn. invertine, sucrose.

Invértor, iemand die een tijdlang negatief heeft gereageerd op tuberculine-reacties en nu positief reageert.

Invetereren (vetus, gen. veteris oud), verouderen, van een kwaal.

Involuntárius (Lat.), onwillekeurig; bijv. defaecatio involuntaria.

Involútio (in-volvo, naar binnen rollen), het teruggaan van een orgaan tot een minder ontwikkelde toestand, bijv. I. úteri; in het kraambed of op de overgangsleeftijd; I. senílis, involutietijdperk (zie Climacterium). Involutiepsychóse, psychose in het involutietijdperk. Involutievormen, micro-organismen, die in verval verkeren; vgl. Subinvolutie, Evolutie.

Inzucht (D.), „binnenteelt", voortplanting door paring van nauw verwante personen; vgl. Incestus.

Iónen (ἰων, gaande; beter, ionten), de ontledingsproducten van electrolyten, die zich naar de positieve of negatieve pool begeven als door de oplossing een electrische stroom gaat (Faraday) of zich ook zonder zulk een stroom vrij in de oplossing bevinden (Clausius-Arrhenius), en door de stroom in de richting van die electrode worden bewogen, tot welke zij worden aangetrokken (electrolytische dissociatie of ionisatie). I. substitutie, vervanging van ionen, die voor het lichaam schadelijk zijn, door andere, bijv. door middel van darmbaden met bepaalde stoffen in hypotonische oplossing. I. therapie, zie Ionensubstitutie, Iontophorese.

Iontokinétron (κινέω, bewegen), toestel, waarmee iontophorese (zie ald.) wordt toegepast; in het bijzonder voor zink-iontophorese in de oorheelkunde.

Iontophorése (φέρω, brengen), het inbrengen van bepaalde ionen in het lichaam door daarop electroden te plaatsen, bevochtigd met oplossingen, welke de gewenste ionen bevatten. Syn. Electrophorese. Vgl. Cataphorese en Dielectrolyse.

Iophobíe (ἰός, vergif; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor vergiften.

Ipsilateraal (ipse, hijzelf) (zonderlinge woordvorming), = homolateraal (zie ald.).

Ipsismus (ipse, hijzelf, dus neiging tot zichzelf), = onanie.

Iracúndia morbósa (Lat.), ziekelijke opvliegendheid.

Iridaux(és)is (ἶρις, regenboogvlies; αὔξις en αὔξησις, vergroting), opzwelling van het ringvormig met de lenskapsel vergroeide regenboogvlies door de spanning van het kamerwater; syn. iridodauxis, iris bombans, tulbandiris.

Iridectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), het uitsnijden van een gedeelte van het regenboogvlies om een kunstmatige pupil te maken (optische iridectomie), of om de spanning binnen het oog (bij glaucoma) te verminderen (A. v. Graefe).

Iridelkósis (vgl. Helkosis), verzwering van het regenboogvlies.

Iridencleísis (ἔγκλεισις, insluiting), operatie tegen glaucoom, bestaande in een iridectomie (zie ald.), waarna men één irisslip in de sclerawond trekt (Holth).

Iriderémia (ἐρημία, gebrek), aangeboren ontbreken van het regenboogvlies; syn. aniridie. I. traumática, volkomen afscheuring van het regenboogvlies door een verwonding.

Iridésis, = Iridodesis.

Iridocéle, het uitpuilen van het regenboogvlies door een wond van het hoornvlies.

Iridochoroidítis, ontsteking van het regenboog- en het vaatvlies, onderscheiden in I. spontánea (primair) en I. consecutíva (gevolg van andere ziekten).

Iridocolobóma, coloboma (zie ald.) van het regenboogvlies.

Iridocyclítis, ontsteking van het regenboogvlies en het corpus ciliare (zie ald.).

Iridodáuxis, geheel onjuiste uitdrukking voor iridauxis (zie ald.).

Iridodésis (δέσις, binding), pupilvorming door een tipje van het regenboogvlies door een smal hoornvlieswondje naar buiten te halen en met een zijden draadje af te binden (verouderd); vgl. Iridencleisis.

Iridodialýsis (διαλύω, losmaken), afscheuring of operatieve losmaking van het regenboogvlies van de rand van het corpus ciliare.

Iridodonésis (δόνησις, schudding), trilling van het regenboogvlies, doordat het (door schrompeling of verwijdering van de lens) van zijn steun beroofd is; syn. iris tremulans.

Iridologíe, een vorm van beunhazerij, waarbij elke ziekte, van welk orgaan ook, te herkennen zou zijn aan een plekje op de iris.

Iridoncósis (ὄγκος, dikte), opzwelling van het gehele, zeer gerekte regenboogvlies, dat aan de lens is vastgegroeid; syn. staphyloma uveale.

Iridoplegíe (πληγή, slag), verlamming der spieren van het regenboogvlies.

Iridoptósis (πτῶσις, de val), vgl. Prolapsus iridis.

Iridóschisis, iridoschísma (σχίζω, splijtend), = iridocoloboma.

Iridosclerectomíe, iridectomie met uitsnijding van een stuk uit de sclera.

Iridótasis (τάσις, spanning), operatie bij glaucoma, waarbij het ongeschonden regenboogvlies onder een lap van het bindvlies naar buiten wordt gehaald.

Iridotomíe (τέμνω, snijden), insnijding van het regenboogvlies met een schaarpincet, in de richting der straalsgewijs lopende spieren, ten einde een nieuwe pupil te vormen.

Iris (ἶρις, regenboog), 1. regenboogvlies. I. bombans, zie Iridauxesis. I. trémulans (Lat., sidderend), = iridodonesis; 2. benaming van een uitslag (herpes iris, enz.), die in één of meer concentrische kringen gerangschikt is.

Irisblende (D., afdekking tegen licht), diaphragma voor een microscoop, waarvan de opening door middel van een schroefje concentrisch wijder of nauwer kan worden gemaakt, gelijk de pupil.

Iriseren, de kleuren van de regenboog vertonen.

Irítis, ontsteking van het regenboogvlies. I. parenchymatósa, vorming van een ontstekingachtig exsudaat in het weefsel van het regenboogvlies. I. plástica, I. met uitzweting van vezelstof, waardoor vergroeiingen (synechieën) ontstaan. I. serósa, I. met afscheiding ener weiachtige vloeistof, die op de voorvlakte van de oogkamer een korrelig neerslag vormt. (Verouderde naam voor cyclitis). I. suppuratíva, I. met vorming van etter in het irisweefsel en in de voorste oogkamer (hypopyon-iritis).

Irradiátie (irradio, uitstralen), 1. uitstraling, bijv. van de vertakkingen van een zenuw van een punt uit; 2. uitstraling van een (pijn)gewaarwording van de rechtstreeks geprikkelde plaats uit naar de omgeving; 3. zekere vormen van gezichtsbedrog, ten gevolge van onnauwkeurige accommodatie (zie ald.).

Irregulair, onregelmatig.

Irreparábel (irreparabilis), onherstelbaar.

Irreponíbel (irreponibilis), niet weder naar binnen te brengen (van een breuk).

Irrespirábel, niet in te ademen (van gassen).

Irreversibel, niet omkeerbaar. Tegenstelling: Reversibel.

Irrigátie (irrigo, water ergens heen leiden of iets met water begieten), begieting, bespoeling, uitspoeling; ook van grond (met water, met rioolvocht).

Irrigátor, toestel voor irrigatie, bestaande uit een vat van glas of metaal met een slang aan de bodem.

Irritabiliteit (irrito, prikkelen), prikkelbaarheid, het vermogen om op prikkels te reageren, bijv. van spieren.

Irritable (Eng.), prikkelbaar, gevoelig. I. bladder, prikkelbare urineblaas, prikkelingstoestand van de hals der blaas, zonder ontsteking; syn. cystalgie, blaasneuralgie. I. breast (Eng., borst), mastodynie (zie ald.). I. heart (Eng., hart), zenuwachtige hartzwakte, neurasthenia cordis (vasomotoria). I. testis, neuralgie van de zaadbal. I. uterus, vgl. Hysteralgie.

Irritántia (nl. remedia; irrito, prikkelen), prikkelende middelen; vgl. Acria, Epispastica.

Irritatief, prikkelend.

Irritátio, prikkeling, prikkelingstoestand.

Irrumáre (ruma, keel), het mannelijk lid in de mond van een ander steken.

Ischáemia (ἴσχω, tegenhouden; αἷμα, bloed), plaatselijke bloedeloosheid (Virchow), belemmering van de arteriële toevoer van bloed door vermeerdering van weerstanden, bijv. vaatkramp. I. retinae (Hughlings Jackson), plotselinge tijdelijke volkomen of gedeeltelijke verblinding door vernauwing van de slagaderen van het netvlies; syn. epilepsia retinae.

Ischáemische contractuur, verstijving van een lid door verkorting van spieren na te langdurige afsluiting van de toevoer van bloed. I. verlamming, spierverlamming door te geringe toevoer van bloed, bijv. door een knellend verband of de slang van Esmarch. Syn. contractuur van Volkmann.

Ischiadélphus (ἰσχίον, heup; ἀδελφός, broeder), misgeboorte, bestaande uit twee vruchten met één navel, die in de bekkenstreek met elkander vergroeid zijn (G. St. Hilaire); syn. ischiopagus.

Ischiádicus, op de heup of het heupbeen betrekking hebbende; zie Nervus, Art., Plexus.

Ischíagra (ἄγρα, klem), heupjicht.

Ischialgíe, zie Ischias.

Ischias (ἰσχιάς), heupjicht, heuppijn, neuralgie in het gebied van de nervus ischiadicus; syn. malum Cotunnii, neuralgia ischiadica, ischialgie (ἄλγος, pijn). I. anterior, neuralgie van de nervus femoralis. I. scoliotica, ischias met zijdelingse verkromming van de ruggegraat; syn. scoliosis ischiadica. I. varicósa (Quénu), ischias, veroorzaakt door druk van varices van aderen nabij de n. ischiadicus.

Ischidrósis (ἴσχω, tegenhouden; ἱδρόω, zweten), onderdrukking van het zweet.
Ischiocavernósus, vgl. Musculus.
Ischioccoccýgeus, vgl. Musculus.
Ischiocéle, = hernia ischiadica.
Ischiópagus (van πήγνυμι, verbinden), = ischiadelphus.
Ischiopubiotomíe (Tarabeuf), doorzaging van het os ischii en os publis om bij vernauwd bekken de bevalling mogelijk te maken.
Ischiothóracópagus, = iliothoracopagus.
Ischium (ἰσχίον, heupbeen, naast ἔχω en ἴσχω, tegenhouden, houden, dragen; de drager van het lichaam), vroeger het heupgewricht zowel als de heup en het heupbeen; thans alleen het os ischii, heupbeen.
Ischnogyríe (ἰσχνός, mager, zwak), zwakke ontwikkeling van gyri (zie ald.) der hersenen; vgl. Microgyrie.
Ischnophoníe (φωνή, geluid), zwakke, onduidelijke of fijne discantstem. Ook syn. voor ischophonie.
Ischochymíe (ἴσχω, tegenhouden; χυμός, sap, hier spijsbrij), achterblijven van de spijsbrij in de maag (M. Einhorn).
Ischophoníe, stotteren; vgl. Ischnophonie.
Ischúria (ἰσχουρία, van οὖρον, urine), terughouding van de urine in de blaas. I. paradóxa (παράδοξος, tegenstrijdig, in strijd met wat men zou menen, van παρά, tegen en δόξα, mening), afdruppelen van urine uit de volle blaas, die door verlamming van de m. detrusor sterk gerekt is. I. spástica (σπασμός, kramp), krampachtige ischurie, door kramp van de m. sphincter vesicae.
Iso-agglutiníne, agglutinine (zie ald.), afkomstig van een ander dier van dezelfde soort (vgl. hetero-agglutinine).
Iso-antilichamen (ἴσος, gelijk) (Ehrlich), antilichamen (zie ald.), die ontstaan door antigenen, aan organismen van dezelfde soort (zoals bloedlichaampjes) ontleend, bijv. isoagglutininen.
Isochronoscoop (ἴσος, gelijk; χρόνος, tijd), toestel om het ogenblik van contact te registreren (Donders).
Isochroom (χρῶμα, kleur), gelijk van kleur.
Isochroon (χρόνος, tijd), van gelijke duur.
Isocoríe (κόρη, pupil), gelijkheid van de pupillen; tegenstelling van anisocorie.
Isocrystarglazen (willekeurig gekozen benaming), brilleglazen van de firma Busch te Rathenow.
Isocytolysíne, = isolysine.
Isodónt (ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand), een gebit met tanden van gelijke grootte en gelijke vorm, die door gelijke tussenruimten gescheiden zijn.
Isodynamisch (δύναμις, kracht), dezelfde kracht opleverend; van hoeveelheden voedingsstoffen, die dezelfde verbrandingswaarde hebben; bijv. is 2 gr. eiwit isodynamisch met 1 gr. vet (Rubner).
Isogamíe, de vereniging van geheel gelijke gameten.
Isogeen, van dezelfde oorsprong.
Isoimmunisatie, immunisatie van de moeder door antigenen van de foetus.
Isolátor (isoler Fr. afzonderen, van isola (It.), eiland), niet-geleider (voor electriciteit).
Isoleer-rapport, zie Rapport.
Isolering, 1. afzondering, bijv. van besmettelijke lijders of krankzinnigen. 2. (in de bacteriologie) het verkrijgen van een zuiver kweeksel (Reinkultuur) van bacteriën door bepaalde methoden. 3. (in de natuurkunde) de omhulling van geleiders der electriciteit door niet-geleiders.
Isolysíne, een stof, in de normale bloedwei, welke de eigen rode bloedlichaampjes oplost; vgl. Haemolysinen.
Isométrisch (ἴσος, gelijk; μέτρον, maat), zo noemt men de werking van een spier, waarvan de lengte onveranderd wordt gehouden en dus de spanning gedurende de samentrekking toeneemt; vandaar het synoniem auxotónisch (augeo, perf. auxi, toenemen), vgl. Isotonisch.
Isometrope glazen (ἴσος, gelijk; μέτρον, maat; ὤψ, het zien) brillen van bariumsilicaat en crownglas, met geringe sphaerische aberratie, die geen ultraviolette stralen doorlaten.
Isometropíe, gelijke refractie op beide ogen; tegenstelling van anisometropie.
Isomorphe huidreactie (μορφή, vorm), het ontstaan van een huiduitslag, gelijk aan een elders reeds bestaand uitslag, op een plaats, waar de huid geprikkeld wordt of verwond.
Isomotorisch, van standvastige snelheid.
Isoneutraal, gelijkheid in graad van ontwikkeling der hersenen, zoals die blijkt uit gelijke grootte van de cephalische index. (Zie Index cephalicus).
Isopathíe (πάθος, aandoening), behandeling der ziekten volgens de grondstelling aequalia aequalibus, nl. met hun eigen ziektevoortbrengselen, speeksel, zweet, druiperetter (Lüx, veearts te Leipzig en Collet; vgl. Homoeopathie en Nosode).
Isoperistaltisch, met peristaltiek in dezelfde richting, b.v. in een door gastroenterostomie verenigde maag en darm.
Isophoríe, normale stand der beide ogen. Vgl. Heterophorie.
Isopraecipitínen, praecipitinen (zie ald.) voor eiwit van organismen van dezelfde soort.
Isoptéren (ὀπτήρ, uitkijker) (Hirschberg),

lijnen in het gezichtsveld, die de punten met dezelfde excentrische gezichtsscherpte verenigen.

Isoscoop, hoofdhouder, voor fixatie van het hoofd, in gebruik bij het onderzoek van de bewegingen der netvliesmeridianen.

Isosensibilisatie, sensibilisatie van de moeder door factoren in het bloed van de foetus.

Isosmotisch, isotonisch, van dezelfde osmotische druk.

Isosthenurie (σθένος, kracht; οὖρον, urine), afscheiding van urine met een gelijkblijvend s.g. (vgl. Anisosthenurie).

Isotherapie, zie Isopathie.

Isotonische spiersamentrekking, = een spiersamentrekking, waarbij de lengte verandert, terwijl de spanning gelijk blijft; vgl. Isometrisch en Auxotonisch.

Isotoxíne, = isolysine.

Isotroop (τρέπω, wenden), zo heet een lichaam, dat in alle richtingen dezelfde eigenschappen vertoont, in 't bijzonder het licht in alle richtingen enkelvoudig breekt; vgl. Anisotroop.

Issue (Eng.). 1. De afloop ener ziekte; 2. fontanel.

Isthmus (ἰσθμός, landengte), vernauwing. I. aórtae, nauwe plaats tussen de arcus aortae en de aorta thoracalis. I. cartilágínis aúris, gedeelte van het oorkraakbeen op de bodem der incisura terminalis auricularis. I. faúcium, keelengte, tussen de voorste gehemeltebogen en de rug der tong enerzijds, en de achterste gehemeltebogen en de opening van het strottenhoofd anderzijds. I. glándulae thyreoídeae, het smalle middengedeelte der schildklier. I. gyri fornicáti, de grens tussen de gyrus cinguli en de gyrus hippocampi. I. próstatae, de middelste kwab van de voorstaanderklier. I. rhombencéphali, het gedeelte der hersenen, dat het bovenéinde der ruitgroeve beslaat, tussen het vierheuvellichaam en de kleine hersenen. I. tubae auditívae, nauwe plaats van de tuba Eustachii tussen het benige en het kraakbenige oortrompetgedeelte. I. tubae uterínae, gedeelte der tuba Fallopii vlak bij de baarmoeder. I. uréthrae, het gedeelte van de urinebuis, waar de pars cavernosa in de pars membranacea overgaat. I. Vieussenii, = limbus fossae ovalis.

Isthmusstenose (στενός, nauw), vernauwing van de isthmus aortae.

Italiaanse methode (van rhinoplastiek, zie ald.). vorming van de neus uit de huid van de bovenarm (Tagliacozza en Aranzio, 16e eeuw).

Itch (Eng., jeuk), schurft.

Iteratieve bastaarden, zie Réciproque.

Itereren (Lat. iterum, nog eens), 1. herhalen van voorschriften, 2. voortdurend herhalen van woorden. Vgl. Palilalie, Perseveratio.

Iterétur (Lat.), „worde herhaald" (op recepten).

Itinerárium (itinerarius, betrekking hebbende op iter, de weg), sleufsonde, voersonde, tot geleiding van het mes bij de steensnijding.

-itis, afleidingsuitgang in Griekse woorden, waardoor een ontsteking wordt aangeduid van datgene wat het stamwoord noemt; bijv. arthritis, gewrichtsontsteking.

Ixódes (ἰξώδης, kleverig als vogellijm — ἴξός —), teek. I. ricínus, hondeteek, soms ook op de mens. I. americánus, Amerikaanse teek. I. bovis en reduvius, teken, die de parasieten der rundermalaria overbrengen.

Ixodíasis, koorts, door teken veroorzaakt.

J

Jactátio (jacto, versterking van jacio, werpen), het zich onrustig heen en weer werpen in bed bij koortsige ziekten en deliria. J. cápitis noctúrna, onwillekeurige rhythmische bewegingen van het hoofd bij kinderen des nachts; syn. tic de sommeil.

Jambe de polichinelle (Fr., hansworstbeen), slappe verlamming van een been.

Jániceps (Janus, en caput, hoofd), een Januskop hebbende; misgeboorte met een aangezicht aan de vóór- en achterzijde van de schedel; syn. Janus symmetros.

Japansche rivierkoorts (Bälz), koortsige ziekte in zekere streken van Japan, die regelmatig overstroomd worden; met huidnecrose, klierzwellingen en huiduitslag; syn. tsutsugamushi- of kedaniziekte.

Jargon-aphasíe, zie Paraphasie.

Jaundice (Eng.), geelzucht.

Jécur (Lat.), lever; syn. hepar.

Jejunális, op het jejunum (nuchtere darm) betrekking hebbende.

Jejunítis, ontsteking van het jejunum (de nuchtere darm).

Jejúno-íleum, het jejunum met het ileum tezamen.

Jejunostomíe (στόμα, mond), het aanleggen van een fistel naar het bovenste gedeelte van de dunne darm.

Jejúnum (jejunus, nuchter), de nuchtere

darm (omdat deze in het lijk meestal ledig wordt gevonden); het gedeelte van de darm, dat volgt op de twaalfvingerige darm en daarna overgaat in de kronkeldarm (ileum).

Jennerisatie, het gebruik maken van een verzwakt bacterievergift om mens of dier voor een sterk bacterievergift onvatbaar te maken, te immuniseren; naar Jenner (1749—1823), de uitvinder der koepokinenting.

Jodismus, chronische jodiumvergiftiging, o.a. door acne gekenmerkt.

Jodium-ácne, zie Jodismus en Acne. J.-Basedow, verschijnselen van de ziekte van Basedow (zie Aanhangsel), veroorzaakt door het gebruik van jodiumverbindingen; vooral bij kroplijders. J.-coryza, verschijnselen van neusverkoudheid door gebruik van jodium-verbindingen.

Jododérma, huidaandoeningen door gebruik van jodiumverbindingen. J. tuberósum, knobbelvormige uitslag door jodiumgebruik.

Jodoformismus, chronische vergiftiging met jodoform.

Jodophile bacteriën (φιλή, liefde), bacteriën die gekleurd worden door jood-joodkalium.

Jodophile cellen, witte bloedlichaampjes, waarin na behandeling met oplossing van jodium en gummi of met jodiumdampen bruinachtige gedeelten zichtbaar zijn.

Jodothyrine, zie Thyreojodine.

Joint-evil (Eng. joint, gewricht; evil, kwaal), elephantiasis (zie ald.) met verdikking der epiphyses (zie ald.) van de beenderen.

Jotacismus (de letter ἰῶτα), te scherpe uitspraak van de j tussen 2 klinkers.

Juguláris, tot het jugulum (de keel) of de vena jugularis behorend; vgl. Fossa, Foramen, Vena.

Juguler (Fr., worgen, in haar begin smoren, „couperen"), een ziekte onderdrukken; syn. abortieve behandeling.

Júgulum (Lat. van jungo, verbinden), eigenl. sleutelbeen, voorts de uitholling daarboven en de keel in het algemeen; in de ontleedkunde syn. met fossa jugularis.

Júgum (Lat., juk, verhevenheid). Juga alveolária, verhevenheden aan de buitenzijde van de alvéoli (tandkassen) op de processus alveolaris (zie ald.) van het bovenkaaksbeen en de pars alveolaris van het onderkaaksbeen. Júga cerebrália, de verhogingen aan de binnenzijde van de schedel, beantwoordende aan de groeven der hersenen. Júgum petrósum, = eminentia arcuata, zie ald. J. sphenoidale, het voorste deel van de bovenvlakte van het wiggebeenslichaam.

Jumping (Eng. springen), springzucht, tickziekte in Noord-Amerika (Beard).

Junctúra (Lat., verbinding). Junctúrae téndinum, verbindingen der pezen, de peesachtige verbindingsbandjes tussen de pezen van de m. extensor digitorum communis.

Jurymast (Eng., Sayre), metalen stand met gaffel en drie dwarse buigzame staven van ijzer, welke in het gipscorset bij tuberculose van de ruggegraat wordt opgenomen om het hoofd er in op te hangen, zodat de ruggegraat van druk ontlast wordt.

Juveníel (juvenilis, jeugdig), tot de jeugdige leeftijd behorend. Juveníele spieratrophie, vgl. Dystrophia muscularis progressiva.

Juxtapositie (juxta, naast; positio, plaatsing), aanvoeging, aanzetting; vgl. Intussusceptie. In de heelkunde, vereniging van twee darmstukken, hetzij in elkanders verlengde (axiale J) of met een hoek (laterale J.); syn. appositie.

K

Kaarsvetsymptoom, matwitte kleur van de schilfers bij psoriasis, wanneer er lucht tussen dringt door krabben.

Kachelpijpcolon, op de Röntgenfoto het rechtlijnige beeld van het colon, als de haustra (zie ald.) zijn verdwenen.

Kainophobíe (καινός, nieuw; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor al wat ongewoon is.

Kairophobíe (καιρός, gelegenheid), angst bij bepaalde uitwendige omstandigheden; situatieangst (Jolly).

Kák-ke, Japans voor beriberi (zie ald.).

Kala-ázar (Ind., kala, zwart; Perz. en Hindost., azar, ziekte), besmettelijke, vaak dodelijke ziekte in tropisch Azië en de omgeving der Middellandse zee, veroorzaakt door Leishmania Donovani, welke door phlebótomus (zie ald.) wordt overgebracht; syn. tropische splenomegalie; vgl. Splenomegalia infantum.

Kalabargezwel (genoemd naar de Kalabarkust in W.-Afrika), zwelling der huid, veroorzaakt door filaria (loa), misschien ook door malaria.

Kalkgicht (D.), Kalkjicht, zie Goutte calcaire en Thibierge (Aanhangsel).

Kamercomplex, het gedeelte van het electrocardiogram (zie ald.), dat beantwoordt

aan de samentrekking der kamers. Het wordt voorgesteld door de letters Q R S en T.

Kampkeel, heesheid zonder laryngitis of pharyngitis in de Japanse concentratiekampen.

Kampogen, oogaandoening, voornamelijk neuritis retrobulbaris, in de Japanse concentratiekampen.

Kamporen, doofheid met labyrintverschijnselen in de Japanse concentratiekampen.

Kampvoeten, in de Japanse concentratiekampen. Zie Burning feet.

Kangri-carcinóma, kanker, die aan de buikwand wordt waargenomen bij sommige volkstammen, welke de gewoonte hebben een vuurmandje voor de buik te dragen.

Kanstatt-ras, = Neanderthal-ras (zie ald.).

Kapselbakteriën (Kapsel, D., capsula L., omhulsel), bacteriën, die, op wei gekweekt, zich met een omhulsel omgeven, door zwelling van de celwand ontstaan, zoals de pneumococcus, de miltvuurbacil.

Kapselstar, vgl. Cataracta capsularis.

Katayáma-ziekte (naar een Japans dorp), parasitaire ziekte, veroorzaakt door schistosoma japonicum, gelijkende op bilharziosis (zie ald.) of levercirrhose.

Katoel, rijstslijpsel, bevat alle vitaminen van het B-complex en bovendien eiwit en vet.

Katralglazen, asphaerische, een nauwkeurig beeld vormende staarglazen van Zeiss te Jena; syn. Gullstrand-brillen.

Katzenauge (D., kattenoog), zie Amaurotisch kattenoog.

Katzenschwirren (D.), vgl. Frémissement cataire.

Kedáni-ziekte, vgl. Tsutsu-gamushi-ziekte, Japansche rivierkoorts, een ricketsióse (zie ald.); een bij overstromingen ontstaande ziekte, veroorzaakt door de larve van een mijt, trombidium, wier beet een zweer doet ontstaan, gevolgd door klierzwelling, uitslag en vaak dodelijke algemene verschijnselen. Komt ook in Indië voor.

Kéfir (een woord van Tataarse oorsprong), koemelk, die gegist is door kefirkorrels (gistcellen en bacillen — dispora caucasica).

Keilwirbel (D., wigwervel), wigvormige wervel, een aangeboren misvorming, die een afwijking veroorzaakt in de stand van de ruggegraat.

Keirophobíe (κείρω, scheren; φοβός, vrees), angst (van de barbier) voor het scheren.

Kélis (κηλίς), vlek, litteken; syn. macula, ook keloied. K. Addisonii, omschreven vorm van sclerodermie. K. Aliberti, keloied.

Kellnerlähmung (D.), zwakte van de strekkers en de buitenwaartsdraaiers van de hand bij kellners, na sterke inspanning bij het bedienen.

Keloíed, (van κηλίς, vlek, litteken, of van χηλή, klauw, kreefteschaar; niet van κήλη, breuk, gezwel; εἶδος, gelijkenis), hard gezwel van de huid en het onderhuidse bindweefsel, van fibreuse of fibrosarcomateuse aard; onderscheiden in spontaan en consecutief (litteken-) keloied; syn. cheloied; vgl. Sclerema en Scleroderma.

Keloíed-ácne, = acne-keloied, dermatitis capillitii papillaris (Bazin) (zie ald.).

Keloplastiek (κηλίς, litteken), plastische operatie ter aanvulling van de wonde, ontstaan door uitsnijding van een litteken.

Kelotomíe (κήλη, breuk; τομή, snede), vgl. Herniotomie.

Kelypholíthopáedion, vgl. Lithokelyphopaedion.

Kenophobíe (κενός, ledig), vrees voor grote ledige ruimten.

Kenotoxíne (κενόω, uitputten, ledigen. Weichardt), een giftig ontledingsproduct van eiwit, dat in het lichaam door overmatige spierinspanning kan ontstaan, maar ook kunstmatig kan worden gemaakt; „vermoeienisstof".

Kentjing angoer, (Mal.) wijnurine bij zwartwaterkoorts.

Kerasíne, vgl. Cerebrosiden.

Keratálgia (κέρας, hoorn; ἄλγος, pijn), bij aanvallen ontstaande pijnen in het hoornvlies. K. eczematósa, vgl. Phlyctaena. K. xerótica (ξηρός, droog), vgl. Xerophthalmus.

Keratectasíe (ἔκτασις, uitrekking), ongelijkmatige uitrekking van het door pannus (zie ald.) of zweervorming slapper geworden hoornvlies; vgl. Keratoconus, Keratoglobus, Keratocele, Staphyloma corneae.

Keratínen, zwavel bevattende albumoieden, die het hoofdbestanddeel der dierlijke hoornweefsels vormen.

Keratinisátie, verhoorning; ook in de apotheek, nl. het omhullen van pillen met keratine, zodat zij pas in de darm oplossen en niet in de maag.

Keratítis, ontsteking van het hoornvlies. K. bullósa, vorming van grote, slappe blaren (vgl. Bulla) op het troebele, gevoelloze hoornvlies na glaucoma. K. dendrítica (δένδρον, boom), K. met boomvormig vertakte infiltraten, die later verzweren, na koortsige ziekten. K. diffúsa, = K. parenchymatosa. K. discifórmis (discus, schijf) K. met schijfvormig infiltraat. K. eczematósa, = K. phlyctaenulosa. K. fasciculósa, bundelvormige K., vorming van een grijs vaatbandje over het hoornvlies; meestal overblijfsel van een phlyctaena, dat, voort-

kruipende, een bundeltje vaten achter zich aansleept. K. filamentósa (Lat. filamentum, draad), of K. filiformis (Lat. draadvormig) met de vorming van fijne fibrinedraadjes op de oppervlakte van het hoornvlies. K. interstitiális, = K. parenchymatosa. K. lipoides bij lipoidosis (zie ald.). K. neuroparalýtica, zweren en versterf van het hoornvlies ten gevolge van verlamming van de nervus trigeminus. K. nummulária (Lat. nummus, munt), komt veel voor in Indië, zie Keratoconjunctivitis nummularis epidemica. K. parenchymatósa s. interstitiális s. profúnda s. diffúsa, troebeling, die in de diepere lagen zit en zich over het gehele hoornvlies uitbreidt; meestal op beide ogen; gevolg van geërfde syphilis, tuberculose of scrofulose. K. phlyctaenulósa s. eczematósa, vgl. Conjunctivitis phlyctaenulosa. K. punctáta profúnda, K., waarbij witte, puntvormige infiltraatjes in de achterste laag van het hoornvlies worden gevormd, met descemetitis gepaard gaande; een vorm der K. parenchymatosa. K. punctáta superficiális s. subepitheliális centrális, K. met infiltraten in het centrum, meestal na epidemische conjunctivitis. K. rosácea, met de vorming van een krijtwitte vlek op het hoornvlies bij acne rosacea (zie ald.). K. sclerosíficans, K. met smalle infiltraten, die van de rand uitgaan, zich naar het midden uitbreiden en eindigen met vorming van verharde bindweefselplekken; na scleritis en bij syphilis en tuberculose. K. striáta, (Lat. stria, streep), met de vorming van plooien in de membrana Descemeti. K. ulcerósa, zweer vormende K.; vgl. Ulcus corneae. K. vesiculósa s. pustulósa, K. met vorming van kleine blaasjes. K. xerótica, vgl. Xerosis.

Kerato-angióma, = angiokeratoma.

Keratocéle, blaarachtige uitpuiling van het door zweren verdunde hoornvlies.

Keratoconjunctivítis, keratitis met conjunctivitis gepaard. K. calcíferans, zweren op het hoornvlies en in de limbus corneae met massa's calciumcarbonaat. K. epidémica, een ontsteking gelijkend op zwembadconjunctivitis, maar gepaard gaande met een groot aantal zeer kleine infiltraten in het hoornvlies. K. nummuláris epidémica (Lat. nummus, munt), epidemie van conjunctivitis met ronde, later ulcererende infiltraten in het hoornvlies, sinds een tiental jaren waargenomen te München. De naam veroorzaakt verwarring met K. epidemica. K. sicca, droge K., verschijnsel bij het syndroom van Sjögren, zie Aanhangsel.

Keratocónus (κῶνος, kegel), doorzichtig, kegelvormig staphyloma (zie ald.) van het hoornvlies; aangeboren of ten gevolge van buitengewone weekheid der membrana Descemeti; syn. cornea conica.

Keratodérmia punctáta (δέρμα, huid, punctátus, gestippeld), keratodermatose van de voet, waarbij de hoornlaag is doorboord met fijne gaatjes, welke zwarte stipjes worden door verontreiniging.

Keratodermatósen, ziekten van de hoornlaag der huid (Tommasoli), onderscheiden in keratodermíën (haar- en nagelafwijkingen) en keratodermíten, de overige keratodermatosen.

Keratoglóbus (globus, bol; een slecht woord (Grieks en Latijn); beter zou zijn keratosphaera), gelijkmatige bolvormige uitzetting van de gehele voorste helft van het oog door hydrophthalmus (zie ald.); syn. macrocornea, megalocornea, staphyloma pellucidum (congenitum).

Keratoglóssus, vgl. Musculus.

Keratohyalíne, de korrelige stof in de cellen van het stratum granulosum der huid, welke scheikundig met hyaline verwant is en in betrekking staat tot het verhoorningsproces; syn. Eleidine.

Keratoïdes (κερατοειδής, hoornachtig), hoornvlies; ook is wel eens gebruikt keratoderma en keratomeninx.

Keratólysis, vgl. Keratonosis.

Keratóma, hoorngezwel op de huid, bijv. cornu cutaneum, huidhoorn. K. palmáre et plantáre hereditárium (Unna 1883), erfelijk hoorngezwel op de handpalm of de voetzool. K. diffúsum congénitum, = keratosis diffusa congenita. K. seníle, = verruca senilis.

Keratomalacíe (μαλακία, weekheid), etterige verweking en versterf van het hoornvlies, vooral bij kinderen na ernstige ziekten.

Keratométer, toestel om de kromming van het hoornvlies te meten.

Keratomycósis (μύκης, schimmel), hoornvliesontsteking door schimmels (aspergillus, pneumococcus) veroorzaakt.

Keratonósis (Auspitz), afwijking in het verhoorningsproces van de opperhuid: hyperkeratosis (vermeerdering van de hoornvorming), keratolysis (loslating daarvan, Syn. Epidermólysis), parakeratosis (hoornvorming op ongewone plaatsen).

Keratonýxis (νύξις, het steken), doorboring van het hoornvlies met een staarnaald; vgl. Discissio, Scleronyxis.

Keratoplastiek (πλάσσω, vormen), vervanging van een ondoorzichtig hoornvlies door transplantatie van een ander uit een menselijk oog en wel 1. lamellaire K., ver-

vanging van de buitenste lagen van het hoornvlies en 2. penetrerende K., vervanging van het hoornvlies in haar gehele dikte.

Keratoscoop (σκοπέω, bezichtigen), ronde schijf, waarop zwarte en witte kringen getekend zijn, en waarvan men het spiegelbeeld in het hoornvlies beschouwt om te beoordelen of het regelmatig gekromd is (Placido).

Keratoscopíe, 1. gebruik van de keratoscoop; 2. skiascopie (zie ald.).

Keratósis, verhoorning, abnormale hoornvorming; vgl. Keratonosis. K. bulbi, vgl. Kerosis. K. diffúsa congénita, = ichthyosis congenita. K. folliculáris contagiósa (Brooke), chronische, waarschijnlijk besmettelijke huidziekte, met vorming van jeukende, verhoornde knobbeltjes. K. folliculáris spinulósa decálvans, (Lat. follículus, zakje, spina, doorn, decalvo, kaal maken) verhoorning der haarfollikels, uitval van het haar, ruwe stekelige huid; ook troebele plekken op het hoornvlies. K. línguae s. mucósae óris (Kaposi), = leucoplakia. K. multifórmis (Lewin), = lichen ruber acuminatus (Kaposi). K. nígricans, vgl. Acanthosis nigricans. K. piláris, vgl. Lichen pilaris. K. piláris faciéi s. rubra, ulerythema ophryogenes, zie ald. K. plantáris trans- et progrédiens (Lat. planta, voetzool, transgredior, doordringen, progredior, voortschrijden), voortschrijdende verhoorning van de huid der voetzolen en handen. Syn. Mal de Melada. K. universális multifórmis, vgl. Lichen ruber acuminatus, Pityriasis rubra pilaris.

Keratotomíe, doorsnijding van het hoornvlies.

Keratotóom, het daarbij gebezigde mes.

Keráunographische figuren (κεραυνός, bliksemstraal), bliksemfiguren, tekeningen op de lijken van door de bliksem getroffen personen.

Keráunoneurose (Nothnagel), chronische stoornis van het zenuwstelsel ten gevolge van bliksemslag.

Keráunophobíe (φόβος, vrees), vgl. Astrapophobie.

Kerectásia, = keratectasie.

Kérion Celsi (κηρίον, honingraat), het eerst door Celsus beschreven aandoening van de behaarde hoofdhuid en de baard, waarbij de huid, als een honingraat, vol gaatjes is; syn. trichophytia profunda.

Kernicterus, zie Icterus.

Kernverschuiving = verschuiving naar links, zie ald.

Kesemoetan (Mal.), paraesthesiën bij tabes.

Ketogéen dieet, een dieet, waardoor ketosis ontstaat; ketolytisch dieet, een dieet, waardoor deze wordt voorkomen.

Keto-groep = $\begin{matrix} CH_2OH \\ | \\ C = O \end{matrix}$

Ketonaemíe, het voorkomen van aceton in het bloed.

Ketónuríe, Ketósis, het voorkomen van aceton (keton) en verwante verbindingen in de urine.

17-Ketosteroíden, een groep stoffen van steroide structuur met een dubbelgebonden O-atoom aan het 17e koolstofatoom, b.v. adrenosteron. De meeste hebben androgene eigenschappen.

Key centre (Eng., sleutel-middelpunt), endemische haard, van waaruit zich een epidemie verspreidt.

Kielbrust (D., Kiel, kiel van een schip), kippeborst, naar voren uitpuilen van het borstbeen en de ribben-kraakbeenderen.

Kiemepitheelblastóma (βλαστάνω, spruiten) gezwel, ontstaan uit het gedeelte van het mesenchym, dat gedifferentieerd is voor de geslachtsfunctie. Syn. Organoide mesenchymoma (zie Mesenchymoma).

Kijkerbril, zie Distalbrille.

Kináede (κίναιδος), passieve paederast; in de Statenbijbel wordt als Nederlandse, misschien aan het Duits ontleende, uitdrukking schandjongen gebruikt.

Kinaesthesíe (κινέω, bewegen; αἴσθησις, gewaarwording); spierzin, de inwendige zin, waardoor wij richting en omvang onzer spierbewegingen, de stand van onze romp en ledematen enz. kunnen bepalen met behulp van de waargenomen zenuwprikkeling in de gewrichten, spieren, pezen en huid, de vochtverplaatsing in de halfcirkelvormige kanalen van het oor, enz.

Kinaesthesiométer (Ch. Bastian, Hitzig), toestellen tot onderzoek van de spierzin.

Kinaesthétisch, in verband staande tot de spierzin, bijv. kinaesthetische hallucinaties.

Kináse, activator van een enzymwerking; vgl. Enterokinase, Thrombokinase, Activator, Enzym.

Kinemática (κίνημα, beweging), theorie der bewegingsmechanismen, theoretische machineleer.

Kineplastische stomp, amputatiestomp, waarbij van de overblijfselen der spieren gebruik wordt gemaakt om het kunstlid te bewegen (Sauerbruch).

Kinésiatriek (ἰατρική, geneeskunst), de gymnastische genezingsmethode, geneeskundige gymnastiek.

Kinésineurósen, = bewegingsneurosen.

Kinésiotherapie (θεραπεία, geneeskunst), = kinesiatriek.

Kinésisme (Fr.), autointoxicatie (zelfvergiftiging), door overmatige inspanning.

Kinesódisch (ὁδός, weg) (Schiff), bewegingsprikkels geleidend (van zenuwvezels).

Kinética, leer der bewegingen en het ontstaan daarvan.

Kinetocyten (κινητός, beweeglijk, κύτος, cel) zeer beweeglijke vormelementen in het bloed (Edelmann), volgens sommigen jonge thrombocyten (zie ald.) die in beweging geraken door oppervlakte-spanning der vloeistof.

Kinetósen, ziekten, teweeggebracht door abnormale bewegingen van en in het lichaam: zeeziekte, traumatische shock; de traumatische neurose zou een chronische kinetose zijn (O. Rosenbach).

Kinétotherapeutische baden (V. Leyden en Goldscheider), baden, waarin gymnastische bewegingen worden uitgevoerd.

King's evil (Eng., 's konings kwaal), scrofulose; deze werd volgens het volksgeloof genezen, doordat de koning de hand op de zieke legde.

Kinocília (van de stam κιν, bewegen; cilium, ooghaartje), beweeglijke celhaartjes (V. Lenhossek).

Kinoplasma, = mitoom; plasma, dat aan de ontwikkeling deelneemt en dus in zekere zin in beweging is; vgl. Protoplasma.

Kionítis (κίων, zuil, peiler, huig), ontsteking van de huig.

Kiotóom (Desault), instrument om de huig, de amandelen, enz. te verwijderen.

Kipreacties. De patient wordt geblinddoekt geplaatst op knieën en handen op een beweegbare brancard. Wordt deze plotseling gedraaid om de lengteas (of ook wel om een verticale as) dan verrichten labyrintlozen niet de nodige bewegingen om het evenwicht te bewaren en vallen als een blok neer.

Kittsubstanz (D., kleefstof), de stof tussen de cellen en bindweefselvezels, als zij slechts uit een uiterst dun laagje bestaat.

Klapvoet, naam voor beri-beri-achtige verschijnselen bij Nederlandse gevangenen in Duitse concentratiekampen.

Klärungsreaktion (D., klären, helder maken) zie Meinicke, Aanhangsel.

Klauenhand (D.), (Fr., main de griffe), klauwvormig gekromde stand der vingers door verlamming der musculi lumbricales en interossei; syn. Krallenhand.

Klebesymptom (D.), kleefverschijnsel; zie Gersuny, Aanhangsel.

Klebrobinde (D.), klebrozwachtel; elastische, poreuse zwachtel, bestreken met een niet prikkelende kleefstof.

Klebsiella, een bacillengeslacht, waarvan verschillende soorten rhinoscleroma (zie ald.) en ozaena (zie ald.) veroorzaken.

Kletterpuls (D., klettern, klimmen), trapsgewijze stijging van het aantal polsslagen bij kraamvrouwkoorts (Mahler).

Klierkoorts, zie Febris glandularis.

Kloon (κλών, kleine tak), ook **cloon** (Lat. clonos, plant), zie Clone.

Knee-jerk (Eng., kniestoot), kniepeesreflex.

Kneippkuur, een soort water- en hardingskuur, die door een Beierse pastoor, Kneipp (1821—1897), werd toegepast.

Knésmos (κνησμός, jeuk), huidjeuk; ook prurigo.

Knidósis (κνίδωσις, het jeuken; κνίδη, brandnetel), netelroos; vgl. Urticaria.

Knotch, zie Notch.

Knuckle pads (Eng. knokkelkussentjes), huidverdikkingen op de vingergewrichten. Syn. Tylositas articuli.

Koetoe melejo, een sterk jeukende, waarschijnlijk parasitaire huidaandoening op Nieuw-Guinea.

Kogelcellen-anaemie = microsphaerocytosis, zie ald.

Koller (D., kolder, razernij), vgl. Tropenkoller.

Kommabacillen, een snoer van kommavormige bacillen, welke in werkelijkheid spirillen, en wel vibrionen zijn; het eerst werd de naam door Koch aan de door hem ontdekte verwekkers der cholera gegeven, die ook thans nog bij voorkeur met die naam worden bedoeld; zie Microspira.

Konträreffekt (D., averechtse werking), de ongunstige werking van te kleine giften salvarsaan (Ehrlich).

Koolzuuranhydrase, een ferment, dat nodig is voor het koolzuurtransport door het lichaam, vooral voor het afgeven van koolzuur door de long.

Korbzellen (D., korfcellen), ganglioncellen van de schors der kleine hersenen, waarvan de dendriten als een korfje de cel van Purkinje omgeven.

Koró, neurose bij Indiërs, die zich verbeelden, dat de penis zich zal terugtrekken in de buikholte.

Kortsluitings-circulatie, zie Shunt.

Koubenen, zie Erythrocyanosis.

Koude-agglutinatie, veroorzaakt door een aspecifiek agglutinine, dat bij ijskast-temperatuur bloed van alle groepen agglutineert. Koude-auto-A., met rode bloedlichaampjes van de patient zelf, koude-iso-A. met rode bloedlichaampjes van een ander.

Krallenhand (D.), zie Klauenhand.

Krampfbereitschaft (D., neiging tot krampen), verhoogde prikkelbaarheid der her-

senschors, waardoor gemakkelijk epileptische spierkrampen ontstaan.

Krooncyste, cyste gevormd door uitzetting van het glazuurorgaan, binnen welke zich een of meer tanden ontwikkelen. Syn. Follikelcyste, Dentigerous cyst (Eng., tandbevattende cyste).

Kruisproef, vóór de bloedtransfusie wordt een druppel serum van de patient gevoegd bij rode bloedlichaampjes van de verstrekker, en evenzo een druppel serum van de verstrekker bij die van de patient. Als geen agglutinatie optreedt, kan de bloedtransfusie doorgaan.

Krypton, een splitsingsproduct van uranium.

Kubisagári (Japans), ziekte, voorkomende bij de landelijke, in stallen slapende bevolking van N.O. Nippon, met verschijnselen als bij de ziekte van Gerlier; zie Aanhangsel (Miura, 1896).

Kúmys, eigenl. kumyz (Oost Turks), melkwijn; alcoholisch gegiste paardemelk; zie Lac.

Küngelrhythmus (D., spinrokkenmaatslag), het verdwijnen van de tweede harttoon, zodat alleen eerste tonen worden gehoord; bij hartzwakte; syn. cyniclocardie (κύνικλος, konijn).

Kürschnernaht (D., bontwerkersnaad), doorlopende hechting, sutura pellionum.

Kymogram (κῦμα, golf, γράμμα, schrift), een mechanisch opgeschreven golfbeweging, b.v. een electrocardiogram.

Kymographie, de vervaardiging van een kymogram.

Kymográphion, toestel voor de vervaardiging van een kymogram.

Kyphósis (κύφωσις), verkromming, bochel; afwijking van één of meer wervels naar achteren door ontstekingachtige of rachitische verweking, of door een stoornis in de beenvorming der wervels op jeugdige leeftijd (K. dorsalis adolescentium).

Kyphoscoliósis (σκολιός, krom), het samengaan van een kyphotische met een zijwaartse verkromming.

Kyphótisch bekken, een door een laag zittende kyphose sterk vervormd bekken.

L

L., zie Limes. Ook afkorting voor lendenwervel.

L.A. (op recepten), lege artis, naar de wet (het voorschrift) der kunst.

Lábia (meervoud van labium, Lat.), lippen. L. maióra, minóra, grote, kleine schaamlippen der vrouw. L. uréthrae, de loodrechte randen van de monding der mannelijke urinebuis.

Labiális, wat tot de lippen behoort, lipvormig.

Labi(do)méter (λαβίς, gen. λαβίδος, tang), tangmeter, toestel om de afstand te bepalen tussen de bladen van de verloskundige tang als deze het kinderhoofd in het moederlijk lichaam omvat houdt.

Labíel (lábilis, van labor, labi, afglijden), onvast, wankelend. Zo heet die toepassing van de electrische stroom, waarbij men de electroden over het behandelde deel heen en weder laat glijden, in tegenstelling met de stabiele aanwending (zie ald.), waarbij de electroden op één plaats blijven. Labiel evenwicht, 1. in de scheikunde, een toestand van evenwicht, welke gemakkelijk kan worden verstoord, bijv. een onverzadigde oplossing. 2. in de natuurkunde, een toestand van evenwicht, waarbij het zwaartepunt zich hoger bevindt dan het steunpunt.

Labiovérsie, verkeerde stand van een tand naar de lip toe.

Labitóom (λαβίς, tang; τέμνω, snijden), snijdende tang.

Lábium (Lat.), lip. L. duplex, dubbele lip, een langwerpige slijmvliesplooi onder het rode van de bovenlip, door een gleuf daarvan gescheiden. L. leporínum (lepus, leporis, haas), hazelip; zie Labia.

Laboratorium (laboro, werken), arbeidsvertrek, vertrek voor wetenschappelijke onderzoekingen.

Labóres, = dolores, barensweeën.

Labour (Eng., arbeid), zie Missed labour.

Lábrum (Lat., lip), L. glenoidále, de ring van vezelachtig kraakbeen, waaraan de beursband van verschillende gewrichten (schouder- en heupgewricht bijv.) gehecht is.

Labyrint (λαβύρινθος), doolhof. Het inwendige oor. In het benige labyrint (Labyrínthus ósseus) is het vliezige (L. membranáceus) bevat.

Labyrintblok, het gedeelte van het slaapbeen, dat de cochlea en de booggangen bevat.

Labyrintfistel, defect in de beenwand van het labyrint, meestal een gevolg van ontsteking van het middenoor.

Labyrintfistelsymptoom, onwillekeurige oogbewegingen (meestal nystagmus) bij bestaande labyrintfistel; worden teweeggebracht door verdunning of verdichting van de lucht in de uitwendige gehoorgang, waarbij de verandering van druk doordringt

door de fistel tot de endolymphe; ook door veranderde bloedvulling (compressie van de A. carotis, inademing van amylnitriet).

Labyrinthítis, ontsteking van het labyrint.

Lac (Lat.), melk. L. feminínum, vrouwemelk. L. ferméntans équitum, zie Kumys. L. neonatórum, heksenmelk, de afscheiding uit de borstklieren van pasgeboren kinderen. L. vaccínum, koemelk.

Laceratie-ectrópium (laceratio, verscheuring), ectropium (zie ald.) van de lippen van de mond der baarmoeder ten gevolge van inscheuringen en daarop volgende littekenvorming.

Lacértus (Lat., spier), opperarmsspier. Lacérti cordis, = trabeculae (zie ald.). L. fibrósus (vezelachtig), het gedeelte van de pees van de m. biceps brachii, dat in de fascia antibrachii uitstraalt. L. medius Weitbrechti, sterke vezelbundel in de voorvlakte der membrana atlanto-occipitalis anterior.

Lácerum (Lat.), verscheurd, in flarden.

Lácrimae (Lat.), tranen; lacrimális, het hiervan afgeleide bijv. nw.; wordt vaak verkeerdelijk met y gespeld. Lácrimans, tranend.

Lactacidaemíe (van lac, acidum en αἷμα), aanwezigheid van melkzuur in het bloed; bij acute gele leveratrophie, trichinose, osteomalacie, vergiftiging met blauwzuur, phosphor, enz.

Lactagógum (nl. remedium, van lac en ἀγωγός, medevoerend), middelen, die de melkafscheiding bevorderen. Een taalkundig zuiverder synoniem is: galactagoga.

Láctans (Lat.), zogend.

Lactáse, een darmferment, dat melksuiker (lactose) splitst.

Lactátie, het zogen, de zogafscheiding.

Láctens (Lat.), zuigeling.

Lacticaemíe, zie Lactacidaemie.

Lactíferus (lactifer), melkvoerend; zie Ductus lactiferi.

Lactifúga (nl. remedia, -fugus, in samenst., vluchtend voor), middelen, die de zogafscheiding tegengaan.

Lactígo, zie Lactúmen.

Lactobutyrométer, araeometer tot bepaling van het soortelijk gewicht der melk.

Lactocóniën (κόνις, stof), kleine lichaampjes in de melk, uit kaasstof bestaande.

Lactocríet (κριτής, beoordeelaar), toestel tot bepaling van het vetgehalte der melk (De Laval).

Lacto(denso)méter, zie Lactobutyrometer.

Lactoflavíne (Lat. flavus, geel), = riboflavine, vroeger genaamd vitamine g, behoort tot de vitamine b-groep.

Lactoscoop, toestel tot bepaling van het vetgehalte der melk door bepaling van de graad van doorschijnendheid (Teser).

Lactóse, melksuiker; een disaccharide, splitsbaar in galactose en dextrose.

Lactosurie (lactose en οὐρέω, wateren), aanwezigheid van melksuiker in de urine, hetgeen bij gezonde kraamvrouwen en ook kort vóór de baring voorkomt; bij melkkoeien regelmatig; ook soms bij kinderen met ernstige stoornissen der spijsvertering.

Lactovegetariër, vegetariër (zie ald.), die zich alleen spijzen ontzegt, waarvoor dieren moeten worden gedood, dus wel melk, kaas, eieren en honing gebruikt.

Lactucismus, chronische vergiftiging met láctuca virósa.

Lactúmen, melkkorst, dauwworm, eczema der zuigelingen.

Lacúna (Lat.), holligheid, verwijding; L. magna uréthrae, de grootste lacuna urethralis, nabij de monding der urinebuis. Lacúnae Morgagni, = L. urethrales; uitpuilingen van het slijmvlies der urinebuis, vooral aan de bovenrand, in de pars cavernosa. L. musculórum, zie Lig. ileopectineum. L. vasórum, binnenwaarts van de fascia ileopectinea onder de liesband liggende opening voor de arteria en vena femoralis en de annulus femoralis. L. vestibuli, = glandula vestibularis major.

Lacúnar (Lat.), zoldering. L. órbitae, bovenwand der oogkuil.

Lácus (Lat.), meer. L. lacrimális, tranenmeer (in de binnen-ooghoek).

Ladrerie (Fr., van ladre, Lat. Lazarus), 1. melaatsheid; 2. leprozenhuis; 3. vinnenziekte der varkens.

Laemostenósis (λαιμός, keel), vernauwing der keelholte.

Láesio, laesie (van laedere, kwetsen) kwetsuur, letsel.

Laevigátus (laevis, glad), in de leer der huidziekten gebruikelijke benaming voor gelijkmatige roodheid der huid.

Laevo(cardio)gram (laevus, links, γράμμα, schrift), de cardiografische kromme van het linkerhart; is deze niet in overeenstemming met die van het rechterhart, dan heet zij discordant laevogram (Lat., discordia, onenigheid).

Laevoconvex, naar links gebogen (van de ruggegraat).

Laevulóse (laevus, links), zie Fructose; een suiker, welke het polarisatievlak links draait, vruchtensuiker. Bij onvoldoende werking der lever (leverinsufficientie) o.a. komt toegediende laevulose in de urine te voorschijn (laevulosurie, laevuloseproef).

Lag curve (Eng. lag, dralend), volgens Mac Clean een vertraagde regulering (van de

bloedsuikercurve), volgens Lawrence een zeer snelle resorptie van suiker uit de darm.

Lagebeharrung (D.), het vasthouden van een aangenomen of gegeven stand van een lichaamsdeel. Vgl. Catatonie.

Lagéna (Lat.), fles, medicijnfles.

Lagochilíe, lagóstoma (λαγώς, haas; χεῖλος, lip; στόμα, mond), hazelip.

Lagophthálmus, hazenoog; onmogelijkheid om de oogleden te sluiten, door verkorting der oogleden of uitpuiling van het oog (mechanische L.), door verlamming van de kringspier van het oog (paralytische L.), of door kramp van de m. levator palpebrae superioris (spastische L.).

Lallátio (lallare), stamelen.

Lalopathíe, spraakstoornis, omvattende de dysarthrie en de dysphasie (zie ald.).

Lalophobíe (λάλη, gebabbel; φόβος, vrees), spreekvrees; de vrees voor het spreken bij stotteraars.

Lambdacismus (λάμβδα, de Griekse L.), stamelen bij het uitspreken van de L en verwisseling hiervan met andere letters.

Lambdanaad, de drie, in de vorm der Griekse letter λ samenkomende naden tussen het achterhoofds- en de beide wandbeenderen.

Lámbdi, de bovenste punt van de lambdanaad; in de schedelmeting gebezigde term.

Lambdoíde(u)s, lambda-achtig.

Lámbitus (Lat.), het lekken, nl. aan de genitalia.

Lámblia intestinális (Lambl, 1859), een flagellaat met peervormig lichaam, halftervormige kern en vier paar zweepdraden. Komt soms bij diarrhee in de darm voor; zie Cercomonas; syn. hexamitus duodenalis (Davaine), dimorphus muris (Grassi), megastoma entericum (Grassi), megastoma intestinale (Blanchard). Tegenwoordige naam: Giardia.

Lamblíasis, aandoening, door Lamblia veroorzaakt.

Lamél (lamélla, verkleinvorm van lámina, plaat), plaatje; bijv. lamellen van Havers (zie ald.); bijv. nw. lamelleus; ook, in de artsenijbereidkunde, kleine plaatjes van gelatine.

Lámina (ae) (Lat.), dunne plaat. L. affíxa, dunne weefsellaag aan de buitenwaartse rand der achterzijde van de thalamus opticus, binnenwaarts van de stria terminalis. Láminae arcuátae cérebri, fibrae arcuatae cerebri. L. arcuátae cerebélli s. gyrórum cerebélli, boogvezels aan de basis der laminae medullares cerebelli. L. basiláris cochleae, de weefsellaag in het slakkenhuis van het inwendige oor, waarop het orgaan van Corti rust. L. Bowmanni, = L. elastica anterior. L. choriocapillaris, haarvatennet der arteriae ciliares posteriores breves, in het vaatvlies van het oog; syn. membrana Ruyschii. L. ciliáris, = zonula ciliaris. L. cribrósa, zeefplaat, de horizontale, doorboorde plaat tussen de beide labyrinten van het zeefbeen. L. cribrósa cérebri, = substantia perforata anterior. L. cribrósa sclerae, het gedeelte van de harde oogrok aan de achterste pool van het oog, voorzien van talrijke openingen, om de vezels van de gezichtszenuw door te laten. L. cricoídea, de plaat van het ringvormig kraakbeen van het strottenhoofd, L. elástica ant. en post. corneae, het elastische vlies van Bowman, aan de voorzijde, en van Descemet of Demours aan de achterzijde van het hoornvlies. L. externa processus pterygoídei, = L. lateralis proc. pterygoidei. L. fibrocartilagínea interpúbica, een dikke laag van hyalien, in het midden vezelachtig, kraakbeen, tussen de binnenvlakte der beide schaambeenderen. L. fusca (fuscus, geelbruin), de binnenste laag van de harde oogrok, tussen deze en het vaatvlies. L. mediastíni, de beide lagen van de pleura mediastinalis; syn. mesocardium. Láminae medulláres cerebélli, núclei lentifórmis, thálami óptici, merglagen van de kleine hersenen, resp. van de thalamus opticus, die uit het centrum van de hemispheer naar de schors, resp. nucleus lentiformis lopen, en tussen de grijze kernen van de thalamus liggen. L. modíoli, beenplaatjes tussen de tweede en derde winding van het slakkenhuis, aan het boveneinde van de as (modiolus). Láminae oménti, de beide lagen van het net. L. papyrácea, papierplaat; de dunne buitenwand van het zeefbeenlabyrint; L. perpendiculáris, de loodrechte beenplaat, die van de middellijn der zeefplaat van het zeefbeen naar beneden loopt. L. quadrigémina, plaat van het vierheuvelig lichaam, corpus quadrigeminum der hersenen. L. reticuláris, netvormige laag (rete, net); de laag, die in het orgaan van Corti rust op de hoor- en steuncellen. L. rostrális, dunne laag van witte stof, van de punt van de balk naar achteren en beneden naar de lamina terminalis lopende. L. spirális membranácea, vlies tussen de L. spiralis ossea van het slakkenhuis (de spiraalvormige beenplaat welke de spiraalgang in de scala vestibuli en scala tympani verdeelt), en de L. spiralis secundaria (aan de buitenwand van de spiraalgang). L. spirális óssea, zie L. spir. membranacea. L. suprachorioídea, de buitenste laag van het vaatvlies van het oog. L. terminá-

lis, de laag aan de voorzijde van de processus opticus van de derde hersenkamer, een voortzetting van het tuber cinereum. L. trági, de kraakbeenachtige kern van het oorlelletje. L. vítrea, a. glasplaat, de binnenlaag van een plat been, vooral van een schedelbeen (syn. tabula vitrea); b. de weefsellaag, waarop de pigmentlaag van het vaatvlies van het oog rust.

Laminária, de stengel van het zeewier Laminaria Claustoni L., L. flexicaulis e.a.; zwelt in vochtige omgeving sterk op en wordt gebruikt om fistels of vooral het halskanaal der baarmoeder geleidelijk te verwijden.

Laminectomíe (lamina, plaat; ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van één of meer doorn-uitsteeksels met aangrenzende delen der wervelbogen, ten einde het ruggemerg bloot te leggen.

Lamprophoníe (λαμπρός, schitterend; φωνή, stem), zeer schelle stem.

Lána (Lat.), wol.

Lancet, klein mesje met tweesnijdende punt en beweeglijk heft, dat ook wel uit twee afzonderlijk beweeglijke bladen bestaat.

Lancinerend (Fr., lancinant), schietend; bijv. van pijnen, zoals bij ruggemergstering.

Landmannshaut, (D., boerenhuid), pigmentatie, depigmentatie, teleangiectasiën, keratose en atrophie van de huid.

Land-scurvy (Eng., land-scorbuut), in tegenstelling met de scorbuut op zeereizen; vgl. Morbus maculosus Werlhofii.

Langue scrotále, zie lingua scrótalis. **L. terreuse** (Fr.), de aardkleurige tong bij griep.

Languitúdo, lángor (Lat.), verslapping, zwakte.

Lanúgo (Lat.), wolhaar, vooral bij het ongeboren dier of mens.

Laparelytromíe (λαπάρη, het zachte gedeelte des lichaams, de buik; ἔλυτρον, omhulsel, schede), door Ritgen aanbevolen operatie in plaats van de keizersnede; van de liesstreek uitgaande wordt een weg naar de baarmoedermond gebaand.

Laparocéle (λαπάρη, buikholte; κήλη, breuk), buikbreuk; zie Hernia ventralis.

Laparocolotomíe, = colotomia iliaca, zie ald.

Laparocolpotomíe (κόλπος, schede), opening van de buikholte van de schede uit, subperitoneale keizersnede.

Laparo-enterotomíe (zie Enterotomie), operatieve opening van een darm, van de buikwand uit, tot het aanleggen van een anus praeternaturalis; onderscheiden in laparo-ileotomie, laparo-colotomie, laparo-typhlotomie, naarmate de kronkeldarm, de dikke, of de blinde darm wordt geopend.

Laparohysterectomíe (zie Hysterectomie), (ὑστέρα, baarmoeder, τέμνω, snijden), verwijdering van de baarmoeder door buiksnede.

Laparohysterotomíe, opening van de baarmoeder door buiksnede.

Laparomonodídymus (μόνος, enig; δίδυμοι, tweelingen), met de buik samengegroeide tweelingen.

Laparomyómotomíe (zie Myoma), verwijdering van myoma uteri door buiksnede.

Laparosalpingotomíe (σάλπιγξ, trompet), verwijdering van een eileider door buiksnede.

Laparoscopíe, inwendige beschouwing der met lucht gevulde buikholte door middel van een dunne cystoscoop in een troicartopening.

Laparotomíe, buiksnede, operatieve opening van het buikvlies.

Lapine (lapin), entstof, verkregen door overbrenging van kalfs- of gehumaniseerde vaccine op albinotische konijnen (Calmette en Guérin).

Láquear (Lat.), gewelf; zie Fornix vaginae.

Láqueus laterális (Lat.), zijdelingse lus, een gedeelte der striae acusticae, lopende van de bovenste olijf naar het corpus geniculatum.

Lardáceus, lárdeus (lardum, spek), spekachtig, spekkleurig; zie Morbus.

Lärmapparat (D., Barány), electrisch toestelletje om door groot geraas de gehoorfunctie van een oor uit te schakelen.

Larva mígrans (larva, insectenlarve; migrans, voorttrekkend), in 1874 door Lee beschreven jeukende huidziekte in Rusland, die op de huid voortkruipt (creeping disease) en volgens de Russische artsen wordt veroorzaakt door de larve van gasterophilus (huidmol), doch ook door nematoden kan worden teweeg gebracht.

Laryngectomíe (λάρυνξ, strottenhoofd), verwijdering van het strottenhoofd.

Larýngeüs, tot het strottenhoofd behorend.

Laryngismus, kramp van de stemspleet, gewoonlijk gebezigd in de uitdrukking L. stridulus (strido, Lat., piepen), zie Laryngospasmus.

Laryngítis, ontsteking van het strottenhoofd. L. hypoglóttica chron. hypertróphica, vgl. Chorditis vocalis. L. nodulósa, zie Sängerknötchen.

Laryngocéle, strottenhoofdbreuk; meestal aangeboren uitpuiling van de binnenbekleding van het strottenhoofd, ter zijde tussen het tongbeen en het ringkraakbeen, welke bij persen en hoesten te voorschijn komt; de L. ventriculáris hangt samen met de ventriculus laryngis (Morgagni).

Laryngocríses, vgl. Crises laryngées.

Laryngofissúur (fissura, spleet), operatieve splijting van het strottenhoofd in de middellijn.

Laryngograaf, toestel om bewegingen van het strottenhoofd op te schrijven.

Laryngologíe, de leer van het strottenhoofd en zijne ziekten.

Laryngoparalyse (παράλυσις, verlamming), verlamming van de spieren van het strottenhoofd.

Laryngophoníe(φωνή, stem), het geluid van de stem, dat men bij auscultatie van het strottenhoofd waarneemt.

Laryngophoon, keelmicrophoon om in ruimten met veel lawaai (vliegtuigen, fabrieken) de gewone spraak rechtstreeks van het strottenhoofd op te nemen en electrisch verder te leiden; ook voor wetenschappelijke registratie van de trillingen van het strottenhoofd.

Laryngophthísis, tuberculose van het strottenhoofd.

Laryngorrhagíe, bloeding uit het strottenhoofd.

Laryngorrhóea (ῥέω, vloeien), ziekelijke vermeerdering van de slijmafscheiding van het strottenhoofd na langdurige inspanning van de stem.

Laryngoscoop (σκοπέω, bezien), keelspiegel.

Laryngoscopíe (Garcia, Czermak, Turck), inwendige bezichtiging van het strottenhoofd bij de levende mens door middel van de laryngoscoop; vgl. Autoscopie.

Larýngospásmopsellísmus (σπασμός, kramp; ψελλισμός, het stotteren), krampachtig stotteren door stoornis in de verrichting der spieren van het strottenhoofd.

Laryngospasmus, stemspleetkramp, syn. spasmus glottidis, laryngismus stridulus.

Laryngostomíe (στόμα, mond), het aanleggen van een blijvende opening van het strottenhoofd naar buiten, waarin een canule wordt gelegd.

Laryngotomíe, operatieve opening van het strottenhoofd. L. soushyoidienne (Malgaigne), = pharyngotomia subhyoidea; zie ald. Laryngotomia infrathyreoidea zie Intercricothyreotomie.

Laryngotracheítis, ontsteking van het strottenhoofd en de luchtpijp.

Laryngotracheobronchoscopíe (Kilian-Brünings), vgl. Bronchoscopia (superior).

Laryngotracheotomíe, operatieve opening van het strottenhoofd door klieving van het ringkraakbeen; syn. cricotracheotomie.

Laryngotýphus, ontsteking van het strottenhoofd bij buiktyphus.

Lárynx, gen. laryngis (λάρυγξ), strottenhoofd. L.-choréa (Schroetter), trekkingen van de strottenhoofdspieren, soms met muzikaal klinkende kramphoest, bij algemene chorea (zie ald.) of op zich zelf staand. L.-crises, aanvallen van kramp der spieren van het strottenhoofd bij tabes. L.-fistel, opening van het strottenhoofd naar buiten, door operatie aangebracht. L.-knetteren, het knetterend geluid, dat bij longtuberculose vaak wordt vernomen, als men luistert aan de half geopende mond. L.-Pfeifen (D., fluiten), het geluid, dat door vernauwing van het strottenhoofd, bijv. bij croup, bij de inademing wordt gehoord. L.-reflex, hoest, opgewekt door prikkeling van het slijmvlies van het strottenhoofd.

Lascívus (Lat.), wellustig.

Lassitúdo (Lat.), vermoeidheid.

Latah (Maleis), vooral in Oost-Indië vaak voorkomende zenuwziekte, waarbij de lijder zijns ondanks iedere beweging, die hij van een ander ziet, moet nabootsen.

Latent (latens, verborgen), verborgen, onwaarneembaar; van ziekten, die geen waarneembare verschijnselen hebben. L. stadium, 1. de tijd, gedurende welke een ziekte nog latent is; 2. (in de physiologie), de tijd, verlopende tussen de prikkeling en het waarneembare gevolg daarvan.

Lateraal (lateralis, zijdelings), wat zich ter zijde bevindt; tegenstelling van medialis. Laterale kern, kern van Westphal-Edinger. Laterale sclerose (σκληρός, hard), verharding van de zijstrengen van het ruggemerg door vermeerdering van het bindweefsel ten koste van de zenuwvezelen. Amyotrophische laterale sclerose (α priv.; μῦς, spier; τρέφω, voeden), laterale sclerose, die gepaard gaat met verslapping en verdunning van de spieren (Charcot); vgl. Spastische spinale paralyse.

Laterád, in zijdelingse richting, tegenstelling mediad; vgl. Caudad.

Lateri-, = latero-.

Laterítius (later, baksteen), baksteenachtig; vgl. Sedimentum.

Látero-, in verbindingen zijdelings, zijwaarts. Laterobasaal, beneden op zijde b.v. een tak van een bronchus. Laterocéle, = laparocele. Laterofléxie, zijwaartsbuiging van de baarmoeder. Lateropúlsie (pello, drijven), gedwongen beweging naar een van beide zijden, bij paralysis agitans, (zie ald.). Laterophobíe (φόβος, vrees), vermijding der ligging op zijde bij verwonding der borstkas.

Lathyrismus (λάθυρος, een soort erwt), vergiftiging door verschillende lathyrussoorten.

Latíssimus (Lat., zeer breed), vgl. Musculus.

Latitúdo (Lat.), breedte; Dislocatio ad latitu-

dinem, verplaatsing in de breedterichting bij beenbreuken.

Latrine (Fr., van Lat. latrina), privaat; gewoonlijk voor gelegenheden tot defaecatie bij kampen en kazernes.

Látus (Lat.), breed; vgl. Fascia lata.

Lavage (Fr.), wassing, uitspoeling. L. du sang, uitwassing van het bloed; rijkelijke toevoer van physiologische zoutoplossing door inspuiting.

Lavaméntum (Lat.), lavement (Fr.), = clysma (zie ald.).

Laveránia malariae (Grassi en Feletti 1890), vroegere naam voor plasmodium falciparum, de malariaparasiet met sikkel- en halvemaanvormige geslachtsvormen, die de malaria perniciosa en tropica veroorzaakt; syn. plasmodium malariae quotidianae s. praecox s. immaculatum s. spurium; haemomonas praecox; haemamoeba Laverani.

Lavipédium (lavo, wassen; pes, voet), voetbad.

Laxántia (nl. remedia; laxo, ruim, los maken, openen), ontlasting bevorderende middelen, naar de graad der werking onderscheiden in L. mitióra (mitis, zacht), L. eccoprótica (zie ald.) en L. drástica (zie ald.); syn. cathartica, purgantia.

Laxátio, het teweegbrengen van ontlasting.

Laxátor (Lat., verslapper), vgl. Musculus.

Lazaret (It., lazaretto, gewijd aan Lazarus, beschermheilige der melaatsen), ziekenhuis; in 't bijzonder voor soldaten in oorlogstijd, hospitaal.

L.C.L., afkorting voor de lichaampjes genaamd naar de beschrijvers Levinthal, Coles en Lillie bij psittacose.

Leak, op Bali het geloof aan de metamorphose van de mens in een dier.

Leather bottle stomach (Eng. leren zakmaag), maag door scirrhus veranderd in een stijve buis.

Lebersperre (D.), zie Wassersperre.

Lebetomíe, = pubiotomie, (zie ald.).

Lebétostenóse (λέβης, bekken), bekkenvernauwing.

Lecithínelichaampjes (Fürbringer), lichtgele lichaampjes, hoofdzakelijk uit lecithine bestaande; in de afscheiding van de voorstaanderklier.

Lecithínen ((λέκιθος eidooier), lipoiede stoffen, die in bijna alle dierlijke en plantaardige cellen voorkomen; het meest in de hersenen en zenuwen, het eerst in eidooier gevonden.

Léctulus stramíneus (lectulus, bedje; stramen, stro), strolade, langwerpig vierkant stuk goed, op de lange zijden waarvan strobundels bevestigd zijn, tot steun van gebroken ledematen.

Left sided appendicitis (Eng., appendicitis in de linkerzijde), diverticulitis in het colon descendens.

Lége ártis, zie L.A.

Leiodystonía (λεῖος, glad), vermindering van de tonus der gladde spiervezelen door een stoornis in het autonome zenuwstelsel (Van Wulfften Palthe). Vgl. Dystonia.

Leiomyoblasten, (βλαστάνω, spruiten), myoblasten (zie ald.) waaruit zich gladde spiervezels ontwikkelen.

Leiomyóma, myoma (zie ald.), dat uit gladde spiervezels bestaat.

Leishmánia (genoemd naar Leishman), parasiet van de mens en de hond, van de orde der Flagellata. L. Chagasi, misschien hetzelfde als L. Donovani (Laveran en Mesnil), ronde of eironde lichaampjes binnen de cellen, die de kala-azar (zie ald.) verwekken en door phlebótomus worden overgebracht. L. furunculósa, = L. tropica L. infántum (Nicolle), verwekker van de splenomegalie der kinderen, in de landen rondom de Middellandse Zee. L. trópica (Wright), verwekker der Aleppobuil.

Leishmaniósis, ziekte, door Leishmania veroorzaakt. L. cutanea, = Aleppobuil, (zie ald.). L. americana, in Midden-Amerika; syn. Espundia.

Leitungsanaesthesie (D., voortgeleide gevoelloosheid), gevoelloosheid, teweeggebracht door inspuiting van een gevoelloosmakende oplossing, gevolgd door telkens nieuwe inspuitingen op de grens van het gevoelloos gemaakte gebied (Braun).

Léma (λήμη, slijm), de afscheiding der ooglidkliertjes; syn. sebum palpebrale.

Lemníscus (λημνίσκος, lis, wollen band), laterális et mediális: 1. zijdelingse en naar het midden gelegen lis (in de hersenen); 2. een stuk opgerold wollen verband.

Lemósitas (zie Lema), samenkleving der oogleden door slijm; bindvliesontsteking, vnl. aan de ooghoeken.

Léniens (Lat., verzachtend), zacht, verzachtend werkend (bijv. unguentum).

Lenitíva (nl. remedia), zachte laxantia.

Lens crystallína (lens, lins), de lens van het oog.

Lentescerend (lentesco, zich langzaam bewegen), langzaam verlopend, slepend; vooral van darmzweren, die zich bij typhus nog in het herstellingstijdperk ontwikkelen.

Lenticónus (lens, lins; κῶνος, kegel), het kegelvormig naar voren (L. anterior) of naar achteren (L. posterior) uitpuilen van de doorzichtige lensmassa; vgl. Pseudolenticonus.

Lenticuláris, lentifórmis, lensvormig. Len-

ticulair syphilide, syphilitisch uitslag met linzevormige vlekken. L. brilleglas, brilleglas waarvan alleen het middengedeelte lensvormig geslepen, de rand echter optisch onwerkzaam is.

Lentiginósis, huidaandoening bestaande uit lentigines. Zie Lentigo.

Lentiglóbus, = lenticonus posterior (zie ald.).

Lentígo (Lat.), linzevlek, lichtbruine, zich enigszins boven de huid verheffende vlek, ontstaan door aangeboren vermeerdering van het pigment; grote ephelide of klein chloasma (zie ald.).

Lentítis, ontsteking van de lens of de lenskapsel; oude benaming.

Lentochólreactie (lentus, langzaam; χολή, gal), = reactie van Sachs-Georgi, bij syphilis, ter onderscheiding van citocholreactie (zie ald.).

Lentoid, gelijkend op een lens.

Leontíasis (λέων, leeuw), 1. de bij lepra tuberosa door gezwellen veroorzaakte misvorming van het aangezicht, waardoor dit het voorkomen van een leeuwekop krijgt; syn. facies leontina. 2. L. ossium, verdikking der beenderen van de schedel en het aangezicht, zodat dit er uit ziet als bij echte leontiasis.

Lepismática (nl. remedia; λεπίς, schub), middelen om de huid te doen afschilveren.

Lépothrix (λέπος, bast, schil; θρίξ, haar), besmettelijke aandoening van de haren in de oksel en de schaamstreek; het haar wordt ruw, krijgt harde, roodachtige, linzevormige oneffenheden, bestaande uit chitineachtige stof en bacteriën; vgl. Piedra, Trichorrhexis.

Lepra árabum, ook L. Judaeórum (λέπρα, korstige schubbige uitslag), melaatsheid; syn. elephantiasis Graecorum, Judaeorum, spedalskhed. L. alba (albus, wit), vgl. L. maculosa. L. alphoídes s. álphos, (ἀλφός, sproeten), = psoriasis vulgaris. L. anaesthética (ἀ Priv. en αἴσθησις, gevoel), lepra met vorming van gevoelloze plekken; syn. L. nervorum. L. astúrica, = pellagra. L. graecórum, = psoriasis vulgaris. L. itálica s. lombárdica, = pellagra. L. leuke (λευκός, wit), = L. alba. L. maculósa (macula, vlek), vlekkige lepra, lichtste vorm van lepra, met vlekken van verschillende vorm en kleur. L. alba s. léuke, als de vlekken wit, en L. nígricans s. melaíne (μέλας, zwart), als zij donker zijn; syn. morphoea, vitiligo gravior; zie Vitiligo. L. mútilans (mutilo, verminken), verminkende lepra, waarbij aan de gewrichten door schrompeling en druk zweren ontstaan, die diepe verwoestingen teweegbrengen. L. nervórum, zenuwlepra, = L. anaesthetica. L. nígricans, = L. maculosa nigricans. L. nodósa s. tuberósa, knobbel-lepra, met vorming van knobbels in de huid (vgl. Facies leontina) en de slijmvliezen. L. norvégica, = radesyge, (zie ald.). L. tuberculósa s. tuberósa, = L. nodosa. L. Willani, = psoriasis orbicularis (zie ald.).

Lepracellen (Virchow), grote, ronde cellen met meer dan één kern en met vacuole, die in het leproma worden aangetroffen.

Lepróma, granulatiegezwel, dat zich bij lepra vormt.

Lepromine, een suspensie van lepromateus weefsel, waarvan men een intracutane injectie geeft als reagens op lepra.

Leproomlepra, het tweede stadium der lepra met de vorming van granulomen met lepracellen.

Leprósis, leprositas, melaatsheid.

Leprosórium, ziekenhuis voor melaatsen.

Leprósus, lepreus, melaats, of lijder aan melaatsheid.

Leptocéphalus, (λεπτός, zacht, fijn; κεφαλή, hoofd), een vorm van dolichocephalie (zie ald.) door te vroege verbening der voorhoofds- en wiggebeenswandbeensnaden.

Leptocheirie, het hebben van smalle handen.

Leptódera intestinális (δέρη, hals), vroegere benaming voor de ingewandsworm strongyloides stercoralis.

Leptomeningítis (μῆνιγξ, hersenvlies), ontsteking van de leptoméninx, het zachte hersenvlies, nl. het spinnewebsvlies en de pia mater; vgl. Meningitis.

Leptómitus (μίτος, draad), een schimmel, die in de schede voorkomt.

Leptoprosóop (πρόσωπον, het aangezicht), met een smal en lang aangezicht.

Leptosóom type (σῶμα, lichaam), smalle lichaamsbouw met smal aangezicht en scherpe neus (Kretschmer); het laat volwassen type. Tegengestelde van Eurysoom, zie ald.

Leptospíra (λεπτός, dun; σπεῖρα, winding), canícola (Lat., canis, hond, colo, kweken), een L. voorkomende bij de hond; L. grippo-typhosa, verwekker van de modderkoorts (zie ald.); L. ictero-haemorrhágicae, de spirochaete, die de ziekte van Weil (zie Aanhangsel) veroorzaakt (Inada, Uhlenhut e.a.). L. icteroides, vermeende verwekker van de gele koorts (Noguchi).

Leptospiróse, ziekte veroorzaakt door leptospiren.

Leptothrichósis, ontsteking en knobbelvorming door leptothrix, zie ald.

Léptothrix (θρίξ, haar), een schimmel met lange, dunne, onvertakte draden. L. buccális (bucca, wang), in de keel, het mond-

slijm, in holle tanden, soms ook in de schede of de maag; vgl. Pharyngitis keratosa.

Léptus autumnális (autumnus, herfst), hooioogstmijt; een mijt, die vooral bij maaiers eczema en netelroos met koorts kan teweegbrengen.

Lesbisch, zie Amor Lesbicus.

Letális (letum, dood), dodelijk; bijv. dosis letalis, dodelijke gift, éxitus letális, dodelijke afloop, het overlijden.

Letaliteit, sterfelijkheid; in de statistiek in 't bijzonder in verhouding tot het aantal behandelde zieken.

Lethárgia, lethárgus (ληθαργία, λήθαργος, slaapzucht; λήθη, vergetelheid), langdurige bewusteloosheid, slaapzucht. L. africána, slaapzucht der negers; vgl. Trypanosomiasis.

Lethárgicus, met slaapzucht gepaard gaande; zie Encephalitis lethargica.

Leucaémia cutis (vgl. Leukaemie), = lymphoderma perniciosa.

Leucaethiopíe (Αἰθίοψ, Aethiopiër), = albinismus (zie ald.).

Leucanaemíe (Leube), het samengaan van de verschijnselen van leukaemie en pernicieuse anaemie.

Leucíne, 1. aminocapronzuur, ontledingsproduct der eiwitstoffen. 2. bacteriedodende afscheiding der leucocyten.

Leuciridié, kleurloosheid van de iris.

Leucísmus, = albinismus (zie ald.).

Leucítis, ontsteking van het witte oogvlies (sclera).

Leucobilirubíne, kleurloos reductieproduct der galkleurstof.

Leucoblásten, de cellen, waaruit de leucocyten ontstaan; ook een tussenvorm tussen myeloblasten en myelocyten.

Leucocidíne, (caedo, doden), 1. een afscheidingsproduct van staphylocokken, dat voor witte bloedlichaampjes schadelijk is. 2. cytotoxine (zie ald.), dat verkregen is door immunisatie met leucocyten.

Leucocýten (κύτος, blaasje), kleurloze bloedlichaampjes, onderscheiden in 1. lymphocyten (zie ald.); 2. neutrophile L., waarvan het protoplasma uit neutrophile (zie ald.) granula bestaat en de kernen verschillend van vorm en deling zijn (L. met polymorphe kernen, polynucleaire L.); 3. eosinophile L., die met eosine helder rood worden gekleurd; 4. grote mononucleaire L., met basophiel protoplasma en grote ronde kern; 5. overgangsvormen tussen 2 en 4.

Leucocytenformule, (V. Schilling) procentsgewijze vermelding van het aantal der verschillende soorten leucocyten in een bloedpraeparaat.

Leucocyten-leukaemíe, zie Leukaemie.

Leucocythaemíe, = leukaemie.

Leuco(cyto)lyse, oplossing van witte bloedlichaampjes.

Leucocytóma, leukaemisch lymphkliergezwel; ook syn. voor lymphoma (zie ald.).

Leucocytóse, (voorbijgaande) vermeerdering der witte bloedlichaampjes.

Leucocytozóön (ζῷον, dier), parasiet, die in leucocyten voorkomt. L. Ziemanni, in het bloed van de steenuil en de steekmug; syn. L. Danilewsky, haemamoeba Ziemanni.

Leucodérma (δέρμα, huid), witte kleuring der huid ten gevolge van het ontbreken van pigment; hetzij aangeboren (albinismus), hetzij later ontstaan (vitiligo); zie Piebald skin. L. syphilíticum, meestal bij vrouwen, bij voorkeur aan hals en nek (collier de Vénus).

Leucodérmia neurótica, verdwijning van het huidpigment ten gevolge van neuritis.

Leucodystróphia cérebri, dystrophie (zie ald.) van de witte stof der hersenen.

Leuco-erythroblastische anaemiën, omvatten 1. carcinomatose van het skelet, 2. myelomatóse, 3. osteoscleróse (a. marmerbeenziekte van Albers-Schönberg, b. myoscleróse) 4. erythroblastische anaemie van Cooley.

Leuco-erythroblastóse, de aanwezigheid van leucoblasten en erythroblasten in het bloed; komt ook voor zonder anaemie.

Leucofermantíne, dierlijke bloedwei, waarvan het gehalte aan antiferment (antitrypsine) vermeerderd is, doordat het dier behandeld is met pancreastrypsine; wordt gebruikt tegen „hete" etteringen, d.i. tegen de verterende werking der etterlichaampjes (leucocyten).

Leuco-haemorrhoíden, witte aambeien, slijmvlieshaemorrhoiden.

Leucokeratíde (λευκός, wit, κέρας, hoorn) een wit eiwit in het haar, dat tezamen met melanokeratide (zie ald.) de kleur van het haar bepaalt. Vgl. Rhodokeratide.

Leucokeratósis, zie Leucoplakia.

Leucolýse, = leucocytolyse.

Leucóma (λεύκωμα), „iets wit gekleurds"; ondoorschijnende witte littekenvlek of algemene troebeling van het hoornvlies; populair, „parel op het oog". L. adháerens (adhaero, aanhangen), L. waaraan of waarin het regenboogvlies is vastgegroeid. L. adh. próminens (promineo, vooruitsteken), met uitpuilend litteken. L. centrále totále adhárens, met volledige vergroeiing van de rand der pupil. L. óris, vgl. Leucoplakia oris. L. únguium, vgl. Leuconychie.

Leucoma(t)ínen (λεύκωμα, het wit gekleur-

de; hier eiwit), stikstof bevattende bases, die tijdens het leven uit eiwitstoffen ontstaan, zoals creatinine en xanthinelichamen (Gautier); vgl. Promainen.

Leuc(omat)orrhóea, = fluor albus.

Leucomatósis, vorming van witte vlekken.

Leucomelalgíe (vgl. Erythromelalgie; μέλος, lid; ἄλγος, pijn), bloedarmoede der huid, waardoor deze koud en bleek is en tevens pijnlijk (C. Gerhardt).

Leucomyelítis (μυελός, merg), ontsteking van de witte stof van het ruggemerg. L. posterior chrónica, grijze ontaarding der achterstrengen, tabes dorsalis.

Leuconychíe (ὄνυξ, nagel), witte kleuring der nagels; vgl. Mendacia.

Leucopáthia (πάθος, aandoening), = leucoderma, ook leuconychie.

Leucopedese, diapedese van leucocyten.

Leucopenía (πενία, armoede) (Löwit), vermindering van het aantal witte bloedlichaampjes.

Leucophlegmasía, = phlegmasia alba.

Leucoplákia buccális, línguae, oris (πλάξ, plaat, vlakte; bucca, wang; lingua, tong; os, mond), onpijnlijke aandoening van het mondslijmvlies, bestaande uit witte vlekken, vaak met vorming van kloven, bijna alleen bij mannen; niet zeker van syphilitische oorsprong; syn. ichthyosis s. tylosis buccalis s. linguae, lingua geographica, leucokeratosis; vgl. Glossitis superficialis.

Leucoplasía (πλάσσω, vormen), 1. syn. v. leucoplakia. 2. abnormale toestand van een slijmvlies, waarbij slechts delen van het epithelium in de vorm van witachtige eilandjes en strepen zijn overgebleven.

Leucopoiésis (ποιέω, maken), vorming der witte bloedlichaampjes.

Leucoproteáse, protease (zie ald.) in de leucocyten, met verschillend gevormde (polymorphe) kernen.

Leucorrhóea, = fluor albus.

Leucosarcomatóse (Sternberg), abnormale woekering der bloedvormende organen, met een samenstelling van het bloed als bij grootcellige leukaemie; vorming van gezwellen der lymphklieren en in de thymus(?), de keelholte, de maag; vgl. Sarcoleukaemie, Lymphosarcomatose.

Leucoscóop (σκοπέω, bezien), toestel om kleurenblindheid te onderzoeken (Helmholtz, König).

Leucósis, 1. witte vlekken op het hoornvlies. 2. gebrek aan pigment in het oog, albinisme. 3. bloedziekten, gekarakteriseerd door veranderde leucocyten. Ook syn. voor leukaemie.

Leucotáxis, chemotaxis (zie ald.) der leucocyten; de eigenschap, dat deze worden aangetrokken door zekere scheikundige stoffen.

Leucotomíe, praefrontale L. Engelse benaming voor lobotomie 2. (zie ald.).

Leucotóom, instrument voor de leucotomie, zie ald.

Leucotoxínen (D.), stoffen, die de witte bloedlichaampjes beschadigen; bijv. leucocidinen, aggressinen.

Leucotrichíe (θρίξ, haar), het wit zijn der haren.

Leucotróop, met affiniteit tot de witte bloedlichaampjes.

Leucurésis, lozing van melkkleurige urine; vgl. Chylurie.

Leukaemíe, blastomateuse woekering van de cellen der organen, die de witte bloedlichaampjes bereiden; dientengevolge bijna steeds verandering van de witte bloedlichaampjes van het circulerende bloed. Hiertoe behoort:

a) **myeloíde leukaemíe:** woekering der myeloide elementen van het beenmerg; in het periphere bloed optreden der moedercellen van de polynucleaire leucocyten, d.w.z. myelocyten en myeloblasten.

b) **lymphatische leukaemíe:** woekering der lymphoide elementen van de lymphklieren; sterke vermeerdering van de lymphocyten van het pheriphere bloed.

Zeer dikwijls is het totale aantal witte bloedlichaampjes van het periphere bloed bij de leukaemiën sterk vermeerderd. Dit is echter niet noodzakelijk: er zijn leukaemiën, waarbij het totale aantal der witte bloedlichaampjes niet vermeerderd is, doch alleen qualitatieve veranderingen van het bloedbeeld te vinden zijn. Men spreekt van

1. **aleukáemische myeloíde leukaemíe,** d.w.z. anatomisch typische leukaemie van het beenmerg, doch in het bloed een normaal aantal witte bloedlichaampjes, waaronder echter veel myelocyten en myeloblasten.
2. **aleukáemische lymphátische leukaemíe,** d.w.z. anatomisch typische leukaemie van de lymphklieren, doch in het bloed een normaal aantal witte bloedlichaampjes, waaronder echter een abnormaal groot aantal lymphocyten.

Leukanaemíe (Leube), bloedziekte, waarbij de veranderingen van leukaemie en anaemie beide in het bloed worden waargenomen.

Levaméntum (levo, opheffen), verzachtend middel.

Levátor (Lat., opheffer), zie Musculus. L.-spleet, de gaping tussen de musculi levatores ani. L.-Wulst (D., zwelling), de aanzwelling van het slijmvlies, welke tussen de opening van de buis van Eustachius

en het zachte gehemelte ontstaat bij samentrekking van de m. levator veli palatini.

Leverrhythme, zie Rhythme.

Levi- (levis s. laevis, glad), (in verbindingen) glad.

Levis, licht.

Leydénia gemmípara (gemma, knop; pario, voortbrengen), ronde of polymorphe cellen, door Leyden in 1896 in de ascitesvloeistof van kankerlijders ontdekt en door hem voor protozoën aangezien.

Liberator (Lat., bevrijder), stof, waarvan de aanwezigheid noodzakelijk is, wil een andere stof haar werking kunnen ontplooien.

Libído (Lat.), lust, begeerte; meestal voor L. sexualis, geslachtsdrift.

Libra, pond, oud medicinaal gewicht van ongeveer 360 gram.

Líchen (λειχήν, wier), meestal chronische huidziekte, gekenmerkt door knobbeltjes, die niet in blaasjes veranderen (Kaposi). L. ágrius (ἄγριος, wild), = eczema papulosum. L. anuláris s. annulátus serpiginósus (Wilson), eczema acnéiforme du sternum, granuloma anulare. L. atróphicus (Hallopeau), witachtige knobbeltjes, die ingezonken littekentjes achterlaten. L. circinátus, L. acnéique (Fr.), kleine, dofrode, spitse knobbeltjes, in kringen (circinus) geplaatst. L. corne (Fr.) (corne, horen), = L. ruber verrucosus. L. nitidus (nitidus, glanzend), kleine, glanzige knobbeltjes aan de armen, de buik en het lid (Pinkus). L. piláris, (pilus, haar), knobbeltjes rondom de donsharen; syn. ichthyosis pilaris s. follicularis, cutis anserina. L. plánus (E. Wilson 1896), = L. ruber planus; L. progenitális (pro, voor, genitalis, voor de voortplanting dienend), L. ruber planus op het lid. L. ruber plánus (ruber, rood; planus, plat), blauwachtige tot rose, zeer kleine glanzige knobbeltjes, die sterk jeuken en zich door krabben verspreiden en uitgaan van beschadigde plekken der huid; naar de vorm der knobbeltjes onderscheiden in L. ruber planus acuminátus (Lat., spits), syn. keratosis universalis multiformis, pityriasis rubra pilaris, L. r. p. obtúsus (Lat., stomp), L. r. p. verrucósus (verruca, wrat) met vorming van hardere wratachtige knobbeltjes. L. sclerósus, = L. atrophicus. L. scrofulosórum (vgl. Scrofulosis), bruinachtig rode knobbeltjes in groepen bij lijders aan scrofulose; syn. acne cachecticorum, scrofuloderma papulosum. L. simplex acútus (Vidal), L. stróphulus, L. chrónicus (Vidal-Touton), een vorm van pruritus, waarbij zich kleine grauwe knobbeltjes ontwikkelen; vgl. Neurodermitis. L. spinulósus, (spinula, doorntje) (Croker), folliculitis bij kinderen, bestaande uit rode papeltjes, elk van een stekeltje van 1-2 mm voorzien; L. stróphulus, vgl. Strophulus infantum; L. trópicus, rode hond, hevigjeukende uitslag, door de tropische hitte veroorzaakt; vgl. Prickly heat, Miliaria papulosa; L. urticátus, = L. stróphulus. L. variegátus, vgl. Pityriasis lichenoides chronica. L. verrucósus, = L. ruber verrucósus.

Lichenificátie, vorming van lichen na een chronische jeukende huidontsteking.

Lichenoídes, op lichen gelijkend.

Líën (Lat.), milt. L. accessórius s. succenturiátus (sub-centurio, soldaten de plaats van anderen laten innemen; succenturiatus als reserve dienend), bijmilt, kleine lichaampjes, die uit miltweefsel bestaan, en ten getale van 1—20 kunnen voorkomen; syn. liënculus. L. móbilis (Lat., beweeglijk), zwerfmilt, beweeglijke milt.

Lienális, tot de milt behorend.

Lienáse, verterend ferment door de milt geleverd.

Liënculus (verkleinw. van lien), = lien accessorius.

Liënítis, ontsteking der milt.

Liënomalacíe, verweking der milt.

Liënteríe (λεῖος, glad; ἔντερον, ingewand), ontlasting van onverteerde spijzen; vgl. Diarrhoea lienterica.

-liet (λίθος) (in verbindingen), steen; bijv. phleboliet, adersteen.

Ligamentósus (Lat.), voorzien van banden.

Ligaméntum (Lat.), band. Ligaménta accessória (accessorius, bijkomstig), versterkingsbanden der gewrichtsbeurzen. Ligaménta alária déntis (ala, vleugel), vleugelbanden van de top van de dens epistrophei (zie ald.) naar de proc. condyloidei van het achterhoofdsbeen. Ligaménta alária génu, vleugelbanden van de knie, = plicae alares. L. annuláre báseos stapédis, ringband van de voet van de stijgbeugel naar de rand van het ovale venster. L. annuláre púbis, ringband van het schaambeen; verticale versterkingsvezels aan de voorvlakte van de schaambeensvoege. L. annuláre rádii, ringband van het spaakbeen; van de incisura semilunaris ulnae, om het hoofdje en de hals van het spaakbeen heen, naar de incisura semilunaris ulnae. Ligamenta annulária digitórum, dwarse vezels in de peesscheden der hand. Ligamenta annulária trácheae, vgl. L. tracheale. L. anococcýgeum, van de punt van het

stuitbeen naar de aarsstreek. L. ápicis dentis (apex, top), van de top van de tand van de draaier naar de voorrand van het grote achterhoofdsgat. L. ápicum (Lat., der toppen), het gedeelte van het L. supraspinale, dat van de zevende halswervel langs de toppen der doornuitsteeksels van de wervels naar het heiligbeen loopt. Ligamenta arcuáta (arcus, boog) Halleri, = arcus lumbo-costales. L. arcuátum inférius s. pubis, boogvormige band aan de onderrand der schaambeensvoege. L. arcuátum sup., = L. pubicum sup. L. arteriósum (Botalli), vezelachtige band tussen de halve zijde van de aortaboog en de longslagader. L. auriculária (Valsalvae), oorbanden, tussen het oorkraakbeen en het tepelvormig uitsteeksel, het peesblad van de slaap en het jukbeensuitsteeksel. Ligamenta básium, versterkingsbanden aan de boven- en benedenzijde der bases van de middelhands- en middelvoetsbeenderen. L. Bertini, = L. ilio-femorale. L. bifurcátum (furca, vork), gaffelvormige band, die boven aan het hielbeen ontspringt en één streng naar de bovenzijde van het teerlingbeen en één naar de achterste zijwaartse hoek van het schuitvormig been zendt. L. Botalli, = L. arteriosum. Ligamenta calcáneocuboídea, 1. L. c. c. plantáre, van het buitengedeelte der zoolvlakte van het hielbeen naar de tuberositas ossis cuboidei; 2. L. c. c. dorsále, tussen de rugzijden van het hiel- en tweelingbeen; 2. L. c. c. plantáre transvérsum, L. calcáneo-fibuláre, van de buitenenkel naar de zijvlakte van het hielbeen. L. calcáneo-naviculáre, 1. L. c. n. plantáre, van het sustentaculum tali van het hielbeen naar de middenwaartse- en voetzoolvlakte van het schuitvormig been; syn. Pfannenband; 2. L. c. n. dorsále, versterkingsband aan de rugzijde van het gewricht tussen het sprong-, hiel- en schuitvormig been. L. calcáneotibiále, een deel van het L. deltoideum tussen de binnenenkel en het sustentaculum tali. L. canthi, = L. palpebrale. L. capítuli costae interarticuláre, van de hoofdjes der 2e tot 10e rib naar de vezelkraakbeenderen tussen de wervels. L. capítuli costae radiátum, uitstralend van de hoofdjes der ribben naar de wervellichamen en de tussenkraakbeenderen. L. capítuli fíbulae, versterkingsbanden aan de voor- en achterzijde van de articulatio tibio-fibularis sup. Ligamenta capitulórum transversa, aan de handpalm- en voetzoolzijde, tussen de kopjes der laatste vier middelhands- en die van alle middelvoetsbeenderen. L. carpi dorsále commúne, dwarse vezels in het peesvlies van de onderarm, aan de strek- en buigzijde van het handgewricht. L. carpi radiátum, gestraalde band van de handwortel; vgl. L. intercarpea volaria. L. carpi transversum, dwarsband tussen de eminentia carpi radialis et ulnaris. L. carpi voláre commúne, versterkingsvezelen in de fascia antibrachii. L. carpi voláre profúndum (Henle), de diep liggende banden aan de palmzijde van het handgewricht. L. carpi voláre próprium (Henle), = L. carpi transversum. Ligamenta cárpo-metacárpea, banden van de handwortel naar de middelhand, ter versterking van de beursbanden van de gewrichten tussen de handwortel en de middelhand. L. cartilagíneum, kraakbenige band, = L. calcaneonaviculare plantare. L. caudále (cauda, staart), vezelstreng tussen de laatste stuitwervel en de huid. L. cerato-cricoídeum (anterius laterale, posterius), voorste, zijdelingse, achterste band ter versterking van de articulatio crico-thyreoidea. L. ciliáre, stralenband = musculus ciliaris. L. coli, = taenia coli (zie ald.). L. cólicolienále, band van de karteldarm naar de milt. L. collaterále carpi radiále, band aan de spaakbeenzijde van de handwortel, tussen proc. styloideus radii en os naviculare. L. collaterále carpi ulnáre, band aan de ellepijpzijde van de handwortel, tussen proc. styloideus ulnae en os triquetrum en os pisiforme. L. collaterále fibuláre, zijdelingse band van het kuitbeen; versterkingsband aan de buitenzijde van het kniegewricht. L. collaterále radiále, zijdelingse band van het spaakbeen; van de epicondylus lateralis humeri naar de voorste en achterste rand van de incisura radialis ulnae. L. collaterále tíbiale, zijdelingse band van het scheenbeen; versterkingsband aan de buitenzijde van het kniegewricht. L. collaterále ulnáre, zijdelingse band van de ellepijp; van het olecranon en de proc. coronoideus naar de epicondylus lateralis humeri. Ligamenta collaterália, zijdelingse versterkingsbanden der gewrichten tussen de middelhands- en middelvoetsbeenderen en de vinger- en teenkootjes, en tussen de kootjes onderling. L. Collesi, = L. inguinale reflexum. L. colli costae, tussen de halzen der ribben en de overeenkomstige dwarse uitsteeksels der wervels. L. cónicum, kegelvormige band; vgl. L. crico-thyreoideum, Conus elasticus. L. conoídeum, kegelvormige band; vgl. L. coraco-claviculare. L. córaco-acromiále,

tussen het ravenbekuitsteeksel en de schoudertop. L. córaco-brachiále = L. coraco-humerale; tussen het ravenbekuitsteeksel en de tuberositas coracoidea van het sleutelbeen; het voorste deel heet L. trapezoideum, het achterste L. conoideum. L. córaco-claviculáre, van het ravenbekuitsteeksel naar het sleutelbeen. L. córaco-humerále, van de zijrand van het ravenbekuitsteeksel naar het tuberculum maius van het opperarmbeen. L. cornículo-pharýngeum, vgl. L. jugale. L. coronárium hépatis, kransband van de lever; van de ondervlakte van het middenrif naar de achtervlakte der lever. Ligamenta coruscántia (corusco, schitteren), = L. intercostalia externa. L. costo-claviculáre, van de onderzijde van het sleutelbeen naar het eerste ribbekraakbeen. L. costo-transversárium ant., tussen de bovenrand van elke ribbenhals en de onderrand van het daarboven gelegen dwarse werveluitsteeksel. L. costo-transversárium post., van de achterzijde van elke ribbenhals naar de achtervlakte van het daarboven gelegen doornuitsteeksel en de wortel van het dwarse werveluitsteeksel. L. costo-vertebrále, L. capituli costae radiatum. L. costo-xiphoídeum, driehoekige band van het kraakbeen van de zesde en zevende rib naar het zwaardvormig uitsteeksel. L. crico-arytaenoídeum (post.), aan de achterzijde van de articulatio crico-arytaenoidea. L. cricopharýngeum, vgl. L. jugale. L. cricothyreoídeum, tussen de boog van het ringkraakbeen en het voorste gedeelte van de onderrand van het schildkraakbeen; syn. L. conicum. L. crico-tracheále, tussen het ringkraakbeen en de eerste kraakbeenring der luchtpijp. Ligamenta cruciáta génu, kruisbanden van het kniegewricht; a) L. cruciatum anterius, van de fossa intercondyloidea anterior van het scheenbeen naar de middenvlakte van de condylus lateralis van het dijbeen; b) L. c. posterius, van de fossa intercondyloidea posterior van het scheenbeen naar de buitenvlakte van genoemde condylus. L. cruciátum atlántis, kruisvormige versterkingsband achter de tand van de draaier; het dwarse been heet L. transversum atlantis. L. cruciátum cruris, kruisband van het onderbeen; van de beide enkels kruiswijs naar de binnen- en buitenrand van de voet. Ligamenta cruciáta digitórum manus, gekruiste banden der vingers, aan de vingerkootgewrichtjes. Ligamenta cuboídeo-naviculária, versterkingsbanden van het gelijknamige gewricht. Ligamenta cúneocuboídea, versterkingsbanden van het gelijknamige gewricht. L. deltoídeum, deltavormige band; versterkingsband aan de binnenzijde van de articulatio talocruralis, waaraan nog worden onderscheiden: 1. L. tibionaviculare; 2. L. talo-tibiale posticum. L. deltoídeum cúbiti, = L. collaterale ulnare. L. denticulátum, getande band van het ruggemerg; bindweefselstroken van de dura mater naar de pia mater tussen de overeenkomstige voorste en achterste wortels der hals- en borstzenuwen, tot de eerste lendenzenuw. L. dorsolaterália durae matris, tussen de zijvlakte der dura mater spinalis en de wervelbogen. L. Douglasi, = plicae retrouterinae. L. duodéno-renále, van de twaalfvingerige darm naar het buikvliesbekleedsel der rechter nier. L. epididýmidis sup. en inf., dwarse plooi van het buikvlies boven en onder aan de bijbal. L. falcifórme hépatis, sikkelvormige plooi van het buikvlies tussen middenrif en lever; syn. L. suspensorium hepatis, L. Fallopii, = L. inguinale. Ligamenta flava, gele banden; tussen de achterste gedeelten van twee aan elkander grenzende wervelbogen van de draaier af. L., fundifórme penis, clitóridis (funda, slinger), slingervormige band van de roede en de kittelaar; van het onderste deel der linea alba ter weerszijden naar de spongachtige lichamen van roede en kittelaar. L. gastro-cólicum, van de grote maagcurvatuur naar het dwarse gedeelte van de karteldarm. L. gastro-lienále, tussen de maagfundus en de hilus der milt. L. Gimbernati, = L. lacunare. L. Gimbernati reflexum, = L. inguinale reflexum (Collesi). Ligamenta glosso-epiglóttica, = plicae glosso-epiglotticae. Ligamenta glottidis spuria, valse stembanden; syn. ligamenta ventricularia. Ligamenta glóttidis vera, ware stembanden; syn. ligamenta vocalia. L. hépato-cólicum, van de lever naar de rechter bocht van de karteldarm. L. hépato-duodenále, plooi van het buikvlies tussen de lever en de twaalfvingerige darm; deel van het kleine net. L. hépatogástricum, plooi van het buikvlies tussen de lever en de kleine curvatuur van de maag; deel van het kleine net. L. hépato-renále, van de lever naar het buikvlies over de rechter nier. L. hépato-umbilicále, = L. teres hepatis. L. húmero-coronoídeum, = L. collaterale ulnae. L. hýo-epiglótticum, van het lichaam van het tongbeen naar de voorzijde van het strotklepje. L. hýo-thyreoídeum laterále,

ter weerszijden tussen de hoorn van het tongbeen en de bovenste hoorn van het schildkraakbeen. L. hýothyreoídeum mediále, middengedeelte van de membrana hyo-thyreoidea (zie ald.). L. íliocostále, = L. lumbocostale. L. íliofemorále, van de spina iliaca ant. inf. tot de trochanter maior en de linea intertrochanterica; syn. L. Bertini. L. íliolumbále, van de dwarse uitsteeksels van de vierde en vijfde lendenwervel naar de kam van het heupbeen en het achterste gedeelte der fossa iliaca. L. íliopectíneum, tussen de eminentia iliopectinea en het L. inguinale, de scheiding vormende tussen de middenwaarts gelegen lacuna musculorum en de buitenwaarts gelegen lacuna vasorum (zie ald.). L. ílio-púbicum, = L. inguinale. L. íncudis post., sup., tussen het aanbeeld en de bodem van de aditus ad antrum mastoideum (zie ald.), resp. het dak der trommelholte. L. infundíbulo-ováricum, bindweefselstreng in de brede baarmoederband tussen het trechtervormige uiteinde der moedertrompet en de eierstok. L. infundíbulo-pélvicum, = L. suspensorium ovarii. L. inguinále (Pouparti), liesband; gedeelte van het peesvlies der buikspieren, tussen spina iliaca ant. sup. en tuberculum pubicum. L. inguinále refléxum (Collesi), aan de middenwaartse hoek van de uitwendige liesring, tussen het bovenste en benedenste been daarvan. Ligamenta interannulária tracheália, = ligamenta annularia trachealia. Ligamenta interarticúlaria, banden in het binnenste van gewrichten. Ligamenta intercárpea, banden in de handwortel, nl. a) L. intercárpea interóssea, tussen de handwortelbeentjes onderling; b) L. intercárpea volária, versterkingsbanden aan de buigzijde; c) L. intercárpea dorsália, versterkingsbanden aan de strekzijde. L. interclaviculáre, tussen de bovenranden van de middenwaartse uiteinden der beide sleutelbeenderen. Ligamenta intercostália, tussenribsbanden; a. L. i. externa, tussen de ribbekraakbeenderen, ook Ligamenta coruscántia, schitterende banden genoemd; b. L. i. interna, tussen de achterste uiteinden der ribben. Ligamenta intercrurália, = ligamenta flava. Ligamentum interfoveoláre (Hesselbach), groeveband, tussen de uit- en inwendige liesgroeve, onder de liesband. Ligamenta interhyoídea, tussen het lichaam van het tongbeen en de grote en kleine horens daarvan. L. interlamelláre, uitsteeksel aan het buitenwaartse einde van de binnenkolf der lichaampjes van Vater-Pacini. L. intermaxilláre, = L. pterygo-mandibulare. Ligamenta intermetacárpea, intermetatársea, middelhands- en middelvoetsbanden, = ligamenta basium et capitulorum transversa. Ligamenta intermusculária, = septa intermuscularia. Ligamenta interóssea, zie Membranae interosseae. Ligamenta interspinália, tussendoornsbanden, telkens tussen twee doornvormige uitsteeksels der wervels. Ligamenta intertársea, tussen de beenderen van de voetwortel onderling. Ligamenta intertransversária, tussen de dwarse uitsteeksels der wervels. Ligamenta intervertebrália, tussenwervelsschijven; vgl. Fibrocartilago. L. íridis pectinátum, = L. pectinatum iridis. L. íschio-capsuláre, versterkingsband van de gewrichtsbeurs van het heupgewricht, komende van het zitbeenlichaam, = L. íschio-femorále. Ligamenta íschio-sacrália, = L. sacrospinosum en sacro-tuberosum. L. jugale (Luschka), jukband, tussen het kraakbeen van Santorini en de plaat van het ringkraakbeen; het bovenste, gespleten gedeelte heet L. corniculo-pharyngeum, het onderste L. cricopharyngeum. L. laciniátum int. (lacinia, franje), van de binnenenkel over de buigpezen naar het hielbeen. L. laciniátum ext., = retinaculum musculorum peronaeorum superius. L. lacunáre (Gimbernati), tak van de liesband naar de kam van het schaambeen en de fascia pectinea. Ligamenta laterália, = L. collateralia. L. latum epistróphei, = membrana tectoria. L. latum úteri, brede baarmoederband, plooi van het buikvlies in de vorm van vleugels (alae vespertiliónis, vleermuisvleugels) ter weerszijden van de baarmoeder, omvattende de eileiders, baarmoedertrompetten, epoöphoron, eierstok en paroöphoron. L. longitudinale ant., post., de voorste, achterste band in de lengte van de wervelkolom aan de vóór- en achterzijde van alle wervellichamen; van het tuberculum anterius atlantis en het achterhoofdsbeen naar het heiligbeen. L. lumbo-costále, het voorste blad der fascia lumbo-dorsalis van de laatste ribben naar de punten der dwarse uitsteeksels van de lendewervels. L. mállei ant., lat., sup., banden van de hamer resp. naar het wiggebeen, de uitwendige gehoorgang met het trommelvlies, en het dak der trommelholte. Ligamenta malléoli laterália, zijbanden van de enkel; versterkingen aan de voor- en achterzijde der articulatio tibio-fibularis

inf. L. mesentérico-mesocólicum, plooi van het buikvlies tussen het darmscheil van de flexura sigmoidea en de wortel van het darmscheil van de dunne darm. L. mucósum patéllae, = plica synovialis patellaris. L. nuchae, nekband, van de dorens der halswervels naar de protuberantia occipitalis ext. Ligamenta oblíqua, schuine versterkingsbanden van de peesscheden der vingers. L. obturatórium stapedis, = membrana obturatoria stapedis. L. olécrano-humerále, vgl. L. collaterale humerale. L. ovárii próprium, eierstokband, die de eierstokken vasthoudt op de randen der baarmoeder. L. ovário-pélvicum, = L. suspensorium ovarii. L. palpebrále inf., sup., vgl. Septum orbitale. L. palpebrále mediále, naar het midden gelegen ooglidband, tussen de binnenste ooghoek en de processus frontalis van de bovenkaak. L. patéllae, knieschijfband, van de knieschijf naar de tuberositas tibiae. L. pectinátum fridis, kamvormige band van het regenboogvlies, op doorsnede driehoekige bundel van elastische vezelen in de voorste oogkamer, in de hoek tussen hoornvlies en regenboogvlies. Ligamenta pericardíaca superióra, vezels van de fascia praevertebralis naar het hartezakje. Ligamenta pharýngea laterália, zijdelingse bindweefselstroken van het peesvlies der keelholte. L. pharýngeum médium, bindweefselstrook in de middellijn der fascia pharyngo-basilaris. L. phrénicocólicum, middenrif-karteldarmband, tussen de pars costalis van het middenrif en de linker bocht van de karteldarm; syn. saccus lienalis. L. phrénico-gástricum, middenrif-maagband; plooi van het buikvlies tussen het middenrif en de voorzijde van de cardia en de maagbodem. L. phrénico-lienále, middenrifsmiltband, van het middenrif naar de bovenste pool der milt. L. piso-hamátum, van het erwtbeen naar de haak van het haakbeen. L. piso-metacárpeum, van het erwtbeen naar de bases van het vierde en vijfde middelhandsbeen. L. plantáre longum, lange voetzoolband, van de zoolvlakte van het hielbeen naar de tuberositas van het teerlingbeen en de bases der middelvoetsbeentjes. L. pleuro-cólicum, = L. phrenico-colicum. L. poplitéum arcuátum boogvormige knieholteband, vezelbundels van de epicondylus lateralis femoris naar de achterste wand van de kniebeurs. L. poplitéum oblíquum, schuine knieholteband, van de condylus lateralis femoris naar de condylus medialis tibiae, achter het kniegewricht om. L. Pouparti, = L. inguinale. L. prae-urethrále, = L. transversum pelvis. L. ptérygo-mandibuláre s. ptérygo-maxilláre, = raphe pterygo-mandibularis. L. ptérygo-spinósum (Civinini), van de buitenplaat van het vleugelvormig uitsteeksel van het wiggebeen naar de spina angularis van het onderkaaksbeen. L. pubícum Cooperi, langs de kam van het schaambeen naar de eminentia ilio-pectinea. L. púbicum supérius, aan de bovenrand der schaambeensvoege, tussen de beide tubercula pubis. L. pubo-capsuláre s. femorále, van de crista obturatoria van het schaambeen uitstralend naar de beursband van het heupgewricht. L. puboprostáticum lat., med., van de schaambeensvoege naar de voorvlakte van de voorstaanderklier. L. pubovesicále lat., med., van de schaambeensvoege naar de voorzijde der blaas (bij de vrouw). L. pulmonále, longband; plooi van het borstvlies tussen de pleura mediastinalis en de pleura der middenwaartse oppervlakte der longen. L. pylóri, portierband, versterking van de spieren in de lengte van de maag aan de voor- en achterzijde van de portier. L. radiátum costae, = L. capituli costae radiatum. L. radiocárpeum dorsále, tussen het spaakbeen en de rugzijde van het os triquetrum; syn. L. rhomboideum. L. radio-cárpeum voláre, van de processus styloideus en het ondereinde van het spaakbeen naar de palmzijde van het os lunatum, triquetrum, capitatum en hamatum. Ligamenta recto-uterína, bindweefselbundels, tussen endeldarm en baarmoeder. L. rhomboídeum, een gedeelte van het L. radiocarpeum dorsale. L. rotúndum úteri = L. teres uteri. L. sacciférme, gewrichtsbeurs der articulatio radio-ulnaris inferior. Ligamenta sacro-coccýgea, tussen heiligbeen en staartbeen. Ligamenta sacroilíaca, tussen heiligbeen en heupbeen. L. sacro-spinósum, van de spina ossis ischii naar de zijrand van het heiligbeen. L. sacro-tuberósum, van de tuberositas ossis ischii naar de zijrand van het heiligbeen en het staartbeen. Ligamenta sacro-uterína, tussen heiligbeen en baarmoeder. Ligamenta salpíngo-pharýngea, bindweefselbundels van de tuba (salpinx) pharyngea naar de wand der keelholte; syn. fascia salpingo-pharyngea. Ligamenta serósa, plooien van het buikvlies. L. serrátum, = L. denticulatum. L. spheno-mandibuláre, tussen de spina angularis van het wiggebeen en de hals van het onderkaaksbeen. L. spinóso-

sacrum, = L. sacro-spinosum. L. spirále cóchleae, bindweefselstreng tussen de lamina basilaris en het beenvlies van het benige slakkenhuis. L. stérno-claviculáre, van het borstbeen naar het borstbeen-uiteinde van het sleutelbeen. L. stérno-costále interarticuláre, plaat van vezelachtig kraakbeen in het tweede, zelden ook in andere borstbeen-ribbegewrichten, uitstralende in het beenvlies van het borstbeen. L. stérno-pericardíacum inf., sup., tussen de voorzijde van het hartezakje en de achterzijde van het borstbeen. Ligamenta sterno-xiphoídea, van het borstbeen naar het zwaardvormig uitsteeksel. L. stýlo-hyoídeum, tussen het stijlvormig uitsteeksel en de kleine horen van het tongbeen. L. stýlo-mandibuláre s. stýlo-myloídeum, tussen het stijlvormig uitsteeksel en de achterrand van de tak van de onderkaak. L. supraspinále, tussen de punten der doornuitsteeksels van de wervels. L. suspensórium clitóridis (hangband van de kittelaar), tussen schaambeensvoege en kittelaar. L. suspensórium dentis, = L. apicis dentis. L. suspensórium dentis epistróphei, hangband van de tand van de draaier (tweede halswervel), naar de beide condyli occipitales. L. suspensórium glándulae thyreoídeae, = L. glandulae thyreoideae. L. suspensórium hépatis, = L. falciforme hepatis. L. suspensórium lentis, = zonula ciliaris (Zinnii). L. suspensórium ovárii, plooi van het buikvlies tussen de eierstok en de bekkenwand. L. suspensórium penis, van de voorzijde der schaambeensvoege naar de rugzijde van de penis. L. suspensórium tróchleae, tussen de spina trochlearis of het beenvlies der margo supraorbitalis en de trochlea. L. tálo-calcáneum, versterkingsband van de artic. talo-calcanea. L. tálo-fibuláre, tussen het sprong- en kuitbeen. L. tálo-tibiále, een deel van het L. deltoideum. L. tarsi sup., inf., verbinding tussen de achterrand der beide ooglidkraakbeenderen en de rand der oogholte. L. témporo-mandibuláre, tussen de buitenvlakte van de jukboog en de hals van de onderkaak. L. téres fémoris, ronde dijbeenband; van de fossa acetabuli naar de fovea capitis femoris. L. téres hépatis, van de onderrand der lever naar de navel; overschot der embryonale leverader. L. téres úteri, van de zijrand der baarmoeder door het lieskanaal naar de grote schaamlip; syn. L. rotundum uteri. L. thýreo-arytaenoídeum, inf. sup., = L. vocale of L. ventriculare. L. thýreo-epiglótticum, tussen de steel van het strotklepje en de bovenste insnijding van het schildkraakbeen. L. tíbio-calcáneo-naviculáre, = L. calcaneo-naviculare plantare of L. tibio-naviculare. L. tíbio-náviculáre, gedeelte van het L. deltoideum tussen de punt van de binnenenkel en het os naviculare. Ligamenta tracheália, banden tussen de ringen der luchtpijp; syn. ligamenta annularia tracheae. L. transversum acetábuli, dwarse band van de heupkom; strook van vezelkraakbeen over de incisura acetabuli heen. L. transversum atlántis, het dwarse been van het L. cruciatum atlantis. Ligamenta transversa capitulórum, dwarse band over de kopjes der middelhandsbeentjes. L. transversum carpi, dwarse band van de handwortel tussen de eminentia carpi radialis et ulnaris. L. transversum cruris, dwarse versterkingsband van het peesvlies van het onderbeen aan de rugzijde, boven de enkels. L. transversum génu, tussen de voorste uiteinden der beide menisci van het kniegewricht. L. transversum metacárpi, = L. basium metacarpalium volare. L. transversum pelvis, dwarse strook in het voorste deel der fascia diaphragmatis urogenitalis inf., syn. L. praeurethrale. L. transversum plantáre, voláre, vezelachtige verdikking aan de zoolzijde van de teen- en de palmzijde der vingergewrichten, waarop de buigpezen glijden. L. transversum pubis, = L. pubicum sup. L. transversum scápulae inf., sup., band dwars over de incisura colli scapulae en incisura scapulae. L. trapezoídeum, vgl. L. coraco-claviculare. L. Treitz, aan het begin van de dunne darm. L. trianguláre hepátis dextrum, sinístrum, de uiteinden, rechts en links, van het L. coronarium hepatis. L. trianguláre líneae albae, driehoekige uitbreiding der linea alba (zie ald.) bij hare aanhechting aan het L. pubicum sup. L. trianguláre uréthrae (Hyrtl), = trigonum urogenitale. L. trochleáre, = L. transversum plantare, volare. L. tubérculi costae, van het ribbeknobbeltje naar het dwarse uitsteeksel van de overeenkomstige wervel. L. tuberóso-sacrum, = L. sacro-tuberosum. L. ulno-cárpeum voláre, van de processus styloideus ulnae naar het os triquetrum en os lunare. Ligamenta umbilicália laterália, zijwaartse navelbanden; van de arteria hypogastrica, ter weerszijden naast de koepel der blaas, naar de navel; resten der navelslagaderen. L. umbilicále médium, middenste navelband, van de koepel der blaas naar de navel;

rest van de urachus. L. úteri rotúndum, = L. teres uteri. L. vaginále, = rudimentum processus vaginalis. Ligamenta vaginália, schedebanden, bindweefselomhulsel der peesscheden van vingers en tenen. Ligamenta Valsalvae, = Ligamenta auricularia. L. venae cavae, over de fossa venae cavae der lever heen. L. venósum (Arantii), bindweefselstreng in de linker lengtevoor der lever; overblijfsel van de ductus venosus (Arantii). Ligamenta ventriculária, bindweefselstrengen boven de ware stembanden; syn. ligamenta thyreo-arytaenoidea sup. Ligamenta vesícae s. vesíco-umbilcália, = ligamenta umbilicalia. Ligamenta vocália, ware stembanden; elastische vezelen binnen de stemplooien; syn. ligamenta thyreo-arytaenoidea inf. Ligamenta vocália spúria, valse stembanden. L. ypsilifórme, = L. bifurcatum.

Ligatuur (ligatura, band), afbinding (voorn. van bloedvaten).

Ligne blanche surrénale (Fr.), witte streep (die ontstaat als men op de huid van de buik strijkt) bij aandoeningen van de bijnier (verschijnsel van Sergent).

Lígula (Lat., = lingula, tongetje), (in de ontleedkunde) taenia ventriculi quarti (zie ald.). L. Mansoni, vroegere naam voor Sparganum Mansoni, zie ald.

Limanbaden (Russ., liman, een „Haff" op de Russische Oostzeekust), modderbaden in de Russische limanen.

Limbósus (limbus, rand, zoom), met gekronkelde rand.

Límbus (Lat., rand, zoom). L. alveoláris, de vrije rand van de processus alveolaris van de boven- en de pars alveolaris van de benedenkaak. L. cartilagíneus, = labrum glenoidale. L. conjunctívae (meer gebruikelijk L. córneae), de smalle, doorzichtige rand van het oogbindvlies om het hoornvlies heen. L. fossae ovális (Vieussenii), spierachtige rand rondom de fossa ovalis van de tussenwand van het hart. L. sphenoidális, dwarse lijn achter aan het jugum sphenoidale. L. spiralis, een gezwollen rand op het uiteinde van de lamina spiralis ossea van het slakkenhuis.

Límen ínsulae (limen, drempel; insula, eiland), het voorste benedenste einde van de insula (zie ald.). L. nasi, neusdrempel, gezwollen rand aan de binnenvlakte van de zijwand van de neus; de grens tussen voorhof en neusholte.

Límes (Lat., grens) (in de bacteriologie) grenswaarde. L. 0, de hoeveelheid toxine, die juist wordt verzadigd door 1 l. E. (immuniteits-eenheid), zodat geen vrij toxine overblijft en het proefdier blijft leven. E., de kleinste hoeveelheid toxine, die, na menging met 1 l. E., nog in staat is een dier in 4—5 dagen te doden.

Límitans (Lat., begrenzend), zie Membrana.

Límpidus (Lat.), doorzichtig, helder.

Línctus (lingo, lekken), leksap, een stropige medicijn.

Línea (Lat., lijn), L. alba, witte lijn; peesachtige strook tussen het zwaardvormig uitsteeksel en de schaambeenvoege, gevormd door de samenkomst van de pezen der brede buikspieren. L. arcuáta (int.), boogvormige lijn aan de binnenzijde van het darmbeen; overgang van het lichaam tot de vleugel. L. arcuáta ext., = L. glutaea ant. L. axilláris ant., post., voorste, achterste okselliin, op de borstkas benedenwaarts getrokken van de voorste en achterste rand der okselholte. L. áspera fémoris (asper, ruw), ruwe rand op het midden van de achterzijde van het dijbeen. L. costo-articuláris, de lijn van de articulatio sternoclavicularis en de punt der elfde rib. L. Douglasi, = L. semicircularis. Líneae glutáeae (anterior, inferior, posterior) (γλουτός, bil), drie randen op de buitenzijde van de vleugels van het darmbeen. L. innominata (Lat., ongenoemde lijn), = L. arcuata. L. intercondyloídea, tussen de fossa intercondyloidea en het planum popliteum. L. intermedia alae ossis ílium, middelste kant van de kam van het darmbeen. L. intertrochantérica, tussen de beide trochanters aan de voorzijde van het dijbeen. L. mammilláris, tepellijn, loodrecht over de borsttepels. L. mígrans (Rille), = larva migrans. Líneae musculáres scápulae, spierlijnen op het schouderblad, waarop de delen van de m. subscapularis ontspringen. L. mylo-hyoídea, rand aan de binnenzijde van het corpus mandibulae, voor de m. mylo-hyoideus en mylo-pharyngeus. L. nuchae, neklijn, horizontale rand aan de buitenzijde van het achterhoofdsbeen. L. oblíqua cartilágínis thyreoídeae, schuine lijn aan de buitenzijde van het schildkraakbeen. L. oblíqua fémoris, = L. intertrochanterica. L. oblíqua mandíbulae, schuine lijn aan de buitenvlakte van het corpus mandibulae. L. parasternális, lijn naast het borstbeen (midden tussen de L. mammillaris en L. sternalis). L. pectínea (pecten, kam), voortzetting van de binnenlip der L. aspera naar boven naar de L. obliqua femoris. L. poplitéa (poples, kniekuil), boven aan de achterzijde van het scheenbeen L. scapuláris, schouderbladlijn, loodrecht van de punt

van het schouderblad omlaag. L. semicirculáris (Douglasi), de gebogen benedenrand van het achterste blad der peesschede van de m. rectus abdominis. L. semicirculáris (van de schedel), L. nuchae met L. temporalis. L. semilunáris (Spigelii), halvemaanvormige grenslijn tussen het vlees en de pees van de m. transversus abdominis. L. sternális, borstbeenlijn, aan de zijranden van het borstbeen. L. temporális, gebogen lijn aan de buitenzijde van het slaapbeen. L. terminális (terminus, eindpaal), grenslijn tussen het grote en kleine bekken. Lineae transversae ossis sacri, dwarse lijn van het heiligbeen, aan de voorzijde, tussen elk paar wervelopeningen. L. visus, gezichtslijn.

Lineair, lineáris, lijnvormig, volgens een lijn berekend, langs een lijn geschiedend. Lineaire extractie, operatie van de staar door een insnijding met een lansmes vlak langs het hoornvlies. Lineaire vergroting, de verhouding van een lijn van het gevormde beeld tot de overeenkomstige lijn van het voorwerp.

Line-test (McCollum—Shipley) (Eng., lijnproef), proef op de aanwezigheid van vitamine D. in antirhachitische middelen n.l. door de waarneming van de lijn, welke in de doorsnede van de epiphyse van het proefdier de afzetting van kalk aanduidt.

Língua (Lat.), tong. L. bífida, gespleten tong, aangeboren afwijking. L. crenáta (crena, groeve), tong met indrukken van de tanden. L. dissécta (Grünwald), vgl. Glossitis dissecans. L. geographica, landkaarttong; roodheid van de tong in concentrische figuren; vgl. Leucoplakia buccalis. L. glábra, gladde tong, witte littekens bij syphilis; vgl. Atrophia laevis linguae. L. hirsúta, ruige tong, bij chronische maagcatarrh, waarbij de papillae filiformes verlengd zijn. L. nigra, vgl. Nigrities linguae. L. plicáta (plicatus, gevouwen), gegroefde tong, aangeboren afwijking; syn. langue scrotale (Fr.), L. scrotális. L. vituli (vitulus, jong rund), = macroglossie.

Linguális, tot de tong behorend; vgl. Arteria, Nervus.

Linguátula serráta, vgl. Pentastomum denticulátum.

Língula (verkleinw. van lingua), tongvormig deel. L. carótica, = L. sphenoidalis. L. cerebélli, tongetje van de kleine hersenen, het voorste (mesencephalad — naar de middenhersenen gerichte —) deel van de bovenworm. L. mandíbulae, beenplaatje van de rand van het foramen mandibulare. L. pulmónis, tongvormig kwabje der linker long, dat over de punt van het hart ligt. L. sphenoidális, klein beenplaatje aan het achterste uiteinde van de sulcus caroticus.

Lingulectomíe(ἐκτέμνω, uitsnijden), het wegnemen van de lingula pulmonis (zie ald.).

Liniméntum (linio, bestrijken), vloeibare zalf.

Liníne (linum, draad), de stof, die het dradengeraamte van de celkern vormt; syn. achromatine (kleurt zich niet met kernkleurstoffen).

Linítis plástica (λίνον, net; πλαστικός, vormend), aandoening van de buikvliesbekleding van de ingewanden, de milt, de lever en de maag, waardoor de wand dezer delen hard en verdikt wordt (Brinton, 1864). Ook scirrhus der submucosa van de maag.

Linksverschuiving, zie Verschuiving naar links.

Linoe (Mal.), pijn in gewrichten en beenderen.

Liodérmia (λεῖος, glad; δέρμα, huid), glans huid, voedingsstoornis in de huid na ontsteking of na beschadiging van zenuwen, waardoor de huid, na aanvankelijke roodheid, wasbleek, glad en dun wordt; vgl. Glossy skin. L. essentiális, = atrophia cutis universalis; vgl. Atrophodermatosis, Xeroderma. L. essentiális c. melanósi et telangiectásia (Neisser), = Xeroderma pigmentosum. L. neurítica, vgl. Glossy skin, Glossy fingers.

Lipacidaemíe, lipaciduríe (barbarisme uit λίπος, vet; acidus, zuur; αἷμα, bloed; οὖρον, urine), het voorkomen van vetzuren in het bloed; de afscheiding ervan in het bloed en in de urine in ziekelijke hoeveelheid.

Lipaemíe, melkachtige troebelheid van het bloed, door vetdeeltjes, bij vetzucht, vooral van drinkers en bij suikerziekte; syn. galacthaemie.

Liparocéle (λιπαρός, vet; κήλη, breuk), of lipocéle, = hernia adiposa (zie ald.).

Lipáse, vet-ontledend (lipolytisch) enzym; syn. steapsine.

Lipo- (in verbindingen), vet-.

Lipo- (λείπω, achterwege laten, achterlaten), (in verbindingen), het ontbreken van iets.

Lipoblást (βλαστάνω, uitspruiten), = lipoma. Lipoblasten, grote cellen, rijk aan protoplasma, waaruit vetcellen ontstaan.

Lipocaic, (καίω, branden), een stof voorkomende in een vetvrij extract van het pancreas, misschien een hormoon, gevormd in de alpha-cellen van de eilandjes van Langerhans. Het heeft lipotrope eigenschappen.

Lipocéle, = adipocele, zie ald.

Lipochróën (χρῶς, kleur), 1. vet bevattende kleurstoffen van lipoiede geaardheid, die met Soedan geel worden gekleurd; syn. lipochroom (χρῶμα, kleur); 2. gele kleurstoffen in het vetweefsel; syn. luteine. 3. vetachtige granula, die in staat zijn zich te delen, in de levercellen.

Lipodystróphia progressíva (Pie en Gardère) (Holländer en Simons), het symmetrisch verdwijnen van het vet uit het aangezicht en van de armen, gelijktijdig met aanzetting van vet aan billen en dijen. Syn. ziekte van Barraquer-Simon.

Lipofuscíne (fuscus, bruin), gele of bruinachtige pigmentkorrels, die in verschillende weefsels bij het ouder worden, ook wel bij ontstekingen (encephalitis) ontstaan, en de reacties geven van de lipoiden (zie beneden). Vgl. Abnutzungspigmente.

Lipogéen, van het vet uitgaande, met vetzucht in verband staande.

Lipogranulomatósis, kleine gezwellen van het onderhuids vetweefsel, met splitsing van het vet en vorming van granulatieweefsel, waarin zich bevinden kristallen en druppels van vetzuur en histiocyten (zie ald.). Vgl. Granulomatosis.

Lipoidaemíe, het voorkomen van lipoiden in het bloed.

Lipoidbindungsreaktionen (D.), reacties die serum troebel maken, uitvlokken of doen samenklonteren bij lues.

Lipoíde membraan, laagje van lipoiden, dat waarschijnlijk de cellen omgeeft.

Lipoíden, vetachtige stoffen, die echter niet, gelijk vetten, kunnen worden verzeept, doch wel in kokende alcohol en aether oplosbaar zijn; bijv. lecithine, cerebrine, cerebrosiden. ChronotropeL. (χρόνος, tijd), hebben invloed op de frequentie of het rhythme van de hartbeweging.

Lipoidnephróse, nieraandoening met sterke albuminurie, oedemen, laag eiwitgehalte en verhoogd lipoidgehalte van het serum, zonder tekenen van ontsteking van de nier (geen rode of witte bloedlichaampjes in de urine) en zonder retentie van stikstofverbindingen of bloeddrukverhoging.

Lipoidósis, het voorkomen van lipoieden in de cellen. Ook de vorming van talrijke vetgezwelletjes.

Lipoidpneumoníe, longontsteking door aspiratie van vettige stoffen, zoals levertraan of paraffine.

Lipoidquotient, de verhouding tussen de hoeveelheden cholesterol en lecithine in het bloed.

Lipoidvlekken, plekjes met lipoide ontaarding aan de binnenzijde der aorta en der A. pulmonalis, die wellicht het begin zijn van arteriosclerose.

Lipolýse, ontleding, vertering van vet, meestal door fermenten.

Lipolýtisch, vet ontledend, van fermenten gezegd.

Lipóma (λιπόω, vet zijn), vetgezwel; syn. adipoma. L. arboréscens (arbor, boom), overmatige groei van normaal reeds bestaand vetweefsel, bevattende vlokken en aanhangsels, gelijk de appendices epiploicae van de darm, de plicae adiposae der gewrichtsbeurzen. L. fibrósum, vetgezwel, waarin zich vezelachtige bindweefselstrengen en tussenschotten bevinden; syn. steatoma Mulleri, L. péndulum, gesteeld vetgezwel.

Lipomasíe der beenderen, verwijding der mergholte van de atrophische beenderen, die met merg, dat veel vet bevat, gevuld zijn. Bij oude, verzwakte personen.

Lipomatósis, vetzucht, L. universális vervetting. L. atróphicans, (vgl. Atrophia), afzetting van vet op sommige symmetrisch liggende plaatsen van het lichaam, met vermagering van het overige lichaam. L. cordis, vethart. L. diffúsa symmétrica colli, = vethals van Madelung.

Lipomeríe (μέρος, deel; λείπω, doen ontbreken), aangeboren ontbreken van één of meer ledematen.

Lipophágen (φαγεῖν, eten), endotheelcellen in de longblaasjes, die vet opnemen. Ook andere cellen, zoals macrophagen (zie ald.) en reuzencellen met vetkorrels.

Lipophaneróse (φανερός, zichtbaar), het verschijnen van de lipoiden als druppels los van haar protoplasma door de inwerking van zonnestralen op de opperhuid (Heringa).

Lipoproteíden, verbindingen van eiwitten met vetachtige stoffen b.v. β-globuline met lipoiden.

Lipopsychíe (ψυχή, ziel), onmacht.

Lipósis, het voorkomen van neutraal vet in de cellen.

Liposómen (E. Albrecht), korrelige bestanddelen der cel, die uit lipoieden bestaan.

Liposphyxíe (σφύξις, polsslag), het ontbreken van de polsslag.

Lipothýmia (θυμός, ziel), = lipopsychie, onmacht, acute hersenanaemie; syn. syncope. L. laryngea, = vertigo laryngea (zie ald.).

Lipotróop, door vet aangetrokken, scheikundige verwantschap (affiniteit) tot vet bezittend.

Lipoxýsmus (λίπος en ὀξύς scherp), vergiftiging door vetzuren.

Lippitúdo (lippus, druipogig), oogdruipen,

te rijkelijke afscheiding der klieren van Meybom.

Lipurie, afscheiding van vet in de urine; vgl. Chylurie en Lipaemie; syn. adiposurie.

Liquefáctio, vervloeiing, vloeibaar maken of worden.

Líquor (Lat.), vloeistof. L. ámnii, vruchtwater, zie Amnion. L. cérebro-spinális, hersen-ruggemergvloeistof; de vloeistof in de subarachnoideale ruimte en de hersenkamers; syn. L. encephalicus, L. encephalo-spinalis, L. subarachnoidealis, ook liquor, zonder meer. L. follículi, vloeistof der folliculi van De Graaf. L. Morgagni, de laag vloeistof, die men na de dood vindt tussen de lens en haar kapsel. L. pericárdii, vloeistof in het hartezakje. L. peritonéi, vloeistof in de buikholte. L.-phaenomeen, het verschijnsel dat de liquor cerebrospinalis (zie ald.) bij gezwellen van de kleine hersenen dik en gemakkelijk stolbaar is. L. pleurae, vloeistof in de borstvliesholte. L.-punctie, het verrichten van een punctie (zie ald.) ter verkrijging van liquor cerebrospinalis. L. sanguinis, bloedwei. L. subarachnoidealis, = L. cerebro-spinalis.

Liquorrhóea, het afvloeien van hersenruggemergsvocht, bijv. door de neus.

Lissotríchen (λισσός, glad; θρίξ, haar), mensenrassen met gladde, niet gekrulde haren.

Listerella hepatolýtica of monocytógenes, een gram-positieve bacterie (zie Gram, Aanhangsel), die necrotische plekken doet ontstaan in de lever en monocytose (zie ald.). Verouderde naam voor:

Listeria monocytógenes (zie Listerella).

Listeriosis, besmetting met listeria.

Literáal, (litera, letter), op letters betrekking hebbend. Literále ataxíe, stotteren, waarbij iedere lettergreep stotterend wordt uitgesproken.

Lithagóga (λίθος, steen; ἀγωγός, meevoerend; nl. remedia), steendrijvende middelen.

Lithíasis, steenziekte, vorming van stenen, bijv. in de nieren, de urine- en galblaas, de klieren van Meybom.

Lithocenósis (κένωσις, opruiming), verwijdering van het gruis na verbrijzeling van een steen.

Lithoclasíe (κλάω, stukbreken), verbrijzeling van blaasstenen.

Lithoclást, instrument tot verbrijzeling van blaasstenen.

Lithodyspnóea, benauwdheid (vgl. Dyspnoea) door de aanwezigheid van stenen in de ademhalingswegen.

Lithofráctor, = lithoclast.

Líthokélyphopáedion (κέλυφος, eierschaal; παιδίον, kindje), verkalking van een gemummificeerde vrucht en hare vliezen ter plaatse waar deze met elkander samenhangen.

Lithokélyphos, verkalking der eivliezen; vgl. Lithopaedion.

Litholábe (λαβή, tang), een soort steentang (Civiale).

Litholapaxíe (λαπάζω, opruimen), verwijdering van steengruis door middel van de opzuigingscatheter van Bigelow, na verbrijzeling van de steen.

Lithólysis (λύσις, oplossing), het tot oplossing brengen van een steen door middel van inwendige of in de blaas ingespoten middelen, welke litholytica worden genoemd.

Lithonephrósis (νεφρός, nier), steenziekte der nieren; syn. nephrolithiasis.

Lithopáedion (παιδίον, kindje), steenkind; verkalkte, buiten de baarmoeder ontwikkelde vrucht; vgl. Lithokelyphopaedion.

Lithophoon (φωνή, geluid), steensonde met gehoorbuis om de aanraking tussen sonde en steen waar te nemen.

Lithophthisis (φθίσις, tering), longtering met vorming van steentjes in de long.

Lithóprion (πρίων, zaag), verouderd instrument van Leroy d'Etiolles tot verkleining van stenen.

Lithoscóop (σκοπέω, bezien, waarnemen), een toestel om door middel van het gehoor de aanraking van de steensonde met een steen waar te nemen door versterking van het geluid.

Lithothlibíe (θλίβω, drukken), het stukdrukken van de steen, door een in de endeldarm gebrachte vinger te drukken tegen een in de blaas gebrachte steensonde (Denamiel).

Lithothrypsíe (θρύπτω, verbrijzelen), = lithotripsie.

Lithotomíe, steensnede. Lithotómia urethro-prostática, vgl. Sectio lateralis.

Lithotóom (τέμνω, snijden), mes voor de steensnede.

Lithotresíe (τρῆσις, doorboring), verbrijzeling van een steen door herhaalde doorboring.

Lithotripsíe (beter dan L. tritie; τρῖψις, tritus, wrijving), verbrijzeling van een steen in de blaas door middel van een kathetervormig instrument, lithotripter; vgl. Lithoclasie.

Lithotríptica (nl. remedia), = litholytica, zie Litholysis.

Lithurése (οὐρέω, wateren), lozing van kleine steentjes met de urine.

Lit hydrostatique (Fr.), waterbed, matras van gummi, die met water gevuld wordt.

Litière (Fr.), draagbaar, die tot liggen is ingericht.

Littorale cellen (Lat., littus, strand), cellen die de bloedsinus begrenzen van milt, lever, bijnierschors, beenmerg en hypophyse en de lymphsinus der lymphklieren.

Littritis, ontsteking van de klieren van Littré in de urethra.

Livédo (livor), blauwachtige, blauwachtig zwarte kleur. L. annuláris, blauwachtig gemarmerde huid bij koude; syn. cutis marmorata. L. racemósa (racemus, druif), livedo in vertakte figuren (Ehrmann); L. reticuláris (Lat. rete, net), in netvormige figuren. Vgl. Asphyxia reticularis.

Liverpool-virus, bacteriën uit de groep van bacillus enteritidis Gärtner, op aardappelen gekweekt, tot verdelging van muizen.

Liver-spot (Eng.), levervlek; vgl. Chloasma.

Lívidus (Lat.), blauwachtig zwart.

Lívor, = livedo. Livóres mórtis, lijkenvlekken.

Loa loa, filaria loa, zie ald.

Lobair (van lobus), op een lobus (zie ald.) betrekking hebbende. Lobaire pneumonie, longontsteking, die een of meer gehele longkwabben beslaat.

Lobectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), verwijdering van een longkwab.

Lobelismus, chronische vergiftiging met lobelia-soorten („Indiaanse tabak"); Lobelia genoemd naar de Nederlandse plantkundige Mathias de l'Obel, 1538—1616.

Lobotomíe (τέμνω, snijden), 1. doorsnijding van een longkwab, 2. doorsnijding van de hersenvezels, die de thalamus opticus verbinden met de praefrontale hersenschors.

Lobulair, tot een lobulus beperkt (lobulaire longontsteking).

Lóbulus (Lat.), kwabje, lobje; bijv. nw. lobulair. L. aurículae, oorlelletje. L. bivénter (Lat., tweebuikig), het zijgedeelte van de ondervlakte van de hemispheren der kleine hersenen. L. centrális, centraal kwabje van de kleine hersenen, in de bovenworm. L. paracentrális, aan de middenwaarts gekeerde vlakte van de grote hersenhelften tussen de sulcus centralis en sulcus cinguli. L. paramediánus, lobjes naast de L. mediánus posterior, het middenkwabje, zijnde het achterste deel van de worm. L. parietális inf., sup., onderste, bovenste wandbeenslobje, gescheiden door de sulcus interparietalis, vlak achter de sulcus retrocentralis. L. quadrangulária, vierhoekige kwab der kleine hersenen. L. semilunáris inf., sup., onderste, bovenste halvemaanvormige kwab van de kleine hersenhemispheer, onder en boven de sulcus centralis. L. simplex, enkelvoudig kwabje, voorste kwabje van de L. posterior der kleine hersenen.

Lóbus (Lat.), kwab, lob. L. anterior, voorste helft der kleine hersenen in de terminologie van Bolk. L. caudátus Spigelii (cauda, staart), leverkwab van Van den Sphiegel, tussen de V. cava, het lig. venosum en de porta hepatis. L. cuneifórmis, = lobulus biventer. L. frontális, voorhoofdskwab der grote hersenen. L. grácilis cerebélli, dunne kwab van de kleine hersenen; het achterste gedeelte van de L. cuneiformis. L. linguális, vgl. Lingula pulmonis. L. occipitális, achterhoofdskwab der grote hersenen. L. olfactórius (olfactus, reuk), reuklob; syn. rhinenkephalon. L. opértus, zie Insula, L. parietális, wandbeenlob, verdeeld in de beide lobuli parietales. L. pathológicus, de middenkwab van de voorstanderklier, welke eerst bij pathologische vergroting duidelijk voelbaar wordt; syn. kwab van Home. L. posterior, achterste helft der kleine hersenen in de terminologie van Bolk. L. pyramidális, pyramidevormige kwab van de schildklier, die van de isthmus omhoog gaat. L. quadrátus, vierhoekige leverkwab, onderste gedeelte van de middenkwab. L. Spigelii, = L. caudatus. L. superior, inferior (et medius) pulmónum, de boven-, onder- en (in de rechterlong) middenkwab der longen. L. temporális, slaapkwab der grote hersenen. L. Valsalvae, in de neusholte, zie Locus Kiesselbachi. L. Wrisbergi, de vierde longkwab; syn. L. accessórius (bijkomstig).

Locaal (localis), plaatselijk. Locale anaesthesie, plaatselijke pijnverdoving; vgl. Infiltratie-anaesthesie en Regionaire anaesthesie.

Localisatie, 1. bepaling van de plaats ener ziekelijke afwijking, vooral in de hersenen; 2. het op de voorgrond treden van de verschijnselen ener ziekte op een bepaalde plaats.

Localisatieleer, de leer, dat verschillende verrichtingen gebonden zijn aan bepaalde plaatsen (centra) van het centrale zenuwstelsel.

Localisten, aanhangers van de epidemiologische mening, dat epidemiën plaatselijk ontstaan door een bepaalde toestand van de bodem.

Lóchia (λοχεία, kraambed), de kraamvloed, de wondafscheiding van de baarmoeder na de baring; onderscheiden in L. cruénta s. rubra, bloedige of rode kraamvloed in

de eerste dagen; L. serósa, weiachtige kraamvloed, bestaande uit serum met bloedkleurstof en epitheliumcellen, gedurende de volgende dagen; eindelijk in de tweede week L. alba s. purulénta, witte of eterige kraamvloed.

Loch(i)o- (in verbindingen), betrekking hebbende op de kraamvloed of het kraambed. L.- dóchium (δέχομαι, opnemen), kraaminrichting. L.- métra (μήτρα, baarmoeder), stuwing van de kraamvloed in de baarmoeder. L.- metrítis, ontsteking der baarmoeder in het kraambed. L.- rrhagíe, overmatige kraamvloed; syn. L.- rrhóea. L.- schesís, het tegenhouden, het achterwege blijven van de kraamvloed.

Lock(ed) jaw (Eng. lock, sluiten; jaw, kaak), zie Trismus.

Locomótio (motio, beweging), verplaatsende beweging; bijv. nw. locomotoor; zie Ataxie.

Lócus (Lat.), plaats. L. caerúleus, blauwachtig gekleurde plaats in het voorste deel van de bodem der ruitvormige groeve. L. Kiesselbachi, plek van Kiesselbach in het voorste gedeelte van het neustussenschot; vaak de bron van bloedingen. L. lúteus, gele plaats, het geel gekleurde slijmvlies der regio olfactoria (zie ald.). L. minóris resisténtiae, plaats van geringere weerstand; een lichaamsdeel, dat bij voorkeur door een of andere aandoening wordt getroffen.

Loema (λοιμός, pest), iedere besmettelijke paardenziekte, paardengriep.

Logadectómia (λογάδες, bindvlies), = peridectomia (zie ald.).

Logadoblennorrhóea, oude naam (C. Graefe) voor de Egyptische oogontsteking.

-logie (λόγος, woord, leer; in verbindingen), leer, wetenschap.

Logocloníe (κλόνος, heftige beweging), = logorrhoea.

Logocóphosis (κωφός, doof), woorddoofheid; onvermogen om woorden te verstaan bij behouden gehoor.

Logomaníe (μανία, razernij), = logorrhoea.

Logoneuróse, logopathíën, stoornissen in de spraak, die berusten op onjuiste gedachtenvorming; syn. dyslogiën, dysphrasiën.

Logopaedíe (παιδεία, opvoeding), spraakonderwijs.

Logorrhóea (gevormd als diarrhoea), ziekelijke praatzucht.

Loimologíe (λοιμός, pest), leer der epidemiën.

Lokalzeichen (D.), plaatselijke tekens; de indrukken die het centrale zenuwstelsel van de buitenwereld ontvangt en die het bewustzijn dan weder, al naar de plaats in het centrale zenuwstelsel waar de indruk ontvangen is, hun plaats in de buitenwereld (toonhoogte, de plaats in het gezichtsveld, aard van de prikkel) aanwijst (Lotze).

Lolismus vergiftiging door lolium (een gras).

Longi- (longus, lang) (in verbindingen), lang-.

Longissímus, zeer lang; vgl. Musculus.

Longitudinaal, overlangs, in de lengte verlopend.

Longsegmenten, delen van een longkwab, die worden verzorgd door de voornaamste vertakkingen van de lobaire bronchus en arterie.

Longuettenverband (Fr., longuet, enigszins lang), koude, natte omslagen met repen linnen van 1 m lengte en 5—10 cm breedte (Winternitz).

Looch (Arab.), = linctus, zie ald.

Lordósis (λόρδωσις), te sterke buiging naar voren van het lenden- (soms ook van het halsgedeelte) van de ruggegraat; bijv. nw. lordotisch. Lordo-scoliosis, samengaan van lordosis en scoliosis.

Lordotische albuminurie, afscheiding van eiwit bij jonge personen, wier lendenwervels bij het staan een lordotische stand aannemen, en op de nieren drukken; vgl. Statische albuminurie.

Lótio (Lat., wassing), waswater. L. cárnea (carneus, vleesachtig), de slijmachtige, met bloed en etter gemengde ontlasting bij rode loop (dysenterie).

Lotion (Fr.), afwassing van een lichaamsdeel met vloeibare geneesmiddelen.

Low reserve kidney (Eng.), nier met geringe reserve-capaciteit.

Loxarthrósis (λοξός, scheef; ἄρθρον, gewricht), gewrichtsverkromming.

Loxocyésis (κύησις, zwangerschap), scheve stand van de zwangere baarmoeder.

Loxophthálmus (ὀφθαλμός, oog), het scheelzien.

Lubricántia (lubrico, glibberig maken; nl. remedia), glijmiddelen.

Lúcida interválla, zie Intervalla lucida.

Lucifer's match disease (Eng.), luciferziekte, phosphorvergiftiging.

Lucília macellária, Zuid-Amerikaanse vlieg, waarvan de larven bij de mens in de voorhoofdsholte en de neusholte en op het mondslijmvlies voorkomen en daar hevige ontstekingen kunnen teweegbrengen; syn. musca macellaria s. anthropophaga, calliphora infestans; tegenwoordige naam Cochliomýia hominivórax. Vgl. Myiasis.

Lucína, de godin, die de baring beschermt; overdrachtelijk ook de baring.

Lückenschädel (D., schedel met gaten),

osteogenesis imperfecta (zie ald.) aan de schedel.

Lúes (Lat.), besmettelijke ziekte, thans alleen syphilis (L. venerea). L. canína, hondenziekte. L. divína, vallende ziekte. L. innáta, zware viscerale en beensyphilis bij zuigelingen (Hoffmann). L. sarmática, Poolse vlecht (zie Weichselzopf). L. venérea, venusziekte, syphilis.

Luetíne (Noguchi), zuiver gekweekte syphilis-spirochaeten, die door verhitting tot 60° C. gedood zijn; de inspuiting brengt bij lijders aan syphilis een huidreactie teweeg (luetine-reactie).

Luétisch, van syphilitische aard.

Luette (Fr., huig) **vésicale;** zie Uvula vesicae.

Luierpijn, tekenen van pijn bij zuigelingen met poliomyelitis als men hun een schone luier omdoet, doordat daarbij de wervelkolom wordt gebogen.

Luifelplastiek, behandeling van de aangeboren heupluxatie door verbetering van het bovengedeelte van de heupkom door een plastiek met tibiaspanen. Zie ook Pandakplastiek.

Lumbágo (van lumbi, de lendenen), spit, rheumatismus der lendenspieren; syn. myalgia lumbalis.

Lumbaal, lumbair, lumbalis, tot de lendenen behorend. Lumbale anaesthesie (Bier), gevoelloosheid in het onderste gedeelte van het lichaam door inspuiting van bepaalde geneesmiddelen in de ruggemergsvliezen. Lumbale punctie, lendensteek; punctie van de met vloeistof gevulde holte tussen het ruggemerg en zijn vliezen, onder de 3e of 4e lendenwervel, om cerebrospinale vloeistof te ontlasten met diagnostisch of therapeutisch doel. Lumbaire colotomíe, colotomie (zie ald.) in de lendenstreek.

Lumbalisatie, het onderling onvergroeid blijven van de heiligbeenwervels, gelijk de lendenwervels. Vgl. Sacralisatie.

Lumbo-, = tot de lendenen behorend; bijv. nerv. lumbo-unguinalis.

Lumbotomíe, insnijding in de lendenstreek om de nier te inspecteren of een operatie aan dat orgaan te verrichten.

Lumbricális (lumbricus, regenworm) op een worm gelijkend; zie Musculi.

Lumbricoídes, op een regenworm gelijkend; zie Ascaris.

Lúmen (Lat., licht), holte, van een buis, open ruimte.

Lunáris, gebruikt voor halvemaan-vormig; eigenl. betekenis, wat op de maan betrekking heeft.

Lunatic (Eng.), krankzinnig, maanziek.

Lunáticus, lijder aan vallende ziekte, slaapwandelaar.

Lunatismus, = somnambulismus.

Lunátomalacíe, verweking van het os lunatum (zie ald.). Vgl. Osteomalacie.

Lunátus, halvemaan-vormig; vgl. Lobus, Os.

Lunélla (verkleinw. van luna, maan), syn. voor Hypopyon (zie ald.).

Lungenstarre (D.), stijfheid der longen door overvulling met bloed (Von Basch).

Lúnula (verkleinw. van luna, maan), 1. (halve) maantje, het witte gedeelte bovenaan de nagels; 2. het niet door bindweefsel versterkte gedeelte van de vrije rand der halvemaan-vormige hartkleppen; 3. halvemaan-vormige beenplaatjes aan de bovenste voorste hoek van de hiatus maxillaris, waaraan het traanbeen vastzit; halvemaan-vormige zweer van het hoornvlies.

Lúpia, zakgezwel. L. iunctúrae (iunctura, gewricht), = tumor albus. L. palpebrárum, syn. voor chalazion, zie ald.

Lupinotoxínen, vergiften, die soms door bederf in lupine ontstaan.

Lupoíd, gelijkend op lupus, zie ald.

Lupóma, lupusknobbeltje.

Lupotóom, mes tot scarificatie van lupus.

Lúpus (Lat. wolf), vretende uitslag; onder lupus zonder meer verstaat men lupus vulgaris, zie beneden; de naam lupus is door Willan (1789) ingevoerd in plaats van herpes esthiomenos. L. anatómicus, lijktuberkel. Lupus-carcinóma, kanker, die zich uit een lupus ontwikkelt. L. endémicus, zie Aleppobuil. L. erythematódes s. erythematósus, ontsteking der huid, meestal in het aangezicht, die leidt tot atrophie der huid, der folliculi en der zweetklieren, en uit donkerrode, enigszins boven de huid uitstekende vlekjes en puntjes bestaat, of uit grotere vlekken. L. e. discoídes (δίσκος, werpschijf) naar gelang de vlekjes verspreid of ook, naar gelang ze opeengedrongen staan, onderscheiden in L. e. disseminátus of aggregátus; vgl. Folliclis. Soms blijvende zwelling met ernstige algemene verschijnselen, erythema perstans fauci; syn. erythema centrifugum s. lupinosum, seborrhoea congestiva, ulerythema centrifugum, ook L. e.. chrónicus s. stábilis; L. e. subacútus, L. e. acútus, met sneller of zeer snel (meestal dodelijk) verloop; L. e. túmidus (Lat., gezwollen), pernio (zie Pernio) of asphýcticus, L. e. met stuwingsverschijnselen op neus, oren of handen (zie ook Vespertilio). L. folliculáris disseminátus, bruine, op acne gelijkende knobbeltjes in het aangezicht; syn. acne teleangiectodes. L. mútilans (Lat., verminkend),

lupus, waarbij vingerleden verloren gaan. L. pérnio (vgl. Perniones), omschreven blauwrode verkleuring, door zwelling gevolgd, aan de neus, de lippen en de wangen, zonder vorming van zweren. (Besnier, 1889); syn. Sarcoiden, misschien van tuberculeuse aard. Vgl. Febris uveo-parotidea. L. syphilíticus, knobbelvormig syphilide. L. vulgáris, chronische tuberculose der huid, eerste tijdperk. L. maculósus (rode vlekjes), volgend tijdperk. L. próminens tuberculósus s. nodósus, gladde, glimmende knobbeltjes, zo groot als een erwt; verder onderscheidt men: L. hypertróphicus s. túmidus (Lat., gezwollen), met grotere dikke schijven of knollen. L. miliáris (milium, gerstkorrel), disseminátus s. discrétus, met verspreide knobbeltjes rondom de grote ziektehaarden, L. serpiginósus (kruipend), met vorming van knobbeltjes, L. exfoliatívus (afschilferend), L. exúlcerans (uitzwerend) s. exédens (uitvretend) en L. papilláris s. verrucósus (wrattig), waarbij wratachtige woekeringen uit de zweren voortkomen.

Lúsci(osi)tas (luscus, donker, schemerig); oude benaming voor paralytisch scheelzien en bijziendheid.

Lúsus natúrae (Lat.), speling der natuur, kleine afwijking, die geen misvorming of stoornis teweegbrengt; in tegenstelling met monstrositas; vgl. Dysphagia lusoria.

Luteinális, tot het corpus luteum behorend.

Luteíne (luteus, geel), 1. gele kleurstof van het vetweefsel en de corpora lutea. 2. gedroogde, dierlijke corpora lutea.

Luteine-cellen, cellen in het corpus luteum, die luteine bevatten.

Luteine-cysten, cysten in het corpus luteum.

Luteinisatie, het ontstaan van luteine in de weefsels.

Luteinóma, gezwel uitgaande van een corpus luteum. Syn. Masculinovoblastoma.

Luteotroop noemt men hormonen met affiniteit tot het corpus luteum.

Lux ((Lat., licht), meterkaars, de lichtsterkte van een normaalkaars op 1 m afstand.

Luxabel noemt men een dijbeenhoofd, wanneer men het in en uit de gewichtskom kan brengen.

Luxátio (Lat.), verrekking, ontwrichting, verplaatsing van beenderuiteinden, die een gewricht vormen ten opzichte van elkander. Als ontwricht wordt dát been beschouwd, dat het verst van het hoofd of de middellijn verwijderd is, doch bij de wervels de bovenste van de ten opzichte van elkander verplaatste. Ook blijvende verschuiving van pezen, zenuwen, enz. heet luxatio. L. antebráchii divérgens, uiteenwijkende ontwrichting van de onderarm, nl. van de ellepijp naar achteren, van het spaakbeen naar voren. L. axilláris, van de kop van het opperarmbeen naar voren. L. bulbi, het te voorschijn komen van de gehele oogbol uit de ooglidspleet. L. centrális, van de kop van het dijbeen door de gewrichtskom heen naar boven. L. capitis superior, tussen achterhoofd en atlas. L. C. inferior, tussen draaier en atlas. L. coxae congénita, aangeboren heupgewrichtsontwrichting. L. erécta, opgerichte ontwr., L. axillaris (zie boven), waarbij de kop van het opperarmbeen omlaag en de arm omhoog gericht is. L. iliopectínea, L. suprapubica (zie beneden), waarbij de kop van het dijbeen blijft staan op het tuberculum ileo-pectineum. L. ilíaca, van de kop van het dijbeen naar achteren, op het darmbeen. L. infra-acromiális claviculáris scápulae, = L. supra-acromialis claviculae. L. infracotyloídea, van de kop van het dijbeen naar beneden. L. infraglenoidális, = L. axillaris. L. infrapúbica, van de kop van het dijbeen naar onder het schaambeen; hiertoe behoort L. obturatoria en L. perinealis. L. infraspináta, van de kop van het opperarmbeen naar de fossa infraspinata. L. intracoracoídea, van de kop van het opperarmbeen tot binnen het ravenbekuitsteeksel. L. ischiádica, van de kop van het dijbeen, naar achteren, op het zitbeen. L. laryngotracheális, verschuiving van de luchtpijp ten opzichte van het strottenhoofd door verwonding. L. lentis, lensluxatie, verplaatsing van de lens met haar kapsel. L. manus congénita, aangeboren ontwrichting der hand; syn. talipomanus, zie ald. L. obturatória, van de kop van het dijbeen naar het foramen obturatum. L. pedis sub talo, ontwrichting van de voet beneden het sprongbeen. L. penis, ontwrichting van het mannelijk lid; afscheuring van het binnenblad der voorhuid aan de eikel, waardoor het lichaam van het lid onder de huid van de balzak, de buik of de liesplooi geraakt. L. perineális, ontwrichting van de kop van het dijbeen naar de bilnaad. L. póllicis compléxa (complexus, samengesteld, ingewikkeld) (Faraboeuf), L. van de duim, waarbij het uitwendige sesambeen omgedraaid tussen het middelhandsbeen en het eerste kootje beklemd is. L. póllicis incompléta (Lat., onvolkomen), verschuiving van het sesambeentje van de duim met

het lig. intersesamoideum naar de bovenrand der metacarpale gewrichtsvlakte. L. praecotyloídea, L. van de kop van het dijbeen naar voren. (L. supra- en infrapubica). L. praeglenoidális, L. van de kop van het opperarmbeen naar voren (L. axillaris, subcoracoidea en subclavicularis). L. praesternális, van het binneneinde van het sleutelbeen naar voren. L. púbica, L. suprapubica, waarbij de kop van het dijbeen tegen het midden van het schaambeen op het tuberculum pubicum staat. L. retrocotyloídea, L. van de kop van het dijbeen naar achteren (L. iliaca en ischiadica). L. retroglenoidális, L. van de kop van het opperarmbeen naar achteren (L. subacromialis en infraspinata). L. retrosternális, L. van het binneneinde van het sleutelbeen naar achteren. L. subacromiális, van de kop van het opperarmbeen onder de wortel van het acromion door tegen de achterzijde van de hals van het schouderblad. L. subclaviculáris, van de kop van het opperarmbeen vlak onder het midden van het sleutelbeen. L. subcoracoídea, van de kop van het opperarmbeen onder het ravenbeksuitsteeksel. L. subspinósa, van de kop van het dijbeen onder de spina iliaca anterior inferior. L. supraäcromiális claviculae, van het buiteneinde van het sleutelbeen naar boven. L. supraclaviculáris scápulae, = L. infra-acromialis claviculae. L. supracotyloídea, van de kop van het dijbeen naar boven. L. suprapúbica, van de kop van het dijbeen op het schaambeen (L. pubica, ileopectinea en subspinosa). L. suprasternális, van het binneneinde van het sleutelbeen naar boven. L. tali, van het sprongbeen, uit zijn verbindingen met de beenderen van het onderbeen en het voetgewricht; vgl. L. pedis sub talo. L. testis, het te voorschijn komen van de zaadbal uit de balzak door verwonding.

Luxeren, ontwrichten, uit de natuurlijke ligging brengen.

Luxúrians (luxurio, weelderig, overdadig zijn), woekerend; vgl. Caro.

Luxus-consumption (D.), overtollig verbruik, voeding, welke de behoefte overtreft.

Lycanthropíe, lycomanie (Fr., van λύκος, wolf; ἄνθρωπος, mens; μανία, waanzin), een vorm van zoanthropie (zie ald.), waarin de mens zich als wolf voelt en gedraagt; vgl. Cynanthropie, Galeanthropie.

Lycorexíe (ὄρεξις, verlangen, honger), wolfshonger, geeuwhonger.

Lymphadenie (lympha, sap; ἀδήν, klier), = pseudoleukaemie. Lymphadénie cutanée (Fr.), = mycosis fungoides (zie ald.).

Lymphadenítis, ontsteking van lymphklieren. L. benígna cutis = lymphocytoma of sarcoid van Spiegler-Fendt.

Lymphadenocéle, cyste ener lymphklier (vooral in de liesstreek) met verscheidene holten; meestal bij filariasis.

Lymphadenoide weefsel, weefsel met het voorkomen van het weefsel van lymphklieren.

Lymphadenóma, lymphkliergezwel; vgl. Lymphoma.

Lymphadenopáthia meseráica, zwelling der lymphklieren in het mesenterium.

Lymphadenósis, ziekte van het lymphstelsel, in het bijzonder lymphatische leukaemie. Aleukaemische lymphadenósis (Schridde), lymphatische leukaemie zonder belangrijke lymphocytose; syn. pseudoleukaemie (Cohnheim, Pinkus), aleukaemie (Pappenheim), lymphatische aleukaemie.

Lymphaemíe, vroegere benaming voor lymphatische leukaemie.

Lymphagóga nl. remedia (ἀγωγός, aanbrengend), middelen, die de vorming van lymphe bevorderen.

Lymphaneurýsma, = lympheurysma; zie ald.

Lymphangiectasíe (ἀγγεῖον, vat; ἔκτασις, uitzetting), verwijding der lymphvaten.

Lymphangio-endothelióma, endothelioma der lymphvaten.

Lymphangióma, gezwel van lymphvaten. L. cavernósum (caverna, hol), bestaat uit talrijke met lymphe gevulde holten, door een netwerk van bindweefsel gescheiden. L. cýsticum, aangeboren gezwel met grote holten. L. cýsticum colli congénitum, aangeboren L. van de hals, met vele holten, gevuld met heldere of geelachtige vloeistof; syn. hygroma colli. L. tuberósum múltiplex (Kaposi), kleine, bruinachtige, rode knobbeltjes aan de romp, bestaande uit verwijde zweetklieren; syn. hydrocystoma tuberosum multiplex, syringo-adenoma, syringocystoma, syringoma.

Lymphangioplastiek (πλαστική, vormkunst), het vormen van lymphwegen door lange kiemvrije zijden draden onder de huid door te voeren, bij elephantiasis; syn. capillaire draad-drainage (Handley).

Lymphangiosarcóma, zie Endothelioma.

Lymphangítis, ontsteking der lymphvaten, vooral van besmette wonden uitgaande; bijv. L. periuterína, ontsteking van de lymphvaten ter zijde en aan de achterzijde van de baarmoeder, bij kraambedbesmetting.

Lymphaticostomíe (στόμα, mond), het maken van een opening in de ductus thoracicus bij peritonitis, om de opneming van toxi-

nen en bacteriën in het bloed tegen te gaan (W. A. Costain, 1923).

Lymphátisch, betrekking hebbende op lymphe of lymphklieren. Lymphatische constitutie of hábitus, komt ongeveer overeen met scrofulose. L. keelring, de keelamandelen, de gehemelte-amandelen, de tuba-amandelen en de tong-amandel (Waldeyer). L. leukaemie, zie Leukaemie.

Lymphatismus, = lymphatische constitutie.

Lymphe (lympha, sap), 1. de weefselvloeistof, die in de lymphruimten en lymphvaten stroomt. 2. de entvloeistof uit de koepokken.

Lymphectasíe, = lymphangiectasie.

Lymphendothelióma, endothelioma (zie ald.) dat zich uit het endothelium der lymphvaten ontwikkelt.

Lympheurýsma (εὐρύνω, verwijden), begrensde verwijding van lymphvaten; vgl. Aneurysma.

Lymphfollikels, knobbelvormige ophopingen van lymphocyten (zie ald.) in slijmvliezen, in 't bijz. van de darm en de conjunctiva.

Lymphganglia, = lymphknobbels.

Lymphharten, verwijde, kloppende gedeelten van de lymphvaten, met spiervezels in de wanden, bij de overgang naar het aderstelsel; bij koudbloedige dieren.

Lymphklieren, rondachtige klieren in het verloop der lymphvaten, die lymphocyten vormen, en stoffen en kleine deeltjes, die niet in het lichaam behoren, tegenhouden, als het ware de lymphe filtreren.

Lymphknobbels, 1. begrensde ophopingen van lymphlichaampjes in de milt, de amandelen en de slijmvliezen; syn. noduli lymphatici; 2. lymphklieren.

Lymphoblasten, jonge lymphocyten, soms moeilijk te onderscheiden van myeloblasten (zie ald.). Bij lymphatische leukaemie in het bloed.

Lymphoblastóma folliculare = lymphocytoblastoma. Syn. ziekte van Brill, zie Aanhangsel.

Lymphocyten, witte bloedlichaampjes met betrekkelijk grote kern en schijnbaar homogeen, doch fijn korrelig basophiel plasma; onderscheiden in grote en kleine lymphocyten. Lymphocytensturz (D.), plotselinge daling van het aantal lymphocyten in het bloed; ongunstig teken bij infectieziekten. Lymphocyten-leukaemie vgl. Leukaemie. Bijv. nw. Lymphocytair.

Lymphocytoblastóma, lymphocytoma, lymphoblastóma, algemene of plaatselijke gezwellen van lymphocyten in bindweefsel; vgl. Lymphoma, Lymphadenose, Lymphosarcoma.

Lymphocytomatóse (aleukaemische), aleukaemische lymphadenose.

Lymphocytóse, vermeerdering van lymphocyten in het bloed.

Lymphodérmia perniciósa (Kaposi, 1885), kwaadaardige aandoening der huid met vorming van een sterk jeukend, schilferend, dragend eczema, gevolgd door verdikking der huid met vorming van zwerende knobbels en verschijnselen van pseudoleukaemie; syn. leucaemia cutis.

Lymphoglándula, lymphklier. L. ductus Botalli, zie Glandula ductus Botalli.

Lymphogónium (Benda), = lymphoblast.

Lymphogranulóma benígnum (Lat. benignus, goedaardig), Syn. Bubo climaticus, zie Schaumann, Aanhangsel. L. inguinále, een infectie met Donovan-lichaampjes (waarschijnlijk Klebsiella) met primair affect op de achterwand der schede of na paederastie in het rectum. Komt voor op Nieuw-Guinea, Australië en West-Indië. Syn. Lymphopathia venerea.

Lymphogranulomatósis (Paltauf), voortschrijdende, infectieuse, gezwelachtige groei van het lymphatische weefsel, vooral in de lymphklieren en de milt; syn. granuloma malignum, lymphomatosis granulosa, ziekte van Hodgkin.

Lymphoide cellen, 1. op lymphocyten gelijkende cellen. 2. hypothetische moedercellen van het lymphatische en beenmergstelsel.

Lymphoied merg, = deel van het beenmerg.

Lymphoied weefsel, lymphklieren, tonsillen, darmen, milt.

Lymphoidocýten, hypothetische moedercellen van alle leucocyten (Pappenheim).

Lymphokinétisch stelsel, (κινέω, bewegen), de lymphe-inhoud van het labyrint van het oor, die de reacties bewerkstelligt op bewegingen.

Lymphóma, 1. klinische term voor elke vergrote lymphklier; 2. gezwel van lymphatisch weefsel. L. malignum s. sarcomatodes, kwaadaardig gezwel der lymphvaten, plaatselijk of algemeen; syn. lymphosarcomatosis, leucosarcomatosis, pseudoleukaemie.

Lymphomatósis granulomatósa, vgl. lymphogranulomatosis.

Lymphopenía (πενία, armoede), abnormaal gering aantal lymphocyten in het bloed.

Lymphopoiésis (ποιέω, maken), vorming der lymphe en der lymphocyten.

Lymphorrhagía s. lymphorrhoea (ῥήγνυμι, verscheuren; ῥέω, vloeien), lymphvloed, uitstorting van lymphe door opening van grote lymphvaten; ook bij sommige huid-

ziekten, die met lymphangiectasis gepaard gaan (elephantiasis, filariasis).

Lymphosarcóma, 1. sarcoma van lymphklieren; 2. lymphoma sarcomatodes; 3. sarcoma, bestaande uit lymphoblast-achtige cellen; L. malignum multiplex, vgl. Lymphosarcomatosis.

Lymphosarcomatósis (Kundrat, Paltauf), vorming van sarcomateuse gezwellen op verschillende plaatsen van het gehele lymphstelsel.

Lymphostáse (στάσις, stilstand), stuwing van lymphe door een beletsel van de voortbeweging.

Lymphruimten, de met endothelium beklede holten (buik-, borstholte, enz.). L. scheden, met lymphe gevulde ruimten, die de vaten omgeven. L. spleten, met endothelium beklede spleten van het bindweefsel, die in verband staan met de lymphvaten. L. streng, door ontsteking verdikt lymphvat.

Lymphscrótum, zwelling van de balzak door lymphstuwing; o.a. bij filariaziekte.

Lymphvárices, verwijdingen van lymphvaten.

Lymphvaten, de buizen, die het weefselsap en de chylus naar het aderstelsel voeren.

Lyophíel, (λύω, losmaken, φιλέω, beminnen), met neiging tot oplossing, vooral gebezigd van de colloiden.

Lypemanie (λύπη, droefheid), = melancholie.

Lyra Dávidis (Lat., lier van David), driehoekige plaat tussen de beide achterste benen van de fornix en de balk in de hersenen; syn. psalterium.

Lysínen, oplossende stoffen, welke ontstaan in de bloedwei, als zich in het lichaam cellen of bacteriën bevinden, welke dan weder door de lysinen worden opgelost; deze verschillen voor elke soort cellen in geaardheid; vgl. Bacteriolysinen, Haemolysinen.

Lýsis (λύσις, oplossing), langzame daling der lichaamstemperatuur bij sommige acute ziekten; vgl. Crisis. Bijv. nw. lytisch.

Lysogéne stoffen (C. Fraenken), specifieke stoffen, die bacteriolyse verwekken.

Lysolecithíne, een sterk haemolytisch lecithine, dat aansprakelijk wordt gesteld voor de icterus neonatorum.

Lysozýme (ζύμη, zuurdeeg), een in verschillende lichaamsdelen, ook in kippeneiwit, voorkomende stof, die de ontwikkeling van sommige bacteriën remt, b.v. in het duodenum bacteriën tot oplossing brengt, maar ook de beschuttende laag mucine, zodat het wellicht de vorming van zweren in de hand werkt.

Lyssa (λύσσα, razernij, dolheid), hondsdolheid watervrees; syn. rabies, hydrophobie.

Lyssophobíe (φόβος, vrees), de vrees van hypochondrische lieden, dat zij aan hondsdolheid lijden.

Lytisch, vgl. Lysis.

M

M., 1. (in de ontleedkunde) = musculus. 2. (in de oogheelkunde) = myopie. 3. (in de artsenijbereidkunde) = misce, meng; ook (op Engelse recepten) manipulus, een handvol.

μ = micron (1/1000 mm), μμ = micromillimeter (zie micro-).

Ma, = milliampère.

Mac. (op recepten), = mácera, doe weken, of maceratio (zie ald.).

Macerátio (Lat. verweking), 1. (in de artsenijbereidkunde) het afzonderen van oplosbare stoffen uit plantendelen bij gewone temperatuur met water, verdunde alcohol, aether, enz.; ook, de op deze wijze bereide vloeistof; vgl. Maceratiedecoct. 2. (in de geneeskunde) verweking der weefsels, bijv. door rotting, autodigestie (zelfvertering) van de maag, foetus sanguinolentus; vgl. Maceratiepraeparaten.

Maceratiedecoct, decoct, bereid uit een stof, die vooraf gemacereerd is.

Maceratiepraeparaat, ontleedkundige praeparaten, bijv. van beenderen en banden, die men vervaardigt door de weke delen eerst door rotting te laten macereren.

Machinery murmur (Eng., gebrom van een machine), zie Tunnelgeruis.

Mâchonnement (Fr. van mâcher, kauwen), onwillekeurige kauwbewegingen bij hersenziekten, dentitio difficilis, enz.; vgl. Fletschern.

Mácies (Lat.), magerheid; vgl. Emaciatio.

Macintosh, waterdichte verbandstof, vervaardigd door twee lagen geweven stof aaneen te kleven door middel van een oplossing van caoutchouc; vinding van de Schotse scheikundige Mackintosh (1766—1843).

Macrencephalíe, te sterke groei der hersenen.

Macro- (μακρός), in samenstellingen, groot.

Macro-aesthesíe (αἴσθησις, gewaarwording) gevoelsstoornis, waarbij de voorwerpen groter worden gevoeld dan zij zijn.

Macrobiotíek (βίος, leven), de kunst om het leven te verlengen.

Macroblasten, grote normoblasten (zie ald.).

Macrobronchítis, ontsteking van de grote bronchi.

Macrocephalíe (κεφαλή, hoofd), groothoofdigheid, ziekelijke vergroting van de schedel.

Macroch(e)ilíe (χεῖλος, lip), slurflip, sterke vergroting en verdikking der lippen.

Macroch(e)iríe (χείρ, hand), sterke vergroting der handen.

Macrocórnea, = keratoglobus.

Macrocýten (κύτος, blaasje), zeer grote rode bloedlichaampjes, vgl. Megalocyten.

Macrocythaemíe, het voorkomen van macrocyten in het bloed, een vorm van bloedarmoede, macrocytaire anaemie.

Macrodactylíe, aangeboren of verworven reuzegroei der vingers; vgl. Acromegalie. Gaat soms samen met megalophthalmos en ectopia lentis (zie ald.). Syn. Arachnodactylie, dystrophia mesodermalis congenita, syndroom van Marfan.

Macrogameet (γαμέω, bevruchten), vrouwelijke bevruchtingscel van sporozoa, bijv. malariaparasieten; Syn. Gynogameet; vgl. Microgameet.

Macrogametocýt, cel, waaruit zich de macrogameet ontwikkelt.

Macrogáster (γαστήρ, buik), = acarus folliculorum (zie ald.), wegens zijn lange buik.

Macrogenitosómia práecox (Pellizi), vroegtijdige lengtegroei, buitengewone haargroei, vóórtijdige ontwikkeling van de geslachtswerktuigen ten gevolge van een aandoening van het tuber cinereum. Syn. Pubertas praecox.

Macróglia, neuroglia van de grijze substantie der hersenen, met astrocyten (zie ald.). Syn. Astroglia.

Macroglossíe (γλῶσσα, tong), aangeboren overmatige groei der tong.

Macroleucocyten, zeer grote metamyelocyten, bij pernicieuse anaemie en bij infectieziekten.

Macromelíe (μῆλον, wang), aangeboren elephantiasis der wang.

Macro(o)nychíe (ὄνυξ, nagel), vergroting der nagels.

Macroparasieten, macroscopisch waarneembare parasieten.

Macrophágen (φαγεῖν, eten), grote phagocyten (zie ald.). (Metschnikoff).

Macroplasíe (πλάσις, vorming), onevenredig sterke groei van lichaamsdelen.

Macropodíe (πούς, voet), abnormale grootte der voeten.

Macroprosopíe (πρόσωπον, aangezicht), abnormale grootte van het aangezicht.

Macr(o)opsíe, het vergroot zien van voorwerpen; vgl. Megalopsie.

Macroreténtie (retentio, terughouding), het achterblijven van macroscopisch zichtbare overblijfsels van het voedsel in de nuchtere maag (Bamberger); vgl. Microretentie.

Macroscópisch, met het blote oog zichtbaar; vgl. Microscopisch.

Macroskelíe (σκέλος, dij), abnormale grootte der benen.

Macrosóma (σῶμα, lichaam), lichaampjes van 3—4 μ doorsnede in het cytoplasma. Vgl. Microsoma.

Macrosomíe, reuzegroei.

Macróstoma (στόμα, mond), verlenging van de lippenspleet of splijting van de wangen door onvolkomen sluiting tussen de uitsteeksels der kieuwbogen.

Macro-(o)tíe (οὖς, oor), abnormale grootte van de oorschelp.

Macrothrombocyten, trombocyten (zie ald.) van grote afmeting.

Mácula, meerv. máculae (Lat.), vlek. Maculae acústicae, de eindorganen van de gehoorzenuw in de sacculus en de utriculus. Máculae coerúleae (Lat., blauwachtig), blauwgrijze vlekken, die op de huid ontstaan door de beet van klederluizen en de uitwerking van hun speeksel; syn. taches bleuatres, taches ombrées, exanthema caeruleum. M. córneae, vlek op het hoornvlies. M. cribósa inf., media, sup., zeefvormig doorboorde plekjes aan de binnenvlakte van het vestibulum; voor de takjes van de n. vestibularis. M. flava, geelachtige plek van de stemband. M. germinatíva, kiemvlek, het kernlichaampje (de kernlichaampjes) der eicel. M. hepática, levervlek; vgl. Chloasma. Maculae lácteae, = M. tendineae. M. lútea, gele vlek; het geelachtig gekleurde, voor het licht het meest gevoelige gedeelte van het netvlies. Máculae tendíneae s. lácteae, peesvlekken; witte of geelachtige vlekken aan de oppervlakte van het hart, ontstaan door verdikkingen van het hartezakje.

Máculabundel, de bundel van ascylinders tussen de papilla nervi optici en de macula lutea; syn. papillo-maculaire bundel.

Mácula-colobóma (zie Coloboma), aangeboren spleet in het oog, die door de macula lutea gaat.

Maculo (Port.), tropische proctitis (zie ald.), die in Zuid-Amerika heerst.

Maculósus (Lat.), gevlekt, vlekkig, door vlekken gekenmerkt (bijv. morbus maculosus).

Madarósis s. madesis (μαδάρωσις, μάδησις) kaalheid; in 't bijzonder M. ciliaris, verlies van de oogharen; vgl. Psilosis.

Madéscens, mádidans (madesco, nat worden; madido, nat maken), dragend; van wonden of uitslagen.

Maduravoet, een ziekte, overal in de tropen

voorkomende, genaamd naar Madura in Voor-Indië, door schimmels veroorzaakt, waarbij de voet misvormd, met cysten en abscessen bezet en door fistels doorboord is; syn. perical, mycetoma, podelcoma, morbus tuberculosus pedis.

Magenstrasse (D.), maagweg, een groep plooien in het maagslijmvlies, die de inhoud van de maag a.h.w. de richting wijzen van de maagmond naar de portier (Waldeyer).

Magenta, basische fuchsine.

Maggot-pimple (Eng. maggot, made; pimple, vin, steenpuist), medeëter, comedo.

Magistraal (magister, meester, de voorschrijvende arts), van de arts afkomstig; zie Formulae magistrales; ook meesterlijk.

Magma (μάγμα, kneedsel), deeg, brij, kneedbare massa.

Magmaruimte, holte in het extraembryonale mesoderm, gevuld met een fijn netwerk en vloeistof; syn. exocoeloma, zie ald.

Magn. (op recepten) afkomstig van magnitudinis = ter grootte van.

Magneet-extractie, verwijdering van ijzersplinters uit het oog door middel van een magneet.

Magnetismus (dierlijk), vgl. Mesmerismus.

Magnetotherapie, behandeling door middel van dierlijk magnetisme, of met behulp van magneten; vgl. Metallotherapie.

Maidismus, maïsvergiftiging, pellagra (zie ald.).

Main (Fr.), hand. M. bot (stomp), „klomphand", aangeboren ontwrichting van de duim. M. en accoucheur, „verloskundige hand", bij tetanie, waarbij de toppen der vingers als een bundel bij elkaar worden gehouden (Trousseau). M. en battoir, trommelstokkenhand, met dikke misvormde vingers; bij acromegalie. M. en griffe, klauwhand; na verlamming van de n. ulnaris. M. en pince (tang), onbeweeglijk gebogen stand van de derde tot vijfde vinger; bij syringomyelie in het halsmerg (zie ald.). M. en prédicateur, predikantenhand; strekking in het handgewricht en het eerste vingergewricht, buiging van het tweede en derde vingerlid; bij verlamming van de n. ulnaris. M. en singe, apenhand; met de duim in hetzelfde vlak als de vingers; bij atrophie van de muis van de duim. M. en trident, drietandshand, waarbij de vingers ongeveer even lang zijn en uit elkander staan; bij achondroplasie (zie ald.). M. Féré ontaardingsteken van Féré, waarbij niet de wijsvinger langer is dan de ringvinger, maar omgekeerd, en ook de pink te kort is. M. squelettique, geraamtehand, zeer sterke atrophie der handspieren. M. succulente (sappig), zwelling van de rug der hand; bij syringomyelie (Marinesco).

Maja (Turksch, gist), een ferment, gewonnen uit schapenmaag, dat uit verschillende bacteriën en gistcellen, vooral de bacillus bulgaricus, bestaat en in melk een bijzondere gisting verwekt en joghurt eruit doet ontstaan.

Mal (Fr. en Ital., kwaad, kwaal). M. des allemands (der Duitsers), syphilis. M. americain, neurasthenie, ook syphilis. M. anglais, syphilis. M. des ardents (der brandenden), epidemische ziekte in de middeleeuwen; waarschijnlijk ergotismus gangraenosus of erysipelas. M. des asturies, Asturische roos, pellagra. M. d'aventure (onverwacht), panaritium. M. de la baie de St. Paul (baie, baai), syphilis. M. de bassine (uitdampschaal), uitslag aan de handen van arbeiders met zijdecocons. M. de buas (Sp. liesgezwel), syphilis. M. de caderas, (Sp. heup), paardeziekte in Zuid-West-Afrika, veroorzaakt door trypanosoma equitum. M. caduc (vervallend), vallende ziekte. M. de Cayenne, = elephantiasis Arabum. M. des chrétiens, syphilis. M.-coeur, = geophagie. M. de coeur, misselijkheid. M. de coït, dekziekte der paarden in Noord-Afrika. M. de Crimée, Krimziekte, elephantiasis. M. curial, syphilis. M. divin (goddelijk), vallende ziekte. M. d'enfant, 1. baringsweeën. 2. kraamvrouwkoorts. M. d'estomac des nègres, geophagie. M. de Fiume, = falcadina (zie ald.). M. français, syphilis. M. de gorge, keelontsteking. M. de langue, = glossanthrax (zie ald.) M. de lune, maanblindheid. M. de Melada of Meleda, endemische ziekte op het eiland Melada (Adriatische zee), volgens anderen op het eiland Meleda (eveneens Adr. zee), zie Keratosís trans-et progrediens. M. de mer, zeeziekte. M. de misère, pellagra. M. de montagne, bergziekte. M. de mort, M. morto, een vorm van lepra met snel versterf. M. de Naples, syphilis. M. noir, miltvuurcarbunkel. M. de Paris, Parijse diarrhoea. M. du pays, heimwee. M. perforant buccal (doorborend mondzeer, Fournier), voedingsstoornis in de mond bij tabes, waarbij ten slotte gaten vallen in de kaakbeenderen en het gehemelte. M. perforant du pied, = malum perforans pedis. M. de piedra, syphilis. M. de pinto, pinta (Sp., gevlekt), een in Amerika voorkomende huidziekte, met vlekken van verschillende kleur; syn. spotted fever of Central America. M. de pis (uier), mastitis. M. plantaire, = M. perforant du pied. M. des

polonais, syphilis. M. de puna, = M. des montagnes, M. des reins (lendenen), spit. M. du roi, scrofulose; vgl. King's evil. M. de rose, M. rosso, pellagra. M. rouge de Cayenne, lepra tuberosa. M. sacré, M. saint, vallende ziekte. M. de saint-Antoine, = M. des ardents. M. de sainte Euphémie, M. du saint homme Job, syphilis. M. saint Jean, vallende ziekte. M. saint Lazare, lepra. M. saint-main, 1. schurft. 2. lepra. M. de saint Mevuis, M. de Saint Sement, syphilis. M. de sept jours, epidemische trismus in Zuid-Amerika, bij kinderen van een week. M. de Siam, gele koorts, M. del sole (It., zon), pellagra. M. sous-occipital, tuberculose der twee bovenste halswervels, ziekte van Rust, M. des Turcs, syphilis. M. des vers (wormen), = M. de bassine. M. vertebral, wervel-tuberculose, ziekte van Pott. (Zie ook Grand mal en Petit mal).

Mala (Lat.), wang.

Malabarzweer, een vorm van phagedaenismus tropicus (zie ald.).

Malácia (μαλακία, weekheid), ziekelijke belustheid; vgl. Pica; in samenstellingen steeds = verweking (osteomalacie, myelomalacie, enz.).

Malacomeningítis, = leptomeningitis (zie ald.).

Malacoplákia (πλάξ, plaat, plek), chronische ontsteking van de urineblaas, de urineleiders en de nierbekkens, waarbij zich gele zwerende plekken met rode randen vormen.

Maladie (Fr.), ziekte. M. ansérine (ganzenziekte), vermagering der handen bij pellagra, zodat de pezen sterk uitpuilen. M. aphtongilaire (zie aphthen), mond en klauwzeer. M. bleue, = morbus caeruleus. M. bronzée, = morbus Addisonii. M. bronzée hématurique des nouveau-nés, haemoglobinurie met geelzucht, cyanose en bloedingen bij pasgeboren kinderen; syn. ziekte van Winckel. M. coeliaque, zie Morbus coeliacus. M. cystique (Reclus) (κύστις, blaas), = fibroadenomatosis (zie Fibromatosis) cystica (met kleine holten) in de borstklier. Syn. Fibrocystoma mammae, mastopathie, cystofibroma, cystadenoma mammae. M. des chiffonniers (voddenrapers), hevige miltvuurbesmetting. M. herculéenne, vallende ziekte. M. lunatique, 1. vallende ziekte. 2. slaapwandelen. M. des mineurs (mijnwerkers), = ankylostomiasis. M. noire (zwart), = melaena. M. noueuse (knobbelachtig, Tillaux), talrijke fibromen in de borstklier. M. des porchers, ziekte der varkenshoeders, voor de mens goedaardige, voor de varkens kwaadaardige vorm van meningitis. Syn. Molkerei-Grippe. M. sacrée, vallende ziekte. M. de sommeil slaapziekte der negers. M. tachetée (gevlekt), = M. bronzée. M. de terre, = geophagie. M. des tics, hysterie met trekkingen op de meest verschillende plaatsen. M. des tics convulsifs, impulsifs, zie Tic-ziekte. M. des trieurs de laine, wolsorteerders-ziekte, = M. des chiffonniers.

Malagma (μάλαγμα, het verweekte, het verwekende), pap.

Malaise (Fr.), gevoel van onwelzijn.

Malária (It. mala aria, slechte lucht), tussenpozende koorts, moeraskoorts; een door malariaparasieten veroorzaakte ziekte, die zich meestal als febris intermittens voordoet, evenwel (in de Tropen) ook als continua of remittens. Zeer kwaadaardige vormen, vooral in de Tropen (M. trópica), noemt men M. perniciósa; de gevallen, waarbij geen koorts maar wel verschijnselen in allerlei lichaamsdelen voorkomen, heten M. larváta (gemaskerd). Het lichaamsverval na langdurige malaria wordt malaria-cachexíe genoemd. Vgl. Febris intermittens.

Malariahaemoglobinurie, zwartwaterkoorts, zware vorm van tropische malaria, met haemoglobinurie (zie ald.).

Malaria-index, aantal dragers van malaria-parasieten onder de bevolking.

Malariaparasieten, zie Plasmodium.

Malariatyphoíed, 1. samengaan van malaria met typhus. 2. malaria met typhus-verschijnselen.

Maláris, tot de wang (mala) behorend.

Malassésia furfur = microsporon furfur, zie ald.

Malaxeren (malaxo, kneden), door en door kneden (in de artsenijbereidkunde); ook: een soort van massage.

Maliasmus (μαλιασμός, naam ener ziekte der eenhoevige dieren), kwade droes = malleus.

Malignant disease (Eng., kwaadaardige ziekte) kanker.

Maligniteit (malignitas), kwaadaardigheid, van een gezwel.

Malígnus, kwaadaardig.

Mális (μᾶλις), = maliasmus.

Malleáse, in antiformine opgeloste bacillen van kwade droes, voor immuniteitsreacties.

Malleínum, lymphe, door middel van kwade-droes-bacillen bereid op de wijze van tuberculine.

Malléolus (verkleinw. van malleus), enkel. M. externus, buitenenkel, M. internus, binnenenkel; bijv. nw. malleolaris.

Málleus (Lat., hamer), 1. hamer (gehoorbeentje); 2. kwade droes; syn. maliasmus. M. farciminósus, huidmaliasmus. M. húmidus (Lat., vochtig), neusmaliasmus. Vgl. Melioidosis.

Malmórto, = mal de mort.

Maltakoorts, koortsige ziekte, vooral in de Middellandse Zee-streken voorkomende, veroorzaakt door brucella melitensis; syn. febris undulans.

Maltáse, ferment, dat maltose (moutsuiker) splitst.

Malthusianisme, de leer van de Engelse predikant Th. R. Malthus (1766—1834), dat de bevolking de neiging heeft, zich volgens een meetkundige reeks te vermenigvuldigen, terwijl de levensmiddelen slechts volgens een rekenkundige reeks toenemen; dit zou een beperking der vruchtbaarheid noodzakelijk maken, hetgeen het neomalthusianisme zoekt te bereiken door bij de geslachtsgemeenschap de niet gewenste bevruchting kunstmatig te voorkomen.

Málum (Lt.), kwaal; vgl. Mal, Maladie. M. Cotunni, = ischias. M. cóxae seníle, slepende ontsteking van het heupgewricht op gevorderde leeftijd, waardoor dit misvormd wordt. M. pérforans pedis, verzwering van de voetzool bij tabes, syringomyelie, alcoholneuritis, diabetes, waardoor zelfs de gewrichten en beenderen kunnen worden verwoest. M. Potti (naar Percival Pott's beschrijving in 1776), tuberculeuse ontsteking van wervellichamen, met spitse bochel; soms ook syphilitisch van oorsprong; zie Spondylitis gummosa. M. seníle (Lat., ouderdomskwaal), = arthritis deformans. M. vertebrále suboccipitále, = mal sousoccipital.

Mamílla (verkleinw. van mamma), borsttepel; bijv. nw. mamillaris.

Mamillaire lijn, tepellijn; een lijn, die van boven naar beneden midden door de tepel wordt getrokken op de oppervlakte van de borstkas.

Mamillaire reflex (O. Rosenbach), stijf worden van de borsttepel, als de tepelhof wordt geprikkeld.

Mámma (Lat., kinderlijke benaming der moeder), vrouwelijke borstklier; bijv. nw. mammárius, bijv. arteria mammaria. M. succenturiáta, overtollige borstklier. M. virílis, mannelijke borstklier.

Mammafugale reflexen, reflexen, opgewekt door prikkeling van de tepel, bestaand in secretie van de vulva, erectie van de clitoris en samentrekkingen van de baarmoeder; het omgekeerde (genito-mammaire reflexen) bestaat waarschijnlijk niet.

Mammogéen, een hormoon uit de voorkwab der hypophyse, dat invloed heeft op de ontwikkeling der mammae.

Manchette (Fr., mouwtje), in de heelkunde, cirkelvormige huidlap ter bedekking van een amputatiestomp; in de geneeskunde, toestel gebruikt bij het bepalen van de bloedsdruk.

Mandíbula (mando, kauwen), onderkaaksbeen, kinnebak.

Mandibulaire reflex, clonische bewegingen van de onderkaak bij een slag op de kin in benedenwaartse richting.

Mandibuláris, tot de onderkaak behorend; (os)mandibulare, in de vergelijkende ontleedkunde het deel van de kraakbenige kieuwboog, dat aan de onderkaak beantwoordt.

Mandrijn (mandrin, Fr., de houten cylinder, waarover patronen worden gevormd; de spil der houtdraaiers), de metalen draad, die in elastische catheters of sondes wordt gestoken om deze in hun vorm te houden, of waarmede men catheters of canules reinigt of vrij van roest houdt.

Manege-beweging (manège, Fr. rijschool), gedwongen beweging in een kring bij sommige hersenziekten.

Mánia (μανία), razernij, geestesziekte met opwinding. In samenstellingen (cleptomanie, nymphomanie) is de betekenis: aandrift, ziekelijke zucht tot een of andere handeling; hiertoe behoort: M. puerperalis, krankzinnigheid in het kraambed; M. sine delirio, onweerstaanbare ziekelijke aandriften zonder waanvoorstellingen. M. transitoria (transitorius, voorbijgaand), hevige, kortstondige razernij, die soms slechts enkele uren of dagen duurt; vooral bij soldaten.

Maniacaal, in een toestand van mania verkerend.

Maníacus, lijder aan mania.

Manicómium (μανικομεῖον), gesticht voor krankzinnigen.

Manifest (manifestus, met de hand te grijpen, duidelijk), zonder bijzondere maatregelen te herkennen, bijv. hypermetropie, strabismus; tegenstelling: latent (zie ald.).

Manilúvium (manus, hand; luo, wassen), handbad.

Manipulatie (manipulatio, Lat.), handgreep.

Manípulus (manus, hand; pleo, vullen), een handvol (in de artsenijbereidkunde).

Manisch-depressieve krankzinnigheid (Kraepelin), vormen van krankzinnigheid, waarbij tijdperken van opgewektheid met tijdperken van gedruktheid afwisselen; vgl.

Periodieke en Circulaire krankzinnigheid.

Mannequin (Fr.), = phantoom; zie ald.

Mansónia stegomyía, een mug, die vroeger werd verdacht, de slaapziekte over te brengen op de mens.

Manúbrium (Lat., handvat). M. míllei, handvat van de hamer (gehoorbeentje). M. sterni, het bovenste deel van het borstbeen.

Manus (Lat.), hand. M. valga, subluxatie van Madelung, zie Aanhangsel. M. vara, klomphand; syn. main-bot, talipomanus.

Manustuprátio, = masturbatio, zie ald.

Marántisch (bijv. nw. van marasmus), veroorzaakt door verval van krachten; vgl. Thrombose.

Marásmus (μαρασμός, verwelking), verval van krachten. M. senilis (bijv. nw. van senex, grijsaard), ouderdomsverzwakking.

Margaritóma, margaroíde (margarita, parel), parelgezwel; vgl. Cholesteatoma.

Marginaal (margo, rand), zich op de rand bevindend. Marginale cellen, ganglioncellen der zona spongiosa van het ruggemerg.

Marginátus, tot de rand behorend; bij huidziekten vaak: gerand.

Marginoplastiek (barbarisme van margo, rand en πλάσσω, vormen), plastische operatie aan de rand van het ooglid.

Márgo (Lat.), rand. M. acútus (Lat., scherp), scherpe benedenrand van de lever. M. crenátus líenis, (Lat., crena, kam), de scherpe rand van de milt. M. falcifórmis (falx, sikkel), sikkelvormige zijrand van de fossa ovalis. M. incisalis (incisio, insnijding), de rand, waarin de opstaande kroonvlakken der frondelementen (zie ald.) elkaar raken. M. obtusus (Lat., stomp), stompe bovenrand van de lever. M. occúltus úngu is (occultus, verborgen; unguis nagel), nagelwortel; vgl. Radix unguis. M. palpebrális, rand van het ooglid. M. vocális (vox, stem), stemrand; scherpe binnenrand van de stembanden, wier trillingen de stem voortbrengen.

Maríscae (Lat., een soort vijgen), = condylomata acuminata (zie ald.) welke vroeger ficus, bij Hippocrates σῦκον, werden genoemd. Ook ingedroogde aambeien.

Marmerbeenziekte, Marmorknochenkrankheit (D.), verdichting der beenderen, met anaemie, vergrote lever en milt, druk op de hersenzenuwen met atrophie van de N. opticus, nystagmus, hydrocephalus, necrose van de kaak.

Marschenfieber (D., Marsch, moerassige streek nabij de zee), moeraskoorts, malaria.

Marschfraktur (D., marcheerbreuk), breuk van middelvoetsbeenderen bij zware marsen.

Marsupialisátie (marsúpium, buidel), vorming van een buidel door aanhechting van de randen ener cyste, bijv. van de eierstok, aan de randen der buikwond, indien de cyste niet kan worden verwijderd (Clay, Péan, Spencer Wells).

Martiália (nl. remedia; van Mars, vroegere benaming van ijzer), ijzer bevattende geneesmiddelen.

Maschaliatríe (μασχάλη, okselholte; ἰατρεία, het genezen), inwrijving van geneesmiddelen in de okselholte ter wille van de gemakkelijke resorptie (Forget).

Masculinisátie (masculínus, mannelijk), het doen verkrijgen (of weer opwekken) van mannelijke geslachtskenmerken door het enten van een zaadbal.

Masculinísmus, mannelijke aard van vrouwen.

Masculinóvoblastóma, zie Luteinoma.

Masdasnan (Indisch?), een als Boedistisch aangekondigde wijze van behandeling, bestaand in een bepaalde voedingswijze, ademhalingsgymnastiek, enz.

Maskering, schijnbare genezing van mastoiditis: droog oor, normaal trommelvlies.

Maskeringsmethode in de oorheelkunde: men gaat de invloed na van een toon op de waarneembaarheid van een gelijktijdige tweede toon.

Masochísme (naar de schrijver Sacher Masoch), afwijking van de geslachtszin, waarbij de lijder bevrediging vindt als hij door de vrouw wordt mishandeld (V. Krafft-Ebing); vgl. Algolagnie.

Masque ecchymotique (Fr., vgl. Ecchymosis), rode en blauwe verkleuring van het gelaat door bloeduitstortingen bij kneuzing van de borstkas.

Massa (Lat.), opeenhoping. M. adipósa pararenális, vetweefsel in de omgeving der nier onder de fascia subperitonealis. M. intermédia, grijze commissura (zie ald.) tussen de binnenvlakten der beide thalami optici. Massae laterales atlántis, de gedeelten van de atlas, die tussen de beide bogen liggen en waarop het achterhoofdsbeen rust. Massae laterales ossis sacri, de zijgedeelten van het heiligbeen. M. ossis ethmoidális, = labyrinthus ethmoidalis. M. praecommissurális, = septum pellucidum (zie ald.).

Massage (Fr., van Lat. masso, kneden), het strijken, kneden, wrijven van zieke lichaamsdelen; onderscheiden in effleurage (oppervlakkig bestrijken), massage à friction (krachtig wrijven), pétrissage, stevig kneden, tapotement, bekloppen met tik-, klap-, hak- of stompbewegingen,

vibration, trillende bewegingen met de masserende hand of met instrumenten.

Massai-ziekte, ziekte onder de Oost-Afrikaanse negers.

Masse hibernale (Fr., van het Lat. hibernus, op de winter betrekking hebbend) opeenhoping van bruin vetweefsel, welke het winterslaaporgaan der winterslapers vormt; vgl. Glandula interscapularis.

Masséter (misschien van μασάομαι, kauwen), zie Musculus. M.-reflex, = mandibulaire reflex.

Massetéricus, zie Nervus.

Massothérapie (Fr.), massage.

Mastalgíe, = mastodynie.

Masticátio (Lat.), het kauwen; ook: tandenknarsen.

Masticatórius, masticális (Lat.), op kauwen betrekking hebbend; vgl. Nervus; masticatoria (nl. remedia), kauwmiddelen.

Mastítis (μαστός, de vrouwelijke borst, de tepel), ontsteking der borstklier. M. puerperális, ontsteking der zogende borstklier. M. interstitiális, mastitis, die met schrompeling der klier eindigt. M. neonatorum, ontsteking der borstklier bij pasgeboren kinderen. M. chrónica, zie Mastopathia cystica.

Mastixreactie, (Emanuel, Jacobsthal en Kafka), een eiwitrijke liquor cerebrospinalis (bij cerebro-spinale syphilis) wordt uitgevlokt door een alcoholisch-waterige oplossing van Mastix.

Mastodynie (ὀδύνη, pijn), neuralgie der borstklier (2e—6e tussenribszenuw); syn. irritable breast.

Mastoídes, op de tepel gelijkend; vgl. Processus; deze processus wordt vaak verkeerdelijk „mastoied" genoemd.

Mastoídeus, 1. = mastoides; 2. behorende tot de processus mastoides.

Mastoidítis, ontsteking van het tepelvormig uitsteeksel van het rotsbeen; syn. periostitis of ostitis mastoidea. Bij M. van Bezold breekt het absces aan de punt van het tepelvormig uitsteeksel naar beneden door.

Mastomeníe (μῆνες, maandstonden), maandstondenbloeding uit de borsten.

Mastopáthia cýstica (πάθός, aandoening), cystadenoma van de zogklier. Syn. Adenosis. Zie Maladie cystique en Reclus, Aanhangsel.

Mastopexíe (πῆξις, bevestiging), vasthechting van de borstklier.

Mastoptóse (πτῶσις, het vallen), hangende borst.

Mastorrhagíe (vgl. Haemorrhagie), bloeding uit de borstklier.

Mastotomíe (Schwartze), operatief openen van het tepelvormig uitsteeksel; syn. anthrotomie.

Masturbátio (misschien verbasterd van manu stupro, verkrachten door de hand), onnatuurlijke bevrediging van de geslachtsdrift door middel van de hand; syn. onanie.

Mastzellen (Ehrlich) (D.), mestcellen; grote leucocyten met talrijke basophiele (zie ald.) korrels.

Matagelap (Mal.), in een aanval van razernij verkerend.

Matéria médica (Lat., geneeskundige stof), de geneesmiddelen en de kennis hunner aanwending. M. péccans (Lat., zondigende stof), de (veronderstelde) ziektestof, nl. de stof, die de ziekte veroorzaakt.

Materialismus, wijsgerig stelsel, dat, in tegenstelling met het dualisme en het spiritualisme, alleen de stof, niet de geest als werkelijkheid erkent. Gewaarwording en bewustzijn zijn in dit stelsel verrichtingen der hersenen en oorspronkelijke eigenschappen van alle materie. In het psychophysisch M. is het geestelijk gebeuren een verschijnsel, dat het stoffelijk gebeuren begeleidt.

Materie (materia, alles, waaruit iets ontstaat of is ontstaan), moeder- of oerstof; bij het volk ook: ziektestof, etter.

Maternité (Fr.), eig. moederlijkheid; kraaminrichting.

Materniteitstetaníe (maternus, moederlijk) tetanie (zie ald.) bij zwangere, barende, zogende vrouwen.

Matité (Fr.), matheid, dofheid (van geluid); een plek op de borstkas, waar het percussiegeluid dof klinkt. Bevindt zich daarboven en daaronder een helder klinkend gedeelte, dan spreekt men van M. suspendue, „hangende" dofheid; vgl. Sonorus.

Mátrix (Lat., moeder, baarmoeder, oorsprong) de plaats, waarin iets ontstaat. M. unguis, nagelbed.

Mattoíde (It., matto, onnozel), half-waanzinnige (Lombroso).

Mátula (Lat.), waterpot; zie Tenesmi ad matulam.

Maturátio (Lat.), het „rijp" worden (van een absces of een staar).

Matúritas (Lat.), rijpheid. M. práecox, ontijdige rijpheid, vroegrijpheid; in 't bijzonder van de geslachtsdelen.

Mausergewebe, (D. mausern, ruien), weefsel met veel celdeling.

Maxílla (verkleinw. van mala, wang), bovenkaak. M. inferior, onderkaak.

Maxilláris, tot de kaken behorend; vgl. Arteria.

Maxilloturbinále (sc. os), de onderste neusschelp.

Maximale dosis (maximus, de grootste), de grootste gift, die volgens de pharmacopoea per keer of per etmaal van een sterkwerkend geneesmiddel mag worden gegeven, tenzij het voorschrift van de geneesheer een teken (!) bevat, dat aanduidt, dat de overschrijding der max. dosis bedoeld is.

Maximumthermometer, thermometer, die de hoogste stand aangeeft, welke hij heeft bereikt.

M.D.S. (op recepten), misce, da, signa (vermeng, geef af en schrijf er op), of detur, signetur (worde afgegeven en voorzien van het opschrift).

M.E., Mache-eenheid (zie Aanhangsel).

Meatotomíe (meátus, doorgang), splijting van de mond der urinebuis, door middel van de meatotoom.

Meátus (Lat.), doorgang. M. acústicus ext. int., uitwendige, inwendige gehoorgang. M. auditórius = M. acusticus. M. nasi, neusgang. M. nasopharýngeus, neuskeelgang; loodrecht lopende gang tussen de achterste uiteinden van de middelste en onderste neusschelp enerzijds, en de uitgang der tuba Eustachii anderzijds. M. urinárius, mond van de urinebuis.

Mechanismus, een naar wetten bepaald stelsel van bewegingen of gebeurtenissen; ook een toestel waaraan en waardoor deze bewegingen plaats hebben.

Mechanistisch, heet een wereldbeschouwing, welke de natuur beschouwt als een mechanisme, waarin alles naar de wetten der causaliteit geschiedt.

Mechanodiagnostiek (μηχανή, werktuig), diagnostiek (zie ald.) met behulp van massage en gymnastiek (Bum).

Mechanogram, kromme opgeschreven door bewegingen van spieren of door de pols.

Mechanotherapie, behandeling van ziekten door middel van massage, gymnastiek en werktuigen; vgl. Medicomechanisch, Orthopaedie.

Mèche (Fr., lampepit, lont), „wiek", een bundel wollen draden, die men vroeger in een wond bracht om deze open te houden.

Mecographíe (μῆκος, lengte), graphisch onderzoek betreffende de wetten, waaraan de groei, de grootte en het gewicht van de mens onderworpen zijn.

Meconismus (μήκων, maandbol), chronische vergiftiging met opium.

Mecónium, 1. opium. 2. (misschien wegens de gelijkenis op maansap), kindspek, d.i. de eerste groenachtig zwarte ontlasting van het pasgeboren kind, of de inhoud van de darm der ongeboren vrucht.

Médecine vibratoire (Fr.), trillingsgeneeskunst, behandeling van zenuwziekten, bijv. paralysis agitans, door het lichaam in schudding te brengen; bijv. door de lijder in een trein te laten rijden, of door hem op een trillende stoel te zetten of door middel van andere toestellen (Vigouroux, Gilles de la Tourette, Charcot).

Média, 1. vr. van medius, de middelste; sc. tunica; de middelste laag van de wand der slagaderen, die uit gladde spiervezels, en in de grotere slagaderen uit elastisch weefsel bestaat; vgl. Adventitia, Intima; 2. meerv. van médium, tussenstof; de doorschijnende lichamen of stoffen door welke het licht in het oog het netvlies bereikt, nl. het hoornvlies, het waterachtig vocht, de lens en het glasachtig lichaam.

Mediaal, dichter bij het mediane vlak (zie ald.) gelegen; vgl. Lateraal, Mediaanwaarts, Intermedius.

Mediaan, in de middellijn van het lichaam gelegen. M. vlak, het vlak, dat het lichaam in een linker- en rechterhelft verdeelt. Mediane lijn, waarin dit vlak de oppervlakte van het lichaam snijdt. M. waarts, in de richting van dit vlak lopend of liggend; vgl. Mediaal en Mediad.

Mediád (Amerikaans-Latijns fantasiewoord), = mediaanwaarts.

Mediána (sc. vena), zie Vena.

Median bar (Eng., hindernis in het midden), de vergrote middenkwab van de voorstaanderklier.

Mediánus (sc. nervus), zie Nervus. M. verschijnsel, zie Tetanie.

Mediastinaal, mediastinális, in het mediastinum (zie ald.) liggend; zie Arteria, Vena.

Mediastinalwandern (D., wandern, zwerven),

Mediastinalschnellen (D., schnellen, opveren), afwijken of plotseling afwijken van het mediastinum naar de zijde, waar zich vernauwingen bevinden van de bronchi (Lenk).

Mediastinítis, ontsteking van het mediastinale bindweefsel.

Mediastinopericardítis, gelijktijdige ontsteking van het mediastinum en het hartezakje. M. callósa (callosus, eeltachtig), verandering van het hartezakje en het mediastinum in een littekenachtige massa (Kussmaul); syn. ziekte van Hutinel.

Mediastinotomíe, operatieve opening van het hartezakje.

Mediastínum (afleiding onzeker; volgens Hyrtl: in het midden uitgespannen), 1. het middenvlies (pleura mediastinalis), de longbekleding in het middenvlak; 2. de ruimte tussen deze beide pleurae (spatium mediastinale). M. testis, bindweefselmassa aan de achterrand van de zaadbal,

waarin zich de septula testis verenigen; vgl. corpus Highmori.

Medicaméntum (Lat.), geneesmiddel; syn. pharmakon.

Medicáster, kwakzalver.

Medicátie (medio, genezen), geneeswijze.

Medicína (Lat.), = ars medica, geneeskunde. M. forénsis (Lat., tot het forum, de gerechtsplaats behorend), gerechtelijke geneeskunde.

Medicinaal (medicina, geneeskunst of geneesmiddel) **gewicht,** het vroegere gewicht, waarmede geneesmiddelen werden afgewogen.

Medicomechanische toestellen, toestellen voor geneeskundige gymnastiek; zie Mechanotherapie.

Médicus (Lat.), arts.

Medína-worm, zie Dracunculus medinensis.

Medio-claviculaire lijn, een lijn, evenwijdig aan de mediaanlijn, gaande door het midden van het sleutelbeen.

Medionecrósis idiopáthica aórtae, plaatselijke necroses (zie ald.) in de tunica media der aorta, waardoor aneurysma dissecans (zie ald.) ontstaat.

Mediopubesreflex, een slag op de symphysis pubis verwekt samentrekking der buikspieren en der Mm. adductores femoris (Guillain).

Medizinalpraktikant (D.), jonge arts, die volgens de Duitse wet na het verkrijgen van zijn diploma nog een „practisch jaar" in ziekenhuizen moet doorbrengen, vóórdat hij zich mag vestigen.

Medúlla (Lat.), merg. M. oblongáta (Lat.), het verlengde merg. M. óssium (Lat.), beenmerg. M. spinális (spina, doorn, ruggegraat), ruggemerg; syn. Myelum.

Medullair, tot het merg behorend, op merg gelijkend. Medullaire anaesthesie, verdoving; vgl. Lumbale anaesthesie. M. automatisme, automatisme (zie ald.) van het ruggemerg. Medullaire kanker, vgl. Carcinoma medullare. Medullaire gleuf in de lengte van de achterzijde van de eerste aanleg voor het ruggemerg, de medullaire plaat bij het embryo. Wordt deze gleuf dieper, dan ontstaan aan weerszijden de medullaire wallen (Medullarwülste D.), die, tot elkander groeiende, de medullaire buis vormen, waaruit zich ruggemerg en hersenen vormen.

Medulloblastóma, glioblastoma (zie ald.) in het ruggemerg.

Megacaryocýten (μέγας, groot; κάρυον, kern; κύτος, cel), grote cellen met talrijke kernen of met een zeer grote gelobde kern; in het beenmerg en myeloiede weefsels (zie ald.).

Megacaryocytóse, vermeerdering der megacaryocyten. Syn. ziekte van Emile Weil.

Megacólon congénitum (μέγας, groot; κῶλον, karteldarm; congenitus, aangeboren), aangeboren vergroting van de karteldarm; syn. ziekte van Hirschsprung. Syn. Dolichocólon (zie ald.). Megalocólon idiopáthicum.

Megacýstis (κύστις, blaas), aangeboren vergroting van de blaas.

Megalerythéma epidémicum (μεγάλου, gen. van μέγας, groot), zie Erythema infectiosum (Plachte).

Megaloblásten (Ehrlich), zeer grote erythroblasten (zie ald.), vooral bij pernicieuse anaemie.

Megalocaryocýten, grote caryocyten (zie ald.).

Megalocephalíe, abnormale vergroting van de schedel, met vergrote hersenmassa, ter onderscheiding van hydrocephalus; vgl. Macrocephalie.

Megalocórnea, = keratoglobus.

Megalocýten, zeer grote erythrocyten bij het embryo en bij ziekten, vooral pernicieuse anaemie. Megalocytaire anaemie, zie Achrestisch.

Megalodactylíe, = macrodactylie.

Megalogastríe (Ewald), maagvergroting zonder stoornis in de verrichting.

Megalomaníe, grootheidswaanzin.

Megalophthálmos, = buphthalmos.

Megalopsíe, = macropsie.

Megalosplanchníe, 1. abnormale grootte der buikingewanden. 2. abnormaal grote buik in verhouding tot de borstkas.

Megalospleníe, splenomegalie.

Megaloureter, zeer wijde ureter.

Megástoma entéricum (Grassi), vroegere naam voor Giardia intestinalis.

Mehlnährschaden (D.), stofwisselingsziekte door eenzijdige voeding van zuigelingen met meel; vgl. Milchnährschaden.

Meiocardíe (μείων, kleiner), het kleinste normale volumen van het hart, op het einde der kamersystole (Ceradini); tegenst.: auxocardie.

Meioncósis (ὄγκος, zwelling), verlaging van de turgor (zie ald.) van de weefsels door geneesmiddelen, als calomel, novarusol, schildklier; vgl. Auxoncosis.

Meiopragíe (πράττω, doen), verminderde verrichting.

Meiósis, = miosis (zie ald.).

Meiosphygmíe (O. Rosenbach), geringer aantal polsslagen dan samentrekkingen van het hart; vgl. Hemisphygmie.

Meiostagminereactie (μείων, kleiner; στάγμα, droppel) (M. Ascoli), berust hierop, dat bij het samenkomen van antigeen en anti-

serum (zie ald.) de oppervlaktespanning verandert; de uit een fijne buis vloeiende droppels der vloeistof worden kleiner en het aantal druppels van een bepaalde hoeveelheid vloeistof wordt groter, hetgeen met de stalagmometer kan worden geteld.

Meissel-Fraktur (Meissel, D., beitel), een breuk van het kopje van het spaakbeen, waarbij een stukje daarvan door de onderste gewrichtsvlakte van het opperarmbeen als het ware wordt afgebeiteld.

Meláena (μέλαινα, sc. νοῦσος, zwarte ziekte (Hippocrates); het zwarte maagbloed werd nl. voor gal aangezien), bloedbraking, bloedontlasting in een zwarte massa, braking of ontlasting van door het maagzuur veranderd bloed uit de maag. M. neonatórum, bloedingen bij pasgeboren kinderen uit zweren in de maag en het darmkanaal (M. idiopáthica) of capillaire bloedingen in samenhang met algemene ziekten of sepsis; syn. apoplexia intestinalis neonatorum. Is het ontlaste bloed slechts ingeslikt bloed, dan spreekt men van M. spúria (onechte), in tegenstelling met M. vera (ware).

Mélagra (μέλος, lid; ἄγρα, klem, val), pijn in de ledematen, bijv. M. parturiéntium, bij barende vrouwen.

Melálgia (ἄλγος, pijn), pijn in de ledematen.

Melanaemíe (αἷμα, bloed), afzetting van zwart pigment (melanine, zie ald.) in de milt en andere organen bij malaria en sommige vergiftigingen.

Melanchólia (μελαγχολία), zwartgalligheid, zwaarmoedigheid; een vorm van krankzinnigheid met droevige en schrikwekkende gedachten en waanvoorstellingen. M. actíva s. ágitans (Lat., bewegend), s. agitáta (Lat., bewogen), melancholie met lichamelijke onrust door de angst. M. ánxia (anxius, angstig), M. die door angsttoestanden gekenmerkt is. M. attónita (attonitus, door de donder getroffen) of M. cum stupóre (stupor melancholicus), M. met een verschrikkelijke waanvoorstelling, die de zieke beheerst, zodat hij in een cataleptische toestand (zie ald.) verkeert. M. errabúnda (Lat., zwervend), M., waarbij de zieke rondzwerft. M. hypochondríaca, M., waarbij de waandenkbeelden op ziekten betrekking hebben. M. metamorphóseos (μεταμόρφωσις, vormverandering), de waan dat men zijn eigen persoonlijkheid heeft verloren en een dier, een stof of een voorwerp is. M. misanthrópica (μισέω, haten; ἄνθρωπος, mens), M. gekenmerkt door mensenhaat. M. persecutiónis, M. met vervolgingswaanzin. M. religiósa, M. met bij voorkeur voorstellingen op godsdienstig gebied, wegens vermeende of vroeger begane zonden, enz. Zie ook Vitale M.

Melanícterus, vgl. Icterus niger.

Melanidrósis, afscheiding van donker gekleurd zweet.

Melaníne, bruine of zwarte korreltjes, afkomstig van het eiwit der cellen, die normaal in de huid, de haren en de ogen voorkomen, verder in moedervlekken en bepaalde gezwellen (melanomen, zie ald.). Doen soms een melanine-zoom ontstaan aan het tandvlees. Identiek met adrenaline.

Melanoblásten, vgl. Chromatophoren.

Melanoblastóma, = melanoma.

Melanocarcinóma, kanker met pigmentvorming.

Melanodermíe (δέρμα, huid), huidziekte met vorming van grote, zwarte vlekken naast veretterende acnepuisten; meestal door klederluizen veroorzaakt (M. e pediculis).

Melanódontíe (ὀδούς, genit. ὀδόντος, tand), caries met zwarte verkleuring der melktanden.

Melanogéen, de stof, waaruit zich door oxydatie melanine (zie ald.) vormt.

Mélanokeratíde (μέλας, genit. μέλανος, zwart, κέρας, hoorn), een zwart eiwit in het haar, dat tezamen met leucokeratide (zie ald.) de kleur van het haar bepaalt. Vgl. Rhodokeratide.

Melanoleukaemíe, leukaemie (zie ald.), waarbij zich in de leucocyten donker pigment vormt.

Melanóma, alle vormen van gezwellen, waarin zich pigment vormt. M. subunguále (unguis, nagel), dat zich onder een nagel ontwikkelt; syn. panaritium van Hutchinson.

Melanopathíe, = melasma (zie ald.).

Melanophóren (φέρω, dragen), cellen met zwart pigment.

Melanophórenhormóon, het hormoon in de achterste en middenkwab der hypophysis bij amphibiën, welke de pigmentatie der huid teweeg brengt. Hetzelfde hormoon komt bij de hogere dieren voor, doch schijnt bij progressieve paralyse en levercirrhose te ontbreken.

Melanosarcóma, zeer kwaadaardig sarcomateus gezwel, voortkomend uit melanoblasten.

Melanósis, 1. uitgebreide donkere kleuring der huid (syn. melasma, melanoderma), der longen, enz.; is de zwarte kleuring der long niet door pigment, maar door kolenstof veroorzaakt, dan wordt dit melanosis spúria, onechte M. genoemd. 2. dyscrasie (zie ald.), die tot de vorming van melanomen aanleiding geeft. M. coli, bruine tot zwarte verkleuring van het slijmvlies van

de dikke darm door afzetting van melanine (zie ald.) of door langdurig gebruik van laxantia (b.v. cáscara). M. lenticuláris progressíva (Pick), = xeroderma pigmentosum (zie ald.).

Melanurie (οὖρον, urine), afscheiding van urine, die melanine of beter melanogeen bevat, dat door oxydatie zwart wordt.

Melasícterus, = icterus melas.

Melásma (μέλασμα), verspreide zwarte vlekken op de huid, door overmatige ophoping van normaal pigment; syn. pannus melaneus, nigrities cutis, pityriasis nigra. M. suprarenále, vgl. Morbus Addisoni. M. uterínum, vgl. Chloasma uterinum.

Melicéris (μελικηρίς, honingraat), cyste met dikvloeibare, honing- of slijmachtige inhoud, bijv. oude ganglia (peesknopen).

-melie, -melus (μέλος, lid) (als uitgang), betrekking hebbende op ledematen.

Melioidósis, een veelal dodelijke ziekte in Achter-Indië, die door knaagdieren (ratten) wordt overgebracht en als besmettelijke ziekte is ontdekt door Whitmore in 1911; verwekker bacterium Whitmori. Syn. pseudomalleus (vgl. Malleus).

Melítagra (μέλι, honing; ἄγρα klem, val), 1. = crusta lactea; 2. melagra.

Melithaemíe (μέλι, honing; αἷμα, bloed) = glykaemie.

Mélitoptýalismus (πτύαλον, speeksel), afscheiding van suikerhoudend speeksel.

Melkerknoten (D.), pokachtige puisten op de handen van melkers.

Melkerschwielen (D., melkerknobbels), eeltknobbels aan de strekzijde der duimen bij boeren in Zwitserland, waar men bij het melken de strekzijde tegen de uier houdt. Syn. Tylositas symmetrica pollicis.

Melliturie (mel, honing), = glycosurie.

Melómelus (μέλος, lid; lid op een lid), aangeboren misvorming, waarbij kleine ledematen als 't ware op de eigenlijke ledematen geplant zijn (G. St. Hilaire).

Meloplastiek (μῆλον, wang; πλαστική sc. τέχνη, vormkunst), herstel van ontbrekende gedeelten der wangen door plastische operatie.

Melorheostósis (μέλος, lid; ῥέω, voortlopen; ὀστέον, been); achtereenvolgend ontstaande verhardingen in de compacta (zie ald.) der beenderen van één lid (Léri en Joanni, 1922); syn. Osteosis eburnicans monomelica.

Melóschisis (σχίσις, splijting), aangeboren spleet van de wang, van de bovenlip naar de ooghoek lopend.

Membrána (Lat.), vlies. M. aponeurótica, = aponeurosis. M. atlánto-epistróphica ant., post., tussen atlas en epistropheus. Membránae atlánto-occipitáles, vezelachtige vliezen tussen de voorste en achterste boog van de atlas en de voorste en achterste rand van het grote achterhoofdsgat. M. basális, grondvlies, dun vliesje, waarop in klieren de epitheliumcellen rusten. M. basiláris, vlies, dat de bodem van de ductus cochlearis vormt. M. capsuláris, vaatnet aan de achterzijde van de foetale lens. M. cápsulo-pupilláris, vaatnet aan de voorzijde van de foetale lens. M. Descemétii s. Demoursi, = lamina elastica posterior corneae (zie ald.). M. éboris (ebur, ivoor), vgl. Odontoblastenlaag. M. elástica laryngis, = conus elasticus (zie ald.) + membrana quadrangularis (zie ald.). M. fenestráta (Lat., gevensterd), de tunica elastica interna der slagaderen, waarin zich openingen bevinden. M. fláccida (Lat., slap), het bovenste, niet strak gespannen gedeelte van het trommelvlies; syn. vlies van Shrapnell. M. gliósa van Held, uiterst dun vlies, dat binnen in het centrale zenuwstelsel de nerveuse elementen scheidt van de mesodermale; een product der gliacellen. Syn. Gliaschirm (D.). M. granulósa, korrelig vlies; de lagen follikelcellen van de rijpe follikel van De Graaf. M. hyaloídea (ὕαλος, glas) = 1. M. basalis; 2. het omhulsel van het glasachtig lichaam. M. hyo-thyreoídea, bindweefselvlies tussen de bovenrand van het schildkraakbeen en de ondervlakte van het tongbeen. M. interóssea antebráchii, cruris, band tussen spaakbeen en ellepijp en tussen kuit- en scheenbeen. M. ligamentósa Weitbrechti, = M. tectoria (1). M. límitans, vlies dat rondom het centrale zenuwstelsel ligt en dit scheidt van de arachnoideale ruimte. M. límitans ext., int., in het netvlies, resp. tussen de staafjes- en kegellaag en de uitwendige korrellaag en tussen het netvlies en het glasachtig lichaam. M. límitans íridis, begrenzend vlies van het regenboogvlies, op de achtervlakte van het stratum pigmenti. M. límitans olfactória, vlies op de oppervlakte van het reukepithelium; syn. membraan van Brunn. M. níctitans (nictito, schommelen, waggelen; nicto wenken, knippen met het oog), het derde ooglid, dat bij verschillende dieren, vooral vogels, voorkomt en zich dwars over het oog kan uitspreiden; het overblijfsel bij de mens is de plica semilunaris conjunctivae; syn. palpebra tertia. M. obturatória, verstoppend vlies, dat het verstopte gat van het heupbeen bijna geheel afsluit. M. orbitalis, oogkuilvlies, dat de fissura orbitalis inferior bedekt. M. órbito-palpebrális musculósa, het uit gladde

spiervezels bestaande vlies, dat het voorste deel van de oogbol omgeeft en in de oogleden uitstraalt. M. pericapsuláris, vlies aan de achterzijde van de lenskapsel waaraan zich de zonula ciliaris vasthecht. Peritrophe M., het vlies dat de bloedmassa omhult, die het insect in zijn maag heeft gezogen. M. pharýngobasiláris, = fascia pharyngo-basilaris. M. pituitaria (pituita, slijm), het neusslijmvlies; syn. membraan van Schneider. M. própria, vgl. Tunica propria. M. pupilláris, vaatnet aan de pupillaire vlakte der foetale lens. M. pupilláris persistens, overblijfsel daarvan bij de geboren mens. M. quadranguláris, vierhoekig vlies, elastische vezels in het strottenhoofd tussen plica aryepiglottica en plica ventricularis; vgl. M. elastica laryngis. M. Reissneri, vlies in het slakkenhuis van het binnenoor, dat een afscheiding vormt tussen de scala media en de scala vestibuli (zie ald.); syn. membrana vestibularis. M. reticuláris (rete, net), weefsellaag, op het orgaan van Corti liggend en bestaande uit de uitlopers der cellen van Deiters. M. reüniens, vlies, dat bij onvolledige rhachischisis (zie ald.) het einde der daarbij betrokken processus spinosi met de huid verbindt. M. Shrapnelli, zie M flaccida. M. sterni ant., post., vgl. Ligamenta sternocostalia radiata. M. tarsális = septum orbitale, zie ald. M. tectória (tectum, dak), 1. brede, vierhoekige band achter het lig. cruciatum atlantis; 2. vlies, dat van het labium vestibulare en de lamina spiralis ossea uitgaat en het orgaan van Corti ten dele overtrekt. M. terminális (terminus, grens), vlies, dat de voorste begrenzing van het glasachtig lichaam uitmaakt, tussen de lens en de ora serrata. M. týmpani (τύμπανον, trommel), trommelvlies. M. týmpani secundária, vlies over het ronde venster van de trommelholte; syn. membraan van Scarpa. M. versícolor Fieldingii, = tapetum (zie ald.). M. vestibuláris (Reissneri) (vestíbulum, voorhof), de vliezige wand van de ductus cochlearis, welke is uitgespannen tussen de zijwand van de canalis spiralis en de limbus spiralis en naar het vestibulum gericht is. M. villósa (villi, vlokken), van vlokken voorzien vlies, het slijmvlies van de twaalfvingerige darm. M. vitellína (vitéllus, vítulus, dooier), dooiervlies, het celvlies van het ei; vgl. Zona pellucida.

Membranáceus (Lat.), vliezig.

Mémbrum (Lat.), lid. M. muliébre, „vrouwelijk lid", clitoris. M. vírile, mannelijk lid, penis.

Menadion-sulfiet, het antihaemorrhagische vitamine K.

Menárche (μῆνες, maandstonden; ἀρχή, aanvang), het begin van de geslachtsrijpheid bij de vrouw; vgl. Menopause.

Mendácia únguium (mendacium, leugen, fout; unguis, nagel), witte vlekken, die dikwijls op de nagels voorkomen; syn. flores unguium; vgl. Leuconychie, Selene unguium.

Menidrósis (μῆνες, maandstonden; ἵδρωσις, het zweten), maandzweet; zweetafscheiding, die de maandstonden vervangt.

Meníngeus, vr. **meníngea,** tot de hersenvliezen behorend; vgl. Arteria.

Meningeaal, in de hersenvliezen plaats hebbend of zich bevindend, bijv. meningeale apoplexie.

Meningismus, ziekteverschijnselen, die schijnbaar op meningitis wijzen, doch slechts het gevolg zijn van prikkeling der hersenen bij verschillende ziekten, bijv. typhus.

Meningítis (μῆνιγξ, vlies, in 't bijzonder hersenvlies), ontsteking van de vliezen van hersenen en ruggemerg, nl. van de zachte (leptomeningitis) of van de harde vliezen (pachymeningitis, zie ald.). Naar de plaats der aandoening (hersenen, ruggemerg of beide) onderscheiden in M. cerebrális, spinális en cérebrospinális. De acute meningitis is sereus (M. serósa), etterig (M. purulénta) of doet zich voor als zelfstandige besmettelijke ziekte, M. cérebrospinális epidémica, nekkramp (Eng., spotted fever; D., Genickstarre). M. basiláris is de tuberculeuse meningitis, die waarbij voornamelijk de basis der hersenen aangedaan is. De chronische meningitis, verdikkingen en onderlinge vergroeiingen aan de hersenvliezen, voornl. bij syphilis (arachnitis gummosa). M. porcinárii, zie Varkenshoedersziekte.

Meningocéle, het uitpuilen van de hersen- of ruggemergsvliezen uit de schedelholte of het wervelkanaal; vgl. Encephalocele, Spina bifida. M. spúria traumática (Billroth), het zich verzamelen van cerebrospinaal vocht onder de huid van het hoofd bij kinderen met breuk van de schedelbeenderen.

Meningocóccus, = diplococcus intracellularis meningitidis, de verwekker der meningitis cerebrospinalis epidemica (Weichselbaum).

Meningocokkenserum, geneeskrachtig serum tegen meningitis cerebrospinalis epidemica.

Meníngo-encephalítis, ontsteking van de hersenen en hunne vliezen.

Meníngo-encephalocéle, vgl. Encephalocele,

Meníngomyelítis, ontsteking van het ruggemerg en zijn vliezen.

Meníngomyelocéle, vgl. Spina bifida.

Meníngo-radículo-neurítis, ontsteking der ruggemergsvliezen, zenuwwortels en ruggemergszenuwen. Syn. ziekte van Guillain-Barré, zie Aanhangsel.

Meníngotýphus, buiktyphus met verschijnselen van meningitis; vgl. Meningismus.

Méninx (μῆνιγξ, vlies; meerv. meninges; ten onrechte wordt vaak van meningen gesproken), hersenvlies, ruggemergsvlies; vgl. Dura mater (meninx fibrosa), Arachnoidea (M. serosa), Pia mater (M. vasculosa).

Meniscocýten (μηνίσκος, maantje, κύτος, cel) sikkelvormige onvolwaardige rode bloedlichaampjes. Meniscocytose, aanwezigheid dezer sikkelcellen in het bloed.

Meníscus, 1. halvemaanvormig bindweefselachtig kraakbenig plaatje, zoals zich in sommige gewrichten, bijv. in het kniegewricht, meniscus genu lateralis en medialis, bevinden (M. interarticuláris). 2. concaaf-convexe lenzen of brilleglazen, ook periscopische glazen genoemd. 3. in de natuurkunde, de holle of bolle oppervlakte van vloeistoffen in nauwe buizen.

Menopáuse (μῆνες, maandstonden; παῦσις, het einde), het ophouden van de stonden; vgl. Menostase, Climacterium.

Menorrhagíe (ῥήγνυμι, barsten), versterkte menstruale bloeding, syn.:

Menorrhóea, gevormd als diarrhoea.

Menostáse (στάσις, stilstand), abnormaal ophouden der stonden; menopause is het normaal eindigen van de stonden; vgl. Climacterium.

Menotoxínen, de (veronderstelde) vergiften, die zich bij menstruerende vrouwen vormen en o.a. door de huid worden afgescheiden en de oorzaak zijn van het verdorren van bloemen, die door menstruerende vrouwen zijn aangeraakt.

Menoxenie (ξένος, vreemd), = menstruatio vicaria.

Ménses (mensis, maand), **ménstrua** (menstruus, maandelijks), maandstonden.

Menstruális, tot de maandstonden behorend, bijv. psychosis menstrualis.

Menstruatiecyclus (κύκλος, kring), de opeenvolgende stadia van menstruatie tot menstruatie, zie Praemenstruum.

Menstruátio, de maandstonden. M. práecox, „ontijdige" maandstonden op kinderlijke leeftijd: M. tardíva, lang aanhouden van de maandstonden in het climacterium. M. vicária, in de plaats tredende maandstonden, bloedingen uit de maag, de longen, de neus, de endeldarm, de tepels, in plaats van de normale maandstonden, of als deze zeer karig zijn (zie Menoxenie).

Ménstruum, vloeistof ter oplossing of tot het bereiden van een extract; door Boerhave ingevoerde benaming; men liet zulke oplosmiddelen lang, ongeveer een maand, werken.

Mensurátie (mensuro, meten), het meten.

Méntagra (barbarisme van mentum, kin en ἄγρα, klem, val), = sycosis.

Mentális, 1. (mentum), tot de kin behorend. 2. (mens), geestelijk.

Mentale suggestie, het overbrengen van gedachten geheel langs geestelijke weg, zonder zintuigelijk waarneembare tekenen; vgl. Verbale suggestie.

Mentisme (Fr.), dwangvoorstelling.

Mentúlagra (mentula = penis), venerische ziekte; ook: pijnlijke erectie.

Méntum (Lat.), kin.

Mephitísmus (mephitis, slechte uitwaseming), benaming voor ziekten, die door rioolgas worden teweeggebracht.

Mer (μέρος, deel), het kleinste zelfstandige deeltje der massa (O. Rosenbach).

Merálgia paraesthética (μηρός, dij; ἄλγος, pijn; παραισθάνομαι, verkeerd opmerken), pijnen, paraesthesieën (zie ald.) en gedeeltelijke gevoelloosheid aan de buitenzijde van de dij; soms bij platvoet (Roth, 1894).

Mercalátor (Mercurius, kwikzilver; halare, ademen), masker tot inademing van kwikzilverdampen (Kromayer).

Mercurialisátie (Mercurius, kwikzilver), voortdurende behandeling van syphilis met kleine giften kwikzilver.

Mercurialismus, Mercuriósis, chronische vergiftiging met kwikzilver; syn. hydrargyrosis.

Meridrósis (μέρος, deel; ἵδρωσις, het zweten), het uitbreken van zweet op enkele lichaamsdelen.

Merismopédia (μερισμός, deling; πεδίον, vlakte), plaatcokken, d.z. microcokken, die zich vertonen in groepjes, welke in één vlak zijn gelegen. M. ventriculi, = sarcina ventriculi (zie ald.).

Merkfähigkeit (D.), vermogen om iets in het geheugen in te prenten (sich merken) (Wernicke); inprentingsvermogen.

Meroblástisch (μέρος, deel; βλάστανω, uitspruiten), zo noemt Remak eieren, die slechts ten dele aan de splijting deelnemen; tegenst. holoblastisch.

Merocéle (μηρός, dij; κήλη, breuk), dijbreuk; syn. hernia cruralis.

Merocríne klieren (μέρος, deel; κρίνω, afscheiden), klieren wier afscheiding door de kliercellen zelve wordt geleverd, zonder dat deze geheel in de afscheiding veranderen;

syn. apocrine klieren; bijv. slijmcellen; vgl. Holocrine klieren.

Merocýt, deelcel, dooierkern.

Merogamíe (γάμος, huwelijk), copulatie van gameten (zie ald.), die door deling van gameten zijn ontstaan.

Merogoníe (alsof het stamwoord was μερόγονος, uit een deel (μέρος) ontstaan; gevormd overeenkomstig met θεόγονος, uit een god ontstaan), het ontstaan van een organisme uit een ei, waarvan de kern vóór de bevruchting verwijderd is; tegenstelling van parthenogenesis (zie ald.).

Merorhachíschisis, gedeeltelijke rhachischisis, (zie ald.).

Merozoiet, het voortbrengsel van de ongeslachtelijke deling van het malariaplasmodium; vgl. Schizont.

Merseburger trias, het drietal hoofdverschijnselen der ziekte van Basedow, arts te Merseburg, nl. polsversnelling, krop, uitpuiling der ogen.

Merulatie (μέρος, deel), deling.

Merycismus, (μηρυκίσμος), het herkauwen; vgl. Ruminatio. M. typicus, herhaling van het verschijnsel met regelmatige tussenpozen, aequivalent van de malaria-aanval.

Mesamoeboiden (μέσος, de middelste), oorspronkelijk zwerfcel in het middelste kiemblad (Minot); de primitieve kleurloze cellen, die het eerst in het bloedvaatstelsel verschijnen; de voorlopers der rode bloedlichaampjes.

Mesaortítis productíva (productivus, voortbrengend, vormend), syphilitische ontsteking, voornl. in de middelste laag (tunica media) van de aorta, waaruit een aneurysma (zie ald.) ontstaat.

Mesaráicus (μέσος en ἀραιός, dun, teer, ἀραιά, schoot, in het dunne vlies tussen de darmen liggend), = mesentericus; zie Art. mesaraica.

Mesarteriítis, ontsteking der tunica media s. muscularis der slagaderen.

Mesencephalítis, vgl. Poliencephalitis.

Mesencéphalon, middenhersenen.

Mesenchým (ἔγχυμα, het ingegotene; zie bij parenchym), weefsel, gevormd door embryonale cellen, die uit het mesoderm afkomstig zijn (mesenchymkiemen) en in de ruimte tussen de kiembladen geraakt zijn (O. Hertwig). Het bloed en de steunweefsels stammen volgens sommigen hiervan af.

Mesenchymóma organoídes (W. P. Plate), zie Kiemepitheelblastóma.

Mesenteriaal, mesentericus, tot het mesenterium (zie ald.) behorend, zich in het mesenterium bevindend.

Mesenteriítis, ontsteking van het mesenterium.

Mesenteríolum (verkleinw. van mesenterium) het darmscheil van het wormvormig aanhangsel; ook meso-appendix genoemd. Of van een diverticulum Meckelii.

Mesentérium (μεσεντέριον), darmscheil; een dubbele laag van het buikvlies, welke de verbinding vormt tussen de achterwand van de buikholte en de verschillende ingewanden. M. dorsale, het gedeelte van het M., dat in verbinding staat met de achterwand van de buik. M. ventrale, het gedeelte, dat verbonden is aan maag en duodenum. M. commune, M. dorsale en ventrale tezamen, wanneer het M. dorsale niet verbonden is aan de achterwand van de buik, het embryonale M. dat soms blijft bestaan als de draaiing van de darm achterwege blijft in het embryonale tijdperk.

Mesepididymium, de verbinding van de testis met de epididymis.

Mesiaal, naar de middellijn gericht. Tegengestelde van distaal.

Mesmerismus, de door F. A. Mesmer (1734-1815) te Parijs uitgeoefende wijze van hypnotiseren (met behulp van een verondersteld magnetisme) ter genezing van ziekten.

Mesoblást, zie Mesoderm.

Mesocardíe (Alvarenga), abnormale ligging van het hart, in de middellijn, in de richting van het borstbeen.

Mesocephaal, schedelvorm, die het midden houdt tussen dolicho- en brachycephaal; breedte-index 75-79.9.

Mesocóecum (barbarisme), mesenterium van de blinde darm.

Mesocóeliacáal (κοιλία, buikholte), in het midden der buikholte liggend.

Mesocólon, het darmscheil van de karteldarm.

Mesodérm, het middelste kiemblad van het embryo, afkomstig van het entoderm.

Mesiodens, rudimentaire, overtollige tand, doorgebroken tussen de mediale snijtanden, of onmiddellijk palatinaal (zie ald.) daarvan.

Mesodíëncephalon, het middengedeelte van het diencephalon.

Mesogástralgíe (vgl. Gastralgie), pijn in het mesogastrium (zie ald.), vooral in de middellijn, zonder organische afwijking.

Mesogástrium, 1. de middenstreek van de buikwand, tussen epi- en hypogastrium. 2. (zeldzamer) het mesenterium van de maag.

Mesoglia, neuroglia waarvan de cellen het midden houden tussen de astrocyten (zie ald.) van de macroglia en de kleine cellen van de microglia. Syn. Oligodendroglia.

Mesogónimus (Westermann) vroegere naam voor paragonimus Westermannii.

Mesoíleum, mesenterium van het ileum.

Mesometrítis (μήτρα, baarmoeder), ontste-

king van het mesometrium, de buikvliesplooi, die een groot deel der inwendige vrouwelijke geslachtsdelen omvat.

Mesonephróma, gezwel uitgaande van het oernierweefsel.

Mesonéphros (νεφρός, nier), oernier; zie Nephrostoma.

Mesoóphoron (vgl. Oophoritis), betere uitdrukking voor het barbarisme mesovarium (zie ald.).

Mesopharynx, het gedeelte van de pharynx tussen de nasopharynx (zie ald.) en de larynx.

Mesophlebítis (φλέψ, ader), ontsteking van de tunica media (zie ald.) der aderen; vgl. Mesarteriitis.

Mesóphryon (μεσόφρυον, van ὀφρύς, wenkbrauw), de driehoekige ruimte tussen de neuswortel en de wenkbrauwen.

Mesoprosóop, met een matig breed voorhoofd.

Mesórchium (ὄρχις, zaadbal), de steel van het omhulsel van buikvlies, dat de embryonale zaadbal omgeeft en later de tunica vaginalis propria wordt. M. posterius, de verbinding van de tunica vaginalis communis testis met de epididymis.

Mesoréctum, darmscheil van de endeldarm.

Mesosálpinx (σάλπιγξ, trompet), het deel van het ligamentum latum, dat het mesenterium der baarmoedertrompetten vormt.

Mesosigmoídeum, het darmscheil van het S romanum (zie ald.). Ontsteking hiervan heet mesosigmoidítis.

Mesóskelon (σκέλος, dij), de streek tussen de dijen, de bilnaad.

Mesosóom, het midden houdend tussen eurysoom (zie ald.) en leptosoom (zie ald.). Syn. Normosoom.

Mesoténon (τένων, pees), plooi in de peesschede.

Mesothéel, deklaag (epithema) der weivliezen; vgl. Epithelium, Endothelium.

Mesothelióma, endothelioma van een weivlies.

Mesovárium, het gedeelte van het lig. latum, dat het mesenterium van de eierstok vormt; zie Mesoöphoron.

Messingfieber (D., geelkoperkoorts), met koorts gepaard gaande ziekte, die bij arbeiders in de zinkgieterijen voorkomt als gevolg van het inademen van zinkdampen.

Messingkörperchen (D.), eigenaardig geel verkleurde rode bloedlichaampjes in vers bloed bij malaria.

Meta- (μετά), betekent in verbindingen: 1. midden in, tussen; 2. na of achter; 3. een verandering.

Metabolíe, metabolismus (μεταβάλλω, veranderen; μεταβολή, verandering), 1. verandering in het algemeen; syn. metamorphose. 2. stofwisseling; vgl. Ana- en catabolismus. 3. verandering van een weefsel in een weefsel, dat schijnbaar van andere oorsprong is, onder de invloed van besmetting met metastatische kankercellen (vgl. Metaplasie en Basaal).

Metabolíet, product van de stofwisseling.

Metabólisch, vgl. Metabolismus. Metabolische vergiften, door de stofwisseling ontstane vergiften.

Metabólor, toestel voor het meten van het basale metabolisme, zie Basal metabolism.

Metacarpália (sc. ossa), middelhandsbeentjes; vgl. Metacarpus.

Metacárpus, middelhand, het gedeelte van de hand tussen handwortel en vingers.

Metacercária, de jonge trematode in het stadium waarin hij de mens infecteert.

Metachromasíe (χρῶμα, kleur), het verschijnsel, dat één en dezelfde enkelvoudige kleurstof verschillende weefsel-elementen met verschillende tinten kleurt (Ehrlich); vgl. Orthochromatisch.

Metachromatische korreltjes, korreltjes in sommige bacteriën, bijv. diphtheriebacillen, welke door basische kleurstoffen sterker worden gekleurd dan het overige protoplasma; syn. poolkorreltjes; korreltjes van Babès-Ernst.

Metachroníe, gestoorde Euchronie, zie ald.

Metagénesis, wisseling van generatie, waarbij geslachtelijke en ongeslachtelijke generaties met elkander afwisselen; vgl. Heterogonie.

Metaglobulíne, = fibrinogeen; zie ald.

Metakerástische klieren (μετακεράννυμι, anders mengen), klieren, die de samenstelling van het bloed veranderen.

Metakinésis (μετακινέω, verplaatsen), dat gedeelte der kerndeling, waarbij de dochterlissen van een chromosoomlis zich naar de tegenovergestelde polen van de kernspoel begeven.

Metalbumíne (Scheerer), colloide stof in de vloeistof van een eierstokgezwel, welke bij koking na voorzichtige toevoeging van azijnzuur, totdat de reactie zuur wordt, een melkachtige troebelheid veroorzaakt, doch niet geheel stolt.

Metalliek, metaalachtig; van geluiden, zoals reutelgeluiden, harttonen enz., die een metaalklank bezitten; vgl. Amphorisch.

Metallóphobie, ziekelijke vrees voor het aanpakken van metalen voorwerpen.

Metalloscopíe, metallotherapie (σκοπέω, onderzoeken; θεραπεύω, genezen), behandeling van hysterische anaesthesie van de huid of de spieren, of verzwakking van het gezicht en het gehoor door op de aangedane plekken munten of plaatjes te leggen van die metalen, waarvoor de lijder

bij onderzoek een bijzondere gevoeligheid blijkt te bezitten (V. Burq).

Metallósis pulmónum, longziekte, die door inademing van metaalstof ontstaat; vgl. Pneumoconiosis, Siderosis.

Metaluétisch, zie Metasyphilitisch.

Metaméer, (μετά, na elkander, μερός, deel), (in de vergel. ontleedkunde) de achter elkander liggende afdelingen (segmenten) van het lichaam der gewervelde dieren, zoals die door de studie der ontwikkelingsgeschiedenis zijn aangetoond. Metamerie, het bestaan van het lichaam uit metameren.

Metamorphopsíe (μεταμορφόω, vervormen; ὄψις, het zien), het misvormd zien van de voorwerpen door afwijkingen van het oog of door zielsziekten; vgl. Macropsie, Micropsie, Dyschromatopsie.

Metamorphóse (μεταμόρφωσις, vormverandering), ziekelijke verandering van de scheikundige samenstelling of van de vorm van cellen of weefsels; vgl. Degeneratio, Metaplasie.

Metamorphoserend ademhalingsgeruis, ademhalingsgeruis, dat in het begin der ademhaling scherp vesiculair is en dan bronchiaal of reutelend wordt (Seitz).

Metamyélocyten (Pappenheim), myeloblasten (zie ald.) met beginnende kernpolymorphie; overgang tot de ,,polymorphkernige'' leucocyten.

Metanéphros, de blijvende nier; vgl. Mesonephros, Pronephros.

Metapháse (Strassburger), het stadium der kerndeling, waarin de chromosomen zich overlangs in twee helften splitsen, die zich dan rangschikken aan de twee polen der spoel.

Metáphysis (tussengroeisel), de sponsachtige uiteinden van de diaphysen der pijpbeenderen.

Métaphysólysis (λύσις, loslating), verplaatsing van de metaphysen der pijpbeenderen door onvolkomen beenvorming.

Metaplasíe (μετάπλασις, vervorming), overgang van een reeds gevormd weefsel tot een weefsel van andere bouw; bijv. n.w. Metaplastisch. Vgl. Metabolie.

Metapneumonisch, na of ten gevolge van een longontsteking ontstaande; bijv. M. empyeem.

Metastáse (μετάστασις, verplaatsing), het in het bloed geraken van bepaalde stoffen of weefselbestanddelen uit het lichaam, en het zich vastzetten dier stoffen op andere plaatsen van het lichaam, waar zij ziekteprocessen kunnen doen ontstaan. Ook de weefselbestanddelen zelve (zaailingen) worden metastase genoemd. Metastásis láctis (lac, melk), ,,zogverplaatsing'', benaming door Van Deventer gegeven aan phlegmasia alba dolens (zie ald.), wegens de witte kleur van het vocht, dat door een prik uit het gezwollen been te voorschijn komt; vgl. Milk-leg.

Metasyncrítisch (μετά, anders; σύν met; κρίσις, beslissing), hetgeen een verandering teweegbrengt; van geneesmiddelen of geneeswijzen, die een beslissende verandering of een crisis kunnen teweegbrengen; vgl. Alterantia.

Metasyphilítisch, na syphilis ontstaande (van ziekteverschijnselen).

Metatarsálgia anterior (Pollosson) metatarsus en ἄλγος, pijn), ziekte van het gewricht tussen het vierde middelvoetsbeen en de teen, met aanvallen van pijn en ontstekingsverschijnselen; meestal door uitwendige beschadiging, soms door breuk van het middelvoetsbeen (de ,,Fussgeschwulst'' bij soldaten); syn. ziekte van Morton.

Metatársus, middelvoet, het gedeelte van de voet tussen de voetwortel en de tenen. M. atávicus (vgl. Atavisme), verkorting van het eerste middelvoetsbeen, welke als atavisme wordt beschouwd (Morton, 1927).

Metathálamus, een deel van het thalamencephalon (zie ald.), nl. de corpora geniculata en hunne verbindingen.

Metazóa, alle meercellige dieren, in tegenstelling met de ééncellige protozoa.

Metencéphalon, achterhersenen, de pons en de kleine hersenen.

Meteorísmus (μετεωρισμός, Hippocrates), opgeblazenheid, ophoping van lucht. M. intestinális, M. in de darmen; syn. tympanismus, pneumatosis. M. myogenes (μῦς, spier), M. door verslapping der buikspieren. M. paralýticus, M. door verlamming der darmspieren. M. peritoneális, ophoping van gas in de buikvliesholte; syn. pneumatosis peritonei, pneumoperitonitis.

Meterkaars, éénheid van sterkte van verlichting, nl. de graad van verlichting ener witte oppervlakte, die op 1 m afstand loodrecht wordt bestraald door een Hefnerkaars; syn. lux.

Meterlens, éénheid van lichtbrekende kracht, nl. die ener bolle lens, waarvan de hoofdbrandpuntsafstand 1 m bedraagt; syn. dioptrie.

Methaemoglobinaemíe, aanwezigheid van methaemoglobine in het bloed.

Methaemoglobíne, een stof, isomeer met bloedkleurstof (haemoglobine), die de zuurstof vaster gebonden houdt dan deze. Ontstaat in het lichaam onder de invloed van

vergiften; ook van vergiften, die in het lichaam zelf ontstaan.

Methaemoglobinurie, aanwezigheid van methaemoglobine in de urine.

Methioníne, een vitamine, vooral van belang voor de functie van de lever.

Methýstica (μεθύσκω, dronken maken; nl. remedia), dronken makende, bedwelmende middelen.

Metópagus (eigenl. metopopagus; μέτωπον, voorhoofd; πήγνυμι, bevestigen), misgeboorte, bestaande uit twee met het voorhoofd samengegroeide vruchten.

Metópion (μέτωπον, voorhoofd), voorhoofdspunt, het kruispunt van de dwarse lijn over de voorhoofdsknobbels en de mediane (zie ald.) lijn, die over de schedel loopt.

Metopismus, het openblijven van de voorhoofdsnaad (sutura frontalis s. metopica); de schedels met metopismus worden metopische of kruisschedels genoemd.

Metranoícter (μήτρα, baarmoeder; ἀνοίγνυμι, openen), instrument om de mond der baarmoeder te verwijden (Schatz).

Metratonie, = atonia uteri.

Metratresíe, = atresia van het ostium uteri.

Metrectomíe, = hysterectomie.

Metremphráxis (ἔμφραξις, verstopping, versperring), = infarctum uteri; zie Infarct.

Metreurýse (εὐρύνω, verwijden), verwijding van de hals der baarmoeder door daarin een ballon (metreurynter) te brengen en die op te blazen; vgl. Colpeurynter.

-metrie (μετρέω, meten), (in verbindingen) het meten.

Metrítis, ontsteking van de baarmoeder; acuut (infiltratie en verettering van het bind- en spierweefsel) of chronisch (hyperplasie (zie ald.) dier weefsels).

Metroblennorrhóea (βλέννα, slijm), slijmachtig-etterige afscheiding uit de baarmoeder.

Metrocolpocéle (κόλπος schede), uitzakking, van de achterwaarts gebogen zwangere baarmoeder in de schede.

Metrodyníe (ὀδύνη, pijn), = hysteralgie.

Metrogéne anomalieën (ἀνωμαλία, onregelmatigheid), afwijkingen in de lichaamsbouw, die tijdens het leven in de baarmoeder bij de vrucht zijn ontstaan.

Metrographíe (μετρέω, meten, γράφω, schrijven), 1. het automatisch optekenen van de hoeveelheid vocht, die de blaas of de dikke darm kan opnemen onder verschillende omstandigheden. 2. het maken van een Röntgenfoto van de baarmoeder, gevuld met een contraststof.

Metrolymphangítis, ontsteking van de lymphvaten der baarmoeder, vooral in het kraambed.

Metromanie, baarmoederzucht; syn. furor uterinus, nymphomanie.

Metropáthia, = metritis. M. haemorrhágica (vgl. Haemorrhagia), M. met bloedingen, welke evenwel ook van aandoeningen in de eierstokken afhankelijk kunnen zijn.

Metroperitonítis, ontsteking van de baarmoeder en het buikvlies in het kraambed.

Metrophlebítis (φλέψ, ader), ontsteking der aderen van de baarmoeder.

Metrophlebothrombóse (θρόμβος, klont, stolsel), ontsteking der aderen van de baarmoeder in het kraambed, met vorming van stolsels.

Metrorrhagíe (ῥήγνυμι, barsten), sterke, niet menstruale bloeding uit de baarmoeder.

Metrorrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), verscheuring van de baarmoeder; syn. ruptura uteri.

Metroscopíe, het beluisteren van de baarmoeder met een hoorbuis (metroscoop), die door een speculum rechtstreeks op de baarmoeder wordt geplaatst.

Metrotomíe, = hysterotomie.

Metrotóom, beschermd mes voor het maken van een insnijding van de inwendige baarmoedermond.

M.F. (op recepten), = misce, fiat of fiant, meng en dat bereid worde of worden; of: fac, maak.

Miásma (μίασμα, verontreiniging), ziektestof, die buiten het menselijk lichaam gevormd is (ectogene smetstof van Pettenkofer) en het lichaam bereikt van de grond, het water of de lucht uit. Onderscheiden werden levende en levenloze miásmata (gassen enz.). Ziekten, welke verondersteld werden op deze wijze te ontstaan heetten miasmátisch (malaria); ziekten, waarbij de smetstof zowel van buiten het menselijk lichaam als van andere menselijke lichamen uit wordt overgebracht (cholera) heetten miasmatisch-contagieus; ziekten met niet anders dan rechtstreekse besmetting (pokken) heetten contagieus.

Micéllen (verkleinw. van mica, kruimel), de kleinste ook met de microscoop niet zichtbare vaste deeltjes van georganiseerde lichamen (Naegeli); vgl. Plastidula, Granula.

Micrencephalíe (μικρός, klein; ἐγκέφαλος, hersenen), gebrekkige ontwikkeling der hersenen.

Micro- (in verbindingen), klein, met kleine —: bij maten betekent het het millioenste deel van de maat, die er achter staat, bijv. micromillimeter = 1 millioenste mm, microampère, enz.; vgl. Macro, Mega.

Microbíde, afwijking in een orgaan als over-

gevoeligheidsreactie op microben. Vgl. Erythéma nodósum.

Micrób(i)ën (βίος, leven), de kleinste levende wezens; veelal gebruikt voor bacteriën.

Microbiohaemíe, aanwezigheid van microbiën in het bloed.

Microbioíeden (R. Dubois), vormsels, die op bacteriën gelijken en in gelatinebouillon ontstaan onder de invloed van radium.

Microbiologíe, de kennis van de microbiën.

Microblásten (Ehrlich), abnormaal kleine erythroblasten.

Microblepharíe (βλέφαρον, ooglid), aangeboren kleinheid der oogleden.

Microbráchius (βραχίων, arm), misgeboorte met te korte armen.

Microbrenner (D.), thermocauter met zeer fijn aanzetstuk (Unna).

Microbronchítis, vgl. Bronchitis capillaris.

Microcaulíe (καυλός, stengel), aangeboren kleinheid van het mannelijk lid.

Microcephalíe (κεφαλή, hoofd), abnormale kleinheid van de schedel.

Microchemíe, toepassing van scheikundige reacties, onder de microscoop uitgevoerd.

Microchondromalácia (χόνδρος, kraakbeen; μαλακός, week), = chondrodystrophia malacica.

Microclýsma, clysma (zie ald.) met kleine hoeveelheid vloeistof.

Microcóccus, bolvormige bacterie. M. ácidi paraláctici liquefáciens halénsis, vormt paramelkzuur. M. catarrhális, in de neus en in de luchtwegen bij catarrhen en griep. M. gonorrhóeae, = gonococcus. M. haematódes, verwekker van het rode zweet. M. intracelluláris, = diplococcus. M. lúteus (Lat., geel), vormt, op aardappelen of eieren gekweekt, een gele kleurstof. M. meliténsis, verwekker van de Maltakoorts (zie ald.). M. prodigiósus, zie Prodigiosus. M. pyógenes, zie Staphylococcus pyogenes. M. tetrágenus, zie Tetragenus. M. uréae, zie Bacillus ureae.

Microcoríe (κόρη, pupil), kleinheid der pupillen.

Microcornea, abnormale kleinheid van het hoornvlies.

Microcýten, abnormaal kleine rode bloedlichaampjes.

Microcythaemíe, Microcytóse, het voorkomen van microcyten in het bloed.

Microdactylíe, aangeboren kleinheid van een vinger of teen.

Microfilária, larve van filaria (zie ald.).

Microfissúur (Lat. fissura, spleet), plaatselijke necrose in een der beenderen.

Microgaméet (γαμέω, bevruchten), mannelijke (kleinere) bevruchtingscel bij sporozoa. Syn. Androgaméet.

Microgamétocýt, de vorm, die aan de microgameet voorafgaat.

Microgánglion, zeer klein ganglion.

Microgastríe (γαστήρ, maag), buitengewone kleinheid van de maag.

Micróglia, neuróglia met kleine cellen zonder uitlopers, microgliocyten, waarschijnlijk van mesodermale oorsprong (cellen van Hortega). Vgl. Oligodendroglia.

Microglossíe (γλῶσσα, tong), buitengewone kleinheid van de tong.

Microgнathíe (γνάθος, kaak) buitengewone kleinheid van de onderkaak.

Micrographíe (γράφω, schrijven), buitengewone kleinheid van het schrift.

Microgyríe (γῦρος, kring, winding), afwijking in de vorm der hersenwindingen, welke zeer smal en klein zijn; gaat vaak met idiotisme gepaard.

Micromaníe (μανία, waanzin), kleinheidswaan; vgl. Megalomanie.

Micromanipulátor (manipulatio, handgreep), toestel om onder de microscoop fijne bewerkingen te verrichten aan microscopische voorwerpen, cellen, bacteriën, enz.

Micromélia (μέλος, lid), gebrekkige ontwikkeling der ledematen.

Micrómelus, misgeboorte met micromelie.

Micromyelíe (μυελός, merg), buitengewone kleinheid van het ruggemerg.

Micromyeloblásten = paramyeloblasten (zie ald.), paraleucoblasten.

Mícron, = $^1/_{1000}$ millimeter; afkorting μ.

Micro-organismus (ὄργανον, werktuig), vgl. Microbiën, Bacteriën.

Microparasieten, parasieten, die met het blote oog niet zichtbaar zijn.

Microphágen, kleine phagocyten (neutrophile en eosinophile leucocyten); vgl. Macrophagen.

Microphthálmus (ὀφθαλμός, oog), aangeboren kleinheid van één of beide oogbollen.

Microphýten (φυτόν, gewas), plantaardige microbiën.

Micropsíe (ὄψις, het zien), het verkleind zien van voorwerpen ten gevolge van sommige afwijkingen in de accommodatie van het oog, of van indruppeling van atropine; 2. (als psychische stoornis) het zien van kleine voorwerpen, muizen, vlooien, enz.

Micropús (πούς, voet), geringe ontwikkeling van een voet.

Microrch(id)íe (ὄρχις, zaadbal), gebrekkige ontwikkeling der zaadballen.

Microretentie, tegenstelling van macroretentie; zie ald.

Microscoop (σκοπέω, bezien), vergrootkijker,

toestel om microscopische voorwerpen vergroot te kunnen zien.

Microsóma, (σῶμα, lichaam), kleinste gevormde bestanddelen in het protoplasma van vele cellen kleiner dan 1 μ. Vgl. Macrosoma.

Microsomíe, dwergvorming.

Microspectrophotometríe, het meten van de sterkte van het fluorescentielicht, teruggekaatst door deeltjes, blootgesteld aan ultraviolet licht.

Microsphaerocytóse, de vorming van kleine, gezwollen sphaerocyten (zie ald.), kogelcellen.

Microsphygmíe (σφυγμός, polsgolf), onvoelbaarheid van de pols, gepaard gaande met idiotie en voedingsstoornissen, en schrompeling van de schildklier.

Microspíra, (σπεῖρα, iets gekronkelds), = vibrio.

Microsporíe, een soms epidemische haarziekte, waarbij kale plekken ontstaan, en die meestal veroorzaakt wordt door Microsporon Audouini of M. lanosum.

Microsporon (σπορά, zaad, spoor), schimmel, waarvan verschillende soorten ziekten verwekken bij de mens. M. Audouini, M. canis Bodin s. lanósum, zie Microsporie. M. fulvum (Lat. fulvus, goudgeel, rossig), verwekt een haarziekte. M. fúrfur (Lat., zemelen), verwekker van het zemeluitslag, pityriasis versicolor (Eichstedt, 1846). M. mentagróphytes (φύω, voortbrengen), verwekker van sycosis of mentagra; zie ald.; syn. trichóphyton tonsúrans. M. minutíssimum (Lat., zeer klein), verwekker van eczema marginatum en erythrasma. M. sépticum, verwekker van pyaemische en septichaemische ziekten.

Microstomíe (στόμα, mond), aangeboren kleinheid van de mondopening.

Microtasiméter, zie Tasimeter.

Microthrombocýten, kleine thrombocyten, (zie ald.).

Microtíe (οὖς, oor), aangeboren kleinheid der oorschelpen.

Microtóom (τέμνω, snijden), toestel om een voorwerp voor microscopisch onderzoek in uiterst dunne laagjes te snijden.

Microvaccínae, microvaríolae, de door Fornet aangenomen verwekker van de koepokken en pokken.

Micrurgíe (vgl. Chirurgie), kunstbewerkingen op microscopische voorwerpen (cellen, kikkerlarven, enz.).

Míctio (Lat.), het wateren. M. involuntaria (Lat.), onwillekeurige urinelozing; syn. enuresis.

Migraine (Fr. van hemicrania, zie ald.). M. blanche, = hemicrania (angiospastica s. sympathico-tonica (zie ald.). M. ophtalmique, = hemicrania ophthalmica. M. ophtalmoplégique (Charcot), aanvallen van verlamming van de nervus oculomotorius, gepaard met hoofdpijn; ook echte hemicranie met voorbijgaande verlamming van een oogspier (Oppenheim). M. rouge, = hemicrania angioparalytica s. sympathicoparalytica (zie ald.). M. viscérale (Fr., van 't Lat. plurale viscera, de ingewanden), door aandoeningen der ingewanden veroorzaakt.

Mígrans (Lat., reizend, trekkend), zich verplaatsend; bijv. van wondroos, neuritis, longontsteking.

Migrátietheorie (migro, trekken), 1. de leer, dat nieuwe soorten ontstaan, doordat bestaande diersoorten, in een vreemd klimaat overgebracht of daarheen getrokken, in overeenstemming met de veranderde levensvoorwaarden andere eigenschappen aannemen (M. Wagner). 2. de leer, dat de sympathische ophthalmie (zie ald.) ontstaat doordat de ziekteverwekkers door de lymphbanen langs de gezichtszenuwen het tweede oog bereiken (Leber).

Migroplastíek, autoplastiek (zie ald.), waarbij de lap niet terstond geheel op de bestemde plaats kan worden vastgehecht, maar eerst op één of meer achtereenvolgende plaatsen daartussen wordt vastgehecht en daarna op haar plaats wordt gebracht.

Mijtenkoorts (Eng. Mitetyphus), zie Pseudotyphus, Scrubtyphus en Sumatrakoorts.

Milchnährschaden (D.), stofwisselingsziekte door overmatige voeding van zuigelingen met melk; vgl. Mehlnährschaden.

Miliair (milium, gierstkorrel), aanduiding van korreltjes ter grootte van een gierstkorrel ongeveer. Korreltjes, die deze weder samenstellen, heten submiliair. Miliaire carcinose, tuberculose, uitzaaiing van talloze kankerachtige of tuberculeuse knobbeltjes door het lichaam. M. colloidoom, zie Colloiedmilium. M. lupoied, tot grote plekken samenvloeiende lupusknobbeltjes, met vorming van littekens in het midden der plekjes; syn. sarcoied van Boeck. Miliaire scleroses = Drusen, zie ald.

Miliária, gierstuitslag; vorming van zeer kleine blaasjes op de huid, gevolg van sterk zweten; soms voorloper van eczema. M. alba (albus, wit), met witachtigtroebele blaasjes. M. cristallína, grotere, kristalheldere blaasjes bij koortsige ziekten, waarbij sterk gezweet wordt; vgl. Sudamina. M. epidémica, = febris miliaris; zie ald. M. rúbra (ruber, rood), gierstuitslag, waarbij de huid rood gekleurd is.

Militärfusz (D., soldatenvoet), breuk van een middelvoetsbeen.

Mílium (Lat., gierstkorrel), huidgierst; lichtgele korreltjes van opeengehoopte, verhoornde cellen der smeerklieren, vooral op de oogleden; openingetjes in het slijmvlies, gevuld met epitheliumcellen, bij pasgeboren kinderen, naast de naad van het harde gehemelte; syn. grutum.

Milk-crust (Eng., melk-korst) = Eczema seborrhoicum, dauwworm.

Milk-leg (Eng.), phlegmasia alba dolens; zie ald. en Metastasis lactis.

Milli-aequivalent, maat voor de electrolytconcentratie per liter: mgr per liter maal valentie (zie Valentiegetal) gedeeld door atoomgewicht.

Milliampère-meter (Gaiffe), toestel om de gift van Röntgenstralen te meten door meting van de stroom, die door de buis gaat; 1. M.A. = $^1/_{1000}$ Ampère.

Mimicry (Eng., nabootsing), de eigenschap van sommige dieren, om kleur en voorkomen van hun omgeving aan te nemen, zodat zij niet in het oog vallen.

Mimiek (μιμικός, betrekking hebbende op de mimus, de nabootsing), het geheel van de bewegingen, waardoor de toestand van het gemoed kenbaar wordt; vooral van de spieren van het aangezicht (mimische spieren).

Mimisch, op mimiek betrekking hebbend. Mimische aangezichtskramp, zie Tic convulsif. Mimische aangezichtsverlamming, verlamming van de nervus facialis.

Mind-blindness en **-deafness** (Eng.), zieleblindheid en -doofheid.

Mineraal (Fr. mine, mijn, onderaardse gang), van onder de aarde afkomstig. Minerale baden, baden, waaraan natuurlijke minerale wateren of daarmede overeenkomstige mengsels zijn toegevoegd. Minerale wateren, bronwateren, die door hun gehalte aan bepaalde minerale of gasvormige bestanddelen, of door hun hoge temperatuur geneeskrachtige eigenschappen bezitten. Minerale stofwisseling, het geheel der scheikundige veranderingen in het organisme, voorzover die betrekking hebben op anorganische stoffen.

Miner's (Eng., mijnwerker) **disease** (Eng., ziekte), anchylostomiasis; ook: nystagmus.

Miner's elbow (Eng., elleboog), ontsteking van de bursa olecrani, die bij mijnwerkers ontstaat door langdurig steunen op de ellebogen.

Minerve (Fr.), steuntoestel ter behandeling van scheve nek.

Minim (Eng., van minimus, de kleinste), holle maat, ongeveer 0.06 cm³.

Minimale lucht, de hoeveelheid lucht, die in de samengevallen longen achterblijft, als de borstkas geopend is.

Minimumthermometer, thermometer, die de laagste temperatuur aanwijst, welke gedurende een bepaald tijdsverloop is bereikt.

Minúta-vormen (minutus, klein), een kleine vorm van de dysenterie-amoebe.

Minuutvolumen, de hoeveelheid bloed, die het hart gedurende een minuut voortstuwt.

Miósis (μείωσις, verkleining), vernauwing van de pupil; vgl. Mydriasis; de vaak gebezigde spelling myosis is foutief.

Miótica, nl. remedia, pupilvernauwende middelen.

Miracídium (μιράκιον, kleine jongen), vrij zwemmende larve van een trematode, die een slak opzoekt, om zich te ontwikkelen tot cercaria.

Mirror-writing (Eng. mirror, spiegel; writing, het schrijven), het schrijven van spiegelschrift in plaats van gewoon schrift.

Misandríe (μῖσος, haat; μισέω, haten; ἀνήρ, gen. ἀνδρός, man), ziekelijke tegenzin tegen mannen; vgl. Misogynie.

Misanthropíe (μισέω, haten; ἄνθρωπος, mens), mensenschuwheid.

Miscarriage (Eng., misdracht), miskraam.

Mischgeschwulst (D.), gemengd gezwel, bestaande uit de elementen van verschillende gezweltypen; bijv. adenosarcoom.

Mischinfektion (D.), gemengde besmetting, door verschillende ziekteverwekkers tegelijk.

Miserére (Lat., erbarm u), = ileus (zie ald.).

Misogynie (μῖσος, haat; γυνή, vrouw), ziekelijke tegenzin tegen vrouwen.

Misoneísmus (νέος, nieuw) (Lombroso), tegenzin tegen nieuwe denkbeelden.

Misopaedíe (παῖς, kind), kinderhaat, kindermishandeling.

Missed labour (Eng., miss, achterwege laten; labour, arbeid), het achterblijven, na de normale baringstijd, van een gestorven rijpe vrucht in de baarmoeder, doordat de weeën uitblijven; is de vrucht in de eerste 3—4 maanden afgestorven, dan spreekt men van missed abortion (Oldham, 1847).

Mitélla (verkleinw. van mitra, zie ald.), armslinger, doekverband, dat om de nek wordt gehangen om de arm te steunen; driehoekig of vierhoekig (M. triangulàris of quadrangulàris) of uit een enkel stuk zwachtel bestaande (M. parva, kleine mitella).

Mithridatismus (naar Mithridates VI Eupator, koning van Pontus, 120-63 v. C., die zichzelf onvatbaar had gemaakt voor vergif), onvatbaarheid voor de werking van

een vergif, verkregen door gewenning aan langzamerhand stijgende giften daarvan.

Mitigátio, mitigátus (Lat., verzachting, verzacht), gebezigd van vergiften en bacteriën, wier giftige werking verzwakt is; ook van helse steen, die door bijmenging van salpeter minder sterk bijtend is gemaakt (lapis infernalis mitigatus).

Mitis-type, (Lat. mitis, zacht), de minst kwaadaardige soort diphtheriebacillen. Vgl. Gravis en Intermedius.

Mitochóndria (μίτος, draad; χόνδρος, korrel), kleine in de vorm van draden gerangschikte korreltjes in het protoplasma van vele cellen (Benda).

Mitogenétische stralen (γένεσις, ontstaan; vgl. Mitose), stralen, uitgaande van weefsels, die in kerndeling verkeren (Gurwitsch), doch ook van lichtbronnen en chemische processen, en invloed hebben op de kerndeling in bestraalde weefsels.

Mitóom (Flemming), het fijne geraamte van draden in het celprotoplasma.

Mitóse, = kerndeling, caryokinese (zie ald.). Mitosen, de kerndelingsfiguren, die daarbij ontstaan. Mitotisch, het bijv. nw., afgeleid van mitose (Flemming).

Mítra Hippocratis (μίτρα, band om het hoofd), mutsvormig verband om het hoofd, aangelegd met een zwachtel met twee koppen.

Mitraal, betrekking hebbende op de valvula mitralis, zie ald. M. geconfigureerd hart (Holzknecht), de vorm van het hart op de Röntgenphoto bij gebreken aan de valvula mitralis. Mitrale insufficiëntie, onvoldoende sluiting van de tippen der valvula mitralis. Mitrale stenose (στένωσις, vernauwing), vernauwing van de valvula mitralis. Mitrale cellen, ganglioncellen in de vorm van een bisschopsmijter in de bulbus olfactorius.

Mitrális (wegens de gelijkenis met een bisschopsmijter), zie Valvula.

Mittelmeerfieber (D. Middellandse Zeekoorts), = Maltakoorts; zie ald.

Mittelsalze (D.), zouten met laxerende werking.

Mittelschmerz (D., pijn tussenin), = dysmenorrhoea intermenstrualis; pijnlijke krampen van de baarmoeder tussen twee maandstonden in (C. Schroeder).

Mixoscopíe (μῖξις, geslachtelijke vereniging; σκοπέω, aanschouwen), afwijking van het geslachtelijk instinct, zodanig, dat de persoon (voyeur) zijn geslachtelijke bevrediging vindt in het zien van geslachtelijke handelingen (bijslaap, masturbatie) van anderen.

Mixt., op recepten, = mixtura, mengsel.

M.K., meterkaars (zie ald.).

M.L., meterlens (zie ald.).

μμ = millimicron, een duizendste micron.

Mnemasthenie (μνήμη, geheugen; ἀσθενής, krachteloos), zwakte van het geheugen.

Mnéme (μνήμη, geheugen), aldus noemt R. Semon (1904) het individuele geheugen en het geheugen van de stam; d.z. de verworven eigenschappen, die overgeërfd worden; het is de som van alle „engrammen" (ἔγγραμμα, inschrift), nl. de veranderingen, die prikkels in de organische stof achterlaten, en die te gronde liggen aan de verschijnselen van het geheugen, de associatie en de overerving.

Mnemodermíe (δέρμα, huid) het verschijnsel, dat op de plaats, waar een huidaandoening heeft bestaan, nog na lange tijd roodheid ontstaat door sommige prikkels b.v. koude.

Mnéstische stoornissen (μνῆσις, herinnering), stoornissen in het geheugen.

Móbilis (Lat., beweeglijk). Lien mobilis, ren mobilis, zwervende milt, nier.

Mobiliseren, beweeglijk maken.

Modderkoorts, een ziekte met koorts in moerassige streken, veroorzaakt door beten of urine van veldmuizen, die besmet zijn met leptospira grippo-typhosa (D., Schlammfieber).

Modíolus (verkleinw. van modus, maat; ook: de naaf van een rad), de as van het slakkenhuis van het labyrint.

Modórra (Sp., diepe slaap), een volksziekte uit vroeger tijd op de Kanarische eilanden; vermoedelijk builenpest.

Mogigraphíe (μόγις, met moeite; γράφειν, schrijven), schrijfkramp; met spierkrampen gepaard gaande stoornis in de bij het schrijven benoodigde coördinatie van de spieren der hand; hiertoe behoort ook breikramp, vioolkramp, enz.

Mogilalíe (μογιλάλος, met moeite sprekend), dyslalie (zie ald.), waarbij alleen de vorming van enkele klanken onmogelijk is.

Mogiphonie (φωνή, stem), plotselinge zwakheid van de stem bij personen, die voor hun beroep veel moeten spreken of zingen. (B. Fraenkel).

Móla (Lat., vgl. μύλη, dat molen en misgeboorte betekent (Plinius), windei, misgeboorte, bloedige massa, die bij een abortus wordt geboren. M. carnósa (caro, gen. carnis, vlees), vleesmola; abortus, bestaande uit een grote, vaste vleesachtige, met bloed doortrokken massa, met of zonder verschrompeld foetus erin. M. hydatidósa (vgl. Hydatis), blazen- of druivenmola, abortus, bestaande uit weke, slijmige blazen van verschillende grootte, ontstaan door ontaarding van het epithelium der chorionvlokken. Vreet zulk een mola in de

wand der baarmoeder in, dan heet zij M. déstruens (verwoestend). M. sanguinolénta, bloedige mola, vleesmola, waarin de bloedstolsels nog niet vast zijn geworden.

Moláris (molo, malen; sc. dens), de maaltand, kies. M. minor, valse kies; syn. praemolaris.

Moleculair, de moleculen betreffend. Moleculaire laag, 1. de reticulaire laag van het netvlies, 2. de buitenste laag van de schors der grote en kleine hersenen, die onder de miscroscoop het voorkomen van fijne puntjes of maasjes heeft. Moleculaire necrose, het uiteenvallen van beenzelfstandigheid tot zeer fijne afval (detritus) bij caries (zie ald. en zie Necrose). Moleculaire physiologie en pathologie, de verklaring van de levensverrichtingen in normale en zieke toestand als verandering in de werking der moleculen.

Molímina (molimen, inspanning), lastige verschijnselen. M. haemorrhoidália, pijnen en andere lasten bij lijders aan aambeien. M. menstruália, lasten bij de maandstonden; vgl. Dysmenorrhoea.

Molkerei-Grippe (D., ziekte der melkinrichting) = Maladie des porchers (zie ald.).

Mollities óssium (Lat., zachtheid der beenderen), = osteomalacie.

Mollúscum (van molluscus of mollis, week), week gezwel der huid. M. atheromatósum, = M. sebaceum. M. contagiósum (Bateman), weke wratten ter grootte ener erwt, met een kratertje, dat tot een zieke huidfollikel toegang geeft, welke een melkachtige of dikkere brij bevat, vol eivormige lichaampjes (molluscumlichaampjes, lichaampjes van Paterson), besmettelijk voor de gezonde huid in de omgeving en voor andere personen; syn. epithelioma molluscum s. contagiosum, condyloma subcutaneum, acanthoma staphylogenes, colloied milium, m. verrucosum, acne varioliformis. M. fibrósum s. péndulum s. simplex s. non contagiósum, min of meer zachte gezwellen van de meest verschillende grootte, welke uit bindweefsel bestaan en uit de diepere lagen der huid afkomstig zijn; syn. fibroma molluscum. M. fibrósum múltiplex, vgl. Neurofibromatosis. M. lipomatódes, vgl. Xanthelasma multiplex. M. sebáceum s. atheromatósum, ophoping van huidsmeer in de vorm van kleine gezwelletjes. M. verrucósum (verruca, wrat), M. contagiosum in de vorm van wratten (Kaposi).

Moloney-test, intercutane injectie van verdund diphtherie-toxoid, ter bepaling van de vatbaarheid voor diphtherie.

Moment (moveo, bewegen), omstandigheid, oorzakelijk moment: een omstandigheid, die als oorzaak heeft gediend.

Mon- (μόνος, alleen), voorvoegsel, dat wijst dat het woord betrekking heeft op iets, dat alleen staat; zie Mono-.

Monáden (μονάς, monade, het enkelvoudige, ondeelbare), benaming voor microörganismen (Hueter). Oorspronkelijk, benaming voor éénheden van kracht-en-stof (Leibnitz).

Monalgíe (ἄλγος, pijn), zenuwpijn in één der ledematen.

Monarthrítis (zie Arthritis), ontsteking van een enkel gewricht; vgl. Polyarthritis.

Mónas lens (lens, lins; vgl. Monaden), bolvormig infusorium. o.a. in de fluimen bij longversterf. M. prodigiósa, = micrococcus prodigiosus.

Monáster (ἀστήρ, ster), stervormige figuur bij de kerndeling; vgl. Mitose.

Monéren (μονήρης, eenzaam, op zich zelf staande (E. Haeckel), protozoa zonder kern bestaande uit een hoopje protoplasma zonder structuur (oerslijm), de eenvoudigste ons bekende organismen.

Mongolenschedel, schedel met lage wenkbrauwboog, waarbij de binnenste ooghoek schuin naar de neus loopt, het hoofd smal en rond is, het aangezicht platgedrukt, de neus stomp en de neusrug vlak; teken van ontaarding; syn. Kalmukkenschedel.

Mongolenvlek, blauwachtige vlek op de huid boven het heiligbeen bij pasgeboren Mongoolse kinderen, soms ook bij apen en bij Europese kinderen.

Mongolismus, idiotismus, gepaard gaande met Mongolenschedel, zeer grote tong, die bijna altijd uitgestoken is, onontwikkelde geslachtsdelen, dikwijls navelbreuk; syn. mongoloiede idiotie.

Monílethrix (monile, halssnoer; θρίξ, haar), parelsnoerhaar, vgl. Aplasia pilorum moniliformis. Moniletrichósis, lijdende aan parelsnoerhaar Syn. Bearded hair (Eng.), Spindelhaar (D.).

Moniliasis (monile, halssnoer), ziekte, bijv. bronchitis, veroorzaakt door snoerzwammen (monilia); zie Bronchomoniliasis.

Moníliformis (monile, halssnoer; forma vorm), parelsnoerachtig; bijv. lichen ruber moniliformis (Kaposi), aplasia pilorum moniliformis.

Monismus, de leer, volgens welke slechts één beginsel nodig is om het Heelal en zijn verschijnselen te verklaren; bijv. alleen de stof en de haar bewegende krachten (materialisme), of alleen de gedachte (psychisch monisme), welke de schijnbare stoffelijke wereld en hare verschijnselen voor ons teweegbrengt, of wel alleen de kracht,

die deze rol speelt (energetisch monisme, Ostwald).

Mono- (μόνος, alleen, enig), wijst in samenstellingen op eenheid; zie de volgende woorden.

Monobráchius (βραχίων, arm), bij de geboorte éénarmig, vgl. Abrachius, Perobrachius.

Monocepháal (κεφαλή, hoofd), dubbele misgeboorte met één hoofd, terwijl de rompen min of meer met elkander vergroeid zijn (G. St. Hilaire); hiertoe behoren deradelphus, thoracodelphus, ileadelphus, synadelphus.

Monochórd (Struyken) (χορδή, snaar), instrument met één zilveren snaar om zeer hoge tonen op te wekken.

Monochoréa, chorea (zie ald.) aan één der ledematen.

Monochromáat, lijder aan **monochromasie** (χρῶμα, kleur), volledige kleurenblindheid, zodat geen kleur kan worden waargenomen.

Monocróot (μονόκροτος, met één slag), aanduiding van een polsslag met slechts éne verheffing, waarbij dus de tweede verheffing in de afdalende lijn niet zichtbaar is; vgl. Dicroot.

Monoculáir (zie het volgende woord), met één oog; vgl. Binoculair zien.

Monóculus (μόνος, en oculus, oog). 1. zwachtelverband, dat één oog bedekt. 2. misvorming, waarbij slechts één oog aanwezig is; vgl. Cyclopie, Monophthalmie, Binoculus.

Monocýten (Pappenheim, grote mononucleaire leucocyten (z.g. overgangsvormen).

Monocytoíden, cellen gelijkende op monocyten.

Monogenétisch (μόνος, enig; γένεσις, oorsprong), rechtstreekse afstamming, zonder afwisseling van generaties.

Monogoníe (naar analogie van andere woorden op γόνος, in actieve betekenis), ongeslachtelijke voortplanting (Haeckel).

Monolateráal (barbarisme van μόνος, en latus, gen. lateris, zijde), eenzijdig.

Monoloculair, zie Uniloculair.

Monomaníe (μανία, razernij, waanzin), éénzijdige stoornis van de geest, in 't bijzonder op het gebied van de voorstelling en het willen; bijv. cleptomanie, erotomanie, enz. (Esquirol); thans als verschijnsel van andere ziekten, epilepsie, enz. beschouwd, doch niet als ziekte op zich zelf; ook syn. voor idée fixe (zie ald.).

Monoméer (μέρος, deel), betrekking hebbend op één metameer (zie ald.) (b.v. metamere overerving).

Monomelisch (μέλος, het lid), beperkt tot één der ledematen.

Monomórph (μορφή, vorm), eenvormig b.v. huidziekten als lichen ruber planus, waarbij slechts één soort primaire efflorescentie voorkomt. Tegengestelde: Polymorph.

Monómphalus (ὀμφαλός, navel, dubbele misgeboorte met één navel.

Monomyosítis (μῦς, gen. μυός, muis, spier), ontsteking van één spier, veelal de M. biceps, die zich met bepaalde tussenpozen herhaalt (Laquer, 1896); syn. myositis acuta interstitialis.

Mononeurítis, neuritis (zie ald.), beperkt tot één zenuw of tot de zenuwen van één der ledematen (vgl. Polyneuritis).

Mononucleair (barbarisme van μόνος, en nucleus, kern), 1. met één kern; vgl. Leucocyten; 2. op één (hersen-) kern betrekking hebbend.

Mononucleósis, vermeerdering van de éénkernige, ongegranuleerde cellen in het bloed. M. infectiósa, besmettelijke M. met koorts, laryngitis en zwelling der lymphklieren van de nek, veroorzaakt door een lymphotroop virus. Syn. Febris glanduláris.

Monophasíe (φάσις, spraak), spraakstoornis, waarbij de zieke telkens dezelfde zin, hetzelfde woord of dezelfde lettergreep uitspreekt.

Monophásisch, een curve, die slechts één phase(bewegingsrichting) vertoont.

Monophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor het alleen zijn.

Monophthalmíe (ὀφθαλμός), de eigenschap van één oog te hebben; vgl. Cyclopie, Monoculus.

Monoplegíe (πληγή, slag), verlamming van één der ledematen of één bepaalde spiergroep.

Mónopús, mónopodíe (πούς, gen. ποδός, voet), aangeboren ontbreken van één voet.

Monorchidíe, monorchísmus (ὄρχις, zaadbal), 1. aangeboren ontbreken van één zaadbal. 2. éénzijdig cryptorchismus (zie ald.).

Monorecidief, zie Sclerosiform.

Monosexueel, = homosexueel; zie ald.

Monosómen (σῶμα, lichaam), dubbele misgeboorte met één lichaam en twee hoofden (G. St. Hilaire).

Monospasmus (σπασμός, kramp), kramp, die zich tot één omschreven spiergroep beperkt.

Monostótisch (ὀστέον, been), slechts één been betreffend.

Monosymptomatisch, met één verschijnsel (bijv. van hysterie).

Monothermíe (θέρμη, warmte), ontbreken der normale dagelijkse schommelingen in de lichaamstemperatuur (Gilbert en Lereboullet).

Monótricha (θρίξ, gen. τριχός), bacterie met één zweepdraad aan één pool.

Monovalént serum (valens, geldig), een serum, bereid door dieren onvatbaar te maken voor een bepaalde bacterie; vgl. Polyvalent serum.

Mons pubis, schaamheuvel, schaamstreek; bij vrouwen ook mons Véneris genoemd.

Monstrum, monstrósitas, monster, misgeboorte, resp. monsterachtigheid, misvorming. M. duplex, dubbele misgeboorte. M. per abundántiam (Lat., door overvloed), = M. per excessum. M. per defectum (Lat., door een gebrek), misgeboorte, waaraan grotere of kleinere lichaamsdelen ontbreken. M. per excéssum (Lat., door overmaat), misgeboorte, waarbij de normale vorming van weefsel overschreden wordt, n.l. 1. macrosomie (zie ald.). 2. reuzegroei van bepaalde delen. 3. vorming van overtollige delen. 4. monstrum duplex, zie boven. M. per fábricam aliénam (Lat., door onjuiste vervaardiging) (A. v. Haller) afwijkingen van de normale bouw, bijv. inversio viscerum, ectopia testis. M. per formam et situm aliénum (Lat., door onjuiste vorm en ligging), onderdeel van het vorige. Monstra trigémina s. triplícia, misgeboorten, die uit drie lichamen of belangrijke gedeelten van drie lichamen zijn samengesteld.

Montículus (verkleinw. van mons, berg), de berg van de bovenste worm der kleine hersenen; syn. culmen, declive.

Moon blindness (Eng., maanblindheid), = nyctalopie (zie ald.).

Moral insanity (Eng.), aangeboren geestelijke afwijking, inzonderheid gelegen in de spheer der zedelijke gevoelens en voorstellingen, zonder dat daarmede eigenlijke intellectuele denkstoornissen gepaard gaan, uit welke de genoemde afwijking zou zijn te verklaren.

Morbiditeit (morbidus, ziek), verhoudingsgetal der ziektegevallen, de stand der ziektegevallen.

Morbílli (laat-Latijn), mazelen; naar het voorkomen van de uitslag onderscheiden in M. discréti, verspreide m. M. conférti,, dicht opeenstaande m., M. confluéntes, samenvloeiende m., M. vesiculósi, blaasjesachtige m., M. haemorrhágici, bloedige m., M. sine morbíllis s. sine exanthémate, m. zonder uitslag. M. synocháles (συνοχή, continuiteit), ontstekingachtige mazelen met langdurige hoge koorts en belangrijke ontsteking der slijmvliezen.

Morbilloíd, op morbilli gelijkend uitslag na actieve immunisatie tegen mazelen.

Morbus (Lat.), ziekte. M. Addisoni, met groot verval van krachten en bruine kleuring der huid gepaard gaande, meestal tuberculeuse ziekte van de bijnieren en vermoedelijk ook van de plexus solaris (zie ald.); syn. melasma suprarenale, bronced skin. M. ánglicus (Engelse ziekte, syn. rhachitis. M. apoplectiformis (vgl. Apoplexie), ziekte van Ménière, zie ald. M. arcuátus s. arquátus (Lat., boogvormig, overdrachtel. regenboogkleurig), geelzucht. M. asthénicus (ἀσθένεια, krachteloosheid), zie Asthenia universalis; vgl. Habitus paralyticus. M. attónitus (Lat., door de donder getroffen), = catalepsia. M. aúlicus (aula, hof van een vorst), ziekten, door overdaad veroorzaakt, als jicht, vetzucht, enz. M. Bamberger, polyserositis. M. Barlowi, stoornis in de beenvorming van jonge kinderen, gepaard met bloedingen; in 1883 door Barlow, in 1859 door J. O. L. Möller beschreven; vgl. Osteopathia haemorrhagica infantum, Scorbutus infantum. M. Basedowi (K. A. W. Basedow, 1840), ziekte, waarvan de hoofdverschijnselen zijn: uitpuiling der ogen, snelle pols en hartkloppingen, zwelling der schildklier; syn. Glotzaugenkrankheit (Basedow), tachycardia strumosa exophthalmica (Lebert). M. Brighti (Rich. Bright, 1827), chronische en acute nierontsteking. M. caducus (Lat., vallend), vallende ziekte; syn. epilepsie. M. caerúleus (Lat., blauw), aangeboren cyanosis (zie ald.) door hartgebrek. M. canadénsis, = lupus of tertiaire syphilis. M. cereális (Lat., korenziekte), = ergotismus (zie ald.). M. coelíacus (zie Coeliacus), chronische spijsverteringsstoornis veelal bij kinderen, met rijkelijke vetontlasting, gelijk bij Indische spruw. Syn. maladie coeliaque, coeliac (of celiac) disease, infantilismus van Herter, morbus haemorrhágicus neonatórum. M. comitiális (comes, genoot), vallende ziekte; het voorkomen van vallende ziekte op een dies comitialis, een vergaderingsdag van het volk, was een slecht voorteken. M. coxae senílis, = malum coxae senile. M. criménsis, Krimziekte = elephantiasis. M. dithmársicus, benaming voor geërfde syphilis in Holstein; volgens Hebra hetzelfde als Radesyge. M. gállicus (Lat., Franse ziekte), = syphilis. M. haematicus, bloederziekte; syn. haemophilie. M. haemorrhágicus neonatórum = M. coelíacus. M. haemolýticus neonatórum = Erythroblastósis foetális, bloedziekte bij pasgeborenen van een Rh-positieve vader en een Rh-negatieve moeder; vernietiging der rode bloedlichaampjes. M. hercúleus, syn. voor melaatsheid en

voor syphilis. M. hungáricus, Hongaarse ziekte, een vorm van vlektyphus. M. hypnóticus (Drosdow), aanvallen van een hypnotische toestand; vgl. Narcolepsie, Hypnolepsie. M. illýricus, = scherljewo, zie ald. M. inguinárius (liesbuilziekte), builenpest. M. lardáceüs (spekziekte), amyloiede ontaarding. M. maculósus Werlhofi, = purpura haemorrhagica; syn. essentiële thrombopenie. M. Ménieri, ziekte van Ménière (zie Aanhangsel). M. miliáris, = miliaria epidemica. M. mirachiális (Turks, merak, hypochondrie, of Arab., marakkia, een soort van melancholie), hypochondrie. M. montánus, bergziekte. M. náuticus (ναῦς, schip; ναυτικός, een schip betreffend), zeeziekte. M. niger Hippocratis, = melaena; zie ald. M. pediculáris, luisziekte, pediculosis. M. perniciósus Addison-Biermer, zie bij Anaemie. M. phoenícicus, melaatsheid. M. Parkinsonii, = paralysis agitans (zie ald.). M. régius (Lat., koninklijk), geelzucht. M. sácer (Lat., heilig), vallende ziekte. M. salárius, zoutziekte, nieuwe naam, voorgesteld voor stróphulus infantum, zie. ald. M. sancti Benno s. sanctae Columbae, syphilis. M. sancti Lazari s. sancti Maevii, melaatsheid. M. sancti Rochii, pest. M. scóticus (Schots), sibbens, zie ald. M. solstitiális (solstitium, zonnestilstand, zomer), zonnesteek. M. tuberculósus pedis (knobbelziekte van de voet), Maduravoet. M. virginéüs (Lat., maagdelijk), maagdenziekte, chlorose syn. M. víridis (Lat., groen). M. Weili, (Ad Weil 1886), acute ziekte met koorts, zenuwverschijnselen, geelzucht en nierontsteking, door infectie met leptospíra icterohaemorrhágiae, overgebracht door ratten.

Morcellement (Fr., verbrijzeling), 1. het in stukken verwijderen van een groot gezwel, nadat dit eerst omsnoerd is; syn. Piecemeal extirpation (Eng., pice-meal, stukken en brokken); 2. het in stukken verwijderen van een afgestorven vrucht; syn. embryotomie.

Morgue (Fr.), huis voor het bewaren en schouwen van gevonden of opgehaalde lijken.

Mória (μωρία), zotheid, een vorm van stompzinnigheid met kinderachtige vrolijkheid.

Moribúndus (Lat.), stervend.

Morocóccus (Lat. morus, moerbei), een varieteit van staphylococcen (Unna).

Morpháea s. morphóea (μορφή, vorm), eigenaardig getekende vlekken op de huid van lijders aan melaatsheid; onderscheiden naar kleur en voorkomen, in M. rubra (rood), alba (wit), nigra (zwart), atrophica (atrophisch, zie ald.), lardacea (spekachtig).

Morphinismus, verslaafdheid aan morphine.

Morphinodipsíe (δίψα, dorst), morphinismus, die zich bij aanvallen vertoont, evenals de dipsomanie (zie ald.).

Morphinomanie (μανία, waanzin), morphinezucht.

Morphogenése (μορφή, vorm; γένεσις, vorming), het ontstaan van de vorm, de bouw.

Morpholécithus (μορφή, vorm; λέκιθος, dooier), de vormingsdooier van het ei, het gedeelte dat de kiem wordt; vgl. Tropholeciṭhus.

Morphologíe, de kennis van de vormen der organismen (omvat ontleedkunde, ontwikkelingsgeschiedenis, dierkunde, plantkunde).

Morphologisch, bijv. nw. van het vorige.

Morphótisch (D., van μορφωτός, gevormd), gevormd.

Mórpio (als een Latijns woord gevormd van het Fr. morpion, luis, van mord, stam van mordre, bijten, en pion, infanterist), klederluis.

Mors (Lat.), dood. M. atra, de zwarte dood (longpest der middeleeuwen). M. súbita (Lat.), plotselinge dood. M. thýmica, thymusdood, plotselinge dood bij kinderen met sterk ontwikkelde thymusklier.

Mórsus diáboli (Lat., beet van de duivel), het franje-achtige uiteinde der baarmoedertrompetten; zie Fimbriae.

Mortaliteit (mortalitas), sterfte, verhoudingsgetal der sterfgevallen; vgl. Letaliteit, Morbiditeit.

Mortificátio (mors, de dood; facio maken), het afsterven van lichaamsdelen; vgl. Gangraena, Necrose.

Mortinataliteit, het verhoudingscijfer der doodgeborenen.

Mórula (verkleinw. van morus, moerbei), de bolvormige groep cellen, die door de splitsing van de eicel ontstaat, eerste stadium van de ontwikkeling der vrucht.

Morulíet, grote nucleolus (kernlichaampje) in de blaasvormige kiem bij vele protozoa.

Morve (Fr., van het Lat. morbus, ziekte), kwade droes; vgl. Maliasmus.

Mosquíto (Port.), mug.

Mosquítokoorts = Pappatacikoorts (zie ald.).

Motiliteit (moveo, bewegen), het vermogen tot willekeurige beweging; ook: het geheel der bewegingszenuwen, gelijk onder sensibiliteit ook het geheel der gevoelszenuwen wordt verstaan. Motiliteitsneurose, neurose van de bewegingsorganen; syn. kinesioneurose.

Motorisch (motor, beweger), op beweging betrekking hebbend. Motorische aphasie; vgl. Aphasie. Motorische eind

plaat, het eindorgaan der bewegingszenuwen in de spieren. Motorische insufficientie, onvoldoende voortbeweging van de inhoud van holle organen (maag en darm) door onvoldoende werking der spieren. Motorische neuronen, neuronen, die de impuls tot beweging naar de spieren voeren. Motorische onrust, drang tot beweging. Motorische punten, punten op de huid, vanwaar uit men spieren en bewegingszenuwen het best afzonderlijk electrisch kan prikkelen; syn. Wahlpunkte (D.) M. spraakcentrum, centrum, waarin de impulsen ontstaan, welke het gesproken woord voortbrengen; vgl. Sensorisch, Aphasie. Motorische streek of zone, de voorste centrale streek van de schors der grote hersenen met de aangrenzende delen van de voorhoofdswindingen; in deze streek liggen de centra der willekeurige spierbewegingen. Motorische wortels, voorste wortels van het ruggemerg. Motorische zenuwen, zenuwen, die de impuls tot beweging naar de spieren voeren.

Motricité (Fr.), het vermogen van motorische centra en zenuwen om spieren te prikkelen tot samentrekking.

Mottled enamel (Eng., gestippeld email), vlekkige tanden, eerst met doffe krijtwitte plekken, later bruin van kleur, door invloed van fluorhoudend water. Syn. Fluorosis dentalis.

Mouches volantes (Fr., zwevende vliegen), het muggen zien, het waarnemen van donkere of glimmende punten en voorwerpjes in het gezichtsveld, doordat in het glasachtig lichaam lichtbrekende vezeltjes zijn, waarvan de gezichtsindruk door het bewustzijn naar buiten verplaatst wordt; syn. myoidesopsie; vgl. Synchysis.

Mouchetures (Fr., verspreide stipjes en vlekjes, gelijk vliegjes), oppervlakkige insnijdingen van de huid bij huidwaterzucht.

Moulage (Fr., afgietsel), nabootsing van lichaamsdelen door middel van een wasachtige stof, die, als de gewenste vorm bereikt is, met de natuurlijke kleur beschilderd wordt.

Mountain sickness (Eng.), bergziekte; vgl. Puna.

Mouse protection test (Eng.), onderzoek naar het beschuttend vermogen van een antiserum (zie ald.), verricht op een muis.

Mouvement de bascule (Fr., schommelbeweging), de ,,schommelstand'' van het naar achteren opgewipte schouderblad, vooral bij dystrophia musculorum progressiva; syn. Schaukelstellung (D.) M. de va et vient, heen - en weer-beweging, het langzaam heen en weer gaan van de bloedkolom bij beginnende stasis in de netvliesvaten, hetgeen met de oogspiegel kan worden waargenomen.

Móxa (Chineese naam van ,,brandkruid'', een plant, waarvan de bladeren als lont worden gebruikt), brandcylinder; een rolletje van brandbare stof, die op de huid wordt bevestigd en aangestoken (moxibústio; bustio, het verbranden) om een sterke prikkel teweeg te brengen.

Mozaiekei, in de embryologie een ei, waarin reeds de morphologische ontwikkeling der organen is begonnen b.v. als uit elke helft van een blastomeer (zie ald.) in het tweedelige stadium slechts een half embryo ontstaat. Vgl. Regulatie-ei.

Mucilaginósa (nl. remedia), slijmige geneesmiddelen.

Mucínen (mucus, slijm), slijmstoffen; tot de glycoproteiden behorende stoffen in het speeksel, het slijm, het slijmweefsel en de gal.

Mucinoíden, = mucoiden (zie ald.).

Mucinuríe, lozing van mucine bevattende urine.

Mucíparus (pario, voortbrengen), slijm voortbrengend, bijv. conjunctivitis mucipara.

Mucocéle (mucus, slijm; κήλη, breuk), uitzetting ener lichaamsholte door vorming van slijmcysten, bijv. in de cellen van het zeefbeen-labyrint of de hersenholten. M. lacrimális (lacrima, traan), uitzetting van de traanzak door slijmachtige vloeistof.

Muco-enterítis, ontsteking van het darmslijmvlies.

Mucoíden, slijmachtige stoffen, van de mucinen onderscheiden, doordat zij door zuren niet worden neergeslagen en door alcaliën dun vloeibaar worden.

Muco-purulent, slijmig- etterig.

Muco-pus, slijm-etter.

Mucósa, sc. membrana, slijmvlies.

Mucósus, slijmig.

Mucronátus (Lat.), van een stekelvormige punt voorzien. Cartilágo mucronáta, = processus xiphoideus.

Múcus, slijm.

Muguet (Fr., lelietje van dalen), spruw, wegens de witte kleur.

Multángulum (multum, veel; angulus, hoek), veelhoekig, zie Os.

Multicellulair, veelcellig.

Múlticeps múlticeps, tegenwoordige naam voor coenúrus cerebrális, een lintworm, zie Coenurus.

Multicuspidáti (cuspis, punt), sc. dentes, kiezen; vgl. Bicuspidati.

Multifórmis, veelvormig.

Multilateraal (latus, gen. lateris, zijde), = radiair.

Multilobulair, veellobbig.

Multiloculáris (loculus, plaatsje, hokje), veelhokkig. Ook een ziekte, die van het lichaam vele plaatsen tegelijk aantast.

Multinucleair (nucleus, kern), veelkernig.

Multípara, = pluripara (zie ald.).

Multipartiaal (pars, deel), nl. van een geneesserum, dat uit sera van verschillende diersoorten is samengesteld, zie Polyvalent.

Multiplicátor (plico, vouwen; multiplico, verveelvoudigen), galvanometer tot meting van zwakke electrische stromen, waarbij de geleidingsdraad in talrijke windingen om de magneetnaald is gewonden.

Multipolair, benaming van ganglioncellen met vele uitsteeksels, vgl. Dendriten.

Multipotentie (van embryonale cellen), het vermogen (potentia) om zich te ontwikkelen tot vele soorten cellen. Vgl. Totipotentia.

Mumienzellen (D.), cellen uit het mesenchym (zie ald.), die gelijk een mummie een levenloos bestaan voeren (b.v. in het hoornvlies), maar kunnen ontwaken tot leucocyten (Grawitz). Syn. Schlummerzellen.

Mummie (mûmîa (Perz.), een soort asphalt, waarvan de Egyptenaren zich bedienden om hun doden te balsemen), een door balseming in stand gehouden dood lichaam van mens of dier; vroeger werd asphalt ook als geneesmiddel gebruikt, en werd de voorkeur gegeven aan het asphalt, dat men uit gebalsemde lijken kon winnen; dit heette dan ook mumia.

Mummificátio (mummie en facio, maken), droog versterf, snel indrogen van afgestorven delen aan de lucht.

Münzenklirren (D., het kletteren van munten), het metaalachtig geluid bij percussie boven sommige lucht bevattende holten; syn. bruit de pot fêlé.

Muraal (Lat., murus, muur), zich aan de wand bevindend b.v. een gezwel aan de wand van een cyste.

Mures articuláres (meerv. van mus, muis), gewrichtsmuizen; losse of beweeglijk bevestigde kraakbenige lichaampjes in een gewricht; vgl. Arthrolithen, Osteochondritis dissecans.

Murexideproef (murex, purperslak), verdamping van urinezuur bevattende stoffen met salpeterzuur, waarna het overblijfsel met ammonia wordt behandeld; hierbij ontstaat een roodgekleurde stof.

Muriatische bron (muria, zoutwater), keukenzout bevattende bron.

Murien (Lat. mus, genit. muris, muis) van de muis afkomstig. Muríne tuberkelbacil een door A. Q. Wells gevonden bacil bij de woelmuis, microtus agrestis, welke voor de mens onschadelijk is en kan dienen als vaccinatiemiddel tegen tuberculose. M. vlektyphus, een vrij goedaardige vlektyphus, overgebracht door vlooien van de rat (mus rattus) in Mexico. Syn. Tabardillo (Sp.).

Múrmur venósum (Lat.), adergesuis; vgl. bruit de diable, bromtolgeruis.

Musca anthropóphaga (musca, vlieg; ἄνθρωπος, mens; φαγεῖν, eten), vlieg uit Zuid-Amerika, die de myiasis veroorzaakt; syn. lucilia macellaria s. hominovórax. Tegenwoordige naam: Cochliomyia hominivorax. M. doméstica (domesticus, tot het huis behorend), kamervlieg. Muscae volantes, = mouches volantes (zie ald.).

Muscarinismus, vergiftiging met muscarine en paddenstoelen.

Musculáris, tot de spier behorend; vgl. Musculus, Tunica muscularis; ook als afkorting van tunica muscularis. M. mucósae, aaneengesloten laag van gladde spiervezels onder het epithelium van een slijmvlies, vooral van de ingewanden.

Musculatuur, het spierstelsel.

Musculíne (Nasse), een oplosbaar eiwitlichaam der spieren, dat tot de globulinen behoort.

Musculocutáneus (cutis, huid), vgl. Nervus musculocutaneus.

Músculus (verkleinw. van mus, muis, omdat vele spieren op een gevilde muis gelijken), spier. M. abdúcens oculi, = M. rectus lateralis. M. abdúctor annuláris, = M. interosseus dorsalis digiti IV manus. M. abdúctor dígiti mínimi, afvoerder van de pink; van het os pisiforme en lig. carpi transversum naar het eerste kootje van de pink. M. abdúctor dígiti pedis quinti, afvoerder van de kleine teen; van de processus lateralis en medialis van het tuber calcanei en het peesblad der voetzool naar de tuberositas ossis metatarsi V en het eerste kootje van de kleine teen. M. abdúctor hállucis s. addúctor hállucis Cruveilhier, afvoerder van de grote teen; van het lig. laciniatum, de proc. medialis van het tuber calcanei en het os naviculare naar de basis van het eerste kootje van de grote teen. M. abdúctor oblíquus Cruveilhier, schuine afvoerder; het middenwaartse gedeelte van de M. flexor hallucis brevis. M. abdúctor póllicis brevis s. externus, korte afvoerder van de duim; van het tuberculum ossis multanguli majoris en lig. carpi transversum naar het radiale sesambeen en het eerste kootje van de duim. M. abdúctor póllicis longus,

lange afvoerder van de duim; van de achterzijde van het spaakbeen en de membrana interossea naar de basis van het eerste middelhandsbeen. M. accelerátor urínae, versneller van de urine = M. bulbo-cavernosus. M. addúcens óculi, = M. rectus medialis. M. addúctor ánguli óris, = M. incisivus. M. addúctor brevis, korte toevoerende spier (van de dij); van de grens tussen de bovenste en onderste tak van het schaambeen naar het labium mediale der linea aspera van het dijbeen. M. addúctor hállucis, aanvoerende spier van de grote teen, met twee hoofden; 1e het caput obliquum, schuine hoofd: van het teerlingbeen, het lig. plantare longum, de kant van het derde wigvormige been, de bases van het tweede en derde middelvoetsbeen, en 2e het caput transversum, dwarse hoofd: van het derde tot vijfde middelvoetsbeengewricht naar het zijdelingse sesambeen en het eerste kootje van de grote teen. M. addúctor (femoris) longus s. medius s. secúndus, lange aanvoerende spier van de dij; van het schaambeen naar het labium mediale van de linea aspera van het dijbeen. M. addúctor (femoris) magnus, grote aanvoerende spier van de dij; van de tuberositas ossis ischii en de onderste tak van het zitbeen naar het labium mediale van de linea aspera van het dijbeen. M. addúctor (fémoris) mínimus s. tertius, kleinste aanvoerende spier van de dij; van de grens tussen de onderste zitbeens- en onderste schaambeenstak naar het labium mediale van de linea aspera van het dijbeen. M. addúctor póllicis, aanvoerder van de duim; van het derde (ook het tweede en vijfde) middelhandsbeen naar het ulnaire sesambeen van het middelhandsduimgewricht. M. amatórius (amator, minnaar; dus lonkspier), = M. rectus medialis. M. anconáeus brevis s. externus (ἀγκών, kromming), korte, buitenste elleboogspier; het buitenste hoofd van de M. triceps brachii. M. anconáeus internus, binnenste elleboogspier; het binnenste hoofd van de m. triceps brachii. M. anconáeus longus, lange elleboogspier; het lange hoofd van de M. triceps brachii. M. anconáeus quartus, vierde elleboogspier, van de buitenste epicondylus van het opperarmbeen naar de achtervlakte van de ellepijp. M. anguláris oris inférior, benedenste hoekspier van de mond, = M. triangularis. M. antitrágicus, spier van de antitragus (zie ald.); van de cauda helicis der oorschelp naar de rugzijde van de antitragus. M. aponeuróticus, = M. tensor fasciae latae. Musculi arrectóres pilórum, oprichtspieren der haren; kleine gladvezelige spiertjes in de lederhuid, die zich aan de haarzakken vasthechten en de haren oprichten (kippevel). Musculi articuláres, gewrichtsspieren, spanners der gewrichtsbeurzen. M. articuláris génu, gewrichtsspier van de knie; van de voorzijde van het dijbeen naar de gewrichtsbeurs van de knie. M. arycorniculátus oblíquus, = M. arytaenoideus obliquus. M. ary-epiglótticus, van de processus muscularis van het schenkkankraakbeen naar de zijrand van het strotklepje aan de tegengestelde zijde; syn. M. arytaenoideus obliquus, M. thyreoaryepiglotticus. M. arytaenoídeus oblíquus, schuine schenkkanspier, = M. ary-epiglotticus. M. arytaenoídeus transvérsus, dwarse schenkkanspier; tussen de achterzijde der beide schenkkankraakbeenderen. M. attóllens aurículae, opheffer van de oorschelp, = M. auricularis sup. M. attráhens auriculae, = M. auricularis ant. M. auriculáris ant., post., sup., voorste, achterste, bovenste oorspier, resp. ontspringende van het slaap-peesvlies, de pars mastoidea van het slaapbeen en de galea (zie ald.); alle zich vasthechtende aan de oorschelp. M. ázygos pharýngis (ἀ privans; ζυγόν, juk), ongepaarde spier van de keelholte, van het tuberculum pharyngeum naar de achterwand der keelholte. M. ázygos úvulae, = M. uvulae. M. basioglóssus, vroegere benaming voor het gedeelte van de m. hyoglossus, dat aan het lichaam, de basis van het tongbeen ontspringt. M. bíceps bráchii, tweehoofdige armspier; het lange hoofd, caput longum, van de tuberositas supraglenoidalis en het labrum glenoidale van het schouderblad; het korte hoofd, caput breve, van het ravenbek-uitsteeksel; aanhechting aan de tuberositas van het spaakbeen. M. bíceps fémoris, tweehoofdige dijspier; van de zitbeensknobbel en het labium laterale van de linea aspera van het dijbeen naar het hoofdje van het kuitbeen. M. bíceps surae, = M. gastrocnemius. Músculi bipennáti, dubbel gevederde spieren, met een peesblad in het midden, waarvan de spiervezel in twee schuine richtingen uitgaan; vgl. Musculi unipennati. M. bivénter cérvicis, tweebuikige nekspier; vroegere benaming van het mediale deel van de M. semispinalis capitis. M. bivénter (mandíbulae), = M. digastricus. M. brachiális, opperarmspier; van de buitenvlakte der onderste helft van het opperarmbeen en de beursband van het elleboogsgewricht naar de tuberositas van de ellepijp. M. bráchio-radiális, opperarmspaak-

beenspier; van de buitenribbe van het opperarmbeen en het septum intermusculare laterale naar de margo volaris van het spaakbeen boven de proc. styloideus. M. bronchooesophagéus, longpijp-slokdarmspier, gladvezelige spierbundel van de linker longpijp naar de lengtespierlaag van de slokdarm. M. Brueckii, de kringvezels van de M. ciliaris. M. buccinátor (buccina, herdershoorn), wangspier, trompetterspier; van de buitenvlakte van de proc. alveolaris en de raphe pterygomandibularis naar de beide lippen. M. bucco-pharýngeus, mond-keelholtespier, = M. constrictor pharyngis. M. bulbo-cavernósus, bij de man van de tunica albuginea van de bulbus urethrae naar de corpora cavernosa van het lid en de urinebuis; bij de vrouw van de fascia perinea naar de kittelaar, de bulbus vestibuli en de voorhof der schede. M. canínus, van de fossa canina naar de mondhoek. M. céphalo-pharýngeus, zie M. constrictor pharyngis sup. M. ceráto-cricoídeus, zie M. crico-arytaenoideus post. M. ceráto-glossus, vroegere benaming van de vezels van de m. hyoglossus, die van de grote hoorn van het tongbeen komen. M. ceráto-pharýngeus, zie M. constrictor pharyngis medius. M. chondroglóssus, kraakbeen-tongspier, van de kleine hoorn van het tongbeen naar de tong. M. chondro-pharýngeus, = M. constrictor pharyngis medius. M. ciliáris, gladvezelige spier rondom de buitenvlakte van het corpus ciliare; bestaat uit cirkelvezels (fibrae circulares (Muelleri) en straalvezels (fibrae meridionales Brueckii). M. ciliáris inf. et sup., pars palpebralis (ooglidgedeelte) van de M. orbicularis oculi. M. ciliáris Riolani, het nabij de randen der oogleden liggend gedeelte der mm. ciliares inf. et sup. M. coccýgeus, staartbeenspier; rudimentaire spier tussen de spina ossis ischii en de zijvlakte van het stuitbeen. M. compléxus major, grote samengestelde spier; zijgedeelte van de M. semispinalis capitis; vgl. M. biventer cervicis. M. compréssor bulbi uréthrae, = M. bulbo-cavernosus. M. compréssor nárium, samendrukker der neusgaten, het dwarse gedeelte van de M. nasalis. M. compréssor uréthrae, = M. sphincter membranaceus. M. constríctor cunni, samensnoerder van de ingang der schede; de M. bulbocavernosus bij de vrouw. M. constríctor pharýngis (samensnoerder der keelholte) inf., een deel ontspringt aan het ringkraakbeen (M. crico-pharyngeus), een ander deel aan het schildkraakbeen (M. thyreo-pharyngeus) en het bindweefsel tussen beide kraakbeenderen, naar de achterste middellijn der keelholte. M. constríctor pharýngis medius, van de grote hoorn (M. ceratopharyngeus) en de kleine hoorn (M. chondropharyngeus) naar de achterste middellijn der keelholte. M. constríctor pharýngis sup., van de binnenplaat van de processus pterygoideus (M. pterygo-pharyngeus), van de raphe pterygo-mandibularis (M. buccopharyngeus), van de linea mylohyoidea mandibulae (M. mylo-pharyngeus) en van de M. transversus linguae (M. glosso-pharyngeus) naar de achterste middellijn der keelholte. M. córaco-brachiális, ravenbeksarmspier; van het ravenbeksuitsteeksel naar de crista tuberculi minoris van het opperarmbeen. M. corrugátor supercílii s. glabéllae, wenkbrauwfronser; van het voorhoofdsbeen boven- en buitenwaarts naar de huid boven de wenkbrauwen. M. cremáster (κρεμαστήρ, ophanger) van de bovenrand van de liesband en de schede van de M. rectus abdominis, om de zaadbal heen, die bij samentrekking van de spier omhoog wordt geheven; vgl. Cremasterreflex. M. crico-arytaenoídeus laterális, van het ringkraakbeen naar de proc. muscularis van het schenkkankraakbeen. M. crico-arytaenoídeus post., van de achterzijde van de plaat van het ringkraakbeen naar de proc. muscularis van het schenkkankraakbeen. M. crico-pharýngeus, vgl. M. constrictor pharyngis inf. M. crico-thyreoídeus, van de boog van het ringkraakbeen naar de benedenrand van het schildkraakbeen. M. crurális s. crúreus, = M. vastus intermedius. M. cubitális ant. et post, voorste, achterste elleboogspier = M. flexor, extensor carpi ulnaris. M. cucullári s, monnikskapspier = M. trapezius. M. custos vírginum, (Lat., bewaker der maagden), = M. adductor magnus femoris. Músculi cutánei, huidspieren; tegenst. mm. sceleti. M. deltoídeus s. deltóides, deltavormige spier; van het sleutelbeen, de schoudertop en de schouderbladsdoorn naar de tuberositas deltoidea humeri. M. depréssor alae nasi, neerdrukker van de neusvleugel, deel van de M. nasalis. M. depréssor ánguli oris, = M. triangularis. M. depréssor lábii inferióris, = M. quadratus labii inf. M. depréssor septi (nasi), neerdrukker van het neustussenschot, deel van de M. nasalis. M. déprimens, = M. rectus inferior oculi. M. detrúsor urínae, lozer van de urine; de buitenste spierlaag van de blaas. M. digástricus, tweebuikige spier; voorste buik: van de fossa digastrica van de onder-

kaak; achterste buik: van de incisura mastoidea, verbonden door een tussenpees; syn. M. bivénter. M. dilatátor pupíllae, verwijder van de pupil; gladvezelige spier met radiair lopende vezels in de achterste grenslaag van het regenboogvlies. M. dilatator tubae, verwijder van de tuba Eustachii, vezels van de M. tensor veli palatini, die aan de wand der tuba ontspringen. M. dilatator vestíbuli laryngis, = M. thyreoepiglotticus. M. ejaculátor séminis, uitwerper van het zaad, = M. bulbocavernosus. M. epicránius, = M. frontalis + M. occipitalis. M. epitróchleoanconáeus, soms aanwezige spier van de epitrochleus (epicondylus) medialis van het opperarmbeen naar de binnenrand van het olecranon. M. eréctor spinae s. trunci, M. extensor dorsi communis. M. Eustachii, = M. tensor tympani. M. expúlsor línguae, = M. genío-glossus. Músculi exspiratórii, uitademingsspieren, = mm. intercostales interni. M. exténsor bráchii tríceps, driehoofdige armstrekker, = M. triceps brachii. M. exténsor carpi radiális brevis, longus, korte, lange strekker van de handwortel naar de spaakbeenzijde; de eerste van de epicondylus van het opperarmbeen en het lig. annulare naar de basis van het derde middelhandsbeen; de tweede van de buitenzijde van het opperarmbeen en het septum intermusculare laterale naar de basis van het tweede middelhandsbeen. M. exténsor carpi ulnáris, strekker van de handwortel naar de ellepijpszijde; ontspringt met de extensor digitorum communis, naar de basis van het vijfde middelhandsbeen. M. exténsor cruris quádriceps, = M. quadriceps femoris. M. exténsor dígiti quinti próprius, eigen strekker van de pink; ontspringt tezamen met de M. extensor digitorum communis, naar het peesblad aan de rugzijde van de pink. M. exténsor digitórum commúnis, gemeenschappelijke vingerstrekker; van de epicondylus lateralis en het peesblad van de onderarm naar de basis der middel- en eindkootjes van de tweede tot vijfde vinger. M. exténsor digitórum pedis brevis, korte tenenstrekker; van de zij- en bovenvlakte van het hielbeen naar de 1e en 4e pees van de m. extensor digitorum longus. M. exténsor digitórum pedis longus, lange tenenstrekker; van het bovenste deel van het scheenbeen, de vóórkant van het kuitbeen, de membrana interossea, het peesblad van het onderbeen, naar het eerste en tweede kootje van de tweede tot vijfde teen. M. exténsor dorsi commúnis, gemeenschappelijke benaming voor alle strekspieren van de rug. M. exténsor hállucis brevis, korte strekker van de grote teen; van de bovenvlakte van het hielbeen naar het eerste kootje van de grote teen. M. exténsor hállucis longus, lange strekker van de grote teen; van de membrana interossea en de facies medialis van het kuitbeen naar het tweede kootje van de grote teen. M. exténsor índicis próprius, eigen strekker van de wijsvinger; van de rugzijde van de ellepijp en het lig. interosseum, naar de wijsvingerpees van de gemeenschappelijke vingerstrekker. M. exténsor póllicis brevis, longus, korte, lange duimstrekker; van de membrana interossea en het spaakbeen naar de basis van het eerste duimkootje, resp. het eindkootje. M. exténsor quádriceps, = M. quadriceps femoris. M. femorális, = M. vastus intermedius. M. fasciális, = M. sartorius, ook = M. tensor fasciae latae. Músculi fídicinales s. fidicini (fidicinus, tot het snarenspel behorend), tokkelspieren, = musculi lumbricales. M. fléxor carpi radiális, buiger van de handwortel naar de spaakbeenzijde; van de epicondylus medialis van het opperarmbeen en het peesblad van de onderarm naar de basis van het tweede en derde middelhandsbeen. M. fléxor carpi ulnáris, buiger van de handwortel naar de ellepijpszijde; van de epicondylus medialis, het peesblad van de onderarm (caput ulnare) en van de rugzijde van het olecranon en de rugrand van de ellepijp naar het erwtbeentje. M. fléxor dígiti quinti brevis, korte pinkbuiger; van het lig. carpi transversum en de hamulus van het os hamatum naar de eindpees van de M. abductor digiti V. M. flexor dígiti pedis quinti brevis, korte buiger van de kleine teen; van het lig. plantare longum en vijfde middelvoetsbeen naar het eerste kootje van de kleine teen. M. fléxor digitórum pedis brevis s. perforátus s. sublímis s. pediáeus, korte tenenbuiger; van de ondervlakte van de proc. medialis van het tuber calcanei naar de bases van de tweede kootjes der laatste vier tenen. M. fléxor digitórum pedis longus, lange tenenbuiger, van de achterzijde van het scheenbeen naar de eindkootjes der laatste vier tenen. M. fléxor digitórum profúndus, diepliggende vingerbuiger; van de palmzijde van de ellepijp en de membrana interossea naar de bases der eindkootjes van de laatste vier vingers. M. fléxor digitórum sublímis, oppervlakkig liggende vingerbuiger; van de epicondylus medialis (caput humerale) en

van het bovenste deel van het spaakbeen (caput radiale) naar de middelkootjes der laatste vier vingers. M. fléxor hállucis brevis, korte groteteenbuiger; van het eerste wigvormige been en het lig. plantare longum naar het mediale en laterale sesambeen van de grote teen. M. fléxor hállucis longus, lange groteteenbuiger; van het onderste deel van het kuitbeen en de membrana interossea naar het tweede lid van de grote teen. M. fléxor manus radiális. = M. flexor carpi radialis. M. fléxor póllicis brevis, korte duimbuiger; één hoofd van het lig. carpi transversum en één van het os multangulum majus, minus en os capitatum naar het radiale sesambeen. M. fléxor póllicis longus, lange duimbuiger; van de handpalmzijde van het spaakbeen naar de basis van het tweede duimkootje. M. frontális, voorhoofdspier; van de huid boven de oogholten naar de galea. Músculi fusifórmes spoelvormige spieren; uit een dun hoofd, een buik en een pees bestaande. M. gastrócnemius (γαστήρ, buik; κνήμη, kuit), kuitspier; van de condylus medialis en lateralis van het dijbeen naar het tuber calcanei (Achillespees). M. gastrocnémius int., = M. soleus. M. geméllus inf., sup., bovenste, benedenste tweelingspier; van het tuber ischii en de spina ischiadica naar de pees van de m. obturator. Músculi geméllí surae, tweelingspieren van de kuit = M. gastrocnemius. M. genío-glossus, kintongspier; van de spina mentalis naar de tong. M. geníohyoídeus, kin-tongbeenspier; van de spina mentalis naar het lichaam van het tongbeen. M. glossopalatínus, tong-gehemeltespier; van onder het slijmvlies van de eerste gehemelteboog naar de zijrand van de tong. M. glosso-pharýngeus, tong-keelholtespier, = M. constrictor pharyngis sup. M. glosso-staphylínus, tong-huigspier = M. glosso-palatinus. M. glutáeus laterális, M. tensor fasciae latae. M. glutáeus máximus, grootste bilspier; van de zijvlakte van het darmbeen, de fascia lumbo-dorsalis, de zijrand van het heilig- en stuitbeen en het lig. sacro-tuberosum naar de tuberositas glutaea van het dijbeen en de fascia lata. M. glutáeus médius, middelste bilspier; van de zijvlakte van het darmbeen en de fascia lata naar de trochanter major. M. glutáeus mínimus, kleinste bilspier; van de zijvlakte van het darmbeen naar de voorrand van de trochanter major. M. glutáeus quartus, vierde bilspier; een deel van de M. iliacus. M. grácilis, slanke spier; van de rand van de onderste tak van het schaambeen naar de mediale vlakte van het scheenbeen. M. gracíllimus óculi, zeer fijne oogspier; een dun spiertje, dat soms de m. obliquus sup. begeleidt. M. hélicis major (zie Helix), grote schroefspier; van de spina helicis van het oorkraakbeen naar de eminentia fossae triangularis (zie Fossa). M. hélicis minor, van de rima helicis naar de spina helicis. M. Horneri, pars lacrimalis van de M. orbicularis oris. M. húmilis, lage spier, = M. rectus inferior oculi. M. hyo-glóssus, tongbeentongspier, van het tongbeen naar de tong. M. hyo-pharýngeus, tongbeenkeelholtespier, = M. constrictor pharyngis medius. M. ileo-lumbális, een deel van de M. quadratus lumborum. M. ileotibiális, = M. tensor fasciae latae. M. ilíacus, heupspier, van de fossa iliaca naar de trochanter minor. M. ilio-costális, heupribbenspier; van de eerste tot twaalfde rib en de heupbeenskam naar de ribben en de dwarse uitsteeksels van de vierde, vijfde en zesde halswervel; onderdeel van de M. erector trunci. M. ilio-psóas, M. psoas major en M. iliacus tezamen. Músculi incisívi lábii inf., sup., snijtandspieren van de boven- en onderlip; van de juga alveolaria der buitenste snijtanden naar de mondhoeken. M. indicátor (Lat., aanwijzer), = M. extensor indicis proprius. M. infraspinátus, onderdoornspier, van de fossa infraspinata van het schouderblad naar het tuberculum majus van het opperarmbeen. Músculi interarticuláres, = Mm. intertransversarii. M. inter-arytaenoídeus, = M. arytaenoideus transversus. Musculi intercartilagínei, het gedeelte der tussenribspieren, dat zich tussen de ribbekraakbeenderen bevindt. Musculi intercostáles, tussenribsspieren; in de elf tussenribsruimten; de Mm. l. externi lopen naar voren en beneden, de Mm. l. interni naar achteren en beneden; de achterste gedeelten worden Mm. subcostáles, de voorste Mm. intercartilagínei genoemd. M. interfoveoláris (Braune), spierbundels, die soms de falx inguinalis (zie ald.) en het lig. interfoveolare vervangen of versterken. Músculi interóssei dorsáles s. externi manus, tussenbeenspieren (vier, van de rugzijde der hand, telkens van de naar elkander toegerichte zijkanten van twee middelhandsbeenderen, naar de spaakbeenzijde van het eerste kootje van de tweede en derde vinger, en de ellepijpszijde van de ringvinger en pink). Musculi interóssei dorsáles s. externi pedis, tussenbeenspieren van de rugzijde van de voet; van de naar elkander toe gerichte randen van twee middelvoets-

beenderen (I—IV) naar de binnenzijde van het eerste kootje van de tweede en de buitenzijde van het eerste kootje van de tweede tot vierde teen. Músculi interóssei voláres s. interni manus, tussenbeenspieren (drie); van de palmzijde der hand, resp. van de ellepijpzijde van het tweede middelhandsbeen, naar de ellepijpzijde van de wijsvinger; van de spaakbeenzijde van het vierde middelhandsbeen naar de spaakbeenzijde van de middelvinger, en van de spaakbeenzijde van het vijfde middelhandsbeen naar de spaakbeenzijde van de pink. Mm. interóssei plantáres s. interni pedis, tussenbeenspieren van de voetzool, van de mediale rand der derde tot vijfde middelvoetsbeenderen naar de eerste kootjes van de derde, vierde en vijfde teen. Músculi interspináles, tussendoornsspieren; tussen telkens twee doornvormige uitsteeksels der wervels. Músculi intertransversárii, tussen telkens twee dwarse uitsteeksels der wervels. M. íschiocavernósus, van de onderste tak van het zitbeen naar het corpus cavernosum van het mannelijk lid, resp. de kittelaar en het lig. transversum pelvis. M. íschio-coccýgeus, zitbeen-staartbeenspier; de achterste vezels van de m. levator ani, van de zitbeensdoorn naar het staartbeen. M. júgo-maxilláris, = m. masseter. M. laryngo-pharýngeus, strottenhoofdkeelholtespier, = M. cricoarytaenoideus. M. laterális nasi, = pars alaris musculi nasalis. M. latíssimus colli, breedste halsspier, = platysma (zie ald.). M. latíssimus dorsi, breedste rugspier; van de doornvormige uitsteeksels der vijfde (zevende) tot twaalfde borstwervels, de fascia lumbo-dorsalis, de darmbeenskam en de negende tot twaalfde rib naar de crista tuberculi minoris van het opperarmbeen. M. laxátor týmpani, slapmaker van het trommelvlies, = lig. mallei anterius. M. levátor alae nasi et lábii superióris, oplichter van de neusvleugel en de bovenlip, = caput angulare van de m. quadratus labii sup. M. levátor alae nasi próprius, eigen oplichter van de neusvleugel, deel van de pars alaris van de m. nasalis. M. levátor ánguli oris, oplichter van de mondhoek, = M. caninus. M. lévator ánguli scápulae, oplichter van de hoek van het schouderblad, = m. levator scapulae. M. levátor ani, oplichter van de aars; van de horizontale tak van het schaambeen, van de fascia pelvis en de fascia obturatoria naar de endeldarm, het stuitbeen en het lig. ano-coccygeum. Músculi levatóres costárum breves et longi, oplichters der ribben, van het dwarse uitsteeksel van de zevende hals- en de eerste tot elfde borstwervels naar de bovenrand der eerstvolgende benedenwaarts gelegen rib. M. lévator lábii superióris próprius, eigen oplichter van de bovenlip; caput infraorbitale van de m. quadratus labii. M. levátor menti, oplichter van de kin. M. levátor pálpebrae superióris, oplichter van het bovenooglid; van de bovenomtrek van het foramen opticum en de schede van de gezichtszenuw naar de huid en het kraakbeen van het bovenooglid. M. levátor pharýngis, ext. et int., uit- en inwendige oplichter van de keelholte, = m. stylopharyngeus en m. pharyngo-palatinus. M. levátor próstatae, oplichter van de voorstaanderklier; de voorste vezels van de m. levator ani, ter weerszijden van de voorstaanderklier. M. levátor scápulae, oplichter van het schouderblad; van het eerste tot vierde dwarse uitsteeksel der halswervels naar de bovenste hoek en binnenrand van het schouderblad. M. levátor úvulae, oplichter van de huig, = m. uvulae. M. levátor veli palatíni, oplichter van het zachte gehemelte; van het rotsbeen en de benedenrand van het kraakbeen van de buis van Eustachius naar het peesvlies van het gehemelte. M. linguális (Henle), tongspier, = m. longitudinalis (linguae) inf. M. longíssimus (cápitis, cérvicis, dorsi), langste spier van het hoofd, de nek, de rug; van het vierde tot zevende dwarse uitsteeksel der halswervels en de eerste drie dwarse uitsteeksels der borstwervels omhoog naar het tweede tot zesde dwarse uitsteeksel der halswervels; en van de vijf lenden- en de eerste vier heiligbeenswervels, de darmbeenskam, het lig. sacroiliacum posterius longum naar de processus accessorii en de dwarse uitsteeksels der lenden- en borstwervels, naar de fascia lumbo-dorsalis en de ribben. M. longitudinális linguae inf., sup., onderste en bovenste lengtespier van de tong, die door de eerste verkort, door de laatste omhoog gewelfd wordt. M. longus atlántis, lange spier van de atlas; bovenst zijdelings gedeelte van de m. longus colli. M. longus cápitis, lange hoofdspier; van de dwarse uitsteeksels van de derde tot zesde halswervel naar de basis van het achterhoofdsbeen. M. longus colli, lange halsspier; van de atlas naar de derde borstwervel. Músculi lumbricáles manus (lumbricus, regenworm), wormspieren van de hand; van de radiale zijde der vier pezen van de m. flexor digi-

torum communis naar de radiale rand van de tweede tot vijfde vinger. Músculi lumbricáles pedis, wormspieren van de voet; van de pezen van de m. flexor digitorum pedis longus naar de mediale rand van het eerste kootje der vier kleine tenen. M. mandicatórius, = M. masséter, kauwspier; van het jukbeen en de processus zygomaticus van de bovenkaak en van het slaapbeen naar de tak van de onderkaak en de tuberositas masseterica. M. masséter int., = M. pterygoideus int. Músculi masticatórii, kauwspieren. M. mentális, kinspier; van het jugum alveolare van de benedenste buitenste snijtand naar de huid van de kin. Músculi metacarpáles ext., int., mm. interossei manus dorsales, volares. Músculi metatarsáles ext., int., mm. interossei pedis dorsales, plantares. Músculi multicaudáti (cauda, staart), spieren met meer dan één pees. M. multífidus, veel gespleten spier; de dieper liggende laag van de lange rugstrekker; van het heiligbeen naar de eerste halswervel. M. mylo-hyoídeus, kaaktongbeenspier; van de linea mylohyoidea van de onderkaak naar het tongbeen en de bodem der mondholte. M. mylo-pharýngeus, kaak-keelholtespier, = M. constrictor pharyngis sup. M. nasális, neusspier; van de vóórzijde van de bovenkaak naar de neusrug (pars transversa) en van het jugum alveolare van de hoektand naar de neusvleugel (pars alaris). M. nutátor cápitis (knikker van het hoofd), M. sterno-cleido-mastoideus. M. oblíquus abdóminis ext., uitwendige schuine buikspier; van de buitenvlakte der acht onderste ribben naar de darmbeenskam en naar beneden en binnen naar het peesvlies. M. oblíquus abdóminis int., inwendige schuine buikspier, onder de M. obl. abd. ext.; van het diepliggende blad der fascia lumbo-dorsalis, de darmbeenskam en de buitenste helft van de liesband naar de onderrand der tiende tot twaalfde ribben en het peesvlies. M. oblíquus aurículae, schuine oorspier; aan de achterzijde van het oor tussen eminentia fossae triangularis en eminentia conchae. M. oblíquus cápitis inf., onderste schuine hoofdspier; van het doornvormig uitsteeksel van de draaier naar het dwarse uitsteeksel van de atlas. M. oblíquus cápitis sup., bovenste schuine hoofdspier; van het dwarse uitsteeksel van de atlas naar het lig. nuchae inferius. M. oblíquus colli sup. en inf., bovenste en onderste schuine halsspier (Luschka); de bovenste en onderste schuine vezelen van de m. longus colli. M. oblíquus óculi inf., onderste schuine oogspier, van de onderrand der oogkas naar de buitenvlakte van het oog. M. oblíquus óculi sup., bovenste schuine oogspier, van het foramen opticum, door de trochlea (zie ald.) heen, naar de bovenzijde van het oog; syn. M. trochlearis. M. obturátor ext., buitenste verstoppende spier; van de membrana obturatoria naar de fossa trochanterica. M. obturátor int., binnenste verstoppende spier; van de binnenvlakte van het heupbeen en de membrana obturatoria naar de fossa trochanterica, door het verstopte gat heen; syn. M. marsupialis = buidelspier. M. occipitális, achterhoofdsspier; van de linea nuchae sup. naar de galea (zie ald.). M. omo-hyoídeus, schouder-tongbeenspier; tweebuikige spier, van het lig. transversum scapulae naar het lichaam van het tongbeen. M. opisthoténar (ὄπισθεν, achter; τείνω, spannen), = M. sacro-spinalis. M. oppónens digiti quinti, tegenoversteller van de vijfde vinger; van de hamulus ossis hamati en het lig. carpi transversum naar de ellepijpszijde van het vijfde middelhandsbeen. M. oppónens digiti quinti pedis, tegenoversteller van de vijfde teen; van het lig. plantare longum en de basis van het vijfde middelvoetsbeen naar de buitenrand hiervan. M. oppónens pollicis tegenoversteller van de duim; van het tuberculum ossis multanguli majoris en het lig. carpi transversum naar het eerste middelhandsbeen. M. orbiculáris óculi, kringspier van het oog; a. pars palpebralis, ooglidgedeelte, binnenwaarts van de oogleden; b. pars lacrimalis, traangedeelte; van de crista lacrimalis post. en de traanzak naar de oogleden; c. pars orbitalis, oogkasgedeelte, om de rand der oogleden heen. M. orbiculáris oris, kringspier van de mond. M. orbitális, oogkasspier; gladde spiervezels in de membrana orbitalis. M. paláto-glóssus, = M. glosso-palatinus. M. paláto-pharýngeus, = M. pharyngo-palatinus. M. paláto-staphylínus, gehemelte-huigspier, = M. uvulae. M. palmáris brevis, korte handpalmspier; van de fascia palmaris naar de huid van de muis van de pink. M. palmáris longus, van de epicondylus medialis humeri en de fascia antebrachii naar de aponeurosis palmaris. M. palpebrális inf. et sup. onderste en bovenste ooglidspier. Músculi papilláres, tepelspieren (in de hartekamers). Músculi pectináti (pecten, kam), kamspieren; vooruitspringende spieren aan de binnenzijde der harteboezems. M.

pectíneus, van de kam en de opstijgende tak van het schaambeen en de fascia pectinea naar de linea pectinea van het dijbeen. M. pectorális major, grote borstspier; van het sleutelbeen, de bovenste zes ribbekraakbeenderen, het borstbeen en de schede van de m. rectus abdominis naar de crista tuberculi majoris van het opperarmbeen. M. pectorális minor, kleine borstspier, van de derde tot vijfde rib naar de proc. coracoideus. Músculi pennáti, gevederde spieren, waarvan de bundels, gelijk de baard van een veder, schuin staan op één of beide zijden van een peesblad, dat door de lengte van de spier loopt (m. unipennatus, m. bipennatus). M. perforátus, doorboorde spier, = M. flexor digitorum sublimis, waarvan de pezen die van de m. flexor profundus doorlaten; deze heet daarom M. perfórans. M. peronéus brevis (περόνη, kuitbeen), korte kuitbeenspier; van de benedenhelft van het kuitbeen naar de tuberositas van het vijfde middelvoetsbeen. M. peronéus longus, lange kuitbeenspier; van het bovenste deel van kuit- en scheenbeen naar de basis van het eerste wigvormige en het eerste (en tweede) middelvoetsbeen. M. peronéus tertius, derde kuitbeenspier; het deel van de m. extensor digitorum pedis longus, dat naar de kleine teen gaat. M. petro-pharýngeus, rotsbeen-keelholtespier; van het rotsbeen naar de keelholte. M. petro-salpíngostaphylínus, = M. levator veli palatini. M. pleuro-oesophagéus, borstvliesslokdarmspier; van de linker pleura mediastinalis naar de langsspierlaag van de slokdarm. M. pharýngo-palatínus, keelholte-gehemeltespier, van de tuba Eustachii, de proc. pterygoideus en de gehemelte-aponeurose naar de achterwand der keelholte en de achterrand van het schildkraakbeen; syn. M. salpingo-pharyngeus. M. pirifórmis, peervormige spier; van de voorzijde van het heiligbeen naar de trochanter major. M. plantáris, voetzoolspier, van de buitenknobbel van het dijbeen naar de achillespees of naar het hielbeen. M. poplitéus, kniekuilspier; van de buitenknobbel van het dijbeen en van de gewrichtsbeurs der knie naar het planum popliteum van het scheenbeen. M. praesternális, = M. sternalis. M. procérus, slanke spier; van de neusrug naar de huid van het voorhoofd. M. pronátor quadrátus, vierkante voorwaartsdraaier; van de handpalmzijde van de ellepijp naar het spaakbeen. M. pronátor téres, ronde voorwaartsdraaier; a. van de epicondylus medialis van het opperarmbeen en het septum intermusculare medium (caput humerale), en b. van de proc. coronoideus van de ellepijp (caput ulnare) naar de rug- en zijvlakte van het spaakbeen. M. prostáticus, sluitspier der urineblaas. M. psoas major (ψόαι, lendenen), grote lendenspier; van de twaalfde borstwervel en de lichamen der eerste vier lendenwervels en de dwarse uitsteeksels der vijf lendenwervels naar de trochanter minor. M. psoas minor, kleine lendenspier; van de twaalfde borst- en de eerste lendenwervel naar de trochanter minor. M. pterygoídeus ext., int., uitwendige, inwendige spier van het vleugelvormig uitsteeksel: a. van de buitenzijde van de processus pterygoideus en de crista infratemporalis naar de fovea pterygoidea van de proc. coronoideus van de onderkaak; b. van de fossa pterygoidea naar de tuberositas pterygoidea van de onderkaak. M. ptérygo-pharýngeus, = M. constrictor pharyngis sup. M. puboperitoneális (Macalister), pubo-rectális, pubo-transversális (Luschka), = M. interfoveolaris. M. pyramidális, pyramidevormige spier; van het schaambeen naar de linea alba. M. pyramidális aurículae (Jungi), gedeelte van de m. tragicus naar de spina helicis van de oorschelp. M. pyramidális nasi, = M. procerus. M. quadrátus fémoris, vierkante dijspier, van de zitbeensknobbel naar de trochanter major en de crista intertrochanterica. M. quadrátus lábii inferióris, superióris, vierkante spier van onder- en bovenlip: a. van de onderkaak, onder het foramen mentale naar het midden en naar boven naar de onderlip; b. van het voorhoofdsuitsteeksel van de bovenkaak, de margo infra-orbitalis en het jukbeen naar de bovenlip. M. quadrátus lumbórum, vierkante lendenspier; van de darmbeenskam en het lig. ilio-lumbale naar de twaalfde rib en de dwarse uitsteeksels der eerste drie of vier lendenwervels. M. quadrátus plantae, vierkante zoolspier; van de binnen- en ondervlakte van het hielbeen naar de pees van de m. flexor digitorum pedis longus. M. quádriceps fémoris, vierhoofdige dijspier, d.i. de m. rectus femoris en de drie musculi vasti femoris te zamen. M. quádriceps surae, vierhoofdige kuitspier, d.i. de m. gastrocnemius, soleus en plantaris te zamen; vgl. M. triceps surae. M. radiális ext. longus en brevis, = M. extensor carpi radialis longus en brevis. M. radiális internus, = M. flexor carpi radialis. Músculus recto-coccýgeus (retractor recti), recto-uterínus en recto-vesicális, spieren van de endeldarm

resp. naar het stuitbeen (terugtrekker van de endeldarm), de baarmoeder en de urineblaas; ontspringend resp. van de tweede en derde stuitbeenswervel, de buitenste spierlaag van de baarmoeder en (bij de man) de urineblaas, en gaande naar de endeldarm. M. rectus abdóminis, rechte buikspier; van het vijfde tot zevende ribbekraakbeen, van het zwaardvormig uitsteeksel en het lig. costo-xiphoideum naar de bovenrand van het schaambeen. M. rectus cápitis ánticus, voorste rechte hoofdspier; van de vóórzijde van het dwarse uitsteeksel van de atlas naar de basis van het achterhoofdsbeen. M. rectus cápitis ánticus major, = M. longus capitis. M. rectus cápitis anticus minor, = M. rectus capit. ant. M. rectus cápitis laterális, zijdelingse rechte hoofdspier; van het dwarse uitsteeksel van de atlas naar de proc. jugularis van het achterhoofdsbeen. M. rectus cápitis post. major, grote achterste rechte hoofdspier; van het doornvormig uitsteeksel van de draaier naar de linea nuchae inferior. M. rectus cápitis post. minor, kleine achterste rechte hoofdspier; van het tuberculum posticum van de atlas naar de linea occipitalis inf. M. rectus fémoris, rechte dijspier, van de voorste benedenste darmbeensdoorn en de bovenrand van het acetabulum naar de tuberositas van het scheenbeen. Músculi recti óculi, rechte oogspieren: a) inferior, van het benedenste gedeelte der fissura orbitalis sup. naar de benedenzijde van het oog; b) internus (medialis), van vlak binnenwaarts van het foramen opticum naar de mediale zijde van het oog; c) lateralis (abducens) van het buitenwaartse gedeelte der fissura orbit. sup. naar de laterale zijde van het oog; d) superior, van vlak boven het foramen opticum naar de bovenzijde van het oog. Musculi Reisseisen, gladde spiervezelbundels der kleinste bronchi. M. retráhens aurículae, terugtrekker van het oor, = M. auricularis post. M. rhomboídeus major, minor, grote kleine ruitvormige spier; a. van de doornvormige uitsteeksels der eerste vier borstwervels naar de binnenrand van het schouderblad; b. van het lig. nuchae der twee onderste halswervels naar de spina scapulae. M. Riolani, = M. ciliaris. M. Riolani (Macalister), = M. tarsalis sup. M. risórius (Santorini), lachspier; van de fascia parotideo-masseterica naar de mondhoek. Músculi rotatóres, rolspieren; korte spieren van de dwarse uitsteeksels der borstwervels naar de bogen der daarboven liggende; dienen voor de draaiing der wervels om hun as. M. sacci lacrimális, spier van de traanzak; pars lacrimalis van de m. orbicularis orbitae. M. sacro-coccýgeus ant., voorste heiligbeen-staartbeenspier; aan de buikzijde van de onderste heiligbeens- tot de onderste staartbeenswervel. M. sacro-coccýgeus post., eveneens aan de rugzijde. M. sacro-lumbális, = M. ilio-costalis. M. sacro-spinális, = M. ilio-costalis + M. longissimus dorsi; syn. M. erector trunci, opisthotenar. M. salpingo-pharýngeus, trompet-keelholtespier; van het kraakbenig gedeelte der tuba Eustachii naar de mediale wand der keelholte. M. sartórius (sartor, kleermaker), kleermakersspier; van de bovenste voorste darmbeensdoorn naar de binnenvlakte van het scheenbeen. M. scalénus anticus (σκαληνός, ongelijkzijdige driehoek), voorste scheve spier; van het dwarse uitsteeksel der derde tot zesde halswervels naar het tuberculum scalenum der eerste rib. M. scalénus medius, middelste scheve spier; van de dwarse uitsteeksels der onderste zes halswervels naar de eerste rib. M. scalénus minimus, kleinste scheve spier; van het dwarse uitsteeksel van de zevende halswervel naar de koepel van het borstvlies; syn. spier van Sibson. M. scalénus posticus, achterste scheve spier; van het dwarse uitsteeksel van de vijfde tot zevende halswervels naar de tweede rib. M. semimembranósus, halfvliezige spier; van de zitbeensknobbel naar de achterzijde van de binnenknobbel van het scheenbeen, het peesvlies van de m. popliteus en de achterzijde van de beursband van het kniegewricht. M. semispinális (cápitis, cérvicis, dorsi), spier van de halve ruggegraat[1]): van het hoofd, de nek, de rug: a) van de gewrichtsuitsteeksels der derde tot zesde hals- en de dwarse uitsteeksels van de zevende hals- en van de eerste zeven borstwervels naar het achterhoofd, tussen de bovenste en benedenste linea nuchae; b) van de dwarse uitsteeksels der eerste vijf borstwervels naar de doornvormige uitsteeksels van de tweede tot zesde halswervels; c) van de doornvormige uitsteeksels der vijfde tot elfde borstwervels naar die van de benedenste twee hals- en bovenste vijf borstwervels. M. semitendinósus, half peesachtige spier, van de zitbeensknobbel naar de binnenvlakte van het scheenbeen. M. serrátus anterior s. ánticus major, grote, voorste gezaagde spier; van

[1]) Ruggegraat is hier de rij der doornvormige uitsteeksels.

de zijkanten der eerste negen ribben naar de binnenrand en de ribbenvlakte van het schouderblad. M. serrátus posterior inf., sup., achterste (onderste, bovenste) gezaagde spier: a) van de fascia lumbodorsalis naar de onderrand van de onderste vier ribben; b) van de doornvormige uitsteeksels van de onderste twee hals- en de bovenste twee borstwervels naar de tweede tot vijfde rib. M. sóleus, scholspier; van de linea poplitea en de binnenrand van het scheenbeen en van het kopje en de buitenrand van het kuitbeen naar het tuber calcanei. M. solitárius pharýngis, eenzame keelholtespier, = M. azygos pharyngis. M. spheno-salpíngo-staphylínus, = M. tensor veli palatini. M. sphincter ani ext., (Syn. M. sphincter pelvirectális) en int., uit- en inwendige sluitspier van de aarsopening; de eerste dwars gestreept, de tweede gladvezelig; soms is er ook een M. sphincter ani tertius, ongeveer 6 cm hoger. M. sphincter óculi, = M. orbicularis orbitae. M. sphincter Oddi, ringspier om de ductus cholédochus. M. sphincter oris, = M. orbicularis oris. M. sphincter pupíllae, gladvezelige spier in het regenboogvlies, die de pupil vernauwt. M. sphincter pylóri, ringspier van de maagportier. M. sphincter uréthrae membranáceae, sluitspier van de vliezige urinebuis, daaromheen liggend. M. spinális (cápitis, cérvicis, dorsi), ruggegraatsspier [1]) van het hoofd, de nek, de rug; a) van de doornvormige uitsteeksels der onderste hals- en bovenste borstwervels naar de m. semispinalis; b) van de doornvormige uitsteeksels van de vijfde tot zevende halswervels en de bovenste twee borstwervels naar de doornvormige uitsteeksels der tweede tot vierde halswervels; c) van de doornvormige uitsteeksels der onderste drie borst- en bovenste drie lendenwervels naar de doornvormige uitsteeksels der tweede tot achtste borstwervels. M. spinotransversális, = M. sacrospinalis. M. splénius (σπλήνιον, verband), spalkspier van hoofd en nek: a) M. splénius cápitis, van de doornvormige uitsteeksels der onderste vier hals- en bovenste drie borstwervels naar het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen en de linea nuchae sup; b) M. splénius cérvicis, van de derde tot zesde borstwervel naar de dwarse uitsteeksels van de eerste en tweede halswervel. M. stapédius, stijgbeugelspier; van de eminentia pyramidalis naar het kopje van de stijgbeugel. M. sternális, borstbeenspier; van het oppervlakkige blad der fascia pectoralis en van de aanhechting der vijfde of zesde rib naar dezelfde fascia aan de rand van het handvatsel van het borstbeen. M. sterno-cleido-mastoídeus, borstbeen-sleutelbeen-tepelspier, schuine halsspier; van het handvat van het borstbeen en het binneneinde van het sleutelbeen naar het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen en de linea nuchae sup. M. sternális, M. sternocostális, = M. transversus thoracis. M. sternohyoídeus, borstbeen-tongbeenspier; van het handvatsel van het borstbeen, het sleutelbeen-borstbeengewricht en het sleutelbeen naar het lichaam van het tongbeen. M. sternothyreoídeus, borstbeenschildkraakbeenspier; van de binnenvlakte van het handvatsel van het borstbeen en van het eerste ribbekraakbeen naar het schildkraakbeen. M. styloauriculáris (Hyrtl), stijl-oorspier; van de processus styloideus naar de achterzijde van het oorkraakbeen. M. styloglóssus, stijltongspier; van de processus styloideus en het lig. stylomandibulare naar de tong. M. stylohyoídeus, stijltongbeenspier; van het stijlvormig uitsteeksel naar de grote hoorn van het tongbeen. M. stylopharýngeus, stijlkeelholtespier; van het stijlvormig uitsteeksel naar de keelholte, de m. glosso-palatinus, het schildkraakbeen en het strotklepje. M. subclávius, ondersleutelbeenspier; van de mediale helft der eerste rib naar de sulcus subclavius van het sleutelbeen. Músculi subcostáles, = Mm. intercostales int. M. subcrurális, = M. articularis genu. M. subcutáneus colli, = platysma. M. subfemorális, = M. articularis genu. M. subscapulários, onderschouderbladspier; van de fossa en fascia subscapularis naar het tuberculum minus van het opperarmbeen, de crista tuberculi minoris en de beursband van het schoudergewricht. M. supinátor brevis, korte achterwaartsdraaier; van de epicondylus lateralis van het opperarmbeen, het lig. collaterale radiale, het lig. annulare radii en de crista musculi supinatoris van de ellepijp naar het spaakbeen onder de tuberositas radii. M. supinátor longus, lange achterwaartsdraaier, = M. brachio-radialis. M. supraspinátus, bovendoornspier; van de fossa en fascia supraspinata (schouderblad) naar het tuberculum majus van het opperarmbeen. M. suspensórius duodéni, ophangspier van de twaalfvingerige darm; gladvezelige spier; van het linker been van het middenrif naar de twaalfvingerige darm.

[1]) Ruggegraat is hier de rij der doornvormige uitsteeksels.

M. syndésmo-pharýngeus (σύνδεσμος, bindvlies), band-keelholtespier; van het lig. hyo-thyreoideum lat. naar de achterzijde der keelholte. M. tarsális inf., sup., onderste, bovenste ooglidspier; gladvezelig. M. temporális, slaapspier; van het planum temporale en de fascia temporalis naar de proc. coronoideus van het onderkaaksbeen. M. ténsor chorioídeae, spanner van het vaatvlies, = spier van Brücke. M. ténsor fásciae látae, spanner van het brede peesvlies; van de bovenste voorste darmbeensdoorn naar de tractus ilio-tibialis. M. ténsor týmpani, spanner van het trommelvlies; van het rotsbeen, de grote vleugel van het wiggebeen en het kraakbeen der tuba Eustachii naar het handvat van de hamer. M. ténsor veli palatíni, spanner van het zachte gehemelte; van het wiggebeen en de tuba Eustachii naar het peesvlies van het gehemelte. M. téres major, grote ronde spier; van de achterzijde van het schouderblad naar de crista tuberculi minoris van het opperarmbeen. M. téres minor, kleine ronde spier; van de buitenrand van het schouderblad naar het tuberculum majus van het opperarmbeen. M. thýreo-ary-epiglótticus, = M. ary-epiglotticus, = M. arytaenoideus obliquus. M. thýreo-arytaenoídeus, schildschenkkanspier; van de binnenvlakte van het schildkraakbeen naar de fovea oblonga van het schenkkankraakbeen; het gedeelte, dat in de stemband ligt, wordt M. th. internus (kort „internus"; syn. M. vocalis) genoemd; het daarbuiten liggende heet „externus". M. thýreo-epiglótticus, schild-strotklepspier; van de binnenvlakte van het schildkraakbeen naar het strotklepje. M. thýreo-hyoídeus, schildtongbeenspier; van de linea obliqua van het schildkraakbeen naar het lichaam en de grote hoorn van het tongbeen. M. thýreo-pharýngeus, = M. constrictor pharyngis inf. M. tibiális ánticus, voorste scheenbeenspier; van de zijvlakte en de crista interossea van het scheenbeen, de fascia cruris en het tussenbeenvlies naar de zoolvlakte van het eerste wigvormige en eerste middelvoetsbeen naar de tuberositas oss. navicularis en de voetzoolzijde der ossa cuneiformia en der middelvoetsbeenderen II—IV. M. tíbialis pósticus, achterste scheenbeenspier, van de achterzijde van het scheenbeen en het tussenbeenvlies. M. trachélomastoídeus (τράχηλος, hals), = M. longissimus capitis. M. trágicus, oorlelspier, aan de buitenzijde van het oorlelletje. M. transversális aurículae, dwarse oorspier; van de eminentia conchae naar de eminentia scaphae. M. transversális cérvicis, = M. longissimus cervicis. M. transverso-spinális, = M. semispinalis + m. multifidus + musculi rotatores. M. transverso-urethrális, = M. sphincter urethrae membranaceae. M. transvérsus abdóminis, dwarse buikspier; van de onderste zes ribbekraakbeenderen, de fascia lumbodorsalis, de darmbeenskam en de liesband dwars naar de buik-aponeurose. M. transvérsus línguae, dwarse tongspier; tussen M. genio- en hyo-glossus. M. transvérsus nuchae, dwarse nekspier; van de protuberantia externa van het achterhoofdsbeen naar het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen. M. transvérsus perinéi profúndus, diepliggende dwarse bilnaadspier; gedeelte van het trigonum urogenitale, tussen de bladen van het bilnaadpeesvlies. M. transvérsus perinéi superficiális, oppervlakkige dwarse bilnaadspier; van het zitbeen naar de middellijn of naar de m. bulbo-cavernosus en de sphincter ani ext. M. transvérsus plantae, dwarse zoolspier; caput transversum van de m. adductor hallucis. M. transvérsus thóracis (ant.), (voorste) dwarse borstkasspier; van de achterzijde van het borstbeen en het zwaardvormig uitsteeksel naar de kraakbeenderen der 2e (of 3e) tot 6e ribben. M. transvérsus thóracis pósticus, achterste dwarse borstkasspier, = Musculi subcostales. M. trapézius, = M. cucullaris, monnikskapspier, trapeziumvormige spier; van de linea nuchae sup., de protuberantia ext. van het achterhoofdsbeen, de doornvormige uitsteeksels van de zevende hals- en de twaalf borstwervels naar het sleutelbeen, de schoudertop en de doorn van het schouderblad. M. triangulláris, driehoekige spier; van het middengedeelte van de rand van de onderkaak naar de mondhoek. M. triangulláris sterni, = M. transversus thoracis. M. triangulárissup., = M. caninus. M. tríceps bráchii, driehoofdige armspier; a) caput longum, van de tuberositas infraglenoidalis van het schouderblad; b) caput mediale, van de achterzijde van het opperarmbeen, beneden de sulcus nervi radialis; c) caput laterale, van boven de sulcus nervi radialis, naar het olecranon. M. tríceps surae, driehoofdige kuitspier, = M. soleus + M. gastrocnemius. M. trochleáris, katrolspier, = M. obliquus superior oculi. M. ulnáris ext., = M. extensor carpi ulnaris. M. urethrális, = M. sphincter urethrae membranaceae. M. urogenitális, = M. bulbo-cavernosus +

M. ischio-cavernosus + M. transversus perinei superf. en prof. + M. sphincter urethrae membranaceae. M. úvulae, huigspier; van het gehemelte-peesvlies en de spina nasalis post. naar de punt van de huig. M. vastus intermédius, brede middenspier; van de voorzijde van het dijbeen naar de tuberositas van het scheenbeen. M. vastus laterális, brede zijspier; van de basis van de trochanter major, de linea intertrochanterica en het labium mediale der linea aspera van het dijbeen naar de tuberositas van het scheenbeen. M. vastus medius, naar het midden gelegen brede spier; van het onderste deel der linea intertrochanterica en het labium mediale der linea aspera van het dijbeen naar de tuberositas van het scheenbeen. M. ventriculáris, vgl. M. thyreo-arytaenoideus. M. verticális línguae, loodrechte tongspier, tussen de twee langsspieren. M. vocális, stemspier = M. thyreo-arytaenoideus int. M. zygomáticus (major), grote jukspier; van het jukbeen naar de mondhoek. M. zygomáticus minor, = caput zygomaticum van de m. quadratus labii sup.

Museau de tanche (Fr., zeeltesnoet), oude benaming voor het ostium externum van de baarmoeder; vgl. Os tincae.

Musivisch zien (μουσεῖον, mozaïek), het zien (der insecten) met facetten-ogen. Volgens Müller ontstaat daarbij één beeld, dat mozaïekachtig samengesteld is uit de beeldjes, die door de verschillende facetten zijn gevormd.

Mussitation (Fr., van Lat. mussito, murmelen), murmelende beweging der lippen, bij zeer ernstig zieke personen; vgl. Deliria mussitantia.

Mutacismus, mutismus (mutus, stom), onvermogen om te spreken ten gevolge van psychische onvrijheid; bij geesteszieken en hysterie. Bijv. n.w.: mutistisch.

Mutatie (mutatio, verandering), de „overgang" van de stem bij het begin der manbaarheid. M. gezwel (Sticker), sarcoma, dat zich uit een carcinoma heeft ontwikkeld. M. theorie, de theorie (Hugo de Vries), volgens welke soorten ontstaan door verdere ontwikkeling van plotselinge of sprongsgewijze veranderingen (mutaties), die zich bij levende wezens kunnen voordoen; vgl. Darwinisme.

Mutilátio (mutilus, verminkt), verminking; vgl. Lepra mutilans.

Mutismus, mútitas voluntária, vrijwillige stomheid = mutacismus (zie ald.).

Mutualisme (mutuus, wederkerig), samenleven van twee verschillende organismen, waaruit voor beide nut voortvloeit; syn. symbiosis.

Mutueel (Lat., mutuus), wederkerig.

Muzikaal geruis, geruis, dat tot een muzikale toon nadert.

Muzikantenbeen, de plaats aan de achterzijde van de epicondylus medialis van het opperarmbeen, waar de spaakbeenzenuw in een gleuf vlak onder de huid loopt.

Myálgia (μῦς, gen. μυός, spier; ἄλγος, pijn), spierpijn. M. cephálica s. cápitis, hoofdrheumatismus; syn. cephalalgia rheumatica. M. cervicális, stijve nek, pijnlijke contractuur van één of meer spieren van de hals of de nek; syn. torticollis rheumaticus, cervicodynia, caput obstipum rheumaticum. M. lumbális, lendenrheumatismus; syn. lumbago. M. pectorális et intercostális, (epidémica, als zij epidemisch optreedt), rheumatismus der borst- en tussenribsspieren; syn. pleurodynia. M. scapularis, schouderbladrheumatismus; syn. omalgia, scapulodynia rheumatica.

Myasthenía (ἀσθένεια, zwakte), spierzwakte. M. gástrica, atonie, motorische insufficientie (zie ald.) van de maag. M. gravis pseudoparalýtica (Jolly), ernstige, zich als (bulbaire) verlamming voordoende spierzwakte, vooral in de spieren van de oogleden, de nek, de kauwspieren, de spieren van het aangezicht en de ledematen; geen veranderingen in het verlengde merg (bulbus medullae); syn. asthenische bulbaire verlamming, symptomengroep van Erb-Goldflam.

Myasthenische reactie (Jolly), de voor myasthenie eigenaardige loop van de kromme lijn der spiersamentrekkingen bij electrische prikkeling.

Myatonía congénita (ἀτονία, slapheid (Oppenheim), aangeboren spierslapte door vertraagde ontwikkeling der spieren.

Mycetismus (μύκης, gen. μύκητος, schimmel), vergiftiging door schimmels. M. intestinális, M. met verschijnselen van maag- en darmcatarrh. M. cholerifórmis, M. met choleraverschijnselen; voornamelijk door vergiftiging met amanita en helvella. M. cerebrális, M. met hersenverschijnselen, stuipen, razernij, pupilverwijding, diepe bewusteloosheid; door amanita. M. muscarínicus, door agaricus muscarius, vliegenzwam; met diarrhoea, speekselvloed, pupilvernauwing, collaps.

Mycetóma, = maduravoet.

Mycobacteriën, een groep bacteriën, die tussen de splijt- en draadzwammen in staan (H. Lehmann). Hiertoe behoort de tuberkelbacil. Mycobactérium tuberculósis ávium, de tuberkelbacil van vogels,

M. t. bovis, van runderen, M. t. píscium van vissen. M. t. múris bij veldmuizen in Groot-Brittanië, met geringe virulentie, wordt bij de mens gebruikt voor vaccinatie.

Mycodérma álbicans, = oidium albicans (zie ald.).

Mycodesmoíed, mycofibróma, = botryomycosis (zie ald.).

Mycohaemíe (O. Rosenbach), het voorkomen van splijtzwammen in het bloed en de daardoor veroorzaakte ziekten.

Mycologíe, de kennis der schimmels, bacteriologie.

Mycophylaxíne, zie Phylaxine.

Mycósis (Virchow), ziekte door bepaalde schimmels veroorzaakt (M. aspergillína door aspergillus; M. mucorína door mucor); in ruimer betekenis een ziekte, waarbij splijtzwammen (bacteriën) een rol spelen. M. fungoídes (Alibert, 1832), kwaadaardige huidziekte, waarbij zich uit schijfvormige, gezwollen rode plekken paddenstoelachtige (μύκης), vaste gezwellen ontwikkelen, die in verzwering overgaan; syn. granuloma fungoides, lymphadénie cutanée, eczema tuberculatum, papilloma areoelevatum. M. intestinális, 1. anthrax (zie ald.) van het darmkanaal; 2. schimmel- of spruitzwamziekte van het darmkanaal. M. maculósa (maculosus, vlekkig), = pityriasis versicolor, chloasma, dermatomycosis furfuracea, tinea versicolor. M. profúnda s. generalisáta, dieper door dringende en zeer verspreide huidmycose. M. tonsillárum benígna, goedaardige vorming van schimmelpropjes in de amandelen.

Mycosozíne (Hankin), = alexine; vgl. Sozine.

Mycotherapie, behandeling met schimmels.

Mycóthrix (θρίξ, haar), bacteriesoort in de mondholte, die lange draden vormt.

Mycótisch, door schimmels veroorzaakt.

Mycotoruloídeae, spruwschimmels, zie ook Oidium.

Mycotorulósis, zie Torula.

Mydaleíne, mydatoxíne, mydíne (μυδάλεος, rottig), vergiftige rottingsstoffen (ptomainen) uit lijken (Brieger).

Mydésis (μύδάω, rotten), rotting.

Mydríasis (μυδρίασις), verwijding van de pupil. M. spástica, krampachtige pupilverwijding, door kramp van de m. dilatator. M. paralýtica, verlammingsverwijding, door verlamming van de m. sphincter. M. paralýtico-spástica, door beide oorzaken te zamen.

Mydriática (nl. remedia), middelen, die de pupil verwijden.

Myelaemíe (μυελός, merg; αἷμα, bloed), aanwezigheid van myelocyten (zie ald.) in het bloed.

Myelalgíe (ἄλγος, pijn), pijn van het beenmerg.

Myelastheníe (ἀσθένεια, zwakte), = neurasthenia spinalis (Ziemssen).

Myelencephalítis, ontsteking van het ruggemerg en de hersenen.

Myelencéphalon, nahersenen; nl. het verlengde merg, de pyramiden, de olijven en de corpora restiformia.

Myelíne, vetachtige stof in de mergschede der zenuwen en in afstervende cellen (myeline-ontaarding). M. figuren (Virchow), figuren, bij de myeline-ontaarding in de cellen waar te nemen. M. schede, = mergschede der zenuwen.

Myelinisatie, de ontwikkeling van de myelineschede om de zenuwvezelen.

Myelítis, 1. ontsteking van het ruggemerg, 2. ontsteking van het beenmerg. M. transvérsa, dwarse m., ontsteking van een gedeelte van het ruggemerg, dat de gehele dwarse doorsnede beslaat. M. dissemináta, uitgezaaide m., ontsteking van verspreide gedeelten van het ruggemerg. M. hyperplástica granulósa, = ostitis fungosa (zie ald.).

Myelo-, tot het (been- of rugge-) merg behorend.

Myeloblásten (Naegeli), gegranuleerde leucocyten op een vroege trap van ontwikkeling, met grote ronde kernen; bij myeloide leukaemie in het bloed. Vgl. Paramyeloblasten.

Myeloblastenleukaemíe, acute vorm der leukaemie met gemengde cellen.

Myeloblastóma, = myeloma.

Myelocéle (κήλη, breuk), ruggemergsbreuk; vgl. Spina bifida, Myelomeningocele.

Myelocýste, aangeboren cyste, uit de medullaire buis (het latere ruggemerg), voortgekomen, of cyste in het ruggemerg.

Myelocystocéle, uitpuiling van het zachte ruggemergsvlies met gedeelten van het ruggemerg door aangeboren gapingen in de ruggegraat; syn. syringomyelocele, hydromyelocele.

Myelocystomeningocéle, myelocysto- met myelomeningocele tezamen.

Myelocýten, grote, veelal neutrophile bloedcellen met ronde kern, waarschijnlijk uit het beenmerg afkomstig.

Myelocytoblastóma, -cytoma, = myeloma.

Myelodelésis (δήλησις, beschadiging), vorming van holten in het ruggemerg ten gevolge van bloeding.

Myelodysplasíe (δυς-, verkeerd; πλάσις, vorming) (Fuchs), zeer geringe afwijkingen in de zin van spina bifida, als oorzaak van

enuresis, gevoelsstoornissen, syndactylie, misvorming der voeten, enz.

Myelogéen, van het beenmerg uitgaande.

Myelogonie (Benda), veronderstelde stamcel van het mergstelsel.

Myelogram, 1. het resultaat der myelographie (zie ald.), 2. het bloedbeeld van bloed uit het beenmerg.

Myelographie (γραφεῖν, schrijven), onderzoek van het wervelkanaal door middel van x-stralen, nadat een contrastvloeistof in de durazak is gespoten.

Myeloïde, 1. op merg gelijkend; 2. van het merg uitgaande (myeloïde leukaemie).

Myeloïde metaplasie (Ehrlich), het ontstaan van beenmergcellen in de milt en de lymphklieren; bijv. bij myeloide leukaemie en besmettelijke ziekten (vgl. Metaplasie).

Myelóma (μυελός, merg), gezwel dat van het ruggemerg uitgaat, of van het beenmerg en dan òf 1. uit myelocyten bestaat en tot het rode beenmerg bepaald blijft (myelocytoma), en bij sterke uitbreiding myelomatósis wordt genoemd (syn. ziekte van Kahler); òf 2. kwaadaardig is, ook in de lange beenderen voorkomt en soms metastasen (zie ald.) vormt.

Myelomalácia (μαλακία, verweking), verweking van het ruggemerg, meestal ten gevolge van thrombose of embolie.

Myelomatósis, zie Myeloma.

Myelomeningítis, meningitis spinalis, samengaande met myelitis.

Myelomeningocéle (μῆνιγξ, vlies), breuk van het met vocht gevulde zachte ruggemergsvlies en het onvolkomen ontwikkelde, gespleten ruggemerg, door de beenspleet bij rhachischisis (zie ald.).

Myeloomcel, ontaarde plasmacellen, grote polymorphe cellen met basophiel plasma, afkomstig uit het beenmerg.

Myelopáthia spasmódica, = spastische spinale paralyse (zie ald.).

Myelopathie, ruggemergsziekte.

Myelophthisis (zie Phthisis), ziekte, waardoor de functie van het beenmerg als bloedvormend orgaan te gronde gaat (zie Agranulocytosis).

Myeloplastisch gezwel, = myeloplaxisch gezwel.

Myelopláxen (πλάξ, plaat) (Robin), reuzecellen (tot 0.1 mm) met vele kernen van het beenmerg; Kölliker's osteoclasten (zie ald.).

Myeloplaxisch gezwel, -plaxóma, = myeloma.

Myelopoiése (ποίησις, making), de vorming van myelocyten.

Myelosarcóma, sarcoma, uitgaande van het beenmerg.

Myelosarcomatósis, vorming van vele kwaadaardige gezwellen in het beenmerg; voor een deel hetzelfde als chloroma (zie ald.).

Myelosclerósis, sclerose (zie ald.) van het ruggemerg.

Myeloscoop (σκοπέω, kijken), een naald met lichtinstallatie ter beschouwing van de oppervlakte van het ruggemerg (Pool).

Myelóse, ziekte van het myeloiede weefsel, bijv. myelogene leukaemie, aleukaemie. Chronische M., vergroting van milt en lever, later klierzwellingen en infiltraten in de huid; zeer sterke vermeerdering van het aantal leucocyten, vooral myelocyten (zie ald.). Syn. Chronische myeloide leucose.

Myelotoxisch (τοξικός, vergiftig), vergiftig voor het beenmerg als bloedvormend orgaan.

Myentéricus (μῦς, gen. μυός, muis, spier; ἐντερικός, tot de ingewanden behorend), behorend tot de spierlaag der darmen; zie Plexus myentericus.

Myíasis (μυῖα, vlieg) (G. Joseph), ziekte, door de larven van vliegen of muggen veroorzaakt, vooral door cochliomyía hominivórax (Amerika) en Wohlfartia magnifica (Europa, vooral Rusland). M. externa, huidmyiasis, doordat larven in de huid voorkomen („Dasselbeule" door hypoderma bovis) en in de ogen, de mond, de neus en de gehoorgang. M. intestinális s. interna, door de aanwezigheid van larven in maag en darmen. M. lineáris, = larva migrans. M. oéstridae, veroorzaakt door horzels (oestridae).

Myiocéphalon (κεφαλή, hoofd), vliegekopje, het naar buiten uitpuilen van de membrana Descemeti in een zweertje van het hoornvlies, dat alle lagen tot deze membrana doorboord heeft.

Myiod(es)opsíe (μυιοειδής, op een vlieg gelijkend; ὄψις, het zien), = mouches volantes.

Myiósis, = myiasis.

Myítis, = myositis.

Mylacéphalus (μύλη = mola (zie ald.); ἀ priv.; κεφαλή, hoofd), misgeboorte zonder hoofd, iets meer op een menselijke vorm gelijkend dan een amorphus (zie ald.).

Mylo-hyoídeus (μύλος, molen, kies; hyoideus, zie ald.), vgl. Musculus, Nervus, Linea.

Mylo-pharýngeus, vgl. Musculus.

Myloptósis (πτῶσις, de val), het afzakken van de onderkaak bij diepe bewusteloosheid.

Myoblasten (μῦς, gen. μυός, muis, spier; βλαστάνω, uitspruiten), vgl. Sarcoblasten.

Myoblastóma, goedaardig gezwel aan de tanden, tong, spieren of huid, ten onrechte beschouwd als een product der myoblasten;

wellicht zijn het mesenchymcellen, waarin verschillende stoffen zijn opgestapeld.

Myocardítis (καρδία, hart), ontsteking van de hartspier.

Myocárdium, de hartspier, de middelste laag van de hartwand, tussen endo- en pericardium.

Myochordítis (χορδή, snaar), ontsteking van de stembandspieren.

Myocloníe, myoclónus (κλόνος, heftige beweging) (Seeligmüller), = paramyoclonus multiplex; zie Unverricht.

Myoclónische reactie, het ontstaan van clonische trekkingen bij faradisatie, in plaats van de normale tetanus.

Myoclónus-epilepsíe, met epilepsie gepaard gaande erfelijke en familiaire myoclonie (Unverricht, 1891).

Myocómmata (κόμμα, insnijding), dwarse afscheidingen van bindweefsel in een spier; zie Inscriptiones tendineae.

Myocyten, cellen van het spierweefsel.

Myodegenerátio, spier-ontaarding. M. cordis, ontaarding van de hartspier.

Myodioptríe, spierdioptrie, de hoeveelheid innervatie (zie ald.), die de musculus ciliaris nodig heeft om de breking van het oog met één dioptrie (zie ald.) te vermeerderen (Flieringa).

Myodynía (ὀδύνη, pijn), spierpijn.

Myoerethismus (vgl. Erethismus), verhoogde prikkelbaarheid der spieren.

Myofibróma, myoma dat veel bindweefsel bevat.

Myofibrósis cordis (Dehio, 1898), in de hartspier verspreide vermeerdering van het interstitiële bindweefsel, met vermindering der spierzelfstandigheid.

Myogeen, (γενής, afkomst), 1. Een oplosbare eiwitstof van de spier; is zij door verandering onoplosbaar geworden, dan heet zij myogeenfibrine; vgl. Myosine. 2. Van de spier afkomstig. Myogene theorie van Engelmann: de prikkel tot de werking van het hart ontstaat in de hartspier zelf; vgl. Neurogeen.

Myogelóse, de vorming van knobbels, bestaande uit gels (zie Gel), in de spiermassa tengevolge van afkoeling, plaatselijk bloedgebrek enz.

Myoglobulíne, een stolbaar globuline in het spierweefsel.

Myognathíe (γνάθος, kaak) (G. St. Hilaire), dubbele misgeboorte, waarbij aan de onderkaak van de geheel ontwikkelde vrucht een tweede hoofd met spieren en huid verbonden is.

Myo(haemo)globíne, een pigment in het spierweefsel, verwant aan het haemoglobine.

Myographíe (γράφω, schrijven), het optekenen van spierbewegingen door middel van een toestel, dat myographion heet.

Myokinésiegrám, kromme verkregen door registratie van spierbewegingen.

Myokymíe (κῦμα, golf), spiergolving; fibrillaire spiertrekkingen bij zekere zenuwziekten, of ook een bepaalde ziekte, waarbij vooral aan de spieren van de benen en de buik golven van sterke, pijnlijke samentrekkingen ontstaan, onder hevig zweten (Fr. Schultze, 1894).

Myolémma, zie Sarcolemma.

Myologíe, leer van de spieren.

Myólysis cordis tóxica (λύσις, oplossing), het uiteenvallen van de vezels van de hartspier door diphtherietoxine (Eppinger).

Myóma, vleesgezwel, gezwel, dat voornamelijk uit spiervezels bestaat. M. laevicelluláre (laevis, glad), gladvezelig spiervezelgezwel; syn. leiomyoma (zie ald.). M. striocelluláre (stria, streep), gestreept spiervezelgezwel; syn. rhabdomyoma (zie ald.). M. sarcomatódes, sarcomateus ontaard myoma.

Myomalácia (μαλακία, weekheid), verweking van het spierweefsel, vooral van het hart, na embolie.

Myomatósis uteri, het voorhanden zijn van myomata in de baarmoeder.

Myomectomíe, uitsnijding van een myoma van de baarmoeder.

Myoméren (μέρος, deel), spiersegmenten; ook syn. voor myotomen. Zie Myotoom.

Myometrale klieren (Bouin en Ancel), klierweefsel in de wand van de baarmoeder, dat in de tweede helft der zwangerschap bij knaagdieren wordt aangetroffen.

Myométrium, spierlaag van de baarmoeder; vgl. Endo- en Perimetrium.

Myomotomíe (τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van een myoma der baarmoeder.

Myomotórisch, tot de spierbeweging dienend.

Myoneural junction (Eng., van junctio, verbinding), myoneurale tussenstof, de hypothetische stof, wier aanwezigheid tussen gladvezelige spieren en haar zenuwen wordt verondersteld.

Myoomhart, het hypertrophische hart bij myoma der baarmoeder.

Myopachýnsis (πάχυνσις, vetmesting), hypertrophie der spieren. M. lipomatósa, pseudo-hypertrophie der spieren.

Myoparálysis (παράλυσις, verlamming), spierverlamming.

Myopáthia (πάθος, aandoening), idiopathische, in tegenstelling met neuropathische spierziekte; bijv. nw. myopathisch.

Myophobíe (μῦς, gen. μυός, muis; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor muizen.

Myophoon (φωνή, stem), instrument tot waarneming van de spiertoon.

Myopíe (μύωψ, kortzichtig, van μύω, ogen en oren sluiten; ὤψ, oog, wegens de gewoonte van bijzienden om de ogen toe te knijpen bij het zien), bijziendheid, door te sterke kromming van de brekende vlakken of te sterk brekingsvermogen van de brekende tussenstoffen van het oog (brekingsmyopie) of, gewoonlijk, door te grote lengte van het oog (asmyopie). Transitorische (zie ald.) M., voorbijgaande M. bij het gebruik van sulfanilamiden door zwelling van de lenskern.

Myópisch, bijziend, of: voorkomende in bijziende ogen.

Myoplégia periódica paroxysmális, (C. Westphal), vaak familiaire of erfelijke tusenpozende spierverlamming; slappe verlamming van de spieren der ledematen, gedurende enkele uren tot dagen, die zich met tussenpozen herhaalt.

Myoporphyríne, porphyrine zoals dat voorkomt in de spieren.

Myorrhaphíe (ῥάπτω, naaien), spierhechting.

Myorrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), spierverscheuring.

Myorrhythmíe, (ῥυθμός, maatbeweging), myoclonische (zie Myoclonie) samentrekkingen der spieren met rhythmische tussenpozen.

Myorýctes Weismanni (ὀρύσσω, doorgraven), ronde worm, die als parasiet in de spieren van koudbloedige dieren voorkomt.

Myosarcóma, = myoma sarcomatodes.

Myoscleróse, spierverharding.

Myosíne, = globuline in spierplasma, dat bij stolling zou overgaan in myosinefibrine.

Myosinogeen, myosine + myogeen.

Myósis (μύω, sluiten), verkeerde spelling voor miosis (zie ald.).

Myosítis (beter myitis), spierontsteking. M. interstitiális, ontsteking van het bindweefsel in en tussen de spieren. M. ossíficans (traumática), plaatselijke spierontsteking, die tot verbening van spierweefsel in een spier voert („exerceerbeen" in de deltaspier, „rijbeen" in de aanvoerende dijspieren), door aanhoudende druk. M. ossíficans progressíva, voortgaande spierverbening, onder ontstekingsverschijnselen; bij jonge mensen, met belangrijke misvormingen als gevolg. M. rheumatica; vgl. Myalgie, Polymyositis.

Myospásia impulsíva, zenuwziekte, gekenmerkt door plotselinge spierkrampen; vgl. Maladie des tics.

Myospásmus (σπασμός, samentrekking), spierkramp.

Myostátisch stelsel (vgl. Statisch), het extrapyramidale stelsel (zie ald.), dat de statische samenwerking der spieren regelt.

Myotálgia, = myalgia.

Myotátische prikkelbaarheid (τάσις, rekking), het verschijnsel, dat men door een slag op sommige pezen samentrekkingen van spieren kan teweegbrengen (Gowers).

Myótica (μύω, sluiten), verkeerde spelling voor miotica.

Myotómia, doorsnijding van een spier, bijv. een oogspier, bij operatie wegens scheelzien. M. intraocularis, doorsnijding van de m. ciliaris bij glaucoma (Hancock).

Myotónia congénita (τείνω, rekken) (Strümpell), ziekte van Thomsen (1876); meestal aangeboren, in sommige gezinnen herhaaldelijk voorkomende ziekte, waarbij, vooral bij snel uitgevoerde willekeurige bewegingen, de spieren zonder pijn stijf worden. M. atróphica, dezelfde ziekte, gepaard met slinking van het spierweefsel (Curschmann); syn. myotonische dystrophie. Vgl. Paramyotonie.

Myotonische dystrophíe, = myotonia atrophica. M. pupilreactie, pupillotonie (zie ald.) als verschijnsel van myotonia congenita (zie ald.). M. reactie (Erb), de wijze, waarop spieren met myotonia (zie ald.) electrische en galvanische prikkeling beantwoorden.

Myotonoclónia trépidans (trepido, sidderen), ziekte met zwakte in de benen en neiging tot beven en tonische en clonische spiersamentrekkingen (H. Oppenheim).

Myotóom (τέμνω, snijden), 1. spiersegment, een groep spieren, geinnerveerd door een segment van het ruggemerg; 2. instrument voor de myotomie.

Myotróop (τρέπω, wenden) (van geneesmiddelen of vergiften), een bijzondere verwantschap tot het spierweefsel bezittend.

Myringectomíe (myrinx, trommelvlies, van μύριγξ, wat een verbastering zou zijn van μῆνιγξ, vlies), gedeeltelijke of gehele uitsnijding van het trommelvlies.

Myringítis, ontsteking van het trommelvlies.

Myringomycósis (μύκης, schimmel), groei van schimmels, voornl. aspergillussoorten, op het trommelvlies.

Myringoplastiek (vgl. Plastiek), operatieve genezing van openingen in het trommelvlies (E. Berthold).

Myringotomíe, insnijding van het trommelvlies; syn. paracentese.

Mýrinx, trommelvlies; syn. membrana tympani.

Myrmecíasis, myrmecismus (μύρμηξ, gen. μύρμηκος, mier; juister zou zijn myrmeciásmus (van μυρμηκιασμός, het slapen der iedematen); vgl. Formicatio.

Myrtebladsonde, sonde met een ovaal, plat uiteinde, tot het opstrooien van poeder, het verwijderen van korsten, enz.

Myrtifórmis, myrtebladvormig; vgl. Carunculae.

Mysophobíe (μύσος, vuilheid, bevlekking; φόβος, vrees), vrees voor aanraking, door de dwangvoorstelling, dat aan alles vuil of smetstof kleeft.

Mytacísmus (μυτακισμός, μῦ, de Griekse m), spraakgebrek, waarbij m (of een andere lipletter) gebruikt wordt voor andere letters.

Mythomanie (μύθος, verdichting), = confabulatie, pseudologie (zie ald.) (Dupré).

Mytilotoxíne (μυτίλος, mossel; τοξικόν, vergif), een ptomaïne (zie ald.) met curarewerking, dat door Brieger uit mosselen is bereid.

Mytilotoxismus, vergiftiging door mosselen.

Myxadenítis labiális (μύξα, slijm ἀδήν, klier; labium, lip), chronische zwelling en infiltratie der slijmklieren, vooral van de onderlip, met slijmachtig etterige afscheiding welke tot korsten indroogt; syn. ziekte van Baelz.

Myxadenóma, gezwel, uit slijm- en klierweefsel samengesteld.

Myxidiotíe, myxinfantilísmus, idiotie, infantilismus bij myxoedema.

Myxoblastóma, = myxoma.

Myxochondróma, zie Myxoma.

Myxoedéma (Ord, 1877), slijmzwelling; zwelling der huid, waarbij deze er bleek en pappig uitziet, de temperatuur verlaagd is, evenals de zweetafscheiding en de verrichtingen van de geest vertraagd, meestal ook verzwakt zijn. Ontstaat na verwijdering van de schildklier (cachexia strumipriva, myxoedème opératoire), of door aangeboren ontaarding dier klier (myxinfantilismus, myxidiotie), welke in sommige streken endemisch is (cretinismus). Syn. cachexie pachydermique (Charcot).

Myxoedème postopératoire (Reverdin), zie Myxoedema; syn. cachexia strumipriva.

Myxofibroangióma placéntae, vgl. Chorionangioma.

Myxofibróma, vgl. Fibromyxoma.

Myxóma, slijmweefselgezwel; syn. collonema. M. hyalínum (ὕαλος, glas), doorzichtig gezwel van enkel slijmweefsel. M. medulláre, mergachtig myxoma, troebel door vele cellen in het slijmweefsel. Door menging met andere gezwelvormen ontstaat M. lipomatódes, vet-slijmgezwel, M. fibrósum, bindweefsel-slijmgezwel, M. cartilagíneum, kraakbeen-slijmgezwel; slijmachtige ontaarding van andere gezwellen vormt myx(o)adenoma, myxoiedcystoma, myxolipoma, myxomyoma, myxosarcoma, enz. M. múltiplex chórii, = mola hydatidosa (zie ald.).

Myxoneurósis intestinális (Ewald), nerveuse vorm van enteritis membranacea; vgl. Colica mucosa.

Myxopoiésis (ποίησις, making), slijmbereiding, slijmafzondering.

Myxorrhóea coli (ῥέω, vloeien), = colica mucosa.

Myxosarcóma, zie Myxoma.

N

N., afkorting van Nervus.

Nachfieber (D., nakoorts), stijging van de temperatuur zonder verdere ziekteverschijnselen tijdens het tijdperk van herstel van vlektyphus.

Nadi-reagens, α naphthol + dimethylparaphenileendiamine, kleurt het celplasma blauw, wanneer het oxydase bevat.

Naevus (Lat.), aangeboren vlek, moedervlek (N. congénitus s. matérnus), door pigment of bloedvaten bruin of rood gekleurde huidvlek. N. anaémicus, met weinig bloedtoevoer. N. caerúleus, blauwzwarte vlek, (Fr., Névus bleu). N. comedónicus, band- of vlekvormige n. bestaande uit zeer grote comedonen, gelegen in meestal gepigmenteerd littekenweefsel, dat er eigenaardig vermolmd uitziet. Naevi cystepitheliomatósi disseminati (Gassmann), lymphangioma tuberosum multiplex. N. depigmentósus, ongekleurde n. N. flámmeus, vuurvlek, = angioma simplex. N. ichthyosifórmis, streepvormige, wratachtige moedervlek, die de loop van een huidzenuw volgt; vgl. Ichthyosis; syn. naevus linearis, neuropathicus, neuroticus, unius lateris, papilloma neuropathicum. N. lenticuláris, lentigo (zie ald.). N. lineáris, = N. ichthyosiformis. N. matérnus, = N. congenitus. N. morus (Lat., moerbei), bultige moerbeiachtige moedervlek. (Eng. Strawberry mark). N. múltiplex Pringle, vgl. Adenoma sebaceum. N. neuropáthicus, neuróticus, = N. linearis. N. peripiláris, talrijke ronde, meestal platte, ook wel navelvormige papels,

die om een haar zijn gegroepeerd. N. pigmentósus, 1. pigmentvlek, aangeboren vermeerdering van het huidpigment. 2. xeroderma pigmentosum (zie ald.). N. pilósus (pilus, haar), met haren begroeide moedervlek. N. planus (Lat., plat), vlakke moedervlek. N. sanguíneus, bloedvlek; syn. angioma simplex. N. sebáceus, = adenoma sebaceum. N. seborrhóicus, = verruca senilis (zie ald.). N. simplex, = angioma simplex. N. spilus (σπῖλος, vlek), = N. planus. N. tuberósus, = angioma cavernosum. N. tuberósus múltiplex, lymphangioma tuberosum multiplex. N. uníus láteris (Lat., van éne zijde), = N. linearis. N. vasculáris (simplex), vaatvlek, aangeboren rode vlekken of blauwachtige zwellingen, die men kan wegdrukken; syn. teleangiectasia, angioma simplex. N. vasculósus tuberósus, grotere vaatgezwellen, die tot groei geneigd zijn; syn. angioma cavernosum prominens. N. verrucósus (Lat., wrattig), vgl. Verruca mollis. N. vinósus (vinum, wijn), wijnvlek, blauwachtig rode vlek.

Nagana, Afrikaanse benaming voor de tsetse-ziekte der paarden en runderen; verwekt door trypanosoma Brucei, welke wordt overgebracht door glossina morsitans; vgl. Surra.

Nagelextension (D.), rekking van gebroken beenderen door middel van een gewicht, dat trekt aan een in het beenuiteinde gedreven spijker (Steinmann).

Nanisme sénil (Fr.), het afnemen van de lichaamslengte in de ouderdom.

Nanismus (νάννος, nanus, dwerg), het achterblijven in groei, zodat de gestalte dwergachtig blijft. N. infantílis wordt óók genoemd dwerggroei, waarbij sommige delen in kinderlijke toestand blijven, in tegenstelling met N. primordiális (zie Primordiaal), zodanige dwerggroei, dat in volwassen toestand alle delen evenredig en normaal, slechts in verkleinde afmetingen, ontwikkeld zijn.

Nan(n)ocephalíe (κεφαλή, hoofd), abnormale kleinheid van het hoofd.

Nan(n)ocórmia (κορμός, afgehouwen stuk), abnormale kleinheid van de romp.

Nan(n)omélia (μέλος, lid), abnormale kleinheid van de ledematen.

Nan(n)osómia (σῶμα, lichaam), = nanismus; wordt toegeschreven aan onvoldoende werking van het kliergedeelte der hypophysis (glandula pituitaria) en daarom genoemd nanosómia pituitária (Erdheim); onderscheiden in N. p. infantilis, die zich reeds in de eerste kinderjaren vertoont en weder kan herstellen, en N. p. tarda (tardus, laat), die zich later vertoont en onherstelbaar is.

Nanoekajoenoe, Nanoekayami (Jap.), meestal goedaardige ziekte in de Japanse provincie Toekoeoka, veroorzaakt door leptospira hebdomadis (zie ald.), overgebracht door de Japanse veldmuis; syn. sevenday fever. Komt ook in Indië voor.

Nanus (Lat.), dwergachtig.

Naphtholismus, vergiftiging met naphthol.

Naprapathíe (Tsjechisch, napravit, verbeteren), een vorm van kwakzalverij in Amerika, die alle ziekten toeschrijft aan veranderingen in banden en bindweefsel.

Narcismus (naar de mythologische figuur Narcissus), ziekelijke zucht om met welgevallen zich zelf naakt te zien; ook sexuele en niet-sexuele zelfliefde, een psycho-analytisch begrip.

Narcoanalýse, psychiatrisch onderzoek nadat de onlust tot openhartigheid is weggenomen door intraveneuse inspuiting van barbituurzuur-derivaten (pentothal).

Narcohypnóse, hypnotische toestand na inspuiting met pentothal.

Narcolepsíe (ναρκή, verdoving, verstijving; λῆψις, aanval), aanvallen van onbedwingbare slaap, die enige minuten duurt; bij zenuwachtige, hysterische, epileptische, ook wel bij gezonde personen (Gélineau, 1880). Syn. hypnolepsie, lethargie. Vgl. Cataplexie, Pycnolepsie.

Narcologíe, kennis van de verdoving. Narcoloog, specialist voor verdoving bij operaties.

Narcomaníe (μανία, razernij), verslaafdheid aan verdovende middelen.

Narcóse (νάρκωσις), verdoving, en wel algemene, door invloed van verdovende middelen (narcotica) op de hersenen. N. à la reine (door Simpson bij koningin Victoria toegepast), lichte narcose tijdens de barensweeën. N.-breedte (Czempin), de hoeveelheid van een narcoticum, gelegen tussen de hoeveelheid, die juist narcose kan teweegbrengen en de dodelijke hoeveelheid. N.-verlamming (H. Braun), verlamming, die tijdens de narcose, maar ook tijdens sterke, langdurige abductie (afvoering) van de arm kan ontstaan, doordat het sleutelbeen of het hoofd van het opperarmbeen op de plexus brachialis of zijn takken drukt. Gesloten N., als de longen alleen in communicatie staan met het narcosetoestel en niet meer met de buitenlucht.

Narcosuggestie, suggestie tijdens de verhoogde suggestibiliteit door inspuiting met pentothal (zie Narcoanalyse).

Narcosynthese, het gebruik van de resul-

taten der narcoanalyse om de patient te beleren omtrent zijn ziekte.

Narcótica, nl. remedia, verdovende middelen.

Narcotimanie = Narcomanie (zie ald.).

Narcotísmus, = Narcomanie.

Náres (Lat., enkelvoud naris, neusgat), de neusgaten, ook de neus.

Nasaal (nasális, vgl. Os nasale, neusbeen), tot de neus behorend, naar de neus toe liggend, of, naar de neus klinkend (van de stem); ten onrechte spreekt men wel van „door de neus", terwijl het eigenaardige geluid juist door onvoldoende doorgankelijkheid van de neus wordt veroorzaakt.

Násion (in de anthropologie), het kruispunt van de sutura naso-frontalis met de middellijn van het lichaam.

Nasociliáris, zie Nervus.

Naso-labiále plooi (nasus, neus en labium, lip); vgl. Sulcus naso-labialis.

Naso-lacrimális, zie Saccus.

Nasomyíasis, larven in de neus, zie Myiasis.

Nasonnement (Fr.), het met een neusgeluid spreken; vgl. Nasaal, Rhinolalia.

Naso-palatínus, neus en gehemelte betreffend; zie Arteria, Nervus, Sulcus.

Nasophárynx, het gedeelte van de pharynx, gelegen boven het velum palatinum. Syn. Epipharynx, Rhinopharynx. Vgl. Oropharynx.

Naso-turbinále, sc. os, een bij viervoetige zoogdieren voorkomende voorste neusschelp; bij de mens onvolkomen ontwikkeld, als agger nasi (zie ald.).

Násus (Lat.), neus.

Nataliteit (natalis, op de geboorte betrekking hebbend), het geboortecijfer, de verhouding van het aantal geboorten tot het bevolkingscijfer.

Natal-sore, vgl. Veld-sore.

Nátes (Lat.), billen; syn. clunes.

Naticephalíe (Parrot), vgl. Caput natiforme.

Natief (nativus, geboortig), oorspronkelijk, onveranderd, ongekleurd (van microscopische praeparaten).

Nativíst, 1. aanhanger der erfelijkheidsleer; 2. aanhanger van de leer der aangeboren begrippen, in tegenstelling van het empirisme, dat deze in oorsprong afleidt uit de ervaring.

Nativístisch, op overerving berustend.

Naturalisme, een stelsel, dat alle verschijnselen opvat als natuurverschijnselen, zonder van bovennatuurlijke krachten, elementen of verklaringen gebruik te maken.

Naupathíe (ναῦς, schip), zeeziekte.

Náusea (Lat., van ναυσία, eigenlijk zeeziekte; zie Naupathie), misselijkheid.

Nauseósa, nl. remedia, middelen, die misselijkheid verwekken.

Naviculáris (navis, schip), op een schip gelijkend; zie Os naviculare.

Neanderthal-schedel, mensen-schedel uit de vóórhistorische tijd, gevonden in het Neanderdal.

Near-sightedness (Eng., near, nabij; sight, gezicht), bijziendheid.

Nearthróse (νέος, nieuw; ἄρθρον, gewricht), vorming van een gewricht op een verkeerde plaats, doordat, bij niet genezen beenbreuken en niet ingebrachte ontwrichtingen, twee tegen elkander wrijvende gedeelten van het beenvlies glad geslepen worden en zelfs kraakbeen op die plaatsen ontstaat; vgl. Pseudarthrose.

Nébula (Lat., nevel), 1. licht troebele plek op het hoornvlies; 2. (in de artsenijbereidkunde) zeer dun ouwel om in te nemen (nebula medicinalis).

Necátor (Lat., doder) **americánus** (Stiles, 1902), de in Amerika voorkomende haakworm; vgl. Ankylostoma, Uncinaria.

Necrobiósis (νεκρός, lijk; βίωσις, leven) (Virchow), geleidelijke afsterving, meestal in de vorm ener ontaarding van cellen of van een omschreven stuk weefsel. N. lipoídica, n. met jeuk vooral in de huid van de onderbenen, waarbij de vochten een overmaat van lipoiden (zie ald.) bevatten; voornamelijk bij lijders aan diabetes. Vgl. Lipoidósis.

Necrodermítis (δέρμα, huid), huidontsteking, die necrose ten gevolge heeft.

Necromanie, -philíe (φίλος, beminnend), lijkschending, ontucht met een (opgegraven) lijk.

Necropsíe, necroscopíe (ὄψις, het zien; σκοπέω, bezichten), bezichtiging, onderzoek van lijken, lijkschouw, lijkopening; syn. necrotomie, obductio, sectio en (onjuist) autopsie.

Necróse (νέκρωσις, afsterving), versterf; plaatselijke dood van weefsel door uitwendige schadelijke invloeden of door belemmering van de toevoer van voedsel naar het weefsel. Bijzondere vormen: coagulatie-necrose, waarbij in en ook tussen de cellen stolling plaats heeft (bijv. bij de vorming van diphtheriemembranen); verkazing; colliquatie-necrose (colliquo, versmelten), = necrose waarbij ten slotte het weefsel in een vloeistof verandert; mummificatio (zie ald.); gangraena, vochtig versterf met rotting (zie ald.).

Necrósis, = necrose. N. húmida, vochtige necrose. N. sicca, droge necrose, mummificatio.

Necrospermíe (σπέρμα, zaad), onvermogen

tot de voortplanting, doordat het zaad geen levende, maar afgestorven zaaddiertjes bevat.

Necrótisch, bijv. nw. van necrose, afgestorven.

Necrotomíe (τέμνω, snijden); 1. sequestrotomie (zie ald.); 2. necropsie.

Negatiedelírium (nego, ontkennen) (Cotard), waantoestand, gekenmerkt doordat de lijder het bestaan van zijn ingewanden, zijn ledematen, zijn persoon, zijn omgeving, ten slotte het bestaan van de gehele wereld loochent; syn. délire de négation; vgl. Micromanie.

Negatief (nego, ontkennen), tegenstelling van positief (zie ald.).

Negatieve nabeelden, de nabeelden, die na inwerking van een beeld op het netvlies subjectief worden waargenomen zowel van gekleurde als van ongekleurde.

Negatieve phase, 1. de periode, waarin iets afneemt of ontbreekt; 2. het tijdperk tijdens de immunisatie tegen diphtherie, waarin de vatbaarheid juist is verhoogd.

Negatieve Schwankung (D., zwenking), de vermindering van de sterkte van de electrische stroom, die in rusttoestand in een spier of zenuw kan worden aangetoond, door prikkeling van die zenuw of prikkeling of samentrekking van die spier.

Negativismus (Kahlbaum), de op geen redelijke grond berustende weerstand vooral van krankzinnigen maar ook b.v. in de puberteit tegen iedere invloed van buiten; of ook het geestelijk onvermogen om een gewilde of aanbevolen beweging uit te voeren; vgl. Catatonie, Vorbeireden.

Nègrepie (Fr., neger en ekster), albinoneger, zie Piebald negro.

Nègres mouchetés (Fr.), gespikkelde negers, negers met uitgebreide vitiligo (zie ald.).

Negro-cachexy (Eng.), verval van krachten der negers, geophagie. N.-lethargy (Eng., vgl. Lethargia), slaapziekte.

Neisséria meningitídis = diplocóccus meningítidis, zie ald.

Nelanane, nelauane, nelavan, Inlandse benaming der slaapziekte in Afrika.

Nem (D., verkorting van **N**ahrungs-**E**inheit-**M**ilch, de voedingswaarde van 1 gram melk; of van **N**utritionis **E**lementum), gebezigd om de voedingswaarde van andere voedingsmiddelen uit te drukken; bijv. is de voedingswaarde van 1 gram meel 5 Nem (V. Pirquet).

Neo-cerebéllum (νέος, jong), (zie Cerebellum): de zijlobben der kleine hersenen, die door Edinger en Conolly worden beschouwd als later gevormd (in de zin der afstammingsleer) dan de flocculus en de worm (het oude, of palaeo-cerebellum).

Neoglucogenése, vermeerderde vorming van koolhydraten uit eiwit en vet. (Vgl. Glucogenese).

Neo-malthusianisme, het streven om door kunstmatige middelen de huwelijksvruchtbaarheid te verminderen; zie Malthusianisme.

Neonataal, wat betrekking heeft op de pasgeborene.

Neonátus (Lat.), pasgeborene.

Neopállium, het phylogenetisch later gevormde gedeelte van de mantel der grote hersenen, dus de mantel zonder het archipallium, zie ald.

Neoplasíe (πλάσσω, vormen), nieuwvorming, gezwel.

Neoplásma (πλάσμα, vormsel), „nieuwvorming", gezwel.

Neostomíe (στόμα, mond), het maken van een nieuwe verbinding tussen nierbekken en urineleider.

Neostriátum, het phylogenetisch jongere gedeelte van het corpus striatum. Vgl. Palaeostriatum.

Neoteníe (νέος, jongeling; τείνω, rekken), het blijven bestaan van jeugdkenmerken van individuën, organen of weefsels na de geslachtelijke rijping.

Neothálamus, het zijdelingse en corticale gedeelte van de thalamus, dat phylogenetisch het laatst tot ontwikkeling is gekomen.

Neovitalismus, nieuwere opvattingen in de zin van het vitalismus (zie ald.), de leer, dat bij levende wezens andere krachten werkzaam zijn en andere wetten gelden dan in de levenloze natuur (Bunge, Rindfleisch, Ostwald, enz.).

Nephélium (νεφέλιον, wolkje), = nubecula (zie ald.).

Nephelómetríe (νεφέλη, wolk), scheikundig onderzoek door middel van reacties, waarbij een troebelheid in een vloeistof ontstaat.

Nephelópsia gyráta (ὄψις, het zien; γῦρος, kring), gezichts-hallucinatie bij hysterie, waarbij heen en weer dwalende nevels worden waargenomen.

Nephralgíe (νεφρός, nier; ἄλγος, pijn), nierkoliek; zie Colica renalis.

Nephrectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van een nier.

Nephremphráxis (ἔμφραξις, verstopping), nierverstopping; verstopping der nierbuisjes door bloedstolsels, cylinders, enz.

Nephríne, uittreksel van nierweefsel.

Nephrítis (νεφρῖτις) (Hippocrates), nierontsteking, ziekte van Bright. N. acúta diffúsa (parenchymatósa), acute, door de nieren verspreide ontsteking van de

schorszelfstandigheid der nieren. N. apostematósa (ἀπόστημα, absces), etterige nierontsteking, abscesjes in de glomeruli. N. caseósa, kaasachtige ontaarding der nieren, veelal door tuberculose; syn. nephrophthisis. N. chrónica parenchymatósa, chronische ontsteking van het nierparenchym; syn. grote witte nier. Vgl. Diabetes albuminuricus. N. chrónica interstitiális, chronische ontsteking en ten gevolge daarvan schrompeling van het bindweefsel in de nier; syn. schrompelnier; gevolg van chronische parenchymateuse nephritis (secundaireschrompelnier), of van vaatschrompeling (arteriosclerótische schrompeling) of zelfstandige aandoening (genuíne schrompelnier). N. gravidárum, zwangerschapsnier; acute nierontsteking tijdens en door de zwangerschap. Vgl. Nephrose.

Nephroblaptínen (βλάπτω, beschadigen), bestanddelen der vervallen niercellen, die, naar men beweert, in het bloed geraken en daardoor waterzucht veroorzaken (Timofeew).

Nephrocalcinosis, ophoping van calciumzouten in de niertubuli, polyurie, ontkalking van het skelet.

Nephrocapsectomíe, gedeeltelijke operatieve verwijdering van de nierkapsel.

Nephrocéle, breuk, die een nier bevat.

Nephrocirrhósis (vgl. Cirrhosis), nierschrompeling, schrompelnier; vgl. Nephritis chronica interstitialis.

Nephrodystrophíe (vgl. Dystrophia), = Nephróse, zie ald.

Nephrogeen, ontstaan uit de nier.

Nephrogram, Röntgenfoto van de nierstreek.

Nephrographíe (γράφω, schrijven) het maken van een Nephrogram, zie ald. Vgl. Pyelographie.

Nephrolithíasis, niersteenziekte; vgl. Lithiasis.

Nephrolithotomíe (λιθοτομία, steensnijding), operatieve verwijdering van nierstenen.

Nephrolysínen (λύσις, oplossing), stoffen, die ontstaan door het verval van ziek nierweefsel, en volgens sommigen, in het bloed opgenomen, de spanning der vaten verhogen; ook syn. voor nephrotoxinen.

Nephrólysis (λύσις, losmaking), het losmaken van een nier, die met de omgeving vergroeid is.

Néphron, het secernerende weefsel van de nier.

Nephro-omentopexíe, aanhechting van het net aan de nier.

Nephropathíe (πάθος, aandoening), nieraandoening.

Nephropexíe (πῆξις, bevestiging), operatieve bevestiging van een nier aan de omgeving.

Nephrophthísis, zie Nephritis caseosa.

Nephroptósis (πτῶσις, daling), afzakking van een nier, zwerfnier.

Nephropyelítis, zie Pyelonephritis.

Nephropyósis (πῦον, etter), nierettering.

Nephrorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), nierbloeding.

Nephrorrhaphíe (ῥαφή, hechting), = nephropexie.

Nephróse, primaire, degeneratieve, nietontstekingachtige verandering van het nierepitheel, vooral der tubuli contorti (tubulaire nephrose). (Fr. von Müller, 1908) = Lipoidnephrose, zie ald.

Nephrostóma (στόμα, mond), voornier, oernier, de aanleg tot de nier bij het embryo. Vgl. Metanéphros.

Nephrostomíe, het aanleggen van een nierfistel om de urine naar buiten te geleiden.

Nephrotomíe (τέμνω, snijden), het aanbrengen van een snede in een nier om een steen of etter te verwijderen.

Nephrotoxínen (zie Cytotoxinen), vergiften, die in de nieren ontstaan door inspuiting van niersap of niercellen van een andere diersoort (héteronephrotoxínen) of door afbinding van de urineleiders of nierslagaderen (áutonephrotoxínen); ook syn. voor nephrolysinen.

Nephrotýphus, typhus abdominalis met op de voorgrond tredende nierverschijnselen.

Neptunusgordel, een buikband van ongeveer 0.4 m breedte en 3 m lengte, waarvan 1 m vóór het aanleggen in koud water wordt gedompeld en om het blote lichaam wordt gewonden; de rest droog erom heen.

Nérvea, sc. túnica, zenuwlaag; vroegere benaming van de aan zenuwen rijke tunica submucosa van de maag.

Nerveus, 1. aan neurasthenie (zie ald.) lijdend; 2. van neurasthenische aard.

Nervína, nl. remedia, geneesmiddelen, die op het zenuwstelsel werken. N. antineurálgica, middelen tegen zenuwpijnen. N. antispasmódica, krampstillende middelen. N. excitántia s. analéptica, opwekkende, prikkelende middelen; syn. stimulantia, paregorica.

Nervosismus, = neurasthenie (zie ald.).

Nervotábes, = neurotabes (zie ald.).

Nérvus (Lat.), zenuw *). N. abdúcens, af-

*) **B.** betekent bewegingszenuw, **G.** gevoelszenuw, **A.** autonome zenuw. Alle huidzenuwen zijn overigens ook autonoom, alle bewegingszenuwen tevens gevoelszenuw (spierzin). Vele synonymen konden met het oog op de ruimte niet worden vermeld.

voerende z., de zesde hersenzenuw, **B.** Nervi accelerántes cordis, versnellende zenuwen van het hart (vgl. Nervi cardiaci), **A.** N. accessórius (Willisii), bijkomstige z. van Willis, de elfde hersenzenuw, **B.** N. accessórius Wrisbergi, bijkomstige z. van Wrisberg, N. intermedius. N. acústicus, gehoorz.; de achtste hersenzenuw, die zich verdeelt in de slakkenhuisz., (zie N. cochlearis) voor het gehoor, en de voorhofszenuw (zie N. vestibularis) voor het evenwicht. N. alveoláris inf., onderste tandkaszenuw, **B.** N. alveoláris sup., bovenste tandkaszenuw, **G.** N. ampulláris inf., lat. en sup., onderste, zijdelingse en bovenste zenuw voor de ampullae (zie ald.) der halvecirkelvormige kanalen, **G.** N. anococcýgeus, aars-stuitbeenz., **G.** N. Arnoldi, = N. auricularis N. Vagi, **G.** Nervi articuláres, gewrichtszenuwen, **G. A.** Nervi auriculares ant., voorste oorzenuwen, **G.** N. auriculáris magnus, grote oorzenuw, **G.** N. auriculáris post., achterste oorzenuw, **B.** N. auricularis vagi, oorzenuw uit de n. vagus, **G.** N. auriculotemporális, oor-slaapzenuw, **A. G.** en voor de afscheiding van de oorspeekselklier. N. axilláris, okselzenuw, **G. B.** Nervi bronchiáles, longpijpzenuwen; uit de n. vagus voor het slijmvlies en de spiervezels der bronchi. Nervi buccáles, wangzenuwen; rami buccales van de n. facialis, **B.** N. buccinatórius, trompetterz. uit de n. masticatorius, **G.** Nervi calcánei lateráles, mediáles, zij- en middenwaartse hielzenuwen, **G.** N. canális pterygoídei (Vidii), z. van de canalis pterygoideus van Vidius, **B.** en **A.** Nervi cardíaci, hartzenuwen; van de n. vagus en n. sympathicus, de eerste remmend, de laatste versnellend op de hartslag werkend (nervi accelerantes). Nervi carótici ext. et int., begeleidende z. van de arteria carotis ext. en int., **A.** N. carótico-tympánicus inf., sup., onderste, bovenste z. van de plexus caroticus en de trommelholte, **A.** N. Casseri, = N. musculocutaneus, **A.** Nervi cavernósi penis (clitóridis) maióres et minóres, grotere en kleinere zenuwen van het mannelijk lid en de kittelaar. **A.** Nervi cerebráles, hersenzenuwen (de 12 paren). N. cerebrális Arnold (Henle), = N. caroticus int. Nervi cervicáles, nekzenuwen; de zenuwen uit de acht segmenten van het halsgedeelte van het ruggemerg, **B. G.** N. cervicális descéndens inf., onderste neerdalende nekzenuw, **B.** N. cervicális descéndens sup., bovenste neerdalende nekzenuw; de neerdalende tak van de n. hypoglossus, **B.** Nervi ciliáres breves, korte zenuwen van het corpus ciliare (zie ald.), **B. G. A.** Nervi ciliáres longi, lange zenuwen van het corpus ciliare, **G.** N. circumfléxus húmeri, omgebogen z. van het opperarmbeen = N. axillaris. Nervi clúnium inferióres (clunes, de billen), onderste bilzenuwen; vgl. N. cutaneus femoris post; **G.** Nervi clúnium medii, middenste bilzenuwen, **G.** Nervi clúnium superióres, bovenste bilzenuwen. Nervi coccýgei, drie paar stuitbeenzenuwen. N. cóchleae, slakkenhuiszenuw, de eigenlijke zenuw van het gehoor. Nervi coelíaci (κοιλία, buikholte), buikzenuw; takken van de n. vagus naar de plexus coeliacus. N. communícans faciéi (communico, mededelen), = N. facialis, **B.** N. communícans fibuláris s. peronéi, verbindingszenuw van het kuitbeen = ramus anastomoticus peroneus van de n. peroneus communis, **B. G.** N. communícans tibiális, verbindingszenuw van het scheenbeen = N. cutaneus surae medialis. **G.** N. crotaphítico-buccinatórius, = N. masticatorius. N. crurális, = N. femorális. Nervi cutánei abdominales anterióres, laterales, voorste, zijdelingse huidzenuwen van de buik. **G.** N. cutanéus antebráchii laterális, mediális, zijdelingse, middelste huidzenuw van de onderarm, **G.** N. cutáneus bráchii intérnus maior, minor, laterális, mediális, grote, kleine, zijdelingse, middelste huidzenuw van de arm, **G.** N. cutáneus bráchii médius, = N. cutaneus antebrachii medialis. N. cutáneus bráchii postérior, achterste huidzenuw van de arm, **G.** N. cutáneus bráchii postérior inferior, = N. cutaneus antebrachii dorsalis. Nervi cutánei clúnium, huidzenuwen van de billen, **G.** N. cutáneus colli, huidzenuw van de hals. N. cutáneus cruris ext., buitenste huidzenuw van het onderbeen, **G.** Nervi cutánei cruris mediáles, middelste huidzenuwen van het onderbeen, **G.** N. cutáneus cruris post., achterste huidzenuw van het onderbeen, **G.** N. cutáneus dorsális intermédius, laterális, mediális, tussengelegen, zijdelingse, middenwaarts gelegen huidzenuwen aan de rugzijde (van het onderbeen, **G.** Nervi cutánei fémoris anterióres, voorste huidzenuwen van de dij, **G.** N. cutáneus fémoris laterális, zijdelingse huidzenuw van de dij, **G.** N. cutáneus fémoris mediális (internus) en médius, middenwaartse (bin-

nenste) en middelste huidzenuw van de dij, **G.** N. cutáneus fémoris post., achterste huidzenuw van de dij, **G.** N. cutáneus húmeri post., achterste huidzenuw van de bovenarm, **G.** Nervi cutánei pectoráles anterióres, lateráles, voorste, zijdelingse huidzenuwen van de borst, **G.** Nervi cutánei perinéi, huidzenuwen van de bilnaad, **G.** N. cutáneus surae lat., zijdelingse huidzenuw van de kuit, **G.** N. cutáneus surae mediális, binnenwaartse huidzenuw van de kuit, **G.** Nervi dentáles, tandzenuwen, **G.** N. depréssor cordis s. laryngo-vago-cardíacus, neerdrukkende (d.i. de werking verlangzamende) z. van het hart, uit de n. vagus; brengt polsverlangzaming en daling der bloeddrukking teweeg, **A.** N. descéndens (afdalend) noni (nonus, de negende, scil. hersenzenuw) zie Ramus descendens nervi hypoglossi. N. diaphragmáticus, = N. phrenicus. N. digástricus, z. voor de musculus digastricus, **B.** Nervi digitáles dorsáles manus, z. voor de ruggen der vingers, **G.** Nervi digitáles dorsáles pedis, zenuwen voor de ruggen der tenen, **G.** Nervi digitáles plantáres commúnes, gemeenschappelijke z. voor de onderzijde der tenen, . **G.** Nervi digitáles plantáres próprii, eigen z. voor de zoolzijde der tenen, **G.** Nervi digitáles voláres commúnes, gemeenschappelijke z. voor de palmzijde der vingers, **B. G.** Nervi digitáles voláres próprii (nervi mediáni), eigen z. (uit de n. medianus) voor de palmzijde der vingers, **G.** Nervi dorsáles, rugzenuwen, = nervi thoracales. N. dorsális clitóridis (penis), z. van de rug van de kittelaar (het mannelijk lid), **B. G.** N. dorsális scápulae, z. van de rugzijde van het schouderblad, **B.** N. durae matris, z. van het harde hersenvlies; uit de n. vagus. Nervi erigéntes, oprichtende zenuwen van het mannelijk lid; syn. nervi pelvici. N. ethmoidális ant., voorste zeefbeenzenuw, **G.** N. ethmoidális post., achterste zeefbeenzenuw. **G.** N. facialis, aangezichtszenuw, de zevende hersenzenuw. **B.** en smaakvezelen. N. femorális, dijzenuw, **B. G.** N. fibuláris, kuitbeenzenuw, **B. G.**; syn. n. peroneus. N. frontális, voorhoofdszenuw, **G.** Nervi gástrici, maagzenuwen uit de n. vagus. N. génito-crurális s. génito-femorális, zenuw voor de geslachtsdelen en de dij, **B. G.** Nervi gingiváles, tandvleeszenuwen, **G.** N. glosso-palatínus, = N. intermedius. N. glosso-pharýngeus, tongkeelholtezenuw, de negende hersenzenuw, **B. G. A.** N. glutáeus inf., onderste bilzenuw, **B. G.** N. glutáeus sup., bovenste bilzenuw, **B.** Nervi haemorrhoidáles, inferióres, onderste aambeizenuwen, voor de omgeving van de aarsopening, **B. G.** Nervi haemorrhoidáles superióres, bovenste aambeizenuwen, **A.** Nervi hepátici, leverzenuwen, uit de n. vagus. Nervi hypogástrici, zie N. iliohypogastricus en N. ilio-inguinalis. N. hypoglóssus, ondertongszenuw, de twaalfde hersenzenuw, **B.** (tongspieren). N. Jacobsoni, = N. tympanicus. N. íliohypogastricus, darmbeen-onderbuikszenuw, = N. hypogastricus sup., **B. G.** N. ílioinguinális, darmbeen-lieszenuw, **B. G.** = N. hypogastricus inf. N. incisívus, snijtandzenuw, **G.** N. infraorbitális, benedenoogkuilszenuw, **G.** N. infratrochleáris, z. onder de trochlea (zie ald.), **G.** Nervi intercostáles, tussenribszenuwen, **B. G.** N. intercosto-brachiális, tussenribsarmzenuw, **G.** N. intermédius, tussenzenuw (in de vierde hersenkamer), voor speekselafscheiding en smaak; syn. portio intermedia (Wrisberg). N. interósseus antebráchii dorsális, z. op de rugzijde van het tussenbeensvlies van de onderarm, **G.** N. interósseus antebráchii voláris, z. op de handpalmzijde van het tussenbeensvlies van de onderarm, **B. G.** N. interósseus cruris, z. op het tussenbeensvlies van het onderbeen, **G.** N. interóssei pedis, tussenbeenszenuwen van de voet, **G.** N. ischiádicus, heupzenuw. **B. G.** N. jugulúris, strotzenuw, **A.** Nervi labiáles ant., voorste (schaam)lipzenuwen, **G.** N. labiáles post., achterste (schaam)lipzenuwen; vgl. Nervi perinéi. Nervi labiáles inf., sup., zenuwen voor de onder- en bovenlip, **G.** N. lacrimális, traanzenuw, **G.** en traanafscheiding. N. laryngeus inf., onderste strottenhoofdzenuw, **B. G.** N. laryngeus sup. bovenste strottenhoofdzenuw, **B. G.** Nervi lienáles, miltzenuwen, uit de n. vagus. N. lingualis, tongzenuw, smaak en speekselafscheiding. Nervi lumbáles, lendenzenuwen, de zenuwparen uit het lendenmerg, **B. G.** N. lumbo-inguinális, lendenlieszenuw, **G.** N. lumbo-sacrális, lendenheiligbeenszenuw = 5e N. lumbalis. N. mandibuláris, onderkaakszenuw, derde tak van de n. trigeminus, **B. G.** en speekselafscheiding. N. marginális scápulae, randzenuw van het schouderblad, = N. thoracodorsalis. N. massetéricus, kauwspier-(masseter-) zenuw, **B.** N. masticatórius, kauwzenuw, **B.**; voor de kauwspieren. N. maxilláris

sup., bovenkaakszenuw, tweede tak van de n. trigeminus, **B. G.** N. maxilláris inf., onderkaakszenuw = N. mandibularis. N. meátus auditorii externi, z. van de uitwendige gehoorgang, **G.** N. mediánus, middenzenuw (tussen spaakbeens- en ellenpijpszenuw) **B. G.** N. meníngeus, hersenvlieszenuw, uit de N. vagus. N. meníngeus medius, middelste hersenvlieszenuw, **G.** N. mentális, kinzenuw, **G.** Nervi molles, weke zenuwen; syn. plexus caroticus int. et vertebralis (zie ald.). N. musculocutáneus, spier-huidzenuw (aan de arm), **B. G.** N. mylo-hyoídeus, z. voor de musculus mylo-hyoideus (zie ald.), **B.** Nervi nasáles, neuszenuw, **G.** N. nasociliáris, z. van de neus en het corpus ciliare, **G.** N. naso-palatínus (Scarpae), neus-gehemeltezenuw van Scarpa, **G.** Nervi nervorum, zenuwvezelen der zenuwen, die nl. uit een zenuwstam voortkomen en daarheen terugkeren om de zenuwen te voorzien. N. obturatórius, z. van het verstopte gat, **B. G.** N. occipitális máior, grote achterhoofdszenuw, **G.** N. occipitális mínor, kleine achterhoofdszenuw, **G.** N. oculomotórius, s. oculogýricus, bewegingszenuw voor het oog, de derde hersenzenuw. N. oesóphagi, slokdarmzenuw, **B. G. A.** N. olfactórius, reukzenuw, de eerste hersenzenuw. N. ophthálmicus, oogzenuw, eerste tak van de N. trigeminus, **G.** en traanafscheiding. N. ópticus, gezichtszenuw, de tweede hersenzenuw. Nervi orbitáles, oogkuilzenuwen. **G.** N. palatínus ant. s. maior, voorste of grote gehemeltezenuw, **G.** N. palatínus medius s. laterális, middelste of zijwaartse gehemeltezenuw, **G.** N. palatínus post., achterste gehemeltezenuw, **B.** Nervi palpebráles, ooglidzenuwen, **G.** N. parotídei, oorspeekselklierzenuwen, speekselafscheiding. N. pathéticus, = N. trochlearis (zie ald.). N. pélvicus, bekkenzenuw; sympathische vezelen in de heiligbeenszenuwen, voor de buik- en bekkeningewanden en de geslachtsdelen. N. pérforans Casseri, doorborende z. van Casser, = N. musculo-cutaneus (zie ald.). Nervi pericardíaci, zenuwen van het hartezakje, **G.** Nervi perineáles, bilnaadzenuwen, takken van n. cutaneus femoris post, **G.** N. perinéi, bilnaadzenuw, **B. G.** N. peronéus commúnis, gemeenschappelijke kuitzenuw, **B. G.**, verdeeld in diep liggende en oppervlakkige kuitzenuw, N. peronéus profúndus, **B.G.** en N. peronéus superficiális, **G.** N. petrósus profúndus (máior), diep gelegen (grote) rotsbeenzenuw, **A.** N. petrósus profúndus mínor, = n. carotico-tympanicus superior. N. petrósus superficiális májor, grote, oppervlakkig gelegen rotsbeenzenuw, **B.** N. petrósus superf. mínor, kleine, oppervlakkig liggende rotsbeenzenuw, **G.** Nervi pharýngei, keelholtezenuwen uit de 9e en 10e hersenzenuwen en sympathicus, **B. G. A.** N. phrénicus, middenrifszenuw, **B.** (middenrif) en **G.** (pleura, hartezakje en benedenzijde van het middenrif) (N. phrénico-abdominális). N. plantáris laterális, zijwaartse voetzoolzenuw, **B. G.** N. plantáris mediális, middenwaartse voetzoolzenuw, **B. G.** N. pneumogástricus, longmaagzenuw = N. vagus. N. poplitéus ext., uitwendige kniekuilzenuw = N. peroneus communis. N. poplitéus int., inwendige kniekuilzenuw = N. tibialis. N. praesacrális, het gedeelte van de N. sympathicus, dat ligt vóór de vierde en vijfde lendenwervel tussen de arteriae iliacae communes. N. pterygoídeus ext., int., zenuwen voor de gelijknamige spieren. **B.** nervi ptérygo-palatíni, = Nervi sphenopalatini. N. pudéndo-haemorrhoidális, schaamstreek-endeldarmzenuw = N. pudéndus (commúnis), schaamzenuw (gemeenschappelijke), **B. G.** N. pudéndus ext., uitwendige schaamzenuw, **B. G.** = N. spermaticus ext. N. pudéndus inferior s. longus, benedenste of lange schaamzenuw; **G.** Nervi pulmonáles, longzenuwen; rami bronchiales van de n. vagus. N. radiális, spaakbeenzenuw, **B. G.** N. radiális profúndus, superficiális, diep gelegen, oppervlakkig gelegen tak van de n. radialis. N. recúrrens, teruglopende (om de boog der aorta en de art. subclavia omhoog) tak van de n. vagus, **B. G.** N. recúrrens hypoglóssi, teruglopende tak van de n. hypoglossus, **G.** N. recúrrens N. trigémini s. Arnoldi, teruglopende z. uit de eerste tak van de n. trigeminus; zenuw van Arnold = N. tentorii, **G.** N. recúrrens N. trigémini II, teruglopende z. uit de tweede tak van de n. trigeminus = N. meningeus medius, **G.** N. recúrrens N. trigémini III, teruglopende z. uit de derde tak van de n. trigeminus = N. spinosus, **G.** N. recúrrens Willisii (oude benaming), = N. accessórius Willisii. Nervi renáles, nierzenuwen; van de n. vagus, voor de urineafscheiding. N. respiratórius ext., uitwendige ademhalingszenuw = N. thoracalis longus. N. respiratórius int., inwendige ademhalingszenuw = N. phrenicus. N. sacculáris, zenuw voor de sacculus (zie ald.) uit de

n. cochleae (zie ald.). Nervi sacráles, heiligbeenszenuwen; de vijf bovenste zenuwparen uit de conus medullaris (zie ald.), gemengd. N. saphénus (vgl. Saphena), uit de n. femoralis, **G.**; voor het been. Nervi scrotáles anterióres, voorste balzakzenuwen. Nervi scrotáles posterióres, achterste balzakzenuwen, **G.** Nervi septi nárium, zenuwen van het neustussenschot. N. sinu-vertebrális, z. uit de ruggemergszenuwen voor de ruggemergsvliezen. N. spermáticus ext., buitenste zaadzenuw, **B. G.** N. sphenoethmoidális, wiggebeenszeefbeenszenuw, **G.** N. sphenoidális laterális, zijwaartse wiggebeenszenuw tussen het ganglion oticum en g. semilunare. Nervi sphenopalatíni, z. naar het gelijknamige ganglion, **G.** Nervi spináles, ruggemergszenuwen; gemengd. N. spinósus, doornzenuw, uit de n. trigeminus, **G.** N. splánchnicus major (σπλάγχνια, ingewanden), grote ingewandszenuw, **A.** N. splánchnicus minor, kleine ingewandszenuw, **A.** Nervi splánchnici sacráles, takken uit de nervi sacrales naar de n. hypogastricus inf. (n. ilio-inguinalis). N. stapédius, stijgbeugelzenuw, **B.** N. sterno-cleido-mastoídeus, naar de gelijknamige spier, **B.** N. stylo-hyoídeus et digástricus, naar de gelijknamige spieren, **B.** N. stylopharýngeus, naar de gelijknamige spier, **B.** N. subclávius, naar de gelijknamige spier, **B.** N. subcostális, z. onder de (12e) rib, **B. G.** N. subcutáneus colli supérior, médius et inférior, bovenste, middelste en onderste onderhuidse z. van de hals, **G.** N. subcutáneus malae, onderhuidse z. van de wang, = N. zygomaticus, **G.** Nervi subcutánei glutáei, onderhuidse bilzenuwen, = Nervi clunium, **G.** N. subcutáneus mandíbulae, huidtakken van de n. facialis voor de onderkaak, **B.** N. sublinguális, ondertongszenuw, **G.** en speekselafscheiding. Nervi submaxilláres, onderkaakszenuwen, takken van het ganglion submaxillare; gemengd. N. suboccipitális, z. onder het achterhoofd, **B.** Nervi subscapuláres, onder-schouderbladszenuwen, **B.** Nervi supraclaviculáres ant., med., post., boven-sleutelbeenszenuwen, **G.** N. supramaxilláris, = N. maxillaris. N. supraorbitális, boven-oogkuilzenuw, **G.** N. suprascapuláris, boven-schouderbladszenuw. **B.** N. supratrochleáris, boven de trochlea (zie ald.), **G.**; voor het voorhoofd. N. surális, kuitzenuw, benedengedeelte van de n. cutaneus surae medialis, **G.** N. sympáthicus, vgl. Sympathicus. N. temporális profúndus antérior, postérior, voorste, achterste, diep liggende slaapzenuw, **B.** N. temporális superficiális, oppervlakkige slaapzenuw, **G.** N. tensóris týmpani, z. van de m. tensor tympani, **B.** N. tensóris veli palatíni, z. van de m. tensor veli palatini, **B.** N. tentórii, z. uit de n. ophthalmicus voor het tentorium cerebelli (zie ald.), **G.** N. terminális, eindzenuw; nieuwe hersenzenuw, door J. Johnston beschreven, die aan de hersenbasis achter het trigonum olfactorium ontspringt en naar de lamina cribrosa van het zeefbeen gaat, **A.** Nervi thoracáles, borstkaszenuwen; de nervi spinales uit het borstgedeelte van het ruggemerg; gemengd. Nervi thoracáles anterióres, voorste borstkaszenuwen; voor de musculi pectorales, **B.** Nervi thoracáles posterióres, = N. dorsales scapulae. N. thoracális longus, lange borstkaszenuw, voor de m. serratus ant., **B.** Nervi thorácici, = Nervi thoracales. N. thóraco-dorsális, borstkasrugzenuw, voor de m. latissimus dorsi, **B.** N. tibiális, scheenbeenzenuw, **B. G.** Nervi tonsilláres, amandelzenuwen, **B. G.** Nervi tracheáles, luchtpijpzenuwen uit de n. vagus. N. trapézius, voor de gelijknamige spier, **B.** N. trigéminus, drielingszenuw, de vijfde hersenzenuw, **B. G.** N. trochleáris, katrolzenuw, de vierde hersenzenuw; voor de m. trochlearis. **B.** N. tubae Eustachii, z. van de tuba Eustachii, **G. A.** N. týmpani, z. voor het trommelvlies; tak van de n. meatus auditorii ext., **G.** N. tympánicus, trommelholtezenuw; uit de n. glosso-pharyngeus, **G.** N. ulnáris, ellepijpszenuw, **B. G.** N. utriculáris, z. voor de utriculus (zie ald.) van het labyrint; uit de n. acusticus. Nervi vaginales, schedezenuwen, **G.** N. vagus zwervende z., de tiende hersenzenuw, **B. G.**, vasomotorisch en voor klierafscheiding, enz. Nervi vesicáles inferiores, onderste blaaszenuwen, **G.** N. vestibuláris, voorhofszenuw; z. voor het vestibulum (zie ald.) van het labyrint, voor het evenwichtszintuig. N. vidiánus, = N. canalis pterygoidei. N. zygomáticus, jukbeenszenuw, **G.**

Nesidioblastoma (νησίδιον, eilandje), gezwel in de alvleesklier, dat zich ontwikkelt uit de eilandjes van Langerhans (zie Aanhangsel en Blastoom). Syn. Nesidioma.

Nettle rash (Eng., netel-uitslag), netelroos; syn. urticaria.

Nettoyage (Fr. schoonmaak), verwijdering van ziek kraakbeen en rand-osteophyten (zie Osteophyton) bij arthrosis deformans.

Neuraal (νεῦρον, zenuw), op de zenuw betrekking, in de zenuw zijn oorsprong hebbend. Neurale spieratrophie, verschrompeling, die in de jeugd begint, bij meer dan één lid van een gezin voorkomt of erfelijk is, aan de benen begint en waarbij ontaarding in de zenuwen en spieren, soms in het ruggemerg wordt aangetroffen. Neurale buis, de buisvormige eerste aanleg van het centrale zenuwstelsel bij het embryo; vgl. Medullaire buis.

Neuralgíe (νεῦρον en ἄλγος, pijn), zenuwpijn; pijn, die bij aanvallen voorkomt in het gebied van een bepaalde gevoelszenuw. Wordt onderscheiden naar de oorzaken: hysterisch, dyscrasisch, rheumatisch, syphilitisch, toxisch, enz.; ook naar het erbij betrokken zenuwgebied, bijv. neurálgia intercostális, van één der tussenribszenuwen, N. obturatória, van de n. obturatorius; syn. teken van Howship-Romberg.

Neuralgisch, neuralgie-achtig; neuralgische zweren, = erethische zweren (zie ald.).

Neurapophýsen (ἀπόφυσις, uitwas), de dorsale bogen der wervellichamen; zij vormen samen de neurale boog en omsluiten het ruggemerg.

Neurasthenie (ἀσθενής, krachteloos; Beard) prikkelbare zwakte van het zenuwstelsel; grote prikkelbaarheid, gepaard gaande met snelle uitputting; aangeboren („endogeen") of door ziekten, vergiften, overmatige inspanning van de geest of gemoedsbewegingen ontstaan; vgl. Cerebrasthenie, Myelasthenie.

Neuráxon (ἄξων, as), ascylinderuitsteeksel (van de zenuwcel); syn. neuriet.

Neurectomíe, het uitsnijden van een stuk van een gevoelszenuw ter behandeling van neuralgie. Neurectomia opticociliaris, = neurotomia optico-ciliaris. N. pericoronaria, verwijdering van de vezelen van de N. sympathicus en van de N. vagus van de A. coronaria ter bestrijding van angina pectoris.

Neurexaerése (ἐξαίρεσις, uitneming), verwijdering (door oprolling op een tang en afscheuring) van een stuk zenuw ter behandeling van neuralgie (Tiersch).

Neuridíne, een isomeer van cadaverine; onvergiftig ptomaine (zie ald.), dat ontstaat bij rotting van vlees, maar ook in de hersenen voorkomt; vgl. Neurine.

Neuríet, zie Neuraxon.

Neurilémma (λέμμα, schaal, omhulsel; beter neurolemma), het elastische vlies, dat de merg bevattende zenuwvezelen der perifere zenuwen omgeeft; syn. schede van Schwann.

Neurilemmoma, zie Schwannoma.

Neuríne, vergiftig ptomaine, dat uit lecithine, een bestanddeel o.m. van het zenuwstelsel, ontstaat; vgl. Neuridine.

Neurinóma, neurofibroma (zie ald.) van de meer centrale gedeelten van het zenuwstelsel.

Neurinsarcocleísis (σάρξ, vlees; κλεῖσις, opsluiting), het omgeven van een zenuw met een spierlap ter beschutting tegen druk (Bardenheuer).

Neuripiléem, zie Neuropileem.

Neurítis, zenuwontsteking; onderscheiden worden: a. perineurítis, ontsteking van de uitwendige zenuwschede; b. N. interstitiális, ontsteking van het bindweefsel tussen de zenuwvezelen; c. N. parenchymatósa, ontsteking der zenuwvezelen. Naar de zitplaats worden onderscheiden: N. mígrans (migro, rondtrekken), uitbreiding van de ontsteking tot aangrenzende of meer verwijderde zenuwen; N. disseminàta (dissemino, uitzaaien), in de richting naar of van het centrale zenuwstelsel (N. ascéndens — opstijgend —, of descéndens — afdalend). N. múltiplex, zie Polyneuritis, N. múltiplex endémica (Scheube), beri-beri. N. nodósa (nodus, knoop), zenuwontsteking met vorming van knobbeltjes aan de zieke zenuwen. N. óptica, ontsteking van de gezichtszenuw; hierbij wordt weder onderscheiden de N. o. axiális, ontsteking van de vezels in de as van de gezichtszenuw, welke zich in de macula lutea uitbreiden; daarom ook N. o. maculáris. De N. óptica is ook descéndens of ascéndens. Is, behalve de papil, ook het netvlies aangedaan, dan heet dit neuroretinitis. Is alleen het gedeelte achter het oog ontstoken, dan spreekt men van N. retrobulbáris. N. óptico-intraoculáris (stuwingspapil), zuchtige zwelling van de papilla nervi optici. N. vestibuláris, ontsteking van de voorhofszenuw.

Neurobiotáxis (τάξις, orde, het ordenen), hypothese van Ariens Kappers (1927), volgens welke de plaatselijke verhouding van zekere centra in het centrale zenuwstelsel zou worden beheerst door gelijktijdig ontvangen prikkelingen, en prikkelverwantschap; door hem voor het eerst aangetoond aan de phylogenetische verschuiving van verschillende kernen in het verlengde merg.

Neuroblásten (βλαστάνω, uitspruiten), cellen van het embryonale zenuwstelsel, waar-

uit de ganglioncellen voortkomen (His).

Neuroblastóma, = neuroma.

Neurocránium, het deel van de schedel, dat het centrale gedeelte van het zenuwstelsel bevat (hersenpan). Vgl. Splanchnocranium.

Neurocriníe (κρίνω, afscheiden), afscheiding van secretieproducten door het centrale zenuwstelsel (Masson).

Neurocýten, (κύτος, cel), zenuwcellen.

Neurocytóma, gezwel, in het oog, uit neurocyten bestaande.

Neurodéndron (δένδρον, boom), syn. v. neuron.

Neurodermatósen (δέρμα, gen. δέρματος, huid), neurosen (zie ald.) van de huid, door Tommasoli verdeeld in: 1. spasmodermieën (bijv. kippevel); 2. aesthesiodermieën (zie ald.), gelijk paraesthesie, neuralgie, enz.

Neurodermítis, huidontsteking, veroorzaakt door afwijkingen in het zenuwstelsel. N. chrónica circumscripta (Brocq), = lichen simplex chronicus. N. lineáris chrónica verrucósa (Touton), = naevus linearis.

Neuro-epithelióma, glioma (zie ald.) van het netvlies, dat epitheliumachtige cellen bevat.

Neuro-epithélium, zintuigepithelium, dat met de zintuigzenuwen in verbinding staat en de prikkels opvangt; bijv. de staafjes en kegeltjes, de hoorcellen.

Neurofibrillen, de fijne vezels, die de ascylinder der zenuwen vormen.

Neurofibróma, gezwel, dat ontstaat door woekering van de bindweefselbestanddelen van een zenuw; ontstaat bijna steeds in groten getale (neurofibromatósis, ziekte van Recklinghausen, multiple huidfibromen), behoort tot de phacomatosen, zie ald. N. cirsoídes (κιρσός, aderspat), = neuroma plexiforme. Vgl. Neurinoma.

Neuroganglióma, = neuroma gangliocellulare; syn. ganglioneuroma.

Neurogéen, van zenuwen uitgaand. Neurogéne theorie (vgl. Myogeen), de opvatting, dat de samentrekking van het hart door werking der in het hart liggende zenuwelementen ontstaat.

Neuróglia (γλία, lijm), zenuwkleefstof; het steunweefsel der centrale organen van het zenuwstelsel, bestaande uit gliacellen (astrocyten) met hun uitlopers, de gliavezelen; heeft ook actieve functies.

Neurogliocýten, (κύτος, cel), de embryonale vorm van glia- en zenuwcellen.

Neuroglióma, gezwel in het centrale zenuwstelsel, bestaande uit glia- en zenuwvezelen en -cellen.

Neurohypóphysis, het zenuwgedeelte der hypophysis (zie ald.).

Neurokeratíne, een eiwitstof in de witte stof van hersenen en ruggemerg en in de mergschede der zenuwen.

Neurokinésis (κίνησις, beweging), verandering der zenuwzelfstandigheid door rekking der zenuw (P. Vogt).

Neurokinét (D., van κινέω, bewegen), toestel van V. Uexküll tot prikkeling der zenuwen door mechanische schokken.

Neurolémma, = neurilemma.

Neurolipomatósis dolorósa, vorming van talrijke, pijnlijke vetgezwellen, die van het perineurale bindweefsel uitgaan (Umber, 1909).

Neurologíe, leer van het zenuwstelsel en zijne ziekten.

Neurólysis (λύσις, losmaking, oplossing), 1. het vrijmaken van een zenuw uit littekens enz., het blootleggen van een zenuw ter wille van zenuwrekking; 2. verlamming ten gevolge van uitputting (Jaccoud).

Neuróma, zenuwgezwel, gezwel aan een zenuw. 1. N. verum, waar neuroma, uit werkelijk zenuwweefsel bestaande; a. N. celluláre s. ganglionáre s. gangliocelluláre, bestaande uit ganglioncellen en zenuwcellen; vgl. Neuroglioma ganglionare; b. N. fasciculáre myelínicum en amyelínicum, dat uit merg bevattende of mergloze zenuwcellen bestaat; c. N. plexifórme (Verneuil), vlechtvormig neuroma, bestaande uit dooreengewonden zenuwstrengen; vgl. Neurofibroma cirsoides. 2. N. spúrium, onecht neuroma, dat meestal uit bindweefsel bestaat (neurofibroma), soms uit andere weefsels (myxoma, sarcoma, gumma).

Neuromátion, klein neuroma.

Neuroméren (μέρος, deel), de segmenten van het zenuwstelsel, in 't bijzonder van de embryonale hersenbuis; vgl. Metameren en Myelomeren.

Neuromerie, de rangschikking van het zenuwstelsel in neuromeren.

Neuromimésis (μίμησις, nabootsing), het gelijken van zenuwziekten op orgaanziekten.

Neuromusculaire zwakte, spierzwakte door uitputting van het zenuwstelsel.

Neuromyelítis optica acuta, het samengaan van acute myelitis (zie ald.) met neuritis optica (zie ald.). Syn. ophthalmoneuromyelitis, ziekte van Devic.

Neuromyosítis, gelijktijdige ontsteking van spieren en de bijbehorende zenuwen.

Neuromyxóma, zie Neuroma.

Néuron (Waldeyer), zenuw-éénheid; nl. de gangliëncel met de bijbehorende dendriten en neuriten en hunne fijnste ver-

takkingen; vgl. Neuraxon, Archineuron, Teleneuron. Syn. neurodendron.

Neurónophagíe (φαγεῖν, eten), het verteerd worden van zenuwcellen door phagocyten (zie ald.), nl. leucocyten of gliacellen (Marinesco). Syn. Neurocytophagíe.

Neuropapillítis, ontsteking van de papil van de gezichtszenuw; vgl. Neuritis optica.

Neuroparalýse (παράλυσις, verlamming), verlamming, die door een afwijking in het zenuwstelsel wordt veroorzaakt; bijv. nw. neuroparalytisch; vgl. Keratitis neuroparalytica.

Neuropáath (πάθος, aandoening), zenuwlijder.

Neuropathíe (πάθος, aandoening), zenuwaandoening.

Neuropáthisch, 1. veroorzaakt door een zenuwaandoening; 2. de aanleg tot neuropathie bezittend. Neuropathische blik, de eigenaardige oogopslag van vele neuropathen, waarbij de ooglidspleet, gelijk bij heftige schrik of angst, ver geopend is.

Neuropathologíe, de leer van de zenuwziekten.

Neurophoníe (φωνή, stem, geluid), kramp der ademhalingsspieren, vooral bij hysterie en chorea, waardoor een luide, vaak blaffende schreeuw wordt uitgestoten; syn. délire des aboyeurs (Bertrand).

Neuropiléma (πίλημα, vilt), zenuwvilt; het netwerk, dat door de dendriten en neuriten wordt gevormd.

Neuroplásma, = axoplasma, zie Axon.

Neuroplastiek, vgl. Transplantatio.

Neuropódia (πούς, gen. ποδός, voet, uitsteeksel), uitsteeksels der ganglioncellen, die gelijken op ascylinderuitsteeksels, doch niet overgaan in merg bevattende zenuwvezels, maar zich dicht bij de cel, zonder het centrale zenuwstelsel te verlaten, in een aantal takjes verdelen; syn. 2e type van Golgi.

Neuropoëtinen, hormonen, die de vorming der zenuwbestanddelen beheersen, afgescheiden in het pylorus-uiteinde van het duodenum. Vgl. Haemopoëtinen.

Neuropórus antérior (πόρος, opening), voorste opening van de embryonale ruggemergbuis.

Neuropsychóse, zenuwziekte met lichamelijke en psychische verschijnselen, bijv. hysterie en neurasthenie; syn. psychoneurose.

Neurorecidief, het ontstaan van zenuwstoornissen, vooral aan de hersenzenuwen, bij syphilis, die met salvarsaan is behandeld, en die als recidief (zie ald.) der ziekte worden beschouwd.

Neuroretinítis, neuritis optica (zie ald.) met ontsteking van het netvlies.

Neurorrhaphíe, aaneenhechting van een doorgesneden zenuw.

Neurosarcóma, sarcoma, bestaande uit neuroblasten (zie ald.).

Neuróse, zenuwziekte, in het bijzonder functionele, zonder ontleedkundige afwijkingen in het zenuwstelsel. De „grote" of algemene neurosen zijn hysterie en neurasthenie, ook neuropsychosen (zie ald.) genoemd; verder de traumatische neurosen. Tot de plaatselijke neurosen behoren de beroepsneurosen, bijv. schrijfkramp; zij worden onderscheiden, naar de plaats van oorsprong, in periphere, spinale en cerebrale; naar de gestoorde verrichting in motiliteits-, sensibiliteits- tropho- en vasoneurosen (zie ald.).

Neurósis bulbi sympáthica, sympathische oogaandoening (vgl. Sympathische ophthalmie), welke alleen uit asthenopie van het tweede oog bestaat.

Neurosómen (σῶμα, lichaam), zenuwlichaampjes; korreltjes in het protoplasma der ganglioncellen (Held).

Neurospóngium (spongia, spons), de binnenste, korrelige laag van het netvlies.

Neurosýphilis, syphilis van het zenuwstelsel, vooral het centrale.

Neurotábes periphérica (Déjérine), neuritis of polyneuritis (alcoholica) van het periphere zenuwstelsel, waarbij zich sommige verschijnselen van tabes vertonen (vgl. Pseudotabes).

Neurótica, = nervina.

Neurotisátie (Vanlair), het herstel van een doorgesneden zenuw, dat uitgaat van de centrale stomp.

Neurótisch, betrekking hebbende op zenuwen; berustend op zenuwziekte. Neurotische aangezichtsatrophie, = hemiatrophia facialis progressiva. N. depressie, symptomatische gedruktheid, d.w.z. ten gevolge van een neurose b.v. van neurasthenie.

Neurotómia (τέμνω, snijden), doorsnijding van een zenuw ter behandeling van neuralgie. N. óptico-ciliáris, doorsnijding of resectie (zie ald.) van de gezichtszenuw ter voorkoming ener sympathische oogontsteking (zie ald.).

Neurotoníe (τείνω, spannen), zenuwrekking; rekking van de al of niet blootgelegde n. ischiadicus ter behandeling van ischias.

Neurotonische reactie (Remak, 1896), het ontstaan van tetanische samentrekkingen der spieren met langdurige nawerking door electrische prikkeling der zenuwen

bij sommige zenuwziekten; vgl. Myotonische reactie.

Neurotoxínen, neurotoxische vergiften, zenuwvergiften; stoffen, die vergiftig op het zenuwstelsel werken; in 't bijzonder de vergiften in de bloedwei van dieren, waarbij hondenhersenen in de buikholte zijn gebracht, welke bloedwei, in de hersenen van honden gespoten, deze doodt (Armand-Delille).

Neurotripsíe (τρίβω, stukwrijven), operatieve kneuzing van een zenuw.

Neutrotróop (τρέπω, wenden), benaming voor vergiften, smetstoffen, of geneesmiddelen, die een bijzondere verwantschap (affiniteit) tot het zenuwstelsel bezitten.

Neurotróphisch (τρέφω, voeden), betrekking hebbende op de voeding der zenuwen; vgl. Trophoneurose.

Neurovasculair, betrekking hebbend op het zenuw- en vaatstelsel; vgl. Angioneurose.

Néurula (Fol), in de embryologie, de trap van ontwikkeling, volgende op de gastrula; hierbij is reeds de aanleg voor het centrale zenuwstelsel aanwezig.

Neutrocyten, leucocyten met neutrophile korrels.

Neutropenía (πενία, armoede), te weinig neutrophile leucocyten. N. van de milt, agranulocytose door de vernietiging van vele neutrophile leucocyten door de milt.

Neutrophilíe (neuter, onzijdig; φιλέω, beminnen), verwantschap (affiniteit) van weefseldelen tot scheikundig neutraal reagerende kleurstoffen; vgl. basophilie, oxyphilie; bijv. nw. neutrophiel. Zie Leucocyten.

Névragmie (Fr., van νεῦρον, zenuw en ἀγμός, breuk), doorsnijding van zenuwen ter wille van proefnemingen (Waller).

Névralgie des édentés (Fr.), zenuwpijn der tandelozen; pijnen in de kaken bij mensen, die hun tanden reeds hebben verloren.

Névrilité (Fr.), 1. de bijzondere prikkelbaarheid der verschillende zenuwelementen; 2. het geleidingsvermogen der zenuwen.

Névrite interstitielle hypertrophique progressive de l'enfance (Déjerine, 1893), voortgaande, interstitiële neuritis bij kinderen, gepaard gaande met fibromateuse verdikking der zenuwen; vgl. Neurale spieratrophie.

Nevrocíte, plaats waar de zenuw gaat door het foramen intervertebrale (Siccard, 1918).

Nervroses malignes (Fr., kwaadaardige neurosen) hysterische verschijnselen, niet te genezen door overtuiging.

New Guinea mouth disease, Australische naam voor angina van Plaut-Vincent.

Niacíne, zie Nicotínezuur.

Niche en plateau (Fr., schotelvormige nis), een uitholling in het Röntgenbeeld van het maagslijmvlies. Syn. Niche emplastrée (ingestulpt). Zie ook Nischensymptom.

Nicol, een op bijzondere wijze geslepen prisma van kalkspaat, dat de (ongepolariseerde) lichtbundel ontleedt in twee loodrecht op elkander gepolariseerde bundels, waarvan slechts één door het prisma loopt; naar de Engelse natuurkundige Nicol 1768—1851.

Nicótianísmus, chronische tabakvergiftiging (nicotiana tabacum = tabaksplant).

Nicotine-methode (Langley), onderzoek naar de aaneenschakeling van autonome neuronen door middel van het alcaloied nicotine; wordt dit in het bloed gespoten of op een ganglion aangewend, dan worden de sympathische synapsen (zie ald.) verlamd, zodat prikkeling van de praeganglionaire vezelen zonder uitwerking blijft.

Nicotinezuur, vitamine van de B-groep. Vroeger vitamine P genoemd. Syn. Niacine.

Nic(ti)tátio (Lat., wenk met de ogen), krampachtig oogknippen door clonische kramp van de m. orbicularis oculi; syn. spasmus nictitans; vgl. Membrana nictitans.

Nidation (Fr., nesteling), het nestelen van het bevruchte ei in de baarmoeder.

Nidorósus (nidor, stank), naar rotte eieren of zwavelwaterstof riekend.

Nídus ávis (Lat.), vogelnest; uitgeholde plek aan de ventrale zijde van de hemispheren der kleine hersenen, waarin de tonsilla cerebelli ligt.

Nierglaucoom (vgl. Glaucoma), nierverharding (Rovsing); stijging van de drukking binnen de nier, doordat haar volume binnen haar omhulsel toeneemt.

Nigrédo, nigrismus, nigrítia, nigríties (niger, zwart), zwarte kleuring. N. cutis, = melasma (zie ald.). N. línguae, zwarte of groene verkleuring van de tong door woekering en verhoorning der papillae filiformes (zie ald.), zodat de tong er als behaard uitziet; haartong. N. a sole, verbranding van de huid door de zon; syn. chloásma calóricum.

Nihilismus (nihil, niets), het standpunt van loochening op een of ander gebied. Therapeutisch nihilismus, loochening van het nut van therapeutische maatregelen.

Nijlschurft, huidontsteking, die vaak in Egypte voorkomt, waarschijnlijk ten gevolge van eczema caloricum (D. Nilkrätze) (M. Joseph).

Nil nocére (Lat.), „geen schade aandoen!" (als grondbeginsel van de therapie).

Nine-day fits (Eng., aanvallen na negen dagen), stijfkramp (tonische kramp) van de

kaak bij pasgeboren kinderen; syn. trismus neonatorum, mal de sept jours.

Ninhydrine-reactie (Abderhalden), ninhydrine geeft een blauw-violette kleur bij koken met alle ontledingsproducten van eiwit, die een aminogroep in a-positie ten opzichte van de carboxylgroep bezitten.

Niphablepsie (νιφ, — als eerste lid van composita — sneeuw; ἀ privans; βλέπω, zien), sneeuwblindheid.

Nischensymptom (D., nisverschijnsel), na gebruik van bismuth bij een diepe maagzweer komt op het Röntgen-scherm aan de kleine curvatuur een bismuthvlek, waarboven een gasbel (Haudek, 1910).

Nísus (Lat.), aandrang. N. formatívus, vormingsdrang; het aan de natuur toegeschreven beginsel der voortbrenging van stof en vormen. N. sexuális, geslachtsdrift.

Nitritoíede verschijnselen, verschijnselen als bij vergiftiging met nitrieten (bij toediening van sulfarsenol).

Nitrobenzolismus, chronische vergiftiging met nitrobenzol.

Nitróso-indólreactie, het aantonen van de vorming van indol en van de aanwezigheid van salpeterigzuur in kweken van bacteriën door toevoeging van 10 pct zwavelzuur (een hoeveelheid gelijk aan het halve volumen van de kweek); roodkleuring bewijst de aanwezigheid (cholera-rood-reactie).

Niveaudiagnose (niveau, Fr., hoogtespiegel, horizontale vlakteuitgebreidheid), diagnose van de zitplaats ener aandoening van het ruggemerg wat de hoogte betreft, waarop zij ligt; syn. segmentdiagnose.

N.N.N. buisjes, buisjes met gesteriliseerde agar, zout en water, waaraan konijnenbloed is toegevoegd, voor het kweken van Leishmania.

Nocicéptie (noceo, schaden; zie verder perceptio), waarneming van wat schadelijk is; pijngewaarwording.

Noctambulismus (nox, gen. noctis, nacht; ambulare, rondwandelen), slaapwandelen.

Noctúrnus (Lat.), nachtelijk, bijv. enuresis nocturna.

Nodal rhythm (Eng.), zie Rhythme.

Node (Eng., van Lat. nodus, knoop), syphilitische beenvliesontsteking, waarbij de voorvlakte van het scheenbeen hobbelig is.

Nodósitas (nodosus, knobbelig), knobbel.

Nodosités juxtarticulaires (Jeanselme 1904) knobbeltjes bij de gewrichten, meestal in de tropen, volgens sommigen door framboesia, volgens anderen door syphilis teweeggebracht.

Nodulair hypoplastisch stadium, bij colitis ulcerosa de periode, waarin de gezonde delen van het darmslijmvlies hypertrophiëren tot knobbels, soms tot polypen.

Nóduli digitórum, verkalkte knobbeltjes aan de vingergewrichten van zeer oude lieden.

Nodulodermítis (nodulus, knobbeltje; δέρμα, huid), huidontsteking met knobbelvorming.

Nódulus (Lat.), knoopje, knobbeltje. N. Albini, knobbeltje aan de hartkleppen van pasgeboren kinderen. N. chordae vocális, zie Sängerknötchen. Nóduli laqueáti pilórum (laqueo, verstrikken; pilus, haar), lissen in het hoofd- of baardhaar, waarin vreemde lichamen verstrikt kunnen zijn; syn. trichonodosis. Nóduli lymphátici, lympheknobbels; syn. folliculi lymphatici. Nóduli lymphátici aggregáti, opeengehoopte lympheknobbels; syn. Plaques van Peyer. Nóduli lymphátici líenis (lien, milt), = lichaampjes van Malpighi (zie ald.). Nódulus neurentéricus, gebied van celvorming in het bevruchte ei, waar de stria primitiva begint. Syn. knoop van Hensen. Nóduli vaginales, zetpillen voor de schede. N. válvulae semilunáris (Arantii), knobbeltjes op de vrije rand der halvemaanvormige hartkleppen. N. vérmis, knobbeltje van de (onderste) worm der kleine hersenen.

Nódus (Lat.), knoop, knobbel. N. arthríticus, jichtknobbel. N. cérebri, hersenknoop, oude benaming voor de brug van Varol. N. cursórius (Nothnagel), voorste deel van de nucleus caudatus, waarvan beschadiging gedwongen loopbewegingen (cursus, loop) teweegbrengt. N. gelatinósus, geleiknoop; knobbelige ophoping van gelei van Wharton aan de navelstreng. Zijn daarin vaatlissen, dan spreekt men van N. varicósus. N. lympháticus, = nodulus lymphaticus. N. neurentéricus, = knoop van Hensen (zie onder Nódulus). N. varicosus, zie N. gelatinosus.

Noëmatachoscóop, Noëmatachométer (νόημα gedachte; τάχος, snelheid), werktuigen ter bepaling van de tijd, vereist voor psychische processen (Donders).

Noeud vital (Fr.), levensknoop; het ademhalingscentrum op de bodem der vierde hersenkamer (Flourens). Later een plek in de hypóphysis cerebri. Van beide heeft de verwoesting de dood ten gevolge.

Nóma (νομή, weide; ook, een voortvretende (weidende) kwaal), waterkanker; snel zich uitbreidende zweer in de wang, waardoor gehele stukken daarvan kunnen worden weggevreten; syn. cancer aquaticus.

Nomenclatuur (nomenclatúra, Lat.), benaming, naamgeving, vaktaal. Binaire N. (bini, telkens twee), het geven van twee namen (geslacht en soort) aan natuurvoorwerpen, op het voetspoor van Linnaeus.

Nomotóop (νόμος, wet; τόπος, plaats), „op zijn wettige plaats", van een prikkel die het hart doet kloppen, ter aanduiding, dat die prikkel in de hartspier van de gewone, normale plaats uitgaat. Tegenst., allotoop en heterotoop.

Nóna (oorsprong onzeker, misschien van It. nonna, grootmoeder, mogelijk met de gedachte aan de slaapzucht bij oude lieden, of aan betovering door een oud vrouwtje), slaapzucht, die tijdens en na het heersen van influenza voorkomt; vgl. Encephalitis lethargica.

Nónius (naar de vermoedelijke uitvinder Pero Nuñez, 1566), kleine maatstaf, die naast de gewone maatstaf kan worden verschoven en anders dan deze verdeeld is, bijv. 9 delen van de nonius zijn gelijk aan 10 delen van de hoofdmaatstaf; met behulp hiervan kan men een voorwerp tot in tiende gedeelten van millimeters nauwkeurig meten.

Nonnengeräusch, Nonnengesause (D., bromtolgesuis), = bruit de diable; syn. rumor venosus, chant des artères.

Non secretor (Eng. geen uitscheider), iemand, die geen secretor (zie ald.) is.

Noöpsýche (νοῦς, gen. νόος, verstand), de verstandelijke werkzaamheid der ziel; (Stransky); vgl. Thymopsyche.

No-restraint (Eng., geen dwang), de vrije behandeling van krankzinnigen, zonder mechanische dwangmiddelen (Conolly, 1839).

Normal- (norma, richtsnoer, regel), voorvoegsel bij Duitse vaktermen, dat in het Nederlands vaak — in strijd met het taalgebruik — als voorvoegsel (normaal-) wordt gebezigd in plaats van als afzonderlijk bijvoeglijk naamwoord, en dat dan betekent „overeenkomstig de overeengekomen eenheid". N. electrode, prikkelelectrode met een dwarse doorsnede van 3 (Stintzing) of 10 (Erb) cm. N. gift (V. Behring), oplossing van toxine, die in 1 cm³ 100 dodelijke giften bevat. N. Kerze, paraffinekaars van 20 mm doorsnede en 50 mm vlamlengte; vgl. Meterkaars. N. Lösung, oplossing, die zoveel grammen van een zuur of base op 1 l bevat als overeenkomt met het moleculair gewicht der opgeloste stof. N. Oese (lis), platinalis, die ongeveer 2 mgr. van de bacteriënzoden op een kweek van cholera- of typhusbacillen kan bevatten. N. serum, 1. natuurlijke bloedwei; 2. geneeskrachtig serum, dat op 1 cm³ bacteriën 1 immuniteitseenheid bevat (V. Behring).

Normérgisch, met normale allergische reactie (zie ald.).

Normoblásten (Ehrlich), rode bloedlichaampjes van gewone grootte, met kernen. N. crisis, de vorming van vele normoblasten uit megaloblasten.

Normoblastósis, woekering der normoblasten.

Normochróom (χρώμα, kleur), bloedbeeld met normaal haemoglobinegehalte.

Normocýten, rode bloedlichaampjes van normale grootte.

Normoplástisch, zie Euplastisch.

Normosóom, zie Mesosoom.

Normotóon, met normale bloeddruk.

Nosencéphalus (νόσος, ziekte), misgeboorte met zeer gebrekkig ontwikkelde voorhoofds- en wandbeenderen en geheel onontwikkelde hersenen (G. St. Hilaire).

Nosocómium (νοσοκομεῖον), ziekenhuis; bijv. nw. nosocomialis; zie Gangraena nosocomialis.

Nosóde (νόσος, ziekte), naam, door Hering (1825) gegeven aan ziekteproducten, waarmede hij voorstelde, ziekten te behandelen. (Vgl. Isopathie); voorloper van de autovaccins, enz.

Nosognosíe (γνῶσις, kennis), herkenning der ziekten.

Nosographíe (γράφω, schrijven), ziektebeschrijving.

Nosologíe, ziekteleer.

Nosomaníe, ziektewaan; inbeelding van alle mogelijke ziekten; vgl. Hypochondrie.

Nosoparasiet (Liebreich), microörganisme, dat geen ziekte veroorzaakt maar op zieke weefsels leeft.

Nosophobíe (φόβος, vrees), ziektevrees.

Nosophóre (Fr., van φέρω, dragen), toestel om zieken in het bed op te tillen.

Nosophthoríe (φθείρω, vernietigen), vernietiging, opheffing van ziekten.

Nosotoxicóse (τοξικόν, pijlgif, vergift in het algemeen), vergiftiging door een in het lichaam gevormd gif; vgl. Autointoxicatie.

Nostalgíe (Fr., van νόστος, reis; ἄλγος, pijn), heimwee.

Nóstrum (Lat., het onze), geheim middel.

Notalgíe (νῶτος, rug; ἄλγος, pijn), rugpijn.

Notch (Eng. inkeping), een buiging naar omlaag van het electrocardiogram b.v. bij thrombose van de kransslagaderen van het hart. — Wordt ten onrechte ook wel gespeld Knotch.

Notencéphalus (νῶτος, rug; ἐγκέφαλος, hersenen), misgeboorte, waarbij het hersenrudiment, door een opening in de sterk

achterovergebogen schedel naar buiten gekomen, in de nek ligt.

Nóthus (νόθος, onecht, buitenechtelijk), onecht, vals, = spurius.

Notochorda, de lichaamsas van het embryo, zie Chorda.

Notomelíe (μέλος, lid), aangeboren misvorming: een rudimentaire derde arm op de rug.

Nóxa (Lat.), schadelijkheid, ziekteoorzaak; in het Duits Noxe genaamd.

Nubécula (Lat., wolkje), 1. wolkachtig troebele plek op het hoornvlies; syn. nephelium; vgl. Nebula, Leucoma; 2. het slijmwolkje, dat zich na enige tijd staan in de urine vormt.

Núcha (Middeleeuws Lat., volgens Hyrtl uit het Arab. noechâ', ruggemerg of hersenen), nek.

Nucleair (bijv. nw., gevormd van nucleus, kern), wat tot de kern behoort, in 't bijzonder van de grijze (kern-) stof van het ruggemerg en de hersenen; nucleaire verlamming is verlamming door een aandoening van de ganglioncellen der voorste horens van het ruggemerg; supra- en infra-nucleaire verlammingen zijn verlammingen door aandoeningen, die haar zetel hebben boven de kernen (in de pyramidebanen) of daar beneden (in de voorste wortels of de periphere zenuwen).

Nucleásen, enzymen, die de nucleoproteiden (zie ald.) ontleden; vallen zelf uiteen door een ander enzym in nucleosiden en phosphorzuur.

Nucleinebasen (Kossel), pyrimidine en purinebasen (zie ald.).

Nucleínen, phosphor bevattende scheikundige verbindingen, welke door vertering of zuursplitsing uit nucleoproteiden (zie ald.) ontstaan. Deze en de volgende stoffen, waarvan de naam van nucleus — kern — is afgeleid, komen bij voorkeur in de celkernen voor; nucleïne is ook syn. voor chromatine (zie ald.).

Nucleinezuren, phosphor bevattende verbindingen, die door ontleding van nucleoproteiden ontstaan, bij welke ontleding ook purinebasen (zie ald.) worden gevormd.

Nucleo-albuminen, phosphor bevattende eiwitstoffen, die in water bijna onoplosbaar, in zwak alcalische vloeistoffen gemakkelijk oplosbaar zijn (Hammarsten).

Nucleolaire stof, de stof, waaruit de kernlichaampjes der cellen bestaan; syn. paranucleine, plastine, pyrenine.

Nucleólulus, een nog kleiner vormelement dan het kernlichaampje in de nucleolus.

Nucléolus (Lat., kerntje), kernlichaampje, rond of eivormig, glimmend lichaampje, waarvan er één of meer in vele celkernen worden gevonden.

Nucleoproteíden, kerneiwitten; samengestelde eiwitten, waarvan de prosthetische (zie ald.) groep uit een nucleine bestaat; komen vooral in de celkernen voor; zie Chromatine.

Nucleosíden, verbindingen van suiker met een purinebase, ontstaan door ontleding van nucleotiden (zie ald.).

Nucleotíden, ontstaan door ontleding van nucleinezuur door nuclease.

Nucleotóxisch, vergiftig voor de celkern.

Núcleus (Lat., kern), 1. celkern; 2. de volgende kernen van grijze stof in het centrale zenuwstelsel en andere opeenhopingen van weefselelementen. N. accúmbens (Lat., aanliggend), gedeelte van de n. caudatus, dat tegen het septum pellucidum aanligt. N. alae cinéreae, groep van ganglioncellen onder de ala cinerea in de ruitvormige groeve; een vaguskern. N. ambíguüs, de motorische kern van de nervus vagus in het verlengde merg. N. amýgdalae, amandelkern; in de slaapkwab onder de lenskern. N. amygdalifórmis, = corpus subthalamicum (zie ald.). N. anguláris, hoekkern; in de zijwand van de vierde hersenkamer. N. arcifórmis s. arcuátus, boogvormige celgroep aan de buikzijde van de olijf van het verlengde merg. N. caudátus, staartkern; zijwaarts van de thalamus opticus (zie ald.). N. centrális sup., in het dorsale gedeelte van de brug van Varol, ter weerszijden van de raphe. N. córporis mamillárís, kern in de corpora mamillaria (zie ald.). N. dentátus cerebélli, getande kern (met getande omtrek) in de kleine hersenen; olijf der kleine hersenen. N. dorsális Clarkei, Stillingi, vgl. Zuilen van Clarke. (Zie Aanhangsel). N. emboliformis, propvormige kern der kleine hersenen; syn. embolus. N. fascículi cuneáti, kern van de wigvormige bundel (zie Tuberculum cuneatum) van het verlengde merg. N. fascículi grácilis, kern van de slanke bundel (clava, zie ald.). N. fastigii (vgl. Fastigium), kern in het dak van de vierde hersenkamer, d.i. de onderste worm der kleine hersenen. N. gelatinósus, = N. pulposus. N. globósus, kern met bolle zwellingen der kleine hersenen, binnenwaarts van de n. emboliformis. N. habénulae (vgl. Habenula), in het trigonum habenulae. N. hypothalámicus (Luysi), lensvormige grijze massa, die tegen de pedunculi cerebri aanligt. N. intercalátus, ingelaste kern; groep van ganglioncellen in het verlengde merg. N.

laqueáris, in de brug van Varol, waaruit een vezelbundel of lis (laqueus lateralis) ontspringt. N. laterális, zijkern in de zijstreng van het verlengde merg. N. lemníscí laterális, kern van de zijlis in de brug van Varol. N. lentifórmis, liskern, zijwaarts van de n. caudatus. N. lentis, de kern, het inwendige van de lens van het oog. N. magnocelluláris mediális, in de corpora mamillaria. N. oliváris inf., benedenste olijfkern; de grijze stof der olijf. N. oliváris sup., bovenste olijfkern, in de brug van Varol. N. paramediánus, kleine celgroep middenwaarts van de hypoglossuskern in het verlengde merg. N. parvocelluláris laterális, in de corpora mamillaria. N. perifornicális, kern om de fornix cérebri gelegen. N. praepósitus núclei hypoglóssi, kern, bovenwaarts van de hypoglossuskern. N. pulpósus (pulpa, moes), geleiachtige kern van de kraakbeenschijven tussen de wervels. N. reticuláris segménti, netvormige groep van ganglioncellen in de streek van het segmentum (zie ald.). N. reúniens, verbindende kern; deel der commissura mollis (zie ald.). N. rúber, rode kern; in de pedunculus cerebri onder het bovenste corpus quadrigeminum. N. salivatórius, speekselkern; in de brug van Varol. N. taeniaefórmis, lintvormige kern, = claustrum (zie ald.). N. tecti, dakkern, = N. fastigii. N. subthalámicus, = N. hypothalamicus. N. trapezoídes, trapeziumkern; een deel van het corpus trapezoides.

Nullípara, (nullus, geen; pario, baren), vrouw, die nog nooit gebaard heeft.

Numeriek of **numerisch** (D. van numerus, getal), op een getal betrekking hebbende. Numerische apertuur (apertúra, opening) (Abbe), product van de brekingscoëfficiënt en de sinus van de halve openingshoek van een lichtbundel, die een lens binnentreedt. Numerieke variatie, afwijking van het normale getal, bijv. van de wervels.

Nummulósus (nummus, munt), muntvormig; bijv. van fluimen.

Nuptiale krankzinnigheid (nuptiae, bruiloft), krankzinnigheid ten gevolge van de bruidsnacht.

Nutmeg liver (Eng.), nootmuscaatlever; syn. hepar moschatiforme.

Nutriceptóren (Ehrlich), receptoren (zie ald.), die voedingsstoffen aan een cel binden en assimileren (vgl. Assimilatie).

Nutriéntia (nl. remedia; nutrio, voeden), geneesmiddelen, die de voeding van het lichaam bevorderen.

Nutrients (Eng., voedende bestanddelen), de eenvoudigste essentiële bestanddelen van de voeding volgens modern inzicht: vetten, koolhydraten, 17 vitamines, 10 aminozuren 15—20 anorganische elementen.

Nutriméntum (Lat.), voedingsmiddel.

Nutritief, op de voeding der weefsels betrekking hebbende; syn. trophisch. Nutritieve prikkels (Virchow), prikkels voor de cellen, tot assimilatie van voedsel en tot groei.

Nutritionsreflex (Hess), de reflex, die de verlaging van de bloeddruk bij het overgaan in staande houding compenseert en aldus anaemie der hersenen voorkomt.

Nutzphase, (D., nuttige phase), zie Abstutzphase.

Nyctalopíe (νυκτάλωψ, van νύξ, gen. νυκτός, nacht; ὤψ, het zien), dagblindheid; een toestand, waarbij bij gewoon daglicht het gezichtsvermogen belangrijk verminderd is, doch in de schemering normaal of beter; vgl. Hemeralopie.

Nyctimeráal (van νύξ, gen. νυκτός en ἡμέρα, dag), van dieren (ook de mens), wier levenswijze afwisselend met dag en nacht verandert.

Nyctophobíe (φόβος, vrees), angst des nachts.

Nycturíe (οὐρέω, wateren), vermeerderde urinelozing des nachts (Pehu, 1903).

Nýmphae (νύμφη, nymph, bruid; oorspronkelijk werd de kittelaar nympha genoemd); de kleine schaamlippen.

Nymphomanie (νύμφη, huwbaar meisje; μανία, waanzin), manziekte, ziekelijke verhoging van de geslachtsdrift bij de vrouw; syn. metromanie, furor uterinus.

Nymphotomíe, uitsnijding van de kleine schaamlippen of een deel daarvan ter behandeling van pruritus vulvae, masturbatie, enz.; vgl. Clitorectomie.

Nystágmus (νυσταγμός, het knikken), oogtrilling (in militaire reglementen „oogbolstuipen"); zeer snelle, kleine samentrekkingen, om beurten, van de antagonistische paren oogspieren, waardoor de ogen in beweging worden gehouden; bij aangeboren zwakte van het gezicht, zenuwziekten, prikkeling van het labyrint (zie N. caloricus), bij mijnwerkers. Naar de aard der beweging onderscheiden in N. oscillatórius (schommelnystagmus), in loodrechte (N. verticális) of waterpasrichting (N. horizontális), en N. rotatórius (draainystagmus) om de lengteas van het oog; syn. instabilitas oculorum. N. caloricus (Barany), warmtenystagmus; nl. wordt door inspuiting van koud (of warm

water in één oor, nystagmus in de richting van het andere oor (of in omgekeerde richting) verwekt. N. látens (Lat., zich schuil houdend), die op één oog alleen optreedt, als het andere oog wordt gesloten. N. der stembanden (Baginsky), schokkende samentrekkingen van de sluitspieren der stemspleet bij hysterie. N. Bereitschaft, het verschijnsel, dat N. in een bepaalde richting sterker is dan in de tegenovergestelde. Optokinétische N., zie Opticokinetisch. Bechterew-N., N. na plotselinge vernietiging van het enige overgebleven oorlabyrint.

O

O-agglutinatie, een korrelige agglutinatie o.a. in typhus-sera.

O-antigeen, een der antigenen tegen typhusbacillen.

Oatcell (Eng. haverkorrelcel), kleine spoelvormige cel, waaruit sommige longcarcinomen bestaan.

Obd. (op recepten), = obduce, gebiedende wijs van obduco, overtrekken, bijv. van pillen, met bladzilver.

Obdormítio (obdormio, inslapen), het „slapen" van ledematen.

Obduceren, 1. zie Obd.; 2. een obductie (zie ald.) verrichten.

Obdúctie (obduco, in later Latijn, openen, kwetsen), lijkopening; syn. autopsie, necropsie, sectie.

Obdurátie, = induratie.

Obélion (ὀβελός, spit, braadspit, zuil), het kruispunt van de pijlnaad met de lijn, die de beide foramina parietalia met elkander verbindt.

Obésitas (Lat., van obesus, vet), vetzucht, zwaarlijvigheid; syn. adipositas, lipomatosis universalis, pimelosis, polysarcie, polypionie, physconie.

Obex (Lat., grendel), kleine dwarse rand aan de rugzijde van het verlengde merg, achterwaarts van de vierde hersenkamer.

Object-glas, voorwerpglas, het glazen plaatje, waarop men het met de microscoop te beschouwen voorwerp legt.

Objectief, 1. (bijv. nw.) werkelijk, overeenkomstig de feiten (objecta = de — voorhanden — voorwerpen), ook voor anderen waarneembaar, tegenstelling van subjectief overeenkomstig de voorstelling van het subject, het onderwerp, nl. de persoon, die de voorstelling vormt; 2. (zelfst. nw.) de lens van een optisch instrument, die naar het te beschouwen voorwerp is gericht; vgl. Oculair.

Obláta (lijd. deelw. meerv. van offero, aanbieden), ouwels (in de artsenijbereidkunde). Oblaatcapsule, = capsula amylacea (zie ald.).

Obligáat (obligo, verplichten), onvoorwaardelijk, noodzakelijk. Obligate parasieten zijn planten of dieren, die uitsluitend als parasiet kunnen leven. Obligate anaërobieën zijn bacteriën, die alleen bij afwezigheid van zuurstof kunnen groeien; tegenstelling van facultatief.

Oblíquus (Lat., scheef), vgl. Musculus obliquus; het zelfst. nw. hiervan, Oblíquitas, = asynclitismus (zie ald.).

Oblíterans (Lat., verstoppend), obliteratio (zie beneden) veroorzakend.

Obliterátio (Lat., uitwisseling, verstopping), dichtgroeiing, verschrompeling van vaten, kanalen, holten. O. pericárdii, het aan elkander groeien van de beide bladen van het hartezakje, zodat de holte hiervan dichtgroeit.

Oblongáta (oblongo, verlengen), het verlengde (merg); zie Medulla oblongata. O. syndroom. (Vgl. Syndroma), de verschijnselen bij aandoeningen der medulla oblongata.

Obnubilátio (Lat., nubes, wolk), beneveling, flauwte; syn. lipothymia.

Obscurátio (obscurus, donker), verduistering (van het gezichtsveld).

Obscurátio lentis, verduistering van de lens; zie Cataract.

Obséssio (Lat., van obsideo, bezetten), dwanggedachte, dwangvoorstelling.

Obsoléet (van obsolesco, verslijten), verouderd (van geneesmiddelen, benamingen, enz.).

Obsolescéntie(obsolesco, vervliegen, langzamerhand uiteengaan, verslijten), = obliteratio.

Obstetrícius (obstetrix, vroedvrouw, van ob-stare, erbij staan), verloskundig, bijv. ars obstetricia = verloskunde.

Obstétricus, (Lat.), verloskundige, vroedvrouw (obstetrica).

Obstipátio (stipare, dringen, buigen), verstopping; beter: constipatio. O. colli, scheve hals; zie Obstipus. O. spastica, krampachtige verstopping, door krampachtige samentrekking der darmspieren.

Obstipus (Lat., scheef). Cáput óbstipum, scheve hals; vgl. Torticollis.

Obstructie-anaemie, verhindering van de toevoer van bloed door veranderingen in

het binnenste der slagaderen, thrombose, enz.

Obstructie-ileus, = obturatie-ileus; zie ileus.

Obstrúctio (Lat.), verstopping. O. alvi (alvus, buik), = obstipatio.

Obturátio (obturo, dichtstoppen), = obstructio. Obturatie-ileus, zie ileus.

Obturátor (Lat., dichtstoppen), 1. voorwerp, dat dient om tegennatuurlijke openingen, bijv. in het harde gehemelte, te sluiten; ook om buisvormige instrumenten af te sluiten; 2. vgl. Musculus obturator.

Obturatórius, bijv. nw. voor al wat in verband staat met het foramen obturatum (zie ald.); zie Arteria, Hernia, Membrana, Nervus, Neuralgia, Musculus.

Occipitális, tot het achterhoofd (occiput) behorende; bijv. lobus occipitalis, = achterhoofdskwab; neuralgia occipitalis. Occipitaal punt, punt aan de achterste rand van het tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen; bij zenuwachtige personen dikwijls gevoelig, als men erop drukt.

Occipitalisátie van de atlas, sterke reductie van deze wervel en vergroeiing met het achterhoofdsbeen.

Occiput (van ob, tegenover; caput, hoofd), achterhoofd.

Occlusief, afsluitend (van een verband); zie Pessarium.

Occlusielijn, zie Curve.

Occlúsio (Lat.), afsluiting. O. intestíni, darmafsluiting, = ileus. O. pupíllae, bedekking van de pupil door een vlies, dat zich bij ontsteking van het regenboogvlies uit het exsudaat vormt; vgl. Seclusio pupillae. In de tandheelkunde de verhouding tussen boven- en onderkaak bij gesloten tandrijen.

Occult (occúltus), verborgen. Occulte bloedingen, kleine bloedingen in het darmkanaal, die alleen door scheikundig onderzoek van de ontlasting kunnen worden ontdekt (Boas).

Occultisme, geloof aan, bestudering van verborgen, bovenzinnelijke verschijnselen, ook op geneeskundig gebied; syn. parapsychologie.

Ochromýia anthropóphaga (ὠχρός, bleekgeel okerkleurig; μυῖα, vlieg; ἄνθρωπος, mens; φαγεῖν, eten), Senegambische vlieg, wier beet huidontsteking kan veroorzaken.

Ochronóse (ὠχρός, okergeel; νόσος, ziekte), afzetting van donkerbruine kleurstof in kraakbeenderen, pezen, gewrichten, enz., door afwijking in de stofwisseling van het eiwit; bijv. bij alcaptonurie, zie ald. (Virchow). Ook uitwendig, door omslagen met carbol.

Ochropýra (πῦρ, vuur), gele koorts.

Octávus (Lat., de achtste), de gehoorzenuw (achtste hersenzenuw).

Octoploíd, zie Polyploid.

Oculair (oculus, oog), 1. op het oog betrekking hebbende; bijv. oculaire inspectie, de bezichtiging van de zieke met het blote oog, zonder hulpmiddelen; 2. het 't dichtst bij het oog staande lenzenstelsel van een optisch instrument.

Oculéntum, oogzalf.

Oculist, oogarts.

Oculocardiale reflex: druk op de oogappel doet de pols 5—10 slagen per minuut langzamer worden, verlaagt de bloeddruk, kan de radialispols doen verdwijnen en misselijkheid verwekken, vooral bij vagotonische personen (zie ald.); syn. teken van Aschner.

Oculogýrisch (γῦρος, kring) = oculomotorisch, b.v. Nervus oculogýricus = N. oculomotorius.

Oculomotórius (oculus, oog; motus, beweging; die het oog beweegt), vgl. Nervus oculomotorius.

Oculopupillair, het oog en de pupil betreffend. O. reflex: aandoening van het bindvlies van het oog, het hoornvlies, de oogleden, doet de pupil nauwer worden. O. syndroom (vgl. Syndroom), groep van verschijnselen bij verlamming van de n. sympathicus, nl. pupilvernauwing, afzakking van het bovenooglid, inzinking van de oogbol (miosis, ptosis, enophthalmus), soms ook verhoogde warmte en verdwijning van de zweetafscheiding aan de getroffen helft van het aangezicht (vgl. Klumpke).

Ocytócique (Fr. van ὠκύς, snel; τόκος, bevalling), een geneesmiddel, dat de baring bespoedigt.

Od (van Odin), benaming voor een door sommigen aangenomen kracht, die alles doordringt, en waarvan de werking door daarvoor bijzonder gevoelige (sensitieve) personen kan worden waargenomen; bijv. het licht geven van kristallen in het donker (Reichenbach).

Odaxésmus (ὀδαξησμός, het jeuken, steken), brandende pijn bij moeilijke doorbraak van de tanden.

-odes (-ωδης, in betekenis = het Lat. osus), uitgang, die wijst op rijkelijke aanwezigheid van hetgeen in het hoofdwoord wordt genoemd (bijv. elephantiasis teleangiectodes), of (verkeerdelijk samengetrokken uit -οειδης = vormig) op een gelijkenis met hetgeen in het hoofdwoord wordt genoemd; in het laatste geval komt de uitgang overeen met -ides.

Odinagóga (ὠδίν, wee), nl. remedia, geneesmiddelen, die de weeën versterken.

Odóntagra, odontalgíe (ὀδούς, gen. ὀδοντος, tand; ἄγρα, klem; ἄλγος, pijn), tandpijn.
Odonthéle (ἦλος, nagel, bult), = odontoma.
Odontinoíed (odontine = dentine, tandbeen; εἶδος, gelijkenis), vgl. Odontoma.
Odontítis, tandontsteking.
Odontoblásten, grote cellen van de buitenste laag der tandpulpa, welke het tandbeen opbouwen; vgl. Osteoblasten.
Odontogéen, van de tanden uitgaand.
Odontogeníe, tandvormig.
Odontoídes, tandachtig; bijv. processus odontoides.
Odontolíeth, tandsteen.
Odontologíe, de leer van de tanden.
Odontóma, tandgezwel; week gezwel, dat van de matrix van de tand uitgaat, vóórdat het dentine-omhulsel van de pulpaholte gevormd is. Gezwellen, die nà die tijd ontstaan en hard zijn, heten odontinoiden (zie ald.) of dentinoiden. Naarmate zij alleen in de wortel of ook in de kroon worden gevormd, worden de odontomen genoemd O. radiculáre (wortel-odontomen) of O. coronáre (kroon-odontomen).
Odontomeer, de oerelementen, waaruit zich de tanden ontwikkelen.
Odontoprothése (vgl. Prothese), kunstgebit of kunsttanden of het vervaardigen ervan.
Odontorthíe (ὀρθός, recht), de kunst van het regelen der tanden.
Odontóse, tandvorming; vgl. Dentitio.
Odor (Lat.), geur. O. hircínus (Lat.), bokkestank; de geur van het zweet in de okselholte.
Odoraménta (Lat.), reukmiddelen.
Odorimetríe (Zwaardemaker), = olfactometrie.
Odynagóga (ὀδύνη, pijn, wee), = odinagoga.
-odynie (ὀδύνη, pijn), (in verbindingen), pijn, pijnlijke aandoening.
Odynophagíe, pijnlijk slikken.
O.E., verkorting voor Oxford-eenheid, zie ald.
Oecologíe (οἶκος, huis), de leer van de voorwaarden voor het bestaan, de stof- en krachtwisseling, de levenswijze der organismen.
Oedéma (οἴδημα, gezwel), waterzucht, abnormale ophoping van weefselvocht in de weiachtige holten, de weefselspleten en binnen in cellen en vezels; vgl. Hydrops, Anasarca. Bijv. nw. Oedemateus. O. cutis circumscríptum (Lat.), omschreven huid-oedeem, vgl. Hydrops hypostrophus; syn. oedema van Quincke. O. fúgax (Lat., vluchtig), voorbijgaande zucht der onbedekte lichaamsdelen door inwerking van hitte of koude; vaak bij chlorose. O. glóttidis, oedeem der stemspleet; meestal ontstekingachtige zwelling der slijmvliesplooien aan de stemspleet en het strotklepje. O. malígnum (Pirogoff), kwaadaardige zuchtige zwelling ten gevolge van wondbesmetting met de bacillus oedematis maligni; snel dodelijke ziekte, die met oedema en emphysema begint en tot snelle verettering der weke delen voert. O. pulmónum, longoedeem; uitzweting van vloeistof in de longblaasjes bij hart-, nier- en longziekten; op het einde van het leven door te zwakke werking van het hart. O. pulmónum inveterátum, verouderd longoedeem, plaatselijke zuchtige zwelling in de longen door verouderde atelectasis.
Oedembereitschaft (D.), gereedheid tot oedema; verhoogd vochtgehalte der weefsels zonder oedema.
Oedème blanc des hystériques (Fr.), witte zuchtige zwelling bij aanvallen van hysterie, plaatselijke zwelling, op hydrops gelijkende, doch waarin de indruk van de vinger gewoonlijk niet blijft staan. O. b. douloureux, pijnlijke witte zwelling = phlegmasia alba dolens (zie ald.).
Oedème bleu des hystériques (Charcot), blauwe zuchtige zwelling bij hysterie; donkerblauwe verkleuring der gezwollen huid.
Oedème douloureux (Fr.), = phlegmasia alba dolens.
Oedème dure (Fr.), = ziekte van Sécretan.
Oedemkrankheit (D.), oedeemziekte; uitputtingstoestand met vorming van oedemen, zonder nier- of hartaandoening, door de ellende tijdens de oorlog.
Oedipismus (Oedipus, die zijn moeder sexueel beminde), sexuele liefde voor zijn eigen moeder, welke volgens sommige aanhangers van Freud in het onderbewustzijn aanwezig is; syn. Oedipuscomplex.
Oenomaníe (οἶνος, wijn; μανία, waanzin), dronkaardswaanzin; zie Delirium tremens.
Oese (D., lis, oogje), een lisje van platinadraad, waarmede een kleine hoeveelheid van een bacteriënkweek wordt opgenomen; een lisje, dat ongeveer 2 mgr. kan bevatten, wordt Normaloese genoemd.
Oesophagéctomíe (οἰσοφάγος, slokdarm; ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van een vernauwde plaats van de slokdarm.
Oesophagismus, = oesophagospasmus; vgl. Cardiospasmus, Dysphagia spastica.
Oesophagítis, ontsteking van de slokdarm. O. corrosíva (corrodo, doorknagen), ontsteking van de slokdarm door het inslikken van bijtende vergiften. O. exfoliatíva s. díssecans (ex, uit, af; folium, blad, dus afschilferend; dissecare, door snijden ontleden), ontsteking van de slok-

darm, waarbij gehele kokervormige lagen van het epithelium worden afgestoten.

Oesophagocardiogram, optekening van de beweging van het hart door middel van een met een registreertrommel verbonden opgeblazen condoom, dat met een holle sonde in de slokdarm is gebracht en tegen de boezem van het hart aanligt (vgl. Cardiogram).

Oesophagocéle, breuk (uitpuiling van een gedeelte van de wand) van de slokdarm.

Oesophagódynie (ὀδύνη, pijn), pijn in de slokdarm.

Oesophagogástrotomíe, operatieve verbinding van de slokdarm met de maag.

Oesophagojejúnostomíe, operatieve verbinding van de slokdarm met de nuchtere darm.

Oesophagomálacíe (μαλακία, verweking), verweking van de slokdarm door de spijsverteringsvochten kort vóór of na de dood; vgl. Autodigestie, Gastromalacie.

Oesophagoplastiek (πλαστική, sc. τεχνή, vormkunst), operatief herstel van een opening in de slokdarm door middel van stukken huid van de hals.

Oesophagoscóop (σκοπέω, beschouwen), toestel om de slokdarm van binnen te bezichtigen.

Oesophagospásmus, kramp van de slokdarm; vgl. Cardiospasmus.

Oesophagostomíe (στόμα, mond), het maken van een opening in de slokdarm van de hals uit; syn. oesophagotomia externa.

Oesophagotóom (τέμνω, snijden), instrument om van binnen uit vernauwde plaatsen in de slokdarm door te snijden (oesophagotómia intérna).

Oesóphagus, slokdarm.

Oestradiol, een der oestrogene hormonen.

Oestridae, horzels, een geslacht der vliegen.

Oestrische cyclus (οἶστρος, horzel; overdrachtelijk de geslachtsprikkel, de bronst; κύκλος, kring, kringloop, periode), periode van de bronst (περίοδος, omloop).

Oestrogéne stoffen, (γένεσις, ontstaan), stoffen, die bij het vrouwelijke dier oestron verwekken, oestron en oestradiol, steroiden (zie ald.) met 18 koolstofatomen, voornamelijk gevormd in de geslachtsklieren.

Oestromanie (οἶστρος, bronst; μανία, waanzin), ziekelijk verhoogde geslachtsdrift; syn. satyriasis, of (bij vrouwen) nymphomanie.

Oestron, Oestrus, de bronst; ook een der oestrogéne hormonen.

Officineel (officina, de werkplaats van de apotheker), benaming van de geneesmiddelen, die de apotheker volgens de pharmacopoea voorhanden moet hebben.

Ogive (Fr., spitsboog). Palais en ogive smal en hoog gehemelte bij sterke graden van adenoide vegetaties.

Ohm (naar de natuurkundige Georg Simon Ohm, 1787—1854), maat voor de geleidingsweerstand voor de electrische stroom; afkorting Ω.

Oicophobíe (οἶκος, huis; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor het huis, voor het huiselijk verkeer.

Oídiomycósis cutis, huidziekte, veroorzaakt door oïdium; vgl. Mycosis.

Oídium álbicans (ᾠδίον, eitje; albico, wit maken), de spruwschimmels, bestaande uit langwerpig ronde cellen, die witte draden vormen. O. lactis, een oidiumsoort, die in zure melk en boter voorkomt. O. Schoenleinii, = achorion Schönleinii (zie ald.).

Oleandrísmus, vergiftiging door oleander (Nerium Oleander, L.).

Olécranárthrocacé (zie Olecranon en Arthrocacé), tuberculose van het elleboogsgewricht.

Olécranon (ὠλέκρανον, en ὠλέκρανον, van ὠλένη, ellepijp; κράνος, helm), ellepijpshoofd, het uitsteeksel boven aan de ulna.

Olenítis (ὠλένη, ellepijp), ontsteking van het elleboogsgewricht.

Oleósa, nl. remedia, olieachtige geneesmiddelen.

Oleothórax, met olie, in plaats van met gas gevulde pleuraholte (intrapleurale O.); of olie ingebracht tussen de pleura costalis en de fascia (extrapleurale O.). Vgl. Pneumothorax.

Olfáctie, éénheid van reukprikkel (Zwaardemaker).

Olfaction colorée (Fr., gekleurde reuk), kleurgewaarwordingen bij reukindrukken.

Olfactométer (olfactus, reuk), reukmeter; toestel van Zwaardemaker om de reukzin te meten.

Olfactometríe, onderzoek van de reukzin.

Olfactórium, nl. remedium, reukmiddel.

Olfactórius, op de reuk betrekking hebbende, bijv. nervus olfactorius.

Oliecyste, cyste (zie ald.), gevuld met een olieachtige vloeistof, ontstaan door verweking van lipomen of dermoiedcysten (zie ald.).

Óligacuríe (van ὀλιγάκις, dat zelden betekent en gevormd is naar analogie van πολλάκις, dikwijls), lozing der urine met grote tussenpozen; vgl. Pollak(is)urie.

Óligaemíe (ὀλίγος, weinig; αἷμα, bloed), bloedarmoede in de zin van te geringe hoeveelheid bloed. O. vera, ware oligaemie, door bloedverlies. O. serósa (serum, bloedwei, bloedwater), abnormaal watergehalte van het bloed, bij morbus Brighti (zie ald.) en, voorbijgaand, na hevige bloe-

ding; syn. hydraemia. O. sicca (siccus, droog), vermindering van de hoeveelheid bloed door indroging na sterk waterverlies, bij cholera.

Óligocarbophíel (carbo, kool; φιλέω, beminnen), weinig koolstof verlangend; vgl. Oligonitrophiel.

Óligocardíe (καρδία, hart), vermindering van het aantal hartslagen; syn. bradycardie.

Óligocholíe (χολή, gal), gebrek aan gal.

Óligochromaemíe (χρῶμα, kleur), vermindering van de bloedkleurstof; vgl. Chlorosis.

Oligocythaemíe (κύτος, blaasje, cel), vermindering van het aantal rode bloedlichaampjes.

Óligodactylíe (δάκτυλος, vinger), het aangeboren gemis van vingers of tenen.

Óligodendróglia (δένδρον, boom), cellen met een gering aantal uitlopers in de glia; vgl. Microglia. Óligodéndroglióma, glioma (zie ald.), dat bestaat uit zulke cellen.

Óligodontíe, het bezit van weinig tanden.

Óligodynámisch (δύναμις, kracht), in zeer kleine hoeveelheden werkzaam.

Oligo-elementen, stoffen, die in zeer geringe hoeveelheden voorkomen in het menselijk lichaam: zink, koper, mangaan, nikkel, cobalt.

Óligohormonáal stadium, het tijdperk van het climacterium, waarin weinig folliculine (zie ald.) in het bloed is; vgl. Polyhormonaal en Polyprolaan stadium.

Óligohydramníe (ὕδωρ, water; amnion, zie ald.), gebrek aan vruchtwater; tegenstelling van polyhydramnie, hydramnion.

Óligonitrophíel, weinig stikstof verlangend; van bacteriën, die niet goed groeien op een voedingsbodem, die veel stikstof bevat.

Óligophrenie (φρήν, geest; vgl. Phrenasthenie), beperktheid van de geest, een erfelijke aandoening. O. phenýlpyrúvica = Syndroom van Fölling, zie Aanhangsel.

Óligopnóea (gevormd overeenkomstig het woord δύσπνοια, kortademigheid), vermindering van het aantal ademhalingen.

Óligosialíe (σίαλον, speeksel), verminderde afscheiding van speeksel.

Óligospermíe (σπέρμα, zaad), vermindering van het aantal zaadlichaampjes in de zaadvloeistof. Syn. Óligozoöspermíe.

Óligotríchia (θρίξ, gen. τριχός, haar), gebrekkige haargroei.

Óligovaluríe, lozing van urine met een laag valentiegetal (zie ald.).

Óliguríe (οὖρον, urine), verminderde afscheiding van urine.

Olíva (Lat., olijf), eivormige zwelling aan de voorzijde van het verlengde merg, zijwaarts van de beide pyramiden.

Olophlyctide prolabiale (Fr., van ὅλος, geheel; φλυκτίς, blaas), = herpes labialis (zie ald.).

Omacéphalus (ὦμος, schouder), misgeboorte zonder of met een geheel onontwikkeld hoofd (ἀ privans en κεφαλή, hoofd) en zonder bovenste ledematen (G. St. Hilaire).

Ómagra, schouderjicht; vgl. Chiragra.

Omálgia, pijn of neuralgie in de schouder.

Omarthrítis, ontsteking van het schoudergewricht.

Omarthrocacé, tuberculose van het schoudergewricht; vgl. Arthrocace.

Ombrophóor (ὀμβροφόρος, regenaanbrengend), verplaatsbaar stortbad (Winternitz).

Omentítis, ontsteking van het net (omentum).

Omentofixatie, omentopexíe (πῆξις, aanhechting), aanhechting van het net aan de buikwand, operatie van Talma. De benaming omentopexie, uit een Lat. en een Gr. woord samengesteld, is minder verkieslijk. Vgl. Cardio- en Nephro-omentopexíe.

Oméntum (Lat.), net; syn. epiploön. O. majus, het grote net; een plooi van het buikvlies, die neerhangt van de curvatura major van de maag over de dunne darmen heen, en zich vastzet aan de dwarse karteldarm. O. minus, het kleine net; dubbele laag van het buikvlies, zich uitstrekkende van de curvatura minor van de maag naar de leverpoort.

Omineus (Lat., ominósus, van omen, gen. ominis, voorteken), van slechte betekenis (van ziekteverschijnselen).

Omnibus-alopecíe, alopecie (zie ald.) van de laterale delen der oogleden en wenkbrauwen (bij lues). Sabouraud zag dit dikwijls bij de patienten, die met hem in de omnibus reden naar het Hôpital St. Louis.

Omodýnia (ὀδύνη, pijn), schouderpijn.

Omohyoídeus, vgl. Musc. omohyoideus.

Omóplata (ὠμοπλάτη), schouderblad; syn. scapula.

Ómphalectomíe (ὀμφαλός, navel) ,uitsnijding van de navelring bij de radicale operatie van een navelbreuk.

Omphalítis, navelontsteking. O. neonatórum, ontsteking van het navelstompje bij pasgeboren kinderen; vgl. Fungus umbilicalis.

Omphalocéle, navelbreuk.

Ómphalo-mesentérica (vasa), dooiervaten; de vaten van de navel naar het darmscheil bij de foetus.

Omphalópagus, dubbele misgeboorte, aan de navel samenhangend.

Omphalophlebítis (φλέψ, gen. φλεβός, ader),

ontsteking der naveladeren bij pasgeboren kinderen.

Omphalophlegmóne (vgl. Phlegmone), verettering van de navel.

Omphaloproptósis (πρό, voor; πτώσις, val), uitzakking van de navelstreng van het kind tijdens de baring.

Omphalorrhagíe (ῥήγνυμι, barsten), navelbloeding bij pasgeboren kinderen.

Omphalosíeten (σῖτος, voedsel), allerlei misgeboorten, waaraan vele organen ontbreken en de overige slechts zeer onvolledig ontwikkeld zijn, zodat zij als parasieten kunnen worden beschouwd, die met een navelstreng verbonden zijn aan het moederlijk lichaam; vgl. Acephalus, Anide, Paracephalus (G. St. Hilaire).

Omphalotáxis (τάξις, het op zijn plaats zetten), het naar binnen brengen van de uitgezakte navelstreng.

Omphalotomíe, doorsnijding van de navelstreng na de geboorte.

Onaníe, onanísmus (naar Onan, Genesis 38: 9), zelfbevlekking, bevrediging van de geslachtsdrift door kunstmatige prikkeling der uitwendige geslachtsdelen; syn. masturbatio. O. conjugális (conjux, gen. conjugis, echtgenoot), = congressus interruptus (zie ald.), de in Genesis beschreven handeling van Onan. O. mutuális, wederkerige onanie van twee personen.

Onc(h)ocercásis (ὀγκός, gekromd; κέρκος, staart), wormziekte, veroorzaakt door een worm, Onc(h)ocerca caecutiens (caecus, blind), in Amerika, en O. vólvulus (gekronkeld), in Afrika, die onder de huid verblijft en daar kleine gezwelletjes vormt, en waarvan de microfilaria (zie ald.) zich in het oog vestigt en blindheid veroorzaakt.

Oncocýten, cellen van een gezwel.

Oncográaph (ὄγκος, gezwel,zwelling; γράφω, schrijven), toestel om de wisselingen in het volumen van organen op te tekenen; vgl. Plethysmograaf.

Oncologíe, de leer der ziekelijke gezwellen.

Oncometríe, bepaling van de wisselingen in het volumen (de gevuldheid met bloed) van een orgaan.

Oncospháere (σφαῖρα, bol), embryo van een blaasworm (cestode), waaruit de ,,vin'' ontstaat.

Oncótische druk, de maat der aantrekkende kracht, die uitgaat van colloiden.

Oncótisch oedema, oedema (zie ald.), veroorzaakt doordat het weefsel zelve water tot zich trekt en dus uit zich zelf opzwelt; syn. colloied-osmotisch oedema.

Oncotomíe (τέμνω, snijden), het uitsnijden van een gezwel.

Oneirodýnia (ὄνειρος, droom; ὀδύνη, pijn, onrust), benauwde droom. O. activa (Lat., werkzaam), slaapwandelen. O. passíva (Lat., lijdelijk), nachtmerrie.

Oneirógmus (ὀνειρωγμός, levendige droom), nachtelijke zaaduitstorting; vgl. Pollutio.

Oneirologíe, de leer van de dromen.

Oneiroscopíe (σκοπέω, beschouwen), droomuitlegging; zielkundige ontleding van dromen, onderdeel der psycho-analyse van Freud (zie ald.).

Oniomaníe (ὤνιος, te koop; μανία, waanzin), ziekelijke koopzucht.

Onomatolalíe (ὄνομα, naam; λαλία, het praten), ziekelijke dwang tot het herhalen van bepaalde woorden;vgl. Coprolalie.

Onomatologíe, de leer van de betekenis en de vorming van wetenschappelijke benamingen.

Onomatomaníe (μανία, waanzin), namendwang (Magnan), die zich op drieërlei wijze uit: 1. de dwang, met een gevoel van angst gepaard, om een naam of een woord te zoeken; 2. gevoel van angst bij het lezen of uitspreken van bepaalde woorden of getallen; 2. (vgl. Onomatolalie) dwang om bepaalde, vieze of aan het bijgeloof ontleende uitdrukkingen uit te spreken.

Ontogeníe, ontogénesis (τὸ, het; τὸ ὄν, gen. ὀντός, het bestaande; γένεσις, oorsprong, wording), de ontwikkelingsgeschiedenis der levende wezens, in tegenstelling met de phylogenie, ontwikkelingsgeschiedenis der soorten.

Onyalai, een ziekte in Afrika met velerlei bloedingen.

Onychalgíe (ὄνυξ, gen. ὄνυχος, nagel; ἄλγος pijn), pijnlijkheid van de nagels.

Onycháuxis (αὔξις, vermeerdering), hypertrophie (zie ald.) van een nagel.

Onýchia, ontsteking van het nagelbed. O. laterális (Lat., zijdelings) s. periunguális (περί, rondom; unguis, nagel), = paronychia. O. malígna (malignus, kwaadaardig), kwaadaardige ontsteking van het nagelbed met vorming van stinkende zweren; syn. ziekte van Wardrop. O. sicca (siccus, droog), zie Scabrities unguium. O. subunguális (sub, onder; unguis, nagel), O. met vorming van een absces onder de nagel.

Onychítis, nagelontsteking.

Onýchio-atrophíe, aangeboren of later ontstane atrophie der nagels.

Onychocryptósis (κρύπτω, verbergen), het overgroeid zijn van de nagels door de huid.

Onychográm (γράμμα, schrift), polskromme, opgenomen op een vingernagel.

Onychogrypósis (γρυπός, krom; gryphosis

is dus verkeerd), klauwachtige misvorming der nagels.

Onychólysis foliácea (λύσις, oplossing; folium, blad), verdunning van de nagels met spleetvorming in de lengte.

Onychomycósis (μύκης, schimmel), schimmelziekte der nagels; doorwoekering van de nagels door favus-schimmels (O. favósa) of schimmels van herpes tonsurans (O. trichophytína).

Onychophagíe (φαγεῖν, eten), nagelbijten.

Onychophýma (φῦμα, knol), nagelgezwel.

Onychorrhéxis (ῥήγνυμι, scheuren), brosheid der nagels.

Onychóschisis (σχίσις, splijting), loslating van lamellen (zie ald.) van de nagel.

Onychósis (Auspitz), keratonose (zie ald.) met afwijkingen in de nagelvorming; vgl. Hyperonychosis, Anonychosis, Paronychosis.

Onym bewustzijn (ὤνυμος, genaamd), de toestand, waarin de hysterische patient verkeert, als de werkelijkheid weer voor hem ontwaakt na de periode van anonym bewustzijn (zie ald.).

Ónyx (ὄνυξ, nagel), op het maantje van de nagels gelijkende ophoping van etter tussen de lagen van het onderste gedeelte van het hoornvlies; vgl. Hypopyon.

Onýxis, = onychia. O. craquelée (Fr., brokkelig, Fournier), scabrities unguium syphilitica.

Oöcephalíe (ᾠόν, ei), = trigonocephalie.

Oöcýste, de door een omhulsel omgeven zygote (zie ald.), welke door de vereniging van een macro- en microgameet (zie ald.) ontstaat bij sporozoa.

Oöcýten, eicellen, het product van de oögenie (zie ald.).

Oögamíe, bevruchting van een vrouwelijke cel (macrogameet, oösphaere), door een mannelijke (microgameet, spermatozoied).

Oögenése, vorming van het ei.

Oögeníe, gonocyten (zie ald.), die met granulosacellen (zie ald.) de primordiale follikels van het ovarium vormen.

Ooievaarsbenen, sterk vermagerde benen met uitstekende knieën bij peroneale spieratrophie.

Oökinéet (ᾠόν, ei; κινέω, bewegen, Schaudinn), ontwikkelingsvorm van de malariaparasiet; beweeglijk tijdperk van de zygoot (zie Oöcyste); syn. vermiculus, wormpje.

Oölémma (λέμμα, schaal), zona pellucida (zie ald.) van het eitje.

Oöphoralgíe (ᾠόν, ei; φέρω, dragen, zie Oöphoron; ἄλγος, pijn), pijn in de streek van de eierstok; syn. (onjuist) ovarialgie.

Oöphorectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), = uitsnijding van de eierstok, ook als die niet ziek is, in tegenstelling met ovariotomie (zie ald.), die alleen bij gezwellen van de eierstok plaats heeft.

Oöphorítis, ontsteking van de eierstok.

Oöphorohýsterectómia partiális obstetrícia, verloskundige operatie (Porro), waarbij (na keizersnede) de eierstokken en een deel (nl. het lichaam) van de baarmoeder worden verwijderd.

Oóphoron (ᾠόν, ei; φέρω, dragen), eierstok; syn. ovarium.

Oóphorosalpingítis, ontsteking van een eierstok en de bijbehorende baarmoedertrompet.

Oóphorosalpingotomíe, operatieve verwijdering van een eierstok en de bijbehorende baarmoedertrompet (σάλπιγξ, trompet).

Oóspora, een geslacht der draadzwammen (hyphomycetes). O. fúrfur, zie Microsporon furfur. O. índica, de parasiet van het madurabeen (zie ald.). O. Schoenleinii, zie Achorion Schoenleinii. O. tonsúrans, zie Trichophyton tonsurans.

Oosterse zweer, zie Orientbeule.

Opácitas (Lat.), troebelheid, troebele plek.

Opacitéit, ondoorschijnendheid; van het Fr. opaque, ondoorzichtig.

Opalescéntie, opaliseren, het vertonen van een eigenaardige glans (gelijk van een opaal) door vloeistoffen of vaste lichamen.

Open door system (Eng., open-deur-stelsel), verpleging van zenuwlijders en krankzinnigen, waarbij hun wordt toegestaan zich vrij in de inrichting te bewegen.

Operatie (opus, meerv. opera, arbeid), heelkundige bewerking.

Opérculum (Lat., deksel), het gedeelte van de grote hersenen, dat de insula Reili (zie ald.) bedekt.

Ophíasis (ὀφίασις, slangachtige kaalheid, bij Celsus), dwars van oor tot oor over de kruin lopende kale plek; vgl. Area Celsi.

Ophidismus (ὄφις, slang), vergiftiging door slangengif.

Ophiotoxíne, slangengif.

Óphryon (ὀφρύς, wenkbrauw) (in de anthropologie), het kruispunt van de loodrechte middellijn van het voorhoofd en de omtrek van het hoofd over de smalste plaats van het voorhoofd; middelpunt der glabella (zie ald.).

Ophthalmalgíe (ὀφθαλμός, oog), pijn in het oog.

Ophthalmatrophíe, verschrompeling van het oog.

Ophthálmia (ὀφθαλμός, oog), oogontsteking. O. aegyptí(ac)a s. militáris s. béllica s. contagiósa, Egyptische (militaire, oorlogs-, besmettelijke) oogontsteking; de trachomateuse of ook folliculairblennorrhoische oogaandoening, waardoor het leger van

Bonaparte in Egypte werd aangetast en die van tijd tot tijd endemisch in weeshuizen en kazernes en arme buurten voorkomt; vgl. Conjunctivitis folliculosa, granulosa, Trachoma. O. arthrítica, jichtige oogziekte; oude benaming voor glaucoma. O. eléctrica (ook photo-electrica), oogontsteking door sterk electrisch licht. O. gonorrhóica s. pyorrhóica, oogdruiper, conjunctivitis blennorrhoica. O. metastática (vgl. Metastase), oogontsteking bij pyaemie. O. migratória (migro, rondtrekken) s. sympáthica; vgl. Sympathische ophthalmie. O. neonatórum, = blennorrhoea neonatorum. O. neuroparalýtica, = keratitis neuroparalytica. O. nodósa (nodus, knobbel), vorming van knobbeltjes op het bindvlies en het hoornvlies, als rupsenharen in het oog zijn gekomen. O. scrofulósa, conjunctivitis en keratitis phlyctaenulosa.

Ophthalmiáter (ἰατρός, arts), oogarts.

Ophthalmiatríe (ἰατρεία, geneeskunst), oogheelkunde.

Ophthálmica (nl. remedia), geneesmiddelen voor het oog.

Ophthalmoblennorrhóea (βλέννα, slijm), conjunctivitis blennorrhoica.

Ophthalmocéle, breuk van de oogbol.

Ophthalmocentése (κέντησις, doorboring), punctie van de oogbol.

Ophthalmodiagnostiek, = ophthalmoreactie.

Ophthalmodynamométer (δύναμις, kracht; μέτρον, maat), instrument tot meting van de graad van convergentie, waartoe de ogen in staat zijn.

Ophthalmofundoscóop (fundus, bodem), toestel tot het onderzoek van de achtergrond van het oog; vertoont het omgekeerde beeld, vrij van reflexen en sterk vergroot (Baum).

Ophthalmologíe (λόγος, woord, leer), oogheelkunde.

Ophthalmolóog, oogarts.

Ophthalmomalácia (μαλακία, weekheid), verkleining en verweking van de oogbol, zonder ontsteking als oorzaak. Syn. phthisis bulbi essentialis. O. intermíttens, tussenpozende oogverweking, in aanvallen, die uren of dagen kunnen duren en waarvan het oog telkens weder herstelt.

Ophthalmométer, toestel tot meting van de kromming van het hoornvlies in verschillende richtingen (Helmholtz, Javal, Schiötz). Syn. Astigmométer.

Ophthalmomicroscoop, microscoop tot onderzoek van de voorste delen van het oog.

Ophthalmomyíasis (vgl. Myiasis), ziekte van het oog en zijn omgeving, veroorzaakt door vliegenlarven, meestal van oestrus ovis en rhinoestrus purpureus.

Ophthalmomyítis (μῦς, gen. μυός, spier), ontsteking der oogspieren.

Ophthálmonéuromyelítis, zie Neuromyelitis optica acuta.

Ophthalmophacométer (φακός, lens), instrument tot meting van de krommingsstralen van de lens.

Ophthalmophthísis, = phthisis bulbi, zie ald.

Ophthalmoplégia (πλήσσω, slaan), verlamming der oogspieren. O. centrális of periphérica, verlamming der oogspieren door aandoening der zenuwbanen binnen of buiten de hersenen. O. extérna, verlamming van de uitwendige oogspieren. O. intérna, verlamming van de m. ciliaris en de m. sphincter pupillae. O. totális, gelijktijdige O. externa en interna. Vgl. Hemicránia.

Ophthalmopleuroplégia (πλευρά, zijde), verlamming van de geconjugeerde zijwaartsbewegingen der beide ogen (Schapringer); syn. blikverlamming.

Ophthalmoptósis (πτῶσις, het neervallen), uitpuilen van het oog; syn. exophthalmus.

Ophthalmoreactie, tuberculine-reactie door het indruppelen van 1—4 p.Ct. Alttuberkulin in de bindvlieszak, hetgeen bij tuberculose door min of meer sterke ontsteking wordt gevolgd (Calmette, Wolff Eisner).

Ophthalmorrhagíe, bloeding in de oogbol.

Ophthalmorrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), oogverscheuring.

Ophthalmoscóop (σκοπέω, bezichtigen), oogspiegel (Helmholtz, 1851).

Ophthalmoscopíe, onderzoek met de oogspiegel.

Ophthalmostáat (στατός, staande, vastgezet), instrument om de oogleden bij een operatie open te houden.

Ophthalmostatométer (status, toestand, stand), toestel tot bepaling der uitpuiling van de oogbol (Snellen).

Ophthalmostatometríe, meting van de stand der ogen.

Ophthalmosterésis (στέρησις, beroving), het operatief verwijderen van een oog.

Ophthalmotherapie, oogheelkunde.

Ophthalmotomíe, insnijding of verwijdering van een oog.

Ophthalmotonometríe (τόνος, spanning), meting van de „hardheid", de intraoculaire druk van een oogbol.

Ophthalmoxýsis, = blepharoxysis (zie ald.).

-ophthálmus (als uitgang), oog; bijv. lagophthalmus (zie ald.).

-opie (als uitgang); zien, bijv. hemiopie (zie ald.).

Opiophagíe (ὄπιον, heulsap, verkleinw. van ὀπός, sap; φαγεῖν, eten), verslaafdheid aan het inwendig gebruik of het roken van opium.

Opísthion (ὄπισθεν, achter), in de craniometrie, het achterste punt in de vóór-achterwaartse middellijn van het grote achterhoofdsgat.

Opisthognathíe (γνάθος, kaak), het naar achteren staan van de onderkaak, zodat de boventanden meer dan gewoonlijk naar voren staan; vgl. Prognathie.

Opisthophalacrósis (φαλάκρωσις, het kaal worden), kaalheid van het achterhoofd.

Opisthorchiósis, ziekte, veroorzaakt door opisthorchis.

Opisthórchis, = distoma felineum, een bij katten voorkomende, ook bij de mens waargenomen egelworm.

Opisthothénar (θέναρ, palm van de hand), = musc. sacrospinalis; syn. m. erector trunci (waarvan de verschillende gedeelten als de vingers van een hand tegen de achterzijde van het lichaam liggen).

Opisthótonus (τόνος, spanning; ὀπισθότονος en ὀπισθοτονία, reeds bij de oudste schrijvers), krampachtige achterwaartsbuiging van de ruggegraat bij tetanus en hysterie; vgl. Arc de cercle.

Opocéphalus (ὤψ, gezicht, oog; κεφαλή, hoofd), misgeboorte zonder mond of neus, met één of twee dicht bij elkander staande ogen, die het grootste gedeelte van het aangezicht uitmaken.

Opodídymus (δίδυμοι, tweelingen), misgeboorte met één lichaam, doch twee hoofden, die van achteren aan elkander gegroeid zijn (G. St. Hilaire).

Opotherapie (ὀπός, sap) (Landouzy), behandeling van ziekten met het sap, uittreksel of werkend bestanddeel van een orgaan of met het gedroogde, tot poeder gebrachte orgaan (vooral klieren met inwendige afscheiding), met de bedoeling een tekort aan werking van de overeenkomstige organen van de zieke aan te vullen; syn. organotherapie, suppletietherapie.

Opper-ik, in de leer van Freud een persoonlijkheid, die op het „ik" (zie Ich) een zeer grote invloed heeft. Vgl. Het.

Oppónens (Lat., tegenoverstellend), zie Musc. opponens.

Oppositio (Lat., tegenoverplaatsing) in de physiologie, de beweging van de duim en de pink (bij apen ook van de grote teen), waardoor deze tegenover de andere vingers worden geplaatst.

Oppréssio (Lat., nederdrukking), beklemdheid, benauwdheid. O. péctoris, beklemdheid op de borst.

-opsie (ὄψις), als uitgang), het zien; bijv. necropsie (zie ald.).

Opsiclónia, aanvallen van een twaalftal afnemende schommelingen der ogen, een teken van polio-encephalitis. Syn. Praefixatie-tremor.

Opsigóon (ὀψίγονος, laat geboren wordende), verstandskies.

Opsomenorrhóea, te late menstruatie.

Opsonínen (ὄψον, toespijs, specerij), stoffen in het bloed, die op de bacterien een zodanige invloed hebben, dat zij door de phagocyten gemakkelijk worden opgenomen („smakelijk worden gemaakt") (Wright); zie bacteriotropinen.

Opsónische index (Lat., aanwijzer), het quotiënt van het phagocytengetal (zie ald.) van een zieke en dat van de gezonde mens, welk quotiënt, als het ver van de éénheid afwijkt, volgens Wright wijst op besmetting met de bacterie, waarmede de proef is genomen. Verhoging, verlaging en wisseling van de index hebben elk hun betekenis.

Opsonogéen, vaccin (zie ald.) tegen besmetting met staphylocokken.

Opsónotherapie (Wright), inspulting van zeer kleine hoeveelheden gedode bacteriën bij ziekten, welke door deze bacteriën veroorzaakt zijn, teneinde daardoor het gehalte der lichaamsvochten aan opsoninen en ten gevolge daarvan de „aviditeit" (gretigheid) der phagocyten voor deze bacterie te verhogen.

Opstapelingsziekte, zie Stapelingsziekte.

Óptica (sc. τέχνη, kunst), de leer van het licht, optiek; physische optiek is de leer van de natuurkundige verschijnselen, die betrekking hebben op het zien, zoals de breking en weerkaatsing van het licht; physiologische optiek is de leer der daarop betrekking hebbende levensverschijnselen.

Ópticociliotomíe, = neurotomia opticociliaris.

Óptico-kinétische of optokinétische nystágmus (zie Nystagmus; κινέω, bewegen), nystagmus, die ontstaat als men in het rond wordt gedraaid; syn. treinnystagmus; men onderscheidt subcorticale o.n., waarvan de reflexbaan enigerlei verbinding heeft met de vestibulaire banen en de corticale o.n., waarvan de reflexbaan een ander verloop heeft. Vgl. Barany, Aanhangsel.

Ópticus (ὄψις, het zien), 1. betrekking hebbende op het zien, bijv. nervus, tractus, thalamus opticus; 2. brillenverkoper, opticien. Opticus-atrophie, vgl. Atrophia n. optici.

Optimáal, zie Optimum.

Óptimum (Lat., het beste), de gunstigste voorwaarden voor het ontstaan van een

bepaald verschijnsel; ook met andere woorden verbonden, bijv. optimum-temperatuur (die het gunstigst is voor het ontstaan van een bepaald verschijnsel); in plaats van deze uitdrukking wordt ook optimaal als bijv. nw. gebezigd.

Óptisch, (ὀπτός, zichtbaar), op het licht of het zien betrekking hebbend. O. actief (werkzaam), eigenschap van kristallen om het polarisatievlak van het licht te draaien naar rechts of links; tegenstelling, optisch inactief; vgl. Racemeus. O. herinneringsveld (Nothnagel), het gedeelte van het psycho-optische centrum (zie ald.), door welks vernietiging zieleblindheid ontstaat. O. instrumenten, instrumenten, die dienen om verschijnselen van het licht en van het zien te onderzoeken. O. schorsveld, = psychoöptisch centrum. O. bedrog, gezichtsbedrog. O. perseveratie, zie Perseveratie.

Optodynamométer (δύναμις, kracht), optometer (zie ald.) ter bepaling van het punctum remotum (zie ald.), dus van het brekend vermogen van het oog.

Optográm (γράμμα, schrift), 1. het beeld, dat op de achtergrond van het oog ontstaat, doordat het purper van het netvlies verbleekt op de plaatsen, die door sterk licht worden getroffen, welk beeld kan worden bestendigd door het oog te harden in 5 pCt. oplossing van aluin; 2. het beeld dat in een photographisch toestel ontstaat, als men het objectief ervan heeft vervangen door de voorste brekende delen van een dierenoog.

Optokinétisch, zie Opticokinetisch.

Optométer, instrument ter bepaling van het punctum remotum en het punctum proximum (zie ald.), dus van het brekend vermogen, de refractie van het oog.

Optometríst, brillenvoorschrijver, met name de onbevoegde.

Optophóon (φωνή, geluid), toestel, waardoor blinden gedrukt schrift kunnen verstaan; de toestel berust op de eigenschap van seleniumkristallen, dat daarin door licht een electrische stroom wordt gewekt. Het licht, dat door bedrukt papier wordt teruggekaatst, verwekt nu in een microphoon verschillende accoorden, die de blinde leert herkennen als van verschillende letters afkomstig.

Optotýpi (τύπος, indruk, letter), gezichtsproeven; een stel letters (bijv. van Snellen) om de gezichtsscherpte te bepalen.

Oraal (os, gen. oris, mond), tot de mondholte behorend, naar de zijde van de mond liggend, in tegenstelling met caudaal of aboraal.

Orale auscultatie, het beluisteren van de ademhalingsgeluiden aan de geopende mond.

Oral whiff (Eng. whiff, ademtocht), bij orale auscultatie verneembaar geruis tijdens de uitademing, bijv. bij aneurysma aortae.

Ora serráta (ora, rand; serrátus, gezaagd), de fijn getande rand van de pars optica van het netvlies, waar dit in de pars ciliaris overgaat.

Orbiculáris (orbículus, kringetje), vgl. Musc. orbicularis. O.-verschijnsel, vernauwing, gevolgd door verwijding van de pupil bij krachtige sluiting van het oog of bij een poging daartoe, terwijl het bovenooglid met een vinger wordt tegen gehouden (Westphal-Piltz).

Orbículus ciliáris, het gedeelte van het corpus ciliare, dat aan de ora serrata (zie ald.) grenst.

Órbita (Lat., kringvormige baan; van orbis, kring), oogholte, oogkuil, oogkas.

Orbitális, tot de oogholte behorend. Orbitaal punt (uitwendig) (in de anthropologie), het kruispunt van de rand van de oogkas met de sutura zygomatico-frontalis. Orbitale vleugel, de kleine wiggebeensvleugel, waarvan de ondervlakte deel uitmaakt van de oogkas.

Orcheotomíe (ὄρχις gen. ὄρχιος en ὀρχέως, zaadbal; τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van een zaadbal; syn. castratio, orchidectomíe, orchiectomíe.

Orchialgíe (ἄλγος, pijn), neuralgie in de zaadbal.

Orchicéle, orchiocéle, (κήλη, breuk), hernia scrotalis; ook, gezwel van de zaadbal.

Orchichoríe (χορός, dans), het voortdurend op en neer gaan van een of beide zaadballen, dat bij onanisten zou voorkomen (Lower).

Orchidomeningítis (μῆνιγξ, vlies), ontsteking van het omhulsel van de zaadbal; vgl. Hydrocele.

Orchidomentopexíe (πῆξις, vastzetting) (Lanz), vereniging van het omentum met de vliezen van de zaadbal ten einde de buikholte naar de balzak te draineren.

Orchidopexíe, operatie tot bevestiging van de zaadbal aan de balzak.

Orchidotherapie, geneeskundige aanwending van het sap van zaadballen; vgl. Organotherapie.

Orchiëpididymítis, gelijktijdige ontsteking van de bal en de bijbal; vgl. Epididymitis.

Orchiocéle = orchicele.

Órchis, zaadbal.

Orchítis, ontsteking van de zaadbal.

Orchotomíe, = Orcheotomie.

Ordination (D., van Lat. ordino, gelasten),

geneeskundig voorschrift. Ordinationsstunde, spreekuur.

Oreillette (Fr., oortje), de harteboezem. Het „hartoor" wordt door de Fransen „auricule" genoemd.

Oreillon (Fr., van oreille, oor), bof, ontsteking van de oorspeekselklier; syn. parotitis.

Orgaan (ὄργανον, werktuig), gedeelte van een plantaardig of dierlijk lichaam, dat een aan de hogere eenheid van het organisme ondergeschikte eenheid vormt van bepaalde vorm, bouw en verrichting. O. eiwit (Voit), het eiwit, dat een vast bestanddeel van de lichaamsweefsels vormt, in tegenstelling met het circulerende eiwit. O. van Jacobson, zie Aanhangsel.

Orgaantherapie (H. Schulz), behandeling, gericht op de opheffing ener ziekelijke verrichting van een orgaan, waarbij gebruik wordt gemaakt van de betrekkingen, die bestaan tussen de verrichting van het orgaan en de werking der geneesmiddelen; vgl. Organotherapie.

Organél, zelfstandig klein deel van een cel.

Organisatie, 1. de wijze van onderlinge verbinding der organen, ook wat hun werking betreft; de uit- en inwendige bouw van een levend wezen; 2. de verandering van een levende, maar ongeorganiseerde massa in het lichaam (thrombus, exsudaat) in vaten bevattend bindweefsel, doordat cellen en bloedvaten de massa binnendringen.

Organisátor, zie Inductor.

Organisch, op organen betrekking hebbende. Organische hartgeruisen, geruisen, die door organische hartziekten worden veroorzaakt. Organische ziekten, ziekten, veroorzaakt door stoffelijke veranderingen in de organen; tegenst. functionele ziekten. O. zenuwstelsel, autonoom (zie ald.) zenuwstelsel. Organische scheikunde, de organische stoffen, van welke men voorheen meende, dat zij alleen in de levende natuur konden ontstaan.

Organisíne, de stof waaruit volgens de epigenetische (zie ald.) theorie van Dalcq alle organen zouden voortkomen.

Organismus, het levende lichaam als geheel, een levend wezen.

Organogél, gel van een organosol (zie ald.).

Organographíe, orgaanbeschrijving.

Organoíde, op (de bouw van) organen gelijkend; van gezwellen, wier weefsels aan die van organen herinneren; vgl. Histioide, Teratoma.

Organoleptisch (ὄργανον, orgaan; λῃπτικός, pakkend), invloed oefenend op een bepaald orgaan, met name een zintuig.

Organologíe, leer van de bouw der organen.

Órganon (ὄργανον), orgaan. O. spirále, orgaan van Corti (zie Aanh.). O. vómeronasále (vomer, ploegschaarbeen, zie ald.).

Organopathie (πάθος, aandoening), aandoening van een orgaan.

Organopathologie, de leer der orgaanziekten.

Organosólen (vgl. Sol, Gel), oplossingen van colloiden (zie ald.) in organische stoffen, alcohol, vetten, lecithine.

Organotaxíe (τάξις, rangschikking), het verschijnsel, dat, wanneer een emulsie van een orgaan, waaraan een scheikundige stof is toegevoegd, bij mens of dier wordt ingespoten, deze stof voor een groot deel wordt afgezet in het overeenkomstige orgaan.

Organotherapie, behandeling met praeparaten van dierlijke organen; syn. suppletietherapie, opotherapie, orgaansaptherapie; vgl. Orgaantherapie.

Organotróop (τρέπω, wenden) (van geneesmiddelen), een bijzondere verwantschap tot een orgaan bezittend; vgl. Histiotróop, Parasitotroop.

Organozóa (ζῷον, dier), parasieten binnen in organen (Virchow).

Orgásmus (ὀργάω, overvol zijn van vochten), actieve hyperaemie (zie ald.), vooral van de geslachtsdelen; ook: het toppunt van wellust.

Orientbeule (D., Oosterse buil), omschreven serofibrineuse ontsteking der cutis, waarvan de middelste gedeelten in verzwering overgaan; veroorzaakt door leishmania tropica; syn. Aleppo-, Bagdad-, Bassora-, Biskra-, Cairo-, Delhi-, Egyptische-, Nijl-, Pendschab-, Sahara-, Suno-, Zab-buil of -zweer, Taschkentzweer, Sartenziekte, Paschachurda, lupus endemicus, builenziekte. In 1920 in Frankrijk waargenomen.

Orienteren (zich) (van het Fr. s'orienter, van orient, het Oosten; dus de plaats van iets ten opzichte van de windstreken bepalen), zijn verhouding tot zijn omgeving bepalen, zich juiste rekenschap daarvan geven; tegengesteld aan desorienteren. De psychiater spreekt van „georienteerd of gedesorienteerd zijn", de oogarts van verkeerde orientering bij verlamming van één of meer uitwendige oogspieren (voorbijwijzen). Orientierzwang (D.), ziekelijke dwang om zich nauwkeurig rekenschap te geven van wat men doet en ondervindt.

Orifícium (Lat.), uitmonding. O. uréthrae mond van de urinebuis. O. úteri ext., int., uitwendige, inwendige baarmoedermond.

Originär (D., van Lat., originárius, Fr. originaire, oorspronkelijk), van de beginne af aanwezig. Originäre Verrücktheit, = paranoia (zie ald.).

Orígo (Lat.), oorsprong; ab origine van de oorsprong af.

Órnans (Lat., sierend), corrigens (zie ald.) van het uiterlijk voorkomen van geneesmiddelen.

Ornithodórus moubata (ὄρνις, vogel; δείρω, villen), teek, die volgens A. Koch de verwekker der Afrikaanse tekenkoorts, terugkerende koorts (febris recurrens) tot gastheer dient, vóórdat deze de mens besmet.

Oropharynx, het gedeelte van de pharynx, dat met de mond samenhangt. Vgl. Nasopharynx.

Oróyakoorts, het eerste, anaemische stadium van de ziekte van Carrión, na enige weken gevolgd door verrúga peruviána (zie ald.), door infectie met bartonella bacillifórmis, overgebracht door phlebótomus verrucárum; is bij de bouw van de Oroyaspoorweg veel voorgekomen.

Orrodermatósis, -dermítis (ὀρρός, melkwei, ook bloedwei; δέρμα, huid), vgl. Serodermatosis.

Orrorrhóea (ὀρρός, wei), weiachtige uitvloed.

Orteil en marteau, en cou de cygne (Fr.), hamerteen.

Orthocentrisch (ὀρθός, recht), van brillen, waarvan de middelpunten der beide glazen juist (recht) geplaatst zijn, nl. tegenover die der pupillen.

Orthocephaal (κεφαλή, hoofd), gezegd van een schedel, waarvan de verhouding tussen lengte en hoogte 70-75 : 100 bedraagt.

Orthrochromátisch (χρῶμα, kleur), zodanige weefselkleuring, dat het weefsel dezelfde kleur aanneemt als de kleurstof; neemt het weefsel een andere kleur aan, dan wordt de kleuring metachromatisch genoemd.

Orthochróom, normaal van kleur. O. anaemie, anaemie met normaal haemoglobinegehalte van het bloed.

Orthodiagraphíe (δία, door; γράφω, schrijven), doorstraling van inwendige organen met loodrecht invallende Röntgen-stralen, zodat het beeld in de juiste grootte op het scherm komt (Moritz).

Orthodontíe (ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand), het rechtzetten der tanden; de behandeling van afwijkingen in de vorm van het gebit.

Orthoglycáemisch (glycose en αἷμα, bloed) bloed met normaal gehalte aan suiker. Vgl. Glycosurie.

Orthognathíe (γνάθος, kaak); weinig vooruitspringende stand van de kaak; gezichtshoek van 80° of meer.

Orthopaedagogíe (παῖς, kind, ἄγω, leiden) de richtlijnen ener juiste opvoeding.

Orthopaedíe (παιδεία, opvoeding), rechtzettende behandeling van misvormingen en verkrommingen van het steun- en bewegingsapparaat, vooral bij kinderen.

Orthopercússie, zeer zachte percussie (zie ald.) ter bepaling van de relatieve hartdofheid (zie ald.); vgl. Schwellenwertperkussion.

Orthophoríe (φέρω, dragen, zich bevinden), de normale stand der ogen in rust; tegenstelling van heterophorie.

Orthophotographíe, photographische opname bij orthodiagraphie.

Orthopnóea (gevormd gelijk dyspnoea), kortademigheid, ademhaling bij grote benauwdheid, waarbij de zieke rechtop moet zitten en alle hulpspieren der ademhaling moet inspannen.

Orthóptische behandeling, oefening der oogbewegingen.

Orthoröntgenographie, zie Orthodiagraphie en Orthophotographie.

Orthoscóop (σκοπέω, beschouwen), 1. toestelletje van Czermak, bestaande uit een met water gevuld glazen vat, dat met de opening tegen het oog van de lijder wordt geplaatst en waterdicht tegen zijn aangezicht wordt aangedrukt; de waarnemer ziet nu voorwerpen in de voorste oogkamer, ook het regenboogvlies, dichter bij en op de juiste plaats (vandaar orthoscoop), doordat de breking van het hoornvlies is vervallen; 2. de keelspiegel, die rechtopstaande beelden geeft.

Orthosympáthisch zenuwstelsel, het thoracale sympathische zenuwstelsel. Vgl. Parasympathisch.

Orthótische, orthostátische albuminurie (ὀρθόω, rechtop plaatsen; ἵστημι plaatsen), afscheiding van eiwit, die bij jonge personen plaats vindt, als zij lang rechtop hebben gestaan, vermoedelijk, doordat de ruggegraat bij het staan lordotisch wordt; vgl. Lordotische albuminurie. O. hypertensie, verschijnselen van verhoogde bloeddruk, welke optreden bij staande houding.

Orthótonus (τόνος, spanning, strekking), krampachtige strekking van het lichaam bij tetanus; vgl. Opisthotonus.

Os (Lat., gen oris), mond. O. leporínum (lepus, gen. leporis, haas), hazenlip. O. tincae (tinca, zeelt), zeeltebek; oude benaming voor orificium uteri externum (vgl. Museau de tanche).

Os (Lat., gen ossis, meerv. ossa), been. O. basiláre, grondbeen van de schedel, = os occipitale + os sphenoidale, ook os tribasilare genaamd. O. brachii, opperarmbeen. O. brégmatis (vgl. Bregma), wandbeen. O. capitátum, been met hoofdje, een handwortelbeentje in de tweede rij. O. cóccygis (κόκκυξ, koekoek), het snavelachtige stuitbeen. O. coxae, heupbeen. O. cuboídeum, teerlingbeen in de

voetwortel. Ossa cuneifórmia, de drie wigvormige beenderen in de voetwortel. Ossa epactália, (ἐπακτός, toegevoegd), = ossa intercalaria. O. epactále quadrátum, = O. Incae. O. ethmoidále (ἠθμός, zeef), zeefbeen. O. frontále, voorhoofdsbeen. O. hamátum, haakvormig been, een handwortelbeentje in de tweede rij. O. hyoídeum (Griekse letter υ, wegens de U-vormige gedaante van het been), tongbeen. O. ílium, darmbeen. O. Incae, = O. interparietale. O. incisívum, tussenkaak, met de dentes incisivi, snijtanden; bij de foetus nog een afzonderlijk been. O. innominátum (Lat., ongenoemd), = O. coxae. Ossa intercalária, ingelaste beenderen, naadbeenderen; kleine beentjes, die als eilandjes in naden liggen. O. intermaxilláre, = O. incisivum. O. intermédium cruris, = O. trigonum. O. intermédium tarsi, tussenbeen van de voetwortel; kleine beentjes, die soms tussen de voetwortelbeenderen voorkomen. O. interparietále (paries, gen. parietis, wand), tussen de wandbeenderen liggend been; het bovenste driehoekige gedeelte van het achterhoofdsbeen, als het een afzonderlijk been is; syn. Os Incae (bij de Inca's meer voorkomend), Os epactale quadratum. O. íschii (ἰσχίον, heup), heupbeen. O. japónicum, jukbeen, dat in tweeën gedeeld is, hetgeen bij Japanners meer voorkomt. O. lacrimále, traanbeen. O. lunátum, maanvormig been, een handwortelbeentje uit de eerste rij. O. maxíllae supérius, bovenkaaksbeen. O. multángulum majus, minus, groot, klein, veelhoekig been, handwortelbeenderen in de tweede rij. O. nasale, neusbeen. O. metacarpále, metatarsále, middelhands-, middelvoetsbeen. O. naviculáre (manus, pedis) (navis, schip), schuitvormig been in de eerste rij der hand- en der voetwortelbeenderen. O. occipitále, achterhoofdsbeen. O. palatínum, gehemeltebeen. O. parietále (paries, gen. parietis, wand), wandbeen. O. pelvis (pelvis, bekken), bekkenbeen; syn. Os coxae. O. pisifórme, erwtvormig been, een handwortelbeentje uit de eerste rij. O. pubis, schaambeen. O. pyramidále, = O. triquetrum. Ossa rhaphogemináatia (ῥαφή, naad; gemino, verdubbelen), = ossa intercalaria, die de naden splitsen. O. sacrum (sacer, heilig), heiligbeen. O. scaphoídeum (σκάφη, bootje), = O. naviculare. Ossa sesamoídea, sesambeenderen, kleine beentjes in de eindstukken van pezen of in de wand van gewrichtsbeurzen aan de vingers en tenen; ook de knieschijf is een sesambeen. O. sincípitis, = O. frontale. O. sphecoídeum, O. sphenoidále (σφηκοειδής, wespvormig; σφήν, wig), wiggebeen. Ossa suturárum (sutura, naad), = ossa intercalaria. O. temporále, slaapbeen. O. tibiále externum, sesambeen in de eindpees van de m. tibialis post., tussen het hiel- en het sprongbeen. O. trapézium, = O. multangulum majus. O. trapezóides, = O. multangulum minus. O. tribasiláre, het drievoudig been van de schedelbasis; nl. het uit twee delen opgebouwde wiggebeen met het achterhoofdsbeen; zie Os basilare. O. trigónum, driehoekig been; de zijdelingse knobbel van de processus posterior tali, als die een afzonderlijk been is. O. triquétrum, driehoeksbeen, een handwortelbeentje uit de eerste rij O. turbinátum (turbo, gen. túrbinis, spiraal), onderste neusschelp. O. uncifórme s. uncinátum (uncus, haak), = O. hamatum. O. vesalianum, een afzonderlijk beentje aan de top van het eerste middelvoetsbeen, het eerst aangetroffen door Vesalius. Ossa wormiana, = Ossa intercalaria. O. zygomáticum, jukbeen. Os purum (Lat., zuiver), zorgvuldig gereinigd runderbeen tot aanvulling van een defect in het beenderenstelsel.

Oscédo (Lat.), geeuw.

Oscheocéle (ὀσχέα, balzak; κήλη, breuk), zakbreuk; zie Hernia scrotalis.

Oscheoplastiek (πλαστική, vormkunst), operatief herstel van ontbrekende gedeelten van de balzak.

Oscillária maláriae, = plasmodium malariae.

Oscillátio (oscillum), schommel), schommeling.

Oscillatórisch (D., van oscillo, schommelen), heen en weder zwenkend. Oscillatorische Blutdruckmessung, meting van de bloeddruk door gebruik te maken van het verschijnsel, dat de polsschommelingen van de slagaderwand het grootst zijn, als de wand ontspannen is, doordat de druk, die van buiten wordt uitgeoefend, gelijk is aan de gemiddelde bloeddruk. De druk bij het begin der „grote schommelingen" is de diastolische, die bij het einde de systolische bloeddruk (Von Recklinghausen). Oscillatorische ontlading, ontlading ener electriseermachine door een reeks van snel achtereenvolgende heen en weder springende vonken. Oscillatorische massage, vibratiemassage (zie ald.).

Oscillographíe, het registreren van de

bloeddrukschommelingen door middel van een toestel. (Oscíllográaf).

Oscíllometríe, het meten van de polsschommelingen met de oscíllométer.

Oscíllotonográaf, een oscillograaf, die tevens de bloeddruk registreert.

Oscitátio, = oscedo (zie ald.).

Osmazôme (Fr. van ὀσμή, geur en ζωμός, vleesnat), vleesgeur.

Osmidrósis (ὀσμή, reuk; ἱδρόω, zweten), zweet met een eigenaardige lucht; vgl. Bromidrosis.

Osmologíe, leer van de reukzin.

Osmométer, 1. toestel om de osmotische druk te meten; 2. toestel om de scherpte van de reuk te meten (beter: osphresiometer of olfactometer).

Osmoregulering, regeling van de graad van hardheid van een Röntgen-buis door osmose (zie ald.); door middel van verhitting van een ingesmolten platinastaafje komt er waterstof in de buis en wordt deze „weker".

Osmóse (ὠσμός, druk, stoot), het verschijnsel, dat, als twee oplossingen door een doordringbaar vlies gescheiden zijn, opgeloste stoffen uit de sterkste oplossing zich naar de zwakste begeven, en het water omgekeerd; alleen het laatste geschiedt als het vlies slechts voor water doordringbaar (zie Semipermeabel) is; vgl. Osmotische druk.

Osmosologíe, de leer van de osmotische druk; vgl. Cryoscopie.

Osmotáxis (τάξις, regeling, ordening), de invloed van de osmotische druk op de beweging van planten en lagere diersoorten; vgl. Chemotaxis.

Osmotherapie, 1. (ὀσμή, geur), behandeling door aanwending van geuren; 2. (ὠσμός, druk), behandeling door inspuiting met hypertonische zoutoplossingen (Stejskal, 1922).

Osmótische constante, het gelijk blijven van de osmotische druk in alle vochten van het lichaam; syn. homoiosmie (Höber).

Osmótische druk, de druk, die een stof uit een oplossing door een permeabel (zie ald.) vlies heen naar een slappere oplossing drijft.

Osphresiologíe (ὄσφρησις, reuk), de leer van de reukzin.

Osphresiometríe, = olfactometrie (zie ald.).

Osseíne, de stof der beenderen (zonder de minerale bestanddelen), die bij koken lijm geeft.

Osseomucoide stof, de stof, die de uitlopers der beencellen omgeeft.

Ossículum (meerv. ossicula), beentje. Ossícula aúditus, gehoorbeentjes. Ossícula Bertini, = conchae sphenoidales. Ossícula intercalária, = ossa intercalaria. O. Silvii, = processus lenticularis (linsvormig uitsteeksel van het aambeeld). Ossícula wormiána, = ossa wormiana.

Ossíficans (os en facio, maken), verbening teweegbrengend, in verbening verkerend.

Ossificátie (os en facio, maken), beenvorming. O. zone (ζώνη, grens, gordel, kring) het grensgebied tussen het voltooide been en het gebied, waar het zich ontwikkelende been nog kraakbeenachtig is. O. kern, O. punt, beenkern; het punt, vanwaar de verbening van kraakbeen uitgaat.

Osteal cachexia (E.), verval van krachten, door ziekte der beenderen veroorzaakt = ziekte van Barlow; zie Aanhangsel.

Ostealgíe (ὀστέον, been; ἄλγος, pijn), pijn in de beenderen; zie Dolores osteocopi.

Osteítis, = ostitis.

Osteoacúsis (ἄκουσις, het gehoor), beengeleiding van het geluid door de schedelbeenderen naar het inwendige oor.

Osteoarthrítis (ἄρθρον, gewricht), gewrichtsontsteking, waarbij het been betrokken is.

Osteoárthrocacé (vgl. Arthrocace), tuberculeuse osteoarthritis.

Ostéoarthropathíe (Fr.; πάθος, aandoening), gelijktijdige aandoening van gewrichten en beenderen; vgl. Arthropathie. O. hypertrophiante pneumique, gewrichts- en beenziekte met overmatige groei; bij long- (en hartziekten), vooral aan de vingers; verwant met acromegalie (P. Marie); syn. O. hypertrophiante hématique (Gérard), acropachie (zie ald.).

Osteoarthrósis, aandoening van been en gewricht. O. cervicalis, exostosenvorming aan de unco-vertebrale gewrichten (zie ald.), veranderingen aan de tussenwervelschijven, woekeringen aan de voorzijde der wervellichamen. Syn. Panarthrosis deformans cervicalis.

Osteoarthrotomíe (τέμνω, snijden), uitsnijding van een stuk van een been, dat zich binnen een gewricht bevindt.

Osteoblásten (βλαστάνω, uitspruiten), de cellen, waaruit het beenweefsel ontstaat.

Osteoblastóma, = osteoma.

Osteocámpsis (κάμπτω, buigen), het rechtbuigen van kromme beenderen (Lorenz); vgl. Osteoclasie.

Osteocarcinóma, beenderkanker.

Osteochondrítis, osteochondropathíe, (χόνδρος, kraakbeen), ontsteking van been en kraakbeen. O. defórmans juvenílis (Lat. misvormend, tot de jeugd behorend), O. aan het boveneinde van het dijbeen, waardoor de hals daarvan verdikt, en de kop plat wordt; syn. ziekte van Perthes. O.

díssecans (Lat., door snijden ontledend), O., waarbij gedeelten van het gewrichtskraakbeen en de epiphysis los geraken. O. syphilítica, O. bij pasgeboren kinderen met aangeboren syphilis.

Osteochondrólysis (λύσις, losmaking), afstoting van een uit been en kraakbeen bestaand stuk van het gewrichtsuiteinde van een been; door ontsteking (O. dissecans) of afsterving ten gevolge van verstopping van bloedvaten.

Osteochondróma s. osteoidochondróma. Vgl. Enchondroma, Osteoidoma.

Osteoclasíe (κλάσις, breking), het opzettelijk breken van een misvormd of na beenbreuk slecht genezen been; vgl. Osteocampsis.

Osteoclást, 1. het instrument voor de osteoclasie; 2. reuzecellen, die de opslorping van been veroorzaken, waarmede de groei steeds gepaard gaat; vgl. Myeloblasten, lacunes van Howship (zie Aanhangsel).

Osteoclastóma, gezwel van het been, gekenmerkt door een groot aantal osteoclasten.

Osteocránium (κρανίον, schedel), de benige schedel.

Osteodentíne (dens, gen. dentis, tand), beenweefsel waarmede op hoge leeftijd de tandholte gevuld wordt.

Osteodystrophíe = ziekte van Recklinghausen, zie Aanhangsel.

Osteo-ectomíe, wegbeiteling van een stuk been (zie Resectie).

Osteofibróma, gezwel met gemengde bouw, nl. van been- en bindweefsel.

Osteofibromatósis cýstica = ziekte van Jaffé-Lichtenstein, zie Aanhangsel.

Osteogéen, 1. uit been ontstaan; 2. been vormend.

Osteogénesis (γένεσις, wording), ontstaan van het been. O. imperfécta (Lat., onvolmaakt), geringe afzetting van beenzelfstandigheid tijdens de ontwikkeling der vrucht (G. Vrolik); door talrijke beenbreuken worden de ledematen hierbij misvormd en verkort (vgl. Micromelie). Syn. osteopsathyrosis foetalis, fragilitas ossium congenita, osteoporosis congenita.

Osteographíe, beschrijving der beenderen; zie Osteologie.

Osteoidóma, osteoied chondroma, vooral aan het ondereinde van de dij bij jonge mensen voorkomende.

Osteoíed, beenachtig. Osteoide gezwellen, gezwellen, bevattende O. weefsel, onverkalkt beenweefsel, hetzij tijdens de normale ontwikkeling, hetzij bij rhachitis of in gezwellen.

Osteologíe, kennis van beenderen; zie Osteographie.

Osteolýse (λύσις, oplossing), oplossing, verdwijning van beenweefsel.

Osteolýtisch, osteolýse veroorzakend, of daarop betrekking hebbend.

Osteóma, gezwel van beenweefsel; vgl. Osteophyton, Exostosis. Onderscheiden in O. durum, hard, O. ebúrneum, ivoorhard en O. spongiósum s. medulláre, sponsachtig of mergachtig beengezwel; het laatste bevat merg in zijn holten. O. dentále, gezwel aan een tand, uit dentine (zie ald.) en cement bestaande; syn. odontoma.

Osteomalacíe (μαλακία, weekheid), beenverweking; een ziekte, die door ontkalking van de beenderen (zie Halisteresis) grote verkrommingen van het beendersteisel kan teweegbrengen. O. puerperále (vgl. Puerperium), beenverweking in of in aansluiting met het kraambed.

Osteomalácisch, door osteomalacie veroorzaakt. O. bekken, bekken met de eigenaardige misvorming, die het gevolg is van beenverweking.

Osteomyelalgíe (μυελός, merg; ἄλγος, pijn), pijn in het beenmerg; bij bloedarmoede, enz.

Osteomyelítis, ontsteking van het beenmerg. O. purulénta acúta, acute, etterige ontsteking van het beenmerg; syn. O. diffúsa spontánea, panostitis (Waldeyer), periostitis maligna, typhus des os (wegens de vaak voorkomende typheuse (zie ald.) toestand der lijders). O. serósa s. albuminósa, O. waarbij weiachtig of doorschijnend slijmachtig vocht in plaats van etter wordt gevormd; vgl. Conchioline-osteomyelitis.

Ósteon, een kanaal van Havers (zie Aanhangsel) met omgevende beenlaag.

Osteopáath, iemand, die osteopathie (zie ald.) uitoefent.

Osteopáedion, = lithopaedion.

Osteopáthia condénsans disseminàta, (condenso, verdichten) het voorkomen van verspreide verdichte plekken op de Röntgen-photo der beenderen; verwant met dyschondroplasie; syn. osteopoecilie (ποικίλος, bont), ostitis condensans, marmerbeenziekte, zie Albers-Schönberg, Aanhangsel.

Osteopáthia haemorrhágica infántum (Konitzer) (πάθος, ziekte), beenaandoening met huidbloedingen bij kinderen = morbus Barlowi (zie ald.).

Osteopáthia itenerária (Lat. iter, weg), barsten in de compacta van de beenderen der onderste extremiteiten door overmatige inspanning zoals op militaire marsen (Eng.

soldiers fracture). Syn. Periostitis ab exercitione.

Osteopathíe, een vorm van kwakzalverij in Amerika.

Osteoperiostítis, ontsteking van het been en het beenvlies.

Osteopetrósis (petra, hardsteen), marmerbeenziekte; verdikking der compacta van verschillende beenderen, gepaard gaande met brosheid en met veranderingen in het bloed; vermoedelijk gevolg van endocrine stoornissen.

Osteophágen (φαγεῖν, eten), = osteoclasten (zie ald.).

Osteophlebítis (φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking van de aderen in de diploë (zie ald.) van de schedel.

Osteóphyton (φυτόν, gewas), de in 't begin zachte jonge beenmassa, die zich bij ontstekingen, ten gevolge van de prikkeling van het beenvlies, op een been kan vormen. O. puerperále, platte aangroeisels aan de binnenvlakte van het schedeldak bij zwangere vrouwen.

Osteoplásten, = osteoblasten.

Osteoplastiek (πλαστική, vormkunst), aanvulling van ontbrekende gedeelten van het gebeente door levenloze (ivoren) of levende stukken been; ook het doen vastgroeien van kleine beenderen of stukken been op een beenstomp (Osteoplastische amputatie). Een resectie, waarbij de beide zaagvlakken tegen elkander worden gevoegd om aaneen te groeien, heet Osteoplastische resectie.

Osteopoecilíe, Osteopoikilíe, zie Osteopathia.

Osteoporóse (πόρος, opening), het verdwijnen van de harde beenzelfstandigheid, waardoor de πόρος, de mergholte, wijder wordt; gevolg van ontsteking (ostitis rareficans), ouderdom of te veelvuldige purgatie.

Osteopsathyrósis (ψαθυρόω, vermorzelen), abnormale breekbaarheid der beenderen; zonder bekende oorzaak, aangeboren (gepaard met hardhorendheid en blauwe sclerae) of later verkregen (idiopathische O.) of gevolg van rhachitis, seniele osteoporose of osteomalacie. Syn. ziekte van Lobstein, zie Aanhangsel. Vgl. ook Eddowes, Aanhangsel.

Osteosarcóma, sarcoma van een been, of sarcoma, waarin ook beenweefsel voorkomt.

Osteoscleróse (σκληρός, hard), verharding van been; vgl. Ostitis ossificans; syn. eburneatio.

Osteósis ebúrnicans monomélica (ebur, ivoor; μόνος, enig; μέλος, lid), plaatselijke verhardingen (vgl. Eburneatio) met zwelling van de compacta (zie ald.) van de beenderen van één der ledematen (Putti, 1927); = melorrheostosis.

Osteosteatóma (στέαρ, gen. στέατος, vet), vettig ontaard osteosarcoma.

Osteosýnthesis (σύνθεσις, bijeenbrengen), operatieve aaneenhechting van beenderen (Calvé) b.v. van wervels bij spondylitis (spondylodésis, De Mol van Otterloo), of van de stukken ener gebroken dijbeenhals, of ook de operatie van Albee, zie Aanhangsel.

Osteotábes infántum (vgl. Tabes), beentering der kinderen = morbus Barlowi.

Osteotomíe (τέμνω, snijden), uitsnijding of wegbeiteling van stukken been. Osteotóom, een hiertoe dienend instrument. Osteotómia subtrochantérica, bij pseudarthrose in de dijbeenhals doorzaging van het dijbeen onder de trochanter met buitenwaarts buiging van het centrale stuk; O. pertrochantérica, doorzaging door de trochanter met verschuiving van het periphere stuk naar binnen.

Ostítis, beenontsteking. O. condénsans, zie Osteopathia. O. defórmans s. fibrósa, pijnlijke ontsteking der pijpbeenderen of der schedelbeenderen, waarbij deze verdikt, doch minder stevig worden; syn. Paget's disease of the bones. Men onderscheidt O. fibrósa generalisáta (verspreid) en O. f. localisáta (plaatselijk); de laatste is goedaardig. O. fungósa (fungus, zwam) s. carnósa (caro, gen. carnis, vlees) s. raréficans (zeldzaam, dus ijler makend) s. granulósa interna inwendig granulatie, wild vlees vormend), beeneter; voortgaande verwoestende ontsteking, welke de (normale) verwijding der mergholten verhaast, en waarbij de granulaties op het beenmerg zich door het vlees heenwerken en als vlezige aangroeisels op de oppervlakte te voorschijn komen. O. malacíssans (malacisso, van μαλακίζω, verweken) s. raréficans (rarus, zeldzaam; facio maken), ontsteking, waarbij de kalkzouten worden opgeslorpt en het beenmerg toeneemt ten koste van het been; verwekende beenontsteking; zie Osteomalacie, Osteoporose. O. ossíficans of osteoplástica (πλαστικός, vormend), beenvormende beenontsteking, met vorming van nieuw beenweefsel; syn. osteosclerose.

Óstium (Lat.), monding. O. arteriósum, slagaderlijke opening (van het hart), nl. de openingen van de kamers, die in de aorta en de longslagader overgaan. O. atrioventriculáre, opening van de boezems naar de kamers. O. pharýngeum, O.

tympánicum tubae auditívae, de opening van de gehoorbuis (tuba Eustachii) naar de keel- en naar de trommelholte. O. úteri, baarmoedermond, de openingen van het kanaal door de portio vaginalis van de baarmoeder, naar de baarmoederholte, en naar de schede (Ostium internum en externum). O. venosum, aderlijke opening van het hart = ostium atrio-ventriculare.

Ostreismus, vergiftiging met oesters.

Ótagra, Otalgíe (οὖς, gen. ὠτός, oor; ἄγρα, klem; ἄλγος, pijn), oorpijn.

Otaphóon (verbasterd woord; misschien beter othaptron, van ἅπτω, aanhechten), oorklem; toestelletje om het oor naar voren te dringen, opdat het de geluidgolven beter zal kunnen opvangen.

Othaematóma (αἷμα, gen. αἵματος, bloed), bloedgezwel aan het oor, bij boksers, enz.; ook bij krankzinnigen, vermoedelijk veelal door mishandeling.

Otiáter (ἰατρός, arts), oorarts.

Otiatríe (ἰατρεία, geneeskunst), oorheelkunde.

Oticodiníe, oticodinóse (Fr., van οὖς en δῖνος, duizeling), oorduizeling, ziekte van Menière (zie ald.).

Óticus, tot het oor behorend. Ganglion oticum, zenuwknoop van het oor.

Otítis, ontsteking van het gehoororgaan. O. externa, ontsteking van de huid van het uitwendige gehoororgaan (de gehoorbuis) en het trommelvlies. O. interna s. media, ontsteking van het middenoor (trommelholte en buis van Eustachius). O. intima s. labyrínthica, binnenste oorontsteking, ontsteking van de delen, die binnenwaarts van de trommelholte liggen.

Otoblennorrhóea, oorettering, oorvloed.

Otocónia (κόνις, stof), witte, geleiachtige stof op de haarcellen van het binnenoor, waarin zich talrijke otolieten bevinden.

Otocýste, hoorblaasje, de eenvoudigste vorm van het gehoororgaan bij lagere dieren.

Otodiníe, = oticodinie.

Otogéen, van het oor of van een oorziekte afkomstig.

Otoliéten (λίθος, steen), oorsteentjes; zeer fijne kalkvormsels, die door middel van het otolietenvlies op de maculae acusticae van het labyrint bevestigd zijn; syn. statolieten (met het oog op hun betekenis voor het evenwichtszintuig).

Otologíe, oorheelkunde.

Otolóog, oorarts.

Otomycóse (μύκης, schimmel), schimmelziekte van het trommelvlies en de uitwendige gehoorgang, verwekt door mucor corymbifer of rhizopodiformis.

Otophóon (φώνη, geluid), hoorbuis.

Otopíësis (πίεσις, drukking), gehoorstoornis door te hoge vochtspanning in het labyrint of te hoge luchtspanning op het trommelvlies bij afsluiting van de buis van Eustachius.

Otoplastiek (πλαστική, vormkunst), aanvulling van ontbrekende gedeelten van de oorschelp door huid van andere plaatsen van het lichaam.

Otopyorrhóea (vgl. Pyorrhoea), etterige oorvloed.

Otorrhagíe, bloeding uit het oor.

Otorrhóea, oorvloed.

Otoscleróse (σκλήρωσις, verharding), vaak familiaire slepende, droge ontsteking van de trommelholte, waardoor het slijmvlies droog en stijf wordt en de gehoorbeentjes onderling minder beweeglijk worden, met, als gevolg, toenemende doofheid.

Otoscoop (σκοπέω, bezien, onderzoeken) 1. oorspiegel; 2. buis met twee aanzetstukken (één voor het oor van de arts en één voor dat van de zieke), waarmede het oor geausculteerd wordt.

Ottawaziekte (Ottawa, stad in Canada), in Canada inheemse vorm van syphilis.

Ourles (Fr.), = oreillons, bof.

Out-bow-foot (Eng., naar buiten gebogen voet), = pes valgus (zie ald.).

Out-knee (Eng. knie naar buiten), sabelbeen, hoepelbeen, o-been.

Ovaal (ovum, ei), eirond; bijv. fenestra ovalis.

Ovalaire (Fr.) **snede,** snede in de vorm van een ovaal.

Ovalocýten, ovale rode bloedlichaampjes.

Ovalocytóse (κύτος, cel), de soms erfelijke eigenaardigheid, dat een deel der rode bloedlichaampjes ovaal van vorm zijn (Hijmans van den Bergh).

Ovariaal, betrekking hebbende op de eierstok. O. punt, het punt, van waar uit men bij ovarie (zie ald.) krampen kan teweegbrengen of doen ophouden. Ovariale tuba (vgl. Tuba uterina), de gang, die gevormd wordt als een ovariumcyste samensmelt met de tuba uterina, zodat beider holten ineenlopen. Ovariale zwangerschap, ontwikkeling van het bevruchte ei in de eierstok; vgl. Extrauterine zwangerschap.

Ovarialgíe (ovarium, eierstok; ἄλγος, pijn).

Ovaríe (Fr., Charcot), zenuwpijnen in de streek van de eierstok; soms hysterisch verschijnsel, waarbij druk op het pijnlijke punt hysterische krampen kan onderdrukken of doen ontstaan; vgl. Hysterogeen.

Ovariocéle (κήλη, breuk), breuk, die een

eierstok bevat. O. vaginális, instulping van de achterwand der schede door een vergrote eierstok, zodanig, dat deze wand uitzakt.

Ovariocentése (κέντησις, steek), punctie van een ovariumcyste.

Ovariocýten, de stromacellen van het ovarium (Freud).

Ovarioëpilepsíe, epilepsie (zie ald.), reflectorisch verwekt, ten tijde van de maandstonden, door ziekte der eierstokken.

Ovariomanie (μανία, razernij), krankzinnigheid ten gevolge van aandoening der eierstokken.

Ovariotomíe (τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van een eierstok.

Ovaristen, = ovisten.

Ovarítis, = oöphoritis.

Ovárium (Nieuw-Lat., van ovum, ei), eierstok. O. cyste, gezwel van een eierstok, uit één of meer cysten bestaande. O. klier (interstitiële, Bouin), eigenaardige epitheloide cellen in het interstitiële weefsel van de eierstok, die voortkomen uit de cellen van de theca interna folliculi, het bindweefselachtig omhulsel der folliculi van De Graaf; naar men meent, heeft zij een inwendige afscheiding, die van invloed is op de geslachtelijke verrichtingen en de bijkomstige geslachtskenmerken.

Ovicelle (Fr.), = folliculus van De Graaf.

Ovidúct (ductus, gang), eileider; syn. tuba uterina.

Ovinátie (ovis, schaap), enting met lymphe uit schaapspokken; vgl. Vaccinatie.

Ovíne, de bij schapen voorkomende pokken en de daaraan ontleende lymphe; vgl. Vaccine.

Ovisac (Fr.), = ovicelle.

Ovisten, aanhangers van de leer, dat zich in het ei de kiemen van alle latere organen en alle afstammelingen bevinden; syn. ovaristen; vgl. Animalculisten.

Ovocentrum, het vrouwelijke „centrale lichaampje" (zie ald.) nabij de eikern.

Ovocýten (Boveri), moedercellen van het ei, bij de ontwikkeling voorafgaande aan de eigenlijke eicellen.

Ovoneogenése, veronderstelde vorming van eicellen in het ovarium na de geboorte.

Ovulátio (Lat.), de uitstoting van het ei uit de rijpe follikel; bij de mens ongeveer ééns in de vier weken; vgl. Menstruatie.

Ovulisten (ovulum, eitje), zij, die de mening zijn toegedaan, dat de vrucht ontstaat uit het eitje.

Óvulum (Lat., meerv. ovula), eitje. Ovula Nabothi, eieren van Naboth (zie Aanhangsel), blaasjes die aan de hals der baarmoeder te voorschijn komen en uit verwijde slijmklieren bestaan.

O /W emulsie, een emulsie met water als buitenste (= continue) phase, en als binnenste (= disperse) phase olie of een andere vetachtige stof. Vgl. W/O emulsie.

Oxalaat (ὀξύς, scherp, zuur; ἅλς, zout), zuringzuur zout. O. plasma, bloedplasma, waaraan men alkali-oxalaten heeft toegevoegd om de stolling te verhinderen. O. steen, nier- of blaassteen, die uit zuringzure kalk bestaat.

Oxalaemíe, ophoping van oxaal-(zuring-) zuur in het bloed.

Oxalismus, vergiftiging met zuringzuur of zouten hiervan.

Oxaluríe, verhoging van het gehalte aan zuringzuur of zuringzure kalk in de urine.

Oxford-eenheid (zo genoemd naar de Oxford'se onderzoekers Florey en Heatley) de hoeveelheid penicilline, opgelost in 50 c.m.^{3} bouillon, die nog juist de groei verhindert van een bepaalde stam van staphylococcus aureus.

Oxyaesthesíe (ὀξύς, scherp, zuur; αἴσθησις, gevoel), overgevoeligheid.

Oxycephalíe (κεφαλή, hoofd), scherphoofdigheid; spitse schedel ten gevolge van te vroege vergroeiing der lambda-, pijl- en kroonnaden (Virchow).

Oxydáse, ferment, dat oxygenium, zuurstof, overbrengt. O. reactie, cellen, die granula van Ehrlich, bevatten, zoals leucocyten en myelocyten, worden blauw gekleurd bij behandeling met α-naphthol en dimethyl-p-phenyldiamine (W. H. Schultze).

Oxyekóia (ὀξυηκοία, een fijn gehoor), te grote scherpte van het gehoor; vgl. Hyperacusis.

Oxygar, agar-agar, gedrenkt met waterstofsuperoxyde.

Oxygenásen, eiwitachtige oxydasen, die de moleculaire zuurstof opnemen onder vorming van peroxyde en dan overbrengen op andere stoffen.

Oxyhaemoglobíne, zuurstof-verbinding van de bloedkleurstof.

Oxykinesíe (κίνησις, beweging), pijnlijkheid bij bewegingen.

Oxyópia (ὤψ, het gezicht), buitengewone scherpte van het gezicht.

Oxypathíe (πάθος, aandoening), zuurvergiftiging; het onvermogen om zuren, die niet voor oxydatie vatbaar zijn, uit het lichaam af te scheiden, zonder dat de vaste alcaliën in het lichaam daardoor worden aangetast.

Oxyphilíe (φίλος, beminnend), zuurverwantschap; de eigenschap van sommige granula der leucocyten, om zure kleurstoffen in zich op te nemen; vgl. Baso- en Neutrophilie.

Oxyphónia (φωνή, stem), scherpe klank der stem.

Oxytócicum, nl. remedium (ὀξύς, snel; τόκος, baring), middel om de weeën te bevorderen. Beter: ocytocicum, van ὠκύς, snel.

Oxytocíne, een hormoon uit de achterkwab van de hypophysis cerebri, dat werkt als oxytocicum. Vgl. Vasopressine.

Oxytróop noemt men de reactie van levende cellen op de prikkel van de zuurstof (oxygenium).

Oxyúris vermiculáris (οὐρά, staart), priemstaart, aarsmade, waarvan het wijfje een spits toelopende staart heeft. De zoölogen noemen de menselijke aarsmade tegenwoordig Enteróbius vermicularis.

Ozáena (ὄζαινα), stinkneus; iedere ziekte, waarbij de afscheiding van de neus stinkt. O. simplex, eenvoudige ozaena, door rotting van de afscheiding bij rhinitis chronica atrophica foetida. O. syphilítica, tuberculósa, scrofulósa, door zweren van syphilitische, tuberculeuse, scrofuleuse aard veroorzaakt. O. laryngotracheális, = scleroma laryngis (zie ald.).

Ozetbaden (Sarasohn), mousserende zuurstofbaden, waarin de zuurstofbelletjes worden ontwikkeld door aan het bad toe te voegen natriumperboraat, en, als catalysator, mangaanboraat of colloidaal mangaandioxyde.

P

Paardepootkatheter, een licht gebogen glazen staafje met aan het einde een verdikking, die doet denken aan een paardenhoef; wordt gebruikt als catheter à demeure na gynaecologische operaties.

P.A.B. of **P.A.B.A.,** afkorting voor paraaminobenzoëzuur.

Pachy-acríe (παχύς, dik; ἄκρος, hoog, naar buiten stekend), grote verdikking der vingerkootjes, gelijk bij acromegalie (zie ald.); ook syn. hiervoor. (V. Recklinghausen).

Pachyblepharósis (βλέφαρον, ooglid), verdikking van de randen der oogleden, doordat deze chronisch ontstoken zijn; vgl. Tylosis ciliaris.

Pachycephalíe (κεφαλή, hoofd), misvorming van de schedel door te vroegtijdige vergroeiing van de lambdanaad, zodat de schedel kort en dik wordt.

Pachydermatocéle, vgl. Dermatolysis, Elephantiasis mollis.

Pachydérmia (δέρμα, huid), dikhuidigheid; vgl. Elephantiasis Arabum.

Pachydérmia der rode bloedlichaampjes, verdikking van de wanden der rode bloedlichaampjes.

Pachydérmia laríngis (Virchow, 1887), dikhuidigheid van het strottenhoofd; woekering van het bindweefsel in, en vermeerdering en verhoorning van het epithelium, dat het strottenhoofd van binnen bekleedt, hetzij op kleine, omschreven plekken (P. verrucósa; verruca, wrat), of meer verspreid, P. diffúsa.

Pachymeningítis (μῆνιγξ, vlies), ontsteking van het harde hersen- en ruggemergvlies, al naar de uitwendige of inwendige lagen daarvan zijn aangedaan, onderscheiden in: P. externa (s. periostitis int. cranii s. endocraniitis) en P. interna, waarvan de bloedige ontsteking, P. int. haemorrhágica, een bijzondere vorm is. P. int. hypertróphica s. prolíferans (proles, kroost; fero dragen) spinális is een woekering van bindweefsel op de binnenzijde van het harde ruggemergvlies; komt zij in het halsgedeelte voor, dan heet dit P. cervicális hypertróphica (Charcot en Joffroy).

Pachyméninx, het harde hersenvlies; syn. dura mater.

Pachyonýchia (ὄνυξ, nagel), ziekelijke verdikking der nagels.

Pachypleurítis, verdikking der pleura door chronische ontsteking.

Pachysalpingítis, zie Salpingitis chronica parenchymatosa.

Pachysomíe (σῶμα, lichaam), zwaarlijvigheid; ziekelijke vermeerdering in dikte van de weke delen, vooral bij acromegalie.

Pachyvaginítis cýstica (vagina, schede; juister gevormd zou zijn pachycolpítis), zie Colpohyperplasia cystica.

Paedarthrocacé (παῖς, gen. παιδός, kind), gewrichtstuberculose bij kinderen; vgl. Arthrocace.

Paedatrophíe (vgl. Atrophie), lichaamsverval van kinderen; vgl. Decompositio, Tabes mesaraica infantum.

Paederastíe (ἐραστής, minnaar), tegennatuurlijke geslachtelijke omgang tussen mannen; de persoon, die de handeling verricht, heet actieve paederast; degeen aan wie zij bedreven wordt, passieve paederast.

Paediáter (ἰατρός, arts), kinderarts.

Paediatríe (ἰατρεία, geneeskunst), kindergeneeskunde.

Paedicátio, knapenschennis = paederastie. P. mulierum, tegennatuurlijke bijslaap (in anum) bij vrouwen.

Paedologíe (λόγος, leer), de kennis van het kind, in het bijzonder de psychologische en geneeskundige feiten betreffend, die betrekking hebben op de opvoeding.

Paedophília erótica (φίλος, vriend; ἐρωτικός, verliefd), ziekelijke liefde tot kinderen; niet altijd van sexuele aard en niet altijd op het eigen geslacht gericht (V. Krafft Ebing).

P.A. factor, haemopoëtische factor of antiperniciosa-factor, zie ald.

Pagetoíd, gelijkend op de ziekte van Paget (zie Aanhangsel), Syn. Epithelioma pagetoides.

-pagus (πήγνυμι, verbinden), uitgang van benamingen voor misgeboorten, die uit twee aaneengegroeide vruchten bestaan.

Painter's colic (Eng.), schilderskoliek, loodkoliek; zie Colica saturnina.

Paláeocerebéllum (παλαιός, oud), het phylogenetisch oudste deel der kleine hersenen, voornl. bestaande uit het middelste deel ervan; vgl. Neocerebellum (Edinger, 1910).

Paláeostriátum, het phylogenetisch oudste gedeelte van het corpus striatum (zie ald.) Syn. Globus pallidus. Vgl. Neostriatum.

Palatinaal, wat van of ten opzichte van de bovenste snijtanden gericht is naar het palatum, gehemelte.

Palatínus (vgl. Palatum), tot het gehemelte behorend.

Palátodynie (palatum, gehemelte; ὀδύνη, pijn), pijn in de rechter of linker helft van het harde gehemelte bij trigeminusneuralgie.

Paláto-glóssus, = glosso-palatinus.

Paláto-pharýngeus, = pharyngo-palatinus.

Palátoplastiek, operatief herstel van een gespleten gehemelte; juister gevormd is uranoplastiek (zie ald.).

Palatóschisis, splijting van het gehemelte; juister uranoschisis.

Paláto-staphylínus (sc. musculus), = musculus uvulae.

Palátum (Lat.), gehemelte. P. durum, het harde gehemelte. P. molle, het zachte gehemelte; syn. velum palatinum. P. físsum (Lat.), gespleten gehemelte.

Palikinése (πάλιν, opnieuw; κίνησις, beweging), verschijnsel bij sommige lijders (vooral met verlamming aan de linkerzijde), dat zij sommige bewegingen of woorden (zie Palilalie), vele malen herhalen (E. Schulmann).

Palilalíe (λάλη, gebabbel), het onwillekeurig herhalen, tot vele malen toe, van gesproken woorden (vgl. Echolalie, het herhalen van door anderen gesproken woorden).

Palindromic rheumatism (Eng., πάλιν, terug, δρόμος, loop), verschijnselen gelijkend op acute gewrichtsrheumatiek, maar spoorloos weer verdwijnend.

Palindrómisch, terugkerend, recidiverend, zie Recidief. In het bijonder vele malen snel na elkander terugkerend; evenwel soms ook juist niet terugkerend.

Palingenése (πάλιν, opnieuw; γένεσις, wording), de gedeeltelijke herhaling van de phylogenese (zie ald.) bij de ontogenese (zie ald.); biogenetische grondwet van Haeckel.

Palipest, vroegere benaming van de longpest.

Palissadenworm, = eustrongylus, dioctophyme.

Pallaesthesíe (πάλλω, slingeren, trillen; αἴσθησις, gewaarwording), trillingsgevoel; het zogenaamde beengevoel bij het trillen van een op het voorhoofd geplaatste stemvork.

Pallanaesthesíe (ἀναισθησία, ongevoeligheid) verlies van de pallaesthesie.

Palliatíva (nl. remedia; palliatívus bemantelend, omhullend, van pellium, mantel), verzachtende middelen, die een of ander hinderlijk ziekteverschijnsel doen verdwijnen, doch niet de ziekte genezen.

Pallidostriáir stelsel, = extrapyramidaal stelsel, zie ald.

Pállidus, bleek.

Pállium (Lat., mantel), de mantel der hersenen, nl. het grootste gedeelte van de hemispheren (zie ald.) der grote hersenen.

Pállor (Lat.), bleekheid. P. exímius (Lat., zeer groot), hoge graad van bleekheid, „krijtwitte gelaatskleur". P. vírginum (Lat., der maagden), bleekheid, chlorose.

Palma manus (Lat.), handpalm; syn. vola manus.

Palmáris, op de handpalm betrekking hebbende.

Palmo-plantair verschijnsel, gele kleuring, gevolgd door schilfering, van de handpalmen en voetzolen bij zekere ziekten, die met koorts gepaard gaan, zoals typhus, tuberculose, gewrichtsrheumatismus (Filippowicz).

Palmoscopíe (παλμός, polsslag; σκοπέω, beschouwen), auscultatie van de pols.

Palmospasmus (παλμός, schudding; σπασμός, kramp), schudkramp, sterke, stootsgewijze spiertrekkingen; Electrische P. is een ziekelijk gewijzigde electrische reactie, bestaande in verlengde clonische (zie ald.) spiertrekking.

Palpátie (palpátio, zachte beklopping en streling), betasting, als methode van geneeskundig onderzoek.

Palpatie-percussie (dikwijls naar Duits voorbeeld palpatorische percussie genoemd), percussie (zie ald.), waarbij de als plessimeter gebezigde vinger tevens de hoedanigheden der beklopte plekken met het tastgevoel waarneemt.

Pálpebra (Lat.) ooglid; bijv. nw. palpebrális. P. tértia, derde ooglid (bij vogels); syn. membrana nictitans; bij de mens rudimentair als plica semilunaris.

Pálpebrotómia (τέμνω, snijden), ooglidsnede.

Palpitátio cordis, hartklopping; syn. cardiopalmus, hyperkinesis cordis.

Palsy (Eng., samengetrokken uit paralysis), verlamming. Shaking palsy, = paralysis agitans.

Paludismus (palus, moeras, gen. paludis), moeraskoorts; syn. malaria.

Pampiniformis, wijnrankachtig; zie Plexus.

Panagglutinatie, agglutinatie van zowel Rh-positieve als van Rh-negatieve cellen.

Panacéa (πανάκεια, van πᾶν, alles en ἀκός, geneesmiddel), een middel, dat alles geneest.

Panalgíe (πᾶν, alles; ἄλγος, pijn), pijn in het gehele lichaam.

Panarítium (verbasterd van paronychia, zie ald.), etterige ontsteking aan het nagellid van een vinger. P. análgicum (ἀ priv. en ἄλγος, pijn), ontsteking van het nagellid zonder pijn en voedingsstoornis bij syringomyelie (zie ald.); syn. ziekte van Morvan. P. cutáneum s. subungúale, „omloop", ettervorming onder de opperhuid om of onder het nagelbed. P. subcutáneum, P. in het onderhuids celweefsel. P. necróticum s. periostále, etterige beenvliesontsteking van een vingerlid, „fijt", gewoonlijk eindigend met versterf van het kootje. P. tendinósum, peespanaritium, ontsteking van de peesschede ten gevolge van een P. van Hutchinson, zie Melanoma.

Panarteriítis (πᾶν, alles), ontstekingachtige verdikking van alle lagen der slagaderen, bij syphilis.

Panarthrítis, ontsteking van alle gewrichten. P. urica, = arthritis urica.

Panarthrósis defórmans cervicális, zie Osteo-arthrosis.

Pancardítis (καρδία, hart), ontsteking van alle lagen van het hart, endo-, myo- en pericardium.

Panchréstum (χρηστός, bruikbaar), = panacea.

Pancratiásten-oor (παγκρατιαστής, worstelaar en vuistvechter; παγκράτιον, worstelen vuistgevecht), het bloedgezwel aan het oor (zie Othaematoma), dat soms bij krankzinnigen wordt gezien.

Pancrátische verrekijker (Donders) (κράτος, kracht), verrekijker, die, door verschuiving van een lens, binnen zekere grenzen alle mogelijke vergrotingen in onafgebroken opeenvolging doet zien.

Páncreas (κρέας, vlees), alvleesklier (die schijnbaar geheel uit parenchym — zie ald. — bestaat); syn. buikspeekselklier. P. accessórius, bij-alvleesklier; alvleesklierweefsel, dat buiten het pancreas ligt. P. Aselli, opeenhoping van lymphklieren bij de wortel van het darmscheil. P. minus (onzijdige vorm van minor, kleiner), aangeboren aanhangsel aan de kop van het pancreas (Ahlfeld). P. Winslowi, vgl. Processus uncinatus.

Páncreas-achylíe, zie Achylia pancreatica. P.-apoplexíe, bloeduitstorting in het pancreas, die vaak plotselinge dood ten gevolge heeft. P.-diabétes, de diabetes (zie ald.) die ontstaat als het pancreas is weggenomen of door ziekte van het pancreas (V. Mering en Minkowski). P.-diastáse, het zetmeel ontledend ferment van het pancreas; syn. P.-ptyalíne. P. drama, snel dodelijk verloop bij acute p. necrose. P.-vetnecrose (Balser), afsterving ten gevolge van vertering van het vetweefsel in de omgeving van het pancreas, doordat het vet-ontledend ferment buiten de klier in de buikholte is geraakt.

Pancreatéctomíe, operatieve verwijdering van het pancreas.

Pancreático-duodenális, tot het pancreas en de twaalfvingerige darm behorend; zie Arteria.

Pancreatíne, = trypsine (zie ald.).

Pancreatite gauche (Fr., gauche, links), ontsteking van het lichaam en de staart van het pancreas.

Pancreatítis, ontsteking van de alvleesklier.

Pandakplastiek, behandeling van de aangeboren heupluxatie door verbetering van het bovendeel van de heupkom door een plastiek met bekkenbot. Zie ook Luifelplastiek.

Pandemíe (δῆμος, volk), een over grote gedeelten der aarde verspreide epidemie.

Panencephalítis, ontsteking van de gehele hersenen, zowel het merg als de schors.

Pangénesis (γένεσις, ontstaan), hypothese van Darwin, dat alle delen van het organisme bijdragen (pangenen) zouden leveren in de voortplantingscellen.

Panhaematopenía van de milt, sterke vernietiging door de milt van rode zowel als witte bloedlichaampjes en bloedplaatjes.

Panháemocýtophthísis, anaemie, leucopenie, thrombopenie door myeloide insufficientie (onvoldoende werking van het beenmerg).

Panhidrósis (ἱδρώς, zweet), aanhoudend zweten over het gehele lichaam.

Panidiosyncrasíe (Kollarits), idiosyncrasie (zie ald.) voor allerlei stoffen; vgl. Polyidiosyncrasie.

Panimmuniteit (Ehrlich), onvatbaarheid van muizen tegen alle gezwelsoorten, indien zij tegen één gezwelsoort onvatbaar zijn gemaakt (vgl. Immuniteit).

Panmixíe (Weismann), algemene vermenging (μῖξις, vermenging) van goede en slechte overervingskiemen, waardoor het verdwijnen en rudimentair worden van organen wordt verklaard.

Panmyelopathíe, zie Panmyelophthisis.

Panmyelophthísis (μυελός, merg), onherstelbare vermindering van alle functies der bloedcelvorming in het beenmerg. Syn. Anaemia plastica.

Panneurítis endémica, = beriberi (zie ald.).

Panniculítis, onjuiste benaming voor de verdikking of verharding van de panniculus adiposus op sommige plekken, bijv. onder de borsten, bij onvoldoende werking der schildklier. Zie F. P. Weber, Aanhangsel.

Pannículus adipósus (verkleinw. van pannus, doek; adeps, gen. adipis, vet), vetlaag onder de huid. P. carnósus, spierlaag onder de huid der zoogdieren, waarvan het platysma myoides (zie ald.) bij de mens een overblijfsel is.

Pánnus (Lat., doek, lap), oppervlakkige troebeling van het hoornvlies, doortrokken met vertakte bloedvaatjes. (Tegenwoordig spreken ook de chirurgen van pannus — bloedvaatrijk beslag — op de darmen). P. carnósus s. sarcomatósus (caro, gen. carnis en σάρξ, gen. σαρκός, vlees), P. met vorming van granulaties (wild vlees). P. crássus (Lat. dik), P. met rijkelijke vorming van nieuw weefsel. P. eczematósus s. phlyctaenulósus s. scrofulósus, s. herpéticus, P. ten gevolge van keratitis eczematosa (zie ald.) bij scrofulose, gepaard gaande met phlyctaenen of herpes corneae (zie ald.). P. glaucomatósus, P. bij glaucoma. P. meláneus, vgl. Melasma. P. regeneratiónis s. reparatívus, vorming van bloedvaatjes in het hoornvlies bij het herstel van zweertjes in het hoornvlies. P. ténuis (Lat., dun), P. met geringe vorming van nieuw weefsel; vgl. P. crassus. P. trachomatósus, P. bij trachoma.

Panoe, Maleise naam voor pityriasis versicolor.

Panophthalmíe (ὀφθαλμός, oog), ontsteking van nagenoeg het gehele oog, meestal eindigend met doorbraak van de etter.

Panóptisch, = pantoptisch.

Panostítis (ὀστέον, been), ontsteking van alle weefsels, die het been vormen (Waldeyer).

Panotítis (οὖς, gen. ὠτός, oor), ontsteking van het middenoor en het inwendige oor.

Panphagíe (παμφάγος, alles etend), ziekelijke zucht om alle mogelijke dingen te eten.

Panphlebítis (φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking van alle lagen van de aderen.

Panphobíe, zie Pantophobie.

Panplegíe (πλήσσω, door een slag verlammen), verlamming van het gehele lichaam.

Panserosítis, chronische ontsteking van een aantal serosae (zie Serosa) in geheel het lichaam.

Pansinusítis, ontsteking van alle sinus (zie ald.) van de schedel.

Pansphygmográaf, toestel tot het registreren van ademhaling, puntstoot en pols (Brondgeest); vgl. Sphygmograaf.

Pantocóom (κομέω, verplegen), toestel voor het gemakkelijk vervoer van bedlegerige zieken (Beck).

Pantophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor alle dingen en gebeurtenissen.

Pantóptisch (ὄψις, het zien), in alle delen zichtbaar makend; benaming voor een wijze van kleuring van weefsels, waarbij elk weefselelement een bijzondere kleur vertoont; syn. panoptisch.

Pantoscóop, = bifocale bril.

Pantoscópische glazen (σκοπέω, zien), = bifocale brilleglazen, (zie ald.).

Pantróop (τρέπω, wenden), benaming voor vergiften en smetstoffen, die geen bijzondere affiniteit (zie ald.) bezitten voor enig weefsel. Vgl. Neurotroop, Viscerotroop.

Panzerherz (D., pantserhart), zie Pericarditis calculosa.

Papaíne, eiwit verterend ferment in het melksap der vruchten van carica papaya (Z. Amerika); syn. papayacine, papayine,

Papatáci, zie Pappataci.

Papílla, meerv. papíllae (Lat.), wrat, wratachtige verhevenheid, tepeltje. P. acústica basiláris, het orgaan van Corti, dat op dwarssnede een rondachtig bultje vormt op de lamina basilaris. P. alba, witte papilla nervi optici (zie ald.) door atrophie van de zenuw. Papíllae circumvallátae (Lat.), „omwalde" papillen; paddenstoelvormige papillen achter op de tong, die met een groeve en een walletje omgeven zijn; syn. papillae vallatae. Papíllae cónicae s. clavátae, kegelvormige papillen op de rugzijde van de tong. Papíllae córii, de bovenste, met wratachtige oneffenheden bedekte laag van de lederhuid; syn. corpus papillare. P. dentális, de verhevenheid van het tandvlees tussen twee tanden. Eng.: Interproximal papilla. P. duodéni,

verhevenheid van het slijmvlies van de twaalfvingerige darm, waarin de uitgangsbuizen van de galblaas en de alvleesklier uitmonden; syn. P. Santorini, P. Vateri. Papíllae filifórmes, draadvormige papillen vóór op de tong. Papíllae foliátae, bladerige papillen; twee, uit blaadjes bestaande papillen achter aan de zijrand van de tong. Papíllae fungifórmes, zwamvormige papillen vóór op de tong. P. genitáles (Lipschütz 1923), erectiele papillen aan de binnenzijde der labia minora bij sommige vrouwen in de leeftijd der geslachtsrijpheid. P. incisíva, verhevenheid van het slijmvlies in de middellijn van het harde gehemelte, beantwoordend aan het foramen incisivum. P. interdentális, bindweefselpapil, die het spatium interdentale (zie ald.) opvult. P. lacrimális, traanpapil; kleine verhevenheid op de randen der oogleden, waarin zich de traanpunten bevinden. P. mammae, borsttepel; syn. mamilla. P. nervi óptici, gezichtszenuwschijf; de plaats, waar deze het netvlies binnentreedt, wordt ten onrechte papilla genoemd, daar hier geen verhevenheid is; vgl. blinde vlek, vlek van Mariotte. P. óptica, = papilla nervi optici. P. palatína, = P. incisiva. P. pili, haarpapil, waarop het haar is ingeplant. Papíllae renáles, nierpapillen, de verdikte punten der pyramides renales (zie ald.), waarop de urinekanaaltjes in de nierbekkens uitmonden. P. salivális superior, bovenste speekselpapil, in het slijmvlies van de wang, tegenover de tweede bovenste kies; uitmonding van de uitlozingsbuis der oorspeekselklier. P. Santorini, = P. duodeni. Papíllae vallátae, = P. circumvallatae. P. Vateri, = P. duodeni.

Papillair, op papillen betrekking hebbend. Papillaire buizen, ductus papillares in de nierpapillen. Papillaire kanker, huidkanker met wratachtige verhevenheden. P. lichaam, = papillae corii; syn. corpus papillare. Papillaire lijn, = mamillaire lijn. Papillaire spieren, spieren met gespleten punten, die de klepvliezen tussen de kamers en de boezems van het hart bewegen (zie Musculi papillares).

Papille étranglée (Fr., gewurgd, verstikt), = neuritis intraocularis (zie ald.), stuwingspapil.

Papíllifer, (neutr. Papilliferum), wordt gezegd van gezwellen met bloemkoolachtige vormsels.

Papillítis, ontsteking van de papilla nervi optici.

Papillóma, gezwel, dat uitgaat van een epithelium, en zich in wrat- of bloemkoolachtige vorm boven de huid of het slijmvlies verheft. P. acuminátum (Lat., spits), zie Condyloma acuminatum. P. áreo-elevátum, zie Mycosis fungoides. P. neuropáthicum, zie Naevus neuropathicus. P. venéreum, = P. acuminatum.

Papillomaculaire bundel, het deel van de gezichtszenuw, waarvan de vezels naar de macula lutea (zie ald.) gaan.

Papillomatósis nígricans, zie Acanthosis nigricans.

Papilloretinítis, ontsteking van het netvlies en de gezichtszenuw; syn. neuroretinitis.

Papillotomíe (van de P. Vateri), vgl. Choledochotomie.

Pappatácikoorts (lt., pappare, vreten; tacere, zwijgen; pappataci-mug: mug, die bijt, doch niet gonst), een in het zuidoosten van Europa inheemse koorts, die ongeveer drie dagen duurt en door de mug phlebotomus pappataci wordt overgebracht.

Pápula (Lat.), knobbeltje; verhevenheid op de huid, ter grootte van een gerstekorrel of linze.

Papuléus, uit papulae (zie ald.) bestaande (van een uitslag).

Pápulo-maculéus, papulo-vesiculeus, uit papulae en vlekken, uit papulae en blaasjes bestaande (van een uitslag).

Pápulonecrótische tuberculíden, tuberculiden (zie ald.) in de cutis of dieper in de huid die in hun centrum verweken.

Papworth-stelsel (genoemd naar het Engelse landgoed Papworth van Dr. Varrier Jones), een vereniging van ziekenhuis, sanatorium en modeldorp, om nog niet genezen tuberculose-patienten te helpen aan werkgelegenheid.

Papyráceus (πάπυρος), papierachtig, perkamentachtig; vgl. Fetus; zie ook Lamina papyracea.

Para- (παρά, naast, bij), heeft als voorvoegsel in geneeskundige uitdrukkingen de betekenis van 1. nabij, naast; 2. bovendien; 3. tegengesteld aan; 4. anders; 5. verkeerd; 6. beiderzijds.

Para-anaesthesíe (ἀναισθησία, gevoelloosheid), gevoelloosheid aan beide zijden.

Paraärticulaire tuberculose, tuberculose in de uiteinden van beenderen, die een gewricht vormen, voorafgaande aan tuberculose van het gewricht.

Parabióse (βίος, leven), vereniging van twee levende dieren door middel ener operatie (Sauerbruch).

Parablást (βλαστάνω, uitspruiten), bijkiem; een oorspronkelijk buiten het embryo gelegen kiem, waarvan de bindstoffen, het

bloed, de vaat-endothelia afkomstig zijn en die eerst later in het lichaam van het embryo naar binnen groeit (His); vgl. Archiblast.

Paraboulíe (βουλή, wil), ziekelijke richting van de wil; vgl. Aboulie.

Parabuccaal, (Lat., bucca, wang), naast de wang. P. gezwellen, gezwellen van de speekselklieren.

Paracanthósis, vgl. Acanthosis.

Paracardiáal (καρδία, hart), wat zich nevens het hart bevindt; syn. Exocardiaal.

Paracaseíne, een stof, waarin de caseine verandert als de melk met leb behandeld wordt.

Paracentése (παρακέντησις, het aanprikken, het „steken" van de staar), het doorboren van de wand ener met vloeistof gevulde ruimte, in het bijzonder van het trommelvlies of van het hoornvlies.

Paracentráal, naast het midden gelegen; vgl. Lobulus paracentralis.

Paracéphalus, vgl. Acephalus.

Paracholíe (χολή, gal), parapedesis (zie ald.) van de gal; diffusie-icterus (E. Pick); vgl. Acathectische icterus.

Parachordale kraakbeenderen, twee langwerpige kraakbeenderen ter zijde van het voorste gedeelte der chorda bij het embryo; een gedeelte van wat bestemd is de schedelbasis te worden.

Parachromatósis, vgl. Chromatosis.

Paracolibacillen, een gewijzigde vorm van de colibacillen, die melksuiker niet doen gisten en geen indol vormen.

Paracolítis, ontsteking van de dikke darm, gepaard met ontsteking van het aangrenzende darmscheil.

Paracólpion (κόλπος, schede), het bindweefsel, dat de schede omgeeft.

Paracolpítis, ontsteking van het paracolpion. P. phlegmonósa díssecans (disseco, in stukken snijden), etterige ontsteking rondom de schede, ten gevolge waarvan de schede met het slijmvlies der portio vaginalis (zie ald.) wordt uitgestoten.

Paracóusis (ἀκούω, horen), onjuiste opneming van gehoorprikkels. P. duplicáta (duplico, verdubbelen), vgl. Diplacousis. P. loci (locus, plaats), verlies van het oordeel over de richting uit welke het geluid komt. P. Willisii, het beter horen te midden van groot geraas (Th. Willis, 1672). P. dysharmónica (ἁρμονία, juiste verhouding), het waarnemen van sommige tonen op een onjuiste toonhoogte.

Paracyésis (κύησις, zwangerschap), zwangerschap buiten de baarmoeder, extrauterine zwangerschap.

Paracystítis (κύστις, blaas), ontsteking van het celweefsel in de omgeving van de blaas.

Paradenítis (ἀδήν, klier), ontsteking van het bindweefsel in de omgeving van een klier.

Paradentaal, in de omgeving der tanden.

Paradentium, minder juiste naam voor Parodontium (zie ald.).

Paradentósis (dens, tand), chronische aandoening in de omgeving der tanden, waarbij het periodontium (zie ald.) verdwijnt, zodat zakjes rondom de hals van de tand ontstaan, welke hierdoor los gaat staan; de zakjes gaan etteren (pyorrhoea, zie ald.). Juister is de naam Parodontose.

Paradídymis (δίδυμος, zaadbal), lichaampje in het bindweefsel van de zaadstreng; overblijfsel van de oernier, overeenkomstig het paroöphoron der vrouw; syn. orgaan van Giraldès; vgl. Paraëpidídymis.

Paradósis (παράδωσις, doorgeving, overreiking), schijnbaar geërfde, maar door voorbeeld of andere invloed verworven eigenschappen (Stärcke, 1935).

Paradox (παράδοξος), in strijd met wat men zou menen, van παρά, naast en δόξα, mening. P. van Neisser-Wechsberg, zie Prozone-effect. Paradoxe contractuur (C. Westphal), de tonische samentrekking van de m. tibialis anterior, die men kan verwekken, als men deze spier plotseling ontspant door de voet omlaag te buigen. Paradoxe diarrhoea, buikloop die het gevolg is van verstopping en van prikkeling van de darm door zijn inhoud. Paradoxe embolie (Zahn), verstopping van lichaamsslagaderen met stolsels uit de aderen of het rechter hart, zonder dat de stolsels eerst door de longen gaan; gevolg van het bestaan van openingen in de tussenschotten van het hart. Paradoxe lichtreactie, verwijding van de pupil bij het invallen van licht. Paradoxe pols, zie Pulsus paradoxus. Paradoxe spiertrekking (Du Bois Reymond), het verschijnsel dat, als men bij een kikvors één der beide takken van de n. ischiadicus prikkelt, zich ook de spieren samentrekken, die door de andere tak worden geïnnerveerd. Paradoxe middenrifbeweging, het omhooggaan van het middenrif bij de inademing en het omlaag gaan bij de uitademing, aan de zijde, waar zich een pyo- of seropneumothorax bevindt.

Paradóxia sexuális, geslachtelijke prikkeling bij kinderen of oude lieden.

Paraëpidídymis, overblijfsel van de oernier bij de man; kluwen van blinde klierbuizen tussen de kop van de bijbal en de ductus deferens; syn. orgaan van Giraldès, corps innominé.

Paraesthésia (αἴσθησις, gewaarwording), ver-

keerde, onjuiste gevoelsgewaarwordingen, die door inwendige prikkels ontstaan; bijv. het gevoel of mieren over de huid lopen e.d. P. olfactória (olfactorius, ruikend), vgl. Cacosmia subjectiva.

Paraffine-schurft, huiduitslag bij arbeiders in paraffinefabrieken. P.-kanker, vgl. Carcinoma asbolicum. P.-plastiek (πλαστική, vormkunst) of -prothese (zie ald.), het aanvullen van ontbrekende gedeelten, bijv. van de neus, door inspuiting van paraffine met een smeltpunt van 40° C. onder de huid.

Paraffinóma, kleine gezwellen, ontstaan door woekering van bindweefsel in de omgeving ener paraffineprothese, doordat deeltjes paraffine daarheen zijn geraakt en het weefsel hebben geprikkeld, als de paraffine niet geheel zuiver was.

Paragammacísmus, spraakgebrek, waarbij de g (γάμμα) en andere keelletters worden vervangen door tandletters, bijv. t en d in plaats van k en g; vgl. Gammacismus.

Paragánglia (Kohn), kleine ophopingen van chromaffine stof (zie ald.) in het gebied van de n. sympathicus; vgl. Ganglion. Paragánglion (inter-) caróticum, coccýgeum, in de nabijheid van de art. carotis (carotisklier), en van het stuitbeen; syn. glomus caroticum, coccygeum. Paragánglion suprarenále, mergstof der bijnieren.

Paraganglióma, gezwel, dat van de paraganglia uitgaat. Syn. Phaeochromocytóma.

Parageusíe (γεῦσις, smaak), verkeerde, onjuiste smaakgewaarwording.

Paragglutinátie, agglutinatie van bacteriën door een serum van mens of dier, dat niet met dezelfde bacteriesoort is ingespoten (resp. niet heeft geleden aan de ziekte, door deze bacterie veroorzaakt), maar met een ander virus (bijv. vlektyphusserum en proteusbacil). Mede-agglutinatie is agglutinatie van verwante bacteriën door een serum dat een bepaalde bacterie agglutineert; zie ook Castellani in het Aanhangsel.

Paraglobulíne (Kühne), = serumglobuline (zie ald.).

Parágnathus (γνάθος, kaak), dubbelmonster, waarbij de „parasiet" op zijde van de onderkaak van de „autosiet" vastzit.

Paragomphósis (γόμφωσις, het vastspijkeren, van γόμφος, spijker), het vastgeklemd zitten van het kinderhoofd in het bekken tijdens de baring.

Paragónimus Westermanni, vroeger genaamd distoma pulmonale (zie ald.). Paragonimíasis, de ziekte (bloedspuwingen), daardoor veroorzaakt.

Paragraphíe (γράφω, schrijven), een vorm van agraphie (zie ald.), waarbij in plaats van het bedoelde woord een verkeerd woord wordt geschreven.

Parahaemophilíe (P. Owren), haemophilie, die vatbaar is voor behandeling met thrombokinase (zie ald.).

Parahidrósis (ἵδρωσις, het zweten), afscheiding van abnormaal zweet; vgl. Bromidrosis, Haematidrosis, Uridrosis.

Parahiláir, dicht bij de hilus van de long.

Parahormóon, het afscheidingsproduct der glandulae parathyreoideae.

Parahypóphysis, bij-hypophysis; orgaantje van hypophysis-weefsel in de nabijheid der hypophysis (zie ald.).

Parakeratósis, verhoorning op een ongewone plaats of in ongewone mate. P. variegata, = pityriasis lichenoides chronica; vgl. Parapsoriasis.

Parakinesíe (κίνησις, beweging), stoornis in de beweging door inwendige ziekelijke prikkels, stoornis in de coördinatie (zie ald.).

Paralabyrinthítis, ontsteking naast het labyrint van het oor.

Paralalíe (λαλιά, het praten), spraakgebrek, waarbij door mechanische oorzaken of slechte gewoonte onbedoelde geluiden ontstaan.

Paralambdacísmus, het uitspreken van andere letters (d, t, s, n, r) in plaats van de l (λάμβδα).

Paralbumine, kleverige, slijmige vloeistof in eierstokcysten; waarschijnlijk een mengsel van paramucine (metalbumine) en eiwitstoffen (globuline, serumalbumine) (Scherer).

Paraleucoblásten = Paramyeloblasten, zie ald.

Paralexíe (λέξις, het lezen), een soort van alexie (zie ald.), waarbij woorden worden gelezen, die er niet staan. Vgl. Alexie.

Paralgesíe, paralgíe (ἄλγησις, pijnlijkheid), gevoelsstoornis, waarbij pijn als iets aangenaams wordt waargenomen.

Paralipophobíe (παραλείπω, nalaten), dwangvoorstelling, dat het nalaten van een of andere, soms onzinnige handeling, onheilen zou kunnen teweegbrengen (Ziehen).

Parallax (παράλλαξις, afwijking), schijnbare verplaatsing (parallactische verschuiving) van een voorwerp ten gevolge van de verplaatsing van de waarnemer.

Parallelle schakeling (παράλληλος, naast elkander staand), zodanige schakeling van een aantal stroomgeleidende toestellen in een stroomkring, dat elk der toestellen door een deel van de stroom wordt doorlopen, en géén deel van de stroom meer dan één ervan doorloopt.

Parallergíe, een vorm van allergie (zie ald.),

die ontstaat na inwerking van b.v. twee antigenen (zie ald.) na elkander, zoals tuberculine en vaccine.

Paralogíe (λόγος, spraak), het „voorbij praten" van zwakzinnige personen, het geven van antwoorden, die de vraag niet raken (Ganser en Moeli).

Paralysíe morbilleuse (Fr.), veelal goedaardige verlamming, die ten gevolge van mazelen kan ontstaan. P. obstétricale (Fr. „verloskundige" verlamming) verlamming, gedurende de verlossing ontstaan; 1. verlamming van spieren van het onderbeen bij zwangere vrouwen, ten gevolge van druk van het kinderhoofd op de plexus sacralis; 2. verlamming bij het pasgeboren kind door druk op zenuwen, hetzij door de beenderen van het bekken der moeder, hetzij door de handen of de instrumenten van de verloskundige. P. schizopodále (Fr., van σχίσις, splijting, en ποῦς, genit, ποδός, voet) verlamming met uiteenwijking der benen, zoals bij dementia paralytica.

Parálysis (παράλυσις), verlamming, het verlies van het vermogen om een lichaamsdeel, spier of spiergroep te bewegen; ook wordt van gevoelsparalyse gesproken. P. acúta ascéndens, snel toenemende verlamming door een omhoogstijgende ontaarding van het ruggemerg; syn. verlamming van Landry. P. ágitans (agito, bewegen), schud- of sidderverlamming, waarbij de ledematen voortdurend in trillende beweging verkeren; syn. ziekte van Parkinson, chorea festinans s. procursiva (festino, haasten; procurro voorwaarts lopen); Eng. shaking palsy. P. altérnans s. cruciáta, afwisselende of gekruiste verlamming; zie Hemiplegia alternans. P. generális, algemene verlamming; syn. dementia paralytica. P. glossopharýngo-larýngo-labiális, verlamming van de tong, de keelholte, het strottenhoofd en de lippen; syn. bulbaire verlamming (zie ald.). P. infántum, kinderverlamming; syn. poliomyelitis anterior acuta. P. myopáthica, (μῦς, gen. μυός, spier), spierverlamming veroorzaakt door een aandoening (πάθος) van de spieren, en niet van de zenuwen. P. progressíva, zich uitbreidende verlamming; syn. dementia paralytica. P. puerperális, zie Paralysie obstétricale. P. saturnína, loodverlamming; vgl. Saturnismus; vooral bij schilders (vgl. Painters' palsy). P. spinális (spina, doorn, ruggegraat), verlamming, waarvan de oorsprong in het ruggemerg ligt. P. spinális ascéndens. = P. ascendens. P. spinális infántum s. infantílis, = P. infantum. P. spinális spástica, P. spinalis, gepaard gaande met tonische spierkrampen (Erb 1875).

Paralýticus, lijder aan dementia paralytica; deze en dergelijke navolgingen van Paralytiker, Tabiker enz. der Duitsers zijn ongewenst.

Paralýtisch, op paralysis betrekking hebbend. Paralytische aanvallen, insulten (zie ald.) bij dementia paralytica. Paralytische borstkas, lange, ongewelfde, smalle borstkas met wijde tussenribsruimten. Paralytische habitus, = paralytische lichaamsbouw; syn. asthenia universalis congenita. Paralytische luxatie, verslapping van een gewricht, doordat de verlamde spieren het niet meer bijeenhouden; syn. Schlottergelenk (D., slingergewricht). Paralytische speekselafscheiding (C. Bernard), aanhoudende afscheiding van dun speeksel uit de glandula submaxillaris na doorsnijding van de chorda tympani.

Paramastítis (μαστός, vrouwelijke borst), ontsteking van het bindweefsel, dat de zogklier omgeeft.

Paramécium coli, = Balantidium.

Parámeter, een door een letter voorgestelde factor in een formule, b.v. de rheobase of de chronaxie, die wel veranderlijk is in een reeks waarnemingen, maar niet tegelijk met de coördinaten.

Parametráan, tot het parametrium (zie ald.) behorend; lelijke, aan de Duitse geneeskundige taal ontleende uitdrukking.

Parametrítis (μήτρα, baarmoeder), ontsteking van het celweefsel in het kleine bekken. P. anterior, ontsteking van het vóór de baarmoeder liggende celweefsel. P. chronica atróphicans, slepende parametritis, waarbij het eerst gezwollen celweefsel ten slotte verschrompelt. P. posterior, slepende ontsteking van het celweefsel in de plicae recto-uterinae en vesico-uterinae. P. puerperális, P. in het kraambed ten gevolge van besmetting.

Paramétrium, het bindweefsel ter zijde van de cervix uteri en tussen de bladen van het lig. latum der baarmoeder.

Paramimíe (μιμέομαι, nabootsen), verwisseling van gebaren, bijv. ja knikken bij een ontkenning; vgl. Amimie.

Paramnesíe (vgl. Amnesie; wellicht naar analogie van dit woord gevormd), geheugenbedrog.

Paramóeba hóminis, darmparasiet; misschien de oorzaak van een soort van buikloop bij de inboorlingen der Philippijnse eilanden. Tegenwoordige naam Craígia hominis.

Paramolaris, rudimentaire, overtollige tand, doorgebroken aan de buitenzijde tussen

twee molares; soms verbonden aan een der molares als tuberculum paramolare of radix paramolaris.

Paramucíne, mucine-achtig colloied in eierstokcysten, bij pseudomyxoma peritonei; syn. pseudomucine, zie ald.

Paramusíe, onvermogen om de juiste tonen en intervallen te treffen bij het zingen, overeenkomende met de paraphasie bij het spreken.

Paramyeloblásten, myeloblasten (zie ald.) waaraan men niet kan herkennen of zij van myeloide oorsprong zijn of van lymphatische, waarschijnlijk ziekelijke cellen, met vacuolen in de kern, die onregelmatig van rand is. Syn. Micromyeloblasten, paraleucoblasten.

Paramyelocýten, myelocyten met enigszins ingedeukte kern, afkomstig van paramyeloblasten.

Paramyloíd, een stof, die zich anders kleurt dan amyloid, die kan voorkomen in verschillende organen, maar juist niet in die, waarin amyloid voorkomt (Pacchini en Fabris).

Paramyloidósis, plaatselijke amyloide ontaarding zonder bekende oorzaak. Vgl. Amyloidosis.

Paramyoclónus múltiplex (μῦς, gen. μυός, spier; κλόνος, heftige beweging; multiplex, veelvuldig), aanvallen van clonische krampen in een aantal spieren, vooral van romp en ledematen (Friedreich, 1882); syn. myoclonie, polyclonie. P. fibrillans = myokymie (zie ald.).

Paramyosinogéen (Halliburton), = musculine (zie ald.).

Paramyotónia congénita (τείνω, spannen; congénitus, aangeboren), een op een myotonia congenita (zie ald.) gelijkende ziekte, met tonische spierkrampen, die door koude worden verwekt (Eulenburg). P. atáctica (Gowers), P. met ataxie gepaard gaande.

Paranaesthésia, 1. de gevoelloosheid in de delen grenzende aan die, waarvan het zenuwgebied rechtstreeks gevoelloos is gemaakt; 2. subjectieve gewaarwording van verlies van het gevoel, op plaatsen, die in werkelijkheid gevoelig zijn; vgl. Paraesthesie.

Paranephrítis, etterige ontsteking van het bindweefsel om de nier; de ettering van het retroperitoneale vetweefsel wordt paranephritisch absces genoemd; syn. Epinephritis (Israel).

Paraneurótisch, naast de zenuw liggend. Paraneurótische hechting, hechting van een doorgesneden zenuw door vereniging van de uiteinden der zenuwschede.

Paraneurotomíe (νεῦρον, zenuw; τέμνω, snijden), doorsnijding van de zenuwschede.

Parangi, besmettelijke ziekte op Ceylon; vermoedelijk een vorm van framboesia.

Paranóia (παράνοια), waanzin; een vorm van krankzinnigheid met een stelsel van waandenkbeelden of hallucinaties en illusies. P. acúta, logisch samenhangend; onjuiste uitdrukking voor amentia (zie ald.). P. erótica, waanvoorstellingen met erotische inhoud; vgl. Erotomanie. P. hallucinatória, acúta en chrónica, P. met hallucinaties en illusies als hoofdverschijnsels. P. hallucinatória alcoholística (Mendel), vervolgings- en grootheidsvoorstellingen bij drinkers. P. logorrhóica (λόγος, woord; ῥοή, vloed), onafgebroken vloed van zinneloze woorden bij vergevorderde paranoia (Ziehen). P. originária (origo, oorsprong), P., waarvan de beginverschijnselen reeds in de jeugd kenbaar zijn, bij kinderen uit ontaarde geslachten. P. religiósa, P. met waanvoorstellingen op godsdienstig gebied. P. simplex, acuta en chronica, P. met een waanstelsel.

Paraparésis (πάρεσις, verslapping), onvolledige verlamming aan beide helften van het lichaam.

Parapedésis (παραπηδάω, voorbijspringen, overstappen), de opslorping van gal in de bloedvaten, zonder dat er galstuwing bestaat (Minkowski); vgl. Acathectische icterus, Paracholie.

Parapharýngeum, zie onder Spatium.

Paraphasíe, paraphemíe (φάσις, φήμη, spraak), verwisseling van woorden (P. verbális) of letters (P. litterális) bij het spreken, door dezelfde oorzaken als die der aphasie.

Paraphimósis (παρά, erover heen; φίμωσις, afsluiting), „Spaanse kraag", samentrekking en zwelling van de achter de eikel teruggetrokken voorhuid, zodat de eikel wordt afgekneld.

Paraphónia (φωνή, stem), afwisseling van de stem tussen bas en discant. P. púberum (Lat., gen. meerv. van púberes, manbare jongelingen), overgangsstem. P. síbilans (Lat., sissend), fluitend, sissend stemgeluid.

Paraphorie, veranderingen bij het nageslacht ten gevolge van paravariatie (zie ald.) b.v. paraphórische diabétes.

Paraphrásia (φράσις, spraak), verkeerd spreken; onderscheiden in P. verbális, als men zich slechts met enkele woorden (verba) verspreekt; P. themática (θέμα, zin), als dit met gehele zinnen plaats heeft en P. vesána (vgl. Vesania) s. paranóica, als door waanzinnigen nieuwe woorden

worden gemaakt voor de waandenkbeelden, of aan bestaande woorden een andere betekenis wordt gegeven; vgl. Paraphasie.

Paraphrénia (φρήν, geest), stoornissen in de geest in aansluiting met een ontwikkelingstijdperk van het lichaam, bijv. de jongelingsleeftijd (P. hebética; vgl. Hebephrenie) en de ouderdom (P. senílis) (Kahlbaum).

Paraphrenítis (vgl. Phrenitis), ontsteking van de sereuse vliezen boven en onder het middenrif (pleuritis en peritonitis diaphragmatica).

Paraphrósyne (παραφροσύνη, waanzin), bij Franse en Engelse schrijvers het ijlen bij koorts. P. calenture, zie Calenture.

Paraplasíe (πλάσις, vorming), abnormale, ziekelijke weefselvorm.

Paraplásma, paraplástisch weefsel (Kupffer), de ongevormde stof, voor het leven der cel zonder betekenis, tussen het weefselgeraamte der cel; syn. interfiliaire stof. D., Gerüstsubstanz.

Paraplégia (πλήσσω, slaan), verlamming aan beide zijden; niet „dubbelzijdige" verlamming. P. superior s. brachiális s. cervicális, verlamming der beide armen. P. inferior s. crurális, verlamming der beide benen. P. brachio-crurális, verlamming der vier ledematen; P. zonder meer betekent P. inferior; vgl. Hemiplegia, Diplegia, Hemiparaplegia. P. atáctica (Gowers), P. met ataxie bij sclerose (zie ald.) der achter- en zijstrengen van het ruggemerg. P. diabética (Charcot), paraplegische verschijnselen bij suikerziekte; syn. pseudotabes diabetica. P. dolorósa (dolorosus, pijnlijk), P. met pijn in de verlamde ledematen; vooral bij langzame samendrukking van het ruggemerg door gezwellen (Cruveilhier). P. mephítica (vgl. Mephitismus), = beriberi. P. spástica congenitális, aangeboren P. met tonische spierkrampen; syn. cerebrale kinderverlamming. P. spástica spinális, = paralysis spastica spinalis. P. urinária, P., veroorzaakt door aandoeningen van de organen der urineafscheiding.

Paraplégisch, op paraplegia betrekking hebbend.

Parapleurítis, = peripleuritis.

Parapneumónische pleurítis, een borstvliesontsteking, die een longontsteking vergezelt. P. emphyseem, pneumothorax, die een pneumonie vergezelt.

Parapraxíe (πρᾶξις, verrichting), onvermogen om voorwerpen op juiste wijze te gebruiken; vgl. Apraxie.

Paraproctítis, vgl. Periproctitis.

Parapromyelocýten, evenals paramyeloblasten abnormale myeloblasten.

Parapsoríasis (Brocq), gezamenlijke benaming voor een aantal huidziekten, waarvan de uitslag iets van psoriasis heeft. P. en gouttes (Fr., goutte, druppel), P. met kleine ronde vlekken, ziekte van Jadassohn. P. lichénoide (Fr., op lichen gelijkend), = parakeratosis variegata. P. en plaques (Fr., plekken), = érythrodermie en plaques disséminées.

Parapsychologíe, = occultisme (zie ald.); vgl. Psychologie.

Pararábies, hondsdolheid ontstaan door het virus van het vaccin, waarmee de patient is behandeld.

Pararectale snede, snede in de buik naast de m. rectus abdominis.

Pararhotacísmus (ῥῶ, de letter ρ = r), het gebruiken van een w, j of l in plaats van de r; vgl. Rhotacismus.

Parárthria literális (παραρθρόω, zich verrekken), dysarthria (zie ald.), waarbij sommige letters door andere worden vervangen. P. syllábaris (συλλαβή, lettergreep); syn. voor stotteren (Kussmaul en K. L. Merkel).

Pararhythmíe (vgl. Arhythmie), voorbijgaande, door extrasystolie (zie ald.) veroorzaakte stoornis in de regelmaat der samentrekkingen van het hart (Wenckebach).

Parasecrétie, abnormale afscheiding (in 't bijzonder van het maagsap.)

Parasiet (παράσιτος, medeëter), een organisme, dat zich voedt op en van het lichaam van een ander organisme; vgl. Saprophyt.

Parasigmatísmus (σίγμα, de letter σ = s), vervanging van de s door andere letters; vgl. Sigmatismus. P. laterális (Lat., zijwaarts), verkeerde uitspraak van de klanken s en sj, doordat de lucht zijwaarts ontwijkt, als er tanden ontbreken of de randen van de kaken misvormd zijn. P. nasális (nasus, neus), uitspraak van de s en sj met een neusklank, meestal door openingen in het gehemelte.

Parasitair, door parasieten veroorzaakt, parasiet-achtig.

Parasiticída (caedo, doden), nl. remedia, geneesmiddelen, die parasieten doden.

Parasitísmus, het bestaan als parasiet; vgl. Commensalismus.

Parasitolysínen, lysinen (zie ald.) tegen protozoa, in 't bijzonder plasmodium malariae.

Parasitólysis (λύσις, oplossing), vernietiging van parasieten; vgl. Bacteriolysis.

Parasi(to)tróop, tegen parasieten gericht (van een chemotherapeutisch middel).

Paraspadíe, uitmonding van de urinebuis aan de zijde van het mannelijk lid; vgl. Epi-, Hypospadie.

Paraspásmus cerebrális (σπασμός, kramp),

kramp van de benen bij spastische cerebrale paralyse en bij idiotie van kinderen. P. senilis, grijsaardsverlamming.

Parasteatósis, vgl. Steatosis.

Parasternále lijn (sternum, borstbeen), de lijn, loodrecht getrokken tussen de borsttepel en het borstbeen.

Parastrúma (vgl. Struma), meestal kwaadaardig gezwel van de glandulae parathyreoideae (bijschildkliertjes).

Parasympáthische stelsels, = alle autonome zenuwstelsels, behalve het thoracale (= orthosympathische).

Parasympáthicotonie, verhoging van de tonus (zie ald.) van het parasympathische zenuwstelsel, met neiging tot leucopenie en lymphocytose.

Parasynovítis, 1. ontsteking van het bindweefsel, dat een gewricht omgeeft. 2. = synovitis fungosa.

Parasýphilis, bijv. nw. Parasyphilítisch (Fournier), aandoening, die het gevolg is van syphilis, doch niet door de verwekker van de syphilis rechtstreeks is veroorzaakt (sedert deze verwekker ook in de hersenen van lijders aan dementia paralytica is gevonden, is het verschil tussen syphilis en parasyphilis minder scherp).

Parasystolie, extrasystolae (zie ald.), waarvoor de prikkels ontstaan in een centrum buiten de baan der normale prikkels (Kaufmann en Rothberger).

Paratéstis, bijbal; syn. epididymis.

Parathymíe (θυμός, ziel), het ontstaan van een aandoening tegenovergesteld aan de verwachte, bijv. toorn in plaats van vreugde.

Parathyreogéen, uitgaande van de glandulae parathyreoideae.

Parathyreoídeae (sc. glandulae), bijschildkliertjes.

Parathýreoidéctomie, operatieve verwijdering van de bijschildkliertjes.

Parathýreoprivíe (privo, beroven), toestand, die het gevolg is van parathyreoidectomie; vgl. Thyreoprivie, Tetanie.

Paratonie, het onvermogen om de spieren willekeurig te ontspannen.

Paratrichósis, haargroei op ongewone plaatsen; vgl. Trichosis.

Paratróphia, = pseudohypertrophia (zie ald.).

Paratuberculóse (Johnston), tuberculiden (zie ald.).

Paratyphlítis (τυφλόν, sc. ἔντερον, blinde darm), ontsteking van het bindweefsel achter de blinde darm (typhlocellulitis).

Paratýphus, op typhus gelijkende, doch meer goedaardige ziekte, veroorzaakt door de paratyphusbacil in twee vormen: A, die meer op de typhusbacil en B, die meer op de colibacil gelijkt; vgl. Colibacillosis, Botulismus.

Paratýphus-groep, een groep bacteriën, die de paratyphus-bacillen en andere verwante bacillen omvat; vgl. Salmonella.

Para-urethrále buisjes, = ductus paraurethrales (zie ald.).

Paraürethrítis, ontsteking der para-urethrale buisjes en abscesvorming rondom de urinebuis, meestal door druiper veroorzaakt; syn. folliculitis paraurethralis.

Paravaccíne (V. Pirquet), huidaandoening, die soms na de koepokinenting voorkomt en vermoedelijk van een afzonderlijke smetstof afkomstig is.

Paravagináal, naast de schede.

Paravaginítis, = paracolpitis.

Paravariatie, een wijziging veroorzaakt door de omgeving en andere uitwendige factoren, zoals voedingsgewoonten, zittende levenswijze enz.

Paravertebráal (vértebra, wervel), naast de wervels liggend. Paravertebrále anaesthesíe, plaatselijke verdoving der intercostale, resp. lumbale zenuwen vlak bij de ruggegraat. Paravertebrále driehoek, rechthoekige driehoek, waarin men, bij pleuritis exsudativa, aan de gezonde zijde een gedempte percussieklank waarneemt, en waarvan de rechthoekzijden gevormd worden door de benedengrens van de gezonde long, ter lengte van 3 tot 6 cm, en de lijn langs de doornvormige uitsteeksels der wervels tot de hoogte, die door het exsudaat wordt bereikt; syn. driehoek van Grocco, van Rauchfuss. Paravertebrále lijn, loodrechte lijn tussen de scapulaire lijn en de lijn langs de doornvormige uitsteeksels.

Parboiled rijst (Eng., to parboil, ten dele koken), een procédé uit Voor-Indië, waarbij de rijst geslepen kan worden en toch zijn vitaminen grotendeels behoudt en lang kan worden bewaard. Wordt op een verbeterde wijze ook in Nederland toegepast.

Parchment skin (Eng., perkament-huid), zie Atrophoderma.

Pareccrisíe (vgl. Eccrisis), in hoedanigheid of hoeveelheid veranderde afscheiding.

Pareerfractuur, breuk van de onderarm, ontstaan bij afweer. Zie ook Monteggia, Aanhangsel.

Paregórica (παρηγορέω, tot kalmte brengen, toespreken; nl. remedia), sedativa (zie ald.).

Pareidolíe (εἴδωλον, beeld), = zinsbedrog, illusie (zie ald.).

Parelectronómisch (νόμος, wet; in strijd met de electrische wet), zo heet het verschijnsel, dat een ongedeerde spier, indien men de pees en het vlees door een geleider

verbindt, daarin geen stroom (ruststroom) doet ontstaan, terwijl deze wel ontstaat, als het uiteinde van de spier is afgesneden. Dubois-Reymond meende, dat deze stroom een normaal verschijnsel was, en het wegblijven een abnormaal verschijnsel, dat hij trachtte te verklaren door aan te nemen, dat zich tussen het uiteinde en het hoger gelegen gedeelte van de spier een laag van positief geladen deeltjes (Parelectronómische laag) bevond. De ruststroom moet echter als een ontbindingsverschijnsel (alteratie-verschijnsel) worden beschouwd, dat er dus niet is, als de spier ongedeerd is.

Parencephalítis, ontsteking der kleine hersenen.

Parenchým (παρά, nevens; ἔγχυμα, het ingegotene, volgens de oude voorstelling, dat de kenmerkende stof, waaruit klieren bestaan, door de aderen werd uitgestort tussen de bloedvaten), het kenmerkende, voor de verrichting dienende weefsel van een orgaan, in het bijzonder de epithelia van een klier; in tegenstelling met het steunweefsel (stroma).

Parenchymatéus, op het parenchym betrekking hebbend. Parenchymatéuse bloeding, bloeding uit een groot aantal kleine bloedvaatjes, zodat het bloed als uit een volle spons te voorschijn komt. Parenchymatéuse keratítis, diepe keratitis bij erfelijke syphilis. Parenchymatéuse ontaarding, ontaarding van weefsel, waarbij het voorkomen der cellen onder de microscoop gezwollen en dof is, doordat zich eiwitachtige korreltjes in het protoplasma vormen (Virchow's troebele zwelling). Parenchymatéuse ontsteking, ontsteking van het parenchym; tegenstelling: interstitiële ontsteking.

Parenchým-embolíe, embolie (zie ald.), veroorzaakt door parenchymcellen (lever-, placentacellen, enz.).

Parenchým-ícterus, geelzucht niet veroorzaakt door stuwing in de galwegen, maar door aandoening van het leverparenchym.

Parenchýmkraakbeen, celkraakbeen, het embryonale kraakbeen, dat bijna geheel uit cellen bestaat, met zeer weinig tussenstof.

Parenchýmsap, de lymphe in de weefselspleten, en het sap, dat men uit de cellen kan persen.

Parenteráal (ἔντερον, darm), buiten de darm; van geneesmiddelen of andere stoffen, die langs andere weg dan die van het darmkanaal in het lichaam worden gebracht.

Parepidídymis, = paradidymis (zie ald.).

Parerosíe (ἔρως, liefde), tegennatuurlijke geslachtsneiging.

Parésis (πάρεσις, verslapping), onvolkomen verlamming, zwakte der beweging; vgl. Hemiparesis, Paralysis, Paraparesis.

Paréso-analgésie, syn. parésie analgésique avec panaries des extrémités supérieures (Fr.), verslapping en verlamming der bovenste ledematen, met ontsteking van het nagellid; ziekte van Morvan (1883); vgl. Syringomyelie.

Parétisch, bijv. nw. van paresis. Paretische gang, langzame gang met kleine stappen, door zwakte van enige of alle betrokken spieren.

Parhaemoglobinaemíe, het voorkomen van gewijzigd haemoglobine in het bloed; vgl. Sulphaemoglobinaemie en Methaemoglobinaemie.

Parhedoníe (ἡδονή, genot, wellust), = parerosie.

Paridrósis, = parahidrosis.

Páries (Lat., gen. parietis), wand. De wanden van de trommelholte heten: P. caróticus (de vóórwand), P. juguláris (de benedenwand), P. labyrínthicus (de naar het midden gerichte wand), P. mastoídeus (de achterwand), P. membranáceus (de zijwaarts gerichte wand), P. segmentális (de bovenwand).

Parietaal, 1. tot de wand (paries) behorend; bij de sereuse holten het buitenblad, in tegenstelling met het binnenblad; 2. tot het wandbeen, os parietale behorend. Parietale kwab (der hersenen; vgl. Lobus parietalis). P. oog of orgaan, een ongepaard zintuigsorgaan onder de huid van de schedel der reptilia, dat overeenkomt met de epiphysis cerebri (zie ald.); 3. tegen de wand liggend. Parietale thrombus, „wandstandige" thrombus (zie ald.) in het hart of de vaten.

Parísthmia, de ter zijde der keelengte (isthmus faucium, zie ald.) liggende keelamandelen.

Parkinsonisme, verschijnselen, vooral na encephalitis lethargica, die aan morbus Parkinsonii = paralysis agitans herinneren.

Parodóntium, de tand met het periodontium (zie ald.) en de daarbij behorende zone van de processus alveolaris (zie ald.) en de slijmvliesbekleding (tandvlees).

Parodontósis (παρά, naast, ὀδούς, tand) meestal minder juist genaamd Paradentosis (zie ald.) Syn. Pyorrhoea alveolaris.

Parodyníe (Fr. van het Lat. pario, baren en ὀδύνη, pijn), barensweeën, pijnlijke baring.

Paronýchia (παρωνυχία, Hippocrates, van ὄνυξ, gen. ὄνυχος, nagel), ontsteking van de nagelplooi en zijne omgeving; syn. onychia lateralis s. periungualis.

Paronychósis, vorming van een nagel op een abnormale plaats (Auspitz).

Paroóphoron (zie Oóphoron, eierstok), bij-eierstok; rudimentair orgaan, afkomstig van het lichaam van Wolff, in de brede baarmoederbanden.

Parópiae (αἱ παρωπίαι), de buiten-ooghoeken.

Parópion (παρά en ὤψ oog), oogscherm, oogklep, bij lichtschuwheid.

Paropoía (Littré), **Parópsis** (Hirschberg) algemene naam voor slecht zien: bijv. myopie, hemeralopie.

Parorásis (ὅρασις, het zien), gezichtshallucinatie (Galenus).

Parorchidíe (ὄρχις, zaadbal), abnormale ligging van de zaadbal.

Parorexíe (ὄρεξις, lust), eetlust in verkeerde richting, verlangen naar buitengewone spijzen of oneetbare of walgelijke dingen.

Parosmíe (ὀσμή, reuk), reukgewaarwording, die niet met de werkelijkheid overeenkomt, bijv. cacosmie (zie ald.).

Parossaal sarcoom, een sarcoom van de weke delen, dat evenwel spoedig vergroeit met een bot en daardoor kan worden verward met een botsarcoom.

Parostósis (ὀστέον, been), beenvorming buiten het beenvlies; bijv. in spieren, in vaat- en zenuwscheden, zoals exerceer- en rijbeentjes.

Parótis, zie Glandula parotis, oorspeekselklier.

Parotítis (παρωτίς, oorspeekselklier; ook gezwollen oorspeekselklier, van οὖς, gen. ὠτός, oor), ontsteking van de oorspeekselklier, bof. P. epidémica s. polymórpha (πολύς, veel; μορφή, vorm), epidemische bof, die zich in verschillende vormen kan voordoen, bijv. als epididymitis, oöphoritis en dan ook P. metastática (vgl. Metastasis) wordt genoemd. P. postoperatíva (post, na), bof, die soms na operaties ontstaat door speekselstuwing tijdens de bedwelming, gevolgd door besmetting van de oorspeekselklier door kiemen uit de mondholte.

Parovariotomíe (τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van cysten van het parovarium.

Parovárium, syn. Epoöphoron, bij-eierstok.

Paroxýsmus (παροξυσμός, (koorts-), aanval; van παροξύνω, verscherpen), aanval ener ziekte met grote verergering harer verschijnselen; bijv. nw. Paroxysmaal, bijv. haemoglobinurie, albuminurie, tachycardie (zie ald.). Paroxysmale familiaire verlamming (Goldflam), erfelijke ziekte met aanvallen van slappe verlamming van de ledematen en de romp; syn. myoplegia periodica.

Pars (Lat.), deel. In de ontleedkunde gebezigd voornamelijk voor gedeelten van de urinebuis bij de man. P. intramurális, het gedeelte van de urinebuis binnen de blaaswand. P. prostática, binnen de voorstaanderklier. P. membranácea s. trigonális, het vliezige gedeelte, in het trigonum urogenitale (zie ald.). P. bulbosa, het gedeelte binnen de bulbus urethrae (zie ald.). P. cavernosa, het gedeelte binnen de corpora cavernosa (zie ald.), weder verdeeld in P. fixa (fixus, vast) en P. pendula (pendulus, hangend). Ook van andere lichaamsdelen: P. fláccida (Lat. slap), van het trommelvlies, zie Shrapnell, Aanhangsel, P. obélica = obelion (zie ald.) P. bregmática = bregma (zie ald.) P. tensa (Lat. gespannen), het grootste, gespannen gedeelte van het trommelvlies.

Parthenogénesis (παρθένος, maagd; γένεσις, voortbrenging), voortplanting door onbevruchte eieren; ook kunstmatig, door scheikundige middelen of natuurkundige krachten op een ei te doen werken.

Partiaal (pars, gen. partis, deel), gedeeltelijk, bijv. Partiaal-antigeen (vgl. Antigeen) = een antigeen, dat oorspronkelijk in staat was, verschillende toxinen te binden, doch dat ten dele verzadigd is.

Partícula (Lat.), klein deeltje.

Partigéen = partiaal antigeen, zie Partiaal.

Parturítio (Parturio, weeën hebben), baring.

Pártus (Lat., baring). P. agrippínus, geboorte gelijk bij de veulens, met de voeten vooruit; voetgeboorte; syn. agrippus. P. conduplicáto córpore, geboorte met samengevouwen lichaam, bij dwarsligging. P. immatúrus (Lat., onrijp), geboorte van een nog niet levensvatbaar kind; vgl. Abortus. P. praecipitátus (Lat., verhaast), buitengewoon snelle baring. P. praematúrus (prae, voor-; maturus, rijp), te vroegtijdige baring, van een onvoldragen kind. P. serotínus (Lat., laat komend), baring lang na de afloop van de gemiddelde tijd der zwangerschap. P. siccus (Lat., droog), baring, waarbij zeer weinig vruchtwater te voorschijn komt.

Parúlis (παρουλίς, van παρά, nabij en οὖλις, tandvlees), tandabsces, kaakabsces onder het beenvlies, uitgaande van een ontsteking van het tandwortelbeenvlies; vgl. Epulis.

P.A.S., afkorting voor para-amínosalicylzuur.

Pascha-choerda (Perzisch, vretende huiduitslag), huidziekte, die in Koerdistan heerst; syn. sartenziekte, taskentzweer.

Passage (Fr., doorgang), het overenten van een smetstof van het éne dier op het andere.

Passage-hondsdolheid, de vorm van hondsdolheid, die verkregen wordt door het gif door een reeks van konijnen over te enten.

Na 60 „passages" ontstaat een gif met vaste eigenschappen (virus fixe), dat een incubatietijd van 5—7 dagen heeft en voor de inentingen volgens Pasteur wordt gebruikt. P. lichaampjes, lichaampjes in het cornu Ammonis (zie ald.), die bij dieren met passage-hondsdolheid worden gevonden.

Passanten, parasieten, die het darmkanaal doorgaan zonder tot parasitisme te leiden.

Passief, lijdelijk, niet zelfstandig werkzaam; tegenovergestelde van actief. Passieve immuniteit, zie Immuniteit. Passieve rugligging, de ligging geheel onderworpen aan de zwaartekracht, van een zeer zieke en zwakke lijder, die geen wil of macht heeft om van ligging te veranderen. Passieve bewegingen, lichaamsbewegingen, die door een ander worden teweeggebracht. Passieve houding, slappe houding, zonder inspanning van de spieren, die het lichaam rechtop houden. Passieve paederast (zie Paederast), degeen, die paederastische handelingen aan zich laat verrichten.

Pássio ilíaca (passio, het lijden), = ileus (zie ald.).

Passivísmus, het aannemen van een lijdelijke houding ten opzichte van uitwendige invloeden; ook syn. voor Masochismus (zie ald.).

Passivité (André Thomas), slapheid der ledematen bij cerebellaire ataxie.

Pasteurélla, een vorm van coccobacil. P. pestis, de ziektekiem, die de builenpest veroorzaakt.

Pasteurellóse, ziekte door een pasteurella veroorzaakt, bijv. de kippencholera en de polymyositis (zie ald.).

Pasteuriseren, het herhaaldelijk verwarmen van stoffen tot 68° C., telkens gevolgd door afkoeling, waardoor de meeste ziekte- en bederfkiemen worden gedood en de sporen niet tot ontwikkeling kunnen komen (Pasteur).

Pasteus (pasta, deeg), deegachtig, opgeblazen; van het voorkomen aan het aangezicht van lymphatische of aan waterzucht lijdende personen.

Patatta-losso, patatta-luis, = Acarus batatas, (Trombidium), zie ald. Syn. Batattaluis.

Patélla (Lat.), knieschijf.

Patellair, op de knieschijf betrekking hebbend. Patellaire reflex, peesreflex van de m. quadriceps femoris, kniepeesreflex; is deze sterk verhoogd, dan ontstaat, als men de knieschijf omlaag duwt, de Patellaire clonus (V. Bechterew).

Patellectomíe, verwijdering van de patella.

Pathérgische reactie, (παθός, ziekte), een toestand van overgevoeligheid voor prikkels. Vgl. Allergisch, Hyperergisch.

Páthicus (παθικός, lijdelijk), de passieve paederast; syn. kinaede, Lat. cinaedus.

-pathie (πάθος, aandoening) (in verbindingen), ziekte, aandoening; bijv. adenopathie; bijv. nw. -pathisch, bijv. myopathisch.

Patho-amínen (Selmi), ptomainen (zie ald.), die bij sommige ziekten in de urine voorkomen.

Pathoclíse (κλίσις, neiging), gevoeligheid van organen voor bepaalde schadelijke invloeden.

Pathogéen, ziekte teweegbrengend (van bacteriën).

Pathogeníe, pathogenése (πάθος, aandoening; γένεσις, het ontstaan), de wijze van het ontstaan ener ziekte.

Pathognomónisch, pathognóstisch (γνωστικός, tot het inzicht van iets brengend; γνώμων, kenner, van γιγνώσκω, herkennen), benaming voor verschijnselen, waarvan de aanwezigheid op een bepaalde toestand wijst (positief-pathognostisch) of deze uitsluit (negatief-pathognostisch).

Pathographíe (Moebius), onderzoek van de invloed van een ziektetoestand op de verrichtingen, de groei enz. van de zieke, door middel van graphische methoden.

Pathologíe (λόγος, leer), ziektekunde; de wetenschap van de veranderingen in de toestand en de verrichtingen van het lichaam onder de invloed van ziekte.

Pathológisch, ziekelijk. Pathológische anatomíe, ziektekundige ontleedkunde; leer van de veranderingen in de weefsels en organen in zieke staat. Pathológische beenbreuken en ontwrichtingen, vgl. Spontaan. Pathológische physiologie (Krehl), kennis van de verrichtingen van de weefsels, de organen en het gehele organisme in zieke staat.

Pathomimíe (μιμέομαι, nabootsen), gelijkenis van de verschijnselen ener functionele ziekte (hysterie) op die ener organische.

Pathoneuróse (Ferénzy), een neurose veroorzaakt door een lichamelijke afwijking.

Pathoplastiek (πλαστική, vormkunst), de kennis van de oorsprong der verschillende ziekteverschijnselen, die zich bij een ziekte voordoen.

Pathophobíe (φόβος), overdreven ziektevrees; vgl. Hypochondrie.

Pathopsychologíe, zie Psychopathologie.

Pathothermíe (θέρμη, warmte), aangeboren temperatuurverhoging, door stoornis in het warmtecentrum.

Patjet, Javaanse naam voor haemadipsa, zie ald.

Patte d'oie (Fr., ganzevoet), 1. uiteenstra-

lende huidplooitjes aan de ooghoeken van bejaarde lieden; 2. = pes anserinus (zie ald.).

Pavaex (Eng., passive vascular exercise), blootstellen van het been, lijdend aan de ziekte van Bürger, aan afwisselend hoge en lage luchtdruk om de bloedsomloop te verbeteren.

Paviljoen (Fr., pavillon, tent), op zich zelf staand onderdeel van een ziekenhuis, bestaande in een afzonderlijk gebouw van blijvende aard (vgl. Corridorstelsel), in tegenstelling met barakken, die een meer tijdelijk karakter hebben.

Pavillon (Fr. tent), het achtereinde van een catheter. P. de l'oreille, oorschelp.

Paviméntum (Lat., plaveisel) (in de ontleedkunde), de bodem ener holte, bijv. P. órbitae, = paries inferior orbitae; P. týmpani, = paries jugularis cavi tympani.

Pávor noctúrnus (Lat.), schrik bij nacht, het plotseling verschrikt en angstig wakker worden; vooral bij kinderen.

Paxílli (Lat., paxillus, paaltje) (in de artsenijbereidkunde), stiftjes met geneesmiddelen, die onder de huid worden gebracht.

Peau d'orange (Fr., peau, huid; orange, sinaasappel; op een sinaasappelschil gelijkend), gestippeld uiterlijk van de huid der borstklier bij carcinoma; vgl. pig skin.

Peau lisse (Fr., glad), atrophische, gladde huid.

Pécten (Lat.), kam. P. ossis pubis, kam van het schaambeen. De Engelsen noemen ook de overgang van het slijmvlies van de endeldarm naar de uitwendige huid pecten.

Pectináti (sc. musculi), kamspieren; de evenwijdig gerangschikte spierbundeltjes in de hartoren en de rechter boezem.

Pectíne-stoffen, stoffen, verwant met de koolhydraten, die in fruit, rapen en sommige wortelen voorkomen, en met water gelei vormen.

Pectíneüs (van pecten, kam), betrekking hebbende op een kam; vgl. Musculus pectineus.

Pectorále frémitus, vgl. Fremitus.

Pectorális (pectus, gen. pectoris, borst), tot de borst behorend; vgl. Musculus pectoralis.

Pectoriloquíe (Fr., van pectus en loquor, spreken), hoge graad van bronchophonie (zie ald.), waarbij de gesproken woorden met hoge graad van duidelijkheid bij het beluisteren van de borst worden vernomen. P. aphone (Fr., van α priv. en φώνη, stem), pectoriloquie van gefluisterde woorden. P. chevrotante (Fr., blatend), = aegophonie (zie ald.).

Péctus (Lat.), borst. P. carinátum (Plinius) s. gallináceum (carina, scheepskiel; gallináceus, tot de kip (gallina) behorend), kippeborst, waarbij het borstbeen als de kiel van een schip vooruitsteekt; bij Engelse ziekte.

Pediculósis (vgl. Pediculus), luisziekte, verluizing, het voorkomen van luizen bij mens en dier; syn. Phthiriasis.

Pedículus (Lat.), luis. P. capitis, hoofdluis. P. pubis, platluis, luis van de schaamharen; syn. phthirius inguinalis. P. vestimenti, klederluis.

Pédicure (Fr. van 't Lat. pes, gen. pedis voet; curo, genezen), iemand die afwijkingen aan de voet, bij voorkeur likdoorns, behandelt.

Pédiluve (Fr., van Lat. pes, voet en luo, wassen), voetbad.

Pedopómpholyx = podopompholyx (zie ald.).

Pedunculus (Lat., verkleinw. van pes, voet), steel. P. cerebélli ad córpora quadrigémina, ad medúllam oblongátam, enz., stelen van de kleine hersenen naar de corpora quadrigemina (zie ald.), naar het verlengde merg, enz. P. cérebri, hersensteel. P. conárii, gedeelte van de taenia thalami (zie ald.), van het ganglion habenulae tot de glandula pinealis. P. córporis callósi, vgl. Gyrus subcallosus. P. flócculi, naar het midden gelegen uitloper van de vlok der kleine hersenen.

Peenash (Eng.), tropische aandoening van de neus, veroorzaakt door larven van de vlieg cochliomýia hominivórax.

Pegníne (van πήγνυμι, vastmaken), tot poeder gebracht lebferment (V. Dungern).

Pelade (Fr., van peler, afgeleid van 't Lat. pilo, van haar ontdoen), het uitvallen der haren; syn. alopecia.

Pelidisi, door V. Pirquet gevormd uit de woorden **p**ondus (gewicht), **d**ecies (tienvoudig), **l**ineare (lijnvormig), **d**ivisio (verdeling) **s**edentis (het zittende, „Sitzhöhe"), altitudo (hoogte), om een formule aan te geven ter berekening, of de voedingstoestand al of niet voldoende is.

Pelio-, zie Pelvi-, Pelvio-.

Pelióma typhósum (πελίωμα, bloedige vlek), blauwrode vlekken op de romp en de ledematen, bij typhus en andere ziekten; vgl. Maculae caeruleae.

Peliósis (πελίωσις), uitslag van bloedige vlekken, vgl. Purpura.

Péllagra (pellis, huid en ἄγρα, klem; huidzeer), de Lombardische melaatsheid, een voornl. in Noord-Italië, Tyrol en Zuid-Frankrijk heersende, doch ook elders, o.a. in Amerika waargenomen ziekte, met huidverschijnselen en andere stoornissen, voornl. van het centrale zenuwstelsel; syn. mal del

sole (zonnekwaal), mal rosso (rode kwaal), risipola lombarda, maïdismus (naar de vermoedelijke oorzaak: langdurige en eenzijdige voeding met slechte maïs), psychoneurosis maïdica, raphania maïsitica, lepra s. elephantiasis italica, scorbutus alpinus, Asturische roos, enz. Het is een deficientie van de gehele vitamine-B-groep.

Pellagrósis, péllagra tezamen met het syndroom van Adie en de ziekte van Strachan Scott, zie Aanhangsel.

Pelléntia (meerv. v. péllens, uitstotend, nl. remedia), afdrijvende middelen; syn. abortiva.

Pellúcidus (per, dóór; lúcidus, schijnend), doorschijnend; vgl. Septum pellucidum, Zona pellucida.

Pelote (Fr., bal), het balvormige gedeelte van een breukband, dat op de breukpoort komt te liggen.

Pelote-defect, atrophische plek in het maagslijmvlies door druk van een tumor buiten de maag.

Pelveoperitonítis (pelvis, het bekken), ontsteking van de buikvlies-bedekking der bekkenorganen, de baarmoeder, de baarmoedertrompetten, de eierstokken, de blaas, de endeldarm (perimetritis, perisalpingitis, perioöphoritis, pericystitis, periproctitis).

Pelvicellulítis, ontsteking van het bekkenbindweefsel; zie Parametritis.

Pélvicus, tot het bekken behorend.

Pelviméter (μέτρον, maat), instrument om de conjugata vera (zie ald.) te meten. **Pelvimetríe,** het opnemen van de maten van het bekken.

Pelvioplastíek (πλαστική, vormkunst), het invoegen van een stuk been, ontleend aan de horizontale schaambeenstak, in de verwijde schaambeenspleet, om het bekken blijvend te verwijden (B. Credé, 1908).

Pelviotomíe (τέμνω, snijden), 1. operatieve opening van het nierbekken; 2. doorsnijding van de bekkenbeenderen; vgl. Ischiopubiotomie.

Pelviperitonítis, = pelveoperitonitis.

Pélvis, bekken; de ring, gevormd door de beide heupbeenderen en het heiligbeen, verdeeld in P. major, het grote bekken, dat boven, en P. minor, het kleine bekken, dat beneden de linea arcuata ligt. De abnormaal gevormde bekkens worden verdeeld in A.: P. aequabíliter justo minor (gelijkelijk verkleind, van juiste vorm), het algemeen gelijkmatig vernauwde bekken, waartoe behoren: a. P. grácilis, het slanke bekken, met dunne, kleine beenderen; b. P. nana, het dwergbekken, bij dwergen. B.: P. parte minor, het ten dele vernauwde bekken, waartoe behoren: I. P. plana, het platte bekken, waarbij de voorachterwaartse afmeting verkleind is, nl. a. P. plana Deventeri, het eenvoudig platte bekken, bij normale beenvorming; b. P. plana rhachítica, het platte bekken met rhachitische veranderingen; c. P. nimis parva et plana, het zeer kleine (algemeen vernauwde) en platte bekken; d. P. spondylolisthética (σπονδύλος, wervel; ὀλίσθησις afglijding), spondylolisthetisch bekken, doordat de eerste lendenwervel naar voren is gegleden (Kilian 1854); e. P. plana per luxatiónem coxárum, het platte bekken door beiderzijdse aangeboren, heupontwrichting; f. P. lumbo-lordótica, door lendenlordose (zie Lordose) veroorzaakt. g. P. obtécta, (Lat., overdekt), overdekking van een groot deel van de bekkeningang door spondyloptosis, zie ald. II. P. transvérse angústa, het in de dwarse afmeting vernauwde bekken; nl. a. P. osteomalácica, het bekken bij osteomalacie (zie ald.; vgl. d.), b. P. transvérse angústa per defléctum s. per ankylósin, het dwarsvernauwde bekken door een aangeboren gebrek van de vleugels van het heiligbeen (syn. P. Roberti) of door vastgroeiing (zie Ankylosis) van het heiligbeen-heupbeensgewricht; c. P. kyphótica (zie Kyphosis), door kyphosis van het lendenheiligbeengedeelte van de ruggegraat; in de uitgang dwars vernauwd bekken; d. P. pseudo-osteomalácica, schijnbaar osteomalacisch bekken, waarbij de dwarse vernauwing in werkelijkheid door rhachitis wordt veroorzaakt; e. P. infundíbulifórmis (infundíbulum, trechter), trechtervormig, in de uitgang vernauwd bekken. III. P. oblíque angústa, het in schuine afmeting vernauwde bekken; nl. a. P. per ankylósin oblíque angústa, het bekken van Nägele, of ankylotisch scheef vernauwde bekken, door het ontbreken of de onvoldoende ontwikkeling van één vleugel van het heiligbeen; b. P. per coxálgia oblíque angústa, door ontsteking van één heupgewricht; 3. P. per scoliósin oblíque angústa, door zijwaartse verkromming (vgl. Scoliosis) van de ruggegraat. P. spinósa (spina, doorn), doornbekken, met sterk ontwikkelde, scherpe beenuitsteeksels. P. invérsa, (inversus, omgekeerd), sterk misvormd bekken bij aangeboren ectopie (zie ald.) van de darm, naar binnen gedrongen heiligbeen en staartbeen en spina bifida (zie ald.) (Ahlfeld). P. renális, nierbekken, het verwijde boveneinde van de urineleider.

Pelycotomíe (πέλυξ, bekken), = pelviotomie.

Pelycozóna (ζώνη, gordel), bekkengordel, het bekken met de onderste ledematen.

Pémphigus (πέμφιξ, gen. πέμφιγος, blaar, blaas), blarenkoorts; een huidziekte, waarbij zich, onder koortsverschijnselen, blaren met helder of geelachtig vocht op de huid vormen; syn. Pómpholyx (πομφόλυξ, waterblaas). P. circinátus s. gyrátus, kringenpemphigus, waarbij de vochtblaren in kringen gerangschikt staan. P. disseminátus, verspreide P. P. diutínus, langdurige P. P. foliáceus, bladerige P., met slappe, zich afstotende blaren. P. f. primitívus, zonder blaasjes. P. framboesioídes, zie P. végetans. P. gangraenósus, P. met neiging tot gangraena (zie ald.) der aangedane plaatsen. P. gestatiónis, P. tijdens de zwangerschap; syn. herpes gestationis. P. leprósus, pemphigus-blaren als voorloper of verschijnsel der lepra (melaatsheid). P. neonatórum, 1. P., die bij pasgeboren kinderen ontstaat; syn. dermatitis exfoliativa neonatorum, febris bullosa, impetígo bullósa; 2. = P. syphiliticus. P. papillária, zie P. vegetans. P. pruriginósus, jeukende P., waarbij de blaren ontstaan op een jeukende neteluitslag. P. scorbúticus, bij scorbuut (zie ald.), met bloedige blaren. P. serpiginósus (serpo, kruipen), P. met blaren, in slingerende lijnen gerangschikt. P. solitárius (Lat., eenzaam), P., waarbij telkens slechts één blaar ontstaat. P. syphilíticus, P. bij syphilis, meestal aangeboren; syn. P. neonatórum, varicella syphilitica confluens. P. trópicus, apenpokken, zie ald. P. végetans, snel dodelijke pemphigus, waarbij de vochtblaren, als zij gebarsten zijn, een granulerende vlakte met framboos-achtige, papillomateuse (P. framboesioides, P. papillaris) achterlaten; syn. ziekte van Neumann, erythema bullosum, condylomatosis pemphigoídes maligna. P. vulgáris, „gewone" P., onderscheiden in benígnus (goedaardig) en malígnus (kwaadaardig).

Pendelluft (D., Pendel, slinger), bij pneumothorax (zie ald.) de lucht die beurtelings van de pleuraholte wordt opgenomen in de longstomp en omgekeerd.

Pendelrhythmus (ῥυθμός, maat, bijv. van muziek), slinger-rhythmus; hartslag, waarbij de tonen even lang, even sterk en door even grote tussenpozen gescheiden zijn; syn. Embryocardie.

Pendzjab-zweer (Pendzjab, Sanskr. pendz, vijf; âb, water; het vijfstromenland in Voor-Indië), = Aleppobuil.

Pendzje-ziekte, een in Pendzje, een streek aan de Murgab in Azië, voorkomende goedaardige huidziekte met zweren en puisten.

Penetrátio (Lat.), doordringing; het doorbreken van een absces naar een ander orgaan, en niet naar buiten (perforatio).

Penetrerend, doorborend, van een verwonding, die tot in een lichaamsholte reikt.

Penicillináse, verschillende enzymachtige stoffen, afgescheiden door staphylococcen en andere bacteriën, waardoor het penicilline wordt vernietigd.

Penicillíne, een product van verschillende schimmelsoorten, meestal van penicillium notatum en chrysógenum; werkt sterk bacteriostatisch (zie ald.).

Penicíllium (Lat., penseel), een geslacht der schimmels.

Penicíllus (Lat., kwastje), fijne eindvertakking der arteria lienalis in de lichaampjes van Malpighi in de milt.

Pénis (Lat.), het mannelijk lid; syn. membrum virile. P. captívus (Lat., gevangen), het soms voorkomend geval, dat het lid gedurende de coitus en nog enige tijd daarna wordt vastgehouden, ten gevolge van kramp van de spieren der schede en van de m. constrictor cunni (zie ald.). P. cérebri, oude benaming van de glandula pinealis der hersenen. P. palmátus (palma, vlakke hand), vorm van het lid bij hypospadie, waarbij het plat samengedrukt schijnt.

Penítis, ontsteking van het mannelijk lid.

Penjakit sise, naam voor xerophthalmie in sommige delen van Atjeh.

Pennátus (Lat.), gevederd; vgl. bi- en unipennatus van spieren.

Pentástoma denticulátum(πέντε, vijf, στόμα, mond, denticulátus, getand), de nymphe van Linguátula serrata, die o.a. in de neus van de mens voorkomt; de volwassen parasiet leeft in de neus van de hond.

Pentosurie, het voorkomen in de urine van pentosen, d.z. suikers, die van een vijfwaardige alcohol zijn afgeleid.

Pepsinásen, enzymen van de aard van het pepsine.

Pepsíne (πέπτω, koken, verteren), ferment, afgescheiden door het maagslijmvlies, dat eiwit in pepton verandert. Pepsineklieren, lebklieren.

Pepsinogéen, het zymogeen (zie ald.) van het pepsine.

Peptásen, enzymen, die polypeptiden ontleden; syn. peptolytische fermenten (zie Peptiden).

Peptíden (E. Fischer), anhydriden-verbindingen van twee (dipeptiden) of meer (tri-, polypeptiden) moleculen van aminozuren (zie ald.).

Péptisch, 1. de spijsvertering betreffend; 2. pepsine-achtig. Peptische spijsvertering, de vertering door middel van pep-

sine. Peptische zweer, een zweer in de twaalfvingerige of nuchtere darm, die ontstaan is door de werking van het maagsap.

Peptón, de stof, die ontstaat als eiwit door pepsine wordt verteerd.

Peptoniseren, de verandering van een onoplosbaar eiwitlichaam in een vorm, die in water oplost.

Peptonuríe, lozing van urine, die pepton bevat.

Per- (Lat. voorvoegsel), door, erdoorheen; ook: verhoogde graad van het begrip, dat door het grondwoord wordt uitgedrukt. (Afkorting van Hyper).

Perabrodíl, een contraststof, te gebruiken bij het maken van Röntgenphoto's.

Peraciditéit (perácidus, zeer zuur), verhoogd zuurgehalte (van het maagsap); vgl. Hyperaciditeit, Hyperchloorhydrie.

Peracúut, zeer plotseling, stormachtig.

Per ánum, van de endeldarm uit, door middel van de endeldarm (bijv. toediening van geneesmiddelen); vgl. Per os.

Percéptie (perceptio), waarneming; vgl. Apperceptie. Perceptiedoofheid, doofheid door aandoening van het orgaan van Corti of van de gehoorzenuw.

Percússie (percutio, slaan, kloppen), het bekloppen van de oppervlakte van het lichaam ten einde uit de aard van het klopgeluid de toestand der onder de oppervlakte liggende organen af te leiden. Directe P. geschiedt met de vingers, indirecte P. met hamer en plessimeter; bij palpatórische P. (palpo, tasten) wordt tevens van de tastgewaarwording van de kloppende vinger gebruik gemaakt; bij percussie-auscultatie wordt het teweeggebrachte geluid met de stethoscoop beluisterd (Auenbrugger, 1761).

Percutáan (per, door en cutis, huid), door de ongedeerde huid heen. Percutáne reactie, reactie op het bestaan van tuberculose door inwrijving van tuberculinezalf op de huid (Moro).

Percutórisch (D.), betrekking hebbende op, geschiedende door middel van percussie.

Perfórans (Lat.), doorborend; vgl. Nervus perforans.

Perforátie (perforatio, doorboring, doorbreking), 1. operatieve doorboring van de schedel van het ongeboren kind, om de geboorte mogelijk te maken; 2. het ontstaan of bestaan van een opening in een orgaan (ook gebezigd voor de opening zelve), zoals het trommelvlies, het hymen, de darm. P.-geruis, het sissende geluid bij perforatie van het trommelvlies, als men lucht in de trommelholte blaast door de tuba. P.-peritonitis, buikvliesontsteking ten gevolge ener doorboring van de buikwand.

Perforatórium, instrument (verloskundig) voor perforatie (Naegele).

Perforátus (Lat.), doorboord; vgl. Musculus perforatus.

Perforerend, doorborend; van schoten, die de wanden van lichaamsholten doorboren; doorbrekend (van zweren).

Peri- (περί) (in verbindingen), om, rondom.

Periadenítis (περί en ἀδήν, klier), ontsteking van het weefsel rondom een klier.

Periaéresis (περιαίρεσις), het rondom afsnijden, afzetten van een lichaamsdeel.

Perialgíe (ἄλγος, pijn), pijn rondom, pijn door het gehele lichaam.

Perialienítis (córpus aliénum, vreemd lichaam), ontsteking, die rondom een vreemd lichaam ontstaat; taalk. iets minder barbaars is perixenítis.

Periangiítis (ἀγγεῖον, vat), ontsteking van de adventitia (zie ald.) der bloedvaten; syn. Perivasculitis.

Periángiocholítis (ἀγγεῖον, vat; χολή, gal), ontsteking der levercellen, die de galwegen omgeven.

Periapicaal, (Lat., apex, top), om de top heen, b.v. P. infectie, infectie om de top van een tandwortel heen.

Periappendicítis, ontsteking in de omgeving der appendix; vgl. Perityphlitis.

Periarteriítis (vgl. Arteriitis), ontsteking van het buitenste omhulsel (adventitia) der slagaderen; syn. Arteriitis externa, Exarteriitis. P. nodósa (Kussmaul en Maier), acute ziekte met vorming van knobbelachtige verdikkingen (nodus, knoop) in de adventitia. P. placentária, vgl. Placentitis.

Periarthrítis (ἄρθρον, gewricht), ontsteking van de omgeving van een gewricht.

Periblépsis (περίβλεψις), het (angstig) rondkijken van krankzinnigen.

Peribronchiaal, zich rondom de bronchi (zie ald.) bevindend.

Peribronchítis, ontsteking der weefsels in de omgeving der fijnere luchtpijptakken. P. fibrósa (fibra, vezel), vezelige peribronchitis, met verdikking van de bindweefselschede der bronchi. P. nodósa (tuberculósa) (nódus, tubérculum, knobbel), tuberculose van de wand der bronchi.

Peribrósis (περίβρωσις, omknaging), verzwering van de commissura (zie ald.) der oogleden.

Perical (Indische benaming), = Maduravoet.

Pericardectomíe, het wegnemen van het buitenste blad van het hartezakje.

Pericardiotomíe (περικάρδιον, hartezakje; τέμνω, snijden), operatieve opening van het hartezakje.

Pericardítis, ontsteking van het hartezakje. P. adhaesíva (adhaero, aanhechten), chronische pericarditis, welke de bladen van het hartezakje gedeeltelijk of geheel (zie Concretio pericardii, Obliteratio pericardii) doet aaneengroeien. P. calculósa (vgl. Calculus), pericarditis, waarbij zich kalkzouten afzetten in de ontstoken weefsels (pantserhart). P. constrictíva (Lat., constringo, samensnoeren), P. adhaesíva, waarbij de diastole van het hart is bemoeilijkt door schrompeling van het pericardium. P. episténocardíaca (ἐπί, op, volgende op; vgl. Stenocardia), ontsteking van het hartezakje ten gevolge van stoornissen in de bloedsomloop na aanvallen van stenocardie. P. extérna, ontsteking op de buitenvlakte van het hartezakje, meestal gepaard gaande met ontstekingen in de omgeving, zoals mediastinopericarditis, pleuropericarditis; syn. peri-pericarditis. P. fibrinósa, pericarditis, waarbij vezelstof, doch geen vocht wordt voortgebracht; voorloper van P. adhaesiva; syn. P. sicca (siccus, droog). P. villósa, vgl. Cor villosum.

Pericárdium, hartezakje; adj. pericardiaal, tot het hartezakje behorend, van het h. afkomstig.

Pericementítis, lelijk synoniem voor periodontitis.

Pericentése (περικέντησις), omsteking.

Pericholangítis (vgl. Chlolangitis, Angiocholitis), ontsteking in de omgeving der galbuizen.

Pericholecystítis (vgl. Cholecystitis), etterige ontsteking in de omgeving der galblaas.

Perichondrítis (χόνδρος, kraakbeen), ontsteking van het kraakbeenvlies.

Perichóndrium, kraakbeenvlies, dat het kraakbeen overtrekt.

Perichondróma, chondroma (zie ald.), dat van het kraakbeenvlies uitgaat (Cruveilhier).

Perichórioidále ruimte, lympheruimte tussen de sclera en de chorioidea.

Pericolítis (κῶλον, karteldarm), ontsteking van het sereuse omhulsel van de karteldarm. P. membranácea (Jackson), vliezige pericolitis (Jackson), die als oorzaak werd beschouwd van het naar Jackson (zie Aanhangsel) genoemde vlies, dat het colon kan omsnoeren.

Pericorneáal, het hoornvlies omgevend. Pericorneále injectie, overvulling der dieper liggende straaladeren (venae ciliares) aan de rand van het hoornvlies, alsof men de vaten heeft opgespoten; syn. ciliaire injectie.

Pericowperítis, ontsteking van het weefsel rondom de klieren van Cowper (glandulae bulbo-urethrales); lelijke uitdrukking.

Pericranítis, ontsteking van het beenvlies der schedelbeenderen (pericranium) en van deze zelve.

Pericystítis (κύστις, blaas), ontsteking van het buikvlies, dat de urineblaas overtrekt.

Pericýten (κύτος, cel), zenuwcellen (van Rouget) op de buitenzijde der haarvaten.

Peri(d)ectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), vgl. Peritomie; syn. syndectomie.

Peridentítis, (dens, tand), periodontitis.

Peridídymis (δίδυμος, tweeling, zaadbal), = albuginea testis (zie ald.).

Peridurale anaesthesíe, gevoelloosheid door inspuiting van novocaine in het wervelkanaal buiten de dura mater (Dogliotti).

Peri-encephalítis (vgl. Encephalitis), ontsteking van de hersenschors. P. chronica diffusa (slepende, verspreide P.), de P. bij dementia paralytica.

Perifocáal, rondom een focus (zie ald.), liggend; syn. circumfocaal. P. ontsteking = collaterale ontsteking, zie ald.

Perifolliculítis, ontsteking in de omgeving van de folliculi der haren en smeerklieren. P. tuberculósa (Düring), = lichen scrofulosorum.

Perigangliítis, ontsteking van het bindweefsel in de omgeving van een ganglion.

Periganglionair lipoma (vgl. Lipoma), omschreven ophoping van vet rondom lymphklieren, vooral aan hals en nek.

Perigastrítis, ontsteking van het buikvlies, dat de maag overtrekt.

Perihepatítis, ontsteking van het buikvlies, dat de lever overtrekt. P. chrónica hyperplástica, slepende P., die eindigt met vorming van een dikke, witte bindweefsellaag over de lever; syn. Zuckergussleber (Curschmann); vgl. Pseudocirrhosis hepatis.

Perilymphangítis, ontsteking van de scheden der lymphvaten; vgl. Lymphangitis.

Perilymphe, de vloeistof tussen het vliezige labyrint en het beenvlies van het benige labyrint.

Perimeningítis spinális, ontsteking op de buitenvlakte van het harde ruggemergvlies; syn. pachymeningitis spinalis.

Periméter (Förster), toestel om de omtrek van het gezichtsveld te bepalen. Deze handeling heet perimetríe.

Perimetrítis (μήτρα, baarmoeder), omschreven peritonitis in de omgeving van de baarmoeder; vgl. Pelveoperitonitis.

Perimétrium, het buikvlies, dat de baarmoeder overtrekt.

Perimetrosalpingítis (σάλπιγξ, trompet), ontsteking van de weefsels in de omgeving van de baarmoeder en hare trompetten.

Perimyelítis, ontsteking van de buitenste gedeelten van het ruggemerg (vgl. Myelitis).

Perimysítis (ook wel verkeerdelijk perimyositis genoemd), ontsteking van het perimysium.

Perimýsium (μῦς, muis, spier) externum, het bindweefselachtig omhulsel ener spier. P. internum, het omhulsel der verschillende spierbundels; syn. endomysium.

Perin(a)eaal, tot het perinaeum (zie ald.) behorend.

Perin(a)eauxésis (περιναῖον, bilnaad; αὔξησις, vergroting), een vorm der colpoperinaeorrhaphie (zie ald.).

Perin(a)eocéle, = hernia perinealis.

Perinaeoplastíek (πλαστική, vormkunst), **Perinaeorrhaphíe** (ῥάπτω, naaien) of **Perinaeosýnthesis** (σύνθεσις, samenstelling), operatief herstel van een gescheurde bilnaad.

Perinaeotomíe, insnijding van de bilnaad ter opening van een absces in het bekken.

Perin(á)eum, bilnaad, het gedeelte huid met onderliggende weefsels tussen de aarsopening en de uitwendige geslachtsdelen.

Perinephrítis (zie Nephritis), ontsteking van het perinéphrium, het bind- en vetweefsel, dat de nier omgeeft; vgl. Paranephritis. Perinephritische abscessen (Israël) bevinden zich tussen de nier en haar kapsel.

Perineuráal, wat zich rondom de zenuw (νεῦρον) bevindt.

Perineurítis, ontsteking der zenuwschede.

Perinéurium, bindweefselachtig omhulsel der vezelbundels van een periphere zenuw; vgl. Endo- en Epineurium.

Periode (περίοδος), omloop, kringloop; ook: iets wat regelmatig terugkeert, vandaar = de maandstonden; bijv. nw. periodiek, voor ziekteverschijnselen, die zich met tussenpozen van gezondheid herhalen (periodieke verlamming der ledematen, Westphal) of ziekten, waarvan de verschijnselen een bepaalde kringloop vertonen (periodieke krankzinnigheid; syn. manisch-depressieve of circulaire krankzinnigheid).

Periodontítis (ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand), ontsteking van het wortelvlies van de tand.

Periodóntium, het wortelvlies van de tand.

Periodyníe (ὀδύνη, pijn), = perialgie.

Perioesophagítis, ontsteking in de omgeving van de slokdarm.

Perionýchia, ontsteking in de omgeving van de nagel; vgl. Paronychia.

Perioöphorítis (vgl. Oöphoritis), ontsteking van het buikvlies, dat de eierstokken bedekt.

Periophthalmíe (ὀφθαλμός, oog), = capsulitis (zie ald.).

Perioptometríe (ὄψις, het zien), = perimetrie (zie ald.).

Periórbita, het beenvlies der oogholte; vgl. Orbita.

Periorchítis (ὄρχις, zaadbal), ontsteking van het overtreksel van de zaadbal; vgl. Hydrocele.

Periórchium, het buitenste gedeelte van de tunica vaginalis propria testis.

Periosteal cachexia (Eng.; vgl. Cachexia), = ziekte van Barlow (zie ald.).

Periósteum (ὀστέον, been), beenvlies; het bindweefselachtig vlies, dat beenderen omgeeft; bijv. nw. periostaal. P. internum, zie Endost.

Periostítis, ontsteking van het beenvlies. P. ab exercitatióne, zie Osteopathia iteneraria. P. albuminósa s. serósa s. non purulénta, eiwitachtige, weiachtige of niet-etterige beenvliesontsteking, van meestal slepende aard, waarbij geen etter, doch een water- of slijmachtige vloeistof wordt afgescheiden. P. díssecans (disseco, ontleden), etterige beenvliesontsteking, waarbij het beenvlies door de etter van het been wordt gescheiden. P. fibrósa, vezelachtige periostitis, met bindweefselachtige verdikking van het beenvlies. P. hyperplástica, soms over een aantal beenderen verspreide beenvliesontsteking, waarbij zich exostosen vormen; vgl. Ostéoarthropathie hypertrophiante pneumique. P. interna cránii, vgl. Pachymeningitis externa. P. malígna (infectiósa, phlegmonósa), = osteomyelitis diffusa spontanea. P. ossíficans, = P. hyperplastica. P. purulénta, etterige acute beenvliesontsteking met ettervorming. P. serósa, zie P. Albuminosa.

Periostóse, vgl. Exostose.

Periostreflexen, spiertrekkingen, verwekt door het bekloppen van bepaalde beenderen (voorzijde van het scheenbeen, ondereinde van het spaakbeen, condylus internus van het dijbeen).

Peripachymeningítis, = pachymeningitis externa.

Peripancreatítis, ontsteking van het celweefsel rondom de alvleesklier.

Periphakítis (vgl. Phakitis), ontsteking van de lensbeurs.

Peripheer (περιφερής, zich in de rondte bewegend of bevindend, de omtrek vormend), verwijderd van het middelpunt; aan de omtrek; tegenstelling: centraal.

Periphlebítis (φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking van de buitenste laag (adventitia) der aderen.

Periphrenítis (φρήν, middenrif), ontsteking van het borstvlies of het buikvlies, dat het middenrif bedekt.

Periplást (πλάσσω, vormen), = pellicula (zie ald.).

Peripleurítis, (vgl. Pleuritis), ontsteking in het bindweefsel tussen de pleura costalis en de borstwand.

Peripneumonie (bij Hippocrates, περιπλευμονία), longontsteking met borstvliesontsteking.

Periproctítis (πρωκτός, aars, endeldarm) of paraproctítis, ontsteking van het celweefsel rondom de endeldarm.

Periprostatítis, ontsteking in de omgeving der voorstaanderklier.

Peripsoítis (vgl. Psoitis), ontsteking in de omgeving van de musculus psoas.

Periptósis (πτῶσις, de val), beslissende omkeer in het beloop ener ziekte.

Peripyéma (vgl. Empyema), het zich ophopen van etter rondom een lichaamsdeel.

Peripylephlebítis (πύλη, poort; φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking in de streek der poortader.

Perirenáal (ren, nier), in de omgeving der nier.

Perirrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), gehele afscheuring van een der ledematen.

Perirrigátie (irrigo, besproeien), doorspoeling van de borstkas na lediging van een empyema door middel van twee canules, die aan de vóór- en de achterzijde zijn aangebracht (Michael).

Perisalpingítis (σάλπιγξ, baarmoedertrompet), = pelveo-peritonitis (zie ald.) aan de tuba uterina.

Periscópische glazen (περί, rondom; σκοπέω, zien), vgl. Menisci; hol-bolgeslepen brilleglazen, die het duidelijk zien van zijwaarts gelegen voorwerpen mogelijk maken.

Perisigmoidítis, ontsteking in de omgeving der flexura sigmoidea.

Perispermatítis, ontsteking der tunica vaginalis van de zaadstreng.

Peristaltíek (περισταλτικός, omsluitend), de langzaam van boven naar omlaag trekkende spiraalsgewijze (wormvormige) samentrekkingen van de maag en de darm, waardoor de inhoud dier organen wordt voortbewogen; vgl. Antiperistaltiek, Catastaltiek.

Peristáltische Unruhe (D.) (Kussmaul), verhoogde peristaltiek van de maag, uitwendig zichtbaar en gepaard gaande met rommelgeluiden; bij zenuwachtige personen.

Peristaphylin externe, interne (Fr., van σταφυλή, druif, huig), = musculus tensor, levator veli palatini.

Peristátisch (περίστασις, omgeving), tot de omgeving behorend. P. hyperaemie, bloedovervulling gevolgd door bloeding na samentrekking van slagaderen.

Perístole (περιστολή, omkleding), de omsluiting — zonder voortbeweging — van de inhoud van een hol orgaan door de spanning zijner spieren; vgl. Peristaltiek. P. van het hart, een volledige opvolging van bewegingen (systole en diastole) van het hart; en van de maag een volledig aflopende peristaltiek.

Peristrumítis, ontsteking in de omgeving van een struma (krop).

Perisýstole, het op de systole (zie ald.) volgende stadium, dus de pauze, plus de diastole; vgl. Peristole.

Peritendinítis (tendo, gen. tendinis, pees), ontsteking van het weefsel in de omgeving van een pees (vgl. Tendovaginitis).

Peritenónium (τένων, pees), het bindweefselachtig omhulsel van een pees.

Perithéel (vgl. Epitheel), de uitwendige bekleding (uit cellen bestaande) van de lymphe- en kleine bloedvaten.

Perithelióma, gezwel, dat uitgaat van de peritheelcellen, vooral aan de bijnieren.

Peritomíe (περιτομή, omsnijding; Galenos), het wegsnijden van een strook van het bindvlies rondom het hoornvlies bij pannus (zie ald.).

Periton(á)eum (περιτόναιον, van περιτείνω, omspannen; Galenos), buikvlies; bijv. nw. periton(a)eaal. Spanningsperitonaeum, een pneumoperitonaeum, ontstaande doordat gassen door een kleine opening wel door de darm in het peritonaeum kunnen geraken, maar niet omgekeerd (Oberst).

Peritoniseren, overtrekken met buikvlies.

Peritonísmus, verschijnselen van peritonitis (zie ald.), zonder dat deze er is.

Peritonítis, buikvliesontsteking, onderscheiden in acúta en chrónica, diffúsa (over het gehele buikvlies verspreide) en circumscrípta (omschreven), adhaesíva (aanhechtende, nl. met vezelstofachtige afscheiding, die aaneengroeiing van gedeelten van het buikvlies ten gevolge heeft) en exsudatíva (sudo, zweten), met vloeibare afscheiding; deze weder onderscheiden in séro-fibrinósa (weiachtig-vezelstofachtig), haemorrhágica (bloedig), purulénta (etterig), ichorósa (met stinkende, gasvormende etter; vgl. Pneumoperitonitis, Meteorismus peritonealis), P. adenoídes (kliervormig), chronische aandoening met vorming van klier-

buizen bevattende knobbeltjes, verspreid over een groot gedeelte van het buikvlies en onder het weivlies liggende. P. defórmans (Lat., misvormend; Klebs), chronische buikvliesontsteking, ten gevolge van stuwing, waarbij vooral het mesenterium is aangedaan, en waardoor dit schrompelt en verdikt wordt; syn. cirrhosis peritonei. P. incápsulans (Lat., capsula, kastje), waarbij ingewanden worden omgeven door schrompelend bindweefsel.

Peritonsillair absces, etterige ontsteking van het bindweefsel rondom de keelamandelen; syn. retrotonsillair absces.

Peritonsillítis, ontsteking van het bindweefsel rondom de keelamandelen. P. linguális, hetzelfde om de tongamandel.

Peritróoph, zie onder Membrana.

Peritubair, zich rondom de tuba (uterina) bevindend.

Perityphlítis (τυφλόν, sc. ἔντερον, blinde darm), ontsteking van het buikvlies, dat de blinde darm en het wormvormig aanhangsel bedekt; vgl. Typhlitis, Paratyphlitis, Appendicitis.

Periurethrítis (οὐρήθρα, urinebuis), ontsteking van het bindweefsel, dat de urinebuis omgeeft.

Perivaginítis, zie Paracolpitis.

Perivasculair, zich rondom de vaten bevindend.

Perivasculítis (vásculum, verkleinw. van vas, vat; juister zou zijn periangionitis), ontsteking van de adventitia der vaten; vgl. Periarteriitis, Periphlebitis.

Periviscerítis (víscera, ingewanden; beter perienteritis), = polyserositis (zie ald.).

Perixenítis (ξένος, vreemd), ontsteking in de omgeving van een vreemd lichaam.

Perkament (van de stad Pergamon; een op eigenaardige wijze toebereide dierenhuid.) Perkamenthuid, = xeroderma (zie ald.). Perkamentknetteren, het geluid van twee stukken perkamentpapier, die tegen elkander worden gewreven, hetwelk men soms waarneemt bij pericarditis of bij het betasten van beenderen, waarvan, door een gezwel binnen in, de wanden zo dun als papier zijn geworden. Perkamentsjanker, harde sjanker, waarvan alleen de wand geïnfiltreerd is en als perkament aanvoelt.

Perkinisme, een soort metallotherapie (zie ald.), naar een Amerikaanse arts Perkins.

Perlèche of **pourlèche** (Fr. van pourlécher, rondom belekken; Raymond), aandoening der lippen, die zich soms in scholen epidemisch vertoont, waarbij de hoek van de mondspleet eerst opzwelt en daarin ten slotte een kloofje ontstaat.

Perlinguaal (lingua, tong), door de tong (nl. het tongslijmvlies) henen; Perlinguale aanwending van geneesmiddelen, ten einde ze door het tongslijmvlies te doen opnemen.

Perlmutterarbeiterkrankheit (D., ziekte van de paarlmoerbewerkers) = conchioline-osteomyelitis (zie ald.).

Permeábel (permeo, doorwandelen), doordringbaar; zelfst. nw. permeabiliteit, doorgankelijkheid, bijv. van de hersenvliezen voor de liquor cerebrospinalis.

Permeabiliteitsquotient (Walter), het quotient tussen het gehalte van het bloedserum en van het lumbaalvocht aan een stof, hetzij broomnatrium (Walter), hetzij uranine (Schippers en Peters), die een bepaalde tijd te voren is toegediend.

Permeánt (iets dat ergens doorheen kan), van stoffen, die een cel kunnen binnendringen.

Pernaziekte, zie Chlooracne; werd in de wereldoorlog waargenomen bij arbeiders, die met **perchloornaphthaline** omgingen; vandaar de naam.

Pernicíeus (perniciosus, van pernicies, verderf), verderfelijk, kwaadaardig; zie Malaria, Anaemia.

Perniciósa, sc. febris, kwaadaardige koorts, benaming voor gevaarlijke, soms dodelijke vormen van (meestal tropische) malaria; naar de voornaamste verschijnselen onderscheiden in P. álgida (algidus, ijskoud), met ijskoude huid en hartzwakte; P. bronchítica, met verschijnselen van bronchitis; P. cardíaca, met hartverschijnselen; P. cholérica, met verschijnselen van cholera; P. comatósa, met coma (zie ald.); P. diaphorética (zie ald.), met hevig zweten; P. dysentérica, met verschijnselen van dysenterie; P. gástrica, met hevige maagpijnen; P. gangraenósa, met gangraena (zie ald.) aan de ledematen; P. pleurítica, pneumónica, met tussenpozende aanvallen van pleuritis of longontsteking; P. syncopális (vgl. Syncope), met langdurige bezwijmingen of toestanden van schijndood.

Perniciósa-parasieten, de malaria-parasieten, die de perniciosa veroorzaken; syn. aestivo-autumnale- of tropicaparasieten.

Pérnio, meerv. perniones (Lat.), wintervoet, winterhand.

Perniósis (vgl. Pernio), door koude veroorzaakte stuwingshyperaemie der huid en de gevolgen daarvan.

Perobráchius (πηρός, verminkt; βραχιών, arm), misgeboorte met aangeboren verschrompeling of verminking van beide armen.

Perochírus (χείρ, hand), misgeboorte met

aangeboren verschrompeling of verminking van de handen of voeten.

Perodactylíe (δάκτυλος, vinger), aangeboren verminking der vingers.

Perómelus (μέλος, lid), misgeboorte met verminkte ledematen.

Peron(á)eus (περόνη, kuitbeen), tot het kuitbeen behorend; vgl. Musculus, Nervus peronaeus.

Peróne (περόνη, haak, gesp, kuitbeen), kuitbeen; Lat. fibula.

Peroneáal, betrekking hebbende op de kuitspieren; bij het peroneale type der progressieve spieratrophie beginnen de verschijnselen aan de musculi peronaei en de strekspieren der tenen.

Péropus (πούς, voet), aangeboren, verminking der beide benen.

Peroráal (os, gen. oris, mond), door de mond geschiedend; bijv. perorale intubatie.

Per os, door de mond (bijv. toediening van geneesmiddelen).

Peroxydásen, enzymen (zie ald.), die peroxyden, vooral waterstofsuperoxyde, in werking brengen en daardoor oxydatieprocessen bevorderen. P.-reactie, ter onderscheiding van leucocyten uit beenmerg en uit lymphklieren: de eerste vertonen donkerblauwe korrels na kleuring met verschillende kleurstoffen en waterstof-superoxyde.

Perpétuus (Lat.), voortdurend.

Per prímam (sc. intentionem), vgl. Intentio.

Per réctum, door de endeldarm; vgl. Rectum.

Perrotatoire reactie, reactie tijdens de draaiing op de draaistoel. Vgl. Postrotatoir.

Per secúndam (sc. intentionem), vgl. Intentio.

Persecútio (Lat.), vervolging; vgl. Delirium persecutionis.

Perseverátio (Lat., volharding), zinneloze herhaling van een uitgesproken woord of een verrichte handeling; bij hersen- en zielsziekten (Neisser). Ook het vasthouden van een reeds voorbijgegane waarneming, bijv. iets blijven zien, als de gezichtsindruk reeds voorbij is (optische perseveratie).

Persístens (Lat.), blijvend.

Persisters, (Eng., blijvers) microörganismen, die in rust verkeren en niet worden aangetast door bacteriostatische (zie ald.) geneesmiddelen, zodat zij zich kunnen gaan vermenigvuldigen, zodra deze middelen zijn uitgewerkt.

Perspirábile reténtum (het uitzweetbare, vgl. Perspirátio, dat teruggehouden wordt; retineo, terughouden), de stoffen, die, volgens de oude mening, door de huid moeten worden verwijderd, doch waarvan de uitzweting wordt belet, hetgeen ziekten veroorzaakt.

Perspirátio (per, door; spiro, ademen), de huid-ademhaling, de verwijdering of opneming van stoffen door de huid. Van zichtbare stoffen (zweet), wordt dit P. sensíbilis (Lat., voelbaar), genoemd; van onzichtbare (gassen) P. insensibilis (Lat., niet waarneembaar (Santorini).

Persuásie (persuado, overtuigen), behandeling van zenuw- en zielsziekten door te vermanen en te overtuigen; vgl. Suggestie.

Perte (Fr., verlies) blanche (Fr. blanc, wit), witte vloed; syn. fluor albus. P. séminale (Fr., van Lat. semen, gen. seminis, zaad), onwillekeurig verlies van zaadvloeistof. P. utérine, bloeding uit de baarmoeder.

Pertrochantair, door de trochanter heen, b.v. een beenbreuk.

Pertubátie (tuba, trompet), kunstbewerking ten einde de vernauwde baarmoedertrompet doorgankelijk te maken door doorblazing van lucht.

Perturbátio crítica (perturbare, verwarren; vgl. Crisis), critische verergering; de verheffing der verschijnselen, vooral van de koorts, welke men soms vóór de crisis van critisch eindigende ziekten waarneemt; het volk noemt juist deze perturbatio vaak „de crisis".

Pertússis (per, door en door, hevig; tussis, hoest), kinkhoest; syn. tussis convulsiva, tussis quinta (tussis V), spasmodica, strangulans, suffocativa.

Pervérs (perversus, verkeerd), abnormaal; vooral van onnatuurlijke of tegennatuurlijke uitingen van de geslachtsdrift; onder het publiek: gemeen (op het gebied van het geslachtsleven).

Perversiteit, abnormale aanleg; bijv. wat betreft de geslachtsdrift.

Per vías naturáles (Lat.), langs de natuurlijke wegen; bijv. van de baring, de ontlasting.

Pervigílium (pervigil, wakker), het dóórwaken van de nacht, slapeloosheid.

Pes (Lat.), voet. Pes anserínus (anser, gans), ganzevoet; een uitdrukking voor een groep zenuwen, strengen, spierbundels of pezen, die van één punt in een vlak uit elkander gaan gelijk de tenen van een ganzevoet; bijv. bij de musculus sartorius, gracilis, semitendinosus, de fascia lata, de fascia cruris, de plexus parotideus van de nervus facialis (pes anserínus major), de aangezichtstakken van de nervus infraorbitalis (pes anserínus minor). Pes calcáneo-válgus, verkeerde stand van de voet, bestaande uit de afwijkingen van de pes calcaneus en de pes valgus te zamen. P. calcáneus (calx, gen. calcis, hiel), hiel-

voet, waarbij de voet zó sterk omhoog gebogen is, dat alleen de hiel de grond raakt; syn. talipes. P. curvus (Lat., krom), = cyrtopedie (zie ald.). P. equíno-válgus, P. equinus samen gaande met pes valgus. P. equínovárus, P. equinus, samengaande met pes varus. P. equínus (equus, paard), paardevoet, die alleen met de tenen de grond raakt. P. excavátus (Lat., uitgehold), holle voet, waarbij de voet en de tenen sterk naar de zoolzijde (plantair) gebogen zijn, en de voet de grond raakt met het voorste gedeelte van de rugzijde. Syn. Voet van Friedreich. P. gígas (Lat., reus), reuzevoet, aangeboren buitengewoon grote afmetingen van de voet; syn. macropodie. P. hippocámpi major (der hersenen), zie Hippocampus. P. hippocámpi minor (der hersenen), zie Calcar avis. P. pedúnculi (der hersenen), zie Pedunculus cerebri P.. planus (Lat., plat), platvoet, lage stand van de binnenrand van de voet, zodat het gewelf vervalt. P. planus inflammatórius, ontstekingachtige platvoet; een afwijking, die zich onder hevige pijnen (vgl. Tarsalgie) in korte tijd ontwikkelt onder de invloed van te sterke en langdurige belasting van de voet; vandaar de syn. P. planus státicus. P. transvérso-plánus, dwarse platvoet, door lage stand van het dwarse gewelf van de voet. P. valgus (Lat., scheef) doorgezakte voet, waarbij de voet in het voetgewricht sterk is geabduceerd en naar buiten gerold, zodat de binnenrand van de voet de grond raakt en de buitenrand wordt opgelicht. Bij aangeboren gevallen bestaat meestal ook pes calcaneus (P. calcaneovalgus). Is de afwijking een gevolg van spierverlamming, dan spreekt men van P. valgus of plano-valgus paralýticus. P. varus (Lat., buitenwaarts gebogen), klompvoet, horrelvoet, waarbij de voet in het voetgewricht sterk geadduceerd en naar binnen gerold is; aangeboren of door verlammingen ontstaan.

Pessárium (πεσσός, langwerpig ronde steen, bij een spel in gebruik; wegens de gelijkenis ook: zetpil), rondachtig of ringvormig lichaam, waarmede geneesmiddelen in de schede worden gebracht of waardoor de baarmoeder, bij afwijkingen in de ligging, ondersteund wordt (vgl. Hysterophoor). P. intrauterínum, instrument, bestaande uit een rond plaatje en een daarop rustend staafje, met een aan de top verbreed knopje, dat in de baarmoeder komt te liggen, terwijl het plaatje tegen het ostium in de schede ligt, zodat het pessarium noch naar buiten, noch naar binnen kan wegglijden; het instrument onderhoudt een chronische prikkelingstoestand van het baarmoederslijmvlies, waardoor de conceptie wordt bemoeilijkt. P. occlusívum (Lat., afsluitend), halve bol van caoutchouc, omsloten door een elastische ring, ter afsluiting van het ostium uteri, om zwangerschap te voorkomen.

Pestikaemie (αἷμα, bloed), bacteriaemie door pestbacillen; zie Pestis fulminans.

Pestiléntia (Lat.), een, gelijk de pest, epidemisch heersende ziekte met grote sterfte.

Péstis (Lat.), pest. P. síderans, s. fúlminans (Lat., bliksemend), pest, die reeds de eerste dag, soms bijna zonder verschijnselen van ziek zijn, dodelijk is. P. ámbulans (Lat., wandelend) s. minor (Lat., kleiner), de lichtste gevallen, waarin de ziekte niet tot volkomen ontwikkeling komt (abortieve gevallen) en de lijder soms blijft rondlopen. Tegengesteld: P. major.

Petéchiae (Ital., petecchie, rode vlekken bij kwaadaardige koortsen), ronde kleine purpuravlekken (zie ald.).

Petechiále typhus, = typhus exanthematicus, vlektyphus.

Petíolus (Lat.), steel. P. epiglottidis, steel van het strotklepje.

Petite vérole volante (Fr., vliegende pokken), waterpokken.

Petit mal (Fr., kleine kwaal), lichte aanvallen van vallende ziekte, alleen bestaande uit duizeling of bewusteloosheid; vgl. Grand mal.

Petrificátio (petra, hardsteen; facere, maken), verkalking, verstening van weefsels, afscheidingen of vreemde lichamen.

Pétrissage (Fr.), vgl. Massage.

Pétrosalpingostaphylínus (os petrosum, rotsbeen; σάλπιγξ, oortrompet; σταφυλή, huig), zie Musculus.

Petrosítis, ontsteking van het rotsbeen.

Petrósus, tot het rotsbeen (os petrosum) behorend.

Petrúsio centrális coxae, ontwrichting van de kop van het dijbeen naar binnen, door het atrophische acetabulum heen.

-pexie, -pexis (πῆξις, vasthechting) (in verbindingen), aanhechting, vereniging, ophanging, bevestiging.

Pfannenband (D.), = ligamentum calcaneonaviculare plantare.

Pfeifenstein (D.), blaassteen, die met een smal gedeelte ingeklemd zit in de urethra.

Pfeilernaht (D., peilerhechting, Czerny), aaneenhechting van de twee peilers (columnae s. crura) van het peesblad van de musc. obliq. abdom. ext., welke de liesring omgeven; bij liesbreuk.

Pfeilerresection (D., Wilms, Sauerbruch) operatieve verwijdering van stukken van

4 tot 5 cm lengte uit de bovenste 7 tot 9 ribben, om de long te doen samenvallen.

Pfeilerzellen (D.), pilaarcellen; lange cellen van het orgaan van Corti in het inwendige oor.

Pfötchenstellung (D., houding), de samenvoeging der vingers gelijk bij de obstetrische hand, gelijk men die waarneemt bij ziekte van Parkinson (zie Aanhangsel).

Pfropfhebephrenie (D., pfropfen, enten), enthebephrenie; hebephrenie (zie ald.), die ontstaat waar reeds zwakzinnigheid bestaat.

Pfropfkern (D.), entkern = nucleus emboliformis (zie ald.).

PH, afkorting voor waterstofionen-concentratie; indicator van de zuurtegraad; pH is het keerpunt; hoe verder daaronder, hoe zuurder, hoe verder daarboven, des te meer alcalisch.

Phacocéle (φακός, lens; κήλη, breuk), het naar buiten komen van de lens als een zweer het hoornvlies doorboord heeft.

Phacoerísis (ἔρεισις, het aanleunen), verwijdering van de staar door een zuigende lepel vast erop te drukken (Barraquer).

Phacogéen (γίγνομαι, ontstaan), door toedoen van de lens, nl. van uitgetreden lensmassa, ontstaan; van ontstekingen in het oog (M. Straub).

Phacóma (φακός = naevus), **Phacoblastóma** (βλαστός, kiem), gezwellen, die, evenals de naevi (zie ald.) uit embryonale cellen ontstaan. Zie Phacomatose.

Phacomalácia (μαλακία, verweking), verweking van de lens; vgl. Cataracta.

Phacomatóse, het voorkomen van talrijke phacomen (zie ald.) op de huid, het zenuwstelsel en elders; aangeboren, veelal erfelijke aandoening. Zie Sclérose tubereuse en Neurofibroma; ook in het Aanhangsel bij Bourneville, Recklinghausen, Von Hippel, Sturge.

Phacométer (φακός, lens), toestel tot bepaling van de brandpuntsafstand van lenzen (Snellen).

Phacoscleróse (σκληρός, hard), verharding van de lens, ouderdomsstaar; vgl. Cataracta.

Phacoscóop (σκοπέω, bezien), toestel om de lens waar te nemen bij de accommodatie, met behulp van spiegelbeelden.

Phacoscotásma, phacoscotóma (σκότος, duisternis), troebelheid van de lens.

Phácus = Phacóma.

Phaenacísma (φαίνω, vertonen), hallucinatie, bestaande uit betrekkelijk eenvoudige zintuigwaarnemingen; vgl. Acoasma (Kahlbaum).

Phaenocistoscóop (φαίνω, vertonen; ὠκιστος, de snelste), = stroboscoop (zie ald.).

Phaenomenologíe (φαινόμενον, het verschijnsel), = symptomatologie.

Phaenophthalmotróop (φαίνω, verschijnen), werktuig om de beweging van het oog toe te lichten (Donders).

Phaenotýpus (φαίνω, verschijnen; τύπος, stempel), de uitwendige gedaante; ook de eigenschappen van een organisme, die aan uitwendige prikkels moeten worden toegeschreven (vgl. Genotypus).

Phaeochromoblasten (βλαστός, kiem), de cellen waaruit chroomaffine (zie ald.) weefsel ontstaat.

Phaeochromocytóma (vgl. Phaeochroom; κύτος, cel), gezwel van het chroomaffine weefsel van het bijniermerg. Syn. Phaeochromoblastóma, Paraganglióma.

Phaeochroom weefsel (φαιός, bruinachtig), = chroomaffine weefsel (zie ald.).

Phagedáena (φαγέδαινα, van φαγεῖν, eten), vretende zweer; een snel om zich heen en in de diepte grijpend afsterven van weefsel. Ph. nosocomialis, = gangraena nosocomialis.

Phagedáenicus, bijvoeg. nw. van phagedaena, bijv. ulcus phagedaenicum.

Phagedaenísmus trópicus, een ziekte in de hete landen, die met diep invretende verzwering gepaard gaat, en tot nu toe onder verschillende benamingen bekend was (zweer van Mozambique, Aden, Cochinchina, enz.); syn. Crabbe.

-phagen, phagie (φαγεῖν, eten) (in verbindingen), eters, eten; vgl. Macrophagen, Geophagie.

Phagocýt (κύτος, blaasje, cel), eetcel (Metschnikoff); de cellen, die in staat zijn, bacteriën in zich op te nemen; vgl. Micro- en Macrophagen.

Phagocytair getal (Wright), de verhouding van het aantal in een praeparaat getelde bacteriën, die door phagocyten zijn opgenomen, tot het aantal witte bloedlichaampjes; vgl. Opsonische index.

Phagocytóse (Metschnikoff), het verschijnsel, dat bacteriën door phagocyten worden verteerd.

Phagolýse (Metschnikoff) (λύσις, oplossing), het tijdstip der phagocytose, waarop de leucocyten in het serum in aantal gaan afnemen, doordat zij bezinken of doordat zij uiteenvallen.

Phagophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor het slikken.

Phagotherapie, voedingskuur.

Phakítis (φακός, lens), ontsteking van de lens in het oog; ook ontsteking van de lensbeurs = cataracta capsularis + cataracta secundaria (nastaar).

Phalacrósis (φαλάκρωσις), kaalhoofdigheid; vgl. Opisthophalacrosis.

Phalangette (Fr., verkleinw. van phalanx; zie ald.), het nagellid.

Phalangíne, het tweede vingerlid.

Phalangítis, ontsteking van de beenderen der vingers en tenen bij aangeboren syphilis; vgl. Dactylitis, Spina ventosa.

Phalangósis (φάλαγγες, de gelederen; hier: de rijen van ooghaartjes), = trichiasis (zie ald.).

Phálanx (φάλαγξ, meerv. φάλαγγες, gelid), de leden, waaruit de vingers en tenen bestaan; meerv. phalangen.

Phállus (φαλλός), het mannelijk lid; ook een nabootsing daarvan, waaraan bij sommige volken als zinnebeeld der vruchtbaarheid goddelijke verering wordt bewezen.

Phaneroscopíe (φανερός, zichtbaar; σκοπέω, beschouwen), onderzoek van de huid, hetzij door middel van een lens, die de lichtstralen op één punt samenbrengt en daardoor lupusknobbeltjes meer in het oog doet vallen (Liebreich), hetzij door met een glazen plaatje op de huid te drukken, waardoor deze bleek wordt en de lupusknobbeltjes dan door het glas heen beter zichtbaar zijn.

Phanerósis, het zichtbaar worden.

Phantaseren (van het Fr. phantasie), ijlen (in koorts), verschijningen zien.

Phantásma (φάντασμα, verschijning), levendige voorstelling (pseudohallucinatie), veroorzaakt door te levendige verbeeldingskracht. (Ph. beleving, Ph. lichaamsdeel).

Phantóom (Fr., fantôme, zinsbegoocheling, spook), 1. = phantasma; 2. = nagebootst lichaamsdeel (voornl. het vrouwelijk bekken) voor oefeningen in operaties. Ph.-gezwel, zwelling van de buik bij hysterische vrouwen), veroorzaakt door kramp van het diaphragma, verslapping der rechte buikspieren, meteorisme, kromming van de wervelkolom naar voren (Gowers), zodat er schijnbaar een gezwel of zwangerschap bestaat. Ph. belevingen, Ph. bewegingen, Ph. pijnen, verschijnselen, die sommige geamputeerden menen te ondervinden in het verwijderde lichaamsdeel. Ph. ledematensyndroom, het gevoel van de geamputeerde of hij het verwijderde lid nog bezit, niet veroorzaakt door een neuroom in de stomp.

Phantoscóop, = stroboscoop (zie ald.).

Phantoscopíe, = skiascopie (zie ald.).

Phármaca (φάρμακα), geneesmiddelen.

Pharmacéut (φαρμακευτής), apotheker.

Pharmacíe (φαρμακεία, eigenl. toepassing van geneesmiddelen), artsenij-bereidkunde.

Phármacocatágraphologíe (φάρμακον, geneesmiddel; καταγράφω, neerschrijven; λόγος, leer), de leer van het voorschrijven van geneesmiddelen.

Phármacoconiántron (κονίω, bestuiven; ἄντρον, holte), toestel om door middel van een tubacatheter de trommelholte inwendig te bestuiven met een geneesmiddel.

Phármacodynamíe (δύναμις, macht), de leer van de werkingen der geneesmiddelen.

Phármacognosíe (van γνῶσις, kennis, en verder gelijk allerlei woorden, die een „leer" aanduiden, van de uitgang ie voorzien), de leer van de kenmerken der geneesmiddelen.

Phármacologíe (λόγος, leer), geneesmiddelleer (de pharmacodynamie, -gnosie en -therapie te zamen).

Phármacomanie (μανία, waanzin), ziekelijke zucht om geneesmiddelen te gebruiken of voor te schrijven.

Phármacopóea (φαρμακοποιός, apotheker; vandaar φαρμακοποιία, zodat men eigenl. moest schrijven pharmacopoeia), verzameling van wettelijke voorschriften omtrent de kenmerken en de samenstelling van geneesmiddelen.

Phármacosiderósis (σίδηρος, ijzer), plaatselijke afzetting van ijzerdeeltjes in het lichaam ten gevolge van het gebruik van ijzer bevattende geneesmiddelen.

Phármacotherapíe, behandeling met geneesmiddelen.

Pharyngectomíe (φάρυγξ, keel; ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van de pharynx.

Pharyngemphráxis (ἔμφραξις, verstopping), verstopping van de pharynx.

Pharyngeurýsma (εὐρύνω, verwijden), verwijding van de pharynx.

Pharýngeus, tot de pharynx behorend.

Pharyngísmus, krampachtige samentrekking van de pharynx.

Pharyngítis, ontsteking van de pharynx, keelholte-catarrh. Ph. folliculáris, met roodheid en zwelling van de folliculi (zie ald.) aan de achterzijde der keelholte. Ph. granulósa, met woekering van het lymphatisch weefsel van het slijmvlies en vorming van korreltjes (granula). Ph. keratósa punctáta (κέρας, gen. κέρατος, hoorn), plaatselijke verhoorning in de pharynx en omgeving, waardoor kleine, witte, harde knobbeltjes ontstaan; syn. mycosis tonsillaris benigna, algosis faucium, pharyngomycosis leptothricia, hyperkeratosis lacunaris. Ph. laterális (Lat., zijdelings), = Ph. granulosa, met vorming der granula op de plica salpingopharyngea.

Ph. sicca, droge keelcatarrh, met atrophie van het slijmvlies.

Pharyngocéle (κήλη, breuk), uitpuiling van het keelslijmvlies tussen de spiervezels van de m. constrictor pharyngis inf.

Pharyngomycósis benígna, leptothrícia (vgl. Mycosis; benignus, goedaardig), zie Pharyngokeratosis.

Pharýngo-palatínus, zie Musculus.

Pharyngoplastiek (πλαστική, vormkunst), aanvulling van een defect in het keelslijmvlies door middel van huid van de hals.

Pharyngorhinoscopíe, vgl. Rhinoscopia posterior.

Pharyngospásmus (vgl. Spasmus), krampachtige samentrekking van de keelholte.

Pharyngotomíe, operatieve opening van de pharynx; wordt onderscheiden in: Ph. subhyoídea s. media (Malgaigne), opening in de middellijn, onder het tongbeen en Ph. laterális (Langenbeck), opening van ter zijde.

Pharyngotýphus, ontsteking der keelholte bij typhus; juister Pharyngitis typhosa.

Phárynx (φάρυγξ), de keelholte met hare wanden; de overgang tussen mondholte en slokdarm. Ph.-tonsil, keelamandel.

Phase (φάσις), trap van ontwikkeling. Phasen-leer, een scheikundige theorie van Bakhuis Roozeboom en Gibbs; een phase, in scheikundige zin, is een gelijkmatig mengsel. Stomme Ph., als bij febris typhoidea de kweek uit het bloed reeds negatief is en de serum-agglutinatie nog niet positief.

Phase-I-reactie, vgl. Reactie van Nonne-Apelt. (Zie Aanh.)

Phasische psychose, een zielsziekte, die — in tegenstelling met een proces-psychose (zie ald.) — een zelfstandig ziekteproces is.

Phasíne (phaseolus, boon), agglutinine (zie ald.) uit bonen en andere zaden.

Phenacísma, = phaenacisma.

Phénix (Fr. voor de vogel phoenix of voor iets (of iemand), enig in zijn soort) **à air chaud,** toestel, waarmede men hete lucht onder de beddedekens doet komen voor een zweetkuur.

Phenolcoëfficient, de verhouding tussen het bacteriëndodende vermogen ener stof en dat van phenol (b.v. voor sublimaat 200).

Pheronen (φερεῖν, dragen), zie Symplex.

-philie (φιλία, liefde) (in samenstellingen) neiging, zucht; vgl. Haemophilie.

Philocytase (κυτός, cel) (Metschnikoff) = amboceptor (Ehrlich), zie ald.

Philtrum (φίλτρον, minnedrank), het gleufje in de bovenlip. Ph. chirúrgicum, het middenstuk der bovenlip bij dubbele hazenlip.

Phimósis (φίμωσις, afsluiting, vernauwing), vernauwing van opening der voorhuid; syn. capistratio; vgl. Paraphimosis.

Phlebálgia (ἀλγός, pijn) **ischiadica,** = Ischias varicosus, zie ald.

Phlebarteriectásia spontánea extremitátum (φλέψ, gen. φλεβός, ader; ἀρτηρία, slagader; ἔκτασις, uitzetting), voortschrijdende verwijding der aderen en slagaderen van één der ledematen, beginnende aan de handpalm of voetzool (O. Weber).

Phlebectásia, aderspat, uitzetting ener ader; syn. varix, varicositas. Ph. haemorrhoidális, vgl. Haemorroiden. Ph. laryngea (Mackenzie), overmatige ontwikkeling van aderen aan de stembanden. Ph. venae spermáticae, uitzetting der zaadader, spataderbreuk.

Phlebectomíe, operatieve verwijdering van een gedeelte ener ader.

Phlebeurýsma, = aderspat; syn. varix; vgl. Aneurysma.

Phlebíne (Hoppe-Seyler), scheikundige verbinding tussen haemoglobine en de rode bloedlichaampjes in het aderlijke bloed.

Phlebítis, aderontsteking. Ph. portális, ontsteking van de poortader = pylephlebitis. Ph. umbilicális, ontsteking van de navelader = omphalophlebitis. Ph. chrónica mígrans, (migro, rondtrekken), slepende, voortschrijdende ontsteking van de aderen aan handen en voeten, die zich aanvalsgewijze onder lichte temperatuurverheffing uitbreidt tot hoger liggende aderen.

Phléboclyse (Fr., van κλύσις, uitspoeling), inspuiting in een ader.

Phlebofibrósis, = phlebosclerosis.

Phlebográm (γράμμα, schrift), 1. de lijn (kromme) van de aderpols. 2. angiogram (zie ald.) der aderen.

Phlebographíe (γράφω, schrijven), 1. het optekenen van zulk een kromme lijn door middel van een toestel, phlebograaf; 2. het maken van een angiogram der aderen.

Phlebolíet (λίθος, steen), adersteen, verkalkt stolsel, meestal in varices; zie Varix.

Phleboloog, arts voor ziekten der aderen.

Phlebosclerósis (σκληρός, hard), verdikking van de aderwand door woekering van het bindweefsel.

Phlebothrombósis, de vorming van een thrombus in een ader, waarvan de wand niet ontstoken is.

Phlebotomíe, aderlating; syn. venaesectio.

Phlebótomus pappatáci (van It., pappa, eet; taci, zwijg; omdat deze zeer kleine, zeer scherp stekende muskieten, niet hoorbaar zoemen), de overbrenger der pappatacikoorts. Ph. argéntipes (Lat., argentum,

zilver, pes, voet), in Voor-Indië de overbrenger van kala azar.

Phlegma (φλέγμα, slijm), bij de ouden: 1. ontsteking (van φλέγω, branden); 2. het daardoor te voorschijn gebrachte vocht, slijm. Overdrachtelijk: onverstoorbare bedaardheid, volgens de oude voorstelling het gevolg van overheersende invloed van het slijm onder de vier hoofdsappen (cardinale vloeistoffen) van het lichaam; bijv. nw. phlegmatisch; een phlegmatische persoon wordt phlegmáticus genoemd.

Phlegmagóga (ἀγωγός, aanvoerend, nl. remedia), middelen, die de vorming van slijm bevorderen.

Phlegmásia (φλεγμασία, ontsteking), ontsteking; alleen gebezigd in de uitdrukking phlegmásia alba dólens puerperális (witte, pijnlijke ontsteking in het kraambed), ontsteking van het celweefsel der dij met thrombose (zie ald.) der dij-aderen, door uitbreiding ener ontsteking van het parametrium (zie ald.); syn. Reithosenbein, metastasis lactis, oedème blanc douloureux.

Phlegmatorrhóea (gevormd als diarrhoea), slijmvloed; syn. blennorrhoea (zie ald.).

Phlegmerethística (ἐρεθίζω, prikkelen; nl. remedia), middelen, die de slijmvliezen prikkelen.

Phlegmóne (φλεγμονή, ontsteking), acute etterige ontsteking van celweefsel. Ph. emphysematósa (vgl. Emphysema), gasgangreen, ettering met versterf en gasvorming in de weefsels. Bijv. nw. phlegmoneus.

Phlegmon ligneux (Fr., van Lat. lignum, hout), houtplegmone; een vooral aan de hals voorkomende ontsteking van de huid en de spieren, waarbij de ontstoken delen hard als een plank zijn (Reclus). Ph. sublingual (Delorme), = angina Ludovici.

Phlegmorrhóea, = phlegmatorrhoea.

Phlogísticus (φλογιστός, verbrand), op ontsteking betrekking hebbend; vgl. Antiphlogistica, Crusta phlogistica.

Phlogogéen (φλογογενής), door ontsteking ontstaan.

Phlogosíne, een ptomaine (zie ald.), dat zich vormt in kweken van staphylococcus aureus, en ontsteking van slijmvliezen teweegbrengt.

Phlogósis (φλόγωσις), ontsteking; vgl. Inflammatio.

Phloridzíne (φλοιός, bast; ῥίζα, wortel), glycoside in de wortelbast van appel-, peren-, kersen- en pruimenbomen. Ph.-diabétes, door inspuiting van phloridzine veroorzaakte suikerafscheiding in de urine, gevolg van verhoogde doorlating van de bloedsuiker door de nieren (renale diabetes) (V. Mering). Ph.-proef, inspuiting van 1—1½ mgr. phloridzine onder de huid; is de nier gezond, dan vertoont zich reeds binnen een halve minuut suiker in de urine (Casper).

Phlyctáena (φλύκταινα, blaas), blaasje; meer bepaaldelijk de grijze blaasjes, die bij scrofulose ontstaan op de grens van de conjunctiva bulbi en het hoornvlies; zie Conjunctivitis (keratis) phlyctaenulosa s. eczematosa, Ophthalmia scrofulosa. Ph. pallida (pallidus, bleek), voorjaarscatarrh der conjunctiva.

Phlyctaenódes, phlyctaenulair, in de vorm van blaasjes.

Phlyctaenósis, huidziekte, zich uitend door de vorming van blaasjes of blaren. Ph. aggregáta (aggregatus, opeengehoopt) vgl. Dermatitis herpetiformis.

Phlyctáenulae, kleine, half doorschijnende blaasjes aan de vrije rand van het ooglid (retentiecysten), door Mackenzie aldus genoemd.

Phlycténose récidivante des extrémités (Fr.), het telkens opnieuw ontstaan van etterblaasjes op de ledematen (Andry); syn. acrodermatitis continua suppurativa.

Phobíe (φόβος, vrees), het onderhevig zijn aan aanvallen van angst, die onder bepaalde omstandigheden ontstaan, bijv. bij de een bij het oversteken van een plein (vgl. Agoraphobie), bij de ander bij onweder (vgl. Keraunophobie), dus angst bij zekere gelegenheden (zie Kairophobie, van καιρός, gelegenheid) of „Situationsangst" (D.).

Phobophobíe, angstvrees, angst voor het ontstaan van angst; bij sommige zenuwlijders.

Phocómelus (φώκη, zeehond; μέλος, lid), misgeboorte, waarbij de handen en voeten zonder armen of benen aan de schouders en de heupen verbonden zijn.

Phonasthenie (φωνή, stem, geluid; ἀσθενής, zwak), zwakte van de stem; in de regel functioneel.

Phonátie, het vormen van de stem.

Phonéma (φώνημα), gehoorshallucinatie, het horen van woorden en stemmen, die er niet zijn.

Phonendoscóop (ἐνδο- en σκοπέω, van binnen beschouwen), stethoscoop, voorzien van een borststuk, dat de geluiden, die in het lichaam ontstaan, versterkt (Bazzi en Bianchi).

Phonétisch, de stem betreffend, klanknabootsend. Phonétische spelling, spelling, die zo veel mogelijk de uitspraak nabijkomt.

Phoniatrie (ἰατρεία, geneeskunst), behandeling der stemvorming.

-phonie, uitgang, die een verband met de stem aanduidt; vgl. Aegophonie.

Phónische verlamming (Tobold), verlamming van de stembanden tijdens de eigenlijke stemvorming, terwijl zij bij hoest of ingespannen ademhaling worden bewogen.

Phonísmen, secundaire geluidgewaarwordingen; een soort „medegewaarwording" of synaesthesie (zie ald.), die buiten het gebied, dat door een prikkel wordt getroffen, wordt waargenomen; zo kan bij schelle lichtgewaarwording een toon of geruis worden vernomen (phonisme) en omgekeerd een licht- of kleurgewaarwording (photisme) ontstaan bij het waarnemen van hoge tonen of scherpe pijnen; vgl. Auditio colorata, Chromatismen.

Phónoarteriographie, het registreren van geruisen aan de arterien.

Phonocardiograaf, toestel om de geluiden van het hart phonographisch op te tekenen; vgl. Phonograaf en Cardiogram.

Phonograaf (γράφω, schrijven), toestel, waarin de trillingen van het geluid door een veerkrachtig vlies worden opgevangen en door een daaraan bevestigde naald worden ingegrift op een met was bedekte plaat. Door middel hiervan kan men het geluid weder te voorschijn roepen.

Phonomanie (φόνος, moord), moordzucht; vgl. Androphonomanie.

Phonométer (Lucae), meettoestel voor de spraak, om de sterkte van het spreekgeluid te bepalen bij het onderzoek van het gehoor.

Phonometrie (Baas), onderzoek van de resonantie van lichaamsdelen door daarop een trillende stemvork te plaatsen.

Phonophobie (φόβος, vrees); 1. angst voor het spreken; 2. angst voor geluidprikkels (bij hondsdolheid).

Phonoscóop (σκοπέω, beschouwen), stethoscoop met een microphoon in het oorstuk, ter versterking van de tonen (Ladendorf en Stein).

Phonostethograaf (στῆθος, borst), toestel om de auscultatiegeluiden op te schrijven op een film (Lian).

Phonotypologie, het onderdeel van de typologie, dat zich bezighoudt met de klanken.

Phoon, maateenheid voor de sterkte van het geluid.

-phoon (in samenstellingen), instrument om te horen; bijv. otophoon, dermatophoon.

-phoor (φέρω, dragen) (in samenstellingen), drager.

Phorométer (φορά, beweging, loop), toestel om de afwijking der gezichtsassen bij scheelzien te meten; vgl. Heterophorie.

Phosphaatstenen, blaas- en nierstenen, die uit phosphorzure kalk bestaan.

Phosphatáse, een enzym (zie ald.) gevormd door osteoblasten (zie ald.), dat door hydrolyse organische phosphorverbindingen omzet in anorganische phosphaten. Het speelt een rol bij de vorming van been (Robinson, 1923).

Phosphatíden, lipoiden (zie ald.), die bases bevatten, waarin phosphorzuur en stikstof voorkomen (b.v. lecithine).

Phosphaturie, verhoogd gehalte van de urine aan phosphaten.

Phosphéen (Fr., phosphène (Savigny), van φῶς, licht; φαίνω, doen verschijnen), de subjectieve lichtgewaarwordingen bij photopsie (zie ald.); al naar de aard van de prikkel, die het netvlies treft, onderscheiden in druk- en rekkingsphospheen, ook accommodatiephospheen (Czermak), een vurige ring bij snelle ontspanning der accommodatie.

Phosphoglobuline (O. Cohnheim), de stof, waaruit de kernlichaampjes bestaan.

Phosphorescéntie, het licht geven van sommige stoffen, nadat zij aan licht blootgesteld zijn geweest.

Photaesthesine (φῶς, gen. φωτός, licht; αἴσθησις, gewaarwording), de rode stof, die zich in het buitenste lid der netvliesstaafjes bevindt en die verbleekt, als zij door licht wordt beschenen, welke verandering vermoedelijk de lichtgewaarwording teweegbrengt; syn. staafjesrood, „Sehpurpur", rhodopsine (vgl. Optogram).

Photalgie, pijn als er licht in het oog valt, lichtschuwheid.

Photísmen, vgl. Auditio colorata, Phonismen, Chromatismen.

Photobactérium, vgl. Bact. phosphorescens.

Photobiologie, de leer van de invloed van het licht op levensprocessen.

Photobiotropie, vermindering van de locale weerstand tegen pathogene kiemen door invloed van het licht.

Photocatalyse, verhoging van de gevoeligheid van organische zelfstandigheden voor licht bij aanwezigheid van metaalzouten.

Photochromatische therapie, behandeling van zieken door hen in licht van een bepaalde kleur te plaatsen, bijv. door de muren en vensters met rood of blauw te behangen; syn. chromophototherapie.

Photodermatíde, huidontsteking door allergische reactie op zonlicht.

Photodysphória (δυς, kwalijk; φέρω, dragen, last hebben van het licht.

Photolímos (λιμός, honger), lichthonger.

Photóma, = photopsie (zie ald.).

Photométer, toestel tot meting van de lichtzin.

Photonósos, lichtziekte; bijv. sneeuwblindheid.

Photophobíe, lichtschuwheid.

Photopsíe (ὄψις, het zien), subjectieve lichtgewaarwording ten gevolge van sterke prikkeling der voor licht gevoelige organen; vgl. Spinterismus; ook: lichthallucinatie. Syn. Photoma.

Photóptisch gezichtsveld, de uitgebreidheid van het gezichtsveld voor de verschillende kleuren.

Photóptisch zien, het zien bij adaptatie aan helder licht. Vgl. Scotoptisch zien.

Photoptométer, = optometer.

Photorrhéxis (ῥῆξις, scheuring), lichtbreking.

Photosensibilisering, verkregen gevoeligheid voor licht b.v. door het gebruik van Sulfamidezuuramiden. Zie ook bergamotolieproef.

Photosynthése, het omzetten van koolzuur in organische verbindingen door licht (zoals in groene plantendelen).

Phototáxis, phototropísmus, invloed van het licht op de bewegingen van een organisme (planten, lagere dieren).

Phototherapíe, aanwending van het licht ter genezing van afwijkingen of ziekten.

Phrenalgíe (φρήν, middenrif), pijn in het middenrif; syn. neuralgia diaphragmatica, phrenodynie.

Phrenasthenie (φρήν, ziel, geest — die bij de Ouden zijn zetel in het middenrif had —; ἀσθένεια, zwakte), zie Cerebrasthenie (Einkler).

Phrenesíe, oude benaming voor maniacale stoornissen of voor ziekten der hersenen, die met ijlen gepaard gaan (nekkramp).

Phrenicoclasíe (κλάσις, breuk), kneuzing van de N. phrenicus om het middenrif tijdelijk te verlammen.

Phrénico-exáeresis (zie Exaeresis), verwijdering van een gedeelte van de nervus phrenicus, met hetzelfde doel als dat der phrenicotomie.

Phrenicotomíe (Stürtz), doorsnijding van een nervus phrenicus om, door het middenrif aan die zijde buiten werking te stellen, rust te verschaffen aan een in hoge graad tuberculeuse long.

Phrénicus, tot het middenrif behorend; vgl. Nervus phrenicus. P. schouderpijn, pijn in het schoudergebied bij prikkeling van het middenrif door aandoening van organen hetzij boven het middenrif of daaronder.

Phrenische ademhaling, middenrif-ademhaling, buik-ademhaling. P. processen, processen van de hersenschors, die samenhangen met de psyche.

Phrenítis (φρενῖτις), 1. koortswaan, hersenontsteking, razernij; 2. ontsteking van het middenrif. Ph. potatorum, = delirium tremens.

Phrenocardíe (καρδία, hart), zenuwaandoening, zich uitende in pijnen in de hartstreek, hartkloppingen enz.; meestal gevolg van sexuële aandoeningen (M. Herz).

Phrenodynie (ὀδύνη, pijn), = phrenalgie.

Phrenolepsíe (λῆψις, het gevangen nemen), dwangvoorstelling, dwangtoestand in het denken en de voorstellingen (Meschede).

Phrenoleptische voorstellingen (Ziehen), voorstellingen, die de bovenhand behouden boven de overige voorstellingen in de geest; „überwertige Vorstellungen".

Phrenologíe, schedelleer van Gall (syn. cranioscopie); de leer, dat uit de uitwendige eigenaardigheden van de schedel de aanleg en het karakter van een persoon kunnen worden afgeleid.

Phrenopathíe, geestesziekte.

Phrynodérma, (φρύνη, pad), in Indië droog papuleus uitslag door gebrek aan vitamine A.

Phthiríasis (φθειρίασις), luisziekte; syn. pediculosis.

Phthírus inguinális (φθείρ, luis; inguina, de liezen), schaamluis, platluis; syn. pediculus pubis, morpio.

Phthísicus, teringachtig; zie Habitus.

Phthisiogénesis, de ontwikkelingsgang der longtuberculose.

Phthisiologíe, de leer van de longtering.

Phthisiophobíe, ziekelijke vrees voor de longtering.

Phthisiotherapie, behandeling van de longtering.

Phthísis (φθίσις), tering, meer bepaald longtering; Lat. consumptio. Ph. atra (ater, zwart), verweking ener long met anthracosis (zie ald.), phtisie des mineurs (Fr.), mijnwerkerstering. Ph. bronchiális, tuberculose der lympklieren in de borstholte, vooral der glandulae bronchiales. Ph. bulbi, verschrompeling van de oogbol, waarmede verschillende oogaandoeningen eindigen. Ph. bulbi essentiális (essentia, het wezen, het innerlijke), = ophthalmomalacia (zie ald.), verschrompeling van de oogbol, die onafhankelijk van een ontsteking of andere uitwendige aanleiding ontstaat. Ph. calculósa (calculus, steentje), longtering, waarbij afgestorven deeltjes der long in verkalkte toestand worden opgegeven. Ph. confirmáta (Lat.), „bevestigde", ontwijfelbare longtering. Ph. consummáta (consummo, voltooien), longtering met belangrijke verwoestingen in de longen (en andere organen). Ph.

flórida s. galópp(ic)ans (floridus, bloeiend; lt., galoppo, draven), „vliegende" tering, zeer acute longtering. Ph. lapicidárum (lapicida, steenhouwer), steenhouwerslong; longtering, veroorzaakt door inademing van steenstof. Ph. laryngea, tuberculose van het strottenhoofd. Ph. pulmónum, longtering.

Phylaxíne (φύλαξ, wachter, beschutter), een eiwitachtige stof, welke ontstaat in dieren, die kunstmatig onvatbaar zijn gemaakt tegen een bepaalde ziekteverwekker (mycophylaxine; μύκης = schimmel) of het gif daarvan (toxophylaxine).

Phylogeníe (φυλή, stam), stamgeschiedenis; de leer van de ontwikkeling van de voorouders der levende wezens; syn. phylogénesis; bijv. nw. phylogenétisch. Vgl. Ontogenie.

Phyma (φῦμα, gezwel, uitwas), gezwel in het algemeen; soms tuberkel, granuloom of met opperhuid bedekt vast gezwel, tot de grootte van een vuist, in de diepere lagen der huid, veroorzaakt door uitstorting van bloed of lymphe of door nieuwvorming in de lederhuid en het celweefsel; vgl. Rhinophyma.

Phýmatorhusíne (φῦμα, gen. φύματος; ῥούσιος, roodbruin), bruine of zwartachtige kleurstof in melanomen (zie Melanoma).

Phymatósis, = tuberculose.

Physalíden (φυσαλίς, blaas) (Virchow), met vocht gevulde holten in cellen, vooral in kankergezwellen; wel eens ten onrechte voor parasieten gehouden.

Phýsconíe (φύσκων, dikbuik), 1. vetlijvigheid; 2. meteorismus.

Physiátrica (φύσις, natuur; ἰατρική, sc. τεχνή, geneeskunst), natuurgeneeskunde; behandeling met diëet en met natuurkundige middelen, zonder medicijnen. Bijv. n.w. Physiátrisch.

Physicopyrexíe, kunstmatige verhoging der lichaamswarmte bij physiatrische behandeling.

Physiek, de aard, het gestel van de mens.

Physikat (D.), het ambt van of het examen voor Physikus (zie ald.).

Phýsikum (D., sc. Tentamen), het Duitse candidaatsexamen in de geneeskunde.

Phýsikus (D., van φυσικός, eigenl. natuurkundige), oorspr. benaming voor arts (vgl. het Eng. physician), thans in Duitsland de geneeskundige, die met het staatstoezicht over een „Kreis" is belast, Kreisarzt. Vgl. Physikat.

Physiognomíe (φυσιογνώμων, hij, die kan beoordelen volgens het voorkomen), het uiterlijk, de gelaatsuitdrukking; verminkt tot physionomie.

Physiologíe (φύσις), de leer van de verrichtingen van de levende wezens en hunne organen; verrichtingsleer.

Physiológisch, 1. betrekking hebbend op de wetenschap der physiologie, bijv. ph. laboratorium, ph. onderzoek, physiologische — d.i. met de methoden van het ph. onderzoek verrichte — waardebepaling van geneesmiddelen; 2. betrekking hebbend op de ongestoorde toestand der verrichtingen; tegenstelling: pathologisch. Physiológische oplossing van keukenzout, een oplossing van zodanige sterkte, dat zij, in het lichaam, gebracht, de physiologische tonus der lichaamsvloeistoffen niet stoort (met deze isotonisch is). Soms ten onrechte in plaats van normaal b.v. Ph. excavatie van de papilla N. optici, in plaats van Normale excavatie.

Physiologische tijd, dat deel van een (psychische) reactietijd, dat overblijft, als men de tijd, die nodig is voor het zuiver psychische proces, er af trekt. Dus de gemakkelijk berekenbare latente periode van zintuigen en spieren, de geleidingstijd in de zenuwen, enz.

Physionomíe, zie Physiognomie.

Physiotherapíe (θεραπεία, ziekenverzorging), zie Physisch.

Physisch (φυσικός, van φύσις, natuur), tot de natuur behorend. Physische therapie, behandeling door middel van natuurkundige krachten, warmte, licht, electriciteit, enz. Physische methoden van onderzoek, waarneming van verschijnselen aan het ziekbed, welke tot het gebied der natuurkunde behoren, zoals percussie, auscultatie, cryoscopie, enz.

Physocéle (φύση, blaas, van φυσάω, blazen, opblazen; κηλή, breuk), 1. door gas uitgezette zakbreuk; 2. gezwel, met lucht gevuld.

Physocéphalus (κεφαλή, hoofd), = pneumatocephalus (zie ald.).

Physométra (μήτρα, baarmoeder), ophoping van lucht (van buiten ingedrongen) of gas (door rotting van de inhoud) in de baarmoeder; syn. tympania uteri.

Physostigminísmus, vergiftiging met physostigmine, het alcaloide der zaden van physostigma venenosum; syn. eserismus.

Phytobézoar (φυτόν, gewas; bezoar, zie ald.), een maag- of darmsteen, bestaande uit plantenvezels.

Phytonóse (νόσος, ziekte), ziekte, die door een plant wordt veroorzaakt.

Phytoparasieten, parasieten uit het plantenrijk.

Phytopathologíe, leer der plantenziekten.

Phytotoxíne, plantenvergif.

Pia máter (Lat., vrome, zachte moeder; vgl. Dura mater), het zachte, vaatrijke binnenste vlies, dat de hersenen (p. m. cerebri) en het ruggemerg (p. m. spinalis) omgeeft; syn. pia meninx (μῆνιγξ, hersenvlies), leptomeninx (λεπτός, fijn).

Pian (aardbei, bij de inboorlingen der Antillen), = framboesia tropica (zie ald.).

Piarrhaemíe (πῖαρ, vet; αἷμα, bloed), = lipaemie (zie ald.).

Pica (Lat., ekster, waarvan gezegd wordt, dat hij van alles verslindt), belustheid van chlorotische, hysterische of zwangere vrouwen op prikkelende of oneetbare dingen; vgl. Geophagie; syn. malacia, gustus depravatus.

Picacísmus (pix, gen. picis, pek), 1. het uittrekken van de haren met een pekpleister; syn. dropacismus; 2. = pica.

Picrogeusíe (πικρός, scherp, bitter; γεῦσις, smaak), bittere smaakgewaarwording, bijv. bij leverziekten.

Picropégae (πηγή, bron), bitterwateren.

Picrotoxíne, het vergif der kokkelskorrels, (fructus Anamirtae s. Cocculi); syn. cocculine.

Picrotoxinísmus, vergiftiging door kokkelskorrels.

Piebald (Eng., ekster), kaal. P. skin (Eng. huid), = leucoderma, vitiligo (zie ald.). P. negro, albino-neger; zie Nègre pie.

Piecemeal extirpation (Eng., verwijdering van brokken spijs), = morcellement, (zie ald.).

Pied blennorrhagique (Fr., vgl. Blennorrhagie), achillodynie (zie ald.) bij druiper. P. bot (Fr., klomp), klompvoet. P. en piolet (Fr. ijshouweel) = cyrtopodie (zie ald.), P. succulent (Crocq), zie Trophoedema. P. tabétique (Charcot en Féré), een osteoarthropathie (zie ald.) bij tabes dorsalis, met verdikking en verkorting van de voet, meestal met inzakking, soms met opheffing van het voetgewelf (Chinese voet).

Piédra (Sp., steen), **nigra,** haarziekte in Columbia en andere tropische gewesten o.a. Oost-Indië, vorming van steenharde knobbeltjes, uit sporen van een schimmel (piedraia) bestaande, aan de haren; syn. trichomycosis nodosa, piedra colombia. P. nostras of alba, inheemse piedra, een soortgelijke ziekte, die in Europa is waargenomen, veroorzaakt door de schimmel trichósporon.

Piedráia, een ascomycétum (zie ald.) dat de piedra nigra veroorzaakt.

Pig skin (Eng., varkenshuid), het verschijnsel, dat in de huid, nadat deze in een plooi opgenomen is, kleine kuiltjes blijven staan, daar waar de huidpapillen aan de onderlaag vast zitten; bij gezwellen; vgl. Peau d'orange.

Pigment (pigmentum, verfstof,) donkere kleurstof in dierlijke of plantaardige weefsels, de huid der negers, het vaatvlies, de borsttepel, kwaadaardige gezwellen, enz. Onderscheiden worden bloed-, gal-, vetpigment, enz. Vgl. Melanine, Luteine, Haemochromatose. P. atrophie, atrophie (zie ald.), die met pigmentatie, of ook met verdwijning van het pigment (zie Leucodermie) gepaard gaat. P. bacteriën, = chromogene bacteriën. P. cellen, cellen, die kleurstofkorreltjes bevatten; syn. chromatophoren. P. degeneratie (van het netvlies), = retinitis pigmentosa. P. embolie, het ontstaan van emboli (zie ald.) van pigment, vooral in de hersenen, bij melanaemie (zie ald.). P. induratie, vorming van littekenachtig bindweefsel, dat pigment bevat, in de longen. P. metamorphose (μεταμόρφωσις, vormverandering), 1. verandering van weefselbestanddelen in pigment; 2. in het algemeen iedere abnormale vorming van pigment.

Pigmentatie, aanwezigheid of vorming van pigment (zie ald.).

Pigmentodermíeën, = chromodermatosen (zie ald.).

Pigmentophágen, phagocyten (zie ald.), die het pigment der haren in zich opnemen, waarbij deze grijs worden.

Pigmentomotorische zenuwen en innervatie, de zenuwen en de zenuwverzorging der beweeglijke pigmentcellen (chromatophoren) bij vissen, amphibiën, reptielen en evertebraten.

Pigmentósus, = gepigmenteerd; bijv. naevus, retinitis, enz.

Piláris (pilus, haar), op een haar gelijkend; bijv. lichen pilaris.

Pilgerdiarrhoe (D.), pelgrimsbuikloop, voorkomende onder de Mekkagangers.

Pilimíctio (mictio, urinelozing), lozing van haren in de urine, hetzij van buiten af in de blaas gebracht, hetzij afkomstig van dermoiedcysten; syn. trichiasis vesicae.

Pilobézoar, = trichobezoar.

Pilocarpineproef bij lepra: na onderhuidse inspuiting van p. blijven de analgetische huidplekken droog, terwijl de overige huid zweet.

Pilomotórische reflex, reflex, die de haren doet bewegen = kippevel-reflex; P. zenuwen, zenuwen, die de haren doen bewegen. P. huidvelden, gedeelten der huid, die door een bepaalde pilomotorische zenuw worden geïnnerveerd.

Pilon-agar, een voedingsbodem van bloedsoda- agar voor choleravibrionen.

Pilósia, spruw.
Pilósus (Lat.), behaard; syn. hirsutus; Homo pilosus, haarmens.
Pílula (Lat.), pil.
Pilus, meerv. pili, haar. Pili anuláti, geringde haren, door vorming van verdikte, lucht bevattende plekken in de haren. Pili monilefórmes, parelsnoerharen; haren met spinrokkenvormige zwellingen, afgewisseld door donkerder gekleurde insnoeringen; syn. aplasia pilorum intermittens s. monileformis, monilethrix.
Pimelósis (πιμελή, vet), vetzucht.
Pincette (Fr., tangetje), tangetje met rechte, verende benen, pincet. P. à dents de souris, pincet met één tand aan het ene been en twee aan het andere.
Pinch graff (Eng. gestoken ent), dikke lapjes voor huidtransplantatie.
Pineális (pinus, pijnboom), pijnappelvormig; bijv. glandula pinealis, pijnappelklier.
Pinealóma, gezwel van de pijnappelklier.
Pinguécula (pinguiculus, verkleinvorm van pinguis, vet), een plat gezwelletje in het bindvlies van het oog, in de ooglidspleet, bestaande uit een lichtgele, op vet gelijkende, doch uit hyaline ontaard bindweefsel samengestelde massa; vgl. Xanthelasma; syn. pterygium pingue.
Pink disease (Eng., pink, rood), acrodynie, zie Erythroedema.
Pinta (Sp., vlek), huidziekte in Mexico, waarbij de huid als die van een gevlekt paard gekleurd is; syn. mal del Pinto (zie ald.).
Pionierziekte, mijnwerkersziekte, door de werking van mijngas veroorzaakt.
Piperísmus, vergiftiging door peper.
Pipette (Fr., verkleinw. van pipe, pijp), glazen instrument, waarmede men afgemeten hoeveelheden vloeistof uit een vat kan nemen.
Piqueur (Fr.), steker; een persoon, wiens ziekelijke geslachtsdrift zich uit in het toebrengen van bloedende wonden aan vrouwen; vgl. Sadisme.
Piqûre (Fr., steek), bij proefdieren toegebracht op een bepaalde plaats van het verlengde merg, waardoor suikerafscheiding in de urine ontstaat (Cl. Bernard); syn. Zuckerstich; vgl. ook Wärmestich.
Pirifórmis (pirus, peer, dus niet pyriformis!), peervormig; bijv. sinus piriformis.
Piroplásma, pirosóma, tegenwoordige naam Leishmánia.
Piroplasmósis, ziekte, door piroplasma veroorzaakt; syn. Leishmaniósis.
Pisifórmis, erwtvormig; bijv. os pisiforme.
Pistolshot pulse (Eng., pistoolschotpols), zeer plotselinge uitzetting en samenvalling der arterien.
Pithecanthrópos (πίθηκος, aap; ἄνθρωπος, mens) **erectus** (Lat., opgericht), de hoogst ontwikkelde fossiele aapsoort (Dubois).
Pithecoíden-theorie, de theorie der afstamming van de mens van aapachtige dieren.
Pithecoíed, aapachtig.
Pithecometra-stelling (Huxley), het onderscheid tussen mens en mensapen is geringer dan dat tussen mensapen en lagere apen.
Pithiatisme (Fr., van πείθω, overreden; ἰάομαι, genezen), zenuwziekten, die door overreding of suggestie kunnen worden genezen (Babinski).
Pituitair, pituitéus (pituita, slijm), slijmachtig; P. basophilisme, zie hypophysair basophilisme. Pituitaire vetzucht, = dystrophia adiposo-genitalis (zie ald.); pituiteuse catarrh, bronchitis, waarbij veel slijm wordt opgegeven.
Pituitária, slijm voortbrengend. Glandula p. = de hypophyse, omdat men oudtijds meende, dat deze het neusslijm voortbracht. Membrana p. = het slijmvlies der neusholte.
Pityríasis (πιτυρίασις, zemelen-uitslag, van πίτυρον, zemelen), uitslag met sterke afschilfering van de opperhuid en vorming van op zemelen gelijkende schilfertjes. P. alba atróphicans, = seborrhoea sicca (zie ald.). P. cachecticórum, p. bij langdurige uitputtende ziekten; vgl. Cachexia. P. cápitis, = seborrhoea capillitii. P. circináta (Bazin), = P. rosea, waarbij de uitslag kringen vormt. P. chrónica noduláris, kleine schilferende knobbeltjes op de huid; syn. dermatitis psoriatiformis nodularis, ziekte van Jadassohn; vgl. Parapsoriasis. P. furfurácea (furfur, zemelen), = seborrhoea sicca. P. lichenoídes chrónica (lichenoides = op lichen gelijkend; zie Lichen), = P. chronica nodularis. P. línguae, = leucoplakia linguae. P. maculáta (macula, vlek), = P. rosea. P. nigra, = melasma. P. pilaris, = P. rubra pilaris. P. rósea s. rubra maculáta, = P. circinata. P. rubra piláris, = lichen acuminatus. P. rubra universális (Hebra), rode, schilferende uitslag, meestal dodelijke huidziekte, waarbij de huid sterk rood gekleurd en met schilfers bedekt is. P. rubra Willan, = eczema squamosum. P. sicca = seborrhoea sicca. P. simplex s. vulgáris, = seborrhoea sicca. P. tabescéntium (tabesco, uitteren), P. bij lijders aan longtering en marasmus. P. versícolor (Lat., van kleur wisselend), uitslag, bestaande uit licht- tot donkerbruin gekleurde schilferende

vlekken, veroorzaakt door microsporon furfur; syn. dermatomycosis furfuracea, chloasma, mycosis maculata, tinea versicolor.

Placénta (Lat., koek), nageboorte, moederkoek; ook andere voorwerpen van platte gedaante (zie P. sanguinis, P. febrilis). P. annulária, = P. zonaria. P. captíva, die niet kan worden verwijderd wegens tetanische contractie van het ostium uteri. P. circumvallàta (Lat., omwald), p. met een hogere ring van fibrine; is de ring vlakker, dan spreekt men van placenta marginata (zie ald.). P. diffúsa (Lat., verspreid), het gelijkmatig met kleine vlokjes bezette chorion der varkens. P. dimidiàta s. bipartíta (Lat., in tweeën gedeeld), dubbele placenta, waarbij de chorionvlokken zich op twee afzonderlijke plaatsen ontwikkelen. P. discoídea, schijfvormige p. (bij de mens, de apen, knaagdieren, insectenetende en handvleugelige dieren). P. febrílis, koortskoek; zie Crusta inflammatoria. P. foetális, het door het chorion geleverde foetale gedeelte der placenta; vgl. P. uterina. P. increta, (vastgegroeide p.), vastzittende p. P. marginàta (Lat.), gerande placenta, met een witte fibrinering aan de foetale zijde, daar waar de vliezen zijn aangehecht (zie P. circumvallata). P. membranácea (Lat.), vliezige p., door druk verdunde of met korte slecht ontwikkelde chorionvlokken bezette moederkoek. P. práevia (praevius, voorafgaand), vóórliggende moederkoek; op de inwendige baarmoedermond liggende placenta, die deze óf geheel bedekt (p. p. centralis) óf ten dele (p. p. lateralis). P. pseudomarginàta (Robert Meyer), placenta marginata bij extramembraneuse (zie ald.) zwangerschap. P. sánguinis, bloedkoek; de laag vezelstof, die zich in stollend bloed vormt en de gevormde elementen bevat. P. spúria (spurius, onecht), ontwikkeling van vlokken buiten het bereik der decidua serotina, zonder dat tussen de vlokken en de decidua vera een vaatverbinding tot stand komt; is dit wel het geval, dan worden de stukjes placenta, die zich buiten de eigenlijke placenta vormen P. succenturiàta = bijplacenta genoemd. P. uterína, het deel der placenta, dat van de baarmoeder afkomstig is (vgl. P. foetalis). P. velamentósa (velamentum, doek; hier vlies), P., waarbij de navelstreng zich aan de rand, als 't ware op de vliezen heeft vastgehecht. P. zonária (ζώνη, gordel), de gordelvormige p. der zonoplacentalia (proboscidea, lammingia, pinnipedia).

Placentair, tot de placenta behorend. P. geruis, het geruis, dat men verneemt bij het beluisteren van de zwangere baarmoeder; syn. uterien geruis, strepitus uterinus. Placentaire infectie, besmetting van de vrucht door de moeder, door de placenta heen. Placentaire polyp, polypachtige aangroeisels van vezelstof, die zich in de baarmoeder vormen op achtergebleven stukjes placenta; zie Placentoma; syn. polypus fibrinosus.

Placentália, zoogdieren, die een placenta bezitten.

Placentítis (deze Griekse vorm zou eigenlijk placountitis moeten heten, van πλακοῦς, gen. πλακοῦντος,), ontsteking der placenta, ten gevolge van syphilis of endometritis (zie ald.).

Placentóma malígnum, kwaadaardige moederkoekgezwel; kanker, die van de placentavlokken uitgaat; syn. destructieve placentaire polyp, deciduoma malignum.

Plaga (Lat., net) (in de artsenijbereidkunde), papieren zakje.

Plage (Fr., strand), de lege plekjes in een plaatcultuur, die door de werking van bacteriophagen (zie ald.) ontstaan (d'Hérelles). Syn. Tache vierge (Fr., maagdelijke vlek).

Plagiocephalíe (πλάγιος, scheef; κεφαλή, hoofd), scheefhoofdigheid, door verbening van de voorhoofdsnaad en andere naden aan éne zijde.

Plakínen (πλάξ, gen. πλακός, plaatje), bacteriën-dodende stoffen in de bloedplaatjes.

Plan (planus), vlak, niet gebogen; planglas, planspiegel.

Planconcaaf, planconvex (planus, plat), (van lenzen) plat-hol, plat-bol; d.i. aan de éne zijde plat, aan de andere hol of bol.

Planctonproef (Revenstorff), het aantonen van plancton-voorwerpen in de longen van drenkelingen, ten bewijze, dat zij in het water hebben gelegen. Plancton (πλαγκτός, omzwervend) wordt genoemd de inhoud van de bovenste laag van water in de vrije natuur, waarin allerlei kleine plantaardige en dierlijke wezens (vooral diatomeeën) ronddrijven.

Planigrám, het Röntgenbeeld, verkregen door planigraphie (zie ald.).

Planigraphíe (Planum, vlak; γράφειν, schrijven), methode van B. G. Ziedzes des Plantes en Bartelink (1934), om bij de röntgenographie (door beweging van de plaat en de buis ten opzichte van het voorwerp) hetgeen in een bepaald vlak ligt scherp af te beelden, zodat bijv. de ribbenschaduwen het beeld van het binnenste der long niet schaden. Vgl. Subtractie.

Planocellulair carcinóma, met platte cellen.

Planocýten, dunne rode bloedlichaampjes met

gering haemoglobinegehalte. Ook (van πλάνος, zwerver), zwerfcellen.

Planocytósis (beter platycytosis, van πλατύς, plat), het voorkomen van vele dunne rode bloedlichaampjes, die te weinig ijzer bevatten.

Planogaméten, gameten (zie ald.), die zich vrij bewegen.

Planoscopíe, (σκοπέω, kijken), het beschouwen van het planigram (zie ald.) Syn. Seriscopie.

Planta (Lat.), 1. plant; 2. (sc. pedis) voetzool.

Plantair, zoolwaarts, van de zool uitgaande; bijv. plantaire buiging = buiging van de voet naar de zoolzijde; plantaire reflex = de buiging van de voet naar de rugzijde met buiging van de tenen naar de zoolzijde bij prikkeling van de voetzool.

Plantair punt (Bechterew), pijnpunt in het midden van de voetzool bij toxische neuritis (zie ald.).

Plantáris, tot de voetzool behorend; bijv. musculus, arteria, nervus plantaris.

Plánum (Lat.), vlakte, veld, vlak. P. inclinátum (inclinátus, neigend), hellend vlak; een ondersteunde plank, die met het ondereinde hoger ligt, met het doel, een been met de voet omhoog te kunnen laten rusten. P. inclinátum dúplex s. bis-inclinátum, dubbel hellend vlak, bestaande uit twee met een scharnier verbonden planken, waarvan het scharnier (onder het kniegewricht) het hoogst ligt, zodat de dij met het kniegewricht omhoog en het onderbeen met de voet omlaag gericht ligt. P. infratemporále, onder-slaapbeensvlakte; vlakke plaats aan de benedenzijde van de schedelbasis, tussen de crista infratemporalis en de middellijn; syn. fossa infratemporalis. P. nuchále, nekvlakte; het vlakke gedeelte aan de buitenzijde van de schedel beneden de linea nuchae suprema. P. occipitále, achterhoofdsvlakte, het gedeelte boven deze lijn. P. orbitále, oogkuilvlakte; het bovenvlak (facies orbitalis) van het bovenkaakbeen. P. poplitéum, kniekuilvlakte van het dijbeen, tussen de beide uiteenwijkende labia van de linea aspera. P. sternále, borstbeenvlakte; de vóórkant van het borstbeen. P. temporále, slaapvlakte, gevormd door het wandbeen, de schub van het slaapbeen, het buitenvlak van het voorhoofdsbeen en de grote vleugel van het wiggebeen.

Planus (Lat.), plat; zie Pes planus.

Plaque (Fr., plaat, plek). Plaques des fumeurs (Fr., fumeur, roker), = leucoplakia oris (zie ald.). P. indurée (Fr., verhard), = induratio penis plastica (zie ald.). Plaques jaunes (Fr., jaune, geel), = gele verweekte plekken der hersenschors, overblijfsel van bloedingen. Plaques laiteuses (Fr., laiteux, melkachtig), = maculae lacteae (zie ald.). Plaques lisses (Fr., lisse, glad), = leucoplakia oris. Plaques muqueuses (muqueux, slijmig), vochtige syphilitische aandoening. Plaques á plusieurs noyaux (Fr., met een aantal kernen), = myeloplaxen (zie ald.). Plaques occipitales, pijnlijke plekken op het achterhoofd, bij neurasthenie. Plaques opalines (opalus, opaal), melkvlekken der slijmvliezen; glanzend, half doorschijnend witte vlekken door verdikking van het epithelium, vooral bij syphilis; vgl. Maculae lacteae, Psoriasis linguae, Leucoplakia oris. Plaques van Peyer, groepen van folliculi (zie ald.) in de darm. Plaques séniles, atrophische plekken in de hersenschors bij dementia senilis (zie ald.); zie Drusen. Plaques van Straub, plaatsgewijze verharding van het aorta-endotheel bij syphilis.

Plasmaal, een phosphatide, waarin vetzuuraldehyde in plaats van vetzuur gebonden is aan glycerine; in het celplasma van vele weefsels aantoonbaar door violet-kleuring met fuchsinezwaveligzuur na voorbehandeling met zuren, mercurichloride of alcaliën. Ontstaat uit plasmalogeen (zie ald.).

Plasmabank, inrichting tot het bewaren van bloedplasma, geschikt gemaakt voor bloedtransfusies.

Plasmacellen, rondachtige of ovale cellen met ronde kern, zonder granula, in het bindweefsel, vooral in de nabijheid van vaten; op lymphocyten gelijkende cellen, voortgekomen uit myeloblasten of lymphoblasten, met kleine excentrische kernen en basophiel (zie ald.) protoplasma zonder korrels. Soms in het bloed (prikkelingsvormen van Türk). De zogen. plasmacellen van Waldeyer zijn mestcellen. Syn. Plasmacyten, plasmocyten.

Plasmalogéen, komt voor in allerlei weefsels, evenwel niet in normaal vetweefsel, wel als dit in ontwikkeling of in ontleding verkeert. Uit p. ontstaat plasmaal (zie ald.).

Plasma sánguinis (πλάσμα, het gevormde, de gedaante), bloedplasma, het ongestolde bloed zonder de bloedlichaampjes; ook syn. van protoplasma.

Plasmíne, perssap, door uitpersing van bacteriën verkregen.

Plasmoblásten, moedercellen van de plasmacellen van het bloed.

Plasmocýten = plasmacellen. P. leucaemie, waarbij veel plasmocyten worden gevonden.

Plasmocytóma, = plasmoma.

Plasmocytósis, verspreide plasmomata. Zie plasmoma.

Plasmodésmos (δεσμός, band), fijne bruggetjes van protoplasma tussen twee cellen.

Plasmodiocíde (caedo, doden), plasmodiën dodend.

Plasmodiósis, een door plasmodia (zie ald.) verwekte ziekte.

Plasmódium, 1. een geslacht der haemosporidia; 2. een groep van cellen, waarin een aantal kernen door één samenhangend protoplasma omgeven zijn; syn. syncytium, symplasma; ook: reuzecel. P. cynomolgi, de verwekker der malaria bij apen. P. falcíparum (falx, gen. falcis, sikkel; pario, voortbrengen), = P. praecox. P. immaculátum, = laveriana malariae. P. Kochi, malariaparasiet der Afrikaanse apen. P. maláriae (Laveran 1883), de verwekker der febris quartana; syn. haemamoeba Laverani, haemamoeba malariae, oscillaria malariae. P. práecox (Lat., vroegtijdig), de verwekker der tropische malaria; syn. haemamoeba praecox, laverania malariae tropicaparasiet, ook P. spúrium. P. vívax (Lat., levendig), de verwekker der malaria tertiana, die in zijn eerste trappen van ontwikkeling (Jugendform) bijzonder levendig is; syn. haemamoeba vivax, plasmodium malariae tertianum, tertianaparasiet.

Plasmogonie (γίγνομαι, geboren worden), het ontstaan door oorspronkelijke vorming; syn. generatio aequívoca s. spontánea.

Plasmolýse (λύσις, oplossing), a. bij het bloed, oplossing in het plasma van bestanddelen der rode bloedlichaampjes; b. bij de splijtzwammen, het uiteenvallen van het plasma van het cellichaam tot regelmatig verdeelde bolletjes, of ook, het losraken van het samengeschrompelde plasma van de wand der cel.

Plasmóma, gezwel, dat uit een opeenhoping van plasmacellen bestaat; hiertoe behoort o.a. het lupusknobbeltje (Unna) en de multiple myelomen (ziekte van Kahler, zie Aanhangsel).

Plasmorrhéxis (ῥῆξις, verscheuring), **plasmóschisis** (σχίσις, splijting), oplossing in het plasma van bestanddelen der rode (of witte) bloedlichaampjes, die ook van vorm kunnen veranderen en uit elkaar kunnen vallen.

Plasmoptýse (πτύω, spuwen), het uitstoten van plasma uit een cel (A. Fischer).

Plasodermatósen (πλάσσω, vormen; δέρμα, huid), huidziekten, welke met abnormale vorming van weefsel gepaard gaan.

Plasteíne, neerslag, dat ontstaat, als men geconcentreerde oplossingen van pepton verteert door middel van kunstmatig maagsap of lebferment.

Plástica (nl. remedia), genees- en voedingsmiddelen, die grondstoffen voor de weefsels leveren.

Plastíden (Haeckel), „vormers"; syn. voor elementaire organismen, cellen.

Plastidúlen (Haeckel) (verkleinw. van plastiden), de kleinste delen van het levende protoplasma, „levende moleculen". Ook syn. voor microsomen.

Plastiek (πλαστική, vormkunst), de kunst, om uit weke massa's figuren of voorwerpen te vormen; in de heelkunde, plastische operatie, operatief herstel van misvormingen, die door het ontbreken van normale delen ontstaan (hazenlip, weefseldefecten door verbranding of verzwering, enz.); vgl. Cheiloplastiek, Rhinoplastiek, enz.

Plastíne, een stikstof bevattende stof in de kernlichaampjes, welke zwakker gekleurd wordt dan chromatine.

Plastisch, geschikt voor plastiek, kneedbaar; ook, lichamelijke ronding vertonend; vgl. Induratio. Het p. element in de tonus is het deel van de passieve weerstand ener spier, dat niet afhangt van de motorische innervatie langs de voorste ruggemergswortel, maar door de spier zelf wordt meegebracht, vermoedelijk in samenhang met de autonome (sympathische) verzorging. Plastische ontsteking, ontsteking, waarbij afscheiding van fibrine plaats vindt in vaste of halfvaste vorm; tegenst. sereuse ontsteking. Plastische lymphe, de vloeistof, die op verse wondvlakten te voorschijn komt en spoedig tot een korst stolt (oude benaming). Plastische operatie, zie Plastiek.

Plathelmínthes (πλατύς, plat; ἕλμινς, gen. ἕλμινθος, worm), platte wormen, waartoe de lintwormen behoren.

Platonychíe (πλατύς, plat; ὄνυξ, nagel), het verschijnsel, dat de nagels ongewelfd zijn. Vgl. Coilonychie.

Plattendraht (D.), wondhechting met metalen draadjes, die over doorboorde ronde plaatjes worden vastgehecht.

Plattenmethode (D.), schijfjesmethode van Born; zie bij Born in het Aanhangsel.

Platybasíe, abnormale vorm van het os occipitale, alsof de wervelkolom het naar boven had ingedeukt. Syn. Basilaire impressie.

Platycephalíe (πλατύς, plat, breed; κεφαλή, hoofd), plathoofdigheid; hoogte-index minder dan 70 door te vroege vergroeiing van de kroonnaad.

Platycnemíe (κνήμη, scheenbeen), zijdelingse afplatting van het scheenbeen.

Platycoríe, platycoríasis (κόρη, pupil), verwijding der pupil; syn. mydriasis.

Platymórphia bulbi (μορφή, gedaante), afplatting van het oog in voor-achterwaartse richting; oorzaak van hypermetropie.

Platypodíe (πούς, gen. ποδός, voet), behept met platvoeten.

Platýsma myoídes (πλατύς, breed; μυώδης, spierachtig), dunne spierlaag onder de huid van de hals, van het aangezicht over de rand van de onderkaak en het sleutelbeen heen naar de tweede rib; syn. musc. subcutaneus colli.

Platyspondylíe (σπονδύλος, wervel), afplatting van wervels door verweking.

Plegaphoníe (πληγή, slag; ἀφωνία, stemloosheid), auscultatie van de borstwand, terwijl op het strottenhoofd wordt geklopt; ter vervanging van de bronchophonie, indien de patiënt zonder stem is (Sehrwald).

-plegie (πληγή, slag) (in verbindingen), verlamming; vgl. Diplegie, Paraplegie, enz.

Pleiade ganglionnaire (Fr., pleiades, de plejaden, het zevengesternte; ganglion, lymphklier), onpijnlijke zwelling van een groep lymphklieren.

Pleiochromíe (πλείων, meer), geelzucht, die door vermeerderde vorming van galkleurstof ontstaat (Stadelmann).

Pleiomastíe, = polymastie (zie ald.).

Pleocytóse (πλείων, meer; κύτος, cel), vermeerdering van het aantal cellen, bijv. in de liquor cerebrospinalis.

Pleomorphismus, pleomorphíe (μορφή, vorm), veelvormigheid; de eigenschap om verschillende vormen te kunnen aannemen, welke door Nägeli e.a. aan de bacteriën werd toegeschreven in tegenstelling met de opvatting, dat de vormen standvastig zijn.

Pléonostéose familiale (Fr. van πλείων, meer; ὀστέον, been), misvorming van een groot aantal beenderen, welke soms bij verschillende leden van een gezin voorkomt (M. A. Léri, 1921).

Plerocercoíde (πλήρης, vol; κέρκος, staart) de vin van de lintworm diphyllobotrium latum, welke in zoetwatervissen leeft.

Plesiopíe (πλησίος, nabij; ὤψ, oog), bijziendheid door versterkte welving van de lens toegeschreven aan aanhoudend dichtbijzien (V. Jäger).

Plessiméter (πλήσσω, slaan; μετρεῖν, meten), plaatje van ivoor, metaal, eboniet of glas, dat men op de borstkas legt en waarop men met de percussiehamer klopt (Piorry).

Plethóra (πληθώρα), volbloedigheid, vermeerdering van de hoeveelheid bloed in het lichaam; syn. polyhaemie. P. abdominális, overvulling van de vaten in de buik met bloed, vooral overvulling van het poortaderstelsel. P. apocóptica (ἀποκόπτω, afhakken), de volbloedigheid, die, naar vroeger werd gemeend, het gevolg was van het verlies van grote lichaamsdelen. P. hydráemica s. hypotónica, = P. serosa. P. hyperalbuminósa, zie Hyperalbuminose. P. polycythaémica, zie Polycythaemie. P. serosa, volbloedigheid, waarbij alleen de bloedwei vermeerderd is. P. spúria (spurius, onecht), gedeeltelijke volbloedigheid. P. tónica s. sanguínea s. vera, ware volbloedigheid, vermeerdering van het bloed in al zijn bestanddelen.

Plethysmograaf (πληθύνω, vullen; γράφω, schrijven), toestel, waarmede de veranderingen in het volumen van een lichaamsdeel worden opgetekend, die het gevolg zijn van de veranderingen in de hoeveelheid bloed, die het bevat (Mosso, Fr. Franck).

Plethysmométer, toestelletje om de bloedvulling te meten van de conchae in de neus.

Plethysmométria nasális, onderzoek met de plethysmometer (zie ald.).

Pleura (πλευρά, de zijde), het borstvlies, het weivlies, dat de borstwand van binnen en de longen van buiten bekleedt; al naar de door het vlies bedekte delen onderscheiden in P. costális s. parietális (ribben-, wandborstvlies), P. diaphragmática s. phrénica (middenrifsborstvlies), mediastinalis (middenvlies), pericardíaca (borstvlies op het hartezakje), pulmonális s. viscerális (viscera, ingewanden) (longenborstvlies).

Pleuraholte, = cavum pleurae.

Pleurakoepel, = cupula pleurae.

Pleuralgíe (ἄλγος, pijn), = pleurodynie.

Pleurapophýsen (ἀπόφυσις, aangroeisel), de zijwaartse uitsteeksels der wervellichamen.

Pleuraschwarte (D.), zie Schwarte.

Pleuravlokken, zie Villi pleurales.

Pleurésia (Fr. pleurésie, van 't later Latijns pleuresis). **s. pleurítis** (πλευρῖτις, sc. νόσος, borstvliesziekte), borstvliesontsteking. P. adhaesíva (adhaesivus, aanhechtend), pl., waarbij de beide bladen van het borstvlies aan elkander groeien. P. diaphragmática, ontsteking van het borstvlies tussen het middenrif en de onderzijde der longen. P. defórmans (Lat., misvormend), samenschrompeling van de pleura pulmonalis, als zij door herhaalde ontstekingen tot een dikke harde laag verdikt is, zodanig, dat het longweefsel daardoor wordt verdrongen en zich moet samentrekken; vgl. rétrécissement. P. exsudatíva (exsudo, uitzweten), pl. met weiachtige vloeistof in de borstholte. P. fibri-

nósa, = P. sicca. P. haemorrághica, = P. sanguinolenta. P. interlobáris, ontwikkeling van vocht tussen de grote lobben der longen. Vgl. scissurite. P. mendósa (mendosus, incorrect), schijnbare pleuritis; rheumatismus der ademhalingspieren. P. metapneumónica (μετά, na), pl. na longontsteking. P. proliferans (Lat., kroost voortbrengend), pl. met vorming van nieuw bindweefsel. P. púlsans (Lat., kloppend), pl. exsudativa aan de linkerzijde, waarbij men de kloppingen van het hart kan waarnemen ter plaatse, waar zich het vocht bevindt. P. purulénta, etterige pleuritis, empyema (zie ald.). P. sanguinolénta, bloedige pleuritis. P. sicca (siccus, droog), droge pleuritis, met uitzweting van fibrine op de pleurabladen.

Pleuroclýse (κλύσις, afspoeling), uitspoeling van de pleuraholte.

Pleurodynie (ὀδύνη, pijn), pijn in de zijde, rheumatismus der borstspieren (niet te verwarren met de pijn bij pleuritis en neuralgia intercostalis); syn. pleuralgie. Vgl. Myálgia epidémica.

Pleuropericardítis, vgl. Pericarditis externa.

Pleuro-peritoneale holte, de lichaamsholte, vóórdat de scheiding door het middenrif is tot stand gekomen; vgl. Coeloma.

Pleuroplegíe, vgl. Ophthalmopleuroplegie.

Pleuropneumoníe, = pneumonie met pleuritis.

Pleuropneumonólysis, vgl. Pneumolysis.

Pleuroscopíe (σκοπέω, bezien), bezichtiging van de pleuraholte door middel van een naar binnen gebracht spiegeltje.

Pleurosóma (σῶμα, lichaam), monster met grote uitpuiling van de inhoud van de borst- en het bovengedeelte der buikholte.

Pleurothótonus (πλευρόθεν, van ter zijde; τόνος, spanning), zijwaartse buiging van het lichaam ten gevolge van tonische spierkrampen bij tetanus.

Pleurotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding der pleura om een exsudaat te verwijderen.

Pleurotýphus, typhus, die met verschijnselen van pleuritis begint.

Plexifórmis (plexus, vlecht; forma, gedaante), vlechtachtig (van gezwellen); bijv. neuroma plexiforme. Plexiform been, been dat niet lamellair van bouw is, maar onregelmatig.

Pléxor (Eng., van πλήσσω, slaan), percussiehamer.

Pléxus (niet classiek Lat.), vlecht; vlechtwerk van bloedvaten, vooral aderen, of van zenuwen, gevormd door herhaalde deling der stammen en wedervereniging der takken. P. aórticus abdominális, thoracális, A [1]), zenuwvlecht om de buik- en borstaorta. P. artériae cérebri anteriores, mediae, P. artériae chorioídeae, P. (art.) auriculáris post., A, zenuwvlechten om de genoemde slagaderen. P. basiláris, adervlecht aan de basis cerebri, tussen de beide sinus petrosi en sinus cavernosi. P. brachiális, zenuwvlecht aan de arm, uit takken van de onderste hals- en de bovenste borstkaszenuwen. P. cardíacus, A., hartvlecht, uit de sympathicus, vagus en laryngeus sup. en inf., rondom de arcus aortae. P. caróticus ext. en commúnis, A., zenuwvlecht om de genoemde slagaderen. P. caróticus internus, A., zenuwvlecht en adervlecht in de canalis caroticus. P. caudális (cauda, staart), = P. coccygeus. P. cavernósus, A., zenuwvlecht in de sinus cavernosus. P. cavernósus clitóridis, conchárum, penis, A., zenuwvlechten aan de kittelaar, de sponsachtige lichamen aan de neusschelpen en het mannelijk lid. P. cervicális, halsvlecht, uit de voorste takken der nervi cervicales. P. cervicális post., uit de achterste takken der nervi cervicales. P. cérvico-brachiális, P. cervicalis + P. brachialis. P. chorioídei, adervlechten die van de aderen der pia mater (zie ald.) uitgaan en zich instulpen, met de pia mater, in de derde en de zijkamers der hersenen. P. coccýgeus, staartbeenvlecht, uit de laatste heiligbeens- en de eerste staartbeenszenuw. P. coelíacus (κοιλία, buikholte), A., zenuwvlecht der ingewanden, op de buikaorta van de hiatus van het middenrif tot de nierslagaderen; syn. cerebrum abdominale (zie ald.). P. coronárius cordis ant., post., A., uit de pl. cardiacus, om de kransslagaderen van het hart. P. crurális, = P. femoralis. P. deferentiális, A., begeleidt de ductus deferens (zie ald.). P. dentális inf., sup., zenuwvlechten, waaruit de zenuwen voor de tanden en het tandvlees van de onder- en bovenkaak ontstaan. P. entéricus, = P. submucosus. P. femorális, A., om de arteria femoralis. P. gangliofórmis, = ganglion nodosum (zie ald.). P. gangliósus ciliáris, ganglioncellen bevattende vlecht tussen de vezels van de musculus ciliaris. P. gástricus ant., post., voorste, achterste maagvlecht, uit de N. vagus. P. gástricus inf., A., onderste maagvlecht, begeleidt de art. gastro-duodenalis. P. gástricus sup., A., bovenste maagvlecht, begeleidt de art. gastrica sinistra.

[1]) Voor zover de zenuwvlechten geheel of ten dele tot het automatische stelsel behoren, is een A achter de naam geplaatst.

P. haemorrhoidális, aambeien-adervlecht, rondom de endeldarm. P. haemorrhoidális medius, A., middelste aambeienvlecht. P. haemorrhoidális sup., A., bovenste aambeienvlecht. P. hepáticus, A., levervlecht, uit de N. vagus en sympathicus. P. hypogástricus inf., A., onderste vlecht van de onderbuik, in het kleine bekken. P. hypogástricus sup., A., bovenste vlecht van de onderbuik, vóór het onderste gedeelte der buikaorta en het heiligbeen. P. ilíacus, A., darmbeenvlecht, begeleidt de art. iliaca communis en ext. P. infraorbitális, onderoogvlecht, uit de N. facialis en N. infraorbitalis. P. intestinális, ingewandsvlecht, alle zenuwvlechten der ingewanden te zamen. P. ischiádicus, heupvlecht, = P. sacralis. P. lienális, A., miltvlecht, om de art. lienalis. P. linguális, A., tongvlecht, om de art. lingualis. P. lumbális, = lendenvlecht, zie P. lumbosacrális, lendenheiligbeensvlecht; bestaat uit P. lumbális (uit de I—IV lendenzenuwen) en P. sacrális (uit V lendenzenuw en I—III heiligbeenzenuwen). P. mammárius int., A., om de gelijknamige slagader. P. maxilláris ext., int., A., begeleidt de gelijknamige slagaderen. P. meníngeus ant., post., voorste, achterste vlecht der ruggemergszenuwen. P. mesentéricus inf., onderste darmscheilvlecht, A., om de art. colica sinistra en art. haemorrhoidalis sup. P. mesentéricus sup., A., begeleidt de gelijknamige slagader. P. musculáris s. myentéricus (μῦς, gen. μυός, spier; ἔντερον, darm), A., vlecht voor de spierlaag der ingewanden; syn. vlecht van Auerbach. P. nodósus, = ganglion nodosum. P. occipitális, A., achterhoofdsvlecht, om de gelijknamige slagader. P. oesophagéus ant., post., voorste, achterste slokdarmsvlecht, uit de N. vagus. P. ophthálmicus, A., oogvlecht, uit de p. cavernosus. P. pampiniformis (pampinus, wijnloof; forma, gedaante), adervlecht van de zaadstreng (bij de vrouw van het lig. latum). P. parotídeus, vlecht van de aangezichtszenuw in de oorspeekselklier. P. pharýngeus, A., vlecht der keelengte, op de m. pharýngeus medius, uit de IX en X hersenzenuwen en de sympathicus. P. pharyngeus ascendens, A., om de gelijknamige slagader. P. phrénicus, A., middenrifsvlecht, van de ondervlakte van het middenrif. P. poplitéus, A., kniekuilvlecht, begeleidt de A. poplitea. P. prostáticus, A., vlecht van de voorstaanderklier. P. pterygoídeus, adervlecht van het vleugelvormig uitsteeksel van het wiggebeen, in de fossa infratemporalis. P. púbicus impar., P. pudendális, adervlecht aan de voorzijde van de urineblaas. P. pudéndus, zenuwvlecht aan de vóórzijde van de m. coccygeus. P. pulmonális ant., post., A., voorste, achterste longvlecht, uit de n. vagus en sympathicus aan de vóór- en achterzijde der grote longpijpen. P. renális, A., niervlecht. P. sacrális, heiligbeenvlecht, zie P. lumbosacralis. P. sacrális post., achterste heiligbeensvlecht; zenuwvlecht aan de achterzijde van het heiligbeen-heupbeen-gewricht. P. sacrális ant., voorste heiligbeensvlecht; adervlecht aan de vóórzijde van het heiligbeen. P. seminális, A., zaadvlecht, om de zaadblaasjes. P. soláris (sol, zon), zonnevlecht (wegens de vele uitstralingen) = P. coeliacus. P. spermáticus, A., zaad(vaten)vlecht, begeleidt de art. en vena spermatica int. P. subclávius, A., ondersleutelbeenvlecht, om de arteria subclavia. P. submucósus, A. en N. vagus, vlecht van de submucosa (zie ald.), van maag en darm = vlecht van Meissner. P. suprarenális, A., bijniervlecht. P. sympáthici, A., vlechten van de periphere takken van de sympathicus. P. temporális superficiális, A., om de gelijknamige slagader. P. thyreoídeus impar, ongepaarde schildkliervlecht, adervlecht op het onderste gedeelte van de schildklier. P. thyreoídeus inf. en sup. A., om de gelijknamige slagaderen. P. tracheális, A. en N. vagus, luchtpijpvlecht. P. tympánicus (τύμπανον, trommel) s. Jacobsoni, de zenuwvlecht in de trommelholte tussen takken van de sympathicus en de N. facialis. P. útero-vaginális, 1. adervlecht om de zijdelingse delen van baarmoeder en schede; 2. A. ter zijde van de cervix, uteri. P. venósus, adervlecht. P. vertebráles externi, interni, uitwendige, inwendige adervlechten der wervels, aan de buitenzijde der wervelkolom en tussen de beide lagen der dura mater. P. vertebrális, A., om de art. vertebralis. P. vesicális, 1. A. ter zijde van de urineblaas; 2. adervlecht om het onderste gedeelte van de urineblaas.

Plexus-anaesthesíe (zie Anaesthesie), verdoving van de arm door middel van een inspuiting in de plexus brachialis.

Plexusverlamming, verlamming van de zenuwvlecht van de arm of het been in verschillende vormen (zie Erb en Klümpke in het Aanhangsel).

Plica (Lat.), plooi, vouw. P. accessória Rauber (accessorius, bijkomend), plooi onder de pl. vocalis. Plícae adipósae pleurae, vetplooien van het borstvlies.

Plícae adipósae pericárdii, vetplooien van het hartezakje; uitpuilingen van het epicardium (zie ald.) door vetmassa's, die zich eronder bevinden. Plícae alares (ala, vleugel), vleugelplooien van de synovia (zie ald.) in het onderste gedeelte van het kniegewricht. Plícae ampulláres, plooien in de ampulla (zie ald.) van de eierstok. P. artériae umbilicális, = P. umbilicalis lateralis. P. ary-epiglóttica, plooi tussen het strotklepje en de cartilago arytaenoidea (zie ald.). P. ary-epiglóttica Collier, = P. triangularis. Plícae axilláres, okselplooien, de vóór- en achterwand der okselholte. P. centralis rétinae inf. et sup., plooien in het netvlies onder en boven de macula lutea; bestaan bij het leven niet. P. coecális, plooi van het buikvlies ter zijde van het ondereinde van de blinde darm. Plícae ciliáres, dunne plooitjes van de vaatlaag der chorioidea ter plaatse van de orbiculus ciliaris (zie ald.). Plícae circuláres intestíni s. connivéntes (Kerkringii), (Lat., conniveo, samenneigen), kringplooien, dwarsplooien in de twaalfvingerige, nuchtere en het bovenste deel van de kronkeldarm. P. coli, bovenlip van de valvula coli (zie ald.). P. cúbiti, elleboogplooi, = fossa cubitalis. Plícae Douglási, = plicae retrouterinae. P. ductus deferéntis, voortzetting van de P. epigastrica, bevat de ductus deferens. P. duodéno-jejunális s. duodéno-mesocólica inf. s. venósa Broesike, plooi van het buikvlies tussen de twaalfvingerige en nuchtere darm. P. duodéno-mesocólica sup., id. tussen de twaalfvingerige darm en het mesocolon (zie ald.). P. epigástrica, plooi in het buikvlies, waarin de arteriae en venae epigastricae inferiores lopen. P. falcifórmis (falx, gen. falcis, sikkel), sikkelvormige plooi, de gebogen rand van de fascia lata (zie ald.). P. fimbriáta, franjeplooi, sterk ingesneden plooien ter weerszijden van het tongriempje. P. gastropancreática, plooi tussen maag en alvleesklier, in de bursa omentalis. Plícae glossoepiglótticae laterales, plooien ter zijde van het strotklepje naar de tong. P. glosso-epiglóttica mediana, toompje van het strotklepje. Plícae Houstoni plooien in de lengte van de endeldarm. Plícae ílei, onderlip der valvula coli. P. íleocoecális, plooi van het buikvlies tussen kronkeldarm en blinde darm. P. íncudis (incus, aambeeld), aambeeldplooi in de trommelholte. P. interarytaenoídea, plooi tussen de cartilagines arytaenoideae. Plícae ísthmicae, = plicae ampullares. Plícae Kerkringi, = plicae circulares. P. lacrimális, traanplooi; aan het ondereinde van de traanbuis. P. malleoláris ant., post., vóór en achter de hamer in de trommelholte. P. membránae týmpani ant. en post., voorste en achterste plooi aan de binnenzijde van het trommelvlies. P. naso-pharýngea, plooi aan het achtereinde van de zijwanden van de neus op de grens der neus-keelholte. Plícae orbiculáres, ringplooien, voortzetting der plicae ciliares. Plícae palatínae transvérsae, dwarsplooien in het slijmvlies van het harde gehemelte. Plícae palmátae (in de vorm van de slippen van een palmblad, die naar weerszijden uit elkander gaan), de rij dwarse plooien in het slijmvlies van de baarmoeder. Plícae petroclinoídeae lat., med., zijwaartse en middenwaartse plooien van het harde hersenvlies, tussen de punt van het rotsbeen en de proc. clinoidei. P. pharýngo-epiglóttica, plooi tussen het strotklepje en de wand der keelholte. P. praepylórica, dwarse plooi vóór de pylorus van het maagslijmvlies. P. ptérygo-mandibuláris, plooi van het wangenslijmvlies; van de proc. pterygoideus naar de onderkaak. P. pubo-umbilicális, = Pl. umbilicalis lateralis. P. pubo-vesicális, plooi van het buikvlies tussen de ligamenta umbilicalia en de ongevulde blaas. Plícae recto-uterínae (Douglasi), twee plooien van het buikvlies tussen de baarmoeder en het heiligbeen. Plícae recto-vesicáles peritonáei viríles, plooien van het buikvlies tussen de endeldarm en de urineblaas bij de man. Plícae salpíngonasáles, plooien aan het boveneinde van de choanae (zie ald.). P. salpíngo-palatína (σάλπιγξ, trompet), plooi van de oortrompet naar het zachte gehemelte. P. salpíngo-pharýngea, plooi van de oortrompet naar de arcus pharyngo-palatinus. Plícae semilunáres coli, halvemaanvormige plooien van de dikke darm, tussen de haustra (zie ald.). P. semilunáris conjunctívae, halvemaanvormige plooi van het bindvlies in de ooghoek. P. semilunáris Douglasi, = P. recto-uterina. Plícae sigmoídeae coli, = plicae semilunares coli. P. sublinguális, plooi van het slijmvlies van de mondbodem onder de tong. Plícae synoviáles, plooien van de synovia (zie ald.) der gewrichten. P. synoviális coxae, = lig. teres femoris. Plícae thýreoarytaenoídeae, plooien tussen het schild- en schenkkankraakbeen, nl. de P. ventricularis + P. vocalis. P. transversális recti, dwarse plooi van

de endeldarm, boven de aarsopening. P. triangulâris (Lat., driehoekig), = P. ary-epiglottica. Plícae tubáriae, plooien in de lengte der tuba uterina (zie ald.). Plícae umbilicáles, drie plooien aan de binnenzijde van de voorwand van de buik, afdalende van de navel. P. uretérica, plooi in het slijmvlies van de urineblaas, waar de urineleider uitmondt. Plícae vasculósae, = plicae synoviales. P. venae cavae, plooi aan de achterwand van het hartezakje, tussen de v. pulmonalis sinistra en het auriculum cordis. Plícae ventriculáres, de 2 zakplooien van het slijmvlies van het strottenhoofd, waarin de valse stembanden. Plícae vesicáles, vésico-umbilicáles, = plicae umbilicales. Plícae vésico-uterínae, plooien van het buikvlies tussen urineblaas en baarmoeder. Plícae villósae, vlokkige plooien in de pars pylorica van de maag. P. vocális, stembandplooi van het slijmvlies van het strottenhoofd, waarin de stemband.

Plíca polónica, Poolse vlecht; het tot een massa van haren, vuil en korsten aaneengegroeide haar bij bewoners van Polen, ten gevolge van eczema en hoofdluizen; syn. trichoma, lues polonica.

Plicateur (Fr., van 't Lat. plico, vouwen), instrument tot verwijdering van vreemde lichamen uit de urineblaas (Leroy d'Etiolles).

Plicotómia anterior, posterior (Politzer), het doorsnijden van de voorste of achterste plooi van het trommelvlies.

Plombage, plomberen (van 't Fr. plomber), opvullen van een holte, meestal in een tand; ook in een been. P. van de long, opvulling van de ruimte tussen fascia en pleura costalis met paraffine.

Plumacéolum (verkleinw. van plumacium, veren kussen), propje pluksel.

Plummeren het verrichten van de operatie van Plummer, subtotale strumectomie.

Pluriglandulair (plures, meer; glans, gen. glandis, klier), op meer dan één klier betrekking hebbend. Insuffisance pluriglandulaire (Fr.), onvoldoende werking van verschillende klieren met inwendige afscheiding, en de gevolgen daarvan.

Plurípara (pario, baren), een barende vrouw, die reeds eerder gebaard heeft of een vrouw, die reeds twee of meer keren gebaard heeft; syn. multipara; vgl. Primipara.

Pluripolaire mitóse (zie Mitose), kerndelingsfiguren, waarbij de verdeling in kernlissen van verschillende punten in de kern uitgaat.

P.m., 1. = post mortem, na de dood; 2. = pondus medicinale, medicinaal pond = libra. Eng., post meridiem: na de middag.

Pneométer (πνέω blazen), = spirometer (zie ald.).

Pneumarthrografíe, Röntgenfoto gemaakt na inspuiting van lucht in een gewricht.

Pneumarthrósis(πνεῦμα, lucht, adem;ἄρθρον, gewricht), ophoping van lucht in een gewricht.

Pneumáscos (ἀσκός, zak), het uitstromen van lucht of gas uit de maag- of het darmkanaal in de buikholte; syn. pneumatosis peritonei.

Pneumathaemíe (αἷμα, bloed), het indringen van lucht in het bloed; vgl. Embolie (luchtembolie).

Pneumática (nl. remedia), geneesmiddelen, die de ademhaling bevorderen.

Pneumatisatie, het ontstaan van holten, gevuld met lucht en bekleed met slijmvlies in een weefsel, in het bijzonder in het slaapbeen in de omgeving van het middenoor, van het eerste tot het zesde levensjaar.

Pneumatisch, betrekking hebbend op lucht of op ademhaling. P. bed, luchtkussen. Pneumatische kamer of klok, een vertrek, dat luchtdicht kan worden afgesloten en waarin patiënten verdunde of verdichte lucht kunnen inademen. Pneumatische beenderen, beenderen, die lucht bevatten, bijv. het zeef- en wiggebeen. Pneumatische therapie, toepassing van kunstmatig verdunde of verdichte lucht in pneumatische kamers of door middel van vervoerbare toestellen; syn. pneumotherapie.

Pneumatocéle (πνεῦμα, gen. πνεύματος, lucht, adem; κήλη, breuk), 1. luchtgezwel, omschreven zwelling onder de huid, doordat onderhuidse ruimten in verbinding komen met de luchtwegen of de trommelholte; vgl. Emphysema subcutaneum; 2. longbreuk (hernia ventosa), uitpuiling van een deel van de long door een aangeboren abnormale opening in de borstwand. P. capitis, = pneumatocephalus. P. (tunicae) vaginalis, = pneumocele scrotalis (zie ald.).

Pneumatocéphalus (κεφαλή, hoofd), emphysema subcutáneum aan het hoofd, door verwonding van de lucht bevattende holten van het tepelvormig uitsteeksel of het voorhoofdsbeen. Vgl. Pneumocéphalus.

Pneumatometríe, manometrische meting van de zuiging der inademing en de druk der uitademing, door middel van een pneumatométer (Waldenburg); vgl. Spirometrie.

Pneumatoscóop (σκοπέω, bezien), 1. toestel

om de gassen in de ademhalingslucht te meten (Wintrich); 2. instrument om de ademhaling te ausculteren (inwendige auscultatie) van de half geopende mond uit (Gabritschewsky).

Pneumatósis (πνευματόω, doen verdampen), ophoping van gas of lucht, meteorismus. P. cystoídes intestinórum, vorming van lucht bevattende cysten (zie ald.) in de darm, door de invloed van bacteriën; deze cysten barsten met een knal (E. Hahn). P. peritonéi, = pneumascos. P. pulmónum, = emphysema pulmonum (zie ald.). P. sánguinis, = pneumathaemie.

Pneumatotherapie, = pneumatische therapie.

Pneumaturíe (οὐρέω, wateren), lozing van gas met de urine, hetzij door een fistel uit de darm afkomstig, hetzij door ontleding in de urine zelve ontstaan.

Pneumectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van een ziek stuk long. Vgl. Pneumonectomíe.

Pneumencéphalographíe (ἐγκέφαλος, de hersenen; γραφεῖν, schrijven), Röntgenphotographie van de met lucht gevulde hersenkamers; syn. ventriculographie.

Pneumobacil, bacil van Friedländer, die bij longontsteking wordt gevonden.

Pneumobronchotomíe, operatieve snede in de longen en bronchi.

Pneumocardiaal geruis, hart- en longengeruis; geruis aan het hart, dat door de beweging der longen ontstaat.

Pneumocéle, = Pneumatocele.

Pneumocéle scrotális (Verneuil), ophoping van lucht in de balzak = pneumatocele vaginalis.

Pneumocéphalus, lucht binnen in de schedelholte. Vgl. Pneumatocéphalus.

Pneumocokken, = pneumobacillen.

Pneumoconiósis (κόνις, stof), stoflong, ziekte, bij arbeiders veroorzaakt door inademing van bepaalde stofsoorten. P. anthracótica (ἄνθραξ, kool), syn. anthracosis pulmonum; ontstaat door stof van steenkool, graphiet en roet. P. siderótica (σίδηρος, ijzer), ijzerlong, veroorzaakt door ijzeroxydule, -oxyde en ferriphosphaat (zwarte ijzerlong); onder de invloed van metaal en zandsteenstof ontstaat het „grinders asthma" (zie ald.), slijpersasthma, een katarrhale aandoening met emphyseem of phthisis. Syn. siderosis, metallosis pulmonum. (Juister ware pneu**mono**coniosis, omdat niet bedoeld wordt κόνις in πνεῦμα, maar in πνεύμων, long; zo ook in andere samenstellingen, waarbij long wordt bedoeld). Verder zie Aluminosis, Chalicosis, Tabacosis, Pneumonie cotonneuse, Amiantose, Silicatose.

Pneumogástricus (sc. nervus), long- en maagzenuw; in Frankrijk gebruikelijk syn. voor nervus vagus.

Pneumographíe (Marey), graphische optekening van de ademhalingsbeweging; syn. stethographie. De figuur heet Pneumogram.

Pneumohaemíe, = pneumathaemie.

Pneumohydrothórax, = hydropneumothorax.

Pneumolíet (λίθος, steen), longsteen; verkalkte massa in het longweefsel of de bronchi.

Pneumólysis (λύσις, losmaking), 1. losmaking van vergroeiingen tussen het borstvlies en de long; 2. verwijdering van enige stukken rib ten einde de zieke long gelegenheid te geven, zich samen te trekken, waardoor holten zich kunnen sluiten en tot een litteken genezen. Zie ook Jacobaeus, Aanhangsel. Syn. Pneumonólysis.

Pneumomalácia ácida (μαλακία, verweking), longverweking door zuur; verweking der long in het lijk, doordat er maagsap in loopt.

Pneumomassage, plaatselijke aanwending van een electrisch gedreven luchtpompje, waardoor tengevolge van de afwisselende luchtdruk plaatselijk de bloeddruk eveneens wisselt en de bloedsomloop wordt bevorderd.

Pneumomastoíd, een processus mastoideus, die lucht bevat.

Pneumomycósis (μύκης, schimmel), schimmelvorming in de long (meestal in reeds zieke gedeelten), de oorzaak van vele gevallen van bronchitis putrida. Naar de soort van schimmel onderscheidt men P. aspergillina, sarcinica, enz. Syn. Pneumonomycósis.

Pneumonectasíe, = emphysema pulmonum.

Pneumonectomíe, (ἐκτέμνω, uitsnijden), verwijdering van een gehele long. Vgl. Pneumectomie.

Pneumonéphrographíe, het maken van een Röntgen-foto van de nierstreek na inblazen van zuurstof. Minder juist ook Pneumorenographie genaamd. Eng. Perirenal insufflation, Trans pneumo-rein.

Pneumónia (πνευμονία, longontsteking; bij Hippocrates, πλευμονία), ontsteking van het longparenchym. P. alba (wit), bij syphilitische pasgeboren kinderen. P. annexíva (annecto, aanknopen), deze gaat telkens verder over het aangrenzende longweefsel. P. apostematósa, etterige P., longabsces, vgl. Aposthema. P. asthénica (ἀσθενικός, krachteloos), P. met

snel verval van krachten en spoedige verzwakking van de hartwerking. P. biliósa (bilis, gal), een vaak als asthenische P. verlopende vorm met geelzucht. P. caseósa (caseus, kaas), P. waarop verkazing van het exsudaat volgt. P. catarrhális, bronchopneumonische ontsteking, vaak ook P. lobuláris (ontsteking der lobuli, longkwabjes) genoemd; bij voorkeur in de onderkwab, ten gevolge van besmettelijke ziekten (kinkhoest, mazelen, griep, typhus, pokken, roodvonk), die met bronchitis gepaard gaan (bronchopneumonie). P. croupósa s. fibrinósa, ook genuína (echt) genoemd, acute longontsteking, meestal veroorzaakt door diplococcus pneumoniae; zij tast meestal gehele lobben (P. lobáris) aan. P. desquamatíva (squama, schub), afschilferende longontsteking, waarbij het interstitiële weefsel wordt geïnfiltreerd met een celrijk, plastisch exsudaat van epitheelcellen der longblaasjes. P. díssecans (disseco, in stukken snijden), verettering der bindweefsel-scheidingen tussen de grotere lobulaire afdelingen der long, waardoor deze uiteenvallen; syn. P. interlobularis purulenta. P. dystelectática (gevormd gelijk atelectasis, zie ald.), longontsteking bij zwakke kinderen met voedingsstoornis, waarbij verspreide atelectase ontstaat in de nabij de wervels liggende delen der longen (paravertebrale dyst. pn.). P. embólica, doordat een embolus (zie ald.) een tak der longslagader verstopt. Eosinophile P. van Löffler, zie Aanhangsel. P. fibrinósa = P. crouposa. P. hypostática, zie Hypostasis. P. interlobuláris purulénta, zie P. dissecans. P. intermíttens, zie Malaria (tropica). P. interstitiális chrónica, longontsteking met woekering van het interstitiële bindweefsel, waardoor cirrhosis pulmonum (zie ald.) ontstaat; bij pneumoconiosis (zie ald.), tuberculeuse peribronchitis, kazige bronchopneumonie en croupeuse pneumonie. P. lobáris, = P. crouposa. P. lobuláris, = P. catarrhalis. P. malleósa, P. bij kwade droes. P. massíva, een vorm van croupeuze pneumonie, waarbij niet alleen de kleinste, maar ook de grotere en grootste bronchi met fibrine gevuld zijn. (Grancher); syn. splenopneumonie (zie ald.). P. mígrans (migro, zwerven), rondgaande longontsteking, waarbij achtereenvolgens lobben of gedeelten van lobben worden aangetast, die niet aan elkander grenzen; syn. P. erysipelatosa. P. nótha (νόθος, onecht), voormalige benaming van bronchitis capillaris diffusa. P. scrofulósa, = P. caseosa. P. serósa, ontsteking der long met gering fibrinegehalte van het exsudaat, waarbij het weefsel gedrenkt is met serum. P. sthénica (tegenover P. asthenica), P. met hevige verschijnselen, bij goede algemene toestand. P. tuberculósa, longontsteking, die in tuberculose overgaat, of bij bestaande tuberculose. P. verminósa, door wormen (nematoden) ontstaande longontsteking bij geiten, konijnen, enz. Anatomisch gelijkt zij op tuberculose (syn. pseudotuberculose). Pneumonie cotonneuse, katoen-longontsteking, slepende longziekte, veroorzaakt door katoenstof; syn. byssinosis pulmonum.

Pneumonítis, Engels-Amerikaanse naam voor vluchtige longinfiltraten, die ten onrechte zijn beschouwd als een vroeg symptoom van longtuberculose.

Pneumonolipó(idó)sis (λίπος, vet), longaandoening, ontstaan doordat vet in de ademhalingswegen geraakt (inspuiting van lipijodol, verslikken bij gebruik van paraffine, enz.), of doordat een stofwisselingsstoornis lipoiden doet ontstaan in het epitheel der longblaasjes. Acute P., een virus-pneumonie.

Pneumonóse (νόσος, ziekte), ziektetoestand door onvoldoende opname van zuurstof uit de longblaasjes, veroorzaakt door onvoldoende doordringbaarheid hunner wanden voor zuurstof; o.a. na gebruik van sommige slaapmiddelen en bij griep.

Pneumopericárdium (πνεῦμα, lucht), het indringen van lucht in het hartezakje door verwondingen, of van gassen uit de long, de borstholte, de maag of de slokdarm bij ziekten, of de ontwikkeling van gassen in rottende exsudaten (pyopneumopericardium).

Pneumoperitonéum, het indringen van lucht in de buikholte, ten gevolge van doorboring van de buikwand of van de ingewanden of door pneumoperitonitis; ook kunstmatig veroorzaakt in plaats van pneumothorax (zie ald.) wanneer de toestand der longen dit laatste niet toelaat of om het diaphragma omhoog te dringen na phrenicoclasie (zie ald.). Syn. meteorismus peritonealis; vgl. Peritonaeum.

Pneumoperitonítis, buikvliesontsteking, waarbij zich uit de afscheiding gassen ontwikkelen; vgl. Meteorismus peritonealis.

Pneumopexíe, longhechting, vasthechting van de long aan het borstvlies tot het verrichten van een operatie aan de long.

Pneumophóon, een luchtdicht toestel, door een rubberbuis verbonden met het oor, is voorzien van een ballon, waarmee de druk in het oor kan worden verhoogd en ver-

laagd. Men bepaalt bij welke druk een toon het duidelijkst wordt gehoord.

Pneumopleurítis, long-borstvliesontsteking, pneumonie met pleuritis; zie Peripneumonie, Pleuritis.

Pneumopyelographíe, doorstraling met X-stralen van het vooraf met lucht gevulde nierbekken, vgl. Pyelographie.

Pneumoradiographíe, doorstraling met X-stralen, nadat het omgevende weefsel met gas is opgespoten.

Pneumorrhagíe (πνεύμων, long; ῥήγνυμι, barsten), longbloeding, bloedspuwing.

Pneumoserothórax, = hydropneumothorax.

Pneumotachographíe (τάχυς, snel), het meten van de snelheid van de lucht bij het ademhalen.

Pneumotherapie, = Pneumatische therapie.

Pneumothórax (θώραξ, borst), ophoping van gas of lucht in de borstholte, door een verwonding van buiten af, of door doorbraak van longblaasjes of een holte in de long, of van een gezwel van een naburig, gas bevattend orgaan, of door ontwikkeling van gas uit vocht, in de borstholte. De p. is gedeeltelijk of totaal (een gehele helft der borstholte omvattend); open (d.i. in verbinding met de bronchi) of gesloten. Kunstmatige pneumothorax (Forlanini), inblazing van stikstof in de borstvliesholte om een tuberculeuse long te doen samenvallen en daardoor tijdelijk rust te verschaffen. Extrapleurale p., lucht ingebracht tussen pleura costalis en fascia; intrapleurale p., tussen de beide bladen van de pleura. Donkere p., op de Röntgen-foto een schaduw van de p., die donkerder is dan die van de long, doordat de pleura is verdikt als reactie op de prikkel van de lucht (pachypleuritis).

Pneumotomíe (τέμνω, snijden), longsnede, operatie bij longabsces, longversterf of holten in de long.

Pneumotýphus (τῦφος, verdoving, typhus), buiktyphus met op de voorgrond tredende longverschijnselen.

Pódagra (ποδάγρα, voetklem), jicht, pootje, flerecijn; vgl. Arthritis urica.

Podalgíe (πούς, voet, gen. ποδός; ἄλγος, pijn), pijn in de voet.

Podarthrocacé (vgl. Arthrocace), tuberculose van het voetgewricht.

Podelkóma (ἕλκωμα, zweer), madurabeen.

Podencéphalus, monster, waarbij de hersenen grotendeels buiten de schedel liggen en daarmede met een steel samenhangen.

Podiatríe (πούς, gen. ποδός, voet; ἰατρεία, geneeskunst), de behandeling van afwijkingen aan de voet; vgl. Pédicure.

Podopómpholyx (πομφόλυξ, waterblaas), een aandoening aan de voet, overeenkomende met cheiropompholyx (zie ald.) aan de hand.

Poíkilo- (ποικίλος, bont, veelkleurig, afwisselend), P.-blasten, erythroblasten (zie ald.) van abnormale vorm. P.-cyten (Quincke), erythrocyten van abnormale vorm. P.-cytóse, P.-cythaemíe, het voorkomen van poikilocyten in het bloed bij ernstige vormen van bloedarmoede. P. dermatomyosítis, poikilodermie (zie ald.) gepaard met myositis. P. dermie, sterk gepigmenteerde plekken in de huid en ook bleke, atrophische met teleangiectasiën en zweren. P.-therm (θέρμη, warmte), met afwisselende lichaamswarmte (koudbloedig); tegenstelling, homoeotherm, warmbloedig (zie ald.).

Pointes de feu (Fr.), oppervlakkige verbranding der huid met het gloeiend ijzer of de thermocauter (zie ald.), als afleidend middel.

Points (Fr., punten) apophysaires (Trousseau), pijnpunten (points douloureux) aan de doorn-uitsteeksels (apophyses épineuses) van de ruggegraat. P. d'élection (Fr., van verkiezing), punten op de huid, waarop men, om bepaalde zenuwen of spieren te electriseren, bij voorkeur de electroden plaatst. P. douloureux (Fr., pijnpunten), plekken, welke, als men erop drukt, pijn doen bij neuralgie van bepaalde zenuwen.

Polariméter, toestel om het suikergehalte van vloeistoffen te bepalen naar de mate van draaiing van het polarisatievlak.

Polarimicroscoop, polarisatiemicroscoop (zie polarisatie).

Polarisatie (πόλος, draaipunt), 1. het zich richten van de vrijkomende ionen in een electrolyt (vloeistof, waarin de twee polen-electroden van een galvanische stroom gedompeld zijn) naar de beide polen; 2. wijziging van de lichttrillingen der aetherdeeltjes, zodanig dat alle trillingen in één vlak geschieden. P.-microscoop, microscoop, waaronder de voorwerpen tussen 2 gekruiste nicols, dus in gepolariseerd licht, worden beschouwd.

Polarisator, polariscoop, polarisatietoestel.

Polaristrobométer (στρόβος, het ronddraaien), toestel ter bepaling van de draaiing van het polarisatievlak door optisch werkzame (links- of rechtsdraaiende) stoffen in oplossing (Wild); vgl. Racemeus mengsel, Optisch actief.

Policliniek (πόλις, stad, gemeente; κλινική, cliniek), instelling tot behandeling van in

het algemeen minvermogende lopende zieken.

Poliep (πολύπους, veelvoet; van πολύς, veel en πούς, voet) in de dierkunde; de aan een steel vastzittende hydrozoa; vandaar in de ziektekunde: ieder gezwel, dat met een steel aan een slijmvlies, soms ook aan de huid, een weivlies of een synovia (zie ald.) vastzit; allerlei soorten van gezwellen kunnen de vorm van een poliep hebben; ook vastzittende bloedstolsels (polypus fibrinosus; vgl. Tumor fibrinosus) worden polypen genoemd, bijv. pólypus córdis, een thrombus in de holten van het hart, en de placentapoliepen, die zich op ruwe plekken der placenta vastzetten.

Pólio-encephalítis (πολιός, grijs; ἐγκέφαλος, hersenen), ontsteking der grijze stof van de hersenen; niet geheel juiste benaming voor cerebrale kinderverlamming. P. haemorrhágica inferior s. bulbáris, vgl. Acute bulbaire verlamming. P. haemorrhágica superior s. ophthalmoplégica, bloedige ontsteking van de grijze stof in het kernengebied der zenuwen van de oogspieren; vgl. Ophthalmoplegie (Wernicke); syn. mesencephalitis (Ziehen).

Pólio-encéphalomyelítis, chronische polioencephalitis haemorrhagica inferior, die zich tot in de grijze stof van het ruggemerg voortzet.

Póliomyelítis anterior (μυελός, merg), ontsteking van de voorste horens der grijze stof van het ruggemerg, omvattende alle ziekten der voorste horens, welke met spieratrophie gepaard gaan; syn. tephromyelitis. P. anterior acúta, acute ontsteking der voorste horens, meestal bij kinderen (p. a. a. infántum, essentiële kinderverlamming, ziekte van Heine-Medin). P. anterior acúta adultórum, dezelfde ziekte bij volwassenen. P. anterior subacúta, chrónica, subacute en slepende ruggemergsverlamming met spieratrophie (Duchenne).

Pólioneuromerie, de metamerie (zie ald.) van de grijze stof van het centrale zenuwstelsel.

Poliósis (πολίωσις), het grijs worden.

Pollaki(s)urie (πολλάκις, dikwijls), vermeerdering van het aantal urinelozingen.

Póllentoxíne (pollen, fijn stof; in de plantkunde stuifmeel), het vergift in het stuifmeel, vooral van grasachtige planten, dat de hooikoorts veroorzaakt.

Pollenziekte, Pollinósis, hooikoorts.

Póllex (Lat., gen. pollicis), duim.

Pollútio (polluo, verontreinigen), pollutie, onvrijwillige lozing van zaad. P. diúrna (diurnus, bij dag geschiedend), zaadverlies in wakende toestand, bij geringe geslachtelijke of mechanische prikkeling; deze toestand wordt soms reeds spermatorrhoea (zie ald.) genoemd. P. féminae, pollutie der vrouw, afscheiding van vocht uit de glandulae bulbo-urethrales of vestibulares majores (zie ald.) ten gevolge van zinnelijke dromen of aanraking. P. nocturna (nocturnus, nachtelijk), pollutie in de slaap.

Polsdeficit (deficio, ontbreken), het verschil tussen het aantal samentrekkingen der linker hartekamer en het aantal polsslagen, als niet alle samentrekkingen der kamer in staat zijn, een polsgolf te verwekken.

Pólus frontális, occipitális, temporális (πόλος, draaipunt), de pool (het vrije uiteinde) van den lobus frontalis, occipitalis, enz. der hersenen.

Pólyadenie, pólyadenítis (πολύς, veel; ἀδήν, klier), ontsteking van een aantal lymphklieren.

Polyaemie (αἷμα, bloed), vgl. Plethora.

Polyaesthesie (αἴσθησις, gewaarwording), het verschijnsel, dat een enkelvoudige aanraking (bijv. met de punt van een passer) als een dubbele of meervoudige wordt waargenomen; vgl. Hyperpselaphesie.

Polyarthrítis (ἄρθρον, gewricht), ontsteking van meer dan één gewricht. P. entérica = ziekte van Reiter, zie Aanhangsel. P. chronica infectiósa = Infect-arthritis, zie ald. P. rheumática acuta, acuut gewrichtsrheumatisme; syn. rheumatismus articulorum acutus, rheumarthritis acuta; is een andere ziekte de oorzaak der aandoening, dan wordt zij daarnaar genoemd: P. r. a. gonorrhoica, dysenterica; vgl. Rheumatoide ziekten, Pseudorheumatismus.

Polyblásten (Maximow), de ongedifferentieerde mesenchymcellen, waaruit alle soorten cellen van het reticulo-endotheliale systeem voortkomen.

Polycaryocýten (κάρυον, kern), reuzecellen met vele kernen.

Polychésie (Fr., van πολύς, en χέζω, ontlasting hebben), de (bij wijze van smaad) aan de Duitsers toegeschreven eigenschap, zeer veel ontlasting te hebben; syn. polycoprie.

Polychloruríe (οὐρέω, wateren), verhoogde afscheiding van chloornatrium door de nieren.

Polycholíe (χολή, gal), zeer sterke afscheiding van gal; vgl. Pleiocholie.

Polychondropathíe, gelijktijdige ontsteking, met kort durende koorts gepaard gaande, van een aantal kraakbeenderen — neuskraakbeen, strotklepje, oorschelpen, enz. (Jaksch-Wartenhorst).

Polychromaemíe (χρῶμα, kleur), vermeerdering van de bloedkleurstof bij polycythaemie.

Polychromasíe, zie het volgende woord.

Polychromatophilíe (φίλία, neiging), het vermogen van sommige rode bloedlichaampjes, zowel met een zure als met een basische kleurstof te worden gekleurd; deze „polychromatophile ontaarding" wordt door ernstige anaemie en zekere vergiften veroorzaakt (Ehrlich).

Polychromatop(s)íe (ὄψις, het zien), het normale, veelkleurige zien; syn. enchromatopsie; vgl. Dichromatopsie.

Polycloníe (κλόνος, heftige beweging), paramyoclonus multiplex.

Polycopríe (κόπρος, uitwerpselen), = polychésie.

Polycoríe (κόρη, pupil), het bestaan van meer dan één pupil-opening in het regenboogvlies.

Polycróot (κρότος, het slaan, kloppen), aanduiding van een pols met meer dan twee verheffingen; vgl. Dicrotie.

Polycýstisch, bestaande uit vele cysten (zie ald.). Polycystische ontaarding, vgl. Ren cysticus.

Polycystóma mammae, gezwel van de vrouwenborst, waarin vele acini (zie ald.) tot cysten zijn uitgezet.

Polycythaémia (κύτος, blaasje, cel), vermeerdering der rode bloedlichaampjes; syn. hyperglobulie, polyglobulie, erythrocytosis. P. rubra megalosplénica (ruber, rood; μέγας, vr. μεγάλη, groot; σπλήν, milt), ziekte, waarvan de verschijnselen o.a. bestaan in vergroting van de milt, hyperglobulie en verhoging van het gehalte van het bloed aan haemoglobine; als ondervorm hiervan noemt Vaquez P. myelopáthica, p., waarbij ook het beenmerg is aangedaan; syn. erythrocytosis megalosplenica, ziekte van Osler, erythraemie. P. rubra hypertónica (ὑπέρ, boven; τόνος, spanning), P. zonder miltzwelling, met verhoogde bloeddruk; syn. ziekte van Gaisböck, erythrosis. De verschillen tussen deze vormen zijn vaag. P. vera, primaire P.; syn. Erythraemie.

Polydactylíe (δάκτυλος, vinger), het bezit van te veel vingers of tenen.

Polydipsíe (δίψα, dorst), verhoogd dorstgevoel.

Polygalactíe (γάλα, melk, gen. γάλακτος), verhoogde afscheiding van zog; vgl. Galactorrhoea.

Polyglandulair, = pluriglandulair.

Polyglobulíe, zie Polycythaemie.

Polygnathíe (γνάθος, kaak), misvorming, bestaande in verdubbeling van de onderkaak. Ook synoniem voor epignathie (zie ald.).

Polýgnathus, dubbelmonster, waarbij de minst ontwikkelde vrucht (parasiet) bevestigd is aan de kaak van de meest ontwikkelde (autosiet).

Polygráaf (γράφω, schrijven), toestel om tegelijkertijd verschillende bewegingen (bijv. de slagader- en de aderpols) op te tekenen (Mackenzie).

Polygyríe (γῦρος, kring), een meer dan normaal aantal hersenwindingen.

Polyhaemíe, = Plethora.

Polyhormonaal stadium, het tijdperk van het climacterium (zie ald.), waarin veel folliculine (zie ald.) in het bloed is. Vgl. Oligohormonaal. Polyhormonále amenorrhoe (Zondek) het wegblijven van de menstruatie bij overvloedige uitscheiding van menformon.

Polyhydramníe, overvloedigheid van het vruchtwater (vgl. Hydramnion).

Pólyídiosýncrasíe (Kollarits), idiosyncrasie (zie ald.) voor velerlei stoffen; vgl. Panidiosyncrasie.

Polyinfectie, gemengde besmetting.

Polyleptische koorts (λῆψις, aanval), koorts die zich in verscheidene aanvallen herhaalt, zoals malaria, typhus recurrens, febris hectica.

Polyletaliteit (Lat., letum, dood), het ter wereld brengen van vele dode kinderen.

Polymastíe s. polymázia (μαστός, en μαζός, borsttepel), vermeerdering van het aantal borsttepels; syn. hypermastie, polythelie.

Polymelíe (μέλος, lid), vorming van overtollige gehele of gedeeltelijke ledematen; vgl. Polydactylie.

Polýmitus (μίτος, draad), ontwikkelingsstadium der malariaparasieten (microgametocyten), met vele zweepdraden, welke zich in de anopheles-darm ontwikkelen.

Polymórph, polymorphismus of polymorphíe (μορφή, vorm), vgl. Pleomorphismus.

Polymorphkernig, lelijke benaming voor leucocyten met kernen van verschillende vorm (zie Leucocyten).

Polymyosítis (vgl. Myositis), met koorts gepaard gaande, vaak dodelijke ziekte, waarbij een aantal spieren ontstoken zijn; vgl. Dermatomyositis en Dermatomucomyositis.

Polyneurítis, neuritis (zie ald.) in verschillende zenuwgebieden tegelijk. P. acúta amyotróphica (vgl. Amyotrophia), p. met verlammingen en atrophie van spieren. P. atáctica, = neurotabes peripherica. P. endémica perniciósa, = beri-beri. P. gallinárum (gallina, kip), kippen-polyneuritis, bij kippen, die met gepelde rijst worden gevoederd. P. hyper-

tróphica progressíva, voortschrijdende ontaarding van de zenuwfibrillen van vele periphere zenuwen, door hypertrophie der schede van Schwann (zie ald.), met spieratrophie, misvorming der voeten, gevoelsstoornissen, enz. Soms familiair. P. infectiósa = Polyradículoneurítis, zie ald. Vgl. Mononeuritis.

Polyneurítisch, bij polyneuritis voorkomend; Polyneurítische psychose, = psychose van Korsakoff.

Polynucleair (nucleus, kern), met vele kernen; zie leucocyten.

Polynucleóse, het in grote hoeveelheid voorkomen van polynucleaire leucocyten in exsudaten, enz.

Polyopíe (ὤψ, gen. ὠπός, het zien), vorming van vele beelden bij het zien; hieronder behoort de monoculaire diplopie (zie Dipoplia).

Polyorchidíe (ὄρχις, zaadbal), het bezit van meer dan twee zaadballen.

Polyorrhymenítis (ὀρρός, melkwei; overdrachtelijk de troebel witte kleur der weivliezen; ὑμήν, vliesje), gelijktijdige ontsteking van verschillende weivliezen (buikvlies, borstvlies, hartezakje); syn. polyserositis, ziekte van Bamberger, of van Concato.

Polyotíe (οὖς, gen. ὠτός, oor), misvorming, bestaande uit kleine en grote aanhangsels aan de huid van het oor en in de omgeving daarvan.

Polypanarthrítis hyperplástica (πᾶς, onz. πᾶν, geheel, alle; ἄρθρον, gewricht; ὑπέρ, boven, hier bovenmatig; πλαστικός, vormend), hyperplastische ontsteking (vgl. Hyperplasie) van vele gewrichten in hun geheel = arthritis deformans.

Polypapillóma trópicum, = framboesia tropica.

Polypeptidaemíe (αἷμα, bloed), het voorkomen in het bloed van polypeptiden (zie ald.).

Polypeptíden (E. Fischer), stoffen, die uit verschillende aminozuren zijn samengesteld en ten dele eiwitreacties geven. Zie Peptiden.

Polypháag, een polyvalente bacteriophaag.

Polyphagíe (πολυφάγος, veel etend), ziekelijke vraatzucht.

Polypharmacíe (φάρμακον, geneesmiddel), het voorschrijven van een groot aantal geneesmiddelen.

Polyphrasíe (φράσις, het spreken), ziekelijke redeneerzucht; syn. logorrhoea.

Polypiónia (πίων, vet), vetzucht; syn. adipositas, obesitas, physconie, pimelosis, polysarcie, lipomatosis. P. infántum, buitengewone vetzucht bij kinderen; vgl. Chlorosis gigantea.

Polyploíde cellen, met veel chromosomen. Vgl. Haploide, diploide, triploide, tetraploide tot octoploide toe.

Polypnóea (vgl. Dyspnoea), versnelde ademhaling.

Polypósis, vorming van poliepen (zie ald.) in groot aantal. P. adenomatósa, vorming van vele adenomen in de vorm van poliepen in maag en darm, vaak een voorloper van kanker. P. ventriculi, vgl. Etat mamelonné.

Polypotóom (τέμνω, snijden; τομός, snijdend, scherp), poliepmes.

Polypragmasíe(πολυπραγμοσύνη,vgl.πρᾶγμα, handeling), de zucht van een arts om veel en velerlei te doen bij een ziekte.

Polyproláan stadium, het tijdperk van het climacterium, waarin veel prolan (zie ald.) in het bloed is. Vgl. Polyhormonaal.

Pólypus, = poliep; zie ald.

Polyradículoneurítis, met koorts gepaard gaande verlamming van de benen, later ook van de armen, aangezichts- en ademhalingsspieren, met stoornissen in de gevoelszenuwen. Syn. Polyneuritis infectiosa; syndroom van Guillain-Barré, zie Aanhangsel.

Polysárcia (σάρξ, gen. σαρκός, vlees), vetzucht.

Polyscleradenítis, scleradenitis (zie ald.) van vele of alle lymphklieren.

Polyserosítis, = Polyorrhymenitis.

Polysialíe (σίαλον, speeksel), zie Ptyalismus.

Polyspermíe (σπέρμα, zaad), 1. het indringen van meer dan één zaaddraadje in één ei; 2. spermatorrhoea; 3. overvloedige afscheiding van zaad.

Polystichíasis, polystíchia (στίχος, rij), rangschikking van de ooghaartjes in meer dan twee rijen (vgl. Distichiasis, Trichiasis).

Polytendinítis (Kahlmeter) ontsteking op een aantal plaatsen van aanhechting van pezen en spieren.

Polyténdinobursítis (Dorrepaal), polytendinitis (zie ald.) gepaard met ontsteking van een aantal bursae, zonder aandoening der gewrichten.

Polythelíe (θηλή, de vrouwelijke borst), = polymastie.

Polytrichíe, polytrichósis (θρίξ, gen. τριχός, haar), = hypertrichosis.

Polyúria (οὖρον, urine), vermeerdering van de urineafscheiding; vgl. Diabetes insipidus. P. spástica (σπαστικός, trekkend, krampachtig), polyurie na krampaanvallen bij zenuwziekten; vgl. Urina spastica.

Polyurie expérimentale (Fr., polyurie door proefneming), het onderzoek, of de urineafscheiding voldoende toeneemt na veel

drinken, dus of de nieren voldoende werken (Albarran).

Polyvalent serum (valens, geldend), een-serum, verkregen door dieren voor verschillende bacteriën onvatbaar te maken, of door het serum van verschillende dieren, die elk voor een andere bacterie onvatbaar zijn gemaakt, te mengen. Vgl. Monovalent.

Polyvalurie, lozing van urine met een hoog valentiegetal, zie ald.

Polyxenie, (ξενός, gastheer), het vermogen van parasieten om te leven in verschillende gastheren.

Pómpholyx (vgl. Cheiropompholyx en Podopompholyx), = pemphigus.

Pómphus (πομφός, blaar), vlakke, in het midden meestal bleker gekleurde rode bult, zonder vloeibare inhoud; syn. urtica; zie ald.

Pómum Adámi (Lat.), adamsappel, het (bij mannen) vooruitstekend gedeelte der schildkraakbeenderen; syn. prominentia laryngea.

Ponction blanche (Fr., blanc = (soms) vruchteloos), een punctie (zie ald.), waarbij geen vocht wordt opgehaald.

Ponderabel (pondus, gen. ponderis, gewicht), te schatten.

Pondus medicinále, medicinaal gewicht, zie P. m.

Ponopathie (πόνος, ziekte, pijn; πάθος, aandoening), nerveuse uitputting (Bleuler).

Pónos (πόνος, ziekte, pijn), Nieuw-Griekse benaming voor Kala-Azar (zie ald.) op de eilanden Spetza en Hydra.

Pons (Lat.), brug. P. hepáticus Halleri, de overbrugging van het lig. teres door leverweefsel. P. Varóli, brug van Varolio; een vooruitspringend gedeelte van de basis der hersenen, tussen het verlengde merg en de pedunculi cerebri. P. zygomáticus, = arcus zygomaticus.

Pontículus (Lat., brugje). P. medúllae oblongátae s. pontis, de voorste bundel der fibrae arcuatae externae van het verlengde merg. P. ventriculi quarti, = taenia ventriculi quarti.

Pont-lévismethode (Richard) (Fr. Ophaalbrug), operatie bij coxa vara, waarbij een spaander van het heupbeen wordt bevestigd aan de trochanter major, om verdere afwijking te voorkomen.

Poolkleuring, kleuring van de polen van een bacterie, bijv. de pestbacil, doordat zich daar ter plaatse kleurbaar protoplasma heeft opgehoopt.

Poolkorreltjes, korreltjes in de polen van bacteriën, die voor poolkleuring vatbaar zijn.

Poollichaampje, een zeer klein lichaampje, dat naast de kernen van sommige cellen, vooral zaad- en eicellen wordt gevonden, en een grote betekenis heeft voor de bevruchting en de caryokinese (zie ald.); syn. centraal lichaampje, richtingslichaampje, centrosoma, centriolum.

Poolstraling, = caryokinese (zie ald.).

Poplitéus (poples, gen. poplitis, kniekuil), tot de kniekuil behorend; bijv. arteria poplitea, musculus, nervus popliteus.

Poradenítis (πόρος, opening; vgl. Adenitis), ontsteking van klieren met talrijke kleine doorbraken naar buiten. Bij bubo en lymphogranulóma in de lies (zie ald.).

Porcupine man (Eng.), stekelvarken-mens; vgl. Hystricismus, Ichthyosis.

Porencéphalie (πόρος, opening; ἐγκέφαλος, hersenen), het gedeeltelijk ontbreken van de wanden der hersenkamers en van het centrum semiovale, als aangeboren gebrek of ten gevolge van ontsteking; soms gepaard met porocranie en meningocele (zie ald.). Vgl. Pseudoporencephalie.

Poreus, (πόρος, opening), van openingen voorzien, los geweven, sponsachtig.

Poriomanie (πορεία, reis, tocht; μανία, waanzin), ziekelijke zucht tot zwerven bij vallende ziekte (Donath); zie Fugae.

Pornographie (πόρνος, ontuchtig; γράφω, schrijven), vuilschrijverij, het met opzet schrijven over ontuchtige dingen.

Porocranie (πῶρος, tufsteen, jichtknobbel, uitwas van het been; κρανίον, schedel), blaasachtige uitpuiling van een deel van de schedel.

Porokeratósis (πόρος, opening; κέρας, hoorn) vorming van hoornachtige lange wratjes, uitgaande van de uitlozingsbuizen der zweetklieren (Mibelli).

Poroscopie (σκοπέω, beschouwen), het herkennen van een achtergelaten vingerindruk, bijv. van een inbreker, aan de rangschikking der zweetporiën.

Porósis (πώρωσις, verharding), = callositas. P. cerebri, vorming van holten in de hersenen na de dood. P. pálpebrae, = chalazion; vgl. Osteoporose.

Porospermiósis folliculáris végetans = ziekte van Darier, zie Aanhangsel.

Porphyrie, de aanwezigheid van abnormale hoeveelheden porphyrine in de weefsels.

Porphyríne (πορφύρα, purper), vroeger aangezien voor een afbraakproduct van het haemoglobine, thans bekend als een voorstadium daarvan; komt in normale urine en faeces voor; in verhoogde mate bij porphyrinurie (zie ald.).

Porphyrinurie, het lozen van roodgekleurde urine, die porphyrine (zie ald.) bevat, bij anaemieën, bij loodvergiftiging en na het

gebruik van slaapmiddelen, die van barbituurzuur zijn afgeleid (sulfonal e.a.).

Porphyrísmus, porphyríe, uit het gestel voortkomende, overmatige porphyrinurie; is dit aangeboren, dan heet het ziekte van Günther.

Porphyrmilt (porphyr, een donkerrood gesteente met lichte kristallen op de doorsnede), vergrote milt met witachtig gele plekken; bij de ziekte van Sternberg (zie Aanhangsel).

Porrígo (Lat., uitslag, verminking van prurígo, zie ald.), oude benaming voor verschillende huidziekten, vooral van het behaarde hoofd. P. decálvans (decalvo, kaal maken), = alopecia areata. P. lupinósa s. favósa, = favus. P. furfurácea (furfur, zemelen), = seborrhoea sicca.

Porrum (Lat., prei), = condyloma acuminatum; wegens de gelijkenis der wratten met de bloeiwijze der prei.

Porta (Lat., poort), P. hépatis, de poort der lever, waar de meeste vaten en zenuwen ingaan; syn. hilus hepatis. P. líenis, P. pulmónis, P. rénis, = resp. hilus lienis, pulmonis, renis.

Porte-caustique (Fr., een voorwerp dat een causticum — van καυστικός, brandend — draagt), instrument waarmede een stof, wordt vastgehouden, die brandend op de weefsels werkt. P.-pierre, steenhouder, instrument om lapis infernalis, helse steen, vast te houden. P.-remède, geneesmiddelhouder, instrument, waarmede men geneesmiddelen in de urinebuis of de baarmoeder brengt.

Pórtio (Lat., gedeelte; syn. pars), P. acromiális, het aan het acromion ontspringend gedeelte van de m. deltoideus. P. cervicális úteri, = P. vaginalis uteri. P. claviculáris M. sterno-cleidomastoídei, M. pectorális majoris, het aan het sleutelbeen ontspringend gedeelte van de musculus sterno-cleidomastoideus, de musculus pectoralis major. P. dura paris séptimi, ,,hard gedeelte van het zevende (hersenzenuw-) paar'', n. facialis; vroeger werd nl. het zevende en achtste paar als één paar beschouwd, waarvan de n. acusticus de ,,portio mollis'' was. P. ilíaca fásciae látae, benedenwaartse voortzetting der fascia iliaca. P. intermédia nervi acústici (Wrisbergii), vgl. Nervus intermedius s. n. glossopalatinus. P. major N. trigémini, grotere, sensibele wortel van de n. trigeminus. P. minor N. trigémini, de kleinere, motorische wortel van de n. trigeminus. P. mollis paris séptimi (mollis, zacht), = n. acusticus; zie P. dura. P. pylórica ventrículi, = pars pylorica, portiergedeelte van de maag. P. spino-scapuláris M. deltoídei, het aan de spina scapulae ontspringend gedeelte van de m. deltoideus. P. sternális M. sternocleido-mastoídei, het aan het borstbeen ontspringend gedeelte van de m. sternocleido-mastoideus. P. sterno-costális M. pectorális majoris, het aan het borstbeen en de ribben ontspringend gedeelte van de m. pectoralis major. P. supravaginális cérvicis úteri, het gedeelte van de hals van de baarmoeder, dat niet door de schede omvat wordt. P. thorácica M. pectorális majoris, = P. sternalis et costalis m. pectoralis majoris. P. vaginális cérvicis úteri s. P. infravaginális úteri, het gedeelte van de hals van de baarmoeder, dat door de schede omvat wordt; onder ,,portio'' zonder meer wordt portio vaginalis uteri verstaan.

Pórus (πόρος), opening. P. acústicus ext., de uitwendige opening van de benige uitwendige gehoorgang. P. acústicus int., inwendige gehooropening aan de achtervlakte van de pyramide van het slaapbeen. P. anterior, voorste opening in de embryonale mergbuis. P. cránio-nasális Hyrtl, = foramen coecum ossis frontalis. Pori lactíferi (Lat., melk aanvoerend), openingen der melkgangen. Pori sudoríferi (Lat., zweet aanvoerend), openingen der zweetkanaaltjes in de huid, ook populair poriën genoemd. Pori uriníferi (Lat., urine aanvoerend), openingen der urinekanaaltjes op de top der nierpapillen.

Porzellanfieber (D., porseleinkoorts), = urticaria (zie ald.).

Positie (positio, plaatsing), de ligging van het kind in de baarmoeder; 1e en 2e positie, enz.

Positief, iets wat er werkelijk is, bevestigend; tegenstelling negatief; als zelfst. nw. een photografisch beeld, dat in de verdeling van licht en donker overeenkomt met het gephotographeerde voorwerp. Positieve phase, het tijdperk, waarin iets aanwezig of waarneembaar is.

Positivisme, wijsgerig stelsel, dat alleen werkelijke feiten erkent en zich niet bezig houdt met wat daarbuiten is.

Posítron (verkort van positief en electron) een positieve electrische lading met zeer geringe massa, die vrij komt bij de splitsing van atomen. Niet te verwarren met de positieve electriciteit, gebonden aan de eenheid van massa (proton).

Posologíe (ποσόν, hoeveelheid), de leer van de giften der geneesmiddelen; syn. Dosiologie.

Post (Lat.), na, achter; post mortem = na de dood.

Postcanien, achter de hoektand gelegen.

Postcellulair (post, na, achter), = postganglionair.

Postcentraal, zich achter de centrale spleet (sulcus centralis) der hersenen bevindend.

Postembryonaal, postfoetaal, na het embryonale of foetale tijdperk voorkomend.

Postepileptisch, na het epileptische toeval voorkomend; bijv. verschijnselen van krankzinnigheid.

Posterior (bijv. nw.), achterste.

Posterobasaal, achter beneden, b.v. de tak van een bronchus.

Posterolateraal, achter op zij.

Posterosief syphiloïed, op syphilis gelijkende aandoening, die zich vertoont na een erosie (zie ald.); blaasjes aan de billen of de geslachtsdelen, die door de inwerking van diarrhoische ontlasting of van urine opengaan en in knobbeltjes met een uitgevreten plekje veranderen.

Postganglionaire vezels (Langley), zenuwvezels, die uit de ascylinders van de viscerale (autonome) ganglia (víscera, ingewanden) ontspringen (dus, gerekend van het centrale zenuwstelsel, voorbij, na, de ganglia) en naar de vaten en klieren gaan; vgl. Praeganglionair.

Posthaemorrhágisch, na bloeding voorkomend.

Posthetomíe (πόσθη, voorhuid), in Engeland gebezigde benaming voor besnijding.

Pósthia (bij Galenus), = hordeolum.

Pósthioplastiek (πλαστική, vormkunst), operatieve vorming van een (beweeglijke) voorhuid in het geval het binnen- en buitenblad der voorhuid met elkander vergroeid zijn (Dieffenbach). In de Oudheid werd een soortgelijke operatie verricht als de voorhuid ontbrak (Celsus).

Posthítis, ontsteking van de voorhuid; syn. balanoposthitis.

Post hoc ergo propter hoc (Lat., na dit, derhalve ten gevolge van dit), in de geneeskunde vaak gebezigde uitdrukking tot aanduiding van de dikwijls voorkomende onjuiste gevolgtrekking, dat iets, dat na een of andere handeling of gebeurtenis geschiedt, het gevolg hiervan is.

Posthypnótisch, wat na de hypnose geschiedt; bijv. posthypnotische opdracht, een opdracht, tijdens de hypnose aan de gehypnotiseerde verstrekt, om op een bepaalde tijd een bepaalde handeling te verrichten.

Pósticus (Lat., de achterste), afkorting voor musculus crico-arytaenoideus posterior.

Pósticus-verlamming, verlamming van deze spier.

Postménstruum, het stadium van de menstruatie-cyclus, dat volgt op de bloeding. Zie ook Praemenstruum.

Postmoláres, = molares (zie ald.); vgl. Praemolares.

Postmortaal (mors, gen. mortis, de dood), wat na de dood wordt waargenomen.

Postnataal (natus, geboren), wat na de geboorte geschiedt.

Postoperatief, wat na een operatie geschiedt, bijv. postoperatieve uitzetting van de maag.

Post partum (Lat.), na de bevalling.

Postponeren (pono, stellen, plaatsen), vertraagde verschijning; tegenstelling van anteponeren (zie ald.).

Postrotatoir, reactie na draaiing op de draaistoel.

Postsyphilitisch, = metasyphilitisch (zie ald.).

Postural albuminury (Eng., posture, houding), door de houding veroorzaakte albuminurie; syn. Orthotische albuminurie. P. hypotension, daling van de bloeddruk bij rechtopstaande houding.

Postzegelmethode, het gebruik van splitskin (zie ald.) op gaas uitgespreid en tegelijk daarmee geknipt in stukjes ter grootte van postzegels, voor transplantaties.

Pótamophobíe (ποταμός, rivier; φόβος, vrees), ziekelijke angst voor stromend water.

Potátor (Lat.), dronkaard. P. strénuus, sterke dronkaard.

Potatórium (de toestand van de dronkaard), drankzucht.

Poténtia (Lat.), kracht, vermogen. P. coeúndi (Lat.), het vermogen om de bijslaap uit te oefenen. P. concipiéndi (Lat.), het vermogen om in zich op te nemen, d.i. om te worden bevrucht. P. generándi (Lat.), het vermogen om voort te brengen, d.i. te bevruchten; vgl. Impotentia. P. virílis (Lat., mannelijk), = P. coeundi.

Poténtie, potentiëren (in de homoeopathie van Hahnemann), verhoging van vermogen, kracht; volgens de oorspronkelijke leer neemt nl. de genezende kracht van een geneesmiddel toe, naarmate het meer verdund is; dit verdunnen heet dan potentiëren; de 1e potentie is een 10-voudige verdunning der „stamtinctuur", de 2e de 100-voudige, enz. (belladonna 1, 2, enz.), of wel de I potentie is de 100-voudige verdunning, de II de 1000-voudige enz. (belladonna I, II, enz.). Tegenwoordig heeft de uitdrukking in de pharmacologie de betekenis van versterking der werking van een geneesmiddel.

Potentieel (van potentia), wat in de mogelijkheid ligt; tegenstelling van actueel.
Pótio (Lat.), drank, vloeibaar geneesmiddel.
Potomanie (πότος, het drinken; μανία, waanzin), drankzucht.
Pótus (Lat.), drank; syn. potio.
Poudrage van Béthune, (Fr., bestuiving), het inblazen van gejodeerde kalk op de longkwabben na wegzuigen van de vooraf aangelegde pneumothorax om een of twee longkwabben te doen vergroeien met de borstwand voor manipulaties aan de nietvergroeide kwab zonder dat de rest samenvalt.
Pouls lent permanent (Fr., blijvend langzame pols), = ziekte van Adams-Stokes.
P.p., afkorting van post partum.
P.P. = **Pellagra-preventing factor** (Goldberger) in het voedsel, thans ook wel met de letters G, B_2, G(B) aangeduid.
P.Q. in het electrocardiogram: P vertoont de werking van het atrium, P.Q. de atrioventriculaire geleidingstijd.
Practicant (practicans, uitoefenend), benaming voor studenten, die aan de uitoefening der genees- of verloskunst ter oefening deelnemen. In Duitsland heet Praktikant de jonge arts, die het wettelijk voorgeschreven „praktische Jahr" ter oefening in een ziekenhuis doorbrengt, alvorens zelfstandig zijn beroep uit te oefenen.
Praecancereus (prae... = vóór...), voorafgaande aan de kanker.
Praecardialgíe (καρδία, hart; ἄλγος, pijn), = praecordiale pijn (zie ald.).
Praecipitaat (praecipito, naar beneden werpen), het neerslag uit een oplossing; in de oogheelkunde, kleine puntjes op de achtervlakte van het hoornvlies, bestaande uit cellen en pigmentkorrels, die, bij ontsteking (iridocyclitis), uit het corpus ciliare worden neergeslagen (Descemetitis).
Praecipiteren, neerslaan (in de scheikunde).
Praecipitínen (Kraus 1897), stoffen, die ontstaan in het dierlijk lichaam, indien (bijv. als dit geïmmuniseerd wordt tegen bacteriën) in dat lichaam eiwitstoffen worden ingespoten, die in deze diersoort van nature niet aanwezig zijn („Artfremd", zie ald.); welke stoffen dan deze bacteriën of eiwitstoffen doen neerslaan; vgl. Agglutininen.
Praecipitinogéen, het antigeen (zie ald.) van een praecipitine.
Praecipitoíed, praecipitine, dat door verwarming zijn werking heeft verloren, al verbindt het zich wel met het praecipitinogeen.
Pr(a)ecisie-instrumenten, instrumenten voor nauwkeurige metingen.
Praecóma, toestand die voorafgaat aan coma (zie ald.).
Praecórdia (cor, hart), de streek van het hart, hart- of maagkuil (zie Scrobiculum cordis); in het oude Latijn ook het middenrif, de borstingewanden, enz.
Praecordiale angst, een gevoel van beklemdheid in de hart- of maagkuil, dat vooral bij lijders aan melancholie de angst begeleidt; ten onrechte ook verwisseld met stenocardie of angina pectoris.
Praecordiale pijn, pijn in de hart- of maagkuil; syn. praecardialgie.
Práecox (Lat.), te vroeg rijp, vroegtijdig; als zelfst. nw. afkorting van dementia praecox.
Praecúneus (prae, voor; cuneus, wig), vóórwig, een gedeelte van de hersenschors, dat vóór de cuneus ligt.
Praedentíne, het weefsel, waaruit zich het dentine (zie ald.) ontwikkelt.
Praedilectie (prae, vóór; dilectio, liefde), vóórkeur; plaats van praedilectie, de plaats, waar men een bepaalde handeling (insnijding, inspuiting) bij vóórkeur verricht, of waar bepaalde ziekten of ziekteverschijnselen tot uiting komen; ook, waar bacteriën zich bij voorkeur nestelen en vermenigvuldigen, of een vergift bij voorkeur zijn werking uitoefent.
Praedispositie (dispositio, beschikking), vóórbeschiktheid, aanleg; syn. Dispositie.
Prae-epileptisch, wat het epileptische toeval voorafgaat; bijv. een stoornis van de geest; vgl. Postepileptisch.
Prae-existentietheorie (existo, bestaan), de theorie van Dubois-Reymond, dat in het normale levende weefsel ook in toestand van rust, dus vóór enige prikkeling, electrische stromen bestaan; vgl. Alteratietheorie.
Praefixatietremor, zie Opsiclonia.
Praeformatieleer (formatio, vorming), de leer (van Leibniz o.a.), dat in het ei het latere levende wezen reeds in zijn geheel gevormd aanwezig (gepraeformeerd) is; vgl. Epigenesis.
Praeformín, = Radiostol, zie ald.
Praefrontaal, het voorste gedeelte betreffende van de lobus frontalis der grote hersenen.
Praeganglionaire vezels (Langley), zenuwvezels, die het centrale zenuwstelsel met de autonome of sympathische ganglia verbinden (dus, gerekend van het centrale zenuwstelsel, vóór de ganglia liggen); vgl. Postganglionair.
Práegnans, (Lat.), zwanger.
Praegravíde heet het endometrium, als het gereed is om het ei te ontvangen.

Praehypóphysis, = adenohypophysis; vgl. Hypophysis.

Praeluxatie, het stadium, dat voorafgaat aan ,,aangeboren'' ontwrichting van de heup (Putte).

Praematúrus (maturus, rijp), ontijdig, vóór de rijpheid; vgl. Partus praematurus.

Praemaxillare, sc. os, tussenkaakbeen.

Praemenstruum, het stadium van de menstruatiecyclus (praemenstruum, menstruatie, postmenstruum, interval), dat voorafgaat aan de bloeding.

Praemoláris (molo, malen), valse kies; vgl. Dentes praemolares; syn. bicuspidatus.

Praemonitórius (moneo, waarschuwen), vóóraf waarschuwend; van een verschijnsel, dat wijst op een ernstige aandoening, die in aantocht is; voorbode; vgl. Diarrhoea praemonitoria.

Praemortaal (mors, gen. mortis, dood), vóór de dood.

Praemotorische reflex, zie Grijpreflex. P. zone, het achterste gedeelte van de lobus frontalis der grote hersenen.

Praemunitie, ongevoeligheid voor een reïnfectie na genezing van de eerste besmetting; zij duurt zolang het virus aanwezig is in het lichaam.

Praenataal (natalis, de geboorte betreffend), vóór de geboorte.

Praeoedeem, vermeerdering van vocht in de weefsels, voordat het oedeem herkenbaar is anders dan door wegen.

Praeoíde, het rijpste stadium van de eicel in het ovarium.

Praeparaat (praeparatus, vóórbereid), iets dat naar de regelen der kunst toebereid of gereed gemaakt is; scheikundig, pharmaceutisch, microscopisch, ontleedkundig praeparaat.

Praeparalyse = Dementia paralytica incipiens (Lat., beginnend).

Praeparalytisch, wat voorafgaat aan verlammingen.

Praeparator (Lat., voorbereider), 1. = amboceptor, syn. fixator, immuunlichaam, substance sensibilisatrice; 2. iemand, die praeparaten maakt; de eerste assistent, prosector in het ontleedkundig laboratorium; vr. praeparatrice.

Praepareren, een praeparaat maken; ook voorbereiden (vgl. Dolores praeparantes). Prepareerzaal, = snijkamer.

Praepareermicroscoop, eenvoudige microscoop met geringe vergroting, gebezigd om een voorwerp te bezichtigen, terwijl men het praepareert.

Praeparoxysmaal, = anacritisch (zie ald.); vgl. Paroxysma.

Praepatelláris (zie Patella), zich vóór de knieschijf bevindend; bijv. bursa praepatellaris.

Praeperitoneális (zie Peritoneum), zich vóór het buikvlies bevindend (bijv. hernia p.).

Praeplantátie, het meer naar voren bevestigen van de insertie van een oogspier ter behandeling van scheelzien.

Praepútium (Lat.), voorhuid. P. clitóridis, vóórhuid van de kittelaar.

Praeröntgenologisch stadium, het tijdperk van de tuberculose gelegen tussen de infectie en het zichtbaar worden van de tuberkels op de Röntgenfoto.

Praescleróse, tijdperk, voorafgaande aan de arteriosclerose; syn. Hypertensie.

Praescríptio (Lat.), voorschrift, recept; syn. ordinatio.

Praesénium, het tijdperk, dat de ouderdom (senium) inleidt; bijv. nw. praeseniel.

Praesentátio (aanbieding, wijze van zich vertonen), in de verloskunde de ligging, waarin het kind zich bij het begin der baring bevindt, ,,presenteert''.

Praeservatief (servo, behoeden, voorkomen) voorbehoedmiddel tegen zwangerschap of besmetting met geslachtsziekten: in het bijzonder gebezigd voor condoom.

Praespermíden, de spermiden (zie ald.) vóór de volkomen ontwikkeling.

Praestérnum, = manubrium sterni.

Praesubículum, het gedeelte van de gyrus hippocampi, dat ligt bij de Ammonshoorn tussen het olfactorius-gedeelte en het subiculum (zie ald.).

Praesystólisch, voorafgaande aan de systole (zie ald.).

Praeterminaal (terminus, eindpunt), aan het uiteinde of het einde voorafgaand.

Praetuberculeus, vóór de tuberculose; d.i. wijzende op aanleg voor tuberculose.

Praevalentieregel (praevaleo, de voorrang hebben), bij kruising van twee soorten hebben de nakomelingen bijna alle het kenmerk van één der beide ouders; dit kenmerk heet dominerend (overheersend); het schijnbaar verdwenen kenmerk heet recessief (terugtredend); in het tweede geslacht heeft $^1/_4$ der exemplaren het recessieve, $^3/_4$ het dominerende kenmerk. Zie verder Mendel in het Aanhangsel.

Praeventief (praevenio, voorkomen), voorbehoedend; praeventieve behandeling, het verrichten van inentingen of het toepassen van andere middelen ter voorkoming van ziekten; praeventief geslachtsverkeer, geslachtsverkeer, waarbij wordt getracht, zwangerschap te voorkomen.

Praevertebraal (vertebra, wervel), vóór de ruggegraat liggend.

Práxis (Lat.), praktijk: 1. het werk van de

geneesheer. P. áurea (aureus, van goud), gouden, d.w.z. voorname praktijk; P. páuperum (Lat.), armenpraktijk; 2. ervaring, in tegenstelling van theorie.

Pre-, zie Prae-.

Preangerbuik, in Indië gebruikelijke uitdrukking voor loslijvigheid.

Predigerhand (D.) predikershand, overmatig gestrekte stand der polsgewrichten met klauwvormige buiging der vingers.

Prélum abdominále, prémula abdominális (premo, drukken), buikpers.

Presbyacúsis (πρέσβυς, grijsaard; ἄκουσις, het horen), hardhorigheid op hoge leeftijd.

Presbyophrenie (πρέσβυς, grijsaard; φρήν, middenrif, hart, ziel), stoornis in de geest van oude lieden, bestaande in vermindering van het inprentingsvermogen, het vermogen om iets in zich op te nemen (Wernicke).

Presbyopie, presbýtia (πρέσβυς, daarnaast πρεσβύτης, grijsaard; ὤψ, het zien), de stoornis in het zien, die door de ouderdom wordt veroorzaakt, nl. vermindering van het accommodatievermogen.

Présentation (Fr.), = praesentatio. P. du siège (Fr., zetel, zitdeel), stuitligging.

Pressluftkrankheit (D.), caissonziekte (zie ald.).

Pressoreceptoren, zenuwuiteinden in de wand van de aorta ascendens en van de sinus caroticus, die gevoelig zijn voor drukveranderingen en dienen voor de automatische regeling van de bloeddruk. Syn. Baroreceptoren.

Pressorische Nerven (D.), = depressore zenuwen (zie ald.). P. Stoffe, stoffen (in de urine) die, in het bloed ingespoten, de bloeddruk verhogen.

Pressure conus (Eng. kegel door druk), inklemming van hersenweefsel in bestaande openingen van de schedel door verhoogde druk bij tumor cerebri.

Préthrombose (Bonnet) (Fr.) toestand voorafgaande aan thrombose van netvliesvaten, bestaande uit zeer kleine bloedingen.

Priapísmus (πριαπισμός; van Πρίαπος, zoon van Aphrodite en Dionysos, die met een zeer groot mannelijk lid wordt voorgesteld), aanhoudende oprichting van het lid, ten gevolge van prikkeling van het centrale zenuwstelsel of ontsteking in het lid zelf; vgl. Satyriasis.

Prickly heat (Eng., stekende hitte), lichen tropicus (zie ald.).

Primair affect (primus, de eerste; affectus aandoening), het eerste verschijnsel der syphilis, nl. het ulcus durum, zie ald. Ook het eerste verschijnsel van tuberculose n.l. een ontstekingshaard in een bronchiolus respiratorius. P. complex, de tuberculeuse ontsteking in de longhaard tezamen met de uitzaaiing in de lymphklieren, enige weken na het primaire affect.

Primaire functie noemt men de psychische werkzaamheid, die onze voorstellingen en aandoeningen veroorzaken, zolang zij aanwezig zijn in het centrale bewustzijn. Vgl. secundaire functie.

Primípara (pario, baren), een vrouw, die voor het eerst baart of gebaard heeft; de uitdrukking eerstbarig of meerbarig (multipluripara) is verkeerd; eerstbarend zou goed zijn (vgl. eerstbeginnend), maar meerbarend niet.

Primitief (primitivus, de eerste in zijn soort, oorspronkelijk). Primitieve fibrillen, de fijnste vezeltjes, waaruit de zenuw- en spiervezels zijn opgebouwd. Primitieve gleuf, streep, streepvormige, gegleufde, in de lengte lopende celmassa bij het embryo, vanwaar de vorming van het mesoderm uitgaat. Primitieve schede, neurilemma of sarcolemma (zie ald.).

Primordiaal (primórdius, oorspronkelijk). Primordiale delíria (Griesinger) de grondvormen der deliria; ook: primaire waanvoorstellingen, die niet door zinsbedrog worden verwekt. Primordiale beenderen (van de schedel), beenderen, die zich ontwikkelen uit de primordiale, kraakbenige schedel (in tegenstelling met de dekbeenderen), nl. het achterhoofdsbeen, behalve het bovenste gedeelte, het wiggebeen bijna geheel, het zeefbeen, de pyramide, het tepelvormig uitsteeksel en de gehoorbeentjes. Primordiale schedel, eerste, eerst vliezige, dan kraakbenige aanleg van de schedel. P. ei, oer-ei. P. follikel, zie Oögonie.

Prisma-effect, de invloed op nystagmus van het dragen van een prismatisch glas voor één oog.

Prismatische glazen, brilleglazen, waarvan de voor- en achterzijde de brede vlakken van een scherphoekig prisma vormen.

Prisoptométer, slechte benaming voor prisma-optometer.

Proagglutinoíden, agglutininen (zie ald.), die de eigenschap om bacteriën aan elkander te doen kleven hebben verloren, doch zich wel met de receptoren der bacteriën kunnen verbinden (vgl. Agglutinophorengroep).

Proatlas, wervel boven de atlas, die soms rudimentair voorkomt bij de mens.

Probang, in Engeland gebezigde benaming voor slokdarmsonde.

Probatórisch (D., van probo, onderzoeken; bewijzend, tot proef of onderzoek dienend.

Probatorische tuberculine-reactie (R. Koch), de reactie op zeer kleine giften tuberculine door personen, die met tuberkelbacillen besmet zijn.

Prócerus (Lat., slank), zie Musc. procerus nasi.

Proces-psychose (processus, voortgang), een zielsziekte, die deel uitmaakt van een voortgaand proces (vgl. Phasische-psychose).

Procéssus (Lat., voortgang) (in de ontleedkunde), uitsteeksel; syn. apophysis. P. accessórius vertebrárum lumbálium, knobbeltje aan de achterzijde van de wortels der dwarse uitsteeksels van de lendenwervels. P. acromiális, = acromion. P. aláres spínae frontális, vleugels der spina frontalis. P. aláres ossis ethmoidális, twee uitsteekseltjes der crista galli. P. alveoláris s. dentális, tandkassenuitsteeksel van de beide kaken. P. anconáeus (ἀγκών, elleboog), = olecranon. P. anterior calcánei, het voorste, dunnere gedeelte van het hielbeen. P. anterior íncudis, míllei, voorste uitsteeksel van het aambeeld, de hamer. P. arcifórmes, onderste deel der fibrae arcuatae ext. van de zijstreng van het verlengde merg. P. articuláres, gewrichtsuitsteeksels van de wervels en het heiligbeen. P. brevis míllei, kort uitsteeksel van de hamer. P. caudátus hépatis (cauda, staart), een langwerpig uitsteeksel van de lever. P. ciliáris, het straaluitsteeksel van het straallichaam, om de rand der lens. P. Civinini, = P. pterygospinosus. P. cleido-coracoídeus, = tuberositas coracoidea. P. clinoídeiant., medii en post. (gelijkende op de knoppen aan een bed, κλίνη), drie paar uitsteeksels aan het wiggebeenlichaam. P. cochlearifórmis s. cochleáris (Lat., lepelvormig), uitsteeksel aan de mediale wand der trommelholte. P. condyloídeus (κόνδυλος, knobbel, gewrichtsknobbel der vingers), knobbelvormig gewrichtsuitsteeksel van de onderkaak (P. c. mandíbulae) en van het achterhoofdsbeen (P. c. ossis occipitális). P. coracoídeus (κορακοειδής, raafachtig, ravesnavelachtig), ravebekuitsteeksel van het schouderblad. P. coronoídeus (κορωνοειδής, kraaiachtig, kraaiebekachtig) mandíbulae, ulnae, kraaiebekuitsteeksel van de onderkaak, de ellepijp. P. costárius s. costo-transversárius, het gedeelte van de p. transversus der halswervels, dat vóór het foramen transversarium ligt; ook: het overeenkomstige deel der lendenwervels. P. cruciátus (Lat., gekruist) durae mátris, de falx cerebri met het tentorium cerebelli. P. cubitális húmeri, het met kraakbeen bedekte gedeelte van het ondereinde van het opperarmbeen. P. dentális, = P. alveolaris. P. ensifórmis ossis sphenoidális (ensis, zwaard), het zijdelingse smalle gedeelte van de kleine vleugel van het wiggebeen. P. ensifórmis (sterni), = P. xiphoideus. P. ethmoidális, aan het zeefbeen grenzend uitsteeksel van de onderste neusschelp. P. falcifórmis (falx, gen. falcis, zeis) axilláris, verdikte peeslijn in het okselpeesblad, tussen de grote borst- en de brede rugspier. P. falcifórmis major, = falx cerebri. P. falcifórmis fásciae latae, boogvormige rand der fascia lata. P. falcifórmis fásciae pelvis, peesachtige boog van het bekkenpeesblad. P. falcifórmis fásciae transversális, = P. vaginalis der fascia transversalis (zie ald.). P. falcifórmis lig. sacro-tuberósi, sikkelvormige verlenging van het lig. sacro-tuberosum. P. Ferreini, gestraald gedeelte der schorslobben van de nier. P. foliánus, = P. anterior mallei. P. frontális maxíllae, voorhoofdsuitsteeksel van de bovenkaak. P. frontális ossis zygomátici, P. frontosphenoidális, uitsteeksel van het jukbeen, grenzende aan het voorhoofdsbeen en de grote vleugel van het wiggebeen. P. hamátus (Lat., haakvormig), = hamulus (haakje) van het os hamatum. P. hamátus ossis ethmoidális, = P. uncinatus ossis ethmoidalis, haakvormig uitsteeksel van het zeefbeen. P. inferior tégminis týmpani, uitsteeksel aan de onderzijde van het dak der trommelholte. P. inframalleoláris, = P. trochlearis van het hielbeen. P. innominátus, = tuberculum jugulare van het achterhoofdsbeen. P. intrajugulária ossis occipitális, temporális, uitsteeksels van het achterhoofds- en slaapbeen van de incisura jugularis van beide beenderen. P. jugális (jugum, juk), jukbeensuitsteeksel van het bovenkaaksbeen. P. juguláris laterális, = P. paramastoideus. P. juguláris medius, = P. intrajugularis ossis occipitalis. P. juguláris ossis occipitális, achter het vorige. P. juguláris ossis occipitális accessórius s. anterior, een klein uitsteeksel van het achterhoofdsbeen aan het voorste einde der incisura jugularis. P. lacrimális cónchae nasális inferioris, aan het traanbeen grenzend uitsteeksel van de onderste neusschelp. P. laterális calcánei, tali, zijdelings uitsteeksel van het hielbeen (syn. sustentórium), het sprongbeen. P. lemurí(ni)cus (lemures, halfapen), een uitsteeksel aan de holle zijde van de onderkaak, dat men bij sommige mensen-

rassen en o.a. bij de buideldieren vindt. P. lenticuláris íncudis, linsbeentje, het kopje van het lange been van het aambeeld. P. maláris (mala, wang), = P. zygomaticus. P. míllei anterior s. longus en laterális s. brevis, voorst, lang en zijwaarts, kort uitsteeksel van de hamer. P. mamilláris, tepelvormig uitsteeksel aan de achterwand van de P. articularis sup. der lendenwervels. P. mastoídeus (μαστοειδής), tepelvormig uitsteeksel van het slaapbeen. P. maxilláris cónchae nasális, ossis palatíni, aan de bovenkaak grenzend uitsteeksel van de onderste neusschelp, van het gehemeltebeen. P. musculáris, zijwaartse hoek van de basis der cartilago arytaenoidea. P. nasális cónchae inferioris, = P. lacrimalis. P. nasális ossis frontális, het benedenwaartse uitsteeksel van het voorhoofdsbeen. P. nasális ossis palatíni, neusuitsteeksel van het gehemeltebeen. P. oblíqui (Lat., schuin), = P. articulares der wervels. P. odontoídes (ὀδούς, gen. ὀδόντος, tand), = dens epistrophei. P. orbitális ossis palatíni, oogkasuitsteeksel van het gehemeltebeen. P. palatínus maxillae, gehemelteuitsteeksel naar voren van de bovenkaak. P. papilláris, van de lobus caudatus der lever over de porta hepatis heen. P. posterior íncudis, het korte been van het aambeeld. P. pterygoídeus (πτέρυξ gen. πτέρυγος, vleugel), vleugelvormig uitsteeksel van het wiggebeen. P. ptérygo-spinósus Civinini, voorsprong van de p. pterygoideus naar de spina angularis (zie ald.). P. pyramidális hépatis, = P. caudatus. P. pyramidális rénum, het gestraalde gedeelte der schorslobben van de nieren. P. pyramidális glándulae thyreoídeae, = lobus pyramidalis. P. pyramidális ossis palatíni, het driehoekig uitsteeksel van het horizontale deel van het gehemeltebeen. P. retromandibuláris, het achter het onderkaakbeen verscholen deel van de oorspeekselklier. P. rostrifórmis scápulae (rostrum, spreekgestoelte), = P. coracoideus. P. sphenoidális ossis palatíni, septi cartilagínei, aan het wiggebeen grenzend uitsteeksel van het gehemeltebeen, van het kraakbenig neustussenschot. P. spinósus, 1. spina angularis van het wiggebeen; 2. doornvormig uitsteeksel van de wervels. P. styloídeus (στῦλος, zuil, stift), stiftvormig uitsteeksel. P. st. fíbulae, van het kopje van het kuitbeen; syn. apex capituli fibulae. P. st. ossis metacarpális tértii, aan de basis van het derde middelhandsbeentje. P. st. ossis temporális, vóór de Pr. mastoideus van het slaapbeen. P. st. radii, ulnae, aan het ondereinde van het spaakbeen, de ellepijp. P. superior íncudis, = crus breve incudis. P. temporális ossis zygomátici, slaapbeenuitsteeksel van het jukbeen. P. transvérsi vertebrárum, dwarse uitsteeksels der wervels. P. transvérsus accessórius, zie P. accessorius vertebrarum lumbalium. P. transvérsus íncudis, = crus breve incudis. P. trochleáris calcánei (tróchlea, rol), een vaak voorkomend uitsteekseltje van het hielbeen, boven de sulcus m. peronaei. P. uncifórmis scápulae (uncus, haak), = P. coracoideus. P. uncinátus (haakvormig uitsteeksel), 1. van de alvleesklier; 2. van het zeefbeen; 3. van het os hamatum; syn. hamulus, 4. van het traanbeen; 5. een naar boven en lateraal uitstekend deel der halswervels. Syn. Eminens costarium. P. unguiculáris (unguícula, verkleinw. van unguis, nagel, hoef), het uiteinde van het nagelkootje der vingers. P. vaginális, schedevormige voortzetting: 1. P. v. fásciae transversális; voortzetting van de fascia transversalis, die in het lieskanaal afdaalt; 2. P. v. oss. sphenoidális, driehoekig uitsteeksel aan de wortel van de binnenplaat van de p. pterygoideus; 3. P. v. peritonáei, voortzetting van het buikvlies in de balzak (bij de vrouw onvolledig ontwikkeld naar het lieskanaal). P. vermifórmis (Lat., wormvormig), 1. appendix vermiformis, (zie ald.); 2. = vermis cerebelli (zie ald.). P. vocális, stem-uitsteeksel, de voorste hoek van de basis der cartilago artyaenoidea. P. xiphoídeus (ξίφος, zwaard), zwaardvormig uitsteeksel van het borstbeen; syn. p. ensiformis. P. zygomáticus, aan het jukbeen grenzend uitsteeksel van het voorhoofds-, bovenkaak- en slaapbeen.

Prochymosíne, een stof, waaruit het lebferment ontstaat.

Procidéntia (cado, vallen), oud, voor prolapsus; bijv. P. íridis, P. óculi (= exophthalmus).

Proctálgia (ἄλγος, pijn; πρωκτός, aars, endeldarm), pijn in de endeldarm. P. fúgax (Lat., vluchtig), snel voorbijgaande P. zonder anatomische afwijkingen.

Procteurýse (εὐρύνω, verwijden), verwijding van de endeldarm door middel van de colpeurynter (zie ald.), ten einde weeën op te wekken.

Proctítis, ontsteking van de endeldarm, soms door druiperbesmetting (P. gonorrhoica, pyorrhoica).

Proctocéle (κήλη, breuk), uitpuiling van de

endeldarm in een uitzakking van de schede of de baarmoeder; vgl. Hydro-, Rectocele, Prolapsus ani.

Proctogéen, uitgaande van de endeldarm.

Proctoplastiek (πλαστική, vormkunst), het aanleggen van een aarsopening op een ongewone plaats (anus praeternaturalis).

Proctorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), bloeding uit de endeldarm.

Proctorrhóea, uitvloeiing uit de endeldarm. (P. mucosa, slijmige; purulenta, etterige; haemorrhoidalis, bloedige, door aambeien veroorzaakte uitvloeiing).

Proctoscóop (σκοπέω, bezien), = rectoscoop (zie ald.).

Proctosigmoídeoscopie, = recto-romanoscopie.

Proctospásmus, kramp van de sluitspieren van de endeldarm.

Proctostáse (vgl. Stasis), stilstand, ophoping van drekstoffen in het rectum.

Proctotomíe (τέμνω, snijden), het door een snede openen van de endeldarm, het doorsnijden van de sluitspieren.

Prodigiósus (sc. bacillus s. micrococcus) (Lat., wonderbaarlijk), een bacil, die de stof, waarop hij zich ontwikkelt, rood kan kleuren.

Pródromi, prodromále verschijnselen (πρόδρομος, vooruitlopend), voorboden ener ziekte.

Productief (productivus), voortbrengend, productieve ontsteking; zie Inflammatio.

Proëncéphalon, vóórhersenen; ook prosencephalon; onjuist gevormd naar analogie van mesencephalon.

Proëncéphalus, misgeboorte, waarbij een groot deel der hersenen door een opening in het voorhoofd te voorschijn komt.

Proënzým, proferment, een stof, die uiteen kan vallen in een ferment en een proteine. Zie Zymogeen.

Proerythroblasten, voorstadium der erythroblasten.

Profielhoek, de hoek, gevormd door de lijnen, die de middelste snijtanden verbinden met de neuswortel en de ingang van de uitwendige gehoorgang; = hoek van Camper.

Proflúvium (Lat.), overvloedige ziekelijke uitvloeiing.

Profúndus (Lat.), diep, in de diepte liggend; bijv. M. profundus; tegenst. superficialis.

Profúus (profusus), overvloedig, kwistig; van diarrhoea, van bloeding, van exsudaat.

Progáster (γαστήρ, maag), oerdarm.

Prógenus (προγένειος), met vooruitstekende kin; cranium progenéum of facies progenéa is een misvorming van de schedel of het aangezicht, waarbij de kin sterk naar voren steekt en de schedel weinig ontwikkeld is; bij idioten.

Progeníe, het uitsteken van de onderkaak vóór de bovenkaak; vgl. Prognathie.

Progéria (γῆρας, ouderdom), infantilismus (zie ald.) met vroegtijdige ouderdomsverschijnselen: arteriosclerose, uitvallen der haren, enz.

Progeronaníe (νᾶνος, dwerg), progeria (zie ald.) met dwerggestalte.

Progestatief heet de phase van de menstruatiecyclus vlak voor de menstruatie, waarin het corpus luteum actief is en het endometrium secernerend. Pr. stoffen worden afgescheiden door het corpus luteum. Zie Progesteron.

Progesterón, hormoon van het corpus luteum, dat het endometrium voorbereidt tot de ontvangst van het bevruchte ei en uteruscontracties remt.

Progestíne = Progesteron.

Proglóttis (προγλωττίς, het voorste gedeelte van de tong), de leden van een lintworm; meerv. proglottiden (F. Dujardin, 1841).

Prognathíe, prognathísmus (γνάθος, kin, onderkaak), aangezichtsvorm, waarbij de kin en de jukbeenderen vooruitsteken, en de ogen ver van elkander staan; bij lagere mensenrassen en hogere diersoorten.

Prognóse (πρόγνωσις, het vooruit kennen), voorspelling omtrent de afloop ener ziekte. Prognósis ánceps, = P. dubia. P. bona, mala, péssima, goed, slecht, zeer slecht. P. dúbia s. incérta, twijfelachtige voorspelling. P. dúbia ad bonam (partem) vérgens, twijfelachtige, naar de goede kant neigende voorspelling. P. dubia ad malam (partem) vérgens, twijfelachtige, naar de kwade kant neigende voorspelling. P. fausta, gunstig. P. infáusta, ongunstig. P. letális (Lat., dodelijk), voorspelling van dodelijke afloop. P. quoad vítam, restitutiónem, valetúdinem, voorspelling wat betreft het al of niet in leven blijven, het herstel, het algemeen welzijn. P. quoad témpus (tijd), voorspelling wat betreft de duur der ziekte.

Prognostiek, de kunst om een juiste prognose te stellen.

Progonadotróop, met prikkelende werking op de geslachtsklieren.

Progonoblastóma (πρόγονος, voorouders; vgl. Blastoom), gezwel, waaraan een atavistisch moment (vgl. Atavisme) ten grondslag ligt; „voorvadergezwel"; behoort tot de groep der hamartomen en choristomen.

Progredient (progrediens, voortgaand), erger wordend, in betekenis toenemend (van een ziekte).

Progressie, voortgang, verergering.

Progressief (progressivus, voortgaand), toenemende. Progressieve paralyse, steeds erger wordende verlamming = dementia paralytica.

Progressieve metamorphose, gebezigd in de betekenis van assimilatie.

Projectie (projicio, voortwerpen en daarvan projectio), 1. de voorstelling van een voorwerp met drie afmetingen op een plat vlak, door uit ieder hoekpunt van het voorwerp een loodlijn op dat vlak te doen neerdalen (ook van een vlak op een ander vlak of van een lijn op een andere lijn); in de physiologie, de afbeelding van de voorwerpen der buitenwereld op het netvlies, en omgekeerd het door de geest terugbrengen van de indrukken op het netvlies of andere zintuigen tot voorwerpen in de buitenwereld; de theorie, die het zien op deze wijze verklaart, heet projectie- of empirische theorie (ἐμπειρία, ondervinding); 2. het verschijnsel, dat een prikkel in het verloop van gevoelszenuwen of in het centrale orgaan daarvan door de geest wordt verplaatst naar het uiteinde van die zenuwen; dat bijv. een geamputeerde, door prikkeling van de zenuwen in zijn stomp, iets in zijn vingers of tenen meent te voelen; 3. het naar de geestelijke buitenwereld verplaatsen van inwendige geestesindrukken.

Projectie-centra, de centra van zenuwcellen (vgl. Centrum) in de projectiesystemen. (Zie ald.).

Projectie-oculair, microscoop-oculair, door middel waarvan het door het objectief gevormde beeld op een scherm of een photographische plaat kan worden geworpen.

Projectiesystemen, projectievezels (Meynert), de geleidingsbanen tussen de spieren of de zintuigoppervlakten en de schors der grote hersenen, welke banen onderweg door een grijs centraal-orgaan worden afgebroken, zodat er twee of meer projectiesystemen ontstaan. Voor het bewegingsapparaat — met de voorste centrale winding als schorscentrum — twee; in het sensibel-sensorische apparaat meer.

Projectie-toestel, toestel om lichtbeelden op glas of een scherm te doen vallen.

Prolactíne, (Lat., lac, melk), een luteotroop (zie ald.) hormoon uit de voorkwab der hypophyse, dat de melkvorming bevordert.

Prolán, het hormoon uit de voorkwab van de hypophysis cerebri (zie ald.), dat de ontwikkeling van het corpus luteum en de ovulatie bestuurt.

Prolápsus (Lat.), gehele of gedeeltelijke uitzakking van een ingewand door een natuurlijke opening of een wond of een fistel. P. ani, uitzakking van het slijmvlies van de endeldarm. P. cérebri, het naar buiten puilen van hersenmassa door een wond. P. íridis, het uitpuilen van het regenboogvlies door een wond of zweer van het hoornvlies of de harde oogrok. P. línguae, zie Macroglossie. P. placéntae, loslating en uitzakking van de moederkoek (Osiander, 1832). P. recti, uitzakking van de gehele wand van de endeldarm. P. úteri, uitzakking van de baarmoeder. P. vagínae, uitzakking van de schede.

Proliferatie (proles, kroost; fero, dragen), voortplanting, uitbreiding, woekering. P.-cyste, = cystoma, cystoied (zie ald.).

Proliferatieve ontsteking, = productieve ontsteking.

Promegaloblasten, het voorstadium van de megaloblasten.

Próminens (Lat.), naar buiten stekend, bijv. vertebra prominens.

Prominéntia (promineo, boven iets uitsteken), uitsteeksel, uitpuiling; syn. eminentia. P. canális faciális, uitsteeksel aan de mediale wand van de trommelholte, beantwoordende aan het kanaal van de n. facialis. P. canális semicirculáris laterális, uitsteeksel van de achterwand der trommelholte, beantwoordende aan het genoemde kanaal. P. laryngea, de adamsappel, pomum Adami, het bij de man vooruitstekend gedeelte van de schildkraakbeenderen. P. malleoláris, de welving van het trommelvlies, beantwoordende aan de processus brevis malleoli. P. spiralis, de spiraalvormige lijn der stria vascularis (zie ald.), uitstekend in het slakkenhuiskanaal. P. styloídea, uitsteeksel aan de benedenwand der trommelholte, beantwoordende aan het boveneinde van de processus styloideus.

Promiscuiteit (promiscuus, gemengd), samenleving tussen een groep van personen.

Promontórium (Lat., voorgebergte), in de ziektekunde; spoor, klep in de darmwand, die zich soms bij anus praeternaturalis vormt; in de ontleedkunde: P. ossis sacri, het vooruitspringende gedeelte van de ruggegraat op de grens tussen de vijfde lendenwervel en het heiligbeen. P. týmpani, vooruitspringende plaats in de trommelholte tussen het ovale en ronde venster.

Promotie (promotio, voortbeweging), bevordering tot doctor.

Promyelocýten (πρό, vóór), tussenvorm tussen de myeloblasten en myelocyten (Pappenheim).

Pronátie (pronus, voorwaarts), voorwaarts-

draaiing van de hand, indien de duim naar buiten is gericht en nu binnenwaarts wordt bewogen; ook van de voet, zodat de binnenrand naar beneden is gericht; tegenstelling van supinatie.

Pronation douloureuse, pijnlijke aandoening met pronatie van de onderarm, welke kan ontstaan bij kinderen, als deze aan een hand zijn opgetild.

Pronátor, zie Musculus pronator, spier, die pronatie teweeg brengt.

Pronéphros, vóórnier, de eerste ontwikkelingsvorm van de nier; vgl. Mesonephros, Metanephros.

Pronúcleus (Van Beneden), vóórkern. P. femelle (Fr., wijfje), eikern. P. mâle (Fr., mannetje), zaadkern.

Propaedéusis (προπαίδευσις), vóórbereidend onderwijs.

Propaedeutisch examen, voorbereidend examen (bij de a.s. artsen het examen in de natuurwetenschappen).

Propagátie (propagatio), uitbreiding, voortplanting.

Propepsíne, stof, waaruit pepsine wordt gevormd; pepsinogeen.

Propeptón, overgangsvorm tussen eiwit en pepton; vgl. Albumose.

Propeptonurie, = albumosurie.

Propfhebephrenie, (D., Propfen, enten), hebephrenie (zie ald.) bij reeds bestaande idiotie.

Propháse (Strassburg), de voorbereidende stadia der caryokinese (zie ald.).

Prophyláctica (nl. remedia), voorbehoedende middelen.

Prophyláxis (προφύλαξις,), voorbehoeding, voorkoming (van ziekten); bijv. nw. prophylactisch.

Própons (vóórbrug), dwars lopende vezels boven aan de pyramiden van het verlengde merg.

Própria (proprius, eigenaardig, karakteristiek), = lamina s. tunica propria, d.w.z. de voor het lichaamsdeel (slagader) kenmerkende laag van veerkrachtig bindweefsel.

Proprioceptieve reflex (Lat., proprius, eigen, capio, nemen), peesreflexen, die volgens P. Hoffmann niet ontstaan door prikkeling van de pees, maar van de spier, zodat plaats van prikkeling en plaats van gevolg dezelfde zijn. Syn. Eigenreflexen. Vgl. Exteroceptieve reflexen.

Proprioceptoren, zie Receptoren.

Proptósis (πρόπτωσις, het naar voren vallen), = prolapsus iridis; bij Galenos: exophthalmos.

Propúlsie, (propulsus, het voortstoten), het onvrijwillig vooruitlopen na een zachte stoot bij paralysis agitans (chorea procursiva); vgl. Retropulsie.

Propulsiviteit, neiging tot herhaling van bewegingen.

Prosecretíne, stof, waaruit het secretine (zie ald.) ontstaat.

Proséctor (Lat., vóórsnijder), assistent in de ontleedkunde of ziektekundige ontleedkunde, die o.a. de praeparaten voor het onderwijs voorbereidt.

Prosencephalítis (πρό en ἐγκέφαλος, vóór en hersenen), encephalitis haemorrhagica van de schors en de daaronder liggende gedeelten tot en met de capsula interna; zie Proëncephalon.

Prosencéphalon, vóórhersenen; zie Proëncephalon.

Prosópagus (beter prosopópagus van πρόσ-, ωπον, aangezicht; πήγνυμι, verbinden), dubbele misgeboorte, waarbij de éne onontwikkelde vrucht („parasiet") als een gezwel aan het oog of de wang van de andere („autosiet") is bevestigd.

Prosópalgie (πρόσωπον, aangezicht; ἄλγος, pijn), aangezichtspijn, neuralgie van de n. trigeminus; syn. tic douloureux.

Prosoplasíe (πρόσω, voorwaarts; πλάσσω, vormen), metaplasie (zie ald.) van een weefsel tot een hogere dan voor dat weefsel normale ontwikkeling.

Prosópodíplegie, diplegie (zie ald.) van de n. facialis.

Prosópodýsmorphie (δυσμορφία, misvorming), = hemiatrophia facialis progressiva (zie ald.).

Prosopoplegíe, verlamming van de n. facialis.

Prosopóschisis (σχίσις, splijting), = schistoprosopie.

Prosópospasmus (σπασμός, kramp), kramp in het gebied van de n. facialis.

Prosópothoracópagus (θώραξ, borst; πήγνυμι, verbinden), misgeboorte, bestaande uit twee vruchten, die met het aangezicht en de borst aan elkander verbonden zijn.

Prospermíe (σπέρμα, zaad), te vroege uitstoting van het zaad bij de bijslaap; syn. ejaculatio praecox; tegenstelling: bradyspermie.

Prosphysectomíe (πρόσφυσις, aanhangsel), = appendectomie (Guinard).

Prosphýsis (πρόσφυσις, aangroeiing), aaneengroeiing der oogleden.

Prostáat, próstata (προστάτης, hij die voor aan staat), voorstaanderklier. P.-hypertrophie, vergroting van de prostata. P.-lichaampjes, kleine bruinachtige lichaampjes in de prostaat. P.-sap, de afscheiding van de prostata. P.-stenen, verkalkte prostata-lichaampjes.

Prostatectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), opera-

tieve verwijdering van de voorstaanderklier (E. Küster).

Prostáticus, 1. tot de prostata behorend; 2. iemand, die aan vergroting van de prostata lijdt.

Prostatísmus, de toestand van de lijder aan hypertrophie van de prostata, vóórdat het tot onvolledige urinelozing komt.

Prostatítis, ontsteking van de prostata.

Prostatorrhóea (vgl. Diarrhoea), lozing van prostatavocht bij de ontlasting of de urinelozing.

Prostatotomíe (τέμνω, snijden), het aanbrengen van een snede in de prostata.

Prosthétische groep (πρόσθεσις, vgl. Prothese), atoomgroep, die met proteinen een proteide (zie ald.) vormt.

Prostituée (Fr., zie het volgende woord) = puella publica.

Prostitutie (prostituo, prijsgeven aan ontucht), de uitoefening van ontucht (vooral door vrouwen) als beroep.

Prostóma (πρό, voor; στόμα, mond), oermond, de opening van de gastrulaholte (oerdarm) naar buiten.

Prostrátie (prostratio, nederwerping), hoge graad van uitputting; vgl. Adynamie, Defatigatio.

Protagón (πρῶτος, de eerste; ἄγω, voeren, leiden; misschien een willekeurige verkorting van πρωταγωνιστής, degeen die de hoofdrol speelt in een comedie), een phosphor bevattende stof in de hersenen, de bloedlichaampjes, enz., waaraan de verrichtingen dier organen wellicht gebonden zijn (Liebreich).

Protalbumóse, vgl. Albumosen.

Protamínen (Kossel), basische, veel stikstof, geen zwavel bevattende stoffen, die o.a. in de zaadlichaampjes van sommige vissen voorkomen en door trypsine wel, maar door pepsine niet worden verteerd.

Protanomalíe, onvolledige protanopsie (zie ald.).

Protanopsíe (πρῶτος, de eerste; ἀ priv., ὄψις, het gezicht; het ontbreken van het gezichtsvermogen voor de eerste kleur), roodblindheid; vgl. Deuteranopsie, Tritanopsie. De lijder aan protanopsie heet protanoop.

Proteásen, eiwit ontledende, proteolytische enzymen.

Protective silk (Eng., beschuttende zijde), zijdetaf, dat onder het oorspronkelijk verband van Lister op de wond werd gelegd om deze tegen het carbolzuur te beschermen.

Proteíden, verbindingen van eiwitstoffen (proteinen) met nucleinezuren, kleurstoffen en andere verbindingen (de z.g. prosthetische groep).

Proteínen, proteine-stoffen (πρῶτος, de eerste, wegens hare belangrijkheid voor het leven, eiwitstoffen (G. J. Mulder).

Proteinezuren, zuren in de urine, afkomstig van eiwitstoffen, bijv. urochroom, urochromogeen.

Proteinurie, = albuminurie.

Proteolýse (λύσις, oplossing), vertering, ontleding van eiwitstoffen; bijv. nw. proteolytisch (bijv. p. fermenten, pepsine, trypsine, enz.).

Proteolysínen, = lysinen.

Proteolytische reactie, zie Müller-Jochmann.

Proteopexíe (πῆξις, het binden), het (chemisch) binden van eiwitstoffen.

Proteósen, = albumosen,

Proteosóma, malaria-parasiet bij vogels.

Proteotoxicóse (vgl. Toxicum), ziektetoestand, berustend op veranderingen van ingespoten of eigen eiwitstoffen, bijv. anaphylaxie (zie ald.).

Próteus vulgáris (Πρωτεύς, een wezen uit de fabelleer, dat allerlei gestalten kon aannemen; vulgaris, gewoon), een rottingsbacil, die ook in de darm voorkomt en onder bijzondere omstandigheden (verminderd weerstandsvermogen) ziekte kan verwekken; vgl. reactie van Weil-Felix (Aanhangsel).

Próthesis (beter prosthesis (Hirschberg), πρόθεσις, het ten toon stellen; πρόσθεσις, het bijvoegen, tegen iets aanzetten), kunstlid, kunstgebit en andere voorwerpen, die dienen ter vervanging van ontbrekende lichaamsdelen. P. oculáris, kunstoog.

Prothrombáse, prothrombíne, de stof, waar uit het fibrineferment (zie ald.) ontstaat; syn. thrombogeen. Prothrombíne-tijd, de stollingstijd bij overmaat van thrombokinase (zie ald.) en calcium in het bloed.

Prothýl (πρῶτος, eerste; ὕλη, ongevormde stof), de veronderstelde oerstof, waarvan de verschillende scheikundige elementen afkomstig zijn; gevormd naar analogie van vele scheikundige namen, die op -yl eindigen.

Protísten (Haeckel), de laagste ééncellige plantaardige en dierlijke organismen.

Protoalbumósen, = albumosen.

Protodiacrísis (πρῶτος, eerste; διάκρισις, onderscheiding), oervorm, buiten het bewustzijn om, van een onderscheidend vermogen bij het levende wezen (Von Monakow).

Protodiástole, eerste gedeelte van de diastole.

Protoméren (μέρος, deel), de kleinst denkbare protoplasmadeeltjes, volgens een door M. Heidenhain uitgedachte terminologie; vgl. Catachonie, Epanorthosis, Hypoblema.

Protomycéten (μύκης, gen. μύκητος, schimmel), bacteriën.

Protónen, 1. pepton-achtige ontledingsproducten van protaminen. 2. Zie Positron.

Protonéphros (νεφρός, aandoening), oernier.

Protopáthisch (πάθος, aandoening, ziekte), 1. = idiopathisch (zie ald.); tegenst. deuteropathisch; 2. (van zenuwdraden), de sympathische draden in de gevoelszenuwen, welke de doffe, niet zuiver gelocaliseerde gevoeligheid beheersen, die na doorsnijding van een zenuw het eerst terugkeert; vgl. Epicritisch (Head, 1905); 3. (van de zintuigen) de primitieve gewaarwording van de adaequate (zie ald.) prikkel zonder localisatie. Syn. Dyscritisch. — Pr. sensibiliteit, in hoofdzaak pijnzin, koude- en warmtezin, affectieve of vitale sensibiliteit.

Protophýten (φυτόν, gewas), de allerlaagste planten.

Protoplásma (πλάσμα, het gevormde), de levende celstof; syn. cytoplasma.

Protoplásma-activering (Weichardt), het prikkelen tot verhoogde activiteit (werkzaamheid) van het protoplasma, ter verdediging van het lichaam tegen schadelijke invloeden (bijv. van bacteriën); vgl. Reizkörpertherapie, Colloied-therapie.

Protoplasma-uitsteeksel, = dendriet (zie ald.).

Protoplást, het cellichaam.

Protoporphyríne, een porphyrine, dat voorkomt in de rode bloedlichaampjes, vooral in de reticulocyten van het beenmerg, en aldaar wordt gevormd uit het coproporphyrine (zie ald.) van de lever.

Protospásmen (σπασμός, kramp), de eerste, enkele spieren aantastende krampen van een aanval van schors-epilepsie (epilepsie van Jackson).

Protosýstole, eerste gedeelte der systole.

Prototrypsíne, = trypsinogeen.

Protovértebrae (vgl. Vertebrae), oerwervels, oersegmenten.

Protozóa (ζῷον, dier), de laagste, ééncellige vormen van het dierenrijk.

Protozoaíre cellen, zeer grote cellen met grote kernen, die soms, vooral bij kinderen, worden aangetroffen in het bloed, en het gevolg schijnen te zijn van een filtreerbaar virus. Werden oorspronkelijk aangezien voor protozoa.

Protozoölogíe, de kennis der protozoa.

Protrúsio (Lat., uitpuiling. P. bulbi, uitpuiling van het oog; syn. exophthalmos. P. Acetábuli (zie Acetabulum), P. Pelvis, binnen het bekken uitpuilen van de bodem der heupkom, gevolg van chronische of acute (bijv. gonorrhoische) ontsteking bij reeds bestaande dunheid van die bodem. Syn. bekken van Otto-Chrobak; Coxarthrolisthetisch bekken. In de tandheelkunde te ver naar voren doorgebroken voortanden, meestal in de bovenkaak. Bimaxillaire P., hetzelfde in beide kaken.

Protuberántia (protubero, naar buiten groeien), knobbel, stomp uitsteeksel. P. annuláris, = pons Varoli. P. laryngea, = prominentia laryngea. P. mentális (mentum, kin), uitsteeksel in het midden van de voorzijde van de onderkaak. P. occipitális ext., int. (occiput, gen. occipitis, achterhoofd), knobbel in het midden van de buiten- en binnenzijde van de schub van het achterhoofdsbeen.

Proventrículus (bij insecten) de 'vóórmaag.

Provísor (Lat., opzichter), apotheker, die in plaats van de eigenaar de leiding van een apotheek op zich neemt.

Provisorisch (D.!), voorlopig.

Provitamíne (zie Vitamine), stof, waaruit zich een vitamine ontwikkelt; de P. van vitamine D. bevindt zich in iedere levende cel.

Provocátio (Lat., uitlokking), het opwekken van iets, in 't bijzonder abortus. Ook het prikkelen van de urethra, om te zien of een gonorrhoe reeds is genezen.

Prowazékia asiática, P. Cruzi, onschadelijke darmparasieten.

Proximaal (proximus, naastbij gelegen), tegengestelde van distaal (zie ald.). Ook gelijk aan mesiaal (zie ald.).

Prozóna-effect, het verschijnsel bij de agglutinatieproef, dat in buisjes met een serumtiter lager dan $^1/_{50}$ geen agglutinatie plaats vindt, maar wel in nog sterker verdund serum, Syn. Paradox van Neisser-Wechsberg.

Prurígo (Lat., van prurio, jeuken), jeukpukkels; een uitslag, uit hevig jeukende, donkere pukkels bestaande, die spoedig de opperhuid verliezen, zodat de lederhuid bloot komt (excoriëren). P. aestivális, allergische P. door zonlicht. P. ágria s. férox (ἄγριος, ferox, wild), hevige, ongeneeslijke vorm van prurigo. P. simplex (Lat., eenvoudig) s. vulgáris (Lat., gewoon) s. mitis (Lat., zacht), goedaardige vorm van prurigo. P. senílis (Lat., tot de ouderdom behorend), vgl. Pruritus; syn. cnesmos (κνησμός, jeuk), scabies sicca papulosa.

Prúritus cutáneus (Lat., huidjeuk), chronische huidjeuk, ook als verschijnsel van algemene ziekten. P. gestatiónis, zwangerschapsjeuk; vgl. Herpes gestationis. P. hiemális (Lat., tot de winter behorend), jeuk, beginnende aan de benen, die in de winter voorkomt bij sommige personen (bij andere in de zomer: P. aestivális).

Psaltérium (ψαλτήριον, een snaarinstrument), driehoekige ruimte onder de balk der hersenen, gevormd door dwars lopende mergvezelen (commissura hippocampi); syn. lyra Davidis.

Psammóma (ψάμμος, zand), zandkorrelgezwel; gezwellen van verschillende aard (fibroma, angioma, carcinoma, fibrosarcoma, myxoma, endothelioma) aan de hersenvliezen, in de hersenkamers, aan de zenuwen of aan de eierstokken, waarin microscopisch eigenaardig gebouwde, harde kalkkorreltjes voorkomen, gelijk normaal het hersenzand in de glandula pinealis (Virchow, 1863); vgl. Acervulus, Corpora arenacea; syn. acervuloma. De verschillende gezwelvormen met psammomakorrels heten psammo-fibroma, -angioma, enz.

Psammotherapie, behandeling door middel van zandbaden.

Psellísmus (ψελλισμός, het stotteren), vgl. Anarthria literalis. P. manganális, mercuriális, spraakstoornis als verschijnsel van vergiftiging met mangaan of kwikzilver.

Pseudacórmus (ψευδής, vals), schijnbare acormus (zie ald.).

Pseudaesthesíeën (αἴσθησις, gevoel), valse, in de verbeelding bestaande gevoelsgewaarwordingen, of medegewaarwordingen op andere plaatsen dan waar de gevoelsindruk, bijv. jeuk, werkelijk bestaat.

Pseudarrhenie (ἄρρην, mannelijk), schijnbaar mannelijke uitwendige geslachtskenmerken bij een vrouwelijk wezen (pseudohermaphroditismus femininus externus).

Pseudarthrósis (ἄρθρον, gewricht), verkeerd gewricht, de vorming van een gewrichtsvlakte aan de uiteinden der stukken van een gebroken en niet genezen been; vgl. Nearthrose. Pseudarthrose serrée (Fr.), straffe bindweefselverbinding tussen twee losse beenstukken.

Pseudoagglutinatie, de vorming van geldrollen door de rode bloedlichaampjes.

Pseudoalbuminurie, schijnbare albuminurie (zie ald.).

Pseudoalopécia atróphicans crustósa (vgl. Alopecia, Atrophie en Crusta), = folliculitis decalvans.

Pseudoanáemia angiospástica (ἀγγεῖον, vat; σπαστικός, trekkend, krampachtig), = pseudochlorose (zie ald.).

Pseudoangína péctoris (neurasthenica), angina pectoris (zie ald.) zonder afwijkingen aan het hart en de vaten (Huchard).

Pseudoapoplexie, verschijnselen van beroerte zonder dat er een bloeding in de hersenen heeft plaats gehad.

Pseudoappendicítis (Nothnagel), verschijnselen van appendicitis, zonder dat de appendix ontstoken is (syn. appendicitis nervosa).

Pseudo-apraxíe, verschijnselen van apraxie (zie ald.), die niet door een afwijking in de hersenen worden veroorzaakt.

Pseudo-área (Brocq), alopecia atrophicans; vgl. Area Celsi.

Pseudo-ataxíe, verschijnselen van ataxie zonder afwijking in het ruggemerg.

Pseudo-atróphia nervi óptici, voorbijgaande verschijnselen van atrophie der gezichtszenuw bij zuigelingen.

Pseudobacillus, pseudobactérium, microscopische voorwerpen, die op bacillen of bacteriën gelijken.

Pseudobásedow, verschijnselen van morbus Basedowi zonder afwijking aan de schildklier.

Pseudoblepsíe (βλέπω, kijken), gezichtsbedrog.

Pseudobulbaire paralyse, verschijnselen van bulbaire paralyse (zie ald.), veroorzaakt door haarden in de grote hersenen, meestal van arteriosclerotische aard; vgl. Myasthenia gravis pseudoparalytica.

Pseudocardiale geruisen, geruisen, die schijnbaar van de hartkleppen afkomstig zijn, maar door wrijving tussen het hart en de longen ontstaan; vgl. Extracardiale geruisen.

Pseudocatarácta, schijnbare verduistering van de lens.

Pseudochalázion, kwaadaardige aandoening van het ooglid, gelijkende op chalazion.

Pseudocholelithíasis, aandoening, waarbij zich schijnbaar de verschijnselen van galsteenziekte voordoen.

Pseudocirrhóse (vgl. Cirrhosis hepatis), woekering van bindweefsel om de lever (perihepatitis fibrosa), met verschijnselen van levercirrhose, veelal ook met chronische pericarditis, ook wel perisplenitis en andere chronische peritonitis; eerder te noemen: polyserositis fibrosa.

Pseudocolobóma (vgl. Coloboma), dunne radiaire strook in het regenboogvlies; onvolkomen gesloten spleet uit het embryonale tijdperk.

Pseudocrísis, vgl. Crisis; daling der koortstemperatuur, die schijnbaar beslissend is, doch weder wordt gevolgd door verheffing.

Pseudocróup, valse croup (zie ald.); aanval van croupverschijnselen, meestal in de voornacht, door catarrhale zwelling der stembanden of valse stembanden.

Pseudocyésis (κύησις, zwangerschap), schijnzwangerschap; syn. Graviditas nervosa.

Pseudocysticércus, gezwel, dat de verschijnselen van cysticercus vertoont (zie ald.).

Pseudodementíe (Magnan), schijnbare ver-

suffing bij zwakzinnigen of krankzinnigen, doordat de geest door bepaalde ziekelijke voorstellingen beheerst wordt.

Pseudodiphtherïebacillen, bacillen, die niet of in geringe graad ziekte verwekken en op die van Löffler gelijken; vgl. Xerosebacillen.

Pseudodyspepsíe, = dyspepsia nervosa; syn. neurasthenia gastrica; verschijnselen van spijsverteringsstoornis zonder afwijkingen in de maag.

Pseudodysenterïe, aandoening, die aan dysenterie doet denken, doch waarbij geen amoeben of dysenteriebacillen worden gevonden.

Pseudoelephantíasis, elephantiasis (zie ald.), die niet endemisch is en niet door filaria (zie ald.) wordt veroorzaakt.

Pseudoëmphyséma, pseudoëncephalítis, pseudoëndometrítis, aandoeningen, die op emphysema, encephalitis, endometritis gelijken.

Pseudoerysípelas, phegmone (zie ald.) met roodheid der huid, welke op erysipelas gelijkt. P. subtendinósa colli, = angina Ludwigii (zie ald.).

Pseudofibríne, = parafibrinogeen.

Pseudofluctuátie, gewaarwording bij het betasten van gezwellen, enz., welke de indruk geeft van fluctuatie (zie ald.) zonder dat er vloeistof aanwezig is.

Pseudogánglion, een verdikking van een zenuw, schijnbaar een ganglion.

Pseudogeusíe (γεῦσις, smaak), zinsbedrog door smaakgewaarwordingen.

Pseudoglaucóma, oogaandoening, die gelijkt op glaucoma (zie ald.), maar berust op jicht of arteriosclerose.

Pseudoglióma (vgl. Glioma), ontsteking van het glasachtig lichaam, welke verschijnselen veroorzaakt als die bij glioma.

Pseudoglobulínen, eiwitstoffen, die uit serumglobuline door toevoeging van zoutoplossing kunnen worden neergeslagen.

Pseudoglóttis, valse stemspleet (vgl. Glottis).

Pseudogonocóccus, onschadelijke diplococcus, die op de gonococcus gelijkt.

Pseudogonorrhóea, een niet door gonocokken veroorzaakte catarrh van de urinebuis.

Pseudohaemoglobíne, een overgang van haemoglobine tot galkleurstof.

Pseudohaemophilíe, benaming voor verschillende aandoeningen, die gelijken op haemophilie (zie ald.) o.a. thrombocytopenie (zie ald.).

Pseudohaemoptýsis, het spuwen van bloed (vgl. Haemoptysis) dat niet uit de ademhalingswegen afkomstig is.

Pseudohallucinátie, hallucinatie, die door de lijder als zodanig wordt herkend (Kaudinski); vgl. Hallucinatie en Apperceptie.

Pseudohermaphroditísmus, vgl. Hermaphroditismus.

Pseudohydrarthrósis génu (ὕδωρ, water; ἄρθρον, gewricht), schijnbare waterzucht van het kniegewricht, veroorzaakt door het bestaan van een slijmbeurs in het vetweefsel, of door ophoping van vocht tussen het ligamentum patellae en de tuberositas tibiae.

Pseudohydrophobíe, verschijnselen van watervrees (vgl. Hydrophobie) bij zenuwachtige personen, die zich verbeelden door een dolle hond gebeten te zijn.

Pseudohypertrophíe (zie Hypertrophie), schijnbare hypertrophie; vergroting van een orgaan, zonder dat de normale weefselelementen daarvan vermeerderd of vergroot zijn. Pseudohypertróphia musculórum, = dystrophia musculorum progressiva.

Pseudoícterus (vgl. Icterus), geelkleuring der huid, zonder dat zich galkleurstoffen in het bloed bevinden.

Pseudoíleus, schijnbare ileus; verschijnselen van ileus (zie ald.), reflectorisch veroorzaakt door beklemming van een zwerfnier of van een diverticulum (zie ald.), steeldraaiing van een eierstokgezwel, kneuzing van buikorganen, enz.

Pseudo-isochromátische platen (Stilling), platen met verschillend gekleurde vlekken, waarvan de kleuren echter zó gekozen zijn, dat zij alleen door personen met een normaal onderscheidingsvermogen voor kleuren als verschillend kunnen worden herkend.

Pseudolenticónus (vgl. Lenticonus), schijnbare lenticonus, ook wel genoemd schijncataract of centrale lensmyopie.

Pseudoleucaemíe (vgl. Leucaemie), ziekte met de verschijnselen van leucaemie, zonder vermeerdering van witte bloedlichaampjes; syn. anaemia s. cachexia splenica s. lymphatica, adenie (Trousseau), aleucaemisch kwaadaardig lymphoma, ziekte van Hodgkin, kwaadaardig multipel lymphosarcoma, latente leucaemie, cryptoleucaemie.

Pseudolíchen, = lichen simplex chronicus.

Pseudolímax Williamsi, een onschadelijke amoebe, die bij de mens voorkomt.

Pseudolipóma (vgl. Lipoma), vezelachtig of vocht bevattend gezwel, dat de indruk maakt van een lipoma.

Pseudológia phantástica, ziekelijke zucht om verdichte verhalen op te dissen; vgl. Confabulatio.

Pseudolúes, uitslag gelijkend op syphilitische papels (Lipschütz, 1921).

Pseudolýssa, = pseudohydrophobie, lyssophobie.

Pseudomálleus, zie Melioidosis.

Pseudomámma, ophoping van vet onder de huid van de borstkas bij mannen, zodanig dat zij schijnbaar borsten hebben gelijk een vrouw.

Pseudomelanóse (vgl. Melanose), zwarte verkleuring aan gedeelten van een lijk, doordat delen van weefsels, die ijzer bevatten, onder de invloed van zwavelwaterstof, door de rotting ontstaan, worden zwart gekleurd.

Pseudomélia paraesthética (μέλος, lid; vgl. Paraesthesie), bedrieglijke gewaarwordingen omtrent de stand en de bewegingen der ledematen (Bechterew).

Pseudomembraan, schijnvlies, vliesachtig beslag op slijmvliezen, bestaande uit afgestorven epitheliumcellen en andere cellen van het slijmvlies en een gestold exsudaat (zie ald.), waarin zich vele cellen bevinden.

Pseudoménière (V. Frankl-Hochwart), aanvallen (bij vallende ziekte en hysterie) met verschijnselen, die op de groep verschijnselen van Ménière gelijken, zonder afwijkingen in het inwendige oor; het woord is slecht samengesteld.

Pseudomeningítis (Krannhals), verschijnselen van meningitis zonder ontsteking, doch met oedema, hyperaemie en bloedingen in de pia mater; vgl. Meningismus.

Pseudomenstruatie, bloeding uit de vrouwelijke geslachtsdelen buiten de tijd der maandstonden, enkele dagen na operaties aan de aanhangsels van de baarmoeder.

Pseudomília, kleine cysten in de huid, die gelijken op milia. Zie Milium.

Pseudomnesíe (gevormd naar Amnesie), geheugenbedrog.

Pseudomotorische samentrekkingen, niet reflectorische bewegingen van spieren, veroorzaakt door prikkeling van andere dan de motorische zenuwen, vaak juist pas aantoonbaar na doorsnijding en ontaarding van deze. Bijv. de trage maar krachtige beweging van de tong op de prikkeling van de vezels der chorda tympani in de N. lingualis na doorsnijding van de N. hypoglossus.

Pseudomucíne, de stof, die de vloeistof van cysten van de eierstok haar slijmachtige eigenschappen verleent, doch niet uit mucine bestaat; syn. paramucine, zie ald.

Pseudomycósis sarcínica, een longziekte toegeschreven aan Sarcina Kreliowii.

Pseudomyxoedème ovarienne syphilitique (Fr.), op myxoedema (zie ald.) gelijkende zwelling van de huid op de climacterische leeftijd bij vrouwen met syphilis.

Pseudomyxóma peritonáei, geleiachtige verdikking van het buikvlies en opeenhoping van geleiachtige massa's, waarin zich cysten bevinden, zodat het buikvlies schijnbaar met myxomen (zie Myxoma) bezet is; meestal ten gevolge van metastase van een geleiachtig eierstokgezwel of uitstorting van de inhoud van zulk een gezwel in het buikvlies; zie Ascites mucosa.

Pseudoneuralgíe, schijnbare neuralgie, zie Psychalgie.

Pseudoneurítis óptica, aangeboren afwijking van de papilla nervi optici, waardoor deze het voorkomen heeft van neuritis optica of stuwingspapil.

Pseudoneuróma, = neuroma spurium (zie ald.).

Pseudonucleíne, = paranucleine (zie ald.).

Pseudoöphthalmoplegíe (vgl. Ophthalmoplegie), verlamming van de spieren, die het oog richten, ten gevolge van aandoening der banen tussen de hersenschors en de zenuwkernen of van de onderste kruinlobjes (Wernicke) aan beide zijden(?).

Pseudoösteomalacíe, verschijnselen van beenverweking zonder histologische veranderingen in het been.

Pseudoparálysis, op dementia paralytica gelijkende ziekte bij chronische vergiftiging, vooral door alcohol en lood. P. myasthénica, syn. voor myasthenie (Jolly). P. van Parrot, zie Aanhangsel. P. spástica, spastische verschijnselen, waardoor schijnbaar een verlamming wordt teweeggebracht; vgl. Spinale verlamming.

Pseudoparaplegíe (vgl. Paraplegie), verlammingsverschijnselen in de benen, met behoud van pees- en huidreflexen en electrische prikkelbaarheid, bijv. bij rhachitis (Comby), door de pijn.

Pseudoparése, schijnbare lichte verlamming (o.a. bij hysterie).

Pseudopélade (Fr.), alopecia atrophicans (Brocq).

Pseudopericardiale geruisen, = pleuropericardiale geruisen.

Pseudoperitonítis hystérica, verschijnselen van schijnbare peritonitis bij hysterie.

Pseudophlegmóne, van Hamilton, schijnbare furunkel, gevolg van een trophische zenuwstoornis.

Pseudophotaesthesíeën, photismen (zie ald.)

Pseudophthísis, = pseudotuberculose.

Pseudoplásma (πλάσμα, vormsel), schijngezwel; vgl. Neoplasma.

Pseudoplegíe, = pseudoparaplegie.

Pseudopódiën (πούς, gen. ποδός, voet), onwerkelijke voeten; de uitsteeksels van protoplasma, die een amoebe doet te voor-

schijnkomen en door middel waarvan zij zich voortbeweegt.

Pseudoporencephalíe, toestand gelijkend op porencephalie (zie ald.) waarbij een cyste de plaats inneemt van één hersenkwab (Bourneville en Sollier).

Pseudopsíe, = pseudoblepsie.

Pseudopterýgium, litteken-pterygium; aandoeningen van het hoornvlies, welke op pterygium gelijken, doch ontstaan, doordat een plooi van het bindvlies bij een acute ontsteking van het hoornvlies, of bij chronische zweren daarvan, zich aan het hoornvlies heeft vastgehecht, en, als de littekenvorming begint, eraan blijft vastzitten; vgl. Pterygium.

Pseudoptósis, (vgl. Ptosis), schijnbare verlamming van de hefspier van het bovenooglid, doch in werkelijkheid een kramp der oogleden (blepharospasmus); verschijnsel van hysterie.

Pseudoquerulant, querulant, zonder een bepaald stelsel van waandenkbeelden.

Pseudorábies, schijnbare hondsdolheid (zie Rabies), = lyssophobie.

Pseudorásis (ὅρασις, het zien), gezichtsbedrog.

Pseudoreflex = Axonreflex, zie ald.

Pseudoreminiscentie, = pseudomnesie.

Pseudorexíe (ὄρεξις, verlangen, lust), valse eetlust, trek in oneetbare dingen (vgl. Pica), geeuwhonger.

Pseudorheumatísmus, rheumatoide aandoening bij andere ziekten dan rheumatismus, bijv. druiper, pokken, enz.

Pseudoscarlatína, op roodvonk gelijkend uitslag.

Pseudoscleréma, zie Sclerema adiposum.

Pseudoscleróse, een aandoening gelijkende op sclerosis multiplex, maar berustende op veranderingen in het extra-pyramidale systeem (zie ald.), degeneratie in de nucleus lenticularis, levercirrhose, spierstoornissen, ring van Kayser-Fleischer in het hoornvlies, zie Aanhangsel; syn. ziekte van Westphal-Strümpell.

Pseudoscóop (Wheatstone), toestel, waardoor het gezichtsbedrog wordt teweeggebracht, dat van de beschouwde voorwerpen de linker- en rechterzijde worden verwisseld, en ook het meer naar achteren liggende voor het naar voren liggende wordt aangezien.

Pseudoscopische verschijnselen, zodanige onwillekeurige vergissingen in het zien, als door de pseudoscoop worden teweeggebracht.

Pseudosmíe (ὀσμή, reuk), zinsbedrog van de reukzin.

Pseudospastische parése, stoornis in het lopen, gelijk bij spastische parese, doch niet berustende op een werkelijke afwijking in de zenuwen en spieren, maar op een psychische stoornis.

Pseudostúpor, schijnbare stupor bij krankzinnigen met een zeer bijzondere aandachtsconcentratie, bijv. hallucinaties (Dornblüth).

Pseudosýphilis, verschijnselen, die aan syphilis doen denken, zonder dat besmetting heeft plaats gehad; vgl. Syphilophobie.

Pseudotábes, verschijnselen van tabes bij allerlei andere ziekten van het zenuwstelsel. P. peripherica, = neurotabes (zie ald.). Vgl. Syndroom van Adie (zie Aanhangsel).

Pseudotétanus, goedaardige ziekte gelijkend op tetanus bij kinderen van 10 tot 12 jaar.

Pseudothelíe (θῆλυς, vrouwelijk), schijnbare vrouwelijkheid, uitwendige vrouwelijke geslachtskenmerken bij een mannelijk wezen; vgl. Pseudarrhenie, Hermaphroditismus.

Pseudotrichinfasis, pseudotrichinóse, = polymyositis (zie ald.).

Pseudotuberculóse, vorming van tuberkels zonder toedoen van de tuberkelbacil, doch door de werking van levenloze voorwerpen, schimmels, dierlijke parasieten en vooral pseudotuberkelbacillen. Pseudotuberculósis aspergillína, pseudotuberculose, veroorzaakt door aspergillusschimmels, welke voorkomt bij duiventelers, die zich besmetten door zich het voeder door de duiven uit de mond te laten pikken (Fr., maladie des gaveurs de pigeons). P. streptóthrica, veroorzaakt door streptothrix, een schizomyceet.

Pseudotuberkelbacillen, staafjes, die, wat vorm en wijze van kleuring betreft, op tuberkelbacillen gelijken, o.a. tot de zuurvaste bacillen behoren.

Pseudotumor (Nonne), schijnbaar gezwel, verschijnselen, die aan een gezwel (vooral een hersengezwel) doen denken, doch vanzelf verdwijnen.

Pseudotyphus (Schüffner), op Kedanikoorts (zie ald.) gelijkende ziekte, overgebracht door de mijt Thrombicula Deliensis, syn. Mijtenkoorts (zie ald.).

Pseudo-uraemíe, op uraemie gelijkende verschijnselen b.v. bij eclampsie en arteriosclerose der hersenen.

Pseudovaríola, waterpokken; syn. varicellen.

Pseudoxanthóma elásticum (Darier), vlekken en knobbeltjes, die op xanthoma gelijken en ontstaan door ontaarding der elastische vezels. Syn. Angioid streaks.

Psilósis (ψίλωσις, het ontbloten), 1. alopecia, (zie ald.); 2. Indische spruw; syn. aphthae

tropicae. P. pigmentosa, Indische spruw met pigmentaties.

Psittacósis (psittacus, papegaai), acute besmettelijke ziekte der papegaaien, die ook de mens kan besmetten, voor deze dodelijk is, en veroorzaakt wordt door Rickéttsia psittaci.

Psóas (ψόα, lendenspier), vgl. Musculus psoas. P.-arcade, peesboog, gevormd door het crus laterale van het middenrif, die de m. psoas overbrugt; syn. arcus lumbosacralis medialis.

Psódymus (ψόα, lies; δίδυμος, tweeling), een monstrum met twee hoofden en rompen maar ter hoogte der liezen samengegroeid.

Psoítis, peripsoítis, ontsteking van de m. psoas major, die meestal de vorming van een absces (psoas-absces) ten gevolge heeft.

Psomophagíe (ψωμός, brokje; φαγεῖν, eten), het door-en-door kauwen van het voedsel; vgl. Fletschern.

Psóra (ψώρα, jeukende uitslag), vroegere benaming voor jeukende huiduitslag; ook benaming van de lichaamsconstitutie, waaruit men de neiging tot huiduitslag verklaarde; bij Hahnemann ook de oorzaak van allerlei andere ziekten.

Psorelcósis (ψώρα, jeuk; ἕλκωσις, verzwering), door schurft ontstane zweren.

Psoríasis (ψωρίασις, schurftigheid), schilferende uitslag. P. vulgáris, gewone psoriasis, een chronische huidziekte, bestaande uit lichtrode schilferende vlekken of grotere plekken (vgl. Epiderm(id)ophyton). Naar de vorm hiervan worden onderscheiden: P. punctáta (puntvormig), guttáta (druppelvormig), nummuláris (muntvormig), discoídes (schijfvormig), annuláris s. circinátus s. orbiculáris (kringvormig), serpiginósa (in slangvormige lijnen, zie Serpiginosus), figuráta s. geográphica (in landkaartachtige tekening), syn. lepra alphos, alphoides, lepra graecorum. P. oris et línguae, P. buccális, vgl. Leucoplakia, Lingua geographica. P. ostrácea (ὄστρακον, scherf) s. rupioídes (vgl. Rupia), psoriasis met vorming van dikke korsten. P. palmáris, plantáris, P. aan de handpalmen en voetzolen = P. syphilítica. P. únguium, P. der nagels; vorming van groefjes in de nagel, die ten slotte zacht en bros wordt. P. universális, P. over het gehele lichaam.

Psorische middelen (vgl. Psora), schurftmiddelen.

Psorophthalmíe (ὀφθαλμός, oog), schurft aan de oogleden.

Psorospérmia (ψωρός, schurftig; σπέρμα, zaad), kleine, ovale, tot de sporozoa behorende organismen, verwekkers der psorospermiosen. Psorospérmium cunículi, vroegere naam voor Eimeria Stiedae (zie ald.).

Psorospermiósis, een door psorospermium veroorzaakte ziekte. P. cutánea, P. folliculáris végetans (Darier), huidpsorospermiose. Molluscum contagiosum en de ziekte van Paget behoren misschien ook tot de psorospermiosen.

P.S.P. proef, onderzoek van de nierfunctie door intramusculaire inspuiting met **P**henol**S**ulfo**P**hthaleine.

Psychagóg(ic)a (nl. remedia; ψυχή, ziel; ἀγωγός, hij die aanbrengt; hier, terugbrengt), middelen tegen onmacht.

Psychagogiek, opvoeding van de ziel, psychologische opvoeding.

Psychalgíe (ψυχή, geest, ziel; ἄλγος, pijn), pijn, die door aandoeningen van de geest wordt verwekt, en niet op een aandoening der zenuwen berust.

Psychanalyse, = psycho-analyse.

Psychanopsíe (ἀ priv. en ὄψις, het zien), zieleblindheid; het onvermogen om de door het oog overgebrachte indrukken te herkennen.

Psychasthenía (ἀσθένεια, krachtelcosheid), zwakte der ziel bij geestelijk ontaarde personen; besluiteloosheid en neiging tot twijfelzucht en dwangvoorstellingen.

Psychasthénische krampen (H. Oppenheim), epileptiforme krampen bij psychasthenie.

Psychatoníe (vgl. Atonie), = gebrek aan psychisch evenwicht.

Psyche, geest, ziel.

Psychiáter (ἰατρός, arts), krankzinnigenarts.

Psychiatríe (ἰατρεία, geneeskundige behandeling), de leer der zielsziekten en hare behandeling.

Psychisch, geestelijk, wat op het leven der ziel betrekking heeft. P. aequivalent (aequivalens, gelijkwaardig), psychische stoornissen die in de plaats komen van epileptische toevallen. Psychisch affect, sterke gemoedsaandoening. Psychische energie, een begrip, dat op grond van allerlei psychische verschijnselen gepostuleerd wordt. Psychische epidemie, psychische besmetting (besmetting met ziekelijke denkbeelden en voorstellingen) in grote kring. P. trauma (vgl. Trauma), een pijnlijke psychische ondervinding, waarvan de indruk lange tijd in het onderbewuste bewaard blijft.

Psychísme, een psychisch proces; ook: het zieleleven in zijn geheel.

Psycho-aesthetische, psycho-acustische, psycho-algische zone, (ἀίσθησις, gevoel; ἄκουσις, gehoor; ἄλγος, pijn; ζώνη, gor-

del), gevoel-, gehoor-, pijnspheer; de streek van de hersenschors, waar de gevoels- en pijnindrukken hun corticaal eindpunt hebben (gyrus centralis post. en pariet.?), en waar dit met de gehoorindrukken geschiedt (in de slaapwindingen.)

Psycho-analyse (ἀνάλυσις, oplossing, ontleding), de door Freud ingevoerde wijze van doorgronding van de zielstoestand van een zenuwlijder, door hem zijn dromen, of de gedachten, die hem onwillekeurig invallen, te laten vertellen; vgl. Cathartische methode.

Psychobiology (Eng.), die tak der natuurwetenschappen, welke de wisselwerking van ziel en lichaam bestudeert.

Psychochromaesthesíe (χρῶμα, kleur), het „horen" van kleuren; vgl. Audition colorée.

Psycho-galvanische reflex, een reflex die de volgende weg neemt: zintuig, hersenschors, vegetatieve centra van de hypothalamus, sympathicus, huid.

Psychogalvanisch reflexverschijnsel (O. Veraguth), afwijking in de galvanometer, doordat een persoon, die in de stroom is ingeschakeld, geestelijke arbeid verricht of gemoedsaandoeningen ondervindt (misschien een gevolg van veranderingen in de zweetafscheiding).

Psychogéen, door het geestesleven veroorzaakt.

Psychogénesis (γένεσις, wording), ontwikkelingsgeschiedenis van de ziel en hare verrichtingen.

Psychogeníe, door Sommer voorgestelde benaming voor de hysterie, waarvan de verschijnselen uit het geestesleven ontstaan en de invloed hiervan kunnen ondergaan; vgl. Pithiatisme.

Psychogeúsisch centrum (γεῦσις, smaak), smaakspheer van de hersenschors, vermoedelijk nabij de gevoel- of reukspheer; vgl. Psychoaesthetisch.

Psychoglossíe (γλῶσσα, tong), stotteren.

Psycho-inhibitórisch centrum (inhibeo, tegenhouden), centrum voor de remming van bewegingen; valt vermoedelijk samen met de psychomotorische streek (Sherrington).

Psycholepsíe. (Vgl. Epilepsie), kortstondige verwardheid met polsversnelling en tijdelijke blindheid.

Psychologíe, de leer der zielsverrichtingen, onderscheiden in empirische ps., die op waarneming, en rationalistische ps., die op redenering berust; physiologische ps., die de samenhang tussen het zieleleven en de lichaamsverrichtingen onderzoekt en experimentele ps., die onder opzettelijk teweeggebrachte omstandigheden de zielsverrichtingen bestudeert; vgl. Psychophysica en Parapsychologie.

Psychomechánica, het mechanisch verloop van zielsverrichtingen, de wilsdaad, enz.

Psychometríe, statistisch-mathematische bestudering en vaststelling van zielkundige verschijnselen.

Psychomotórisch, betrekking hebbende op de omzetting van zielsverrichtingen in bewegingen. P. banen, = pyramidebanen. P. centra, de bewegingscentra van de schors der voorste centrale winding, waarvan electrische prikkeling (en waarschijnlijk ook prikkeling, die van de ziel uitgaat) spierbewegingen ten gevolge heeft. P. illusie, schijnbeweging; d.i. het subjectieve gevoel, alsof een spierbeweging plaats heeft, zonder dat dit werkelijk zo is. Psychomotoriek-psychopathisering, vertraagde ontwikkeling van het beheersen der bewegingen en van het intellect. Syn. Débilité motrice (Dupré). P. stoornissen, afwijkingen in de uitingen van de ziel, en wel in de zin van a-, para- en hyperkinese, d.i. ontbrekende, onjuiste en te sterke uiting; vgl. Intrapsychisch.

Psychoneuróse, vgl. Neurose.

Psychoneurósis maídica (maïs, Turkse tarwe), = pellagra (zie ald.).

Psychonósis (νόσος, ziekte), zielsziekte.

Psycho-óptisch (ὄψις, gezicht), **psychoösmisch** (ὀσμή, reuk) **centrum,** gezichts-, reukspheer, resp. in de achterhoofdskwabben en vermoedelijk in de gyrus hippocampi, de gyrus fornicatus, de cuneus; vgl. Psychoaesthetisch.

Psychopáath (πάθος, ziekte), van nature geestelijk abnormaal mens.

Psychopáthia sexuális (V. Krafft-Ebing), ziekelijke afwijking van de geslachtsdrift.

Psychopáthisch, van nature geestelijk abnormaal.

Psychopathische constitutie(Ziehen),chronische ziektetoestand met neiging tot afwisselende stoornissen in het gemoed en het verstand.

Psychopathologíe, kennis der zielsziekten.

Psychophýsica, natuurkundige beschouwing van de verrichtingen der ziel.

Psychophysisches Grundgesetz (Fechner), de sterkte ener gewaarwording is evenredig met de natuurlijke logarithmus van de sterkte van de prikkel.

Psychophysisch parallelisme, de leer, dat de verrichtingen van de ziel niet door lichamelijke veranderingen in de hersenen worden veroorzaakt, maar daarmede gepaard gaan.

Psychoplegíe (πληγή, slag), plotselinge stoornis in de geestesverrichtingen.

Psychoreactie, reactie van Much-Holzmann met het serum van lijders aan manisch-depressieve krankzinnigheid of dementia praecox, welk serum de haemolyse van mensenbloed door cobragif verhindert.

Psychoreflexen, bewegingen, veroorzaakt door een prikkel, die de hersenschors bereikt of vandaar uit ontstaat, doch welke onwillekeurig (reflectorisch) zijn.

Psychoréxis (ῥῆξις, verscheuring), geestelijke ontzetting na een bombardement (Mira 1939).

Psychóse (ψυχή, ziel), zielsziekte, krankzinnigheid; bijv. nw. psychotisch.

Psychosensorische banen, zenuwbanen, die de eindapparaten der gevoelszenuwen verbinden met de hersenschors der andere zijde.

Psychosensorische centra, plaatsen van de hersenschors, waar de zintuigelijke indrukken binnentreden.

Psychosensorische illusies, schijngewaarwordingen, waarvoor geen adaequate grond bestaat.

Psychosensorische stoornissen, afwijkingen in de waarnemende verrichting van de ziel, in de zin van a-, para- en hyperaesthesie, ontbrekende, onjuiste en te sterke gewaarwording (vgl. Intrapsychisch).

Psychosomatischer Betrieb (σῶμα, lichaam; Betrieb, D., gang van een bedrijf), het verbruik en de omzetting van kracht in een organisme, dat ook psychisch leven bezit (O. Rosenbach).

Psychotechniek (τεχνικός, kunstrijk), het onderzoek naar geschiktheid voor beroepen.

Psychotherapie, behandeling van ziekten door middel van het uitoefenen van psychische invloed op de zieke.

Psychro-aesthesíe (ψυχρός, koud), gevoel van koude; ziekelijke gevoeligheid voor koude heet: P.-algíe (ἄλγος, pijn) of P.-hyperaesthesíe.

Psychrometríe, bepaling van de graad van vochtigheid.

Psychrophíel (φίλος, vriend), koudeminnend; aanduiding voor bacteriën, die in de koude het best groeien; vgl. Thermophiel.

Psychrophóor (φέρω, dragend), afkoelende katheter met dubbele loop, waardoor men een koude vloeistof laat lopen; koelsonde.

Psychrotherapie, behandeling door middel van koude.

Psydrácium (ψυδράκιον, pukkeltje, blaartje; eigenl. leugenblaartje, omdat men deze blaartjes aan de punt van de tong aanzag voor straf voor de leugenaar (ψυδρός, leugenachtig); een oude, niet meer gebruikelijke benaming voor phlyctaena op het bindvlies. Psydrácia thermália, een huiduitslag, die na warme baden ontstaat.

Ptármica (nl. remedia), niesmiddelen; syn. sternutatoria.

Ptármus (πταρμός, het niezen), krampachtig niezen, nieskramp.

Ptérion (πτερόν, vleugel), in de anthropologie, de streek van de bovenachterhoek van de grote wiggebeensvleugel.

Pternalgíe (πτέρνα, hiel), neuralgie in de hiel.

Pterýgium (πτερύγιον, vleugeltje), vleugelvlies; driehoekig vlies van bindweefsel, van vaten voorzien, dat zich aan de voorzijde van het oog vormt, met de basis naar de ooghoek gericht en met de punt over het hoornvlies heen groeiend; vgl. Pseudopterygium. P. colli, huidplooi aan de zijde van de hals, in de vorm van het vliegvlies bij de vliegende zoogdieren. P. pingue (pinguis, vet), zie Pinguecula. P. únguium (Lat., der nagels), overtreksel van opperhuid over de nagels.

Pterygoídeus (πτέρυξ, vleugel), vleugelvormig; tot de proc. pterygoideus behorend; zie Canalis, Musculus, Os.

Pterygo-maxilláris, behorende tot de proc. pterygoideus en het bovenkaakbeen; zie Fissura pterygo-maxillaris.

Pterygo-palatínus, tot de proc. pterygoideus en het gehemelte behorend; zie Canalis, Musculus.

Pterygo-pharýngeus, zie Musculus.

Ptilósis (πτίλωσις), het uitvallen der oogharen; vgl. Madarosis, Psilosis.

Ptisáne (πτισάνη, gepelde gerst; Fr. tisane), gerstedrank, in 't algemeen een slijmige drank, bereid door afkoking van plantaardige stoffen; veelvuldig gebruikt in de Hippocratische school.

P.T.O., = Perlsucht-Original-Tuberkulin; vgl. Tuberculine.

Ptomaínen (πτῶμα, gen. πτώματος, lijk), lijkenalcaloiden, rottingsbasen; basische organische stoffen, die bij de ontbinding van lijken en van andere organische stof ontstaan.

Ptomatopsíe (πτῶμα, lijk; ὄψις, de bezichtiging), lijkschouwing.

Ptomatropinísmus, vgl. Zoötrophotoxismus tropeinicus.

Ptósis (πτῶσις, het vallen), het neerzakken van het bovenste ooglid door verlamming van de m. levator palpebrae of door verdikking van het ooglid of een aangeboren gebrek; syn. blepharoptosis. P. sympáthica, = ptosis ten gevolge van verlamming van de halssympathicus (Horner); vgl. Pseudoptosis. Bijv. nw. Ptótisch.

Ptyalagóga (πτύαλον, speeksel), = sialagoga (zie ald.).

Ptyalíne, het enzym van het speeksel, dat zetmeel in glycose verandert. Ptyalinogeen, de stof, waaruit zich ptyaline ontwikkelt.

Ptyalísmus (πτυαλισμός), speekselvloed; syn. salivatio.

Ptyalocéle (κήλη, breuk), een soort van ranula, ontstaan door doorbraak van speeksel uit de ductus submaxillaris in het celweefsel, waardoor een soort cyste wordt gevormd.

Ptýalo-ectasíe (ἔκτασις, verwijding), verwijding van de uitlozingsgang van de oorspeekselklier.

Ptyalogéen, = ptyalinogeen. Zie bij Ptyaline.

Ptyaloliet (λίθος, steen), speekselsteen; syn. sialoliet.

Ptyalolíthesis, de aanwezigheid van speekselstenen.

Ptyalorrhóea (ῥέω, vloeien), speekselvloed.

Pubeotomíe, pubiotomíe (pubes, schaamdelen; τέμνω, snijden), schaambeensnede, doorzaging van de schaambeenderen ter verwijding van het bekken; vgl. Symphyseotomie, Hebetomie, Pelviotomie.

Puberaal, gedurende de puberteit plaats hebbend.

Pubértas praécox, vroegtijdige ontwikkeling van de geslachtskenmerken en de functie der geslachtsorganen. Zie ook Macrogenitosomia.

Puberteit (pubertas) manbaarheid; de tijd der geslachtsrijpheid.

Púbes (Lat.), de streek der schaamdelen, de schaamharen (crines pubis).

Pubéscent, iemand die weldra de puberteit zal bereiken. (Pubis, manbaar).

Púbicus, tot de schaamstreek behorend.

Pubiotomíe, zie Pubeotomie.

Pudénda, zie Pudendus.

Pudéndagra (pudenda, de schaamdelen; ἄγρα, klem, val), syphilitische aandoening der vrouwelijke geslachtsdelen.

Pudéndo-haemorrhoidális, zie Nervus.

Pudéndum muliébre, vrouwelijk geslachtsdeel.

Pudéndus (Lat., iets waarover men zich te schamen heeft), de streek der schaamdelen betreffend; vgl. Arteria pudenda, Nervus, Plexus pudendus; als zelfst. nw. pudéndum of meerv. pudénda, de geslachtsdelen.

Puélla pública (Lat., openbaar meisje), een vrouw, die van ontucht haar beroep maakt.

Puericultuur (cultura, landbouw), het streven om een krachtige, gezonde jeugd te doen geboren worden en op te kweken.

Pueriel ademhalen (puerilis, jongensachtig), het scherpe ademhalingsgeluid, dat bij kinderen normaal is en bij volwassenen wordt gehoord bij lichte aandoeningen der longtoppen (Laennec).

Puerilísmus, gemaakt kinderlijk gedrag (bij krankzinnigen).

Puérpera (vgl. Puerperium), kraamvrouw.

Puerperale koorts, kraamvrouwenkoorts.

Puerperális (in het algemeen), tot het kraambed behorend; puerperale besmetting, thrombose, zweren, enz.

Puerpérium (Lat.), kraambed.

Pugíllus (Lat., vuistje), een handvol, een greep (van een geneesmiddel).

Púјos bláncos (witte koliek), een Chileense dysenterie met witte ontlasting.

Pukallfilter, een filter van poreuse kaoline tot het filtreren van bacteriën.

Púlex (Lat.), vlo. P. irritans (Lat., prikkelend), mensenvlo. Andere vlooien zijn: Xenopsýlla chéopis, die de pasteurella pestis overbrengt van rat op mens, en de Sarcopsýlla pénetrans, zandvlo in tropisch Amerika en Afrika, waarvan de bevruchte wijfjes tot onder de opperhuid van de voetzool binnendringen om eitjes te leggen.

Pulmo (Lat.), long.

Pulmonális, pulmonáal, tot de long behorend; bijv. art., vena pulmonalis, ostium pulmonale.

Pulmótor (Roth-Dräger), toestel voor kunstmatige ademhaling en toevoer van zuurstof.

Púlpa (Lat., moes, weke massa). P. dentis het weke weefsel, bestaande uit zenuwen en bindweefsel met bloedvaten, in het binnenste van tanden en kiezen; populair, de zenuw van een tand. P. líenis, miltpulpa, het parenchym der milt. Pulpaholte, de tandholte.

Pulpa-amputatie, operatieve verwijdering van het kroongedeelte der tandpulpa.

Pulpa-exstirpatie, operatieve verwijdering van de gehele tandpulpa.

Pulpítis, ontsteking van de tandpulpa.

Pulpziekte, pijnlijke acute uitzetting van dunne en dikke darm zonder volkomen verlies van de darmfunctie, door het eten van onverteerbare stoffen.

Pulsátio (Lat.), klopping, polsslag of een beweging, die hiermede samenhangt. P. epigástrica (ἐπιγάστριος, zich op de buik bevindend), zicht- en voelbare kloppende beweging in het epigastrium, bij zeer hevige beweging van het hart, verplaatsing van de puntstoot of aneurysma der buik-aorta.

Pulsátor, zie Bragg, Aanhangsel.

Pulseren, kloppen van het hart, de slagaderen; pulserende pijn = kloppende pijn.

Pulsiedivertikel (pulsio, stoot; diverto, afkeren), vgl. Diverticulum.

Pulsiméter, een toestel om de kracht van de pols te meten.

Púlsus, polsslag. P. abdominális, pulsatie in de buik. P. aequális (Lat., gelijk), pols met gelijkmatige slagen; vgl. P. inaequalis. P. altérnans (Lat., afwisselend), regelmatige afwisseling van grote en kleine polsverheffingen; onderscheiden worden de echte P. alternans (hart-alternans) en P. pseudo-alternans = extrasystole (zie ald.). P. anacrótus, vgl. Anacroot; pols met een verheffing op het opstijgende deel van de polskromme. P. anadicrótus, pols met twee verheffingen op het opstijgende deel van de polskromme. P. arhýthmicus (ἀ priv. en ῥυθμικός, regelmatig), onregelmatige pols, wat de duur der polsslagen betreft; vgl. P. irregularis. P. arteriósus, slagaderpols. P. bigéminus (gemini, tweelingen), polsslag, waarbij telkens twee slagen terstond op elkander volgen en door een tussenpoos gevolgd worden; bij P. tri- en quadrigeminus volgen 3 of 4 slagen terstond op elkander (L. Traube). P. bigéminus altérnans, P. bigeminus, waarbij de twee slagen van elk paar slagen onderling ongelijk zijn. P. bi(s)fériens (ferio, slaan), pols, waarbij de dicrote golf bijna zo lang is als de systolische verheffing. P. cápricans (Ital. polso caprizzante), „bokkesprongpols", een dicrote pols, waarbij de kleine slag schijnbaar voorafgaat aan de grote, doordat de nakomende „Rückstoss"-verheffing van de vorige slag vertraagd wordt. P. catacrótus (κατά, omlaag), polsslag met een verheffing in het dalende been van de polskromme; zijn er twee of drie verheffingen, dan heet dit catadicroot, catatricroot. P. céler, celérrimus (Lat., snel, zeer snel), snellende pols, met snelle aangroeiing van de samentrekking van het hart en spitse polskromme. P. contráctus (Lat., samengetrokken), kleine, harde pols. P. cordis, de hartslag; zie Ictus cordis. P. cotúrnicans (coturnix, kwartel), pols, waarvan drie slagen telkens vlug op elkander volgen, gelijk de slagen van het kwartelgeluid; syn. Wachtelschlagpuls. P. débilis (Lat., zwak), zwakke pols. P. deficiens (Lat., ontbrekend), het telkens uitvallen van één polsslag na een aantal regelmatige slagen. P. delétus (deleo, verwoesten), ontbreken van de polsslag (bij aorta-aneurysma). P. différens (Lat., verschillend), ongelijke grootte van de polsslag aan de linker- en rechterzijde. P. dicrótus (δίκροτος, tweemaal slaande), vgl. Dicrotie. P. duplex (Lat., dubbel), zie Dicrotie. P. durus (Lat.,) harde, moeilijk door druk van de vinger te onderdrukken polsslag. P. filifórmis (Lat., draadvormig), zeer kleine, nauwelijks voelbare pols. P. fórmicans (formica, mier), kleine, zwakke pols, die gelijkt op het kruipen van mieren. P. fortis (Lat.), sterke pols. P. fréquens (Lat.), snelle (vgl. P. celer), veelvuldige pols, d.i. met een groot aantal slagen per minuut. P. inaequális (Lat.), ongelijkmatige pols, waarbij de polsslagen onderling zowel in tijdsduur als in sterkte verschillen. P. inánis (Lat.), ledige pols, met slecht gevulde slagader. P. incíduus s. incidens (Lat., invallend), hierbij komt na een normale slag een grotere, dan een nog grotere, enz. P. insensíbilis (Lat.), onvoelbare pols. P. inspiratióne intermíttens (Lat., door de ademhaling afwisselend), = P. paradoxus. P. intercúrrens s. intercídens, hierbij is een enkele polsslag van tijd tot tijd kleiner dan de andere. P. intermíttens (Lat., afwisselend), van tijd tot tijd blijft een polsslag weg. P. irreguláris (Lt.), onregelmatige pols, tegelijkertijd arhythmisch en ongelijk. (P. perpétuo irreguláris (Lat.), aanhoudend onregelmatige, meestal ook versnelde pols). P. magnus (Lat.), grote pols, door grote bloedgolven veroorzaakt. P. mollis (Lat.), zachte, gemakkelijk weg te drukken pols. P. myúrus (μῦς, gen. μυός, muis; οὐρά, staart), muizestaartpols; waarbij van een reeks polsgolven de volgende telkens kleiner is dan de voorafgaande; volgt hierop een reeks in omgekeerde volgorde, dan heet dit P. myúrus recúrrens (Lat., teruglopend). P. oppréssus (Lat., onderdrukt) s. contráctus (Lat., samengetrokken), harde, kleine pols. P. paradóxus (παράδοξος = παρὰ δόξαν, tegen de mening, de verwachting in), pols, die niettegenstaande een regelmatige werking van het hart, tijdens de inademing wegblijft; bij verschillende ziekten der borstorganen; syn. P. inspiratione intermittens, pols van Griesinger-Kussmaul. P. parvus (Lat.), kleine pols, door kleine bloedgolven veroorzaakt. P. plenus (Lat.), volle pols, naar de graad van vulling der slagader. P. quadrigéminus, zie P. bigeminus. P. rarus (Lat.), zeldzame pols, d.i. met weinig slagen per minuut; tegenstelling van P. frequens; vgl. Spanocardie, Bradycardie. P. reguláris (Lat.), regelmatige pols. P. resíliens (resilio, terugspringen), = P. dicrotus. P. respiratórius, P. respiratióne intermíttens, vgl. Arhythmia respiratoria. P. sáliens (Lat.), springende pols. P.

tardus (Lat.), trage pols, met langzame aangroeiing van de samentrekking van het hart; vgl. P. celer. P. trémulus (Lat.), sidderende pols, zó zwak, dat slechts een licht sidderen van de slagader wordt gevoeld. P. tricróticus, pols met drie voelbare verheffingen. P. trigéminus, vgl. P. bigeminus. P. undulósus (Lat., vol golven), golvende pols, waarvan de slagen de indruk geven van lage golven, die onder de vinger wegdeinen. P. vácuus (Lat., ledig), = P. inanis. P. venósus, aderpols. P. verminculáris (Lat., wormachtig), kleine zeer snelle pols, waarbij de bewegingen, die als geruis worden gehoord, als een trillend gevoel door de vinger worden waargenomen. P. víbrans (Lat., trillend), grote, zeer gespannen, harde pols, die in de vaatwand voelen hoorbare trillingen veroorzaakt. Zie ook Waterhammerpulse.

Pultifórmis (puls, gen. pultis, brij), brijachtig, in de vorm van pap.

Pulverisátor (pulvis, gen. pulveris, poeder), toestel om een vloeistof in fijne druppels verdeeld te verstuiven.

Púlvinar (Lat., kussen), het achtereinde van de rugzijde van de thalamus opticus. P. medicatum, kruidenkussen.

Púlvis (Lat.), poeder.

Puna (hoogvlakte in Peru), bergziekte; syn. mal de Puna, Veta.

Punaise (Fr., punais, stinkend), = ozaena.

Punch drunk (Eng., dronken door stompen), een eigenaardige vorm van encephalitis, die zich soms ontwikkelt bij boksers.

Punched out areas (Eng.), kleine gaten in de beenderen op de Röntgen-foto bij jicht en rheumatische arthritis.

Puncta (Lat.), punten; P. dolorósa, pijnpunten; de plaatsen aan de oppervlakte van het lichaam, welke bij neuralgie pijnlijk zijn, als men er op drukt. P. lacrimália, traanpunten. P. máxima (Lat., grootste), de punten, waar men bij het ausculteren het geluid het duidelijkst hoort (P. Niemeyer).

Punctaat, de vloeistof, die door punctie (zie Punctio) wordt opgezogen.

Punctal-brilleglazen, brilleglazen, die zeer punctuele beelden geven (Zeiss).

Púnctio (Lat., prik), het insteken van een trocar, een scherpe canule of een spits mesje om vocht te verwijderen. P. vesicae, blaassteek; het aansteken van de uitgezette blaas boven de schaambeensvereniging.

Púnctum (Lat.), punt. P. lacrimále, traanpunt. P. máximum, een punt, waar iets het grootste is (vgl. Puncta maxima). P. próximum (Lat., naastbij), het punt, dat zó nabij het oog ligt, dat een zich daar bevindend voorwerp nog juist duidelijk kan worden gezien door inspanning der accommodatie. P. remótum (Lat., verwijderd), vertepunt, het punt, dat zó ver van het oog ligt, dat een voorwerp op dezelfde afstand nog juist duidelijk kan worden gezien.

Punctuur, kunstbewerking met een puntig voorwerp, bijv. ignipunctuur.

P.U.O. = **P**yrexia (of) **U**nknown **O**rigin, de Engelse benaming voor de loopgravenkoorts in de wereldoorlog (fièvre des tranchées Fr.).

Pupil (pupilla, poppetje), de ronde opening in het regenboogvlies. Pupilstijfheid, verlies van de beweeglijkheid van de pupil; geheel (absolute pupilstijfheid) of alleen verlies van de reflex op het licht (reflectorische pupilstijfheid; vgl. Argyll Robertson). Pupilreflex, de beweging van de pupil, teweeggebracht door de werking van het licht of de accommodatie.

Pupilláris, tot de pupil behorend; bijv. membrana pupillaris.

Pupillométer, instrument om de wijdte der pupil te meten.

Pupillomotórisch (sc. zenuwen), zenuwen die invloed hebben op de beweging der pupil.

Pupilloscopíe (σκοπέω, kijken), = skiascopie (zie ald.).

Pupillostatométer (στατός, geplaatst), toestel om de afstand der pupillen te meten (Ostwald).

Pupillotonía (τόνος, spanning), meestal eenzijdige tonische vernauwing der schijnbaar lichtstijve pupil bij convergentie, vermoedelijk door stoornis in de kern van de N. Oculomotorius. Komt ook voor bij het syndroom van Adie, zie Aanhangsel.

Puppenkopf-phaenomen (Bielschowsky), (D., verschijnsel van de poppekop), bij supranucleaire verlamming der oogspieren komen bij bewegingen van het hoofd de ogen toch in de ooghoeken te staan.

Purgántia (nl. remedia; purgo, zuiveren), middelen voor ontlasting.

Purgatief, = purgeermiddel.

Purgátio, het purgeren.

Purgeermiddelen, = purgantia.

Purgeren, het bevorderen van ontlasting.

Purifórm (pus, gen. puris, etter), etterachtig, in 't bijzonder van thromben (zie ald.), die inwendig vergaan zijn tot een roomachtige massa (puriforme verweking).

Purinaemíe (αἷμα, bloed), aanwezigheid, abnormale hoeveelheid, van purinelichamen in het bloed.

Puríne, $C_5H_4N_4$, het door E. Fischer ontdekte kernbestanddeel der purinebases (xanthine, enz., ontledingsproducten der

nucleinezuren) en der overige purinestoffen, zoals urinezuur, theobromine, enz.

Purinevrij diëet (beter: diëet zonder purine; woorden als purine-vrij, -arm, -rijk zijn ongewenst), voedingswijze, waardoor weinig purinestoffen in het lichaam komen, dus met weinig eiwit; vooral weinig voedsel, waarin dierlijke celkernen voorkomen (nucleinezuren).

Puromuqúeus, = mucopurulent.

Púrpura (Lat., het purpur, de kleurstof van πορφύρα, de purpurslak), ziekte, die met kleine of grotere bloedingen in de huid, soms in de slijmvliezen gepaard gaat. P. annuláris teleangiectódes, = cutis marmorata teleangiectática (Majocchi). P. cachéctica (vgl. Cachexia), P. bij lijders aan langdurige, tot cachexia voerende ziekten, door verandering der vaatwanden. P. fúlminans (Lat., bliksemend), P. van Henoch; acute ziekte, vooral bij kinderen, waarbij behalve purpura ook diarrhoea, gewrichtszwelling en nierbloeding voorkomt. P. haemorrhágica, bloedige purpura, met bloedingen uit de slijmvliezen; syn. landscheurbuik, morbus maculosus Werlhofii. P. medicamentósa, purpura, die na het gebruik van sommige geneesmiddelen ontstaat. P. nervósa, = P. v. Henoch. P. papulósa, purpura, waarvan de vlekken zich boven de huid verheffen als pukkeltjes. P. pulicósa (pulex gen. pulicis, vlo), purpura na vlooiebeet. P. rheumática, purpura met rheumatische gewrichtspijnen; syn. peliosis rheumatica, rheumatokelis. P. scorbútica, scheurbeuk; vgl. Scorbut. P. senílis (Lat., tot de ouderdom behorend), purpura, die bij oude lieden van zelf ontstaat (volksnaam: kerkhofbloempjes) of kan worden opgewekt door strijken (P. senílis factícia). P. símplex (Lat., eenvoudig), purpura zonder verdere verschijnselen. P. soláris, door felle zonnestralen. P. úrticans, op urticaria (zie ald.) gelijkend uitslag bij P. simplex. P. variolósa (zie Variolae), bloedige, zwarte pokken. Zie ook Anaphylactoïde P.

Purpuríne (uro-erythrine), = porphyrine (zie ald.).

Purpurinurie, = porphyrinurie.

Puruléntus (pus, gen. puris, etter), etterig.

Púrus (Lat.), zuiver.

Pus (Lat.), etter. P. bonum et laudábile (Lat.), goede, prijzenswaardige etter; de roomachtige etter in gewone, hete abscessen.

Pústula (Lat., blaas), een met etter gevulde huidblaar of een abscesje onder de opperhuid. P. malígna (Lat., kwaadaardig), vgl. Anthrax.

Pustulósis vaccinifórmis, variolifórmis, acute vorming van pustulae, voornamelijk bij eczema, gelijkende op waterpokken of pokken. Soms dodelijk.

Putámen (Lat., schil), het buitenste, bruinachtig rode deel van de lenskern (vgl. Nucleus lentiformis).

Putrefáctio, = putrescentia.

Putrescéntia (putresco, rotten), stinkende rotting. P. úteri (Boër), zeer hevige endometritis (zie ald.) met rottend versterf, waarbij de gehele wand van de baarmoeder betrokken is; syn. tympanites uteri, physometra.

Putrescíne, tetramethyleendiamine; een niet vergiftig ptomaine (zie ald.), dat bij de rotting van eiwitlichamen, vooral in het lijk, ontstaat.

Putríde (Fr.) rottend. Putrid fever (Eng.), typhus. P. infectie, besmetting met rottingsbacteriën. P. intoxicatie, vergiftiging met de stofwisselingsproducten van rottingsbacteriën; vgl. Toxinaemie, Septikaemie.

Pyaemíden, vlekjes, etter- en bloedblaasjes op de huid bij pyaemie, ontstaan door metastase, pyaemische dermatitis.

Pyaemíe (πῦον, etter; αἷμα, bloed), „bloedvergiftiging", besmetting van het gehele lichaam met etterkiemen; vgl. Septikaemie.

Pyappéndix (zeer slecht samengesteld woord), etterige ontsteking van het wormvormig aanhangsel.

Pyárthros s. pyarthrósis (ἄρθρον, gewricht), gewrichtsontsteking met vorming van etter in het gewricht.

Pycnische lichaamsbouw (πυκνός, ineengedrongen), gedrongen gestalte, in hoge mate eurysoom, zie ald. Tegengesteld: visqueus.

Pycnocardíe (πυκνός, dicht, snel na elkander, veelvuldig; καρδία, hart), syn. voor tachycardie (zie ald.), doch juister, omdat ταχύς = celer, terwijl frequens (zie Pulsus celer en frequens) wordt bedoeld (Landois).

Pycno-epilepsíe, vallende ziekte met vele kleine toevallen; syn. pycnolepsie. Vgl. Narcolepsie.

Pycnométer, 1. een instrument om de dikte van een vast voorwerp te meten; 2. een flesje om de dichtheid, het s.g. van vloeistoffen te meten, door het gewicht van een bekende hoeveelheid er van te vergelijken met dat van water.

Pycnomorphe (zenuwcellen), zenuwcellen, waarin de lichaampjes van Nissl dicht op elkaar liggen en talrijk zijn.

Pycnophrasíe (πυκνός, dik; φράσις, spraak), met een dikke tong spreken.

Pycnopnóea, versnelde ademhaling; syn. polypnoea.

Pycnóse, verdichting van de celkern door waterverlies; vgl. Caryorrhexis; bijv. nw. pycnótisch (pycnotische celkern).

Pyelectasíe (πύελος, waskuip, kom; vgl. Ectasie), verwijding van het nierbekken.

Pyelítis (πύελος, waskuip, kom), ontsteking van het nierbekken. P. calculósa, pyelitis, veroorzaakt door stenen. P. haemorrhágica, suppuratíva, pyelitis, gepaard gaande met bloeding, ettering. P. urática, pyelitis, veroorzaakt door urinezure zouten.

Pyelocystítis (κύστις, blaas), ontsteking van het nierbekken en de urineblaas.

Pyelographíe (γράφω, schrijven), doorstraling van het vooraf met een contrastvloeistof gevulde nierbekken door middel van X-stralen. Intraveneuse P., als de contraststof in een vena wordt ingespoten en snel door de urine uitgescheiden. Retrograde P. als de contraststof wordt ingespoten van de blaas uit. Vgl. Urographie en Nephrografie.

Pyelolíthotomíe (λίθος, steen; τέμνω, snijden) operatieve opening van het nierbekken om nierstenen te verwijderen.

Pyelonephrítis (vgl. Nephritis), gelijktijdige ontsteking van de nieren en het nierbekken; vgl. Pyonephrose.

Pyeloplicátio (plico, vouwen), operatieve verkleining van het verwijde nierbekken, door het maken van een plooi.

Pyelotomíe, operatieve opening van het nierbekken.

Pýelum, nierbekken.

Pyé(me)sis, het braken van etter; vgl. Emesis.

Pygmáeën (πυγμαῖος, een vuist lang), een volk van dwergen.

Pygmalionísmus (naar het beeld van Pygmalion, waarop de beeldhouwer verliefd werd), afwijking der geslachtsdrift, bestaande in het zoeken van bevrediging door het schenden van beelden.

Pygómelus (πυγή, de stuit; μέλος, lid), misgeboorte, waarbij een overtollig been als „parasiet" aan de stuit verbonden is; vgl. Epipygus.

Pygópagus (πήγνυμι, verbinden), misgeboorte, bestaande uit twee vruchten, die met de stuit aan elkander verbonden zijn.

Pylephlebectasíe (vgl. Pylephlebitis en Ectasie), verwijding van de poortader.

Pylephlebítis (πύλη, poort; φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking van de poortader. P. adhaesíva (Lat., adhaero, aankleven), P., waarbij de ader dicht groeit door vorming van bindweefsel. P. suppuratíva s. purulénta, etterige P.

Pylethrombósis (vgl. Thrombose), vorming van een bloedstolsel in de poortader; vormt het zich in de aanvoerende takken der poortader, dan heet dit radiculaire P.; in de stam — trunculaire P. en in de evertakken — terminale P. (De Josselin de Jong).

Pyloréctomíe (vgl. Pylorus), uitsnijding van de portier van de maag.

Pylorísmus, = pylorospasmus.

Pylóromyotomíe, zie Pylorotomie.

Pylóroplastiek (πυλωρός, portier; πλαστική, vormkunst), operatieve verwijding van de (niet door een kwaadaardig gezwel) vernauwde portier (Heineke).

Pylóroptósis (πτῶσις, het vallen), verzakking van de pylorus.

Pylórospasmus (σπασμός, kramp), portierkramp; aanval van krampachtige, met pijn gepaard gaande vernauwing van de portier; syn. pylorismus.

Pylórotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van de hypertrophische, vernauwende pylorus bij de zuigeling. Syn. Pyloromyotomie, operatie van Weber-Fredet-Romstedt.

Pylórus, portier, het aan de darm grenzende uiteinde van de maag. P.-reflex (Pawlow), de automatische sluiting van de portier, als de zure inhoud van de maag in de darm is gekomen, zólang totdat het alvleeskliersap de chymus (zie ald.) neutraal heeft gemaakt. P.-resectie (resectio, uitsnijding), het uitsnijden van de portier, gevolgd door vereniging van het ondereinde van de maag met het boveneinde van de twaalfvingerige darm.

Pyoblennorrhóea (πῦον, etter), blennorrhoea (zie ald.) met rijkelijke afscheiding van etter.

Pyocéle (κήλη, breuk), etterige ontsteking van de tunica vaginalis propria testis (zie ald.); vgl. Hydrocele. P. retro-uterina (retro, achterwaarts), ophoping van etter achter de baarmoeder, in het cavum recto-uterinum.

Pyocéphalus (κεφαλή, hoofd), de aanwezigheid van etter in de hersenkamers.

Pyochézia (χέζω, ontlasting hebben), de aanwezigheid van etter in de ontlasting.

Pyocóccus, ettervormende bacterie.

Pyocóelia (κοιλία, holte), de aanwezigheid van etter in de buikholte.

Pyocolpocéle, colpocele (zie ald.) door ophoping van etter achter de baarmoeder.

Pyocólpos (κόλπος, schede), ophoping van etter in de schede bij atresia vaginae (zie ald.).

Pyocyáneus, vgl. Bacillus pyocyaneus; het bacteriolytisch en proteolytisch ferment daaruit heet pyocyanáse; de blauwe kleurstof, die door de bacil wordt gevormd pyocyaníne.

Pyocýten, ettercellen.
Pyodermíe, pyodermítis (δέρμα, huid), huidontsteking, die met ettering gepaard gaat, door exogene infectie.
Pyodermite végétante (Hallopeau) (Fr.), pyodermitis met zeer kleine etterblaasjes, die tot grotere samenvloeien en na genezing bruine vlekken achterlaten.
Pyogéen, etter vormend; bijv. staphylococcus, streptococcus pyógenes. Pyogéne infectie, besmetting met etterkiemen, vgl. Pyaemie. Pyogéne membraan (membraan, vlies), bedekking van de binnenzijde van abscessen, bestaande uit vergane leucocyten en fibrine.
Pyohaemíe, = pyaemie.
Pyohaemothórax (αἷμα, bloed; θώραξ, borstkas) etter en bloed in de borstholte.
Pyoíed, etterachtig.
Pyolabyrinthítis, etterige ontsteking van het labyrint.
Pyométra (μήτρα, baarmoeder), ophoping van etter of kraamvloed in de baarmoeder.
Pyomýelos (μυελός, merg), ettervorming in het ruggemerg.
Pyomyosítis (vgl. Myositis), spierontsteking, waarbij zich abscessen vormen; een Afrikaanse ziekte, veroorzaakt door een Pasteurella (zie ald.).
Pyonephrítis (νεφρός, nier), nierabsces.
Pyonephrolithíasis, ettervorming in de nier door een steen.
Pyonephróse, verettering van een nier zodat deze in een etterzak verandert, ten gevolge van pyelonephritis.
Pyo-ovárium, verettering van de eierstok.
Pyopericárdium, aanwezigheid van etter in het hartezakje.
Pyoperitonáeum, pyoperitonítis, aanwezigheid van etter in de buikholte, etterige ontsteking van het buikvlies.
Pyophthalmíe, pyophthalmítis, pyophthalmos, ettering in het oog.
Pyophysométra (φῦσα, wind), aanwezigheid van lucht en gas in de baarmoeder.
Pyopneumopericárdium, vgl. Pneumopericardium.
Pyopneumothórax, pneumothorax (zie ald.) met ophoping van etter in de borstvliesholte. P. subphrénicus (V. Leyden), = subphrenisch absces (vgl. Absces).
Pyoptýsis (πτύω, spuwen), het opgeven van etter.
Pyorrhóea (vgl. Diarrhoea), ettervloed. P. urethrális, druiper; syn. Gonorrhoea. P. alveoláris (alveolus, tandkas), chronische aandoening van het beenvlies der tanden en tandkassen en van het tandvlees met voortdurende afscheiding van etter; syn. ziekte van Riggs, blennorrhoea alveolaris (verouderde term), pyorrhósis.
Pyosálpinx (σάλπιγξ, trompet; hier: baarmoedertrompet, eileider), ophoping van etter in de eileider.
Pyosepthaemíe, = septico-pyaemie.
Pyósis, verettering.
Pyospérma (σπέρμα, zaad), etterige catarrh van de zaadkanalen en de urinebuis, waardoor het zaad met etter gemengd is.
Pyosplenítis (σπλήν, milt), miltabsces.
Pyothórax, = empyema (zie ald.). P. hypo- of subphrénicus; vgl. Pyopneumothorax subphrenicus.
Pyovárium (slechte woordvorming), ettervorming in de eierstok.
Pyramidális (πυραμίς, pyramide), pyramidevormig; zie Musculus. Of betrekking hebbende op de pyramide (zie ald.).
Pyramide, uitpuilende plaatsen ter weerszijden van de middellijn aan de buikzijde van het verlengde merg. P.-banen, de motorische banen van de beide voorste centrale windingen naar de pyramiden. P.-cellen, grote, driekante ganglioncellen van de schors der grote hersenen. P.-kruisweg, kruising van vezelbundels uit de pyramiden beneden aan de buikzijde van het verlengde merg in de middellijn (voorste kruising), en van de lisvezels aan de buikzijde van het centraal-kanaal van het verlengde merg (syn. decussatio lemniscorum, bovenste, sensibele pyramidenkruising). P.-laag, de laag, waarin zich de pyramidecellen bevinden. P.-uitsteeksels, de mergstralen der nieren; syn. processus Ferreini, processus medullares. P.-voorstreng, het middelste deel van de vóórstreng van het ruggemerg; syn. fasciculus cerebrospinalis ant., fasciculus ant. P.-zijstreng, het middenwaarts liggende, achterste deel van de zijstreng van het ruggemerg; syn. fasciculus pyramidalis lateralis.
Pyramides rénales (Malpighi) (Fr.), nierpyramiden; de kegelvormige afzonderlijke delen van het merggedeelte der nieren.
Pýramis, pyramide. P. ossis temporális, slaapbeenpyramide. P. vérmis, pyramide van de onderworm der kleine hersenen. P. vestíbuli, het voorspringende bovenste uiteinde van de crista vestibuli (zie ald.). P. cerebélli, pyramide der kleine hersenen, een kegelvormig uitsteeksel, vormende het middengedeelte van de onderste worm. P. van Lalouette, de eerste kwab van de schildklier.
Pyreníne, de stof van de nucleoli; syn. paranucleine, plastine.
Pyrética (πυρετός, koorts; nl. remedia) koortsmiddelen; syn. antipyretica.

Pyretogeen, koortsverwekkend.
Pyretologíe, de leer der koorts.
Pyrétotherapie, behandeling van dementia paralytica door verwekking van malaria.
Pyréxia (onjuist gevormd woord van πυρέττω, de koorts hebben), koortstoestand (in Engeland gebruikelijke uitdrukking); vgl. Apyrexie.
Pyrgocephalíe (πύργος, toren; κεφαλή, hoofd) torenschedel, abnormaal hoge schedel; syn. Turricephalus.
Pyridoxíne = vitamine B6.
Pyrifórmis, = piriformis.
Pyrogallolísmus, vergiftiging door pyrogallol.
Pyrogéen, koorts verwekkend; ook: door koorts teweeggebracht; syn. pyretogeen.
Pyromanie (πῦρ, vuur; μανία, waanzin), ziekelijke aandrift om brand te stichten.
Pyrophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor vuur en brand.
Pyrósis (πύρωσις, het branden), „het zuur"; gevoel van branden in de maag en de keelholte, vaak gepaard gaande met zuur of bitter „oprispen" (zie Ructus).
Pyrosóma (pirum, peer; σῶμα, lichaam), = Babesia (zie ald.).
Pyrotoxínen, koortsverwekkende bacterievergiften.
Pythogéen (πύθω, doen rotten), weinig gebruikelijke uitdrukking in plaats van saprogeen (zie ald.).
Pythogenic fever (Eng.), = typhus abdominalis (Murchison).
Pyurie (πῦον, etter; οὖρον, urine), lozing van met etter gemengde urine.

Q

Q.l., afkorting voor quantum libet, zoveel gij wilt; Q.p., = quantum placet, zoveel belieft; Q.s., = quantum satis, quantum sufficit, zoveel als voldoende is, op recepten; Q.v. afkomstig van quantum vis, zoveel gij wilt.
Q-koorts, een Rickettsia-infectie, afkomstig van runderen en overgebracht door teken. Aanvankelijk alleen in Queensland bekend, maar later ook elders. Met Q is niet bedoeld de beginletter van Queensland, maar van query (Eng., vraagteken) omdat Derrick in den beginne een vraagteken invulde als diagnose. Syn. Tekentyphus van Noord-Queensland.
Q.R.S. complex, de werking van de ventrikels van het hart, zoals die zichtbaar is in de schommelingen van het electrocardiogram, aangeduid met de letters Q. R. en S.
Quack (Eng.), een kwakzalver; Quackery, kwakzalverij; Quack remedies, kwakzalversmiddelen.
Quaddelprobe (Quaddel, D., bult, bobbel), zie Mantoux, Aanhangsel.
Quadranguláris (Lat.), vierhoekig; vgl. Cartilago.
Quadrant-anopíe, quadranthemiopíe (quadrant = het vierde gedeelte van de oppervlakte van een cirkel, hemiopie (zie ald.), waarbij slechts een deel van de helft van het gezichtsveld ontbreekt.
Quadrant-elastométer, toestel om de stugheid van de oogwand te meten.
Quadrátum (sc. os), vierkant been; het korte, proximale stuk van de eerste viscerale boog (vgl. Palato-quadratum).
Quadrátus (Lat.), vierkant; vgl. Musculus quadratus, caro quadrata; homo quadratus, vierkante breedgeschouderde persoon.
Quádriceps (Lat.), vierhoofdig; vgl. Musculus quadriceps.
Quádriga (Lat., vierspan), verband over de borst; syn. cataphracta.
Quadrigéminus (Lat.), viervoudig, uit vier delen bestaande; vgl. Corpora.
Quadriplegíe (vgl. Diplegie, Hemiplegie), verlamming van alle vier ledematen.
Qualiméter (qualis, hoedanig), electrometer, die in verbinding staat met de anticathode van een Röntgenbuis, om de hardheid daarvan te meten (H. Bauer).
Qualitatief, de hoedanigheid betreffend; Q. scheikundig onderzoek betreft de aard der stoffen, waaruit een verbinding of mengsel is samengesteld; vgl. Quantitatief.
Quantiméter (quantus, hoe groot), toestel van Kienböck, om door de mate van invloed op photographisch papier de werking der Röntgenstralen te meten (vgl. Dosimeter).
Quantitatief, de hoeveelheid betreffend; vgl. Qualitatief.
Quántum líbet (Lat.), zoveel als men wil (op recepten).
Quántum súfficit (Lat.), zoveel als voldoende is (op recepten).
Quántum vis (Lat.), zoveel gij wilt (op recepten).
Quarantaine (Fr., veertigtal dagen), tijd, gedurende welke een schip of reizigers nog niet tot een land of haven worden toegelaten, indien er verdenking bestaat van een besmettelijke ziekte; in vroeger tijden was

de duur hiervan voor pest bepaald op veertig dagen.

Quartána (quartus, de vierde), vierdedaagse (koorts), vgl. Febris quartana en Malaria. Q. duplicáta (duplicatus, verdubbeld), Q. met twee aanvallen in de drie dagen. Q.-parasiet, vgl. Plasmodium malariae.

Quengelgyps (D., quengeln, slingeren), gipsverband uit twee stukken, die het gewricht vrij laten, verbonden door een houten apparaat in de vorm van een spanzaag, zodat door zeer voorzichtige wringing de stand der verbandstukken en van het gewricht verandert. Syn. Spanzaagverband (Milo).

Querschnitt-anaesthesie (D., gevoelloosheid van een dwarse doorsnede), inspuitingen, die de gehele dwarse doorsnede van een lid gevoelloos maken.

Querulantenwaanzin (querulus, klagend), een vorm van waanzin (paranoia), waarbij de zieke zich tegen vermeend onrecht, hem aangedaan, met alle mogelijke middelen, vooral door klachten bij de rechter, verweert. De lijder noemt men querulant.

Quickening (Eng., het levendig worden), het tijdperk der zwangerschap, waarin de bewegingen van het kind voelbaar worden.

Quiet necrosis (Eng., quiet, rustig, onschadelijk; vgl. Necrosis), de langzame, door chronische ontsteking teweeggebrachte uitstoting van stukjes kraakbeen of been, die door een verwonding in een gewricht zijn losgeraakt (Paget).

Quígila, een Braziliaanse, op lepra gelijkende besmetting; misschien hetzelfde als ainhum (zie ald.).

Quinsy, Eng. voor cynanche (zie ald.). Nervous quinsy, = globus hystericus.

Quintána (quintus, de vijfde), vijfdedaagse (koorts); malaria-aanvallen met telkens drie vrije tussendagen.

Quinte (Fr. van quintus, de vijfde), oorspronkelijk de hoestaanvallen van teringlijders, waarvan men meende, dat zij om 5 uur 's middags heviger worden; of een hoest bij kleine kinderen, waarvan om de vijf uren een aanval komt. Thans: een hevige aanval van hoest (quinte de toux): vgl. Tussis quinta.

Quíntus (sc. nervus), de vijfde hersenzenuw = n. trigeminus.

Quotidiána (quotidies, dagelijks), malaria met dagelijkse aanvallen. Q. duplicata, Q. met twee aanvallen per dag.

R

R., zie Recipe. Ook Radium-eenheid (r).

Rábies (Lat., van rabo, razen), hondsdolheid; syn. hydrophobia, lyssa. R. canína (caninus, tot de hond behorend), hondsdolheid. R. falsa s. spúria, schijnbare hondsdolheid bij angstige personen, die door een gezonde hond gebeten zijn. R. felína (felinus, tot de kat behorend), kattedolheid. R. paralýtica (zie Paralysis), het stadium van verlamming bij rabies. R. spúria, = R. falsa. R. tanacética, schijnbare rabies bij konijnen, waarbij men een aftreksel van tanacetum (boerenwormkruid) heeft ingespoten.

Raceméus of racémisch mengsel mengsel, van optisch actieve, rechts- en linksdraaiende stoffen, zodanig samengesteld, dat het geheel optisch inactief (zie ald.) is; gelijk acidum racemicum.

Racemósus (Lat.), druiventrosvormig.

Rachítis en andere daarvan afgeleide woorden, zie Rhachitis, enz.; de spelling zonder h wordt meestal verkeerd geacht, doch door sommigen van rickets afgeleid.

Racketsnede (racket, Eng., balslag-net), ovale amputatiesnede.

Raclage, raclement (Fr.), afkrabbing, afschaving.

Radesyge, Noorse benaming voor in Noorwegen heersende slepende huidziekten, meestal syphilis, ook melaatsheid, lupus enz., vgl. Spedalskhed, Syphiloiden.

Radiád, = naar de radiale zijde.

Radiair, radiaal (radius, straal), stralig, straalvormig, in de richting van de straal. Radiale vezels, steunvezels van het netvlies, beginnende aan de membrana limitans interna, met een kegelvormig gezwollen gedeelte (D. Radialfaserkegel) en eindigend aan de membrana limitans externa; syn. vezels van Müller.

Radiális, 1. straalsgewijze; 2. tot de radius behorend, zie Arteria, Musculus, Nervus. R.-phaenomeen (V. Strümpell), bij parese van cerebrale oorsprong ontstaat overstrekking van de hand bij krachtige poging om een vuist te maken. R.-reflex, samentrekking van de musc. brachioradialis of musc. biceps bij kloppen op het ondereinde van het spaakbeen.

Radiátio, uitstraling. R. centrális, = corona radiata; de vezels, die uit de capsula interna, thalamus en corpora quadrigemina uitstralen naar de schors der grote hersenen. R. córporis callósi, balkstraling, uitgaande van de dwarse vezels van het

corpus callosum. R. córporis striáti, straling van het corpus striatum. R. occípito-thalámica, vezelstraling uit de lobus occipitalis cerebri, grotendeels naar de capsula interna = „Sehstralung" van Gratiolet of tractus thalamo-occipitalis.

Radicale operatie (radicalis, laat-Latijn, van radix, gen. radicis, wortel), in het algemeen een afdoende operatie, die het kwaad met wortel en tak uitroeit; in het bijzonder de lediging van het chronisch etterend ontstoken middenoor (Küster, 1889) of de sluiting van een breukpoort ter opheffing van een breuk. Het radicale karakter van een operatie noemt men haar radicaliteit.

Radicotomíe (radix, gen. radicis, wortel; τέμνω, snijden; beter rhizotomie, van ῥιζα, wortel), doorsnijding van wortels van ruggemergzenuwen; syn. rhizectomie, operatie van Forster.

Radiculair, tot een wortel behorend. Radiculaire innervatie, innervatie (zie ald.), die van een bepaalde ruggemergswortel uitgaat; zie Head (Aanhangsel). Radiculaire neuralgie, neuralgie, uitgaande van een ruggemergswortel. Radiculaire verlamming, verlamming door vernietiging van een motorische ruggemergswortel. Radiculaire pylethrombose, zie Pylethrombose.

Radiculítis, neuritis (zie ald.) van een ruggemergswortel.

Radiergummisymptom (D.) (Brauer), als men bij ernstige gevallen van vlektyphus over de hand wrijft, ontstaan schilfers, evenals wanneer men papier met vlakelastiek wrijft.

Rádii léntis, lensstralen (van het oog); de stralen van de ster der lens.

Radio-actief (actio, handeling), tot stralende werking in staat; van stoffen, die stralen van Becquerel uitzenden, gelijk radium, mesothorium, enz. Zelfst. nw. radioactiviteit.

Radio-actínium, eerste trap van ontleding van actinium; de volgende trappen zijn: actinium X., actinium-emanatie, actinium A, B, C en D.

Radióben, radióbiën (βίος, leven), onder invloed van radium in bouillon ontstane korreling, welke Burke voor levende wezens houdt, ontstaan door generatio spontanea.

Radio-Blei (D. Blei, lood). = Radium D.

Radio-carpaal gewricht, het gewricht tussen het spaakbeen en de handwortel (zie Carpus).

Radio-dermatítis, huidontsteking, veroorzaakt door radium- of Röntgen-stralen; zie Röntgendermatitis.

Radio-diagnósis, diagnose door middel van X-stralen.

Radio-elementen, = radio-actieve elementen.

Radiogéen, een der stoffen, bereid uit emanatie-bevattend diatomeeënslijk. R.-modder, modder, die radium bevat.

Radiographíe (γραφή, schrift), het photographisch opnemen van voorwerpen door middel van Röntgen-stralen; het verkregen beeld heet Radiogram.

Radiologíe, de kennis van de X- en radiumstralen; de beoefenaar dier kennis heet Radioloog.

Radiométer, instrument ter dosering van Röntgen-stralen.

Radioneurítis, radiculaire neuritis.

Radiopráxis, toepassing van X- en radiumstralen, enz.

Radioscopíe (σκοπέω, bezien), onderzoek met Röntgen-stralen, zonder dat een X-photo gemaakt wordt; alleen door het beeld op een scherm te bezien.

Radiosensibiliteit (sensibilitas, gevoeligheid), gevoeligheid voor X-stralen (Kienböck).

Radiostol, Acterol, Praeformin, handelsnamen voor oplossingen van geactiveerd Ergosterol (vitamine D, beter vitasterol D.).

Radiotellúrium, = radium F. = polonium.

Radiotherapíe (θεραπεία, behandeling), toepassing van stralen, voornl. X-stralen en radiumstralen, voor behandeling van ziekten; niet te verwarren met radium-therapie (zie ald.).

Radiothórium, derde ontledingstrap van thorium (mesothorium I en II, radiothorium, thorium X, thorium-emanatie, thorium A—D).

Radiotóxisch (vgl. Toxisch), door vergiftiging, door X-stralen veroorzaakt; vgl. Aleukie.

Rádium, element, dat α-, β- en γ-stralen uitzendt, benevens R.-emanátie (emanatio, uitstraling,) een gasvormig product van de zelfontleding van radium, dat zelf weder radio-actief is, nl. α-stralen uitzendt. Syn. Radon. R. drainage (vgl. Drainage), het inbrengen, door een operatiewond, van een draineerbuis, voorzien van radiumbuisjes, in het kleine bekken, ter behandeling van kanker van het collum uteri (Daels). R.-praeparaat, zeer kleine hoeveelheid radiumzout, in een omhulsel van glas, caoutchouc of lood. R.-therapie (vgl. Radiotherapie), behandeling met radium of met radium-emanatie; zie Emanatie, Emanatorium.

Rádius (Lat., de straal, spaak van een wiel), het spaakbeen.

Rádix (Lat.), wortel (in de ontleedkunde).

R. anterior en posterior nervórum spirálium, voorste en achterste wortels van elke ruggemergszenuw. R. arcus vértebrae s. collum arcus, de wortel van de wervelboog aan weerszijden. R. ascéndens nervi trigémini, opstijgende wortel van de n. trigeminus. R. clitóridis, = crus clitoridis (zie ald.). R. cochleáris nervi acústici, achterste wortel van de gehoorzenuw. R. dentis, tandwortel. R. descéndens nervi trigémini, afdalende (trophische) wortel van de n. trigeminus. R. laterális en mediális tráctus óptici, zijdelingse en middenwaartse wortel van de tractus opticus. R. línguae, wortel van de tong. R. mesencephálica (Meynert), deel van de trigeminuswortel, die uit het dak der middenhersenen ontspringt. R. mesentéri, wortel van het darmscheil, waar dit in het wandbuikvlies overgaat. R. nasi, neuswortel. R. nervi faciális ascéndens en descéndens, opstijgende en neerdalende wortel van de aangezichtszenuw. R. penis, = crura penis, de wortel van het mannelijk lid. R. pili, haarwortel. R. paramolaris, zie Paramolaris. R. pulmónis, wortel van de long; de bundel vaten en bronchi, die de long binnenkomen; vgl. Hilus pulmonis. R. únguis, nagelwortel; syn. margo occultus unguis = verborgen rand van de nagel.

Radon = radium-emanatie (zie Radium).

Raffináse, enzym, dat raffinose ontleedt.

Ragpickersdisease (Eng.), voddenrapersziekte. Anthrax van long en pleura met algemene verschijnselen van infectie, door besmetting met bacillus anthracis.

Raie méningitique (Fr., raie, streep), de rode, lang zichtbaar blijvende streep, die, vooral bij meningitis, op de huid ontstaat, als men met de nagel erover heen strijkt (Trousseau); vgl. Autographismus, Urticaria facticia, Dermographie.

Raillietina, een zeldzame soort lintworm. R. demerariensis in Guyana, R. madagascariensis, op Madagascar, R. quitensis in Ecuador. De laatste waarschijnlijk gelijk aan de eerste.

Railway brain (Eng., „spoorweghersenen"), de door de schrik veroorzaakte geestesstoornissen na een spoorwegongeluk. R. spine (Eng., spine, ruggegraat), ruggemergverschijnselen ten gevolge van een spoorwegongeluk.

Rainbow-worm, (regenboogworm), = herpes iris (zie ald.).

Râle (Fr.), reutelgeluid; syn. rhonchus. R. pulsatile (Fr., kloppend), hart-longgeruis.

Rámex (Lat.), 1. breuk; 2. varicocele.

Ramificátio (ramus, tak; facio, maken), vertakking.

Rámulus (Lat.), takje, van een zenuw of bloedvat.

Rámus (meerv. rami), tak, van een zenuw, bloedvat of luchtpijp. R. acústicus, = R. petrosus superficalis art. meningeae mediae; de oppervlakkige rotsbeentak der art. mening. med. R. adscéndens, opstijgende tak (van verschillende zenuwen of bloedvaten). R. anastomóticus, (vgl. Anastomosis), verbindingstak tussen zenuwen en zenuwknopen. Rami bronchiáles vertakkingen der hoofdluchtpijpen. Rami collateráles, zijdelingse takken (van verschillende zenuwen). Rami communicantes, verbindingstakken tussen de ruggemergszenuwen en de sympathische zenuwknopen, of ook tussen andere zenuwen. Rami cutánei, huidtakken (van verschillende zenuwen). Rami dentáles, voor de tanden bestemde takken van zenuwen en slagaderen. Rami descendéntes, afdalende takken van verschillende zenuwen en slagaderen; hieronder in 't bijzonder R. descéndens nervi hypoglóssi, syn. (nervus) descendens noni, d.i. van de 9de hersenzenuw, naar de vroegere telling der hersenzenuwparen. R. eparteriális (bronchi) (ἐπί, boven), de luchtpijptak die over de rechter tak der longslagader heengaat (vgl. ramus hyparterialis, onder die tak). Rami epiplóici (vgl. Epiploon), net-takken van de art. gastro-epiploica. R. gástrici, maagtakken (van de art. gastro-epiploica, van de n. vagus). R. intérnus nervi larýngei superióris, binnenste tak van de bovenste zenuwen van het strottenhoofd; van het slijmvlies der stembanden tot het foramen coecum (zie ald.). R. lumbális (adscéndens) arteriae ileo-coecális, bovenste, naar boven gaande tak van de r. internus van de art. iliaca. Rami mammárii, takken voor de borstklieren (van de zenuwen en slagaderen). Rami musculáres, voor de spieren bestemde takken. R. obturatóriusart. epigástricae inferióris, verbindingstakje van de art. epigastrica inferior en de art. obturatoria. Rami orbitáles, voor de oogkuil bestemde slagadertakken. Rami palpebráles, voor de oogleden bestemde slagadertakken. Rami pancreátici, voor de alvleesklier bestemde slagadertakken. Rami parietáles (paries, gen. parietis, wand), wandtakken van verschillende slagaderen. Rami parotídei, voor de oorspeekselklier bestemde takken Rami perforántes (perforo, door boren), doorborende takken van slag

aderen, die een of andere scheidingswand doorboren. Rami profúndi, diep liggende takken. Rami spináles, voor de ruggegraat bestemde slagadertakken. Rami superficiáles, oppervlakkig liggende takken. Rami vestibuláres, voor het vestibulum van het labyrint bestemde zenuw- en slagadertakken. Rami viscerá-les (viscera, ingewanden), ingewandstakken.

Rana esculénta (Lat.), eetbare kikker.

Randkeratítis, ontsteking van de rand van het hoornvlies.

Randsínus, = sinus circularis der placenta (Mechel).

Randsymptoom, zie Homonoom.

Rankenneuróma (D.), = neuroma plexiforme, zie ald.

Ránula (Lat., kikkertje), kikvorsgezwel, slijmcyste onder de tong, vóór het tongriempje; aangeboren of door verwijding van een verstopt speekselkanaal. R. pancreática, verwijding van de uitlozingsbuis der buikspeekselklier ten gevolge van verstopping daarvan.

Râpe (Fr., rasp.) Bruit de râpe (Laennec), raspgeluid, ruw hartgeruis.

Rapport (Fr. betrekking tot iets), geestelijke verbinding, die bij de hypnose ontstaat tussen medium en hypnotiseur, zodat de eerste alleen reageert op vragen, gedachten en bevelen van de laatste.

Ráptus (Lat., ruk; van rapio, wegsleuren), plotseling ontstaande zielsstoornis. R. melancholicus, plotselinge aanval van angst en wanhoop bij lijders aan melancholie; vaak oorzaak van moord en zelfmoord.

Raréfacteur (Fr., verdunner; zie Rarefícatio), toestelletje om de lucht in de uitwendige gehoorgang beurtelings te verdunnen en te verdichten, om het trommelvlies beweeglijker te maken.

Rarefáctio, rarefícátio (rarus, zeldzaam, ver uit elkander staande; facio, maken), verdunning, schrompeling van een orgaan of weefsel, of van de vormbestanddelen daarvan; meestal van beenweefsel gebruikt; vgl. ostítis raréficans, beenontsteking met vorming van holten.

Rash (Eng.), roodheid van de huid of algemene rode uitslag, vooral vóór het uitbreken van de pokken.

Rasorísmus, de leer van Giovanni Rasori (Ital. arts 1766—1837), dat voor de gezondheid evenwicht nodig is tussen twee tegengestelde krachten, stímulus en contrastímulus; bij stoornis van dit evenwicht ontstaat ziekte, die door toediening van als stimulans en contrastimulans werkende middelen wordt genezen.

Raspatórium (Lat.), schaafijzer, instrument om het beenvlies los te maken en af te schaven.

Rasterkeratítis, zeldzame vorm van hoornvliesontsteking waarbij zich een net van uiterst fijne strepen vormt onder het epithelium.

Ratbite fever (Eng.). Zie Rattebeetziekte.

Rationeel (ratio, rede), op wetenschappelijke gronden of feiten berustend; bijv. rationele therapie.

Rattebeetziekte, een slepende infectie-ziekte door Spirillum minus, wordt in Japan Sodokoe genaamd, of door streptobacillus monilifórmis, beide overgebracht door de beet van een rat. Eng., Ratbite fever.

Rattle (Eng.), = râle (zie ald.).

Raucédo s. raúcitas (Lat.), heesheid. R. syphilitica, chronische heesheid bij laryngitis syphilitica.

Rauschbrand (D. ruisvuur), besmettelijke ziekte bij dieren, vooral runderen, waarbij de met gas gevulde en tot versterf overgaande aangedane plekken bij druk een knetterend gevoel geven; Eng. black leg.

Reactie (re, opnieuw, weder; ago, werken), de terugwerking die op een werking (verrichting, prikkel) volgt. In de scheikunde, iedere waarneembare verandering na samenvoeging van verschillende stoffen (zie Reagens). Reactietijd, de tijd, die verloopt tussen prikkel en reactie.
Een uitgestelde R. geeft blijk van herinneringsvermogen. Wanneer b.v. een poos lang voedsel is verborgen op dezelfde plaats, kunnen alleen de mens, hoge mensapen en insecten dit enige dagen onthouden en daar op reageren.

Reactief, zich voordoende als reactie; bijv. reactieve krankzinnigheid is krankzinnigheid die het gevolg is van overweldigende of plotselinge aandoeningen, bijv. het uitbreken van een oorlog.

Reactiveren, opnieuw actief maken; bijv. een serum zonder complement (geïnactiveerd serum) door vers serum, dat complement bevat, eraan toe te voegen.

Reädfíctio, herhaalde bevestiging van een zwerfnier.

Reageerpapier, papier, gedrenkt met een reagens.

Réagens, meerv. reagentia, scheikundig lichaam, dat dient om een bepaalde scheikundige reactie teweeg te brengen in geval een ander scheikundig lichaam aanwezig is, en dit daardoor aan te tonen („reageren" op een stof).

Reagíne (Citron), naam voor de antilichamen bij de reactie van Wassermann. Ook een bestanddeel van het serum, waar-

mee het allergeen zich verbindt en allergie ontketent. Vgl. Antireagine.

Reaktionskörper, de stoffen, die in het lichaam ontstaan door parenterale toediening van eiwit; te zamen met „complement" en „anaphylactogeen" doen zij „anaphylotoxine" ontstaan (zie ald.).

Rec. (op recepten), = recenter, pas geleden, vers.

Recént (recens), pas geleden gebeurd, jong, nieuw (bijv. van geschriften).

Recépt (receptum, algemeen aangenomen, gebruikelijk, misschien in verband staande met recipe, neem); geneeskundig voorschrift.

Receptáculum (van recipio, opnemen), alles, waarin iets wordt opgevangen; vat, zak. R. chyli, = cisterna chyli (zie ald.). R. penduncul**ó**rum, de hoek van de brug der kleine hersenen, waarin de pedunculi worden opgenomen; syn. recessus acustico-cerebellaris, angulus pontis. R. sémi-nis, zakje bij sommige vrouwelijke (vooral gelede) dieren, waarin het mannelijk zaad wordt opgevangen.

Receptieve stoffen (Langley), die bestanddelen der cellen, die reageren op de werking van scheikundige en zenuwprikkels en op haar beurt invloed hebben op de stofwisseling der cellen.

Receptóren, 1. in de algemene pathologie (Ehrlich), bepaalde groepen van moleculen van het levende protoplasma, die de voedingsstoffen, vergiften, enz. aan zich binden en de oorzaak zijn van de vatbaarheid (receptibiliteit) van het organisme voor een bepaald vergif; vgl. Haptinen, Haptophore groep. Receptoren van de eerste orde bezitten één specifieke haptophore groep, die zich alleen met de haptophore groep van een toxine verbindt; hiertoe behoren de antitoxinen. Receptoren van de tweede orde (o.a. voor de eiwitmoleculen van het voedsel) bezitten een haptophore groep om die moleculen vast te houden en een tweede specifieke (zymophore) groep, die maakt dat de molecule wordt ontleedt door het ferment; hiertoe behoren de agglutininen en de praecipitinen. De receptoren van de derde orde (voor lysinen) bevatten een haptophore groep voor de ontledingsproducten der bacteriën, rode bloedlichaampjes, enz. en een tweede groep, die tot zich trekt de complementen, welke zich in het bloed bevinden en de rol vervullen van de zymophore groepen in de receptoren van de tweede orde; zij heten daarom amboceptoren (ambo, beiden; capio, grijpen), en die van de eerste en tweede orde uniceptoren; vgl. Chemoceptoren; 2. in de zintuigs- en zenuwphysiologie, = zintuigjes; de eindorganen der zintuigzenuwen, onderscheiden in photo-, chemo-, tango-, soni-, baro-, noci-, thermo- of calori-, frigoriceptoren, of -receptoren, de eindorganen voor licht, scheikundige prikkels, aanraking, geluid, gewicht, pijn, warmte, koude. Syn. Proprioceptóren.

Receptorisch (D., van recipio, ontvangen), in ontvangst nemend; receptore zenuwvezelen; gevoels- en zintuigzenuwvezelen; syn. centripetaal.

Receptuur, de kennis of de arbeid van het recepten gereed maken.

Recessief (recedo, achteruitgaan, waarnaast recessus, achteruitgang), op de achtergrond gerakend; van kenmerken, die bij de overerving niet of in geringere mate verschijnen dan de dominante, overheersende kenmerken (Mendel).

Recéssus (Lat.), terugwijking, uitpuiling, inzinking, verborgen plaats. R. acetábuli, = fossa acetabuli, de groeve in het actebulum (zie ald.). R. acústico-cerebellá-ris, hoek tussen de kleine hersenen en de pons Varoli. R. cochleáris, slakkenhuisbocht, tussen de benen der crista vestibuli van het benige labyrint. R. cymbifórmis (κύμβη, beker), in de zijwand van de aquaeductus cerebri. R. duodénojejunális, uitpuiling van het buikvlies bij de flexura van die naam. R. ellípticus s. ovális, eironde groeve van het vestibulum van het benige labyrint. R. epitympánicus, uitpuiling in de trommelholte boven het trommelvlies. R. folliculáres, de kuiltjes der tongfollikels. R. glossoepiglótticus, „pillengroeve" tussen tong en strotklepje. R. hypotympánicus (ὑπό, onder), „kelder" der trommelholte, beneden het trommelvlies. R. ileo-coecális ant. (s. sup), inf. (s. ileo-appendiculáris), uitpuilingen van het buikvlies boven en onder de uitmonding van de kronkel in de karteldarm. R. infundíbuli, uitpuiling van de 3e hersenkamer, de punt van het infundibulum (zie ald.). R. lienális (lien, milt), voortzetting der bursa omentalis, achter het lig. gastrolienale. R. membránae týmpani ant., post., en sup., voorste, achterste, bovenste zakjes van het trommelvlies. R. ópticus s. chiasmáticus, boven het chiasma (zie ald.) liggende spleet, samenhangend met de 2e hersenkamer. R. pharýngeus, = groeve van Rosenmüller, zie Aanhangsel. R. pineális, holte vóór in de glandula pinealis, samenhangend met de 3e hersenkamer. R. pirifórmis (Lat., peervormig), inzinking

aan weerszijden van het strottenhoofd tussen de plica ary-epiglottica (zie Plica) en het schildkraakbeen. Syn. Sinus piriformis. R. sphaericus (σφαῖρα, bol), ronde groeve van het vestibulum van het benige labyrint. R. subcoecális s. retrocoecális Treitz, tussen het colon ascendens en de buikwand. R. subcrurális, een soort recessus van de kniegewrichtskapsel. R. triangulâris (Lat., driehoekig), klein bochtje in de 3e hersenkamer. R. venósus (Broesike), = R. duodenojejunalis. R. ventrículi quarti, = rec. lateralis fossae rhomboideae, zijwaartse uitpuiling van de 4e hersenkamer.

Rechtsdistanz (D.), afstand naar rechts; de afstand tussen het meest naar rechts liggende punt van de hartschaduw bij orthodiagraphie (zie ald.) en de middellijn (Moritz).

Rechtsverschuiving, zie Verschuiving naar rechts.

Rechute (Fr.), weder-instorting van de zieke, nieuwe verheffing van de ziekte tijdens het herstel (vgl. Recidief). Fièvre à rechutes (Fr.), = typhus recurrens.

Recidief (recidivus, terugkomend), nieuwe aanval ener reeds doorstane en genezen ziekte (vgl. Rechute, Recrudescentie, Relaps).

Récipe (Lat., neem!), het gebruikelijke opschrift van een geneeskundig recept; meestal afgekort (Rp). geschreven; dit Rp. zou echter niet recipe betekenen, maar uit het astronomisch teken van Jupiter (♃) zijn ontstaan, en bij de Romeinen en de alchemistische artsen de betekenis hebben gehad van een aanroeping van Jupiter. Volgens sommigen van de Egyptische god Ra. Intussen hebben wij reeds in de 14e-eeuwse Hebr. handschriften recepten ontmoet, die met het Hebr. woord qach (neem) beginnen, terwijl het teken ♃ in Lat. handschriften een verkorting is van een woord of een eindlettergreep, die met r beginnen (bijv. van de uitgang rum), dus mogelijk ook van recipe.

Reciprociteit (reciprocitas, wederkerigheid) (optische wet der —), de weg, die door stralen wordt afgelegd, welke van uit een punt A een zeker optisch stelsel doorlopen en een punt B bereiken, is, in omgekeerde richting, dezelfde, als welke door stralen van uit B dat stelsel zouden doorlopen.

Reclinatie-gipsbed (Lorenz), gipsbed, waarin de lijder aan kyphose (zie ald.) achterover ligt in zodanige houding, dat de verkromming, voor zover mogelijk is, wordt opgeheven.

Reclinátio (Lat.), achterwaartsbeweging. R. cataráctae, het door middel van een staarnaald achteroverdrukken van een troebele lens; vgl. Depressio.

Reconvalescéntie (convalesco, gezond worden), het herstellingstijdperk ener ziekte.

Recórdspuit (recordor, zich te binnen brengen, herinneren; het Eng. record, duidt aan, hetgeen meer dan andere soortgelijke dingen „on record", in de herinnering blijft; dus het beste, voortreffelijkste), reclamebenaming voor een spuit voor onderhuidse inspuitingen, waarvan de cylindervormige glazen zuiger juist in het spuitje past.

Recrementiële secretie (recerno, in omgekeerde richting afscheiden) (Berzelius), afscheiding van stoffen, die opnieuw worden opgenomen (inwendige afscheiding; vgl. Endocrine klieren), in tegenstelling met excrementieel (excerno, afscheiden).

Recrudescéntie (recrudesco), weder rauw worden): nieuwe verergering ener ziekte, nadat de beterschap al begonnen was; syn. recidief.

Recruitment (Eng., versterking), toeneming tot het maximum van de gevolgen van een prikkel, als deze aanhoudend werkt.

Rectaal (vgl. Rectum), tot de endeldarm behorend (bijv. rectale voeding, rectaal onderzoek); vgl. Pararectaal. Rectale reflex, = anale reflex. Rectale instillatie, druppel-lavement.

Rectavístglazen (rectus, recht, juist; visus gezicht), handelsnaam voor brilleglazen, die een zeer nauwkeurig beeld vormen.

Recti, musculi recti (abdominis, capitis, femoris, oculi).

Rectítis, ontsteking van de endeldarm; vgl. Proctitis. R. vermiculâris (vermicula, wormpje), R. ten gevolge van ingewandswormen.

Rectocéle (κήλη, breuk), uitzakking van de endeldarm.

Rectocóccygopexíe (κόκκυξ, gen. κόκκυγος, staartbeen; πῆξις, aanhechting), operatieve vasthechting van de achterzijde van de endeldarm aan de voorzijde van het staartbeen.

Rectogenitaal syndroom, ulceratief proces aan de endeldarm en de vulva, met elephantasis en fistelvorming; veelal bij puellae publicae; gevolg van lymphogranuloma inguinale en andere infecties.

Rectoperinéorrhapíe (ῥαφή, naad), hechting van het ter weerszijden van de aarsopening doorsneden perinaeum, ter genezing van uitzakking van de endeldarm.

Rectoplastiek (πλαστική, vormkunst), lood-

rechte insnijding van de achterwand van de endeldarm, gevolgd door aaneenhechting van de randen dier insnijding in dwarse richting, om vernauwingen op te heffen.

Rectorománoscopíe, onderzoek met het speculum (zie ald.) van de endeldarm en het S. Romanum.

Rectotomíe, = proctotomie.

Réctum, (sc. intestinum), endeldarm.

Recto-vaginális, op de endeldarm en de schede betrekking hebbend.

Rectus-schede, de schede der musculi recti abdominis, gevormd door de beide bladen van het peesblad der buikspieren.

Recúrrens (Lat., teruglopend, terugkomend). 1. (sc. febris), = typhus recurrens; Afrikaanse recurrens = tekenkoorts; 2. zie Arteria, Nervus. R.-spirillen of R.-spirochaeten, de verwekkers der febris recurrens (Obermeier, 1868).

Recurrerend, terugkomend.

Recurrerende sensibiliteit (recurro, teruglopen), pijngevoel bij prikkeling van de voorste, motorische wortels van het ruggemerg, veroorzaakt doordat enkele gevoelsvezelen uit de achterste wortels overgaan naar de voorste.

Recurvátus, achterover gebogen; vgl. Genu recurvatum.

Rédia, het tweede larvestadium van sommige trematoden.

Redoxprocessen, reductie-oxydatieprocessen.

Redressement (Fr.), het op zijn plaats brengen van een deel, dat van zijn normale ligging is afgeweken; vgl. Repositie, Coaptatie, Reductie, Taxis. R. forcé, gewelddadige redressie, door grote krachtsaanwending, in tegenstelling van modellerende redressie, door langzamerhand het lichaamsdeel nader te brengen tot de normale stand.

Redresseur (R. Colin), instrument om vreemde lichamen uit de urineblaas te verwijderen.

Reduceren, terugbrengen (zie Reductie), ook tot een meer eenvoudige samenstelling, bijv. het gereduceerde oog van Listing, een schematisch oog (ter vereenvoudiging van ophthalmologische constructies en berekeningen), dat slechts uit één brekend vlak bestaat, begrensd door lucht en water; het bezit dus slechts 1 brekingsindex, 1 hoofdpunt, 1 knooppunt, en 2 brandpunten.

Reductie-deling (Weismann), de celdeling bij het rijpen van de ei- en zaadcellen, waardoor het aantal hunner chromosomen wordt teruggebracht (gereduceerd) tot de helft van hun aantal in de overige lichaamscellen. R.-phase, die phase der caryokinetische deling, waarin de reductie der chromosomen plaats heeft.

Reduction (Fr., het terugbrengen). R. en masse, = réposition en masse (zie ald.).

Reducton, een sterk reducerende stof, oxymethyleenglycolaldehyde.

Reduplicátio, verdubbeling.

Rédux (terugleidend), zie Crepitatio.

Re-educatie (educo, opvoeden; wederopvoeding), stelselmatige oefening van het lichaam ter overwinning van een verkregen gebrekkigheid.

Reëel (van res, gen. rei, zaak), zakelijk, werkelijk (van een optisch beeld).

Re-evolutie (evolutio, ontwikkeling), hernieuwde ontwikkeling van het spraakvermogen na een aanval van epilepsie, nadat eerst woord-doofheid heeft bestaan, daarna de woorden wel worden vernomen, doch niet begrepen en het verschijnsel van echolalie (zie ald.) zich vertoont, en eindelijk de woorden, zonder dat zij worden begrepen, worden nagesproken (Hughlings Jackson).

Reference (Eng., verwijzing), het verloop ener scheikundige reactie met bekende hoeveelheden ter vergelijking met een andere met onbekende hoeveelheden.

Referred pain (Eng.) viscerale pijn uitstralend naar bepaalde delen van de huid.

Refléctie (reflecto, terugbuigen, terugzenden), het weerkaatsen van het licht of het geluid.

Refléctor, 1. het zenuwcentrum, dat zetel van een reflex is; 2. ook een spiegel, oogspiegel enz. die opgevangen licht terugwerpt naar het te onderzoeken lichaamsdeel.

Reflectorisch (D., betrekking hebbende op reflex; zie ald.). Reflectorische Pupillenstarre (D.), onbeweeglijkheid van de pupil bij inwerking van de licht- (niet van de convergentie-) prikkel, bij tabes dorsalis.

Reflex, overbrenging van een prikkel van centripetale zenuwen, bijv. zintuigzenuwen, door de zenuwcentra heen, naar centrifugale zenuwen (beweeg-, vasomotorische-, afscheidingszenuwen). R.-amaurose (zie ald.), blindheid, waargenomen na prikkeling van tandzenuwen (?). R.-aphasie, = aphthongie (zie ald.). R.-beweging, beweging, die het gevolg is van een reflex; evenzo R.-afscheidingen. R.-boog, de weg, die door een reflex wordt gevolgd, langs de centripetale zenuw, het R.-centrum en de centrifugale zenuw. R.-collateralen (Kölliker), zijtakjes van de achterste wortelvezels, die in de richting van de voorste hoorncellen trekken en daardoor gevoelsprikkels overbrengen naar de beweegzenuwen; vgl. Collateraal. R.-epilepsie, zie Epilepsie. R.-hallucinatie (Kahl-

baum), zinsbedrog, daardoor ontstaan, dat een waarneming, langs een bepaald zintuig, tevens een ander zintuiggebied in werking brengt; het gevoel van een stoot te krijgen als iemand ziet, dat een stoot tegen hem alleen gericht wordt; onaangename gevoelsgewaarwordingen bij het zien van bloed. R.-multiplicator, toestel om de pees-, vooral de kniereflexen op te tekenen (Sommer). R.-paralyse, verlamming, die (volgens verouderde begrippen) ontstaat door een prikkel, die de ingewanden, de urineorganen, enz. treft, doch in werkelijkheid het gevolg is van neuritis en andere aandoeningen. R.-remming, wat de afloop van de reflex tegenhoudt. Réflexe contralatérale (Brudzinsky), sterke passieve buiging van een been bij meningitis doet buiging ook van het andere been ontstaan. R.-tonus de tonus (zie ald.) der skeletspieren, die volgens Brondgeest (zie Aanhangsel) berust op een voortdurende prikkeling der gevoelszenuwen. R. van H. E. Hering, druk op de bifurcatie van de carotis (bij de bovenrand van het schildkraakbeen) of daarboven veroorzaakt vertraging van de hartswerking; druk daaronder versnelling. Verkregen R. b.v. speekselafscheiding bij de hond na een signaal, dat aan de voeding voorafgaat, ook wanneer er geen voeding op volgt (Pawlow); kan ook ontstaan buiten de hersenschors om. Syn. Voorwaardelijke R.

Reflex bladder (Eng.), benaming voor de toestand, die bij „spinal cord bladder" (zie ald.) soms ontstaat, dat nl. de gevulde blaas zich om de paar dagen reflectorisch, onwillekeurig ledigt.

Reflexograaf (γράφω, schrijven), toestel om de peesreflexen op te tekenen (Bechterew).

Reflux (Lat., reflúxus, terugvloeiing), het terugvloeien van urine in de ureter.

Refrácta dosis, zie Dosis refracta.

Refractair (refractarius, weerstand biedend), ongevoelig, tot tegenstand in staat (van diersoorten, die ongevoelig zijn voor de werking van sommige bacteriën). Refractaire phase (zie Phase), de tijdelijke onprikkelbaarheid van het hart, terstond na het begin ener samentrekking, of van een zenuwcentrum of spier, onmiddellijk na een eerste sterke prikkel.

Refractie (refractio, breking), 1. lichtbreking van het oog; toestand van het oog, wat betreft zijn brekende kracht; 2. in de chirurgie (re, hier: opnieuw; fractio, breuk), het opnieuw breken van een in verkeerde vorm genezen been na een breuk. R. anomalie, afwijking van de normale breking van het oog, bijziendheid, enz. R.-ophthalmoscóop, oogspiegel met draaibare schijven, die verschillend brekende lenzen bevatten en waarmede men de refractie kan bepalen.

Refractométer, toestel om het lichtbrekend vermogen van vloeistoffen te meten of om het verste punt van het oog te bepalen.

Refractureren (fractura, breuk), het opnieuw breken van een slecht genezen beenbreuk; vgl. Osteoclasie.

Refrigerántia (nl. remedia), afkoelende middelen, dorstmiddelen.

Refrigerátie (refrigeratio, van frigus, gen. frigoris, koude), het koude vatten. R.-verlamming, verlamming bij neuritis en rheumatismus, die door koudevatten wordt veroorzaakt.

Regenerátio (Lat.), hernieuwing van het ontstaan, herstel, genezing; vgl. Intentio, Reorganisatio, Restitutio; zie Regenerierverrichtung.

Regenerátorgas, mengsel van kooloxyde, koolzuur en stikstof, gebruikt om ratten op schepen te verdelgen.

Regeneriervorrichtung (D.), regeneratie-inrichting, toestel waardoor een hard geworden Röntgenbuis, door vermeerdering van het gasgehalte, weer zachter kan worden gemaakt.

Regenstrassen (Reichmann) (D.), lange fijne lijnen op de Röntgenfoto van de hilus pulmonum naar het middenrif, bij silicose en bij cirrhotische processen in de longen.

Régimen (Lat., leiding, regering), ziekendieet. R. salernitánum, geneeskundig leergedicht van de school van Salerno.

Régio (Lat., streek; meerv. regiones), lichaamsstreek. R. epigástrica s. epigástrium (ἐπί, boven; γαστήρ, buik), middengedeelte van de bovenbuik, tussen de navel en het borstbeen. Regiónes hypochondríacae, de flanken, tussen de ribbenkraakbeenderen en de darmbeenskam. R. hypogástrica (ὑπό, beneden) s. hypogástrium, onderbuikstreek, beneden de lijn, die de voorste bovenste darmbeensdorens verbindt. Regiónes inguináles, liesstreken. Regiónes lumbáles, lendenstreken, terzijde van de R. mesogástrica (μέσος, midden) s. Mesogástrium, middenbuikstreek, tussen epi- en hypogastrium. R. olfactória (oleo, rieken; facio, doen, veroorzaken), reukstreek, het gedeelte van de neusholte, waarin zich de neuszenuw uitspreidt. R. subthaláмica, onder de thalamus opticus.

Regionair, tot een bepaalde streek behorend. Regionaire anaesthesie, vgl. Locale anaesthesie. Regionaire klieren,

de lymphklieren, welke de lymphvaten uit bepaalde gedeelten van het lichaam in zich opnemen. Regionaire metastasen, metastasen (zie ald.) in regionaire klieren.

Registreertoestel (Fr., registre, lijst, van Lat. rego, rangschikken), toestel, waarop een beweging — verschil van druk, samentrekking van spieren, enz. — wordt opgetekend.

Regressie (in de oorheelkunde), de toestand, dat men des te minder doofheid vindt, naarmate men onderzoekt met sterkere geluiden.

Regressief (regredior, achteruit gaan), achteruit gaand. Regressieve metamorphose, 1. ontleding (door oxydatie en splitsing) van zeer samengestelde bestanddelen van het lichaam of het voedsel tot meer eenvoudige verbindingen (vgl. Metamorphose); 2. verandering van een weefsel in een van mindere waarde. Regressieve toestanden, atrophie, degeneratie, necrose.

Reguláris, volgens de regel, regelmatig.

Regulatie-ei (in de embryologie) een ei, waarin uit elk blastomeer een volledig embryo kan ontstaan, zodat de structuur van het embryo nog niet is vastgelegd tot een mozaiek. Vgl. Mozaiek-ei.

Regurgitatie (re, terug; gurges, kolk, keel), 1. het oprispen van slijm of voedsel terstond na het doorslikken; 2. het terugstromen van ingeslikte vloeistoffen door de neus bij verlamming van het gehemelte; 3. het terugstromen van bloed door de ostia van het hart bij insufficiëntie der kleppen.

Reïmplantátio (implanto, inplanten) **déntium,** het opnieuw in de tandkas zetten van een uitgetrokken tand.

Reïndurátie, nieuwe verharding; zie Chancre redux; vgl. Induratie.

Reïnféctie, nieuwe besmetting. Reïnféctio syphilítica, nieuwe besmetting met syphilis bij iemand, die reeds daaraan heeft geleden.

Reinkalorie (D.), zuivere, netto-calorie; de verbrandingswarmte van dat gedeelte van een voedingsstof, dat in het lichaam wordt verbruikt (ongeveer 92 perc. der „Rohkalorie"; zie ald.).

Reinkultur (D.), zuivere kweek; een kweek, waarin zich alleen één soort van microorganismen bevindt.

Reïnvérsie (inverto, omkeren, omstulpen), het zich terug omstulpen van een in- of omgestulpt orgaan, bijv. de baarmoeder.

Reït. (op recepten), = reïteretur, worde herhaald, opnieuw bereid.

Reitbahnbewegung (D.), manegebeweging; het in een kring rondlopen als het verlengde merg aan één zijde gekwetst is.

Reiterchen (D., ruitertjes), troebelingen aan de omtrek der lens, die „als ruitertjes" op haar rand zitten.

Reithosenanaesthesie (D.), gevoelloosheid in het gebied dat door een rijbroek bekleed wordt; aarsstreek, bilnaad, balzak en binnenzijde der dijen; bij ziekten der cauda equina (zie ald.).

Reithosenbein, = phlegmasia alba dolens, wegens de witte kleur van de gezwollen dij.

Reitknochen (D., rijbeenderen), vgl. Myositis ossificans progressiva.

Reizkörpertherapie (D., Reiz, prikkel). Het gebruik maken van prikkels (bijv. colloiede metalen; zie Colloied-therapie), om het protoplasma te prikkelen tot verweer; zie Protoplasma-activering.

Reizleitungssystem (D.), stelsel van de prikkelgeleiding van het hart; een smalle spierstrook (bundel van His), die zenuwvezels bevat en van de rechter boezem naar het tussenschot der kamers loopt en zich daar in de spieren verdeelt. Reizleitungsstörung, stoornis in de prikkelgeleiding.

Reizschwelle (D.), prikkeldrempel; die sterkte (drempelwaarde) van een prikkel, welke nog juist kan worden waargenomen, of nog juist tot een gevolg voert.

Reizserum (D.), vloeistof, die wordt afgescheiden als een wondvlakte geprikkeld wordt; geschiedt dit met een harde sjanker of een syphilitische papel, dan bevat de vloeistof spirochaeten.

Reizungsformen (D.), prikkelingsvormen; grote leucocyten met rondovale kern en basophiel protoplasma zonder granulaties: pathologische myeloblasten (zie ald.), die bij vergiftiging, bloedarmoede en besmettingen in het bloed voorkomen.

Rejéctie (rejicio, terugwerpen), het terugvloeien van de inhoud van de maag in de mond, bij het herkauwen (vgl. Ruminatio)

Relaparotomíe, herhaalde laparotomie.

Reláps (relapsus, herhaalde val), = rechute (zie ald.).

Relapsing fever (Eng.), typhus recurrens.

Relatief (relativus), betrekkelijk, tot iets in betrekking staand. Relatieve vergiftigheid (V. Behring), verhouding tussen de gift van een antisepticum die voor 1 kg muis of konijn dodelijk is, en de gift van hetzelfde middel, die in staat is om in 1 kg bloedwei de groei van miltvuurbacillen te beletten. Relatieve insufficientie van een hartklep, het onvermogen van de kleppen van een ostium van het hart om dit te sluiten, ten gevolge van verwijding van het hart of de bloedvaten,

en niet ten gevolge van een gebrek aan de kleppen.

Relaxántia (relaxo, losmaken; nl. remedia), middelen, die de weefsels, vooral de spieren, doen verslappen; bijv. de antispasmodica, emetica, emollientia.

Relaxátio (Lat.), verslapping van weefsels. R. diaphragmatica, uitpuiling in de borstkas, van een slap gedeelte van het middenrif, gevuld met buikorganen, meestal darmlissen.

Relaxine, een stof, die verantwoordelijk wordt gesteld voor het losser worden van symphyse en ligamenten op het einde van de zwangerschap.

Remédium (Lat., geneesmiddel), R. adjúvans (Lat., ondersteunend), een middel, dat de werking van het hoofdbestanddeel van het recept ondersteunt. R. ánceps (Lat., twijfelachtig), middel van twijfelachtige werking. R. cardinále (cardo, gen. cardinis, knoop), het hoofdbestanddeel, de basis van een recept. Remédia galénica, galenische middelen (zie ald.); tegenstelling van Remédia spagírica (zie Spagirische kunst), middelen uit het delfstoffenrijk afkomstig of langs scheikundige weg bereid. R. ánceps mélius quam nullum (Celsus), een twijfelachtig geneesmiddel is beter dan geen.

Remineralisatie, herstel van het gehalte aan anorganische bestanddelen (Fe, Ca, enz.) van het menselijk lichaam, na een geleden verlies daarvan.

Remíssio (Lat., verpozing), onvolledige daling van de koortstemperatuur; vgl. Intermissio, Febris.

Remíttens, = febris remittens (zie ald.).

Ren (Lat.), nier. R. arcuátus (arcus, boog), concrétus (Lat., samengegroeid) s. úngulifórmis (ungula, hoef), hoefijzernier; het samengegroeid zijn van de twee nieren aan de onderste pool. R. cýsticus, cystennier; aangeboren misvorming, waarbij het nierweefsel is veranderd in kleinere en grotere holten, die vloeistof bevatten (cystische ontaarding); syn. hydrops renum cysticus; vgl. Sackniere. R. infórmis (Lat., vormloos), klompnier. R. móbilis (Lat., beweeglijk), zwerfnier. R. scutulátus (scutula, schotel), schotelnier, koeknier. R. únguliformis, = R. arcuatus.

Renális, tot de nier behorend; zie Arteria, Vena, Glycosurie.

Renículi (Lat., niertjes), de afzonderlijke kwabben van de nier bij een ongeboren vrucht, soms ook na het foetale leven nog zelfstandig.

Renifleurs (Fr., renifler, opsnuiven), mensen, die door de inademing van urinelucht geslachtelijk geprikkeld worden.

Renifórm, niervormig.

Renipunctuur, prik in de nierkapsel.

Rennine (Renn, verwant met gerinnen (D.), stollen), het melk stremmend enzym van het maagsap, het pancreassap, dat ook voorkomt in sommige orgaansappen (testis bijv.); syn. chymasine. Renn(in)ageen, voorstaat van rennine.

Renorenale reflex, pijn in één nier, veroorzaakt door een stoornis in de andere.

Renotýphus, = nephrotyphus (zie ald.).

Renversée (Fr.), het omslaan van een zwachtel, bij het zwachtelen van een naar boven dikker wordend lichaamsdeel, zodat de bovenrand onderrand wordt, ten einde te zorgen, dat het verband zich aansluit bij de oppervlakte van het lichaamsdeel. Het door renversées gevormde verband heet dolabra (zie ald.).

Reorganisátio (Lat., van ὄργανον, werktuig), genezing door vernieuwing van weefselelementen, die door een ziekteproces waren verloren gegaan; vgl. Regeneratio.

Reoxydátie, het weer opnemen van O.

Rep., verkorting van Repetátur (Lat., worde herhaald), aanduiding op recepten, dat een vroeger voorschrift nogmaals, moet worden uitgevoerd; syn. iteretur, reïteretur.

Reparatiepannus (reparo, herstellen, vervangen), pannus (zie ald.) die ontstaat, doordat nieuw gevormde bloedvaten in de bodem van een hoornvlieszweer binnendringen en de stoffen tot aanvulling aanbrengen.

Repelléntia (repello, terugdrijven; nl. remedia), middelen tot onderdrukking van oppervlakkige ontstekingen.

Répens (Lat.) kruipend, = serpens.

Repercéptie, door Kahlbaum veronderstelde wijze van het ontstaan van hallucinaties, nl., dat, van een herinneringscel uit, een prikkel de weg terug neemt naar de plaats, waar de prikkel oorspronkelijk tot waarneming kwam; re, weder, perceptio, waarneming.

Repercussie, bij letsel van een periphere zenuw verhoging der chronaxie (zie ald.) in hetzelfde zenuwgebied van de extremiteit der andere zijde, zij het ook in geringere mate dan in de verwonde extremiteit zelf.

Replacement (Eng., ruil). Zie Exsanguination.

Replantátio, inplanting van een weggenomen orgaan of weefsel op zijn oude plaats; vgl. Reïmplantatio, Transplantatio.

Replastiek, herhaling ener plastiek.

Replétie (repletio), vulling.

Reponíbel (reponíbilis, verplaatsbaar), van

een breuk, waarvan men de inhoud weder in de buikholte kàn terugbrengen; ook van een ontwrichting, die kan worden hersteld.

Reposítio (Lat., terugplaatsing) het „inbrengen" van breuken en ontwrichtingen; syn. reductio, taxis. Réposition en masse, en bloc, het inbrengen van een breuk in haar geheel, met breukzak en vergroeiingen erbij, zodat de breuk beklemd blijft.

Reprise (Fr., van reprendre, hernemen), de gierende inademing bij kinkhoest (Filatow).

Reproductie (produco, voortbrengen), voortplanting, vermeerdering, het zich te binnen brengen of opnieuw mededelen van een voorstelling (in de psychiatrie of psychologie).

Reproductieve vormen, van bacteriën; blijvende vormen, sporen.

Repúlsie (repello, terugdrijven), afstoting, ook terugstoot.

R.E.S., afkorting voor het reticulo-endotheliale systeem (zie ald.).

Resecéren, zie het volgende.

Resectabiliteit, geschiktheid voor resectie.

Reséctie (resectio, afsnijding), het uitsnijden van gedeelten van zenuwen, darmen, beenderen en gewrichten. Osteoplastische R. zie Osteoplastiek. Het werkwoord is resecéren, niet resecteren. Resectio apicis, operatieve verwijdering van de apex dentis.

Resectoscoop (σκοπέω, bezien), een instrument, waarmee men, in de urinebuis kijkende, een gedeelte van de voorstaanderklier kan wegnemen. Zeer barbaars samengesteld woord.

Reserve (Fr., réserve, hetgeen achtergehouden wordt). R.-bloed, het bloed, dat bij de geboorte van de placenta nog daaruit geperst wordt en het kind ten goede komt. R.-lucht, de lucht, die na een gewone uitademing nog met inspanning kan worden uitgeademd; vgl. Vitale capaciteit. R.-alcali, het in het lichaam tot neutralisering van zuren beschikbare alcali.

Residuaal (residuum, overblijfsel). R. bloed, = reservebloed. Residuale lucht, = reservelucht. Residuale stikstof, die in het bloed overblijft, nadat alle proteïnen zijn neergeslagen. Residuale urine, de urine, die bij sommige ziekten na de urinelozing nog in de blaas achterblijft. Residuale verlamming, de blijvende verlamming na een beroerte.

Resídu(um) (Lat.), overblijfsel, het achtergeblevene.

Resilién t (resilio, terugspringen), terugspringend; van stricturen, die zich terstond na de verwijding weer vernauwen.

Résistance globulaire, zie Resistentie.

Resistentie (resisto, weerstaan), 1. het gevoel van weerstand bij het betasten van gezwellen of van de buikwand; 2. het weerstand biedend vermogen van rode bloedlichaampjes aan hypotonische vloeistoffen = résistance globulaire (vgl. Haemolyse).

Resolutie (resolutio, oplossing), 1. het verdwijnen van ontstekingen, gezwellen, exsudaten zonder ettering; vgl. Resorptie; 2. remming van de bewegingen in gevallen van psychische depressie, in tegenstelling met de catatonie, die ontstaat door gelijkmatige spanning der spieren.

Resolvéntia (nl. remedia), oplossende middelen, die resolutie (zie boven) van ziekteproducten teweegbrengen.

Resonanten, m- en n-klanken.

Resonantie (resono, weerklinken), 1. het medetrillen van de lucht in een lucht bevattend lichaam (klankbodem) in de nabijheid van een geluid, waardoor dit versterkt wordt; 2. het soms waarneembaar medeklinken van de luchtruimten in de schedelbeenderen.

Resonátor, bolvormig resonerend lichaam, dat met het verlengstuk in het oor wordt gestoken (Helmholtz), en waarmede het mogelijk is in een uit verschillende tonen samengesteld geluid de toon te onderscheiden, waarmede de resonator meeklinkt; 2. (bij de „haute-fréquence-stromen") een draadspoel, gekoppeld aan een pool van een condensator, die zich door een vonk ontlaadt; de spoel is „gestemd" op een met de ontladingsfrequentie overeenkomende wijze.

Resorbéntia (nl. remedia), middelen, die de resorptie bevorderen.

Resorberen (resorbeo, opnieuw opslorpen), het opnemen van vloeibare bestanddelen in de vochtmassa van het lichaam.

Resórptie (een vaak voorkomende verkeerde spelling is Resorbtie), het resorberen. R.-koorts, de temperatuurstijging na bloedingen in de weefsels, ten gevolge van resorptie der bestanddelen van het bloed.

Respirábel (respiro, ademen), inadembaar; van al of niet vergiftige gassen, die door de longen in het bloed kunnen worden opgenomen; tegenstelling irrespirabel.

Respiratie, ademhaling. R.-apparaat, toestel voor proefnemingen over de ademhaling. R.-bundel, = solitaire bundel; de uit het halsmerg opstijgende wortels van het IX. en X. hersenzenuwpaar. R.-epithelium, de bekleding der long-

blaasjes en der fijnste luchtpijptakjes. R.-quotient (Pflüger), de verhouding tussen de voluum-hoeveelheid koolzuur en zuurstof, die gedurende een zelfde tijdsverloop worden uit- resp. ingeademd, uit welke verhouding kan worden afgeleid, in welke mate in het lichaam vet en koolhydraten worden verbrand. Collaterale R. = Collaterale ventilatie. Zie Ventilatie.

Respiratiebundel van Gierke, = tractus solitarius.

Respiratiepyelogram, twee Röntgenphoto's, één genomen bij diepe inspiratie en één bij diepe expiratie, waaruit de beweeglijkheid der nieren kan blijken.

Respirátor, beschermende kap voor neus en mond tegen vergiftige gassen.

Respiratorisch quotient. Zie Respiratie.

Respiratórius, behorende tot de ademhaling; zie Tractus respiratorius.

Respirométer, = spirometer.

Restbacillus (D.), hetgeen van de tuberkelbacil overblijft, als hij van bepaalde vergiftige stoffen bevrijd is (C. v. Behring).

Restharn (D.), = residuale urine (zie ald.).

Restifórmis (restis, strik), strikvormig; zie Corpus restiforme.

Restitutio (Lat.), herstel. R. ad integrum (integer, ongedeerd), volledig herstel tot de normale toestand.

Restraint (Eng.), dwang, dwangmaatregelen tegenover krankzinnigen; no-restraint, verpleging van krankzinnigen zonder dwangmaatregelen.

Restrophisch (τρόπος, richting), werking uitoefenend op **R.E.S.,** het reticulo-endotheliale systeem.

Reststickstoff (D.), zie Residuaal.

Resynthése (vgl. Synthese), vernieuwde vorming ener stof, die (gelijk bijv. de bestanddelen van het spierweefsel bij de spiersamentrekking) een verandering kan ondergaan.

Retardátio (Lat.), vertraging ener beweging.

Retardínen (retardo, vertragen), remlichamen; anti-lichamen tegen de meer samengestelde ontledingsproducten van het eiwit, welke de werking dezer producten (verschijnselen van vermoeienis) opheffen.

Réte (Lat., net), net van kleine bloedvaten. R. acromiále, articuláre cúbiti, articuláre génu, calcáneum, slagaderlijke netten (**S.** *) op het acromion, het ellebooggewricht, het kniegewricht, de hiel. R. canális hypoglóssi, aderlijk net (**A.**), dat de n. hypoglossus omgeeft. R. carpi s. cárpeum dorsále profúndum et superficiále, diep en oppervlakkig liggend **S.** op de rug van de handwortel. R. carpi s. cárpeum voláre, **S.** aan de buigzijde van de handwortel. R. cubitále, = R. articulare cubiti. R. dorsále pedis, **S.** op de rug van de voetwortel. R. foráminis ovális, **A.** in de sinus spheno-parietalis. R. malleoláre laterále et mediále, **S.** op de buiten- en binnenenkel. R. Malpighi, zie Stratum germinativum. R. mirábile (mirábilis, wonderlijk), een slagaderlijk net in het verloop van een slagader, gelijk in de glomeruli (zie ald.) der nieren. R. mucósum, = rete Malpighi. R. olécrani, = rete articulare cubiti. R. patéllae, **S.** aan de voorzijde der knieschijf. R. társeum dorsále, = rete dorsale pedis. R. testis, het net der rechte zaadbuisjes in het middenvlies (mediastinum) van de zaadbal. R. unguiculáre (unguis, nagel), schijnbaar slagaderlijk net aan de buigzijde van het nagellid. R. vasculósum Halleri, = rete testis. R. venósum canális caróticí, = plexus venosus caroticus internus. R. venosum condyloïdeum, = rete canalis hypoglossi. R. venósum dorsále manus, pedis, **A.** aan de rugzijde van de hand, de voet. R. venósum foráminis láceri ovális, **A.** in het foramen lacerum ovale (zie ald.). R. venósum mirábile, = corpus cavernosum (zie ald.). R. venósum plantáre, **A.** aan de voetzool. Rétia venósa vertebrárum, de adernetten der wervellichamen.

Retelióma, sarcoma van het reticulo-endotheliale systeem.

Retentiecyste, retentiegezwel, zie Cyste.

Retentiehypothese (Chauveau), verklaring van de immuniteit door de veronderstelling, dat na de eerste besmetting zekere stofwisselingsproducten der bacteriën zijn achtergebleven, welke de vermeerdering van later binnendringende bacteriën van dezelfde soort beletten.

Retentietoxicose, zelfvergiftiging van het lichaam bij verstopping.

Reténtio (Lat.), 1. terughouding, weerhouding; het vasthouden van iets wat in gewone omstandigheden het lichaam moest verlaten (R. urinae, placentae) of zich naar een andere plaats moest begeven. R. dentis, zie Geretineerd. R. testis, weerhouding van de zaadbal, zodat deze niet naar de balzak afdaalt; syn. cryptorchismus, onderscheiden in R. T. abdominális, buikbal en R. T. inguinális, liesbal, als de bal in de buikholte, resp. in het lieskanaal blijft zitten; 2. volgens de terminologie der Engelse psychologen dat deel van het ge-

*) **S** = slagaderlijk net; **A** = aderlijk net.

heugen, dat betreft het vermogen om verkregen indrukken vast te houden.

Reticulair (rete, net), netvormig. R. bindweefsel, bindweefsel met netvormig vezelgeraamte. Reticulaire lagen (van het netvlies), 1e de inwendige gegranuleerde of moleculaire laag, tussen de inwendige korrellaag en de ganglioncellenlaag; 2e de uitwendige reticulaire of tussenkorrellaag, tussen de beide korrellagen.

Reticulítis, reticulósis, vergrote lymphklieren, milt en lever, koorts, lichte veranderingen van het bloedbeeld (vermeerdering van het aantal reticulocyten).

Reticulocýten (κύτος, cel), jeugdige rode bloedlichaampjes, die een netwerk van kleurbare elementen bevatten, en bij overvloedige vorming van nieuwe bloedcellen in grote getale in het bloed verschijnen (Reticulocyten-reactie). Reticulocyten-crisis, zeer sterke vermeerdering van het aantal reticulocyten.

Retículocytopenie (πενία, armoede), vermindering van het aantal reticulocyten.

Retículocytóse, vermeerdering van het aantal reticulocyten.

Retículo-endotheliaal systeem, de cellen van het steunweefsel en de hilus van de milt, de lymphklieren, de Kupffer'sche cellen van de lever, en de endotheelcellen van het beenmerg (Aschoff).

Retículo-endotheliale cytomycosis, infectie met een fungus, histoplasma capsulatum. Zie Histoplasma.

Retículo-endothelióma, gezwel van het reticulo-endotheliale systeem.

Retículo-endotheliósis, ziekte of woekering van het reticulo-endotheliale systeem. O.a. de bloedziekten.

Retículo-sarcóom, zie Ewing, Aanhangsel.

Réticuloses hyperplasiques (Fr.), een deel van de reticulo-endothelioses, o.a. de mononucleosis en de ziekte van Besnier-Boeck. (Zie Aanhangsel).

Réticulose lipomélanique van Pautrier (Fr.), erythrodermie met pigmentveranderingen.

Retículum (Lat., netje), een net van bindweefvezelen, die het steungeraamte vormen van een parenchym (bijv. van de lymphklieren, het beenmerg, de milt), ook, de netmaag der herkauwende dieren.

Rétina (Middeleeuws Lat., netje), netvlies van het oog.

Retinácula cutis (retineo, terughouden), bindweefselbundels, die de huid bevestigen aan de onder haar liggende laag. R. mammae, bindweefselbundels in het vetweefsel der vrouwelijke borst, welke de klier met hare omgeving verbinden. Retináculum Morgagni, = R. valvulae ileo-coecalis. R. musculórum peronaeórum, peesachtige bundels aan de zijrand van de voet, over de pezen van de m. peronaeus longus, brevis. R. patéllae, twee voorste versterkingsbanden van het kniegewricht, ontspringende aan de pees van de m. quadriceps femoris en de basis patellae. Retináculum válvulae ileo-coecális, de rand waar de beide delen der valvula ileocoecalis samenkomen.

Retinális, tot het netvlies behorend.

Retinítis, ontsteking van het netvlies; syn. Dictyitis (δίκτυον, net). R. albuminúrica, brightica, nephrítica, de retinitis bij nierziekten, vooral schrompelnier. R. circináta, retinitis, waarbij de witte vlekken in een kring rondom de gele vlek liggen. R. discifórmis serósa (Lat., discus, schijf), waarbij een omschreven deel van het netvlies een weinig wordt opgelicht door vocht. R. exsudatíva externa van Coats, met een grote verheven geel-witte plek of plekken in het netvlies (littekenweefsel na diepe bloedingen). Kan worden verward met glioma. R. haemorrhágica, retinitis met bloedingen in het netvlies. R. metastática, retinitis, ontstaan door de vorming van kleine etterhaardjes bij pyaemie; vgl. Metastase. R. pigmentósa, retinitis, waarbij zich pigment op het netvlies afzet; bij deze ziekte blijft de pigmentvorming soms weg (R. pigmentósa sine pigmento) of in plaats daarvan vormen zich honderden witte vlekjes (R. punctáta albéscens). R. proliferans (vgl. Proliferatie), vorming van dichte bindweefselmassa's, die, van het netvlies uitgaande, in het glasvormig lichaam binnendringen. R. striáta (stria, streep), retinitis met grijze strepen op het netvlies.

Retinoblastóma, blastoom (zie ald.) van het netvlies. Syn. Glioma retinae.

Retino-chorioidítis, vgl. Chorioretinitis.

Retinocytóma, glioma retinae met jonge visuele cellen, gerangschikt in rozetten (Stephanocyten).

Retino-papillítis, ontsteking van het netvlies en de papilla nervi optici.

Retinóschisis, (σχίσις, spleet), het ontstaan van spleten in het netvlies.

Retinoscopíe (σκοπέω, bezien), = sciascopie (zie ald.).

Retort, toestel, in de scheikunde gebruikt, om vloeistoffen of droge stoffen te destilleren, en bestaande uit een bol vat met een lange buis.

Retothéel, afkorting voor reticulo-endotheel.

Retractie (retractio, terugtrekking), ver-

korting, samentrekking; vooral van littekens.

Retractilité du caillot (Fr.), de snelheid waarmee een bloedkoek inkrimpt.

Retractor, (Lat. terugtrekker), zie M. retractor penis.

Retrád (retro), = achterwaarts (dorsaalwaarts of caudaalwaarts) liggend.

Retraherend, retractie teweegbrengend.

Retransfusie (vgl. Transfusie), het weder inspuiten van eigen bloed in de ader van een zieke; syn. autotransfusie.

Rétrécissement (Fr.), vernauwing. R. thoracique, intrekking van de borstkas ten gevolge van verschrompeling der long, R. uréthral, = strictura urethrae; zie ald.

Retro-actieve amnesíe (retro, achterwaarts), = retrogade amnesie; zie Amnesie.

Retro-auriculáris, achter het oor.

Retrobronchiális, achter de longpijpen.

Retrobuccális, achter de mondholte.

Retrobulbair, achter de oogappel.

Retrocoecáal, achter de blinde darm.

Retrocollis spasmódicus, houding of beweging van het hoofd naar achteren door kramp van de nekspieren.

Retrodeviátie (devio, afwijken), = retropositie.

Retrofixátie, het operatief achterwaarts bevestigen van de hals der baarmoeder bij

Retrofléxio úteri, achteroverbuiging van de baarmoeder.

Retrognathíe (γνάθος, kaak), het naar achteren staan van de kaken, achter het vlak van het voorhoofd; vgl. Prognathie.

Retrográad (gradior, schrijden), teruggaand. Retrográde amnesíe, zie Amnesie. Retrográde breukbeklemming, (Maydl), beklemming van een breuk, niet in de breukzak, maar in de buikholte, nabij de breukpoort. Retrográde metastasen, metastasen (zie ald.), die ontstaan zijn tegen de richting van de bloedstroom in. Retrograde pyelographíe, zie Pyelographie.

Retronasáal, in de neuskeelholte.

Retro-oculáir, = retrobulbair.

Retroperitoneáal, achter het buikvlies.

Retroperitonítis, ontsteking van het retroperiotoneale celweefsel.

Retropharyngeáal, achter de keelholte (r. ph. absces).

Retroposítio úteri, verplaatsing van de baarmoeder in haar geheel naar achteren.

Retropúbisch, achter het os pubis.

Retropúlsie, gedwongen achterwaartse beweging bij paralysis agitans (vgl. Propulsie).

Retrosternáal, achter het borstbeen.

Retrotonsilláir, in het bindweefsel achter de amandelen.

Retrovaccinátie, terug-enting van de mens op het rund; de hierdoor gewonnen entstof heet retrovaccine.

Retrovérsio úteri, achteroverkanteling van de baarmoeder.

Retrúsie (Lat., retrudo, terugstoten), te ver naar achteren doorgebroken snijtanden.

Return-cases (Eng., gevallen bij terugkeer), gevallen van roodvonk, die soms in een gezin ontstaan als herstelde huisgenoten uit het ziekenhuis zijn teruggekeerd.

Revaccinátie, herinenting; vgl. Vaccinatie.

Revalidatie, weer valide (zie ald.) maken of worden.

Reversíbel (reversibilis), omkeerbaar, van een scheikundige reactie. Vgl. Irreversíbel.

Revértor, iemand, die een tijdlang positief heeft gereageerd op tuberculine-reacties, maar deze gevoeligheid heeft verloren.

Revolútio cordis (revolvo, omwentelen), een volledige beweging van het hart, nl. een systole, distole en pauze.

Revolver (revolvo, omdraaien), draaibaar aanzetstuk onder aan een microscoopbuis, waarin verschillende objectieven bevestigd zijn en beurtelings in het verlengde van de buis kunnen worden geplaatst.

Révulseur (Fr.), instrument, voorzien van fijne naaldjes, die wondjes in de huid maken waarin mosterdolie wordt gewreven; tegen rheumatiek.

Revúlsio (Lat., wegscheuring), afleiding; het herstel van een ziekteproces op een bepaalde plaats ten gevolge van aanwending van een prikkel (tegenprikkel) op een andere plaats.

Revulsíva (nl. remedia), afleidende middelen, die revulsie teweegbrengen; vgl. Derivantia, Epispastica.

Rhábdia (ῥαβδίον, staafje), de fibrillen van een spiervezel.

Rhabditifórm, gelijkend op rhabditis.

Rhabdítis (ῥάβδος, staf, streep), een geslacht der ronde wormen. R. stercorális, verouderde naam voor anguillula stercoralis (stercus, gen. stercoris, uitwerpselen) s. intestinalis (zie ald.).

Rhabdoídes, op een staafje gelijkend: sutura rhabdoides = sutura sagittalis.

Rhabdómen, de staafjes en kegeltjes van het netvlies.

Rhabdomyóma, vgl. Myoma.

Rhabdonéma intestinále (νῆμα, draad), vroegere naam voor strongyloïdes stercoralis, zie strongyloides.

Rhabdonemíasis, = strongyloidosis (zie ald.).

Rachialgíe (ῥάχις, ruggegraat; ἄλγος, pijn), pijn in de ruggegraat; syn. Rhachiodyn

Rhachianaesthesíe, = lumbale anaesthe

(zie ald.), bijv. met stovaine (rhachistovainisatie).

Rhachiodynie (ὀδύνη, pijn), = rhachialgie.

Rhachiópagus (πήγνυμι, vastmaken), dubbele misgeboorte, samengegroeid aan de ruggegraat.

Rhachiotomie, = rhachitomie.

Rhachiságra (ἄγρα, val, klem), jicht van de ruggegraat.

Rhachischisis (σχίσις, splijting), aangeboren splijting van wervelbogen; syn. spina bifida aperta.

Rhachistovainisatie, zie Rhachianaesthesie.

Rhachítis (ῥαχῖτις, ziekte van de ruggegraat, wat oorspronkelijk met het woord bedoeld zou zijn). Francis Glisson heeft het in 1650 het eerst gebruikt voor de beenziekte, die in Engeland reeds de enigszins overeenkomstig klinkende naam rickets had: Engelse ziekte. R. adolescéntium, beenziekte, waarschijnlijk meestal osteomalacie, in de jongelingsleeftijd. R. tarda (tardus, traag), rhachitis op latere leeftijd.

Rhachitomie (τέμνω, snijden), openbeiteling of dóórsnijding (bij embryotomie) van de ruggegraat.

Rhagáde, rhágas (ῥαγάς, gen. ῥαγάδος, scheur), kloof, „keen", in de huid of in het slijmvlies, vooral van de lippen, de aarsopening, de borsttepel, de tong, de vingers, de gewrichten.

-rhagie (van ῥήγνυμι, scheuren) (in verbindingen), 1. sterke afscheiding, bijv. blennorrhagie; 2. bloeding; bijv. haemorrhagie, metrorrhagie.

Rhaphánia, = ergotismus. R. maisídica (door maïs veroorzaakt) = pellagra.

Rhaphé (ῥαφή, naad), de middellijn van het verlengde merg, waarin de fibrae arcuatae internae elkander kruisen. R. chorioideae, dunne streep in het vaatvlies van het oog, rest van de spleet in de foetale oogblaas evenals de rhaphe sclerae. R. externa córporis callósi, = striae longitudinalis et medialis corporis callosi; syn. rh. superior. R. línguae, de groeve in de lengte, het midden van de rug der tong. R. medúllae oblongátae, = rhaphe zonder meer. R. palati duri, de bleke streep in het midden van het harde gehemelte. R. palpebrális laterális, buitenwaartse naad van de oogleden; een strook bindweefsel van de musc. orbicularis oculi naar de proc. frontosphenoidalis van het jukbeen, in het verlengde van de buitenooghoek. R. penis, naad van het mannelijk lid; verdikte lijn, in de middellijn, van de aarsopening tot het toompje der voorhuid; het middengedeelte heet rhaphe scroti, het achterste gedeelte R. perináei, een liktekenachtige streep in de huid op de middellijn van de bilnaad. R. pharýngis, keelnaad, streep in de middellijn van de achterwand der keelholte. R. pontis, de naad, welke de linker- en rechterhelften van de pons Varoli scheidt. R. ptérygo-mandibuláris s. ligamentum pterygo-mandibulare (zie ald.); stevige, bindweefselachtige streng der fascia buccinatoria, tussen de hamulus pterygoideus en de crista buccinatoria. R. sclerae, dunne streep op de harde oogrok; vgl. Rhaphe chorioideae. R. scroti, naad van de balzak, verdikte lijn over het midden van de balzak; zie Rhaphe penis. R. superior, bovenste naad = stria longitudinalis et medialis corporis callosi.

-rhaphie (ῥαφή, hechting) (in verbindingen), hechting, bijv. perinaeorhaphie.

Rhaphogeminántia, vgl. Ossa rhaphogeminantia.

Rhénchi (ῥέγχω, snorken), = rhonchi.

Rhenchospásmus (σπασμός, kramp), snorkkramp.

Rheobáse (ῥέω, stromen; βάσις, grondlijn), stroomsterktedrempel, de kleinste spanning bij welke door condensator-ontlading spiercontractie kan worden verkregen; vgl. Chronaxie.

Rheochórd (χορδή, snaar, draad), toestel tot meting en dosering van galvanische stromen, door de stroom door een dunne draad van bekende lengte te leiden.

Rheométer, toestel om electrische stromen te meten.

Rheophóor (φέρω, brengen), geleiddraden; ook electroden.

Rheostáat (στατός, staande), toestel om bepaalde weerstanden in een electrische stroom aan te brengen zonder de stroom af te breken.

Rheotóom (τέμνω, snijden), toestel om een electrische stroom af te breken.

Rhesasthenie (ῥῆσις, het spreken; ἀσθένεια, krachteloosheid), zwakte van stem bij sprekers.

Rhésus-factor (Rh. factor) een agglutinogeen (zie ald.) het eerst gevonden in het apengeslacht Rhesus, later ook bij 85% der normale mensen (Rh. positief) terwijl het bij de overige ontbreekt (Rh. negatief). Herhaalde transfusies van Rh. positief bloed bij Rh. negatieve personen leidt tot haemolyse (zie ald.); evenzo zwangerschap van een Rh. negatieve vrouw door een Rh. positieve man of omgekeerd.

Rhésus-serum (Rh. serum), serum van Rh. negatief bloed met Rh. positieve agglutinines.

Rhéuma (ῥεῦμα, vloeistof), 1. „vloed" in

het algemeen, bloedvloed, buikloop (diarrhoea), enz.; 2. een „ziektestof" die in het lichaam rondtrekt, de oorzaak is van rheumatische aandoeningen, en uit de hersenen omlaag zou vloeien; thans vaak gebruikt als synoniem van rheumatismus.

Rheumarthritis (ἄρθρον, gewricht), rheumatische gewrichtsontsteking; vgl. Polyarthritis rheumatica.

Rheumatalgie, rheumatische pijn.

Rheumátisch, vroeger alle door rheuma (zie ald.) veroorzaakte ziekten; thans ziekten, die door koudevatten of onbekende atmospherische invloeden ontstaan en met hevige „trekkende" pijnen gepaard gaan; vooral spier- en gewrichtsrheumatismus. Rheumatische diathése (vgl. Diathese), aanleg tot rheumatische ziekten. Rheumatische Schwielen (D.), verdikkingen in spieren ten gevolge van rheumatismus.

Rheumatísmus (ῥευματισμός, van ῥευματίζομαι, aan rheuma lijden), rheumatische aandoening van gewrichten, spieren, pezen en peesbladen. Door G. de Baillou (1538—1616) onderscheiden van de jicht (arthritis). R. articulórum acútus, acuut gewrichtsrheumatisme = polyarthritis rheumatica acuta. R. articulórum chrónicus, slepend gewrichtsrheumatisme = arthritis rheumatica chronica. R. gonorrhóicus, druiperrheumatisme, gewrichtsontstekingen bij druiper. R. musculórum, spierrheumatisme; vgl. Myalgia rheumatica. R. nodósus (Lat., vol knopen of knobbels), 1. „knobbelrheumatiek", „rhumatisme noueux", slepende ontsteking, vooral van de gewrichten der vingers, die tot knobbels misvormd worden; = arthritis deformans (zie ald.); 2. rheumatische aandoening, vooral bij kinderen, die klepgebreken aan het hart hebben, waarbij kleine bindweefselachtige knobbeltjes onder de huid worden gevormd in de nabijheid der gewrichten. R. scarlatinósus, rheumatoide (zie ald.) bij roodvonk. R. úteri, pijnlijkheid van de baarmoeder, die vermoedelijk berust op spierrheumatisme.

Rheumatoíde (Gerhardt), acute gewrichtsontsteking, die, in tegenstelling met de idiopathische (zie ald.) polyarthritis rheumatica acuta, door een andere ziekte (roodvonk, druiper, dysenterie, pyaemie, roos) wordt veroorzaakt; syn. infectieuse pseudorheumatismus.

Rheumatokélis (κηλίς, vlek, brandvlek), = purpura rheumatica (zie ald.).

Rheumatósen, rheumatische ziekten; behalve het gewrichts- en spierrheumatisme, het erythema nodosum, de peliosis rheumatica, enz.

Rheungas-dermatítis, een huidontsteking, dikwijls gepaard gaande met koorts, door het sap van de rheungas, een Javaanse boom.

Rhéxis (ῥῆξις), verscheuring; syn. ruptura; haemorrhágia per rhéxin, bloeding door verscheuring van een vat, in tegenstelling met haemorrhagia per diapedesin (zie ald.).

Rhínagra (ῥίς, gen. ῥινός, neus; ἄγρα, klem, val), neusjicht; jichtige aandoening van de neus, vooral van de huid (dermatitis uratica).

Rhinalgíe (ἄλγος, pijn), neuspijn.

Rhinencéphalon (ἐγκέφαλος, hersenen), reuklob der hersenen; syn. lobus olfactorius.

Rhineurýnter (εὐρύνω, verwijden), een instrument, dat bij hevige neusbloeding in de neus wordt gebracht en dan met lucht of water wordt gevuld, ten einde door druk de bloeding te stelpen (vgl. Colpeurynter).

Rhinhaematóma (vgl. Haematoma), bloeding in het neuskraakbeen.

Rhiniatríek (ἰατρική τεχνή, geneeskunst), neusheelkunde.

Rhinítis, catarrh van het neusslijmvlies. R. atrophicans, vgl. Ozaena. R. mútilans (Lat., verminkend), een tropische, veelal door framboesia veroorzaakte ontsteking, die in de neus, de keelholte en hare omgeving grote verwoestingen aanricht; zie Gangosa. R. nervósa s. vasomotória, hooikoorts.

Rhinoblennorrhóea (vgl. Blennorrhoe), etterige neuskatarrh.

Rhinocéphalus, misgeboorte met een slurf in plaats van de neus.

Rhinocóel (κοῖλος, hol), holte in het rhinencephalon bij de foetus, samenhangende met de zijkamer der hersenen; syn. ventriculus olfactorius.

Rhinodiaphanoscopíe (διαφαίνω, laten doorschijnen; σκοπέω, bezien), het doorlichten van de kaakholte van de mond uit (Heryng, 1889).

Rhinodýstasis (δυς, verkeerd; στάσις, stand), scheve stand van de neusrug.

Rhinogéen, in de neus ontstaan, van de neus uitgaande.

Rhinolália (λαλέω, spreken), het door de neus spreken; te onderscheiden in R. clausa (Lat.), gesloten neusspraak, bij verstopping van de neus; R. apérta (Lat.), open neusspraak, als de neuskeelholte niet voldoende is afgesloten, ten gevolge van verlamming van het zachte gehemelte, of als daarin een opening is en R. mixta, gemengde neusspraak, als beide gevallen zich gelijktijdig voordoen.

Rhinoliet (λίθος, steen), neussteen; afzetting van kalkzouten uit de neusvochten op een vreemd voorwerp in de neusholte.

Rhinologíe, leer der neusziekten.
Rhinolóog, neusarts.
Rhinomycósis aspergillína, ziekte van de neus door aspergillusschimmels; vgl. Aspergillosis.
Rhinopharyngítis, ontsteking van de neus- en keelholte.
Rhinophárynx, zie Nasopharynx.
Rhinophoníe (φωνή, geluid), = rhinolalie.
Rhinophthálmia, = cyclopia.
Rhinophthálmus, = rhinocephalus.
Rhinophýma (φῦμα, gewas, gezwel), knolachtige gezwellen op de neus, door langdurige acne rosacea veroorzaakt, of uit fibromen bestaande.
Rhinoplastiek (πλαστική, vormkunst), operatief herstel van een geheel of ten dele vernietigde neus.
Rhinoreactie, afscheiding van vocht en vorming van korsten in de neus, na inbrenging van een watje met 1 p.Ct's oplossing van tuberculine.
Rhinorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), hevige neusbloeding; vgl. Epistaxis.
Rhinorrhaphé (ῥαφή, naad), neusnaad, operatie van Von Ammon tegen epicanthus, (zie ald.), waarbij een elliptisch stuk huid uit de neus wordt gesneden en de wond wordt gehecht.
Rhinorrhóea, hevige verkoudheid. R. cerebrospinális, het afdruipen van cerebrospinale vloeistof door de neus; syn. hydrorrhoea nasalis.
Rhinorthósis (ὄρθωσις, het recht zetten), operatieve verbetering van de vorm en de stand van de neus (Jozef).
Rhinoscleróma(σκλήρωμα, verharding), chronische ontsteking van de huid en het slijmvlies van de neus en de neus-keelholte, met vorming van zeer harde, gladde, scherp omschreven verhevenheden; waarschijnlijk verwekt door bacillus rhinoscleromatis (Hebra 1870), thans Klebsiélla rhinoscleromatis genaamd.
Rhinoscóop, neusspiegel.
Rhinoscópia (σκοπέω, bezien), beschouwing van de neusholte met een speculum, met of zonder reflector. R. anterior, van voren uit. R. posterior, van de neuskeelholte uit; wordt daarbij ook deze onderzocht, dan heet dit pharyngo-rhinoscopie.
Rhinosporídium, protozoön, behorende tot de sporozoa, gevonden in poliepen van het neustussenschot bij de Indische bevolking.
Rhipicéphalus (ῥιπίς, waaier), teek, die de Babesia (zie ald.) overbrengt. R. anulátus, austrális, decolóratus, capénsis, verschillende soorten, resp. in Noord-Amerika, in Zuid-Amerika en Australië, in Afrika.
Rhizectómia, rhizotómia posterior (ῥίζα, wortel; ἐκτέμνω, uitsnijden), doorsnijding van de achterste ruggemergswortels tot opheffing van spastische verlammingen, crises bij tabes, enz. (Förster, 1908); syn. radicotomie.
Rhodocýt (ῥόδον roos), = erythrocyt (zie ald.).
Rhodokeratíde, (κέρας, hoorn), een rood eiwit, waarvan de rode kleur van het haar afhangt. Vgl. Melanokeratide, Leucokeratide.
Rhodopsíne, gezichtspurper; vgl. Photaesthesine.
-rhoe(a) (in verbindingen), vloed, uitvloed; (volgens Hirschberg is geen der woorden op -rhoea Grieks, behalve γονορροία (oorspr. zaadvloed, bij Galenos).
Rhóeas en Rhýas, zekere ziekten bij de Ouden, die met tranen der ogen gepaard gaan.
Rhombencéphalon (ῥόμβος, ruit), ruithersenen; de achterhersenen, bestaande uit de isthmus rhombencephali, het myelencephalon en metencephalon.
Rhomboídeus, ruitvormig; vgl. Musculus, Fovea, Fossa.
Rhónchus s. rhénchus (ῥόγχος, snorkgeluid; ῥέγχω, snorken), reutel, reutelgeluid; de geluiden, die bij auscultatie worden waargenomen, en welke ontstaan door de trilling van de inhoud der luchtpijpjes in de luchtstroom bij de ademhaling. R. consonántes, klinkende rh. (Skoda), voortgeleid door verdicht longweefsel. R. crepitántes, subcrepitántes, knetterende, min of meer knetterende rh., bij taaie inhoud der bronchi. R. sibilántes (canori), piepende, sissende rh., als de lucht door vernauwde of ten dele verstopte plaatsen heen moet. R. sicci, droge Rh. R. sonóri, welluidende, brommende, snorrende rh.
Rhopaesthesíe (ῥοπή, val, αἴσθησις, gevoel), het gevoel of men valt.
Rhophética (ῥοφητικός, slurpend) (nl. remedia), vloeistof opzuigende geneesmiddelen, zoals spons, strooipoeder.
Rhotacísmus (ῥῶ, de letter r), spraakgebrek, bestaande uit het gebruik van een keel-r in plaats van een tong-r; vgl. Pararhotacismus.
Rhumatisme noueux, = rheumatismus nodosus, zie ald.
Rhýas (ῥυάς, drup), druipoog, etterige ontsteking van de traanheuvel of caruncula lacrimalis.
Rhýpia (ῥύπος, vuil), = rupia (zie ald.).
Rhythme (ῥυθμός, maatbeweging). Atrioventriculair R., het hartrhythme, veroorzaakt door een prikkel op de grens

tussen atrium (boezem) en ventriculus (kamer). Nodal rhythm (Eng., van nodus knoop), rhythme onder de invloed van de knoop van Tawara (zie ald.) (Mackenzie); syn. Tawara-rhythme. „Nodal rhytm" is verwarrend, omdat men ook aan de sinusknoop zou kunnen denken. Bijv. nw. rhythmisch. Vgl. Allorhythmie. Lever-R., de dagelijkse afwisseling van ophoping en afscheiding van glycogeen en eiwitstoffen in de lever; het assimilatiestadium (maximum 2 uur 's namiddags) en het dissimilatiestadium (maximum 2 tot 4 uur 's nachts).

Rhytidósis corneae (ῥυτίδωσις, rimpeling), gerimpeld voorkomen van het hoornvlies door sterke vermindering van de spanning van het oog, vooral na verlies van kamerwater of glasvocht.

Riboflavíne, een vitamine van de B-groep; vroeger vitamine G genaamd. Syn. Lactoflavine.

Ribonucleínezuur, een bestanddeel der chromosomen.

Ricíne, vergiftige, eiwitachtige stof uit de ricinuszaden. R.-methode (M. Jacoby), bepaling van het pepsine-gehalte van maagsap door de hoeveelheid maagsap te meten, die nodig is om een oplossing van ricine, door zoutzuur troebel gemaakt, weder helder te maken.

Riciníne, vergiftige, kristallijne stof uit de ricinuszaden.

Ricinísmus, vergiftiging door ricinuszaden.

Rickéttsia Prowazéki, microbe, die voor de verwekker van de vlektyphus wordt gehouden. R. murícola verwekker van de murine vlektyphus. R. orientális, R. tsutsugamúshi, verwekker van de tsutsugamushi, zie ald. R. psíttaci (ψίττακος, papegaai), van de papegaaienziekte, R. quintána, van de febris Wolhynica.

Rickettsiósen, vlektyphus-achtige ziekten, veroorzaakt door rickettsiae (zie ald.), zoals Sumatraanse mijtenkoorts, shop typhus, scrubtyphus en verscheidene andere (zie o.a. bij Rickettsia).

Ríctus lupínus (rictus, het opensperren van de mond; lupinus, bijv. nw. van lupus, wolf), wolfskeel; aangeboren spleet van het gehemelte.

Rietziekte, hevig jeukend erytheem door een zwam op arundo donax, canne de Provence, een rietsoort die wordt gebruikt bij de papiermakerij.

Riffzellen (D.), stekelcellen.

Rigíde (Fr., van rigidus), stijf, niet buigbaar.

Rigiditeit (rigiditas), stijfheid.

Rígor (Lat.), verstijving, spierstijfheid door extrapyramidale aandoeningen. R. mórtis (mors, gen. mortis, de dood), lijkverstijving.

Rigoreus, streng, krachtig. Exámen rigorósum, het Duitse doctoraal examen in de geneeskunde.

Rijpingsdissociatie, ongelijke rijping van kern en protoplasma van bloedcellen.

Ríma (Lat., spleet). R. clúnium (clunes, de billen), bilspleet. R. corneális sclerae de gleuf in de harde oogrok onder de rand van het hoornvlies, rondom de opening van de harde oogrok. R. cutis, huidkloof; syn. rhagas. R. glóttidis, de stemspleet, tussen de stemlippen aan weerszijden; syn. glottis vera; onderscheiden in R. G. externa s. musculáris s. vocális, = pars intermembranacea rimae glottidis, en R. G. cartilagínea s. posterior, = pars intercartilaginea rimae glottidis. R. oris, mondspleet. R. palpebrárum, oogspleet. R. pudéndi, schaamspleet, tussen de grote schaamlippen. R. transvérsa cérebri, = fissura cerebri. R. vestíbuli, voorhofsspleet, tussen de ligamenta vestibularia van het strottenhoofd.

Rímula, spleetje. R. glóttidis, pars interarytaenoidea der rima glottidis.

Ringed hair (Eng.), **Ringelhaar** (D.), geringde haren, nl. met beurtelings donkere en lichte gedeelten.

Rire en travers (Fr.), dwars lachen, met breedgetrokken mondspleet, bij de type facio-scapulo-huméral der progressieve spieratrophie en bij aandoeningen van het verlengde merg.

R.I.S., afkorting voor reaction inhibiting substance (Eng., een stof, die de — allergische — reactie verhindert). Syn. Antireagine, zie ald.

Risipóla lombárda (It. dialect; verkorting van erisipéla, roos), = pellagra.

Risórius (Lat., tot de lach, risus, behorend), vgl. Musculus.

Risus sardónicus (risus, gelach; in het Gr. komt voor γέλως σαρδάνιος, grimlach), de kramp der aangezichtsspieren bij tetanus, waarbij het aangezicht tot een grimlach vertrokken is.

Rívus lacrimális (Lat.), tranenbeek; de fijne driehoekige spleet tussen de oogappel en de randen der gesloten oogleden, waardoor de tranen in de lacus lacrimalis (zie ald.) vloeien.

Ro-vaccín, vaccin (zie ald.) tegen roodvonk; vgl. Diro-vaccin.

Rob (van het Arab. robb, plantensap), een met suiker ingedampt vruchtensap.

Roboránti a (nl. remedia; robur, gen. roboris, kracht), versterkende middelen.

Rocherítis = petrosítis, zie ald.
Rock-fever (Eng.), Malta-koorts.
Rocky mountain spotted fever (Eng.), een rickettsióse, zie Spotted fever.
Ródens (Lat.), knagend; zie Ulcus rodens.
Rohkalorie (D. roh, ruw, ongezuiverd; calorie, warmteeenheid, van het Lat. calor, warmte), bruto-calorie, verbrandingswarmte van een voedingsmiddel in haar geheel; de „netto-calorie" (Reinkalorie) is de verbrandingswarmte, van het gedeelte der voedingsstof, dat na opslorping, het lichaam werkelijk ten nutte komt.
Róhkost (D.), rauwe kost; een dieetvorm, waarbij bij voorkeur van rauwe voedingsmiddelen gebruik wordt gemaakt.
Rollenabstand (D.), verschuiving der beide klossen van een inductietoestel ten opzichte van elkander.
Romanoscopie, vgl. Recto-romanoscopie.
Röntgen (zie ook Aanhangsel). R.-carcinoom, kankerachtige huidziekte, die vaak op de Röntgen-dermatitis volgt. R.-castratie, vernietiging van het voortplantingsvermogen door werking van de Röntgen-stralen op de kiemklieren. R. caustiek, stralenbehandeling, waarbij het buisvenster (van het Röntgencontacttoestel) op de zieke plek wordt gebracht (D., Nahbestrahlung, Niedervolttherapie). R.-dermatitis, huidontsteking door Röntgenstralen. R.-dosis, de gezamenlijke hoeveelheid energie van Röntgen-stralen, welke de volumen-eenheid van het bestraalde lichaam gedurende de bestraling ontvangt. R.-Kater (Kater, D., katterigheid), de algemene verschijnselen van onwelzijn, die het gevolg kunnen zijn van Röntgenbestraling. R. kymográphion, toestel dat de golflijn optekent van de energie der Röntgenstralen.
Röntgenogram, de door Röntgenstralen verkregen photographie.
Röntgenographie, het photographeren met Röntgenstralen.
Röntgenologie, de kennis der Röntgenstralen.
Röntgenopaak, ondoorgankelijk voor Röntgen-stralen.
Röntgenoscopie (σκοπέω, beschouwen), het onderzoek door middel van Röntgenstralen en het fluorescerende scherm.
Röntgenotherapie, toepassing van de Röntgenstralen bij de behandeling van ziekten.
Roosterleg (Eng., rooster, haan, leg, been), zie Ooievaarsbenen.
Rosáceus, rooskleurig; zie Acne rosacea.
Roséola (Lat., roosje; verkleinw. van rosa), kleine, roodachtige vlekjes op de huid, waarvan de roodheid kan worden weggedrukt. R. balsámica, soms na het gebruik van copaivabalsem. R. infántum, exanthema subitum, zie ald. R. syphilítica, de 't vroegtijdigst verschijnende uitslag bij syphilis. R. typhósa, de vlekjes, die bij febris typhoidea op de huid worden waargenomen. R. vaccínica, kortstondige roseola, die men soms waarneemt bij personen, die de koepokinenting hebben ondergaan. R. variolósa, vlekkenuitslag vóór het uitbreken der pokkenblaasjes; vgl. Erythema variolosum, Rash.
Rostéllum (verkleinw. van rostrum, snuit), snuitje aan de kop van sommige lintwormen, dat kan worden in- en uitgestulpt, en van een krans van haakjes voorzien is.
Rostraal (bijv. nw. van rostrum), in de richting van de snavel of snuit (aangezicht) liggend.
Róstrum (Lat., snavel, snuit), een vooruitspringend gedeelte. R. córporis callósi, de snavel van de hersenbalk; zie Corpus callosum. R. láminae spirális, het vooruitspringend gedeelte (hámulus, haak) der lamina spiralis van het slakkenhuis. R. sphenoidále, wiggebeensnavel; spits, soms gebogen uitsteeksel onder aan het wiggebeenlichaam.
Rosy drop (Eng., rozenrode droppel), = acne rosacea.
Rotatie (rotatio), draaiing. R.-dispersie (dispersio, verstrooiing), verstrooiing van het licht bij draaiing van het polarisatievlak. R.-krampen, = tic rotatoire, nystagmus rotatorius (zie ald.). R. gewricht, draaigewricht.
Rotátor, (Lat., draaier), draaispier.
Roteren (roto), draaien.
Rótula (verkleinw. van rota, rad) (in de ontleedkunde), 1. knieschijf, syn. patella; 2. R. húmeri, = trochlea humeri (zie ald.). Rótulae (meerv.) (in de artsenijbereidkunde), suikerplaatjes of -bolletjes.
Rouget (Fr. van rouge, rood), = leptus autumnalis (zie ald.).
Round worm (Eng.), spoelworm, ascaris lumbricoides.
Rp. = Recipe (zie ald.).
R.R., afkorting van Riva-Rocci.
R.R.R. test van Singer, ratten-reticulocyten-reactie, een methode om leverpraeparaten te ijken, gebaseerd op de toeneming van het aantal reticulocyten door voedering van ratten daarmede.
Rubberdam, = cofferdam (zie ald.).
Rubbervena, zie Veinseeker.
Rubefaciéntia (rubefacio, rood maken; nl. remedia), middelen, die de huid rood maken

een brandend gevoel veroorzaken, en meestal gebezigd worden als revulsiva (zie ald.).

Rubélla, in Engeland gebruikelijke naam voor Rubeola.

Rubéola(e) (in het Latijn rubella), (ruber, rood), rode hond; een op mazelen gelijkende uitslag; het enkelvoud wordt meer voor de ziekte, het meervoud voor de vlekjes gebezigd. In Indië ook = lichen tropicus (zie ald). door sterk zweten en wassen met zout water. R. scarlatinósa, een op roodvonk gelijkende ziekte, vierde ziekte.

Rubeolíne, een vergiftige ptomaine, bij rubeola in de urine gevonden.

Rúber, rúbra, rúbrum, rood; bijv. nucleus ruber.

Rubicundus (Lat., gloeiend rood), met rood aangezicht.

Rubiginéus sputum (rubigo, gen. rubiginis, roest), roestkleurige fluimen bij longontsteking.

Rúbor (Lat.), roodheid, roodheid van de huid of van een slijmvlies: één der vier classieke verschijnselen van ontsteking. R. essentiális s. angioneuróticus, blos ten gevolge van een angioneurose (zie ald.).

Rubrophobíe (rubor en φόβος, angst), = erythrophobie.

Rubrospinális, zie Tractus rubrospinalis.

Rückstosselevation (D.), de verheffing van de lijn van de polsgolf in het dalend gedeelte, veroorzaakt door de terugstoot, die het bloed in de aorta tijdens de uitzetting van de kamers ontvangt door de sluiting van de halvemaanvormige kleppen.

Rúctus, ruct(it)átio (Lat.), oprisping,,, boer".

Rudiméntum (de ruwe, eerste proeve; van rudis, ruw), een niet tot volkomen ontwikkeling gekomen of in de ontwikkelingsgang teruggegaan orgaan (bijv. nw. rudimentair). R. procéssus vaginális, een soms voorkomende uitstulping van het buikvlies in het lieskanaal, overblijfsel van de processus vaginalis; syn. ruinae processus vaginalis.

Ruga (Lat., vouw, plooi; meerv. rugae). Rúgae palatínae, de dwarse plooien van het gehemelte; syn. plicae palatinae transversae. Rúgae pennifórmes (Lat., vedervormig), de plooien in het slijmvlies van de hals der baarmoeder; syn. plicae palmatae uteri. Rúgae vaginále, de dwarse plooien van het slijmvlies der schede, te zamen vormende de columnae rugarum. Rúgae ventrículi, plooien in het maagslijmvlies. Rúgae vesícae, plooien in het slijmvlies der urineblaas.

Ruhenüchterwert (D.), syn. voor basal metabolism; stofwisseling bij rust van het lichaam in nuchtere toestand.

Ruhestrom (D., rust-stroom), de electrische stroom, die volgens Hermann bij een in rust verkerende zenuw of spier kan worden afgeleid van een ongedeerde plaats en een plaats, waar de zenuw of spier doorgesneden of gekwetst is; syn. demarcatiestroom.

Rühmkorff, inductie-toestel, genoemd naar de werktuigkundige Rühmkorff of Ruhmkorff (1803—1877).

Ruínae (Lat., puinhoop) **procéssus vaginális,** = rudimentum processus vaginalis.

Ruminátio humána (Lat., het menselijk herkauwen), oprisping van spijs, welke dan, na al of niet nog eens te zijn gekauwd, opnieuw wordt doorgeslikt; soms als gevolg van ziekelijke afwijkingen, soms als slechte gewoonte (R. habituális); syn. merycismus.

Rúmor (Lat., geraas). R. confricatiónis, wrijfgeruis. R. póculi fessi (Lat., van een gebarsten beker), = bruit de pot fêlé. R. venósus, adergeruis, = bruit de diable, bromtolgeluid (Nonnengeräusch).

Rundschatten, primärer, (D.), ronde schaduw op de Röntgenfoto, afkomstig van een beginnend longgezwel.

Rúpia s. rhýpia (ῥύπος, ook τὰ ῥύπα, vuil), uitslag met vuile harde korsten (Kaposi leidt, ten onrechte, het woord af van rupes, rots). R. syphilítica, een korstenuitslag bij syphilis, die ronde zweren achterlaat.

Ruptúra (breuk, van rumpo, breken), verscheuring, bijv. ruptura cordis, uteri. R. vulvo-perinaeális s. perináei, inscheuring van de bilnaad bij de baring. R. perinéo-anális, inscheuring van de bilnaad, doorlopende tot in de aars.

Rural typhus, (Eng., rural, landelijk), een tropische vorm van vlektyphus bij landarbeiders. Zie ook Scrubtyphus, shoptyphus.

Rüssel-reflex (D., Rüssel, slurf), het trekken van een snoetje na het bekloppen van de lippen met de percussiehamer, bij dementia paralytica.

S

S. = signa, signetur (Lat., teken op, er worde opgetekend), gebruiksaanwijzing op het recept, ook: seu, sive = of; en ook (in de chirurgie): afkorting voor sacrale wervel. Verder hoofdletter S = secretor (zie ald.), kleine letter s = non-secretor (zie ald.).

S. románum, Romeinse S, een ongeveer S-vormige darmlis tussen het dalende gedeelte van de karteldarm en de endeldarm; syn. sigma, flexura sigmoidea, colon sigmoideum.

Sabelschedetibia, scheenbeen, door Engelse ziekte of syphilis misvormd tot een zijdelings, gelijk een sabelschede, afgeplat been; vgl. Platycnemie.

Sabelschedetrachea, door druk afgeplatte luchtpijp (bij krop, enz.) (Simmonds).

Sabinismus, vergiftiging met delen van de zevenboom (sabina).

Sábulum (Lat., zand) **conárii** (Lat., dennekegel), hersenzandkorreltje in de pijnappelklier.

Sabúrra (ballast; van sabulum, zand), onverteerde stoffen in de maag (S. gastrica) of in de darm. Bijv. nw. saburráal; bijv. saburrále amauróse, blindheid, volgens een vroegere mening, veroorzaakt door saburra en te genezen door een braakmiddel. Saburrále tong, sterk beslagen tong.

Saccadé (saccader, F., een ruk met de teugels geven), telkens afgebroken, van de ademhaling.

Saccharáse, = invertase.

Sacchari- en **saccharométer,** toestel om het gehalte van vloeistoffen aan suiker te meten.

Saccharimetríe, bepaling van het gehalte van vloeistoffen aan suiker.

Saccharomýces cerevísiae (sáccharum, suiker; μύκης, schimmel; cerevísia, oorspronkelijk cervísia, Plinius, naar een Keltisch woord, gerstebier), biergist. S. álbicans, = oidium albicans, zie ald. S. kéfir, kefirschimmel; zie Kefir. S. neofórmans (Lat., nieuw-vormend), schimmel, die voor de oorzaak van kanker is gehouden (Sanfelice).

Saccharomycóse, ziekte, die door een gistschimmel wordt veroorzaakt, en waarbij schijngezwellen (pseudotumoren) ontstaan, gevuld met slijm en schimmelkolonies; syn. blastomycose.

Saccifórmis (Lat.), zakvormig.

Sacculáris, behorende tot de sacculus (zie ald.) van het labyrint.

Sácculus (Lat., zakje), syn. sacculus sphaericus. Sácculi alveoláres, de zakjes aan het uiteinde der ductuli alveolares van de longen; syn. infundibula. S. caecális (caecus, blind), = appendix ventriculi laryngis, uitpuiling van de ventriculus laryngis, zie ald. Sácculi coli, = haustra coli. S. commúnis s. ellípticus s. hemiellípticus s. semiovális, = utriculus, zie ald. S. dentis, = folliculus dentis, zie ald. Sácculi dúctuum lactiferórum, = sinus lactiferi, zie ald. S. Morgagni, = ventriculus laryngis. S. sphaéricus (bolvormig, van σφαῖρα, bol) s. rotundus (Lat., rond) s. próprius (Lat., eigenlijk). s. sácculus (zonder meer): een klein rondachtig zakje in de voorhof van het vliezige labyrint.

Sáccus (Lat., zak). S. caécus (Lat., blind) major, grote blinde zak = fundus ventriculi, zie ald. S. caecus minor, kleine blinde zak = pars cardiaca ventriculi. Sácci caeci retrosterno-cleido-mastoídei, blinde zakken achter de benedenuiteinden van de musc. sterno-cleido-mastoideus. S. conjunctivális, de zak van het bindvlies van het oog; de ruimte tussen de gesloten oogleden en het oog. S. endolymphaticus, het verwijde uiteinde van de ductus endolymphaticus van het labyrint; syn. zak van Cotugno-Böttcher. S. epiplóicus minor, = bursa omentalis, zie ald. S. hemiellípticus, = utriculus, zie ald. S. lacrimalis, tranenzak. S. lácteus, = cisterna chyli, zie ald. S. lienális, = recessus linealis S. omentális, = bursa omentalis, zie ald. S. peritonéi, 1. peritoneum parietale; 2. de buikvliesholte. S. vulvo-scrotális Macalister, zak aan het benedeneinde van het lig. uteri teres.

Sackniere (D.), uitzetting van het nierbekken door vloeistof (Küster); vgl. Hydro-, Pyonephrose; en Ren cysticus.

Sacraal, tot het heiligbeen (os sacrum) behorend. Sacrale anaesthesíe, gevoelloosheid van de bilnaad en de organen van het bekken, teweeggebracht door inspuiting van een gevoelloos makende oplossing in het heiligbeenskanaal; syn. epidurale, extradurale anaesthesie. S.-autonoom, het benedenste gedeelte van het autonome (zie ald.) zenuwstelsel, afkomstig van het ruggemerg. Vgl. Craniaal autonoom. Sacrale gezwellen, aangeboren gezwellen, meestal teratomen (zie ald.) in de streek van het heilig- en stuitbeen. Sacrale kern (Stilling), een groep cellen in het heiligbeengedeelte van het ruggemerg, overeenkomende met de zuilen van Clarke. S.

merg, het heiligbeengedeelte van het ruggemerg; vgl. Conus medullaris. Sacrale wervels, de vijf wervels, die het heiligbeen vormen. Sacrale zenuwen, = nervi sacrales.

Sacralisátie (zie Sacrum), afwijking in de vorm van een dwars uitsteeksel van de vijfde lendenwervel, zodat dit een vleugel van het heiligbeen ten dele overdekt. Vgl. Lumbalisatie.

Sacro-coccýgeus, tot het heilig- en stuitbeen behorend; vgl. Plexus.

Sacro-cotyloídea (distántia) (κοτύλη, beker, nap) (in de verloskunde), de afstand van het promontorium tot de plek aan de binnenzijde van het bekken, die aan de gewrichtskommen beantwoordt.

Sacrocoxalgíe (vgl. Coxalgia), ontsteking (meestal tuberculeus) van de articulatio sacro-iliaca en aangrenzende gedeelten der beenderen.

Sacrodyníe (ὀδύνη, pijn), pijnlijkheid ter hoogte van het heiligbeen, bij hysterie.

Sacroiliac strain (Eng.), pijn in de sacro-iliacale gewrichten.

Sacroilítis, ontsteking van de sacro-iliacale gewrichten, komt voor bij de ziekte van Bechterew, zie Aanhangsel.

Sacro-lumbális, vgl. Musculus sacro-lumbalis.

Sácrum, vgl. Os sacrum.

Sactosálpinx (σακτός, volgestopt; σάλπιγξ, trompet), uitzetting van de baarmoedertrompet door etter.

Sadísmus (naar de markies De Sade, 1740—1814), ziekelijke afwijking van de geslachtsdrift, waarbij de geslachtelijke bevrediging wordt bereikt door de geslachtelijke handeling te doen gepaard gaan met wrede of gewelddadige handelingen (vgl. het schenden van lijken; zie Necrophilie).

Saeptum (Lat. saepio, omheinen, afsluiten), zie Septum.

Saffraan (de stempels van crocus.) S.-lever, vetlever bij geelzucht.

Sagittaal (sagitta, pijl), in de richting van een pijl, die wordt afgeschoten, dus van achteren naar voren. S. vlak (in de ontleedkunde), ieder vlak, door het lichaam gelegd in de sagittale richting.

Sagittális, = sagittaal; zie Sutura.

Sagomilt, amyloide ontaarding (zie ald.) van de milt, waarbij de lymphknobbeltjes er uitzien als doorschijnende korreltjes, gelijk sago.

Saignée (Fr.), aderlating. S. rachidienne (van ῥάχις, ruggegraat), sterk verlies van liquor cerebrospinalis bij steekwonden in het ruggemerg.

Sakit besar, naam voor lepra (tuberosa) te Batavia.

Salaamkrampen (Arab., salam, vredegroet), vgl. Spasmus nutans.

Salácitas (zelfst. nw. van salax, wellustig), abnormaal verhoogde geslachtsdrift; vgl. Nymphomanie, Satyriasis.

Salicyldoofheid, doofheid na gebruik van salicylverbindingen.

Salicylismus, vergiftiging door salicylverbindingen.

Salínisch (D., van Lat. sal, zout), zilt, van purgeermiddelen en bronwateren, (Salinen, D.), die veel bitterzouten en glauberzout bevatten; vgl. Mittelsalze.

Salíva (Lat.), speeksel; bijv. nw. salivalis.

Salivántia (nl. remedia), = ptyalagoga.

Salivátio, speekselvloed; sterk verhoogde afscheiding van speeksel; syn. sialorrhoea, ptyalismus.

Salivíne, diastatisch ferment van het speeksel; syn. ptyaline.

Salívomanía (μανία, waanzin), ziekelijke zucht om aanhoudend speeksel uit te spuwen.

Salmonélla, een bacteriëngeslacht, waartoe de bacterie van paratyphus B behoort.

Salmonellóse, ziekte door besmetting met salmonella, de typhus- en paratyphusgroep.

Salolismus, vergiftiging door salol (phenylsalicylzuur-ester).

Salolproef (Ewald), onderzoek naar het voortstuwend vermogen van de maag (motorische functie) door middel van toediening van salol; dit wordt eerst in de darm ontleed, zodat, als salicylzuur in de urine kan worden aangetoond, de inhoud van de maag de darm moet hebben bereikt.

Salpingectomíe (σάλπιγξ, trompet; ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van de baarmoedertrompet.

Salpingítis, 1. ontsteking van de baarmoedertrompet; 2. ontsteking van de oortrompet (zie Tuba auditiva). S. ísthmica nodósa, (ἰσθμός, nauwe toegang; nodósus, vol knopen, knobbels), slepende ontsteking van de baarmoedertrompet, waarbij omschreven gezwollen plekken ontstaan van hyperplastisch (zie ald.) klier-, spier- en bindweefsel, vooral aan het nauwe gedeelte, dat in de baarmoeder, uitmondt. Later genaamd Endometrióse. S. prófluens (Lat., overstromend), plotseling, bij tussenpozen, afvloeien van grote hoeveelheden afscheiding der baarmoedertrompet naar de baarmoeder.

Salpingographíe, het photographeren door middel van X-stralen van de eileiders, die gevuld zijn met een contrastvloeistof (zie ald.).

Salpingo-oöphorectomíe (zie Oöphorectomie), operatieve verwijdering van de baarmoedertrompet met de eierstok.

Salpingo-oöphorítis, gelijktijdige ontsteking van de baarmoedertrompet en de eierstok.
Salpingo-pharýngeus, zie Musculus.
Salpingostomíe (στόμα, mond), het aanbrengen van een kunstmatige opening aan een baarmoedertrompet.
Salpingotomíe (τέμνω, snijden), insnijding in een door etter uitgezette baarmoedertrompet (pyosalpinx).
Sálpinx, 1. baarmoedertrompet; syn. oviductus, tuba uterina; 2. oortrompet; syn. tuba auditiva, Eustachii.
Saltatorischer Reflexkrampf (D., van saltator, springer), springende of huppelende bewegingen, veroorzaakt door clonische krampen der kuitspieren bij hysterie, enz. (Bamberger).
Salubriteit (saluber, gezond), algemene gezondheid.
Salutations (Fr., groeten), beurtelings buigen en strekken van de romp bij een aanval van grande hystérie.
Samaritervereine (D.), verenigingen van „Samaritanen", d.i. personen, die bij ongevallen bereid zijn, de eerste hulp te verlenen naar de barmhartige Samaritaan in het N.T.
Sammelröhren (D.), verzamelingsbuisjes; het uiteinde der urinekanaaltjes in de nier, van het schakelstuk (Schaltstück, zie ald.), tot waar zich een aantal van die buisjes verenigen tot ductus papillaris (zie ald.).
Sanátio (Lat.), genezing. S. compléta (Lat.), volkomen genezing. S. per prímam, secúndam, zie Intentio.
Sanatórium (sano, genezen), herstellingsoord, in het bijzonder voor tuberculoselijders; in Amerika noemt men deze inrichtingen sanitarium (van sanitas, gezondheid).
Sang de râte (Fr., miltbloed), miltvuur.
Sängerknötchen (D., zangersknobbeltje), omschreven zwelling van het epithelium of de submucosa der stemlippen of ontsteking van een daar liggende klier; door te grote inspanning van de stem; syn. laryngitis nodulosa, nodulus chordae vocalis.
Sanguínisch, zie Temperament.
Sanguinolént (sanguinoléntus, bloedrood), bloederig.
Sánguis (Lat.), bloed.
Sanguisúga (Lat., sugo, zuigen), bloedzuiger; syn. hirudo.
Sánies (Lat., wegsmelting), dunne etter; vgl. Ichor.
Sanitair (Fr., sanitaire, van Lat., sanitas, gezondheid), wat op de gezondheid betrekking heeft.
Santonismus, vergiftiging met santonine.
Saphéna (volgens sommigen van σαφηνής, σαφής, zichtbaar; volgens anderen (Hyrtl) van het Arab. en Hebr. safin, verbergend, omdat men de ader niet door de huid ziet; het Arab. woord zou weder volgens anderen van het Griekse afkomstig zijn, wat met het Hebreeuwse woord zeker niet het geval is), vgl. Vena saphena; Nervus saphenus.
Saponificátie (sapo, gen. saponis, zeep; facio, maken), verzeping, in 't bijzonder van lijken; de vorming van adipocire (zie ald.).
Saponiméntum, linimentum (zie ald.), dat zeep bevat.
Saponinísmus, vergiftiging met saponine of met planten, die dit glycoside bevatten; vgl. Sapotoxinismus.
Saporimetríe (sapor, smaak), bepaling van de kleinste hoeveelheid ener stof, die nog een smaakgewaarwording teweegbrengt; vgl. Gustometrie.
Sapotoxíne, vergiftig bestanddeel van saponine.
Sapotoxinísmus, vergiftiging door sapotoxine.
Sapphismus, geslachtelijke omgang tussen vrouwen, amor Lesbicus, naar de dichteres Sappho op het eiland Lesbos; syn. Lesbische liefde.
Sapraemíe (σαπρός, rot; αἷμα, bloed), = septikaemie; vgl. Copraemie.
Sapríne, onvergiftige ptomaine in het menselijk lijk.
Saprogéen, rotting veroorzakend of door rotting ontstaan.
Saprophýten (φυτόν, plant, iets wat groeit), rottingsschimmels; benaming voor de bacteriën, die zich ontwikkelen op dode overblijfselen van planten en dieren; gebruikt voor niet pathogene bacteriën.
Sárcina (Lat., pak, bundel), bacteriën, die zich zowel in de breedte als in de hoogte delen, en tijdens de deling gelijken op balen, met ijzeren banden in de lengte, breedte en hoogte erom heen. S. ventrículi, maagsarcina, in het braaksel bij verwijding, soms ook bij kanker van de maag; syn. merismopedia ventriculi. S. tetrágena (Koch-Gaffky), in de mondholte van gezonde personen en in de longholten van teringlijders gevonden; syn. micrococcus tetrágenus.
Sarcinuríe, aanwezigheid van sarcinae in de urine.
Sarcoblást (σάρξ, gen. σαρκός, vlees; βλαστάνω, doen uitspruiten), cel, waaruit zich een spiervezel ontwikkelt; syn. myoblast, sarcoplast.
Sarcocarcinóma, gezwel, dat zowel uit sarcoma als uit carcinoma bestaat.
Sarcocéle (κήλη, breuk), „vleesbreuk", hernia carnosa; syn. voor elephantiasis scroti,

zie ald. S. syphilítica, = orchitis syphilitica (zie ald.). S. malleósa, kwadedroesknobbel in de huid van de balzak.

Sarcocystíne, het vergif der sarcosporidiën (zie ald.).

Sarcocýstis Lindemanni, soort van de sarcosporidiën, die ook bij de mens voorkomt.

Sarcóde (σαρκώδης, vleesachtig), contractiel protoplasma, in 't bijzonder van de dierlijke cellen (Dujardin).

Sarcóglia (γλία, lijm, Kuehne), = sarcoplasma.

Sarcoíeden, sarcoom-achtige gezwellen, vooral kleine huidgezwellen, die ook kunnen genezen; vgl. Miliair lupoied (Boeck, 1900) ook Tuberculide en Lupus pernio.

Sarcolémma (λέμμα, schil), het omhulsel der spiervezels.

Sarcoleukaemíe, leukaemie bij sarcomatose van het lymphatisch weefsel (zie ald.).

Sarcolýse (λύσις, oplossing), het vergaan van dwarsgestreepte spiervezels.

Sarcóma (σάρκωμα, vleesachtig gezwel, van σαρκόω, vlezig maken), kwaadaardig gezwel van bindweefselachtige bouw, waarin de cellen de overhand hebben boven de daar tussen liggende (intercellulaire) stof. S. alveoláre (alvéolus, holligheid), sarcoma waarin de cellen bij groepen tussen een bloedvaten bevattend stroma (zie ald.) liggen, zodat zij de indruk maken, in holten van het gezwel te liggen. S. cartilaginósum, zie Chondrosarcoma. S. cylindromatósum, zie Cylindroma. S. deciduocelluláre, zie Deciduoma malignum. S. fasciculátum (fascículus, bundel), sarcoma, waarvan de cellen in regelmatige bundels zijn gerangschikt. S. fusocellulare (fusus, spoel), sarcoma met spoelvormige cellen. S. gigantocelluláre (γίγας, gen. γίγαντος, reus), sarcoma met reuzecellen. S. gliocelluláre, zie Gliosarcoma. S. globocelluláre (globus, bol), sarcoma met ronde cellen, onderscheiden in S. globocelluláre simplex, met kleine cellen, en S. macrocelluláre, met grote cellen met vele kernen tussen de kleine cellen in. S. idiopáthicum múltiplex haemorrhágicum (Kaposi), vorming in de huid van vele gezwellen van verschillende grootte, waarin bloedingen plaats hebben, en die ten dele genezen, ten dele doorbreken en zweren vormen. S. medulláre, mergsarcoom, sarcoom dat uit mergachtig weefsel bestaat. S. melanóticum, zie melanosarcoma. S. mucósum, zie Myxosarcoma; vroeger ook syn. voor elephantiasis Arabum. S. osteoídes, zie Osteoid weefsel. S. phyllódes (φύλλον, blad), bladerig gebouwd sarcoma, vooral in de vrouweborst Oude benaming voor fibro-adenoma mammae, dat op sarcoom gelijkt.

Sarcomatódes, sarcoom-achtig.

Sarcomatósis, 1. vorming van talrijke sarcomen; 2. de sarcoomziekte, het verval van krachten ten gevolge van sarcoom.

Sarcómphalos (ὀμφαλός, navel), harde, bindweefselachtige stomp van de navelstreng, die soms achterblijft.

Sarcóphaga carnária (vrouwelijke vorm, als zelfst. nw. gebruikt, van een bijv. nw. op — φαγος; letterl. „vlees etend", Lat. caro, genit carnis, vlees), vleesvlieg, dambordvlieg, die in wonden en zweren eieren legt, welke zich tot larven ontwikkelen, welke larven ook wel in de darmen geraken.

Sarcoplásma, niet gedifferentieerd protoplasma der spiervezels, tussen de fibrillen en rondom de kernen; syn. sarcoglia.

Sarcoplásten, de cellen, waaruit zich de dwarsgestreepte spieren ontwikkelen; syn. sarcoblasten.

Sarcopsýlla pénetrans (ψύλλα, vlo), zandvlo; Zie bij Pulex.

Sarcóptes hóminis (σάρξ, gen. σαρκός, vlees; κόπτω, slaan, kwellen; vleeskweller; sarcocoptes zou dus juister zijn), de schurftmijt van de mens; syn. sarcoptes scabiei, acarus scabiei.

Sarcósis bulbi, vleesgezwel van het oog; oude benaming voor exophthalmia fungosa (Beer). Ook bij oude Griekse artsen in gebruik.

Sarcosporídia, sporozoa, waarvan de sporen zich in de spieren van de mens en de zoogdieren ontwikkelen; syn. buizen van Rainey-Miescher (Rainey-Mieschersche Schläuche).

Sarcotripsíe (τρῖψις, het wrijven), écrasement, onbloedige afklemming van gezwellen.

Sarcous elements (Eng.), vlees-elementen; de deeltjes, waarin de spierfibrillen worden ontleed onder de werking van water, verdund zoutzuur, enz.

Sardónicus, zie Risus sardonicus.

Sargdeckel (D., deksel van een doodkist), benaming van kristallen van ammoniummagnesiumphosphaat in de urine, wegens hun vorm.

Sarggeburt (D., baring in de doodkist), het geboren worden van een kind na de dood der moeder, door lijkverstijving van de baarmoeder, of door druk van de rottingsgassen in de buik.

Sartenziekte, vgl. Pascha-choerda; syn. Aleppobuil (zie ald.).

Sartórius (sartor, kleermaker), vgl. Musculus sartorius, kleermakersspier; aldus door Spigelius genoemd, omdat hij meen-

de, dat met deze spier de éne dij over de andere kon worden gelegd (kleermakershouding).

Satellietenvorm (satélles, trawant; satelliet = begeleider, o.a. van een planeet door haar maan of manen), een vorm van syphilitische uitslag, waarbij bleke, schijfvormige plekken worden omgeven door vele kleine papeltjes; Lesser noemt die vorm Bombensyphilid, omdat hij herinnert aan een uit elkander gebarsten bom.

Satellítes vénae, aderen, die een slagader begeleiden.

Saturnínus (Saturnus, alchimistische naam voor lood), betrekking hebbende op lood; ook, door lood veroorzaakt.

Saturnísmus, vergiftiging met lood en loodzouten, onderscheiden in S. acutus en S. chronicus.

Satyríasis (σατυρίασις, van σάτυρος, woudgod), 1. abnormaal sterke geslachtsdrift bij de man; vgl. Salacitas, Priapismus; 2. = leontiasis (zie ald.), omdat het aangezicht daarbij op dat van een satyr gelijkt.

Säuerlinge (D.), bronwateren, die in 1 liter meer dan 1 gram vrij koolzuurgas bevatten; bevatten zij daarbij minder dan 1 gram opgeloste vaste stoffen, dan heten zij „einfache Säuerlinge"; syn. anthracocrenen.

Sauna, de Finse badhut, waarin men baadt in weinig heet water en zeer verhitte lucht, terwijl men dadelijk daarna in een koude rivier springt.

Sauríasis (σαῦρος, hagedis), = ichthyosis serpentina (zie ald.).

Sawah-keratítis (Westhoff), naam in Indië gebruikelijk voor keratitis nummularis.

Scábies (Lat.), schurft. S. crustósa s. norvégica s. Boecki, korstenschurft of Noorse schurft, door Boeck en Danielsen het eerst bij lijders aan spedalskhed (zie ald.) waargenomen; het is gewone schurft, waarbij het tot vorming van korsten komt, doordat de lepralijders door de ongevoeligheid van hun huid zich niet krabben. S. sicca papulósa, = prurigo (zie ald.).

Scabrítia s. scabríties (Lat., ruwheid), únguium, ontaarding der nagels, waardoor deze dunner en vezelig worden.

Scala media (Scala, trap; medius, middelste), middentrap, het gedeelte van de slakkenhuisgang in het binnenoor, dat tussen de scala tympani en de scala vestibuli ligt; vgl. Membrana Reissneri. S. týmpani (tympanum, trommelholte), het gedeelte van de canalis spiralis van het slakkenhuis, dat naar het ronde venster der trommelholte voert. S. vestíbuli, voorhofstrap, het overige gedeelte der canalis spiralis.

Scalénus (σκαληνός, scheef, ongelijkzijdig driehoekig), vgl. Musculus scalenus. S.-spleet, de spleet tussen de musculus scalenus anticus en medius, waar de plexus brachialis en de arteria subclavia doorheen gaan. S. syndroom, verschijnselen van druk op de plexus brachialis en de slagaderen, die naar de arm lopen, welke verschijnselen soms verdwijnen na doorsnijding van de musculus scalenus of verwijdering van een halsrib.

Scalpél (scalpéllum, verkleinw. van scalprum, van scalpo, snijden), heelkundig mes met een vast heft; vgl. Culter, Bistouri.

Scalperen, de behaarde huid van de schedel aftrekken.

Scanderend (scando, stijgen; Fr. scander, een vers uitspreken met onderscheiding van de versvoeten), de slepende, eentonige wijze van spreken, met afzonderlijke uitspraak van lettergreep voor lettergreep, bij sommige ziekten, als: multiple sclerose.

Scansion (Fr.), scanderende spraak.

Scápha (σκάφη, boot), gleuf van de oorschelp tussen helix en anthelix.

Scaphocephalíe (κεφαλή, hoofd), lange, smalle schedel met dakvormig tot elkander hellende wandbeenderen.

Scaphoídeus, bootvormig; vgl. Os scaphoideum = os naviculare.

Scápula (Lat.), schouderblad. Scápulae alátae (Lat., gevleugeld), als vleugels uitstaande schouderbladen bij magere, weinig gespierde personen, bij paralytische borstkas (zie ald.) en bij verlamming van de musc. serratus anticus. S. scaphoídea (σκάφη, boot), schuitvormig schouderblad met convexe binnenrand; bij overgeërfde syphilis.

Scapulair, betrekking hebben op het schouderblad. S. kraken, gewaarwording van kraken bij druk op het schouderblad of bewegingen van de schouderbladen; o.a. bij exostosen (zie ald.) of breuken aan de ribben of het schouderblad. Scapulaire lijn, loodrechte lijn, getrokken op de rug door de punt van het schouderblad, als de armen slap hangen. Scapulaire reflex, optrekking van het schouderblad naar binnen en boven, als de huid tussen ruggegraat en schouderblad met een stomp voorwerp wordt gestreken.

Scapulalgíe, schouderpijn; bij leverabsces.

Scapulodýnia rheumática (ὀδύνη, pijn), rheumatische pijn in de schouderspieren.

Scapulozóna (ζώνη, gordel), schoudergordel.

Scápus (Lat.), schacht. S. penis, = corpus penis. S. pili, haarschacht.

Scarificatie (Laat Lat., van scarifo, met een

stift krabben, bij Plinius, vandaar scarifico), het maken van een aantal kleine insnijdingen.

Scarificátor, mes tot het maken van scarificaties, of kopsnepper.

Scarlatína (nieuw-Lat., scarlatum, scharlaken), roodvonk, febris scarlatinosa. S. laevigáta (zie Laevigatus), de gewone vorm van roodvonk met in elkander vloeiende vlekken. S. miliáris (zie miliair), roodvonk met korrelachtige blaasjes (Friesel, D.) met troebele inhoud. S. papulósa, roodvonk, waarbij de rode stipjes zwellen tot kleine pukkeltjes, waaruit zich weder S. miliaris kan ontwikkelen. S. petechiális (zie Petechiae) s. haemorrhágica, roodvonk met bloedingen in de huid en de ingewanden. S. puerperális (zie Puerperium), kraamvrouwenroodvonk, een septische uitslag in het kraambed, met het voorkomen van roodvonk. S. sine exanthémate, roodvonk zonder of met slechts een onbeduidende uitslag. S. variegáta (zie Variegatus), roodvonk met verspreid staande vlekken. Bijv. nw. Scarlatinósus.

Scarlatinoíed, = rubeola scarlatinosa, vierde ziekte, morbus quartus.

Scatól (σκᾶρ, gen. σκατός, uitwerpselen), bestanddeel van de uitwerpselen, afkomstig van de rotting van eiwit.

Scatóma, drekgezwel; vgl. Coproliet.

Scatophagíe (σκατοφάγος, drek etend), het drek eten van krankzinnigen; syn. coprophagie.

Scatoxýl, oxydatieproduct van scatol.

Scátula (Lat.), doos (voor geneesmiddelen).

Scelet, beter: skelet (zie ald.).

Schachtelton (D., Schachtel, doos; Ton, toon), volle, welluidende (sonore) percussieklank, gelijkende op het geluid bij het bekloppen van een kartonnen doos.

Schallwechsel (D.), verandering van toon; zie Gerhardt en Wintrich in het Aanhangsel.

Schaltknochen (D., einschalten, tussenvoegen), = sesambeen.

Scharbock (D.), scheurbuik; zie Scorbutus.

Schaufelfuss (D., Schoffelvoet), een platvoet, waarbij de middelvoetsbeenderen convex naar beneden zijn gebogen.

Schaukelstellung (D., kantelstand), de stand van het schouderblad bij verlamming van de musc. cucullaris; de onderste hoek staat hierbij meer nabij de ruggegraat, de schoudertop is gedaald (Duchenne). Fr., mouvement de bascule.

Schaumorgane (Ernst), organen in het lijk, waarin men gasbellen vindt, als lijkverschijnsel; dikwijls na gasgangreen of gasphlegmone.

Scheelietscherm, versterkingsscherm van scheeliet = calciumwolframaat; scheelium = wolfram, genoemd naar de Zweedse scheikundige Scheele.

Schema (σχῆμα, vorm), afbeelding in algemene, kenmerkende trekken; schets van een gang van zaken of een plan in hoofdzaken; bijv. nw. Schematisch. Schematisch oog, gereduceerd, d.i. tot zijn hoofdeigenschappen teruggebracht oog, een toestel waarmede men wel de eerste oefeningen in het oogspiegelen verricht.

Schenkelblock (D., Schenkel, dij; hier: een dikke tak), hartblock van een hoofdtak van de bundel van His. Zie Bundeltakblok, vgl. ook Arborisatie.

Scheppern (D.), = bruit de pot fêlé.

Schepperziekte, breuk van de doornuitsteeksels der ruggegraatwervels.

Scherljewo, = skerljewo (zie ald.).

Scheróma, = xeroma (zie ald.).

Schichtaufnahme (D.), laagsgewijze Röntgen-opname. Syn. Planigraphie.

Schiff'sche Wellen (D., golven van Schiff), een golfbeweging, die in beide richtingen ontstaat op een spier na bekloppen, wanneer de prikkelbaarheid van de spier is verhoogd.

Schijnzwangerschap, bij de vrouw: graviditas nervosa (zie ald.), bij de rat en vele andere dieren de progestatieve reacties op inspuiting met bepaalde hormonen.

Schindylésis (σχινδυλέω, splijten) (in de ontleedkunde), gleufnaad, waarbij een scherpe rand of scherp uitsteeksel van een been past in een gleuf of insnijding van een ander been, of gevormd wordt door twee beenderen.

Schinkenmilz (D., Schinken, ham), milt, waarvan de doorsnede een glazig voorkomen heeft door amyloiede ontaarding (zie ald.) der pulpa; is de milt daarbij bleek, dan wordt zij spekmilt genoemd; vgl. Sagomilt.

-schisis (σχίσις) (in samenstellingen), ontleding, splijting; bijv. rhachischisis.

Schistisóma (σῶμα, lichaam), een (gespleten) lichaam hebbend, = schistosoma.

Schistocýten (σχιστός, gespleten), kleine lichaampjes, die van oude bloedlichaampjes zijn afgesnoerd (Ehrlich); vgl. Microcyten.

Schistoglossíe (γλῶσσα, tong), aangeboren splijting der tong.

Schistoprosopíe (πρόσωπον, aangezicht), aangeboren splijting van het aangezicht; diepe kloven tot in het gehemelte aan één of beide zijden van de neus.

Schistosóma haematóbium, = bilharzia (zie Bilharziosis); vgl. Schistisoma. S. japónicum, in Oost-Azië (ook op Celebes), ver-

wekt Katayama-ziekte. S. Mansoni, veroorzaakt een Egyptische vorm dezer ziekte.

Schistosomíasis, 1. misgeboorte met uitpuiling van de buikingewanden en zeer gebrekkige ontwikkeling der ledematen; 2. (in de ziektekunde), lijdend aan Schistosoma. Syn. Bilharziósis, zie ald. S. japónica = Katamayaziekte, zie ald.

Schizoblepharíe (βλέφαρον, ooglid), = coloboma palpebrae (zie ald.).

Schizocéphalus, misgeboorte, waarbij het hoofd in de lengte gespleten is.

Schizogeníe, een generatie van schizonten (zie ald.).

Schizogoníe, voortplanting door deling (zie ald.) Schizogoniën, lagere organismen, die zich voortplanten door deling.

Schizomycéten (μύκης, gen. μύκητος, schimmel), splijtzwammen, bacteriën.

Schizoíd (εἶδος, vorm), op schizophrenie (zie ald.) gelijkend.

Schizoidíe, de toestand van schizoide psychose.

Schizónt (σχίζων, splijtend), het stadium in de ontwikkeling van een protozoön, dat voorafgaat aan het te voorschijn komen der gameten uit het moederdier.

Schizonychíe (ὄνυξ, gen. ὄνυχος, nagel), splijting der nagels (Unna).

Schizophrenie (φρήν, middenrif als zetel der ziel; de ziel), benaming voor dementia praecox, aanduidende een tegenstrijdigheid in de verschijnselen der zielsziekte, daar deze meer de wil en het gemoed dan het verstand aantast (Bleuler).

Schizothymíe (θυμός, gemoed), aanleg tot schizophrenie (Kretschner).

Schizotrypánum Cruzi, een trypanosoma (zie ald.) in Brazilië, dat zich door schizogonie (zie ald.) voortplant en vooral bij kinderen ernstige ziekteverschijnselen veroorzaakt. (Ziekte van Chagas, zie Aanhangsel).

Schlagvolumen (D.), de hoeveelheid bloed, die bij elke hartslag in de lichaams- en longslagader wordt gestuwd.

Schlammfieber, zie Modderkoorts.

Schlauchlähmung (D.), verlamming door te langdurige of te vaste omsnoering van een lid door de slang (Schlauch) van Esmarch.

Schleifenkreuzung (D.), lissenkruising; de kruising der lisvezelen in het verlengde merg aan de buikzijde van het centrale kanaal; syn. decussatio lemniscorum, sensibele pyramidenkruising.

Schlitten-apparaat (D.), slede-toestel van Dubois-Reymond; inductietoestel, waarvan de secundaire klos op een slede min of meer ver over de primaire klos kan worden geschoven, om de sterkte van de inductiestroom te regelen.

Schlottergelenk (D.), (schlottern, waggelen), verslapt gewricht, door verlamming der omringende spieren, door grote rekking van de beursband of doordat de samenstellende beenderen vervormd zijn.

Schlummerzellen (D., sluimercellen), zie Mumienzellen.

Schlüssel-erlebnis (D.), gebeurtenis van zo bijzondere aard, dat men in zijn zwakste punt wordt getroffen en hierop reageert met neurotische of psychotische verschijnselen. Specifiek traumatisch werkende beleving.

Schmetterlingsbruch (D., Schmetterling vlinder; Bruch, breuk), splinterbreuk door schotverwonding, waarbij zich aan weerszijden der beide openingen een grote beensplinter bevindt in de vorm van een vlindervleugel.

Schmierende Sprache (D., smerende spraak), spreken met zeer slappe articulatie; bij dementia paralytica.

Schmierplatten (Neisser), plaatculturen, die dicht bezaaid zijn met verschillende soorten bacteriekoloniën.

Schneeberger Lungenkrebs (D.), longkanker van Schneeberg; kwaadaardig longgezwel (kanker, endothelioma of lymphosarcoma) bij de arbeiders in de kobaltmijnen van Schneeberg (Ertsgebergte).

Schnellende Finger, Hüfte, (D.), verende vingers, knipmesvingers, verende heupen; vgl. Doigt à ressort.

Schnittentbindung (D.), keizersnede.

Schotsche douche, sproeibad met afwisselende koude en warme stralen.

Schuifladephenomeen, verschuifbaarheid van het onderbeen in de knie naar achteren en naar voren, als de ligamenta cruciata zijn verscheurd.

Schuimcellen = histiocyten, zie ald.

Schummerung (D., beschaduwing in een tekening), het beeld van luchtbelletjes op de Röntgenfoto bij chronische gastritis.

Schüttelkrankheit, (D.), = paralysis agitans, zie ald. Vgl. Polyscleradenitis.

Schutzkolloid (D.), colloied (zie ald.), dat een emulsie in stand houdt; bijv. het hulsel der vetbolletjes in de melk.

Schwannoom, een goedaardig gezwel uitgaande van de zenuwschede, genaamd naar Schwann (zie Aanhangsel).
Syn. Neurilemmoma.

Schwarte, verdikking van een weivlies (vooral het borstvlies) na ontsteking; zie Pleuraschwarte.

Schwarzwasserfieber(D.), zwartwaterkoorts

haemoglobinurie (zie ald.) bij tropische malaria.

Schwatzepilepsie (schwatzen, D., babbelen), epileptische aanval, waarbij enkele zinloze woorden automatisch worden herhaald syn. epilepsie marmotante.

Schwebefällung (D., langzaam, als uit zwevende toestand, neerslaan van kleurstof uit een oplossing op een histologisch voorwerp (Unna).

Schwebelaryngoscopie (Killian), het rechtstreeks bezien van het inwendige van het strottenhoofd bij een patiënt, wiens hoofd omlaag hangt.

Schwellenperkussion (Goldscheider), (Schwelle, D., drempel), zeer zachte percussie op de grens van het hoorbare, ten einde de werkelijke grootte van het hart te bepalen.

Schwellenreiztherapie, = Reizkörpertherapie, zie ald.

Schwellenwert (D.), drempelhoogte; de geringste sterkte van een prikkel, die nog een reactie of gewaarwording kan teweegbrengen (Fechner).

Scia , zie Skia-.

Sciatíque (Fr., van het Lat. sciáticus, afgeleid van ἰσχιαδικός, en dit van ἰσχίας, afgeleid van ἰσχίον, heupbeen; vgl. Ischiadicus en Ischias), = ischias (zie ald.). S. variqueuse (vgl. Varix), ischias ten gevolge van stuwing in de aderen van de plexus sacralis of in de vaten der heupzenuw.

Scientismus, = Christian Science, zie ald.

Scillismus, vergiftiging door zee-ajuin (scilla maritima) of bereidingen daarvan.

Scintíllans (scintillo, flikkeren), flikkerend; zie Scotoma.

Scintillátio (scintillo, flikkeren), 1. (in de natuurkunde) het vonkend licht geven van een fluorescentiescherm met zinksulfide, onder de invloed van X-stralen; 2. (in de geneeskunde) syn. voor Photopsie (zie ald.).

Sciópticon, zie Skiopticon.

Scírrhus (σκίρρος, ieder hard lichaam, verharding, verhard gezwel), hard kankergezwel, bindweefsel- of vezelkanker; syn. Carcinoma fibrosum s. scirrhosum.

Scissúra (Lat.), spleet, gleuf.

Scissurite (Fr., ontsteking in een scissure, spleet), interlobaire pleuritis. Zie Pleuresia.

Sclera (σκληρός, hard), de lederhuid van het oog; bijv. nw. scleraal. Scleraring, witte ring rondom de papil van de gezichtszenuw, veroorzaakt door het ontbreken der chorioidea daar ter plaatse.

Scleradenítis (ἀδήν, klier), klierverharding, Zie Polyscleradenitis.

Sclerectasíe (ἔκτασις, verwijding), uitpuiling van een deel der sclera; syn. staphyloma (zie ald.) sclerae.

Sclerectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatie tegen glaucoma, bestaande in uitsnijding van een stuk der sclera (Lagrange).

Scleréma, huidverharding, huidverstijving; zie Sclerodermа, Scleroedema; verharding en verdikking der huid, doordat het celweefsel met serum gedrenkt wordt en later verhardt. S. neonatórum (neonátus, pasgeboren); scl. bij onvoldragen en zeer slecht gevoede pasgeboren kinderen; syn. algor (Lat., koude) progressivus (toenemend), wegens de snelle daling der lichaamswarmte. S. adipósum (adeps, gen. adipis, vet), vetsclerema, verstijving van het vetweefsel na uitputtende ziekten. S. adultórum (adúltus, volwassen); scl. bij volwassen personen.

Sclererythríne (sclerótium, knolachtig lichaam, zoals o.a. het moederkoorn, aan het mycelium van vele zwammen; ἐρυθρός, rood), rode kleurstof in het moederkoorn, welke als bewijs dient van de aanwezigheid van moederkoorn in het brood.

Scléria, scleríasis, bij de Ouden een naam voor chronische blepharitis (zie ald.).

Sclerítis, ontsteking van de sclera.

Sclerochorioidítis, ontsteking van de sclera en het vaatvlies te zamen.

Sclerodactylíe (δάκτυλος, vinger), tot de vingers of tenen beperkte vorm van sclerodermа; vgl. Acrosclerose.

Sclerodactýlia panatróphica (Hannema), scl. waarbij de atrophie alle weefsels der vingers heeft getroffen.

Sclerodérma, ook sclerodermíe (δέρμα, huid), chronische, zich uitbreidende ziekte der huid, waarbij, zonder ontsteking, het bindweefsel in de lederhuid en het celweefsel toeneemt, zodat dit hard wordt en zich verkort; zie Sclerema, Scleroma, Sclerosis, Sclerostenosis cutanea, Carcinus eburneus, Cutis tensa chronica, Elephantiasis sclerosa, Sclerosis corii, Keloied van Addison, Morphea, Adiponecrosis. S. génito-suprapúbicum neonatórum, driehoekig scleroedema boven het schaambeen bij pasgeboren kinderen.

Scleroedéma, = sclerema.

Sclerogéne methode, methode van Lannelongue ter behandeling van tuberculeuse aandoeningen van beenderen en gewrichten, welke daarin bestaat, dat zich, door inspuitingen, een wand van hard, vaatarm weefsel rondom het aangedane gedeelte vormt.

Scleróma (σκλήρωμα), 1. = scleroderma 2. verharding in het algemeen, in het bijzonder van de slijmvliezen der bovenste

luchtwegen; rhino-, pharyngo-, laryngo-, tracheo-, bronchoscleroma, S.-bacil, vgl. Rhinoscleroma. S. respiratórium, = rhinoscleroma (zie ald.).

Scleromalacíe (μαλακία, weekheid), plaatselijke verwekingen der sclera. S. senílis, op hoge leeftijd. S. perfórans (Lat. doorborend), waarbij gaatjes ontstaan in het hoornvlies.

Scleroméer, = been-metameer; zie Sclerotoom.

Scleroméninx (μῆνιγξ, vlies), = dura mater (zie ald.).

Sclerométer, = hardheidsmeter.

Scleronychíe (ὄνυξ, gen. ὄνυχος, nagel), verdikking en verharding der nagels.

Scleronýxis (νύξις, steek), doorboring van de sclera met een staarnaald om de staar neder te drukken; zie ook Keratonyxis.

Sclerophthálmia, slechte beweeglijkheid van het oog door verharding der oogleden; bij de oude Griekse artsen.

Scleroproteínen, = eiwitten der steunweefsels (albuminoieden).

Scleróse (σκλήρωσις, verharding), zie Initiale sclerose.

Sclérose en plaques, of **disséminée,** Fr. voor sclerosis disseminata. S. tubéreuse ou hypertrophique des circonvolutions cérébrales (Bourneville), vorming van grauwe, verharde knolachtige plekken in de hersenschors en andere gedeelten der hersenen, tevens van gezwellen van de meest verschillende bouw in allerlei organen; zie Tubereuse sclerose. Behoort tot de phacomatosen (zie ald.).

Sclerosifórm monorecidief (μόνος, enig; vgl. Recidief), recidief van syphilis, bestaande in één enkele aandoening in de vorm der initiale sclerose (zie ald.).

Sclerósis, verharding in het algemeen, ook in samenstellingen, als arteriosclerose, osteosclerose, otosclerose. S. aúrium (Lat., der oren), zie Otosclerose. S. disseminá-ta, s. insuláris (insula, eiland) s. múltiplex, (= encéphalo-myelítis disseminàta), verspreide of multiple verharding; ziekte van de hersenen en het ruggemerg, waarbij, onregelmatig over deze organen verdeeld, een aantal harde haardjes ontstaan. Naar de plaats, waar deze zich in hoofdzaak ontwikkelen, wordt de sclerose onderscheiden in cerebrale, spinale en cerebrospinale; zie Alzheimer, Aanhangsel. S. tuberósa, zie Tubereuse sclerose.

Sclerostenósis (στένωσις, vernauwing) **cutanea** (Forget), = scleroderma.

Scleróstomum (στόμα, mond) **duodenále,** vroegere naam voor ankylostoma duodenale.

Sclérothrix (σκληρός, hard; θρίξ, haar), droge, harde haren.

Sclerótica, = sclera.

Scleroticéctomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van een stukje sclera.

Scleroticonýxis, = scleronyxis.

Sclerótisch, verhard.

Sclerotómen (τομή, snede, afdeling), de eerste aanduidingen ener segmentale verdeling in wat later de ruggegraat zal zijn; oersegmenten.

Sclerotomíe (τέμνω, snijden), snede in de sclera ter behandeling van glaucoma (Wecker en Stellwag).

Sclerozónen (ζώνη, gordel), de plaats van aanhechting der myomeren (zie ald.) aan het bijbehorende beensegment.

Scolecoidítis (σκώληξ, zie Scolex), ontsteking van het wormvormig aanhangsel; door Nothnagel voorgestelde benaming in plaats van het gebruikelijke appendicitis.

Scólex, meerv. **scólices** (σκώληξ, worm), 1. het kopje van de lintworm; 2. het wormvormig aanhangsel.

Scolio-lordóse, scoliose (zie beneden) gepaard gaande met lordose (zie ald.).

Scoliósis (σκολίωσις, verkromming), zijwaartse verkromming van de ruggegraat. S. cápitis, = caput obstipum (zie ald.). S. habituális (habitus, houding); S. door een tot gewoonte geworden verkeerde houding. S. ischiádica, scheve houding, die de lijder aan ischias aanneemt om de pijn zoveel mogelijk te vermijden. S. neurógenes, S. ten gevolge van spierverlamming. S. statica (στατικός, tot stilstand brengend) S. die door de stand van de ruggegraat, nl. door scheve stand van het bekken of door ongelijke belasting der beide lichaamshelften, wordt veroorzaakt.

-scoop (σκοπέω, bezien) (in samenstellingen), instrument om iets zichtbaar te maken.

-scopie (σκοπέω, beschouwen) (in samenstellingen), het onderzoek door middel van het oog, met of zonder instrumenten, bijv. endoscopie.

Scorbutic lattice (Eng., lattice, traliewerk), de zone tussen been en kraakbeen, waarin bij rhachitis de beenbalkjes onregelmatig gerangschikt en gebroken zijn.

Scorbútus (oorsprong misschien Slavisch), scheurbuik, scheurbot, in het Duits Scharbock; algemene voedingsstoornis, o. m. gekenmerkt door verzwering en bloedingen van het tandvlees. Purpura haemorrhagica (zie ald.) wordt ook landscorbuut genoemd. S. alpínus, = pellagra (zie ald.). S. infántilis, syn. voor ziekte van Barlow.

Scorbuut-diarrhóea, = Indische spruw; zie Aphthae Indicae.

Scotodinie (σκότος, duisternis; δῖνος, duizeling), duizeling met bezwijming.

Scotóma (σκότωμα, duizeling; van σκοτόω, donker, duizelig maken), donkere vlek in het gezichtsveld, als zodanig door de patiënt waargenomen (subjectief scotoma), of door de onderzoekende arts bepaald bij het onderzoek van het gezichtsveld (objectief scotoma). Ook wordt het ontbreken van de gehoorwaarneming op bepaalde afstanden van het oor gehoorsscotoma genoemd. S. centrále, scotoma in het midden van het gezichtsveld; ringscotoom, scotoma rondom het midden van het gezichtsveld. S. scintíllans (Lat., flikkerend), trilscotoma; een snel heen en weer bewegend subjectief scotoma.

Scotophobie (φόβος, vrees), angst voor duisternis.

Scotopsie (ὄψις, het zien), = mouches volantes.

Scotoptisch zien, het zien bij adaptatie aan zeer zwak licht. Vgl. Photoptisch zien.

Scototherapie, geneeswijze door volledige afsluiting van licht.

Screw-worm (Eng.), schroefworm; de met sterke klauwen gewapende larve van cochliomyía macellaria, die het slijmvlies van de neus-, voorhoofds- en keelholte doorboort, vaak met dodelijk gevolg.

Scratchreflex (Sherrington), de krabreflex bij de hond.

Scrobículus (verkleinw. van scrobis, kuil) **cordis** (gen. van cor, hart), hart- of maagkuil.

Scrofuléus, betrekking hebbend op, berustend op, lijdend aan scrofulose (zie ald.); syn. strumeus.

Scrofulíde, huidaandoening, die in verband staat met scrofulose; door Bazin gebezigd als synonym van lichen scrofulosorum. S. boutonneuse bénigne (Fr., bouton, knoop, knobbeltje, pukkel; bénigne, goedaardig), = lichen urticatus (Bazin). S. érythemateuse (Fr., zie Erythema); = lupus erythematodes. S. tuberculeuse maligne (Fr.); = lupus vulgaris; vgl. Tuberculide.

Scrofulodérma, huid-tuberculose met harde knobbeltjes; als deze verzweren, spreekt men van S. ulcerósum, door Jadassohn colliquatieve huidtuberculose genoemd. S. Wilsoni, = lupus vulgaris. S. miliáre (Neisser), S. papulósum (Auspitz), = lichen scrofulosorum.

Scrofulósis (scrofula, klierzwelling aan de hals), klierachtigheid, lymphatische diathese, een afwijking van het gestel, waarbij grote neiging bestaat tot ontstekingen van de huid, vooral aan het hoofd, van de slijmvliezen, de lymphklieren, de beenderen. Onderscheiden in S. eréthica (ἐρεθίζω, prikkelen), scr. met vermagering, prikkelbaarheid van de geest en neiging tot snelle ettering der scrofuleuse aandoeningen en S. tórpida (torpidus, verstijfd; vgl. Torpor), scr. met opgezetheid van het aangezicht, bleke huid, trage geest. De spelling met **ph** is fout.

Scrotális, tot het scrotum behorend. Scrotale reflex, rimpeling van de huid van de balzak bij aanraking daarvan of van de omgeving.

Scrótum, balzak.

Scrubtyphus, (Eng., to scrub, zwoegen), een rickettsiose, een klinische variant van de mijtekoorts zonder primair affect. Zie Ruraltyphus, pseudotyphus.

Scrum-pox (Eng.), een op acne gelijkende huidziekte bij voetbalspelers in Engeland.

Scrupel (scrupulum, verkleinw. van scrupus, scherpe steen), oud medicinaal gewicht van ongeveer 1,25 gram.

Scutellátio (scutum, schild), = ichthyosis congenita.

Scútula (Lat., een plat schoteltje), vgl. Favus.

Scutulátus s. scutiformis, schotel- of schildvormig, met een inzinking (del) in het midden; aanduiding voor sommige vormen van huiduitslag.

Scýbala (meerv. v. σκύβαλον, afval, drek), harde massa's ontlasting.

Scýphus (σκύφος, beker), het trechtervormig aanhangsel van de derde winding van de lamina modíoli (zie Modiolus). S. Vieussenii, = infundibulum cochleae (zie ald.).

Seat-worm (Eng. seat, de zitdelen), aarsmade; zie Oxyuris vermicularis.

Sebáceus (van sebum), op talk, smeer gelijkend, talk bevattend of voortbrengend; vgl. Glandulae sebaceae.

Sebolíet (sebum en λίθος, steen), talksteen; kalkafzetting in smeerklieren en dermoiedcysten (zie ald.).

Seborrhóea (sebum, verder gevormd als diarrhoea), afscheiding in ziekelijke mate van schilfers der opperhuid, gedrenkt met huidsmeer, waardoor het voorkomen der huid vettig (S. adipósa, oleósa) of schubbig is (S. sicca s. squamósa) (siccus, droog; squama, schub); syn. acne sebacea, pityriasis furfuracea, tinea furfuracea, steatorrhoea, fluxus sebaceus. S. capillítii, van het hoofdhaar, S. (cápitis) neonatórum (neonátus, pasgeboren kind), „berg op het hoofd" bij kleine kinderen; schubbige korsten. S. circináta, = eczema seborrhoicum (zie ald.). S. congestíva (Hebra), = lupus erythematosus (zie ald.). S. córporis, S. van de romphuid.

S. nígricans (zwartgekleurd) (palpebrárum, = blepharomelasma (zie ald.). S. sicca s. squamósa (schubbig) neonatórum, = cutis testácea (zie ald.). S. universális, = vorming van huidsmeermassa's over de gehele huid, bij pasgeboren kinderen (S. sicca neonatorum) of bij verval van krachten (pityriasis tabescentium).

Sébum, talk, huidsmeer. S. cutáneum, huidsmeer. S. palpebrále, de afscheiding van de klieren van Meybom aan de oogleden. S. praepútii, = smegma praeputii.

Sebumwarze (D., Warze, wrat), syn. voor Comedo, Molluscum contagiosum, Verruca senilis.

Sécateur (Fr., van Lat. secare, snijden), instrument om vastzittende vreemde lichamen in de urineblaas te verkleinen (Caudmont); ook beenschaar.

Seceren, het verrichten van een lijkopening; zie Sectio.

Secerneren (secerno), afscheiden; vgl. Secretio.

Secéssus (Lat., het heengaan) **inscii, involuntárii** (inscius, onbewust; involuntarius, onwillekeurig), onbewuste, onwillekeurige lozing van urine of ontlasting. S. retinae, = ablatio, sublatio, dialysis retinae.

Seclúsio pupíllae (Lat.), afsluiting van de pupil; nl. zo, dat de voorste van de achterste oogkamer wordt afgesloten door ringvormige aangroeiing; zie Synechia; vgl. Occlusio pupillae.

Second wind (Eng., tweede wind), de verlichting van de aanvankelijke luchthonger, die tijdens athletische verrichtingen wordt waargenomen en die ontstaat, nadat de overmaat van koolzuur, die door de toename van het melkzuur in het bloed is ontwikkeld, uitgeademd is. Ook, bij hartaandoeningen, het overwinnen van de beklemming bij een tweede poging tot activiteit (Wenckebach).

Seconde-volumen, de hoeveelheid bloed, die het hart in één seconde uitwerpt; vgl. Schlagvolumen.

Secousse (Fr., schok), bliksemkramp, plotselinge schok, gevolgd door krampachtige uitspreiding of samentrekking der armen, bij idiote kinderen; syn. Blitzkrampf.

Secréta (Partic. passiv. plur. van secerno, afzonderen), afscheidingen, zowel physiologische als pathologische, terwijl excréta alleen op physiologische afscheiding betrekking heeft, van stoffen, welke buiten het lichaam geraken; vgl. Increta. Secretumvacuólen, holten in kliercellen, die met secretum gevuld zijn.

Secretie-neurose, stoornis in de verrichting der secretorische (zie ald.) zenuwen.

Secretíne (Bayliss en Starling), stof (hormoon) (zie ald.), die in de twaalfvingerige darm wordt gevormd, als de inhoud daarvan zuur wordt, en die de afscheiding van de alvleesklier opwekt.

Secrétio (Lat.), afscheiding. S. intérna, de (veronderstelde) werking der klieren zonder uitlozingsopening; inwendige afscheiding; vgl. Endocrine klieren. S. celer et alta (celer, snel; altus, hoog), verhoogde afscheiding van de maag; zie Hypersecretie.

Secretodermatósen (barbarisme van secerno en δέρμα, huid), huidziekten, die gepaard gaan met verhoging van de normale afscheiding; zie 1e Stearodermiën (hyper-, para- en asteatosis, seborrhoea, xerodermia); en 2e Hidrodermiën (hyper- en parahidrosis, uridrosis) (Tommasoli).

Secretor (Eng., uitscheider), iemand, behept met de dominant erfelijke eigenschap, om groepspecifieke stoffen uit te scheiden in de lichaamsvochten.

Secretórisch, voor de afscheiding dienend, bijv. secretorische zenuwen.

Sectie (sectio, het snijden), lijkopening; syn. autopsie, obductie. S.-protocol, het schriftelijk verslag ener sectie. S.-snede, de snede, die bij de sectie van bepaalde lichaamsdelen gebruikelijk is.

Séctio (Lat.), snede. S. alta (altus, hoog), hoge steensnede; verwijdering van blaasstenen door een snede boven de schaambeensvereniging; syn. Epicystotomie. S. anatómica, lijkopening. S. bilaterális (Lat., beiderzijds), zie S. lateralis. S. caesárea, keizersnede (van Caesar wordt verhaald, dat hij na de dood zijner moeder door de keizersnede geboren is; daarom zou hij Caesar zijn genoemd; Plinius geeft een soortgelijke verklaring van de familienaam Caesar: „a caeso matris utero", uit de opengesneden baarmoeder der moeder; syn. laparohysterotomie. S. hypogástrica; = S. alta. S. laterális (Lat., zijdelings), zijdelingse steensnede; verwijdering van blaasstenen door een snede in de bilnaad, evenwijdig met de opstijgende tak van het schaambeen (meestal het linker); syn. lithotomia urethro-protestatica; een S. lateralis aan weerszijden, voor grote stenen, heet S. bilateralis. S. legális (Lat., wettelijk), gerechtelijke lijkopening. S. mediána, snede van Mariano (methodus Mariani naar Mariano Santo, 16e eeuw) ter verwijdering van blaasstenen; blaassnede, steensnede in de middellijn door de bulbus urethrae; syn. S. urethralis. S.

perineális, blaassnede door de bilnaad; zie S. lateralis, bilateralis en mediana. S. suprapúbica, = S. alta. S. urethrális, = S. mediana. S. vaginális, vgl. Colpotomie, Elytrotomie. S. ventrális (venter, buik), = S. alta. S. vésico-vaginális, steensnede bij vrouwen van de schede uit; syn. colpocystotomie.

Secundair (secundus, de tweede), de tweede plaats innemend, als gevolg van iets anders komend; tegenst. primair. Secundaire functie, de psychische werkzaamheid, die onze voorstellingen en aandoeningen uitoefenen, nadat zij uit het centrale bewustzijn verdwenen zijn. Vgl. Primaire functie. Secundaire hallucinatie, = reflexhallucinatie. Secundaire oogstanden, 1. beide bliklijnen lopen evenwijdig naar omhoog; 2. zij lopen convergent of divergent, doch zijn niet boven- of benedenwaarts gericht. Secundaire stralen, stralen, die in vaste lichamen ontstaan door de werking van α-, β- en γ-stralen, welke die lichamen hebben getroffen of erdoorheen zijn gegaan. Secundaire stroom, inductiestroom. Secundaire ziekten, naziekten; ziekten die veroorzaakt worden door een voorafgaande (primaire) ziekte.

Secundína cérebri, = pia + arachnoidea.

Secundínae (wat in de tweede plaats komt), nageboorte; syn. placenta.

Secundípara, een vrouw die voor de tweede keer gebaard heeft.

Secúndum artem, = volgens de regelen der kunst.

Sedatíva (nl. remedia; sedare, doen zitten, doen bedaren), kalmerende middelen; vgl. Temperantia.

Sédes (Lat., zetel), 1. ontlasting, bijv. sédes cruéntae, bloedige ontlasting; 2. zetel, bijv. sédes morbi, zetel der ziekte, de plaats waar de kwaal zit.

Sedimenteren, 1. een sedimentum (zie beneden) vormen; 2. centrifugeren, zodat zich een sediment verzamelt. Sedimenteringsproef, methode van Biedert om, door sedimenteren van sputum, tuberkelbacillen gemakkelijk aan te tonen.

Sediméntum (sedo, zitten), bezinksel, vnl. in de urine. S. laterítium (later, baksteen), bezinksel gelijk poeder van baksteen, bestaande uit urinezuur en urinezure zouten. De kleurstof van dit bezinksel heet uro-erythrine.

Sedimetrie, scheikundig onderzoek door het meten van de hoogte van het sediment, dat zich na een of andere scheikundige reactie vormt; vgl. Colorimetrie.

Seedlot systeem, het bereiden van gelijkwaardige porties vaccin uit een goed bevonden virus.

Seehundsflosse (D., zwempoot van de zeehond), schuine stand van de vingers naar de pinkzijde bij jicht.

Seelenblindheit, Seelentaubheit (D., psychische zieleblindheid, -doofheid), het verlies der herinneringsbeelden voor gezichts- en gehoorsindrukken, zodat de lijder wel ziet of hoort, maar niet weet, wat hij ziet of hoort; schorsblindheid, -doofheid; vgl. Sensorische aphasie.

Seelenlähmung (Nothnagel), verlamming door verlies van de bewegingsvoorstellingen; vgl. Apraxie.

Seemannshaut (D., zeemanshuid), zie Farmerskin.

Segment (segmentum, van seco, snijden), afdeling; de segmenten van het ruggemerg zijn de 31 afdelingen, waaruit de 31 zenuwparen ontspringen; vgl. Metamerie. Zenuwsegment, het stukje zenuwvezel tussen twee insnoeringen van Ranvier. S.-diagnose, de herkenning van het segment van het ruggemerg, waar zich een ziektehaard bevindt; syn. Höhendiagnostik.

Segmentair, betrekking hebbende op segmenten. Segmentaire neuritis, zie Gombault, Aanhangsel.

Segmentatie, vorming van segmenten; de splijting van het ei, de directe kerndeling. S. van het myocardium, = fragmentatio myocardii.

Segmentering, = metamerie.

Segmentkernige leucocyten, witte bloedlichaampjes, waarvan de kern bestaat uit verschillende delen, die met elkaar zijn verbonden door een fijne draad. Vgl. Staafkernige leucocyten.

Segregátor (Lat., afscheider), = separator (zie ald.).

Sehnenhüpfen (D.), zie Subsultus tendinum.

Sehpurpur (D.), = Photaesthesine, zie ald.

Sein hystérique (Charcot), mastodynie (zie ald.) met zwelling en roodheid der borstklier en vorming van huidzweren bij lijderessen aan hysterie.

Seisaesthesie (σεῖσις, beving), gevoel van trilling.

Seitenkettentheorie (Ehrlich), de theorie, dat aan de levende stof „zijketens" gebonden zijn (gelijk aan de benzolkern der aromatische lichamen), door welke ketens stoffen, die niet tot de samenstellende stoffen van het lichaam behoren (körperfremde Stoffe) worden gebonden; daarom heten deze zijketens ook receptoren (zie ald.).

Sejunctie (sejungo, van elkander scheiden)

(in de zielkunde), het afbreken van de samenhang der complexen (complexus, samenstel) van associaties (zie ald.), waardoor ten slotte de persoonlijkheid als eenheid wordt opgeheven.

Selak, op Lombok het geloof in de metamorphose van de mens in een dier.

Selbsthemmungsbewegungen (D., bewegingen, waarbij men zich zelf tegenhoudt), (in de geneeskundige gymnastiek), bewegingen tegen een geringe weerstand in, die zeer langzaam worden uitgevoerd, en waarvoor voortdurend zelfbedwang en grote oplettendheid nodig is.

Selbststeuerung (D., Steuer, belasting), het zich zelf regelen van de ademhaling (Hering en Breuer) en van het hart (Brücke).

Selectief, = electief.

Selectietheorie (selectio, keuze), de leer van Darwin, dat de voor het voortbestaan meest geschikte individuen ener soort behouden blijven voor de voortplanting hunner eigenschappen.

Seléne únguium (σελήνη, maan; unguis, nagel), halvemaanvormige witte vlekken op de nagels; syn. mendacia unguium.

Sélla túrcica (Lat.), Turks zadel; de uitholling aan de bovenzijde van het lichaam van het wiggebeen; syn. ephippium.

Sémen, zaad; syn. Sperma.

Semi-arts, „half-arts", iemand die in Nederland het eerste gedeelte van het artsexamen heeft afgelegd.

Semicanális (semi-, half; vgl. Hemi-), half kanaal, gleuf. S. húmeri, = sulcus intertubercularis. S. músculi tensóris týmpani, bovenste helft van de canalis musculo-tubarius. S. nervi Vidiáni, gleuf aan de bovenzijde van de pyramide van het slaapbeen, voor de nervus petrosus superficialis major. S. tubae auditívae, onderste helft van de canalis musculotubarius, voor de tuba Eustachii. S. tympánicus, = sulcus promontorii.

Semicócti (coctus, gekookt) sc. infántes (Lat., kinderen), half gekookte kinderen; zo noemde Hebra kinderen met pemphigus syphiliticus, die eruit zien als gebrand met heet water.

Semicúpium (Lat.), half bad.

Semid., semidrachma, = $^1/_2$ dr.

Semidecussátio (vgl. Decussatio), halve kruising der zenuwvezelen, gelijk bij de nervus opticus.

Semilunáris (luna, maan), halvemaanvormig; zie Cartilago, Ganglion, Os, Valvula.

Semimembranósus (membrana, vlies), halfvliezig (zie Musculus); ontspringende met een vliezige pees.

Seminális, op het zaad (semen) betrekking hebbend.

Semínifer (Lat.), zaad dragend, zaad vervoerend (ductus seminiferi).

Semínium (Lat.), uitzaaiing van gezwelkiemen.

Seminóom (van semen, zaad), gezwel van de zaadbal, bestaande uit kankerweefsel en dermoied-cysten (zie ald.). Vgl. Dysgerminóma.

Seminurie, = spermaturie (zie ald.).

Semiotiek, semiologie, (σημειωτικὴ τέχνη, van σημεῖον, teken), leer der ziektetekenen; vgl. Symptomatologie.

Semipermeábel (permeo, doorgaan), half, d.w.z. niet voor alle stoffen doordringbaar; de eigenschap van de scheidingswand tussen twee vloeistoffen, waartussen osmose (zie ald.) plaats vindt.

Semispinális (spina, doorn, ruggegraat), half aan de ruggegraat ontspringend; zie Musculus.

Semitendinósus (Lat., van tendo, gen. tendinis, pees), half pezig; zie Musculus.

Semitertiána, „half-derdedaagse koorts", malaria met beurtelings om de andere dag twee aanvallen of één aanval.

Senescéntia, het oud worden.

Senílis (Lat.), tot de ouderdom behorend; zie Arcus, Dementia senilis.

Senilísmus (Rummo en Ferrarini), veranderingen in de huid bij jonge personen, zodat deze het voorkomen krijgt als bij oude mensen, terwijl de geslachtsorganen zich gebrekkig ontwikkelen; syn. geroderma genitodystrophicum; vgl. Geromorphismus, Infantilismus, Progeria.

Senílitas, zie Senium.

Sénium (Lat.), ouderdom, grijsheid; syn. senilitas. S. práecox (Lat.), vroegtijdige ouderdom, vooral van de geest.

Senkungsabscess (D., Senken, doen nederdalen), vgl. Abscessus congestionis.

Sensatie (Fr., sensation), gewaarwording.

Sensation des attitudes (Fr.), gevoel van de houdingen, die het hoofd of de ledematen innemen. S. du déjà vu, het gevoel alsof men iets reeds vroeger gezien of doorleefd heeft; syn. Fausse reconnaissance.

Sensibel (sensíbilis), gevoelig, tot het gevoel behorend of daarvoor bestemd (sensibele zenuwen).

Sensibilisátor, stof, die een photographische plaat of ook de huid gevoelig maakt voor lichtstralen van een bepaalde kleur.

Sensibiliseren, het behandelen van een kweek van bacteriën met een bepaald anti-lichaam of immuunserum (zie ald.), waardoor de giftigheid geringer wordt; of, het behandelen van bloedlichaampjes met

amboceptorserum; vgl. Substance sensibilisatrice.

Sensibilisinogéen, bestanddeel van een antigeen (zie ald.), dat sensibilisme (zie ald.) voortbrengt.

Sensibilísme, vgl. Anaphylaxie.

Sensibiliteit, gevoeligheid; het gevoel in zijn geheel. Oppervlakkige S., = S. der huid. Diepe S., S. der onderhuidse weefsels, incl. de gewrichten (drukzin, spierzin), ook voor passieve bewegingen.

Sensibilité récurrente (Fr., teruglopende gevoeligheid), de gevoelsgewaarwordingen, die schijnbaar door de voorste wortels naar het ruggemerg en de hersenen gaan, maar in werkelijkheid door vezels van de achterste wortels, die teruglopen, van het ganglion intervertebrale, en zich mengen tussen de vezels der voorste wortels; vgl. Bell (Aanhangsel). S. suppléée (Fr., aangevulde gevoeligheid), de gevoeligheid, die overblijft in het gebied van een doorgesneden zenuw der bovenste ledematen, doordat tussen de verschillende zenuwen talrijke anastomosen (zie ald.) bestaan (Liétiévant).

Sensitief, 1. zie Od; 2. overdreven gevoelig.

Sensomobiliteit (Exner), het geheel der processen in het zenuwstelsel, welke de normale gang van spierbewegingen regelen.

Sensorieel, sensorisch (D., van sensus, zintuig), betrekking hebbende op de zintuigen. Sensoriële zenuwen, zintuigzenuwen. S. spraakcentrum (Wernicke), aphasiecentrum, waarvan de beschadiging een der vormen van sensorische aphasie (zie ald.) kan veroorzaken; het ligt in de bovenste slaapwinding der linker hemispheer.

Sensórium, in het Duits gebruikelijke uitdrukking voor het geheel der gewaarwordingen; het bewustzijn.

Sensualísmus, de leer, dat al wat in de ziel geschiedt, ook het kennen, afhankelijk is van zintuigelijke indrukken (nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu).

Sénsu latióri (s. l.), in ruimere zin; sensu strictiori (s. s.), in engere zin.

Sénsuum fallácia ebriósa (sensus, de zintuigen; fallacia, bedrieglijkheid; ebriosus, dronken), plotseling ontstaande hallucinaties, vaak gepaard gaande met verwardheid en gevolgd door amnesie (zie ald.), bij chronische drinkers, ten gevolge van opwinding of drankgebruik.

Separánda (separo, scheiden; separandus hetgeen moet worden gescheiden; sc. medicamenta), geneesmiddelen, die in de apotheken afzonderlijk worden bewaard.

Separátor (Lat., afscheider), instrument, dat in de blaas wordt gebracht en door middel waarvan de urine uit elke nier afzonderlijk kan worden opgevangen; syn. segragator.

Sépedon (σηπεδών), oudere naam voor sepsis.

Sepsíne (σήπω, doen rotten), zeer vergiftige ptomaine (zie ald.) door V. Bergmann en Schmiedeberg uit rottende gist afgescheiden.

Sépsis (σῆψις, rotting,) algemene besmetting van het lichaam met etter- of andere ziektekiemen; vgl. Septisch, Septikaemie. S. gastro-intestinális (Bollinger), vleesvergiftiging met op de voorgrond tredende ingewandsverschijnselen. S. tuberculósa acutíssima (zeer snel), zie Typhobacillose.

Septhaemíe, zie Septikaemie.

Septic sore (Eng., rottige zweer), zie Desert sore. S. tank, rottingskelder, een stelsel van vernietiging van faecaliën, door ze op te vangen in van de lucht afgesloten ruimten, waar de anaërobe bacteriën (zie ald.) alle organische stoffen verteren.

Septicínen, = ptomainen.

Sépticopyaemíe (zie Pyaemie en Septikaemie), algemene besmetting met etterkiemen.

Sépticotuberculóse (Neumann), sepsis-achtige verschijnselen bij longtering.

Séptikaemíe, ook septicohaemie (σηπτός, rottend; αἷμα, bloed), bloedvergiftiging; meestal met etter- of andere ziektekiemen, ook met toxinen (bacteriaemie en toxinaemie); vgl. Cryptogenetisch. Septicháemia haemorrhágica, verschillende, met bloeding gepaard gaande vormen van bloedvergiftiging bij dieren; syn. S. purifórmis (Lat., veelvormig), pasteurellosis (zie ald.).

Septisch, 1. bijv. naamw. van sepsis; 2. niet aseptisch; bijv. septische operatiekamer, een operatiekamer, alleen bestemd voor het opereren van aandoeningen of verwondingen, waarvan niet kan worden aangenomen, dat zij aseptisch zijn.

Séptulum, verkleinw. van septum, klein tussenschot. Séptula fibrósa corpórum cavernosórum penis, bundels van peesvezels in de corpora cavernosa (zie ald.). Séptula medúllae spinális, uitlopers van de grijze stof van het ruggemerg in de witte. Séptula ossis ethmoídei, beenplaatjes in het labyrint van het zeefbeen. Séptula renum, = columnae renales. S. testis, strengen van bindweefsel, die straalvormig van het corpus Highmori uit door de zaadbal gaan.

Séptum (Lat., tussenschot). S. ánnuli curális, = S. femorale. S. aórticum, voorste tip van de valvula bicuspidalis van het hart. S. atriórum cordis, tussenschot tussen de boezems van het hart. Septa

Bertini, = columnae renales. S. bulbi uréthrae, tussenschot door de bulbus urethrae. S. bursárum omentálium, plica gastro-pancreatica van het net. S. canális músculo-tubárii, zie canalis, musculo-tubarius. S. cartilagíneum nasi, kraakbenig tussenschot van de neus. S. cordis, tussenschot van het hart (S. atriorum, S. ventriculorum). S. córporum cavernosórum clitóridis, tussenschot der sponsachtige lichamen van de kittelaar. S. crurále, = S. annuli cruralis. S. encéphali, = tentorium cerebelli. S. femorále Cloqueti (s. crurale, s. annuli cruralis, s. fascia cribriformis, s. lamina cribrosa fasciae transversalis), het bindweefsel, dat de annulus femoralis vult. S. fibrósum línguae, = S. linguae. S. glandis penis, tussenschot van de eikel. Septa interalveolária, benige tussenschotten tussen de tandkassen. S. intermédium cordis His, spiermassa achter het vliezig gedeelte van het s. atriorum. S. intermusculáre anterius et posterius fibuláre, peesvliezen tussen de spieren, de crista anterior en de facies posterior van het kuitbeen. S. intermusculáre laterále et mediále fémoris, peesvliezen van het diep liggende blad van de fascia lata van de kniekuil naar de buiten- en binnenwaartse randen der linea aspera femoris. S. intermusculáre laterále et mediále húmeri, peesbladstroken aan de buiten- en binnenwaartse hoeken van het opperarmbeen, voor de m. biceps en m. brachialis. S. intraalveolare, benig tussenschot tussen de wortels van eenzelfde tand. S. línguae, pezig tussenschot in de lengte van de tong. S. lúcidum, = S. pellucidum. S. meátus acústici, tussenschot in de inwendige gehoorgang. S. mediánum horizontále, naad van het verlengde merg. S. mediastinále, tussenschot tussen de beide borstvliesholten. S. médium, = septum pellucidum. S. membranáceum canális spirális cóchleae, vliezig tussenschot van het spiraalkanaal van het slakkenhuis. S. membranáceum ventriculorum cordis, vliezig, doorschijnend, bovenste gedeelte van het s. ventriculorum. S. móbile nárium (nares, de neusgaten) of nasi (nasus, neus), beweeglijk, onderste gedeelte van het neustussenschot. S. musculáre ventriculórum cordis, vliezig benedenste gedeelte van het s. ventriculorum. S. nasi membranáceum, vliezig gedeelte van het neustussenschot. S. nasi ósseum, benig gedeelte van het neustussenschot. S. orbitále, bindweefselachtig tussenschot tussen de oogleden en de diepere delen der oogholte, lopende van de rand van de oogholte naar de oogappel; syn. membrana tarsalis. S. ósseum cóchleae, benig tussenschot van het slakkenhuis; syn. lamina spiralis ossea. S. parietále (paries, gen. parietis wand), achterste tip der valvula bicuspidalis. S. pectiniforme penis Rauber (pecten, gen. pectinis, kam), = S. penis. S. pectiniforme Waldeyer, = S. glandis penis. S. pellúcidum (Lat., doorschijnend), doorschijnend tussenschot tussen de vóórhorens der zijkamers van de hersenen. S. penis, peesblad in het middenvlak van het mannelijk lid. S. perináei transvérsum, dwars tussenschot van de bilnaad, de plaats van samenkomst van alle pees-vliezen van de bilnaad. S. pontis Varoli, de naad van de brug van Varol (zie Pons). S. scroti, de loodrecht staande wand tussen de beide helften van de balzak. S. sínuum frontálium, het tussenschot in het voorhoofdsbeen, tussen de beide voorhoofdsboezems. S. sínuum sphenoidálium, S. sphenoidále, het tussenschot in het wiggebeen, tussen de beide wiggebeensholten. S. transvérsum ampúllae, = crista ampullaris in het inwendige gehoororgaan. S. tubae, = S. canalis musculo-tubarii. S. uréthro-vaginále, het bindweefsel tussen de schede en de urinebuis. S. valvuláre Lieutaudii, middenwaarts liggende tip der valvula tricuspidalis. S. vasórum colli, tussenschot tussen de vaten van de hals, nl. art. carotis int. en vena jugularis. S. ventriculórum cordis, tussenschot tussen de kamers van het hart.

Septumdefect (defectus, gebrek), opening in het neustussenschot.

Septumdeviatie (deviátio, afwijking), scheve stand van het neustussenschot.

Septumpoliep, poliep aan het neustussenschot.

Septus, door een tussenschot in tweeën gedeeld.

Séquardine (naar Brown-Séquard), uittreksel uit de zaadballen van de stier.

Séquardiseren, inspuiting van Séquardine.

Séquelae (in Engelse tijdschriften, Lat. sequor, volgen), de verschijnselen, die zich na afloop ener ziekte vertonen; de nasleep ener ziekte. In Franse tijdschriften Séquelles.

Sequéster (sequestro, afzonderen), een afgestorven en van het gezonde weefsel geheel afgescheiden deel van een orgaan; in het bijzonder een stuk been. Sequesterlade, de beenholte, waarin een afgestorven beenstuk ligt.

Sequestratie, het zich afscheiden, van het dode van het levende weefsel.

Sequestrotomíe (τέμνω, snijden), operatieve verwijdering van een sequester; syn. Necrotomie.

Seréus (van serum), wei-achtig, betrekking hebbende op serum. Sereuse holten, de holten, begrensd door sereuse vliezen. Sereuse klieren, eiwitklieren; buisvormige klieren in het slijmvlies van de tong, die een sereuse, aan eiwit rijke vloeistof afscheiden; syn. klieren van Ebner. Sereuse ontsteking, ontsteking van een sereus vlies, waarbij alleen sereus vocht wordt afgescheiden. Sereuse vliezen, vliezen, bekleed met endothelium, welke gesloten lichaamsholten van binnen omgeven. Sereuse vloeistoffen, vloeistoffen, die door filtratie of transsudatie (zie ald.) in de sereuse holten geraken, zoals de cerebrospinale, pericardiale, enz. vloeistof en de pathologische transsudaten.

Seriescopie, (σκοπέω, bezien), = planoscopie, zie ald.

Séries medicamentórum of **medicáminum** (series, reeks), de lijst der officinele geneesmiddelen.

Serie-sneden, onafgebroken reeks met de microtoom vervaardigde sneedjes (coupes) van een orgaan.

Seríne, 1. (van σηρικός, van zijde), een uit de zijde-lijm afgezonderde stof, oxy-alamine; 2. = serum-albumine.

Serinuríe, afscheiding van serumalbumine door de nieren.

Serodermatósen (δέρμα, huid), huidziekten, waarbij serum wordt afgescheiden; onderscheiden in 1. hygrodermieën (oedema der huid); 2. serodermiten of orrodermiten; ontstekingachtig oedema, urticaria en alle vocht bevattende vormen van huiduitslag; syn. orrodermatosen.

Serodiagnostiek (ook serum-), gebruik van bloedwei ter herkenning van ziekten; vgl. Agglutinatie-praecipitinen, Wassermann (Aanhangsel).

Serologíe, de leer van de eigenschappen en de physiologische en pathologische reacties van bloedserum.

Seronegatief, seropositief, met negatieve, resp. positieve serumreactie van Wassermann.

Serophthísis perniciósa endémica, = beriberi.

Seropneumothórax, = hydropneumothorax; syn. pneumoserothorax; zie Pneumothorax.

Seropurulént, waterig-etterig, bijv. exsudaat.

Serósa (sc. membrana), weivlies, sereus vlies.

Serosítis, zie Panserositis.

Serotherapie, = serumtherapie.

Serotína, = decidua serotina (zie ald.).

Sero-vaccinatie, inspuiting van een geneesserum te zamen met het bacteriën-vaccin dat daarmede overeenkomt; vgl. serumvaccin.

Serozým (afkomstig van serum-enzym), = fibrineferment.

Sérpens (Lat., kruipend), **serpigineus,** aanduiding van een zweer of gezwel, dat voortkruipt, doordat het aan de éne zijde geneest en aan de andere zijde verder invreet; syn. repens.

Serrátus (Lat., gezaagd), zie Musculus. S.-verlamming, meestal verlamming van de musc. serratus anterior.

Serres-fines (Fr., fijne klemmetjes), een soort wondklemmetjes (Michel).

Sérum (Lat.), wei van de melk (serum lactis), het bloed (s. sanguinis), de lymphe; kunstmatig serum = physiologische oplossing van keukenzout. S.-albumine, de eiwitstof van het bloedserum. S.-caseïne (Panum) s. S.-globuline, de globulinestof van het bloedserum; syn. paraglobuline, fibrinoplastische stof. S.-diagnostiek, = serodiagnostiek. S. fermentreactie, zie Abderhalden (Aanhangsel.) S.-fest (D., van bacteriën), ongevoelig voor de werking van een bacteriolytisch serum. Serumhepatítis, geelzucht, die soms optreedt na plasma-transfusie, na inspuiting met reconvalescentenserum tegen mazelen of na inenting met vaccin tegen gele koorts. Het virus van deze hepatitis (virus B) is waarschijnlijk een ander dan dat van de hepatitis epidemica (virus A). S.-reactie, = serodiagnostiek. S. therapie, behandeling of voorkoming van ziekten door middel van inspuiting van bloedwei van dieren of mensen, die voor dezelfde ziekte onvatbaar zijn gemaakt of geworden. S.-vaccin, = gesensibiliseerde bacteriën; zie Sensibiliseren. S.-ziekte (V. Pirquet), ziektetoestand, die soms ontstaat na inspuiting van bloedwei, afkomstig van een andere diersoort (artfremd); vgl. Anaphylaxie.

Sesambeenderen, vgl. Ossa sesamoidea.

Sesamkraakbeenderen, stukjes kraakbeen in het voorste einde der stembanden (voorste sesamkraakbeenderen), bij de synchondrósis ary-corniculáris (achterste S.), en in het slijmvlies tussen de cartilagines arytaenoideae (inter-arytaenoide S.); syn. cartilagines sesamoideae.

Séssiel (séssilis, zittend), vastzittend, onbeweeglijk; van het oorlelletje, als dit met de voorste rand is vastgegroeid, of de cartilago arytaenoidea, als deze ten gevolge van een ziekteproces onbeweeglijk is.

Setacéum (seta, saeta, borstelhaar), in on-

bruik geraakt hulpmiddel in de geneeskunde; koord, oorspronkelijk van haren gevlochten, dat door een kunstmatig aangebracht wondkanaal onder de huid door werd getrokken en daar bleef liggen; de ettering moest afleidend werken. S. cándens (Lat., gloeiend), platinadraad, die door gezwellen vooral vaatgezwellen, heen wordt getrokken en dan door middel van de galvanische stroom gloeiend wordt gemaakt.

Séton (Fr.), = setaceum.

Seulimeumse koorts, inheemse naam voor Sumatraanse mijtenkoorts.

Sevenday fever (Eng., zevendaagse koorts); syn. nanoekajoenoe.

Sex linked inheritance (Eng.), erfelijkheid gebonden aan het geslacht.

Sexologie, wetenschap van het geslachtsleven.

Sexualiteit, het geheel der geslachtsneigingen.

Sexueel (sexus, geslacht), op het geslacht of het geslachtsleven betrekking hebbend, bijv. sexuele neurasthenie, sexuele reflex; sexueel trauma (zie Trauma), indruk op sexueel gebied, die schadelijk op de geest heeft gewerkt.

Shaking palsy (Eng., schuddende verlamming), = paralysis agitans (zie ald.).

Shell shock, (Eng.), oorspronkelijk: nerveuse verschijnselen na granaatontploffingen, later uitgebreid tot alle neurosen bij soldaten.

Shigella, dysenteriebacil, genoemd naar Shiga (zie Aanhangsel).

Shima mushi (Jap., eiland-insect), Japanse rivierkoorts.

Shock (Eng., stoot), de toestand waarin het bloedvatensysteem veel te wijd is geworden voor de hoeveelheid bloed, 1de reflectorische verlammende invloed, die op het hart en de bloedvaten wordt uitgeoefend 2of door een plotselinge hevige schok, welke een groot aantal uiteinden van gevoelszenuwen treft, vooral als de buik hevig wordt getroffen; 3of door eiwitstoffen, die niet in het organisme thuisbehoren (artfremd) (vgl. Anaphylaxie); 4of door een hevige gemoedsbeweging (traumatische en psychische shock); vgl. Commotio, Traumatische neurose, Railway spine. Verder te onderscheiden: erethische sh., als prikkelingsverschijnselen op de voorgrond komen, en torpide sh., als de verschijnselen die van depressie zijn; vertonen zich de verschijnselen eerst na enige tijd, dan heet dit de insidieuse vorm van shock. Van weke sh. spreekt men als de spieren wel worden gespannen maar niet plankhard.

Shocktherapie, behandeling van psychosen door het teweegbrengen van shocks, electrische of medicamenteuse.

Shoptyphus (Eng., shop, winkel), een rickettsiose, waarschijnlijk identiek met murine vlektyphus. Syn. Urban typhus. Zie Rural typhus, pseudotyphus.

Shoshin, acute insufficientie van het beriberihart.

Show (Eng., vertoning), het „tekenen", d.i. het bloedverlies bij het begin der weeën (of der maandstonden).

Shunt (Eng., zijspoor), de hoeveelheid bloed, die b.v. bij open ductus Botalli uit de linker kamer de kortere weg neemt door de longen in plaats van door het lichaam. Syn. Extra longpassage, kortsluitingscirculatie.

Sialagóga (σίαλον, speeksel; ἀγωγός, aanbrengend; nl. remedia), middelen, die een sterke afscheiding van speeksel teweeg brengen.

Sialo-adenítis (ἀδήν, klier), ontsteking van een speekselklier.

Sialodochítis (δοχή, een vat om iets in te bewaren), ontsteking van de uitlozingsbuis van een speekselklier.

Sialográm, Sialographíe, de Röntgenfoto van de speekselklieren en het maken daarvan met behulp van contraststoffen.

Sialolíet (λίθος, steen), speekselsteen.

Sialolithíasis (λιθίασις, steenziekte), vorming van stenen in de speekselklieren of hun uitlozingsbuizen.

Sialopháan (φαίνομαι, zichtbaar worden), wat in het speeksel verschijnt; van stoffen, die als zij in het organisme worden gebracht, met het speeksel weder worden afgescheiden, bijv. joodkalium of morphine.

Sialorrhóea, speekselvloed.

Sibbens of **sivvens** (Keltisch, naar men beweert, voor framboos), een syphilitische aandoening in Schotland.

Síbilans (Lat., fluitend), vgl. Rhonchus.

Siccátor (Lat., opdroger), een door Nassauer bedachte poederblazer voor de schede.

Síccus (Lat.), droog.

Sickle cell anaemia (Eng.), zie Sikkelcellenanaemie.

Síderans (sidus, gen. sideris, ster, zon; siderari een zonnesteek krijgen; siderátio, daardoor krankzinnig worden), een stormachtig verloop hebbende, van ziekten; syn. fulminans, foudroyant.

Sidération (Fr.), 1. plotselinge, bliksemsnelle dood; 2. = fulguration (zie ald.).

Síderodrómophobíe (σίδηρος, ijzer; δρόμος, loop, baan; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor spoorwegongelukken en voor het reizen per spoortrein.

Siderofére cellen (fero, dragen), phagocyten

(zie ald.), die ijzer bevatten, dus wegvoeren, na bloedingen.

Sideropenïe (πένια, armoede), tekort aan ijzer.

Siderósis (σίδηρος ijzer), afzetting van ijzer in de lichaamsweefsels (vgl. Haemosiderine), bijv. in de lever (S. hepatica), bij pernicieuse anaemie en vergiftiging met bloedvergiften. S. bulbi, doordrenking van het gehele oog met ijzerroest bij langdurige aanwezigheid van een ijzersplinter in het oog. S. conjunctívae, roestkleuring van het bindvlies van het oog. S. pulmónis, afzetting van ijzerstof in de long; vgl. Pneumoconiosis.

Sideroscóop (σκοπέω, bezien), toestel om ijzersplinters in het oog op te sporen met behulp van een gevoelige magneetnaald; het gebruik van de sideroscoop heet sideroscopie.

Siderostáat (στάτης, staande), toestel om ijzersplinters uit het oog te verwijderen, met behulp van een sterke magneet.

Side-to-end (Eng.) anastomose gemaakt tussen het lumen van een vrijgemaakt darmstuk en de zijde van een ander.

Side-to-Side (Eng.) anastomose gemaakt tussen twee zijkanten van darmstukken.

Sigma (de Griekse letter S.), = S. Romanum (zie ald.); syn. colon sigmoideum, flexura sigmoidea; $\sigma = {}^{1}/_{1000}$ secunde; Σ ook gebruikt om syphilis aan te duiden, zonder dat de lijder het begrijpt.

Sigmatísmus gebrekkige uitspraak van de S.; lispelen (S. interdentális); uitspraak van de S. met de tong tegen het harde gehemelte, zodat de lucht ter weerszijden ontsnapt (S. laterális); S. nasális, het ontstaan van een neusgeruis in plaats van sisklanken (zeldzaam); vgl. Parasigmatismus.

Sigmoídeo-rectostomïe (Bacon), het maken van een anastomose (zie ald.) tussen het colon sigmoideum en de endeldarm.

Sigmo(ideo)scopïe, = romanoscopie (zie ald.).

Sigmoídeus (σιγματοειδής), S.-vormig; zie Colon, Flexura.

Sigmoidítis, ontsteking van het colon sigmoideum.

Signa (op een recept), zie S.

Signatúra (Lat.), aanduiding (van het gebruik) op een recept of een geneesmiddel.

Signaturen (leer der), de vroegere leer, dat de natuur in de eigenschappen (kleur, reuk, vorm) van plantendelen aanduidingen geeft omtrent de ziektetoestanden, waarvoor zij nuttig zijn (Signatura rerum).

Signe (Fr. teken). S. de la bougie (Fr., kaars) (Weil) een kind met hoofdpijn volgt een bewegend kaarslicht niet, maar sluit de ogen ervoor. S. de la chaise (Fr., stoel) (Matignon), pijn, in de aars beginnend en omhoogstijgend tot de blinde darm, bij het zitten gaan (bij colitis). S. du cordeau (Fr., koordje), spant men een touwtje van het midden van de bovenrand van het borstbeen naar de schaambeensvoege, dan ligt het zwaardvormig uitsteeksel van het borstbeen links of rechts van het touwtje, indien zich rechts of links een pleuritisch exsudaat bevindt (Pitres). S. de l'éventail (Fr., waaier), het wijd uitspreiden van de tenen, in plaats van strekken, bij een krachtige reflex van Babinski (zie Aanhangsel). S. du lacet (Fr. snoer). Tal van petechiën (zie ald.) distaal van een stuwband om de arm, ontstaan ook bij normale bloeddruk en nierfunctie b.v. bij essentiële thrombopenie en bij diabetes met retinitis. S. de la langue (Fr. tong) (Erlanger), droge tong, bedekt met zwarte korsten, die niet meer kan worden uitgestoken, bij typhus exanthematicus. S. de la nuque (Fr. nek), (Brudzinski), bij meningitis buigen de tenen, als men het hoofd van de zieke naar voren buigt. S. de l'ongle (Fr., nagel), grauwe verkleuring der nagels bij het begin van een malaria-aanval. S. palmo-plantaire, zie Palmo-plantair. S. du peaucier (Fr., leerlooier), eigenaardige houding van de armen en handen na cerebrale hemiplegie; Eng., winglike position. S. du sou (Fr. stuiverstuk), (Pitres en Sieur), klopt men boven een gedempte plaats van de long met een muntstuk op een ander, als plessimeter gebruikt muntstuk, en ausculteert men de overeenkomstige plaats aan de andere zijde, dan hoort men een sterke metaalklank, als de demping door vloeistof wordt veroorzaakt; is zij het teken ener verdichting van het longweefsel, dan hoort men een toon als van hard hout, en is er vloeistof en gas in de borstholte, dan hoort men een geluid als van een zacht bewogen en dan vastgehouden schel. S. du soulier (Fr. schoen), het verschijnsel, dat men bij malum coxae (zie ald.) nog wel kan lopen en fietsen, maar niet zijn schoen aantrekken, S. du sourcil (Fr. wenkbrauw) (Hertoghe) het uitvallen van de haren aan de buitenhelft der wenkbrauwen bij verschillende endocrine stoornissen.

Significant, in de statistiek: afwijkingen in de uitkomsten, die niet berusten op fouten in de waarneming, maar op factoren van het onderzochte proces.

Sígnum máli óminis (Lat.), slecht voorteken.

Sígnum meliténse (Lat., Maltezer teken, Maltezer kruis), een aan de vier hoeken gespleten compres.

Sikkelcellen, zie Drepanocyten.

Sikkelcellen-anaemie, een erfelijke haemolytische anaemie bij negers, met sikkelvormige rode bloedlichaampjes.

Silbenstolpern (D., struikelen over lettergrepen), moeilijke en verkeerde uitspraak van lettergrepen bij dementia paralytica, bijv. „ratrillerie" in plaats van „artillerie" (Kussmaul).

Silent gall-stones (Eng., zwijgende galstenen), galstenen die geen verschijnselen geven.

Silhouette, schaduwbeeld, later Röntgenbeeld; genoemd naar een Franse minister uit de 18e eeuw.

Silicatósis, silicósis (silex, gen. silicis, keisteen), = chalicosis (zie ald.). Vgl. Asbestósis, Pneumoconiosis.

Silicofibrósis, woekering van bindweefsel door silicosis.

Silk-worm-gut (Eng., zijdewormdarm), draden voor wondhechting, bereid uit de spinorganen der zijderups; vgl. Catgut.

Silvátische epidemieën, Epidemieën onder de dieren des wouds.

Silver-eyed (Eng., „met zilveren ogen"), lijdend aan exophthalmus (zie ald.).

Silvéstris (Lat.), tot het bos behorend. Hómo silvéstris, woudmens, haarmens; syn. homo pilosus, hirsutus.

Simília simílibus (sc. curare) (Lat., gelijke zaken door gelijke (middelen) genezen), vgl. Homoeopathie.

Simónia folliculórum, oude naam voor demodex folliculorum, genaamd naar de Berlijnse arts Simon.

Simplex (Lat.), eenvoudig; meerv. onz. Simplicia, geneesmiddelen, gelijk de natuur ze oplevert; in het algemeen: geneeskruiden.

Simulant (simulo, veinzen), iemand, die het doet voorkomen, alsof hij ziek is. Zijn wijze van doen heet simuleren of simulatie.

Simultaan contrast (simultáneus, gelijktijdig), op een afbeelding met donkere en lichte partijen schijnen die partijen het lichtst of het donkerst, welke het meest door donkere resp. lichte partijen worden omgeven (Abderhalden). Simultane enting, gelijktijdige passieve en actieve immunisering (zie ald.).

Sinapismus (σίναπι, Lat. sinapis, mosterd), mosterdpap of mosterdpleister.

Sínciput (Lat., voorhoofd); vgl. Occiput.

Singuláris (Lat.), enkelvoudig.

Singúltus (Lat.), hik; korte onwillekeurige klinkende inademingen tengevolge van clonische samentrekkingen van het middenrif. S. epidémicus, epidemische hikziekte.

Sinister (vr. -tra, onz. -trum), linker.

Sinistróse (Fr., sinistre, ongeluk), de rentezucht van mensen, die een ongeluk hebben gehad.

Sinnesepithel (D.), epithelium, dat met de zintuigen in verband staat en dient om de prikkels op te vangen; bijv. de staafjes en kegeltjes, de gehoorcellen; syn. neuroepitheel.

Sino-auriculair en sino-atriaal systeem, het samenstel van zenuw- en spiergeleidingen tussen de sinus venosus en de auriculus, resp. het atrium cordis.

Sinuítis, = sinusitis.

Sinuósus (Lat., van sinus, plooi, bocht), bochtig, met schuilhoeken (van zweren, enz.).

Sinus (Lat.), bocht, boezem. S. alae parvae, = S. spheno-parietalis. S. anterior, = ventriculus lateralis. S. aórtae, = S. Valsalvae. S. arachnoidális, de verwijding der vena magna cerebri; vgl. Arachnoidea. S. atlántis, de gleuf in de atlas, voor de art. vertebralis. S. auditórius, = cavum tympani. S. basiláris posterior, = S. occipitalis. S. bulbiuréthrae, de verwijding van de mannelijke urinebuis beneden aan de pars membranacea. S. canális vertebrális, = plexus venosi vertebrales interni. S. caróticus, de verwijding der art. carotis communis, waar de art. carotis ext. ontspringt. S. caróticus venósus, = plexus venosus caroticus internus. S. cavernósus (Lat., vol holten), weg voor het aderlijke bloed, gevormd door de dura mater ter weerszijden van de sella turcica en het wiggebeenslichaam. S. circuláris, bloedleider rondom de hypophysis, samengesteld uit de beide sinus cavernosi en de sinus intercavernosus. S. circuláris foráminis magni, soortgelijke bloedleider, rondom het grote achterhoofdsgat. S. colúmnae vertebrális, = S. vertebrales longitudinales. S. condylórum, = fossa intercondyloidea femoris. S. cónfluens, = confluens sinuum. S. coronárius, = venae coronariae cordis. S. coronoídeus, = S. circularis. S. córporis callósi Vesalii, = spleet tussen het corpus callosum en de striae transversae. S. dúctuum lactiferórum, = S. lactiferi. S. durae matris s. venósi, de bloedwegen voor aderlijk bloed, gevormd door de dura mater. S. ethmoidális, zeefbeenholte. S. falcifórmis, = S. sagittalis. S. frontális, voorhoofdsholte. S. Highmori, = antrum Highmori. S. interarcuális (tussen de gehemeltebogen), = S. tonsillaris. S. intercaver-

nósus ant. et post., sinus durae matris, die van voren en van achteren de verbinding vormen tot de sinus cavernosi. S. lactíferi, verwijdingen bij het uiteinde der ductus lactiferi. S. lactíferi secundárii, verdere verwijdingen der ductus. S. laríngis, = ventriculus laryngis. S. longitudinális cérebri superior s. major, = S. sagittalis sup. S. Maieri, samenvloeiing der canalículi lacrimales. S. marginales, de beide gaffelvormig gedeelde takken van de S. circularis foraminis magni. S. maxilláris, = antrum Highmori. S. máximus aórtae, het wijde begin der opstijgende borstslagader. S. máximus húmeri, = fossa olecrani humeri. S. mediánus Breschet, = S. sphenoparietalis. S. Morgagni, 1. ventriculus laryngis, 2. utriculus prostaticus. S. nasi accessórii, bijholten van de neusholte. S. occipitális posterior, bloedleider der dura mater, langs de crista occipitalis interna, van de confluens sinuum naar het foramen magnum. S. paranasáles, = S. nasi accessorii. S. pericárdii, = S. transversus pericardii. S. perpendiculáris (Lat., loodrecht), = S. rectus S.. petro-basiláris, = S. petrosus sup. S. petro-occipitális inferior, aderlijke bloedweg aan de buitenzijde van de schedel tussen het rete canalis hypoglossi en de sinus cavernosus. S. petro-occipitális sup., = S. petrosus sup. S. petróso-squamósus, aderlijke bloedweg aan de grens van de schub van het slaapbeen. S. petrósus inf., bloedleider der dura mater in de sulcus petrosus inf. S. petrósus sup., id. in de sulcus petrosus sup. S. pharýngo-laríngeus, = recessus piriformis. S. phrénico-costális, de ruimte tussen de ribben en het buitenste gedeelte van het middenrif. S. pirifórmis = recessus piriformis. S. pleurae, de spleten der pleura, welke alleen bij diepe inademing door de long worden opgevuld. S. poculáris (poculum, beker), S. prostáticus, = utriculus prostaticus. S. pulmonális, = S. pleurae. S. pudéndi, = rima pudendi. S. quartus, = S. maximus. S. rectáles, de twee inzinkingen tussen de columnae rectales. S. rectus, bloedleider der dura mater in de middellijn van het tentorium cerebelli. S. renális, uitpuiling van de hilus der nier. S. reúniens (Lat., verenigend) (in de embryologie), de ader, waarin de dooier- en naveladeren uitmonden. S. rhomboídeus (ῥομβοειδής, ruitvormig), spleetvormige holte binnen in het septum pellucidum (zie ald.). S. sagittális inf., bloedleider in de benedenrand van de achterste helft der falx cerebri. S. Schlemmii, = S. venosus sclerae S. septi pellúcidi, = S. rhomboideus. S. sigmoídeus (σιγματοειδής, s-vormig), gedeelte van de S. transversus in de fossa sigmoidea. S. sphenoidáles, holten in het wiggebeenslichaam. S. spheno-parietális, bloedleider der dura mater onder de kleine wiggebeensvleugels. S. squamo-petrósus, = S. petro-squamosus. S. subarachnoidáles, ruimten onder de arachnoidea, gevuld met liquor cerebrospinalis. S. tarsi, de dwarse gang in de voetwortel, tussen het sprong- en hielbeen. S. tentórii laterális, gedeelte van de sinus petrosus sup. (vgl. Tentorium), S. tentórii medius, = S. rectus. S. tentórii post., gedeelte van de sinus transversus. S. terminális (in de embryologie), brede ader, die de vruchthof omgeeft. S. terminális St. Rémy, het ondereinde van de canalis centralis van het ruggemerg. S. tonsilláris, de nis, waarin de amandelen liggen. S. transvérsus durae matris, bloedleider der dura mater, waarin alle andere uitkomen; van het foramen jugulare naar de protuberantia occipitalis interna. S. transvérsus pericárdii, spleet tussen de boezems van het hart en de oprijzende slagaderstammen. S. triangulláris, = S. sagittalis sup. S. týmpani, inzinking in het achterste deel van de mediale wand der trommelholte. S. urogenitális (in de embryologie), het eindstuk der allantois, waarin de gangen van Wolff en Mueller uitkomen. S. Valsálvae, = sinus aortae. S. válvulae, tasje onder de kleppen der aorta en art. pulmonalis. S. venae juguláris intérnae, = bulbus v. jugularis. S. venárum cavárum, het verwijde gedeelte waar de beide holle aderen in het hart uitmonden. S. venárum portárum, verwijding der vena portae, waar zij zich verdeelt. S. venárum pulmonálium, plaats van samenvloeiing der longaderen. S. venósi, aderlijke boezems; bloedwegen voor aderlijk bloed, zonder eigen wand, doch omgeven door stevige vliezen. S. venósus anterior canális vertebrális, aderen in de fissura mediana ant. van het ruggemerg. S. venósus circulláris, = S. circularis. S. venósus sclerae, ringvormige lymphruimte in de harde oogrok rondom het hoornvlies; syn. canalis Schlemmii. S. vertebráles longitudináles, twee kronkelende aderen aan de voorste wand van het wervelkanaal naast de wortels der wervellichamen. S. vesícae urináriae, uitstulping van de bodem der urineblaas. S. vúlvae urethrális, glandulae vestibulares minores. Voorts

noemt men sinus een figuur in de lijnen van de vingertop. Vgl. Dactyloscopie.

Sinusarhytmie (zie Arhythmie), onregelmatige werking van de boezems van het hart.

Sinu(s)ítis, ontsteking van een bijholte van de schedel, bijv. sinusitis frontalis.

Sinusknoop, vlechtwerk van spiervezels aan de grens van de rechter boezem en de trechter der holle ader; syn. knoop van Keith-Flack.

Sinusoidale stromen (D'Arsonval), gelijkmatig wisselende electrische stromen, waarbij de stroom-stoten om en om van tegengestelde richting, maar even sterk zijn; de graphische voorstelling heeft de vorm ener sinusoide.

Sinusphlebítis, ontsteking der hersensinus.

Sinuspleurítis, ontsteking van de sinus pleurae.

Sinusstreep, grensstreep tussen de trechter der vena coronaria en het overige gebied van de boezem (Walter Koch).

Sinusthrombóse, vorming van stolsels in de hersensinus.

Si op. sit (Lat., si opus sit), op recepten, zo nodig.

Siphonóma (σίφων, gen. σίφωνος, hevel), = cylindroma (zie ald.).

Sípliae, een oude naam voor het buikvlies.

Síplion (σιφλός, hol), hevel; Siplionage, het uithevelen van de maag of een wondholte.

Sipping kur (Eng., sip, slurpen; D. Kur, kuur), het drinken, met kleine teugjes, van radioactieve stoffen (S. Lazarus).

Sippy-kuur, een dieetkuur bij ulcus ventriculí, om het vrije zoutzuur te neutraliseren. Zie Sippy, Aanhangsel.

Sirénomelíe (Gr. σειρήν, een in een visstaart eindigende vrouw; μέλος, ledemaat); vgl. Symmelie, Sympus.

Siríasis (σειρίασις), zonnesteek; syn. Insolatio.

Sismothérapie (Fr., van σεισμός, beving), vibratietherapie (zie ald.).

Sitieirgíe (σιτίον, spijs; εἴργω, afweren), hysterische tegenzin tegen voedsel (Sollier).

Sitio- of sito- (Gr. σιτίον of σῖτος, voedsel), voorvoegsel, dat een betrekking tot voedsel aanduidt.

Sitologíe, leer van de voedingsmiddelen.

Sitomanie (μανία, waanzin), ziekelijke vraatzucht.

Sitophobíe (φόβος, vrees), 1. ziekelijke vrees voor eten (gelijk bij hydrophobie voor drinken); 2. verzet tegen de voeding bij krankzinnigen.

Sitotoxíne, een vergif ontstaan in plantaardig voedsel door micro-organismen.

Situatiehechtingen, voorlopige hechtingen om de delen in hun juiste stand te houden.

Situationsangst (D.), angst, die zich in bepaalde omstandigheden (bijv. het oversteken van een plein — pleinvrees) van een zenuwlijder meester maakt; vgl. Phobie, Kairophobie.

Situationspsychose, psychose, die na een bepaalde omstandigheid, bijv. een ongeval, gevangenschap, ontstaat.

Sítus (Lat.), ligging van organen. S. rárior (Lat., compar. van rarus, zeldzaam), = S. transversus. S. sagittális, het blijven bestaan van de foetale, loodrechte stand van de maag. S. transvérsus (pervérsus, invérsus), omgekeerde ligging der ingewanden, zodat de lever aan de linker, het hart aan de rechterzijde ligt, enz. Verkeren alle ingewanden in deze ligging, dan heet dit transpositio viscerum omnium; vgl. Dextrocardie, Heterotaxie.

Si vir. perm. (Lat., si vires permittant) (op oude voorschriften), zo de krachten het toelaten.

Skelet (σκελετός), geraamte.

Skeletotopíe (τόπος, plaats), ligging van een orgaan met betrekking tot het skelet; vgl. Holotopie, Syntopie (Waldeyer).

Skeptophylaxíe (σκήπτω, ondersteunen; φυλάσσω, behoeden), voorkoming van de crise hémoclasique (zie ald.) door vooraf een uiterst kleine hoeveelheid der schadelijke stof in te spuiten.

Skérljevo, in Istrië gebruikelijke uitdrukking voor sommige vormen van syphilis.

Skew-deviation (Eng., scheve afwijking), oogstand bij aandoeningen der kleine hersenen; het oog aan de zieke zijde staat naar binnen en beneden, aan de andere zijde naar buiten en boven.

Skiacystoscopíe (σκία, schaduw; vgl. Cystoscopie), beschouwing van het inwendige van de urineblaas, waarbij de achterwand van de blaas donker wordt gemaakt ten einde beter te kunnen zien, wat daarvóór geschiedt.

Skiagráaph, skiagram, skiagraphíe (γράφειν, schrijven; γράμμα, schrift), Röntgen-toestel, het daarmede verkregen beeld, het vervaardigen van dat beeld.

Skiaméter, toestel om de „hardheid" van Röntgen-stralen te meten; syn. actinometer.

Skiascopíe (σκοπέω, beschouwen), 1. schaduwproef; bepaling van de refractie van het oog door beschouwing der schaduwbeelden, die men bij bewegingen van de oogspiegel in het pupilvlak zich ziet verplaatsen (F. Cuignet); syn. retino-, kerato-, pupilloscopie; 2. syn. voor roentgenoscopie.

Skintest-dosis (Eng., skin, huid, test,

toets), de hoeveelheid antitoxine, benodigd voor een positieve reactie van Dick (zie ald.); vgl. Anatoxie-reactie.

Skiópticon (ὀπτικός, het zien betreffend), toestel om schaduwbeelden op een scherm te doen verschijnen; toverlantaarn.

Sleeping dropsy (Eng., slaap-waterzucht), sleeping sickness (Eng.), slaapziekte; vgl. Narcolepsie, Nona, Encephalitis lethargica.

Slopzen, een godsdienstige secte in Rusland, die castratie toepast.

Smegma (σμῆγμα, smeer), de afscheiding der smeerklieren van de eikel, de voorhuid of de kittelaar, gemengd met afgestoten epitheelcellen. S. bacillen, bacillen, die in het smegma voorkomen. S. embryónum (smegma der embryonen), = vernix caseosa (zie ald.).

Smegmolíeten (λίθος, steen), uit smegma gevormde steentjes, praeputiumstenen.

Smoker's patches (Eng.), rokers-vlekken, donkerrode, bruinachtige of grijze vlekken op de tong bij sterke rokers; vgl. Leucoplakia oris.

Smooth kolonie (Eng., smooth, glad), een kolonie microben met volkomen glad oppervlak.

S.n., afkorting; 1. voor suo nomine (met zijn eigen naam); aanwijzing op recepten, dat de bestanddelen op de signatuur moeten worden opgegeven; 2. secundum naturam, volgens de natuur; tegenst. contra naturam.

Sociaal (socius, gemeenschappelijk), maatschappelijk. Sociale geneeskunde, de geneeskunde, voor zover zij wordt toegepast op de maatschappelijke toestanden en vraagstukken.

Sodokoe (Chin., so, rat; dokoe, vergif), recidiverende koorts door infectie met spirochaeta morsus muris (rattebeetspirochaet) met veranderingen op de plaats van infectie en soms huiduitslag; vgl. Sokosho.

Sodomíe (naar de stad Sodom), ontucht met dieren (bestialiteit).

Soedanítis, een koorts in tropisch Afrika.

Sohlensubstanz (Kühne), „zoolzelfstandigheid", de korrelige zelfstandigheid van de eindplaten der zenuwvezels in de spiervezels; de kernen daarin heten Sohlenkerne.

Soil disease (Eng.), bodemziekte, iedere ziekte, veroorzaakt door vervuiling of uitwaseming van de bodem.

Sokosho (Japans, so, rat; ko, beet; sho, ziekte), Japanse benaming voor rattebeetziekte; vgl. Sodoku.

Sol, 1. (afkorting van solutio), een colloiede stof in oplossing; vgl. Hydrosol; 2. (Lat., zon), benaming voor goud in de alchimie.

Solair, op de zon betrekking hebbend. Solaire asphyxie, = insolatio (zie ald.). Solaire krankzinnigheid, door zonnesteek veroorzaakte krankzinnigheid.

Solanísmus, vergiftiging door solanum- (nachtschade-) soorten.

Soláris (Lat.), op de zon gelijkend of betrekking hebbend; vgl. Erythema, Ganglion solare, Plexus solaris.

Solárium, plaats waar men zonnebaden neemt.

Soldier's heart (Eng., soldatenhart), vergroting van het hart door de krijgsdienst.

Solen (D.), keukenzout bevattende bronwateren met een hoger soortelijk gewicht dan 1.050.

Solénne crisis (solémnis of solénnis, jaarlijks voorkomend, gewoon), duidelijke, typische crisis; solemnis betekent verder: slechts éénmaal per jaar voorkomend, en daarom overdrachtelijk, plechtig.

Solenoied (Ampère) (σωλήν, gleuf, buis), spiraal van metaaldraad, waarbinnen het te electriseren lichaam wordt geplaatst, en door welke een electrische stroom gaat; vgl. Arsonvalisatie.

Sóleus (sólex, schol), scholvormig; vgl. Musc. soleus.

Solidaire pathologie (sólidus, vast), de leer, dat alle ziekten afkomstig zijn van afwijkingen in de toestand van vaste bestanddelen des lichaams; vgl. Humorale pathologie; syn. solidismus.

Sólidus (Lat.), vast.

Solitair (solitárius), alleenstaand, eenzaam. Solitaire bundels, = tractus solitarius. Solitaire follikels, kleine lympheknobbeltjes in het darmslijmvlies, in tegenstelling van de grotere ophopingen van zulke knobbeltjes (plaques van Peyer; zie ald.). Solitaire tuberkel, zie Tuberkel.

Solluxlamp (Sol, zon; lux, licht), met gas gevulde gloeilamp, ter aanvulling van de bestraling met kunstmatige hoogtezon.

Solutio (Lat.), oplossing, loslating. S. retinae, loslating van het netvlies; syn. ablatio retinae, dialysis retinae.

Solútus (Lat.), opgelost.

Solv. (op recepten), = solve, los op, of solvatur, worde opgelost.

Solvéntia (nl. remedia), oplossende geneesmiddelen, gewoonlijk voor expectorantia, die het taaie slijm tot oplossing brengen; vgl. Resolventia.

Sóma (σῶμα), lichaam, het geheel der organen.

Somátisch, lichamelijk; in tegenstelling van psychisch.

Somatoblásten (βλαστός, kiem), de cellen,

waaruit de normale lichaamsweefsels ontstaan. Syn. Genitoblasten.

Somatologíe, leer van de algemene eigenschappen van het lichaam.

Somatopléura (πλευρά, zijde), het parietale blad van het mesoderm, dat tegen het ectoderm aanligt; vgl. Splanchnopleura.

Somatópsyche (Wernicke; σῶμα, lichaam; ψυχή, geest), de som van de indrukken, die van uit het lichaam in de geest zijn opgenomen.

Somatopsychóse, zielsziekte, waarbij de voorstellingen omtrent eigen lichaam gestoord zijn; vgl. Allo- en Autopsyche.

Somatoscopíe (σκοπέω, beschouwen), bezichtiging, onderzoek van het lichaam.

Somíeten, oerwervels of myomeren, protovertebrae of oersegmenten.

Somnambulísmus (somnus, slaap: ambulo, rondwandelen), slaapwandelen, het volbrengen van bewegingen en handelingen in een op de slaap gelijkende toestand van het bewustzijn; vgl. Hypnotismus, Vigilambulismus.

Somnárium, een slaapziekenhuis.

Somnífera (nl. remedia) (fero, dragen, brengen), slaapmiddelen; syn. hypnotica.

Somniloquie (Fr., van loquor, spreken), spreken in de slaap.

Somnoléntie, slaperigheid, slaapzuchtige toestand; vgl. Sopor, Coma.

Sonde (Fr.), buis- of staafvormig instrument om diep onder de huid of in het lichaam liggende delen te onderzoeken of te behandelen. S. à boule, geknopte sonde, met een bolvormige verdikking aan het einde. S. à dard (Fr., spies), catheter, die een scherp gegleufd stilet (zie ald.) bevat, waarmede men van binnen uit de blaas doorboort bij de sectio alta (zie ald.). S. à demeure (Fr., verblijfplaats), catheter, die geruime tijd in de blaas wordt gelaten. S. à piston (Fr., zuiger), spuitkatheter, voorzien van een zuiger, om een geneesmiddel in de urinebuis of de blaas te brengen (Guyon).

Sonde coudé (Fr., coude, elleboog), met bijna rechthoekige bocht. S. bicoudé, met twee zulke bochten.

Sonderen, een sonde in een wond of kanaal voeren.

Sondierung ohne Ende (D.), methode van Hacker om een zeer sterke vernauwing van de slokdarm te behandelen; er wordt daarbij een opening in de maag gemaakt; de zieke slikt een hagelkorrel in, waaraan een draad vast zit. Deze wordt uit de opening te voorschijn gehaald en aan het andere einde worden telkens dikkere sondes bevestigd, die door middel van de draad door de vernauwing worden getrokken.

Sónitus aurium (Lat., klank van de oren), klinken in de oren; vgl. Susurrus, Tinnitus aurium.

Sonométer (sonus, toon), instrument om het gehoor, in het bijzonder het vermogen tot onderscheiding van verschillen in toonhoogte te meten.

Sonórus (Lat.), wel-klinkend; vgl. Rhonchus; ook het percussiegeluid van de gezonde long wordt „sonoor" genoemd.

Sónus postmortális, zucht van een lijk, veroorzaakt door een luchtstoot tegen de stembanden.

Soor, (D.), spruw (wel te onderscheiden van psilosis, — Indische spruw), afzettingen van schimmels (oidium albicans) op het slijmvlies der mondholte bij zuigelingen, lijders aan suikerziekte en verval van krachten; syn. stomatomycosis.

Soot-wart (Eng., roet-wrat), schoorsteenvegerskanker; syn. carcinoma asbolicum.

Sópor (Lat.), diepe slaap, verdoving, waaruit de lijder slechts tijdelijk, door sterke prikkels, kan worden gewekt; hoge graad van somnolentie, minder diepe bewusteloosheid dan coma; bijv. nw. soporeus.

Soporífica (nl. remedia), geneesmiddelen, die diepe slaap verwekken; vgl. Hypnotica, Somnifera, Narcotica.

Sórdes (Lat., vuil), verontreiniging, kwalijk riekende afscheiding van zweren, enz. S. gastricae, bedorven maag; syn. saburra gastrica.

Sore feet of coolies (Eng., open voet van koelies), besmetting der huid van de voeten met ankylostoma (zie ald.).

Sore throat (Eng., zere keel), = laryngitis; clergyman's sore throat (clergyman, geestelijke), laryngitis bij geestelijken = dysphonia clericorum.

Soubresaut des tendons (Fr., opspringen der pezen), zie Subsultus tendinum.

Souffle (Fr., het blazen), blazend geluid bij de auscultatie. S. voilé (Fr., gesluierd), gedempt blazend geluid (Laënnec).

Soulal, ernstige vorm van schurft in Arabië.

Souma, benaming bij de Negerbevolking voor de veeziekte, die door trypanosoma Pecaudi wordt veroorzaakt.

Sozalbumíne, sozóne (σώζειν, redden) een verdedigingseiwit; vgl. Phylaxine.

Sp., = spiritus, wijngeest.

Spade-like hand (Eng., hand, die op een spade gelijkt), de verbrede en verdikte hand bij acromegalie.

Spádo (Lat.), gesnedene, eunuch.

Spádo hippocráticus (σπαδών, kramp, trekking), = asthma.

Spagírische (ook **spagýrische**) **kunst** (volgens sommigen van σπάω, trekken en ἀγείρω verzamelen), door Paracelsus bedachte benaming van de scheikunde. S. middelen, scheikundige middelen, in tegenstelling met Galenische middelen, die aan de natuur ontleend zijn (simplicia) of uit simplicia bereid.

Spagirist (ook **spagyrist**) = een iatrochemist.

Spanaemíe (σπάνιος, zeldzaam, schaars), 1. gering gehalte van het bloed aan vaste bestanddelen, dunbloedigheid; 2. = ischaemie.

Spanningsperitonaeum (vgl. Peritonaeum), de toestand, die ontstaat, doordat gassen door een opening in de darm in de buikvliesholte geraken, maar deze niet weder kunnen verlaten, doordat de opening zich sluit voor de onder spanning staande gassen in de buikvliesholte (Oberst).

Span(i)ocardíe (σπανός, of σπάνιος, zeldzaam; καρδία, hart), verlangzaming van de werking van het hart.

Spanomenorrhóea, geringe menstruatie.

Span(i)opnóea (vgl. Dyspnoea), vermindering van het aantal ademhalingen.

Spanzaagverband, zie Quengelgyps.

Spáradrap (middeleeuws Lat., sparadrapum), kleefpleister.

Spargánum Mansóni (σπάργανον, luier; mrv. ook lompen), = bothriocephalus Mansoni s. linguloides (zie ald.).

Sparganósis, ziekte veroorzaakt door sparganum Mansoni.

Spargósis fibro-areoláris (σπάργωσις, zwelling), = elephantiasis Arabum (zie ald.).

Sparking over movements (Eng., oversprong-bewegingen), half-onwillekeurige bewegingen (b.v. over het haar strijken), als een bedoelde heftige beweging moet worden gestaakt, omdat de aanleiding daartoe is vervallen.

Spartismus, vergiftiging door bezembrem (spartium scoparium) of door het alcaloied sparteine, hieruit bereid.

Spasmodermíe (σπασμός, kramp; δέρμα, huid), kramp der huidspieren, zoals kippevel.

Spasmódisch, = spastisch.

Spasmodýnia cruciáta (ὀδύνη, pijn; cruciatus, gekruist), tonische krampen van de verlamde lichaamszijde en pijnen aan de ledematen der niet verlamde lichaamszijde; bij aandoeningen van één zijde van het ruggemerg (Oppenheim).

Spasmogéen, kramp teweegbrengend. Spasmogene punten, punten, vanwaar uit men door prikkeling (druk, enz.) krampen kan teweegbrengen; bijv. bij hysterie.

Spasmolýgmus (Fr., σπασμός, kramp; λυγμός, een snik of hik), hikkramp.

Spasmophile diathese, spasmophilíe (φιλία, neiging) (vgl. Diathese), toestand van het kinderlijk organisme, waarin gemakkelijk krampen kunnen ontstaan, zoals tetanie en laryngospasmus; vgl. Convulsibiliteit.

Spasmotoxíne, vgl. Tetanine.

Spásmus (σπασμός, kramp). S. ágitans, = paralysis agitans. S. canínus s. cýnicus (hondachtig, van canis en κύων, gen. κυνός, hond), = cynospasmus. S. clónicus, clonische kramp (zie ald.). S. coördinátus (vgl. Coördinatie), onwillekeurige, doch gecoördineerde bewegingen, dwangbewegingen; ook statische kramp genoemd. S. faciális, aangezichtskramp, gewoonlijk een clonische kramp aan één zijde in het gebied van de n. facialis; syn. tic convulsif, prosopospasmus. S. glóttidis s. laryngis, = laryngospasmus. S. inspiratórius, inademingskramp, aanvallen van rhythmische samentrekkingen van enige of vele inademingsspieren. S. móbilis (Lat., beweeglijk), krampen met choreatische of athetotische bewegingen bij het beproeven van lichaamsbewegingen; bij poliencephalitis (Gowers). S. níctitans, vgl. Nictitatio. S. nútans (knikkend), salaäm- of knik-kramp; langzame clonische kramp van de beide n. sternocleido-mastoidei met vooroverbuiging van de romp, bij idiote kinderen. S. otálgicus, = otalgie (zie ald.). S. rotatórius, = S. nutans. S. tónicus, tonische kramp, enige tijd aanhoudende, krachtige samentrekking van spieren.

Spásticus, spástisch, krampachtig, in verband staande met kramp; spastische verlamming, verstopping, spinale paralyse. Spastische anaemie, bleekheid door sterke samentrekking der vaatspieren. Spastische gang, schuivende gang met stijve benen, bij spastische verlamming.

Spat (D., gespleten) (in de veeartsenijkunde), beengezwel aan de binnenzijde van het knie- of voetgewricht van de achterpoot van het paard, en de stoornis in het lopen tengevolge daarvan.

Spätchlorose (spät, D., laat), late chlorose (zie ald.), tegen het climacterium; syn. hypochrome anaemie.

Spatel (spatula), vlak lepel- of schoffelvormig instrument om zalf te smeren, de tong naar beneden te drukken, enz

Spátium (Lat.), ruimte. S. ánguli íridis, lymphruimten tussen de mazen van het lig. pectinatum iridis; syn. canalis Fontanae. S. cerebéllo-medulláre, ruimte tussen de worm der kleine hersenen en de tela chorioidea der 4e hersenkamer. S. interaponeuróticum suprasternále, het losse bindweefsel der regio supraster-

nalis. Spátia intercostália, ruimten tussen de ribben. Spátia interdentália, ruimten tussen de halzen der tanden, gevuld door het been van het septum interalveolare en het bindweefsel van de papilla interdentalis. S. interfasciále, tussen de buitenvlakte van de harde oogrok en de fascia bulbi. Spátia interóssea metacárpi, metatársi, de ruimten tussen de middelhands- en middelvoetsbeenderen. Spátia intervaginália, ruimten tussen de scheden, nl. de drie scheden van de gezichtszenuw. S. intervalvuláre cordis, driehoekige ruimte tussen de valvulae semilunares van het hart. Spátia lymphática His, de lymphruimten rondom de hersenvaten. S. mediastinále, = cavum mediastinale, ant. et post. S. mediastini, cavum mediastinale ant. S. parapharýngeum, de ruimte buitenwaarts van de musculi constrictores pharyngis, vóór de dwarse uitsteeksels der halswervels. (Burger). S. perichorioideále, lymphruimte tussen de lamina suprachorioidea en de lamina fusca van de harde oogrok. S. perilympháticum, ruimte tussen het benige en het vliezige labyrint. S. retroinguinále, driehoekige ruimte tussen het buikvlies en de fascia transversalis en iliaca in de liesstreek. S. retroperitoneále, tussen het buikvlies en de achterwand der buikholte. S. subdurále, = cavum subdurale. S. suprasternále, = fossa jugularis. S. supravaginále, = S. intervaginale. S. Tenóni, = S. interfasciale. S. urogenitále, = rima pudendi. Spátia zonulária, lymphruimten tussen de vezels der zonula ciliaris (zie ald.).

Spátula, spatel, oude benaming voor het schouderblad. S. míllei (zie Malleus), het platte eind van de hamer, dat aan het trommelvlies vast zit.

Spechtschlagrythmus (D.), het verdwijnen van de tweede harttoon bij zeer snelle werking van het hart.

Specialist, arts, die zich op de uitoefening van een bijzonder gedeelte der geneeskunst (Specialisme) toelegt.

Spécialité, geheimmiddel.

Spécies (Lat.), soort; in het meervoud = plantensoorten; meer in 't bijzonder mengsel van fijngehakte kruiden om thee te trekken voor geneeskundig gebruik.

Specificiteit, de eigenschap van iets bijzonders te zijn; eigendommelijkheid.

Specíficum (nl. remedium), middel dat voor een bepaalde ziekte het bij uitstek werkzame geneesmiddel is, zoals kwikzilver, enz. bij syphilis.

Specifiek, kenmerkend voor iets; met „specifieke aandoening" wordt meestal syphilis bedoeld. Specifieke energie (Joh. Müller), de eigenschap der zintuigorganen om elke hen treffende prikkel om te zetten in de bijzondere gewaarwording van dat orgaan; bijv. bij het oog, lichtgewaarwording. Specifieke therapie, behandeling van ziekten met middelen, die voor die ziekten als specifica gelden. Specifiek dynamische werking, de mate van verhoging der grondstofwisseling, welke het gebruik van voedingsstoffen, vnl. eiwitstoffen, ten gevolge heeft; bij ziekte van Basedow verhoogd, bij myxoedeem verlaagd. Vgl. Dynamisch.

Specíllum, (Lat.), sonde.

Spectraal, op het spectrum (zie ald.) betrekking hebbende. Spectrale analyse, scheikundig onderzoek door beschouwing van het spectrum.

Spectrocoloriméter, toestel om de kleuren van het spectrum te meten.

Spectrométer, toestel om het spectrum te meten.

Spectrophotométer, toestel om het lichtgevend vermogen van de delen van het spectrum te meten.

Spectropolariméter, toestel om het spectrum van gepolariseerd licht te meten.

Spectroscóop, toestel om het spectrum van verschillende stoffen te onderzoeken.

Spéctrum, de gekleurde strook, die ontstaat, als licht door een prisma gebroken, op een vlakke wand valt. In de oorheelkunde: de reeks hoorbare tonen van zeer hoog tot zeer laag, verdeeld in een zona gravis (van C tot d^2) en een zona acuta (van d^2 tot fis^4). In de urologie en haematologie een tabel der vaste bestanddelen van urine of bloed, b.v. eiwit S.

Speculatie (speculor, beschouwen), poging om, met zekere aangenomen stellingen als grondslag, door verder denken tot kennis te geraken, zonder voldoende staving van de uitkomst van het denken door feiten.

Spéculum (Lat., spiegel), meestal buisvormig instrument, dat men in lichaamsopeningen brengt om dieper liggende delen te kunnen zien. S. Helmonti, oude naam voor het glimmende middengedeelte (centrum tendineum) van het middenrif. Spécula óculi, ooglidhouder. S. rhomboídeum (ῥομβοειδής, ruitvormig), = fascia lumbodorsalis.

Spedalskhed, Noorse naam voor melaatsheid.

Speicherkrankheit (D.), zie Stapelingsziekte.

Speicherzellen (D.), zie Stapelcellen.

Speleotomíe, het uitsnijden van een caverne uit de long.

Sperma (σπέρμα), zaadvloeistof. S.-cen-

trum, het mannelijke centrosoma (zie ald.). S.-kern, zaadkern. S.-kristallen, kristallen, die in het sperma ontstaan, als het aan de lucht opdroogt; syn. kristallen van Böttcher.

Spermacráse (Gr., ἀκρασία, slechte vermenging), gebrek aan spermatozoa in het mannelijk zaad.

Spermárium, = testis.

Spermatemphráxis (ἔμφραξις, verstopping) belemmering der ejaculatie.

Spermáticus, tot de zaad-organen behorend; zie Arteria, Ductus, Funiculus, Nervus, Plexus.

Spermatíden, rondachtige cellen, waaruit de zaaddraden voortkomen.

Spermatísten, = animalculisten (zie ald.).

Spermatítis, ontsteking van de zaadstreng; syn. funiculitis, deferentitis.

Spermatoblásten, cellen, die op de tunica propria der zaadkanaaltjes liggen en de spermatozoa voortbrengen.

Spermatocéle (κήλη, breuk, gezwel), zaadcyste; cyste in de zaadbal, samenhangende met de zaadkanaaltjes.

Spermatocystítis (κύστις, blaas), ontsteking der zaadblaasjes.

Spermatocýten, vgl. Spermiocyten.

Spermatogenése, vgl. Spermiogenese.

Spermatogóniën, vgl. Spermiogoniën.

Spermatorrhóea, zaadvloed; onwillekeurige lozing van sperma, zonder geslachtelijke opwekking; vgl. Pollutio, Spermaturie.

Spermatosómen (σῶμα, lichaam), **spermatozoa** (ζῷον, dier), zaaddiertjes (Leeuwenhoek), zaaddraden; syn. spermia, zoöspermia.

Spermaturíe, bijmenging van zaaddraden in de urine; syn. seminurie.

Spermíden, = spermatiden.

Spérmiën, = spermatozoa.

Spermíne (Poehl), de base der spermakristallen.

Spermiocýten (κύτος, doosje, cel), de cellen, die voortkomen uit de spermiogoniën.

Spermiogenése (γένεσις, wording), vorming der zaaddraden; syn. spermatogenese.

Spermiogóniën, de cellen van de buitenste laag van het zaadepithelium, waaruit de spermiocyten voortkomen; syn. spermatogoniën.

Spermocéntrum, = spermacentrum.

Spermotoxínen, cytotoxinen (zie ald.).

Sperrarterien (D.), arterio-veneuse anastomosen.

Sperrelevator (D., sperren, open sperren; elevator, heffer), ooglidhouder.

Sperrung (D., afsluiting), plotseling beginnend en eindigend tegenhouden van een psychisch of psychomotorisch gebeuren.

Sphácelotoxíne (σφάκελος, koudvuur, versterf), vergif uit het moederkoorn, dat gangraena veroorzaakt.

Sphácelus (σφάκελος), koudvuur; vgl. Mummificatio, Ganggraena.

Sphaeren (σφαῖρα, bol), centrale lichaampjes der malariaparasieten.

Sphaerisch, bolvormig. Sphaerische brilleglazen, glazen, waarvan het brekende vlak een deel van een boloppervlakte is. Sphaerische aberratie (aberro, afdwalen), het niet in één punt samenkomen van stralen, welke van één punt uitgaan, indien zij door een bolvormig vlak gebroken of weerkaatst worden. Sphaerische index, in de haematologie: het quotient van de gemiddelde dikte der rode bloedlichaampjes en de gemiddelde diameter.

Sphaerobacteriën, bolbacteriën, kokken.

Sphaerocýten, (κύτος, cel), kleine bolvormige rode bloedlichaampjes.

Sphaerocytóse, een aangeboren haemolytische anaemie, gekenmerkt door sphaerocyten (zie ald.) (Minkowski, Chauffard).

Sphaerotrichíeën (θρίξ, gen. τριχός, haar) = Drusen, zie ald.

Sphálerotocíe (Fr., van σφαλερός, bedrieglijk; τόκος, baring), schijnweeën.

Sphecoídeus (σφήξ, gen. σφηκός, wesp), wespvormig; zie Os.

Spheer (σφαῖρα), 1. centrum in de hersenschors; bijv. gehoorspheer, reukspheer; 2. rijpe, bolvormige gametocyt van plasmodium malariae.

Sphenencephalíe, sphenocephalíe (σφήν, gen. σφηνός, wig; κεφαλή, hoofd), wigvormige misvorming van het hoofd, door vergroeiing van de pijlnaad.

Spheno-ethmoidális, tot het wigge- en zeefbeen behorend; zie Nervus.

Sphenoidális, wigvormig; zie Os.

Spheno-maxilláris, tot het wigge- en bovenkaakbeen behorend; zie Fissura.

Spheno-occipitális, tot het wigge- en achterhoofdsbeen behorend.

Sphenópagus, = epignathus (zie ald.).

Spheno-palatínus, tot het wigge- en gehemeltebeen behorend; zie Arteria, Ganglion, Nervus.

Spheno-salpingo-staphylínus, tot het wiggebeen, de oortrompet en de huig behorend; zie Musculus.

Spherisch, zie Sphaerisch.

Sphíncter (σφιγκτήρ, samensnoerder), sc. músculus, ring of sluitspier, die een opening omgeeft, en deze, door zich samen te trekken, vernauwt of sluit. Zie onder Musculus.

Sphincteralgíe, neuralgie in de omgeving van de m. sphincter ani.

Sphincterectomíe, uitsnijding van een stuk van de m. sphincter pupillae; vgl. Iridectomie.

Sphincterólysis anterior (λύσις, losmaking) operatie om de iris los te maken als deze in een litteken van het hoornvlies naar voren is vastgegroeid (Schulcke).

Sphincterotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van de m. sphincter ani.

Sphingomyelíne, (σφίγγω, snoeren), een stikstof en phosphorhoudend vetzuur, een phosphorlipoide, dat voorkomt o.a. in het bloed en de spieren.

Sphinx-gezicht, = facies myopathica (zie aldaar).

Sphýgmisch (σφυγμός, pols), tot de pols behorend.

Sphygmobolométer (σφυγμός, pols; βόλος, worp), toestel om het arbeidsvermogen van beweging der polsgolven te meten (Sahli).

Sphygmográaf, pols-opschrijver, instrument om de beweging van de pols van oppervlakkig liggende slagaderen op te tekenen; de eerste sphygmograaph is door K. Vierordt in 1853 vervaardigd; vgl. Polygraaf.

Sphygmográm, de daarmede verkregen kromme.

Sphygmologíe, leer van de pols.

Sphygmomanométer (μανός, dun), toestel om de bloeddruk te meten (bijv. van Riva Rocci).

Sphygmophoníe (φωνή, geluid), geluidverschijnselen aan de slagaderen.

Sphygmoscopíe (σκοπέω, beschouwen), onderzoek van de pols.

Sphygmotonograaf (τόνος, spanning), toestel van Uskoff om de bloeddruk op te tekenen.

Spíca (Lat., aar), aar-verband; verband, dat zodanig wordt aangelegd, dat de zwachtelstroken als de naalden van een aar van elkander schijnen te gaan. Sp. ascéndens of descéndens (stijgend of dalend aarverband), naar gelang het van beneden naar boven of omgekeerd wordt aangelegd. Sp. pedis (om het enkelgewricht) wordt ook stapes (stijgbeugel) genoemd, wegens de onder de hiel doorlopende zwachtelstrook, waarmede het verband besloten wordt.

Spícula (spiculum, punt, stekel), beengezwel, waarin van het been uit straalvormig gerangschikte beennaalden uitsteken.

Spiegel noemt men 1. de concentratie, waarin een stof (suiker, folliculine, penicilline enz.) voorkomt in een vloeistof (bloed, urine, cerebrospinale vloeistof, vloeistof der gewrichten, sputum enz.) b.v. suikerspiegel. 2. Ook gebruikt men het woord in samenstelling met de vloeistof, waarin iets is opgelost b.v. bloedspiegel d.w.z. de concentratie van een bepaalde stof in het bloed. Ook 1 en 2 tezamen, b.v. bloedsuikerspiegel. 3. Ook voor een gekleurde weerschijn op een vloeistof b.v. de lilarode kleur op het maagsap na toevoeging van tropaeoline. Zie Tropaeolineproef.

Spilgezwel, gezwel door de as van het gehele ruggemerg, omgeven door een buis zenuwweefsel.

Spína (Lat.), doorn, stekel; in de ontleedkunde, uitstekende punten van een been of kraakbeen. S. anguláris, de punt van de grote wiggebeensvleugel. S. anterior inferior et superior, onderste en bovenste voorste doorn van het heupbeen. S. basiláris, uitsteeksel van de pars basilaris van het achterhoofdsbeen; syn. tuberculum pharyngeum. S. cartiláginis arytaenoídeae, driehoekig uitsteeksel van het schenkkankraakbeen. S. cóndyli extérni, intérni fémoris, het onderste uiteinde van het labium laterale resp. mediale. S. Darwini, puntig uitsteeksel van de oorschelp bij sommige personen. S. dorsi, ruggegraat. S. ethmoidális ossis ethmoidális, uitsteeksel in het middenvlak van het wiggebeenslichaam, soms in twee punten (zie Alae minimae), verdeeld. S. frontális ossis frontális, naar boven gebogen uitsteeksel van de pars nasalis van het voorhoofdsbeen. S. hélicis, knobbeltje aan het voorste gedeelte van de helix. Spínae ilíacae, zie sp. anterior en posterior, superior en inferior. Sp. iliopectínea, = eminentia ilio-pectinea (zie ald.). S. inferior Henle, = S. cart. interarytaenoideae. S. ischiádicas. íschii, punt van het zitbeen, waaraan het lig. sacro-spinosum vastzit. S. juguláris, spitse knobbel aan de proc. jugularis van het achterhoofdsbeen. S. mentális externa, = protuberantia mentalis van de onderkaak. S. músculi recti laterális, knobbeltje aan de grote wiggebeensvleugel, waaraan een hoofd van de musc. rectus ext. oculi zijn oorsprong neemt. S. nasális ossis frontális, = S. frontalis ossis frontalis. S. nasális anterior, punt vóór aan de crista nasalis van het bovenkaakbeen. S. nasális posterior, punt achter aan de crista nasalis van het gehemeltebeen. S. occipitális externa, = protuberantia occipitalis externa. S. orbitális inferior, punt onder de S. orbitalis sup. op de facies orbitalis van de grote wiggebeensvleugel. S. orbitális superior, = S. musculi recti. S. ossis pubis, scherpe rand op het

schaambeen. S. palatína, = S. nasalis post. S. pubis Cloqueti, = tuberculum pubicum. S. scápulae, schoudergraat; de beenkam op de achterzijde van het schouderblad. S. sphenoidális, = S. angularis. S. tíbiae, tuberositas tibiae. S. trochantérica major, minor, het laterale en mediale uiteinde boven aan de linea aspera femoris. S. trochleáris, haakje voor de pees van de musc. trochlearis aan de oogkuilsvlakte van het voorhoofdsbeen. S. tubérculi minóris et majóris húmeri, scherpe randen, afdalende van het tuberculum minus en majus van het opperarmbeen. S. vértebrae s. vertebrális, = processus vertebrae. S. zygomática, spitse voorsprong van de achterrand van de processus zygomaticus.

Spína bífida (Lat., in tweeën gespleten ruggegraat), spleet in de ruggegraat, doordat de bogen van enige wervels niet geheel gesloten zijn; onderscheiden in Sp. bif. occúlta (verborgen), die uitwendig niet zichtbaar is, en Sp. bif. cýstica, waarbij de zak, door de ruggemergsvliezen gevormd, als een vocht bevattend gezwel (cyste) onder de huid waarneembaar is; vgl. Hydrorrhachis, Meningocele, Meningomyelocele, Syringomyelocele, Syringo-myelocystocele. Syn. rhachischisis, hydrorrhachis dehiscens, hydrocele spinalis, hiatus spinalis congenitus.

Spína ventósa (ventósus, vol wind), chronische, tuberculeuse osteomyelitis van een vinger of teen bij kinderen, waarbij een lid tot een bol is opgezwollen en de wand van het kootje zodanig verdund is, dat soms alleen het onvolledig verbeende beenvlies overblijft.

Spináal, spinális, tot de ruggegraat behorende. Spinale anaesthesie, pijnverdoving door inspuiting van verdovende stoffen in de ruggemergsvliezen. Spinale apoplexie, = haematomyelie; vgl. Apoplexie. Spinale ganglia, de ganglia in de achterste wortels der ruggemergszenuwen. Spinale irritatie, 1. rugpijnen en gevoeligheid der wervels bij nerveuse personen; 2. de schijnbaar op afwijkingen in het ruggemerg wijzende verschijnselen bij neurasthenie. Spinale paralyse, verlamming door aandoening van het ruggemerg. Spinale punctie, = lumbale punctie. Spinale spieratrophie, atrophie van spieren, veroorzaakt door atrophie van de ganglia der voorste horens en van de voorste wortels van het ruggemerg. Spinale zenuwen, de zenuwen, die van het ruggemerg uitgaan.

Spinal cord bladder (Eng.), „ruggemergsblaas", Amer. benaming voor de blaasaandoening, die bij aandoeningen en letsels van het ruggemerg kunnen ontstaan; vgl. Reflex bladder.

Spinalgíe, in plaats van rhachialgie (zie ald.); in het bijzonder, gevoeligheid bij druk op de tweede tot zevende ruggewervel, bij aandoening der bronchiale klieren (Petruschky).

Spinátus (Lat.), 1. gedoornd; 2. = spinalis.

Spine sign (Eng., ruggegraatsteken), pijn bij strekking van de ruggegraat bij poliomyelitis (Draper). Bij zuigelingen wanneer zij worden geluierd (luierpijn).

Spinobulbair, spinocerebellair, spinothalámisch, betrekking hebbende op het ruggemerg en het verlengde merg (bulbus cerebri), resp. de kleine hersenen of de thalamus.

Spinocellulair epithelióma, epithelioma, dat van de stekellaag (spina = doorn, stekel) der opperhuid uitgaat; vgl. Basocellulair.

Spinósus, betrekking hebbende op de ruggegraat; zie Processus spinosus.

Spintherísmus, spintheropíe (σπινθήρ, vonk; ὤψ, het zien), vonken zien; vgl. Photopsie, Synchysis.

Spiradenítis (σπεῖρα, iets wat gewonden is, spiraal; ἀδήν, klier), ontsteking van de zweetklieren (met spirale uitlozingsbuis) (Unna); syn. hidradenitis.

Spirale lichaampjes, lichaampjes die in de buitenste haarcellen van het orgaan van Corti liggen; syn. lichaampjes van Hensen (zie Aanhangsel). S. strengen, de spiraal gewonden bundels van de nervus cochlearis in het orgaan van Corti.

Spiralen, vgl. Curschmann, Aanhangsel.

Spiréem (σπείρημα, kronkeling), kluwenstadium bij de caryokinese.

Spirillóse, ziekte door spirillen (zie Spirillum) veroorzaakt.

Spirillotróop (τροπή, de wending), gericht tegen spirillen.

Spirillum (spira = σπεῖρα, winding), schroefbacterie. S. sputígenum (sputum voortbrengend), in de mondholte; vgl. Spirochaete, Vibrio; in het meerv. soms spirillen.

Spiritísmus, het geloof aan de mogelijkheid van omgang met de zielen van overleden personen.

Spiritualísmus, de opvatting, dat alleen de geest werkelijk bestaat, en de stof alleen een vorm is, waaronder de geest zich openbaart.

Spíritus (Lat.), geest, adem, al wat fijn en vluchtig is; dit begrip ook overgebracht op sommige vloeistoffen (wijngeest, spiritus vini).

Spirobacteriën (σπεῖρα, winding; βακτήριον,

staafje), schroefbacteriën; eigenlijk geen bacteriën, maar protozoa; syn. spirillen; vgl. Spirochaete.

Spirochaetaal, behorende tot of veroorzaakt door spirochaeten.

Spirocháete (χαίτη, haar), ééncellige, kurkentrekkervormige protozoa, waaronder veel ziekteverwekkers (vgl. Treponema). S. aboriginális, bij granuloma pudendi (zie ald.). S. anseríni (anser, gans), verwekker ener vogelziekte. S. balanítidis (Prowazek en Hoffman), in het smegma praeputii, bij balanitis. S. bérbera (Barbarijse Sp.), verwekker van de Noord-Afrikaanse typhus recurrens. S. buccális (Cohn), in de mondholte. S. Carteri Macki, verwekker van de Indische typhus recurrens. S. dentícola (tandbewoner) s. déntium, in de mondholte, vooral in tandsteen. S. Duttoni, verwekker van de Afrikaanse typhus recurrens. S. fórans, (Lat., foro, boren), bij ziekte van Reiter, zie ald. S. gallinárum (gallína, kip), verwekker ener in Brazilië voorkomende kippenseptikaemie. S. hebdómadis (ἑβδομάς, gen. ἑβδομάδος, week), de verwekker van de sevenday's fever (zie ald.). S. microgyráta (μικρός, klein; γῦρος, kring), op zweren en in de ontlasting. S. mórsus múris (Lat., van de muizebeet), de verwekker der rattebeetziekte; zie Sodoku; syn. spironema muris. S. Novyi, verwekker van de Amerikaanse typhus recurrens. S. Obermeyeri, = S. recurrentis. S. pállida (pállidus, bleek; hier: moeilijk te kleuren) (Schaudinn en Hoffmann), de verwekker der syphilis; syn. treponema pallidum. S. pallídula s. pertenuis (Lat., zeer dun), verwekker der framboesia tropica (zie ald.) (Castellani). S. plicátilis (Lat., zich windend), in poelen. S. pseudopállida (P. Mulzer), dikker dan S. pallida; in kankerzweren gevonden. S. recurréntis (Obermeyer, 1873), verwekker van de Oost-Europese typhus recurrens. S. refríngens (Lat., brekend), sterk licht brekende spirochaete; bij balanitis, ulcus molle, condylomata acuminata. S. Schaudinni, verwekker van het ulcus tropicum (zie ald.). S. Theileri, bij runderen in Zuid-Afrika; syn. trypanosoma Theileri. S. Vincenti, bij angina Vincenti (zie ald.). S. Ziemanni, = leucocytozoon Ziemanni (bij uilen).

Spirochaetoídea, = spirochaeten.

Spirochaetóse, ziekte, door spirochaeten verwekt. S. arthrítica = ziekte van Reiter, zie Aanhangsel. S. bronchopulmonalis (Castellani, 1906), = bronchite sanglante (zie ald.), bronchospirochaetosis. S. ictérohaemorrhágica, ziekte van Weil, zie Aanhangsel.

Spirochólon, spirocólon, spyricólon (aangegeven afleiding, doch onduidelijk, van σπύραθος, schapekeutel; lid), benaming van een in Griekenland inheemse vorm van lepra (met gezwellen aan de ledematen?); ook voor syphilis.

Spirográaf, Spirométer (spiro, ademen; γραφεῖν, schrijven; μέτρον, maat), toestel van Hutchinson om de „vitale capaciteit" te meten, d.i. de hoeveelheid lucht, welke de longen na diepe inademing door krachtige uitademing kunnen uitademen; vgl. Pneumatometer. Spirografíe, Spirometríe, de meting van de vitale capaciteit.

Spironéma, spirosóma (νῆμα, draad; σῶμα, lichaam), synonymen van Spirochaeta.

Spiróptera carcinóma, kanker, bij ratten veroorzaakt door de worm spiróptera neofórmans.

Spiropulsátor, een hulpapparaat bij de intratracheale narcose.

Spitzennarbenblase (D.), verwijde blaasjes (tot de grootte van een erwt of nog groter) in de longtop bij verschrompeling van een gedeelte daarvan.

Spitzenplastik (D.), thoracoplastiek (zie ald.) van het bovenste gedeelte der borstkas, bij aandoening der longtop.

Splánchnicus, vgl. N. splanchnicus.

Splánchnisch zenuwstelsel (τά σπλάγχνα, de ingewanden), = sympathisch zenuwstelsel.

Splanchnocránium, het deel van de schedel, dat de toegangen tot de ingewanden bevat, dus wat beneden de hersepan ligt. Vgl. Neurocranium.

Splanchnologíe, de kennis van de ingewanden.

Splanchnomegalíe (μέγας, μεγάλη, groot), abnormale grootte van inwendige organen bij acromegalie.

Splanchnomicríe (μικρός, klein) abnormale kleinheid van inwendige organen.

Splanchnopléura (τά πλευρά, de zijden), het inwendige, aan het entoderm grenzende blad van het middelste kiemblad (mesoderm); vgl. Somatopleura.

Splanchnoptósis (πτῶσις, het vallen), = enteroptosis (zie ald.).

Splashing sound (Eng., klokkend geluid), plasgeluid bij pyopneumothorax en holten in de long; vgl. Succussio.

Spleetlamp van Gullstrand (zie Aanhangsel), een lamp, die met een smalle, scherp begrensde lichtbundel een duidelijk beeld geeft van de structuur van hoornvlies, regenboogvlies, lens enz.

Splen (σπλήν), milt; syn. lien.

Splenaemíe, = lienale leukaemie (zie ald.).
Splenalgíe, miltpijn.
Splenectomíe, operatieve verwijdering van de milt of een deel ervan.
Splenemphráxis (ἔμφραξις, verstopping), zwelling van de milt.
Splenéolus, bijmilt; verlatiniseerd verkleinw. van σπλήν.
Splenepatítis (samentrekking van splen- en hepatitis), ontsteking van milt en lever.
Splenícterus, miltontsteking met geelzucht.
Splénica (nl. remedia), middelen tegen ziekten van de milt.
Splenic fever (Eng.), miltvuur.
Splenículus, een kleine milt of een bijmilt.
Splénicus, betrekking hebbende op de milt; syn. lienalis.
Splenisátio pulmónis, zodanige verandering van het longweefsel, dat dit gelijkt op miltweefsel, door hyperaemie (ten gevolge van bloeding of bloedstuwing), waarbij in de longblaasjes gewoonlijk bloedwei uittreedt (oedeem). S. hypostatica, soortgelijke veranderingen, veroorzaakt door hypostase.
Splenítis, ontsteking van de milt. S. apostematósa, milt-absces; vgl. Apostema.
Splénium (σπλήνιον, verband), compres; een meestal dubbel of meervoudig gevouwen lap linnen, gaas, enz., voor verband gebezigd. S. físsum, gespleten compres; vgl. Signum melitense. S. gradátum (gradus, trede), compres, waarvan de lagen naar boven toe in breedte toenemen. S. oblóngum, langwerpig compres; syn. longuette. S. quadrátum, vierkant compres.
Splénium córporis callósi, het achterste, gezwollen gedeelte van het corpus callosum.
Splénius, vgl. Musculus splenius, zo genoemd wegens de gelijkenis op een pleisterstrook.
Splenoblást (βλαστός, kiem), een cel, welke zich tot splenocyt (zie ald.) zou ontwikkelen.
Splenocéle (κήλη, breuk), miltbreuk.
Splenocleísis (κλεῖσις, opsluiting), ontsteking aan de oppervlakte van de milt, waarbij fibreus bindweefsel wordt gevormd.
Splenocýten (κύτος, cel), cellen van twijfelachtig bestaan, misschien uit de milt afkomstig.
Splenodiagnósis, herkenning van typhus door de omvang der milt na te gaan na inspuiting van typhus-bacillen.
Splenodynie (ὀδύνη, pijn), pijn in de milt.
Splenohépatomegalíe (μέγας, vr. μεγάλη, groot), vergroting van lever en milt.
Splenokeratósis (κέρας, gen. κέρατος, hoorn), verharding van de milt.
Splenolymphátisch, betrekking hebbende op de milt en de lymphklieren.
Splenolymphóma, lymphoma (zie ald.) van de milt.
Splenolysíne (zie Lysine), een anti-lichaam, dat miltweefsel of miltcellen verwoest.
Splenóma, gezwel van de milt.
Splenomalácia (μαλακία, verweking), verweking van de milt.
Splenomegália (μέγας, vr. μεγάλη, groot), vergroting van de milt; syn. anaemia splenica. S. cum anaémia et cirrhósi hépatis, ziekte van Banti (zie ald.). S. familiáris (Gaucher), betrekkelijk goedaardige vorm van vergroting der milt, voorkomende bij verschillende leden van één gezin. S. fibro-adénica, zie Fibro-adenie. S. infántum, bij kinderen voorkomende vorm van kala-azar (zie ald.), verwekt door Leishmania infantum. S. trópica, = kala-azar.
Splenomýelomalacíe, verweking van de milt en het beenmerg.
Splenonephroptósis (vgl. Nephroptosis), verzakking van de milt en de nier.
Splenoparéctasis (ἔκτασις, uitzetting), vergroting van de milt.
Splenopathíe (πάθος, aandoening), ziekte der milt. Splenopáthische Markhemmung (D.), gestoorde functie van het beenmerg door aandoening van de milt.
Splenopexíe (πῆξις, bevestiging), vasthechting van een zwerfmilt.
Splenopneumonie (Fr.), niet tuberculeuse longontsteking met sterke verdichting, splenisatio (zie ald.) van het longweefsel (Grancher); syn. Pneumonie massive (zie ald.).
Splenoptósis (πτῶσις, het vallen), afzakking van de milt; zwerfmilt.
Splenorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), bloeding uit de milt.
Sphlenorrhaphíe (ῥαφή, naad), hechting van een wond der milt.
Splenotomíe (τέμνω, snijden), insnijding in de milt.
Splénulus, splenúnculus, = spleniculus.
Split-flap-methode (Eng.), transplantatie met grote stukken huid ter halve dikte.
Splitskin (Eng.), huidlappen voor transplantatie van ongeveer drie vierden van de dikte der huid.
Spodiomyelítis (σπόδιος, grijs), = poliomyelitis (zie ald.).
Spódium (σποδός, as), beenderkool.
Spodogéne miltzwelling (σποδός, as, metaalslakken), zwelling van de milt, veroorzaakt door de werking van de overblijfsels van vernietigde rode bloedlichaampjes.
Spondylarthrítis (σπονδύλος, wervel; ἄρθρον, gewricht), ontsteking van de wervelge-

wrichten. S. ankylopoëtica (ἀγκύλος, krom, ποιεῖν, maken) = ziekte van Bechterew, zie Aanhangsel. S. met verstijving der wervelgewrichten. Vgl. Spondylosis, Ankylose. Eindstadium: Bamboo Spine, zie ald.

Spondylárthrocacé (κάκη, slechte toestand; vgl. Arthrocace), tuberculeuse caries (zie ald.) der wervels; vgl. Malum Potti, Malum Rusti.

Spondylarthrósis defórmans, gewrichtsaandoening der wervels, misvormend door exostosen.

Spondylexarthróse (σπονδύλος, wervel; ἐξάρθρωσις, ontwrichting), wervelverstuiking.

Spondylítis, ontsteking der wervels, meestal syn. met spondylarthrocace. S. ankylopoética (vgl. Ankylosis), verstijving van de ruggegraat. S. defórmans (deformo, misvormen), arthritis deformans der wervels; vgl. Ziekte van Bechterew, van Strümpell-Marie, Spondylosis. S. gummósa, gibbus (zie ald.), veroorzaakt door verweking van een gumma; syn. Malum Potti syphiliticum. S. infectiósa, acute osteomyelitis (zie ald.) der wervels. S. rhizomélica, zie Spondylosis. S. traumática, = spondylopathia traumatica.

Spondylizéma (ἴζημα, inzinking), verplaatsing van een wervel naar beneden.

Spondylódesis (δέσις, binding), zie Osteosynthesis.

Spondylodidýmia (δίδυμος, tweeling), **spondylódymus,** misgeboorte, bestaande uit tweelingen, die met de wervels aan elkander vast zitten.

Spondylodyníe (ὀδύνη, pijn), pijn in een wervel.

Spondyl-olisthésis (ὀλίσθησις, uitglijding), wervelverschuiving; vgl. Pelvis spondylolisthetica; bijv. nw. spondylolisthetisch (bekken).

Spondylólysis (λύσις, losmaking), scheiding der vaste verbinding tussen de voor- en achterhelft van een wervelboog door een bindweefselachtige laag.

Spondylomalácia traumática (μαλακία, weekheid; τραῦμα, verwonding), = spondylopathia traumatica.

Spondylomyelítis, gelijktijdige ontsteking van de wervels en het ruggemerg.

Spondylopáthia traumática, ziekte der wervels, veroorzaakt door kneuzing van de rug, en bestaande in atrophie van het been; syn. ziekte van Kümmell.

Spondyloptósis (πτῶσις, het vallen), spondylolisthesis met bijna volledige afglijding van de wervel.

Spondylopyósis (πύωσις, ettering), ettering van een wervel.

Spondylóschisis (σχίσις, spleet), aangeboren spleet in een wervel.

Spondylósis rhizomélica (ῥίζα, wortel; μέλος, lid), verstijving van de wervels en van de „wortels der ledematen", de gewrichten tussen de romp en de ledematen (Pierre Marie); syn. ziekte van Strümpell-Marie; spondylarthrítis ankylopoëtica, zie ald. Vgl. ziekte van Bechterew. S. defórmans = arthrósis defórmans van de wervelkolom.

Spondylotomíe (τέμνω, snijden), het dóórsnijden of breken van de ruggegraat bij dwarsligging der vrucht, om de bevalling mogelijk te maken; vgl. Embryotomie.

Spóngia (Lat.), een spons.

Spongiéus, sponsachtig.

Spongioblásten (His) (spongia, spons; βλαστάνω, uitspruiten); 1. de cellen, waaruit de neuroglia (zie ald.) ontspringt; 2. de tweepolige ganglioncellen in de reticulaire laag van het netvlies.

Spongioblastóma, gezwel, uit spongioblasten bestaande.

Spongiocýt, = neuroglia-cel; zie Neuroglia.

Spongioíed, op spons gelijkend in bouw.

Spongioplásma, sponsachtig gebouwd protoplasma der ganglioncellen.

Spongiósa (spongiosus, sponsachtig), vgl. Substantia spongiosa.

Spongiósis, de sponsachtige zwelling der weefsels van de huid bij eczema (Unna).

Spongiosítis, ontsteking van het sponsachtig lichaam (corpus cavernosum).

Sponslong = honigraatcyste, zie ald.

Spontaan (spontáneus, uit eigen beweging), zonder (bekende) aanleidende oorzaak. Spontane amputatie, spontane afsnoering van vingers en tenen; vgl. Ainhum. Spontane beenbreuk, bij tabes, syringomyelie en beengezwellen. Spontane bewegingen (Oppenheim), langzame, onwillekeurige en onbewuste bewegingen van lijders aan tabes dorsalis. S. gangreen, gangreen (zie ald.) van vingers en tenen, zonder voorafgaande ziekte. S. gezwel, gezwel dat „vanzelf", zonder overenting, ontstaat.

Spoon-nails (Eng., lepel-nagels), vgl. Coelonychie.

Sporadisch (σποραδικός, verstrooid), van ziekten, die slechts enkele personen aantasten; vgl. Endemisch, Epidemisch.

Sporádonéuron (σποραδικός, verstrooid; νεῦρον, zenuw), een ergens in een weefsel geïsoleerd aangetroffen zenuwcel.

Sporidióse, ziekte die door sporidium wordt veroorzaakt.

Sporídium, een geslacht der sporozoa. S. vaccinále, een sporidium dat in koepokstof wordt gevonden (Funck).

Sporoblást (βλαστάνω, uitspruiten), het product der delen van de sporozoën-zygote (zie ald.), waaruit de sporen ontstaan.

Sporocýste, de moedercel van een spoor, of ook de ontwikkelingstrap, volgende op het sporoblast.

Sporogonie (γόνος, geboorte), spoorvorming.

Spórothrix (θρίξ, haar), = sporotrichon (zie het volgende).

Sporothrichósis (De Beurmann en Gougerot, 1903), besmettelijke huidziekte, door de schimmel sporotrichon Beurmanni veroorzaakt, met vorming van granulatiegezwellen, etteringen en soms aandoeningen van de spieren, beenderen en slijmvliezen.

Sporozóa (ζῷον, dier), een klasse der parasitisch levende protozoa, waarbij in de kringloop der ontwikkeling éénmaal vermeerdering door vorming van sporen voorkomt.

Sporozoïet, beweeglijke kiem van een sporozoön, die uit de kern en het plasma der zygote (zie ald.) ontstaat (zie Sporoblast), bijv. bij plasmodium malariae.

Sporulátie, vorming van sporen.

Spotted disease (Eng., vlekkenziekte) **of Central America,** vgl. Pinta, Mal de Pinto.

Spotted fever (Eng., vlekkenkoorts) **of the Rocky mountains,** een vooral in de rivierdalen van westelijk Noord-Amerika voorkomende, dodelijke, met koorts en bloedingen onder de huid gepaard gaande ziekte; vgl. Blackfever, Blue disease, Tick fever, Rocky mountain fever, Meningococcensepsis.

Spraakspan (Huizing), de hoorbaarheid van fluisterspraak, conversatiespraak en zeer luide spraak.

Spray (Eng. sproeiregen), toestel om vloeistoffen tot fijne druppels te doen verstuiven.

Springwater cyst (Eng., bronwatercyste), cyste van het mediastinum, gevuld met kristalheldere vloeistof, bekleed met mesotheliale cellen.

Sprue (Eng., naar men zegt afkomstig van het Nederl. spruw), Indische spruw; syn. Cochinchina-diarrhoea, aphthae tropicae, psilosis, pilosia.

Spruw, zie Aphthae.

Spruwoid, een ziekte, die gelijkt op spruw, maar het niet is.

Spúrius (Lat.), vals, onecht; syn. nothus.

Sputaméntum, spútum (Lat., hetgeen wordt opgegeven; van spuo, spuwen), fluim, het slijm uit de ademhalingswegen. S. aeruginósum (aerugo, gen. aeruginis kopergroen), groene fluimen. S. albuminoídeum, eiwitachtige, kleurloze en doorschijnende fluimen. S. coctum (Lat., gekookt), dun vloeibaar, slijmig-etterig sputum kort voor de genezing van acute bronchitis. S. cróceum (Lat., saffraanachtig), citroengeel sputum in het derde tijdperk der longontsteking. S. crudum (Lat., rauw), het taaie slijm in het begin der acute bronchitis; vgl. S. cruéntum (Lat., bloederig), met bloed vermengd. S. fibrinósum (Lat., vezelstofachtig), sputum met fibrinestolsels, bij croup, longontsteking, enz. S. fóetidum (Lat.), stinkend. S. fúndum pétens (Lat., de bodem zoekend), in het water zinkend. S. globósum (Lat., gebald), als ronde ballen op water drijvend, S. haemoptóicum, uit bloed bestaand; vgl. Haemoptoe. S. lanuginósum (Lat., wollig), sputum, dat in het water klompen met een uitgerafelde oppervlakte vormt. S. nummulátum s. nummulósum (nummulus, munt), muntvormig, ronde schijven vormend in het water of op de bodem. S. pituitósum (pituita, slijm), waterig slijmig. S. pneumónicum, het roestkleurige sputum bij longontsteking. S. purifórme (pus, gen. puris, etter), etterig sputum. S. pútridum (Lat., rottend), = S. foetidum. S. rotúndum (Lat., rond), = S. nummulosum. S. rubiginósum (rubígo, gen. rubíginis, roest), = S. pneumonicum. S. rufum (rood), bij pneumonie.

Sputum-septikaemíe (S. Fraenkel), septikaemie, die bij konijnen ontstaat na onderhuidse inspuiting van sputum, dat van pneumonie afkomstig is.

Spy-mensch, de voorhistorische mensensoort, waarvan in 1886 beenderen zijn gevonden bij Spy (Namen).

Spyricólon, = spirocolon.

Squáma (Lat.), 1. schub; kleinere of grotere lapjes opperhuid, die geheel of ten dele afgestoten zijn; vgl. Desquamatio; 2. been met de vorm van een schub, nl. plat en min of meer hol. S. frontális, schub van het voorhoofdsbeen. S. occipitális, schub van het achterhoofdsbeen. S. temporális, schub van het slaapbeen.

Squamo- (in samenstellingen, zoals -frontalis, -occipitalis, -mastoideus), behorend tot de schub van de verschillende beenderen.

Squamósus (Lat.), schubachtig, tot een schub behorend; vgl. Sutura squamosa.

Squarrósus (volgens Scaliger uit Lat. escharósus, van ἐσχάρα, korst), korstig.

Squinancy (Eng.), = cynanche (zie ald.).

S. románum, Romeinse S. = flexura sigmoidea (zie ald.).

S.S., = sénsu strictióri, in engere zin.

S.S.V., = sub signo venéni, voorzien van het merkteken vergif.

S.V.V., = sit venia vérbo, er zij verlof voor het woord, of „met verlof".

S.-stralen, = secundaire stralen.

Staafkernige leucocyten, witte bloedlichaampjes, waarvan de kern bestaat uit verschillende delen, die met elkaar zijn verbonden door brede bruggen. Vgl. Segmentkernige leucocyten.

Stabiel (stabilis, vaststaand), tegenstelling van labiel (zie ald.). Stabiele galvanisatie, galvanisatie, waarbij de electrode niet verplaatst wordt.

Stabiliseren, het door koken of door hete waterdamp doden van de fermenten in plantendelen, waardoor deze in hun scheikundige samenstelling stabiel blijven.

Stabzellen (D., stokcellen), langgerekte cellen van het endothelium der aderlijke haarvaatjes in de milt (Weidenreich).

Stactométer (σταχτός, druppelend; μέτρον, een maat), druppelmeter.

Stádium (van στάδιον, een ruimte, baan, renbaan), tijdperk, voornl. bij acute ziekten. S. ácmes (zie Acme), het hoogtepunt; zie Fastigium. S. augménti (augméntum, vermeerdering), = S. incrementi. S. calóris (Lat., hitte), tijdperk van hittegevoel bij koorts. S. crisis, de crisis. S. décreménti (Lat.), het tijdperk van de afneming der hevigheid. S. defervescéntiae (defervésco, afkoelen), tijdperk van vermindering der koorts. S. frigóris, tijdperk van koudegevoel bij koorts. S. íncreménti (Lat.), het tijdperk van de toeneming der hevigheid. S. invasiónis (invásio, inval), het tijdperk van het uitbreken der ziekte. S. prodromórum, het tijdperk der voorboden; zie Prodromi. S. reconvalescéntiae, zie Reconvalescentia; het hersteltijdperk. S. sudóris (sudor, zweet), tijdperk van het uitbreken van zweet bij koorts.

Staffelförmig (D.), de vorm der koortskromme bij febris typhoidea, waarbij in het begin elke verheffing hoger stijgt dan de vorige, en op het einde elke daling lager komt dan de vorige.

Stagnatie (stagno, stilstaan), stilstand, van het bloed in de aderen, van de inhoud van de darm en de blaas, van etter, enz.

Stagníne, een uittreksel van de milt van paarden, dat de bloedstolling bevordert.

Stalagmométer (στάλαγμα, druppel), druppelmeter; zie Meiostagminereactie.

Stalagmónen, stoffen, die de oppervlaktespanning van vloeistoffen verminderen en daardoor invloed uitoefenen op de grootte der druppels dezer vloeistof; in het lichaam zijn het vooral ontledingsproducten van eiwit.

Staláxis, = stillicidium; syn. Staxis.

Standaardiseren, het tot stand brengen van een bepaald gehalte aan werkende stoffen in een geneesmiddel, bijv. door digitalispoeder met een hoog gehalte aan digitoxine te mengen met poeder met een laag gehalte.

Stans, germanisme voor uitgeponst schijfje huid voor histologisch onderzoek.

St. Anthonius' vuur, = wondroos.

Stapedectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van de stijgbeugel.

Stapédiotenotomíe (vgl. Tenotomie), doorsnijding van het peesje van de musculus stapedius.

Stapédius, tot de stapes, stijgbeugel, behorend; zie Musc. stapedius.

Stapelcel, cel gevuld met de stof, die het orgaan opstapelt b.v. glycogeen in de lever.

Stapelingsnephróse, nephrose (zie ald.) waarbij een aantal stoffen (b.v. eiwit) worden opgehoopt in de glomeruli.

Stapelingsziekte, ziekte met ophoping van bepaalde stoffen in de organen, b.v. bij glycogeenziekte, (zie ald.). Syn. Thesaurismus, opstapelingsziekte, Speicherkrankheit.

Stapes (Lat. *), stijgbeugel, een gehoorbeentje; ook syn. voor spica pedis (zie ald.). Stápes-ankylóse, = otosclerose (zie ald.); vgl. Ankylose.

Staphýlagra (ἄγρα, klem), een tang om de huig te pakken.

Stáphylé (σταφυλή, druif, huig), de huig; syn. Uvula; bijv. nw. staphylinus.

Stáphylhaematóma, bloedgezwel in de huig.

Staphýlion (σταφύλιον, een druifje), 1. (in de craniometrie), een punt aan de achterrand van het harde gehemelte; 2. de huig; 3. een tepel.

Staphylítis, ontsteking van de huig.

Staphylococcaemíe, = staphylohaemie.

Staphylocóccus, druifcoccus; cokken (bolbacteriën), die op hoopjes, soms als druiven in een tros, bijeen liggen. S. pyógenes aúreus (πῦον, etter; aureus, van goud), de het meest voorkomende etterbacterie, waarvan de kweek op sommige voedingsbodems goudgeel is. S. pyógenes albus (Lat., wit) komt minder veel voor; de kweken zijn wit. S. pyógenes cítricus (Passet), citroengeel van kleur, en talrijke andere soorten.

Staphylodermíe, huidontsteking door staphylococcen.

---

*) Het is niet bewezen, dat stapes, gelijk Salmasius beweert, in het Lat. voorkomt; Forcellini zegt althans, dat dit niet het geval is.

Staphyloedéma, oedema (zie ald.) van de huig.

Staphylohaemíe (αἷμα, bloed), het voorkomen van staphylocokken in het bloed; syn. staphylococcaemie.

Staphylohaemotoxíne, staphylolysíne, product van de stofwisseling van staphylocokken, waardoor bloed wordt ontleed; zie Haemolyse, Lysinen.

Staphylóma (σταφύλωμα, bij Galenus), op een bes gelijkende uitpuilingen aan de oogbol. S. sclerae aequatoriále, uitpuilingen van de harde oogrok aan de „aequator" van het oog, achter het corpus ciliare. S. bulbi totále, algemene uitpuiling van het oog naar achteren bij glaucoma. S. ciliáre, staphyloma in de streek van het corpus ciliare. S. cónicum (Lat.), kegelvormig staphyloma corneae. S. córneae, litteken van het hoornvlies, waarin een uitpuilend gedeelte van het regenboogvlies is vastgegroeid, en waarbij betrokken is het gehele hoornvlies (S. c. totále; onderscheiden in rotundum, conicum en racemósum) of een deel ervan (S. c. partiále); ook onderscheiden in S. c. cicatríceum (cicatrix = litteken), het hierbeschrevene en S. c. pellúcidum (Lat., doorschijnend), zie S. pellucidum. S. intercaláre (Lat., tussengeschoven), uitpuiling van de oogbol, die zich, door verdunning van het ligamentum pectinatum (zie ald.) en aangrenzende gedeelten van de harde oogrok, tussen de aanhechtingsplaats van het regenboogvlies en het corpus ciliare inschuift. S. íridis cicatríceum, littekenstaphyloma van het regenboogvlies; syn. voor S. corneae cicatriceum. S. pellúcidum (Lat., doorschijnend), doorschijnende uitpuiling van het hoornvlies; vgl. Keratoconus, Keratoglobus. S. pósticum (Scarpae), a. = conus (zie ald.); b. langzamerhand groter wordende, niet scherp begrensde uitzetting van de oogbol naar achteren; bij zware myopie. S. racemósum (Lat., vol druiven), doorgroefd staphyloma cicatriceum iridis, dat uit verschillende bolletjes schijnt te bestaan; vgl. Myiocephalon. S. sclerae, = ectasia sclerae. S. uveale, = iridoncosis.

Staphylomycósis (vgl. Mycosis), besmetting met staphylocokken.

Staphylóncus (ὄγκος, massa), zwelling der huig.

Staphyloplastiek, operatieve vorming van een huig; vgl. Uranoplastiek.

Staphyloptósis (πτῶσις, het zakken), lange („gezakte") huig.

Staphylorrhaphíe (ῥαφή, hechting), hechting van een gespleten huig.

Staphylotomíe (τέμνω, snijden), 1. operatie van een staphyloma; 2. = kiotomie (zie Kiotoom).

Stásis (στάσις, stilstand), belemmering in de voortbeweging van de inhoud van lichaamskanalen; meestal: stuwing van het bloed; ook: de stilstand, bij tussenpozen, en het aankleven der witte bloedlichaampjes aan de wanden der kleinste bloedvaten bij ontsteking; vgl. Inflammatio, Hypostase, Coprostase.

Staso-basophobíe (βάσις, gang; φόβος vrees); het onvermogen om te staan of te gaan, vrees om uit bed te komen; vgl. Astasie-abasie (Debove, 1893).

Stasophobíe, onvermogen om te staan door vrees om te vallen.

Stassaniseren, het steriliseren van melk door electrische doorstroming bij bepaalde temperatuur met het toestel van Henri Stassano (1862—1942).

Statief, stel, standaard; het gedeelte van een microscoop, waaraan de tafel en de buis bevestigd is; de standaard voor een buret.

Station hanchée (hanche, heup), abnormale stand van de heup, zodat deze naar buiten uitsteekt alsof de persoon op één been staat en de ruggegraat naar de andere zijde verkromd is; bij ischias (vgl. Scoliosis ischiadica) en hysterie (Richet).

Stationnair, stationárius (statio, het staan, de standplaats); 1. plaatselijk; 2. in dezelfde toestand blijvend.

Statisch, betrekking hebbend op het evenwicht. Statische ataxie, ataxie (zie ald.), die zich bij het staan toont. Statische douche, uitstraling van statische electriciteit op een ziek lichaamsdeel uit een electrode met een aantal punten; syn. douche van Franklin. Statische electriciteit, wrijvingselectriciteit. Statische functie, het tot stand komen van het gevoel van evenwicht en van de oriëntering in de ruimte. S. scolióse, scoliose (zie ald.) ontstaande door afwijking in de stand van het bekken. S. zintuig, het zintuig voor het evenwicht, dat zich in het oorlabyrint bevindt.

Statistiek (naar men wil, afgeleid van het Ital. statista, staatsman), oorspronkelijk: beschrijving der voor de staatslieden belangrijke verhoudingen in de staat; thans: het stelselmatig verzamelen en rangschikken van cijfers, voortvloeiende uit waarneming, op grote schaal, van verschijnselen, en het opsporen van vaste wetten uit deze cijfers; bijv. nw. en bijwoord statistisch.

Statocóniën (κονία, stof), kleinste otolithen (zie ald.).

Statocýsten, = otocysten (zie ald.).

Statolíet (status, stand; λίθος, steen), =

otoliet (zie ald.), als deel van het evenwichtszintuig.

Statométer, = exophthalmometer (zie ald.).

Statopathíe (πάθος, aandoening), afwijking in de stand van het oog.

Statotónus (vgl. Tonus), de toniserende invloed, die van het evenwichtsorgaan in het labyrint uitgaat.

Státus (Lat.), stand, toestand; zonder bijvoeging = status praesens. S. anginósus, het voortdurend onderhevig zijn aan aanvallen van angina pectoris (Huchard). S. arthríticus, de algemene toestand, die voorafgaat aan aanvallen van arthritis urica. S. cribrósus, = état criblé (zie ald.). S. dysmyelinisátus, als de mergvezels ontbreken b.v. in het corpus striatum. S. dysrháphicus, zie Dysrhaphie. S. epilépticus (= état de mal), de toestand, waarin de vergevorderde lijder aan vallende ziekte geraakt, waarbij het bewustzijn tussen de snel opeenvolgende toevallen niet terugkeert. S. gástricus, zie Gastricismus. S. hemicránicus, onafgebroken aanvallen van hemicranie (zie ald.). S. lymphátícus, zie Lymphatische habitus. S. mamilláris, vgl. Etat mamelonné. S. marmorátus, als het microscopische beeld marmerachtig is geaderd, b.v. het corpus striatum. S. nascéndi (Lat., van het geboren worden), de toestand van een scheikundige verbinding op het ogenblik van haar ontstaan; vaak verkeerdelijk S. nascens genoemd. S. paralýticus, de toestand van verlamming bij de dementia paralytica. S. práesens (Lat., aanwezig), de (het verslag omtrent de) toestand van een zieke op het ogenblik van het onderzoek. S. thýmico-lymphátícus, aangeboren afwijking van het gestel, bestaande uit overvloedige vorming (hyperplasie) van lymphweefsel, ook in de keelholte en de darm, vergroting van de milt en de thymusklier, en soms onvoldoende vorming (hypoplasie) van het chromaffine stelsel (zie ald.; vgl. Thymusdood). S. typhósus, de toestand van verdoving bij lijders aan typhus.

Stauroplegíe (σταυρός, paal, kruis), gekruiste hemiplegie (zie ald.).

Stáxis (στάξις, het druppelen), **s. staláxis** (σταλάσσω, druppelen), = stillicidium.

Steapsíne (στέαρ, vet), een vet ontledend ferment; syn. lipase.

Stearodermíe (στέαρ, vet; δέρμα, huid), abnormale afscheiding van huidsmeer.

Stearrhóea (vgl. Diarrhoea), 1. abnormale hoeveelheid vet in de ontlasting; vgl. Steatorrhoea; 2. seborrhoea. S. idiopáthica, Indische en gewone spruw. Zie Aphthae. S. nígricans (niger, zwart), afscheiding van donker gekleurd zweet; zie Chromidrosis.

Steatocéle (κήλη, breuk), vetbreuk; breuk, gevuld met vetweefsel.

Steatóma, 1. atheroma (zie ald.) met huidsmeerachtige inhoud; 2. = lipoma, vetgezwel; 3. cholesteatoma (zie ald.). S. Mülleri, = lipoma fibrosum.

Steatopygíe (πυγή, stuit), sterke ophoping van vet onder de huid der billen, vooral bij Hottentotse vrouwen.

Steatorrhóea (στέαρ, gen. στέατος, vet), = stearrhoea.

Steatose hépatique massive (Fr., massieve vetlever), waarbij de levercellen vervet zijn.

Steatósis, 1. infiltratie (zie Infiltratio) van weefsels met vet. 2. (Auspitz), een keratonose (zie ald.) met afwijkingen in de afscheiding van huidsmeer, hetzij in de zin van vermeerdering (hypersteatose), van afwezigheid der afscheiding (asteatose) of afscheiding op een abnormale plaats (parasteatose).

Stechapfelform (D., doornappelvorm); 1. de gekartelde vorm, die rode bloedlichaampjes kunnen aannemen, als zij indrogen; 2. de vorm van kristallen van ammoniumuraat in de urine.

Stegomýia cálopus s. fasciáta (στέγος, dak; μυῖα, vlieg; καλός, schoon; πούς, voet; fasciátus, gestreept), de mug, waarvan de wijfjes de gele koorts overbrengen; syn. Culex fasciatus. Tegenwoordige naam: Aëdes Aegypti.

Stella (Lat., ster), zwachtelverband om de borstkas, met windingen om de beide schouders, zodat aan de vóór- of achterzijde een ster van zwachtelstroken ontstaat.

Stellatectomíe, Stellectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van het ganglion stellatum (zie ald.).

Stellreflex (D.), richtreflex; de reflectorische verandering van houding indien het lichaam verplaatst wordt.

Stéllulae vasculósae (vaatsterretjes), stervormige adervertakkingen in de lamina choriocapillaris van het vaatvlies (Winslow). St. Verheynii, = venae stellatae.

Stenocardíe (στενός, nauw; καρδία, hart), hart- of borstkramp, syn. Angina pectoris.

Stenochoríe (χώρα, ruimte), vernauwing, vooral van de lichaamsopeningen.

Stenocoríe (κόρη, pupil), = miosis.

Stenocrotaphíe (κρόταφος, slaap), schedelvorm met zeer diepe slaapgroeven, meestal veroorzaakt door vroegtijdige vergroeiing van de naden van de grote wiggebeensvleugel.

Stenonephríe (νεφρός, nier), nierkramp, aanvallen van uitstralende pijn in de nierstreek bij arteriosclerose, soms door albuminurie gevolgd (Mannaberg).

Stenopáeisch (ὀπαῖον, gat), benaming voor brillen en andere optische toestellen, die het licht slechts door een nauwe opening of spleet toelaten; bijv. ter verkleining van verstrooiingscirkels.

Stenóse (στένωσις), vernauwing van een kanaal of opening.

Stenóse-geruis, het geluid, dat ontstaat, als vloeistof of licht door een nauwe opening gaat.

Stenostomíe, = microstomie (zie ald.).

Stenothérm (θερμός, warm), zo worden dieren genoemd, wier lichaamstemperatuur slechts tussen nauwe grenzen schommelt; tegenst. van eurytherm.

Stenothórax, nauwheid van de borstkas.

Stephánion (στέφανος, krans, kroon) (in de anthropologie), het kruispunt van de kroonnaad met de linea temporalis.

Stephanocýten, zie Retinocytoma.

Steppage (stepper, Eng., paard) (Charcot), het lopen met overmatige opheffing van het been door buiging van heup en knie, waarna het eerst de punt van de voet, dan de hiel wordt nedergezet; bij verlamming of ontsteking van de n. peroneus; syn. hanetred, démarche de stepper (een paard, dat hoge stappen maakt).

Stercobilíne (stércora, ontlasting; bilis, gal), kleurstof in de ontlasting, afkomstig van bilirubine.

Stércora (Lat.), ontlasting; bijv. nw. stercoralis.

Stercoráal, (stercorális), op de ontlasting betrekking hebbende. Stercorale diarrhoea, buikloop ten gevolge van prikkeling van de darm door ophoping van ontlasting. Stercorale zweer, zweer in de dikke darm, veroorzaakt door de druk van verharde ontlastingmassa's.

Stercoraemíe (αἷμα, bloed), = copraemie.

Stercoríne, ontledingsproduct van cholesterine in de ontlasting.

Stereaesthétisch, = stereognostisch.

Stereagnósis (στερεός, vast; ἀ priv. en γνῶσις, kennis), verlies van het vermogen om door betasting voorwerpen te herkennen; tastblindheid; vgl. Astereognosis.

Stereoanaesthesíe, verlies van de tastzin voor voorwerpen.

Stereoblástula, blastula (zie ald.) zonder holte.

Stereochemíe (στερεός, drie afmetingen hebbende), de leer van de wijze, waarop de atomen in de molecule gerangschikt zijn.

Stereocília (στερεός, vast), onbeweeglijke trilharen (V. Lenhossék).

Stereódymus (στερεός, vast; δίδυμος, tweeling), tweelingen, die vast met elkander vergroeid zijn, met de gehele voorzijde van de borstkas; syn. xiphodymus.

Stereognósis, stereognóstisch, stereosensórisch herkenningsvermogen, de eigenschap, voorwerpen door betasten te herkennen in hun lichamelijke vorm.

Stereoísomerie, isomerie in stereochemische zin, waarbij dus de moleculen van twee stoffen, dezelfde atoomgroepen bevatten, doch deze niet in dezelfde stereochemische groepering.

Stereoradiographíe, toepassing van het beginsel der stereoscopie op de radiographie (zie ald.).

Stereoscóop (σκοπέω, beschouwen), toestel, waardoor men een daartoe vervaardigde afbeelding van een voorwerp, landschap, enz. zodanig kan zien, alsof ze lichamelijke diepte bezat.

Stereoscópisch zien, het zien van voorwerpen in hun drie afmetingen.

Stereoscopische photo- en röntgenographie, het vervaardigen van licht- en Röntgen-beelden, welke men door middel van de stereoscoop kan bezien.

Stereoskiagraphíe (vgl. Skiagraphie), = stereoscopische Röntgenographie.

Stereotáxis, = thigmotaxis.

Stereotypíe (τύπος, stempel; overdr. het kenmerkende), het telkens terugkeren van dezelfde houding, beweging, uiting bij krankzinnigen.

Steriel, onvruchtbaar; vrij van microben.

Sterilisátie (sterilis, hard (van de grond), onvruchtbaar); 1. vernietiging van bacteriën, door de voedingsbodem voor hen ongeschikt te maken, òf door middel van scheikundige stoffen of hitte; 2. het teweegbrengen van onvruchtbaarheid bij mensen of dieren zonder verwijdering der kiemklieren, vgl. Castratie. Sterilisátio magna, grote ontsmetting; de werking, die Ehrlich o.a. door middel van het salvarsaan meende te kunnen bereiken, nl. dat al de ziektekiemen in het lichaam zouden worden gedood.

Sterílitas, onvruchtbaarheid.

Sternalgíe (vgl. Sternum), pijn in het borstbeen, ook: angina pectoris.

Sternális, tot het borstbeen behorend. Sternale lijn, lijn, getrokken langs de rand van het borstbeen. Sternale reflex, samentrekking der buikspieren bij prikkeling van de huid in de maagkuil.

Sterno-claviculáir, behorende tot het borst- en sleutelbeen, bijv. gewricht.

Sterno-cleido-mastoïdeus (κλείς, gen. κλειδός, sleutel), vgl. Musculus.
Sterno-costális, vgl. Musculus.
Sternogoniométer (γωνία, hoek), toestel om de hoek van het borstbeen te meten (Rothschild).
Sterno-hyoïdeus, sterno-thyreoïdeus, vgl. Musculus.
Sternópagus, dubbelmonster, samengegroeid aan het borstbeen.
Sterno-vertebráal, in de richting van het borstbeen naar de ruggegraat.
Sternsubstanz (D.), sterstof; eiwitachtige stof tussen de stralen van de ster der lens van het oog.
Stérnum (στέρνον), borstbeen.
Sternutátio (Lat.), het niezen. S. convulsíva, nieskramp, aanvallen van hardnekkig niezen; syn. ptarmus.
Sternutatória (sternuto, niezen; nl. Remedia), niesmiddelen; syn. ptarmica.
Sternzellen (D.), stercellen (Kupffer), kleine cellen, die tot de endotheelwand der haarvaten in de lever behoren.
Steroïden (στεριός, vast), een groep chemische verbindingen, die verwant zijn aan het cholesterol, en waartoe o.a. de sexuele hormonen behoren. Die welke in de bijnierschors worden bereid omvatten 1. de corticosteroiden (zie ald.); 2. de androstaanderivaten, verwant aan de androgene hormonen (b.v. de 17-ketosteroiden) en 3. de oestrogene stoffen (die echter hoofdzakelijk worden gevormd in de geslachtsklieren).
Stértor (Lat., sterk gesnork), rochelende ademhaling; bijv. nw. stertóreus.
Stethodisc (στῆθος, borst, δίσκος, schijf), grammophoonschijf om auscultatiegeluiden op te nemen. (Lian).
Stethográaf (γράφω, schrijven), toestel om de ademhalingsbewegingen van punten van de borstkas op te schrijven.
Stethographíe, het gebruik van dit toestel.
Stethométer, toestel om de wijdte van de borstkas te meten; syn. Cyrtometer.
Stethoscóop (σκοπέω, beschouwen, onderzoeken), de verschillende toestellen om de geluiden der borstorganen te beluisteren.
Sthénisch (σθενίος, de machtige), „met ziekelijk verhoogde kracht" (Kraus); van ziekten en koortsen, als deze gepaard gaan met krachtige werking van het hart en prikkeling van het zenuwstelsel; syn. synochaal; tegenst. van adynamisch, asthenisch. Zie ook Brownianismus.
Stichelung (D.), zie Scarificatio.
Stichreaction (D.), (steekreactie), roodheid en (of) infiltraat op de plek, waar een inspuiting van tuberculine heeft plaats gehad.
Sticósis (στικτός, gestippeld), toestand der zenuwcellen, waarbij de lichaampjes van Nissl puntvormig verdeeld zijn.
Stierhornform, vorm (van de maag), die op de hoorn van een stier gelijkt; zie Holtzknecht (Aanhangsel).
Stigma, meerv. **stígmata** (στίγμα, punt, merkteken), stipje, punt, steek (van een insect), nl. de rode plek, die na een insectensteek ontstaat; syn. umbo. S. costále, beweeglijke 10e rib, bij enteroptose (Stiller). S. degeneratiónis, hereditátis (degenerátio, ontaarding; heréditas, erfelijkheid), kentekenen van ontaarding bij erfelijk belaste personen. S. enteroptóticum (Stiller), costa fluctuans decima, welke een teken is van asthenia universalis (zie ald.), waarvan de enteroptose (zie ald.) een onderdeel is. Stígmata hysterica, kenmerkende tekenen van hysterie. Stígmata Malpighii, de plaatsen in de grote aderen der milt, waar de kleinere uitmonden. Stígmata ventrículi, kleine bloedige ontvellingen (erosies) der maag.
Stigmatisátie, het te voorschijn komen van bloed op de handpalmen en het voorhoofd, de plaatsen van de wonden van Christus, bij zenuwlijders.
Stilbenen, = toluilenen, met dezelfde werking als de oestrogene stoffen.
Stilet (It., stiletto, dunne dolk), dolkvormig instrument voor punctie, meestal door een buis omgeven; vgl. Trocar.
Stillicídium sánguinis (stilla, druppel; cado, vallen), druppelsgewijze bloeding, vooral uit de neus; vgl. Epistaxis. S. lacrimárum (lácrimae, tranen), = epiphora. S. urínae, = strangurie (zie ald.).
Stílus, = stylus.
Stimulántia (nl. remedia; stimulo, prikkelen), = excitantia.
Stimulínen (Metschnikow), stoffen in de bloedwei, die de werkzaamheid der phagocyten (zie ald.) aanzetten.
Stomacacé (στόμα, mond; κάκη, slechte toestand), vgl. Stomatitis ulcerosa.
Stomacháal, tot de maag (στόμαχος) behorend.
Stomachálgia (ἄλγος, pijn), maagpijn; syn. stomachodynie.
Stomáchica (nl. remedia), middelen, die de maag versterken, de spijsvertering en de eetlust aanzetten.
Stomachoscopíe (σκοπέω, bezien), onderzoek met de maagspiegel.
Stómachus (Lat., van στόμαχος), maag; syn. ventriculus.
Stomadáeum = **stomodáeum** (στόμα mond; ὁδαῖος, tot de weg behorend), de oorspronkelijke mondholte bij het embryo.
Stomalgíe, = stomachalgia.

Stómata (στόμα, gen. στόματος, mond), de openingetjes tussen de endotheelcellen der weivliezen, waardoor de sereuse holten (van het pericardium, het peritonaeum, enz.) met het lymphvaatstelsel in verband staan; lymph-spleten.

Stomatítis, ontsteking der mondholte. S. aphthóphyta s. aphthósa (vgl. Aphthae; φυτόν, gewas), spruw, syn. S. vesicularis, stomatomycosis. S. gangraenósa, mondontsteking met versterf; vgl. Noma. S. intertrópica; vgl. Aphthae tropicae. S. hyphomycética (ὑφή, weefsel; μύκης, schimmel), ontsteking van het mondslijmvlies door schimmeldraden. S. membranácea (Lat., vliezig), croup en diphtherie van het mondslijmvlies. S. mercuriális, mondontsteking ten gevolge van het gebruik van kwikzilver. S. mycótica, = S. hyphomycetica. S. pseudomembranósa, S. met vorming van pseudomembranen (zie ald.). S. scorbútica, scorbuut (zie ald.) der mondholte. S. úlcero-membranácea (ulcus, gen. úlceris, zweer), = angina van Plaut-Vincent (zie ald.). S. ulcerósa, rottend mondzeer, verzwering aan de randen van het tandvlees; vgl. Stomacace, Stomatitis mercurialis. S. vesiculáris, = S. aphthosa.

Stomatocacé (στόμα, gen. στόματος, mond; κάκη, ziekte), = stomatitis ulcerosa.

Stomatodáeum = stomadaeum.

Stomatodynie (ὀδύνη, pijn), pijn in de mond.

Stomatodysódia (δυσωδία, slechte reuk), stank uit de mond.

Stomatologie (λόγος, leer, kennis), kennis van de ziekte der mondholte.

Stomatomalacie (μαλακία, weekheid), verweking van plekken in de mond.

Stomatomenie (μήν, maand), bloeding uit de mond, in plaats van de maandstonden.

Stomatomie (στόμα, mond; τέμνω, snijden), incisie in de baarmoedermond.

Stomatomycósis, = stomatitis mycotica.

Stomatonóma, = noma, mondkanker.

Stomatopathie (πάθος, aandoening), mondziekte.

Stomatoplastiek (πλαστική, vormkunst), 1. kunstmatige vorming van een mondopening, door gebruik te maken van de huid van het aangezicht en het slijmvlies der mondholte; syn. stomatopoiésis (ποιέω, maken); 2. uitsnijding van wigvormige stukken aan de mond der baarmoeder.

Stomatopyrósis (πῦρ, vuur), brandende pijn in de mond.

Stomatorrhagie (ῥήγνυμι, scheuren), bloeding uit de mond.

Stomatoscopie (σκοπέω, beschouwen), onderzoek der mondholte met een spiegel.

Stomatotýphus, typhus met mondzweren.

-stomie (in verbindingen), het maken van een opening of fistel, bijv. gastrostomie, enterostomie.

Stomme of stille infecties, infecties die niet worden opgemerkt omdat de eerste verschijnselen uitblijven b.v. geen primair affect na luetische infectie.

Stomme phase, in het verloop van de febris typhoidea, wanneer de bloedkweek reeds negatief is, het onderzoek van faeces en urine nog geen aanwijzing geeft en het serologische onderzoek nog niet bewijzend is.

Stomocéphalus, een monster zonder hoofd.

Stomodáeum, = stomadaeum.

Stomóxys cálcitrans (στόμα, mond; ὀξύς, scherp; calcitro, schoppen met de hiel, omdat het door dit insect gestoken vee achteruitslaat), stalvlieg, die trypanosomen (zie ald.) overbrengt.

Storage batterij (Amer. storage, voorraad), accumulatorenbatterij.

Strabísmus (στραβισμός), het scheel zien, scheve stand van een oogappel ten opzichte van de andere. S. accommodatívus, alleen merkbaar bij te sterke of te zwakke inspanning der accommodatie (zie ald.); bij sterke graden van bijziendheid. S. altérnans (Lat., afwisselend), scheel zien, afwisselend van het rechter en het linker oog, zodat nu het éne, dan het andere op een voorwerp gericht wordt, en het andere oog dan telkens scheel ziet. S. appárens (van het Fr. apparent, schijnbaar), schijnbaar scheel zien, doordat de gezichtslijn verder van of dichter bij het midden van het hoornvlies staat dan normaal, zodat bij het richten van de blik op een voorwerp de hoornvliezen te dicht bij of te ver van elkander staan. S. bilaterális s. binoculáris, scheel zien aan beide zijden (latus, gen. lateris, zijde), met beide ogen (bini, beiden; oculus, oog). S. concómitans (Lat., begeleidend), scheel zien, waarbij de beweeglijkheid der ogen ongestoord is; het echte scheel zien. S. convérgens (Lat., samenwendend), scheel zien naar binnen. S. deórsum vérgens (Lat., omlaag wendend), scheel zien naar beneden. S. divérgens (Lat., uiteen wendend), scheel zien naar buiten, naar de temporale zijde. S. dynámicus (δύναμις, kracht), scheel zien, dat eerst kan worden waargenomen, als het oog, na met de hand bedekt te zijn, weder vrij wordt gelaten; vgl. Dynamisch; syn. S. latens. S. externus, scheel zien doordat een der musculi recti externi de overhand heeft; Syn. S. divergens. S. intermíttens, scheel

zien met tussenpozen. S. internus, scheel zien doordat één der musculi recti interni de overhand heeft; Syn. S. convergens. S. látens, zie S. dynamicus. S. maniféstus (Lat., openbaar), tegenstelling van S. dynamicus s. latens. S. monolaterális (μονός, enig; latus, gen. lateris, zijde; beter S. unilateralis), éénzijdige scheelheid, scheve stand van één oog; vgl. S. alternans. S. musculáris, onjuiste uitdrukking voor S. concomitans. S. paralyticus (παράλυσις, verlamming), scheel zien door verlamming van oogspieren. S. periódicus (περίοδος, tijdsverloop), tijdelijk scheel zien. S. permánens (Lat.), blijvend scheel zien. S. súrsum vérgens (Lat., omhoog gaand), scheel zien naar boven. S. spásticus (σπασμός, kramp), scheel zien door kramp van een oogspier; vgl. S. paralyticus. S. unilaterális, = S. monolateralis; vgl. S. bilateralis. S. verus, waar scheel zien; vgl. S. apparens. S. verticális (Lat., rechtop), = S. sursum en deorsum vergens.

Strabométer (μέτρον, maat), instrument tot nauwkeurige meting van de afwijking van het oog (scheelhoek) bij scheel zien.

Strabometríe, aanwending van de strabometer.

Strabotomíe (τέμνω, snijden), operatie ter genezing van strabismus.

Strangíleus, strangulatie-ileus (vgl. Strangulatio en Ileus), afklemming van de darm ten gevolge van drukking, rekking of littekenstrengen; syn. incarceratio interna.

Strangulátio (stránguło, worgen), worging. Strangulátie-ileus, = strangileus.

Stranguríe (στραγγουρία, van οὖρον, urine), pijnlijke, moeilijke urinelozing; vgl. Dysurie, Tenesmus vesicae; syn. stillicidium urinae.

Strátum (Lat., laag, van sterno, uitspreiden). S. adamantínum (Lat., diamanten laag), de laag van glazuurcellen, de binnenste laag van het glazuur-orgaan bij de ontwikkeling van de tand. S. albocinéreum, wit-grijze laag van het netvlies. S. album profúndum, witte laag in de diepte, onder het corpus quadrigeminum (zie ald.). S. bacillórum (bacillum, staafje), staafjeslaag van het netvlies. S. basale der huid, de laag cylindercellen van het S. spinosum (zie ald.). S. choriocapilláre, = lamina chorio-capillaris. S. ciliáre, stralenlaag, de recht lopende vezels der pars palpebralis van de m. orbicularis oculi. S. chorioídeum Williger, vaatlaag, basale laag bij de ontwikkeling van het tandbeen; de rijkelijk van vaten voorziene voedingslaag voor de odontoblasten. S. cinéreum cerebélli, de buitenste, grijze laag van de schors der kleine hersenen. S. circuláre membránae týmpani, kringlaag van het trommelvlies; dat is de binnenste laag, waarin de vezels kringsgewijze gerangschikt zijn. S. circuláre músculi urethrális, = musc. sphincter urethrae membranáceae. S. circulare musculare uréthrae muliebris, kringspier van de urinebuis der vrouw. S. circuláre túnicae musculáris intestíni ténuis, kringspierlaag van de dunne darm. S. circuláre túnicae musculáris tubae uterínae, binnenste kringspierlaag der baarmoedertrompet. S. circuláre túnicae musculáris ventrículi, binnenste kringspierlaag van de maag. S. complexum pontis, profúndum et superficiále, de dwarse, in de diepte en oppervlakkig liggende lagen in de pons Varoli. S. córneum epidérmidis, hoornlaag van de opperhuid. S. córneum únguis, hoornlaag van de nagel. S. cutáneum s. externum membránae týmpani, buitenste huidlaag van het trommelvlies. S. cylíndricum epidérmidis, onderste laag van cylindercellen van het rete Malpighi. S. dentátum epidérmidis, laag van stekelcellen van het rete Malphighii. S. externum túnicae musculáris ductus deferéntis, uréteris, vésicae urináriae, buitenste laag van de spierrokken van de zaadleider, de urineleider, de urineblaas. S. fibrósum cápsulae articuláris, vezellaag van de gewrichtsbeurs. S. gangliósum cerebélli, laag van multipolaire gangliëncellen in de schors der kleine hersenen. S. germinatívum epidérmidis, kiemlaag der huid; syn. rete Malpighi. S. germinatívum únguis, kiemlaag van de nagel, die het nagelbed bedekt. S. granulósum cerebélli, korrellaag van de schors der kleine hersenen. S. granulósum epidérmidis, korrellaag der opperhuid, boven de slijmlaag. S. granulósum follículi ovárii s. Langerhans, laag van korrelige epitheelcellen aan de binnenvlakte der tunica interna van de theca folliculi (zie ald.). S. gríseum centrále tegménti, centrale grijze stof van het tegmentum (zie ald.) in de omgeving van de aquaeductus cerebri. S. gríseum collículi superióris, grijze stof in de bovenste helft van het corpus quadrigeminum. S. horizontále supérius músculi urethrális transvérsi, het voorste deel van de musc. transversus perinaei profundus ter hoogte van de pars membranacea urethrae. S. inférius músculi constrictóris

uréthrae, achterste gedeelte van de musc. constrictor urethrae membranaceae. S. intermédium Koelliker, de laag tussen de glazuurpulpa en het stratum adamantinum. S. internum circuláre musc. constrictóris ísthmi uréthrae, = musc. sphincter urethrae membranaceae. S. internum túnicae musculáris ductus deferéntis, binnenste, in de lengte lopende laag van spiervezels in de spierlaag der zaadleiders. S. internum túnicae musculáris uréteris, vesícae urináriae, binnenste laag van de spierrok van de urineleider, de urineblaas. S. interoliváre lemnísci (zie Lemniscus), laag tussen de beide olijven van het verlengde merg, gevormd door de fibrae arcuatae. S. Langerhans, = S. granulosum folliculi ovarii. S. Langhans, het epitheel der chorionvlokken. S. longitudinále túnicae musculáris intestíni ténuis, buitenste laag van in de lengte lopende vezels van de spierrok van de dunne darm. S. longitudinále túnicae musculáris tubae uterínae, de buitenste laag van in de lengte lopende vezels van de spierrok der baarmoedertrompet. S. longitudinále túnicae musculáris ventrículi, de buitenste laag van in de lengte lopende vezels van de spierrok van de maag. S. longitudinále musculáre uréthrae muliébris, binnenste laag van de spierrok der vrouwelijke urethra. S. lúcidum epidérmidis, doorschijnende laag der opperhuid, grenzende aan het S. córneum. S. mediánum horizontále medúllae oblongátae, pontis, rhaphe medullae oblongatae, pontis (zie Raphe). S. médium túnicae musculáris ductus deferéntis, uréteris, vesícae urinariae, middelste laag van de spierrok van de zaadleider, de urineleider, de urineblaas. S. mucósum membránae týmpani, de binnenste laag van het trommelvlies, deel uitmakende van het slijmvlies der trommelholte. S. musculáre circuláre uréthrae s. ísthmi uréthrae, = musc. sphincter urethrae membranaceae. S. musculáre horizontále transvérsum, vezels van de musc. transversus perinaei, die het vliezig deel der urethra omgeven. S. musculáre línguae longitudinále, perpendiculáre, transvérsum, de in de lengte lopende, loodrecht staande en dwars lopende spiervezels van de tong. S. musculáre supérius músculi constrictóris uréthrae membranáceae, musc. sphincter urethrae membranaceae. S. musculáre supérius uréthrae, het voorste gedeelte van het vorige. S. musculáre transvérsum inférius uréthrae, = S. musculare horizontale transversum. S. nigrum Burdach, = substantia nigra (zie ald.). S. nucleáre medúllae oblongátae, de gezamenlijke zenuwkernen van het verlengde merg. S. papilláre cútis, = corpus papillare cutis. S. pigménti bulbi óculi, pigmentlaag aan de binnenzijde van het vaatvlies van het oog. S. proligerum (proles, kroost; gero, dragen), = S. granulosum folliculi ovarii. S. Purkinje, = S. gangliosum cerebri. S. radiátum membránae týmpani, middelste laag van straalsgewijs lopende vezels van het trommelvlies. S. reticuláre cutis (reticulum, net), = tunica propria corii (zie ald.). S. reticulátum, = S. zonale thalami optici. S. spinósum (spina, doorn), de „stekelcellenlaag" der huid. S. submucósum, = lamina muscularis mucosae, spierlaag onder het epithelium van slijmvliezen. S. synoviále cápsulae articuláris, de binnenlaag der gewrichtsbeurzen. S. transvérsum medúllae oblongátae, = fibrae arcuatae externae van het verlengde merg. S. transvérsum músculi urethrális, voorste deel van de sphincter urethrae membranaceae. S. transvérsum músculi urethrális (uréthrae) muliébris, gedeelte van de musc. transversus perinaei profundus, dat de vrouwelijke urethra omgeeft. S. tympánicum membránae týmpani, = S. mucosum membranae tympani. S. zonále córporum quadrigeminórum (ζώνη, gordel), gordellaag van witte stof, van de corpora quadrigemina. S. zonále córporis striáti, gordellaag van het corpus striatum. S. zonále medúllae oblongátae, = fibrae arcuatae externae. S. zonále thálami óptici, gordellaag van de thalamus opticus, = S. reticulatum.

Strawberry tongue (Eng.), frambozentong (bij roodvonk).

Stremma (στρέμμα), verstuiking of verrekking.

Strénuüs (Lat.), sterk; zie Potator strenuus.

Stréphendopodie (Fr., van στρέφω, draaien; ἔνδον, naar binnen; πούς gen. ποδός, voet), horrelvoet; syn. pes varus.

Stréphexopodíe (Fr., van ἔξω, naar buiten), = pes valgus, doorzakkende voet.

Stréphopodíe (Fr.), misvormde voet in 't algemeen.

Strépitus (Lat.), geraas, geruis. S. coriáceus (corium, leder), ledergeknars; bij droge pleuritis; Fr., bruit de cuir neuf. S. uterínus, baarmoedergeruis.

Strepto-bacillus (στρεπτός, halsketting)

(Ducrey-Krefting), korte staafjes, die de weke sjanker veroorzaken; syn. bacillus ulceris cancrosi.

Streptocóccus (στρεπτός, ketting; κόκκος, kern), in rijen gerangschikte cokken (bolbacteriën), bijv. S. ácidi láctici, voornaamste melkzuur vormende bacterie in de melk. S. erysipélatis (Fehleisen), de verwekker van wondroos, waarschijnlijk dezelfde als S. pyogenes. S. faecális, komt voor in de ontlasting, Syn. Enterococcus. S. intracelluláris, zie Meningococcus. S. involútus (Lat., in elkander gerold), vermoedelijke verwekker der aphthae epizooticae. S. lanceolátus, = diplococcus pneumoniae; syn. S. Pasteuri. S. longus, behoort tot de S. pyogenes; werkt haemolytisch (zie ald.). S. mítior (Lat., zachter, minder kwaadaardig), gevonden bij longontsteking, ettering van het middenoor, kinkhoest. S. Pasteuri, = S. lanceolatus. S. pyógenes (πῦον, etter), ettering verwekkende streptococcus. S. víridans (Lat., groen wordend). Syn. S. salivárius (Lat. kleverig) = S. mitior, bij endocardítis lenta.

Streptocokkaemie (αἷμα, bloed), aanwezigheid van streptocokken in het bloed.

Streptocokkendiphtherie, op diphtherie gelijkende, door streptocokken veroorzaakte keelziekte.

Streptocokkenserum, serum ter genezing van besmetting met streptocokken.

Strepto(cocco)dermie, huidziekte, door streptocokken teweeg gebracht.

Streptocokkolysíne, streptolysíne, bacteriolysine (zie ald.) voor streptocokken.

Streptogéen, door streptocokken veroorzaakt.

Streptomycíne (μύκης, schimmel), een bacteriostatisch product van een schimmel, actinomyces griseus.

Streptomycóse (vgl. Mycosis), streptogene ziekte.

Streptoseríne, antitoxisch roodvonkserum, tot welks bereiding ook streptocokken zijn gebezigd.

Stréptothrix (θρίξ, haar), een soort draadschimmels, die kettingen vormen; bijv. S. Foersteri s. aurea (aureus, goudkleurig), in ontstoken traanbuisjes (Cohn). S. leproídes, komt voor als saprophyt bij lepra. S. Madurae, verwekker van de Maduravoet (zie ald.).

Stría (Lat.), streep, meerv. striae. Striae acústicae, = S. medullares fossae rhomboideae. S. alba túberis Lenhossek, de witte streep aan de ondervlakte van het corpus cinereum. Striae albicántes (albicans, wit wordend), S. atróphicae, witte strepen, door rekking en verdunning der huid ontstaan. Stríae angioídes (angioídes, op bloedvaten gelijkend), gepigmenteerde strepen in het netvlies bij pseudoxanthoma elasticum (zie ald.). S. Baillargeri, de buitenste witte zenuwplexus van de grijze schors der grote hersenen. S. córnea (corneus, hoornachtig), = S. terminalis. Striae cutis disténsae (Lat., van de gerekte huid), = striae albicantes. Striae fontánae, dwarse strepen op verse zenuwen, ontstaande doordat de zenuwvezels iets langer zijn dan de hen omgevende bindweefselschede. Striae Frommann, de dwarse strepen op de ascylinders van merg bevattende zenuwvezels, na langdurige behandeling met zilvernitraat. S. Gennari, de inwendige witte zenuwplexus van de schors der grote hersenen. Striae gravidárum, striae atrophicae op de huid van zwangere vrouwen. S. intermédia trigóni olfactórii, de meer naar binnen liggende witte streep van het trigonum olfactorium. S. líbera (liber, vrij), = S. longitudinalis lateralis corporis callosi; de buitenste van de twee van voren naar achter lopende vezelbundels op het corpus callosum; de naar het midden liggende bundel heet S. longitudinális mediális córporis callósi = S. obtecta. S. malleoláris membránae týmpani, witte streep tussen de prominentia malleolaris en de umbo (zie ald.) op het trommelvlies. S. mediális trigóni olfactórii, de meer naar buiten liggende witte streep van het trigonum olfactorium. Striae medulláres fossae rhomboídeae, witte mergstrepen uit de nervus acusticus, dwars over de bodem van de fossa rhomboidea; syn. S. acusticae, chordae acusticae. Striae medulláres thálami, merglagen van het ventrale gedeelte van de thalamus opticus. S. medullárisadscéndens, schuin omhoog gaande bovenste streep der fossa rhomboidea. S. oblíqua Purkinje (obliquus, scheef), een streep in de handpalm. S. (ob)técta (obtectus, overdekt), = S. longitudinális medialis córporis callósi. Striae olfactóriae, drie witte strepen aan de ondervlakte van het trigonum olfactorium. S. olfactória laterális, de meest buitenwaartse dezer strepen. S. pineális, = taenia thalami. S. sagittális laterális, = S. obtecta. S. terminális, = s. cornea, de grensstreep van het corpus striatum. Striae transvérsae córporis callósi, talrijke dwarse vezels aan de bovenvlakte van het corpus callosum. S. vasculáris ductus cochleáris, de buitenste wand van

de vliezige ductus cochlearis in het inwendige oor. S. Vicq d'Azyr, = S. Baillargeri.

Striaire epilepsie, epilepsie, door aandoening van het corpus striatum (na encephalitis), waarbij de aanvallen vaak zonder stoornis van het bewustzijn plaats hebben.

Striaire verschijnselen, verschijnselen van een aandoening van het corpus striatum.

Striátus (Lat.), gestreept.

Strictúra (van stringo, samensnoeren), vernauwing van kanalen, bijv. de urinebuis, de slokdarm. S. annuláris, ringvormige vernauwing van de slokdarm. S. génito-áno-réctalis, vernauwing van de urethra en de anus, veelal het gevolg van lymphogranulomatosis inguinalis (zie ald.). S. hystérica, schijnbare vernauwing van de slokdarm door kramp, bij hysterische vrouwen. S. inflammatória, vernauwing ten gevolge van zwelling door ontsteking. S. orgánica, organische, door verandering in het orgaan ontstane vernauwing. S. permánens, blijvende vernauwing. S. recúrrens, na verwijding weder terugkerende vernauwing. S. spástica, vernauwing door spierkramp. S. temporária, voorbijgaande vernauwing.

Strídor (Lat., gesis), sissend ademhalingsgeluid bij vernauwing in het strottenhoofd. S. déntium (dens, tand), tandenknarsen. S. thýmicus infántum, = asthma thymicum (zie ald.).

Strídulus, sissend; zie Laryngismus stridulus.

String-galvanometer (Eng.), snaargalvanometer.

String-sign (Eng.), het verschijnsel, dat het vernauwde ileum bij ileitis de indruk maakt van een koord.

Striopallidáir, zie Pallidostriair.

Stróbilis, = strophulus (zie ald.).

Stroboscóop, stroboscopíe (στρόβος, rondraaiing; σκοπέω, bezien), een toestel (resp. het gebruik maken daarvan), waarin opeenvolgende afbeeldingen ener beweging met zodanige snelheid worden rondgedraaid, dat de beweging zich voor het oog als eenheid vertoont.

Stroke (Eng., slag), beroerte.

Stróma (στρῶμα, wat uitgespreid is, bed enz.), 1. het steunweefsel (meestal bindweefsel) van een orgaan (in tegenstelling met het parenchym; zie ald.) of van gezwellen; 2. het weefsel van de rode bloedlichaampjes, zonder de bloedkleurstof. S. vítreum, het vezelgeraamte van het corpus vitreum (zie ald.).

Stromatólysis (λύσις, oplossing), oplossing van het weefsel of het vlies dat een cel omringt, zonder dat de cel wordt aangetast.

Stromuhr (D., stroomklok), Ludwig's toestel om de voluumsnelheid van het bloed in een slagader te meten.

Strongyloídes stercorális (στρογγύλος, rond; stercus, zie stercora), kleine nematode (ronde worm), verwekker van de Cochinchinadiarrhoea, ook bij de doorboring van de St. Gotthard gevonden; vgl. Rhabdonema. Syn. anguillula intestinalis.

Strongyloídiasis, zie Strongyloidosis.

Strongyloidósis, het voorkomen van strongyloides stercoralis in het lichaam.

Strongyloplásma (πλάσμα, het gevormde), zeer kleine ronde lichaampjes, die men heeft gehouden voor de verwekkers van mazelen, pokken, enz.; zie Elementarkörperchen, Einschlusskörperchen.

Stróngylus armátus s. intestinális, = strongyloides stercoralis. S. duodenális, = ankylostomum duodenale. S. gígas, eustrongylus gigas, en talrijke andere soorten.

Strophanthísmus, vergiftiging met strophanthus.

Stróphulus (Latijnse vervorming van στροβιλός, wervelwind, draaikolk), eigenaardige huiduitslag van kleine, harde, ronde knobbeltjes. S. álbidus (Lat., witachtig), gierstuitslag; syn. milium. S. infántum (Blaschko), lichen urticatus en verschillende andere vormen.

Structúra (Lat., bouw, samenstelling), samenstelling, bouw van een orgaan of praeparaat. Structure fonctionelle (Fr.), bouw van een orgaan die in hoge mate overeenkomt met zijn verrichting (Roux).

Strúma (Lat.), krop, vergroting van de schildklier. S. aberráta (Lat., afgedwaald), schildklierweefsel op een abnormale plaats. S. amyloídea, krop met amyloide ontaarding van de vaten en het klierparenchym. S. aneurysmática s. vasculósa, vaatkrop, kloppend gezwel met sterke ontwikkeling van bloedvaten. S. Basedowificáta (Kocher), krop met secundair ontstane verschijnselen van morbus Basedowi. Syn. Toxic adenóma. S. calculósa, = S. ossea. S. chlorótica (zie Chlorose), vergroting van de schildklier bij bloedarmoede. S. colloídes, = S. gelatinosa. S. cýstica, S. gelatinosa met grote holten, gevuld met gelei. S. endothorácica, krop die zich tot binnen de borstkas uitstrekt; syn. S. substernalis. S. fibrósa, vezelkrop, grotendeels uit bindweefsel bestaande. S. folliculáris, krop, grotendeels door toeneming der folliculi ontstaan. S. gangliósa, knobbelachtige krop. S. gelatinósa s. colloídes, krop, waarbij de folliculi met gelei gevuld zijn. S. hyperplástica (vgl, Hyperplasia), eenvoudige vergroting van

de schildklier door toeneming van het normale klierweefsel. S. inflammatória, = strumitis. S. línguae, tongkrop, een gezwel in het midden der tongbasis, op de plaats van het foramen coecum, als de ductus thyreoglossus niet geheel is geobliteereerd. S. malígna, kwaadaardig gezwel in de schildklier. S. mollis, weke krop, doordat in hoofdzaak de folliculi aan de groei deelnemen. S. nodósa, knobbelige krop. S. óssea, beenharde krop, door verkalking van het stroma. S. ovárii, aanwezigheid van schildklierweefsel in de eierstok (zie Teratoma). S. púlsans (Lat., kloppend), kloppende krop. S. retroviscerális, krop achter de slokdarm. S. van Riedel, zie Riedel, Aanhangsel. S. substernális, beginnende krop zonder bijzondere verschijnselen. Of ook = S. endothorácica. S. suprarenális, = hypernephroma (zie ald.). S. varicósa (vgl. Varix), krop met sterke ontwikkeling der aderen.

Strumectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van een kropgezwel.

Strumeuse bubónen (zie Bubo), zeer grote syphilitische klierzwellingen bij personen met verval van krachten.

Strumiprívus, van de schildklier beroofd, of: door het ontbreken van de schildklier veroorzaakt; vgl. Cachexia strumipriva.

Strumítis, ontsteking van een kropgezwel, van een ziekelijk ontaarde schildklier; vgl. Thyreoiditis.

Strumodérma (in Engeland gebezigde uitdrukking), = scrofuloderma (zie ald.).

Strumósus, 1. tot struma behorend; 2. scrofuleus.

Strychninísmus, vergiftiging door strychnine.

St.-serum, zie Hr serum.

Stufenphotometer van Pulfrich, (D. Stufe, trede, graad), een kijker waarmee de doorlaatbaarheid voor licht kan worden beoordeeld; door kleurfilters ook geschikt voor gekleurd licht.

Stumpfexsudat (D.), exsudaat (zie ald.) om de stomp van een afgesneden, veretterde eileider.

Stupemánia, = manische stupor (zie ald.).

Stupeur artérielle (Fr.), stupor (zie ald.) ener slagader; het verschijnsel dat, als een slagader door een letsel, bijv. een kogel, getroffen wordt, een sterke vaatkramp in haar gebied ontstaat.

Stupíditas (Lat.), stompzinnigheid, ook acute stupor (zie ald.).

Stúpor (Lat., verdoving), toestand van onbeweeglijkheid, met verlangzaming of opheffing van de psychische reacties en de gedachtengang bij sommige ziekten (typhus) en zielsziekten (melancholie); onderscheiden in angstige en manische stupor (= extase); catatonische stupor (vgl. Catatonie); hypotonische stupor, met hypo- of atonie der zenuwen; bijv. nw. stuporeus.

Stúprum (Lat.), verkrachting.

Sturzentleerung (D., overhaaste lediging), zeer snelle verwijdering van de darminhoud, gevolg en oorzaak van stofwisselingstoornissen o.a. soms voorkomend na gastroenterostomie. Wordt wel eens vertaald met stortlediging.

Stycósis, zie Sticosis.

Stylo-glóssus, stylo-hydoídeus, vgl. Musculus stylo-glossus, stylo-hyoideus.

Styloidálgia (ἀλγός, pijn), pijn in de streek van de processus styloideus (zie ald.) van het spaakbeen (De Quervain).

Styloídeus (stilus, schrijfstift; vroeger — ten onrechte — afgeleid van στῦλος, zuil; εἶδος, gedaante), stiftvormig.

Stýlus (in de artsenijbereidkunde) stift. S. únguens (unguo, zalven), zalfstift; stift, met harde vetten en geneesmiddelen gedrenkt (Unna). S. cáusticus, stift van zilvernitraat of een ander causticum (zie ald.).

Stymatósis (Eng., van στῦμα = erectio), priapismus (zie ald.) met bloedingen.

Stypage (Fr., van στύπος, propje), plaatselijke verdoving door middel van verdamping van chlooraethyl, enz., wat in 't eerst geschiedde door bevochtiging van de huid met een propje gaas, gedrenkt in chlooraethyl (Bailly).

Stýptica (nl. remedia; στυπτικός, samentrekkend), bloedstelpende, samentrekkende middelen, haematostyptica.

Sub- (Lat., onder), heeft in verbindingen de betekenis van onder, nagenoeg, onvolledig.

Subaciditeit (acidus, zuur), vermindering van het gehalte aan zuur, bijv. van het maagsap.

Subacuut (van het verloop ener ziekte), tussen acuut en chronisch in.

Subaquales Innenbad (D., inwendig bad onder water), lavement, toegediend aan een patiënt, die in een warm bad zit; syn. Enterocleanertherapie.

Subarachnoidale ruimte, de lymphruimte tussen de arachnoidea en de pia mater (zie ald.); Lat. cavum subarachnoidale.

Subaurale galvanisatie (auris, oor), galvanisatie, waarbij de differente electrode wordt geplaatst onder het oor, tussen de tak van het onderkaaksbeen en de m. sterno-cleido-mastoideus, de indifferente op het borstbeen of naast de zesde of zevende halswervel aan de andere zijde; syn. sympathicus-galvanisatie.

Subcapitaal (Lat. caput, hoofd), noemt men een breuk dicht onder het hoofd van een pijpbeen.

Subchoriaal haematóma (vgl. Haematoma), bloedige mola (zie ald.), waarbij het amnion uitpuilingen heeft onder het chorion, met bloed gevuld; syn. tubereuse haematoom-mola.

Subclávius, zich onder het sleutelbeen bevindend; vgl. Art. subclavia, Musc. subclavius.

Subclinisch, nog geen klinische verschijnselen veroorzakend.

Subconjunctivaal, onder het bindvlies; bijv. subconjunctivale inspuiting.

Subconjunctivitis juxtacórneális, kleine diffuus rode plekjes naast of dichtbij de cornea, zonder enige verdere reactie in korte tijd verdwijnend. Misschien een uiting van tuberculose.

Subcorticaal (cortex, gen. corticis, schors), onder de hersen- of nierschors liggend.

Subcostális (costa, rib), onder de rib liggend; vgl. Musculus.

Subcrurális (crus, gen. cruris, been), onder het been liggend; vgl. Musculus.

Subcutaan (subcutáneus), onder de huid. Subcutane injectie (Alex. Wood, Edinburgh 1853), onderhuidse inspuiting; syn. hypodermatische inspuiting. Subcutane voeding, voeding door inspuiting onder de huid.

Subcutáneus, vgl. Musculus, Nervus.

Subcutis (cutis, huid), het onderhuidse bindweefsel.

Subdelirium, lichte graad van delirium (zie ald.).

Subdermaal, = subcutaan.

Subdiaphragmatisch, = onder het middenrif; syn. subphrenisch (zie ald.).

Subdurale ruimte, lymphruimte tussen de dura mater en de arachnoidea; Lat. cavum subdurale.

Subepicardiaal, onder het epicardium liggend.

Súber (Lat.), kurk.

Subfebrile temperatuur, matige koorts (tot 38° of 38°5); onder het publiek „verhoging" genoemd.

Subfemorális, vgl. Musculus.

Subgingiváal (vgl. Gingiva), onder het tandvlees liggend.

Subglossítis diphtheroídes (γλῶσσα, tong), ziekte, die vooral in Zuid-Italië bij rhachitische kinderen voorkomt, en waarbij de tongriem opgezwollen is, met zweren, die een beslag vertonen gelijk bij diphtherie; syn. ziekte van Riga.

Subictérisch, een weinig icterisch, zie ald.

Subículum (verkleinw. van subex), onderlaag. S. córnu Ammónis, gedeelte van de gyrus hippocampi, begrensd door de fissura hippocámpi. S. promontórii, uitpuilende plaats aan de labyrintwand van de trommelholte.

Subíntrans (subintro, naar binnen sluipen), terstond volgend; van een verheffing der koorts, die zich vertoont, vóórdat de vorige aanval van koorts ten einde is.

Subinvolutio uteri (involutio, oprolling binnenwaarts; hier: verkleining), onvolledige verkleining van de baarmoeder na de bevalling; vgl. Involutio.

Subjectief (subjectum, onderwerp), van verschijnselen, die alleen door de patiënt zelf worden waargenomen; tegenstelling van objectief; ook van een oordeelvelling, waarbij meer met eigen opvatting dan met de werkelijkheid rekening wordt gehouden.

Sublátio (Lat., opheffing). S. retinae, loslating van het netvlies; syn. ablatio, dialysis retinae.

Sublimaattitratie van J. B. Stolte, wijziging van de reactie van Takata-Ara, (zie Aanhangsel): bij 0.5 cm^3 serum, vermengd met 1 cm^3 0.9 pCt keukenzoutoplossing wordt 1 : 1000 sublimaat getitreerd tot na schudden de vloeistof troebel blijft; de hoeveelheid sublimaat, daartoe benodigd, wordt sublimaattiter genoemd; meer dan 1.60 cm^3 is pathologisch.

Sublimatie (sublimis, verheven), het verplaatsen van onderbewuste, en bewust geworden neigingen en verlangens naar hogere doeleinden.

Subliminaal (limen, drempel) „zich onder de drempel bevindend"; van een prikkel onder de drempelwaarde, welke geen waarneembare uitwerking heeft.

Sublímis (Lat., verheven) (in de ontleedkunde), oppervlakkig liggend.

Sublinguális (lingua, tong), onder de tong liggend; vgl. Arteria, Glandula.

Subluxátio, onvolledige ontwrichting.

Submaxilláris (maxilla, kaak), tot de onderkaak behorend; vgl. Arteria, Glandula.

Submentális (mentum, kin), onder de kin liggend; vgl. Arteria.

Submérsio (Lat.), verdrinking.

Submicrónen, deeltjes, die te klein zijn om door de microscoop te worden waargenomen en bij ultramicroscopie zichtbaar worden.

Submiliair, kleiner dan een gerstekorrel (milium).

Submucósa (sc. tela), de bindweefsellaag onder een slijmvlies (mucosa); bijv. nw. Submuqúeus, onder de mucosa zich be-

vindend of geschiedend (bijv. een operatie).

Subnormaal, geringer dan normaal.

Suboccipitale prik (Schmieder), om ventrikelvocht te doen aflopen.

Suboccipitális (occiput, achterhoofd), onder het achterhoofd liggend; zie Nervus.

Subphrénisch (φρήν, gen. φρενός, middenrif; juister gevormd zou zijn hypophrenisch), zich onder het middenrif bevindend; bijv. Subphrénisch absces; syn. subdiaphragmatisch.

Subretinaal, onder het netvlies (retina) liggend.

Subscapuláris, aan de onderkant van het schouderblad (scapula) liggend; vgl. Musculus, Art., Nervus.

Subscríptio (Lat.), onderschrift, de aanwijzingen betreffende gebruik enz. van het geneesmiddel op een recept; syn. Signatura.

Subseréus, onder het weivlies, serosa (zie ald.) zich bevindend.

Subserósa, het bindweefsel onder de serosa (in 't bijzonder van de leverkoepel).

Substance sensibilisatrice (Fr.), gevoeligmakende stof (Bordet), = amboceptor (zie ald.).

Substántia (Lat. zelfstandigheid). S. adamantína (adamantinus, van diamant), het glazuur der tanden. S. alba (albus, wit), witte stof van het centrale zenuwstelsel. S. compácta (compactus, samengedrongen), de vaste stof, zonder holten, der pijpbeenderen; vgl. S. spongiosa. S. corticális (córtex, gen. córticis, schors), schorszelfstandigheid, ook syn. met S. compacta. S. ebúrnea (ebúrneus, van ivoor), = dentine (zie ald.). S. ferrugínea (roestkleurig) Arnoldi, = locus coerúleus (zie ald.). S. gelatinósa (geleiachtig) centrális, de stof rondom de canalis centralis van het ruggemerg. S. gelatinósa postérior (Rolandi), het netwerk van gliavezels en -cellen tegen de achterzijde van de achterhoorn van het ruggemerg. S. glomerulósa (vgl. Glomerulus), de schorszelfstandigheid der nieren. S. grísea, grijze stof in het centrale zenuwstelsel. S. innomináta (ongenoemd), grijze stof tussen de ansa lenticularis en ansa pedicularis. S. medulláris (medulla, merg), mergzelfstandigheid. S. nigra (zwart) Soemmeringi, laag van donkergekleurde zenuwcellen in de pedunculi cerebri. S. óssea dentis, beenzelfstandigheid, cement van de tand. S. perforáta ant. (perforátus, doorboord), laag van grijze stof, door bloedvaten doorboord, tussen het chiasma opticum en de lobus temporalis. S. perforáta post., de door bloedvaten doorboorde bodem van de fossa interpeduncularis. S. própria (próprius, eigen), het hoofdbestanddeel van een orgaan. S. reticuláris, = formatio reticularis (zie ald.). S. reticuláris alba (Arnoldi), laag van witte stof aan de oppervlakte van de uncus gyri hippocampi. S. spongiósa, sponsachtig beenweefsel in de uiteinden der pijpbeenderen en in alle korte beenderen; vgl. S. compacta. S. vítrea (vitreus, glasachtig), = S. adamantina.

Substantieel, stoffelijk, werkelijk, krachtig.

Substantieve kleurstoffen, kleurstoffen, die weefsels kleuren zonder tussenkomst van een bijtmiddel.

Substitutie (substituo, in de plaats stellen), vervanging van „verdrongen" aandoeningen door angst- en dwangvoorstellingen; vgl. Conversie, Neuropsychose, Cryptomnesie.

Substitutietherapie, behandeling van ziekten door toediening van middelen, bereid uit die organen, welker werkzaamheid in het zieke organisme onvoldoende is; syn. organotherapie, suppletietherapie.

Substitution transfusion (Eng., substitutietransfusie), zie Exsanguination.

Substráat (substratum, iets, dat ergens onder is gelegd), grondslag, hoofdbestanddeel, voedingsbodem.

Subsúlcus, aanduiding van een groeve (sulcus).

Subsúltus (Lat., het opspringen). S. tendinum (tendo, gen. tendinis, pees), krampachtige trekkingen van sommige pezen, vooral aan de onderarm, bij groot verval van krachten; syn. Sehnenhüpfen.

Subthreshold cycle (Eng., threshold, drempel, cycle, kringloop), onvoldoende menstruatie door onvoldoende vorming van menformon.

Súbtilis (Lat.), fijn.

Subtotaal, bijna geheel.

Subtráctie (sub en tractio, trekking; hier: onttrekking), methode van Ziedses des Plantes (vgl. Planigraphie) om bij de röntgenographie, als men iets aan het object heeft veranderd, alleen deze verandering in beeld te brengen.

Subumbilicális, onder de navel (umbilicus) iggend.

Subunguális, onder de nagel (unguis) liggend.

Succedáneus, zie Caput succedaneum.

Succenturiátus (succenturio, vervangen), aanduiding van soms voorkomende organen, die gelijk bestaande organen gebouwd zijn, en zich op een andere plaats nevens deze bevinden; lien succenturiatus = bijmilt; placenta succenturiata = bijplacenta.

Successief (Fr., successif), opvolgend. S. contrast (Fr., contraste, tegenstelling),

de waarneming van een kleur, nadat men een korte poos de complementaire kleur (zie ald.) heeft gefixeerd.

Súccuba (bijslapende vrouw; van succumbo, onder gaan liggen), een vrouwelijke geest, die, onder een slapend persoon liggend, polluties zou veroorzaken volgens een oude voorstelling; incubus is een soortgelijke mannelijke geest, die op de slapende persoon ligt.

Succuléntus (Lat.), sappig, ook: zuchtig in lichte graad. Main succulente, zwelling van de rug der hand bij syringomyelie (Marinesco).

Súccus (Lat.), sap. S. gástricus, maagsap. S. entéricus, darmsap. S. pancreáticus, sap van de alvleesklier. S. prostáticus, sap van de voorstaanderklier. In de artsenijbereidkunde: ingedikt waterig uittreksel van planten.

Succussio (Lat., het door elkander schudden). S. Hippocratis, het verwekken van een voor sommige ziekten kenmerkend geluid door de zieke heen en weder te schudden. Dat dit mogelijk is, was Hippocrates bekend.

Súctie, súctio (Lat., zuiging), behandeling van een zachte of vloeibare staar door een fijne trocar (zie ald.) in de lens te steken, waardoor de inhoud door de canule afvloeit.

Sudámen, meerv. sudámina (sudo, zweten), zweetuitslag; knobbeltjes, blaasjes en puistjes, meestal aan de uitmonding van huidklieren, vooral bij sterk zwetende personen; de uitslag kan eczeem (eczema sudamen) teweegbrengen; vgl. Miliaria, Lichen tropicus.

Sudan III (D.), een rode kleurstof, om vet in microscopische praeparaten te kleuren (azobenzol-azo-b-naphthol). Soedanophiel (φιλία, liefde), soedanophilie, tot de soedan-kleurstof geneigd; d.i. gemakkelijk erdoor gekleurd wordend (van weefseldelen); resp. de geneigdheid daartoe.

Sudárium (Lat.), zweetbad.

Sudomotórisch (sudor, zweet; motor, beweger), wat de zweetafscheiding bevordert (o.a. zenuwen).

Súdor (Lat.), zweet. S. ánglicus, Engels zweet, febris miliaris (zie ald.), die in het leger van Hendrik VII in 1486 het eerst epidemisch heerste. S. cruéntus s. sanguíneus, bloedig zweet; syn. haematidrosis. S. pedum, voetzweet. S. urinósus, zie Uridrosis.

Sudoráal, op zweet betrekking hebbende; vgl. Diarrhoea sudoralis.

Sudorésis, sterk zweten.

Sudorífera (nl. remedia), zweetdrijvende middelen; syn. diaphoretica.

Sudorikeratósis (vgl. Keratosis), verhoorning van de uitlozingsbuisjes der zweetklieren.

Sudoríparus (pario, voortbrengen), zweet vormend; vgl. Glandulae sudoriparae.

Suette miliaire (Fr., van suer, zweten), = sudor anglicus.

Sufficientie (sufficio, voldoen), een voor de behoeften van het organisme voldoende werkzaamheid van een orgaan; vgl. Insufficientie.

Súfficit (Lat., het is voldoende), vgl. Quantum sufficit.

Suffítus en **suffumigátie,** (Lat., beroking), inademing van de rook van een verbrandend geneesmiddel; of beroking, bijv. van de schede; hiermede syn. fumigatio.

Suffocátio (Lat.), verstikking.

Suffódiens, ondermijnend, wordt gezegd van abscessen in de huid.

Suffúsio (Lat., het onder iets gieten), uitgebreide, vaag begrensde bloeduitstorting in de weefsels; in 't bijzonder bloeding onder de huid; vgl. Sugillatio, Petechiae, Vibices, Hyphaema, Ecchymosis.

Suggereren, het uitoefenen van suggestie (zie ald.).

Suggestibiliteit, vatbaarheid voor suggestie (zie het volgende).

Suggestie (van suggero, van onder-af aanbrengen, ingeven, inspreken), het onmiddellijk inbrengen of opwekken van een psychische inhoud of proces, waarbij geen critische, rationele of affectief begrijpelijke medewerking van de proefpersoon aantoonbaar is. Suggestion à échéance (Fr., suggestie met uitstel) = Deferred suggestion (Eng., uitgestelde suggestie), = posthypnotische suggestie, die tot uiting komt na afloop der hypnose.

Sugillátio (sugillo, een bloedbuil veroorzaken), bloedbuil, een scherp begrensde bloeding onder de huid (vgl. Suffusio).

Suicídium (Lat. gevormd, wellicht van het Frans afgeleid woord), zelfmoord.

Súi géneris (Lat., van eigen soort), eigenaardig, op zichzelf staand.

Suipéstis (sus, gen. suis, varken), varkenspest.

Suikerspiegel, zie Spiegel.

Sukkla pakla (een hindoe-woord), = ainhum (zie ald.).

Súlcus (Lat.), gleuf. S. aláris Rauber, gleuf aan de onderrand der kraakbeenderen van het neustussenschot. S. álveo-labiális, de gleuf die de lippen van de tandkassen scheidt. S. álveo-linguális, de gleuf die de tong van de tandkassen scheidt. S. ampulláris, gleufje aan de buitenzijde van elke ampulla membranacea van he

binnenoor. S. anthélicis transvérsus, dwars lopende gleuf aan de achterzijde der oorschelp. S. aórticus pulmónis sinístri, gleuf, door de aorta in de linker long gedrukt. S. ad aquaedúctum vestíbuli, achterrand van de fovea hemielliptica in de voorhof van het oorlabyrint. S. artériae occipitális, de gleuf voor de achterhoofdsslagader in de incisura mastoidea van het slaapbeen. S. artériae temporális mediae, de gleuf der slaapslagader in de schub van het slaapbeen. S. artériae vertebrális, gleuf in de atlas, voor de wervelslagader. Sulci arteriósi cránii s. meníngei, slagadergleuven aan de binnenzijde van de schedel. S. articulatiónis primae, secúndae manus, dwars lopende huidgroeven, overeenkomende met de articulationes radiocarpea en intercarpea. S. átrio-ventriculáris, = S. coronarius. S. aurículae posterior, achterste gleuf van de oorschelp, de bocht tussen het ondereinde der anthelix en de antitragus. S. áuris anterior, = incisura intertragica. S. basiláris pontis, gleuf aan de voorzijde van de pons Varoli. S. basiláris ossis occipitális, = S. petrosus inf. S. bicipitálislaterális et mediális, gleuf aan de buiten- en binnenzijde van de m. biceps. S. cáecus (Lat., blind), gleuf tussen de olijf en de pons Varoli. S. calcánei, gleuf tussen de facies articularis posterior en de buitenvlakte van het hielbeen. S. calcarínus, spleet van de achterste punt van de achterhoofdskwab naar de cuneus. S. callósus, = S. corporis callosi. S. canalículi mastoídei, gleuf aan de ingang van de canaliculus mastoideus. S. caróticus, gleuf voor de Art. carotis in het wiggebeenslichaam. S. carotídeus, de bovenste van de twee spiergroeven tussen de musc. digastricus, omohyoideus en sternocleido-mastoideus; syn. fossa carotica. S. carpi, gleuf tussen de eminentiae carpi ulnaris et radialis. S. centralis cérebri, = fissura Rolandi. Sulci cerebélli, spleten tussen de windingen der kleine hersenen. Sulci cérebri, spleten tussen de windingen der grote hersenen. S. chiásmatis, de gleuf vóór het tuberculum sellae turcicae van het wiggebeen; vgl. Chiasma. S. cínguli, tussen de gyrus cinguli (zie ald.) en de meer naar boven liggende windingen. S. circuláris cordis, = sulcus coronarius. S. circuláris ínsulae, gleuf die de insula Reili (zie ald.) omgrenst. Sulci collateráles medúllae spinális, = sulci laterales. S. collaterális anterior medúllae spinális, = S. intermedius anterior. S. collaterális anterior medúllae oblongátae, = S. lateralis anterior. S. collaterális medius postrémus medúllae spinális, = S. intermedius posterior. S. collaterális posterior, = S. lateralis posterior medullae spinalis. Sulci cordis, gleuven voor de bloedvaten aan de oppervlakte van het hart. S. coronárius cordis, kransgleuf van het hart. S. coronárius penis = S. retroglandularis. S. córporis callósi, gleuf, vlak boven de balk der grote hersenen. S. costae, groeve aan de onderzijde der ribben. S. costo-transversárius, groeve aan de processus costarius der lendenwervels. Sulci cruciáti s. crucifórmes, gekruiste groeven aan de onderzijde der voorhoofdslobben. S. cruris hélicis, gleuf over de eminentia der oorschelp. Sulci cutis, huidvoren in de handpalm en aan de voetzool. S. deltoídeo-pectorális, = trigonum deltoideo-pectorale. S. dentátus, = fissura hippocampi. Sulci dorsáles, de gleuven, gevormd door de dwarse en doornvormige uitsteeksels van de ruggegraat. S. dorsális penis, gleuf aan de bovenzijde van het mannelijk lid. S. ethmoidális ossis nasális, gleuf aan de binnenzijde van het neusbeen, voor de n. ethmoidalis. S. extremus, = S. occipitális transversus. S. fornicátus, = S. cinguli. S. frontális, 1. S. sagittalis ossis frontis; 2. S. praecentralis der hersenen. S. frontomarginális, = pars orbitalis gyri frontalis inf. S. glutáeus, de gleuf onder de billen. S. horizontális cerebélli, dwarse spleet tussen het bovenste en het onderste gedeelte van de hemispheren der kleine hersenen. S. horizontális tíbiae, gleuf onder de margo infraglenoidalis van het scheenbeen. S. hypothalámicus Monroi, gleuf langs de onderzijde van de thalamus opticus. S. ilíacus, holle rand van het os ilium, beneden de onderste voorste darmbeensdoorn. S. inferior mediális cerebélli, gleuf tussen de lobulus biventer en de tonsilla cerebelli. S. infraorbitális maxíllae, gleuf, die het begin vormt van de canalis infraorbitalis. S. interarticuláris calcánei, = S. calcanei. S. interarticuláris tali, = S. tali. S. interbrachiális, gleuf tussen de brachia quadrigemina van het mesencephalon. Sulci interlobáres, groeven tussen de hersenlobben. S. intermédius anterior medúllae spinális, een niet standvastige gleuf aan de voorzijde van het halsgedeelte van het ruggemerg. S. intermédius posterior medúllae spinális, gleuf ter zijde van de S. medianus

posterior van het halsgedeelte van het ruggemerg. S. internus olívae. = S. lateralis anterior van het verlengde merg. Sulci interpapilláres, groeven tussen de huidpapillen. S. interparietális pállii, de kruingroeven ter zijde van de wandlobben der grote hersenen. S. interpectorális, gleuf tussen de beide portiones van de musc. pectoralis major. S. intertuberculáris húmeri, gleuf tussen het tuberculum majus en minus van het opperarmbeen. S. interventriculáris, gleuf aan de oppervlakte van het hart, tussen de beide kamers. S. Jacobsonii, = S. tympanicus. S. juguláris ossis occipitális, strotadergroeve van het achterhoofdsbeen, het onderste uiteinde van de sinus transversus. S. juguláris ossis temporális, strotadergroeve van het slaapbeen. S. lacrimális, a. maxíllae, b. ossis lacrimális (fossa lacrimalis), c. procéssus frontális maxíllae, d. procéssus nasális maxillae, traangroeve, a. van het bovenkaaksbeen, b. van het traanbeen, c. van het voorhoofdsuitsteeksel van het bovenkaaksbeen, d. = a. S. laterális anterior et posterior medúllae oblongátae et medúllae spinális, voorste en achterste zijgroeve van het verlengde merg en het ruggemerg. S. laterális pedúnculi cérebri, zijgroeve van de pedunculus cerebri. S. laterális postrémus, = S. intermedius posterior. S. límitans fossae rhomboídeae, grensgleuf der ruitvormige groeve. S. límitans insulae, = S. circularis insulae. Sulci limitántes ventriculórum cérebri, grensgleuven in het centrale zenuwstelsel. S. lobi olfactórii, = S. olfactorius lobi frontalis pallii. S. longitudinális anterior et posterior cordis, voorste en achterste groeve in de lengte van het hart. S. longitudinális fóveae rhomboídeae, gleuf in het midden der ruitvormige groeve. S. longitudinális ossis occipitális, ossis parietális, zie S. sagittalis. S. magnus cerebélli, = S. horizontalis cerebelli. S. malleoláris s. malléoli mediális, gleuf achter de binnenenkel. S. malléoli laterális, gleuf aan de achterzijde van de buitenenkel. S. marginális, = sulcus corporis callosi. S. marginális insulae, = limen insulae. S. mátricis úngui, nagelplooi. S. mediánus córporis mandíbulae, loodrechte plooi in de middellijn tussen de middelste juga interalveolaria. S. mediánus fossae rhomboídeae, = S. longitudinalis fossae rhomboideae. S. mediánus línguae. gleuf midden in de lengte van de tong. S. mediánus maxíllae inferióris, = S. medianus corporis mandibulae. S. mediánus posterior medúllae spinális, gleuf in de middellijn aan de achterzijde van het ruggemerg. Sulci meníngei, = sulci arteriosi cranii. S. mento-labiális, horizontale gleuf tussen kin en onderlip. S. mesencéphali laterális, = S. lateralis pedunculi cerebri. S. mesencéphali mediális, = S. nervi oculomotorii. S. Monroi, = S. hypothalamicus. S. músculi flexóris hállucis longi, calcanei et tali, gleuven in het hiel- en sprongbeen voor de pees van genoemde spier. S. músculi peronáei longi, calcanei et ossis cuboídei, gleuf voor genoemde spier in het hielbeen en cubusbeen. S. musculáris cavi týmpani, = semicanalis musc. tensoris tympani. S. mylohyoídeus, gleuf voor de gelijknamige slagader en zenuw in de onderkaak. S. naso-labiális dexter en sinister, plooien langs de neusvleugels naar de mondhoeken. S. naso-palatínus, gleuven aan weerszijden van het ploegschaarbeen voor de nervus naso-palatinus. S. nervi oculomotórii, gleuf tussen de substantia perforata post. (zie ald.) en de pedunculus cerebri. S. nervi petrósi superficiális majóris et minóris, gleuven op de voorzijde van het rotsbeen voor genoemde zenuwen. S. nervi radiális, spiraalsgewijs lopende gleuf over het opperarmbeen. S. nervi spinális, gleuf aan de bovenzijde van iedere processus transversus der halswervels. S. nervi ulnáris húmeri, gleuf aan de achterzijde van de epicondylus medialis humeri. S. obturatórius, gleuf tussen het schaamen zitbeen, aan de bovenhoek van het foramen obturatum. S. occipitális anterior, inferior, laterális, longitudinális inferior, medius, superiores, transversus, voorste, onderste, zijdelingse, onderste lengte-, middelste, bovenste, dwarse groeven in de achterhoofdslob. S. occípito-parietális, gleuf in het verlengde van de S. parietalis naar de eerste S. occipitalis. S. occípito-temporális, voorste S. occipitalis lateralis. S. olfactórius lobi frontális pállii, gleuf voor de tractus olfactorius tussen de gyrus rectus en de gyri orbitales. S. olfactórius nasi, smalle spleet van het atrium meatus medii naar de regio olfactoria (zie ald.). S. ópticus, = S. chiasmatis. Sulci orbitáles lobi frontális, = sulci cruciati. S. ossis carpális primi, gleuf aan de buitenzijde van het tuberculum ossis multanguli majoris. S. ossis naviculáris

pedis, gleuf aan de onderzijde der tuberositas ossis navicularis. S. ossis tarsális quarti, = S. musculi peronaei longi ossis cuboidei. Sulci palatíni maxíllae, gleuven in de lengte van de gehemeltevlakte van het bovenkaakbeen. S. parietális cérebri s. paríeto-occipitális, = S. interparietalis. S. peronáei, gleuf in het os cuboideum voor de pees van de musc. peronaeus longus. S. petrósus inferior ossis occipitális et temporális, gleuf voor de sinus petrosus inferior in het achterhoofdsbeen en het slaapbeen. S. petrósus superior ossis temporális, gleuf voor de sinus petrosus superior in het slaapbeen. S. poplitéus, gleuf onder de bovenste gewrichtsvlakte van het scheenbeen. S. postcentrális pállii, groeve aan de achterzijde van de gyrus centralis. S. praeauriculáris (paraglenoidális) Zaayer, gleuf vóór de facies auricularis van het heupbeen. S. praecentrális pállii, groeve aan de vóórzijde van de gyrus centralis. S. praecuneátus, = fissura parieto-occipitalis der hersenschors. S. praesýlvius, groeve vóór de fossa Sylvii. S. promontórii cavi týmpani, = S. tympanicus. Sulci prostátici, gleuven naast de colliculus seminalis. S. ptérygo-palatínus, gleuf over de vóórzijde van de proc. pterygoídeus. S. ptérygo-palatínus ossis palatíni, gleuf in de facies maxillaris van het opstaande gedeelte van het gehemeltebeen. S. pulmonális thóracis, de gleuf aan weerszijden van de ruggegraat in de borstkas. S. pylóricus Luschka, groeve aan de buitenzijde van de maag ter hoogte van de portier. S. radiális húmeri, = S. nervi radialis. S. rádio-ulnáris, groeve in de huid aan de handpalmzijde van het benedeneinde van de onderarm. S. rami auriculáris nervi vagi, = S. canaliculi mastoidei. S. rectus, = S. olfactorius. S. Reili, = S. circularis insulae. S. retroglanduláris, gleuf achter de eikel. S. Rolandi, = S. centralis cerebri. S. sagittális ossis frontális, occipitális, parietális, gleuf in de middellijn aan de binnenzijde van het voorhoofds-, achterhoofds- en wandbeen. S. Sibsoni, de gleuf aan de buitenzijde van de borstkas, langs de onderrand van de musc. pectoralis major. S. sigmoídeus ossis temporális gleuf in de pars mastoidea van het slaapbeen, voor de sinus sigmoideus. S. spirális, = ductus cochlearis. S. spirális húmeri, = S. nervi radialis. S. subclávíae, gleuf aan de bovenvlakte der eerste rib, voor de arteria subclavia. S. subclávius pulmónis, gleuf in de long, veroorzaakt, door de arteria subclavia. S. subparietális, gleuf in de facies medialis van de grote hersenschors. S. subpineális, gleuf tussen de commissura posterior cerebri en de lamina quadrigemina. S. superior cerebélli, gleuf tussen de lobulus quadrangularis en semilunaris superior der kleine hersenen. S. suprafrontális, gleuf voor de nervus supraorbitalis. S. supraorbitális Rauber, gleuf aan het benedeneinde van de S. frontalis superior. S. supraorbitális Nussbaum, = incisura supraorbitalis. S. tali, gleuf aan de onderzijde van het sprongbeen. S. temporális, = S. temporalis superior pallii. S. temporális inferior, medius, superior, onderste, middelste, bovenste slaapgroeve der hersenschors. Sulci temporáles transversi, dwarse groeven van de lobus temporalis. S. terminális línguae, V-vormige gleuf achter op de tong. Sulci transvérsi ossis occipitális, S. transvérsus ossis parietális, temporális, groeven in het achterhoofds-, wand- en slaapbeen voor de sinus transversus. S. tubae auditívae, gleuf, gevormd door de grote wiggebeensvleugel en de processus pterygoideus, voor de tuba auditiva. S. týmpani, plooi aan het mediale einde van de meatus acusticus externus. S. tympánicus s. promontórii, gleuf over het promontorium der trommelholte, voortgezet in de S. tympánicus Jacobsoni. S. tympánicus Spalteholz, de gleuf waarin het trommelvlies bevestigd is. S. ulnáris, = S. nervi ulnaris. S. únguis, = S. matricis unguis. S. urethrális, de gleuf tussen de corpora cavernosa penis, waarin het corpus cavernosum urethrae ligt. S. venae cavae superióris, gleuf, door de vena cava in de rechter long gemaakt. Sulci venósi, adergroeven aan de binnenzijde van de schedel. Sulci vertebráles Rauber, = sulci dorsales. S. vertebrális laterális atlántis, = S. arteriae vertebralis.

Sulfatische bronen, bronnen met een belangrijk gehalte aan calciumsulfaat.

Sulfhaemoglobíne, verbinding van zwavelwaterstof met haemoglobine.

Sulfocarbonísmus (sulfur, zwavel; carbo, gen. carbonis, kool), vergiftiging met zwavelkoolstof.

Sulfonalísmus, vergiftiging met sulfonal.

Sulfoxýsmus (ὀξύς, zuur), vergiftiging met zwavelzuur.

Sulfurária, zwavelbacterie; een bacterie die zwavel bevattende stoffen ontleedt onder vorming van zwavelwaterstof.

Sumatrakoorts, Sumatraanse mijtekoorts, een rickettsiose, zie Scrub fever.

Summatie van prikkels (summa, som), het verschijnsel, dat een prikkel, die op zich zelf niet in staat is, enig gevolg, bijv. een spiercontractie, een reflex of een gewaarwording op te wekken, dit wel doet, als hij enige malen herhaald wordt.

Sun-boxes (Eng. sun, zon; box, kist) kleine, planken hutten, naar de zonzijde geopend, voor open-lucht-behandeling van teringlijders.

Super-, een Lat. vóórvoegsel, betekenend boven, of overmaat aanduidend; syn. hyper-.

Superaciditeit, taalkundig juistere uitdrukking voor hyperaciditeit (zie ald.).

Superalimentatie, overvoeding, sterkere voeding dan normaal; ook als geneeswijze; vgl. Suralimentation.

Supercílium (Lat.), wenkbrauw. S. acetabuli, gezwollen beenrand om het acetabulum (zie ald.).

Superfecundátio (super, boven, daarenboven; fecundatio, het vruchtbaar maken), bevruchting van meer dan één ei uit dezelfde ovulatie-periode door achtereenvolgende paringen; vgl. Superfetatio.

Superf(o)etátio (f(o)etus, vrucht), bevruchting van meer dan één ei uit verschillende ovulatie-perioden afkomstig, gedurende dezelfde zwangerschap.

Superficiális (Lat.), oppervlakkig. Superficies, oppervlakte.

Superficiële splijting, zodanige splijting van het ei, dat eerst de in het midden daarvan liggende kern zich herhaaldelijk splijt, waarna de gevormde „dochterkernen" zich bewegen naar de protoplasmaschors die de in hun centrum liggende voedingsdooier omhult, waarop deze schors zich deelt.

Superfícies (Lat.), oppervlak.

Superfúsio (Lat.), overgieting.

Supergýrus, een gyrus, die met de rand over een andere heen reikt.

Superinfectie, besmetting van een reeds met een ziekte besmette persoon door dezelfde ziekte, vooral bij syphilis.

Superior (Lat.), hoger, bovenste.

Superior pulmonary chest tumor, van Pancoast, gezwel in het bovenste deel van de sulcus pulmonalis (zie ald.). Vroeger genaamd Apical chest tumor.

Superligámen (vgl. Ligamentum), een zwachtel, dienende om een reeds aangelegd verband te bevestigen.

Supermediális, boven het midden liggende.

Superponeren (pono, plaatsen), gelijktijdig doen plaats hebben; bijv. een kniepeesreflex, die ontstaat als een achilles-peesreflex, wordt opgewekt; in de psychiatrie, verschillende op onderscheiden niveau werkende oorzaken van een verschijnsel.

Super-radiair vlechtwerk, zenuwvezels, die evenwijdig aan de oppervlakte van de hersenschors in verschillende richtingen lopen.

Super-regeneratie, overmatig herstel van verwoeste weefsels.

Supersecretie, = hypersecretie.

Supinatie (supinus, naar achter gebogen), beweging van de hand, waardoor de handpalm naar voren of naar boven wordt gedraaid; tegenst. van pronatie; ook, het buitenwaarts draaien van de voet.

Supinátor, vgl. Musc. supinator. S.-phaenomeen, = radius-periostreflex; vgl. periostreflexen.

Suppletietherapie (suppletio, aanvulling), zie Substitutietherapie.

Suppositórium (supposition, plaatsing onder iets), zetpil.

Suppressieve behandeling noemt men de prophylaxis tegen malaria, omdat men daarmee niet de infectie voorkomt, maar wel het gevolg daarvan, de malaria.

Suppréssio (Lat.), onderdrukking, bijv. van een afscheiding. S. cataractae, het naar beneden drukken van de troebele lens. S. mensium (menses, maandstonden), onderdrukking van de maandstonden.

Suppuránt ia (nl. remedia; zie het volgende), middelen, die ettering teweegbrengen.

Suppurátio (Lat.), ettering; bv. nw. suppuratief, gepaard gaande met ettering.

Supra-, in samenstellingen (Lat.), = boven of over.

Supracentraal, in de terminologie van Von Uexküll, zenuwcentra, die niet rechtstreeks met de periferie verbonden zijn, maar middellijk, dus staan boven centra die dit wél zijn. Bij hogere dieren is o.a. de hersenschors supra-centraal.

Suprachorioídea, vgl. Lamina suprachorioidea.

Supraclaviculair punt, punt boven het sleutelbeen, waar men de 5e en 6e cervicale zenuw kan electriseren; syn. punt van Erb.

Supraduraal (beter dan het barbarisme epiduraal), boven de dura liggend.

Supranucleair (nucleus, kern), boven een hersenkern (en onder de schors) liggend. Supranucleaire verlamming, verlamming door aandoening in het supranucleaire gedeelte der hersenen.

Supra-orbitális, boven de oogkas liggend, bijv. nervus.

Suprarenális, boven de nieren liggend; bijv. glandula suprarenalis, bijnier.

Suprarenine, de werkzame stof in de inwendige afscheiding der bijnier.

Suprarenolysine, lysine, waarvan de vorming wordt veroorzaakt door inspuiting van bijnierstof.

Supraspinátus, boven de spina scapulae (zie ald.); zie Musculus supraspinatus.

Suprasymphysair, boven de symphysis (zie ald.), bijv. keizersnede, ook kruissnede (Pfannenstiehl), daarin bestaande, dat boven de symphysis een dwarssnede door de buikwand wordt aangebracht tot op, of dóór de fascia, waarna de buikholte verder door een snede in de lengte wordt geopend.

Supravaginaal (vagina, schede), boven de schede. Supravaginale amputatie, operatieve verwijdering van het lichaam der baarmoeder boven de portio vaginalis.

Supravitale kleuring, kleuring van levend weefsel of vloeistoffen, nadat zij zijn ontnomen aan het lichaam.

Súra (Lat.), kuit; bijv. nw. suralis.

Suralimentation (Fr.), vgl. Superalimentatie; overvoeding, mestkuur (een germanisme, liever te vervangen door eetkuur).

Súrculus (Lat., twijgje). Surculi dichótomi (διχοτομέω, in tweeën splijten), plooien in het ependym (zie ald.) van het cornu inferius hippocampi.

Súrditas (Lat.), doofheid. S. verbális (verbum, woord), woorddoofheid; het onvermogen om woorden te verstaan, terwijl het gehoor ongestoord is.

Surdomútitas (van surdus, doof, en mutus, stom), doofstomheid.

Surexcitation (Fr.), overmatige prikkeling.

Surface area (Eng.), de oppervlakte van mens of dier; deze kan volgens de formule van E. Dubois worden berekend met behulp van een constante (C.), welke voor elke diersoort anders is, en bij de mens 71.84 bedraagt. De formule luidt: Surface area (in cm^2) = C × **Wt.**$^{0.425}$ × Ht.$^{0.725}$; Wt = lichaamsgewicht in kg; Ht. = lengte in cm.

Surmenage (Fr.), overlading, overmatige inspanning.

Surra, trypanosomíasis (zie ald.) bij het paard, veroorzaakt door trypanosóma Evansi.

Surrogaat, vervangsel (meestal in de betekenis van minderwaardig vervangsel).

Sursumvérgens, omhoog gericht (zie het volgende), van strabismus.

Sursumvergéntie, (sursum, omhoog; vergo, wenden), richting van de oogassen omhoog (vgl. Deorsumvergentie).

Suspéctus (Lat.), verdacht.

Suspenderen (suspendo, ophangen), in zwevende toestand brengen of houden.

Suspénsie (suspensio, ophanging), 1. het brengen van pijnlijke, ontstoken ledematen in zwevende houding; 2. het brengen van het lichaam in hangende houding met ondersteuning van het hoofd, bij ruggemergsziekten en aandoeningen van de ruggegraat; 3. mengsel van poeder met een vloeistof, waarin het poeder zwevende blijft.

Suspensoíed, colloied in suspensie (3).

Suspensórium (suspendo, ophangen), 1. draagverband. S. bráchii, = mitella (zie ald.). S. mammae, draagverband voor de vrouwelijke borst. S. penis, verband om het mannelijk lid te steunen. S. scroti, suspensoir (Fr.), draagverband voor de balzak; 2. zie Ligamentum suspensorium.

Susseríne, (sus, varken), serum tegen de varkensziekte.

Sustentáculum tali (sustineo, omhoog houden, ondersteunen), uitsteeksel aan de binnenzijde van het hielbeen, waarop het sprongbeen rust. S. lienis, = lig. phrenico-colicum.

Susúrrus áurium (Lat., gesis der oren), oorsuizen; vgl. Sonitus, Tinnitus aurium.

Sutúra (Lat.), naad, 1. hechting (in de heelkunde), zie Suture. Onderscheiden worden, S. circumvolúta s. circumfléxa (circumvolvo, circumflecto, omwinden), waarbij een dunne lange speld (Karlsbader insectenspeld) door de wondranden wordt gestoken, en deze door een draad, die om de beide uiteinden gewonden wordt, nader tot elkander worden gebracht; syn. suture entortillée. S. claváta (clavus, spijker), spijkerhechting waarbij in de twee beenstukken van een beenbreuk een spijker wordt geslagen en de beide spijkers door een draad nader tot elkander worden gebracht; syn. suture empennée, emplumée, enchevillée. S. interscíssa s. nodósa (interscindo, afsnijden), geknoopte hechting, waarbij door elk paar steekopeningen een draad wordt gehaald, die afzonderlijk wordt toegeknoopt; syn. suture entrecoupée. S. intórta, = S. circumflexa. S. pelliónum (pellio, bontwerker), bontwerkersnaad; syn. suture du pelletier. S. pinnáta (pinna, pen), = S. clavata; zie ook onder 2. 2. naad, een vorm van syndesmosis (zie ald.), waarbij beide randen der beenderen zeer nabij elkander liggen, en door een dunne laag kraakbeen met elkander verbonden zijn; naar de vormen onderscheiden in: S. dentáta, tandnaad; een S. vera met getande randen; S. harmónia, gladde naad; eenvoudige aaneensluiting van beenranden. S. limbósa (limbus, rand), randnaad; S. vera met

onregelmatige zijtakken. S. notha (νόθος, onecht), valse naad. S. serráta, S. pinnáta (zie ook onder 1), zaagnaad; S. vera met zaagvormige randen. Suturae spúriae (Lat.), onechte naden; schedelnaden, waarvan de randen niet meer in elkander grijpen; zie Harmonia, Schindylesis. S. squamósa, schubnaad; sutura spuria, waarbij de beenderen met hun scherpe randen over elkander zijn geschoven. S. sulcáta, = schindylesis (zie ald.). Suturae verae (Lat.), ware naden; schedelnaden, waarvan de randen in elkander grijpen. Als ontleedkundige namen heeft men, behalve die, waarin de beide beenderen door de naad met elkander verbonden, als bijvoeglijk naamwoord worden toegevoegd (bijv. S. fronto-parietalis, naad tussen het voorhoofds- en wandbeen), de volgende: S. arcuáta, = S. coronalis. S. bregmáto-mastoídea (βρέγμα, kruin), = S. parieto-mastoidea. S. Calori, de naad van de processus palatinus. S. coronális s. coronária, kroonnaad, = S. frontoparietalis. S. cutánea paláti, de naad (in het slijmvlies), van het gehemelte = raphe palati. S. frontális, de loodrechte naad in het midden van het voorhoofdsbeen bij pasgeboren kinderen, soms nog bij volwassenen. S. incisíva s. Goethei, de nauwe dwarse spleet tussen het os incisivum en het bovenkaaksbeen, vóór aan het harde gehemelte. S. infraorbitális, de naad op de oogkuilvlakte van het bovenkaaksbeen, die de loop van de canalis infraorbitalis aanduidt. S. interendognáthica (inter, tussen; ἔνδον, van binnen; γνάθος, kaak), = S. palatina mediana. S. lambdoídea, λ-vormige naad = S. occipitoparietalis. S. longitudunális imperfécta, onvolkomen (niet doorlopende) naad in de lengte van de proc. frontalis maxillae. S. malo-maxilláris, = S. zygomatico-maxillaris. S. mamilláris (mamilla, tepel), tepelnaad = S. occipitomastoídea. S. mendósa (mendósus, gebrekkig), onechte naad, dwars midden op de zijrand van het achterhoofdsbeen. S. metópica (μέτωπον, voorhoofd), = S. frontalis. S. nasális, = S. internasalis, naad tussen de beide neusbeenderen. S. palatína media, naad in de middellijn tussen de beenderen, die het harde gehemelte vormen; syn. S. interendognathica. S. palatína transversa paláti cruciáta Hyrtl, dwars op de vorige, tussen de processus palatini van de beide bovenkaken en de horizontale gedeelten der ossa palatina. S. parietális s. sagittális, pijlnaad, tussen de beide wandbeenderen. S. transversa squámae occipitális, = S. mendosa. S. Weberi, = S. longitudinalis imperfecta. S. wormiána ant., bovenste deel van de λ-naad. S. wormiána post., = S. transversa squamae occipitalis. S. zygomático-frontális, -maxilláris, -sphenoidális, -temporális, naden tussen het jukbeen en het voorhoofds-, bovenkaak-, wigge- en slaapbeen.

Suture (Fr., naad, hechting). S. á anse (lis) de ledran, tabakszakhechting. S. á distance, hechting, waarbij de delen niet geheel tot elkander worden gebracht. S. á fils perdus (met verloren draden), hechting, waarbij de draden na sluiting van de huid of het slijmvlies niet meer aan de oppervlakte zichtbaar zijn. S. á points passés (Fr., met voorbijgang van steken), matrasnaad. S. á points séparés (Fr., met afzonderlijke steken), geknoopte hechting = sutura nodosa. S. avec tampon, = S. pinnata 1.; zie Tampon. S. continue, doorlopende hechting. S. du matelassier, matrasnaad. S. du pelletier, bontwerkersnaad = sutura pellionum. S. en bourse, = S. à anse de Ledran. S. empennée, emplumée, enchevillée, = S. pinnata 1. S. en faux-fil, = S. à points passés. S. en surjet (het overslaan), = S. du pelletier. S. entortillée, omwonden hechting = sutura circumflexa. S. entrecoupée, = à points séparés. S. tubulaire, zie Tubulisatie.

Sychnosphyxíe (συχνός, talrijk; σφύξις, pols), versnelling van de polsslag.

Sycósis (σύκωσις, vijgachtig aangroeisel), baardvin, huidziekte, beperkt tot de met baard begroeide huid, met puisten en puistjes, die elk door een haar worden doorboord. S. idiopáthica, s. non parasitária s. simplex s. staphylógenes (Unna), ontstaat door onbekende oorzaken; syn. mentagra, folliculitis, of perifolliculitis barbae. S. lupoídes, op lupus gelijkend. S. parasitária, ontstaat door trichophyton tonsurans; vroeger syn. met S. framboësoides. S. capillítii, sycosis van de behaarde huid van het hoofd. S. framboesifórmis (Hebra), op frambozen gelijkend. S. nuchae scleróticans (nucha, gelatiniseerd uit het Arab., nek; hard σκληρός), verhardingen veroorzakend. S. hyphógenes s. hyphótica (ὑφή, weefsel, nl. van schimmeldraden), = S. parasitaria.

Symbionten, organismen, die in symbiose leven (zie het volgende).

Symbiósis (συμβιόω, samenleven), het samenleven van organismen tot wederzijds nut, bijv. van sommige mieren met sommige

planten; syn. commensalismus, mutualismus. Vgl. Antibiósis.

Symbiótes (συμβιωτής, wie met anderen samenleeft), een parasiet, die soms op de menselijke huid leeft; syn. dermatophagus.

Symblépharon (σύν, tezamen, met; βλέφαρον ooglid), gedeeltelijke vergroeiing van de oogleden met de oogbol; zie Ankyloblepharon, Syncanthus. S. pósticum of postérius, S. aan de overgangsplooien.

Symbool (σύμβολον, kenteken), in de psychoanalyse de droomvoorstelling, die in de plaats treedt van een „onderbewuste" voorstelling.

Symbolophobíe (σύμβολον, kenteken; φόβος, vrees), vrees bij zenuwlijders voor sommige handelingen, welke zij zich voorstellen als zinnebeeld van een misdaad of een gevaar; bijv. het ophangen van een kledingstuk, dat hen aan het ophangen van een persoon doet denken.

Sýmmelie (σύν, samen; μέλος, lid), aangeboren samengroeiing der beide benen. Sýmmelus, misgeboorte met symmelie; vgl. Sympodie, Sympus, Monopus, Sirenevorming.

Symmetrie (συμμετρία); gelijkheid in maat; van een figuur of een lichaam, die door een lijn of een vlak kunnen worden verdeeld in twee helften, die elkanders spiegelbeeld zijn.

Symmetrisch, symmetrie bezittend, of (van ziekteverschijnselen) zich aan weerszijden vertonend, d.w.z. op dezelfde afstand van het middenvlak van het lichaam. S. gangraen, symmetrische asphyxie, = ziekte van Raynaud (zie Aanhangsel).

Sympathetisch, op sympathie (zie ald.) berustend. Sympathetische kuur, behandeling van ziekten door middel van geheimzinnige handelingen, die de wil ter genezing van de behandelende, met de zieke in sympathetische verbinding staande, persoon op de zieke overbrengen; vgl. Suggestie.

Sympathicectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden); 1. verwijdering van de adventitia van een slagaderstam, ten einde de sympathicusgeleiding af te breken, ter behandeling van chronische toestanden van vaatkrampen, neuroma, enz. Syn. operatie van Leriche, van Brüning, Periarteriële S. — 2. verwijdering van een gedeelte van de sympathische grensstreng (cervicale, lumbale S., van het halsgedeelte, het lendengedeelte).

Sympathicísmus, een geheel van verschijnselen, die wijzen op prikkelbaarheid van het sympathisch zenuwstelsel in zijn geheel.

Sympathicodiaphtherése (διαφθείρω, vernietigen), verkort: Sy. D., buiten werking stellen van sympathicusvezels door de zenuwvlecht te bestrijken met een gaasje met 5—7 p.Ct.'s phenol-oplossing (Doppler, 1928).

Sympathicomimétrica (μιμέομαι, nabootsen; nl. remedia), middelen, die de uiteinden der sympathische zenuwen prikkelen (adrenaline, ephedrine, enz.).

Sympathiconeurítis, ontsteking van de nervus sympathicus.

Sympathicotoníe, verhoging van de tonus (zie ald.) van het sympathisch zenuwstelsel, met sterke gevoeligheid voor adrenaline (Eppinger en Hesz) en neiging tot neutrophile leucocytose; vgl. Vagotonie en verschijnsel van Loewi (Aanhangsel).

Sympathicotripsíe (τρίβω, vermorzelen), vermorzeling van het ganglion cervicale sup. ter behandeling van zielsziekten.

Sympáthicus (συμπαθέω, mede gevoelen; sc. nervus), het gedeelte van het zenuwstelsel, dat in de eerste plaats dient voor de ingewanden, de klieren en de bloedvaten. Sympáthicus-speeksel, het speeksel, dat uit de glandula submaxillaris wordt verkregen na prikkeling van de nervus sympathicus; vgl. Chordaspeeksel, Paralytisch speeksel.

Sympathie, de betrekkingen welke tussen de verrichtingen van twee min of meer van elkander verwijderde organen door bemiddeling van het zenuw- of vaatstelsel worden tot stand gebracht; ook syn. voor telepathie (zie ald.). S. auriculaire (Fr.) (Sourdille) verbetering der gehoorsscherpte op het ene oor na operatie wegens otosclerose op het andere. Genezing doorsympathie, = sympathetische kuur.

Sympáthisch, 1. op sympathie berustend; 2. tot de sympathicus behorend. S. zenuwstelsel; 1. = sympathicus; 2. (in meer uitgebreide zin), = autonoom zenuwstelsel (zie ald.). Sympathische Bildungszellen (Wiesel) = Sympathogoniën, zie ald. Sympáthische ophthalmíe, oogontsteking die langs inwendige wegen van het éne oog op het andere overgaat; het eerst aangedane oog wordt „sympathiserend" genoemd, het andere „gesympathiseerd". Sympáthische ptósis (zie Ptosis), = oculopupillair syndroom (zie ald.).

Sympathoblásten, sympathogóniën, ontwikkelingsvormen van de sympathische zenuwcellen.

Sympathoblastóma, Sympathogonóma, gezwel gevormd uit sympathoblasten.

Sympathóma embryonále (L. Pick), kwaadaardig gezwel van het sympathisch zenuw-

stelsel en de chromaffine organen (zie ald.).

Sympéxions (Fr. en Eng., van σύμπηξις, vastbinding), stikstof bevattende concrementen in de zaadblaasjes en het zaad (Robin). Zie Trousseau.

Sympéxis, het samenklonteren der rode bloedlichaampjes.

Symphonalláxis (σύν, mede; φωνή, klank; ἀλλάσσω, verwisselen), verwisseling van medeklinkers.

Symphyseólysis (λύσις, loslating), uiteenwijken van de ossa pubis.

Symphyseotomíe (symphysis, zie ald; τέμνω, snijden), doorsnijding van de schaambeensvereniging; syn. pubeotomie, hebetomie.

Sýmphysis (σύν, tezamen; φύω, groeien), de verbinding van twee beenderen door kraakbeenweefsel; in 't bijzonder de verbinding der schaambeenderen, de schaamvoeg, S. óssium pubis. S. pericárdii, het vastgegroeid zijn van het hartzakje aan het hart; zie Concretio pericardii. S.-verschijnsel, druk op de symphysis verwekt bij meningitis contractuur der benen (Brudzinski).

Symphysodactylíe (δάκτυλος, vinger), vergroeiing van vingers of tenen.

Symplasma (πλάσσω, vormen), syncytium (zie ald.) met ontaarding der cellen.

Sýmplex (σύν, met; plico, vouwen, dus samenstel) (Willstätter), samenstel van stoffen als ergon (zie ald.), meestal bestaande uit een groot-moleculaire drager (pheron) en een eenvoudiger samengesteld deel met specifieke werking (agon) (Kraut).

Sympodíe, zie Sympus.

Symptomatische behandeling, behandeling, gericht op de bestrijding der ziekteverschijnselen alleen.

Symptomatologíe, de leer der ziekteverschijnselen; vgl. Semiotiek.

Symptomen-complex, groep van bijeen behorende ziekteverschijnselen, die een ziektebeeld kenmerken; syn. syndroma.

Symptoom (σύμπτωμα, toeval, ongeval, verschijnsel), teken, waaraan een ziekte, of de toestand waarin de ziekte verkeert, wordt herkend; ziekteverschijnselen.

Sýmpus, sympodíe (πούς, gen. ποδός, voet), aangeboren misvorming, bestaande in het samengegroeid zijn van de beide benen; ontbreken daarbij de voeten, of zijn er één of twee voeten, dan spreekt men van ápus (α priv.), mónopus of dípus; syn. sýmmelus.

Synadélphus (ἀδελφός, broeder), dubbele misgeboorte met één hoofd en romp en vier ledematen.

Synaesthesíe (αἴσθησις, gewaarwording), het mede-aangedaan worden van een andere zin dan de onmiddellijk in beslag genomene b.v. het horen van tonen bij het zien van kleuren of omgekeerd, het iets proeven waar slechts de reukzenuw werd getroffen, enz.; (vgl. Auditio colorata).

Synalgíe (ἄλγος, pijn), pijngevoel in het gebied van zenuwen, die niet ziek zijn.

Synánche, zie Cynanche.

Synanthéma (vgl. Exanthema), huiduitslag, samengesteld uit verschillende vormen van uitslag.

Synápsis (σύναψις, aanraking), de plaats, wáár ook in het zenuwstelsel, waar twee neuronen (zie ald.) elkander aanraken (Sherrington).

Synarthrósis (ἄρθρον, gewricht), verbinding van twee beenderen door een laag van bindweefsel of kraakbeen; naar de aard van dit bindweefsel onderscheiden in: Synostosis, Synchrondrosis, Syndesmosis.

Syncánthus (κανθός, ooghoek), symblepharon (zie ald.), waarbij littekenstrengen de ooghoeken met de oogbol verbinden; vgl. Ankylo-blepharon.

Syncardiale massage, rhythmische druk met een manchet om een plek van een verlamd lid telkens na het passeren van de pols, ter verbetering van de bloedsomloop.

Syncéphalus (κεφαλή, hoofd), dubbele misgeboorte, met het hoofd en de borstkas samengegroeid, symmetrisch of asymmetrisch (S. sýmmetros en S. asýmmetros); syn. lániceps.

Synchília (χεῖλος, lip), samengroeiing der lippen, hetzij aangeboren (S. congénita s. atrésia labiórum), of door littekenvorming (S. acquísita s. concrétio labiórum).

Synchólicum (χολή, gal) stoffen die, in het lichaam gebracht, hoofdzakelijk worden afgescheiden met de gal.

Synchondrosis (χόνδρος, kraakbeen,) verbinding van twee beenderen door een laag kraakbeen, of ook van twee kraakbeenderen; bijv. S. ary-corniculáta, de banden tussen het kraakbeen van Santorini en de punt van de cartilago arytaenoidea.

Synchondrotomíe (τέμνω, snijden), zie Symphyseotomie.

Synchopexíe (συγχέω, verwarren; πῆξις samenvoegen), = tachycardie.

Synchroníe, zie Euchronie.

Synchróon (χρόνος, tijd), gelijktijdig.

Sýnchysis (σύγχυσις, vermenging), vervloeiing. S. córporis vitrei, vervloeiing van het glasachtig lichaam. S. scintíllans (Lat., flikkerend), vervloeiing van het glasachtig lichaam, waarbij zich daarin kristallen van phosphorzure en koolzure kalk, tyrosine en cholesterine bevinden, welke bij

bewegingen der ogen of bij bukkende houding in beweging geraken en de waarneming van vonken en flikkerende lichaampjes teweegbrengen; vgl. Myiodesopsie.

Synclitísmus (κλίνω, buigen), zodanige stand van de kinderschedel in het bekken, dat de wandbeenderen op gelijke hoogte in het baringskanaal staan; vgl. Asynclitismus.

Sýncope (συγκοπή, het afhakken, plotseling verlies van kracht), diepe bewusteloosheid, schijndood, plotselinge dood (Bichat). S. blanche (Fr., wit), stilstand van hart en ademhaling na de eerste inademingen van een narcoticum, waarbij de lijder niet blauw wordt, in tegenstelling met S. bleue, stilstand der ademhaling bij een te zware narcose.

Sýnclonus, een clonus van verschillende, spieren tegelijk. S. beribérica, S. bij beriberi.

Syncritisch zien (Parsons), de hoogste vorm van ontwikkeling van het zien: integrerend, ontledend, verklarend, coördinerend. Vgl. Dyscritisch en epicritisch.

Syncyaníne, het blauwe pigment, verwekt door Bac. pyocyaneus.

Syncytiolysíne, 1. een stof, die placenta- of syncytiumcellen oplost, en zich in het bloed vormt, als zulke cellen in het bloed geraken; 2. (Weichhardt), cytolytisch serum (zie ald.), dat ontstaat na inspuiting van fijn gewreven syncytiumcellen.

Syncytióma malígnum, kwaadaardig epithelioma van het chorion, dat zich ontwikkelt ten gevolge van de zwangerschap, en waarvan het parenchym bestaat uit syncytium; syn. Deciduoma.

Syncytiotoxíne (Weichardt), vergift, dat ontstaat als pap van syncytium wordt toegevoegd aan serum van dieren, die te voren met deze stof zijn behandeld.

Syncýtio-trophoblást, het deel van de trophoblast (zie ald.), dat tot syncytium wordt.

Syncýtium (σύν, tezamen; κύτος, cel), in het algemeen een niet scherp begrensde ophoping van cellen; in het bijzonder het epitheel, dat de vlokken van het chorion bekleedt en uit dergelijke cellenhoopjes bestaat. Bijv. n.w. syncytiaal.

Syndactylíe (δάκτυλος, vinger), aangeboren samengroeiing of onvoldoende scheiding van vingers of tenen. Vgl. Acrocephalosyndactylie.

Syndectomíe (verkorting van syndesmectomie, van σύνδεσμος, bindvlies; ἐκτέμνω, uitsnijden), = peritomie, peridectomie (zie ald.).

Syndesmítis, 1. = conjunctivitis; 2. ontsteking van banden. S. metatársea, ontsteking der ligamenta transversalia tussen de kopjes der middelvoetsbeenderen.

Syndesmologíe, de leer der banden.

Syndesmometríe (zie Syndesmos 2), meting van de diepte van de bindvlieszak).

Syndesmophýten (φυτόν, gewas), uitgroeisels van bindweefsel, veroorzaakt door ontstekingen.

Syndésmos, 1. band (ligamentum); 2. bindvlies van het oog.

Syndesmósis, verbinding van twee beenderen door collageen of elastisch bindweefsel (S. fibrósa, gelijk het ligamentum interclaviculare, en S. elástica, gelijk de ligamenta flava der ruggegraat).

Syndróma (συνδρομή, het samenlopen; Fr. syndrome), = symptomencomplex. S. der achterwortels bij poliomyelitis: ataxie, areflexie en hypotonie bij ongestoorde willekeurige bewegingen (F. J. Peljak), S. van Behcet, zweren aan de geslachtsdelen, aphtheuse veranderingen aan de mond, iridocyclitis met hypopyon. S. de la calotte pédonculaire, verschijnselen bij aandoening van de kap (Haube) van de pedunculus cerebri, met hemiparese, beving, incoördinatie, athetose, asynergie der verlamde ledematen. S. van Cornelia de Lange, aangeboren spierhypertrophie met extrapyramidale bewegingsstoornissen, hirsutisme, microcephalie, misvormde duimen en idiotie; bij zuigelingen, het worstelaarstype. Het crush S. (Eng. to crush, vernietigen), uitscheiding van donkerrode urine, die myohaemoglobine bevat na zware kneuzing der ledematen. S. du défilé des scalènes (Fr. défilé, engte), zie Aeroparaesthesie. Dumping S., zie Dumping. S. épiphrénale (ἐπί, op, φρήν, middenrif), gevoel van druk achter het borstbeen, pijn in het epigastrium uitstralend naar de hartstreek en de linker arm, vooral 's nachts in liggende houding, tezamen met maagklachten, meestal door een hernia hiatus oesophagei. Frontaal S., te kort aan aandrift, wijdbeense gang, tremor, verlies van mimiek, monotone trage spraak, echolalie, pseudo-dementie, weinig aandacht en initiatief, depressie, gestoord verband tussen optische en kinetische indrukken, gestoorde tijdzin, gestoord vermogen tot rekenen. Gastrocardiaal S. (van Roemheld), angina pectoris met buikklachten. Genito-rectaal S., Genito-ano-rectaal S. zie Genitorectaal en Lymphogranuloma inguinale. S. van Horner-De Lee, pycnische habitus, hypopituitarisme, nauwe stugge vagina en bekkenbodem, weinig kans op zwangerschap, moeilijke bevalling, neiging tot gestoses. S. hypo-

physaire - adiposo - génital (Lannois-Cléret), verschijnselen van vetzucht en geringe ontwikkeling der geslachtsdelen, bij aandoening der hypophysis cerebri; ook, verlamming van oogbewegingen en stoornissen in het gevoel. S. van Landsteiner-Fanconi-Andersen, cystische pancreas-fibrose, dysporia entero-broncho-pancreatica congenita familiaris. S. van Leyton, gelijkend op S. van Cushing (zie Aanhangsel), maar door aandoening van de thymus. S. van de musc. supraspinatus, pijn bij abductie van de humerus tussen 60° en 120°, de gehele schouder wordt daarbij opgelicht, gevoeligheid bij diep drukken; bij letsel van het acromion of van de bursa, die daaronder ligt. Occipitaal S., verlies van adaptatie voor licht en donker, corticale blindheid (agnosie), optische ruimte- en aandachtsstoornissen, optische hallucinaties. S. oculo-uréthro-articulaire de la dysentérie, zie Reiter. S. van Page, blozen van hals en borst bij het ontkleden, zweten, hartkloppingen, verhoogde bloeddruk, cyanose van handen en voeten, tranen, tremor, verhoogde basale stofwisseling; prikkelingstoestand van de centra van het diencephalon. Pariëtaal S. agnosie voor rechts en links, apraxie, acalculie, alexie, agraphie, aphasie, asemie. S. pédonculaire, verschijnselen bij aandoening van de pedunculus cerebri, type Weber, Grasset, en Benedict. S. van Sheehan = ziekte van Simmonds (zie Aanhangsel), maar zonder de sterke vermagering, ontstaat na zware bloedingen in het kraambed door thrombose en necrose van de hypophysevoorkwab. S. solaire (van Huchard) pijn links in de buik, gestoorde maag- en darmfunctie door druk van gezwollen lymphklieren of gezwellen op de plexus en het ganglion solare. Syn. S. van de plexus coeliacus. S. van Stajano, perihepatitis gonorrhoica. S. sympathique cervical postérieur (van Barré), hoofdpijn, vooral in het achterhoofd, druk achter de ogen, duizeligheid, oorsuizen, oorpijn, toegeschreven aan letsel van de sympathicusvezels. Temporaal S., apperceptie-doofheid, acustische agnosie, acustische hallucinaties, taalarmoede, gestoorde ruimtezin. S. thalamique du corps strié, verschijnselen bij aandoening van de thalamus opticus, éénzijdige stoornis in de pijngewaarwording, hemiparese, hemiataxie. S. van Turner, geringe lengtegroei, genitaal infantilisme, pterygium colli, cubiti, valgi. S. vestibulaire périphérique (van Aubry), de verschijnselen van plotselinge uitschakeling van één oorlabyrint, o.a. nystagmus met de snelle phase naar de gezonde zijde. S. van Wertheim-Salomonson, zie Tromoparalysis. S. van Wolff-Parkinson-White, een electrocardiogram met verkort P-R-interval en verlengd QRS, met normale lengte van P tot S, bij gezonde personen. Syn. Functioneel bundeltakblok. — En verder nog 46 syndromen bij de namen van het Aanhangsel.

Synechía (συνέχεια, samenhang), vastgroeiing, aankleving, vooral als S. iridis anterior of posterior, vastgroeiing van het regenboogvlies naar voren (aan het hoornvlies) of naar achteren (aan de lensbeurs); ook in de trommelholte en in het hartezakje kan synechia voorkomen. S. vulvae, samengroeiing der labia minora, hetzij aangeboren hetzij door ontsteking.

Synechotóom (τέμνω, snijden), instrument om synechiae door te snijden (synechotomíe), Beter- synechiotóom en -tomie.

Synergéten (συνεργάτης, samenwerkend), spieren die in dezelfde zin werken; tegenstelling van antagonisten. Ook naast elkaar staande tanden. Bijv. n.w. Synergetisch.

Synergíe (συνεργία, samenwerking), medebeweging van twee synergeten.

Synergísmus, wederzijdse versterking van de werking van twee geneesmiddelen of vergiften.

Synergísten, = synergeten.

Synizésis (συνίζησις, het ineenstorten), afsluiting (syn. occlusio) der pupil.

Synkáryon (κάρυον, kern), door versmelting van twee kernen ontstane nieuwe kern (copulatie).

Synkinése (συγκίνησις), medebeweging; syn. synergie.

Sýnocha, sýnochus (σύνοχος, aanhoudend), vroegere benaming voor febris continua sthenica; mazelen met sterke roodheid van de uitslag werden synochale mazelen genoemd.

Synodontíe (ὀδούς, tand), aangeboren samengroeiing van tanden.

Synoecíe (οἶκος, huis), het als gast wonen van het ene organisme op of in het andere; syn. commensalismus.

Synóphrys (σύνοφρυς, samengegroeide wenkbrauwen hebbende; van ὀφρύς, wenkbrauw), samengroeiing der wenkbrauwen.

Synophthalmíe en synophthálmus (ὀφθαλμός, oog), = cyclopie (zie ald.).

Synopsíe (ὄψις, het zien), 1. cyclopie; 2. gewaarwordingen van licht of kleur, die door een andere zintuigelijke waarneming (gehoor, gevoel) worden teweeggebracht; syn. photismen; vgl. Audition colorée.

Synópsis (σύνοψις), overzicht.

Synorchidíe (ὄρχις, verkleinw. ὀρχίδιον, zaadbal), samengroeiing der beide zaadballen in de buikholte.

Synostósis (ὀστέον, been), 1. synarthrosis (zie ald.) waarbij de beide beenderen door beenweefsel met elkander verbonden zijn; bijv. de verbinding tussen de wervels van het heiligbeen; 2. abnormale samengroeiing van beenderen.

Synotíe (οὖς, gen. ὠτός, oor), vergroeiing der oren bij agnathie.

Synovectomíe, operatieve verwijdering ener zieke gewrichts-serosa (zie Synoviaal vlies).

Synóvia (door Paracelsus gevormd van σύν, en ovum, ei, oorsprong; voor wat hij als het voedingssap der organen beschouwde), gewrichtssmeer, de slijmachtige vloeistof in gewrichten; zie Synoviaal vlies.

Synoviaal vlies (ook synovia genoemd), het gladde vlies, dat de gewrichten van binnen bekleedt en de synovia afscheidt, en waarvan synoviale vlokken (syn. villi synoviales) in de gewrichtsholte uitsteken.

Synovióma, gezwel van de synovia.

Synovítis, ontsteking van het synoviale vlies van gewrichten. S. serósa (sero-fibrinosa), synovitis, waarbij een sereuse of serofibrineuse vloeistof wordt afgescheiden in het gewricht; syn. hydrops articularis acutus, chronicus. S. fungósa (fungus, zwam). S. hyperplástica granulósa, chronische tuberculeuse gewrichtsontsteking, waarbij het synoviale vlies zwelt tot een zwamachtige massa. S. villósa, vlokkige synovitis. S. suppuratíva acúta, acute, etterige gewrichtsontsteking; syn. pyarthrosis, arthropyosis, empyema articuli. S. vertebrális, synovitis van de wervelgewrichten = spondylarthritis.

Syntágma (σύνταγμα, groep, stelsel), groepen van moleculen, micellen (Nägeli); vgl. Tagma.

Synthése (σύνθεσις, samenstelling, bijeenbrenging, het opbouwen van een scheikundige verbinding; het tot een geheel bijeenbrengen van ervaringen en feiten; bijv. nw. synthetisch.

Synthórax, = thoracopagus (zie ald.).

Syntóon (σύντονος,, gespannen), syn. voor cyclothym (zie Cyclothymie) (Bleuler).

Syntopíe (τόπος, plaats), de onderlinge verhouding van twee aan elkander grenzende organen (Waldeyer); vgl. Holotopie, Skeletopie.

Syntoxoíden, = toxoiden (zie ald.).

Syphilíde, syphilitische aandoening van de huid of de slijmvliezen in het tweede tijdperk der ziekte.

Syphilidologíe (λόγος, leer), leer van de syphilis.

Syphiligraphíe (γραφή, schrift), beschrijving van de syphilis.

Sýphilis (de naam wordt het eerst gebruikt door Girólamo Fracastorio (1530) in een gedicht „Syphilis sive Morbus Gallicus" waarvan de held de herder Syphilus is. Het woord is volgens Bosquillon van σιφλός gebrekkig afgeleid, volgens Dallopia en Swediaur van σύν en φιλία, (cum amore), volgens anderen van σῦς (varken), en φιλία, (liefde), of van het Arabische sifl, laag (Pflug); venusziekte; syn. lues venerea, morbus gallicus en ruim 550 andere namen. S. congénita, aangeboren syphilis; vgl. S. hereditaria. S. córnea (cornu, hoorn), syphilitische aandoening der huid, waarbij hoornachtige plekken ontstaan. S. corymbósa (κόρυμβος, tros), syphilide, bestaande uit kleine papeltjes, die om een groter kringvormig gerangschikt zijn. S. decapitée (Fr., onthoofd), syphilis, die door krachtige (abortieve; zie ald.) behandeling in het begin gestuit wordt (Fournier). S. d'emblée (vgl. Bubon d'emblée), syphilis, die bij overrompeling uitbreekt, zonder dat er een zichtbare sjanker is geweest. S. hereditária, erfelijke syphilis, die zich òf reeds bij de geboorte vertoont (S. h. congénita), òf in de eerste levensmaanden (S. h. práecox, vroegtijdig), òf eerst in de ontwikkelingsjaren (S. h. tarda, laat). S. insóntium (insons, onschuldig) syphilis, die niet door bijslaap verkregen is, maar bijv. door besmetting met eet- of drinkgereedschap (syn. S. non meritée). S. majeure, zware viscerale en beensyphilis bij zuigelingen (Marfan). S. oeconómica (οἰκονομία, huishouding), door het zogen van een syphilitische zuigeling of door de borst ener syphilitische min. S. par conception (Fr., door ontvangenis), besmetting van de zwangere vrouw door de syphilitische vrucht. S. pigmentaire, syphilis met zeer donker gekleurde huid ter plaatse waar vroeger syphiliden bestonden. S. vaccináta, syphilis, door inenting overgebracht.

Syphilisatie (Auzias-Turenne, 1850), inenting met syphilisgif; vroeger toegepast met het doel, de syphilis te genezen (curatieve S.) of latere besmetting te voorkomen (prophylactische S.).

Syphilodérma (δέρμα, huid), syphilitische huidaandoening.

Syphilogéen, van syphilitische oorsprong.

Syphilographíe (γραφή, schrift), beschrijving der syphilis.

Syphiloíden (εἶδος, gelijkenis), huidziekten, die in verschillende streken endemisch heersen en voor een gewijzigde syphilis

worden gehouden; zie Sibbens, Skerljevo, Radesyge. Syphyloides postérosives (Jacquet), op syphilis gelijkende, niet syphilitische aandoeningen, welke zich ontwikkelen uit erosies (zie ald.).

Syphiloloog, syphilólogíe, kenner en kennis van de syphilis.

Syphilóma, = gumma. S. chancrifórme (Leloir), gumma, dat zich ontwikkelt op de plaats van de vroegere sjanker, en zelf het voorkomen van een sjanker heeft. S. hypertróphicum, sterk woekerend gumma.

Syphilomaníe (μανία, waanzin), syphilophobie.

Syphilophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees met syphilis besmet te zijn of te worden.

Syphilophýma (φύω, groeien), syphilitisch gezwel.

Syphilopsychóse, krankzinnigheid, door syphilis veroorzaakt.

Syphilóse, syphilitische ziekte.

Syríngo-adenóma (σῦριγξ, buis; vgl. Adenoma) (Unna), = lymphangioma tuberosum multiplex.

Syríngobulbíe, syringomyelie van het verlengde merg (bulbus medullae).

Syríngocystóma, syringóma (κύστις, blaas, cel), = syringo-adenoma.

Syríngohamartóma (zie Hamartoma) **annulare,** huidaandoening, bestaande uit ringvormig gerangschikte cysten der zweetklierbuizen.

Syríngomyelíe (μυελός, merg), vorming van holten in de grijze stof van het ruggemerg, door verweking van gliomateus ontaarde gedeelten (zie Glioma); vgl. Ziekte van Morvan.

Syríngomyelocéle, = myelocystocele.

Syríngoplastiek (πλαστική, vormkunst), plastische operatie tot sluiting van een fistel.

Syríngoscopíe (σκοπέω, bezien), het van binnen bezien van buisvormige organen.

Syringotóom (τέμνω, snijden), fistelmes.

Sýrinx, fistel.

Syssómus (σύν en σῶμα, lichaam) misgeboorte met één romp en twee hoofden.

Systeem (σύστημα), een uit delen samengesteld geheel, stelsel, samenvatting of rangschikking van bijeen behorende dingen; bijv. waansysteem, het geheel van waandenkbeelden bij een krankzinnige.

Systeemziekte, ziekte van het ruggemerg of de hersenen, waarbij bepaalde banen aangedaan zijn. Gecombineerde S., waarbij verschillende banen aangedaan zijn.

Systematisch, stelselmatig; vgl. Anatomie.

Systematiseren, in het stelsel brengen.

Sýstole (συστολή), samentrekking van een hol orgaan, vooral van het hart; tegenstelling diastole.

Systólia altérnans (Lat., afwisselend), zie Hemisystolie.

Systólisch, wat tijdens de systole plaats heeft of waargenomen wordt.

Syzýgiologíe (συζυγία, samenvoeging), leer van de samenhang of van het uit verschillende elementen gevormde geheel.

T

T. = temperatuur, of tensie (van het oog).

T.A. (Behring), mengsel van diphtherietoxine en -antitoxine voor inenting tegen diphtherie.

T.A.B., een vaccin tegen typhus, paratyphus A en paratyphus B.

T-canule, -windsel-, -stuk, T-vormige canule, windsel, stuk van een buis.

T-uitloper, T-vormige uitloper van zenuwcellen.

Tabacósis pulmónis, aanwezigheid van ingeademde tabakstof in de longen bij arbeiders in tabaksfabrieken (vgl. Pneumoconiosis).

Tabánus linéola, T. trópicus, horzelsoorten, die waarschijnlijk de verwekker der Surra overbrengen.

Tabardíllo (Sp.), hevige endemische koorts, in Mexico verward met typhus en vlektyphus. Zie Murine vlektyphus.

Tabatière (Fr., snuifdoos) **anatomique,** de holte, welke bij afvoering van de duim ontstaat tussen de pezen van de strekspieren en de afvoerende spier van de duim.

Tabélla (Lat., tafeltje), tablet.

Tabernácula (Lat., tentje), pastille, die door een trechter geperst is en daardoor de vorm van een slakkenhuisje heeft.

Tábes (Lat., uittering), vroeger iedere uitterende ziekte; thans, zonder bijvoeging gebezigd, ruggemergtering. T. cerebrális, ruggemergtering, waarvan de eerste verschijnselen zich in het gebied der hersenzenuwen vertonen. T. combiné, T. dorsualis, waarbij niet alleen de achterstrengen, maar ook de zijstrengen zijn aangedaan. T. coxária, atrophie van een been ten gevolge van coxitis; T. diabética (vgl. Diabetes), verschijnselen van tabes dorsalis bij suikerziekte. T. dors(u)ális (dorsum, rug), ruggemergtering; syn. grijze ontaarding der achterstrengen, leucomyelitis

chronica, ataxie locomotrice progressive. T. ergótica, verschijnselen van tabes dorsalis bij ergotisme. T. van Friedreich, erfelijke ataxie, zie Aanhangsel. T. inferior, T. van de lagere gedeelten van het ruggemerg. T. láctea (lac, gen. lactis melk), verzwakking en vermagering door overmatige afscheiding van melk. T. marántica (μαραίνω, uitputten), ruggemergtering met sterke vermagering. T. mesaráica s. mesentérica (μέσος, midden; ἀραιά, buik = μεσεντέριον; zie Mesenterium), „kliertering", vermagering van kleine kinderen met zwelling en verkazing der buikklieren. T. pulmonális, longtering. T. saturnína (vgl. Saturnismus), verval van krachten bij loodvergiftiging. T. scrofulósa, = T. mesaraica; vgl. Scrofulosis. T. spasmodique (Fr.), = spastische spinale verlamming (zie ald., Charcot). T. spasmódica (σπασμώδης, krampachtig), sclerose van de zijstrengen; zie Little, Aanhangsel. T. spinális (spina, ruggegraat), = T. dorsalis. T. superior, T. van de hogere gedeelten van het ruggemerg.

Tábidus (Lat.), uitterend, van een zieke.

Tabiker, Duitse uitdrukking voor iemand, die aan tabes lijdt; onjuist gevormd is het woord „Tabetiker"; in het Nederl. worde dus liever tabicus dan tabeticus gebruikt, maar nog liever tabeslijder! Eveneens liever het bijv. nw. tabisch, dan tabetisch. Het bijv. nw. van tabes is in het Lat. tábidus.

Tablette (Fr.), **tabloid** (Eng.), tablet.

T.A.B.O., afkorting van **T**echnischer **A**usschuss für **B**rillenoptik.

Taboparalýse, dementia paralytica, samengaande met tabes dorsalis.

Tabophobíe (φόβος, vrees), de ziekelijke vrees van aan tabes te lijden bij sommige lijders aan neurasthenie.

Tábula, 1. (in de artsenijbereidkunde) = tabella; 2. in de ontleedkunde; plaat, tafel. T. externa, de buitenste, T. vítrea (Lat., van glas), de binnenste van de twee vaste beenlagen van de schedel, waartussen de diploë (zie ald.) ligt.

Tache(s) (Fr. vlek(ken) ardoisées (Fr., leikleurig), = T. bleuâtres. T. arsénicales, ophoping van pigment in vroeger zieke gedeelten der huid na behandeling met arsenik. T. blanches, witte vlekken op de lever bij sommige ziekten. T. bleuâtres (Fr., blauwachtig), = maculae coeruleae (zie ald.). T. cérebrales (Trousseau), „hersenvlekken"; het verschijnsel bij hersenvliesontsteking, of andere ernstige zenuwziekten, dat reeds bij zacht strijken over de huid een lang blijvende rode streep ontstaat; syn. T. meningéales. T. de feu (vuurvlek), = angioma simplex. T. laiteuses, 1. melkwitte vlekjes op het buikvlies van pasgeboren konijnen; 2. lymphklierknobbeltjes. T. motrices (moteur, bewegend) (Ranvier), de uiteinden der bewegingszenuwen in de gladde spieren en de hartspier. T. noire, zwarte vlek; het primair affect bij fièvre boutonneuse (zie ald.). T. ombrées (Fr. donker), = T. bleuâtres. T. vierge (Fr. maagdelijke vlek), zie Plage. T. vineuse (wijnvlek), = angioma simplex.

Tachistoscoop (τάχιστος, zeer snel; σκοπέω, kijken), snel ronddraaiende schijf met een spleet, welke zich langs een reeks opvolgende beelden beweegt, zodat men een doorlopende voorstelling daarvan verkrijgt, gelijk in de bioscoop (Volkmann).

Tachograaf, toestel om het tachogram op te nemen.

Tachogram (τάχος, snelheid; γράμμα, schrift), kromme van de snelheid, bijv. van de beweging van het bloed; syn. dromogram; vgl. Haemographometer.

Tachométer, snelheidsmeter.

Tachotroop (τροπός, (in samenstellingen), wijziging), de snelheid wijzigend, nl. van de voortgeleiding van een prikkelingstoestand in spieren of zenuwen; vgl. Chronaxie (De Levie, 1923); en wel negatief en positief T., resp. vertragend en versnellend.

Tachycárdia (καρδία, hart), sterke versnelling van de beweging van het hart; juister is pycnocardie (zie ald.). T. atrio-ventriculáris, tachycardie afhankelijk van een aandoening van de boezems en de kamers van het hart. T. auriculáris, snelle beweging van de auricula cordis = boezemsidderen. T. essentiális, tachycardie als gevolg van neurose. T. exophthálmica, tachycardie met exophthalmos (morbus Basedowi). T. paroxysmális (vgl. Paroxysma), aanvallen van tachycardie. T. refléxa, tachycardie, die reflectorisch is opgewekt van andere plaatsen van het lichaam uit. T. strumósa, tachycardie met krop (morbus Basedowi). T. ventriculáris, tachycardie afhankelijk van een aandoening der kamers van het hart.

Tachyméter, = tachometer.

Tachyphagíe (φαγεῖν, eten), haastig eten.

Tachyphrasíe (φράσις, het spreken), haastig spreken.

Tachyphylaxíe (φύλαξις, bewaking, bescherming), snel tot stand komende immuniteit.

Tachypnóea (ταχύπνοια, gevormd als Dyspnoea), versnelde ademhaling.

Tachyrhythmíe (ῥυθμός, de maat van opeenvolgende tonen), = tachycardie.

Tachysystólie, zeer snelle systole, extrasystole (zie ald.).

Tachyuríe (οὐρέω, wateren), snelle afscheiding van gedronken vloeistof door de nieren.

Tactiel (zie Tactus), tot de tastzin behorend. Tactiele agnosie (ἀγνωσία, onkunde), onvermogen om door de tastzin voorwerpen te herkennen; tastblindheid.

Táctus erudítus, Táctus expértus (Lat., onderwezen, ervaren aanraking), voorzichtige handige wijze van betasten en aanraken van de ervaren arts.

Táedium vítae (Lat.), afkeer van het leven.

Táenia (ταινία, band); 1. (in de ontleedkunde) streep of band. Táeniae acústicae (s. medullares), = striae medullares fossae rhomboideae. T. cérebri, getande zoom aan de grens der hersenzelfstandigheid, grenzende aan het epithelium der tela chorioidea (zie ald.); hiertoe behoren de T. fimbriae, T. fornicis en T. thalami. T. chorioídea, de getande binnenrand van de lamina affixa van de thalamus (zie ald.). T. coli, drie strepen op de oppervlakte van de karteldarm, overeenkomende met in de lengte lopende spieren; twee bevinden zich op de plaats van aanhechting resp. van het mesocolon en het omentum (T. mesocolica en T. omentalis), de derde is vrij (T. libera). T. fímbriae (vgl. Fimbria), dunne mergstreep aan de hippocampus, zichtbaar na verwijdering van de plexus chorioideus. T. fornicis, dunne mergstreep aan de fornix, verlengde van de T. fimbriae. T. líbera, T. mesocólica, T. omentális, vgl. T. coli. T. pylóri, = ligamentum pylori (zie ald.). T. terminális, = T. fimbriae. T. thálami, de mediale grenslijn der stria medullaris van de thalamus opticus. T. Valsalvae, = T. coli. T. ventrículi IV, langwerpige verhevenheid aan weerszijden van het achterste gedeelte der vierde hersenkamer; 2. (in de dierkunde), lintworm. T. acanthótrias (ἄκανθα, stekel; τριάς, drietal), lintworm, waarvan de blaasworm, in het spiervlees en de hersenen van de mens voorkomende, drie kransen van haken aan de kop heeft. T. aegyptíaca, = T. nana. T. armáta (Lat., gewapend, nl. met een krans van haken), = T. solium. T. canína (Lat., canínus, tot de hond behorende), cucumerína (Lat., komkommerpitvormig; nl. de leden), ellíptica, honden- of kattenlintworm, bij kinderen voorkomend; tegenwoordige naam dipylidium caninum. T. echinococcus, zie Echinococcus. T. expánsa (Lat., uitgestrekt), reuzelintworm, bij schapen en geiten, tot 60 m lang. T. flavopunctáta (flavus, geel; punctátus, gestipt) bij muizen en ratten. T. imaginata (Lat., ingebeeld), lintworm, die alleen in de verbeelding van de patient bestaat. T. inérmis (Lat., ongewapend), = T. saginata. T. leptocéphala (λεπτός dun; κεφαλή, kop), = T. flavopunctáta, T. marginata (margo, gen. marginis, gerand), gerande hondenlintworm. T. mediocannelláta (Lat., in het midden gegleufd), = T. saginata. T. nána (nanus, dwerg), dwerglintworm, $1^1/_2$—$2^1/_2$ cm lang, in de dunne darm van de mens, vooral in warme streken, maar niet veelvuldig. Enkele malen ook in Indië gevonden. T. saginata (Lat., gemest), ongewapende lintworm, zonder hakenkrans; afkomstig van het rund, dikker dan T. solium. T. serráta (Lat., gezaagd), bij de hond. T. sólium (solium, troon, zetel; of van σόλος, schijf, wegens de platte vorm der leden, volgens A. Rose; of van het Arabische sosl (Hebr. schalscheleth), keten, volgens L. Krehlssen), gewapende lintworm, met dubbele hakenkrans. T. varesína (It., een witte druivensoort), = T. flavopunctata.

Taeníasis, lintwormziekte.

Taenicída (caedo, doden), **Taenifúga** (fugo, verdrijven), nl. remedia, lintwormmiddelen.

Taeniophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees aan lintworm te lijden; vgl. Taenia imaginata.

Tagma (τάγμα, het gerangschikte), door Engelse schrijvers gebezigde uitdrukking voor een groep moleculen; Naegeli heeft zulke groepen ook micellen, „syntagmen" genoemd.

Taille (Fr.), 1. snede, vooral gebezigd voor steensnede; 2. gestalte, leest. T. de guêpe (P. Marie), wespentaille; verdunning van het onderste deel van de romp, een verschijnsel van dystrophia musculorum progressiva, veroorzaakt door atrophie der buikspieren.

Takadiastáse, zetmeel ontledend ferment uit de schimmel aspergillus oryzae, door de Japanners gebruikt om rijstwijn te bereiden.

Talalgíe (talus, sprongbeen; ἄλγος, pijn), neuralgie in de hiel; juister zou zijn astragalalgie (ἀστράγαλος = talus).

Tálipes, = pes calcaneus en pes varus.

Talipománus, klomphand; aangeboren ontwrichting van het handgewricht; onderscheiden in T. extensa (gestrekte) en flexa (gebogen), en deze weder in T.

vara s. pronáta (zie Pronatie) en T. valga s. supináta (zie Supinatie).

Talo- (in verbindingen), van de talus; talocruraal gewricht, het gewricht tussen de talus en het onderbeen.

Talonide, het achterste gedeelte van de kiezen van de onderkaak.

Talpa (Lat., mol), atheroma (zie ald.) op het behaarde hoofd.

Tálus, sprongbeen.

Tambour (Fr., trommel), registreertoestel, bestaande uit een metalen schoteltje, bedekt met een gespannen vlies, dat schommelingen van de luchtdruk in het schoteltje — afkomstig van bewegingen, die door middel van een buis aan de lucht binnen het schoteltje worden medegedeeld — door middel van een hefboom op een draaiende cylinder overbrengt (Marey).

Tampon (Fr.), prop, „wiek", van gaas, linnen, watten, om een holte of wond te vullen. T.-drainage (zie ald.), door middel van een gaastampon (Mikulicz). T.-canule, luchtpijpcanule, waarmede men de luchtpijp naar boven kan afsluiten, doordat een op te blazen caoutchoucballon of een spons eraan bevestigd is.

Tamponade (Fr.), het inbrengen van een tampon. Tamponade van het hart, stilstand van het hart, doordat bij een verwonding het hartezakje vol loopt met bloed (E. Rose).

Tandradphenomeen, bij parkinsonisme (paralysis agitans) en andere zenuwziekten: bij het buigen van de arm ondervindt men een weerstand, alsof de gewrichtsvlakte een tandrad is.

Tangentiale vezellaag, laag van dwars lopende vezels in de schors der grote hersenen.

Tank, zie Septic tank.

Taon, kinderberiberi op de Philippijnen.

Tap (Eng.), punctie verrichten.

Tapétum (Lat. van τάπης, tapijt); 1. T. lúcidum, laag van het adervlies, welke bij vele dieren het lichten van de ogen veroorzaakt, doordat zij of uit licht weerkaatsende bindweefselvezels bestaat (T. fibrósum), of uit cellen, die kristallen bevatten (T. cellulósum); 2. bekleding van de buitenwand van de achter- en benedenhoren der 2e en 3e hersenkamer. T. nigrum (Lat., zwart) stratum pigmenti bulbi oculi. T. óculi, = stratum pigmenti retinae.

Taphephobíe (ταφή, begrafenis; φόβος, vrees), ziekelijke vrees dat men levend zal worden begraven.

Tapínocephalíe (ταπεινός, plat), platkoppigheid.

Tapirlip, de naar voren en beneden hangende onderlip bij lijders aan dystrophia musculorum progressiva (zie ald.).

Tapotement (Fr., geklop), een vorm van massage.

Tara, een Siberische krampziekte.

Tar(a)bagania tchuma of **tarbagan,** een Siberisch knaagdier (Arctomys sibirica), waarvan de pels zeer gezocht is, en die de overbrenger is van de pest onder de pelsjagers.

Tarantismus (van tarantella, Tarantula Apuliae Rossi, een vergiftige spin, waarvan de beet echter niet de danswaanzin veroorzaakt, die de volksmond eraan toeschrijft), = chorea magna (zie ald.), epidemische danswaanzin, danswoede.

Taráxis (τάραξις, verwarring, onrust), oude benaming voor prikkeling van het bindvlies van het oog.

Tardief (tardívus, vertraagd), zich laat vertonend; voornl. van verschijnselen van erfelijke syphilis.

Targetcells, (Eng., schietschijfvormige cellen), veranderde rode bloedlichaampjes.

Tarreren (It., tara, het gewicht van de verpakking ener koopwaar), een methode van zuiver wegen, hierin bestaande, dat men het voorwerp op de schaal zet, op de andere schaal hagelkorrels of andere voorwerpen plaatst, totdat het evenwicht bereikt is, dan het voorwerp verwijdert en door gewichten vervangt, totdat er opnieuw evenwicht is.

Tarsalgíe (ταρσός, vlechtwerk; het steunwerk van de voet, nl. de voetwortelbeenderen; ἄλγος, pijn), pijn in de voet bij ontstoken platvoet.

Tarsális, társeus, társicus, tot de voetwortel (zie ald.) behorend: bijv. glandulae tarsales.

Tarsectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van voetwortelbeenderen of van de tarsus uit het ooglid bij trachoma.

Tarsítis, ontsteking van het kraakbeen der oogleden.

Tarsoclasíe (κλάσις, het breken), behandeling van klompvoet door met een instrument (tarsoclast) het voetgewelf te vervormen (Delorc).

Tarsomalacíe (μαλακός, week), verweking van het kraakbeen der oogleden.

Tarsoptósis (πτῶσις, het vallen), = pes valgus inflammatorius (zie ald.).

Tarsorrhaphíe (ῥαφή, naad); 1. operatieve vernauwing van de ooglidspleet bij ectropium, door de randen der oogleden ten dele aan elkander te hechten; 2. vasthechting van het kraakbeen van het boven-

ste ooglid aan de musc. levator palpebrarum bij verlamming van deze.

Tarsotomíe (τέμνω, snijden), uitsnijding van een stuk uit het kraakbeen der oogleden, gevolgd door hechting, ter genezing van entrópium of trachoom.

Társus, 1. de voetwortel (T. pedis); 2. het kraakbeen der oogleden (T. palpebrárum superior en inferior).

Tasikinesíe (τάσις, spanning; κινέω, beweging), onvermogen om rustig te blijven zitten; na encephalitis; vgl. Acathisie.

Tasiméter (τάσις, spanning, uitgestrektheid) instrument tot meting van spanningen en kleine veranderingen in drukking.

Tatoeëren, het aanbrengen van tekeningen in de huid door een onoplosbare kleurstof in fijne prik- of snijwondjes in te wrijven; in de geneeskunde toegepast om aan vlekken op de huid een zoveel mogelijk natuurlijk voorkomen te geven, en om vlekken op het hoornvlies ondoorschijnend te maken.

Taubenzüchterkrankheit (D.), duivenfokkersziekte, besmetting van duivenfokkers met aspergillus-schimmels, doordat zij besmette duiven voedsel uit hun mond laten pikken; Fr., maladie des gaveurs de pigeons.

Tauchkropf (D.), krop, die soms, door uitwendige druk of diepe ademhaling, in de borstkas afzakt; syn. goitre plongeant; te onderscheiden van struma substernalis, die voortdurend in de borstholte ligt.

Taurophobíe (ταῦρος, stier), ziekelijke vrees voor runderen.

Taurumáan (van taurus, stier en humanus, menselijk), entstof tegen rundertuberculose, bereid uit mensen-tuberkelbacillen (Koch).

Tawara-rhythme, zie Rhythme.

Táxis (τάξις, de juiste ligging, het in orde brengen); 1. het herstellen van de juiste stand of ligging; in 't bijzonder het inbrengen van ingewandsbreuken; vgl. Reductie, Repositie; 2. de eigenschap van zich vrij bewegende organismen (bijv. bacteriën) of cellen (zaadcellen) om zich naar een zekere prikkel toe of daarvan af te bewegen (positieve en negatieve taxis), bijv. chemotaxis.

Taxonomíe (τάξις, rangschikking; νόμος, wet), rangschikking der levende wezens naar hun ontleedkundige kenmerken; syn. biotaxie; beter Taxinomie.

Technicus (τεχνικός, kunstrijk), tot de kunst behorend; zie Terminus technicus.

Tectórius (tector, dekker van muren, stukadoor), tot bedekking dienend; vgl. Membrana tectoria.

Tégmen (Lat.), bedekking. T. cránii, schedeldak; syn. calvaria. T. týmpani s. tegméntum, dak der trommelholte. T. ventrículi quarti, dak der vierde hersenkamer.

Tegméntum (Lat.), bedekking. T. cáudicis s. pedúnculi cérebri, bedekking van de hersensteel, muts (Haube, D.). T. ventrículi laterális, dak van de zijkamers der hersenen.

Teguméntum, = tegmentum; ook syn. voor huid.

Teichopsíe (τεῖχος, muur; ὄψις, het zien), gedeeltelijke verduistering van het gezichtsveld, waarbij de grenzen van het donkere veld een gekanteelde vorm hebben (scotoma scintillans).

Teigne (Fr., van het Lat. tinea), hoofdzeer. T. achromateuse (Fr., van ἀ priv. en χρῶμα), kaalhoofdigheid met ontkleuring der huid. T. décalvante (Fr. van 't Lat. calvus, kaal), = alopecia. T. faveuse, = favus. T. tondante (Fr., scherend), herpes tonsurans.

Teilträger (D., gedeeltelijke overdragers), leden van een familie met een erfelijke bloedcellen-anomalie, die de verschijnselen daarvan niet volledig vertonen (Undritz). Vgl. Vollträger.

Téla (Lat., weefsel). T. adipósa (Lat.), vetweefsel. T. cavernósa, = corpus cavernosum. T. cellulósa, celweefsel. Télae chorioídeae, adervliezen; voortzettingen van het zachte hersenvlies in de fissura cerebri transversa, de fissura cerebelli transversa en de derde en vierde hersenkamer. T. conjunctíva, bindweefsel. T. filipéndula Bergmann, plooi van het ependym (zie ald.) aan de bovenkant van het voorste velum medullare cerebelli (zie ald.) en op de brachia conjunctiva. T. subcutánea, = T. cellulosa. T. submucósa, de laag bindweefsel onder de slijmvliezen; syn. submucosa.

Telangiectasíe, teleangiectasíe (τῆλε, ver; ἀγγεῖον, vat, — dus verafgelegen vat, haarvat —; ἔκτασις, uitzetting), = angioma (zie ald.); syn. naevus vascularis.

Teleangiéctodes, gepaard gaande met vaatverwijding (moest zijn teleangiectatodes).

Teleëlectrocardiogram, electrocardiogram, dat op verre afstand (τῆλε, ver weg) wordt overgebracht.

Telefonistenverlamming, verlamming van de linker N. ulnaris.

Telegoníe, nawerking ener vroegere bevruchting op een latere, van een andere vader; τηλέγονος, = in de vreemde geboren; syn. impregnatie, zie ald.

Telegraafpols, onregelmatige pols, waarbij kleine met grotere verheffingen afwisselen,

op de wijze van de tekens van het Morsetoestel.

Telencéphalon (τέλος, einde; ἐγκέφαλος hersenen), eindhersenen; het voorste gedeelte van het prosencephalon, waaruit de hersenhemisphaeren ontstaan.

Teleneúron (Waldeyer), het periphere neuron (zie ald.), een cel der voorste ruggemerghorens of van een motorische hersenzenuw met al hare uitsteeksels; syn. spino-musculair of peripheer motorisch neuron.

Teleologíe (τέλος, doel), leer van het doel, de doelmatigheid van wat bestaat en geschiedt.

Teleopsíe (ὄψις, het zien), vooruit zien.

Telepathíe (τῆλε, ver; πάθος, aandoening, ontvankelijkheid voor iets), het vermogen van sommige personen om dingen waar te nemen, die in ruimte of tijd van hen verwijderd zijn; vgl. Sympathie.

Teleröntgenographie (τῆλε, ver), het opnemen van een Röntgen-beeld met grote afstand tussen buis en plaat; het opgenomen beeld heet Teleröntgenogram.

Teleröntgentherapie, werking van de Röntgenstralen niet alleen op het bestraalde gebied maar wellicht ook op grotere afstand op de endocrine klieren.

Telescopage, het inzakken van de borstkas in het bekken (zoals een telescoop in elkaar kan worden geschoven) bij spondylolisthesis (zie ald.).

Telestetophoon (στῆθος, borst, φωνή, geluid), toestel om de auscultatiegeluiden voor een aantal toehoorders „uit te zenden".

Telodéndrion (τέλος, einde; δένδρον, boom), eindboompje, de vertakte uitlopers (dendriten) van zenuwcellen.

Telokinése, laatste deling, waarna de caryokinese is voltooid.

Telolémma (λέμμα, schede, omhulsel), het gedeelte van het sarcolemma, dat de eindplaat der spiervezels bedekt.

Telophése, eindphase; het tijdperk van de vorming der dochtercel bij de kerndeling.

Temetulísme (Lat. temetulum, slaapdrankje), vergiftiging met lolium temulentum.

Temperament (tempero, mengen), de gemoedstoestand, die samengaat met een bepaalde lichaamsconstitutie. Onderscheiden in melancholisch (atrabiliair), phlegmatisch (lymphatisch), sanguinisch en cholerisch temperament (zie ald.).

Temperántia (tempero, matigen; nl. remedia), kalmerende geneesmiddelen; syn. sedativa, paregorica.

Temperatuur (tempero, matigen), warmtegraad.

Temperatuurpunten, bepaalde punten der huid, die gevoelig zijn voor warmte en koude.

Temperatuurzin, het vermogen om verschillende graden van warmte te onderscheiden.

Tempolabíel (tempus, tijd; labilis, wankelbaar) (van scheikundige verbindingen), na verloop van tijd veranderend van samenstelling; vgl. Tempostabiel.

Témpora, (Lat.), de slapen.

Temporaal, temporális (tempus, meerv. témpora, slaap), betrekking hebbende op de slapen, naar de zijde der slapen liggende; bijv. temporale bleekheid van de papilla nervi optici, musculus temporalis.

Temporair (témpus, gen. témporis, tijd), tijdelijk. Temporaire resectie (zie Resectio) is een resectie waarbij, door gedeeltelijke losmaking van sommige delen, die echter in samenhang met het lichaam worden gelaten, ruimte wordt verschaft voor een operatie, waarna die delen weder op hun plaats worden gebracht.

Témporo-, in samenstellingen (temporo-auriculair, -cerebellair, -faciaal, -mandibulair, -maxillair, -zygomatisch, enz. enz.), betrekking hebbende op de slapen en het andere deel der samenstelling.

Tempostabíel (vgl. Tempolabiel; stábilis standvastig) (van scheikundige verbindingen), na verloop van tijd niet veranderend van samenstelling.

Tenaciteit, zie Tenax.

Tenáculum (Lat., van teneo, vasthouden), ooglidhouder, brede wondhaak. T. téndinum, zie Vinculum tendinum.

Tenálgia (τένων, gen. τένοντος, pees; ἄλγος, pijn; dus beter Tenontálgia), peespijn; vgl. Tendovaginitis. T. crépitans (crépito, knarsen), zie Tendovaginitis.

Ténax (Lat.), hardnekkig; afgeleide eigenschap: tenaciteit.

Tendenzmenorrhagie (D., Tendenz, bedoeling), overvloedige menstruatie onder psychische invloed in een dysharmonisch huwelijk.

Tender skin (Eng.), gevoelige huid.

Tendinéus (tendo, gen. tendinis, pees), peesachtig; zie Centrum tendineum.

Tendinítis, peesontsteking (van tendo, gen. tendinis).

Tendinósus, rijk aan pezen.

Téndo, pees. T. Achillis s. calcáneus, achillespees. T. centrális s. cordifórmis, = centrum tendineum van het middenrif. T. coronárius, = annulus fibrosus cordis; de ringen van stevig bindweefsel aan de basis der kamers van het hart. Téndines intermédii (intermedius, tussenliggend), peesachtige gedeelten midden in het

verloop van een spier. T. válvulae Eustáchii, de peesachtige draad der valvula van de onderste holle ader.

Tendophonie (φωνή, geluid), het knarsen bij tendovaginitis crepitans; zie beneden.

Tendoplastiek (πλαστική, vormkunst), plastische operatie tot herstel of vorming van een pees.

Tendosynovítis, ontsteking van de synovia (zie ald.) der peesschede.

Tendovaginítis (vagína, schede), ontsteking van de peesschede; syn. tenosynovitis. T. crépitans, knarsende tendovaginitis, vooral van de strekpezen van de duim; beweging brengt hierbij een knarsend gevoel teweeg in de tastende vinger. Volksnaam: de knar. T. serósa chrónica (hydrópica), = hygroma (zie ald.). T. sténosans (Lat., vernauwend), T. die vernauwing teweegbrengt van het peeskanaal van de M. extensor pollicis brevis of van de M. abductor pollicis longus.

Tenésmus (τεινεσμός, spanning van het lichaam), pijnlijke, zich telkens herhalende kramp van de sphincter ani en nabijliggende spieren, met aandrang tot ontlasting (T. alvi, T. ani). T. ad mátulam (mátula, kamerpot), T. vesícae (vesica, blaas), pijnlijke, zich telkens herhalende drang tot urinelozing.

Tenettes (Fr.), tangvormig instrument om stenen uit de blaas te verwijderen.

Tennis-ellbow (Eng.), pijnlijke ontsteking van het gewricht tussen het opperarmbeen en het capitulum radii bij tennisspelers. Ook wel alleen epicondylalgie, zie ald.

Tenódesis (δέσις, verbinding), het vastmaken van een pees op een abnormale plaats.

Tenodynie (τένων, pees; ὀδύνη, pijn), pijn in een pees.

Tenólysis (λύσις, losmaking), het losmaken van vergroeide pezen.

Tenomyoplastiek, plastische operatie aan een pees en spier.

Tenomyotomie, doorsnijding van een pees en spier.

Tenonítis, ontsteking van de capsula Tenoni.

Tenóntagra (ἄγρα, klem), jichtige of rheumatische peesontsteking.

Tenoplastiek (πλαστική, vormkunst), plastische operatie aan een pees.

Tenorrhaphie (ῥαφή, naad), peeshechting.

Tenosynovítis (zie Synovitis), = tendovaginitis.

Tenotomie (τέμνω, snijden), operatieve doorsnijding van een pees.

Tenotóom, het daartoe gebezigde mes.

Ténsio, spanning, druk; ook de hardheid (tensie) van het oog.

Tensograaf, toestel om de bloeddruk onbloedig te registreren. Juister zou zijn Tonograaf, maar dit woord wordt reeds gebezigd voor de bloedige methode.

Ténsor (Lat.), spanner; vgl. Musc. tensor.

Tentámen suicídii (Lat.), poging tot zelfmoord.

Tentórium cerebélli (Lat.), tent van de kleine hersenen; tussenschot, door de dura mater gevormd tussen de kleine en grote hersenen.

Téntum, (Lat. tendo, gerund. tentum, strekken) = penis.

Tephromalacie (τεφρός, asgrauw; μαλακία, verweking), verweking van de grijze stof van het ruggemerg.

Tephromyelítis, = poliomyelitis.

Tephrósis (τέφρωσις, het in de as leggen), verassing.

Tepidárium (tepidus, lauw), lauwwaterbad.

Tépor (Lat.), lauwheid.

Tératocardie (τέρας, meerv. τέρατα, wonder, monster, misgeboorte; καρδία, hart), = ectocardie.

Tératogénesis (γένεσις, wording). Evenals:

Tératogenie (afgeleid van een theoretisch bijv. nw. τερατογενής), de wijze van ontstaan der aangeboren misvormingen.

Teratoíde gezwellen (εἶδος, gedaante), gezwellen, waarin vormsels, afkomstig van de 3 kiembladen, ongeregeld dooreen liggen; syn. teratoma, tridermoma.

Tératologie, de leer der aangeboren misvormingen.

Teratóma, wondergezwel; zie Teratoide gezwellen.

Tératophobie (φόβος, vrees), ziekelijke vrees ener zwangere vrouw, een misgeboorte te zullen baren.

Tératozóospermie, spermatozoën van afwijkende vorm.

Térebrans (Lat.), borend; van pijnen.

Téres (Lat.), rond; zie Ligamentum, Musculus.

Terminaal, terminális (terminus, grens), zich bevindend aan het einde van een voorwerp; gebeurend aan het einde van een tijdperk, bijv. het leven; vgl. Nervus, Stria, Sinus, Filum terminale. Terminale lichaampjes, eindlichaampjes der gevoelszenuwen; lichaampjes van Vater-Paccini, Golgi-Mazzoni, Ruffini. Terminale pylethrombose, zie Pylethrombose.

Terminád (in de anthropologie), in de richting van het einde.

Terminologie (terminus, grens, omgrenzing, bepaling, term), wetenschap van de woorden, die in een vaktaal worden gebezigd, of ook die vaktaal zelf.

Términus téchnicus (zie Technicus), kunstterm.

Termoon, een hormoon van zowel mannelijke als vrouwelijke gameten.

Terpenísmus, vergiftiging door terpenen.

Terreinkuur (Oertel), behandeling van hartkwalen en zwaarlijvigheid door stelselmatige oefening in het lopen op een hellend terrein.

Tertiaire verschijnselen (tertius, de derde), tot het derde tijdperk (van syphilis) behorende verschijnselen.

Tertiána (sc. febris), derdedaagse koorts; malaria, waarvan de aanvallen om de andere dag plaats hebben. T. benígna en malígna goedaardige (voorjaars-) en kwaadaardige (tropen-) tertiana. T. duplicáta (duplicátus verdubbeld), T. met twee aanvallen om de andere dag. T.-parasiet, = plasmodium vivax, perniciosaparasiet.

Tertiarismus (Fr., tertiarisme), het geheel der tertiaire verschijnselen. Tertiarisme d'emblée (vgl. Syphilis d'emblée), tertiaire verschijnselen, die zich onverwachts, zonder voorafgaande secundaire verschijnselen vertonen bij vrouwen, die zwanger zijn geweest van een van vaderszijde syphilitische vrucht.

Teslaisatie, = Arsonvalisatie (zie ald.).

Test (Eng., proeve) (in de opvoedkunde), toets; zekere oefeningen, waarmede de ontwikkeling der geestvermogens wordt onderzocht. Test therapeutique (Fr.), (Gutmann), diagnostiek op grond van de uitwerking ener behandeling. Test-vergif, vergif van zekere sterkte, als proefvoorwerp gebezigd bij immunisatieproeven. Huid-T., onderzoek naar allergische reactie door enting van de huid met een allergeen (zie ald.).

Testibráchium (brachium, arm), = pedunculus cerebelli ad corpora quadrigemina; a.h.w. het handvatsel der testes cerebri.

Testículus, (verkleinw. van testis (Lat.), meerv. testes, zaadbal). Testículi cérebri, corpora quadrigemina post. T. muliebris (Lat., vrouwelijk), eierstok.

Téstis, = testiculus. T. biopsie, proefexcisie uit de testis.

Testítis, = orchitis.

Testobject (Eng.), toetsvoorwerp, praeparaat van zeer fijne tekening ter beproeving van de scherpte van een microscoop.

Testoterón, hormoon gevormd in de testes, dat prikkelend werkt op deze en remmend op de werking der gonadotrope hormonen van de hypophyse.

Testúdo (Lat., schildpad) (in de verbandleer), een zwachtelverband om een gewricht in gebogen stand, waarbij de toeren, beurtelings van boven en beneden komende (T. revérsa, Lat., omgedraaid), in het midden samenkomen, of, van een toer midden op het gewricht uitgaande, naar weerszijden zich daarvan verwijderen. Het geheel heeft dan iets van het rugschild van een schildpad.

Tetánica (nl. remedia), middelen, die tetanus veroorzaken; syn. spastica.

Tetaníe (τέτανος, stijfkramp; τείνω, spannen), pijnlijke samentrekkingen van spieren, die minuten of uren lang duren, vooral aan de ledematen (Corvisan), vooral bij kinderen en zwangere en zogende vrouwen (contracture des nourrices, Trousseau), ook na verwijdering der bijschildklieren; vgl. Spasmophilie; verschijnselen van Chvostek, Erb, Trousseau (Aanhangsel); syn. tetanus intermittens, arthrogryposis, tetanille. Tetánia gástrica, T., die bij maagverwijding wordt waargenomen. Tetánia larváta (larvatus, vermomd), spierkrampen zonder de kenmerkende tetanie-stand der ledematen.

Tetanifórm, tetanoíde, tetanusachtig.

Tetanille (Fr.), tetanie.

Tetaníne, tetanolysíne, tetanospasmíne, tetanotoxíne (syn. spasmotoxine), vergiftige producten van de stofwisseling der tetanusbacillen.

Tetanomótor (Heidenhain), toestel om snel opeenvolgende (mechanische) prikkels te doen ontstaan, die een zenuw treffen en in de bijbehorende spier tetanus verwekken.

Tétanus (τέτανος, stijfkramp), 1. = spasmus tonicus (zie ald.); 2. stijfkramp; pijnlijke, tonische kramp, meestal in de kauwspieren beginnend (vgl. Trismus) en zich over de rompspieren uitbreidend. Onderscheiden in T. traumáticus (vgl. Trauma), wondstijfkramp, door besmetting van wonden met tetanusbacillen, en T. idiopáthicus (vgl. Idiopathisch), zonder bekende aanleiding. T. cephálicus (κεφαλή, hoofd), Rose's hoofdtetanus. T. hydrophóbicus, tetanus, waarbij de krampen tot het hoofd, de kauw- en de halsspieren beperkt blijven, gelijk bij hydrophobie (zie ald.). T. intermíttens (Lat., tussenpozend), = tetanie. T. neonatórum, T. bij pasgeboren kinderen. T. paradóxus, tetanus der kaakspieren, gepaard met verlamming der aangezichtsspieren. T. tóxicus, T. veroorzaakt door sommige, „tetaniserende" vergiften, gelijk strychnine. T. úteri, krampweeën bij de baring. T. van Ritter, tetanische samentrekkingen bij opening van een constante stroom, die enige tijd door een zenuw heeft gelopen; bij tetanie.

Tetanusserum, paardeserum, waarin, door

behandeling der dieren met tetanusgif, tegengif tegen tetanus is gevormd.

Tétanuswervels, compressiefracturen bij tetanus, zichtbaar op de Röntgenfoto.

Tête de grenouille (Fr., kikvorshoofd), hoofd met groene tumoren en exophthalmus bij chloroma (zie ald.).

Tetrabráchius, misgeboorte met vier armen.

Tetraëdrische borstkas (τέτταρες, vier), borstkas, die in vorm iets heeft van een tetraëder (vierpuntige pyramide), waarvan de top gevormd wordt door de breedte van het borstbeen ter hoogte van de tepels; gevolg van asthma-achtige benauwdheden tijdens de kinderjaren (Hijmans v. d. Bergh).

Tetrágenus (sc. micrococcus), micrococcus der meningitis cerebrospinalis epidemica, die in groepen van vier bijeen ligt.

Tetragónum lumbale, een vierkant in de lendenstreek onder de aponeurose van de M. longissimus dorsi, begrensd door vier spieren: de M. serratus post. inf., de M. obliquus int., de M. sacrospinalis en de M. obliquus ext.

Tetralogie van Fallot (zie Aanhangsel), stenose van de A. pulmonalis, defect in het septum cordis, dextropositie van de aorta, die bloed ontvangt uit beide kamers, hypertrophie van de rechter kamer. Reeds in 1777 beschreven door de Leidse anatoom Sandifort en later door William Hunter.

Tetraplegie (πληγή, slag), verlamming van alle vier ledematen (vgl. di-, mono- en triplegie).

Tetraploïd, zie Polyploid.

Tetravaccin, een vaccin tegen vier ziektekiemen: van febris typhoidea, paratyphus A. en B. en cholera.

Texaskoorts, vaak dodelijke veeziekte in de warme streken van Amerika, verwekt door een Leishmania-soort; syn. tristeza, lomadera, southern cattle fever, tick fever, red water, (wegens de haemoglobinurie), rundermalaria.

Textuur (texo, weven), = structuur.

Th., afkorting voor borst-(thorax-)wervel.

Thalámencéphalon (zie Thalamus; ἐγκέφαλος, sc. μυελός, hersenen), gezichtsheuvelhersenen; het dorsale gedeelte der tussenhersenen.

Thálamus ópticus (θάλαμος, kamer). Het dorsaal liggende deel der tussenhersenen, bevattende vele, meest sensibele kernen; optisch is alleen het corp. genicul. laterale en misschien het pulvinar. Th. cavernósus penis, = crus penis. Thálamuslint, zenuwbaan van de kernen der achterstrengen naar de thalamus opticus; syn. lemniscus. T.-stelen, de van de thalamus uitgaande delen der corona radiata (zie ald.); zie ook Syndrome thalamique.

Thalassophobie (θάλασσα, zee; φοβός, vrees), vrees voor de zee.

Thalassotherapie (θάλασσα, zee; θεραπεία, genezing), aanwending van zeebaden, zeeklimaat, zeereizen tot genezing.

Thalleio-chininereactie (θαλλεῖον, olijf), het verschijnen van een olijfgroene kleur in de urine na gebruik van chinine, indien men chloorwater en ammonia toevoegt.

Thánatologie (θάνατος, de dood), de kennis en de verklaring van de verschijnselen van het sterven.

Thánatophobie, ziekelijke vrees voor de dood.

Thaumatróop (θαῦμα, wonder; τρέπω, draaien), = stroboscoop.

Thebaismus, vergiftiging met thebaïne.

Théca (θήκη, doos), de schedel en het wervelkanaal (T. cérebri en T. vertebrális), ook het hartezakje (T. cordis). T. follículi, het bindweefsel-omhulsel van de follikel van De Graaf (zie Aanhangsel) en wel T. externa, gevormd uit ongedifferencieerd mesenchym (zie ald.) en T. interna, eveneens afkomstig van mesenchymcellen, maar bestemd voor de productie van oestrogene stoffen en progesteron. T.-celtumor, gezwel ontstaan uit de T. interna.

Theilangriffskörper (D.), zie Partiale antigenen.

Theiléria parva, runderparasiet in Oost- en Zuid-Afrika, die de Rhodesiakoorts veroorzaakt; syn. piroplasma parvum, babesia parva.

Thelítis (θηλή, tepel), ontsteking van een borstklier.

Thelorrhagie (gevormd naar analogie van haemorrhagie, zie ald.), bloeding uit de tepel.

Thelotisme (Fr.), erectie van de tepel.

Thelyblást (θῆλυς, vrouwelijk; βλαστάνω, uitspruiten), het actieve deel van de eikern, het passieve deel van de zaadkern.

Thelycáryon (κάρυον, kern), kern van het ei.

Thelycaryótisch, = parthenogenetisch.

Thelytócisch huwelijk (τόκος, het baren), huwelijk, waaruit alleen vrouwelijke kinderen voortkomen; tegenst. van arrhenotocisch.

Thelykiníne (κινέω, bewegen), vrouwelijk geslachtshormoon; zie Hormonen; vgl. Androkinine.

Thenád (in de anthropologie), duimwaarts.

Thénar (θέναρ, vlakke hand), de bal van d duim.

Theomanie (θεός, God; μανία, waanzin), godsdienstwaanzin.

Theoréma (θεώρημα, van θεωρέω, toezien, overwegen), leerstelling.

Theorie (θεωρία), wetenschappelijke leer; samenstelling van feiten onder algemene wetten, waaruit nieuwe feiten kunnen worden afgeleid.

Therapeutisch (θεραπευτικός), betrekking hebbende op het genezen.

Therápia mágna sterílisans (Ehrlich), grote, steriliserende behandeling; genezing van ziekte door ineens de ziektekiemen in het lichaam te doden.

Therapie (θεραπεία), geneeskundige behandeling van ziekten.

Theriák (θηριακή, tegengif tegen de beet van wilde dieren, θηρία), zeer samengesteld middel tegen vergiften, vooral tegen de beet van vergiftige dieren in de oudheid; „Duitse theriak" is extractum juniperi.

Thermaal water, water ener hete bron (zie Thermae).

Thérmae (Lat., verkorting van thermae aquae), warme bronnen. Indifferente thermen, vgl. Acratothermae.

Thermaesthesiométer (θέρμη, warmte; αἴσθησις, waarneming; μέτρον, maat), toestel tot onderzoek van de temperatuurzin; vgl. Aesthesiometer.

Thermalgíe (ἄλγος, pijn), pijnlijk gevoel van hitte.

Thermanaesthesíe (ἀ priv. en αἴσθησις, waarneming), onvermogen om temperaturen te onderscheiden.

Thermisch, op warmte betrekking hebbende.

Thermocáustica (καυστικός, brandend) (sc. remedia) geneesmiddelen, die door gloeihitte op de weefsels werken, gelijk T. cautère (Fr. van καυτήρ, brandijzer), holle stift van platina, die gloeiend wordt gemaakt en dan gloeiend wordt gehouden door er benzinedamp doorheen te leiden (Paquelin).

Thermolabíel, niet bestand tegen hitte (labilis, afglijdend); tegenst. thermostabiel.

Thermometríe (μέτρον, maat), de leer van de verhouding der temperatuur in het gezonde, en het zieke lichaam, welke met de Thermometer wordt bepaald.

Thermopalpátie, de schatting van de plaatselijke verschillen in temperatuur op de huid van borst en buik door middel van palpatie (zie ald.), ten einde de grenzen der organen te bepalen (Benczur en Jonas).

Thermopenetrátie (penetro, doordringen), = diathermie; zie ald.; syn. transthermie.

Thermopheugoscóop (φεύγω, vluchten; σκοπέω, bezien), klein toestel om het warmteverlies van de huid te bepalen.

Thermophíel (φιλέω, liefhebben), tegenst. van psychrophiel (zie ald.).

Thermophóor (φορός (in samenst.), dragend), warmtekussen, een kussen van asbest, dat door een electrische stroom kan worden verhit, of van gummi, gevuld met een geconcentreerde oplossing van natrium-acetaat, dat na verhitting langzaam uitkristalliseert en de oplossingswarmte zeer langzaam afgeeft.

Thermoplegíe (πληγή, slag), hartverlamming door overmatige hitte.

Thermoregulátie, regulering der warmte.

Thermoregulátor, toestel om een ruimte (bijv. broedstoof) op een bepaalde temperatuur te houden; syn.:

Thermostáat (στατός, staande, vastgesteld).

Thermostabíel (stábilis, standvastig), bestand tegen warmte; vgl. Thermolabiel, Amboceptoren.

Thermotáxis (τάξις, het in orde maken, richten), het zich richten van lagere organismen naar een warmere (positieve thermotaxis) of koudere plaats (negatieve thermotaxis).

Thermotherapíe, warmte- of koudebehandeling.

Thermothyrine, een stof uit de schildklier. T.A. vertraagt de stofwisseling en vergroot het respiratiequotient; T.B. vertraagt ook de stofwisseling, maar verkleint het respiratiequotient.

Thermotropísmus (τρέπω, wenden), = thermotaxis.

Theromorphíe (θήρ, dier; μορφή, gedaante), gelijkenis op dieren; bijv. doordat, als atavisme, de ruggegraat in een staart eindigt.

Thesaurismus (θήσαυρος, schat), vorming in bepaalde organen van zekere stoffen (lipoid, glycogeen, kerasine, phosphatiden). Vgl. Christian, Gaucher, Niemann in het Aanhangsel. Syn. Opstapeling.

Thesiopnóea (van θέσις, ligging; verder gevormd gelijk ἄπνοος, niet ademhalend), kunstmatige ademhaling (van Marshall Hall) in liggende houding.

Thiamine (θεῖον, zwavel), vitamine B_1. Syn. Aneurine.

Thigmotáxis, thigmotropísmus (θίγμα, aanraking; τάξις, het in orde maken, richten; τρόπος, draai), prikkeling van zich verplaatsende dieren of cellen door voorwerpen, waarmede ze in aanraking komen, zodat zij daaraan blijven kleven (Verworn); zie Stereotaxis. Bijv. Th. van kikvorsen, die graag ergens onder kruipen en zich in holletjes verschuilen. Syn. haptotaxis.

Thiobactéria (θεῖον, zwavel), zwavelbacteriën.

Thiopége (πηγή, bron), zwavelbron.

Thlipsencéphalus (θλίψις, kneuzing; ἐγκέφαλος, hersenen), misgeboorte, waarbij de hersenen als een sponsachtige massa uit een spleet der halswervels te voorschijn komen.

Thoracic stomach (Eng., borstmaag), zie Hernia diaphragmatica.

Thorácicus (zie Thorax), tot de borstkas behorend.

Thóracobronchotomíe, operatieve opening van de borstkas en van een longpijp.

Thoracocentésis (κέντησις, het steken), het insteken van een mes of trocar in de borstkas, om gas of vloeistof uit te laten.

Thoracodynie (ὀδύνη, pijn), pijn in de borstkas.

Thoracogastróschisis (γαστήρ, buik; σχίσις, splijting), aangeboren spleet in de borst- en buikwand.

Thoracográaf (γράφω, schrijven), instrument om de omtrek van de borstkas op te tekenen; zie Cyrtometer.

Thoracólysis praecardiális (λύσις, scheiding), het losmaken van het hart van de borstwand door verwijdering van het kraakbeen van de 3e of 6e rib.

Thoracómelus (μέλος, lid, deel), dubbele misgeboorte, waarbij de éne vrucht onvolledig is, meestal een arm of een been, en vastzit aan de borstkas van de andere.

Thoracometrie, meting van de afmetingen van de borstkas.

Thoracópagus (παγ-, stam van πήγνυμι, verbinden), dubbele misgeboorte, waarbij de vruchten met de borstkas aan elkander zijn bevestigd; syn. synthorax; vgl. Xiphopagus.

Thoracoplastiek (πλαστική, vormkunst), resectie van stukken rib, om het mogelijk te maken, dat de borstkas inzinkt (rétrécissement thoracique), waardoor een empyema of een holte in de long kan genezen. Syn. Operatie van Sauerbruch (zie Aanhangsel).

Thoracoscopie, bezichtiging van de pleuraholte met de thoracoscoop, een instrument, dat met behulp van een troicart wordt gebracht door een intercostale ruimte in de pleuraholte. Wordt ook gebruikt om deze holte te bepoederen. Vgl. Poudrage.

Thoracotératus (τέρας, gen. τέρατος, wonder), iemand met een misvormde borstkas.

Thoracotomie (τέμνω, snijden), opening van de borstkas door een snede.

Thoracotóom, hiertoe gebezigd instrument.

Thoradélphus (θώραξ, borstkas; ἀδελφός, broeder), misgeboorte met één romp en twee onderlichamen.

Thórax (θώραξ, borstpantser, romp), borstkas. T. en bateau (P. Marie en Astié), schuitborst; inzinking van de voorste, bovenste delen der borstkas, met vooruitspringende schouders, bij syringomyelie. T. en lorgnette, sterke kyphosis, waardoor de korte borstkas ten dele in de buik wordt gedrukt; bij osteitis deformans. T. infantílis (Lat., kinderlijk), smalle borstkas met betrekkelijk wijde onderste opening, smalle ruimten tussen de ribben, grote afstand tussen borstbeen en ruggegraat; dikwijls bij tuberculose. T. pirifórmis, peervormige borstkas (Wenckebach), smal van onderen, bij enteroptose. T. de polichinelle (Fr., hansworstborstkas), sterk misvormde borstkas door tuberculose der ruggewervels.

Thoraxschleudern (D., slingering van de borstkas), het verschijnsel, bij sommige vormen van concretio pericardii, dat de borstwand wordt opgeheven bij de diastole en niet bij de systole.

Thorothrast (van thorium en contrast?), thorium bevattende contraststof (zie ald.) voor de Röntgenoscopie (zie ald.) van bloedvaten, hersenen, ruggemerg en andere organen.

Thread-worm (Eng. thread, draad; worm), aarsmade; syn. enterobius vermicularis.

Thrombáse, thrombine (θρόμβος, klont, stolsel), = fibrineferment.

Thrombasthenie (ἀσθενής, krachteloos), verminderd stollingsvermogen. Thrombasthénische reactie, reactie waardoor dit wordt aangetoond (Glanzmann).

Thrombine, gevormd uit prothrombine (zie ald.), thrombokinase en Ca-zouten; vormt fibrine met fibrinogeen (zie ald.).

Thrombo-angiítis, thrombo-arteriítis, ontsteking van een bloedvat, resp. een slagader, veroorzaakt door of oorzaak van een thrombus of een embolus (zie ald.). T. obliterans (vgl. Obliteratio), een tot afsterven van ledematen voerende, afsluitende T. Syn. ziekte van Bürger, zie Aanhangsel.

Thrombocýstis (κύστις, blaas), de zak, die soms een thrombus omgeeft.

Thrombocýten (κύτος, cel), bloedplaatjes.

Thrombocytopenie (πένια, armoede), vermindering van het aantal bloedplaatjes.

Thrombocytósis, vermeerdering van het aantal bloedplaatjes.

Thrombogéen, voorstadium van thrombine; syn. prothrombine.

Thrombokinase, een ferment, vooral in de leucocyten aanwezig, dat het thrombogeen activeert.

Thrombopathie (παθός, lijden), onvoldoende stollingsvermogen van het bloed. Syn. ziekte van Von Willebrand.

Thrombopenie (πενία, armoede), onvoldoen-

de stollingsvermogen van het bloed door een tekort aan thrombocyten. Essentiële T. = morbus maculosus Werlfhofii, zie ald. Een meer kwaadaardige vorm is de aleukia haemorrhágica. Zie ald.

Thrombophilíe (φιλία, liefde), verhoogde neiging van het bloed tot stollen.

Thrombophlebítis (φλέψ, gen. φλεβός, ader), ontsteking ener ader, met vorming van stolsels.

Thromboplastische stoffen (πλάσσω, vormen), stoffen, die werken zoals thrombokinase en leiden tot vorming van thromben.

Thrombopoësis (ποιέω, maken), de vorming van thrombocyten.

Thrombóse (θρόμβωσις), vorming van een thrombus, hetzij door druk van buiten op een vat (compressie-thrombose), door verlangzaming van de bloedstroom ten gevolge van verwijding van een bloedvat — aneurysma of varix — (dilatatie-thrombose), door verzwakking van de bloedsomloop bij uitputtende ziekten (marantische thrombose, vgl. Marasmus), door verwonding, waarbij bloedvaten worden doorgescheurd of doorgesneden (traumatische thrombose, de gewone bloedstolling bij verwondingen), en door ontsteking. T. par effort, acute stuwing in de arm-aderen na grote inspanning.

Thrombósis mígrans (migro, trekken), thrombose, die telkens in verschillende vaten ontstaat.

Thrombosíne, = fibrinogeen.

Thrombostásis (vgl. Stasis), stroomvertraging van het bloed, voorafgaande aan de vorming van een thrombus.

Thrombozým, de thrombokinase der bloedplaatjes.

Thrómbus (θρόμβος), vastzittend bloedstolsel, ontstaan door vastkleving van bloedplaatjes, in een ader of slagader, ter plaatse waar het ontstaan is, in tegenstelling met embolus; onderscheiden in primaire of autochthone thrombus (αὐτόχθων, ter plaatse geboren), ontstaan op de door ziekte veranderde plaats van het bloedvat, voortgezette thrombus, die zich afzet aan de primaire en marantische thrombus. T. ligamenti lati, vaginae, vúlvae, bloedstolsel in de genoemde delen, dat geen eigenlijke thrombus is; vgl. Haematocele, Haematoma. T. neonatórum (neonátus, pasgeboren kind), = kephalhaematoma (zie ald.). T. sebáceus (sebum, smeer), oorsmeerprop, cerumenprop.

Thrombus-mola (D., Thrombenmole), = mola sanguinolenta (zie ald.).

Throwing back (Eng., terugworp), = atavismus (zie ald.).

Thrush (Eng.), = stomatitis aphthosa.

Thrypsis (θρύψις), verbrijzeling (van een been).

Thymectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van de thymus.

Thýmicolympháticus (status), = lymphaticus.

Thýmicus, betrekking hebbende op de thymus; asthma thýmicum, beklemming van de ademhaling door zwelling van de thymus; mors thýmica, plotselinge dood, door status lymphaticus (zie ald.), waarbij de thymus vergroot is.

Thýmion (θύμιον), wrat, condyloma.

Thymítis, ontsteking van de thymus.

Thymogéen, 1. van de thymus afkomstig; 2. van het gemoed (θυμός) uitgaande, emotioneel.

Thymoltroebelingstest, bij pH 7,8 geeft thymol een troebeling met sera, waarin het β-globuline-gehalte abnormaal is.

Thymóma, gezwel van de thymus.

Thymonucleinezuur, een bestanddeel der chromosomen.

Thymopathíe, 1. (πάθος, aandoening), ziekte van de thymus; 2. (θυμός, ziel), zielsziekte (thymopáath, iemand met een abnormaal gevoelsleven).

Thymóprivus (-privus, beroofd van), veroorzaakt door verwijdering of vroegtijdige schrompeling van de thymus.

Thymopsýche, het gemoedsleven (Stransky); vgl. noöpsyche.

Thýmus (θύμος, θύμιον, blaar, borstklier), zwezerik; een klier vóór het benedengedeelte van de luchtpijp en achter het borstbeen bij kinderen; wordt met de puberteit kleiner. T. persístens (Lat., voortbestaand), thymus, die op volwassen leeftijd nog niet verschrompeld is.

Thymusdood, plotseling sterven van jonge kinderen met een sterk ontwikkelde thymus.

Thýreo- in samenstellingen: tot de schildklier behorend, b.v. cartilago thyreoidea, θυρεοειδής, schildvormig.

Thýreo-antitoxíne, het werkzaam beginsel der schildklier volgens S. Fraenkel.

Thýreo-aplasíe, (vgl. Aplasie), = athyreosis, aangeboren gebrekkige ontwikkeling van de schildklier.

Thýreo-arytaenoídeus, Thýreo-epiglótticus, tot de schildklier en het schenkkankraakbeen, resp. het strotklepje behorend; vgl. Musculus.

Thyreogéen, van de schildklier afkomstig.

Thyreo-globulínen, eiwitstoffen, waaruit het colloied van de schildklier bestaat.

Thýreo-hyoídeus, tot de schildklier en het tongbeen behorend; vgl. Musculus.

Thyreoídea (thyreoídeus, schildvormig, zie boven); vgl. Arteria, Cartilago, Glandula.

Thyreoidéctomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van de schildklier of een deel ervan.

Thyreoidíne, enzym der schildklier, dat de thyreoproteide neutraliseert.

Thyreoidísmus, 1. te grote invloed van de schildklier op het organisme; syn. hyperthyreosis; 2. vergiftiging door grote giften van schildklierpraeparaten.

Thyreoidítis, ontsteking van de schildklier; vgl. Strumitis.

Thyreoidósen, = Thyreo-toxicosen.

Thyreopáthisch, = Thyreo-toxisch.

Thyreopenía (πενία, armoede), = hypothyreoidismus; tegenst. hyperthyreoidismus (Kocher).

Thýreo-pharýngeus, tot de schildklier en de keelholte behorend; vgl. Musculus.

Thyreoprivíe, ziektetoestand tengevolge van het ontbreken der schildklier.

Thyreoprívus, vgl. Cachexia strumi- of thyreopriva.

Thyreoproteíde (Notkin, 1895), vergiftige eiwitstof in de schildklier, die, in grote hoeveelheid in het bloed gerakend, myxoedema teweeg brengt; vgl. Thyreoidine.

Thýreoptósis (πτῶσις, val), lagere stand van de schildklier.

Thyreósis (Kocher), = thyreotoxicose.

Thyreotomíe, doorsnijding van het schildkraakbeen; ook syn. voor strumectomie.

Thyreotoxicóse (τοξικός, vergiftig), ziekte door verandering van de inwendige afscheiding van de schildklier.

Thyreotoxíne, = Thyreoproteide.

Thyreotóxisch, 1. veroorzaakt door schildkliergif; 2. vergiftig werkend op de schildklier.

Thyreotróop hormoon, (τρέπω, wenden), een hormoon van de hypophyse, dat de schildklier prikkelt.

Thyro- = thyreo-.

Thyroxíne, een hormoon van de schildklier, dat de stofwisseling kan versterken.

Tíbia (Lat., fluit), scheenbeen. T. vara, naar buiten gekromd scheenbeen. Vgl. Genu varum.

Tibiális, tot het scheenbeen behorend; zie Arteria, Musculus, Nervus. Tibiálisverschijnsel (V. Strümpell), verschijnsel bij cerebrale parese, bestaande uit buiging van de voet en opheffing van de binnenrand van de voet bij een proef om de dij, zo deze wordt tegengehouden, op te heffen.

Tíbio-calcáneus, T.-femóralis, T.-fibulários (s. peroneális), T.-naviculáris, T.-scaphoídeus, T.-tarsális: behorende tot het scheenbeen en het hielbeen, het dijbeen, het kuitbeen, het os naviculare, het os scaphoideum (zie ald.), de voetwortel.

Tic (Fr., trekking, schok), binnen normale grenzen: hebbelijkheid, bijv. een kleine spiertrekking. T. convulsif, hebbelijke clonische spiertrekking in het gebied van de nervus facialis; syn. spasmus facialis. T. d'attitude (Fr., van houding), zie T. tonique. T. de Guinon, = maladie des tics; een teken van ontaarding, bestaande uit krampachtige bewegingen in allerlei spieren, zodat gezichten worden getrokken, plotselinge bewegingen met de ledematen worden gemaakt; krampachtig uitstoten van vieze woorden (coprolalie) of van telkens hetzelfde woord (echolalie); dwang om te tellen of andere dwangverschijnselen. De „latah", der Maleiers heeft iets van de maladie des tics, die ook ziekte van Gilles de la Tourette wordt genoemd. T. de Joffroy, = chorea electrica. T. douloureux (Fr., pijnlijk), = neuralgie van de N. trigeminus; aangezichtspijn; ziekte van Fothergill. T. impulsif (Fr., door aandrang); halfwillekeurige, schijnbaar doelmatige ticbewegingen (schouders ophalen, dichtknijpen van het oog, enz.) bij psychopathische aanleg; ook psychische tic: het half-willekeurig verrichten van een bepaalde handeling, bijv. de stoepjes langs de huizen op en af lopen. T. obsédant, tic, die door de lange duur der hebbelijkheid tot een obsessie (zie ald.) wordt. T. rotatoire (Fr., draaiend), clonische kramp in de musc. obliquus capitis inf., waardoor het hoofd een beweging van ontkenning maakt (Erb); syn. torticollis spasticus. T. tonique (Meige): tic, waarbij de spierbewegingen een bepaalde houding van het lichaamsdeel teweegbrengen, in welke houding het dan blijft staan; syn. tic d'attitude.

Tic-ziekte, zie Tic de Guinon.

Tick fever (Eng., tekenkoorts), ziekte, door teken veroorzaakt; in 't bijzonder spotted fever of the Rocky Mountains (zie ald.).

Tick bite fever, (Eng. tekebeetkoorts), een op vlektyphus gelijkende tekenkoorts in Zuid-Afrika (Pijper), een rickettsiose.

Ticunagif (naar de Ticuna-Indianen aan de Amazone), = curare.

t.i.d. (Lat., ter in die): driemaal daags.

Tidal drainage (Eng., getij-drainage), drainage van de blaas met een katheter, die rhythmisch de blaas laat vollopen en daarna ontledigen.

Tiède (à) (Fr., terwijl het lauw is), Opere-

ren à tiède, tussen het acute en rustige stadium in, b.v. tonsillectomie. Vgl. à chaud en à froid.

Tierpassage (D., doorgang door een dier); vgl. Passage.

Tigroïed (τίγρις, gen. τίγριδος, tijger), aanduiding voor chromophile (zie ald.) lichaampjes. Tigroïede lichaampjes, zie lichaampjes van Nissi.

Tigrólysis (λύσις, oplossing), ontleding der tigroïede lichaampjes in een cel.

Tijgerhart, zie Vetphanerose.

Timbre (Fr., klank) **métallique,** hoge amphorische (zie ald.) klank met metaalgeluid; vgl. Tintement métallique.

Timothéebacil, een op de tuberkelbacil gelijkende bacil, die op het timotheegras (Phleum pratense) voorkomt.

Tinca (Lat., zeelt), vgl. Os tincae.

Tinctie (tingo, kleuren), kleuring. Tinctietherapie, behandeling van kwaadaardige gezwellen door inspuiting van aniline-kleurstoffen in het gezwel.

Tinctúra, dun extract van geneeskruiden, meestal met alcohol bereid; dus genaamd, omdat de kleurstof van het kruid veelal mede in oplossing gaat.

Tínea (Lat., mot of rups), hoofdzeer. T. decálvans (calvus, kaal), = alopecia areata. T. favósa s. lupinósa s. vera, = favus. T. furfurácea (furfur, zemelen), = seborrhoea sicca. T. granuláta,= achor granulatus. T. imbricáta (imbrex, gen. imbricis, holle dakpan), een ziekte, die op de Zuidzee-eilanden heerst, waarbij door gedeeltelijke afschilfering van de opperhuid dakpansgewijs liggende schubben ontstaan. T. láctea, = crusta láctea. T. lupinósa, = favus. T. nodósa = piedra. T. polónica, = plica polonica. T. tonsúrans, T. tóndens, T. trichophytína, = herpes tonsurans. T. vera, = favus. T. versícolor, pityriasis versicolor.

Tínnitus áurium (Lat., het klinken der oren), oorsuizen, gewaarwording alsof er iets klinkt in de oren; gevolg van een prikkelingstoestand van de gehoorzenuw; syn. sonitus, susurrus aurium.

Tintement métallique (Fr., metaalklinken), auscultatorisch verschijnsel bij holten in de long; vgl. Timbre métallique.

Tintenlöscherfuss (D., vloeirolvoet), waarbij de zool bol naar beneden staat door verplaatsing van het os cuboideum naar omlaag.

Tip-foot (Eng., top-voet), paardevoet; syn. pes equinus.

Tiqueur (Fr.), lijder aan tic.

Tirage (Fr., trekking), intrekking van de borstwand bij de inademing, indien deze bemoeilijkt wordt door vernauwing der bovenste luchtwegen.

Tire-balle (Fr.), kogeltang.

Tire-fond (Fr., bodem-trekker), instrument om vreemde lichamen uit wonden te trekken.

Tire-lait (Fr., melk-trekker), tepelhoedje.

Tire-tête (Fr., hoofd-trekker), verloskundige tang.

Titer (Fr., titre, gehalte), het gehalte van een oplossing aan een scheikundig werkzame stof.

Titillátio (Lat.,) kitteling, lichte graad van jeuk; ook hoestprikkel.

Titreren, titratie, bepaling van het gehalte ener stof aan werkzame bestanddelen. In getritreerde digitalisbladen en -bereidingen is dit gehalte bepaald door onderzoek op het kikvorshart.

Titubátie (Fr., titubation, het wankelen), de dronkenmansgang bij ziekten der kleine hersenen.

T.O., T.O.A.: zie Tuberculine.

Toad skin (Eng., toad, pad), phrynodermie, keratosis pilaris.

Tocodynamométer(τόκος, bevalling; δύναμις, kracht; μέτρον, maat), toestel van Schatz om de uitdrijvende kracht der baarmoeder te meten.

Tocogonie (γόνος, geboorte), voortplanting door ouders (zie mono- en amphigonie); tegenst. van archigonie (zie ald.).

Tocologie, leer van de baring.

Tocomanie, zwangerschapspsychose.

Tocopheról (φέρειν, vrucht dragen), vitamine E. Bij een tekort aan T. ontstaan bij de rat stoornissen in de voortplanting en neurologische afwijkingen.

Tócus, bevalling.

Todeskreuz (D.), doodskruis; het kruis, gevormd door de dalende temperatuurlijn en de stijgende polslijn, een ongunstig teken bij acute ziekten (Traube).

Toilette (Fr., het aankleden), de reiniging van wonden en lichaamsholten, vooral van de buikholte, na een operatie.

Tolerantie (tolero, verdragen), de mate waarin geneesmiddelen worden verdragen, zonder schadelijke bijwerkingen te veroorzaken; of waarin het gebruik van suikermakende voedingsmiddelen wordt verdragen, zonder dat (bij lijders aan diabetes) suiker in de urine kan worden aangetoond (Tolerantie-grens). Tolerantie-stadium (bij narcose), het stadium van gehele bewusteloosheid.

Tölpelkrankheit (D., Tölpel, domkop), bof; syn. parotitis epidemica.

Tomentósus (tomentum, opvulsel van een kussen), wollig, viltachtig.

Toméntum, het netwerk van fijne bloedvaten in de pia mater en cortex cerebri.

-tomie (τέμνω) (in verbindingen), snede, operatie.

Tomographíe, tomogram, zo noemen de Duitsers de Nederlandse uitvinding planigraphie. Zie ald. Syn. Schichtaufnahme.

Tomomanie, ziekelijke neiging om te opereren of geopereerd te worden.

Tomotocíe (Fr., van τέμνω, snijden; τόκος, baring), keizersnede.

Tonga, Polynesische benaming voor framboesia tropica (zie ald.) bij kinderen.

Tongue-tie (Eng., tongband), abnormale kortheid van het tongriempje.

Tónica (nl. remedia), versterkende, toniserende middelen.

Toniciteit, = tonus.

Tonisch, betrekking hebbende op de tonus; zie ald. Tonische energie (O. Rosenbach), een vorm van energie, die de normale tonus der weefsels in stand houdt. Tonische krampen (vgl. Clonische krampen), spierkrampen, die lang aanhouden.

Toniserende middelen, = tonica.

Tonográaf (V. Frey), toestel, die binnen in bloedvaten of het hart wordt gebracht, en door middel waarvan de daar heersende druk op een schrijftoestel wordt overgebracht en als Tonogram wordt opgetekend.

Tonolýse (λύσις, het doen ophouden), verslapping van de tonus.

Tonométer, 1. toestel om de hardheid of spanning van het oog en de intraoculaire druk te meten; 2. toestel om de bloeddruk te meten; syn. sphygmomanometer; 3. toestel om de tonus van de Achillespees te meten (Muskens). De handeling heet tonometríe.

Tonophánt (τόνος, toon; φαίνω, laten zien), een toestel om tonen zichtbaar te maken.

Tonoplásten (τόνος, spanning; πλαστός, gevormd), kleine lichaampjes in de cellen, waarin zich sterk osmotische stoffen vormen, waardoor de lichaampjes opzwellen tot smalle vacuolen.

Tonoscillográaf (oscillo, schommelen), toestel tot registratie van de schommelingen van de bloeddruk (Plesch). Wat hiermee wordt verkregen heet tonoscillogram.

Tonsílla palatína (tonsilla, amandel; palatum, gehemelte), gehemelte-amandel, of eenvoudig amandel; lymphatisch orgaan tussen de beide gehemeltebogen; syn. amygdala. T. cerebélli, kwabje van de kleine hersenen ter weerszijden van het verlengde merg. T. intestinális, = plaque van Peyer (zie Aanhangsel). T. linguális, tong-amandel, een groep klieren (folliculi) op de wortel van de tong. T. péndula (péndulus, hangend), soms voorkomende bijamandel, met een steel aan de amandel verbonden. T. pharýngea (Luschka) s. tertia, groep folliculi aan de achterzijde der keelholte, tussen de uitmonding der beide tubae. T. processus vermifórmis, ophoping van lymphknobbeltjes in het wormvormig aanhangsel. T. tertia, = T. pharyngea. T. tubária, uitloper van de T. tertia.

Tonsilláris, betrekking hebbende op de amandel; bijv. angina tonsillaris.

Tonsillectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), volledige uitpelling der amandel.

Tonsillítis, = angina tonsillaris.

Tonsillolíet (λίθος, steen), = amygdoliet.

Tonsillotomíe (τέμνω, snijden), het afsnijden van vergrote amandelen met de tonsillotóom.

Tónus (τόνος, spanning), spanningstoestand van weefsels, in 't bijzonder spieren; vgl. Atonie, Hypotonie, Tonica. T. labyrint (Ewald), het vestibulaire gedeelte van het labyrint, hetwelk de spiertonus regelt.

Topalgíe (τόπος, plaats; ἄλγος, pijn), pijn in een lichaamsdeel, niet beperkt tot het gebied van één zenuw (Blocq); syn. topoalgie.

Tóphus (tofus, tufsteen), knobbel, in 't bijzonder T. arthríticus, de knobbels bij jicht; syn. nodus arthriticus. T. syphilíticus, knobbels aan de beenderen ten gevolge van syphilitische beenvliesontsteking. In de oogheelkunde is tophus syn. voor chalazion.

Tophyperidrósis, plaatselijk sterke zweetafscheidingen; vgl. Hyperidrosis.

Tópica (τοπικός, plaatselijk; nl. remedia), middelen, die plaatselijk worden aangewend.

Topisch (τοπικός), plaatselijk; bijv. topische diagnose, het herkennen van de zetel der aandoening.

Topoalgíe (τόπος, plaats), = topalgie.

Topognóse (γνῶσις, herkenning), de juiste aanduiding van een aangedane huidplek.

Topographíe (γράφω, schrijven), beschrijving, van een streek van het lichaam in alle ontleedkundige bijzonderheden; vgl. Anatomie (topographische).

Toponarcóse, plaatselijke verdoving.

Topophobíe (φόβος, vrees), plaatsvrees; ziekelijke vrees van sommige zenuwlijders op bepaalde plaatsen.

Topothermaesthesiométer (vgl. Thermaesthesiometer), toestel om plaatselijk de warmtezin te bepalen.

Tórcular (Lat., pers), 1. (in de heelkunde), aderpers, tourniquet (zie ald.); 2. (in de

ontleedkunde), T. Heróphili, diepe kuil in de sulcus transversus van het achterhoofdsbeen, naast de protuberantia interna, waar verschillende sinus bijeenkomen (tegenwoordige naam „confluens sinuum") en waar daarom naar vroegere voorstelling een hoge druk moest ontstaan.

Torische brilleglazen (torus, verhoging, knobbel), doorgebogen cylindrische brilleglazen, verkregen door een snede door een torus, evenwijdig met de as.

Torménta, tórmina (meerv. v. tormen, kwelling), buikpijn.

Torpedo (L. Bouman) = axon (zie ald.) der cellen van Purkinje (zie Aanhangsel).

Torpíde (tórpidus, verstijfd, gevoelloos), slap, stompzinnig, ongevoelig, traag; tegenstelling van eretisch. T. koorts, = asthenische koorts. T. zweer, = atonische zweer. T. habitus (zie ald.), het voorkomen van scrofuleuse kinderen; dikke neus en bovenlip, stomme uitdrukking op het opgezwollen aangezicht, enz.

Torpitúdo, tórpor (Lat., dofheid, verstijving; zou eigenl. moeten zijn torpiditudo), gevoelloosheid, verdoving, traagheid; vgl. Stupor, Lethargus. T. intestinórum, verstopping. T. rétinae, ongevoeligheid van het netvlies voor zwak licht.

Tórsie (torqueo, draaien), draaiing, omdraaiing, bijv. van bloedende slagaderen, ter bloedstelping. T.-neurose (Ziehen), = dysbasia lordotica progressiva (zie ald.) T.-spasmus, ziekte van Ziehen-Oppenheim (zie Aanhangsel).

Torticóllis (torqueo, draaien; collum, hals), scheve hals, door aandoening der hals- en nekspieren (T. musculáris) of door scoliose der halswervels (T. vertebrális); syn. caput obstipum. T. mental (Fr., geestelijk), krampen in de halsspieren, waardoor onwillekeurige knik- of draaibewegingen of een scheve stand van het hoofd wordt veroorzaakt. T. rheumáticus, = myalgia cervicalis rheumatica. T. spásticus, T. door krampachtige samentrekking van een musc. sterno-cleido-mastoideus. T. symptomática, T. als symptoom. T. vestibuláris, scheve houding van het hoofd bij aandoening van het vestibulaire kerngebied van dezelfde zijde.

Tortuósitas (zie Tortuosus) vasórum rétinae, aangeboren afwijking, waarbij de vaten van het netvlies sterk gekronkeld zijn.

Tortuósus (Lat.), gekromd, gewonden, gekronkeld (van bloedvaten).

Tortúra óris (Lat., foltering van de mond), = tetanus, trismus neonatorum.

Tórula (van torus, bed, in de plantkunde voor vruchtbodem gebezigd), een gistcel, die een zeer gevaarlijke infectieziekte kan teweeg brengen. T. cerevísiae, = saccharomyces. Tórulus stramíneus (tórulus, bult; stramíneus, van stro), = lectulus stramineus (zie ald.). Tóruli táctiles (táctilis, op het tasten betrekking hebbend), tastkussentjes der vingers.

Torulósis, meningo-encephalitis door infectie met torula.

Tórus (Lat.), verhevenheid. T. frontális, een verhevenheid midden op de neuswortel. T. manus, de metacarpus. T. naso-palatínus, horizontaal lopende verhevenheid in het onderste gedeelte van het slijmvlies van het tussenschot van de neus, waar zich het kraakbeen van Jacobson bevindt (zie Aanhangsel). T. occipitális, een soms voorkomende verhevenheid aan het achterhoofdsbeen tussen de linea nuchae superior en suprema. T. palatínus, verhevenheid in de middellijn van het harde gehemelte, vooral bij rhachitis; Chassaignac hield haar voor een luetische aandoening. T. spirális, = stria acustica (zie ald.). T. tubárius, verhevenheid aan de achterzijde van de uitmonding der tuba Eustachii in de keelholte. T. uretéricus, de verhevenheden aan de binnenzijde van de blaas, waar de urineleiders uitmonden. T. úteri, dwarse verhevenheid op de achterzijde der baarmoeder, waar het buikvlies overgaat op de achterwand der schede.

Totaal (waarschijnl. uit het Fr. total), volledig, geheel en al.

Totipotentie (van embryonale cellen), het vermogen (potentia), om zich tot alle soorten cellen te ontwikkelen. Vgl. Multipotentie.

Toucheren (Fr. toucher, aanraken), 1. bestrijken met een lapis-stift of andere caustica; 2. inwendig onderzoek van de schede of de endeldarm met de vinger.

Tour (Fr., omdraaiing, toer), winding van een zwachtel. T. sur le ventre, de gewone wijze van inbrengen van een catheter in de urineblaas, met de concave zijde naar de buik gericht. T. de maître (of demi tour de maître; maître, meester, operateur), vroeger gebruikelijke wijzen van katheteriseren, met de convexe zijde van den katheder horizontaal of naar boven gericht, totdat de pars membranacea bereikt is. T. de rein (rein, nier, lende), = lumbago (zie ald.).

Tourniole (Fr., van tournier, oudere vorm van tournoyer), omloop; zich uitbreidend panaritium peri- of subunguale (zie ald.).

Tourniquet (draaiende pers, wijn- of olie-

pers), aderpers, een kussen, dat door middel van een gordel, die om het lichaamsdeel wordt gelegd en stevig wordt aangetrokken (bijv. door een schroef), tegen een bloedend bloedvat wordt gedrukt; syn. torcular.

Tournoiement (Fr.), manegebeweging, rolbeweging.

Toux bitonale (Fr.), hoest, waarin men tweeërlei klank hoort, soms bij zwelling der peribronchiale klieren (Marfan); T. coqueluchoide, op kinkhoest (coqueluche) gelijkende hoest bij tuberculeuse kinderen.

Toxaemíe, = toxikaemie.

Toxalbumínen (vgl. Toxicum), vergiftige eiwitstoffen, die bij de stofwisseling van bacteriën in de bacteriën of in de voedingsbodem ontstaan en ook in hogere planten aanwezig kunnen zijn.

Toxanaemíe, anaemie, veroorzaakt door vergif.

Toxic adenóma (Eng.) = struma Basedowificata, zie Struma.

Toxiciteit, vergiftigheid.

Toxicodermíe, aandoeningen der huid, door vergiftige stoffen, bijv. geneesmiddelen, verwekt.

Tóxicohaemíe, = toxikaemie.

Tóxicologíe, de leer der vergiften.

Tóxiconóse (νόσος, ziekte), ziekte, door vergiften veroorzaakt; syn. intoxicatie, toxicose.

Tóxicopáthisch (πάθος, aandoening) aandoening, op vergiftiging berustend.

Toxicóse, = toxiconose.

Toxicotraumatische verlamming (Oppenheim), verlamming van spieren, die door druk of overmatige inspanning ontstaat bij personen, die door de invloed van vergiften (lood, alcohol) minder weerstand kunnen bieden. Het synoniem toxicoprofessioneel is zeer lelijk.

Tóxicum (τοξικόν, sc. φάρμακον, tot de boog, of liever pijl behorend middel, pijlgif), vergif in het algemeen.

Toxidermíe (δέρμα, huid), huidaandoening door een vergiftige stof.

Toxikaemíe (αἷμα, bloed), vergiftiging door vergiften (kooloxyde, zwavelwaterstof, enz.), die op het bloed zelf vergiftig werken.

Toxinaemíe, septikaemie, door toxinen veroorzaakt.

Toxínen, vergiften, die in bacteriën ontstaan (endotoxinen), of door de invloed van bacteriën in de stof, waarin deze leven, ontstaan, of door de bacteriën worden afgescheiden (exotoxinen); ook syn. voor ptomaïnen.

Toxiphobíe, ziekelijke vrees voor vergiftiging; beter toxico- of toxophobie.

Tóxisch (τοξικός), vergiftig. T. aequivalent, de hoeveelheid toxine per kg lichaamsgewicht benodigd, om vergiftiging teweeg te brengen. Toxische dosis, de hoeveelheid van een geneesmiddel, die vergiftig is. T. gránula (Lat., korrels), korreltjes, die door een bepaalde kleurmethode (Mommsen, 1927) in de witte bloedlichaampjes zichtbaar worden bij infectieziekten.

Toxitherapíe, geneeskundige aanwending van vergiften.

Toxituberculíden (Hallopeau), tuberculiden (zie ald.), die niet door bacillen, maar door toxinen ontstaan.

Toxo- = toxi-.

Toxo-alexínen, = toxophylaxine.

Toxogéen, vergif voortbrengend.

Toxogenínen (Richet), lichamen, die anaphylactische (zie ald.) reactie kunnen teweegbrengen.

Toxoglobulínen, vergiftige eiwitstoffen.

Toxoíden (Ehrlich), bacterievergiften, waarvan de vergiftige eigenschappen verminderd of opgeheven zijn, maar die toch nog autotoxinen kunnen binden, doordat zij de haptophore groep (zie ald.) hebben behouden (vgl. Toxonen).

Toxolecithíde, -lipoíed, verbinding van een toxine, bij slangengif, met lecithine of een lipoied in het algemeen.

Toxolysíne (λύσις, oplossing), antitoxine (zie ald.).

Toxomucíne (mucus, slijm), een vergiftige stof, bereid uit kweken van tuberkelbacillen.

Toxónen (Ehrlich), stoffen, die in verse toxinen voorkomen; zij neutraliseren antitoxinen en zijn zwak vergiftig. De diphtherische verlammingen worden eraan toegeschreven.

Toxonósis (νόσος, ziekte), ziektetoestand ten gevolge van vergiftiging.

Toxopeptón, vergiftige eiwitachtige stof, die zich tegenover reagentia en verwarming gedraagt als pepton en volgens sommigen wordt bereid door de kommabacil in oplossingen van pepton.

Toxophíel (φιλέω, beminnen), een scheikundige verwantschap voor toxinen en vergiften bezittend.

Toxophóre groep (φέρω, dragen), de atomengroep in een toxine, die de drager is van de vergiftige werking (Ehrlich).

Toxophylaxíne, phylaxine (zie ald.), dat de vergiftige producten van ziekteverwekkende bacteriën tegenwerkt of vernietigt.

Toxoplásma, een geslacht van protozoa (zie ald.); is bij vele diersoorten gevonden; ook bij de mens.

Toxoplasmóse, besmetting met toxoplasma

hominis, veroorzaakt encephalitis bij kinderen, pneumonie bij volwassenen.

Toxoproteíne, vergiftige eiwitstof in bacteriën, dieren, planten; vgl. Ptomainen.

Toxósis, = toxonosis.

Toxosozíne, sozine (zie ald.), dat de vergiftige producten van ziekteverwekkende bacteriën tegenwerkt en vernietigt.

T.P., verkorting voor tuberculine-praecipitatie, tuberculine van Calmette (zie Aanhangsel).

T.R. (R. Koch), zie Tuberculine.

Trabantzellen (D.), cellen der glia (zie ald.), die dicht tegen de ganglioncellen aanliggen.

Trabéculae cárneae (trabecula, balkje; cárneus, vlezig), dikke spierbundels aan de binnenzijde van de kamers van het hart; syn. lacerti cordis. Trabécula cérebri, = corpus callosum. T. cinérea (cinéreus, grijs), = commissura grisea. Trabéculae córporum cavernosórum, bindweefselbundels, die het steunweefsel der sponsachtige lichamen vormen. Trabécula cránii (Rathke), een paar balkjes van kraakbeen bij het embryo, ter weerszijden van wat later de sella turcica wordt. Trabéculae líenis, balkjes der milt, bundels van bindweefsel, die van de tunica albuginea naar het binnenste van de milt lopen als steunweefsel. Bijv. nw. Trabeculair.

Trabekelblaas (D., Trabekelblase) urineblaas met hypertrophie der spieren, die als een net van bundels in de blaas uitsteken.

Trabs cérebri, = corpus callosum.

Tracer dose (Eng., to trace, opsporen), dehoeveelheid van een geneesmiddel, die gemakkelijk kan worden teruggevonden na uitscheiding, of achterblijvend in een orgaan.

Tráchea (τραχεῖα, sc. ἀρτηρία, ruwe luchtbuis — Lat. áspera artéria —, in tegenstelling met de „gladde luchtbuis" λεῖα ἀρτηρία; n.l. de slagader, die, omdat zij in het lijk ledig en hol worden gevonden, voor luchtbuizen werden gehouden), luchtpijp; bijv. n.w. Tracheáal. Tracheále toon, zie Williams.

Tracheálgia (in Engeland gebruikte uitdrukking, van ἄλγος, pijn), 1. pijn in de luchtpijp; 2. croup.

Tracheítis, ontsteking van het slijmvlies der luchtpijp.

Trachélagra (τράχηλος, hals; ἄγρα, klem), rheumatische of jichtige pijn in de hals.

Trachelectomíe, uitsnijding van de hals der baarmoeder.

Tracheléctomopexíe (ἐκτέμνω, uitsnijden; πῆξις, vasthechting), gedeeltelijke uitsnijding en vasthechting van de hals der baarmoeder.

Trachelísmus (Marshall Hall), tonische samentrekking van de halsspieren bij de aanval van vallende ziekte, waardoor een veneuse stuwing in het hoofd ontstaat.

Trachélo-acromiális, betrekking hebbend op het schouderblad en de halswervels.

Trachélobregmáticus (βρέγμα, schedel), betrekking hebbende op de nek en de kruin.

Trachelocéle (κήλη, breuk), = tracheocele; uitpuiling van een deel van het slijmvlies van de luchtpijp door een opening daarvan.

Trachelodýnia (ὀδύνη, pijn), pijn in de nek.

Trachelokyphósis (zie Kyphosis), kyphosis der halswervels.

Trachelomastoídeus, zie Musculus.

Trachelopexíe (πῆξις, vasthechting), vasthechting van de hals der baarmoeder.

Trachelorrhaphíe (ῥαφή, hechting), = trachelectomopexie.

Trachelorrhéctes (ῥήκτης, breker), instrument van Zweifel om bij de decapitatie de halswervels te breken; vgl. Auchenister.

Trachelóschisis (σχίσις, spleet), aangeboren halsspleet.

Trachélosýringorrhaphíe (σῦριγξ, buis), operatie van Sänger voor schedefistels, waarbij de hals der baarmoeder wordt dichtgenaaid.

Trachelotératus (τέρας, gen. τέρατος, wonder, monster), aangeboren misvorming van de hals.

Tracheobronchítis, ontsteking van de luchtpijp en bronchi.

Tracheocéle (κήλη, breuk), het uitpuilen van een met lucht gevuld gezwel van het slijmvlies der luchtpijp, door een aangeboren of door verwonding of operatie ontstane opening, bij sterk persen of hoesten; syn. aerocele.

Trácheo-larýngotomie, insnijding in het strottenhoofd en de luchtpijp.

Trácheomycósis aspergillína (vgl. Mycosis, Aspergillosis), ziekte der luchtpijp, veroorzaakt door aspergillus.

Trácheopáthia chondro-ósteoplástica (πάθος, aandoening; χόνδρος, kraakbeen; ὀστέον, been; πλαστική, vormkunst), abnormale vorming van kraakbeen- en beenweefsel in de luchtpijp.

Trácheophoníe (φωνή, klank), het geluid, dat men hoort bij het ausculteren van de luchtpijp.

Trácheophýma (φῦμα, gezwel), krop.

Trácheoplastíek (πλαστική, vormkunst), plastische chirurgie van de luchtpijp.

Trácheoscopíe (σκοπέω, beschouwen), het met de tracheoscoop bezichtigen van het inwendige van de luchtpijp.

Trácheostenóse (στενός, nauw), vernauwing van de luchtpijp.

Trácheotomíe (τέμνω, snijden), operatieve opening van de luchtpijp. Tracheotómia superior, boven de isthmus der schildklier (syn. crico-tracheotomie); (zie ald.) en T. inferior, onder de isthmus.

Tracheotóom, instrument tot het verrichten van tracheotomie.

Trachóma (τραχύς, ruw), ontsteking van het bindvlies van het oog, welke vorming van granuleuse woekeringen (granula, trachoomkorrels) ten gevolge heeft; syn. conjunctivitis granulosa, ophthalmia militaris; bijv. nw. trachomatéus. T. der stembanden, = chorditis tuberosa.

Trachoomlichaampjes, lichaampjes door Prowazek in de trachoomkorrels gevonden. T.-pincet, tangetje om trachoomkorrels te verbrijzelen.

Trachyphónia (τραχύς, ruw; φωνή, stem), schorheid.

Tractie tractio, het trekken), het trekken met de verloskundige tang. T.-divertikel, vgl. Diverticulum.

Tractográaf (γράφω, schrijven), toestel om tracties op te tekenen.

Tráctor, trekker. Air-tractor (Eng., luchttrekker), een instrument ter vervanging van de verloskundige tang, dat, op de voor de baringsuitgang staande schedel geplaatst, door luchtverdunning aan de schedel trekt.

Tractotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van de tractus ilio-tibialis, (zie onder Tractus) of van andere strengen.

Tráctus (Lat., de trekking, streng), een langwerpig orgaan. T. centrális thymi, de gemeenschappelijke streng van de lobben van de thymus. T. córtico-spinális, van de hersenschors naar het ruggemerg. T. crísto-femorális, streng van de fascia lata, van de crista ilii naar het dijbeen. T. cruciátus tegménti, = commissura posterior cerebri. T. descéndens cerebelláris, nederdalende streng (fasciculus spinalis) der kleine hersenen. T. digestívus s. digestórius (digestio, spijsvertering), spijsverteringskanaal. T. ethmoidális, = gyrus rectus. T. fáscio-gluteális, streng van de fascia lata, van de trochanter major naar de M. glutaeus maximus. T. ílio-tibiális fásciae latae, de recht omlaag lopende versterkende vezelstrengen der fascia lata aan de buitenzijde van de dij. Syn. Band van Massiat. T. intermédio-laterális, zijstreng van het ruggemerg. T. intestinalis, darmkanaal. T. longitudinális, de streep in de lengterichting van het corpus callosum, T. olfactórius, reukstreng, een deel van de reuklob der hersenen. T. ópticus, gezichtsstreng, het gedeelte van de gezichtszenuw tussen de hersenen en het chiasma. T. pedunculáris transversus, dwars lopende vezelbundels van de pedunculus cerebri. T. rubro-spinális, bundel van Monakow, lopende van de rode kern (nucleus ruber tegmenti) naar de zijstreng van het ruggemerg. T. solitárius, „alleenstaande streng", opstijgende wortel van de nervus glosso-pharyngeus; syn. respiratiebundel van Gierke, wegens het ophouden der ademhaling als beide tractus worden doorgesneden. T. spinális N. trigémini, uit het ruggemerg afkomstige zenuwbundels, die met een der kernen (nucleus tecto-spinalis) van de nervus trigeminus samenhangen. T. spirális arteriósus, ruimte waarin de glomeruli arteriosi van het slakkenhuis liggen. T. spirális foraminósus (forámen, gen. foráminis, opening), de reeks kleine openingen in de basis modioli voor de takjes van de nervus cochleae en nervus saccularis. T. subarcuátus, een plek kleine cellen onder de boog van de canális semicirculáris superior van het oor. T. tectospinális, vezelstreng van het tectum opticum (dak der middenhersenen) naar het ruggemerg. T. thálamo-occipitális, gezichtstraling van Gratiolet, = radiatio occipito-thalámica. T. thálamo-spinális, de vezelbundel van de thalamus, naar het tegmentum, die zich met de T. rubrospinalis verenigt. T. uveális (zie Uvea), de pigmentlaag van het regenboogvlies. T. vestíbulo-spinális, vezelbundel van de nucleus nervi vestibularis naar de vóórstrengen van het ruggemerg.

Tragalism (Eng., van τράγος, bok), wellustigheid; syn. Salacitas.

Trágicus, tot de tragus behorend

Trági(pili) (τράγος, bok, pilus, haar; de tragipili gelijken enigszins op een boksbaard), de haartjes aan de ingang van de uitwendige gehoorgang; vgl. Hircipili.

Tragophoníe, = aegophonie (zie ald.).

Trágus (τράγος, bok), het klepje aan de voorrand van de oorschelp.

Traitement mixte (Fr., gemengde behandeling), behandeling van syphilis met jodium en kwikzilver. Tr. moral, 1. behandeling van krankzinnigen (in vroegere tijden) door op het „moreel" te werken, nl. door toeschreeuwen, douches en dwangmaatregelen; 2. psychische behandeling.

Trance (Eng., in het Frans transe, van 't Lat. transitus, overgang), opheffing van de invloed van de wil op het lichaam bij een medium in extatische toestand (zie

Medium en Extase); ook syn. voor diepe hypnose en catalepsie (zie ald.).

Tranchées utérines (snijdingen in de baarmoeder), de snijdende pijnen na de verlossing; naweeën.

Transaminatie, het overbrengen van ammoniak van de ene chemische verbinding naar de andere, en omgekeerd.

Transanimation (Eng., van 't Lat. trans, door, en anima, geest), het toepassen van kunstmatige ademhaling bij een schijndood geboren kind.

Transcendentaal (scando, klimmen), bovenzinnelijk, buiten het gebied der ervaring.

Transcorticaal (cortex, gen. corticis, schors), dóór de hersenschors heen; van de zenuwbanen, die van de centra der voorstelling naar de centra van de spraak gaan. Transcorticale aphasie, aphasie (zie ald.), veroorzaakt door stoornis in deze banen.

Transfert (Fr.), kunstmatige overbrenging van een hysterische stoornis van de éne zijde van het lichaam naar de andere door een metalen plaat op de aangedane plaats te leggen (vgl. Metallotherapie), door zwakke galvanische stromen, mosterdpappen, enz. (Charcot).

Transfíxie (transfigo, doorsteken); 1. horizontale doorsteking van de iris bij seclusio pupillae (Fuchs); 2. het openen van een absces door een mes door de huid in het absces te steken en de wand dan van binnen uit door te snijden; 3. het verrichten van de doorsnijding der weke delen bij een amputatie op dezelfde wijze.

Transforátie, een vorm van perforatie (van de kinderschedel) door middel van de transforátor, een instrument, dat uit een boor en een dekblad bestaat.

Transformátie (transformo, veranderen) der beenderen, verandering van de structuur (zie ald.) van het been bij wijziging in de verhoudingen der belasting.

Transfúsie (transfusio, overgieting), het leiden van het bloed uit een ader of slagader van een mens in een geopende ader van een ander. Auto-transfusie is vermeerdering van de hoeveelheid bloed in de voor het leven gewichtigste organen door de ledematen stevig in te zwachtelen; reeds in de oudheid bekend (Chrysippos van Cnidos). Transfusion nerveuse (C. Paul), organotherapeutische inspuiting van zenuw-zelfstandigheid.

Transilluminatie, doorlichting van het oog van binnen naar buiten door de pupil heen met licht zo sterk, dat het door de sclera heen schijnt. Vgl. Diaphanoscopie.

Transitivísmus (transeo, voorbijgaan, overgaan tot iets of iemand anders), het verschijnsel, dat krankzinnigen een ander voor krankzinnig houden.

Transitórisch (D., van transeo, voorbijgaan), voorbijgaand, van een zeer kort durende krankzinnigheid, meestal bij vallende ziekte. Mania transitória, een vooral bij soldaten voorkomende kortstondige mania (zie ald.) met gewelddadigheid; enigszins overeenkomend met het amok-maken in Indië.

Transmesentéricus, door het mesenterium heen.

Transmethylatie, het overbrengen van een methylgroep van een chemische verbinding naar een andere, en omgekeerd.

Transmigrátie (migro, trekken, reizen); 1. het naar de andere zijde trekken van een ei, nl. van de linker eierstok naar de rechter baarmoedertrompet, of omgekeerd, hetzij buiten de baarmoeder om (uitwendige tr.), hetzij door de baarmoederholte (inwendige tr.); 2. diapedesis (zie ald.).

Transmíssie (mitto, zenden), overdraging van kracht.

Transmután (muto, veranderen), een middel tegen tuberculose, dat bereid is door middel van bacillen, afkomstig van tuberkelbacillen, doch in alle opzichten hiervan verschillend (Spronck).

Transmutátieleer, afstammingsleer.

Transperitoneaal, door het buikvlies heen (van operaties).

Tran(s)spiratie, 1. perspiratio; 2. populaire uitdrukking voor zweet.

Transplantatie (transplanto, verplanten), overplanting van dierlijke weefsels van hun natuurlijke plaats naar een plaats, waar verlies van weefsel moet worden gedekt. Bij vrije tr. wordt het voor de dekking bestemde weefsel eerst geheel van zijn oorspronkelijke plaats gescheiden. Het verplante deel heet transplantaat. Zie Autotransplantaat.

Transpleuraal, door de pleura heen.

Transposítio (transpono, verplaatsen), het zich op een andere dan de natuurlijke plaats bevinden van een orgaan. Transpositio viscerum, zie Situs inversus.

Transsegmentaal, zich tot voorbij een segment (zie ald.) uitstrekkend.

Transseptaal (septum, tussenschot), door of voorbij een tussenschot

Transsudaat (sudo, zweten), bloedwei, die meestal door een verandering in de drukverhoudingen, doch zonder ontsteking, uit de bloedvaten in de weefselspleten of lichaamsholten is gekomen, bijv. ascitesvloeistof; vgl. Exsudaat.

Transthalámisch, de thalamus opticus kruisend.

Transthermíe, = diathermie.

Transversális (Lat.), dwars liggend of lopend; in de ontleedkunde: dwars op de lichaamsas lopend, in de snijlijn liggend van een frontaal en transversaal vlak (horizontaal vlak).

Transvérsus, dwars lopend, uit dwars lopende bundels bestaande; bijv. musc. transversus abdominis.

Transvestíet (vestis, kleed; misschien van het Fr. travesti, verkleed), iemand, die, toegevend aan een abnormale geslachtelijke neiging, zich kleedt als personen van het andere geslacht (Magnus Hirschfeld).

Trapézius, trapezoídes, trapezoídeus, trapeziumvormig; vgl. Musc. trapezius; Nucleus, Corpus trapezoides; Os, Ligamentum trapezoideum.

Traulismus (τραυλισμός), stamelen.

Trauma (τραῦμα), wond, verwonding; vgl. Laesio.

Traumasthenie (ἀσθένεια, zwakte), zwakte na verwonding.

Traumátisch, tot een wond behorend, door verwonding ontstaan (traumatische neurose en psychose).

Traumatísmus, stoornis in de algemene toestand door een belangrijke verwonding.

Traumatologíe, kennis der verwondingen.

Traumatonésis (νῆσις, hechting), hechting van een wond.

Traumatopnóea (gevormd als dyspnoea, zie ald.), het sissend in- en uitademen van lucht door een doorborende wond der borstkas.

Traumatopýra (πῦρ, koortshitte), wondkoorts.

Traumatósis, = traumatismus.

Travail manqué (Fr.), = missed labour (zie ald.).

Trematóden (τρῆμα, gat, opening — hier zuignap), zuigwormen; een klasse der platte wormen (plathelminthes), waartoe o.a. Fasciola hepática en Schistosoma behoren.

Tremográaf (γράφω, schrijven), toestel om bevingen op te tekenen.

Tremográm (γράμμα, schrift), de lijn, met de tremograaf verkregen.

Tremophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees om te zullen beven.

Trémor (Lat.), beving. T. potatórum, het beven van dronkaards. T. mercuriális, saturnínus, opiophagórum (φαγεῖν, eten), het beven bij kwikzilver-, lood-, opiumvergiftiging. T. essentiális, simplex, het beven zonder bekende oorzaak, meestal T. senílis, het beven van oude lieden.

Trémulation (Fr.), beving met zeer kleine verplaatsing.

Trench-back (Eng. trench, loopgraaf; back, rug), pijn en stijfheid in de lenden door de koude en vermoeienis in de loopgraven. Tr. fever, een vorm van koorts, die in de loopgraven ontstaat. Tr.-foot (hand), zwelling en ulceratie van de voeten (handen), die in de loopgraven ontstaat. Tr.-mouth, stomatitis van Plaut-Vincent. Tr.-nephritis, een vorm van nierontsteking, die in de loopgraven ontstaat.

Trepáan (τρύπανον, later Lat. trepanum, boor), instrument voor trepanatie (zie ald.), bestaande uit een cylindervormige zagende kroon, verbonden met een soort drilboor; vgl. Tréphine.

Trepanátie, operatieve opening van een lichaamsholte (meestal de schedelholte) of van een mergholte door doorboring van een been; ook van het oog, bij glaucoma; vgl. Decompressie.

Tréphine (Fr.), kleine hand-trepaan.

Trephónen (τρέφω, voeden), hypothetische, door voeding de groei der weefsels van embryo's bevorderende stoffen (Carrel en Ebeling, 1923).

Trepidante abasíe (trepido, trippelen; zie Abasie), angstig trippelen zonder voortbeweging, met achterovergebogen bovenlijf, bij oude lieden.

Trépidation (Fr., siddering) **épileptoide,** spinale epilepsie (Brown-Séquard), verhoogde reflexprikkelbaarheid der beenspieren, bij ruggemergsontsteking en spastische spinale paralyse, zodat bij de geringste passieve bewegingen, of zelfs zonder dat, de benen en soms het gehele lichaam in hevige schudding geraken.

Treponéma pállidum (τρέπω, draaien; νῆμα draad), = spirochaete pallida.

Trésis (τρῆσις, opening), wond, doorboring.

Triacidfärbung (Ehrlich), kleuring van bloedpraeparaten met drie zure kleurstoffen, methylgroen, oranje-G en zuurfuchsine.

Triáde, zie Trias.

Trianguláris (triángulus, driehoek), driehoekig; vgl. Os triangulare; Musculus triangularis.

Triángulus (triángulum), driehoek. T. colli anterior superior Macalister, = fossa carotica. T. hypoglosso-hyoídeus Ruffini, driehoekige ruimte boven het tongbeen, = trigonum Hueteri. T. inguinális, = trigonum femorale. T. lumbális, = trigonum lumbale s. Petiti. T. poplitéus Macalister, = planum po-

pliteum. T. Scarpae, = trigonum femorale of T. subinguinális. T. vertebrális, driehoekige ruimte tussen de musculi capitis posteriores.

Trías (τριάς), drietal van verschijnselen, bijv. T. van Hutchinson, misvormde tanden en parenchymateuse keratitis en otitis bij aangeboren syphilis. Merseburger T., de drie hoofdverschijnselen bij de ziekte van Basedow, arts te Merseburg. T. van Van der Hoeve, broosheid der beenderen, blauwe sclerae en hardhorendheid. Zie ook D. Trias.

Triatóma, een tropische wants.

Tribáde (τριβάς, van τρίβω, wrijven), vrouw die ontucht met vrouwen pleegt; vgl. Sapphismus, Amor lesbicus; de handeling heet tribadíe of tribadísmus.

Tribasilaire synostóse (zie Synostose), vervroegde samengroeiing der beenderen die het os tribasilare (zie het volgende) vormen; veroorzaakt een eigenaardige cretinachtige uitdrukking van het aangezicht, vaak ook gebrekkige ontwikkeling der hersenen.

Tribasiláre (sc. Os; tribasiláris, van τρίς, driemaal; βάσις, grondslag), het bij volwassenen met de twee oorspronkelijk gescheiden helften van het wiggebeen samengegroeide achterhoofdsbeen, vormende de basis van de schedel.

Tribráchius (brachium, arm), driearmig monster.

Tricéphalus (τρικέφαλος), driehoofdige misgeboorte.

Tríceps (Lat.), driehoofdig, zie Musculus. T.-phaenomeen, verkorting van de musc. triceps brachii bij bekloppen van zijn pees.

Tricéptor (vgl. Amboceptor), een groep moleculen, die zich met drie verschillende groepen kan verenigen (met drie „zijketens").

Trichaesthesíe, = trichoaesthesia.

Trichalgíe (θρίξ, gen. τριχός, haar), pijngewaarwording bij het bestrijken der haren, bij zenuwachtige personen (Oppenheim).

Trichangéctasis (Gr. θρίξ, haar; ἀγγεῖον, bloedvat; ἔκτασις, uitzetting), uitzetting van de haarvaten.

Trichatrophíe (Gr. θρίξ, haar; ἀτροφία, atrophie), atrophie der haarbulbi.

Tricháux(es)is (αὔξις, αὔξησις, vermeerdering), = hypertrichosis.

Trichíasis (τριχίασις), naar binnen gekromd zijn van de ooghaartjes met de oogleden; vgl. Distichiasis, Illaqueatio. T. vesícae, vgl. Pilimictio. T. ani, naar binnen groeien van de haartjes rondom de anus.

Trichína s. trichinélla spirális, haarworm, trichine; een rond wormpje, dat spiraalvormig in de spieren opgerold ligt, en de trichiníasis of trichinósis = trichinellósis, trichinenziekte, veroorzaakt.

Trichinophobíe, ziekelijke vrees voor trichinose.

Trichísmus, een nauwelijks bemerkbare beenbreuk, met uiterst smalle barst; ook: deze barst zelve.

Trichítis, ontsteking der haarwortels.

Tricho-aesthésia (αἴσθησις, gewaarwording), overgevoeligheid van het haar.

Tricho-aesthesiométer, electrisch toestel om de gevoeligheid van het haar te meten.

Tricho-angeítis (Gr. θρίξ, haar; ἀγγεῖον, vat), ontsteking in een capillair vaatgebied.

Trichobactéria, flagellata, bacteriën met dunne zweepdraden.

Trichobézoar (zie Bezoar), haarbal; een uit haren bestaande maag- of darmsteen.

Trichocárdia (καρδία, hart), zie Cor villosum.

Trichocephaliasis, ziekte, veroorzaakt door:

Trichocéphalus dispar, zweepworm, met draadvormige kop; in de blinde darm bij de mens. Zie Trichúris.

Trichocírsus (κιρσός, vaatgezwel), gezwel van haarvaten.

Trichóclasis (κλάσις, breuk), = Trichorrhexis.

Trichocryptomanie = Trichorexomanie 2.

Trichocryptósis (κρυπτός, verborgen), ziekte der haarzakken.

Trichodéctes canis s. latus (δήκτης, bijtend), een parasiet bij de hond.

Tricho-epithelióma papillósum múltiplex, = epithelioma adenoides cysticum.

Trichoglossíe (γλῶσσα, tong), harige tong (door woekering der papillen).

Trichomanie, = trichotillomanie.

Trichomatósis, = plica polonica.

Trichómonas (μονάς, monade) **hóminis,** een flagellata, die als onschadelijke parasiet in de mensendarm voorkomt. T. vaginális, in de schede en de urineblaas voorkomende monade met trilharen.

Trichomýces, haarschimmel; omvat de geslachten lepto-, clado- en streptothrix.

Trichomycósis, door plantaardige parasieten veroorzaakte haarziekte. T. nodósa (nodosus, vol knopen), = piedra (zie ald.).

Trichonodósis, vorming van knopen in droog hoofdhaar, door ondoelmatig kammen.

Trichonósis (νόσος, ziekte), haarziekte.

Trichopalmellína, vorming van vele, uit cokken bestaande massa's om de okselharen, door sterk zweten.

Trichopathíe (πάθος, aandoening), haarziekte.

Trichophagíe, haar-eten.

Trichophýtia, door trichóphyton veroorzaakte ziekte. T. eczematósa margináta, = eczema marginatum. T. profúnda

(profundus, diep), omvat sycosis, kerion Celsi en folliculitis agminata parasitaria. T. superficiális, omvat herpes tonsurans maculosus, squamosus, vesiculosus. T. tonsúrans, = herpes tonsurans capillitii.

Trichóphyton tonsúrans (φυτόν, gewas; tonsura, het scheren), schimmel, die herpes tonsurans veroorzaakt; syn. microsporon mentagraphytes.

Trichophytósis, = trichophytia.

Trichopoliósis (πολιός, grijs), het grijs worden der haren; syn. canities.

Trichoptilósis (πτίλον, veder), verweking en uitpluizing van de schors der haren door het zweet.

Trichorexomanie, 1. (ὄρεξις, eetlust; μανία, waanzin), ziekelijke lust om haren te eten; 2. (ῥήγνυμι, breken), ziekelijke lust om de haren vlak bij de huid af te breken. Syn. Trichocryptomanie.

Trichorrhéxis nodósa (ῥῆξις, verscheuring), vorming van kleine knobbeltjes aan de haren van baard en wenkbrauwen; ter plaatse van deze knobbeltjes breken de haren gemakkelijk af.

Trichorrhóea (gevormd als diarrhoea), = defluvium capillorum.

Trichóschisis (σχίσις, splijting), splijting van het haar.

Trichósis, 1. trichiasis; 2. afwijking in de haarvorming (Auspitz), onderscheiden in hyper-, a- en paratrichosis, overmatige, verminderde en (wat de plaats betreft) abnormale haarvorming. T. bulbi (V. Graefe), verkeerde benaming voor dermoiedcysten (zie ald.) der oogholte.

Trichosphaerocéphalus, een schapenluis.

Trichosporíe, = piedra.

Trichóstasis, aangeboren zeer sterke beharing over bijna het gehele lichaam. Syn. Hypertrichosis lanuginosa, apenjong, hondenjong. T. spinulósa, bundels lanugohaartjes, die in een hoornlaagje zijn blijven staan.

Trichostrónguius, een nematode bij runderen en schapen en ook bij de mens.

Trichotillomanie (τίλλω, uitrukken; μανία, waanzin), ziekelijke zucht om de haren uit te trekken (Hallopeau).

Trichotomíe (τρίχα, in drieën; τέμνω, snijden), verdeling in drieën.

Trichotrachélidae (τράχηλος, hals), familie der ronde wormen, waartoe de trichinella en trichocephalus behoren.

Trichromasíe (τοι-, drie-; χρῶμα, kleur), het (normale) vermogen om de drie grondkleuren, rood, groen en violet, te onderscheiden; vgl. Dichromasie. Wie trichromasie bezit, heet Trichromaat.

Trichúris trichiúra (οὐρά, staart), tegenwoordige naam voor trichocephalus dispar (zie ald.).

Tricroot (κρότος, het geluid van slaan), (pols) met twee verheffingen in de afdalende lijn; vgl. Dicroot.

Tricuspidális (cuspis, tip; sc. valvula), drietippige (hartklep).

Trid. (afkorting op recepten), triduum = drie dagen.

Tridermóma (δέρμα, huid), gezwel, waarvan de weefselbestanddelen uit de drie kiembladen afkomstig zijn.

Triëlcon (Gr. τρεῖς, drie; ἕλκω, trekken), een driearmig instrument om kogels uit het lichaam te trekken.

Triëncéphalus, = triocephalus.

Trifaciális, = N. trigeminus.

Trífidus (ter, 3 ×; findo, splijten), in drieën gespleten.

Trigémini (tres, drie; gemini, tweelingen), drielingen. T. conjuncti (conjunctus, samengevoegd), aan elkander gegroeide drielingen.

Trigéminus, sc. Nervus: de vijfde hersenzenuw; syn. trifacialis.

Trigger-finger (Eng. trigger, trekker van een geweer; finger, vinger), knipmesvinger.

Trigo(no)céphalus (τρίγωνον, driehoek; κεφαλή, hoofd); 1. (in de geneeskunde) „driehoekig hoofd"; schedel, die van voren te smal is, door gebrekkige ontwikkeling van de voorhoofdskwab en het voorhoofdsbeen; indien tevens de pijlnaad vergroeid is, spreekt men van trigonoscaphocephalus (zie Scaphocephalie); 2. (in de dierkunde), een geslacht der slangen.

Trigónum (driehoek) acusticum, onderste groeve der fossa rhomboidea. T. caróticum Gerdy, de tongbeengroeve. T. caróticum inférius Ruedinger, = fossa supraclavicularis major. T. caróticum supérius Ruedinger, = fossa carotica. T. cerebrále, = fornix cerebri. T. cervicále inférius, = fossa supraclavicularis major. T. clavículo-pectorále, driehoek tussen de bovenrand van de musc. pectoralis minor en het sleutelbeen. T. collaterále, driehoekig veld in de zijkamers der hersenen. T. collaterále ventrículi quarti, = als cinerea. T. colli laterále, = regio colli lateralis. T. colli medianum, = regio colli anterior. T. córaco-ácromiále, tussen de proc. coracoideus en het acromion. T. cubitále, = fossa cubitalis. T. deltoídeo-pectorále, fossa infraclavicularis, groeve van Mohrenheim. T. dorsále, tussen de corpora bigemina ant. T. durum (Bergmann), ruimte tussen de lamin

quadrigemina (zie ald.) en de colliculi superiores. T. femorále, groeve tussen de liesband en de musculus sartorius en musculus adductor longus. Trigónafibrósa, vezelachtige verdikkingen, waarmede de linker annulus fibrosus aan de wortel der aorta begint. T. habénulae (zie Habenula), de driehoekige merglaag van het corpus pineale. T. Hueteri s. hypoglóssi, = triangulus hypoglosso-hyoideus. T. ílio-pectíneum, fossa ilio-pectinea. T. inférius commissúrae posterióris cérebri, onderste helft der commissura posterior. T. infraclaviculáre, = fossa infraclavicularis. T. infratemporále, het niet met kraakbeen bedekte stuk van de gewrichtsknobbel van het onderkaakbeen. T. intercrurále, tussen de tractus optici en de pedunculi cerebri. T. interpedunculáre, = fossa interpeduncularis. T. interradiále, de streek der pars flaccida van het trommelvlies. T. lemníscí, driehoekig veld boven aan de zijvlakte der brachia conjunctiva, waar de lemniscus aan de oppervlakte komt. T. Lieutaudii, = T. vesicae. T. lumbále supérius, ruimte tussen de achterwand van de oorsprong van de musc. obliq. internus abdominis en de onderrand van de musc. serratus post. inferior. T. Mohrenheimii, = fossa infraclavicularis. T. nervi hypoglóssi, driehoekig veld achter aan de eminentia medialis der fossa rhomboidea. T. olfactórium, reukdriehoek; driehoekige verhevenheid tussen de wortels der bulbi olfactorii. T. omo-claviculáre, = fossa supraclavicularis major. T. omo-trapezoídeum, ruimte tussen de musc. sterno-cleido-mastoideus en de musc. trapezius. T. palatínum, klein, driehoekig veld achter aan de facies orbitalis van de bovenkaak, dat aan het gehemeltebeen grenst. T. Petiti, = T. lumbale. T. Reyli, = T. lemnisci. T. Scarpae majus, = T. femorale. T. Scarpae minus, = fossa ilio-pectinea. T. sterno-costále, gaping in de spieren van het middenrif tussen pars costalis en sternalis. T. subinguinále, = T. femorale. T. submaxilláre, = regio suprahyoidea. T. van Trautman, begrensd aan de voorzijde door de canalis facialis, aan de achterzijde door de sinus transversus, aan de bovenzijde door het horizontale deel van de canales semicirculares. T. urogenitále, = diaphragma urogenitale. T. ventrículi laterális, = T. collaterale. T. vesícae, driehoekig, enigszins gezwollen gedeelte van het slijmvlies van de blaas tussen de mond der beide urineleiders en de opening der urinebuis.

Triméer (μέρος, deel), driedelig.

Trinómium Luciani, atonie, asthenie, astasie.

Triorchidíe (ὄρχις, zaadbal), het aanwezig zijn van drie zaadballen bij één individu.

Triótus (οὖς, gen. ὠτός, oor), misgeboorte met drie oren.

Tripelphosphaat (triplex, drievoudig), ammonium-magnesiumphosphaat; een vaak voorkomend bestanddeel van de neerslag in de urine.

Triphásisch (τρεῖς, drie; φάσις, phase; zie ald.), van electrische stromen met drie polen, waarvan de polair-verschillen in drie verschillende tijden verlopen.

Triplegíe (vgl. Diplegie), verlamming van één arm en beide benen, bij hersensyphilis.

Triplocorie (τριπλόος, drievoudig; κόρη, pupil), aanwezigheid van drie pupilopeningen in één regenboogvlies.

Triploíd, zie Polyploid.

Triplopíe (vgl. Diplopie), gezichtsstoornis, bestaande in de vorming van een drievoudig beeld van één voorwerp.

Tripolaire prikkeling, door stroomtoevoer door drie electroden.

Tripperfaden (D.), druiperdraden; draadjes in de urine bij druiper.

Trípus coelíacus s. Halleri (τρίπους, drievoet; κοιλία, buikholte), de plaats, waar de arteria coeliaca zich in drie takken verdeelt.

Tríquetrus (Lat., driehoekig), zie Os.

Triradiális, driestralig; van een bekken (pelvis t.), waarin het promontorium en de acetabula naar binnen uitpuilen, zodat de doorsnede der holte op een cirkel met drie brede uitsteeksels gelijkt.

Trirádius, een driehoekige figuur, gevormd door de indruk van de palmzijde der vier vingertoppen; ter herkenning van personen in het stelsel van Galton.

Triscaídecaphobíe (τρισκαίδεκα, dertien; φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor het getal dertien.

Trismus (τρισμός, piepen, knarsen), mondklem, tetanus der kauwspieren; Fr. trisme. T. capistrátus (capistrum, toom), mondklem, doordat, na een verzwering, het tandvlees aan de wangen is vastgegroeid. Trisme mental (Fr.), het door zenuwachtigheid stijf gesloten blijven van de mond bij pogingen om te spreken. T. neonatórum, T. van pasgeboren kinderen.

Trisómata (σῶμα, lichaam), misgeboorte, uit drie aan elkander gegroeide kiemen ontstaan.

Trisplánchnicus (σπλάγχνον, ingewand), de nervus sympathicus, onder welks invloed de ingewanden van de drie grote lichaamsholten staan.

Tristéza (Spaans, treurigheid), Argentijnse benaming voor Texaskoorts (zie ald.).

Tristichíasis (vgl. Distichiasis), aangeboren plaatsing van de oogharen in 3, in pl. v. in 1 rij.

Tristimanie (tristis, treurig), = lypemanie (zie ald.).

Tritáeus (τριταῖος, sc. πυρετός), derdedaagse koorts; syn. Tertiana.

Tritanopíe (zie Deutero-protanopie), het ontbreken van het vermogen om één van de drie kleuren, die het wit samenstellen, te onderscheiden, n.l. violet-blindheid, geel-blauw-blindheid.

Tritátio cápitis (Lat., wrijving van het hoofd), het schuren van het hoofd, bij vele jonge kinderen.

Triturátio (fijnwrijving), in de artsenijbereidkunde; een met melksuiker fijn gewreven geneesmiddel.

Trocár, = troicart.

Trochánter (τροχός, rad) major, de grote draaier, ook rolheuvel genaamd, uitsteeksel aan de buitenzijde van het dijbeen, beneden de hals. T. minor, kleine draaier, terzelfder plaatse aan de binnenzijde. T. tértius, derde draaier, aanhechtingsplaats van de bilspieren aan het dijbeen, als deze sterk ontwikkeld zijn bij de mens; bij sommige zoogdieren normaal.

Trochantéricus, tot de trochanter behorend.

Trochísci (Lat., koekjes), platte tabletjes.

Tróchiter, Franse benaming voor trochanter major.

Tróchlea (Lat., katrol), in de ontleedkunde; een rolvormig deel. T. húmeri, het rolvormige gedeelte van het onderste gewrichtsuiteinde van het opperarmbeen. T. intercondýlea ántica, het naar de knieschijf gerichte gedeelte van de onderste gewrichtsvlakte van het dijbeen. T. músculi oblíqui superióris, bindweefselring in de fovea trochlearis van de oogholte, waardoorheen de pees van genoemde spier loopt. T. phalangum, de gewrichtsrollen der distale uiteinden van de teen- en vingerkootjes. T. tali, rol van het sprongbeen.

Trochleáris, betrekking hebbende op de trochlea der oogholte; zie Musculus, Nervus.

Trochocardíes. tróchohórizocardíe (τροχός, rad, kring; ὁρίζων, horizon; καρδία, hart), verplaatsing van het hart om zijn lengte-as en om zijn horizontale, vóór-achterwaartse as.

Trochocephalíe (κεφαλή, hoofd), rondhoofdigheid, door te vroege gedeeltelijke verbening van de kroonnaad.

Trochogínglymus (zie Ginglymus), verbinding van de scharnier- en radvorm (articulatio trochoidea) in één gewricht; bijv. bij de articulatio humero-radialis; vgl. Arthrodesis.

Tróchohórizocardíe, zie Trochocardie.

Trochoídea, trochoídes, (sc. articulatio), zie Arthrodesis.

Trochoscóop (σκοπέω, beschouwen), toestel voor doorstraling van een voorwerp met Röntgenstralen, waarvan de buis beweeglijk is, zodat verschillende gedeelten van het voorwerp kunnen worden doorstraald.

Trockenblutagglutination (D.), agglutinatie (zie ald.) van opgedroogd bloed.

Tro(i)cárt (Fr., samenst. van trois en carre, hoek tussen twee kanten van een voorwerp), stilet (zie ald.) met een driehoekig geslepen punt en omgeven door een canule (zie ald.), tot het verrichten van punctie.

Trolley-buzz (Eng., het gegons van de trolleydraad), oorsuizen bij mensen, die veel in de tram rijden. T.-eye, hevige oogontsteking door verwonding van het oog door metaaldelen, bij werklieden in de fabrieken van trolley-draden. T.-sicknes, (Eng.), gevoel van onwel zijn, dat sommigen in de electrische tram ondervinden.

Trombícula, syn. voor Thrombidium; T. Helleri, T. Flui, en T. Vanommereni, deze drie soorten worden batattaluis genoemd. (Zie ald.).

Trombídium, een geslacht der mijten. T. akamushi, een Japanse T., die volgens sommigen de tsutsugamushi-ziekte overbrengt. Volgens Walch en Keukenschrijver is vooral Thrombicula deliënsis de overbrenger der tsutsugamushi-ziekte (vgl. Rickettsia).

Trommlerlähmung (D., verlamming der trommelslagers), verlamming van de linker musc. extensor of flexor pollicis longus door te grote inspanning bij trommelen, of door verscheuring der ontstoken pees (Trommlersehne).

Tromomanie (τρόμος, beving; μανία, waanzin), = delirium tremens.

Tromoparálysis tabifórmis cum deméntia (Wertheim Salomonson), syndroma (zie ald.), waarbij enige verschijnselen van paralysis agitans en enige van tabes dorsalis, benevens versuffing, voorkomen.

Tromophilíe (φίλος, vriend), aangeboren beving.

-troop (samenst. met τροπός, een draai nemende, zich richtende, naar wat het eerste lid noemt) (in samenstellingen), op iets gericht; bijv. neurotroop, organotroop.

Tropaeolíne-proef (τροπαῖος, tot een verandering behorend); tropaeoline wordt als indicator gebezigd; de gele kleurstof wordt

door zoutzuur bruinrood gekleurd; met een verzadigde alcoholische oplossing ontstaat op maagsap, dat vrij zoutzuur bevat een lila-rode spiegel.

Tropeinísmus, vergiftiging door tropeinen (hyoscyamine, daturine, atropine, duboisine) en de nachtschade-planten, waarin deze voorkomen.

Tropenhoofdpijn (C. Baumann), bij het naderen der tropen hoofdpijn in de slaapstreek en het achterhoofd zonder misselijkheid of braken, verergerend bij inspanning op het midden van de dag; met een vermeerderde doorgankelijkheid van de bloed-liquorbarrière.

Tropen-koorts, tropische vorm van malaria. T.-koller (D., Koller, kolder, waanzin), toestand van krankzinnigheid, die door het verblijf in tropische streken ontstaat. T.-ringen, de ringvormen van de parasieten der malaria tropica.

Tropfenherz (D.), druppelvormig hart (F. Kraus), het hart bij sommige personen met smalle en lange borstkas, dat het middenrif niet bereikt, en loodrecht in het midden der borstkas aan de grote vaten hangt; syn. cor pendulum, dropping heart.

Tropfige Entmischung (D.), ontaarding van cellen, met vorming van kleine, met druppeltjes vocht gevulde vacuolen (zie ald.).

Tropfklystier, druppellavement; aanhoudende ingieting van een oplossing van keukenzout, droppelsgewijze in de endeldarm, ten einde groot verlies van vocht te herstellen, als er niet genoeg kan worden gedronken; syn. rectale instillatie.

Trophisch (τροφή, voeding), betrekking hebbende op de voeding der weefsels; syn. nutritief. Trophische zenuwen, zenuwen, die de voeding en de groei der weefsels regelen. Trophische stoornis, stoornis in de voeding en de groei der weefsels.

Trophoblást (βλαστάνω, uitspruiten), cellenlaag, die het ei, terstond nadat het in het slijmvlies der baarmoeder is gaan liggen, omhult; chorion-epitheel.

Tropholécithus (λέκιθος, dooier), voedingsdooier van het ei; vgl. Morpholecithus.

Trophoneuróse, erfelijke voedingsstoornis, waarvan de oorzaak in het zenuwstelsel ligt, met afwijkingen aan huid, beenderen en gewrichten.

Trophonomíe (νόμος, wet) leer der stofwisseling (Haeckel).

Trophonósis (νόσος, ziekte), = Trophopathie.

Trophonúcleus, voedingskern van een cel, die niet voor de deling, maar voor de voeding dient.

Troph(o)oedéma (Meige), chronische, soms in families meermalen voorkomende waterzucht in een segmentair zenuwgebied, vooral aan de benen.

Trophopathíe (πάθος, ziekte), ziekte der voeding of stofwisseling.

Trophopénia (πενία, armoede), een tekort in het voedingsproces.

Trophoplásma (vgl. Plasma), het vormende plasma der cel.

Trophosphéer (σφαῖρα, bol), voedingssfeer; het weefsel, dat gedurende de eerste twee maanden het ei omhult (Hubrecht).

Trophospongia, het vaatrijke weefsel tussen uteruswand en trophoblast (zie ald.).

Trophótonus (τόνος, spanning), door voedingsstoornis veroorzaakte stijfheid van contractiel weefsel.

Trophotropísme (τρέπω, wenden), het verschijnsel van aantrekking en afstoting van cellen door oplossingen van bepaalde voedingsstoffen.

Trópica, sc. febris, = tropische malaria.

Tropínen (τρέπω, richten), stoffen, die bijv. op bacteriën een zodanige invloed uitoefenen, dat zij geschikt worden om door phagocyten te worden opgenomen (bacteriotropinen).

Tropisme (τρόπος, richting), een door een prikkel van buiten veroorzaakte beweging in de richting van die prikkel (Positief T.), of in tegengestelde richting (Negatief T.); vgl. Taxis.

Tropométer (τροπή, draaiing; μέτρον, maat); 1. instrument om de draaiingen van de oogbol te meten; 2. instrument om de mate van wringing in lange beenderen te meten.

Trousse (Fr.), tasje of andere draagbare bewaarplaats voor instrumenten.

Trübe Schwellung (D.), troebele zwelling; zwelling van een cel, waarbij het protoplasma troebel wordt; vaak het eerste verschijnsel van necrose (zie ald.) (Virchow).

Trümmerfeldzone = scorbutic lattice, zie ald.

Trunculaire pylethrombóse, zie Pylethrombose.

Trúncus (Lat. stronk, stam). T. anónymus, = arteria anonyma. T. anónymus ilíacus, = art. iliaca communis. T. arteriósus, de gemeenschappelijke stam van A. aorta en A. pulmonalis bij het embryo. T. a. persístens (blijvend), als de T.a. nog bestaat na de geboorte. T. basilaris, = art. basilaris. T. bráchio-cephálicus, = vena anonyma dextra. T. bronchomediastinális dexter, de naar achteren en binnen gerichte wortel van de rechter ductus lymphaticus. T. cervicális profúndus nervi sympáthici, = plexus

vertebralis. T. commúnis carotidis et subcláviae déxtrae, = vena anonyma. T. córporis callósi, het middengedeelte van het corpus callosum. T. cóstocervicális, korte dikke tak van de art. subclavia, achter de musc. subclavius. T. crurális, = art. iliaca externa. T. faciális éfferens, = pars secunda radicis nervi facialis. T. innominátus, = art. anonyma. T. jugulâris, bovenste wortel van de rechter truncus lymphaticus. T. lumbális, = T. lymphaticus lumbalis. T. lumbosacrális, stam van de 4e en 5e lenden- en 1e tot 3e heiligbeenszenuwen. T. lymphâticus axilláris, = T. subclavius. T. l. broncho-mediastinális coelíacus (zie T. broncho-mediastinalis), lymphvat naast de art. coeliaca. T. l. dexter s. commúnis dexter, rechter ductus thoracicus. T. l. intestinális, middelste wortel van de ductus thoracicus. T. l. jugulâris, = T. jugularis. T. l. lumbális, de rechter en linker wortel van de ductus thoracicus. T. l. mammárius, lymphevat, naast de art. mammaria. T. l. sinister s. commúnis siníster, linker ductus thoracicus. T. subclávius, buitenste wortel van de ductus lymphaticus dexter. T. sympáthicus dexter et sinister, rechter en linker stam van de nervus sympathicus. T. thýreo-cervicális, de dikke slagader, waaruit die voor de vóórzijde van de hals en de streek van het schouderblad ontspringen. T. venósus anónymus, = vena anonyma.

Truss (Eng., van 't Fr. trousse), breukband.

Trypanocíde (caedo, doden), trypanosomen dodend.

Trypanoplásma, trypanosoma bij koudbloedige dieren.

Trypanósis, = trypanosomiasis.

Trypanosóma (τρύπανον, boor; σῶμα, lichaam), protozoa in de vorm van een gerekte spiraal. T. Brucei, de verwekker der nagana (zie ald.). T. congolénse, de verwekker ener soortgelijke ziekte bij de schapen in het Congo-gebied. T. Cruzi = schizotrypánum Cruzi, zie ald. T. dimórphon (δίς, tweemaal; μορφή, vorm), de verwekker der Gambiakoorts bij paarden. T. equínum (equus, paard), de verwekker van het mal de caderas bij paarden. T. equipérdum (equus, paard; perdo, verderver), de verwekker van de dourine. T. Evansi, de verwekker van de Indische surra, een op nagana gelijkende ziekte van runderen, paarden en kamelen. T. gambiénse, verwekker der slaapziekte. T. Lewisi, een niet altijd pathogeen trypanosoma in het bloed van knaagdieren. T. lúis (gen. van lues), = spirochaete pallida. T. rhodesiénse, verwekker van een vorm der slaapziekte. T. Theileri, in het bloed van runderen in Z. Amerika. T. vivax (Lat., levendig), bij rund- en kleinvee in Z.-Afrika.

Trypanosómenkoorts, slaapziekte.

Trypanosomíasis, door trypanosomen veroorzaakte ziekte.

Trypsíne (θρύπτω, splijten; moest dus eigenlijk zijn thrypsine), het eiwit-ontledende ferment van het sap der alvleesklier. Het wordt als Trypsinogéen afgezonderd, door enterokinase (zie ald.) geactiveerd en vormt uit eiwit trýpton (vgl. Pepsine en Pepton).

Tryptáse, tryptisch ferment.

Tryptopháan (φαίνω, doen verschijnen), een aminozuur, dat, bij rotting en ontleding van eiwit het allereerst ,,verschijnt'', daar het gemakkelijk aantoonbaar is; met chloor- of broomwater geeft het een rood-violette kleur (T.-reactie); soms in de urine bij typhus.

Tsétse-vlieg, Afrikaanse naam voor verschillende steekvliegen, die trypanosomenziekten overbrengen; vgl. Glossina.

Tsútsugamúshi-ziekte (Bälz); syn. mijtenkoorts; Delische pseudotyphus (Schüffner), gevaarlijke ziekte in Japan, veroorzaakt door een beet van kedani-mijten, die de ziektekiemen overbrengen; syn. kedani-ziekte, overstromingskoorts, Sumatrakoorts; zie Trombicula en Rickettsia.

Túba (Lat., trompet) acústica (ἀκούω, horen) s. auditíva (audio, horen). T. Eustáchii, oortrompet. T. uterína s. Fallópii, baarmoedertrompet, eileider. Bijv. nw. tubair.

Tubage (Fr.), het inbrengen van een buis, in het bijzonder in het strottenhoofd; geschiedt dit door de mond, dan heet dit perorale tubage; vgl. Intubatio.

Tubárius, tot de tuba behorend.

Túber (Lat.), knobbel, meerv. tubera. T. ampulláre, in de ampullae der canales semicirculares (zie ald.). T. amygdaloídeum, = nucleus amygdalae. T. calcánei, ruwe knobbel aan de achterzijde van het hielbeen. T. carotídeum, = tuberculum carotideum. T. cavernósum, onderrand van de benedentak van het zitbeen, waar het corpus cavernosum penis bevestigd is. T. cinéreum, = tuberculum cinereum. T. frontále, voorhoofdsknobbel. T. glútaeum antérius en postérius, knobbels aan het heupbeen ter aanhechting der bilspieren. T. ilio-púbicum, = eminentia ilio-pectinea. T. ischiádicum s. íschii, zitbeen-

knobbel. T. maláre, knobbel onder aan de sutura zygomatico-maxillaris. T. maxilláre, knobbel van het bovenkaakbeen aan de facies infratemporalis. T. mentále, = tuberculum mentale. T. olfactórium, = trigonum olfactorium. T. omentále hépatis, welving van het rechter benedeneinde der linker leverkwab ter hoogte van het omentum minus. T. omentále pancréatis, welving van het rechter uiteinde der alvleesklier ter hoogte van het omentum minus. T. papilláre, = proc. papillaris. T. parietále, wandbeenknobbel. T. valvuláre, T. vermis, knobbel van de worm (der kleine hersenen). T. zygomáticum, = tuberositas malaris.

Tuberculáse (Tulase), zie Tuberculine.

Tubercule (Fr.) de Chassaignac, = tuberculum caroticum. T. de Gerdy, knobbel aan de margo infraglenoidea van de condylus lateralis van het scheenbeen.

Tuberculéus (Lat., tuberculósus), lijdende aan tuberculose, op tuberculose berustende of betrekking hebbende.

Tuberculíde (Hallopeau), misschien op de werking van tuberkeltoxinen berustende huidaandoening bij lijders aan tuberculose, gelijk folliculitis, lupus erythematosus; vgl. Toxituberculiden.

Tuberculides nodulaires hypodermiques, (Darier), = sarcoieden (Boeck).

Tuberculíne, entstof, ontleend aan kweken van tuberkelbacillen. De voornaamste zijn: T.O.A., originelles Alttuberkulin (Koch); T.R., Residualtuberkulin (Koch); B. E., Bazillenemulsion, Neutuberkulin; I. K., Immunkörper (Spengler), tulase (V. Behring), verkregen door tuberkelbacillen uit te trekken met chloralhydraat. P.T.O.A., Perlsuchttuberkulin, uit runder-tuberkelbacillen; verder de tuberculinen van Denys, Béraneck.

Tuberculíne-reactie, plaatselijke of algemene reactie, door inspuiting of inenting van tuberculine teweeggebracht; vgl. Ophthalmoreactie, V. Pirquet (Aanhangsel).

Tuberculocidíne (Klebs), een tuberculine, behandeld met alcohol en bismuth.

Tuberculodérma micropapulósum (Neisser) (δέρμα, huid; μικρός, klein), = lichen scrofulosorum.

Tuberculoíde (Barthélemy), tuberculide.

Tuberculól, tuberculine van Landmann.

Tuberculóma, door tuberkelbacillen veroorzaakt gezwel.

Tuberculómyces (μύκης, schimmel), tuberkelbacil.

Tuberculóse, tuberculósis (tubérculum knobbeltje), aandoening, door tuberkelbacillen veroorzaakt, welke in de regel begint met vorming van kleine knobbeltjes, tuberkels (zie ald.). T. cutis = huidtuberculose, waaronder ook lupus vulgaris en scrofuloderma. T. cutis lichenoídes (Sack), = lichen scrofulosorum. T. cutis própria, eigenlijke huidtuberculose, s. miliaris ulcerosa, bestaande uit knobbeltjes ter grootte van gierstkorrels (milia), welke gaan verzweren. T. cutis verrucósa (verruca, wrat), vorming van knobbelige ringen, die steeds wijder worden, terwijl zij aan de binnenzijde genezen. T. lichenoídea folliculáris, = T. cutis lichenoides. T. miliáris acúta, snelle en dodelijke verspreiding van miliaire tuberkels door het gehele lichaam. Men onderscheidt verder T. miliaris peracuta, septico-embolica, subacuta en chronica. T. miliopapulósa aggregáta (aggregátus, opeengehoopt) (Neisser), = lichen scrofulosorum. T. nodulaire des membres inférieurs (Leredde), = erythema induratum. T. nodulaire hypodermique (Darier), goedaardige, op lupus gelijkende uitslag, bestaande uit kleine korreltjes. T. pulmonum, longtuberculose.

Tubérculum (Lat., knobbeltje). T. acústicum, = area acustica; de centrale oorsprong van de nervus acusticus. T. amýgdalae, verhevenheid in de zijkamer der hersenen. T. amygdaloídeum, = nucleus amygdalae. T. anónymum, = T. jugulare. T. antérius atlántis, knobbeltje aan de voorzijde van de atlas. T. antérius húmeri, minder gewenste aanduiding daar Meckel het T. majus en Weber het T. minus van het opperarmbeen zo noemt. T. antérius thálami óptici, ronde verhevenheid vóór aan de thalamus opticus. T. antérius et postérius vertebrárum cervicálium, knobbeltje aan de vóór- en achterzijde der dwarse uitsteeksels van de halswervels. T. articuláre óssis temporális, knobbel vóór de gewrichtsvlakte van het slaapbeen. T. aurículae, oorknobbeltje (knobbeltje van Darwin) aan de voorste rand van de helix van het oor. T. brachiále, processus supracondyloideus humeri. T. calcánei, knobbeltje aan de buitenzijde van het tuber calcaneum. T. caróticum, het T. anterius van de zesde halswervel. T. cartiláginis arytaenoídeae, = processus muscularis. T. caudátum, = processus caudatus der lever. T. Chassaignac, = T. caroticum. T. cinéreum, = tuber cinereum van de grote hersenen. T. cinéreum medúllae

oblongátae, gezwollen boveneinde van de columella posterior van het ruggemerg. T. conoídeum (κωνοειδής, kegelvormig), = tuberositas coracoidea claviculae. T. corniculátum (horentjesvormig) Santorini, een verhevenheid van het slijmvlies van het strottenhoofd. T. corónae déntis, de kauwknobbels aan de kronen der kiezen. T. costae, ribbeknobbeltje aan het zijwaartse einde van de ribbehals. T. costae secundae, knobbeltje aan het benedeneinde der tweede rib. T. cuneifórme, zwelling van de plica ary-epiglottica. T. Darwini, = T. auriculae. T. déntis, knobbeltjes aan de achterzijde der snijtanden en hoektanden. T. ephíppii, = T. sellae. T. epiglótticum, knobbeltje midden in de achterzijde van het strotklepje. T. epiglóttidis, steel van het strotklepje. T. externum húmeri, = T. majus humeri. T. ilio-pectíneum, = T. pubicum. T. infraglenoidále, = tuberositas infraglenoidalis. T. intercondyloídeum laterále et mediále, het buiten- en binnenwaarts liggende gedeelte van de verhevenheid tussen de twee helften der bovenste gewrichtsvlakte van het scheenbeen. T. intérnum húmeri, = T. minus humeri. T. intervenósum, knobbeltje in de wand der voorkamer van het hart (vooral bij de foetus duidelijk) tussen de inmonding der bovenste en onderste holle ader. T. juguláre ossis occipitális, langwerpige knobbel op de bovenzijde der pars lateralis van het achterhoofdsbeen. T. lacrimále, carunculus lacrimalis. T. laterále tali, = proc. posterior tali. T. lineárum (Lat., der lijnen), knobbel onder de protuberantia occipitalis externa, kruispunt der linea nuchae inferior en crista occipitalis externa. T. Lisfranci, = T. scaleni. T. Loweri, = T. intervenosum. T. majus calcánei, = proc. medialis tuberis calcanei. T. majus húmeri, grote buitenwaarts liggende knobbel van het hoofd van het opperarmbeen onder het collum, anatomicum. T. majus et minus calcánei, knobbels, die te zamen het tuber calcanei vormen. T. mamilláre, = corpus mamillare. T. mediále tali, knobbeltje van de achterrand van het sprongbeen. T. mentále mandíbulae, knobbels aan de onderrand van de onderkaak, onder de hoektanden. T. minus calcánei, processus lateralis tuberis calcanei. T. minus húmeri, kleine, meer naar beneden en binnenwaarts liggende knobbel van het hoofd van het opperarmbeen, onder het collum anatomicum. T. obturatórium antérius et postérius, knobbels aan het ondereinde, resp. van de sulcus obturatorius en de crista obturatoria. T. ossis ílium antérius imum (Lat., binnenste), = eminentia ilio-pectinea. T. ossis multánguli majóris en T. ossis naviculáris carpi, knobbels aan de volaire zijde van de genoemde beenderen. T. papilláre, = proc. papillaris hepatis. T. paramolare, zie Paramolaris. T. pharýngeum, ruwe knobbel aan de ondervlakte der pars basilaris van het achterhoofdsbeen. T. plantáre, = tuberositas oss. metatars. I. T. postérius atlántis, knobbel aan de achterzijde van de ring van de atlas. T. postérius cerebélli, = tuber vermis. T. postérius húmeri, = T. majus. T. postérius thálami óptici, = pulvinar thalami. T. pósticum capítuli fíbulae, apex (top) capituli fibulae. T. próstatae, isthmus prostatae. T. púbicum ossis pubis, knobbeltjes aan de bovenste schaambeenstak naast de schaambeenvoege. T. Rolandii, = T. cinereum medullae oblongatae. T. Santorini, = T. corniculatum. T. scaléni, vaak voorkomende knobbeltjes aan de eerste rib, waar de musc. scalenus anticus zich aanhecht. T. sellae túrcicae, zadelknop, knobbeltje vóór de sella turcica. T. septi nárium, vlak knobbeltje aan het neustussenschot tegenover de concha media. T. spinósum, knobbel vóór aan de crista infratemporalis van de grote wiggebeensvleugel. T. supérius Humphrey, = proc. mamillaris vertebrarum. T. supracondyloídeum, knobbel vlak boven de condylus internus van het dijbeen, aanhechtingsplaats van het mediale hoofd van de musc. gastrocnemius. T. supraglenoídeum scápulae, = tuberositas supraglenoidalis. T. thyreoídeum inférius dextrum et sinístrum, knobbels rechts en links van de benedenzijde van het schildkraakbeen; aan de bovenzijde: T. thyreoídeum supérius dextrum et sinístrum. T. transversum ossis tarsális quarti, tuberositas ossis cuboidei. T. vagínae, carina urethralis vaginae, de verhevenheid binnenwaarts van de urethra in de schede. T. Wrisbergi, = T. cuneiforme.

Tubereuse sclerose (tuberosus, knobbelig; zie Sclerose), erfelijke chronisch verlopende aandoening, gekenmerkt door adenoma sebaceum (zie ald.), huidnaevi, vlekken en gezwellen in de hersenen, cysten en gezwellen op het netvlies, gezwellen in allerlei organen en dikwijls idiotie of epilepsie. Syn. ziekte van Bourneville (zie Aanhangsel), epiloia.

Tuberkel, het granulatiegezwel, dat de grondslag vormt van tuberculeuse aandoeningen, en bestaat uit lymphocyten, reuzecellen, en, in het midden, afgestorven cellen, benevens T.-bacillen, de bacillen, die de tuberculose veroorzaken (Koch).

Tuberkellepra, het allereerste stadium van de lepra, met tuberculoide weefselreactie.

Tuberósitas (Lat.), knobbelachtigheid. T. brachii, = T. deltoidea humeri. T. calcánei, = tuber calcanei. T. córacobrachiális húmeri, aanhechtingsplaats van de gelijknamige spier. T. coracoídea clavículae, ruwe plaats aan de onderzijde van het buitenste uiteinde van het sleutelbeen. T. costae secúndae, = tuberculum costae secundae. T. costális clavículae, ruwe plaats aan de onderzijde van het binnenste uiteinde van het sleutelbeen. T. (deltoídea) húmeri, aanhechtingsplaats van de musc. deltoideus aan het opperarmbeen. T. fémoris, = epicondylus lateralis femoris. T. glutáea fémoris, brede ruwe plaats van aanhechting van de grote bilspier aan het dijbeen. T. ilíaca, aan de binnenzijde van het darmbeen achter de facies auricularis. T. infraglenoidális scápulae, aanhechtingsplaats van het lange hoofd van de musc. triceps onder de gewrichtsvlakte van het schouderblad. T. maláris zygomátici (mala, wang), wangknobbel van het jukbeen. T. massetérica mandíbulae, aanhechtingsplaats van de musc. masseter aan de onderkaak. T. maxilláris, = tuber maxillare. T. metatársi hállucis, aan de voetzoolzijde van het eerste middelvoetsbeen. T. músculi tricípitis, = T. olécrani. T. occipitális, aanhechtingsplaats van de musc. longus capitis aan het achterhoofdsbeen. T. olécrani, aanhechtingsplaats van de musc. triceps aan het olecranon. T. ossis carpális primi, tertii, aan het os naviculare en capitatum. T. ossis cuboídei, aan de voetzoolzijde van het os cuboideum. T. ossis ílium, = T. iliaca. T. ossis íschii, = tuber ischiadicum. T. ossis metacárpi quinti, aan de buitenzijde van het vijfde middelhandsbeen. T. ossis metatarsális primi, quinti, aan de basis van het eerste en vijfde middelvoetsbeen. T. ossis naviculáris carpi, pedis, aan de handpalmzijde van het os naviculare carpi; aan de mediale zijde van het os naviculare pedis. T. ossis pubis, = tuberculum pubicum. T. ossis radiális carpi, = tuberculum ossis navicularis carpi. T. ossis sacri, = T. sacralis. T. ossis tarsális quarti, = T. ossis cuboidei. T. patelláris, = T. tibiae. T. pectorális, aanhechtingsplaats van de musc. pectoralis aan het sleutelbeen. T. pronatória radii, ulnae, aanhechtingsplaats van de musc. pronator quadratus aan spaakbeen en ellepijp. T. pterygoídea mandíbulae, aanhechtingsplaats van de musc. pterygoideus aan de onderkaak. T. rádii, ronde knobbel onder het collum radii. T. rectális ossis ílium, aanhechtingsplaats van de musc. rectus femoris aan de rand van de pan van het heupgewricht. T. sacrális, ruwe plek achter de facies auricularis van het heiligbeen. T. scapuláris, = T. coracoidea. T. spinae, ruwe plek aan de benedenrand van de achterzijde van het laterale einde der spina scapulae. T. sternális, aanhechtingsplaats van de grote borstspier aan het borstbeen. T. supraglenoidális scápulae, knobbelachtigheid boven de gewrichtskom van het schouderblad. T. tíbiae, ruwe plek aan de voorzijde van het scheenbeen. T. týmpani, = promontorium tympani. T. ulnae major, knobbel van de ellepijp onder de proc. coronoideus. T. unguiculáris (unguícula, nageltje), aan de nagelleden der vingers en tenen. T. vertebrális, knobbel op de achterzijde van de punten der proc. transversi van de wervels.

Tuberósus, knobbelig.

Tübinger Herz (D.), de vooral uit de cliniek te Tübingen beschreven uitzetting en hypertrophie van het hart bij de veel drinkende wijnbouwers in Württemberg.

Tubo-ovariaal, behorende tot de tuba Fallopii en het ovarium; bijv. tubo-ovariale cyste.

Tubo-ovarítis, minder juiste uitdrukking voor salpingo-oöphoritis.

Tubo-tympanaal, behorende tot de tuba Eustachii en de trommelholte.

Tubo-uterínus, behorende tot de tuba Fallopii en de baarmoeder, bijv. graviditas tubo-uterina.

Tubovaginaal, behorende tot de tuba Fallopii en de schede.

Tubulair, tubuleus (tubulus, buisje); 1. in de vorm van een buisje of van buisjes, bijv. tubulaire klieren, tubulair adenoma, epithelioma, tubulaire membraan (het vlies, dat de zenuw omhult, neurilemma); 2. in buisjes ontstaande: bijv. tubulair (bronchiaal) ademhalingsgeluid; 3. buisjes betreffende, bijv. tubulaire nierontsteking, waarbij de tubuli aangedaan zijn; zie Nephrose.

Tubulhématie (Fr., hématie, rood bloedlichaampje), ziekte van Winckel, waarbij

men vele rode bloedlichaampjes in de niertubuli vindt.

Tubulisatie (Vanlair, 1881), het omgeven van een doorgesneden en weder gehechte zenuw met een buisje van ontkalkt been of een gehard bloedvat, om te voorkomen dat de zenuw aan de omgeving vastgroeit.

Túbulus (meerv. túbuli, buisje). Túbuli colligéntes (colligo, samenlezen), verzamelingsbuisjes in de nieren. Túbuli contórti, de gekronkelde buisjes in de nieren. Túbuli dentáles, = canaliculi dentales. Túbuli lacrimáles, de afscheidende buisjes der traanklieren. Túbuli paraürethráles s. Skenei, de uitlozingsbuizen der microscopische glandulae urethrales der vrouw. Túbuli recti, rechte buisjes in de nieren. Túbuli seminíferi, zaadkanaaltjes. T. spirális modíoli, = canalis spiralis modioli.

Túbus, buis (bijv. na tracheotomie gebruikt). T. digestórius (Lat.), spijsverteringskanaal.

Tularaemíe (αἷμα, bloed), een pestachtige knaagdierenziekte, het eerst waargenomen te Tulare in Californië, die ook op herten en op de mens kan worden overgebracht; zij wordt veroorzaakt door bacterium tularense (E. Francis, 1922).

Tuláse, vgl. Tuberculine; wasachtige stof, verkregen door tuberkelbacillen met chloral te behandelen. Emulsie van tulase met water heet tulaselactine; vgl. Antitulase.

Tulband-iris, zie Iridauxesis.

Tulbandtumor, van het behaarde hoofd, multiple goedaardige epitheliale gezwellen, gelijkend op tomaten of druiventrossen of, als zij zeer talrijk zijn, op een tulband. Syn. Tumor van Spiegler, zie Aanhangsel.

Tumefáctio (tumefacio, doen zwellen), zwelling.

Tumescéntia (later Lat.), opzwelling, gezwollen toestand.

Tumeur érectile (Fr., gezwel, dat in staat is te zwellen, eig. zich op te richten), = angioma cavernosum (zie ald.). T. villeuse (Fr., vlokkig) een kwaadaardig week gezwel in de darm.

Túmidus (Lat., gezwollen), gezwollen.

Túmor, 1. zwelling, als één der hoofdverschijnselen bij ontsteking; 2. gezwel. T. albus (Lat., wit), tuberculeuse gewrichtsontsteking, waarbij het gewricht er gezwollen en bleek uit ziet. T. cavernósus, = angioma cavernosum. T. coccýgeus, gezwel van het os coccygis, sacraal gezwel, T. fibrinósus, gezwel van vezelstof, ontstaande uit een bloeduitstorting in de weefsels, waaruit het vloeibare gedeelte wordt opgeslorpt. T. líenis, gezwollen milt. T. fibrósus, = fibroma. T. mucósus, = myxoma. T. splenis, = T. lienis. T. salivális intermíttens (saliva, speeksel; intermíttens, met tussenpozen geschiedend), zwelling van een speekselklier tijdens het eten, als de uitgangsbuis vernauwd of ontstoken is. T. vasculósus arteriális, = angioma racemosum. T. villósus (villi, vlokken), met vlokken van fibrine bezet gezwel.

Tumoraffine stoffen (affinis, verwant), stoffen, die, als zij in de bloedsomloop worden gebracht, zich in gezwellen afzetten en daarop inwerken (Neuberg en Casparis).

Tumorbeen, Röntgenfoto van het been, waarop beenwoekering in de weke delen is te herkennen aan radiaire streepvormige beentekening en kenmerkende spiculae (zie ald.). Bij kwaadaardige gezwellen.

Tumúltus cordis (tumúltus, onrust, gedruis; cor, hart), onregelmatige werking van het hart. T. sermónis (sermo, spraak), ziekelijk haastig spreken; vgl. Logorrhoea.

Túnica (Lat., onderkleed; in de ontleedkunde, vlies, rok, omhulsel). T. adipósa (adipósus, vetrijk) renis, vet-omhulsel der nier. T. adnáta (adnátus, aangeboren) óculi, = conjunctiva bulbi. T. adnáta testis, = lamina parietalis tunicae vaginalis propriae testis. T. adventícia of adventítia (bijkomend) ductus deferéntis, buitenste omhulsel van de ductus deferens. T. a. oesóphagi, id. van de slokdarm. T. a. túbae uterínae, id. (subserosa) van de eileider. T. a. uréteris, id. van de urineleider. T. a. úteri, id. van de baarmoeder. T. a. vasórum, id. van de vaten. T. a. vesículae seminális, id. van de zaadblaasjes. T. albugínea, wit omhulsel; d.i. bindweefsellaag rondom de klieren, de oogbol, de kittelaar, de sponsachtige lichamen der roede, de bijbal, de milt, de eierstok, de nier, de zaadbal (T. a. glandularum, bulbi oculi, clitoridis, corporum cavernosorum penis, epididymidis, lienis, oculi, ovarii, renis, testis). T. arachnoídea cérebri, = arachnoidea (zie ald.). T. arachnoídea óculi, pigmentlaag van de harde oogrok; syn. lamina fusca sclerae. T. cárnea (Lat., vleesachtig) testis, = T. dartos. T. cellulósa, = submucosa. T. conjunctíva, = conjunctiva. T. córnea (Lat., hoornachtig) opáca (Lat., ondoorschijnend), = sclera. T. córnea pellúcida (Lat., doorschijnend), = cornea. T. dártos (δαρτός, gevild), spierrok van de zaadbal. T. dártos labiális,

gladde spierlaag der grote schaamlippen. T. elástica, binnenste laag van elastisch bindweefsel der vaten = T. intima. T. erythroídes (ἐρυθρώδης, roodachtig), = T. vasculosa testis. T. externa et interna thécae follículi, binnenste en buitenste laag der theca folliculi (zie ald.). T. externa vasórum, = T. adventitia vasorum. T. fibrósa, = T. albuginea. T. Halleri, vaatlaag van het vaatvlies van het oog. T. hyaloídea (ὑαλοειδής, glasachtig) interna, binnenste laag van het glasachtig lichaam; syn. Stroma vitreum. T. íntima (íntimus, binnenste) renis, = T. muscularis renis. T. íntima vasórum, = T. elastica interna. T. média vasórum, middelste laag der vaten, uit spiervezels en elastisch bindweefsel bestaande. T. mucósa, slijmlaag, de slijm afscheidende laag der slijmvliezen. T. musculáris, spierlaag (der baarmoeder, der darmen, der nieren, der bloedvaten, der urineblaas en van andere organen). T. músculo-elástica, = T. media. T. nérvea, zenuwlaag, de laag onder de T. mucosa der slijmvliezen. T. nérvea óculi, netvlies. T. pharýngo-basiláris, = fascia pharyngobasilaris. T. própria (proprius, eigen), de bindweefsellaag der slijmvliezen = tela submucosa. T. própria cérebri, = dura mater. T. própria córii, het onderste gedeelte van het corium (zie ald.) T. própria follículi, = T. interna thecae folliculi. T. própria ovárii, buitenste laag van het stroma ovarii. T. própria renis, = T. fibrosa renis. T. própria testis, = T. albuginea testis. T. própria tubulórum testis, het stevige omhulsel der zaadkanaaltjes. T. sclerótica, = sclera. T. serósa (serosus, weiachtig), weivlies, sereus vlies (pleura, peritoneum, tunica vaginalis). T. submucósa, = tela submucosa. T. tendinósa bulbi óculi, peesachtig vlies om de oogbol. T. tértia (Lat., derde), renis, derde, spierlaag der nier. T. úvea (uveus, druifachtig), pigmentlaag van het regenboogvlies en het oog (T. u. iridis, oculi). T. vaginális (Lat., schede-achtig) bulbi, = fascia bulbi. T. vaginális commúnis (testis et funículi), gemeenschappelijk omhulsel van de zaadstreng en de zaadbal. T. vaginális própria, = T. propria testis. T. vasculósa (vasculósus, vaatrijk), = T. submucosa. T. vasculósa cérebri, = pia mater. T. vasculósa óculi, = chorioidea, corpus ciliare, iris. T. vasculósa testis, = musculus cremaster. T. villósa (villósus, met vlokken bezet) óculi, = lamina chorio-capillaris; de derde laag, rijk aan haarvaten, der chorioidea. T. vítrea (vitreus, glasachtig), membrana hyaloidea van het glasachtig lichaam.

Tunnelanaemie, = ankylostomiasis.

Tunnelgeruis, een geruis dat wordt gehoord bij open gebleven ductus Botalli en andere aangeboren hartgebreken. Syn. Machinery murmur, continuous murmur (Eng.).

Tunnelstreng, één van de spiraalstrengen van het orgaan van Corti. Tunnelworm (Eng.), = ankylostoma duodenale.

Tüpfelung (D., Stippeling), granulae van Schüffner. Zie Aanhangsel.

Tupfer (D., tupfen, afdeppen), depper; propje watten of gaas om bloed af te deppen.

Turbinális, turbinátus (Lat., kegelvormig), zie Os turbinale, Os turbinatum.

Turbinectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van het os turbinale.

Turbinotóom, een hiertoe gebezigd instrument.

Turgescéntia, túrgor (opzwelling), weefselspanning ten gevolge van rijkelijke opvulling met bloed en weefselvochten.

Turgosphygmographíe (σφυγμός, pols), optekening van de wisselende vulling van de arm met bloed onder de invloed van de polsslag, door middel van een manchet van caoutchouc, verbonden met een registreertoestel.

Turitóxicon (τυρός, kaas), een vergift, dat soms voorkomt in zuivelproducten. Syn. Tyrotoxicon.

Turnerknochen (D.), verbening in de musc. biceps brachii.

Turnerrücken (D.), athletenbult, kyphosis (zie ald.) die na veel turnen soms ontstaat.

Turricephalíe, (Lat., turris, toren), torenschedel, Turmschädel (D.), zie oxycephalie en pyrgocephalie.

Turúnda (Lat.), de tent (van de heelmeester); ook: een suppositorium.

Tuschemethode (Tusche, D., Oost-Indische inkt), het kleuren van een microscopisch praeparaat met Oost-Indische inkt, waardoor onder de microscoop bacteriën enz. licht, op donkere achtergrond, worden gezien (Burri, 1909).

Tussiculátio (tussícula, verkleinw. van tussis), kuchen.

Tússis (Lat.), hoest. T. convulsíva (Lat., krampachtig). T. quinta (vgl. Quinte), kinkhoest.

Tutámen (Lat.), bescherming, verdediging tutámina cérebri, óculi, de delen, die de hersenen, de ogen bedekken en beschutten.

Twitching (Eng., spiertrekking), = subsultus tendinum.

Tyle (Eng., van τύλος, knobbel), = callus.
Týlion (τύλος, knobbel) (in de craniometrie), een punt in de middellijn, op de voorwand der groeve (in het wiggebeen) vóór het chiasma nervorum opticorum.
Tylóma, = callus, eeltvorming.
Tylósis, 1. vorming van eelt; 2. een vorm van blepharitis (zie ald.), met verdikking en verharding van de rand van het ooglid. T. línguae, = leucoplakia (zie ald.).
Tylósitas symmétrica póllicis, zie Melkerschwielen. T. artículi, huidverdikking op de vingergewrichten. Zie knuckle pads.
Tylosterésis (στέρησις, beroving), operatieve verwijdering van een callus.
Tympanectomíe (τύμπανον, trommel; ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van het trommelvlies.
Tympánia, = tympanismus. T. uteri, = physometra (zie ald.).
Tympánicus, tot het trommelvlies behorend; bijv. musc. tympanicus.
Tympánion, het hoogste en het laagste punt (bovenste en benedenste t.) van de beenring waaraan het trommelvlies is aangehecht.
Tympanísmus, tympanítes, tympanítis, = meteorismus; (tympanitis wordt ook wel eens gebezigd voor otitis media).
Tympanítisch (percussiegeluid), het percussiegeluid boven lucht bevattende holten met gladde, veerkrachtige wanden (holten in de longen, strottenhoofd, darm enz.).
Týmpano- (in verbindingen), behorende tot de trommelholte, bijv. tympano-eustachiaal.
Tympanophoníe, = autophonie (zie ald.).
Tympanotomíe (τέμνω, snijden), insnijding in het trommelvlies.
Týmpanum, trommelholte; syn. cavum tympani. T. secundárium, = membrana tympani secundaria, het vlies, dat de fenestra ovalis bedekt.
Tyndalliseren, het steriliseren van vloeistoffen door ze gedurende enige dagen telkens 1 tot 2 uren te verwarmen tot 58° C. (John Tyndall, Eng. natuurkundige, 1820—1893); vgl. Pasteuriseren.
Typérgisch, de typische reactie vertonend op ziektekiemen. Vgl. Allergisch.
Typewriter's backache (Eng.), pijn in de rug, beroepsziekte van machineschrijvers.
Typháse, bacteriolytisch enzym van bacillus typhosus.
Typhéus, tot typhus behorend, typhusachtig.
Typhínia, Eng. voor febris recurrens.
Typhlatoníe (τυφλός, blind), atonie (zie ald.) van de blinde darm.
Typhlectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering van de blinde darm.
Typhlítis, ontsteking van de blinde darm. T. stercorális (stercus, gen. stércoris, drek), T. veroorzaakt door ophoping van drekstoffen.
Typhlo-cellulítis, = paratyphlitis.
Typhlo-empyéma, absces, gevormd bij typhlitis.
Typhlo-lithíasis (λίθος, steen), vorming van stenen in de blinde darm.
Týphlon (τυφλόν, sc. ἔντερον), blinde darm.
Typhlopexíe (πῆξις, vasthechting), aanhechting van de blinde darm aan de buikwand.
Typhlósis (τύφλωσις), blindheid.
Typhlostomíe (στόμα, mond), het maken van een opening in de blinde darm.
Typhlotomíe (τέμνω, snijden), het maken van een insnijding in de blinde darm.
Typhlotransversostomíe (στόμα, mond), het maken van een verbinding tussen de blinde darm en het colon transversum.
Typhobacillóse, tuberculose met typheuse verschijnselen, een benaming van Landouzy (1882) voor een tuberculeuse vorm van sepsis (sepsis tuberculosa acutissima).
Typhobacilluríe, het uitscheiden van typhusbacillen langs de urinewegen.
Typhohaemíe, het voorkomen van typhusbacillen in het bloed.
Typhoíed, 1. = typhus abdominalis; 2. typheuse toestand na cholera (cholera-typhoied).
Typhomalarial fever (Eng.), gemengde besmetting met febris typhoidea en malaria (malaria-typhoied).
Typhomaníe, het ijlen bij febris typhoidea.
Typhotoxíne (Brieger), het gif, uit kweken van typhus-bacillen bereid.
Typhotuberculóse (Landouzy), = Typhobacillose.
Typhósus, = typheus.
Týphulus, lichte vorm van typhus.
Týphus (τῦφος, rook, damp, beneveling, verdoving), benaming voor verschillende besmettelijke ziekten, die gewoonlijk met stoornis van het bewustzijn gepaard gaan. T. abdominális, buik- of ingewandstyphus = febris typhoidea; door het publiek gewoonlijk typheuse koorts of typhuskoorts genoemd; vroeger ook „zenuwzinkingkoorts". In Engeland typhoid (enteric) fever, terwijl typhus fever = typhus exanthematicus. T. amarillicus = gele koorts. T. ambulatórius (ambulo, rondwandelen), zeer lichte t., waarbij de lijder niet bedlegerig is. T. biliósus (biliósus, galachtig), typhus met geelzucht. T. hepáticus, = icterus febrilis infectiosus (zie ald.). T. des os (Fr., beenderentyphus), = osteomyelitis acuta (zie ald.). T. exanthemáticus s. petechiális (vgl. Exanthema, Petechiae), vlektyphus

of typhus zonder meer. T. hepáticus (hepar, gen. hepatis, lever), = ziekte van Weil (zie ald.). T. mandichúricus, typhusachtige ziekte in Oost-Azië. T. murínus, (Lat. mus, genit. muris, rat) = ziekte van Brill, zie ald. T. recúrrens, = febris recurrens. T. recúrrens africánus, een door teken overgebrachte spirochaetosis (Zeckfieber, tick fever, tekenkoorts) in tropische landen. T. síderans (sidero, door de bliksem treffen), snel dodelijke T. T. versátilis (verso, omdraaien), typhus met grote onrust.

Typhus-bacil, bacil van typhus abdominalis (Eberth). T.-diagnósticum (Ficker), emulsie van dode typhus- of paratyphusbacillen, voor het verrichten ener vereenvoudigde reactie van Widal. T.-Gallenröhrchen (Conradi), buisje met gal om het aantal typhusbacillen in bloed ten behove van het bacteriologisch onderzoek te doen toenemen (Anreicherungsverfahren).

Typisch (τυπικός, een model van iets gevend), iets wat regelmatig, gelijk de beeldenaar van een munt, voorkomt; kenmerkend; bijv. typische radiusbreuk, de breuk van het benedeneinde van het spaakbeen; ook, op tussenpozende koorts (malaria) betrekking hebbende; vgl. Antitypica, Typosen.

Typologíe, studie van de mens, wat betreft zijn constitutie. Leer der types.

Typósen (Eisenmann), ziekteverschijnselen, door malaria veroorzaakt, welke regelmatig terugkeren; ook andere periodiek terugkerende ziekten, bijv. manisch depressieve krankzinnigheid.

Týpus bovínus, humánus, de voor het rund, resp. de mens kenmerkende vorm van de tuberkelbacil. T. invérsus (Lat., omgekeerd), omgekeerd type van koorts, nl. met de hoogste temperatuurverheffing des morgens.

Tyróma (τυρός, kaas), gezwel, bestaande uit verkaasde lymphklieren. Ook: een kolfje, gebruikt bij inentingen en genoemd naar een Amerikaans scheikundige uit de 19e eeuw.

Tyrosináse, ferment, dat tyrosine oxydeert.

Tyrosíne, een stof, die bij ontleding of rotting van eiwit ontstaat en ook in oude kaas voorkomt; p-oxyphenyl-α-aminopropionzuur.

Tyrósis, verkazing, verandering van levend weefsel in een droge, lichtgele massa.

Tyrotóxicon, sterk vergif uit rotte kaas bereid.

Tyrotoxísmus, kaasvergiftiging.

U

U, = ureum.

U, = acidum uricum, urinezuur.

Ubi pus, ibi evácua (Lat.), waar etter is, verwijder (die).

Ubíquitair (ubique, overal), overal aanwezig (van sommige bacteriën).

Ubíquiteit, de eigenschap van ubiquitair te zijn.

Ubi stímulus ibi afflúxus, waar een prikkel is, is toevloed (van bloed, enz.).

Ueberbein (D.), peesknoop; zie Ganglion.

Ueberdicrot (D.), overmatig dicroot (zie ald.); van een polskromme, waarvan de dalende tak tot beneden de basis der kromme loopt, en de „Rückstoszelevation" (zie ald.) zich eerst in de stijgende tak van de volgende golf vertoont.

Ueberdruckverfahren (D.) (Brauer), het teweegbrengen van verhoogde luchtdruk in de longen, door het hoofd van de patiënt in een ruimte met verhoogde druk te plaatsen, of door rechtstreeks lucht onder verhoogde druk in de luchtpijp te leiden; om te voorkomen, dat de long samenvalt bij een operatie, waarbij de borstkas geopend wordt. Vgl. Unterdruckverfahren.

Ueberempfindlichkeit (D., overmatige gevoeligheid), ook gebruikt in plaats van anaphylaxie (zie ald.). Ueberempfindlichkeitsreaction (V. Pirquet en Schick), = serumziekte.

Ueber-ich, zie Opper-ik.

Ueberleitungsstörung (D., geleidingsstoornis), stoornis in het stelsel van prikkelgeleiding van het hart; vgl. Hartblokkade.

Ueberwanderung (D., oversteken) van het ei, nl. van een ei van de eierstok naar de eileider van de andere zijde; door de buikholte (uitwendige Ue). of door de baarmoeder (inwendige Ue.). Syn. Transmigratie.

Ulceratie (ulcerátio, van ulcus, gen. ulceris, zweer), verzwering, vorming van een zweer.

Ulcereus, zwerend, zweerachtig.

Ulcus (Lat.), zweer. U. ambustifórme (ambústio, verbranding), weke sjanker aan het binnenblad van de voorhuid, met het voorkomen van een brandwond door heet water. U. aphthósum, zweer gelijkend op aphthae (zie ald.). Syn. U. neuróticum. U. arthríticum, huidverzwering door de prikkel van jichtige concrementen.

U. atheromatósum, vgl. Atheroma. U. callósum (vgl. Callus), zweer met harde, steile randen. U. carcinomatósum, maagzweer, die tot kanker overgaat. U. catarrhále, ondiepe zweer in slijmvliezen bij catarrhen (vgl. Erosie). U. colpódes (κόλπος, boezem), = U. sinuosum. U. córneae sérpens (Lat., kruipend), zweer van het hoornvlies, die zich naar één zijde uitbreidt terwijl zij aan de andere zijde geneest, zodat zij schijnt voort te kruipen. U. corródens (Lat., knagend) Clarkei, vretende zweer aan de portio vaginalis bij oude vrouwen. U. cruris, = U. varicosum. U. duodéni, zweer van de twaalfvingerige darm. U. durum, harde sjanker. U. elevátum (Lat., opgeheven), U. fungosum (zie beneden), waarvan de bodem boven de randen uitsteekt. U. eréthicum (ἐρεθίζω, prikkelen), zeer pijnlijke, tot bloeding geneigde zweer met sterk ontstoken omgeving. U. ex digestióne, = U. pepticum. U. fistulósum, fistelzweer, vgl. Fistula. U. folliculáre (zie Folliculus), zweer van een slijmvlies, waarbij de papillen bloot komen en daarop hypertrophisch worden, waardoor zij rode knobbeltjes vormen. U. fungósum (fungus, zwam) s. U. granulósum, met granulaties (zie ald.) bedekte zweer. U. hypersthénicum (σθένος, kracht), door ontsteking geprikkelde zweer. U. indurátum, = U. durum. U. jejúni pépticum, peptische zweer van de nuchtere darm. U. lenticuláre (lentículus, linsje), linsvormig zweertje op slijmvliezen, ontstaande door verweking van een tuberkel. U. mercuriále, door kwikzilver veroorzaakte zweer van het tandvlees; zie Stomatitis mercurialis. U. mixtum (Lat., gemengd), = chancre mixte. U. molle, weke sjanker. U. neuroparalýticum, zweer, ontstaande na doorsnijding of verlamming van een zenuw; vgl. mal perforant du pied; keratitis neuroparalytica. U. neuróticum, zie U. aphthósum. U. pépticum (πεπτικός, de spijsvertering bevorderend), zweer tengevolge van de verterende werking van het maagsap. U. perfórans, = mal perforant. U. phagedaénicum (vgl. Phagedaena), invretende zweer, vooral van ulcus molle gezegd. U. pseudo-venéreum aphthósum, schijnbaar venerische zweer aan de vulva; syn. U. vulvae acútum. U. puerperále (vgl. Puerperium), zweren aan de slijmvliezen der vrouwelijke geslachtsdelen in het kraambed. U. ródens (Lat., knagend) oppervlakkige huidkanker, met neiging tot snelle verzwering. U. rotúndum (Lat., rond), vgl. U. ventriculi rotundum. U. scorbúticum, zweer van de huid en het tandvlees bij scorbuut (zie ald.). U. scrofulósum, zweer, vooral aan de hals, die overgebleven is van een doorgebroken veretterde lymphklier. U. septi naris perfórans, zweer, die het kraakbeen van het neustussenschot doorboort; vgl. Chromaatzweer. U. simplex, eenvoudige zweer in de darm zonder gezwelvorming. Vgl. U. venereum simplex. U. sinuósum (sinus, boezem, uitholling), zweer met ondermijnde randen. U. tórpidum (tórpidus, stijf, onbeweeglijk), zweer met geringe neiging tot vorming van granulaties. U. trópicum, = Aleppobuil (zie ald.). U. varicósum (vgl. Varix), zweer, die zich uit een aderspat ontwikkelt. U. venéreum simplex, = U. molle. U. ventrículi simplex s. chrónicum s. rotúndum s. perfórans (Rokitansky) s. corrosívum s. pépticum, ronde maagzweer. U. vulvae acutum. = U. pseudovenereum, geelgrijze zweren met pseudo-diphtherische membranen, die koorts en hevige pijn veroorzaken, meestal bij virgines aan de binnenzijde der labia minora. U. vulvae chrónicum elephantiásicum, torpide zweer aan de commissura posterior en de introitus vulvae met elephantiasis-achtige rand, meestal het gevolg van lymphogranuloma inguinale.

Ulegyríe (οὐλή, litteken; γῦρος, ring, winding), littekenvorming aan de hersenwindingen ten gevolge van woekering van de glia en het bindweefsel; bij idiotie.

Ulerythéma (Unna), erythema (zie ald.), dat zonder ettering onder littekenvorming geneest. U. acneifórme, = U. syciforme. U. centrífugum (Lat., van het middelpunt wijkend), = lupus erythematodes. U. ophryógenes (ὀφρύς, wenkbrauw), lupus erythematodes of keratosis pilaris faciei aan en om de oogleden. U. piláre, = lichen pilaris. U. sycosifórme, = folliculitis barbae.

Uletomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van een litteken.

Ulítis (οὖλον, tandvlees), ontsteking van het tandvlees.

Ullem, een in Lapland voorkomende dyspepsie.

Ulna (Lat., van ὠλένη), ellepijp.

Ulnad (in de anthropologie), naar de zijde van de ulna.

Ulnáris, tot de ellepijp behorend; bijv. Os ulnare = os triquetrum.

Ulnárisverschijnsel (Biernacki), ongevoeligheid van de nervus ulnaris voor druk, bij tabes. Ook: samentrekkingen der van de nervus ulnaris afhankelijke spieren bij

matige druk op die zenuw (bij tetanus en tetanie).

Ulnocarpaal, -radiaal, behorende tot de ellepijp en de handwortel, het spaakbeen.

Ulocacé (κάκη, slechte toestand), verzwering van het tandvlees.

Uloderm(at)ítis, (οὐλή, litteken), huidontsteking met vorming van littekens.

Ulóncus (οὖλον, tandvlees; ὄγκος, gezwel), = epulis (zie ald.).

Ulotomíe, = uletomie.

Ulotríchen (οὖλος, kroezig; θρίξ, gen. τριχός, haar), kroesharige mensenrassen.

Ultima rátio (Lat.), laatst overgebleven handelwijze.

Ultimum móriens (Lat.), hetgeen het laatst sterft; nl. de rechter boezem van het hart, of het dorsale gebied van het dermatoom (zie ald.).

Ultimum refúgium (Lat.), laatste toevlucht.

Ultra- (Lat., voorbij), in samenstellingen, met de betekenis van een overtreffende graad.

Ultrabrachycephalíe, brachycephalie (zie ald.) met een index van meer dan 90.

Ultrachamaerrhíen (in de anthropologie), in het bezit van een zeer lage neus.

Ultradolichocephalíe, dolichocephalie (zie ald.) met een index van minder dan 64.

Ultrafiltratie (Berthold), filtratie door een filter van gelatine, waardoor men colloiden van crystalloiden en zelfs colloiden onderling, als de grootte hunner deeltjes verschilt, kan scheiden.

Ultramicrónen, ultramicroscopische deeltjes.

Ultramicroscoop (Siedentopf en Asigmondy, 1903), microscoop, waarbij de verlichting van het voorwerp met zeer fel licht van ter zijde geschiedt („Dunkelfeldbeleuchtung"); door de weerkaatsing van het licht worden uiterst kleine deeltjes zichtbaar.

Ululátie (úlulo, huilen), hysterisch gehuil.

Umbilicális, tot de navel behorend (arteria, vena umbilicalis).

Umbílicus (Lat.), navel.

Umbo (Lat., uitpuiling), 1. stipje, stigma, puntvormige bloeding; 2. = umbilicus. U. membránae tympánicae, navel van het trommelvlies, kuiltje ter plaatse van het handvat van de hamer.

Umbralgläser, brilleglazen van de firma Zeiss te Jena, die aan één zijde overtrokken zijn met rookglas, waardoor alle stralen, maar vooral de ultraviolette, worden verzwakt; vgl. Euphosglas en Hallauerglas.

Umklammerungsreflex (D., omklemming), bij zeer jonge zuigelingen ontstaat door verschillende prikkels strekking en spreiding, daarna samenbrenging van de ledematen (Moro, 1918).

Umstimmung (D., het teweeg brengen van een andere stemming), de veronderstelde wijziging, die door sommige geneesmiddelen wordt gebracht in de wijze, waarop het lichaam ziek makende invloeden beantwoordt.

Uncifórmis, = uncinatus.

Uncinária (uncus, haak) (Baillet), = ankylostoma duodenale.

Uncinaríasis, = ankylostomiasis.

Uncinate fit (Eng., fit, aanval) reuk- en smaakhallucinaties, gepaard met kauw- en smakbewegingen bij prikkeling van de gyrus uncinatus.

Uncinátus, haakvormig, bijv. gyrus uncinatus, os uncinatum s. hamatum.

Unco-vertebraal gewricht, gewricht tussen de processus uncinatus (zie ald.) der halswervels en de zijkant van de wervel, die daarboven ligt. Dat dit een gewricht is, wordt niet algemeen aangenomen.

Unctio (Lat., zalving), inwrijving met zalf.

Uncus (verkleinw. úncinus), haak. U. gyri hippocámpi, verbinding tussen de gyrus hippocampi en het cornu ammonis. U. ossis hamáti, = hamulus ossis hamati. Uncusbandje (Giacomini), strookje der fascia dentata, dat over de uncus gyri hippocampi heengaat.

Unda (Lat., golf), plooi. Undae Bergmann, plooien van het ependym aan de binnenzijde van de thalamus opticus.

Undíne, toestel voor indruppeling van het oog.

Undulatie (undulátio), golfbeweging.

Undulerend, golvend. Undulerende stromen (d'Arsonval), sinusoidale stromen, die door een stroomwisselaar in dezelfde richting worden geleid.

Unguéntum, Lat., zalf.

Unguículus (verkleinw. van unguis).

Unguis (Lat.), nagel. U. adúnctus (Lat., omgebogen), onychogryphosis. U. córneae, = onyx (zie ald.). U. hippocráticus, blauwachtige kleur der nagels bij longziekten. U. incarnátus (van caro, gen. carnis, vlees), in het vlees gegroeide nagel. U. laminária, platte nagel. U. tegulária, koepelvormige, sterk gebogen nagel (Lat., tegulum, dak).

Ungula (Lat., hoef), vroeger benaming voor pterýgium ténue (tenuis, dun) zie ald. (Beer).

Uni- (unus, één), in verbindingen, uit één bestaande, één-bezittend.

Unicellulair, uit één cel bestaande.

Unicentrisch, één centrum van groei bezittende; tegenst. pluricentrisch.

Unicéptor, antitoxine met één haptophore groep (zie ald.); vgl. Receptoren.

Unicórnis (Lat.), éénhoornig (van de baarmoeder).

Unilateraal (latus, gen. lateris, zijde), éénzijdig.

Uniloculair (locus, ruimte, verkleinw. loculus, vakje), uit één holte bestaande, één holte bezittend (van cysten), of een ziekte, die beperkt blijft tot één plaats van het lichaam; tegenst. multiloculair.

Uninucleair (nucleus, kern), met één kern.

Unípara, een vrouw, die één kind heeft gebaard.

Unipennátus (penna, veder), naar één zijde gevederd; van een spier, waarvan de bundels aan één zijde van de pees gehecht zijn; vgl. Bipennatus.

Unipolair, met één pool, één pool betreffend. Unipolaire gangliëncellen, G. met slechts één uitsteeksel. Unipolaire inductiewerking, inductiewerking die ondervonden wordt, als één der polen van de secundaire stroomkring met de aarde in verbinding staat, of in een „indifferente" electrode eindigt, en de andere pool als prikkelelectrode wordt gebruikt.

Uniteitsleer (unitas, eenheid), de leer, dat verschillende ziekten (bijv. de harde en weke sjanker, de druiper) uitingen zijn van dezelfde besmetting; tegenover dualiteitsleer.

Unit (Eng.), éénheid; behalve voor het gewone begrip van éénheid in de wetenschap, bijv. een immuniserings-eenheid, wordt het ook gebezigd voor een samenwerkende groep van artsen en verplegend personeel waarin allerlei kundigheden (chirurgie, ziektekundige ontleedkunde, Röntgenologie, enz.) vertegenwoordigd zijn.

Universális (Lat.), algemeen, over het gehele lichaam verspreid; bijv. eczema universale.

Unterdicrot (D.), benaming voor een pols, waarvan de „Rückstoszelevation" groter is en in de polskromme lager staat dan gewoonlijk; vgl. Ueberdicrot.

Unterdruckverfahren (Sauerbruch), voorkoming van het samenvallen der long bij operatieve opening van de borstkas, door het lichaam, behalve het hoofd, te plaatsen in een ruimte met verlaagde luchtdruk (kamer van Sauerbruch); vgl. Ueberdruckverfahren.

Unterlänge (D.), lengte van de benedenhelft van het lichaam, van de spina ant. sup. tot de binnenenkel, wat de helft is der normale lichaamslengte.

Urachus (οὐραχός, bij Hippocrates), de verbinding tussen navel en blaas bij het embryo; vgl. Lig. umbilicale medium.

Uraemíe (οὖρον, urine; αἷμα, bloed), urinevergiftiging van het bloed; verschijnselen, veroorzaakt door stoffen, die in het bloed worden achtergehouden als de werking der nieren onvoldoende is; bijv. nw. uraemisch, Lat. uraemicus (coma, asthma uraemicum).

Uragóga (ἀγωγός, aanbrengend; nl. remedia), urinedrijvende middelen; syn. diuretica.

Uranísmus, zie Urninde en Urning.

Uránium-nephrítis, nierontsteking, veroorzaakt door vergiftiging met uraniumzouten.

Uranocolobóma (οὐρανός, hemel, gewelf, gehemelte; κολόβωμα, het verminkte), aangeboren spleet in een gedeelte van het harde gehemelte; syn. hiatus palati duri partialis; vgl. Uranoschisis.

Uranópagus, = epignathus.

Uranoplastiek (πλαστική, vormkunst), operatieve sluiting van een aangeboren spleet in het gehemelte; syn. uranorrhapie (ῥαφή, naad).

Uranóschisis, -schísma (σχίσις, σχίσμα, spleet), aangeboren volledige splijting van het harde gehemelte; syn. hiatus palati duri totalis, palatum fissum; vgl. Uranocoloboma.

Uranostáphyloplastíek (σταφυλή, druif, huig), operatieve sluiting van een aangeboren spleet in het harde en zachte gehemelte.

Urarthrítis, = arthritis urica.

Uráse, enzym, dat ureumgisting teweegbrengt; syn. Urease.

Urataemíe, overmaat van urinezure zouten in het bloed.

Uráten, urinezure zouten.

Urátische diathese (vgl. Diathese), aanleg tot jicht.

Uraturíe, overmaat van uraten in de urine.

Urban typhus, zie Shop typhus.

Uréa, Eng. voor ureum.

Ureaclearance (Van Slyke), (Eng., zuivering van ureum), de hoeveelheid bloed, die in één minuut wordt bevrijd van ureum bij haar passage door de nier. Als de hoeveelheid urine geloosd per minuut = V, de concentratie van het ureum in de urine = U, en de concentratie in het bloed = B, is de clearance = $\frac{V.U.}{B}$ — De maximale C. (Cm) berekent men als er meer dan 2 cm^3 per minuut wordt uitgescheiden; de normale Cm (100%) = 75. — De standard C. (Cs) berekent men als er minder dan 2 cm^3 per minuut wordt uitgescheiden. De normale Cs (100%) = 54.

Ureaméter (in het Engels gebruikelijk), toestel om het gehalte van een vloeistof aan ureum te meten.

Ureáse, = urase.

Uréc(c)hysis (οὖρον, urine; ἔκχυσις, uitstorting), uitstorting van urine in het celweefsel door verwonding van de blaas of de urinebuis.

Urédo (Lat., verbranding), brandend gevoel in de huid.

Ureométer, = ureameter.

Urésiaesthésis (οὔρησις, het wateren; αἴσθησις, gevoel), voortdurende aandrang tot wateren.

Urésis (οὔρησις), zie boven.

Uréter (οὐρητήρ), urineleider.

Ureterítis, ontsteking van de urineleider.

Ureterocéle (κήλη, breuk), uitzetting van het ondereinde van de ureter binnen de spierwand van de blaas.

Uréterocýstonéostomíe, -cystostomíe, -próctostomíe, -pýelonéostomíe (κύστις, blaas; πρωκτός, endeldarm; πύελος, bekken; νέος, nieuw; στόμα, mond), het operatief aanbrengen van een nieuwe uitmonding van de urineleider in de blaas, de endeldarm of het nierbekken.

Uréterocýstoscóop, cystoscoop (zie ald.), van waaruit men een catheter in de urineleider kan schuiven.

Urétero-énterostomíe (ἔντερον), het maken van een verbinding tussen een ureter en de darm.

Urétero-(lítho)tomíe (λίθος, steen; τέμνω, snijden), het operatief opensnijden van de urineleider (om een steen te verwijderen).

Uréterostomíe, operatieve inplanting van de doorgesneden urineleider in de huid.

Uréthra (οὐρήθρα; urinebuis).

Urethralgíe, pijn in de urinebuis.

Urethrális, tot de urinebuis behorend (febris urethralis = urosepsis). Urethrále crises, aanvallen van pijn in de urinebuis bij tabes.

Urethrectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), resectie van de urinebuis.

Urethreurýnter (εὐρύνω, verwijden), instrument om de urinebuis te verwijden.

Urethrísmus, kramp in de urinebuis.

Urethrítis, ontsteking van de urinebuis. U. ant., post., ontsteking in het voorste, achterste gedeelte van de urinebuis. U. ex libídine (libído, wellust), uitvloeiing van de afscheiding der glandulae urethrales of bulbo-urethrales ten gevolge van geslachtelijke opwinding. U. gonorrhóica s. pyorrhóica contagiósa, druiper.

Uréthro-bulbair, behorende tot de urinebuis en de bulbus urethrae (zie ald.).

Urethrocéle (κήλη, breuk), uitstulping van de urinebuis.

Uréthrocystítis, ontsteking van de urinebuis en de blaas.

Uréthrodynía (ὀδύνη, pijn), = urethralgie.

Uréthrographíe, het opnemen van een Röntgen-photo van de urinebuis. Vgl. Urographie.

Uréthrométer, toestel om de wijdte en oprekbaarheid van de urinebuis te meten.

Uréthroplastíek (πλαστική, vormkunst), operatieve sluiting van een opening in de urinebuis.

Uréthrorraphíe (ῥαφή, naad), het hechten van een wond in de urinebuis.

Uréthrorrhagíe (ῥήγνυμι, scheuren), hevige bloeding uit de urinebuis.

Uréthrorrhóea (gevormd als diarrhoea), uitvloeiing uit de urinebuis; vgl. Urethritis ex libidine.

Uréthroscóop (σκοπέω, bezien), instrument om de urinebuis van binnen te bezien.

Uréthrostenóse (vgl. Stenose), vernauwing van de urinebuis.

Uréthrostomíe (στόμα, mond), het operatief aanbrengen van een uitmonding van de urinebuis naar buiten.

Uréthrotomíe (τέμνω, insnijden), insnijding in de urinebuis, van buiten uit (Urethrotomia externa; vgl. Boutonnière) of van binnen uit (Urethrotomia interna).

Uréthrotóom, het instrument voor de urethrotomia interna.

Ur(h)idrósis (ἵδρωσις, het zweten), het uitzweten van ureum bij uraemie; syn. sudor urinosus; vgl. Parahidrosis.

Uricacidaemíe, = uricaemie.

Uricaemíe (αἷμα, bloed), overlading van het bloed met acidum uricum.

Uricáse, oxydase, die acidum uricum in allantoine omzet.

Uricolýse, de door Schittenhelm aangenomen ontleding van acidum uricum door bepaalde (uricolýtische) fermenten.

Uricométer (Ruhemann), toestel om het gehalte van de urine aan acidum uricum te meten.

Uridrósis, = urhidrosis.

-urie (in samenstellingen) op de lozing, of afscheiding van de urine betrekking hebbende, bijv. albuminurie.

Urína (Lat.), urine. U. spástica (vgl. Spasmus), bleke urine, zeer ruim geloosd bij zenuwachtige opwinding of na aanvallen van krampen (hysterie). U. jumentósa (jumentum, trekdier), troebele urine, op die van het paard gelijkend. U. residuális (residuum, overblijfsel), de urine, die na de urinelozing in de blaas achterblijft.

Urinaal, urineau, toestel om de urine op te vangen.

Urninde, Urning (van Uranos, de vader der zonder moeder uit het zeeschuim geboren Aphrodite), vrouw of man met geslachte-

lijke neiging tot hun eigen geslacht. Hun afwijking wordt uranismus genoemd.

Urobacillus liquefáciens sépticus, = proteus vulgaris.

Urobilinaemíe, het voorkomen van urobiline in het bloed.

Urobilíne (bilis, gal), een aan de galkleurstof verwante bruinachtige kleurstof in de urine en het bloed (Jaffé).

Urobilinogéen, stof, waaruit urobiline ontstaat.

Urobilinuríe, abnormaal sterke afscheiding van urobiline in de urine.

Urochromogéen, de stof, waaruit zich urochroom ontwikkelt.

Urochróom (χρῶμα, kleur), de gele kleurstof der urine.

Urocystítis, ontsteking van de urineblaas.

Urodóchmium (δέχομαι, ontvangen), = urinaal.

Uro-erythríne (ἐρυθρός, rood), roodachtige kleurstof in de urine, die het sedimentum lateritium rood kleurt (zie ald.).

Urogéen, uit de urine voortkomend; bijv. urogene besmetting, algemene sepsis, die van de rottende urine uitgaat.

Urogenitaal, behorende bij de urine- en geslachtsorganen.

Uroglaucíne (γλαυκός, blauw), indican.

Urographíe (γραφεῖν, schrijven), het opnemen van een Röntgenfoto der urinewegen, nadat een contrastvloeistof hetzij in de aderen, hetzij in de urinewegen is gespoten. Vgl. Cysto-, Pyelo- en Urethrographie.

Urokinétische dýspepsie (κίνησις, beweging; vgl. Dyspepsie) (Rosenbach), stoornis in de spijsvertering tengevolge van stoornis in de voortbeweging der urine, bijv. bij vernauwingen.

Urolagníe (λαγνεία, wellust), abnormale bevrediging der geslachtsdrift door de urine van vrouwen in de mond op te vangen; bij masochisten.

Uroleucinezuur, = homogentisinezuur.

Urolíet (λιθός, steen), urinesteen.

Urolithíasis, vorming van urolieten.

Urologíe, de kennis van de ziekten der urineorganen.

Urolóog, specialist voor deze ziekten.

Urómelus (οὐρά, staart), = symmelus (zie ald.).

Urométer (μέτρον, maat), areometer om het soortelijk gewicht van de urine te bepalen.

Uronephróse, = hydronephrose.

Uropháan (φαίνομαι, verschijnen), noemt men stoffen die, in het lichaam opgenomen, onveranderd in de urine te voorschijn komen.

Uropheíne (φαιός, grijs), stof, waaraan de geur der urine wordt toegeschreven.

Urophobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees om op ongelegen ogenblikken te moeten wateren.

Uropoëtische organen (ποιέω, maken), de organen, die de urine vormen.

Uroporphyrine, een porphyrine, zoals dit wordt gevonden in de urine.

Uróptoe (vgl. Haemoptoe), het opgeven van urine bevattend sputum, door dat een nier zich in de borstholte heeft gevormd en een longabsces het nierbekken heeft aangevreten.

Uropsámmus (ψάμμος, zand), niergruis.

Uroroseíne, rode kleurstof in de urine, vooral bij cachexie en rotting in de darm.

Urorrhóea, oude benaming voor incontinentia urinae.

Urorubíne, rode kleurstof in de urine.

Uróscesis (σχέσις, het vasthouden), belemmering in de lozing van de urine.

Uroscóop (σκοπέω, bezien), piskijker (kwakzalver).

Uroscopíe, het onderzoek van de urine.

Urosemiologíe (vgl. Semiologie), het onderzoek van de urine ten einde de diagnose te stellen.

Urosépsis (vgl. Sepsis), koorts of sepsis door besmetting van de urineorganen uit; vgl. Urotoxaemie.

Uroste(at)olíet (στέαρ, gen. στέατος, vet), een als steen in de blaas voorkomend vetachtig lichaam.

Urotox(ic)aemíe, bloedvergiftiging door opneming van bestanddelen der urine in het bloed.

Urotoxische coëfficient, de hoeveelheid urotoxinen, per kg lichaamsgewicht in een etmaal afgescheiden in de urine.

Urotuberculóse, tuberculose der urineorganen.

Uroxanthíne, = indican.

Ursprungsreize (D., prikkels van de oorsprong), de normale, in het hart zelf ontstaande prikkels voor de beweging van het hart.

Urticária (urtica, brandnetel), neteluitslag, netelroos, „overloop van gal"; een uitslag, veroorzaakt door uitwendige prikkels (brandnetels, rupsenharen) of sommige geneesmiddelen of spijzen, of ook spontaan, bij ziekten of gemoedsaandoeningen opkomend, en bestaande uit jeukende bulten („galbulten"); syn. Cnidosis. U. annulária (Lat., ringvormig), waarbij de bulten in kringen staan. U. bullósa, waarbij de bulten blaren worden. U. chrónica infántum, chronische neteluitslag bij kinderen. U. conférta (Lat., bijeengebracht), waarbij de bulten in elkaar overgaan. U. discréta (Lat., onderscheiden), waarbij de bulten van elkander verwijderd staan.

U. evánida (evanesco, verdwijnen), snel verdwijnende netelroos. U. factícia (Lat., kunstmatig), = dermographismus (zie ald.). U. figuráta s. gyráta, met guirlandevormige rangschikking der bulten. U. nodósa, = U. tuberosa. U. papulósa, met bultjes in de vorm van puistjes; syn. lichen urticatus. U. persístans s. pérstans (Lat., voortbestaand), langdurig blijvende neteluitslag; syn. Urticatio. U. pigmentósa s. xanthelasmoídes (vgl. Xanthelasma), aangeboren huidziekte, beginnende met neteluitslag, die vele jaren lang bruine en gele vlekken achterlaat. U. porcellánea, met witachtige bulten. U. provocáta (Lat., te voorschijn geroepen), = U. facticia. U. soláris, allergische reactie van de huid op zonlicht. U. tuberósa, = erythema nodosum. U. vesiculósa, waarbij zich blaasjes vormen. U. xanthelasmoídes, = U. pigmentosa.

Urticátio, 1. = urticaria perstans; 2. het slaan van de huid met brandnetels, als afleidend middel.

Ustio (Lat.), verbranding.

Ustus (Lat.,) brandwond.

Usúra (Lat., afslijting), **usuur,** het gedeeltelijk verdwijnen van een lichaamsdeel of orgaan, bijv. het gewrichtskraakbeen, door druk van een gezwel of aneurysma, of door vettige ontaarding. Deze laatste vorm van usuur van de intima der bloedvaten komt voor bij endarteriitis chronica deformans.

Usureren, aanvreten.

Uta, een Peruaanse huidziekte.

Ut áliquid fíat (Lat.), ,,om iets te doen''; het voorschrijven van stoffen of aanwenden van middelen, welke op de ziekte geen rechtstreekse invloed kunnen oefenen, alleen ter geruststelling van de zieke; ook: ,,ut aliquid fieri videatur'', opdat iets schijne gedaan te worden.

Ut dict(um) (Lat.), op recepten, gelijk gezegd is.

Uteralgíe, = hysteralgie.

Uterínus, uterien, op de baarmoeder betrekking hebbende; bijv. art. uterina, baarmoederslagader. In het Nederlands is het juister, in plaats van uterien (het Duitse uterin) uterus- te gebruiken, bijv. uterusgeruis (het suizend vaatgeluid, dat men aan de zwangere baarmoeder hoort; syn. strépitus uterínus) in plaats van uterien geruis; onderste uterus-segment benedenwaarts van de contractiering (zie ald.) in plaats van uterien-segment. Nog zuiverder is baarmoedergeruis, baarmoedersegment.

Utero- (in samenstellingen), = hystero-; bijv. uterocéle, uterofixatie, uteroliet, uteromanie.

Uterus (Lat.), baarmoeder. U. arcuátus (Lat., boogvormig gewelfd), baarmoeder met een begin van de vorming van twee hoorns, door een inzinking midden in het bovenvlak. U. biloculáris (Lat., tweehokkig), = U. septus. U. bicórnis (Lat., tweehoornig), baarmoeder, die, van buiten beschouwd, min of meer volledig in twee helften of horens is verdeeld, die ook geheel of ten dele nog aan elkander verbonden kunnen zijn (úteris bicórnis dúplex), of ook te zamen één hals hebben (úterus bicórnis unicóllis). U. bipartítus (Lat., in tweeën gedeeld), baarmoeder met een klein lichaam, dat in twee lange horens uitloopt. U. didélphys (δίς, dubbel; δελφύς, baarmoeder) s. U. dúplex separátus (Lat., dubbel gescheiden), geheel in tweeën gedeelde baarmoeder, elke helft met een afzonderlijke schede. U. f(o)etális, U. infantílis, baarmoeder, in ontwikkeling niet verder gevorderd dan tot het fetale of kinderlijke tijdperk. U. masculínus, = utriculus prostaticus (zie ald.); syn. orgaan van Weber. U. séptus (Lat., door een scheidsmuur gedeeld), baarmoeder, waarvan de holte door een tussenschot geheel in een linker en rechter helft is verdeeld. U. subséptus, uterus septus, waarvan het tussenschot niet de lengte van de gehele baarmoederholte heeft. U. unicórnis (Lat., éénhoornig), baarmoeder, die zich uit slechts één gang van Müller heeft ontwikkeld, zodat alleen de rechter of linker helft tot een hoorn is uitgegroeid en van de andere helft niets of slechts een rudiment aanwezig is.

Uterusfibroíed, goedaardig gezwel van de baarmoeder, waarvan de microscopische bouw gelijk is aan die van het baarmoederparenchym.

Uterusinfarct, oude benaming voor chronische metritis.

Uterusvírgo (virgo, maagd), vrouw, die nog niet zwanger is geweest, waarvan de baarmoeder dus nog maagdelijk is.

Utriculáris, behorende tot de utrículus.

Utriculítis, ontsteking van de utriculus prostaticus.

Utrículo-sacculáris, behorende tot de utriculus en de sacculus.

Utrículus (Lat., zakje), een deel van het vliezige labyrint, waaruit de boogkanalen ontspringen. U. prostáticus, holte in de voorstaanderklier, bekleed met epithelium en uitmondende in de colliculus semi-

nalis; syn. sinus prostaticus, uterus masculinus, sinus pocularis.

Utrículus-otolíet (zie Otoliet), oorsteentje in de utriculus van het labyrint.

Uvátio, oude Lat. naam voor staphyloma (zie ald.).

Uvea (sc. membrana), druifachtig, op een druiveschil gelijkend vlies; oorspronkelijk het gehele vaatvlies van het oog, de chorioidea, het corpus ciliare en de iris (syn. tractus uveális); later alleen de pigmentlaag van de iris en de chorioidea; vgl. Staphyloma uveale.

Uveítis, ontsteking van iris, corpus ciliare en chorioidea; ook wel ontsteking van de pigmentlaag van de iris in tegenstelling met de ontsteking van het weefsel der iris, de iritis.

Uveo-parotítis = febris uveo-parotídea, zie ald.

Uviólglas (van ultraviolet), glas van Schott te Jena, dat ultraviolette stralen goed doorlaat.

Uvióllamp, lamp van uviolglas, waarin gloeiende kwikzilverdamp. Melk, met deze lamp bestraald, heet Uviolmelk.

Uvula (verkleinw. van uva, druif), huig. U. bífida (Lat., in tweeën gespleten), gespleten huig; aangeboren afwijking. U. cerebélli, = U. vermis. U. palatína (zie Palatum), huig. U. vermis, huig van de benedenste worm der kleine hersenen, tussen de tonsillae cerebelli. U. vesícae, plooi in de middellijn van de bodem der blaas in de richting der urethra (Lieutaud).

Uvulítis, ontsteking van de huig.

Uvuloptósis (πτῶσις, het neervallen), gezakte huig.

Uvulotomíe (beter staphylotomie), afsnijding van de huig.

V

V., afkorting voor vena en visus; op recepten, vitrum, glas (van een medicijnfles). V. album, wit glas; V. c. epistómio vítreo, fles met glazen stop; V. n(igrum), zwart of donker glas; V. v(iridum), groen glas.

Vacatwucherung (D., ledige plaats, van vaco, ledig zijn), woekering van vetweefsel, ter vervanging van atrophisch ander weefsel.

Vaccín (Fr., van vaccina, zie ald.), entstof, die gedode ziektekiemen bevat en daardoor actief immuniserend werkt (zie ald.); vgl. Vaccine.

Vaccín bilié Calmette-Guerin, zie B. C. G.

Vaccína (bijv. nw. van vacca, koe), afkorting van variola vaccina, koepok, of voor lympha vaccina, koepoklymphe, koepokstof, vaccine. V. atróphica (zie Atrophie), dorre, onvolkomen ontwikkelde koepok, een klein puistje dat spoedig indroogt, in het Duits Steinpocke. V. bullósa (vgl. Bullae), koepok, die zich tot een blaar ontwikkelt. V. generalisáta, koepokken, die zich over het gehele lichaam verspreiden, vooral bij eczeem. V. herpética (vgl. Herpes), jeukende blaasjes, die reeds op de derde dag na de inenting, vooral bij cachectische kinderen, op de plaats der inenting opkomen.

Vaccinatie, koepok-inenting of inenting met een ander vaccin.

Vaccinátor, inenter.

Vaccíne, koepokstof. V.-lichaampjes, lichaampjes, door Guarnieri (1887) in de lymphe gevonden. V. autogène (Fr.), = autovaccin. V. rouge (Fr.), = paravaccine.

Vaccinélla, koepok, die niet tot volledige ontwikkeling komt en na korte tijd geneest.

Vaccínifer (fero, dragen), iemand van wie entstof genomen wordt.

Vaccínolae, bijpokken, kleine koepokjes, die in de nabijheid der geënte koepokken soms ontstaan.

Vaccinostýle (Fr., van stilus, een steekwapen), pennetje voor de koepok-inenting.

Vaccíno-sýphilis, syphilis, door koepok-inenting overgebracht.

Vaccínotherapíe, behandeling van zieken door middel van vaccins.

Vacuolaire degeneratie (vgl. Vacuole), het ontaarden van cellen, waarbij zich kleine holten, met druppels vloeistof gevuld, in het protoplasma vormen; syn. hydropische degeneratie, vacuolisatie.

Vacuóle (vácuus, ledig; vacuum, ledige ruimte; verkleinv. vacúolum), kleine holten, met heldere vloeistof gevuld, in cellen of organismen; pulserende of contraherende vacuolen trekken zich regelmatig samen en stoten dan hun inhoud uit; dit zijn de eenvoudigste afscheidingsorganen.

Vacuolisatie, syn. voor vacuolaire degeneratie (zie ald.).

Vácuum, ledige, in 't bijzonder luchtledige ruimte; V.-buis, buis met sterk verdunde lucht, waarin cathode- of X-stralen worden voortgebracht.

Vádum (Lat.), een ondiepe plaats (in een hersengroeve).

Vagabonds disease, of **V. pigmentation** (Eng.), donkere vlekken op de huid, tenge-

volge van luizenbeten; syn. melanoderma ex pediculis.

Vagebondage (vagabundus, zwervend), = Fugues.

Vagína (Lat.), schede, het vrouwelijk paringsorgaan. V. bulbi, = fascia bulbi. V. cellulósa, bindweefselschede van spieren en zenuwen. Vagínae fibrósae téndinum, bindweefselachtige peesscheden. V. fibrósa nervi óptici, de uitwendige schede van de gezichtszenuw. V. mucósa téndinum, slijmschede der pezen. V. músculi deltoídei, peesblad der binnenvlakte van de m. deltoideus. V. músculi recti abdóminis, de schede van de rechter buikspier. Vagínae nervi óptici, de binnenste, middelste en buitenste scheden van de gezichtszenuw; van de drie hersenvliezen afkomstig. V. procéssus styloídei, uitsteeksel van het slaapbeen, dat de proc. styloideus half omgeeft. V. Scarpae, = fascia cremasterica. V. septa (Lat., door een tussenschot verdeeld), subsépta (bijna verdeeld), schede, waarin zich een tussenschot bevindt, dat de holte geheel of ten dele in tweeën verdeelt; vgl. Uterus septus. V. serósa arteriárum, = epicardium. Vagínae téndinum (tendo, gen. téndinis, pees), peesscheden. V. terminális, eindschede; de dura mater van de filus terminalis van het ruggemerg. Vagínae vasórum, vaatscheden, die door de peesbladen worden gevormd, en niet, gelijk de tunica externa, tot de bloedvaten behoren. Verkleinw. vagínula.

Vaginális, tot een schede behorend, een schede vormend; vgl. Tunica vaginalis; bijv. vaginale keizersnede (colpohysterotomia).

Vaginalítis, ontsteking der tunica vaginalis; syn. periorchitis; vgl. Hydrocele.

Vaginectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), operatieve verwijdering: 1. van de schede; 2. van de tunica vaginalis.

Vaginísmus, vaginodynía, (ὀδύνη, pijn), grote gevoeligheid der uitwendige vrouwelijke geslachtsdelen, met kramp van de musc. constrictor cunni; vgl. Colpospasmus.

Vaginítis, = colpitis.

Vaginocéle, = colpocele.

Vaginodynía, zie Vaginismus.

Vaginofixátio úteri (Mackenrodt en Dührssen, 1892), bevestiging van de fundus uteri aan de voorwand van de schede bij retroflexie; syn. colpohysteropexie; vgl. Ventrofixatio.

Vaginométer, een toestel om diepte en doorsnede van de schede te bepalen.

Vaginomycósis (μύκης, schimmel), ontsteking van het slijmvlies der schede door schimmels, vooral leptothrix vaginalis.

Vaginopexía (πῆξις, aanhechting), het vastnaaien van de schede aan de buikwand.

Vaginoscopía (σκοπέω, bezien), bezichtiging van de schede met de schedespiegel.

Vágitus, het schreien van een kind.

Vágitus uterínus, vaginális (vágitus, geschrei), het geluid, dat het kind geeft, terwijl het nog in de baarmoeder of in de schede is, indien lucht in de baarmoeder is geraakt en door het kind is ingeademd.

Vago-accessórius, sc. nervus, het 10e en 11e hersenzenuwpaar, als één geheel beschouwd.

Vagólysis (λύσις, losmaking), het operatief losmaken van de vagustakjes van de slokdarm; bij cardiospasmus.

Vago-sympáthicus (aan de hals), de samengaande stammen van de n. vagus en de n. sympathicus aan de hals.

Vagotomíe (τέμνω, snijden), doorsnijding van de nervus vagus.

Vagotonía (Eppinger en Hess), verhoogde tonus (zie ald.) van het autonome zenuwstelsel (zie ald.), zich uitende in arhythmie van het hart onder de invloed der ademhaling, bradycardie, neiging tot asthma, hyperaciditeit, enz.

Vagotróop (van geneesmiddelen of vergiften), invloed uitoefenend op de nerv. vagus.

Vágus (vagor, zwerven), zwervende zenuw; benaming van de 10e hersenzenuw, omdat deze vele organen voorziet. V.-hoest, hoest, die reflectorisch, door prikkeling van de nerv. vagus ontstaat. V.-neurose, zenuwstoornissen in het gebied van de nerv. vagus. V.-pneumonie (Traube), longontsteking, die na doorsnijding der nervi vagi ontstaat door verlamming van het slikken, waardoor spijsdeeltjes in de luchtpijptakken geraken.

Vagus-área (area, streek), een gedeelte van de bodem van de 4e hersenkamer, waaronder zich de vaguskernen bevinden.

Vairon (Fr., van vair, bont), iemand met verschillend gekleurde ogen = heteroglaucus. Veeartsen noemen paardenogen met een lichte vlek in de iris „glasogen" (oeil vairon).

Vakatwucherung, (Zie Vacatwucherung).

Valentiegetal (valeo, waarde hebben), het product van Δ (de verlaging van het vriespunt der urine) en de hoeveelheid in één etmaal geloosde urine; een maat voor de hoeveelheid opgeloste stoffen, die per etmaal geloosd wordt (Strauss). Is het getal hoog, dan wordt dit polyvalurie genoemd; is het laag, oligovalurie (πολύς, ὀλίγος, veel, weinig).

Valeur globulaire (Fr., de waarde, het gehalte der rode bloedlichaampjes), de verhouding van het gehalte van het bloed

aan haemoglobine tot het aantal rode bloedlichaampjes.

Válgus, naar buiten gedraaid; vgl. Pes, Manus valgus, Genu valgum, Coxa valga, enz.

Valíde (Lat. válidus), gezond, krachtig.

Vallátus (Lat.), omwald.

Vallécula (verkleinw. van vallis, dal), kleine inzinking, gleuf. V. cerebélli s. Reili, inzinking aan de onderzijde der kleine hersenen. V. cérebri laterális, een inzinking aan de hersenbasis. V. cordis, inzinking rechts van de punt van het hart, gevormd door de sulcus longitudinalis. V. glósso-epiglóttica, inzinking tussen de middelste en zijwaartse plicae glossoepiglotticae (zie ald.). V. ováta (Lat., eivormig), de holte der ondervlakte van de lever, waarin de galblaas ligt. V. Sylvii, het begin der fossa Sylvii.

Valley fever (Eng., dalkoorts), een coccidiosis (zie ald.) in de San Joaquín Valley in Californië.

Vállum únguis (Lat.), nagelwal.

Valvotomíe (valvus, klep; τέμνω, snijden), het doorsnijden der hypertrophische valvula coli (zie beneden) wegens verstoptheid.

Válvula (Lat.), klep. V. átrio-ventriculáris, = V. bicuspidalis en V. tricuspidalis. V. Bauhini, = V. coli. V. bicuspidális, tweetippige klep tussen de linker vóórkamer en kamer van het hart; syn. V. mitralis. V. coli, klep van de dikke darm, slijmvliesplooi tussen de blinde darm en de karteldarm. Válvulae connivéntes Kerkringii, (Lat., conniveo, zich sluiten), cirkelvormige slijmvliesplooien in de dunne darm. V. Eustachii, = V. venae cavae. V. Fallopii, = V. coli. V. foráminis ovális cordis, klep van het ovale gat in het hart van de foetus, tussen de beide voorkamers. V. fossae naviculáris, kleine plooi van het slijmvlies in de fossa navicularis van de mannelijke urinebuis. Valvulae Glissonii, = V. semilunares recti. V. Heisteri, = V. spiralis. V. Houstoni, dwarse slijmvliesplooi in de endeldarm. V. hymenális, = hymen. V. ileocoecális, = V. coli. Válvula Kerkringii, = V. conniventes. V. mitralis, mijtervormige klep = V. bicuspidalis. Válvulae Morgagni, = V. recti. V. procéssus vermifórmis, vaak voorkomende plooi aan de mond van de processus vermiformis. V. prostática, in de urethra uitpuilende vergrote portio intermedia der voorstaanderklier. V. pylóri s. pylórica, ringvormige plooi van de spierlaag van het slijmvlies aan de pylorus. Válvulae recti, kleppen aan de sinus rectales. V. sacci lacrimális inferior, slijmvliesplooi aan het begin van de ductus naso-lacrimalis. Válvulae semilunáres aórtae, halvemaanvormige kleppen aan het begin der lichaamsslagader. Válvulae semilunáres cerebélli, zijdelingse delen van het velum medullare posterius. V. semilunáris fossae ováli's, = V. venae cavae. Válvulae semilunáres pulmonáles, halvemaanvormige kleppen aan het begin der longslagader. Válvulae semilunáres recti, kleppen tussen de columnae rectales. V. semilunáris Tarini, = velum medullare posterius. Válvulae sigmoídeae (S-vormig), plooien in de dikke darm. V. sinus coronárii s. Thebésii s. Vieussénii, klep tussen de sinus coronarius en de rechter voorkamer. V. spirális Heisteri, het geheel der scheef lopende plooien in de hals der galblaas. V. Tarini, = V. semilunaris Tarini. V. Thebesii, = V. sinus coronarii. V. tricuspidális, drietippige klep tussen de rechter voorkamer en kamer van het hart. V. Tulpii, = V. coli. V. uréteris, = orificium ureteris. Válvulae urethráles, plooitjes, die de lacunae in de urinebuis bedekken. V. venae cavae inf., = V. Eustachii. Válvulae venárum, de kleppen in de aderen. V. venósa, = V. tricuspidalis. V. Vieussénii, = V. Thebesii. V. Vieussénii cerebélli, = velum medullare anterius.

Valvulair, betrekking hebbende op een klep.

Valvulítis, ontsteking van een klep.

Vanilísmus, vergiftiging door vanille.

Vanishing lung (Eng., verdwijnende long) = Emphysema bullosum, zie ald.

Vapeurs (Fr., dampen), opgezetheid van de buik; ook, hysterische en hypochondrische affecten (Lat., vapores uterini).

Vaporárium (vapor, damp), stoombad.

Vaporisatie (Snegirew), het stelpen van bloedingen en vloeiingen door middel van stoom van 100° en hoger; syn. atmocausis, zestocausis.

Vapórium, in Engeland gebruikelijk voor vaporarium.

Variabel (variabilis), veranderlijk; tegenst. constant.

Variabiliteit, veranderlijkheid, vatbaarheid voor verandering.

Variaties (Fr., variation, van het Lat. varíetas, afwisseling), afwijkingen van het bestaande type. Fluctuerende V., onregelmatige, niet gestadig voortgaande variaties; vgl. Mutatie-theorie.

Varicélla (van variola, zie ald., afgeleid), wind- of waterpokken (Eng. chicken pocks); syn. variola notha, spuria, illegitima, hybrida,

emphysematica, pseudovariola. V. gangraenósa (Hutchinson, 1882) = ecthyma gangraenosum, zie ald. V. prurígo (Hutchinson), = lichen urticatus. V. syphilítica, syphilis-uitslag, die op waterpokken gelijkt, met een koperkleurige hof.

Varices de faiblesse (Fr. aderspatten door zwakte), door slapheid van de omgevende spieren b.v. bij platvoet. V. de force (Fr., door kracht), door stuwing bij veelvuldige samentrekking der spieren, bij roeiers enz.

Varico- (zie varix) **blepharon** (βλέφαρον, ooglid), angioma cavernosum (zie ald.) der oogleden.

Varicocéle (κήλη, breuk), spataderbreuk, uitzetting van de aderen van de zaadstreng of in de brede baarmoederbanden (V. parovarialis); syn. Hernia varicosa.

Varicómphalos (ὀμφαλός, navel), zwelling rondom de navel, gevormd door gezwollen aderen.

Varicophthisis (φθίσις, tering), verschrompeling van een spatader, ook kunstmatig teweeg gebracht.

Varicósitas, varix-achtige opzwelling van een ader.

Varicósus (variqueus) (Fr., variqueux), varixachtig, tot een varix behorend; vgl. Ulcus varicosum. Variqueuse liesklieren, zwelling der liesklieren, door filaria veroorzaakt. Variqueuse zenuwdraden, zenuwdraden, waarvan het myeline hier en daar is opgezwollen.

Variegátus (variego, bont maken), vlekkig (van de huidkleur, van een uitslag), in tegenstelling met laevigatus, gelijkmatig rood gekleurd.

Varíola (verkleinw. van varus, knobbel), pokken; Eng., smallpox, Fr., petite vérole. V. abortíva, onvolkomen ontwikkelde pokken, zonder ettering in de blaasjes. V. acutíssima, zeer snel met de dood eindigende pokken. V. bovína (Lat., bos, rund), koepokken = V. vaccina. V. cónfluens (Lat., samenvloeiend), hevige vorm, waarbij de blaasjes tot uitgebreide etterblazen ineenlopen. V. equína, paardenpokken. V. haemorrhágica pustulósa, bloedige ,,zwarte'' pokken, waarbij de blaasjes zich met bloed vullen (Purpura variolosa: bloedingen in de huid, vóórdat de pokken opkomen; vgl. Purpura). V. humána, mensenpokken. V. levis, lichte pokken. V. miliáris (vgl. Miliaria), = V. abortiva. V. mitigáta (Lat., verzacht), goedaardige pokken; syn. variolois; zie ald. V. nigra, zwarte pokken; syn. V. haemorrhagica. V. ovína, schapenpokken. V. siliquáris (síliqua, peul), met lucht gevulde pokken (na opslorping van de vloeibare inhoud). V. sine exanthémate, pokken zonder werkelijke pokkenuitslag; alleen met koorts en soms ,,rash'' (zie ald). V. vaccína, koepokken. V. vera, echte pokken. Zie verder de synonymen van varicella.

Variolatie, inenting met de inhoud van variola, of blootstelling aan besmetting met pokken, ten einde iemand voor een latere, meer kwaadaardige besmetting onvatbaar te maken; vgl. Vaccinatio.

Variolifórmis, op pokken gelijkend; vgl. Acne.

Variolóis, lichte variola, variola mitigata. V. miliáris, = variola miliaris. V. pemphigósa (vgl. Pemphigus), met grote etterblazen. V. vaccínica, door gelijktijdig (na inenting) zich ontwikkelende koepokken in hun beloop gewijzigde pokken. V. verrucósa, wratachtige variolois, waarbij de huidpapillen zich sterk vergroten.

Várix (Lat., gen. varicis), aderspat, spatader, zwelling van aderen (ook van lymphvaten, ,,lymphvarix'') aan de onderbenen. V. aneurysmáticus, = aneurysma arterio-venosum. V. arteriális, = aneurysma cirsoideum. V. cirsoídes (zie Cirsoides), varix, die uit vele dooreengekronkelde aderen bestaat. V. símplex (Lat., eenvoudig), varix, uit één ader bestaande. V. haemorrhoidális, aambei, varix van de aderen aan de anus; syn. haemorrhois. V. umbílici, zwelling der aderen aan de navel; syn. varicomphalos. Zie ook onder Vicariërend.

Varkenshoedersziekte, een leptospirose door infectie met de urine van zieke varkens. Syn. Meningitis porcinarii.

Varkensstaartkatheter, gummi katheter à demeure met een krul aan het einde, die in de blaas wordt gebracht, om te voorkomen dat de katheter er uitvalt.

Varus (Lat.), naar buiten gebogen; vgl. Genu varum, Coxa vara, Pes varus, Cubitus varus.

Vas, meerv. Vasa (Lat.), vat. V. abérrans (Lat., afdwalend, afwijkend) Halleri, de grootste zijtak van het vas deferens. Vasa aberrántia hépatis, galbuizen in het ligamentum coronarium en de appendix fibrosa hepatis. Vasa aberrántia testis, zijtakken van het vas deferens. Vasa afferéntia (Lat., toevoerend), de vaten, die in de lymphklieren en nierkluwens komen. V. anastomótica (vgl. Anastomosis), vaten, die een verbinding tussen verschillende takken tot stand brengen. Vasa capillária (capilla, haar), haarvaten. Vasa chylífera, chijlvaten; de lymphvaten van de dunne darm. Vasa colla-

terália (collateralis, zijdelings), zijvaten; slagaderen of aderen, die in de zelfde richting lopen als een grotere tak in de nabijheid. V. déferens (Lat., afvoerend), de uitlozingsbuis van de zaadbal. Vasa efferéntia (Lat., afvoerend), de vaten, die uit de lymphklieren, de nierkluwens en de zaadballen komen. V. epididýmidis, = ductus epididymidis (zie ald.). Vasa epiplóica (zie Epiploon), bloedvaten van het grote net. Vasa graafiána, = vasa efferentia testis. Vasa interlobulária, eindtakken der poortader tussen de lobuli der lever. Vasa láctea (lacteus, betrekking hebbende op melk), melk- of chijlvaten, zie Vasa chylifera. Vasa lymphática, lymphvaten. Vasa mínima, slagadertakjes, die mede de hartspier voeden. V. nutrícium hépatis (Lat., voedend vat der lever) s. V. privátum (Lat., afzonderlijk), = art. hepatica. Vasa ómphalo-mesentérica (ὀμφαλός, navel; vgl. Mesenterium), dooiervaten. Vasa priváta pulmónis (Lat., afzonderlijke vaten der long), de arteriae en venae bronchiales. V. próminens (Lat., vooruitstekend) ductus cochleáris, een enigszins naar binnen puilend vat in de ductus cochlearis. V. públicum Toldt (tegenst. met vasa privata), = art. pulmonalis. Vasa sanguífera s. sanguínea, bloedvaten. Vasa serpentína (Lat., slangvormig) testis, = tubuli contorti van de zaadbal. V. spirále, = V. prominens. V. vasórum, vaten der vaten, d.i. de bloedvaten in de wanden der grotere aderen en slagaderen.

Vasculáris (Lat.), tot vaten behorend of vaten bevattend.

Vascularisatie, doorgroeiing (van gezwellen, thrombi, enz.) met bloedvaten.

Vasculítis, ontsteking van bloedvaten.

Vasculósus, rijk aan bloedvaten.

Vásculum, verkleinw. van vas.

Vasectomíe (ἐκτέμνω, uitsnijden), uitsnijding van vaten, in 't bijzonder van het vas deferens.

Vaselinóma, vgl. Paraffinoma.

Vasítis (lelijk woord), ontsteking van een bloedvat.

Vaso-, = (in vele samenstellingen), zie Angio-.

Vasoconstrictie (vas, vat; constrictio, samensnoering), vaatvernauwing.

Vasoconstrictoren, vaatvernauwende zenuwen.

Vasocoróna (vaatkrans) (Adamkiewicz), het geheel der slagadertakjes, die van de omtrek uit straalsgewijs in het ruggemerg binnendringen.

Vasodentíne, dentine (zie ald.), die vaatkanaaltjes bevat; vgl. Osteodentine.

Vasodilatatie (dilatatio, verwijding), vaatverwijding.

Vasodilatatoren, vaatverwijdende zenuwen; de tegenwoordige neiging om van dilatoren te spreken is onjuist.

Vasoformatieve cellen (formo, vormen), embryonale cellen, waaruit rode bloedlichaampjes en bloedvaten ontstaan.

Vasographíe, beter angiographie, zie ald.

Vasoligatuur, afbinding van het vas deferens.

Vasomotoren (motor, beweger), vaatzenuwen, vasoconstrictoren en vasodilatatoren.

Vasomotorisch, op de beweging (vernauwing en verwijding) der vaten betrekking hebbend; bijv. vasomotorische zenuwen en centra; V. stoornissen, de gevolgen van organische of functionele afwijkingen der vaatzenuwen.

Vasomotorische reflex, reflex, die zich in vernauwing of verwijding van bloedvaten uit, zoals blozen en verbleken.

Vasoneurose, = angioneurose.

Vasoplegíe (πλήσσω, slaan), verlamming der bloedvaten.

Vasopressíne, een hormoon uit de achterkwab der hypophysis cerebri, dat de bloeddruk verhoogt. Vgl. Oxytocine.

Vasotomíe (τέμνω, snijden), insnijding van het vas deferens.

Vasotónisch (vgl. Tonisch), 1. behorende tot de spanning der bloedvaten; 2. (van een geneesmiddel) deze spanning verhogend.

Vástus (Lat., breed), zie Musc. vastus.

Veal-skin (Eng., kalfshuid), = vitiligo (zie ald.).

Vecórdia (Lat., zie Vesania), waanzin.

Véctis (Lat., hefboom), verloskundig instrument ter ontwikkeling van het hoofd.

Vegetabília (zie Vegetariër; het woord had oorspronkelijk niet bepaald op planten betrekking), zaken, die uit het plantenrijk afkomstig zijn.

Vegetabílische melk, emulsie van noten en amandelen.

Vegetariër (Duitse vorm), aanhanger van het vegetarisme (vegeto, leven wekken; végétation (Fr.), plantengroei), zuiver plantaardige voeding; ook wel het vermijden van alle spijzen, waarvoor dieren moeten worden gedood (humanitair vegetarisme; lacto-vegetarisme, melk- en plantaardig voedsel).

Vegetarisch dieet, dieet, waarbij dierlijk voedsel wordt vermeden.

Vegetatief, op vegetatie (de aan planten en dieren gemene verrichting) betrekking hebbend. Vegetatieve functies, ademhaling, spijsvertering, bloedsomloop, resorptie, afscheiding, voortplanting; in tegenstelling met animale, alleen bij dieren

voorkomende functies. Vegetatieve organen, met vegetatieve functies. Vegetatieve voortplanting, = ongeslachtelijke voortplanting. V. zenuwstelsel, = autonoom zenuwstelsel (zie ald.).

Vegetatiónes (Fr., végétation, iets dat groeit), woekeringen. V. adenoídeae, vergroting van de keelamandel. V. globulósae (globulus, bolletje), bolvormige stolsels in het hart.

Vehículum (Lat., voertuig), het bestanddeel van een geneesmiddel, waarin de werkende bestanddelen worden opgenomen; syn. (remedium) constituens, excipiens.

Veinseeker (Eng., aderzoeker), een canule van glas en rubber, die, in een ader gestoken, blijft liggen als herhaalde inspuitingen nodig zijn. Syn. Rubbervena.

Velámen (Lat.), sluier, overtreksel. V. natívum (Lat., aangeboren), huid. V. vúlvae, de vergrote nymphae der Hottentotten.

Velamentósus, op een overtreksel gelijkend; vgl. Placenta.

Velaméntum, = velamen. V. abdominále, = peritoneum. V. cerebrále, cérebri, de hersenvliezen. V. córporis commúne, de huid.

Veld-sore (veld, Ned., de Zuid-Afrikaanse hoogvlakte; sore, Eng., zweer), huidaandoening in Zuid-Afrika, vermoedelijk door een vliegesteek veroorzaakt; syn. Natalsore.

Vélum (Lat., doek, sluier, gordijn). V. aórticum, = ostium ventriculi sinistri. V. cerebélli postérius, = V. medullare posterius. V. chorioídes, V. interpósitum (Lat., tussengeplaatst), = tela chorioidea ventriculi tertii. V. medulláre antérius, postérius, voorste, achterste mergvlies; een dun vlies onder de vermis cerebelli, resp. aan weerszijden van de flocculus. V. palatínum, het zachte gehemelte. V. sinus rhomboídei, = tela chorioidea ventriculi quarti. V. terminále, = fimbria hippocampi. V. trianguláre cérebri, = V. chorioides.

Vena, meerv. venae (Lat.), ader. Venae absorbéntes (Lat., opslorpend), lymphvaten. V. alveoláris inf., sup., de ader voor de tandkassen van onder- en bovenkaak. V. amóris (Lat., ader der liefde), de vena die volgens middeleeuws geloof de vierde vinger van de linkerhand verbond met het hart. V. anastomótica magna cérebri (vgl. Anastomosis), = V. cerebri magna. V. anguláris, ader van de ooghoek naar de V. facialis ant. V. ánguli oris, ader van de mondhoek naar de V. facialis. V. anónyma ὄνομα, ook ὄνυμα, naam), ongenoemde ader; uit de venae jugulares en de V. subclavia naar de V. cava sup. Venae arcifórmes (arcus, boog) renum, boogvormige aderen aan de bases der nierpyramiden. V. arteriósa, de ader met slagaderlijk bloed. = V. pulmonalis. V. arteriósa Soemmeringi, = V. portae. Venae articuláres, aderen in de omgeving van verschillende gewrichten. Venae ascendéntes (Lat., opstijgend) Rosenthal, = venae cerebri inf. Venae ascendéntes Weber, = sinus vertebrales longitudinales. Venae auditívae internae, aderen van de inwendige gehoorgang. Venae auriculáres anteriores, inferiores, superiores, takken der V. facialis post. aan de oorschelp. V. auriculáris posterior, tak van de V. jugularis ext. achter het oor. V. axilláris, okselader. V. ázygos (ἀ priv. en ζεύγνυμι, verbinden), ongepaarde ader, opstijgende uit de venae lumbales dextrae, rechts van de ruggegraat. V. ázygos cerebélli posterior = V. cerebelli inferior. V. ázygos sinístra, = V. hemiazygos. V. basális Rosenthali, uit de venae cerebri internae naar de V. cerebri magna. V. basiláris cérebri, langs de substantia perforata anterior. V. basílica (βασιλεύς, koning; deze ader werd vroeger gelaten bij ziekten van de lever, de koning der ingewanden), ader aan de handpalmzijde van de onderarm naar de V. brachialis medialis. Venae basivertebráles, aderen der wervellichamen. Venae brachiáles, de armaderen, naar de V. axillaris. Venae brachiáles superficiáles, de oppervlakkige huidaderen van de arm. V. brachiocephálica, = V. anonyma. Venae bronchiáles anteriores, posteriores, voorste, achterste aderen der longpijpen. Venae buccáles (bucca, wang), van de musc. buccinator naar de V. facialis anterior. V. buccinatória, van de plexus pterygoideus naar de V. facialis ant. Venae bulbo-urethráles, aderen nabij de bulbus urethrae. Venae calcáneae, van de hielstreek naar de V. saphena parva. Vena canalículi cóchleae, ader langs de canaliculus van het slakkenhuis. Venae canális pterygoídei Vidii, aderen van de canalis pterygoideus. Venae capsuláres hépatis, aderen van het omhulsel der lever. Venae cardíacae, = venae cordis. Venae cardináles (cardo, scharnier, „iets waar een zaak om draait", hoofdzaak), aderen bij de foetus aan weerszijden van de ruggegraat. V. cardinális bráchii van Bardeleben, hoofdader van de arm, het onderarmstuk der V. cephalica. V. carpea

(vgl. Carpus) communícans dorsális, takje tussen de ader, welke tussen het 3e en 4e middelhandsbeen loopt, en het aderlijk net van de handwortel. V. caudalis (cauda, staart), = V. sacralis media. V. cava inferior s. ascéndens, onderste opstijgende holle ader. V. cava superior s. descéndens, bovenste, neerdalende holle ader. V. cava superior sinístra, linker bovenste holle ader bij de vrucht. Venae cavernósae bulbi uréthrae, clitóridis, penis, aderen van de sponsachtige lichamen van de bulbus urethrae, de kittelaar, het mannelijk lid. V. centrális glándulae suprarenális, centrale ader van de bijnier. Venae centráles hépatis, fijne aderen binnen in de leverkwabjes. V. centrális rétinae, netvliesader. V. cephálica (κεφαλή, hoofd), tak uit het adernet der venae brachiales naar de V. axillaris, die vroeger gelaten werd bij ziekten van het hoofd. V. cephálica accessória, takje der V. cephalica op de rug der hand. V. cephálica póllicis, het begin der V. cephalica aan de duim. Venae cerebélli inferiores, onderste aderen der kleine hersenen; aderen van de onderzijde der kleine hersenen naar de sinus petrosi. Venae cerebélli superiores, bovenste aderen der kleine hersenen; van de bovenzijde der kleine hersenen naar de sinus rectus en de sinus transversi. V. cerebrális magna, = V. cerebri magna. Venae cerebráles superiores, = venae cerebri superiores. V. cerebri adscéndens s. anterior, = V. basalis. Venae cérebri inferiores, onderste hersenaderen; van de grote hersenen naar de sinus cavernosi, intercavernosi, petrosi superiores en transversi. Venae cérebri internae, inwendige hersenaderen, die het bloed uit het binnenste der hersenen terugvoeren. V. cérebri magna, grote hersenader; van de venae cerebri internae naar de sinus rectus. V. cérebri media, middelste hersenader; uit de rechter en linker V. cerebri int. naar de sinus cavernosus en sphenoparietalis. Venae cérebri superiores, bovenste hersenaderen; uit de oppervlakte der grote hersenen. V. cervicális profúnda, diepe halsader, uit de uitwendige adervlechten der wervels naar de V. anonyma. V. chorioídea, ader uit de plexus chorioideus. Venae ciliáres anteriores et posteriores, voorste en achterste ciliaire aderen (vgl. Corpus ciliare), naar de V. ophthalmica sup. Venae circumfléxae clitóridis, omgebogen aderen van de kittelaar. Venae circumfléxae fémoris lateráles et mediáles, kringader aan de buiten- en binnenzijde van de dij. V. circumfléxa ílium profúnda et superficiális, diepe en oppervlakkige omgebogen heupader; resp. naar de V. iliaca ext. en de V. saphena magna. Venae circumfléxae penis, omgebogen uitwendige aderen van het mannelijk lid. Venae cólica dextra et cólica media et sinístra, rechter, middelste en linker aderen van de karteldarm. Venae colúmnae vertebrális, adervlechten der wervels. V. cómitans (Lat., begeleidend) nervi hypoglóssi, takje van de V. lingualis. Venae comitántes, de aderen, die naast gelijknamige slagaderen lopen. V. communícans (Lat., een vereniging tot stand brengend), verbindingsader; bijv. V. C. cephálica póllicis, tussen de V. cephalica pollicis en V. radialis; V. C. hépatis, = de poortader; V. C. magna cérebri, = V. ophthalmo-meningea; V. C. obturatória, tussen V. dorsalis penis en V. obturatoria; V. C. ulnáris, tussen V. basilica en de arcus volaris profundus. Venae conárii (conus, kegel, dennekegel), aderen der glandula pinealis. Venae conjunctiváles anteriores et posteriores, voorste en achterste aderen van het oogbindvlies. V. cordis magna, grote hartader = V. coronaria magna. V. cordis parva, = V. coronaria dextra. V. coronária cordis magna, grote kransader. V. coronária cordis sinístra, = linker kransader, sinus coronarius en V. cordis. Venae coronáriae cordis minóres s. parvae, kleine kransaderen. V. coronária labii inferioris et superioris, = V. labialis inf. et sup. V. coronária úteri, ringvormige ader (tijdens de zwangerschap) rondom de inwendige baarmoedermond. V. coronária ventrículi dextra et inferior, rechter en onderste kransader van de maag. Venae córporis callósi, aderen van het corpus callosum naar de sinus sagittalis inf. en de V. cerebri magna. Venae córporis pineális, = venae conarii. V. córporis striáti, = V. terminalis. Venae costáles, = venae intercostales. Venae costo-axilláres, huidaderen van het bovengedeelte van de borstkas. V. crurális, = V. femoralis. Venae cutáneae, huidaderen. V. cýstica, galblaas-ader. V. diaphragmática pedis, gemeenschappelijke aderen der tenen. Venae digitáles dorsáles manus, pedis, aderen op de rug der vingers, tenen. Venae digitáles plantáres, aderen aan de onderzijde der tenen. Venae

digitáles voláres commúnes própriae, gemeenschappelijke en eigen aderen der vingers aan de handpalmzijde. Venae diplóicae of diploéticae, aderen in de diploë (zie ald.) der schedelbeenderen. Venae dorsáles, rugtakken der tussenribsaderen. V. dorsális clitóridis, ader aan de rugzijde van de kittelaar. Venae dorsáles línguae, aderen van de tongrug. V. dorsáles pedis externa, interna, buitenste, binnenste rugader van de voet (4e en 1e V. metatarsea dorsalis). V. dorsális penis profúnda, diep liggende rugader van het mannelijk lid. Venae dorsáles penis superficiáles, oppervlakkig liggende rugaderen van het mannelijk lid. Venae dorsi nasi superiores, bovenste aderen van de neusrug. Venae dorsi spináles, uitwendige adervlechten aan de achterzijde der ruggewervels. Venae dorsocostáles, = venae intercostales. Venae duodenáles, aderen van de twaalfvingerige darm. Venae durae matris, = venae meníngeae. V. emissária, zie Emissaria. Venae epididýmicae, aderen van de bijbal. V. epigástrica inferior, superficiális, superior, onderste, oppervlakkige en bovenste ader van de buikbekleding (vgl. Epigastrium). Venae episcleráles, de aderen van de lederhuid van het oog. V. ethmoidális ant. et post., voorste en achterste zeefbeenader. V. faciális anterior, voorste aangezichtsader. V. faciális commúnis, gemeenschappelijke (uit V. f. anterior en posterior gevormde) aangezichtsader. V. faciális posterior, achterste aangezichtsader. V. faciális profúnda, diep liggende aangezichtsader. V. femorális, dijader = V. cruralis. V. fémoris poplitéa, ader uit de kniekuil naar de V. saphena parva. Venae fibuláres, = venae peronaeae. V. frontális, voorhoofdsader. V. Galeni, = V. cerebri magna. V. gástrica, = V. coronaria ventriculi. Venae gástricae breves, korte maagaderen aan de fundus ventriculi. Venae gastrocnémicae, kuitaderen; vgl. Musc. gastrocnemius. V. gastrocólica, ader van de maag en de karteldarm. V. gastroepiplóica dextra, sinístra, rechter, linker ader van de maag en het epiploön (zie ald.). V. gastrolienális, = V. lienalis. Venae glandulósae, = venae submaxillares. Venae glutáeae inferiores, superiores; onderste, bovenste biladeren. Venae haemorrhoidáles inferiores, onderste aderen van de endeldarm. V. haemorrhoidális media, superior (vgl. Haemorrhoides), middelste, bovenste ader van de endeldarm. V. hemiázygos (ἥμισυς, half; vgl. V. azygos), halfongepaarde ader, uit de V. lumbalis ascendens naar de V. azygos. Venae hepáticae, leverader. Venae hepáticae advehéntes (Lat., toevoerend) et revehéntes (Lat., terugvoerend), takken van de venae umbilicales naar de lever bij de foetus, en foetale venae hepaticae. V. hypogástrica (vgl. Hypogastrium), bekkenader, uit de aderen der organen van en om het bekken. V. íleocólica, ader van de kronkel- en karteldarm. V. ilíaca commúnis, gemeenschappelijke heupader, gevormd door de V. hypogastrica. V. ilíaca interna en V. ilíaca externa, in- en uitwendige heupader. Venae íliolumbáles, takken der V. hypogastrica. Venae inguináles, lies-aderen. V. innominata, = V. anonyma dextra. Venae intercapituláres manus et pedis, aderen tussen de hoofdjes der middelhands- en middelvoetsbeentjes. Venae intercostáles, tussenribsaderen; naar de V. azygos. V. intercostális supréma, bovenste tussenribsader; naar de V. anonyma. Venae interlobáres renis, aderen tussen de nierlobben. Venae interlobáres hépatis, renis, aderen tussen de kwabjes der lever, der nier. Venae interósseae brachii s. commúnes, = venae brachiales. Venae interósseae metacárpeae, = venae metacarpeae. V. interventriculáris posterior, = V. cordis media. Venae intervertebráles, tussenwerveladeren, door de foramina intervertebralia en het foramen sacrale anterius. Venae intestináles, aderen der ingewanden. Venae intralobuláres, = venae centrales hepatis. V. iracúndiae (Lat., van de toorn), voorhoofdsader = V. frontalis. Venae ischiádicae, = venae glutaeae inferiores. Venae jejúno-íleae, = venae intestinales. V. juguláris anterior, voorste strotader. V. juguláris anterior horizontális, = arcus venosus juguli (zie ald.). V. juguláris commúnis, externa, interna, gemeenschappelijke, uitwendige, inwendige strotader. Venae jugulares posteriores, achterste, uitwendige adervlechten der wervels. V. labiális inferior, ader der onderlip. Venae labiáles anteriores, posteriores, voorste, achterste aderen der schaamlippen. V. labiális superior, ader der bovenlip. V. lacrimális, traanader, naar de V. ophthalmica sup. V. laryngea inferior, superior, onderste, bovenste strottenhoofdader. V. lienális, miltader. V. linguális, tongader. Venae lumbáles,

lendenaderen. V. lumbális adscéndens, = V. azygos. V. magna cordis, = V. cordis magna. V. magna Galeni, = V. Galeni. Venae malleoláres, enkeladeren. Venae mammáriae externae, = venae costo-axillares. V. mammária interna dextra et sinistra, rechter en linker borstklier-ader. Venae masseténicae, kauwspieraderen; takken der V. maxilláris externa, = V. facialis anterior. V. maxilláris interna, inwendige kaakader, naar de V. facialis post. V. maxilláris interna anterior, diepe tak naar de V. maxillaris ant. V. mediána antebráchii, ader, gevormd uit de huidaderen van de handrug, die zich in V. basilica en V. cephalica (V. mediána basílica et cephálica) verdeelt. V. mediána colli, middenader van de hals, naar de V. jugularis ext. V. mediána commúnis s. cubiti, verbinding tussen de V. mediana basilica en cephalica en de diep liggende aderen van de onderarm. V. mediána medúllae spinális anterior, ader langs de art. spinalis anterior. Venae mediánae medúllae spinális posteriores, = venae spinales externae posteriores. Venae mediastináles anterióres, posterióres, voorste, achterste aderen van het mediastinum. Venae medúllae spinális, uitwendige aderen van het ruggemerg. Venae medulláres, mergaderen; takken der hersenaderen. Venae meníngeae, hersenvliesaderen = venae durae matris. Venae mentáles, kinaderen. V. mesaráica, = V. mesentérica magna s. superior, grote, bovenste ader van het darmscheil. V. mesentérica minor, s. inferior, kleine, onderste ader van het darmscheil. Venae metacárpeae dorsáles, voláres, aderen aan de rug- en palmzijde der middelhand. V. metacárpea ulnáris, ader tussen het 4e en 5e middelhandsbeen, naar de V. basilica. Venae metatárseae dorsáles, plantáres, aderen aan de boven- en onderkant van de voet. Venae musculáres, spiertakken der aderen. Venae nasáles externae, uitwendige neusaderen. V. nasalis posterior, achterste neusader, langs de art. spheno-palatina. Venae nutríciae óssium, voedende aderen der beenderen, langs de arteriae nutriciae. V. oblíqua átrii sinístri, schuine ader van de linker boezem van het hart. Venae obturatóriae, aderen van het foramen obturatorium (zie ald.) V. occipitális, achterhoofdsader. Venae oesophagéae, slokdarm-aderen. V. ómphalo-mesentérica dextra et sinístra (ὀμφαλός, navel), rechter en linker ader van de navel naar de buikholte bij de foetus. V. ophthálmica superior, inferior, bovenste, onderste oogader. V. ophthalmo-meníngea, een der onderste hersenaderen, die de aderen der grote hersenen met die der oogholte verbindt; syn. V. communicans magna cerebri. V. ovárica, eierstok-ader. Venae palatínae, gehemelte-aderen. Venae palpebráles inferiores, superiores, aderen van het onder- en bovenooglid. Venae pancreáticae, aderen van de buikspeekselklier. Venae pancreático-duodenáles, aderen van de buikspeekselklier en de twaalfvingerige darm. V. papilláris inf. et sup., aderstammetjes van de papilla nervi optici. V. parietális Santorini, een emissarium in het wandbeen. Venae parotídeae anteriores, posteriores, voorste en achterste aderen der oorspeekselklier. Venae parumbilicáles Sappey, aderen van de navel naar de lever en de poortader. Venae perforántes fémoris, doorborende aderen van de dij, takken van de venae profundae femoris uit de V. iliaca externa. Venae pericardíacae, aderen van het hartzakje. Venae peronéae, aderen van het kuitbeen; syn. venae fibulares. Venae pharýngeae, aderen der keelholte. Vena phrénica inferior, onderste middenrif-ader. Venae phrénicae superiores, bovenste middenrifaderen. Venae plantáres, = venae metatarseae et digitales plantares. V. poplitéa, ader van de kniekuil. V. portae poortader. V. praeparáta, = V. frontalis. Venae profúndae bráchii, = venae brachiales. Venae profúndae clitóridis, diep liggende aderen van de kittelaar. Venae profúndae cruris, = venae tibiales. Venae profúndae fémoris, diep liggende aderen van de dij. V. profúnda línguae, = V. lingualis. Venae profúndae penis, diep liggende aderen van het mannelijk lid. V. púbica, schaamader, anastomose van de V. obturatoria met de V. epigastrica inf. Venae pudéndae externae, uitwendige schaamaderen. V. pudenda interna s. commúnis, inwendige schaamader. Venae pulmonáles, longaderen. V. pylórica, = V. coronaria ventriculi. Venae radiáles, spaakbeenaderen. V. radiális superficiális. = V. mediana antebrachii. V. ranina (vgl. Ranula), een deel der V. lingualis, in het tongvlees. V. refléxa, = V. basalis. Venae renáles, nieraderen. V. Rolandi, in de Sulcus Rolandi. V. sacci lacrimális, ader van de traan-

zak. Venae sacráles lateráles, zijdelingse heiligbeenaderen. V. sacrális média s. caudális, middelste heiligbeenader. V. salvatélla, de vierde middelhandsader (V. metacarpea quarta). V. saphéna accessória (zie Saphena; accessórius, bijkomend), een tak der V. saphéna magna, de grote huidader der dij. V. saphéna, minor s. parva, kleine huidader der dij, rozenader. Venae satéllites arteriárum (satélles, gen. satéllitis, begeleider), = venae comitantes. Venae scrotáles anteriores, posteriores, voorste, achterste aderen van de balzak. V. septi pellúcidi, ader van het septum pellucidum (zie ald.). Venae sigmoídeae, halvemaan-aderen, uit de V. mesenterica inf. V. spermática ext., int., uiten inwendige zaadader, in de zaadstreng. V. spheno-palatína, naast de gelijknamige slagader. Venae spináles (zonder meer), inwendige adervlechten der wervels. Venae spináles externae anteriores, externae posteriores, internae anteriores, internae posteriores, ruggemergsaderen, uitwendige en inwendige, aan de vóór- en achterzijde. V. spinális própria anterior, = V. spinalis ext. ant. naast de gelijknamige slagader. V. spirális modíoli, ader in het kanaal van het slakkenhuis. V. splénica, = V. lienalis. Venae stellátae (stella, ster), stervormig gerangschikte adertjes op de buitenzijde der nieren; syn. stellulae Verheijeni. V. Stenoni, = venae vorticosae. V. sterno-cleido-mastoídea, langs de gelijknamige slagader. V. stylomastoídea, ader van het tepel- en stijlvormig uitsteeksel. V. subclávia, ondersleutelbeenader. Venae subconjunctiváles, = venae episclerales. Venae subcutáneae, = venae cutaneae. V. sublinguális, ondertongader. Venae submaxilláres, aderen uit de gelijknamige klier. V. submentális, ader onder de kin, naar de V. facialis. Venae subscapuláres, onderschouderbladaderen. V. subvertebralis laterális, = V. vertebralis inf. V. subvertebrális mediána, V. cava sup. sinistra (zie ald.). V. sulci centrális, gedeelte der V. cerebri sup. in de sulcus centralis. Venae superficiáles bráchii, oppervlakkige aderen van de arm. V. superficiális colli horizontális, arcus venosus juguli. V. superficiális colli verticális, = V. jugularis anterior. V. supraorbitális, ader boven de oogkuil. Venae suprarenáles, bijnieraderen. V. suprascapuláris, = V. transversa colli. V. surális, mondt uit in de V. poplitea. V. temporális communis, media, gemeenschappelijke, middelste slaapader. Venae temporáles profúndae, superficiáles, diep, oppervlakkig liggende slaapaderen. V. témporo-maxillaris, = V. temporalis communis. V. terminális, langs de stria terminalis in de hersenen. V. testiculáris, balzakader. Venae Thebesii, = venae cordis minimae. V. thoracális laterális s. thorácica longa, lange ader aan de zijde van de borstkas. V. thóraco-acromiális, borstschoudertop-ader, naar de V. subclavia. Venae thóraco-epigástricae, van de buikwand naar de V. axillaris. Venae thýmicae, aderen van de thymusklier. V. thyreoídea ima, impar, laterális et media, de alleronderste, ongepaarde, de zijdelingse en de middelste ader van de schildklier. Venae thyreoídeae inferiores, superiores, onderste, bovenste aderen van de schildklier. Venae tibiáles anteriores, posteriores, voorste, achterste aderen van het scheenbeen. Venae tracheáles, luchtpijpaderen. Venae transvérsae colli, dwarse halsaderen. V. transvérsa faciéi, dwarse aangezichtsader. V. transvérsa scápulae, dwarse schouderbladader. Venae transvérsae perináei, dwarse aderen van de bilnaad. V. transversális cérvicis ant., V. superficialis colli horizontalis. Venae tympánicae, aderen der trommelholte. Venae ulnáres, elleboogaderen. V. umbilicális, navelader. Venae uterínae, baarmoederaderen. Venae vagináles, schedeaderen. Venae vertebráles, werveladeren, uitwendige adervlechten der wervels. V. vertebrális (zonder meer), ader van het wervelkanaal, begeleidt de art. vertebralis. V. vertebrális communis, stam van de V. vertebralis en de ader naast de art. cervicalis adscendens profunda. V. vertebrális externa, = V. cervicalis profunda. V. vertebrális externa ant., stam der V. vertebralis en V. vertebralis ant. Venae vértebro-costáles, = venae intercostales. V. Vesálii, tussen de plexus pterygoideus en de sinus cavernosus. Venae vestibuláres, aderen in het vestibulum van het inwendige oor. Venae vorticósae (vortex, gen. vorticis, draaikolk), takken der V. ophthalmica sup. in de tunica vasculosa van het oog. Venae zygomáticae, jukbeenaderen.

Venaepúnctio, het aanprikken van een ader.

Venaeséctio (sectio, snede), aderlating; syn. phlebotomia.

Venaesutúra (vgl. sutura), hechting van een in- of doorgesneden ader.
Venefícium (Lat.), vergiftiging.
Venenanaesthesíe (Duitse samenstelling), algemene gevoelloosmaking door inspuiting met een verdovend middel in een ader (Bier).
Venencollaps (vgl. Collaps), het samenvallen der halsaderen tijdens de diastole, indien de bladen van het pericardium met elkander en met de omgeving vergroeid zijn (mediastino-pericarditis).
Venenklep, -sinus, -pols, zijn slechte uitdrukkingen. In het Nederlands gebruike men aderklep, enz.
Venénum (Lat.), vergif; bijv. nw. venenósus, vergiftig.
Veneríe, venerísmus, venerische ziekten (Venus, gen. Veneris, godin der liefde), geslachtsziekte. Venerismus pyorrhóicus (vgl. Pyorrhoea), druiper.
Venéus (Lat., venosus), aderlijk.
Venóclysis, onjuiste uitdrukking voor phleboclysis (zie Phléboclyse).
Venogram, Röntgenfoto van de aderen.
Venomotorisch zenuwstelsel, het stelsel van zenuwen die invloed uitoefenen op de wijdte der aderen.
Venosclerósis (vgl. Arteriosclerosis), verharding der aderwanden.
Venositeit, aderlijkheid (van het slagaderbloed, indien dit met koolzuur overladen is).
Vénovénostomíe (στόμα, mond), het maken van een anastomose tussen twee aderen.
Vénter (Lat.), buik (ook van een spier). V. anterior, posterior (van spieren), voorste, achterste spierbuik. V. ilii, de holle binnenvlakte van het heupbeen. V. imus (Lat., onderste), de buikholte. V. medius, de borstholte. V. propéndens (Lat., naar voren hangend), hangbuik. V. scápulae, de fossa subscapularis. V. superior, de schedelholte.
Ventiel (D., Ventil; middeleeuws Lat., ventile, sluisdeur), klep; een opening, die vloeistof of gas slechts naar één zijde laat ontsnappen. Ventielpneumothorax, een pneumothorax (zie ald.), waarbij wel, tijdens de ademhaling, lucht in de borstholte komt, maar tijdens de uitademing geen lucht naar buiten ontsnapt (A. Weil).
Ventielstenóse (vgl. Stenose), plaatselijke vernauwing van een luchtpijp, waarbij de lucht bij inademing ruimer wordt toegelaten dan bij uitademing (Van Gilse).
Ventilatie, toevoer van verse, en afvoer van bedorven lucht. Ventilatie-grootte, de hoeveelheid lucht, die per minuut wordt ingeademd. Syn. aeratio. Collaterale V., gaswisseling tussen de alveoli der longen door poriën in de wand bij verstopping van een zijtak van een bronchus; vindt niet plaats bij verstopping van een hoofdtak. Syn. Collaterale respiratie.
Ventilator, toestel of inrichting voor ventilatie.
Ventouse (Fr.), kop, om bloed naar een deel der huid te zuigen (V. sèche, droge kop) of door vooraf gemaakte wondjes op te zuigen (V. scarifiée, bloedige kop; zie Scarificatie).
Ventraal, tot de buik behorend, of, in tegenstelling van dorsaal, naar de buikzijde liggend. V. veld, deel van de achterstrengen van het ruggemerg, in de hoek tussen de achterhorens.
Ventrad, buikwaarts (in de anthropologie).
Ventre trilobe (Fr.), drielobbige buik, een afwijking, die bij oude lieden vaak wordt gezien, nl. in het midden een loodrechte inzinking ter plaatse van de verslapte rechte buikspieren en daarnaast twee klaverbladvormige inzinkingen ten gevolge van verslapping der brede buikspieren. V. oblique (Fr.), scheef opgezette buik bij volvulus van het colon sigmoideum.
Ventricular escape (Eng., ontsnapping), de toestand, waarin de kamer van het hart een poos klopt in eigen rhythme (bij totale hartblokkade).
Ventrículographíe, = pneumencephalographie, zie ald.
Ventriculostomie, zie Ventrikeldrainage.
Ventrículus (verkleinw. van venter); 1. maag; 2. kamer van het hart of de hersenen; 3. andere holten. V. anterior, voorste, d.i. linker kamer van het hart. V. Arantii, kuiltje aan de punt van de calamus scriptorius (zie ald.). V. biloculáris (bis, tweemaal; lóculus, plaatsje, ruimte), zandlopermaag. V. cordis sinister, dexter, linker-, rechterkamer van het hart. V. Duncanii, = V. septi pellucidi. V. laryngis, uitstulping van het slijmvlies van het strottenhoofd tussen de ware en valse stembanden. V. laterális, zijkamer der hersenen. V. Morgagni, = V. laryngis. V. olfactórius, = rhinocoel (zie ald.). V. pineális, soms voorkomende holte in de glandula pinealis; syn. recessus pinealis. V. quartus, vierde hersenkamer. V. quintus, = vijfde hersenkamer. V. septi pellúcidi, holte in het septum pellucidum. V. sextus, zesde hersenkamer = V. lateralis. V. Sylvii, = V. quintus. V. terminális, verwijding van de canalis centralis van het ruggemerg aan het onderste uiteinde. V. tertius, derde (middelste) hersenkamer. V. Vergae, kleine holte in de

hersenen tussen fornix en balk. V. Vieussenii, = V. quintus.

Ventrifixúra, = ventrofixatie.

Ventrikeldrainage (D.), drainage (zie ald.) door middel van een buisje, dat in de zijkamers der hersenen wordt gestoken; bij hydrocephalus, gezwellen, enz. Syn. Ventriculostomie.

Ventrikelquotient, de verhouding tussen de hoogte van de uitslag I en F (I, initiale, aanvangs-schommeling; F. finale, eind-schommeling; I F = Ventrikelschwankung); in de terminologie van Einthoven: R (= I) en T (= F) van het electrocardiogram.

Ventrikelschwankung (D., schommeling), de schommeling in de lijn van het electrocardiogram (zie ald.), die het gevolg is van de samentrekking der kamers).

Ventriloquismus (loquor, spreken), buikspreken.

Ventrofixátio úteri, operatieve bevestiging van de fundus uteri aan de buikwand; syn. hysteropexia abdominalis; vgl. Vaginofixatio.

Ventrolaterád, in de richting van de zijkanten van de buik (in de anthropologie).

Ventroscopíe (σκοπέω, bezien), bezichtiging van de buikholte door een wond in het schedegewelf.

Vénula, meerv. **vénulae,** adertje. Vénulae centráles lobulórum hépatis, = venae centrales. Vénulae ciliáres posteriores breves, adertjes langs de gelijknamige arteriolae in het oog. Vénulae rectae renis, rechte adertjes in de nierpyramiden. Vénulae rétinae, adertjes van het netvlies.

Venúle, een automatisch werkend spuitje om bloed uit een ader op te zuigen, of andere stoffen.

Vera (vrouwel. van verus, waar), afkorting van conjugata vera (zie ald.).

Veratrinismus, vergiftiging met veratrum (nieswortel) of veratrine.

Verbaal (verbum, woord), betrekking hebbende op het woord, of mondeling. Verbale amnesie (vgl. Amnesia, Aphasie), = amnestische aphasie, waarbij de herinnering van het woord verloren is gegaan. Verbale suggestie, het teweegbrengen van een suggestie (zie ald.) door nadrukkelijke toespraak.

Verbigerátie (verbigerare, aanhoudend praten), aanhoudende herhaling van onzinnige woorden of woordgroepen, bij krankzinnigheid; vgl. Echolalie (Kahlbaum).

Verdünnungsversuch (D., verdunningsproef), methode om de werkzaamheid der nieren te beproeven. Laat men een persoon veel drinken, dan neemt, bij normale nierwerking, ook de hoeveelheid urine toe en vermindert de moleculaire concentratie daarvan (vriespuntbepaling), doch bij gestoorde nierwerking geschiedt dit langzamer of in het geheel niet; syn. polyurie expérimentale (Albarran).

Vérmes (Lat.), wormen.

Vermicélli (It., wormpjes), propjes, die men, gelijk uit comedonen, uit sommige kankergezwellen kan drukken, en die uit lichtgele hoopjes epitheelcellen bestaan.

Vermicída (caedo, doden, nl. remedia), wormdodende middelen; syn. vermifuga.

Vermiculáris, op een worm gelijkend; syn. vermiformis.

Vermiculítis, ontsteking van het wormvormig aanhangsel = appendicitis.

Vermifórmis, = vermicularis; zie Processus.

Vermifúga (fugo, verdrijven, nl. remedia), = vermicida.

Verminátio (Lat.), wormziekte; syn. helminthiasis.

Vérmis (Lat., worm) **cerebélli inf., sup.,** onder- en bovenworm der kleine hersenen.

Vernier (naar de Nederlander Peter Werner, 1580—1637, die hem in 1631 voor het eerst beschreef), = nonius (zie ald.).

Vérnix caseósa (misschien gevormd naar het Franse(ook Nederl.) vernis; caseosus, kaasachtig), het smeer, uit huidsmeer en epidermiscellen bestaande, dat de huid van de foetus bedekt.

Vérole (Fr.), syphilis. Petite vérole, pokken. Petite vérole volante, waterpokken.

Verrúca, wrat. V. carnósa (carnosus, vleesachtig), zachte of vleeswrat. V. digitáta (dígitus, vinger), platte wrat met vingervormige uitsteeksels. V. filifórmis, draadvormige, lange, dunne vleeswrat. V. glabra (glaber, glad), V. mollis. V. gyri hippocámpi, wratachtige verhevenheid van de gyrus hippocampi (zie ald.). V. mollis, = V. carnosa. V. molluscifórmis = fibroma molluscum (zie ald.). V. necrogénica (νεκρός, lijk), lijktuberkel, tuberculum necrogenicum. Verrúcae planae juveníles, platte, talrijke vlekken in het aangezicht en op de handen bij jeugdige personen. V. peruviána, zie Verruga. V. seborrhóica s. senílis, donkere wrat bij oude lieden, vooral in het aangezicht en op de rug; vgl. Seborrhoea (volgens sommigen zijn V. seborrhoica en V. senilis niet identiek). V. simplex, gewone, harde wrat. V. teleangiectódes (vgl. Teleangiectasie), = angiokeratoma. V. vulgáris, = V. simplex.

Verrucósus, wratvormig of bedekt met wratten.

Verrúga (Sp. = verruca) **Peruviána,** een gevaarlijke besmettelijke ziekte in de Andes, waarbij zich wratachtige gezwellen vormen op de huid en de inwendige organen; vgl. Oroyakoorts.

Versátilis (Lat.), zeer beweeglijk; vgl. Typhus abdominalis versatilis.

Verschuiving naar links noemt men het voorkomen in het bloedbeeld van een groot aantal neutrophile leucocyten met weinig kernsegmenten (twee); dit wijst meestal op een infectieuse aandoening. V. naar rechts noemt men het voorkomen van neutrophile leucocyten met veel kernsegmenten (drie of vier).

Vérsie (versio, kering); 1. het tot stand brengen van een andere ligging der vrucht in de verloskunde; 2. afwijking van de baarmoeder uit de normale stand; vgl. Anteversio, Retroversio.

Versprengte Keime (D.), weefsel op een abnormale plaats b.v. bijniercellen in de nier, waaruit zich gezwellen kunnen ontwikkelen.

Vértebra (Lat.), wervel. V. basiláris (βάσις, grondslag), de vijfde lendenwervel. V. dentáta (dentátus, van een tand of tanden voorzien), de draaier; zie Epistropheus. V. plana (Lat., planus, plat), wervel afgeplat door tuberculose (Calvé) of osteoporose. V. próminens (Lat., naar buiten stekend), de zevende halswervel, waarvan het doornvormig uitsteeksel buiten die der overige wervels uitsteekt.

Vértebrae, wervels, verdeeld in V. verae (Lat., ware), alle bestaande uit een ring, gevormd door een wervellichaam, een wervelboog en de daaraan verbonden uitsteeksels; en V. spúriae (Lat., valse), die onderling aan elkander gegroeid zijn (heiligbeen, stuitbeen), en waarvan sommige kenmerkende delen ontbreken. Naar het deel van de ruggegraat heten de wervels V. cervicáles, dorsáles, lumbáles sacráles en coccýgeae, hals-, rug-, lenden-, heiligbeen- en stuitbeenwervels.

Vertebrale lijn, de lijn, die de doornuitsteeksels der wervels verbindt.

Vertebrális, tot de wervels behorend; vgl. Art. vertebralis.

Vertèbre d'ivoire, „ivoren", verharde wervel.

Vértex (Lat.), kruin, top. V. cordis, punt van het hart. V. córneae, het voorste punt van het hoornvlies. V. cúbiti, = olecranon. V. presentation, Engelse uitdrukking voor kruinligging.

Verticaal (vertex, gen. verticis, top), loodrecht.

Vertige (Fr.), duizeling. V. angiopathique, cardiovasculaire, duizeling, tengevolge van sclerose der hersen- of hartvaten. V. apoplectique, ténébreux, duizeling, waarbij het donker wordt voor de ogen; vaak een voorteken van apoplexie; syn. scotodinie. V. paralysant ptotique, zie ziekte van Gerlier, Aanhangsel.

Vertígo (Lat.), duizeling. V. ab aure láesa (Lat., door stoornis van het oor), = ziekte van Ménière. V. epiléptica, duizeling, die de betekenis van een epileptische aanval heeft; epilepsie mitior. V. larýngea (Charcot), strottenhoofdduizeling; epilepsia mitior, die met een krieuwelend gevoel onder het strottenhoofd begint; syn. ictus laryngis. V. noctúrna (Lat., nachtelijk), gevoel van te vallen in het begin van de slaap. V. oculáris, duizeling bij verlammingen der oogspieren. V. rotatoria, duizeling met een gevoel alsof rondom alles draait. V. stomacális s. a laeso stómacho (laesus, gedeerd), duizelingen bij chronische maagcatarrh. V. subjectíva, duizeling met een gevoel alsof men zelf ronddraait. V. systemática, = V. rotatoria. V. verticális, duizeling bij het op en neer zien naar een verwijderd voorwerp.

Vertigophobíe, ziekelijke vrees voor duizelingen.

Verumontánum (veru, pin; montanus, bergachtig, verheven), een langwerpige verhevenheid op de bodem van de urethra prostatica; syn. caput gallinaginis, vesicula seminalis.

Vesánia (ve, ontkennend voorvoegsel, bijv. in vecórdia, gebrek aan hart, d.i. verstand; sanus, gezond, dus gebrek aan (geestes-), gezondheid) waanzin. Vesánus (Lat.), = waanzinnig.

Vesíca (Lat.), blaas, meestal urineblaas; in de ziektekunde: blaar, opheffing van de hoornlaag der opperhuid door vloeistof. V. bipartíta, biloculáris, aangeboren misvorming der urineblaas, waardoor deze uit twee in mindere of meerdere mate gescheiden helften bestaat. V. féllea, galblaas. V. urinária, urineblaas.

Vesicántia, vesicatória (sc. remedia), blaartrekkende middelen. V. volántia, vliegende vesicatoria, nl. vesicatoria, die men afwisselend op verschillende plaatsen aanbrengt.

Vesíco- (in verbindingen), = cysto-.

Vesíco-abdominális, behorende tot de blaas en de buik.

Vesíco-prostáticus, behorende tot de blaas en de voorstaanderklier.
Vesíco-púbicus, behorende tot de blaas en de schaamstreek.
Vesíco-rectális, behorende tot de blaas en de endeldarm; bijv. cavum vesico-rectale.
Vesíco-uterínus, behorende tot de blaas en de baarmoeder; bijv. cavum vesico-uterinum.
Vesíco-vaginális, behorende tot de blaas en de schede.
Vesícula (Lat.), blaasje. V. acústica, gehoorblaas, de eerste aanleg voor het inwendige oor. Vesículae aéreae (aer, lucht), luchtblaasjes, blaasjes van Malpighi; de met lucht gevulde blaasjes aan de oppervlakte der opgeblazen long. V. cephálica s. cerebrális, hersenblaasje; de eerste aanleg voor de hersenen. V. germinatíva (gérmen, gen. gérminis, spruit), kiemblaasje; de kern van de eicel. V. olfactória, reukblaasje; de eerste aanleg voor de bulbus en tractus olfactorius (zie ald.). V. ophthálmica s. óptica, oogblaas, de eerste aanleg voor het oog V. prostática, = utriculus prostaticus. V. seminális, zaadblaasje; syn. caput gallinaginis, verumontanum. V. umbilicális, navelblaasje, de rest van de dooierzak tussen chorion en amnion.
Vesiculair ademgeruis, van de longblaasjes uitgaand geluid, dat men bij de auscultatie van de gezonde long hoort.
Vesiculáse, ferment in de prostaat-vloeistof.
Vesiculéus, blaasachtig; zie Vesiculosus.
Vesiculítis, ontsteking der zaadblaasjes.
Vesiculósus, met blaasjes bezet, uit blaasjes bestaande, blaasachtig.
Vespertílio (Lat., vleermuis), lupus erythematodes (zie ald.), die in de vorm van een vleermuis neus en wangen beslaat.
Vessie à colonnes (Fr., blaas met zuilen, balken), trabekelblaas (zie ald.).
Vestibulair, vestibularis, tot het vestibulum (zie beneden) behorend; bijv. nervus vestibularis. Vestibulaire aanvallen, aanvallen van duizeling, hoofdpijn, nystagmus, braking, dubbelzien, bij ziekten der kleine hersenen. Vestibulair apparaat, het door de nervus vestibularis geïnnerveerde evenwichtsorgaan. Vestibulaire reactie, reactie op de galvanische stroom als deze dwars door het hoofd wordt geleid; bij sluiting neigt het hoofd naar de anode, bij opening naar de cathode.
Vestíbulum (Lat., voorhof), toegang. V. bursae omentális, ruimte tussen het lig. hepato-duodenale, de vena cava inf., de alvleesklier en de lever. V. labyrínthi, voorhof van het oorlabyrint. V. laryngis, voorhof van het strottenhoofd, beneden het strotklepje. V. nasi, de toegang tot de neusholte, ter hoogte van de neusvleugels. V. oris, voorhof van de mond, de ruimte tussen de wangen en de tandkassen. V. vagínae, voorhof der schede.
Vestígium (Lat., voetspoor), = rudimentum.
Veterinair (veterinarius, tot het last- of trekvee behorend), betrekking hebbende op het vee. Veterinaire geneeskunde, veeartsenijkunde.
Vetnecrose (vgl. Necrose), vorming van witte plekken van afgestorven vetweefsel in de buikholte, na verwondingen, bloedingen en ontstekingen der alvleesklier, tengevolge van de werking van het pancreassap.
Vetphaneróse, onvoldoende verbrand celvet, dat zichtbaar is b.v. in de vezels van de hartspier van het zogenaamde tijgerhart.
Vexierhalluzinationen (D., vexiren, plagen; vgl. Hallucinaties), gezichtshallucinaties bij alcoholisme, welke telkens verdwijnen als de delirant ernaar grijpt (Bonhöffer).
Vía naturális (Lat.), de natuurlijke weg; per vias naturales, langs de natuurlijke wegen.
Viantigéen (Vi afkorting van vitaal of misschien van virulentie), een antigeen aangetoond in het lichaam van typhus- en paratyphus-C-bacillen, met een bijzondere antigene werking en zeer slecht bestand tegen verhitten en behandeling met alcohol en zoutzuur.
Víbices (vibex of vibix, striem), streepvormige bloedingen onder de huid.
Vibrátie (vibro, schudden), trilling. V. -gewaarwording, = pallaesthesie (zie ald.). V.-massage, massage door middel van een gelijkmatig schuddend toestel; een vorm van V.-therapie, behandeling door middel van schuddende toestellen, bijv. het zitten in een fauteuil vibratoire.
Víbrio, meerv. **vibriónes** (van vibro, snel heen en weer bewegen), bacteriën met eigen beweging; korte schroefbacteriën. V. aúreus, goudgele vibrio, in rioolvuil. V. berolinénsis, Berlijnse V., uit het Berlijnse rivierwater. V. chólerae asiáticae (Koch, 1883), cholera-bacterie. V. El Tor (Gottschlich), een varieteit van de vorige, bij pelgrims gevonden in het Egyptische quarantainestation El Tor. V. Finkler-Prior, verwekker (volgens sommigen) van de cholera nostras. V. flavéscens, flavus, geelachtige V., gelijk V. aureus. V. linguális, gekweekt bij muizen, die geënt waren met tongslijmvlies; gelijkt op V. cholerae, niet zeker pathogeen. V. massáua, een voor cavia's zeer vergiftige vibrio. V. Metschnikow,

verwekt bij duiven en cavia's septikaemie. V. próteus, = V. Finkler-Prior. V. séptícus, zie Vibrion.

Vibrion septique (Pasteur), verwekker van het oedema malignum.

Vibríssae (snorharen van de kat), borstelharen vóór in de neus.

Vibromassage, = vibratiemassage.

Vibrométer, toestelletje om snelle trillingen van het trommelvlies teweeg te brengen, ter behandeling van doofheid.

Vibrophóon (φωνή, geluid), toestelletje om het trommelvlies door middel van geluidtrillingen te masseren.

Vibrotherapíe, vibratietherapie.

Vicariërend (vicárius, wisselend), in de plaats komende van iets anders. V. emphysema, vgl. Emphysema. Vicariërende hypertrophie, vermeerdering in omvang van één van de twee gepaarde organen (bijv. een nier) als het andere gebrekkig wordt. Vicariërende menstruatie, neusbloeding of longbloeding in de plaats van een menstruatie. Vicariërende várices, ontstaan doordat dieper liggende aderen verstopt waren.

Viciéus (vítium, gebrek), schadelijk; vgl. Circulus vitiosus.

Viciline (vicia, wikke), globuline in zaden van peulvruchten.

Vierzellenbad (D., viercellenbad), electriseren van het lichaam, waarbij de vier ledematen elk in een met water gevulde bak staan, waardoor de stroom wordt toegeleid (C. S. Schnée).

Vigantól, een oplossing van geactiveerd ergosterol (vitamine D., beter vitasterol D.) in olie.

Vígil (Lat., wake, wakend), slapeloos. Coma vígil, diepe bewusteloosheid en delirium met open ogen.

Vigilambulísme (Fr.) (Egger en Lereboullet), somnambulisme in wakende toestand bij hysterische patiënten.

Vigília, slapeloosheid.

Vigiliteit (Ziehen), opwekbaarheid van de aandacht.

Villi (Lat.), vlokken, vlokachtige aanhangsels. V. arachnoidáles, vlokken der arachnoidea (zie ald.). V. intestináles, vlokken van het darmslijmvlies. V. pericardíaci, vlokken van het epicardium ter hoogte van de auriculae cordis. V. pleuráles, door fibrine gevormde vlokken op de pleura bij pleuritis. V. synoviáles, vlokken der synovia (zie ald.).

Villikiníne (κινέω, bewegen), een hormoon, dat ontstaat onder invloed van zoutzuur op de vlokken van het duodenum, waardoor deze in beweging geraken.

Villósus (Lat.), vlokkig; bijv. cor villosum.

Víncula (vínculum, band, boei) língulae, verhevenheden aan de zijrand van de lingula cerebelli. V. téndinum, plooien tussen de pezen en peesscheden aan de handpalmzijde van duim en wijsvinger. V. aórtae, plooien van het pericard om het begin van de aorta.

Vínculum (Lat., boei, band) **Sóstrati** s. fáscia circuláris péctoris, zwachtelverband rondom de borst, met banden over de schouders.

Violátio (Lat.), schending, verkrachting.

Viosteról, de door de Council on Pharmacy and Chemistry van de American Medical Association aangenomen naam voor oplossingen, in plantaardige olie, van geactiveerd (bestraald) ergosterol (vitasterol D.).

Viperíne (viper, adder), het werkzame bestanddeel van het addervergif.

Virágo (Lat.), manwijf, een vrouw met mannelijke eigenschappen en voorkomen; Viraginiteit, = homosexualiteit (zie ald.) van vrouwen.

Virgínitas (Lat.), maagdelijkheid.

Vírgo intácta (Lat.), ongerepte maagd; vgl. Uterusvirgo.

Viricíde = virus dodend.

Víridans (viridis), groen; vgl. Streptococcus viridans.

Virílis (Lat.), mannelijk; zie Membrum virile; syn. masculinus.

Virilisatie (Lat. vir, man), de ontwikkeling van virilismus, zie ald.

Virilísmus, mannelijk voorkomen van een vrouw: spierhypertrophie, stemverandering, clitorisvergroting, mamma-atrophie.

Viroloog, beoefenaar van de leer der virus.

Virtueel (virtus, deugd, kracht, vermogen om iets te doen), door bouw of vorming mogelijk, maar niet in werkelijkheid bestaande. V. beeld, het beeld van een voorwerp, dat wel door het oog kan worden waargenomen, omdat dit stralen ontvangt uit de richting waar zich het beeld zou bevinden, indien het in werkelijkheid werd gevormd, maar dat niet op een scherm kan worden opgevangen ter plaatse waar men het meent waar te nemen; bijv. het door een vergrootglas gevormde beeld; tegenst. reëel, werkelijk, bijv. het omgekeerde beeld op het netvlies. Virtuele pool, de pool, die men zich kan voorstellen, langs welke een stroom, die naar een spier of zenuw wordt geleid, deze weder verlaat, en aan een anode op de huid beantwoordt; dus een virtuele cathode binnen het lichaam.

Virulent, vergiftig, ziekte verwekkend (zie Virus).

Virulentie, de eigenschap van virulent zijn.

Vírus, gif, smetstof. V. des rues (Fr.), straatvirus, de smetstof der hondsdolheid, die aan een ziek dier ontleend is. V. fixe (Fr., vast), een uit het vorige door passage (zie ald.) verkregen virus met een vaste, d.i. niet meer te verkorten, incubatie-tijd (Pasteur). V. vaccinicum, koepokstof.

Vis (Lat.), kracht. V. a. tergo, (Lat., van de rug uit), stuwende kracht; bijv. de versnelling die het hart aan het bloed mededeelt. V. medicátrix natúrae (Lat.), geneeskracht der natuur. V. vitae, V. vitális (Lat.), levenskracht.

Víscera, (Lat.), ingewanden.

Visceráal, tot de ingewanden behorend. Visceraal blad van het buikvlies, het gedeelte dat de ingewanden overtrekt; tegenst. parietaal. Viscerale bogen, kieuwbogen. Viscerale jicht, arthritische verschijnselen aan de ingewanden (vgl. arthritis). V. skelet, het gedeelte van het skelet, dat uit de kieuwbogen ontstaat. V. zenuwstelsel, = autonoom z. (zie ald.).

Visceromotorisch, de beweging der ingewanden veroorzakend.

Viscerotomíe (τέμνω, snijden), een methode, in gebruik in Brazilië en elders, om van een dode een stuk lever ten onderzoek te verkrijgen door een kleine wond in de buikwand.

Viscerotóom, instrument voor de viscerotomie, zie ald.

Viscerotróop (τρέπω, wenden), op de ingewanden werkend, b.v. een virus. Vgl. Neurotroop, Pantroop enz.

Víscidus (Lat.), kleverig.

Viscositeit, de mate van inwendige wrijving van vloeistoffen, vooral van het bloed. De toestel, waarmede zij wordt gemeten, heet Viscosiméter.

Viseerlijn (viser, iets in het oog nemen mikken), gezichtsas.

Vision colorée (Fr.), = chromopsie (zie ald.).

Visionair, onderhevig aan visioenen.

Visqueus (Lat., viscosus, slijmig), wordt gezegd van de lichaamsbouw in tegenstelling met pycnisch, zie ald.

Visueel, betrekking hebbende op het zien. Visuele hallucinaties, gezichtshallucinaties. V. type, soort van mensen, die bij voorkeur dat in zich opnemen, wat zij gezien hebben; vgl. Auditief.

Visuo-auditorisch, betrekking hebbende op gezicht (visus) en gehoor (auditus); van zenuwvezelen, die met de centra van beide verrichtingen in verband staan.

Visuométer, toestel om de gezichtsscherpte te meten.

Vísus (Lat.), het gezicht, de gezichtszin, de gezichtsscherpte (acies visus). V. amplificátus (Lat., vergroot), = macropsie (zie ald.). V. colorátus (Lat., gekleurd), chromopsie (zie ald.). V. defigurátus (Lat., misvormd), = metamorphopsie (zie ald.). V. dimidiátus, (Lat., in tweeën verdeeld), = hemianopsie (zie ald.). V. diminútus (Lat., verminderd), = micropsie (zie ald.). V. diúrnus (Lat., overdag geschiedend), = hemeralopie (zie ald.). V. duplicátus (Lat., verdubbeld), dubbelzien. V. júvenum (Lat., der jongelieden), bijziendheid. V. lúcidus (Lat., lichtgevend), = photopsie. V. muscárum (Lat.), het muggen en vliegen (mouches volantes) zien; syn. myiodesopsie. V. reticulátus (Lat., netvormig), gezichtsveld met talrijke scotomen (zie ald.). V. senílis (Lat., ouderdoms-), presbyopie (zie ald.).

Viswervels, biconcave wervellichamen, b.v. bij osteoporose.

Vita (Lat.), leven. Vita brevis, ars longa, het leven is kort, de kunst is lang (het eerste der aphorismen van Hippocrates). V. mínima (mínimus, zeer klein), geringe tekenen van leven; uiterste graad van verval van krachten.

Vitaal (vitális), tot het leven behorend. Vitále capaciteit (capácitas, bevattingsvermogen), de hoeveelheid lucht, die na diepe inademing kan worden uitgeademd (Hutchinson). V. centrum, levensknoop, het ademhalingscentrum; syn. noeud vital. Vitale depressie, V. melancholie, endogene, dus niet symptomatische of reactieve depressie of melancholie; een phase der manisch-depressieve psychose. Vitale indicatie, aanwijzing tot een geneeskundige handeling, die door levensgevaar geboden is. Vitale kleuring, kleuring van weefseldelen tijdens het leven, soms nog binnen het lichaam. Vitale sensibiliteit, gevoelsgewaarwordingen: pijn-, tast-, temperatuurzin. Vgl. Gnostische sensibiliteit. Vital statistics, Engelse benaming voor statistiek van geboorten, ziekte en sterfgevallen.

Vitalismus, leer van de levenskracht; vgl. Neovitalisme.

Vitaliteit, levensvermogen.

Vitamínes (van vita, leven en amine, de N-bevattende groep) (Funk), stoffen, waarvan de aanwezigheid in het voedsel nodig is voor een goede gezondheid zonder dat zij zelf eigenlijk voedingsmiddelen zijn, terwijl de afwezigheid stoornissen (avitaminosen) teweegbrengt. Onderscheiden worden:

Vitamine A = xerophthol, een anti-xerophthalmie Vitamine.

Vitamine B-complex, omvat thiamine, ribo-

flavine, niacine, biotine en andere. Behoedt voor beri-beri, spruw, pellagra, morbus coeliacus, anaemie.

Vitamine C = ascorbinezuur, een anti-scheurbuik vitamine.

Vitamine D = calciferol en 7-dehydro-cholesterol, een anti-rhachitis en anti-osteomalacie vitamine.

Vitamine E = tocopherol, een anti-abortus - vitamine.

Vitamine K, een antihaemorrhagisch vitamine.

Vitamine P = citrine, hesperidine, ook een antihaemorrhagisch vitamine.

Vitamineren, vitamines in voedingsmiddelen brengen.

Vitaminiseren, een stof (bijv. het ergosterol) in vitamine omzetten.

Vitasteróles, tot de groep der vitamines behorende sterolen, o.a. het vitamine A.

Vitellíne (vitellus, dooier), nucleo-albumine in de eidooier; vgl. Ovovitelline.

Vitellínus, tot de dooier behorend; vgl. Membrana vitellina.

Vitéllus (Lat.), dooier. V. formatívus, vormingsdooier, het gedeelte, waaruit zich de kiem vormt. V. nutritívus, voedingsdooier, het gedeelte, dat voedsel levert aan de vrucht.

Vitíligo (Celsus), huidziekte met witte, gladde, door een donkere rand scherp begrensde vlekken, waarop de haren kleurloos zijn. V. grávior (Lat., ernstiger), lepra maculosa (zie ald.), waarbij de huid door grote, bruine, grijsachtige bruine en pigmentloze vlekken bedekt is; vgl. Morphaea. Zie Piebald skin.

Vitiligoídea, op vitiligo gelijkende aandoening, nl. xanthoma (zie ald.) (Addison en Gull).

Vitiósus (Lat.), ondeugdelijk, gebrekkig; zie Circulus; syn. vicieus.

Vítium (Lat., gebrek; meerv. vitia) cordis, hartgebrek. V. primae formatiónis (Lat., gebrek van de eerste vorming), aangeboren gebrek of misvorming.

Vítrëus (Lat.), van glas, glasachtig; vgl. Corpus vítreum, Substantia, Membrana vitrea.

Vitrocultuur, zie Explantatio.

Vítrum, glas, medicijnfles. V. amplum, fles met een wijde hals. V. flavum, fles van geel glas. V. nigrum, fles van donker glas. V. patentátum, V. prostillicídio (stillicídium, het vallen van druppels), druppelfles.

Vividiffusie (vivus, levend; diffúsio, verspreiding door uitgieting), kunstmatige bloedsomloop door de vaten van het levende hart van een dier aan een buizenstelsel te verbinden.

Vivificátie, levend wording; verandering van levenloze stof in levend weefsel.

Vivipercéptie (perceptio, waarneming), het bestuderen van levensverrichtingen zonder vivisectie.

Viviséctie (sectio, snede), het verrichten van operatieve proefnemingen op levende dieren.

Vivodialyse, kunstmatige dialyse tijdens het leven door de pleura- of peritoneumholte b.v. om ureum uit te spoelen.

Vizioen (Fr., vision, gezichtsgewaarwording, nl. in de verbeelding), gezichtshallucinatie, in 't bijzonder van bovennatuurlijke aard.

Vlies (D.), de witte bekleding van de nucleus dentatus; syn. capsula nuclei dentati (zie ald.).

Vloeirolvoet, zie Cyrtopaedie.

Vocális (vox, gen. vocis, stem), betrekking hebbende op de stem; bijv. chorda, processus vocalis.

Vociferátie (vociferátio, luid gejammer, geschreeuw), het „gedragen", met pathos, spreken van krankzinnigen.

Voetclonus (vgl. Clonus), **voetphaenomeen** (vgl. Phaenomeen), ziekelijk verhoogde Achillespeesreflex; buigt men bij sommige ruggemergziekten, terwijl de knie gestrekt is, de voet van de lijder plotseling dorsaalwaarts, dan ontstaan enige snel op elkander volgende samentrekkingen der kuitspieren en strekkingen en buigingen van de voet.

Voix (Fr.), stem, geluid. V. chevrotante (Fr., blatend gelijk een geit). V. de polichinelle, = aegophonie (zie ald.). V. neurasthénique, het weigeren van de stem bij neurasthenie. V. tubaire, „buisgeluid", bronchophonie (zie ald.).

Vola manus (Lat.), handpalm.

Voláris, tot de handpalm behorend.

Vole bacillus (Eng. vole, woelmuis), zie Murine tuberkelbacil.

Volley (Eng., geschutsalvo), een reeks kunstmatig teweeggebrachte spiertrekkingen.

Vollsalz (D.), keukenzout, waaraan een 1 : 2 millioenste deel joodkalium is toegevoegd, ter vervanging van het gewone keukenzout, ter voorkoming van krop in streken, waar deze inheems is (Vollsalz-Prophylaxis).

Vollträger (D., volledige overdragers), leden van een familie met een erfelijke bloedcellenanomalie, die de verschijnselen daarvan volledig vertonen. Vgl. Teilträger.

Volsélla (Lat., van vello, uitplukken), pincet.

Volt (naar de Italiaanse natuurkundige Alessandro Volta, 1745—1827), éénheid van electromotorische spanning, welke bij een weerstand van 1 Ohm een stroomsterkte van 1 Ampère levert.

Voltaméter, instrument om de sterkte van een electrische stroom te meten.

Voltampère, het product van 1 Volt en 1 Ampère (zie ald.); practische éénheid van stroomeffect = 10^7 absolute éénheden; aequivalent van 1 Watt (zie ald.).

Voltaschwindel (D.), duizeling, doordat een galvanische stroom door het hoofd, waarschijnlijk ook door het oorlabyrint gaat; syn. galvanische duizeling.

Voltméter, instrument om de electromotorische kracht in volts te meten.

Voltregulátor, toestel om de stroomspanning zeer nauwkeurig te regelen.

Volume (Fr.), **volúmen** (Lat., eigenlijk iets dat opgerold is), de ruimte, die door een lichaam wordt ingenomen. V. pulmónum áuctum (Lat.), toegenomen omvang der longen; syn. emphysema.

Voluméter, instrument om het volume van stoffen te meten.

Volumetríe, bepaling van de hoeveelheid ener gasvormige scheikundige stof, door meting van het volume.

Volumpulse (D.), de wisselingen in het volume van een lichaamsdeel, overeenkomende met de polsslagen; vgl. Plethysmograaf.

Voluntárius (Lat.), vrijwillig.

Vólvulus (van volvo, winden), „knoop" in de darm, beklemming van een darmlis in een ander gedeelte van de darm; ook: de ziektetoestand, door beklemming veroorzaakt.

Vómer (Lat., ploegschaar) (sc. os), ploegschaarbeen; het ongepaarde been van het neustussenschot.

Vomeren (Fr., vomer), braken.

Vómica (Lat.), **vomique** (Fr.), absces of wat daaruit wordt verwijderd; in het bijzonder een holte in de long of hetgeen in grote massa's tegelijk (of ook in kleine hoeveelheden — vomique fragmentée van Dieulafoy — bij interlobair empyeem), uit zulk een holte wordt opgehoest (vomica curativa).

Vomissement pituiteux oesophagien (Matthieu), braking van slijm uit de slokdarm: „hartwater".

Vomitívum s. vomitórium (Lat., nl. remedium), braakmiddel; syn. emeticum.

Vómito négro (Spaans, zwarte braking), gele koorts (die met bloed braken gepaard gaat).

Vómitophobíe (φόβος, vrees), aandrang tot braking door zenuwachtige opwinding.

Vómiturítio (Lat.), de bewegingen van het braken, misselijkheid.

Vómitus (Lat.), het braken; syn. emesis. V. cruéntus (Lat.), bloedige braking. V. gravidárum, de brakingen van zwangere vrouwen. V. marinus (Lat., tot de zee behorend), zeeziekte. V. matutínus (Lat., tot de morgen behorend), loze braking, „hartwater"; de brakingen, voornl. in de morgen, bij dronkaards.

Vorácitas (Lat.), gulzigheid.

Vorbehandlung (D., voorafgaande behandeling), het kunstmatig doen ontstaan van antilichamen (zie ald.) in het dierlijk organisme, door stoffen in te spuiten, die niet in dat organisme thuis behoren (körperfremde Stoffe), bijv. schapenbloedlichaampjes bij konijnen, waardoor het serum van het konijn de eigenschap krijgt, op schapenbloed haemolytisch te werken.

Vorbeireden (D.), voorbij praten (Ganser) een vorm van negativisme (zie ald.), bestaande in het schijnbaar opzettelijk geven van antwoorden, die met de vraag niets te maken hebben.

Vorbeizeigen (D.), miswijzen (Barany); als de vinger bij uitgestrekte arm omhoog wijst, wijkt hij uit zijn richting als men de nervus vestibularis, bijv. door het oor uit te spuiten, prikkelt; is deze reactie gestoord, of vertoont zij zich spontaan, ook bij andere lichaamsdelen en andere bewegingen, dan wijst dit op stoornis in de vestibulaire functie (kleine hersenen enz.).

Vorhofpropfung (D.), ophoping (van bloed) in de rechter hartboezem en de grote aderen, als de boezem zich, door te snelle samentrekkingen der kamer (zie Paroxysmale tachycardie) niet voldoende kan ledigen (Wenckebach).

Vórtex (Lat., draaikolk). V. cordis, de gedraaide figuren, die de spiervezels aan de punt van het hart vormen. V. lentis, de gewonden figuren, door de lensvezels gevormd. V. pilórum, de figuren, door de rangschikking der haren gevormd. V. purulénta, oude benaming voor veretering van het hoornvlies. Voorts een figuur in de lijnen van de vingertop, gerangschikt als de haren op de kruin van het hoofd. Vgl. Dactyloscopie.

Vorticósus, in de vorm van een draaikolk; vgl. Venae vorticosae.

Voussure (Fr., welving), uitpuiling van een deel der borstkas door vergroting van het hart of door een aneurysma.

Vox (Lat.), stem. V. anserína (Lat., ganzestem), hese stem bij verlamming van de nervus recurrens. V. cholérica, hese stem van de choleralijder. V. clandestína (Lat., heimelijk), fluisterstem. V. neurasthénica, zwakke stem bij neurasthenie.

Voyeur (Fr., iemand die ziet), iemand, die zich de aanblik van de coitus tracht te

verschaffen, omdat hij daardoor orgasmus krijgt; syn. mixoscopie.

V.S., afkorting van venaesectio, aderlating.

V.T., Vacuumtuberculine, d.i. Originaltuberkulin (TOA; zie Tuberculine), in het vacuum (Lat., ledig, het luchtledige) ingedampt tot $^1/_{10}$ van het oorspronkelijke volumen.

Vulnerabiliteit (vulnerabilis, verwondbaar), kwetsbaarheid.

Vúlnus (Lat.), wond. V. conquassátum, contúsum, (Lat.), gekneusde wond. V. incisívum (Lat.), snijwond. V. morsum (Lat.), gebeten wond, bijtwond. V. pénetrans (Lat.), doordringende, doorborende wond; een wond, die tot een lichaamsholte of gewrichtsholte doordringt. V. scissum, opengespleten of gescheurde wond. V. sclopetórum, bombardárum (middeneeuws Lat.), wond, door geweer- of geschutkogel veroorzaakt.

Vúlva (Lat.), de uitwendige schaamdelen der vrouw; syn. cunnus, pudendum muliebre.

Vulvísmus, onjuiste benaming voor vaginismus (zie ald.).

Vulvítis, ontsteking der vulva.

Vulvovaginále klieren, = Glandulae Bartholini, zie ald.

Vulvovaginítis gonorrhóica, door druiperbesmetting veroorzaakte ontsteking der uitwendige vrouwelijke geslachtsdelen, vooral bij kleine meisjes.

W

Wabentheorie (Wabe, D., honigraat), een theorie omtrent de bouw van het protoplasma (Bütsche).

Wachstumsstoffe (D., groeistoffen), stoffen in het voedsel, die de groei aanzetten (Abderhalden); vgl. Atmungs- en Erhaltungsstoffe.

Wachtelschlagpuls (D., kwartelslagpols), = pulsus coturnicans, zie ald.

W.F.R., afkorting voor Weil-Felixreactie, zie Edm. Weil, Aanhangsel.

Walcheren-fever (Eng.), Zeeuwse koorts; de ziekte (malaria?), die in 1809 de Engelsen bij hun landing op Walcheren heeft geteisterd.

Wandering rash (Eng., rondtrekkend uitslag), vgl. Annulus migrans.

Wanderzellen (wandern (D)., rondreizen), cellen, gelijk o.a. de leucocyten, die zich zelfstandig in de weefsels bewegen (V. Recklinghausen).

Wa R, = Wassermann's reactie.

Warmte-aequivalent (aequus, gelijk; valeo, gelden; Fr., aequivalent, oorspr. een bijv. nw., van het Lat. aequivalens, gelijkwaardig), het aantal eenheden van mechanisch arbeidsvermogen, dat overeenkomt met het arbeidsvermogen van één warmteeenheid.

Warmtebalans, de berekening van de hoeveelheden warmte, die het lichaam verlaten en binnenkomen.

Warmtecentra, de plaatsen in de hersenen, welke invloed oefenen op de lichaamswarmte.

Warmtedyspnóea (vgl. Dyspnoea), versnelde ademhaling door verhoging der lichaamstemperatuur.

Warmteregulering, het in stand houden van de eigen warmte van het lichaam op een bepaalde hoogte.

Wasserpfeifegeräusch (Unverricht), longfistelgeruis bij pneumothorax.

Wassersperre (sperren, D., tegenhouden) vasomotorisch mechanisme, voornamelijk in de lever gelocaliseerd, waardoor een in de bloedbaan gebracht teveel aan vloeistof aan de algemene circulatie wordt onttrokken, doordat het in de aderen van het poortaderstelsel wordt achtergehouden. In het bijzonder door Pick aangetoond bij de hond; ook „Lebersperre" genoemd.

Wasting palsy (Eng. van paralysis), verterende verlamming, = atrophia musculorum progressiva (zie ald.).

Watchmaker's cramp (Eng.), horlogemakerskramp; 1. pijnlijke krampen in de spieren der handen; 2. kramp van de kringspier van het oog, door het ingeklemd houden van het vergrootglas.

Waterbrash (Eng., water en Schots, bras, braken), zure oprisping.

Waterhammerpulse (Eng., mechanische-hamerpols), een sterke polsstoot, snel komend en verdwijnend, bij insufficientie der aortakleppen.

Water-itch (Eng.), = ground itch (zie ald.).

Waterslag, zie Coup de bélier.

Watt (naar de Schotse werktuigkundige James Watt, 1736—1819), een eenheid van arbeidsvermogen = $^1/_{736}$ paardekracht (= 1 volt-ampère).

Wattméter, toestel om watts te meten.

Weakened heart (Eng.), verzwakt hart door ontaarding der hartspier; hartzwakte.

Weaver's bottom (Eng., wevers-zitdeel), chronische ontsteking van de slijmbeurs

op de zitbeensknobbel, door het aanhoudend zitten.

Weichselzopf, = plica polonica (zie ald.).

Wekamine (beter: Opwekamine), sympathicomimetrische amine, b.v. benzedrine. Zie Sympathicomimetrica.

Weltuntergangserlebnis, het gevoel alsof men de ondergang der wereld beleeft.

Wett brain (Eng., natte hersenen), in sommige gevallen van sereuse meningitis ontlast zich bij lumbale punctie een helder vocht onder hoge druk; vooral bij potatoren.

Whipworm (Eng., zweepworm), trichocephalus dispar (zie ald.).

White flux, white purging (Eng.), zie Diarrhoea alba.

White gum (Eng., wit gummi), = strophulus albidus (zie ald.).

White leg (Eng., wit been), = phlegmasia alba dolens.

White softening (Eng., witte verweking), vettige ontaarding van zenuwweefsel.

White swelling (Eng., witte zwelling), = hydrarthron (zie ald.).

Whitlow (Eng.), zwerende vinger, panaritium.

Whole mount (Eng.), microscopisch praeparaat van de gehele (platte) borstklier van de muis.

Wildbäder (D.), vgl. Acratothermen; syn. indifferente thermen.

Wind-dropsy (Eng., wind- (water-) zucht); 1. meteorismus (zie ald.); 2. emphysema (zie ald.) der huid.

Wing-like position (Eng., stand, gelijkende op die van een vleugel), eigenaardige houding van hand en arm na cerebrale hemiplegie; sterke buiging van elleboog en polsgewricht; fr. signe du peaucier.

Witzelsucht (D.), zucht om aanhoudend onnozele aardigheden te maken (witzeln) bij sommige krankzinnigen, vooral indien de voorhoofdskwabben aangedaan zijn (Jasstrowitz).

W/o emulsie, een emulsie met olie als buitenste (continue) phase en water als binnenste (disperse) phase.

Woestijnúlcera, oppervlakkige zweren vooral aan de benen bij de soldaten in Afrika tijdens de laatste wereldoorlog, misschien verwekt door een Gram-negatieve coccus (micrococcus mycetoides).

Wohlfartia magnifica, zie Myiasis.

Wolf (D.), = intertrigo (zie ald.).

Wolfsrachen (D., wolfskeel), aangeboren splijting van het gehemelte; vgl. Cheilognathoschisis, Palatoschisis, Uranoschisis.

Wolhynische koorts, = febris Wolhynica (zie ald.).

Wool sorters' disease (Eng., wolsorteerdersziekte), miltvuur; vgl. Carbunculus malignus.

Worstelaarstype, zie Syndroom van Corn. de Lange.

Wortelcyste, cyste aan de apex van een tand, een granuloom, (Eng., dental cyst).

Wortsalat (D.) (Forel), onsamenhangend, zinledig gebazel, waarin enkele uitdrukkingen telkens terugkeren (stereotypie).

Wrist drop (Eng., het neerhangen van de pols), verlamming van de strekkers der hand en der vingers, zodat de hand slap naar beneden hangt. Syn. Dropping hand.

Writers' cramp (Eng.), schrijfkramp; vgl. Mogigraphie.

Writing hand (Eng., schrijvende hand), de eigenaardige houding der hand bij paralysis agitans.

Wry neck (Eng., stijve neck), = torticollis (zie ald.).

Wucheréria Bancrofti = Filaria Bancrofti.

Wunschdelir (D.), een delirium (zie ald.), waar in een wens als vervuld wordt voorgesteld.

X

X-been, bakkersbeen, genu valgum.

X-chromosoom, het enige chromosoom, dat zich bij de mitose niet in tweeën splitst en waardoor, naar men aanneemt, het geslacht wordt bepaald. Syn. Chromosoma accessorium.

X-stralen, = Röntgen-stralen.

Xanthelásma, xanthóma (ξανθός, geel, blond; ἔλασμα, gedreven werk, iets dat zich boven de oppervlakte verheft), linsvormige of meer bolle, uit bindweefsel bestaande verdikkingen op de huid (X. planum en X. tuberósum), die door eigenaardige, vet bevattende cellen een donkergele kleur aannemen. Vooral op de oogleden, ook op het hoornvlies. Syn. molluscum lipomatodes, vitiligoidea. X. disseminátum, generalisátum (Lat., uitgezaaid, algemeen), over geheel het lichaam verspreid X. = ziekte van Schüller-Christian, zie Aanhangsel. X. tendineum = X. van de pezen.

Xanthíne, een purinebase (zie ald.), die vooral in guano voorkomt. X.-base, = purinebase. X.-steen, een blaas- of niersteen, die grotendeels uit xanthine bestaat.

Xanthinurie, xanthiurie, afscheiding van xanthine in de urine.

Xanthochromíe (χρῶμα, kleur), geelkleuring der huid bij xanthoma (zie ald.), zonder icterus; ook: geelkleuring van het ruggemergsvocht, bij sommige gezwellen en ontstekingen.

Xanthocyanop(s)íe (κύανος, blauw; ὄψις, het zien), rood-groenblindheid, waarbij geel en blauw wel worden gezien.

Xanthodermíe (δέρμα, huid), = xanthochromie.

Xantho-erythrodérmia pérstans, zie Erythrodermia maculosa perstans.

Xanthogranulóma, een gezwel van het reticulo-endothelium.

Xanthóma, = xanthelasma. X. tuberósum, knobbeltjes op de palm van handen en voeten en de voorzijde der extremiteiten bij lipoidosis.

Xanthomatósis, de ziekte, die aanleiding geeft tot vorming van xanthoma (suikerziekte, geelzucht, albuminurie, enz.).

Xanthopathíe, = xanthoma.

Xanthopháan (stelt voor een samenst. met -φανής, verschijnend), gele kleurstof in de kegeltjes van het netvlies.

Xanthoproteínereactie, geelkleuring van eiwitstoffen bij verhitting met salpeterzuur.

Xanthopsíe (ὄψις, het zien), „geelzien", het bij geelzucht en vergiftiging met zeverzaad (santonine) voorkomende verschijnsel, dat men alles geel gekleurd ziet.

Xanthopsydrácia (ψυδράκιον, puistje), gele puistjes op de huid.

Xanthorrhóea (gevormd gelijk diarrhoea), scherpe, etterige, gele afscheiding uit de schede.

Xanthosarcóma, een sarcoom waarin zich xanthosis (zie ald.) voordoet.

Xanthósis, 1. gele verkleuring, die soms wordt waargenomen in kankergezwellen en ontaarde weefsels; 2. = xanthochromie.

Xanthoxydáse, ferment, dat oxydatie van xanthine tot urinezuur teweegbrengt.

X-disease, Engelse uitdrukking voor een slechte algemene toestand met grote gevoeligheid voor koude en stoornissen van de hartwerking, de ademhaling en de spijsvertering.

Xenénthesis (ξένος, vreemd; ἔνθεσις, het invoegen), het inbrengen van een vreemd lichaam in het organisme.

Xenodiagnose, het vinden van de ziekteoorzaak in een proefdier, geënt met stoffen uit het lichaam van de zieke.

Xenogénesis, xenogenie, heterogenesis (zie ald.).

Xenoménia (waarschijnlijk van ξένος, vreemd, en μήν, maand), vicarierende menstruatie (zie ald.).

Xenophthálmia (vgl. Ophthalmia), ontsteking van het bindvlies van het oog door een uitwendige beschadiging.

Xenopsýlla Chéopis, rattevlo, die de pest overbrengt.

Xeráphion (ξηρός, droog), 1. een stopmiddel, 2. een geneesmiddel, dat droog moet worden ingenomen.

Xerocollýrium (zie Collyrium), droog geneesmiddel voor het oog; oogzalf.

Xerodérma (δέρμα, huid) **pigmentósum** (Kaposi), langzaam zich uitbreidende uitdroging van de opperhuid, zodat deze taai wordt als perkament, dun en gerimpeld, en bont gepigmenteerd; op de gekleurde plekken ontstaan kwaadaardige gezwellen. Ook ichthyosis en geroderma (zie ald.) worden soms xeroderma of xerodermie genoemd. Syn. atrophoderma pigmentosum, liodermia essentialis, huidziekte van Kaposi, naevus pigmentosus, angioma pigmentosum et atrophicum, melanosis lenticularis progressiva. X. simplex, uitdroging der huid, die er wit en strak uitziet, terwijl de opperhuid als dunne blinkende vliesjes loslaat, vooral aan de benen.

Xerodérmia piláris (pili, haren), = keratosis pilaris (zie ald.).

Xeróma, = xerosis.

Xeromyctéria (μυκτήρ, neus), abnormale droogheid van het neusslijmvlies.

Xeronósus (νόσος, ziekte), dorheid van de huid.

Xerophthálmus (ὀφθαλμός, oog), uitdroging van het bindvlies van het oog, waarbij soms het hoornvlies verwoest wordt; syn. xerosis bulbi, conjunctivae, corneae. Wordt ook bij ratten waargenomen, in wier voedsel vitamine-A ontbreekt. Zie ook Hikan.

Xerophthól = vitamine A.

Xerósebacil (Kuschbert en Neisser), staafjesbacil, verwant aan de pseudodiphtheriebacillen, die bij xerosis epithelialis (zie beneden) in de afscheiding van het bindvlies wordt gevonden.

Xerósis bulbi, uitdroging van de oogappel. X. conjunctívae, uitdroging van het bindvlies van het oog; a. X. conjunctívae epitheliális, superficiális, pleksgewijze uitdroging van het bindvlies, nadat zich eerst een witte, schuimige afscheiding heeft vertoond; b. X. conjunctívae parenchymatósa, uitdroging meer in de diepte, doordat door vorming van littekens de slijmkliertjes verschrompelen, bij diphtherie en trachoma. X. córneae, uitdroging van het hoornvlies. X. vagínae, verharding en uitdroging van het slijmvlies der schede, tengevolge van een chroni-

sche druiper. X. vesícae, soortgelijke toestand van de urineblaas.

Xerostomíe (στόμα, mond), uitdroging van de mond en de keelholte, ten gevolge van het ophouden der afscheiding van de slijmvliezen en van de speekselklieren, vooral bij oude vrouwen; ook bij suikerziekte en bij het syndroom van Sjögren, zie Aanhangsel.

Xerótisch, in de toestand van xerosis verkerend.

Xiphódymus (ξίφος, zwaard; hier voor zwaardvormig uitsteeksel; zie Processus xiphoideus; δίδυμος, dubbel), dubbele misgeboorte met verenigde borst- en buikholte en twee benen, of twee gewone benen en één rudimentair been.

Xiphodýnia (ὀδύνη, pijn), pijn in het zwaardvormig uitsteeksel.

Xiphoídeus, zie Processus xiphoideus.

Xiphópagus, vgl. Thoracopagus.

Xyrospásmus (ξυρόν, scheermes), kramp van de hand- en vingerspieren bij het scheren.

Xysma (ξύσμα, afschraapsel), vlokkige vliesjes, die soms bij diarrhoea in de ontlasting worden gezien.

Xyster (ξυστήρ, rasp), = raspatorium (zie ald.).

Y

Yaws (Afrikaans woord, dat, naar beweerd wordt, aardbei betekent), framboesia tropica (zie ald.).

Y-bacil, een dysenterie-bacil, die de Y-dysenterie (D., Y-Ruhr) verwekt. Y-band, = ligamentum ypsiloforme.

Yellow gum (Eng., gele gummi), = icterus neonatorum (zie ald.).

Yemen, wond van Yemen, een vorm van phagedaenismus tropicus.

Yoghurt, melk, door een Bulgaarse giststoort gestremd.

Ypsilofórmis, Y-vormig; vgl. Ligamentum ypsiloforme.

Z

Zahnradphaenomen (D.), zie Tandradphaenomeen.

Zambesi ulcer (Eng.), Zambesi-zweer, een zweer, die bij arbeiders in de nabijheid der Zambesi aan de voet of het been voorkomt, en vermoedelijk een spirillose (zie ald.) is.

Zeigerbewegung (D.), wijzerbeweging; beweging van het voorste gedeelte van het lichaam in een kring, gelijk de wijzer van een klok, door éénzijdige verwonding van het verlengde merg, de kleine hersenen, enz.; vgl. Manegebeweging.

Zeigeversuch (wijsproef), zie Vorbeizeigen.

Zeïsten, aanhangers van de theorie, dat pellagra ontstaat door het eten van bedorven mais (zea mais).

Zelotýpia (ζηλότυπος, ijverzuchtig, van ζῆλος, ijver, en τύπτω, slaan), ziekelijke of monomane (zie ald.) ijver om iets te bereiken.

Zeozonbaden (ζέω, koken, en ozon), zuurstofbaden, bereid door middel van natriumperboraat en, als catalysator, haematogeen.

Zestocáusis (ζεστός, kokend heet; καῦσις, het branden), schroeien (van de canalis cervicalis uteri) met hete waterdamp (vgl. Atmocausis).

Zetacísmus (ζῆτα = z), verkeerde, te slappe uitspraak van de z.

Zézaiement, (Fr.), syn. van het vorige.

Ziegenpeter (Duitse volksuitdrukking), bof.

Zirbeldrüse (D.), glandula pinealis (zie ald.).

Zoanthropíe (ζῷον, dier; ἄνθρωπος, mens), waandenkbeeld van sommige krankzinnigen, dat zij in een dier veranderd zijn, en zich als zodanig moeten gedragen; syn. délire zoanthropique. Vgl. Galeanthropie, Cynanthropie, Lycanthropie.

Zoiátria (ζῷον, dier; ἰατρός, arts), veeartsenijkunde (Eng. uitdrukking).

Zoísme (ζωή, het leven), = vitalisme (zie ald.).

Zomotherapíe (ζωμός, vleesnat; θεραπεία, geneeskundige behandeling), behandeling van tuberculose met rauw vleessap (Richet en Héricourt).

Zóna (Lat., van ζώνη, gordel), 1. gordelroos, syn. herpes zoster; bijv. Z. ophthalmica; 2. (in de ontleedkunde) gordel. Z. arcuáta, zie Lamina basilaris cochleae. Z. átrioventriculáris Cruveilhier, = anulus fibrosis cordis. Z. calcarína, strook van de hersenen om de fissura calcarina (zie ald.). Z. fasciculáta (fasciculus, bundel), middelste laag van de schors van de bijnieren met celstrengen. Z. germinatíva = stratum germinativum epidermidis. Zie bij Stratum. Z. glomerulósa (glomerulus,

hoopje), buitenste laag van de schors der bijnieren; met celhoopjes. Z. granulósa, 1. korrellaag (stratum granulosum) van de eierstokfollikels; 2. binnenste laag der kleine hersenen. Z. incérta (incertus, onzeker), gedeelte der regio subthalamica. Z. lúcida, = stratum lúcidum epidérmidis. Zie bij Stratum. Z. moleculáris, moleculaire laag, buitenste laag van de schors der kleine hersenen. Z. orbiculáris (Weber), kring van weefsels om de hals van het dijbeen buiten op de gewrichtsbeurs. Z. parenchymatósa, schorslaag van de eierstok. Z. pectináta (pecten, gen. pectinis, kam), kamlaag, = lamina basilaris cochleae. Z. pellúcida (Lat.), doorzichtig omhulsel van het eidooiervlies; syn. membrana vitellina. Z. plexifórmis (Lat., vlechtvormig) interna, inwendige korrellaag van het netvlies. Z. post-rolándica, = Z. spongiosa, zonale laag van de achterzuilen. Z. radiáta, straalsgewijze laag, = corona radiata van het ei. Z. reticuláris (rete, net), binnenste laag van de schors der bijnieren, met netvormig gerangschikte cellen. Z. spongiósa, sponsachtige laag in het ruggemerg, tussen de zona terminalis en de substantia gelatinosa Rolandi; syn. Z. post-rolandica. Z. tendinósa, = Z. atrio-ventricularis. Z. terminális (termo, gen. terminis, eindpaal), smalle streep van witte stof, tussen de achterhoorn en de buitenzijde van het ruggemerg (Lissauer's randzone). Z. vasculósa, vaatlaag; de mergzelfstandigheid van de eierstok; 3. (in de oorheelkunde) klankgebied. Z. acúta (acutus, scherp), het gebied der hoge fluistertonen, a, e, i, ê, die op groter afstand worden gehoord dan de lage fluistertonen der Z. grávis (gravis, zwaar), oo, a (in bas), oe.

Zonaal, betrekking hebben op de omtrek, op een zona. Zonale laag der achterstrengen, = Z. spongiosa. Zonale vezels (Ramon y Cajal), = tangentiale vezels.

Zonaesthesíe (αἴσθησις, gevoel), gordelgevoel, alsof men door een gordel omsloten is.

Zónula (verkleinw. van zona). Z. Arnoldi, de gebogen lijn op de doorsnede van de fibrae arcuatae externae van het verlengde merg. Z. ciliáris (Zinnii), vezelweefsel tussen de lensbeurs en het corpus ciliare; houdt de lens bevestigd.

Zonulítis, ontsteking van de zonula Zinnii.

Zoö-ámylum (ζῷον, dier), dierlijk zetmeel, paraglycogeen.

Zoö-erastíe (ἐραστής, minnaar), ontucht met dieren, sodomie.

Zoögaméten, gameet (geslachtelijke spoor), die zich kan voortbewegen.

Zoögoníe, = phylogenie (zie ald.).

Zoögreffe (Fr.), **zoögrafting** (Eng.), enting, overplanting van dierlijk weefsel op de mens.

Zoö-iatríe, = zoiatria (zie ald.).

Zoömagnetismus, dierlijk magnetisme (zie ald.).

Zoömorph (μορφή, vorm), op een dier gelijkend.

Zoömýle (μύλη = mola (zie ald.), = teratoma (zie ald.).

Zoönóse (νόσος), ziekte, die van het dier op de mens wordt overgebracht.

Zoöparasiet, dierlijke parasiet.

Zoöpathologíe, = ziektekunde van de dieren.

Zoöpháag (φαγεῖν, eten), dierlijk voedsel etend.

Zoöphíel, wordt gezegd van muggen, die het bloed verkiezen van dieren boven dat van de mens, zoals b.v. anopheles maculipennis. Tegengesteld: Anthrópophiel.

Zoöphília erótica (φιλία, liefde; ἐρωτικός, op liefde betrekking hebbend), geslachtelijke prikkeling door het liefkozen van dieren.

Zoöphobíe (φόβος, vrees), ziekelijke vrees voor dieren.

Zoöphýsica, de leer der natuurkundige eigenschappen en verschijnselen in het dierlijk lichaam.

Zoöphysiologíe, de leer der levensverschijnselen in het dierlijk lichaam.

Zoöpsíe (Fr., van ὄψις, het zien), een vorm van alcoholisch en hysterisch delirium, waarbij de lijder schrikwekkende dieren meent te zien (Charcot).

Zoöspérmia, = spermatozoa (zie ald.).

Zoöspóren, zwermsporen, microgameten (zie ald.).

Zoötherapíe, veeartsenijkundige behandeling.

Zoötomíe (τέμνω, snijden), ontleedkunde der dieren.

Zoötoxínen, vergiften en toxinen (zie ald.), van het dier afkomstig.

Zoötrophotoxísmus (τροφή, voedsel, voeding; τοξικόν, vergif), vergiftiging door dierlijk voedsel. Z. exanthemáticus, het ontstaan van een uitslag na het gebruik van bedorven vis, schelp- en schaaldieren. Z. gástricus s. intestinális, maag- of darmverschijnselen na het gebruik van bedorven vlees of melk of kaas; vgl. Botulismus, Tyrotoxismus, Ichthyismus. Z. paralýticus, algemene verlamming, met maniacale opwinding of deliria, vaak binnen weinige uren dodelijk; na het gebruik van schelpdieren (zie Mytilotoxismus) of

zekere tropische vissen (tetrodonsoorten). Z. tropeínicus, vergiftiging door worstgif of vergiftige gezouten vis, met verschijnselen gelijk bij vergiftiging met tropeinen (atropine enz.); syn. ptomatropismus; vgl. Allantiasis, Botulismus, Halichthyotoxismus. Z. typhoídes (εἶδος, vorm) op typhus gelijkende vleesvergiftiging; meestal door bedorven kalfsvlees.

Zóster (ζωστήρ, gordel), verkorting voor herpes zoster, gordelroos.

Zuchthausknall (D.), uitbarsting van razernij (zie Mania transitoria) bij gevangenen.

Zuckergussleber (D.), perihepatitis chronica hyperplastica (zie ald.), waarbij de lever als met gesmolten en weder gestolde suiker overtrokken is (Curschmann).

Zuckerphalanx, verkleinde verdikte eindphalanx der vingers bij acrosclerose (zie ald.), alsof zij verdikt waren door dompeling in een oplossing van suikerglazuur.

Zuckerstar (D.), suikerstaar, staar bij suikerziekte.

Zuckerstich (D.), suikersteek (Claude Bernard); het toebrengen van een steek in het onderste gedeelte van de vierde hersenkamer, waardoor glycosurie ontstaat.

Zuckungsgesetz (D., wet der samentrekking), 1. zwakke, constante stromen, verwekken alleen een geringe samentrekking bij het sluiten van de stroom als de cathode de zenuw of spier prikkelt (KaSZ); 2. stromen van middelmatige sterkte verwekken bij sluiting en opening aan de anode een samentrekking; aan de cathode alleen bij sluiting een sterkere; 3. sterke stromen verwekken aan de anode een sterkere openings- en sluitingstrekking; aan de cathode een geringe openingstrekking (KOZ); bij het clinisch onderzoek, waarbij zwakkere stromen worden gebruikt dan bij dierproeven (Pflüger), vindt men bij zwakke stromen KSZ, bij sterkere ook AOZ en ASZ, bij verdere versterking KS-tetanus en bij zeer sterke KOZ en ASZ en tevens tetanische contractie bij cathodensluiting (KSTe).

Zungenphänomen (D.), 1. bij arteriële luchtembolie (bij pneumothorax-behandeling), als een der eerste tekenen, het ontstaan van bleke, gevoel- en smaakloze plekken op de tong, als de lijder enigszins rechtop zit, met achterovergebogen hoofd (G. Liebermeister); 2. bij myotonia congenita en tetanie, het ontstaan van een diepe kuil in de tong als een deel daarvan beklopt wordt. (F. Schultze).

Zuurstofbril, apparaat om de eerste dagen na een longoperatie zuurstof toe te dienen.

Zwaluwnestschaduw, schaduw op de Röntgen-foto van koude abscessen langs de wervelkolom.

Zwangerschapsreactie van Galli-Mainini, urine van een zwangere vrouw *ingespoten* in de ruglymphzak van een Afrikaanse kikker, xenopus laevis, of van buto vulgaris, doet het dier na enige uren eieren leggen of spermatozoën afscheiden in de urine. Z. van Konsuloff, hetzelfde bij de gewone kikvors, rana esculenta, liefst na verwijdering van de hypophyse, desnoods bij normale dieren, veroorzaakt binnen twee uur een donkere verkleuring van de huid.

Zwerchsackhygrom (Zwerchsack (D.), een in het midden ingesnoerde zak), hygroma (zie ald.) in de gemeenschappelijke peesschede der vingerbuigers, welke door het Lig. carpi transversum wordt ingesnoerd; syn. hygroma carpale.

Zygapóphysis (ζυγόν, juk, van ζεύγνυμι, verbinden; ἀπόφυσις, aangroeisel), het gewrichtsuitsteeksel der wervels; syn. processus articularis.

Zygóma, = jukboog.

Zygomáticus, tot het os zygomaticum, jukbeen, behorend.

Zygomátische plooi, dubbele of drievoudige plooi van het jukbeen naar de mondhoek; een ontaardingsteken.

Zygomycéten (μύκης, schimmel), ééncellige schimmels, welke zich met andere verenigen (paren), waarna zij sporen vormen (zygosporen).

Zygóte (ζυγωτός, met twee paarden bespannen), de door vereniging der mannelijke en vrouwelijke gameten ontstaande ontwikkelingstrap der sporozoa (zie ald.), die het uitgangspunt is voor de sporenvorming.

Zymáse (ζύμη, zuurdeeg), perssap van gistcellen, dat suiker ontleedt tot koolzuur en alcohol (E. Buchner).

Zymodýnamogéen (δύναμις, kracht), **zymoexciterend** (Dastre), fermentwerking bevorderend.

Zymofrénateur (Fr., refréner, beteugelen (Arthus), fermentwerking tegenhoudend.

Zymogéen, de stof, waaruit een enzym (zie ald.) ontstaat; syn. proferment.

Zymohydrólysis (ὕδωρ, water; λύσις, oplossing), ontleding, door de invloed van een ferment, onder binding van een of meer moleculen water.

Zymo-inhibiteur (Fr., tegenhoudend), fermentwerking remmend, zonder vernietiging van het ferment (Arthus).

Zymologíe, de leer van de gisting en de fermenten.

Zymólysis (λύσις, oplossing), ontbinding van een ferment; bijv. nw. zymolytisch.

Zymophóre groep (φέρω, dragen), vgl. Receptoren.

Zymoplastische werkingen (πλάσσω, vormen), werkingen, die van zymogeen ferment maken.

Zymósis, 1. fermentwerking; 2. door lagere organismen veroorzaakte ziekte. Z. gástrica, vorming van organische zuren in de maag door gisting van de inhoud.

Zymosthénisch (σθένος, kracht), = Zymodynamogeen.

Zymótisch, betrekking hebbende op fermenten. Zymótische ziekte, = zymosis 2.

Zymotoxische groep (Ehrlich), de groep van het complement, welke de drager is van diens bijzondere werking (haemolytisch, bacteriolytisch, enz.); syn. ergophore groep.

AANHANGSEL.

Eigennamen in de vaktermen.

A

Abadie, Charles, (Parijse oogarts, 1842—1932). Verschijnsel van A., kramp van de levator palpebrae superioris bij ziekte van Basedow.

Abadie, J. M., (Franse clinicus, prof. te Bordeaux, geb. 1873). Verschijnsel van A., ongevoeligheid van pezen (vooral de Achillespees) voor druk in het begin van tabes.

Abbe (natuurkundige te Jena, 1840—1905), zie bladz. 1.

Abbott, E. G., (Amer. chirurg, 1870—1938). Methode van A. ter behandeling van lordose.

Abderhalden (physioloog te Halle, geb. 1877). Zwangerschapsreactie van A., berustende op de verwekking van afwerende fermenten in het bloed, indien stoffen, die niet in het bloed thuis behoren, daarin worden gebracht zonder het maag-darmkanaal te hebben gepasseerd (= „parenteraal"). Cellen van eigen placenta-weefsel kunnen ook zulk een werking hebben, welke kan worden aangetoond door serum der zwangere vrouw te voegen bij pepton van placenta; dan wordt het optisch draaiingsvermogen van het mengsel veranderd (optische methode) of door het serum tezamen met gecoaguleerd placentaweefsel te dialyseren en in het dialysaat aminozuren (ontledingsproducten van eiwit) op te sporen (Dialysierverfahren).

Abt-Siwe-Letterer, ziekte van A.S.L., een septische toestand met haemorrhagische diathese en multiple beendefecten in de schedel, waarschijnlijk een ongunstige variant van de ziekte van Schüller-Christian.

Adams, J. A. (Eng. gynaecoloog 1849—1899), zie bij Alexander.

Adams, Robert (hoogleraar te Dublin, 1791—1875), zie Stokes.

Adams, W. (Eng. chirurg, 1820—1900), operatie van A. tegen ectropium van het ooglid.

Addis, Th. (Amer. arts, 20e eeuw), Addiscount, methode van telling van de vormelementen in de urine na concentratie daarvan door dieetmaatregelen.

Addison, Th. (Eng. arts, 1793—1860). Ziekte van A., zie Morbus Addisoni (1855).

Addison-Biermer, zie onder Biermer.

Adie, W. J. (Eng. zenuwarts, 1886—1935), syndroom van A., een vaak aangeboren vorm van pseudotabes met pupillotonie en ontbrekende kniepeesreflex.

Adler, Oscar en **Rudolf** (scheik. artsen te Wenen, 20e eeuw). Proef van A., benzidineproef tot het aantonen van bloed.

Albee, F. H. (chirurg te N. York, geb. 1876—1945). Operatie van A., loodrechte splijting van de processus spinosi bij werveltuberculose en invoeging van een reep been met beenvlies van het scheenbeen in de spleet.

Albers-Schönberg, H. E. (Röntgenoloog te Hamburg, 1865—1921), zie Compressionsblende. Ziekte van A.-S., zie Osteopathia condensans en osteopoikilie.

Albert, Ed. (chirurg te Wenen, 1841—1900) ziekte van A., = achillodynie, operatie van A. = arthrodese.

Albini, Giuseppe (physioloog te Napels, 1830—1911). Noduli Albini (1856) kleine knobbeltjes op de vrije randen der kleppen tussen de kamers en boezems.

Albright, F. (Am. arts, 20e eeuw), syndroom van A., ostítis fibrósa disseminàta, melanotische huidpigmentaties, bij vrouwen pubértas práecox of ook wel dystróphia adipóso-genitális. Syn. Dysplásia fibrósa polyostótica.

Alcock, Th. (Eng. anatoom 1784—1833), kanaal van A.: tussen de onderste tak van het zitbeen en de fascia obturatoria, door welk kanaal de inwendige schaamslagader en ader lopen.

Aldrich, R. H. (Canadees patholoog), mixtuur van A., waterige oplossing van gentianaviolet ter behandeling van brandwonden. Proef van A., zie McLure.

Alexander, William (chirurg te Liverpool, gest. 1919). Operatie van Adams- A. (1881), verkorting van de ronde banden der baarmoeder en vasthechting daarvan in het lieskanaal, bij retroflexio en retroversio uteri.

Alibert, baron Jean Louis (hoogleraar te Parijs, 1766—1837). Dermatose van A. = mycosis fungoides; ziekte van A., = sclerodermie.

Almen, Aug. (Zweedse physioloog, geb. te Upsala, 1833—1903), bloedproef van A., = guajacproef; suikerproef van A., = proef van Nylander.

Altmann, Rich. (ontleedkundige te Leipzig, 1852—1900), theorie van A., het protoplasma bestaat uit een kolonie van korreltjes (bioblasten), verbonden door een tussenstof, fixeer-vloeistof van A.

Alzheimer, Aloys (krankzinnigen-arts te Breslau, 1864—1915). Ziekte van A., praeseniele versuffing door atrophie der hersenschors.

Ambard, Léon (Fr. clinicus, geb. 1876). Constante van A., coëfficiënt tussen het ureumgehalte van het bloed en dat van de urine. Deze constante is:

$$\frac{52 \times \text{ur (ureum in 1 l bloed)}}{\text{VD (ureum in 24 uren afgescheiden)}} \times \frac{70}{\text{lichaamsgewicht}} \times \text{VC (ureum in 1 l urine).}$$

Amoss, H. L. (Am. arts, geb. 1866), Teken van A. Bij poliomyelitis acuta moet de liggende patient om te gaan zitten, met beide handen plat op het bed steunend trachten zich op te richten.

Anel, Dominique (Fr. chirurg en oogarts, 1679—1730). Methode van A., onderbinding van de slagader vlak boven het aneurysma, vgl. Hunter. Sonde van A., spuit van A., tot het sonderen van de traanzak of het verrichten van inspuitingen daarin.

Ångström, A. J. (Zweeds natuurkundige, 1814—1874). Zie ångström.

Antyllus (Griekse arts, einde 2e eeuw). Methode van A., dubbele onderbinding van de slagader, vlak boven en onder het aneurysma, gevolgd door splijting en lediging daarvan.

Apostoli, G. (arts te Parijs, 1847—1900). Methode van A., behandeling van baarmoedermyoma met de electrische stroom.

Appert, Nicolas (Fr., levensmiddelen-industrieel, 1750—1841), uitvinder van een naar hem genoemde methode van verduurzaming van voedingsmiddelen.

Ara, Kyoshi (Japans patholoog, geb. 1894, zie Takata).

Arakawa, reactie van A., moedermelk geschud met drie reagentia wordt binnen één minuut blauw als er voldoende peroxydase aanwezig is in de melk; dit pleit tegen beri-beri bij moeder en kind.

Aran, François Amilcar (arts te Parijs, 1817—1861). Ziekte van Duchenne-Aran (1850), spinale vorm der atrophia musculorum progressiva.

Arantius, Giulio Cesare Aranzio (Bologna, 1530—1589), zie Ductus venosus, Noduli, Ventriculus Arantii.

Argyll Robertson, zie Robertson.

Aristoteles (Griekse wijsgeer, 384—322 v. C.). Zinsbedrog van A., houdt men tussen de toppen van de over elkander gekruiste wijs- en middelvinger een balletje, dan meent men er twee te voelen.

Arloing, Saturnin (veearts te Lyon, 1846—1911). Proef van A.-Courmont, reactie volgens Widal bij tuberculose.

Armstrong, ziekte van A., lymphocytaire choriomeningitis.

Arndt, Rudolf (psychiater te Greifswald, 1835—1900), zie Pflüger-Arndt.

Arneth, Jos. (professor te Münster, geb. 1873). Bloedbeeld volgens A., verdeelt men de witte bloedlichaampjes in 5 klassen naar het aantal hunner kernen, dan bedraagt hun aantal per 100 voor de neutrophile (A.) en de eosinophile (B.) cellen (zie ald.):

	1e kl.	2e kl.	3e kl.	4e kl.	5e kl.
A	5	35	41	17	2
B	11	69	19	1	

Bij bepaalde ziektetoestanden is het aantal vermeerderd in de lagere klassen (verschuiving van het bloedbeeld naar links) of in de hogere klassen (verschuiving naar rechts).

Arnold, Friedr. (ontleedkundige te Heidelberg, 1803—1890). Bundel van A., frontale baan, in de grote hersenen, naar de brug van Varol. Ganglion van A. = ganglion oticum. (Zie ald.). Misvorming van A.-Chiari, uitzakking van een uitgroeisel der kleine hersenen in het wervelkanaal, kan hydrocephalus internus veroorzaken.

Arnold, Jul. (Duits patholoog, 1835—1915), Lichaampjes van A., kleine stukjes van rode bloedlichaampjes in het bloed.

Aronson, H. (bacterioloog te Berlijn, 1865—1919). Serum van A., antistreptococcenserum.

Arrhenius, Svante (Zweeds chemicus, 1858—1927), zie Van 't Hoff.

d'Arsonval, A. (physioloog en natuurkundige te Parijs, 1851—1940). Zie Arsonvalisatie.

Arthus, Maurice (bacterioloog te Rijssel), 1862—1945). Verschijnsel van A., spuit men bij konijnen, twee weken nadat zij een inspuiting van paardeserum hebben ontvangen (onder de huid of in de buikvliesholte), een kleine hoeveelheid paardeserum

in, dan ontstaan gevaarlijke ziekteverschijnselen (vgl. Anaphylaxie).

Aschheim, Selmar (vrouwenarts, voorheen te Berlijn, geb. 1876). Reactie van A.-Zondek, reeds in het begin der zwangerschap vermeerdert de vorming van het hormoon van de voorkwab der hypophysis cerebri. Hierdoor is inspuiting ener zeer kleine hoeveelheid urine of serum voldoende om bij muizen infantiele bloedpunten en corpora lutea atretica (welke zonder uitstoting van een ei weder verschrompelen) te doen ontstaan.

Aschner (Bernhard, vrouwenarts te Wenen, geb. 1833). Teken van A., zie Oculocardiale reflex.

Aschoff, L. (ziektekundige te Freiburg i.B., geb. 1866). Zenuwknoop van A. — Tawara, in de bundel van His-Tawara. Knobbeltjes van A., in het endocardium bij rheumatische endocarditis.

Ascoli, M. (Ital. patholoog, geb. 1876), reactie van A, zie Meiostagminereactie.

Aselli, Gasparo (ontleedkundige te Pavia, 1581—1626). Pancreas Asellii, = alle mesenteriale klieren te zamen.

Astley Cooper, zie Cooper.

Atzberger, Koelsonde van A. voor de endeldarm.

Auenbrugger, Joseph Leopold (Oostenr. arts, 1722—1809), uitvinder der percussie (1761); verschijnselen van A., uitpuiling der borst bij acute pericarditis.

Auer, John (Am. geneesheer, geb. 1875), Staafjes van A., langwerpige vormsels in de leucocyten bij sommige vormen van leucaemie.

Auerbach, Leopold (ontleedkundige te Leipzig, 1828—97). Plexus van A., = plexus myentericus, uit de n. vagus en sympathicus, tussen de langs- en dwarsspierlaag van maag en darm. Lichaampjes van A., lichaampjes met de gedaante van tuberkelbacillen in myeloblasten.

Axenfeld, K. Theod. P. P. (hoogleraar in de oogheelkunde te Freiburg, 1867—1930), bacil van Morax-Axenfeld.

Ayerza, Abel, (clin. hoogleraar te Buenos-Ayres, 1861—1918). Ziekte van A., sclerose der art. pulmonalis, met zeer donkere cyanose, veelal op syphilis berustend (1901). Syn. Cardiaque noire.

B

Baader, zie Stevens.

Babes, Victor (ziektekundige te Bukarest, 1854—1926). Lyssaknobbeltjes van B., opeenhopingen van leucocyten rondom de haarvaten van het ruggemerg bij hondsdolheid. Korreltjes van B. — Ernst, poolkorreltjes in sommige bacteriën, bijv. diphtherie-bacillen; zie Babesia.

Babinski, J. F. F. (arts te Parijs, 1857—1932). Oorverschijnsel van B. (1901), is één midden- of binnenoor aangedaan, dan wordt het hoofd van de lijder naar de zieke zijde gebogen indien een door het hoofd geleide galvanische stroom gesloten wordt. Verschijnsel van B. (1896), bij aandoening der pyramidebanen wordt de grote teen langzaam omhoog gebogen, indien de voetzool geprikkeld wordt. Zie ook Signe de l'éventail.

Baccelli, Giulio (prof. te Rome, 1832—1916), verschijnsel van B., voortgeleiding van de fluisterstem bij pleuritis exsudativa.

Baelz, E. v. (arts te Stuttgart, lange tijd in Japan, 1845—1913). Ziekte van B., verzwering van de slijmklieren van de mond, vooral aan de lippen, zonder klierzwelling of pijn. Zie Myxadenitis.

Baillarger, Jul. Gabr. François (psychiater te Parijs, 1806—1891). Strepen van B., twee witte strepen op de doorsnede der grote hersenen, evenwijdig aan de oppervlakte.

Bainbridge, reflex van B., uitrekking van de boezems van het hart en van de grote aderen veroorzaakt tachycardie en versnelde ademhaling.

Balen, Van (Ned. arts, 20e eeuw), zie Mantoux.

Balint, R. (arts te Budapest, 1874—1929), Kuur van B., dieet met weinig zout bij vallende ziekte.

Bamberger, Heinr. v. (clinicus te Wenen, 1822—1888). Ziekte van B. (1872), chronische polyserositis, (zie ald.). Teken van B., 1. allochirie, (zie ald.); 2. klopping van de bulbus venae jugularis, waarbij een toon wordt gehoord, bij insufficientie der valvula tricuspidalis.

Bandl, Ludwig (vrouwenarts te Wenen, 1842—1892). Ring van B., zie Contractiering.

Bang, B. I. F. (arts en veearts te Kopenhagen 1848—1932), Bacillus abortus Bang, verwekt febris undulans. Ziekte van B. = Brucellose.

Banti, Guido (ziektekundige te Florence, 1852—1925). Ziekte van B. (1894), chronische ziekte, waarvan de voornaamste ver-

schijnselen zijn anaemie en zeer sterke miltzwelling en levercirrhose.

Banting (een patient van Harvey, 1863). Banting-kuur, een vermagerings-kuur.

Barany, Robert (oorarts uit Wenen, later hoogleraar te Upsala, 1876—1936). „Lärmapparat" van B., toestel om door groot geraas de gehoorsfunctie van één oor uit te schakelen. Fistelsymptoom van B., bij beenfistel van het middenoor tot nabij het labyrint ontstaat nystagmus bij drukverhoging in het middenoor; zie verder Nystagmus caloricus en Zeigeversuch. Trommel van B., Cylindervormige ruimte, waarin de patient wordt rondgedraaid, om de nystagmus waar te nemen.

Bard, Louis (Zwitsers arts, 1857—1930). Syndroom van B. — Pic, chronische progressieve geelzucht, sterke verwijding der galblaas, snel verval van krachten, bij kanker van de alvleesklier.

Bardeleben, Karl Adolf (arts te Bochum, 1861—1914). Zwachtel van B., zwachtel met zetmeel en subnitras bismuthicus bij verbrandingen.

Bardenheuer, Bernhard (chirurg te Keulen, 1839—1913). Verbanden van B., rekverbanden.

Barge P. en **M. Bourgain,** reactie van B. en B. op de activiteit van tuberculose: wanneer men bij een cavia, die men enkele weken tevoren tuberculeus heeft gemaakt door inspuiting met tuberkelbacillen, de zieke lymphklieren infiltreert met serum van een tuberculeuse patient, vertoont de cavia een reactie, waarvan de hevigheid een aanwijzing is voor de activiteit van het proces bij de patient.

Barlow, Thomas (arts te Londen, 1845—1945). Ziekte van B., zie Möller.

Barraquer, L. (Spaans neuroloog, 1855—1928), ziekte van B. — Simon, zie Lipodystrophia.

Barré, J. A. (Fr. neuroloog, 20e eeuw), zie Guillain.

Bartholin, Casper Jr. (Deense ontleedkundige, 1655—1738). Klieren van B., 1. een gedeelte der glandula sublingualis; 2. glandulae vestibulares majores. Zie Ductus bartholinus en Bartholinitis.

Basch, Sam. Siegfr. Karl von (ziektekundige te Wenen, 1837—1905). Sphygmomanometer (polsmanometer) van V. B.

Basedow, Karl Ad. von (arts te Merseburg, 1799—1854). Ziekte van B., zwelling van de schildklier, hartkloppingen en uitpuiling der ogen (Merseburger trias). Basedow-hart, = krophart van Krause, zie ald.

Bassini, Edoardo (chirurg te Padua, 1847—1924). Operatie van B., een radicale operatie van de liesbreuk.

Bastedo, W. A. (arts te New-York, geb. 1873). Verschijnsel van B., bij inblazing van lucht in de karteldarm ontstaat, bij appendicitis, gevoeligheid voor druk in de rechter darmbeensgroeve.

Bastian, Henry Chariton (Brits zenuwarts, 1837—1915). Wet van B., de peesreflexen der benen verdwijnen bij volledige dwarse letsels van het ruggemerg boven de lendenmergverdikking.

Baudelorque, Jean Louis (verloskundige te Parijs, 1746—1810). Diameter van B., = conjugata externa (zie ald.).

Bauhin, J. Caspar (ontleedkundige te Bazel, 1560—1624), zie Valvula Bauhini.

Baumès, Pierre Prosper François (arts te Lyon, 1791—1871), zie Colles.

Bayard, Henri Louis (arts te Parijs, 1812—1852). Ecchymosen van B. (1847), kleine bloeduitstortingen onder het borstvlies en het hartzakje van gestikte kinderen, reeds in 1753 door Rödner beschreven; ook wel vlekken van Tardieu genoemd (1853).

Bayle, A. L. J. (Parijs psychiater, 1799—1858). Ziekte van B., = dementia paralytica.

Baynton, Thomas (chirurg te Bristol, 1761—1820). Verband van B., verband van stroken hechtpleister bij beenzweer.

Bazin, Pierre, Ant. Ern. (huidarts te Parijs, 1807-1878). Ziekte van B., 1. erythema induratum scrofulosorum; 2. psoriasis linguae; 3. een vorm van mycosis fungoides.

Beard, Georg Miller (arts te N. York, 1839—1883). Ziekte van B. (1879), neurasthenie.

Bechterew, Wladimir von (neuroloog te St. Petersburg, 1857—1927). Kern van V. B., de bovenste kern van de nervus vestibularis. Ziekte van V. B. verstijving van de ruggegraat op hogere leeftijd of ook aangeboren. Syn. Bamboo spine. Zie Marie en Spondylosis rhizomelica. Reflex van B.-Mendel, als men de voetrug dicht bij de buitenrand beklopt, dan gaan de 2e tot 5e teen omhoog, doch bij aandoening der pyramidebanen omlaag.

Beck, E. G. (Am. chirurg, 1866—1932), ziekte van B., zie Kaschin.

Beckmann, Ernst Otto (scheikundige te Leipzig, 1853—1923). Thermometer van B. om het vriespunt van vloeistoffen te bepalen.

Beckmann, Hugo (keelarts te Berlijn, overl. 1907). Ringmes en schaar (voor conchotomie) van B.

Béclard, Pierre Aug. (ontleedkundige te Parijs, 1785—1828). Breuk van B., her

nia cruralis bij de uitmonding der vena saphena. **Kern** van B., verbeningskern in het ondereinde van het dijbeen.

Becquerel, A. H. (Fr. natuurkundige 1852—1908). Stralen van B., radio-actieve stralen.

Bednar, Aloys (kinderarts te Wenen, 1816—1888). Aphthae van B., kleine symmetrische zweertjes achter aan het harde gehemelte bij zuigelingen.

Beer, Georg Joseph (oogarts te Wenen, 1763—1821), B.'s amaurotisch kattenoog, glioma retinae.

Begbie, James (arts te Edinburgh, 1798—1869). Ziekte van B., = ziekte van Basedow.

Behring, Emil von (bacterioloog te Marburg, 1854—1914). Wet van B., de bloedwei van dieren of mensen met een verworven onvatbaarheid voor een ziekte is in staat, deze onvatbaarheid op andere mensen of dieren over te brengen. Serum van B., = serum antidiphtheriticum.

Beigel, Herm. (arts te Wenen en te Londen, 1830—1879). Ziekte van B., = trichorrhexis nodosa.

Bell, Charles (physioloog te Londen, 1774—1842). Wet van B., de voorste ruggemergswortels bevatten bewegingszenuwen, de achterste gevoelszenuwen. Verlamming van B., periphere verlamming van de nervus facialis. Verschijnsel van B., bij verlamming van de nervus facialis wordt de oogbol omhoog bewogen bij pogingen om het oog te sluiten.

Bellini, Lorenzo (ontleedkundige te Pisa, 1643—1704). Buisjes van B., de rechte nierbuisjes.

Bellocq, Jean Louis (Franse chirurg, 1730—1807). Sonde van B., toestel om de neusholte te tamponneren.

Bence Jones, Henry (arts te Londen, 1813—1873). Cylinders van B., geleiachtige cylinders in de zaadblaasjes. Eiwitlichaam van B., albumoseachtige stof in de urine (bij myeloma en osteomalacie) welke bij 60° of 70° stolt en weder oplost bij kookhitte.

Benedict, S. R. (Am. scheikundige 1884—1936). Suikerreactie van B., enkele druppels urine gevoegd bij natriumnitraat, natriumcarbonaat en kopersulfaat geven na koken en afkoelen een rood, geel of groen praecipitaat als de urine glycose bevat.

Benedikt, Moritz (clinicus te Wenen, 1835—1920). Symptomencomplex van B., gekruiste verlamming van de nervus oculomotorius en de ledematen, met beving der ledematen, bij aandoening der pedunculi cerebri.

Béniqué, Pierre Jules (chirurg te Parijs, 1806—1851). Sonden van B., massieve tinnen sonden voor de verwijding van stricturen der urinebuis.

Bennet, E. H. (chirurg te Dublin, 1837—1907). Breuk van B., breuk van het eerste middelhandsbeen.

Benoist, Louis (natuurkundige te Parijs, geb. 1856). Hardheidsschaal van B. voor Röntgenbuizen.

Berger, Emile (Oostenr. oogarts, 1855—1926). Teken van B., onregelmatige pupil bij beginnende tabes dorsalis, dementia paralytica en sommige verlammingen.

Berger, H. (D. neuroloog, 1873—1941). Encephalogram.

Bergeron, Etienne (arts te Parijs, 1817—1900). Ziekte van B., gelocaliseerde rhythmische chorea (chorea electrica), vooral bij kinderen.

Bergmann, Ernst v. (chirurg te Berlijn, 1836—1907). Handgreep van B. bij asphyxie door narcose, aanhaken van het afgezakte strotklepje met de wijsvinger. Operatie van B., uitsnijding der tunica vaginalis propria bij hydrocele. Naaldhouder van B.

Berlin, Rudolf (oogarts te Rostock, 1833—1897). Troebeling van B., oedema retinae bij commotio retinae.

Bernard, Claude (physioloog te Parijs, 1813—1878). Steek van B., zie Piqûre. Syndroom van B., zie Oculo-pupillair syndroom.

Bernhardt, Martin (neuroloog te Berlijn, 1844—1915). Ziekte van B.-Roth, = meralgia paraesthetica (zie ald.).

Bertillon, A. (anthropoloog te Parijs, 1853—1914). Zie Bertillonnage.

Bertin, Exupère Joseph (ontleedkundige te Reims en Parijs, 1712—1781). Zie Ligamentum Bertini, Columnae renales, Ossicula, Septum.

Besnier, Ernest (huidarts te Parijs, 1831—1909). Hidroa van B., een vorm van erythema exsudativum multiforme. Ziekte van B.-Boeck, zie Caesar Boeck.

Besredka, A. (patholoog te Parijs, 1870—1940). Methode van B. bij diphtherie ter voorkoming van anaphylaxie: eerst een onderhuidse injectie van 0.5—1 cm^3 antidiphtherie-serum, 2 uur later 0.5—1 cm^3 intramusculair, en 2 uur daarna de rest.

Betz, W. (anatoom te Kiew, 1834—1894). Cellen van B., reuzepyramide-cellen in de schors der grote hersenen.

Bezold, Friedr. (oorarts te München, 1842—1908). Mastoiditis van B., met doorbraak door de incisura digastrica, zodat een absces onder de punt van de proc.

mastoideus (absces van B), ontstaat. Trias van B. (bij otosclerose), vertraagde beengeleiding, vermindering van de gehoorsscherpte voor lage tonen, negatieve proef van Rinne. Theorie van B., de lage tonen worden voortgeleid door de gehoorbeentjes, de hoge door de lucht. Zie Helmholtz-Weber.

Bial, M. (D. arts, 1870—1908), reactie van B., 5 cm^3 van het reagens (500 cm^3 30% zoutzuur, 1 gr orcine, 25 druppels liquor ferri sesquichlorati) worden gekookt en enige druppels urine daarbij gevoegd; een groene kleur toont pentosurie aan.

Bichat, Marie François Xavier (ontleedkundige te Parijs, 1771—1802). Vetklomp van B., vetweefsel tussen de musc. buccinator en musc. masseter.

Bidder, H. Fr. (ontleedkundige te Dorpat, 1810—1894). Gangliën van B, in het kikkerhart.

Biedert, Philipp (kinderarts te Straatsburg, 1847—1916). B.'s Rahmgemenge, mengsel van room, water en melksuiker voor zuigelingen. Methode van B. om tuberkelbacilien op te sporen, koken van sputum met een weinig verdunde kaliloog gedurende 2 uren en sedimenteren.

Biedl, Arth. (patholoog te Wenen, 1869—1933). Ziekte van Biedl (1922): cerebrale vorm van dystrophia adiposogenitalis, met psychische defecten en allerlei ontaardingstekenen, als: polydactylie, retinitis pigmentosa, misvorming van de schedel, atresia ani. (Syndroom van Lawrence-Moon-Biedl).

Bier, Aug. chirurg te Berlijn, 1862—1949). Amputatie van B., bedekking van de zaagvlakten van het onderbeen met een lap beenvlies en been van het scheenbeen. Stuwing van B., kunstmatige aderstuwing ter behandeling van ontsteking. Zuigklok van B., om etter en secreta op te zuigen en hyperaemie te verwekken. Anaesthesie volgens B., inspuiting van het bedwelmende middel in een ader.

Biermer, Ant. (clinicus te Breslau, 1827—1892). Ziekte van Addison-B., anaemia perniciosa progressiva, cryptogenetica. Toonwisseling van B., verhoging van het percussiegeluid bij pyopneumothorax, indien de zieke overeind wordt gezet.

Biernacki, E. (ziektekundige te Lemberg, 1866—1911). Teken van B., verlies van pijngevoel bij behoud van het gevoel van aanraking in het gebied van de nervus ulnaris; bij tabes en dementia paralytica.

Bigelow, Henry Jacob (chirurg te Boston, 1816—1890). Band van B., stevige beenlaag, die ter hoogte van de trochanter minor in de spongiosa dringt en tot bij het caput femoris loopt.

Billroth, Theod. (chirurg te Wenen, 1829—1894). B. — batist, een ondoordringbare verbandstof; mengsel van B., chloroform, aether en alcohol. Operatie van B., 1. dwarssnede bij pylorectomie; 2. methode van tong-exstirpatie. Ziekte van B., acute meningitis serosa en acuut hersenoedeem na operaties.

Binet, Alfred (Frans psychiater, 1857—1911), ook genaamd Binet-Simon. Proef v. B.-S. het ondervragen van kinderen met vragen, die goed beantwoord kunnen worden door normale kinderen van dezelfde leeftijd.

Bing, Albert (Duitse oorarts, 1844—1922). Gehoorproef van B., zet men een stemvork, nadat de toon ervan op afstand niet meer wordt gehoord, op de kruin, dan hoort men een tijd lang het naklinken; eveneens als de stemvork vlak bij de oren wordt gehouden. Duurt het naklinken bij het oor korter, dan is er stoornis in het uitwendige- of middenoor. Is er doofheid zonder verkorting van het naklinken, dan is er stoornis in het inwendige oor.

Bini, L. (Ital. arts, 20e eeuw), zie Cerlette.

Binswanger, Otto Ludwig (hoogleraar te Jena, 1852—1929). Kuur van B., mestkuur volgens Weir-Mitchell, doch niet beginnende met absoluut melkdieet.

Biot, Camille (Fr. arts, 19e eeuw) B.'s ademen, snelle, korte ademhaling, met plotselinge korte of lange tussenpozen, bij meningitis en hersenziekten.

Bircher-Benner, M. (arts te Zürich, geb. 1867). Dieetspijs van B., havervlokken in water, citroensap, Zwitserse melk en rauw fruit.

Bitot, P. (Fr. arts, 1822—1888). Vlekken van B., doffe driehoekige plekken in de ooglidspleet; bij xerosis corneae (zie ald.). Door de Bataks kippemest genoemd.

Bizzozero, Giulio (It. geneesheer, hoogleraar in de ziektekunde te Turijn, 1836—1901). Bloedplaatjes van B. Lichaampjes van B., zie lichaampjes van Neumann. Kristallen van B., zie kristallen van Charcot.

Bjerrum, I. P. (oogarts te Kopenhagen, 1851—1920). Scotoom van B., vergroting der blinde vlek bij beginnend glaucoma.

Blalock (Am. chirurg, 20e eeuw), Operatie van B., verbinding van de A. subclavia met de A. pulmonalis bij patienten met de tetralogie van Fallot (zie ald.).

Blandin, Ph. Fréd. (Fr. ontleedkundige, 1798—1849). Klier van B., groep van kleine gemengde klieren onder aan de punt

van de tong; syn. glandula lingualis anterior, Gl. Nuhnii.

Blocq, Paul (arts te Parijs, 1860—1896). Ziekte van B., astasie-abasie (zie ald.).

Blumberg, M. (Berlijnse chirurg, geb. 1873). Teken van B., pijnlijkheid van het plotseling opheffen der hand na druk op de buik bij appendicitis.

Blumenbach, Joh. Friedr. (ontleedkundige te Göttingen, 1752—1840). Zie Clivus Blumenbachii.

Boas, Ismar (arts te Berlijn, 1858—1938). Drukpunt van B., links naast de 10e tot 12e borstwervel, als teken van maagzweer. Bacil van B.—Oppler, streptobacil, die soms in de maag wordt gevonden, en bij carcinoom vaak in grote hoeveelheid. Teken van B., bij atonie van de darm kan men een klokkend geluid teweegbrengen door drukking op de buik na een lavement van 250—300 gr. water.

Bochdalek, Vincenz Alex. (ontleedkundige te Praag, 1801—1883). Bloemkorfje van B., = plexus chorioideus lateralis met de taenia ventriculi, die deze ventrikel omsluit (zie ald.).

Boeck, Caesar Petrus Moeller, (huidarts te Christiania, 1845—1917). Sarcoied van Besnier—B., miliair lupoied (zie ald.).

Boeck, Karl. Wilh. (huisarts te Christiania, 1808—1875). Ziekte van B., = scabies crustosa norvegica. Zie ook Danielssen.

Bogros, Jean Annet (ontleedkundige te Parijs, 1776—1825). Ruimte van B., op doorsnede driehoekige ruimte tussen het buikvlies en de fascia transversalis en iliaca in de liesstreek.

Bolognini, (It. kinderarts, 20e eeuw). Teken van B. vóór het uitbreken van het mazelenexantheem ondervindt men een gevoel van wrijving als men bij de patient, die met gebogen dijen op de rug ligt, beurtelings de beide helften van de buik met de vingertoppen betast.

Bonfils, Emile Adolphe (Fr. arts, 1859—1918). Ziekte van B., algemene klierzwelling zonder verandering in het bloed.

Bonhoeffer, Karl (krankzinnigenarts te Berlijn, 1868—1943). Verschijnsel van B., verlies van de normale spiertonus bij chorea.

Bonnaire, Erasme (Fr. verloskundige, 1858—1918). Handgreep van B., verwijding van de mond der baarmoeder met de voorste vingers der beide handen.

Bonnet, Amédée (chirurg te Lyon, 1802—1868). Beenlade van B., (van metaaldraad). Capsula van B., = capsula Tenoni.

Bonnier, Pierre (Fr. arts, 1861—1918). Syndroom van B., stoornissen in de bewegingen van het oog en de musc. ciliaris, neuralgie, doofheid, oorsuizen, misselijkheid, enz. bij aandoening van de kern van Deiter.

Bordet, Jules (bacterioloog te Brussel, geb. 1870, Nobelprijs 1920). Bacil van B. en Gengou, Gramnegatief staafje bij kinkhoest. B.'s haemolysinen (zie ald.).

Born, Gustav Johann (ontleedkundige te Breslau, 1851—1900). Methode van B., om een vergrote afbeelding in drie dimensies te maken van een ontleedkundig voorwerp, dat in serie gesneden is. Van elke coupe wordt een vergrote tekening op karton gemaakt en deze tekeningen worden op elkander geplakt; syn. Plattenmethode.

Bornhardt (Russ. militaire arts). Index van B., H. × Br : P is gemiddeld 5, en neemt af naarmate de lichaamsbouw krachtiger is. H = lengte, Br. = borstomvang, P = gewicht.

Bose, Heinrich (chirurg te Giessen, 1840—1900). Haakjes van B., bij de tracheotomie.

Bossi, Luigi Maria (vrouwenarts te Genua, 1859—1919). Operatie van B., snelle verwijding van de mond der baarmoeder met een dilatatorium.

Bostock, John (Eng. arts, 1773—1846). Catarrh van B., = hooikoorts (1819).

Botallo, Leonhardo (It. arts te Parijs, geb. 1530), zie ductus Botalli.

Böttcher, Arth. (ziektekundige te Dorpat, 1831—1889). Kristallen van B., = spermakristallen (1865).

Böttger, Rudolf (scheikundige te Frankfort a.M. 1806—1881). Suikerproef van B. (1857), subnitras bismuthi met een suiker bevattende alkalische vloeistof gekookt, geeft een zwart neerslag.

Bottini, Enrico (chirurg te Pavia, 1837—1903), Operatie van B., het galvanocaustisch branden van diepe voren in de vergrote prostata.

Bouchard, Charles Jacques (Fr. arts, 1837—1915). Verschijnsel van B., verdikking van het gewricht tussen het eerste en tweede vingerkootje bij maagverwijding.

Bouchardat, Apollinaire (hygienist te Parijs, 1806—1886). Formule van B., het s.g. der urine wordt verminderd met 1000, dan vermenigvuldigd met 2 en met het aantal liters urine in het etmaal; trekt men dan 30—40 (of bij sterke diurese 50—60) van dit getal af, dan krijgt men het aantal grammen suiker, dat per etmaal wordt afgescheiden.

Boudin, Jean Christ. Marc François Joseph (Fr. arts, 1806—1867). Wet(?) van B., chronische malaria en longtuberculose gaan niet samen.

Bouillaud, Jean Baptiste (hoogleraar te Parijs, 1796—1881). Ziekte van B., endocarditis rheumatica. Methode van B., talrijke aderlatingen (saignée coup sur coup).

Bourdon, Jean Baptiste Isidore (arts te Parijs, 1796—1861). Proef van B., in een gedrukt stuk laat men bepaalde letters onderstrepen, als proef van de oplettendheid.

Bourneville, D. M. (Fr. clinicus, 1840—1909), ziekte van B., tubereuse sclerose der hersenen (1880), een phacomatose. Vgl. Pringle.

Bouveret, Léon (Fr. arts, 1850—1929). Ziekte van B., = Paroxysmale tachycardie.

Bowditch, Henry Pickering (physioloog te Boston, 1840—1911). Trap van B., rhythmische prikkeling van het afgebonden hart, door middel van inductieslagen van gelijke sterkte, geeft samentrekkingen, die tot zekere hoogte geregeld sterker worden.

Bowen, J. T. (Am. huidarts, 1857—1941), ziekte van B., papuleus squameus eczema, dat overgaat in huidcarcinoma. Syn. porospermiósis folliculáris végetans. Zie Darier.

Bowman, Sir William (arts te Londen, 1816—1892). Schijfjes van B., de schijfjes, waarin dwars gestreepte spiervezels zich verdelen, als zij met verdunde zuren worden behandeld. Klieren van B., tubuleuse klieren in het reukslijmvlies. Kapsel van B., omgeeft elk nierkluwentje. Membraan van B., = membrana elastica ant. van het hoornvlies. Sonde van B., voor het traankanaal.

Bozzolo, Camilla Clemens (arts te Milaan, 1845—1920). Verschijnsel van B., zichtbare kloppingen der neusvleugels bij aneurysma der borstaorta.

Bracht, handgreep van B., bij onvolkomen stuitligging omvat de arts de grotendeels geboren romp en de benen, die daar gestrekt tegenaan liggen en drukt de romp naar de buik van de vrouw, terwijl een helper exprimeert boven de symphysis.

Bragard, teken van B., na de proef van Lasègue (zie ald.) buigt men de voet langzaam; dit is alleen bij ischias pijnlijk.

Bragg, Sir W. (Eng. natuurkundige, 20e eeuw), pulsator van B.—Paul, toestel vervaardigd door P. op aanwijzing van B., bestaande uit een gummizak onder een gordel, die door een motor beurtelings wordt opgeblazen en geledigd, om bij verlamming der ademhaling deze te onderhouden.

Bramann, Fritz v. (chirurg te Halle, 1854—1913). Operatie van B. (1911), zie Balkenstich.

Brand, Ernst (arts te Stettin, 1827—1897). Methode van B. (1861), koude baden bij typhus.

Brandt, Thure (Zweeds officier, 1819—1895). Methode van B., massage bij gynaecologische aandoeningen.

Branham, H. H. (Am. chirurg, 19e eeuw), teken van B., druk met de vinger op een arterio-veneuse fistel vertraagt de pols, verhoogt de diastolische druk en doet een hartgeruis ophouden.

Brasdor, Pierre (chirurg te Parijs, 1721—1799). Methode van B., onderbinding der slagader dicht bij het periphere uiteinde van een aneurysma.

Brauer, Aug. Ludolph (clinicus te Hamburg, geb. 1865). Operatie van B., = cardiólysis (1902); zie ook Radiergummisymptom bij vlektyphus.

Braun, Carl v. (1822—1891), vrouwenarts te Wenen. Kanaal van B., canalis cervicalis, canalis neurentericus (zie ald.).

Braun, Gustav (vrouwenarts te Wenen, 1829—1911). Haak van B., sleutelhaak voor decapitatie. Spuit van B., voor inspuiting in de baarmoeder.

Braun, Heinr., chirurg te Göttingen, 1847—1911. Anastomose van B., enteroanastomose bij gastro-enterostomie.

Braun, Heinr., chirurg te Zwickau. Leitungsanaesthesie van B., zie ald.

Brauschoff, geruis van B., doordat gas uit een geperforeerde darm in de buikholte komt.

Bravais, Louis F. (Fr. arts, geb. 1801). Epilepsie van B., = epilepsie van Jackson.

Braxton Hicks, zie Hicks.

Breisky, A. (Obstetr. hoogleraar te Wenen, 1832—1889). Ziekte van B., = Kraurosis vulvae (1885).

Bremer, John Lewis (arts te Boston, 1874—1914). Reactie van B., bij diabetes gelukt het niet, het plasma van rode bloedlichaampjes met anilinekleurstoffen te kleuren.

Brenner, Fritz (D. gynaecoloog, 20e eeuw), gezwel van B., fibroepithelioma van het ovarium, soliede of met cysten.

Brenner, Rudolf (arts te St. Petersburg en te Merseburg, 1821—1884). Verschijnsel van B., plaatst men electroden op de beide tragi, dan neemt men geluid waar bij sluiting van de stroom aan de cathodezijde, bij opening aan de anodezijde.

Breschet, G. (Fr. anatoom, 1784—1845), venen van B., aderen van de diploë.

Breslau, Bernh. (vrouwenarts te Zürich, 1829—1867). Maagdarmproef van B., als de maag en de darm van een pasgeboren kind drijven, heeft dit meestal geleefd.

Bretonneau, Pierre (arts te Tours, 1778—1862). Ziekte van B., = Diphtherie.

Briançon, P. A. (Fr. arts). Verschijnsel van B., het hydatidensnorren bij echinococcus (1828).

Brieger, Ludwig (clinicus te Berlijn, 1849—1919). Bacil van B., bacillus cavicida. Reactie van B., verhoogd gehalte van de bloedwei aan antitrypsine bij kanker en cachexie.

Bright, Richard (arts te Londen, 1789—1858). Ziekte van B. (1827). = chronische nierontsteking.

Brill, Nathan E. (arts te New-York, 1860—1926). Ziekte van B., goedaardige typhusachtige aandoening in Noord-Amerika (1910), een rickettsiose. Ook reticulose van groepen lymphklieren en van de milt met duidelijke woekering der reticulumcellen, lymphogranuloma folliculare.

Brinton, William (arts te Londen, 1823—1867). Ziekte van B., 1. = linitis plastica (zie ald.); 2. = morbus Barlowi (zie ald.).

Brion, A. (bacterioloog te Straatsburg, geb. 1876), bacillen van B.—Kaijser, = bacillen van paratyphus A.

Briquet, Paul (arts te Parijs, 1796—1881). Ataxie van B., verzwakking van de spierzin en het tastgevoel bij hysterie. Gangraena van B., gangraena der bronchi bij bronchiectasie. Syndroom van B., hysterische verlamming van het middenrif met kortademigheid en aphonie (zie ald.).

Brissaud, P. Ed. (arts te Parijs, 1852—1909). Ziekte van B., = Chorea variabilis. Type van B., = Infantilismus myxoedematosus. Syndroom van B.—Sicard, hemispasmus facialis met stoornissen in de beweging der ledematen aan de tegenovergestelde zijde. Torticollis mentalis van B. (zie ald.).

Broadbent, I. William (arts te Londen, 1835—1907). Apoplexie van B., apoplexie, waarbij een bloeding buiten de hersenkamers zich langzamerhand uitbreidt en in de hersenkamer doorbreekt. Teken van B., systolische intrekkingen in de rug ter hoogte der 9e tot 11e rib bij pericarditis adhaesiva (1895).

Broca, Paul (anthropoloog en chirurg te Parijs, 1824—1880). Formule van B., een volwassen man weegt gemiddeld zoveel kg als hij cm boven de m lang is. Winding van B., (1861) linker, derde voorhoofdswinding; is deze vernietigd dan ontstaat aphasie van B. Verschijnsel van B., als iemand twee even hoge tonen van verschillende sterkte hoort, maakt de sterkste toon de indruk, lager te zijn.

Brocq, A. J. L. (Fr. huidarts, 1856—1928), ziekte van B., parakeratosis psoriasiformis. Zie parapsoriasis, Duhring en W. J. E. Wilson.

Brodie, Sir Benj. Collins (Eng. chirurg, 1783—1862). Absces van B., omschreven osteomyelitis chronica van de pijpbeenderen (1830). Ziekte van B., 1. gewrichtsneuralgie, meestal hysterisch; 2. gelatineuse ontaarding van het weivlies van het kniegewricht, = arthromeningitis; 3. hysterische kyphose na trauma; 4. arthritis nodosa.

Brondgeest, Paulus Quirinus (lector te Utrecht, 1835—1904). Proef van B., als men een nerv. ischiadicus van een kikker doorsnijdt, hangt de poot aan dezelfde zijde slap neer.

Brooke, Henry Ambrose Grundy (Eng. huidarts, 1854—1919). Erythémakeratódes B., zeldzame huidziekte, erytheem aan handen en voeten, gevolgd door hoornvorming.

Brouha L. en **Adèle Brouha** (Fr. medici, 20e eeuw), Proef van B., zwangerschap wordt aangetoond door zwelling van de zaadblaasjes bij ratten, die herhaalde malen zijn ingespoten met urine van de vrouw.

Brown, Robert (Eng. arts en botanicus, 1773—1858). Brown's moleculaire bewegingen.

Brown-Séquard, Charles Eduard (Fr. physioloog, 1818—1894). Spinale verlamming van B., verlamming van de éne lichaamszijde, gevoelloosheid aan de andere, door ziekte van een zijhelft van het ruggemerg. Inspuiting van B., inspuiting van testis-extract (sequardiseren) bij zwaktetoestanden.

Bruch, Karl Wilh. Ludw. (D. ontleedkundige, 1819—1884). Membraan van B., binnenste laag der chorioidea.

Bruck, A. (arts te Berlijn, geb. 1865). Ziekte van B., talrijke breuken en verkrommingen der beenderen, verstijving der gewrichten, atrophie der spieren.

Brücke, Ernst Wilh. v. (physioloog te Wenen, 1819—1892). Spier van B., = deel van de musc. ciliaris.

Brudzinski, J. v. (clinicus te Warschau, 1874—1917). Tekens van B. bij meningitis, sterke buiging van een been bij de liggende zieke veroorzaakt buiging

van het andere been (réflexie contralatérale); buiging van het hoofd naar voren veroorzaakt buiging der benen (zie Signe de la nuque).

Brüning, (Fr. chirurg te Berlijn, geb. 1879. Operatie van B., = operatie van Leriche.

Brunn, Alb. v. (ontleedkundige te Göttingen, 1849—1905). Membraan van B., = membrana limitans olfactoria.

Brunner, Joh. Conrad d. (ontleedkundige te Heidelberg, 1653—1727). Klieren van B., = Glandulae duodenales (zie ald.).

Bruns, Ludwig (neuroloog te Hannover, 1858—1906). Teken van B., intermitterende hoofdpijn, duizeling en braking, vooral bij plotselinge beweging met het hoofd, bij cysticercus in de 4e hersenkamer.

Bryant, Thomas (chirurg te Londen, 1828—1914). Driehoek van B., driehoek, gevormd door het verlengde van de as van het dijbeen, de lijn, loodrecht daarop nedergelaten van de spina ant. sup., en de lijn van deze spina naar de punt van de trochanter; normaal zijn de rechthoekszijden ongeveer gelijk; bij verhoogde stand van de trochanter is de loodrechte rechthoekszijde verkort.

Bryson, Louise Fiske (N. York). Teken van B., onvoldoende verwijding van de borstkas bij de inademing bij morbus Basedowi (1918).

Bucky, G. (Röntgenoloog te Berlijn, later te New York, geb. 1880), stralen van B., grensstralen tussen ultraviolet en Röntgenstralen met een golflengte van 10 $\mu\mu$.

Budd, George (Eng. arts, 1808—1882). Cirrhose van B., levercirrhose bij intestinale autointoxicatie.

Budge, Jul. Ludw. (physioloog te Greifswald, 1811—1888). Centrum van B., = centrum cilio-, vesico-, ano-spinale (zie ald.).

Budin, P. C. (kinderarts te Parijs, 1846—1907). Getal van B., een gezonde zuigeling drinkt per dag een hoeveelheid melk, overeenkomend met $^1/_6$ van zijn gewicht.

Buhl, Ludw. v. (patholoog te München, 1816—1880). Ziekte van B., acute vettige ontaarding der meeste organen bij pasgeboren kinderen, met melaena en zweren in maag en duodenum.

Bülau, Gotthard (arts te Hamburg, 1835—1900). Methode van B., (1890), onafgebroken heveldrainage bij empyeem.

Bunge, Gustav v. (physioloog te Basel, 1844—1920). Theorie van B., alcoholisme der vaders veroorzaakt onvermogen om te zogen bij de dochters. Wet van B., de gewervelde landdieren bevatten meer keukenzout, naarmate hun ontwikkelingsstadium jonger is.

Bunge, Otto (oogarts te Halle, 1853—1926). Lepel van B., voor exenteratio bulbi (zie ald.).

Bunge, Richard (chirurg te Bonn, geb. 1870), Amputatie van B., amputatie van het onderbeen, waarbij het beenvlies en het beenmerg tot 1 cm van de zaagvlakte worden weggenomen.

Büngner, Otto (D. neuroloog, 1858—1905), Punt van B., snijpunt van de mediale zijde van de musc. sartorius en de lijn tussen de punt van de trochanter en de plaats waar de dijslagader te voorschijn komt onder de liesband; plaats, waar de naald wordt ingestoken voor punctie van het heupgewricht.

Bunnell, W. W. (Eng arts, 20e eeuw), reactie van B. en Paul, serum van lijders aan febris glandularis agglutineert rode bloedlichaampjes van het schaap (1932). Syn. Reactie van Deicher en Hanganatziu.

Bunsen, Robert W. E. von (scheikundige te Heidelberg, 1811—1899). Brander van B., waarbij lucht tot de vlam kan worden toegelaten. Photometer van B., vergelijking der lichtsterkte aan weerszijden van een scherm door middel van een vetvlek op dat scherm.

Burdach, Karl Friedr. (physioloog te Königsberg, 1776—1847). Streng van B., = fasciculus cuneatus. Kern van B., in het verlengde merg.

Bürger, Leo (clinicus te New-York, 1879—1943). Ziekte van B., thrombo-angiitis obliterans; syn. Ziekte van Winiwarter. Verschijnsel van B., het ontbreken van de pols in de kniekuil en aan de voet.

Burghart, Hans (arts te Berlijn, 1862—1932). Teken van B., knetterende rhonchi aan de vóórzijde beneden, bij beginnende toptuberculose.

Burker, K. (physioloog te Tübingen, geb. 1872). Kamer van B., een telkamer voor bloedlichaampjes; vgl. Zeiss-Thoma.

Burri, Robert (professor te Bern, geb. 1867). Tuschverfahren van B. (zie ald.).

Burton, Henry (Eng. arts, 1799—1849). Zoom van B., = loodzoom (1840).

Busquet, (Fr. arts, 19e eeuw). Ziekte van B., periostitis ossificans der middelvoetsbeenderen. Syn. Ziekte van Pauzat.

Buzzard, Thomas (Eng. arts te Londen, 1831—1919). Kunstgreep van B., onderzoek van de kniepeesreflex terwijl de zieke in zittende houding de punt van zijn voet tegen de vloer drukt.

C

Cabot, R. C. (arts te Boston, 1868—1939). Ringen van C. in de rode bloedlichaampjes, vooral bij malaria, maar ook b.v. bij leucaemie.

Cadet de Gassicourt, Charles Jules Ernest (arts te Parijs, 1826—1900). Ziekte van C., longhyperaemie bij kinderen.

Cajal, Santiago Ramon y (Spaans weefselkundige, 1852—1934), bekend door zijn onderzoekingen omtrent het centrale zenuwstelsel. Cellen van C., multipolaire gangliëncellen in de buitenste laag van tangentiale vezels van de schors der grote hersenen.

Calmette, Albert (Fr. bacterioloog, 1863—1933). Ophthalmo-reactie van C., met tuberculine. Serum van C., tegen slangenvergif. Zie ook B. C. G.

Calot, J. François (Fr. chirurg, 1861—1944). Methode van C., geforceerde rechtbuiging ener kyphose.

Calvé, Jaques (Fr. orthopaedist, geb. 1875). Ziekte van C.-Perthes, osteochondritis deformans juvenilis. Operatie van C., aaneenhechting van zieke ruggewervels.

Cammidge, Percy John (Eng. arts, geb. 1872). Reactie van C. (bij pancreatitis, 1904), lichtgeel vlokkig neerslag in de urine, als deze, na zo nodig van eiwit en suiker te zijn bevrijd, met sterk zoutzuur wordt gekookt, en geneutraliseerd en geklaard door loodcarbonaat of -acetaat, waarna zij, na toevoeging van 0.8 phenylhydrazine, 2 natriumacetaat en 50 perc.'s azijnzuur, wordt gekookt.

Camper, Pieter (hoogleraar te Leiden en te Amsterdam, 1722—1789). Hoek van C., gevormd door de lijnen van de middelste boven-snijtanden getrokken naar de neuswortel en de opening van het oor.

Carden, Henry Douglas (Eng. arts, overl. 1872). Operatie van C., amputatie van de dij, waarbij de zaagvlakte door de condyli van het dijbeen gaat.

Carnes, W. T. (Amer. technicus). Kunsthand van C.

Carpue, Jos. C. (chirurg te Londen, 1764—1846). Methode van C. (1816), vorming van een neus door middel van een huidlap uit het voorhoofd.

Carrel, Alex (Fr. arts in Amerika, 1873—1944). Slagaderhechting van C., Wondbehandeling van C. (met chloor bevattende vloeistoffen).

Carrion, Dan. E. (Peruaanse student, 1858—1886), overleden aan de Ziekte van C., = oroyakoorts (zie ald.).

Casal, G. (Sp. geneesheer, 1691—1759), halsband van C., gepigmenteerde band om de hals, soms met een uitloper naar het sternum, bij pellagra.

Casoni T. (Ital. arts, 1880—1933). Reactie van C., intradermale inspuiting van 0.5 cm^3 steriel echinococcusvocht doet bij een lijder aan echinococcus binnen een kwartier een urticaria-vlek ontstaan.

Castellani, Aldo (It. dierkundige). Trypanosoma van C., = T. gambiense, 1903.

Castellani. (It. bacterioloog, te New-Orleans, geb. 1876). Verzadigingsproef van C. Indien een serum twee bacteriesoorten agglutineert (zie paragglutinatie), wordt het met bacteriën van de éne soort oververzadigd en afgepipetteerd; de vloeistof zal nu de bacteriën dier éne soort veel zwakker agglutineren, en die der andere even sterk als te voren, indien het lichaam, waaraan het serum ontleend was, door deze soort besmet is geweest.

Castle, W. B. (internist te Boston, 20e eeuw), methode van C., wanneer een mengsel van gemalen vlees en maagsap geen reticulocytencrisis veroorzaakt bij een onbehandelde lijder aan anaemia perniciosa, bevatte het gebruikte maagsap geen intrensic factor.

Cathelin, Honoré (Fr. arts, geb. 1867). Methode van C., epidurale inspuiting.

Cazenave, P. L. A. (huidarts te Parijs, 1795—1877). Lupus van C., = L. erythematodes.

Celsius, Anders (Zweedse sterrenkundige te Upsala, 1701—1744). Thermometer van C., met het vriespunt op 0° en het kookpunt op 100°.

Celsus, Aulus Cornelius (Romeinse geleerde, ongeveer 30 vóór tot 50 na C.). Methode van C. (nl. door hem beschreven, niet gevonden), plastische operatie door middel van huidlappen, die niet worden losgemaakt, maar alleen verschoven. Zie ook Area Celsi, Kerion Celsi.

Cerlette, U. (Ital. neuro-psychiater, 20e eeuw), Kuur van Cerlette en Bini, electro-krampkuur.

Chabert, Philibert (Fr. veearts, 1737—1814). Ziekte van Ch., = ruisvuur (Rauschbrand, zie ald.).

Chaddock, C. G. (Am. neuroloog, 1861—1936) Teken van C., strekking van de grote teen bij prikkeling van de huid van de

buitenenkel bij organische ziekte der cortico-spinale reflexbanen.

Chadwick, J. R. (Am. vrouwenarts, 1844—1905), Teken van C. = teken van Jacquemier.

Chagas, Carlos (arts te Rio de Janeiro, 1879—1934). Ziekte van C., trypanosis (zie ald.) bij kinderen in Brazilië, met o.a. vergroting van de schildklier.

Chamberland, Charles (Fr. bacterioloog, 1851—1908). Kaars van C. (1884), poreuse holle kaars van porcelein-aarde, die tot bacteriefilter voor water dient.

Chantemesse, André (Fr. bacterioloog, 1851—1919). Reactie van C., ophthalmoreactie (zie ald.) bij buiktyphus.

Chapman, John (Eng. arts te Parijs, overl. 1894). Zak van C., lange ijs- of koudwaterzak tot afkoeling van de ruggegraat.

Charcot, Jean Martin (Parijs arts, 1825—1893). Ziekte van C., 1. = amyotrophische laterale sclerose (zie ald.); 2. arthropathie tabétique (zie ald.); 3. vertigo laryngea (zie ald.) Kristallen van C.—Leyden, kristallen in leukaemisch bloed en beenmerg, in asthma-sputum, in sperma. Punt van C., ovariaal punt (zie ald.). Zonen van C., hysterogene zonen (zie ald.) Type van C.—Marie, progressieve spieratrophie, die aan de voeten begint. Teken van C.—Marie, beving bij morbus Basedowi. Teken van C.—Vigouraux, verminderde geleidingsweerstand van de huid bij morbus Basedowi. Zie verder Erb; zie ook Oedème bleu.

Charlton. Uitdovings verschijnsel van C., Zie Auslöschphaenomen en Schultz.

Charrière, Jos. Fr. B. (instrumentmaker te Parijs, 1803—1876). Filière de C., metalen plaat met gaatjes in 30 verschillende maten, om de dikte van catheters te meten.

Charrin, Alb. (arts en bacterioloog te Parijs, 1857—1907). Ziekte van Ch., ziekte, veroorzaakt door de bacillus pyocyaneus.

Chassaignac, Charl. Mar. Ed. chirurg te Parijs, 1805—1879). Tubérculum C., = tuberculum caroticum.

Chauffard, A. M. (Frans geneesheer, 1855—1932). Triangle de Chauffard (Fr., driehoek), driehoekige schaduw in het Röntgenbeeld der long, boven het middenrif; eerst toegeschreven aan pleuritis mediastinalis, later aan collaps van longweefsel. Ziekte van C.—Ramond = ziekte van Still, zie ald. Ziekte van Minkowski—C., zie Sphaerocytose.

Chaussier, François, (Arts te Parijs, 1746—1828). Teken van C., hevige pijn in het epigastrium als voorbode van eclampsie.

Chauveau, Aug., Franse veearts, 1827—1917). Bacil van C., bacil van het ruisvuur (Rauschbrand, zie ald.).

Cheadle, W. B. (kinderarts te Londen, 1836—1910). Ziekte van Ch., = ziekte van Barlow.

Chediak, A. (arts te Habana, 20e eeuw), microreactie op syphilis met behulp van een runderhart-extract en één druppel bloed van de patient.

Cherchewski, Michael (Russische arts, 20e eeuw). Ziekte van C., atonie van de darm of ileus op nerveuse grondslag. Teken van C., sterke beklopping van de normale aorta veroorzaakt voorbijgaande reflectorische verwijding daarvan.

Cheyne, John (Schotse arts, professor te Dublin, 1777—1836). Asthma van C.—Stokes, = Asthma cardiale. Ademhaling van C.—Stokes (1818), regelmatige toeneming en wederafneming van de diepte der opeenvolgende ademhalingen bij myocarditis, hersenziekten, enz.

Chiari, H. (patholoog-anatoom te Wenen, 1851—1916), zie Arnold.

Chopart, François (Parijse chirurg, 1743—1795). Amputatie van C., geschiedt in het gewricht van C., nl. de gewrichtsvlakte distaal van het hiel- en sprongbeen.

Christian, H. A. (huidarts te Boston, 20e eeuw), Syndroom van C., diabetes insipidus met exophthalmus en defecten in de platte beenderen, zie Schüller en F. P. Weber.

Chrobak, Rudolf (vrouwenarts te Wenen 1840—1910). Bekken van Otto-C., zie Protrusio acetabuli.

Chvostek, Franz (arts te Wenen, 1835—1884). Teken van C., 1. verhoging van de mechanische prikkelbaarheid der zenuwen bij tetanie; vooral van de nerv. facialis, vgl. facialis-verschijnsel; 2. lange tussenpozen tussen het knippen der oogleden bij paralysis agitans.

Clarke, Charles Mansfield (Eng. arts, 1782—1857). Zweer van C., = ulcus corrodens (zie ald.).

Clarke, Jac. Aug. Lockhart (ontleedkundige te Londen, 1817—1880). Zuil van C., de gezamenlijke kernen van Stilling (zie ald.).

Clauberg, K. (D. bacterioloog, geb. 1893), Plaat van C., een bloed-tellurietplaat voor het kweken van diphtheriebacillen.

Claudius, Friedr. Matth. (Duitse ontleedkundige, 1822—1869). Cellen van C., epitheelcellen van het orgaan van Corti.

Cloquet, Jules Germain (chirurg te Parijs, 1790—1883). Kanaal van C., geobliteereerde slagader (arteria hyaloidea) van

de papil der gezichtszenuw naar de achterzijde der lens (canalis hyaloideus). Breuk van C., breuk achter en binnenwaarts van de grote dijvaten.

Clutton, H. H. (Eng. chirurg 1850—1909), Clutton's joints (Eng. gewrichten van C.). Symmetrische pijnloze hydrarthrose van de knieën bij syphilis hereditaria. Syn. Arthrolues congenita tardiva.

Coats, G. (Eng. oogarts, 1876—1915). Ziekte van C., beiderzijdse retinitis exsudativa met een of meer grote verheven geelwitte plekken, gelegen onder de netvliesvaten.

Codivilla, Allessandro (chirurg te Bologna, 1865—1912). Methode van C. (1903), behandeling van beenbreuk door in een breukstuk een spijker te slaan en daaraan rekking uit te oefenen (Nagelextension); spijkerrekking.

Codman, E. A. (Amer. chirurg, 1869—1940). Gezwel van C., een niet kwaadaardig, op sarcoom gelijkend gezwel der beenderen, vooral van de humerus (vgl. Ewing).

Cohnheim, J. F. (ziektekundige te Breslau, Leipzig 1839—1884). Theorie van C. de gezwellen ontstaan uit cellen, die bij de ontwikkeling buiten hun normale plaats zijn terecht gekomen. Proef van C., microscopische beschouwing van het ontstoken mesenterium van een kikker om de diapedesis te zien.

Colles, Abr. C. (Ierse arts, 1773—1843). Fascia van C., de diep liggende laag der fascia perinealis. Breuk van C., dwarse breuk van het ondereinde van het spaakbeen. Wet van C., een syphilitisch geboren kind maakt zijn moeder onvatbaar voor syphilis; vgl. Profeta. Band van C., vezels van het buitenste gedeelte van de band van Poupart naar de linea alba. Ruimte van C. ruimte onder de fascia perinealis.

Collin, A. (Fr. instrumentmaker, 1831—1923). Tang van C., om de tong te vatten.

Combe. (Röntgenoloog). Schoorsteentje van C., verbreding (in het Röntgenbeeld) van de middenschaduw boven de hartschaduw.

Comby, Jules (kinderarts te Parijs, geb. 1853). Teken van C., ontsteking van mond en keelholte met een roomgeel beslag, bij mazelen.

Compton, A. H. (Amer. physioloog, geb. 1892). C.-effect, de veranderingen in golflengte, die primaire Röntgen-stralen ten dele ondergaan, indien zij, door op een lichaam te vallen, verstrooid worden.

Conolly, John (Eng. psychiater, 1794—1866). Stelsel van C., = no-restraint (zie ald.).

Conradi, Andr. Christ. (Noorweegse arts, 1809—1869). Lijn van C., de onderste grens van het hart, tussen de basis van het borstbeen en de plaats van de puntstoot.

Conradi, H. (bacterioloog te Dresden, geb. 1876). Methode van C., kweking van typhusbacillen uit het bloed der zieken door dit in steriel ossebloed op te vangen. De zó bewerkte gal wordt vergiftig voor het niet vooraf onvatbaar gemaakte dier. Voedingsbodem van C.—Drigalski, lakmoesnitrose-agar, waaraan kristal-violet is toegevoegd, ter kleuring van typhusbacillen.

Cooley, T. B. (Am. kinderarts, 1871—1945), Anaemie van C., met vergroting van de milt, facies mongolica en beenveranderingen vooral in het gelaat en aan de handen, hoofdzakelijk in het gebied van de Middellandse Zee.

Coolidge, W. D. (Amerik. natuurkundige, geb. 1873). Buis van C., sterk leeggepompte Röntgenbuis, waarbij door hoge verhitting der cathode electroden ontstaan, die door botsing tegen de anticathode Röntgen-stralen doen ontstaan.

Cooper, Sir Astley Paston (chirurg te Londen, 1768—1841). Breuk van A. C., gelobde dijbreuk, waarbij gedeelten van de darm door openingen der fascia superficialis dringen. Schaar van A. C., platte gebogen schaar.

Cornet, G. (arts te Berlijn, 1853—1915). Pincette van C., om dekglaasjes vast te houden en neer te leggen.

Corrigan, Dominic John (arts te Dublin, 1802—1880). Ziekte van C., insufficiëntie der aortakleppen bij endocarditis. Longcirrhóse van C., schrompeling van het longweefsel bij bronchectasie (zie ald.). Pols van C., snellende (celer) pols bij insufficientie der aortakleppen. Teken van C., uitgebreide pulsatie bij aneurysma van de buik-aorta. Ademhaling van C., frequente, oppervlakkige, blazende ademhaling bij geringe temperatuurverheffing.

Corti, markies Alfonso (1822—1876). Membraan van C., = membrana tectoria, orgaan van het acustisch eind-apparaat in de ductus cochlearis; zie Organum spirale. Cellen van C., cylindrische haarcellen, de eindorganen van de nervus cochlearis, de eigenlijke gehoorcellen.

Corvisart, Jean Nicolas C. des Marest (lijfarts van Napoleon I, 1755—1821). Gelaatsuitdrukking van C., bij hartzwakte. Ziekte van C., idiopathische hypertrophie van het hart.

Costen, syndroom van C.: pijn bij het kauwen, kraken in het kaakgewricht, trismus, neuralgieën, oorpijn.

Cotunnius, Domenico Cotugno (ontleed-

kundige te Napels, 1736—1822), zie Malum Cotunni.

Courmont, zie Arloing.

Courvoisier, L. T. (Zwits. chirurg, 1843—1918), teken van C., een duidelijk voelbare en beweeglijke galblaas bij verhinderde galafvoer pleit voor compressie door een gezwel en tegen galstenen.

Cowper, William (Eng. ontleedkundige, 1666—1709). Klieren van C., = glandulae bulbo-urethrales (zie ald.).

Cramer, F. (chirurg te Wiesbaden, 1847—1903). Spalken van C., gootvormige spalken, bestaande uit twee dikke metaaldraden, verbonden door dunnere dwarse draden.

Credé, Karl Siegm. Franz (vrouwenarts te Leipzig, 1819—1892). Methode van C., uitwendige handgrepen in het nageboorte-tijdperk (1854). Indruppeling van C., met zilvernitraat in de ogen van pasgeborenen, ter voorkoming van blennorrhoea.

Creveld, S. van (hoogleraar te Amsterdam, geb. 1894). Ziekte van V. C. = ziekte van E. von Gierke, zie ald.

Crocq (Belg. arts, geb. 1824). Pied succulent van C., trophoedema van de voet bij syringomyelie.

Crookes, William (natuurkundige te Londen, 1832—1919). Buizen van C., buizen waarin de lucht tot een spanning van 1/1000 mm en nog minder verdund is.

Cruveilhier, Jean (patholoog te Parijs, 1791—1874). Ziekte van C., 1. = ulcus ventriculi simpl.; 2. = ziekte van Duchenne—Aran (zie ald.).

Curie, Marie Sklodowska (Poolse scheikundige, 1867—1935). Curie-éénheid, eenheid van emanatie, die met 1 gr radium in evenwicht is.

Curschmann, Heinrich (clinicus te Leipzig, 1846—1910). Masker van C., masker, dat mond en neus bedekt, gevuld met watten, gedrenkt in een geneesmiddel. Spiralen van C., spiraalvormige slijmdraden, die bij asthma worden opgegeven. Verschijnsel van C., hyperleucocytose bij appendicitis. Trocár van C., voor punctie bij huid-oedeem; zie ook Zuckergussleber. Ziekte van C., zie Myotonia congenita.

Cushing, H. (Am. hersenchirurg, 1869—1939), syndroom van C., verschijnselen van hypophysair basophilisme (zie ald.). Maar niet alleen door een adenoom van de hypophyse of veranderingen in de hypothalamus, ook wel door een gezwel van de bijnier, eierstok of zwezerik; cachexie, osteoporose, amenorrhoe, atrophie van de huid, hirsutismus, in de urine zeer veel corticosteroiden en een normale hoeveelheid 17-ketosteroiden. Ziekte van C., craniopharyngioma, zie ald.

Cusco, Ed. Gabr. (chirurg te Parijs, 1819—1894). Spéculum van C., tweekleppige schedespiegel.

Cuvier, G. baron de (Fr. natuurkundige, 1769—1832). Ductus Cuvieri, twee korte adertakken bij de foetus, die in het hartoor uitkomen en waarvan één de vena cava superior wordt.

Czermak, Johan Nepomuk (arts te Wenen, 1828—1873). Proef van C., bij bradycardie, waarvan de oorzaak buiten het hart ligt, wordt de pols nog langzamer bij drukking op de halsvagus; bij aandoening van de hartspier omgekeerd.

Czerny, Vincenz v. (chirurg te Heidelberg, 1842—1916). Operatie van C., liesbreukoperatie, bestaande uit afsnoering van de breukzak en doorlopende hechting van de breukpoort.

D

Da Costa J. M. (Am. arts, 1833—1900), ziekte van D., jicht waarbij de symptomen in de gewrichten ontbreken of plotseling verdwijnen en ernstige verschijnselen optreden van hersenen, hart of maag.

Dahlgren (Zweedse chirurg). Tang van D., beentang voor de trepanatie van de schedel (zie ald.).

Dalrymple, John (Eng. oogarts, 1804—1852). Teken van D., wijde ooglidspleet bij morbus Basedowi.

Damoiseau, Louis Hyacinthe Cel. (Fr. arts, 1815—1890). Kromme van D., de naar boven gebogen lijn, die de grens van de dofheid vormt bij exsudatieve pleuritis (zie Ellis).

Dance, J. B. H. (Fr. arts, 1797—1832), verschijnsel van D., inzinking der rechter fossa iliaca bij darminvaginatie.

Dandy, W. E. (Am. chirurg, overl. 1946), ventriculographie, encephalographie, operatie van D., endocraniële doorsnijding van de N. glossopharyngeus, suboccipitale methode van operatie op de N. trigeminus.

Danielsen, Dan. Corn. (arts te Bergen, 1815—1894), ziekte van D.—Boeck, = lepra.

Danlos, H. A. (Fr. huidarts, 1844—1912). Syndroom van Ehlers—D., zie Ehlers.

Darier, Ferd. Jean (Fr. huidarts, 1856—1938). Ziekte van D. = psorospermiosis follicularis vegetans (zie ald.), ontsteking in de papillaire laag der huid, waarbij de papillen tot harde, roodachtig grijze of zwartachtige wratjes uitgroeien.

Darwin, Ch. Rob. (Eng. natuuronderzoeker, 1809—1882). Knobbeltje van D., = tuberculum auriculae (zie ald.); syn. apex auriculae. Leer van Darwin.

Davaine, C. J. (Fr. arts, 1812—1882). Lichaampjes van D., = miltvuurbacillen (1850).

Daviel, Jacques (Fr. oogarts, 1696—1762). Lepel van D., staarlepeltje; operatie van D., staaroperatie zonder iridectomie.

Debove, George Maurice (Fr. arts, 1845—1930). Ziekte van D., splenomegalie (zie ald.) zonder zwelling der lymphklieren en met steeds sterkere vermindering der rode bloedlichaampjes. Membraan van D., de grondlaag van het slijmvlies der luchtwegen en spijsverteringsorganen.

Debré, Syndroom van D. — De Toni-Franconi, een vorm van renale rhachitis met osteoporose, trommelstokvingers en vertraagde bloedstolling.

Deen, Izaak Abrahamsz, van (physioloog te Groningen, 1804—1869). Bloedproef van D. (1861), = guajacproef.

Deicher (D. arts, 20e eeuw), reactie van D. en Haganatziu = reactie van Bunnell en Paul, zie ald.

Deiters, Otto Friedr. Karl (ontleedkundige te Bonn, 1834—1863). Uitsteeksel van D., = ascylinder-uitsteeksel. Kern van D., = nucleus nervi vestibularis lateralis. Type van D., gangliëncellen met lang zenuwuitsteeksel. Cellen van D., 1. neurogliacellen; 2. steuncellen van het orgaan van Corti.

Déjérine, Jos. (arts te Parijs, 1849—1917). Vgl. Landouzy. Neuro-tabes van D., een vorm van erfelijke spinale ataxie.

Delacamp, Oskar (clinicus te Freiburg i. B., geb. 1871). Teken van D., relatieve demping bij percussie op de processus spinosi der 5e en 6e borstwervels, bij zwelling der bronchiale klieren.

Délorme, Edm. (chirurg te Parijs, 1847—1929). Operatie van D., afschilling van een deel der verdikte pleura na verouderd empyema = decorticatie der longen, of van het pericard bij chronische pericarditis = decorticatie van het hart.

Demours, Pierre (oogarts te Parijs, 1702—1795). Vlies van D. (1767), de achterste laag van het hoornvlies, syn. vlies van Descemet. Ziekte van D. = ziekte van Basedow.

Denker, methode van D. voor de verwijdering door de mond van gezwellen van de bijholten van de neus.

Denys, J. (Belg. arts, overl. 1932). Verschijnsel van Denys-Leclef (1895), levendige phagocytose (zie ald.) in de reageerbuis, als men leucocyten, cokken en het daartoe behorende immuunserum bijeenvoegt. Tuberculine van D.

Depage, ligging van D., voorover met het bekken omhoog.

Dercum, Franc. Xavier (zenuwarts te Philadelphia, 1856—1931). Ziekte van D. (1888), = adipositas dolorosa (zie ald.).

Desault, Pierre Joseph (chirurg te Parijs, 1744—1795). Onderbinding van D., onderbinding der dijslagader vlak onder de adductorenspleet bij aneurysma der art. poplitea. Verband van D., zwachtelverband bij breuk van het sleutelbeen.

Descemet, Jean (arts te Parijs, 1732—1810). Vlies van D. (1758), de binnenbekleding van het hoornvlies = vlies van Demours; stippen van D., neerslagen op het vlies van D. bij cyclitis.

Deschamps, Jos. Franc. Louis (Fr. chirurg, 1740—1824). Naald van D., lang gesteelde hecht- of onderbindingsnaald met handvat.

Desmarres, Louis Aug. (Fr. oogarts, 1810—1882). Ooglidhouder van D., platte, uitgeholde haak met handvat.

De Toni, zie Debré.

Deutschmann, Rich. Herm. (oogarts te Hamburg, 1852—1935). Serum van D., tegen hypopyonkeratitis.

Deventer, Hendrik van (Hollands verloskundige, 1651—1724). Handgreep van V. D.—Müller, uithaling bij bil- of voetligging, zonder de armen eerst te ontwikkelen. Bekken van V. D., plat bekken. Diameter van V. D., de schuine afmeting van het bekken.

Devergie, M. G. (Fr. arts, 1798—1879), ziekte van D., pityriasis rubra.

Devic, ziekte van D., neuromyelitis optica acuta.

Dewes, W. P. (Am. verloskundige, 1768—1841). Verschijnsel van D., pijn in de beide schouders bij druk op de onderbuik, indien zich daarin vrij bloed bevindt.

Dick, G. F. en zijn vrouw **G. H.** (bacteriologen te Chicago, 20e eeuw). Reactie van D., reactie op de vatbaarheid voor roodvonk, overeenkomstig de reactie van Schick (zie ald.); vgl. Anatoxie-reactie. D. toxine, een streptococcen-toxine van dodelijke roodvonk.

Dieffenbach, Joh. Friedrich (chirurg te Berlijn, 1792—1847). Plastische methode van D., dekking van een defect door zijdelingse verschuiving van een gesteelde lap.

Dienst, A. (D. vrouwenarts, geb. 1871), proef van D., vermeerdering van antithrombine in bloed en urine, een teken van zwangerschap.

Dietl, Jos. (arts te Krakau, 1804—1878). Crises van D., aanvallen van buikpijn, rilling, braking, koorts en collaps bij personen met zwerfnier.

Dieudonné, Ad. (hygiënist te München, 1864—1945). Agar van D., voedingsbodem voor choleravibrionen, bestaande uit bloed, alkali en agar.

Dieulafoy, Georges (arts te Parijs, 1840—1911). Toestel van D., tot punctie en opzuiging van pleuritische exsudaten. Trias van D., (bij appendicitis), overgevoeligheid der huid, reflectorische spierspanning (défense musculaire) en pijnlijkheid van het punt van Mac Burney.

Disse, ruimte van D., rondom de cellen der galspleten. Galactose-proef.

Dittrich, Franz (patholoog te Erlangen, 1815—1859). Proppen van D. (1850), stinkende lichtgele of grijze korreltjes in het sputum bij longgangreen of putride bronchitis.

Dmelcos. Reactie van D., allergische reactie (zie ald.) door middel van een vaccin van bacillen van Ducrey (zie ald.).

Doecker (Deense cavalerie-officier). Barakken van D. (1882), barakken van papier, dat op een bijzondere wijze is bereid, welke barakken kunnen worden opgevouwen en vervoerd.

Doehle, P. (patholoog te Kiel, 1885—1928), lichaampjes van D., ronde en ovale korrels en draadjes in leucocyten bij roodvonk.

Donath, J. (arts te Wenen, geb. 1870), proef van D.—Landsteiner, serum van een lijder aan haemolytische anaemie, vermengd met een oplossing van rode bloedlichaampjes vertoont duidelijke haemolyse als men het mengsel eerst 0.5 uur afgekoeld houdt op 0° en daarna een paar uur verhit op 37°.

Donders, Franciscus Cornelis (physioloog en oogarts te Utrecht, 1818—1889). Glaucoma van D., = glaucoma simplex atrophicum. Groefjes van D., = foveolae gastricae (zie ald.). Druk van D., negatieve druk in de borstkas. Toestel voor kleuren-onderzoek.

Donovan, Ch. (Iers arts in Voor-Indië, geb. 1883), Leishmania Donovani.

Douglas, James (ontleedkundige te Londen, 1675—1742). Zie Douglas-absces, cavum Douglasi.

Dover, Thomas (Eng. arts en zeevaarder, 1660—1742). Pulveres Doveri.

Doyen, Eugène (chirurg te Parijs, 1860—1916). Spéculum van D., schedespiegel, waarvan de steel loodrecht op het speculum staat, en in een handvat wordt bevestigd. Ecraseur van D., klemtang, waarmede men de appendix onbloedig kan afklemmen.

Doyère, Louis (Fr. physioloog, 1811—1863). Zenuw-eindheuvel van D., verhevenheid, waar de motorische zenuwtak in de spiervezel komt.

Drigalski, Wilh. von (bacterioloog te Halle, geb. 1871). Voedingsbodem van D.—Conradi (zie ald.).

Dubini, Angelo (arts te Milaan, 1813—1902). Ziekte van D. (1846), = chorea electrica (zie ald.).

Dubois, P. C. (psychiater te Bern, 1848—1917). Formule van D., voor de surface area (zie ald.).

Dubois, Paul (vrouwenarts te Parijs, 1795—1871). Ziekte van D. (1850), thymusabsces bij lues hereditaria.

Dubois-Reymond, Emil (physioloog te Berlijn, 1818—1896). Wet van D., prikkelend op spieren en beweegzenuwen werkt niet de sterkte van de electrische stroom op zich zelf, maar wel de wisselingen daarin.

Duchenne, Guillaume Benjamin Amand (D. de Boulogne, zenuwarts te Parijs, 1806—1875). Type van D.—Aran, een vorm van spinale progressieve spieratrophie. Type van D.—Friedreich, pseudohypertrophische vorm van myopathische progressieve spieratrophie. Verschijnsel van D.—Trendelenburg, als een pat. met congenitale heupluxatie op het verlamde been gaat staan, wordt de andere zijde van het bekken niet opgelicht, maar zakt naar beneden. Ziekte van D., tabes dorsalis. Verlamming van D.—Erb, verlamming van de plexus brachialis (m. deltoideus, biceps, brachialis int. en supinator longus, soms ook infraspinatus en teres minor). Aangeboren verlamming van D., dezelfde verlamming ten gevolge van kneuzing van de plexus bij de geboorte, bijv. bij opgeslagen arm.

Ducrey, Agosto (It. huidarts, 1860—1940). Bacil van D., verwekker van de weke sjanker.

Duhring, Louis Adolphus (huidarts te Philadelphia, 1845—1913). Ziekte van D. (1888) of van D.—Brocq, = dermatitis herpetiformis (zie ald.).

Dührssen, Alfr. (vrouwenarts, te Berlijn 1862—1933). Bus van D., blikken bus met steriel gaas voor tamponade. Operatie van D., 1. vaginofixatio uteri; 2. diepe insnijdingen in de cervix uteri bij trage ontsluiting; zie Buddhageboorte.

Dukes, Clement (Eng. arts, 1845—1925). Ziekte van D., = vierde ziekte.

Dunbar, W. Ph. (hygiënist te Hamburg), 1863—1922). Serum van D., tegen hooikoorts.

Duplay, Em. Simon (chirurg te Parijs, 1836—1924). Ziekte van D., periarthritis humeroscapularis.

Dupuytren, Guillaume baron (chirurg te Parijs, 1777—1835). Fractuur van D., breuk van het onderbeen, 5—6 cm boven de punt van de enkel. Contractuur van D., contractuur der vingers in gebogen stand, door schrompeling der aponeurosis palmaris. Phlegmone van D., uitgebreide phlegmone aan de hals met vorming van een aantal abscessen. Gezwel van D.—Nelaton, zie Osteoclastoma.

Durante, H. (Fr. arts). Ziekte van D. = dysphasie périostale, osteogenesis imperfecta (zie ald.).

Duroziez, Paul Louis (arts te Parijs, 1826—1897). Ziekte van D., aangeboren stenose der mitralis. Rhythme van D. praesystolisch geruis aan de hartpunt met luide eerste toon en gespleten tweede, die overgaat in een diastolisch blazen. Teken van D., dubbel geruis van de dijslagader als men met de stethoscoop zacht erop drukt; soms bij morbus Basedowi of insufficientie der aortakleppen.

Dutton, J. Everett (Eng. arts in de Tropen, 1877—1905). Ziekte van D., slaapziekte (1902).

Duverney, Guichard Jos. (ontleedkundige te Parijs, 1648—1730). Klieren van D., = klieren van Bartholini, Breuk van D., breuk van het voorste bovenste gedeelte van het blad van het heupbeen.

E

Eagle, H. (Am. arts, 20e eeuw), proef van E., zie Ide en Kahn.

Eagleton, symptoom van E., bij sommige aandoeningen van het centrale zenuwstelsel kan men wel een horizontale of een verticale nystagmus opwekken, maar geen rotatoire.

Ebbinghaus (psycholoog te Halle, 1850—1909). Methode van E., onderzoek van de verstandelijke vermogens door woorden of lettergrepen te laten invullen, die in een opstel zijn weggelaten.

Eberth, Karl Joseph (ziektekundige te Halle, 1835—1926). Bacil van E. (1879), = buiktyphusbacil.

Ebner, Victor Ritter von Rofenstein (histoloog te Wenen, 1842—1925). Dentinefibrillen van E., fijne onverkalkte vezeltjes in de dentine. Beenfibrillen van E., soortgelijke vezeltjes in het tandcement. Klieren van E., eiwitklieren; sereuse klieren van het tongslijmvlies, die een sereuse, veel eiwit bevattende, vloeistof afscheiden.

Ebstein, Wilhelm (clinicus te Göttingen, 1836—1912). Ziekte van E., nephritis bij diabetes. Kuur van E., ontvettingskuur, waarbij matige hoeveelheden eiwit, en zeer weinig koolhydraten worden gebruikt, maar vrij veel vet.

Eck, Nikolai Wladimirowitch (Russ. physioloog, geb. 1847). Fistel van E., bij dieren aangebrachte verbinding tussen de poortader en de onderste holle ader.

Ecónomo, C. von (Oostenr. neuroloog, 1876—1931), encephalitis lethargica.

Eddowes, Alfred (arts te Londen, geb. 1850). Symptomencomplex van E., brosheid der beenderen, blauwe sclerae en hardhorendheid.

Edebohls, George M. (arts te New-York, 1853—1908). Operatie van E., = decapsulatio renum (1898) (zie ald.).

Edelmann, Max Theod. (natuurkundige te München, 1845—1913). Fluit van E., toonfluitje in de oorheelkunde.

Edinger, Ludwig (zenuwarts te Frankfort a. M., 1847—1918). Aufbrauchkrankheiten van E. (zie ald.). Kern van Westphal — E., zie Westphal.

Ehlers, E. (D. huidarts, 1863—1937), syndroom van E.—Danlos, abnormale beweeglijkheid der gewrichten, abnormale rekbaarheid der huid, verhoogde kwetsbaarheid der huid en pseudo-tumoren na verwondingen.

Ehrlich, Paul (bioloog te Frankfort a.M., 1854—1915). Actieve immunisatie, door inenting van levende, verzwakte of dode bacteriën vormen de cellen zelf afweerstoffen. Passieve immunisatie, inspuiting van afweerstoffen, die in het lichaam van een ander dier zijn ontstaan. Theorie van E. = zijketentheorie (vgl.

Receptoren, Amboceptoren, enz.). Proef van E., wordt een afgesnoerde vinger een half uur in ijskoud water gehouden, dan bevat de bloedwei daarvan opgeloste haemoglobine. Cellen van E. = eosinophile cellen (zie ald.).

Eichhorst, Hermann Ludwig (internist te Jena, Göttingen en Zürich, 1849—1921). Lichaampjes van E., kleine bolronde bloedlichaampjes bij pernicieuse anaemie (zie ald.). Neuritis van E., tast zowel de zenuwscheden als het interstitiële weefsel in de spieren aan. Type van E., vorm van progressieve spieratrophie, waarbij de spieren van de dij en de tibia worden aangetast.

Eichstedt, Karl Ferd. (arts te Greifswald, 1816—1892). Ziekte van E., = pityriasis versicolor (1846).

Einhorn, Max E. (internist te N.-York, geb. in Rusland 1862). Draadproef van E., men laat 's avonds een hagelkorreltje, aan een zijden draad bevestigd, inslikken en trekt het 's morgens weder naar buiten, waarna in de draad bloedsporen worden opgezocht (om een zweer van de maag of het duodenum te kunnen herkennen). Kralenproef van E., men geeft in het voedsel kralen, waaraan met zijden draden eiwit bevattende stoffen zijn bevestigd; de kralen worden uit de ontlasting opgevist om te zien, hoeveel van de eiwitstoffen verteerd is.

Einthoven, Willem (physioloog te Leiden, 1862—1933). Snaargalvanometer van E.

Elliot, Robert Henry (militair arts in Eng. Indië, 1864—1930). Operatie van E., trepanatie van het hoornvlies bij glaucoma, 1909 (zie ald.).

Ellis, C. (Am. arts, 1826—1883). Kromme van E., = kromme van Damoiseau (zie ald.).

Endo, S. (Jap. bacterioloog, 1870—1937), zie Endo-voedingsbodem.

Engelmann, Theodor Wilhelm (Duits physioloog te Utrecht en te Berlijn, 1843—1909). Zijschijf van E., fijne lijnen ter weerszijden van de dwarse lijn van Krause (zie ald.) in de spierfibrillen. Ophangmethode van E., ophanging van het buiten de borstkas gebrachte hart van een kikker aan een zijden draad, die met een registreertoestel in verbinding is gebracht, waardoor de bewegingen van het hart kunnen worden geregistreerd.

Erb, Wilh. Heinrich (clinicus te Heidelberg, 1840—1921). Atrophie van E., juvenile vorm van E., dystrophia muscularis progressiva (zie ald.), vooral bij kinderen, die aan de schoudergordel begint. Bovenste plexusverlamming van E., verlamming van de plexus brachialis. Vorm van E. (van de spastische spinale paralyse), veroorzaakt door lues spinalis, met blaas- en gevoelsstoornissen. Punt van E., zie Supraclaviculair punt (om de 5e en 6e halszenuw te electriseren). Symptoom van E., sterk verhoogde electrische zenuwprikkelbaarheid bij tetanie. Syndroom van E., myasthenia pseudoparalytica of bulbaire verlamming zonder anatomische afwijkingen. Ziekte van E.—Goldflam, myasthenia gravis pseudoparalytica. Ziekte van E.—Charcot, spastische spinale paralyse.

Erben, S. (arts te Wenen, geb. 1863), verlangzaming van de pols in voorovergebogen houding bij neurasthenie.

Erichsen, John Eric (chirurg te Londen, 1818—1896). Ziekte van E., = railway spine (1866).

Erlenmeyer, Emil (scheikundige, 1825—1909). Kolfje van E. (kortweg Erlenmeyer genoemd), kolfje in de vorm van een afgeknotte kegel met korte cylindrische hals.

Esbach, George Hubert (arts te Parijs, 1843—1890). Albuminimeter van E., buisje met schaalverdeling, waarin een aangewezen hoeveelheid van het Reagens van E. (oplossing van 2 p.Ct. citroenzuur en 1. p.Ct. picrinezuur in water) aan een aangewezen hoeveelheid urine wordt toegevoegd, en waarop het eiwitgehalte na bezinking kan worden afgelezen.

Esmarch, Joh. Friedr. Aug. v. (chirurg te Kiel, 1823—1908). Bloedledigheid van E., door een lid elastisch te omwikkelen en daarna vast in te snoeren met de slang van E. Masker van E., het gewone chloroformmasker.

d'Espine, Jean Henri Ad. (kinderarts te Genève, 1846—1931). Verschijnsel van d'E., bij vergroting der bronchiale klieren hoort men aan de ruggegraat de fluisterstem met bronchophonische bijklank.

Estlander, Jak. Aug. (Finse chirurg, 1831—1881). Operatie van E., (1879), subperiostale resectie van stukken rib bij empyema, zodat de wand der borstkas kan samenvallen, waardoor de long zich weder ertegen kan leggen.

Eustachius, Bartholomeo Eustacio (ontleedkundige te Rome, 1524—1574). Zie Tuba, Valvula.

Ewald, Karl Antonius (clinicus te Berlijn, 1845—1915), Proefmaaltijd van E.,

400 gram thee zonder melk en 40 gram wittebrood. Salolproef van E., als geruime tijd na het innemen van salol (salicylas phenylicus) nog salicylzuur in de urine wordt gevonden, wijst dit op motorische insufficiëntie (zie ald.) van de maag, daar salol eerst in de darm wordt ontleed.

Ewart, W. (Eng. arts, 1848—1929), Symptoom van E., bronchiaal geruis onder de punt van het linker schouderblad bij empyema pericardii.

Ewing, J. (Amer. chirurg, 1866—1943). Gezwel van E., een op sarcoom gelijkend, doch minder kwaadaardig gezwel der beenderen. Ook wel gelijkend op osteomyelitis (pijn, koorts). Syn. Reticulo-Sarcoom. (Vgl. Codman).

Eykman, Chr. (Ned. patholoog, 1858—1930). Proef van E., in 100 cm^3 drinkwater mag met 10 cm^3 geconcentreerde vloeistof van E. (glycose, pepton, NaCl) geen gas worden gevormd bij 46°. Het bacterium coli dient als indicator voor verontreiniging met faeces. De ,,coli-titer'' wordt vastgesteld door de bepaling bij welke verdunning van het drinkwater gasvorming optreedt. Platen van E., voedingsbodems ter bepaling van het vermogen van bacteriën tot splitsing van koolhydraten (stijfselplaat) of van vetten (vetplaat).

F

Fahnestock, William Baker (Amerikaans arts, geb. 1804). Tonsillotoom van F. (1832), ringmes, waarmede de amandel wordt afgesneden, nadat hij met een vorkje erdoorheen is gehaald.

Fahrenheit, Gabriël Daniël (geb. 1686 te Danzig, overl. 1736 te Amsterdam). Thermometer van F., met vriespunt op 32°, kookpunt op 212°.

Falloppio, Gabriele (It. ontleedkundige, 1523—1562). Zie Aquaeductus, Canalis, Ligamentum, Tuba.

Fanconi, ziekte van F., gestoorde terugresorptie met veel glycose, aminozuren en phosphaten in de urine, osteomalacie, levercirrhose.

Fallot, E. L. A. (Fr. arts, 1850—1911), tetralogie van F., stenose van de A. pulmonalis, verplaatsing van de aorta naar rechts, defect in het septum tussen beide ventrikels, hypertrophie van de rechter ventrikel.

Farabeuf, Louis Hubert (chirurg te Parijs, 1841—1910). Driehoek van F., tussen de vena jugularis interna, vena facialis en nervus hypoglossus. Operatie van F., = ischio-pubiotomie (zie ald.).

Farre, John Frederick (vrouwenarts te Londen, 1810—1886). Lijn van F., enigszins getande lijn, die de insertie van het mesovarium aan het ovarium aanwijst (F.'s white line).

Fauchard, Pierre (chirurg te Parijs, 1680—1761). Ziekte van F. (1720), = pyorrhoea alveolaris (zie ald.). Maagsonde van F.

Faust (20e eeuw), speeksel-reactie van F.—Zambrini, een kleurreactie met dien trioxyanthrachinon en twee kleurstoffen, gevoegd bij speeksel. Hoe donkerder de verkleuring is, des te meer weerstandsvermogen heeft het lichaam. Ook wordt het stikstofgehalte van het bloed bepaald met deze reactie.

Favre, M. (Fr. arts, 20e eeuw), zie Nicolas.

Fechner, Gust. Theod. (natuurkundige te Leipzig, 1801—1887). Psychophysische wet van F. (1860), de toeneming in sterkte van zintuigelijke indrukken is evenredig met de verhouding, waarin de prikkel toeneemt, dus even groot bij een toeneming van de prikkel van 10—11, als bij een toeneming van 100—110.

Fede, Francesco (kinderarts te Napels, 1832—1913). Zweer van F.-Riga, zweertje van het tongriempje bij het eerste doorbreken der tanden of bij kinkhoest.

Feer, Emil (kinderarts te Zürich, geb. 1864). Ziekte van Swift—F., eigenaardige neurose bij jonge kinderen, met verdrietigheid, slapeloosheid, zweten, cyanose, slappe spieren, verhoogde bloeddruk. Zie Swift.

Fehleisen, Friedr. (Duits chirurg te San-Francisco, 1854—1924). Streptocokken van F. (1883), bij wondroos.

Fehling, Herm. v. (scheikundige te Stuttgart, 1812—1885). Oplossingen van F., 7% opl. van kopersulfaat en een opl. van 5 gr. natriumhydroxyde en 17.5 gr. natriumkaliumtartraat in 50 gr. water, voor onderzoek op druivensuiker.

Feil, A. (Fr. arts, 20e eeuw), zie Klippel.

Felix, Art. (bacterioloog te Praag, geb. 1887). Reactie van Weil—F., zie Weil, Edm.

Felty, A. R. (Am. arts, 20e eeuw). Syndroom van F., arthritis deformans, splenomegalie, lymphadenopathie, leucopenie en huidpigmentatie, waarschijnlijk arthritis, gepaard met ziekte van Banti.

Fenwick, Samuel (Eng. arts, 1821—1902).

Ziekte van F., atrophie van de lebklieren bij maagkanker en pernicieuse anaemie.

Féré, Charles (Fr. zenuwarts, 1852—1907). Main de F., hand, waarvan de wijsvinger niet verder naar de top van de middelvinger reikt dan de ringvinger (degeneratieteken), terwijl het bij de normale hand omgekeerd is.

Féreol, Louis Henry Felix F. (Fr. arts, 1825—1891). Knobbeltjes van F., onder de huid in sommige gevallen van gewrichtsrheumatisme.

Fergusson, William (Schots chirurg, 1808—1877). Spéculum van F., schedespiegel van hard gummi met verzilverd glazen binnenbekleding.

Ferrata, A. (It. histoloog, 1880—1946). Cellen van F., haemohistioblasten.

Ferrein, Antoine F. (Fr. ontleedkundige, 1697—1769). Kanaal van F., ruimte tussen de randen der oogleden en de oogbol bij gesloten oogleden. Banden van F., de ware stembanden.

Ficker, Phil. Mart. (bacterioloog te Berlijn, geb. 1868). F.'s diagnosticum, suspensie van dode typhus- of paratyphusbacillen, om de reactie van Widal (zie ald.) snel uit te voeren.

Fiedler, Karl Ludw. Alfr. (clinicus te Dresden, 1835—1921). Dubbele holle naald van F., holle naald, waarin een beweeglijke canule, voor punctie der pleura.

Fiessinger, zie Stevens.

Filatow, Nil Teodor (kinderarts te Moscou, 1847—1902). Ziekte van F., vierde ziekte.

Fillippowic, Casimir (Poolse arts, 20e eeuw). Teken van F., gele kleur van de handpalmen en voetzolen bij febris typhoidea (palmoplantair verschijnsel).

Finkler, Dittmar (hygiënist te Bonn, 1852—1912). Vibrio F.—Prior, commabacil, die geen cholera verwekt.

Finsen, Niels Ryberg (Deense arts, 1860—1904). Methode van F., behandeling van lupus en andere ziekten met licht, vooral met geconcentreerd afgekoeld booglicht.

Fischer, Louis (kinderarts te New-York, 1864—1944). Teken van F., bij sterke achteroverbuiging van het hoofd van een kind met tuberculose der bronchiale klieren hoort men soms op het manubrium sterni een luid gesuis door drukking der klieren op de vena anonyma.

Flack, Martin (physioloog te Londen, 1882—1931), persproef van F., de proefpersoon blaast een kwikkolom op tot 40 mm en houdt deze zolang mogelijk op deze hoogte (± 40 sec.); intussen worden de bloeddruk, pols en ademhaling geregistreerd. Zie ook Keith.

Flajani, Giuseppe (arts te Rome, 1741—1808). Ziekte van F., = ziekte van Basedow.

Flatau, E. (neuroloog te Warschau, 1869—1932). Wet van F., de meest naar buiten in het ruggemerg liggende zenuwvezelen zijn die, welke reeds de langste banen in het ruggemerg hebben doorlopen.

Flechsig, Paul Em. (psychiater te Leipzig, 1874—1929). Baan van F.—Foveau, de rechtstreeks uit de kleine hersenen afkomstige baan van het ruggemerg, tractus spino-cerebellaris ventralis. Kuur van F., behandeling van vallende ziekte met opium en broomzouten.

Fleiner, Wilh. (clinicus te Heidelberg, 1857—1926), zie Mintz.

Fleischer, B. (D. oogarts, 1848—1909), ring van Kayser—F., zie Kayser.

Fleischl, Ernst von Marxow (physioloog te Wenen, 1846—1891). Haemométer van F., toestel om het gehalte van haemoglobine van het bloed te meten met behulp van een wigvormig robijnkleurig stuk glas, waarvan de kleur — op verschillende hoogte minder of meer verzadigd — wordt vergeleken met die ener verdunde oplossing van bloed.

Fleischner, ziekte van F.—Weil, osteochrondropathie der middelste vingerphalangen. Syn. ziekte van Thiemann—F.

Flemming, Walt. (ontleedkundige te Kiel, 1843—1905). Vloeistof van F., mengsel van 25 dl 1 p.Cts. chroomzuur, 4 dln. 2 p.Cts. osmiumzuur en 1 dl ijsazijn, tot fixatie van microscopische voorwerpen.

Fletscher, Horace (Amer. fabrikant, 1849—1919). Flétscheren, zeer langzaam het eten kauwen.

Flexner, Simon (ziektekundige te New-York, 1863—1946). Bacillen van F., N. Amerikaanse dysenteriebacillen.

Fliess, Wilh. (arts te Berlijn, 1858—1928). Proef van F., de pijnen bij dysmennorrhoea en cardialgie, zo deze in verband staan met prikkeling van het neusslijmvlies, worden verzacht door op verschillende plaatsen dit slijmvlies te cocainiseren.

Flint, Austin (arts te New-York, 1812—1886). Verschijnsel van F. (1862), praesystolisch geruis aan de punt van het hart bij insufficiëntie der aortakleppen.

Florence, Alb. (arts te Lyon, 1851—1927). Reactie van F., op de aanrakingsvlakte van een druppel sperma bevattende vloeistof en sterke oplossing van jood-joodkalium ontstaan bruine kristalnaalden.

Florschütz, Prof. F. (levensverzekeringsarts

te Gotha, geb. 1859). Formule van F., L : (2B—L) moet ten minste 3 bedragen, wil een persoon worden goedgekeurd; L = lichaamslengte; B = omvang van de buik.

Flourens, Marie Jean Pierre (physioloog te Parijs, 1794—1867). Centrum van F., = noeud vital (zie ald.).

Foerster, O. (neuroloog in Canada, 1873—1941). Operatie van F., resectie van de achterste wortels bij spastische toestanden en tabische crises.

Foerster, R. (oogarts te Breslau, 1825—1902), de neurasthenicus ziet een voorwerp, dat wordt bewogen van de peripherie naar het fixatiepunt, eerder dan een, dat beweegt in de omgekeerde richting, onzichtbaar wordt.

Fölling, A. Syndroom van F., zwakzinnigheid, stijve spieren, brede schouders, gebogen houding, eczeem, in de urine phenylpyrodruivenzuur. Syn. oligophrenia phenylpyruvica.

Follmann, ziekte van F., sereuse balanitis met veel spirochaeten in het sereuse vocht als eerste symptoom van syphilis zonder primair affect.

Fontana, Felice (ontleedkundige te Pisa, 1730—1805). Bandvorming van F., de dwarse strepen, die men aan verse zenuwvezelen waarneemt. Ruimten van F., lympheruimten tussen de mazen van het ligam. pectinatum iridis (zie ald.).

Fordyce, John Addison (huidarts te New-York, 1858—1925). Ziekte van F., symmetrische bleke plekken, uitgaande van de mondhoeken, op het lippenrood, bezet met lichaampjes gelijk miliaria (zie ald.), met branding en jeuk.

Forlanini, C. (clinicus te Pavia, 1847—1918). Operatie van F., kunstmatige pneumothorax.

Fornet, Walter (Duitse arts, geb. 1877). Reactie van F., om praecipitinogenen van bacteriën (zie ald.) aan te tonen.

Fothergill, John (Eng. arts, 1712—1780). Aangezichtspijn van F., = trigeminusneuralgie, nauwkeuriger beschreven in 1804 door Samuel F.

Fournier, Jean Alfred (Fr., syphilograaf, 1832—1915). Hypothese van F., tabes en dementia paralytica ontstaat door toxinen, welke na syphilis nog voortdurend worden gevormd.

Foville, Arth. Louis (Fr. psychiater, 1799—1840). Verlamming van F., = hemiplegia alternans inferior (zie ald.). Streng van F., zijstrengbaan der kleine hersenen.

Fowler, G. R. (Amer. chirurg, 1848—1906). Ligging van F., met verhoogd hoofdeinde bij buikvliesontsteking.

Francis, E. (Am. arts, geb. 1872). Ziekte van F., tularaemie, zie ald.

Francke, Karl Ernst (arts te München, 1859—1920). Naald van F., naaldvormige snepper om kleine hoeveelheden bloed af te tappen. Verschijnsel van F., rode strepen op het zachte gehemelte, evenwijdig met de randen, bij griep.

Franconi, zie Debré.

Frangenheim, ziekte van F., hyperostosis symmetrica facialis, behoort tot de ziekte van Ruppe, zie ald.

Frank, Fritz (vrouwenarts te Keulen, 1856—1923). Operatie van F., subcutane symphysiotomie (1908).

Fränkel, Albert (clinicus te Berlijn, 1844—1916). Diplococcus van F., = diplococcus pneumoniae.

Fränkel, Bernh. (keelarts te Berlijn, 1836—1911). Neusspéculum van F.

Fränkel, Eug. (ziektekundige te Hamburg, geb. 1853). Bacil van F., = bacillus emphysematosus.

Franklin, Benj. (Amerik. staatsman en natuurkundige, 1706—1790). Broes van F., electrode met een aantal punten, waarmede men electrische uitstraling op het lichaam van een patiënt aanwendt. Brilleglazen van F., zie Bifocale glazen.

Frédericq, Louis Aug. (Belg. arts, 1815—1853). Tekening van F. (1844), rode zoom van het tandvlees bij sommige longziekten.

Fredet, P. (Fr. chirurg, 20e eeuw), zie Ramstedt.

Frei, W., Duitse huidarts, geb. 1885). Reactie van F., intracutane inspuiting van antigeen, bereid uit avirulent gemaakt materiaal van poradenitis (zie ald.), ter herkenning van deze ziekte (1925). Zie Nicolas.

Frenkel, H. S. (Zwitserse arts, 1860—1931). Methode van F., („frenkelen"), oefeningstherapie bij tabes.

Frerichs, Friedr. Theod. (clinicus te Berlijn, 1819—1885). Theorie van F., uraemie ontstaat doordat stoffen, die met de urine moesten worden afgescheiden (harnfähige Stoffe), in het bloed blijven. Leverkoliek van F., = neuralgia plexus hepatici.

Freud, Siegmund (zenuwarts te Wenen, 1856—1939). Methode van F., zie Cathartische methode, Psycho-analyse.

Freund, E. (patholoog te Wenen, later te Londen, 1864—1946), reactie van F.—Kaminer, serum van normale personen lost kankercellen op, serum van kankerlijders niet.

Freund, Wilh. Alex. (vrouwenarts te Berlijn, 1833—1917). Anomalie van F., vernauwing van de boven-opening der

borstkas door verkorting van het eerste ribbekraakbeen, als oorzaak van aanleg tot longtuberculose. Operatie van F. (1877), 1. gehele verwijdering der baarmoeder door laparotomie bij kanker; 2. doorsnijding van het eerste ribbekraakbeen (zie chondrotomie) bij de anomalie van F.; 3. resectie van ribbekraakbeenderen bij te wijde borstkas.

Friderichsen, C. (Zweeds arts, 20e eeuw), syndroom van F.—Waterhouse, snel dodelijke meningococcensepsis met bloedingen, ook in de bijnieren.

Friedländer, Carl (Duitse ziektekundige, 1847—1887). Bacil van F., = pneumobacillus of diplobacillus pneumoniae.

Friedman, M. H. (biol. arts in de Veren. Staten, 20e eeuw). Test van F., gewijzigde reactie van Aschheim—Zondek (1929), berustende op macroscopische veranderingen in het ovarium van het konijn.

Friedreich, Nicolaus (clinicus te Heidelberg, 1825—1882). Ziekte (tabes) van F., 1. hereditaire ataxie (zie ald.); 2. paramyoclonus multiplex (zie ald.). Klankwisseling („Schallwechsel") van F., geringe verhoging van de tympanitische percussieklank bij diepe inademing. Verschijnsel van F. (bij pericarditis adhaesiva), diastolisch samenvallen der halsaderen. Voet van F., pes excavatus.

Frisch, Ant. Ritter von (chirurg te Wenen, 1849—1917). Bacillen van F. (1882), bij scleroma der ademhalingswegen (rhinoscleroma, enz.).

Fröhlich, Alfr. (zenuwarts te Wenen, geb. 1871). Syndroma van F., = dystrophia adiposo-genitalis. Bij luxabele heup (zie ald.) ziet men op Röntgenfoto's genomen bij verschillende graden van abductie, dat het dijbeenhoofd van de zieke zijde naar beneden s geschoven bij sterke abductie.

Froin, G. (Eng. arts, geb. 1874), syndroom van F., zie Compressiesyndroom.

Frommann, Carl (ontleedkundige te Heidelberg, 1831—1892). Strepen van F., vorming van scherpe dwarse zwarte banden op de ascylinders van in een mergschede gehulde zenuwvezels na krachtige behandeling met zilvernitraat.

Fröschel, Emil (oorarts te Wenen, geb. 1883). Symptoom van F., ongevoeligheid van een kind voor kittelen, uitsluitend in de uitwendige gehoorgang, pleit voor doofheid.

Fukala, Vincenz (oogarts te Wenen, 1847—1911). Operatie van F. (1889), verwijdering der lens bij sterke bijziendheid.

Fuchs, H. J. (D. arts 20e eeuw),, reactie van F., serum van normaal bloed lost alle fibrine op behalve van normale personen, serum van kankerlijders alle fibrine behalve van kankerlijders.

Fuld, Ernst (arts te Berlijn, geb. 1873). Proef van F., ter onderscheiding of een vloeistof edestine of trypsine (zie ald.) bevat.

Funk-Hyde. Ziekte van F., sarcoma gummatodes, een snelgroeiend en verwekend, niet gepigmenteerd sarcoma.

G

Gaffky, G. Th. A. (hygiënist te Berlijn, 1850—1918). Bacil van Eberth—G., typhusbacil.

Gaillard, François Lucien (arts te Poitiers, 1805—1869). Hechting van G. (1844), bij entropion; syn. blepharonyxis (zie ald.).

Gaisböck, Felix (clinicus te Innsbruck, geb. 1868). Ziekte van G., = polycythaemia hypertonica.

Galenos, Claudius (Griekse arts te Rome, 131—201). Anastomose van G., = ramus anastomoticus tussen de nervus laryngeus sup. en inf. Ader van G., = vena cerebri magna. Ziekte van G., = gangraena.

Gall, Franz Jos. (ontleedkundige te Wenen en Parijs, 1758—1828). Schedelleer van G., = phrenologie (zie ald.).

Galton, Francis (Eng. geleerde, 1822—1911). Fluitje van G., een fluitje, waarmede men een toonhoogte van een bepaald aantal trillingen (tot 50000) kan teweegbrengen.

Ganser, Siegb. Jos. Mar. (psychiater te Dresden, 1853—1931). Symptomencomplex van G., acute hallucinatorische verwardheid.

Gardner (Amer. arts, 20e eeuw), lichaampjes van G., acineuse woekeringen in rustig borstklierweefsel van de muis, een symptoom van praecarcinoom.

Garel, Jean (Fr. arts, 1852—1931). Teken van G., 1. bij empyema van de kaak- of voorhoofdsholte schijnt het licht van een in de mond geplaatste electrische lamp niet door het empyema heen; 2. dysphagie (zie ald.) bij syphilis (1892).

Garland, George Minot (Amer. arts, 1848—1926). Paravertebrale driehoek van G. (1878), tussen de ruggegraat en de

bovengrens van een pleuritisch exsudaat is een driehoekige plek met enigszins heldere percussieklank.

Garrod, Alfred Baring (arts te Londen, 1819—1907). Draadproef van G., op een draadje in een schaaltje met bloedwei, die zuur is gemaakt met azijnzuur en welke urinezuur bevat, zetten zich kristallen hiervan af.

Gärtner, Aug. (hygiënist te Jena, 1848—1935). Bacterie van G., = bacterium enteritidis.

Gärtner, Gustav (ziektekundige te Wenen, 1855—1937). Tonometer van G., instrument om de bloeddruk te meten door middel van een samendrukkende ring, die om de vinger wordt gelegd.

Gartner, Herm. Treschow (Deens ontleedkundige, 1785—1827). Gangen van G., twee blind toelopende kanaaltjes in de brede baarmoederbanden; de overblijfsels der gangen van Wolff.

Gasser, I. L. (ontleedkundige te Wenen, 1505—1577). Ganglion van G., = ganglion semilunare van de nervus trigeminus.

Gaté, zie Papacosta.

Gaucher, Phil. Charl. Ern. (Fr. arts, 1854—1918). Ziekte van G., zeer chronische, meestal aangeboren, soms familiaire ziekte, met vergroting van de milt en de lever, bloedarmoede en bruine huidkleur op de onderbenen en pingueculae (zie ald.), soms ook aandoening der longen. Cellen van G., grote cellen met een of meer kernen, bij deze ziekte aangetroffen in de milt.

Gee, S. J. (Eng. arts, 1839—1911). Infantilismus van Gee (1888), zie Herter. Ziekte van G.—Thaysen, niet-tropische spruw.

Gegenbaur, Karl (ontleedkundige te Heidelberg, 1826—1903). Cellen van G., = osteoblasten.

Geiger, H. (D. arts in Engeland, overl. 1945). Zie Geiger-counter.

Gellé, Marie Ernest (Fr. oorarts, 1834—1923). Proef van G., de trillingen van een stemvork, die in aanraking is gebracht met een gummi buis, waarvan één einde in de gehoorgang is gebracht, worden zwakker waargenomen, indien de beweeglijkheid van het trommelvlies ongestoord is. Ook als men de stemvork op het hoofd plaatst.

Gennari, Francisco (It. ontleedkundige, 18e eeuw). Streep van G., een streep in de hersenschors in het gebied van de cuneus (zie ald.).

Georgi, W. (D. bacterioloog, 1889—1920), zie Sachs.

Geraghty, J. T. (Amer. arts, 1876—1924), zie Rowntree.

Gerhardt, Carl (clinicus te Berlijn, 1833—1902). Handgreep van G., rhythmische samendrukking van de zijden der borstkas bij longabsces. Reactie van G., met ijzerchloride en zwavelzuur, op diaceetzuur. Klankverandering („Schallwechsel") van G., soms is de tympanitische toon boven een longholte lager als de lijder zit, dan als hij ligt. Teken van G., 1. geringe vulling der vena jugularis bij sinusthrombose; 2. vaatgeruis aan het achterhoofd, o.a. bij aneurysma der art. basilaris en vertebralis; 3. demping op de linker 2e intercostale ruimte bij open ductus Botalli of stenose van de valvula mitralis. Indeling der tuberculose in drie tijdperken van G.—Turban.

Gerlach, Jos. v. (ontleedkundige te Erlangen, 1820—1896). Klep van G. (1847), = valvula proc. vermiformis.

Gerlier, Felix (Zwits. arts, 1840—1914). Ziekte van G. (1887), aandoening bij landarbeiders in Zwitserland in de zomer gekenmerkt door gezichtsstoornissen, duizelingen, ptosis en spierverlammingen. Vgl. Kubisagari.

Gerota, D. (Roemeens ontleedkundige te Berlijn, 1867—1939). Methode van G., opspuiting van het lymphvaatstelsel met Pruisisch blauw, cinnaber, alkana, enz., opgelost in chloroform of aether.

Gerson, M. (arts te Bielefeld, geb. 1881). Dieet volgens G., in 't bijzonder bij tuberculose; veel vet, weinig koolhydraten, geen keukenzout, doch een zoutmengsel met Ca en Mg., plantensappen, ruwe groenten (vgl. Rohkost) en veel phosphorlevertraan of vitamine-D.

Gersuny, Robert (chirurg te Wenen, 1844—1929). Verschijnsel van G., bij verstoptheid; een eigenaardig gevoel, alsof de ontlasting aan het slijmvlies van de endeldarm kleeft, als men uitwendig met de vingers daarop drukt („Klebe-symptoom"). Operatie van G., losmaking van de vrouwelijke urethra aan de monding, gevolgd door draaiing om haar as en wederaanhechting; bij incontinentia urinae.

Giacomini, Carlo (It. ontleedkundige, Turijn, 1840—1898). Band van G., voorste uiteinde der fascia dentata (zie ald.).

Gibert, Cam. Melch. (arts te Parijs), 1797—1866). Ziekte van G., = pityriasis rosacea.

Gibson, G. A. (Eng. arts, 1854—1913), als bij pneumonie de bloeddruk in mm Hg. niet lager wordt dan het aantal polsslagen, is de prognose goed.

Giemsa, G. (scheikundige te Hamburg, 1867—1948). Oplossing van G., voor kleuring van bloedpraeparaten en ziektekiemen, (malaria-parasieten en spirochaeta pallida) op-

lossing van methyleen-azuur, methyleenblauw, eosine, in methylalcohol en glycerine.

Gierke, Edgar von (patholoog te Karlsruhe, geb. 1877). Ziekte van V. G., glycogeenziekte, stoornis in de stofwisseling der koolhydraten, gekenmerkt door opeenhoping van glycogeen in lever en nieren. Syn. ziekte van Van Creveld.

Gierke, Hans Paul Bernh. (D. ontleedkundige, 1847—1886). Lichaampjes van G., ronde colloide lichaampjes in het centrale zenuwstelsel. Respiratiebundel van G., = tractus solitarius in het verlengde merg.

Gieson, I. v. (zenuwarts te New-York, 1865—1913). Weefselkleuring van V. G., met picrinezuurfuchsine, waardoor het bindweefsel rood en de overige delen geel worden gekleurd.

Gigli, L. (vrouwenarts te Florence, 1863—1908). Operatie van G., hebotomie (zie ald.), waartoe de Zaag van G. wordt gebruikt.

Gilbert, N. A. (Fr. arts, 1858—1927). Ziekte van G., familiaire, niet-haemolytische acholurische icterus, geelzucht zonder galkleurstoffen in de urine, wel urobiline.

Gilbert, Valentin (Genève). Methode van G., = autoserotherapie (zie ald.).

Gilchrist, Thom. Casp. (Amer. arts, 1862—1927). Ziekte van G., blastomycose der huid.

Gilles de la Tourette, Georges (arts te Parijs, 1857—1904). Ziekte van G., = maladie des tics convulsifs.

Gimbernat, Antonio de (Sp. ontleedkundige en chirurg, 1742—1790). Ligamentum G., = lig. lacunare.

Giraldes, Joachim Albin C. C. (chirurg te Parijs, 1808—1875). Orgaan van G., = paraëpididymis, corps innominé.

Glanzmann. Reactie van G., = thrombasthenische reactie; zie ald.

Glaser, John. Heinr. (ontleedk. te Bazel, 1629—1675). Spleet van G., = fissura Glaseri s. petrotympanica.

Glénard, Franc. (Fr. arts, 1848—1920). Ziekte van G., = enteroptosis (zie ald.). Band van G., buikband ter behandeling daarvan.

Glisson, Francis (arts te Londen, 1597—1677). Omhulsel (capsula) van G., bindweefsellaag die de lever overtrekt. Ziekte van G., = Engelse ziekte. Lus van G., lederen toestel, waarin het hoofd wordt omhoog gehouden ten einde de ruggegraat te strekken (D., Glissonsche Schwebe).

Gmelin, Leop. (physioloog te Heidelberg, 1788—1853). Proef van G., met acidum nitroso-nitricum op bilirubine.

Goetsch, E. (arts te Brooklyn, geb. 1883). Proef van G., na inspuiting van $^1/_2$ cm^3 adrenaline 1/1000 in de spieren wordt bij hyperthyreoidisme de pols sneller en verschijnt suiker in de urine.

Goldflam, S. (zenuwarts te Warschau, 1852—1932), zie Erb-Goldflam.

Goldscheider, Alfr. (clinicus te Berlijn, 1848—1935), zie Schwellenwert-percussion. Ziekte van G., zie Epidermolysis.

Golgi, Camillo (ontleedkundige te Pavia, 1844—1926). Lichaampjes van G., eindorganen der gevoelszenuwen in de pezen. Cellen van G., gangliëncellen met een kort zenuwuitsteeksel, dat zich in een fijn netwerk verdeelt. Kleuring, veelal impregnatie genoemd (van gangliëncellen) volgens G., met 0.75 proc. nitras argenti en 0.25 proc. sublimaat.

Goll, Friedr. (ontleedkundige te Zürich, 1829—1903). Kern van G., ophoping van gangliëncellen aan het proximale uiteinde van de Streng van G., mediaal gedeelte der achterstrengen van het ruggemerg; syn. fasciculus gracilis.

Goltz, Friedr. Leop. (physioloog te Straatsburg, 1834—1902). Proef van G., door op de buik van een kikker te kloppen doet men zijn hart stilstaan.

Gombault, François Albert (Fr. arts, 1844—1904). Neuritis van G., segmentaire neuritis, in één zenuwsegment tussen twee insnoeringen van Ranvier (zie ald.).

Gonin, Prof. J. (oogarts te Lausanne, 1870—1935). Gloeiprik van G., het doorprikken, met een gloeiende naald, van de sclera op de plaats, welke overeenkomt met die, waar bij beginnende loslating van het netvlies, hierin een scheurtje is ontdekt.

Gordon, W. (arts te Philadelphia, 1863—1929). Reflex van G., dorsale beweging van de grote teen bij knijpen in de kuitspieren; teken van G. (bij chorea), bij het bekloppen van de kniepees blijft het been enige tijd in de hoogte en zakt dan langzaam.

Gowers, Will. Rich. (zenuwarts te Londen, 1845—1915). Bundel van G., 1. fasciculus anterolateralis superficialis van het ruggemerg; 2. voorstrengbaan der kleine hersenen. Ziekte van G., = spasmus mobilis. Symptoom van G., verwijding der pupil bij verlichting, in het begin van tabes, enz.

Graaf, Reinier de (Nederl. verloskundige en ontleedkundige te Delft, 1641—1673). Follikels van De G., blaasjes in de eierstokken, die de eitjes bevatten. Kanaaltjes van De G., de 12—14 zaadkanaaltjes, die uit de bal naar de kop van de bijbal lopen; syn. ductuli efferentes testis.

Gradenigo, Giuseppe (oorarts te Turijn, 1859—1926). Syndroom van G., abducensverlamming bij otitis media purulenta.

Graefe, Albr. v. (oogarts te Berlijn, 1828—1870). Lineair en sikkelmes van V. G., bij oogoperaties. Teken van V. G., bij het omlaag kijken volgt, bij morbus Basedowi, het bovenooglid niet terstond de beweging van het oog.

Gram, Hans Christ. Joach. (arts te Kopenhagen, 1853—1938). Gramkleuring (van bacteriën), behandeling met een oplossing van methylviolet of een andere kleurstof in anilinewater, daarna gedurende enige minuten met „gramoplossing" (joodkalium), eindelijk ontkleuring in alcohol absolutus, soms ook alcohol met 3 p.Ct.'s zoutzuur (1884). Sommige bacteriën houden dan hun kleuring (grampositief), andere niet (gramnegatief).

Grancher, Jacques Jos. (kinderarts te Parijs, 1843—1907). Pneumonie van G., = pneumonia massiva. Oeuvre G., maatschappelijk werk voor zuigelingen.

Grandidier, Joh. Ludw. (arts te Neundorf, 1810—1878). Wet van G., een mannelijke lijder aan haemophilie (zie ald.) krijgt met een gezonde vrouw niet-haemophile kinderen; zijn dochters kunnen echter haemophile kinderen krijgen.

Grasset, Jos. (arts te Montpellier, 1849—1918. Ziekte van G., oedème bleu (zie ald.) bij hysterie. Teken van G., samentrekking van de musc. sterno-cleido-mastoideus aan de verlamde zijde bij hersenbloedingen.

Gratiolet, Louis Pierre (ontleedkundige te Parijs, 1815—1855). Optische radiatie („Sehstralung") van G., de uitstraling der vezels van het pulvinar en het corpus geniculatum ext. (zie ald.), naar het gezichtscentrum in de achterhoofdslob.

Graves, Rob. James (arts te Dublin, 1797—1853). Asphyxie van G., acute longtuberculose met aanvallen van verstikking. Ziekte van G. (1835), = ziekte van Basedow.

Grawitz, Paul (ziektekundige te Greifswald, 1850—1932). Gezwel van G., = hypernephroma (zie ald.).

Greenhow, Edw. Headlane (Eng. arts, 1814—1888). Ziekte van G., huidverkleuring door kleerluizen.

Griesinger, Wilh. (D. psychiater, 1817—1868). Ziekte van G., bloedarmoede met waterzucht bij ankylostomiasis. Teken van G., pijnlijk oedema aan de rand van de processus mastoideus bij thrombose van de sinus transversus. Zie ook Pulsus paradoxus.

Gritti, Rocco (chirurg te Milaan, 1857—1920). Amputatie van G., vasthechting van de knieschijf op de dijbeenstomp.

Grocco, Pietro (clinicus te Florence, 1857—1916). Paravertebrale driehoek van G., rechthoekige driehoek met gedempte percussieklank aan de gezonde zijde (naast de ruggegraat) bij pleuritisch exsudaat (1902); (vgl. Harland).

Grönblad, E. (Zweeds oogarts, 20e eeuw), zie Strandberg.

Grossich, Antonio (chirurg te Fiume, 1849—1926). Methode van G., uitwendige ontsmetting met tinctura jodii.

Gruber, Max v. (hygiënist te München, 1853—1927). Reactie van G.—Widal, het aantonen van typhus en andere besmettingen door de agglutinerende werking der bloedwei van de zieke op hare verwekkers (1896). Widal toonde aan, dat reeds bij het begin der ziekte de reactie plaats heeft.

Gruby, David (Hongaars arts te Parijs, 1810—1898). Ziekte van G., = microsporie (zie ald.).

Grünfeld, 20e eeuw. Teenreflex van G., bij otitis media van kinderen, jonger dan vijf jaar buigt de grote teen omhoog als het achterhoofd beklopt wordt op de achterste fontanel.

Guarnieri, Guiseppe (It. arts, 1856—1918). Lichaampjes van G. (1892), vaccinelichaampjes, die bij vaccinatie in het hoornvlies van het konijn in het epitheel ontstaan.

Gubler, Ad. (arts te Parijs, 1821—1879). Gezwel van G., zwelling van de peesscheden op de rug der hand bij loodverlamming. Verlamming van G., = hemiplegia alternans inferior (zie ald.).

Gudden, Bernh. Aloys v. (psychiater te München, 1824—1886). Commissuur van G., vezels, die de achterste hoeken van het chiasma (zie ald.) afronden en de hemisphaeren der grote hersenen verbinden.

Guénau de Mussy, Noël Franc. Odon. (Fr. arts, 1813—1885). Pijnpunt van G., (bij pleuritis diaphragmatica) op het kruispunt der linker parasternaallijn met het verlengde der 10e rib.

Guérin, Alph. François Marie (chirurg te Parijs, 1817—1896). Plooi van G., = valvula fossae navicularis.

Guignard, reactie van G., orienterende reactie op blauwzuur met natriumpicraatpapier.

Guillain, G. (Fr. neuroloog, geb. 1876), ziekte van G.—Barré, meningo-radiculoneuritis.

Guinon, Georges (Fr. arts, 1859—1932).

Ziekte van G., = ziekte van Gilles de la Tourette.

Gull, W. W. (arts te Londen, 1816—1890). Ziekte van G., myxoedema bij volwassenen.

Gullstrand, Allvar (Zweedse oogarts, 1862—1930). Brillen van G., zie Katralglazen, spleetlamp van G., zie ald.

Gumprecht, F. (D. arts, geb. 1864), cellen van G., gekneusde leucocyten bij chronische lymphatische leucose.

Gunn, R. M. (Eng. oogarts, 1850—1909), wijde opening van een der ooglidspleten bij voorwaartsschuiving van de kaak.

Gunning, J. W. (Ned. chemicus, 1827—1901), reactie van G., in urine troebel gemaakt met jodium en ammoniak, ontstaat jodoform, als de urine aceton bevat.

Günther, ziekte van G., aangeboren, familiaire porphyrinurie (zie ald.).

Günzburg, Alfr. Otto (arts te Frankfort a. M.). Proef van G. (1887), reactie met phloroglucine en vanilline op vrij zoutzuur in het maagsap.

Gurwitch, Alexander (Russ. histoloog, geb. 1874). Stralen van G., zie Mitogenetische stralen.

Guthrie, George James (chirurg te Londen, 1785—1856). Spier van G., musc. sphincter urethrae membranaceae.

Guttmann, Paul (clinicus te Berlijn, 1834—1893). Teken van G., snorrend gevoel bij het betasten van de krop bij morbus Basedowi.

Guyon, Jean Cas. Fél. (chirurg te Parijs, 1831—1920). Spuit van G., katheterspuit met schroef om een vloeistof achter in de urinebuis te druppelen. Teken van G., ballottement (zie ald.) der nieren.

H

Haab, Otto (oogarts te Zürich, 1850—1931). Reflex van H., vernauwing der pupil als in een donkere ruimte de aandacht wordt gericht (zonder verandering der blikrichting) op een zijwaarts geplaatst licht; syn. corticale pupilreflex, aandachtreflex; magneet v. H., sterke electromagneet ter verwijdering van ijzer uit het oog.

Hackenbruch, Peter (chirurg te Wiesbaden, 1865—1924). Distractionsklammern van H., zie tekst. Methode van H., inspuiting van cocaine in een ruitvormige figuur rondom het gevoelloos te maken gebied.

Haeser, H. (D. arts, 1811—1885), zie Trapp.

Haffkine, W. M. W. (Russisch bacterioloog te Boulogne sur Seine, 1860—1930. Serum van H., tegen pest.

Haglund, S. E. P. (Zweeds chirurg, geb. 1870). Ziekte van H., aseptische necrose in de apophyse van de calcaneus.

Hahnemann, S. M. F. (Duits arts, 1755—1843). Leer van H., = homoeopathie.

Hailey, Howard en **Hugh** (Am. huidartsen, 20e eeuw). Ziekte van H., H. en H., verwant aan pemphigus. Syn. Familial benign chronic pemphigus (Eng., familiaire goedaardige chronische pemphigus).

Hall, Marshall (arts te Londen, 1790—1857). Methode van H., kunstmatige ademhaling, door de borstkas door middel van beurtelingse wenteling op de rug en de buik telkens samen te drukken.

Hallauer, Otto (oogarts te Bazel, geb. 1866). Glazen van H., grijsgroene brilleglazen ter beschutting tegen blauwe en ultraviolette stralen.

Hallberg (Scandin. arts, 20e eeuw). Kleuring van H. van tuberkelbacillen met carbol-nachtblauw, ontkleuren in zoutzure alcohol, nakleuren met Bismarckbruin. De bacillen worden donkerblauw.

Haller, Alb. v. (Zwitserse arts, 1708—1777). Zie Tripus, Circulus arteriosus en venosus Halleri.

Hallopeau, François Henri (Parijse huidarts, 1842—1919). Ziekte van H., = 1. trichotillomanie (zie ald.); 2. pyodermie végétante (zie ald.).

Halsted, William Stewart (chirurg te Baltimore, 1852—1922). Operatie van H., radicale operatie van liesbreuk.

Hamberger, Georg Erhard (iatrophysicus te Jena, 1697—1755). Schema van H., de musculi intercostales externi en intercartilaginei dienen voor de inademing; de m.m. intercost. interni voor de uitademing.

Hammarsten, Olof (physioloog te Upsala, 1841—1932). Reagens van H., op galkleurstoffen: 1 dl salpeterzuur, 19 dln. zoutzuur, 100 dln. spiritus fortior.

Hammerschlag, A. (Oostenr. arts, 1863—1935). Methode van H., tot bepaling van het s.g. van bloed, door een mengsel van benzol en chloroform te bereiden, waarin een bloeddruppel zweeft, en het s.g. van het mengsel te bepalen.

Hammond, Will. Alex. (Amerik. zenuwarts,

1828—1900). Ziekte van H. (1873), athetose.

Hand, A. (Am. kinderarts, geb. 1868 Ziekte van H.—Schüller-Christian, lipogranulomatosis (zie ald.); cysteuse haarden in de schedel en andere beenderen, landkaartschedel, exophthalmus, diabetes insipidus.

Hanganatziu, zie Deicher.

Hanger, F. M. (Am. arts, 20e eeuw). Uitvlokkingsproef van H., een emulsie van cephaline-cholesterol vermengd met bloedserum van de patient, vertoont een uitvlokking als de levercellen zijn aangedaan en niet bij icterus door afsluiting der galwegen.

Hanot, Vict. Charl. (arts te Parijs, 1844—1896). Ziekte van H., hypertrophische levercirrhose met chronische geelzucht.

Hansen, Gerh. Henr. Armauer (arts te Bergen in Noorwegen, 1841—1912). Bacil van H., leprabacil. Morbus H. = lepra.

Harder, Joh. Jak. (Zwitsers ontleedkundige, 1656—1711). Klier van H., in de membrana nicticans der meeste zoogdieren; soms, rudimentair, in de caruncula lacrimalis van de mens.

Harley, George (Eng. arts, 1829—1896). Ziekte van H., = paroxysmale haemoglobinurie.

Harrison, Edw. (Eng. arts, 1766—1838). Gleuf van H., horizontale gleuf in de borstkas, waar het middenrif is aangehecht, bij weke ribben en dyspnoea. Lijn van H., gleufvormige inzinking der borstkas ter hoogte van het middenrif, bij het begin der inademing.

Hartmann, Aug. (keelarts te Berlijn, 1863—1935). Conchotoom van H., om de neusschelpen te amputeren.

Harvey, William (1578—1657). Leer van H., leer van de bloedsomloop.

Hasner, Jos. Ritter v. Artha (oogarts te Praag, 1819—1892). Valvula Hasneri, = plica lacrimalis.

Hass. Ziekte van H., aseptische necrose van de knieschijf.

Hassal, Arth. Hill (Eng. arts, 1817—1894). Lichaampjes van Virchow—Hassal, bolletjes van epitheelcellen in de follikels van de thymusklier.

Hasselt, A. W. M. van (Ned. milit. arts, 1814—1902). Methode van V. H. voor kunstmatige ademhaling, de patient ligt op de rug met het hoofd op zijde en de tong uitgestoken; de onderrand van de borstkas wordt omhoog getrokken en samengedrukt.

Hata, S. (Japans arts, 1872—1938). Verschijnsel van H., verergering der verschijnselen ener infectieziekte, na toediening ener kleine gift van een chemotherapeutisch middel. Praeparaat van Ehrlich—H., salvarsaan (1910).

Haudek, M. (röntgenoloog te Wenen, 1880—1931). Nis van H., een nis in de maagwand, die men bij maagzweer op het Röntgenbeeld ziet.

Havers, Clopton (ontleedkundige te Londen, 1650—1702). Kanalen van H., vaatkanalen in de beenderen (1691). Lamellen van H., concentrische beenlaagjes om deze kanalen.

Hay, Matthew (Schotse arts, 1855—1932). Reactie van H., bloem van zwavel zinkt in urine, die galzuren bevat (1882).

Hayem, Georges (arts te Parijs, 1841—1933). Myelitis van H., = myelitis apoplectiformis. Oplossing van H. voor het tellen van rode bloedlichaampjes: mercurichloride 0.5, natriumsulfaat 0.5, chloornatrium 2, aq. destill 200. Zie ook Jaksch.

Haygarth, John (Engels arts, 1740—1827). Knobbels van H., opzwelling der kleine gewrichten, vooral van de vingers, bij arthritis deformans.

Head, Henry (Eng. neuroloog, 1861—1940). Gordels (zones) van H., voor aanraking of pijn overgevoelige streken der huid, die beantwoorden aan inwendige organen, welke ziek zijn (1896).

Heberden, Will. (arts te Londen, 1710—1801). Knobbels van H., zie knobbels van Haygarth. Zie verder Rougnon.

Hebra, Ferd. v. (huidarts te Wenen, 1816—1880). Ziekte van H., = erythema exsudativum multiforme.

Heerfordt, C. F. (Deens oogarts, 20e eeuw). Ziekte van H., febris uveoparotidea (1909). Zie ald.

Hegar, Alfr. (vrouwenarts te Freiburg, 1830—1914). Zwangerschapsteken van H., sterke samendrukbaarheid van het onderste gedeelte van het corpus uteri. Stiften van H., van metaal of hard gummi ter verwijding van het halskanaal der baarmoeder.

Heiberg, Jacob (chirurg te Christiania, 1843—1888). Handgreep van H.—Esmarch, het naar voren schuiven van de onderkaak bij narcose, om te verhinderen, dat de tong achteruit zakt.

Heidenhain, Rud. (physioloog te Breslau, 1834—1897). Wet van H., de afscheiding van een klier brengt verandering in haar celbouw. Halve maantjes van H., halvemaanvormige cellen aan de wanden der acini van de gl. submaxillaris en sublingualis. Cellen van H., = Hauptzellen (zie ald.).

Heilbronner, K. (Duitse zenuwarts, 1870—1914). Dij van H., de verlamde dij (niet

bij hysterische verlamming) wordt platter en breder als de zieke op een harde onderlaag ligt.

Heim, Ernst Ludw. (arts te Berlijn, 1747—1834). Teken van H.—Kreysig, systolische intrekking der tussenribsruimten bij symphysis pericardii (zie ald.).

Heine, Jacob v. (arts te Kanstatt, 1799—1879). Ziekte van H.—Medin, = poliomyelitis acuta.

Heinz, R. (D. arts, 1865—1924). Lichaampjes van H., sterk lichtbrekende korrels in de rode bloedlichaampjes na vergiftiging met verschillende stoffen en ook na het wegnemen van de milt. Syn. Innenkörper.

Heister, Lorenz (ontleedkundige en chirurg te Altdorf, 1683—1758). Mondklem van H. (ook „Heister" genaamd), toestelletje, waarmede men de kaken van elkander schroeft en verwijderd houdt.

Held, H. (D. anatoom, geb. 1866). Membrana gliosa van H., zie ald.

Hellat, Peter (oorarts te St. Petersburg, 1857—1912). Teken van H., wordt een stemvork op een etterig ontstoken proc. mastoideus geplaatst, dan hoort de patiënt de klank korter, dan als zij op andere plaatsen van de schedel wordt geplaatst.

Heller, Joh. Flor. (ziektekundige te Wenen, 1813—1871). Bloedproef van H. (1858), het neerslag, dat in urine ontstaat als zij met geconcentreerde kaliloog wordt verhit, wordt roodbruin als er bloed in is. Eiwitproef van H., salpeterzuurproef. Suikerproef van H., = proef van Moore (zie ald.).

Helmholtz, H. L. F. von (D. physioloog, 1821—1894). Theorie van V. H., elke toon heeft haar eigen zenuwvezel en trilhaarcel in het orgaan van Corti; hoge zowel als lage tonen worden alle overgebracht door de gehoorbeentjes. — Oogspiegel (1855).

Helmont, Jean Baptiste van (Belg. geneesheer, 1577—1644). Spéculum (Lat., spiegel) Helmontii, centrum tendineum van het middenrif.

Henle, Friedr. Gust. Jacob (ontleedkundige te Göttingen, 1809—1895). Band van H., = falx inguinalis (zie ald.). Klieren van H., buisvormige kliertjes in de conjunctiva palpebrarum. Schede van H., laag vlakke bindweefselcellen buiten op de schede van Schwann van de zenuwvezels. Laag van H., buitenste laag van de binnenste wortelschede der haren. Lis (Schleife) van H., een omgebogen gedeelte der nierbuisjes, tussen de tubuli contorti en de vergaarbuisjes (Sammelröhren (zie ald.).

Hennebert (Belg. oorarts, 20e eeuw). Nystagmus van H., bij hereditair-syphilitische labyrintitis veroorzaakt verhoging van de luchtdruk in de uitwendige gehoorgang nystagmus naar de zieke zijde, en verlaging nystagmus naar de gezonde zijde.

Henoch, Ed. Heinr. (kinderarts te Berlijn, 1820—1910). Ziekte van H., = purpura met braking, koliek en darmbloeding; vgl. Anaphylactoide purpura. Verder chorea electrica van H.—Bergeron (zie ald.).

Hensen, Victor (physioloog te Kiel, 1835—1924). Gang van H., van het slakkenhuiskanaal naar de sacculus. Steencellen van H., langwerpige, cylindrische cellen in het orgaan van Corti.

Herbst, Ernst Friedr. Gust. (arts te Göttingen, 1803—1893). Lichaampjes van H., eindlichaampjes der zenuwen bij vogels.

Herderschee, D. (Ned. arts, 20e eeuw). Test van H., voor het psychotechnische onderzoek van doofstommen.

d'Hérelles, F. (Frans-Canadees bacterioloog, 1873—1949). Zie Bacteriophagen.

Herff, Otto v. (vrouwenarts te Bazel, 1856—1916). Klemmetjes van H., een soort wondklemmetjes.

Hering, Ewald (physioloog te Leipzig, 1834—1918). Valproef van H., onderzoek naar het stereoskopische zien, doordat men de proefpersoon door een buis naar een naald laat kijken en balletjes vóór en achter deze laat neervallen; hij moet dan opgeven, waar hij het balletje ziet vallen. Of door de patient drie staafjes, waarvan onder- en boveneind onzichtbaar zijn, te laten verschuiven tot zij hem even ver van het oog verwijderd schijnen (staafjesproef). Theorie van het zien van kleuren, kleurgewaarwording is het gevolg van de ontleding of het herstel van de „gezichtsstof" (Sehsubstanz) der bij het zien geprikkelde zenuwmassa. Wet van H.—Breuer, zelfregeling der ademhaling.

Hering, H. E. (D. arts, geb. 1866). Zenuw van H., tak van de N. glossopharyngeus naar het glomus caroticum. Reflex van H. tot snel herstel van de bloeddruk na verandering van houding; na uitschakeling van de regelaars van de bloeddruk steeg deze als het proefdier met de kop omlaag werd gehouden en daalde als de achterpoten omlaag hingen.

Hermann, Ludimar (physioloog te Königsberg, 1838—1914). Theorie van H., zie Alteratietheorie.

Herter, Christian Archibald (Amer. patholoog, 1865—1910). Ziekte van H., = ziekte van Heubner (zie ald.). Infantilis-

mus van H., = morbus coeliacus; zie ald. en Gee.

Hertz, H. (D. natuurkundige, 1857—1894). Golven van H., electrische golven met een golflengte van 1 cm, gelegen tussen de ultrakorte golven en de infrarode stralen.

Herxheimer, Karl (huidarts te Frankfort a.M., geb. 1861). Zie Jarisch.

Hesse, Walter (bacterioloog te Dresden, overl. 1911). Voedingsbodem van H., oplossing van Heyden-agar ter kweking van tuberkelbacillen.

Hesselbach, Franz Kasp. (chirurg te Würzburg, 1788—1856). Band van H., ligam. interfoveolare. Breuk van H., dijbreuk met gelobde breukzak.

Hessing, Friedr. (orthopaedist te Göttingen). Corset van H., een corset, dat door middel van stalen ,,baleinen'' en beugels nauwkeurig aan de heupen en oksels aansluit en de laatste op de heupen doet steunen.

Heubner, Joh. Otto Leonh. (kinderarts te Berlijn, 1843—1912). Energiequotiënt van H., het quotiënt van de caloriën van het dagelijks voedsel en het lichaamsgewicht van een zuigeling. Ziekte van H., endarteriitis obliterans der hersenvaten bij syphilis.

Heurteloup, baron Charl. Louis Stanisl. (Fr. chirurg, 1793—1864). Zie Heurteloup in de tekst.

Heyden, (Duits scheik. fabrikant). H.-agar, H.-bouillon, bereid met de ,,Nährstoff'' van H., d.i. een praeparaat van in water oplosbaar, niet stolbaar kippeneiwit.

Heynsius, A. (Ned. geneesheer 1831—1885). Eiwitreactie van H., aan de urine azijnzuur toevoegen, koken met een verzadigde oplossing van keukenzout: vlokkig neerslag toont eiwit aan.

Hicks, John Braxton (vrouwenarts te Londen, 1825—1897). Kering van H., kering van de vrucht door gecombineerde in- en uitwendige handgrepen.

Highmore, Nathan (ontleedkundige te Oxford, 1613—1685). Antrum Highmori, bovenkaaksholte.

Hijmans van den Bergh, A. A. (Ned. hoogleraar, 1869—1943). Reactie van H. en Snapper op galkleurstoffen in bloedserum, door middel van een diazo-reagens, alcoho en ammoniumsulfaat.

Hippel, E. von (D. oogarts, 1867—1939). Ziekte van V. H., ontaarding van het netvlies door de vorming van angiomen, een phacomatose. Syn. angiomatosis retinae.

Hippocrates, (Griekse arts, 460—377 v. Chr.). Hippocratische vingers, = trommelstokvingers, met gezwollen toppen, bij chronische longziekten. Facies Hippocrática, ingevallen gelaat bij stervenden, vooral bij peritonitis, ileus en cholera. Succussio Hippocratis, zie tekst. Angina vertebralis Hippocratis, = abscessus retropharyngealis.

Hirschberg, Jul. (oogarts, Berlijn, 1843—1925). Vaatjes van H., bij afgelopen keratitis parenchymatosa. Magneet van H., sterke magneet om ijzer uit het oog te verwijderen.

Hirschfeld, Hans (D. arts, geb. 1863). Kuur van H., vermageringskuur door geringe beperking van eiwit en vet, grotere beperking van koolhydraten. Ziekte van H., acute kwaadaardige diabetes.

Hirschsprung, Harald (arts te Kopenhagen, 1830—1916). Ziekte van H. (1888), = megacolon congenitum, zie ald.

Hirst, G. K. (20e eeuw), zie Hirst-techniek.

His, Wilh. (ontleedkundige te Leipzig, 1831—1904). Kanaal van H., = ductus thyreoglossus. Lymphruimten van H., perivasculaire lymphruimten in het centrale zenuwstelsel.

His, Wilh. (clinicus te Berlijn, 1863—1934). Bundel van H., bundel van zenuwhoudende spiervezels, die een verbinding vormt tussen de boezems en de kamers en de prikkel tot samentrekking voortgeleidt. Zie ook Werner.

Hitzig, Jul. Ed. (psychiater te Halle, 1838—1907). Gordel van H., ongevoelige streek rondom de romp, ter hoogte van de 3e tot 6e ruggemergszenuw, in het begin van tabes.

Hoche, A. (D. psychiater, 1865—1943). Zenuwen van H., een smalle bundel van de fasciculus posterior proprius.

Hochenegg, Julius (chirurg te Wenen, 1859—1940). Symptoom van H., zeer wijde, met gas gevulde ampulla recti bij laag zittende vernauwing van de darm (bijv. kanker) of bij appendicitis destructiva.

Hochsinger, Karl (clinicus te Wenen, geb. 1860). Vuistverschijnsel van H., bij tetanie veroorzaakt druk op de sulcus bicipitalis internus sluiting van de vuist.

Hodge, Hugh Lennox (Amerik. vrouwenarts, 1796—1873). Pessárium van H., gebogen, ovaal pessarium tegen retroflexio uteri. Vlakken van H., drie vlakken, in de bekkenholte gedacht, ter bepaling der mate van indaling van het hoofd.

Hodgkin, Thomas (Eng. arts, 1798—1866). Ziekte van H. (1832), = pseudoleukaemie, lymphogranulomatosis.

Hodgson, Jos. (arts te Londen, 1788—1869). Ziekte van H., insufficientie der aortakleppen door verwijding of sclerose van het

begin der aorta. Onderbinding van H., van de dijslagader in het derde vierendeel.

Hoesslin, Rud. v. (zenuwarts te München, geb. 1858). Proef van H., onderzoek van de inhoud der maag met congopapier (1886).

Hoeve, J. van der (Ned. hoogleraar, geb. 1878). Syndroom van V. d. H., blauwe sclerae, arcus senilis corneae, diffuse cataract, veranderingen in de chorioidea, glaucoom, exophthalmus, strabisme, doofheid.

Hoff, Jac. H. van 't (Ned. chemicus, 1852—1911). Regel van V. 't H.—Arrhenius, chemische processen worden versneld door verhoging van temperatuur; dit zou ook van toepassing zijn op de stofwisseling van de mens.

Hoffa, Albert (Duitse orthopaedische chirurg, 1859—1907). Operatie van H., bloedige behandeling van aangeboren heupontwrichting.

Hoffmann, Joh. (zenuwarts te Heidelberg, 1857—1919). Verschijnsel van H., druk op een zenuw geeft uitstralende pijn bij tetanie. Zie ook Werdnig (1892).

Hofmann, Johannes (D. neuroloog, 20e eeuw). Ziekte van H., progressieve hypertrophische neuritis.

Hofmeyer, Max (vrouwenarts te Würzburg, geb. 1854). Handgreep van H., het indrukken van het hoofd van het kind in de vernauwde bekkeningang.

Holmes, G. (Eng. neuroloog, 20e eeuw). Zie Stewart.

Holmgren, Alarik Frithjof (physioloog te Upsala, 1831—1897). Stalen van H., gekleurde draden, voor het onderzoek van de kleurenzin.

Holzinger, Jacob (D. arts, geb. 1878). Reflex van H., waarbij druk op het os pisiforme samentrekking van de hypothenar veroorzaakt.

Holzknecht, Guido (radioloog te Wenen, 1872—1931). Eenheid van H., zie Chromoradiometer. Maagvorm van H., de vorm, die volgens H. de maag blijkens het Röntgenologisch onderzoek bezit, nl. die van een „stierhoorn", die 't onderste boven staat. Veld van H., het middelste van de drie heldere longvelden op de Röntgenfoto als de stralen schuin van links achter naar rechts vóór door de borst gaan.

Home, Everard (chirurg te Londen, 1763—1832). Kwab van H., sterk ontwikkelde middenkwab der voorstaanderklier.

Hoorn, Joh. van (Zweeds verloskundige, 1661—1721). Handgreep van V. H., het opheffen van de benen van het kind, om het hoofd te doen geboren worden.

Hoover, Ch. F. (Am. neuroloog, 1865—1927). Teken van H., als men bij verlamming van een been de liggende patient gelast het gezonde been tegen het bed te drukken, ziet men pogingen tot opheffing van het verlamde been. Niet bij hysterie en simulatie.

Hopkins, Fred. Gowland (scheikundige te Cambridge, 1861—1947). Methode van H., om het gehalte der urine aan urinezuur te bepalen, nl. door het te doen neerslaan als urinezure ammoniak en daarvan het gehalte aan stikstof te bepalen (1892).

Hoppe, Joh. Ignaz (physioloog te Bazel, 1811—1891). Ziekte van H.—Goldflam, = myasthenia gravis pseudoparalytica.

Hoppe-Seyler, E. F. (D. scheikundige, 1825—1895). Reactie van H. S., bloed behandeld met kaustische soda, uitgestreken op een wit oppervlak, vormt een groenige massa, maar rood als het bloed kooloxyde bevat.

Horn, C. ten (Nederl. chirurg, 20e eeuw). Teken van T. H. (bij appendicitis), pijn bij trekking aan de rechter zaadstreng.

Horne, Joh. van (ontleedkundige te Amsterdam, 1621—1670). Kanaal van H., = ductus thoracicus.

Horner, Joh. Friedr. (oogarts te Zürich, 1831—1886). Wet van H., kleurenblindheid wordt overgeërfd van man op kleinzoon via de schijnbaar normale moeder. Syndroom van H., miosis, ptosis, enophthalmus, anhidrosis, door verlamming van het centrum cilio-spinale van de halssympathicus.

Horner, Will. Edm. (ontleedkundige te Philadelphia, 1794—1853). Spier van H., pars lacrimalis van de M. orbicularis oculi.

Hortega, Pio del Rio (Sp. neuroloog, overl. 1945). Cellen van H., cellen in de hersenschors, die volgens een door H. gevonden methode zichtbaar kunnen worden gemaakt, te onderscheiden zijn van de glia- en de gangliëncellen en volgens hem van het mesoderm afkomstig zijn.

Houston, J. (arts te Dublin, 1802—1845). Klep van H., dwarse plooi in het slijmvlies van de endeldarm.

Hovius (Ned. anatoom, 18e eeuw). Plexus van H., veneuse plexus in de ciliairstreek van het oog, in verbinding met de sinus venosus sclerae. Syn. Plexus van Leber.

Howard, Benj. Douglas (arts te New-York, 1840—1900). Methode van H., voor kunstmatige ademhaling: regelmatige samendrukking van de benedenste ribben.

Howell, W. H. (Amerik. physioloog, 1860—1945). Lichaampjes van H.—Jolly, basophile ronde lichaampjes, resten van kernen, in de rode bloedlichaampjes, bij anaemiën.

Howship, John (chirurg te Londen, overl. 1841). Lacunen van H. (zie Lacunae), groefjes, die in het been ontstaan, waar beenzelfstandigheid wordt geresorbeerd. Teken van H.—Romberg, = neuralgia obturatoria.

Huchard, Henri (clinicus te Parijs, 1844—1910). Ziekte van H., praesclerose. Teken van H. (bij praesclerose), het niet afnemen van het aantal polsslagen na oprichting uit de liggende houding. Syndroom van H., zie Syndrome solaire onder Syndroma.

Hueck, A. F. (D. anatoom, 1802—1842), ligament van H., vezels van de peripherie der membrana Descemeti naar de voorvlakte van de iris.

Huguenin, Gustave (psychiater te Zürich, 1841—1920). Oedema van H., acuut oedema der hersenen.

Hunner, G. le Roy (Am. chirurg, 20e eeuw). Zweer van H., in het beweeglijke deel van de blaas met scheur in de mucosa.

Hunter, John (chirurg te Londen, 1728—1793). Onderbinding van H., onderbinding van de dijslagader in de driehoek van Scarpa; ook: onderbinding van een slagader ver stroomopwaarts van een aneurysma. Sjanker van H., harde sjanker; zie ook Gubernaculum.

Hunter, William (ontleedk. te Londen, 1718—1783). Glossitis van H., ulcereuse glossitis bij anaemia perniciosa.

Huntington, George S. (arts te New-York, 1850—1916). Choréa van H., erfelijke chorea; zie Chorea.

Huppert, H. (Oostenr. arts, 1832—1904). Ziekte van H., = ziekte van Kahler (zie ald.).

Huschke, Emil (ontleedkundige te Jena, 1797—1858). Klep van H., = plica lacrimalis. Kraakbeentjes van H., twee onregelmatig gevormde, horizontale staafjes van kraakbeen, aan de rand van het kraakbenig tussenschot van de neus.

Hutchinson, Jonathan (Eng. arts, 1828—1913). Masker van H., het gevoel bij tabes, alsof het gezicht met een spinneweb overtrokken is. Panarítium van H., zie Melanoma subunguale. Syndroom van H., = syndroom van Horner. Trias (zie ald.) van H., drie kenmerkende verschijnselen van erfelijke syphilis, nl. keratitis parenchymatosa, labyrint-doofheid en misvorming der blijvende snijtanden door halvemaanvormige uitsnijdingen aan de rand (tanden van H.).

Hüter, Karl (chirurg te Greifswald, 1838—1892). Handgreep van H., druk naar voren en beneden met de linker wijsvinger op de tong bij het inbrengen van de slokdarmsonde. Lijn van H., rechte lijn, die bij gestrekte arm door de epicondyli van het opperarmbeen en de punt van het olecranon gaat. Wet van H.—Volkmann, sterke druk doet de groei der beenderen afnemen, vermindering van druk bevordert de groei. Symptoom van H., buiging van de gesupineerde onderarm tegen een weerstand in is veel pijnlijker dan buiging van de geproneerde onderarm bij tendosynovitis van de lange bicepspees.

Hutinel, Victor (Fr. clinicus, 1849—1933). Type Hutinel—Sabourin der levercirrhose, grote harde pijnlijke lever. Ziekte van H., mediastino-pericarditis.

Huxley, Thom. Henry (Eng. bioloog, 1825—1895). Laag van H., middelste laag van de inwendige wortelschede der haren. Hoek van H., aangezichtshoek, gevormd door een lijn, lopende van het verenigingspunt van het wiggebeen en het zeefbeen naar het voorste gedeelte van het tussenkaaksbeen aan de grens der neusholte, en een lijn, lopende van hier naar een punt midden tussen de achterhoofds-gewrichtsknobbels.

Hyrtl, Joseph (ontleedkundige te Wenen, 1811—1894). Kanaal van H., = canalis musculoperoneus. Spier van H., = musc. stylo-auricularis.

I

Icard, Séverin (Fr. arts, geb. 1860). Doodsteken van I., brengt men een met loodacetaat gedrenkt papier in de neus van een lijk, dan wordt dit door zwavelwaterstof uit de rottende tong zwart gekleurd.

Ide, S. (Japans arts, 20e eeuw). Reactie van I., bij een druppel bloed wordt gecholesteriseerd runderhartextract gevoegd, gemengd met kleurstoffen: bij syphilis worden de kleurstoffen uitgevlokt tot dikke blauwe brokken. Vgl. Eagle en Kahn.

Imlach, Francis (Schots arts, 1819—1891). Vetprop van I., een bolvormige massa van geelachtig vet, die dikwijls voorkomt in het mediale gedeelte van het lieskanaal bij de vrouw, en als plaats-herkenningsteken bij operaties kan dienen.

Ingrassia, Giov. Fil. (Siciliaanse ontleed-

kundige, 1510—1580). Vleugels van I., zie Alae parvae, Alae sacrales.

Ipsen, Prof. (toxicoloog te Graz, 1866—1927). Narcoseverschijnsel van I., als de voeten bij narcose niet warm worden, is dit een slecht verschijnsel.

Isambert, Emile (Fr. arts, 1827—1876). Ziekte van I., een vorm van acute, miliaire tuberculose van de keel en het strottenhoofd.

Itard, Jean Marie Gaspard (oorarts te Parijs, 1775—1838). Teken van I.—Cholewa, ongevoeligheid van het trommelvlies bij otosclerose.

J

Jaccoud, Sigismond (Fr. clinicus, 1830—1913). Fièvre dissociée van J., koorts met onregelmatige, trage pols bij tuberculeuse meningitis van volwassenen. Teken van J., zijwaartse verplaatsing van een deel van de wand der borstkas bij pericarditis adhaesiva. Progressieve zenuwatrophie van J., chronische polyneuritis door druk op de zenuwen.

Jackson, Joh. Hughlings (Zenuwarts te Londen, 1834—1911). Epilepsie van J., schors-epilepsie, zie Epilepsie.

Jackson, J. North (Eng chirurg, 1868—1935). Membraan van J., een soms voorkomend vlies op de buiten- en voorvlakte van het colon ascendens; zie Pericolitis.

Jacob, Arthur (oogarts te Dublin, 1790—1874). Vlies van J., staafjes- en kegellaag van het netvlies. Zweer van J., = ulcus rodens.

Jacobaeus, H. C. (Zweeds chirurg, 1879—1938). Operatie van J., galvanokaustische pneumolysis (zie ald. onder 1) op geleide van de thoracoscoop.

Jacobi (Duitse arts). Pepsine-bepaling van J., berust hierop, dat een oplossing van ricine, die door bijmenging van eiwitstoffen troebel is geworden, in de broedstoof helder wordt door de werking der pepsine.

Jacobson, Jul. (D. oogarts, 1829—1889), retinitis van J., diffuse syphilitische netvliesontsteking.

Jacobson, Ludw. Levin (Deense ontleedkundige, 1783—1843). Anastomose van J., = nervus petrosus superficialis minor. Zenuw van J., = nervus tympanicus. Groeve van J., = sulcus promontorii. Plexus van J., = plexus tympanicus.

Jacoby, Abraham (kinderarts te New-York, 1830—1919). Lijn van J., verbindt de hoogste punten der darmbeenkammen en snijdt de vierde lendenwervel.

Jacquemier, Jean Marie (Fr. verloskundige, 1806—1879). Zwangerschapsteken van J., blauwe kleur van het slijmvlies der schede ongeveer na de 4e week.

Jadassohn, Joseph (huidarts te Bern, 1853—1936). Ziekte van J. (1894), = pityriasis lichenoides; syn. dermatitis psoriasiformis nodularis.

Jadelot, Jean François Nicolas (arts te Parijs, 1791—1830). Lijnen van J., 3 plooien in het aangezicht van kinderen, voorkomende bij bepaalde ziekten: 1. linea oculáris (van de ooghoek naar het hoogste punt van de onderkaak), bij hersen- en zenuwziekten; 2. linea nasális (van het onderste deel van de neusvleugel in gebogen lijn naar de buitenrand der oogkas) bij buikziekten; 3. linea labiális (van de mondhoek naar beneden) bij long- en keelziekten.

Jaeger, Heinr. (bacterioloog te Coblenz, 1856—1930). Zie Diplococcus intracellularis.

Jaffé, Max (pharmacoloog te Königsberg, 1841—1911). Proef van J. (op indican in de urine), na bijeenvoeging van gelijke hoeveelheden urine en zoutzuur wordt onder schudden oplossing van chloorkalk bijgedruppeld; is er indican, dan ontstaat indigoblauw. Ziekte van J.—Lichtenstein, uitzetting van epiphyse en diaphyse door sponsachtig fibreus weefsel, dat zich ontwikkelt in het beenmerg; meestal in het collum femoris. Soms gepaard met pigmentatie van de huid. Syn. Osteofibromatosis cystica.

Jaksch, Rud. v. (clinicus te Praag, geb. 1855). Proef van J., zwartkleuring van de urine door toevoeging van ijzerchloride, indien zij melanine bevat. Ziekte van V. J.—Hayem, anaemia pseudoleukaemica infantum.

Janet, Pierre (uroloog te Parijs, 1859—1947). Methode van J., uitspoeling van de urinebuis met grote hoeveelheden sterk verdunde antiseptische oplossingen bij druiper.

Jansen, W. Murk (Ned. orthopaedist, 1868—1935). Proef van M. J., bij arthritis van de heup kan de patient de hiel niet brengen op de knieschijf van de andere zijde.

Jaquet, Alfred (clinicus te Bazel, 1865—1937). Sphygmograaf van J., toestel om de polskromme op te tekenen (zie Sphygmograaf).

Jarisch, Ad. (huidarts te Graz, 1850—1902). Reactie van J.—Herxheimer, aanvankelijke verheffing der acute verschijnselen bij syphilis onder de invloed van specifieke geneesmiddelen. Proprioceptieve hartspierreflex van J.—Bezold, welke bradycardie veroorzaakt en verlaging van de bloeddruk.

Jasser, (D. militair arts onder Frederik II, 18e eeuw). Operatie van J., trepanatie van de processus mastoideus (1776).

Jastrowitz, Moritz (Russ. psychiater, geb. 1839). Verschijnsel van J., zie Witzelsucht.

Javal, Louis Emile (Frans oogarts, 1839—1907). Zie Ophthalmometer.

Jaworski, Valerius J. (Poolse arts, 1849—1925). Kernen van J., vrije kernen in het maagsap, afkomstig van witte bloedlichaampjes.

Jendrassik, Ernst (clinicus te Budapest, 1858—1922). Handgreep van J., om de kniepeesreflex op te wekken of te versterken laat men de zieke de handen in elkander haken en dan trachten ze met kracht vanéén te trekken, of men laat hem stevig de hand van een ander drukken.

Joachimsthal, verschijnsel van J., als men beide benen van een zuigeling 90° abduceert en naar buiten draait, wijst de as van een geluxeerd been naar een hoger punt van het bekken dan die van het normale been.

Jobert, Ant. Jos. (chirurg te Parijs, 1799—1867). Groeve van J., groeve, ontstaande tussen de adductor magnus en de musculus sartorius en gracilis, als men bij sterk buitenwaarts gedraaide dij de knie buigt.

Jochmann, Georg (Berl. clinicus, 1875—1915). Zie proef van Müller—Jochmann.

Joffroy, Alex (Fr. arts, 1844—1895). Teken van J., 1. parese van de musculus frontalis bij morbus Basedowi; 2. onderdrukking van de trekkingen in het gezicht bij chorea electrica, door druk op de nervus facialis.

Johannsson, S. (Zweeds chirurg, 20e eeuw). Ziekte van Larsen—J., pijnlijke aandoening der knieschijf, door onregelmatige kalkafzettingen (1921).

Jolly, Friedr. (Duits neuroloog, 1844—1904). Electrische reactie van J., bij sommige amyotrophiën (zie ald.) is een spier, die niet meer door de wil kan worden geprikkeld, soms nog electrisch prikkelbaar, en omgekeerd.

Jolly, J. (Fr. arts, geb. 1870). Lichaampjes van J. = van Howell, zie ald.

Jonas, Siegfried. (Oostenr. arts, geb. 1874). Verschijnsel van J., antiperistaltische beweging van de maag bij stenose of spasmus van de pylorus bij zuigelingen.

Jones, Henry Bence (arts te Londen, 1813—1872). Cylinders van J., gelatineuse cylindrische lichaampjes in de zaadblaasjes. Eiwitlichaam van J. (1848), een albuminose-achtige stof in de urine bij osteomalacie, beendersarcoma en ziekte van Kahler (zie ald.).

Jonges, C. (vrouwenarts te Haarlem, 1867—1943). Ligging van J., bij de baring kan de bekkenuitgang worden verwijd, doordat de benen der barende, die op de rug ligt, in het kniegewricht gestrekt, uit elkander worden gehouden tijdens de weeën, waarbij de zitbeenknobbels verder van elkander worden verwijderd (zie Walcher en Tjeenk Willink).

Josserand, zie Nové.

Joule, I. P. (Engels natuurkundige, 1818—1899), mechanisch-warmte-aequivalent (zie Mayer).

Jourdain, Anselme Louis Bern. (chirurg te Parijs, 1734—1816). Ziekte van J., verettering van de tandkassen en het tandvlees.

Julliard, G. (chirurg te Genève, 1839—1911). Masker van J., groot masker voor aethernarcose.

Jung, Karl Gust. (ontleedkundige te Bazel, 1794—1864). Spier van J., = musculus pyramidalis auriculae.

Junod, Victor Theod. (arts te Parijs, 1809—1881). Koplaars van J. (1843), toestel om op grote gedeelten van het lichaam de werking van droge koppen uit te oefenen. Het lid wordt in een lederen omhulsel gestoken, dat met gummimanchetten aansluit en dan luchtledig wordt gepompt; zie Haemospasie.

K

Kaelin, W. (arts te Arlesheim, 20e eeuw). Reactie van K., capillair-analytische reactie van het bloed op kanker.

Kahlbaum, Karl Ludwig (Duits arts, 1828—1899). Ziekte van K., = catatonie (zie ald.).

Kahler, Otto (clinicus te Wenen, 1849—1893). Ziekte van K. (1889), multiple myeloide plasmacytomen in het beenmerg, met grote breekbaarheid der beenderen, hevige aanvallen van pijn, albumosurie en afscheiding van Bence Jones' eiwitlichaam (zie ald.).

Kahn, R. L. (Russ. arts in Amerika, geb.

1887). Reactie van K., uitvlokking van luetisch bloedserum met alcoholisch runderhartextract.

Kaiserling, Karl (ziektekundige te Berlijn, 1869—1942). Conserveringsmethode van K., I. 12—48 uren in formaline 200, aq. dest. 1000, nitras kalic. 15, acet. kalic 30; II. 6—24 uren in alcohol 96 proc.; III. blijvend in glycerin. 1000, aq. 1000, acet. kalic. 300.

Kaminer, G. (Oostenr. arts, 1867—1941). Reactie van Freund—K., zie E. Freund.

Kaposi, Moritz (huidarts te Wenen, 1837—1902). Ziekte van K., xeroderma pigmentosum.

Kappeler, O. (chirurg te Konstanz, 1841—1909). Handgreep van K., het naar voren trekken van de onderkaak bij narcose.

Kappesser, Otto (Duits arts, geb. 1830). Kuur van K., inwrijving van het gehele lichaam met groene zeep bij tuberculose.

Karell, Phil. J. (Russisch arts, 1806—1886). Kuur van K., kuur van rust en tot het uiterste beperkte voeding bij onvoldoende werking van het hart.

Karthagener. Syndroom van K., situs viscerum inversus, chronische sinusitis en uitgebreide bronchiectasiën.

Kaschin, ziekte van K.—Beck, ontsteking van de grote beenderen, zwelling van de vinger- en teengewrichten, verkrommingen van het gehele beenstelsel, voornamelijk in Noord-Oost-Azië.

Katzenstein, Moritz (chirurg te Berlijn, 1872—1932). Methode van K., drukt men bij een liggende patiënt de dijslagader bij de liesband langzaam dicht, dan zal bij personen met een gezond hart na 2 minuten de bloeddruk stijgen, zonder versnelling van de pols. Bij onvoldoende werking van hart blijft de bloeddruk gelijk, maar wordt de pols onregelmatig en versneld.

Kaufmann, F. (Duits zenuwarts, geb. 1875). Methode van K., om psychogene bewegingsstoornissen bij soldaten te behandelen.

Kayser, B. (D. oogarts, geb. 1869). Ring van K.—Fleischer, groenige ring in de periferie van de membrana Descemeti bij pseudosclerose.

Kayser, Heinr. (Duits arts, geb. 1876), zie Brion.

Keating-Hart, Walter Valentine (Amer. arts te Marseille, 1870—1922). Methode van K., behandeling van uitwendige kanker door middel van fulguratie, 1920 (zie ald.).

Keith, Arthur (Engels physioloog, geb. 1862). Bundel van K.—Flack., Knoop van K., een spierbundel, die van de vena cava superior naar de voorkamer van het hart gaat, en de spier-zenuwknoop waarmede deze bundel begint.

Kelly, Howard Atwood (chirurg te Boston, 1858—1943). Operatie van K., = operatie van Alexander—Adams.

Kennedy, F. (Am. neuroloog, geb. 1884). Syndroom van K., bij gezwellen van de lobus frontalis der hersenen: retrobulbaire neuritis optica aan de aangedane zijde, oedema papillae N. optici aan de andere zijde.

Kerckring, Theodoor (arts te Amsterdam, 1640—1693). Plooien van K., ringplooien in de darm.

Kernig, Waldemar (arts te Petersburg, 1840—1917). Teken van K. (1884), wanneer, vooral bij meningitis van kinderen, de dij loodrecht op de richting van de romp wordt gebracht, kan men de knie van het kind niet meer strekken.

Kienböck, Robert (radioloog te Wenen, geb. 1871). Quantimeter van K., zie Quantimeter. Verschijnsel van K., paradoxe samentrekking van het middenrif; zie Paradox. Ziekte van K., aseptische necrose van het os lunatum.

Kiernan, F. (Eng. arts, 1800—1874). Driehoekjes van K., interlobulaire lymphspleten in de lever.

Kiesselbach, Wilh. (Oor- en neusarts te Erlangen, 1839—1902). Plek van K. (1885), een gemakkelijk bloedende plek vóór op het kraakbenig tussenschot van de neus.

Kilian, Herm. Friedr. (vrouwenarts te Bonn, 1800—1863). Bekken van K. (1854), acanthopelys.

Killian, Gustav (keelarts te Berlijn, 1860—1921). Houding van K., sterke vooroverbuiging van het hoofd van de patiënt bij het onderzoek met de keelspiegel. Operatie van K., 1. wegbeiteling van de voor-onderwand der voorhoofdsholte; 2. het maken van een opening in het tussenschot van de neus, zonder iets van het slijmvlies te verwijderen. Schwebelaryngoscopie van K. (zie ald.) (1912).

Kimmelstiel-Wilson, Syndroom van K.—W., bij diabetici verhoogde bloeddruk, uitgebreid nephrotisch oedeem, sterke albuminurie, gestoorde nierfunctie, hyperproteinaemie, algemene arteriosclerose en vasculaire afwijkingen in het netvlies; intercapillaire nephrosclerose.

Kirchner, W. (D. oorarts, 1849—1935). Diverticulum van K., uitpuiling in de tuba Eustachii.

Kirchner, W. (D. hygienist, 1854—1925). Metaaldraden van K. ter vereniging van gebroken beenstukken.

Kirstein, A. (arts te Berlijn, 1863—1922).

Methode van K., = autoscopie (zie ald.).

Kjeldahl, Joh. (natuuronderzoeker te Kopenhagen, 1849—1900). Methode van K., bepaling van stikstof in organische stoffen, door alle stikstofverbindingen om te zetten in zwavelzure ammoniak en het ammoniakgehalte te bepalen.

Klapp, Rud. (chirurg te Berlijn, geb. 1873). Methode van K., 1. behandeling van scoliose door de patiënt op handen en knieën te laten rondkruipen in een kring, waarvan de kromming tegengesteld loopt met die der scoliose; 2. behandeling van ontstekingen en abscessen met droge koppen en zuigklokken.

Klausner, E. (huidarts te Praag, geb. 1883). Reactie van K., wijziging van de reactie van Wassermann.

Klebs, Edwin (ziektekundige te Bern, 1834—1913). Bacil van K., = diphtheriebacil van Löffler. Ziekte van K., = Glomerulonephritis.

Kleine-Levin. Syndroom van K.—L., periodes van vrij langdurige slaap met sterke honger en lichte verwardheid.

Kleyn, A. P. H. A. de (Ned. hoogleraar, 1883—1949). Labyrintreflex van Magnus en D. K., contracties in de vier ledematen bij bepaalde standen van het hoofd bij proefdieren en bij zuigelingen tot $3^1/_2$ maand; halsreflex van Magnus en D. K., soortgelijke contracties bij draaiing van het hoofd, alleen bij proefdieren.

Klimow, In. Alex. (Russ. arts, geb. 1865). Bloedproef (in urine) van K., toevoeging van waterstofsuperoxyde en een weinig aloine; purperkleuring.

Klippel, Maurice (Fr. zenuwarts, 1858—1942). Ziekte van K., pseudoparalyse (zie ald.) bij jicht. Syndroom van K.—Feil, misvorming van een aantal hals- en borstwervels, korte hals, nauwelijks beweeglijk hoofd.

Klumpke, Mad. Déjérine — (zenuwarts te Parijs, 1859—1927). Verlamming van K., verlamming van de onderste wortels van de plexus brachialis en bepaalde vezelen van de halssympathicus.

Knapp, Herm. K. (oogarts te New-York, 1832—1911). Rolpincet van K., om trachoomknobbels stuk te drukken.

Knaus, H. (Oostenr. verloskundige, geb. 1892). Regel van Ogino—K., de vrouw kan slechts een bepaald aantal dagen voor de menstruatie zwanger worden.

Kneipp, Sebastiaan (pastoor te Wörrishofen, 1821—1897). Kuur van K., een soort water- en verhardingskuur (barrevoets in het natte gras lopen, niet afdrogen na het bad, enz.).

Knipping, H. W. (D. arts, 20e eeuw). Spirographie ter beoordeling der vitaliteit en voor toelaatbaarheid van longoperaties; toestel tot onderzoek van het basale metabolisme.

Kober, Salomon (Duits scheik. in Nederland, geb. 1903). K.-test, kleurmethode ter ijking van menformon en verwante stoffen.

Köberle, Eug. (chirurg te Straatsburg, 1827—1915). Arteriepincet van K.

Koch, Robert (Duits bacterioloog, 1843—1910). Bacil van K., tuberkelbacil en cholerabacil. Bacil van K.—Weeks, zeer kleine bacil, verwekker van een besmettelijke conjunctivitis. Phaenomeen van K., de verschijnselen, veroorzaakt door enting met levende of dode tuberkelbacillen bij een cavia, die reeds te voren met levende bacillen geënt was. Ziekte van K. I, zie Köhler. Ziekte van K. II, Beenkernatrophie van het os metatarsale II.

Kocher, Theodor (chirurg te Bern, 1841—1917). Invaginatiemethode van K., instulping van de geopende breukzak bij operatie van liesbreuk. Klem van K., een arterieklem met lange rechte bek. Symptoom van K. (bij morbus Basedowi), houdt men de hand van de patiënt ter hoogte van de ogen en beweegt men die hand plotseling omhoog, dan volgt het bovenste ooglid deze beweging sneller dan het oog. Krophart van K., de gezamenlijke hartverschijnselen bij krop.

Kögl (D., hoogleraar te Utrecht, 20e eeuw). Hypothese van K., stereochemische hypothese over het ontstaan der gezwellen.

Köhler, Alban (Röntgenoloog, Wiesbaden, geb. 1874). Ziekte van K., aseptische necrose van het os naviculare pedis ten gevolge van fractuur. (= Ziekte van Koch I).

Kohlrausch, (arts te Hannover, 1811—1854). Plooi van K., plooi in de endeldarm, 6 cm boven de anus; syn. plica transversalis recti.

Kojewnikoff, A. J. (Russ. neuroloog, 1836—1902). Syndroom van K., aanhoudende onvolledige epileptische verschijnselen na encephalitis of bij hersengezwellen.

Kolle, Wilhelm (bacterioloog te Bern, 1868—1935). Serum van K., een meningocockenserum.

Kölliker, Rud. Alb. v. (ontleedkundige te Würzburg, 1817—1905). Cellen van K., = spermatoblasten (zie ald.).

Kondoleon, E. (Grieks chirurg, 20e eeuw). Operatie van K., tegen elephantiasis, wegsnijding van repen onderhuids bindweefsel.

König, F. (D. chirurg 1832—1900). Operatie

van K., bij aangeboren heupluxatie, repositie van het dijbeen en vorming van een bovenrand aan de heupkom door beentransplantatie.

Koplik, Henry (kinderarts te New-York, 1858—1927). Vlekken van K. (1896), eigenaardige vlekjes op het slijmvlies der wangen, die aan de mazelenuitslag voorafgaan.

Kopp, Joh. Heinr. (arts te Hanau, 1777—1858). Asthma van K., = asthma thymicum.

Korotkow, N. (internist te Leningrad, 20e eeuw). Phenomeen v. K. (1905), de tonen, die bij het dalen van de druk in de polsmanometer achtereenvolgens worden gehoord bij het beluisteren van de slagaderen.

Korsakow, Sergei S. (psychiater te Moskou, 1853—1900). Syndroom van K., stoornis van het geheugen, waarbij de ontstane gapingen worden aangevuld door oude dikwijls onjuiste herinneringsbeelden; vooral bij oude lieden.

Körte, W. (D. chirurg, 1853—1937). Symptoom van K., een dwars verlopende worstvormige weerstand in de bovenbuik bij acute pancreatitis.

Kottmann, K. (Zwitsers arts, 20e eeuw). Reactie van K., zie Dispergerings-reactie.

Kraske, Paul (chirurg te Freiburg, 1851—1930). Methode van K., operatie van kanker van de endeldarm met gedeeltelijke verwijdering van het heiligbeen (1891).

Kraus, Friedr. (clinicus te Berlijn, geb. 1858). Krophart van K., toxische aandoening van het hart, bij ziekte van Basedow (zie ald.), met tachycardie, dicrotie, hypertrophia of dilatatio cordis; vgl. Rose en Thyreotoxisch.

Krause, Fedor (chirurg te Berlijn, 1857—1937). Operatie van K., exstirpatie van het ganglion Gasseri (1893).

Krause, Karl Friedrich Theodor (ontleedkundige te Hannover, 1797—1868). Klieren van K., slijmklieren in het gewelf van het bindvlies.

Krause, Wilh. (ontleedkundige te Berlijn, 1833—1910, zoon van de vorige). Eindlichaampjes van K., kolfvormige uiteinden der zenuwvezels in de huid.

Krishaber, Maurice (Hongaars arts te Parijs, 1836—1883). Ziekte van K., zenuwziekte met een gevoel van ledigheid in de hersenen, duizeling, hartkloppingen, enz. (névropathie cérébrocardiaque).

Kristeller, Sam. (vrouwenarts te Berlijn, 1820—1900). Prop van K., slijmprop in de cervix uteri, die een belangrijke betekenis heeft bij de conceptie. Handgreep van K., uitdrukking van het kind door druk op de baarmoeder (1867). Vgl. Veit en Wigand.

Kromayer, Ernst (huidarts te Berlijn, 1862—1933). Lamp van K., een kwartslamp.

Krönig, Georg (clinicus te Berlijn, 1856—1911). Klankvelden van K., de gedeelten boven de sleutelbeenderen, waar percussie normaal percussiegeluid van de long geeft. Trap van K., trapvormige figuur der absolute hartdofheid bij vergroting van het rechter hart.

Krönlein, Rud. Ulrich (chirurg te Zürich, 1847—1910). Breuk van K., zandloopervormige breuk (met een insnoering van de breukzak). Operatie van K., ter opening van de oogkuil om gezwellen van de gezichtszenuw te verwijderen en de oogbol daarbij te sparen.

Krukenberg, Heinrich (gynaecoloog te Bonn, 1856—1899). Gezwel van K., fibrosarcoma ovarii mucocellulare carcinomatodes.

Krukenberg, Peter (clinicus te Halle, 1780—1865). Kunstarm van K.

Kruse, Walter (bacterioloog te Leipzig, 1864—1943). Zie Shiga.

Kuhn, Ernst (militair arts te Berlijn, 1873—1920). Zuigmasker van K., masker, dat op het aangezicht wordt geplaatst, en waarin een klepje is aangebracht, dat de inademing bemoeilijkt, waardoor bloed naar de longen wordt gezogen.

Kuhn, Ph. (bacterioloog te Dresden). Bolusmethode van K., om typhusbacillen in ontlasting op te sporen.

Kühne, Willy (physioloog te Amsterdam en te Heidelberg, 1837—1900). Zenuweindplaat van K., in de spiervezels.

Kuhnt, Herm. (oogarts te Bonn, 1850—1921). Operatie van K., bedekking van hoornvlieszweren met een bindweefselbrug. Trachoompincet van K.

Kulenkampff, Dietrich (chirurg te Zürich, geb. 1846). Chlooraethylroes en plexus-anaesthesie (zie ald.) van K.

Külz, R. Ed. (physioloog te Marburg, 1845—1895). Comacylinders van K., gekorrelde cylinders in de urine bij coma diabeticum.

Kümmell, Herm. (chirurg te Hamburg, 1852—1937). Ziekte van K., spondylopathia traumatica; misvorming van de ruggegraat, soms na een gering letsel. Punt van K., pijnlijk punt bij appendicitis, 1—2 cm onder de navel, soms iets naar rechts.

Kundrat, Hans (ziektekundige te Wenen, 1845—1893). Ziekte van K., een kwaadaardige vorm van lymphosarcoma.

Kupffer, Karl Wilh. (ontleedkundige te München, 1829—1902). Cellen van K., = Sternzellen (zie ald.).

Kussmaul, Ad. (clinicus te Heidelberg, 1822—1902). Ademhaling van K., = „grote" (diepe en snelle) ademhaling in het coma diabeticum. Coma van K., coma diabeticum met „grote" ademhaling. Pols van Griesinger—K., = pulsus paradoxus (zie ald.). Proef van K.—Tenner, verwekking van algemene spierkrampen door afbinding der beide arteriae carotis en subclaviae. Verlamming van K. = verlamming van Landry. Ziekte van K.—Maier, periarteriitis nodosa.

Küstner, H. (D. vrouwenarts, geb. 1897). Reactie van K.—Prausnitz, zie Prausnitz.

Küstner, O. (vrouwenarts te Breslau, 1849—1931). Teken van K. (voor beweeglijke dermoiedcysten van de eierstok), het gezwel, van zijn plaats gedrongen, komt weder vóór de baarmoeder terug, als men het loslaat.

Kveim (Noors arts, 20e eeuw), reactie van K., intracutane inspuiting van een antigeen, bereid uit ziek weefsel van een lijder aan de ziekte van Besnier-Boeck, veroorzaakt een papel van epitheloide cellen omgeven door lymphocyten bij lijders aan deze ziekte; bij andere ziekten niet.

Kyrle, J. (Oostenr. huidarts, 1880—1926). Ziekte van K., een hyperkeratose der huidfollikels.

L

Laborde, Jean Bapt. Vinc. (Frans arts, 1830—1903). Methode van L., het regelmatig trekken aan de tong bij schijndood.

Laennec, René Théophile Hyacinthe (arts te Parijs, 1781—1826). Catarrhe suffocant van L., = bronchitis capillaris. Cirrhose van L., atrophische levercirrhose (zie ald.). Cliquetis s. tintement métallique van L., metaalachtig klinkende reutels bij pneumothorax of holten in de long. Infarct (zie ald.) van L., haemorrhagisch infarct der long. Souffle voilé van L., „gesluierd" ademgeluid, dat vesiculair begint en geheel of ten dele in bronchiaal ademen omslaat.

Lafite-Dupont, Jean Luc. Alph. (Fr. arts, geb. 1873). Rhino-reactie van L., met tuberculine op het neusslijmvlies.

Lallemand, Claude François (Frans chirurg, 1790—1853), zie Trousseau.

Lancereaux, Etienne (arts te Parijs, 1829—1910). Diabetes van L., „magere" diabetes.

Lancisi, Giov. Maria (It. ontleedkundige, 1654—1720). Strepen van L., = striae longitudinales (zie ald.).

Landerer, A. S. (chirurg te Stuttgart, 1854—1904). Inspuitingen van L., met kaneelzuur bij tuberculose.

Landouzy, Louis (arts te Parijs, 1845—1917). Ziekte van L., = ziekte van Weil (zie ald.). Ook typhobacillose, zie ald.

Landowski, Eduard (Pools arts te Parijs en in Algiers, 1839—1882). Trias van L., zie Recklinghausen.

Landry, Jean Bapt. Octave (Frans arts, 1826—1865). Verlamming van Landry, opstijgende verlamming, zowel door polyneuritis als door poliomyelitis ascendens, die in de benen begint en spoedig de romp, de armen en het verlengde merg (en hierdoor het middenrif) bereikt, en bijna steeds in 2—5 dagen de dood ten gevolge heeft. De verlamming treft alleen het bewegingszenuwstelsel en gaat niet gepaard met verandering in de electrische prikkelbaarheid. De reflexen zijn opgeheven, de werking van blaas en endeldarm blijft ongestoord. Oorzaken, acute, zelden ook chronische infectieziekten, chronische vergiftiging met tabak of alcohol. Syn. paralysie ascendante aigue.

Landsteiner, K. (Oostenr. arts in Amerika, 1868—1943), ontdekker der bloedgroepen (1900).

Lane, W. A. (Eng. arts, 1856—1943). Ziekte van L., = ziekte van Glénard.

Lange C., (huidarts te Berlijn, geb. 1883). Reactie van L., zie goudsolreactie.

Langenbeck, Bernh. R. K. von (chirurg te Berlijn, 1810—1883). Beentang van L., met gespleten bek. Naaldhouder, wondhaak van L.

Langerhans, Paul (Duits ziektekundig-ontleedkundige, 1849—1888). Cellen van L., lange, draadvormige cellen in de opperhuid, waarvan een gedeelte dikker is en uitlopers uitzendt (zenuwcel, bindweefselcel of pigmentloze pigmentcel). Eilanden van L. (1869), groepen van epitheliale cellen te midden van het interstitiële weefsel der alvleesklier.

Langhans, Theod. (ziektekundige te Bern, 1839—1915). Cellen van L., = reuzecellen in tuberkels. Laag van L., foetaal epitheel der chorionvlokken.

Langley, J. Newport (Am. physioloog te Cambridge, 1852—1925). Autonoom zenuwstelsel van L., het sympathisch zenuwstelsel en een deel van de vezels van de nervus vagus.

Lannelongue, Odilon Marc (chirurg te Parijs, 1841—1911). Methode van L., = inspuitingen van zinkchloride in de weefsels rondom een ziektehaard, ten einde een laag vezelachtig bindweefsel daaromheen te doen ontstaan.

Lantermann, A. J. (Amer. arts te Cleveland, 20e eeuw). Vgl. Schmidt-Lantermann.

Lanz, Otto (Zwitsers chirurg, hoogleraar te Amsterdam, 1865—1935). Punt van L., bij appendicitis, pijnlijk punt op $^1/_3$ van de lijn van de rechter naar de linker spina anterior superior.

Larrey, Dominique Jean, Baron (Fr. chirurg, hoofd van de militair-geneeskundige dienst onder Napoleon, 1766—1842). Onderbinding van L., onderbinding der dijslagader vlak onder de liesband. Spleet van L., = Trigonum sterno-costale diaphragmatis.

Larsen, S. (Zweeds chirurg, 20e eeuw). Ziekte van L.—Johansson, zie Johansson.

Lasègue, Ernest Charles (arts te Parijs, 1816—1883). Ziekte van L., vervolgingswaanzin. Syndroom van L., onvermogen om bewegingen te verrichten met een gevoelloos lichaamsdeel, buiten contrôle van het gezicht; bij hysterie. Teken van L., bij ischias, aandoeningen van het ileosacrale gewricht of van de buigspieren van de dij. (1864), pijn bij heffing van het been tot 90° met gestrekte knie, uitstralend achter langs het been. Zie ook Bragard.

Laugier, Stanislas (chirurg te Parijs, 1799—1872). Breuk van L., breuk door een opening in het ligamentum Gimbernati.

Laurence Moon, J. Z. (Eng. oogarts, 1830—1874), zie Biedl.

Lauth, Ern. Alex (physioloog te Straatsburg, 1803—1837). Ligament van L., ligamentum transversum van de atlas.

Laveran, Charles Louis Alphonse, (arts te Parijs, 1845—1922). Lichaampjes van L., malaria-plasmodiën, laverania malariae.

Leber, Theod. (oogarts te Heidelberg, 1840—1917). Ziekte van L., atrophie van de gezichtszenuw bij lues hereditaria. Theorie van L., omtrent de voortbeweging van het kamerwater in het oog. Plexus van L. = plexus van Hovius, zie ald.

Lécluse, (Parijs tandarts, 1711—1792). Tandhefboom van L.

Lederer, R. (Oostenr. kinderarts, geb. 1885). Anaemie van L., plotselinge haemolytische anaemie met erythroblastose bij kinderen; reeds eerder beschreven door Widal.

Lee, R. L. (Eng. arts, 1793—1877). Ganglion van L. Zie Ganglion.

Leede, C. St. (arts te Hamburg, geb. 1882), verschijnsel van Rumpel—L. (zie Rumpel.

Leersum, Evert Cornelis van (Ned. hoogleraar, geb. 1862). Carótislis van V. L., een gedeelte van de carotis externa, dat bij een proefdier vlak onder de huid, boven de fascia, wordt gebracht, waardoor men de bloeddruk kan meten zonder het vat te verwonden.

Legal, Emmo, (arts te Breslau, 1859—1922). Reactie van L., acetonreactie met nitroprussidnatrium.

Legendre, François Laurent (Fr. arts, 1812—1858). Teken van L., bij cerebrale aangezichtsverlamming kan men het actief gesloten oog aan de zieke zijde gemakkelijker openen dan het andere.

Leichtenstern, O. M. (clinicus te Keulen, 1845—1900). Verschijnsel van L., bij epidemische nekkramp krimpt de patiënt ineen, soms met een schreiend geluid, als men op een der beenderen van de ledematen klopt.

Leiner, K. (Oostenr. huidarts, 1871—1930). Ziekte van L., = erythrodermia desquamativa (zie ald.) bij zuigelingen.

Leishman, William B. (Eng. militaire arts, 1865—1926). Kleuring van L., met methyleenazuur en eosine, opgelost in methylalcohol. Lichaampjes van L.—Donovan, = Leishmania Donovani.

Leiter, Jos. (fabrikant te Wenen, overl. 1892). Buizen van L., buizen, die naar de vorm der lichaamsdelen kunnen worden gebogen, en waardoor men koud of warm water kan leiden om een deel van de oppervlakte van het lichaam af te koelen of te verwarmen.

Lembert, Antoine (chirurg te Parijs, 1802—1851). Darmhechting volgens L., ombuiging der uiteinden, zodat serosa tegen serosa ligt, waarna zij door een kring van geknoopte hechtingen worden verenigd.

Lempert (Amerik. oorarts, 20e eeuw). Operatie van L., zie Fenestratie.

Lenhartz, Herm. (clinicus te Hamburg, 1854—1910). Maagzweerdiëet van L. krachtige eiwitvoeding in het begin, gestadige vermeerdering van het voedsel, beperking van vloeistoffen.

Lennhoff, Rud. (Berlijnse arts, 1866—1933). Index van L., 100 maal de afstand tussen de incisura jugularis en de symphysis, gedeeld door de grootste omtrek van het lichaam; een grote index — ver boven 75 — wijst op aanleg tot enteroptose.

Lenzmann, Rich. (arts te Duisburg, 1856—1927). Punt van L., pijnlijk punt bij appendicitis, ongeveer 2 cm beneden het punt van Mc. Burney.

Leri, A. (Fr. neuroloog, 1875—1930). Reflex

van L., als men de vingers van de patient buigt in de hand en tegelijk de hand in de pols, volgt een buiging van de onderarm in de elboog, bij normalen maar niet bij hemiplegie. Vgl. C. Mayer.

Leriche, R. (hoogleraar te Straatsburg, geb. 1875). Operatie van L., verwijdering van de adventitia ener slagader; syn. sympathicectomie; zie Brüning.

Lesser, Edmund (D. dermatoloog, 1852—1918). Handgreep van L., bij inspuiting ener kwikverbinding neemt men de gevulde spuit van de canule af, om te zien of er binnen 1 of 2 minuten bloed komt, als teken dat de canule in een ader is gestoken.

Lesser, Wladislaus Leon von (Poolse chirurg te Leipzig, geb. 1846). Driehoek van L., driehoekige ruimte tussen de nervus hypoglossus en de beide buiken van de m. biventer maxillae.

Leube, Wilh. Olivir (clinicus te Würzburg, 1842—1922). Maagzweerkuur van L., volkomen rust, en in het begin volkomen onthouding van voedsel, behalve voedingsclysma's; zeer voorzichtige vermeerdering van voedsel.

Levaditi, Constantin (arts te Parijs, 1874—1928). Methode van L., zwartkleuring der spirochaeten door harding van het weefsel, gevolgd door behandeling met 1,5 p.Ct.'s oplossing van zilvernitraat met 4 p.Ct. pyrogallol.

Levin, A. L. (Amerik. arts, 1880—1940). Syndroom van Kleine—L., zie Kleine.

Leyden, Ernst v. (clinicus te Berlijn, 1832—1910). Kristallen van Charcot—L., zie Charcot. Ziekte van L., peritonitis subphrenica. Type Leyden (Möbius), een vorm van myopathische progressieve spieratrophie.

Leydig, Franz v. (Duits ontleedkundige, 1821—1908). Cellen van L., in het interstitiële weefsel der zaadballen, waarschijnlijk voor de inwendige afscheiding dienend.

Libman, E. (Amerik. arts, 1872—1946). Syndroom van L.—Sacks, endocarditis verrucosa, gewrichtsklachten, lupus erythematodes, anaemie, aanhoudende koorts, bij jonge vrouwen. Volgens sommigen hetzelfde als lupus erythematodes acuta.

Lichtheim, Ludwig (clinicus te Königsbergen, 1845—1915). Ziekte van L., subcorticale sensorische aphasie (1885). Teken van L., bij de ziekte van L. kan de zieke met de vingers het aantal lettergrepen aangeven van een woord, dat hij niet kan zeggen.

Lieberkühn, Joh. Nathaniel (Berlijns arts, 1711—1756). Klieren van L. (1745), = glandulae intestinales.

Liepmann, Hugo Carl (psychiater te Berlijn, 1863—1925). Proef van L., wederopwekking van hallucinaties bij alcoholdelirium na afloop der heftige verschijnselen, door op de gesloten oogleden te drukken.

Liernur, Chr. (Nederlands kapitein, overl. 1893). Liernurstelsel (1867), afvoer van faecaliën door in een centrale inrichting de closets te laten leegpompen, welke door ijzeren buizen met het pompstation verbonden zijn.

Lieutaud, Joseph (Fr. arts, 1703—1780). Zie Trigonum Lieutaudi.

Lindau, A. (Zweeds arts, 20e eeuw). Ziekte van L., angiomatosis der kleine hersenen, ook van de retina (vgl. Von Hippel), van het pancreas en andere organen.

Ling, Per Hendrik (Zweeds arts, 1776—1839). Methode van L., Zweedse gymnastiek.

Lisfranc, Jacques (Parijse chirurg, 1790—1847). Gewricht van L., tussen de 5 middelvoetsbeenderen en de voetwortel. Operatie van L., amputatie in dit gewricht.

Lissauer, Heinr. (Duitse zenuwarts, 1861—1891). Randzone van L., strook van witte stof, tussen de top van de achterhoren van het ruggemerg en de oppervlakte hiervan.

Lister, Joseph (Eng. chirurg, 1827—1912). Methode van L., antiseptische wondbehandeling.

Listing, Joh. Benedikt (Duitse natuurkundige, 1808—1888). Gereduceerd oog van L. (1845), schema ter vereenvoudiging van optische vraagstukken, waarin de beide knoop- en de beide hoofdpunten van het oog worden voorgesteld door één knoop- en één hoofdpunt, waarvan de ligging tussen die der werkelijke knoop- en hoofdpunten is gekozen. Wet van L., als het oog beweegt van de ruststand naar een secundaire positie is de hoek van draaiing dezelfde als wanneer het oog was gedraaid om een as loodrecht op de gezichtslijn voor en na de draaiing.

Liston, Rob. (chirurg te Londen, 1774—1847). Beentang van L., snijdende beentang.

Litten, Mor. (clinicus te Berlijn, 1845—1907). Verschijnsel van L., middenrifverschijnsel; de bij de ademhaling op het Röntgenscherm zichtbare beweging van het middenrif, overeenkomstig de verplaatsing van de longgrenzen bij percussie.

Little, Wilh. John (arts te Londen, 1810—1894). Ziekte van L. (1861), algemene stijfheid en verlamming aan beide zijden, bij kinderen, ten gevolge van beschadiging der hersenen bij de geboorte.

Littré, Alexis (Parijse ontleedkundige en chirurg, 1658—1726). Breuk van L. (1700), breuk, die geen volledige darmlis, maar alleen de wand of een diverticulum van de darm bevat. Klieren van L., glandulae urethrales.

Litzmann, Karl Konr. Theod. (gynaecoloog te Kiel, 1815—1890). Obliquität (schuine stand) van L., indaling van een wandbeen bij de baring, zodanig, dat de pijlnaad dwars bij de symphysis ligt (Hinterwandbeineinstellung).

Lobstein, Joh. Georg. Christ. (gynaecoloog te Straatsburg, 1777—1835). Ziekte van L., = osteopsathyrosis.

Locke, Fr. S. (Eng. arts, 20e eeuw). Vloeistof van L., voedingsvloeistof tot het in leven houden van het uitgesneden hart van een zoogdier.

Loeffler, Friedr. Aug. Joh. (Duitse hygiënist, 1852—1915). Bacil van L. (1884), diphtheriebacil. Plaat van L., schaaltje met gestolde bloedwei, als kweekbodem. Methyleenblauwkleuring van L.

Loeffler W. (Zwitsers internist, 20e eeuw). Syndroom van L., eosinophilie en op het röntgenbeeld niet blijvende schaduwen, toegeschreven (waarschijnlijk ten onrechte) aan ascaris-larven.

Loewi, Otto (pharmacoloog te Graz, geb. 1873). Verschijnsel van L., verwijding der pupil na indruppeling van adrenaline bij sympathicotonie en onvoldoende werking der alvleesklier.

Lohnstein, Theod. (arts te Berlijn, 1866—1918). Saccharimeter van L., gistingssaccharimeter.

Lorenz, Ad. (chirurg te Wenen, 1854—1946). Operatie van L., zie Hoffa.

Loreta, Pietro, (It. chirurg, 1831—1889). Operatie van L., verwijding van de pylorus door, van uit een in de maagwand gemaakte opening, een vinger of bougies erin te brengen.

Lorrain, Paul. (Fr. arts, 1827—1875). Type van L., = infantilismus dystrophicus (1871).

Louis, Pierre Charles Alex. (clinicus te Parijs, 1787—1872). Hoek van L., angulus sterni (angulus Ludovici).

Luc, H. (Fr. keelarts, 1855—1925). Operatie van L.—Caldwell, brede openbeiteling van de vóórwand en de neuswand der kaakholte.

Lucae, Joh. Const. Aug. (oorarts te Berlijn, 1835—1911). Druksonde van L., verende sonde om de gehoorbeentjes beweeglijk te maken.

Luciani, L. (Ital. physioloog, 1842—1919). Periodes van L., periodes van systolae van het hart, afwisselend met pauzen.

Ludloff, Karl (chirurg te Breslau, geb. 1864). Verschijnsel van L. (als de trochanter minor afgebroken is), in zittende houding kan het been niet worden opgeheven; ook bij bursitis ilio-pectinea.

Ludwig, Karl Friedr. (Physioloog te Leipzig, 1816—1895). Ganglia van L., in het tussenschot der voorkamers bij kikvorsen en andere dieren.

Ludwig, Wilhelm Friedrich von (Duits arts, 1790—1865). Angina Ludwigi of Ludovici (zie ald.).

Lugol, J. G. A. (arts te Parijs, 1786—1851). Oplossing van L., oplossing van jodium en joodkalium in water.

Luschka, Hubert v. (ontleedkundige te Tübingen, 1820—1875). Amandel van L., tonsilla pharyngea. Beurs van L., bursa pharyngea. Klier van L., glomus coccygeum. Foramen van L., zie Foramen.

Lust, Symptoom van L., bij roodvonk veroorzaakt kloppen op de M. peroneus trekkingen.

Lustgarten, Sigm. (Oostenr. huidarts te N. York, 1857—1911). Bacillen van L. (1884), bacillen in het smegma, ten onrechte gehouden voor de verwekker der syphilis.

Luys, Jules Bernard (arts te Parijs, 1828—1897). Lichaam van L., nucleus hypothalamicus.

Lyon, Irving Phillip, physioloog te New-York, 20e eeuw. Reactie van Meltzer—L., zie Meltzer.

M

Mac Burney, Charles (arts te N. York, 1845—1913). Punt van M., het midden van de lijn tussen de navel en de rechter spina ant., sup.; pijnlijk bij druk bij appendicitis.

Macewen, William (chirurg te Glasgow, 1848—1924). Lijn van M., van de incisura parietalis van het slaapbeen naar de punt van de processus mastoideus. Operatie van M., doorbeiteling van het onderste gedeelte van het dijbeen bij genu valgum. Teken van M., zeer hoge percussietoon van de schedel bij bloeding onder de arachnoidea.

Mache, Heinr. (natuurkundige te Wenen, geb. 1876). Eenheid van M. (M. E.), de grootste sterkte van de electrische stroom, die de emanatie, bevat in 1 l vloeistof of gas,

kan ontwikkelen, uitgedrukt in electrostatische eenheden, vermenigvuldigd met 1000.

Maclean, F. C. (Amerik. arts, geb. 1888). Bloedsuikerkromme van M.

Maddox, Ernest Edm. (Eng. oogarts, 1860—1938). Staafjes van M., roodgekleurde glazen staafjes voor het onderzoek naar heterophorie (zie ald.), bij welke een licht, met het staafje voor een der ogen bezien, twee elkander niet dekkende beelden vormt.

Madelung, Otto Wilh. (chirurg te Straatsburg, 1846—1926). Vethals van M., diffuus lipoma aan de hals. Teken van M., verschil van temperatuur tussen oksel en rectum bij etterige peritonitis. Misvorming van M., verkromming van het spaakbeen.

Magendie, François (physioloog te Parijs, 1783—1855). Wet van M., = wet van Bell. Forámen van M. = de mediale opening der vierde hersenkamer; zie Apertura.

Magitot, Emile (tandarts te Parijs, 1833—1897). Ziekte van M., osteoperiostitis der tandkassen.

Magnan, Valentin (psychiater te Parijs, 1835—1916). Teken van M. (bij cocainismus), het gevoel, alsof er beweeglijke korreltjes onder de huid zijn.

Mahler, Rich. A. (D. vrouwenarts, 20e eeuw). Teken van M. (1895), bij sprongen toenemende frequentie van de pols bij gelijk blijvende temperatuur; bij thrombophlebitis in het kraambed („Kletterpuls").

Maier, R. (D. arts, 1829—1888), zie Kussmaul.

Maisonneuve, Jaques Gilles (Fr. chirurg te Parijs, 1809—1897). Urethrotoom van M., bedekt mes om vernauwingen van de urinebuis door te snijden. Operatie van M., entero-anastomose (zie ald.).

Maissiat, Jacques Henri (Fr. ontleedkundige te Parijs, 1805—1878). Strook van M., tractus ilio-tibialis.

Maixner, Emmerich (clinicus te Praag, 1847—1920). Levercirrhose van M., met vergroting van lever en milt, bloedingen uit maag en darm, doch geen meteorismus, waterzucht of diarrhoea.

Majocchi, D. (huidarts te Bologna, 1849—1929). Ziekte van M., purpura annularis (zie ald.).

Malassez, Louis Charles (Fr. ziektekundige te Parijs, 1842—1910). Ziekte van M., cysteuse ontaarding van de zaadbal.

Malgaigne, Jos. François (chirurg te Parijs, 1806—1865). Breuk van M., dubbele breuk van het bekken, gaande loodrecht door de beide takken van het schaambeen en loodrecht nabij de symphysis sacro-iliaca aan dezelfde zijde. Groeve van M., fossa carotica. Operatie van M., verwijdering van de voet, met uitzondering van het sprongbeen; syn. exarticulatio pedis sub talo.

Mallory, F. B. (patholoog te Boston, 1862—1941). Lichaampjes van M., Einschlusskörperchen (zie ald.) bij roodvonk.

Malpighi, Marcello (ontleedkundige te Rome, 1628—1694). Blaasjes van M., kleine, met lucht gevulde blaasjes aan de oppervlakte van de opgeblazen long. Kapsel van M., = kapsel van Bowman. Kluwentjes van M., glomeruli der nier. Lichaampjes van M., 1. folliculi der milt; 2. glomeruli der nier met kapsel. Net van M., = rete Malpighi. Pyramiden van M., de nier-pyramiden.

Mancke, R. (D. arts, 20e eeuw). Reactie van M. en Sommer, een reeks buisjes is gevuld met gelijke hoeveelheden serum, toenemende hoeveelheden NaCl en afnemende hoeveelheden $HgCl_2$. In hoe meer buisjes een neerslag ontstaat, des te meer γ-globuline bevat het serum.

Mandl, L. (Hong. arts te Parijs, 1812—1881). Operatie van M., exstirpatie van de bijschildklier.

Mannaberg, Julius (clinicus te Wenen, geb. 1860). Verschijnsel van M., versterking van de tweede pulmonale toon bij perityphlitis en andere buikaandoeningen.

Mannkopff, Emil Wilh. (clinicus te Marburg, 1833—1918). Teken van M. (bij neurasthenie), versnelling van de pols, als men op een pijnlijke plaats drukt.

Manson, Sir Patrick (Eng. tropenarts, 1844—1922). Schistosóma Mansoni, veroorzaakt haemorrhagische enteritis.

Mantoux, Ch. (Fr. arts, 1877—1947). Reactie van Van Balen—M., het teweegbrengen (bij tuberculose) van een kleine witte bult (Quaddel) door inspuiting van zeer kleine hoeveelheden Alttuberkulin in de gespannen huid van de bovenarm of de dij (= Quaddelprobe). Ook bij de ziekte van Weber—Christian.

Manzullo, A. Reactie van M., een beslag, dat in 10 minuten zwart wordt na deppen met 2% kaliumtelluriet, is waarschijnlijk diphtheritisch.

Marchiafava, E. (It. patholoog, 1847—1935). Syndroom van M. en Micheli, haemoglobinuria paroxysmala nocturna, aanvallen van afscheiding van haemoglobine in de nachturine, haemolytische anaemie met icterus, haemosiderinurie.

Marfan, B. J. A. (Kinderarts te Parijs, 1858—1942). Syndroom van M., arachnodactylie (zie ald.); methode van M., punctie van het hartzakje.

Marie, Pierre (arts te Parijs, 1859—1940).

Ziekte van M., 1. acromegalie; 2. osteo-arthropathie hypertrophiante pneumique; 3. hérédo-ataxie cérébelleuse; 4. zie Ziekte van Strümpell. Teken van M., het beven der handen bij morbus Basedowi.

Marinesco, G. (Fr. arts, 1863—1938). Ziekte van M., angiomyopathie; ook main succulente.

Marion, ziekte van M., hypertrophie van de sphincter vesicae met stuwing der urine.

Mariotte, Edmond (Fr. natuurkundige, 1620—1684). Vlek van M., blinde vlek. Proef van M., het aantonen van het bestaan der blinde vlek door middel van 2 figuren, die met één oog worden beschouwd.

Marjolin, Jean Nicolas (chirurg te Parijs 1780—1850). Zweer van M., chronische huid- of slijmvlieszweer, waaruit zich kanker ontwikkelt.

Marmorek, Alex. (Oostenr. arts, 1865—1923). Serum van M., serum tegen streptococken en tegen tuberculose.

Marsh, Henry (Iers arts, 1790—1860). Ziekte van M., ziekte van Basedow.

Marshall, Joh. (chirurg en ontleedkundige te Londen, 1818—1891). Ader van M., vena obliqua atrii sinistri.

Marshall Hall, zie Hall.

Martin, Ed. Arn. (vrouwenarts te Berlijn, 1809—1875). Zwachtel van M., dunne zwachtel van gummi.

Massiat, band van M., tractus ilio-tibialis (zie ald.).

Mathieu, Alb. (Fr. arts, 1855—1917). Ziekte van M. (1886), = ziekte van Weil.

Mauriceau, François (Fr. verloskundige, 1637—1709). Handgreep van M.—Lachapelle—Levret, = handgreep van Veit—Smellie. Lans van M., perforatorium voor de schedel der vrucht.

Mauthner, Ludw. (oogarts te Wenen, 1840—1894). Membraan van M., binnenste laag der schede van Schwann.

Maydl, K. (Oostenr. chirurg, 1853—1903). Beklemming van M., retrograde beklemming, zie ald.

Mayer, K. (Oostenr. psychiater, geb. 1862). Reflex van M., door passieve buiging van een vinger in de eerste phalanx ontstaat buiging van de duim in het eerste lid en strekking in het tweede. Vgl. Leri.

Mayer, Karl Wilh. (Berlijns vrouwenarts, 1795—1868). Ring van M., zacht baarmoederpessarium. Spéculum van M., kokervormige schedespiegel van melkglas.

Mayer, Robert (arts in Ned. Ind. dienst, 1814—1878). Mechanisch warmte-aequivalent, de hoeveelheid mechanische arbeid, die overeenkomt met het arbeidsvermogen ener calorie (1842).

Mayo, de gebr. **Will. James,** (1861—1939) en **Charles Horace,** (1865—1939, Amer. chirurgen). Teken van M., verslapping der spieren van de onderkaak als teken van diepe narcose.

Mc Lure. Buis van M., van metaaldraden, die in de mond wordt gebracht om het afzakken van de tong te voorkomen bij de narcose. Proef van Aldrich en M., bepaling van de snelheid van het verdwijnen van een in de huid gespoten waterbult.

Meckel, Joh. Friedrich (D. ontleedk., 1714—1774). Ganglion van M., ganglion sphenopalatinum.

Meckel, Joh. Friedrich (D., ontleedk., kleinzoon van de vorige, 1781—1833). Diverticulum van M., blind toelopend aanhangsel van de kronkeldarm, overblijfsel van het navelblaasje. Kraakbeen van M., deel van de eerste kieuwboog, waaruit de kaak ontstaat.

Medin, Oskar (hoogleraar in de paediatrie te Stockholm, 1847—1928). Zie Heine.

Mees, R. A. (Ned. psychiater, 20e eeuw). Streep van M., witte dwarse streep op de nagels bij polyneuritis arsenicosa.

Meibom, Heinrich (ontleedkundige te Helmstedt, 1638—1700). Klieren van M., (1666), glandulae tarsales.

Meige, Henri (Fr. arts, 1866—1940). Ziekte van M., erfelijk, chronisch, bleek, hard oedema van één der ledematen (trophoedème).

Meigs, J. V. (Amer. chirurg, geb. 1892). Syndroom van M., fibroma ovarii met ascites en hydrothorax; ook bij andere gezwellen der vrouwelijke geslachtsorganen.

Meinicke, E. (D. arts, geb. 1878). Klärungsreaktion (opheldering sreactie) van M., wanneer een troebele alcoholische verdunning van een extract van runderhart met tolubalsem helder wordt door toevoeging van serum, wijst dit op syphilis van het serum.

Meissner, Georg (ontleedkundige te Göttingen, 1829—1905). Lichaampjes van M., elliptische uiteinden der gevoelszenuwen in de huidpapillen, vooral aan handen en voeten. Plexus van M., zie plexus submucosus.

Meltzer, S. J. (Russisch physioloog te New-York, 1851—1920). Reactie van M., pupilverwijding van het geëxstirpeerde kikkeroog na indruppeling van adrenaline.

Mendel, Gregor (Augustijner abt te Brünn, 1822—1884). Wet van M., vaderlijke en moederlijke eigenschappen in bepaalde verhouding verdeeld onder de afstammelingen.

Mendel, Kurt (zenuwarts te Berlijn, geb. 1874). Reflex van M.—Bechterew (bij

aandoening der pyramidebaan), buiging der tenen bij het kloppen boven op de kopjes der middelvoetsbeenderen.

Ménière, Prosper (Fr. arts, 1799—1862). Syndroom van M., doofheid, oorsuizen, brakingen en duizelingen bij aandoening van het labyrint. Syn. angiopathia labyrinthica.

Mensendieck, B. (Amer. arts, 20e eeuw). Methode van M., spieroefeningen voor vrouwen bij onjuiste houding of onvoldoende ademhaling.

Mercier, Louis Auguste (Fr. uroloog, 1811—1882). Barrière van M., valvula prostatica. Catheter van M., catheter, waarvan de korte snavel een hoek van 120° met de schacht maakt.

Merkel, Friedr. Siegism. (ontleedkundige te Göttingen, 1812—1876). Tastcellen van M., blaasvormige cellen der opperhuid, voorzien van een tastschijf, welk uit zenuwvezeltjes bestaat.

Metschnikow, Elias (Russische bioloog te Parijs, 1845—1916). Theorie van M., theorie der phagocytose.

Meulengracht, E. (Deens arts, geb. 1887). Methode van M., om het gehalte aan galkleurstoffen in het serum te bepalen wordt dit verdund tot de gele kleur overeenkomt met die van een standaard-oplossing van kaliumbichromaat.

Meyer, Georg Hermann von (ontleedkundige te Zürich, 1815—1892). Lijn van M., van het midden van de hiel naar het midden van het kopje van het eerste middelvoetsbeen.

Meynert, Theod. (psychiater te Wenen, 1833—1892). Bundel van M., vezelbundel van het ganglion trabeculae naar het ganglion interpedunculare. Zie fasciculus retroflexus. Commissura (verbindingsbrug) van M., vezelbundel tussen de beide pedunculi cerebri, liggende boven op de kruising der gezichtszenuwen. Syn. commissura superior. Kruising van M., twee gekruiste bundels van het dak der beide aquaeductus Sylvii naar de raphe. Laag van M., de derde laag pyramidale cellen in de hersenschors.

Meynet, Paul Claude Hyacinthe (Fr. arts, 1831—1892). Knobbeltjes van M., rheumatismus nodosus.

Mibelli, Vittorio (huidarts te Parma, 1860—1910). Ziekte van M., porokeratosis.

Michaelis, Gustav Adolf (vrouwenarts te Kiel, 1798—1848). Ruit van M., vierhoek, gevormd door de binnen-bovenranden der billen, tot aan de groefjes in de huid boven de spinae iliacae posteriores, en de lijnen van daar naar het doornvormig uitsteeksel van de laatste lendenwervel.

Micheli, F. (Ital. patholoog, 20e eeuw), zie Marchiafava.

Middeldorpf, Albrecht Theodor (chirurg te Breslau, 1824—1868). Driehoek van M., rechthoekig driehoekig paardenharen kussen, dat bij armbreuken met de schuine zijde tegen de zijvlakte der borstkas wordt geplaatst, en met de rechthoekszijden de opperarm en de onderarm steunt.

Miescher, Joh. Friedr. (Zwitsers ziektekundige, 1811—1887). Buizen (tubes, Schläuche) van M., een lager organisme (sarcosporidium) in de spieren van huisdieren.

Mikulicz, Joh. v. M.-Radecki (chirurg te Breslau en Wenen, 1850—1905). Ziekte van M. (1892), hypertrophie der beide oorspeekselklieren, traanklieren en glandulae submaxillares; achroöcytosis, zie ald. Cellen van M., grote, bacillen bevattende cellen; bij rhinoscleroma. Operatie van M., 1. verwijdering van de musculus sternocleidomastoideus; 2. pyloroplastiek. Operatie van M.—Wladimirow, verwijdering van het zieke sprong- en hielbeen, waarna de voet rechtop tegen het onderbeen wordt geplaatst, na oppervlakkige afzaging der gewrichtsvlakten.

Millar, John (Schots arts, 1733—1805). Asthma van M. (1769), asthma thymicum.

Millard, Aug. L. J. (arts te Parijs, 1830—1915). Verlamming van M.—Gubler, = hemiplegia alternans inferior. Ziekte van M., laryngismus stridulus.

Millon, Nicolas Aug. Eug. (Fr. scheikundige, 1812—1867). Reactie van M., kwikzilver, opgelost in salpeterzuur, dat enig salpeterigzuur bevat, geeft een rood neerslag met eiwitstoffen.

Milton, John Laws (huidarts te Londen, 1820—1898). Urticaria van M., zeer grote netelbulten op de huid en op de slijmvliezen van mond, keel en luchtpijp (1876).

Minkowski, Oscar (clinicus te Breslau, 1858—1931). Getal van M., verhouding tussen dextrose en stikstof in de urine, bij uitsluitende voeding met vlees, bij honger en bij hoge graden van suikerziekte, gemiddeld 28: 10. Ziekte van M.—Chauffard, zie sphaerocytose.

Minnegerode, Teken van M. (in het Röntgen-beeld), gas tussen de ruggegraat en het slijmvlies van de slokdarm wijst op doorboring hiervan.

Minor, L. (Russ. arts te Moskou, geb. 1855). Ziekte van M., = centrale haematomyelie.

Mirotchnik (Russ. arts, 20e eeuw). Ziekte

van M., hepatomegalie met ascites, misschien door meelvergiftiging.

Mitchell, Silas Weir (zenuwarts te Philadelphia, 1829—1914). Kuur van M. (1884), rust, afzondering en sterke voeding. Ziekte van M., erythromelalgie. Verschijnsel van M., causalgie.

Mixter, Sam. Jason (Amer. chirurg, 1865—1926). Zie F. Paul.

Möbius, Paul Julius (zenuwarts te Leipzig, 1853—1907). Ziekte van M., migraine ophtalmoplégique. Serum van M., bloedwei van dieren, waarvan de schildklier is weggenomen. Teken van M. (bij morbus Basedowi), bij sterke convergentie der ogen, door het fixeren van een nabij gelegen voorwerp, wijkt één oog spoedig buitenwaarts af (zwakte der mm. recti interni).

Mohrenheim, Jos. Jac. Freiherr von (Oostenr. arts te Petersburg, overl. 1799). Groeve van M., driehoek tussen de delta- en de grote borstspier onder het sleutelbeen.

Moll, Jacobus Antonius (oogarts te Arnhem, 1832—1914). Klieren van M., glandulae ciliares.

Möller (Duits chirurg, 1829—1862). Ziekte van M., chronische, pijnlijke, oppervlakkige ontsteking van de tong, glossitis superficialis chronica = glossodynia exfoliativa.

Möller, Jul. Otto Ludwig (arts te Königsberg, 1819—1887). Ziekte van M.—Barlow (door M. in 1859 en door B. in 1883 beschreven), kinderziekte met acute verschijnselen van rhachitis en scorbuut.

Momburg, Friedr. (D. chirurg, geb. 1870). Afsnoering volgens M., een dikke gummibuis wordt 2 tot 4 maal zo vast tussen de onderste ribben en de kam van het darmbeen om het lichaam getrokken, dat de pols van de dijslagader niet meer wordt gevoeld.

Monakow, Konstantin (zenuwarts te Zürich, 1853—1930). Bundel van M., tractus rubrospinalis.

Monro, Alexander (Schots ontleedkundige, 1733—1817). Gleuf van M., onder langs de thalamus opticus, van het gat van M. (dat de derde hersenkamer met de beide zijkamers verbindt) naar de aquaeductus Sylvii.

Monteggia, G. B. (Ital. arts, 1762—1815). Breuk van M., pareerfractuur, (zie ald.) samengaande met luxatie van het kopje van de radius.

Montgomery, William Fetherston (vrouwenarts te Dublin, 1797—1859). Klieren van M., glandulae areolares.

Moore, John (arts te Birmingham, 19e eeuw). Suikerproef van M., koken van de urine met oplossing van hydras kalicus; na toevoeging van een druppel sterk zwavelzuur ontstaat de geur van gebrande suiker en mierenzuur.

Mooy, C. de (Nederl. Off. v. gez., 1834—1926). Naald van De M., zijdelings platte hechtnaald met handvat. Brancard van De M., raderbrancard waarvan het zwaartepunt beneden de assen ligt. Tent van De M., hospitaaltent, die gelijk een harmonica kan worden in elkaar geschoven. Snelverband van De M., noodverband, aan een koord bevestigd, dat met één hand, desnoods door de gekwetste zelf, kan worden aangelegd.

Morax, Victor M. (arts te Parijs, 1866—1935). Bacil van M.—Axenfeld, diplobacillus bij sommige chronische bindvliesontstekingen (1896).

Morel, Benoit Auguste (Fr. psychiater, 1809—1873). Oor van M., sterk misvormde ,,platgemangelde'' oorschelp bij ontaarde individuen.

Morgagni, Giovanni Battista (ontleedkundige te Padua, 1682—1771). Ziekte van M., ziekte van Adams—Stokes. Zie Columnae rectales, Cataracta, Lacunae urethrales, Liquor, Sinus rectales, Ventriculus laryngis. Trias of syndroom van M., hyperostosis frontalis interna, virilisme, adipositas.

Moritz, Ludw. Heinr. Friedr. (clinicus te Keulen, 1861—1938). Proef van M. (1886), ter onderscheiding van exsudaten en transsudaten: door toevoeging van 1—2 druppels azijnzuur wordt uit 2 cm^3 exsudaat eiwit neergeslagen. Bij een transsudaat zijn daartoe ten minste 4—5 cm^3 nodig (vgl. Rivalta).

Moro, Ernst (kinderarts te Heidelberg, geb. 1874). Reactie van M. (op tuberculose), ontstaat na inwrijving van de huid met tuberculinezalf (1908). Reflex van M. = Umklammerungsreflex; zie ald.

Morquio, L. (arts te Montevideo, 1867—1935). Ziekte van M., familiaire dystrophie der beenderen met kort, ineengedrongen lichaam.

Morton, Richard (arts te Londen, 1637—1698). Hoest van M., hardnekkige uitputtende hoest bij longtering.

Morton, Thom. George (arts te Philadelphia, 1835—1903). Ziekte van M., metatarsalgie.

Morvan, A. M. de Lannitis (Fr. arts, 1819—1897). Ziekte van M. (1883), een vorm van syringomyelie.

Moschkowitz, A. V. (Amer. chirurg, 1865—1934). Operatie van M., bij prolapsus recti; het cavum Douglasi wordt tot verdwijnen gebracht.

Moser, P. (kinderarts te Wenen, 1865—1924). Serum van M., een streptocokkenserum tegen roodvonk.

Mosetig-Moorhof, Albert von (chirurg te Wenen, 1838—1907). Batist van M. M., waterdichte verbandstof. Beenplombe van M. M., van jodoform, spermaceti en sesamolie in uitgebeitelde beenholten.

Mosso, Angelo (It. physioloog, 1846—1911). Ergograaf van M., toestel om de spierkracht te meten, door waarneming van de hoogte, waartoe de buigspieren van de middelvinger een zeker gewicht kunnen opheffen.

Much, Hans (arts te Hamburg, 1880—1932). Korreltjes van M., „grampositieve" zuurvaste korreltjes, in rijen of hoopjes gerangschikt, die misschien de oorspronkelijke vormen der tuberkelbacillen, of sporen of ontledingsproducten daarvan zijn.

Mulder, Gerrit Jan (Nederl. arts en scheikundige, 1802—1890). Suikerproef van M., de vloeistof met natriumhydroxyde alcalisch gemaakt en met indigocarmijn verhit, neemt een groene, purpere, rode en ten slotte violette kleur aan, die, na schudden met lucht, weer in blauw verandert.

Mules, Paul Henry (Eng. oogarts, Manchester, 1843—1905). Operatie van M., lediging van de oogbol na verwijdering van het hoornvlies, waarna een kunstoog wordt geplaatst.

Müller, Eduard (clinicus te Marburg, 1870—1928). Proef van M.—Jochmann, in een plaat van Löffler worden door cokkenetter bij 55° diepe gaten gevreten, door tuberculeuse etter niet.

Müller, Friedrich von (clinicus te München, 1858—1941). Teken van M., rhythmische kloppende beweging van verhemelte enz. en rhythmisch rood worden bij insufficientie der aortakleppen.

Müller, Heinrich (ontleedkundige te Würzburg, 1820—1864). Vezels van M., bindweefselvezels, die door het netvlies trekken als steunweefsels voor de zenuwvezels. Spier van M., a. kringvezels van de musc. ciliaris; b. de gladde musculus tarsalis.

Müller, Herman Franz (Duits clinicus, 1866—1898). Vloeistof van M., kaliumbichromaat 2, natriumsulfaat 1, opgelost in gedestilleerd water 100, om weefsels te harden.

Müller, Johannes (physioloog te Berlijn, 1801—1858). Gangen van M., twee kanalen bij embryo's van gewervelde dieren, naast de gangen van Wolff. Kapsel van M., = kapsel van Bowman. Proef van M., geforceerde inademing na diepe inademing, bij gesloten neus en mond, verhoogt de negatieve druk in de borstkas.

Müller, Peter (vrouwenarts te Bern, 1836—1923). Ring van M., contractiering.

Münchmeier (D. arts). Ziekte van M. (1869), myositis ossificans progressiva.

Murphy, John Benj. (chirurg te Chicago, 1857—1916). Knoop van M., knoop, bestaande uit twee in elkander passende holle cylinders, tot hechting van een doorgesneden darm, waarvan één deel in elk uiteinde wordt geschoven, waarna de knoop tot één geheel wordt gemaakt en door hechting van het peritoneum wordt ingesloten. De knoop houdt dan de darm bijeen en wordt later, als hij in de ruimte van de darm is geraakt met de ontlasting verwijderd.

Museux (chirurg te Reims, begin 19e eeuw). Tang van M., lange tang met dubbele scherpe haken als uiteinden, tot het aanvatten en omlaag halen van het benedeneinde der baarmoeder.

Musset, L. C. Alfred de (Fr. dichter, 1810—1857). Teken van M. (door Delpeuch als benaming voorgesteld, omdat dit teken bij M. zichtbaar was), schudden van het gehele hoofd bij insufficientie der aortakleppen; ook bij morbus Basedowi.

Mussy, Henry Guéneau de (arts te Parijs, 1822—1892). Punt van M., kruispunt van de verlenging van de rand van het borstbeen en van de verlenging der 10e rib. Pijnlijk bij pleuritis diaphragmatica.

Mygind, S. H. (Deens arts, geb. 1884). Verschijnsel van M., nystagmus bij druk op de V. jugularis.

N

Naboth, Martin (arts te Leipzig, 1675—1721). Eieren van N., zie ovula Nabothi.

Nagel, W. (physioloog te Rostock, 1870—1911). Kleurproeven van N., kaartjes met in een kring geplaatste verschillend gekleurde stippen, tot onderzoek van de kleurenzin. Lantaarn van N., anomaloscoop (zie ald.).

Nägele, Franz Karl (vrouwenarts te Heidelberg, 1778—1851). Bekken van N., ankylotisch scheef vernauwd bekken. Obliquiteit (scheve stand) van N., voorste

kruinligging. Perforatorium van N., ter doorboring van de kinderschedel.

Nasmyth, Alex. (Schots tandarts te Londen, overl. 1847). Vliesje van N., bovenste laag van het tandglazuur, cuticula dentis.

Naunyn, Bernhard (clinicus te Straatsburg, 1839—1925). Kuur van N., bij maagzweer.

Neeft, Christian Ernst (arts te Frankfort a. M., 1782—1849). Hamer van N. (1839), zelfwerkende hamer, die de galvanische stroom beurtelings afbreekt en sluit; zie Wagner.

Neelsen, Fr. Ad. (ontleedkundige te Dresden, 1854—1894). Zie Ziehl.

Negri, Adelchi (It. ziektekundige te Pavia, 1876—1912). Lichaampjes van N., microscopische lichaampjes in de hersenen van dieren die aan hondsdolheid lijden.

Neisser, Albert (huidarts te Breslau, 1855—1916). Diplocokken van N., gonococken (1879).

Neisser, Ernst (clinicus te Stettin, geb. 1863). Punctie van N.—Pollack, hersenpunctie door de schedel heen. Complementbindingsreactie van N.—Sachs; zie Complementbinding.

Neisser, Max (bacterioloog te Frankfort a. M., 1869—1938). Kleuring van N., van de poollichaampjes der diphtheriebacillen. Paradox van N.—Wechsberg, zie Prozone-effect.

Nélaton, Auguste (chirurg te Parijs, 1807—1873). Bougie of catheter van N., elastische bougie of catheter. Gezwellen van N., fibromata of sarcomata van de buikwand. Zie ook Dupuytren.

Nessler, A. (Duits scheikundige, 1827—1905). Reagens van N., met kaliloog alcalisch gemaakte oplossing van joodkalium en kwikjodide.

Neubauer, Joh. Ernst (D. ontleedkundige, 1742—1777). Slagader van N., arteria thyreoidea ima.

Neumann, Ernst (ziektekundig-ontleedkundige te Königsberg, 1834—1918). Kristallen van N., kristallen van Charcot. Cellen van N., gekleurde cellen met kernen in het beenmerg, waaruit zich de rode bloedlichaampjes vormen.

Neumann Edler v. Heilwart, Isidor (huidarts te Wenen, 1832—1906). Ziekte van N., pemphigus vegetans.

Nicolaier, Arthur (Duits arts, geb. 1862). Bacil van N., tetanusbacil (1884).

Nicolas, J. (Fr. arts, 20e eeuw). Ziekte van N.—Favre, vierde geslachtsziekte, goedaardig lymphogranuloma inguinale. Syn. ziekte van Frei.

Niemann, A. (Duitse arts, 1880—1921). Ziekte van N.—Pick, een vorm der ziekte van Gaucher, zie ald., op kinderlijke leeftijd, toegeschreven aan afzetting van phosphatiden in lever en milt.

Nikolski, P. W. (Russ. huidarts, geb. 1855). Verschijnsel van N., abnormaal loszitten der epidermis op haar onderlaag bij pemphigus van volwassenen.

Nisbet, William (Eng. arts, 1759—1822). Sjanker van N., knobbelige abscesjes op de penis, na zachte sjanker.

Nissl, Franz (psychiater te Heidelberg, 1860—1919). Lichaampjes van N., basophile lichaampjes in de zenuwcellen; syn. chromophile stof of tigroied.

Nocard, E. I. E. (Fr. veearts, 1850—1903). Bacil van N., verwekker der psittacosis.

Noguchi, Hidego (Japanse arts te New-York, 1876—1928). Reactie van N., intracutane enting met luetine (emulsie van ascitesvocht en gedode kweek van spirochaeta pallida) verwekt bij syphilis een sterkere reactie dan bij gezonde personen.

Nolen, W. (Ned. hoogleraar, 1854—1938). Ziekte van N., hypochrome bloedarmoede met sideropenie, achylie of hypochloorhydrie bij volwassen vrouwen.

Nonne, M. (zenuwarts te Hamburg, geb. 1861). Reactie van N.—Apelt (bij hersen- en ruggemergsyphilis, tabes en paralyse), verzadigde oplossing van ammoniumsulfaat doet een even grote hoeveelheid liquor cerebrospinalis binnen drie minuten min of meer troebel worden (drieminutenreactie).

Noorden, Carl van (clinisch hoogleraar te Frankfort a. M., 1858—1944). Vermageringskuur van Van Noorden.

Norton, Sidney Aug. (Eng. ingenieur, geb. 1835), Nortonput.

Nothnagel, Carl Wilh. Hermann (Duits arts, 1841—1905). Verschijnsel van N., (bij gezwellen van de thalamus opticus), de verlamming van de aangezichtszenuw is duidelijker zichtbaar bij gemoedsuitdrukking dan bij willekeurige beweging. Proef van N., een kristalletje keukenzout, buiten op de darm van een konijn gelegd, veroorzaakt antiperistaltische beweging; bij de mens minder zeker.

Nové, symptoom van Nové—Josserand, als men bij een zuigeling beide benen over elkaar kruist, ziet men dat dit bij een in de heup geluxeerd been verder mogelijk is dan bij het normale.

Nuck, Ant. (Nederl. ontleedk., 1650—1692). Kanaal van N., een uitstulping van het buikvlies door het lieskanaal bij de vrouw.

Nuel, J. P. (Belgisch oogarts, 1847—1920).

Ruimte van N., tussen de buitenpeilers en de cellen van Deiter in het orgaan van Corti.

Nuhn, Antonius (ontleedkundige te Heidelberg, 1814—1889). Klier van N.—Blandin, slijm- en speekselklier onder de punt der tong; syn. glandula lingualis anterior.

Nuttal, George Rickets (arts te Londen, 1862—1937). Kamer van N., om microscopische praeparaten tijdens het onderzoek op standvastige temperatuur te houden.

Nylander, Wilh. Gabriel (Zweedse scheikundige, 1835—1907). Proefvocht van N. (voor suikerproef), 2. dln. kaliumnatriumtartraat, 5 dln. natriumhydroxyde, 45 dln. water, 1 dl. bismuthnitraat.

O

Obermeyer, Otto Hugo Franz (arts te Berlijn, 1843—1873). Spiril van O., de verwekker der febris recurrens.

Oddi, R. (It. chirurg, 19e eeuw). Músculus sphincter Oddi, ringspier om de ductus cholédochus.

O'Dwyer, Jos. (arts te New-York, 1841—1898). Zie Intubatie.

Oehl, Eusebio (ontleedkundige te Pavia, 1827—1903). Laag van O., = stratum lucidum. Spiertjes van O., aan de chordae tendineae der valvulae bi- en tricuspidalis.

Oehlecker, Fr. (D. chirurg, geb. 1877). Methode van O., na het toedienen van enige cm^3 bij een bloedtransfusie wacht men een korte poos om te zien of er ongewenste reacties optreden.

Oertel, Max Jos. (keelarts te München, 1835—1897). Kuur van O. (bij chronische insufficientie van het hart), ontlasting van het hart door geringe toevoer van vloeistof, oefening door stelselmatig toenemende inspanning (terreinkuur, enz.).

Ogino, (Japans verloskundige, 20e eeuw), zie Knaus.

Ogston, Alexander (chirurg te Aberdeen, 1844—1929). Operatie van O., 1. afbeiteling van de condylus internus femoris bij genu valgum; 2. afbeiteling van de aan elkander grenzende gewrichtsvlakten van het sprongbeen en het os naviculare, ten einde deze beenderen aan elkander te doen groeien, bij platvoet.

Oguchi, S. (Japans oogarts, geb. 1875). Ziekte van O., recessief erfelijke ziekte met hemeralopie en lichtgrijze verkleuring van de achtergrond van het oog, welke kleur verdwijnt door lang verblijf in het donker.

Oliver, Thomas (Eng. arts, 1859—1932). Verschijnsel van O. (bij aneurysma arcus aortae en gezwellen in de streek van de aortaboog), het strottenhoofd wordt tijdens de systole even omlaag getrokken.

Ollier, Louis Xavier (chirurg te Lyon, 1830—1900). Dyschondroplasie van O., (zie ald.).

Olshausen, Rob. Michaelis (vrouwenarts te Berlijn, 1835—1915). Handgreep van O., = handgreep van Smellie.

Ombrédanne, L. (Fr. chirurg, geb. 1871). Methode van O., als men bij de zuigeling beide benen in heup en knie buigt, en de vulva staat loodrecht, wat wil zeggen dat het bekken recht staat, kan men goed zien of beide benen al of niet even lang zijn.

Oppenheim, Herm. (zenuwarts te Berlijn, geb. 1858—1919). Ziekte van O., myotonia congenita. Ziekte van O.-Strümpell, polioëncephalitis haemorrhagica superior met toenemende oogverlamming. Reflex van O., (bij spastische toestanden) krachtig strijken aan de binnenzijde van het onderbeen doet de tenen omhoog in plaats van omlaag gaan.

Oppler, Bruno, (arts te Breslau, 19e en 20e eeuw). Bacil van O.—Boas, zie Boas.

Orth, Joh. (Berlijnse ziektekundige, 1847—1923). Vloeistof van O. (om ontleedkundige praeparaten te fixeren), 1 dl. formaline, 9 dln. oplossing van Müller.

Osgood, R. B. (chirurg te Boston, geb. 1873). Ziekte van O.—Schlatter, aseptische necrose der tuberositas tibiae bij jeugdige personen (1903).

Osler, William (geb. in de Ver. St., Prof. te Oxford, 1848—1920). Ziekte van O., polycythaemia rubra, teleangiectasia haemorrhagica hereditaria, zie Rendu. Verschijnsel van O., agglutinatie der bloedplaatjes terstond na de verwijdering van het bloed uit het lichaam. Vlekjes van O., kleine, pijnlijke rode vlekjes aan handen en voeten bij subacute of chronische kwaadaardige endocarditis.

Overbeek-Gaillard. Methode van ijking van leverpraeparaten, gebaseerd op de groei, daardoor veroorzaakt, van beenmerg-kweken.

P

Pacchioni, Antonio (ontleedk. te Rome, 1665—1726). Granulaties en groeven van P., granulationes arachnoidales en de daaraan beantwoordende holligheden in het schedeldak.

Pacini, Filippo (ontleedkundige te Florence, 1812—1883). Lichaampjes van P. (1835), zie Vater-Pacini.

Paget, Sir James (Eng. chirurg, 1814—1899). Ziekte van P., 1. kwaadaardige huidontsteking aan de tepel en de omgeving daarvan, vaak overgaande tot kanker; 2. osteitis deformans met normaal kalkgehalte van het bloed. Vgl. Von Recklinghausen.

Pal, Jacob (clinicus te Wenen, 1863—1936). Kleuring volgens P. (van merg bevattende zenuwvezels), blauwkleuring der mergscheden, terwijl de ascylinders ongekleurd blijven. Vaatcrisis van P., plotselinge stijging van de bloeddruk.

Paltauf, Rich. (ziektekundige te Wenen, 1858—1924). Ziekte van P., = ziekte van Sternberg.

Pancoast, J. (Amer. chirurg, 1805—1882). Ziekte van P., infiltraat in de bovenkwab van een der longen met klierzwelling en beperking der armbewegingen aan dezelfde zijde; gezwellen van P., kwaadaardige gezwellen in de koepel van de borstkas (apical chest tumours en superior pulmonary sulcus tumours, zie ald.); syndroom van P., door de genoemde gezwellen: pijn in de schouder, uitstralend naar de arm, waarvan de spieren atrophisch worden, gepaard met het syndroom van Horner (zie Horner).

Pandy, Kolomán (psychiater te Boedapest, geb. 1868). Reactie van P., het aantonen van vermeerdering van de globuline in de liquor cerebro-spinalis.

Panner, H. J. (Deens arts, 1871—1930). Ziekte van P., aseptische necrose van het capitulum humeri. Vgl. Perthes.

Papacosta, formol-gelreactie van Gaté-P., een paar druppels formaline gevoegd bij vers serum doen dit stollen binnen 24 uur, als het luetisch is. Volgens anderen bewijzend voor lymphogranuloma inguinale en niet voor lues.

Paquelin, Claude André (Fr. arts, 1836—1905). Brandijzer (thermocautère) van P. (1876) (kortweg Paquelin genoemd), flesje met benzine, waarvan door het samenknijpen van een ballon, dampen worden gedreven in een hol, van te voren verwarmd mes of ander instrument, zodat de dampen verbranden en het instrument gloeiend wordt.

Parinaud, Henri (Fr. oogarts, 1844—1905). Ziekte van P., conjunctivitis, met grote, roodachtige granulaties van het bindvlies en de fornix en klierzwellingen aan oor en hals.

Parkinson, James (arts te Londen, 1755—1824). Ziekte van P. (1817), paralysis agitans. Vgl. Parkinsonisme.

Parrot, Marie Jules (arts te Parijs, 1839—1883). Ziekte van P. (1872), pseudoparalyse bij kinderen met geërfde syphilis, door ontsteking nabij, of loslating van de epiphysen der pijpbeenderen. Littekens van P., scherpe, witachtige littekens rondom de mond, na syphilitische fissuren bij kinderen.

Parry, Ch. Hillier (arts te Londen, 1755—1822). Ziekte van P. (1782), = ziekte van Basedow.

Paschen, H. (D. patholoog, 1860—1936). Lichaampjes van P., ingesloten in de weefselcellen bij variola en vaccinia.

Passavant, Philip Gustav (chirurg te Frankfort a.M., 1815—1893). Zwelling van P., dwars over de achterwand der keelholte, gevormd door de musc. pterygopharyngeus.

Pasteur, Louis (Fr. scheikundige en bioloog, 1822—1895). Inenting van P., door enting van een zwak gif, vooral tegen hondsdolheid. Vibrio van P., bacillus oedematis maligni.

Patella, Vincenzo (hoogleraar te Siena, 1856—1928). Ziekte van P. (1901), vernauwing van de pylorus bij tuberculose.

Paul, Gustav (Oostenr. arts, 1859—1935). Pokkenreactie van P., inwrijven van de inhoud van pokpuisten op het hoornvlies van een konijn. Zie ook Bunnell.

Paul, Frank Thom. (chirurg te Liverpool, 1851—1941). Buis van Paul—Mixter, hoekig gebogen glazen buis bij darmfistel en anus praeternaturalis. Zie ook Bragg.

Pauzat, Jean Eugène (Fr. arts, 20e eeuw). Ziekte van P., periostitis osteoplastica der middelvoetsbeenderen. Syn. ziekte van Busquet.

Pavy, Fred. Will. (arts te Londen, 1829—1911). Ziekte van P., = cyclische albuminurie.

Pawlow, Iwan Petrow (Russische physioloog, 1849—1936). Kleine maag van P., een gedeelte van de maag wordt uitgesneden, en, tot een zakje gehecht, met de

overgelaten opening in de buikhuid bevestigd, tot het nemen van proeven.

Payr, E. (chirurg te Leipzig, geb. 1871). Ziekte van P., knik in de darm door vergroeiingen.

Péan, Jules (chirurg te Parijs, 1830—1898). Klem van P. (kortweg Péan genoemd), klemtangetje voor slagaderen en wondranden.

Pecquet, Jean (Fr. ontleedkundige, 1622—1674). Buis van P., ductus thoracicus. Receptáculum van P., cisterna chyli.

Peet, Operatie van P., verwijdering van het ganglion coeliacum en de nervi splanchnici en van de sympathische zijstrengen van de 9e borstwervel af tot de 2e of 3e lendenwervel, bij essentiële hypertensie.

Pegger. Symptoom van P., na afscheuring van de trochanter minor kan de patient niet staan op het getroffen been.

Pel, Pieter Klaasz (hoogleraar te Amsterdam, 1852—1918). Verschijnsel van P., oogcrises bij tabes, pijn, tranenvloed, spiertrekkingen. Ziekte van P.—Ebstein infectieuse, niet besmettelijke vorm van pseudo-leukaemie. Koortstype van P.—Ebstein, golvende koortslijn bij granuloma malignum.

Pelger, K. (kinderarts te Amsterdam, 1885—1931). Anomalie van P.-Huet, belangrijke verschuiving van het bloedbeeld naar links, met zeer veel ongesegmenteerde neutrophile cellen en brilcellen (zie ald.), meestal zonder pathologische betekenis, maar soms gepaard met talrijke abortus en vroege sterfgevallen.

Penzoldt, Franz (D. clinicus, 1849—1927). Verschijnsel van P., temperatuurverhoging bij geringe inspanning bij tuberculose.

Perthes, Georg (chirurg te Tübingen, 1869—1927). Methode van P., voortdurende opzuiging van een pleuritisch exsudaat door middel van een waterstraalpomp. Ziekte van P., osteochondritis deformans juvenilis, zie Calvé.

Petit, François Pourfour du, (ontleedkundige en chirurg te Parijs. „P. le Médecin", 1664—1741). Kanaal van P., tussen de zonula Zinnii en de membrana hyaloidea rondom de lens.

Petit, Jean Louis (Fr. chirurg, „P. le Chirurgien", 1674—1760). Driehoek van P., trigonum lumbale. Breuk van P., breuk in het trigonum Petiti. Laars van P., laars met een dwarse ijzeren spalk aan de achterzijde, die het liggende been verhindert, ter zijde om te slaan. Beenlade van P.—Heister, houten beenlade met een schuin vlak voor de dij, dat met een scharnier verbonden is aan een waterpas vlak voor het onderbeen.

Petri, Richard Julius (bacterioloog te Berlijn, 1852—1922). Petri-Schaaltje, glazen schaaltje, door een iets groter schaaltje gedekt, voor bacteriënkweken.

Petruschky, Joh. Theod. Wilh. (bacterioloog te Danzig, geb. 1863). Etappenbehandeling van P., tuberculinekuur met lange tussenpozen. Symptoom van P., spinalgie.

Pettenkofer, Max v. (hygiënist te München, 1818—1901). Respiratiekamer van P., kamer tot het verrichten van langdurige ademhalingsproeven.

Peyer, Joh. Conrad (Zwitsers ontleedkundige, 1653—1712). Hoopjes (plaques) van P., groepen lymphknobbels in de dunne darm.

Pezzer, De, catheter van D. P., een Dauerkatheter (zie ald.) van rubber met een bolvormig einde, wordt met een mandrijn door de urethra gebracht; het bolletje in de blaas voorkomt uitstoting.

Pfaundler, M., (Oostenr. arts, 1872—1947). Reactie van P. = Fadenreaktion, zie ald.

Pfeiffer, E. (clinicus te Wiesbaden, 1846—1921). Ziekte van P., klierkoorts.

Pfeiffer, Rich. Friedr. Joh. (bacterioloog te Breslau, geb. 1858). Bacillen van P. (1892), influenza-bacillen.

Pflüger, Ed. Friedr. Wilh. (physioloog te Bonn, 1829—1910). Buizen van P., langwerpige buizen van kiemepitheel, die bij het embryo in de eierstok dringen, en waaruit zich follikels en eitjes ontwikkelen. „Zuckungsgesetz" van P., zie Zuckungsgesetz in de tekst. Wet van P.—Arndt, zwakke en middelmatige prikkels bevorderen de levenswerkzaamheid, sterke belemmeren haar of heffen haar op (syn. biologische grondwet).

Pfuhl, Eduard (D. arts, 1852—1917). Teken van P., steekt men de holle naald in een hypophrenisch absces, en verbindt men die met een manometer, dan stijgt de kwikkolom bij de uitademing (zo het middenrif niet verlamd is!), in tegenstelling met een pleuritisch exudaat.

Pharaeus, Zwangerschapsreactie van P., de bloedlichaampjes in citraatbloed bezinken bij zwangere vrouwen sneller.

Phelps, Abel Mix. (Amerik. chirurg, 1851—1902). Operatie van P. (1884), volledige doorsnijding der zachte delen aan de binnenzijde van de klompvoet.

Philippowicz. Teken van P., geelkleuring der handpalmen en voetzolen bij typhus en andere hevige ziekten. Syn. palmoplantair verschijnsel.

Phillipp, E. (D. vrouwenarts, geb. 1893), zie Ruge.

Pic, Adrien (Fr. geneesk., 20e eeuw). Zie Bard—Pic.

Pick, Arnold (psychiater te Praag, 1851—1924). Ziekte van P., omschreven atrophie der hersenschors, vooral van de voorhoofdshersenen, met toenemende versuffing, zonder verlammingen of gevoelsstoornissen.

Pick, Friedel (laryngoloog te Praag, 1867—1926). Ziekte van P., pseudocirrhose der lever in sommige gevallen van pericarditis adhaesiva.

Pick, L. (Duitse kinderarts, geb. 1868). Zie Niemann.

Pick, Philip Joseph (huidarts te Praag, 1834—1910). Ziekte van P., erythromelalgie, voorafgaande aan atrophie der huid.

Pignet, M. Ch. J. (Fr. arts, geb. 1871). Formule van P., de lichaamslengte in cm, verminderd met de omtrek der borstkas in cm en het lichaamsgewicht in kg. Hoe groter het verschil, hoe minder krachtig het lichaam; een verschil van meer dan 25 is ongunstig.

Piltz, J. (Pools neuroloog, 1870—1930), zie Westphal, A.K.O.

Pilz, Joseph (Boheems oogarts, 1818—1866). Reflex van P. (Aufmerksamkeitsreflex), als de aandacht plotseling getrokken wordt, verandert de wijdte der pupil.

Pinel, Philippe (Fr. krankzinnigenarts, 1756—1826). Methode van P., afschaffing der dwangbuizen.

Piolly. Verschijnsel van P. en Briançon, het „snorren", dat men bij het betasten van een echinocokkus voelt, gelijk aan het spinnen van een kat.

Piorkowski, M. (bacterioloog te Berlijn, geb. 1859). Methode van P., het kweken van typhusbacillen op een voedingsbodem van urine en gelatine.

Piotrowski Alex. (zenuwarts te Berlijn, geb. 1878). Reflex van P. (bij spastische ziekten), beklopping van de musc. tibialis anticus, tussen de tuberositas tibiae en het kopje van het kuitbeen, verwekt plantaire buiging van de voet.

Pirogow, Nicolai Iwanowitsj (Russisch chirurg, 1810—1881). Operatie van P. amputatie boven de enkels en vorming van de stomp, door het achterste gedeelte van het doorgezaagde hielbeen met zijn zaagvlakte aan die van het onderbeen te bevestigen. Oedeem van P., = oedema malignum.

Pirquet, Klemens Johann von (kinderarts te Wenen, 1874—1929). Reactie van P., huidreactie met tuberculine voor de diagnose van tuberculose. Voedingsstelsel van P., zie Nem.

Pitres, Jean Albert (arts te Bordeaux, 1848—1928). Teken van P., 1. signe du cordeau; 2. haphalgesie; 3. signe du sou.

Placido, A. (Portug. oogarts). Schijf van P., een witte schijf, waarop zwarte concentrische ringen zijn getekend, en waarvan het spiegelbeeld op het hoornvlies aanduidt, of er astigmatisme bestaat; syn. keratoscoop (1882).

Plaut, Hugo Carl (bacterioloog te Hamburg, 1858—1928). Angina van P.—Vincent. angina ulceromembranosa.

Playfair, Will. Smoult (vrouwenarts te Londen, 1836—1903). Kuur van P., mest- en rustkuur. Sonde van P., baarmoedersonde met geribd uiteinde.

Plesch, Joh. (arts te Berlijn, geb. 1878). Vingerhouding van P., percussie op het tweede of eerste vingerlid, waarbij het derde (resp. het tweede en derde) zo sterk mogelijk rechthoekig gebogen is.

Plummer, H. S. (Amerik. arts, 1874—1937). Ziekte van P., hyperthyreoidisme bij adenoma der schildklier. Kuur van P., bedrust met toediening van glycose om een goede leverfunctie te verzekeren b.v. na strumectomie. Syndroom van P.—Vinson, atrophische pharyngitis met oppervlakkige ulceraties, soms stenose; glossitis, cheilose, slikklachten, anaemie, coelonychie (zie ald.).
Vgl. Cheilose en chlorosis tarda (Nolen).

Pochhammer, Symptoom van P., na afscheuring van de trochanter minor wordt bij elke actieve buiging in de heup de knie gebogen gehouden.

Politzer, Adam (oorarts te Wenen, 1835—1920). Politzers' luchtdouche (1863), het blazen van lucht in de tuba Eustachii door een ballonspuit met afsluitende canule in de neus te brengen.

Polya, E. (Hong. chirurg, 20e eeuw). Operatie van P., gastrojejunostomie na pylorectomie.

Pompe. Ziekte van P., vergroting van het hart door afzetting van glycogeen. Vgl. E. von Gierke.

Poncet, Antonin (chirurg te Lyon, 1849—1913). Rheumatisme van P., gewrichtsrheumatisme bij tuberculose, voorafgaande aan longtuberculose.

Porges, O. (bacterioloog te Wenen, geb. 1879). Reactie van P., uitvlokking van oplossingen van lecithine of galzure zouten door toevoeging van syphilitisch of ander serum.

Porro, Edoardo (vrouwenarts te Milaan, 1842—1902). Operatie van P., keizer-

snede met verwijdering van de baarmoeder en de eierstokken.

Porter, William Henry (arts te Dublin, 1790—1861). Teken van P., = teken van Oliver.

Potain, Pierre Charles Ed. (clinicus te Parijs, 1825—1901). Toestel van P. (in het kort „Potain" genoemd), tot het opzuigen van vocht uit de borstholte. Syndroom van P., bloedstuwing in de rechter kamer en in de long bij pijnlijke aandoeningen van maag en lever.

Pott Percival (chirurg te Londen, 1713—1788). Breuk van P., breuk van het onderste gedeelte van het kuitbeen. Gezwel van P., zuchtige zwelling der weke delen bij schedelbreuken. Gangreen van P., gangraena senilis. Mes van P., mes met een knop aan de punt voor operatie van fistel van de endeldarm. Kwaal van P., bochel van P. (malum Pottii), tuberculeuse ontsteking van wervels (1779).

Poupart, François (ontleedkundige en chirurg te Parijs, 1616—1708). Band van P., ligam. inguinale.

Prausnitz, C. (D. hygienist, geb. 1876). Reactie van P.—Küstner, door intracutane injectie van serum van een allergische patient ontstaat hypersensibiliteit voor het allergeen op de plaats van inspuiting.

Pravaz, Charles Gabriel (arts te Lyon, 1791—1853). Spuitje van P., klein spuitje voor inspuitingen onder de huid.

Preiser, G. K. F. (D. orthopaedist, 1879—1913), aseptische necrose van het os naviculare.

Prévost, Jean Louis (Zwitsers arts, 1838—1927). Verschijnsel van P., déviation conjuguée (zie ald.).

Price Jones, C. (Eng. arts, 1863—1943). Curve van P.—J., gevormd door op de abscis van een coördinatensysteem de middellijnen der rode bloedlichaampjes uit te zetten en op de ordinaat het aantal rode bloedlichaampjes van elke grootte.

Priessnitz, Vincenz (landbouwer en natuurarts te Gräfenberg, 1790—1851). Inpakking van P., inpakking van het naakte lichaam in een wollen deken, waarop verder zware bedekking wordt gelegd. Omslagen van P., natte omslagen, bedekt met een waterdichte stof.

Pringle, John James (huidarts te Londen, 1855—1922). Ziekte van P., talrijke gele en geel-rode knobbeltjes, vlindervormig op neus en wangen, door woekering van smeerklieren en bindweefsel, en teleangiectasiën. Vooral bij zwakzinnige kinderen en bij de ziekte van Bourneville (zie ald.). Syn. Adenoma sebaceum.

Prochownik, Ludwig (vrouwenarts te Hamburg, 1851—1923). Diëet van P., onvoldoende voeding in de laatste maanden der zwangerschap bij vrouwen met een vernauwd bekken, ten einde de vrucht niet te groot te laten worden.

Profeta, Giuseppe (huidarts te Genua, 1840—1910). Wet van P. (1876), een gezond kind van een syphilitische moeder kan door haar zonder gevaar voor besmetting worden gezoogd (vgl. Colles).

Proskauer, B. (D. hygienist, 1851—1915). Zie Voges.

Prowazek, St. V. (microbioloog te Hamburg, 1875—1915). Lichaampjes van P., lichaampjes, die bij trachoma in de afscheiding worden gevonden en misschien deze ziekte verwekken.

Prussak, Alex. (oorarts te St. Petersburg, 1839—1897). Ruimte van P., recessus membranae tympani sup.

Purkinje, Johannes Evangelista (Boheems ontleedkundige en physioloog, 1787—1869). Cellen van P. (1837), grote multipolaire, peervormige ganglioncellen in de hersenschors. Lichaampjes van P., de lacunae van het beenweefsel. Aderfiguur van P. (1825), het sterk vergrote beeld der vaten van het netvlies, dat men in het donker schijnbaar buiten het oog waarneemt, als men naast het oog een kaars heen en weer beweegt. Beeldjes van P.-Sanson, de drie spiegelbeeldjes van een voorwerp, dat vóór het oog wordt gehouden (op de vóórzijde van het hoornvlies en de vóór- en achterzijde der lens). Blaasjes van P., de zaadblaasjes (1825). Vezels van P., spiervezels onder het endocardium en vrij in de hartekamer; later door Tawara herkend als uitlopers van het prikkelgeleidingsstelsel. Verschijnsel van P., een blauw voorwerp, dat even sterk verlicht schijnt als een rood, schijnt helderder verlicht dan dit, als de verlichting zwakker wordt.

Q

Quatrefages, Jean Louis Armand Q. de Bréan (Fr. anthropoloog, 1810—1892). Hoek van Q., hoek, gevormd door de lijnen, getrokken van het meest vooruitspringende punt der beide jukbeenderen naar het midden der sutura parieto-frontalis.

Queckenstedt, H. (D. arts, overl. 1918), verschijnsel van Q., als samendrukking der halsaderen geen verhoging teweegbrengt van de druk in de liquor cerebrospinalis, bestaat er in het ruggemerg een beletsel (gezwel en dergelijks).

Querin. Breuk van Q., dwarse breuk van het bovenkaakbeen.

Quetelet, Lambert Ad. Jaques (wis- en natuurkundige te Brussel, 1796—1874). Regel van Q., bij een grote groep individuen treft men de gemiddelde eigenschappen (maat, gewicht, enz.) bij het grootste aantal individuen aan, en de afwijkende eigenschappen bij een des te geringer aantal, naarmate zij verder van het gemiddelde afwijken.

Quincke, Heinr. Irenaeus (D. clinicus, 1842—1922). Oedema van Q., plaatselijk acuut oedeem; vgl. Hydrops hypostrophus. Ligging van Q. (1882), ligging op een bed met verhoogd voeteneinde bij bronchiectasie om de afscheiding gemakkelijker te doen afvloeien. Pols van Q., de haarvatenpols aan de nagels bij insufficientie der aortakleppen. Punctie van Q., lumbale punctie in de Ruimte van Q., tussen de 2e en 3e lendenwervel.

Quinquaud, Eugène (arts te Parijs, 1841—1894). Ziekte van Q., folliculitis decalvans. Teken van Q. („phalanxcrepitatie"), laat men op zijn handpalm door een alcoholist de niet te ver uitgespreide vingers plaatsen, dan voelt men vaak de vingerkootjes kraken of knarsen. Panaritium van Q., phlegmoneuse ontsteking van de vingers en de tenen, door afwijkingen in het zenuwstelsel veroorzaakt, doch van syringomyelie door pijnlijkheid onderscheiden.

Quinton, René (Fr. arts, 19e eeuw). Serum van Q., isotonisch zeewater voor subcutane injecties b.v. tegen anaemie.

R

Raabe, Gustav (D. arts, geb. 1875). Proef van R., een kristal van trichloorazijnzuur doet een wolkje ontstaan in urine, welke eiwit bevat.

Ramon y Cajal, Santiago, zie Cajal.

Ramstedt, C. (D. chirurg, geb. 1869). Operatie van R., doorsnijding van de spierwand van de pylorus zonder hechting, bij pyloruskramp van zuigelingen.

Ranke, H. R. (Ned. anatoom, 1849—1887). Hoek van R., gevormd door een lijn langs de schedelbasis en een tweede door de kaak en de sutura nasofrontalis in het mediane vlak.

Ranvier, Louis Antoine (Fr. histoloog, 1835—1922). Insnoeringen van R., insnoeringen van afstand tot afstand in de mergschede der zenuwvezelen. T. van R., de uitloper van de unipolaire gangliencellen van het ruggemerg, die zich T.-vormig deelt. Kruis van R., zwarte kruisvormige figuur in zenuwvezels, die met zilvernitraat gekleurd zijn.

Rasmussen, Frits Valdemar (ziektekundige te Kopenhagen, 1833—1877). Aneurysma van R., aneurysmatische verwijding van takken der longslagader, vooral in tuberculeuse holten; de bersting hiervan veroorzaakt bloedspuwing.

Rathke, Mart. Heinr. (ontleedkundige te Königsberg, 1793—1860). Schedelbalk van R. (in de embryologie), een paar in de lengte lopende kraakbeenderen vóór aan de chorda dorsalis. Zakje van R. (in de embryologie), uitstulping van de kopdarm, de oorsprong van de hypophysis cerebri.

Rauchfuss, Karl Andrewitsj (clinicus te St. Petersburg, 1835—1915). Driehoek van R.—Grocco, zie Grocco. Zweeftoestel van R., toestel om patiënten met aandoeningen der ruggewervels in bed zodanig te ondersteunen, dat de zieke wervels geen druk ondergaan.

Raynaud, A. G. Maurice (Fr. arts, 1834—1881). Ziekte van R., 1. a. plaatselijke vaatvernauwing, vooral aan de ledematen (dode vingers en tenen); b. plaatselijke asphyxie in de haarvaten, vooral aan de vingers, tenen en oren, die blauw, koud en gezwollen zijn; c. plaatselijk afsterven der asphyctische gedeelten, veelal op symmetrische plaatsen; syn. gangreen van

R., symmetrisch gangreen; 2. verlamming der keelspieren na bof.

Read, J. M. (Amer. arts, 20e eeuw). Formule van R., voor het berekenen van de procentsgewijze afwijking A. van de grondstofwisseling uit polsfrequentie (P) en het verschil (D) tussen systolische en diastolische bloeddruk: $A = 0.75 (P + 0.74 D) - 72$.

Recamier, Jos. Claude Anthelme (Fr. vrouwenarts, 1774—1852). Operatie van R., uitkrabbing van de baarmoeder.

Recklinghausen, Emil v. (D. arts, geb. 1867). Tonometer van R., tonometer voor de bloeddruk met een wijzer-manometer.

Recklinghausen, Friedr. Daniel von (ziektekundige te Straatsburg, 1833—1910). Ziekte van R.: 1. neurofibromatosis; 2. cysteuse gezwellen vormende ostitis fibrosa (osteodystrophie), met verhoogd kalkgehalte van het bloed (vgl. Paget), een phacomatose. Ook genaamd ziekte van Engel—R.

Réclus, Paul (chirurg te Parijs, 1847—1914). Ziekte van R., 1. vorming van talrijke niet altijd goedaardige cysten in de borstklier; zie Maladie cystique (Reclus); 2. houtphlegmone (zie phlegmon ligneux). Methode van R., plaatselijke verdoving door de lijn van elke snede te infiltreren met verdunde oplossing van cocaïne.

Redi, F. (Ital. bioloog, 1626—1698), zie Redia.

Reichert, Karl Boguslaus (ontleedkundige te Berlijn, 1811—1883). Kraakbeen van R. (in de embryologie), het tweede keelkraakbeen, waaruit zich de processus styloideus, het ligam. stylo-hyoideum en de kleine horens van het tongbeen ontwikkelen.

Reichmann, N. (arts te Warschau, 1851—1918). Ziekte van R., gastrosuccorrhoea.

Reil, Joh. Christian (D., ontleedk., 1759—1813). Band van R., het uitwendig zichtbare gedeelte van de lemniscus (zie ald.). Driehoek van R., trigonum lemnisci (Reili). Lijnen van R., dwarse witte strepen op de vingernagels na hevige koortsen.

Reisseisen, Franz Daniel (arts te Straatsburg, 1773—1828). Spieren van R., microscopische gladde spierbundels in de kleine bronchi.

Reissner, Ernst (ontleedkundige te Dorpat, 1824—1878). Vlies van R. (1851), membrana vestibularis.

Reiter, H. (D. hygienist, geb. 1881). Ziekte van R. (1916) acute, soms chronische aandoening, beginnend met diarrhoea, met urethritis, polyarthritis en conjunctivitis, ook wel iritis. Syn. spirochaetosis arthritica. In het bloed vindt men evenwel slechts een enkele maal een spirocheet (spir. forans); men houdt de ziekte ook wel voor een hyperergische reactie op infecties, vooral dysenterie en noemt ze polyarthritis entérica. Syn. Syndrome secondaire oculo-uréthro-articulaire de la dysentérie bacillaire.

Rekoss (werktuigkundige te Königsberg). Schijf van R., draaibaar schijfje, dat verschillende lenzen bevat en achter de oogspiegel wordt rondgedraaid (1852).

Remak, Ernst Julius (zenuwarts te Berlijn, 1849—1911). Dijreflex van R., als de geleiding in het ruggemerg gestoord is, verwekt strijken op de voorzijde van de dij buiging naar beneden van de drie eerste tenen, soms de voet, strekking van de knie. Teken van R., pijn en aanraking worden bij tabes en polyneuritis niet gelijktijdig waargenomen.

Remak, Robert (zenuwarts te Berlijn, 1815—1865). Band van R., ascylinder. Vezels van R., mergloze zenuwvezels. Gangliën van R., bij de uitmonding van de sinus der holle ader in het kikkerhart. Kerndeling van R., directe kerndeling.

Rendu, H. J. (Frans chirurg, 1844—1902). Ziekte van R.—Osler, vorming van talrijke kleine teleangiectasiën aan de huid en de slijmvliezen, welke soms tot herhaalde en hardnekkige bloedingen aanleiding geven (1896).

Retzius, Anders Adolf (Zweeds ontleedkundige, 1769—1860). Aderen van R., verbinden de wortels van de poortader met de onderste holle ader en hare takken.

Reuss, Adolf. Formule van R., in een sereuse vloeistof is $E = 3/8 (S - 1000) - 2{,}8$, als E het gehalte aan eiwit en S het soortelijk gewicht voorstelt.

Revenstorf, Heinr. (Duits arts, geb. 1876). Proef van R., ter bepaling van de tijd van het overlijden uit het vriespunt der lijkvloeistoffen, dat na de dood meer en meer daalt.

Reverdin, Jacques Louis (chirurg te Genève, 1842—1908). Transplantatie van Reverdin, transplantatie (zie ald.) van kleine, slechts uit opperhuid en cutis bestaande huidlappen (1871).

Révilliod, Henri (Zwitsers arts, 1835—1919). Teken van R., bij centrale aangezichtsverlamming kan de zieke het oog aan de verlamde zijde niet dicht doen zonder ook het andere te sluiten; vgl. Legendre.

Richardson, Benj. Wills (chirurg te Dublin, 1819—1883). Toestel van R., spraytoestel.

Richet, Charles (physioloog te Parijs, 1850—1934). Behandeling van vallende

ziekte volgens R.—Toulouse, diëet met weinig zout en kleine giften broom.

Richter, Aug. Gottlieb (chirurg te Göttingen, 1742—1812). Breuk van R., darmwandbreuk.

Ridley, Humphry (Eng. ontleedkundige, 1653—1708). Sinus van R., sinus circularis.

Riedel, Bernh. (chirurg te Jena, 1846—1916). Leverkwabje van R., uitsteeksel van de lever, dat vóór de galblaas ligt. Krop van R., chronische ontsteking der schildklier, waarbij een ijzerharde krop kan worden gevormd. Gezwel van R., chronische pancreatitis.

Rieder, Hermann (clinicus te München, 1858—1932). Maaltijd van R., maaltijd van aardappelen- of rijstepap met bismuth vóór het Röntgenologisch onderzoek.

Riegel, Franz (clinicus te Giessen, 1843—1904). Proefmaaltijd van R., een bord vleessoep, 200 gr. biefstuk, 50 gr. aardappelenpap, één broodje; uitspoeling van de maag na 3 of 4 uren.

Rieux, Léon (Fr. arts, 19e eeuw). Breuk van R., hernia retrocoecalis (1853).

Riga, Antonio (It. arts, 19e eeuw). Ziekte van R. (1881), cachectische aphthae; zie Fede.

Riggs, John M. (Amerik. tandarts, 1810—1885). Ziekte van R., pyorrhoea alveolaris.

Rimbaud, L. (Fr. arts, 20e eeuw). Syndroom van R.—Serre, gestoord evenwicht van de voedingstoestand, zich uitend in polyurie, oedeem, bradycardie en arteriosclerose.

Ringer, S. (Eng. physioloog, 1835—1910). Oplossing van R., isotonische (zie ald.) oplossing van 9 dln. keukenzout, 0,2 dln. natriumbicarbonaat, 0,24 dln. watervrij chloorcalcium, 0,42 dln. chloorkalium in 1000 dln. gedestilleerd water.

Rinne, Heinr. Ad. (arts te Göttingen, 1819—1868). Proef van R. (1855), zet men een klinkende stemvork op het tepelvormig uitsteeksel van het rotsbeen, totdat men geen geluid meer hoort, dan zal men, als de geluidgeleiding in het oor normaal is, het klinken weer horen, als men de vork daarop vóór het oor houdt (positieve uitkomst van de proef van R.) Dit is niet het geval (negatieve uitkomst R.) als de geleiding niet normaal is.

Riolan, Jean (ontleedkundige te Parijs, 1580—1657). Spier van R., de vezels van de kringspier der oogholte nabij de randen der oogleden.

Ritgen, Ferd. Aug. Max Franz (vrouwenarts te Giesen, 1787—1867). Handgreep van R., druk op het te voorschijn komende kinderhoofd tussen de weeën in, door vier vingers achter de aarsopening op het perineum te plaatsen.

Ritter, Gottfr. R. v. Rittershain (D. kinderarts, 1820—1883). Ziekte van R., dermatitis exfoliativa neonatorum.

Ritter, Joh. Wilh. (physioloog te München, 1776—1810). Tetanus van R., tetanus, die ontstaat, als een sterke constante stroom, die geruime tijd door een enigszins lang stuk van een zenuw is geleid, wordt geopend. Verschijnsel van R.—Rollet, sommige spiergroepen (buigspieren, adductoren) reageren op een even sterke electrische prikkeling der zenuwstammen sterker dan andere (strekspieren, abductoren). Wet van R.—Valli: is een zenuw van het centrum gescheiden, dan wordt de prikkelbaarheid der zenuw eerst verhoogd en daarna verminderd en verdwijnt zij. Dit verschijnsel vertoont zich het eerst aan het gedeelte nabij het centrum en daarna achtereenvolgens aan de verderaf liggende delen.

Riva-Rocci, S. (kinderarts te Pavia, 1863—1937). Toestel van R., ter meting van de bloeddruk door middel van een holle manchet, die om de bovenarm wordt gelegd en wordt opgeblazen, totdat de pols niet meer wordt gevoeld. De holte van de manchet is verbonden met een kwikmanometer, waarop men de bereikte druk kan aflezen (1896).

Rivalta, F. (It. patholoog, geb. 1863), proef van R., een druppel exsudaat geeft op de bodem van een zeer verdunde oplossing van azijnzuur een troebele blauwige ring, een transsudaat niet.

Rivalta, Sebast. (It. veearts, 1852—1893). Ziekte van R., actinomycose.

Rivière, Lazare (arts te Montpellier, 1589—1655). Opening van R., door R. veronderstelde opening in het trommelvlies. Ook de potio Riveri is van hem afkomstig.

Rivinus, Joh. Aug. Quirinus (ontleedkundige te Leipzig, 1652—1723), vgl. Ductus, Incisura.

Robert, Cesare Alph. (chirurg te Parijs, 1801—1862). Band van R., van het lig. cruciatum genu post. naar de meniscus internus.

Robert, Heinr. Ludw. Ferd. (D. vrouwenarts, 1814—1878). Bekken van R., ankylotisch vernauwd bekken.

Roberts, Sir William (Eng. arts, 1830—1899). Formule van R., de vermindering in het s.g., die in suiker bevattende urine door gisting ontstaat, vermenigvuldigd met 0.23, geeft het suikerpercentage.

Robertson, Sir Douglas Argyll (arts te Edin-

burgh, 1837—1909). Teken van R. (1869), reflectorische stijfheid der pupillen bij tabes; deze reageren niet op licht, wel op convergentie en accommodatie.

Robin, Charles Philippe (bioloog te Parijs, 1821—1885). Lichaampjes van R., sympexions, zie ald.

Roemheld, syndroom van — zie Syndroom, gastro-cardiaal.

Rollier, A. (Zwits. arts, geb. 1874). Methode van R., behandeling van chirurgische tuberculose door blootstelling van het zieke deel aan de zon.

Römer, P. (D. oogarts, 1873—1937). Serum van R., een pneumocokkenserum tegen croupeuse pneumonie en in de oogheelkunde tegen ulcus serpens corneae (ondeugdelijk gebleken).

Roentgen, Wilh. Konr. v. (natuurkundige te München, 1845—1923). R.-castratie (vgl. Castratie), opheffing van de verrichting der geslachtsklieren door bestraling met X-stralen. R.-dermatitis, huidontsteking door bestraling met X-stralen. R.-dosis, de hoeveelheid energie, bevat in de X-stralen, welke een volumeneenheid van het bestraalde lichaam gedurende de bestraling ontvangt; onderscheiden in oppervlakte- en dieptedosis. R.-hand, een hand, waaraan zich dermatitis en hare gevolgen voordoet. R.-buis, de buis ter ontwikkeling van R.-stralen. R.-kater, onwelzijn, misselijkheid na bestraling. R.-stralen, = X-stralen. R.-zweer, R.-verbranding, zweer, verbranding door X-stralen veroorzaakt.

Roger, Henry Louis (arts te Parijs, 1809—1891). Ziekte van R. (1879), stoornissen in de bloedsomloop door aangeboren openingen in de scheidingswand der kamers van het hart. Souffle de R., het systolisch geruis dat hierbij wordt waargenomen.

Rokitansky, Karl Frhr. von (ziektekundig ontleedkundige te Wenen, 1804—1878). Divertículum van R., tractiediverticulum (zie ald.) van de slokdarm. Nier van R., nier met amyloide ontaarding (zie ald.). Wet van R., bij stenose der valvula mitralis komt geen longtuberculose voor (onjuist!).

Rolando, Luigi (ontleedkundige te Turijn, 1773—1831). Zie Sulcus R. Streng en tuberculum van R., in het ruggemerg.

Roller, Christian Friedr. Wilh. (D. arts, 1802—1878). Kern van R., een kern nabij de hilus van de olijf van het verlengde merg. Streng van R., de neerdalende wortel van de nervus acusticus.

Rollet, Joseph Pierre Martin (Frans arts), 1824—1894). Ziekte van R., chancre mixte.

Rollett, Alex. (physioloog te Graz, 1834—1903). Stroma van R., het kleurloze stroma der rode bloedlichaampjes.

Romanowsky, Dim. Leonidow (Russisch arts, 1861—1921). Kleuring van R. (1891), kleuring van bloed, malariaparasieten, enz. door middel van een geconcentreerde oplossing van methyleenblauw en eosine.

Romberg, Moritz Heinrich (clinicus te Berlijn, 1795—1873). Ziekte van R., hemiatrophia facialis. Verschijnsel van R., het wankelen bij gesloten ogen en aaneengesloten voeten bij tabes, cerebellaire ataxie, neuritis, enz.

Rorschach, H. (Zwits. psychiater, 1884—1922). Psycho-diagnostiek van R., met tien zwarte en gekleurde platen, waarvan de patient de betekenis moet verklaren.

Rose, Edm. (chirurg te Berlijn, 1836—1914), Hoofdtetanus van R., tetanus in het gebied der hersenzenuwen. Kropharт van R., mechanische stuwing in de kleine bloedsomloop door krop, met tachycardie, dyspnoea, stuwing; vgl. Krause.

Rose, F. A. (Eng. chirurg). Ligging van R., ligging op de rug met neerhangend hoofd.

Rose, Heinr. (scheikundige te Berlijn, 1736—1771). Bloedproef van R., ingedroogd bloed, gekookt met oplossing van kaliumhydroxyde, geeft een in dunne lagen groene, in dikke lagen rode vloeistof. Zie Tamponade.

Rose, William R. (Eng. chirurg, geb. 1847). Operatie van R., verwijdering van het ganglion Gasseri.

Rosenbach, Ottomar (clinicus te Berlijn, 1851—1907). Bourgogne-reactie van R., urine, die indol bevat, wordt bourgogne-rood, als zij met salpeterzuur wordt gekookt. Wet van R., 1. bij aandoeningen van zenuwcentra of zenuwstammen worden de buigspieren (bij de stembanden de verwijdende spieren) het eerst verlamd; 2. wet der periodieke werkzaamheid: de prikkelbaarheid van sommige zenuwcentra en automatisch werkende organen nemen regelmatig af en weder toe. Teken van R., lijders aan neurasthenie kunnen niet op bevel terstond de ogen sluiten, vooral bij aaneengesloten voeten.

Rosenheim, Theod. (clinicus te Berlijn, geb. 1860). Lijn van R., de grootste afmeting van de percussiefiguur van de maag.

Rosenmüller, Joh. Christian (ontleedkundige te Leipzig, 1771—1820). Klier van R., lymphklier tussen de vena femoralis en het ligamentum Gimbernati. Groeve van

R., recessus pharyngeus. Klep van R., plica lacrimalis. Orgaan van R., epoöphoron.

Rosenthal, Friedr. Christian (ontleedkundige te Greifswald, 1780—1829). Ader van R., vena basalis.

Roser, Wilh. (chirurg te Marburg, 1817—1888). Teken van R.—Braun, als de blootgelegde dura mater niet klopt, pleit dit voor een daaronder liggende ziektehaard. Lijn van R.—Nélaton, de lijn, die de spina anterior superior, de punt van de trochanter en de zitbeensknobbel verbindt. Lapje van R., bij de operatie van phimosis wordt de voorhuid tot dicht bij de kroonrand gekliefd, waarna de snede naar weerszijden met een korte schuine snede wordt verlengd, zodat een driehoekig lapje ontstaat. Naald en naaldhouder van R.

Rosin, Heinrich (D. clinicus te Berlijn, geb. 1863). Proef van R., laat men voorzichtig op urine, die galkleurstoffen bevat, tinct. jodii lopen, dan ontstaat op het grensvlak der vloeistoffen een groene ring.

Ross, Ronald (Eng. militaire arts, 1856—1923). Kringloop (cyclus) van R., de ontwikkeling van de malariaparasiet. In vitro-methode van R., het onderzoek van levende cellen in hun voedingsbodem onder de microscoop.

Rossbach, Mich. Jos. (D. clinicus, 1842—1894). Stoel van R., een stoel voor ademhalingsoefeningen. Ziekte van R., maagneurose met aanvallen van hypersecretie; zie Gastroxynsis.

Rossel, Otto. (Zwits. arts, 1875—1911). Bloedreactie van R., zie aloineproef.

Rossolimo, G. J. (zenuwarts te Moskou, 1860—1928). Reflex van R. (bij aandoening der pyramiden), kloppen op de onderzijde van een teen doet alle tenen omlaag buigen en uiteenwijken.

Roth, Wladimir Karlovich (Russ. clinicus, 1844–1916). Ziekte van R.–Bernhardt, meralgia paraesthetica. Vlekken van R., witte vlekken in de omgeving van de papilla nervi optici en de macula lutea bij sepsis (1895).

Rouget, Ch. M. B. (Fr. physioloog, 1824—1904). Cellen van R., in de wand der haarvaten, waarvan de fijne uitlopers de samentrekking dier vaten zouden teweegbrengen; pericyten.

Rougnon, Nicolas François R. de Magny (Fr. arts, 1724—1799). Ziekte van R.—Heberden, angina pectoris.

Rous, Francis Peyton (ziektekundige te New-York, geb. 1879). Sarcoom van Rous, een gezwel bij vogels, dat kan worden overgebracht.

Roux, Pierre Paul Em. (bacterioloog te Parijs, 1857—1933), dubbelekleuring van R. (van diphtherie-bacillen).

Rovsing, Thorkild (chirurg te Kopenhagen, 1862—1927). Teken van R. (bij appendicitis), door de hand drukkend te laten afglijden langs het colon descendens verwekt men pijn in de streek van de appendix.

Rowntree, L. G. (Amer. arts, geb. 1883). Proef van R. en Geragthy, phenolsulfonphthaleine, intramusculair of intraveneus ingespoten, verschijnt bij normale personen na 10—15 minuten in de urine, en bij gestoorde nierfunctie later.

Rubner, Max (physioloog te Berlijn, 1854—1929). Wet van R. (isodynamische wet), voedingsstoffen, die een zelfde verbrandingswaarde hebben, kunnen elkander vervangen.

Ruffini, Angelo (It. ontleedkundige, 1864—1929). Lichaampjes van R., spoelvormige eindlichaampjes der zenuwen in het onderhuidse celweefsel.

Ruge, R. (D. hygienist, 1862—1936). Reactie van R.—Phillipp, de virulentie van microörganismen wordt bepaald uit hun vermogen tot vermenigvuldiging in het bloed van de patient in vitro.

Rummo, Gaetano (clinicus te Napels, 1853—1917). Ziekte van R., lage stand (ptosis) van het hart.

Rumpel, Theod. (clinicus te Hamburg, 1862—1923). Verschijnsel van R.—Leede(1909—1911), bij uitslagziekten (roodvonk) en sommige vormen van anaemie ontstaan door omsnoering van de bovenarm kleine huidbloedingen aan de buigzijde van de elleboog; syn. endotheelverschijnsel. Ook voorbode van retinitis diabetica.

Rumpf, Heinr. Theod. Maria (clinicus te Bonn, 1851—1934). Teken van R., versnelling van de hartslag, zweten, cyanose door het wrijven van pijnlijke plekken bij neurasthenie.

Ruppe, Ch. Ziekte van R., ostitis fibrosa uitsluitend van de bovenkaak. Hiertoe behoort de ziekte van Frangenheim.

Rusconi, Mauro (bioloog te Pavia, 1776—1849). Aars van R., oermond. Voedingsholte van R., oerdarm.

Rust, Joh. Nepomuk (arts te Berlijn, 1775—1840). Verschijnsel van R. (bij ziekte van R.), als de lijder zich wil oprichten, houdt hij het hoofd met de handen vast. Ziekte van R., tuberculose der beide bovenste halswervels, malum vertebrale suboccipitale, mal sousoccipital.

Ruysch, Frederik (ontleedkundige te Amsterdam, 1638—1731). Membraan van R., lamina choriocapillaris der chorioidea. Aderen van R., venae vorticosae.

S

Sabouraud, Raymond (Fr. huidarts, 1864—1938). Methode van S., het meten van de sterkte van X-stralen door de mate van verkleuring van een barium-platina-cyanuurplaatje. Ziekte van S.—Cruby, microsporie der haren, welke verbleken en afbreken.

Sabourin, zie Hutinel.

Sachs, Barney (neuroloog te New-York, 1858—1944). Zie Tay.

Sachs, H. (D. bacterioloog, 1877—1945). Reactie van S.—Georgi, wijziging der reactie van Wassermann.

Sacks, B. (Amerik. arts, 20e eeuw), zie Libman.

Saemisch, Edw. Theod. (oogarts te Bonn, 1833—1909). Zweer van S. (1870), ulcus corneae serpens.

Saenger, Max (vrouwenarts te Praag, 1853—1903). Keizersnede van S., loodrechte snede in de voorzijde der baarmoeder (1882).

Sahli, Herm. (clinicus te Bern, 1856—1933). Desmoiedproef van S. een pil, bevattende 50 mgr. methyleenblauw en 100 mgr. jodoform, is in guttaperchapapier gepakt, dat met catgut is dichtgebonden. Het catgut wordt wel door het maagsap, maar niet door het alvleeskliersap verteerd. Bij normale werking van het maagsap wordt na twee uren jodium in het speeksel gevonden, en is na zes uren de urine groen. Getal van S. het percentage bloedkleurstof in het bloed, gemeten met de Haemometer van S.

Sakel (Oostenr. arts, 20e eeuw). Kuur van S., behandeling van schizophrenie met insuline.

Salkowski, Ernst Leop. (chemisch-physioloog te Berlijn, 1844—1923). Methoden ter bepaling van urinezuur, cholesterine, indol en kooloxyde.

Salomon, Hugo (Oostenr. arts, geb. 1872). Verschijnsel van S., grote hoeveelheden neutrale sulfaten in de urine komen meer bij kanker voor dan in gezonde toestand.

Salzwedel, Rud. (chirurg te Berlijn, geb. 1854). Verband van S., dik verband, met alcohol gedrenkt en bedekt met waterdichte stof, waarin openingen geknipt zijn.

Sanders, James (Eng. arts, 1777—1843). Teken van S., golvende beweging van de borstwand en het epigastrium bij symphysis pericardiaca.

Sandström, Ivan (Noors arts, 1852—1889). Lichaampjes van S. (1880), glandulae parathyreoideae.

Sanson, Louis Joseph (arts te Parijs, 1790—1842). Zie Purkinje.

Santorini, Giovanni Domenico (ontleedkundige te Venetië, 1681—1737). Zie Cartilago, Ductus, Emissaria, Incisura.

Sappey, Marie Philibert Constant (ontleedkundige te Parijs, 1810—1896). Zenuw van S., nervus mylohyoideus. Aderen van S., kleine aderen uit het gebied der poortader, die echter in de leveraderen uitmonden.

Sauerbruch, Ferd. (chirurg te Berlijn, geb. 1875). Kamer van S., luchtdicht sluitende operatiekamer, waarin de luchtdrukking hoger of lager dan de atmosferische kan worden gemaakt (1903); zie Unterdruckverfahren. Operatie van S., thoracoplastiek.

Savariaud, verschijnsel van S., als men een kind met heupluxatie plat op tafel legt en dan recht op laat gaan zitten, wordt de verkorting van het zieke been erger.

Savill, Thomas (D. arts te Londen, 1856—1910). Ziekte van S. (1891), besmettelijke huidontsteking met vorming van papels, soms van blaasjes en eindigend met afschilfering.

Sayre, Lewis Alb. (chirurg te New-York, 1820—1900). Corset van S., gipscorset. Verband van S., kleefpleisterverband bij breuk van het sleutelbeen.

Scanzoni, Friedr. Wilh. von Lichtenfels (vrouwenarts te Würzburg, 1821—1891). Operatie van S. (bij voorhoofdsligging) draaiing van het in de tang gevatte kinderhoofd, zodat het achterhoofd naar voren komt.

Scarpa, Antonio (It. ontleedkundige en chirurg, 1752—1832). Driehoek van S., trigonum femorale. Membraan van S., membrana tympani secundaria. Schoen van S., schoen met verstelbare beugels ter genezing van horrelvoet. Ganglion van S. = g. vestibulare.

Schäfer, E. A. (Eng. physioloog, 1850—1935). Methode van S., kunstmatige ademhaling, waarbij de arts schrijlings zit over de patient, die op de buik ligt; de arts drukt rhythmisch de lendenen van de patient met de vlakke hand.

Schäfer, M. (D. arts, 1852—1923). Reflex van S. (bij organische hemiplegie), lichte buiging van voet en tenen, verwekt door knijpen in de Achillespees.

Schamberg, J. F. (Amer. huidarts, 1870—1934). Ziekte van S., bruinrode verkleuring van onderarmen en onderbenen, bestaande uit een netwerk van bruine plekken door teleangiectasiën en pigmentatie.

Schanz, Alfred, (orthopaedist te Dresden, 1868—1931). Ziekte van S., = insufficientia vertebrae.

Schaudinn, F. R. (D. bacterioloog, 1871—1906). Spirochaeta pallida bij syphilis.

Schaumann (D. arts, 20e eeuw). Ziekte van S., goedaardig lymphogranuloma, soms samengaande met de ziekte van Besnier—Boeck.

Schede, Max Ed. Herm. (chirurg te Bonn, 1844—1902). Operatie van S. (1891), thoracoplastiek (zie ald.) met een grote huid-spierlap bij verouderd empyeem.

Scheer, A. van der, (Nederl. arts, 20e eeuw). Ziekte van V. d. S., een met koorts en jeukende uitslag gepaard gaande ziekte, die vijf tot zes dagen duurt en door velen voor een vorm van dengue (zie ald.) wordt aangezien; syn. Cantonkoorts, Calcuttakoorts.

Scheiner, Christoph (natuurkundige, 1575—1650). Proef van S., beziet men door een kaart, waarin twee gaatjes zijn geprikt op kortere onderlinge afstand dan de wijdte der pupil, twee achter elkander geplaatste naalden, dan wordt de naald, die niet gefixeerd wordt, dubbel gezien.

Scheuermann, H. W. (Deens röntgenoloog, geb. 1877). Ziekte van S., juvenile, laag gezetelde dorsale kyphose, door gestoorde ontwikkeling der doornuitsteeksels,

Schick, B. (arts te Wenen, geb. 1877). Reactie van S., een zeer kleine intercutane gift van diphtherietoxine geeft een huidreactie bij kinderen, die voor diphtherie vatbaar zijn (1908); bij kinderen betrouwbaar, bij volwassenen niet altijd.

Schilder, P. (neuroloog te Wenen, 1886—1940). Verschijnsel van S., zie Bradyteleokinesie. Ziekte van S., ontsteking van de witte substantie der hersenen, beginnend in de achterhoofdskwab, waarbij de myeline zeer snel verdwijnt, een kinderziekte. Syn. Encephalitis periaxialis.

Schilling, V. (D. haematoloog, 20e eeuw), zie Leucocytenformule.

Schimmelbusch, C. (D. chirurg, 1860—1895). Ziekte van S., zie Mastopathia cystica.

Schiötz, H. (Noors oogarts, 1850—1927). Tonometer en ophthalmometer.

Schlange, Hans (chirurg te Hannover, 1856—1922). Teken van S. (bij beginnende ileus), opgeblazenheid en stijfheid van de boven de beklemming liggende darmlus.

Schlatter, Carl (Zwitsers chirurg, 1864—1934). Ziekte van S., pijnlijkheid in de tuberositas tibiae, die door de sterke trekking van het ligamentum patellae is afgescheurd, bij athleten. Operatie van S., gastrectomie.

Schleich, Karl Ludwig (chirurg te Berlijn, 1859—1922). „Siedegemische" van S., mengsel van bedwelmende vloeistoffen, zodanig gekozen, dat het kookpunt van het mengsel overeenkomt met de lichaamswarmte. Gevoelloosheid volgens S., plaatselijke gevoelloosheid door drenking van de weefsels met slappe isotonische oplossingen van gevoelloos makende stoffen.

Schlemm, Friedr. (ontleedkundige te Berlijn, 1795—1858). Kanaal van S., sinus venosus sclerae.

Schlesinger, Emmo (D. arts, 1868—1934). Beenphaenomeen van S. (bij tetanie), buigt men het been in het heupgewricht, terwijl men het in de knie strekt, dan ontstaat binnen 2 minuten een strekkramp van de knie met sterke supinatie van de voet.

Schloffer, Herm. (chirurg te Praag, 1868—1925). Operatie van S., phimosis-operatie zonder opoffering van de voorhuid. Gezwellen van S. (1908), fibreuse gezwellen, die soms lange tijd na breukoperaties ontstaan en in hun binnenste kleine draadabscessen bevatten.

Schlösser, Carl (oogarts te München, 1857—1925). Inspuitingen van S., met sterke alcohol in de zenuw bij neuralgie (1903).

Schmidel, Kasimir Christoph (ontleedkundige te Erlangen, 1716—1792). Anastomosen van S., abnormale verbindingen tussen het stelsel der poortader en der holle ader.

Schmidt, Adolf (clinicus te Halle, 1865—1918). Kernproef van S., in alcohol geharde stukjes rundvlees worden in gaas gepakt en opgegeten. Bij normale pancreaswerking moeten de overblijfselen in de ontlasting geen kernen meer bevatten, als de stukjes niet te snel en niet na 30 uren de darm verlaten. Sublimaatproef van S., bij in water fijngewreven ontlasting wordt verzadigde oplossing van sublimaat gevoegd; na 24 uren zijn de delen, die urobiline bevatten, rose, die welke bilirubine bevatten, groen gekleurd. Proefmaaltijden van S. — Strassburger, drie dagen lang 2 maal daags $^1/_2$ L. melk of cacao en 50 gr. beschuit en 2 maal daags $^1/_2$ L. haverslijm, 250 gr. aardappelbrei en 125 gr. rundvlees.

Schmorl, Christ. George (ziektekundige te Dresden, 1861—1932). Gleuf van S., gleuf over de longtop heen, bij onvoldoende ontwikkeling der eerste rib. Kraakbeenlichaampjes van S., kraakbeencellen.

Schneider, Konrad Victor (ontleedkundige

te Wittenberg, 1614—1680). Membraan van S., het slijmvlies van de neus.

Schneider, syndroom van S., hypocalcaemie, gepaard gaande met icterus (caroteen-icterus) bij constitutionele zwakte van hypophyse en tussenhersenen.

Schoenbein, Christian Friedr. (scheikundige te Bazel, 1799—1868). Bloedproef van S., guajacproef.

Schoenlein, Joh. Lucas (clinicus te Berlijn, 1793—1864). Ziekte van S., peliosis rheumatica; zie Achorion.

Schopfer, phycomýces-methode van S., een bepaalde schimmelsoort ontwikkelt zich alleen bij aanwezigheid van vitamine B_1, en wel recht evenredig met het gehalte daaraan.

Schott, Aug. (1839—1886, en **Theod.,** 1852—1921, artsen te Nauheim). Methode van S., behandeling van hartlijders door stelselmatige lichaamsoefening (weerstandsgymnastiek, wandelen op hellend terrein en koolzuurbaden).

Schottmüller, Hugo (hoogleraar te Hamburg, 1867—1936). Ziekte van S., paratyphus.

Schreger, Christ. Heinr. Theod. (D. ontleedkundige, 1768—1833). Lijnen van S., streepjes of doorsneden der tanden, beantwoordend aan dentine-kanalen.

Schreider, Jul. (clinicus te Koningsbergen, 1848—1932). Kunstgreep van S., de kniepeesreflex wordt bevorderd door de binnenzijde van de dij te wrijven.

Schreyer, Johann (17e eeuw). Longproef van S. (1691), stukjes van een long, die geademd heeft, drijven op water; door S. is deze oude wetenschap, reeds door Galenus medegedeeld, het eerst toegepast.

Schrijver, B., reflex van S., buiging der tenen bij bekloppen van de voorzijde van het onderbeen, een extrapyramidale reflex.

Schröder, Karl (vrouwenarts te Berlijn, 1838—1887). Operatie van S., uitsnijding van het zieke slijmvlies der cervix uteri bij hardnekkige catarrh. Ring van S., contractiering.

Schroth, J. (kwakzalver, zogen. ,,natuurarts'', te Lindewiese, 1800—1856). Kuur van S., dorstkuur bij chronische ziekten (syphilis, jicht, oude pleuritische exsudaten).

Schrötter, Leop. Ritter von Kristelli (keelarts te Wenen, 1837—1908). Chorea van S., larynxchorea.

Schüffner, Wilh. (D. hoogleraar te Amsterdam, geb. 1867). Granula van S., rode granula (na kleuring volgens Romanowski) in de rode bloedlichaampjes bij goedaardige tertiana. Syn. stippels van S.

Schüller, A. (neuroloog te Wenen, geb. 1874). Ziekte van S.—Christian, Xanthelasma generalisatum door afzetting van cholesterine.

Schüller, K. H. M. (D. chirurg, 1843—1907). Methode van S. = methode van V. Hasselt, zie ald.

Schultz, W. (D. internist, geb. 1878). Uitdovingsverschijnsel van S.—Charlton, zie Auslöschphänomen.

Schultze, Bernh. Sigismund (vrouwenarts te Jena, 1827—1919). Zwaaiingen van S. (,,Schultzen''), het zwaaien van schijndode pasgeboren kinderen om ze tot ademhalen te brengen.

Schultze, Max Joh. Sigism. (bioloog te Bonn, 1825—1874). Cellen van S., reukcellen.

Schwabach, Dagobert (oorarts te Berlijn, 1846—1920). Proef van S., een klinkende stemvork, op de kruin geplaatst, wordt bij stoornissen in de klankgeleiding langer, bij stoornissen in het labyrint korter gehoord dan normaal.

Schwalbe, Gustav (D. ontleedkundige, 1844—1916). Kern van S., nucleus nervi vestibularis medialis.

Schwann, P. Friedr. Theod. (D. ontleedkundige, 1810—1882). Schede van S., vliesje dat de zenuwvezels omgeeft. Syn. neurilemma.

Schwartze, Hermann (D. oorarts, 1837—1910). Operatie van S., antrotomie.

Schweiger-Seidel, Franz (D. histoloog, 1834—1871). Verbindingsstuk (Schaltstück) van S., tussen de lissen van Henle en de verzamelingsbuisjes.

Schweninger, Ernst (D. clinicus, 1850—1924). Kuur van S., ongeveer als die van Oertel.

Scultetus, Bartholomeus (eigenl. Schultes, chirurg te Ulm, 1595—1645). Zwachtelverband van S., verband om de ledematen, samengesteld uit afzonderlijke, elkander ten dele dekkende zwachtelstroken, die elk het lid $1^1/_2$ maal omvatten.

Sécretan, Henri (arts te Lausanne, 1856—1916). Ziekte van S., hard oedeem van de rug der hand na een soms onbetekenende verwonding.

Seeligmüller, O. Ludwig Ad. (zenuwarts te Halle, 1837—1912). Neuralgie van S., neuralgie van beide nervi auriculotemporales (teken van lues?).

Seidel, zie Schweigger-Seidel.

Seifert, Otto (oorarts te Würzburg, 1853—1933). Handgreep van S., (bij hysterische aphonie), krachtig achteroverbuigen van hoofd en romp bij intoneren.

Seiro, V. (Fins arts), als men een tik geeft

tegen een aderspat in de V. saphena, kan men op de vena een bloedgolf voelen, die zo ver reikt als de kleppen van het bloed insufficient zijn.

Seitz, Eugen (D. clinicus, 1817—1899). Hamer van S., lichte percussie-hamer.

Selter, P. (D. kinderarts, geb. 1866). Ziekte van S. = ziekte van Feer.

Semmelweis, Ignaz Philipp (Hongaars arts, 1818—1865). Methode van S., ontsmetting van de handen van de verloskundige met chloorwater.

Semon, Felix (keelarts te Londen, 1849—1921). Wet van S., wet van Rosenbach.

Senn, Nicolas (Noord-Amerikaans chirurg, 1844—1908). Beenplaatjes van S., ovale, platte, ontkalkte stukjes been met een grote opening; gebezigd om twee darmstukken aan elkander te hechten.

Sergent, E. (Fr. arts, 1867—1943). Teken van S. (1904), als men, bij onvoldoende werking der bijnieren, met de vinger een streep over de buik haalt, wordt deze bleek; syn. ligne blanche surrénale.

Serre, H. (Fr. arts, 20e eeuw), zie Rimbaud.

Sertoli, Enrico (It. ontleedkundige, 1842—1910). Cellen van S., langwerpige cellen op de tunica propria der zaadkanaaltjes, waaruit misschien de spermatozoa ontstaan, of welke deze voeden.

Sharpey, William (ontleedkundige te Londen, 1802—1880). Vezels van S., onverkalkte bindweefselvezels in het beenweefsel.

Sherrington, Charles Scott (Eng. physioloog, geb. 1859). Wet van S., elke van de achterste wortels van het ruggemerg voorziet een bepaald huidgebied (segment) van zenuwen, welke gebieden echter over elkander heen grijpen („overlapping"). Decerebratie van S., snede in de hersenstam, gevoerd vlak vóór de corpora quadrigemina anteriora.

Shiga, K. (Jap. bacterioloog, geb. 1870). Bacil van S.—Kruse, bac. dysenteriae (1918).

Shrapnell, Henry Jones (Eng. militair arts, 1761—1842). Membraan van S., het slappe gedeelte van het trommelvlies; ook uitvinder der Shrapnell-granaten.

Shwartzman, G. (Amerik. bacterioloog, geb. 1896). Verschijnsel van S., nadat inspuiting van het filtraat van een bacterienkweek in de huid van het konijn zonder gevolg is gebleven, veroorzaakt 24 uur later een intraveneuse injectie van hetzelfde filtraat een haemorrhagisch infiltraat en necrose op de eerste plaats van inspuiting.

Sibson, Francis (Eng. arts, 1814—1876). Gleuf van S., uitwendig zichtbare gleuf, overeenkomende met de benedenrand van de musc. pectoralis major.

Sidot. Scherm („Blende") van S., kristallijn zwavelzink, waarmede een fluorescentie-scherm overtrokken wordt en dat tot het aantonen van radiumstralen dient.

Siebold, K. G. (vrouwenarts te Würzburg, 1736—1807). Schaar van S., sterk gebogen schaar voor decapitatie (zie ald.).

Siegemundin, Justine (hof-vroedvrouw te Berlijn, overl. 1705). Dubbele handgreep van S. (bij kering op de voet), trekken aan een om de voet geslagen lus en omhoog duwen van het hoofd.

Siegle, Em. (oorarts te Stuttgart, 1833—1900). Trechter van S., oortrechter voor het onderzoek met de oorspiegel, waarin men door een ballonnetje de lucht kan verdunnen en verdichten.

Sieur, C. (Fr. arts, geb. 1860). Teken van S., teken van Pitres.

Sigault, Jean Réné (Fr. chirurg, 18e eeuw). Symphyseotomie van S. (1777).

Silvester, Henry Robert (Eng. arts, 1828—1908). Methode van S. (1858), kunstmatige ademhaling door bewegingen met de armen.

Silvio Tatti. Teken van T., het zichtbaar op en neer wippen van de voet als het been over het andere been is gelegd (kloppíng van de arteria poplitea).

Simmonds, Morris (patholoog te Hamburg, 1855—1925). Ziekte van S., uittering en cachexia, met amenorrhoea, dorre huid, uitvallen der wenkbrauwen en rompharen, berustende op een aandoening van de hypophyse of van het diëncephalon.

Simon, Gustav (chirurg te Heidelberg, 1824—1876). Operatie van S., 1. colpoclisis (zie ald.). Spéculum van S., metalen schedespiegel met handvat.

Simonart, Pierre Jos. Cés. (Belg. vrouwenarts, 1747—1817). Strengen van S., tussen delen der vrucht en het amnion.

Simond, P. L. (Fr. bacterioloog, 1858—1947). Overbrengen van de pestbacil door de rattenvlo.

Simpson, Sir James Young (vrouwenarts te Edinburg, 1811—1870). Pijnen van S., aanvallen van pijn bij kanker en myoma der baarmoeder.

Sims, James Marion (vrouwenarts te New-York, 1813—1883). Operatie van S., doorsnijding van de musc. sphincter cunni bij vaginismus. Spéculum van S., buisvormige schedespiegel.

Sippy, B. W. (Amer. patholoog, 1866—1924). S.-kuur, bij maagzweer: melk, meelspijs, eieren en alcalien.

Sisto, G. (Chileens kinderarts, overl. 1923).

Teken van S., het aanhoudend klagelijk huilen van kinderen met aangeboren lues.

Sitten, Teken van S., het op en neer bewegen van de bovenste levergrens pleit tegen pleuritis.

Sjögren, T. (Zweeds arts, overl. 1939). Syndroom van S., algemene uitdroging bij gebrek aan vitamine in het climacterium. Zie ook keratoconjunctivitis sicca.

Sjoqvist, John Aug. (Zweedse arts, 1863—1943). Zoutzuurbepaling van S., bepaling van het vrije zoutzuur in het maagsap door middel van ontleding van baryumcarbonaat en titrering van het gevormde baryumchloride met kaliumbichromaat.

Skene, Alex J. C. (arts te Brooklyn, 1838—1900). Kanaaltjes van S., ductus paraurethrales in de vrouwelijke urethra. Vrouwencatheter van S.

Skoda, Jos. (clinicus te Wenen, 1805—1881). Klank van S. (bruit Skodique), tympanitisch percussiegeluid onder het sleutelbeen bij grote pleuritische exsudaten.

Sluka (kinderarts te Wenen, 20e eeuw), driehoekige infiltraten van . op de longfoto, een driehoekig verdicht veld over de hilus heen bij tuberculose, maar zelf niet van tuberculeuse aard.

Slyke, D. D. van (Amer. physiol. chemicus, geb. 1883), zie Urea clearance.

Smellie, William (vrouwenarts te Londen, 1697—1763). Handgreep van S., bescherming van het perinaeum bij de baring door met in het rectum gebrachte vingers tussen twee weeën het hoofd naar voren en naar beneden te duwen (zie Veit—Smellie).

Smirnoff, Georg (Russ. arts te Helsingfors, 1841—1896). Punt van S., in de fossa retrotrochanterica voor inspuitingen met kwikverbindingen bij syphilis.

Smith, Eustace (Eng. arts, 1835—1914). Ziekte van S., colitis mucosa. Verschijnsel van S.—Fischer, systolisch suizen ter hoogte van het borstbeen-sleutelbeengewricht als (bij tuberculose der bronchiale klieren bij kinderen) het hoofd achterover gebogen wordt.

Smith, R. William (lers chirurg, 1807—1873). Breuk van S., dwarse breuk 5 cm boven het ondereinde van het spaakbeen.

Smith, Theobald (Amer. bacterioloog, 1859—1934). Verschijnsel van S., = anaphylaxie.

Smitskamp, H. (Nederl. arts, 20e eeuw). Syndroom van S., brandende pijn in de extremiteiten, verminderde gezichtsscherpte, stoornis in het vestibulaire apparaat, toegeschreven aan onvoldoende voeding.

Snapper, I. (internist te Amsterdam, geb. 1889). Reactie van Hijmans v. d. Bergh en S., zie Hijmans van den Bergh.

Snegiref, Wladimir Feodor (Russ. vrouwenarts, geb. 1847). Methode van S., vaporisatie van de baarmoeder (zie ald.).

Snellen, Herman (oogarts te Utrecht, 1834—1908). Letterproeven van S. (1862), letters in verschillende grootte en dikte voor het onderzoek der gezichtsscherpte. Ooglidklem van S. Operatie van S., entropion-operatie. Proef van S., als het oor van een konijn over het oog wordt genaaid, ontstaat bij doorsnijding van de nerv. trigeminus geen keratitis.

Soemmering, Sam. Thom. von (arts te Frankfort a. M., 1755—1830). Opening van S. (1791), = fovea centralis.

Solayrès, François L. J. S. de Renhac (vrouwenarts te Parijs, 1737—1772). Obliquiteit van S., die stand der vrucht waarbij haar pijlnaad staat in de dwarse afmeting van de bekkeningang.

Sommer, J. (D. arts, 20e eeuw). Zie Mancke.

Sorgo, Symptoom van S., kleine kliertjes subcutaan of turgorverandering van de huid boven pleura-vergroeiingen, als teken van huidmetastasen bij longcarcinoom.

Souques, Achille. (Fr. neuroloog, 1860—1944). Verschijnsel van S. (1907). Laat men een pat. met organische hemiplegie in het stadium der contractuur trachten de verlamde arm op te heffen, dan spreidt en strekt hij de vingers van de hand.

Southey, Reginald (Eng. arts, 1835—1899) Canule van S., buis, die bij waterzucht onder de huid wordt gestoken om te draineren.

Soxhlet, Franz (scheikundige te München, (1848—1926). Toestel van S., stoombad om flesjes melk steriel te maken.

Spencer, Wells, zie Wells.

Spengler, Lucius (arts te Davos, 1858—1923). Exsudaten van S. = exs. die ontstaan bij pneumothorax (Duits „Ersatzexsudate").

Spieghel, (Spigelius) Adriaan van den (Vlaams ontleedkundige en chirurg te Padua, 1578—1628). Lijn van S., linea semilunaris. Kwabje van S., lobus caudatus.

Spiegler, Ed. (scheikundige en dermatoloog te Wenen, 1860—1908). Eiwitproef van S., met wijnsteenzuur en sublimaat. Tumor van S., zie Tulbandtumor.

Spielmeyer, W. (hersenpatholoog te München, 1879—1935). Ziekte van Vogt—S., amaurotische idiotie bij kinderen van vijf tot tien jaar, zonder rode vlek in de macula lutea, en ook bij niet-joden voorkomend. Vgl. Tay.

Sprengel, Otto (D. chirurg, 1852—1915). Vorm-afwijking van S. (1891), aangeboren afwijking, daarin bestaande, dat één of beide schouderbladen te hoog staat.

Stacke, Ludwig (D. oorarts, 1859—1918). Operatie van S., radicale operatie van het middenoor.

Stahl, Friedrich Karl (D., krankzinnigenarts, 1811—1873). Oor van S., misvorming van het oor (als teken van ontaarding), waarbij de helix een groot deel van het bovenste gedeelte der oorschelp overdekt.

Stajano, C. (Spaans, arts 20e eeuw), zie Syndroom.

Stannius, Herm. Friedr. (bioloog te Rostock, 1808—1883). Proef van S., omsnoering van de grens tussen de sinus der holle ader en het hartoor bij de kikvors doet het hart stilstaan; daarop volgende omsnoering van de grens tussen het hartoor en de voorkamer doet het weder kloppen; wordt eindelijk de voorkamer-kamergrens omsnoerd, dan staat de hartpunt voor goed stil.

Staub, Prof. H. (Pharmacoloog te Bazel, geb. 1890). Belastingsproef van S., zie Traugott.

Steinmann, F. (chirurg te Bern, 1872—1932). Methode van S., zie Nagelextension.

Stellwag von Carion, Karl (Oostenr. oogarts, 1823—1904). Teken van S. (1869), 1. zeldzaam knippen van de ogen bij morbus Basedowi; 2. zie teken van Dalrymple.

Stensen, (Stenonius) Niels (Deense ontleedkundige, 1638—1686). Kanalen van S., 1. ductus incisivus; 2. ductus parotideus s. Stenonianus. Proef van S., verlamming van de achterpoten van een dier, als de buikaorta wordt dicht gedrukt.

Sternberg, Carl (Oostenr. ontleedkundige, 1872—1935). Ziekte van S. (1898), granuloma malignum.

Stevens, ziekte van S.—Johnson, multiforme huidaandoening, overal op de grens van huid en slijmvlies, met hoge koorts en algemeen onwelzijn, waarschijnlijk hetzelfde als de pluriorificiële ectodermose van Fiessinger-Baader.

Stewart, Thomas Grainger, (Eng. chirurg, 1837—1900). Verschijnsel van S.—Holmes, het dóórveren van een extremiteit, die een weerstand tracht weg te duwen, indien deze weerstand plotseling ophoudt; bij aandoeningen der kleine hersenen.

Sticker, George (clinicus te München, geb. 1860). Ziekte van S., erythema infectiosum.

Stieda, Alfred (chirurg te Königsberg, geb. 1869). Breuk van S., afbreking van het bovenste gedeelte van de epicondylus externus femoris.

Stieda, Ludwig (ontleedkundige te Königsberg, 1837—1918). Uitsteeksel van S., = processus posterior tali.

Stierlin, Ed. (D. chirurg, geb. te München, 1878—1919). Verschijnsel van S., bij infiltrerende en indurerende verzweringsprocessen aan het coecum en het colon ascendens ontbreekt in het Röntgenbeeld 5—6 uur na de contrastmaaltijd de physiologische schaduw.

Still, George Frederic (kinderarts te Londen, 1868—1941). Ziekte van S., chronische ontsteking van de zachte delen der gewrichten, zwelling van de klieren en de milt bij kinderen, soms koorts, pleuritis, pericarditis, iridocyclitis. Syn. ziekte van S.-Chauffard.

Stiller, Berthold (arts te Budapest, 1837—1922). Ziekte van S., beweeglijke tiende rib (costaal stigma bij enteroptose). Zie ook Habitus.

Stilling, Benedictus (D. ontleedkundige en chirurg, 1810—1879). Kanaal van S., canalis Cloqueti (zie ald.).

Stilling, Jacob (zoon van de vorige, oogarts, 1842—1915). Platen van S., pseudo-isochromatische platen voor het onderzoek van de kleurenzin (zie ald.) Theorie van S. betreffende de oorzaak der bijziendheid.

Stintzing, Roderich (clinicus te Jena, 1854—1933). Tabellen van S., gemiddelde waarden der normale electrische prikkelbaarheid van bijna alle spieren en zenuwen.

Stock. Ziekte van S., dementie met ontaarding van het netvlies tijdens de tweede dentitie; vgl. Tay.

Stoerk, Karl (keelarts te Wenen, 1832—1899). Blennorrhoea van S., (1874); chronische, eerst etterige, dan droge catarrh der bovenste luchtwegen, met hypertrophie van het slijmvlies en de submucosa.

Stoffel, Ad. (D. orthopaedist, geb. 1880). Operatie van S., doorsnijding of resectie van beweegzenuwen bij spastische verlammingen.

Stokes, William (hoogleraar te Dublin, 1804—1878). Gleuf van S., voelbare gleuf boven de lever, als deze naar beneden wordt verdrongen. Kraag van S., sterke verwijding van de huidaderen der borst bij samentrekking der bovenste holle ader; zie ook Cheyne. Ziekte van Adams—S., aanvallen van bewusteloosheid en epileptiforme krampen in het bijzonder bij hartblock (zie ald.).

Stokvis, Barend Joseph (hoogleraar te Amsterdam, 1837—1903). Reactie van S., urine, met kaliloog gekookt, wordt rood als zij galkleurstof bevat.

Stolte, J. B. Zie Sublimaattitratie.

Stoltz, Joseph Alexis (Fr. vrouwenarts, 1803—1896). Operatie van S., pubiotomie.

Strachan, W. H. (Eng. arts, 19e eeuw). Ziekte van S.—Scott, crusteuse aandoening der mondhoeken, erythematosquameuse plekken op scrotum en vulva, burning feets and hands, retrobulbaire neuritis, droge, schilferende huid, hyperkeratosis pilaris, erythemen en soms ook stomatitis en glossitis. Syn. Pellagra?

Strandberg, J. (Zweeds huidarts, 20e eeuw). Syndroom van Grönblad—S., angioide strepen in de retina met pseudoxanthoma elasticum van de huid.

Strassburger, Jul. (clinicus te Frankfort, geb. 1871). Proefmaaltijd van S., een voedings-programma voor een gehele dag, met het doel om daarna uit de samenstelling der ontlasting de diagnose af te leiden.

Strassmann, Paul Ferd. (D. vrouwenarts, 1866—1938). Verschijnsel van S. (1895), zwakke drukking met de vinger op de fundus uteri in het nageboortetijdperk plant zich voelbaar voort op de navelstreng, zolang de placenta nog niet heeft losgelaten.

Straus, Isidore (clinicus te Parijs, 1845—1896). Teken van S., bij facialisverlamming is het van ernstige betekenis, als na een inspuiting van pilocarpine het zweten aan de zieke zijde later uitbreekt dan aan de gezonde zijde; proef van S., krentenproef om de functie van de spijsverteringsorganen te onderzoeken.

Strauss, Hermann (clinicus te Berlijn geb. 1868). Canule van S., holle naald met handvat voor de aderlating.

Stroganow, Wassily W. (Russ. vrouwenarts, geb. 1857). Methode van S., behandeling van eclampsie in een donkere stille kamer, met toediening van narcotica.

Strong, Rich. P. (Hamburg, geb. 1872). Bacil van S., = bacillus dysenteriae.

Strümpell, Adolf von (clinicus te Leipzig, 1853—1925). Ziekte van S., 1. acute poliencephalitis bij kinderen; 2. erfelijke spastische ruggemergsverlamming. Reflex van S., de normale omlaagbuiging van de grote teen bij prikkeling van de voetzool; vgl. Babinski. Ziekte van Westphal—S., zie Westphal. Ziekte van S.—Marie, spondylosis rhizomelica (zie ald.).

Struve, Heinr. Wilh. (Russ. scheikundige, geb. 1822). Bloedproef van S., behandeling der haematine of haemoglobine bevattende vloeistof met enig kalium of ammonia, daarna met looi- en azijnzuur, totdat de reactie zuur is, dan ontstaat een donker neerslag.

Sturge, W. A. (Eng. arts, 19e eeuw). Ziekte van S.—Weber, dementie met epileptische krampen, aangeboren glaucoom en naevus flammeus in het aangezicht aan dezelfde zijde; teleangiectasiën en verkalking in de hersenschors, angioma racemosum in de pia mater, een phacomatose.

Sudeck, P. Herm. Mart. (D. chirurg, 1866—1938). Atrophie van S., acute atrophie der beenderen na verwondingen of ontstekingen.

Sulkowitch, reactie van S., gelijke delen urine en reagens (mierenzuur, ammoniumoxalaat en ijsazijn) worden niet troebel bij hypocalcaemie, duidelijk troebel bij normale urine en zeer sterk troebel bij hypercalcaemie.

Swift, W. (Austral. arts). Syndactylie van S., zie Feer.

Sydenham, Thomas (arts te Londen, 1624—1689). Chorea van S., chorea minor.

Sylvester, zie Silvester.

Sylvius, Frans de la Boë (ontleedkundige te Leiden, 1614—1672). Gleuf van S., fossa cerebri lateralis (Sylvii). Waterleiding van S., aquaeductus cerebri.

Sylvius, Jacques Dubois (ontleedkundige te Parijs, 1478—1555). Caro quadrata Sylvii, = m. quadratus plantae.

Syme, James (Schots chirurg, 1799—1870). Operatie van S., gewijzigde operatie van Pirogoff (zie ald.).

T

Tagliacozza, Gaspare (ook Taliacotius, professor te Bologna, 1546—1599). Methode van T. (Italiaanse methode), huidplastiek, vooral voor vorming van een neus, waarbij van veraf liggende gedeelten der huid gebruik wordt gemaakt, welke eerst, als zij op de nieuwe plaats aangegroeid zijn, geheel van de oude plaats worden losgemaakt.

Tait, Lawson (Eng. vrouwenarts te Birmingham, 1845—1899). Ligatuur van T., een bijzondere wijze van onderbinding van de steel bij ovariotomie. Operatie van L. T., verwijdering der ontstoken baarmoeder-adnexa, door laparotomie.

Takata, M. (Jap. patholoog, geb. 1894). Reactie van T.—Ara, het cerebrospinale vocht wordt behandeld met carbonas natri-

cus, sublimaat en fuchsine; het normale vocht wordt violet, bij meningitis rood, bij syphilis wordt het ontkleurd en er ontstaat een praecipitaat.

Tallquist, Theod. W. (clinicus te Helsingfors, 1871—1927). Kleurenschaal van T., ter vergelijking met een bloeddruppel, die op filtreerpapier is uitgevloeid, ten einde het gehalte aan haemoglobine te schatten.

Talma, Sape (clinicus te Utrecht, 1847—1919). Operatie van T., vasthechting van het net, soms ook de milt, aan de buikwand, ten einde collateralen voor het poortaderstelsel te doen ontstaan; tegen ascites bij levercirrhose. Methode van T., tot het registreren van de slagaderpols bij dieren.

Tanamal, S. J. W. (Indonesisch analyst, 20e eeuw). Reacties van T., ter onderscheiding van cholera-vibrionen en El Tor-vibrionen.

Tardieu, Ambroise Aug. (1818—1879). Ecchymosen van T., ecchymosen van Bayard.

Tarin, Pierre (Fr. ontleedkundige, 1725—1761). Zie Valvula Tarini.

Tarnier, Stéphane (verloskundige te Parijs, 1828—1897). Tang van T., tang met trekkers in de richting van de lepels.

Tavel, Ernst (chirurg te Bern, 1858—1912). Serum van T., een streptocokkenserum.

Tawara, (Jap. ziektekundige, 20e eeuw). Bundel van His—T., zie His. Spierknoop van Aschoff—T., zie Aschoff en Rhythme.

Tay, Warren (oogarts te Londen, 1843—1926). Ziekte van T.—Sachs, familiaire amaurotische idiotie.

Teale, Thom. Pridgin (Engels chirurg te Leiden, 1801—1868). Amputatie van T., een bijzondere wijze van amputatie van de dij.

Teichmann, Ludw. T. Stawiarski (ontleedkundige te Krakau, 1823—1895). Kristallen van T., kristallen van haemine, uit ingedroogd bloed bereid door verwarming met ijsazijn en toevoeging van enig keukenzout.

Tenon, Jacques René (oogarts te Parijs, 1724—1816). Kapsel van T., zie Capsula Tenoni. Ruimte van T., tussen de capsula Tenoni en de sclera.

Terson, Albert (Fr. oogarts, 19e eeuw). Operatie van T., scleroiridectomie bij glaucoma.

Tesla, Nicolaus (Kroatisch technicus in Amerika, 1856—1943). T.-stromen, wisselstromen van buitengewoon hoge spanning en frequentie, verkregen door in de secundaire stroom van een inductor Leidse flessen in te lassen en een ruimte voor het overspringen van vonken (T.-licht) over te laten.

Thayer, William Sidney (Eng. arts, geb. 1864). Buikpalpatie volgens T., staande achter de patiënt, die zit.

Thaysen, Th. E. H. (Deens arts, 1883—1936), zie Gee.

Theiler, A. (Zwits. veearts in Transvaal, 1867—1936). Methode van T., bescherming van proefdieren tegen enting met virus van gele koorts door vermenging van het virus met serum van een herstellende zieke.

Thibierge, syndroom van T.—Weissenbach, sclerodactylie met erythrocyanose.

Thiersch, Karl (D. chirurg te Leipzig, 1822—1895). Transplantatie volgens T., overplanting van lange, dunne stroken epidermis op granulerende wonden.

Thiry, Jean Hubert (Belg. arts, 1817—1897). Fistel volgens T., de darmfistel wordt, ten einde darmsap te verkrijgen, bij dieren aldus gemaakt, dat een gereseceerd stuk darm, dat in verbinding blijft met zijn mesenterium, aan de ene zijde wordt dichtgenaaid en met de andere zijde in de buikwond bevestigd blijft.

Thoma Richard (D. ziektekundige, 1847—1923). Toestel van T.—Zeiss, om bloedlichaampjes te tellen; bestaat uit een capillair buisje met verwijding om het bloed op te zuigen en te verdunnen, en een telkamer, verdeeld in vierduizendsten van kubieke millimeters.

Thomas, Denis Alex. Fréd. (Fr. vrouwenarts, 19e eeuw). Pessárium van T., sterk gebogen baarmoedersteunring.

Thomas, Hugh Owen (Eng. chirurg, 1820—1904). Spalken van T., van metaaldraad, gevormd naar de gedaante van het lid.

Thomson, Asmus Jul. (Sleeswijkse arts, 1815—1896). Ziekte van T., myotonia congenita.

Thorel, Ch. (D. ziektekundige, 1868—1935). Bundel van T., een spierbundel tussen de sinus-knoop en de knoop van Aschoff (zie ald.).

Thorn. Wilh. (D. vrouwenarts, 1857—1913). Handgreep van T., verandering van een aangezichtsligging in een schedelligging door in- en uitwendige handgrepen.

Thornton, John Knoussley (chirurg te Londen, 1845—1904). Teken van Th., aanvallen van hevige pijn tussen ribbeboog en heupbeen bij nierstenen.

Thure Brandt (Zweedse officier en gymnast, 1819—1895). Massage van T. B., massage van de inwendige vrouwelijke geslachtsdelen.

Tiedemann, Friedrich (D., ontleedkundige, 1781—1861). Klieren van T., glandulae vestibulares majores.

Tillaux, Paul (chirurg te Parijs, 1834—1904). Ziekte van T., = maladie noueuse (zie ald.).

Tizzoni, Guido (ziektekundige te Bologna, 1853—1932). Antitoxine van T., een tetanus-antitoxine.

Tjeenk Willink, J. W. (Nederlands vrouwenarts, 20e eeuw). Ligging van T., bij de baring kan de bekkeningang worden verwijd, als de lendenstreek der barende in rugligging door een stevig kussen wordt ondersteund. Het indalen van het hoog liggende hoofd wordt hierdoor vergemakkelijkt (vgl. Jonges en Walcher).

Todd, Rob. Bentley (Eng. ziektekundige, 1809—1860). Teken van T., bij hysterische hemiplegie wordt het lamme been slap achternagetrokken en niet een boog beschrijvend met de voet.

Toison, J. (Fr. histoloog, geb. 1858). Oplossing van T., verdunnings- en kleuringsvloeistof voor witte bloedlichaampjes; methylviolet 0.025, natriumsulfaat 8, natriumchloride 1, glycerine 30, water tot 200.

Tollens, Bernh. (scheikundige te Göttingen, 1841—1918). Reactie van T., om pentose en glycuronzuur in urine aan te tonen.

Tomaselli (It. arts, 1834—1906). Ziekte van T., door overmatig gebruik van kinine: koorts, haematurie, kortademigheid, collaps.

Tooth, Howard Henry (Eng. zenuwarts, 1856—1926). Peroneaal type van T., neurotische vorm van progressieve spieratrophie (Charcot).

Töpfer, Gustav (arts te Karlsbad, geb. 1865). Reactie van T., op vrij zoutzuur in het maagsap, met dimethyl-amidoazo-benzol.

Topinard, Paul (Fr. anthropoloog, 1830—1912). Hoek van T., gevormd door de lijnen van de spina nasalis naar de uitwendige opening van het oor en naar het ophryon (zie ald.).

Tornwaldt, Gust. Ludw. (arts te Danzig, 1843—1910). Ziekte van T., chronische catarrh van de recessus pharyngeus medius.

Torres-Teixeira, lichaampjes van T.-T., insluitsels gevonden bij alistrim.

Toti, A. (oogarts te Florence, geb. 1861). Operatie van T., dacryo-cysto-rhinostomie, het maken van een verbinding tussen traanzak en neus.

Toulouse (Fr. arts). Zie Richet.

Tourette, Georges Gilles de la (Fr. arts, 1857—1904). Ziekte van T., tic convulsif met incoördinatie, echolalie en coprolalie.

Touton, K. (D. huidarts, geb. 1858). Cellen van T., veelkernige histiocyten, voorkomende bij xanthoma.

Toynbee, Jos. (oorarts te Londen, 1815—1866). Proef van T., auscultatie van het oor terwijl de zieke met gesloten mond en neus slikt.

Trapp, Jul, Herm. (D. professor te St. Petersburg, 1814—1908). Formule van T.—Haeser (ter berekening van de hoeveelheid vaste stoffen in 1000 delen urine), de beide laatste cijfers van het in duizendsten uitgedrukt s.g., vermenigvuldigd met 2,33.

Traube, Ludwig (D. clinicus, 1818—1876). Dubbele toon (Doppelton) van T., systolische en diastolische toon, hoorbaar aan de dijslagader bij insufficientie der aortakleppen. Ruimte van T., het gedeelte van de voorste buikwand tussen linker ribbeboog, hart-, milt- en leverdemping. Drukschommelingen van T.-Hering, ademhalingsschommelingen in de bloeddruk. Zie ook Todeskreuz.

Traugott, Prof. K. (Duits internist, geb. 1885). Effect van T., het achterwege blijven van verdere verhoging van het gehalte aan suiker in het bloed, na het glykaemisch effect (zie ald.) ener eerste toediening van glucose, indien spoedig daarop opnieuw glucose wordt toegediend (1921); wordt door Jordens ontkend.

Treitz, Wenzel (ziektekundige te Praag, 1819—1872). Groeve van T., recessus duodeno-jejunalis. Breuk van T., hernia retroperitonealis. Boog van T., vaatboog van de A. colica sup. en de V. mesenterica inf. nabij de portio adscendens duodeni.

Trélat, Ulysse (Fr. chirurg, 1828—1890). Spéculum van T., toestel ter verwijding van de anus. Ontlasting van T., slijmige ontlasting met bloedstrepen bij ontsteking van de endeldarm. Teken van T., geelachtige knobbeltjes in de omgeving van tuberculeuse zweren in de mond.

Trendelenburg, Friedr. (D. chirurg, 1844—1919). Canule van T., luchtpijpcanule, omgeven door een gummiballon, die kan worden opgeblazen, zodat de luchtpijp naar boven geheel is afgesloten, en bij operaties in de mond- of keelholte geen bloed in de bronchi kan komen. Ligging van T. (bij operaties), schuine ligging van het hoofd, de romp en de dijen, zodanig, dat het hoofd het laagst ligt. Operatie van T., onderbinding van de vena saphena magna ter genezing van aderspatten; ook, de operatieve verwijdering van het bloedstolsel bij embolie der longslagader. Proef van T. (bij aderspatten), men houdt het been van de lijder steil omhoog, drukt dan

de vena saphena dicht, laat het been snel omlaag gaan en heft de druk op de vena op. Schiet het bloed nu eerst van boven in de ader (positieve uitkomst), dan bestaan er nog geen verwijde anastomosen met de diepe aderen. Teken van T. (bij onvoldoende kracht der bilspieren), staat de zieke op het aangedane been en tilt hij het andere omhoog, dan zakt het bekken naar de gezonde, en helt de romp naar de zieke zijde. Syn. Waggelsymptoom van T. Teken van T., (bij aderspatten), vult zich de leeggelopen aderspat bij druk op de afvoerende ader weder, dan is het nutteloos, deze af te binden. Zie ook Duchenne.

Trépier. Verschijnsel van T. (bij insufficientie der aortakleppen en allerlei onvoldoende gecompenseerde hartgebreken), verlengd tijdsverloop tussen hart- en polsslag, capillaire pols op het voorhoofd.

Treves, Sir F. (Eng. chirurg, 1853—1923). Veld van T., plooi van het peritoneum aan de linker rand van de blindedarm, van het colon af tot de appendix; er komt soms een opening in voor.

Triboulet, reactie van T., het filtraat van een suspensie van faeces in water wordt vermengd met sublimaat en acidum aceticum. Een bruinachtig neerslag na 15 uur zou bewijzend zijn voor darmtuberculose. Volgens A. van Meeteren evenwel is het bewijzend voor serumglobuline in de darm (niet in maag of duodenum).

Troeltsch, Ant. Friedr. Frhr. von (D. oorarts te Würzburg, 1829—1890). Zakje van T., recessus membranae tympani.

Troisier, Emile (Fr. arts, 1844—1919). Klieren van T., lymphklier aan de buitenrand van de musc. sterno-cleido-mastoideus, vlak boven het sleutelbeen, die bij kwaadaardige gezwellen in borst- en buikholte opzwelt; syn. klier van Virchow.

Troje. Mergcellen van T., grote lymphocyten bij leukaemie.

Trommer, C. A. (D. scheikundige, 1806—1879). Proef van T. (op suiker), met kaliloog en kopersulfaat.

Trousseau, Armand (clinicus te Parijs, 1801—1867). Vlekken van T., zie Dermographie. Verschijnsel van T., bij tetanie kan men door druk op zenuwen en vaatstammen der ledematen aanvallen verwekken. Lichaampjes van T.—Lallemand, zie Sympexions.

Trunecek, C. (arts te Praag, geb. 1865). Serum van T., oplossing van chloornatrium, carbonas natricus, sulfas natricus, phosphas natricus, phosphas magnesicus, glycerino-phosphas calcicus in water; tegen arterio-sclerose.

Tuffier, Theod. (Fr. chirurg, 1857—1929). Onderste band van T., het gedeelte van het mesenterium, dat in de fossa iliaca vast zit. Syndroom van T., enteroptose.

Tufnell, Thomas Joliffe (Eng. chirurg, 1819—1885). Verband van T., een hard wordend verband, gedrenkt met ei en bloem. Kuur van T., strenge diëet, bedrust en joodkalium bij aneurysma.

Tullio (It. oorarts, overl. 1943). Symptoom van T., nystagmus en duizeligheid door geluidsgolven van bepaalde intensiteit (na fenestratie bij otosclerose).

Tulp, Nicolaas (arts en ontleedkundige te Amsterdam, 1593—1674). Klep van T., valvula coli.

Turban Karl, (arts te Davos, 1859—1935). Stadiën van T., drie tijdperken (Turban I, II en III), waarin het beloop der longtuberculose wordt verdeeld: I beperkte aandoeningen; II lichte, tot ten hoogste één kwab beperkte, of zware, tot een halve kwab beperkte aandoeningen; III ernstige aandoeningen.

Türck, Ludw. (zenuw- en keelarts te Wenen, 1810—1868). Bundel van T., 1. de laterale bundel van de voet van de pedunculus cerebri; 2. de voorstrengbaan der pyramiden.

Türk, Wilhelm (haematoloog te Wenen, 1871—1916). Telkamer van T., om bloedlichaampjes te tellen. Cellen van T., = plasmacellen.

Twining (Eng. arts, 1780—1835). Verschijnsel van T., spanning van de rechter musc. rectus abdominis bij leverabsces.

Tyndall, J. (natuurkundige te Londen, 1820—1893). T.-effect, het zichtbaar worden van fijne stofjes, als zij worden getroffen door sterk licht.

Tyson, Edward (Eng. ontleedkundige, 1649—1708). Klieren van T., smeerklieren van de eikel en de voorhuid.

U

Uffelmann, Jul. (hygiënist te Rostock, 1837—1894), reactie van U, bij het maagsap worden gevoegd drie druppels van een oplossing van ijzerchloride, drie druppels van een sterke phenoloplossing en 20 cm^3 water. Zoutzuur ontkleurt de oplossing, melkzuur maakt ze geel.

Uhlenhuth, Paul (D. bacterioloog, geb. 1870). Methode van U., 1. antiformine-methode (zie ald.); 2. praecipitine-reactie op mensenbloed.

Uhthoff, Wilh. (oogarts te Breslau, 1853—1927). Teken van U., nystagmus bij multiple sclerose.

Underwood, Michael (obstetricus te Londen, 1715—1795). Ziekte van U., scleroderma neonatorum.

Unna, Paul Gerson (huidarts te Hamburg, 1850—1929). Ziekte van U., eczema seborrhoicum. Kleuring volgens U.—Pappenheim, contrastkleuring van gonocokken.

Unverricht, Heinr. (clinicus te Maagdeburg, 1853—1912). Fistel van U., brede, openblijvende borstkas-fistel ter genezing van tuberculeuse pneumothorax. Ziekte van U., familiaire myoclonie met epilepsie.

V

Valleix, François Louis (arts te Parijs, 1807—1855). Drukpunten van V. (points douloureux), punten der huid, welke in geval van neuralgie bij druk bijzonder pijnlijk zijn, doordat daaronder belangrijke zenuwstammen op een harde of stevige onderlaag liggen. Punt van V., een hysterogeen (zie ald.) punt boven de wenkbrauwboog.

Valli, E. (It. physioloog, 1726—1816), zie Ritter.

Valsalva, Antonio Maria (It. ontleedkundige, 1666—1723). Proef van V., 1. sterke uitademing bij gesloten mond en neus doet het trommelvlies uitpuilen (positieve uitkomst der proef van V); door slikken bij gesloten mond en neus wordt het ingetrokken (negatieve uitkomst der proef van V.); 2. door persen bij gesloten stemspleet, na een diepe inademing kan de ruimte voor het hart zó beperkt worden, dat het tijdelijk stilstaat. Methode van V., ter behandeling van aneurysma: aderlaten, purgeren, diëet. Dysphagie van V., stoornissen bij het slikken, als de grote horen van het tongbeen gebroken is en onder het slijmvlies der keelholte ligt. Verder talrijke ontleedkundige termen, sinus, taeniae, antrum, ligamentum, locus Valsalvae.

Vanzetti, Tito (It. chirurg, 1809—1888). Teken van V., scheve houding bij ischias (scoliosis ischiadica).

Vaquez, L. H. (arts te Parijs, 1860—1936). Ziekte van V. (1892), polycythaemia rubra megalosplenica.

Varolio, Constanzo (It. ontleedkundige, 1543—1575). Brug van V., pons Varoli.

Vater, Abraham (ontleedkundige te Wittenberg, 1684—1751). Lichaampjes van V.—Pacini, eindlichaampjes der gevoelszenuwen in de huid. Papil van V., papilla duodeni. Diverticulum Vateri, enz.

Vaughan, V. (Amer. patholoog, 1851—1929). Reactie van V. op tyrotoxicon; enige druppels zwavelzuur en carbol gevoegd bij enige druppels in water van de verdachte stof worden geelbruin bij de aanwezigheid van tyrotoxicon.

Veit, Gustav (D. vrouwenarts, 1824—1903). Handgreep van V.—Smellie, extractie van het kind bij voet- of billigging door een of twee vingers van de éne hand in de mond van het kind te brengen en twee vingers der andere hand om de nek te leggen en daaraan te trekken (vgl. Kristeller en Wigand).

Vella, Luigi (It. chirurg, 1825—1886). Fistel van V., fistel van Thiry (zie ald.). Breuk van V., dijbreuk vóór de grote vaten.

Velpeau, Alfr. Arm. Louis Marie (Fr. chirurg te Parijs, 1795—1867). Misvorming van V., de vorkvormige knikking van de onderarm bij breuk van het spaakbeen. Verband van V., zwachtelverband bij breuk van het sleutelbeen.

Veraguth, O. (Zwitsers neuroloog, 1870—1940). Reflex van V. (1904), psychogalvanische reflex (zie ald.).

Verga, Andrea (It. psychiater te Milaan, 1811—1895). Ventriculus Vergae, spleet tussen de lyra Davidis en de onderzijde van de balk.

Verheyen (Vlaamse ontleedkundige, 1648—1710), zie Stellulae Verheynii.

Vernes, A. (Fr. arts, geb. 1879). Reactie van V., een colloidale suspensie van een

extract van ontvet paardenhart wordt troebel door syphilitisch serum. Een oplossing van resorcine wordt sterk troebel door tuberculeus serum, zwak troebel door normaal serum.

Vernet, Syndroom van V., eenzijdige verlamming van de 9e, 10e en 11e hersenzenuw. Zie ook Gordijnbeweging.

Verneuil, Aristide Aug. Stanislaus (Fr. chirurg te Parijs, 1823—1895). Neuroma van V., neuroma plexiforme (zie ald.). Operatie van V., colotomie in de regio iliaca.

Vervoort, H. (Ned. arts, geb. 1871). Ziekte van V., lichte ziekte met koorts op Sumatra door leptospira pyrogenes.

Vesalius, Andreas (Nederl. ontleedk., 1514—1564). Glandulae Vesalii, = gl. bronchiales. Foramen Vesalii, een gat in de grote vleugel van het wiggebeen. Zie ook Os vesalianum.

Vic-d'Azyr, Felix (Fr. ontleedkundige, 1748—1794). Bundel van V., fasciculus thalamo-mamillaris. Opening van V., foramen coecum fissurae medianae. Streep van V., streep van Gennari.

Vidal, Emile (huidarts te Parijs, 1825—1893). Lichen van V., lichen simplex chronicus. Methode van V., scarificatie van lupus. Type Vidal—Brocq, een vorm van mycosis fungoides.

Vidianus, Guido Guidi (It. ontleedk., 1500—1569). Canalis Vidiani, = C. pterygoideus. Nervus Vidiani, = nervus canalis pterygoidei.

Vierordt, Karl von (physioloog te Tübingen, 1818—1884). Haematotachometer van V., toestel om de snelheid van de bloedstroom te meten.

Vieussens, Raymond de (Fr. ontleedk. te Montpellier, 1641—1715). Annulus, ansa, centrum semiovale, isthmus, valvula, ventriculus Vieusseni.

Vigouroux, Auguste (Fr. zenuwarts, 1866—1918). Zie Charcot—V.

Villemin, Jean Antoine (Fr. militaire arts, 1827—1892). Theorie van V., theorie van de specificiteit, de entbaarheid en besmettelijkheid der tuberculose.

Vincent, H. (Fr. arts en bacterioloog, geb. 1862). Zie Angina Vincenti.

Vinson, P. P. (Amer. chirurg, 20e eeuw), zie Plummer.

Virchow, Rudolf (ziektekundig ontleedkundige, 1821—1902). Axioma van V., omnis cellula e cellula. Ziekte van V., aangeboren acute encephalitis. Hoek van V., de hoek tussen de lijn van het midden der sutura naso-frontalis naar de basis der spina nasalis en het vlak dat door deze basis en de middelpunten der pori acustici externi loopt. Cellen van V., beenlichaampjes. Lichaampjes van V.—Hassal, parels van epitheelcellen in de schildklierfollikels. Ruimte van V.—Robin, lymphruimte tussen de tunica adventitia en muscularis der hersenslagaderen. Klier van V., gezwollen lymphklier boven het sleutelbeen bij maagkanker.

Voges, O. (Reactie van Voges—Proskauer, een reactie op acetyl-methylcarbinol om de colongroep der bacteriën te onderscheiden van de aerogene.

Vogt, zie Spielmeyer.

Voit, Karl von (physioloog te München, 1831—1908). Regel van V. (1875), een arbeider heeft dagelijks 118 gram eiwit, 56 gram vet en 500 gram koolhydraten nodig.

Volhard, Franz (clinicus te Halle, 1834—1910). Olie-ontbijt van V.

Volhard, Fr. (D. internist, geb. 1872). Verdunningsproef van V., 's morgens op de nuchtere maag 1.5 l water gedronken geeft binnen 4 uur 1.5 l urine, als de nieren gezond zijn, anders minder.

Volkmann, Alfr. Wilh. (D. physioloog, 1800—1877). Kanalen van V., beenkanaaltjes, die niet door ringvormige lamellen worden omgeven, gelijk de kanalen van Havers. Zie ook Haemodromometer.

Volkmann, Richard (D. chirurg, 1830—1889). Haak van V., wondhaak. Lepel van V., scherpe lepel. Misvorming van V., aangeboren luxatie tussen tibia en talus. Spalk van V., voor rekverband. Contractuur van V., ischaemische contractuur.

Volta, Alessandro graaf (It. natuurkundige, 1745—1827). Alternative van V., de omkering van de electrische stroom versterkt zowel bij opening als bij sluiting de werking op het organisme.

Voltolini, Fried. Ed. Rud. (oorarts te Breslau, 1819—1889). Ziekte van V., primaire ontsteking van het labyrint.

Voronoff Sergius (Russisch arts te Parijs). Effect van V., de uitwerking van overplanting van een apentestis op ouderdomsverschijnselen bij mannen.

Vries, W. M. de (Ned. path. anat., 1871—1935). Gootjesvorming van D. V., tussen de valvulae semilunares door tussenschuiving van bindweefsel, waardoor de kleppen insufficient worden; bij aortitis luetica.

Vulpian, Edm. Felix Alfred (clinicus te Parijs, 1826—1887). Atrophie van V., progressieve spinale spieratrophie, die aan de schouder begint; syn. type scapulohuméral. Wet van V. en Prévost, zie Déviation conjuguée.

W

Wachendorff, Eberh. Jak, von (professor te Utrecht, 18e eeuw). Membraan van W., membrana pupillaris.

Wagner, Johann Jakobus (boekhouder en natuurkundige te Frankfort a.M., 1799—1879). Hamer van W., de eerst uitgevonden stroomafbreker.

Wagner, Moritz (D. natuuronderzoeker, 1813—1887). Theorie van W., migratietheorie, behelzende dat dieren, die in andere streken komen dan waar zij oorspronkelijk woonden, veranderingen ondergaan, waardoor zij in de gewijzigde omstandigheden beter kunnen voortbestaan.

Wagner, Rudolf (physioloog te Göttingen, 1805—1864). Vlek van W., kiemvlek (1835). Lichaampjes van W., = lichaampjes van Meissner.

Wagner, Wilhelm (D. chirurg, 1848—1900). Operatie van W., osteoplastische schedelresectie.

Wahl, Eduard (chirurg te Dorpat, 1833—1890). Teken van W. (1889), plaatselijk aanhoudend meteorisme en „Darmsteifung" als teken van darmbeklemming. Wet van W., bij arterieel aneurysma hoort men een zuiver systolisch geruis, bij arterio-veneus aneurysma een onafgebroken geruis, dat tijdens de systole sterker wordt.

Walcher, Gustav Ad. (vrouwenarts te Stuttgart, 1856—1935). Houding van W., ligging van de barende vrouw op de rand van het bed, zodanig, dat de benen buiten het bed omlaag hangen, ter verwijding van de bekkeningang („Hängelage").

Waldenburg, Louis (clinicus te Berlijn, 1837—1880). Zie Pneumatometer.

Waldeyer, Heinr. Wilh. Gottfr. (ontleedkundige te Berlijn, 1836—1920). Epitheel van W., kiemepitheel. Klieren van W., gewijzigde zweetklieren aan de niet vrije rand van de tarsus der oogleden. Gleuf van W., sulcus spiralis der cochlea. Ring van W., ring, gevormd door de keeltonsillen, de pharynxtonsillen en tussenliggend lymphoiedweefsel.

Waller, Augustus Volney (Eng. physioloog, 1816—1870). Wet van W. (1852), als een zenuwvezel niet meer in verbinding staat met de cel, waaruit zij haar oorsprong heeft, ontaardt zij.

Walthard, F. (Zwits. gynaecoloog, geb. 1867). Eilandjes van W., overblijfsels van plaveiselepitheel in het ovarium, waaraan men het ontstaan toeschrijft van de gezwellen van F. Brenner (zie ald.).

Walther, Augustin Friedr. (D. ontleedkundige, 1868—1746). Plexus van W., plexus cavernosus. Ganglion van W., aan het stuitbeen. Schuine band van W., van de buitenenkel naar binnen, naar de achterzijde van de talus. Kanalen van W., = ductus sublinguales minores.

Wanner, Friedr. (oorarts te München, geb. 1870). Verschijnsel van W., = verschijnsel van Schwabach.

Warburg, O. H. (D. physioloog, geb. 1883). Ademhalingsferment van W., een ijzerhoudend ferment, dat voorkomt in alle weefsels en dat de cel prikkelt tot ademhaling.

Wardrop, James (Eng. chirurg, 1782—1869). Ziekte van W., kwaadaardige onychia (zie ald.), bij scrofuleuse personen. Onderbinding van W., onderbinding der arterie op enige afstand stroomafwaarts van een aneurysma.

Waring, George Edward (Amerik. ingenieur). Systeem van W., een soort bevloeiingsstelsel met rioolstoffen.

Warren, John Collins (Amerik. chirurg, 1778—1856). Vetzuiltjes van W., zuiltje van slap vetweefsel, gaande van de vetlaag onder de huid naar de basis der haarfollikels, vooral in de middellijn van de rug.

Wassermann, August Paul von (D. bacterioloog, 1866—1925). Reactie van W., serologische reactie op syphilis.

Waterhouse, A. (Eng. arts), zie Friderichsen.

Watteville, Armand de (1846—1925). Stroom van W., gecombineerde galvanofaradische stroom.

Weber, Adolf (D. oogarts, 1829—1915). Geknopt mesje van W., om traankanaaltjes te splijten.

Weber, Ernst Heinrich (D. physioloog, 1795—1878). Gevoelskringen van W., de gedeelten der huid, waarbinnen de twee punten van een passer als slechts één punt worden gevoeld. Wet van W., psychophysische wet van Fechner. Proef van W. (1843), de toon van een op de schedel geplaatste stemvork wordt, als het inwendige oor normaal is, sterker waargenomen aan de zijde waar het oorgaatje wordt dichtgehouden, of de gehoorgang verstopt is of het middenoor aangedaan is.

Weber, F. P. (arts te Londen, 1833—1918). Ziekte van Christian—W., recidi-

verende panniculitis nodularis met koorts; ziekte van Sturge—W., zie Sturge.

Weber, Hermann David (D. clinicus te Londen, 1823—1918). Syndroom van W. (benaming van Charcot), hemiplegia alternans (1862).

Weber, Moritz Ignaz (D. ontleedk., 1795—1875). Band van W., zona orbicularis. Orgaan van W., utriculus prostaticus.

Weber, Theod. (D. clinicus, 1829—1914). Douche van W., neusdouche. Bloedproef van W., met guajac en ijsazijn (1893).

Webster, Condensor van W., een toestelletje, uit twee lenzen bestaande, dat het licht, dat op het voorwerp valt, condenseert.

Wecker, Louis de (oogarts te Parijs, 1832—1906). Pincetschaartje van De W., voor oogoperaties.

Weeks, John Elmer (Amerik. oogarts te New-York, geb. 1853). Bacil van Koch—W., bacil ener acute conjunctivitis (1886).

Wegner, Fridericus Rudolphus Georgius (D. ziektekundige, geb. 1843). Ziekte van W., loslating der epiphysen bij pasgeboren syphilitische kinderen.

Wehnelt, Arthur (D. natuurkundige te Erlangen, geb. 1871). Stroomafsluiter van W., bestaat uit een bakje met zwavelzuur, waarin een platina-anode en een loden cathode. Gaat hierdoor een stroom van ten minste 60 Volt, en is een spoel met voldoende zelfinductie in de stroom geplaatst, dan kunnen er 3000 afbrekingen in de secunde plaats hebben.

Weichselbaum, Anton (ziektekundige te Wenen, 1845—1920). Bacil van W. (1887), meningococcus intracellularis en m. pneumoniae.

Weigert, Karl (D. ziektekundige, 1845—1904). Kleuring van W., met verschillende kleurstoffen, zodat de bacteriën paarsblauw worden, fibrine donkerblauw, de weefsels rood.

Weil, Ad. (D. clinicus, 1848—1916). Ziekte van W., icterus febrilis infectiosus, typhus hepaticus; acute ziekte met koorts, geelzucht, zwelling van milt en lever, albuminurie, veroorzaakt door leptospira icterohaemorrhagiae. Reactie van W., met nitroprussidnatrium en natronloog op creatinine in de urine.

Weil, Edm. (hygiënist te Praag, 1881—1922). Reactie van W.—Felix bij vlektyphus; agglutinatie van het bloed der lijders door de bacillus-proteusstam, die uit hunne urine kan worden gekweekt en X19 wordt genoemd.

Weill, Emile (Fr. arts, 1859—1924). Ziekte van E. M., megacaryocytose.

Weinberg, M. (Fr. patholoog, 1868—1940). Reactie van W., serologische reactie op echinococcus.

Weir, R. F. (Amer. chirurg, 1838—1927), zie Mitchell.

Weisbach, A. (D. anthropoloog, 18e eeuw). Hoek van W., hoek, gevormd door de lijnen van het midden van de voorzijde van de processus alveolaris van de bovenkaak naar het midden van de sutura nasofrontalis en naar het basion (zie ald.).

Weismann, Aug. (D. dierkundige, 1834—1914) zie Iden.

Weiss, Nathan (arts te Wenen, 1851—1883). Teken van W., facialis-verschijnsel (zie ald.).

Weiss, Moritz (arts te Wenen, 20e eeuw). Reactie van W., reactie met kaliumpermanganaat op urochromogeen; enige druppels gevoegd bij sterk verdunde urine maken deze weer geel bij aanwezigheid van urochromogeen. Men beschouwt dit als een teken van tuberculose.

Weitbrecht, Josias (ontleedk. te St. Petersburg, 1702—1747). Apparátus ligamentósus Weitbrechtii, membrana tectoria.

Welander, Eduard (arts te Stockholm, 1846—1917). Methode van W., gewijzigde kwik-smeerkuur.

Welch, William Henry (ziektekundige te Baltimore, 1850—1934). Bacil van W., bacillus aërogenes capsulatus.

Wells, Thomas Spencer (chirurg te Londen, 1818—1897). Operatie van W. (1858), ovariotomie. „Wells' facies", facies ovarica.

Weltmann, O. (Oostenr. patholoog, 1885—1934). Reactie van W., normaal serum coaguleert in een 0.4—0.5 pCt. oplossing van chloorcalcium; serum van zieken in hetzij sterkere, hetzij zwakkere oplossingen.

Wenckebach, Frederik (Nederl. clinicus te Wenen, 1864—1941). Bundel van W., spierbundels van de rechter boezem naar de trechter der vena cava superior.

Wendt, Herm. Friedr. (oorarts te Leipzig, 1838—1875), zie Wreden—Wendt.

Werdnig, G. (zenuwarts te Graz, 20e eeuw). Ziekte van W.-Hoffmann, erfelijke of familiaire vorm der progressieve spinale spieratrophie (1890).

Werlhof, Paul Gottl. (D. arts, 1699—1767). Ziekte van W., morbus maculosus Werlhofii.

Werneking, Friedr. Christ. Gregor (Prof. te Giessen, 1798—1835). Commissuur van W., grote kruising van het tegmentum.

Werner, Heinrich (Prof. te Stigliz, geb. 1874). Ziekte van W.—His, vijfdagenkoorts.

Wernicke, Karl (D. psychiater, 1848—1905). Aphasie van W., sensorische aphasie. Centrum van W., sensorisch spraakcentrum. Ziekte van W., poliëncephalitis acuta haemorrhagica, volgens sommigen een avitaminose. Verschijnsel van W., hemiopische pupilreactie.

Wertheim, E. (vrouwenarts te Wenen, 1864—1920). Operatie van W., operatieve verwijdering van de door kanker aangetaste baarmoeder met de lymphklieren in de omgeving.

Westergren, A. (Zweeds internist, geb. 1891). Bezinkingssnelheid volgens W., de snelheid waarmee de bloedlichaampjes bezinken bij verschillende toestanden.

Westphal, Alex Karl Otto (psychiater te Bonn, 1863—1941). Kern van W.—Edinger, een kern van de nervus trochlearis, achter de eigenlijke kern gelegen. Pupilverschijnsel van W.—Piltz (1899), vernauwing der pupil, gevolgd door verwijding, als men de oogleden krachtig sluit of dit tracht te doen, terwijl men het met de vinger belet.

Westphal, Karl Friedrich Otto (D. zenuwarts, 1833—1890). Symptoom van W., opgeheven kniepeesreflex. Paradoxe contractie van W. (bij verhoogde reflexprikkelbaarheid, o.a. bij multiple sclerose, hysterie), bij krachtige omhoogbuiging van de voet ontstaat een krachtige samentrekking van de musc. tibialis anticus. Acute ataxie van W., ataxie met stoornissen in de spraak, na pokken en andere besmettelijke ziekten. Ziekte van W.—Strümpell, pseudosclerose.

Wharton, Thomas (Eng. ontleedkundige, 1614—1673). Gelei van W., het geleiachtig weefsel van de navelstreng. Gang van W., uitlozingsbuis van de glandula submaxillaris.

Wheatstone, Ch. (Eng. natuurk. 1802—1873). Brug van W., toestel om electrische weerstanden te meten.

Whipple, G. H. (Amer. patholoog, 20e eeuw). Ziekte van W., intestinale lipodystrophie.

White, J. William (Amerik. chirurg, 1850—1916). Operatie van W., castratie wegens vergroting der prostata.

Whytt, Robert (Schotse arts, 1714—1766). Ziekte van W., hydrocephalus internus (zie ald.).

Wickersheimer, Jean (conservator te Berlijn, 1832—1896). Vloeistof van W., om lijken en praeparaten te conserveren.

Widal, Fernand (arts te Parijs, 1862—1929). Reactie van W., agglutinatieproef bij typhus en verwante ziekten.

Wieting, Pascha Jul. (D. chirurg te Konstantinopel, 1868—1922). Operatie van W., inplanting der dijslagader in de dijader bij gangreen.

Wigand, Justus Heinr. (D. verloskundige, 1769—1817). Handgreep van W., extractie van het kind bij voet- of billiggingen, door een of twee vingers der ene hand in de mond van het kind te brengen en met de andere hand op de buik te drukken (vgl. Kristeller en Veit).

Wildbolz, H. (Zwits. uroloog, 1873—1940). Proef van W., tuberculosereactie met de antigenen uit de urine van de patient.

Wilde, William Robert Willis (Iers oog- en oorarts, 1815—1876). Lis van W., om oorpoliepen te verwijderen. Snede van W., evenwijdig met de aanhechting van de oorschelp, 1 cm daarachter, tot op het been, bij periostitis mastoidea.

Wilder, R. M. (Amer. arts, 20e eeuw). Ziekte van W., spontane glycopenie.

Wildermuth, Herm. (psychiater te Stuttgart, 1852—1907). Oor van W., een teken van ontaarding, daarin bestaande, dat de anthelix boven de helix uitsteekt.

Willan, Rob. (huidarts te Londen, 1757—1812). Lepra Willani, = psoriasis orbicularis. Lupus Willani, = lupus vulgaris.

Willebrand, Von (Fins hoogleraar, 20e eeuw). Ziekte van W., thrombopathie.

Williams, Charles I. B. (Eng. arts 1805—1889). Trachea-toon van W., tympanitisch percussiegeluid links boven aan het borstbeen en onder het sleutelbeen, wisselend van hoogte, bij open en gesloten mond, bij grote pleuritische exsudaten. Teken van W., verminderde uitzetting van het onderste gedeelte der borstkas bij symphysis pericardii.

Willis, Thomas (Eng. arts en ontleedkundige, 1621—1675). Asthma van W., asthma convulsivum. Ziekte van W., diabetes. Zie Nervus accessorius, Paracousis, Circulus arteriosus, Antrum pyloricum.

Wilms, M. (D. chirurg, 1867—1918). Niergezwel van W., embryoma, embryonaal niergezwel bij kinderen.

Wilson, William James Erasmus, (Eng. huidarts, 1809—1884). Ziekte van Brocq—W., dermatitis exfoliativa generalis. Lichen van W., lichen planus.

Wilson, S. A. Hinnier (zenuwarts te Londen, 1887—1913). Ziekte van W., voortschrijdende ontaarding van de nucleus lenticularis met levercirrhose en met bilirubinurie (1912). Syn. Pseudosclerose, ziekte van Westphal—Strümpell. Zie ook Kimmelstiel.

Wimberger, ring van W., een verbrede en intensief getekende ring om de epiphysekern der pijpbeenderen, welke zelf in haar

binnenste een vage structuur heeft, gelijkend op zeepbellen. Volgens McLean en Intosh niet absoluut bewijzend voor infantiele scorbuut; komt ook voor bij genezende rhachitis.

Winckel, Franz Karl Ludwig Wilhelm von (D. verloskundige, 1837—1911). Handgreep van W., handgreep van Wigand. Ziekte van W., in korte tijd met de dood eindigende ziekte bij pasgeboren kinderen, met icterus, cyanose, haemoglobinurie, bloedingen. Teken van W., drukt men in het nageboortetijdperk boven de symphysis op de buik, dan blijft de navelstreng onbeweeglijk, als de placenta reeds los, is anders gaat zij naar binnen.

Winiwarter, Alexander von (D. chirurg, 1848—1917). Operatie van W., cholecystenterostomie in twee tempo's. Ziekte van W., zie Bürger.

Winkelmann, Karl Ed. (D. chirurg, 1863—1925). Operatie van W. (bij hydrocele), de zaadbal wordt buiten de tunica vaginalis gehaald en door vasthechting dezer laatste terstond onder de tunica dartos gebracht.

Winslow, Jacob Benignus (Deens ontleedkundige te Parijs, 1669—1760). Opening van W., de ingang der bursa omentalis; syn. foramen epiploicum s. Winslowii. Pancreas Winslowii, processus uncinatus van het pancreas.

Winternitz, Wilh. (watergeneeskundige te Wenen, 1835—1912). Sonde van W., koelsonde, waardoor koud water loopt en die in een lichaamsholte of kanaal wordt gebracht.

Wintrich, Anton (D. clinicus, 1812—1882). Klankwisseling van W., verschil in toonhoogte van de percussieklank, bij pneumothorax en holten in de long, naarmate de mond open of dicht is.

Wirsung, Joh. Georg (arts te Augsburg, overl. 1643). Zie Ductus Wirsungianus.

Witzel, Friedr. Osk. (D. chirurg, 1856—1914). Fistel van W., kunstmatige maagfistel, die schuin door de buikwand loopt.

Wladimirow, Alexander (Russ. chirurg, 1837—1903). Operatie van W., = operatie van Mikulicz.

Wohlgemuth, J. (ziektekundige te Berlijn, 20e eeuw). Proef van W., onderzoek naar het gehalte aan diastase van de ontlasting (bij ziekten van het pancreas).

Wolff, Julius D. (D. chirurg, 1836—1902). Transformatiewet van W., bij vermeerderde druk ontstaat hypertrophie van het been, bij verminderde druk atrophie.

Wolff, Kasp. Friedr. (ontleedkundige te Petersburg, 1733—1794). Gang van W., oernierkanaal. Lichaam van W., oernier. Theorie van W., epigenesis-theorie (zie ald.).

Wolff-Eisner, Alfred (arts te Berlijn, 1887—1948). Reactie van W., ophthalmoreactie (zie ald.) met tuberculine.

Wölfler, Anton (chirurg te Praag, 1850—1917). Operatie van W., gastro-enterostomia ant. Teken van W., bij zandloopermaag verdwijnt de ingegoten vloeistof snel en bij de uitspoeling later komen nog overschotten van het voedsel voor de dag als het spoelwater reeds schoon is.

Woillez, Eug. Jos. (arts te Parijs, 1811—1882). Ziekte van W., acute congestie der long.

Worm, Ole (ontleedk. te Kopenhagen, 1588—1654). Beentjes van Worm, naadbeentjes, zie Schaltknochen.

Worm-Müller, Jacob (physioloog te Christiania, 1834—1889). Proef van W., om suiker in urine aan te tonen, door middel van kopersulfaat, seignettezout en natronloog.

Wreden, Rob (oorarts te Petersburg, 1837—1893). Oorproef van W.—Wendt, de trommelholte van het pasgeboren kind bevat lucht, als het reeds enige keren krachtig had ingeademd.

Wright, Almroth Edward (bacterioloog te Londen, 1861—1947). Zie Opsonine, Vaccintherapie. Index van W. = opsonische index.

Wrisberg, Heinr. Aug. (ontleedkundige te Göttingen, 1739—1808). Kraakbeen van W., cartilago cuneiformis. Anastomose van W., tussen de nervus cutaneus brachii medialis en de nervus costobrachialis. Zenuw van W., = nerv. intermedius. Lis van W., anastomose tussen de nervus vagus dexter en de nervus splanchnicus major. Zie ook Lobus.

Wunderlich, Karl Reinhold Aug. (D. clinicus, 1815—1877). Temperatuurlijn van W., de gewoonlijk waargenomen temperatuurlijn bij febris typhoidea.

Y

Yergason, symptoom van Y., supinatie van de geproneerde onderarm tegen een weerstand in veroorzaakt pijn in de lange bicepspees bij tendosynovitis van deze.

Yersin, Alex (Fr. koloniale arts, 1863—1943). Bacil en serum van Y., pestbacil en serum.

Young, Thomas (Eng. arts en natuurkundige, 1773—1829). Theorie van Y.—Helmholtz, drieërlei eindelementen van de gezichtszenuw bevinden zich in het netvlies, welker prikkeling de gewaarwordingen van rood, groen of violet teweegbrengt. Uit de menging, in verschillende graad, van deze drie, ontstaan alle overige kleurgewaarwordingen.

Z

Zaaijer, Toon (ontleedk. te Leiden, 1838—1902). Gleuf van Z. (1867), = sulcus praeauricularis ossis ilii s. paraglenoidalis anterior.

Zahn, Friedrich Wilh. (ziektekundige te Genève, 1845—1904). Paradoxe embolie van Z., zie Embolie.

Zambrini, A. R. (It. bioloog in Argentinië, 20e eeuw). Speekselreactie van Z., zie Faust.

Zander, Jonas Gustav Wilh. (arts te Stockholm, 1835—1920). Toestellen van Z., voor weerstandsgymnastiek.

Zang, Christ. Bonif. (chirurg te Wenen, 1772—1835). Ruimte van Z., fossa supraclavicularis minor.

Zaufal, Emanuel (oorarts te Praag, 1837—1910). Teken van Z., zadelneus bij syphilis. Trechter van Z., een neusspeculum.

Zeiss, E. (D. oogarts, 1807—1868). Klieren van Z., smeerklieren der ooghaartjes.

Zenker, Friedr. Alb. von (D. ziektekundige, 1825—1898). Ontaarding van Z., wasachtige ontaarding. Divertikel van Z. (van de slokdarm), pulsiedivertikel, zie ald.

Zenker, K. (D. histoloog, overl. 1894). Oplossing van Z., voor fixatie (sublimaat, glauberzout en kaliumbichromaat).

Ziehen, Georg Theodor (D. psychiater, geb. 1862). Ziekte van Z.—Oppenheim, sluipende ziekte bij kinderen, waarbij lordose met verdraaiingen van benen en romp en clonisch-tonische spierspanningen; syn. dystonia musculorum deformans, tonische torsieneurose, progressieve torsiespasmus (1911).

Ziehl, Franz (arts te Lübeck, 1857—1926). Oplossingen van Z. (1882), anilinekleurstoffen in 5 perc.'s carbolwater. Kleuring van tuberkelbacillen hiermede, volgens Z.—Neelsen.

Ziemssen, Hugo Wilh. von (D. clinicus, 1829—1902). Kunstmatige ademhaling van Z., door faradisatie van de nervi phrenici.

Zimmerlin, Franz (Zwitsers arts, 1858—1937). Type van Z., een afwijkende vorm van juvenile spierdystrophie (begin aan de bovenste lichaamshelft).

Zimmermann, Karl. Wilh. (D. histoloog, 1881—1935). Lichaampjes of korreltjes van Z., = bloedplaatjes van Bizzozero. Reactie van Z. op stoffen met een actieve methyleengroep, zoals de 17-ketosteroiden in de urine: roodkleuring met m-dinitro-benzeen in alcalisch milieu.

Zinn, Joh. Gottfried (D. ontleedkundige 1727—1759). Slagader van Z., art. centralis retinae. Vaatring van Z., circulus arteriosus Halleri. Vlies van Z., voorste laag van de iris; zie Zonula.

Zoellner, Joh. C. Friedr. (D. natuur- en sterrenkundige, 1834—1882). Figuren van Z., figuren, die tot een gezichtsbedrog aanleiding geven, bijv. twee evenwijdige lijnen, die door vele streepjes scheefhoekig gekruist worden.

Zondek, Bernhard (Pools vrouwenarts in Palestina, geb. 1891). Zie Reactie van Aschheim—Z.

Zuckerkandl, Emil (ontleedkundige te Wenen, 1849—1910). Klier van Z., soms voorkomende kleine bij-schildklier tussen de beide musculi genio-hyoidei. Snede van Z., boogvormige snede in de bilnaad met de convexiteit naar achteren om de voorstaanderklier te verwijderen.

Zwaardemaker, H. (physioloog te Utrecht, 1857—1930). Olfactometer van Z., toestel om de scherpte van de reukzin voor verschillende stoffen te meten, die hierop berust, dat, naarmate de reukzin scherper is, een geringere geur gevende oppervlakte nodig is, om een gewaarwording teweeg te brengen.

NADERE TOEVOEGINGEN

(van 1 September 1948 tot 1 Juli 1949)

A

Abiotrophia retinae, verzamelnaam voor allerlei degeneraties van het netvlies, zoals retinitis pigmentosa, familiaire amaurotische idiotie enz.

Acridinering, een verbinding maken met acridine, met de bedoeling hieruit weer andere verbindingen te maken, die niet rechtstreeks kunnen worden gevormd.

Acrodynie (zie de tekst), wordt wellicht ook veroorzaakt door het gebruik van kwikpraeparaten.

Aëratie (zie de tekst), ook: het ontijzeren van drinkwater door toevoer van zuurstof, die het ijzer doet neerslaan in onoplosbare verbindingen.

Aërosol, een suspensie (zie ald.) in lucht van vloeistofdeeltjes, die kunnen worden verstoven b.v. tot in de bronchioli en alveolen der longen (druppeltjes niet groter dan 3μ) en waarin men een geneesmiddel heeft opgelost, b.v. penicilline, of ephedrine-atropine.

Aërosolan, toestel om een aërosol (zie ald.) te doen inhaleren.

Aërotitis, oorsymptomen door snelle luchtdrukverschillen.

Alistrim (zie de tekst), Syn. Kafferpokken.

Allel, (ἀλλήλων, van elkander), een van het paar genen, dat één of meer kenmerken van het nakroost bepaalt. Syn. Allelomorphe genen, zeer nauw verwante genen, b.v. voor het haar van verschillende kleur.

Allelomorph, zie Allel.

Allotonisch noemt men de athetotische (niet pathologische) bewegingen van de pasgeborene, die nog worden bestuurd door het palaeostriatum (zie ald.) en het palaeocerebellum.

Alternaria, een fungus-geslacht, waarvan de sporen een oorzaak zijn van asthma.

Amplitude-rooster, een glasplaat onder de microscoop met zeer fijne afwisselend heldere en doffe strepen, waardoor lichtbundels in de kijker vallen, die verschillen in amplitude van de lichtgolven.

Angina agranulocytica, necrotiserende A. met agranulocytose van het bloed en van het beenmerg.

Angiotonine, een stof die de arteriolae vernauwt, waardoor de bloeddruk hoger wordt. Syn. Hypertensine. Zie ook Renine.

Anosognosie (α privans, νόσος, ziekte, γνῶσις, kennis), het uit het bewustzijn verdwijnen van een, meestal verlamde, lichaamshelft. Syn. Hemiasomatognosie.

Antiplasmine, een ferment dat de fibrinolyse door plasmine (zie ald.) remt.

Antistreptokinase, een kinase (zie ald.) in het serum van reconvalescenten van een infectie met γ-streptococcen.

A.P., afkorting voor antero-posterior, voor-achterwaarts, b.v. bij doorlichting in sagittale (zie ald.) richting.

Aphonemie, het verlies van het begrip voor de betekenis der phonemen (zie ald.).

Apnoedosis, de hoeveelheid curare, nodig om stilstand der ademhaling te bewerkstelligen.

Apoplexie viscérale (Gregoire en Couvelaire) bloedingen uit verwijde capillairen van een deel van de darm.

Apozema (ἀπόζεμα), verouderd synoniem van decoct.

Area (zie de tekst), A. Kiesselbachii, zie Locus Kiesselbachii.

A.T.P., afkorting voor adenosine-triphosphaat, dat voorkomt in alle cellen, maar vooral in dwarsgestreept spierweefsel.

Audiologie, onderzoek en behandeling van slechthorendheid en doofheid.

Autohaemagglutinine, zie Autoagglutinine.

B

Benzidine-reactie, een mengsel van benzidine en waterstofperoxyde kleurt bloedhoudende vloeistoffen blauw.

Bergziekte, verschijnselen van anoxaemie (zie ald.) door verblijf op zeer grote hoogte, hoofdpijn, misselijkheid enz.

Berylliosis, ziekte (der longen) veroorzaakt door beryllium.

Biosynthese, het samenstellen van chemische verbindingen door levende cellen.

Bloeddrukteugels, de nervi sinus carotici en de nervi cardio-aortici, die bij stijging van de bloeddruk reflectorisch een verwijding der bloedvaten veroorzaken, waardoor de druk weer wordt verlaagd.

Blow-out effect (Eng. uitblazen), scheur in de darm door overmatige dilatatie.

Boezemfibrilleren, onregelmatige, zeer snelle samentrekkingen van telkens andere

kleine spiergroepen van de boezems van het hart. Syn. Boezemsidderen.

Boezemfladderen, regelmatige zeer snelle samentrekkingen (ongeveer 350 per minuut) van de gehele boezems van het hart. Onrein B. is een toestand tussen B. en boezemfibrilleren (zie ald.).

Brachy-oesophagus (βραχύς, kort), aangeboren te korte oesophagus.

Brachyphalangie, aangeboren te korte vingerphalangen.

Bronchiolýtica, n.l. remedia, middelen om de spieren der bronchi te doen verslappen.

Bufagine (Lat. bufo, de pad) stikstofvrij paddengift. Syn. Bufotaline.

Bufotoxine (Lat. bufo, de pad) stikstofhoudend paddengift.

C

Camelocytosis, weinig gebruikelijke naam voor elliptocytosis, zie ald.

Candida, tegenwoordige naam voor monilia. Zie moniliasis.

Carcinoma (zie de text), C. basocellulare, zie basocellulair c. C. extrensèque, c. naast de stembanden. C. intra-epitheliale, c.-vorming in epitheel, nog zonder ingroeien in het omringende weefsel, beginstadium van C.; syn. C. in situ, ziekte van Bowen. C. intrensèque, c. op de rand van een stemband. C. spinocellulare, zie spinocellulair c. C. superficiale cicatricans, pleksgewijze genezend c. basocellulare door ulceratie met littekenvorming.

Cataphracta = quádriga, (zie ald.).

Catarrhe suffocant (Laennec), uitgebreide bronchiolitis. Vgl. catarrhus suffocativus.

Caverna (zie de tekst), Stomme c., holte in de long, die op de Röntgenfoto is te zien, nadat bij het klassieke physische onderzoek niets daarvan is gebleken.

Cavernotomie = speleotomie, zie ald.

Chemoreceptoren, zenuwuiteinden, die gevoelig zijn voor chemische prikkels. Die van de aorta en de carotiden hebben een reflectorische invloed op het ademhalingscentrum.

Chilblain lupus (Eng. chilblain, vorstbuil), een mengsel van lupus erythematódes en pérnio.

Chinolinering, een verbinding maken met chinoline met de bedoeling hieruit weer andere verbindingen te maken, die niet rechtstreeks kunnen worden gevormd.

Chloromycetine, een antibioticum (zie ald.), bereid uit een Venezuelaanse schimmel, met gunstig gevolg gebruikt tegen vlektyphus en aanverwante ziekten.

Chrysotherapie (χρυσός, goud), behandeling met goudpraeparaten.

Clostridium (zie de tekst), Cl. Welchii, veroorzaakt sterke gisting in melk. Wordt dikwijls gevonden bij gasgangreen. Syn. Cl. perfringens.

Co-enzym, zie Cohydrogenase.

Columna intermediolateralis, een overlangse reeks motorische cellen in de voorhoorns van het ruggemerg.

Conserverende tandheelkunde, opvulling van defecten der harde tandweefsels, behandeling van ziekten van pulpa en periodontium.

Constrictief, samentrekkend, gezegd van littekenweefsel b.v. constrictieve pericarditis.

Constrictoria (n.l. remedia), vernauwende geneesmiddelen, b.v. bronchoconstrictoria, zoals acetylcholine.

Converted rice (Eng. to convert, veranderen), nagenoeg hetzelfde als paraboiled rice (zie ald.) maar veel duurder en nauwelijks beter.

Corps ronds (Darier), (Fr. ronde lichaampjes), ronde cellen met een dubbele contour bij keratosis follicularis.

Co-zymase, zie Cohydrogenase.

Crooked fingers (Eng. crooked, gebogen) zie Camptodactylie.

Cuticula dentis, voorgestelde Ned. naam: glazuurvliesje. Syn. membraan van Nasmyth, Schmelzoberhäutchen.

Cyclodiathermie, gedeeltelijke vernietiging van het corpus ciliare met diathermiepuncties, bij haemorrhagisch en maligne glaucoom.

Cysterna, verkeerde spelling van Cisterna (zie ald.).

Cytostase, 1. afsluiting van de capillairen door leucocyten in het begin van het ontstekingsproces; 2. belemmering van de groei van de cel.

Cytotrophoblast (zie de tekst), de binnenste laag van de trophoblast (zie ald.).

D

Delier, vernederlandsing van het Fr. délire.

Demyeliniseren, de myeline doen degenereren.

Dentofaciale orthopaedie, zie Orthodontie.

Dependent, afhankelijk, b.v. streptomycine-dependent zijn bacteriën, die voor hun groei streptomycine nodig hebben.

D.F.P., afkorting voor di-isopropylfluoro-

phosphaat, wat wordt gebruikt bij de glaucoombehandeling en de choline-esterase-werking remt.

Diapauze, rusttoestand in het leven der insecten, niet te onderbreken door verandering van omstandigheden (temperatuur, vochtigheid).

Dilatatoria (n.l. remedia), verwijdende geneesmiddelen, b.v. bronchodilatatoria, zoals aleudrine.

Dominantie, totale of partiële D., gehele of gedeeltelijke onderdrukking van het kenmerk van een allelomorph geen (zie Allel) door het andere geen van dezelfde locus (zie ald.); dit laatste geen bepaalt het phaenotype (zie ald.).

Dose d'entretien (Fr.), herhaalde kleine doses om de aanwezigheid van een geneesmiddel in het lichaam op peil te houden.

Dysphonemie, het verlies van het begrip voor de betekenis van enkele phonemen (zie ald.).

E

Eberthella typhosa, de verwekker van de febris typhoidea, behoort tot de Salmonelleae. Afkorting E. typhosa.

Ectodermosis erosiva pluri-orificialis, conjunctivitis, rhinitis, stomatogingivitis, lymphadenitis, dermatitis vesiculosa op kin en wangen, balanoposthitis. Syn. Syndroom van Stevens-Johnson.

Ectodermotroop, met neiging tot het ectoderm en de daarvan afkomstige organen, b.v. het ultravirus van de rubeolae.

Eczema herpetiforme (Kaposi), eczeem met blaasjes gelijkende op varicellen, waarschijnlijk door infectie met herpesvirus.

Eczematogeen (γένος, afkomst), wat eczeem veroorzaakt.

Edge to edge bite (Eng. rand op rand beet), zie Labiodontie.

Electroretinogram, kromme, die de electrische stroom van het netvlies voorstelt, opgewekt door een lichtprikkel.

Electroretinographie, het vervaardigen van een electroretinogram (zie ald.).

Elusive ulcer (Eng., stiekeme zweer) van Hunner, interstitiële cystitis met ulceratie.

Emailspoor, zie Glazuurspoor.

Emphyseem (zie de tekst), reversibel e., zie reversibel; irreversibel e., zie irreversibel.

Enechetisch, het karakter, behorend bij het athletische type (Monz).

Enteritis choleriformis tor, naam voorgesteld voor de cholera-achtige ziekte, verwekt door vibrio el tor.

Eosinophilose, ziekteverschijnselen bij eosinophilie.

Epidermotroop, met voorkeur voor de epidermis.

Equine (Lat. equus, paard), in verband staande met paarden.

Erisiphaak, instrument voor de phakoerisis (zie ald.).

Eruptio, E. dentis, tanddoorbraak, E. difficilis, moeilijke tanddoorbraak, vooral van de derde molaris.

Eutriatoma maculata, een luis, die in Amerika de ziekte van Chagas (zie ald.) overbrengt. Is ook op Curaçao en Bonaire gevonden.

Expressie van een geen (zie ald.), de graad waarin een dominant geen zich manifesteert bij heterozygoten. Zwakke E. is klinisch nauwelijks waarneembaar (formes frustes), sterke E. geeft een duidelijk klinisch beeld.

F

False area, Eng. naam voor aneurysma varicosum, zie onder Aneurysma.

Fissula ante fenestram (Lat., spleetje voor het venster), een kleine uitpuiling van de kapsel van het oor-labyrint, bij haar verbinding met de scala vestibuli. Misschien de plaats waar de otosclerose begint.

Flapdrainage (Eng. flap, lap), drainage van een longcaverne met een huidlap(Eloesser).

Foetine, een eiwit van het fotale bloedplasma.

Foetor hepaticus, een karakteristieke reuk van de adem bij aandoeningen van de galblaas.

Forage (Eng. voederen), 1. het boren van een kanaal in het caput femoris, om door de reactie daarop de vascularisatie te verbeteren (bij de ziekte van Perthes). 2. het maken van een groeve in de vorm van een V met een electrisch instrument in de hypertrophische prostaat.

Formant (Lat. formare, vormen), de bijtoon, waardoor de klank van een klinker wordt bepaald.

Frankfurter horizontale, in de anthropometrie een lijn, die de porus acusticus externus verbindt met het laagste punt van de orbita.

G

Gastroscopist, Röntgenoloog ervaren in het beoordelen van maagfoto's.

Geen (zelfst. n.w.), (γένος, afkomst), drager van een erfelijke factor, bouwsteen der chromosomen.

Gekruiste Lasègue, bij sacroiliac strain (zie ald.) veroorzaakt heffen van het been tot 90° bij gestrekte knie pijn in het andere been. Zie Lasègue.

Genotypus, de twee genen (zie ald.) voor een erfelijke eigenschap in twee overeenkomstige chromosomen; zijn deze twee genen geheel gelijk, dan spreekt men van homozygotie; zo niet, van heterozygotie.

Gietkoorts, gietersziekte, intoxicatie met koperdampen bij messinggieters, koortsaanvallen gelijkend op malaria. Syn. Zinkasthma.

Glazuurspoor, de scherpe spits, waarin het glazuur eindigt tussen de wortels der kiezen. Syn. Emailspoor.

Glischroid, het karakter, behorend bij het athletische type (Minkowska).

Groupe d'attente (Fr.), een groep ziekten, waarvan men nog niet zeker weet of zij bij elkaar behoren, waarom men een afwachtende houding aanneemt.

H

Haematoma (zie de tekst), pulserend H., een vorm van aneurysma spurium traumaticum, zie Aneurysma.

Hair on end sign (Eng. rechtopstaande haren), op de Röntgen-photo zichtbare beenbalkjes, loodrecht staande op de lamina vitrea. Komt voor bij een verbeningsanomalie van de schedel. Syn. Signe en brosse.

Heautoscopie, (ἑαυτοῦ, van zich zelf, σκοπέω, zien), het verschijnsel, dat men meent zijn lichaam voor zich te zien.

Hemiasomatognosie (ἡμι-, half, α privans, σῶμα, lichaam, γνῶσις, kennis), zie Anosognosie.

Hepatographie, orale H., onderzoek van de lever met X-stralen na toediening van gebromureerde vetten per os.

Heterospecifieke zwangerschap, zw. waarbij een antagonisme bestaat tussen de bloedfactoren van de moeder en van het kind.

Hilar dance (Eng.), sterke pulsaties van de takken der A. pulmonalis, welke zichtbaar kunnen zijn in het Röntgenbeeld van de hilus der longen.

Homoiostasis, de neiging tot stabiliteit van de functies van normale organen.

Hydrotympanum, aanwezigheid van serum in de trommelholte.

Hypereosinophilie (De Langen en Djamil), sterke eosinophilie.

Hypertensine, een stof in het bloed, die vaatvernauwing veroorzaakt. Syn. Angiotonine.

Hypertensinogeen, een stof in het bloed, waaruit hypertensine ontstaat door de invloed van renine.

I

Ictero-ascitisch syndroom van Fiessinger en Brodin, icterus en ascitis bij levercirrhose.

Infestatie, infectie met dierlijke parasieten, vooral in de huid.

Inuline, een stijfsel $(C_6H_{10}O_5)_4$, die voorkomt in de wortelstok van zekere composieten.

Inuline-clearance (zie de tekst), wordt geschat op tweemaal zoveel als de ureaclearance (zie ald.).

Irreversibel (zie de tekst), i. emphyseem, wat blijvend is, door verlies van elasticiteit van het longweefsel.

Isohaemagglutinine, zie Isoagglutinine. Syn Homoloog agglutinine.

J

Jungle yellow fever, naam voor de gele koorts in de binnenlanden van Suriname.

K

Kalkmelkgal, een brij van calciumcarbonaat in de galblaas. Syn. melkgal.

Kamerfibrilleren, onregelmatige, zeer snelle samentrekkingen van de kamers van het hart

Kamerfladderen, regelmatige, zeer snelle samentrekkingen van de kamers van het hart, met een frequentie veel groter dan bij ventriculaire tachycardie (zie ald.).

Kissing ulcers (Eng. kussende zweren), tegen-

over elkaar liggende zweren b.v. in de voor- en achterzijde van het duodenum.

Kwashiorkor (Negertaal, rode knaap), een avitaminose in Afrika, met vetdiarrhee, zwelling van handen, voeten en gelaat, gedepigmenteerde vlekken op knieën en ellebogen. Vettige degeneratie van de lever, atrophie van het pancreas. Syn. Diboba, Buaki, in Zuid- en Midden Amerika Fatty liver disease (Vetleverziekte).

L

Labiodontie (λαβίς, tang, ὀδούς, tand) tangbeet, bij gesloten tandrijen sluiten boven- en ondertanden op elkaar. Syn. (Eng.) Edge to edge bite. Vgl. Psaliodontie.

Labyrinthosis, zo noemt men stoornis in het vloeistofsysteem van het oor-labyrint.

Lapjesproef, men plakt op de huid een pleister met drie strookjes filtreerpapier, één gedrenkt in humane tuberculine, één in bovine en het derde zonder iets (als controle). Of ook wel lapjes, waarop men de stoffen heeft gebracht, die men verdenkt als oorzaak van een allergische huidziekte.

Lepra, (zie de tekst), Cutane L. = L. tuberosa. Indeterminate L., L. die noch tot de tuberculoide vorm behoort, noch tot de lepromateuse, maar geen overgang is van de ene in de andere; daarom is de term L. mixta verwerpelijk. L. maculo-anaesthetica, de goedaardige vorm met positieve lepromine-reactie (zie Lepromine) en gewoonlijk geen bacillen. Syn. Neurale L., hansenide (R. Simons), lepride, tuberculoide L. — Lepromateuse L., de kwaadaardige vorm, met negatieve lepromine-reactie en veel bacillen. Syn. Morbus Hansen (R. Simons).

Lepride, goedaardige lepra, zie onder Lepra.

Leptospira Ballum, komt bij muizen voor, is een enkele maal gevonden bij de mens.

Lingua pilosa nigra, zwarte haartong. Syn. L. villosa n.

Locus (Lat. plaats), vaste plaats van een geen (zie ald.) in het chromosoom.

Lophocranie, nokvormige verhoging van het schedeldak langs de sutura sagittalis.

Loring-glazen, zie Lenticulaire brilleglazen.

Lower nephron syndrome van Lucké, distale tubulusnephrose, met shock, oligurie, uraemie.

M

Maduramycosis, Syn. van Maduravoet, zie ald.

Mammographie, onderzoek van de borstklier met Röntgenstralen na vulling van de melkgangen met een contraststof.

Mandailing type, het West-Indonesische type van sterk endemische malaria.

Melanophorenreactie, zie zwangerschapsreactie van Konsuloff.

Melanosis van Riehl, een oorlogsmelanose: jeukende, schilferende, rode vlekken met bruine stippels vooral op het voorhoofd, de kaakstreek en de zijde van de hals.

Melanotrichia linguae (μέλας, zwart, θρίξ, haar), zwarte haartong.

Mitosehoekmeting, het meten van de tophoeken der mitosen (zie ald.) in het monasterstadium (zie Monaster).

Monoblast (Schillings), onrijpe reticuloendotheliale monocyt.

Morbus albomacularis (Lat. albus, wit, macula, vlek). Syn. van Lichen sclerosus, zie onder Lichen.

Morbus Hansen, kwaadaardige lepra (zie ald.).

Mottled enamel (zie de tekst), Syn. Zebratanden.

Myelolyse, degeneratie van de myeline.

Myodesopsia, Myoidesopsia, zie Mouches volantes.

N

Nor-adrenaline, adrenaline, waaraan een methylgroep ontbreekt; werkt sterk vaatvernauwend.

Nyssorhynchus (νύσσω, steken, ῥύγχος, snuit), een subgenus van Anopheles.

O

Oesophagostomum apiostomum, een lintworm van de apen, een enkele maal ook in de dikke darm van de mens.

Onychatrophie, atrophie der nagels.

Ornithosis, (ὄρνις, gen. ὄρνιθος), een ziekte bij vogels door een virus, dat gelijkt op het psittacose-virus, maar verschillend daarvan is, komt ook voor bij de mens.

Orthodontie (zie de tekst). Syn. Dentofaciale orthopaedie.

Orthotoop, zich op de normale plaats bevindend.

Oxygenatie, het toevoeren van zuurstof.

Oxygenator, toestel om veneus bloed te veranderen in arterieel.

P

P.A., afkorting voor postero-anterior, achtervoorwaarts, b.v. bij doorlichting in sagittale (zie ald.) richting.

Pachydermie vorticellée du cuir chevelu, volgens sommigen een reuzen-naevus, die ten slotte overgaat in een fibroblastoom.

Palaeothalamus = hypothalamus, zie ald.

Pancreas, (zie de tekst), vast P., een ziekte zonder fibrose, terwijl het p. toch wel hard aanvoelt en vergroot is, maar door uitzetting der acini en der lasstukjes.

Papilla dentalis (zie Papilla in de tekst), beter: P. interdentalis.

Paracholera (el tor), naam voorgesteld voor een cholera-achtige ziekte, verwekt door vibrio el tor.

Paragrammatisme, het verlies van het vermogen om woorden te verenigen tot zinnen volgens de syntaxis.

Paraphonemie, het verlies van het vermogen om de phonemen (zie ald.) op de juiste wijze te rangschikken tot woorden.

Paraspruw, voedingsanaemie met vetdiarrhee.

Parelkanker, = planocellulair carcinoma, zie carcinoma.

Parodontaal zie Paradentaal.

Penetrantie van een geen (zie ald.), het zich manifesteren bij heterozygoten. Een recessief geen heeft een P. = 0: het uit zich alleen bij homozygoten. Een dominant geen heeft een P. = 100, als het zich bij heterozygoten steeds uit, of zoveel zwakkere P., naar gelang het zich minder vaak uit.

Perihilair, om de hilus pulmonum heen, b.v. P. fibrosis.

Phase-rooster, een glasplaat onder de microscoop met zeer fijne strepen van afwisselend iets meer en iets minder glasdikte, waardoor lichtbundels in de kijker vallen die verschillen in phase van de lichtgolven.

Phonemen, de klanken (klinkers en medeklinkers) van een taal.

Phonetisch-semantische eenheden, de woorden van een taal.

Phosphorilering, de verbinding van een driewaardige PO-groep aan een organisch molecuul.

Pinguecula sequestrans, p. met uitstoting van hyaline brokken en secundaire ontsteking door infectie van de ontstaande openingen (Mulock Houwer).

Plasmine (zie de tekst); 2. ook het proteolytische (zie Proteolyse) ferment, dat fibrinolyse (zie ald.) veroorzaakt.

Plasminogeen, een voorstadium van plasmine (zie ald.).

Plasmodium (zie de tekst), Pl. cathemerium (καθημέριος, dagelijks), gallinaceum (gallina, kip), lophyrae (λόφουρος, met een lange staart, fazant), relictum (relinquo, achterlaten), verwekkers van malaria bij vogels.

Pluriform, van allerlei vorm, b.v. huiduitslag.

Pneumomediastinum, 1. mediastinum volgeblazen met lucht als contraststof voor Röntgen-onderzoek; 2. emphyseem van het mediastinum. Spontaan of idiopathisch P., zonder nawijsbare oorzaak, misschien door bersten van enkele alveoli der longen.

Pneumotroop, met een bijzondere neiging tot longweefsel.

Polyphaen, de eigenschap, dat een geen invloed kan hebben op meer dan een erfelijk kenmerk.

Postcricoid, gelegen achter de cartilago cricoidea b.v. een carcinoom bij chlorosis tarda.

Potocytose (πότος, dronk; κύτος, cel), het vermogen van cellen om vloeistof op te nemen en in het cellichaam te vervoeren.

P.P.D., afkorting van purified protein derivative (tuberculin).

Prae-eclampsie, verschijnselen, die het uitbreken van eclampsie doen verwachten.

Prickly heat (zie de tekst), wordt in Indonesië rode hond genoemd.

Prognathie (zie de tekst), bimaxillaire P., het vooruitsteken van boven- en onderkaak beide.

Prosthodontie (πρόσθεσις, toevoegsel, ὀδούς, tand); ook (minder juist) Prothodontie, de vervanging van ontbrekende tanden of kiezen.

Prothodontie, de kunst om tanden te vervangen. Beter Prosthodontie.

Prothrombine-index, de prothrombine-tijd (zie ald.) van een proefpersoon, vergeleken met die van een normaal persoon.

Psaliodontie (ψαλίς, schaar, ὀδούς, tand), schaarbeet, overbeet, bij gesloten tandrijen de boventanden iets over de ondertanden heen. Vgl. Labiodontie.

Pseudocholera, naam voorgesteld voor cholera-achtige ziekten, verwekt door saprophytische watervibrionen, waarbij verwantschap met cholera ontbreekt.

Pseudo-Lasègue, bij ischialgie en myalgieën der bilspieren is heffen van het been tot 90° met gestrekte knie wel pijnlijk, maar de pijn straalt niet verder uit dan langs de bilstreek, of hoogstens langs een deel van het bovenbeen. Zie Lasègue.

Pseudopylorusstenose, hypertrophie der bijnieren bij pasgeborenen.

P.S.M., afkorting van polyoxyaethyleen-sublimaat-monoöleaat, bevordert de vetresorptie in het maagdarmkanaal.

Psychochirurgie, chirurgie van die delen der hersenen, waaraan men psychische functies toeschrijft, vooral de voorhoofdshersenen. Voorbeelden: leucotomie (zie ald.) bij schizophrenie en topectomie, verwijdering of ondermijning van enkele velden der voorhoofdshersenen.

Q

Quantentheorie van Planck (zie Aanhangsel), de stralende energie wordt niet voortgeplant door aethertrillingen, maar door een intermitterende uitstoting van kleine deeltjes (quanta, quanten).

Quinolinering, zie Chinolinering.

R

Radiaesthesie, de al of niet vermeende opsporingsgave van wichelroedelopers en het vermogen om aardstralen waar te nemen. Prope-R., waarnemingen ter plaatse. Tele-R. waarnemingen op afstand.

Ragweed (Eng.), ambrosia, een geslacht der composieten, waarvan de sporen asthma kunnen veroorzaken.

Recalcificatie, herstel van het kalkgehalte.

Recrudescense (Eng.), malaria-recidief in de eerste maand na de eerste aanval (James). Vgl. Recurrence en Relapse.

Recruitment (zie de tekst), ook: hoorbaarheid, te midden van lawaai, van een toon waarvoor de patient doof is in een stille omgeving.

Recurrense (Eng.), malaria-recidief, 7 tot 9 maanden na de eerste aanval (James). Vgl. Recrudescense en Relapse.

Red flush reaction (Eng. rode-tintreactie), bij infantiele ratten, ingespoten met de urine van een vrouw, verandert het ovarium van wit in rood, wanneer de vrouw zwanger is.

Relapse (Eng.) malaria-recidief, 2 maanden na de eerste aanval (James). Vgl. Recrudescense en Recurrense.

Renine, een proteolytisch enzym (zie Enzym) dat wordt gevormd bij ischaemie van de nier en kan overgaan in angiotonine, dat de bloeddruk verhoogt.

Resistentie (zie de tekst), ook: het bestand zijn van bepaalde bacteriënstammen tegen een antibioticum.

Reticulo-histiocytair apparaat (Boeke en Heringa), betere naam voor reticuloendotheliaal systeem.

Reversibel (zie de tekst), r. emphyseem, wat kan verdwijnen, als de bronchospasmus ophoudt.

Rheuma (zie de tekst), cerebraal r. = hyperpyrexie (zie ald.) met acute cerebrale verschijnselen.

Rheumatic brain disease (Bruetsch) (Eng., rheumatische hersenziekte), endarteriitis van de kleine bloedvaten der hersenvliezen en -schors, met verwekingshaarden. Niet te verwarren met cerebraal rheuma.

Roughtype (Eng. ruwe vorm), bacteriën, waarvan de cultuur een ruw oppervlak vertoont.

S

Sarcoidosis, synoniem van ziekte van Besnier-Boeck.

Sarcoma botryoides, trosvormig sarcoom van de cervix uteri.

Schouder-handsyndroom, trophische stoornissen aan de hand bij periarthritis van de schouder.

Sickleceltrait (Eng. sikkelceltrek), erfelijke aanleg tot vorming van sikkelcellen.

Signe en brosse (Fr., borstel-symptoom), zie Hair on end sign.

Sikkelcellencrisis, de acute phase van de sikkelcellenanaemie (zie ald.).

Skinflapdrainage (Eng. huidlapdrainage), een gesteelde huidlap wordt aan de pleura gehecht en in een geopende longcaverne gebracht.

Soroche, Peruaanse naam voor bergziekte (zie ald.).

Stemlippen, wordt gezegd in plaats van stembanden, omdat deze slechts ten dele uit banden bestaan.

Streptidine, het belangrijkste antibiotische koolhydraat van het streptomycine.

Streptobiosamine, een verbinding van het streptose met het N-methyl-l-glycosamine,

welke overblijft wanneer het streptidine is afgesplitst van het streptomycine.

Streptokinase, een kinase (zie ald.) van bepaalde rassen van γ-streptococcen.

Streptose, een van de drie koolhydraten, waaruit het streptomycine bestaat.

Subthalamus = regio subthalamica, zie bij Regio.

Subtoxisch, bijna toxisch b.v. de dosis van een geneesmiddel.

Symptoom van Holzknecht, bij afsluiting van een long door verstopping van de stambronchus gaat bij het inademen het mediastinum naar de verstopte zijde.

Syndroma hypothalamicum (Biemond), intermitterend oedeem, vooral in het gelaat, met oligurie; in liggende houding sterke polyurie; vasomotorische stoornissen, hyperhidrosis, verlaagde grondstofwisseling; gestoorde geslachtsfunctie (amenorrhoe, impotentie), psychische stoornissen.

Syndrome endocrino-hepato-myocardique, verschijnselen van de genoemde organen bij bronsdiabetes.

Syndroom van Demons-Meigs, goedaardig gezwel van de eierstok, hydrothorax, ascites.

Syndroom van Laurence-Moon-Biedl, obesitas, hypogenitalisme, retinitis pigmentosa, achterlijkheid, defecten in de schedel, syndactylie.

Syndroom van Lutembacher, defect in het tussenschot der hartboezems met stenose van het ostium mitrale.

Syndroom van Melkerson-Rosenthal, angioneurotisch oedeem van de lippen, recidiverende verlammingen van de N. facialis en lingua plicata.

Syndroom van Vogt-Koyanagi, uveitis, alopecie, uitvallen der oogharen, ablatio retinae, dysacusis en vitiligo van handen, voeten en borst.

Synovioma, min of meer kwaadaardig gezwel, uitgaande van het synoviale weefsel van een gewricht (meestal het kniegewricht), van para-articulaire bursae en peesscheden.

Syntrophoblast, de buitenste laag van de trophoblast (zie ald.) bestaande uit syncytium (zie ald.).

T

Team (Eng. groep), een groep wetenschappelijk en practisch samenwerkende medici, die elk een verschillend onderdeel der geneeskunde beoefenen. Vgl. Unit. Teamwork, het werk, door zulk een groep verricht.

Thomassplint (Eng. splint, spalk), apparaat om het kniegewricht te ontlasten van het gewicht van het lichaam.

Thromboplastine, synoniem voor Thrombokinase (zie ald.).

Toxoplasmosis, ziekte door besmetting met toxoplasma, waarschijnlijk op de mens overgebracht van knaagdieren, hond en kat door bloedzuigende insecten. 1. Infantile of congenitale T. met encephalomyelitis en verschillende misvormingen van hersenen en ogen; 2. bij oudere kinderen acute encephalitis; 3. bij volwassenen atypische pneumonie met koorts en exantheem; 4. subclinische infectie.

Trichostasis (zie de tekst), ook: uitvallen van het haar met nagroeiende geringe beharing.

U

Ultravirus, een virus zo klein, dat het onder de microscoop onzichtbaar blijft. Syn. filtreerbaarvirus.

Urticaria solaris (lat. sol, zon), U. door zonlicht en wel door stralen van 4000—5000 Å, met negatieve reactie van Prausnitz-Küstner (zie ald.), of door stralen van minder dan 3700 Å, met positieve uitslag van die reactie.

V

Variola (zie de tekst), V. haemorrhagica, pokken ook met haematemesis en haematurie.

Vector-cardiogram, grafische registratie van de electromotorische kracht van de hartslag.

Veta, = mal de puna, (zie ald.).

Virologie, leer der virus.

Visceroptoticus (viscera, ingewanden, πτῶσις, de val), iemand met verzakking der ingewanden. Beter: splanchnoptoticus (σπλάγχνον, ingewanden).

Z

Zebratanden, zie Mottled enamel.

Zinkasthma, niet door zinkdampen, maar door koperdampen. Zie Gietkoorts.

Zuigreflex, reflectorische zuigbeweging bij aanraking van lippen en verhemelte bij toestanden, waarin de invloed van de schors der grote hersenen vrijwel is uitgeschakeld.

AANHANGSEL

Balser, W. (D. arts), vetnecrose van B., zie Vetnecrose.

Barraquer, I. (Sp. oogarts, 20e eeuw). Zie Phakoerisis.

Behcet, Hulusi (Turks huidarts, 20e eeuw). Syndroom van B., zie ald.

Breuer, J. (D. physioloog, 19e eeuw). Reflex van Hering-Breuer, uitzetting van de long bij inspiratie wekt langs de N. vagus een reflex op tot exspiratie, samenvalling van de long bij de exspiratie tot een volgende inspiratie.

Brill-Symmers (N. E. Brill, zie Aanh.; Symmers, D. patholoog te New-York, 20e eeuw), ziekte van B-S, zwelling van verscheidene oppervlakkige lymphklieren met vergroting van de milt overgaande in sarcomatose. Syn. Lymphadenopathia gigantofollicularis.

Chaletzky, Eva, cellen van C., histiocyten met 1, soms 2 kernen en eosinophiel protoplasma, komen voor in normale chorionvlokken, maar veel meer in pathologische (Genève 1891). Vroeger ten onrechte genoemd cellen van Neumann-Hofbauer.

Doehle, P., lichaampjes van D. (Zie het Aanhangsel) zijn te vinden bij alle processen, waarbij veel leucocyten verloren zijn gegaan.

Dumbell en **Downie,** proef van D. en D., materiaal uit pokpuisten, geënt op de chorio-allantoismembraan van het kippenembryo, geeft een karakteristieke cultuur.

Ewald, wet van E., de ampullopetale stroom in de horizontale halve-cirkelvormige kanalen is minder werkzaam dan de ampullofugale. Geldigheid voor de mens wordt betwijfeld.

Falta, W. (arts te Wenen, geb. 1875), Syndroom van F., degeneratie van schildklier en bijnieren, woekering van het bindweefsel en eosinophile cellen in de hypophyse, granuloompjes in verschillende organen.

Fiessinger en Brodin, syndroom van F. en Br., zie ictero-ascitisch syndroom.

Flourens, M. J. P. (zie het Aanh.), wet van F., de richting van de nystagmus komt overeen met de richting van het halve-cirkelvormige kanaal van het gehoororgaan, door welks prikkeling de nystagmus is opgewekt. Volgens Mees ten Oever evenwel komt de nystagnus overeen met het vlak van de draaiing, waardoor hij is opgewekt.

Goldblatt, H., (Am. arts, 20e eeuw). G-effect, het dalen van de bloeddruk door verwijdering van een zieke nier, als de andere gezond is.

Gumprecht, F. (D. arts, geb. 1864). G'se Schollen (D. klonten), geschrompelde, vervormde bloedcellen bij leucaemie.

Heryng, Th. (Pools keelarts, 1847—1925), zie Rhinodiaphanoscopie.

Hollander, proef van H., een intraveneuse injectie van insuline veroorzaakt geen vermeerdering van de afscheiding van maagsap, wanneer de nervi vagi geheel zijn doorgesneden.

Homan, symptoom van H., pijn in de kuit bij dorsale flexie van de voet, een van de eerste tekenen van thrombose.

Kline, B. S. (Am. arts, 20e eeuw), uitvlokkingsreactie van K., serum van de patient wordt op een voorwerpglas gemengd met een speciaal bereid extract van runderhart en de uitvlokking afgelezen onder de microscoop; positief bij lues.

Loring, E. G. (Am. oogarts, geb. 1837, overl. 1888), zie Loring-glazen.

Milkman, L. A. (Am. röntgenoloog, 20e eeuw), ziekte van M., tal van doorschijnende strepen, zowel in de lange als de platte beenderen, door absorptie.

Minor, L. S. (Russ. neuroloog, geb. 1855), syndroom van M., erfelijke tremor in handen, hoofd en benen.

Naffziger, H. C. (Amer, chirurg, 20e eeuw), Syndroom van N. = Scalenussyndroom, zie ald.

Ohtawara, proef van O., materiaal uit pokpuisten, ingespoten in de testes van konijnen, brengt pokkenvirus in het bloed in aantoonbare hoeveelheid.

Pardee, symptoom van P., het S-T-segment van het electrocardiogram begint boven de isoelectrische lijn, is zadelvormig en wordt gevolgd door een negatief gerichte T-top. Komt voor bij thrombose ener A. coronaria.

Patterson, P. = proef van P. ter beoordeling van de intelligentie met behulp van legkaarten en puzzles.

Pintner, proef van P.-Cunnigham, onderzoek van de intelligentie door allerlei voorwerpen en platen te laten beoordelen.

Planck, M. (D. natuurkundige, 1858—1943), Quantentheorie van P., zie Quantentheorie (in de nagekomen toevoegingen).

Riehl, G. (huidarts te Wenen, 1855—1943). Melanosis van R., zie Melanosis (in de nagekomen toevoegingen).

Simon, T.-, zie onder Binet.

Stader, O. (Am. veearts, 20e eeuw). S.-splint (Eng. splint, spalk), een metalen staaf, met loodrecht daarop aan beide einden een metalen pin, die in de beide fractuurstukken worden geslagen.

Thomas, H. O. (Eng. chirurg, 1820—1904). zie Thomassplint.